قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

(تاريخه متعلق : كافهٔ اقوام وامملە انبيا، خلفا، صحابه، تابعين، رجال حديث، ملوك، امرا، وزرا، حكام، حكما، علما، فقها، اوليا، مشايخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخين، سياحين، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطير والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قديمه وجديده‌يه عائد كافهٔ مشاهيرك اسملرينى، ترجمهٔ حاللرينى وآثار وتأليفاتنك تعريفنى؛ جغرافيايه متعلق دخى : كرهٔ ارضك منقسم بولنديغى قطعات وممالك ودولك، ودكيزلر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، كوللر، اووه‌لرك، وكرك اسكى كرك يكى قصبه‌لرله بيوجك قريه‌لرك اسملرينى، موقعلرينى، طول وعرضلرينى احوال تاريخيه وطبيعيه‌لرينى، اهاليلرينك مقدارينى، باشلجه محصولات واخراجاتلرينى والحاصل تفصيلات ممكنه‌يى شامل وحروف هجا صره‌سيله مرتبدر.)

محررى : ش. سامى　　　　صاحب وطابعى : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME SECOND

CONSTANTINOPLE
Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7
1889

ايكنجى جلد

معارف نظارت جليله‌سى طرفندن تقدير وتحسين اولنه‌رق طبع اولنمشدر .

استانبول
(مهران) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ۷
۱۳۰۶

مهران مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷
MIHRAN Imprimeur

قاموس الأعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتي وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يي جامعدر

باب الهمزه ـ فصل الخاء الى آخره

آخاب { ياخود آخاب (Achab) اسرائيل حكمدارلرندن اولوب، قبل الميلاد ۹۱۸ تاريخنده تخته جلوس ايتمش؛ وايزابل نام زوجه‌سنك تشويقيله كونشدن كنايه اولان (بعل) اله كاذبنه سجده وبونك عبادتنه مخصوص برمعبد تأسيس ايده‌رك، شرك وكفره صاپمش؛ وحضرت الياسه جور وستم ايتمشدر. ۲۰ سنه حكومت سوردكدن صكره، آرام حكمداری (بنهدد) ايله واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

اَختَر { (شيخ سعد الله آجيرى) هند شعراسندن اولوب، نواب برهان الملك سعادتخانك خدمتنده بولنمش؛ و ۱۱۵۳ تاريخنده وفات ايتمشدر. «كلشن محمود»، «شعلهٔ عشق»، «كيتى آشوب»، «عجب نامه»، «سرمهٔ حيرت» و «طلسم وحدت» عنوانلريله فارسى العباره آلتى منظومه‌سى وسائر اشعارى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

از رخ تابان خود بردار ماه من نقاب
آفتاب صبح محشر را چه نسبت باسحاب

اختر { هندستان ملوكندن اورنك زيب عالمكيرك اخفادندن شاعر برشهزاده ايدى. بعض منظومه‌لرى واردر. شو ايكى بيت منظومه‌لرينك برندندر:

بود تاكى زحال عشق كفتار
كنم اختر زحال خويش اظهار
كه چون زين سلطنت كاه مجازى
بر آمد شاه عالمكير غازى الخ

اختر { هندستانك (اوده) مملكتنده حكمدار ايكن، ۱۲۷۲ تاريخنده ملكى انكليزلرك النه چمكله، كلكته‌يه چكلمش اولان (واجد على شاه)ك شعرده قوللانديغى مخلصدر. عالم وشاعر برذات اولوب، ادارهٔ مملكت حقنده «دستور واجدى» عنوانيله بركتابى، عروضه دائر «ارشاد خاقانى» اسميله برتأليفى وموسيقى حقنده «صوت المبارك» عنوانيله براثرى و برقاچ ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

سائلت تا چند باشد مستغيث
حال زارم اى شه مردان نكر

اخترى { (مصطفى بن شمس الدين قره حصارى) قانونى سلطان سليمان دورى علماسندن اولوب، قره حصار صاحبده دنيايه كلمش؛ وبعده كوتاهيه‌يه كيده‌رك، بعض مدرسه‌لرده تدريس علومله مشغول بولنمش؛ و ۹٦۸ تاريخنده وفات ايتمشدر. اكثر علومده وعلى الخصوص ادبيات عربيه وعلم لغتده يد طولى صاحبى ايدى. مؤلفنك اسميله يعنى «اخترى» عنوانيله مشهور عربيدن تركجه‌يه برمختصر لغت كتابى يازمش؛ وصغير وكبير اوله‌رق ايكى قطعه‌ده ترتيب ايتمشدر. مسائل فقهيه‌يه دائر «جامع اللسان» عنوانيله برمجموعه‌سى دخى واردر.

اَخثمار { وان كولنك ايچنده وساحل جنوبيسى قربنده بركوچك آطه‌در، كه اوستنده بركوچك قلعه ايله ٦٥۳ تاريخ ميلاديسنده بنا اولنمش برمناستر واردر. ۱۱۱۳ تاريخ ميلاديسنده

بو مناستر ارمنی پطریقلرندن برینك مركزی اتخاذ اولنمشیدی .

اختمان { [« اهتمان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

أخته بولی { ادرنه ولایتنك قرق كلیسا سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه قره دكیز ساحلنده، شرقی روم ایلی حدودندن تقریباً ۱۵ ساعت مسافه‌ده وقرق كلیسانك ۵۰ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، درت بش بیك اهالیسی واردر . اسكی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آغاتوپولیس Agathopolis) در . — قضاسی قرق كلیسا سنجاغنی تركیب ایدن یدی قضانك اك شرق شمالیسی اولوب، شرقاً قره دكیزله، شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، غرباً طرنوه وجنوباً دخی مدیه قضالریله محدود ومحاطدر. اكثر اهالیسی بلغار ورومدر. واسیلقوز وآیاستفانوس ناحیه‌لری دخی بوقضانك داخلنده‌در .

أخدود { (اصحاب —) نجرانده بر قوم اولوب، یمن ملوكندن كعب ذی نواس كندیلرینی یهود دینه دعوت ایتمكله، كندیلری امتناع ایتدكلرندن، عربیده (اخدود) دینلن برطاقم چقورلر حفر ایله، ایچلرنده آتش یاقه‌رق، كندیلرندن طوتدیغی آدملری یاقدیغندن، بو اسمله شهرت بولمشلردر. بووقعه «سورة البروج»ده مذكوردر. [« ذی نواس » ماده‌سنده مراجعت بیوریله .]

أخسیسك { ماوراء النهرده جیحونك ساحل شرقیسنده واقع برقصبه ایدی.

أخسیكت { ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سی داخلنده برقصبه اولوب، سور ایله محاط وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغنی واورادن برچوق مشاهیر علما ظهور ایتدیكنی یاقوت حموی ذكر ایدیور . شمدی نه حالده بولندیغنه دائر برمعلوماته دسترس اولنه‌مدی .

أخشنبه { اندلسده (شلب)دن آلتی و(لب)دن اوچ كونلك مسافه‌ده واقع بیوك ومشهور برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اخشید { (ابو بكر محمد بن طغج) عن اصل فرغانه اولاد ملوكندن اولوب، جدی بغداده كلمش؛ و كندیسی عراقده طوغوب، ۳۱٦ تاریخنده خلیفهٔ عباسی مقتدر طرفندن رمله، وایكی سنه صكره دمشق والیلكنه تعیین اولنمش ایكن، بعده قاهر بالله وراضی باللهك زمان خلافتلرنده مصر وجزیره وسائر بلاد دخی عهده‌سنه تفویض اولنغله، مصره داخل اولوب، سلفی احمد بن كیغلغله دفعاتله محاربه ایتمش؛ ونهایت احمد مغلوب اولوب، مغربده‌كی ملوك فاطمیه‌دن قائم بامر اللهك یانه قاچمش، و بونی مصرك ضبطنه تحریض ایتمكه باشلامشیدی . صاحب ترجمه شام جهتنده خروج ایتمش اولان ابن رائقه وحلبده‌كی ابن احمده غلبه چالوب، اوجهتدن دائره‌سنی توسیع ایتدیكی كبی، مذكور قائم بامرالله عسكرینه دخی غالب كلمكله، خلیفه طرفندن تلطیف اولنه‌رق، اسكی فرغانه حكمدارلرینك عنوانی اولان (اخشید) لقبیله تلقیب، واسمنك منابرده ذكرینه مساعده اولنمشیدی. ۱۳ سنه قدر حكومت سوردكدن صكره، ۳۳٤ تاریخنده ٦٦ یاشنده دمشقده وفات ایتمشدر . جسور و مدبر و سفك دمایی سومز برذات ایدی . كندیندن صكره ایكی اوغلیله بر كوله‌سی وتورونی حكم سورمشلردر . بشنه (اخشیدیان) دیرلر .

اخشیدیان { مصرده خلفای عباسیه‌یه تابع اوله‌رق حكومت سورمش بر دولتدر، كه آنف الترجمه محمد بن طغج طرفندن ۳۲۰ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۳۵۸ تاریخنه‌دك ۳۸ سنه دوام ایتمش، و بعده مصر ملوك فاطمیه‌نك الینه كچمشدر . اخشیدیان بروجه‌زیر بش كشی اولوب، مدت حكومتلری دخی ذكر اولنور :

محمد بن طغج	عن	۳۲۰	الی	۳۳٤
ابو جور بن محمد	»	۳۳٤	»	۳٤۹
علی بن محمد	»	۳٤۹	»	۳٥٥
كافور اسود	»	۳٥٥	»	۳٥٦
احمد بن علی	»	۳٥٦	»	۳٥۸

اخشین { فارسده برنهر و برقصبه اولدیغی بعض كتب عربیه‌ده مذكوردر.

أخضر { تبوك قربنده برمحلدر، كه حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز تبوكی تشریف ایدركن، اورایه اوغرامش؛ واوراده بولنان مسجد شریفده نماز قیلمشلردی .

اخضر { (جبل —) جزایرك وهران ایالتنده بربیوك طاغ وبرقضادر. — برقه یعنی بنغازینك ایچ طرفلرنده دخی بو اسمله برطاغ واردر .

اخضر { (بحر —) عرب جغرافیونی بو اسمی اکثریا بحر محیط کبیره و بعضاً ده آق دکیزه اطلاق ایتمشلردر. — [«یشیل» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اَخطل { (ابو مالك غیاث بن غوث) اعاظم شعرای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. جزیره‌ده تولد و نشأت ایتمش، وفرزدیق وجریرله کوریشوب، اونلرك طبقه‌سندن عد اولنمشدر. فرزدقله دوست اولوب، جریرله ایسه مهاجاتلری واردر. خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان وهشامی مدح ایتمشدر. کرك بو ایکی حکمدارله وسائر اکابر زمانیله وکرك ذکر اولنان دیکر ایکی شاعرله بعض ماجرالری وحقنده منقول برچوق نوادر وحکایات واردر. شو بیت جمله اشعارندندر:

و اذا افتقرت الی الذخائر لم تجد
ذخراً یکون کصالح الاعمال

آخفش اصغر { (ابو الحسن علی بن سلیمان) مشاهیر نحاتدن اولوب، علم نحوی مبرد وثعلب کبی ائمه‌دن اخذ ایتمشدر. شاعر مشهور ابن رومی ایله بینلرنده منافسه‌لری وار ایدی. کتاب تألیف ایتدیکی معلوم دکلدر. ۲۸۷ تاریخنده مصره داخل اولوب، ۳۰۶ ده حلبه عودت، و ۳۱۵ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

اخفش اکبر { (ابو الخطاب عبد الحمید بن عبد المجید) اعاظم نحاتدن اولوب، عن اصل هجر یعنی احسا مملکتندن ایدی. نحو ولغتده ید طولی صاحبی اولوب، سیبویه وابو عبیده کبی مشاهیر کندیسنك جملهٔ تلامذه‌سندندر. تاریخ وفاتی معلوم اوله‌مدی.

اخفش اوسط { (ابو الحسن سعید بن مسعدة البلخی) مشاهیر نحویوندن اولوب، بصره‌نك اعاظم ادباسندن وسیبویهك جملهٔ تلامذه‌سندن ایدی. ۲۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفات معروفه‌سی بروجه آتیدر: نحوه دائر «الاوسط»، «تفسیر معانی القرآن»، «المقاییس»، «کتاب الاشتقاق»، «کتاب العروض»، «کتاب القوافی»، «کتاب معانی الشعر»، «کتاب الملوك»، «کتاب الاصوات»، «کتاب المسائل الکبیر»، «کتاب المسائل الصغیر» و سائره. عروضده (خبب) بحرینی ایجاد ایتمشدر.

اِخلاص { هندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذاتك مخلصیدر. بونلرك بری «پادشاهنامه» عنوانیله نظماً و فارسی العباره عالمکیرك تاریخنی یازمشدر.

اِخمیم { مصرك صعید خطه‌سنده ونیلك ساحل یمیننده برقصبه اولوب، سیوطك ۱۱۹ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، چارشیسی، اولدقجه ایشلك تجارتی وهفته‌ده برکره بازاری واردر. اطرافی منبت و محصولداردر. غایت اسکی برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (خیم) یاخود (خمین) اسمیله مسمی ایکن، یونانیلر (پانوپولیس) اسمیله تسمیه ایتمشلردی. اطرافنده برچوق آثار عتیقه وعلی‌الخصوص مورخین عربك (بربی) تسمیه ایتدکلری جسیم ومصنع بر بنای قدیم بولنیور.

اِخنا { اسکندریه جوارنده بر قصبه ومملکت ایدی، که فتوح اسلامیه زماننده (طما) اسمیله معروف برحکمدار مستقلی وارایدی.

اَخنس بن شریق ثقفی { شعرای جاهلیتدن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامنه اولان خصومتیله مشهوردر.

اخنس بن قیس { خوارجدن (اخنسیه) دینلن برفرقه‌نك رئیسیدر.

اَخنوخ { قابیل بن آدم (عم)ك اکبر اولادیله ابو البشرك احفادندن برقاچ ذاتك اسمی اولوق اوزره توراتده مذکوردر. حضرت ادریس (عم)ك دخی اسم عبرانیسی اخنوخدر.

اخو { (Écho) لسان یونانیده «انعکاس صدا» دیمك اولوب، اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بر پرینك اسمی ایدی، که کویا ارض و هوادن متولد اولوب، ابو الآلهه مشترینك عشق وعلاقه‌لرینه خدمت ایتدیکیچون، مشترینك زوجه‌سی (یونون) طرفندن لقردی سویلیه‌مه‌مکله و یالکز بشقه‌لرینك سویلدکلری سوزلرك صوك هجاسنی تکرار ایتمکله محکوم اولمش؛ و بعده (نرکس)ه تعشق ایدوب، مقابله کورمدیکیچون، اولومی اختیار ایده‌رك، قیایه تحویل اولنمش.

آخی اورن { سلطان اورخان غازی حضرتلرینك دور سلطنتی کبار مشایخندن اولوب، بعض کراماتی منقولدر. طربزونده مدفون اولوب، تربه‌سی زیارتکاه انامدر.

اخی چلبی { ادرنه ولایتك كوملجنه سنجاغنه تابع برقضاسی اولوب، لواء مذ- كورك وولایتك غرب شمالیسنده واقع، وشمال غربی جهتندن شرقی روم ایلی حدودیله، شمال شرقیدن ینه لواء مذكوره تابع اكریدره، شرقاً داریدره، جنوباً اسكیجه قضالریله، غرباً دخی سلانیك ولایتیله محدود ومحاطدر. اراضیسی ردوب سلسله‌سنك اتكلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، اكثر اهالیسی مسلم وجسارت وشجاعتله مشهوردرلر. مركزی پشماقلی قصبه‌سی اولوب، ۴۰ قدر قریه‌یی وتقریباً ۲۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. اسمیلان، طوز برون، چتاق، سكوتجك وباشویك ناحیه‌لری دخی بوقضایه ملحقدر.

اُخَیضر { (محمد بن یوسف) شرفای حسنیه‌دن اولوب، برادری اسمعیل خلفای عباسیه‌دن معتزك زماننده حجازده خروج ایتمش؛ ووفاتنده، اوغلی قالمامغله، برادری صاحب ترجمه وارث اولوب، یمامه‌یه چكلمش؛ واوراده برحكومت تشكیل ایده‌رك، نسلی اوچنجی قرن هجریده برمدت اوراده بالاستقلال حكومت سورمشلردر.

اخیلر { دولت سلجوقیه‌نك اواخرنده ظهور ایتمش بركروهدر، كه اساسلری طریق تصوفدن عبارت اولوب، بینلرنده برسر وار ایدی؛ ومواخاة بشریه‌یه رعایت ایدوب، بربرلرینه وعلی‌العموم ابنای جنسلرینه معاونت ایتمكی برنجی وظیفه عد ایدرلردی. بونلر برچوق وقت بویله طریقت ودر- ویشلكله قناعت ایتدكدن صكره، نهایت ایچلرندن بعضلری حكومت سوداسنه دوشه‌رك، ودولت سلجو- قیه‌نك تزلزلندن استفاده ایده‌رك، آنقره وسیواس جهتلرنده بعض كوچك حكومتلر تشكیل ایتمشلردی. حضرت خداوندكار بونلری مغلوب وپریشان ایده‌رك، اورالری ممالك عثمانیه دائره‌سنه آلمشدر.

اخینده { (Echinde) یونان قدیم اساطیرنده یاری قادین ویاری یلان برجن ایدی.

اخیولی { [«آخیولی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اخی یوسف { سلطان بایزید خان ثانی دوری علماسندن اولوب، عن‌اصل توقادلیدر. بروسه وادرنه ایله درسعادتده بعض مدرسه‌لرده مدرسلك ایتمش؛ وصدرالشریعه‌نك «شرح الوقایه» سنه بعض حاشیه‌لرله الفاظ كفری جامع

«هدیة المهتدین» عنوانیله بركتاب یازمشدر. خانه‌سی قربنده بر مسجد بنا، وكتب كثیره‌سنی طلبهٔ علومه وقف ایتمشیدی.

ادا { (Eda) اسقوچیانك شمالنده واقع (اور- قاده) جزایرینك اك شمالده بولنانلرندن بری اولوب، ۱۰ كیلومتره طولی و ۴ كیلومتره عرضی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مرعالری وبعض محفوظ لیمانلری واردر.

ادار { هندستانك شمال غربیسنده كائن كوجرات خطه‌سنده برشهر اولوب، احمدآبادك ۱۲۰ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع، وتقریباً ۱۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. بوشهر نیم مستقل بر پرنسلكك مركزی اولوب، دائرهٔ حكومتی ۲۲۰۰۰۰ قدر اهالیی جامعدر.

ادارسه { [«ادریسیلر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ادام { (Edam) فلنكك (نورد هولاند) یعنی «فلنك شمالی» ایالتنده برقصبه واسكله اولوب، آمستردامك ۲۰ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و ۵۵۰۰ اهالیی جامعدر. وقتیله خیلی مهم وتجارتكاه برشهر ایكن، مؤخراً تدنی ایتمشدر. معهذا دمیر معمولاتنه متعلق بعض فابریقه‌لری، بعض كوزل ابنیه‌سی وبالینه یاغی تجارتی واردر.

ادائی { (قزاز بكر چلبی) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، استانبوللیدر. ۹۵۰ تاریخندن صكره‌جه وفات ایتمشدر. كندیسی ارباب صنعتدن اولوب، اییكجیلكله مشغول اولدیغی حالده، اشعاری لطیفدر. شو قطعه او جمله‌دندر:

حبس تندن ایلدی آزاد ای یوسف جمال
روح پاك اهل عشق حسن تعبیرك سنك
كیرمدی بركز قولاغینه ادایی اول شهك
كاكلی اوجندن اولان آه شبكیرك سنك

ادائی { (امیر مؤمن) ایرانده (یزد) شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، (سورت) شهرنده عبادتله مشغول ایكن وفات ایتمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

زشوق نامه نویسم زرشك پاره كنم
دلی كه نیست تسلی درو چه چاره كنم

ادائی { (مولانا —) سمرقندك متأخرین شعرا- سندن اولوب، هندستانه رحلتله،

۱۰۰٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر . شوقطعه جملهٔ اشعارندندر :

یاد وصال او دل ما شاد میکند
عمر گذشته را همه کس یاد میکند

ادائی بك { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، آماسیه‌لیدر. اوراده اقامت ایدن شهزاده مصطفایه کسب انتساب ایده‌رك، شهزادهٔ مشارالیهك ارتحالندن صکره، درسعادته وروده، خزینهٔ خاصه کتابی زمره‌سنه داخل، وبعده دیکر بعض مناصبه نائل اولمش؛ و ۹۸۲ تاریخنده، قپودان دریانك یانده تیمار دفترداری ایکن، ارتحال ایتمشدر . لطافت طبع و حسن صدایه مالك اولوب، اشعاری دخی لطیفدر. شوقطعه اوجمله‌دندر:

آسمان حسنك ای ابرو هلالی سن‌میسك
یوقسه کوزلر کورمدك برطاق عالی سن‌میسك
تیغدن نیچون کچوردیلر بوکون ای خط سنی
رومده باش قالدوران یوقسه جلالی سن‌میسك

اَدبئیل { (یاخود ادبیل) حضرت اسمعیل بن ابراهیم خلیل (علیهما السلام) ك اوغلیدر .

ادجوورت { (Edgevorth) انکلتره‌نك مشاهیر مهندسیندن اولوب، عن اصل ایرلانده‌لیدر . ۱۷۷٤ تاریخ میلادیسنده (ماتن) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۱۷ ده وفات ایتمشدر . هوا واسطه‌سیله تلغراف ایجادی فکری اك اول صاحب ترجمه طرفندن درمیان اولنمشدر. کندی نقل واثنای حرکتده تفریش ایتدیکی بردمیر یولك اوزرینه یورور برآرابه دخی ایجاد ایتمشیدی . ۱۷۸۲ ده ایرلانده‌لیلرك کسب استقلال ایچون واقع اولان تشبثلرینه قاریشمش؛ و ۱۷۹۸ ده عوام قاره‌سنه مبعوث انتخاب اولنه‌رق، ایرلانده‌نك مختاریت اداره‌سنی علناً التزام ایتمشدی . فن معماریه وجراثقاله متعلق بش تألیفی واردر . — بونك قیزی (ماریا ادجوورت) ایرلانده‌نك اك بیوك ادیبه‌لرندن اولوب، تربیهٔ اولاد حقنده برچوق کتابلرله اطفاله مخصوص بعض کوزل حکایه‌لر وایرلانده‌نك احوالنی مصور برطاقم رومانلر یازمشدر . آثاری زیاده‌سیله مقبول ومعتبر اولوب، فرانسزجه‌یه وسائر آوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر . ۱۷٦۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸٤۹ ده وفات ایتمشدر .

ادر { (Eder) آلمانیاده برنهر اولوب، (وستفالیا)ده نبعانله، (هسه) و (والدق) ك ایچندن کچه‌رك، ۱۲۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (قاسل) ك ۱۰ کیلومتره آشاغیسنده (فولده) نهرینه دوکیلور .

ادرانوس { (یاخود اطرانوس) خداوندکار ولایتنده واقع (اولوآباد) نهرینی ترکیب ایدن ایکی شعبه‌نك بری وشرق جهتندن کلنی اولوب، کوتاهیه سنجاغنده شابخانه طاغلرندن نبعانله، ابتدا شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، وبعده شمال غربی‌یه طوغری دونوب، آطرانوس ناحیه‌سنی شق ایده‌رك، وصاغ وصولدن بعض دره‌لر آله‌رق، دیکر شعبه‌سیله برلشدکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (آبولیوند) کولنه، واورادن چیقدیغنده، میخالیچ نهریله برلشه‌رك، مرمره‌یه دوکیلور. محل تلاقی‌یه قدر اولان مجراسی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره اولوب، پك طولاشیقلیدر . اسم قدیمی (رنداقوس)در .

ادرد { (Edred) انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۹٤٦ تاریخنده برادری (ادموند)ك وفاتی اوزرینه، تخته جلوسیله، دانیمارقه‌لیلرك واقع اولان اختلاللرینی باصدیرمش؛ واسقوچیا حکمداری (ملقولم)ی مغلوب ایتمشدر . ۹۵۵ ده وفات ایدوب، یکنی (ادوی) جانشینی اولمشدر .

اَدرمید { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آناطولینك ساحل غربیسنده و مدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واقع همنامی اولان بربیوك کورفزك منتهاسنده‌در . ساحل بحردن ایکی ساعت ایچریده اولوب، اسکله‌سی (آق چای) نام محلدر. ادرمید قصبه‌سی بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره غربنده و ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمالنده واقع و ٦۰۰۰ اهالیی جامعدر . غایت کوزل واطرافی زیتون آغاجلریله محاط برموقعده اولوب، بالیکسرینك وسائر اوجوارلرك اسکله‌سی مقامنده اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (آدرامیتی)در. — ادرمید قضاسی قره‌سی سنجاغنی ترکیب ایدن طقوز قضانك اك غرب شمالی جهتنده بولنانی اولوب، (اونیه) و (امرودآباد) ناحیه‌لریله برابر ۱۱۳ قریه‌دن مرکب،

و۵۵۸۳ خانه ایله ۳۰۷۴۳ اهالیی جامعدر. اهالیسنك یالكز بشـبیك قدری روم و قصوری كاملاً اسلامدر. اراضیسی منبت و محصولدار اولوب، زیتون و پلاموط آغاجلری دخی چوقدر. صنایع محلیه باشلیجه خالی، كلیم، چوراب كبی شیلردن عبارتدر. — ادرمید كورفزی آناطولینك ساحل غربیسنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واسع بر كورفز اولوب، ۷۰ كیلومتره قدر قره‌لرك ایچنه كیرمشدر. جهت جنوبیه‌سنده آیوالق وجهت شرقیه‌سنده ادرمید وكر قصبه‌لری بولنیور.

ادرمیدی زاده { (نجم الدین افندی) موالی‌ كرامدن اولوب، مدرسیندن ادرمیدلی سعدالله افندینك اوغلیدر. علی الاصول دور مدارسله تحصیل علوم ایتدكدن صكره، ذكاوت واستعدادی وعلم وفضلی حسبیله آز زمانده قطع مراتب علیه ایده‌رك، طرابلس غرب، قونیه وسیواس كبی بعض ولایات قاضیلقنده بولنمش، ومصر ومدینهٔ منوره ملاسی دخی اولوب، ۱۲۶۸ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. محرر فقیرك قائن پدری بولنان برادری مرحوم سعدالدین افندی صاحب ترجمه‌نك نامنه مدینهٔ منوره‌ده ودرسعادتده بعض وقفلر براقمشدر.

ادرنه { (Andrinople) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلنده استانبولدن صكره ایكنجی شهری اولوب، همنامی اولان ولایتك وایكنجی اردوی همایونك مركزیدر. (تراكی) قطعهٔ قدیمه‌سنك اوره‌سنده، "۲۶ ′۴۱ °۴۱ عرض شمالی ایله °۲۴ "۴۳ ′۱۶ طول شرقیده واستانبولك ۲۲۵ كیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. طونجه، مریج و آرده نهرلرینك محل تلاقیسی اولان كوزل بر موقعده مؤسس اولوب، مریج آرده ایله برلشدكدن صكره، شهرك غرب جنوبی كنارندن، وطونجه ایسه ایچندن كچر. جسیم، اولدقجه مزین و تجارتكاه برشهر اولوب، ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی، ایكی قپالی چارشوسیله بر بدستانی، ۶ بیوك و ۱۶۰ قدر كوچك جامع شریفیله ۲۶ مسجدی، ۲۲ مدرسه‌سی، اوچ بیك جلده قریب كتبی جامع بر كتابخانه‌سی، ۱۸ كلیساسی، ۱۲ خوراسی، ۴۲ تكیه‌سی، برخراب سرای همایونی، ۵ قشله‌سی، بری عسكری و بری ملكی ایكی مكتب اعدادیسی، بر رشدیهٔ عسكریه، ۲ رشدیهٔ ملكیه و بر رشدیهٔ اناث مكتبیله ۶۰ مكاتب سارهٔسی، نمونه چفتلكیله برابر بر زراعت مكتبی، بری عسكری، بری بلدیه‌نك و بری‌ده راهبه‌لر طرفندن اداره اولنور اوچ خسته خانه‌سی، ۵ عمارتی، اخیراً بنا اولنمش و بر بیوك ساعتی دخی حامل اولان بر كوزل ومرتفع یانغین قله‌سی، نهرلرك اوزرنده ۷ كاركیر كوپریسی، بر بیوك صو یولی، اطرافنده نو ایجاد متعدد استحكامات جسیمه‌سی وجهت شمالیه‌سنده بر اسكی قلعه‌سی واردر. شهرك ایچنده باغچه‌لر وآغاجلر چوق اولدیغی كبی، اطرافی دخی باغ و بوستانلرله محاطدر. اهالیسنك نصفندن زیاده‌سی مسلم وقصوری روم، بلغار، ارمنی و یهودیدر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوكی واك مصنعی سلطان سلیم خان ثانی طرفندن بنا بیورلمش اولان (سلطان سلیم) جامعیدر، كه اوچر شرفه‌لی درت مناره‌سی واردر. ایكنجیسی سلطان مراد خان ثانی طرفندن تأسیس بیورلمش اولان (اوچ شرفه‌لی) جامع شریفیدر، كه بونك دخی درت مناره‌سی اولوب، بومناره‌لرك كرهٔ ارضده بولنان جوامع شریفه مناره‌لرینك اك بیوك واك یوكسكلری اولدقلری مرویدر. اوچنجیسی یلدیرم سلطان بایزید خانك شهزاده‌سی امیر سلیمان طرفندن باشلانیله‌رق، موسی چلبی طرفندن بناسنه دوام، وچلبی سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن اتمام بیورلمش اولان (اسكی جامع) در، كه جسامتجه ادرنه جوامعنك ایكنجیسی اولوب، ایكی مناره‌سندن بری یعنی ایكی شرفه‌لیسی مؤخراً سلطان مراد خان ثانی طرفندن علاوه بیورلمشدر. دردنجیسی ینه‌مشارالیه سلطان‌مراد خان‌ثانی طرفندن بنا بیورلمش اولان بر مناره‌لی (مرادیه)، بشنجیسی دخی یلدیرم سلطان بایزید خانك اسم عالیلریله یاد اولنان موقعده بنا ایتمش اولدقلری برقبه‌لی جامع شریفدر. خداوندكار حضرتلرینك ادرنه‌یی ایكنجی پایتخت اتخاذ بیوردقلرنده بنا ایتمش اولدقلری (اسكی سرای) مؤخراً محترق اولوب، محلنده (سلطان سلیم) جامع شریفی بنا اولنمشدر. خراب حالنده موجود اولان سرای همایون ایسه سلطان مراد خان ثانی وابو الفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا بیورلمشدر. كوپریلرك بشی طونجه وایكیسی مریج نهری اوزرنده اولوب، طونجه اوزرنده‌كیلرك اك بیوكی قدیم اولوب بعد الفتح غازی میخال طرفندن تعمیر ایدلمش اولان (میخال كوپریسی) در، كه (یلدیرم) نام موقع ایله

شهرك آره‌سنده ممتد اولوب، ۷۵۸ متره طولی و ۸ متره عرضی واردر. ایکنجیسی سلطان بایزید خان ولی حضرتلرینك طونجه كنارنده بنا بیوردمش اولدقلری جامع شریف ایله قصبه آره‌سنده واقع اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن انشا ایدلمش اولدیغی مرویدر. اوچنجیسی سلطان مصطفی خان ثالث طرفندن انشا بیورلمش اولان سراجخانه كوپریسیدر. دیكر ایكیسی دخی سرای همایونه منسوب مسیره‌نك ایكی جهتنده واقع اولوب، ابو الفتح سلطان محمد خان حضرتلرینك انشا كرده‌لریدر. مریج اوزرنده‌كی ایكی كوپرینك دخی اك بیوكی اولان (یكی كوپری) سلطان محمود خان ثانی حضرتلری طرفندن باشلانوب، جنتمكان سلطان عبد المجید خانك زمان سلطنتلرنده اكمال اولنمشدر. دیكری اولان (اسكی كوپری) دخی اتكنجی احمد پاشا اسمنده برصاحب خیرك اثریدر. ایكی چارشودن (علی پاشا چارشوسی) دینلنی شهرك وسطنده واقع اولوب، بیوك ومعمور اولمغله، ۲۱۶ دكانی حاویدر، و ٦ قپوسی واردر. دیكری اولان (آراسته) چارشوسنك حاوی اولدیغی ۱۲٤ دكاندن برمقداری خرابدر، ودیكرلرنده خفاف اصنافی اقامت ایتمكده‌در. ادرنه شهرنده یوك وایپك و پاموقدن كوزل بعض منسوجاتله كلیم وساره یاپیلیر. دباغخانه‌لری چوقدر. بعض كل صویی فابریقه‌لری دخی واردر. اخیراً دمیر یوللرك انشاسی اوزرینه، بر طرفدن درسعادتله وده آغاج اسكله‌سیله و بر طرفدن دخی آوروپا ایله كسب ارتباط ایتمسی ادرنه‌نك اهمیت تجاریه‌سنی برقات دها آرتیرمشدر.

ادرنه شهری پك اسكی اولوب، قدیماً (اورستیاس) اسمیله عادتا برقصبه ایكن، ایكنجی قرن میلادیده روما ایمپراطورلرندن (آدریان) طرفندن توسیع وتزیین اولنمغله، بونك اسمیله (آدریانوپولیس) تسمیه اولنمشدر، كه (ادرنه) اسمی بونك محرف ومخففیدر. ۷٦۳ تاریخنده خداوندكار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده لالا شاهین پاشا یدیله فتح اولنمش؛ ودرت سنه صكره پادشاه مشارالیه، چرمن فتحندن عودت همایونلرنده، بوشهری ایكنجی پایتخت اتخاذ بیورمغله، استانبولك فتحنه‌دك ۹۰ سنه پایتخت دولت عثمانیه بولنمشدر. كرك بومدتده وكرك بعده سلطنت عثمانیه زماننده ادرنه شهری خیلی توسیع وتزیین اولنمشدر. پایتخت بولندیغی مدتده ارتحال ایدن پادشاهانك جنازه‌لری بروسه‌یه نقل اولندیغندن، ادرنه‌ده یالكز برقاچ شهزاده وسلطان تربه‌لریله غازی میخال كبی بعض عزاتك و اولیا و مشایخ و علمادن برچوق مشاهیرك تربه‌لری بولنیور. كرك روما و بیزانس دولتلری وكرك دولت عثمانیه زماننده ادرنه‌ده بعض بیوك محاربه‌لر وقوع بولمشدر.

ادرنه } ولایتی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلی قطعه‌سنده‌كی ولایاتنك اك بیوكلرندن اولوب، شرقاً شهر امانتنه ملحق قضاء اربعه ایله، غرباً سلانیك ولایتیله، شمال غربی جهتندن شرقی روم ایلی حدودیله، شمال شرقی جهتندن قره دكیزله، جنوباً دخی مرمره وآطه‌لر دكیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ٤۲۵۰۰ مربع كیلومتره‌در. ولایتك جهت غربیه‌سنده ردوب (یعنی دسپوط طاغی)، شرق شمالی جهتنده استرانجه، جنوب جهتنده دخی قورو طاغ سلسله‌لری امتداد ایدوب، بونلرك اتكلری ودیكر منفرد طاغلر وكوچك سلسله‌لر دخی ولایتك اورته‌لرینه قدر كلدیكندن، عمومیت اوزره ولایتك اراضیسی طاغلق دینله‌بیلیرسه‌ده، طاغلرك آره‌سنده وعلی الخصوص نهرلرك كنارلرنده اولدقجه واسع اووه‌لری، كوزل بایرلری ومنبت وادیلری چوقدر. مذكور اوچ سلسله‌نك اتكلریله سائر طاغلرك اكثریسی اورمانلرله مستوردر. ولایتك قسم اعظمی آطه‌لر دكیزی مائله‌سنه متوجه اولوب، مریج نهری حوضه‌سنه تابعدر. ردوب سلسله‌سی اتكلرندن اینن (آرده) نهریله شمالدن كلن طونجه نهری مركز ولایتك یاننده مریجله برلشدكلری كبی، شرق وجنوب طرفلرندن كلن (اركنه) نهری دخی مریجه قاریشیر. ردوب سلسله‌سنك جنوبی اتكلرندن اینن بعض كوچك نهرلر دخی طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دكیزینه دوكیلور. یالكز استرانجه سلسله‌سنك شرقی مائله‌سندن اینن بعض اوفق نهرلر قره‌دكیزه، وكذلك برطاقم كوچكلری مرمره‌یه منصب اولور. ولایتك محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعندن عبارت اولوب، دود آغاجلری دخی چوقدر، وایپك باشلیجه وارداتندندر. حیوانات محصولاتندن كلینلی قشر پینیری، یاغ، یپاغی، دری وساره چیقار. اهالیسی ۷۷۸٦۷٦ كشی اولوب، بونلردن ۳۷۷۰۰۰ ی مسلم، ۲۲۵۰۰۰ ی روم، ۱۰٤۰۰۰ ی بلغار، ۱۵۰۰۰ ی ارمنی ودیكر ۵۰۰۰۰ قدری دخی یهودی، قبطی وساره‌در. داخل ولایتده ۱۸۱۸۸۵۰ رأس قیون، ۷۸۷۳۸۰ رأس كچی واردر. صیغیر وحیوانلری كوچك ایسه‌ده قوتلیدر. صنایع محلیه باشلیجه

عبا وشیاق کبی یوك منسوجاتله آلاجه، کوملکلك بز وبعض ایپك قاشلردن عبارتدر.

ادرنه ولایتی بروجه زیر ٦ سنجاق، ٣١ قضا و ١٠٩ ناحیه‌یه منقسمدر :

سنجاق	قضا	ناحیه
ادرنه	ادرنه	اسکدار، آطه، چوکه
	جسر مصطفی پاشا	چرمن، سلبوکن، لفکه
	قیرجه علی	سلمنلر، عثمان پشالر، خواجه‌لر، یحیالی، قراغیلر، شعبان، غبروه، قوریجه ویران
	دیمتوقه	قره‌جه خلیل، قله‌لی برغوس، قره کلیسا، صالتق
	اورته کوی	صاری حضر، محمودلی، تیمورلر، قبا آغاج، ماندریجه
	جسر ارکنه	ابریق تپه، آطه، چالی
	حوشنه	قره‌جه صالح
قرق کلیسا	قرق کلیسا	اسکوب، قواقلی، اسکی پولس، قویوه، ترزی دره، بیکار حصار
	طرنوه	غرامتك، دکز اوبا، یکی دره، چاقناخور
	لوله برغوس	بیوك قارشدیران، احمد بك
	ویزه	سرای، یکیجه، اورنجك، خاصبوغه
	اخته بولی	واسیلقوز، آیاستفانوس
	مدیه	صماقوجق
	اسکی بابا	مرکز، قره خلیل، جنکرلی، بیکار حصار، قوزجغاز
تکفور طاغی	تکفور طاغی	ارکلی، اینه‌جك، نائب، اورته‌جه، اشقلر
	چورلی	تربه دره، مرادلی
	معلقره	قوز، هرکه، حمیدیه، ازغار
	خیره بولی	امور بك
کلیبولی	کلیبولی	بولایر، صیفور، اجه آباد
	کشان	غره بونه، پاشا یکید، صولیجه
	شار کوی	اوه مستجب، اورشه
	مرفته	غنوز، کسانبولی
دده آغاج	دده آغاج	شاهینلر، طغانجه، قره‌جك، مکری
	صوفیلو	اده، بتکلی، دربند کبیر، پشماق، قیزلر بالا، ایپصاله
	اینوز	قوجه علی
کوملجنه	کوملجنه	مارونیه، شابجانه، یصی، قرای جدیده
	سلطان یری	آطه، طاشلی، کوه، تکیه
	اخی چلبی	اسمیلان، سکوتجك، طوز برون، باشویك، چتاق
	اسکیجه	صقارقیا، یصی اوران، چلبلو، یکیجه، یکی کوی
	اکریدره	مشقللو، کوچکویران، خوطاشلی، طولاشدیر، احدلر کبیر
	داریدره	شاهین، اقبیکار

ادرنه { سنجاغی. ادرنه ولایتنك مركز سنجاغی اولوب، شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، شرقاً قرق كلیسا وتكفور طاغی، جنوباً كلیبولی ووده آغاج، غرباً دخی كوملجنه سنجاقلریله محدود ومحاطدر. مادهٔ آنفه‌ده‌كی جدولدن آكلاشلدیغی اوزره، ۷ قضا و ۲۷ ناحیه‌یه منقسمدر. احوال ارضیه وزرعیه‌سی عموم ولایتك احوالنه تابع اولمغله، مادهٔ آنفده بیان اولنمشدر. اهالیسی ۲۰۱۲۰۶ كشی اولوب، بونلرك تقریباً ۸۰۰۰۰ ی مسلم، ۷۷۰۰۰ ی روم، ۳۱۰۰۰ ی بلغار ودیكرلری ارمنی، یهودی قبطی وساٸره‌در. — ادرنه قضاسی شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، غرباً جسر مصطفی پاشا، جنوباً اورته كوی و دیمتوقه، شرقاً دخی حوصه قضالریله محدود و محاطدر. مادهٔ آنفه‌ده‌كی جدولدن آكلاشلدیغی اوزره، اوچ ناحیه‌یی شاملدر.

ادره‌پول { (یاخود اتره‌پول) بلغارستانده صوفیه‌نك ۶۰ كیلومتره قدر شمال شرقیسنده وهمنامی اولان طاغك شمالی اتكنده واقع برقصبه اولوب، ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده اورخانیه قضاسنه ملحق برناحیه‌نك مركزی ایدی.

ادریس { (علیه السلام) قرآن كریمده اسملری مذكور اولان انبیای عظامك قدماسندن اولوب، شیث بن آدم (علیهما السلام)ك نسلندندر. توراتده (اخنوخ) اسمیله مذكوردر. بعض مورخلرك اعتقادینه كوره اسكی مصریلرله یونانیلرك (هرمس Hermès Trismégeste) تسمیه ایتدكلری شخص حضرت ادریسك كندیسیدر. واقعا قدمای مصریون ویونانیونك هرمسه اسناد ایتدكلری علوم وفنونك كشفی، كیمیانك ایجادی، شهر وقصبه‌لر تأسیسی وساٸر بوكبی اختراعات حضرت ادریسه دخی عطف اولنقده، و بو جهتجه بینلرنده مشابهت بولنقده ایسه‌ده، هرمس اساطیر مصریه طرفندن ایجاد و یونانیلر طرفندن قبول اولنمش برشخص موهومدن عبارت ایدی. حضرت ادریس طریق حقدن عدول ایتمش اولان اولاد آدمی جناب حقك عبادتنه دعوت ایدوب، اجابت ایتمدكلرندن، غزا ایله مأمور اولمش؛ وروایته كوره اوچیوز سنه‌دن زیاده یاشامشدر.

ادریس بدلیسی { امرای اكراددن ومؤرخیندن اولوب، شاه اسمعیل صفویدن قاچه‌رق، دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایتمش؛ وسلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك حسن قبول والتفاتنه مظهر اولوب، پادشاه مشار الیهك نامنه «هشت بهشت» عنوانیله كوزل برتاریخ عثمانی یازمشدر. سلطان سلیم خان زماننده كردستانه اعزام اولنه‌رق، دیاربكر وموصل وكردستانك ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه داٸره‌سنه ادخالنه خدمت ایتمش؛ وعودتنده طرف پادشاهیدن پك چوق اعزاز واكرامه نائل اولمشیدی. ۹۲۱ تاریخنده درسعادتده وفات ایتمشدر. ایوب انصاری جوارنده‌كی (ادریس) كوشكی وچشمه‌سی صاحب ترجمه‌نك، وجوارنده‌كی مسجد زوجه‌سی زینب خاتونكدر. صاحب ترجمه‌نك رافضیلره قارشی برردیه‌سی دخی واردر.

ادریس علوی { (بن عبدالله بن حسن بن علی) حضرت امام حسنك تورونی اولوب، خلفای عباسیه‌دن منصورك زماننده دیكر بش برادریله برابر، بیوك برادری محمدك امری آلتنده اوله‌رق، حجازده قیام ایتمشلردی. منصوردن صكره تكرار قیامی تجدید ایتدكلرنده، بیوك برادرلری مقتول اولمغله، ادریس مصره واورادن مغربه كیده‌رك، (ولیلی) قصبه‌سنده ۱۷۲ تاریخنده خلق بیعتنه دعوت ایتمش؛ وتلمسانی ضبطله، مكمل عسكر ترتیب، وبربرلردن هنوز دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولانلری دخی دین مبینه ادخال ایله؛ كسب قوت ومكنت ایلمشیدی. مسند خلافتده بولنان هارون الرشید ادریسك بو وجهله مغربده بردولت علویه تشكیلندن زیاده‌سیله قورقوب، عسكرله باشه چیقه‌میه‌جغنی دخی درك ایتدیكندن، مهدینك آزادلیلرندن سلیمان بن حرز شماخ اسمیله برینی افریقیه والیسی ابراهیم بن اغلبه كوندروب، بوآدم دخی ابن اغلبك دلالتیله ادریسه تقرب، و۱۷۷ تاریخنده كندیسنی تسمیم ایتمشدر. بو وجهله صاحب ترجمه‌نك زمان حكومتی یالكز بش بچق سنه اولمش ایسه‌ده، تأسیس ایتدیكی (ادارسه) یعنی (ادریسیلر) دولتی ۲۰۰ سنه قدر دوام ایتمشدر.

ادریس علوی { آنف الترجمه‌نك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتندن

ایکی آی صکره طوغمشدر . پدرینك وفاتنده آزادلیسی راشـد طوغه‌جق چوجغـه وصی صورتیله ادارهٔ اموری یدینه آلوب، صاحب ترجمه‌نك ولادتیله برابر، خلق بیعتنه سوقله، کندیسنی علم وهنر واصول اداره وسیاستده تعلیم وتربیه‌یه باشلامشـیدی . ابراهیم بن اغلب راشـدك بو اهتمامندن تلاش ایدوب، برچوق نقود صرفیله کندیسنی ۱۸۶ تاریخنده قتل ایتدیرمش؛ و بعده صاحب ترجمه‌نك تعلیم وتربیه‌سیله وصایتی ابو خالد یزید بن الیاس عبدی‌یه احاله اولنـه‌رق، نهایت ۱۸۸ تاریخنده ادریس سن رشـده واصل اولمغله، ادارهٔ امور دولتی یدینه آلوب، مغرب اقصاده ملکنی توسیع، و بربرلردن هنوز کفرده قالمش اولانلری اسلامه ادخال ایله، دولتنه یکیدن برقوت و حیـات ویرمش؛ وفاس شهرینی بنا و پایتخت اتخاذ ایده‌رك، (جامع شرفا)یی دخی تأسیس ایتمشدر . بونك زماننده مغرب اقصاده عباسیلر نامنه اوقونان خطبه رفع اولنـه‌رق، ابراهیم بن اغلب بغـداددن آلدیغی اوامر اوزرینه کـرك حرباً وکرك دسیسه‌ایله ادریسیلرك ترقیسنه مانع اولمغه چالیشمس ایسـه‌ده، موفق اوله‌میوب، اندلسدن وسائر جهاتدن دخی برچوق خلق ادریسك ادارهٔ عادلانه‌سنه التجا ایتمشلردی . صاحب ترجمه ۲۵ سنه بالاستقلال حکومتدن صکره، ۲۱۳ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی محمد جانشینی اولمشدر.

ادریس مرینی { (بن عثمان بن ابی العلاء) بنی مرین خاندانـنه منسوب اولوب، ابو ثابتك برادریدر. کندیسی اندلس ملوك اسلامیه‌سی عندنده جهاد وغزا ایله اوغراشان امرادن اولوب، آنجق فوق‌العاده اقتداری جهتیله، خلقك حسن ظنی قزانوب، اجـدادینك تختنی ضبط ایتمك ایچون، بر ایکی دفعـه تشبث ایتمش ایسـه‌ده، موفق اوله‌مامش؛ واندلسده برچوق وقوعات ومصائبه دوچار اوله‌رق، دغدغه‌لی برعمر گچیردکدن صکره، مغربه کیرمکده ایکن، طوتیلوب، برمدت محبوس قالمش؛ و ۷۷۰ تاریخنده محبسده مخنوقاً وفات ایتمشدر .

ادریسی { (ابو عبدالله محمد بن محمد) مشاهیر جغرافیون اسـلامدن اولوب، مغرب اقصاده حکومت سورمش اولان ادارسـه‌نك نسلنـدن اولمغله، (شریف ادریسی) اسمیله شهرت بولمشدر . ۴۹۳ تاریخنده سبته‌ده طوغوب، قرطبه‌ده تحصیل علم وکمال، وعلی الخصوص جغرافیـا، هیئت، نجوم، طب وفلسفه علملرنده کسب اشتهار ایتمشـدر . اندلس ومغرب ایله آناطولی ومصر وسائر اقطاری طولاشـه‌رق، قسطنطینیـه ایله فرانسـه و انکلـتره و آوروپانك سائر بعض جهتلرینـه دخی سیاحت ایتدکدن صکره، صقلیه یعنی سیچیلیا آطه‌سنك حکمداری (رجار) یعنی ایکنجی (روژر) طرفـندن دعوت اولنه‌رق، جزیرهٔ مذکوره‌یه کیتمش؛ وحکمدار مومی الیه ایچون کومشدن بیوك ومکمل برکره اعمال و ترسیم ایتـدیکی کبی، «نزهة المشـتاق فی اختراق الآفاق» عنوانیله مکمل برجغرافیا کتابی دخی یازمشدر. مذکور کره غائب اولمش ایسـه‌ده، جغرافیاسـنك متعدد نسخه‌لری بولنوب، ۱۵۹۳ تاریخ میلادیسنده برمختصری رومادە طبع ولاتین لسـانـنه دخی ترجمه، و ۱۸۳۶ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده نشر اولنمشدر. بعده مفصل نسخه‌لری دخی بولنمش ایسه‌ده، تواریخ عربیه‌ده ادریسینك مذکورکتابنده هرمملکتك نباتاتندن دخی بحث ایتمش اولدیغی ذکر اولندیغندن، بوکتابك شمدی‌یه قدر بولنـان نسخه‌لرینك هیچ بری مکمل اولمیوب، جمله‌سنك آز چوق اختصاره اوغرامش اولدقلری آکلاشـیلیور. شریف ادریسی ۵۷۶ تاریخنده صقلیه‌ده وفات ایتمشدر .

ادریسیلر { (ادارسه) ایکنجی قرن هجریده مغرب اقصاده تشـکل ایدوب، ۱۷۲ تاریخندن ۳۷۴ تاریخنه‌دك ایکیوز ایکی سـنه سورمش اولان بردولت علویه‌در . بودولتك بانیسی سالف الترجمه (ادریس بن عبد الله بن حسن بن علی) اولوب، نسـلندن کندیسـیله برابر بروجه زیر ۱۲ حکمدار کلمشدر:

ادریس	عن	۱۷۲	الی	۱۷۷
ادریس بن ادریس	«	۱۷۷	«	۲۱۳
محمد بن ادریس	«	۲۱۳	«	۲۲۱
علی بن محمد	«	۲۲۱	«	۲۳۴
یحیی بن محمد	«	۲۳۴	«	—
علی بن عمر بن ادریس	«	—	«	—
یحیی بن قاسم بن ادریس	«	—	«	۲۹۳
یحیی بن ادریس بن عمر	«	۲۹۳	«	۳۰۵
حسن بن محمد بن قاسم	«	۳۱۰	«	۳۱۳
قاسم کنون بن محمد بن قاسم	«	۳۲۰	«	۳۳۷
احمد بن قاسم کنون	«	۳۳۷	«	۳۴۷
حسن بن قاسم کنون	«	۳۴۷	«	۳۷۴

بونلردن یحیی بن ادریس بن عمرك زماننده ۳۰۵

تاریخنده رؤسای شیعه‌دن (مصاله) اسمنده برآدم خروجله فاسده دولت فاطمیه‌نك مؤسسی اولان عبید الله مهدی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و بعده ۳۱۰ تاریخلرنده ابن ابی العافیه فاسی ضبط ایده‌رك، خطبه‌یی اندلسده‌کی دولت امویه نامنه چویرمش؛ و برمدت صکره ابن ابی العافیه قتل اولنمغله، ادریسیلر کرسیٔ حکومتلری اولان فاس شهرندن ماعدا اکثر بلادلرینی استرداد، وذکر اولنان قاسم کنونه بیعت ایتمشلرسه‌ده، فاطمیونك نامنه خطبه اوقوتمغه باشلایوب، بعده اوغلی اندلسده‌کی بنی امیه‌یه میل ایده‌رك، خطبه‌یی بونلرك نامنه چویرمش؛ و بونك برادری وادارسه‌نك اخیری اولان حسن ایسه غالب کلن طرفه تابع اولوب، کاه بنی امیه وکاه فاطمیونك نامنه خطبه خان اولمش؛ ونهایت ملکی فاطمیون طرفندن کاملاً ضبط اولنوب، کندیسی بنی امیه‌نك دخی خصومتنی قزانمش اولدیغندن، ۳۷۴ تاریخنده بونلر طرفندن طوتیله‌رق، قرطبه‌یه سوقله، اوراده قتل اولنمش؛ وبونك وفاتیله ادارسه دولتی بسبتون منقرض اولمشدر.

ادسه { (یاخود ادسا Edesse, Ἔδεσσα) سلانیك ولایتنده واقع (وودینه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. بوقصبه زمان قدیمده بیوك ومشهور برشهر اولوب، اسکی ماکدونیالیلرك (پلا) شهرندن اول مرکزلری وکرسیٔ حکومتلری ایدی. ماکدونیانك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان پلاسجلرك اساطیرنجه بوقصبه‌نك برکچی ایله مناسبتی اولدیغندن، اسمی لسانلرنده کچینك اسمنه نسبتله وضع ایدلمش اولدیغی تاریخلرده مسطور اولدیغی کبی، پلاسجلرك احفادی اولان آرناؤدلرك لساننده دخی (اذیسه) کلمه‌سی «کچی قصبه‌سی» دیمکدر. [«وودینه» ماده‌سنه مراجعت.] — ماکدونیالیلر اسکندرك قوماندەسیله آسیاده فتح ممالك ایتدکلرنده (اورفه) شهرینی وطنلرنده‌کی اسکی کرسیٔ حکومتلرینه بکزته‌رك، بو شهره دخی (ادسه) نامنی ویرمشلردی؛ و بوشهر ممالك اسلامیه دائره‌سنه دخوله‌دك بواسمله معروف قالمشدی. [«اورفه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ادغارد { (Edgard) انکلتره حکمدارلرندن اولوب، بواسمله مسمی اولان دیکر حکمدارلردن فرق ایچون، (پاسبفیق) یعنی «صلح پرور» لقبیله معروفدر. برادری (ادوی)نك وفاتی اوزرینه، ۹۵۷ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس ایدوب، نورماندیالیلرله اسقوچیالیلری مغلوب، وایرلانده‌نك برقسمنی ضبط ایتمشدی. اون سکز سنه حکومت سوردکدن صکره ۹۷۵ ده وفات ایتمشدر.

ادغارد { (Edgard) انکلتره‌نك آنغلو صاقسون خاندان حکمداریسنه منسوب اولوب، تخته حق وراثتی وارایکن، ابتدا (هرولد) وبعده ۱۰۶۶ تاریخ میلادیسنده «جهانکیر» کویوم طرفندن حقی غصب اولنه‌رق، کندیسی هرادعادن واز کچمکه مجبور اولمش؛ ومذکور کویومه صادقانه خدمت ایتمشدر. «شریف» معناسنه اوله‌رق (اتلینغ) لقبیله ملقبدر.

ادغارد { (Edgard) اسکوچیا حکمدارلرندن اولوب، آنف الترجمه (ادغارد اتلینغ)ك یکنی واوچنجی (ملقولم)ك اوغلیدر. ۱۰۹۸ تاریخ میلادیسندن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك ۹ سنه حکومت سوروب، غاصب سکزنجی (دونالد)ی اسقوچیادن اخراج، وهمشیره‌سی (ماتیلده)یی انکلتره قرالی برنجی (هنری)یه تزویج ایتمشدر.

ادفو { (یاخود اتفو) صعید مصرده اسوانك ۱۰۶ کیلومتره شمالنده ونیلك ساحل یسارندن ایکی میللك مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر، وقضا مرکزیدر. زمان قدیمده پك بیوك برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (اطبو) ویونانیلر عندنده (بیوك آپولنیوپولیس) اسمیله معروف ایدی. اسکی شهرك خرابه‌لری الآن موجود اولوب، نیلك کنارینه قدر ممتد اولور؛ وساحل نیلده برکوزل ریختمی الآن موجوددر. شهر قدیمك ایکی بیوك معبدی حالا قائم اولوب، ستونلر، هیکللر وهیروغلیف یازیلرله مزیندرلر. بو ایکی معبد مصر قدیمك الآن موجود اولان آثارینك اك بیوك واك جلیلرندن ایسه‌ده، پك اسکی اولیوب، بطالسه زماننده بنا اولنمشدر، که بوده مصر قدیم صنایع و مدنیتنك او وقته قدر طیانمش و باقی قالمش اولدیغنه بردلیلدر. ۵ جلد اوزره بر تفسیر شریفله دیکر بعض کتب ادبیه صاحبی اولان (ابو بکر محمد بن علی ادفوی) بوقصبه‌دندر.

ادفونش { (یاخود اذفونش) اسپانیا قراللرندن (آلفونس)ه عرب توا-

ریخنده ویریلن اسمدر . [« آلفونس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادل (Edel) آوستراليا سواحل غربیه‌سنده بر قطعه‌یه وقتیله ویریلان اسمدر . اوراسنی ۱۶۱۹ تاریخ میلادیسنده کشف ایدن برفلنکلی قپودانك اسمندن مأخوذ اولان بو اسم بعده ترك اولنمشدر .

ادلب حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، حلبك ٥٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وعاصی نهری ساحل یمینك ۲۰ کیلومتره شرقنده واقعدر . ۸۰۰۰ اهالیسی اولوب، یالکز ۹۰۰ قدری خرستیان و قصوری مسلم، وجمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر . اطرافی زیتون آغاجلریله محاطدر . بوقصبه‌ده پك چوق صابون اعمال اولنوب، حلب، حمص، حما وسائر طرفلره اخراج اولنور . پاموقدن بعض منسوجات وبر نوع حصیر دخی اعمال اولنور . برقاچ دباغخانه‌سی دخی واردر . — ادلب قضاسی (عاصی) نهرینك کنارلرنده واقع اولوب، (اریحا) ناحیه‌سنی دخی شامل اولدیغی حالده، ۱۰٤ قریه‌دن عبارت و ۱۰۵۶۰ اهالیی جامعدر . مرکز قضاده بولنان ۹۰۰ قدر خرستیاندن ماعدا بتون قضا اهالیسی مسلمدر . محصولاتی باشلیجه زیتون، جویز، بادم، فستق، انجیر، اوزوم و سائر میوه‌لره انواع حبوباتدن واپکدن عبارت ایسه‌ده، باشلیجه ثروت محلیه زیتوندندر . بوقضاده پك چوق آثار عتیقه وبعض مراقد شریفه موجوددر .

ادلینق (Edelinck) اك مشهور حکاکلردن اولوب، میلادك ۱٦٤۹ تاریخنده بلچیقه‌نك (آنور) شهرنده طوغمش و۱۷۰۷ده وفات ایتمشدر . اون دردنجی لوبی طرفندن فرانسه‌یه جلب اولنه‌رق، پك چوق احسانلره نائل اولمش، وآقادمیا اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی . رسملرك قالبلرینی حك ایتمك صنعتنی پك ایلری‌یه کتیروب، حك ایتمش اولدیغی بعض قالبلر محفوظدر .

ادم بحرین وعمان وحجازده بعض ناحیه‌لر وموقعلرك اسم مشترکیدر .

ادماوه (Admava) آفریقای وسطیده ۷ ایله ۱۱ درجه عرض شمالی و ۸ ایله ۱۳ درجه طول شرقی آره‌لرنده ممتد برمملکتدر، که اهالیٔ قدیمه‌سی اولان عبدهٔ اوثان عندنده (فومبینه) اسمیله معروف اولوب، قرن سابقده فولا ویا فلاح دینلن اقوام اسلامیه‌دن ادام (که آدم ویا عثماندن محرف اولمسی محتملدر) اسمنده جسور بر رئیسك معرفتیله فتح، وممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنمغله، بونك اسمنه نسبتله (ادماوه) تسمیه اولنمشدر. [«فومبینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادموند (St. Edmond) سنت — انکلتره‌نك « حکومات متفقهٔ سبعه » سندن (استانغلیا) یعنی « شرقی انکلتره » خطه‌سنك حکمداری اولوب، ۸۵۵ تاریخ میلادیسنده جلوس ایتمش؛ و عادل وخیرخواه برحکمدار اولدیغی حالده، ۸۷۰ تاریخنده ممالکنی ضبط ایدن دانیمارقه‌لیلر طرفندن قتل اولنمغله، خرستیانلر طرفندن شهدا واعزه زمره‌سنه الحاق اولنمشدر .

ادموند آبو (Edmond Abou) فرانسه‌نك متأخرین ادباسندن اولوب، حکایه وتیاترو کبی ادبیاته وتربیه وترقیاته متعلق برچوق آثاری اولدیغی کبی، امور سیاسیه‌یه دائر دخی بعض مؤلفاتی واردر، و پارسك اکثر غزته‌لرنده محررلك ایتمشدر . ۱۸۲۸ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌نك (دیوز) شهرنده طوغوب، اکمال تحصیل ایله، کسب شهرت ایتدکدن صکره، فرانسه طرفندن آتنه‌ده کشاد ایدلمش اولان مکتبك معلمکنه نصب اولنمش؛ وبومناسبتله یونان قدیمك تاریخ وآثار عتیقه‌سی حقنده بعض کتابلر یازمشدر . بعده یونانك احوال حاضره‌سی حقنده دخی بر ایکی کتاب یازوب، بونلرده یونانلیلری پك فنا صورتده تصویر ایتمشدر . وفاتی ۱۸۸٦ تاریخ میلادیسنده واقع اولمشدر .

ادموند اول (Edmond I) انکلتره‌نك صاقسونیا خاندانندن منسوب حکمدارلرندن اولوب، برنجی (ادوآرد)ك اوغلیدر . ۹٤۱ تاریخ میلادیسنده، برادری (آتلستان)ه خلف اولوب، ممالکنده بعض اصلاحات اجرا ایتمکده ایکن، ۹٤٦ تاریخنده (لئوف) اسمنده برشخص طرفندن قتل اولنمشدر . انکلتره‌ده اعدام جزاسی بونك زماننده ایجاد اولنمشدر .

ادموند ثانی (Ebmond II) انکلتره حکمدارلرندن اولوب ،

١٠١٦ تاريخنده پدرى ايكنجى (اتلرد) ، خلف اولمش؛ ودانيمارقه قرالى (قانوت)ه قارشى پك شدتلى برمقاومتدن صكره، ممالكنك قسم شماليسنى كنديسنه ترك ايتمكه مجبور اولوب، برآى صكره ١٠١٧ تاريخنده قتل اولنمغله، (قانوت) بتون انكلتره‌يى ضبط ايتمشدر .

ادن { (Eden) انكلتره‌نك ايرلانده دكيزينه دوكيلور بر نهرى اولوب، ١١٠ كيلومتره مجراسى وخيلى باليغى واردر. — آوستراليانك «جنوبى يكى غال» خطه‌سنده بو اسمله برقصبه دخى واردر .

ادنقوبن { (Edenkoben) باويره‌نك (لانداؤ) ايالتنده ومركز ايالتك ١١ كيلومتره شمالنده وطونه‌يه دوكيلن بركوچك نهرك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٤٨٩٠ اهاليسى، اسلحه فابريقه‌لرى، معدن صولرى، باغلرى و باويره قرالنه مخصوص برسرايى واردر .

ادوآرد { (Edouard) بو اسمله انكلتره‌ده صاقسونيا خاندانه منسوب اوله‌رق اوچ حكمدار كلمشدر :

برنجيسى «قديم» لقبيله ملقب اولوب، ٩٠٠ تاريخ ميلاديسنده پدرى بيوك (آلفرد)ه خلف اولمش؛ وكنديسنه عصيان ايدن عمزاده‌سى (اتلوالد) ايله برمدت اوغراشدقدن صكره، بونك واقع اولان محاربانك برنده مقتول اولمسيله، رقيبسز قالنجه، اسقوچياليلرله نورماندلره اعلان خصومت ايله، بونلرى دخى مغلوب ايده‌رك، تحت اطاعته آلمش؛ وفرانسه قرالنه قيزينى ويره‌رك، عقد اتفاق ايتمشيدى. ٩٢٥ تاريخنده وفات ايتمشدر . (قامبريج) دارالفنوننك مؤسسى بو اولديغى مرويدر .

ايكنجيسى «شهيد» لقبيله ملقب اولوب، ٩٧٥ تاريخنده، ١٣ ياشنده اولديغى حالده، پدرى (ادغارد)ه خلف اولمش؛ واوچ سنه صكره اوكى والده‌سى طرفندن آوده قتل ايتديرلمشدر . اخلاق حسنه‌سى حسبيله، خرستيانلر طرفندن اعزه‌لرى صره‌سنه چكيرلمشدر .

اوچنجيسى «كناه چيقاريجى» لقبيله ملقب اولوب، (اتلرد) ك اوغليدر . ١٠٤١ تاريخ ميلاديسنده دانيمارقه‌ليلرك ظلمندن بيقمش اولان آنغلو صاقسونلر طرفندن تخته اجلاس اولنه‌رق، برمدت قونت (غودوين)ك عصيانيله اوغراشمش ايسه‌ده، نهايت كنديسيله صلح ايده‌رك، ٢٥ سنه كمال آسايش ومسالمتله حكومت سوردكدن صكره، ١٠٦٦ تاريخنده وفات ايدوب، بوده اعزه زمره‌سنه ادخال اولنمشدر .

ادوآرد { (Edouard) ينه انكلتره‌ده نورماند خاندانه منسوب اوله‌رق بو اسمله آلتى حكمدار كلمشدر :

برنجيسى اوچنجى (هنرى) نك اوغلى اولوب، ١٢٧٢ تاريخ ميلاديسنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، تخته جلوس ايتمش؛ وقبل الجلوس انكلتره‌ده ظهور ايتمش اولان قاريشيقلقلرده ابراز شجاعت ايتمش اولديغى كبى، سنت لوينك معيتنده سكزنجى اهل صليب سفرينه دخى كيتمشيدى. تخته چيقدقدن صكره، امور عدليه وماليه‌جه بعض اصلاحات اجرا، وعوام قاره‌سنى دخى ايجاد ايتمشدر . ١٢٨٣ تاريخنده (غال) مملكتنى دخى ضبط ايتمش؛ واو وقتدن برى انكلتره‌نك ولى عهدينه «غال پرنسى» عنوانى ويرلمسى عادت اولمشدر . ١٢٨٦ تاريخنده اسقوچيا حكمدارى اوچنجى آلكساندرك وفاتى اوزرينه، مملكت مذكوره‌نك تختنى ادعا ايدن برقاچ كشيدن برينى انتخاب ايتمك اوزره حكم تعيين اولنه‌رق، بونلردن (بيلول)ى ترجيح ايله، تخته اجلاس ايتمش، وكندى اطاعتى آلتنه آلمشدر . برمدت صكره مرقوم بيلولى دخى بر محاربه‌ده قتل ايدوب، اسقوچيايى بسبتون ضبط ايتمشدر. بعده اسقوچياليلر بونك زماننده اوچ دفعه قيام ايدوب، ايلك ايكى قياملرينى باصديرمغه موفق اولمش، واسقوچيايى قان وآتش ايچنده براقمش ايسه‌ده، اوچنجى قياملرينى باصديرمغه كيدركن، ١٣٠٧ تاريخنده وفات ايتمشدر . فرانسه ايله دخى برمحاربه ايتمشدر .

ايكنجيسى آنف الترجمه برنجى ادوآردك اوغلى اولوب، ١٣٠٧ تاريخندن ١٣٢٧ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر . كوشك وذوق وسفاهته مجبور اولوب، زماننده اسقوچياليلر برچوق غالبيتلره نائل اولدقلرندن، زوجه‌سى و برادرى دخى عليهنده بولنانلره برلشه‌رك، كنديسنى مغلوب ايتمشلر؛ وبر زندانه قپايوب، متعاقباً قتل ايلمشلردر .

اوچنجیسی آنف الترجمه ایکنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك حیاتنده ۱۳۲۷ تاریخنده تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، صغیر السن اولدیغندن، برمدت فرانسه‌لی (ایزابلا) نك وصایتی آلتنده بولنمش، و بوقادینك دوستی (مورتیمر) اداره‌ٔ امور ایتمشدی. سن رشده واصل اولوب، اداره‌ٔ دولتی الینه آلنجه، والده‌سنك مرقوم (مورتیمر) له اولان مناسباتنی وایکیسنك بالاتفاق پدرینی قتل ایتمش اولدقلرینی آکلامغله، (مورتیمر)ی اعدام، و والده‌سنی برقلعه‌یه حبس، واسقوچیایی یکیدن ضبط ایتمشدر. فرانسه‌یی دفعاتله مغلوب ایدوب، برچوق یرلرینی استیلا، و اوغلی (قره پرنس) فرانسه قرالی ژانی اسیر ایده‌رك، انکلتره‌یه سوق ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً فرانسه قرالی بشنجی شارل انکلتره‌نك فرانسه‌ده ضبط ایتمش اولدیغی یرلرك اکثرینی استرداد ایتمشدر. صاحب ترجمه انکلتره‌ده فرانسز لسانی قالدیروب، انکلیزجه‌یی لسان رسمی اتخاذ، وعلوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایتمشدر. اللی سنه حکومتدن صکره ۱۳۷۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی «آق گل» فرقه‌سنك رئیسی ویورق دوقه‌سی (ریشارد) ك اوغلی اولوب، ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و پدرینك مسلکنه دوامله، (لانقاستر) خاندانته منسوب و «قزل گل» فرقه‌سنك رئیسی اولان آلتنجی هنریدن تختی ضبط ایتمکه قالقیشمش، و (وارویق) قونتنك معاونتیله مقصدینه نائل اولوب، تخته چیقمش ایسه‌ده، بعده مذکور قونت کندیسنی ترکله، دشمنلری طرفنه التحاق ایتدیکندن، ادوآرد مغلوب اولوب، فلنکه قاچمش؛ و بش آی صکره قائن برادری بولنان (بورغونیا) دوقه‌سنك باردیمیله انکلتره‌یه عودتله، وارویق قونتنی محاربه‌ده قتل، و ۱۴۷۱ تاریخنده تختی یکیدن ضبط ایتمش، ودشمنلرینی بسبتون ازمشدر. بعده ذوق وسفاهته طالوب، ۱۴۸۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی آنف الترجمه دردنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، وصیسی بولنان (غلوچستر) دوقه‌سی (ریشارد)، تختی کندیسی ضبط ایتمك ایچون، صاحب ترجمه‌یی برادریله برابر اوسنه لونده قلعه‌سنه حبس ایدوب، متعاقباً قتل ایتدیرمشدر.

آلتنجیسی سکزنجی هنرینك اوغلی اولوب، ۱۵۴۷ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، صبی اولدیغی حالده، جلوس ایتمش؛ و ابتدا (هارتفورد) دوقه‌سی، و بونك اعدامندن صکره لورد (دورلی) وصایت نامیله حکومت سورمشلردر. بوصورتله آلتی سنه مسند حکمداریده قالدقدن صکره، ۱۵۵۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدرینك زماننده انکلتره‌یه کیرمش اولان پروتستانلق مذهبی بونك زماننده ترقی وتوسع ایتمشدر.

ادوآرد (Edouard) انکلتره حکمدارلرندن اوچنجی ادوآردك اوغلی وایکنجی ریشاردك پدریدر. کندیسی (غال پرنسی) عنوانی حائز اولوب، «قره پرنس» لقبیله شهرت بولمشیدی. پدرینك فرانسه‌ده واقع اولان محاربانده اظهار شجاعت ایده‌رك، ۱۳۵۶ تاریخ میلادیسنده فرانسه قرالی (ژان)ی اسیر طوتمشیدی. ۱۳۶۳ ده پدری کندیسنه (آکیتن) پرنسلکنی ویرمکله، بوردو شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، عادتا حکمدارانه یاشامش؛ و اسپانیایه دخی برسفر ایدوب، مظفر اولمش ایسه‌ده، اوراده قزاندیغی برمرضدن عودتنده ۱۳۷۶ ده وفات ایتمشدر.

ادوآرد لانقاستره‌لی — (Ed. de Lan-castre) بودخی غال پرنسی عنوانی حائز انکلتره ولی عهدلرندن اولوب، آلتنجی هنرینك اوغلیدر. ۱۴۶۳ تاریخنده، (یورق) طرفنك غلبه‌سی اوزرینه، والده‌سی (آنژو)لی (مارغریته) ایله برابر انکلتره‌دن قاچمش؛ و ۱۴۷۱ تاریخنده اسکی دشمنی اولان (وارویق) قونتیله دوست اولوب، بونك قیزینی تزوج ایله، عودت ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً والده‌سیله برابر خصمی اولان دردنجی ادوآردك الینه دوشوب، بونلرك دایلری (قلارنسه) و (قلوچستر) دوقه‌لرینك امریله ۱۴۷۲ ده قتل اولنمشدر.

ادوآرد پلانتاجنت (Ed. Plantgenet) انکلتره خاندان حکمداریسنه منسوب اوله‌رق بواسمله مسمی اولانلرك اخیری اولوب، قلارنسه دوقه‌سی (جورج) ایله وارویق قونتنك قیزی (ایزابله) نك اوغلیدر. دردنجی ادوآرد طرفندن جدی یرینه وارویق قونتلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ۱۴۸۵ تاریخنده حق وراثت ادعاسنه قالقیشیر قور-

قوسيله يدنجى هنرى طرفندن لوندره قلعه‌سنه حبس. و ۱۴۹۹ ده اعدام اولنمشدر.

ادوارد { (Edouard) پورتكيز حكمدارلرندن اولوب، برنجى (ژان) ك اوغليدر.
۱۴۳۳ تاريخندن ۱۴۳۸ تاريخنده‌دك بش سنه حكومت سوروب، دولتك احوال ماليه‌سنى اصلاح، و بعض قوانين تأسيس ايتمش ايسه‌ده، بعده طنجه‌نك ضبطنه قالقيشه‌رق، كلياً منهزم اولمش؛ و برادرى فرديناند اهل اسلامك الينه اسير دوشمشيدى. بو مغلوبيتله عودتنده وبا علتى ظهور ايله ممالكنى تخريب ايتمش، وكنديسى دخى بو خسته‌لقدن وفات ايتمشدر.

ادواردس { (Edwards) انكلتره‌نك مشاهير طبيعيوندن اولوب: ۱۶۹۳ تاريخ ميلاديسنده طوغمش. و ۱۷۷۳ ده وفات ايتمشدر. طيور نادره حقنده ۴ بيوك جلددن مركب بر اثرى اولوب. بوكا ۳ جلد اوزره بر ذيل دخى يازمشدر.

ادونيده { ياخود ادونيس (Edonide, E-donis) ماكدونيانك شمال شرقى جهتنده واقع بر خطه‌سى ايدى، كه وقتيله تراكيا قطعه‌سنه منسوب ايكن، اسكندرك پدرى فليب طرفندن ضبط، و ماكدونيايه الحاق اولنمشيدى. بو خطه جمعه جهتندن عبارت ايدى.

ادوى { (Edvy) انكلتره‌نك (آنغلوصاقسون) خاندانه منسوب حكمدارلرندن اولوب، برنجى ادموندك اوغليدر. ۹۵۵ تاريخنده عميجه‌سى (ادرد) ه خلف اولوب، اقرباسندن (الجيوه) اسمنده برقيزه تعشق ايتمكله. كنديسنى خفياً تزوج ايتديكندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنى قزانمش؛ وزواللى (الجيوه) رهبانك اشكنجه‌لرندن متأثراً وفات ايتديكى كبى، ممالكنك قسم شماليسى دخى صاحب ترجه‌دن آلنوب، برادرينه ويرلديكندن، كنديسى تأثرندن وفات ايتمشدر.

ادوين { (Edvin) انكلتره‌ده (نورتومبرلاند) خطه‌سنك آنغلوصاقسون خاندانه منسوب حكمدارلرندن اولوب. ۶۳۶ تاريخ ميلاديسندن ۶۵۳ تاريخنده‌دك حكم سورمش؛ و (كنت) حكمدارى (اتلبرت) ك قيزى (اتلبورجه) يى تزوج ايتمكله. بونك دعوتى اوزرينه تبعه‌سيله برابر خرستيانلق دينينى قبول ايتمشيدى. مرسيا حكمدارينه وبرتونلره قارشى ايتديكى بر محاربه‌ده مقتول اولمشدر.

اده‌بالى { علما ومشايخ عثمانيه‌نك رئيس و پيرى حكمنده اولوب، قرامانده دنيايه كلمش؛ ومملكتنده ابتداى تحصيل ايتدكدن صكره، شامه رحلتله. اورانك علماسندن فقه وحديث وتفسير وسائر علومى اوكرنمش؛ ووطننه عودتنده او وقت غازى عثمان بك عنوانيله معروف بولنان سلطان عثمان خان حضرتلريله كسب ارتباط ومناسبت ايتمشيدى. كنديسى مسائل شرعيه ودينيه‌ده مرجع كل اولوب، طريق تصوفه دخى انتسابى بولنديغندن، بيله‌جكده بر زاويه تأسيس ايدوب، مارين وعابرين و فقرا و محتاجينه اكرام ايدردى. سلطان عثمان غازى حضرتلرى دخى دفعاتله اده‌بالينك زاويه‌سنه مسافر اولوب، ياتمش؛ وحتى بر كيجه زاويه‌ده ياتاركن رؤياسنده شيخك حضنندن بر آى چيقوب كندى حضننه كيرديكنى ودرحال آلتندن بر بيوك آغاج بيتوب، داللرى اورته‌لغى قاپلاديغنى، و آلتندن بر چوق نهرلر چيقوب، خلقك بوصولردن استفاده‌يه باشلاديغنى كورمكله، صباح اولدقده، بو رؤيايى حضرت شيخه سويلينجه، اده‌بالى كنديلرينك دولته نائل اوله‌جغنى، وكريمه‌سنى تزوج ايتمسى مقدر اولديغنى، و بو ازدواجدن بلاد وعبادى حمايه ومستفيد ايده‌جك بر سلالهٔ طاهره تولد ايده‌جكنى مقام تعبيرده تبشير ايتمش؛ وفى الحقيقه سلطان عثمان خان حضرتلرى اده‌بالينك قيزى (مالى) خاتونى تزوج ايدوب، سلطان اورخان غازى بو ازدواجدن متولد اولمشدر. سلطان عثمان خان تشكيل دولت ايتدكدن صكره دخى امور شرعيه وسياسيه‌ده اده‌بالى ايله عقد مشورت ايدردى. صاحب ترجمه ۷۲۶ تاريخنده ۱۲۵ ياشنده وفات ايدوب، بر آى صكره كريمه‌سى، ودرت آى صكره دخى سلطان عثمان خان حضرتلرى ارتحال ايتمشدر. تربه‌سى بيله‌جكده زاويه‌سى اتصالنده‌در.

ادهم { شعراى ايراندن اولوب، كاشانده طوغمش. واكثر عمرينى بغداد وتبريزده چكيرمشدر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدى. مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كسرا نبينم روز غم جز سايه در پهلوى خود
آن هم چو بينم سوى او كرداند از من روى خود

ادهم بیك { ایرانده قزوین شعراسندن اولوب، اجدادی جنکیز خان زماندن بری اورانك معتبراندن بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

صیادرا زصید بود بیش اضطراب
من بیقرار یارم و او بیقرار من

ادهم بیك { بوده قزوین شعراسندن اولوب، بعده هندستانه رحلت ایتمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

قضا از بهر آن افروخت شمع آشناییرا
که بردلهای مشتاقان نهد داغ جدا ییرا

ادیت { (Edith) انکلتره قراللرندن (ادغار)ك قیزی اولوب، پدرینك و برادرینك وفاتنده ایکی دفعه کندیسنه تکلیف اولنان تخت وتاجی رد ایله، برمناستره چکیلوب، راهبه اولدیغندن، بین النصارا کندیسنه عزیزه نظریله باقیلوب، ایلولك ۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور. ۹۶۱ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ۹۸۴ ده وفات ایتمشدر.

ادیستو { (Edisto) ممالك مجتمعه‌نك جنوبی (قارولینه) جمهوریتنده برنهردر، که شمالی وجنوبی ادیستو اسملریله ایکی چایك برلشمسندن حاصل اولوب، بعده ینه ایکی شعبه‌یه آیریله‌رق، وبینلرنده (ادیستو) آطه‌سنی تشکیل ایده‌رك، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

ادیمبورغ { (Édimbourg) و انکلیزجه (Edimburgh) اسقوچیانك مرکزی اولان بیوك برشهر اولوب، لوندره‌نك ۵۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (قورت) کورفزینك ۳ کیلومتره ایچریسنده، (لیت) نهرینك ساحل یمیننده، ۶ دمیر یولك محل التصاقنده، و ″۲۳ ′۵۷ °۵۵ عرض شمالی ایله ″۳ ′۳۱ °۵ طول غربیده واقعدر. ۲۲۸۳۵۷ و (لیت) اسکله‌سیله برابر ۲۹۷۰۰۰ اهالیسی واردر. غایت کوزل برموقعده و برقاچ تپه‌نك اوزرنده مؤسس اولوب، باشلیجه اسکی ویکی شهر اسملریله ایکی‌یه منقسمدر. اسکی شهر اك بوکسك تپه‌نك اتکلرنده اولوب، تپه‌نك ذروه‌سنده برقلعه‌سی واردر. یکی شهرك سوقاقلری کنیش و کوزل اولوب، پارلمنتو دائره‌سی، دارالفنون، بورسه، سنت (جیلس) کلیساسی کبی برچوق ابنیهٔ مشهوره‌سی واردر. (نلسون) و (والترسقوت)ك هیکللری شهری تزیین ایدیور. دارالفنوننده ۲۰۰۰ طلبه تحصیل ایله مشغول بولنور. برچوق جمعیات علمیه وفنیه‌سی اولدیغندن، بحق «شمالی آتنه» تسمیه اولنمشدر. برچوق غزته‌لر وعلی‌الخصوص فنی وادبی رسائل موقوته نشر اولنور. «آووقاتلر کتبخانه‌سی» نامیله ۳۰۰۰۰۰ جلدی حاوی بربیوك کتبخانه‌سیله دیکر برچوق دارالکتبلری واردر. صنایعی وعلی‌الخصوص مطبعه‌جیلق وکتابجیلق صنعتلری پك ایلری اولوب، تجارتی دخی ایشلکدر. اسکی برشهر اولوب، روماليلر زماننده (آلاته قاستره) نامیله معروف ایکن، ۶۲۶ تاریخ میلادیسنده قلعه‌سی (نورتومبریا) حکمداری (ادوین) طرفندن مقر اتخاذ اولنمغله، بونك اسمنه نسبتله (ادوینبورغ) وتخفیفاً (ادیمبورغ) تسمیه اولنمشدر. او وقتدن بیومکده دوام ایدوب، ۸۵۵ تاریخلرنده بیوك برشهر حکمنه کچمشیدی.

اذربعل { واذربیجان [«آذربعل» و «آذربایجان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

أذرَح { شامك جنوب جهتنده وحجاز قربنده برمملکت اولوب، جوارنده اولان (جربا) ایله برابر زمان سعادتده ۹ تاریخ هجریسنده صلحاً فتح اولنمشیدی. حضرت علی (رضه) ایله معاویه آره‌سنده‌کی منازعات صره‌سنده عمرو بن العاص ایله ابو موسی الاشعری آره‌سنده جریان ایدن وقوعات اذرح ایله جربا آره‌سنده وقوع بولمشدر.

اِذرِع { سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده واقع (لجا) ناحیه‌سنك مرکزی اولان بیوك برقریه‌در، که غایت صرب و طبیعی اوله‌رق مستحکم برموقعده اولوب، وقتیله بیوجك برقصبه بولنمش اولدیغندن، برچوق آثار عتیقه‌سی، برجامع شریفی، ایکی مسجدی وایکی قدیم کلیساسی واردر.

اَذرِعات { شامده بلقایه قریب برقصبه ایدی، که شرابنك کوزللکیله مشهور ایدی. روایته کوره «الم غلبت الروم فی ادنی الارض» آیت کریمه‌سنده «ادنی الارض» تعبیرندن مراد الله بوقصبه اولوب، روماليلر بونده ایرانیلره مغلوب اولمشلردی. شام صاحبی (طغتکین) زماننده ۵۱۲ تاریخ هجریسنده بوقصبه اهل صلیبك الینه کچوب، نهب وغارت وتخریب اولنمشدر. مشاهیر محدثین وصلحادن اسحق بن ابراهیم اذرعی کبی

برچوق مشاهیر بو قصبه‌دن نشأت ایتمشلردر .

آذرمه { (یاخود آذرم) جزیره‌ده نصیبین جوارنده برقصبه ایدی، كه دولت عباسیه‌نك اواسطنده معمور اولوب، سور وخندقله محاط ایدی، و ۲۰۰ دكانی حاوی دمیر قپولی چارشیسی و ایچندن چكن برنهرك اوزرنده كوزل بركوپریسی وارایدی. بعده خراب اولوب، یاقوت حموی زماننده برقریه حالنه كیرمشیدی . مشاهیر صلحادن (ابو عبدالرحمن عبدالله بن محمد اذرمی) بورالی ایدی .

أَذَنه { آطنه‌نك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر . بوشهر هارون الرشیدك زمان خلافتنده ۱۹۰ تاریخنده خادمی ابو سلیم تركی طرفندن بنا اولنوب، ذاتاً هارون الرشید پدری مهدینك زماننده ۱۶۵ تاریخنده شهرك موقعی جوارنده وكوپرینك باشنده برقصر بنا ایتمشیدی . خلافت عباسیه زماننده بوشهردن (ابو بكر محمد بن علی اذنی)، (ابو عمیر عدی بن احمد اذنی)، (قاضی ابو الحسن علی بن حسین اذنی) كبی بعض مشاهیر علما ظهور ایتمشیدی . [«آطنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُذینه بن سمیدع { عمالقه ملوكندن اولوب، رومالیلرله ماجرالری مشهور اولان زنوبیانك (یاخود زینبك) زوجیدر . اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدمر حكمداری اولوب، رومالیلرك امدادیله ایران شاهی شاپور ذوالاكتافی ایكی دفعه مغلوب ایتمش؛ و بعده زوجه‌سی مرقومه زنوبیانك تشویقیله رومالیلره اعلان حرب ایده‌رك، ینه بونك افسادیله اوغلی و یا یكنی طرفندن قتل اولنمشدر .

اراتو { (Erato) یونان قدیم اساطیرنده غزلیاته موكل اعتقاد اولنور بر پری ایدی، كه باشی كل و یاسمینله مكلل اوله‌رق، النده كمان، ویانده عشقدن كنایه اولان الی مشعله‌لی برچوجق اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی .

اراتوستن { (Eratosthène) یونان قدیمك اك بیوك حكماسندن اولوب، علوم ریاضیه وجغرافیا وهیئتده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی. تاریخ وصرف وسائر علومدن دخی بهره‌سی وارایدی . قبل المیلاد ۲۷۲ تاریخنده برقه‌نك یونانیلر طرفندن تأسیس واسكان ایدلمش اولان (كیرنائیق) شهر قدیمنده طوغمش، وبعده مصره كیده‌رك، (بطلیوس اورجت) زماننده اسكندریه كتبخانه‌سنك مدیر وحافظ كتبی اولمشیدی . میلاددن ۱۹۹ سنه اول، ۸۲ یاشنده اولدیغی حالده، كوزلرینه عمی طاری اولمغله، كندینی آج براقه‌رق، اتلاف نفس ایتمشدر . اك اول بردرجهٔ جغرافیه‌یی اولچه‌رك، كرهٔ ارضك جسامتنی كشف ایدن بو ذاتدر؛ وكشفی حقیقته پك قریب بولنمشدر. علوم ریاضیه‌ده دخی بعض كشفیاتی مشهوردر . مصر قدیم تاریخنه دخی خدمتی سبقت ایتمشدر . آثارندن بولنه‌بیلن بعض پارچه‌لر دفعاتله طبع وترجمه اولنمشدر .

ارارد { (Erard) مشهور برپیانوجی اولوب، پیانو وسائر موسیقی آلاتنجه بعض اختراعاتی واردر، وقو یروقلی پیانولری ایجاد ایتمشدر . ۱۷۵۲ تاریخ میلادیسنده استراسبورغده طوغوب، ۱۸۳۱ ده وفات ایتمشدر .

اراریق { (Eraric) اوستروغوتلرك حكمداری اولوب، ابتدا اقوام شمالیه‌دن (روجیان)لرك رئیسی اولدیغی حالده، (تئودوریق)ك معیتنده ایتالیایه كلمش؛ و ۵٤۱ تاریخ میلادیسنده حكمدار اولمشیدی. (بلیار)ك غالبیتی اوزرینه اوستروغوتلرك ایتالیاده‌كی قوتلرینك تزلزلنی كورنجه، مملكتی تسلیم ایتمك اوزره، ایمپراطور (یوستنیانوس) ایله مقاوله‌یه كیریشمش ایسه‌ده، بو نیتنی اجرا ایتمزدن اول، عسكری طرفندن قتل اولنمشدر .

اراسطراطس { [«اراسیستراتس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اراسم { (Erasme) آوروپانك اون بشنجی قرن میلادی، مشاهیر علماسندن اولوب، ۱٤٦۷ تاریخنده (روتردام) ده طوغمش؛ واكمال تحصیل ایتدكدن صكره، طریق رهبانه داخل اولوب، بعض مكاتبده معلم، وبعده اسقوچیا حكمداری دردنجی (ژاق)ك اوغلنه مربی اولمش؛ وعلم ودرایتی شهرتكیر اولوب، آثاری انتشار ایتدكجه، اكثر حكمدارلر طرفندن جلبنه سعی اولنمشیدی. خرستیانلغك اصلاح وتعدیله محتاج اولدیغنی آكلایه‌رق، بوخصوصده پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ایله بعض مخابراتده بولنمش ایسه‌ده، بعده (لوتر)ك خلقی دعوته قالقیشدیغنی كورنجه، مخابره‌یی كسوب، كندیسنك

علیهنده دخی یازمشـدر . هرحالده آثارنده شربست برفکر بیان ایتـدیکندن، اکـثر تألیفاتی واتیقان طرفـندن منع و احراق اولنمشـیدی . علی الخصوص « جـنونك مدحی » عـنوانیله یازمش اولدیغی اثرده نوع بشرك هرصنفـیله اکلنمش اولدیغـندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنه مظهر اولمشیدی . آثارینی لاتینجه یازمش ایسه‌ده، اکثر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه، و دفعاتله طبع اولنمشـدر . ١٥٢١ تاریخـنده (بال) شهرنده محبی بولنان برمطبعه‌جینك یاننده اختیار عزلتله، آثارینی وبطلیموسك جغرافیاسی کبی بعض آثار قدیمهٔ یونانیه‌یی نشر ایتمکله مشغول ایکن، ١٥٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر .

اراسیسترات { (Erasistrate) یونان قدیم اطباسندن اولوب، سواحل شرقیهٔ یونانیه‌نك اوکنده بولنان (کئوس) آطه‌سنده طوغمش، وقبل المیلاد ٢٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. اك اول جسم بشری تشریح ایدن بوذات اولدیغی مرویدر . (سلفقوس نیقاتور) طرفندن اوغلی (آنطیوخس) ك تداویسیچون جلب اولنه‌رق، ناقابل شفا ظن اولنان مرضنك پدرینك ایکنجی زوجه‌سنه اولان علاقه‌سندن ایلری کلدیکنی آکلامش؛ و پدرینی مرقومه‌یی اوغلنـه ویرمکه قاندیرمغله کندیسنی ابی ایتمشدی . آثاری نابود ایسـه‌ده، جالینوس بعض تألیفاتنده بونك کرك تشریحده وکرك تداوی امراضده‌کی فکر ومسلکندن بحث ایتمشدر. عربلر عندنده (اراسطراطس) اسمیله معروفدر .

اراسینوس { (Erasinos) موره شبه جزیره‌سـنده برنهردر، که (آرغوس) شهرینك جنوبنده واقع اووه‌نك کنارنده بردن بره برمغاره‌نك ایچندن چیقه‌رق، ومجراسـنده برچوق دکرمنلر چویره‌رك، آنابولی کورفزینـه دوکیلور . آرقادیاده برك ایچنه غائب اولان (استیفال) نهرینك عینی اولدیغی مظنوندر .

آران { آذربایجانك شمالنـده. کورجـستانك جنوب شرقیسنده وشـیروانك غرب جنوبیسنده اوله‌رق، آراس ایله (کور) نهرلری آره‌سـنده واقع قطعه‌نك اسـکی اسمیدر . الیوم قسم اعظمی (قره باغ) اسمیله معروف اولوب. روسیه‌نك الینه کچمشدر . [« قره باغ » ماده‌سنه مراجعت .]

اراندول { (Erandol) هندستانك بمبای دائره‌سنده واقع (دخان) ایالتنده برشهر اولوب، ١١٠٧٠ اهالیسی واردر .

اراور { (Eraour) سرندیب آطه‌سنك شرق طرفنده برشهردر، که ١٢٢٨٠ عددنده اولان اهالیسی مسلم وعرب اولوب، زراعتله مشغول وفیل آوجیلغنده‌کی مهارتلریله مشهوردرلر.

ارباخ { (Erbach) آلمانیانك (هس‌دارمستاد) بیوك دوقه‌لغنده، ٢٠٠٠ اهالیلی جامع برقصبه اولوب، برچوق آثارعتیقه‌سی واردر؛ وشارلمانك دامادی اولدیغی مروی اولان (اکینخارد)ك مزاری بو قصبه‌ده‌در . — ارباخ قونتلری مذکور اکینخارد ایله شارلمانك قیزی (اما)نك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنیورلر .

آرباز { (یاخود آرپاس) آیدین سنجاغنك بوزطغان قضاسـنده و بوزطغانك ٢٥ کیلومتره شمالنده، آیدینك دخی تخمیناً ٤٥ کیلومتره شرقنده (آق صو) چاینك ساحل یمیننده واقع بر قصبه‌در . — ایچندن کچن (آق صو) چاینه (ارباز چایی) دخی دیرلر .

اربد { سوریه ولایتنده حوران سنجاغنك درعا قضاسـنده برکوچك قصبه‌در . بنی اسرائیل زماننده (اربیلا) اسمیله معروف ایدی .

اربد بن ربیعه { لبید بن ربیعه‌نك برادری اولوب، عامر بن طفیل اسمنده برشخصله برابر حضرت رسول الله (صلعم) افندمزه سوء قصد نیتیله یانلرینه کیتمشلر ایسه‌ده، اربد هجوم ایده‌جکی وقت، جلهٔ معجزات محمدیه‌دن اولمق اوزره، اوکنده آرقداشـنی حائل کوردیکندن، مقصد ملعونانه‌لرینه نائل اوله‌میوب، عودت ایدرکن، اربد صاعقه‌یه، و عامر طاعونه مبتلا اولوب، هلاك اولمشلردر .

اربراقه { (Arabrace) عربکیرك اسم قدیمیدر . [« عربکیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اربس { افریقیه یعنی تونسده قیرواندن غرباً اوچ کونلك مسافه‌ده واقع برقصبه اولوب، سور ایله محاط و باغ و بوستانی چوق اولدیغنی ابو عبید بکری جغرافیاسنده بیان ایدیور.

(بلد العنبر) اسمیله دخی معروفدر. ۲۷۶ تاریخ هجریسنده ابراهیم بن اغلب بو قصبه‌یه قپانوب، عبدالله شیعی ایله محاربه ایتمشدر. مصر شعراسندن (ابو طاهر اربسی) و شعرادن (یعلی بن ابراهیم اربسی) بو قصبه‌دن ایدیلر. اوزمانلرده فوق العاده شهرت واهمیتی اولوب، «باب افریقیه» تسمیه اولنوردی.

اربعه { سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده برقضا اولوب، لواء مذكورك شمال غربیسنده واقع اولمغله، شمالاً طربزون ولایتنك جانیك سنجاغیله، شرقاً نیكسار، جنوباً نفس توقاد قضالریله وغرب جنوبی طرفندن دخی آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. بوقضاده شرقدن كلن (كرملی) و نام دیكرله (كلكیت) نهری غربدن كلن آماسیه نهریله برلشه‌رك، یشیل ایرماغی تشكیل ایدرلر، كه شماله طوغری آقه‌رق، جانیك سنجاغنه داخل وقره دكیزه منصب اولور. قضانك اكثر اراضیسی طاغلق اولوب، دوز ومنبت یرلری دخی واردر. اورمانلری چوق اولوب، محصولاتی دخی باشلیجه پاموق، كندیر، افیون، خشخاش، توتون، سبزه وانواع میوه‌لردن عبارتدر. مركزی (اورك) قصبه‌سی اولوب، شمالی جهتنده بولنان صونیسا قصبه‌سی دخی بعضاً ناحیه مركزی اتخاذ اولنمشدر. اربعه قضاسی ۱۱۹ قریه‌یی جامع اولوب، اهالیسی ۲۷۰۰۰ كشیدن عبارتدر، كه بونلرك یالكز اوج بیك قدری خرستیان وقصوری كاملاً اسلامدر.

اربعه { قضاء — [«قضاء اربعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اربعین { (جبل —) حلب ولایت و سنجاغنك ادلب قضاسنده اریحا قصبه‌سنك جنوبنده بركوچك طاغ اولوب، كوزل صولری، تنزكاهلری وقیانك ایچنده اویولمش برطاقم قدیم قبرلری واردر. — بو اسمله سوریه وجزیرة العربده دیكر بعض موقعلر دخی بولنیور.

اربق { خوزستانده (رامهرمز) خطه‌سنده برقصبه وناحیه اولوب، یاننده جریان ایدن برنهرك اوزرنده‌كی مصنع بركوپریسیله واوراده وقوع بولمش بعض محاربات مشهوره ایله معروفدر. حضرت عمرك زمان خلافتنده نعمان بن مقرن مزنی معرفتیله فتح اولنمشیدی. مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

اِربِل { موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، موصلك ۸۰ كیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وكركوكك دخی ۷۵ كیلومتره قدر شمال غربیسنده واسع براووه‌نك اورته‌سنده وایكی زابك آره‌سنده. ۳۶° ۱۲′ عرض شمالی ایله ۴۱° ۴۱′ ۲۰″ طول شرقیده واقعدر. آشاغی و یوقاری ناملریله ایكی بیوك محله‌دن عبارت اولوب، یوقاری اربل بریوكسك تپه‌نك اوسته‌نده واقع اولوب، سور ایله محاطدر؛ آشاغی اربل ایسه یوقاریكینك ایكی اوچ مثلی نسبتنده اولوب، مذكور تپه‌نك اتكنده واقعدر. جمعاً ۱۶۰۰ خانه‌دن مركب اولوب، تخمیناً ۶۰۰۰ اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی ترك و دیكرلری كرددر. قلعه‌سی پك اسكی ومتین اولوب، آلتنده‌كی قصبه ایسه خلفای عباسیه زماننده امیر مظفر الدین كوكبری طرفندن بنا اولنمشدر. اربل و یا (آربیل) اسمی پك قدیم اولوب، بو اسمله او اووه‌ده ازمنهٔ قدیمه‌ده بیوك برشهر وار ایدی، كه جوارنده بیوك اسكندر دارایی مغلوب ایتمكله، شهرت بولمشدر. آنجق شهر قدیم شمدیكینك محلنده اولمیوب، شمدیكی قصبه‌نك اوچ ساعت غربنده بولنمش اولدیغی مظنوندر؛ زیرا محل مذكورده برطاقم طوپراق تپه‌لری آلتندن بر بیوك شهره دلالت ایدر بعض آثار عتیقه چیقمقده‌در. مذكور اووه‌ده دیكر بعض آثار عتیقه دخی بولنمقده‌در. — اربل قضاسی شهرزور سنجاغنك شمالنده واقع اولوب، شرق شمالی جهتندن رواندز، غرب شمالی جهتندن موصل سنجاقلریله، جنوباً دخی كركوك قضاسیله محاطدر. سلتانیه وقوشدبه ناحیه‌لرینی دخی شامل اولدیغی حالده، ۱۶۲۸۹ اهالیی جامع اولوب، بونلرك یالكز ۳۶۰۰ ی خرستیان و قصوری كاملاً اسلامدر. اكثر اهالیسی كرد اولوب، یالكز ۳۴۰۰ ی خیمه نشین وقصوری متوطندر.

آربونه { عربلرك تاریخ و جغرافیا كتابلرنده اندلسك منتهای شمال شرقیسنده كائن برقصبه اولدیغی ذكر اولنوب، بوقصبه موسی بن نصیر طرفندن ضبط اولنمش ایسه‌ده، ایادئ مسلمینده چوق وقت قالمیوب، ۲۳۰ تاریخ هجریسنده خرستیانلر طرفندن استرداد اولنمشدر. كتب مذكوره‌نك تعریفندن فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع (ناربونه)

شهری اوله‌جغی آکلاشیلیور . [« ناربونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اربه (Érèbe) لسان یونانیده « ظلمت » دیمك اولوب، اساطیر یونانیه‌یه کوره کیجه‌نك اوغلی وکوندوزك پدری اولمق اوزره برشخص موهوم اولوب، جنلره یاردیم ایتدیکیچون، نهره تحویل اولنه‌رق، جهنمه آتلمش .

اربه (Érèbe) قطب جنوبی دائره‌سنده (ویقتوریا) اراضی خالیه ومنجمده‌سنده بر برکاندر، که الحالة هذه آتش افشاندر . تقریباً ۷۰° ۴۵′ عرض جنوبیده واقع اولوب، حذای بحردن ۳۷۶۰ متره ارتفاعی واردر .

آرپاخان ایرانده حکومت سورن سلالهٔ جنکیزیه‌نك حکمدار اخیری اولان سلطان ابو سعیدك وفاتندن صکره سلطنت ادعاسنه قالقیشان تاتار امراسندن اولوب، ۷۳۶ تاریخ هجریسنده برقاچ آی حکومت سوردکدن صکره، مقتولاً وفات ایتمشدر .

ارپنیوس (Erpenius) آوروپانك السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۵۸۴ تاریخ میلادیسنده فلنکده طوغمش؛ و ۱۶۲۴ تاریخنده وفات ایتمشدر . مدت مدیده (لیدن) شهری دارالفنوننده معلم بولنمشدر. آوروپاده برنجی اوله‌رق لسان عربینك برمکمل صرف ونحوینی ترتیب ونشر ایتمش؛ وضروب امثال عربیه نامیله برکتابله لقمانك امثالنی طبع ایتدیرمش؛ و(مکین)ك « تاریخ الاسلامی » لاتینجه‌یه ترجمه ایده‌رك، متن عربیسیله برابر نشر ایتمش؛ وسریانی وکلدانی لسانلرینك دخی قواعد کتابلرینی یازمشدر .

آرتاح حلب ولایتنك (حارم) قضاسنده وحارم قصبه‌سندن بر ساعتلق مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، وقتیله پك متین ومستحکم برشهر بولنمش؛ واهل صلیب زمانلرنده برچوق قانلی محاربه‌لرك محل وقوعی اولمشدر . بوشهردن وقتیله برچوق علما ومشاهیر دخی یتیشمشدر. — سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده دخی بو اسمله برقریه واردر، که حضرت یعقوبك کوزلری اوراده آچلش اولدیغی مروی اولدیغندن، (ارتاح البصر) اسمیله معروفدر . بودخی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر .

ارتحشستا یاخود ارطحشیاس. کتب عبرانیه‌ده ایران قدیم ملوکندن بعضنه ویریلن اسمدر، که یونانیلرك (آرتاقسرکس) اسمی کبی (آردشیر) دن محرفدر . [« آردشیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارتریا (Érétrie) اغریبوز جزیره‌سنك ساحل غربیسنده واقع برقصبه‌سی اولوب، میلاددن ۴۹۰ سنه اول ایرانیلر طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده تعمیر اولنه‌رق، (منادوس) نام حکیمك مسقط رأسی بولنمشدر .

اَرتُق (یاخود آرتق) دیاربکر و حلب جهتلرنده حکم سورمش اولان (بنی ارتق) دولتنك مؤسسی اولوب، عن‌اصل ملکشاه بن آلب آرسلان سلجوقینك مملوکلرندن برترکمان ایدی . غایت جسور وحرب آزموده برآدم اولوب، ۴۷۷ تاریخنده ملکشاه طرفندن فخر الدوله ابن جهیر ایله برابر موصلك ضبطنه مأمور اولمش، وعدولری اولان شرف الدوله مسلم بن قریش آمدده محاصره آلتنه آلنمش ایکن، مرقوم صاحب ترجمه ایله مکاتبه‌یه کیریشه‌رك، وافر مال ویرمکله، ارتق کندیسنه یول آچمش؛ وبوحرکتی ابن جهیر طرفندن انها اولنور قورقوسیله، بوندن آیریلوب، دمشق صاحبی تاج الدوله تتش بن آلب آرسلانك خدمتنه کیرمشیدی . حلبی ضبط ایتمه‌ده وسائر فتوحاتده تتشه پك چوق خدمتلر ایتدیکندن، بونك طرفندن قدس یعنی فلسطین قطعه‌سی کندیسنه مالکانه ویرلمشیدی . بو وجهله برکوچك دولت صاحبی اولوب، ۴۸۴ تاریخنده وفات ایتدیکنده، اوغللری ایلغازی وسقمان وارثلری اولوب، بونلر ذاتاً رها وسروجه مالك بولندقلرندن، بویرلری ملکلرینه الحاق ایتمشلردی . او صره‌ده اهل صلیب ظهور ایتمکله، سقمان پدری کبی شجیع وجسور برآدم اولدیغندن، مدافعه ایچون طوپلنان شجعان اسلام بیننده تمیز ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً قدس مصر حکمدارلری طرفندن ضبط اولنمغله، ارتقك اوغللری وسائر اقربالری اورادن چیقوب، ایلغازی ملکشاه سلجوقی طرفندن بغداد شحنه‌لکنه نصب اولنمش، وبرادری سقمان رهایی الده ایدینوب، اوراده قالمشیدی . بعده سقمان ماردینی دخی ضبط ایتدکدن صکره، ۴۹۸ تاریخنده وفات ایتمکله، برا-

دری ایلغازی وارثی اولوب، حلبی دخی ضبط ایتمکله، بنی ارتق دولتنك تمامیله تقرر وتأسسنی تأمین ایتمشدر.

ارتق { (بنی — دولتی) بو دولت ٤٧٧ تا- ریخنده آنف الترجمه ارتق طرفندن تأسیس اولنه‌رق، ماردین ودیاربکر وحلب جهتلرنده ٨١١ تاریخنه‌دك ٣٣٤ سنه حکم سورمش، ومذکور ارتق نسلندن بروجه زیر ١٧ حکمدار کلمشدر :

ارتق	عن	٤٧٧	الی	٤٨٤
سقمان بن ارتق	»	٤٨٤	»	٤٩٨
ایلغازی بن ارتق	»	٤٩٨	»	٥١٦
حسام‌الدین تمرتاش بن ایلغازی	»	٥١٦	»	٥٤٧
نجم‌الدین البی بن تمرتاش	»	٥٤٧	»	٥٦٠
قطب‌الدین ایلغازی بن البی	»	٥٦٠	»	٥٨٠
حسام‌الدین بولق ارسلان بن ایلغازی	»	٥٨٠	»	٥٩٨
ناصرالدین ارتق ارسلان بن ایلغازی	»	٥٩٨	»	٦٣٣
نجم الدین غازی بن ارتق	»	٦٣٣	»	٦٥٨
مظفر قره آرسلان بن ارتق	»	٦٥٨	»	٦٩٣
شمس الدین داود	»	٦٩٣	»	٦٩٤
منصور نجم الدین غازی بن قره آرسلان	»	٦٩٤	»	٧١٢
صالح شمس‌الدین بن نجم‌الدین	»	٧١٢	»	٧٥٧
منصور احمد بن نجم الدین	»	٧٥٧	»	٧٦٩
صالح محمود بن احمد	»	٧٦٩	»	٧٦٩
مظفرفخرالدین بن نجم الدین	»	٧٦٩	»	٧٧٨
مجد الدین عیسی	»	٧٧٨	»	٨١١

بو نلرك اونجیسی اولان قره آرسلان بن ارتق بغدادی ضبط ایدن هلاکویه عرض اطاعت ایتمکله، برخیلی وقت بنی ارتق دولتی مغول دولتنك تحت تابعیتنده بولنمش؛ وهلاکو سلاله‌سی حکمدارلرینك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده منصور احمد بن نجم الدین یکیدن اعلان استقلال ایده‌رك، کندیسندن صکره اوچ حکمدار دخی کلمش؛ وتیمورك فتوحاتی او- زرینه بودولت منقرض اولمشدر .

بنی ارتقك برشعبه‌سی دخی حصن کیفاده حکم سورمشلردر، که بو نلر ارتقك بیوك اوغلی سقمانك نسلندن اولمغله، (بنی سقمان) اسمیله دخی معروف او- لوب، بروجه‌زیر ٦ کشیدرلر :

داود بن سقمان	عن	٤٩٨	الی	٥٤٠
فخرالدین قره‌آرسلان بن داود	»	٥٤٠	»	٥٦٢
نورالدین محمد بن قره آرسلان	»	٥٦٢	»	٥٨١
قطب‌الدین سقمان بن نورالدین	»	٥٨١	»	٥٩٧
محمود بن نورالدین	»	٥٩٧	»	٦١٩
مسعود	»	٦١٩	»	٦٢٩

ارتمد { وان کولنك ساحل شرقیسنه قریب ووان شهرینك بر بچق ساعت قدر جنوبنده واقع برکوچك قصبه اولوب، آثور ملکه‌سی مشهوره (سمیرامیس) طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغی مرویدر . هرحالده پك قدیم برقصبه‌در .

ارتنا { (بنی —) مغوللرك بقایاسندن برکو- چك دولت اولوب، هلاکو سلاله‌سنك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده بونك ولاتندن بو- لنان تمرتاش بن چوبان روم دیارنده اعلان استقلال ایتمش؛ و بعده مصره انتقالنده، آدملرندن بولنان صا- حب ترجمه آناطولیده وکیلی قالوب، سیواسی مرکز اتخاذ ایله، برکوچك حکومت تشکیل ایتمش؛ ونسلندن برقاچ کشی حکم سورمش ایسه‌ده، امرلری ضبط اولنمامشدر .

ارتواكو { (Ertvagö) نوروجك ساحلی قارشیسنده و(تروندیم) کورفزینك جنوبنده برآطه اولوب، ١٠٩ مربع کیلومتره مسافهٔ سطحیه‌سی و ٨٥٠ اهالیسی واردر .

أَرتَخشمیثن { یاقوت حموی «معجم البلدان»ده بو اسمله خوارزمك شمال جهتنده بیوك و معمور برشهر اولدیغنی، وجنکیزك خروجندن اولجه کندیسنك اورایه کیتمش، و قیش موسمی اولمق حسبیله برودتك شدتندن چوق چکمش اولدیغنی بیان ایده‌رك، مغوللرك هجومندن صکره نه حال کسب ایتدیکنی بیلمه‌دیکنی دخی علاوه ایدیور . جنکیز طرفندن تخریب ایدلمش، و یاخود مؤخراً خرابه دوچار اولمش اولملیدر، که بوکون اورالرده بواسمله اویله بیوك برشهر بولندیغی بیلنمیور.

آرجان { ایرانده فارسك غرب جهتنده ساحل بحردن برمرحله و شیرازدن ٦٠ فرسخ بعدنده بیوك برشهر اولوب، اطرافی باغ وبو- ستانلرله وکثرتلی اشجار مثمره ایله محاط ومعمور ایدی . روایته کوره نوشیروانك پدری قباد رومله غلبه چالوب، آمد ومیافارقین شهرلرینی ضبط ایتد- یکنده، اورالردن آلدیغی اسیرلری اسکان ایچون بو شهری بنا ایتمشیدی . بوشهرده (ابوسهل احمد بن سهل ارجانی)، (ابو اسعد احمد بن ابی نصر ارجانی) و شعرادن (قاضی ابو بکر احمد بن محمد ارجانی) کبی برچوق مشاهیر علما ظهور ایتمشدر .

ارجذونه { اسپانیانك جنوب جهتنده واقع (آرشیدونه) قصبه‌سنك اسم عربیسیدر . [«آرشیدونه» ماده‌سنه مراجعت .]

اَرَجکوك { آفریقیه یعنی تونس ساحلی قارشیسنده واقع برکوچك آطه‌نك اوزرنده برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

ارجمند بانوبیکم { هندستان ملوکندن شاه جهانك زوجه‌سی و وزیر آصف خانك قیزی اولوب، ۱۰۰۰ تاریخنده طوغمش، ۱۰۲۱ تاریخنده حکمدار مشارالیهه وارمش؛ و ۱۰۴۰ ده (دکن) ك (زین آباد) شهرنده وفات ایدوب، جنازه‌سی (اکره) شهرینه نقل ودفن، و مزاری اوزرینه دنیاده مثلی نایاب صورتده مکمل ومزین برتربه بنا اولنمشدر . بوتربه (تاج محال) اسمیله معروفدر.

ارجوان { خلفای عباسیه‌دن قائم باللهك اوغلی ابو العباسك جاریه‌سی اولوب، ابو العباس وفات ایتدیکنده، پدرینك بشقه اولادی اولمیوب، سلالهٔ عباسیه‌دن وارث تخت وتاج اوله‌جق کیمسه قالمدیغی حالده، صاحبهٔ ترجمه ابو العباسدن حامله اولدیغنی اعلان ایتمکله قائم باللهی مأیوسیتدن قورتارمش؛ و آلتی آی صکره مؤخراً (مقتدی بالله) لقبیله تلقیب اولنان براوغلان طوغورمشیدی . ارجوان عن اصل ارمنی قیزی اولوب، (قرة العین) لقبیله ملقبه ایدی. چوق وقت یاشایوب، اوغلنك و تورونی مستظهر باللهك و بونك اوغلی مسترشد باللهك دخی خلافتلرینی کورمشدر .

ارجونه { اندلسك جنوب جهتنده واقع (جیان) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، الیوم (آریونه) و یاخود (آرجونه) اسمیله معروفدر . [«آریونه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارجیاس { آناطولیده قیصریه شهرینك جنوبنده منفرد برطاغ اولوب، ۳۸° عرض شمالیده واقعدر. بوطاغ آناطولینك اك یوکسك نقطه‌سی اولوب، حذای بحردن ۳۸۴۱ واطرافنده‌کی اووه‌لردن ۲۶۰۰ متره ارتفاعی واردر. ذروه‌سی یاز قیش قار ایله مستوردر. وقتیله سونمش بربرکاندن عبارت اولوب، اوزرنده متعدد آغزلری و لاو مجرالرینك اثرلری مشهوددر . بوطاغك اتکلرنده کوزل بنا طاشی معدنلری بولنیور، واینریدیکی لذیذ صولر اتکنده بولنان قیصریه شهرینی سق ایدر.

ارجیش { [«آرحیش» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارخوطس طارنطینی { حکمای یونانیدن (آرخیناس) ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر . [«آرخیتاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارخوه { (یاخود آرخوه) طربزون ولایتنده لازستان سنجاغنه ملحق (خوپه) قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، مرکز قضا اولان خوپه‌نك ٤ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده وساحل بحرده اوله‌رق، برکوچك نهرك آغزنده واقعدر. بوناحیه‌نك اهالیسی جنکاور وجسور اولوب، باشلیجه اودون وکراسته کسوب اسکله‌یه ایندیرمکله مشغولدرلر . ارخوه قصبه‌سنك بر رشدیه مکتبی واردر . [«خوپه» ماده‌سنه مراجعت .]

اردبیل { [«آردبیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اردره { (Erdre) فرانسه‌نك (برتانیه) خطه‌سنده برنهردر، که (من مع لوآر) ایالتنده نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (نانت) شهرنده (لوآر) ایرماغنه دوکیلور. آشاغی طرفی سیر سفائنه صالحدر .

اردستان { ایرانده اصفهان ایله کاشان آره‌سنده واصفهاندن ۸ فرسخلق مسافه‌ده و (کرکس کوه) طاغنك اتکنده واقع بر قصبه اولوب، متعدد قلعه‌لری، بر اسکی آتشکده‌سی ونوشروان زماندن قالمه بعض ابنیه‌سی اولدیغی کتب جغرافیهٔ اسلامیه‌ده مذکوردر. بوقصبه‌ده مشاهیر ادبا وشعرادن قاضی (ابو طاهر زید بن عبد الوهاب اردستانی) ایله (ابو جعفر محمد بن ابراهیم اردستانی) و (ابو محمد عبدالله بن یوسف ابن بابویه اردستانی) کبی مشاهیر ظهور ایتمشدر . کوزل اقمشه و اثواب اعمالیله دخی مشهور ایدی .

اَردسه { طربزون ولایتنك کومشخانه سنجاغنده طرول قضاسنك مرکزی اولان برقصبه‌در، که (قولات) طاغنك غرب طرفنده و (حارشوت) چاینك ساحل یسارنده واقع اولوب،

طربزوندن ١٨ ساعت بعدنده و ارضروم جاده‌سی اوزرنده‌در .

اردشان (یاخود اردشین) طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنه ملحق آتنه قضاسنده برکوچك قصبه و اسکله اولوب، آتنه‌نك ٧ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده واقعدر .

اَردَك (Artaki) خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرمره دکیزنده (قپو طاغی) شبه جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده ومذکور شبه جزیره‌یی قره‌دن آیران برزخده بولنمش اولان (کیزیق) شهر قدیمی خرابه‌لرینك برساعت قدر غربنده واقعدر . قصبه‌نك ١٢٠٠ قدر خانه‌سی و تخمیناً ٥٠٠٠ اهالیسی اولوب، اکثریسی مسلم وقصوری رومدر . — اردك قضاسی باشلیجه مذکور شبه جزیره ایله جوارنده کائن آطه‌لردن عبارت اولوب، قپو طاغی، مرمره، امیرعلی (ایمرالی) و پاشا لیمانی ناحیه‌لرینی جامعدر . مذکور آطه‌لر ٢٢ عددنده اولوب، اك بیوکاری اولان مرمره ایله، آیریجه بر ناحیه اتخاذ اولنان پاشا لیمانی وامیر علی آطه‌لری واوشه (Afsia) آطه‌سی معمور، ودیکر بر ایکی کوچك آطه دخی مسکون، وقصوری ایصسزدر. قضا ٢٩ قریه‌یی شامل اولوب، اهالیسی ٣٤٦١٧ کشیدن عبارتدر. بونلرك برطاقی اسلام وقصوری روم اولوب، مرمره آطه‌سنك اهالیسی دخی آرناؤددر. داخل قضاده ١١ جامع ومسجد، ٤٤ مکتب، ١٥٨ کلیسا ومناستر و ١ حاوره بولنیور . قضانك باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون‌یاغی وایپك قوزاسندن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه و انواع میوه‌لر دخی حاصل اولور . علی‌الخصوص آطه‌لردن پاشا لیمانی و اوشه جزیره‌لرندن کلیتلی شراب چیقوب، باشلیجه استانبولده صرف اولنیور . مرمره آطه‌سندن اعلا مرمر چیقدیغی کبی، قپوطاغی ناحیه‌سنده دخی قالدیرملق غرانیت طاشلری چیقار. مذکور ناحیه‌ده کرازلی اسمیله بر روم مناستری بولنوب، هرسنه آغستوسك اون بشنده پنایر قوریلور . اردك لیماننده (زیتونلی) نامیله موجود اولان برکوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی مغاره ایله نافع بر ایلیجه واردر .

اَردُمشت موصل جوارنده دجله‌نك شرق طرفنده وجودی طاغی اوزرنده حصین برقلعه ایدی، که خلفای عباسیه‌دن معتضدك زماننده اهالیسی عصیان ایتمکله، خلیفهٔ مشارالیه طرفندن تخریب، و بعده ابو تغلب احمد بن حمدان طرفندن (کواشی) نامیله تجدید اولنمشیدی .

اُردُن (Jourdain) فلسطینده مشهور برنهر اولوب، الیوم (نهر الشریعه) اسمیله دخی معروفدر . بونهر سوریه یعنی برالشام ایله فلسطینك آره‌سنده (جبل الشیخ)ك اتکلرندن نبعانله، پك آلچق و طولاشیقلی بر وادینك ایچنده جنوبه طوغری آقه‌رق (حله) و (طبریه) کوللرینك ایچندن کچدکدن، و ٢٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر لوطه منصب اولور . منبعلری حذای بحردن ٥٦٣ متره ارتفاعنده اولدقلری حالده، حله کولی یالکز ٢ متره‌لك ارتفاعده‌در . مذکور کولدن آشاغی ایسه نهرك مجراسی پك درینلشوب، طبریه کولی حذای بحردن ١٨٩ و بحر لوط ایسه ٣٩٢ متره آلچقدر. بناءً علیه، وادیسی پك صیجاق اولوب، کنارنده هیچ برشهر و قصبه یوقدر؛ یالکز بعض کوچك قریه‌لر بولنیور؛ و برطاقم عربان قبیله‌لری خیمه‌زن اولورلر. مجرانك ایکی طرفی طاغلر آره‌سنده واسعجه براووه حکمنده ایسه‌ده، نهرك یتاغی پك درین اولوب، اراضی‌یی اروا ایده‌مدیکندن، چول حالنده‌در . صویی قیشین پك چوق وبولانیق اولوب، یازین دخی کچیله‌میه‌جك مقدارده‌در ؛ بیتوم معدنی حاوی اولمغله، پك آغیردر . بونهرك بنی اسرائیل تاریخنده چوق اهمیتی اولوب، کتب مقدسهٔ عبرانیه‌ده ذکری چوق کچر .

اُردو طربزون ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، طربزونك ١٨٠ وکیره‌سونك ٥٠ کیلومتره قدر غربنده و (وونه) برونك شرق جنوبیسنده واقعدر. قصبه (بوز تپه) دینلن برطاغك اتکندن باشلایه‌رق، برسطح مائلك اوزرنده دکیزه قدر ممتد، واولری کارکیر اولمغله، منظره‌سی پك لطیف ایسه‌ده، جوارلرنده پرنج زرع اولنمق واشجاری قیت اولمق مناسبتیله، یاز موسمنده هواسی وخیم اولوب، اهالیسی وحتی هیئت حکومت دخی یازین (چام باشی) تعبیر اولنان یایلایه چیقارلر. تجارتکاه بر قصبه اولوب، علی‌الخصوص اخیراً سیواس ولایتنه یعنی آناطولینك ایچنه طوغری یاپیلان

شوسه اردونك اهميت تجاريه‌سنی آرتیرمشدر . قصبه‌نك برساعت قدر غرب جهتنده (وونه) لیمانی اسمیله محفوظ وصاغلام برلیمان بولنوب، قره‌دکیزده فرطونه‌یه طوتیلان سفائنك ملجئی حکمنده‌در . بوقصبه پك اسکی ایسه‌ده، شهر قدیمك موقعی (بوزوق قلعه) دینلن موقعده ایدی . زمان قدیمده سینوبلیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بعده کیره‌سون قصبه‌سی بنا اولنجه، اهالیسی اورایه نقل مسکن ایتمکله، اردو خراب اولمش؛ ومؤخراً شمدیکی موقعنده یکیدن تأسیس اولنمشدر . اهالیسنك مقدارینه دسترس او-لنه‌مدیسه‌ده، بش آلتی بیك راده‌لرنده اولمسی محتملدر . — اردو قضاسی واسع ومهم برقضا اولوب، (بوجاق) اسمیله معروف خطه‌دن عبارتدر؛ ووقتیله بوجاق قضاسی دینلدکده ایکن، بعده اهالینك استدعاسی او-زرینه، اردو قضاسی تسمیه اولنمشدر . بوقضا اردو قصبه‌سیله جوارلرندن بشقه بولمان، پرشنبه، اولو-بك، حبسمانه، ایباصدی نامریله بش ناحیه‌یی جامع اولوب، ۹۹۳۳۳ اهالیسی واردر، که بونلرك سکسان بیکه قریب مقداری اسلام وقصوری روم وارمنیدر . اراضیسی غایت منبت ومحصولدار او-لوب، حبوبات متنوعه ایله کندر، پرنج، زیتون، فندیق، جویز ودیکر میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. حبوباتی قضاپی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقداری دخی اخراج اولنور . مرکز قضاده برو بولمان، پرشنبه وحبسمانه ناحیه‌لری مرکزلرنده برر، که جمعاً ذرون قضاده ٤ رشدیه مکتبی موجوددر .

اردو { حلب ولایت وسنجاغنك (جسرشغور) قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه‌در .

اردوان { (Artaban) بواسمله ایرانك اشکا-نیان سلاله‌سنه منسوب برقاچ حکمدار کلوب، تواریخ ایرانیه‌ده یالکز ایکیسی ذکر اولنمش ایسه‌ده، رومالیلرك ضبط ایتدکلری تاریخلرده درت اردوان کوسترلمشدر .

بونلرك برنجیسی قبل المیلاد ۲۱٦ تاریخندن ۱۹٦ تاریخنه‌دك ۲۰ سنه حکومت سوروب، اوچنجی آنطیوخسله ایتدیکی برمحاربه‌ده غلبه‌یی قزانمش؛ وآنطیوخسی عقد اتفاقه مجبور ایدوب، بلخ طرفلرینه مشترکاً سفر ایتمشلردی .

ایکنجیسی قبل المیلاد ۱۲۷ تاریخندن ۱۲٤ تاریخنه‌دك اوچ سنه حکمدارلق ایدوب، تورانیلرله واقع اولان برمحاربه‌ده مقتول اولمشدر .

اوچنجیسی میلادك ۱۸ تاریخنده روما قیصر-لرندن جرمانیقوسك امدادیله تختی ضبط ایتمش؛ وبعده رومالیلری کوجندیرمکله، ۳٦ تاریخنده (تیرداد) طرفندن چیقارلمش ایسه‌ده، متعاقباً ینه موقع اقتداره کلوب، ٤٤ تاریخنده وفات ایتمشدر .

دردنجیسی میلادك ۲۱٦ تاریخنده تخته چیقوب، رومالیلری مغلوب ومصالحه‌یه مجبور ایتمش ایسه‌ده، ۲۲٦ تاریخنده ساسانیلر سلاله‌سنك برنجیسی اولان آردشیر طرفندن مغلوب اولمش؛ وبونکله اشکانیان سلاله‌سی ایرانده منقرض اولوب، آنجق ارمنستانده برمدت دها پایدار اولمشدر . تواریخ ایرانیه‌ده ذکر اولنان ایکی اردواندن بری بو اولوب، دیکری دخی بعد المیلاد کوسترلدیکندن اوچنجیسی اولمق لازم کلیورسه‌ده، احوال تاریخیه‌سی کزمیور. آنجق ایران مورخلری اشکانیان سلاله‌سی تاریخنك بحق مضبوط اولمدیغنی اعتراف ایتدکلرندن، بوبابده رومالیلرك تاریخنه اعتبار اولنمق اقتضا ایدیور .

اردوان { (Artaban) تواریخ یونانیه‌ده بو اسمله کشتاسبك براوغلی اولوب، برادری اسفندیارك تورانه ویونانه قارشی اولان سفرلرینه مانع اولمق ایستمش اولدیغی مذکور ایسه‌ده، ایران تاریخلرنده اسفندیارك بواسمله برادری اولدیغی ذکر اولنمامشدر . — ینه ایران حکمدارلرندن شیرویه‌نك بو اسمله برسرداری اولوب، بوحکمداری قتل ایتدکدن صکره، بوجنایتی حکمدارك بیوك اوغلنه اسنادله، اعدام ایتمش؛ وکندیسی تخته چیقوب، شیرویه‌نك ایکنجی اوغلی آردشیری دخی قتل ایتمك تشبثنده ایکن، آردشیر کندیسنی قتل، وتخت موروثنی ضبط ایتمش اولدیغی، وبو وقوعاتك میلاددن ٤۷۲ سنه اول جریانی ینه یونان مورخلرینك جملهٔ روایاتندندر .

اردوباد { آذربایجانده برقصبه ایدی، که بعض شعرا وعلمانك مسقط رأسی بولنمشدر . الیوم خرابدر .

اردهان { [«آردهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اردی ویراف { ایران ملوک قدیمه‌سندن ساسانیانك برمجیسی اولان آردشیر بابکانك زماننده ظهور ایتمش برحکیم اولوب، زند لساننده «اردی ویرافنامه» عنوانیله مشهور اولان کتابی یازمشدر. بو کتاب نوشروان کرمانی اسمنده برادیب طرفندن فارسی‌یه ترجمه اولندیغی کبی، ینه لسان فارسیده بری منثور وبری منظوم دیکر ایکی ترجمه‌سی دخی واردر. ۱۸۱۰ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌نك مشاهیر علماسندن (پوپ) طرفندن انکلیزجه‌یه ترجمه، ولوندره‌ده طبع اولنمشدر.

ارز { طبرستانده وسعت و متانتیله مشهور برقلعه ایدی.

ارزکیبرکه { (Erzgebirge) آلمانجه «دمیر طاغی» دیمك اولوب، باویره‌نك شمالنده صاقسه ایله چهستان آره‌سنده اوزانیر برسلسلهٔ جبالدر، که (ساله) و (اکر) نهرلرینك منبعلرندن (البه)نك مجراسنه قدر ممتد اولوب، ۵۰° ۷′ ایله ۵۰° ۵۰′ عرض شمالی و ۹° ۳۲′ ایله ۱۱° ۵۲′ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. جنوب غربی جهتنده (فیختلکیبرکه) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدوب، شمال شرقی جهتندن دخی (لوزانسه) طاغلرندن (البه) مجراسیله آیرلمشدر. ارتفاعی هیچ بریرنده ۱۳۰۰ متره‌یی تجاوز ایتمیور. اراضیسی باشلیجه غرانیت و غنسدن عبارت اولوب، دمیر، قورشون، کومش، باقیر، قلای، آرسنیق وسائر معدنلری چوقدر؛ و جمله‌سی چیقارلمقده اولوب، خیلی کار براقمقده‌در.

اَرَزمی دخت { [«آزرمی دخت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرَزَن { ارمنستانده اخلاط قربنده یعنی وان کولنك غرب شمالیسنده جسیم ومستحکم برشهر اولوب، ۲۰ تاریخ هجریسنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنمش؛ و اوائل دور اسلامده معمور اولوب، (یحیی بن محمد ارزنی) کبی نیجه مشاهیر علما وادبانك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، یدنجی قرن هجریده خراب اولمشیدی. — بو اسم اوجوارلرده برقاچ شهر وقصبه‌نك اسملری ترکیبنه داخل اولوب، (ارزنجان)ك بوندن مرکب اولدیغی ظاهر اولدیغی کبی، (ارضروم)ك دخی اصلی (ارزن الروم) در.

ارزن الروم { [«ارضروم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارزنجان { اصلی کاف فارسی ایله (ارزنکان) اولوب، ارزنجان بونك معربیدر؛ حتی الیوم بیله زبانزدی (ارزنکان)دن غلط اوله‌رق (ازرکان)در. ارضروم ولایتنده وارضروم شهرینك ۱۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقع سنجاق مرکزی برشهر اولوب، فراتك صاغ ساحلنده یعنی جهت شمالیه‌سنده وطاغلرله محاط بر اووه ایچنده واقعدر. مسئلهٔ زائله‌دن بری دردنجی اردوی همایونك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. هرنه قدر متعدد زلزله‌لردن بردرجه‌یه قدر خراب اولوب، اسکی اهمیتی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه تخمیناً ۱۴۰۰۰ اهالیی جامع واولدقجه تجارتکاه برشهردر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم وترك اولوب، قصوری باشلیجه ارمنیلردن عبارتدر. شهرك ۲۰ قدر جامع و مسجدیله برقاچ مدرسه‌سی، ۴ کلیساسی؛ بری ملکی ودیکری عسکری اوله‌رق ۲ رشدیه مکتبی، متعدد مکاتب صبیانیه‌سی ۱۲۵۰ دکان ومغازه‌سی، ۸ حمامی، برقشله‌سی، برخسته‌خانه‌سی، برجبخانه‌سی، برباروتخانه‌سی و عسکری‌یه مخصوص برعبا فابریقه‌سیله بر دباغخانه‌سی واردر. درون شهرده احرام، سجاده، حمام طاقمی، خاولی، بز، یوك و پاموقدن چاتمه یاصدیق یوزی و دوشمه طاقمی کبی منسوجاتله دمیر، کومش و باقیردن معمول انواع مصنوعات اعمال اولنه‌رق، بومعمولات ومنسوجاتك برخیلی مقداری خارجه اخراج اولنور. باقیر معمولاتنك مقداری سنوی ۱۲۰۰۰ قیه‌دن زیاده‌در. باغ وباغچه و بوستانلری دخی چوق اولوب، میوه‌لرك انواعی و پك ایلری حاصل اولور. هواسی معتدل وصاغلام ایسه‌ده، طاغلرله محاط اولمق حسیله، یازین زیاده‌جه صیجاق اولوب، اکثر اهالیسی اوموسمده یایلالره چیقمغه مجبور اولورلر.

ارزنجان { سنجاغی. ارضروم ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاقدن الك غرب جنوبیده بولنانی اولوب، مرکزله برابر درت قضادن مرکب اوله‌رق، کماخ، رفاهیه وقوریچای قضالرینی جامعدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، منبت اووه و بایرلری وسنجاغك غرب شمالی جهتندن عبارت اولان رفاهیه قضاسنده

كراستەلك اورمانلری دخی چوقدر . (چارداق) طاغی سنجاغك داخلندە شمال شرقیدن جنوب غربی یە طوغری اوزانەرق، اورمانلرك اكثریسی بونك اتكلرندەدر. (مزور) طاغنك صرتی سنجاغك حدود جنوبیەسنی تشكیل ایدوب، درسمی ارضروم ولایتندن آییریر . شمال و شرق جهتلرندە دخی برطاقم طاغلر واردر . فرات نهری سنجاغك جنوب شرق قسمنك اورتەسندن وارزنجان ایلە كماخ قصبەلری یانندن كچوب، شمال غربیدن كلن (كمور) و (قوریچای) نهرلری دخی بوكا منصب اولور . كماخدن آشاغی اولان قسمندە كلك ایشلر . ارزنجان سنجاغندە حبوبات متنوعە ایلە میوە وسبزەلرك انواعی و پاموق حاصل اولور . معمولات صناعیەسی، سجادە، خالی، كلیم، شال، عبا وسائرەدن عبارتدر . كماخ قضاسنك كیغاری قریەسندە پك نمالی بركور، ورفاهیە قضاسنك (كەجك) قریەسندە سیملی قورشون و دیكر برقریەسندە دخی مردەسنك معدنلری واردر . ارزنجان قصبەسنە ایكی ساعت مسافەدە بركوكرتلی قاپلیجە دخی بولنیور . سنجاغك اهالیسی ١٠٥٨٤٨ كشی اولوب، بونلرك ٨٣١٤٠ ی مسلم، ١٨٨٣٤ ی ارمنی ودیكرلری ادیان وملل مختلفەیە منسوبدرلر . — ارزنجان قضاسی همنامی اولان سنجاغك مركز قضاسی اولوب، مركز لوا ایلە ١٩٧ قریەدن مركبدر . اهالیسی ٥٣٩٤٧ كشیدن عبارت اولوب، بونلرك ٣٩٦٢١ ی مسلم، ١٢٦٠٦ ی ارمنی وقصوری یهودی وسائرەدر . اراضیجە سنجاغك اك منبت یری اولوب، حبوبات متنوعە ایلە میوە و سبزەلری چوقدر .

ارسطوطالیس { ارسطون، ارسطومانس، ارسطیبوس وسائرە [«آرسطو» وسائر مدلی همزەدن باشلایان مادەلرە مراجعت بیوریلە .]

ارسكین { لورد — (Lord Erskine) انكلترەنك مشهور نطق پردازلرندن اولوب، ١٧٥٠ تاریخ میلادیسندە ادیبورغدە طوغمش؛ و ١٨٢٣ دە وفات ایتمشدر . برمدت بری و بحری عسكرلكدە خدمت ایتدكدن صكرە، آووقاتلغە سلوك ایتمش؛ و بعدە هیئت وكلایە داخل اولوب، نهایت لوردلر مجلس خاصی مشورتنە قبول اولنمشیدی.

حریت طرفداری اولوب، زنجیلر اسارتنك لغوی وایرلاندە قتولیكلرینە بعض امتیازات اعطاسی خصوصلرینی مدافعە ایدەرك، فصیح نطقلریلە شهرت بولمشیدی .

ارسما { (Eresma) اسپانیانك بر نهریدر، كە مملكت مذكورەنك وسطلرندە كائن (غوآدرامە) ودها طوغریسی (وادی الرمل) طاغندن نبعانلە شمال غربی یە طوغری آقەرق، ١٢٠ كیلومترەلك مسافە قطع ایتدكدن صكرە، بحر محیط آطلاسی یە دوكیلن (دویرو) ایرماغنە منصب اولور .

ارسوس { (Eresos) مدللی جزیرەسنك غرب جنوبی جهتندە اسكی برقصبە اولوب، حكمای یوناندن (تئوفراست)ك وطنیدر . الیوم (هرسە) نامیلە معروف اولوب، مدللی سنجاغنك (مولوە) قضاسندە ناحیە مركزی بركوچك قصبەدر . [«هرسە» مادەسنە مراجعت بیوریلە .]

ارسیختون { (Érésichthon) اساطیر یونانیەیە كورە تسالیا حكمداری (تریوپاس)ك اوغلی اولوب، زراعت الهەسی (سرس)ە مخصوص براورماندن برمیشە آغاجی كسمش اولدیغندن، مجازات اولەرق، پك شدتلی برجوعە مبتلا اولوب، كندی اعضای بدنینی یمكە مجبور اولمش .

ارسیلا { دون — (don Ercilla) اسپانیا مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٥٣٣ تاریخ میلادیسندە مادریدە طوغمش؛ وایكنجی فلیپك معیتندە آوروپادە بر وقت سیاحت ایتدكدن صكرە، شیلی قطعەسندە عصیان ایتمش اولان اقوام وحشیەدن آوروقانلرە قارشی محاربەیە كیدوب، فوق العادە جسارت و شجاعت كوسترمش؛ وجریان ایدن وقوعاتی مصور اولەرق «آراوقانە» عنوانلی برمنظومە ترتیب ایدەرك، مادریدە عودتندە نشر ایتمشیدی . بواثری مشهور اولوب، اوروپانك اكثر السنەسنە ترجمە دخی اولنمشدر .

ارش { (Ersch) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب، اسامی كتبە وعلی الخصوص آلمانیا و فرانسەنك آثار علمیەسنە دائر برقاچ تألیفات معتبرەسی واردر . ١٧٦٦ تاریخ میلادیسندە (سیلزیا) دە طوغوب، ١٨٢٨ دە وفات ایتمشدر .

ارشذونە { اسپانیادە واقع (آرشیدونە) قصبەسنك عزبلر عندندە معروف

اسمدر . بعض کتبده (ارجذونه) صورتنده محرردر. [«آرشیدونه» مادەسنه مراجعت بیوریله .]

ارشك (Arsace) ملوك ایرانیەدن اشکانیان سلالەسنك مؤسسی اولان (اشك) ه بعض تاریخلرده ویریلن اسمدر . [«اشك» مادەسنه مراجعت بیوریله .]

ارضروم اصلی (ارزن‌الروم) در، چونکه اوجهتده (ارزن) اسمیله دیکر برشهر دخی بولنمش اولدیغندن، وارضروم اووقتلرده روماليلر الکاسنك حدودینه قریب بولندیغندن، بوکا (ارزن‌الروم) دینلمشیدی . عربلرك کتب جغرافیه وتاریخیەسنده بوصورتله مضبوط ایکن، بعده بواسم برترکیب عربی زعم اولنەرق، (ارض‌روم) صورتنده یازلمغه باشلامشدر . آناطولینك شمال شرقی جهتنده همنامی اولان ولایتك مرکزی اولمق اوزره، بیوك برشهردر، که موقعی اقتضاسنجه اهمیت عسکریەسی زیاده اولدیغی کبی، ایران وسائر ممالك شرقیه ایله درسعادت واوروپا آرەسنده اجرا اولنان تجارتك دخی بربیوك انباری حکمنده اولدیغندن، اهمیت تجاریەسی دخی واردر . ٣٩° ٥٥′ ١٦″ عرض شمالی ایله ٣٨° ٥٨′ ٨″ طول شرقیده، ١٩٥٠ متره ارتفاعی اولان براووەنك کنارنده و (شیغوەلر) تعبیر اولنور برمرتفع طاغك اتکنده واقع اولوب، مذکور اووەنك یالکز شمال غربی جهتی آچیق وسائر طرفلری طاغلرله محاطدر . فراتك تابعلرندن اولان (قره‌صو) نهرینك منبعلری اوجوارده اولوب، شعبەلرندن بری شهرك ایچندن کچر . ارضروم شهری وقتیله پك معمور اولوب، اهالیسی ١٣٠٠٠٠ کشی‌یه قدر بالغ اولمشیدیسەده، حدوده قربیتی وموقع حربیسی حسبیله، ١٢٤٥ محاربەسنده خرابیته دوچار اولوب، اهالیسی ١٥٠٠٠ کشی‌یه قدر انمشیدی؛ محاربهٔ زائلەده دخی خیلی زدەلنمش ایسەده، اخیراً ینه معموریته یوز طوتوب، شمدیکی حالده ٣٨٩٠٠ اهالیسی واردر، که بونلرك ٢٦٥٥٤ ی مسلم. ٩٤٢١ ی ارمنی وقصوری قتولیك وسائرەدر. شهر باشلیجه اوچ قسمدن عبارت اولوب، بری اك مرتفع محلنده اولان قلعەسی، ایکنجیسی بونك اطرافنده اولوب سورله محاط اولان قصبەسی، اوچنجیسی‌ده سورك خارجنده اولان درت محلەسیدر . سکزی بیوك اولمق اوزره، اوتوز قدر جوامع شریفەسی واردر، که بونلرك بری چفته منارەلی اولوب، غایت مصنع ومنقش ومتعدد حجرەلری جامعدر . اوچ بازاری، برمکمل دائرهٔ عسکریەسیله ٣ قشلەسی، بری عسکری و بری ملکی اولەرق ایکی رشدیه و براعدادیهٔ عسکریه ایله برمختلط اعدادیەسی و ٣ ابتدائیه وبرچوق صبیان مکتبلری. براصلاحخانەسی و برعمومی باغچەسی واردر . درون شهرده اجرا اولنان صنایعك باشلیجەلری قلیج، تفنك، قلمتراش، مقراض کبی چلیکدن معمول آلاتله کومش و باقیر وتونجدن انواع معمولات و بز واحرام کبی بعض منسوجاتدن عبارتدر . شهردن اسکلەسی اولان طربزونه قدر مکمل برشوسه یاپیلوب، آرابه ایشلیکدەدر. هواسی قیشین غایت صووق اولوب، محروقاتی دخی پك قیتدر . محاربهٔ اخیرەدن صکره اردو مرکزیتی غائب ایدوب، دردنجی اردوی همایونه ارزنجان شهری مرکز اتخاذ اولنمشدر. ارضرومك اهالیسی غایت ذکی و مستعد اولوب، ایچلرندن پك چوق ذوات مشهوره یتیشمشدر . شهرك خارجنده (شیغوەلر) طاغی اتکنده صحابهٔ رسول اکرمدن عبدالرحمن غازینك مرقد شریفی بولندیغی کبی، مشاهیر مشایخ وعلمادن (ابواسحق کازرونی) و(صدرالدین قونوی) کبی بعض ذوات دخی بوشهرده مدفوندرلر.

ارضروم اسمنك (ارزن‌الروم)دن غلط اولدیغنی یوقاریده بیان ایتدك. دیکر بر روایته کوره بوشهرك ارمنیلر عندنده اسم قدیمی (غارین) اولوب، اسکی یونان مورخلری بواسمی (قارانیتیس) صورتنه تحویل وتحریف ایتمشلردی . اسکی ارمنیلر «قارنی شهری» معناسیله (قارنو قاغاق) اسمنی دخی استعمال ایتدکلرندن، جغرافیون عربدن بعضیسنك قواللاندقلری (قالیقلا) اسمی بوندن محرفدر . میلادك ٤١٥ تاریخنده روم قیصرلرندن «کنج» تئودوسیوس بوشهرده برقلعه بنا ایتمکله، شهر دخی روملر عندنده برخیلی وقت (تئودوسیوپولیس) اسمیله معروف بولنمشدر . بعض مورخلرك ظننه کوره مؤخراً اوطرفلرده بولنمش اولان (ارزن) شهری سلچوقیلر طرفندن ضبط وتخریب اولنمغله، اهالیسی قاچوب، اووقته قدر (غارین) یاخود (قلیقلا) و (تئودوسیوپولیس) تسمیه اولنان ارضرومه هجرت ایتدکلرندن، بوشهر دخی

(ارزن) اسمنی آلمش؛ وعربلر طرفندن دیکر (ارزن)-
لردن تفریق ایچون (ارزن الروم) تسمیه اولنمشدر .
آنجق (غارین) ایله (تئودوسیوپولیس)ك وشمدیكی
ارضرومك برشهرِ عینی اولدقلری تماميله مثبت
اولمیوب، شبهه‌لیدر . هرحالده ارضروم شهریله
جوارلری حضرت عمر ابن خطابك زمان خلافتلرنده
شامك فتحنه مأمور بولنان ابو عبیده‌نك معیتی دلاور-
لرندن عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق،
ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولمش؛ و٨٨٦ تا-
ریخنده شاه اسماعیل صفوی طرفندن ضبط اولنه‌رق،
ممالك ایرانیه‌یه الحاق اولنمش ایكن، ٩٢٠ تاریخنده
یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن، (چالدیران)
مظفریت مشهوره‌سی اوزرینه، فتح اولنه‌رق، داخل
ممالك عثمانیه اولمشدر. بعده بر بری آرقه‌سنده برقاچ
سنه دوام ایدن برودتدن وصیق صیق وقوع بولان
زلزله‌لردن بسبتون خراب اولوب، اهالیسی طاغلمش
ایكن، اطرافنده خیمه نشین اولان عشایر اكراد رؤ-
ساسندن حاجی علی بك نام ذات كندی عشیرتنی
اسكان ایده‌رك، شهری یكیدن اعمار ایتمشدر .

ارضروم { ولایتی . دولت علیهٔ عثمانیه‌نك آناطولیده‌كی ولایاتندن اولوب،
قطعهٔ مذكوره‌نك منتهای شمال شرقیسنده واقعدر .
قره دكیز ساحلندن آنجق ٢٥ كیلومتره ایچریده
اولان طربزون ولایتی حدودندن تا حدود ایرانیه‌یه
قدر روسیه حدودی بوینجه اوزانه‌رق، تقریباً
وتخميناً ١٠٦٠٠٠ مربع كیلومتره وسعتنده اولدیغی
حالده، شمال غربی جهتندن طربزون ولایتیله، شمال
شرق طرفندن روسیه حدودیله، شرقاً حدود ایرا-
نیه ایله، جنوباً وان، بتلیس، دیاربكر ومعمورة العزیز
ولایتلریله، غرباً دخی سیواس ولایتیله محدود ومحاطدر.
اهالیسی ٥٨١٧٥٣ كشی اولوب، بونلرك
٤٦٤١٢٩ ی مسلم، ١٠٩٨٣٥ ی ارمنی وقصوری
ملل مختلفه‌یه منسوبدرلر . اراضیسی عمومیت اوزره
طاغلق ومرتفع اولوب، صولری هرجهته طوغری
آقغله. اوچ مائله‌یه یعنی قره دكیز، بحر خزر وبصره
كورفزی مائله‌لرینه منقسمدر . فرات ایرماغنی تشكیل
ایدن (قره صو) و (مراد) نهرلری بو ولایتده نبعان
ایدوب، ولایتك قسم شرقیسی یعنی بایزید سنجاغی تما-
میله مراد نهری حوضه‌سندن عبارت، وكرك روسیه
وایران حدودندن كرك وان ولایتندن مرتفع طاغلرله
آیریله‌رق، جنوب غربی‌یه طوغری ناظردر. ولایتك
غرب جنوبی قسمی یعنی نفس ارضروم سنجاغنك كرك
برثلثیله ارزنجان سنجاغی ایسه ینه جنوب غربی‌یه
طوغری ناظر اوله‌رق، قره صو حوضه‌سندن عبا-
رتدر . بایبورد سنجاغنك قسم اعظمی چوروق صو
نهرینك حوضه‌سندن عبارت اولوب، یالكز غرب
جهتنده‌كی قسمی یشیل ایرماغك اك بیوك قولی اولان
(كلكیت) نهری حوضه‌سنه تابع و بونلرك منبعلرینی
جامعدر . ارضروم سنجاغنك دیكر ثلثاندن ایسه
بری ینه چوروق صو حوضه‌سنه تابع اولوب، دیكر
ثلثی یعنی ولایتك اورته‌سی دیمك اولان شرق جهتی
دخی شماله طوغری متوجه و (آراس) ایرماغی حو-
ضه‌سنه تابع اولوب، بو ایرماغی تشكیل ایدن ایكی
نهردن (پاسین صویی) حوضه‌سندن عبارتدر. بوقدر
جسیم ایرماقلرك منبعلرینی جامع اولمسی وصولرینك
هرجهته آقمسی موقعنك ارتفاعنه دلیل اولوب، الك
مرتفع جبالی شونلردر : حدود عثمانیه وایرانیه ایله
روسیه حدودینك نقطهٔ اجتماعنه قریب اولان
(اغری) ونام دیكرله (آرارات) طاغی، ارضروم
شهرینك جهت شمالیه‌سنده واقع (كوك طاغ)، ولا-
یتك منتهای جنوبنده وارضرومله وان و بتلیس ولا-
یتلری حدودینك نقطهٔ اجتماعنده واقع (بیك كول
طاغی)، طربزون ولایتك حدودی بوینجه اوزانان
(پونتوس) سلسله‌سی، بایزید سنجاغنده روسیه حدو-
دی بوینده بولنان (كوسه طاغ) ایله (چنكل طاغ)،
ینه بایزید سنجاغنك وسطلرنده بولنان (الا طاغ)،
ارزنجان سنجاغنك جنوبنده واقع (موزور طاغ)،
لواء مذكورك اورته‌لرنده بولنان (چارداق طاغ)
وسائره. متعدد انهارك آره‌لرنده بولنان طاغ اتكلریله
كوچك سلسله‌لرك چوغی اورمانله مستور اولوب،
علی الخصوص ولایتك غرب وشمال غربی جهتلرنده
پك واسع اورمانلر وكراسته ومحروقاته الویریشلی
چام، میشه، كوكنار، پلید، قواق وسائره آغاجلری
بولنور . بو ولایتك اووه تعبیرینه شایان محللری
پك آز ایسه‌ده، نهرلرك كنارلرنده و طاغلرك
اتكلرنده منبت ومحصولدار وادی و بایرلری مفقود
اولمیوب، علی الخصوص نفس ارضروم سنجاغیله
ایكنجی درجه‌ده ارزنجان سنجاغنده خیلی محصو-

لات يتيشمكده‌در. بغداى، آرپه، چاودار، دارى وسائر حبوبات ولايتك هر طرفنده حاصل اولديغى كبى، ارضروم سنجاغنده خيلى فنديق، جويز، بادم، الما، آرمود، كراز، ويشنه وبر مقدار زيتون، وارزنجان سنجاغنده دخى شفتالى، توت وسائر ميوه‌لر كثرتله حاصل اولور. بايبورد سنجاغنده خيلى وارضروم ايله ارزنجان سنجاقلرنده دخى برر مقدار لازوت دخى يتيشير. زراعتجه اك كرى ومحصولاتى اك آز اولان جهتى بايزيد سنجاغيدر. بتون ولايتده سنوى تقريباً ١٦ مليون شنيك بغداى و١٣ مليون شنيك آرپه حاصل اولوب، محصولات سائره يك‌دون مقدارده‌در. درون ولايتده بر بچق مليونه قريب قيون، ٦٥٠٠٠٠ راده‌سنده كچى، ١٠٨٠٠٠ دن زياده آت واستر ومركب. و٤٦٨٠٠٠ قريب صيغير موجود اولوب، سنوى ٢٦٥٠٠٠ قدر قيون وكچى وصيغير دريسى و٢٨٤٠٠٠ قيه ياپاغى ايله ١٠٣٠٠٠ قيه كچى قيلى آلنير. هواسى صوغوقجه ايسه‌ده، برودت ارتفاعه تابع اولوب، واديلرده وآلچق محللرده معتدل، وحتى ارزنجان كبى بعض يرلرنده يازين صيجاقدر. ارضروم ولايتنك معمولات صناعيه‌سى باشليجه ارضروم وارزنجان شهرلرنده اعمال اولنان چليك، كومش وباقير آوانى وآلايله سياه كهربادن چيغاره‌لق وامامه كبى شيلردن واك اعلالرى كرد عشيرتلرينك قاريلرى طرفندن نسج اولنان كليم، سجاده، خالى، شال، چوراب وسائره ايله باشليجه ارزنجان شهرنده ياپيلان بوكدن چاتمه اوطه دوشمه‌سى وحام طاقلرندن وكذلك ارزنجانده وكيغى قضاسنده اعمال اولنان ايپليك آلاجه‌لرندن عبارتدر. احتياجات محليه‌دن اولان سراجلق، كورجيلك، مرانغوزلق وسائر صنعتلر دخى خيلى ترقى ايتمشدر. درون ولايتده خيلى معدنلر ومعدن صولرى دخى بولنوب، كيغى قضاسنده وقتيله كله اعماليچون چيقارلمقده بولنمش وبعده ترك اولنمش اولان بر دمير معدنى، كاخ قضاسنده يك نمالى كور معدنى وسيلى قورشون ومرده‌سنك، كسكيم قضاسنده چليك، حنس قضاسنده اهالئ محليه طرفندن غاز يرينه استعمال اولنور برنوع نفت، ينه كسكيم وكيغى وپاسينلر واووه قضالرنده كرچ. آنچى، تباشير وانواع ابنيه طاشلرى؛ كيغى، پاسينلر، اووه قضالرنده، ارزنجانك قرينده واغرى طاغنك اطرافنده متعدد كوكوردلى قاپليجه‌لر وسائر معدن صولرى، وعنتابده ورم علتنه نافع بر قاپليجه موجوددر.

ارضروم ولايتى مسئلهٔ اخيره‌دن اول خيلى دها بيوك اولوب، شمدى شامل اولديغى درت سنجاقدن بشقه، روسيه‌يه ترك اولنان قارص وچلدير سنجاقلريله، بعده تفريق اولنان وان وموش سنجاقلرينى يعنى شمديكى وان ولايتنى دخى حاوى ايدى؛ ومؤخراً آريجه برر ولايت اتخاذ ايدلمش اولان حكارى، بتليس ودرسم دخى ارضروم ولايتى داخلنده ايدى. او وقت تقريباً ١٢٢٠٠٠٠ قدر اهاليى جامع جسيم بر ولايت ايدى. شمديكى حالده ايسه بروجه زير ٤ سنجاق، ٢١ قضا و٣ ناحيه‌يه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحيه
ارضروم	ارضروم	
	تورتوم(مع نامروان)	
	كسكيم	
	ترجان	
	حنس (تكمان)	
	كيغى	
	پاسينلر	
	اووه	
ارزنجان	ارزنجان	
	كاخ	
	رفاهيه	
	قوريچاى	
بايبورد	بايبورد	
	اسپر	
	كلكيت	
	شيران	
بايزيد	بايزيد	ادمانلى، جلالى
	الشكرد	
	عنتاب	پاطنوس
	قره كليسا	
	ديادين	

ارضروم ولايتى وان وبتليس ولايتلريله برابر يعنى تشكيلات اخيره‌دن اولكى حالنده ازمنهٔ قديمه‌ده (ارمنستان) ويا (ارمنيه) ناميله معروف اولان خطه‌نك نصفى اولوب، بو قطعه‌نك نصف ديكرى روسيه وايران ممالكى داخلنده‌در. ازمنهٔ قديمه‌ده بو قطعه

صرف ارمنیلردن مسکون اولوب، بر چوق وقت مستقل بولندقدن صکره، ایران جهانگیرلرندن کیخسرو طرفندن ضبط وممالك ایرانیه یه الحاق اولنه رق. بعده اسکندرك ونهایت روماليلرك النه چکمشیدی. حضرت عمر (رضه)ك زمان خلافتنده ممالك اسلامیه دائره سنه ادخال اولنه رق، ذاتاً اوبله طاغلمغه باشلامش اولان ارمنیلر اووقتدن بری بو قطعه ده آزالمقده دوام ایدوب، عباسیلر وسلجوقیلرله مؤخراً آق قیونلی وسائره حکومتلری زماننده بر چوق ترك وترکمن قبائل وعشایری کله رك توطن، وکردلر دخی جنوبدن شماله طوغری توسع ایتمش اولدقلرندن، بو کونکی کونده بو قطعه ده وعلی الخصوص ارضروم ولایتی داخلنده، یوقاریده دینلدیکی کبی، عموم اهالینك درت خمسی ترك وترکمن وکرد اوله رق مسلم، ودیکر بر خمسنك قسم اعظمی ارمنی وقصوری نسطوری وسائره در. بو وجهله ارمنیلر، آناطولینك سائر طرفلرنده اولدقلری کبی، بو خطه ده دخی پك اقلیتده بولندقلرندن، بو خطه یه بوکون ارمنیه ویا ارمنستان اسمی ویرلسنك محلی یوقدر.

ارضروم { سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، ولایتك اورته سنده واقع وغرباً بایبورد وارزنجان، شرقاً بایزید سنجاقلریله، شمال شرقی طرفندن روسیه حدودیله جنوباً دخی بتلیس ودیار بکر ولایتلریله محدود ومحاطدر. خیلی واسع بر سنجاق اولوب، ولایتك نصفنه قریب اراضیی جامع و، مادهٔ آنفه ده کوستریلدیکی کبی، ۸ بیوك قضایه منقسمدر. ارضروم ولایتنك منقسم بولندیغی حوضه لرك هپسنه اشتراکی اولوب، شرق جهتی بحر حزر مائله سنده بولنان (پاسین) قره دکیز مائله سنده کی شمال جهتی (چوروق صو)، غرب جهتی بصره کورفزی مائله سنده اولان (قره صو). جنوب جهتی یعنی کیغی قضاسی دخی ینه بصره کورفزینه تابع اولان (مراد) چایی حوضه لرندن عبارتدر. بو وجهله ارضروم ولایتنك اك مرتفع محلی اولوب، اك یوکسك طاغلر بو سنجاقده ایسه ده، اك کوزل وادیلر واك منبت ومحصولدار یرلری دخی بو لوالك داخلنده در. ارضروم سنجاغنك اهالیسی ۳۰۵۶۵۰ نفوسدن عبارت اولوب. بونلرك ۲۱۵۲۳۳ ی مسلم، ۵۰۸۳۰ ی ارمنی وقصوری ملل مختلفه یه منسوبدر.

باشلیجه محصولات سنویه سی تقریباً ۸۷۲۵۰۰۰ شنیك بغدای، ۶۸۶۰۰۰۰ شنیك آرپه، ۵۰۰۰۰ قیه پرنج وسائر حبوباتله انواع میوه لردن عبارتدر. سائر احوالیچون مادهٔ آنفه یه مراجعت بیوریله. — ارضروم قضاسی همنامی اولان ولایت وسنجاغك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً کسکیم، شمال شرقی طرفندن تورتوم، شرقاً پاسینلر، جنوب شرقی طرفندن خنس، جنوب غربی جهتندن ترجان، غرباً دخی اووه قضالریله محدود ومحاط، وبو جهتله سنجاغك تا اورته سنده واقعدر.

ارطغرل { دولت علیهٔ عثمانیه نك بانیسی اولان سلطان عثمان خان غازینك پدری وسلالهٔ طاهرهٔ عثمانیه نك جد اعلاسیدر. خوارزم امراسندن سلیمان شاهك اوغلی اولوب، جنکیزك خروجنده، پدری اولاد وعیال واقربا وقبیله سنی بالاستصحاب، ایرانه واورادن وان کولی کنارینه کله رك، اخلاط قربنده رکز خیام اقامت ایتمش ایدی سلیمان شاه، عنوانندن دخی آکلاشلدیغی کبی، وطن اصلیسنده کوچك بر حکمدار بولنمش ایکن، مغوللرك شرندن ملك وسلطنتی ترك، ویالکز اخص توابعی اولان بر قاچ یوز کشی ایله حیواناتنی برابرجه نقل ایتمش اولدیغندن، بالطبع قونارکوچر بر عشیرت رئیسی حکمنه چکمشیدی. اخلاطده کرد عشیرتلریله وارمنیلرله امتزاج ایده مدیکندن، کندی قبیله سنه مناسب بر محل بولمق امیدیله، جنوب غربی یه طوغری ایلریلیه رك، رقه جوارنده (جعبر) قلعه سی قربنده فرات نهرندن کچرکن، کندیسی مغروقاً وفات ایتمش؛ وبونك اوزرینه قبیله سی طاغیلوب، اوغللرندن ایکیسی وطن اصلیلرینه عودت نیتله بغداده طوغری عزیمت ایتدکلری حالده، ارطغرل کوچك برادری دوندارله وطائفه سندن کندیسنه تابع اولان درت بش یوز قدر عائله ایله برابر شمال غربی یه طوغری توجیه عنان ایده رك، ارضروم جوارنده (پاسین) اووه سنده (سورملی چقوری) نام محلده اقامتی اختیار ایتمش ایسه ده، متعاقباً تاتار عسکرینك اورلره دخی تقربنی خبر آلمغله، آناطولیده حکمفرما اولان سلجوقیلرك ممالکنده بارینمق اوزره، حرکت ایدوب، سیواس قربنده بر بیوك اووه یه قوندیغنده، اوراده تصادفاً مغول عسکریله سلجوقیلر عسکری بیننده بر محاربه وقوع بولمقده اولدیغی، وعساکر

سلجوقیه‌نك انهزامه یوز طوتمق اوزره بولندقلرینی
كوروبجه، قاعدهٔ شجاعت ومردانكی اقتضاسنجه،
و جنسیت اشتراكی سائقه‌سیله، همان مغلوبلرك امدا-
دینه یتیشوب، بو امدادی سلجوقیلرك غالبیتنی منتج
اولمش، ومغوللر صلح ومعاهده‌یه طالب اولمشلردی .
بونك اوزرینه او وقت دولت سلجوقیه‌نك حكمدا-
ری بولنان سلطان علاءالدین كندیسنه اكرام
والتفات ایدوب، خلعت كوندرمش؛ و ارطغرل
غازی طائفه‌سیله برابر آنقره قربنده واقع قره‌طاغلر
آره‌سنده اختیار مسكن ایتمشیدی . بو وقعه هجرت
نبویه‌نك ۶۲۸ تاریخنده وقوع بولمشدر . برمدت
صكره، امرای سلجوقیه صره‌سنه چكمك وكندیسیله
طائفه‌سنه بر محل تخصیص اولنمق استدعاسیله، اوغلی
ساوجی بكی برطاقم هدیه‌لرله قونیه‌یه كوندرمسی
اوزرینه، بروسه ایله كوتاهیه آره‌سنده واقع طوما-
نیج طاغلری یایلاق وسكود ایله قره‌جه شهر قیشلاق
اولمق اوزره، كندیلرینه تخصیص اولنمشدر. بووجهله
ارطغرل غازی سكود وطومانیجده یرلشوب: اوطرفلره
مسلط اولمش اولان آفشار (یاخود علی شار) و چاو-
دار عشیرتلرینك شر ومضرتنی دفع ایتمكله، وجوار-
ده بولنان خرستیان تكورلرله دخی خوش چكنمش
ایسه‌ده، بعده قره حصار تكوری غازیٔ مشارالیهك
كیتدكجه توسیع دائرهٔ نفوذ واقتدار ایتمكده اولدیغنی
كورنجه، علیهنده بعض حركات تجاوزیه‌یه قالقیشمش؛
و بونك اوزرینه ارطغرل بالذات قونیه‌یه عزیمتله،
سلطان علاءالدینی حصار مذكورك فتحنه تشویق
ایتمش؛ وعلاءالدین غازیٔ مشارالیهی بالاستصحاب،
كلوب. قره‌جه حصاری محاصره ایتمش ایسه‌ده،
اوصره‌ده مغول سرداری نقض عهد ایده‌رك، قونیه
جهتنده‌كی اركانی‌یی استیلا ایتدیكندن. علاءالدین
اوطرفه رجعت ایدوب، قره‌جه حصارك محاصره‌سنی
ارطغرل غازینك عهده‌سنه احاله ایتمشیدی . ارطغرل
دخی كمال موفقیتله قلعه‌یی فتح، وتكورینی سائر اسرا
ایله برابر برادری دوندار غازی واسطه‌سیله علاءالدینه
سوق وتقدیم ایتمشدی . علاءالدینك وفاته‌دك آلتی
سنه بو وجهله جهاد وفتح بلادله اوغراشوب، بعده
ملوك سلجوقیه بیننده وراثت تخت وتاج منازعه‌لری
چیقه‌رق، مملكت غوائل داخلیه ایچنده بولندیغندن،
ارطغرل حضرتلری بیطرفلغی التزامله، سكودده
اختیار عزلت ایتمشیدی . نهایت ۶۸۰ تاریخنده ۹۲
و بر روایته كوره ۹۶ یاشنده وفات ایدوب، فرزند
ارجمندی عثمان غازی حضرتلری خلفی وقوم وقبیله-
سنك سركرده‌سی اولمشدر . ارطغرل غازی سكود
قصبه‌سنده مدفون اولوب، قصبهٔ مذكوره‌ده برجامع
شریفی دخی واردر .

ارطغرل { سنجاغی. خداوندكار ولایتنده
پادشاه دوران سلطان عبدالحمید
خان‌ثانی حضرتلرینك طرف اشرف ملوكانه‌لرندن جد
اعلالرینك نامنی احیا مقصد مقدسیله یكی تشكیل بیو-
رلمش برسنجاق اولوب، خداوندكار ولایتك شمال
شرقی قسمندن عبارت اولمغله، غرباً بروسه یعنی مركز،
شمال وشمال شرقی جهتندن ازمید، جنوب وجنوب
شرقی جهتندن دخی كوتاهیه سنجاقلریله محدود ومحا-
طدر. سنجاغك غرب جنوبی جهتنده (كشیش)
وجنوب جهتنده (دومانیج) طاغلری ممتد اولوب،
سقاریه ایرماغی شمال شرقی قسمنی اروا ایله، كشیش
طاغندن آقان متعدد نهرلرك جمعندن حاصل اوله‌رق
سنجاغك غرب وشمال جهتلرینی طولاشان كوك صو
نهریله بعد الاجتماع، ازمید سنجغنه داخل اولور.
ارطغرل سنجاغنك اراضیسی غایت كوزل اولوب،
منبت اووه ووادیلرله مكمل مرعالری وبیوك اورمانلری
حاویدر .

مادهٔ آنفه‌دن دخی آكلاشلدیغی اوزره، بوسنجاق
دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بشیكی حكمنده اولدیغندن،
اهمیت طبیعیه‌سنه اهمیت تاریخیه‌سی دخی منضم اولور.
وسعتی ۱۱۱۵۰ مربع كیلومتره اولوب، ۱۲۵۸۵۰
اهالیسی واردر، كه ثلثاندن زیاده‌سی مسلم وترك
اولوب: قصوری ارمنی وروم ایسه‌لرده، بونلرك ده
اكثریسی تركجه لسانیله متكلمدرلر. محصولاتی حبوبات
متنوعه ایله ایپك قوزه‌سی، توتون، آفیون، اوزوم
وسائر انواع میوه‌لردن عبارتدر. دود آغاجلری
پك چوق اولوب، كلیتلی قوزه یتیشدیریلیر، وبیله-
جك، اینه‌كول وسائر طرفلرنده ایپك چیقارمغه
مخصوص متعدد فابریقه‌لر واردر. صنایع محلیه باشلیجه
ایپكدن معمول قماشلر، چارشف، قطیفه یاصدیق
وقنایه وقولتوق یوزی، آلاجه، كوملكلك بز،
سختیان، كاوساله وسائره اعمالندن عبارتدر. درون
لواده متعدد ایلیجه‌لر ومعدن صولری بولنوب، بونلرك

الکمشهوری اینه‌کول قضاسنده جیقان چیتلی صو ییدر. سکود قضاسنده کمور معدنی بولنوب، اهالی طرفندن اخراج وایپک فابریقه‌لرنده استعمال اولندیغی کبی، لوانک سائر طرفلرنده دخی متعدد آنتیمون، دمیر وسائره معدنلری بولنیور. قصبه‌لرده وبیوجک قریه‌لرنده دولت علیهٔ عثمانیه‌نک ابتدای تشکلنده سلاطین عظام طرفندن بنا اولنمش متعدد جامع شریفلر ومدرسه‌لر وسائر خیرات بولنیور، که هر بری برر قیمتدار بر یادکار حکمنده‌در. غزات عظام واعزهٔ کرامدن برچوق ذواتک تربه ومدفنلری دخی بوسنجاغه جالب رحمت وبرکتدر. سکود قصبه‌سنده برکتبخانه دخی واردر. سکود قصبه‌سی ارطغرل غازینک مقری وسلطان عثمان خان غازینک مولد ومنشئی بولنمش اولدیغی کبی، یکیشهر قصبه‌سی دخی پادشاه مشارالیه طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمق اوزره مجدداً تأسیس، وبروسه‌نک فتحندن‌اول بیله‌جک قصبه‌سی دخی برمدت پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. ارطغرل سنجاغی، مرکزی بیله‌جک اولمق اوزره، بروجه زیر ٤ قضا و٧ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
بیله‌جک	لفکه، کولبازاری
اینه کول	دومانیچ، بازارجق، یکیجه کوی
سکود	
یکیشهر	ازنیق، یار حصار

زیاده معلومات ایچون بو قضا وناحیه‌لرک هر بری اسمنه مراجعت بیوریله.

ارطغرل بک { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینک شهزاده‌لرندن اولوب، پدرلرینک اوائل سلطنتنده آیدین ایلی داخل ممالک عثمانیه اولنجه. کندیسی اورانک والیسی اولمش؛ وبعده سیواس محافظه‌سنه مأمور اولوب. تیمور خانه شدیداً مقاومت ایتمش اولدیغندن، طوتلدیغنده، اول غدارک امریله شهید اولمشدر.

ارغنی { دیاربکر ولایتنده ودیاربکر شهرینک تقریباً ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده سنجاق مرکزی برشهر اولوب، دجله‌نک قربنده غایت کوزل ودلنشین بر موقعده واقعدر. تقریباً ٧٠٠٠ اهالیسی، بررشدیه وایکی ابتدائیه‌مکتبلری، بعض اسکی استحکامات خرابه‌لری، اوچ جسیم عتیق صهریجی، بر کارکیر وبر قاچ اخشاب کوپریسی وبرچوق باغ وباغچه‌لری وتفرجگاهلری واردر. میوه‌لری وشرابی مشهوردر. هواسی غایت کوزل‌اولوب، یازین تبدیل هوا ایچون تا دیاربکردن کیدنلر اولور. قلعه‌نک اوزرنده ذوالکفل نبی (عم) ک مقامی بولنوب، زیارتگاهدر. قصبه‌نک ایکی ساعت جنوب غربیسنده قیانک ایچنه اویولمش جسیم برمغاره بولنوب، ایچندن لذیذ بر صو آقار.

ارغنی { (یاخود ارغنی معدنی) سنجاغی. دیاربکر ولایتنک مرکب بولندیغی اوچ سنجاغک بری اولوب، ولایتک جهت غربیه‌سنده واقع، و شمالاً بتلیس وارضروم، غرباً خرپوت، جنوباً حلب ولایتلریله، شرقاً دخی نفس دیاربکر سنجاغیله محدود ومحاطدر. قسم شمالیسی طاغلق وقسم جنوبیسی دها دوز اولوب، جنوبده یالکز بو سنجاغی دیاربکر سنجاغندن آیران (قره‌جه طاغ) ذکره شایاندر. شمال جهتنده ایسه آق طاغ سلسله‌سنه مربوط برچوق طاغلر بولنیور. مراد چایی لوانک شمال قسمی یعنی پالو قضاسی ایچندن کچدیکی کبی، خرپوت ولایتی داخلنده فراتله برلشدکدن صکره دخی سنجاغک غربی کنارندن کچه‌رک، خرپوت ولایتندن تفریق ایدیور. دجله ایرماغنی تشکیل ایدن نهرلرک بری و اصل دجله اسمیله یاد اولنان باشلیجه قولی دخی بوسنجاقده نبعان ایدر. فراتک منصب اولمق اوزره برقاچ کوچک نهر دخی سنجاغک قسم جنوبیسنی اروا ایدرلر. اراضیسی اولدقجه منبت و محصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه، سیسام، پرنج و سائر حبوباتله پاموق، ایپک قوزه‌سی، اوزوم و سائر میوه‌لردن عبارتدر. زراعتجه دیاربکر ولایتنک برنجی سنجاغی اولوب، سنوی بدل اعشاری ایکی بچق ملیون غروشه قریبدر. اغنام وسائر حیواناتی دخی کلیتلی ایسه‌ده، بوجهتجه ماردین سنجاغندن کریدر. اورمانلری پک آز اولوب، اکیل ناحیه‌سنده و پالو قضاسنده یالکز محروقاته الویریشلی بعض اورمانلر بولنیور. معادنجه بوسنجاق پک زنکین اولوب، مرکز لوانک جوارنده واقع

ارغنی معدنی باقیر ودمیر وکبریتدن مرکب پك غنالی برمعدن اولمغله، شمدیکی حالده سنوی ۱۲ ملیون قیه راده‌لرنده جوهر آلنیور. آنجق جوارنده اورمان ویاکمور معدنی بولنمدیغندن، اذابه‌سیچون لازم اولان محروقاتجه صیقندی چکیلدیگی، بحق استفاده اولنه‌میور. پالو قضاسنده دخی طمار حالنده کبریت نحاسدن عبارت بر معدن بولنوب، (هوشین معدنی) اسمیله معروفدر، که جوهرندن یالکز یوزده بش ایله اون آره‌سنده بر مقدارده باقیر آلنیورسه‌ده، اطرافنده محروقاته یارایه‌جق اورمانلر بولندیغندن، استفاده‌یی موجبدر. اکیل ناحیه‌سنده دخی جزئی کومشی حاوی بر قورشون معدنی بولنوب، اخراج اولنمقده‌در. چرمك قصبه‌سنده نافع بر ایلیجه دخی واردر. سنجاغنك مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ۸۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی دخی یوز بیك کشی راده‌لرنده‌در، که بونلرك جزئی مقداری ارمنی وسائره اوله‌رق خرستیان وقصوری کاملاً مسلم اولوب، کرد وترك جنسیلرندن مرکبدر. لسان عمومی ترکجه اولوب، کردلر بینلرنده کردجه قونیشورلر. کردلرك اکثریسی دخی ساکن اولوب، یالکز (قره کیچی) و (شرابی) عشیرتلری اکثریا خیمه‌نشین حالنده بولنورلر. درون لواده بش رشدیه مکتبی وبر قاچ مدرسه ومکاتب سائره بولنیور. انبیاء عظامدن برایکی ذاتك مقاملریله صحابهٔ رسول‌الله (صلعم) ومشاهیر اولیا وغزاتدن بر قاچ ذاتك مرقد شریفلری دخی بوسنجاقده بولنوب، زیارتگاه انامدر. ارغنی سنجاغی بروجه زیر ٤ قضا و٦ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
ارغنی	ارغنی، اکیل
سیورك	بوجاق، قره کچی، قره‌جه طاغ
چرمك	چونکش
پالو	

ارغوان { معمورة العزیز ولایت وسنجاغنك کبان معدنی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، ناحیه‌سی فرات نهرینك غرب جنوبیسنده واقعدر. [«کبان معدنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارغوست { سیواس ولایتنده توقاد سنجاغنه ملحق نیکسار قضاسنده بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیه‌سنده وجانیك سنجاغنك حدودی اتصالنده واقعدر.

اَرِغیان { نیشابور جوارنده ۷۰ قدر قریه‌دن مرکب بر ناحیه اولوب، مرکزی (راویز) قصبه‌سی ایدی. بو ناحیه‌دن بر چوق علما ومشاهیر یتیشمشدر.

ارغید خانی { قونیه ولایت وسنجاغنك ایلغین قضاسنده وایلغین قصبه‌سنك ۱۵ کیلومتره قدر شمال غربیسنده قونیه جاده‌سی اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی وبر مدرسه‌سی واردر.

ارفخشد { (Arfaxad) سام بن نوحك اوغلی اولوب، طوفاندن ایکی سنه صکره طوغمش؛ واوغلی شالح واونك اوغلی عابر ایله سائر اولاد واحفادی فرات ودجله کنارلرنده ساکن اولوب. آثوریلرله کلدانیلرك اجدادی اولمشلردر.

ارفع { (شیخ عماد تبریزی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، لطائف وهزلیاتده شهرتی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

قطع نظر زساق وساغر نمیکنی
شرم از خدا وساقی کوثر نمیکنی

ارفورت { (Erfurt) آلمانیه‌نك صاقسه قطعه‌سنده سنجاق مرکزی مستحکم بر شهر اولوب، برلینك ۲۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۴۸۵۰۰ اهالیی جامعدر. اسکی بر دارالفنونی، مکمل کتبخانه‌سی، متعدد جمعیات علمیه وفنیه‌سی، منسوجات، اسپیرتو، کاغد، دوکه، بیره وسائره فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. باغچه وتفرجگاهلری چوقدر. ۱۸۰۸ تاریخ میلادیسنده بو شهرده بیوك بوناپارت ایله روسیه ایمپراطوری آلکساندردن وآلمانیانك کوچك حکمدارلرندن مرکب بر قونغره تشکیل اولنمشیدی. مقدما دها بیوك اولوب، تجارتی دها ایشلك ایدی. — سنجاغی ۳۸۷۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اَرقَنین { بو اسمله دیار رومده یعنی آناطولیده مشهور بر شهر اولدیغی کتب عربیه‌ده

مذكور ايسه‌ده، بونك آناطولينك نره‌سنده بولنديغى وخانغى شهر اولديغى آكلاشيله‌مامشدر.

ارك { حلب ولايتى بريه‌سنده وتدمور خرابه‌لرينك ۳۸ كيلومتره قدر شرق شماليسنده واقع كوچك لكن اسكى بر قصبه اولوب، خالد بن وليد حضرتلرى طرفندن عراقدن شامه عزيمتنده فتح اولنمشدى.

اركرى { (Argyrocastro) آرناوودلغك قسم جنوبيسنده ويانيه ولايتنده مركز لوا بر قصبه اولوب، يانيه‌نك ۱۰۰ كيلومتره شمال غربيسنده، براتك ۸۰ كيلومتره جنوبنده واسكله‌سى اولان آى سراندوسك ۵۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده اوله‌رق، (سوپوت) طاغنك شرقى اتكنده و(ويوسه) نهرينه تابع (درين) چاينك ياريم ساعت قدر غربنده صرب وسنكستان بر محلده واقعدر. آب وهواسى لطيفدر. ۱٤۱۵ خانه‌سى، ۳۳٦ دكانى، ۹ خانى، بر قاچ جامع شريفى، ۲ تكيه‌سى، بر مدرسه‌سى، بر رشديه مكتبى، تپه‌دلنلى على پاشا طرفندن ياپيلمش متين بر قلعه‌سى، و ۸۱۰۰ اهاليسى واردر. اهالينك قسم اعظمى مسلم وقصورى خرستيان اولوب، جمله‌سى آرناوود جنسيتنه منسوبدرلر. اهالئ اسلاميه‌نك قسم اعظمى طلبهٔ علومدن وطريق علمى منسوبيتندن اولوب، بو قصبه ايله قارشيسنده بولنان (ليبهوه) قريهٔ كبيره‌سندن بك چوق فاضلر يتيشمكده‌در.

اركرى { سنجاغى. يانيه ولايتنك مركب بولنديغى درت سنجاغك برى وطوسقه‌لغك بر پارچه‌سى اولوب، غرباً (آدرياتيق) دكيزى يعنى ونديك كورفزيله، جنوباً پروزه، جنوب شرق طرفندن يانيه، شرقاً مناستر ولايتنه ملحق كوريجه، شمالاً دخى برات سنجاقلريله محدود ومحاطدر. اراضيسى عموميت اوزره طاغلق وقورو اولوب، يالكز جنوب غربى قسمندن عبارت اولان دلوينه قضاسى دوز ومنبت اووه‌لرى جامعدر. مركز لوانك آلتندن كچن (درين) نهرى واديسندن عبارت اولان (دروپولى) اووه‌سى دخى بك منبتدر. (ويوسه) نهرى جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، لوانك شرق وشمال قسمى ايچندن كچديكى كبى، بو نهره صاغدن (چارشوه)، (لنغاريجه) و(دشنيچه) چايلرى، وصولدن ذكر اولنان (درين) ايله (زاغوريا) چايى دوكيلور. بو وجهله لوانك قسم اعظمى (ويوسه) حوضه‌سنه تابع اولوب، يالكز دلوينه اووه‌سنده آقان (پاوله) ايله (بيستريچه) چايلرى (بوترينتو) كولى واسطه‌سيله طوغريدن طوغرى‌يه ونديك كورفزينه منصب اولورلر. سنجاغك يكتا كولى اولان مذكور (بوترينتو) كولى دكيزله اختلاط ايدوب، آچيله‌جق اولسه، كوزل بر ليمان اولور. اغزنده وقنيله خيلى بيوك ومعمور بولنمش اولان (بوترينتو) شهر قديمنك خرابه‌لرى موجوددر. بو كولده كليتلى دكيز بالغى صيد اولنور. الك يوكسك طاغلرى ساحل بوينجه اوزانان (خيماره) سلسله‌سيله مركز لوانك اوستنده‌كى (سوپوت)، درين ايله (ويوسه) آره‌سنده اولان (پوچقوپول) و(نمرچقه)، تپه دلنك شمال شرقيسنده‌كى (تربشينه) وسنجاغك منتهاى شرق شماليسنده اولان (طاغلى) ناحيه‌سنك جباليدر. اورمانلرى جزئى واهميتسز ايسه‌ده، مرعالرى چوق اولوب، اهاليسى خيلى قيون وكچى بسلرلر. اهاليسى ۱٤۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ۷۲۰۰۰ مقدارى مسلم وقصورى خرستيان اوله‌رق، جمله‌سى آرناوود در. مذكور (درين) نهرينك غرب جهتنده ساكن بولنانلر (لاپ) وشرق طرفنده ساكن اولانلر طوسقه عد اولنورلر. جمله‌سى جسور وجنكاور آدملر اولوب، يقين وقتلره كلنجه‌يه قدر عساكر معاونه سلكنده بولنه‌رق، رؤسالرى سركرده‌لكله ودها اولرى سپاهيلكله كچينمكده ايديلر. يرلرينك دخى عدم استعدادى جهتيله، زراعتله اشتغال ايدنلر آز اولوب، مسلمانلرينك چوغى ينه عسكرلك وضبطيه‌لك وسائره كبى اوفق‌تفك مأموريتلرده بولنورلر؛ وخرستيانلرى محلى تجارتله ودرسعادتده وسائر محللرده قصابلق، سبزه‌جيلك وباغچوانلق كبى صنعتلرله‌اشتغال‌ايدرلر. درون‌لواده ٤٤٤ قصبه‌وقريه وچفتلك، ۲۲۳ جامع ومسجد، ۳ مدرسه، ۲۱۵ مكاتب مختلفه، ۲ رشديه مكتبى، ٤۰ تكيه، ۵۲۷ كليسا ومناستر، ۷ دباغخانه و ۵۵ كوپرى بولنور. محصولاتى حبوبات متنوعه ايله باشليجه پرمدى جوارلرنده يتيشن ميوه‌لرك انواعندن وبر مقدار توتون ايله ياغ وپينير وسائر حيوانات محصولاتندن عبارتدر. صنايع محليه جزئى واهميتسز اولوب، يالكز يوكدن شياق وعبا ونحو كبى كويليره مخصوص بعض قبا منسوجاتله برلى بزندن عبارتدر. ادخالات واخراجات ايچون اسكله‌لرى آى سراندوس ايله آولونيه اولوب،

كوريجه واسطه‌سيله سلانيكدن دخی ادخالات اجرا اولنور. اركری سنجاغی بروجه‌زير ٧ قضايه منقسمدر: اركری، دلوينه، خيماره، قورولش، تپه دلن، پوغون، پرمدی. — اركری قضاسی سنجاغك مركز قضاسی اولوب، نفس اركری قصبه‌سيله قرای متجاوره‌يی و(دروپولی) و(لنوبخ) ناحيه‌لرينی كه جمعاً ٦٢ قريه‌يی جامع اولديغی حالده، شمالاً تپه دلن، شرقاً پرمدی وپوغون، جنوباً ينه پوغون ودلوينه، غرباً دخی ينه دلوينه وقورولش قضالريله محدود ومحاطدر. مذكور ايكی ناحيه‌نك اهاليسی خرستيان اولوب، دروپولينك كيلر زراعتله مشغولدرلر، ولوبخ اهاليسنك اركك‌لری همان عموميت اوزره استانبولده وسائر شهرلرده قصابلق صنعتيله مشغولدرلر. درين نهرينك صاغ طرفنده طاغ اتكلرنده واقع (ليبهوه) و(نبرا‌ويشته) قريه‌لری خيلی بيوك اولوب، ليبهوه‌نك مدرسه‌لری وتحصيل علومه مخصوص وسائطی چوق اولمغله، اهاليسنك قسم اعظمی طلبهٔ علومدن وقاضيلقده كزر علمادن عبارتدر. قضانك اهاليسی ٣٠٠٠٠ رادده‌سنده اولوب، بونلرك ١٢٠٠٠ مقداری خرستيان وقصوری مسلمدر. درون قضاده ٢١ جامع ومسجد، ٦٠ كليسا ومناستر، ٢٥ مكتب و ٥ تكيه موجوددر. درين نهرينك صول طرفنده (غورانزی) قريه‌سی جوارنده درين وواسع بر مغاره بولنوب، ايچی كول كبی صو ايله طولودر. (لابوه) و(وسيلو) قريه‌لرنده بعض آثار عتيقه دخی بولنيور.

اركلت آنقره ولايتنك قيصريه سنجاق وقضاسنده بر قصبه‌در، كه قيصريه شهرينك ٨ كيلومتره قدر شمالنده قزل ايرماق ايله بونك تابعی اولان قره صو آره‌سنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ قدر اهاليسی واردر.

اركلی قسطمونی ولايتنك بولی سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه واسكله اولوب، قسطمونينك تقريباً ٢٠٠ كيلومتره غربنده، درسعادتك ٢٠٠ كيلومتره شرقنده وبولی قصبه‌سنك ٨٠ كيلومتره شمالنده، بر آچيق كورفزك شرق جهتنده و(بابا) برونك جنوبنده واقعدر. بری ينه آناطولی وروم ايلينده بولنان ديكر بر قاچ اركليدن تفريق ايچون، بوكا (قره دكيز اركليسی) ويا (بندر اركلی) دخی ديرلر. اسكی بر قصبه اولوب، اسم قديمی (ايراقليا) ايدی، كه روم ايلنده‌كندن تفريق ايچون (ايراقليا پونتيقه) يعنی «قره دكيز اركليسی» و(اريپولوم) دخی ديرلردی. زمان قديمده خيلی بيوك ومعمور اولوب، اطرافنده‌كی خرابه‌لر بوكا شاهددر. مكمل بر صنعی ليمانی دخی وار ايدی، كه مرور زمانله خراب اولوب، قوملرك آلتنده قالمشدر. اليوم اهميتی اطرافنده چيقان كليتلی معدن كورندن طولايی اولوب، آلتی يرندن كور چيقارلمقده‌در. بوقصبه كرك بومعدنی وكرك قره‌دكيزده‌كی موقعی ودرسعادته قربيتی جهتيله، آناطولينك اك ايشلك بر اسكله‌سی اولمق استعدادينی حائز اولوب، بری بوليدن وديكری كرده‌دن آنقره‌يه طوغری ايكی يولی وار ايسه‌ده، بويوللرك هنوز تسويه اولنمامسندن وليمانی اولمامسندن طولايی، بو استعداد طبيعيسندن استفاده اولنه‌مامقده‌در. اولری باغچه‌لر اورته‌لرنده اولوب، دكزدن منظره‌سی غايت كوزلدر. ٧٠٠٠ قدر اهاليسی اولوب، همان جمله‌سی مسلمدر. صنايع وتجارتی خلاط، كراسته، سختيان، كتن بزی كبی شيلردن عبارت اولوب، خيلی مقدار بال مومی، توتون وپرنج دخی اخراج اولنور. بر رشديه مكتبيله بر منافع صنديغی واردر. ايكی رديف طابورينك مركزيدر. — اركلی قضاسی شرقاً بارطين، جنوباً بولی، غرباً دوزجه قضالريله، شمالاً دخی بحر سياهله محدود ومحاط اولوب، اراضيسنك اكثر طرفلری طاغلق واورمانلقدر. مركز قضانك ياريم ساعت جنوبنده بحره منصب اولان (قوبلج) نهرندن حرقلر واسطه‌سيله اطرافنده‌كی اراضی سقی اولنه‌رق، كليتلی سبزه وسائره يتيشديرلديكی كبی، درون قضاده حبوبات متنوعه ايله پرنج، توتون، ايپك قوزه‌سی، بال وسائره حاصل اولمقده‌در. قضا داخلنده ٩ اورمان اولوب، مجموع مساحه‌لری ١٢٥٦٠٠٠ دونمه بالغ اولور. آغاجلری قره وصاری چام، ميشه، كستانه، كوركن واخلاموردن عبارتدر. بو اورمانلردن خيلی كراسته وتخته كسيلوب، جوار اسكله‌لره اينديرلمكده‌در. قضانك مقدار اهالی وقراسنه دسترس اولنه‌مدی. (دورك) ناحيه‌سی دخی بو قضايه ملحق اولوب، مركز ناحيه اولان دورك قصبه‌سنده بر رشديه مكتبی واردر.

اركلی مرمره دكزينك شمالی ساحلنده بركوچك قصبه واسكله اولوب، ادرنه ولايتنك تكفور طاغی سنجاق وقضاسنه ملحق بر ناحيه‌

نك مركزيدر. تكفور طاغی شهرینك ٤٨ كيلومتره شرقنده، سلورینك ٢٨ كيلومتره غرب جنوبیسنده وچورلینك ٢٧ كيلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، جنوب وغرب طرفی یربرونله محفوظ بر كوچك قویك ایچنده‌در. ١٣٠ قدر خانه‌یی جامع اولوب، اهالیسی اسلام، روم وارمنیدن مركبدر. مذكور برونده بر فناری واردر. اداره‌ٔ مخصوصه واپورلری بو اسكله‌یه مقنن صورتده اوغرارلر. بوده اسكی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (ايراقليا) اولمغله، قره‌دكیز اركليسندن تفریق ایچون (ايراقليا تراكيقه) یعنی «تراكی اركليسی» تسمیه اولنوردی. و(پرینتوس) اسمیله دخی معروف ایدی.

اركلی { قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، قونیه‌نك ١٣٠ كيلومتره شرق جنوبیسنده، بلغار (ودها طوغریسی بوغا) طاغنك شمال غربیسنده، (آق كول) ك شرق جنوبیسنده وبوغا طاغندن اینه‌رك مذكور كوله دوكیلن بر كوچك نهرك اوزرنده واقعدر. آقار صولری وباغ وباغچه‌لری چوق بر قصبه اولوب، ٩٠٤ خانه‌سی، ٢٩٥ دكانی، ٣ خانی، ٢ حمامی، ٤ جامع شریفی، ١٨ مسجدی، ١ رشدیه و٨ صبیان مكتبی، آلتیسی معمور ودردی خراب ویا معطل اولمق اوزره ١٠ مدرسه‌سی، ١ روم و١ ارمنی كلیساسی واردر. اهالیسی ٤٦٠٠ قدر اولوب، ٣٠٠ قدر ارمنی و٢٠٠ قدر رومدن ماعداسی مسلمدر. خرستیانلری دخی تركجه لسانیله متكلمدرلر. قصبه‌نك حذای بحردن ١٠٣٨ متره ارتفاعی اولمغله، جهت شمالیه‌سنده آقان قزلجه صو نهرینك تشكیل ایتدیكی بعض بطاقلقلرله برابر، هواسی صاغلامدر. اوزوم، الما، آرمود، كراز، ویشنه وسائر میوه‌لری پك ایی ومبذولدر. بودخی اسكی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آركلائیس Archélaïs) در. — اركلی قضاسی دیوله ناحیه‌سنی دخی شامل اوله‌رق، مركز قضا ایله مذكور دیوله قصبه‌سندن بشقه ٥٥ قریه‌دن عبارتدر. مذكور قریه‌لرك مجموع خانه‌لری ٣٥٦٦ در. قضانك اهالیسی ٢٢٥٠٠ اولوب، مركز قضاده بولنان ٦٠٠ قدر خرستیاندن ماعداسی كاملاً مسلمدر. مركزده كیلردن بشقه درون قضاده ٢٠ جامع شریف و١٣ مسجد ودیوله قصبه‌سنده برده مدرسه واردر. قابل زراعت اراضیسی تخمیناً ٢٠٠٠٠٠ دونم اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه، كوك بویا، جهری وانواع میوه‌دن عبارتدر. اخیراً كولك بوغازینك آچلسی ومرسینه قدر بر شوسه‌نك انشاسی اوزرینه، بو قضا محصولاتنك رواجی آرتمشدر. كرك بو قضایه تابع یرلردن وكرك قرمان ونیكده‌دن آقوب كلن صولرك جمله‌سی مذكور آق كوله جمع اولنه‌رق، داخلی بر حوضه تشكیل ایدرلر.

اركلی { ازمید كورفزینك جنوبی ساحلنده وقره‌مرسلك یاریم ساعت قدر شرقنده بر كوچك اسكله اولوب، آره صره اداره‌ٔ مخصوصه واپورلری اوغرار.

اركلیجه { ادرنه ولایتنده كلیبولی سنجاغنك شاركوی قضاسنده و مرمره دكیزی ساحلنده بر كوچك قصبه واسكله اولوب، شاركویك بر بچق ساعت قدر شرق شمالیسنده واقعدر. اداره‌ٔ مخصوصه واپورلری آره صره بو اسكله‌یه اوغرار.

آرگنت { آرناوودلقده اشقودره ولایتنك دراج سنجاغنده بر نهردر، كه براقلمغی وكوپوكلرینك بیاضلغی حسبیله آرناوود لسانده «كومش» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنوب، اكثر خریطه‌لرده (آرسن) یاخود (آرزن) صورتنده ضبط اولنمشدر. بو نهر ایلبصان ایله تیرانه آره‌سنده واقع (غراب) طاغنك شمال غربی مائله‌سندن متعدد منبعلردن نبعانله، ابتدا غربه، واووه‌یه دوشدكدن صكره، غرب شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، تقریباً ٨٠ كيلومتره‌لك جریاندن صكره، دراج قصبه‌سنك ١٥ كيلومتره شمالنده تشكیل ایتمش اولدیغی بر برونده وندیك كورفزینه منصب اولور.

آرگنه { ادرنه ولایتنده بر بیوك نهر اولوب، قره‌دكیز سواحلی قربنده اوزانان (استرانجه) سلسله‌سنك غربی اتكلرندن نبعان ایده‌رك، بعضاً جنوب و بعضاً شماله میلانله، غربه طوغری جریان، واثنای جریاننده ینه شرق شمالیدن كلن واسترانجه سلسله‌سندن اینن چورلی دره‌سی، بیاض كوی دره‌سی، صیجاق دره، قره آغاج دره‌سی كبی برچوق دره‌لرك صولرینی، و(بابا اسكی) قربنده صولدن قره طاغدن وخیره بولیدن كلن بوجه دره‌سیله صاغدن

دخی شرق روم ایلی حدودندن وقرق کلیسادن اینن یکچی دره‌سنی وینه صاغدن قلالی دره‌سی کبی بر طاقم صولری اخذ، وجسر ارکنه (ونام دیکرله اوزون کوپری) قصبه‌سنك شمالی کنارندن مرور ایله، ایپصالەنك ۱۵ کیلومتره قدر شمالنده (مریچ) ایرماغنه دوکیلور. چورلینك اوکندن جسر ارکنه قربنه قدر روم ایلی دمیر یولی خطی بو نهرك مجراسنی تعقیب ایدیور. مجراسی تقریباً ۲۳۰ کیلومتره، وحوضه‌سی تقریباً ۱۵۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، قرق کلیسا سنجاغنك قسم اعظمیله تکفور طاغی، کلیبولی وادرنه سنجاقلرینك بر قسمی بو حوضه‌نك داخلنده‌در. اسم قدیمی (آغریانس Agrianes) در.

ارکنه { (جسر —) [«اوزون کوپری» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ارکون { اندلسك (شنتریه) جوارنده غایت متین بر قلعه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدوب، الآن ابادیٔ مسلمینده بولندیغی مسموع اولمشدر، دیور.

ارلانکن { (Erlangen) باویره‌نك وسطی فرانقونیا ایالتنده، نورمبرغ شهرینك ۱۵ کیلومتره شمالنده و(ز یچ) نهری اوزرنده برشهر اولوب، اسکی ویکی اسملریله ایکی قسمه منقسمدر. یکی ارلانکن ۱۶۸۸ تاریخنده بر طاقم فرانسز مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنمشدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، بر دارالفنونی، ایکی کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، باصمه، تول، بز، آینه، کاغد واسپیرتو فابریقه‌لری واردر.

ارلاو { (Erlau) ومجارجه (اکر Eger). مجارستانك (هواش) ایالتنده وبوداپشته‌نك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، رشدخانه‌سی، کتبخانه‌سی، معدن صولری ومشهور شرابی واردر. بو شهر ۹۶۰ تاریخ هجریسنده عثمانلیلر طرفندن محاصره، و۹۷۷ ده فتح اولنه‌رق، ۱۰۱۵ تاریخنده عقد اولنان مصالحه‌دن صکره کاه ممالك عثمانیه‌دن معدود وکاه اردل قراللغنه ملحق بولنمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده مجارجه‌دن مأخوذ اوله‌رق (اکری) اسمیله معروف اولوب، فاتحی بولنان سلطان محمد خان ثالث حضرتلری دخی «اکری فاتحی» عنوانیله شهرت بولمشلردر.

اِرَم { قوم عادك مرکزی اولوب، یمنده صنعا ایله حضرموت آره‌سنده بولنمش قدیم برشهردر، که (ارم عاد) و، ستونلری چوق اولمق مناسبتیله، (ارم ذات العماد) دخی دینمکله مشهوردر. هرنه قدر بو شهرك موقعی حقنده علمای عرب اختلاف ایتمشلر ایسه‌ده، شداد طرفندن بنا وتزیین اولنوب، اهالیسی اولان قوم عادك خالقلرینی اونوده‌رق، کفره وعبادت اصنامه صاپملری اوزرینه، حضرت هودك کندیلرینی ایمانه دعوت ایتمك اوزره بعث اولندیغی، وایمان کتیرمه‌ملری اوزرینه، بوشهرك خراب واهالیسنك پریشان اولدیغی معلوم و مشهور اولوب، قوم عادك دخی یمنك ایچ طرفلرنده ساکن بولنمش اولدیغی شبهه‌سز اولدیغندن، بوشهرك دخی، یوقاریده دیدیکمز کبی، صنعا ایله حضرموت آره‌سنده بولنمش اولدیغی محققدر. ارم ذات العمادك ابنیه‌سیله بغچه‌لرینك معموریت وزینتی حقنده کتب عربیه‌ده منقول اولان روایات مبالغه‌دن عبارت ایسه‌ده، بو مبالغه‌لره سببیت ویرن شی اورالرده وقتیله حاصل اولمش اولان ترقی ومعموریت اولوب، الیوم کوریلن جسیم آثار عتیقه وویرانه‌لر دخی بوکا شاهددر. معاویه زماننده عبد الله بن قلابه اسمنده بر ذاتك ارمك خرابه‌لرینه داخل اولوب، بعض ذی قیمت مجوهرات بولمش اولدیغی مرویدر. زمانمزده (حلوی) اسمنده بر فرانسز یهودی اسم وقیافتیله اورالره بر سیاحت ایدوب، یازدیغی سیاحتنامه‌ده قوم عادك آثارینی تعریف وتوصیف ایتمش ایسه‌ده، آثار مذکوره دها لایقیله کشف وتحری اولنه‌مامشدر.

ارملاند { (Ermeland) لهستانك اسکی بر خطه‌سی اولوب، الیوم پروسیه‌نك (قونیغسبرغ) ایالتنه ملحقدر.

ارمناز { حلب جوارلرنده بر قصبه بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور اولوب، بو قصبه‌دن (ابوالحسن علی بن عبدالسلام ارمنازی) واوغلی (ابوالفرج غیث بن علی) کبی نیجه علما ومشاهیر ظهور ایتمشدر. بو قصبه‌نك بو کون نه حالده بولندیغنه دائر برکونه معلوماته دسترس اولنه‌مدیغندن، خراب اولسه کرکدر.

ارمناك { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز

لوا اولان سلفكه‌نك ۱۲۵ كيلومتره غرب شماليسنده وكوك صو نهرينك صول يعنى شمالى جهتنده، ۱۲۰ متره ارتفاعى اولان بر محلده واقعدر. بر اوچورومك اوستنده اولوب، مذكور كوك صو نهرينه دوكلمك اوزره آلتندن بر چاى چكر، كه قصبه‌دن اورايه بر طاقم مرديونلرله اينيلير. صويى بول اولمغله باغچه وبوستانلرى چوقدر. قصبه‌نك ٤٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، جمله‌سى مسلمدر. ارمناك قصبه‌سى، ايچ ايلنده‌كى قصبه‌لرك اك بيوكى اولمق مناسبتيله، خيلى وقت مركز لوا بولنمش ايسه‌ده، بعده مركز سلفكه‌يه نقل اولنمشدر. — ارمناك قضاسى ايچ ايل سنجاغنى تركيب ايدن بش قضانك برى اولوب، لوانك غرب شماليسنده واقع اولمغله، شرقاً موط وكلنار، جنوباً آنامور قضالريله، وشمالاً دخى قونيه ولايتيله محدوددر. اراضيسى طاغلق وسنكستان اولوب، كوكصو واديسنك يوقارى قسمندن عبارتدر. محصولاتى آزدر. مركز قضانك اوچ ساعت جنوبنده مذكور نهرك اوزرنده (كورملى) اسميله معروف بر كاركير كوپرى واردر، كه ١٠٠ ذراع طولى و٨ ذراع عرضى اولان بر كمر اوزرينه بنا اولنمشدر. درون قضاده ١١ جامع شريف، ١٦ مسجد، ٦١ مدرسه، ١ تكيه، ٢ حمام، ١٢ دكرمن، ٢٨٠ دكان، ١٦ صبيان مكتبى و ٤٤٩٧ خانه موجود اولوب، جمله‌سى مسلم اولان اهاليسى ١٩٣٥٠ نفوسدن عبارتدر.

ارمنت صعيد مصرده نيلك ساحل غربيسنده واسكى (تيبه) شهرى خرابه‌لرينك قربنده بر قصبه اولوب، بطالسه ايله روماليلر زماننده (ارمونتيس) اسميله بيوجك ومشهور بر شهر ايدى.

ارمنى آسياى غربينك قسم شماليسنده وآوروپانك آسيايه جوار اولان بعض يرلرنده متفرق وطاغنيق صورتده ياشار بر قومدر، كه ايرانيلر ورومايلر طرفندن مغلوب وپريشان اولمسى اوزرينه، اطرافه طاغلمشلر؛ وبو حاله كرفتار اولان اقوامده عادت جارى اولديغى اوزره، صنعت وتجارت وامور صرافيه‌يه قويله‌رق، بيوك شهرلرده ياشامغه باشلامشلردر. بونلردن يالكز آسياده قالانلرله درسعادته وسائر بو جوارلره هجرت ايدنلر اليوم كندى لسانلرينى سويلكده اولوب، آناطولينك سائر طرفلرنده بولنانلرك جمله‌سى تركجه‌دن بشقه لسان بيلمكده‌درلر. بونلرك ايسه عن اصل ارمنى مى اولوب، يوقسه قپادوكيا وفريجيا كبى اناطولينك قطعات قديمه‌سنك اهالئ اصليه‌سندن اولوب ده، ارمنيلرله همذهب بولندقلرندن مى كنديلرينى ارمنى تسميه ايتمك ايستدكلرى مجهول، وارمنيلرك كندى لسانلرينى محافظه‌ده‌كى ميل طبيعيلرينه باقيليرسه، بو ايكنجى احتمال دها قويدر. كرهٔ ارضك اوزرنده بولنان ارمنيلرك مجموعى ايكى مليون قدر اولوب، جمله‌سى خرستيان وبونلرك قسم اعظمى كنديلرينه مخصوص اولان مذهبه تابع، بر قسملرى دخى قتوليك وپك آز مقدارلرى ده پروتستاندر. اصل ارمنيلرك بيوك پطريقلرى روسيه حدودى داخلنده واريوان قربنده اولان (اچمياجين) قريه‌سنده مقيم اولوب، ديكر درت پطريقلرى دخى واردر، كه بونلرك برى درسعادتده، برى قدسده، برى سيسده، برى دخى اخلاطده اقامت ايدر. قتوليكلرينك دخى پاپا طرفندن تصديق اولنمش پطريقلرى واردر. ارمنيلر غايت ذكى ومستعد آدملر اولوب، على‌الخصوص صنايعك اك نازك واينجه‌لرنده فوق‌العاده بر مهارتلرى واردر؛ وايچلرنده پك ماهر هنروران بولنور. ازان جمله حروفات عربيه‌نك قالبلرينى حك ايله مملكتمزده طباعتك تعمم وترقيسى خصوصنده ارمنيلرك كوستردكلرى غيرت وايتدكلرى خدمت قابل انكار دكلدر. بو صوك وقتلرده كندى لسانلرنده نشر معارف خصوصنده دخى غيرت كوستروب، خيلى ترقى ايتمشلردر. تجارت وامور صرافيه‌يه دخى وقوفلرى اولمغله كنديلرى نره ده بولنسه‌لر آچ قالمازلرسه‌ده، بعض يرلرده وعلى الخصوص آناطوليده امور صرافيه ومرابحه‌يه اولان انهماكلرى بولندقلرى مملكتك اهالئ سائره‌سى حقنده نافع دكلدر.

هر نه قدر ارمنيلر كندى تاريخلرنده جد اقدملرى اولان (خايغ) ك بابلدن فرات حوضه‌سنه كيتمش اولديغنى ذكر ايدوب، بوكا باقيليرسه ارمنيلرك قومشولرى اولان كلدانيلر، آثوريلر وسريانيلر كبى ام ساميه‌دن اولملرى لازم كلير، وسيمالرى دخى بر درجه‌يه قدر بوكا دلالت ايده‌بيليرسه‌ده، تشخيص ام خصوصنده صاغلام بر علامت اولان لسانلرى

كنديلرينك ام آريه‌دن بولندقلرينه وايرانيلرله پك يقين قرابت جنسيه‌لرى بولنديغنه بر شاهد عادلدر. اولسه اولسه (خايغ) بابلدن كلمش اولمق احتمالى واردر؛ لكن اوتقديرده ارمنيلرك تاازلدن ام سائره‌يه منسوب وتابع حكمنده بولنمش اولملرى، ومذكور (خايغ) ك ارمنيلرك جد اقدمى اولماسى اقتضا ايدر. هر حالده ارمنيلر كردلر كبى ام آريه‌نك ايران شعبه‌سندن اولوب، ازمنهٔ قديمه‌ده وعلى‌الخصوص اشكانيان زماننده ومؤخراً ايرانك تحت اداره‌سنده بولندقلرى زمانلرده دين واخلاقلرى دخى ايرانيلرله مشترك ايدى. ميلادك دردنجى عصرنده ارمنيلر نصرانيتى قبول ايتدكلرى وقت لسانلرنده بودين جديده متعلق غايت فصيح وبليغ بر طاقم كتابلر يازلمشدر، كه بونلرك فصاحت وبلاغتدن ارمنى لسانك اووقتدن مكمل راديابته مالك بولنمش اولديغى آكلاشيليور. بناء عليه خرستيانلقدن اول ارمنى لساننده كتابلر يازلمش اوله‌جغنده شبهه يوغيسه‌ده، خرستيانلق تعصبى سائقه‌سيله شرك زمانندن قالمه تأليفات امحا اولنه‌رق، هيچ اثر قالمامشدر. اسكى ارمنيجه ايله شمدى ارمنيلرك سويلدكلرى لسان بيننده خيلى فرق موجود اولوب، اسكيسى اولدقجه فصيح وواسع بر لساندر. يكيسى السنهٔ مختلفه‌دن پك چوق كلملر آلمش اولديغى كبى، ربط كلامى دخى بسبتون تركجه‌نك قاعده‌سنه تابع اولمشدر. ارمنيجه‌نك سائر السنهٔ آريانيه ايله وعلى‌الخصوص فارسى ايله اولان مناسبات ومشابهتى حقنده آلمانجه‌ده وسائر اوروپا لسانلرنده خيلى كتابلر يازلمشدر.

اَرَميا (Jérémie) بنى اسرائيل انبياسندن اولوب، ميلاد حضرت عيسى (عم) دن ٦٣٠ سنه اول طوغمش؛ و ١٤ ياشنده ايكن، كنديسنه وحى نازل اولوب، قومنى محرماتدن وفسق وسفاهتدن نهى ايتمكه، وتوبه واستغفار ايتمدكلرى حالده، اللهك غضبنه مظهر اوله‌جقلرينى اخطارله، غائب واستقبالدن خبر ويرمكه باشلامشيدى. بو يولده لسان قوللانمسى قومنك كنديسى حقنده اغبرارينى موجب اولمغله، برمدت حبس اولنمشيدى. بعده قدس بخت النصر طرفندن تخريب اولندقده، كنديسى وطننك خرابه‌لرى اوزرنده اغلامق اوزره، اوراده قالمق ايستمش ايسه ده، مصره كيدن بعض اسرائيليلر كنديسنى دخى اورايه كوتورمشلردى. بعده نره‌ده ونه وقت وفات ايتديكى معلوم دكلدر. تضرعات ومناجاتدن عبارت مؤثر بر كتابى وآتيدن خبر ويرر بعض كشفياتى واردر.

ارميتاژ (Ermitage) فرانسه‌نك جنوب جهتنده (دروم) ايالتنده و (رون) ايرماغنك كنارنده بر ير اولوب، پك مقبول اولان شرابيله مشهوردر.

ارميه (Armyro) تساليانك جنوب شرقى جهتنده غلوس كورفزينك غرب جهتنده وساحل بحردن بر ساعتلق مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، صولرى بول وايى اولديغى كبى؛ هواسى دخى لطيفدر. ادارهٔ عثمانيه زماننده قضا مركزى اولوب، اكثرى اسلام اولمق اوزره ٢٥٠٠ قدر اهاليسى، ٥ جامع شريفى، ٢ مدرسه‌سى واطرافى استحكاملى بر قيشله‌سى وار ايدى. اخيراً يونانه تركى اوزرينه، اهالىٔ اسلاميه‌دن اكثرينك ممالك عثمانيه‌يه هجرتندن طولايى، كرك قصبه‌نك وكرك قضاسنك اهالى ومعموريتى آزالمشدر. قصبهٔ مذكوره‌ده سمرقندى شيخ علينك مشهور باربروس خيرالدين پاشا طرفندن بنا اولنمش تربه‌سى موجوددر.

ارنست (Ernest) صاقسه حكمدارلرندن اولوب، ميلادك ١٤٦٤ تاريخنده، پدرى ايكنجى فردريقك وفاتى اوزرينه، موقع اقتداره چكمش؛ و ١٤٨٥ ده ملك موروثنى كوچك برادرى (آلبرت) له تقسيم ايتمشيدى. بو ايكى برادردن ايكى سلاله تسلسل ايدوب، ارنست سلاله‌سى صاقسه دوقه‌لغنده، وآلبرت سلاله‌سى دخى صاقسه قراللغنده الان حكم سورمكده‌در.

اُرِميه ايرانك آذربيجان خطه‌سنده همنامى اولان بيوك بر كولك غرب جهتنده، كولك ساحل غربيسندن تقريباً ٢٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده ومذكور كوله منصب اولان بر كوچك نهرك صول يعنى شمالى كنارنده واقع بر قصبه اولوب، آب وهواسى كوزل وباغ وبوستانى چوقدر. اسكى بر قصبه اولوب، ياقوت حموى بو قصبه‌يى زيارت ايتمش اولديغنى بيان ايتدكدن صكره، جسيم ومعمور بر شهر اولديغنى سويليور. بعده خيلى تدنى ايتمشدر. بو قصبه‌دن وقتيله برچوق علما وسائر مشاهير ظهور ايتمشدر. شمديكى

حالده اهالیسنك قسم اعظمی کرددر. بو قصبه‌یه شمدیکی حالده ایرانیلر (ارومی) دخی دیرلر.

اُرمیه { کولی. ایرانك آذربایجان خطه‌سنده وهمنامی اولان شهرك شرق وتبریزك غرب جنوبی جهتنده بیوك بر کول اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اولان بویی ۷۵، وشرقدن غربه اولان اکی دخی ۲۵ میلدر. صویی آجی وآغر قوقولی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوان بولنماز. کولك قسم جنوبیسی اورته‌سنده برقاچ آطه واردر. بو کوله هر طرفدن بر چوق نهرلر ودره‌لر منصب اولوب، بونلرك اك‌بیوکی شمال شرقیدن کله‌رك تبریزك اوکندن کچن (آجی چای) در. کولك غرب جهتنده‌کی یرلرك اهالیسی اکراددر. بو کوله الیوم ایرانیلر (شها) اسمنی دخی ویریورلر.

اُرُند { حص وحمانك ایچندن کچدکدن صکره حلب ولایتنه دخول ایله انطاکیه‌نك یانندن مرور ایده‌رك آق دکیزه دوکیلن (عاصی) نهرینك نام دیکری اولوب، اسم قدیمی اولان (اورونت) دن مأخوذدر. یاقوت حموی نهر مذکورك انطاکیه‌دن اشاغی اولان قسمنك بو اسمله تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور.

ارنست اوکوست { (Ernest-Auguste) هانووره حکمدارلرندن اولوب، انکلتره قرالی اوچنجی (جورج) ك اك کوچك اوغلیدر. میلادك ۱۷۷۱ تاریخنده طوغوب، ۱۸۳۷ ده هانووره قرالی اولمش؛ و ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر.

ارن‌کوی { درسعادت جوارنده آناطولی جهتنده وقاضی کویك ۵ کیلو متره شرق جنوبیسنده بر قریه اولوب، اسکی ویکی اوله‌رق ایکی قسمدن عبارتدر. اسکی قریه ساحلدن ودمیریول خطندن یارم ساعت قدر یوقاریده اولوب، قرق اللی قدر کویلی خانه‌سیله بر قاچ کوشکدن عبارتدر. یکی قریه دمیریول خطنك ایکی طرفنده واقع اولوب، باغ وباغچه‌لری وکوزل کوشکلری شاملدر. دمیریول خطنك تمدیدندن صکره تأسس ایده‌رك، کیتدکجه توسع وکسب معموریت ایتمکده‌در. اوزومی پك ایدر، فرانسه باغلرندن دخی چبوق کتیریله‌رك، بر قاچ باغ یتیشدیرلمش اولمغله، فرانسه شرابلرینه مشابه کوزل شرابلر دخی یاپلقده‌در. هواسی صاغلام ومعتدل اولمغله، کوشکلری صیفیه اتخاذ اولنوب، قیشین دخی خیلی اهالیسی واردر.

ارن کوی { بیغا سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ۱۵ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده وساحل بحردن یارم ساعت قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اوفرینیوم) در. اهالیسنك اکثری ترك ومسلم اولوب، قصوری رومدر. بر تلغرافخانه‌سی وبررسومات اداره‌سی دخی واردر. اطرافی منبت ومحصولداراردر. [« بیغا » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ارنه { (Erne) ایرلانده‌نك (فرماناغ) قونتلغنده بر چای وبر کول اولوب، چای ۱۱۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (دونغال) قوینه دوکیلور. مجراسنك ایکی طرفی غایت کوزلدر.

ارنیط { اندلسك شرق جهتنده وشرقسطه‌دن ۲۷ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ابن حوقل ویاقوت حموی زمانلرنده خرستیانلرك النه کچمشیدی.

اَرواد { سوریه ساحلی قارشیسنده وطرابلس شام سنجاغنده واقع طرطوشه اسکله‌سنك جنوب غربیسنده واقع برکوچك آطه اولوب الیوم همان خالی ایسه‌ده، زمان قدیمده (آرادوس) اسمیله معروف وینه بواسمله مسمی بربیوك شهری حاوی اولوب، قارشیسنده ساحلده بولنان وبرکوپری واسطه‌سیله اختلاط ایدن (آنتارادوس) شهریله برابر کوچك بر حکومت مستقله تشکیل ایدردی. بعده استقلالنی غائب ایده‌رك، ایرانیلرك ومؤخراً ماکدونیالیلرك الینه کچمش، وحضرت عمرك زمان خلافتنده معاویه طرفندن فتح اولنمشیدی. بعض خرابه‌لری مشهوددر. بعض خریطه‌لرده (روآد Ruade) صورتنده محرردر.

اروپه { (Erope) یونان قدیمك اساطیرله قاریشیق اسکی تاریخنه کوره، موره حکمدارلرندن (آتره) نك زوجه‌سی اولوب، قاینی (تیست) ایله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولنمغله، زوجی بو اختلاط غیر مشروعدن متولد اولادینی کسه‌رك، پیشیردکدن صکره، دعوت ایتدیکی برادرینك اوکنه قویوب، یدیرمش ایمش.

اروتیانوس (Erotianus) یونان قدیم اطباسندن اولوب، روما حکمدارلرندن (نرون) ك زماننده برحیات بولنمش؛ بقراطك بر کتابنی شرح ایتمشدر. بو شرحی موجود اولوب، بر قاچ دفعه طبع اولنمشدر.

اروس (Eros) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده عشق الهه‌سنك اسمی ایدی. لاتینلر بوکا (کوپیدون) دیرلردی. [«کوپیدون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اروسترات (Erostrate) افس یعنی آیاصلوغ شهر قدیمی اهالیسندن برآدم ایدی، که کسب شهرت ایتمك طمعیله شهر مذکورده بولنمش اولان عجائب سبعه‌دن معدود قرمعبدینی احراق ایتمشدی. بو وقعه میلاددن ۳۵۶ سنه اول وبیوك اسکندرك ولادتی کیجه‌سی جریان ایتمشدر. صاحب ترجمه مجازاةً آتشه آتلمشدر.

اَرَوند عراق عجمده همدان شهرینك اوستنده وجنوب جهتنده واقع (الوند) طاغنك اسم معربیدر. [«الوند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرون اندلسده باجه ملحقاتندن بر ناحیه اولوب، کتن محصولنك کثرت ونفاستیله مشهور ایدی.

اَروه بتلیس ولایتنك سعرد سنجاغنده وسعرد قصبه‌سنك ۵ ساعت قدر شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر محل اولوب، نه مرکزی ونه‌ده قضاسی حقنده بر کونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

اروی بنت انیس صحابیاتدن بر خاتون اولوب، عشرهٔ مبشره‌دن حضرت سعید بن زیدك بد دعاسنه مصاب اولمغله، اعمی اولمش، ونهایت بر قیویه دوشوب، وفات ایتمشدر.

اروی بنت الحارث حارث بن عبدالمطلبك کریمه‌سی و حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمزاده‌سی اولوب، صحابیاتدن بر خاتوندر. حضرت علینك ارتحالندن صکره برحیات اولوب، معاویه ومروان بن حکم وعمرو بن العاصه قارشی شدت لسان استعمالیله بونلری اهل بیت رسول حقنده ارتکاب ایتدکلری معامله‌دن طولایی شدیداً تکدیر وتقبیح ایتمش اولدیغی مرویدر.

اروی بنت عبدالمطلب حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك خاله‌سی اولوب، صحابیاتدن شاعره بر خاتون ایدی. شو ایکی بیت پدری عبدالمطلب حضرتلرینك وفاتی حقنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

بکت عینی وحق لها البکاء
علی سمح سجیته الحیاء
علی سهل الخلیقة ابطحی
کریم الخیم نیته العلاء الخ.

اروی بنت کریز حضرت عثمان بن عفان ایله صحابه‌دن ولید بن عقبه‌نك والده‌لری وام حکیم البیضا بنت عبدالمطلبك کریمه‌سی یعنی حضرت نبی ذی شان افندمزك خاله زاده‌سی اولوب، صحابیاتدن بر خاتون ایدی.

اریتری آیدین ولایتنده ازمیر سنجاغنك چشمه قضاسنده وساقز آطه‌سنك قارشیسنده‌کی (قلازومن) کورفزینك ایچنده بر کوی اولوب. زمان قدیمده اریتره (Erythres) یاخود (Erythræ) اسمیله کریدلیلر طرفندن تأسیس اولنمش بیوجك بر قصبه ایدی. بو قصبه‌ده (اروفیله) اسمیله مشهوره بر کاهنه ظهور ایتمشیدی.

اریحا (یاخود اریحه) قدس سنجاغنده وقدس شریفك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك بر قصبه اولوب، بحر لوطك شمال غربی جهتنده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، حضرت عیسی (ع) بو قصبه‌یی تشریفله، بر اعمانك کوزلرینی ابی ایتمش اولدیغی مرویدر.

اریحا حلب ولایت وسنجاغنك ادلب قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ادلبك ۸ کیلومتره قدر جنوبنده وجبل زاویه‌نك اتکنده واقع اولمغله، هواسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اهالیسی ۳۰۰۰ راده‌لرنده‌در. اطرافنده بر طاقم آثار عتیقه بولنیور.

اریختونیوس (Erichthonius) آتنه‌نك اسکی حکمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۵۷۳ تاریخندن ۱۵۵۶ تاریخنه‌دك حکم سورمش. اسکی یونانیلرك اعتقادینه کوره صپانی ایجاد ایدن بودر. — تروآ حکمدارلرندن برینك دخی اسمی اولوب، (داردانوس) ك اوغلی، (ایلوس) ك برادری و(تروس) ك پدری ایدی. قبل المیلاد ۱۴۱۶ تاریخلرنده حکم سورمشدر.

اریزو { یاخود اریچو (Erizzo) دوج تعبیر اولنان وندیك جمهوریتی رؤساسندن } اولوب، میلادك ١٦٣٢ تاریخندن ١٦٤٥ تاریخنه دك ریاست ایتمش؛ وعثمانلیلر طرفندن محاصره آلتنده بولنان کریدی قورتارمغه تشبث ایتمش ایسه‌ده، او صره‌ده وفات ایتمشدر. — ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده وندیك جمهوریتی طرفندن آغریبوز والیسی بولنوب، پادشاه مشارالیهك سوق ایتمش اولدیغی قوهٔ عسکریه‌یه خیلی وقت مقاومت ایتمش اولان دیکر بر وندیکلینك دخی اسمی اریزودر. — بو اسمله وندیکده آلتنجی قرن میلادیده بر عالم یتیشوب، مسکوکات عتیقه حقنده معتبر برآثر یازمش، وافلاطونك آثارینی ترجمه ایتمشدر.

اریسقه { (Eriska) اسقوچیانك شمالنده‌کی (هبریده) جزایرندن بر کوچك آطه } اولوب، جنوبدن شماله طوغری طولی ٣ کیلومتره واهالیسی ٤٣٠ کشیدر.

اریغونه { (Érigone) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره آتنه‌ده شراب الهی } (باقخوس) ك قیزی اولوب، کویا الٰه کاذب مذکور بو قیزه علاقه ایتمکله، کندیسنی قاندیرمق ایچون، بر صالقم اوزومه تمثل ایتمش. قیز پدرینك بر طاقم سرخوش چوبانلر طرفندن قتلنی خبر آلنجه، کندینی آصمش اولدیغندن، ابو الالهه مشتری، بونك پدرینه اولان محبتنه مکافاةً کندیسنی سمایه رفع ایدوب، سنبله برجنه یرلشدیرمش. برج مذکورده بو اسمله بریلدیز واردر.

اریق { (Éric) اسوج ودانیمارقه‌ده بو اسمله برچوق حکمدار کلوب، اسوجده بو } اسمله حکومت سورمش اولانلری ١٤ ایسه‌ده، ایلك سکزینك احوالی مجهول اولدیغندن، یالکز صکره‌کی آلتیسنك تراجمی ذکر اولنیور.

اسوج حکمدارلری

طقوزنجی اریق. (ایوار) اسمنده بر دره‌بکنك اوغلی اولوب، میلادك ١١٥٠ تاریخنده قراللغه انتخاب اولنمش؛ و(غوتیا) ایله اسوجی توحید ایدوب، (فینلانده) یی دخی ضبط. اسوجه خرستیانلغی ادخال، وبعض قوانین وضع ایتمشدر. ١١٦١ تاریخنده اسوجه تجاوز ایتمش اولان دانیمارقه پرنسلرندن (مانیون اریسقون) طرفندن (اوپسال)ده قتل اولنمشدر. اعزه صره‌سنه چکوب، مایسك ١٨ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اونجیسی. آنف الترجمه‌نك حفیدی اولوب، میلادك ١٢١٠ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

اون برنجیسی. میلادك ١٢٢٠ تاریخنده تخته چیقوب، ١٢٥٠ تاریخنده ١٢١٦سنه‌سنده بلا ولد وفات ایتمشدر.

اون ایکنجیسی. پدری ایکنجی (مانیوس) ه قارشی عصیان ایتمش اولان اسوجلیلر طرفندن تخته چیقارلمش ایسه‌ده، مؤخراً پدرینی دخی حکومته تشریك ایتمش؛ و١٣٤٤ تاریخندن ١٣٥٠ تاریخنه‌دك ایکیسی مشترکاً حکومت سورمشلرسه‌ده، بعده بینلرنده منازعه وقوع بولوب، صاحب ترجمه کندی والده‌سی طرفندن تسمیم اولنمشدر.

اون اوچنجیسی پومرانیا دوقه‌سنك اوغلی اولوب، والده‌سی «شمال سمیرامیسی» عنوانیله مشهوره اولان (مارغریته دووالدمار) ك یکنی اولمغله، ١٤١٢ تاریخ میلادیسنده بونك وفاتنده اسوج، نوروج ودانیمارقه حکمدارلغنه وارث اولمش ایسه‌ده، (هولستاین) ه قارشی اولان برمحاربه‌سنده مغلوب اولوب، ١٤٣٩ ده موقع اقتداردن دوشمش، و اون سنه صکره وفات ایتمشدر.

اون دردنجیسی غوستاو واصه‌نك اوغلی اولوب، ١٥٦٠ تاریخنده، پدرینك خلفی اولمش؛ وآنجق فرومایه بر قیزی تزوج وظالم بر آدمك الینه امور حکومتی تسلیم ایتدیکندن، برادرلری (ژان) ایله (شارل) کندیسنه عصیان ایتمکله، ١٥٦٨ده حکومتی بونلرك برنجیسنه ترك ایتمکه مجبور اولمش؛ وکندیسی زندانه آتیله‌رق، ١٥٧٧ ده قتل اولنمشدر.

دانیمارقه حکمدارلری

دانیمارقه‌ده بو اسمله حکومت سورن طقوز حکمداردن ایلك ایکیسنك احوالی مجهول اولوب، اوچنجیسی ١٠٩٥ تاریخ میلادیسندن ١١٠٣ تاریخنه‌دك حکومت سورمش، وواندالرله ایتدیکی محاربه‌ده غالب اولمشیدی. عادل ومرحمتلی بر حکمدار اولمق حسبیله کندینی تبعه‌سنه سودیرمشیدی. برآدم قتل ایتدیکندن

طـولابى، استعفاى قصور مقصـديله قدس شريفه عزيمت ايدوب، قبريسده وفات ايتمشدر.

دردنجيسى ١١٣٤ تاريخ ميلاديسـندن ١١٣٧ تاريخنه دك حكومت سورمش؛ وبر طاقم قورصانلرى دفع وتنكيل ايتمش ايسه‌ده، بو سفردن عودتنده مقتولاً وفات ايتمشدر.

بشنجيسى ١١٣٧ تاريخـدن ١١٤٧ تاريخنه‌دك حكم سوردكدن‌صكره، (اودنسيا) مناسترينه‌چكيلوب، اوراده وفات ايتمشدر.

آلتنجيسى ١٢٤١ تاريخـدن ١٢٥٠ تاريخنه‌دك حكم سوروب، برادرى (آبل) طرفندن قتل اولنمشدر.

يدنجيسى ١٢٥٩ دن ١٢٨٦ تاريخنه‌دك حكومت سوردكدن صكره، مقتولاً وفات ايتمشدر.

سـكزنجيسى دخى ١٢٨٦ دن ١٣٢٠ تاريخنه‌دك حكم سـورمش؛ وابتداى حكومتنده صبى بولنغله، والده‌سى براندبورغلى آنيس وصايت ايتمشيدى.

طقوزنجيسى اســوج حكمدارلرندن اون اوچنجى اريقك كنديسيدر.

اريكس (Eryx) اساطير قديمهٔ يونانيه‌يه كـوره، عشق الهه‌سى زهره‌نك اوغلى اولوب، قوتنه كووندكى جهتله، كلوب پكنلرله كولشه‌رك، جمله‌سنى يندكى حالده، يونانيلرك مشهور قهرمانى (هركول) طرفندن قتل اولنمش؛ وسيجليانك بعده بو اسمله ياد اولنان طاغنـده واقع زهره‌يه مخصوص معبدده دفن ايدلمش. مذكور طاغه بو كون (مونته سان جوليانو) ديرلر.

اريليه اندلسده طليطله ايله (سرته) آره‌سنده وهر ايكيسندن ١٠ فرسخلق مسافه‌ده واقع بر قلعه ايدى. ٥٣٣ تاريخ هجريسـنده ايادئ مسلميندن چيقارلمشيدى.

ارين (Érin) ايرلانده‌نك اسم قديمى اولوب، اهالئ اصليه‌سى اولان (كلت) قومنك ايران جهتندن اورالره هجرتى معلوم اولديغندن. بو اسمك (ايران) اسميله اولان مشابهتى جالب دقتدر.

ارينه (Érinne) يونان قديم شـاعره‌لرندن اولوب، مشهوره (سافو) نك همشهرييى، محبه‌سى وشاكردى ايدى. ١٨ ياشـنده وفات ايتمشدر. بعض اشعارى بولنوب، جمع ونشر اولنمشدر.

اريوان بلاد قافقاسك تفليسـدن صكره اك بيوك شهرى اولوب، حدود عثمانيه وايرانيه‌نك محل تلاقيسى اولان (آغرى) طاغنك ٦٥ كيلومتره شمالنده وتفليسك تقريباً ٢٣٠ كيلومتره جنوبنـده، (آراس) ايرماغنه تابع (زنكى) نهرينك سـاحل يسارنده يعنى شرق جهتنده وقزيل طاغك اتكنده ٩٦٦ متره‌لك ارتفاعده واقعـدر. سنجاق مركزى اولـوب، ١٥٠٤٠ اهاليسى، كوزل جامعلرى، برقاچ روس وارمنى كليساسى، بيوك برچارشيسى، غايت مقبول بر شراب حاصل ايدر باغلرى، باغچه‌لرى، براسكى وبيوك قلعه‌سى، برقاچ قشله‌سى وطوپ دوكمكه مخصـوص بر فابريقه‌سى واردر. بو شهرده پاموقدن بعض منسـوجاتله سختيان وچوملك وسـائره اعمال اولنور. آناطولى وايران وروسيه ايله خيلى ايشلك تجارتى واردر. اسكى خانلرينه مخصوص بولنمش اولان سرايى خراب اولوب؛ اخيراً روسـيه حكومتى طرفندن تعمير اولنمشـدر. بو شهر جوارلريله برابر ١٢٤٤ تاريخنـده ايراندن روسـيه‌نك الينه چكمشدر.

اريوان ايالتى. روسيه‌نك قافقاسـيه اداره‌سنده‌واقع ايالاتندن اولوب، قافقاس سلسله‌سـنك جهت جنوبيه‌سنده واقعدر. بو خطه ١٢٤٤ تاريخ هجريسـنده ايراندن روسيه‌يه چكوب، ابتدا بشقه نام ايله اداره، بعـده اريوان ونخجوان ناملريله ايكى ايالتـه تقسـيم، ونهايت ١٨٦٨ تاريخ ميلاديسـنده مركزى اريوان اولمق اوزره بر ايالت حالنـه قونمش، ومركزينك اسميله تسميه اولنمشـدر. غرباً قرص، شمالاً تفليس واليساوتوپل، شرقاً ينه اليساوتوپل ايالتلريله، جنوباً دخى حـدود ايرانيه وعثمانيه ايله محدود ومحاطدر. مسـاحهٔ سطحيه‌سى ٢٧٨٢٢ مربع كيلومتره اولوب، ٦٦٧٤٦٤ اهاليسى واردر، كه باشليجه تركمان وارمنيدن عبارتدر. ايالت مركزى تفليس اولان قافقاس ادارهٔ عموميه‌سنه وتعبير آخرله خديويتنه تابع اولديغى حالده، بروجه زير ٧ قضايه منقسمدر: اريوان. الكسـاندروپول (كومرى)، نخچـوان، نوو بايزيد (يكى بايزيد)، سورمه‌لى، دارالاكز، اچمياجين. اراضيسى طاغلق اولوب، كور حوضه‌سنى آراس حوضه‌سندن آيران (پامباق) سلسله‌سى برطـرفدن (كوكچه) كولك شمالندن بر قـول اوزاتيور، وبر طرفدن دخى مذكور كولك جنوب غربيسـنده واقع الاكوز، قزل طاغ، كوزل

دره، قوقو وزانغاجور طاغلريله كسب ارتباط ايده‌رك، مذكور كولك شرقنده وقره باغ حدودنده ايكى قول برلشه‌رك، كوچك كولى داخلى بر حوضه حالنده قاليور، وياالكز صولرينك تكثرى موسمنده غرب شمالى جهتندن فضلهٔ مياهنى (زنكى) نهرينه دوكه‌رك، برطار بوغازدن آراس حوضه‌سيله اختلاط ايديور. بوكول ١٣٩٣ مربع كيلومتره وسعتنده وسطحى ١٩٠٠ متره ارتفاعنده اولوب، مرتفع طاغلرله محاطدر. اورته‌سنده ارمنيلر عندنده مقدس عد اولنان (سوان) اسمنده برآطه بولنيور. بووجهله ايالتك همان بتونى آراس حوضه‌سى داخلنده اولوب، بو ايرماغه دوكيلور برچوق نهرلرى واردر، كه بونلرك الك بيوكلرى (آرپه چايى) ايله (زنكى) نهرليدر. بو نهرلر شمالدن جنوبه اينوب، آراس ايرماغى ايسه غرب شماليدن شرق جنوبى‌يه طوغرى آقه‌رق، ابتدا ايالتك ايچندن، وبعده كنارندن جريانله، روسيه وايران حدودينى تفريق ايدر. آغرى طاغنك شمالى اتكلرى دخى اريوان ايالتنك بر قسمنده ممتد اولور. آغرى طاغندن صكره الك يوكسك جبلى ذكرى سبقت (الاكوز) اولوب، ٤٠٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعى واردر. بو ايالت طاغلرينك بعض جهتلرى قورو وقياالق ايسه‌ده، بعض طرفلرى دخى اورمانلرله مستور وكوزل موقعلرى حاوى اولوب، منبت دره وبايرلرى وكوزل مرعالرى دخى واردر. محصولاتنك باشليجه‌سى بغداى اولوب، مصر، دارى، پاموق، كتان دخى حاصل اولور. اشجار مثمره‌سى پك چوق اولوب، ميوه‌لرك انواعى وپك ايلرى وآلچق يرلرنده پورتقال، ليمون وزيتون دخى يتيشير. ايى شراب دخى چيقار. اهاليسى، خيلى قيون، كچى، صغير وخركله بسلرلر. آريلرى چوق اولوب، بال وبال مومى ايالتك باشليجه اخراجاتندن اولديغى كبى، خيلى ايپك قوزه‌سى دخى حاصل اولور. طاغلرده متعدد ومتنوع معدنلر وار ايسه‌ده، اكثريسى چيقارلمامقده در. معدن صولرى دخى چوقدر. صنايع محليه پك كرى اولوب، ياالكز بوياجيلق ودباغت صنعتلرى خيلى ايلريلمشدر، وبرقاچ توغله وكرميت فابريقه‌لرى دخى واردر. — اريوان قضاسى ٣١١٦ مربع كيلومتره وسعتنده اولوب، جنوباً حدود عثمانيه وايرانيه‌يه قدر ممتد اولور. اهاليسى ١١٢٩٩٣ كشيدن عبارت اولوب، ايالتك الك مسكون قضاسيدر.

اريوجان } ايرانده همدان طريقنده (سيروان) جوارنده (ماسبدان) ناحيه‌سنده برقصبه ايدى. طاغلرله محاط واشجارى چوق بر اوه‌ده واقع اولديغنى وقربنده خلفاى عباسيه‌دن مهدينك قبرى بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

اريه } (Érié) جاهير متفقه‌دن (پانسلوانيا) جهوريتنده قضا مركزى بر شهر اولوب، همنامى اولان واسع بركولك ساحل جنوبيسنده واقعدر. اهاليسى ١٩٦٥٠ كشيدن عبارت اولوب، كولده كوزل بر ليمانى، متين استحكاماتى، دمير يول وجدوللرله هرطرفه ارتباطى، وباشليجه اودون، معدن كورى وپترولدن عبارت بيوك برتجارتى واردر. — قضاسى ١٩٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده اولوب، ٦٦٠٠ قدر اهاليسى واردر. — ممالك مجتمعده مذكوركولك اطرافنده بولنان ديكر برقاچ قضا دخى بو اسمله تسميه اولنور.

اريه } (Érié) آمريقاى شماليده انكلتره‌نك النده بولنان (دومينيون) قطعه‌سيله جاهير متفقه آره‌سنده بيوك بركول اولوب، شمال غربى جهتندن دومينيون قطعه‌سنك (قناده) خطه‌سيله جنوب شرقى جهتندن جاهير متفقه‌دن نويورق پانسلوانيا واوهيو جهوريتلريله، غرباً دخى ينه جاهير مذكوره‌دن ميشيغان جهوريتيله محدود ومحاطدر. اسمى اهالئ اصليه‌سى بولنمش اولان (ايروقو) قوم وحشيسنك لسانده (كرازلق) ديمكدر. بوكول (سنت لوران) ايرماغنك شق وبربرلرينه ربط ايتديكى بش واسع كولك دردنجيسى اولوب، اوست طرفنده بولنان (هورون) كولنك صويى بر كيلومتره وسعتنده اولان (سنت قلر) نهرى واسطه‌سيله بوكوله دوكيلور، واثناى جريانده ينه (سنت قلر) اسميله بركوچك كول تشكيل ايديور. اريه كولى جنوب غربيدن شمال شرقى‌يه طوغرى ٤١° ٢٥′ ايله ٤٤° ٥٥′ عرض شمالى و ٨٥° ٥٤′ ايله ٨١° ١٥′ طول غربى آره‌سنده ممتد اولدرق، طول اعظمى ٣٨٥ وعرض اعظمى ٩١ كيلومتره، ومساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ٢٥٠٠٠ مربع كيلومتره‌در. سطحى حذاى بحردن ١٧٤ متره مرتفع يعنى اوسته‌نده‌كى (هورون) كولنك سطحندن ٤ متره آلچق، وآلتنده بولنان (اونتاريو) كولنك سطحندن ١٠٤ متره يوكسكدر. بناءً عليه بوكولك

فضلهٔ میاهی مذکور (اونتاریو) کولنه دوکیلورکن، مشهور (نیاغاره) شلاله‌سنی تشکیل ایدیور. بو کولك دریندکی پك آز اولوب، اطرافدن دوکیلن نهرلرك کتیردکلری چامـوردن دیبی کیندکجه یوکسلمکده‌در، ومرور زمانله قـورویوب، بر نهر حالنـده قاله‌جغی ملحوظدر. فرطونه‌لری دخی شـدتلی وقیشین بعض طرفلری منجمد بولندیغندن، ایچنده سیر سفاین خیلی مشـکلدر. ساحللرنده بوفالو، اریه، تولدو، دتروآ کبی بر قاچ بیوك قصبه واسکله واردر.

ازال { یمنك مرکزی اولان (صـنعا) شهرینك اسم قدیمیدر.

ازبیدر { سیواس ولایتنك قره حصار سنجا- غنده صـو شهری قضاسـنه ملحق بر کوچك ناحیه‌در.

ازجاه { خراسانده سرخس جوارنده بربیوك قریه اولوب، مشاهیر علمادن (از- جاهی) لقبیله ملقب برچوق ذواتك مسقط رأسی بو- لنمشدر.

ازخیا { (Ezéchias) یهود ملوکندن‌اولوب، قبل‌المیلاد ۷۲۳ تاریخندن ٦۹٤ تا- ریخنه‌دك حکم‌سورمش؛ وفلسطینلیلری مغلوب‌ایدوب، یهود مملکتندن عبادت اصنامی رفع ایتمشیدی. مملکتنی آثوریلره ویردیکی جزیه‌دن قـورتارمغه چالیشمش؛ وآثوریه حکمداری (سـناخریب) قدسی ضبط ایتمك اوزره ایکن، من طرف الله عسکری قهر وتلف او- لوب، عودته مجبور اولمشیدی. صاحب ترجمه‌نك بر طاقم مناجاتی واردر.

ازخیل { (Ézéchiel) بنی اسرائیل انبیا- سندن اولوب. قدسـك تخریبنده سائر اسرائیلیلرله برابر تحت اسارتده بابله سوق او- لنمش؛ واسارتك ختامیله بنی اسرائیلك قدسـه عو- دتندن وسائر احوال مستقبله‌دن خبر ویرمشیدی. بو خبرلری جامع اوله‌رق فصیح برکتابی واردر. اواخر احوالی مجهولدر.

ازرقی { (حکیم —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، مروده دنیایه کلمشـدر. اسمی (ابوالمحاسن ابو بکر زین الدین) اولوب، پدرینك اسمی (اسمعیل وراق) در. ملوك سلجوقیه‌دن طغرل ثالثك زماننده نشأت ایدوب، بعده طغانشاهه انتساب ایتمشـیدی. شعر و فصاحتیله برابر علوم حکمیه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ایکی بیکدن زیاده بیتی حاوی مکمـل بردیوانی، نصایح وحکمیاته متعلق «سندباد» عنوانیله برکتابی واردر. مشارالیه طغانشاهك قوهٔ باهیه‌سنی ایقاظ ایتمك مقصدیله «الفیهٔ شلفیه» عنوانیله منظوم ومصور بر کتاب دخی یاز- مشدر، که مقصدینه خدمتی حسبیله مشهوردر. صاحب ترجمه ٥۸٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. طغانشـاه ایله طاوله اوینارکن سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعا- رندندر:

کرشاه سه شش خواست سه یك زخم افتاد
تاظن نبری که کعبتین داد نداد
شش چون نکریست حضرت شاه
از هیبت شاه روی بر خاك نهاد

ازطوای { قسطمونی ولایت وسنجاغنك طا- طای قضاسنده ناحیه مرکزی بیو- جك بر قریه اولوب، مرکز قضـانك ۲۸ کیلومتره قدر غرب شمـالیسنده وقره دکیزده اسکله‌سی اولان جیده قصبه‌سنك ۳۲ کیلومتره قدر جنوبنده واقعدر. [«طاطای» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ازقر { طرابلس غرب ولایتنك فزان سنجاغنده بر قضا اولوب، لوانك غرب جهتنده واقعدر. اهالیسی (توارق) تعبیر اولنان اقوام بربره‌دن اولوب، کندی لسانلریله وعربی ایله‌دخی متکلمدرلر. اراضـیسی قورو وقوملق اولوب، یالکز بعض وادیلرنده سروی وزیتون آغاجلری بولنور.

ازلوقزوف { (Zloczow) آوستریاده غالیچیا خطه‌سـنده ولمبرغ شهرینك ۸۰ کیلومتره شرقنده سنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، ٦۲۰۰ اهـالیسی واردر. — سنجاغنك اهـالیسی ۲۳۵ ۰۰۰ کشی اولوب، بونلردن ۲٦ ۰۰۰ ی یهودیدر.

ازمید { مسـتقلا اداره اولنـور سنجـاق مرکزی بر شهر اولوب، درسعادتك ۸٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده وبروسه‌نك ۹٦ کیلو- متره شمال شرقیسـنده، مرمره دکیزندن آناطولینك ایچنه صـوقلمش طار واوزون برکورفزك منتهاسنده واقعدر. برتپه‌نك غربی اتکنده واقع اولوب، ساحل بحره‌قدر ممتد اولمغله، منظره‌سی کوزل اولوب، اولری اخشاب وباغچه‌لر ایچنده‌در. تپه‌نك اوزرنده براسکی

قلعه خرابه‌لری موجوددر. ٢٣ محله‌یه منقسم اولوب، ١٩ ی اسلام، ٣ ی خرستیان وبری یهودی محله‌سیدر. تقریباً ١٥٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وخرستیانلرینك اکثریسی ارمنیدر. آناطولی قطعه‌سنك برچوق یرلرینك اسکله‌سی اولمغله، اهمیت تجاریه‌سی زیاده اولوب، برطرفدن درسعادتله دمیریولله مربوط بولندیغی حالده، بو خطك انقره وبغداده طوغری تمدیدی دخی دردست بولندیغندن، ایلریده اهمیتی دها چوق زیاده آرته‌رق، بتون آناطولینك بر بیوك اسکله‌سی حکمنه کچه‌جکدر. کمیلرك اعمالیچون برقاچ دستگاهی اولوب، مرمره‌ده ایشلین کوچك کمیلرك اکثریسی اوراده یاپلقده‌در. بیوجك چارشیسی اولوب، هر جمعه کونی جوار کویلره مخصوص بازاری دخی واردر. شهرك اورته‌سنده یکی جامع وخارجنده اسکی جامع اسملریله ایکی بیوك جامع شریفیله برقاچ دیکر جامع ومسجدی؛ برروم وبرارمنی کلیساسی، شهرك خارجنده (پاندلیمون) اسمیله بیوك بر روم مناستری، یکی یاپلمش بر کوزل قشله‌سی، براعدادی، بر رشدیه وبرقاچ صبیان مکتبلری واردر. اطرافده باغ وباغچه وبوستانلری چوق اولوب، درسعادته دخی کلیتلی سبزه نقل وفروخت اولنور. شمال وشرق طرفی قپالی اولوب، هوا ایی جریان ایتمدیکندن، واطرافنده بعض طورغون صولر بولندیغندن، هواسی یازین آغرجه‌در.

ازمید شهری پك اسکی اولوب، اك اولکی اسمی (آستاقوس)در. بو آستاقوس شهرینك نه‌وقت وکیملر طرفندن بنا اولندیغی مجهول اولوب، بیوك اسکندرك سردارلرندن (تراکی) حکمداری اولان (لیسیماخوس) طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده یعنی میلاد عیسادن ایکی بچق عصر اول (بیتنیا) یعنی قوجه ایلی وبروسه وقره‌سی جهتنك حکمداری اولان برنجی (نیقومد) مذکور آستاقوس شهرینك خرابه‌لری اوزرنده کندی اسمنه نسبتله (نیقومدیا) اسمیله یکی بر شهر تأسیس وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. بونك نسلندن اوچنجی نیقومد طرفندن رومادولتنه تسلیم اولنمغله، ایمپراطور قسطنطینیه برآره‌لق بو شهری پایتخت اتخاذ ایتمك نیتنده بولنمش ایسه‌ده، بعده قسطنطینیه‌نك تأسیسی فکری کندیسنی بو نیتدن واز کچیرمشیدی. مؤخراً ایمپراطور (دیوقلتیان) طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. مشهور (آنیبال) بو شهرده وفات، وقدمای مورخین وجغرافیوندن (آریان) بونده تولد ایتمشدر. مؤخراً (غوت)لر طرفندن تخریب اولنوب، میلادك ٣٥٨ تاریخنده وقوع بولان بیوك بر زلزله‌دن دخی خیلی زده‌لنمش اولدیغی حالده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (یوستنیانوس) طرفندن تعمیر وتجدید اولنمشدر. ٧٢٣ تاریخ هجریسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بازوی جلادتیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. عثمانلیلر (نیقومیدیا) اسم یونانیسنی ادات ظرف اولان (ایس εἰς) لفظیله برابر آله‌رق (ایسنیقومیدیا Εἰς Νικομηδίαν) تعبیرندن تحریف وتغییرله (ازنکمید) اسمنی حاصل ایتمشلردر، که بوده مرور زمانله تخفیف اولنه‌رق، (ازمید) شکلنی آلمشدر. بو وجهله، ظاهراً مشابهت کورنمدیکی حالده، (ازمید) اسمی (نیقومیدیا) اسمندن محرفدر.

ازمید { سنجاغی. مرکزی آنفاً تعریف اولنان ازمید شهری اولمق اوزره، (قوجه ایلی) اسم مخصوصیله معروف اولان خطه‌دن عبارت اولوب، شمدیکی حالده مستقلاً اداره اولنور بر بیوك سنجاقدر. بو سنجاق غرباً اسکدار سنجاغیله ازمید کورفزیله ومرمره دکیزیله، جنوباً خداوندکار وشرقاً قسطمونی ولایتلریله، شمالاً دخی قره دکیزله محدود ومحاط اولوب، بو وجهله بر طرفدن مرمره وبرطرفدن دخی قره دکیزده ساحللری واردر. مرمره دکیزی ایچنه اوزانان (بوز برون) طاغنك شمالی مائله‌سی بو سنجاغه وجنوبی مائله‌سی بروسه سنجاغنه تابع اولمغله، ازمید کورفزی تماملیه ازمید سنجاغنه وکملیك کورفزی بروسه سنجاغنه عائددر. سقاریه ایرماغی شرقدن کله‌رك برآز یرده خداوندکار ولایتیله ازمید سنجاغی آره‌سنده حدود یرینی طوتدقدن صکره، خداوندکار ولایتنه داخل اولور ایسه‌ده، متعاقباً تبدیل استقامتله برابر ازمید سنجاغنه داخل اولوب، ابتدا شرقه وبعده شمال شرقیه طوغری جریان، وساغدن اوچ درت چای دخی اخذ ایله، سنجاغی اورته‌سندن شق ایده‌رك، قره دکیزه منصب اولور. سقاریه‌نك صول طرفنده یعنی جهت غربیه‌سنده وازمیدك ٣٠ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده (صبانجه) کولی بولنیور، که شرقدن غربه اولان طولی ١٥، وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ١٠ کیلومتره قدردر. بو

كولك ساحل جنوبيسنده صبانجه قصبه‌سی بولنیور. بوز برونی تشکیل ایدن طاغ ازمیدك جنوبندن کچه‌رك، سقاریه وادیسنه وصبانجه کولنك ساحل جنوبیسنه قدر ممتد اولور. سنجاغك ایچنده‌کی دیکر طاغلر کوچك اولوب، علی العموم اراضی لوا اوفق تپه‌لردن وکوزل بایرلر ودره‌لردن عبارتدر. اورمانلری دخی چوق ایسه‌ده، حسن محافظه‌لرینه دقت اولنمدیغندن، ایکیده برده بیوك حریقلر وقوعیله، اورمانلر کیتدکجه آزالمقده‌در. سنجاغك محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله سبزه، میوه، شراب، پاموق وایپك قوزه‌سندن عبارتدر. صیغیر ومانده‌لری چوق اولوب، ازمیدك قیماغی مشهوردر. قره مرسل قضاسنه تابع یالوه ناحیه‌سنده غایت نافع کوکورد قاپلیجه‌لری موجوددر. بو سنجاق زمان قدیمده بروسه سنجاغیله برابر (بیتنیا) خطه‌سنی تشکیل ایدردی. اداره‌ٔ عثمانیه‌یه کچدکدن صکره (قوجه ایلی) تسمیه اولنمشدر. ازمید سنجاغی بروجه زیر ٥ قضا و ١١ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
ازمید	آب صافی (آلب صوفی)
کیوه	طراقلی اقحصار
آطه بازاری	صپانجه خندق باغچه‌جك
قره مرسل	یالوه
قندره	قره صو شیخلر آغاجلی مع بش دیوان آق آباد

— ازمید قضاسی مرکز لوا اولان قصبه ایله جوار قریه‌لرندن عبارت اولوب، هواسنك لطافتیله مشهور اولان باغچه‌جك ناحیه‌سنی دخی جامعدر.

ازمید کورفزی { مرمره دکیزینك منتهای شرقنده طار واوزون بر کورفز اولوب، قوجه ایلی خطه‌سی ایچنه کیرمشدر. هرنه‌قدرکه بوز برونیله درسعادت آره‌سنده مرمره دکیزی بر قوی تشکیل ایدیورسه‌ده، ازمید کورفزی اورایه قدر ممتد اولمیوب، کبزه‌نك غرب جنوبیسیله یالوه‌نك شرق شمالیسنده بربرینك قارشیسنده اوله‌رق بولنان ایکی برونك حذاسندن باشلار؛ وبو نقطه‌نك ١٨ کیلومتره قدر شرقنده طاوشانجله وارمه‌دن ایکی طرفدن اوزانان ایکی دیل ایله خیلی طارلشوب، بعده توسعله برداخلی وایکنجی کورفز تشکل ایدر، که بو دخی ٢٨ کیلومتره ایچریده بردها ساحللرینك طارلشمسیله، براوچنجی کورفز حاصل اولور، که طول وعرضی ٧ کیلومتره قدر اولوب، ازمید شهری بونك شرق شمالی ساحلنده‌در. بووجهله ازمید کورفزی ایچ ایچه اوچ کورفزدن عبارت اولوب، طولی ٥٠ کیلومتره‌در، وعرضی الکواسع محلنده ١٠ کیلومتره‌یی تجاوز ایتمیور. کورفزك غرب جهتی آچیق اولوب، لدوس طالغه‌لرینك تا ازمیده قدر کیرمسنه کورفزك ایکی محلنده اولان بوغازلری مانع اولمدیغندن، لیمان بریقی طوتمیوب، ازمید ینه بر صنعی لیمانه محتاجدر. کورفزك ساحل شمالیسی بوینجه آناطولی‌یه طوغری تمدید اولنمقده اولان ازمید دمیر یولی خطی ممتد اولیور.

ازمیر { (Smyrne) آناطولینك اك بیوك واك معمور، وطوغریدن طوغری‌یه اداره اولنان ممالك عثمانیه‌نك درسعادتدن صکره ایکنجی شهری وآیدین ولایتنك مرکزی اولوب، ادرنه وسلانیکدن وشام وبیروتدن ازهر جهت ایلریدر. آناطولی سواحل غربیه‌سنك اورته‌سنده وهمنامی اولان برکورفزك ایچنده واقع اولوب، تجارتجه پك مهم برنقطه‌ده بولنغله، ثروت ومعموریتنك توسع وترقیسی مجرد آناطولینك ایچنه طوغری اولان دمیر یول خطلرینك ایلریلسنه متوقفدر. ′٢٤ °٣٨ عرض شمالی ایله °٢٤ ′٥٢ طول شرقیده واقع اولوب، درسعادتك بحراً ٤٣٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. اهالیسی ١٣٠٠٠٠ راده‌سنده اولوب، بونلرك نصفی مسلم وترك، ٤٠٠٠٠ ی روم، ایکی اوچ بیکی آوروپالی وقصوری ارمنی، یهودی وسائره‌در. شهرك جنوب شرق جهتنده واقع تپه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه بولنوب، شهرك برقسمی مذکور تپه‌نك اتکنده ودیکری دوز یرده اوله‌رق، ساحل بحره قدر ممتد اولمغله، منظره‌سی غایت کوزلدر. اخیراً لیمان وریختمنك غایت متین وکوزل بر صورتده انشاسی اوزرینه، ساحل بوینجه اوزانان ریختمك اوزرنده پك کوزل وبیوك بنالر، مفرح قهوه وقازینولر وبرعمومی باغچه یاپلمشدر. شهرك ایچنده اوستی کرلی واورتیلی بر اسکی چارشیسیله چار-

شینك خارجنده دخی پك چوق بیوك ومزین مغازه‌لری ودكانلری وبر قاچ بیوك خانی واردر. بو خانلرك اك بیوكی وزیر خانیدر. ٤٠ قدر جامع شریفیله برچوق مسجد ومدرسه‌لری وبر قاچ تكیه‌سی، بر اصلاحخانه‌سی، بر غربا خسته‌خانه‌سی، بر اعدادی، بر رشدیه، «ترقی» نامیله بر خصوصی، یکی اصول اوزره برقاچ ابتدائی مكتبی، برمكتب اناثی وبرقاچده صبیان مكتبی، روملره مخصوص بر اعدادیه‌سیله دیكر بر قاچ روم وارمنی وسائره مكتبلری واردر. ولایتك رسمی غزته‌سندن بشقه ازمیرده السنهٔ مختلفه‌ده ١١ غزته نشر اولنور، و١٦ مطبعه بولنور. مكمل بر حكومت قوناغی، بر قشله‌سی وغایت كوزل بر عسكری خسته خانه‌سی واردر. شهرك شمال جهتنده دمیر یول خطنك بیوك ومكمل بر موقفی بولندیغی كبی، ریحتم بوینجه وسائر طرفلرنده ایشلر تراموایی دخی واردر. كرك كورفزك ساحللرنده وكرك ایچریده مسیره وتفرجگاه اتخاذ اولنور بر قاچ كوزل كویلری وصیفیه‌لری واردر. برقاچ سنه اول تشكل ایتمش اولان واپور قومپانیه‌سی كرك بو قریه‌لره وكرك ازمیره جوار اولان اسكله‌لره واپور ایشلتمكده‌در. تجارتی پك واسع وایشلك اولوب، درون ولایتده وآناطولینك جوار اولان سائر محللرنده حاصل اولان كلیتلی پاموق، قورو اوزوم وانجیر، ایپك قوزه‌سی، پلاموط، زیتون، آفیون، حبوبات متنوعه، كلیم، خالی، سجاده وسائره بورادن اخراج، وآناطولینك اكثر طرفنده قوللانیلان آوروپا امتعه ومصنوعاتی ینه ازمیر اسكله‌سندن ادخال اولنور.

ازمیر شهری غایت اسكی اولوب، میلاد عیسی (عم) دن ١٠١٥ سنه اول اسكی یونانیلرك (اولیان) دنیلن قبیله‌سی طرفندن تأسیس اولنمش؛ وبعده (قولوفون) شهر قدیمی اهالیسندن ضبط اولنه‌رق، (یونیا) هیئت متفقه‌سنه ادخال اولنمشیدی. شعرای یونانیه‌نك پیری حكمنده اولان مشهور (اومیروس) ك دخی بو شهرده تولد ایتمش اولدیغی مرویدر. آیدین وصاروخان جهتلرنده ساكن بولنمش اولان لیدیالیلر ازمیری یونانیلردن ضبط وتخریب ایتمشلر ایكن، بیوك اسكندرك وفاتندن صكره، بونك ورثه‌سندن (آنتیغون) طرفندن اسكی خرابه‌لری قربنده یكیدن تأسیس اولنمش؛ ومتعاقباً (لیسیماخوس) طرفندن توسیع وتزیین اولنه‌رق، آسیای صغیرك برنجی شهری حكمنه كیرمشیدی. بعده (یونیا) تعبیر اولنان او جهت سواحلیله برابر (برغمه) حكمدارلرینك الینه واونلردن رومالیلره كچمشیدی. روما ایمپراطورلرندن (تیبر)ك زماننده شدتلی برزلزله‌دن خراب اولوب، بعده دفعاتله ینه زلزله وطاعونه مصاب اولمش ایسه‌ده، (مارق‌آورل) طرفندن تعمیر اولنه‌رق، روما دولتی زماننده كرك تجارتجه وكرك علوم ومعارف وصنایعجه بیوك بر اهمیت آلمش؛ ومتعدد فلسفه وادبیات مدرسه‌لری تأسس ایده‌رك، برچوق مشاهیر دخی یتیشمشیدی. ٤٧٧ تاریخ هجریسنده ملوك سلجوقیه امراسندن بری طرفندن ضبط اولنه‌رق، بركوچك حكومت اسلامیه حالنه قونمش ایسه‌ده، ١٣ سنه صكره روم ایمپراطورلرندن (یان دوقا) طرفندن استرداد، و٧٣٣ تاریخنده امرای سلجوقیه‌دن آیدین اوغلنك الینه كچوب، ٧٩٢ تاریخنده آیدین اوغلی ملكنی صلحاً یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینه تسلیم ایتدیكنده، ازمیرشهری كندیسنه ترك اولنمشیدی. بعده شهر مذكور تیمورلنك طرفندن ضبط وغارت اولنوب، نهایت ٨٢٦ تاریخنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح ایله، ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه اولنمشدر. ابتدا مركز ولایت آیدین شهری اولوب، ازمیر لوا مركزی بولنمش؛ وبعده ازمیر مركز ولایت اتخاذ اولنمش ایسه‌ده، بو ولایت (آیدین ولایتی) اسمنی حفظ ایتمشدر. ١٢٥٧ و١٢٦١ تاریخلرنده ایكی بیوك حریقه مصاب اولمش ایسه‌ده، پك آز وقتده تلافیٔ مافات ایتمشدر. بو صوك وقتلرده ازمیرشهری خیلی توسع وترقی ایتمش، وكیتدكجه ایتمكده‌در. ازمیر شهری تا ابتدای تأسیسندن بری (زمیرنی) اسم یونانیسیله مسمی اولوب، (ازمیر) بونك محرفیدر.

ازمیر { سنجاغی. آیدین ولایتنك مركب بولندیغی بش سنجاغك بری ومركز سنجاغی اولوب، مقام ولایتدن اداره اولنور. غرباً ازمیر كورفزی وآطه‌لر دكیزیله، شمالاً وشرقاً صاروخان، جنوباً دخی آیدین سنجاقلریله محدود ومحاطدر. بو سنجاق آیدین ولایتی سواحلنك نصفنی یعنی بیغا سنجاغی حدودندن سیسامك قارشیسنده‌كی بروند قدر اولان سواحله قریب محللری وكوچك مندرسك بتون حوضه‌سنی جامعدر. اراضیسی ممالك عثمانیه‌نك اك كوزل

اراضیسندن اولوب، غایت منبت اووه‌لری، اورمانلرله مستور طاغلری وپك چوق باغلری واردر. پاموق، اوزوم، انجیر، زیتون، آفیون، پلاموط، ذخایر متنوعه وانواع میوه‌لر محصولات کثیره‌سی جمله‌سندندر. سنجاغك اهالیسی ٣١٨ ٣٥٦ کشی اولوب، بونلرك ٢٥٢٣٠٠ ی مسلم، ١٢١٦٠٠ ی روم، ٧٨٩٤ ی ارمنی، ١٦٨٦٠ ی یهودی وقصوری ملل سائره‌یه منسوبدر. سنجاغك تقسیماتی وسائر احوالی ایچون «آیدین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله. — ازمیر قضاسی آیدین ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، ایکی دائرهٔ بلدیه‌یه منقسم اولان ازمیر شهریله بیرون آباد، سیدی کویی، نیف، قره برون وتریانده اسملریله مرکز ولایتدن اداره اولنور بش ناحیه‌دن مرکب اولدیغی حالده، ١٤٦ ٧٦٧ اهالیسی واردر. بوقضا شمالاً منمن قضاسی وصاروخان سنجاغیله، شرقاً ینه صاروخان سنجاغی وبایندر وتیره قضالریله، جنوباً قوش آطه‌سی قضاسیله، غرباً دخی چشمه قضاسیله وازمیر کورفزیله محدود ومحاطدر.

ازمیر کورفزی { آطه‌لر دکیزینك جهت شرقیه‌سنده قره‌لرك ایچنه کیرمش بیوك بر کورفز اولوب، ایچ ایچه بر قاچ کورفزدن عبارتدر. آغزی شماله طوغری آچیق اولوب، غرب جهتی قلازومن شبه جزیره‌سندن آریلان وساقز آطه‌سنك قارشیسنده شماله طوغری اوزانان قره‌برونله قپالیدر. اشبو قره برونله قارشیسنده بولنان فوجه برونی آره‌سنده اولان مدخلی ایلریسنده بر بیوك وبر قاچ کوچك آطه ایله بوآطه‌لرك غرب جنوبی جهتنده قلازومن شبه جزیره‌سی ایچنه کیرمش بر ایکنجی کورفز بولنیور. بیوك کورفزك منتهای شرق جنوبیسنده وکدیز ایرماغنك منصبی اوکنده دیکر بر کورفزك آغزی بولنیور، که غربدن شرقه طوغری ممتد اوله‌رق، ازمیر شهری بونك منتهاسنده‌در. بووجهله موضوع مختمز اولان کورفز خیلی طولاشیقلی اولوب، هر طرفیده طاغلرله محاط اولدیغندن، سیر سفائن ایچون پك امیندر. ازمیر کورفزینك طولی ٥٠ وعرضی اك کنیش محلنده ٢٠ کیلومتره قدردر. ایچ کورفزك ایسه طولی ٢٠ وعرضی ٥ کیلومتره قدردر.

ازنایم { (Znaym) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده، (تایه) نهری اوزرنده و(برون) شهرینك ٥٥ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٠٦٩٠ اهالیسی، الیوم قشله اتخاذ اولنان اسکی موراویا حکمدارلرینه مخصوص بر سرایی وبر اسکی مناستری واردر.

ازنکمید { ازمیدك اسکی اسم واملاسیدر. [«ازمید» ماده‌سنه مراجعت.]

ازنیق { خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنده یکیشهر قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان کولك ساحل شرقیسنده، بروسه‌نك ٥٥ کیلومتره شمال شرقیسنده، درسعادتك ٩٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکله‌سی اولان کملیکك ٤٧ کیلومتره شرقنده واقعدر. شمدیکی حالده کوچك وخراب بر قصبه اولوب، آنجق ١٥٠٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، زمان قدیمده (نیکیا Nicée) اسمیله بیوك ومشهور بر شهر ایدی. اطرافنده اسکی شهری حاوی بولنمش اولان ایکی قات مکمل بر سور بولنوب، کرك سورك کندیسی وکرك قله‌لری وقپولری الآن حال اصلیلرنده طوره‌رق، اصلا خراب اولمامشدر. بوسورك احاطه ایتدیکی محلك طولی ٢٠ ویا ٢٤ وعرضی ٦ کیلومتره اولوب، شمدیکی قصبه ایله اطرافنده بولنان باغچه وتارله وچایرلری حاویدر. سورك درت بیوك قپوسی واردر. بعضیسی معمور واکثریسی خراب اوله‌رق ایچنده بولنان جوامع ومساجد وسائر خیرات اسلامیه بو قصبه‌نك دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اوائل عهدنده دخی بیوك بر شهر حالنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوك وکوزلی خیرالدین پاشا مرحومك بنا کرده‌سی اولان (یشیل جامع) در، که بروسه‌ده بولنان چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك (یشیل جامع) ی کبی، یشیل چینیلرله مزین وغایت مصنع اولوب، الیوم معموردر. مشارالیهك اوغلی خلیل پاشانك بنا کرده‌سی اولان (قطب‌الدین) جامعی وحفیدی محمود چلبینك اسمیله یاد اولنان جامع شریفی ایله مکرمه خاتونك (اشرف زاده) نامیله برجامعی واردر. ایکی مدرسه‌سی دخی اولوب، بونلردن سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولانی معمور وآچیق، وسلیمان پاشانككی خرابدر. جوامع مذکوره صاحبلرینك عمارتلری دخی اولوب، بونلردن اوچی آچیق ودیکرلری مندرسدر. درون قصبه‌ده (اشرف زاده عبدالله رومی) و(خواجه قطب

الدین) و (علاءالدین مصری) کبی بعض اعزه ایله، حاجی
حمزه بك، خیرالدین پاشا ویعقوب پاشا کبی غزاتك
مرقدلری موجوددر. قصبه‌نك موقعی غایت کوزل
اولوب، اطرافی دخی باغ وباغچه‌لرله واشجارله مستور
تپه‌لرله محاط اولمغله، منظره‌سی پك دلنشین ایسه‌ده،
کولك کنارلرنده حاصل اولان بعض بطاقلقلردن طو-
لایی هواسی آغیرجه‌در. آثار صورلری وچشمه‌لری
چوق اولوب، اسکیدن قالمه صولری جاری بر طاقم
کارکیر قیولری دخی واردر.

ازنیق شهری زمان قدیمده (بیتنیا) خطه‌سنك اك
بیوك شهرلرندن اولوب، بیوك اسکندرك سردارلرندن
ووارثلرندن (آنتیغون) طرفندن میلاددن اوچ عصر
اول (آنتیغونیا) اسمیله بنا اولنمش؛ بعده (لیسیماخوس)
طرفندن کندی زوجه‌سی (نیکه) نك اسمنه نسبتله (نیکیا)
تسمیه اولنمشیدی. مشاهیر منجمیندن (ایپارخوس) ایله
مشاهیر مورخیندن (دیون قاسیوس) ك مسقط رأسی
اولدقدن صکره، خرستیانلق زماننده یعنی ٣٢٥ تا-
ریخ میلادیسنده وایمپراطور قسطنطینك عهدنده دخی
خرستیانلق عقائدینك اساسنی وآیین ومراسم مذهبیه-
لرینی وضع ایدن بیوك بر مجلس رهبانك بو شهرده
اجتماع ایتمسیله شهرت بولمشدر. ٧٨٧ تاریخنده از-
نیقده بر ایکنجی مجلس روحانی عقد اولنه‌رق، بت
شکنلرك تکفیرینه (!) قرار ویرمشیدی. ٤٦٩ تا-
ریخ هجریسنده سلیمان سلجوقی طرفندن ضبط اولنه‌رق،
٢٠ سنه صکره اهل صلیبك الینه دوشمش، و ١٢٠٤
تاریخ میلادیسنده (نیکیا دوقه‌لغی) عنوانیله رؤسای
اهل صلیبدن (لویی ده بلوآ) یه ویرلمش ایسه‌ده، او
صره‌ده برنجی (تئودور لاسقاریس) ك ید ضبطنده
بولنمغله، مرقوم بو شهری محافظه ایتدکدن بشقه،
ملکنی تا کوتاهیه وایا صلوغ جهتلرینه قدر توسیع
ایتمشدی. بونك نسلی قسطنطینیه‌نك اهل صلیبك النده
بولندیغی مدتجه یعنی ٦٠ سنه قدر ازنیق پایتخت
اتخاذ ایدوب. ١٢٦١ تاریخ میلادیسنده بونلردن
(میخال پالئولوغ) قسطنطینیه‌یی استرداد ایتمکله، پا-
یتختنی ینه اورایه نقل ایتمشدر. نهایت ٧٣١ تاریخ
هجریسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرینك عهد
سلطنتنده شهزاده سلیمان پاشا یدیله فتح اولنه‌رق،
ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. اوائل دولت عثمانیه‌ده
بر درجه دها تعمیر وتزیین اولنوب، خیلی وقت بیوك
بر شهر حالنده بولنمش ایکن، صکره هر نصلسه خرابه
یوز طوتمشدر. (ازنیق) اسمی (نیکیا) اسم قدیمیله (ایس
εἰς) ادات ظرف یونانیسندن مرکب اوله‌رق، (ایس
نیکیا εἰς Νικίαν) تعبیرندن غلطدر.

— ازنیق ناحیه‌سی ٧٤٠ مربع کیلومتره وسعتنده
اولوب، غرباً کملیك، جنوباً یکیشهر، شرقاً لفکه،
کیوه وآقحصار، شمالاً دخی قره مرسل قضالریله
محدود ومحاطدر. اهالیسی ٤١٥٠ کشی قدر اولوب،
بونلرك یالکز ١١٠ ی روم وبراوقدری ارمنی ودیکر-
لری مسلمدر. درون ناحیه‌ده ١٦ جامع، ٢٤ مسجد،
٢ کلیسا، ٣٦ مکتب، ٦٠٠٠ دونم قوری
و ٧١٦٠٠ دونم اورمان موجوددر.

ازنیق کولی } آنفاً بیان اولنان ازنیق قصبه-
سنك جهت غربیه‌سنده وکملیك
کورفزینك ٢٠ کیلومتره شرقنده بر کول اولوب،
اسم قدیمی (آسقانیوس) در. بو کولك شرقدن غربه
طولی ٣٤ وشمالدن جنوبه عرضی ١٤ کیلومتره او-
لوب. کملیك کورفزینه دوکیلور وکملیك قصبه‌سنك
ایچندن کچر برآیاغی واردر. سقاریه ایرماغی بوکولك
٢٠ کیلومتره شرقنده جریان ایتدیکندن، بر جدول
آچیله‌رق، کول ایله ایرماق اختلاط ایتدیرلسه، هم
مرمره ایله قره دکیز آره‌سنده بر ایکنجی طریق بحری
آچلمش، وهم ده ازنیق ایله دیکر او جهتلر احیا
ایدلمش اولور.

ازونتیبولد } (Zwentibold) جرمانیا حکمدار-
لرندن (آرنولف) ك ولد غیر
مشروعی اولوب، شیشمان شارلك مغلوبیتنی متعاقب
واقع اولان مقاسمه‌ده پدری طرفندن (لورن) پرنسلکنه
نصب اولنمش ایسه‌ده، مظالم واقعه‌سی اوزرینه،
تبعه‌سنك وقوع عصیانیله، موقع اقتداردن اسقاط او-
لنه‌رق، ٩٠٠ تاریخ میلادیسنده استرداد ملکه چا-
لیشیرکن، وفات ایتمشدر. — بونك معاصری اولمق
اوزره، بواسمله مسمی دیکر بریسی اوروپاده بر دولت
تشکیل ایتمکه باشلامش، و ٩٠٨ ده وفات ایتمشدر.

ازوورنیق } (Swornik) بوسنه ولایتنك
زوورنیق سنجاغنده قضا مر-
کزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان (طوزله) نك
٥٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبوسنه سراینك ٨٤
کیلومتره شرق شمالیسنده، (درینا) نهرینك ساحل

يسارنده وصربيه حدودينك قارشيسنده واقعدر. مستحكم بر موقع اولوب، اهميت عسكريه‌سى اولمق حسبيله، اوتدن برى صربيه‌نك ادعاسى آلتنده بولنمقده‌در. بر قيانك اوزرنده متين بر قلعه‌سى وتقريباً ١٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازوورنيق { سنجاغى. بوسنه ولايتنك مركب بولنديغى بش سنجاغك برى اولوب، ولايت مذكوره‌نك شمال شرقى قسمندن عبارتدر. شمالاً (صاوه) نهريله آوستريادن، شرقاً (درينا) نهريله صربيه‌دن، غرباً دخى (بوسنه) نهريله بنالوقه سنجاغندن آيرلمش اولديغى حالده، جنوباً بوسنه سرايى سنجاغيله محدوددر. بو سنجاق، مركزى (طوزله) اولمق اوزره، بروجه زير ١٠ قضادن عبارتدر: طوزله، برچقه، بلنه، ازوورنيق، سربرنيچه، برچه، مغلاى، غراد چانيچه، عزيزيهٔ زير، قلعه. سنجاغك اهاليسى تقريباً ٢٤٠٠٠٠ كشى اولوب، ١١٠٠٠٠ قدرى مسلم وقصورى خرستياندر. [«بوسنه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ازوول { (Zwoll) فلنكده (اوور ايسل) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (آمستردام) ك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. آلمانيا ايله فلنك آره‌سنده اولنان تجارتك بر بيوك مركزى اولوب، ايكى نهر واسطه‌سيله دكيزله اختلاطى واردر، وبرچوق دميريول خطلرينك مركزنده كائندر. ٢١٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازويتاو { (Zwittau) آوستريانك (موراويا) خطه‌سنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازويقاو { (Zwickau) آلمانيانك صاقسه خطه‌سنده، (ارزكبيركه) ايالتنده بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهاليسى، بر اسكى قلعه‌سى، دمير، مهر موى، پاموق منسوجاتى وسائره فابريقه‌لرى واردر.

ازويكر { (Zwicker) خرستيانلقده مذهب رؤساسندن اولوب، ١٦٠٢ تاريخ ميلاديسنده آلمانيانك (دانسيغ) شهرنده طوغمش، و١٦٧٨ ده وفات ايتمشدر. خرستيانلق مذاهب مختلفه‌سنى توحيده چاليشمش، واو يولده بعض كتابلر يازمش ايسه‌ده، پك آز طرفدار ايدينه‌بيلمشدر.

ازوينغله { (Zwingle) پروتستانلغك رؤساسندن اولوب. ميلادك ١٤٨٤ تاريخنده اسويچره‌نك (ويلد هاوس) قصبه‌سنده طوغمش، و١٥٣١ تاريخنده پروتستانلرله قتوليكلر آره‌سنده واقع محاربانك برنده قتل اولنمشدر. فصيح اللسان ونطق پرداز بر آدم ايديسه‌ده، (لوتر) قدر طرفداران ايدنمكه موفق اوله‌ميوب. التزام ايتديكى مذهب (لوتر) ك و(قالوين) ك مذهبلرندن بعض جهتلرجه فرقلى ايدى. وفاتندن صكره طرفدارانى (قالوين)ك طرفدارلريله برلشمشلردر.

ازهر { (بن عبد عوف بن عبد بن حارث بن زهره بن كلاب بن مره القرشى الزهرى) صحابه‌دن اولوب، عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرينك عمى وعبدالرحمن بن ازهرك پدريدر — ازهر بن حميضه، ازهر بن قيس وازهر بن منقر اسملريله صحابه‌دن ديكر اوچ ذات دخى «اسدالغابه» ده مذكوردر.

ازهر { (جامع —) قاهرهٔ مصرده بيوك بر جامع شريف اولوب، ايچنده تدريس اولنان علومله شهرت بولمش، وعادتا مصرك بر بيوك دار الفنونى حكمنه كچمشدر. ملوك فاطميه‌دن معز عبيدينك قادلرندن جوهر طرفندن مصرك فتحنده يعنى ٣٥٩ تاريخنده بناسنه بدأ و٣٦١ ده اكمال اولنمشدر. بعده معز واوغلى عزيز وبونك اوغلى حاكم بو جامعى دها توسيع وتزيين ايده‌رك، كليتلى اوقاف تخصيص ايتمشلردى. مؤخراً مستنصر وحافظ لدين‌الله وبيبرس دخى جامع ازهرى تعمير وتجديد ايتمشلردر. ٧٠٢ تاريخ هجريسنده مصرده وقوع بولان حركت ارضدن منهدم اولمغله، امير سلار وبعده ناصر بن قلاوون طرفندن تجديد، وبعده دفعاتله منهدم اولان مناره‌لرى يكيدن تأسيس اولنمشدر. مرور زمانله ايچنده اوقونان علومجه تدنى وقوع بولمش ايكن، مرحوم محمد على پاشا طرفندن بو بابده صرف اولنان همت سايه‌سنده جامع ازهرك ايچنده تدريسله مشغول بولنان علمانك عددى ٣٢٠ يه وممالك اسلاميه‌نك هر طرفندن طوپلانان طلبهٔ علومك عددى دخى ١٠٨٧٠ كشى‌يه بالغ اولمشدر.

ازهرى { [«ابو منصور ازهرى» و«خالد ازهرى» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ازهری { (نورالدين —) خداوندكارغازی دوری شعراسندن اولوب، آق شهرليدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

فرصت الويرمش ايكن وقتی غنيمت بيلهلم
عمرمز حاصلنی مهر ومحبت بيلهلم
هر عزيزك آياغی توزينه يوزلر سورهلم
كر قبول ايلر ايسه آنی سعادت بيلهلم

ازيلی { مغرب اقصاده سبته بوغازنده برقصبه اولوب، يانده بولنان قيادن عبارت بر برونك اوستنده بر قلعهسی اولديغنی ياقوت حموی ذكر ايديور.

ازينه { (ياخود اينه ونام ديكرله قاز طاغی بازاری) بيغا سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانيهنك ١٢ كيلومتره جنوبنده و(مندرس) چاينه دوكيلن بر كوچك چايك اوزرنده واقع و ٤٠٠٠ قدر اهاليی جامعدر. — ازينه قضاسی لوانك غرب شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمالاً وغرباً دكيزله، شرقاً قلعهٔ سلطانيه، جنوباً دخی آيواجق قضاسيله محدود ومحاطدر. بوقضا شمالده (قوم قلعه) وشرقده (بيراميج) ناحيهلرينی دخی شامل اولديغی حالده، ١٣٠ قريه و١٨ قصبه محلهسندن عبارت اولوب، ٧٣٤٢ خانه و٣٥٤٣٨ نفوسی واردر. اهاليسنك يالكز ٤٥٠٠ ی روم وبر قاچ يوزی ارمنی ويهودی اولوب، قصوری كاملاً مسلمدر. درون قضاده ١٨٢ جامع ومسجد، ١٣٥ مكتب، ٦ مدرسه، ٣ تكيه، ١٠ كليسا، ١ خستهخانه، ٧ خان، ٥ حمام، ٧٥ دكرمن و١١٤٥ دونم باغ وباغچه موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ايله اوزوم وسائر ميوهلر وزيتون، پاموق، پلاموط، بال وسائرهدن عبارتدر.

ازينه { [« اينه آباد » و« سرای كويی » مادهلرينه مراجعت بيوريله.]

اساف { (بن انمار و(اساف بن نهيك) صحابهدن ايكی ذاتدر.

إساف { زمان جاهليتده (نائله) اسمنده ديكر برصنمله برابر كعبهٔ مكرمهده بولنور برصنم ايدی، كه كويا عن اصل بربرلرينه تعشق ايتمش بر دليقانلی ايله بر قيز اولوب، داخل كعبهده زنا ايتدكلری جهتله، طاشه تحويل اولنمشلردی. زمان سعادته قدر مشركين عربك معبودلرندن اولوب، مكهٔ مكرمهنك فتحنده حضرت رسول الله (صلعم) طرفندن كسر بيورلمشلردر.

اسامه بن اخدری { صحابهدن اولوب، بصرهيه نازل اولمشدر. كنديسندن يالكز بر حديث شريف نقل اولنمشدر.

اسامه بن زيد { (بن حارث بن سراحيل بن كعب بن عبدالعزی . الكلبی) صحابهدن اولوب، ابوينی حضرت فخرالرسل (صلعم) افندمزك آزادليلرندن ايديلر. حضرت فخركائنات عندنده احب الناس اولديغنه دائر حديث شريف وارد اولديغندن، (احب الرسول) ديمكله مشهوردر. زمان سعادتده، ١٨ ياشنده اولديغی حالده، برسريه ايله جهاده مأمور اولمشيدی. كنديسندن بعض احاديث شريفه منقولدر. كنديسی اسوداللون ايدی. معاويهنك اواخر سلطنتنده ٥٨ ويا ٥٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسامه بن شريك ثعلبی { صحابهدن اولوب، بعده كوفهده اختيار اقامت ايتمشيدی. كنديسندن بعض احاديث شريفه منقولدر. « عبادالله تداووا فان الله لم يضع داءً الا وضع له دواءً الا الهرم » و« خير ماأعطی الرجل خلق حسن » حديث شريفلری بو ذاتك جملهٔ منقولاتندندر. — (اسامه بن عمير) دخی صحابهدندر.

اسامه بن مالك { (ابوالعشراء الدارمی) تابعيندن ومشاهير حفاظدن اولوب، صحابهدن اولديغی دخی روايت اولنمش ايسهده، صحبت رسول الله (صلعم) ه نائل اولمديغی محققدر. رواياتنده بعض خطالر وقوع بولمشدر.

اسامه بن منقذ { [« مؤيد الدوله » مادهسنه مراجعت بيوريله.]

أسابَر { ايران قديمك اك بيوك شهرلرندن اولوب، خرابهلری موجود اولان (ايوان كسرا) نك بو شهرده بولنمش اولديغی ياقوت حموی « معجم » نده بيان ايديور.

أسبانيكَث { ماوراءالنهرك اسكی قصبهلرندن اولوب، مشاهير علمادن (ابو نصر احمد بن زاهر اسبانيكثی) كبی بعض مشاهيرك مسقط رأسی بولنمشدر.

إسبِر { ارضروم ولايتنك بايبورد سنجاغنده وارضرومك ٦٠ كيلومتره شمال غر-

بسنده بایوردك دخی ۸۷ کیلومتره شرق شمالیسنده، چوروق صوینك ساحل یمیننده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۰۰۰ قدر نفوسی واردر. هر نه قدر شمدیکی حالده مرکز قضا (همشین) قصبه‌سی ایسه‌ده، وقتیله اسبر قصبه‌سی مرکز بولندیغندن، بو قضا الیوم قصبهٔ مذکوره‌نك اسمیله یاد اولنمقده‌در. زمان قدیمده اولدقجه بیوك ومشهور برشهر اولوب، روم مورخلری عندنده (هیسپراتیس) وعرب جغرافیونی عندنده دخی (اسبرن) اسمیله معروفدر. — اسبر قضاسی بایبورد سنجاغنی ترکیب ایدن درت قضانك بری اولوب، چوروق صو وادیسنك بر قسمندن عبارتدر. مرکزدن بشقه ۱۳۴ قریه‌یی جامع اولوب، ۲۸۱ ۵ خانه‌ده ساکن ۳۲ ۵۱۷ نفوسی، ۱۱۶ جامع ومسجدی، ٤۰ مدرسه‌سی، ۱۱۹ صبیان مکتبی، ۱۹ کلیسا ومناستری، ۳۶ دکانی، ۲ خانی، ۱۷۸ دکرمنی واردر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن، وصنایع محلیه‌سی باشلیجه کلیم وسجاده کبی منسوجات اعمالندن عبارتدر.

آسبَره { ماوراءالنهرك اوست طرفنده بر مملکت اولدیغی، وبو مملکتده نفط، آلتون، دمیر، فیروزه وسائر معدنلر چیقدیغی، وطاشلری کور کبی یانار برقره طاغی اولدیغنی (اصطخری) وسائر جغرافیون عرب بیان ایدیورلر. بو اسمك (سبیر) دن غلط اولمسی ملحوظ اولدیغی کبی، ذکر اولنان طاغك سیاه طاشلری‌ده کور معدنی اولسه کرکدر.

آسبکَشان { قونیه ولایت وسنجاغنده برقضا اولوب، مرکزی طوز کولنه منصب اولان (این صویی)نك کنارنده واقع (این‌اوی) اسمنده بر قریه‌در. بو قضانك اراضیسی خیلی واسع اولوب، مذکور کولك شرق جهتنده اولان (قوجحصار) ناحیه‌سنی دخی شامل ایسه‌ده، اکثر طرفلری طوزلی صولرله مستور ویا قورو چول حالنده‌در. مرکز قضا قونیه شهرینك ۱۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. قضا ٤۱ قریه‌دن مرکب اولوب، ۳۱۹۹ خانه و، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۱۵۰۰۰ نفوسی جامعدر. اهالیسنك بر قسمی کوجبه حالنده یاشار عشایردن عبارتدر. درون قضاده ۲۲ جامع، ۳ مدرسه، ۱۹ صبیان مکتبی، ۲ خان، ۹ کهرجله خانه، ۲۹ دکرمن واردر. قوجحصار ناحیه‌سی دخی بو قضا داخلنده‌در.

اسپیذ رود { آق‌چای معناسیله (سپید رود)ك معربی اولوب، آذربایجانده بر بیوك نهردر. [« سپید رود » ماده‌سنه مراجعت.]

اسپاده { (Spada) ایتالیانك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۵۷٦ تاریخ میلادیسنده (بولونیه) ده طوغمش، و۱٦۲۲ ده وفات ایتمشدر. لووره‌ده وسائر موزه‌خانه‌لرده بعض رسملری موجوددر.

اسپارتاقوس { (Spartacus) اسکی روما دولتی زماننده خروج ایتمش جسور برآدم ایدی، که عن‌اصل نومیدیالی یعنی مغربلی اولدیغی حالده، تراکیده (یعنی ادرنه جهتنده) طوغمش؛ وعسکره یازیلوب، رومایه سوق اولنمش ایکن، فرار ایتدیکندن، طوتیلوب، حبس اولنمشیدی. میلاددن ۷۳ سنه اول برچوق آرقداشلرله محبسدن قاچوب، عصیان ایتمش؛ وآرقداشلری کیتدکجه چوغاله‌رق، یتمش بیکه بالغ اولمغله، روما سردارلرندن قلاودیوس، جلیوس ولنتولوسی مغلوب، و(قامپانیا) یی تخریب ایتدکدن صکره، مملکتنه یعنی تراکی قطعه‌سنه عودت ایتمکه تصدی ایتمش ایسه‌ده، (پو) ایرماغنك طغیانی وآرقداشلرینك اصراری مانع اولدیغندن، تکرار رومانك اوزرینه یورومش؛ وبو دفعه (قراسوس) طرفندن مغلوب اولوب، سلاح بدست اوله‌رق مردانه قتل اولنمشدر.

اسپارترو { (Espartero) اسپانیانك رجالندن اولوب، ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ وبر فقیر آرابه‌جی اوغلی اولدیغی حالده، ۱۸۰۸ ده کوکللی اوله‌رق عسکره یازیلوب، پرویه کیتمش، و۱۸۲٤ ده میرآلای رتبه‌سیله وپك بیوك بر ثروتله اسپانیایه عودت ایده‌رك، ۱۸۳۲ ده صبیه قرالیچه (ایزابلا) ایله وصیه‌سی (ماریه قریستینه) نك طرفنی بالالتزام، دون قارلوسك طرفدارلرینی مغلوب، وکندیسنی اسپانیادن چیقمغه مجبور ایتمشیدی. بونك اوزرینه مشیریت رتبه‌سنی ودوقه عنوانی احراز ایده‌رك، ۱۸٤۰ ده قابنتو تشکیلنه مأمور اولمش؛ وبرسنه صکره قرالیچه‌نك وصیسی صفتیله نائب حکومت نصب اولنمشدی. قرالیچه‌نك رشدینه یعنی ۱۸٤۳ تاریخنه‌دك اسپانیایی اداره ایده‌رك، برچوق اختلاللری باصدیرمش؛ وبعده انکلتره‌یه کیده‌رك، ۱۸٤۷ ده اسپانیایه عودت ایتمش؛ و۱۸٥٤ ده یکیدن هیئت

وكلا رئيسى اولوب، ١٨٥٦ ده استعفاسنى ويرمكله، چفتلكنه چكيلوب، ١٨٧٩ ده اوراده وفات ايتمشدر. حريت پرور بر آدم ايدى.

اسپارته { ياخود اسپارطه (Sparte) موره شبه جزيره‌سنده اسكى ومشهور بر شهر اولوب، شبه جزيرهٔ مذكوره‌نك منتهاى جنوبنده اولان (لاقونيا) خطه‌سنك مركزيدر. صرب وطاغلق بر محلده و(اوروتاس) نهرينك كنارنده واقع اولوب، اهاليسى جسارت وساده‌لكله مشهور بولندقلرندن، تزييناتدن معرى ايدى، ويالكز الههٔ كاذبه‌لرينه مخصوص برقاچ معبديله بر تياتروسى وشهرك قپوسى خارجنده بر آت ميدانى وار ايدى. شهرك ياننده (باراترون) اسميله بر اوچوروم وار ايدى، كه اسپارته‌ليلر سقط وچليز طوغان چوجقلرينى اورادن آشاغى‌يه آتارلردى. بو شهر روايته كوره ميلاد عيسى (عم) دن ١٨٨٠ سنه اول (اسپارتون) نام حكمدار طرفندن تأسيس اولنوب، بونك احفادندن (لاكدمون) شهر قديمك يانده (لاكدمونه) اسميله بربيوك محله بنا ايتمش، ومرور زمانله شهر توسع ايدوب، ايكيسى برلشنجه، شهره كاه اسپارته وكاه لاكدمونه ديمكه باشلانمشيدى. مذكور اسپارتونك نسلندن اسملرى زيرده محرر ١٥ حكمدار كلدكدن صكره، قبل الميلاد ١١٩٠ تاريخنده اسپارته هركوليلر ودورياليلر طرفندن ضبط اولنغله، بونلرك رئيسى اولان (آرستودم) حكمدار عنوانينى آلمش؛ ووفاتنده (پروقليس) و(اوريستن) اسمنده ايكى ايكيز اوغلى مشتركاً حكومت سوروب، بعده ايكيسنك نسلندن بربر كشى دائما مشتركاً حكم ايتمشلردر. آنجق قبل الميلاد ٨٩٨ تاريخنده پروقليس نسلندن رأس حكومته چكن (خاريلائوس) صبى بولنمق جهتيله، وصى تعيين اولنان عمجه‌سى (ليقورغوس) حكيم بر آدم اولوب، اسپارته‌ليلره بر قانون وضع ايتمش؛ وبو قانون ايله مذكور ايكى حكمدارك حقوقنى حصر وتضييق ايده‌رك، حكومتى برنوع جمهوريت عسكريه حالنه قومشيدى. ليقورغوسك قانونى غايت شديد برحرب قانونيدر. [«ليقورغوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] هركوليلرله دورياليلرك اسپارته‌يى ضبطنده (آخائياليلر)دن معدود اولان اسكى اسپارته‌ليلرك برطاقى مطيع اولوب، ويركى وعسكر ويرمش، وبرطاقى قارشى طوروب، مغلوب واسير اولمشلردى. بناءً عليه بعده اسپارته اهاليسى حاكم، محكوم وكوله اوله‌رق اوچ صنفه منقسم بولنوردى. قبل الميلاد يدنجى وآلتنجى عصرده اسپارته‌ليلر موره شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوب غربيسنده اولان (مسينيا) اهاليسيله طول مدت حرب ايدوب، نهايت قطعهٔ مذكوره‌يى ضبط، واهالينك سيچيليايه قاچانلرندن ماعداسنى اسير ايتدكدن صكره، موره‌نك جنوب شرقيسنده‌كى (كينوريا) يى ووسطنده بولنان آرقاديانك اكثر طرفلرينى وتدريجاً موره‌نك همان كافه‌سنى استيلا ايله، (آرغوس) كبى مستقل قالان بعض بيوك شهرلرك اوزرينه دخى برنوع رياست حقى قزانمشلردى. بو وجهله يونانك برى طرفنده وعلى الخصوص بحريه‌ده قوتلى بولنان آتنه‌ليلرله رقابته كيريشوب، قبل الميلاد بشنجى قرنك اواخرنده «موره محاربه‌لرى» اسميله مشهور اولان جدالر آچلغله، نهايت اسپارته‌ليلر آتنه‌يى ضبط ايتمشلر؛ وبو وجهله يونانك همان هر طرفى بونلرك حكم ونفوذى آلتنه چكمش ايسه‌ده، ليقورغوسك وضع ايتمش اولديغى قانونه رعايت ايتميوب، سفاهته طالدقلرندن، آتنه‌ليلرله تبه‌ليلر ويونانك سائر جهتلرى اهاليسى حكومت ايرانيه‌نك تشويق وياردميله قيام ايتمشلردى. آنجق اسپارته‌ليلر ايرانيلرله بر معاهده عقد ايده‌رك، آطه‌لرله آناطولى سواحلنده‌كى مستملكاتى ايرانه ترك ونفس يونانى كنديلرى ضبط ايتمشلردى. بعده (تبه) ده (اپامينونداس) اسمنده جسور بر آدم ظهور ايتمكله، وطننك استقلالنى استرداد ايتدكدن صكره، مسينيا وآرقاديايى دخى اسپارته‌ليلرك اللرندن چيقارمش، واسپارته‌يى دخى ضبط ايتمك درجه‌سنه كلمش ايكن، وقوع وفاتيله، اسپارته‌ليلر يالكز كندى استقلاللرينى محافظه ايده‌بيلمشلردى. او صره‌ده بيوك اسكندر خروج ايتمكله، تبه‌يى تخريب، واسپارطه‌يى دخى ضبط ايتمش؛ واسكندرك وفاتندن صكره اسپارته «آخائيا اتفاقى» ناميله موره شبه جزيره‌سنده تشكل ايدن هيئت متفقه‌يه داخل اولوب، نهايت قبل الميلاد ١٤٦ تاريخنده روماليلرك الينه چكه‌رك، (آخائيا) ايالتنه الحاق اولنمشدى. روما دولتنك انقسامنده شرق يعنى قسطنطينيه ايمپراطورلغى حصه‌سنه دوشوب، موره ايالتنك مركزى اولمش؛ واهل صليبك غلبه‌سى زماننده يعنى ١٢٠٤ تاريخ ميلاديسنده بر پرنسلك حالنه چكوب، بعده اسپارته دسپوطلغى عنوانيله (پالئولوغ) ك نسلندن بر پرنسك

الینه کچمشیدی. نهایت ٨٦٤ تاریخ هجریسنده ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالک عثمانیه اولمشیکن، اوچ سنه صکره (ریمینی) پرنسی (سجسموند) طرفندن ضبط، واحراق وتخریب اولنمش ایسه‌ده، درعقب اوراسی عثمانیلر طرفندن استردادله، اسکی شهرك انقاضیله (میستره) قصبه‌سی تأسیس اولنه‌رق، مرکز لوا اتخاذ اولنمشدر. یونانك استقلالنده قرال (اوتون) ك امریله اسپارته یکیدن تأسیس اولنه‌رق، (لاقونیا) ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. اسکی اسپارته‌نك اهالیسی ٣٢٠٠٠ راده‌لرنده بولنمشیکن، شمدی آنجق ٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

اسپارته‌ده حکومت سورن حکمدارلر بر وجه آتیدر:

١ — هرکولیلردن اول

اسپارتون	١٨٨٠	قبل المیلاد
للکس	١٧٤٢	«
میلس	١٦٨٠	«
اوروتاس	١٦٣١	«
لاکدمون	١٥٧٧	«
آمیقلاس	١٤٨٠	«
آرغالوس	—	«
کینورتاس	١٤١٥	«
اوبالوس	—	«
هیپوقون	—	«
تیندار	١٣٢٨	«
منلاس	١٢٨٠	«
اورست	١٢٤٠	«
تیسان	١٢٢٠	«

٢ — هرکولیلر

آرستودم ١١٩٠ قبل المیلاد

(پروقلیس شعبه‌سی)

پروقلیس	١١٨٦	قبل المیلاد
سوئوس، اوریپون، پریتانیس	١١٤٢ دن ٩٨٦ یه قدر	«
اونوم	٩٨٦	«
پولیدقت	٩٠٧	«
صبی خاریلائوس	٨٩٨	«
نائب حکومت لیقورغوس	٨٩٨ دن ٨٧٩ ه قدر	«
نیقاندر	٨٠٩	«
تئوپومپ	٧٧٠	«
زوکسیدام	٧٢٣	«
آناقسیدام	٦٩٠	قبل المیلاد
آغاسیقلس	٦٤٥	«
آرمستون	٥٩٧	«
برنجی آرخیدامنوس	٤٦٩	«
برنجی آجیس	٤٢٧	«
آجسیلاس	٤٠٠	«
ایکنجی آرخیدامنوس	٣٦١	«
ایکنجی آجیس	٣٣٨	«
برنجی اودامیداس	٣٣٠	«
اوقلیداس	٢٣٤	«
برنجی لئونیداس	—	«
برنجی قلیئومبروت	—	«
لیقورغوس	٢١٩	«
ماخانیداس	٢١٠	«
نابیس	عن ٢٠٥	«
	الی ١٩٢	«

(اوریستن شعبه‌سی)

اوریستن، آجیس، اخسترات، لابوتاس	١١٨٦	قبل المیلاد
دوریسوس	٩٨٦	«
آجسیلاس	٩٥٧	«
آرخلائوس	٩٠٩	«
تلکل	٨٥٣	«
آلقامن	٨١٣	«
پولیدور	٧٧٦	«
برنجی اوریقرات	٧٢٤	«
آناقساندر	٦٨٧	«
ایکنجی اوریقرات	٦٥٢	«
لیون	٦٤٥	«
آناقساندرید	٥٩٧	«
برنجی قلئومت	٥١٩	«
دمارات	٥٢٠	«
لئوتیخید	٤٩٢	«
نائب الحکومه پاوسانیاس	٤٨٠	«
پلیستوآناقس	٤٦٦	«
پاوسانیاس	٤٠٩	«
برنجی آجسیپولیس	٣٩٧	«
ایکنجی قلئوبروت	٣٨٠	«
برنجی آرتاس	٣٠٩	«
آفروتاتوس	٢٦٥	«
ایکنجی آرتاس	٢٦٤	«
ایکنجی لئونیداس	٢٥٧	«
اوچنجی قلئومروت	٢٤٣	«
اوچنجی قلئومن	٢٣٨	«
اوچنجی آجسیپولیس	٢١٩	«

اسپارته { قونیه ولایتنده حمید سنجاغنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، ولایتك غرب شمالی جهتنده، دوراس طاغنك شمالی اتکنده، قونیه‌نك ١٨٠ کیلومتره غربنده، اسکله‌سی اولان انطالیه‌نك ١١٥ کیلومتره شمالنده واکردیر

کولنک ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر . ۹۸۸ متره ارتفاعی اولان کوزل و مفرح بر محلده واقع اولوب ، ″۲۰ ′۴۵ °۳۷ عرض شمالی ایله ″۱۷ ′۴ °۲۸ طول شرقیده مصادفدر. هواسی غایت لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر . اهالیسی ۱۷۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، یالکز ۴۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر . خرستیانلری دخی ترکجه لسانیله متکلمدرلر . درون شهرده یدیسی مناره‌لی ویدیسی مناره‌سز اوله‌رق ۱۴ جامع شریف ، ۶۴ مسجد ، ۸ مدرسه ، ۳۷۷ جلدی حاوی برکتبخانه ۸ روم وارمنی کلیساسی، ۱ رشدیه ، ۳۰ اسلام و۷ خرستیان صبیان‌مکتبی، ۶ حمام، ۷ خان، ۶۰دکان ومغازه‌یی حاوی بر بدستان، ۶ کرمیتخانه، ۱ حکومت قوناغی و ۱ قشله موجوددر. اسپارته‌ده بز، آستار، حولی، آلاجه، سختیان ، کومش چیغاره‌لق کبی بعض شیلر اعمال اولنور. شهرده مدفون پیر افندی سلطان دیمکله مشهور خواجه منصور عطار حضرتلرینک خانه‌سنده بریشیل دیرک بولنوب، بو دیرکی درآغوش ایدن مجانینک شفایاب اولدقلری اعتقاد اولندیغندن ، جوارنده بر قاچ اوطه یاپیلوب، دارالشفا اتخاذ اولنمشدر. کسک باش سلطان، علاءالدین افندی، عبدالقادر افندی، حضرابدال کبی دیکر بعض اولیانک تربه‌لری دخی زیارتکاهدر. اسکی بر شهر اولوب ، اسم قدیمی (باریس) اولمغله ، رومجه (ایس) ادات ظرفیله ترکیبنده (ایس باریتا) اولدیغندن ، بوندن غلط اوله‌رق، اسپارته دینلمشدر. مرکزی بولندیغی لوایه امرای سلجوقیه‌دن برینک اسمنه نسبتله (حمید) دیرلر. [«حمید» ماده‌سنه مراجعت.] — اسپارته قضاسی حمید سنجاغنک مرکز قضاسی اولوب، شمالاً (اولوبورلی) شرقاً اکردیر قضالریله، جنوباً آنطالیه، غرباً دخی بوردور سنجاقلریله محدوددر. (یکیجه‌ورلی) و(سکرکند) ناحیه‌لرینی دخی شامل اولدیغی حالده، قضا ایله مذکور ایکی ناحیه‌نک مرکزلرندن ماعدا ۵۲ قریه‌یی شامل اولوب، بتون قضانک اهالیسی ۴۵۰۰۰ راده‌لرنده‌در، که بونلرک یالکز ۵۰۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر . درون قضاده ۴۵ مکتب موجود اولوب، ۲۳۴۴ ذکور و ۱۳۴۹ اناث شاکردان بو مکتبلره دوام ایدیورلر . قضانک اراضئ مزروعه‌سی ۲۵۳۴۰ واراضئ غیر مزروعه‌سی ۳۶۵۷۰ دونمدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون، کوک بویا، خشخاش وسائره‌دن عبارتدر .

اسپارته { (یکی (Nueva Esparta — آمریقای جنوبیده کائن (ونزوئلا) } جمهوریتی اجزاسندن اولوب، (مارغریته) آطه‌سیله اطرافنده‌کی جزایرصغیره‌دن مرکب اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۱۴۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۱۰۰۰ کشیدر. [«مارغریته» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسپاط { (Spathi) آرناؤدلقده دیره سنجاغنده ایلبصان ایله اوخری آره‌سنده } بر کوچك ناحیه اولوب ، اراضیسی طاغلق واهالیسی غایت جسوردر .

اسپالاترو { (Spalatro) آوستریانك دالماچیا خطه‌سنده برشهر واسکله } اولوب، (زاره) نك ۱۶۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده برقویك ایچنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی ، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، زمان قدیمده بری قردن کنایه اولان (دیانه) ودیکری طب الهی (اسقلابیوس) مخصوص بولنمش معبدلردن مبدل ایکی بیوك کلیساسی ایپك وبوك منسوجاتی فابریقه‌لری، صیدماهی، شراب حبوبات، انجیر، بیاغی، ایچ یاغی ، وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی وجوارنده کوکوردلی قاپلیجه‌لری واردر . اسکی (سالونه) شهرینك خرابه‌لری جوارنده اولوب ، شمدیکی قصبه ایمپراطور (دیوقلتیان) ك ۳۰۳ تاریخ میلادیسنده اوراده بنا ایتمش اولدیغی سرایك جوارنده تأسس ایتمکله، «سرای» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسپالانچانی { (Spallanzani) ایتالیانك مشاهیر طبیعیوننداولوب، } ۱۷۲۹ تاریخ میلادیسنده (اسقاندیانو) ده طوغمش، و۱۷۹۹ ده وفات ایتمشدر. علوم طبیعیه‌یه، فیسیولوجیایه وحرده‌بینی حیواناته متعلق یك‌چوق حقیقتلر کشف ایتدیکی کبی، ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌نك برچوق یرلرینی دخی طولاشه‌رق، برچوق نافع شیلر کشف ایله، (پاویا) موزه‌خانه‌سنی تزیین ایتمشدر. آثاری مطبوع، واکثر آوروپا السنه‌سنه مترجمدر.

اسپانداو { (Spandau) پروسیه‌نك (براندبورغ) ایالتنده بر مستحکم شهر } اولوب، برلینك ۱۴ کیلومتره غربنده واقع،

و ٢٧٠٠٠ اهالیی جامعدر. پولتیقه متهملرینه محبس اتخاذ اولنان بر محکم قلعه‌سی، بر دار الشفاسی، حکومته عائد اسلحه فابریقه‌سی، یوك واپك منسوجاتیله تول وقونیاق فابریقه‌لری واردر.

اسپانهایم (Spanheim) پروسیانك رین نهری کنارنده‌کی ایالتنده بر کوچك قصبه اولوب، اونجی قرن میلادیده تشکل ایدن بر قونتلغك مرکزی بولنمش اولمغله، (اسپانهایم قونتی) عنوانیله بعض دره بکلری ظهور ایتمشدر.

اسپانیا (Espagne) آوروپانك غرب جنوبی کوشه‌سنده واقع بیوك شبه جزیره‌نك قسم اعظمندن عبارت بر قطعه اولوب، پورتکیز قطعه‌سیله برابر (ایبریا) شبه جزیره‌سنی تشکیل ایدیور. پورتکیز احوال جغرافیه وطبیعیه‌جه وهر وجهله اسپانیانك برپارچه‌سی اولوب، یالکز وقوعات سیاسیه آریجه بر دولت حالنه کچمسنه خدمت ایتمشدر؛ وهر نه قدر لسانجه دخی بر درجه‌یه قدر فرق وار ایسه‌ده، بو فرق اسپانیانك دیکر بعض جهتلری بیننده‌دخی بولنمقده‌در. بو قطعه‌یه یعنی شبه جزیره‌نك بتونه قدیماً (ایبریا) اسمی ویریلوب، یونانیلر طرفندن «مغرب» معناسیله (اسپریا) وبعده (اسپانیا) تسمیه اولنمشدر. بو صوك اسمك معناسی مجهول ایسه‌ده، ینه «مغرب» معناسنه دلالت ایدر ایبر ویا باسق لساننده بر کلمه اولمسی محتملدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسپانیا پورتکیزله برابر همان مربع الشکل بر شبه جزیره تشکیل ایدیور، که یالکز شمال شرق جهتندن آوروپایه (یعنی فرانسه‌یه) مربوط اولوب، بو ارتباطی دخی (پیرنه) دینلن یوکسك وجسیم بر سلسلهٔ جبال تفریق ایتمکله، سائر طرفلری صو ایله محاط اولدیغی کبی، بو جهتدن دخی آوروپادن عادتا جسیم بر دیوارله آیرلمش حکمنده‌در. شرق جهتندن شمالده دها کنیش اولوب، جنوبه طوغری ایندکجه، ساحل غربه طوغری چکیله‌رك، بر خط مائل تشکیل ایدیور. غرب ساحلری دها دوز ایسه‌ده، بو ساحلك قسم اعظمنی پورتکیز ضبط ایدوب، یالکز شمال وجنوبنده‌کی ساحللر اسپانیایه، واورته‌لری پورتکیزه عائددر. بو وجهله پورتکیز اسپانیانك بر طرفنده مستطیل بر یامه شکلنی ابراز ایدیور. سواحل جنوبیه‌سی وسطلرینه طوغری کیتدکجه جنوبه طوغری اوزانه‌رق، جسیم وواسع بر بورون تشکیل ایدر، که آفریقانك دخی او حذاده شماله طوغری اوزاندیغی بوکا مشابه بر بورونه همان کسب ارتباط ایده‌جك درجه‌ده تقرب ایده‌رك، بینلرنده یالکز ١٦ کیلومتره وسعتی اولان سبته بوغازی تحصل ایدیور. اسپانیا شمالاً فرانسه ایله (یاخود پیرنه سلسله‌سیله) وبحر محیط آطلاسی ایله (یاخود غاسقونیه کورفزیله)، غرباً ینه بحر محیط آطلاسی وپورتکیز حدودیله، جنوباً ینه بحر محیط آطلاسی وسبته بوغازی وآق دکیزله، شرقاً دخی ینه آق دکیزله محدود ومحاطدر. شمالاً اك ممتد محلی (اسقاده وارس) برونی اولوب، ٤٥° ٤٧′ ٢٩″ عرض شمالیده؛ غرباً اك زیاده اوزانان نقطه‌سی (تورینیانه) برونی اولوب، ١١° ٣٩′ ٥″ طول غربیده؛ جنوباً اقصای اراضیسی سبته بوغازنده‌کی (طریف) جزیره‌سی اولوب، ٣٥° ٥٩′ ٤٩″ عرض شمالیده؛ شرقاً دخی اك ممتد نقطه‌سی لیون کورفزنده‌کی (قروز) یعنی (خاچ) برونی اولوب، ٠° ٥٩′ ١٠″ طول شرقیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی ٨٥٦ وشرقدن غربه اولان طول اعظمی دخی ١٠٢٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٩٥ ٦٢٥ مربع کیلومتره‌در. پورتکیزك مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه تقریباً ٩٠ ٠٠٠ مربع کیلومتره اولدیغندن، ایبریا شبه جزیره‌سنك بر سدسندن آز مقداری پورتکیزه، وبش سدسندن زیاده‌جه قسمی دخی اسپانیایه‌دوشمشدر. آق دکیزده سواحل شرقیه‌سنك قارشیسنده بولنان (بالیار) آطه‌لریله آفریقا سواحل غربیه‌سی قارشیسنده‌کی (قناریه) جزایری دخی داخل حساب اولدیغی حالده، اسپانیا دولتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٠٧ ٧١٥ مربع کیلومتره‌یه بالغ اولمغله، بو دولت وسعتجه آوروپادولتلرینك آلتنجیسی عد اولنه‌رق، روسیه، اسوج نوروج، آوستریا مجارستان، آلمانیا وفرانسه‌دن کوچك ودیکر آوروپا دولتلرندن بیوکدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسپانیا مرتفع بر محلدن عبارت اولوب، بینلرنده طاغ سلسله‌لریله آیرلمش بر طاقم یوکسك اووه‌لر ووادیلری جامعدر. اطراف اربعه‌سنده بولنان سواحلی ایسه بردن بره کسب انحطاط ایدر، ونهرلریله ایرماقلری بو ارتفاعلرك آره‌سنده درین یتاقلر قازه‌رق، بر طاقم طار بوغازلر

تشکیل ایتمشلردر . اسپانیانك پورتکیزله معاً ارتفاع
وسطیسی ۷۰۰ متره اولوب ، اسوبحره‌دن صکره
آوروپانك اك مرتفع قطعه‌سیدر. اك یوکسك طاغلری
اقصای شمالنده اولان (پیرنه) سلسله‌سیله منتهای
جنوبنده اولان (نواده) سلسله‌سیدر. پیرنه سلسله‌سی
فرانسه طرفندن برجسیم دیوار شکلنده کورندیکی
حالده، اسپانیا طرفندن وعلی الخصوص جهت شرقیه‌
سنده جنوبه طوغری بر چوق قوللر اوزاتدیغندن،
بونلرك آلدقلری مختلف الشکل وضعیتلر پیرنه طاغلرینك
شرقدن غربه ممتد بر سلسله صورتنده کورنمسنه مانع
اولور. بو سلسله‌نك اك یوکسك طاغی اولان (مالدتا)
اسپانیا طوپراغنده اولوب ، (نتو) تعبیر اولنان
ذروه‌سی ۳٤٤۰ متره ارتفاعنده اولمغله، (سیرانواده)
دن صکره اسپانیا طاغلرینك اك مرتفع نقطه‌سیدر.
بونك غرب جهتنده و (آراغون) خطه‌سنده کائن
(روزتو) طاغی ۳۳۶۷ متره ارتفاعنده اولوب ،
پیرنه سلسله‌سنك اك کوزل منظره‌لی طاغیدر. بونك
غرب جهتنده اولوب (ترس سورورس) یعنی « اوچ
همشیره‌لر» تعبیر اولنان اوچ طاغك دخی ۳۳۵۰
متره راده‌لرنده ارتفاعلری واردر. پیرنه سلسله‌سی
فرانسه حدودینی چکدکدن صکره، ۶۰۰ متره‌یه قدر
آلچاله‌رق، برکید ویریورسه‌ده، درعقب ینه کسب
ارتفاع ایده‌رك، اسپانیانك سواحل شمالیه‌سیله متوازیاً
غربه طوغری اوزانیر، وجنوبه طوغری بر قاچ قول
صاله‌رق، پورتکیز طاغلریله دخی کسب ارتباط ایدر.
پیرنه‌نك بو ایکنجی قسمنك اك مرتفع ذروه‌سی (توره‌ده
سردو) ذروه‌سی اولوب، ۲۶۷۸ متره ارتفاعی واردر.
اورته‌سی عومیت اوزره مرتفع بر محل اولوب. اسپانیانك
وبتون شبه جزیره‌نك اك بیوك ایرماقلرینك منبعلرینی حاوی
ایسه‌ده، زمینك ارتفاعنه بناءً طاغلرینك ارتفاعی
بللی اولمیوب، مادریدك شمالنده (غوآدراما) ودها
طوغریسی (وادی الرمل)، (غردوس) و(غاطه) اسملریله
بربرینه مربوط اوچ سلسله بولنیور، که بونلردن
اوچنجیسنك پورتکیزك اك یوکسك سلسله‌سی اولان
(استلا) سلسله‌سیله ارتباطی واردر. بو اوچ سلسله‌نك
اك یوکسك طاغی (غردوس) سلسله‌سنده‌کی (پلازه
دل موره المنصور) یعنی «عرب المنصورك محلی» تعبیر
اولنان ذروه اولوب، ۲۶۵۰ متره ارتفاعی واردر،
وارتفاعجه اسپانیانك دردنجی طاغیدر. ذکر اولنان
محل مرتفعده یعنی اسپانیانك وسطلرنده (مادد)، (غوآ-
دالوپه)، (سیرا ده تولدو)، (سیرا ده قونقا)،
(سیرا مولینا) کبی بعضیسی سلسله وبعضیسی منفرد
حالنده بر طاقم طاغلر دها کسب ارتفاع ایتدکدن
صکره، محل مذکورك جهت جنوبیه‌سنده و(آندالو-
سیا) ایله (قاستیله) آره‌سنده (سیرامورنا) اسمیله شرقدن
غربه طوغری بر سلسله ممتد اولوب، غرباً (آروش)
و(قسطنطینه) وشرقاً (القراضه) سلسله‌لرینی دخی جا-
معدر. بونك اك یوکسك محلی (القراضه) قسمنده‌کی
(المناره) طاغی اولوب، ۱۸۰۰ متره ارتفاعی واردر.
بو سلسله ایله اسپانیانك منتهای جنوبنده واقع (سیرا
نواده) سلسله‌سی آره‌سنده ۲۳۹۸ متره ارتفاعی اولان
(ساغره) کبی بعض منفرد طاغلر بولنیور. (سیرا
نواده) یه کلنجه، اسپانیانك وبتون آوروپای جنوبینك
اك مرتفع سلسله‌سی اولوب، بونك اك یوکسك ذروه‌
سی اولان (مولی حسن) طاغنك ۳۵۵٤ متره ارتفاعی
واردر. بو سلسله، ذروه‌لری همان دائمی صورتده قارله
مستور اولدیغی حالده، آق دکیز سواحلیله (وادی
کبیر) مجراسی آره‌سنده سبته بوغازینه قدر ممتد اوله‌
رق، آندالوسیا یعنی مرکزی غرناطه اولان نفس اندلسك
کوزل وادیلرینی تشکیل ایدیور.

نهرلری. — طاغلرینك ارتفاع واستقامتنه کوره،
اسپانیانك بعض جهتلرنده یاغمور چوق یاغوب، میاه
جاریه‌سی پك بول اولدیغی حالده، بعض طرفلری دخی
آفریقا چوللرندن نشان ویرر صورتده قورو وصو-
سزدر. اك یاغمورلی جهتی شمال مائله‌سی ایسه‌ده، او
طرفده پیرنه‌نك صیرتیله ساحل بحر آره‌سنده‌کی مسافه
پك آز اولدیغندن، متعدد اولان نهرلرندن هیچ برینك
ایرماق دینه‌بیله‌جك بر مجراسی یوقدر. بونلرك اك
بیوکلری : بیداسوآ، نروین، نانسه، سلا، تالون
وناویا نهرلریدر. پیرنه‌نك منتهای غربنده‌کی قوللرندن
(مینیو) ایرماغی اینه‌رك، (سیلا) نهریله دخی برلشدکدن
صکره، مجراسی پورتکیزك حدود شمالیه‌سنك بر قسمنی
تشکیل ایتدیکی حالده، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.
(دویرو) ایرماغی اسپانیانك وسطلرندن کله‌رك، پیرنه-
نك جهت غربیه‌سی مائله‌ٔ جنوبیه‌سندن ایبن متعدد
نهرلرینی دخی اخذ ایله، بر مدت اسپانیاده وبعده
اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده آقدقدن صکره، پور-
تکیزه دخول ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

(تاج) ایرماغی شبه جزیره‌نك اك بیوك واك اوزون نهری اولوب، ٩٥٠ کیلومتره طولی واردر. بودخی اسپانیانك وسطلرنده نبعان ایدوب، شرقدن غربه آقه‌رق، وصاغ وصولدن برطاقم نهرلر آله‌رق، پورتکیزه داخل، ولیسبونه شهری اوکنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور. (غوآدیانه) وده‌ها طوغریسی (وادی‌یانه) ایرماغی دخی اسپانیای وسطینك جنوب شرقی قسمنده نبعان ایده‌رك، غربه طوغری جریانله، پورتکیزه داخل اولدقدن صکره، جنوبه طوغری دونه‌رك، بر خیلی مسافه‌ده ایکی دولت آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بو وجهله مجراسی خیلی اوزون ایسه‌ده، کندیسنی بسلین نهرلرك اکثریسی یازین قورودیغندن، صویی آزدر. (سیرا مورنا) ایله (سیرا نواده) سلسله‌لری آره‌سنده آندلوسیانك اك کوزل اووه‌لرینی ارواایدن (وادی کبیر)ك مجراسی ٦٠٠ کیلومتره دن آز ایسه‌ده، اشبیلیه‌یه قدر سیرسفائنه صالح دوز وکوزل بر ایرماق اولدیغندن، اسپانیا انهارینك اك مهمی اولوب، بودخی شرقدن غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. غرناطه‌نك ایچندن کچن وشعرای عربك اوقدر کوزل اشعارینك مبنی علیهی بولنمش اولان (جنیل) نهری دخی بو ایرماغه منصب اولور. اسپانیانك سواحل جنوبیه‌سندن آق دکیزه دوکیلن نهرلر پك کوچك ومجرالری قیصه اولوب، بونلرك اك بیوکلری (وادی الحرسه) و(المنصوره) نهرلریدر. سواحل شرقیه‌دن آق دکیزه دوکیلن اسپانیا نهرلرینك اك بیوکی (ابره) ایرماغی اولوب، پیرنه سلسله‌سنك قسم شرقیسی مائلهٔ جنوبیه‌سیله اسپانیای وسطینك شرق شمالی قسمنك صولرینك جمع، وآراغون ایله قطالونیه خطه‌لرینی حوضه‌سی ایچنه احاطه ایدیور. مجراسی ٧٥٠ کیلومتره‌در. بو ایرماغك جنوبنده دخی برچوق نهرلر آق دکیزه دوکیلوب، بونلرك اك بیوکلری بلنسیه قربنده منصب اولان (عوادلاویار) وده‌ها طوغریسی (وادی الابیار) ایله (جوقار) و(شقوره) ایرماقلریدر. بونلرله بو جهتده آقان نهرلرك اکثریسی رومالیلر وعربلر طرفندن سقی اراضی ایچون یاپلمش جسیم سدلرله مشهوردرلر.

بو تفصیلاتدن آکلاشلدیغی اوزره اسپانیا ایله پورتکیز شبه جزیره‌سنك قسم اعظمی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، شرقدن غربه طوغری متوجه همان متوازی بر صورتده مینیو، دورو، تاج، وادی یانه ووادی کبیر حوضه‌لری بولنیور. شبه جزیره‌نك شمال شرقی قسمی آق دکیز مائله‌سنه تابع اولوب، (ابره) حوضه‌سنی تشکیل ایتدیکی کبی، بونك جهت جنوبیه‌سنده‌کی (بلنسیه) و(مرسیه) خطه‌لری دخی آق دکیز مائله‌سنه تابع ایکی کوچك حوضه تشکیل ایدرلر. شمال وجنوب مائله‌لری ایسه پك طار ونهرلری پك قیصه‌در.

اقلیم وهواسی. — اسپانیا ویا ایبریا شبه جزیره‌سی ٣٦ ایله ٤٦ عرض شمالی آره‌سنده بولندیغندن عمومیت اوزره هواسی معتدل ایسه‌ده، طاغلرینك وضعیتی وسطحنك ارتفاعی هواجه پك چوق اختلافات تولید ایدوب، جنوب شرقی سواحلنده ووادی کبیر حوضه‌سنده درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ٢٠ اولدیغی حالده، وسطلرنده‌کی محال مرتفعه‌ده قیش موسملری غایت شدتلیدر؛ وپیرنه، غردوس ونواده سلسله‌لرینك ذروه‌لری سنه‌نك اکثر موسملرنده دائمی صورتده قار ایله مستوردر. یاغمور دخی پك مختلف صورتده یاغوب، شمال مائله‌سنده یعنی پیرنه سلسله‌سنك جهت شمالیه‌سنده اولان باسق، آستوریا وغالیچه خطه‌لرنده سنوی ایکی مکعب متره‌دن زیاده یاغمور یاغدیغی حالده، اسپانیای وسطینك یالکز یوکسك طاغلرنده مقدار کافی یاغمور یاغوب، نسبةً آلچق اولان محللری هر وقت قوراقلقدن صقندی آلتنده بولنورلر. نواده سلسله‌سنك مرتفع محللرنده دخی چوقجه یاغمور یاغدیغی حالده، آق دکیز سواحلیله وادی کبیر وادیسنده یاغان یاغمور پك آزدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسپانیانك هواسیله وضعیت اراضیسنك اختلافی حسبیله، محصولات ارضیه‌سی مختلف اولوب. اسپانیای وسطیده کلیتلی بغدای وسائر حبوبات حاصل اولدیغی کبی، بلنسیه‌ده کلیتلی پرنج دخی حاصل اولور، وآنجق بو محصول اورانك هواسنی اخلال ایدر. مرسیه وآندالوسیانك میوه‌لری وعلی الخصوص پورتقاللری پك مشهور اولدیغی کبی، زیتون یاغیله شرابلری دخی پك چوق وپك مقبولدر. بو طرفلرده شکر قامشی دخی یتیشیر. حیواناته کلنجه، (مرینوس) تعبیر اولنان کوزل یاپاغیلی قیونلری چوق اولوب، اسپانیانك ایچ طرفلر-

نده كثرتله بولنان مرعالرنده پك چوق سوريلر بسلنير. آستورريا وغاليچه ايله استرمادور خطه‌لرينك صيغيرلرى وآندالوسيا ايله ناواره آتلرى مشهوردر. بو آتلر عرب جنسندن اولوب، حكومت اسلاميه زماننده اورالره ادخال اولنمشدر. معدنياتجه اسپانيا بتون آوروپانك اك زنكين يرى اولوب، هر طرفنده دمير، باقير، كومش، قورشون وآلتون معدنلرى كثرت اوزره بولنقده، وتا روماليلر وعربلر زماننده‌ن بو مملكتدن پك چوق معدنلر چيقارلمش ايسه‌ده، شمديكى حالده طرق ومعابرك نقصاننده‌ن واهاليسنك تنبللكندن طولايي بو منابع ثروتدن بحق استفاده اولنه‌مامقده‌در.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبى. — اسپانيانك اهاليسى، باليار وقناريه آطه‌لريله برابر، ١٧٢٢٦٢٥٤ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك جمله‌سى اسپانيول جنسيتنه منسوب، و همان كافه‌سى قتوليك مذهبنه تابعدرلر. اسپانيوللر اسكى (ايبر) قومنك اسكى زمانلردن برى فنيكه‌ليلر، قارتاجليلر، روماليلر، غوتلر، عربلر، يهوديلر و زنجيلرله واقع اولان اختلاطلرندن حاصل اولمش برقوم اولوب، لسانلرى، فرانسزجه. ايتاليانجه و پورتكيزجه كبى، لاتين لساننده‌ن متولددر. اسپانياده حكم سورمش اولان سائر اقوامك لسانلرندن وعلى الخصوص لسان عربيدن مأخوذ برچوق كلمه‌لرى دخى واردر. لسانلرى فصيح وكوزل اولوب، ادبياتلرى دخى مكملدر. اسپانيوللر ذكى وفعال اولوب، ايچلرنده پك چوق شعرا، ادبا، رساملر، مشهور قپودانلر وسائر رجال يتشمش ايسه‌ده، فنون و صنايعده هيچ بر وقت استعداد و مهارت كوسترمه‌مشلر، وكرك اهل اسلامه قارشى كرك آمريقاده پك خونخوار و زبونكش كورنمشلردر. اليوم لسان ادبى ورسمى اولان اسپانيولجه اسپانيانك اورته‌سنده واقع اسكى و يكى قشتاله (ياخود قستيله) لسانى اولوب، آندالوسياده دخى تعمم ايتمشدر. شبه جزيره‌نك شرق شمالى قسمندن عبارت اولان قطالونيا وبلنسيه ايله آراغونك برقسمنده ايسه (قطالون) لسانى سويلنمكده‌در، كه اسپانيولجه‌دن چوق فرقلى اولوب، فرانسه‌نك جنوبنده تكلم اولنان (پرووانسال) لسانه تقرب ايديور. شبه جزيره‌نك شمال غربى كوشه‌سنده واقع غاليچه‌ده دخى پورتكيز لسانه مشابه بر لسان سويلنمكده‌در. فرانسه‌نك حدودينه قريب غاسقون كورفزينك منتهاسنده واقع باسق مملكتنده ايسه آوروپانك اك قديم اهاليسنك بقية السيوفى اوللرى ملحوظ اولان وأوروپانك هيچ برقومنه بكزمين (باسق) قومى ساكن اولوب، بونلر ياريم مليون اولدقلرى حالده الآن كندى لسانلريله متكلمدرلر. آنجق بو صايديغمز اوچ لسان دخى مرور زمانله ومكتبلر قوتيله رفع اولنه‌رق، لسان ادبى اولان اسپانيولجه‌نك تعمم ايده‌جكى شبهه‌سزدر. شوراسى دخى اونودلمامليدر، كه اسپانياده‌كى اسپانيوللرك ايكى مثلندن زياده آدملر اسپانيانك وآوروپانك خارجنده اسپانيول لسانيله متكلم اولوب آمريقاى جنوبينك قسم اعظميله آمريقاى وسطيده ومكسيقه‌ده اسپانيول لسانى سويلنمكده‌در.

تقسيماتى. — اسپانيا اهل اسلامك الندن چيقوب، پورتكيزدن آيرى اوله‌رق، بر دولت حالنه كيرديكى وقت، ١٤ خطه‌يه تقسيم اولنوب، بونلرك اكثريسى مقدما. عربلرك ويا اسپانيوللرك النده اوله‌رق، برر دولت حالنده بولنمش اولدقلرندن، بعده دخى ينه «دولت» ناميله تسميه‌لرينه دوام اولنمشيدى. بو اون درت خطه ايله مركزلرى بروجه آتى ايدى:

خطه	مركزى
يكى قستيله	مادريد
اسكى قستيله	بورغوس
استرمادور	بادايوز
ليون دولتى	ليون
غاليچه	قورونيه
آستورريالر	اوويادو
باسق مملكتى	بيلبائو
ناواره دولتى	پامپلونه
آراغون دولتى	سراغوسه (سرقسطه)
قطالونيه	بارسلونه (برسلونه)
والنسه دولتى	والنسه (بلنسيه)
آندالوسيا	سويل (اشبيليه)
باليار آطه‌لرى	پالمه
قناريه آطه‌لرى	پالمه

ميلادك ١٨٣٣ تاريخنده بو تقسيم لغو اولنه‌رق، اسپانيا دولتى ٤٩ ايالته تقسيم اولنمشدر. كه بونلرك اكثريسى مركزلرينك اسميله مسمى اولوب، تقسيمات قديمه‌دن خانغيلرنده بولندقلرى ومساحهٔ سطحيه‌لريله اهاليلرى بروجه زير بيان اولنور:

	ايالت	مربع كيلومتره	اهالى
يكى قسطيله	مادريد	٧ ٩٨٩	٥٨٩ ٣٠٤
	تولده	١٥ ٢٥٧	٣٥٣ ٢٨٥
	جوداد رئال	١٩ ٦٠٧	٢٨٠ ٦٣٢
	قوئنقه	١٧ ١٩٣	٢٤٢ ٨٠٩
	غوآد الايار	١٢ ١١٣٥	٢٠١ ٢٨٨
اسكى قسطيله	سانتاندر	٥ ٤٦٠	٢٤٦ ٩٩٦
	بورغوس	١٤ ١٩٦	٣٤٨ ٤٦٥
	لوغرونيو	٥ ٠٤١	١٧٧ ٩٧٣
	سوريا	١٠ ٣١٨	١٦٠ ٣٠٨
	سغوويا	٦ ٨٢٦	١٥٨ ١٢١
	آويله	٧ ٨٨٢	١٩٠ ٨٣٤
	پالنسيا	٨ ٤٣٤	١٨٩ ٣٦٠
استرامادورا	بادايوز	٢١ ٨٩٣	٤٦٣ ١٧٠
	قاسرس	١٩ ٨٦٣	٣٢٥ ٩٥٣
لئون	ليون	١٥ ٣٧٨	٣٧٣ ٣٥٤
	والادوليد	٧ ٥٦٩	٢٥٨ ٢٣٨
	سالامانقه	١٣ ٥١٠	٣٠٨ ٢٩٨
	زاموره	١٠ ٦١٤	٢٧١ ٢٤٣
غاليچيه	قورونيه	٧ ٩٠٣	٦١٩ ٨٧٦
	لوغو	٩ ٨٨١	٤٢٧ ٠٣٠
	اورنسه	٦ ٩٧٨	٣٩٧ ٢٥٨
	پونتودره	٤ ٣٩١	٤٦٣ ٥٦٤
آستوريا	اوويدو	١٠ ٨٩٤	٥٩٣ ٧١١
باسق	كيپوزقوآ	١ ٨٨٥	١٧٩ ٥٦٦
	بيسقايه	٢ ١٦٥	٢٠١ ٧٠٠
ناواره	ناواره	١٠ ٥٠٦	٣١٨ ٠٤٣
آراغون	سراغوسه	١٧ ٤٢٤	٣٨٩ ٤٠٥
	هوئسقه	١٠ ١٤٩	٢٦١ ٢٦٦
	يروئل	١٤ ٨١٨	٢٤٨ ٣٧٣
قطالونيه	بارسلونه	٧ ٦٩١	٨٥٨ ٠٩٧
	جرونه	٥ ٨٦٥	٣٠٨ ٧٥٩
	لريده	١٢ ١٥١	٢٩٠ ٨٠٣
	تراغونه	٦ ٤٩٠	٣٤٣ ٧٦٩
والنسيه (بلنسيه)	والنسه	١٠ ٧٥١	٢٥٨ ٢٣٨
	قستلون	٦ ٤٦٥	٢٩٥ ٨٣٩
	آليقنت	٥ ٦٦٠	٤٢٣ ١٢٤
	مرسيه	١١ ٥٣٧	٤٦٢ ٨٢٩
	البسيطه	١٤ ٨٦٣	٢٢٠ ٨١٤
اندالوسيا (اندلس)	غرناطه	١٢ ٧٦٨	٤٧٨ ٨٤٦
	المريه	٨ ٧٠٤	٣٥٧ ٤٣٠
	مالقه	٧ ٣٤٩	٥١٨ ١١٤
	جيان	١٣ ٨٨٠	٤٣٢ ٦٣٤
	قرطبه	١٢ ٧٢٧	٤٠١ ٦٦٠
	اشبيليه	١٤ ٠٦٣	٥٢٣ ٢٢٧
	هوئلوه	١٠ ١٣٨	٢٢٣ ٩٨٩
	قاديس	٧ ٣٤٢	٤٣١ ٧٦٣
بالئار	بالئار آطه‌لرى	٥ ٠١٤	٣٠٩ ٢١٦
قناريه	قناريه آطه‌لرى	٧ ٢٧٣	٣٠٧ ٧٤٣
	جمعاً	٥٠٤ ٥١٧	١٧ ٢٢٦ ٢٥٤

شهر وقصبه‌لرى . — اسپانيانك تاريخچه مشهور بر چوق شهر وقصبه‌لرى اولوب، بونلرك بعضيسى حكومت اسلاميه زماننده فوق‌العاده بر معموريته نائل اولمشلردى. بونلرك چوغى عربلرك اخراجندن صكره تدنى ايدوب، اهاليسز قالمشدر. مثلا بر مليوندن زياده اهاليى جامع اولوب، اندلسك مركزى بولنمش اولان قرطبه‌نك بو كون آنجق ٤٩٠٠٠ اهاليسى واردر. اليوم اسپانيانك اك بيوك واك كوزل شهرى پايتختى بولنان مادريد اولوب، ٣٨٨٠٠٠ اهاليسى واردر. مادريددن صكره برسلونه شهرى اولوب، ٢٤٣٠٠٠ اهاليسى اولديغى كبى، والنسه (يعنى بلنسيه)، سويل (يعنى اشبيليه) ومالقه شهرلرينك دخى ١٤٠٠٠٠ و ١٣٠٠٠٠ و ١١٠٠٠٠ اهاليلرى واردر. غرناطه، مرسيه، قاديس وسراغوسه (يعنى سرقسطه) وپالمه شهرلرندن هر برينك دخى اللى بيكدن زياده اهاليسى اولوب، سائرلرينك مقدار نفوسى اللى بيكدن آشاغيدر.

ماليه‌سى، قوۀ بريه وبحريه‌سى . — اسپانيا دولتنك واردات ومصارفى ٨٥٠ مليون فرانق يعنى ٣٧ مليون عثمانلى ليراسى اولوب، ديون عموميه‌سى دخى ٦٣٢٤٠٠٠٠٠٠ فرانقه‌وبونك فائض سنويسى ٢٣٧ مليون فرانقه بالغ اولور. اسپانيا عسكرى غايت جسور وجفاكش ايسه‌ده، ضابطلرى واركان حرب هيئتى صورت مطلوبه‌ده دكلدر. عموم قوۀ بريه‌سى حال حضرده ١٠٠٠٠٠ وحال سفريده ٣٠٠٠٠٠ كشيدن عبارتدر. بونلرك يالكز بر خمسى مستملكاتده وقصورى اسپانياده بولنور. قوۀ بحريه‌سى ١٢٧ واپور ايله ٨ يلكن كيسندن،كه جمعاً ١٣٥ سفائندن عبارت اولوب، بونلرك مجموعى ٤٩٢ طوپى حاوى و ٦٤٦٩٨ بيكير قوتنده‌در.

معارف وصنايع وتجارتى . — اسپانيا مدنيتجه آوروپا دولتلرينك اك كرى قالمشلرندن ايسه‌ده، بو صوك وقتلرده نشر معارفه وسائر اسباب ترقينك استحصالنه فوق‌العاده غيرت اولنه‌رق، اون سنه اول اجرا اولنان استاتستيقه كوره، اسپانياده ١٠ دارالفنون، ١٢ مكاتب خصوصيه، ٧٧ دارالمعلمين ودارالمعلمات، ٤١ صنايع مكتبلرى، ٦ مكاتب حربيه و ٢٩٠٣٨ مكاتب ابتدائيه موجود ايدى. بلديه وارداتنك بر خمسى مكاتبه عائد اولوب، معارف

تخصیصاتی ٢٦ ملیون فرانقدر. جمعیات علمیه وفنیه‌سی ٢٠ سنه اول ٦٢ عددنده ایدی. اسپانیاده ٤٨ کتبخانه موجوددر.

صنایع اسپانیاده الآن پك کری اولوب، پاموق، یوك وایپکدن بعض منسوجاتله، صابون وسختیان کبی بعض مواد اعمال اولنورسه‌ده، بونلرك مقداری جزئیات قبیلندن اولوب، داخلی صرفیاته دخی کفایت ایتمز. بو مملکتك باشلیجه اسباب ثروتی محصولات ارضیه وحیوانیه‌دن ومعادندن عبارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه بغدای وسائر حبوباتله پیاغی، شراب، زیتون. قورو اوزوم وسائر میوه‌لره منحصردر. هر حالده ادخالاتی اخراجاتندن بر خمس نسبتنده زیاده‌در. آنجق حکومتك اعانه وتشویقی واهالینك غیرتی ثمره‌سیله بر طرفدن فابریقه‌لر کوندن کونه تکثیر وبر طرفدن دخی محصولات ارضیه وحیوانیه تزیید واسباب نقلیه توسیع ایدلمکده اولدیغندن، ادخالات ایله اخراجات آره‌سنده اولان بو تفاوت کیتدکجه آزالمقده‌در.

اسپانیانك ١٩٠٢ سفائن تجاریه‌سی اولوب، بونلرك ٤٢٦ سی واپوردر. دمیر یوللری دخی کیتدکجه چوغالمقده اولوب، الیوم مادرید شهری مملکتك سواحل شمالیه وجنوبیه وشرقیه‌سنده‌کی بیوك اسکله‌لرك جمله‌سیله وپورتکیزك پایتختی وبرنجی اسکله‌سی اولان لیسبونه ایله دمیر یوللرله مربوطدر؛ وبو یوللر اسپانیانك وسطلرنده‌کی بیوك شهرلرك اکثریسنی دخی بر طرفدن پایتختله وبر طرفدن اسکله‌لرله ربط ایتمکده‌در. پیره‌نه‌نك ایکی اوجندن اسپانیا دمیر یوللری فرانسه‌نك وبتون اوروپانك یوللریله کسب ارتباط ایدیور. سقی اراضی ایچون اکثر نهرلرنده جدوللر وسدلر یاپلمش اولدیغی کبی، نهرلر بیننده سیر سفائنی تسهیل ایده‌جك خیلی جدوللری دخی اولوب. بونلرك اك بیوکلری قستیله‌ده‌کی قنال ایله ابره نهرنده (ایمپریال) تعبیر اولنان پك اوزون بر قنالدر. الحاصل بو وسائطك جمله‌سی اسپانیانك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در.

مستملکاتی. — اسپانیا مقدما اوروپانك اك بیوك دول بحریه وبریه‌سندن بولنمش؛ وعلی‌الخصوص آمریقانك اکثر طرفلری اسپانیوللر طرفندن کشف وفتح ایدلمش اولدیغندن، مستملکاتی پك چوق ایدیسه‌ده، مرور زمانله بو دولت ضعفه دوچار اولوب، آمریقاده‌کی مستملکاتك هربری باش قالدیره‌رق، بر دولت مستقله اولدقلری کبی، آسیا وآفریقاده وسائر طرفلرده اولان مستملکاتی دخی بر بر الندن چیقمش؛ وشمدیکی حالده پك آز مستملکاتی قالمشدر. مستملکات حاضره‌سی مغرب اقصانك سواحلنده ضبط ایتمش اولدیغی بر قاچ اسکله ایله آفریقانك سواحل غربیه‌سنده بعض کوچك یرلر وکینه کورفزی ایچنده بولنان بر قاچ کوچك آطه‌دن، آمریقانك آنتیل جزایرنده (قوبه) و(پورتوریقو)، چین دکیزنده‌کی (فلیپینه) وبحر محیط کبیرده (قارولینه)، (پالائوس) و (ماریانه) آطه‌لرندن عبارتدر. بونلرك مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٢٩ ١٢٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٨٠٢٣٣٠٠ نفوسدر. [بونلردن هربرینك اسمنه مراجعت.]

احوال تاریخیه‌سی. — اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سی تاریخك ضبط ایده‌بیلدیکی زمانلرك الك اسکیسنده (ایبر) اسمیله معروف بر قومك مسکنی اولوب، (ایبریا) اسمیله معلوم ایدی. بوقوم آسیای وسطیدن کلن اقوام آریانیه‌دن اولمیوب، من القدیم آوروپاده بولنمش، واولجه بتون آوروپای غربیده طاغنیق بر حالده یاشامقده ایکن، بعده اقوام آریانیه‌نك ایلك قافله‌سی اولان (کلت)لرك آوروپایی استیلا ایتملری اوزرینه، ایبرلر پیرنه طاغلرینه واسپانیا ایله پورتکیز شبه جزیره‌سنه چکلمشلردی. بونلر جنکاور برقوم اولوب، بعضلری مثلا اسپانیانك جنوبنده بولنانلری اولدقجه برمدنیته نائل اولمش، ومعادنك اخراجیله وسائر بعض صنعتلرله دخی اشتغاله باشلامشلردی. اسپانیانك هر طرفنده جسیم طاشلردن یاپلمش بعض قبا ابنیه ایله مزار وسائره کبی بر طاقم اثرلرینه تصادف اولنمقده‌در. اسپانیانك منابع طبیعیهٔ ثروتی اسکیدن فنیکه‌لیلری ویونانیلری جلب ایده‌رك، بونلر وقتیله اسپانیانك سواحل شرقیه وجنوبیه‌سنده برطاقم قصبه‌لر تأسیس واورالرده اختیار اقامت ایتمشلردی. بعده قرتاجلیلر الیوم (آندالوسیا) دینلن اسپانیای جنوبینك ایج طرفلرینه دخی دخول ایله، اورالرده کثرتله بولنان معادندن استفاده ایتمکه باشلامشلردی. مشهور (آنیبال)ك پدری آمیلقار ٩ سنه متمادیاً اوغراشه‌رق، ایبراقوامندن بعضیسنی رام، واسپانیانك

برچوق یرلرینی ضبط ایتدکدن صکره، اوغلی آنیبال دخی (ایبر)لرک شدتلی مقاومتلریله برابر فتوحاتی ایلرییه کوتورمش؛ وآنجق سواحلده یونانیلرله مسکون اولان قصبه‌لر روما جمهوریتیله متفق بولندقلرندن، آنیبال رومانک اوراجه نفوذینی کسر ایجون، بوقصبه‌لره تعرض ایدنجه، رومالیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده وقوع بولان مشهور محاربه‌لر آچلش؛ وآنیبال معیتنه ایبرلردن متشکل بر قاچ آلای آلوب، ایتالیایه سوق ایتمش اولدیغندن، رومالیلره اسپانیادن هر جهتجه نه درجه‌لرده استفاده اولنه‌بیله‌جکنی اوکرتمشیدی. قرتاجلیلر مغلوب‌اولوراولماز، رومالیلر اسپانیایه سوق عسکرایله، برچوق وقت ایبرلرک مقاومت مردانه‌سیله اوغراشدقدن‌صکره، میلاددن ١٤٩ سنه‌اول، آفریقالی (اسکیپیون) ک بر غلبهٔ قطعیه‌سی وریئسلرینک قتلی اوزرینه، ایبرلر رومالیلرک حکمی آلتنه کیرمش، واسپانیانک‌شمال طرفلرنده طاغلره چکیله‌رک، مقاومتده ثبات ایدنلر دخی مرور زمانله بر درجه‌یه قدر تحت اطاعته آلنمشیدی. او طرفلرده لسان ملیلرینی محافظه ایده‌بیلشلردر. بوکون اوراده بولنان (باسق) قومی اسکی ایبرلرک بقیة السیوفندن بشقه بر شی دکلدر. رومالیلر اسپانیایه فوق‌العاده اهمیت ویروب، ایتالیادن پك چوق مهاجرلر سوق واسکان ایتدکلری کبی، یرلیلره دخی حسن معامله ایدوب، کندیلریله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبووجهله ایبرلر آز مدت ظرفنده کندی لسان وجنسیتلرینی اونودوب، لاتینلاشمشلردی. حتی ایچلرندن برچوق مؤلفلر وسردارلر دخی یتیشوب، ازجمله (ترایان) بونلردن اولمغله، موقع اقتداره کچنجه، اسپانیانک اعمار وترقیسنه پك چوق چالیشمش، وپك چوق آثار عمران براقشدر. میلادک برنجی قرننده خرستیانلق اسپانیایه دخول ایدوب، آوروپانک سائر طرفلرندن دها اول ودها قولای انتشار ایتمشدر. بعده روما دولتنک ضعفه دوچار اولمسیله، اقطار شمالیه‌دن برطاقم اقوام وحشیه آوروپایی استیلا ایتدکلری صره‌ده، بونلردن بعضلری اسپانیایه طوغری یورمش؛ وازان جمله اورادن مرورله آفریقایه کچن (واندال)لرک بر طاقی اسپانیانک جنوب جهتنده یرلشوب، بونلرک اسمنه نسبتله اوراسی (واندالوسیا) تسمیه اولنمشیدی، که بعده (آندالوسیا) شکلنی آلوب، عربلر طرفندن (اندلس) صورتنه تحویل ایله بتون اسپانیایه اطلاق اولنمشدر. اقوام مذکوره‌دن (آلن)لر اسپانیانک وسط وغرب جهتلرنده، و(سوآو)لر دخی شمال طرفنده یرلشمشلردی. مؤخراً ینه اقوام وحشیهٔ مذکوره‌دن (ویسیغوت)لر کلوب، فرانسه‌نک جنوب جهتیله برابر بتون اسپانیایی دخی ضبط ایله، آز زمان ظرفنده اهالی ایله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبعده فرانسه‌دن چیقارلمغله، اسپانیانک وسطنده‌اولان (تولده) یعنی (طلیطله) شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رک، منتظم بر دولت تشکیل ایتمشلردر.

اسپانیا پورتکیزله برابر بووجهله ویسیغوتلرک النده ایکن، شمس منیر اسلامک آفاق عالمه لمعه‌پاش اولمسیله، غزاة مسلمینک هر طرفده نائل اولدقلری غالبیت وفتوحات صره‌سنده خلافت بنی امیه عهدنده آفریقانک سواحل شمالیه‌سی ضمیمهٔ ممالک اسلامیه اولمش؛ و٩٢ تاریخ هجریسنده ولید بن عبد الملک زمان خلافتنده آفریقا فتوحاتنه مأمور بولنان موسی بن نصیر طرفندن طارق بن زیاد اسپانیانک فتحنه مأمور اولوب، بربری آرقه‌سنده قزاندیغی مظفریتلرله، ویسیغوتلرک‌حکمداری (آلفونس) ك قتلیله، وبعده موسی بن نصیرک دخی بالذات آوروپایه کچمسیله، آز زمان ظرفنده اسپانیا وپورتکیز یعنی بتون ایبریا شبه جزیره‌سی وفرانسه‌نک بیله قسم جنوبیسی فتح، وبو قطعهٔ عظیمه خلافت عظمای اسلامیه‌نك بر ایالتی حکمنه وضع اولنمشیدی. خلافت اسلامیه‌نك بنی امیه‌دن بنی عباسه انتقالی صره‌سنده بنی امیه‌دن عبدالرحمن اسمنده برذات خفیاً مغربه انتقال ایله، ١٣٩ تاریخنده اسپانیایه دخول ایده‌رک، اوراسنی بر حکومت مستقله حالنه وضع، وقرطبه‌یی مرکز حکومت اتخاذ ایتمشدر. اندلسده‌کی بنی امیه دولتی تاریخ مذکوردن ٤٢٣ تاریخ هجریسنده‌دك ٢٨٤ سنه حکومت سورمشدر. بونلرک زماننده اسپانیا فوق‌العاده برمعموریت ومدنیته نائل اولوب، اهالیسی وثروت ومدنیتی تکثر، وعلوم ومعارف متنوعه ترقی ایتمکله، آوروپانک او وقتکی ظلام جهل وتعصبنه قارشی اسپانیاده‌کی مدنیت اسلامیه بر مشعلهٔ پرنور کبی‌پارلاردی. مرور زمانله اندلس اهل‌اسلامی مدنیتک جملهٔ نتایجندن اولان‌سفاهت وتن پرورلکه طالمغله، بنی امیه دولتی منقرض اولوب، اسپانیانک هر طرفنده

برطاقم طوائف ملوك ظهور ایتمشدی. اسپانیانك ابتدای فتحنده مقتول قرال آلفونسك اقرباسندن برآدم ایله ویسیغوتلر رؤساسنك اكثری اسپانیانك منتهای شمالنده اولان (آستوریا) طاغلرینه چكیلوب، اوراده مستقل بر حكومت صغیره تشكیل ایتمشلردی. ملوك بنی امیه بوحكومتك عادتا براشقیا چته‌سی حكمنده اولدیغنی وبولندقلری یرك هیچ بر اهمیتی اولمدیغنی كوره‌رك، استیصالنه پك‌ده جهد ایتمه‌مشلردی. آنجق محل مذكوره چكلمش اولان اسپانیوللر مؤخراً بنی‌امیه دولتنك ضعفندن، اهل اسلامك تفرقه‌سندن وعلی‌الخصوص ملوك طوائفك بربرلریله اوغراشملرندن استفاده ایله، كیتدكجه دائرۂ حكم ونفوذلرینی توسیع ایده‌رك، (لیون) قراللغی نامیله بر قراللق تشكیل ایتمشلردی. دیگر طرفدن بری (ناواره) ودیگری (آراغون)ده دیگر ایكی كوچك خرستیان حكومتی ظهور ایتمشیدی. ملوك طوائفك حكم سوردكلری ٥٦ سنه ظرفنده یعنی ٤٢٣ تاریخ هجریسندن ٤٧٩ تاریخنه‌دك مذكور خرستیان دولتلری اسپانیانك وسطلرینه طوغری ایلریلمكده دوام ایتدكلرندن، ملوك طوائفدن قرطبه‌ده حكم سورن ذاتك دعوتی اوزرینه، مغربده یكی تشكل ایتمش اولان (مرابطین) دولتنك حكمداری یوسف بن تاشفین‌عساكر وفیره ایله اسپانیایه چكه‌رك، خرستیانلری قطعی بر مغلوبیته دوچار، وضبط ایتمش اولدقلری ممالكی استرداد ایتدكدن صكره، برر برر ملوك طوائفك دخی حكم ونفوذ ویا وجودلرینی رفع ایده‌رك، اسپانیانك قسم اعظمنی ینه بر حكومت واحدۂ اسلامیه‌نك حكمی آلتنه جمع ایتمشیدی. مرابطین دولتی ٤٧٩ تاریخندن ٥٤٠ تاریخنه‌دك ٦١ سنه اسپانیاده حكم فرما اولدقدن صكره، متمدن ونازك‌بولنان اسپانیا عربلری مغرب چوللرندن كلمش اولان بدوی مرابطینك معاملات ظالمیه‌سنه طاقت كتیره‌میه‌رك، ینه شورش داخلی ظهور ایتمكله، وخرستیانلر یكیدن فرصت بولوب، بوآرالقده پورتكیزده دخی بر خرستیان دولتی تشكل ایتمش اولدیغندن، بونلر كیتدكجه اسپانیانك وسطلرینه طوغری توسیع ملك ایتمكده ایدیلر. او صره‌ده آفریقاده موحدین دولتی تشكل ایدوب، ٥٤١ تاریخنده اسپانیاده‌كی ممالك اسلامیه موحدینك الینه چكمش؛ و٦٦٨ تاریخنه‌دك ١٢٧ سنه بونلرك حكمی آلتنده قالمش؛ وتاریخ مذكورده بعض جهتلری فاس ومراكشده حكومت سورن بنی مرین دولتنك الینه چكوب، دیگر بعض طرفلرده دخی ینه برطاقم طوائف ملوك ظهور ایتمشیدی، كه بونلرك الك بیوكلری بنی هود ایله بنی احمر دولتلری ایدی. بو صره‌لرده خرستیان دولتلری كیتدكجه قوت پیدا ایده‌رك، جنوبه طوغری توسیع ممالك ایتمكله، نهایت یالكز اسپانیانك قسم جنوبیسی اهل اسلامك النده قالمش، وبنی احمر دولتی غرناطه شهرینی مركز اتخاذ ایده‌رك، بوقطعه‌ده حكم سورمكده دوام ایتمشیدی. اسپانیانك سائر طرفلرنده حكم سورن خرستیان دول صغیره‌سی بینلرنده وقوع بولان صهریتلر مناسبتیله برلشه‌رك، باشلیجه قشتاله وآراغون ایله پورتكیز دولتلرندن عبارت قالمشیدی. قشتاله ملكه‌سی (ایزابله) ایله آراغون حكمداری (فردیناندو) آره‌سنده وقوع بولان ازدواج اوزرینه بو ایكی دولت دخی برلشه‌رك، كسب قوت ایتمكله، ٨٩٨ ده غرناطه‌یی دخی ضبطله، اسپانیاده حكومت اسلامیه‌یه بسبتون ختام ویرمشلردر. بو وقوعات عظیمه‌یی متعاقب (قریستوف قولومب) دخی اسپانیا دونتماسیله آمریقایی كشف ایتمكله، مكسیقه وآمریقای وسطی ایله آمریقای جنوبینك اكثر طرفلری اسپانیانك الینه چكدیكی كبی، مذكور فردیناندو وایزابله‌نك خلفی (شارل كینت) زماننده ناپولی، سیچلیا، ساردنیا، فلنك وسائر بر چوق یرلر دخی اسپانیایه تابع اولمغله، بو نوظهور اسپانیا دولتی آوروپانك برنجی دولتی اولوب، قوت وثروتی درجۂ نهایتی‌بولمش ایسه‌ده، متعصبین رهباندن مركب انكیزیسیون جمعیت ملعنت پیشه‌سی اسپانیاده فوق العاده بر قوت ونفوذ بولوب، قطعۂ مذكوره‌ده قالمش اولان ملیونلرجه اهل اسلامی وحكومت اسلامیه زماننده تكثر ایتمش اولان یهودیلری انواع اشكنجه‌لر وعقوبتلرله قتل وامحا ویا طرد وتبعید ایتدكلرندن، وبرطرفدن آلتون معدنی بولمق طمعیله اسپانیوللر كروه كروه سرسریانه آمریقایه هجرت ایتدكلرندن، اسپانیانك اكثر طرفلری خالی قاله‌رق، عربلرك زماننده حاصل اولمش اولان مدنیت ومعموریت مبدل بدویت وخرابیت اولوب، برر ملیوندن زیاده اهالیسی بولنمش اولان نیجه جسیم شهرلر ویرانه وباغ وباغچه ومزرعه‌لر چول حالنه كیرمش؛ واهل اسلامك آثار مدنیتی عن قصد تخریب وامحا اولنه‌رق، اسپانیا انكیزیسیونك ظلمت ظلم وجهلی آلتنده

قالمشیدی. اسپانیولر بر طرفدن اسپانیاده مسلمانلرله یهودیلر و بر طرفدن آمریقاده بیچاره مظلوم اهالیٔ اصلیه حقنده ارتکاب ایتدکلری مظالم وتعدیاتك جزای مستحقنه اوغرایه‌رق، کیتدکجه قوت ونفوذلری تدنی ایتمکله برابر، کندیلری فقر وضرورت وجهالته دوچار اولوب، آوروپانك سائر طرفلرنده کوندن کونه تکثر وتزاید ایتمکده بولنان آثار مدنیتدن بونلر محروم قالمشلردی. داخلی فتنه ونفاقلری دخی اکسیك اولمیوب، قومشولری بو تفرقه‌لرندن استفاده ایله، بالدفعات اسپانیایه تجاوز ایتمشلردی. ازجمله ١٨٠٨ تاریخنده بیوك بوناپارت اسپانیایه سوق عسکرله برطاقم خونریزانه محاربه‌لردن صکره، غالب کلوب، برادری (ژوزف) ی اسپانیا تختنه اجلاس ایتمشیدی. او وقتدن صکره دخی اسپانیاده محاربات واختلالات داخلیه اکسیك اولمیوب، ١٨٦٩ تاریخنده قرالیچه‌لری بولنان (ایزابله)یی طرد، وجمهوریت تأسیسنه تصدی ایتمش؛ وبر چوق وقت دون قارلوس طرفدارلریله وسائر فرقه‌لرله اوغراشدقدن صکره، برآره‌لق ایتالیا قرالی ویقتور امانوئلك اوغلی (آمده) یی قرال قبول ایتمشلر ایسه‌ده، قرالیه واقع اولان تفرقه‌لره قارشی اوچ سنه‌دن زیاده ثبات ایده‌میوب، استعفاسنی ویرمش؛ و١٨٧٣ ده جمهوریت اعلان اولنه‌رق، ١٨٧٥ ده مطرود قرالیچه‌نك اوغلی اون ایکنجی آلفونس قراللغه قبول اولنمشدر. او وقتدن بری اسپانیا برآز استراحت ایدوب، ترقی یولنه سلوك ایتمشدر. حکومت اسلامیه حقنده «اندلس» ماده‌سنده تفصیلات ویریله‌جکندن، شوراجقده یالکز اهل اسلامك اخراجندن صکره تشکل ایدن خرستیان اسپانیا دولتنك حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیر بیان اولنور:

فردیناندو ایله ایزابله	١٤٧٩	بعد المیلاد

(آوستریا خاندانه منسوب حکمدارلر)

شارل کینت	١٥١٩	بعد المیلاد
ایکنجی فلیپ	١٥٥٦	»
اوچنجی فلیپ	١٥٩٨	»
دردنجی فلیپ	١٦٢١	»
ایکنجی شارل	١٦٦٥	»

(بوربون خاندانه منسوب حکمدارلر)

بشنجی فلیپ	١٧٠٠	»
برنجی لویی	١٧٢٤	»
ثانیاً بشنجی فلیپ	١٧٢٤	»
آلتنجی فردیناند	١٧٤٦	»
اوچنجی شارل	١٧٥٩	»
دردنجی شارل	١٧٨٨	»
ژوزف بوناپارت	١٨٠٨	»
یدنجی فردیناند	١٨١٣	»
ایکنجی ایزابله	١٨٣٣	»
ساووآلی آمده	١٨٧٠	»
جمهوریت	١٨٧٣	»
اون ایکنجی آلفونس	١٨٧٥	»
نائبهٔ حکومت قریستینه	١٨٨٥	»
صبی اون اوچنجی آلفونس	١٨٨٦	»

اسپانیش توون (Spanish-town) یعنی «اسپانیول قصبه‌سی». آمریقانك آنتیل آطه‌لرندن (جامایقه) جزیرهٔ کبیره‌سنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (قوبره) نهری اوزرنده و بو نهرك منصبی قربنده اوله‌رق، ′١ °١٨ عرض شمالی ایله ′٤ °٧٩ طول غربیده واقعدر. ٦٠٠٠ اهالیسی وبر کوزل دمیر کوپریسی واردر. ١٥٢٠ تاریخنده قریستوف قولومبك اوغلی (دیاغو) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، اسپانیوللر طرفندن (سانتیاغو دلاوغا) تسمیه اولنمش؛ وبعده انکلیزلرك الینه کچنجه، یوقاریده‌کی اسمله شهرت بولمشدر.

اسپچه (Spetzia) یونانك آطه‌لر دکیزنده‌کی جزایرندن اولوب، موره شبه جزیره‌سنك شرق جهتنده (آنابولی) کورفزینك مدخلنده واقعدر. طاغلق برآطه اولوب، غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه طوغری اولان بویی ٩، وشمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولان اکی ٥ کیلومتره‌در. شمال شرقی ساحلنده ینه (اسپچه) اسمیله مسمی برقصبه‌سی و برقاچ قریه‌سی واردر. اهالیسی ١٥٠٠ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی آرناود جنسیتنه منسوب وکمیجیلکله مشغولدرلر. بونلرله بوآطه‌نك شرق جهتنده اولان (ایدره) جزیره‌سی اهالیسی قورصانلقله اشتهار ایتمشلردر. بو کونکی کونده دخی یونانك عساکر بحریه‌سی واکثر کمیجیلری بو آطه‌لر اهالیسندندر. (اسپچه) نك اسکی اسمی (تیپارنوس) اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده (سودلیجه) تسمیه اولنوردی.

اسپچیا (Spezzia) ایتالیا سواحل شرقیه‌سنك شمال جهتنده (لوانته) ایالتنك مرکزی اولان برشهر واسکله اولوب، همنامی اولان بر کوچك کورفزك ایچنده وجنوه‌نك ٨٠ کیلومتره

جنوب شرقیسنده واقع و ۱۳۰۰۰ اهالیبی جامعدر. لیمانی پك صاغلام اولوب، سفائن حربیه و تجاریه مأواسیدر. — اسپجیا کورفزی جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری ممتد اولوب، غایت صاغلام ومحفوظ ٤ لیمانی واردر.

اسپرانسکی (Spéranski) روسیه رجالندن اولوب، ۱۷۷۲ تاریخ میلادیسنده (چرقوتینه) ده طوغمش، و۱۸۳۹ ده وفات ایتمشدر. پاولو وآلکساندر ونیقوله زمانلرنده روسیه دولتنك اك بیوك مسندلرینه نائل اولمش؛ واداره‌ٔ ملك حقنده یکی براصول ایجاد ایدوب، روسیه‌نك قوانیننه دائر دخی ۱۵ بیوك جلددن مرکب براثر معتبر تألیف ایتمش؛ وبوکا مکافاةً قونتلق عنوانیله تلطیف اولنمش ایدی.

اسپرچه (Spretza) بوسنه ولایتنك ازوورنیق سنجاغنده برنهر اولوب، صربیه حدودنده‌کی طاغلرده نبعانله، غرب شمالیه طوغری آقه‌رق، وبر قاچ دره‌لرك دخی صولرینی طوپلایوب، غراچانیچه‌نك یانندن‌چکه‌رك، تقریباً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (دوبوی) ك آلت طرفنده صاغ ساحلندن بوسنه ایرماغنه‌دوکیلور.

اسپرنکل (Sprengel) آلمانیامورخلرندن اولوب، ۱۷٤٦ تاریخ میلادیسنده (روستومه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. جغرافیا و تاریخه و علی الخصوص هندك احوالنه دائر پك معتبر برقاچ کتاب یازمشدر.

اسپرینغفیلد (Springfield) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده برشهراولوب، (بوستون)ك ۱۸۰ کیلومتره غربنده‌و(قونکتیقوت)نهری‌اوزرنده‌واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی واسلحه فابریقه‌لری واردر. — بو شهرك قارشیسنده(وست‌اسپرینغفیلد)یعنی «شرقی‌اسپرینغفیلد» اسمیله ۷۰۰۰ اهالیی‌جامع برقصبه‌واردر،که ۱۸٤۰ تاریخ‌میلادیسندن‌بری جمهوریت مذکوره‌نك مرکزیدر.

اسپیك (Speke) انکلیز مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۸۲۷ تاریخنده (جوردانس) ده طوغمش، ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. ۱۷ یاشنده ایکن عسکره یازیلوب، هند عسکرنده یوزباشی رتبه‌سنه قدر ترفیع اولنمش؛ و ۱۸٥٤ ده یوزباشی (بورتون)ك رفاقتیله آفریقای شرقیده اجرای کشفیاته گیدوب، عدن کورفزندن آفریقایه گیرمش؛ و۱۸٥۷ دن ۱۸٦۳ تاریخنه‌دك دخی کندی باشنه آفریقانك بیوك کوللرینه سیاحت ایدوب، زنکباردن دخول ایتدیکی حالده، خرطومه واصل اولمشیدی. یازمش اولدیغی مکمل برسیاحتنامه فرانسزجه‌یه دخی ترجمه ونشر اولنمشدر.

اسپلو (Spello) ایتالیای وسطیده روما قربنده‌کی (پروزه) ایالتنده برقصبه اولوب،(فولینیو) شهرینك ٥کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٦۰۹۰ اهالیی جامعدر. اسکیدن مستحکم بر قصبه اولوب، ۱٥۲۹ تاریخ میلادیسنده (شارل‌کینت) طرفندن ضبط، و بعده اوچنجی (پول) طرفندن هدم وتخریب اولنمشیدی.

اسپندیوس (Spendius) روما اسراسندن اولوب، قرتاجه فرار ایتمش؛ واوراده قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخندن ۲۳۸ تاریخنه‌دك حکم سورن تجار واصناف اختلالی رؤساسندن اولوب، ۲۳۹ ده آمیلقار طرفندن طوتیله‌رق خاچه کرلمشدر.

اسپنر (Spener) قتولیکلرك (پایتیست)تعبیر اولنان رهبان طریقنك موجدی اولوب، ۱٦۳٥ تاریخ میلادیسنده (آلساس) ده طوغمش، و۱۷۰٥ده وفات ایتمشدر. عقائد وتصوفه متعلق بعض اثرلری واردر.

اسپنسر (Spenser) انکلتره‌نك بر اسکی خاندانی اولوب، بو خاندانه منسوب بولنمش‌اولان (هوغ‌اسپنسر) اسمنده بابا اوغل ایکی ذات میلادك اون دردنجی قرنی اوائلنده انکلتره قرالی ایکنجی (ادوآرد) ك عنان اداره‌سنی اللرینه آلمش اولدقلری حالده، قرالیچه (ایزابله) ایله طرفدارلرینك تزویراتیله نفی اولندقدن صکره، عودتلرنده قرالیچه‌یی برادری‌اولان فرانسه قرالنك نزدینه‌قاچغه مجبوراتمشلرسه‌ده، مؤخراً قرالیچه انکلتره‌یه عودتله مومی‌الیهمایی قتل ایتدیرمشدر.

اسپنسر (Ed. Spenser) — ادموند انکلیزمشاهیر شعراسندن‌اولوب، ۱٥٥۰ تاریخنده لوندره‌ده طوغمش، و ۱٥۹۹ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ منظومه‌سیله بعض منظوم تیاترولری وسائر اشعاری واردر.

اسپوراده (les Sporades) آطه‌لری جزایر بحرسفیددن سیسام ایله ردوس آره‌سنده بولنان کوچك آطه‌لره ویریلن اسمدر . بو اسم لسان یونانیده «طاغنیق» دیمك اولوب، مذکور آطه‌لر وضعیتلرینه بناءً بو اسمله تسمیه اولنمشلردر. جزایر مذکوره قاربوط، بطنوز، لریوز، قالیمنوز، استانکوی، اوستراپالیه، هرکیت، انجیرلی، ایلیاکی، کربه وقاشوط آطه‌لرندن عبارتدر. زمان قدیمده خیلی معمور واهالیسی متمدن بولنمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده اهالیسی فقیر ویکنا مدار تعیشلری اولان سونکر تجارتی دخی برطاقم محتکرلرك الینه منحصردر. [هربرینك اسم مخصوصنه و«جزایر بحر سفید» ماده‌سنه مراجعت.] — یونان دولتی بو اسمی موره شبه جزیره‌سی سواحل شرقیه‌سی قربنده طاغنیق بر حالده بولنان اسپچه (سودلیجه)، ایدره (چاملیجه) ، پوروس، قولوری واکینه آطه‌لرینه ویرمشدر . [اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

اسپورینه (Spurinna) اسکی روما شعراسندن و شردارلرندن اولوب ، میلادك ۲۳ تاریخنده طوغمش و(دومیتیان)ك زماننه‌دك یاشامشدر . (ویتلوس) ه قارشی (اوتون) ك طرفنی التزام ایده‌رك، برچوق محاربه‌لر قزانمش؛ و(سپاسیان) زماننده بعض مساند عالیه‌یه ترفیع اولنمشیدی . بعض اشعار ومنظومه‌لری باقیدر.

اسپوسیپ (Speusippe) اسکی آتنه حکماسندن اولوب، افلاطونك یکنی وشاکردی ایدی . قبل المیلاد ۳٤۷ تاریخنده آقادمیا مدرسلکنده حکیم مشار الیهه خلف اولوب، ۳۳۹ده وفات ایتمشدر. مذهب فلسفیسی پك‌ده معلوم اولمیوب ، آنجق فیثاغوراسك مذهبنه مائل بولنمش اولدیغی مرویدر. حست وحدت طبعیله عشرته اولان ابتلاسی شهرت حکیمانه‌سنه نقیضه کثیر مشیدی.

اسپولتو (Spoleto) ایتالیانك (اومبریا) ایالتنده و رومانك ۱۲۰ کیلومتره شمالنده (ماروجا) نهری اوزرنده بر شهر اولوب ، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، برقلعه‌سی، کوزل بر کلیساسی، بر بیوك کوپریسی، بر صو یولی و بعض ابنیهٔ عتیقه بقیه‌لری واردر . قدیم بر شهر اولوب ، مشهور آنیبالك تعرضاتنه‌قارشی ثباتکارانه مقاومت ایتمشیدی. شهر پك‌واسع ایسه‌ده، سوقاقلری طار وغیر منتظمدر. یقین‌وقتلره قدر بر دوقه‌لق صورتنده اداره‌اولنوردی.

اسپونتینی (Spontini) ایتالیانك اك‌مشهور بسته‌کارلرندن اولوب ، میلادك ۱۷۷۸ تاریخنده (یسی) قربنده (مایولاتی) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرمدت ناپولی، روما، فلورانسه وونديكده اجرای صنعت ایتدکدن صکره ، ۱۸۰۳ تاریخنده پارسه کیده‌رك، بربرینی متعاقب ترتیب ایتدیکی بعض تیاترو منظومه‌لرینك بسته‌لریله کسب صیت وشهرت ایتمش ؛ وبرمدت پروسیه‌ده امرار اوقات ایدوب ، بعده پارسه عودتله، ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر.

اسپوهن (Spohn) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب ، ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده (دورتموند) ده طوغمش، و۱۸۲٤ ده وفات ایتمشدر. تاریخ و جغرافیایه وادبیات عتیقه‌یه دائر برچوق اثرلرله اسکی مصریونك لسان واخلاقنه دائر برکتاب یازمش ؛ واسکی یونان ولاتین مؤلفلری آثارندن بعضیسنی نشر ایتمشدر.

اسپیچبرغ (Spitzberg) یعنی « سیوری طاغ» بحر منجمد شمالیده بر جزایر مجتمعه هیئتی‌اولوب، باشلیجه اوچ بیوك وبرقاچ کوچك آطه‌لردن مرکبدر . اك بیوكلری اولان نفس اسپیچبرغ ونام دیکرله (یکی فریسلاند) آطه‌سی غربده و(شرق شمالی آطه‌سی) ایله (شرق جنوبی آطه‌سی) دخی بونك شرق طرفنده در . بو آطه‌لر ۷٦° ایله ۸۰° ۳۰′ عرض شمالی و ۵° ایله ۲۲° طول شرقی آره‌سنده واقع اوله‌رق، (فرانسوآ یوسف) آطه‌لرندن صکره آوروپانك اك شمالی یریدر. (غرونلانده)ایله آوروپانك سواحل شمالیه‌سی وسیبریانك سواحلی آره‌سنده بولنورلر. بو آطه‌لرده برودت درجهٔ نهایتده اولوب ، قیشین اوچ آی متمادیاً کیجه‌اولدیغندن، اهالی‌بولنمیوب، یالکز یازین آوروپای شمالیدن بالینه ودکیز کوپکی آوینه کیدن کمیجیلر ساحللرینه یناشیرلر. اوچ آی سورن اوزون کیجه اثناسنده یالکز فجرشمالی کاه کاه اورته‌لغی تنویر ایدر. کونش بوقدر اوزون برغیبوبتدن صکره افقك برکنارندن براوجنی کوستره‌رك برقاچ دقیقه سورن برکوندوز حاصل اولور، وکونلر کیتدکجه اوزایه‌رق، نهایت اوچ آی سورن بوغریب ایلك بهاردن صکره، کونش افقك اطرافنده دائراً مادار دونه‌کله،

وکیندکجه سمت الرأسه طوغری یوکسلمکه باشلایه‌رق، صرف کوندوزدن عبارت بریاز موسمی پیدا اولور . اوچ آی متمادیاً کونشك اصلا غروب ایتمه‌مسی حسبیله، بوموسمده قطب شمالی‌یه اوقدر قریب اولان بویله بر یره کوره تصور اولنه‌میه‌جق صورتده صیجاق اولوب، کیلرك قطرانلری اریمکه باشلارسه‌ده، مذکورآطه‌لرك یالکز ٤٥٧ متره‌دن آشاغی اولان یرلر میدانه چیقوب، بوندن زیاده ارتفاعلری اولان طاغلر ینه قار و بوزله مستور قالیر. بوقار وبوزلر اوزاقدن ١٥ کونلك آی کبی پارلیوب، قارلرك آره‌لرنده قیرمزیمتراق بعض غرانیت قیالری دخی لمعه‌پاش اولمغله، منظره‌یه بشقه بر حسن ولطافت ویررلر . دکیز اوتلری غایت بیوك واوزون اولوب، سطح بحری اورترلر، وساحله قریب اولان آلچق یرلر کلنجك چیچکی کبی رنکلری غایت پارلاق برطاقم چیچکلرله تزیین اولنور. او موسمده بالینه‌لرله (فوق) و (مورس) دنیلن جسیم حیوانات بحریه آطه‌لرك اطرافنه هجوم ایتدکلری کبی، بیاض آیلر دخی طولاشمغه وملیونلرجه دکیزقوشلری اوچشمغه باشلارلر . بو اوچ آیلق کوندوز و یازدن صکره، کونش ابتدا بر قاچ دقیقه غائب اولوب، غایت قیصه برکیجه ودها طوغریسی اقشام وقتنده وشفقدن اولجه کوردیکمز بر آلاجه قرانلق حاصل اوله‌رق، کیجه‌لر کیندکجه اوزامغله، نهایت ینه اوچ آی سورن بوعجیب صوك بهاردن‌صکره، شمسك بسبتون غیبوبتیله، اوچ آیلق برکیجه وقیش موسمنه کیریلیر. قیشك تقریبله برابر اورته‌لق قاروبوزله اورتیله‌رك، دکیز دخی کاملاً طونار، وحیوانات بحریه اولجه چکیلوب، برتنهالقدر اورته‌لغی قاپلار. بوحالی سیر ایتمك ایچون بوزلرك اورته‌سنده قالمق تهلکه ودهشتنی کوزه آلان کمیجیلر او اوچ آیلق کیجه قرانلغی اورته‌سنده وقت وقت فجر شمالینك حیرت افزا شکل ورنکلرله اورته‌لغی یعنی افق احاطه ایدن قار وبوزلری غریب برصورتده تنویر ایتدیکنی کوررولر. بو آطه ١٥٥٣ تاریخ میلادیسنده (ویلوغبی) اسمنده بر انکلیز قپودانی طرفندن کشف اولنه‌رق، (شرق غروئنلانده) تسمیه اولنمشیدی. بعده ١٥٩٥ تاریخنده (بارغ) و (قورنلیوس) اسمنده ایکی فلنکلی قپودان دخی بوآطه‌ره اوغرایه‌رق، وکشفلری شرفنی اوستلرینه آله‌رق، طاغلرینك سیوریلکنه بناءً (اسپیچبرغ) اسمیله تسمیه ایتمشلردر. بوطاغلرك اك یوکسکی ١٠٠٠ متره ارتفاعنده بولندیغی جزایر مذکوره‌ده اخیراً صورت مکمله‌ده تجربیات وتحقیقات فنیه اجراسیله مکمل خریطه‌لرینی تنظیم ایدن (دوتر) و (نوردنسکولد) اسملرنده ایکی اسوجلی قپودانك جملهٔ تحقیقاتندندر . غرائبدن اوله‌رق، بوآطه‌لرك پك متعدد اولان قوی و لیمانلرینه دکیز کلیتلی مقدار اودون آتیور.

اسپیره (Speyer وآلمانجه Spire) باویره‌ده (پالاتینات) ایالتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، مونیخك ٢٦٤ کیلومتره شمال غربیسنده و (رین) ایرماغنك ساحل یساریسی قربنده اوله‌رق (اسپیره) چایی اوزرنده واقع و ١٤٥٠٠ اهالیی جامعدر. مشهور برکلیساسی، مکتب اعدادیسی، تجارت، زراعت واورمان مکتبلری، نباتات باغچه‌سی، خیلی فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. اسپیره عن اصل (آوغوسته نمتوم) شهرینك قربنده بر کوی ایکن، ١٠٨٤ تاریخ میلادیسنده بو کوی توسیع اولنه‌رق، شهر ایله برلشمش؛ واو وقتدن بری شهر مذکور بواسمله تسمیه اولنمشدر . پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مسائلك حلیچون بو شهرده دفعاتله مجلس عقد اولنمش، و سائر وقوعات مهمهٔ تاریخیه یچمشدر.

اسپیریتوسانتو (Espirito-Santo) یعنی «روح القدس». آمریقای جنوبیده برازیلیانك بر ایالتی اولوب، جنوبنده‌کی (ریویانیرو) وشمالنده‌کی (باهیا) ایالتلری آره‌سنده واقع وساحل بحر بویجه ممتددر. ١٨°٥′ ایله ٢١°١٩′ عرض جنوبی و ٤١°٣٥′ ایله ٤٤°٥٠′ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ٣٨٥ وشرقدن غربه اولان عرضی دخی ١٢٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٤٨٣٩ مربع کیلومتره، واهالیسی ١٠٠٧١٧ کشیدن عبارتدر . بو ایالتك اکثر محللری الآن مجهول ومعطل اولوب، علی الخصوص شمال جهتنده (آیمورس) سلسله‌سندن تفرع ایدن طاغلر آره‌سنده‌کی وادیلر بالطبع کورمه‌مش اورمانلرله مستور، و (بوتوقودو) تعبیر اولنان اهالیٔ اصلیه اقوام وحشیه‌سیله مسکوندر. ساحله قریب اولان یرلرینك دخی اکثریسی بطاقلق حالنده‌در . بوایالتك اك بیوك نهری (ریودوچه) ایر-

ماغی اولوب ، ایالت مذکوره‌نك جهت شرقیه‌سنده بولنان (میناس جرائس) ایالت واسعه‌سندن اینه‌رك، موضوع بحثمز اولان ایالتی همان اورته‌سندن شق ایدر. بوایرماغك سیر سفائنه صالح برحاله وضعیچون شمدی‌یه قدر اولنان مساعی نتیجه‌سز قالمش اولدیغی کبی، بونك شمال وجنوبنده آقان دیکر متعدد نهرلرك دخی منصبلرنده قوم سدلری بولندیغندن ، هیچ برنده سیرسفائن میسر اوله‌مامشدر. اك اول (اسپیرتوسانتو) اسمیله تسمیه اولنان قوی "٥٠' ١٨° ٢٠ عرض جنوبی و"٤٣' ٣٨° ٤٢ طول غربیده واقع اولوب، لیمانلری پك آزدر، وهیچ بری صاغلام دکلدر . آنجق (ویقتوریا) اسکله‌سندن (میناس جرائس) ایالتنك ایچ طرفلرینه طوغری دردست تمدید اولان دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی خیلی تسهیل ایتمشدر. زراعتی پك کری اولوب، شکر، پاموق، قهوه وسائر محصولاتدن عبارت اولان تجارتی باشلیجه (سانته ایزابل) ، (سانته لئوپولدینه) و (ریو نووو) اسکله‌لرنده‌کی آلمان مهاجرلری طرفندن اجرا اولنور . اهالیسی پورتکیز ایله یرلیدن متولد ملز بر جنسدر . نشر معارفه زیاده‌سیله غیرت اولنوب ، ایالت وارداتنك بر ربعی مکاتبه تخصیص‌اولنمشدر. ایالت درت قضادن مرکب اولوب، بونلر دخی مرکزده بولنان (ویقتوریا) ایله بونك جنوبنده‌کی (رئیس‌ماغوس) و(سان ماتوس) وشمالنده‌کی (ایتاپه میریم) قضالرندن عبارتدر . مرکز ایالت (اسپیریتوسانتو) قوینك ساحل جنوبیسنده واقع (اسپیریتو سانتو) قصبه‌سی اولوب، ایالت دخی بونك اسمیله‌تسمیه اولنمشدیسه‌ده، اخیرا (ویقتوریا) اسکله‌سی مرکز اتخاذ اولنمشدر .

اسپیریدیون { یاخود اسپیریدون (Spiridion) (Σπιρίδων) خرستیانلرك اعزه‌سندن معدود اولوب، قبریسده طوغمش ، واو وقت (ترمیتونته) تسمیه اولنان (لفقوشه) متره‌پولیدی اولوب ، میلادك ٣٤٨ تاریخنده وفات ایتمشدر . سوریلره اغنامه مالك اولوب ، بالذات چوبانلق ایدردی . حتی متره‌پولید اولدقدن صکره دخی قویونلریله اوغراشمقدن واز کچمه‌مشیدی . ابتدای حالنده متأهل اولوب، برقیزی دخی دنیایه کلمش‌ایکن، طریق رهبانه سلوك ایتدکدن صکره قاریسیله قرداش کبی‌یاشامشدی . ازنیق و (ساردیك) مجلس روحانیلری اعضاسی میانده بولنمشدی . غالریوسك خرستیانلره قارشی اولان تعقیباتی صره‌سنده صاحب ترجمه معادنده زجرا ایشلمکه محکوم‌اولمش، وبرکوزی دخی چیقارلمشیدی. قدیدی الیوم (قورفه) جزیره‌سنده موجود اولوب، جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك بوکا اعتقادلری برکالدر . بو قدیدك (صاری صالتیق)ك قدیدی اولدیغنه اعتقاد ایدن بعض اهل اسلام دخی واردر. یورطیسی کانون اول افرنجینك ١٤ نده اجرا اولنور.

اسپیلمان { (Spielmann) آلمانیانك مشاهیر کیمیویوندن اولوب ، میلادك ١٧٢٢ تاریخنده اسٹراسبورغده طوغمش، و١٧٨٣ ده وفات ایتمشدر . سودك تحلیلاتنه وآلساسده‌کی نباتات سمیه‌یه دائر بعض کشفیات و تجرباتی و کیمیا واجزاجیلغه دائر برقاچ تألیفی واردر .

اسپینال { (Espinal) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ممالك مجتمعه‌سنك(تولیما) جمهوریتنده، (نیوه) شهرینك ١٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده و (ماغدالنه) نهرینك ساحل یسارندن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

اسپینل { (Espinel) اسپانیانك مشاهیر شعراسندن اولوب ، مشهور (سروانتس) ك احباسندن ایدی . میلادك ١٥٤٤ تاریخنده غرناطه مضافاتندن رونده (یعنی رنده) شهرنده طوغمش ، و١٦٣٤ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه‌لری وبرچوق اشعاری واردر.

اسپینوزه { (Spinoza) آوروپانك اعاظم حکماسندن اولوب، پورتکیزدن طرد اولنمش بر یهودی عائله‌سنه منسوب اوله‌رق، ١٦٣٢ تاریخ میلادیسنده فلنكك (آمستردام) شهرنده طوغمش؛ واجدادی دینه تبعیت ایتمش ایسه‌ده، بعده (دقارت) و سائر حکمانك رأینه تابع اولمغله ، دین یهودك آیینلرینه رعایت ایتمدیکندن ، خاوره‌دن طرد اولنه‌رق، دینداشلرینك خصومتنه مظهر اولمغله ، (باروخ) اسمنی (بندتو) یه تحویل ایده‌رك، هیچ بر دینه تابع اولمقسزین، آمستردام جوارلرنده انزوایه چکلمشیدی. اوراده بر مدت مطالعه وتألیفله اوغراشدقدن صکره، (لید) ه وبعده (لاهای) ه کیده‌رك،

١٦٧٧ تاريخنده، هنوز ٤٥ ياشنده اولديغی حالده، بو شهرده تورم ايدوب، وفات ايتمشدر. اسپينوزه‌نك كنديسنه مخصوص برفلسفه‌سی اولوب، افكار حكيمانه‌سی صوفيونك فكرينه قريبدر. غير متناهی وفكر محضدن عبارت اوله‌رق بتون كائناتی احاطه ايتمش بر روح عظيم يعنی بر الله اولديغنه اينانه‌رق، سائر موجودات ومخلوقاتك بو روح عظيمك ابراز ايتديكی اشكال وصور مختلفهٔ ظاهريه‌سندن بشقه برشی اولمديغنی، والحاصل اللهدن بشقه برشی موجود اولميوب، وحدانيت الهيه‌نك كافهٔ موجوداتی شامل وحاوی اولديغنی التزام ايديور. فلسفه‌يه متعلق لاتين لساننده متعدد تأليفاتی و (ليپنيچ) كبی اعاظم حكما ايله مخابراتی واردر. آثاری دفعاتله طبع، وآوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. فنلون و سائر بعض مؤلفلر اسپينوزه‌نك فكر ومسلكنی جرح يولنده بعض كتابلر يازمشلردر.

اسپينهاسو (Espinhaço) آمريقای جنوبيده (برازيليا) نك (ميناس جرائس) ايالت واسعه‌سنده برسلسلهٔ جبال اولوب، (مانتيكيرا) سلسله‌سيله مربوطدر. جنوبدن شماله طوغری ممتد اولوب، (ريودوچه) ايله (سانفرانچيسقو) ايرماقلرينك حوضه‌لرينی تفريق ايديور. بوسلسله‌نك صيرتنه قريب اوله‌رق غربی مائله‌سنده (بارباسنه)، وشرقی مائله‌سنده دخی (اوروپرتو)، (قونيسائو) و (سرو) شهرلری بولنيور. ٤٠٠ كيلومتره‌لك محاده بو استقامتی محافظه ايتدكدن صكره، ١٨° عرض جنوبی جوارنده شرق شماليه طوغری دونه‌رك، و (باهيا) ايالتی ايچنده برطاقم قوللرصاله‌رق، (سان روق) برونه منتهی اولور. بوسلسله برازيليانك اك يوكسك محلی اولوب، اتكلرندن نبعان ايدن صولر برازيليانك هر طرفنه طوغری آقار. اك يوكسك ذروه‌سی اولان (ايتاتيايا) طاغنك ٢٩٩٤ متره ارتفاعی واردر. — پورتكيزك جهت جنوبيه‌سنده دخی بو اسمله بر كوچك سلسله بولنوب، (مونشيق) سلسله‌سنه مربوط بر تپه‌لر تسلسلندن عبارت اولديغی حالده، (سنت وينسان) برونه منتهی اولور.

استاتيره (Statira) ايران حكمداری مشهور دارانك همشيره‌سی و زوجه‌سی اولوب، دارانك آياشده‌كی مغلوبيتنده بيوك اسكندرك الينه اسير دوشمش، ومشار اليهدن پك انسانيتكارانه معامله كورمشيدی. — بونك ينه استاتيره اسمنده برقيزی وار ايدی، كه اسكندر هنددن عودتنده تزوج ايتمشدر. اسكندرك وفاتندن صكره، قيصقانجلق سائقه‌سيله اورتاغی (روخسانه) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

استاتيوس (Statius) اسكی رومانك هزلياتله اوغراشان شعراسندن اولوب، ميلاددن ايكی عصر اول برحيات بولنمش؛ و ٤٠ قدر مضحكه يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لری بولنه‌بيلمشدر.

استاتيوس ياخود استاس (Statius, Stace) اسكی روما مشاهير شعراسندن اولوب، ميلادك ٦١ تاريخنده ناپولی شهرنده طوغمش، و ٩٦ ده وفات ايتمشدر. برحيات ايكن پك چوق شهرت بولوب، مدح ايتديكی بعض اكابرك احسانلرينه نائل اولمشيدی. برقاچ منظومه‌سی ومدح وتبريكه متعلق برچوق قصايدی واردر. آثاری موجود اولوب، برقاچ جلددن مركب اوله‌رق دفعاتله طبع اولنمشدر.

استاده (Stade) پروسيه‌نك (هانووره) ايالتنده، (البه) ايرماغنك ساحل يساری قربنده اوله‌رق (اشوينكه) نهری اوزرنده مستحكم بر قصبه واسكله اولوب، (هانووره) نك ١٠ كيلومتره شمالنده و (هامبورغ) ك ٣٢ كيلومتره غربنده واقع و ٩٠٠٠ اهاليی جامعدر. مكتب اعداديسی، دار المعلمينی، سواری مكتبی، ترسانه‌سی وسفاين دستگاهی واردر. وقتيله سربست ومستقل برشهر اولوب، بعده بر قونتلق مركزی اتخاذ اولنمش، ودفعاتله اسوجليلرله دانيمارقه‌ليلرك الينه چكمشدر.

استارغارد (Stargard) آلمانياده بو اسمله «يكی» و «اسكی» اوله‌رق ايكی قصبه واردر. (يكی استارغارد) پروسيه‌نك (پومرانيا) خطه‌سنده و (استتن) شهرينك ٣٢ كيلومتره شرقنده واقع اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسی، مكتب اعداديسی، صنايع مكتبی، چوخه وساقسونيه فابريقه‌لری، دباغخانه‌لری وذخاير تجارتنه مخصوص بازاری واردر. وقتيله (آشاغی پومرانيا) ايالتنك مركزی بولنمش، و ١٧٥٨ ده روسيه‌نك الينه چكمشيدی. — (اسكی استارغارد) ايسه (مكلنبورغ) بيوك دوقه‌لغنده و (استرليچ) ك ٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بركوچك

قصبه اولوب، آنجـق ١٢٠٠ اهـالیسی واردر.

استارووه (Starova) آرناؤدلقده مناستر ولایتنك كوریجه سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، اوخری كولنك ساحل جنوبیسنده، كوریجه‌نك ٢٥ كیلومتره شمالنده غایت كوزل بر موقعده واقع و ١٦٠٠ اهالیی جامعدر. بر جامع شریفیله برتكیه‌سی وبرصبیان مكتبی واردر. بو قصبه‌نك بر ساعت قدر شمال غربیسنده وینه كول كنارنده (پوغرادچ) اسمیله ١٨٠٠ اهالیی جامع دیكربرقصبه دها واردر. — استارووه قضاسی اوخری كولنك جهت غربیه‌سندن عبارت اوله‌رق، ٩٩ قریه و ٤ چفتلكی حاوی اولوب، ١٩٤٠٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك یالكز ٣٠٠٠ قدری خرستیان و قصوری كاملاً مسلم وجمله‌سی آرناؤددر. قضانك محصولات ارضیه‌سی باشلیجه بغدای وآرپه ایله حبوبات سائره‌دن عبارت اولوب، طاغلرنده میشـه و چام آغاجلرینی حاوی خیلی اورمانلری ومرعالری دخی واردر.

استاریه (Starja) آرناؤدلقده مناستر ولایتنده كوریجه سنجاغنك قولونیه قضاسنده بیوجـك بر قریه اولوب، ١٠٠٠ قدر اهالیسی وبر مكتبی واردر.

استاس [«استاتیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استانبول ونام دیكرله قسطنطینیه (Constantinople) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك پایتختی اولوب، دنیانك اڭ مشهور وموقعاً اڭ كوزل شهرلرندندر.

موقع وتقسیماتی — استانبول شهر عظیمی باشلیجه درت قسمدن عبارت اولوب، بونلرك بری نفس استانبول ایله بونك سوری خارجنده بولنان ایوب، وسائر برقاچ محله‌یی ومرمره ساحلنده اولان مقری كوی وآیاستفانوس قریه‌لرینی جامعدر؛ ایكنجیسی نفس استانبولدن خلیج قسطنطینیه ایله یعنی كاغدخانه خلیجی ایله آیرلمش وایكی كوپری ایله ربط اولنمش اولان غلطه وبك اوغلی قسمی اولوب، خلیج طرفندن قاسم پاشا وخاص كویی، قره‌طرفندن فری كوی وشیشلی یی، بوغاز جهتندن طوپخانه، فندقلی، قباطاش وبشكطاش محله‌لرینی جامعدر؛ اوچنجیسی نفس استانبولدن وغلطه جهتندن استانبول بوغازیله ومرمره دكزینك براوجیله آیرلمش اولان اسكدار وقاضی كویی جهتی اولوب، قزل طوپراق، ارن كوی، چاملیجه، بولغورلی وسائر جوار قریه‌لری دخی جامعدر؛ دردنجیسی بوغاز ایچندن عبارت اولوب، آوروپا ایله آسیا سواحلی آره‌سنده ممتد اولان استانبول بوغازینك ایكی طرفنده كوزل یالیلری وكوشكلری حاوی اولان قریه‌لری جامعدر، كه بونلرك باشلیجه‌لری روم ایلی ساحلنده: اورته كوی، آرناؤدكویی، ببك، روم‌ایلی حصاری، امیركان، استنیه، ینی كوی، طرابیه، بیوكدره، صاری یر وروم‌ایلی قواغی؛ وآناطولی ساحلنده دخی: قوزغونجق، بكلربكی، چنكل كویی، وانی كویی، قندیللی، آناطولی حصاری، قانلیجه، چبوقلی، انجیر كویی، بكقوز وآناطولی‌قواغیدر. مرمره دكیزنده‌كی بیوك آطه، هكبه‌لی، قینه‌لی و بورغاز آطه‌لری دخی استانبولك مشتملاتندن عد واعتبار اولنسه بجادر.

بو وجهله استانبول آوروپا ایله آسیا قطعه‌لرینك همان برلشـه‌جك قدر بربرلرینه تقرب ایتدكلری بر نقطـه‌ده وقره دكیزله آق دكیز كبی ایكی بیوك بحرك محل تلاقیسنده واقع اولوب، آوروپا وآسـیا اقوام واممنك مركز اجتماع واختلاطی اولان برموقع مهمده تصادف ایتمش اولمغـله، بحق عالمك مركزی اولمق استحقاقنی حائزدر. شهرك هرطرفنـه كیرمش اولان دكیزلرك لطافتی، اطرافنده‌كی محللرك كوزللكی، میاه جاریه‌سی، اقلیم وهواسـنك نفاستی والحاصل احوال طبیعیه‌سنك هرجهتی بوشهری غبطه انداز عالم ایتمكه كافیدر.

نفس استانبول مثلث الشكل برشبه جزیره اوزرنده اولوب، بو مثلثـك رأس زاویه‌سی شرقه طوغری ممتد وبرطرفدن مرمره‌یه برطرفدن دخی بوغاز ایچنه ناظر اولان سرای برونی، واسـاس زاویه‌سی شمال غربی جهتنده كاغدخانه خلیجیله مرمره دكیزی آره‌سنده ممتد وسور وخندقله محدود اولان حدود بریه‌سی اولمق اوزره، شمـال شرقی جهتنده اولان بر ضلعی خلیجله و جنوب جهتنده‌كی ضلع دیكری دخی مرمره دكیزیله محاطدر. موقعی یدی تپه‌دن عبـارتدر: بو تپه‌لرك بری سرای برونده اولوب، اوزرنده طوپ قپو سرای همایونیله، آیاصوفیه وسلطان احمد جامع شریفلری وعدلیـه واوقاف دائره‌لرینی حاوی بیـوك دائره بولنیور؛ ایكنجیسی نور عثمانی جامعیله چنبرلی

طاشك موقعنى حاوى اولوب، ديوان يولى صيرتيله برنجيسنه مربوطدر؛ اوچنجيسى سلطان بايزيد و سليمانيه جامع شريفلريله باب سرعسكريى و يانغين قله‌سنى حاوى اولوب، استانبولك الڭ يوكسك محليدر؛ دردنجيسى فاتح جامع شريفنك موقعندن عبارتدر؛ بشنجيسى سلطان سليم جامع شريفيله چهارشنبه محله‌سنى حاويدر؛ آلتنجيسى بلاطك اوستنده‌در؛ يدنجيسى دخى يدى قله جهتنده‌در. بووجهله بوتپه‌لرك آلتيسى بربرلرينه مربوط اوله‌رق، سراى بروندن ايوبه قدر خليج ساحليله متوازياً بر صيرت تشكيل ايدرلر. بوصيرت ايله يدى قله جهتنده كى تپه آره‌سنده ايكى طرفدن اوزانان بايرلر محل تلاقيسنده بر وادى تشكل ايدوب، لانغه بوستانلرينه منتهى اولور، وايكى جهتنده كى ار-تفاعك صولرندن بر كوچك دره دخى تحصل ايدر. غلطه دخى بر تپه‌نك اتكنده واقع اولوب، تپه‌نك اوستنده غلطه قله‌سى، وبوتپه‌دن باشلايه‌رق ايچرى‌يه طوغرى اوزانان صيرتلرك اوزرنده بك اوغلى وسائر محله‌لر بولنور. اسكدار ايله بوغاز ايچنك ايكى طرفى دخى باير محللرده واقعدر. اسكدار اوستنده بولنان بيوك وكوچك چاملجه تپه‌لريله دها ايلريده واقع عالم طاغى وقايش طاغى قره دكيزدن كلن پويرازك شدتنى كسه‌رك، غرب جنوبى اتكلرندن دكيزه قدر ممتد اولان طالغه‌لى وبايرميسى بر اووه ايله بونك قارشيسنده واقع آطه‌لرك هواسنه كسب اعتدال ايتديريور.

هر نه قدر اصل شهر نفس استانبول ايله غلطه وبك اوغلى واسكداردن عبارت اولوب، كرك بوغاز ايچى وكرك قاضى كويى ومضافاتى شهره مربوط قريه‌لر حكمنده اولمغله، اكثر خريطه‌لرده شهرك طول وعرضى آره‌ده كى دكيزلرله برابر ۱۰ كيلومتره قدر كوستر-يليورسه‌ده، بر طرفدن آياستفانوسدن روم ايلى وآنا-طولى قواغنه وبر طرفدن دخى فرى كوينه‌دن ارن كوينه قدر همان هيچ بر يرده اولر ومحله‌لر منقطع اولمديغندن، استانبول شهرى بوندن چوق دها وا-سعدر، واصل شهرك خارجنده كى قريه ومحله‌لر كيندكجه توسع ايده‌رك، بربرلريله وشهر ايله اولان ارتباطلرى كوندن كونه تزايد ايتمكده اولديغندن، بونلرك دخى شهرك محله‌لرندن عد اولنملرى طبيعيدر.

استانبولك مركزى اعتبار اولنان آياصوفيه موقعى ٤۱°۰′۱٦″ عرض شمالى ايله ۲٦°۳۸′۵۰″ طول شرقيده واقعدر.

ابنيهٔ مشهوره‌سى. — استانبولك الڭ مشهور والڭ بيوك بنالرى جوامع شريفه‌سيله سراى همايونلرى وبعض ابنيهٔ ميريه‌سيدر. نفس استانبولده ۵۰۰ وجوارلرنده ۳۲٤ كه جمعاً پايتختده ۸۲٤ جامع شريف موجود اولوب، بونلردن استانبولده آياصوفيه، سلطان احمد، نور عثمانى، سلطان بايزيد، سليمانيه، شهزاده باشى، فاتح، سلطان سليم، يكى جامع ولاله‌لى جامعلرى غايت جسيم ومصنع اولوب، سلاطين عظام عثمانيه‌نك الڭ بيوك خيراتندندر. استانبول جهتنده آق سرايده كى والده جامعيله خواجه پاشا، محمود پاشا، كدك پاشا، كوچك آياصوفيه، جراح پاشا، قوجه مصطفى پاشا وسائر برچوق بيوك جوامع شريفه بولنديغى كبى، غلطه‌ده كى يكى جامع، طوپخانه وجهانكير جامعلرى، طولمه باغچه‌ده والده جامعى، يلديز سراى همايونى جوارنده پادشاه زمان سلطان عبد-الحميد خان حضرتلرينك بنا كرده‌لرى اولان اورخانيه وحميديه جامعلرى، اورته كوى جامعى، اسكدارده والده جامع شريفيله اسكله جامعى وآيازمه جامعى تعبير اولنان جامعلر، سليميه جوارنده كى سلطان سليم جامعى، بكلر بكى جامعى، حضرت ايوب انصارى تربه‌سى اتصا-لنده كى جامع شريف وبونلره مماثل برچوق بيوك جوامع شريفه دخى ذكره شاياندر.

جوامع شريفه‌دن صكره فن معماريجه ذكره شايان اولان ابنيه سراى همايونلر اولوب، كلخانه‌ده اندرون همايون دائره‌سيله قصر همايون وخزينهٔ همايون دائره-سيله ضربخانه وموزه‌خانه اتخاذ اولنان چينيلى كوشك وسائر بعض دوائر عتيقه سراى همايونك اليوم مو-جود بقاياسندندر. بو دوائرك اطرافنده جسيم وپك اسكى آغاجلرى حاوى برطاقم باغچه‌لر وميدانلر بو-لنوب، استانبولك الڭ كوزل موقعنى تشكيل ايديورلر. استانبولك فتحنى متعاقب فاتح حضرتلرى اليوم باب سرعسكرينك بولنديغى محلده اسكى سراى ناميله معروف بر سراى همايون بنا ايدوب، برقاچ سنه صكره سراى بورنده كى سراى همايونى تأسيس، واورايه نقل بيور-مشيدى. بعده كلن سلاطين عظام بو سرايه برطاقم دائره‌لر علاوه ايده‌رك، خيلى توسيع ايتمشلر ديسه‌ده، سرايك اكثر ابنيه‌سى اخشاب اولمغله، مؤخراً محترق

اولوب، یالکز ذکر اولنان قسملری قالمشدر. بو سرایك شایان تماشا پك چوق آثاری واردر. طولمه باغچه، چراغان، یلدیز وبکلر بکی سرای همایونلریله کوك صو، بکقوز، کاغد خانه، اخلامور قصر همایونلری ایسه صوك وقتلرده بنا اولنه‌رق، طرز جدید اوزره وغایتله مصنع ومزیندر. بونلرك وعلی‌الخصوص یلدیز سرای همایوننك باغچه‌لری دخی پك واسع وغایت کوزلدر.

ابنیهٔ امیریه‌دن باب عالی، عدلیه دائره‌سی، باب سرعسکری، مالیه دائره‌سی، طاش قشله، ماچقه‌ده‌کی سلاحخانه سلیمیه قشله‌سی وبونلره مماثل خیلی ابنیهٔ جسیمه شهری تزیین ایدیور. ابنیهٔ خصوصیه‌دن دخی استانبولده مرحوم کامل وعالی ورؤف پاشالردن قالان قوناقلرله ایران سفارتخانه‌سی وبك اوغلنده آلمانیا وانکلتره سفارتخانه‌لریله دیکر بعض سفارتلر وبرقاچ اوتل ایله بعض چارشولر ذکره شایاندر.

حاملر دخی استانبولك اك بیوك ابنیه‌سندن اولوب، استانبولده ١٧٥ حمام بولنیور، که بونلرك اك بیوکلری محمود پاشا، جغال اوغلی، آیا صوفیه، خاصکی، خواجه پاشا، غلطه‌سرایی وسائره حاملریدر. خانلر دخی ذکره شایان ابنیه‌دن اولوب، موجود اولان ٣٤٤ خانك اك بیوکلری وزیر خانی، والده خانی، یلدیز خانی وسائره‌در. چارشوی کبیر دخی ابنیهٔ مشهوره‌دندر.

آثار عتیقه‌سی. — استانبولك اسکی قیصرلر زماندن قالمه آثاری پك آز اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری کلیسادن مبدل اولان بیوك وکوچك آیا صوفیه جامعلریله کل جامعی کبی بعض کوچك جامعلردن وبر قاچ ستون ایله بیك بر دیرك ویره باتان صهریجلرندن وبرده استانبولك اطرافنده‌کی سوردن عبارتدر. جوامع مذکوره زمان فتحندن بری دفعاتله زلزله‌دن وسائر اسبابدن قسماً خراب اولوب، عثمانلیلر طرفندن تعمیر وتجدید ایدلمش اولدقلرندن، ایچلرنده اسکی زماندن قالمه پك آز آثار بولنیور. ستونلر ایسه آت‌میدانده‌کی دیکیلی‌طاش ایله سلطان محمود تربه‌سی جوارنده‌کی چنبرلی‌طاشدن وابراهیم پاشا جامعی قربنده‌کی قیزطاشندن عبارتدر. مذکور ایکی بیوك صهریجدن یره باتان صهریجی الآن صو ایله مملو اولوب، بیك بر دیرك ایسه قورو وخالیدر. سور ساحل بوینجه قسماً تخریب اولنوب، قره طرفنده دخی خراب برحالده بولنیور. بو سور بیوك قسطنطین طرفندن بنا اولنه‌رق، بعده خلفلری طرفندن دفعاتله تعمیر وتجدید اولنمشیدی. قره طرفندن ٧ وساحلرده ١٤ قپوسی واردر. بو قپولرك اکثریسی الیوم موجوددر، وسور قالمیان یرلرده دخی اسملری باقیدر. اسکی قیصرلرك سرایلرندن تکفور سرایی دینلن محلده وسائر بعض یرلرده برطاقم پراکنده اثرلر واستانبولك بعض جهتلرنده برطاقم اسکی مزارلر دخی قالمشدر. اثنای فتحده ایرغاد بازاری جهتنده بولنمش اولان ایکی جسیم ستون مرور زمانله خراب اولوب، حرکت ارضدن ییقلمش، ویالکز برینك قاعده‌سی قالمشدر.

مکاتب ومدارس وکتبخانه‌لری — سلاطین عظام عثمانیه عادت قدیمه‌لری اوزره نشر معارف یولنده صرف همت ایدوب، هر بنا ایتدکلری جامع شریفك اتصالنده متعدد مدرسه‌لر وطلبهٔ علومك معیشتنه مخصوص عمارتلر تأسیس ایده‌رك، کلیتلی وقفلر تخصیص بیورمشلردر. سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك شهرك فتحنی متعاقب بنا کرده‌لری اولان جامع شریفك اطرافنده تأسیس بیورمش اولدیغی مدرسه‌لرده الیوم یوزلرجه طلبهٔ علوم تحصیل ایله مشغول اولوب، جامع شریف مذکورده تدریس علم ایدلمکده اولدیغی کبی، سائر سلاطین و وزرا وکبرا و دیکر اصحاب خیرك مدرسه‌لری دخی الیوم موجود ومعموردر. او وقتلرك رایجنه کوره مدرسه‌لرك ومدرسلرك مخصصاتی مع زیادة کافی اولدیغی کبی، اوقونان درسلر دخی مکمل اولوب، طب وهندسه‌یه وارنجه‌یه قدر اووقت معلوم اولان علوم وفنونك کافه‌سی تدریس اولنوردی. الیوم موجود مدرسه‌لر ١٦٤ عددنده‌در. تأسیسات خیریه دن بری دیکر مکاتب احداثنه دخی لزوم کوریله‌رك، جنتمکان سلطان محمود زماننده طبیه، حربیه، مهندسخانه و بحریه مکاتب عسکریه‌سیله بونلرك اعدادیه‌لری کشاد ایدلمش اولدیغی کبی، بعده مکتب سلطانی، مکتب صنایع، دارالشفقه، مکتب ملکیه، مکتب طبیهٔ ملکیه، اورمان مکتبی، برچوق مکاتب رشدیه، واخیراً مهندسخانهٔ ملکی،

مکتب حقوق، مکتب زراعت و تجارت، مکتب اعدادیٔ ملکیه، لسان مکتبی، صنایع نفیسه مکتبی، مکتب صنایع اناث وسائر نیجه مکاتب عمومیه ایله بر قاچ خصوصی مکتبلر کشاد اولنمشدر. استانبولده موجود مکاتب رسمیه واسلامیه‌نك مجموعی ٥٠٠ دن زیاده اولوب، بونلرك ١٢سی مکاتب عالیه، ٢٠سی ذکوره و ١١ی اناثه مخصوص مکاتب رشدیهٔ ملکیه، ٩ی مکاتب رشدیهٔ عسکریه، ٤ی مکاتب اعدادیهٔ عسکریه ودیگرلری مکاتب خصوصیه و ابتدائیه ایله صبیان مکتبلرندن معدوددر. ارمنی، روم، یهودی واجنبیلرك دخی ذکور واناثه مخصوص بر چوق مکتبلری واردر.

عمومی کتبخانه‌لر ٤٥ عددنده اولوب، بونلردن آیا صوفیه، نور عثمانی، فاتح، کوپریلی کتبخانه‌لری کبی بعضلری پك قیمتدار کتب عربیه ونسخ نادره‌یی حاویدرلر. بو کتبخانه‌لرك مجموعنده ٧٠٠٠٠ جلددن زیاده کتاب موجوددر. سرای همایون کتبخانه‌سنك حاوی اولدیغی بش‌اون بیك جلد کتب نادره ونفیسه بوعدده داخل دکلدر.

استانبولده السنهٔ مختلفه اوزره حروفات ولیطوغرافیا اوله‌رق ٤٨ مطبعه موجود اولوب، ٢٩ غزته نشر اولنور.

موزه‌خانه یکی آچیلوب، الآن توسع ایده‌مه‌مش، ورصد خانه ترقی‌یه یوز طوتمشدر. جمعیات علمیه‌دن اوله‌رق، یالکز بر جمعیت طبیه واردر.

خسته خانه وفقیرخانه‌لری. — حیدر پاشاده، مکتب طبیه اتصالنده، کومش صوینده، بکلر بکنده، زیتون بورنده وسائر طرفلرده بولنان عسکری خسته‌خانه‌لردن بشقه ٢ نسا وبر غربا خسته‌خانه‌سیله بر تیمارخانه وراهبه‌لرك اداره‌سنده بولنان بر قاچ اجنبی خسته‌خانه‌سی، روم وارمنیلره مخصوص برر خسته‌خانه، وینه خرستیان جماعتلرینه مخصوص بعض فقیرخانه‌لرله طول و بیوه قادینلره مخصوص بر دارٔه واسکدارده بر مسکینخانه واردر.

تکیه و زاویه‌لرله تربه و زیارتگاهلری. — استانبول وجوارلرنده ٣٠٠ قدر تکیه موجود اولوب، بونلرك اك بیوك و مشهورلری مرکز افندی وطوپقپو مولویخانه‌سیله غلطه مولویخانه‌سی، طوپخانه‌ده‌کی قادریخانه، سنبل افندی، طاش بورونی، پاشمق شریف تکیه‌سی وسائره در. هجرت نبویه‌نك برنجی قرننده ملوك بنی امیه طرفندن استانبولك فتحنه سریه‌لر سوق وشهر محاصره اولندیغی صره‌ده، حضرت ابو ایوب انصاری سورك خارجنده شهید اولوب، اسم شریفلریله مسمی محلده مرقدی کشف اولندیغی کبی، صحابه‌دن دیگر ١٧ ذاتك دخی خارج سورده شهید دوشوب، مرقد و یا مقام عالیلری استانبولده موجوددر. اولیای کرامدن وعزاة واعزه‌دن بر چوق ذواتك دخی مرقدلری بولنوب، استانبولك همان هرطرفی زیارتگاهلرله مملودر، وبو زیارتگاهلردن اکثریسنك یاننده جامع وتکیه وزاویه‌لر بولنمقده‌در. ابوالفتح سلطان محمد خان ثانیدن صکره‌کلن سلاطین عظام عثمانیه‌ایله افراد خاندانلرینك دخی تربه‌لری نفس استانبولده جوامع شریفه‌لری جوارنده وسائر محال مخصوصه‌لرنده‌در.

فابریقه ودستگاهلریله صنایع ومعمولاتی. — استانبولده میری‌یه عائد اوله‌رق مکمل ترسانه فابریقه‌لری ودستگاهلریله حوضلری بولنوب، سفائن میریه وتجاریه تعمیر ومجدداً دخی اعمال اولنور. طوپخانه‌ده دخی مکمل بر فابریقه بولنوب، طوپ وتفنك وسائر اسلحه اعمال وتعمیر اولندیغی کبی، زیتون بورنده بردمیرخانه وفشنگخانه دخی واردر. دائرهٔ عسکریه‌یه مربوط فسخانه نامیله بر چوخه فابریقه‌سی وبکقوزده بر دباغخانه موجوددر. اهالی‌یه وشرکتلره مخصوص فابریقه‌لر یوق حکمنده اولوب، یالکز بر جام فابریقه‌سیله بر قاچ طوغله وکرمیت فابریقه‌لری بولنیور. اسکدارده ال دستگاهلریله ایپکدن «چاتمه» تعبیر اولنور غایت کوزل و صاغلام برنوع قاشله سائر دوشمه‌لك ایپك قاشلر واستانبولده ایپك چارشفلر وایپلیکی اوروپادن کلن بعض قازمیرلر نسج اولنور. سراجلغه وسیمکشلکه متعلق شیلرله قیوجیلق، مرانغوزلق وسائر بوکبی بعض صنعتلر اجرا اولنیور.

تجارتی. — استانبول آوروپا ایله آسیا آره‌سنده برکلید حکمنده اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك بیوك اولمق لازم کلیورسه‌ده، بوصوك وقتلرده، برطرفدن

روسیه دمیر یوللرینك تا ایران وهند حدودینه قدر تقربی، برطرفدن سویش قنالنك کشادی، بر طرفدن دخی روم ایلنده‌کی ممالکك طوغریدن طوغری‌یه آوروپا ایله تجارت یوللری پیدا ایتملری استانبولك تجارتنی بشقه طرفلره چکمکله، بوشهرك اهمیت تجاریه‌سی خیلی‌تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه بیوك بر تجارتگاهدر، وبو دفعه آوروپا ایله دمیریولله کسب ارتباط ایتدیکی کبی، آناطولی دمیر یولی دخی بغداده طوغری ایلریلرسه، بو اهمیتك تضاعف ایده‌جکنده شبهه یوقدر. استانبول لیمانه یومی کلینلی یلکن کمیلری وواپورلر ایشلیوب، یدی سکز واپور قومپانیه‌سی دخی مقنن صورتده پوسته ایشلرلر.

وسائط اختلاطی. — استانبولك کرك دکیزله بربرندن آیرلمش و کرك براً مسافه‌لری بعید اولان محله‌لری بیننده هرساعت اختلاط وارتباطی تسهیل ایچون برچوق وسائط بولنوب، وسائط بحریه‌دن اوله‌رق، اوچ واپور شرکتی واردر، که بونلرك بری قباطاش واسکداردن باشلایه‌رق، کوپریدن بوغاز ایچنه ایشلین «شرکت خیریه»؛ ایکنجیسی کوپری درونه یعنی ایوب وخاصکویه قدر استانبول خلیجنه ایشلین «کوپری درونی شرکتی»؛ اوچنجیسی دخی مرمره دکیزی سواحلنده‌کی قریه‌لره و آطه‌لره ایشلین «شرکت مخصوصه» در. وسائط بریه‌دن اوله‌رق، غلطه ایله بك اوغلی آره‌سنده عربه‌لری بخار واسطه‌سیله زنجیر ایله چکیلیر بر تونل، وایکی دمیر یول ایله اوچ ترامووای واردر. ترامووایلرك بری استانبول جهتنده کوپری باشندن آق سرایه و اورادن ایکی‌یه آیریله‌رق بری طوپ قپویه ودیکری یدی قله‌یه منتهی اولور؛ ایکنجیسی غلطه جهتنده کوپری باشندن باشلایه‌رق ساحل بوینجه اورته کویه؛ اوچنجیسی دخی ینه غلطه‌نك مذکور محلندن بك اوغلنه چیقه‌رق، شیشلی‌یه قدر کیدر. دمیر یوللرك بری سرکه‌جی اسکله‌سندن باشلایه‌رق، یدی قله‌یه واورادن مقری کوی وآیاستفانوسه اوغرایه‌رق، روم ایلنه؛ ودیکری حیدر پاشادن باشلایه‌رق، قزل طوپراق وارن کوینه اوغرایه‌رق ازمید طریقیله آناطولی‌یه کیدر.

سوقاقلری، مسیره وتفرجگاهلری. — استانبولك سوقاقلری، اسکی شهر وقصبه‌لرك جمله‌سنده عادت اولدیغی کبی، طار وغیر منتظم اولوب، وقتیله یاپیا قالدیرملرندن عبارت بولنمشیکن، بعده آرابه‌لرك تکثری حسبیله، اکثریسی شوسه‌یه تحویل اولنمشدر.

بك اوغلنده بری بیوك و بری کوچك اولدقجه منتظم ایکی، وامیرکانك اوستنده، بیوکدره‌ده وچاملیجه‌ده برر عمومی باغچه بولنیور. آنجق اصل تفرجگاهلر شهرك خارجنده بولنان بعض طبیعی محللردر، که اکثریسی میاه جاریه‌یی ویا خفیف صولر منبعلرینی حاوی آغاجلق وچایرلق یرلردر. بونلرك اك مشهورلری: کاغد خانه، چاملیجه، فنار باغچه‌سی، چیرپیجی وولی افندی چایرلری، کوك صو وکوچك صو وبرده صاری یرك اوستنده‌کی کستانه صویی، فندیق صویی وچرچیر صوییدر.

صولری. — استانبولك اوزاقدن بندلرله کلیر بر قاچ صویی اولوب، تقسیم، خلقه‌لی، قرق چشمه صولری نفس استانبول ایله بك اوغلی وغلطه‌ده دائمی صورتده جریان ایتمکده اولدیغی کبی، اخیراً بك اوغلی وغلطه و سائر اوجهته درقوس کولندن دمیر بوریلرله بر صو کتیریلوب، استانبول طرفنه دخی چکیرلمه‌سی مقرردر. بو صولرك جمله‌سی طاتلی وقابل شرب ایسه‌ده، شهرك جوارلرنده قره قولاق، کوز تپه، قایش طاغی، قاتلی قواق کبی بعض خفیف و خوشگوار صولر منبعلری بولندیغندن، اغنیا طرفندن بونلر ایچلمکده، ومنبعلرندن فوچی ایله کتیرلمکده‌در.

باغ وباغچه وبوستانلری. — استانبولك اطرافنده وحتی بعض محله‌لر آره‌سنده دخی برچوق باغچه وبوستانلر وکرك روم ایلی کرك آناطولی جهتنده خیلی باغلر بولنوب، سبزه ومیوه‌لری چوقدر. علی‌الخصوص چاوش تعبیر اولنان ایری دانه‌لی اوزومی و چیلکی وقواق اینجیریله چنکل کویی آیوالری مشهوردر.

صورت اداره‌سی. — استانبول جوارنده‌کی محله‌لرله برابر (شهر امانتی) نامیله بر ولایت اعتبار اولنوب، شهر امانتی هم ولایت هم بلدیه وظائفنی جامعدر. ولایت صفتیله نفس استانبولدن عبارت اولان مرکز سنجاغیله بك اوغلی، اسکدار وقضای اربعه سنجاقلرینه منقسمدر. [«شهر امانتی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] بلدیه صفتیله دخی ۱۰ دائره

بلدیه یه منقسم اولوب ، مرکزلری بر وجه زیردر : ١ بایزید ، ٢ فاتح ، ٣ جراح پاشا ، ٤ بشکطاش ، ٥ یکی کوی ، ٦ بك اوغلی ، ٧ بیوکدره ، ٨ آناطولی حصاری ، ٩ اسکدار ، ١٠ قاضی کویی . بکقوز ایله آطه‌لر دخی قائممقاملقله اداره اولنور . شهرك ضبط وربطی جهتی ضبطیه نظارتنه عائددر .

اهالیسی ، جنسیت و مذهبلری . — استانبولك مقدار اهالیسی شهرك وسعتیله متناسب اولمیوب ، صوك تحریر نفوسده ٨٧٣ ٥٦٥ نفوسی اولدیغی تبین ایتمشدر، که بونلرك نصفندن زیاده‌سی مسلم وقصوری روم، ارمنی، یهودی واجنبیدر. لسان عمومی ومحلیسی ترکجه اولوب، رومجه، ارمنیجه، یهودیجه (یعنی اسپانیولجه) و سائر لسانلر دخی اصحابی بیننده تکلم اولنور . آنجق طوغمه بیومه استانبوللی اولان اهالینك کافه‌سی هرخانغی جنس ومذهبده بولنورسه بولنسون لسان ترکی‌یه آشنادرلر. بوشهرك دنیانك مرکزی اولمق استعدادنده بولندیغی ایچنده بش اون لسانك سویلنمسیله وهمان هرجنس وملیته منسوب آدملر بولنمسیله دخی مثبتدر.

احوال تاریخیه‌سی . — استانبول اك اول (بیزانس) اسمیله سرای برونی جوارلرندن عبارت کوچك بر قصبه حالنده اولوب ، بوقصبه ، روایته کوره ، میلاد عیسادن ٦٦٨ سنه اول یونانده‌کی (مغاره) حکمداری (بیزاس) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، یونانیلر طرفندن اسکان اولنمشیدی . اطرافنده بولنان (تراکی) اقوامی بوقوم اجنبینك کلوب کندی ساحه‌لرنده یرلشمسنی چکه‌میه‌رك، تخریبی قصدیله هجوم ایتمشلر دیسه‌ده، حکمدار مرقومك زوجه‌سی فیدالیه‌نك تدبیر و غیرتیله (بیزانس) قورتیلوب ، مستقل بر جمهوریت صغیره صورتنده اداره اولنمغه باشلامشیدی. ایران حکمدارلرندن کشتاسبك اوغلی اسفندیار استانبول بوغازندن آوروپایه چکدیکی وقت بو قصبه‌یی ضبط ایتمش: وموخراً اکسرسس (یعنی شیرویه؟) طرفندن ایران عسکری سوق اولندقده، یکیدن ایرانك حکمنه چکمش ایسه‌ده ، ایرانیلره غلبه چالان اسپارته سرداری (پاوساناس) بیزانسی ایرانیلردن قورتاره‌رق ، اسپارته‌یه تابع ایتمشیدی . متعاقباً (آلکیبیادی) نك اسپارته‌لیلری مغلوب ایتمسی اوزرینه، آتنه‌لیلرك تحت تبعیتنه چکمش؛ وبو وجهله برخیلی وقت اسارتدن اسارته دوشدکدن صکره ، نهایت اهالیسندن (تراسیبول) ك همتیله استقلالی اعاده اولنه‌رق، یکیدن جمهوریت حالنه ارجاع اولنمشیدی . (بروممون) اسمیله معروف بر مجلسی وار ایدی . بیوك اسکندرك پدری فلیب بوقصبه‌یی ضبط ایتمکه زیاده‌سیله چالیشمش ایسه‌ده ، اهالیسی آتنه‌لیلرله اتفاق ایده‌رك قارشی طورمشلردی . روماليلر بو طرفلره طوغری توسیع ممالك ایتمکه باشلادقلرنده، بیزانس اهالیسی دائما کندیلریله متفق بولندقلرندن، بونلر طرفندن بوقصبه خیلی وقت مستقل براقلمش ایسه‌ده، بعده بعض امتیازاتله ضبط اولنمش؛ وایمپراطور (وسپاسیان) زماننده امتیازاتی دخی رفع ایدلمشیدی . موخراً داخلی تفرقه‌لرك بری صره‌سنده ایمپراطور (سور) طرفندن تخریب اولنه‌رق، برمدت صکره، اوغلی (آنطونن)ك التماسی اوزرینه، ینه کندیسی تعمیر واسکیسندن زیاده تزیین ایده‌رك ، اوغلنك نامنه نسبتله (آنطونیا) تسمیه ایتمشیدی . ایمپراطور (غالیان)ك زماننده، هرنه سببه مبنی ایسه، یکیدن تخریب واهالیسی قتل عام اولندقدن صکره ، طاغلمش اولان بعض اهالیسی طرفندن ینه (بیزانس) نامیله تجدید اولنمش؛ وبعده قره، دکیزدن کلن (اسکیت) اقوامی طرفندن کرك بو قصبه وکرك قارشیسنده بولنان (خریسوپولیس) یعنی اسکدار نهب وغارت ایدلمشیدی .

روما ایمپراطورلرندن بیوك قسطنطین ایله (لیچینیوس) آره‌سنده اعلان مخاصمات اولنه‌رق، ادرنه جوارنده واقع محاربه‌ده لیچینیوس مغلوب اولدقده، اولدن متفقلری اولان بیزانسلیلره التجا ایتمش، وبعده (خالکیدون) یعنی قاضی کویی قصبه‌سنه چکمشیدی. قسطنطین بونی تعقیب مقصدیله بیزانسه کیروب، خیلی وقت قالمش؛ وموقعنی زیاده‌سیله بکنوب، بوراده دولتنك مرکزی اولمق اوزره بر بیوك شهر تأسیسنی قورمشیدی. قسطنطین قره دکیزدن کراسته وطاش کتیروب، بیزانس قصبه‌سنی توسیع، وآناطولی ویونانك هر طرفنده بولنوب خرابه یوز طوتمش اولان قدیم ومشهور شهرلرك مسله، هیکل، ستون وسائره کبی اك کوزل واك مصنع آثار مدنیتی بو قصبه‌یه نقل

ایله، فوق‌العاده تزیین ایتدکدن صکره، دولتنك کبار واغنیاسنی دخی رومادن بو شهر جدیده نقل وهجرت ایتمکه تشویق ایتمشدر. بو مناسبتله ابتدا (نیاروما) یعنی «یکی روما» وبعده (قسطنطینوپولیس) یعنی «مدینهٔ قسطنطین» ویا قسطنطینیه تسمیه اولنان بو شهر جدید زیاده‌سیله توسع ایدوب، بیوکلکده وزیننده رومایی دخی یچمش؛ وبیزانسك اسکی سوری احاطه‌سنه کفایت ایتمه‌مکله باشلایوب، قسطنطین الیوم موجود اولدیغی صورتده بر واسع سور چکمشیدی. بو سور مؤخراً دفعاتله حرکت ارضدن ومحاربات واقعه‌دن خراب اولوب، قسطنطینك خلفلری طرفندن تعمیر وتجدید اولنمشدر. استانبولك بووجهله بربیوك شهر صورتنده تأسیسی وبیزانس قصبه‌سنی حالندن قسطنطینیه شهری صورتنه یچمسی میلادك ٣٣٠ تاریخنده واقع اولوب، رسم کشادی سنهٔ مذکوره مایسنك ١١ نده اجرا اولنمشدر، که اووقت اهالیسی یاری خرستیان ویاری مشرك ایدیلر. آنجق شهر قسطنطینك زمانده بیته‌میوب، ٣٣٧ دن ٣٦١ تاریخنه‌دك حکم سورن (قونستانس) ك زمانده اکمال اولنمشدر. ٣٦٤دن ٣٦٨ تاریخنه‌دك حکم سورن (والنس) زمانده دخی بر بیوك صو بندی تأسیس اولنه‌رق، شهره مقدار کافی صو گتیرلمشدر. بو بند مؤخراً سلطان سلیمان خان طرفندن تعمیر وتجدید اولنه‌رق الیوم موجود اولان بلغراد بیوك بندیدر. ٣٩٥ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه شهری روما ایمپراطورلغنه مرکز اتخاذ اولنه‌رق، بر درجه دها توسیع وتزیین اولنمش؛ وایکنجی تئودوسیوس طرفندن بوکون نشانلری اولمیان برطاقم حماملر وایکی سرای ایله دیکر بعض ابنیه وتزیینات علاوه اولنمشیدی.

آلتنجی قرن میلادیده شهرك ایچنده ظهور ایدن فساد وشورشده قسطنطینیه محترق اولوب، همان بسبتون خراب اولمش، وایمپراطور (یوستینیانوس) طرفندن اساساً تعمیر ایدلمش اولمغله، بو ایمپراطور استانبولك بانیٔ ثانیسی عد اولنه‌بیلیر. آنجق اسکی تزییناتك چوغی اعاده اولنمیوب. او تاریخدن اعتباراً شهر تدنی‌یه یوز طوتمش؛ واو وقتدن عثمانلیلرك الینه کچنجه‌یه قدر یکن طقوز قرن ظرفنده بو شهر بیزانس روم حکومتنك وقایع مدهشه واحوال نامردانه‌سنه میدان اولوب، پك شانسز برحالده بولنمشدر. معاویه زماننده ٤٨ تاریخ هجریسنده سفیان بن عوف ازدی قوماندەسیله غزاة مسلمین قسطنطینیه‌یی براً وبحراً محاصره ایدوب، ٣٠٠٠٠ اهل اسلام بوشهرك سوری خارجنده شهید دوشمشلردر، که ایچلرنده حضرت ابو ایوب انصاری کبی نجبه اصحاب دخی وار ایدی. یزید بن معاویه‌نك زماننده دخی استانبول محاصره اولنمش؛ وسلیمان بن عبدالملكك زماننده یعنی ٩٨ تاریخنده دخی برادری مسلمه‌نك قوماندەسیله استانبولك اوزرینه عساکر مسلمین سوق اولنمشیدی. میلادك ٨٦٥ تاریخندن ١٠٤٣ تاریخنه‌دك اقوام شمالیه‌دن (وارغ) دینلن بر قوم دفعاتله قسطنطینیه‌یه مسلط اولوب، ایمپراطورلری کوچ حال ایله مقاومت ایده‌بیلمشیدی. بنی امیه‌دن صکره کرك خلفای عباسیه‌نك وکرك ملوك سلجوقیه‌نك روم ایمپراطورلغیله بالدفعات محاربه‌لری وقوع بولمش ایسه‌ده، بونلرك زمانده هیچ بر وقت قسطنطینیه اهل اسلام طرفندن محاصره اولنمامشدر. ١٢٠٣ تاریخ میلادیسنده اهل صلیب شهری ضبط ایدوب، طاش اوستنده طاش براقیه‌جق صورتده تخریب ایتمشلردی. بو تخریبدن قورتله‌بیلن آثار عمران وتزیینات پك آز ایدی. ١٦٢١ده روملر شهری استرداد ایتدکلرنده تعمیر وتزیینه مقتدر اوله‌بیله‌جك حالده دکل ایدیلر. بناءً علیه قسطنطینیه‌نك اسکی معموریتی بسبتون محو اولوب، شهر برخرابه زار حالنه کچمشدی.

دولت عثمانیه‌نك قسطنطینیه‌یه پك یقین بر محلده تشکل وتأسسیله آناطولینك جوار اولان یرلرینی اله کچیردکدن صکره، روم ایلنه دخی کچه‌رك، شهر مذکورك اطرافنی ضبط ایتمسی بو شهری برمحاصرهٔ طبیعیه حالنه قومش؛ وروم ایمپراطورلری سلاطین عظام عثمانیه‌یه مدارا ومماشاته مجبور اولمشلردی. ٧٩٧ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید، و٨٢٥ تاریخنده سلطان مراد خان ثانی قسطنطینیه‌یی محاصره ایتمشلرسه‌ده، فتحی میسر اوله‌میوب، ٨٥٧ تاریخنده سلطان محمد خان ثانی حضرتلری شهری براً وبحراً محاصره ایده‌رك، جسیم نو ایجاد طوپلرله طوپ قپوسندن و بوغاز ایچندن بشکطاش و کاغدخانه طریقیله قره‌دن خلیجه ایندیریلن خفیف کیلرله دخی دکیزدن

عساکر عثمانیه دخول ایله، سنهٔ مذکوره جمادی الآخره‌سنك ۲۰ سنده و ۱۴۵۳ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك ۲۹ نده استانبول فتح اولنمشدر.

ایشته او کوندن بوشهر ایچون بر دور جدید آچلمشدر. استانبولك اوچ دوری اولمشدر: برنجیسی (بیزانس) اسمیله بر کوچك قصبه حالنده بولندیغی، ایکنجیسی قسطنطینیه نامیله روم ایمپراطورلغنك مرکزی اولدیغی، واوچنجیسی ده استانبول نامیله پایتخت دولت عثمانیه اتخاذ اولندیغی زمانلردن عبارتدر. دور ثانینك اواخرنده استانبولك پك خراب اولمش اولدیغی یوقاریده بیان ایتدی ایدك. حقیقةً عثمانلیلر شهره داخل اولدقلرنده سورك ایچنده‌کی اراضینك قسم اعظمی خالی ویا برطاقم ویرانه‌لری حاوی اولوب، معمور ومسکون یرلری آز ایدی. غلطه، اسکدار وقاضی کویی آیری آیری بر کوچك قصبه حالنده اولوب، بك اوغلی وسائر اطرافده‌کی محله‌لرك یرلری تارله‌دن عبارت ایدی. بوغاز ایچنده روزکاردن محفوظ اولان بعض دره‌لرك ایچنده بر قاچ کوی وار ایدیسه‌ده، بونلر چوبان قلبه‌لرندن عبارت اولوب، صیفیه ویالی‌یه متعلق هیچ بر بنا یوغیدی. سلطان محمد خان حضرتلری شهری فتح ایدر ایتمز اعمار واسکانه صرف همت ایدوب، آیا صوفیه ایله دیگر بعض کلیسالری جوامع شریفه‌یه تحویل ایله برابر فاتح، ایوب، شیخ بخاری، قاسم پاشا و یکیچریلر جامع شریفلرینی دخی بنا ایتمش وایتدیرمشدر. بو شهرك فتحیله برابر پایتخت اتخاذ اولنمسی حسبیله، امرا وکبرای دولت وممالك اسلامیه‌نك هر طرفندن تهاجم ایدن برچوق اهالئ مسلمه شهرك ایچنده خانه‌لر یاپدیره‌رق، آز زمان ظرفنده سور داخلنده اولان نفس استانبول اهالی ایله طولمش، وجوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر کیتدکجه چوغالدرق، شهر اسکی معموریتنك برقاچ مثلنه نائل اولدیغی کبی، غلطه‌نك اطرافنده بك اوغلی، قاسم پاشا، فندقلی، قباطاش، بشکطاش وسائر محله‌لر تشکل، واسکدار وقاضی کوینك اطرافی توسع ایتمکه، وبوغاز ایچنده یالیلر وکوشکلر یاپیله‌رق، کوندن کونه کوزللشمکه باشلامشیدی. بو معموریت اووقتدن بری سلاطین عظام عثمانیه‌نك همت وتشویقیله کیتدکجه آرتمقده اولوب، حالا بو کون مقری کویی وقاضی کویی کبی محله‌لرك عادتا بر شهر وبعض قیر وتارله‌لرك کوزمزك اوکنده محله حالنه چکمکده اولدیغنی کوریورز. وقتیله بوشهر زلزله‌دن دفعاتله خساره اوغرادیغندن، اهالیسی اخشاب خانه‌لر اعمالنه رغبت ایتمش، وبوایسه یانغینلرك صیق صیق وقوعنی موجب اولوب، بو یوزدن اهالی دائمی صورتده زیان کورمکده‌در. اکر اوته‌دن بری بو یانغین داهیه‌سی اولمیه ایدی، استانبول بوکونکی کونده چوق دها واسع ودها معمور اوله‌جقدی. حکومت سنیه بونك ضررینی حس ایتمکله، یانان محله‌لرده یکیدن اخشاب اولر بناسنه مأذونیت ویرمدیکندن، کارکیر خانه‌لر ومحله‌لر کیتدکجه تکثر ایدوب، برکون شهرك ایچنده اخشاب او بولنمیه‌جغنده شبهه یوقدر.

استانبول اسمنه کلنجه روجه «شهره» ویا «شهرده» دیمك اولان (ایس تین پولین Εἰς τὴν πόλιν) تعبیرندن غلط اولوب، بو اسمك عثمانلیلر طرفندن اثنای فتحده ویرلمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، عثمانلیلردن اول شهرك بواسمله دخی یاد اولنمقده بولنمش اولدیغی محقق اولوب، حتی یدنجی قرن هجری اواسطنده یعنی فتحدن ایکی قرن اول یازلمش اولان یاقوت حموینك «معجم البلدان» نده بو اسم مسطوردر. معهذا عثمانلیلر عندنده دخی لسان ادبیده اکثریا (قسطنطینیه) اسمی استعمال اولنمقده، وبعضاً دخی (اسلامبول) صورتنده یازلمقده بولنمشدر.

استانبول } (اسکی —) بیغا سنجاغنك آیواجق قضاسنده وبوزجه آطه‌نك ۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ساحل بحرده واقع برکوچك قریه اولوب، اطرافنده (آلکساندریا تروآس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کورینیور. بو شهرك معموریتی زماننده مکمل بر لیمانی دخی وار ایدی، که الیوم قوم ایله طولمشدر.

استانبول بوغازی } ونام دیگرله بوسفور (Bosphore) استانبول شهرینك شمال شرقیسنده آوروپایی آسیادن آییرر وقره دکیزی مرمره دکیزیله برلشدیرر طار واوزون بربوغاز اولوب، طولی تقریباً ۲۷ کیلومتره‌در. روم ایلی ایله آناطولی حصارلری آره‌سنده واقع اولان اك طار محلی ۵۵۰ متره وسعتنده‌در؛ دیکر بعض محللرده

٢٠٠٠ و ٣٠٠٠ مترەيه قدر توسع ايدوب، سراى بورنى اوكندەكى وسعتىدە ١٥٠٠ مترەدر. غرائب طبيعتدن اولەرق بو بوغازك ايكى ساحلندن هر برينك هر بر برون و يا چيقنديسى قارشيسندە اوتەكى ساحلك بر قويى واقع اولوب، بو برونلر بربرينه متصل يدى حوضه تشكيل ايدر، و بوغازه پك طولاشيقلى وكيرنتيلى چيقنتيلى برشكل پيدا ايتديررلر. قره دكيز طونه، دنيپر، دون، قزل ايرماق و سقاريه كبى بر برچوق بيوك نهرلر واسطەسيله آوروپا وآناطوليدن خيلى واسع بر حوضەنك صولرينى اخذ ايدوب، تبخرات بالطبع اونسبتدە اولمديغندن، فضلهٔ مياهى بو بوغازدن مرمرەيه واورادن آق دكيزه دوكلمكله، استانبول بوغازندە دائمى صورتدە برآقنتى كوريليور، وبوغازك بعض برونلرندە پك شدتله جريان ايديور. هر ثانيەدە بو بوغازك قرەدكيزدن كتيروب دوكديكى صو ٣٠٠٠٠ مكعب مترە قدر تخمين اولنمشدر. آنجق بو آقنتىيە قارشى بونك نصفى مقدارندە صويك آلتندن برآنافور حاصل اولور. بوغازك روم ايلى جهتندەكى ساحلى ٣١ وآناطولى جهتندەكى‌دە ٣٨ كيلومترە طولندەدر. ك درين محلى ٥٢ مترە عمقندە اولوب، عمق وسطيسى ٢ مترەدر. هرطرفى وعلى الخصوص قويلرى پك امين مانلردر. اك صيغ محلى قورو چشمه اوكندەدر. بوغازك ايكى طرفى غايت كوزل وزمردكبى تپەلرله مزين اولوب، بو تپەلردن بعضيسنك اوستى كوزل باغ وباغچەلر وكوشكلرله، وجملەسنك اتكلرى وساحللرى اولر ويالیلرله مستوردر. بوغازك ايكى ساحلندەكى قريەلرى «استانبول» مادەسندە تعداد ايتدك. بوغازك محافظەسيچون اسكيدن اك طار محلندە ايكى حصار ياپيلوب، برى آناطولى وديكرى روم ايلى حصارى ناميله معروفدرلر. بونلردن آناطولى ياقەسندەكى وندیكليلردن قالمه اولوب، يلديرم سلطان بايزيد خان طرفندن ضبط وتعمير؛ وروم ايلى ياقەسندەكى دخى فاتح استانبول سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى طرفندن مجدداً بنا اولنمشدر. بوكونكى كوندە بو حصارلر معطل اولوب، بوغازك مدخلندە آناطولى وروم ايلى قواقلرندە قارشيلقلى ونواصول استحكاملر انشا اولنمشدر.

استانبول خليجى { (خليج قسطنطينيه) اسم قديمى «آلتون بونوز» (خريسون كراس Χρυσοῦν Κέρας) وفرانسزجەسى (قورن دور Corne d'Or) در. بر طرفدن نفس استانبول وايوب ايله ديكر طرفدن غلطه، ترسانه وخاصكوى آرەسندە طار واوزون بر خليج اولوب، استانبول ليماننك اك محفوظ جهتيدر. بو خليجك آغزى سراى بورنى ايله طوبخانه بورنى آرەسندە اولوب، اورادن كيدنكجه طارلاشەرق، وعادتا بر بوينوز شكلنى آلەرق، شمال غربىيه طوغرى ممتد اولور. بويى تقريباً ٦ كيلومترە واكى مدخلندە ١٠١٠ مترە قدر اولوب، كوپرى‌يه قدر طارلاشدقدن صكره، ايكى كوپرى آرەسندە ٩٠٠ مترەيه قدر توسع ايدر، وبعدە كاغدخانه درەسنك منصبنه قدر كيتدكجه طارلاشير، وايوب اسكلەسنك ايلريسندە صويى پك صيغدر. بو خليجك شمال شرقىيه طوغرى دونن منتهاسنه مذكور كاغدخانه درەسى دوكيلوب، درەنك ايكى طرفندە استانبولك اك كوزل مسيرەسى اولان وعلى الخصوص ايلك بهاردە جنتدن نشان ويرن كاغدخانه چايرلرى ممتد اولور، وبر قصر همايون ايله بر جامع شريف ومكمل بر باغچه بولنور. كاغدخانه درەسى بلغراد اورمانى جهتندن كلوب، آياس آغا چفتلكى اوكندە مذكور چفتلكك شمال طرفندن كلن پاشا درەسنى، وكاغدخانه چايرينه ايندكدن صكره على بك درەسنى دخى اخذ ايدر. منصبنه قريب محلندە يتاغندن طوغله وكرميت اعمالنه الويريشلى چامور چيقاريلوب، اطرافندە برقاچ طوغله وكرميت فابريقەلرى ياپلمشدر. استانبول خليجنك كوزللكى مشهور اولوب، آوروپانك بعض ماهر رساملريله بعض شعرايه سرمايه اولە كلمشدر. اسكى عرب جغرافيونى بعض دفعه «خليج قسطنطينيه» اسميله استانبول بوغازينى مراد ايتمشلرسەدە، اصل خليج بو ذكر اولنان كورفزدر.

استانغليا { (Estanglie) يعنى «شرقى انكلترە». آنغلو صاقسونلر زماندە انكلترەدە تشكل ايتمش اولان (هپتارخيا) يعنى «حكومات متفقهٔ سبعه» هيئتى اجزاسندن اولوب، شمديكى (نورفولق)، (سوفولق) و(قامبريج) قونتلقلريله (الى) جزيرەسندن عبارت ايدى. مركزى اليوم خراب اولان (دونويچ) شهرى ايدى. [«هپتارخيا» مادەسنه دخى مراجعت.]

استانكوى { (Cos ياخود Ko) آطەلر دكيزندە آناطولينك غرب جنوبى ساحلى قارشيسندە و(استانكوى كورفزى) ناميله

معروف اوزون بركورفزك آغزنده واقع اوزون وطار برآطه اولوب، وضعيتى شرق شماليدن غرب جنوبى يه طوغرى اولديغى حالده، ٣٦° ٤٠′ ايله ٣٦° ٥٥′ ٣٠″ عرض شمالى و ٢٤° ٣٦′ ١٥″ ايله ٢٥° ٢′ طول شرقى آره‌سنده ممتد اوله‌رق، بويى ٤٠ واكنك حد وسطيسى ٨ كيلومتره‌در. غرب جنوبى يه طوغرى كيتدكجه طارلاشدقدن صكره، شمالدن جنوبه طوغرى توسع ايده‌رك، برقوش باشى ويا بر چكيچ شكلنى آلير. بوآطه‌نك بوينجه (ديخيوونو) اسميله برطاغ اوزانوب، جنوب غربى جهتنده‌كى برزخده بسبتون آلچالدقدن صكره، چكيچ شكلنده اولان مذكور شبه جزيره‌ده يكيدن كسب ارتفاعله شمالدن جنوبه طوغرى ممتد اولور. آنجق (ديخيوونو) كلس وشيستدن عبارت اولديغى حالده، مذكور شبه جزيره‌يى تشكيل ايدن كوچك طاغ اراضئ بركانيه‌دن متشكل اولوب، اوستنده بر بركان آغزى دخى مشاهده اولنور. (ديخيوونو) نك جنوب جهتى صرب وديك اولديغى حالده، شمال جهتى آز مائل اولوب، اراضئ مزروعه وباغ وباغچه‌لرله مستور كوزل برباير تشكيل ايديور، ودكيزه يقين بسبتون اووه حالنه كيرر. مذكور طاغك اك يوكسك محلى ٩٣٠ متره ارتفاعنده‌در. آناطولى ساحلندن اوزانان (بودروم) برونى ايله (كريو) برونى جزيره‌نك قسم شرقيسنى آره‌يه آله‌رق، آچيق بر آغز صورتنى ابراز ايدرلر. بو ايكى برون ايله جزيره آره‌سنده تشكل ايدن ايكى بوغازدن جنوبده‌كى واسع ودرين ايسه‌ده، شمالده‌كى طار وبرطاقم صيغلر وقيالرى حاويدر. استانكوى شهرى جزيره‌نك شرق شمالى جهتنده‌كى قويك ايچنده وبودروم قصبه‌سنك قارشيسنده‌در. قصبه‌نك شمالنده‌كى برونده بر فنار وجنوب جهتنده برقلعه واردر. ليمانى كوچك وغير محفوظدر. بو قصبه پك اسكى اولوب، مشهور حكيم بقراطك وطنى بولنمش اولمغله، قصبه‌نك اورته‌سنده حكيم مشاراليهه منسوب عد اولنان غايت اسكى ودالّرى پك طاغنيق برچنار ايله قصبه‌نك اوستنده طاغ اتكنده بقراطك چشمه‌سى وحمامى ناميله معروف بر چشمه وير آلتنده بر حمام ويرانه‌سى واردر. قصبه ايله جزيره‌نك اوزرنده‌كى قريه‌لرك اهاليسى ١٠١٤٥ كشيدن عبارت اولوب. بونلرك يالكز ٢٣٦٦ سى اسلام وجزئى مقدارى يهودى وقصورى رومدر. قصبه‌ده بر رشديه وبتون جزيره‌ده ٤ اسلام و ٧ خرستيان ابتدائى مكتبلرى بولنيور. جزيره‌ده ١٧ جامع، ٢ تكيه، ٨ كليسا، ١ خاوره، ٣ دباغخانه، ٢٢٩ دكان، ٣ حمام، ٧٥ دكرمن و ١ قارنتينه‌خانه موجوددر. هواسى لطيف ومعتدلدر. اراضيسى ١٢٠ ٦٦٧ دونمدن عبارت اولوب، ١٠٦٠٠ دونمى اراضئ خاليه‌دندر. محصولاتى بغداى، آرپه وسيسام كبى حبوباتله كليتلى رزاقى اوزومندن وقاوون وقارپوزدن عبارت اولوب، بو محصولات جزيره اهاليسنى اداره ايتدكدن صكره، خيلى مقدارى دخى اخراج اولنور. جزيره‌نك اصل اسمى (قو) اولوب، استانكوى اسمى «قويه» ياخود «قووده» معناسيله (ايس تين قو Εἰς τὴν Κῶ) تعبير يونانيسندن غلطدر. آثار عتيقه‌سى چوقدر. قانونى سلطان سليمان دورنده رودوسك فتحندن صكره دولت عثمانيه‌نك ضبطنه كچمشدر. استانكوى يقين وقتلره دكين اطرافنده‌كى جزايرى دخى حاوى بر سنجاغك مركزى بولنمش ايكن، اخيراً جزاير بحر سفيد ولايتنك ساقز سنجاغنه ملحق برقضا اعتبار اولنمشدر. — استانكوى قضاسى استانكوى آطه‌سيله بونك جهت جنوبيه‌سنده بولنان انجيرلى (نيسيروس) آطه‌سندن عبارت اولوب، بونك اطرافنده چلبى، اوراق وقره آطه اسملريله اوچ ايصسز آطه‌لر دخى واردر. انجيرلينك اهاليسى ٣٠٠٠ كشيدن عبارتدر.

استانكوى كورفزى (Golfe de Ko) } آناطولى سواحل غربيه‌سنك جهت جنوبيه‌سنده ومنتشا سنجاغنده بر اوزون كورفز اولوب، شمال جهتى بودروم برونيله وجنوب جهتى (كريو) برونى تشكيل ايدن اوزون وطار برشبه جزيره ايله محاط اولديغى حالده، مدخلنده استانكوى جزيره‌سى بولنيور. غربدن شرقه اولان بويى ٩٠ كيلومتره قدر اولوب، قسم خارجيسنى تشكيل ايدن ٦٥ كيلومتره‌لك محلنك اكى ٢٥ كيلومتره اولديغى حالده، قسم داخليسنى تشكيل ايدن ٢٥ كيلومتره‌لك محلى بردن بره طارلاشدرق، اكى ١٠ كيلومتره‌يه ايندكدن صكره، كيتدكجه طارلاشه‌رق، مغله‌نك اسكله‌سى اولان (كوك آباد) قصبه‌سنده منتهى اولور. بوكورفزك آغزنده وساحل شماليسنده (بودروم) قصبه‌سى بولنيور، كه استانكوى ايله قارشى قارشى‌يه كلوب،

زمان قدیمده (آلیقارناسوس) اسمیله معروف ایدی، وابو المورخین (هرودوت) ك وطنی اولمغله شهرت بولمشدر.

استانلی (Stanley) انکلتره‌نك مشهور محرر-لرندن اولوب، ١٦٢٠ تاریخ میلادیسنده (قومبرلولو) شهرنده طوغمش، و١٦٧٨ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. برتاریخ فلسفه ودیگر بعض آثاری واردر.

استانوس (یاخود استانوز) قونیه ولایتنده تکه سنجاغنك مرکز قضاسی اولان انطالیه قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، انطالیه‌نك تقریباً ٦٠ کیلومتره غرب شمالیسنده وهمنامی اولان بر چایك اوزرنده واقعدر. ٣٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، مرتفع وهواسی کوزل برموقعده بولنمغله، یازین آنطالیه‌دن تبدیل هوایه کیدنلر چوق اولور. — استانوس ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ٤٣ قریه‌یی جامع اولوب، غرباً بوردور سنجاغیله محدوددر. اهالیسی ١٠٠٠٠ کشی قدردر. — استانوس چایی مذکور ناحیه‌نك طاغلرندن نبعانله استانوس قصبه‌سنده اولشن ایکی دره‌دن تشکل ایدوب، شمال شرقی‌یه طوغری ٨ کیلومتره قدر جریاندن صکره (کستل) کولنه منصب اولور.

استانوس (یاخود استانوز) آنقره ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسنده وآنقره شهرینك ٢٥ کیلومتره قدر غرب جهتنده (چار صو) چاینك سقاریه‌نك تابعلرندن اولان آنقره نهرینه منصب اولدیغی محلده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. بعضاً مرکز قضاسنه ملحق برناحیه‌نك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

استانووی (Stanovoi) سیبریاده بر سلسلهٔ جبال اولوب، (کاخند) طاغندن شرقی برونه قدر ٦٠٠٠ کیلومتره‌لك برمسافه‌ده ممتد اولور. جنوب شرقی قسمی (داوریه) خطه‌سنده چینك حدودینی آیردقدن صکره، سلسلهٔ مذکوره (اوخوچق) ایالتنده اوزانه‌رق، (قامچاتقه) جبالنی قول متابه‌سنده اوزاتیر. اك یوکسك ذروه‌لری ٢٥٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. آلتون، باقیر، دمیر، توتیا وسائر معدنلری چوقدر.

استانهوپ (Stanhope) انکلتره‌ده بر بیوك خاندانك اسمی اولوب، بو خاندانه منسوب اوله‌رق، اون یدنجی قرن میلادی اوائلندن بری امور سیاسیه‌ده وعسکر قوماندانلغنده شهرت بولمش وانکلتره‌نك اك عالی مسندینی احراز ایتمش بر قاچ ذات کلمشدر. بونلرك اك مشهوری قونت (چارلس استانهوپ) در، که ١٧٥٩ ده طوغوب، ١٨١٦ ده وفات ایتمشدر. کرك امور سیاسیه‌ده وکرك فنون ریاضیه وطبیعیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، انکلتره دولتی هیئت اعیانندن اولدیغنده، مشهور دیپلومات (پیت) ه اظهار مخالفتله، اسارتك لغوینی، ممالك مجتمعه ایله مصالحه عقدینی، وانکلتره ممالکیچون متحد ومساوی بر قانون نشرینی التزام ایتمش؛ وبر حساب ماکینه‌سیله بر مطبعه ماکینه‌سی وکبریجی یاقمغه مخصوص بر ماکینه ایله دیگر بعض ماکینه‌لر ایجاد ایلمش؛ وفنون وفلسفه‌یه متعلق برقاچ کتاب دخی یازمشدر.

استانیسلاس (Stanislas) بو اسمله لهستانده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (لکزینسکی) لقبیله معروف اولوب، ١٦٨٢ تاریخ میلادیسنده غالیچیانك (لمبرغ) شهرنده طوغمش، و١٧٦٦ ده (لونویل) ده وفات ایتمشدر. ابتدا پدرینك یرینه (پوسنانیا) پرنسی اولوب، بعده لهستان قرالی ایکنجی (اوغوست) ایله اسوج قرالی اون ایکنجی شارل آره‌سنده وقوع بولان محاربه عقیبنده، اسوج قرالیله مصالحه‌یه مأمور اولوب، مشارالیهك توجهنی قزانمغله، اونك امدادیله لهستان قراللغنه انتخاب اولنمش، ومذکور (اوغوست) ه غلبه چالمش ایسه‌ده، مؤخراً اون ایکنجی شارلك (پولتاوه) محاربه‌سنده روسیه طرفندن مغلوب اولمسی اوزرینه، حامیسز قالوب، لهستانی ترکله، شارل ایله برابر دولت عثمانیه‌یه التجا ایتمشیدی. شارلك اسوجه عودتنده صاحب ترجمه «جسرین» پرنسلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اسوج قرالنك وفاتنده اوراسنی دخی ترکله، فرانسه‌یه التجا ایتمشیدی. برقاچ سنه صکره فرانسه قرالی اون بشنجی لوینك قاین پدری اولمش؛ و١٧٣٣ ده ایکنجی (اوغوست) ك وقوع وفاتیله، فرانسه‌نك یاردیمیله لهستان تختنه عودت ایتمش ایسه‌ده، روسیه دولتی قارشی طوروب، وارشوه‌یه سوق عسکر ایتدیکندن، (دانسیق) ده برمدت مقاومتدن صکره، چکلمکه مجبور اولمش؛ وویانه معاهده‌سی کندیسنه قیدحیات شرطیله

ووفاتنده فرانسه‌یه قالمق اوزره (لورن) قراللغنی ویر-
مشیدی. وفاتنه قدر لورن قرالی قالوب، مملکت مذ-
کوره‌ده علوم وفنون وصنایعی حمایه، ومملکتك معمو-
ریتنه پك چوق خدمت ایتمشدر. فلسفه وسیاسیاته
متعلق بعض کتابلر دخی یازوب، بونلرك برنده لهستا-
نك مقاسمه‌سنی اولدن کشف وبیان ایتمشدر.

ایکنجیسی (پونیاتوفسکی) لقبیله ملقب اولوب،
لهستانك حکمدار اخیریدر. ١٧٣٢ ده طوغوب،
١٧٩٨ ده وفات ایتمشدر. پدری قراقوویا پرنسی
اولدیغی حالده، کندیسی پك درایتلی ویاقیشیقلی اولد-
یغندن، روسیه‌یه واقع اولان برسیاحتنده بیوك دوشسه
قاترینه‌نك توجه ومحبتنی قزانمش؛ وبونك التماسیله
لهستانك پترسبورغ سفارتنه تعیین اولنمشیدی. قاترینه
ایمپراطوریچه اولدقدن‌صکره، لهستان قرالی اوچنجی
(اوغوست) ك وفاتنده یعنی ١٧٦٤ تاریخنده مشار-
الیهانك یاردیمیله لهستان قراللغنه انتخاب اولنمش؛
وآنجق زادگانك عدم اطاعتی ومذهب منازعه‌لری
جهتیله اجرای حکومته مقتدر اوله‌میوب، مملکتنده
فساد تزاید ایتدیککندن، ١٧٧٢ ده روسیه
وآوستریا ایله پروسیه مداخله ایده‌رك، لهستانك برنجی
مقاسمه‌سنی اجرا ایتمشلردر. استانیسلاس قالان الکا-
سنده اعادهٔ اسایش وانضباطه چالیشمقده‌ایکن، ١٧٩٣
ده روسیه‌نك تشویقیله اجتماع ایدن مجلسلر بونك اصلا-
حات اجراسنه مانع اولمش؛ وبر ایکنجی اغتشاش
ظهور ایدوب. لهستانك دول ثلثهٔ مذکوره آره‌سنده
برایکنجی مقاسمه‌سنی انتاج ایتمش؛ واو وقتدن اعتباراً
استانیسلاسك یالکز اسمی قرال قالوب، ١٧٩٥ ده،
روسیه عسکرینك غلبه‌سی اوزرینه، بو اسمدن دخی
واز کچمکه اجبار اولنمشدر. او وقت دول ثلثه طر-
فندن کندیسنه بر معاش تخصیص اولنه‌رق، (غرود-
نو) شهرینه چکلمش؛ وایکی سنه صکره پترسبورغده
وفات ایتمشدر.

استانیسلاس { (St. Stanislas) — سنت بو اسمله خرستیانلرك ایکی
عزیزی واردر: برنجیسی میلادك ١٠٧٢ تاریخنده
(قراقوویا) مترەپولیدی اولوب، قرال ایکنجی
بولسلاس امریله قتل اولنمشدر. بو مناسبتله اعزه
صره‌سنه کچیریلوب، مایسك ٧ سنده یورطیسی
اجرا اولنور. — ایکنجیسی ١٥٥٠ تاریخنده
طوغوب، ویانه ده‌کی جزویت مکتبنده تحصیل
ایتمش؛ وپدرینك ممانعتیله برابر جزویت پاپاسی
اولوب، ١٨ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. جزویتلر
بونك ترجمهٔ حالنی اخلاقده نمونهٔ امتثال مقامنده
اوقوتدیررلر. تشرین ثانینك ١٣ نده یورطیسی
اجرا اولنور.

استانیسلایوف { (Stanislayov) غالیچیاده (بیستریچه) نهری اوز-
رنده و(لمبرغ) شهرینك ١١٠ کیلومتره جنوب غر-
بیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ١٥٠٠٠
اهالیسی، اطرافنده سوری وتوتون وذخیره متعلق
خیلی ایشلك تجارتی واردر.

استانیماقه { (Stanimaka) شرقی روم‌ایلنده فلبه‌نك ٢٣ کیلومتره جنوب شر-
قیسنده و(چپه‌لی) چاینك ساحل یميننده یعنی شرق
جهتنده واقع بیوك برقریه اولوب، ٥٠٠٠ قدر اها-
لیسی واردر. اهالیسی روم اولوب، قریه زیاده معمور
وآباداندر.

استاوانکر { (Stavanger) نوروجك (سوندنفیلد) ایالتنده وشمال دکیزنده‌کی
(بوکه) کورفزنده، (قریستیانساند) ك ١٦٠ کیلومتره
شمال غربیسنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب،
٢١٠٠٠ اهالیسی واردر.

استاوراس { (Stavras) بیزانس روم ایمپراطورلرندن اولوب، ٨١١ تا-
ریخ میلادیسنده پدری برنجی (نیکفور) ه خلف اولمش؛
وایکی آی صکره انیشته‌سی (میخال رانغاوی) طرفندن
اسقاط اولنه‌رق، متعاقباً وفات ایتمشدر.

استاوروپول { (Stavropol) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی
بر شهر اولوب، (تاشله) نهرینك ساحل یسارنده
و(جورجوسکی) شهرینك ١٨٠ کیلومتره شمال غر-
بیسنده واقع و ١٥٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو شهر
میلادك ١٧٨٠ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

استاوروس { روم ایلنده استانبول سورینك ١٠ کیلومتره قدر غربنده بر
قریه، واستانبولده بوغاز ایچنك آناطولی ساحلنده
واقع بکلر بکنده بر محله‌در.

استاوروس { سلانیك ولایت وسنجاغنك کندیره قضاسنده ورندینه

کورفزی داخلنده ساحله قریب وطاغ اتکنده واقع بر کوچك قصبه‌در. حکیم مشهور آرسطونك وطنی اولان (استایره) شهر قدیمنك یرنده اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اصل شهر مذکورك یری الیوم (لیباده) دینلن قریه اولوب، استا وروسك ٨ کیلو متره قدر جنوب شرقیسنده‌در.

استاهل { (Stahl) آلمانیانك مشهور اطبا وکیمیاکرلرندن اولوب، ١٦٦٠ تاریخ میلادیسنده (آنسپاخ) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٣٤ ده برلینده وفات ایتمشدر. طب وکیمیایه وحکمت وفلسفه‌یه متعلق لاتین لساننده برچوق کتابلر یازمشدر. اك زیاده شهرتنی موجب اولان شی فلسفه وکیمیاده‌کی بعض افکار مخصوصه‌سی اولوب: بعض احوالی روحك تأثیراتنه حمل، ومادیونه اعتراض ایدردی. کرك احتراقده وکرك تنفسده حرارتك (فلوجستیق) یعنی «مادهٔ شعلیه» تسمیه ایتدیکی برجسم مفروضه حمل ایلردی. بوفکر طول مدت آوروپاده حکم سو-روب، بعده واهی اولدیغی تبین ایتمش ایسه‌ده، (لا-ووآزیه) نك کشفیاتنه یول آچمشدر.

استایره { یاخود استاجره ویا استاغره (Sta-gire) اسکی ماکدونیاده (خالکید-یق) یعنی کسندیره شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده یونانیلر طرفندن بنا واسکان اولنمش بر قصبه ایدی، که حکیم مشهور آرسطونك وطنی اولمغله کسب شهرت ایتمشدر. برلیمانی واوکنده برآطه‌سی واردر. بوقصبه الیوم بر بیوك قریه حالنده اوله‌رق، (لیباده) اسمیله معروف اولوب، سلانیك ولایت وسنجاغنك کسندیره قضاسنده واقعدر.

استائل { مادام (Mme Staël) فرانسه‌نك اك مشهور محرره‌لرندن اولوب، ١٧٦٦ تاریخ میلادیسنده پارسده طوغمش، و ١٨١٧ ده وفات ایتمشدر. (نکر) ك قیزی اولوب، ١٧٨٥ تاریخنده اسوجك پارس سفیری بارون (هولستان استائل) ه وارمش؛ وآنجق امتزاج ایده‌میوب، برمدت صکره آیرلمشیدی. ١٧٨٨ ده ژان ژاق روسو حقنده بر طاقم محررات نشر ایده‌رك، آثاریله کسب شهرت ایتمکه باشلامشیدی. فرانسه‌نك بیوك اغتشا-شنده افکار جدیده اصحابی طرفنی التزام ایتمش ایسه‌ده، ارباب اغتشاشك کوستردکلری شدائدك علیهنده بولنه-رق، قرال خاندانی مدافعه‌یه جسارت ایتمشیدی. بعده حکومت جمهوریه طرفندن پارسدن طرد او-لنه‌رق، آلمانیایه کیتمش؛ واوراده مشهور (کوته) و (شیلر) ایله کسب معرفه ایده‌رك، آلمانجه‌یی تحصیل ایتمشیدی. پارسه عودتنده آلمانیا حقنده نشر ایتدیکی برکتاب بوناپارتی دلکیر ایتمکله، چفتلکنده اقامته مأمور اولمش: وبعده اورادن فراراله، ویانه، مسقوه، پترسبورغ و لوندره‌یه کیده‌رك، بوناپارتك علیهنده بولنمشیدی. ١٨١٥ تاریخنده بوناپارت دوشدکدن صکره، پارسه عودت ایده‌رك، اون سکزنجی لویی طرفندن کندیسنه ایکی ملیون فرانق ویرلمش؛ وایکی سنه صکره، ایتالیایه واقع اولان برسیاحتدن عودتنده، وفات ایتمشدر. (دلفینه) و (قورینه) اسملریله ایکی مشهور رومانی ودیکر برچوق تألیفاتی واردر. کلیات آثاری ١٨ جلد اوزره نشراولنمشدر. — اوغلی بارون (اوکوست استائل) ١٧٩٠ ده طوغمش، و ١٨٢٧ ده وفات ایتمشدر. والده‌سنك آثارینی نشر ایتمشدر. — (دوق دو بروغلی) یه وارمش برقیزی دخی وارایدی.

استپا { (Estepa) اسپانیانك جنوب جهتنده، سویل (یعنی اشبیلیه) ایالتنده، اشبیلیه-نك ٧٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده واشنیل نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

استتین { (Stettin) پروسیه‌نك پومرانیا خطه-سنده همنامی اولان بر (رژانس) ك مرکزی مستحکم برشهر اولوب، (اودر) نهری اوزرنده وبرلینك ١٠٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ٩٩٥٤٣ اهالیسی واردر. وقتیله پومرانیانك مرکزی ایدی. (اودر) نهرنده کوزل لیمانی، چینی، اسپارما-چت، شکر، قونیاق، بیره وسائر فابریقه‌لری، دار-الفنونی، بحریه مکتبی وسائر مکاتب متنوعه‌سی، رصد-خانه‌سی، پك ایشلك تجارتی وصنایع محلیه‌سی واردر. — استتین رژانسی ١٣٠٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٧٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

استجه { اندلسده قرطبه‌نك غرب جنوبی جهتنده و (شنیل) نهرینك اطرافنده برناحیه اولوب. قرا و مزارعی چوق ایدی. بو نا-حیه‌دن محمد بن لیث استجی کبی بعض مشاهیر علما یتیشمشدر.

استراباد { ایرانك جهت شمالیه‌سنده کائن طبرستان خطه‌سنده، البرز طا-

غنك شمالی اتكنده وبحر حززك منتهای جنوب شرقیسنده اولان استراباد كورفزینك ۹ ساعت ایچریسنده وطهرانك ۷۰ ساعت شرق شمالیسنده ایالت مركزی بر شهر اولوب، ″۵۲ ′۵۰ °۳۶ عرض شمالی ایله ″۳۳ ′۷ °۵۲ طول شرقیده واقعدر . بیاض وكوزل برسورله محاط اولوب، باب ساریه، باب مشهد، باب بسطام وباب چهل دختر اسملریله ٤ قپوسی واردر . اولری ایكی قاتلی وكاركیر اولوب، سوقاقلری كنیش وبیوك طاشلرله مفروشدر. جامع ومدرسه‌لری چوق اولوب، جوامع شریفه‌سنك الك بیوكاری (مسجد جمعه) ایله (جامع كلشن) در. كرك جوامعك اطرافنده وكرك محله آره‌لرنده پك چوق اشجار و باغچه‌لری و بر چوق چشمه‌لری واردر . ۳ بازاری و ۳ كاروانسرایی دخی اولوب ، باشلیجه تجارتی اطرافنده‌كی تركمنلرك كنیردكلری خالی، سجاده ، حبوبات ، طوز ونفط ایله درون شهرده سیسام یاغندن یاپیلان كلیتلی صابوندن عبارتدر. اوستنده‌كی البرز طاغنك اتكلری اورمانلرله وآشاغی‌طرفلری باغچه‌لرله مستور اولوب، شهرك كرك خارجاً وكرك داخلاً منظره‌سی پك لطیف ودلنشین ایسه‌ده، وقتیله چوق دها بیوك اولوب ، تیمورلنك طرفندن تخریب ایدلمش اولدیغندن ، ایچنده برچوق ویرانه‌لر دخی بولنیور . اهالیسی ۲۰۰۰۰ كشی راده‌لرنده‌در. جرجان نهری شهرك ۸ ساعت قدر شمالنده آقه‌رق، بحر حزره منصب اولور. بو شهردن وقتیله (ابونعیم عبد الملك بن محمد استرابادی) و (قاضی ابونصر سعد بن محمد استرابادی) كبی برچوق مشاهیر علما ظهور ایتمشدر. — استراباد ایالتی شمالاً بحر حزرله وایران حدودینی تحدید ایدن جرجان نهریله ، غرباً مازندران خطه‌سیله ، جنوباً صیرتی دائمی صورتده قارله مستور اولان (البرز) طاغیله، شرقاً دخی خراسان خطه‌سیله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۱۰۰ وعرضی ۲۵ كیلومتره قدردر. درت « بلوك » یعنی قضایه منقسمدر. بو ایالتده كومش، باقیر، قورشون، دمیر، كور وسائره معدنلری بولندیغی كشف اولنمش ایسه‌ده، بونلرك هیچ بری ایشلنمیور. محصولاتی حبوبات متنوعه وعلی‌الخصوص پرنج ایله او اقلیمه مخصوص محصولات سائره‌دن عبارتدر.

استرابون { (Strabon) قدمای جغرافیون یونانك اشهری اولوب، میلاددن ۵۰ سنه اول (آماسیه) ده طوغمش ؛ واكمال تحصیل ایله، برمدت فلسفه وادبیات تدریسیله اشتغال ایتدكدن صكره، سیاحته چیقوب، آناطولی، سوریه، مصر، یونان، ایتالیا وسائر ممالكی دور ایتمش ؛ وعودتنده مشهور جغرافیاسنی یازمشدر. بو اثری ۱۷ فصلدن عبارت اولوب، بعض‌فصللری ناقص اوله‌رق بولنمشدر . هرنه قدر تعریفاتنده بعض خطالر وار ایسه‌ده، یازدیغی یرلرك اووقتكی احوالنه واهالیسنك اخلاق واطوارینه دائر معلومات مفصله ویردیكندن، بو اثری بطلیوسك جغرافیاسیله برابر بو فنده زمان قدیمك الك قیمتدار بر یادكاریدر. زمان قدیمده كتابی متروك ومنسی بولنمش ایسه‌ده، قرون وسطاده زیاده‌سیله شهرت بولمشیدی. اولكی متروكیتنه بناءً عربیه دخی ترجمه اولنمیوب، علمای اسلام عندنده بطلیوس اوقدر شهرت بولمش اولدیغی حالده، استرابونك اسمی مجهول قالمشدر. استرابون خیلی وقت رومده یاشامش ؛ و (تیبر) ك اواخر سلطنتنده وفات ایتمشدر. تاریخه متعلق براثر دخی یازمش ایسه‌ده، نسخه‌سی بولنه‌مامشدر. جغرافیاسی دفعاتله طبع، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

استراتون { (Straton) یونان قدیم حكمای مشائیوننده اولوب، (لاپسكی) ده طوغمش ایدی. حكمادن (تئوفراست) ك شاكردی اولوب ، قبل المیلاد ۲۸۹ تاریخلرنده تدریسده كندیسنه خلف اولمش ؛ و ۲۷۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. برمدت مصرده اكلنوب، بطلیوس فیلادلفك مربیسی بولنمش، و بو حكمدارك پك چوق احسانلرینه نائل اولمشیدی. فلسفه‌سی هرشیئی طبیعتك قوهٔ مولده‌سنه وحكمت طبیعیه‌ایله جراثقال‌قواعدینه حمل ایتمكدن عبارت‌اولوب، كائناتده برروح وذكاء محیط وجودینی قبول ایتمدیكندن ، « طبیعی » لقبیله شهرت بولمش ، و منكر الوهیت عد اولنمشدر.

استراتونیكه { (Stratonice) ماكدونیا حكمدارلرندن (دمتریوس پولیوركیت) ك قیزی اولوب ، سوریه حكمدارلرندن (سلفقوس نیقاتور) ه وارمشیدی . حسن وجمالیله مشهوره اولوب، زوجنك اوغلی (آنطیوخس سوتیر) كندیسنه تعشق ایده‌رك ، بو امیدسز عشقدن خسته یاتمش ، واطبا كندیسندن امیدی كسمش اولدقلری

حالده، مشاهير اطبادن (اراسيسترات) كنديسـنك سرينى كشـفله پدرينه افشا ايتديكنده ، سلفقوس صاحبهٔ ترجه‌يى تطليقله، اوغلنه تزويج ايتمشدى.

استراتونيكيا { (Stratonicée) آسـياى صغيرك (قاريا) خطه‌سنده برشهر ايدى، وتعبيرآخرله منتشا سنجاغنده كائن.(اسكى حصار) قصبه‌سنك اسم قديميدر. آنفة الترجه (استراتونيكه)نك اسمنه‌نسبتله بويله تسميه اولنمشيدى. ميلادك ۳۰۱ تاريخنده ايمپراطور (ديوقلتيان) طرفندن نشر ايدلمش اولان (ماكسيموم) قانوننك نسخهٔ اصليه‌سى بو شهرده بولنمشدر. [«اسكى حصار» ماده‌سنه مراجعت.]

استراسبورغ { (Strasbourg) اخـيراً آلمانيايه الحاق ايدلمش اولان (آلساس لورن) خطه‌سنك اڭ بيوك شهرى اولوب، (رين) تابعلرندن (ايل) نهرى اوزرنده وبونهرك مذكور ايرماغه منصب اولديغى محلدن ۳ كيلومتره‌يوقاريده واقع و ۱۱۱۹۸۷ اهاليى جامعدر. اڭ مستحكم ومهم مواقع حربيه‌دن اولوب، دارالفنونى، انجمن معارفى، طب، فنون وادبيات ، عقائد وسائره مدرسـه‌لرى ، مكتب اعداديسى ، دارالمعلمينى ، طوبجى مكتبى ، سريريات و تشريح درسخانه‌لرى، اجراى عملياته مخصوص عسكرى خستـه‌خانه‌سى ، بيوك بركتبخانه‌سى ، فنون طبيعيه‌يه مخصوص برقاچ جمعيتى، نباتات باغچه‌سى ، رصدخانه‌سى ، قبـه‌سى ۱۴۲ متره ارتفاعنـده اولان بر بيوك كليساسى، بوكليسانك ايچنـده علم نجومه مخصوص بر بيوك ساعتى، برقاچ بيوك قشله‌سيله برطوپ فابريقه‌سى، كوزل تفرجكاهلرى، ايكى مسله‌سى (يعنى ديكيلى طاشى)، طباعتك موجدى اولان (كوتنبرغ) ك بر بيوك هيكلى، تيره منسـوجاتيله ، سختيان، غانت، ساعتجيلق، قيوجيلق، دميرجيلك كبى صنعتلره متعلق متعدد فابريقه‌لرى واردر . بيره وتوتونيله طوموز باصـديرمه‌سى دخى مشهوردر. برچوق دمير يوللرك محل اجتماعنده واقع اولوب، آلمانيا ايله پارس وليون آره‌سنده اجرا اولنان بر بيوك تجارتك مركزيدر . شهرك ايكى كيلومتره آشاغيسنده (رين) نهرى اوزرنده (كهل كوپريسى) ناميله بيوك ومشهور بركوپرى واردر . (كوتنبرغ) ايله سائر برچوق مشاهيرك مسقط رأسيدر . اسكى بر شهر اولوب، ميلاددن ۱۵ سنه اول (تيبر) ك برادرى (دروسوس) طرفندن (آرجنتوراتوم) اسميله تأسيس اولنمش؛ وبعده (آتيلا) طرفندن احراق اولنغـله ، برمدت صكره (استراسبورغ) يعنى «طريق شهرى» اسميله تجديد اولنمشيدى. فرانسه ايله آلمانيا آره‌سنده‌كى جاده اوزرنده‌بولنمق مناسبتيله بواسمله تسميه اولنمشدر.

استرافورد { (Strafford) انكلـتره‌نك (واروويق) قونتلغنـده و (واروويق) ك ۱۵ كيلومتره جنوب غربيسنده (آوون) نهرى اوزرنده بر قصبـه اولوب ، ۵۵۰۰ اهاليسى واردر. شاعر مشـهور (شكسپير) ك وطنى اولوب ، كنديسنك طوغمش اولديغى خانه اليوم موجـود در.

— استرافورد قونتى (توماس‌ونتوورت) انكلتره‌نك مشاهير رجالندن اولوب، اون يدنجى قرن ميلاديده بعض مساندمهمه‌يى احراز ايتمش، وقرال برنجى شارلك بعض اجراآتنه آلت اولوب ، افكار عموميه‌يه قارشى حركت ايتديكيچون ، ۱۶۴۱ده اعدامنه حكم اولنمش ايدى .

استراجه كولى { (Straldja) شرقى روم ايلينك اسليميه سنجـاغنه تابع قرين آباد قضاسنده وقرين آباد قصبه‌سـنك ۱۵ كيلومتره قدر غربنده بر بطاقلق اولوب ، شرقـدن غربه اولان طولى ۱۲ وشمالدن جنوبه اولان عرضى دخى ۵ كيلومتره قدردر.

استرالسوند { (Sralsund) پروسـيه‌نك پومرانيا خطه‌سنده وبالطيق دكيزى ساحلنده برشهر اولوب، برلينك ۱۴۰ كيلومتره شمالنده و (روكن) جزيره‌سنك قارشيسنده واقع و ۲۰۰۰۰ اهاليى جامعدر. كوزل ليمانى ، بيوك بر بلديه دائره‌سى،طوبخانه‌سى، ترسانه‌سى، ضربخانه‌سى، مكتب اعداديسى، بحريه مكتبى، كتبخانه‌سى ، منسوجات متنوعه ايله شكر، توتون، مسـكرات واويون كاغدى فابريقه‌لرى وخيلى ايشـلك تجارتى واردر . برخيلى وقت اسوجك النده بولنمش اولان پومرانيانك مركزى بولنمش؛ وپروسـيه‌نك الينه كچدكدن صكره (رژانس)ناميله بركوچك اداره‌يه مركزاتخاذاولنمشدر.

— استرالسوند(رژانسى) شمالاً وشرقاًبالطيق دكيزيله، شرق جنوبى جهتندن‌وجنوباً (استتين) رژانسيله، جنوب غربى جهتندن وغرباً دخى (مكلنبورغ اشورين) بيوك دوقه‌لغيله محاط اولوب ، مساحهٔ سطحيه‌سى ۴۰۱۰ مربع كيلومتره واهاليسى ۲۱۰۱۶۵ كشيدر .

استرانجه (Istrandja) ادرنه ولایتنده قرق کلیسا سنجاغنك مدیه قضاسنده همنامی اولان طاغك شرق اتکنده وینه همنامی اولان بردره‌نك اوزرنده برقصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

استرانجه بالقانی ادرنه‌ولایتنك قرق‌کلیسا سنجاغنده برطاغ سلسله‌سیدر، که قوجه بالقانك بر شعبه‌سی اولمق اوزره، شرقی روم ایلی حدودندن باشلایه‌رق، و قره دکیز سواحلیله متوازیاً جنوب شرقی‌یه طوغری اوزانه‌رق، چتالجه وچکمجه‌لره قدر ممتد اولور. بو سلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌لری شمال جهتده اولوب، طرنوه‌نك اوستنده ۳۰۰۰ قدمدن زیاده ارتفاعی واردر. جنوبه طوغری ایندکجه، آلچاله‌رق، استرانجه‌نك اوست طرفنده‌کی (قره‌طاغ) ك آنجق ۱۵۰۰ قدم ارتفاعی واردر، ودها بریده متسلسل بر طاقم تپه‌لر صورتنی آلیر. بو سلسله‌نك اتکلرنده خیلی اورمانلر بولنیور، وغرب جهتدن بربرلرینه متوازی بر چوق چایلر ودره‌لر آقوب، ارکنه نهرینه منصب اولدقلری کبی، شرق جهتندن‌دخی برقاچ چای آقوب، قره‌دکیزه دوکیلورلر.

استرانجه دره‌سی ادرنه ولایتنده قرق کلیسا سنجاغنك مدیه قضاسنده بر کوچك نهردر، که استرانجه بالقانك شرق جنوبی اتکندن نبعانله، شرق‌جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قره دکیز ساحلنه قریب اولان (درقوس) کولنه منصب‌اولور.

استرائوبینکن (Straubingen) باویره‌نك «آشاغی طونه» ایالتنده وطونه‌نك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، لاتینجه لسانه مخصوص برمکتبی، دارالمعلینی، ۹۱ متره ارتفاعنده برقله‌یی حاوی برکلیساسی و حبوبات تجارتی واردر.

استرائوس (Strauss) آلمانیانك علم عقائدله اوغراشان علماسندن اولوب، میلادك ۱۸۰۸ تاریخنده (وورتمبرغ) ك (لودویغسبورغ) شهرنده طوغمش، و ۱۸۷۴ ده وفات ایتمشدر. ۱۸۳۳ تاریخنده حضرت عیسانك خرستیانلرك اعتقادینه مخالف صورتده ترجمهٔ حالنی یازوب نشر ایتمکله، حائز بولندیغی مأموریت مذهبیه‌سندن عزل اولنمش ایسه‌ده، کتابی کسب شهرت ایدوب، مشهور (لیتره) طرفندن ۴ جلد اوزره فرانسزجه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. بعده صاحب ترجمه (ارنست رنان) ك حرکتنه تقلیداً حضرت عیسانك عوامه مخصوص اولمق اوزره دیکر برترجمهٔ حالنی دخی یازمشدر.

أسترسن ترکستان شرقیده کاشغرایله ختن آره‌سنده برقصبه اولوب، (ابو نصر بن محمد استرسنی) کبی بعض علمانك وطنی بولنمشدر.

استرلا (Estrella) آمریقای وسطینك (قوسته ریقا) جمهوریتنده برنهردر، که (پیقو بلانقو) و(سرو شیرپو) طاغلرندن ایناین بش چایك اجتماعندن حاصل اولوب، شرقه طوغری جریانله (آنتیل) دکیزینه دوکیلور.

استرلا (پورتو دا — Porto da Estrel-la) یعنی «یلدیز لیمانی». برازیلیانك جنوب شرقی جهتنده (ریو ذه یانیرو) ایالتنده و(ریو ده‌یانیرو) کورفزینه دوکیلن (اینومیریم) نهری منصبنك ساحل یمیننده واقع برقصبه اولوب، وقتیله ۱۲۰۰۰ قدر اهالیسی وارایدیسه‌ده، تجارته بشقه یوللرآچلمغله، تدنی ایتمشدر.

استرلا (سرادا — Serra da Estrella) یعنی «یلدیز سلسله‌سی». پورتکیزك اك یوکسك طاغی اولوب، شمال شرقی جهتندن اسپانیانك (غاته) سلسله‌سی شعباتندن اولان (مزاس) طاغیله ارتباطی اولدیغی حالده، جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولور. اك یوکسك ذروه‌سی (قنتارو دلغادو) طاغی اولوب، تقریباً ۲۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. صیرتی سنه‌نك اکثر موسملرنده قارله مستوردر. بوسلسله‌دن آقان صولر اوچ حوضه‌یه تقسیم اولنه‌رق، شمالدن (قوآ) نهری واسطه‌سیله (دورو) ایرماغنه، جنوبدن (ززره) نهری واسطه‌سیله (تاج) ایرماغنه، شرق جهتندن دخی (موندغو) ایرماغنه دوکیلور. — برازیلیاده دخی بو اسمله بر طاغ بولنوب، (ریو ده یانیرو) کورفزینك اطرافنی احاطه ایدیور.

استرلیچ (Strélitz) بو اسمله آلمانیانك (مکلنبورغ استرلیچ) بیوك دوقه‌لغنده «یکی» و «اسکی» صفتیله تفریق اولنور ایکی

شهر اولوب، یکی استرلیچ مذکور بیوك دوقه‌لغك مرکزیدر، که (اشورین) ك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ٩٣٦٦ اهالیی جامعدر، وبر مکتب اعدادیسیله بر کتبخانه‌سی و دوقه‌لره مخصوص برسرایی واردر. بوشهر ١٧٣٣ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنمشدر. — اسکی استرلیچ ایسه یکیسنك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وبعض توتون فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر.

استرلیچ (Strelitz) که روسجه «آوجی» دیمکدر. روسیه‌ده ٤٠٠٠٠ کشیدن عبارت بر پیاده عسکری اوجاغی ایدی، که میلادك ١٥٤٥ تاریخنده دردنجی ایوان طرفندن تشکیل اولنه‌رق، چارك خاص اردوسی حکمنده ایدی. بواوجاق ابتدا روسیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمش ایسه‌ده، بعده ایکیده برده عصیان ایتمکله باشلامش اولدقلرندن، ١٧٠٥ تاریخنده بیوك پترو طرفندن لغو اولنمشدر.

استرمادوره (Estrémadure) بو اسمله بری اسپانیاده ودیگری پورتکیزده ایکی بیوك خطه واردر.

١ اسپانیاده‌کی استرمادور خطه‌سی اسپانیانك وسطینك غربی جهتنده واقع اولوب، شمالاً (سیرا داغاته) دن جنوباً (سیرا مورنا)یه قدر ممتد اولور، وشمالاً لیون قراللغیله، شرقاً اسکی ویکی قشتاله ایله، جنوباً آندلوسیا ایله، وغرباً دخی پورتکیز حدودیله محدود ومحاطدر. اورته‌سنده شرقدن غربه ممتد اولان (غوادالوپه) سلسله‌سی بو خطه‌یی ایکی حوضه‌یه تقسیم ایدوب، شمالنده (تاج) وجنوبنده (غوآدیانه) ایرماقلرینك حوضه‌لری بولنیور. بو خطه مقدما بر ایالت اعتبار اولنقده ایکن، اسپانیانك تقسیمات اخیره‌سنده شمالده‌کی تاج ایرماغنك حوضه‌سی (قاسرس) وجنوبده‌کی غوآدیانه حوضه‌سی دخی (بادایوز) ایالتی نامیله ایکی ایالته آیرلمشدر. آیرلمازدن اول مرکزی بادایوز یعنی (بطلیوس) شهری ایدی. بو خطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٣٠٠٠ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، یالکز ٧٨٩١٢٣ اهالیی واردر. اراضیسنك اساسی غرانیت اولوب، قیالق بریر ایسه‌ده، بو طبقه‌نك اوزرنده قابل زراعت طوپراقلر دخی بولنیور. آنجق اهالیسنك تنبللکی وآمریقایه اولان هجرتلری نفوسك آزالمسیله برابر مملکتك معطل قالمسنی موجب اولمش؛ واورمانلر دخی اتلاف وتخریب ایدلمشدر. بوکونکی کونده اکثر اراضیسی مرینوس قویونلرینه مرعی اتخاذ اولنوب، زراعتی پك کریدر. هواسی غایتله یابس ویازین پك صیجاق قیشین دخی پك صوغوقدر.

٢ پورتکیزده‌کی استرمادوره بو مملکتك بحر محیط آطلاسی جهتنده‌کی قسم غربیسنك وسطنده واقع اولوب، شمالا بیرا وشرقاً وجنوباً دخی آلمتیو خطه‌لریله محاط ومحدوددر. وقتیله بر ایالت اعتبار اولنوب، مرکزی پایتخت دولت اولان (لیسبونه) شهری ایدی. بعده لریا، لیسبونه وسانتارم اسملریله اوچ ایالته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٨٧٠٠ مربع کیلومتره اولوب، ٩٤٦٤٧٢ اهالیسی واردر. بو خطه‌نك شمال قسمی طاغلق ایسه‌ده، طاغلری آلچق اولوب، هیچ برینك ارتفاعی ٧٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. جنوب قسمی ایسه دوز واووه‌لق اولوب، یالکز (آرابیده) اسمیله لیسبوندن کوزیکور ٥٠٠ متره ارتفاعنده برطاغی واردر. (تاج) ایرماغی بو خطه‌نك اورته‌سندن کچدیکی کبی، بونك شمالنده کندی تابعی اولان (ززره) وبوکا دوکیلن (تاباو) ایله طوغریدن بحر محیطه منصب اولان (لیز) وجنوب جهتنده (سادو) نهرلری آقار. بو خطه‌نك تاجك مجراسی شمالنده بولنان قسمی دها منبت ودها کوزل اولوب، طاغلری کلسدن عبارت وچبلاق ایسه‌لرده، آره‌لرنده‌کی وادیلر وبایرلرله اووه‌لر پك منبت وصولری چوق اولوب، ساحله قریب اولان محللرنده اورمانلری دخی بولدر. قسم جنوبیسی ایسه قورو وغیرمنبت اووه‌لردن وتپه‌لردن عبارت اولوب، منبت یرلری واورمانلری پك آزدر. مع هذا عمومیت اوزره بوخطه‌ده کلیتلی مقدار بغدای، آرپه وسائر حبوباتله اوزوم، پورتقال، لیمون وسائر میوه‌لر حاصل اولور، ودود آغاجلری دخی چوقدر.

استرموز (Estremoz) پورتکیزك جنوب جهتنده واقع (آلمتیو) خطه‌سنده (اووره) ایالتنده و(اووره) شهرینك ٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٦٦٥٠ اهالیسی؛ جوارنده سیاه و بیاض ویشیل مرمرلری و بیاغی اخراجاتی واردر. بوقصبه‌ده اوطرفلرجه مشهور بر نوع کوزل رایحه‌لی وصوویی صوغودیجی دستیلر یاپیلیر.

استروچی (Strozzi) فلورانسه‌نك اسكی برخاندانی اولوب، افرادی مدت مدیده شهر مذكور جمهوریتنك ریاستنی احراز ایتمش، وایچلرندن كرك امور سیاسیه‌ده كرك حربده وكرك علوم وفنونده تمیز ایدنلر بولنمشدر. — بونلردن ۱۳۷۲ تاریخ میلادیسنده طوغوب ۱٤٦۲ ده وفات ایدن (پالاس استروچی) كندی مصرفیله یونانادن كتب قدیمهٔ یونانیه‌یی كتیرتوب، استنساخ ایتدیره‌رك، نشر وتعمیمرینه خدمت ایتمش؛ وفلورانسه دارالفنوننی پك ایلری‌یه كوتورمشیدی.

استرود (Stroud) انكلتره‌نك (غلوچستر) قونتلغنده و غلوچستر شهرینك ۱٤ كیلومتره جنوبنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٤٥۰۰۰ اهالیسی، چوخه و فانله فابریقه‌لری وبویاخانه‌لری واردر. سیر سفائنه صالح برقنالی دخی بولنغله، تجارتی پك ایشلكدر.

استروغه (Strouga) آرناؤدلقده مناستر ولایت وسنجاغنك اوخری قضاسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، اوخری كولنك منتهای شمالنده و بوكولك آیاغی مثابه‌سنده اولان (درین) نهرینك ساحل یمیننده یعنی شرق جهتنده واقع و ۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. مناستردن اوخری وایلبصانه اوغرایه‌رق دراچه كیدن جاده‌نك اوزرنده بولنغله، خیلی تجارتكاه بریردر. — استروغه ناحیه‌سی قصبه ایله ۲۲ قریه‌دن مركب اولوب، كولك شمال غربی جهتندن عبارتدر. بوناحیه‌ده بغدای، آرپه وسائر حبوباته كتن حاصل اولور، وچام آغاجلرینی حاوی اورمانلریله خیلی مرعالری واردر.

استرومبولی (Stromboli) ایتالیانك غرب جنوبیسنده كائن (لیپاری) جزایر صغیره‌سنك اك شمالیسی اولوب، ۳۸°٤۳′ عرض شمالی ایله ۱۲°۵۲′ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی اراضئ بركانیه‌دن اولوب، پك منبتدر. ۷۰۰ متره ارتفاعنده بر بركان آغزی اولوب، قیرمزی براق برطومان افراز ایدیور. بوآطه‌ده پك چوق بالیق صید اولنور، وكلیتلی كوكورد وسونكر طاشی چیقار.

استرومجه (Stroumnitza) سلانیك ولایت وسنجاغنده وسلانیك شهرینك ۲۰ ساعت قدر شمال غربیسنده قضا مركزی برقصبه اولوب، چام آغاجلریله مزین بركوچك طاغك اتكنده وهمنامی اولان نهرك یتاغنی حاوی بركوزل اووه‌نك كنارنده واقعدر. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك بنا كرده‌سی اولان بركوزل جامع شریفیله بر رشدیه مكتبی وبرقاچ اسلام وخرستیان صبیان‌مكتبی، كوزل مسیره وتفرجكاهلری واردر. اهالیسی ۶۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری روم وبلغار ویهودیدر. — استرومجه قضاسی مركز قضا ایله ۶۵ قریه‌دن مركب اولوب، اطراف اربعه‌سی یوكسك طاغلرله محاطدر. استرومجه نهری شمال غربی جهتندن قضایه داخل اولوب، شرق جنوبی‌یه طوغری آقار، وصاغ وصولدن برچوق چایلر اخذ ایدر. قضا شمالاً قوصوه ولایتیله، غرباً كوپریلی وتكوش، جنوباً طویران و عورتحصار قضالریله، شرقاً دخی سیروز سنجاغنك (پتریچ) قضاسیله محدود ومحاطدر. اهالئ قضا ۳۱٤۹۱ كشیدن عبارت اولوب، بونلردن ۱۲۵۰۰ مقداری مسلم وترك، وقصوری بلغار، روم، یهودی وقبطیدن عبارتدر. درون قضاده بر رشدیه مكتبی ایله بری ذكور و دیگری اناثه مخصوص ایكی روم مكتبی و۲۱ ی اسلام ۱۰ ی دخی خرستیانلره مخصوص اولمق اوزره ۳۱ مكاتب صبیانیه موجوددر. قضانك اراضیسی غایت منبت و محصولدار اولوب، اراضئ مزروعه‌سی تقریباً ۶۰۰۰۰ دونمدن عبارتدر. محصولاتی بغدای، مصر، سیسام وسائر حبوباته، پاموق، توتون، آفیون وسائره‌دن عبارت اولوب، خیلی ایپك قوزه‌سی وبال دخی چیقار. قضانك قویونلری ۶۰۰۰۰ وكچیلری ۳۵۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، صیغیر وخركله وسائر حیواناتی دخی چوقدر.

استرومجه نهری (Stroumnitza) سلانیك ولایتنده بر چای اولوب، همنامی اولان قضانك شمالنده‌كی طاغدن نبعانله استرومجه قصبه‌سنك جهت‌شمالیه‌سندن آقه‌رق، بوقضایی شق ایتدكدن صكره، سیروز سنجاغنك پتریچ قضاسنه كیره‌رك، جمعاً ۹۵ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (استرومه) یعنی قره صو ایرماغنه دوكیلور.

استرومه (Strouma) ونام دیگرله (قره صو). روم ایلنده برایرماق اولوب، بلغارستانده صوفیه‌نك غرب جهتنده‌كی (فیتوس) بالقانندن نبعانله، كوستندیلك ۲ ساعت قدر شمالنده

صاغدن (بابينه) نهرينى اخذ، وجنوبه طوغرى جريان ايدەرك، سلانيك ولايتنه دخول ايدر؛ وسيروز سنجاغى داخلنده ينه استقامت مذكورەده جريانله، جمعه وملنيك قضالرينك ايچندن كچدكدن، وصاغ وصولدن بر چوق چايلرك صولرينى اخذ ايتدكدن صكره، استقامتنى تبديل ايله، شرق جنوبى‌يه طوغرى دوندرك، سيروز شهرينك ايكى ساعت قدر جنوبنده (تخينوس) كولنه دوكيلور؛ وكولك ٢٥ كيلومتره قدر اولان طولندن صكره، بونك آياغى صورتنده چيقوب، دها ٧ كيلومترەلك مسافه قطع ايله، آطەلر دكيزندەكى (رنديه) كورفزينه دوكيلور. مذكور كولده درامه جهتندن كلن (آنكيسته) نهريله دخى برلشديكيچون، كولك آياغى صورتنده چيقديغنده، صويى چوق دها زيادەدر. ديكر تابعلرينك الك بيوكلرى صاغدن آنفاً بيان اولنان (استروميجه) وصولدن (بستريجه) و (قورشونلى چاى) در. مجراسى ٣٠٠ كيلومترەدن زياده اولوب، (ملك) اووەسيله (روويل) دربندى اووەسنى اروا ايديور. قيشين طغيان ايدوب، كرك تخينوس كولنك اطرافنده وكرك دها يوقاريده بولنان سيروز اووەلرينى صو باصمغله، كلى خسارى موجب اوليور. كرك بو خسارك اوكى آلنمق وكرك نهر مستعد بولنديغى سير سفائنه صالح بر حاله قونمق اوزره، تطهيرى امتيازى سيروز بكلرندن طاهر بكه ويرلمش ايسەده، مير مومى‌اليهك برقاچ سنه اول وقوع وفاتيله بو تشبثك نه حال كسب ايتديكى بيلنه‌ميور. بو ايرماغك اسم قديمى (استريمون Strymon) اولوب، شمديكى اسمى بوندن غلطدر.

استروو (Struve) روسيەنك الك مشهور رياضيون ومنجملرندن اولوب، ١٧٩٣ ده (آلتونه) ده طوغمش، و ١٨٦٤ ده وفات ايتمشدر. روسيەنك بر مكمل خريطەسنى تنظيم ايدن هيئته رياست، وروسيەده برقاچ رصدخانه تأسيس، وهيئت وجغرافيايه متعلق برچوق تحقيقات فنيه نشر ايلشدر.

استرووه [«اوستروووه» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

استرهازى (Esterhazy) مجارستانك الك بيوك خاندانى اولوب. مشهور (آتيلا) نك ميلادك ٩٦٩ تاريخنده نصرانيتى قبول ايدن تورونى (پول استراس)ك نسلندن متسلسل اولديغى مرويدر. بو خاندانك افرادى مجارستانده (هابسبورغ) خاندانك سلطنتنى تأكيد وادامه‌يه سعى وغيرت ايتمش اولدقلرندن، آوستريا دولتى طرفندن قونتلق وپرنسلك عنوانلريله تكريم اولنەرق، مجارستانك برقاچ ايالتى ارثاً بونلرك ادارەسنده بولنمش؛ وارداتلرى سنوى درت مليون فرانغه بالغ اولمشدر. عثمانليلرك مجارستانده‌كى فتوحاتنه ووينايه اولان تعرضلرينه الك زياده قارشى طورەبيلن دخى بو خاندانه منسوب اولان (پول استرهازى)در. بونلردن نيقوله استرهازى‌يى ١٨٠٩ ده بيوك بوناپارت مجارستان قراللغنه ترفيع ايتمك ايستمش ايسەده، كنديسى قبول ايتمەمشدر. مجارستانده (آيزنستاد) قربنده جسيم ومشهور برسرايلرى واردر.

استرى (Stry) آوستريانك (غاليچيا) خطەسنده، (لمبرغ) ك ٦٥ كيلومتره جنوبنده و(دنيستر) ايرماغنه دوكيلن همنامى اولان بر چايك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

استريغاو (Striegau) پروسيەنك (سيلزيا) خطەسنده و(برسلاو)ك ٥٧ كيلومتره غرب جنوبيسنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

استريمون (Strymon) استرومه وقره صو ديلن نهرك اسم قديميدر. [«استرومه» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

استسيخور (Stésichore) يونان قديم شعراسندن اولوب، ميلاددن ٦٠٠ سنه اول سيچليانك (هيمره) شهرنده ياشامشدر. رقص اشعارينى ايجاد ايدن بو اولديغى مرويدر. اشعارينك پك آزى بولنه‌بيلمشدر.

استفان ياخود استفانوس (Stéphane) وفرانسزلر عندنده اتيان (Étienne) عن‌اصل يهودى اولوب، حواريون طرفندن انتخاب اولنان ٧ دياقوسلرك بريدر. دين موسايه قارشى تقوهاتده بولنمغله اتهام اولنەرق، حضرت عيسانك رفعندن ٩ آى صكره يهوديلر طرفندن قدسده رجم اولنمشدر. خرستيانلرك الك اسكى اعزەسندن معدود اولوب، كانون اولك ٢٦ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

استفان ياخود اتيان (Étienne) بو اسمله طقوز پاپا كلمشدر:

برنجیسی رومالی اولوب، میلادك ۲۵۳ تاریخندن ۲۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ومذهب وعقاید خصوصنده فکر مخصوصلری اولان بعض رؤسا ایله منازعاتده بولنوب، ۲۵۷ تاریخنده قتل اولنمشدر. بودخی اعزه صره‌سنه چکیریلوب، اغستوسك ۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی ینه رومالی اولوب، میلادك ۷۵۲ تاریخندن ۷۵۷ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمش؛ ولومباردلر حکمداری (آستولف) طرفندن تهدید اولنمغله، فرانسه قرالی (پپین برف)ه التجا ایتمشیدی. (پپین) آستولفك شرق ایمپراطورلغندن ضبط ایتمش اولدیغی (راونه) و(پنداپول)ی استردادله صاحب ترجمه‌یه بخش ایتمش؛ وپاپالرك حکومت جسمانیه‌سی بوندن تولد ایتمشدر.

اوچنجیسی سیچلیالی اولوب، میلادك ۷۶۸ تاریخندن ۷۷۲ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمشدر. ۱۳ آیلق فترتدن صکره پاپا انتخاب اولندرق، پاپالغك علیهنده بولنانلری برمجلسك حکمیله اعدام ایتمشدی.

دردنجیسی رومالی اولوب، ۸۱۶ تاریخندن ۸۱۷ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمشدر.

بشنجیسی ینه رومالی اولوب، ۸۸۵دن ۸۹۱ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمش؛ وبرقحط وغلا اثناسنده فقرایه چوق اعانه‌سی کورلمشدر.

آلتنجیسی ینه رومالی اولوب، ۸۹۶ دن ۸۹۷ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمش؛ وسلفنك نعشنی مزاردن چیقاروب، جلاد واسطه‌سیله باشنی کسدکدن صکره، (تیبر) نهرینه آتدیغیچون، عمومك نفرتنه مظهر اولوب، زندانه القا، واوراده اخناق اولنمشدر.

یدنجیسی ینه رومالی اولوب، ۹۲۹دن ۹۳۱ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمشدر.

سکزنجیسی آلمانیالی وایمپراطور (اوتون) ك اقرباسندن اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) طرفندن پاپالق مسندینه ترفیع اولنمش؛ و۹۳۹دن ۹۴۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش ایسه‌ده، اجنبی اولمق مناسبتیله محبت عمومیه‌یی قزانه‌مامشدی.

طقوزنجیسی (لورن) دوقه‌سی (غودفروآ) نك برادری اولوب، ۱۰۵۷دن ۱۰۵۸ سنه‌سنه‌دك پاپا بولنمش؛ واخلاقجه خدمت ایده‌جك بعض حرکات ممدوحه‌ده بولندقدن صکره، فلورانسه‌یه چکیلوب، اوراده وفات ایتمشدر.

استفان { قسطنطینیه قیصرلرندن اولوب، میلادك ۹۱۹ تاریخنده پدری برنجی رومان طرفندن ایکی برادری (قریستوف) و (قسطنطین) ایله برابر حکومته تشریك ایدیله‌رك، ۹۴۵ تاریخنده‌دك حکم سورمش؛ وتاریخ مذکورده نفی اولنمشدر.

استفان { بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلمشدر:

برنجیسی میلادك ۹۹۷ تاریخنده مجارستانك دردنجی دوقه‌سی عنوانیله پدری (کیسا) یه خلف اولوب، مجارلره خرستیان دینی قبول ایتدیرمش، وبونلره بر قانون ونظام وضع ایتمش اولدیغندن، میلادك ۱۰۰۰ تاریخنده پاپا ایکنجی (سیلوستر) طرفندن مجارستان قرالی ومجارلرك رئیس روحانیسی طانمش؛ و۱۰۳۸ تاریخنده‌دك حکم سورمشدر. خرستیانلر طرفندن اعزه صره‌سنه چکیریلوب، ایلولك ۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور. پاپانك بوکا کوندرمش اولدیغی تاج الیوم مجارستان قرالرینك تویجنده استعمال اولنمقده‌در. ایمپراطوریچه (ماریا ترزه) ۱۷۶٤ تاریخ میلادیسنده بونك نامنه برنشان احداث ایتمشدر.

ایکنجیسی «شیمشك» لقبیله ملقب اولوب، ۱۱۱٤ تاریخ میلادیسنده پدری ایکنجی (قولومان) ه خلف اولمش؛ ووندیکلیلرله، لهلیلرله، روسلرله وچهلیلرله طول‌مدت محاربه ایدوب، نهایت قسطنطینیه قیصری (یانی قومنوس) طرفندن مغلوب اولمش؛ ومظالمیله تبعه‌سنی دلکیر ایتمش اولدیغندن، اولادی اولمدیغی حالده تخت وتاجنی عم زاده‌سی (بلا) یه تسلیمله، راهب اولمش؛ و۱۱۳۱ده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجی (کیسا) نك اوغلی اولوب، ۱۱۶۱ تاریخنده پدرینه خلف اولمش؛ ووندیکلیلره قارشی قسطنطینیه قیصری (مانوئل قومنوس) ك امدادینه کیتدیکی حالده، عمجه‌لری (لادیسلاس) ایله (استفان) غیبوبتندن بالاستفاده، تختنی ضبط ایتمشلرسه‌ده. ۱۱۶۳ده حکومتی استرداد ایده‌رك، ۱۱۷۳ تاریخنه قدر حکم سورمشدر.

دردنجیسی (قومان) لقبیله ملقب اولوب، ۱۲۷۰ تاریخ میلادیسنده پدری دردنجی (بلا) یه خلف اولمش؛ وچهستان قرالی (اوتوقار) ی مغلوب، وبلغارستانی جزیه‌یه ربط ایده‌رك. ۱۲۷۲ ده وفات ایتمشدر.

استفان { لهستان قراللرندن اولوب، (باتوری) لقبیله مشهوردر. [«باتوری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استفان { انکلتره قراللرندندر. عن اصل (بلوآ) خاندانه منسوب اولوب، والده‌سی بلوآ قونتلرندن برینه وارمش اولان (جهانکیر کویوم)‌ك قیزی ایدی. ١١٠٥ تاریخ میلادیسنده طوغوب. ١١٣٥ده قرال برنجی هنری‌نك وفاتنده، انکلتره تختنی غصب ایتمکله، قرالك قیزی و وارثهٔ مشروعه‌سی اولان (ماتیلده) ایله بونك اوغلی هنری عمیجه‌لری اسقوچیا قرالی (داوید)ك امدادیله برچوق وقت اوغراشمشلر ایسه‌ده، نهایت مذکور (هنری) یی ولیعهد طانیمغله، حکومتده استقرار بولمشیدی. ١١٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

استفان { (بیزانسلی —) قسطنطینیه روم علماسندن اولوب، میلادك بشنجی قرنی اواخرنده بو شهرده یاشامش؛ ومکمل بر تاریخ جغرافیا لغتی یازمش ایسه‌ده، بو اثر قیمتدارك یالکز مختصرینك نسخه‌سی و نسخهٔ اصلیه‌سنك آنجق برقاچ فصلی بولنه‌بیلمشدر.

استفان { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره دکیز ساحلنده، غرب جهتی بر برونه قپالی بر کوچك کورفزك ایچنده، سینوبك ٥٠ کیلومتره غربنده و قسطمونینك ٨٥ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ایچندن بر چای آقوب، دکیزه منصب اولور. اولدقجه تجارتکاه برقصبه اولوب. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — استفان قضاسی شمال اولدیغی (مع آق قیا چکلی) ناحیه‌سیله برابر ٣٨ قریه‌یی حاوی اولوب، شرقاً سینوب. جنوباً (بویابد)، غرباً دخی نفس قسطمونی سنجاغنه ملحق (اینه‌بولی) قضالریله محدوددر. اهالیسی تقریباً ٢٥٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب. یالکز ١٠٠٠ قدری روم و قصوری کاملاً اسلامدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله کتان و کلیتلی الما دن عبارتدر. صو حزارلری چوق اولوب. کلیتلی کراسته اخراج اولنور. درون قضاده سنه‌ده اوچ پنایر قوریلور.

استفنسون { (Stephenson) انکلتره‌نك مشاهیر میخانیکوندن اولوب، دمیر یول لقوموتیفنك موجدیدر. ١٧٨١ تاریخ میلادیسنده (نوقاستل) جوارنده (ویلم) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٤٨ ده وفات ایتمشدر. معدن کوری عمله‌سندن بر فقیر آدمك اوغلی اولوب، کندیسی دخی عادی عمله‌دن ایکن، وفرت ذکا و فراستیله مهندسلکه قدر چیقوب، برچوق اختراعاتله کسب شهرت ایتمشیدی. بو اختراعاتنك بری (امنیت لامبه‌سی) دینلن و معدن اوجاقلرنده قوللانیلان برنوع لامبه‌در. اون سنه پیاپی تجربه‌لرله اوغراشدقدن صکره، ١٨٢٤ تاریخنده اعمال ایتدیکی بر لقوموتیفی یوروتمکه؛ و دمیر یول اصولنی ایجاده موفق اولمشدر. ایجاد ایتدیکی ماکینه‌لرك اعمالیچون بر بیوك فابریقه یاپوب، کلیتلی ثروته نائل اولمشدی. — اوغلی (روبرت استفنسون) ١٨٠٣ ده طوغوب، ١٨٥٩ ده وفات ایتمشدر. انکلتره دمیر یوللرندن برچوغنك باش مهندسی اولوب؛ (آنغلسی) آطه‌سیله قره آره‌سنده (بریتانیا) نامیله معروف اولان مشهور دمیر یول آصمه کوپریسی و قناده‌ده‌کی (مونترآل) کوپریسی کبی محیر عقول بر طاقم انشاآت جسیمه‌یه موفق اولمشدر. پارلمنتو اعضالغنه‌دخی انتخاب اولنمشیدی. لقوموتیف حقنده مفصل و معتبر بر کتابی دخی واردر.

استل { (Steel) انکلتره‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب. میلادك ١٦٧١ تاریخنده (دوبلین)ده طوغمش. و ١٧٢٩ ده وفات ایتمشدر. بعض آرقداشلریله برابر نشر ایتدیکی متعدد غزته ورسائل موقوته ایله انکلیزلرك افکار و حسیاتنی اویاندیرمغه چوق خدمت ایتمشدر. پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولندرق، امور سیاسیه‌یه دخی قاریشمش؛ و بعض کتب ادبیه براقمشدر.

استلا { (Estella) اسپانیانك شمال جهتنده (ناوار) خطه‌سنده و پامپلونه شهرینك جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. ناواره‌نك بوغازلرینه حاکم بر موقعده بولنمغله، اهمیت عسکریه‌سی واردر.

استندال { (Stendal) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده و (ماغدبورغ)ك ٦٠ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٣٠٠٠ اهالیسی و پاموق و یوك منسوجاتنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

استندهال (Stendhal) فرانسه حکایه‌نویسانندن (بیله) نك اسم مستعاری اولوب، بوذات میلادك ١٧٤٣ تاریخنده (غرنوبله) ده طوغمش، و١٨٤٢ ده پارسده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلك ایدوب، بعده رساملغه، تجارته واداره مأموریتنه سلوك ایتمش؛ وایتالیایه برقاچ سیاحت ایدوب، برطاقم سیاحتنامه‌لر یازدقدن صکره، حکایه نویسلکه سلوك ایله، برچوق حکایه کتابلری نشر ایتمشدر. کلیات آثاری ١٨ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اُستُوا نیسابور مضافاتندن واسع بر ناحیه اولوب، اوائل قرون اسلامیه‌ده ظهور ایتمش اولان و(استوانی) لقبیله یاد اولنان بعض علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

استوآرت (Stuart) ابتدا اسقوچیاده وبعده بتون بیوك برتانیاده حکومت سورمش اولان برقرال خاندانك اسمیدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسی (والتر) اسمنده برشخصدر، که ١٠٦٠ تاریخ میلادیسنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی (ملقولم) طرفندن خدمته قبول اولندرق، اسقوچیا لساننده (استوآرت) دنیلن برکوچك حاکملك مأموریتنه نصب اولنمشیدی. مأموریتنك اسمی کندیسنه ونسلنه لقب اولمشدر. بونك احفادندن دردنجی (والتر) اسقوچیا حکمداری برنجی (روبرت) ك قیزینی تزوج ایتمکله، بونك اوغلی ایکنجی روبرت نامیله میلادك ١٢٧٠ تاریخندن ١٣٩٠ تاریخنه‌دك اسقوچیاده قراللق ایتمش؛ وبووجهله استوآرت خاندانك برنجیسی اولمشدر. بونك نسلی ١٦٠٣ تاریخنه‌دك اسقوچیاده حکومت سوروب، تاریخ مذکورده بونلردن حکمدار بولنان (آلتنجی (ژاق)، بیوك والده‌سنك انکلتره خاندان حکمداریسنه منسوب بولنمش اولمسی مناسبتیله، ارثاً انکلتره تختنه دعوت اولندرق، برنجی ژاق عنوانیله انکلتره واسقوچیا قرالی اولمش؛ وبو وجهله بو ایکی مملکتی بر حکومته جمع ایتمشدر. ١٦٨٨ ده وقوع بولان اغتشاشده اسقاط اولنان ایکنجی ژاق بوخاندانك ذکور حکمدارلرینك اخیری ایسه‌ده، بو اثناده انکلتره قراللغنه دعوت اولنان (اورانژ) خاندانه منسوب (کویوم) ك زوجه‌سی (ماریا استوآرت) مذکور ایکنجی ژاقك قیزی، ومرقوم کویومدن صکره ١٧٠٢ دن ١٧١٤ تاریخنه‌دك حکومت سورن (آنه) دخی ماریانك همشیره‌سی ایدی. بوتاریخدن صکره حکومت هانووره خاندانه چکمکله، ایکنجی ژاقك اوغلی (ژاق ادوآرد) فرانسه‌یه قاچوب، اون دردنجی لوینك یاردمیله همشیره‌سی (آنه) یه ولی عهد اولمغه چالیشمش؛ وبونك اوغلی (شارل ادوآرد) اسقوچیا وانکلتره‌یه عسکر سوق ایده‌رك، پدرینك حقوق وراثتنی مدافعه ایتمکه جهد ایتمش ایسه ده، موفق اوله‌میوب، ایتالیایه چکلمکه مجبور اولمشلردی. بونك (هنری بنوآ) اسمنده اولان دیکر براوغلی دخی طریق رهبانه سلوك ایدوب، قاردینال اولمش، و١٨٠٧ تاریخنده وقوع وفاتیله استوارت سلاله‌سی بسبتون منقرض اولمشدر. [«ژاق، شارل، ماریا وآنه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

استوارت (Stewart) اسقوچیالی بر فیلسوف اولوب، ١٧٥٣ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و١٨٢٨ ده وفات ایتمشدر. پدری ادیمبوغ دارالفنوننده علوم ریاضیه معلمی اولوب، کندیسی ١٩ یاشنده ایکن پدرینه معاون ومتعاقباً خلف اولمشیدی. فلسفه‌یه وعلی الخصوص احوال روح وتعریف حسیاته متعلق برچوق کتابلر یازوب، فلسفه‌یی فنون طبیعیه‌یه تطبیق ایتمشدر. آثاری مشهور ومقبول اولوب، ١١ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

استوبیوس (Stobée, Stobæus) بشنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اسمندن آکلاشلدیغنه کوره ماکدونیاده واقع (استوبی) یعنی (اشتب) شهرندن ایدی. حکما وادبای قدیمهٔ یونانیه‌نك آثارندن حکمت واخلاقه متعلق اولان برچوق فقره‌لر طوپلایوب، «منتخبات» نامیله ایکی کتاب یازمشدر، که الیوم باقی اولوب، طبع وترجمه اولنمشلردر.

استوتغارد (Stuttgard) آلمانیاده (وورتمبرغ) قراللغنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب، (نسنباخ) نهری اوزرنده‌واقعدر. ١٢٥٩٠١ اهالیسی، قراله مخصوص سرایله ایکی اسکی سرایی، بربیوك کلیساسی، موزه‌خانه‌سی، مشهور برکتبخانه‌سی، تیاترو‌سی، شاعر مشهور شیلرك هیکلنی حاوی برکوزل میدانی، اطرافنده کوزل تفرجکاه

ومسیره‌لری، دارالفنونی، مکتب صنایعی، اورمان وبیطار مکتبلری، پیانو، خالی، باصمه، آلات هندسیه وحکمیه وجراحیه فابریقه‌لری، قیوجی، جوهرجی وسائره معمولاتی واردر. حکیم (هکل) ك وطنیدر.

استور { (Sture) اسوجده «مدیر» عنوانیله حکومت سورن برخاندان اولوب، بونلرك برنجیسی اولان (استن استور) دایيسی سکزنجی شارلك وفاتی اوزرینه، اداره ٔ مملکتی الینه آله‌رق، ۱۴۷۰ تاریخندن ۱۵۰۳ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ ودانیمارقه قرالی (قریستیان) ه قارشی غالبیتله محاربه ایتدیکی کبی، روسلری دخی (فینلانده)دن اخراج ایتمش، وداخلی دشمنلری کندیسنی ۱۴۹۷ده موقع اقتداردن دوشورمشلرسه‌ده، ۱۵۰۱ده ینه رأس حکومته کلوب، وفاتنه قدر قالمش؛ ودانیمارقه‌لیلری اسوجدن چیقاردقدن صکره، مجلس مبعوثانه زراع وعمله‌دن دخی اعضا قبولنی نظام آلتنه آله‌رق، (اوپسال) دارالفنوننی دخی تأسیس، وطباعتی اسوجه ادخال ایتمشدر.

ایکنجیسی اولان (اسوانت نیلسون استور) اسوج مدیری ایکن، ۱۵۰۳ده مدیر عنوانیله (استن استور) ه خلف اولوب، ۱۵۱۲ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ووفاتنده اوغلی کنج (استن استور)ی خلف براقشدر.

اوچنجیسی اولان مذکور کنج (استن استور) ۱۵۱۲ تاریخندن ۱۵۲۰ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ودانیمارقه قرالی ایکنجی قریستیانله محاربه‌یه طوتیشوب، ابتدا غالب کلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، آلدیغی جریحه‌لردن متأثراً وفات ایتمشدر. زوجه‌سی (استوقهولم)ی برغیرت قهرمانانه ایله مدافعه ایتمش ایسه‌ده، نهایت تسلیمه مجبور اولمش؛ وکوزی اوکنده قوجه‌سنك مزاردن چیقاریلوب علناً احراق اولندیغی کورمشدر.

استوربریج { (Stourbridge) انکلتره‌نك (وورچستر) قونتلغنده و (وورچستر) ك ۲۸ کیلومتره شمالنده (استور) نهری اوزرنده برقصبه اولوب. ۶۵۰۰ اهالیسی، بونك منسوجاتی. طبق. جام. طوغله فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، دمیرخانه‌سی ومعدن کوری اوجاقلری واردر.

استورم { ژان قریستوف (J. Chr. Sturm) آلمانیا مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۳۵ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱۷۰۳ده وفات ایتمشدر. آلمانیاده علوم طبیعیه وحکمیه‌نك ترقی وتعممنه خدمت ایده‌رك، بو فنونه متعلق بر قاچ اثر براقشدر. — اوغلی (لئونار قریستوف استورم) مشاهیر معماریندن اولوب، بوفنه متعلق بعض کتابلر یازمشدر. — الهیات وتصوفه متعلق بعض کتابلر یازان (قریستوف قرتیان استورم) دخی بونك اقرباسندن ایدی. بونك بعض آثاری پروسیه قرالیچه‌سی (الیزابته قریستینه) طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر.

استورم { (Sturm) فرانسز مشاهیر ریاضیوننندن اولوب، ۱۸۰۴ تاریخنده اسویچره‌نك (جنو) شهرنده طوغمش، و۱۸۵۵ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بر قاچ کتاب یازمش؛ وجبرده (استورم دستوری) اسمیله معروف دستوری ایجاد ایدوب، فنون آقادمیاسنه قبول اولنمشیدی.

استوریس { بواسمله اندلسك (وادی‌الحجاره) جهتنده برقلعه اولوب، ملوك امویه‌دن محمد بن عبدالرحمن طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغنی یاقوت حموی «معجم»نده بیان ایدیور. بو اسمك اسپانیانك شمالنده واقع وعربلر عندنده (اشتوریش) اسمیله معروف اولان (آستوریا) خطه‌سنك اسمندن مأخوذ اولوب، اصلی (قلعة اشتوریش) اولمسی ملحوظدر.

استوقتون { (Stockton) انکلتره‌نك (دورهام) قونتلغنده، (تیس) نهری اوزرنده وبو نهرك بحر شمالیده اولان منصبندن ۱۷ کیلومتره یوقاریده و(دورهام)ك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۵۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر دائره ٔ بلدیه‌سی، بز، داماسقو، چوخه، پیکه، ایپ وسائره فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری وسفائن اعماله مخصوص دستکاهلری واردر. تجارتی پك ایشلکدر.

استوقهولم { (Stockholm) اسوجك مرکزی واسوج مع نوروج دولتنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب. (ملار) کولیله بالطیق دکیزی آره‌سنده. ′۲۰°۵۹ عرض شمالی ایله ′۴۳°۱۵ طول شرقیده واقع و۲۲۳۰۶۳ اهالیلی

جامعدر. بو شهر سکز آطه ایله ایکی شبه جزیره او-
زرنده مؤسس اولوب، بو وجهله صولرك اورته‌سنده
بولنمسی «شمال ونديكی» اسمیله شهرتنی موجب اولمشدر.
لیمانی واسع وصاغلام ایسه‌ده، مدخلی پك امین دكلدر.
شهر مذكور آطه‌لر وشبه جزیره‌لر عددنجه ١٠ محله‌یه
منقسم اولوب، بینلرنده ١٤ كوپری ایله اختلاط او-
لنور. بتون شهره نظارتی اولان كوزل بر قرال سرایی،
بر بیوك كلیساسی، ضربخانه‌سی، بانقه اداره‌سی، اوپرا
تیاتروسی الك بیوك ابنیه‌سندندر. ریختملری غایت كو-
زلدر. محله‌لرك ایچی ایسه پك اوقدر منتظم دكلدر؛
سوقاقلری پك دیك واولرینك بعضیسی اخشابدر. فنون
آقادمیاسی، رصدخانه‌سی، تاریخ طبیعی قابنتوسی، بیوك
كتبخانه‌سی، صنایع نفیسه آقادمیاسی، بر چوق جمعیات
علمیه‌سی، معادن، طبیه، بحریه، هندسه، رسم
مكتبلری، صاغر ودیلسزلره مخصوص بر مكتبی وسائر
مكاتبی وموزه‌خانه‌سی واردر. صنایعی پك ایلری او-
لوب، علی الخصوص ساعتجیلق، قیومجیلق وحكمت
طبیعیه وعلوم ریاضیه آلاتنك اعمالی صنعتلری بو شهرده
چوق ترقی ایتمشدر. اسلحه فابریقه‌لریله دوكوخانه‌لری
وشكر تصفیه‌سنه مخصوص فابریقه‌لری دخی چوقدر.
سفائن اعمالنه مخصوص دستگاهلری دخی واردر.
تجارتی پك ایشلكدر. اطرافنده كوزل مسیره و
تفرجگاهلری واردر. بو شهر اون اوچنجی قرن
میلادیده تأسیس اولنوب، اون یدنجی قرنده (اوپسال)
شهرینه بدل پایتخت اتخاذ اولنمشدر. شهرك تأسیسندن
اول مذكور آطه‌لر اورمانله مستور بولندقلرندن، بو
شهر «اورمانلی آطه» دیمك اولان (استوق هولم) اسمیله
تسمیه اولنمشدر. — استوقهولم ایالتی پایتخت ایله
جوارلرنده‌كی یرلردن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی
٧٦٤٣ مربع كیلومتره، واهالیسی ٣٧٣٧٨٩ كشیدر.
بو ایالتده استوقهولمدن بشقه قارلبرغ، ماریبرغ،
نورتلكه ودروتینغهولم قصبه‌لری بولنیور.

استولبرغ { (Stolberg) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی جهتنده‌كی خطه‌سنده
برقصبه اولوب، (اكس لاشاپل)ك ١٢ كیلومتره
شرقنده واقع و ١١٠٠٠ اهالیی جامعدر. بر چوق
منسوجات فابریقه‌لریله، توتنج، ایكنه، دمیر یول رایی،
جام وسائره فابریقه‌لری وجوارنده باقیر وتوتیا
معدنلری واردر.

استولبرغ آم هارز { (Stolberg-Am-Harz) پروسیه‌نك
(صاقسه) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مرسبورغك
٨٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٤٥٠٠ اهالیی
جامعدر. استولبرغ قونتلرینه مخصوص بولنمش بر
سرایی واردر.

استولپه { (Stolpe) پروسیه‌نك (پومرانیا) خطه‌سنده، (كوسلین) شهرینك
٦٠ كیلومتره شمال شرقیسنده وهمنامی اولان چایك
اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ١٨٥٠٠ اهالیسی،
بز، یوك منسوجاتی، كهربا معمولاتی وسائره فابریقه‌لری
واردر.

استولچه { (Stolatz) بوسنه ولایتنك هرسك سنجاغنده ومركز لوا اولان (مو-
ستار)ك ٣٠ كیلومتره جنوبنده و(نارنده) نهرینه دو-
كیلن بر چایك اوزرنده واقع قضا مركزی بر قصبه
اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — استولچه
قضاسنك اهالیسی ١٧٠٠٠ قدر اولوب، ٣٠٠٠
مسلم وقصوری خرستیاندر.

استولوایسمبورغ { (Stuhlweissembourg) مجارستانك
ایالت مركزی بر شهر اولوب، (بوده)نك ٥٨ كیلومتره
جنوب غربیسنده واقع و ٢٥٦١٢ اهالیی جامعدر.
مجارلری خرستیان ایدن قرال استفان طرفندن اون
برنجی قرن میلادیده تأسیس اولنه‌رق، لاتینجه (آلبه
رجیا) تسمیه اولنمشیدی. مجارلر عندنده ایسه اسمی
(سكس فیروار) اولوب، تواریخ عثمانیه‌ده (سكتوار)
اسمیله شهرت بولمشدر. بو شهر ٥٠٠ سنه قدر مجار-
لرك پایتختی بولنمش؛ و ٩٧٤ تاریخ هجریسنده قانونی
سلطان سلیمان خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشیدی.

استوناوند { ایرانك شمال جهتنده (ری) خطه‌سنده زمان قدیمده مشهور بیوك
بر قلعه ایدی. بعد الاسلام دفعاتله تخریب ویكیدن
تأسیس اولنمشیدی.

استونیا { (Esthonie) روسیه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً فینلانده
كورفزیله، غرباً بالطیق دكیزیله، جنوباً لیوونیا كورفز
وایالتیله، شرقاً دخی پترسبورغ ایالتیله محدود ومحا-
طدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٠٢٤٧ مربع كیلومتره

اولوب، ۳۸۱۸۵۸ اهالیسی واردر. مرکزی (رول) شهری اولوب، داکو، روکه، ووقو ونارکن آطه‌لری دخی بو ایالته ملحقدر. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، محلنه کفایت ایده‌جك قدر محصولات یتیشوب، محصولاتی باشلیجه چاودار، آرپه، یولاف، کتن، کنویر، توتون وشربنجی اوتندن عبارتدر. اکثر محللری اورمانلرله مستوردر. صیغیرلریله خرکله وقیون وکچیلری چوقدر. اخراجاتی دری ایله بالیق باصدیرمه‌سندن عبارتدر. اراضیسی دوز اولوب، ساحللری قیالق وقوملقدر. حدود شرقیه‌سنی آیران (ناروه) دن بشقه ذکره شایان نهرلری اولمیوب، یالکز بعض دره‌لری واردر. بو ایالتك وبونك شمالنده بولنان (لیوونیا) ایالتیله اوجوارلرك اهالیسی (فینوآ) دنیلن تاتار جنسندن اولوب، الیوم کندی لسانلریله متکلمدرلر. آنجق آلمانلرله بعض اسوجلی ودانیمارقه‌لیلر اوته‌دن بری بو قطعه‌نك شهرلرینه یرلشوب، اراضی‌یی دخی ضبط ایله، اهالیٔ اصلیه‌یی چفتجی کبی قوللانمغه وبونلری اسارت آلتنده طوتمغه باشلامشلردی. بناءً علیه قصبه‌لر اهالیسی واکثر اراضی اصحابی آلمان جنسیته منسوبدر. روسلر ایسه آنجق یوزده درت نسبتنده‌در. روسیه دولتی بو قرن میلادینك اوائلنده اسارتی لغو ایتمکله، استونیالیلر اراضی‌یه مالك اولمغه باشلایوب، مؤخراً بونلره بر نوع امتیاز دخی ویریلنجه، کندی لسانلرنده مکتبلر یاپمغه وبو لسانده موقوت رساله‌لر چیقارمغه، وبو وجهله کوندن کونه آلمانلره غلبه چالوب، آلمانجه‌یی کندی مملکتلرندن قالدیرمغه تشبث ایتمشلردر. بو قوم اسکیدن بری (استی) اسمیله معروف اولوب، بعض یونان قدیم ولاتین کتابلرنده ذکر اولنمشدر. بو قومك افرادی قیصه بویلی وصاری ویا قوله صاچلی اولوب، صاچ وصقاللرینی کسمزلر، وارکك وقادینلری بردرلو اثواب کیوب، قیشین قیون دریسندن برطاقم اوزون کورکلره صاریلیرلر. کرك اوست وباشلری وکرك مسکنلری پك پیس اولوب، اکثریا حیوانلریله برابر برآخورده یاتوب قالقارلر.

استوین (Stevin) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر ریاضیوننددن اولوب، فلمنکده نشأت، و ۱۶۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بعض شیلر کشف ایتدیکی کبی، هوانك وزننی دخی اك اول بو ذات کشف ایتمشدر. فلمنك لسانده یازمش اولدیغی آثاری جمع ونشر وترجمه اولنمشدر.

استه (Este) ایتالیانك شمال شرقیسنده وندیك خطه‌سنك (پادووه) ایالتنده وپادووه شهرینك ۲۳ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۷۵۰ اهالیسی، طبق وچینی فابریقه‌لری، کوزل بر کلیساسی وبر اسکی سرایی واردر. زیرده‌کی ماده‌ده بیان اولنان (استه) خاندانك اسمی بو شهردن مأخوذدر.

استه خاندانی (Maison d'Este) اسکی برخاندان اولوب، (قارلووینج) حکمدارلری طرفندن طوسقانه پرنسی بولنان ایکنجی (آلبرت) ك نسلندندر. بو خاندانك اعضاسی استه شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، پادووه، فراره، مودنه، رجیو وسائر او طرفلره حاکم ایدیلر. بو خاندانك برچوق شعبه‌لری اولوب، وقتیله هانووره‌ده حکم سورمش اولان والیوم انکلتره‌ده حکمران بولنان (برونسویق) خاندانی دخی شعباتنك جمله‌سندندر. استه خاندانك افرادی علوم ومعارفه اولان خدمتلریله کسب شهرت ایتمشلردر.

استیا هرات ایله غزنه آره‌سنده واقع (غور) خطه‌سنك اك مشهور شهری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

استیر (Esther) بنی اسرائیلدن حسن وجمالیله مشهوره بر قیز اولوب، بنی اسرائیلك بابلده اسیر بولندقلری زمان، ایران شاهی آسوروس (شیرویه؟) طرفندن تزوج اولنمش؛ وعمیجه‌سی (موردخای) ایله قبیله‌سنی حکمدار مشارالیهك وزیری (هامان) ك قصدندن قورتارمغه سبب اولمشدر. بنی اسرائیل کتب مقدسه‌سنده حکایه‌سی مشهور اولوب، فرانسه شاعر مشهوری (راسین) طرفندن منظوم بر تیاترو کتابی صورتنده تحریر اولنمشدر.

استیر (Steyer) آوستریا ومجارستان دولتنك نفس آوستریا خطه‌سنده همنامی اولان برچایك (انس) نهرینه منصب اولدیغی محلده وویانه‌نك ۱۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برشهر اولوب، ۱۳۵۰۰ اهالیسی، میری‌یه عائد اسلحه فابریقه‌سیله اوراق، اوستره، چوخه، بز فابریقه‌لری واردر. تجارتکاه برشهر اولوب، وقتیله (استیریا) نك مرکزی ایدی.

استیر { (Styr) غالیچیانك شمال شرقی جهتنده نبعانله، (برودی) شهرینك قربندن کچەرك، روسیەیە دخول ایدر برچایدر، کە ۳۰۰ کیلومترەلك جریاندن صکرە (دنیستر) ایرماغی تابعلرندن (پریپت) نهرینه منصب اولور. مجراسنك آشاغی طرفلری بطاقلقدر.

استیرلینغ { (Stirling) اسقوچیاده همنامی اولان قونتلغك مرکزی بر شهر اولوب، ادینبورغك ۵۵ کیلومترە شمال غربیسندە، (فورت) نهری اوزرندە واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. موقعی غایت کوزل اولوب، الیوم قشله اتخاذ اولنمش اولان براسکی سرایی دخی واردر. — استیرلینغ قونتلغی شرقدن غربە ۵٦ وشمالدن جنوبه ۲۵ کیلومترە وسعتندە اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت دکل ایسەدە، کوزل ایشلنیور. معدن کوری دخی واردر.

استیرلینغ قونتی { آلکساندر (A. conte de Stirling) اسقوچیالی اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده طوغمش، و ۱٦٤۰ دە وفات ایتمشدر. انکلترە قراللری عندندە فوق‌العادە اعتبار بولوب، مساند عالیەیە ترفیع اولنمش؛ وآمریقای شمالیدە (یکی اسقوچیا) خطەسنی تنظیم واسکان ایتمشدر. بعض تیاترو کتابلری دخی یازمشدر.

استیریا { (Styrie) وآلمانجه (استیر Steyer) آوستریا دولتنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس آوستریا، شرقاً مجارستان، جنوباً خرواتستان وقارنیوله، غرباً دخی قارینتیا وسالسبورغ ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیەسی ۲۲٤۲۷ مربع کیلومترە اولوب، ۱ ۲۱۳ ۵۹۷ اهالیسی واردر، کە بونلرك تقریباً ثلثانی آلمان وبر ثلثی اسلاو جنسیتنه منسوبدر. مرکزی (غراج) شهری اولوب، ایالت ۱۸ قضایە منقسمدر. آلپ طاغلرینك (آلپ نوریق) تعبیر اولنان شعبەسی بو ایالتك هرطرفنه تشعب ایتدیکندن، اراضیسی طاغلق اولوب، تماميله طونه حوضەسنه تابعدر. (دراوە) نهری تیرول وقارینتیادن کلەرك، ایالتك قسم جنوبیسنی غربدن شرقه شق ایتدیکی کبی، (مور) نهری دخی ایالتك غرب شمالی حدودندە نبعانله ابتدا شرقه وبعده جنوب وجنوب شرقیه طوغری آقەرق، ایالتك خارجندە ومجارستان طوپراغنده (دراوە) یە منصب اولور؛ ایالتە بونامی ویرن (استیر) نهری دخی ایالتك قسم شمالیسندە، و(راب) نهری قسم شرقیسندە آقەرق، برنجیسی نفس آوستریادە ودیکری مجارستاندە طونەیە منصب اولور. وادیلریله بایرلری غایت منبت اولوب، زراعتی پك ایلریدر. کموش، دمیر، باقیر وسائر معدنلری دخی واردر.

استیلاریا { سلانیك ولایتندە آینوروز شبه جزیرەسنك شمالندە همان دائروی الشکل برکورفز اولوب، جنوب شرقی جهتی مذکور شبه جزیرەنك قاعدەسندە شمال شرقیه طوغری اوزاندیغی برونله وغرب وشمال جهتی دخی کسندیرە قضاسنك سواحلیله قپالی اولوب، یالکز شرق شمالی جهتی آچیقدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری بویی ۲۳ وغربدن شرقه اولان اکی دخی ۱۵ کیلومترە قدردر. بو کورفزك ایچندە (اریس Herisso) اسمندە برکوچك قصبه بولنمغله، اریس کورفزی دخی دینلیر. بو کورفزی آینوروز کورفزندن آیران برزخدە براسکی قنال آثاری کورینوب، روایته کورە ایران شاهی اکسرسس (شیرویه؟) یونانە دونغا سوق ایتدیکی وقت، تهلکەدن سالم اولمیان آینوروز برونی طولاشماق ایچون، بو قنالی آچدیروب، دونغاسنی اورادن کچیرمشدر.

استیلپون { (Stilpon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، (دیوجن) ك شاکردی و(زنون) ك معلمی ایدی. (مغارە) لی اولوب، قبل‌المیلاد ۳۱۰ تاریخلرندە برحیات ایدی. باشلیجه منطق ایله اوغراشمشدر.

استیلیقون { (Stilicon) عن‌اصل (واندال) قومی افرادندن اولوب، روما ایمپراطورلرندن (تئودوسیوس) ك رجالندن ایدی، وبونك یکنی (سرنا) یی تزوج ایتمشیدی. میلادك ۳۹۵ تاریخندە تئودوسیوسك وفاتندە اوغلی صبی (هونوریوس) ك وصیسی اولوب، بعدە موی‌الیه قیزینی ویرەرك، قاین پدری دخی اولمشیدی. بو وجهله امور دولتی تماميله یدینه آلوب، او صرەدە روما دولتنه تعرض ایدن اقوام وحشیەدن فرانقلرله غوتلرە وسوآولرە قارشی طورمش ایسەدە، بعدە غوتلرك حکمداری آلاریقله بالاتفاق روما تختنی غصب ایتمك فکرندە بولندیغی افتراسنه اوغرایەرق، ٤۰۸ تاریخ میلادیسندە

هونوریوسك امریله (راونه) ده قتل اولنمشدر.

استینیه { درسعادتده بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنده اولان قریه‌لردن اولوب. امرکون ایله ینی کوی آره‌سنده واقعدر.

استیه { (Sitia) کرید ولایتنك لاشید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، جزیره‌نك شمال شرقی جهتنده واقع همنامی اولان بر کورفزك ایچنده وساحل بحرده واقعدر. اولدقجه صاغلام لیمانی واردر. بر کوچك نهر قصبه‌نك ایچندن چکوب، لیمانه منصب اولور. — استیه قضاسی ٦٢ قریه‌دن مرکبدر.

اسحاق { یاخود اسحق (علیه‌السلام) انبیاء عظامدن اولوب، حضرت ابراهیم (ع) ك ایکنجی اوغلیدر. والده‌سی ساره‌نك کنجلکده چوجغی اولمامشیکن، اختیارلغنده زوجی واسطه‌سیله من طرف الله بر چوجغك ولادتیله تبشیر اولندقده، اینانمیوب کولمش اولدیغندن، حضرت اسحق لسان عبرانیده «یضحك» معناسنه کلن (یصحق) اسمیله تسمیه اولنمشدر. نبی مشارالیهك ولادتی میلاددن ٢١٠٨ یاخود ٢٢٦٦ ویا ١٨٩٦ سنه اول وقوع بولمش اولدیغی مرویدر. والده‌سی ساره میراث خصوصنده حضرت ابراهیمك جاریه‌سی هاجردن دنیایه کلمش اولان دیکر اوغلی حضرت اسماعیلك حضرت اسحقه شریك اوله‌جغنی دوشونه‌رك، اورتاغنی قیصقاندیغندن، حضرت ابراهیم، واقع اولان امر الهی اوزرینه، حضرت اسماعیلی وهاجری آلوب، حجازه کوتوردیکی حالده، حضرت اسحق ارض فلسطینده قالمش؛ وبو وجهله حضرت اسماعیل عرب مستعربه‌نك وحضرت اسحق بنی اسرائیلك جدی اولمشدر. حضرت ابراهیمك ذبحنه مأمور اولدیغی اوغلی خانغیسی اولدیغی مختلف فیه اولوب، توراتده حضرت اسحق اولدیغی مصرح ایسه‌ده، قرآن کریمده اسم تصریح بیورلمدیغندن، علمای اسلامك اکثری حضرت اسماعیل، وبعضیسی دخی حضرت اسحق اولدیغنه قائل اولمشلردر. حضرت ابراهیمك ارتحالندن صکره حضرت اسحق (بئرسبع)ده توطن، وبعده قحط وغلادن طولایی اورادن (جرار)ه هجرت ایتمش ایسه‌ده، اوراده اموال وحیواناتی زیاده‌سیله چوغالدیغندن، خلقك کید وحسدندن بتکرار (بئرسبع)ه عودت ایتمشیدی. حضرت اسحق پدری عائله‌سنه منسوب (رفقا) بنت (بتوئیل)ی تزوج ایدوب، بوندن (عیص) و(یعقوب) اسملرنده ایکی اوغلی دنیایه کلمشیدی. حضرت اسحق عیصی زیاده سودیکندن، بونك ایچون دعا ایدوب، میراث نبوتی بوکا ترك ایتمك ایستمش ایسه‌ده، بحکمة‌الله تعالی (رفقا) حضرت یعقوبی زیاده سودیکندن، وحضرت اسحقك اواخر عمرنده کوزلری کورمز اولدیغندن، عیصك یرینه حضرت یعقوبی پدرینك اوکنه کتیرمکله، میراث نبوت حضرت یعقوبه قالمش؛ وحضرت یعقوبك بر اسمی ده «عبدالله» دیمك اولان (اسرائیل) اولدیغندن، اولاد واحفادینه (بنی اسرائیل) دینلمشدر. خرستیانلر (ایساق) تلفظ ایدرلر. [«ایساق» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسحاق افندی { (ابو اسحق اسماعیل افندی‌زاده —) سلطان محمود اول زماننده مسند مشیختی احراز ایدن علمادن اولوب، شیخ‌الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلیدر. ١٠٩٠ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، تدریسله مشغول بولندیغی صره‌ده تفتیش وقسمت خدمتلرینه مأمور اولمشیدی. ١١٢٨ تاریخنده ازمیر وبعده مکه پایه‌سنی احراز ایدوب، ١١٣٥ ده استانبول قاضیسی، ١١٤١ ده آناطولی و١١٤٦ ده روم ایلی قاضیعسکری، وینه او سنه جمادی‌الاولاسنده شیخ‌الاسلام اولمشدر. تام بر سنه بو مقامده قالدقدن صکره، ١١٤٧ ده ارتحال ایدوب، سلطان سلیم جامع شریفی جوارنده پدرینك یاننده دفن اولنمشدر. فوق‌العاده عفیف ومستقیم وکریم بر ذات ستوده صفات ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی واردر. قاضی عیاضك «شفا» سنی دخی ترجمه ایتمشدر.

اسحاق افندی { (خواجه —) متأخرین علمای عثمانیه‌نك اشهری اولوب، السنهٔ شرقیه ایله اوروپا لسانلرندن برقاچنه آشنا اولدیغی کبی، علوم متنوعه‌ده وعلی‌الخصوص علوم ریاضیه وفنون حکمیه وطبیعیه‌ده وهیئت ونجومده ید طولی صاحبی ایدی. علوم ریاضیه وهیئت وحکمت وکیمیا فنلرینی جامع ٤ بیوك جلددن مرکب بر تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. آوروپا لسانلرندن الك اول ترکجه‌یه کتب فنیه ترجمه ایدن بو ذات اولوب، کتب فنیهٔ غربیه‌یه دخی واقف بولنغله، اصطلاحات

فنیه‌یی تطبیقه وعربیده مقابللری اولمیان اصطلاحات فنیه‌یه دخی اسم تعیننده موفق اولمشدر. الحاصل فنون جدیده‌نك لسانمزه نقلنه چالیشانلرك رئیس وامامیدر. یهودیدن دونمه مهتدی اولوب، حافظ کلام ایدی. طول مدت مهندسخانهٔ بری باشخواجه‌سی بولنوب، سلطان عبدالمجید خانك اوائل سلطنتنده ارتحال ایتمشدر. فن زراعته متعلق اولوب، (مزون روستیق) اسمیله مشهور اولان کتابی دخی «خانهٔ زراع» اسمیله لسانمزه ترجمه ایتمشدر.

اسحاق بك { دوت سلچوقیه‌نك اواخرنده آیدین جهتنده بولنان ترکمانلر

رؤساسندن اولوب، هجرتك ۷۰۷ تاریخنده (مغاربه) اسمیله اسپانیادن قسطنطینیه‌یه کلمش اولان قطالونیالیلر طرفندن روملره قارشی اتفاقه دعوت اولنمغله، برقاچ بیك ترکمانله کله‌رك، روم عسکرینی مغلوب، وروم ایلینك بعض جهتلرینی نهب وغارت ایتمشلردی. بعده روم ایمپراطوری (آندرونیقوس) صاحب ترجه‌یی کندی طرفنه چویرمك ایچون، یاننده بولنان غیاث الدین مسعود سلچوقینك قیزینی تزویج ایتمك ایستمش ایسه‌ده، مغاربه بونك بووجهله کندیلرندن آیرلمق ایستدیکنی خبر آلدرق، کندیسنی قتل ایتمشلردر. روم تاریخلرنده (ملك اسحاق) اسمیله مذکوردر.

اسحاق بك { سلطان مرادخان ثانی دوری غزاتندن اولوب، طول

مدت صربیه‌یه قارشی جنك و جهاده مأمور بولنمش؛ وصربیه‌نك اکثر طرفلرینی ضبط، ونهایت سمندره‌یی دخی فتح ایدوب. قرال (غرغوریوس) ی دخی اسیر طوتمشیدی. ینه غزاتدن تیمور طاشك اوغلی وعثمان چلبینك برادریدر. ارکنه نهری اوزرنده پادشاه مشارالیه طرفندن انشا اولنان ودنیانك اك بیوك واك کوزل کوپریلرندن بولنان جسر ارکنه‌نك انشاسنه دخی صاحب ترجمه نظارت ایتمشدر.

اسحاق بك { قرمان بکلرندن اولوب، ۸۵۹ تاریخ هجریسنده

وفات ایدن پدری ابراهیم بکه خلف اولمش ایسه‌ده. برادرلری قاچوب. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه التجا ایتدکلرندن، طرف پادشاهیدن بونلرك ارشدی اولان احمد بك قرمان بکلکنه تعیین اولنه‌رق، عسکرله کوندرلدکله، اسحاق بك مقاومت ایده‌میوب، عراقه فرارله، اوزون حسنه التجا ایتمش؛ ووفاتنه دکین اوراده قالمش ایدی.

اسحاق بن ابراهیم فارابی { [«ابو ابراهیم فارابی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسحاق بن ابراهیم مُصعَبی { خلفای عباسیه‌دن

مأمون، معتصم، واثق ومتوکلك زمانلرنده بغدادده شرطه صاحبی بولنمش وبعض وقوعات مهمه‌یه قاریشمش رجالدن اولوب. خلفای مشارالیهم وعلی الخصوص معتصم عندنده قدر واعتباری پك عالی ایدی. ۲۰۶ تاریخنده شرطه صاحبی اولوب، ۲۱۵ ده مأمونك دیار رومه یعنی آناطولی‌یه اولان سفرنده طرفندن بغدادده وکیل قالمشیدی. ۲۱۷ تاریخنده مأمونك امریله علمایی خلق قرآنه قائل اولمغه دعوت وامتحان ایتمش؛ و۲۱۸ سنه‌سنده معتصمك زماننده همدان واصفهان طرفلرنده ظهور ایدن (اهل خرمیت) ه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، روایته کوره، بونلردن ۷۰۰۰۰ کشی قتل ایتمش.

اسحاق بن ابراهیم موصلی { (ابو محمد) مغنی مشهور

ابراهیم موصلینك اوغلی اولوب، موسیقی وغناده پدرینی فرسخ فرسخ کچه‌رك، عربده ظهور ایدن فن موسیقی اربابنك پیری ورئیسی حکمنده اولدیغی کبی، شعر وادبیاتده ونقل وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. حتی مغنیلکله شهرت بولمغی اصلا آرزو ایتمیوب، بوفنده‌کی مهارتیله برابر، علوم وفنون سائره‌ده معلومات واسعه‌سیله مشتهر اولمق املنده بولنمش اولدیغی مشهوردر. فن موسیقیده یازمش اولدیغی مکمل بر اثر موسیقی وغنانك کافهٔ انواع وارکان وقواعدینی جامع اولمغله، کندیسندن اول بویله مکمل برکتاب یازان اولمدیغی کبی، کندیسندن صکره دخی بونك اکملنی یازمغه کیمسه مقتدر اوله‌مامشدر. موسیقی‌یی پدرندن وعاتکه بنت شهد ایله سائر مشاهیر موسیقیوندن، ادبیاتی فراء وکسائی وابن غزاله کبی اعاظم نحاتدن، حدیثی سفیان بن عیینه وسائر محدثیندن اخذ وتدرس ایتمشدر. اصمعی ایله دخی صحبتی واردر. هارون الرشیدك وخلفلرینك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمش، وواثق باللهك مدحنه دائر بر چوق اشعار

سویلشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی کلوب، ایکی سنه بو حالده یاشادقدن صکره، ۲۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شو قطعه سودیکی بر جاریه حقنده سویلش اولدیغی اشعارندندر:

هل الی ان تنام عینی سبیل
ان عهدی بالنوم عهد طویل
غاب عنی من لا اسمی فعینی
کل یوم وجداً علیه تسیل

اسحاق بن احمد سامانی { آل سامان دولتنك مؤ-
سسی اولان اسماعیل بن احمد سامانینك برادری اولوب، برادرینك زماننده سمرقندده بولندیغی حالده، برادرزاده‌سی ابو نصر احمد موقع اقتداره کلنجه، قیامندن امین اولمق ایچون، ۲۹۵ تاریخنده کندیسنی بخارایه جلبله، حبس ایتمشیدی. ۲۹۸ ده اطلاق اولنه‌رق، سمرقنده عودت ایتمش؛ وبخارادن بشقه بتون ماوراءالنهر خلقی بوکا واولادینه طرفدار اولمغله، ابو نصر احمد قتل اولنوب، اوغلی نصر جلوس ایدنجه، صاحب ترجمه ۳۰۱ تاریخنده خروج ایتمش ایسه‌ده، واقع اولان محاربانده مغلوب اولوب، ابتدا اختفا، بعده تسلیم اولنه‌رق، بر مدت صکره بخاراده وفات ایتمشدر.

اسحاق بن اسماعیل { بنی امیه آدملرندن اولوب، تفلیس
ایله کرجستان وآبازه طرفلرینه مستولی اولمش؛ وخلفای عباسیه‌دن متوکل علی الله زماننده استقلال دعواسنه قالقیشمغله، (بغا) قوماندەسیله عسکر سوق اولنه‌رق، ۲۳۸ تاریخنده اخذ وقتل اولنمشیدی.

اسحاق بن حُنَین { (ابو یعقوب) خلفای عباسیه زماننده طب
وحکمت کتابلرینی لسان یونانی وسریانیدن عربی‌یه ترجمه ایدن اطبای سریانیه‌نك اك مشهورلرندن اولوب، ینه بو اطبانك مشاهیرندن اولان (حنین بن اسحاق عبادی) نك اوغلیدر. السنهٔ مختلفه‌ده ادبیاتی وطب وحکمتی پدرندن اخذ ایدوب، آرسطونك اکثر کتابلرینی وبعض کتب طبیه‌یی لسان عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. پدرینك منسوب بولندیغی بعض اکابره خدمت ایتدکدن صکره، معتضد باللهك وزراسندن قاسم بن عبیداللهه انتساب، و۲۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

تألیف وترجمه ایتمش اولدیغی کتابلر بروجه آتیدر: «کتاب الادویة المفردة»، «کناش الخف». «کتاب الادویة الموجودة بکل مکان»، «کتاب اصلاح الادویة المسهلة»، «اختصار کتاب اقلیدس». «کتاب المقولات»، «کتاب ایساغوجی ای المدخل الی صناعة المنطق»، «اصلاح جوامع الاسکندرانیین»، «شرح جالینوس لکتاب الفصول لابقراط»، «کتاب فی النبض علی جهة التقسیم»، «مقالة فی الاشیاء التی تفید الصحة والحفظ وتمنع من النسیان»، «مختصر کتاب صنعة العلاج بالحدید»، «کتاب آداب الفلاسفة ونوادرهم»، «مقالة فی التوحید». بونلردن ماعدا طبك صورت ظهورینی واطبا وحکمادن بر چوق ذواتك تراجم احوالنی مبین بر کتابی دخی واردر. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بعض اشعاری منقولدر.

اسحاق بن سعید { اندلسده یتیشن منجمین عربدن اولوب، یهو-
دی المذهب ایدی. قسطیله ولیون قرالی اونجی آلفونسك «ازیاج آلفونسیه» نامیله ترتیب ایتدیردیکی زیجلری یاپان منجملرك رئیسی اولوب، یدنجی قرن هجری اواخرنده یاشامشدر.

اسحاق بن سلیمان { (بن علی بن عبدالله بن عباس هاشمی)
بنی عباس خاندانندن اولوب، هارون الرشید زماننده ۱۷۷ تاریخنده مصر والیسی اولمش ایسه‌ده، ویرکیلری تزیید ایتمکله، بر عصیانه سببیت ویردیکندن، بر سنه صکره عزل اولنمشیدی. دها اول مدینه، سند ومکران وبصره والیلکنده، و۱۹٤ تاریخنده حمص والیلکنده دخی بولنمش اولدیغی مرویدر.

اسحاق بن سلیمان اسرائیلی { (ابو یعقوب)
مشاهیر اطبای عربدن اولوب، مصرلیدر. ابتدا کحاللقله مشغول اولوب، بعده قیروانه عزیمتله، مشاهیر اطبادن اسحاق بن عمرانه تلمیذ اوله‌رق، علم طبی استکمال ایتدکدن صکره، افریقیه صاحبی عبدالله مهدی‌یه انتساب ایده‌رك، طبیبی اولمشیدی. حکمت ومنطق وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. یوز سنه قدر یاشایوب، ۳۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبده مهارت تامه‌سی وار ایدی. مصنفاتی بروجه آتیدر: «کتاب

الحميات»، «كتاب الادوية المفردة والاغذية»، «كتاب البول»، «اختصار كتاب البول»، «كتاب الاسطقسات»، «كتاب الحدود والرسوم»، «بستان الحكمة»، «المدخل الى المنطق»، «المدخل الى صناعة الطب»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الترياق»، «كتاب فى الحكمة». عمرنده تأهل ايتمديكندن، ابقاى نام ايچون اولاد براقق اوزره، تأهلى تكليف ايدن احباسنه: بنم نامى ابقا ايده جك درت اولادم واردر، ديه رك، كتاب الحميات، كتاب الادويه والاغذيه، كتاب البول وكتاب الاسطقسات عنوانلى اثرلرينى مراد ايتديكى مرويدر. حقيقةً بو آثارى وعلى الخصوص بونلرك برنجيسى عربلرك اك نافع كتب فنيه سندندر.

اسحاق بن عبدالله انصارى { (ابو يحيى) مشاهير تابعيندن اولوب، مدينه لى ايدى. كنديسندن مالك، عيينه واوزاعى كبى مشاهير محدثيندن بعض ذوات نقل احاديث شريفه ايدوب، روايتنده موثوقيتى متفق عليهدر. ١٣٢ وبر روايته كوره ١٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسحاق بن على ملثمى { (ابن يوسف بن تاشفين لمتونى) مغربده حكومت سورن مرابطيندن (ملثمين) اسميله معروف اولان ملوكك اخيرى اولوب، ٥٣٩ تاريخنده، برادرى تاشفين بن علينك قتلى اوزرينه، صبى اولديغى حالده، مراكشده جلوس ايتمشيدى. ٥٤١ تاريخنده موحديندن عبدالمؤمن ظهور ايدوب، مغرب ممالكنى برر بر آوردهٔ قبضهٔ تصرف ايتدكدن صكره، ٥٤٢ ده مراكشى دخى ضبط، وصاحب ترجمه يى امراسيله برابر قتل ايتمشدر.

اسحاق بن على رهاوى { اطباى عربدن اولوب، «ادب الطبيب» عنوانلى كتاب مشهورك صاحبيدر. «عيون الانباء» صاحبى بو كتابدن خيلى شيلر آلديغى حالده، كنديسنك ترجمهٔ حالنى يازمامسى معاصرى بولنمش اولمه جغنه دلالت ايديور. هر حالده ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه مدى. «كشف الظنون» صاحبى دخى تاريخ وفاتنى ذكر ايتميور.

اسحاق بن عمران { مشاهير اطباى عربدن اولوب، بغدادلى اولديغى حالده، بنى اغلبدن زيادة الله طرفندن واقع اولان دعوت والتماس اوزرينه، مغربه عزيمتله، قيروانده توطن ايتمش؛ وطب وحكمتك مغرب ديارنده انتشار وتعممنه سبب اولمشدر. تشخيص امراض وتركيب ادويه ده مهارت تامه سى وار ايدى. زيادة الله ابتدا كنديسنه پك چوق اكرام والتفات ايتمش ايسه ده، بعده اندلسدن بر يهودى طبيب كتيرمش؛ وهرنه قدر صاحب ترجمه نك حذاقتى زياده ايديسه ده، ابن اغلب ايله كنديسى آره سنده منافرت پيدا اولوب، تخصيصاتنى كسمش؛ وآنجق كنديسنك خلقك تداويسندن آلديغى اجرتلرله چكنديكنى كورنجه، حبسه القا ايتمش؛ وحبسخانه يه دخى خلقك لاجل التداوى هجومنى كورنجه، كنديسنى يانه جلب ايدوب، حضورنده قوللرينك شريانلرينى قطع ايله، قاننى آقيته رق، اتلاف، وصلب ايده رك، قديدينك جوفنده قوشلر يووه ياپنجه يه قدر مصلوب براقشدى. صاحب ترجمه نك تصنيفاتى بروجه آتيدر: «كتاب الادوية المفردة»، «كتاب العنصر»، «التمام فى الطب»، «مقالة فى الاستسقاء»، «مقالة وجيزة فى الابانة عن الاشياء التى يقال انها تشفى الاسقام»، «نزهة النفس»، «كتاب فى المالنخوليا»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الفصد»، «مقالة فى علل القولنج وانواعه وشرح ادويته»، «كتاب فى البول من كلام ابقراط وجالينوس وغيرهما»، «كتاب اقاويل جالينوس فى الشراب»، «مسائل مجموعة فى الشراب على ماذهب اليه ابقراط وجالينوس فى المقالة الثالثة من كتاب تدبير الامراض الحادة وما ذكر فيها من الخمر»، «كلام فى بياض المدة ورسوب البول وبياض المنى».

اسحاق بن كنداج { (ابن كنداجق) اسميله دخى معروفدر. دولت عباسيه خدمتنده بولنان امراى اتراكدن اولوب، جسور وصاحب بطش وهيبت برآدم ايدى. خلفادن معتمد على الله وموفق باللهك زمانلرنده كسب شهرت ايدوب، خيلى وقت جزيره وموصل واليلكنده بولنمش؛ وزنج وابن طولون وسائر اصحاب خروجله متعدد محاربه لر ايتمشدر. وفاتى ٢٧٩ تاريخنده واقع اولمشدر.

اسحاق بن يحيى { دولت عباسيه امراسندن اولوب، اجدادى سمرقند طرفلرندن ايدى. جسور، مدبر، عادل،

مرحتلی ومحب علما برذات اولوب، مأمون خلیفه‌نك وبعده برادری معتصمك زماننده طول مدت دمشق والیسی بولنمشدر. معتصم هرکسی خلق قرآنه راضی اولمغه دعوت وعلمایی بو بابده امتحان ایتمك امرینی ویردیکی وقت، صاحب ترجمه سائر امرا کبی شدت کوسترمیوب، خلقـه رفق وملایمتله معامله ایتمش؛ وبعده مصر والیسی اولدیغی حالده، علویلرك اورادن طرد واخراجی ضمننده متوکلدن امر آلدیغی وقت دخی، ینه بویله معاملهٔ انسانیت کارانه‌ده بولنمشیدی. ۲۳۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسحاق پاشا { وزرای دولت علیه‌دن او- لوب، ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بایزید ولی زمانلرنده ایکی‌دفعه مسند صدارتی احراز ایتمشدر. رومی‌الاصل اولوب، غزاتدن (پاشا یکیت)ك کوله‌سی ایکن، قابلیت واستعداد طبیعیسی وطالعنك معاونتی ایله قطع مراتب ودور ومناصب ایده‌رك، بوسنه بکلربکیسی اولمشیدی. بعـده رتبـهٔ وزارته نائل اولوب، بعض والیلکلرده بولندقدن صکره، ۸۷۲ تاریخنده محمود پاشانك ولینك ایلك صدارتدن عزلی وقوع بولمغله، کندیسی مسـند صدارته ترفیع اولنه‌رق، او صره‌ده آناطولیده باش قالدیرمش اولان قرمان اوغلی وکرمیان اوغلی کبی عاصیلرك حقنـدن کلمش؛ وآناطولیـده‌کی آقسرای شهرندن بعض ارباب حرف وصنعتی عائله‌لریله برابر قالدیروب، استانبوله نقل واسکان ایتمشدر، که بونلرك اسکان اولندقلری محله وطن اصلیلری نامیله (آقسرای) تسمیه اولنمقـده‌در. ۸۷۷ تاریخنـده، اوزون حسن سفرینك ظهوری اوزرینه، عزل اولنه‌رق، سلفی محمود پاشا مسند صدارته اعاده اولنمش؛ وسلطـان بایزید خانك جلوسنده ۸۸۶ تاریخنده، ثانیاً صاحب ترجمه صدراعظم اولوب، ایکی سنه بومسندده بقـا بولدقدن صکره، اختیارلغی حسبیله استعفا ایده‌رك، کندی اختیاریله بروجه تقاعد سلانیك والیسی اولمش؛ وبرمدت صکره اوراده وفات ایتمشـدر. بووجهـله دفعهٔ اولاده ۵ ودفعهٔ ثانیه ده ۲ که جمعاً ۷ سـنه صدارتده بولنمشدر. کاتب چلبی محمود پاشانك ایلك صدارتدن صکره یعنی ۸۷۲ ده روم محمد پاشانك صدراعظم اولدیغنی و ۸۷۵ ده بونك عزلیله مهرهمایونك صاحب ترجمه‌یه ویرلدیکنی یازیور ایسـه‌ده، روم محمد پاشا او صره‌ده اصحاب نفوذ واقتـداردن اولدیغی حالده، مسند صدارتی احراز ایتمه‌مش اولدیغی اکثر مورخینك قولیله مصدقدر. اسحق پاشانك استانبولده آخور قپو جوارنده برجامع شریفی واردر، وجامعك اطرافنده‌کی محله دخی (اسحق پاشا) اسمیله معروفدر.

اسحاق چلبی { دور سلطان سلیم وسلیمان شعرا وعلماسندن اولوب، عن‌اصل اسکوبلیدر. پدری قلیججی اولدیغی حالده، کندیسی تحصیل علمه رغبت ایدوب، استعداد فوق‌العاده‌سی حسبیله، آز زمان ظرفنده کسب تمیز ایده‌رك، ادرنه، اسکوب، بروسه وازنیقده و۹۳۳ تاریخنده ادرنه دارالحدیثنده مدرس، و۹۳۷ده صحن ثمانیه‌یه نائل اولمشیدی. ۹۴۲ تاریخنده شام قاضیسی اولوب، ۹۴۹ ده وفات ایتمشدر. سلطان سلیم حضرتلری عربستان فتحنده ایکن، طبع شاهانه‌لرینه ملال کلمش اولدیغندن، تنشـیط خاطر ایچون عالم وظریف بر قاچ ذات طلب بیورمغله، بوایشه انتخاب اولنان اوچ ذاتك بری صاحب ترجمه ایدی. آنجق بونلر هزلده مبالغه ایتدیکلریچون جدیاته مائل اولان پادشاه مشارالیهك حسن نظرینی قزانه‌مامشـلردی. اسحق چلبی اوائل حالنده محبوب دوست وذوق واکلنجه‌یه مائل بولنمش ایسـه‌ده، بعده توبه ایتمشیدی. اشـعاری اولدقجه لطیفدر. شو ایکی بیت او جمله‌دندر:

بو چشم چشمه سارینك عجب خونین آقر یاشی
مکر وار ایسه اول عینك جکر طاغنده‌در باشی

—

باده کیم نوش ایدرم آیرو دوشـوب یارمدن
قطره قطره دوکیلـور دیدهٔ خـونبارمدن

اسحاق غکی { (شیخ —) فقهای شافعیه‌دن اولوب، زبید قاضیسی بولنمشدر. ۱۰۱۴ تاریخنده شهر مذکورده طوغوب، فقه وحدیث وادبیاتده وسائر علوم وفنونده کسب شهرت وتمیز ایتمشیدی. «الحاشیة الانیقة علی مسائل المنهاج الدقیقة» عنوانیـله برکتابی ودیکر برطاقم آثاریله بعض اشعاری واردر.

اسحاق غنوی { صحابه‌دن اولوب، هجرتدن مقدم همشیره‌سـیله برابر مکهٔ مکرمه‌دن مدینـهٔ منوره‌یه متهیٔ عزیمت ایکن، کفاردن بولنان انیشته‌سی طرفندن شهید ایدلمشدر.

اسحاقلو { خداوندکار ولایتنده قره حصار صاحب سنجاغنك (بولیوادین)
قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب ، قونیه ولایتی حدودنده وابهر کولنك ایکی ساعت قدر جنوبنده اولەرق قونیه جادەسنك اوزرنده واقعدر . ٤٠٠٠ قدر اهالیسی، ٤ جامعی وبر تکیەسی واردر. آب وهواسی پك لطیف، وباغ وباغچه وبوستانلری چوقدر . — اسحاقلو ناحیەسی مرکز ناحیه اولان قصبه ایله ١٤ قریەدن مرکب اولوب ، جملەسی مسلم اولمق اوزره ١٢٠٠٠ اهالیسی واردر . درون ناحیەده ١٧ جامع، ٢٩ مکتب ، ٢ حمام ، ٣ خان و ٢١ دکان موجوددر. محصولات ارضیەسی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزەدن عبارت اولوب، علی الخصوص آرمود ، کراز ، ویشنه و زردالیلری مشهور در . خیلی اورمانلری ولذیذ صولری دخی واردر.

اسحاق والد الوزیر { اندلس وزراسندن (ابن اسحاق) دیمکله
مشهور اولان وزیرك پدری اولوب، طبەکی مهارت وحذاقتیله شهرتیاب اولمش، وامیر عبدالله اموینك زماننده یاشامشدر.

اسخیلوس { Eschyle, (یاخود اسکیل (Αἰσχύλος) یونان قدیمك
مشاهیر شعراسندن اولوب، هائله‌لر یازمقده‌کی مهارتیله شهرت بولمشدر. میلاددن ٥٢٥ سنه اول آتنه قربنده (الوسیس) قصبەسنده طوغوب ، ابتدا عسکرلکده تمیزله، بر قاچ محاربەده ابراز شجاعت ایتمشیدی . قبل المیلاد ٤٩٩ تاریخندن هائله‌لرینی اویناتمغه باشلامشدی . بوذات منتظم صورتده هائله یازان شاعرلرك برنجیسی اولدیغی کبی، اسکی یونانیلرده اك اول تیاترویی تنظیم ایدن دخی کندیسیدر. اوندن اول تیاترو صحنەسی قره کوزك پردەسی کبی سیار بر خیمەدن عبارت بولنمشیکن ، صاحب ترجمه ثابت صحنەلر انشاسنی، بونلرك پردەلرله تزیینی، اثنای اجراده موسیقی چالنمسنی ایجاد ایتمش؛ والحاصل تیاترویی شمدی بولندیغی حال وصورته افراغ ایتمشدر. یتمش سکسان قدر هائله یازمش ایسەده ، یالکز یدیسی بولنوب، دفعاتله طبع، واکثر السنەیه ترجمه اولنمشدر . قبل المیلاد ٤٥٦ تاریخنده ٦٩ یاشنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده (سوفوقلیس) نام شاعرك کندیسنه ترجیح اولندیغنی کورمکله ، آتنه‌یی ترك ایدرك، سیچلیایه کیتمشدی . بعض کتب عربیەده (اسخولوس) اسمیله مذکوردر، که بوده (υ) یعنی (y) حرفنك اسکی یونانیلر عندنده ضمهٔ خفیفه صورتنده تلفظ اولندیغنه بر دلیلدر .

اسخینس { Eschine, (یاخود اسکین (Αἰσχύνης) یونان قدیم حکما
سندن وسقراطك تلامذەسندن اولوب، حکیم مشارالیه ایله واقع اولان مکالماتنی ضبط وتحریر ایتمشدر. — بواسمله یونان قدیمده برخطیب دخی کلمشدر، که فصاحتده ونطق پردازلقده شهرت قزانوب، آتنه‌لیلر طرفندن سفارتله ماکدونیا حکمداری فلیپك نزدینه کوندرلمکله ، مشار الیهك احسانلرینه نائل اولەرق، عودتنده کندیسنی التزام ایتدیکندن، خطیب مشهور (دموستن) ایله منازعەیه کیریشمش؛ ونهایت ایش محاکمەیه دوشمکله ، صاحب ترجمه نفی اولنەرق ، ردوسه چکلمش ؛ و اوراده بر ادبیات ومنطق مدرسەسنی آچمشیدی . میلاددن ٣٨٩ سنه اول طوغوب، ٣١٤ده وفات ایتمشدر.

اسد { صحابەدن بر ذات اولوب ، حضرت خدیجة الکبرانك بر روایتده برادری
ودیکر برروایتده دخی برادرزادەسیدر. — (اسد بن عبید قرظی) و (اسد بن کرز بن عامر) دخی صحابەدندرلر .

اسد { (میرزا اسدالله خان) هندستان شعراسندن اولوب، پدری سمرقندلی اولدیغی
حالده، کندیسی (اکره)ده طوغمش، ودهلیده یاشایوب، بهادر شاهك توجهنه و« نواب » عنواننه نائل اولمشیدی. ١٢٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. فارسی واردو لسانلرنده اشعاری، برانشا کتابی، حضرت علینك مدحنه دائر برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

در عشق تو ناله وفغان مشرب ماست
واز آه دل آتشکدها بر لب ماست
زاهد تو برو بخویشتن باش که ما
دین داده بیار کافری مذهب ماست

اسد { ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده هندستانه رحلتله،
مشارالیهك التفات واحسانلرینه نائل اولمش؛ و ١٠٤٨

تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دی روز اسد جامهٔ هجران توزد چاك
امروز زغم مرد همان جامه کفن شد

اسد { (بنی —) قبائل عربدن بر بیوك قبیله اولوب، بر چوق بطنلری شاملدر. جد اعلالری، اسد بن خزیمه‌در. بونلرك یری نجدك (کرخ) جهتنده اولان قسمندن عبارت اولوب، روایته کوره، طی وبنی عقیل قبیله‌لرینك ساکن بولندقلری یرلر دخی ابتدا بو قبیله‌نك ایکن، مؤخراً بنی اسددن بر چوق خلق هجازه هجرت ایتمکله، طی وبنی عقیل قبیله‌لری یرلرینی ضبط ایتمشلردر. ام‌المسلمین حضرت زینب ایله صحابه‌دن برچوق ذوات بنی اسد قبیله‌سنه منسوبدرلر. بنی اسد قبیله‌سی هجرت نبویه‌نك ۹ سنه‌سنده نزد حضرت پیغمبری‌یه کلوب، بز چاغرلمه‌دن کلدك کبی برادعای مفتخرانه‌ده بولندقلری ایچون، «یمنون علیك ان اسلموا» آیت کریمه‌سی بونلر حقنده نازل اولمشدر. حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك قبضندن صکره بنی اسد ارتداد ایدوب، ایچلرنده دعوای نبوتده بولنان (طلیحه) ظهور ایتمشدی. بنی اسد قبیله‌سنك شاعر مشهور امرأ القیسك پدرینی قتل ایتملری وامرأ القیسك اخذ ثأره قالقیشمسی حکایه‌لری مشهوردر. بعد الاسلام دخی خلفای عباسیه ودول سائره ایله ماجرالری چوق اولوب، خلیفه مستنجد بونلرك ارض عراقدن اخراجنی (یزدن بن قاج) ه حواله ایتمکله، ۵۵۸ تاریخنده یزدن برچوق محاربه‌لردن صکره غالب کله‌رك، ایچلرندن پك چوغنی قتل ایتمش، وقالانلری طاغیتمش ایدی. بو قبیله‌دن (بنی مزید) کبی بعض دولتلرله برچوق علما وسائر مشاهیر دخی یتیشمشدر.

اسد آباد { ایرانك عراق عجمی خطه‌سنده همدانك ۴۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(الوند) طاغنك غربی اتکنده واقع بر قصبه اولوب، اسد بن ذی السرو حمیری طرفندن تأسیس اولنمشدر. بو قصبه‌دن اوائل اسلامده برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسد الدوله { (ابو علی صالح بن مرداس) بنی مرداس دولتنك مؤسسی اولوب، کندیسی بادیه عربانندن ایکن، جسارت وشجاعتی وطائفه‌سنك کثرتی حسبیله ۴۱۷ تاریخنده حلبك اوزرینه سوق عسکرله، ملوك فاطمیه‌دن ظاهر عبیدی طرفندن اوراده والی بولنان لؤلؤنی مغلوب ایده‌رك، حلبی ضبط، وارکان دولتی تأسیس ایتمشدر. بعده کندیسیله محاربه‌یه ظاهر طرفندن مأمور اولان دمشق والیسی (انوشتکین) ایله واقع اولان محاربه‌ده ۴۲۰ تاریخنده قتل اولنمش ایسه‌ده، نسلی حلبده خیلی وقت حکم سورمشدر.

اسد الدوله { (احمد بن تاج الدوله جعفر کلبی) بنی اغلب دولتنه تابع اوله‌رق سیچلیاده حکومت سورن کلبیوندن اولوب، (اکحل) لقبیله ملقبدر. سیچلیا اهالیسنك شکایتی اوزرینه، پدری تاج الدوله‌نك عزلندن صکره ۴۱۰ تاریخنده مسند امارته ترفیع اولنمش، وسیچلیانك هرطرفنی ضبط وتصرفی آلتنه آلمش ایسه‌ده، پك چوق شدت کوستروب، حتی سیچلیانك اهالئ اصلیه‌سنی افریقیه‌دن کلمش اولان اولاد فاتحینه، وبونلری‌ده اصل یرلیلره قارشی تشویق ایتدیکندن، اهالی بنی اغلبدن قیروانده حکم سورمکده اولان معز بن بادیسه شکایت ایدوب، بو دخی اوغلی عبداللهی عسکرله کوندره‌رك، صاحب ترجمه‌یی بعد المحاصره ۴۱۴ تاریخنده قتل، وبرادری حسن صمصامی یرینه نصب ایتمشدر.

اسد الدین شیرکوه { [«شیرکوه» ماده‌سنه مراجعت.]

اسد الله { حضرت علی (کرم الله وجهه ورضی الله عنه) افندمزك جملهٔ اسمائندندر.

اسد بن سامان { آل سامان دولتنك مؤسسی اولان احد سامانینك پدریدر. خراسان حاکمی بولنان طاهر ذوالیمینین طرفندن بعض معظمات اموره استخدام اولنمشیدی. وفاتندن صکره اوغللری احمد ونوح مأمون خلیفه طرفندن فرغانه وسمرقند والیلکلرینه تعیین اولنمش؛ ومرور زمانله سلطنته نائل اولمشلردر.

اسد بن عبد الله قسری { دولت امویه امراسندن خالد بن عبد الله قسرینك برادری اولوب، هشام بن عبد الملك زماننده برادری طرفندن ۱۰۶ تاریخنده خراسان والیلکنه تعیین اولنمش؛ و خراسان وماوراء النهرده بر چوق محاربه‌لر ایدوب، جسور

ومدبر برآدم اولمغله، بعض فتوحاته موفق اولمشیدی.
١٢٠ تاریخنده بلخده وفات ایتمشدر.

اسد بن فرات { مشاهیر فقهاء مالکیه‌دن اولوب، فقه مالکیه
متعلق «اسدیه» عنوانلی کتاب مشهورك صاحبیدر.
٢٠٣ تاریخ هجریسنده قیروان قاضیسی اولوب،
امور سیاسیه‌ده‌دخی معلومات ودرایت صاحبی‌اولمغله،
٢١٢ تاریخنده زیادة الله بن اغلب طرفندن عسکرله
صقلیه (یعنی سیجیلیا) نك فتحنه مأمور اولمش؛ و
١١٣ده اوراده ظهور ایدن وبادن وفات ایتمشدر.

اسد بن یزید شیبانی { خلافت عباسیه امراسندن او-
لوب، هارون الرشیدك زماننده ١٨٥ تاریخنده وفات
ایدن پدرینك یرینه موصل وآذربیجان و ارمینیه وا-
لیسی اولمشیدی. جسور ومدبر برذات اولمغله، امین
خلیفه‌نك امنیت واعتمادینی قزانمش ایسه‌ده، ١٩٦ تا-
ریخنده طاهر بن حسینه قارشی‌سوقی مراد اولندقده،
برطاقم شرائط درمیان ایتدیکندن، امین غضبه‌کلوب،
کندیسنی حبس، وبرمدت صکره اطلاق ایتمشیدی.

اسدراس { (Esdras) بنی اسرائیل رؤسا-
سندن وکاهنلرندن‌اولوب، میلاد-
دن ٥ قرن اول، بابلده اسیر بولنان بنی اسرائیل
میاننده بولنوردی. ایران شاهی آشوروشك (شیرو-
یه‌نك ؟) توجهنی قزانه‌رق، قومنی فلسطینه اعاده ایله
بیت مقدسی یکیدن تأسیسه مأمور اولمش؛ وبو وجهله
وطن اصلیسنه عودتنده دین موسایی بابلده دوچاراولمش
اولدیغی تبدلات وبدعاتدن تطهیر، وکتب مقدسه‌یه
بعض شیلر علاوه ایتمشدر.

اسدروبعل { یاخود آسدربال (Asdrubal)
قرتاج سردارلرندن اولوب،
آمیلقارك دامادی ایدی. قائن‌پدرینك وفاتندن صکره،
قبل المیلاد ٢٢٩ تاریخنده اسپانیاده فتوحاتله مشغول
بولنان قرتاج عسکرینك‌سرداری‌اولوب، بوفتوحاتی
(ابره) نهرینه قدر توسیع، و(قرتاجنه) شهرینی تأسیس
ایتمشدر. ٢٢٠ تاریخنده بر کوله طرفندن قتل او-
لنمشدر. — دیکر بر اسدروبعل (برقه) لقبیله ملقب
اولوب، آنف‌الذکر آمیلقارك‌اوغلی ومشهور (آنیبال)ك
برادریدر. میلاددن ٢١٨ سنه اول اسپانیاده قوماندا-
نلق ایدوب، ابتدا مغلوب اولمش ایسه‌ده، بعده (نو-
میدیا) حکمداری (ماسینیسا) نك امدادیله روما سردار-
لرندن ایکی اسکیپیونی مغلوب ایتمش؛ وکلیتلی عسکر
تدارکیله، برادرینه امداد ایچون، ایتالیایه کلمش ایسه
ده، اوراده مغلوب اولوب، قتل اولنمش؛ وسر
مقطوعی غالبلری طرفندن برادرینك اردوکاهنه
آتلمش ایدی. — براوچنجی اسدروبعل اسپانیاده
اسدروبعل برقه‌یه خلف اولمش؛ وبعده آفریقایه
چکیلوب، نومیدیا حکمداریله عقد اتفاق ایتمش‌ایسه‌ده،
قبل المیلاد ٢٠٣ تاریخنده ایکیسی‌ده اسکیپیون‌طرفندن
مغلوب اولمشلردر. — بردردنجی اسدروبعل دخی
قرتاجه (اسکیپیون امیلیان) ه قارشی خیلی وقت مقا-
ومت ایتدکدن‌صکره، نهایت قبل المیلاد ١٤٦ تاریخنده
تسلیم اولنمغه مجبور اولمش؛ وقاریسی بونك بوحرکت
نامردانه‌سنی کورنجه، اخذ ثار ایچون کوزینك‌اوکنده
اوغللرینی بوغازلدقدن صکره، کندینی دخی آتشه
آتوب یانمشدر.

اسدود { قدس سنجاغنده عسقلان ایله رمله
آره‌سنده برقریه اولوب، وقتیله
فلسطینك بریوك شهری ایدی.

اسدیٔ طوسی { قدمای شعرای ایراندن
اولوب، مشهورفردوسی
طوسینك استادیدر. سلطان محمود سبکتکین شاهنامه-
نك نظمنی ابتدا بوذاته تکلیف ایتمش ایسه‌ده، اختیار-
لغی حسبیله قبول ایده‌میوب، فردوسی‌یی سوق
وتشویق ایتمشدر. روایته کوره، فردوسی شاهنامه‌یی
بیتیرمه‌دن خسته اولمغله، اولورسه ناتمام قاله‌جغنی
صاحب ترجمه‌یه بیان ایتمسی اوزرینه، اسدی یکرمی
درت ساعتده درت بیك بیت یازه‌رق، شاهنامه‌یی
اتمام ایتمشدر. بو بیتلر دخی عربك عجمه غلبه‌سندن
باشلایه‌رق کتابك نهایتنه قدر اولان قسمندن عبارتدر.
مرتب دیوانی اولمیوب، بعض اشعار وقصایدی
واردر. شو ایکی بیت کیجه ایله کوندوز مناظره‌سنه
دائر اولان برقصیدهٔ مشهوره‌سندندر:

بشنواز حجت کفتار شب وروز بهم
سرکذشتی که زدل دوربکند شدت وغم
هر دورا خاست جدل ازسبب بیشیٔ فضل
درمیان رفت فراوان سخن ازمدحت وذم

اسرا ساحلی { (Côte des Esclaves)
آفریقانك ساحل غربیسنده
یوقاری کینه‌ده، آلتون ساحل ایله (بنیت) آره‌سنده بر

مملکت اولوب، (داهومی) قطعه‌سنك سواحلندندر. بو مملکت ۳° طول غربیدن ۱° طول شرقی‌یه قدر ممتد اولوب، اهالیسی بر لسانله متکلم وزنجیدرلر. آمریقانك کشفندن صکره آوروپالیلر یکی دنیایه کوتوردکلری زنجی اسیرلرك چوغنی بو ساحلدن کیلر طولوسیله آلوب کوتوردکلرندن، بوراسنی بو اسمله تسمیه ایتمشلردی. بعده اسارت تجارتی لغو اولنجه، بو اسم دخی معطل اولمشدر.

اسرافیل { ملائکهٔ کرامدن اولوب، اجساده روح نفخ ایتمکه، ویوم قیامتده نفخ صوره موکل ومأموردر. ملائکه‌نك اك اول حضرت آدمه سجده ایدنیدر.

اسرائلی { (Isaac d'Israéli) انکلتره‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، بر یهودی عائله‌سنه منسوب ایدی. ۱۷۶۶ تاریخنده (انفیلد)ده طوغوب، ۱۸۴۸ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. ابوینی کندیسنی تجارته سوق ایتدکلری حالده، کندیسی ادبیاته میل کوستروب، بعض غزته‌لره ورسائل موقوته‌یه محررلك ایتمش؛ وادبیاته متعلق بك معتبر بعض اثرلر یازمشدر. — اوغلی (بنیامن اسرائلی) ادبیاتده پدرینی کچدیکی کبی، سیاسیاتده دخی بك ماهر اولوب، فعلاً انکلتره قابنتوسی ریاستنه کچمش، واواخر عمرنده (لورد بیقونسفیلد) نامیله شهرت بولمشدر. پدرینك آثارینی دخی جمع ونشر ایتمشدر. [«بیقونسفیلد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) لسان عبرانیده «عبدالله» معناسنه کلوب، حضرت یعقوبه علم اولمش؛ وبو مناسبتله نبی مشار الیهك اولادندن متسلسل اولان قوم یهوده (بنی اسرائیل) دخی دینلمشدر. [«یعقوب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) حضرت سلیماندن صکره بنی اسرائیل مملکتنك تقسیم اولندیغی ایکی دولتك بری وبیوکی اولوب، اون سبطك یعنی اشیر، نفتالی، زابلون، یساکر، منسی، افرایم، دان، شمعون، جاد وراوبین سبطلرینك ممالکنی جامع ایدی. بونك جنوبنده وبحر لوطك جهت غربیه‌سنده واقع اولدرق قدسك اطرافندن عبارت اولان (یهود) دولتی ایسه، ابتدا یالکز لاوی سبطی مملکتندن عبارت براقلش ایکن، بعده بنیامین سبطی مملکتنك قسم اعظمنی وشمعون ودان سبطلری مملکتلرینك بتوننی دخی ضبطله کسب توسع ایتمشیدی. اسرائیل دولتنك پایتختی ابتدا شکیم، بعده (ترصه) ونهایت (سامره) شهری بولنمشدر. بو دولت قبل المیلاد ۹۶۲ تاریخندن ۷۰۶ تاریخنه‌دك ۲۵۶ سنه سوروب، اهالی وحکمدارلری دین حقدن عدول ایتمشلردی؛ وبر طرفدن یهود بر طرفدن دخی سوریه وآثوریه حکمدارلریله محاربه‌ده بولنورلردی. نهایت قبل المیلاد ۷۱۸ تاریخنده (سلمانصر) طرفندن اضمحلاله دوچار اولمشدر. حکمدارلری ومدت حکومتلری بر وجه آتیدر:

یربعام	عن	۹۶۲	الی	۹۴۳	قبل المیلاد
ناداب	»	۹۴۲	»	۹۱۹	»
بعشا	»	۹۱۹	»	۹۱۹	»
ایله	»	۹۱۹	»	۹۱۹	»
زمری	»	۹۱۹	»	۹۰۷	»
عمری	»	۹۰۷	»	۸۸۸	»
احاب	»	۸۸۸	»	۸۸۷	»
احزیا	»	۸۸۷	»	۸۷۶	»
یهورام	»	۸۷۶	»	۸۴۸	»
یاهو	»	۸۴۸	»	۸۳۲	»
یهوآحاز	»	۸۳۲	»	۷۷۶	»
یربعام ثانی	»	۷۷۶	»	۷۶۷	»
زکریاء	»	۷۶۷	»	۷۶۶	»
شلوم	»	۷۶۶	»	۷۵۴	»
منحیم	»	۷۵۴	»	۷۵۳	»
فقحیا	»	۷۵۳	»	۷۲۶	»
فقح	»	۷۲۶	»	۷۱۸	»
هوشع	»	۷۱۸	»	۷۰۶	»

اسرائیل { (بنی —) [«بنی اسرائیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل بن ذکریاء طیفوری { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، فتح بن خاقانه منسوب ایدی. بعده بونك طرفندن خلیفهٔ عباسی متوکل باللهه تقدیم اولنه‌رق، خلیفه‌نك فوق العاده اعتماد وامنیتنی قزانمش، وبك چوق انعام واحساناتنه نائل اولمشیدی.

اسرائیل بن سهل { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، تریاقه دائر مشهور بر کتابی واردر.

اسرائیلی { [«اسحاق بن سلیمان، افرائم و اوحدالدین» ماده‌لرینه مراجعت.]

اسطرلاب کورفزی { (Golfe del'As-trolabe) بحر

محیط کبیرده (یکی کینه) جزیرهٔ کبیره‌سنك ساحل شمالیسنده بر کورفزدر.

اسعد ابو کرب { (تبع) یمنده حکم سورن ملوك تبابعه‌دن اولوب، حقنده بر طاقم مبالغه‌لی واینانلیه‌جق روایات منقولدر. کویا کندیسی اوغللری حسان ویعفر وبرادر زاده‌سی شمر ذو الجناح ایله برابر عراق، ایران، خراسان، چین، قسطنطینیه وورومایه قدر کلیتلی عسکرلر سوق ایده‌رك، بتون بوممالکی فتح ایتمشلر ایمش. طوغریسی شواوله‌بیلیر، که بو ذات یمنك اطرافنده اولان بعض ممالکی و بلکه حجازی و عراقه قریب اولان نجدی ضبط ایتمشدر. هرحالده کعبهٔ مکرمه‌یی برنجی اوله‌رق اکسا ایتدکدن صکره، عودتنده دین یهودی قبول ایدوب، قومی رد ایتدکلرندن، آتشله امتحان اولنمسنی تکلیف ایتمش، وآتشك یهود کاهنلرینه وکتابلرینه ضرری طوقنیوب، مشرکلرك بتلرینی یاقسی اوزرینه، یمن اهالیسنك او وقتدن دین یهوده کیرمش اولدقلری، وصاحب ترجمه‌نك بعثدن ۷۰۰ سنه اول حضرت نبی (صلعم) افندمزه ایمان کتیردیکی حقنده منقول اولان جملهٔ روایاتدندر.

اسعد افندی { (محمد —) دولت علیه‌ده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، «تاج التواریخ» صاحبی شیخ الاسلام مشهور خواجه سعد الدین افندینك اوغلیدر. ۹۷۸ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده مأذون اوله‌رق، تدریسه باشلامش؛ ومدرسلکله دور مدارس ایده‌رك، ۱۰۰۱ تاریخنده دار الحدیث مدرسلکنه واصل اولمش؛ و۱۰۰٤ ده ادرنه قاضیسی، وینه او سنه آناطولی قاضیعسکری. ۱۰۰۷ ده استانبول قاضیسی، ۱۰۱۲ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۰۲۳ تاریخنده حج شریفه کیدوب، عودتنده قرمان ایلنده ایکن، شیخ الاسلام بولنان برادری چلبی محمد افندی وفات ایتمکله، مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. سلطان احمد خان اولك ارتحالنه‌دك مسند مشیختده قالدیغی کبی، سلطان مصطفی خان وسلطان عثمان خان ثانی طرفلرندن دخی ابقا اولنمش؛ وسلطان عثمان خان ثانی بونك کریمه‌سنی تزوج ایتمکله، مصاهرت حضرت پادشاهی ایله دخی مبجل اولمشیدی. تام یدی سنه شیخ الاسلام بولندقدن صکره، فترت عثمان خانی کوننده اختیار عزلت ایتمشدر. ۱۰۳۲ تاریخنده سلطان مراد خان رابع زماننده ثانیا مسند فتوایه ترفیع اولنه‌رق، ۱۰۳٤ شعباننده شیخ الاسلام ایکن ارتحال ایدوب، حضرت ابو ایوب جوارنده پدر وبرادری یاننده دفن اولنمشدر. عالم وفاضل وادیب وشاعر بر ذات اولوب، طریقته دخی سلوکی وار ایدی. اخلاق ممدوحه‌سی وسخاوکرمی مشهوردر. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی وقصیدهٔ بردیه‌یه بر تخمیسی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هوای سنبلیده سیر سنبلزار اعلادر
زمینی آسمانی کوستر اوزکه تماشادر

شو ایکی بیت دخی اشعار عربیه‌سندندر:

لا تؤذین بالجفا قلباً نواك صفا
لیس النوی فیه بل فیه نوافیه
مافی الفؤاد سوی الود الصحیح لکم
الله یعلم ماقلبی ومافیه

اسعد افندی { (ابو اسحق افندی‌زاده محمد —) سلطان محمود خان اول زماننده شیخ الاسلام اولان علمادن اولوب، شیخ الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلی وینه شیخ الاسلام اسحق افندینك برادریدر. ۱۰۹٦ تاریخنده طوغوب، پدریله سائر علمادن استفاده ایله اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، ۱۱۲۲ تاریخنده زمرهٔ مدرسینه داخل اوله‌رق، پدرینك زمان مشیختنده تفتیش وامانت فتوا مأموریتنه وبعده سلانیك ومکه قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبرادرینك مشیختنده مکه پایه‌سیله (اطهٔ کبیر) وبلغراد سفرلرنده اردو قاضیسی اولوب، خدمتی کورلمکله، ۱۱۵۷ ده روم ایلی قاضیعسکرلکنه، و۱۱٦۱ سنه‌سی رجبنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. ایرتسی سنه شعباننده عزل اولنه‌رق، شام طریقیله مکهٔ مکرمه‌یه کیدوب اقامت ایتمکه مأمور اولمش؛ وبعده اقامتکاهی کلیبولی‌یه تحویل اولنه‌رق، برمدت صکره استانبوله عودتله انجیر کوینده اقامتنه مساعده اولنمشدی. ۱۱٦٦ تاریخنده ارتحال ایتمش، وپدری یاننده دفن اولنمشدر. عالم وادیب وشاعر بر ذات اولوب، فن موسیقیده دخی مهارت تامه‌سی وار ایدی. «لهجة اللغات» عنوانیله مشهور اولان لغت کتابنك مؤلفی اولدیغی کبی، سورهٔ (یس) وآیهٔ

الكرسی وديكر بعض سورهٔ شريفه‌لری تفسيری، وزمخشرينك «اطواق الذهب» عنوانلی كتابنه برنظيره و«بلبل نامه» و«تذكرهٔ خواندكان» عنوانلريله ايكی رساله دخی تحرير ايتمشدر. اشعاری دخی لطيف وسليس اولوب، «همزيه» و«لاميد» عنوانلريله ايكی قصيده‌سی واردر، وبعض قصايد عربيه‌يی دخی تخميس ايتمشدر.

اسعد افندی (وصاف زاده محمد —) سلطان عبدالحميد خان اول زمانده مسند مشيخته نائل اولان علمادن اولوب، شيخ الاسلام عبدالله وصاف افنديك اوغليدر. ١١١٩ تاريخنده طوغوب. ١١٤٣ده مدرس، و١١٦٤ده غلطه ملاسی اولمشيدی. ١١٦٨ده پدريله برابر بروسه‌ده اقامته مأمور اولوب، بعدالاطلاق برچوق وقت پدری خصماسنك جوريله متأذی اوله‌رق، طريقده كری قالدقدن صكره، ١١٨٢ده آناطولی. و١١٨٦ده روم ايلی قاضيعسكری اولوب، ١١٩٠ سنه‌سی شوالنده مسند مشيخته ترفيع اولنمشدر. بر سنه ايله سكز آی مشيختدن صكره، مزاجی منحرف اولمغله، عزل اولنه‌رق، برمدت تداوی ايله مشغول اولدقدن صكره، ١١٩٢ سنه‌سی رجبنده وفات ايدوب. حضرت ابو ايوب جوارنده پدرينك مرقدی يانده دفن اولنمشدر. ضعيف ونحيف برذات اولوب، طبيعت شعريه‌سی وطريق صوفيونه سلوكی وار ايدی. بين الناس (هندی ملا) ديمكله مشهور ايدی.

اسعد افندی (صالح زاده احمد —) سلطان سليم ثالث زمانده شيخ الاسلام مسندينه نائل اولان علمادن اولوب، شيخ الاسلام محمد صالح افنديك اوغلی وينه شيخ الاسلام محمد امين افنديك برادريدر. علی الاصول دور مدارس ايتدكدن صكره، قطع مراتب علميه ايده‌رك، مكه واستانبول قاضيسی اولمشيدی. ١٢٠٥ تاريخنده آناطولی. و١٢٠٨ده روم ايلی قاضيعسكری اولمش؛ و١٢١٨ سنه‌سی محرمنده مسند مشيخته ترفيع اولنمشدر. اوچ سنه ايله بش آی بو مسند عاليده قالدقدن صكره، نظام جديدك اجراسيچون فتوا ويرمش اولديغندن. طائفهٔ باغيه‌نك تسكين شريچون عزل اولنه‌رق، وقعهٔ مؤلمهٔ سلطان سليم خانيده كوچ حال ايله تسلط اشراردن قورتلمشيدی. سلطان محمود خان ثانی حضرتلرينك جلوسلرنده ١٢٢٣ سنه‌سی جمادی الآخره‌سنده ثانياً شيخ الاسلام اولوب، اوچ آی ايله اون كوندن صكره، ينه كروه باغيانك اجباريله عزل اولنمش؛ و١٢٣٠ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

اسعد افندی (عريانی زاده احمد —) [«عريانی زاده» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسعد افندی (محمد —) سلطان محمود خان ثانی وسلطان عبدالمجيد خان دوری علماسندن اولوب، (صحافلر شيخی زاده) ديمكله معروفدر. ٦٤ ياشنده ايكن: بالفعل روم ايلی قاضيعسكری ونقيب الاشراف اولمشيدی. تقويم وقايع مديريت ومحررلكی كنديسنه مفوض اولديغی كبی، وقعه نويسلك خدمتی دخی عهده‌سنه محول اولوب، «اس ظفر» عنوانلی تاريخچه‌يی يازمشدر. ١٢٦٣ تاريخنده مجلس معارف عموميه رئيسی ايكن ارتحال ايتمشدر.

اسعد الدين بن ابی حسن (عبدالعزيز) اطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعيه وادبيه‌ده دخی يد طولی صاحبی ايدی. ٥٧٠ تاريخنده مصرده طوغوب. ملك مسعودك طبيبی اولمشيدی؛ وبونك پك چوق انعام واحسانلرينه نائل اوله‌رق، معيتنده يمنه دخی كيتمشيدی. ٦٣٥ تاريخنده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. «نوادر الالباء فی امتحان الاطباء» عنوانيله برتأليفی وبعض اشعاری واردر.

اسعد بن زراره (ابو امامه) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، خزرجدن وبنی نجار قبيله‌سندن حضرت فخر كائنات افندمزه الك اول بيعت ايدن بو ذاتدر. هجرت نبويه‌نك برنجی سنه‌سی وفات ايتمشدر. بونك وفاتنی متعاقب بنی نجار حضرت نبی‌يه كلوب، بونك يرينه كنديلرينه برنقيب تعيينی استدعا ايتدكلرنده، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز «سز دايلرمسكز، سزك نقيبكز بنم» بيورمشلردی.

اسعد بن سلامه (الاشهلی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، جسر وقعه‌سنده شهيد اولمشدر. بعض كتبده سعد بن سلامه صورتنده محرردر.

اسعد بن سهل { صحابه‌دن اولوب، آنف الترجمه سعد بن زرا-
ره‌نك قیزینك اوغلیدر. حضرت پیغمبرك رحلتندن
ایکی سنه اول مدینهٔ منوره‌ده دنیایه كلوب، فخر كا-
ئنات افندمز طرفندن جدینك اسمیله تسمیه بیورلمشدر.
بو وجهله حضرت رسول اکرمه یتیشمش ایسه‌ده،
صحبتنه نائل اوله‌مامش؛ ویالکز اصحاب کرامدن
استماع ایتدیکی بعض احادیث شریفه‌یی نقل ایتمشدر.

اسعد بن عطیه { صحابه‌دن اولوب، بیعة الرضوان کوننده بیعت
ایتمش؛ وروایته کوره مصرك فتحنده دخی حاضر بو-
لنمشدر. کندیسندن احادیث شریفه منقول دکلدر.

اسعد بن مطران { (موفق الدین — بن الیاس) اطبای اسلامدن
اولوب، ٥٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. «بستان
الاطباء وروضة الالباء» عنوانیله پك چوق نوادری
حاوی بر کتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله-
مامشدر. کندی خطیله موجود اولان بر نسخه‌سی ایکی
جزئدن عبارتدر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء»
صاحبی ابن ابی اصیبعه ایله معاصر اولوب، ابن ابی
اصیبعه کندیسندن پك چوق شیلر نقل و روایت
ایدیور.

اسعد بن یربوع { خزرجی. صحابه‌دن و انصاردن اولوب، یمامه
وقعه‌سنده شهید اولمشدر. بعض کتبده صحابه‌دن
(اسید بن یربوع) اسمنده بر ذات دخی ذکر اولندیغندن،
بونك برادری میدر، یوقسه بنه بوندن غلط میدر
بیلنه‌میور.

اسعد بن یزید { (وبر روایتده سعد بن زید) صحابه‌دن وانصاردن او-
لوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشدر.

اسعد بن یعفر { یمنده‌کی بنی حمیر بقیه‌سندن اولوب، اوچنجی
قرن هجریده یمنده کهلان قلعه‌سنده حکم سورمکده
ایدی. ٢٧٠ تاریخندن صکره‌جه قرامطه‌دن علی بن
فضل ایله بعض محاربه‌لر ایتمشدر.

اسعد پاشا { سلطان عبد العزیز خان دورنده مسند صدارته نائل اولان
وزرا ومشیران دولت علیه‌دن اولوب، ١٢٤٤ تا-
ریخنده ساقزده طوغمش؛ ومکتب فنون حربیه‌دن
چیقدقدن صکره، آتاشه میلترلکله پارس سفارتی
معیتنده بولنمش؛ وبعده پروسیه حربیه مکتبنده اکمال
تحصیل ایتمشدر. درسعادته عودتنده مرحوم فؤاد
پاشایه یاور اولوب، ذکاوت واستعداد فوق العاده‌سی
حسبیله، مشارالیهك نظر توجهنی قزانمغله، آز وقتده
قطع مراتب ایده‌رك، جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك
آوروپایی تشریفلرنده معیت شاهانه‌لرنده بولنمش؛ وفریق
ایکن بر مدت اشقودره والیسی وبعده دار شورای
عسکری رئیسی اولمشیدی. ١٢٨٩ ده رتبهٔ مشیریتله
سرعسکر اولوب، بنه سنهٔ مذکوره‌ده صدارت عظمی
مسندینه ترفیع اولنمش؛ واوچ آیه قریب مدت بو
مسند عالیده قالدقدن صکره عزل اولنوب، قونیه وا-
لیسی اولمش، واو صره‌ده اورالرده حکم سورن قحط
وغلایه قارشی اهالی‌یه خیلی خدمت ومعاونتی وقوع
بولمشدر. بعده بشنجی اردوی همایون مشیریتی انضما-
میله شام والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر مدت صکره
درسعادته جلبله، بحریه نظارتنه تعیین اولنمشدر.
١٢٩٢ ده صدر اعظم بولنان حسین عونی
پاشا زماننده یمن ولایتنه تعیین اولنمش ایکن،
واپوردن چیقاریلوب، ثانیاً مسند صدارته کتیرلمشدر.
بو دفعه دخی یالکز ایکی آی ایله طقوز کون قالوب،
کندی معاشنی یوز اللی بیکدن اللی بیکه وسائر وکلانك
معاشلرینی دخی او نسبتده تنزیل ایله، تصرف واداره
یولنده خیلی خدمتلرده بولنمشدر. عزلنده آیدین والیلکنه
نصب اولنه‌رق، بنه سنهٔ مذکوره‌ده اوراده فجأةً
وفات ایتمشدر. وفاتنده سنی اللیدن دون اولوب،
کندیسندن پك چوق خدمتلر مأمول اولدیغندن،
وفاتی موجب تأسف اولمشدر. فنون حربیه وسیاسیه‌یه
آشنا درایتلی ومستقیم بر ذات ایدی.

اسعد محلی { (اسعد الدین یعقوب بن اسحق) اطبای عربدن اولوب، یهودی
المذهب ایدی. مصرده تولد ونشأت ایدوب، ٥٩٨
تاریخنده شامه سیاحت ایتمشیدی. طبده شهرتی اولدیغی
کبی حکمتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. آثاری بر
وجهه آتیدر: «مقالة فی قوانین طبیة»، «کتاب
النزه فی حل ماوقع من ادراك البصر فی المرایا من
الشبه»، «کتاب فی مزاج دمشق ووضعها وتفاوتها
من مصر وایهما اصح واعدل»، «مسائل طبیة واجو-
بتها».

اسعد مخلص پاشا { (محمد —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، عن اصل آیاشلیدر. عصر سلطان محمود خانیده ۱۲۳۰ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ادرنه، و ۱۲٤٥ ده ارضروم والیسی اولوب، بعده سیواس، صیدا، حلب والیلکلرینه ونهایت کردستان والیلکنه نصب اولنمش؛ ودور سلطان عبد المجید خانیده ۱۲٦۷ تاریخنده کردستان والیسی ایکن وفات ایتمشدر. پدری آیاشده مفتی بولنمش اولمغله، (آیاشلی مفتی زاده) اسمیله دخی معروفدر. عالم وفاضل وشاعر اولوب، ادارهٔ امور دولتده اقتدار ومهارتی مسلّم، وآنجق وقاری لزومندن زیاده اولوب، رسم تشریفاته دخی برصورت فوق العاده‌ده رعایت ایتدیکی مشهوردر. ویانه سفیری سعد الله پاشا حضرتلرینك پدریدر.

اسعد میهنی { یاخود اسعد میهنه (محب الدین ابو الفتح — بن ابی نصر) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب، فقه وخلافده زمانینك امامی ایدی. مروده تحصیل ایدوب، غزنه‌یه کلمکله، اوراده کسب صیت وشهرت ایتمشدر. بعده بغداده کلوب، مدرسهٔ نظامیه مدرسلکنه نصب اولنمش؛ وپك چوق خلق درسلرندن استفاده ایتمشیدی. ٥٢٧ سنه‌سنده سفارتله بغداددن همدانه کوندریلوب، اوراده وفات ایتمشدر. مسقط رأسی سرخس ایله ابیورد آره‌سنده کائن میهنه ویا میهند قریه‌سی اولوب، بوکا نسبتله شهرت بولمشدر.

اِسعِرد { [«سعرد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِسعِردی { (نورالدین محمد بن عبدالعزیز) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ٦۱۹ تاریخنده سعردده طوغمش؛ و ٦٥٦ ده وفات ایتمشدر. ملك ناصره انتسابی وارایدی. مرتب دیوانی، ایکی مشهور قصیده‌سی و«سلافة الزرجون فی الخلاعة والمجون» عنوانیله بر رساله‌سی واردر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. بوبابده اولان شو بیتی جملهٔ اشعارندندر:

سألت الله یختم لی بخیر
فعجل لی ولکن فی العیون

اسفار بن شیرویه { ماکان بن کالی دیلمینك رجالندن دیلملی بر آدم اولوب، ظالم وبدکردار اولمغله، ماکان طرفندن طرد اولنه‌رق، بکر بن محمده انتسابله، بونك طرفندن جرجانك فتحنه مأمور اولوب، ماکان ایله برچوق محاربه‌لر ایتدکدن‌صکره، بکر بن محمدك وقوع وفاتیله، صاحب ترجمه ۳۱٥ تاریخنده نصر بن احمد سامانی طرفندن جرجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، اطرافده‌کی ممالکی دخی ضبطله، استقلال داعیه‌سنه دوشمش؛ وبوکا همان موفق اولملق اوزره اولوب، خلیفه‌نك بغداددن کوندرمش اولدیغی عسکره‌ده غالب کلمش ایسه‌ده، الجزاء من جنس العمل حکمنجه، کندی آدملرندن مرداویج بن زیاد دیلمی قیام ایدوب، کندیسنی مغلوب، و۳۱٦ تاریخنده قتل ایتمشدر.

اسفاقس { افریقیه یعنی تونس خطه‌سنده قابس ایله مهدیه آره‌سنده ومهدیه‌نك ایکی مرحله غربنده بر قصبه اولوب، زیتونی چوقدر، وسور وقلعه‌سی متیندر.

اسفاکیه { (Sphakia) کرید جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده وخانیه‌نك ۳٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، یالکز ۱۸۰۰ اهالیسی واردر. همنامی اولان لوا داخلنده ینه همنامی اولان قضانك مرکزیدر. اطرافی طاغلق وملجأ اشقیا برمحلدر. — اسفاکیه سنجاغی کرید ولایتنی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، جزیره‌نك غرب جنوبی جهتندن عبارتدر. مرکزی (واموس) قریه‌سی اولوب، واموس، اسفاکیه وآی واسیل اسملریله ۳ قضا و ۱۲ ناحیه‌یه منقسم اولدیغی حالده، ۱۲۷ قریه‌یی جامعدر. بوسنجاغك اراضیسی کریدك اك محصولسز طرفی اولوب، باشلیجه صرب طاغلردن عبارت بولنمغله، اوته‌دن بری اورالری ملجأ اشقیا بولنمشدر. — اسفاکیه قضاسی، مرکزی همنامی اولان قصبه اولمق اوزره، پتروس، اسفندوس، قانیطوانی، آی یانی واستیکنفوس اسملریله بش ناحیه‌یی وجمعاً ۲٤ قریه‌یی جامعدر.

اسفراین { (یاخود اسفراین) ایرانك شمال شرقی جهتنده نیسابور ایله جرجان آره‌سنده مستحکم برقصبه ایدی. اسم قدیمی (مهرجان) اولوب، بعده بو اسمله جوارنده بولنان برقریه تسمیه اولنمشیدی. اسفندیار طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بونك اسمنه نسبتله (اسفراین) دینلدیکی دخی مرویدر. هجرت نبویه‌نك ۳۱ تاریخنده غزاة

كرامدن عبدالله بن عدى طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك اسلاميه‌يه الحاق اولنمشيدى . بعده طوائف ملوك طرفندن دفعاتله تخريب ونهب وغارت اولنه‌رق، شمديكى حالده خرابدر . بو قصبه‌دن ابو اسحاق اسفراينى، ابو حامد اسفراينى ويعقوب بن اسحق اسفراينى كبى نيجه علما ومشاهير ظهور ايتمش اولمغله، ادبيات اسلاميه تاريخنده اهميت مخصوصه‌سى واردر .

اسفزار { سجستانده هرات جهتنده بر قصبه اولوب، ملوك سلجوقيه زماننده ايالت مركزى اتخاذ اولنمش؛ و شهاب الدين غورى بو قصبه‌يه برادرزاده‌سى غياث الدين محمودى والى تعيين ايتمشيدى. بعض مشاهيرك مسقط رأسى بولنمشدر.

اسفنديار { ايرانك كيانيان ملوكندن كشتاسبك اوغليدر. ايرانيلرك نقلياتنه كوره اسفنديار ايران تختنه چكميوب، پدرينك حياتنده زردشتك دينى نشر ايچون توارنده برچوق محاربه‌لر ايتدكدن صكره، پدرى بونك موفقيت وغالبيتنى چكه‌ميوب، تختى ضبط ايتمك فكرنده بولنديغى دخى كنديسنه بعض مفتريلر طرفندن اشراب اولنديغندن، اسفنديارى بر قلعه‌يه حبس ايتمشيدى . آنجق او صره‌ده توران حكمدارى ارجاسب ايرانه عسكر سوق ايده‌رك، ممالك ايرانيه‌يى پايمال وكشتاسبك ايكى قيزينى اسير ايتديكندن، كشتاسب اوغلنى اطلاق ايتمكه مجبور اولمش؛ واسفنديار كليتلى عسكرله كيدوب، تورانى زير وزبر وهمشيره‌لرينى تخليص ايتمش ايسه‌ده، عودتنده كشتاسب، ايكيسندن برى قتل اولنمق اميله، كنديسنى مشهور رستم زالى باغليوب كتيرمك اوزره، سيستانه كوندرمش؛ وواقع اولان محاربه‌لرده رستم چتال بر اوقله اوروب، اسفنديارك ايكى كوزينى چيقارمغله، متأثراً وفات ايتمشدر. بونك اوزرينه كشتاسب اسفنديارك اوغلى آردشير بهمن دراز دستى تخته اجلاس ايتمشدر. صاحب ترجمه اسكى يونان مؤرخلرى واليوم اوروپاليلر عندنده برنجى (داريوس) اسميله معروف اولوب، هيستاسبك اوغلى وماقروخير «يعنى اوزون اللى» (آرتاقسرکسيس منمون) ك پدرى اولديغى ذكر اولنيور. بو حالده برنجى داريوسك اسفنديارك كنديسى اولديغنده شبهه يوقدر . آنجق يونان مؤرخلرى بونى بالذات ايران حكمدارى كوستره‌دكلرندن بشقه، بابلستانى يكيدن ضبط و تسكين، (اسكيتيا) يعنى توران وروسيه طرفلرينى وتراكى يعنى ادرنه جهتنى ضبط ايتمش اولديغى؛ ونهايت ايرانك تحت ضبطنده بولنان جزاير بحر سفيد اهاليسنى عصيانه تشويق ايتدكلريچون، ميلاددن ٥٥٠ سنه اول يونانيلره اعلان حرب ايده‌رك، كليتلى عسكر كوندرمش ايسه‌ده، ماردونيوسك قوماندەسى آلتنده اولان دونماسى (آتوس) يعنى آينوروز آچيقلرنده باتديغى كبى، يونانه كيرن (آرتافرن) ايله (داتيس) دخى (ماراتون) بوغازلرندن (ميلتياد) طرفندن مغلوب اوله‌رق، كويا ايكيوز بيك ايران عسكرينك تلف اولديغنى بيان ايديورلر. يونان مورخلرينك روايتنه كوره، داريوس (يعنى اسفنديار) بو مغلوبيتدن صكره، مصره سوق عسكر ايتمك اوزره ايكن، قبل الميلاد ٥٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. الحاصل اسفنديار ايرانيلر عندنده بيوك برقهرمان اولديغى كبى، يونانيلر عندنده دخى بيوك برپادشاه ايسه‌ده، ايران مورخلريله يونان مورخلرينك روايتلرى بربرينه پك توافق ايتميور . يالكز تورانك يعنى اسكيتياده‌كى محارباتى حقنده اولان روايت متفق عليه اولوب، اورادن عودتنده يونانه بر سريه كوندرمش اولمسى، وبونك ايران مورخلرى طرفندن قاله آلنمامسى دخى محتملدر. يونانه اويله يوز بيكلرجه عسكر سوق ايدوب ده بر قاچ بيك كشى‌يه مغلوب اولمسى ايسه يونانيلره مخصوص اولان مبالغات فخريه‌دن عبارت اوله‌جغى كبى، ذاتاً شخصى مفروض اولان رستم زال ايله اولان ماجراسى‌ده مصال قبيلندندر. معهذا بو ماجرا وعلى العموم اسفنديارك تاريخى شاهنامه‌نك الك كوزل بحثلرندندر.

اسفنديار بك { دولت عليه عثمانيه‌نك تأسسى زمانلرنده آناطوليده ظهور ايله استقلال ادعاسنده بولنان امرادن اولوب، قسطمونى وسينوب جهتنده حاكم بولنيوردى. سلطان مراد ثانى حضرتلرينك جلوسنى متعاقب يعنى ٨٢٥ تاريخنده صاحب ترجمه طراقلى بولى قلعه‌سنى محاصره ايتديكندن، بروسه‌ده بولنان پادشاه مشاراليه عسكر سوق ايده‌رك، بوليده واقع اولان محاربه‌ده مظفريته نائل اولمغله، قسطمونى و باقر كوره‌سنى ضبط ايتمش؛ واسفنديار بك سينوبه چكيلوب، تحصن ايلمش ايسه‌ده، متعاقباً اعتذارنامه ايله اوغلنى كوندره‌رك، امان ايستمش؛ و حسن و جاليله مشهوره اولان قيزينى

حضرت پادشاهه تنکیح ایلشدر. بو (اسفندیار بك) اسفندیار فاملیاسنك بشنجی حاکمی اولوب، برنجیسی (شمس الدین بك)، ایکنجیسی (امیر شجاع الدین)، اوچنجیسی (عادل بك)، دردنجیسی (بایزید بك) که بوکا عثمانلی تاریخلرنده (کوتوروم بایزید) دیرلر، بشنجیسی صاحب ترجمه (اسفندیار بك)، آلتنجیسی (ابراهیم بك)، یدنجیسی (اسماعیل بك)، سکزنجیسی (قزل احمد بك) در. بونلره بشنجیلرینك اسمنه نسبتله (اسفندیار بك اوغللری) دینلدیکی کبی، الك صکره کیلرینك اسمنه نسبةً (قزل احداو) دخی دینیلور.

۶۹۰ تاریخنده حکومتلری تأسس ایتمشدر، که برنجیلری اولان (شمس الدین) تاریخ مذکورده (کیخاتو) طرفندن نصب اولنمش ایدی. اسفندیاریلر (خالد بن ولید) اولادندن بولندقلرینی ادعا ایدرلر. بونلر تاریخ مبحوث عنهدن ۱۷٤ تاریخنه قدر فرمان فرما اولدقلری حالده، ابو الفتح سلطان محمد خان زماننده ۸۶٤ سال هجریسنده اسفندیاریلرك ممالکی تماماً ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنوب، الك صوك حاکم اولان (قزل احمد بك) ه (موره) ایالتی توجیه قلنمشدر.

اسفورچه (Sforce, Sforza) ایتالیاده اون بشنجی واون آلتنجی قرن میلادیده میلان دوقه‌لغنده حکم سورن مشهور برخاندانك اسمیدر. بونلرك رئیسی (جاقوموچو آتندولو اسفورچه) اولوب، جسور بر آدم اولمغله، ایتالیا طوائف ملوکی وعلی الخصوص ناپولی حکمداری عندنده کسب امتیاز ایتمش؛ وبونك ولد غیرمشروعی (فرانچسقو آلکساندر اسفورچه) ۱٤۵۰ تاریخ میلادیسنده میلان دوقه‌سی اولمشیدی. بو خاندادن دوقه‌لق عنوانیله میلانده حکومت سورنلر بر وجه آتیدر:

فرانچسقو آلکساندر	عن ۱٤۵۰ الی ۱٤۶۶
غالیاس ماریا	« ۱٤۶۶ « ۱٤۷۶
جوانی غالیاس ماریا	« ۱٤۷۶ « ۱٤۹٤
لودوویقه موره	« ۱٤۹٤ « ۱۵۰۰
فترت	« ۱۵۰۰ « ۱۵۱۲
مکسیلیان	« ۱۵۱۲ « ۱۵۱۵
فترت	« ۱۵۱۵ « ۱۵۲۲
فرانچسقو ماریا	« ۱۵۲۲ « ۱۵۳۵

اسفی مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنده بحر محیط اطلاسی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، مراکشك ۱۶۰ کیلومتره غربنده واقعدر. معمور بر قصبه اولوب، آقارصویی اولمدیغی وقیولرینك صویی طوزلیجه اولدیغی حالده، ایی باغ وباغچه‌لری واردر. ادریسینك روایتنه کوره، اشبونه یعنی لیسبوندن بحر ظلمات یعنی بحر محیط آطلاسیده قره تحریسنه چیقان و (مغرورین) اسمیله مشهور اولان عرب ملاحلری قناریه آطه‌لرینه دوشدکدن صکره بوقصبه‌یه اخراج اولنه‌رق، مملکتلرندن نه قدر اوزاق اولدقلرینی آکلادقلرنده «وا اسفی!» دیمش اولدقلری جهتله، (اسفی) تعبیری بوقصبه‌یه علم اولمشدر. فرنك خریطه‌لرینك اکثرنده (سافی) صورتنده محرر کوریلیور.

اسفیجاب (یاخود اسپیجاب) ماوراءالنهرده ترکستان حدودنده بربیوك ومعمور شهر ایدی. اهالیسی جسور وجنکاور اولوب، دشمنه قارشی دائما مسلح بولندقلرندن، خراجدن معاف ایدیلر. میاه جاریه‌سی، وباغ وبوستان وباغچه‌لری چوق ایدی. ۲۲٤ تاریخنده نوح بن اسد سامانی بو شهری ضبطله، بربیوك سورله احاطه ایتمشیدی. خوارزمشاه زماننده خرابه یوز طوتوب، متعاقباً چنکیز عسکری طرفندن بسبتون هدم وتخریب اولنمشدر.

اسفید «آق» دیمك اولان (سپید) کلمهٔ فارسیه‌سنك معربی اولوب، بعض مواضع وممالکك اسملری ترکیبنده بولنیور. [«سپید» مرکباتنه مراجعت بیوریله.]

اسفینکس (Sphinx) مصر قدیم ویونان قدیمده برچوق هیکللری بولنان بر حیوان موهوم ایدی. مصرده بونی قیز باشلی بر آرسلان شکلنده تصویر ایدرلردی. احتماله کوره بو هیکللری حکمت الهه‌سی زعم ایتدکلری (نیت) نام الههٔ کاذبه‌نك نامنه یاپارلردی. مصرك اسکی شهرلری خرابه‌لرنده یکپاره طاشدن معمول برچوق اسفینکسلره تصادف اولنور. بونلرك الك بیوکی ایکی هرمك آره‌سنده واقع اولوب، محلنده (ابو الهول) اسمیله معروف اولانیدر، که جسمی قومك ایچنه مدفون اولدیغی حالده، خارجده قالان کوکس وباشنك ارتفاعی ۲۷ متره‌در. — یونانیلر ایسه (تیبه) شهر قدیمنك جوارنده بو اسمله آرسلان بدنلی، قیز باشلی وقره قوش قنادلی برحیوان مقدس وجودینه معتقد ایدیلر. بو غریب سیمرغ حقنده

بعض خرافات ایجاد ایتمشلردر. کویا بو اسفینکس کاوب یچنلره بر معمانك حلنی تکلیف ایدر، وحل ایده‌مینلری بر قیانك اوستندن دکیزه آتارمش. نهایت (اودیب) اسمنده بر شخص معمایی حل ایتمکله، اسفینکس کندی نفسنی قیادن دکیزه آتوب، نابدید اولمش.

اسقارابورغ (Skaraborg) اسوجك ایالتندن اولوب، جنوب شرق جهتندن (یونکوپینغ)، جنوب غربی جهتندن (الفبورغ)، شمال شرقیدن (اوربو)، شمالاً (قارلستاد) ایالتلریله، شرقاً (وتر)، غرباً دخی (ونر) کوللریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۵۶۱ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۵۳ ۵۲۹ کشیدر. مرکزی (ماریستاد) شهری اولوب. کوللری واورمانلری چوقدر. دمیر، شاب وسائر معدنلریله ابنیه طاشلری وطبق اعماله الویریشلی طوپراغی واردر.

اسقاربوروغ (Scarborough) انکلتره‌نك (یورق) قونتلغنده شمال دکیزی ساحلنده برکوزل قویك ایچنده و(یورق) شهرینك ۶۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰ ۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، بر اسکی سرای خرابه‌لری، کمور، مسکرات، بالیق وسائره تجارتی، دکیز حماملری ومعدن صولری واردر.

اسقارپه (Scarpe) فرانسه‌نك شمالنده بر چایدر، که (پادوقاله) ایالتنده نبعان ایدرك، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، اسقو ایرماغنه دوکیلور. ۸۰ کیلومتره‌لك محلی سدلر واسطه‌سیله سیر سفائنه صالحدر.

اسقاردوس (Scardus) آرناوودلقده‌کی (شار) بالقانك اسم قدیمیدر.
[«شار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقارلاتی (Scarlatti) ایتالیانك مشهور موسیقی شناس وبسته‌کارلرندن اولوب، ۱۶۵۰ تاریخنده ناپولیده طوغمش، و ۱۷۲۵ ده وفات ایتمشدر. بر چوق اوپرالری واردر.

اسقارون (Scarron) فرانسه ادباسندن اولوب. ۱۶۱۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۶۰ ده وفات ایتمشدر. کنج یاشنده کوتوروم اولوب. خانه‌سنده شعر وادبیاتله عمرینی کچیرمش؛ وبرقاچ منظومه ومضحکه وسائره یازمشدر. کلیات آثاری ۱۰ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اسقاکرراق (Skager-Rak) شمال دکیزینك بر بوغازی اولوب، دانیمارقه‌نك (یوتلاند) قطعه‌سیله (نوروج) آره‌سنده واقعدر. جنوباً (قاتغا) بوغازیله مربوطدر. طولی ۳۰۰ وعرضی ۱۱۰ کیلومتره‌در.

اسقاندیا (Scandie) اسوج ونوروجك اسم قدیمی اولوب، زمان قدیمده بو شبه جزیره‌نك یالکز قسم جنوبیسی معلوم اولمغله، جزیره زعم اولنمشیدی.

اسقاندیناو (Scandinave) اوروپاده ساکن بولنان امم آریانیه‌دن بر امت اولوب، اسکی (جرمان) یاخود (غوت) امتنك بر شعبه‌سی حکمنده‌در. بونلر اسکیدنبری آوروپانك شمال جهتنده یعنی بالطیق دکیزینك سواحلنده ساکن بولنمشلردر. زمان قدیمده اسقاندیناو لسانی، بری طاغلی اهالیسنه ودیکری اووه‌لر ودوز یرلر سکنه‌سنه مخصوص اولمق اوزره، ایکی شعبه‌یه منقسم اولوب بو شعبه‌لرك برنجیسندن، ایسلانده ونوروج وایکنجیسندن دخی دانیمارقه واسوج لسانلری تولد ایتمشدر. ایسلانده لسانی اسکی حالنده قالمش اولدیغی حالده، نوروج لسانی خیلی دکیشمش، والسنهٔ سائره‌دن بعض کلمه‌لر اخذ ایتمش اولدیغندن، بر شعبه‌دن متولد اولان بو ایکی لسان آره‌سنده فرق بولندیغی کبی، اسوج ایله دانیمارقه لسانلری آره‌سنده دخی خیلی فرق واردر. مع هذا بو درت لسان بربرلرینه پك مشابه اولدقلری کبی، آلمانجه ایله دخی مشابهتلری ظاهردر. اسقاندیناولر امم آریه‌دن اولوب، پك اسکی بر وقتلرده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرت ایتمش اولدقلرندن. کرك اوروپا وکرك آسیاده بولنان امم آریانیه ایله، یعنی جرمان، لاتین اسلاو، ایران وهند امتلریله لسانجه مناسبتلری واردر. اسقاندیناولر اسکیدنبری جسور بر قوم اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده باشلیجه آوجیلق وبالقجیلقله یاشارلردی. بونلر یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر اوروپانك جنوب جهتلرنده‌کی مدنیتدن بیخبر اولوب، اصلا اختلاط ایتمدکلرندن، دین واعتقادلری واخلاق وعادتلری دخی کندیلرینه مخصوص ایدی. اساطیر قدیمه‌لری پك غریب اولوب، جهنمی بوز وقارله مستور وجنتی صیجاق بر محل تصور ایدرلردی. اعتقادلرینه کوره حربده اولمینلر

جنته كيرمديكندن، ايچلرندن كيمسه يتاقده اولمكى آرزو ايتمزدى. جنته سلاحلريله وآتلريله كيتمك اعتقادنده بولندقلرندن، هركسك آتنى واسلحه‌سنى دخى برابر دفن ايدرلردى.

اسقانديناويا (Scandinavie) اوروپانك شمالنده واقع اسوج ونوروج شبه جزيره‌سيله دانيمارقه‌يى تشكيل ايدن شبه جزيره وجزايره وايسلانده‌يه ويريلن اسمدر. بو اسمى الك اول روما طبيعيوندن (پلين) قوللانوب، دانيمارقه جزايريله بنه جزيره زعم ايتديكى اسوج ونوروجك قسم جنوبيسنه اطلاق ايتمش؛ ودانيمارقه‌نك (يوتلاند) شبه جزيره‌سنى جرمانيايه براقمشدر. [«اسوج. نوروج، دانيمارقه وايسلانده» ماده‌لرينه مراجعت.]

أَسْقُب (برقه) يعنى بنغازيده بر قصبه اولوب، ٥٣٥ تاريخنده وفات ايدن ابوالحسن يحيى بن عبدالله اسقبى كبى بعض علمانك مسقط رأسى بولنمشدر.

اسقراپار (Skrapar) آرناؤدلقده يانيه ولايتنك برات سنجاغنده بر قضا اولوب، مركز لوا اولان براتك جنوب شرقى جهتنده واقع اولديغى حالده، ٦٣ قريه‌دن مركبدر. مركزى (چوروووده) نام موقع اولوب، بو موقعده بر حكومت قوناغيله ٣ خان و ٦ دكان بولنوب، هر پنجشنبه كونى بازار قوريلور. قضا ايكى طاغ آره‌سنده واقع اولوب، برات نهرى واديسندن عبارتدر. اكثر اراضيسى چپلاق وشوره زار اولوب، محصولاتى پك آزدر. اهاليسى اوفق تفك زراعتله مشغولدرلر. درون قضاده يالكز ٢ صبيان مكتبى واردر. اهاليسى جملةً مسلمدر.

اسقريب (Scribe) فرانسه‌نك مشاهير ادباسندن اولوب، ١٧٧١ تاريخنده پارسده طوغمش، و ١٨٦١ ده وفات ايتمشدر. ابتدا آووقات اولمق اوزره تحصيل ايتمش ايسه‌ده، تياتروكتابلرينه اولان ميل طبيعيسى كنديسنى بو طرفه چكوب، طبيعت شعريه‌سى دخى اولمغله. فاجعه، هانله، مضحكه واوپرا اولدرق، بر چوق منظومه‌لر ترتيب ايدرك، فوق‌العاده بر شهرت بولمش؛ وبو سايه‌ده كليتلى ثروته مالك اولمشيدى. ١٨٣٨ ده فرانسه آقادمياسى اعضالغنه قبول اولنمشيدى. يازديغى تياترو كتابلرى ٣٥٠ دن زياده اولوب، جمله‌سى آچيق وسليس بر صورتده يازلمشدر؛ وپك ماهرانه ترتيب اولنوب، زمانك اخلاقنى مصوردرلر.

اسقريبونيانوس (Scribonien) ميلادك ٣٢ تاريخنده روما قونسلوسلرندن اولوب، (قلاوديوس) كندى ايمپراطورلغنى اعلان ايتديكى وقت، صاحب ترجمه عسكرله دالماچياده بولنمغله، بوده كندى ايمپراطورلغنى اعلان ايتمش ايسه‌ده، عسكرى كنديسنى ترك ايتمكله، ٤٢ تاريخنده (ليسا) آطه‌سنده قتل اولنمشدر.

اسقلاوونيا ياخود اسلاوونيا (Esclavonie, Slavonie) آوستريا ومجارستان دولتنك الك بيوك ايالتندن اولوب، شمال شرقى جهتندن مجارستانله، غرباً خرواتستانله، جنوباً دخى دولت عثمانيه يعنى بوسنه حدوديله محدود ومحاطدر. مجارستاندن (دراوه) وطونه، وحدود عثمانيه‌دن دخى صاوه نهرلريله تفريق اولندرق، بر آطه حكمنده در. ويالكز غرب جهتندن خرواتستانه مربوطدر. مركزى (اسك) شهرى اولوب، شرقدن غربه اولان طولى ٢٨٠ وشمالدن جنوبه اولان عرضى دخى ٢٠ ايله ٨٠ كيلومتره آره‌سنده‌در. اهاليسى تقريباً ٧٠٠٠٠٠ كشى اولوب، اوچ سنجاغه منقسمدر، كه بونلرده (ورووويج)، پوسغاو (سيرميا) سنجاقلرى اولوب، مركزلرى اسك، پوسغا و (ووقووار) شهرلريدر. ايالتك ايچنده اورمانلرله مستور بر چوق طاغلر وار ايسه‌ده، اكثر يرلرنده وعلى‌الخصوص (اسك) جوارنده بر طاقم بطاقلقلر دخى بولنيور. هواسى معتدل واراضيسى پك منبتدر. صنايع محليه پك كرى اولوب، اهاليسى جاهلدر. بونلرك اكثرى اسلاو اولوب، خيلى المانلر ومجارلر دخى بولنيور. ديانةً اكثريسى قتوليك اولوب، روم مذهبنه تابع اولانلرى دخى واردر. اسقلاوونيا زمان قديمده (پانيا) دن معدود اولديغى حالده، يدنجى قرن ميلاديده شمال شرقيدن بو طرفلره هجرت ايدن اسلاو اقوامى ميانده (اسلاو) ياخود (اسقلاو) اسميله تعارف ايدن بر قوم كلوب، اوراده توطن ايتمكله، (اسقلاوونيا) ويا (اسلاوونيا) تسميه اولنمش؛ وبر وقت (آوار) لرك حكمى آلتنده بولندقدن صكره،

۷۹۹ ده شارلمان طرفندن تخلیص اولنه‌رق، خرواتستانله برابر بر حکومت محلیه تشکیل ایتمشلردی. طقوزنجی قرن میلادیده بلغارلره قارشی طوروب، اوصره‌ده اسقلاوونیا وخرواتستان آیری آیری حکومتلره تقسیم اولنمش؛ واون برنجی قرن میلادیده اسقلاوونیا خرواتستانك حکمدارلری طرفندن ضبط اولندقدن صکره، قرن مذکور اواخرنده بوملکتلرك ایکیسی‌ده مجارلرك الینه کچوب، بعده بردوقه‌لق اتحاذ اولنمش؛ واووقتدن بری مجارلرك حکمی آلتندن قورتیله‌میه‌رق، اون بشنجی واون آلتنجی قرن میلادیده دفعاتله دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ید اداره‌سنه کچمش ایسه‌ده، چوق وقت حفظ اولنه‌مامش؛ ونهایت مجارستانله برابر آوستریا دولتنه تابع اولمشدر. ۱۸۶۷ تاریخندن بری، ینه مجارستانه مربوط اولمق اوزره، خرواتستانله برابر برنوع ادارهٔ مختاره‌یه نائل اولوب، کندینه مخصوص مجلس مبعوثانی واردر.

اسقلبیوس (Esculape, یاخود اسکولاب (Asclépius) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره، طب الهی اولوب، شمسدن کنایه وعلوم و فنونك حامیسی اولان (آپولون) ایله (قورونیس) نام قادینك اوغلی ایدی. لاجل التربیه (خیرون) اسمنده برعفریته تسلیم اولنه‌رق، کندیسندن علم طبی اوکرندکدن صکره، کویا (آرغونوت) لرله برابر (قولخیده) یه کیدوب، عودتنده آتنه حکمداری بولنان مشهور قهرمان (تیسیوس)ك اولمش اولان اوغلی (هیپولیت) ی یکیدن احیا ایتمکله، آخرت الهی (پلوتون)ك شکایتی اوزرینه، ابوالآلهه مشتری طرفندن برصاعقه ایله قتل اولنمش؛ وبعده پدری آپولونك تسلیسی ایچون سمایه چیقاریلوب، یلدیزه تحویلاه، (حیه) بورجنه وضع اولنمش. اسقلبیوسه باشلیجه یونانك (اپیداوروس) وآتنه شهرلرنده و استانکوی ایله ازمیر وبرغمه‌ده عبادت اولنوردی. کندیسنه خروس وییلان قربان ایدرلردی. بوخرافاتدن استخراج اولنه‌جق حقیقت شو اوله‌بیلیرکه اسقلبیوس اووقته کوره ماهر برطبیب اولوب، بعض خسته‌لری ایی ایتدیکندن، بوندن مبالغه اوله‌رق، اولولری دیرلتمك قوتنی حائز زعم اولنمش؛ وفوق العاده بر فضیلته مالك آدملره الوهیت اسناد ایتمك اسکی یونانیلرده عادت اولدیغندن، بودخی برالهك اوغلی فرض اولنه‌رق، الوهیت درجه‌سنه چیقارلمشدر. استانکویده وسائر بعض محللرده (اسقلبیادیس) یعنی (اسقلبیوسیون) اسمیله معروف نسلی قالدیغنه، وبونسله منسوب اولانلرده اباً عن جدٍ طب میراث قالوب، نهایت بونلرك بری اولان (بقراط) طرفندن بوفنك تدوینه همت ایدلمش اولدیغنه باقیلیرسه، اسقلبیوسك انسان اولدیغنده شبهه قالماز. یونان حکماسی بوفکری میدانه قویمش اولدقلری کبی، عرب علماسی دخی اسقلبیوسی بوصورتله قبول وتلقی ایده‌رك، کندیسنه طبك موجدی نظریله باقمشلردر.

اسقلبیوس (Asclépius) آلتنجی قرن میلادی حکماسندن اولوب، آیدینده‌کی (ترالە) شهر قدیمنده (یعنی سلطان حصارنده) طوغمشیدی. آرسطو ایله افلاطونك اصول فلسفه‌لرینی تطبیق وتوحیده چالیشه‌رق، آرسطونك بعض آثارینی دخی شرح ایتمشدر.

اسقلبیوسیون (Asclépiades) اسکی یونانیلرده کندیلرینی (اسقلبیوس)ك نسلندن زعم ایدر وافرادی اجرای طبابتله مشغول اولور برقاچ سلاله بواسمله تسمیه اولنوردی. بونلرك بری استانکویده اولوب، بقراط دخی بوکا منسوب بولنمشدر. ردوسده وسائر بعض محللرده دخی بواسمله تسمیه اولنور عائله‌لر وار ایدی. مؤخراً بروسه‌ده دخی (آسقلپیاد) یعنی (اسقلبیوس) اسمیله برطبیب ظهور ایتمشدر. [«آسقلپیاد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقو (Escaut) فرانسه ایله بلچیقه و فلمنکده جریان ایدر بر ایرماقدر، که فرانسه‌نك شمال شرقی ایالاتندن (اسنه) ایالتنده (قاتله) شهری جوارنده نبعانله، شمال وشمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (هن) ایالتنه دخول، و(قامبره)، (والنسینه) و(قونده) شهرلرینك ایچلرندن جریان ایتدکدن صکره، بلچیقه حدودینی کچه‌رك، اوراده دخی (تورنای)، اودنارده، (غاند) و (آنور) کبی شهرلرك ایچندن مرورله، فوق العاده توسع ایتمش اولدیغی حالده، فلمنك طوپراغنه کیره‌رك، «غربی» و «شرقی» اسملریله عادتا کورفز صورتنده ایکی کنیش قوله آیریلیر، که بونلر بینلرنده برطاقم بیوك آطه‌لر تشکیل ایده‌رك، و شرقی (ودها طوغریسی شمالی) قولی (رین) ایرماغنك برقولیله دخی قاریشه‌رق، شمال دکیزینه منصب او-

لورلر. بو ایرماغه دوکیلن نهرلرك اك بیوكلری : سانسه ، اسقارپه، لیس، دندر و (روپل) نهرلریله (سنت کنتین) قنالیدر. (آنور) شهرندن اعتباراً شمال غربی استقامتنی آلوب، فلنك حدودینه کیرنجه، بسبتون غربه طوغری دونر. مجراسی پك طولاشیقلی اولوب، مجموعاً طولی ۴۳۰ کیلومتره‌در، که بونك ۱۰۷ کیلومتره‌لکی فرانسه ، ۲۳۳ کیلومتره‌لکی بلچیقه و ۹۰ کیلومتره‌لکی فلنکده‌در . فرانسه‌ده وسعتی ۲۰ متره قدر اولوب، سیر سفائنه صالح اوله‌جق صورتده آچلش اولدیغندن، برجدول صورتنده کورینور . بلچیقه‌ده کیتدکجه کسب وسعت ایده‌رك ، آنورده وسعتی ۷۰۰ مترهیه قدر بالغ اولور. فلنکده ایسه منقسم اولدیغی ایکی قولك بهری اون ایکی کیلومتره وسعتنده‌در. آنور قربنه قدر صویی طوزلی اولوب، شهر مذکورده کوزل برلیمانی واردر ، ومد وجزرك تأثیری (غاند) شهرینه قدر حس اولنور.

اسقوپاس { (Scopas) یونان قدیمك اك مشهور هیکلتراش ومعمارلرندن اولوب، بوایکی فنه متعلق برچوق مصنوعاتیله یونان قدیمله آناطولی سواحلنده موجود شهرلری تزیین ایتمشیدی . میلاددن ۴۶۰ سنه اول (پاروس) آطه‌سنده طوغمشدر.

اسقوپلوس { (Scopelos) یونان جزایرندن اولوب ، آغریبوزك شمال شرقیسنده وغلوس کورفزینك مدخلی قربنده (اسکیاتو) ایله (کلیدرومی) آطه‌لری آره‌سنده واقعدر . اداره‌ٔ عثمانیه زماننده (اشکیلوس) اسمیله معروف ایدی . اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، ایی ایشلنمکده اولوب، اوزوم، زیتون ومیوه‌لری چوقدر. اهالیسی ۱۲۰۰۰ قدر اولوب، مرکزی اولان همنامی قصبه‌نك ۵۰۰۰ نفوسی واردر.

اسقوت { ژان — (J. Scot) ایرلانده‌نك اسکی علماسندن اولوب، طقوزنجی قرن میلادیده یاشامشدر. کندیسی راهب اولدیغی حالده، فلسفه‌یه متعلق لاتین لسانده یازدیغی کتابلرده مربتجه لسان قوللانمش اولدیغندن، پاپا طرفندن تعقیب اولنمشیدی. — (میشل اسقوت) اسمیله بریسی دخی اسقوچیانك اون اوچنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اووقت اوروپاجه معروف اولان علوم وفنونی تحصیل ایده‌رك، سحارلقله شهرت بولمشیدی . — ژان اسقوط اسمیله دیکر بریسی دخی ینه اسقوچیانك قرن مذکور فلاسفه‌سندن اولوب . علوم سفسطیه ایله اوغراشمشدر.

اسقوت { (Scots) اسقوچیا اهالیسنك اسم قدیمیدر.

اسقوت { والتر (Walter Scott) انکلتره‌نك اك مشهور شعرا وحکایه‌نویسانندن اولوب، اسقوچیالیدر. میلادك ۱۷۷۱ تاریخنده ادیمبورغده طوغوب ، ۱۸۳۲ده وفات ایتمشدر. ابتدا بعض مأموریتلرده بولنه‌رق، معیشتنی تأمین ایتمکله، استخلاص وقت ایتدکجه، اسقوچیانك بعض اسکی نقلیاتنی نظمه چکوب، شعرده خیلی شهرت قزاندقدن صکره ، حکایه‌نویسلکه سلوك ایده‌رك، نشر ایتدیکی حکایه‌لر اسقوچیانك احوالنی واهالیسنك اخلاق واطوارینی مصور اولمغله برابر ، پك ماهرانه قلمه آلنمش اولدقلرندن، رغبت عمومیه‌یه مظهر اولمغله، صاحب ترجمه آز وقت ظرفنده بیوك برثروته نائل اولوب ، کوزل برملك اشترا ایله، رفاهله یاشامقده ایکن ، ناکهان بر افلاسه دوچار اولوب، بورجلرینی ویرمك ایچون تحملندن زیاده چالیشمغه باشلامش ؛ وبو چالیشمسی اجلنی تسریع ایتمشدر. آثاری فوق‌العاده مقبول ومعتبر اولوب، دفعاتله طبع ونشر، و آوروپانك اکثر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اسقوتیا { (Scotie, Scotland) واسقوتلاند اسقوچیانك نام دیکریدر .

[«اسقوچیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقوچیا { (Écosse) وانکلیزجه اسقوتلاند (Scotland) «دولت متحده» اسمیله یاداولنان انکلتره ویا بیوك برتانیا دولتنی ترکیب ایدن اوچ قطعه‌نك بری اولوب، بیوك برتانیا جزیره‌سنك قسم شمالیسندن عبارت اولمغله، نفس انکلتره‌نك جهت شمالیه‌سنده واقعدر .

موقعی، حدود ومساحه‌سی . — اسقوچیا یالکز جنوباً نفس انکلتره‌یه مربوط اولوب ، دیکر اوچ جهتدن دکیزله محاط اولمغله بیوك برشبه جزیره صورتنده اولوب، ۵۴° ۳۷′ ایله ۵۸° ۴۱′ عرض شمالی و ۴° ۶′ ایله ۸° ۳۵″ طول غربی آره‌سنده واقعدر. آطه‌لری بوحدودك خارجنده‌در. سواحلی

وعلى‌الخصوص سواحل غربیه‌سی پك کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، (فیرت) تعبیر اولنور بر طاقم طار کورفزلر وخلیجلر قره‌لرك پك درین محللرینه قدر کیررلر، و بر طاقم طار واوزون دیللردخی دکیزك ایچنه اوزانیرلر. بودیللرك قارشیلرنده دخی ینه بوشـکل و صورتده بر چـوق آطه‌لر بولنیور. شرق جهتی شمال دکیزیله، شمال وغرب جهتی بحرمحیط آطلاسی ایله، غرب‌جنوبی جهتی دخی اسقوچیا ایله ایرلانده آره‌سنده‌کی شمال قنالیـله محدود ومحاطدر. آطـه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷۹۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسـقوچیا اراضیسی اوته‌دن بری (هیغلاند) و(لوولاند) یعنی طاغلق و اووه‌لق اسمـلریله ایکی‌یه منقسم اولوب، طـاغلق محللری شمال غربی جهتنده واووه‌لق یرلری دخی جهت جنوبیه‌سنده‌در. ساحل غربیده‌کی (قلید) خلیجنـدن ساحل شرقیده‌کی (آبردین) شهری قربنه قدر اوزانان و (استرت مور) یعنی «طار بایر» نامیله معروف اولان اوزون بر اووه اسـقوچیانك (هیغلاند) ایله (لوولاند)ی آره‌سنده بر خط حدود حکمنده‌در. اووه‌لق تعبیر اولنان جنوب جهتنده دخی خیلی‌مرتفع طاغـلر وار ایسـه‌ده، هرحالده بونلرك ارتفاعی شمالده‌کیلرك ارتفاعندن آز اولمغله برابر، او قدر صرب وطاشلق اولمدقلرندن، وعمومیت اوزره جنوبده‌کی اراضی دها دوز اولدیغندن، بو جهت (لوولاند) اسمیله تسمیـه اولنمشدر.

خریطه‌سـنه دقت اولنورسـه، اسـقوچیا ایکی محلده طرفیندن قره‌لرك ایچنه کیرن درین کورفزلرله کسیلوب، بربرینه ملتصق اوچ شبه جزیره صورتنده کورینور. ارتفاع اراضیجه دخی بو وجهـله اوچه منقسم اولوب، مذکور قارشـیلقلی کورفزلرك آره‌سنده، شمالده‌کی (غلنمور) و جنوبده‌کی (استرتمور) اسمیله معروف اولمق اوزره، بریاندن بر یانه ایکی اووه ممتد اوله‌رق، مذکور اوچ شبه جزیره‌ده‌کی طاغلری بربرلرندن آییرلر. بو وجهله اسـقوچیا طاغـلری شمالی، وسطی وجنوبی اوله‌رق اوچ طاقه منقسمدر.

بو اوچ طاقك اك شمالده بولنانی غرانیتدن عبارت دیك، صرب، چیـلاق ودرین بوغازلرله آیرلمش بر طاقم طاغـلردن عبارتدر، که شرقه طوغری اولان اتکلری براز دوز ایسه‌ده، غرب جهتندن سواحل بحرده بردن بره کسب انحطاط ایدوب، قیالق و یوکسك بر طاقم برونلر وکیرنتیلر تشکیل ایدرلر. بو طاقك اك بیوك طاغلری: ۱۰۰۰ متره ارتفاعی اولان (بن موره)، ۱۰۸۲ متره ارتفاعنده اولان (بن دراغ)، ۱۰٤٤ متره یوکسك اولان (بن ویوس)، ۱۲۲۰ متره ارتفاعی بولنان (بن آتوو) وسائره‌در. بو طـاقی وسطی طـاقدن آیران (غلنمور) اووه‌سی انسان الیله آچلمش برخنـدق صورتنده بردکیزدن بر دکیزه قدر ۱۱۵ کیلومتره‌لك محلده ممتـد اولوب، ایچنده برطاقم آیاقلرله بربرلرینه مربوط برصره کوللر بولنیـور، که بونلرك اك بیوکی (نس) کولیدر. بو کول طولاً اووه‌نك برثلثنی ضبط ایدوب، تقریباً ۱۵۰۰ متره عرضی و ۲۵۰ متره درینلکی واردر. کنارلری دخی سطح مادن ٤۰۰ متره یوکسکدر. بو کوللرك ایچندن چکن قالدونیا قنالی ایکی‌دکیز آره‌سنده برسیر سفاین طریقیدر.

ایکنجی طاقم (غرامپیان) اسمیله باشلیجه بر صره طاغلردن عبارتدر، که بوصره‌نك باشی واك یوکسك محلی غرب شمالیـده (لینهه) خلیجنك کنارنده اولان (بن نویس) طاغیدر. بوطاغك ۱۳۰۹ متره ارتفاعی اولوب، اسـقوچیانك وبتون برتانیا جزیره‌سنك اك یوکسك محلیـدر. بو طاغ شرقه طوغری بر صیرت صـورتنده اوزانوب، بعده بری ینه شرقه ودیکری شرق شمالیه طوغری ایکی‌یه آیریلوب، ایکنجی درجه ده بعض شعبه‌لری وغایت واسع اتکلری‌دخی واردر. بوصیرتك مذکور طاغدن صکره اك یوکسك نقطه‌لری ۱۱٦٤ متره ارتفاعنده اولان (بن موره)، ۱۰٦۸ متره یوکسك اولان (غلاس میل) و۱۲٤۸ متره ارتفاعی اولان (کرن غورم) یعنی «مائی طاغ» در. بوسلسله‌نك جنوبنده وغرب‌جهتنده (موناد لید) اسمیله برصره طاغلر دها واردر، که اك یوکسکلری ٦۰۰ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمیـور. غرامپیان طاغلرینك ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اوله‌جق ارتفاعدن دون ایسه‌لرده، بعض درین بوغازلرنده قار یازین دخی اریمز.

ذکراولنان ایکی طاقم اسقوچیانك (هیغلاند) قسمنده اولوب، (اوولاند) قسمنده اولان اوچنجی‌طاقی دخی، غربدن شرقه طوغری اوله‌رق، برتقسیم میاه صره‌سی

تشكیل ایدیور، وشمال وجنوبه طوغری برچوق شعبه‌لر اوزاتیور. بو طاقك اك یوكسكی اولان (بروآدلاو)ك آنجق ۸۳۵ متره ارتفاعی واردر. ادیمبورغك اطرافنده (پنتلاند)، (هورفوت) و(لامرمویر) اسملریله اوچ كوچك طاقلر دخی بولنیور، كه ارتفاعلری ۵۰۰ ایله ۷۰۰ متره آره‌سنده‌در.

انهاری. — اسقوچیانك طارلغی وطاغلرینك وضعیتی اوزون نهرلر جریانه وبیوك حوضه‌لر تشكلنه مساعد اولمیوب، اك بیوك نهرلرینك حوضه‌لری ۲۶۰ مربع كیلومتره‌یی تجاوز ایتمیور. اراضیسنك ارتفاعی باشلیجه غرب جهتنده بولندیغندن، نهرلرینك اكثریسی شرقه طوغری آقوب، شمال دكیزینه دوكیلورلر. بو دكیزه منصب اولانلر انكلتره حدودندن باشلایه‌رق بروجه آتیدر: (توید) نهری ۱۵۴ كیلومتره‌لك محلده جریان ایدوب، آشاغی طرفی اسقوچیا ایله انكلتره حدودینی آییریور. (فورت) نهری (بن لوموند) طاغندن نبعانله، طولاشیقلی بر جریاندن صكره، ۳۰ كیلومتره طولنده واسع بر خلیج تشكیل ایدیور، كه بو خلیج ادیمبورغك اوكنده اولان (فورت) كورفزیله اختلاط ایدیور. (تای) نهری، كه ۱۷۰ كیلومتره جراسی اولوب، كرك طولجه وكرك حوضه‌سنك وسعتجه اسقوچیانك اك بیوك نهریدر، (بن اوپی) طاغندن نبعانله، ابتدا (اتریك) اسمیله (دوچارت) كوله دوكیلور، واورادن (دوچارت) اسمیله وآیاق صورتنده چیقوب، ۲۲ كیلومتره طولی اولان (تای) كولنه كیرر، وبعده (تای) اسمیله بو كولدن چیقوب، شرق وشرق جنوبی‌یه طوغری جریانله، (پرت) شهرینك ایچندن چكه‌رك، ۱۹ كیلومتره طولنده بر خلیج تشكیل ایتدكدن صكره، (تای) كورفزینه دوكیلور. (دی) نهری (بن ماقدوبی) طاغندن نبعانله، ۱۴۰ كیلومتره‌لك سرعتلی بر جریاندن صكره، (آبردین) شهری اتصالنده دكیزه منصب اولور. (اسپی) نهری غرامپیان سلسله‌سنك شمالی اتكلرندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۵۴ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (غارموت) قربنده دكیزه دوكیلور. (نس) نهری همنامی اولان كولك آیاغی و(قالدونیا) جدولنك بر قسمی حكمنده اولوب، (اینورنس) شهری یاننده (مورای) كورفزینك ایچ طرفنده اولان (اینورنس) خلیجنه دوكیلور. اسقوچیانك قسم شمالیسنده آقان نهرلر دره وسیل حكمنده اولوب، هیچ بری ذكره شایان دكلدر. سواحل غربیه‌دن دوكیلن نهرلردن دخی یالكز زیرده‌كیلر شایان ذكردر: (اوچی) نهری همنامی اولان كولك آیاغی و(قالدونیا) كورفزینك قسم غربیسی حكمنده اولوب، (ایله) كولنه واورادن (لورن) كورفزینك ایچ طرفی اولان (لینهه) خلیجنه دوكیلور. (قلید) نهری اسقوچیانك غربه طوغری آقان نهرلرینك اك بیوكی اولوب، (اووهاند)ده (بروآدلاو) طاغنك غربی اتكندن و(توید) نهری منبعنك قربنده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، اسقوچیانك اك بیوك شهری اولان (غلاسقوو)ك ایچندن بالمرور، پك طولاشیقلی بر خلیج تشكیل ایتدكدن و ۱۶۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، همنامی اولان كورفزه منصب اولور. بو خلیجك كنارلرنده (دومبارتون) و(غرنوق) شهرلری دخی بولنیور. (نیت) نهری شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، ۹۶ كیلومتره‌لك جریاندن صكره (سولوای) كورفزینه دوكیلور.

اسقوچیا نهرلرینك كندیلرینه مخصوص بر حالی وار ایسه، اوده منصبلرینه یقین اوزون وكنیش بر طاقم خلیجلر تشكیل ایتملری واكثریسنك بر طاقم كوزل كوللرك ایچندن چكمه‌لریدر، كه بو حال سیر سفائنه صالح اولملرینه دخی یاردیم ایدیور.

كوللری. — اسقوچیا اراضیسنه كندینه مخصوص بر حسن ولطافت وغرابت ویرن شیلرك بری‌ده متعدد كوللریدر. بو كوللرك بیوكلری ۴۰ قدر اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: (قلید) خلیجنك شمالنده‌كی (لوموند)، هبریده دكیزی ساحلنه قریب اولان (آوه)، ذكری سبقت ایدن (نس)، شمال جهتنده‌كی (شین)، ذكری چكن (تای)، (اریكت) وسائره.

سواحل وجزایری. — اسقوچیا سواحلنك پك كیرنتیلی چیقنتیلی اولدیغنی سویلدی ایدك. سواحل شرقیه‌سی شمال دكیزنده ایكی بیوك اویوق تشكیل ایدوب، جنوبده‌كنده (فورت) و(تای) وشمالده‌كنده دخی (مورای) و(دورنوچ) كورفزلری بولنیور. سواحل غربیه‌سنده اویله بیوك اویوقلر یوغیسه‌ده، كوچك كورفزلر وخلیجلر دها زیاده اولوب، شمالدن باشلایه‌رق، (اینزسوند)، (اسلبت سوند)، (لورن)، (قلید) و(سولوای) كورفزلری اك بیوكلریدر، واكثریسی بر ر خلیجی شاملدر. برونلری وشبه جزیره‌لری دخی

بك چوق اولوب، بونلر خريطه‌يه بر نظر آتمغله كوريله‌جكندن تعدادلرندن صرف نظر اولندى.

اسقوچيانك اطرافنده برچوق آطه‌لر دخى بولنوب، بونلر باشليجه اوچ طاقه منقسمدر: (اورغاده)، (شتلاند) و(هبريده) آطه‌لرى. (قليد) كورفزنده‌كى آطه‌لر دخى بواوچنجى طاقه ملحق عد اولنورلر. اسقوچيانك شمال وغربنده واقع اولان بوآطه‌لرك مجموعى ۷۸۷ عددينه بالغ اوليورسه‌ده، بونلرك چوغى قيالق وغير مسكون اوله‌رق پك كوچكدرلر. مجموعنك مساحهٔ سطحيه‌سى ۹۶۰۰ مربع كيلومتره اولوب، بومقدارك ۱۰۳۶ كيلومتره‌لكى اورقاده، ۱۳۸۷ كيلومتره‌لكى شتلاند، ۶۷۰۰ كيلومتره‌لكى هبريده، ۴۰۰ كيلومتره‌لكى دخى قليد كورفزى جزايرينه عائددر. [بو طاقلردن هربرينك اسم مخصوصنه مراجعت بيوريله.]

اقليم وهواسى. — اسقوچيانك هواسى عرضنك اقتضاسى قدر سرد اوليوب، جنوب وشرق جهتلرى هواجه انكلتره‌نك قسم شماليسندن فرقسز كبيدر. غرب جهتنده ايسه ياغمورلر دها بول ايسه‌ده، شمال وشرق روزكارلرندن محفوظ اولديغيچون، قيش دها معتدل اولور. يالكز (هيغلاند)ك مرتفع محللرنده قيشين قار وبوز زياده بولنور. مكسيقه كورفزندن كله‌رك سواحلنى احاطه ايدن صيجاق آقنتى بو قطعه‌نك هواسنى آوروپانك هم اقليمى اولان ديكر يرلرى هواسندن چوق دها معتدل بر حاله قويور. عموميت اوزره كانون ثانيده وسطى مقياس حرارتى سانتيغراد ۳° ۳۵′ وتموزده ۱۴ درجه‌در. رطوبتى زياده‌اولوب، سنوى حد وسطى اوله‌رق قره‌ده ۹۴، وآطه‌لرده ۱۸۷ ميليمتره ياغمور ياغار.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — اسقوچيانك شمال جهتى قيالق طاغلردن وچيلاق يرلردن عبارت اولوب، غايت حزن آميز برمنظره‌سى واردر، ودره‌لرك كنارلرنده اهالينك يكتا مدار تعيشى اولان بر مقدار يولاف وپتاته‌دن بشقه برشى حاصل اولماز. (غلغمور) اووه‌سنك جنوبنده‌كى هيغلاند قسمنك دخى يالكز آلچق يرلرى وعلى‌الخصوص قسم شرقيسى اهاليسنك سعى وغيرتى سايه‌سنده آرپه، بغداى وسائر محصولات ويريور. اصل منبت ومحصولدار طرفى‌ايسه (لوولاند) دنيلن جنوب قسميدر، كه بونده زراعت انكلتره‌ده اولديغى قدر ترقى ايدوب، اقليمه قابل‌توفيق اولان محصولاتك انواعى يتيشديريليور، وپك چوق بيوك وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنيور.

اسقوچيا وقتيله چام آغاجلرندن‌عبارت اورمانلرله مستور اولوب، اسكى روماليلر عندنده (قالدونيا سيلوا) يعنى‌اورمانلق قالدونيا اسميله شهرت‌بولمشيكن، اليوم اواسكى اورمانلردن يالكز شمال جهتنده (روس) تعبير اولنان محلده برآز اثر قالوب، مملكتك سائر طرفلرنده اصلا اثرى قالمامش؛ وحكومتك غيرتيله برابر اورمان يتيشديريله‌مه‌مشدر.

حيواناتى چوق اولوب، طاغلق محللرينك اهاليسى باشليجه حيوانات يتيشديرمكله مشغول اولورلر. ۱۸۷۵ تاريخنده اجرا اولنمش براستاتستيقه كوره، تاريخ مذكورده اسقوچياده ۱۱۴۳۰۸۰ صغير، ۷۱۰۰۹۴۴ اغنام، ۱۸۳۶۴۲ خركله و۱۵۱۲۱۳ طوموز وار ايدى. سواحلده ونهرلرده كليتلى باليق چيقوب، اهالينك برقسمى دخى باليقجيلقله وباليق تجارتيله كچينيرلر.

اسقوچيانك باشليجه معدنلرى معدن‌كوريله دميردن عبارت اولوب، اخراج اولنمقده اولان‌كور معدنلرينك يرى ۴۴۰۰ مربع كيلومتره وسعتنده در. بعض قورشون معدنلرى دخى واردر. ابنيه طاشلرى چوقدر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — اسقوچيانك اهاليسى ۴۰۷۵۵۰۰ كشيدن عبارت‌اولوب، اراضينك احوال طبيعيه‌سى حكمنجه بومقدارك قسم كليسى جنوب جهتنده‌در. شمال وغرب شمالى جهتنده ايسه مربع كيلومتره باشنه آنجق ۱۷ كشى دوشر. بواهالى جنسيتجه، هرنه‌قدر جمله‌سى اقوام آريانيه‌دن ايسه‌لرده، قرابت جنسيه‌لرى پك اوزاق ايكى فرقه‌يه منقسمدرلر. هيغلاندك يعنى طاغلق محللرينك اكثر طرفلرنده وعلى‌الخصوص شمال غربى قسمنده ساكن بولنانلر اسقوچيانك وبتون آوروپاى غربينك اهالئ قديمه‌سى اولان (كلت) اقوامندن اولوب، (غائل) اسميله معروفدرلر. بونلر جنسيتجه (غال) و(ايرلانده) اهالئ اصليه‌سيله براولوب، لسانلرى دخى پك آز فرقليدر. اسقوچيانك جنوب و شرق جهتلرنده واك معمور ومدنى اولان يرلرده ساكن بولنانلر ايسه ينه كلتلرله دانيمارقه‌ليلر و آنغلو صاقسونلر اختلاطندن

متولد اولان انكليز جنسیتنه منسوب اولوب، لسانلری نفس انكلتره‌ده سویلنیلن انكلیزجه‌دن پك آز فرقلیدر. بونلر صكره‌دن اسقوچیایه كیرمش اولدقلری حالده، كیتدكجه ترقی وتكثر ایتمكده اولوب، اهالئ قدیمه‌یه غلبه ایتمكده، وغائللر كیتدكجه كندی لسانلرینی ترك وفراموش ایدوب، انكلیزلشمكده‌در. یالكز طاغلرده چوبانلقله مشغول اولان اهالی لسان قدیملرینی محافظه ایتمكده‌درلر. هرحالده غائل لسانیله متكلم اولان نفوسك عددی ۳۰۰ ۰۰۰ ی تجاوز ایتمه‌مكده‌در. بو ایكی قومك سیماجه دخی فرقلری اولوب، انكلیزلرك چوغی صاری ویاقوله صاچلی وماوی ویا صاری كوزلی اولدقلری حالده، غائللرك اكثریسی قره صاچلی وقره كوزلی آدملردر. اخلاق وعاداتجه دخی بینلرنده بر بیوك مباینت بولنوب، غائللر الآن قبیله‌لره منقسمدرلر، وبو قبیله‌لرك اسكیدن قالمه خانداناره منسوب رئیسلری واردر. قیافتلری‌ده كندیلرینه مخصوص اولوب، برنوع قیصه فستان كیررلر، دیزلرینی آچیق براقیرلر، وباشلرینه برخروس توییله مزین بر نوع كوچك قلپاق قورلر. مذهبجه جمله‌سی پروتستان اولوب، بومذهبك مختلف شعبه‌لرینه منقسمدرلر.

تقسیماتی. — اسقوچیا قطعه‌سی دخی انكلتره كبی (قونتلق) نامیله برطاقم سنجاقلره منقسم اولوب، ۳۳ عددنده اولان بوقونتلقلر وهر برینك مساحهٔ سطحیه‌سی بروجه آتیدر (آیری آیری نفوسلرینك مقدارینه دائر یكی براستاتستیقه دسترس اوله‌مدق.):

	قونتلق	مركزى	مساحهٔ سطحیه‌سی
	(لوولانده‌كی قونتلقلر)		
	(فورت نهرینك جنوبنده)		
۱	لینلیتغوو	لینلیتغوو	۳۲۹
۲	ادیمبورغ	ادیمبورغ	۹۵۱
۳	هادینغتون	هادینغتون	۲۵۷
٤	برویق	غرینلاو	۱ ۲۰۲
٥	روفسبورغ	جدبورغ	۱ ۷۳٤
٦	سلكیرق	سلكیرق	٦۷٤
۷	پیبلس	پیبلس	۹۲۲
۸	دومفریس	دومفریس	۲ ۸٥۷
۹	كیرقودبریخت	كیرقودبریخت	۲ ٤۷۰
۱۰	ویقتوون	ویقتوون	۱ ۳۲٦
۱۱	آیر	آیر	۲ ۹۷٥
۱۲	رنفرو	رنفرو	٦٥۷
۱۳	لانارق	لانارق	۲ ۳۰۲
	(فورت نهرینك شمالنده)		
۱٤	استرلینغ	استرلینغ	۱ ۲۰۸
۱٥	قلاقمانان	قلاقمانان	۱۲۹
۱٦	كینروس	كینروس	۲۰۲
۱۷	فیف	كوپار	۱ ۳۲۹
۱۸	فورفار (آنكوس)	فورفار	۲ ۳۰٦
۱۹	كینفاردین	استونهاون	۱ ۰۰٥
	(وسطی هیغلانده)		
۲۰	بوت	رونسای	٥۸۳
۲۱	دومبارتون	دومبارتون	٦۹۹
۲۲	آرجیل	اینوراری	۸ ٤٥۰
۲۳	پرت	پرت	٦ ۷۳٦
۲٤	آبردین	آبردین	٥ ۱۰۱
۲٥	بانف	بانف	۱ ۷۷۷
۲٦	الكین (مورای)	الكین	۱ ۳۷٦
۲۷	نایرن	نایرن	٥٥٦
۲۸	اینورنس	اینورنس	۱۱ ۰۲۱
	(شمالی هیغلانده)		
۲۹	روس	دینغوال	۸ ۱٦۰
۳۰	غروماری	غروماری	
۳۱	سوترلاند	دورنوچ	٤ ۸۸٥
۳۲	قاتینسر	ویق	۱ ۸٤٤
۳۳	اورقاده	كیرفوال	۱ ۰۳٦
	شتلاند	لرویق	۱ ۳۸۷

شهر وقصبه‌لری. — اسقوچیاده برچوق بیوك شهر وقصبه‌لر بولنوب، اك بیوكلری ٦۷٤ ۰۹٥ اهالیسی اولان غلاسقوو، وایكنجیسی مركزی اولان و۲۳٦ ۰۰۰ اهالیی جامع بولنان (ادیمبورغ) شهرلریدر. (دونده) و(آبردین) شهرلرینك دخی ۱۰۰ ۰۰۰ دن زیاده نفوسلری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسقوچیاده مكاتبك اداره‌سی پك منتظم اولوب، غلاسقوو، ادیمبورغ، آبردین و(سنت آندروس) شهرلرنده برر دارالفنونی واردر. ادبیات وفنونی پك ایلری اولوب، كتبخانه، موزه‌خانه، رصدخانه، نباتات وحیوانات باغچه‌لری كبی مؤسسات علمیه‌سی متعدد ومكملدر. بو مملكتده والتر اسقوت كبی بیوك مؤلفلر یتیشمشدر. پك چوق غزته‌لر وفنی وعلمی رسائل موقوته دخی نشر اولنور.

صنایع دخی كیتدكجه ترقی ایتمكده اولوب، تیره ویوك واپكدن انواع منسوجاتله دمیردن معمول آلات وادوات متنوعه وماكینه‌لر غلاسقووده وسائر بیوك شهرلرده اعمال اولنور. مركز تجارتی غلاسقوو اولوب. دیكر شهرلرینك دخی اكثری سواحلده صاغلام لیمانلر ایچنده ویا سیر سفائنه صالح نهرلر، كوللر وقناللرده

بولندقلرندن، جمله‌سی تجارت مرکزلریدر. اخراجاتی مذکور محصولات صناعیه ایله معدن کوری، دمیر وحیواناتدن عبارتدر. چای وقهوه وسائر ممالک بعیده محصولاتندن دخی بیوک بر تجارت اجرا اولنور. دمیر یوللری پک چوق اولوب، بیوک شهرلر بیننده متعدد خطلر بولندیغی کبی، جدوللری دخی چوق اولوب، علی‌الخصوص بری (قلید) کورفزیله (فورت) کورفزی آره‌سنده وبری دخی یوقاریده ذکر اولنان قالدونیا جدولی اولمق اوزره، بو قطعه‌یی بر یاندن بریانه قطع ایدر ایکی بیوک قنالی واردر. نهرلرله کوللرک دخی اکثری سیر سفائنه صالح بر حاله افراغ اولنمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اسقوچیانک اک اسکی اسمی (آلبان) اولوب، بومناسبتله اسکی فنیکه‌لیلر بتون انکلتره‌یه (آلبیون) اسمنی ویرمشلردی. رومالیلر قیصرلرک فتوحاتی زماننده بو مملکتی اوکرنوب، میلادک ایکنجی قرننده انکلتره‌یی فتح ایتدکلرنده، اسقوچیانک قسم جنوبیسنی یعنی (قلید) ایله (فورت) کورفزلری آره‌سنده‌کی برزخه قدر اولان قسمنی دخی ضبط ایدرک، اوراده دیواردن برسد چکمش؛ وسد مذکورک شمالنده قالان یرلری (قالدونیا) تسمیه ایتمشلردی. رومالیلرک قوتی ضعفه مبدل اولدقدن صکره، قالدونیانک اهالیسی اولان (پیقت) لر حدودی تجاوزله (برتانیا) یعنی نفس انکلتره‌یی غارت ایتمکه باشلامشلردی. نهایت بشنجی قرن میلادی اوائلنده رومالیلر انکلتره‌دن چکلمکه مجبور اولوب، او صره‌ده ایرلانده‌دن اسقوچیایه کچن (اسقوت) لر دخی کندیلرینه مخصوص بر حکومت تشکیل ایتمش اولدقلرندن، اساساً کلت امتی شعباتندن اولان بو ایکی قوم رومالیلرک (والنتیا) تسمیه ایتمش اولدقلری اسقوچیانک قسم جنوبیسنی دخی ضبط ایتمشلردی. او وقت (برتون) لر یعنی نفس انکلتره‌نک اهالئ قدیمه‌سی، کندیلری دخی کلت جنسیتنه منسوب اولدقلری حالده، اسقوتلرله (پیقت) لره قارشی طورمق ایچون آنغلو ساقسونلری امداده دعوت ایتمشلردی. مؤخراً طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده (پیقت) لر حکومتی منقرض اولوب، بتون مملکت اسقوتلرک النه کچمکله، اسقوتیا ویا اسقوچیا تسمیه اولنمشدر. او وقتدن بری اسقوچیالیلر همان دائمی صورتده انکلیزلرله محاربه ومجادله‌ده بولنوب، نهایت ۱۶۰۳ تاریخنده اسقوچیا قرالی حسب الوراثه انکلتره تختنه چکمکله، اسقوچیا ایله انکلتره برلشمش؛ و۱۷۰۷ تاریخنده بو ایکی مملکت بسبتون توحید اولنه‌رق، او وقتدن بری اسقوچیالیلر کوندن کونه انکلیزلشمکه باشلامشلردر. اون ایکنجی قرن میلادیده اسقوچیا قونتلقلره تقسیم اولنمش؛ و۱۴۳۷ ده ادیمبورغ شهری مرکز اتخاذ اولنمشیدی.

اسقوچیا { یکی (Nouvelle Écosse) وانکلیزلر عندنده (Nova Scotia) آمریقای شمالینک انکلتره‌نک النده بولنان (دومینیون) قطعهٔ واسعه‌سنک برقسمیدر، که مملکت مذکوره شرق طرفنده برشبه جزیره صورتنده اولوب، شمال غربی جهتندن (فوندی) کورفزیله ویکی (برونسویق) ایله، شمالا (سنت لوران) کورفزیله، شرق جنوبی وجنوباً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. قره‌یه یعنی (یکی برونسویق) قطعه‌سنه تقریباً ۱۸ کیلومتره کنیش قوملق بر برزخله مربوط اولوب، شمالنده بولنان وبوکا ملحق عد اولنان (قاب برتون) جزیره‌سیله برابر ۴۳° ۲۰′ ایله ۴۷° عرض شمالی و۶۲° ایله ۶۸° ۴۵′ طول غربی آره‌سنده واقعدر. استقامتی شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولمق اوزره، برمستطیل شکلنده‌در. مذکور آطه ایله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۶۲۸۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۴۴۰۵۷۲ کشیدر. مرکزی (هالیفاقس) شهری اولوب، آناپولیس، لیورپول، ویندسور وشلبورن دخی اک بیوک شهرلرندندر. اراضیسی عارضه‌لی ایسه‌ده، ارتفاعی ۳۰۰ متره‌یی تجاوز ایده‌جک هیچ بر طاغی یوقدر. کوللری ودره وچایلری دخی چوقدر. هواسی قیشین صوغوق اولوب، اکثریا اوچ درت آی متمادیاً قار آلتنده بولندیغی کبی، سواحلی دخی بوزله احاطه اولنورسه‌ده، یازین هواسی معتدل وعلی‌الخصوص صوک بهارلری پک کوزلدر. زراعتی پک ایلری کیدوب، اقلیم وطوپراغی دخی آوروپانک هر نوع محصولاتنی یتیشدیرمکه مساعد اولدیغندن، خیلی محصولاتی واردر. شبه جزیره‌نک بر چوق یرلری اورمانلرله مستور اولدیغندن، اهالیسنک برقسمی دخی اودونجیلق، کراسته‌جیلک وکمی اعمالیله مشغول اولوب، خیلی اودون وکراسته اخراج، وپک چوق سفائن انشا اولنور. معدن کموری پک چوق وپک ایی اولدیغی کبی، دمیر وآلتون معدنلری دخی واردر. اهالیسنک بر ثلثی

قدر اسقوچیالی اولوب، اوکا قریب برمقداری دخی انکلیز، برسه‌دسی ایرلانده‌لی وقصوری فرانسز، آلمان، ایتالیان، فلنکلی، یرلی، زنجی وسائره‌در .

یکی اسقوچیا ۱۴۹۷ تاریخ میلادیسنده (سباستیان قابوت) طرفندن کشف اولنه‌رق، ۱۵۲۴ده وندیکلی (ورازانی) طرفندن زیارت، واهالئ اصلیه‌سنك طاقش اولدقلری (آقادیا) اسمیله تسمیه اولنمشیدی . ۱۵۹۸ده قناده‌ده بولنان فرانسز مهاجرلری طرفندن اسکان اولنه‌رق، ۱۶۲۲ده برنجی ژان طرفندن بر طاقم اسقوچیالیلر اعزام واسکان، وبو مناسبتله (یکی اسقوچیا) تسمیه اولنمشدر. بعده گاه فرانسه وگاه انکلتره‌یه تابع اولوب، نهایت ۱۷۱۳ تاریخنده اون دردنجی لوئی طرفندن قطعیاً انکلتره‌یه ترك اولنمش؛ و۱۸۶۷ تاریخنده ینه انکلتره‌یه تابع اولان (دومینیون) هیئت متفقه‌سنه داخل اولمشدر . ۱۸ قونتلغه یعنی سنجاغه منقسمدر.

اسقوردیسق { (Scordisques) روم ایلنده ساکن بولنمش بر اسکی قومدر، که اك اول صاوه ایله طونه‌نك جنوبنده (پانونیاده یعنی بوسنه وصربیه طرفلرنده ساکن بولنوب، بعده ماکدونیا وتراکینك شمال طرفلرینه‌قدر یایلمشلردی . قبل المیلاد ۱۳۵ تاریخنده روما سردارلرندن (آسقونیوس) طرفندن مغلوب اولمشلردیسه‌ده، ۱۱۴ تاریخنده قونسلوس (قاتون) ایله عسکرینی بوغازلمش، ودالماچیایی ضبط ایتمشلردی. بعده روماليلر طرفندن طونه‌نك اوته‌طرفنه پوسکورتیله‌رك، بردها اسملری ایشیدلمه‌مشدر. بوقومك اصلی وجنسیتی مجهول ایسه‌ده، ینه اقوام آریانیه‌دن وبلکه اسلاو جنسندن اولمسی محتملدر.

اسقوریال { (l'Escurial) واسپانیولجه el (Escorial) اسپانیانك مادرید ایالتنده و مادریدك ۵۱ کیلومتره شمال غربیسنده (غوآداراما) ویا (وادی الرمل) سلسله‌سنه منسوب برطاغك اتکنده واقع برکوچك قصبه اولوب، یانده‌کی مشهور (اسقوریال) سرایله مشهوردر . بو سرای ۱۵۶۵ تاریخنده ایکنجی فلیپ طرفندن بنا اولنه‌رق، صاری‌براق غرانیت طاشندن معمول و مهارت معماریه‌دن معرا ایسه‌ده، جسامتیله، حاوی بولندیغی دوائر و کلیسا ومناسترلرده بولنان بعض مشهور رسم وهیکللرله وعلی الخصوص برچوق کتب عربیه‌یی حاوی اولان کتبخانه‌سیله مشهوردر . بو کتبخانه‌ده موجود کتب عربیه‌نك دفتری فرانسه مشاهیر علمای شرقیوننده موسیو (درنبورغ) طرفندن ایضاحات لازمه‌یی حاوی اوله‌رق ترتیبله برنجی جلدی ۵۲۵ بیوك صحیفه‌دن مرکب اوله‌رق، ۱۸۸۴ تاریخ میلادیسنده پارسده طبع اولنمشدر. مذکور سرایك بر جهتنده واقع بیوك بردائره‌ده اسپانیا قراللرینك و خاندانلری اعضاسنك مزارلری بولنیور . اسپانیا قراللری اکثریا صوك بهاری بوسرایده کچیریرلر.

اسك { (Eszek) آوستریا ومجارستان دولتنده (اسقلاوونیا) مملکتنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (دراوه) نهرینك ساحل یمیننده یعنی جنوبنده وبونلرك طونه‌یه منصب، اولدیغی محلك قربنده واقع و ۱۷۲۵۰ اهالی‌یی جامعدر. شهر بر قاچ محله‌دن عبارت اولوب، برنی قلعه‌نك ایچنده ودیکرلری اطرافنده‌در. بیوك برمکتبی، برقاچ کوزل ابنیه‌سی وایشلك تجارتی واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (مورسیا) در.

اسك { (Esk) انکلتره، اسقوچیا وایرلانده‌ده بواسمله برقاچ نهر بولنیور.

اسكاف { عراقده نهروان جوارنده بغداد ایله واسط آره‌سنده (اسکاف علیا) و(اسکاف سفلی) اسملریله ایکی بیوك ناحیه وار ایدی، که ملوك سلجوقیه‌دن صکره، نهروانك خرابیله بونلر دخی خراب اولمشلردر. بوایکی ناحیه‌دن (اسکافی) نسبتیله معروف برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسکبو { (Essequebo) آمریقای جنوبیده برنهردر، که (غویانه) نك برازیلیانك الندە اولان قسمنده (آراقوآن) طاغندن نبعانله، شمال غربی‌یه وبعده شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، و انکلتره‌نك الندە اولان غویانه‌یی (قولومبیا) دن آیره‌رق، ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

اسکدار { (Scutari) استانبول بوغازینك مرمره جهتنده‌کی مدخلنده و استانبولك قارشیسنده اوله‌رق، آناطولی ساحلنده واقع بر شهر اولوب، درسعادتك برقسمی عد او.

لنمقده‌در. چاملیجه طاغنك اتکرنده مائل بر موقعده وبرقاچ تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، منظره‌سی پك لطیفدر. اولرینك اکثریسی باغچه‌لر وآغاجلرله محاطدر. اهالیسی ٥٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ٢٥ محله‌یه منقسمدر، و ٧٤ جامع شریفیله ٤٧ تکیه‌سی، چارشیسی، بر دارالشفا وبرده مسکینخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکلری اسکله، والدهٔ کبیر، آیازمه ووالدهٔ عتیق جامع شریفلریله سلیمیه‌ده‌کی سلطان سلیم ثالث جامعیدر. اسکدار چاتمه‌سی نامیله ایکدن غایت کوزل برنوع دوشمه‌لك قماش یاپلدیغی کبی سائر ایپك قماشلرله یرلی بزلر دخی نسج اولنور. وقتیله اسکدار آناطولی، ایران و عربستانه آمدشد ایدن کاروانلرك سرمنزلی اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی وار ایدیسه‌ده، بوکونکی کونده بو تجارتلر بحراً اجرا اولندیغندن، اسکدارك تجارتجه اهمیتی قالمیوب، اهمیت تجاریه‌سی نفس استانبوله انتقال ایتمشدر. چارشوسی یالکز نفس اسکدار ایله جوارلرینك احتیاجاتنه مخصوصدر. یالکز حیوانات بازاری خیلی ایشلکدر. آناطولی دمیر یولنك بغداده قدر تمدیدی بوشهرك اسکی اهمیت تجاریه‌سنی یکیدن احیا ایده‌جکی مأمولدر. اسکدار شهر امانتنه یعنی استانبول ولایتنه ملحق بر متصرفلق مرکزی اولوب، بکقوز، شیله، ککبوزه، قرتال وآطه‌لر قضالرینی دخی جامعدر. بلدیه تقسیماتنجه طقوزنجی دائره اعتبار اولنمشدر. اسکدارك اوستنده چاملیجه وبلغورلی کبی باغ وباغچه وکوشکلری وصیفیه‌لری حاوی برطاقم قریه‌لر بولنیور؛ وجنوب غربی جهتنده بر بیوك مزارستان بولنیور، که سروی آغاجلریله مملو اولوب، واسع براورمان کبی کورینور.

اسکدار اسکی برشهراولوب، اسم قدیمی (خریسوپولیس) یعنی «آلتون شهر» یاخود «آلتون شهری» ایدی. وجه تسمیه‌ده اختلاف اولوب، برروایتده (آغا ممنون) ك اوغلی (خریسس) طرفندن تأسیس اولندیغیچون، دیکر برروایتده ایرانیلر غالبیتلری اثناسنده بوشهرده برخزینه تأسیسله بوجوارلرك ویرکیلرندن حاصل اولان آلتونلری اوراده حفظ ایتدکلری ایچون. بواسمله تسمیه اولنمشدر. کونشك غروب اثناسنده بوشهره ویردیکی صاری رنکدن بویله تسمیه ایدلمش اولمسی دخی احتمالدن بعید دکلدر. بو شهر زمان قدیمده (بیزانس) یعنی اسکی استانبولدن دها بیوك ودها مهم اولوب، بعده بیزانس قسطنطینیه نامیله بیودیکنده، بالطبع خریسوپولیس ایکنجی درجه‌ده قالمش؛ وکیت کیده بو شهرك محلاتندن عد اولنمغه باشلامشدر. بعده خریسوپولیس اسمنك (اسکوتاری) یعنی اسکداره تحویل اولنمسنك سببی و بو ایکنجی اسمله وجه تسمیه‌سی آکلاشیله‌مامشدر.

اسکدار — ادرنه ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسنده وادرنه شهرینك اوچ ساعت قدر غرب شمالیسنده مریچ نهرینك صول یعنی شمال طرفنده واقع ناحیه مرکزی بیوجك برقریه‌در. — ناحیه‌سی ٣٨ قریه‌دن مرکبدر.

اسکس — (Essex) اصلی East-Saxe یعنی «شرقی صاقسه» در. انکلتره‌نك برقونتلغی یعنی سنجاغی اولوب، شرقاً شمال دکیزیله، شمالاً (سوفولق) و (قامبریج)، غرباً (هردفورد) و (میدلسکس)، جنوباً دخی (کنت) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. جنوبنده‌کی قضادن (تامیسه) نهریله آیریلوب، طولی ٨٠ وعرضی ٧٠ کیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (قلوچستر) شهریدر. جنوب جهتی بطاقلق ایسه‌ده، حبوبات وحیواناتی چوقدر. ساحللرینك استریدیه‌لری پك چوق وپك مشهوردر.

اسکس قراللغی — (Roy. d'Essex) انکلتره‌ده وقتیله (هپتارخیا) یعنی حکومات سبعه اسمیله تشکل ایتمش اولان حکومات متفقه‌نك بری اولوب، شمدیکی (اسکس) ایله (میدلسکس) قونتلقلرندن و (هردفورد) قونتلغنك قسم جنوبیسندن عبارت ایدی. مرکزی لوندره شهری ایدی. بوقراللق میلادك ٥٢٦ تاریخنده تأسس ایتمشیدی. [«هپتارخیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسکر — صعید مصر جهتنده وفسطاطك ایکی کون بعدنده مفرح بر قریه ایدی. ملوك امویه‌دن عبد العزیز بن مروان بوقریه‌یی چوق سووب، تفرج ایچون پك صیق کیدردی، واوراده وفات ایتمشدر. حضرت موسانك اوراده طوغمش اولدیغی مروی اولوب، مقامنك زیارتکاه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اسکفسر — سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك حمیدیه قضا-

سنده وقضانك شمال غربی جهتنده مركز قضادن اداره اولنور برناحیه‌در.

اسكلب { قسطمونی ولایت وسنجاغنده ولواء مذكورك منتهای جنوبنده وقسطمونینك تقریباً ١٠٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مركزی برقصبه اولوب، طاغلرله محاط بر موقعده وقزیل ایرماغه دوكیلن برچایك اوزرنده‌واقعدر. اهالیسی ٥٠٠٠ كشی قدر اولوب، بر قاچ جامع، مدرسه، كتبخانه وتربه‌سی وبر بدستانی واردر. باغ وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری پك ایيدر. — اسكلب قضاسی قسطمونی سنجاغنك جنوب غربی جهتنده اوله‌رق، مركزدن بشقه ١٢٨ قریه‌یی جامع‌اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ٢٣٠٠٠اهالیسی واردر. درون قضاده ١٢٨ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ٥ كتبخانه، ٥ تكیه، ٥ تربه، ٥١ صبیان مكتبی، ١٢ دباغخانه، ٢ خان، ٣حمام، ٤٨٢ دكان، ٥٠ دكرمن موجوددر. قضاء مذكور شمالاً قایش طاغیله طوسیه قضاسندن آیرلمش اولوب، صولری جنوبه طوغری آقه‌رق، قضانك جنوب غربی حدودی بوینجه چكن قسطمونی ولایتی اوجهتجه آنقره ولایتندن آیران قزیل ایرماغه دوكیلور. شرقاً آماسیه سنجاغنك عثمانجق قضاسیله غرباً دخی كنغری سنجاغنك توخت قضاسیله محدوددر. قضانك اورمانلری چوق اولدیغی كبی، برچوق كوچك طوزلی كوللری دخی اولوب، كلیتلی طوز اخراج واطرافه نقل اولنور. محصولات ارضیه‌سی بغدای، آریه و سائر حبوباتله جهری و كتره وسائره‌دن عبارتدر. معمولات محلیه‌سی كلیم، سجاده، چوراب وقوشاق كبی یوك منسوجاتندن عبارتدر. تفتیك دخی باشلیجه اخراجاتندندر.

اسكلتون { (Skelton) انكلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٤٦٠ تاریخلرنده (كومبرلاند) ده طوغمش، و ١٥٢٩ ده وفات ایتمشدر. هزلیات وهجویاتده شهرت بولوب، كندیسی طائفهٔ رهبانه منسوب بولندیغی حالده، بو طائفه‌نك مساویسی علیهنده اشعار سویلمش؛ وبوندن طولایی تعقیب اولنمش ایدی.

اسكندر { (Alexandre) دنیانك اك بیوك واك‌مشهور جهانكیرلرندن‌اولوب، بیوك اسكندر، اسكندر ذو القرنین واسكندر رومی دیمكله مشهوردر. ماكدونیا حكمداری فلیپ ایله اپیر خاندان حكمدارینه منسوب (اولیمپیا)نك اوغلی‌اولوب، میلاددن ٣٥٦ سنه اول ماكدونیانك پایتختی اولان (پلا) شهرنده طوغمشدر. دها چوجق ایكن قوت واقتدار فوق‌العاده‌سنی كوستروب. كرك قوتجه وكرك عقل وذكاوتجه تمیز؛ وپدرینك غیبوبتنده ١٦ یاشنده اولدیغی حالده، ادارهٔ ملكده اظهار مهارت واقتدار ایتمشیدی. ابتدا (لیسیماخوس) اسمنده بر معلمدن لسان وادبیات یونانیه‌یی اوكرنوب، شاعرمشهور (اومیروس) ك (ایلیاده) عنوانلی منظومه‌سنی اوقومقدن پك چوق تلذذ ایتمش، وبومنظومه‌نك برنجی قهرمانی‌اولان (آخیلاوس) ویا (آشیل)ه تطبیق حركت ایتمكه باشلامشیدی. بعده اون اوچ یاشنده ایكن، حكیم مشهور آرسطونك ید تربیه‌سنه تودیع اولنمشیدی. پدرینك معیتنده ایتدیكی محاربه‌لرك برنده بونی اولومدن قورتارمش؛ وتیبه‌لیلرك برطابورینی كندی‌باشنه منهزم ایتمكله، محاربه‌نك قزانلمسنی انتاج ایتمشیدی. قبل‌المیلاد ٣٣٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، ماكدونیا تختنه اوتورمشدر. پدری یونانیلردن وسائر قوم‌شولردن خیلی یرلرضبط ایدوب، ملكنی اولدقجه توسیع ایتمش، وایرانه قارشی برمحاربه آچمغی دخی قورمش ایدیسه ده، جسارت‌ایده‌مه‌مشیدی. اسكندرك كنجلكی فلیپك قزانمش اولدیغی خصماسنك امیدلرینی تازه‌لتمكله، یونانیلر غائب ایتمش اولدقلری یرلری استرداده قالقیشمشلر ایسه‌ده، اسكندر تسالیایی وایلیریانك بعض طرفلرینی ضبط ایتدكدن صكره. یونانه سوق‌عسكر ایده‌رك، (تیبه) شهرینی ضبط وتخریب، وآتنه‌یی دخی صلحاً فتح ایتمشدر. بو وجهله ٣٣٥ تاریخنده بتون یونانی تحت اداره‌سنه آلدقدن صكره، اووقت دنیانك اك بیوك دولتی اولان وحدودی آناطولی سواحلنه قدر اوزانان ایران دولتنه اعلان‌حرب ایده‌رك، ٣٣٤ تاریخنده ٣٠٠٠٠ پیاده و ٥٠٠٠ سواری عسكریله پلادن خروجله، چناق قلعه بوغازندن یچه‌رك، آناطولیه مرور، وكونان نهری كنارنده ایران عسكرینی كلیاً مغلوب ایتمكله، آناطولی‌یی اله یچیره‌رك، كوتاهیه جهتنده بولنمش اولان (غوردیوم) شهر قدیمنده آسیانك فاتحی طرفندن حل اولنه‌بیله‌جكی مروی اولان مشهور برعقده‌یی قلیجیله كسمشدر. طرسوسه داخل اولنجه، ترلی اولدیغی حالده، قره صو

شهرنده یقالندیغندن، آغر صورتده خسته اولوب، بر مدت اوراده مکث ایتمش ایسه‌ده، ایی اولدقدن صکره، ۳۳۳ تاریخنده (ایسوس) یعنی (آیاش) قربنده (دارا)یی مغلوب ایده‌رك، بتون خانداننی اسیر طوتمش، وبونلره حسن معامله ایتمشدر. بو غالبیتدن صکره سوریه سواحلنده‌کی صیدا، صور وغزه شهرلرینی بر ر اوزون محاصره‌دن صکره فتحله، مصره کچه‌رك، (اسکندریه) شهرینی تأسیس، وتا (لیبیا) یعنی صحرای کبیره قدر دخول ایتمشدر. مصردن عودتنده، ۳۳۱ده آثوریه یعنی کردستانده واقع (اربیل) شهری قربنده دارایی برایکنجی دفعه مغلوب ایتمکله، ودارا اثنای فرارنده کندی آدملری طرفندن قتل اولنغله، اسکندر بتون ایرانك صاحبی اولمشدر. بابله مظفرانه دخولدن صکره اهوازی واصطخری دخی ضبط ایده‌رك، بر عشرت اثناسنده بو شهرده‌کی ملوك ایران سراینی احراق ایتدیرمشدر. بعده فتوحاتنده دوامله، خراسان، سیستان، بلخ وهرات جهتلرینی دخی ضبط ایتمش ایسه‌ده، بو مظفریتك ایراث ایتدیکی غرور ایله مست اوله‌رق، اخلاقنه تغیر طاری اولمش؛ وسردارلرندن بعضیسنی قتل ایتمکله، عسکرینك نظر ومحبتندن دوشمشیدی. بو وجهله بتون ایران دولتنی ضبط ایتمکله اکتفا ایتمیوب، جیحون ساحلنده تورانیلری دخی مغلوب ایتمش؛ وهندستانه دخول ایله، اورانك الك بیوك حکمدارلرندن (فور)ی اسیر طوتمش؛ ودیکر بعضلری اختیارلریله تسلیم اولنمشلردر. دها ایلری‌یه کیتمك املنده ایکن، عسکرینك ممانعت وعدم اطاعتندن طولایی، کری دونمکه مجبور اولوب، بابله عودتنده، عشرت وسفاهته قویلوب، بونك نتیجه‌سی اولمق اوزره، قبل المیلاد ۳۲۳ تاریخنده ۳۳ یاشنده وفات ایتمشدر. زوجه‌سی (رخسانه) کبه ایدیسه‌ده، اسکندر ولیعهد براقیوب، سردارلرینه الك مقتدرکز تخته کچسین دیدیکیچون، وفاتندن صکره سردارلرندن هر بری ممالکنك بر طرفنی ضبط ایده‌رك، بر طاقم طوائف ملوك ظهور ایتمشدر. اکثر جهانکیرلرك خلافنه اوله‌رق، اسکندر ضبط ایتدیکی یرلری تخریب ایتمك شویله طورسون، اعمار واصلاحه چالیشه‌رق، مجدداً ۷۰ شهر دخی تأسیس ایتمش؛ وضبط ایتدیکی اقوام واممك مدنیته ایصالنه چالیشمشدر.

عربلر طرفندن ذوالقرنین تسمیه اولنمسنك سببی بر روایتده شرق وغربه ویا ایران ویونانه مالك اولمسی، وبر روایتده دخی کیدیکی تاجك بوینوز کبی ایکی اوجی بولنمسیدر. بعض مورخلر اسکندر رومی بشقه و اسکندر ذو القرنین بشقه‌در دیه‌رك، اسکندر ذو القرنینك یمنك ملوك تبابعه‌سندن بولنمش اولدیغنی ادعا ایتمشلر ایسه‌ده، اسکندر اسمی (آلکساندر) اسم یونانیسندن غلط اولدیغی حالده، یمنده بویله بر اسم یونانی ایله مسمی بر حکمدار بولنمش اولمسی کوچ بر ادعا اولدیغی کبی، ذوالقرنینك جهانکیرلکی دخی مشهور اولدیغی حالده، یمندن اویله بر جهانکیر ظهوری تاریخجه معلوم دکلدر. هرنه قدر ملوك تبابعه‌دن بعضیسنك تا چینه قدر فتح بلاد ایتدکلری دخی مروی ایسه‌ده، بو روایتلر تاریخله مثبت اولمیوب، خرافات قبیلندندر. اولسه اولسه یمن ملوکندن بری دخی ذو القرنین لقبیله ملقب اوله‌بیلیر، که بوده (منذر بن ماء السماء) اولدیغی مرویدر. هر حالده جهانکیر اولان وحقنده ظلماته کیتدیکی روایت اولنان ذوالقرنینك اسکندر ذو القرنین اولمسی احتماله دها قریبدر. ابن اثیر، ابن خلدون، ابو الفدا کبی اعاظم مورخینك التزام ایتدکلری فکر دخی بودر. اسکندره (رومی) ویا (یونانی) دینمسی دخی غلط اولوب، کندیسی ماکدونیالی ایدی؛ اسکی ماکدونیا اهالیسنك ایسه روم ویا یونانلی اولمیوب، اپیر وایلیریا قطعه‌لرینك یعنی آرناؤدلغك اهالئ قدیمه‌سیله همجنس و هملسان بولنمش اولدقلری تاریخله و یونانیلرك کندی آثار قدیمه‌لریله مثبت ومبرهندر. بناءً علیه اسکندر ذو القرنینك آرناؤد جنسیتنه منسوب بولنمش اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر. [«آرناؤدلق» و «ماکدونیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ایران مورخلری بویله بر اجنبینك ایران دولتنی ضبط ایتمسنی کندی جنسلریچون شین عد ایده‌رك، اسکندرك ایران شاهی دارابه وارمش اولان فلیبك بر قیزندن متولد اولدیغنی، وبناءً علیه دارا ایله قرداش اولدقلرینی ادعا ایدیورلر. کویا داراب فیلقوسك یعنی فلیبك قیزینی تزوج ایتدکدن صکره، آغزی قوقدیغندن، بوشایوب، پدرینه اعاده ایتمش؛ وقیز ایسه کبه قالمش اولدیغندن، پدری نزدینه عودتنده اسکندری طوغمش. شاهنامه‌ده دخی بو صورتله محرردر. بو ادعانك صرف یالان اولدیغی بیانه حاجت یوقدر.

اسکندر [«آلکساندر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسکندر (مرزا —) تیمورلنکك تورونی ومعز الدین عمر شیخك اوغلی اولوب، ٨٠٦ تاریخ هجریسنده جدی قره باغده قیشلامقده ایکن، کندیسی پك کنج اولدیغی حالده، ترکستانده فتوحاته مأمور اولوب، ختن وکاشغره قدر فتح ممالك ایتمش؛ وعودتنده همدان ونهاوند والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، قره یوسف ترکمان قورقوسندن همدانی ترك ایده‌رك، فارسده بولنان برادری پیر محمدك یاننه کیتمش، وبونك طرفندن یزد حاکمی اولمش ایدی. برادری پیر محمد قتل اولندقده، صاحب ترجمه شیرازی ومتعاقباً اصفهانی دخی ضبطله، اورالرده تقرر ایتمش ایسه‌ده، ٨١٧ تاریخنده عمی شاهرخه قارشی عصیان ایتدیکندن، واقع اولان محاربه‌ده اسیر دوشمشیدی. بعده برادری مرزا بایقرا ایله بالاتفاق، اصفهانی ضبط ایتمك اوزره، دیکر برادری رستم مرزانك اوزرینه یوریمشلرسه‌ده، ینه اسیر دوشوب، قتل اولنمشدر.

اسکندر بتشکن (سلطان —) کشمیر حکمداری اولوب، مملکت مذکوره‌یه دین اسلامی ادخال ایدن شاه میردرویشك تورونیدر. ٧٩٦ تاریخنده پدری سلطان قطب الدینه خلف اولوب، کمال مکنت و شوکتله ٢٣ سنه قدر حکم سورمش؛ وکشمیرك هندولرینك برچوق بتخانه‌لرینی تخریب وبتلرینی شکستله بعضیسنی جوامع ومساجده تحویل ایتمکه موفق اولدیغندن، بتشکن لقبیله شهرت بولمشدر. بونك زماننده تیمورلنك هندستانه دخول ایتمکله، صاحب ترجمه طرفندن کندیسنه بعض هدیه‌لر کوندرلمشدی. ٨١٩ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی علی شاه جانشینی اولمشدر.

اسکندر بك (Scanderbeg) اصل اسمی جورج ویا کرك قاستریوتی اولوب، روم ایلنده‌کی فتوحات عثمانیه زماننده آرناؤدلقده قرویا یعنی (اقچه حصار) جهتنده پرنس بولنان (یان قاستریوتی)نك اوغلیدر. میلادك ١٤٠٤ ویر روایتده ١٤١٤ تاریخنده طوغمشدر. سلطان مراد ثانی حضرتلری آرناؤدلق جهتنه سطوت انداز فتوحات اولدیغی وقت، صاحب ترجمه‌نك پدری عرض اطاعت ایتمش اولمغله، پادشاه مشارالیه حضرتلری بو اطاعتك دوامنه ضامن اولمق اوزره، یان قاستریوتیدن درت اوغلنی رهن طریقیله آلوب، ادرنه‌یه کتیرمشلردی. اسکندر بك بونلرك اڭ کوچکیدر. فوق العاده ذکی وجسور اولمغله، حضرت پادشاهك نظر توجه ومحبتنه مظهر اولوب. همجنسی اولان اسکندر ذوالقرنینه تشبیهاً اسکندر نامیله تسمیه بیورلمش؛ وشهزاده سلطان محمد خان ثانی حضرتلریله برابر تربیه اولنمشدی. بیودیکنده سنجاق بکی نصب بیوریله‌رق، صربیه‌ده، شامده وسائر طرفلرده دولت علیهٔ عثمانیه خدمت عسکریه‌سنده بولنمش؛ وواقع اولان محاربه‌لرده فوق العاده جسارت وشجاعت ومهارت عسکریه کوسترمشیدی. قوت وبسالتی بر درجه‌ده ایدی، که هر طرفدن قوت وجسارت امتحانه کلن برچوق پهلوانلره قارشی حضور پادشاهیده مبارزه ایدوب، هیچ بر وقت کیمسه‌یه مغلوب اولمامشیدی. پدرینك وفاتنده ملکی ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، اقچه حصاره بر محافظ کوندرلمش؛ واسکندر بك او صره‌ده شام سفرنده بولنوب، عودتنده اوچ قرداشنك وفات ایتمش اولدقلرینی خبر آلمشدی. اسکندر بك پدرینك وفاتنده برادرلرندن برینك ویا کندیسنك ملك موروثنه پرنس تعیین اولنمسی انتظارنده ایکن، بر طرفدن بو کانائل اولمامسی وبر طرفدن برادرلرینك وفاتی کدورت خاطرینی موجب اولوب، قاچمق ایچون فرصت جست وجوسنده ایکن، ١٤٤٣ تاریخ میلادیسنده واقع (موراوه) محاربه‌سنه سوق اولنمش ایکن، معیتنده بولنان جزئی بر مقدار آرناؤدلرله فرار، واقچه حصارده‌کی محافظی اغفال ایده‌رك، پدرینك ملکنی استرداد ایتدکدن صکره، آرناؤدلقده بولنان دیکر پرنسلری ودره‌بکلرینی اتفاق واتحاده دعوتله، کندینی بتون آرناؤدلغك رئیس الرؤساسی طانیتمش؛ وطرف دولتدن کوندریلن عسکره مهارت حربیه‌سیله وموقعلرك استحکامات طبیعیه‌سی یاردیمیله خیلی وقت قارشی طوره‌بیلمشیدی. آوروپانك خرستیان حکمدارلری وعلی الخصوص پاپا ایله مجارستان قرالی اسکندر بکك عثمانیلره قارشی بر سد آهنین اوله‌جغی زعمیله، کندیسنی تشویق وترغیبدن کری طورمیوب، اتفاق دخی ایتمشلر دیسه‌ده، عثمانیلرك سطوتنه قارشی فعلیاته جسارت ایده‌مدکلرندن،

اسکندر بکی آتشه صوقدقدن صکره، اوزاقدن سیر ایتمشلردی. هر حالده اسکندر بك سلطان مراد ثانی حضرتلرینك بالذات سوق بیوردقلری کلیتلی عسکرلره قارشی آنجق موقعك استحکام طبیعیسی یاردیمیله و کندینه مخصوص بر نوع اصول حربله، یعنی دائما بوغازلری طوته‌رق واورمانلرك ایچنه صاقلانه‌رق آنسزین هجومله و میدان محاربه‌سندن اجتناب ایتمکله مقاومت ایده‌بیلمش؛ ومع هذا کرك عسکری و کرك مملکتی پك چوق رخنه‌دار اولمشیدی. حتی یکنی حمزه بك علیهنده وعساکر عثمانیه ایله برلکده بولندیغی کبی، اك جسور رفیقی اولان (موسیس)ك دخی کندیسنی ترکله، طرف پادشاهیدن عسکرله اوستنه کیتمسی مأیوسیتنی موجب اولمق درجه‌سنه کلمشیدی. آنجق مؤخراً بونلرك ایکیسنی دردست ایتمشیدی. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دخی دفعاتله اسکندر بکه قارشی عسکر کوندرمش؛ ونهایت اسکندر بك صلح طلبنه مجبور اولوب، ۱٤٦۱ تاریخنده برمعاهده عقد اولنمشیدی. اسکندر بك بو صلح زماننــدن بالاستفاده، ایتالیایه کچه‌رك، فرانسه قرالی یدنجی شارلك تجاوزاتنه قارشی ناپولی وسیچلیا قرالی برنجی فردیناندویه امداد ایتمش؛ وبو امداد سایه‌سنده قزاندیغی غالبیته مکافاةً مذکور فردیناندو طرفندن اسکندر بکه (سان پیترو) دوقه‌سی عنوانی ویرلمشیدی. بو سفردن عودتنده ۱٤٦۳ تاریخنده پاپا ایکنجی (پی) نك تشویق واجباریله نقض عهد ایده‌رك، ینه دولت عثمانیه‌یه قارشی محاربه‌یه باشلامش؛ وبو دفعه سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن کلیتلی برعسکر سوق اولنه‌رق، اسکندر بك طیانه‌میه‌جغنی آکلامغله، ذاتاً ده خسته اولدیغندن، ونديکلیلردن امداد طلبیچون، لش قصبه‌سنه کیدوب، ۱٤٦۷ تاریخ میلادیسنده اوراده وفات ایتمشدر. لشده دفن اولنمش ایسه ده، کمیکاری مرمیات اصابتنه قارشی برطلسم زعم اولندیغندن، چیقاریلوب، پارچه‌لری جنکاورلرك اثوابنه دیکلمشدر. کوچك یاشده بر اوغلی قالوب، برطاقم رؤسا ایله برابر ونديکه قاچمش؛ ونه اولدیغی معلوم اولمامشــدر. اسکندر بکك وفاتنی متعاقب اقچه حصار تسلیم، وبتون آرناوودلق فتح اولنه‌رق، بسبتون ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه آلتنه آلنمشدر. اسکندر بکك تاریخی معاصرلرندن واحباسندن (بارلسیو) اسمنده بری طرفندن لاتین لساننده یازلمشدر.

اسکندر پاشا { قانونی سلطان سلیمان خان دوری وزراسندن اولوب، بستانجی باشی ایکن، دوقه‌کین‌زاده محمد پاشادن صکره مصر والیسی اولمش؛ و۳ سنه ایله ۳ آی دیار مصریه‌یی اداره ایتدکدن صکره، ۹٦٦ تاریخنده عزل اولنه‌رق، استانبوله عودت ایتمش؛ وبعده آناطولی بکلربکیسی اولوب، سلطان سلیم خان ثانی دورنده ۹۷۸ تاریخلرنده ماغوسه قلعه‌سنك فتحندن ایکی کون صکره قبریسده وفات ایلمشدر.

اسکندر پاشا { بو دخی قانونی سلطان سلیمان خان دوری وزراسندن اولوب، چرکسی الاصل عالم، مدبر وجسور بر ذات ایدی. ارضروم بکلربکیسی ایکن، شاه طهماسبك اوغلی اسماعیل میرزایه قارشی حدود ایرانیه‌یه سوق اولنه‌رق، مظفر اولمش؛ وسلطان سلیم خان ثانی دورنده ۹۷۷ تاریخنده، سنان پاشانك یمنه عزیمتی اوزرینه مصر والیسی اولوب، ۲۲ آی بو مقامده قالدقدن صکره ۹۷۹ ده عزل اولنمشدر. بقیهٔ احوالنه وتاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

اسکندر جاه { (نواب نظام —) حیدر آباده نظام عنوانیله حکومت سورن هند ملوکندن اولوب، ۱۲۱۷ تاریخ هجریسنده پدری نواب نظام علی خانك وفاتی اوزرینه، تخته اوتورمش؛ و ۲۸ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۱۲٤٤ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (امیر فرخنده ناصر الدوله علی خان) جانشینی اولمشدر.

اسکندر شاه { هندستانده کوجرات حکمدارلرندن اولوب، ۹۳۲ تاریخ هجریسنده پدری مظفر شاه ثانی‌یه خلف اولمش؛ ویالکز بر قاچ آی حکومت سوردکدن صکره، ینه اوسنه قتل اولنه‌رق، برادری نصیر خان محمد شاه ثانی اسمیله تخته چکمشدر.

اسکندر شاه پوربی { هندستانده بنکاله حکمدارلرندن اولوب، ۷٦۰ تاریخ هجریسنده، پدری شمس الدین بهانکیرانك وفاتی اوزرینه، تخته اوتورمش؛ واو صره‌ده دهلی حکمداری فیروز شاه تغلق ممالکنه مسلط اولمغله، برجزیه اداسنه مجبور اولوب، ۹

سنه بو وجهله حکومت سوردکدن صکره، ۷۶۹ تاریخنده وفات ایدرك، اوغلی غیاث الدین پوربی خلفی اولمشدر.

اسکندر شاه سور { هندستانده دهلی حکمدارلرندن اولوب، ابراهیم شاه سورك مغلوبیتی اوزرینه، ۹۶۲ تاریخنده تخته چیقمش؛ و ۹۷٤ تاریخنده اکبر شاه طرفندن ملکی ضبط اولنغله، بنکالهیه قاچوب ایکی سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اسکندر شاه لودی { هندستان ملوکندن اولوب، ۸۹۵ تاریخ هجریسنده پدری سلطان بهلول لودینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوسله، ملوك اسلامیه ایچنده برنجی اولهرق (اکره) شهرینی پایتخت اتخاذ، وشهرمذکورده بر قلعه ایله دیگر بر قاچ ابنیه تأسیس ایتمشدر. بونك زماننده ۹۱۱ تاریخنده او طرفلرده بیوك بر حرکت ارض وقوع بولوب، خیلی تخریباتی موجب اولمشدر. ۲۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۹۱۵ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم حسین لودی خلفی اولمشدر.

اسکندر طرالینوس { Alexandre de Tralles } اطبای یونانیهدن اولوب، آلتنجی قرن میلادیده (یوستنیانوس) زماننده آیدین جهتنده (ترالد) شهر قدیمنده یعنی سلطان حصارنده یاشایوردی، وبو مناسبتله (طرالینوس) یعنی «ترالدلی» لقبیله شهرت بولمشدر. لسان یونانیده «فن طب» عنوانیله ۱۲ مقالهدن مرکب بر اثری موجوددر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی کتابده صاحب ترجمهنك لسان عربیه مترجم «کتاب علل العین وعلاجها»، «کتاب البرسام»، «کتاب الضبان والحیات التی تتولد فی البطن والدیدان» عنوانلریله اوچ تصنیفی اولدیغی بیان اولنیور. آنجق بو اوچ کتاب مذکور «فن طب» عنوانلی اثرینك مقالاتندن میدر، یوقسه متن اصلیٔ یونانیلری نایاب اولمش دیگر آثارندنمیدر، تحقیقه محتاجدر.

اسکندر عادل شاه { هندستانده بیجاپور ملوکندن اولوب، ۱۰۸۳ تاریخ هجریسنده پدری علی عادل شاه ثانیه خلف اولمش؛ و ۱۰۹۷ ده عالمگیرك اسارتنه دوشوب، اوچ سنه صکره وفات ایتمشدر.

اسکندر کولی { ترکستانده (زرافشان) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده بر کولدر، که ۲۲۱۰ متره ارتفاعی اولان بر محلده اولوب، شمدیکی حالده ۶۰ متره درینلکی وار ایسهده، وقتیله چوق دها درین یعنی صویی دها چوق بولنمش اولدیغی اطرافندهکی تپهلرده گوریلن بعض آثاردن استدلال اولنور. بونك آیاغی اولان (اسکندر دریاسی) اسمیله مسمی بر چای (زرافشان) نهرینه دوکیلور.

اسکندر منشی { ملوك صفویهدن شاه عباسك منشیسی اولوب، مشارالیهك نامنه «تاریخ عالم آرای عباسی» عنوانیله دولت صفویهنك مکمل بر تاریخنی یازمشدر. بو تاریخك تحریری ۱۰۲۵ سنهسنده واقع اولمشدر.

اسکندروس افرودیسی { Alexandre d'Aphrodisie) حکمای مشائیوندن اولوب، ایکنجی قرن میلادی اواخرنده منتشا ایله آیدین آرهسنده بولنمش اولان (آفرودیسیا) شهر قدیمنده دنیایه گلمش؛ و(سپتیم سور)ك زماننده اسکندریهده تدریسله مشغول بولنمشدر. آرسطونك همان کافهٔ آثارینی شرح ایدوب، بو شرحلری کاملاً لسان عربیه ترجمه ایدلمش اولدیغی کبی، مؤخراً لاتین لسانه دخی ترجمه، وبر خیلیسی ونديكده طبع اولنمشدر. کندینك دخی روح، قدر وحریت حقنده آیری آیری اوچ تألیفی واردر. ابن ابی اصیبعه «طبقات الاطبا» سنده صاحب ترجمهنك آرسطونك آثارینه یازمش اولدیغی شرحلری تعداد ایتدکدن صکره، کندیسنك تألیفاتی اولمق اوزره دخی کتب آتیهیی تعداد ایدیور. که بونلر دخی لسان عربیه مترجمدر: «کتاب النفس»، «مقالة فی عکس المقدمات»، «مقالة فی العنایة»، «مقالة فی الفرق بین الهیولی والجنس»، «مقالة فی الرد علی من قال انه لا یکون شیٔ الامن شیٔ»، «مقالة فی ان الابصار لایکون بشعاعات تنبث من العین»، «مقالة فی اللون وای شیٔ هو علی رأی الفیلسوف»، «مقالة فی الفصل خاصة ما هو علی رأی آرسطوطالیس»، «مقالة فی المالنخولیا»، «مقالة فی الاجناس والانواع»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فی المقالة الثامنة من کتابه فی البرهان»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فیما طعن علی قول آرسطو،

طاليس ان كل مايتحرك فانما يتحرك عن محرك »، « مقالة في الرد على جالينـوس في مادة الممكن »، « مقـالة في الفصول التي تقسم بها الاجسام »، « مقالة في العقل على رأي ارسطوطاليس »، « رسالة في العالم واي اجزائه تحتاج في ثبـاتها ودوامهـا الى تدبير اجزاء اخرى »، « كتاب في التوحيد »، « مقالة في القول في مبادي الكل على رأي ارسطوطاليس »، « كتاب آراء الفلاسفة في التوحيد »، « مقالة في حدوث الصور لا من شئ »، « مقالة في قوام الامور العامية »، « مقالة في تفسـير ماقاله ارسطوطاليس في طريق القسمة على رأي افلاطون »، « مقالة في ان الكيفيات ليست اجساماً »، « مقالة في الاستطاعة »، « مقالة في الاضداد وانها اوائل الاشياء على رأي ارسطوطاليس »، « مقالة في الزمان »، « مقالة في الهيـولى وانها معلولة مفعولة »، « مقالة في ان القوة الواحدة تقبل الاضداد جميعاً على رأي ارسطو-طاليس »، « مقالة في الفرق بين المادة والجنس »، « مقا-لة في المادة والعدم والكون »، « مقالة في الامور العامية والكليـة وانها ليست اعياناً قائمة »، « مقالة في الرد على من زعم ان الاجناس مركبة من الصور »، « مقالة في ان الفصـول التي بها ينقسم جنس من الاجناس »، « مقالة فيما استخرجه من كتاب ثولوجيا لارسطوطا-ليس »، « مقـالة في ان كل علة مباينة فهي في جميع الاشياء وليست في شئ من الاشياء »، « مقالة في اثبات الصور الروحانية التي لا هيولى لها »، « مقالة في العلل التي تحدث في فم المعدة »، « مقالة في الجنس »، « رسالة في القوة الآتية من حركة الجرم الشريف الى الاجرام الواقعة تحت الكون والفساد ».

اسكندرون { (Alexandrette) سـوريه ساحلنك منتهاي شمالنده واسمنه نسـبتله ياد اولنان كورفزك ساحل شرقيسنده، حلبك ١٠٥ كيلومتره غرب شماليسـنده و ″٣١ ′٣٥ °٣٦ عرض شمالي ايله ″٤٥ ′٥٥ °٣٣ طول شرقيده واقع بر قصبه اولوب، حلب ولايتنك ودياربكر وجزيره‌نك دخي اسـكله‌سي اولمغله، فوق العاده اهميت تجاريه‌يي حائزدر؛ آنجق مذكـور كورفزدن شرق جنوبي‌يه طوغري ممتد اولان آلچق وبطاقلقلي براووه‌نك كنارنده بولنمق، وشمال جهتي جبل بركتله مسدود اولمق منا-سـبتيله، هواسي پك آغر اولديغندن، ووقتيله اهل صليب طرفندن تخريب ايدلمش اولديغي كبي، قرن حا-ضرده دخي برشدتلي حركت ارضدن وبربيوك حريقدن زده‌لنديكنـدن، شمديكي حالـده آنجق ١٩٠٠ قدر اهاليسي واردر. بونكله برابر ليماني كوزل اولوب، اهميت تجاريه‌سي دخي بركمال اولديغندن، كوندن كونه كسب ترقي ومعموريت ايتمكده اولوب، على الخصوص متصـور اولان دمير يوللرك برشعبه‌سي دخي بالطبع بو اسكله‌يه منتهي اوله‌جغندن، هواسنك تصفيه‌سني انتاج ايده‌جك بعض تطهيرات دخي اجراسي تقـديرنده، ايلريده بيوك برشهر اوله‌جغي شبهه‌سزدر. حلب ولايت وسنجـاغنه ملحق بر قضانك مركزيدر. اسـكندرون اسكندر ذوالقرنينك بنا كرده‌سي اولان شهر وقصبه‌لر جمله‌سندن اولوب، بوجهانكيرك اسمنه نسبتله (آلكسا-ندريا) تسميه اولنان متعدد شهرلردن تفريق ايچـون (آلكساندريا مينور) يعني «كوچك اسـكندريه» و (آلكسـاندريا آد ايسوم) يعني «آياش اسكندريه‌سي» تسميه اولنمشـيدي. بعده آوروپاليلر عندنده صـيغهٔ تصـغيرله (آلكساندرته) وشرقيون عندنده (اسكند-رون) ياخود (اسكندرونه) اسمي آلمشدر. اسكندر آياش اووه‌سنده دارايي مغلوب ايتديكنده، يعني ميلاددن ٣٣٣ سـنه اول، بو مظفريتنك يادينه اوله‌رق، بنا ايتمشـدر. او وقته قدر آياشده اجرا اولنان تجارت اسكندرونه انتقال ايتمكله، آياش مرور زمانله خراب اولمش، واسكندرون اونك يرينه كسب اهميت ومعمو-ريت ايتمشـيدي. — اسكندرون قضاسي سواحلده ٢٥ قريه‌يي جامع اولوب، شمالاً آطنه ولايتنك پياس قضاسـيله، شرقاً وجنوباً بيلان قضاسيله، غرباً دخي آق دكيزه ملحق اولان اسكندرون كورفزيله محدوددر. محصـولاتي حبوبات متنوعه ايله پورتقال وليمـوندن عبارتدر.

اسكندرون كورفزي { بحر سفيدك منتهاي شرق شماليسنده

آناطولي ايله سوريه آره‌سـنده بر كورفزدر، كه قره طـاش بورنيله رأس الخنزير آره‌سندن باشـلايه‌رق، شمال شرقيه طوغري ممتد اولـور. طولي تقريباً ٥٥ وعرضي ٢٥ كيلومتره‌در. شمال وشرق جهتي طاغلرله محاط اولوب، يالكز شرق جنوبي قسمنده يعني اسكند-رون ايله رأس الخنزير آره‌سنده سواحلي آلچق وهواسي اغربولنيور. بوكورفزك ايچنده اسـكندرون، پياس وآياش قصبه‌لري ومشهور يورطه‌لق ليماني بولنيور. زمان

قديمده بو كورفزك اك مشهور شهرى (ايسوس) يعنى آياش بولنمش اولمغله، كورفز دخى (سينوس ايسيقوس) يعنى (آياش كورفزى) تسميه اولنوردى.

اسكندريه (Alexandrie) مصرده نيل داليه‌سنك غرب جهتنده، ساحل بحرده وقاهره‌نك ۲۰۰ كيلومتره شمال‌غربيسنده، ۳۱°۱۲′ عرض شمالى ايله ۲۷°۳۲′ طول شرقيده واقع بر بيوك شهر اولوب، قاهره‌دن صكره مصرك وبتون آفريقا قطعه‌سنك اك بيوك شهريدر. (مريوط) بحيره‌سنى دكيزدن تفريق ايدن طار بر ديلك شماله طوغرى اوزانان برونى اوزرنده مؤسس اولوب، بو برونك ايكى طرفنده برى (يكى) وديكرى (اسكى) اسملريله ايكى ليمانى وبو ايكى ليماندن هر برينك اغزنده برفنارى واردر. ممالك شرقيه‌نك اك مزين شهرى اولوب، على‌الخصوص فرنك محله‌سنك آوروپانك اك كوزل شهرلرندن فرقى يوقدر. رأس التينده خديوه مخصوص بيوك وغايت مزين بر سرايى اولديغى كبى، ينه خاندان خديويه منسوب ديكر بر قاچ سرايى، مكمل بر بورسه‌سى، متعدد مكتبلرى، بر قاچ بيوك جامع شريفى، اسكى يعنى غرب جهتنده‌كى ليمانك ايچنده مكمل بر ترسانه‌سى وبرقاچ حوضى، متعدد عمومى باغچه‌لرى، نزهتكاهلرى ومزين ميدانلرى واردر. بوميدانلرك اك كوزلى منشيه‌ده‌كى (محمد على) ميدانى اولوب، مرحوم محمد على پاشا طرفندن اعمار ومتعدد حوضلر وفسقيه‌لر وآغاجلرله تزيين، ومؤخراً اورته‌سنده مشار اليهك طونجدن معمول برجسيم هيكلى وضع اولنمشدر. (عمود سوارى) اسميله استوانى‌الشكل برستونى و(مسلهٔ فرعون) اسميله برديكيلى طاشى دخى واردر. بومسله عن‌اصل چفت اولوب، بر تكى وقتيله ييقلمش اولمغله، اخيراً انكلتره دولتنه ويريله‌رك، لوندره‌يه نقل اولنمشدر. اهاليسى ۲۲۷ ۰٦٤ كشى اولوب، بونلرك ٤۰ ۰۰۰ قدرى آوروپاليدر. تجارتى غايت ايشلك اولوب، پك چوق سفائن آمدشد ايدر. باشليجه اخراجاتى پاموق، شكر وسائر محصولات مصريه‌دن اولوب، ادخالاتى دخى مصر وسودانه كيدن آوروپا امتعه‌سندن عبارتدر. ليمانلرى وعلى‌الخصوص جهت غربيه‌سنده اولان اسكى ليمانى پك صاغلام ايسه‌ده، مدخللرنده تحت الماء بر طاقم قيالر وقوم سدلرى بولنديغندن، قولاغوزسز كيريله‌ميور. محمد على پاشا نيلدن اسكندريه‌يه بر جدول حفر ايدوب، جنتمكان سلطان محمود خان حضرتلرينك اسمنه نسبتله (محموديه) تسميه ايتمشدر. بو جدولك اسكندريه‌يه قريب محلنك ايكى طرفنده بعض محللر ونزهتكاهلر واردر. اسكندريه‌نك غرب جهتنده و۳ ساعت مسافه‌ده دخى (محلة الرمل) اسميله هواسى كوزل بر ير واردر، كه اغنيايه مخصوص بر طاقم كوشكلرى حاوى اولوب، يازين اسكندريه‌دن تبديل هوا ايچون اورايه كيديليرلر.

اسكندريه شهرى ميلاددن ۳۳۱ سنه اول بيوك اسكندر طرفندن بنا اولنه‌رق، جهانكير مشاراليهك مصرده خلفلرى اولان بطالسه طرفندن پايتخت اتخاذ، وفوق‌العاده توسيع وتزيين اولنمشيدى. منف ومصرك سائر اسكى شهرلرى خرابه‌لرندن برچوق مسله‌لر وسائر اثرلر دخى اسكندريه‌يه كتيريله‌رك، بوشهر فوق‌العاده صورتده تزيين اولنمش؛ ومؤخراً بو مسله‌لرك بعضيسى اورادن رومايه وقسطنطنيه‌يه نقل ايدلمشدر. اصل اسكندريه‌نك موقع قديمى دكيز ايله (مريوط) بركه‌سى آره‌سنده‌كى ديلك اوزرنده اولوب، شماله طوغرى بر برون كبى اوزانان محلك ايسه يالكز اوجى برآطه صورتنده موجود ايدى، وزمان قديمده عالمك عجائب سبعه‌سندن معدود اولان مشهور اسكندريه فنارى بوآطه‌نك اوزرنده ايدى. بعده بطليوس فيلادلف آطه ايله شهر آره‌سنده بر ريختم انشا ايدوب، ليمانى ايكى‌يه آيرمش، وايكيسى آره‌سنده اختلاط ايچون آچيلوب قپانير برقپو براقشيدى. مرور زمان ايله بوريختم دكيزك ونيلك دوكديكى قوملردن بالتوسع، قره ايله آطه برلشمكله، بر برون ويا كوچك برشبه جزيره شكلنى آلمش؛ وشهر بو شبه جزيره‌يه نقل اولنمشدر. اليوم شهرك ترك محله‌سى دنيلن قسمى كاملاً بو برزخك اوزرنده وفرنك محله‌سى بونك ساحل شرقيسنده‌در.

اسكى اسكندريه برى شمالدن جنوبه وديكرى شرقدن غربه طوغرى اوزانير ايكى واسع سوقاقله دردده منقسم اولوب، غرب جهتى (راخوتيس) اسميله عوامه، وشرق قسمى دخى (بروخيوم) اسميله كبرايه مخصوص ايدى. سرايلرله جسيم معبدلرك وسائر آثار عمرانك قسم اعظمى بو ايكنجى قسمده ايدى. قاعده‌سنه يوز مرديوانله چيقيليركن (سراپيوم) اسمنده بربيوك وغايت مصنع معبدى وبومعبده مربوط مكمل بر كتبخانه‌سى، (موزئوم) اسميله دار الفنون حكمنده جسيم بر بناسى وبوكا مربوط ينه

مشهور بر كتبخانه‌سی وار ایدی. اسكندردن صكره آتنه وسائر مدن یونانیه‌نك اهمیتی قالمیوب، مدنیت یونانیه‌نك مركزی اسكندریه اولمشیدی؛ وصاحبلری اولان بطالسه‌نك تشویق وحمایه‌سیله هرطرفدن علما وحكما اورایه طوپلانوب، علوم وفنون اورادن عالمك هرطرفنه لمعه‌پاش انتشار اولمغه باشلامشیدی. او وقتلرده اسكندریه‌نك اهالیسی ٦٠٠٠٠٠ كشیدن آشاغی اولمیوب، برروایتده ٩٠٠٠٠٠ كشی‌یه بالغ اولمشیدی.

روماليلرك غلبه‌سی اسكندریه‌نك معموریت ومدنیتنی كورلیوب، ذاتاً قلیوپاتره زماننده قیصر ایله آنطونیوس آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده شهر خیلی خراب، ومعبدلرك اكثریسی هدم، وكتبخانه‌لرك بیوكی احراق اولنمشدی. متعاقباً خرستیانلق ظهور ایتمكله، علم وحكمت بسبتون منقرض اولوب، اسكندریه بر تعصب جاهلانه‌نك مركزی اولمش؛ وتك توك قالمش بعض ارباب علم ومعرفت رفض ایله اتهام اولنه‌رق، تعقیب اولنمغه باشلامشیدی. بوذنكله برابر اسكندریه ینه خیلی بیوك بر شهر اولوب، هجرت نبویه‌نك ٢٠ تاریخنده عمرو بن العاص بو شهری فتح ایتدیكنده، حضرت عمر بن خطابه یازدیغی مكتوبده شهری وصف ایدوب، ٤٠٠٠ حمامی، ٤٠٠٠٠ یهودی اهالیسی اولدیغنی وسائر بوكبی شیلر ذكر ایدیور، كه‌بونلر شهرك بیوكلكنه واهالیسنك كثرتنه دلالت ایدیور. فتحدن صكره روملر بر دها كلوب، اهالی‌یه نقض عهد ایتدیرمش، وكندیلرینی تجریم ایتدكدن صكره مالارینی دخی آلوب كیتمش، وبووقعه اوزرینه روم جنسندن اولان اهالینك اكثریسی قاچمش اولدقلرندن، اوصره‌ده شهر خیلی تدنی ایتمش؛ وسوری مشار الیه عمرو بن العاص طرفندن هدم اولنمشیدی. بعد الاسلام خطهٔ مصریه‌ده برنجی شهر قاهره اولوب، اسكندریه ایكنجی درجه‌ده قالمش ایسه‌ده، بعض طرفلری خراب اولدیغی حالده، مروان بن عبد العزیزك زماننده و بو حكمدارك امریله اهالیسی تعداد اولندیغنده ٦٠٠٠٠٠ نفوسدن عبارت بولنمش اولدیغی مرویدر. بعده اهل صلیب محاربه‌لرنده وعلی الخصوص ممالیك و چراكسه زماننده اسكندریه برطاقم حروب و فتنه‌لرك میدان وقوعی اولمغله چوق تدنی ایتمش؛ وامید برونی یولنك كشفیله هندك تجارتی اوطریقله اجرا اولنمغه باشلاینجه، اسكندریه اهمیت تجاریه‌سنی دخی غائب ایدوب، بركوچك قصبه حالنه كچمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح اولندقده بوحالده ایدی؛ واخیراً محمد علی پاشا مرحومك ید اداره‌سنه كچدیكنده ٦٠٠٠ دن زیاده اهالیسی یوغیدی. مشار الیه محمد علی پاشا اسكندریه‌یی یكیدن اعمار وتوسیع ایتدیكی كبی، خلفلری دخی اعمار وتزیننده دوام ایتدكلرندن، بو شهر ینه اسكی رونقنی قزانمغه باشلامش؛ ویاریم عصر ظرفنده اهالیسی قرق مثلی نسبتنده آرتمشدر.

اسكوب } روم ایلنده قوصوه ولایتنك مركزی اولان بر شهر اولوب، (واردار) نهرینك اوزرنده وسلانیكك ١٨٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. شهرك قسم اعظمی واردارك شرق شمالی جهتنده اولوب، یالكز برایكی محله‌سی نهر مذكورك غرب جنوبیسنده‌در. شهر نهرك ایكی طرفنده واقع ایكی كوزل بایرك اوزرنده مبنی اولوب، شمال وجنوبنده ممتد اولان اوولر زمردآسا چایرلر وكوزل باغ وباغچه‌لرله مزیندر. سلانیكدن متروویچه‌یه كیدن دمیر یول خطی اسكوبك واردارك غرب جهتنده‌كی قسمی كنارندن كچدیكی كبی، صربیه طریقیله آوروپادن كلن خط دخی بوشهرك جنوبنده سلانیك خطیله كسب التصاق ایدیور. بووجهله ایكی خطك محل التصاقنده تصادفی اسكوبك ذاتاً اسكیدن بری بر كال اولان اهمیتنی برقات دها آرتیره‌رق، شهر موقفه طوغری كیتدكجه توسع، ومسافرخانه وعمومی باغچه‌لر كبی اسباب عمرانی كوندن كونه تزاید ایتمكده‌در. بو سببه مبنی اخیراً قوصوه ولایتنك مركزی پرشتنه‌دن بورایه نقل اولنمشدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولدیغی كبی، سلانیك ایله قوصوه و یوقاریكی آرناودلق آره‌سنده برمخزن حكمنده بولندیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك بیوكدر. شهرك واردار اوزرنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن بنا بیورلمش مقوس بركارگیر ویرده اخشاب كوپریسی بولندیغی كبی، دمیر یولنه مخصوص مكمل بردمیر كوپری دخی یاپلمشدر. شهر تقریباً ٤٠٠٠ خانه، ١٠٠٠ دكان، ٥٠ خان، ٥٠ فرون، ٣ حمامی حاوی اولوب، اهالیسی ٢٥٠٠٠ كشی قدردر. جامع ومدرسه وعمارتلری چوق اولوب، سلطان مراد ثانی ومصطفی و یحیی پاشالرله

اسحاق وعیسی بکلر جامعلری ومدرسه وعمارتلری معموردر. بعض سلاطین جوامع شریفه‌سیله بعض بیوك حاملر خرابه‌لری وبر چوق علما وادبا ومشایخ واولیا تربه‌لری موجوددر، که بونلرك جمله‌سی اسکوبك اوائل دور عثمانیده حائز بولنمش اولدیغی اهمیته وروم ایلنده برنجی درجه‌ده بر دار العلم حالنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. منشئ مشهور ویسینك تربه‌سی دخی بوشهرده‌در. شهرده بر رشدیه وبرابتدائیه مکتبیله بر قاچ مکاتب صبیانیه، برغربا حسته‌خانه‌سی وایکی خسته خانهٔ عسکری موجوددر.

اسکوب اسکی برشهر اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنده (اسقوپی) اسمیله مذکور ایسه‌ده، روما مورخلرندن مشهور (تیت لیو) بوکا (سینتیا) اسمنی ویرمشدر. هرحالده بوشهر زمان‌قدیمده اوجوارلرده ساکن بولنمش اولان (داردان) لرك مرکزی اولوب، میلاددن ۲۱۰ سنه اول اوچنجی فلیب طرفندن ضبط، وماکدونیایه الحاق‌اولنمشیدی. بعده رومالیلره واثنای تقسیمده قسطنطینیه ایمپراطورلرینه چکوب، بونلردن (یوستنیانوس) اوجوارلردن نشأت ایتمش اولدیغندن، ایمپراطور اولنجه، بوشهری‌تزیین وتوسیع ایده‌رك (یوستنیانا پریما) یعنی «برنجی یوستنیانیه» تسمیه ایتمشیدی. برروایتده‌ده یوستنیانوسك وطنی بولنمش واونك طرفندن توسیع ایله (یوستنیانا پریما) تسمیه ایدلمش اولان شهر اسکوب اولمیوب اوخری قصبه‌سیدر. هرحالده بواسم موقت اولوب، شهر بعده (اسقوپیا) تسمیه اولنمش، وعثمانلیلر بواسمی جزئی تبدیل ایله، (اسکوب) ه تحویل ایتمشلردر. اسکوب اسکیدن بری مستحکم بر شهر اولوب، یدنجی قرن میلادیده شمال شرقیدن اورالره هجوم ایدن اسلاو اقوامنه قارشی خیلی وقت مقاومت ایتدکدن صکره، صربلیلرك الینه دوشوب، برآره‌لق بونلر طرفندن مقر حکومت اتخاذ اولنمشیدی. قوصوه ملحمهٔ کبراسندن صکره ۷۹۲ تاریخلرنده یلدیرم سلطان بایزید خان دورنده تیمور طاش پاشا طرفندن فتح اولنمش؛ وپاشا یکیت‌محافظه واداره‌سنه مأمور اولوب، باامر پادشاهی آناطولیدن بر چوق اهالئ اسلامیه نقل واسکان ایتمکله، روم ایلنده اك اول عثمانلی ومسلمان شهری رنکنی آلان اسکوبدر. آثار عتیقه‌دن یالکز قلعه‌سی‌موجوددر. عثمانلیلر زماننده وجوده‌کلمش‌مکمل برصو یولی ایله دیکر بر چوق آثرلر دخی واردر، واطرافنده‌کی مزارستانك وعتیق شهرك وقتیله دها بیوك بولنمش اولدیغنه دلیلدر. مصنوعات دباغیه‌سی وقتیله پك مشهوراولوب، حالا دخی بعض دباغخانه‌لر بولنیور.

اسکوب { سنجاغی. قوصوه ولایتنك مرکز سنجاغی اولوب. بو ولایتك اك بیوك سنجاغیدر. ولایتك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، شمالا پرشتنه سنجاغیله، شرقاً بلغارستان حدودیله وسلانیك ولایتیله، جنوباً ینه سلانیك وغرباً مناستر ولایتلریله محدود ومحاطدر. سنجاغك قسم کلیسی واردارك جهت شرقیه‌سنده واقع اولمغله، مرکز سنجاغك شرق طرفنده تصادف ایتمشدر. اوانك قسم شرقیسی یوکسك بلقانلرله ودیکر طرفلری چیلاق بایرلرله و منبت و محصولدار اووه‌لرله مستوردر. باشلیجه نهری قالقاندلن طاغلرندن کلن (واردار) ایرماغی اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری جریانله، سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، سلانیك ولایتنه داخل اولور. بو ایرماغه اسکوب سنجاغی داخلنده صاغ وصولدن برچوق چایلر و ودره‌لر منصب اولوب، صاغدن‌منصب اولان چایلرك اك بیوکی (مارقوه) وصولدن‌کلنلرك باشلیجه‌لری دخی (پچینا) و(برغالیچا) نهرلریدر. بوسنجاغك قوهٔ انباتیه‌سی برنجی درجه‌ده اولوب، حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، آفیون وسائر محصولاتی و میوه‌لری پك چوقدر. محصولاتك نصفندن زیاده‌سی آرتوب، خارجه اخراج اولنمقده‌در. بوسنجاغك ایچندن، بری متروبچه ودیکری صربیه‌دن کلك اوزره، چکن ایکی دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در. اهالیسی ۲۵۷۸۶۷ کشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی اسلام وقصوری بلغار وروم‌دن مرکبدر. مسلمانلرینك اسکوب وقومانوه جهتلرنده ساکن بولنانلری آرناؤد، ودیکرلری ترك جنسیتنه منسوب اوله‌رق، اهالینك همان جمله‌سی ترکجه بیلدکاری حالده، لسان محلی برنجی درجه‌ده آرناؤدجه‌در. بلغار وروملر کندی بینلرنده بلغارجه وروجه دخی قونیشورلر. برمقدار یهودی وچنکانه دخی واردر. اسکوب سنجاغی بروجه زیر ۷ قضا و ۵ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
اسکوب	قچانیك
قومانوه	مزرعه
قره‌طوه	.
پلنقه	.
قوچانه	مالش، پیانجه
اشتب	برکتلی
رادویشته	.

— اسکوب قضاسی لوانك شمال غربیسنده و (واردار) ك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمالاً پرشتنه سنجاغیله، غرباً مناستر وجنوباً سلانیك ولایتلریله، شرقاً دخی قومانوه قضاسیله محدود ومحاطدر. شمال جهتی قچانیك ناحیه‌سنی دخی شاملدر. مذکور ناحیه‌نك حاوی اولدیغی ۱۹ قریه ایله برابر قضا ۱۷۱ قریه‌دن مرکب اولوب، ۴۹۰۷۱ اهالیسی واردر، که بونلرك ۳۱۳۶۳ مقداری مسلم وقصوری غیرمسلمدر. مسلمانلری آرناود جنسنه منسوب اولوب، مرکزده اکثریا ترکجه وکویلرده آرناودجه تکلم اولنور. اراضیسی ۶۰۵۰۸۳ دونم اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کلیتلی توتون، میوه، سبزه وساره‌دن عبارتدر. علی‌الخصوص قاؤن وقارپوزی مشهوردر. اورمانلری دخی چوقجه اولوب، کراسته واودونی احتیاجات محلیه‌یی دفعه کافیدر. اسکوب شهرینك ۵ ساعت شرقنده واقع قپلان قریه‌سنده ارکك وقادینلر ایچون آیری آیری دائره‌لری حاوی برکوکوردلی قاپلیجه، سائر بعض محللرده دخی بر طاقم میاه معدنیه بولندیغی کبی، (پغاروته) قریه‌سنده کوزل بر مرمر طاشی ایله دیکر بعض محللرده ابنیه‌طاشلری بولنوب، چیقارلمقده‌در.

اسکوب { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاق وقضاسنده وقرق کلیسانك ۱۵ کیلومتره قدر شرقنده ناحیه مرکزی بیوك برقریه‌در.

اسکودری { (Scudéri) فرانسه‌نك شعرا وحکایه نویساندن اولوب، میلادك ۱۶۰۱ تاریخنده (هاوره) ده طوغمش؛ و ۱۶۶۷ ده وفات ایتمشدر. پك چوق شیلر یازمش، وزماننده آثاری شهرت بولمش ایسه ده، پك عادی شیلر اولدیغندن، بعده الله آلنماز اولمشدر. — بونك زوجه‌سی (مادام اسکودری) انشاده‌کی قوت ومهارتیله مشهوره اولوب، بعض محرراتی جمع ونشر اولنمشدر. — همشیره‌سی (مادلینه اسکودری) دخی بعض حکایه کتابلری ترتیب و بعض اشعار دخی نظم ایتمشدر.

اسکی آنطالیه { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده، آنطالیه قضاسنه ملحق، آنطالیه شهرینك ۳۰ کیلومتره قدر شرقنده وکوپری صویی منصبنك جهت غربیه‌سنده بر قریه اولوب، (سیدا) شهر قدیمی خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیا { (Skye) اسقوچیانك غرب شمالی جهتنده‌کی (هبریده) آطه‌لرینك بری اولوب، ۵۶° ۵۷′ ۳۸″ عرض شمالی ایله ۸° ۱۳′ ۹″ طول غربیده واقعدر. طولی ۶۵ وعرضی ۳۵ کیلومتره اولوب، ۲۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتری) قصبه‌سیدر. سواحلی قیالق وصرب اولوب، کوزل بر لیمانی وبر طاقم غریب مغاره‌لری واردر. سواحلنك بعض طرفلرنده مرجان، عقیق وزبرجد طاشلری چیقار.

اسکیاتوس { (Skiathos) یونانك اغریبوز لوانك شمالنده‌کی (اسپوراده) آطه‌لرندن اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۰۰۰ کشیدر. مرکزی ینه بو اسمله مسمی اولوب، ۱۰۰۰ اهالیی جامع بر قریه‌در.

اسکی استانبول { [«استانبول» ماده‌لرینك ایکنجیسنه مراجعت.]

اسکی بابا { (یاخود بابا اسکی وبابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق‌کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قرق‌کلیسانك ۳۰ کیلومتره جنوبنده وادرنه‌نك ۵۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وارکنه تابعلرندن (بیوك دره) نك صاغ یعنی غربی کنارنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — اسکی بابا قضاسی شمالاً نفس قرق کلیسا وشرقاً لوله برغوس قضالریله، جنوباً کلیبولی، غرباً دخی ادرنه سنجاقلریله محدود ومحاط اولوب، مرکز، قره خلیل، چنکرلی، بیکار حصار، قوزجغاز اسملریله ۵ ناحیه‌یی و۳۳ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی کوزل بایرلردن عبارت اولوب، شمالدن کله‌رك ارکنه نهرینه دوکیلن بر قاچ دره ایله اسقا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر.

اسکیپیون { (Scipion) اسکی رومالیلرده بر مشهور خاندان اولوب، بو

خاندانه منسوب اوله‌رق برچوق سردارلر یتیشمشدی.

برنجیسی (قورنلیوس اسکیپیون) در، که میلاددن ۲۹۸ سنه اول قونسلوس اولوب، برچوق محاربه‌لر قزانمشیدی. بونك سنك مزاری ۱۷۸۰ تاریخنده بولنوب، لاتین لساننده اك اول یازلمش کتیبه صفتیله روما موزه‌خانه‌سنده حفظ اولنمشدر.

ایکنجیسی ینه (قورنلیوس اسکیپیون) اسمیله معروف اولوب، برنجیسنك‌اوغلیدر. قبل‌المیلاد ۲۵۹ تاریخنده قونسلوس اولوب، قرتاجلیلردن قورسیقه ایله ساردینه‌یی ضبط ایتمشدر. صندوقهٔ مزاری پدرینك‌کی ایله برابر بولنمشدر.

اوچنجیسی (اسکیپیون قورنلیوس آسینا) اسمیله معروف اولوب، قبل‌المیلاد ۲۶۰ و ۲۵٤ تاریخلرنده ایکی دفعه قونسلوس اولمش؛ وقارتاجلیلری سیجلیاده مغلوب ایده‌رك، (پانرمه) یعنی (پالرمو) شهرینی ضبط ایتمشدر.

دردنجیسی مشهور آفریقالی اسکیپیونك پدری‌اولان (قورنلیوس اسکیپیون) در، که قبل‌المیلاد ۲۱۸ تاریخنده قونسلوس اولوب، مشهور قرتاجلی آنیبال ایله ایتدیکی محاربه‌ده مجروح اولمش؛ ومجرد اوغلنك همتیله قورتله‌بیلمشدر. بعده اسپانیایه مأمور اولوب، بعض یرلر ضبط ایده‌بیلمش ایسه‌ده، مؤخراً اسدروبعله مغلوب اولوب، ۲۱۲ ده قتل اولنمشدر.

بشنجیسی دردنجیسنك برادری اولوب، قبل‌المیلاد ۲۲۲ تاریخنده قونسلوس اولمش، وغولوآلری مغلوب ایتمش؛ وبعده اسپانیایه کیدوب، که غالب وکاه‌مغلوب اولمقده ایکن، برادرینك قتلندن ۲۹ کون صکره (اسدروبعل) طرفندن مغلوب وقتل اولنمشدر.

آلتنجیسی مشهور آفریقالی اسکیپیوندر، که قبل‌المیلاد ۲۳۵ تاریخنده طوغوب، اسپانیاده پدرینی اولومدن قورتاردقدن صکره، بونك وعمیجه‌سنك قومانداسی آلتنده غوغا ایتمش؛ و بونلرك قتل اولندقلرینی کورنجه، انتقاملرینی آلمغه عهد ایدوب، قبل المیلاد ۲۱۱ تاریخنده، ۲٤ یاشنده اولدیغی‌حالده، اسپانیایه والی وسردار تعیین اولنمش؛ و درعقب (قارتاجنه) یی ضبط ایتدکدن صکره، اسدروبعلی بیوك برمغلوبیته دوچار ایدوب، ۵٤۰۰۰ عسکرینی قتل، ودرت سنه ظرفنده بتون اسپانیایی فتح ایتمشدر. بعده تجار صفتیله قارتاجه کیدوب، اورانك احوالنی اوکرندکدن صکره، اسپانیایه عودتنده، ۲۰۵ تاریخنده رومایه جلبله، قارتاجلیلرله آفریقا طوپراغنده محاربه ایتمك فوائدینه دائر حاصل ایتمش اولدیغی افکارك اجراسنه مأمور اولمغله برابر، قونسلوسلق پایه‌سنه ترفیع اولنمش؛ وآفریقایه کچوب، اوراده آز وقت ظرفنده فتوحات طریقنده اوقدر ترقی ایتمش، که قارتاجلیلر دهشته دوچار اولوب، آنیبالی ایتالیادن چاغرمق مجبوریتنده بولنمشلردر. نهایت ۲۰۲ تاریخنده آنیبالی دخی مغلوب ایده‌رك، قارتاجلیلرده مقاومته محال قالمدیغیچون، صلح طلبنه مجبور اولمشلردر. رومایه عودتنده ۱۲ سنه قدر بعض مساند عالیه‌ده بولنمش، و ۱۹۰ تاریخنده برادری (لوچیوس)ك معیتنده آسیایه سوق عسکر ایتمش ایکن، عودتنده ۱۸۷ تاریخنده (قاتون) ك تزویراتیله حضور محکمه‌یه دعوت اولنه‌رق، آنطیوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنمش؛ وکندیسی بو افترایه جواب ویره‌جك یرده روما دولتنه ایتمش اولدیغی خدمتلری تعدادله اکتفا ایتمشیدی. برایکنجی دفعه محکمه‌یه دعوت اولندقده: «رومالیلر! بوکون آنیبالی مغلوب ایتدیکم کونه مصادفدر، هایدیك بونك تشکرینی ایفا ایده‌لم!» دیه‌رکدن معبده متوجه اولمش؛ وبتون خلق آرقه‌سی صره کیدوب، حاکملر یالکز قالمشلردی. نهایت اوچنجی دفعه محکمه‌یه جلبنده رومایی ترك ایتمکله محکوم اولوب، (لیترنه)ده‌کی چفتلکنه چکلمش، وقبل‌المیلاد ۱۸٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. انسانیت‌پرور، عادل، مشفق وجسور برذات ایدی. آفریقاده‌کی فتوحاتی سببیله «آفریقالی» تلقیب اولنمشدر.

یدنجیسی آلتنجیسنك برادری اولان (لوچیوس قورنلیوس اسکیپیون) اولوب، «آسیالی» لقبیله ملقبدر. اسپانیا وآفریقاده برادرینك معیتنده بولنوب، قبل المیلاد ۱۹۰ تاریخنده قونسلوس اولمش؛ واو سنه آسیایه عسکر سوق ایده‌رك، آنطیوخسی مغنیسا قربنده مغلوب، وطلب صلحه مجبور ایتمشدر. رومایه عودتنده آنطیوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، کلیتلی برجزای نقدی اعطاسنه حکم اولنمغله، اموال و املاکی تأدیه‌سنه کفایت ایتمیوب، حبسه القا اولنمشیدی. بعده سبیلی تخلیه اولنه‌رق، رومالیلر ایتدکلرینه نادم اولمغله، کندیسنه پك چوق مال وثروت قزاندیرمشلردی.

سکزنجیسی آلتنجی ویدنجیسنك عم زاده‌سی اولان (اسکیپیون ناسیقا) اولوب، ۱۹۲ده اسپانیاده (لوزیتانیان) لرله محاربه ایتمش، وبرسنه صکره قونسلوس اولوب، ایتالیانك شمالنده بعض محاربه‌لر قزانمشیدی. علم قوانینده مهارتی وار ایدی.

طقوزنجیسی سکزنجیسنك اوغلی اولان (اسکیپیون ناسیقا قوقولم) اولوب، قبل المیلاد ۱۶۸ تاریخنده (پیدنا) محاربه‌سنده ابراز شجاعتله، ۱۵۵ده قونسلوس اولوب، دالماتلری مغلوب ایتمشدر. (تیبر) ی قتل ایدیرن بونك اوغلیدر.

اونجیسی (قورنلیوس اسکیپیون امیلیانوس) در، که مشهور (پاولوس امیلیوس) ك اوغلی اولوب، بیوك اسکیپیونك اولادندن بری طرفندن اوغللغه قبول اولنمشیدی. «ایکنجی آفریقالی» لقبیله ملقبدر. مشاهیر مورخیندن (پولیب) دن تحصیل علم ایتمش؛ واسپانیا وآفریقاده ابراز مآثر شجاعت ودرایت ایتمکله، قبل المیلاد ۱۴۷ تاریخنده حداثت سنیله برابر قونسلوس نصب اولنمشیدی. قرتاجی بسبتون ضبطه مأمور اولوب، شهر مذکوری بر بیوك محاصره‌دن صکره، فتح وخاك ایله یکسان ایتمش؛ ودیگر بعض غالبیتلر دخی قزانمشدر. ۱۳۴ده تکرار قونسلوس اولمش؛ بعده بودخی برطاقم تعقیباته دوچار اولوب، ۱۲۹ تاریخنده (دیکتاتور) لغی اعلان اولنمق اوزره ایکن، خانه‌سنده مقتول بولنمشدر.

اسکیت { (Scithes) اسکی یونانیلرك اقوام تورانیه‌یه ویردکلری اسمدر.

بونلر طونه‌نك شمالندن ولهستانده‌کی (ویستوله) نهرینك شرقندن باشلایه‌رق آسیای شمالینك منتهاسنه وجنوباً سیحون وجیحونه قدر منتشر ایدیلر. اسکی یونانیلر اسکیتلری جت، مساجت (یعنی یأجوج، مأجوج)، فن، استیان، تاور، یازیغ، باستارن، هرول وسائر اسملرله برچوق اقوامه تقسیم ایدرلردی. بونلردن (فن) و (استیان) دیدکلری قوملرك الیوم روسیه‌نك شمال غربیسنده موجود اولان (فینوآ) لر و (استونیا) لیلردن عبارت اولدقلری اسملرندن آکلاشیلیور. جیحون وسیحونه قدر منتشر بولنملری دخی اسکیتلرك اقوام تورانیه‌دن بشقه برشی اولمدقلرینی کوستریور. بعضلری بونلرك اوروپاده‌کی محللرینه باقه‌رق اسلاولردن عبارت بولنمش اولملرینه ذاهب اولمشلرسه‌ده، اسلاولرك شرق و جنوبه طوغری توسع و انتشارلری پك یكی اولوب، اصل وطنلری پروسیه جهتیدر. روسیه‌نك ایسه اهالئ قدیمه‌سی فینوآلر کبی اقوام تورانیه‌دن عبارت ایدی؛ حتی بو کون دخی روسلره اسلاولاشمش برتاتار قومی نظریله باقیلیور.

اسکیتیا { (Scythie) اسکی یونانیلرك آوروپانك شمال شرقی قسمیله آسیانك قسم شمالیسنه ویردکلری اسمدر. آوروپاده طونه و ویستوله وآسیاده سیحون وجیحون ایله محدود اولان بوقطعهٔ واسعه اسکیت اقوام متعدده‌سیله مسکون اولوب، ایرانیلرك (توران) تعبیر ایتدکلری یرلردن عبارت ایدی. اسکیتیا اسمی میلادك یدنجی قرننه یعنی ظهور اسلام دورینه‌دك مستعمل اولوب، قرن مذکورده برطرفدن اقوام آریانیه‌دن اولان غوتلر واسلاولر جنوب وشماله طوغری یاییله‌رق، اسکیتلرك برچوق یرلرینی ضبط ایتمشلر؛ وبرطرفدن دخی اسکیت اقوامندن اولان هونلر، بلغارلر وسائر اقوام تاتاریه غربه طوغری یاییله‌رق، اوروپایی زیر وزبر ایتدکدن صکره، منقرض اولمشلردر. بووجهله اسکیتلر اوروپا قطعه‌سنك پك آز یرلرنده مجتمع صورتده قالمغله، اسکیتیا اسمی دخی استعمالدن ساقط اولمشدر. — (کوچك اسکیتیا) دخی بلاد قافقاسه وبرده دوبریجه قطعه‌سنه علم اولمشیدی؛ دیمك اولیور، که دوبریجه یقین وقتلرده قریم تاتارلری طرفندن اسکان اولندیغی کبی، وقتیله دخی اقوام تاتاریه ایله مسکون بولنمشدر.

اسکی جمعه { (یاخود جمعهٔ عتیق) بلغارستانك منقسم بولندیغی ۲۰ دائره‌دن برینك مرکزی اولان برقصبه اولوب، شمنینك ۳۰ کیلومتره غربنده، هزارغرادك ۳۷ کیلومتره جنوبنده وشرق روم ایلی حدودینك یعنی بالقان صرتنك ۴۰ کیلومتره قدر شمالنده واقعدر. برچای کنارنده ومنبت ومحصولدار بر محلده واقع اولوب، اهالیسنك قسم اعظمی اهل اسلامدن بولنمش اولمغله، هجرت ایتمش اولدقلرندن، شمدی آنجق درت بش بیك اهالیسی واردر. — اسکی جمعه دائره‌سی شرقاً شمنی، شمالاً هزارغراد، غرباً طرنوه دائره‌لریله و جنوباً شرق روم ایلی حدودیله محدود ومحاطدر.

اسکیجه { (یاخود اسکیجه ونام دیگرله اقسانتی) ادرنه ولایتنك کوملجنه

سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، کوملجنه‌نك ۴۸ کیلومتره غربنده وساحل بحردن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. همنامی اولان برچایك کنارنده اولوب، شمال جهتی ردوب طاغنك اتکلریله مسدود اولدیغی حالده، جنوبنده ساحل بحره قدر ممتد اولان واسع براووه بولنیور. تجارتکاه برقصبه اولوب، اسکله‌سی (قره آغاج) در. ۶۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام، وقصوری روم وسائره‌در. — اسکیجه قضاسی ادرنه ولایتنك منتهای جنوب شرقیسنده واقع اولوب، شرقاً نفس کوملجنه، شمالاً داریدره قضالریله، غرباً سلانیك ولایتیله، جنوباً دخی آطه‌لر دکیزیله محدود ومحاط اوله‌رق، صقارقیا، یصی اوران، چلبلو، یکیجه‌ویکی کوی اسملریله بش ناحیه‌یی دخی جامعدر. بوناحیه مرکزلرندن یکیجه (قره‌صو یکیجه‌سی) اسمیله معروف اولوب، مرکز قضادن دها بیوك ودها تجارتکاهدر، وعلی الخصوص توتون محصولاتنك کثرت ونفاستیله مشهوردر. اسکیجه قضاسی زیاده‌سیله منبت ومحصولدار اراضیی حاوی اولوب، حبوبات ومحصولات متنوعه کثرت اوزره حاصل اولیور ایسه‌ده، اصل اهالیسنك منبع ثروتی توتون محصولاتیدر، که ممالك عثمانیه‌ده حاصل اولان توتونلرك اك ایسی اولوب، دنیانك هر طرفنه اخراج اولنور.

اسکی حصار { آیدین ولایتنك منتشا سنجاغنده وموغله‌نك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده و (مندرس) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع برکوچك قصبه‌در. اسکی (استراتونیکیا) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقع اولوب، اطرافنده بیاض مرمردن ستونلری حاوی بر طاقم ویرانه‌لر بولنیور.

اسکی حصار { آیدین ولایتنك دکیزلی سنجاغنده ودکیزلی شهرینك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، مندرس ایرماغنك صوادن اولان تابعلرندن برینك کنارنده واقع بر قریه اولوب، اسکی (لائودیکیه) شهرینك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر. مذکور شهر قدیم میلادك ۶۵ تاریخنده حرکت ارضدن منهدم اولمش؛ وبعده تعمیر اولنمش ایسه‌ده، ۱۴۰۲ ده تیمورلنك طرفندن تخریب اولنمشدر. اسکی حصارك اطرافنده‌کی خرابه‌لر ایچنده

الیوم قسماً قائم بر تیاترو ایله برجانباز خانه وبرآت میدانی بولنیور. که اوچی‌ده رومالیلرك زماندن قالمه‌در.

اسکیرو { (Scyro) یونانك آغریبوزك شمال شرقیسنده واقع اسپوراده آطه‌لرندن اولوب، ۶۵ مربع کیلومتره مساحه‌سی و ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. زمان قدیمده کویا مشهور قهرمان آخیلاوسك تربیه اولندیغی محل اولمغله شهرت بولمشیدی. اداره‌ٔ عثمانیه زماننده (اسکری) اسمیله معروف ایدی.

اسکیرول { (Esquirol) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، ۱۲۷۲ تاریخنده (تولوز) ده طوغمش، و ۱۸۴۴ ده وفات ایتمشدر. باشلیجه تشفیهٔ مجانینله اوغراشوب، بونیچاره‌لر حقنده اجرا اولنان شدتلی معامله‌یه ختام ویرمك اوزره، یکی بر اصول بولمش؛ وبرچوق دارالشفالرده سرطبیب اولوب، پارس طب وفنون آقادمیالری اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی.

اسکی زاغره { (و بلغارجه شلسنیق) شرقی روم ایلی ایالتنده قضا مرکزی برشهر اولوب؛ فلبه‌نك ۸۰ کیلومتره شرق شمالیسنده، ۴۰۰ متره ارتفاعی اولان بر موقعده وکوزل بر اووه‌نك کنارنده واقعدر. اطرافنده‌کی اراضی غایت منبت و محصولدار و هواسی پك صاغلامدر. شهرك ایچنده ۱۶ جامع شریف، ۳ کلیسا، ۱۵ خان و ۵ حمام بولنوب، اداره‌ٔ عثمانیه زماننده ۲۰۰۰۰ اهالیسی وار ایدیسه‌ده، بونلرك قسم اعظمی مسلمان اولوب، امتیازدن صکره اکثریسی هجرت ایتمش اولدقلرندن، شمدی اهالیسی خیلی آزالمش اولسه کرکدر. ایپك محصولاتی دخی پك ایی اولوب، شهرك ایچنده برقاچ ایپك فابریقه‌سی واردر. بلغارلرك بر وقت مقری بولنمش اولان اسکی شهر شمدیکنك تقریباً ۲ کیلومتره اوستنده بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، خرابه‌لری الیوم (دمیرخان) تسمیه اولنور. قصبه‌نك جوارنده بعض معدن صولری وقاپلیجه‌لر واردر.

اسکیشهر { خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، کوتاهیه‌نك ۵۵ کیلومتره قدر شمال غربیسنده وبروسه‌نك ۱۱۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده، سقاریه

ایرماغی تابعلرندن پورسق صـویلک صاغ یعنی جنوبی کنـارنده، ٣٩° ٤٣′ ٤٥″ عرض شمالی ایله ٢٨° ٤٠′ ٠″ طول شرقیده واقعدر. قصـبه کوزل بر موقعـده اولوب، ١٠٠٠٠ اهـالیسی، ١١ جامع شریفی، ٦ مدرسه‌سی، ١ رشدیه مکتبی، ٣ تکیه‌سی، بر قاچ خاولی، بز، شـیاق وکلیم دستکاهی واردر. جوارنده برقاچ ایلیجه بولنیورسه‌ده، پک‌معمور دکلدر. قصـبه‌نک باشلیجه منبع ثروتی جوارنده کثرتله چیقان لوله طاشیدر. — یکیشهر قضاسی غرباً وشمالاً ارطغرل سنجاغیله، شرقاً سفریحصار قضاسیله، جنوباً دخی سید غازی ناحیه‌سـیله محدود ومحاط اولوب، ١٠٠ قریه و٢٧٢٤٢ اهالیی جامعدر. اهالیسنک یالکز ٦٠٠ ی خرستیان اولوب، قصـوری کاملاً مسلمدر. درون قضاده ٧٧ جامع، ٦ مدرسه، ٨٠ مکتب، ٢ کلیسا، ٦ حمام، ٤٩٨ دکان، ١٥ خان، ٧٢٧٠ خانه، ٢٤٩٥٥٠ دونم حبوبات مزرعه‌سی، ١٦٥٠٠ دونم باغ، ٢٤٦٠٤ دونم باغچه وبوستان و٢٥٦٥٣٦ دونم مرعالر واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پنبوق، اوزوم، تفتیك وسائره‌در. ذکر اولنان لوله طاشی دخی باشلیجه منابع ثروتندن‌اولوب، ٢٠٠٠ عمله طرفندن اخراج اولنمقده‌در. قصـبه‌نک اوکنده ممتد اولان اووه‌نک شرقدن غربه طـوغری طولی ٥ ساعت قدر اولوب، طوپراغی پک منبتدر. اووه‌نک اطرافنده‌کی طاغلر چبلاق ایسه‌ده، قضانک سائر طرفلرنده چام ومیشـه اورمانلری بولنور. سید غازی ناحیه‌سی دخی بو قضایه ملحقدر.

اسکی قره حصار { (ویاخـود ایسجه قره حصار) خـداوندکار ولایتنک قره حصار صاحب سنجاغنده وقره حصارك ١٢ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده بر قریه اولوب، (سیناده) شهر قدیمنـك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولدیغندن، وجوارنده کوزل بر مرمر معدنی بولندیغنـدن، اطرافنـده بعض خرابه‌لر وهیکل وسائره یونتلمشدن قالمش بر چوق مرمر یونغه‌لری بولنیور.

اسکی قریم { قریم شبه جزیره‌سنك (فیودوسیا) قضـاسنده وفیودوسیانك ٢٣ کیلومتره غربنده بر کوچك قصبه اولوب، ١١٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله بیوك بر شهر اولوب، نوغای خانلرینك مقری ایدی.

اسکی قلفاتلی { بیغا سنجاغنـده (طومروق چای) ایله (کرصو) نهرلرینك تشکیل ایتدکلری بطاقلغك اوستنده بر تپه‌نك اوزرنده بر قریه اولوب، اسکی (ایلیوم) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیلا { (Scylla) لسان یونانیده « دیشی کوپك » دیمك اولـوب، ایتالیانك منتهای جنوبنده ومسینه بوغازنده بر برون ایدی، که یوکسك بر قیادن عبارت اولوب، اطرافنده دیکر بر چوق قیالر دخی بولندیغی کبی، قارشیسنده یعنی بوغازك سیجیلیا جهتنده دخی (خاریبدوس) اسمیله بوکامشابه بر قیا بولندیغندن، زمان قدیمده بحریونك دهشتنی موجب اولوردی. حتی برمصیبتدن قورتلوروقورتلماز دیکرینه مبتلا اولمق مقامنده « اسکیلادن خاریبدوسه دوشمك » سوزی ضرب مثل اولمشیدی. بعده‌حرکات برکانیه‌دن طولایی بو قیالرك شکلی دکیشمش اولملیدر. که شمدی اوقدر مخاطره‌لی عد اولنمیورلر. — اسکی یونانیلر بونی اساطیرلرینه دخی صـوقه‌رق، بوقیانك برپری بولنمش؛ ودکیز الهلرندن (غلاوقوس) طرفندن سولدیکیچون، رقیبه‌سی‌طرفندن قیایه تحویل‌اولنه‌رق، اطرافنه دائمی صورتده حاولایه‌رق یوزینی وکوکسنی ییرته‌جق بر طاقم کوپکلر مسلط ایدلمش اولدیغنه ایناـنیرلردی. — مذکـور برونك جوارنده بو اسمله بر قصـبه دخی وار ایدی، که الیوم موجود اولـوب، (سیلیو) اسمیله معروفدر.

اسکیلاقس { (Scylax) یونان قدیم جغرافیونندن اولوب، بحر سفید ایله بحر سیاه سواحلنجه ایتمش اولدیغی سیاحتی حاکی اولان براثری باقیدر. بونك نه وقت یاشامش‌اولدیغی معلوم اولمیوب، زمان قدیمده بو اسمله اوچ کـشی بیلنـدیکندن، اثر مذکورك صـاحبی بونلرك خانغیسی اولدیغی آکلاشیله‌مامشدر. بونلرك برنجیسی اسفندیارك زماننده برحیات اولوب، حکمدار مشارالیهك امریله بحر محیط هندیده برسیاحت ایتمشدر. ایکنجیسی بیوك اسکندرك زماننده واوچنجیسی دخی میلادك ایکنجی قرننده یاشامشدر.

اسکیلیچ { (Scylitzès) بیزانس مورخلرندن اولوب، قسطنطینیه قیصرلرندن برینك سرایی مدیری ایدی. (تئوفان)ك ٨١١

تاریخ میلادیسنه قدر کتیرمش اولدیغی تاریخك آلت طرفنی یازه‌رق، ۱۰۸۱ تاریخنه قدر اولان وقوعاتی ضبط ایتمشدر. اثری مطبوعدر.

اسکیمنوس { (Scymnus) یونان قدیم جغرافیوندن اولوب، ساقزلی ایدی. قبل‌المیلاد ۸۰ تاریخلرنده برحیات اولوب، ازمید بانیسی وحکمداری اولان (نیقومید) ك خدمتنده بولنوردی. منظوم برسیاحتنامه یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اسکیمو { (Esquimaux) آمریقای شمالینك منتهای شمالنده یعنی (غروئنلاند) شبه‌جزیره‌سیله قطب شمالینك اطرافنده بولنان آطه‌لرده و(آلاسقه) شبه جزیره‌سیله (لابرادور) قطعه‌سنده وسائر اوجوارلرده ساکن برطاقم اقوامه ویریلن اسمدر. هرنه‌قدر اقوام مذکوره‌دن هربرینك کندینه مخصوص اسمی اولوب، اسکیمو اسمی بیلیورلرسه‌ده، قومشولری اولان آمریقای شمالی اهالیٔ اصلیه‌سی کندیلرینی «چیك آت ییجی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه ایتمش اولدقلرندن، بو اسمله شهرت بولمشلردر. اقوام مذکوره‌نك آیری آیری لسانلری وار ایسه‌ده، سویلدکاری لسانلر بینلرنده مناسبت ومشابهت تامه موجوددر. سیماجه واخلاق واطوارجه بینلرنده فرق اولمدیغی کبی، قطب شمالی دائره‌سی اطرافنده‌کی سواحلده یعنی روسیه وسیبریا ساحللرنده ساکن بولنان لاپون، ساموید، یاقوت، یوقاکیر وچوقچی اقوامیله دخی مشابهتلری واردر. علم البشرله اوغراشان علمانك بعضیسی بونلرك جمله‌سنی اقوام تورانیه‌دن عد ایتمك ایسته‌مشلرسه‌ده، بعضلری دخی اقطار شمالیه‌یه مخصوص اولمق اوزره، آیریجه برجنس عد واعتبار ایتمشلردر. اسکیمو اسمی بعض دفعه تعمیماً جمله‌سنه اطلاق اولنور. بونلرك بویلری قیصه، رنکلری اسمر، کوز وصاچلری قره، صقاللری سیرك، یناق کمیکلری چیقنتیلی، بورونلری پك کوچك وباصی، کوزلری چقورده، آلنلری طاردر. اوست وباشلری غایت پیس اولوب، دکیز کوپکی دریسندن جاکت وپانتالون کبی برنوع اثواب کییرلر، وینه بو دریدن چیزمه یاپارلر. بولندقلری یرلر همان دائمی صورتده قار وبوز آلتنده بولندقلرندن، مسکنلرینی بعضا طوپراغك ایچنده قازارلر، وبعضا دخی قاردن برنوع قلبه‌لر یاپارلر. بو قلبه‌لرك ایچ طرفنی ینه دکیز کوپکی دریسیله قپلارلر. بالیقلرك یاغنی طاشدن برقابك ایچنده ودکیز اوتندن معمول بربیوك فتیل ایله یقوب بوندن هم ایصینیرلر، هم قلبه‌لری تنویر اولنور، هم یمك پیشیررلر. معیشتلری باشلیجه بالیقدن عبارت اولوب، بوزلرك ایچنده کونلرجه پوصیده بکلیه‌رك اوردقلری جسیم بالیقلردن محیر عقول اوله‌جق صورتده یدکدن صکره، آرتانی ذکر اولنان فتیلك ایسنده قورودوب، قیشك شدتی وکیجه‌نك آیلرجه امتدادی موسملرنده یرلر. ینه دریدن وبالینه کمیکلرندن (قیاق) تعبیر ایتدکلری غایت خفیف برنوع پیاده قایغی یاپارلر، که بونی بوزلره تصادف ایتدکلرنده اوموزلرینه آلوب، بوزلرك او برطرفنه نقل ایدرلر. اوتوز قرق کشی آلیر (اومیاق) تعبیر ایتدکلری بر نوع بیوك قایقلری دخی واردر. قیزاقلرینی چکدیرمك ایچون بعضلری ونسبةً جنوبده بولنانلری (رن) دینلن بر نوع کیك بسلرلرسه‌ده، اکثریسنده بوخدمتی کوپکلر کورور. بالیقچیلقده وآوجیلقده مهارتلری فوق العاده‌در. ییه‌جك بولدقلری وقت بر هفته‌ده ییه‌جکلرینی بردن یمکه وصکره کونلرجه آچ قالمغه آلیشیق اولوب، ایلریسیچون دوشونمك عادتلری دکلدر. حلیم و یموشاق آدملر اولوب، هیچ برنوع حکومتلری و یا رئیسلری اولمدیغی حالده، بینلرنده منازعات وقوع بولماز، ویانجیلره طوقنمازلر. دینلری جنلره وسحارلره ایناندقدن عبارت اولوب، (کقو) تعبیر ایتدکلری رئیس روحانیلری الهامله غیبدن خبر ویرمك وسحر وجنلره قارشی اوقویوب اوفلمك ادعاسنده بولنورلر. هر نه قدر برچوق یرلرده منتشر ایسه‌لرده، صونوق وآجلقله پنجه‌لشه‌رك یاشادقلرندن، تکثر ایده‌میوب، مجموعلرینك عددی اوتوز بیکی متجاوز دکلدر.

اسلاطارجه { (Slataritza) بلغارستانده طرنوی ایله عثمان بازاری آره‌سنده وطرنوینك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بیوك بر قریه اولوب، ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر.

اسلام آباد { کشمیر خطه‌سنده وکشمیر وادیسنده بر شهر اولوب، (سرینا) شهرینك ٤٦ کیلومتره شرق جنوبیسنده وجلام نهری اوزرنده واقعدر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، تپه‌نك آلتنده هندولرجه مقدس عد اولنور

بر بيوك حوض واردر. درون شهرده مشهور كشمير شاللرينى ياپمغه مخصوص ٣٠٠ دستگاه بولنور. صفران تجارتى دخى چوق قدر. بوشهرك جوارنده مشهور (مرتند) خرابه‌لرى بولنيور . — هندستان شماليڭ (لكهنو) ايالتنده دخى بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٣٠٠٠ قدر اهاليسى واردر.

اسلاماغ { چينه تابع اولان تركستان شرقيده (ياركند) جوارنده بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ قدر اهاليسى واردر.

اسلامبول { [«استانبول» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسلام كرى اول { قريم خانلرندن اولوب، پدرى دولتكراى خانك زماننده رهن طريقيله درسعادته كوندريله‌رك، قانونى سلطان سليمان وسلطان سليم خان ثانى زماننده مظهر توجه والتفات پادشاهى اولمشيكن، سلطان مراد ثالثك جلوسلرنده نظردن دوشه‌رك، قونيه‌ده اختيار اقامت ايتمشيدى . ٩٩٢ تاريخنده برادرى محمد كراى خان ثانيڭ عزلى لازم كلمكله، صاحب توجه فرمان پادشاهى‌يى مستصحباً قريمه عزيمت ايتمش؛ وسلفى فرار ايتمكده ايكن قتل اولنمشدر . قريمده وقريم خانلريڭ زير حكمنده اولان ممالكده قريم‌خانلريڭ اسمى تأخيرله طوغريدن طوغرى‌يه سلاطين عظام عثمانيه نامنه اك اول خطبه اوقوتديران بوذاتدر. عاقل ومدبر برذات اولوب، ٣ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٩٩٦ تاريخنده وفات ايدوب، آقكرمان قلعه‌سى جامع كبيرنده دفن اولنمشدر.

اسلام كراى ثانى { بودخى قريم خانلرندن اولوب ، سلامتكرايك اوغليدر. جانبككرايك زماننده لهليلرك الينه اسير دوشوب، يدى سنه اسارتده قالدقدن‌صكره، سلطان مراد رابع حضرتلريڭ عقد ايلدكلرى مصالحه اوزرينه قورتاريلوب، ينبوليده اقامت ايتديرلمشيدى . برادرى بهادر كراى قريم خانى اولديغنده ، كنديسنى قلغايلقله معيتنه آلمش؛ وبرادريڭ وفاتنده ، قلعهٔ سلطانيه‌يه كلمش؛ وقريم خانى اولان محمد كراى خانك التماسى اوزرينه ردوسه اجلا اولنمش ايسه‌ده ، ايكى آى صكره درسعادته دعوت اولنه‌رق، ١٠٥٤ سنه‌سنده قريم خانلغنه تعيين اولنمشدر . اون سنه سورن مدت حكومتنده روسلر ولهليلرله بالدفعات محاربه ايدوب ، غالبيته نائل اولمش ؛ وپك چوق غنائم آلوب، درسعادته دخى هداياى كرانبها كوندرمش؛ وروسيه ولهستانى يكيدن جزيه‌يه ربط ايتمشيدى . بر چوق جوامع ومساجد وقلعه وچشمه كبى آثار خيريه‌سى واردر. ١٠٦٤ تاريخنده ٥٠ ياشنده وفات ايتمشدر .

اسلان { (Slane) ايرلانده‌نك (است ميت) قونتلغنده (بوينه) نهرى اوزرنده و (دروكده) نك ١٢ كيلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ١٨٠٠ اهاليسى و بركوزل سراى واردر. وقتيله مهم برشهر ايدى .

اسلان { (بارون — B. W. de Slane) فرانسه‌نك السنهٔ شرقيه‌يه آشنا علماسندن اولوب، ١٨٧٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. ابن خلدون تاريخنك مقدمه‌سنى لسان فرانسوى‌يه ترجمه، و١٨٦٣ تاريخ ميلاديسنده نشر ايتمش‌اولديغى كبى، تاريخ مذكورك بربرله وآفريقانك شمالنه متعلق اولان قسمنى دخى ترجمه وطبع ايتمشدر. امرألقيسك ديوانينى دخى ترجمه ايدوب ، متن عربيسيله برابر باصديرمش، وابوالفدانك «تقويم البلدان» نى دخى نقل وترجمه ايتمشدر.

اسلاو { (Slaves) آوروپا قطعه‌سنده ساكن بولنان اقوام آريانيه‌دن برچوق قوملرى جامع بربيوك زمره اولوب، آوروپا قطعه‌سنك قسم شرقيسنده يعنى روسيه‌نك همان هرطرفيله آوستريانك وبلقان شبه جزيره‌سنك قسم‌اعظمنده وپروسيه‌نك دخى جهت شرقيه‌سنده ساكندرلر. اسلاولر باشليجه بروجه زير ٦ قومه منقسمدرلر: روسلر (موسقوفلر)، روتنلر، لهليلر، چهليلر واسلوواقلر، سورابلر، جنوبى اسلاولر (يعنى خرواتلر، صربليلر وبلغارلر). اسلاو اقوامنك مجموعاً افرادى تقريباً ٧٥٠٠٠٠٠٠ عددينه بالغ اولوب ، بونلردن ٤٧٧٠٠٠٠٠ ى روسيه‌ده، ١٧٠٠٠٠٠٠ ى آوستريا‌ده، ٧٧٠٠٠٠٠ ى بلقان شبه جزيره‌سنده، ٢٤٠٠٠٠٠ ى پروسيه‌ده، ٢٠٠٠٠٠ ى دخى صاقسه‌ده در.

اسلاولر دخى كلتلر وغوتلر كبى، وآنجق، آكلاشلديغنه كوره، اونلردن صكره، آسياى وسطيدن آوروپايه كچوب، بوقطعه‌نك وسطلرينه‌قدر ايلريلمش؛ وبرخيلى وقت بالطيق دكيزى سواحليله طونه آره-

سنده کی یرلرده طولاشه‌رق، کلتلروغوتلرله وبرطرفدن دخی اوروپانك شرق طرفلرنده ساکن بولنمش اولان اسکیتلرله یعنی اقوام تورانیه ایله متمادیاً غوغا ونزاعده بولنمشلردر. آنجق بونزاعلری تاریخجه کسب اهمیت ایده‌جك صورتده اولمیوب، اهمیتسز قالمش ایکن، نهایت یدنجی قرن میلادیده اسلاولر جنوب وشرقه طوغری توسع ایتمکه باشلایه‌رق، آوستریا طوپراغنده وبالقان شبه جزیره‌سنده برقاچ دولت تشکیل ایتمش؛ و اووقتدن بری کیتدکجه تکثر ایتمکده بولنمشلردر. اسلاولرك تکثرینی موجب اولان شیلرك برنجیسی ضبط ایتدکلری یرلرده بولدقلری اقوامی اسلاولاشدیرملریدر. مثلا بوسنه، هرسك، قره‌طاغ ودالماچیا جهتلرنده اسلاولر آرناؤدلرله قاریشوب، کرك سیماجه وبویجه وکرك اخلاق واطوارجه طمارلرنده اسلاو قانیله قاریشیق آرناؤد قانی دخی بولندیغی کوریلیور. بلغارلر اساساً اقوام تاتاریه‌دن ایکن اسلاولاشمشلردر. روسلر دخی تاتار، فینوا وسائر اقوام تورانیه‌نك اسلاولاشمشلرندن بشقه برشی دکلدر. وقنیله الك آز قاریشانلری وطن اصلیلرندن اوینامیان لهلیلرله چهلیلر ایکن، مؤخراً بونلر دخی آلمانلرله، مجارلرله و روسلرله قاریشه‌رق، خالصلکلرینی غائب ایتمشلردر. اسلاو اقوامنك برطاقمی روم مذهبنده وبرطاقی دخی قتولیك اولدقلرندن، دینجه اولان بواختلاف دخی اتحاد سیاسی حقنده‌کی فکرلرینك بطلاننی کوستریر. روسلرله لهلیلر بیننده‌کی خصومت ومباینت بوکا بردلیل کافیدر. روم مذهبنده بولنانلری روسجه‌دن آزمه کندیلرینه برنوع حروفله لسانلرینی یازمقده اولدقلری حالده، قتولیکلر لسانلرینی لاتین حروفیله یازیورلر. اسلاو افرادی ایچنده بر ملیونه قریب مسلمانلر دخی بولنوب، بوسنه اهالئ اسلامیه‌سیله بلغارستان و روم ایلنده‌کی پوماقلردن عبارتدر.

اسلاولرك سویلدکلری لسانلر مختلف اولوب، بینلرنده خیلی مشابهت وار ایسه‌ده، بومشابهت اسلاو اقوامی آره‌سنده بر اتحاد سیاسی‌یه امکان ویره‌جك درجه‌ده اولمیوب؛ لاتین لسانلری بیننده‌کی مشابهتدن آنجق براز زیاده‌در. اسلاو لسانلرندن هر برینك کندینه مخصوص ادبیاتی وکندینه مخصوص قواعدی واردر. مشترك عد ایتدکلری بر اسلاوجه دخی وار ایسه‌ده، بولسان لاتین لسانلرینك لاتینجه‌سی کبی اصل اولمیوب، اسکی بلغارجه‌دن بشقه برشی دکلدر. الك اول اسلاو لسانده حروف ترتیب ایده‌رك، انجیلی ترجمه ایدن (کیریلوس) اسمنده بر پاپاس بلغارلرك اووقتکی لسانه آشنا اولمغله، انجیلی بولسانه ترجمه ایتمش؛ واو وقتدن بری بتون اورتودوقس اسلاولر طرفندن کلیساده بوانجیل اوقونمغه باشلایوب، اسکی بلغارجه‌یه عمومی بر اسلاو لسانی نظریله باقیلمقده بولنمشدر. آنجق مؤخراً بونك حقیقتی آکلاشلمغله، بو لسانه «کلیسا اسلاوجه‌سی» نامی ویرلمشدر.

الیوم سویلنمکده اولان روسجه، لهجه، چهجه، صربجه وبلغارجه‌دن بشقه، منقرض اولمش ویاخود روسیه ایله پروسیه حدودنده آز افراد طرفندن سویلنمکده اولان دیکر برقاچ اسلاو لسانی واردر، که بونلردن (لیتوآن) لسانك اسکیسنه بعض لسانیون اسلاو السنه‌سنك اصلی نظریله باقق ایستیورلر، و بونده سانسکری وزند لسانلریله دها چوق مناسبات بولمشلردر.

اسلاو لسانلری هرنه قدر سویلنه‌ده براز قبا کبی کورینیورلرسه‌ده، آهنکلری یرنده ولطافتلری برکمال اولوب، کوزل لسانلردر. بونلرك ادبیاتلری پك یکی اولوب، اسلاو اقوامی طریق ترقی‌یه یکی کیرمشلر ایسه‌ده، کندیلرنده زکاوت اکسیك اولمدیغی کبی، سعی وثباتجه دخی هیچ برقومدن کری قالمدقلرندن، استقبالده علوم ومعارفك ترقیسنه پك چوق خدمتلری مأمولدر.

اسلاوونیا (Slavonie) میلادك اون برنجی قرنی اواسطندن اون برنجی قرنی اواسطنه‌دك بواسمله آوروپاده بر دولت بولنمشدر. بو دولت بالطیق دکیزینك جنوب غربی ساحلنده اولوب، (البه) ایله (پن) نهرلری آره‌سنده ممتد اوله‌رق، مکلنبورغك قسم اعظمنی جامع ایدی. باشلیجه شهرلری (لوبك)، پلون، وولغاست، کیسین ومکلنبورغ ایدی. ١٠٤٧ تاریخ میلادیسنده (قوچالق) اسمنده بریسی دانیمارقه‌لیلرك وصاقسه دوقه‌سنك امدادیله بوممکتده ساکن بولنان اسلاولری تحت اطاعته آله‌رق، وبونلره خرستیان دینی قبول ایتدیره‌رك، صاقسه‌یه تابع اولمق اوزره، دولت مذکوره‌یی تشکیل ایتمشیدی. ١٠٨٠ تاریخنده (قروقو) اسمنده برینك ریاستیله اهالی عصیان ایده‌رك، خرستیانلغی ترك، ودین قدیملرینی التزامله،

مملکتلرینك استقلالنی قزانمشلرسه‌ده، ١١٠٥ ده مذکور (قوچالق) ك اوغلی هنزی اسلاوونیایی یکیدن ضبط ایتمش؛ و١١٢٦ ده وفات ایدوب، دانیمارقه‌لی (قانوت لاوارد) وارثی اولمشیدی. بو دخی ١١٣١ ده قتل اولنمغله، اسلاوونیا برقاچ کوچك حکومته تقسیم اولنمش؛ و١١٦١ ده قسم اعظمنی (آرسلان هنزی) ضبط ایدوب، صاقسه‌یه الحاق ایتمش؛ وقسم دیکری دانیمارقه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اسلاوونیا { [«اسقلاوونیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسلع { (بن شریك بن عوف اعوجی) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خدمت نبویلرنده بولنمش، وکندیسندن بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. برروایتده اسمی (میمون بن یسار)، ودیکر بر روایتده دخی (اسلع بن اسقع) ایدی.

اسلم { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك سوریجیسی اولوب، رافعك آرقداشی ایدی.

اسلم { (بنی —) قبائل عربدن اوچ قبیله‌نك اسمیدر.

اسلم { حضرت عمر بن‌خطاب (رضه)ك کوله‌سی اولوب، حضرت رسول اللهه یتیشمش ایسه‌ده، طوغریدن طوغرییه حدیث شریف نقل ایده‌میوب، حضرت ابابکر وعمر وعثمان وسائر اصحاب کرامدن نقل وروایت ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. بر روایتده یمنلی وبر روایتده حبشلی اولوب، هجرت نبویه‌نك ١١ نجی سنه‌سی حضرت عمر طرفندن اشترا اولنمشیدی. ٨٠ تاریخنده، روایته کوره ١١٤ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسلم اسود { (اسلم راعی) اسمیله دخی معروفدر. خیبر وقعه‌سنده بر یهودینك برقیونی اوتلاتمقده ایکن، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه کلوب، کندیسنه عرض اسلام اولنمسنی طلب ایتمش؛ وعساکر مسلمینه قاریشوب، اوکون شهید اولمشدر. بونك کرك حکایه‌سنده وکرك اسمنده اختلاف واقع اولوب، بعضیسی اسمی (ابو سلمی) اولدیغنی بیان ایتمشلردر.

اسلوچق { (Sloutzk) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده وهمنامی اولان برکوچك نهرك اوزرنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. بوقصبه جوارنده برنجی (سیجیسموند) زماننده اهلیلرله قریم تاتارلری بیننده اوچ بیوك محاربه وقوع بولمشدر.

اسلونیم { (Slonim) روسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (غرودنو) ایالتنده ولیتوآنیا خطه‌سنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله ایالت مرکزی بولنمش اولمغله، بعضاً لیتوآنیا مجلس عمومیسی بوقصبه‌ده اجتماع ایدر.

اسلوواق { (Slovaques) اسلاو اقوامندن اولوب، طقوزنجی قرن میلادیده، موراویا ایله مجارستانده بر دولت تشکیل ایتمشلردی. آلمانلر بونلرك حقندن کله‌مدکلرندن، مجارلری کندیلرینه مسلط ایتمشلر؛ ومجارلر بونلرك یرینی ضبط ایتمکله، اسلوواقلر ٩٠٧ تاریخ میلادیسندن بری مجارلرك حکمی آلتنده بولنمقده‌درلر. بونلرك لسانی چهجه‌یه پك یقین اولوب، کندیلری ده جاهل عد اولنه‌بیلیرلر. مقدارلری ٢٢٠٠٠٠٠ کشی قدردر.

اسلیدانوس { (Sleidanus) آوروپانك مشاهیر مورخیندن اولوب، ١٥٠٦ تاریخ میلادیسنده (قولونیه) جوارنده (اشیلده) قصبه‌سنده طوغمش، و١٥٥٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. امم قدیمه ومتأخره‌نك تاریخنه دائر لاتین لساننده برقاچ معتبر کتاب یازمشدر.

اسلیمیه { (Slivno یاخود Selimno) شرقی روم ایلنده قوجه بلقانك جنوبی اتکنده وطونجه تابعلرندن برچایك اوزرنده، ادرنه‌نك ١٣٢ کیلومتره شمالنده برشهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، مشهور عبا فابریقه‌لری وپك چوق کل صویی محصولاتی واردر. وقتیله مشهور قره‌بیندلر وسائر اسلحه دخی یاپیلیردی. اداره عثمانیه زماننده لوا مرکزی ایدی. سنه‌ده برکره جزیرانده اسلیمیه‌ده بیوك بر پنایر قوریلور.

اسلینغ { (Essling) آوستریاده ویانه‌نك ٩ کیلومتره شرقنده برقصبه اولوب، بیوك بوناپارتك ١٨٠٩ تاریخنده اوراده قزاندیغی محاربه ایله مشهوردر.

اسلینکن { (Esslingen) آلمانیانك (وور. تمبرغ) خطه‌سنده مستحکم برشهر اولوب، ١٩٠٠٠ اهالیسی، مکتب صنایعی، بیوك برخسته‌خانه‌سی، معادنه متعلق مصنوعاتی ومشهور شرابلری واردر.

اسماء بن حارثه { (ابو هند) صحابه‌دن او. لوب، برادری هند بن حارثه ایله برابر خدمت رسول‌اللهده بولنمش؛ و٦٦ تاریخنده ٨٠ یاشنده بصره‌ده وفات ایتمشدر. —— اسماء بن ربان دخی صحابه‌دندر.

اسماء بن خارجه { تابعیندن اولوب، کو. فه‌لیدر. ٦٦ تاریخنده ٨٠ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسماء بنت ابی بکر { حضرت ابو بکر صدیق (رضه) ك بیوك قیزی وعشرهٔ مبشره‌دن حضرت زبیرك زو. جه‌سیدر. (ذات النطاقین) لقبیله مشهوره اولوب، یزید بن معاویه‌دن صکره طقوز آی مکهٔ مکرمه‌ده خلافت ایدن عبد الله بن زبیرك والده‌سیدر. ابن زبیر حجاج طرفندن محاصره وتضییق اولندیغی وقت، صاحبهٔ ترجمه اوغلنه بعض نصایح حکیمانه ویرمش، ومردانه ثباتی توصیه ایتمشیدی. اوغلنك شهادتندن آز وقت صکره، یوز یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

اسماء بنت عمیس { صحابیاتدن اولوب، ابتدا حضرت جعفر بن ابی طالبه وارمش، ومشارالیه ایله برابر حبشه‌ه قاچش ایدی. حضرت جعفرك شهادتندن صکره حضرت ابو بکر صدیقه، وحضرت صدیقك ارتحا. لنده حضرت علی‌یه وارمشیدی. حضرت جعفردن عبدالله ومحمد وعون، حضرت ابو بکردن محمد، حضرت علیدن دخی یحیی ومحمد اصغر اسملریله آلتی اولاد دنیایه کتیرمشدر. عمر بن خطاب، ابو موسی اشعری، عبد الله بن‌عباس واوغلی عبد الله بن‌جعفر وسائر اصحاب کرام صاحبهٔ ترجمه‌دن احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشلردر. اسماء بنت عمیسك طقوز همشیره‌سی اولوب، ازواج مظهرهٔ پیغمبریدن (میمونه بنت‌الحرث) ایله حضرت عباسك زوجه‌سی (ام‌الفضل) بوجمله‌دن ایدیلر.

اسماء بنت محمد { کنیه‌سی (ام محمد) او. لوب، قاضی‌القضاة نجم. الدین ابن صصرینك همشیره‌سیدر. مشاهیر محدثاتدن وزاهداتدن اولوب، زمانك اك بیوك علماسندن استماع احادیث شریفه ایتمش، ودفعاتله حجه کیتمشیدی. ٦٣٨ ده دنیایه کلوب، ٧٣٣ ده ارتحال ایتمشدر.

اسماء بنت یزید { اصحابدن وانصاردن‌یزید بن سکن اشهلینك قیزی اولوب، کنیه‌سی (ام سلمه)در. فصحای صحابیاتدن اولوب، طائفهٔ نسا طرفندن حضرت رسول اکرم نزدینه مبعوثه صفتیله کیندیکنده، حضور نبویده ایراد ایتدیکی نطق فصیح ایله تحسینه مظهراولمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. —— یرموك وقعه‌سنده بولنمش واوراده بر چادیر دیرکیله دشمناندن طقوز کشی قتل ایتمش صحابیاتدن دیکر بر اسماء بنت یزید بولندیغنی، وبونك اصحابدن معاذ بن جبلك خاله‌سی اولدیغنی دخی ابن اثیر بیان ایدیور.

اسماء عامریه { اندلسك اك مشهور ادیبه وشاعره‌لرندن اولوب، اشبیلیه‌لی وبنی عامر خاندانه منسوبه ایدی. موحد. یندن عبدالمؤمنه یازمش اولدیغی بررساله ورساله‌نك اخرنده‌کی قصیده‌سی مشهوردر. شو ایکی بیت او قصیده‌سندندر:

عرفنا النصر والفتح المبینا
لسیدنا امیر المؤمنینا
اذا کان الحدیث عن المعالی
رأیت حدیثکم فیها شجونا

اسماعیل { یاخود اسمعیل (علیه‌السلام) پیغمبران عظامدن اولوب، حضرت ابراهیمك بیوك اوغلی وحضرت اسحاقك لابٍ برادریدر. حضرت ابراهیمك زوجه‌سی ساره‌دن اولادی اولمدیغندن، فرعونك ویرمش اولدیغی (هاجر) اسمنده‌کی جاریه‌یی ساره‌نك مساعده‌سیله استفراش ایتمش، واوندن حضرت اسماعیل طوغمشیدی. بعده جناب حق ساره‌یه دخی حضرت اسحاقی احسان ایدنجه، بینلرنده حاصل اولان رقابت اوزرینه، حضرت ابراهیم حضرت اسماعیلی والده‌سیله برابر حجازه کوتوره‌رك، کعبهٔ شریفه‌نك اولدیغی محلده براقغه مجبور اولمشیدی. حضرت ابراهیم برقاچ دفعه حجازه کیدوب، حضرت اسماعیل ایله والده‌سنی زیارت ایتمش؛ وبواوغلیله برابر کعبهٔ مکرمه.

نك بناسنه من طرف الله مأمور اولمشيدى. بعده‌يمندن جرهم قبيله‌سى دخى كلوب، اوراده اسكان ايتمكله، حضرت اسماعيل بو قبيله‌يه منسوب بر قيز تزوج ايده‌رك، بونلره پيغمبر بعث اولنمش، وبر قاچ اولادى دنيايه‌كلمشدر. ذريتنه عرب مستعربه دنيلوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) وبتون قريشيلر بو ذريتدندر. روايته كوره حضرت اسماعيل ميلاد عيسادن ١٨٩٩ سنه اول ١٣٧ ياشنده وفات ايتمشدر. حضرت ابراهيمك لاجل التجربه ذبحنه مأمور اولديغى اوغلى توراتده اسحاق اولديغى مصرح ايسه‌ده، قرآن كريمده صراحت اولمديغندن، اكثر علما ذبيحك حضرت اسماعيل اولديغنى التزام ايتمشلردر.

اسماعيل { (Ismaïl) اصلى «اژدرها» معناسيله (سمئيل) در. روسيه‌نك منتهاى جنوب غربيسنده (بساراييا) خطه‌سنده، كشنفك ١٩٠ كيلومتره جنوبنده وطونه‌نك اك شمالى قولنك صول كنارنده بر شهر اولوب، ″٨ ′٢٠ °٤٥ عرض شمالى ايله ″١ ′٣٠ °٢٦ طول شرقيده واقع و ١٦٣٣٠ اهاليى جامعدر. بو شهر دولت عثمانيه‌نك النده ايكن پك مستحكم اولوب، روسيه ايله واقع اولان محاربه‌لرده دائما ميدان حرب اولمشدر؛ و ١٢٠٥ محاربه‌سنده مدت مديده روس عسكرينه مقاومت ايتدكدن صكره، روسلرك الينه دوشنجه، عموم اهاليسى قتل عام اولنمشيدى. اووقت شهر يكيدن وقلعه‌دن ٢ كيلومتره‌لك مسافه‌ده بر طرز جديد اوزره بنا اولنمشدر. پاريس معاهده‌سى اوزرينه بو شهرك بغداند تركنه قرار ويرلمكله، روسلر تسليم ايتمزدن اول استحكاماتنى تماميله هدم ايتمشلردى. برلين معاهده‌سى بو شهرى بساراييه‌نك رومانيانك النده بولنان پارچه‌سيله برابر روسيه‌يه اعاده ايدوب، بوكا بدل رومانيايه دوبريجه‌يى ويرمشدر. اسماعيلك اكثر اهاليسى رومندر. اطرافنده باغ وباغچه‌لرى چوق اولوب، ميوه‌لرى مشهوردر. تجارتى پك ايشلك اولوب، على الخصوص كليتلى دقيق اخراج اولنور. سنه‌ده بركره پناير قوريلوب، اون بش كون سورر.

اسماعيل { فاطميوندن (منصور بالله) و (ظافر بالله) ك اسميدر. [«منصور بالله» و «ظافر بالله» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل آنقروى { [«آنقروى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل اسكدارى { (ابواليمن نورالدين) مشايخ نقشبنديه‌دن وطائفهٔ صوفيوندن اولوب، فقه وحديث وسائر علومده دخى يد طولى صاحبى ايدى. صحيح مسلمى اختصار ايتمش، وديكر بعض اثرلر دخى يازمشدر. ١١١٩ تاريخنده اسكدارده طوغوب، ١١٨٢ ده مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمشدر.

اسماعيل افندى { (ابو اسحق) سلطان احمد خان ثالث دورنده مسند مشيخت اسلاميه‌يى احراز ايدن علماى عثمانيه‌دن اولوب، روم ايلى قاضيعسكرلرندن علائيه‌لى ابراهيم افنديك اوغليدر، ١٠٥٥ سنه‌سنده طوغوب، قاضيعسكر قدرى افنديك درسنه ملازمتله، ١٠٨٤ ده خارج مدرسى اولمش؛ وبعده مكتوبجيلك وتذكره جيلك كبى بعض مأموريتلرده ومحمود پاشا نيابتنده واستانبول قسمتنده بولنمش؛ و ١١٠٤ سنه‌سنده دارالحديث سليمانيه‌دن حلب قاضيلغنه نصب اولنمشيدى. ١١١٠ تاريخنده بروسه، ١١١٦ ده مكهٔ مكرمه پايه‌سيله مصر، ١١١٨ ده مكه، ١١٢٠ ده دخى استانبول قاضيسى، ١١٢٢ ده آناطولى، ١١٢٣ ده روم ايلى قاضيعسكرى اولمش؛ و ١١٢٨ ذى الحجه‌سنده مسند مشيخته ترفيع اولنمشدر. بر سنه ايله درت آى قدر مقام فتواده قالدقدن صكره، ١١٣٠ جمادى الآخراسنده عزل وسينوبه نفى اولنه‌رق، بعده استانبوله عودتنه مساعده اولنمش؛ و ١١٣٧ سنه‌سى ذى الحجه‌سنده ارتحال ايتمشدر. عالم وفاضل بر ذات ايدى. سلطان سليم قربنده مولدى اولان خانهٔ عرصه‌سنده كعبهٔ مكرمه‌نك رسمنده واو طول وعرض وارتفاعده فوقانى بر مسجد شريف واتصالنده بر مكتب، بردارالحديث وبرشادروان بنا ايتمشدر. كنديسى وينه مسند مشيخته نائل اولان اوغللرى اسحق واسعد افنديلر بو مسجد شريفك جوارنده مدفوندرلر. بعض اشعارى دخى اولوب، شعرده (نعيم) مخلصيله تخلص ايدردى.

اسماعيل افندى { (چلبى زاده اسماعيل عاصم افندى) سلطان مصطفى خان ثالث دورى شيخ الاسلاملرندندر.

رئیس الکتاب کوچك چلبی محمد افندینك اوغلی‌اولوب، ١١٢٠ تاریخنده شیخ‌الاسلام ابه زاده عبدالله افندی طرفندن مدرسه رؤسیله تلطیف اولنمش؛ وبعده شیخ‌الاسلام آنف‌الترجمه ابو اسحق اسماعیل افندی‌یه داماد اولمشیدی. علی‌المعتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، یکیشهر فنار، وبعده ١١٥٢ ده بروسه قاضیلکنه نصب اولنمشیدی. ١١٧٢ ذی‌القعده‌سنده مسند فتوایه ترفیع اولنه‌رق، سکز آی قدر بو مسندده قالدقدن صکره، ١١٧٣ ده ارتحال ایدوب، یوکسك قالدیرم جوارنده ملا کورانی محله‌سنده کندیسنه منسوب اولان مدرسه خطیره‌سنده مدفوندر. اکثر علومده عالم بر ذات اولوب، نظم ونثری پك لطیف ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی وبر تاریخی واردر. شو بیت جملهٔ اشارندندر:

دم تیغ سیه‌تاب نگاهك قیله زهر آلود
اوقدرتدن مکمل چشمه ظالم سرمه‌لر چکمه

اسماعیل بك { قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار اوغللرندن اولوب، ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دورنده کندیسندن بعض علائم عصیان ظهور ایتمکله، ٨٦٣ تاریخنده پادشاه مشار الیه بالذات سوق عسکر ایده‌رك، قسطمونی‌یی فتح، وصاحب ترجمه‌نك معیت پادشاهیده بولنان برادری قزل احمد بکه توجیه بیورمشلر؛ واسماعیل بك بر مدت سینوب قلعه‌سنده تحصندن صکره، تسلیمه مجبور اولوب، جانب پادشاهیدن اکرام والتفاته مظهر اولمش؛ و اینه‌کول ایله یار حصار کندیسنه مالکانه ویریله‌رك، وفاتنه قدر اوراده قالمشدر.

اسماعیل بلیغ { [«بلیغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل بن ابی الحجاج { اندلسده حکومت سورن بنی احمر ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتندن صکره برادری محمد جانشینی اولمش، ورتق وفتق امور دولت بونك حاجبی اولان رضوانك الینه چکمش ایکن، صاحب ترجمه‌نك قاینی ابویحیی مذکور رضوانی قتل ایله، اسماعیلی تخته اجلاس ایتمش، وبرادری محمد ابو سالم مرینی نزدینه قاچمشیدی. بو وجهله اسماعیل ٧٦٠ تاریخنده غرناطه‌ده جلوس ایتمش ایسه‌ده، ادارهٔ امور دولت مذکور ابویحیانك النده قالمش؛ وبعده بینلرنده تفرقه دوشمکله، ابویحیی صاحب ترجمه‌یی قتل ایده‌رك، تختی کندیسی ضبط ایتمشدی.

اسماعیل بن احمد سامانی { دولت سامانیه‌نك مؤسسیدر. برادری نصر بن احمد سامانی خلیفهٔ عباسی معتضدبالله طرفندن ماوراء النهر والیسی ایکن، صاحب ترجمه دخی بخارا حاکملکنه نصب اولنمشیدی. بو ایکی برادر بیننده ایکی دفعه محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده مصالحه ایتمشلر؛ وایکنجیسنده صاحب ترجمه غالب کلوب، نصری اسیر طوتمش ایسه‌ده، ینه حسن معامله ایتمش ایدی. ٢٧٩ تاریخنده نصر وفات ایتمکله، اسماعیل جانب خلیفه‌دن اونك یرینه ماوراء النهر والیسی اولمش؛ وترکستانه سوق عسکر ایده‌رك، بر چوق یرلر ضبط ایتمش، وبرچوق اموال اله کچیرمشیدی. سکز سنه والیلك ایتدکدن صکره، طرف خلیفه‌دن عزل اولنه‌رق، یرینه (عمرو بن لیث) تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، اسماعیل قارشی طوروب، واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، اعلان استقلال ایده‌رك، دولت سامانیه‌نك اساسنی وضع ایتمشدر. سکز سنه دخی سلطنت سوردکدن، وری، دیلم وسائر بلادی دخی قبضهٔ تصرفنه کچیردکدن صکره، ٢٩٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی احمد جانشینی اولمشدر. اسماعیل سامانی عاقل وعادل ومحب علما بر ذات اولوب، حلیم وزیر دستانی حقنده‌کی رفق وشفقتی حقنده پك چوق نوادر منقولدر.

اسماعیل بن ارسلانجق { ملوك سلجوقیه امراسندن اولوب، ٤٩١ تاریخندن ٤٩٩ تاریخنه‌دك بصره والیسی بولنمش؛ وپك چوق وقوعاته قاریشمشدر.

اسماعیل بن بلبل { (ابوالصقر) خلفای عباسیه‌دن موفق‌باللهك کاتبی اولوب، بعده خلیفه معتمد طرفندن اولادیله برابر قتل، واموالی مصادره اولنمشیدی.

اسماعیل بن بوری { دمشقده حکومت سورن بنی طغتکین ملوکندن اولوب، ٥٢٦ تاریخنده پدری تاج الملوك بورینك وفاتندن صکره موقع اقتداره کچه‌رك، (بانیاس)ی اهل صلیبك الندن قورتارمش ایسه‌ده، بعده ظلم وتعدی‌یه صاپه‌رق، رجال وتبعه‌سنك اموالنی مصادره ایتمکه باشلادیغندن، والده‌سی طرفندن قتل ایتدیریلوب، برادری شهاب‌الدین محمود اجلاس اولنمشدی.

اسماعيل بن ثعلب { واسماعيل بن جامع [«ابن ثعلب» و«ابن جامع» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسماعيل بن جعفر { (امام —) حضرت امام جعفر صادقك اوغلی اولوب، اسماعیلیه اسمیله معروف اولان طائفه‌نك رئیسیدر.

اسماعيل بن سبكتكين { ناصر الدوله سبكتكینك اوغلی اولوب، مشهور سلطان محمود سبكتكینك كوچك برادری ایدیسه‌ده، پدری حیاتده ایكن، كندیسنی ولیعهد تعیین ایتمش اولدیغندن، پدرینك وفاتنده ٣٨٧ تاریخنده غزنه‌ده تخته جلوس ایتمش؛ وآنجق عسكرینی اداره ایده‌میوب، پدرندن قالان خزائنی كاملاً كندیلرینه بذل ایتمكله، نهایت عاجز قالدیغندن، امراسی نیشابورده بولنان برادریله مخابره ایده‌رك. كندیسنی دعوت ایتدكلرندن، محمود عسكر سوق ایده‌رك، صاحب ترجمه‌یی مغلوب ایتمش؛ واسماعیل بروقت غزنه قلعه‌سنده تحصن ایتدكدن صكره، تسلیم اولمغه مجبور اولوب، برادرندن حسن معامله كورمش؛ وبقیهٔ عمرینی بر قلعه‌ده مرفهاً چكیرمشدر. مدت سلطنتی ٧ آیدر. عالم وادیب برذات اولوب، نظم ونثری وبعض بلیغ خطبه‌لری واردر.

اسماعيل بن صالح { (بن علی بن عبدالله بن عباس) خلفای عباسیه‌نك اقرباسندن اولوب، ١٨٣ تاریخنده هارون الرشید طرفندن مصر والیلكنه نصب اولنه‌رق، ٨ آی دیار مصریه‌یی حسن اداره ایتمشدر. عاقل وادیب وفصیح اللسان برذات ایدی.

اسماعيل بن الطبری { دردنجی قرن هجری اوائلنده صقلیه‌ده كسب نفوذ ایتمش اولان بنی الطبری قومی رؤساسندن اولوب. ملوك فاطمیه طرفندن صقلیه حاكمی بولنان (عطاف) ی مغلوب ایتمسی اوزرینه، منصور عبیدی طرفندن بنی ابی الحسنك جدی اولان ابوالغنائم حسن بن علی عسكر ودونما ایله كوندریله‌رك، ٣٣٥ تاریخنده صاحب ترجمه ایله عوندسنی طوتمش، واموالنی مصادره ایتمشدر.

اسماعيل بن طغتكين { صلاح الدين ايوبينك برادری سیف الاسلام طغتكینك اوغلی اولوب، ٥٩٣ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، یمنده (زبید) شهرنده مسند حكمداری‌یه چكمش؛ وبنی امیه‌دن قرشی اولمق ادعاسیله، خلافت دعواسنه قالقیشمش؛ وبویله كولنج ادعالرندن واز چكمسی ایچون عمی طرفندن یازیلان نصایحه احالهٔ سمع اعتبار ایتمه‌مشیدی. نهایت تبعه وعسكرینه دخی ظلم وتعدی‌یه باشلادیغندن، كندی عسكری طرفندن قتل اولنه‌رق، كوله‌لرندن بری یرینه اجلاس اولنمشدر.

اسماعيل بن عباد { [«ابن عباد» ماده‌لرینك اوچنجیسنه مراجعت بیوریله.]

اسماعيل بن عبدالله { (ویا اسماعیل بن عبید الله بن ابی المهاجر) هجرت نبویه‌نك ١٠٠ تاریخنده عمر بن عبدالعزیز طرفندن افریقیه والیلكنه تعیین اولنه‌رق، عادل وخوشطبع برذات اولمغله، بربرلرك اكثری بونك زماننده شرف اسلامله مشرف اولمشلردر. برسنه صكره عزل اولنه‌رق، یرینه حجاجك كاتبی یزید بن ابی المسلم نصب اولنمشدر.

اسماعيل بن علی { (بن عبدالله بن عباس) خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان ابوالعباس سفاحك عمی اولوب، ١٣٢ تاریخنده مروان حارك تحریسندن برادریله برابر كوفه‌ده اختفا ایتمشیدی. برادرزاده‌سنه بیعت اولندقدن صكره، فارس، اهواز وموصل والیلكلرینه نصب اولنمشیدی. نوبت خلافت منصوره كلنجه، برمدت صاحب ترجمه‌دن روكردان بولنمش ایسه‌ده، بعده كندینی كوفه والیلكنه تعیین، ومؤخراً مهدی عزل ایتمشیدی.

اسماعيل بن عمار { مشاهیر شعرای عربدن اولوب، دولت امویه وعباسیه‌یه یتیشمشدر. مدح وهجوه وعشرت وغنایه مائل ایدی. كوفه‌ده ابن رامین اسمنده برمحبی وار ایدی، كه خوش الحان جاریه‌لری چوق اولمغله، شاعر بونك اوینه ملازمت ایدردی. بوجاریه‌لردن (ربیحه) اسمنده بری حقنده سویلش اولدیغی شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

هل من شفاء لقلب لج محزون
صب يغيب الى ريم ابن رامين
الى ربيعة ان الله فضلها
بحسنها وسماع ذى افانين

اسماعیل بن عیسی { خلفای عباسیه‌نك اقرباسندن اولوب،
١٨٣ تاریخنده هارون الرشید طرفندن اسماعیل بن صالحدن صکره مصر والیلکنه نصب اولنمش؛ واوچ آی قدر مصرده قالدقدن صکره، بغداده جلبله رشیدله برابر حجه کیتمش، وآرتق یانندن آیرلمامشیدی.

اسماعیل بن مکنسه { [«ابن مکنسه» ماده‌سنه مراجعت.]

اسماعیل بن موسی { اندلس ولاتندن اولوب، ٢٦٨ تاریخنده
اندلس صاحبی محمد بن عبدالرحمنه قارشی حرب ایتمش ایسه‌ده، بعده عرض اطاعت ایتمشدر. اسپانیاده (لارده) شهری بونك بناکرده‌سی اولوب، ٢٧٠ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

اسماعیل بن موسی الکاظم { امام موسی کاظم بن
جعفر صادقك اوغلی اولوب، ابوالسرایا طرفندن فارس والیلکنه تعیین اولنمشیدی. قیروانده وبعده مصرده حکومت سورن عبیدیون بونك نسلندندر.

اسماعیل بن نجید { (ابو عمرو) مشاهیر محدثیندن وصلحای
مشایخدن اولوب، روایتنده موثوقدر، وپك چوق پند آمیز اقوال حکیمانه‌سی واردر. ٣١٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسماعیل بن نوح سامانی { (ابو ابراهیم) آل سامانك
حکمدار اخیری اولان عبدالملك برادری اولوب، ٣٨٩ تاریخنده ایلك خان مذکور عبدالملکی طوتدیغی صره‌ده، صاحب ترجمه‌یی ودیکر برادر وعمزینی دخی برابر طوتوب، (ارزکند) ده حبس ایتمشیدی. آنجق اسماعیل بر قادین قیافتنده محبسدن فرارله، بخاراده اختفا، وبعده خوارزمه تجاوز ایده‌رك، آل سامان امرا وعسکرینك بقیه‌سنی جمع، و(منتصر) لقبیله تلقب ایتمشیدی. ٣٩٥ تاریخنده‌ده خراسان وغزه ونیسابور طرفنده ایلك خان وقابوس ومحمود بن سبکتکین ایله محاربه ایده‌رك، غزه قبائلنك یاردیمیله، ایلك خانی ایکی دفعه مغلوب ایتمش ایسه‌ده، نهایت قبائل مذکوره‌نك کندیسنی ترك ایتمریله، ٣٩٥ سنه‌سنده محمود سبکتکینه مغلوب اولوب، بونك طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

اسماعیل بن الهربذ { مشاهیر مغنیندن اولوب، دولت امویه
وعباسیه‌یه یتیشمش، وهارون الرشیدك مجلسنده تغنی ایده‌رك، پك چوق احسانلره نائل اولمشیدی. عن اصل مکه‌لی اولوب، آل زبیر بن عوامك آزادلیلرندن ایدی. حقنده بعض نوادر منقولدر.

اسماعیل بن یاقوتی { (قطب الدوله) ملوك سلجوقیه‌دن ملکشاهك
عمزاده‌سی وبرکیارقك دایسیدر. کندیسی آذربایجان امیری اولدیغی حالده، ملکشاهك زوجه‌سی برکیارقك اوکی آناسی (ترکان خاتون) کندیسنه وارمق وعدیله، صاحب ترجمه‌یی برکیارقه قارشی دعوت ایتمش؛ واسماعیل ترکاندن وسائره‌دن برخیلی عسکر طوپلایه‌رق، ترکان خاتونك کوندردیکی عسکرله برابر، یکنیله محاربه ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، اصفهانده بولنان ترکان خاتونك یانه کیتمش؛ ومرقومه بونك نامنی خطبه وسکه‌ده کندی اوغلی محمد بن ملکشاهك نامنه ترفیق ایده‌رك، بینلرنده عقد ازدواجه دخی تصدی ایتمشلر ایسه‌ده، امراسی مانع اولمشلر؛ وبونك اوزرینه اسماعیل ترکان خاتونك یاننده کندینی امین کوره‌میوب، برکیارقك طرفنی التزام ایتمك اوزره، همشیره‌سی (زبیده) ایله مخابره‌یه کیریشمش، وبرکیارقه دخالت ایتمشیدی. برمدت صکره برکیارق قتل ایله یرینی ضبط ایتمك فکرنده بولندیغی امرادن بعضیسنه سویلمکله، بونلر بالاتفاق، ٤٨٦ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشلردر.

اسماعیل بن یسار { قدمای شعرادن اولوب، (نسائی) لقبیله ملقبدر.
آل زبیره وعلی الخصوص عروه بن زبیره منسوب اولوب، بعده عبدالملك بن مروانه انتساب ایتمش؛ وپك چوق یشایوب، دولت امویه‌نك اواخرینه قدر بر حیات بولنمشدر. بعض اشعار ونوادری مشهوردر.

اسماعیل بن یوسف علوی { (ابن ابراهیم بن عبدالله
بن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب) ٢٥١

تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده خروجله ، اهالینـك اموالنی غصب ونهب ایتدکدن صکره، مدینـهٔ منوره‌نك دخی نهبنه کیدوب ، عودتنـده اهل مکه تحصن ایتـکله ، محاصره اوزایوب، مأکولات ومشروبات فوق‌العاده بهایه چیقمش، وخلق آجلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه کلمشـیدی. بعده جده‌یه وسائر طرفلره دخی کیدوب، برمدت نهب وغارتله اوغراشدقدن صکره، ٢٥٢ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (نشـانجی —) سلطـان سلیمان خان ثانی دورنده مسـند صدارتی احراز ایدن وزرادن اولوب ، عن اصـل آیاشلی اولدیغی حالده، سرای همـایونده چوقدارلق رتبه‌سـنه نائل اولدقدن صکره، روم ایلی پایه‌سـیله متقاعد اولمشیکن، ١٠٨٩ تاریخنده طغرای غرا خدمتنه نصـب، و١٠٩٨ ده سـلطان محمد خان رابع دورنده ظهور ایدن زوربالر فتنه‌سی مقدماتنده رتبهٔ وزارته ترفیع اولنمشیدی. ١٠٩٠ سنه‌سنده، سیاوش پاشانك قتلی اوزرینه، مسند صدارته کچوب. اوائل حالنده صوفی مشرب بر آدم کورینمش ایکن، بو مقامه کچنجه، بلاموجب اظهار حدت وشدت ایده‌رك، نیجه بیکناهلرك قاننه کیرمش؛ وکندیسی سفردن اجتنابله یکن عثمان پاشا کبی برنا اهـلی سردار ایده‌رك، شان وناموس دولتی محـافظه ایده‌مدیکندن، ٦٩ کونلك صدارتدن صکره ، عزل ایله قواله قلعه‌سنده حبس، وبعده ردوسـه نفی اولنمش؛ وبغیر حق قتـل ایتمش اولدیغی زینل پاشا ورثه‌سـنك دعواسی اوزرینـه، کوپریلی‌زاده مصطفی پاشانك زمان صدارتنده، ١١٠١ تاریخنده ردوسده قصاصاً اعدام ایدلمشدر.

اسماعیل پاشا { (کوربجی —) سلطان محمود خان اول دورنده مسندصدارته نائل اولان وزرادن اولوب. عن اصل کوله ایکن، بعض آغالرك خزینه‌داری بولنمش؛ وبعده چورباجیلقله چراغ اولوب ، مؤخراً صدراعظم داماد ابراهیم پاشـایه محضر، و١١٤٣ وقعه‌سنده سکسونجی، بعده آغای بکتاشیان و یکیچریلر آغاسی اولمش؛ ورتبـهٔ وزارته ترفیع اولنمش ایدی. صدارته کوزی اولوب، تحریکاتدن کری طورمدیغندن. ١١٤٥ ده روم ایلی ایالتنه. وبعده ایران سرعسکری عبدالله پاشا معیتنه تعیین اولنمش ؛ و١١٤٧ ده بغـداد والیسی اولوب، بر سنه صکره، حکیم اوغلی علی پاشانك دفعهٔ اولی عزلنده، قیزلر آغاسنك دلالتیله، مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. آغای بکتاشیان ایکن، لزوملی لزومسز یره سـفك دمایی اعتیاد ایتمش اولمغـله، بین العوام ضبط وربطده مهـارت واقتـدار ایله شهرت بولوب ، صـدارتده دخی مرتکبینی التزامـله، باب رشـوتی آچمش اولدیغندن، ٨٧ کونلك صـدارتدن صکره عزل، ومالی مصادره اولنه‌رق، ردوسـه نفی، بعـده سـاقزه نقل ، ونهایت خانیه محـافظلغنه نصب اولنـه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر. سـفاك، مرتکب وجاهل برشخص ایدی.

اسماعیل پاشا { (حافظ —) سلطان سلیم خان ثالث دورنده مسـند صـدارت عظمـایی احراز ایدن وزرادن اولوب، استانبوللیدر. خصکی اغالرندن برینك اوغلی اولوب، ١١٧١ تاریخنـده طوغمش؛ وقرآن کریمی حفظ ایله برمقـدار علم تحصیلندن صـکره، پدرینك مسـلکنه سلوکله. یول خصکیسی، یکیچرلر آغاسنك قره‌قولاغی، تبـدیل خصکیسی ، خصکی آغا و نهـایت بوسـتانجی باشی اولوب، حضرت پادشاهك فوق‌العاده مظهر توجه ومحبتی اولمشـیدی. ١٢١٩ تاریخنـده رتبهٔ وزارتله قپودان دریا اولمش؛ ودرت بش ماه صکره، ١٢٢٠ ده مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشـدر. عاقل ومدبر بر وزیر ایدیسه‌ده، التفات پادشاهی ایله سرمست غرور اولوب، کندینه رقیب بیلدیکی بعض اکابری دفع ایتمکه تصدی ایتدیکی حالده، مقتدر اوله‌مدیغنـدن، اجرای مرام مقصدیله فتنه ترتیبنه جرأت ایتمکله، ١٨ آی صدارتدن صکره، ١٢٢١ ده عزل، وبروسـه‌یه نفی اولنمشـیدی. وقعه‌دن صکره سلطـان مصطفی خان حضرتلری طرفندن وزارتی اعاده ایله، بحر سفید بوغازی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وبر ایکی آی صکره وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشـا { سلطـان محمد خان ثالث دوری وزراسـندن اولوب. شـام والیسی ایکن، شام وغزه ومصر وجده دن تعیین اولنان عسـکرله شریف مکه سعدك تنکیلنه وبونك شرفا واهالئ حجاز حقنده اولان مظـالم و تعدیاتنه ختام ویرمکه مأمور اولوب، ١١٠٦ سنه‌سنده حجازه سوق عسـکر ایتمش؛ وسـعد مقاومت

ایتمکسزین فرار ایتمش اولمغله، یرینه عبدالله بن حسینی شریف نصب ایدەرك، عودت ایتمشیدی.

اسماعیل پاشا { سلطان مصطفی خان ثانی دوری وزراسندن اولوب،

یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلر بکی اولدقدن صکره، مصر والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ١١٠٩ تاریخنده مصرده ظهور ایدن قحط وغلاو وبا اثناسنده فقرای اهالی‌یه پك چوق یاردیم واعانه‌سی وقوع بولمشیدی. غایت کریم وسماحتلی بروزیر اولمغله، مصرده برچوق خیرات ومبراته موفق اولمش؛ وبعده بغداد والیلکنه نصب اولنجه، اعدام اولنه‌جغنه ذاهب اولوب، ١١١٢ تاریخنده لیلاً ایرانه فرار، وبرسنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { سلطان محمدخان رابع دوری وزراسندن اولوب، عن

اصل هرسکلی ایدی. ابتدا صدراعظمك وبعده حضرت پادشاهك چاوش باشیسی اولوب، ١١٦٩ تاریخنده آناطولی مفتشلکنه نصب اولنمغله، وقعه‌ده‌کی مدخل اولانلری وطریق شقاوتده بولنانلری تنکیل وتربیه‌ده مبالغه کوسترەرك، آلتی بیك کشی قدر قتل ایتمشیدی. بعده کنعان پاشادن طول قالمش اولان همشیرۀ حضرت پادشاهی یی تزوج ایدەرك، مصاهرت شرفنه نائل اولمش؛ وتشریف شاهانه ده استانبولده قائممقام قالمشیدی. مؤخراً بوده وبوسنه والیلکرینه تعیین اولنوب، مجارستان سفرنده پك چوق غیرت وخدمتی کورلمش، وبومحاربه‌ده شهید اولمشدر.

اسماعیل پاشا { (پلاسلی —) آرناؤدلقده کوریجه قصبه‌سی جوارنده

واقع (پلاسه) قریه‌لی پك اسکی برخاندانه منسوب بر وزیر اولوب، سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق ولایتلرده بالدفعات والیلك ایتمش، واواخر دور عبد المجید خانیده مرحوم اولمشدر. پلاسه خاندانی پك اسکی بردره بکی خاندانی اولوب، حتی (پلاسه) اسمی آرناؤدجه «سرای» دیمك اولدیغندن، بوخاندانه مخصوص اولان سرایدن طولایی قریه بواسمله تسمیه اولنمشدر. بوخاندانه منسوب برچوق وزرا ایتیشمشدر. سرایلرینك خرابه‌لری الیوم موجوددر.

اسماعیل پاشا { (چرکس —) سلطان عبدالمجیدخان دوری مشیرا-

نندن اولوب، جسارت وشجاعتله مشهور بر ذات ایدی. عن اصل طوپال عزت محمد پاشانك کوله‌سی اولوب، مشارالیهك شدت معامله‌سندن طولایی فرارله، خبره‌جی اوجاغنه التجا ایتمش؛ واوراده اوقویوب‌یازمق اوکرنوب، قطع مراتب ایتمکه باشلامشیدی. نزیب محاربه‌سنده‌یوزباشیلیقدن بیکباشی اولمش؛ وبعده فریقلك رتبه‌سیله دردنجی اردو ارکان ریاستنده وموصل والی وکیللکنده، ومؤخراً دخی اوچنجی اردو ارکان ریاستنده بولنمشدر. قره‌طاغ محاربه‌سنده (اوستروغ) بوغازینك محافظی اولوب، شجاعت وحسن خدمتی کورلمش؛ وروسیه محاربه‌سنده ودین قوماندانی اولوب، قلفاتی طوتمش؛ و (چتانه) محاربه‌سنده فوق العاده شجاعت وجسارت کوستروب، بر قاچ یرندن مجروح اولمش؛ وبعده سلستره قوماندانلغنه تعیین اولنمغله برابر رتبۀ مشیریته ترفیع اولنمشدر. بعده ظهور ایدن قره‌طاغ مسئله‌سنده بوسنه وهرسك قوماندانلغنه تعین اولنه‌رق، اوراده ایکن کندیسنه نزول اصابت ایتمکله، درسعادته کتیریله‌رك، بوعلتدن فلاح بوله‌مامش؛ و١٢٧٧ تاریخنده جنتمکان سلطان عبد المجید خانله برکونده ارتحال ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (حکیم —) سلطان عبد المجید خان دوری وزراسندن

اولوب، عن اصل ازمیرده برروم عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده، روم فترتنده اسیر اوله‌رق، ١٢٣١ ده حاجی اسحاق افندی اسمنده بر جراح طرفندن صاتین آلنمش، وشرف اسلامله بالتشرف، افندیسندن علمی اوله‌رق جراحلغی اوکرنه‌رك، یونان وروسیه محاربه‌لرنده افندیسنك معیتنده خدمت جراحیده بولنمشیدی. بعده خاصه اوچنجی پیاده آلاینه جراح تعیین اولنوب، آنجق بوفنده اولان معلومات مستحصله‌سنك نقصانی‌نی کوره‌رك، اوصره‌ده یکی کشاد اولنان مکتب طبیۀ شاهانه‌یه قبولنی استدعا ایتمش؛ و١٥٢٦ ده مکتبدن خروجله، پارسه کیده‌رك، فن‌طبی اکمال ایله، طب آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمش؛ واستانبوله عودتنده مراتب عسکریه‌ده ترقی ایده‌رك، مشیر اولدقدن صکره، مکتب طبیۀ شاهانه نظارتنه، بعده

ازمیر والیلکنه، وعودتنده مجلس تنظیمات اعضالغنه تعیین اولنمشیدی. خسته خانه‌لرك اصلاحنه وآشینك تعمیمنه چوق خدمتی کورلمش، وجریدهٔ طبیه‌یی ایجاد ایتمشدر. صدر اسبق مرحوم قدری پاشانك قاین پدریدر. سلطان عبد العزیز خانك اوائل سلطنتنده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (دواتجی —) سلطان عبدالمجید وعبدالعزیز خان دورلری مشیراندن اولوب، مجار وقعه‌سنده روس عسکریله متفقاً مملکتینی اشغال ایدن عساکر عثمانیه‌ده میرالای ایدی. نظام عسکرینك حسن محافظه‌سنه وعسکرك تربیه‌سنه زیاده‌سیله مهارت واقتداری اولمغله، قطع مراتب ایده‌رك، سلطان عبدالمجید خانك اواخر سلطنتنده رتبهٔ مشیری‌یی احراز ایتمش؛ وبر چوق ولایتلر والیلکلرنده بولنوب، محمود ندیم پاشانك ایلك صدارتی زماننده وطنی اولان طربزونه اقامته مأمور اولمش؛ وبعده اطلاق اولنه‌رق، اشقودره، ومؤخراً یانیه والیلکنه نصب اولنمش؛ ویانیه والیسی ایکن، ۱۲۹۱ ده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (مجار —) آوستریاده ضابط ایکن، مجار وقعه‌سی اوزرینه، ۱۲۶۵ تاریخنده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایله، دین اسلامی قبول ایده‌رك، میرلوالق رتبه‌سیله عساکر عثمانیه سلکنه داخل اولمش؛ وقریم محاربه‌سنده آناطولی اوردوسی ارکان حربیه ریاستنه تعیین اولنه‌رق، قارص مدافعه ایتمش؛ ودرسعادته عودتنده، فریق رتبه‌سیله مجلس تنظیمات اعضالغنه، بعده دیکر بعض مهم مأموریتلره، و۱۲۷۸ ده کرید والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۱۲۸۲ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (تپه دلنلی زاده اسماعیل رحمی پاشا) تپه دلنلی علی پاشا زاده ولی پاشانك اوغلی اولوب، علی پاشا فرمانلی اولدیغی وقت، اوغلی ولی پاشا یکیشهر متصرفی بولنمغله، پدرینه تابع بولندیغندن، بردن اعدام اولنه‌رق، صاحب ترجمه محمود بك اسمنده بر برادریله برابر صغیرالسن بولنمغله، عفو اولنه‌رق، درسعادته کتیرلمش؛ وخدمات دولتده بیوبوب، قطع مراتبله، رتبهٔ وزارته نائل اولمش؛ وبر چوق والیلکلرده وسائر مأموریتلرده بولنه‌رق، سلطان عبد العزیز خانك دور سلطنتی اواخرنده وفات ایتمشدر. برادری اولان محمود بك مشهور عقللی دیوانه‌لردن ایدی. فاطمه خانم اسمنده برهمشیره‌سی وآصف پاشا اسمنده براوغلی دخی اخیراً وفات ایتمشلردر.

اسماعیل حقی { کبار مشایخ جلوتیه‌دن عالم بر ذات اولوب، «روح البیان» عنوانیله مشهور بر تفسیر شریفله مثنویه بر شرحی وسائر بعض آثاری واردر، که هر بری کمالاتنه دالدر. عن اصل آیدوسلی اولوب، درسعادتده سلطان جامعسنده برمدت وعظ ونصیحتله مشغول اولدقدن صکره، بروسه‌یه هجرت، و۱۱۲۷ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل دانشمندی { دولت دانشمندیه ملوکندن اولوب، ابراهیمك اوغلیدر. هجرتك آلتنجی قرنی اواخرنده حکومت سورمشدر. — ابن اثیر بشنجی قرن هجری اواخرنده حکومت سورمش براسماعیل دانشمندی دخی ذکر ایدوب، فرنکلر طرفندن روم قلاعندن برنده محاصره ایدلمش، وکمشتکین بن دانشمند طرفندن قورتارلمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اسماعیل رومی { (شیخ —) کبار مشایخ قادریه‌دن اولوب، طوسیه‌ده تولد وقسطمونیده تحصیل علوم ایتدکدن صکره، حضرت عبدالقادر کیلانینك دعوت معنویه‌سیله بغداده عزیمت ایده‌رك، باطنی دخی ظاهری کبی کمالات ایله تزیین وتنویر ایتمش؛ وبعده (پیرثانی) کنیه‌سیله آناطولی وروم ایلی دیارینه ارشاده مأمور اولوب، برچوق شهر وقصبه‌لری کشت وکذار، وقرق محلده نام‌لرینه منسوب تکیه‌لر بنا واعمار ایتدکدن صکره، درسعادته کله‌رك، طوبخانه‌ده (قادریخانه) دیمکله مشهور خانقاهی انشا، واك اول بودیارده طریقت قادریه اوزره ارشاد عباد ایلمشدر. سلطان احمد جامع شریفنك رسم کشادنده اسکداری عزیز محمود هدایی خدمت خطابت، وطریقت شمسیه رجالندن عبدالاحد نوری کرسیده اجرای وعظ ونصیحت وظیفه‌لرینی ایفا ایتدکلری کبی، صاحب ترجمه دخی طریقت قادریه اوزره ذکر الله اجراسنی درعهده ایلمشلردی. ۱۰۴۱ تاریخنده ارتحال ایدوب، زاویه‌سی اتصالنده کی تربهٔ مخصوصه‌سنه دفن اولنمشدر. کمالات ظاهریه وباطنیه‌سی مسلم ومقامات وکراماتی مشهور برذات ایدی.

اسماعيل زيدى { (بن قاسم) يمنده امامت ايدن شرفاى زيديه دن

اولوب، نسبى حضرت امام على (رضه) افنـدمزه منتهى اولور. ١٠١٩ تاريخنده طوغوب، ١٠٥٥ تاريخنـده برادرى امام احمددن صكره موقع اقتداره چكمش؛ وعالم واديب وعاقل وعادل بر ذات اولمغله، ديار يمـانيه‌يى حسن اداره ايدوب، حضرموتى دخى زير اداره‌سنه آلمشـيدى. آنجق مذهب زيديه‌يه تابع اولمغله، شيخينك ترضيه‌سنى رفع، واذانه (حى على خير العمل) كلامنى ضم ايتمشدى. ١٠٨٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسماعيل صالح { [« صالح » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل صفوى { (شاه — بن شيخ حيدر بن شيخ جنيد

بن شيخ ابراهيم بن خواجـه على بن شيخ موسى بن شيخ صفى الدين علوى) ايرانده بر خيلى وقت حكومت سورن دولت صفويه‌نك بانيسى وبرنجى حكمداريدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسى شيخ صفى الدين امام موسى كاظمك نسـلندن ومظنهٔ كرامدن برذات اولوب، اردبيلده زاويه‌سى وبك چـوق مريدانى وار ايدى. حتى ملوك معـاصرينى دخى زيارتنه كيدوب، ازجمله تيمورلنك كنديسنى زيارت ايده‌رك، دعاسنى طلب ايتمش؛ وشيخ مقـابلنده محـاربه‌لرده طوتمش اولديغى اسرانك اطلاقنى تكليف ايتمكله، بو وجهله قورتلان اسرانك كافه‌سى شيخـك زمرهٔ مريدانـنه داخل اولمشلردى. كنديندن‌صكره زاويه‌سنده پوست نشين اولان اولاد واحفادى‌دخى بووجهله عندالناس معزز ومكرم اولوب، بونلردن شيخ جنيد، مريدانك كثرتى حسبيله، مرزا جهانشاهك انديشه‌سنى موجب اولوب، آذربايجاندن اخراج اونمغله، دياربكره انتقال ايتمش؛ واورانك حاكمى بولنان آق قيونليلردن اوزون حسنك حسن قبولنه مظهر اولوب، همشيره‌سنى دخى تزوج ايتمكله قدر واعتبارى بالاتر اولمشيدى. بعـده اوزون حسن آذربايجـانى ضبط ايتمكله، شيخ جنيد اردبيله عودت ايتمش؛ وبرمدت صكره غزاى كرجستان ناميله عسكر جمع و سوقنه قالقيشـوب، شروان صاحبى سـلطان خليل طرفنـدن قتل اونمشـدر. اوغلى شيخ حيدر (ويا سـلطان حيدر) دايىسى اوزون حسـنك قيزى (عالمشـاه) ى تزوج ايتدكدن صكره، باباسى كبى غزاى كرجستان ناميـله شروانه تجاوز ايتديكنده، قتل اونمشـدر. صاحب ترجمه شاه اسماعيل اوزون حسـنك قيزى مذكوره عالمشاهدن ٨٩٢ تاريخنده متولد اولوب، ٨٩٨ ده برادرى سلطان على رستم مرزا طرفندن قتل اولندقده، كنديسى فرار ايدوب، كيلانه كيتمشيدى. ٩٠٥ تاريخنده پدرينك مريدان واحباسى يانده جمع اولنمغـله، شروانه واروب، پدرينـك قاتلى اولان (فرخ يسار) ى قتل، وشروانى ضبط ايتدكدن‌صكره، ٩٠٧ تاريخنده الوند مرزايى منهزم ايتمكله، آذربايجانى دخى فتح، وتبريزى پايتخت اتخاذ ايتمشـدر. ٩٠٩ ده عراق عجم، فارس وكرمانى، ٩١٣ ده دياربكرى، ٩١٤ ده بغدادى، ٩١٥ده باكو دربنديني، ٩١٦ده اوزبكياندن شيبك خانى قتـل ايله، خراسانى‌ضبط ايتمكله، بيوك‌بردولت تشكيل، وايرانده برنجى اوله‌رق مذهب شيعى‌يى رسماً اعلان ايتمشدر. اووقت تخت عالئ عثمانى ياوز سـلطان سليم خان كبى بر پادشاهله مباهى اولديغندن، مشاراليه شاه اسماعيله قارشى بالذات عسكر سوق ايده‌رك، ٩٢٠ تاريخنده چالديران محاربهٔ مشهوره‌سنى قزانمغله، شاه اسماعيلك عسـكرى كلياً منهزم وكنديسى مجروح اوله‌رق، فرار ايتمش؛ وامدادينه كيدن مصرحاكمى قانصوه غورى دخى حلب جوارنده منهزم ومقتول اولمشدر. شاه اسماعيل‌بوانهزامدن‌صكره ١٠ سنه‌دها حكومت‌سوروب، ٩٣٠ تاريخنده (سراب)ده وفات ايتمش، ونعشى اردبيله نقل اولنه‌رق، پدرى يانـنه دفن اولنمشدر. مدت سلطنتى ٢٤ سنه اولوب، وفاتنده ٣٨ ياشنده ايدى. جسور ومقدم برحكمدار ايديسه‌ده، ملاهى وسفاهته منهمك ايدى. بر قاچ اولادى قالوب، بيوكلرى اولان شاه طهماسب جانشينى اولمشدر.

اسماعيل صفوى ثانى { (شاه —) شاه طهماسبك اوغلى

وشـاه اسماعيلك تورونى اولوب، ملوك صفويه‌نك اوچنجيسيدر. پدرينك زمان سلطنتنده ٢٥ سنه‌دن برى (قهقهه) قلعه‌سنده محبوس ايكن، پدرينك وفاتنده، همشيره‌سى (پرى خان) ديكر برادرى حيدرى قتل ايله، صاحب ترجمه‌يى محبسـدن چيقاره‌رق،

٩٨٣ ده تخته اجلاس ایتمشدر. شاه اسماعیل شیعیلکی انکارله، مذهب سنی یی اعلان ایتمش ایسه‌ده، کندیسی ظالم وخونخوار برآدم اولمغله، ابتدا باعثهٔ سلطنتی اولان همشیره‌سنی وسکز برادرینی قتل ایتدکدن صکره، پدرینك رجالندن و عسکرندن اوتوز بیك کشی قدر دخی قتل واعدام ایتمکله، آنجق بر بچق سنه حکومت سوردکدن صکره، ٩٨٥ ده بر روایتده دیکر بر همشیره‌سی طرفندن تسمیم، ودیکر بر روایتده قزلباش عسکری طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره برادرلرندن صاغ قالمش اولان محمد خدابنده تخته جلوس ایتمشدر.

اسماعیل عادل شاه { هندستانك بیجاپور حکمدارلرندن اولوب، ٩١٥ تاریخنده تخت حکمدارییه جلوس، و٢٥ سنه اجرای حکومتدن صکره، ٩٤١ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل عجلونی { شامك متأخرین علماسندن اولوب، ١٠٨٧ تاریخنده عجلونده طوغمش، وعبد الغنی نابلسی کبی مشاهیر علمادن تحصیل ایده‌رك، ١١٦٢ ده دمشقده وفات ایتمشدر. صحیح بخارییه برشرح یازمش ایسه‌ده، اکماله موفق اوله‌مامشدر. فاتح شام ابو عبیده بن جراح حضرتلرینك نسلندن اولمغله، جراحی لقبیله ملقبدر.

اسماعیل منصور { [« منصور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل نظام شاه { هندستان ملوکندن برهان نظام شاهك اوغلی اولوب، ٩٩٧ تاریخنده پدرینك یرینه احمد نکرده تخت حکمدارییه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، پدری اکبر شاهك امدادیله ایکی سنه صکره ملکنی استرداد ایتمشدر.

اسماعیلیه { مصر اسفلده سویش جدولنك ساحل غربیسنده برقصبه اولوب، پورت سعیدك ٧٥ کیلومتره جنوبنده، سویشك ٧٢ کیلومتره شمالنده، جدولك همان وسطنده و(تمساح) کولنك ساحل شمالیسنده واقعدر. بر دمیر یول خطیله برطرفدن سویشله وبرطرفدن دخی قاهره، اسکندریه، رشید ودمیاط خطلریله مربوطدر. نیلك برشعبه‌سی دخی بو قصبه‌نك ایچندن نچه‌رك، تمساح کولنه منصب اولور. بو شهر ١٢٨٠ تاریخنده خدیو سابق اسماعیل پاشا حضرتلری طرفندن تأسیس اولنه‌رق، پك واسع بر صورتده طرح اولنمش، و سوقاقلریله میدانلری وبرچوق ابنیه‌سی غایت کوزل یاپیله‌رق، بیوك و تجارتکاه بر شهر اولمق اوزره، اساسی قورلمش ایسه‌ده، هرنصلسه ترقی ایده‌میوب، اهالیسی ٤٠٠٠ نفوسی تجاوز ایده‌مه‌مش، واکثر ابنیه‌نی بوش قالوب، آقیتدیریلان نیل شعبه‌سی دخی، هواسنی تصحیح ایده‌جك یرده، برطاقم تعفنات تولید ایتمشدر. — بوقناله دخی (اسماعیلیه) اسمی ویرلمشدر.

اسماعیلیه { فرق شیعیه‌دن برفرقه‌در، که امام جعفر صادقك بیوك اوغلی اسماعیلی صوك امام طانیدقلرندن، بو اسمله تسمیه اولندقلری کبی، قرآن کریمك ظاهرینه اعتبار ایتمیوب، باطنیله عمل ایتمك زعمنده بولندقلرندن، (باطنیه)، ویدی امام قبول ایتدکلرندن، (سبعیه) اسملریله دخی معروفدرلر. تناسخه دخی اینانیرلر، و محرماتدن اجتناب ایتمزلر. برخیلی وقت عالم اسلامی رخنه‌دار ایدن (قرامطه) طائفه‌سی وحسن صباح وفاطمیون بومذهبه تابع ایدیلر. الیوم موجود اولان نصیریلر ودرزیلرله وهابیلر دخی بو مذهبدن آزمه‌درلر. حتی سوریه‌ده‌کی نصیریلرك برقبیله‌سی الیوم (اسماعیلیه) اسمیله معروفدر.

اسمرالداس { (Esmeraldas) آمریقای جنوبینك (اقوآدور) قطعه‌سنده برقصبه و ایالت ونهرك اسمیدر. قصبه همنامی اولان نهرك منصبنده و صول کنارنده اوله‌رق، (کیتو) نك ٢٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده، ٠° ٥٠′ عرض شمالی ایله ٨٢° ١٠′ ٣٠″ طول غربیده واقع اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر، وهمنامی اولان ایالتك مرکزیدر. — ایالت اقوآدور جمهوریتنك اك شمالی ایالتی اولوب، (آند) سلسلهٔ جبالیله بحر محیط کبیر آره‌سنده واقع و دوز یرلردن عبارتدر. اکثر محللری اورمانلرله وسائر نباتاتله مستوراولوب، پك چوق (قانوچوق) وقاقانو اخراج اولنور. اهالیسی ١١١٤٦ نفوسدن عبارت اولوب، اکثریسی آمریقانك اهالی قدیمه‌سنی تشکیل ایدن اقوام اصلیه‌دندر. حتی ایچلرنده (قیاپه) اسمیله معروف وتقریباً ٢٠٠٠ کشیدن عبارت برقوم وحشی دخی واردر،

که سائرلریله اصلا اختلاط ایتمکسزین، چیرل چبلاق اورمانلرده کزرلر. — اسمرالداس نهری آند سلسله‌سندن اینن ایکی چایدن ترکبله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، همنامی اولان ایالتی اروا ایدن صولرلك کثرینی دخی جمع ایله، همنامی اولان قصبه‌نك یانده بحر محیط کبیره دوکیلور. مجراسنده زمرد طاشلری بولندیغندن اسپانیولجه (زمرد) دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسمردیس { (Smerdis) یاخود سمرد یونان مورخلرینك روایتنه کوره، ایرانلی بر موبددر، که ایران حکمدارلرندن قامبیس (کاوس؟) مصرده قتل اولندقده، کندیسی حکمدار مشارالیهك برادری اولمق ادعاسیله، تختی ضبط ایتمش؛ وآنجق کندیسنك وقتیله ایشلش اولدیغی برجنایته مجازاة قولاقلری کسلش اولدیغندن، قاریلرینك بریسی کیم اولدیغی بوندن طانیه‌رق، سرینی افشا ایتمکله، کبرای دولت قالقوب، کندیسنی و معاونیله برابر برچوق موبدلری قتل ایتمشلردر. بو واقعه میلاددن ٥٢٢ سنه اول وقوع بولوب، صاحب ترجمه ٨ آی حکومت سورمشدر. ایرانیلرك تاریخنده بو وقعه‌یی آکدیره‌جق هیچ برخبر یوقدر.

اسمنارد { (Esmenard) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٧٧٠ تاریخنده (پرووانسه) ده طوغمش، وفرانسه اختلالی زماننده فرانسه‌یی ترکله، برمدت آوروپاده سیاحت ایتدکدن صکره، ایمپراطورلق زماننده عودت ایده‌رك، برطاقم اشعار وبعض اوپرالر نشر ایتمشیدی. ایمپراطورلق طرفداری بولنمغله، تیاترولر مفتشلکنه تعیین، وآقادمیا اعضالغنه قبول اولنمش ایسه‌ده، بعده ایمپراطور آلکساندره قارشی بر هجویه نشر ایتدیکیچون، ١٨١١ ده نفی اولنمش، و١٨١٢ده وفات ایتمشدر. موزون ومقفی سوز سویلده مهارتی برکمال ایسه‌ده، طبیعت شعریه‌سی یوقدر.

اسمولت { (Smollett) انکلتره‌نك اك مشهور ادبا و مورخیندن اولوب، اسقوچیالیدر. ١٧٢٠ تاریخنده (دالکهورن) شهرنده طوغمش، و١٧٧١ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر جراحی اولوب، صکره تیاترو وحکایه کتابلری تألیفنه وبر رسالهٔ موقوته تحریرینه باشلایه‌رق، امور سیاسیه‌یه دخی قاریشمش؛ وانکلتره‌نك برقاچ جلددن مرکب برمفصل تاریخنی یازمشدر. «اسقوچیانك کوز یاشلری» و «استقلال» عنوانلریله ایکی قصیده یازمغله، شعرا زمره‌سنه دخی ادخال اولنمشدر. آثاری دفعاتله طبع، وسائر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر.

اسمولنسك { (Smolensk) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، (دنیپر) نهرینك ساحل یسارنده، پترسبورغك ٧٠٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده و موسقوه‌نك ٤١٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. ٣٤٣٤٨ اهالیسی، حربیه وملکیه اعدادیه‌لری، تجارت مکتبی، ایکی بیوك کلیساسی، برچوق مناسترلری؛ ایپك، بز، کاغد، چوراب، شاپقه فابریقه‌لری، کورك، ذخیره، کراسته وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی واردر. پك اسکی برشهر اولوب، وقتیله مستقل برجمهوریت صورتنده اداره اولنمش، وبعده کاه روسلرك وکاه لهلیلرك ضبطنده بولنمشدر. اهالیسی ٢٠٠٠٠٠ راده‌لرینه قدر چیقمش ایکن، بربرینی متعاقب ظهور ایدن وبادن ومحاربات عدیده‌دن تخریب اولنمشدر. ١٨١٢ ده فرانسزلر ضبط واحراق ایتمشلردی. — اسمولنسك ایالتی شمالاً (توار)، شرقاً موسقوه و (قالوغه)، جنوب شرقی جهتندن (اورل)، جنوباً (چرنیغوف) وغرباً دخی موهیلف، وتیپسك ویسقوف ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٨٢٤ ورست واهالیسی ١١٥٢٦٠ کشیدر. مرکزدن بشقه قصبه‌سی اولیوب، ١٢٥٥ قریه‌یی جامعدر.

اسمیت { (جون — یاخود داسمایت J.Smith) انکلتره مشاهیر بحریوندن اولوب، ١٤٧٩ ده طوغمش، و١٦٣١ ده وفات ایتمشدر. ١٦٠٦ تاریخندن ١٦١٤ تاریخنه‌دك آمریقانك شمالینك (ویرجنیا) قطعه‌سنده سیاحت ایده‌رك، (جامس توون) شهرینك تأسیسنه نظارت ایتمش؛ و وحشیلرله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، نهایت بونلرك الینه دوشوب، ذبح واکل اولنمق اوزره ایکن، وحشیلر رئیسنك قیزی (بوقاهونتاس) اسمنده کنج و کوزل برقیز طرفندن تخلیص اولنمشدی. یکی انکلتره‌نك احوالنه دائر مفصل برکتاب یازمشدر.

اسميت { (روبرت — R.Smith) انكلتره مشاهير طبيعيونندن اولوب، مشهور (قوتس) ك محبي وعمزاده‌سی ایدی. قامبریج دارالفنوننده مشار اليه خلفی اولوب، سلفنك بر طاقم آثارینی نشر، ونوتونك كشفياتنی تعميمه خدمت ايتمشدر. حكمت طبیعیه‌یه دائر بعض اثرلری واردر. ١٦٨٦ ده طوغوب، ١٧٦٨ ده وفات ايتمشدر.

اسميت { (آدام — A.Smith) اسقوچیانك اك مشهور محررلرندن اولوب، ١٧٢٣ تاريخنده (كيرقالدی) ده طوغمش، و ١٧٩٠ ده وفات ايتمشدر. غلاسقوو واديمبورغ دارالفنونلرنده برخيلی وقت معلملك ايتدكدن، و«حيات خلقيه‌نك قواعد نظریه‌سی» عنوانیله غايت معتبر بر كتاب يازدقدن صكره، فرانسه‌یه سياحتله، زماننك اك مشهور آدملريله عقد الفت ايتمش؛ واون سنه‌لك انزوادن صكره «ثروت اممك اسباب وصورت استحصالی» عنوانیله بر كتاب يازمشدر، كه اوروپانك هر لسانه ترجمه اولنه‌رق، بيوك بر شهرت قزانمش، واوروپاجه ترقی وتمدنه آز خدمت ايتمه‌مشدر. بو كتابده تجارت وصنايعك سربستلكنی اساس اتخاذ ايده‌رك، سعيك اهميتنی اثبات ايديور.

اسميت { (سيدنی — Sidney Smith) انكلتره آميراللرندن اولوب، ١٧٦٤ ده طوغمش، و ١٨٤٠ ده وفات ايتمشدر. تولونده فرانسه‌نك دونانماسنی ياقغله، مؤخراً فرانسزلرك الينه اسير دوشوب، حبس اولنمش ايسه‌ده، فرار ايدوب، ١٧٩٩ ده بوناپارته قارشی عكانی مدافعه، و ١٨٠٠ ده (كلبر) ايله عريش معاهده‌سنی عقد وامضا ايتمشدر.

اسميتسون { (جامس — J.Smithson) نورتومبرلاند دوقه‌سنك ولد غير مشروعی اولوب، كيمیایه متعلق اولان مطالعات وكشفياتيله وايتمش اولديغی خيراتله شهرت بولمشدر. ممالك مجتمعه‌ده كتب نافعه طبعيچون بر جمعيت علميه تأسيسنه ١٠٠٠٠٠ انكليز ليراسی ترك ايتمشدر. ١٧٧٠ ده طوغوب، ١٨٢٩ ده وفات ايتمشدر.

اسميتفيلد { (Smith field) آمريقای شماليده ممالك مجتمعه‌نك (روداسيلاند) جمهوريتنده و (پروويدانسه) شهرينك ١٥ كيلومتره شمال غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسی واردر. — لوندره‌ده دخی بو اسمله مشهور بر ميدان اولوب، بازار محلی اتخاذ اولنمشدر.

اسن { (Essen) پروسیه‌نك رين خطه‌سنده (دوسلدورف) سنجاغنده قضا مركزی برشهر اولوب، دوسلدورفك ٣١ كيلومتره شمال شرقيسنده ورين تابعلرندن (برنه) چايی اوزرنده واقعدر. ٦٥٠٦٤ اهاليسی واردر. قروبك مشهور طوپ فابريقه‌سی بوشهرده اولديغی كبی، ديگر برچوق فابريقه‌لر ودمير وكومور معدنلری دخی واردر. قروپ فابريقه‌سی ٤٠٠ يكی دونم ير ضبط ايدوب، فابريقه‌ده ١٥٠٠٠ وينه بوفابريقه‌یه عائد اولان دمير وكومور معدنلرنده دخی ٥٠٠٠ عمله چاليشديريليور.

اِسنا { صعيد مصرده مديريت مركزی برشهر اولوب، نيلك ساحل يسارنده (تيبه) شهر قديمی خرابه‌لرينك ٤١ كيلومتره جنوبنده، ٣٨″ ١٧′ ٢٥° عرض شمالی ايله ١٥″ ١٠′ ٣٠° طول شرقيده واقع و ٥٠٠٠ اهاليی جامعدر. اسكی برشهر اولوب، اسم قديمی لسان قبطيده (سنا) اولديغی حالده، بطليوس بوكا اهاليسنك عبادت ايتدكلری (لات) اسمنده بر باليغه نسبتله (لاتوپوليس) اسمنی ويرمشدر. صعيد مصرك اك مهم واك كوزل شهری اولوب، قسم جنوبيسنك سوقاقلری منتظم و ابنيه‌سی كوزلدر. (ملائه) تعبير اولنور مشهور بر نوع شال ايله مائی بز وطوپراقدن چناق وساره اعمال اولنور. تجارتی دخی پك ايشلك اولوب، سودان ونوبه‌دن كلن فيل ديشی، دوه تويی وساره كاروانلرينك سرمنزليدر. زمان قديمدن قالمه جسيم وپك مصنع بر معبدی واردر، كه اسكيدن بری مزبله ايله مستور اولديغی حالده، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن تطهير ايتديرلمشدر. بومعبدك ايچنده برچوق رسملر وبروج السماء شكللری ايله بر طاقم هيروغليف يازيلر موجود اولوب، اكثريسی بطالسه وروما ايمپراطورلری زماننده نقش اولنمشدر. فتوحات اسلاميه زماننده بوشهر صلحاً تسليم اولنه‌رق، قبطيلر اطاعتده قصور ايتمدكلريچون، اوتدن بری برقبطی پسقپوسنك مركزی اتخاذ اولنه‌كلمشدر. اوائل قرون اسلاميه‌ده بوشهردن برچوق علما وسائر مشاهير ظهور ايتمشدر. — اسنا مديريتی نفس اسنا، اسوان ووادی حلفا

اسملریله اوچ ناحیه یه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۶۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۳۷ ۹۶۱ کشیدر. ادفو وندره قصبه‌لریله (تیبه) شهر قدیمنك الیوم (ابو) اسمیله معروف خرابه‌لری بومدیریت داخلنده‌در.

اسنلیوس (Snellius) مشاهیر ریاضیوندن اولوب، ۱۵۹۱ تاریخنده فلمنکك (لیده) شهرنده طوغمش، و۱۶۲۶ده وفات ایتمشدر. دقارته اسناد اولنان انکسار ضیایی کشف ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. بر نصف‌النهار خطنی اولچه‌رك کرهٔ ارضك جسامت حقیقیه‌سنی اك اول تحقیق ایدن دخی صاحب ترجمه‌در. علوم ریاضیه‌یه متعلق لاتین لساننده برقاچ اثری واردر.

اسنوری (Snorri) ایسلانده‌لی مشهور بر عالم اولوب، ۱۱۷۸ تاریخ میلادیسنده ایسلانده‌نك (داله سیسل) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۲۴۱ده مقتولاً وفات ایتمشدر. جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك اساطیر قدیمه‌سنه وضروب امثالنه دائر ایسلانده لساننده ایکی کتاب یازمشدر، که دفعاتله طبع، ولاتین واسوج لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر.

اسنوودون (Snowdon) انکلتره‌نك غال خطه‌سنده برطاغ اولوب، ۱۱۸۵ متره ارتفاعی وکوزل منظره‌سی واردر.

اسنوهاتان (Snœhattan) یعنی «قار تاقیه‌سی» نوروجده (دوفرین) سلسلهٔ جبالنده بر طاغ اولوب، ۲۰۵۰ متره ارتفاعی واردر.

اسنه [«اسنا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده برنهر اولوب، موزه ایالتنده نبعاناله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (مارنه) ایالتنه دخول، وبو ایالتك قسم شرقیسنی شق ایله، (سنت منهولد) شهری ایچندن کچدکدن صکره، (آردنه) ایالتنه دخول ایله ابتداینه اواستقامتده، بعده غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، بو ایالتك قسم جنوبیسنده بربیوك قوس تشکیل، و (ووزیر)، آتنی، رتل. شاتوپورسین ونفشاتل شهرلرینك ایچندن مرور، وبعده (اسنه) ایالتنه دخول ایله، غربه طوغری آقه‌رق، (وایلی) و (سوآسون) شهرلرینك ایچندن کچدکدن صکره، (اوآز) ایالتی داخلنده (اوآز) نهرینه منصب اولور. طولی ۲۸۰ کیلومتره اولوب، شاتوپورسین شهرندن آشاغی اوله‌رق سیر سفائنه صالح اولان قسمی ۱۲۰ کیلومتره‌در. بونهره صاغ طرفندن دوکیلن چایلرك باشلیجه‌لری (اره) ایله (ووو) وصولدن منصب اولانلری دخی اووه، رتورنه، سوپیه، وسله وقریزه چایلریدر. کرك (اسنه) نهری وکرك تابعه‌لری اورمانلرله مستور یرلردن کچدکلریچون، سال ایله کراسته ایندیرمکه یارایورلر. بونهر برطرفدن ۱۰۰ کیلومتره طولنده برجدولله (موزه) نهریله، وبرطرفدن دخی ۵۸ کیلومتره‌طولنده دیکر برجدولله (مارنه) نهریله اختلاط ایده‌رك، نقلیاتی تسهیل ایتمکده‌در.

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده کی ایالاتندن اولوب، ایچندن کچن وآنفاً بیان اولنان نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمال غربی کوشه‌سندن بلچیقه حدودینه تماس ایتدیکی حالده، شرقاً (آردنه)، شرق جنوبی جهتندن (مارنه)، جنوب غربی طرفندن (سینه مع مارنه)، غرباً (اوآزه) و(سومه)، شمالاً دخی (هن) ایالتلریله محدود ومحاطدر. (پیقاردیا) ایله «فرانسه آطه‌سی» خطه‌لرینك برر قسمندن متشکل اولوب، مرکزی (لائون) شهریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۳۵۲ مربع کیلومتره اولوب، ۵۵۵ ۹۲۵ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز ویاجزئی طالغه‌لی اولوب، پك منبتدر، واکثر طرفلری کوزل اورمانلرله مستوردر. (ویلرقوتره) اسمیله بیوك براورمانی واردر. اورق، سومه، سامبره واسقو نهرلرینك منبعلری بوایالتك ایچنده بولندقلری کبی، اسنه، مارنه واوآزه نهرلری بریاندن کیروب بریاندن چیقه‌رق، متعدد تابعلریله‌دخی ایالتك اراضیسنی سقی ایدرلر. (قروزات) و(سنت کنتن) اسملریله ایکی بیوك جدولی دخی واردر. بغدای وسائر حبوبات ایله شربتجی اوتی وکتان محصولاتی وحیواناتی چوقدر. تجارتی پك ایشلك وصنایعی پك ایلری اولوب، بز، پاتیسقه، دانتله، آیینه، جام وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر یوللری وسائر طرق ومعابری دخی مکملدر. ایالت ۳۷ ناحیه و۸۳۷ دوائر بلدیه‌یی جامع اولمق اوزره، بروجه زیر ۵ قضایه منقسمدر: شاتوتیری، سوآسون، لائون، وروین، سنت کنتن.

اسواریه { اصفهان قربنده بیوك بر قریه ایدی، كه ایچندن (اسواری) لقبیله ملقب برچوق علما ومحدثین وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. معتزله فرقه‌لرندن (اسواریه) فرقه‌سنك صاحبی دخی بو قریه‌لی ایدی.

أسوان { (Assouan) صعید مصرك منتهای جنوبنده ونوبه حدودنده (اسنا) مدیریتنه تابع مشهور برشهردر، كه نیلك ساحل یمیننده وقاهره‌نك ٩٣٢ كیلومتره جنوب شرقیسنده، ″٢٣ ′٥ °٢٤ عرض شمالی ایله ″٨ ′٠ °٥٠ طول شرقیده واقعدر. شهر نیلك برنجی شلاله‌سی قربنده بولنمله، نهر مذكور اورایه قدر سیر سفائنه صالح اولدیغندن، نیلك صوك اسكله‌سی عد اولنه بیلوب، بوجهتله اهمیت تجاریه‌سی زیاده‌در. نوبه وسوداندن كلن مواد تجاریه‌نك برمخزنی حكمنده‌در. خرمالری دخی پك چوق وپك متنوع اولوب، هرطرفه نقل واخراج اولنور. زمان قدیمده بوشهر برقاچ جهتله مشهور اولوب، بوجهتلرك بریده مصر قدیمك شهر وقصبه‌لرینی تزیین ایدن مسله وعمود كبی آثارك بو شهرك یانده‌كی قیالق محلدن قطع واخراج اولنمیدر. حقیقةً شهرك جهت جنوبیه‌سنده واقع غرانیت قیالری ایچنده فرعونلرك اوجسیم اثرلرینك كسلمش اولدقلری محلر الیوم كورلمكده‌در؛ نا تمام قالمش جسیم برمسله دخی الیوم یرده یاتمقده‌در. جهات مذكوره‌نك بریده بوشهرك تماميله خط سرطانك آلتنده بولنمسی زعمی ایدی؛ حتی بو شهرده شمسك انقلاب صیفیسی كوننده ضیاء شمسك طوغری یوقاریدن آشاغی اینوب دیبنی تنویر ایتدیكی برقیو بولندیغی مشهوردر. هر نه قدر اسوانك خط سرطاندن ٣٧ دقیقه ایله ٢٣ ثانیه شمالده بولندیغی الیوم محقق ایسه‌ده، كرهٔ ارضنك شمالدن جنوبه وجنوبدن شماله اولان تحولندن طولایی بوفرقك ایكی بیك سنه اول یالكز ١٥ دقیقه‌دن عبارت بولنمش اولدیغی معلوم اولمغله، ضیاء شمسك قیونك دیبنی تنویر ایتمسی صحیحدر. هرحالده اسوان زمان قدیمده یعنی میلاد عیسادن ٢٦٠٠ و ٢٨٠٠ سنه اول فرعونلر زماننده معموراولوب، بعده بطالسه وروما حكومتلری زماننده برقات دها توسیع واعمار، وپك چوق معبدلر وسائر ابنیهٔ جسیمه ایله تزیین اولنمشیدی. اسم قدیمی لسان قبطیده (سوان) اولوب، بعض كتب عربیه‌ده دخی بعضاً بویله الفسز مستعمل اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور. بطالسه زماننده یونانیلر سیئینی (Συήνη) وروماليلر سیین (Syène) تسمیه ایتمشلردر. بعد الاسلام دخی بو شهر فوق العاده براهمیت كسب ایدوب، قریشدن وجزیرة العربك حجاز وسائر جهتلرندن بر چوق خلق كیدرك، اسكان ایتمشلردی. اوائل اسلامده بو شهرده پك چوق علما دخی ظهور ایتمشدر. بعده طاعون علتك ظهوریله، اهالی شهردن یكرمی بیك كشی هلاك اولدیغندن، شهرك آلچق اولان موقع قدیمی ترك اولندرق، اطرافنده‌كی تپه‌لرك اتكلرنده غایت دلنشین بر صورتده مجدداً تأسیس، وآثاری الیوم موجود اولان كوزل برسورله احاطه اولنمشیدی. بوایكنجی تأسیسده دخی اسوان پك معمور وثروت وتجارتیله مشهور ایكن، ملوك فاطمیه‌نك زماننده ظهور ایدن بعض محاربات میدان اولوب، نهایت نوبه اقوام وحشیه‌سنك الینه كچمكله، بسبتون تخریب اولنمشیدی. یاوز سلطان سلیم حضرتلری مصری فتحنده بوشهری یكیدن اسكیسنك شرق جهتنده اعمار واحیا ایدوب، بوشناق وآرناودلردن مركب بر محافظه عسكری ترك ایتمشدر، كه اهالی حاضره‌نك برقسمی بونلرك اولادندن اولدقلرینی الیوم اونوتمامشلردر. شمدیكی حالده اهالیسی آنجق ٤٠٠٠ راده‌لرنده‌در. نیلك كنارنده زمان قدیمدن قالمه برریختمی واردر.

أسوان { جزیره‌سی. آنفاً بیان اولنان اسوان شهرینك قارشیسنده وبرنجی شلاله‌یه قریب اوله‌رق نیلك اورته‌سنده واقع برآطه اولوب، طولی بربچق وعرضی یاریم كیلومتره قدردر. جزیره‌یی اسوان شهرندن آیران نیلك قولی ١٥٠ متره ودیكر قولی بوندن كنیشدر. بوآطه زمان قدیمده قبطیلر عندنده (آب) و یونانیلرله روماليلر عندنده (الفانتین) یعنی «فیل جزیره‌سی» ناميله معروف اولوب، اوستنده معمور بر شهر وبرچوق آثار عمران موجود ایدی. اشجار ونباتاتی پك چوق اولدیغندن، «جزیرة الزهر» دخی دینلكده در. ساحلنده نیلك صوینی اولچمكه مخصوص زمان قدیمدن قالمه طاشدن بر درجه موجوددر. الیوم بوجزیره‌نك اوزرنده یالكز ایكی قریه بولنیور.

اسوانتوویت (Svantovit) اسکی اسقاندیناو اقوامندن (وند) لرك برمعبودی ایدی، که حرب وزراعته موکل زعم اولنەرق، (روکن) آطەسندە بر بیوك معبدی وار ایدی؛ وحصاد وقتندە هرطرفدن زیارتنه کیدرلردی. برکوزل بیاض آت بو معبودە مخصوص اولوب، یالکز رهبانلرینك رئیسی سنەدە بر کرە بینردی. هیکلنی درت باشلی وقیویرجیق صاچلی جسیم برآدم صورتندە یاپوب، صاغ الندە بر یای و صول الندە معدندن بر بوینوز بولندیررلردی. حربدە طوتدقلری اسیرلری بومعبودلرینك اوکندە حیاً یاقەرق، قربان ایدرلردی. بونك عبادتی ١١٦٨ تاریخ میلادیسنه قدر مرعی اولوب، تاریخ مذکوردە دانیمارقه قراللرندن (والدمار) طرفندن لغو اولنمشدر.

اسوان ریور (Swan-River) یعنی «قوغولر چایی». آوسترالیانك غرب جهتندە برنهردر، که (دارلینغ) طاغلرندن انبعاثله جنوب غربی‌یه طوغری آقەرق، ١٠٨ کیلومترەلك مجرادن صکرە، بحر محیط هندی‌یه دوکیلور. — انکلیزلرك بو نهرك منصبی جوارندە اعمار ایتمش اولدقلری مملکت دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسوانسیا (Swansea) انکلترەنك (غال) مملکتندە بر شهر واسکلە اولوب، (بریستول) قنالنك قربندە، قاردیف شهرینك ٦٥ کیلومترە غربندە واقع و ٥٢٠٠٠ اهالیی جامعدر. منظرەسی غایت کوزل اولوب، دکیز حماملری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاه وحوضلری، بك بیوك باقیر فابریقەلری، معدن کوری وصاقسی وسائرە کارخانەلری واردر.

اسوپوس (Esope, Αἴσωπος) یونان قدیمك امثال تحریریله مشهور حکماسندن اولوب، میلاد عیسادن ٦ قرن اول آناطولیدەکی فریجیا قطعەسنك (آموریوم) یعنی (عموریه) شهر قدیمندە طوغمشدر. (یادمون) اسمندە بر سیساملینك کولەسی اولوب، افندیسی طرفندن آزاد ایدلمشیدی. روایته کورە کندیسی غایت چرکین اولوب، آنجق فوق العادە ذکی وحکیم اولدیغندن، شهرت بولوب، آیدینەدەکی (لیدیا) حکمداری مشهور (قرسوس) طرفندن جلب، و بر طاقم مهم ایشلردە استخدام اولنمشیدی. حتی بوحکمدار طرفندن بونانەدەکی مشهور (دلف) معبدینك کاهنلرینك رأیینی استعلامه کوندریلەرك، کاهنلرك یلاننی میدانه چیقاردیغیچون، یونانیلر طرفندن معبدك برآلتون بارداغنی چالمش اولمق افتراسیله اتهام اولنەرق، قبل المیلاد ٥٥٠ تاریخلرندە برقیادن آشاغی‌یه انداختله، اعدام اولنمشدر. لقمانك امثالنه شبیه برطاقم امثالی واردر، که کندی قلیله بولنمیوب، مؤخراً بشقەلری طرفندن نظماً ونثراً دفعاتله جمع وتحریر اولنمشلردر. کرك امثال یازمەدە کرك کولە وچرکین بولنمش اولمسندە صاحب ترجمه ایله لقمان آرەسندەکی مناسبت ومشابهت ظاهر اولوب، یونان قدیمك معبود وکاهنلریله اکلنمش اولمسی دخی توحیدە قائل و شرکدن مجتنب بولنمش اولدیغنه دلیل اولمغله، بوایکی ذاتك برشخص واحددن عبارت اولمسی دخی محتملدر.

اِسوَج (Suède لاتینجه Suecia واسوج لساندە اسوریکه Sverige) آوروپانك ممالك شمالیەسندن بر بیوك مملکتدر، که (نوروج) له برابر (اسقاندیناویا) شبه جزیرەسنی تشکیل ایدەرك، ایکیسی بردولت متحدە صورتندە ادارە اولنورلر.

موقعی، حدود ومساحەسی. — اسوج قطعەسی اسقاندیناویاشبه جزیرەسنك قسم شرقیسندن عبارت اولوب، نوروج شماله طوغری دها زیادە اوزاندیغی حالدە، بونك جنوبه طوغری توسعی دها زیادەدر. ٥٥° ٢٠′ ایله ٦٩° ٥′ عرض شمالی و ٨° ٤٦′ ایله ٢١° ٥٠′ طول شرقی آرەسندە ممتد اولەرق، شمال غربی جهتندن نوروجله، شرق شمالی جهتندن روسیەنك الندە بولنان (لاپونیا) قطعەسیله، شرقاً وجنوباً بالطیق دکیزیله، جنوب غربی جهتندن دخی (سوند) و (قاتغا) بوغازلریله محدود ومحاطدر. نوروجدن (اسقاندیناو آلپلری) دنیلن سلسلهٔ جبال صرتیله، لاپونیادن دخی (موئونیو) و (تورنیا) نهرلریله آیرلمشدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ١٤٢٤، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ٣٦٠ کیلومترە اولوب: مساحهٔ سطحیەسی ٤٥٠٥٧٤ مربع کیلومترەدر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — اسوج طار واوزون برمملکت اولوب، سواحلی برطاقم طار و

درین كورفزلرله، سیوری برونلرله وسواحلك قربنده سرپلمش برچوق آطه‌لرله عادتا بر دانتله كبی كسلمش حكمنده‌در. شرق طرفنده (آلاند) جزایرینك قارشیسنده بربیوك چیقنتیسی وجنوب شرقیده بر واسع كورفزی دخی واردر. سواحله قریب اولان حسابسز كوچك آطه‌لردن بشقه اسوجك بالطیق دكیزنده (اولاند) و (غوتلاند) اسملریله ایكی بیوك آطه‌سی واردر. سواحلك اكثر طرفلری آلچق اولوب، چایرلر ومزروعاتله مستوردر. سواحل شرقیه‌دن غربه طوغری كیدلدكجه، سطح اراضی حس اولنمیه‌جق بر صورتده كسب ارتفاع ایده‌رك، اسوج ایله نوروج آره‌سنده اوزانان اسقاندیناو آلپلرینه ونام دیكرله (دورفین) سلسله‌سنه قدر برخط مائل تشكیل ایدر. سلسلهٔ مذكوره‌نك برقاچ شعبه‌سی اسوجك جهت شمالیه‌سنده شرقه طوغری اوزانه‌رق، برطاقم بایرلر تشكیل ایدرلر. بو شعبه‌لرك برقاچی‌ده شرق جنوبی‌یه طوغری امتداد ایده‌رك (ونر) و(وتر) كوللرینك سواحلنه قدر اینرلر. اسوج طاغلرینك ارتفاع وسطیسی ٩٠٠ ایله ١٠٠٠ متره آره‌سنده اولوب، اك یوكسكلری اولان واسوج داخلنده‌كی لاپونیاده بولنان (سیلفیل) طاغنك ٢٠٣٣، و (یمتلاند) ایالتنده‌كی (آرسكوتان) طاغنك ١٦٦٣ متره ارتفاعی واردر. اسوجك جهت جنوبیه‌سنده ایسه یالكز ١٠٠ ونهایت ١٢٠ متره ارتفاعنده بعض تپه‌لر و ٣٠٠ متره‌یه قدر ارتفاعلری اولان بر طاقم منفرد طاغلر بولنیور.

دورفین سلسله‌سندن برچوق نهرلر اینوب، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری وهمان بربرلرینه متوازی دینله‌جك براستقامتده آقه‌رق، بالطیق دكزینك جهت شمالیه‌سنده‌كی (بوتنیا) كورفزینه دوكیلورلر. بو نهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق تورنیا، قالیكس، لولیا، پیتیا، اومیا، آنكرمونا، لیوسنه، دال الف نهرلریدر. طوغریدن طوغری‌یه بالطیق دكزینه دوكیلن نهرلرك اك بیوكی ایسه (وتر) كولنك آیاغی مثابه‌سنده اولان (موتلا) نهریدر. جنوب غربی‌یه طوغری جریانله (قاتغا) بوغازینه دوكیلور برقاچ نهری دخی واردر، كه بونلرك‌ده اك بیوكی (غوتا) نهری اولوب، (ونر) كولنك آیاغی حكمنده‌در. ونر ایله وتر كوللری آره‌سنده برجدول دخی آچلمش اولدیغندن، (غوتا) نهری منصبندن باشلایه‌رق (موتلا) نهری منصبنه منتهی اولمق اوزره، (قاتغا) بوغازندن بالطیق دكزینه قدر اسوجك قسم جنوبیسی آراسندن برسیر سفائن یولی كشاد اولنمشدر. سائر نهرلرك اكثریسی سیر سفائنه صالح دكل ایسه‌ده، اسوجك هر طرفنده وعلی الخصوص قسم جنوبیسنده پك چوق وپك صیق اولان كوللر آره‌سنده قناللر كشاد ایدیله‌رك، مواردات تسهیل اولنمشدر. كوللرك اك بیوكلری مذكور (ونر) و(وتر) ایله هیلمار، ملار، سیلون، استور، استور اومان، استور آفران، لولیا وتورنیا كوللریدر، كه بونلردن اك صكره‌كی ایكیسی همناملری اولان نهرلرك منبعلری حكمنده‌در.

اقلیم وهواسی. — اسوجك هواسی نوروجككی قدر سرت اولمامغله برابر، خیلی صوغوق وقیشلری امتدادلی ایسه‌ده، یازلری دخی صیجاقجه اولدیغندن، وعلی الخصوص آنسزین تحولات وقوع بولمدیغندن، هواسی پك صاغلامدر، وهله علل ساریه بو مملكتده بسبتون مجهولدر، دنیله‌بیلیر. معهذا مملكتك شمالدن جنوبه اولان امتدادی پك چوق اولدیغندن، هواسی دخی بالطبع عرضنه كوره تخلف ایدوب، جهت جنوبیه‌سندن عبارت اولان (اسقانیا) خطه‌سنده، حدوسطی اوله‌رق، درجهٔ حرارت ٨°، غوتلاند آطه‌سنده ٨° ٦٦′؛ استوقهولمده ٦° ٥٥′ در، ودها شماله طوغری چیقلدقجه، درجهٔ حرارت نسبت منعكسه اوزره تدنی ایدر. نوروج حدودنده‌كی طاغلرك بعض یوكسك محللری دائمی صورتده قارله مستور ایسه‌ده؛ بو وجهله قارلری اریمین طاغلرك ارتفاعی دخی عرضه كوره مختلف اولوب، ٦٠° عرض شمالیده ١٩٣٠، و ٦٩° عرض شمالیده ایسه یالكز ١٢٠٠ متره ارتفاعی اولان محللر هیچ بر وقت قاردن خالی اولمازلر. استوقهولمده قارلر آنجق نیسانك اواخرینه طوغری اریمكه باشلار؛ وفقط اقطار شمالیه‌یه مخصوص اولان حال اقتضاسنجه، طوپراق قاردن قورتلور قورتلماز نباتاتله اورتیله‌رك، بو نباتات دخی پك چابق نشو ونما بولور. حزیرانده همان هیچ كیجه اولماز، چونكه كونشك غروبیله طلوعی آره‌سنده‌كی مدت قرانلق حصولنه میدان براقه‌جق قدر دكلدر. بوتنیا كورفزینك منتهای شمالنده كوندوزك اك اوزونی ٢١½، واك قیصه‌سی ده ٢½ ساعتدر. استوقهولمده اك اوزون كون ١٨½ واك قیصه‌سی ٥½ ساعتدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی . — اسوجك محصولات ارضیه‌سی ونباتاتی دخی اقلیم وهواسنه کوره مختلف اولوب، قسم جنوبیسنده کولکن، دود، جویز وکستانه آغاجلری بولندیغی کبی، باغ دخی یتیشوب، میوه ویررسه ده، میوه‌سی قوروق حالنده قالیر. بو جهتده حبوبات مملکتی اداره ایتدکدن صکره آرته جق قدر دخی حاصل اولورسه ده، ۶۲° عرض شمالیدن یوقاری اولان قسم اعظمنده بغدای وشربتجی اوتی حاصل اوله‌مدیغی کبی، کراز آغاجی دخی یتیشیرسه ده، میوه ویرمز. ۶۴° عرض شمالیدن یوقاری یولاف دخی حاصل اوله‌میوب، محصولات چاودار وآرپه‌دن عبارت قالیر؛ وبوده ذاتاً پك آز وسیرك اولان اهالیی آنجق اداره ایده‌بیلیر. یرالماسی دخی اسوج محصولاتنك باشلیجه‌لرندندر. زراعت پك ایلریلیوب، اسوجك جنوب جهتی اوروپانك اك کوزل ایشلنمش محللرینه رشك آور اوله‌جق صورتده‌در. اللی نتمش سنه اول اسوج ادارهٔ داخلیه‌سیچون ایکی اوچیوز بیك طونیلاته بغدای ادخالنه محتاج ایکن، او وقتدن بری زراعتجه اولنان سعی واهتمام سایه‌سنده بوکونکی کونده سنوی ایکی اوچ ملیون طونیلاته دقیق اخراج اولنمقده‌در.

مرعالری دخی پك چوق اولوب، ۱۸۰ ۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده تخمین اولنمقده‌در. ۱۸۶۹ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنمش بر استاتستیقه کوره، تاریخ مذکورده اسوج داخلنده ۴۲۰ ۸۵۹ بیکیر، ۱ ۸۷۴ ۳۶۰ صیغیر، ۱ ۵۳۹ ۰۷۹ قیون، ۱۴۰ ۰۰۰ مأنوس کیك، ۳۳۹۲۴۸ طوموز، ۱۲۱۹۱۱ کچی وار ایدی. قیونلرینك یپاغیسی فنا اولوب، اصلاحیچون اولنان مساعی دخی مثمر اولمدیغندن، یپاغی احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتمیوب، خارجدن ادخال اولنور.

معادنه کلنجه، دمیری پك چوق وغایت ایی اولوب، سنوی درت ملیون بکی قنطار دمیر چیقاردیغی کبی، باقیر معدنی دخی چوقدر. قورشون، کوکورد، قلای، توتیا وکومش معدنلری دخی بولنوب، آلتوندن دخی بعض اثرلر کورلمشدر. اورمانلری دخی چوق اولوب، ۱۷۵۶۹۸ مربع کیلومتره وسعتنده‌در؛ وخیلی کراسته قطع واخراج اولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — اسوجك اهالیسی ۴ ۷۱۷ ۱۸۹ کشی اولوب، منتهای شمالنده بولنان واقوام تورانیه‌دن معدود اولان جزئی بر طاقم لاپونیالیلردن بشقه، جمله‌سی اسوج جنسیتنه منسوبدرلر. اسوج جنسی اسکی اسقاندیناو جنسنك شعباتندن اولوب، لسان وجنسیتجه نوروجلیلر، دانیمارقه‌لیلر و ایسلانده‌لیلرله مناسبت وقرابت تامه‌لری واردر. لسانلری اسقاندیناو لسانلرینك اك منتظمی اولوب، اساساً آلمانجه ایله مناسبت ومشابهتی اولمغله برابر، بو لساندن پك چوق کلمات و اصطلاحات دخی آلمشدر. السنهٔ تورانیه‌دن معدود اولان فینوآ لساندن مأخوذ بعض کلمه‌لری دخی واردر. مذهبجه اسوجلیلر عمومیت اوزره پروتستان ایسه‌لرده، هرکس ایستدیکی دینی قبوله سربست اولوب، یالکز رهبان کروه و طریقلرینك اسوجده تأسیسی ومناستر کشادی ممنوعدر.

تقسیماتی. — اسوج قطعه‌سی اساساً اوچ خطه‌یه منقسم اولوب، جنوب قسمی غوتلاند، قسم وسطیسی نفس اسوج، شمال قسمی دخی (نورلاند) تسمیه اولنور. بو اوچنجی قسمی لاپونیانك دخی اسوج دولتنك النده بولنان قسمنی جامعدر. اداره‌جه بروجه زیر ۲۴ ایالته منقسم اولوب، بونلردن هر برینك مساحهٔ سطحیه‌سی واهالیسی دخی ذکر اولنیور:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
استوقهولم	۷ ۶۳۴	۳۷۳ ۷۸۹
اوپسالا	۵ ۳۱۴	۱۱۸ ۶۹۴
سودرمانلاند	۶ ۴۴۱	۱۵۰ ۸۷۶
اوسترکونلاند	۱۰ ۹۷۷	۲۶۷ ۵۶۰
یونکوپینغ	۱۱ ۵۷۵	۱۹۷ ۳۱۴
قرونوبرغ	۹ ۹۹۷	۱۶۶ ۱۳۸
قالمار	۱۱ ۴۹۳	۲۳۹ ۳۰۹
غوتلاند	۳ ۱۵۲	۵۲ ۵۵۶
بلکینکه	۳ ۰۱۱	۱۴۰ ۹۸۰
قریستیانستاد	۶ ۶۱۱	۲۲۶ ۸۶۷
مالموهوس	۴ ۷۹۵	۳۶۲ ۵۷۲
هالانا	۴ ۹۱۳	۱۳۷ ۵۱۵
کوتبورغ مع بوهوس	۵ ۱۰۱	۲۸۴ ۶۹۴
القسبورغ	۱۲ ۸۲۵	۲۸۲ ۱۱۹
اسقارابورغ	۸ ۵۶۱	۲۵۳ ۵۲۹
ورملاند	۱۹ ۳۱۴	۲۵۸ ۹۳۲
اوربرو	۹ ۱۱۸	۱۸۳ ۱۷۱
وستمانلاند	۶ ۸۱۵	۱۳۳ ۲۴۲
قوپاربرغ	۳۰ ۰۴۱	۱۹۵ ۵۹۳
کفلبورغ	۱۹ ۸۱۶	۱۹۵ ۱۴۰
وستر نورلاند	۲۵ ۰۴۷	۱۸۹ ۴۳۰
یمتلاند	۵۲ ۲۱۹	۹۵ ۳۲۰
وستر بوتن	۵۹ ۰۹۷	۱۱۴ ۹۳۷
نوربوتن	۱۰۶ ۸۱۸	۹۶ ۹۱۲
بیوك کوللر	۹ ۵۷۸	
جمعاً	۴۵۰ ۵۷۴	۴ ۷۱۷ ۱۸۹

شهر وقصبه‌لری . — اسوجك مركزی واسوج ايله نوروج دولتنك پايتختی (استوقهولم) شهری اولوب، ٢٢٣٠٦٣ اهاليسی واردر. استوقهولمدن صكره اك بيوك شهری (غوتمبورغ) اولوب ، ٩٢٠٠٠ اهاليسی واردر . اوچنجيسی منتهای جنوبنده اولان و ٤٥٠٠٠ اهالی‌يی جامع اولان (مالمو) شهريدر. (نوركوپينغ)ك ٢٨٥٠٠، (كفله) نك ٢١٠٠٠، اسكی پايتختی اولان (اوپسالا) نك ٢٠٠٠٠ وسائر قصبه‌لرينك دخی بوندن آز اهاليسی واردر . بوصايلان شهرلردن بشقه اسوجك اهاليسی اون بيكدن زياده اولان قصبه‌لری ٩ عددنده‌در .

ماليه‌سی، قوهٔ بريه و بحريه‌سی . — اسوجك واردات و مصارفی ١١٨٣٩١٠٠٠ فرانق يعنی تقريباً ٥١٤٨٠٠٠ ليرای عثمانی راده‌لرنده اولوب، بعض مأمورين ملكيه وعسكريه‌يه تخصيص اولنان وكنديلری طرفندن صورت مقطوعه‌ده تحصيل اولنان واردات ايله طوغريدن طوغری‌يه معارفه عائد اولان واردات بوحسابه داخل دكلدر. قوهٔ بريه‌سی ٤٠١٤٦ نظاميه و١٣٤٢٩٤ رديف ويا مستحفظ كه جمعاً ١٧٤٤٤٠ افراد وضابطانله ٥٩٦٥ بيكير و٢٤٦ صحرا وطاغ طوپندن عبارتدر. وقوهٔ بحريه‌سی دخی ٦٢ واپور و ٦ يلكن كيسی كه جمعاً ٦٨ سفينه‌دن مركب اولوب، بونلرك مجموعی ٤٥ طوپ و٨٨٢ طائفه‌يی حاملدرلر ، و واپورلری ٢٧٥٧٠ بيكير قوتنده‌در.

معارف وصنايع وتجارتی. — اسوج معارفجه آوروپانك اك زياده ترقی ايتمش ممالكندن اولوب، قراللردن بعضيسنك وقتيله ايتمش اولدقلری همت اوزرينه، بوندن برايكی عصر اول بيله اسوجده اوقويوب يازمق بيلمز آدم بولنماز ايدی. حتی جهات شماليه ده سيرك وبشر اون خانه‌دن عبارت اولان كويلر اهاليسی دخی معارفدن محروم قالماموق ايچون، سيار معلملر تعيين اولنمشدی، واليوم بويله‌لری دخی بولنيور. اسوجك مكاتب ابتدائيه‌سی ٨٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ٨ دارالمعلمين ودارالمعلمات، برچوق مكاتب اعداديه‌سی، ايكی زراعت مكتبی، بری اوپسالاده وديكری (لوند) ده اولمق اوزره، ايكی دارالفنونی وديكر برچوق مكاتبی، اوپسالا واستوقهولمده متعدد فنون وادبيات وصنايع وزراعت جمعيتلری وآقاد ميالری واردر. اسوجده علوم طبيعيه‌ده وسائر فنونده بتون آوروپاجه شهرت شائعه صاحبی وكشفيات فنيه‌يه موفق اولمش (لينه) كبی نيجه بيوك عالملر ومتفنن ذاتلر يتيشمشدر. مكاتب اعداديه‌سنك جمله‌سنده فرانسز، انكليز وآلمان لسانلرينك دخی اسوججه ولاتينجه ايله برابر تحصيلی مجبوريدر. السنهٔ شرقيه‌يه مخصوص مكتبی دخی اولوب، اسوجده بولنانلره آشنا برچوق علما يتيشمشدر. صنايع دخی پك ايلری اولوب، هرنوع فابريقه‌لری زياده‌سيله تكثر ايتمشدر. سواحل واسكله وليمانلری چوق اولمغله برابر دمير يوللری دخی پك چوق اولوب، مجموع خطوطنك طولی ٨٠٠٠ كيلومترويه قريبدر، كه بووسائط دخی تجارتنی تسهيل وتوسيع ايتمكده‌در. سفائن تجاريه‌سنك عددی ٤٠٠٠ ی متجاوز اولوب، بربعنه قريب مقداری واپوردر. ادخالات سنويه‌سی ٤٤٠ واخراجاتی ٢٤٦ مليون قورون (برقورون ١ فرانق ايله ٣٩ سانتيم ايدر) قيمتنده‌در. الحاصل اسوج طبيعت طرفندن پك چوق شيلردن محروم براقلمش اولديغی حالده، اهاليسنك سعی وغيرتيله خيلی ايلری كيتمش و اولدقجه زنكين اولمش بر يردر.

اصول اداره‌سی وحكومتی. — اسوج نوروجله برابر بردولت تشكيل ايديورسه‌ده، بونلرك يالكز حكمدارلری وقانون اساسيلری متحد اولوب، حكمدار علی العموم عساكر بريه وبحريه‌نك باش قوماندانی بولنديغندن، ودولتك دول اجنبيه ايله اولان مناسباتی وعلی العموم احوال سياسيه دخی حكمدارك نظارتی آلتنده اولديغندن، ايكی مملكتك امور عسكريه وسياسيه‌سی دخی متحد ديمكدر. نظامات وقوانين داخليه‌لری، مجلس مبعوثانلری، احوال ماليه‌لری وسائر كافهٔ خصوصاتلری ايسه آيری آيری اولوب، كرك اسوج وكرك نوروجك كنديته مخصوص هيئت وكلاسی ومجلس مبعوثانی واردر. حكمدار اكثريا اسوجده وبعضاً نوروجده اقامت ايدوب، اسوجده اقامت ايتديكی وقت. نوروجك هيئت وكلاسنی تركيب ايدن اون ذاتدن اوچی استوقهولمده اقامت ايدوب، حكمدارك يانده بولنورلر. اصول حكومت مشروطيتدر. اسوجك ايكی مجلس مبعوثانی اولوب، برينك اعضاسی ٩ سنه مدتله انتخاب اولنه‌رق، فخری خدمت ايدرلر، ديكرينككيلر اوچ سنه مدتله انتخاب اولنه‌رق،

موظفدرلر. حكمدارلق حق ارثى اولوب، پدردن اولاد ذكورك بيوكنه انتقال ايدر. ايالاتده دخى برر منتخب مجلس عمومى بولنور. ايالات قضالره وقضالر ناحيه‌لره منقسمدر.

احوال تاريخيه‌سى. — اسوج عن اصل اقوام تورانيه‌دن اولان (فينوآ) لرك مسكنى اولوب، بعده جرمانيا اهالئ قديمه‌سى اولان غوتلر طرفندن ضبط اولنمغله، بونلر باشليجه قسم جنوبيسنده اسكان ايتديكلرندن، اوراسى اليوم (غوتلاند) تسميه اولنمقده‌در. اسوج اسمى ايسه ينه اقوام جرمانيه‌دن (سويون) قومنك اسمنه نسبتله اولديغى مظنوندر. برچوق وقت بر طاقم مستقل كوچك حكومتلره منقسم اولوب، اوننجى قرن ميلاديده بو حكومتلر ايكى‌يه حصر اولنمشيدى، كه برى نفس اسوج وديكرى غوتلاند حكومتى ايدى. نهايت اون ايكنجى قرن ميلادى ابتداسنده بو ايكى حكومت برلشمكله، بو توحيدى اجرا ايدن (اولانوس اسقوتقونونغ) اسوج قرالى اسمنى آلمشدر. خرستيانلق طقوزنجى قرن ميلاديده بعض ميسيونرلر طرفندن اسوجه ادخال اولنمشديسه‌ده، ١١٥٥ تاريخنده حكمدار بولنان (اريق) طرفندن تماميله تأسيس وتعميم اولنمشدر. ١٣٨٩ تاريخ ميلاديسنده اسوج تختنه دانيمارقه ونوروج قراليچه‌سى بولنان (مارغريته‌والدمار) ك انتخابى بو اوچ اسقانديناو مملكتنك برلشمه‌سنى انتاج ايتمش؛ وبو اتحاد ١٣٩٧ ده (قالمار) معاهده‌سيله تصديق اولنمشدى. آنجق دانيمارقه‌ليلرك حاكميتى مؤخراً اسوجليلره آغر كلمكه باشلامغله، دفعاتله اختلال ايدوب، على الخصوص (استور) لرك اداره‌سى زماننده همان مستقل كبى برصورتده اداره اولنورلردى. نهايت ١٥٢٣ ده (كوستاو واصه) اسمنده بريسى دانيمارقه قرالى قريستيانى اسوجدن اخراجله، اسوجى دانيمارقه‌دن بسبتون تفريق ايتمش؛ وبونك خلفلرى زماننده اسوجليلر پروتستان مذهبنى قبول ايلشلردر. ١٦٥٤ تاريخنده‌دك دوام ايدن بو حكومت زماننده اسوج اوروپانك دول معظمه‌سى صره‌سنه چقوب، لهستانه اوچ حكمدار تعيين، اوتوز سنه‌لك محاربه زماننده آلامانياده مداخله واجراى نفوذ، وفرانسه ايله دخى عقد اتفاق ايتمشدى. اسوج قراللرندن مذكور (اريق) (فينلانده) يى، و(كوستاو آدولف) ليوونيا، اينغريا وقارليايى ضبط ايتمش اولدقلرى كبى، بونك قيزى قريستينا دخى پومرانيانك برقسميله (برمه) و (وردن) دوقه‌لقلرينى اسوج دولتنه الحاق ايتمشيدى. بو قراليچه‌نك فراغت، وحكومتى اقرباسندن و«جسرين» خاندانى اعضاسندن اوننجى شارله ترك ايتمسيله، ١٦٥٤ دن باشلايه‌رق ١٧٢٠ تاريخنده‌دك دوام ايدن بو يكى خاندان دخى برمدت اسوجك نفوذ وشاننى محافظه ايده‌رك، بونلردن اون برنجى شارل ١٦٦٠ ده لهستانله عقد ايتديكى بر معاهده اوزرينه (ليوونيا) و (استونيا) يى الحاق ايتديكى كبى، ينه اوسنه دانيمارقه‌يى دخى (اسقانيا) خطه‌سنى وهالاند، بلكينغ وبوهوس ايالتلرينى تركه مجبور ايتمشدر. خلفى اولان اون ايكنجى شارل ايسه، كه دولت عثمانيه‌يه التجا ايدوب، تيورباش اسميله شهرت بولمشدر، روسيه‌ليلره قارشى بر طاقم شانلى مظفريتلر قزاندقدن صكره، (پولتاوه) محاربه‌سنده بيوك پترويه مغلوب اولمغله، اون بش سنه وطننه عودت ايده‌ميوب، اسوجك بتون ضبط ايتمش اولديغى يرلرى غائب ايتمسنى وپك چوق تدنيسنى موجب اولمشدر. (اوروليقه التونوره) نك زوجى هسلى فردريقك حكومتندن صكره، ١٧٥١ ده رأس حكومته چقن (آدولف فردريق) ايله يكى برخاندان حكمدارى يعنى (هولستاين غوتورپ) خاندانى حكم سورمكه باشلامشدر. بو حكومت زماننده «تاقيه‌ليلر» له «شاپقه‌ليلر» فرقه‌لرى آره‌سنده ظهور ايدن محاربات داخليه ودردنجى كوستاوك روسيه وفرانسه‌يه قارشى اعلان حرب ايتمسى اسوجك فينلانده ايله شرقى (بوتنيا) يى وپومرانيانك برقسمنى غائب ايتمسنى موجب اولمشدر. بونك عمجه‌سى وخلفى اولان اون اوچنجى شارل برآز حكيمانه حركتله، فرانسه ايله عقد مصالحه ايتمشدر. ١٨١٣ ده بوناپارته قارشى عقد اتفاق ايدن دولتلره التحاق ايتمكله، مكافاةً نوروج قطعه‌سى دانيمارقه‌دن بالتفريق اسوجه الحاق اولنمشدر. بونك ولى عهد اتخاذ ايتديكى فرانسز جنرالى (برنادوت)، كه تخته چقنجه، اون دردنجى شارل اسمنى آلمشدر، بريكى خاندان حكمدارى تأسيس ايدوب، اليوم بونك نسلى حكم سورمكده‌در. اسوجك نوروجله برابر ايكى هيئتدن مركب بردولت متحده صورتنده اداره‌سى وشمديكى قوانين اساسيه‌سى بو سلاله زماننده تقرر وتأسس ايتمشدر.

اَسود { عربیده « قره » دیمك اولوب، جزیرة العربده بر قاچ طاغ ووادی و سائره‌نك اسمیدر.

اَسود { ملوك ساسانیه زماننده خیره ده حکومت سورن ملوکدن بر ایکی کشینك اسمی اولوب، بعض وقایع ونوادرلری مشهور ایسه‌ده، تاریخلری تمامیله مضبوط دکلدر.

اسود بن ابی البُختری { صحابه‌دن وقبیلهٔ قریشدن اولوب، پدری ابوبختری بدر وقعه‌سنده کفر اوزره قتل ایدلمش اولدیغی حالده، کندیسی مکهٔ مکرمه‌نك فتحنده ایمانه کله‌رك، صحبت رسول‌الله (صلعم) شرفنه نائل اولمشدر. معاویه حضرت علینك طرفدارلرینی قتل ایچون بشر بن ابی ارطاتی مدینه‌یه کوندردیکی وقت، بوذاتله استشاره ایتمسنی تنبیه ایتمش؛ وصاحب ترجه جنایت مذکوره‌نك اجراسنه مانع اولمشدر.

اسود بن بلال { بنی‌امیه رجالندن اولوب، (محاذی) ویا (محاربی) لقبیله ملقبدر. رؤسای بحریوندن اولوب، هشام طرفندن دونغا ایله بحرسفیده مأمور اولمش اولدیغی کبی، بعده ولید بن یزید طرفندن قبریس اهالیسنی رومله قارشی اتفاقه دعوت ایتمك اوزره، جزیرهٔ مذکوره‌یه کوندرلمشیدی.

اسود بن ربیعه { (بن‌مالك) صحابه‌دن ومهاجریندن‌اولوب، حضرت فخرکائنات (صلعم) افندمزه کیتدیکنده، « جئت لاقترب الی الله » دیمش اولدیغندن، (مقترب) لقبیله تلقیب بیورلمشیدی. هجرت نبویه‌نك ۱۷ تاریخنده حضرت عمر فاروق طرفندن بصره امارتنه تعیین اولنمش، وبعض فتوحده خدمتی کورلمشدر.

اسود بن عبد یغوث { (بن وهب بن عبد مناف بن زهره) حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك دایسنك اوغلی اولوب، حضرت نبی ایله استهزایه واول حضرته عذاب وجفایه جرأت ایدنلردن ایدی. صحابیاتدن ام عبیسه اذا ایتدیکیچون، حضرت ابابکر مشارالیهایی کندیسندن اشترا وآزاد ایتمشیدی. صاحب ترجمه‌نك بدر غزاسنده اوچ اوغلی قتل اولنمش؛ وکندیسی برسمومه طوتیلوب، هلاك اولمشدر.

اسود بن عماره { شعرای قریشدن‌اولوب، مدینهٔ منوره‌ده بیت المال متولیسی ایکن، خلیفه ابوجعفر طرفندن برآره‌لق مدینه والیلکنه دخی تعیین اولنمشیدی. تعشق ایتمش اولدیغی مریم اسمنده برجاریه حقنده سویلش اولدیغی شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خلیلی من سعد الما فسلما
علی مریم لایبعد الله مریما
وقولالها هذا الفراق عزمته
فهل‌من‌نوال قبل ذاك افنعلما

اسود بن یزید { (ابوعمرو — نخعی)مشاهیر تابعیندن وقدمای فقهادن اولوب، کوفه‌لیدر. حضرت ابابکر وعمری کورمش؛ وحضرت‌علی‌ایله حضرت عایشه‌دن وابن‌مسعود ومعاذدن روایت احادیث شریفه‌ایتمشدر. کندیسندن اوغلی عبدالرحمن بن اسود، ابراهیم بن یزید وهمشیره زاده‌سی ابراهیم نخعی نقل ایتمشلردر. روایتده موثوق وزاهد ومتقی بر ذات اولوب، ۷۴ تاریخده وفات ایتمشدر.

اسود بن یعفر { (ذوالآثار — تمیمی) ایام جاهلیتده ظهور ایدن شعرای عربك مشاهیرندن اولوب، مشهور بر قصیدهٔ دالیه‌سی واردر، که مطلعی شودر:

نام الخلی وما احس رقادی
والهم محتضر لدی وسادی

اسود حبشی { (یاخودراعی) [« اسلم‌اسود » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسود عنسی { (ذوالحمار — عیهله بن‌عوف) زمان سعادتده یمنده ظهور ایله بر طاقم بازلقلری معجزه یرینه صاته‌رق، یمن ونجرانده برچوق خلق بالاغفال، نبوت دعواسنه قالقیشمشیدی. حج وداعدن صکره، خبری حضرت فخرکائنات افندمزه واصل اولمغله، اخذ وقتلنی امر بیوروب، بوکا مأمور اولان قیس بن عبدیغوث، زوجه‌سی آزادك دلالتیله کندیسنی قتل ایتمش؛ وقتلی خبری رسول الله (صلعم) افندمزك ارتحالندن صکره، مدینهٔ منوره‌یه واصل اولمشیدی. [« آزاد » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اسودنبورغ { (Svedenborg) خرستیان نلقده مذهب اصحابندن او-

اوب. اسوجلیدر. ۱۶۸۸ ده استوقهولمده طوغوب، ۱۷۷۲ ده وفات ایتمشدر. ابتدا علوم و فنونله توغل ایدوب، فنون طبیعیه‌ده وعلی الخصوص علم معادنده کسب شهرت، وفنون مذکوره‌یه دائر بر قاچ اثر تحریر ایده‌رك، استوقهولم جمعیت فنیه‌سی اعضالغنه قبول، وفنه متعلق بعض مأموریتلره تعیین اولنمشیدی. نهایت ۱۷۴۳ تاریخنده کندیسنه بعض شیلر کشف اولنمق وارواح اموات ایله مخابره‌ده بولنمق ادعاسنه قالقیشوب، مأموریتدن ال چکمش؛ وکرك وعظ ونصیحت طریقیله کرك تألیفاتیله کندی افکارینی نشره باشلایه‌رق، دین عیسایی تنسیق مقصدیله، «قدس جدید» تسمیه ایتدیکی بر کلیسا تأسیس ایتمشیدی. طرافدارلری چوغالوب، الیوم اسوجده، انکلتره ده وممالك مجتمعه‌ده صاحب ترجمه‌نك مذهبنه تابع آدملر بولنیور. آثاری دفعاتله طبع. وآوروپانك سائر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اسورر (Sverrer) نوروج قراللرندن اولوب، ۱۱۸۵ تاریخ میلادیسندن ۱۲۰۲ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. عائله‌سی خلق قتل عام اولندقده، صاحب ترجمه چوجق اولمغله، اخفا اولنه‌رق، کیزلیجه بیودلمش؛ وبیویوب، کیم اولدیغنی آکلادیغنده، ملك موروثنی ضبط ایتمش اولان آلتنجی (مانیوس) ه اعلان حرب ایده‌رك، برچوق محاربه‌لردن صکره، کندیسنی قتل، وملکنی استرداد ایتمش ایسه‌ده، رؤسای روحانیه ایله بوزیشوب، پاپانك لعنتنامه‌سنه اوغرامشیدی. «آینهٔ حکمداران» عنوانیله نوروج لسانده بر اثری، وحقوق عمومیه‌یه متعلق ایسلانده لسانده بر تألیفی واردر.

اسورکر (Sverker) اسوج حکمدارلرندن اولوب، ۱۱۲۹ تاریخ میلادیسندن ۱۱۵۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وبونك جلوسیله (اوردبروغ) سلاله‌سی ختام بولوب، یکی برخاندان حکمداری تأسس ایتمشدر، که تاریخ مذکوردن ۱۲۵۹ تاریخنه‌دك دوام ایتمشدر. — بر ایکنجی اسورکر دخی ۱۱۹۹ تاریخندن ۱۲۱۰ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ واونجی اریق بونك خلفی اولمشدر.

اسویابورغ (Sveaborg) روسیه‌نك فینلانده خطه‌سنده وفینلانده کورفزی ایچنده مستحکم برقصبه ومرسای عسکری اولوب، ۷ آطه اوزرنده مؤسسدر. ۶۰۰۰ اهالیسی. غایت متین استحکاماتی، برچوق قشله‌لری وطوب فابریقه‌لری واردر. بوقصبه ۱۷۴۹ تاریخنده اسوج قرالی فردریق طرفندن تأسیس، و ۱۸۰۸ ده روسیه‌یه ترك اولنمشدر. قریم محاربه‌سی اثناسنده انکلیز وفرانسز دونانماسی طرفندن طوپه طوتلمشیدی.

اسویاتوپولق (Sviatopolk) روسیه‌ده کیف بیوك پرنسلرندن اولوب، برنجی (یاروپولق)ك اوغلی وبرنجی (ولادیمیر)ك یکنی ایدی. عمجه‌سنك وفاتنده ۱۰۱۵ ده تختنی ضبطله، سلفنك ۱۲ اوغلندن اوچنی قتل ایتمش؛ وبونلرك برادرلرینه مغلوب اولمش ایسه‌ده، قاین پدری بولنان لهستان قرالی برنجی (بولسلاس) طرفندن تخته اعاده اولنمشیدی. بعده مذکور (بولسلاس) ایله اولکاسنده بولنان بتون لهلیلری قتله قالقیشوب، بودفعه ۱۰۱۹ ده عمجه‌سنك اوغلی (یاروسلاو) طرفندن مغلوب اولمش؛ وچهستانه قاچوب، اوراده وفات ایتمشدر.

ایکنجی اسویاتوپولق دخی ۱۰۹۳ تاریخ میلادیسندن ۱۱۱۲ تاریخنه‌دك روسیه‌نك بیوك پرنسی اولوب، برنجی (ایسیاسیلاو) ك اوغلیدر. (روریق) خاندانه منسوب اولان پرنسلر بیننده مقنن برقونغره عقدینه چالیشمش ایسه‌ده، بوقونغره یالکز ایکی دفعه اجتماع ایتمشیدی. بونك زماننده (پولووست) دنیلن خیمه نشین بر قوم هجومله، روسلری دفعاتله مغلوب ایتمشدر.

اسویاتوسلاو (Sviatoslav) بواسمله روسیه‌ده بیوك پرنس عنوانیله اوچ کشی حکومت سوروب، برنجیسی ۹۴۵ تاریخنده پدری (ایغور) ه خلف اولمش؛ و ۹۶۴ تاریخنه‌دك والده‌سی (اولغا) نك وصایتی آلتنده بولندقدن صکره، قسطنطینیه ایمپراطورینك دعوتی اوزرینه، بلغارلره اعلان حرب ایده‌رك، بونلری مغلوب ومرکزلرینی دخی ضبط؛ وبعده روم ایمپراطورلغیله دخی حربه کیریشه‌رك، تراکی قطعه‌سنی غارت ایتمش، و ۹۷۹ ده ادرنه‌یه قدر کلمشدر. آنجق برسنه صکره روم ایمپراطوری یان زمسکی طرفندن مغلوب اولوب، بلغارستانی غائب ایتمش؛ وکیفه عودتنده ۹۷۲ ده (پچنك) لرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

ایکنجیسی برنجی (یاروسلاو) ك اوغلی اولوب، ابتدا (چرنیغوف) پرنسی ایکن، ١٠٧٣ ده برادرینی طرد له، روسیه بیوك پرنسی اولمش ایسه ده، ١٠٧٦ ده برادری عودتله، ملکنی استرداد ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجی (وسوولود)ك اوغلی اولوب، ١١٧٩ تاریخ میلادیسندن ١١٩٣ تاریخنه دك کیف بیوك پرنسی بولنمشدر.

اسویچره { (Suisse)، آلمانجه Schweiz، ایتالیانجه Svizira ولاتینجه هلوه‌تیا (Helvetia) آوروپانك وسطنده برکوچك جمهوریت متفقه در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسویچره آوروپانك اورته‌سنده واك یوكسك محلنده اولوب، شمالاً آلمانیا ایله، شرقاً آوستریا ایله، جنوباً ایتالیا ایله، غرباً دخی فرانسه ایله محدود ومحاطدر. ′٥٠ °٤٥ ایله °٤٧ ′٥٠ عرض شمالی و ′٤٤°٣ ایله ′٥ °٨ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی ٣٢٠، وشمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی دخی ٢٠٤ کیلو متره، ومساحهٔ سطحیه‌سی دخی ٤١٣٤٦ مربع کیلومتره در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسویچره اوروپانك تپه‌سی حکمنده اولوب، طاغلق ویوكسك بر یردر، وشایان تماشا بر صورت ومنظره‌سی واردر. طاغلرك یوكسكلكیله صربلغی وذروه‌لرینك غریب شکللری، ابدی اریمز قارلریله جسیم جسیم یغینلر صورتنده قوپوب یووارلنان بوز قیالری، اومرتفع محللرده قارلی طاغلرك آره‌لرنده بولنان بیوك کوچك کوللرك کثرتی، هپ بوشیلر اسویچره‌یه حیرت انگیز وشایان تماشا بر حال قزاندیریور، که بو حالك غرابتی دنیانك هر طرفندن سیر وسیاحت مراقلیلرینی جلب ایتمکده در.

اسویچره‌نك اك مرتفع واك طاغلق قسمی جنوب وشرق جهتلری اولوب، بوجهتلرده (آلپ) سلسلهٔ جبالنك اك یوكسك شعبه‌لری بولنور. (آلپ‌پنین) دینلن شعبه اسویچره‌نك غرب جنوبی حدودندن باشلایه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آره‌سنده شرقه طوغری ممتد اولور، که بونك اك یوكسك محللری (سنت برنار)، (سرون) و (روزه) طاغلری اولوب، اوچنجیسنك ٤٦٣٦ متره ارتفاعی واردر. بوسلسله‌نك قارشیسنده یعنی جهت غربیه‌سنده (برن آلپی) سلسله‌سی اوزانیر، که بونك دخی ذروه‌لری سرمدی قارلر وبوزلرله مستور اوله‌رق، اك یوكسك محللری ٤٣٦٢ متره ارتفاعی اولان (فینستراآرون)، ٤١٨٠ متره ارتفاعنده اولان (یونغ فراو)، موآن، آیکر و(ترهورن) طاغلریدر. بو ایکی سلسله‌نك آره‌سنده (رون) ایرماغنك وادیسی بولنیور. بوایکی سلسله‌نك کسب ارتباط ایتدکلری محلده ٣٢٠٠ متره ارتفاعی اولان (سنت‌غوتارد) طاغی بولنوب، بوطاغك شرق جهتنده سلسله ینه باشلیجه ایکی شعبه‌یه آیریلیور، که بری (رتیق) اسمیله شرق شمالی‌یه، ودیکری (لپونتیان) اسمیله شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانیر، وهربری برچوق قوللره آیریلیر. (رون) ایرماغی (سنت غوتار) ك غرب جهتنده نبعان ایتدیکی کبی، (رین) دخی شرق، و (پو) جنوب جهتندن نبعان ایتدکلرندن، بوطاغ اسویچره جبالنك مرکزی عد اولنه بیلیر، [«آلپ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسویچره‌نك حدود غربیه‌سی بوینجه دخی (جورا) سلسله‌سی ممتداولوب، بوسلسله‌نك هیچ برمحلی ١٧٦٦ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمدیکندن، دائمی صورتده قارله مستور ذروه‌لری یوغیسه‌ده، کونش کورمز بعض دره‌لرنده هیچ بروقت قارلر اکسیك اولماز. جورا ایله آلپ سلسله‌لری آره‌سنده جنو کولندن اسویچره‌نك حدود شمالیه‌سنه قدر نسبةً دوز برمحل وتعبیر آخرله اوفق تپه‌لری حاوی متموج براووه ممتد اولور، که بونك اورته‌سندن (رین) ك تابعلرندن واسویچره‌نك اك بیوك نهری اولان (آره) جریان ایدر.

نهرلری. — آوروپانك اك بیوك نهرلرندن اولان (رین) ایرماغنك منبعلری اسویچره‌ده اولدیغی کبی، فرانسه نهرلرندن (رون) ایرماغیله ایتالیا انهارندن (پو) ایرماغنك دخی منبعلری وطونه منبعلرندن بری بو مملکتك یوكسك وقارلی طاغلرندن اینرلر. (رین) سنت غوتارد طاغنك جهت شرقیه‌سندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، اسویچره‌نك شرق شمالی حدودینی آیران (قونستانسه) کولنه کیرر، وبعده بوکولدن چیقوب، غربه طوغری آقه‌رق، حدود شمالیه‌سنك قسم اعظمنی تحدید ایدر، یعنی اسویچره ایله (باده) آره‌سنده آقار. رینك تابعلرندن اولان (آره) نهری (برنه) آلپنك (فینستر آرون) طاغندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (برینتز) و(تو-

نه) كوللرینی شق ایتدكدن و (برنه) شهرینك ایچندن چقدقدن صكره، ینه (برنه) آلپی سلسله‌سندن اینن (سارینه) نهریله برلشیر؛ وشمال شرقی‌یه طوغری دونه‌رك، صاغدن برچوق‌چایلری وعلی‌الخصوص (رایس) و(لیمات) چایلرینی دخی اخذ ایله (رین) ایرماغنه دوكیلور. (رون) ایرماغی (سنت غوتارد) طاغنك غرب جهتندن نبعانله، آلپك ایكی سلسله‌سی آره‌سنده ابتدا غرب جنوبی‌یه و بعده شمال غربی‌یه طوغری جریانله، (لمان) كولنه كیرر، وبعده (جنو) شهرینك یاننده بوكولدن چیقوب، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، فرانسه‌یه داخل اولور. (پو) دخی (سنت غوتارد) ك جنوب جهتندن نبعانله، جنوب شرقی‌یه وبعده غربه طوغری آقه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آره‌سنده اولان (ماژور) كولنه كیرر، وبعده ایتالیا طوپراغنده بوكولدن چیقار. (این) ایسه اسویچره‌نك جنوب شرق جهتنده بربرینك آلتنده اولان اوچ كوچك‌كولدن چیقه‌رق، شرق شمالی‌یه طوغری جریانله، آوستریا طوپراغنه كیرر. بونهرلرك هر برینه دوكیلن چایلر ودره‌لر پك چوق اولوب، اسویچره‌ك صوۋری بول‌محللردن معدوددر. بوچایلرك چوغی یوكسك محللردن و قیالق یرلردن دوشوب، شایان تماشا بر چوق شلاله‌لر تشكیل ایدرلر، كه بو شلاله‌لر دخی اسویچره‌یه مخصوص احوال غریبه‌دندر.

كوللری. — اسویچره‌نك لطافت طبیعیه‌سنی اك زیاده آرتیران شی متعدد كوللریدر. اسویچره‌ده همان هیچ بر نهر یوقدر، كه بركولك ایچندن چكمسین. بوكوللرك ایكیسی پك بیوك اولوب، بونلرك بری غرب جنوبیسنده واسویچره ایله فرانسه (یعنی ساوآو ایالتی) آره‌سنده واقع اولان (لمان) ونام دیكرله جنو كولیدر، كه رون ایرماغی ایچندن چكر؛ دیكری شمال شرقیسنده وبرطرفدن اسویچره بر طرفدن دخی آوستریا، باویره، وورتمبرغ وباده آره‌سنده واقع اولان (قونستانسه) كولیدر، كه رین ایرماغی ایچندن مرور ایدر. ایكنجی درجه‌ده جهت غربیه‌ده وجوره سلسله‌سنك شرق طرفنده اولان (نفشاتل) كولیله، حدود جنوبیه‌ده‌كی (ماژور)، اطرافنك كوزللكیله مشهور اولان (زوریخ)، وشكل وصورتنك غرابتیله وبرده اسویچره استقلالنك مبدأ ظهوری اولمغله مشهور اولان (لوچرنه) ونام دیكرله «درت ناحیه‌لر» كوللریدر. اوچنجی درجه‌ده حدود جنوبیه‌ده بولنان واطرافی اورمانلرله محاط اولان (لوغانو)، لوچرنه كولنك شمال شرقیسنده واقع (زوغ)، آره نهرینك مجراسنده بر برینك آرقه‌سنده واقع (برینچ) و (تونه)، نفشاتل كولنك جوارنده واقع (بیانه) و (مورات)، (زوریخ) كولنك اوست طرفنده بولنان ویوكسك ساحللرله محاط اولان (والنستاد) كوللریدر. دردنجی درجه‌ده اولمق اوزره دخی زوریخ ولوچرنه كوللرینك اطرافنده برچوق كوچك كوللر بولندیغی كبی، اسویچره‌نك جنوب شرق جهتنده دخی بر قاچ كوچك كول واردر. بو كوللرك جمله‌سی سیرسفائنه صالح اولوب، ایچلرنده متعدد واپورلر ایشلدیكی كبی، بعضلری آره‌سنده جدوللر دخی آچیلوب، بینلرنده اختلاط اولنیور. بو وجهله آچلش اولان قناللر یدیدر.

اقلیم وهواسی. — اسویچره‌نك وسعتی پك آز اولدیغندن عرض تخلفنك هواسنه پك آز تأثیری اولوب، اصل هواسی‌ارتفاع اراضینك تخلفنه تابعدر. اراضیسنك ارتفاع ووضعیتی ایسه پك مختلف اولدیغندن، هواسی دخی مختلف اولوب، بعض یرلرنده یازین حرارت ۳۱ سانتیغراد درجه‌سنه‌قدر چیقار، ودیكر بعض‌محللرده دخی‌قیشین برودت صفردن آشاغی ۳۱ درجه‌یه قدر اینر. عمومیت اوزره درین وادیلرده وآلچق محللرده هوا معتدل ویوكسك طاغلرده صوۋقدر. بربری اوسته‌نه اماكن مسكونه‌ده یازین حرارتك حد وسطیسی، ۵۰ °۸، وقیشین برودتك حد وسطیسی صفردن آشاغی، ۲۵ °۱۰ درجه‌در، كه عمومیت اوزره هواسی صوۋق دیمكدر. یاغمور دخی هرطرفنه برصورتده یاغیوب، دوشن یاغمورك مقداری‌طاغلرینك حال‌ووضعیتنه تابعدر. هوانك‌تحولاتی پك سریع اولوب، فرطونه‌لریله بوره‌لری پك صیقدر، واكثریا طولو یاغار. اكثر طرفلرینه قیشین قار كثرتله یاغار. بعض بطاقلق محللر استثنا اولندیغی حالده، هواسی عمومیت اوزره صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسویچره طوپراغنك اوچ ثمنی‌یعنی نصفنه قریب مقداری كوللرله، قارلرله، بوزلرله، وقیالرله مستور اولوب، قسم دیكرینك دخی چوغی‌مرعالر واورمانلرله مستوردر. مرعالری غایت كوزل وحیواناته زیاده‌سیله

یارار اوتلری حاوی اولوب، رنكارنك چیچكلرله مزین مكمل باغچه‌لر صورتنده اولدقلرندن، اسویچره‌لیلر اسكیدن بری باشلیجه چوبانلقله اشتغال ایدوب، پك چوق وپك كوزل یاغلر، پینیرلر وسائر محصولات حیوانیه استحصال ایده كلمشلردر. بوصوك وقتلرده زراعته دخی فوق‌العاده دقت واهتمام ایدوب، بوفنی پك ایلری كوتورمشلرسه‌ده، اراضینك عدم كفایتی جهتیله، اهالینك اعاشه‌سنه كفایت ایده‌جك مقدار حبوبات یتیشدیره‌میوب، كثرتله حاصل اولان كستانه وپتاتسدن دخی استعانه ایتدكلری حالده، ینه احتیاج عمومینك درتده بری نسبتنده حبوبات ادخالنه مجبور اولیورلر. اشجار مثمره‌سی پك چوق اولوب، فضله‌سنك بر مقداری قوروديلور، وبرمقدارندن انواع مسكرات چیقاریلور.

نباتات نقطهٔ نظرندن اسویچره طوپراغی بروجه زیر یدی منطقه‌یه تقسیم اولنه‌بیلیر: برنجی منطقه‌سی حذای بحردن ۲۳۳ ایله ٥٦٦ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان آلچق یرلری جامع اولوب، بومنطقه‌ده اوزوم، دود، بغدای، كستانه وبونلره مماثل شیلر یتیشیر؛ ایكنجیسی ٥٦٦ ایله ۹۳۳ متره ارتفاعلری آره‌سنده‌كی اراضیدن عبارت اولوب، بونده میشه وجویز آغاچلریله اوفق دانه‌لی برنوع اسمر بغدای یتیشیر، وپك كوزل مرعالر بولنور؛ اوچنجی منطقه ۹۳۳ ایله ۱۳٦٦ ارتفاعلری آره‌سنده اولان یرلردن عبارت اولوب، بونده آرپه، چاودار، یرالماسی، جویز، الما، آرمود، اریك، كراز، قاین آغاجی كبی شیلر یتیشیر، وكوزل مرعالر دخی بولنور؛ دردنجیسی ۱۳٦٦ ایله ۱۸۳۳ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان اراضی‌یی حاوی اولوب، بونده چام، وندیك تره‌منتیسی، چنار، آقچه آغاجی، قطران‌چامی، اووز كبی آغاجلرله مرعالر بولنور؛ بشنجیسی ۱۸۳۳ ایله ۲۱٦٦ متره ارتفاعلری آره‌سنده اوله‌رق آلپ سلسله‌سنك آلچق جهتلرندن عبارت اولوب، بونده یالكز برطاقم اوتلرله بعض اكری بوكری چالیلر وبرنوع چام آغاجیله آلب كلی دنیلن برآغاج بولنور، وهیچ برشیئك زرعی ممكن اولماز؛ آلتنجیسی ۲۱٦٦ ایله ۲٦٦٦ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان آلب سلسله‌سنك وسطی جهتلرندن عبارت اولوب، بومنطقه سرمدی قارلرله مستور یرلره تماس ایتمكله، بونده یالكز آلپ طاغلرینه مخصوص بعض نباتات بولنور، وبعض وادیلری قارلردن آقه‌رق طونان صولردن بوزله مستور بولنور؛ نهایت یدنجی طبقه ۲٦٦٦ متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان جبالدن عبارت اولوب، بومنطقه یاز قیش قار وبوزله مستور بولنور، ویالكز كونشه پك قارشی بولنان بعض جهتلری یازین آز برمدتده قاردن قورتلوب، سطحلرنده برطاقم چیملر حاصل اولور.

آلپ طاغلرنده حیوانات وحشیه‌نك انواعی بولنوب، كیك پك اكسیلش ایسه‌ده، قراجه، آیی، قورد وسائره كثرت اوزره‌در. حیوانات بیتیه‌دن ۱۸٦٦ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان براستاتستیقه نظراً تاریخ مذكورده اسویچره‌ده ۱۰٥ ۷۹۲ بیكیر، ۹۹۲ ۸۹٥ صیغیر، ٤٤٥ ٤۰۰ قیون، ۳۷٤ ٤۸۱ كچی و۳۰٤ ۱۹۱ طوموز وار ایدی. حیوانات یتیشدیرمكده اسویچره‌لیلرك مهارت مخصوصه‌لری اولوب، بوممالكنك صیغیرلری غایت كوزلدر، و چیقاردقلری یاغ وپینیر مشهوردر. آتری كوزل دكل ایسه‌ده، پك قوتلیدر.

معادنه كلنجه، هرنه قدر (آره) و (رین) نهرلری مجرالرنده آلتون، كومش، باقر وقورشون معدنلری بولنورسه‌ده، بونلر پك آز مقدارده اولوب، اصل اسویچره‌ده اخراج اولنان معدنلر برنوع كوزل دمیر ایله نیكل وكوبور معدنلریدر. معدن صولری و قاپلیجه‌لری ایسه پك چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — اسویچره اهالیسنی بربره جمع ایدن رابطه مجرد وطنلری احوال طبیعیه‌سنك اتحادی اولوب، یوقسه جنسیتجه برقوم مخصوص تشكیل ایتمدكدن بشقه، هر برطاقی یاننده‌كی دولت اهالیسنك جنسیتنه تابعدر. اهالینك قسم كلیسی یعنی ثلثاندن زیاده‌سی آلمان جنسنه منسوب اولوب، اسویچره‌نك شمال شرقی حدودندن باشلایه‌رق تا آلپ سلسله‌سنك صرتنه قدر اولان یرلرده آلمانجه تكلم اولنور. جنوب قسمنده ایتالیانجه، جنوب غربی قسمیله آلپ طاغلری آره‌لرنده اولان بعض جهتلرنده لاتینجه‌دن آزمه اوله‌رق رومانش دینلن قبا برلسان، غرب جهتنده دخی فرانسزجه سویلنمكده‌در. دینجه دخی متفرق اولوب، نصفندن

زیاده‌سی پروتستان، نصفندن آزی قتولیك، وبر آز مقداری دخی یهودی وسائره‌در. بتون اسویچره اهالیسی ۲ ۸٤٦ ۱۰۲ کشی اولوب، بونلرك ۲ ۰۳۰ ۷۹۱ مقداری آلمان، ٦۰۸ ۰۰۷ سی فرانسز، ۱٦۱ ۹۲۳ ی ایتالیان، ۳۸ ۷۰۵ ی رومانش لسانلریله و ٦٦۷٥ ی دخی دیکر لسانلرله متکلمدرلر. اهالئ مذکوره‌نك ۱ ٦٦۷ ۱۰۹ مقداری پروتستان ۱ ۱٦۰ ۷۸۲ سی قتولیك، ۷ ۳۷۳ ی یهودی، ۱۰ ۸۳۸ ی دخی ادیان سائره‌یه تابعدر.

لکن، بولسان ومذهب اختلافی اسویچره‌لیلر بیننده هیچ بر مباینتی ویا هر فرقه‌نك حدودك اوته‌سنده بولنان وهمجنس وهملسانلری اولان بیوك دولتلره، مثلا آلمان اولانلرینك آلمانیایه، فرانسز اولانلرینك فرانسه‌یه وایتالیان اولانلرینك ایتالیایه میل ومحبتلرینی موجب اولمیوب، جمله‌سنك محبت قلبیه‌لری اسویچره‌نك طاغلرینه، کوللرینه، وصیغیر تماجلره مخصوص اولان اسویچره شرقیلرینه مربوطدر. حتی قطعات بعیده‌یه هجرت ایدوب للابد وطنلرینی ترك ایدن اسویچره‌لیلر بیله وطن اصلیلرینی اونوتمیوب، هنددن وآمریقادن کلیتلی اعانه‌لر ایدرلر. وطنلرینك ترقیاتی یولنده اعانه‌لر ایتمه‌ده اسویچره‌لیلر بتون امم متمدنه‌دن ایلریدرلر.

اصول اداره وحکومتیله تقسیماتی. — اسویچره برجماهیر متفقه صورتنده اداره اولنه‌رق، «ناحیه» تعبیر اولنور ۲۵ کوچك جمهوریتدن عبارتدر. بو جمهوریتلردن هر برینك نظامات وقوانین واصول ادارهٔ داخلیه‌سی کندینه مخصوص ایسه‌ده، بر مرکز عمومیلری واوراده ایکی منتخب مجلسلریله بر هیئت وکلالری واردر، که بتون اسویچره‌نك امور داخلیه و خارجیه وحربیه وسائره‌سنی تسویه ایدر. مرکز عمومی شمدیکی حالده (برنه) شهریدر. ناحیه‌لرك یعنی جمهوریتلرك هر بری قضالره ودوائر بلدیه‌یه منقسمدر. ذکر اولنان یکرمی بش ناحیه یعنی جمهوریتك اسامیسیله مساحهٔ سطحیه‌لری ومقدار نفوسلری بروجه آتیدر:

ناحیه	مربع کیلومتره	اهالی
زوریخ	۱ ۷۲٥	۳۱۷ ٥۷٦
برنه	٦ ۸۸۸	٥۳۲ ۱٦٤
لوچرنه	۱ ٥۰۱	۱۳۸ ۸۰٦
اوری	۱ ۰۷٦	۲۲ ٦۹٤
اشویج	۹۰۹	٥۱ ۲۳٥
یوقاری اونتروالدن	۷۷٥	۱٥ ۳٥٦
آشاغی اونتروالدن	۲۹۰	۱۱ ۹۹۲
غلاریس	٦۹۱	۳٤ ۲۱۳
زوغ	۲۳۹	۲۲ ۹۹٤
فریبورغ	۱ ٦٦۹	۱۱٥ ٤۰۰
سولوره	۷۹۲	۸۰ ٤۲٤
باله شهری	۳٦	٦٥ ۱۰۱
باله جوارلری	٤۲۲	٥۹ ۲۷۱
شافروسه	۲۹٤	۳۸ ۳٤۸
خارجی آپانزل‌رود	۲٤۲	٥۱ ۹٥۸
داخلی آپانزل رود	۱۷۸	۱۲ ۸٤۱
سنت غال	۲ ۰۱۹	۲۱۰ ٤۹۱
غریزون	۷ ۱۳۳	۹٤ ۹۹۱
آرغوویا	۱ ٤۰٤	۱۹۸ ٦٤٥
تورغوویا	۹۸۸	۹۹ ٥٥۲
تسین	۲ ۸۱۸	۱۳۰ ۷۷۷
وود	۳ ۲۲۳	۲۳۸ ۷۳۰
واله	٥ ۲٤۸	۱۰۰ ۲۱٦
نقشاتل	۸۰۸	۱۰۳ ۷۳۲
جنو	۲۸۰	۱۰۱ ٥۹٥
	۳۱ ۳٤۷	۲ ۸٤٦ ۱۰۲

شهر وقصبه‌لری. — اسویچره‌نك، اکثری او براق وکوزل کوللرك کنارلرنده وتپه‌لری قارلی طاغلرك آلتنده اولمق اوزره، برچوق بیوك وکوزل شهر وقصبه‌لری واردر. کثرت نفوسجه مرکزی اولان (برنه) شهری دردنجی درجه‌ده اولوب، الك بیوکی (زوریخ) شهریدر، که ۷۲ ٦۷۰ اهالیبی جامعدر؛ ایکنجیسی (باله) شهری اولوب، ۷۲ ۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اوچنجیسی ٥۲ ۸۲۰ اهالیبی جامع اولان (جنو) شهری؛ دردنجیسی ٥۰ ۰۰۰ اهالیسی اولان (برنه) شهریدر. (لوزانه)نك ۳۲ ٦۰۰، (شودوفوند)ك ۲٥ ۰۰۰، (سنت غال)ك ۲٤ ٥۰۰؛ (لوچرنه)نك ۲۰ ۰۰۰ اهالیسی واردر. اهالیسی اون بیکدن زیاده اولمق اوزره دخی یدی سکز شهری واردر. اسویچره‌نك بیوك شهرلری بیوك دولتلرك بیوك شهرلری قدر جمعیتکاه ودبدبه وسفاهت محللری دکللرسه‌ده، مؤسسات علمیه وخیریه‌نك کثرت ومکملیتنجه بیوك دولتلرك بیوك شهرلرندن کری قالمیورلر.

مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — اسویچره ناحیه‌لرندن هر برینك کندینه مخصوص بودجه‌سی وارایسه‌ده، بونلرك آیری آیری یازلمسی تطویل مقالی موجب اوله‌جغندن، بوراجقده یالکز هیئت متفقه‌نك بودجه-

سندن بحث ایده‌جکز. هیئت متفقه‌نك عمومی ومشترك وارداتی ٦٢، ومصارفی دخی ٥٩ ملیون فرانق راده‌لرنده‌در. اسویچره‌نك هیچ بر طرفدن دکیزه ارتباطی اولمدیغندن، عسکری صرف عساکر بریه‌دن عبارت اولوب، عساکر نظامیه‌سی ۱۲۰۰۰۰، وعساکر ردیفه‌سی ۸۰۰۰۰، که جمعاً قوهٔ عسکریه‌سی ۲۰۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسویچره قدر نشر معارف خصوصنده سعی وغیرت ایدن هیچ بر دولت ومملکت یوقدر. واردات عمومیه‌سنك تقریباً بر ربعی معارفه مخصوص اولوب، اسویچره‌نك هر طرفنده تحصیل مجاناً ومجبوریدر. مکاتب ابتدائیه پك منتظم اولدقلری کبی، همان هر ناحیه‌ده زراعت، تجارت وصنایع مکتبلری واردر. مکاتب اعدادیه ایله دارالمعلمین ودارالمعلمات مکتبلری دخی پك چوقدر. هیئت متفقه‌یه عائد اولمق اوزره، زوریخده (اقول پولیتکنیق) تعبیر اولنور بر بیوك مکتب بولنیور، که هندسه، فن معماری، کیمیا، جراثقال، علوم ریاضیه، علوم طبیعیه، اورمان، ادبیات، فلسفه وعلوم سیاسیه شعبه‌لرینی جامعدر. برنه، باله وزوریخ شهرلرینك بر مکمل دارالفنونلری، وجنو ایله لوزانده بر آقادمیا دخی واردر. اسویچره‌ده نشر اولنان غزته‌لر رسائل موقوته‌نك مجموعی ۵۰۰۰ عددینی متجاوز اولوب، بو مملکتده صرف اولنان غزته‌لر هیچ بر یرده صرف اولنماز؛ وحساب اولنسه، اسویچره اهالیسندن هر آدم باشنه کونده بر غزته اصابت ایدر. اسویچره‌نك کندینه مخصوص لسانی اولمدیغندن، آیریجه ادبیات وادباسی دخی اولمیوب، آنجق فرانسز، آلمان وایتالیان مشاهیر علما وادباسنك بر خیلیسی اسویچره‌لی اولدیغی معلومدر. ازجمله فرانسز حکماسندن مشهور (ژان ژاق روسو) ایله اك بیوك ادیبه‌لردن اولان مادام (استائل) اسویچره‌لی ایدیلر.

صنایع دخی اسویچره‌ده پك ایلری اولوب، اك زیاده منتشر اولانلری ایپك وتیره منسوجاتیله ساعتجیلقدر. ایپك منسوجاتنك باشلیجه مرکزی زوریخ شهری اولوب، بتون اسویچره‌دن سنوی ۲۱۵ ملیون فرانق قیمتنده ایپك منسوجاتی اخراج اولنور. ایپك قوردلرك مرکزی دخی (باله) شهریدر. پاموق ایپلیکخانه‌لری دخی پك چوق اولوب، اکرلن ایپلیکلرك برقسمی خارجه اخراج اولنور، وبر قسمی‌ده محلنده طوقیلوب، بز وباصمه وسائره اعمال اولنور. ایشلنیلن پاموق سنوی ۵۳ ملیون لیتره راده‌لرنده‌در. ساعتجیلغه کلنجه، بونك باشلیجه مرکزلری (برنه)، (جنو) و(نفشاتل) شهرلری اولوب، علی‌العموم اسویچره‌ده سنوی بر بچق ملیوندن زیاده ساعت یاپیلیر، وبونلرك اخراجندن مملکته ۸۸ ملیون فرانق کیرر. بو اوچ صنعتدن صکره اسویچره‌ده ماکینه وال ایله نقش ایشلری، بویاجیلق، حصیر شاپقه وسائره اعمالی، جواهرجیلق، ماکینه‌لر انواعیله موسیقه، پیانو، هندسه وحکمت طبیعیه وسائر فنون آلاتی، کاغد، صاقسونیه وسائره اعمالاتی دخی خیلی ترقی وتکثر ایتمشدر. سرعتله آقان ویوقاریدن آشاغی دوشن چایلرك وشلاله‌لرك کثرتی دخی ماکینه‌لرك تحریکنه یاردیم ایدوب، اسویچره‌ده صنایعك ترقیسنه خدمت ایدر.

هرنه‌قدر اسویچره هر طرفی قره‌لرله محاط وطاغلق بریر اولمغله، تجارته اوقدر استعداد طبیعیسی یوغیسه‌ده، اهالیسنك چالیشقانلغی حسبیله اوطاغلرك اورته‌سنده اعمال واستحضار اولنان منسوجات ومصنوعات متنوعه‌نك اخراجی طبیعی اولدیغی کبی، اسویچره‌ده حاصل اولمیان پاموق، شکر، قهوه، شراب کبی مواد متنوعه‌نك ادخالی دخی ضروری اولدیغندن، بو مبادله‌دن بیوك بر تجارت حاصل اولور. اسویچره‌نك محصولات صناعیه‌سی باشلیجه ممالك عثمانیه ایله سائر اقطار شرقیه وآفریقا وآمریقایه کیدر. بو تجارتی تسهیل ایتمك اوزره، اسویچره‌نك نسبةً دوز اولان قسم شمالیسنده دمیر یول خطلریله بو خطوطك مملکتك هر طرفنه طاغیلان وآلپ طاغلرینك اتکلرینه قدر صوقیلان شعبه‌لری پك چوق اولدیغی کبی، ایتالیادن کلن بر بیوك خط دخی (سنت غوتارد)ده آلپ سلسله‌سنی دله‌رك، آوروپای شمالی ایله کسب التصاق ایدیور. اسویچره دمیر یوللرینك مجموعی ۲۸٤۷ کیلومتره طولنده‌در. شوسه‌لری دخی پك مکملدر. بوندن بشقه بتون کوللرنده واکثر نهرلرنده واپورلر ایشلیوب، متعدد قناللر دخی قره‌لرك ایچنده سیر سفائنی تسهیل ایدیور. بتون تلغراف یوللرینك طولی ۷۰۲۵ کیلومتره، وتمدید ایدلمش تللرك اوزونلغی دخی ۱۷۰٦۳ کیلومتره‌در.

احوال تاریخیه‌سی. — اسویچره زمان قدیمده

(هلوتیا) اسمیله معروف اولوب، کلت اقوامندن اولان غالك برشعبه‌سیله مسکون ایدی. رومالیلر (غال) مملکتنی ضبط ایتدکاری صره‌ده هلوتیایی دخی استیلا ایدوب، بو مملکت دولتلرینك حدودنده بولنغله، مواقع منیعه‌سنده برطاقم استحکاملر یاپمشلردی. اقوام شمالیه‌نك هجومنده اسویچره اك اول جرمانیا اقوامنك حکمی آلتنه کیرن ممالکدن اولوب، (آلمانی) اسمیله معروف اولان قومك مسکنی اولمشیدی. بعده فرانقلر دولتنك قلمروی داخلنه کیروب، شارلماندن صکره، برطاقم دره بکلرینك ید اداره‌سنده قالمشیدی. اون برنجی قرن میلادیده آلمانیا ایمپراطورلغی ممالکنه منضم اولوب، بر خیلی وقت (زهرینکن) دوقه‌لرینك حکمی آلتنده بولنمش، وبونلرك وقتنده رفاهه نائل اولمشیدی. اون اوچنجی قرن میلادی اوائلنده بوخاندان منقرض اولمغله، برطاقم دره‌بکلری اجرای نفوذ ایتمکه باشلایه‌رق، اسویچره‌یی آلمانیادن آیرمش؛ وکندیلری برطاقم حرکات ظالمانه‌یه باشلامشلردی. بو دره بکی خاندانلرینك بری‌ده، (هابسبورغ) خاندانی ایدی، که بونك افرادندن (رودولف) ۱۲۷۳ ده آلمانیا ایمپراطوری اولمغله، بو وسیله ایله اسویچره ینه آلمانیا ایمپراطورلغنه داخل اولمش؛ وبوایمپراطور وطننك حقوقنه رعایت ایتمش ایسه‌ده، اوغلی برنجی آلبرت انواع مظالم اجراسنه باشلایه‌رق، اسویچره‌لیلرك حقوقنی سلب ایتدیکندن، وبونك طرفندن اسویچره‌ده والی بولنان (کسلر) ظلم وتحقیری پك ایلری‌یه وارديرديغندن، اون دردنجی قرن میلادی اوائلنده (اشویچ)، (اوری) و(اونتروالد) ناحیه‌لرندن اوچ کشی ظهور ایدوب، برهیئت اتفاقیه تشکیل، واوصره‌ده مشهور (کوییوم تل) دخی ظهور ایتمکله، آوستریا دولتنه قارشی بر اختلال ترتیب اولنه‌رق، اسویچره استقلالنك اساسی وضع اولنمشدر. متعاقباً لوچرنه، زوریخ، غلاریس، زوغ وبرنه دخی مذکور اوچ ناحیه‌یه منضم اوله‌رق، اللی سنه ظرفنده نواحئ مستقله‌نك عددی سکزه بالغ اولمشیدی. آوستریا دولتی ایکیده برده بونلرك اوزرینه سوق عسکر ایتمکدن کری طورمازدیسه‌ده، اسویچره‌لیلرك فوق العاده جسارت وجنکاورلکی کندیلرینك برقاچ محاربه‌ده غالبیتلرینی منتج اولمغله، بوندن جسارت آله‌رق، اسویچره‌نك دیکر نواحیسنی دخی الحاق ایتمکه باشلامشلردی. آنجق اوصره‌ده بینلرینه نفاق کیروب، مرکزلری اولان (زوریخ) شهری هیئت اتفاقیه‌دن آیرلمش اولدیغندن، بونلر حق ریاستی (اشویچ) ناحیه‌سنه ویروب، بو مناسبتله مملکتلری دخی (اشویچره) ویا (اسویچره) تسمیه اولنمشدر. آوستریانك استمدادی اوزرینه، فرانسه‌دن دخی دفعاتله اسویچره‌نك اوزرینه کلیتلی عسکر سوق اولنمش ایسه‌ده، اسویچره‌لیلرك، اقلیتلریله برابر، دائما غالب کلملری اوزرینه، فرانسزلر کندیلریله اتفاقه مجبور اولوب، او وقتدن اسویچره‌لیلرك شجاعت وجسارتی دخی آوروپاجه شهرت بولمغله، هردولت معاشلی اسویچره عسکری استخدامنه میل کوسترمکه باشلامشیدی. اون بشنجی قرن میلادی اواخرینه قدر اسویچره فعلاً مستقل اولدیغی حالده، رسماً آلمانیا ایمپراطورلغی ممالکندن معدود ایکن، ۱۴۹۹ تاریخنده ایمپراطور (ماکسیمیلین) ك اسویچره‌نك روابط تابعیتنی تقویه‌یه قالقیشمسی اوزرینه، اسویچره‌لیلر مصرانه مقاومت ایدوب، بر چوق محاربه‌لر قزانمغله، او تاریخدن اعتباراً اسویچره بسبتون مستقل اولمش؛ ومتعاقباً باله وشافروسه ایله آپنزل ناحیه‌لری دخی الحاق ایله، نواحئ مستقله‌نك عددی اون اوچه ابلاغ اولنمش؛ وسنت غال، نفشاتل، جنو، مولهوسه وغریزون ناحیه‌لری دخی نواحئ معاهده، وآرغوویا، تورغوویا وبعض ایتالیان نواحیسی دخی نواحئ تابعه صورتنده قزانلمشیدی. مؤخراً اسویچره‌لیلر فرانسه‌یه ومیلان دولتنه دخی اعلان حرب ایده‌رك، هرایکی طرفدن‌ده غالب کلمکله، بیوك برنفوذ وقوت قزانمش ایکن، او صره‌ده یعنی اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده درون مملکتده پروتستان مذهبی ظهور ایتمکله، بوندن طولایی اهالی بیننده محاربات داخلیه وفتنه وفساد آتشی اشتعال ایده‌رك، ایکی یوز سنه قدر بوحال دوام ایتمش؛ ونهایت ۱۷۱۲ ده پروتستانلغك غلبه‌سی اوزرینه صلح ومسالمت تقرر ایتمشدر. اووقتدن فرانسه اختلال کبیری زماننه‌دك اسویچره راحت طورمش ایسه‌ده، اختلال مذکورك اوراده دخی تأثیری کوریلوب، حقوق مدنیه‌دن محروم اولان بعض نواحی وبعض صنوف اهالی آیاغه قالقمش؛ وفرانسه جمهوریتی مداخله ایده‌رك، ۱۸ نواحیدن مرکب بر جمهوریت تشکیل ایتمش ایسه‌ده، اسویچره اووقت فرانسه جمهوریتنك حکم ونفوذی آلتنه کیردیکندن، اهالیسی بو حالدن ممنون اولمیوب، روسیه وآوستریایه یوز چو-

یرمش ، واوصره‌ده اسویچره فرانسه ایله دول متفقه آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌لرك میدانی اولمشیدی. نهایت بوناپارت اسویچره‌یه برنظام ویرمش ایسه‌ده، جنو، نفشاتل، (وود) و (واله) ناحیه‌لری فرانسه‌یه ملحق قالمشیدی. بعده ١٨١٥ ده انعقاد ایدن ویانه قونغره‌سی نواحیٔ مذکوره‌یی اسویچره‌یه ویرمکله برابر، بو مملکتك تمامیٔ ملکیتنی وبیطرفلغنی دخی تأمین ایتمشدر. اووقت اسویچره ناحیه‌لری ٢٢ اولوب، ١٨٤٨ ده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، قانون اساسی تعدیل، ونواحینك عددی یکرمی بشه ابلاغ اولنمشدر. الیوم اوقانون واصول ایله اداره اولنمقده اولوب، یالکز ١٨٧٤ ده جزئی بعض تعدیلات اجرا اولنمشدر.

اسویفت (Svift) انکلتره‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ایرلانده‌لیدر. ١٦٦٧ تاریخنده (قاشل) شهرنده طوغوب، ١٧٤٥ ده وفات ایتمشدر. برخیلی وقت امور سیاسیه ایله اوغراشوب، بعض غزته‌لر ورسائل موقوته تحریریله مشغول بولنمش؛ وبرچوق حکایه کتابلری یازمشدر. آثارینك چوغی کنایه ورموزاتی حاویدر. بونلرك اك مشهوری «کولیورك سیاحتی» عنوانلی حکایهٔ غریبه‌در، که لسانمزه دخی ترجمه اولنمشدر. عمرنده ایکی قادین سومش، وبونلر طرفندن فوق‌العاده سولمشدر. بری حسن وجمالیله مشهوره اولان (استلا) در، که صاحب ترجمه کندیسنی تزوج ایتمش ایسه‌ده، بینلرنده ایکی قرداش کبی یاشامشلردر؛ دیکری ده (استروان هومریغ) در، که صاحب ترجمه‌نك رقیبه‌سی کندیسنه ترجیح ایتدیکنی کوره‌رك، کدرندن وفات ایتمشدر.

اسوینموندە (Svinemunde) پروسیه‌نك پومرانیا خطه‌سنده، (اسوینه) نهرینك منصبنده کائن (اوسدوم) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده برقصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، نیمانی، اولدقجه تجارتی وسفائن اعماله مخصوص دستکاهی واردر.

اسوینه (Svine) پروسیه‌نك پومرانیا خطه‌سنده (اودر) ایرماغنك بالطیق دکیزینه دوکیلورکن آیرلدیغی اوچ قولك بری اولوب، (اوسدوم) آطه‌سنی (دولین) آطه‌سندن تفریق ایدر. وسعتی ١٥ کیلومتره‌در.

اسی (Esi) ایتالیانك شرق طرفنده برنهردر، که (آپنین) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ٧٠ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، (آنقونه) ایله (سینیغالیا) شهرلری آره‌سنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

اَسِید صحابه وتابعیندن برقاچ ذاتك اسمی اولوب، اك مشهورلری (اسید بن ابی ناس) در، که شاعر اولوب، ابتدا کفره‌یی اهل اسلامه قارشی ترغیب وتهییج ایتمش ایکن، مکه‌نك فتحی کونی اسلامه کلوب، صحابه صره‌سنه کیرمشدر.

اُسَید صحابه‌دن برقاچ ذاتك اسمی اولوب، اك مشهورلری (ابویحیی اسید بن حضیر بن سماك اشهلی) در، که آرقداشی سعد بن معاذله برابر مصعب بن عمیر یدیله اسلامه کلوب، قوملرینی دخی دین حقه دعوت ایتمشلردی. خلق حضرت ابابکره بیعته تشویق ایدن بو ذات اولوب، هجرتك ٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسیر کولی (Lac de l'Esclave) آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده (یکی برتانیا) خطه‌سنده بربیوك کولدر، که ٣٠′ ٦٠° ایله ٦٣° عرض شمالی و ٣٠′ ١١٢° ایله ٥٠′ ١٢٠° طول غربی آره‌سنده اولوب، طولی ٤٥٠ وعرض ٢٥٠ کیلومتره‌در. هرطرفی سیرسفائنه صالح ایسه‌ده، قیشین آلتی آی بوز ایله مستوردر.

اسیر نهری (Rivière de l'Esclave) آمریقای شمالیده دومینیون قطعه‌سنك (یکی برتانیا) خطه‌سنده بربیوك نهردر، که «قیالی طاغلر» سلسله‌سندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، خیلی اوزون برجریاندن صکره، آنفاً بیان اولنان اسیر کولنه دوکیلور، وبعده بوکولدن (ماکنزیا) اسمیله چیقوب، شمال غربی‌یه طوغری جریانله، بحر محیط شمالی‌یه منصب اولور.

اسیره ماوراءالنهرده (شاشی) خطه‌سنده بر طاغ اولدیغی عرب جغرافیالرنده محرر اولوب، اصطخری بوطاغده آلتون، کومش، قلای، فیروزه وسائر معدنلرله نیار بر سیاه طاش (معدن کوری‌می ؟) دخی بولندیغنی بیان ایدیور.

اسیر الهوی (ابوالفضائل مهذب زاکی بن کامل قطیفی) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، ٤٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

سیدی ماعنك لی عوض
طال فی حبك المرض
کم بلا ذنب تهددنی
فجفونی لیس تغتمض

اسیری { شعرای عثمانیه‌دن اولوب، عن اصل آناطولیلی اولدیغی حالده، اکال تحصیل ایله، بر مدت دور مدارس ایتدکدن، وبعض قضالرده بولندقدن صکره، اسیر دوشوب، خیلی مدت دیار کفارده محبوس قالمش؛ وخلاص اولدیغنده، آغریبوز ده کائن قزل حصارده اختیار عزلت ایتمشیدی. تاریخ وفاتنه دسترس اوله‌مدی. شو قطعه جمله اشعارندندر:

عندلیبی زار ایدن ای دل بوقردا شکمیدر
غنچه‌یی خندان ایدن شبنم کبی یاشکمیدر
بوی زلفك سحر ایدوب کردانمه بندایلین
شاشدی عقلم بیلدم کوزکمیدر قاشکمیدر

اسیری { (محمدقاسم) هندستانده اکبر شاهك شعراسندن اولوب، ۱۰۱۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

سبزهٔ بادیهٔ مانکشد منت ابر
چشم کوخشك شود آبلهٔ پایی هست

— شیراز شعراسندن براسیری دخی واردر، که بو بیتی پك کوزل دوشمشدر:

دلم پرست زخون بردلم مزن انکشت
که همچو شیشهٔ می کریه درکلو دارد

اسیوت { حضرموتده بر طاغ اولوب، لبان آغاجنك یالکز بوطاغده بیتیشدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اسیوط { [«سیوط» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشارد { (Échard) انکلتره مورخلرندن اولوب. ۱۶۷۱ده طوغمش، و۱۷۳۰ ده وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك مکمل برتاریخنی و سائر بعض اثرلر یازمشدر. — فرانسه قدمای علماسندن دخی بو اسمده بر ذات اولوب، ۱۶۴۴ ده رونده طوغمش، و ۱۷۲۴ ده پارسده وفات ایتمش، وبعض اثرلر یازمشدر.

اشبوره { اندلسده طلیطله‌وبروایتده استجه اعمالندن برناحیه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشبونه { اندلسده اولوب، الیوم پورتکیزدولتنك پایتختی اولان (لیسبونه) شهرینه عربلرك ویرمش اولدقلری اسمدر. (لشبونه) اسمیله دخی معروف بولنمش اولدیغی یاقوت حموینك افاده‌سندن آکلاشیلیور. عربلر زماننده دخی بوشهر تجارت بحریه‌سیله مشهور اولوب، حتی بحر محیط آطلاسی‌یه قره‌لر بحریسنه کیتمش اولان و«مغرورین» اسمیله معروف بولنان بحریون بوشهردن بادبان کشای عزیمت اولمشلردی. ساحلنده عنبر بولندیغنی دخی یاقوت حموی ذکر ایدیور. زاهد اشبونی کبی برچوق علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. [احوال حاضره‌سیچون «لیسبونه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشبونی { (زاهد —) [«ابواسحاق اشبونی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشبیلیه { اندلسك اك بیوك شهرلرندن اولان (سویله) شهرینه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. اصل اسکی اسمی (ایسپالیس) اولدیغندن، اسم عربیسی بوندن محرفدر. عرب جغرافیونی بوشهرك حکومت اسلامیه زماننده‌کی معموریتنی پك پارلاق صورتده وصف ایدیورلر. کرك شهر وکرك ملحقاتی بیوك ومصنع ابنیه ایله مزین بولندیغی کبی، اطرافنده‌کی طاغلر واووه‌لر دخی زیتون وانجیر آغاجلریله‌وسائر اشجارله مستور اولوب، کلیتلی پاموق دخی حاصل اولوردی. روایته کوره حکومت اسلامیه زماننده بوشهرك ۴۰۰۰۰۰ دن زیاده نفوسی وار ایدی. هجرت نبویه‌نك ۹۳ تاریخنده موسی بن نصیر طرفندن فتح اولنه‌رق، حکومت امویه زماننده قرطبه‌دن صکره اندلسك ایکنجی شهری ایدی. ۴۲۴ تاریخنده، دولت امویه‌نك انقراضی اوزرینه، قاضیسی بولنان ابن عباد بوشهرده اعلان استقلال ایتمکله، بنی عباد اسمیله تشکل ایدن دولتك پایتختی اولمش؛ و اوصره‌ده اندلسك برنجی شهری حکمنه کچوب، ۴۸۴ تاریخنده یوسف بن تاشفین طرفندن ضبط اولنمش؛ و ۵۷ سنه دخی بونك نسلی یعنی ملثمین دولتی النده قالدقدن صکره، ۵۴۱ تاریخنده موحدینك الینه کچمش؛ وبونلرك زماننده خیلی تخریب اولنه‌رق، اطرافنك اکثر اشجاری دخی قطع اولنمشیدی. یدنجی قرن هجری اواسطنده اسپانیا قرالی فردیناندونك ید ضبطنه کچوب، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واو وقت

٣٠٠٠٠٠ اهالیٔ اسلامیه‌سی هجرت ایتمکله، شهر خراب اولوب، متعاقباً انکیزیسیون جمعیت ملعنت پیشه‌سنك مقری دخی اولمغله، مسلمانلر زماننده‌کی علوم ومعارف یرینه ظلمت جهل وتعصب اشبیلیه‌نك هواسنی تسمیم ایتمشیدی. بنی عباد ملوکنك سرایی الیوم قائم اولوب، (القصر)دن غلط اوله‌رق (آلقازار) اسمیله معروفدر. اشبیلیه حد وحسابدن خارج علما ومشاهیر اسلامك مسقط رأسی بولنمشدر، ومدحی حقنده شعرای اندلس دیوانلر طولوسی قصیده‌لر سویلمشلردر. [احوال حاضره سیچون «سویله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشپوزی { (Spuz) برلین معاهده‌سیله قره‌طاغه ترك اولنان پودغوریچه قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك ومستحکم برقصبه اولوب، حدود قدیمه‌نك قربنده، پودغوریچه‌نك ١٢ کیلومتره قدر شمال غربیسنده و (زتا) نهرینك صول یعنی شرق جهتنده کائندر. قصبه بعض قله‌لری حاوی برسورله محاط اولدیغی کبی، قارشیسنده براسکی قلعه‌سی دخی واردر، قصبه‌ایله قلعه‌آره‌سنده برتخته کوپری ایله اختلاط اولنور. اداره‌ٔ عثمانیه زماننده قصبه‌نك آنجق ١٠٠٠ قدر اهالیسی، ٢٥ دکانی و٣ جامع شریفی وار ایدی. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولدیغندن، اکثریسی هجرت ایتمشلردر. — ناحیه‌سی پك منبت وغایت کوزل مرعالری حاوی ایسه ده، حدود بوینده بولنمسیله اشقیادن امنیت اولمدیغندن، لایقیله ایشلنمیوردی.

اِشتابدیزه { سمرقندك بربیوك محله‌سی اولوب، (اشتابدیزکی) لقبیله ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَر { نهاوند ایله همدان آره‌سنده برناحیه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَرکان { عراق عجمده اصفهانك ایکی مرحله بعدنده صورلی وباغ وبوستانی چوق برقصبه اولدیغی ابن بطوطه ذکر ایدیور.

اَشتَر نخعی { (مالك بن حرث بن عبد یغوث) شجعان تابعیندن کوفه‌لی برذات اولوب، حضرت امام علی (رضه) افندمزك اخص منسوبیندن ایدی. یرموك وقعه‌سنده فوق العاده جسارت کوستروب، برکوزی سقطلنمش اولدیغی کبی، حضرت عثمانك محاصره‌سنده وجمل وصفین وقعه‌لرنده دخی حاضر بولنمشیدی. حضرت عمر بن خطاب صاحب ترجمه‌یی سومیوب، کوردکاری پرده کندیسندن یوز چویردکاری مرویدر. حضرت علینك خلافتنده قیس بن سعددن صکره مصر والیلکنه نصب اولنمش ایسه ده، بحر احمرك کنارینه واصل اولنجه، معاویه‌نك امریله ترتیب ایدلمش اولان سملی بربالدن یمکله، هجرت نبویه‌نك ٣٧ تاریخنده متأثراً وفات ایتمشدر.

اشتوریش { اسپانیانك شمالنده واقع (آستوریا) خطه‌سنه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. [«آستوریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشتوم { بری تنیس ودیکری دمیاط قربنده اوله‌رق، مصرده بواسمله ایکی قصبه بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشتون { اندلسك جیان خطه‌سنده مستحکم برقصبه ایدی. — آنطاکیه قربنده دخی بو اسمله بربلده وار ایدی.

اشتیپ { (Schtipjé) قوصوه ولایتنك مرکز (یعنی اسکوب) سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اسکوبك تقریباً ٧٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوپریلینك ٣٢ کیلومتره شرقنده (واردار)ك تابعلرندن (برغلینچه) نهرینك صول یعنی جنوب شرقی ساحلنده واقعدر. اکثر ابنیه‌سی طرز جدید اوزره یاپلمش لطیف برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی، ١٣ جامع شریفی، ٢ کلیساسی، ١ حاوره‌سی، ٣ مدرسه‌سی، ١ رشدیه مکتبی، ٤ ابتدائی و ٦ صبیان مکتبی، ٢ خرستیان مکتبی، ٩٠٠ قدر مغازه ودکانی، ٥٠ خانی، ١ قشله‌سی، ١ جبخانه‌سی، نهر مذکورك اوزرنده (محمد کهیا)نك بنا کرده‌سی اولان کارکیر ومتین برکوپریسی وبرده اخشاب جسری، جوارنده‌کی تپه‌نك اوزرنده خراب حالنده براسکی قلعه‌سی، نافع برقاپلیجه‌سی وجوارنده کوزل مسیره وتفرجکاهلری واردر. جوامع شریفه‌سندن بری سلطان مراد خان اول حضرتلرینك بنا کرده‌سیدر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولوب، ترکجه تکلم ایدرلر. خرستیانلرینك اکثری بلغاردر. اشتیپ پك اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آستیبوس)در. ٧٨٤ تاریخنده خداوندکار

غازینك زمان سلطنتلرنده روم ایلی بكلر بكی بولنان تیمور طاش بك طرفندن فتح اولنمشدر. — اشتیب قضاسی شمالاً قومانووه، شرقاً قوچانه، شرق جنوبی جهتندن رادویشته قضالریله، غرباً وغرب جنوبی جهتندن دخی سلانیك ولایتنك كوپریلی وتكوش قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشقه كلیتلی آفیون وبر مقدار توتون دخی حاصل اولور. قضانك نفوسی ٢٣ ٧٣٤ كشی‌اولوب، نصفی اسلام وترك وقصوری بلغار، روم وسائره‌در. درون قضاده ١٢٧ ٢٠٠ قیون، ٢٦٩٧٢ كچی، ٦١٤٧ صیغیر، ١١٠٠٠ ده بیكیر، استر ومركب واردر. مركز قضا برطرفدن كوپریلی وبرطرفدن دخی (قریولاق) دمیریول موقفلریله مكمل شوسه‌لرله مربوط اولوب، بوشوسه رادویشته‌یه قدر دخی تمدید اولنمشدر.

إِشتیخَن { سمرقندن ٧ فرسخ مسافه‌ده بر قصبه اولوب، جوارلرینك صوری وباغ وبوستانی چوق اولدیغنی ومشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولندیغنی اصطخری بیان ایدیور.

اَشَج { (منذر بن حارث عبدی) صحابه‌دن اولوب، حلم وحیا ایله متصف بر ذات اولدیغی حقنده وارد اولان بر حدیث شریفله مصدقدر.

اَشجع { (بنی —) قبائل عربدن بر قبیله اولوب، مدینه‌ده ساكن ایدی. بوقبیله‌نك برشعبه‌سی مغرب اقصایه هجرت ایده‌رك، سجلماسه جوارنده ساكن اولمشدر.

اشجع سُلمی { (ابو الولید — بن عمرو) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، هارون الرشیدك زماننده برحیات بولنمش؛ وبرامكه‌دن جعفره انتساب ایتمشیدی. یمامه‌ده طوغوب، بصره‌ده بیومشدر. هارون الرشیدله پك چوق ماجرا ونوادری منقولدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ولیس لاحزان النساء تطاول
ولكن احزان الرجال تطول
فلا تبخلی بالدمع عنی فان من
یضن بدمع فی الهوی لیخیل

اَشرس بن عبدالله { ملوك امویه رجالندن فاضل وصالح برذات اولوب، هشام بن عبدالملك طرفندن خراسان والیلكنه نصب اولنمش؛ ومدت مدیده اورالرده بولنوب، ماوراءالنهر اهالیسنی اسلامه ادخال ایتمشدر.

اشرس بن غاضره { صحابه‌دن اولوب. بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

اَشرف { ایرانك جهت شمالیه‌سنده بحر خزردن ٢ كیلومتره‌لك مسافه‌ده وطهرانك ٢٠٠ كیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ١٥ ٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. شاه عباس بوشهرده بیوك بر سرای یاپدیروب، شهری فوق العاده تزیین وتعمیر ایتمش ایسه‌ده، بعده خرابه یوز طوتمشدر.

اشرف { (ملك —) بولقبله ملقب ملوك ایوبیه وممالیك چراكسه وبحریه وسائره‌دن مصرده وبلاد ملحقه‌سنده بر قاچ حكمدار كلمشدر، كه بروجه زیر قدم صره‌سیله ذكر اولنور.

برنجیسی (مظفرالدین موسی)در، كه صلاح الدین ایوبینك برادری اولان ملك عادل سیف الدین ابوبكر بن ایوبك اوغلی اولوب، ٥٩٨ تاریخنده پدری طرفندن كندیسنه (رها) شهری ویرلمش، وبعده حران دخی علاوه اولنمشیدی. ٦٠٣ تاریخنده ماردینی دخی ضبط، و ٦٠٩ ده برادری اوحدنجم الدینك وفاتی اوزرینه خلاط ومیافارقین دخی كندیسنه قالوب، نصیبین وسنجار ایله جزیره‌نك قسم اعظمنی‌ده الهگچیرمكله، ملكی خیلی توسع ایده‌رك، رقه‌یی مقر اتخاذ ایتمش، واجرای عدالتله شهرت بولمشیدی. حلب صاحبی بولنان عمزاده‌سی ملك ظاهرك وفاتی اوزرینه، ملوك سلجوقیه‌دن عزالدین كیكاوس شهر مذكورك ضبطنه قالقیشدیغندن، صاحب ترجمه اهالیٔ حلب طرفندن دعوت اولنه‌رق، مشار الیه كیكاوسله وسیماط صاحبی اولان ملك افضل ایله برخیلی وقت محاربه ایتمشدر. ٦١٦ تاریخنده اهل صلیب دمیاطی ضبط ایتدكلرنده، مصر حكمداری بولنان برادری ملك عادل طرفندن دعوت اولنه‌رق، شهر مذكوری استخلاصنه موفق اولمش؛ و٦٢٦ ده ملك عادله قارشی عصیان ایتمش اولان ناصر صلاح الدیندن آلنان دمشق شام دخی صاحب ترجمه‌یه ویرلمكله، كندیسی بوشهری مقر اتخاذ ایتمش ایدی. یڭه اوسنه جلال الدین خوارزمشاه خلاطی ضبط ایتدیكندن، علاء الدین كیقباد سلجوقی ایله بالاتفاق، خلاطی استخلاص

ایتمشلردر. نهایت برادری ملك كامل ایله بوزیشه‌رق، حلب، حما وحمص صاحبلریله بالاتفاق، برادرینه عصیان ایتمش؛ واوصره‌ده ٦٣٥ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. عادل وكریم بر ذات اولوب، ذوق وملاهی‌یه اولان ابتلاسیله برابر خیلی خیرات واز جمله دمشقده بر دارالحدیث وبر مسجد یاپدیرمشدر.

ایكنجیسی (مظفر الدین موسی بن مسعود بن اتسز) در، كه مصرده حكومت سورن ملوك ایوبیه‌نك اخیری اولوب، ٦٤٨ تاریخنده، (ام الخلیل شجرة الدر) نام خاتوندن صكره، ٦ یاشنده اولدیغی حالده، تخته اجلاس اولنه‌رق، امرادن (عزالدین ایبك)ك وصایتی تحتنده بولنمش؛ وعزالدین ملك عنوانینی آلدرق، صاحب ترجمه‌نك الینه هیچ بر حكم ونفوذ براقدقدن صكره، ٦٥٢ تاریخنده كندیسنی حبس ایله، اعلان استقلال ایتمشدر.

اوچنجیسی (صلاح الدین خلیل بن قلاوون) در، كه مصرده حكومت سورن ممالیك بحریه‌دن اولوب، ٦٨٩ تاریخنده سلطان قلاوونك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس، وپدری مسلكنه سلوك ایله، مكمل بر عسكر ترتیب ایده‌رك، اهل صلیبك مركزی اولان عكا قلعه‌سنی فتح وتخریب، وصیدا، صور، حیفا وسائر سواحل شامی كاملاً فرنكلرك الندن قورتاره‌رق، قلعه‌لرینی هدم، وارمنیلرك النده بولنان مرعش وسائر بعض ممالكی دخی ضبط ایتمش؛ والحاصل اوچ سنه سورن مدت حكومتنی بویله شانلی غزالرله كچیروب، ٦٩٣ تاریخنده مصرده اثنای صیدده بعض امراسی طرفندن شهید ایدلمشدر. وفاتنده ٣٠ یاشنده ایدی.

دردنجیسی (علاء الدین كچك بن ناصر محمد بن قلاوون) در، كه بو دخی مصرده حكومت سورن ممالك بحریه‌دن اولوب، ٧٤٢ تاریخنده، برادری ملك منصور سیف الدیندن صكره، هنوز سكز یاشنده بولنیكن، امیر قوصون طرفندن تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بش آی صكره امرانك مرقوم قوصونه قارشی واقع اولان عصیانلری اوزرینه، موقع اقتداردن اسقاط اولنمش؛ و (قوص)ه قاچوب، درت سنه صكره اوراده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی (ابو المعالی زین الدین شعبان بن حسین بن ناصر بن قلاوون) در، كه عمزاده‌سی ملك منصور محمدك حبسندن صكره، اون یاشنده اولدیغی حالده، مصر تخته اجلاس اولنه‌رق، ١٣ سنه مصر وشام ملكی اولدقدن صكره، ٧٧٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی (سیف الدین ابو النصر برسبای دقاقی) در، كه مصرده حكومت سورن ممالیك چراكسه‌دن اولوب، اول امرده ملك ظاهر بر قوقك كوله‌سی ایدی؛ بعده ملك صالح ناصر الدین محمدك اتابكی اولوب، ٧٢٥ تاریخنده ملك مشار الیهی موقع اقتداردن اسقاطله، كندیسی تخته چكش؛ وعدالت ودیانتله شهرت بولوب، قبریسك فتحنده دخی موفق اولمش؛ و ٧٤١ تاریخنده معتضد عباسینك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر.

یدنجیسی (ابو النصر اینال ناصری) در، كه بنه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، ٨٥٧ تاریخنده، ملك منصور عثماندن صكره، مصر تخته چكمشدر. حسن سیرت صاحبی ایدیسه‌ده، امی اولوب، اوقویوب یازمسی یوغیدی. ٨٦٥ تاریخنده فراغت، وسكز سنه صكره وفات ایتمشدر. اوغلی ملك مؤید احمد خلفی اولمشدر.

سكزنجیسی (ابو النصر قایتبای ظاهری) در، كه بنه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، عن اصل سلطان چقمق قوللرندن اولدیغی حالده، ملك ظاهر تمربغادن صكره ٨٧٢ تاریخنده جلوس ایتمش؛ وزیاده‌سیله عادل وكریم وخیرات وحسنات صاحبی بر حكمدار اولمغله، مكهٔ مكرمه، مدینهٔ منوره، قدس شریف، مصر، شام وسائر بلادده متعدد جوامع ومساجد، وتكیه وكوپری وسائره كبی خیرات انشاسنه وابقای نیكنامه موفق اولمشدر. ملوك چراكسه‌نك جمله‌سندن زیاده اوله‌رق، ٢٩ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٩٠١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر؛ واوغلی ملك ناصر ابو السعادات محمد خلفی اولمشدر.

طقوزنجیسی (جانبلاط ویا جانپولاد اشرفی) در، كه بنه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، امیر كبیر بولنمغله، ملك ظاهر ابو سعید قانصودن صكره، ٩٠٥ سنه‌سی اواخرنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، امرای چراكسه كندیسندن ممنون اولمدقلرندن، بر سنه وبر روایتده آلتی آی صكره ٩٠٦ ده موقع اقتداردن اسقاط اولنمشدر.

اوننجیسی (ابو النصر قانصوه غوری) در، كه

ينه مماليك چراكسه‌دن اولوب، ٩٠٦ تاريخنده، ملك عادل طغانبايك قتلندن صكره، امراى چراكسه‌نك اتفاقيله مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ١٦ سنه اعتدال اوزره حكومت سوردكدن صكره، ٩٢٢ تاريخنده ياوز سلطان سليم خانه قارشى محاربه‌يه جرأت ايتمكله، (مرج دابق) نام محلده كنديسى واكثر عسكرى مقتول اولمشدر. جده‌نك سوريني، قاهره‌ده بين القصرين بر جامع شريف ومكهٔ مكرمه‌ده بعض آثار بنا ايتمشدر.

اون برنجيسى (طومانباى) در، كه مصرده حكومت سورن مماليك چراكسه‌نك اخيرى اولوب، عمى اولان آنف الترجمه قانصوه غورينك قتلندن صكره، چراكسه‌نك بقية السيوفنى جمع ايله، ادعاى سلطنته قالقيشمش ايسه‌ده، مصر قربنده سلطان سليم خانله ايتديكى محاربه‌ده مغلوب اولوب، صعيده فرار ايتمش؛ وبر آى صكره بش بيك قدر چركسله مصره داخل اولوب، محلات آره‌سنده بر بيوك محاربه وقوعيله بر چوق قانلر دوكلسنه سبب اولارقدن صكره، فرار ايدوب، خلاص جان ملاحظه‌سيله نيلدن عبور ايدركن، روم ايلى بكلربكيسى مصطفى پاشا طرفندن طوتيلوب، حضرت پادشاهك حضورينه كوتورلمش؛ وبرقاچ كون صكره ٩٢٣ تاريخنده فرمان پادشاهى ايله باب الزويله‌ده صلب اولنمشدر. بونكله مماليك چراكسه حكومتى پايانه ايروب، ديار مصريه تماميله ممالك عثمانيه‌يه ضم والحاق اولنمشدر.

اشرف { هند وايران متأخرين شعراسندن برقاچ ذاتك مخلصى اولوب، بونلرك برى (ميرزا محمد سعيد) عن اصل مازندرانلى اولديغى حالده، هندستانه هجرتله، عالمكيرك قيزى زين النسا بكمك معلمكنه نصب اولنمش؛ وبرديوانله برقاچ مثنويات براقشدر. — ديكر برى (محمد حسن) هندستانده اله آباد ملوكندن شاه محمد زمانك اوغلى اولوب، «معادن فيض» عنوانيله بر مثنويسى واردر. — ديكر برى دخى (سيد على) فرخ آباد اهاليسندن وسلطان الشهدا مرثيه خوانلرندندر. شو بيت بونك جملهٔ اشعارندندر:

چرا اشرف زعصيان ميكنى انديشهٔ محشر
چو بهر عفو جرمت شاه خيبر كير مى آيد

اشرف افغانى { اون ايكنجى قرن هجرى اوائلنده خروجله افغانستان وايرانى ضبط ايتمش اولان (كلزايى) قبيله‌سنك رئيسى محمود افغانك عمزاده‌سى اولوب، محمودك بر علت مدهشه‌يه دوچار اولمسيله كندى بدنك اتلرينى ديشيله قوپارمغه باشلامسى اوزرينه، ١١٣٩ ده افغان رؤساسى طرفندن اصفهانده ايران تختنه اجلاس اولنه‌رق، مرقوم محمودى قتل ايتديرمش؛ واوصره‌ده عراق عجم وآذربايجانك قسم اعظمنى ضبط ايتمش اولان دولت عليهٔ عثمانيه ايله عقد اتفاق ايتمكه قالقيشوب، سنيلك رابطه‌سنى وسيله اتخاذ ايده‌رك، دولت صفويه زماننده ضبط اولنمش اولان ممالك ايرانيه‌نك اعاده‌سنى طلب ايتمش ايسه‌ده، طرف دولت عليه‌دن مطلوبى اسعاف اولنميه‌رق، محاربه‌يه دوام اولنمش؛ وآنجق بعده كردستان بكلرينى وعساكر عثمانيه‌نك ساده دلاننى اغفال وافساد ايتمك قوتيله برغالبيته نائل اولديغنده، زياده‌سيله دوستانه معاملاته بولنديغندن، ١١٤٠ تاريخنده طرف دولت عليه‌دن وروسيه جانبندن ايران شاهلغى تصديق اولنمش ايسه‌ده، ملوك صفويه‌دن تحت اسارتده طوتديغى حسين خانك اوغلى طهماسب خراسانده بعض عشاير اتراك ياردميله وعلى الخصوص امراسندن مؤخراً نادرشاه اسميله شهرت بولان طهماسب قوليخانك تدبيريله خيلى قوت پيدا ايتمش اولديغندن، وصاحب ترجمه خونخوارلغى صوك درجه‌يه قدر سوروب، بتون ايران خلقنى بيزار ايتديكندن، حكم وقوتى تدنى‌يه يوز طوتوب، ايكى محاربه‌ده مغلوب اولدقدن، واك كزيده عسكرى اورلدقدن صكره، ١١٤٢ ده محبسنده بولنان شاه حسينى قتل واصفهانى ترك ايله، سيستانه طوغرى فرار ايتمش؛ واثناى فرارنده دخى برقاچ دفعه مغلوب اولدقدن صكره، كندى مقربلرى طرفندن دخى ترك اولنه‌رق، قاچاركن، ١١٤٢ تاريخنده بلوچ طائفه‌سى النده قتل اولنمشدر. بونك فرار وقتليله ايرانده حكومت افغانيه ختام بولوب، ملك ايران ينه سلالهٔ صفويه‌يه انتقال ايتمش ايسه‌ده، شاه طهماسبك يالكز اسمى اولوب، اصل حكم واقتدار طهماسب قوليخانك النده بولنمغله، متعاقباً بو ذات دولت صفويه‌يه بسبتون ختام ويره‌رك، نادرشاه اسميله كنديسى اعلان استقلال، ودولتنك حدودينى زياده‌سيله توسيع ايتمشدر. [«نادرشاه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اشرف خان { (محمد اصغر) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد ساداتندن اولدیغی حالده، هندستانه هجرتله، اکبر شاهك منشیسی اولمش؛ وبعض منظومه‌لر ترتیب ایدوب، ۹۸۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیگر بر اشرف خان (میرزا محمد) دخی شاهجهان وعالمگیرك رجالندن اولوب، ۱۰۹۷ ده وفات ایتمشدر.

اشرفی { (سید حسن سمرقندی) سمرقند متأخرین شعراسندن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تا کی گویی که هر دو عالم
در هستی ونیستی لئیمست
چون تو طمع از جهان بریدی
دانی که همه جهان کریمست

اشرفیه { یدنجی قرن هجری اواسطنده سوریه جهتنده اجرای نفوذ ایتمش اولان ترکان طوائفندن بر طائفه‌نك اسمیدر.

اشرق { [« ابرهه » و« ذواشرق » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَشروسَنه { (ونام دیگرله نوینجکت) ماوراء النهرده سیحون ایله سمرقند آره‌سنده وسمرقندن ۲۶ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، اصطخری بو اسمك ناحیه‌نك اسمی اولدیغی ومرکزی (نوینجکت) تسمیه اولندیغی بیان ایدیور. بوقصبه ویا مملکتده مشاهیر علمادن بعض ذوات ظهور ایتمشدر.

اَشعَث { (ابو محمد — بن قیس بن معدی کرب الکندی) صحابه‌دن اولوب، هجرتك اوننجی سنه‌سی کنده قبیله‌سندن ۶۰ آتلی ایله حضرت رسول الله (صلعم) نزدینه گلرك، شرف اسلامله مشرف اولندقدن صکره، یمنه عودت ایتمش؛ وارتحال حضرت فخر کائناتدن صکره ارتداد ایدنلر عددینه داخل اولوب، حضرت ابابکر صدیق طرفندن گوندریلن سریه طرفندن اسیر ایدیلوب، حضور خلیفه‌یه گتیرلدیگنده، طلبی اوزرینه، عفو وحضرت ابا بکرك همشیره‌سی کندیسنه تزویج اولنمشیدی. بعده یرموك، قادسیه، عراق، مدائن و نهاوند غزالرنده حاضر بولنوب، زیاده‌سیله غیرت ایتمش؛ صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتنده بولنمش؛ وحضرت عثمان طرفندن آذربایجان والیلکنه نصب اولنمش ایدی. حضرت امام حسنك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی. هجرت نبویه‌نك ۴۲ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر. کندیلرندن ۹ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. — (اشعث بن جودان عبدی) اسمیله صحابه‌دن بر ذات دخی بولندیغی مرویدر.

اَشعَر { مکه ایله مدینه وبر روایتده مدینه ایله شام آره‌سنده بر طاغدر.

اشعری { [« ابو موسی الاشعری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَشعَری { (ابو الحسن علی بن اسماعیل بن ابی بشر اسحق بن سالم بن اسماعیل بن عبدالله بن موسی بن بلال بن ابی برده بن عامر بن ابی موسی الاشعری) اشعریه مذهبنك صاحبی اولوب، ۲۶۶ تاریخنده بصره‌ده دنیایه گلمش، و ۳۳۰ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوکی پدری بولنان علمای معتزله‌دن ابوعلی جبائینك جملهٔ تلامذه‌سنده اولوب، ابتدا معلمنك رأینه تبعیتله، معتزله‌نك ائمه‌سی صره‌سنه چکدکدن صکره، برکون بصره جامعنده کرسی‌یه چیقوب، علناً اعتزالدن رجوع، ومعتزله‌یی جرح ورد ایتمکه شروع ایلمشیدی. بعده عقائدده کندینه مخصوص برمذهب ایجاد ایدوب، اعاظم علمادن ابوبکر باقلانی، ابن فورك، ابواسحق اسفراینی، ابواسحق شیرازی، ابوحامد غزالی، ابوالفتح شهرستانی وفخر رازی کبی ذوات بونك مذهبنه تابع بولنمش؛ وملوك ایوبیه زماننده مصر وشامده، وموحدین زماننده مغربده بومذهب زیاده‌سیله انتشار وتعمم ایده‌رك، مذاهب سائره اصحابی اقلیتده قالمشیدی. صاحب ترجمه‌نك ۵۵ قدر مؤلفاتی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: « اللمع »، « الموجز »، « ایضاح البرهان »، « التبیین علی اصول الدین »، « الشرح والتفصیل فی الرد علی اهل الافك والتفضیل »، « کتاب الابانة »، « تفسیر القرآن ». بونلردن بشقه ملاحده ایله معتزله‌یه ورافضی وخارجیلره قارشی برچوق کتابلری واردر. تفسیرینك ۷۰ جلددن مرکب اولدیغی مرویدر. اصحاب قناعتدن اولوب، احوال خصوصیه‌سنه وصورت تعیشنه دائر بك چوق نوادر منقولدر.

آشعیا { (Isaïe) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، پدری اموص ملوك نسلندن ایدی.

قبل الميلاد ٧٥٩ تاريخندن ٧٠٠ تاريخلرينه‌دك ٦٠ سنه قدر بنى اسرائيل بيننده اجراى نبوت ايده‌رك، يوثام، احاز وحزقيا زمان حكومتلرنده بر حيات بولنمش؛ وبرچوق معجزه‌لر كوسترمشدر. يهوديلرى عبادت اصنامدن وكفرياتدن نهى وتعذير ايتديكيچون، حكمدار منسى طرفندن تعقيب اولنه‌رق، بر آغاجك اويوغنده مختفى اولديغى حالده، آغاجله برابر بيچقى ايله كسيله‌رك، قتل اولنمشدر. ٦٦ بابدن مركب بر كتابى واردر كه، نصايح ومناجات ونذرياتدن عبارت اولوب. حضرت عيسانك كله‌جكنى دخى بيان ايتديكندن، بو كتاب بين النصارا پك مقبول اولوب، اشعيانك انجيلى اسميله دخى شهرت بولمشدر.

اشقودره (Scutari d'Albanie) روم ايلنده آرناودلغك جهت شماليه‌سنده ولايت مركزى برشهر اولوب، استانبولك ٧٧٠ كيلومتره غرب شماليسنده وآدرياتيق دكيزى ساحلنك ٢٨ كيلومتره غربنده، همنامى اولان بيوك كولك منتهاى جنوبيسنده، ٤٢° ٣′ عرض شمالى ايله ١٧° ١٠ طول شرقيده واقعدر. كرك تجارتجه وكرك فن حربجه زياده‌سيله مهم بر موقعده اولوب، اشقودره كولنك آياغى مقامنده اولان (بويانه) ايرماغى شهرك شمال غربى جهتنده خيلى توسع ايله، بر ليمان تشكيل ايتدكدن صكره، شهرك غرب جهتندن جنوبه طوغرى آقه‌رق، شهرك ايچندن چكن وداخل شهرده برلشن (كير) نهريله (درين) ايرماغنك بر قولنى اخذ ايله، آدرياتيقه طوغرى جريان ايدر. بو وجهله شهرك كنارندن چكمك اوزره آدرياتيق دكيزيله اشقودره كولى آره‌سنده بر سير سفائن طريقى بولنيور. شهر ٤٥٠٠ قدر خانه، ١٥٠٠ دكان ومغازه، براورتيلى چارشى، بر بدستان، ٤٠ قدر جوامع شريفه، ٢ مدرسه، بر كتبخانه، بر رشديه مكتبيله متعدد مكاتب ابتدائيه، برى لاتينلره برى ده روملره مخصوص ايكى خرستيان مكتبى، وحكومت قوناغى، قشله وجبخانه كبى برطاقم ابنيهٔ اميريه‌يى حاوى اولوب، تقريباً ٣٧٠٠٠ اهاليسى واردر، كه بونلرك اوچ ربعى مسلم وبر ربعى خرستيان اولوب، جمله‌سى آرناود جنسنه منسوبدرلر. خرستيانلرينك قسم اعظمى لاتين ويالكز بر قاچ يوزى روم يعنى اورتودوقسدر. صربليلر حكومتى زماننده قالمه و(روسافه) اسميله معروف بر اسكى قلعه‌سى واردر، كه كرك شهره وكرك بويانه مجراسنه حاكم اولمق اوزره، ١٥٠ متره قدر مرتفع بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، اصول جديده اوزره تحكيمى حالنده، اك اهميتلى استحكاماتدن عد اولنه بيلير. شهر ١٠ قسمه منقسم اولوب، بونلرك بعضلرى بربرلرندن تپه‌لرله ونهرلرك مجرالريله آيرلمشدر. نهرلرك فيضانى زمانلرنده چوق دفعه شهرك آنچق طرفلرينى و على الخصوص چارشويى صو باصوب، بعضا خساراتى دخى موجب اولور. محله‌لر آره‌لرنده واسع ميدانلرو ومزارستانلر بولنديغى كبى، اولر دخى واسع باغچه‌لر وسور كبى يوكسك ديوارلرله محاط اولديغندن، محيط دائره‌سى ٤ ميلدن زياده‌در. سوقاقلرى كنيش ايسه‌ده، قالديرملرى فنا اولوب، قيشين چامورى، ويازين توزى چوقدر. (كير) نهريله (درين) ايرماغنك برقولى اجتماعندن حاصل اولان نهرك اوزرنده متين وغايت كوزل بر كاركير كوپرى واردر، كه اشقودره‌لى خاندانته منسوب بوشاتلى احمد پاشا طرفندن ١١٨٢ تاريخنده بنا اولنمشدر. بو كوپرى نفس اشقودره ايله (باچلك) محله‌سى آره‌سنده اختلاطى تسهيل ايديور. بويانه ايرماغى اوزرنده دخى براخشاب كوپرى واردر. مشاراليه احمد پاشانك (طباكى) محله‌سنده بيوك ومصنع برجامع شريفى دخى واردر، كه اشقودره جوامعنك اك بيوك واك معتناسيدر. اشقودره تجارتكاه برشهر اولوب، بويانه واسطه‌سيله كوچك كميلر بازارينك اوكنه قدر كلدكدن بشقه، آدرياتيق ساحلنده بر قاچ اسكله‌سى دخى واردر. هرنه قدر بو اسكله‌لرك اك مهملرندن اولان اولكون ايله بار قره طاغه ترك اولنمغله، اوجهتجه طرق مورداتى اكسلمش ايسه‌ده، (شنكين) اسكله‌سنك اهميتى آرتمشدر. اخراجاتى باشليجه درى، بال‌مومى، بويا وسائر محصولات ارضيه‌دن عبارت اولوب، ادخالاتنه نسبةً جزئيدر. ادخالاتى اشقودره ولايتيله قوصوه ومناستر ولايتلرينك بعض جهتلرينه سوق اولنان آوروپا وآمريقا امتعه‌سيله محصولاتندن عبارت اولوب، آنجق اخيراً سلانيكدن متروويچه‌يه قدر تمديد اولنان دميريول خطى اشقودره‌نك اهميت تجاريه‌سنه خيلى سكته كتيرمشدر. درين نهرينك اوخرى كولنه قدر سير سفائنه صالح اوله‌جق برحاله وضعى، وسلانيك خطيله ربط اولنمق

اوزره، مناستره طوغری بر دمیریول شعبه‌سنك انشاسی اشقودره‌نك اهمیتنی تزیید، واصلاح وترقیسنی زیاده‌سیله تسهیل ایده بیلیر. وقتیله صنایعی دخی پك ایلری اولوب، بر نوع چوخه ومتنوع اسلحه یاپیلیوردیسه‌ده، شمدیکی حالده صنایع محلیه باشلیجه سختیان ایله یرلی بز و بر نوع آلاجه‌دن عبارت اولوب، بعض اسلحه وسائره دخی اعمال اولنور. اهالیسی اصول قدیمه‌دن واز کچه‌میوب، شهرك ایچنده دخی اکثریا مسلح کزمکده، وقان دعوا-لرینه رعایت ایدوب، برکونه تنظیمات واصلاحاته یناشمامقده، والآن عسکر ویرمه‌مکده‌درلر. مع هذا دولت متبوعه‌لرینه اولان صداقتلری برکمال اولوب، حین حاجتده اسلام وخرستیان جمله‌سی موقع حربه مسارعت ایدرلر؛ وعلی الخصوص قره‌طاغه قارشی برسد آهنین یرینی طوته کلمشلردر.

اشقودره شهری پك اسکی اولوب، بعض مورخلر بیوك اسکندر طرفندن بنا ایدلمش اولدیغنی ادعا ایتمشلرسه‌ده، بونك اصلی اولمیوب، بوشهرك دها اسکی اولدیغنده شبهه یوقدر. اسکیدن بری (ایلیریا)نك مرکزی اولوب، اسکندردن اول، ماکدونیا وسائر طرفلری جزیه آلتنه آلمش وبعده اسکندرك پدری طرفندن مغلوب اولمش اولان ایلیریا حکمداری (باردیلیوس)ك پایتختی اشقودره اولدیغی کبی، میلاددن آلتی قرن اول دخی ایلیریا حکمدارلرینك مرکزی بو شهرده بولنمشدر. بعده ایلیریا حکمدارلرندن (تاوتا) نام خاتونله بونك حفیدی (کنچیوس)ك رومالیلره قارشی اولان محاربه ومقاومتلری مناسبتیله، بوشهر رومالیلرجه اهمیت کسب ایدوب، اووقتکی مورخلردن (تیت لیو)، (آپیان) و(پولیب) بوشهری (اسقودره Scodra) اسمیله ذکر ایتمشلردر. ایلیریا حکمدارلرینك رومالیلره مغلوب اولمسیله، آرناؤدلغك روما دولتی طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، اشقودره دخی رومالیلره تابع اولوب، روما دولتنك انقسامنده شرق یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش؛ ویدنجی قرن میلادیده اوطرفلره هجوم ایدن اسلاولر طرفندن ضبط اولنه‌رق، برچوق وقت بونلرك النده قالدقدن صکره، ۱۳۶۸ تاریخ میلادیسنده (زنتا پرنسلری) نامیله معروف اولان برکوچك حکومت مستقله‌نك مرکزی اولمش؛ و ۱۴۰۱ ده وندیکلیلر طرفندن ضبط اولنمشیدی. ۱۴۰۹ ده مجارستان قرالی (سجیسموند) طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۱۴۴٤ تاریخنده دولت عثمانیه‌نك یاردیمیله وندیکلیلر طرفندن استرداد، واون سنه صکره یعنی ۸۵۸ تاریخ هجریسنده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه علاوه اولنمشدر.

اشقودره‌نك اسمی حقنده دخی مورخلر برطاقم اشتقاقلر تخیل ایتمشلرسه‌ده، بو اسم آرناؤدجه اولوب، «تپه» دیمك اولان (قودره) کلمه‌سندن مشتقدر؛ چونکه، (بارلتیوس)ك روایتنه کوره. شهر الك اول (کیر) نهرینك ایکی طرفنده ودوز اووه‌ده واقع اولوب، بعده بعض اقوام وحشیه طرفندن تخریب اولنمغله، اهالیسی تپه‌نك اوزرنده‌کی قلعه‌یه التجا، وقلعه‌نك اطرافنه سورله محاط بریکی شهر بنا ایده‌رك، بونی (اشقودره) تسمیه ایتمشلردی. مرور زمانله بوراسی دخی خراب اولوب، الیوم مشهود اولان ویرانه‌لری قالمش؛ وشهر بویانه وکول کنارینه طوغری ایتمشدر.

اشقودره { ولایتی. روم ایلنده‌کی ولایات عثمانیه‌نك الك کوچکی اولوب، آرناؤدلغك ساحلده اولان جهتك قسم شمالیسندن عبارت اولدیغی حالده، شمالاً قره‌طاغله، شرقاً قوصوه ومناستر ولایتلریله، جنوباً ینه مناستر ویانیه ولایتلریله، غرباً دخی آدریاتیق دکیزیله محدود ومحاطدر. حدود ولایت قره طاغ حدودندن بدأ ایله، (ترویچه) سلسله‌سنك صرتی بوینجه جنوب شرقی وبعده شرقه طوغری کیده‌رك، یاقوه مالسیاسنه یعنی طاغلرینه وارنجه، جنوبه طوغری دونه‌رك، برمدت درین مجراسنجه شرقه طوغری کیتدکدن صکره، بومجرایی براقه‌رق، ینه جنوبه طوغری کیدر، ومیردیته خطه‌سنی دخی احاطه، وماط خطه‌سنی مناستر ولاینته ترك ایله، ماط نهری مجراسنه واصل اولنجه، ولایتك اراضیسی خیلی طارلشوب، اوحالده (اشقومبی) نهرینه قدر ممتد اولور. تعبیر آخرله یقین وقتلره قدر برایالت اتخاذ اولنان اشقودره سنجاغیله دراج سنجاغندن عبارتدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی قوس اوچشی حسابیله تقریباً ۱۷۰، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ۷٦ کیلومتره قدر اولوب، الك طار محلی ۲۵ کیلومتره‌دن زیاده

دكلدر. بو وجهله مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ٩٠٠٠ مربع كیلومتره اولوب، مقدار اهالیسی حقنده محقق وقطعی برشی دیه‌مزسه‌ده، هرحالده ٣٠٠٠٠٠ دن آشاغی اولمسه كركدر. اهالیسنك همان نصفی اسلام ونصفی خرستیان اولوب، خرستیانلرك قسم اعظمی قتولیك، وپك آز مقداری اورتودوقسدر.

اشقودره ولایتی اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، اك بیوك طاغلری جهت شمالیه‌سنده بولنان و«آرناؤودلق آلپلری» یاخود (اشقودره طاغلری) اسمیله یاد اولنان و(مارانای) اسمیله دخی معروف اولان بیوك برسلسله‌در، كه اشقودره كولنك شرق شمالی جهتندن باشلایه‌رق، وبر طرفدن (درین) ایرماغی مجراسنه بر طرفدن دخی قره‌طاغك ایچنه طوغری متعدد قوللر صالدرق، شرق شمالیه متوجهاً یكی بازاره طوغری اوزانیر بیوك برسلسله‌در. بوسلسله‌نك ذروه‌لری صورت دائمه‌ده قارله مستوردر. كولك غرب جنوبیسنده واشقودره شهرینك قارشیسنده دخی (تارابوس) اسمیله بر طاغ واردر، كه دالماچیا سلسلهٔ جبالنك اوجی حكمنده‌در. ولایتك منتهای جنوب شرقیسنده دخی (غرابه) اسمیله یوكسك برطاغ بولنیور، كه صیرتی اوجهتجه اشقودره ایله مناستر ولایتلری آره‌سنده خط حدود یرینی طوتار، وشماله طوغری اوزانان (موریسه) طاغیله دخی كسب ارتباط ایدر. بونك براوجی دراج قصبه‌سنه طوغری ساحله قدر اوزانیر؛ وبر قولی دخی شمال غربی‌یه طوغری دكیزك ایچنه قدر ممتد اوله‌رق، (رادونی) برونی تشكیل ایدر. بو ایكی بیوك سلسله‌نك آره‌سنده میردیته ودوقه‌كین طاغلری بولنیور. ولایتك بتونی آدریاتیق مائله‌سنده واقع اولوب، قسم شمالیسی (درین)، قسم وسطیسی (ماط)، قسم جنوبیسی دخی (اشم) و(آرسن) نهرلرینك ودیكر بعض كوچك نهرلرك حوضه‌لرینه تابعدر. اووه‌لری دخی چوق اولوب، اشقودره كولنك ساحل شرقیسنده وشهرك جوارنده‌كی اووه‌له اشقودره‌دن جنوب غربی‌یه طوغری دكیزه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لر اراضینك كوزللكیله وقوهٔ انباتیه‌لریله مشهوردر. (استوی) اووه‌سیله (لمه‌سپاهیوه) یعنی «سپاهیلر خرمنی» دنیلن اووه‌لر ایسه غیر مزروع اولوب، مرعی كبی قوللانیلیر. زادریمه اووه‌سی منقطع اولمیوب، جنوبه طوغری (اشم) نهرینك مجراسنه وتیرانه شهرینه قدر اولان سواحل واراضی كاملاً دوز براووه‌دن عبارت ایسه‌ده، بونك اكثر طرفلری اورمانلرله مستوردر. دراج شهرینك شمالنده دخی (شیاق) اسمیله واسع براووه وقوایه‌نك غرب وجنوبنده دخی باشلیجه پرنج زرعنه مخصوص دیكر كنیش براووه واردر. آنجق بو اووه‌لرك بعض طرفلری بطاقلقله مستور ونهرلرك طغیانی تهلكه‌سی آلتنده بولنوب، دیكر طرفلری دخی لایقیله ایشلنمه‌مكده‌در.

نهرلری دخی چوق اولوب بونلرك اك بیوكی (درین) ایرماغیدر، كه اوخری كولندن چیقوب، شماله وبعده آق درین ایله دخی برلشدكدن صكره، غربه طوغری آقه‌رق، اشقودره ولایتنه كیرر؛ واشقوره شهرینك حذاسنه قدر طاغلر آره‌سندن كچدكدن صكره، اوراده زادریمه اووه‌سنه دوشوب، بویانه‌یه برقول صالار، وكندیسی جنوبه طوغری جریانله، (لش) ك یانندن كچدكدن صكره، دكیزه دوكیلور. لشدن ایكی اوچ ساعت یوقاری‌یه قدر سیر سفائنه صالحدر. طاشدیغی وقت زادریمه اووه‌سنده كلی خساری موجب اولور. ایكنجیسی (بویانه)در، كه اشقودره كولنك آیاغی مقامنده اولوب، مجراسنك قیصه‌لغیله برابر، صوینك چوقلغی مناسبتیله اهمیتی حائزدر. بودخی اشقودره‌یه قریب برمحله قدر سیر سفائنه صالحدر. اوچنجیسی (ماط) نهریدر، كه دیبره‌ایله ایلبصان آره‌سنده واقع قولوبرده ناحیه‌سی طاغلرندن نبعانله، (ماط) خطه‌سنی اروا ایتدكدن صكره، (میردیته)دن كلن (فاندی) چاینی دخی اخذله، آدریاتیقه منصب اولور. دردنجیسی (اشم) وبشنجیسی‌ده (آرسن) نهرلریدر، كه ایكیسی‌ده (غرابه) طاغی اتكلرندن نبعان ایدن برچوق چای ودره‌لرك اجتماعندن حاصل اولورلر. آلتنجیسی دخی ولایتك حدود جنوبیه‌سنده بولنان وكیفه‌لقله طوسقه‌لق آره‌سنده برخط فاصل عد اولنان (اشقومبی) نهریدر. ایكنجی درجه‌ده اولان چایلرك باشلیجه‌لری دخی ذكری كچن (كیر) ایله (فاندی) واشقودره كولنه دوكیلن بر قاچ چای ایله (اشم)ه تابع اولان (سسا)، (بوشیولانه)، (ایانه) وسائره‌در. ماط ایله اشقومبی آره‌سنده طوغریدن طوغری‌یه دكیزه منصب اولور بر قاچ كوچك نهر دها واردر. الحاصل بوولایتك صولری

پك چوق ایسه‌ده، پتاقلرینك طغیانه قارشی سدلری اولمدیغندن، اکثریسی فائده‌دن زیاده مضرتی موجبدر. داخل ولایتده اشقودره کولندن بشقه ذکره شایان کول اولمیوب، بوده آیریجه ذکر اولنه‌جقدر. سواحلده برچوق کورفزلری وطبیعی لیمانلری وار ایسه‌ده، اکثریسی تطهیر وتنظیمه محتاجدرلر. علی‌الخصوص دراچك شمال طرفنده‌کی لیمانی غایت کوزل ومحفوظ برلیمان ایکن، وقتیله وندیکلیلرك تجاوزاتنه قارشی آغزی سد ایدلمش اولدیغندن، قصبه‌نك واطرافك هواسنی دخی تعفین ایده‌جك بر بطاقلق حالنه کیرمشدر. شمدیکی حالده ولایتك اسکله‌لری (شنکین) ایله دراجدن عبارتدر.

اشقودره ولایتنك اورمانلری پك چوق اولوب، هر نه قدر ایچ طرفلرنده بولنان یوکسك طاغلری چپلاق‌ایسه‌ده، بونلرك سواحله قریب اولان اتکلریله بویانه‌دن ایشمه قدر ساحل بوینجه ممتد اولان اووه‌لرك اکثر طرفلری، دراچك شمال جهتنده‌کی شیاق اووه‌سی واشقومبی منصبنك شمالنده‌کی منفرد طاغك غربی اتکلری کوزل اورمانلرله مستوردر. بواورمانلرك‌دکیرنه قریبتندن دخی استفاده اولنه‌رق، خیلی‌کراسته واودون اخراجله، اولکون کمیجیلری طرفندن مالطه، جنوه و تونسه قدر سوق اولنور. آغاجرینك اکثریسی‌میشه، چام، چیرا، کورکن، دیش بوداق، جویز وزیتوندر. مرعی وچایرلری دخی چوقدر.

سواحله قریب اولان اووه‌لرك قسم اعظمی‌صولرك طغیانندن وسائر موانعدن طولایی ایشلنمدیکی حالده، ینه‌خیلی یرلری زرع اولنوب، اراضینك‌قوهٔ انباتیه‌سی فوق العاده اولدیغندن، حبوبات متنوعه‌ایله پرنج، توتون، کتن، وسائره کثرتله حاصل اولور. میوه‌لر وعلی‌الخصوص، اوزوم، انجیر، کراز وزردالیلر پك چوقدر. سواحله قریب محللرده خیلی زیتون آغاجلری دخی بولنوب، پك مقبول بر زیتون یاغی چیقار. سواحلده چوق ممحله‌لری واردر. داخل ولایتده بعض معادن بولندیغی مروی ایسه‌ده، کهرچلادن بشقه هیچ بری اخراج اولنمامقده‌در. کهرچلایی دخی طاغلیلر چیقاروب، کندی احتیاجلریچون باروت اعمال ایدرلر.

طاغلیلرك معیشتی باشلیجه حیواناتدن وعلی‌الخصوص کچی وقیوندن اولوب، اشقودره ولایتنك‌کلیتلی اغنامی واردر. صیغیر وبیکیرلری نسبةً آز اولوب، یالکز اووه‌لرده بولنور. آیی، قورد، تیلکی و سائره کبی حیوانات وحشیه‌سی و علی الخصوص کیك، قراجه، طاغ کچیسی، طاوشان کبی آو حیواناتی و ککلیك وسولون کبی طیوری پك چوقدر. اشقودره کولنده قیشین یبانی اوردك وسائر صوقوشلری کثرتله بولنوب، اوردك باشلرینك دریسندن یاپیلان کورك اشقودره‌نك مواد تجاریه‌سی جمله‌سندندر. مذکور کولده ودرین وسائر انهارده انواع بالیقلر دخی بولنوب، برمقداری قورودیله‌رق، دالماچیایه اخراج اولنور. آری‌واپك بوجکی دخی یتیشدیریلوب، کلیتلی بال، بال‌مومی‌واپك چیقاریلور.

هواسی عمومیت اوزره صاغلام اولوب؛ سواحله قریب اولان دوز محللرده معتدل، وطاغلرده ایسه قیشین زیاده‌جه صوغوقدر، وپك چوق قار یاغار. یوکسك ذروه‌لر دائمی صورتده قارله مستوردر.

اشقودره ولایتی ۲ سنجاقدن مرکب اولوب بروجه زیر ۱۰ قضا و٦ ناحیه‌یی جامعدر:

سنجاق	قضا	ناحیه	مقدار قرى
اشقودره	اشقودره	قرانیه	٦
		طاغ کناری	۱۱
		بویانه کناری	۲۰
		درین کناری	۱۳
	لش	.	۲۱
	اقچه حصار	.	۵۳
	میردیته	.	.
	بوقه	.	.
	طوز	.	.
دراچ	دراچ	.	٥
	شیاق	پرز	٤٤
		ایشم	٥
	تیرانه	.	۱۰۱
	قوایه	.	٥٠

اشقودره‌دن صکره ولایتك اك بیوك واك کوزل شهری (تیرانه) اولوب، وقتیله اوقدر مشهور وتجارتکاه بولنمش اولان دراچ ایسه بر قاچ یوز خانه‌دن عبارت قالمشدر. اقچه حصار، لش وقوایه دخی‌ایکنجی درجه‌ده‌درلر. بیکدن زیاده خانه‌یی حاوی قریه‌لری ایسه پك چوقدر؛ وعلی‌الخصوص تیرانه جهتنده‌کی قرا پك صیق وپك بیوکدر.

درین نهرینك صاغ یعنی شمال طرفنده واقع اولان

طاغلرله نهر مذكورك جنوبنده اولان دوقه‌كين وميرديته اهاليسى وطنلرينك هيچ برمحصول ويرمه‌مسيله، غايت فقيراولدقلرحالده، جسوروجنكاور آدملر اولدقلرندن، ابتداى فتحدن برى طرف دولتدن هرنوع تكاليف ورسومدن معاف طوتيلوب، يالكز دولتك محاربه‌سى اولديغى وقت، ميدان حربه سوق اولنغله مكلفدرلر. بونلردن ميرديته‌ليلرك جمله‌سيله سائرلرينك قسم اعظمى قتوليك اولوب، قصورى اسلامدر؛ آنجق جمله‌سى منسوب بولندقلرى (فيس) يعنى قبيله‌يه مربوط اولوب، مذهب اختلافنه رعايت ايتمزلر. هربر قبيله بربيراقدارك رياستى آلتنده اولوب، قبيله‌نك برفردينه حقارت ويا حقسزلق وقوعى قبيله‌نك هيئت عموميه‌سنه عائد اولديغندن، قبائل بيننده قان دعوالرى اكسيك اولماز؛ وبو اغورده ناحق يره‌يك چوق قانلر دوكيلور. قان دعواسى يالكز طاغليلره مخصوص اوليوب، قصبه‌لر ايچنده دخى مرعى ايسه‌ده، قصبه‌لرده چوق دفعه يالكز افراد وعائله‌لر آره‌سنده منحصر قالوب، قبائل آره‌سنده وقوع بولماز. ميرديته‌ليلرك بيراقدارلرندن بشقه ممندى بكلرندن نصب اولنمق اوزره، بر قائممقاملرى دخى اولوب، (اوروش) قريه‌سنده اقامت ايدر. اشقودره طاغليلرينك اك بيوك قبائلى ودها طوغريسى ناحيه‌لرى شونلردر: هوتى، قلمنتى، غروده، قاستراتى، اسقريلى، شاله، شوشى. اسلاجه، توالى، ريوله و(پوستريپه) قبيله‌لرى دخى ايكنجى درجه‌ده در. دوقه‌كين خطه‌سى ايسه اوچ بيراق وياقبيله‌يه منقسمدر. ماليسور تعبير اولنان بو طاغليلر برقاچ بيك سنه‌لك اخلاق وعادتلرينى محافظه ايدوب، بينلرنده تكون ايدن منازعات ودعاويى رؤسالرندن مركب اختيار مجلسلرى واسطه‌سيله و (دوقه‌كين) قانوننه توفيقاً فصل ايدرلر.

اشقودره ولايتى آرناؤدلغك كيغه‌لق دنيلن نصف شماليسنك برقسمى واسكى (ايليريا) خطه‌سنك بر پارچه‌سى اولديغندن، احوال عموميه وتاريخيه سيچون [«آرناؤد»، «آرناؤدلق» «كيغه‌لق» و«ايليريا» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اشقودره { سنجاغى. همنامى اولان ولايتك مركز سنجاغى اولوب، قديماً اشقودره ايالتى ناميله معروف وقره طاغ حدودندن ماط نهرينه قدر ممتد اولان خطهٔ واسعه ايله نهر مذكورك جنوبنده بولنان اقچه حصار قضاسندن عبارت اوله‌رق، ولايتك قسم اعظمنى حاويدر. احوال عموميه‌سى وقضا وناحيه‌لره صورت تقسيمى حقنده ماده‌ٔ آنفه‌ده تفصيلات كافيه ويرلمش اولديغندن، تكرارينه حاجت يوقدر. — اشقودره قضاسى. همنامى اولان ولايت وسنجاغك مركز قضاسى اولوب، شمال غربى جهتندن قره طاغ حدوديله، شمالاً طوز قضاسيله، شرقاً قوصوه ولايتنك ياقوه قضاسيله، شرق جنوبى طرفندن درين مجراسيله آيرلمش اولان (بوقه) قضاسيله، جنوباً لش قضاسيله، جنوب غربى جهتندن دخى آدرياتيق دكيزيله محدود و محاطدر. اصل قضا اشقودره شهريله جوارلرندن وجنوب وغربه طوغرى لش قضاسنك حدودينه وساحل بحره قدر ممتد اولان يرلردن عبارت اولوب، شرق جهتنده اشقودره‌دن ياقوه حدودينه قدر ممتد اولان طاغلرده ايسه ماده‌ٔ آنفه‌ده تفصيلاً بيان اولنديغى اوزره، بيراقدارلرى واختيار مجلسلرى واسطه‌سيله اداره اولنان ماليسورلر قبائلى بولنور.

اشقودره كولى { روم ايلنده‌كى ممالك عثمانيه‌نك وبتون بالقان شبه جزيره‌سنك اك بيوك كولى اولوب، آرناؤدلغك شمال غربيسنده وممالك عثمانيه ايله قره طاغ آره‌سنده اوله‌رق، اشقودره شهرينك شمال غربيسنده واقعدر. جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه اولان طولى تقريباً ٤٤ وعرض اعظمى ١٣ كيلومتره‌در. محاربهٔ اخيره‌يه قدر بوكولك يالكز منتهاى شمال غربيسى قره طاغك النده اولوب، قسم كليسى ممالك عثمانيه داخلنده ايكن، برلين معاهده‌سندن صكره برثلثندن زياده مقدارى قره طاغه ترك اولنمشدر. سواحل غربيه‌سى ميلانلرى آزوز مردآسا برطاقم طاغ اتكلرندن، وسواحل شرقيه‌سى ايسه ايكى ساعت قدر عرضى اولان دوز وغايت منبت براووه‌دن عبارتدر. مذكور طاغ اتكلرنده اهاليسى كولك ايچنده بالقچيلقله چكينير برچوق كويلر واردر. منتهاى شمال غربيسنده وقره طاغ طوپراغى ايچنده بربرينه متصل اوچ كورفزى بولنديغى كبى، وسط طرفنده وساحل شرقيسنده دخى (قاستراتكولى) ناميله براوزون كورفزى واردر، كه صولرك تزايدنده ايچ طرفندن بولنان (هوتى) كوليله دخى اختلاط ايدر. سواحل غربيه‌سى قربنده برچوق كوچك آطه‌لر

بولندیغی کبی، منتهای شمالنده دخی (مناستر) و (قاویجه) اسملریله ایکی بیوك وبر قاچ کوچك آطه بولنیور. کرك اشقودره طاغلرندن وکرك قره‌طاغدن بوکوله برچوق نهرلر دوکیلوب، بونلرك اڭ بیوکی قره‌طاغدن کلن و(زتا) ایله (سم) چایلرینی دخی آلان (موراچه) ایرماغیدر. کولك فضلهٔ میاهی آیاغی مقامنده اولان (بویانه) ایرماغی واسطه‌سیله آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. صولرك ازدیادی موسمنده موراچه‌نك آقندیسی کولك طولنجه حس اولندیغندن، بویانه یه (موراچه)نك آلت طرفی نظریله باقیله بیلیر. کولده پك چوق بالیق بولنوب، اطرافنده‌کی کویلر اهالیسی صیدماهی ایله کچینیرلر.

اشقودره‌لی { اون ایکنجی قرن هجری اوائلندن اون اوچنجی قرن

هجری اوائلنه‌دك یوزسنه قدر اشقودره ایالتی وکیغه‌لق قطعه‌سنك قسم اعظمنی ارثاً اداره ایتمش برخاندانْدر، که مؤسسی اولان محمد پاشا عن اصل (بوشات) قریه‌سی بکلرندن اولوب، اشقودره‌یه هجرتله، اقتدار ودسایسی قوتیله بیوك برنفوذ وقوت پیدا ایده‌رك، اشقودره والیلرینی الدآلمش؛ ونهایت کندینی والی تعیین ایتدیرمکه موفق اولمشیدی. والی اولدقدن صکره خصملرینی وکندیسنه رقیب اوله‌بیله‌جك اصحاب نفوذ واقتدارك وجودینی برر صورتله رفع ایده‌رك، بیوك برقوت کسب ایتمشیدی. روسیه محاربه‌سی اثناسنده موره شبه جزیره‌سنده بعض حرکات سرکشانه‌ده بولنان طوسقه بکلرینه قارشی جانب باب عالیدن محمد پاشانك بیوك اوغلی مصطفی پاشا کوندریلوب، بونك عسکری ایسه ینه اویله برطاقم حرکاتده بولندیغندن، کندیسی اوراده تسمیماً اعدام اولنمش، واوصره‌ده محمد پاشا دخی وفات ایتمش اولمغله، ایکنجی اوغلی (قره‌محمود) دیمکله مشهور محمود پاشا اشقودره والیسی اولوب، کندیسی غایت جسور ومدبر برآدم اولمغله، موره‌ده وقره‌طاغده دولته بیوك خدمتلر ایتمش ایسه‌ده، بعده وندیك جمهوریتی وآوستریا کبی دول متحابه یه عائد بعض یرلره دخی تجاوز وخود بخود ایکیده برده قره‌طاغه کیروب، بو مملکتی دفعاتله زیر وزبر ایتدیکندن، وباب عالیدن ویریلن اوامر وتنبیهاته توفیق حرکت ایتمدیکندن، تربیه‌سیچون عسکر سوق اولنمش ایسه‌ده، کندیسی غالب کلدیکندن حرکات تفردکارانه‌سنده دوامله، آوستریا ووندیك طرفندن دخی تشویق اولنه‌رق، استقلال هوسنه دوشمش؛ ومقاصدی طرف دولتدن درك اولنه‌رق، تپه‌دلنلی علی‌پاشا ایله دیکر بعض پاشالرك قوماندە‌سی آلتنده اوزرینه عسکر سوق اولنوب، اشقودره‌ده محاصره ایدلمش ایسه‌ده، بونلرك مساعده کارانه معامله‌سندن بالاستفاده، ینه قورتلمش؛ وبونك اوزرینه دولتین مذکورتین طرفندن تبریك اولنه‌رق، تشویقاتده دوام اولنمشیدی. آنجق مؤاخراً بودولتلرك مقاصدی اهل اسلام حقنده خیرلی اولمدیغنی درك ایده‌رك، آوستریانك صوك دفعه اوله‌رق کوندرمش اولدیغی ایلچیلری قتل، ونامه وهدیه‌لرینی باب عالی‌یه ارسال ایتمشیدی. قره‌طاغی بسبتون رام ایتمك املیله ایتدیکی هجوملرك برنده منهزم اولوب، میدان حربده قتل اولنمشدر. کندندن صکره‌کی برادری احمد پاشا بونك عصیانی صره‌سنده روم‌ایلی سرعسکری طرفندن طوتیلوب، اعدام ایدلمش اولدیغندن، کوچك برادری ابراهیم پاشا اشقودره والیسی اولمش؛ وبوذات دولت متبوعه‌سنه تماميله ابراز اطاعت وصداقتله، بعض اشقیا وسرکشانك تنکیلنده دولته بیوك خدمتلر ایتمشدر. وفاتنده اولاد براقدیغندن، قره محمود پاشانك اوغلی مصطفی پاشا اشقودره والیسی اولمش؛ وبو دخی پدرینك مسلکنه سلوکله، استقلال هوسنده بولنه‌رق، محب ومعتمدی اولان میلوش واسطه‌سیله روسیه طرفندن اجرا اولنان تشویقات اوزرینه، وروسیه محاربه‌سی اثناسنده، دولتك بوغائله ایله مشغولیتندن بالاستفاده، صوفیه وفلبه‌یه قدر ایلریلیه‌رك، یولی اوزرنده‌کی یرلری نهب وغارت ایتمش؛ ونظام جدیددن طولایی دلکیر بولنان روم‌ایلی بکلری دخی کندیسنه مساعد حرکتده بولنمشیدی. اوصره‌ده تپه دلنلینك اخذ واعدامی کندیسنجه باعث اندیشه اولمغله، ینه تشویقات واغفالاته قاپیله‌رق، اوتوز قرق بیك آرناؤدله پرلبه‌یه قدر ایلریلمش ایسه‌ده، مناسترده بولنان صدراعظم رشید پاشا آرناؤد بکلرینی طرف دولته چویره‌رك، جزئی عساکر منتظمه وطوسقه عسکریله بغتةً مصطفی پاشانك اردوسنی باصوب، منهزم ایتمش؛ ومصطفی پاشا اشقودره‌یه قاچوب، قلعه‌یه قپانمش ایسه‌ده، نهایت تسلیم اولنمغه مجبور اولوب، درسعادته کوندرلمش؛ وجنتمکان سلطان محمود حضرتلری طرفندن

عفو، كنديسنه معاش تخصيص، وآيدين وسائر بعض ولايتلر واليلكلرينه تعيين اولنه‌رق، وفاتنه‌دك خدمت دولتده بولنمشدر. اليوم حلب واليسى بولنان حسن پاشا حضرتلريله شوراى دولت اعضاسندن رضا بك بو ذاتك اوغللريدر. اشقودره‌لى خاندانـنك نسلى بر روايتـده اسكى قره‌طـاغ پرنسلرى (ايوان بكويچ)، وديكر بر روايتـده دوقه‌كـين پرنسلرى خاندانندن متسلسلدر.

اشقومى { آرناؤدلغك وسـطنده بر نهردر، كه استاروه قضـاسى طاغلرندن نبعانله، ابتدا شمال وشمال غربى‌يه، و(قولوبرده) چاينى دخى اخذ ايتـدكدن صـكره، غربه طوغرى جريانله، ايلبصـان شهرى وپكين قصـبه‌سنى يانـندن كچه‌رك، آدرياتيق دكيزينه دوكيلور. منصبى نهرك اينـديرديكى طوپراقلردن بر برون شكلنى آلمشـدر. مجراسى تقريباً ١٥٠ كيلومتره اولوب، طوسـقه‌لق ايله كيغـه‌لق آره‌سـنده برخط فاصل حكمنده‌در. ايلبصاندن يوقارى ايكى كوپريسى وارايسه‌ده، اورادن آشاغى يتاغى خيلى كنيش اولوب، برقاچ محلنده صال ايله آتلانير.

اشقه { اندلسده سرقسطه (يعنى سراقوسه)نك شرق طرفنده مشهور برشهر اولديغى كتب عربيه‌ده مذكور اولوب، اسمنك مشابهتنه وموقعنه باقيليرسه، اليوم (هوئسقه) دنيلن ومركزايالت اولان شهرك عينى اولمليدر.

أَشَك { (ياخود ارشك Arsace) ايران ملوك قديمه‌سنك مشهور اولان درت طبقه‌سندن اوچنجى طبقه‌نك مؤسسى اولوب، اسكندردن صكره ايرانده ظهور ايدن طوائف ملوكك اك قوتليسى اولمـق اوزره بردولت تأسيس ايتمشـدر. كنديسى، روايته كوره، دارانك نسلندن اولديغى حالده، سوريه وايرانده حكمفرما اولان ايكنجى آنطيوخسـك عادى برنفرى ايكن، بوحكمدارك قوتنك زوالنى كورمكله، ميلاددن ٢٥٥ سنه اول ايرانه استقلال قزانديرمش؛ ودامغان شهرينى پايتخت اتخاذ ايتمشيدى. روايته كوره ١٥ سنه حكومت سوردكدن صكره، وفات ايدوب، دايبسى (اشكان) خلفى اولمشدر. — ايكنجى اشك مذكور اشـكانك اوغلى اولوب، ٦ سـنه حكومت سورمشدر. — اشكانيانك اخيرى اولان اردوانك دخى اشـك اسمـنده بر برادرى وار ايدى، كه برادرينـك ملكى ساسانيـانك الينه كچدكدن صكره، جزيره جهتنه كيدوب، ميلادك ٢١٨ تاريخنده بريكى دولت تأسيس ايتمشدر.

تواريخ اجنبيه‌ده اشكاندن بحث اولنميوب، مؤسس دولت اولان ارشـك (يعنى اشـك)ك يالكز بر سنه حكومت سـورديكى، وبرادرى وخلفى اولان اشـك ثانينك ٣٩ سـنه حكومت سـوروب، (سـلفقوس قالينيقوس)ى مغلوب واسير ايتمش اولديغى‌بيان؛ وبو اسمله ديكر برقاچ حكمدار دها تعداد اولنه‌رق، بونلردن برينك بلخ جهتنى دخى ضبط، وقبل الميلاد ١٣٨ تاريخنده دمتريوس نيقـاتورى اسير طوتوب، آنجق حسن معامله ايتمش اولديغى ذكر اولنيور.

إِشك { (مولوى هادى على) هندستانك متأخرين علما وشعراسندن اولوب، عربى وفارسى بعض حواشيسيله سائر بعض آثارى وبر طاقم اشـعارى واردر. لكهنو شهرندن اولوب، ١٢٧١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

أَشكان { تواريخ ايرانيه‌يه كوره، اشـكانيان دولتنك مؤسسى اولان اشكك دايبسى وكيكاوسك برادرى نسـلندن اولوب، اشكه خلف اولمش؛ و ٩ سنه حكومت سورمشدر.

اشـكانيان { ملوك قديمهٔ ايرانيه‌نك اوچنجى طبقه‌سى اولمق اوزره بردولت اولوب، ميلاددن ٢٥٥ سنه اول يوقاريده ذكر اولنان اشك طرفندن تأسيس اولنمش؛ وميلادك ٢٢٦ تاريخنده‌دك ٤٨١ سنه سوروب، ١٩ حكمدار كلمشدر. تاريخ مذكورده اشكانيان حكومتى ايرانده آردشير بن ساسان طرفندن رفع اولنه‌رق، ساسانيان سـلاله‌سى يرينى طوتمش‌ايسه‌ده، بونك برشعبه‌سى ميلادك ٢١٨ تاريخنده جزيره طرفلرنده حكم سورمكه باشـلامش اولمغله، بوشعبه ميلادك ٤٢٨ تاريخنده‌دك ٢١٠ سنه دها موقع اقتدارده‌قالمش؛ وتاريخ مذكورده ينه ساسانيلر طرفندن رفع‌اولنمشدر. اشكانيانك تاريخى صره‌سيله ومكمل صورتده مضبوط اولميوب، بعض تواريخ ايرانيه‌ده بو سـلاله‌يه منسوب حكمدارلرك اساميسيله مدت حكومتلرى وجه آتى اوزره ذكر اولنمشدر :

١	اشك	١٥	سنه
٢	اشكان	٩	»
٣	اشك ثانى بن اشكان	٧	»
٤	شاپور بن اشك	٦٠	»

٥	بهرام بن شاپور	٥٠	سنه
٦	پلاش بن بهرام	١٦	«
٧	هرمز بن پلاش	١٩	«
٨	نرسی بن پلاش	٤٠	«
٩	فیروز بن هرمز	١٢	«
١٠	پلاش ثانی بن فیروز	١٢	«
١١	خسرو بن پلاش	٤٠	«
١٢	پلاشان بن پلاش	١٢	«
١٣	اردوان بن اشغ	٢٩	«
١٤	خسرو بن اشغ	١٩	«
١٥	پلاش ثالث بن اشغ	١٢	«
١٦	کودرز بن پلاش	٤٠	«
١٧	نرسی بن کودرز	٢٠	«
١٨	کودرز ثانی بن نرسی	١٥	«
١٩	اردوان ثانی بن نرسی	٣٠	«

بو حسابه کوره اشکانیانك حکومتی ٣٩٧ سنه سورمش اولمق اقتضا ایدر؛ حالبوکه ٤٨١ سنه سوردیکی معلوم اولدیغندن، ایران مورخلرینك اشکانیان حکمدارلرندن بعضیسنك اسملرینی اونوتمش اولدقلری آکلاشیلیور. ذاتاً اخیرلری اولان اردوانك اردوان ثانی اولیوب، اردوان رابع اولدیغی واشك اسمنده دخی بش آلتی حکمدار کلش اولدیغی تواریخ اجنبیه‌ده مذکور اولدیغندن، بونلرك بعضلری اونودلمش اوله‌جغنده شبهه قالمیور.

اِشکَرب اندلسك شرق جهتنده بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، بو قصبه‌نك الیوم اسپانیوللر عندنده نه اسمله معروف اولدیغی آکلاشیله‌مدی.

اشکونیه ثغر رومده یعنی آناطولینك شرق طرفنده بر مملکت اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور ایسه‌ده، بوکونکی کونده آناطولیده بوکا بکزر بر اسمله مملکت بولندیغی بیلنه‌میور. سیف الدوله بن حمدان بو مملکتی فتح ایتمشیدی.

اشلایج (Schleiz) آلمانیاده (رایس اشلایج) پرنسلکنك مرکزی اولان مستحکم بر قصبه اولوب، (سالبورغ)ك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦٠٠٠ اهالیی جامعدر. پرنسك اقامتکاهی اولمق اوزره بر کوزل سرایی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه‌سی واردر. [«رایس اشلایج» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اشلایخر (Schleicher) آلمانیانك اك بیوك علما وادباسندن اولوب، السنهٔ قدیمه وشرقیه‌یه اولان وقوفیله شهرت بولمش؛ وطول مدت لیپسیغ، توبینغ و(بون) دارالفنونلرنده معلملك ایتمشدر. آثارینك اك مشهوری السنهٔ آریانیه‌نك مقایسه‌لی قواعد صرفیهٔ عمومیه‌سنه دائر یازمش اولدیغی کتاب معتبردر، که فرانسه آقادمیاسی طرفندن صاحبنه حکیم مشهور (وولنی) طرفندن براقلمش اولان مکافاتك اعطاسنه سبب اولمشدر. ١٨١١ تاریخنده (ماینینکن) شهرنده طوغوب، ١٨٦٨ ده وفات ایتمشدر.

اشلسویغ (Schlesvig) یاخود اسلسویغ (Slesvig) آلمانیانك شمالنده ودانیمارقه‌یه متصل اولان یوتلاند شبه جزیره‌سنده بر شهر اولوب، (اشلسویغ هولستاین) ایالتنك مرکزیدر. (اشلی) دنیلن طار واوزون بر خلیجك منتهای غرب جنوبیسنده، (کیل)ك ١٢ کیلومتره شمالنده وقوپنهاغك ٢٢٥ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، برنجی فردریقك مزارینی حاوی براسکی ومصنع کلیساسی، خلیجك ایچنده‌کی آطه‌نك اوزرنده اسکی دوقه‌لرینه مخصوص بولنمش برسرایی، پاموق ویوك منسوجاتیله پاتیسقه وشکر فابریقه‌لری و دباغخانه‌لری واردر. سوقاقلری طار وغیر منتظمدر.

اشلسویغ دوقه‌لغی (Duché de Schlesvig) یوتلاند شبه جزیره‌سنك وسطندن عبارت اولوب، شرقاً بالطیق وغرباً شمال دکیزلری آره‌سنده واقع، وشمالاً دانیمارقه‌نك النده بولنان نفس یوتلاند ایله، جنوباً دخی هولستاین دوقه‌لغیله محدوددر. مربوطاتندن اوله‌رق شرق جهتنده‌کی (آلسن) وغرب جهتنده‌کی (سیلت) و (فانو) آطه‌لریله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٩١٠ مربع کیلومتره اولوب، ٤١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. که بونلرك ثلثانی کلیسا ومکتبلرنده آلمان، وثلثی دانیمارقه لساننی استعمال ایتمکده‌درلر. اراضیسی دوز والچق اولوب، شرق طرفی دها منبت وبعض اورمانلری حاویدر؛ غرب طرفیله ایچ طرفلرینك قسم اعظمی ایسه قوملق اولوب، برطاقم بطاقلقلری دخی جامعدر. قابل زراعت اراضیسی ٥٣٦١ مربع کیلومتره‌دن عبارتدر. سواحل شرقیه‌سنده قره‌لرك ایچنه پك درین کیرمش برطاقم کورفز وخلیجلری واردر. میاه جاریه‌سنك جمله‌سی شمال دکیزینه دوکیلوب باشلیجه‌لری: کونیغساؤ، ریدراؤ، برکتاؤ، بیداؤ و(ایدر) نهرلریدر. کوللری دخی چوق

اولوب، باشلیجه‌لری: وتین، لونغسیا، بیستن و (هون) کوللریدر. زراعتی زیاده‌سیله ترقی ایدوب، اراضیسی پیوك بردقت ومهارتله ایشلنمکله، آرپه، چاودار، یولاف، یرالماسی وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. مرعالری دخی کوزل اولوب، اهالیسی خیلی صیغیر، قیون وکچی بسلرلر. صنایع محلیه‌سی دخی خیلی ایلری اولوب، ساعت، شاپقه، غانت، دانته‌له، چوخه، کاغد، جام، سختیان، شکر، قونیاق وتوتون فابریقه‌لری وبعض دمیرخانه‌لری واردر. بومملکت اك اول (آنغل) و(فریسون) قوملریله مسکون اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیده مستقل بردوقه‌لق صورتنه کیرمش؛ واو وقتدن بری کاه مستقل قالوب، کاه دانیمارقه ویا اسوجك حکمی آلتنه کیرمش؛ وبرآره‌لق بونك دوقه‌لری دانیمارقه تختنی دخی ضبط ایتمشلردی. اکثریا جهت جنوبیه‌سنده بولنان (هولستاین) ایله متحد بولنمشدر. الیوم ایکیسی ده پروسیه‌نك بر ایالتی حکمنه کچمشلردر.

اشلسویغ هولستاین (Schlesvig-Holstein) پروسیه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، بالطیق وشمال دکیزلری آره‌سنده بیوجك برشبه جزیره‌دن عبارتدر، که منتهاسی دانیمارقه‌یه تابع اولان (یوتلاند) در. بوایالت آنفاً بیان اولنان اشلسویغ دوقه‌لغیله اونك جنوبنده واقع (هولستاین) دوقه‌لغندن مرکب اولوب، ١٧٨٤٢ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و١١٥٠٣٠٦ اهالیسی واردر. بوایالتی ترکیب ایدن ایکی مملکت، کاه برلکده وکاه آیری اوله‌رق، برخیلی وقت مستقل دوقه‌لق صورتنده اداره اولنه‌دقدن، وبالدفعات دانیمارقه واسوج دولتلری ضبطنه کچدکدن صکره، نهایت میلادك قرن اخیری اواسطنده اهالیسندن آلمان بولنان افرادك طلب وشکایتلری اوزرینه، ینه دانیمارقه‌نك تابعیتنده قالمق شرطیله، آلمانیا حکوماتی هیئت متفقه‌سنك حمایه‌سی آلتنه کیرمش؛ و١٨٦٣ تاریخنده اشلسویغ آوستریانك وهولستاین پروسیه‌نك تابعیتنه کیرمش؛ وصادوه محاربه‌سی اوزرینه، ایکیسی ده پروسیه‌یه الحاق اوله‌رق، برایالت اتخاذ اولنمشدر. [«اشلسویغ» و«هولستاین» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

اشلکل (Schlegel) بواسمله آلمانیاده اوچ شاعر کلمشدر: برنجیسی (الیا اشلکل) در، که ١٧١٨ تاریخنده صاقسه‌نك (مایسن) شهرنده طوغوب، ١٧٤٩ده وفات ایتمش؛ واسکی یونان ولاتین شعراسنك آثارینه تقلیداً بعض منظومه‌لر وهانه‌لر یازمشدر. اشعاری بروقت زیاده‌سیله شهرت بولمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده متروکدر. — ایکنجیسی برنجیسنك برادرزاده‌سی اولان (آوغوست اشلکل) در، که ١٧٧٧ تاریخنده هانووره ده طوغوب، ١٨٤٥ ده (بون) ده وفات ایتمشدر. ادبیاته پك چوق خدمتی اولمش، وعلی الخصوص تنقیدده بیوك برمهارت کوسترمشدر. مؤخراً هندلسان قدیمیله دخی اشتغال ایده‌رك، هندك پك اسکی منظومه‌لرندن (رامایانه) و (هیدوپادسه) نام اثرلری ترجمه ایتمشدر. اشعاری وادبیاته متعلق آثاری پك مقبولدر. مشاهیر ادبادن غوته، شیلر ومادام استائل ایله مناسباتی وارایدی. — اوچنجیسی ایکنجیسنك برادری اولان (فردریق اشلکل) در، که ١٧٧٢ تاریخنده طوغوب، ١٨٢٩ ده وفات ایتمشدر. بودخی ادبیات وفلسفه وتاریخه متعلق برطاقم آثار ایله برچوق اشعار براقش؛ وعلی الخصوص فرانسزلرك تجاوزاتنه قارشی آلمانلری تهییج یولنده‌کی اشعاریله شهرت بولمشدر.

اشلوزر (Schlœzer) آلمانیا مشاهیر مورخیندن اولوب، اکثر عمرینی روسیه‌ده کچیرمش؛ واسلاو لسانلرینی مکمل صورتده اوکرنوب، روسیه‌نك مکمل برتاریخنی وینه روسیه‌یه متعلق دیکر بعض کتابلر دخی یازمشدر. برنجی اوله‌رق روسیه تاریخنی برطاقم خرافاتدن تطهیر ایتمش؛ واو وقته قدر مجهول قالمش اولان نیجه حقیقتلر میدانه چیقارمشدر. ١٨٠٩ده وفات ایتمشدر.

اشلوسر (Schlosser) آلمانیا مشاهیر مورخیندن اولوب، اکمالنه موفق اوله‌مدیغی بیوك برتاریخ عمومی ایله ازمنهٔ قدیمه‌نك مکمل برتاریخنی واون سکزنجی قرن میلادینك تاریخنی یازمشدر. وسعت معلوماتیله ومتانت محاکمه‌سیله مشهوردر. ١٨٦١ده وفات ایتمشدر.

اشلوسلبورغ (Schlusselbourg) روسیه‌نك پترسبورغ ایالتنده. پترسبورغك ٣٢ کیلومتره شرقنده و (لادوغه) کولی ایله (نوا) نهری کنارنده قضا مرکزی مستحکم برقصبه اولوب، پولتیقه متهملرینچون محبس ومنفا اتخاذ اولنمش؛ وآلتنجی ایوان دخی اوراده محبوس بولنمشدر. ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

اشليختغرول { (Schlichtegroll) آلمانيا مؤلفلرندن اولوب، آلمان
مشاهيرينك تراجم احوالنه دائر ٣٤ جلددن مركب بيوك براثر براقش؛ و١٨٢١ده وفات ايتمشدر.

اشمولنيچ { (Schmœlnitz) مجارستانك (ريپس) ايالتنده و(اينسيدل)
شهرينك ٢٨ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى، باقير فابريقه‌لرى وضربخانه‌سى واردر. جوارنده باقير، كومش ودمير معدنلرى بولنيور.

أشموم { (وزبازدى اشمون) مصرده بواسمله ايكى قصبه بولنوب، برى قاهره‌نك
٤٢ وسعيديه‌نك ١٥ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. — ديكرى دقهليه‌ده منصوره‌نك ٢٦ كيلومتره شرق شماليسنده وهمنامى اولان جدولك اوزرنده‌در. تفريق ايچون برنجيسنه (اشموم الجريسات)، وايكنجيسنه (اشموم طناح) دينلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور. — اشموم قنالى منصوره‌دن باشلايه‌رق، منزله كولنه منتهى اولمق اوزره، ١٢ فرسخ طولنده‌در. ٦١٤ تاريخ هجريسنده دمياطك استردادى ايچون ملوك ايوبيه‌دن ملك كامل برادرى ملك اشرفك امداديله بو قنالك كنارلرنده فرنكلرله بيوك بر محاربه ايدوب، مظفريته نائل اولمشدر.

اشـمون { [ماده‌ٔ آنفه وآتيـه‌يه مراجعت بيوريله.]

أشمونين { (ياخود اشمون) صعيد مصرده (منيه) مديريتنده برقصبه اولوب،
منيه‌نك ٣٦ وقاهره‌نك ٢٩٣ كيلومتره جنوبنده، نيلك (بحر يوسف) دنيلن قوليله ديكر بر قنالك محل اجتماعنده، مجراى نيلك ٢ ساعت غربنده ودميريول خطى اوزرنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. بوقصبه روماليلرك (هرموپوليس مانيا) يعنى «مدينة هرمس الكبيرة» تسميه ايتدكلرى شهر عظيم قديمك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولوب، پك چوق آثار عتيقه‌سى واردر. بعدالاسلام دخى خيلى بيوك واهميتلى بر شهر اولوب، مشاهير علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر. وقتيله بو شهرده غايت كوزل برنوع قرمزى خاليلر ياپيلير، وجوارنده كليتلى آت وقاطر ومركب يتيشديريليردى.

أشمه { آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنده وسنجاغنك منتهاى شرقنده بر قضا او-
لوب، شمال غربى جهتندن سلندى، غرباً قوله، غرب جنوبيدن آلاشهر قضالريله، جنوب شرقى جهتندن دكيزلى سنجاغيله، شرقاً دخى خداوندكار ولايتنه ملحق كوتاهيه سنجاغنك عشاق قضاسيله محدود ومحاطدر. اراضيسنك قسم اعظمى طاغلق اولوب، يالكز مركز قضا اولان (طاقاق) قصبه‌سنك اطرافنده وعلى الخصوص شمالنده وقضانك ايچندن كچن (كديز) چاينك مجراسى بويتجه بعض اووه‌لر بولنيور. مذكور چاى كوتاهيه سنجاغندن كلوب، قضايى شرقدن غربه شق، ودرون قضاده صاغ وصولدن برچوق چايلر ودره‌لر اخذ ايدر، كه بونلرك اك بيوكى مركز قضا اولان طاقاق قصبه‌سندن كچن اشمه چاييدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه وميوه وسبزه‌لرك انواعى كثرت اوزره حاصل اولور. دمير يولك شمديلك منتهاسى اولان آلاشهردن بو قضانك مركزينه قدر برشوسه ياپلقده‌در. مركز قضاده پك مقبول بر نوع خالى اعمال اولنور. قضانك شمالنده (كوره) ناحيه‌سى موجوددر.

اشميد { (Schmid) آلمانيا محررلرندن اولوب، باشليجه چوجقلر ايچون يازمش اولديغى
حكايه‌لرله شهرت بولمش؛ وبو حكايه‌لرى آوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. ١٧٦٨ تاريخنده باويره‌نك (دينكلسبول) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٥٤ ده وفات ايتمشدر.

اشـميد { (Schmidt) بواسمله آلمانيالى ايكى مورخ اولوب، برى (ميشل اشميد)
در، كه آلمانلرك مفصل ومكمل برتاريخنى يازمش ايسه ده، يالكز ١١ جلدينى نشره موفق اولوب، آلت طرفى براقش اولديغى مسودات واوراقدن بشقه‌لرى طرفندن جمع وترتيب اولنمشدر. ١٧٢٦ده طوغوب، ١٧٩٤ ده وفات ايتمشدر. — ايكنجيسى (قريستو اشميد) اولوب، روسيه‌نك تاريخنى يازمش؛ و١٧٤٠ تاريخنده طوغوب، ١٨٠١ ده وفات ايتمشدر.

أشن { آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنده مكرى قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بركوچك
قصبه اولوب، مكرى كورفزينك شمال شرقى جهتنده، ساحله قريب اوله‌رق، بركوچك چايك كنارنده وا-

قعه‌در. بو قصبه (یاسوس Jasus) اسمیله معروف اسکی
بر شهرك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اطرا-
فنده بعض آثار عتیقه بولنیور. یاسوس شهری پك اسکی
اولوب، کیمك طرفندن تأسیس اولندیغی معلوم دکلدر.
پلوپونس یعنی موره محاربهٔ مشهوره‌سی زماننده اسپار-
ته‌لیلر طرفندن تخریب؛ و بعده یکیدن تأسیس اولنه‌رق،
ماکدونیا حکمدارلرندن بشنجی فلیپ طرفندن محاصره
اولنمشیدی. آتش الهه‌سی زعم اولنان (وستا) یه مخصوص
مشهور بر معبدی وار ایدی.

اشن { آیدین ولایتك منتشا سنجاغنده بر نهر
در، که دکیزلی و تکه سنجاقلری حدو-
دنده‌کی طاغلردن نبعانله، ولایتك حدود شرقیه‌سنه
قریب اوله‌رق جنوبه طوغری جریان، وصاغ وصولدن
برچوق چایلر اخذ ایده‌رك، آق دکیزه منصب اولور.
مجراسنك اطرافنده‌کی طاغلر اورمانلرله مستور اولد-
یغندن، کراسته ایندیرمکه یارایور. مجراسنك طولی
١٤٠ کیلومتره قدردر. بعض خریطه‌لرده (قوجه
چای) اسمیله مذکوردر.

اشنایدر { اوژن — (Eug. Schneider)
فرانسه‌نك اك بیوك ارباب حرف
وصنعتدن اولوب، امور ملکیه وسیاسیه‌ده دخی بیوك
بر مهارت کوسترمش، و بعض امور خیریه‌سیله شهرت
بولمشدر. کندیسنك اسمیله معروف اولان تفنك جنسنك
موجدیدر. ١٨٠٥ تاریخنده فرانسه‌نك (بیدستروف)
قصبه‌سنده طوغوب، زادکاندن بر خاندانه منسوب
اولدیغی حالده، بارون (سیلیر) ك بانقه‌سنه کیره‌رك،
١٨٣٦ تاریخنده (قروزوت) دمیر فابریقه‌سنك مدیری
اولمشیدی. چوقدن تدنی‌یه یوز طوتمش اولان بو
فابریقه‌یی فوق‌العاده اصلاح وارقا ایده‌رك، عمله‌سنی
١٥٠٠٠ کشی‌یه ابلاغ، و بونلرك صورت اداره‌سیله
اولادلرینك تربیه‌سی واستقباللرینك تأمینی خصوصنده
اوقدر کوزل براصول ترتیب ایتمشیدی، که حکومت،
اقتدار ومعلوماتندن استفاده مقصدیله، ١٨٤٥ ده
کندیسنی (ساءون مع لوآر) ایالتی مستشارلغنه نصب،
واهالی مجلس مبعوثان اعضالغنه انتخاب ایتمشلردی.
١٨٤٨ اختلالندن‌صکره امور دولته قاریشمقدن اجتناب
ایتمش ایسه‌ده، ١٨٥١ تاریخنده اوچنجی ناپولیون
طرفندن زراعت وتجارت نظارتنه تعیین اولنمشیدی.
دیکر بعض مأموریتلرده دخی بولندقدن‌صکره، ١٨٦٥
ده مجلس مشورت رئیسی اولمش؛ وناپولیونك سقو-
طندن‌صکره فابریقه‌یه چکیلوب، اسلحهٔ ناریه‌نك اصلاح
وترقیسنه خدمت ایتمکله اکتفا؛ و ٢٨٧٥ تاریخنده
وفات ایتمشدر.

اشنایدر { (Schneider) بو اسمله آلمانیاده
درت عالم کلمشدر : برنجیسی
(قونراد ویقتور —) در، که اطبادن اولوب،
تشریحه متعلق بعض آثار وکشفیاتی واردر. میلادك
١٦١٠ تاریخنده طوغوب، ١٦٨٠ ده وفات ایتمشدر.
— ایکنجیسی (اولوغ —) اسمنده بر پاپاسدر،
که لسان یونانی‌یه آشنا اولوب، یان خریسوستومك
بعض اثرلرینی ترجمه ایتمش؛ وفرانسه اختلالی زماننده
ارباب شورشه قاریشوب، آلساس طرفلرنده جلادله
شهردن شهره کزه‌رك، برچوق بیکناه آدملر اعدام
ایتدکدن صکره، ١٧٩٤ ده قتل اولنمشدر. —
اوچنجیسی اولان (غوتلوب —) یونانجه‌دن آلمانجه‌یه
بر لغت کتابی ترتیب، وارسطو وتئوفراستك بعض
آثارینی آلمانجه‌یه ترجمه ایتمشدر. ١٧٥٠ ده طوغوب،
١٨٢٢ ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی اولان
(قریستوف —) دخی بعض آثار یونانیه‌یی ترجمه
وادبیات یونانیه‌یه دائر بعض کتابلر تحریر، و ١٨٥٦
ده وفات ایتمشدر.

اُشنُه { ایرانك آذربایجان خطه‌سنده (ارمیه)-
نك ٦٠ کیلومتره جنوبنده وارمیه
کولنه دوکیلن (کدیر) نهرینك صول یعنی شمالی کنارنده
واقع بر قصبه اولوب، اشنانی واشنهی لقبیله ملقب
بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت
حموی ٦١٧ تاریخنده تبریزدن عودتنده بو قصبه‌دن
کچمش اولدیغنی ذکر، وباغ وبوستانلك چوق اولدیغنی
بیان ایله، خرابه یوز طوتمش اولدیغنی دخی علاوه
ایدیور. الیوم خرابیتی بردوام اولوب، کوچك بر
قصبه حالنده‌در.

اشنبرغ { (Schneeberg) یعنی «قارلی طاغ»
بو اسمله آلمان ممالکنده برچوق
طاغلر بولنوب، اك یوکسککی آوستریانك (ویانروالد)
خطه‌سنده ٤٦° ٤٧′ عرض شمالی ایله ١٣° ٢٧′
طول شرقیده بولنایدر، که ٢١٦٤ متره ارتفاعی
واردر. — بو اسمله صاقسه‌نك (ارزکبیرکه) خطه-
سنده یوکسك بر طاغك اوزرنده بر قصبه دخی بو-
لنوب، ٨١٠٠ اهالیسی، مکتب صنایعی وجوارنده

چیقان کومش، دمیر، قورشون، بیزموت، قوبالت وطبق چاموری معدنلرینك اشلنمسنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

اشنیقوپ (Schneekopp) یعنی «قارلی باش»، آلمانیاده (سیلزیا) ایله چهستان حدودنده‌کی (سودت) سلسلهٔ جبالنده بر طاغدر، که آلمانیانك طونه‌نك شمالنده‌کی طاغلرینك اك یوکسکی اولوب، ۱۶۸۶ متره ارتفاعی واردر.

اشواب (Schwab) آلمانیا علماسندن اولوب، ادبیات، تاریخ، فلسفه وعلوم ریاضیه‌یه دائر بعض اثرلری واردر. فرانسز لساننك لسان عمومی حکمنه کچمسی اسبابنه وبو حالك دوام ایدوب ایتمیه‌جکنه دائر یازمش اولدیغی براثر زیاده‌سیله شهرت بولوب، برلین آقادمیاسی وحکومتی طرفندن مظهر مکافاة اولمشیدی. ۱۷۴۳ ده طوغوب، ۱۸۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اشواباخ (Schwabach) باویره‌نك «وسطی فرانقونیا» خطه‌سنده همنامی اولان برچایك اوزرنده و(نورمبرغ) ك ۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع تجارتکاه برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی وپاموق منسوجاتیله چوخه، توتون، طوپلی ایکنه، تل، کاغد وساره فابریقه‌لری واردر.

اشوارچ (Schwartz) آلمانیانك (فریبورغ) شهرندن بر راهبدر، که اون دردنجی قرن میلادیده برحیات بولنوب، بین العوام باروتك موجدی زعم اولنیور. برروایته کوره باروت بوندن اول معلوم اولوب، صاحب ترجمه یالکز طوپلك اعمال واستعمالنی ایجاد، وونیدیکلیلره تعلیم ایتمشدر. وطنی اولان (فریبورغ) شهرنده برهیکلی رکز اولنمشدر.

اشوارچبورغ (Schwarzbourg) آلمانیانك ممالك وسطیه‌سندن اولوب، صاقسه‌نك شمالنده‌واقع وپروسیه اراضیسیله محاطدر. بوخطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۰۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۷۴۴۲ کشیدر. اراضیسی عارضه‌لی ایسه‌ده، پك منبت اولوب، اهالی‌یه کفایت ایده‌جك قدر حبوبات وکتان حاصل اولور. مرعالری وحیواناتی دخی چوق اولوب، بعض اورمانلری ده واردر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، فانله وساره یوك منسوجاتیله دمیر، جام، طبق وساره فابریقه‌لری واردر. قورشون، دمیر، قوبالت، باقیر، قیاطوزی، مرمر وآلچی معدنلری بولنور. بو مملکت ایکی پرنسلکه منقسم اولوب، بری (اشوارچبورغ رودولستاد) ودیکری (اشوارچبورغ سوندرس هاوزن) اسمیله مسمادر. برنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۸۳۸۳۶ کشی؛ وایکنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۶۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ۷۳۶۰۶ کشیدر. بو ایکی پرنسلك برخاندانك ایکی شعبه‌سنه منسوب اولان برپرنس واسطه‌سیله اداره اولنوب، آلمانیا هیئت اتفاقیه‌سنه داخل ایسه‌ده، پروسیه قراللغنك حکم ونفوذی آلتنده بولنورلر. برنجیسنك واردات ومصارف سنویه‌سی ۲۰۲۴۲۰۰ وایکنجیسنك ۲۱۴۹۵۰۸ مارقدر. هربرینك ۹۰۰ نفر عسکری اولوب، پروسیه آلایلرندن برینه منسوبدرلر. هربرینك بر مجلس مبعوثانی واردر، وآلمانیانك مجلس عمومیسنه بر مبعوث کوندرمك حقنی حائزدرلر. پرنسلرینك خاندانی ۷۰۰ سنه‌لکدر. اهالینك همان جمله‌سی پروتستان اولوب، قتولیك ویهودیلری پك آزدر. برنجیسی ۳، وایکنجیسی ۷ دائره ویاناحیه‌یه منقسمدر. برنجیسنك مرکزی (رودولستاد) شهری اولوب، (اشوارچبورغ) ایله (فرانکنهاوزن) قصبه‌لرینی دخی حاویدر. ایکنجیسنك مرکزی (سوندرس هاوزن) شهری اولوب، (آرنستاد) ایله (برایدنباخ) قصبه‌لرینی دخی جامعدر. (سال) نهری بو خطه‌نك ایچندن کچه‌رك، (اشوارچه) چاینی ودیکر برقاچ چایی دخی اخذ ایدر.

اشوارچه (Schwarza) بو اسمله آلمانیا وآوستریاده درت چای واردر: بری آوستریانك (ویانروالد) خطه‌سنده اولوب، (پتین) چاییله برلشه‌رك، (لیته) نهرینی تشکیل ایدر. — ایکنجیسی موراویا ده اولوب، (تایه) نهرینك تابعلرندندر. — اوچنجیسی اشوارچبورغ پرنسلکنده اولوب، (سال) نهرینه دوکیلور. — دردنجیسی دخی صاقسه‌ده (ورا) نهرینك تابعلرندندر.

اشوانتالر (Schwanthaler) باویره‌نك مشهور بر هیکلتراشی اولوب، ۱۸۰۲ ده مونیخده طوغمش، و ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. بعض جسیم هیکللری ومصنع اثرلری واردر.

اشوایدنیج { (Schweidnitz) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده قضا مرکزی و مستحکم بر قصبه اولوب، (وایستریج) نهری اوزرنده و (برسلاو)ك ٥٥ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك بر کلیساسی، چوخه، شاپقه، قورده‌له، بز، باصمه، فانله وسائره فابریقه‌لری واردر. وقتیله مستقل بردوقه‌لغك مرکزی ایدی. بعض مشهور محاصره‌لره مقاومت ایتمشدر.

اشوایکوسر { (Scweighœuser) آلمانیا ادباسندن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بشقه عبرانی، سریانی وعربی لسانلرینه دخی واقف اولمغله، طول مدت استراسبورغ دارالفنونده معلملك ایتمش؛ وبعض آثار قدیمه‌نك نشرینه سبب اولمشدر. ١٧٤٢ ده طوغوب، ١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر.

اشوایلر { (Eschweiler) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی غربنده‌كی خطه‌سنده، (اکس‌لاشاپل) ایالتنده وبوشهرك ١٦ کیلومتره شمال شرقیسنده، (ایند) نهری اوزرنده وایکی دمیر یولك محل اجتماعنده واقع بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی، توتیا، قورشون وکوکرد معدنلری، ایپك وبیوك منسوجاتله قورده‌له، تل، ایکنه، مشمع وسائره فابریقه‌لری واردر.

اشواینفورت { (Schweinfurt) باویره‌نك آشاغی فرانقونیا خطه‌سنده، (ماین) نهری اوزرنده و (وورجبورغ) ك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع سورله محاط بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

اشورین { (Schwérin) آلمانیاده (مکلنبورغ اشورین) بیوك دوقه‌لغنك مرکزی اولان برشهر اولوب، همنامی اولان کولك ساحل غربیسنده و (لوبك)ك ٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٣١٥٢٧ اهالیسی، بر مصنع کلیساسی، رسم وتاریخ طبیعی موزه خانه‌لری، حربیه مکتبی، چوخه، حصیر شاپقه، بیره ومسکرات فابریقه‌لری واردر. کولك ایچنده اولوب، بر کوپری ایله شهره مربوط اولان برآطه‌نك اوزرنده بیوك دوقه‌سنك اقامتگاهی اولان بر سرای بولنور. [« مکلنبورغ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله] — (اشورین کولی) آلمانیانك شمالنده مکلنبورغ خطه‌سنده واقع اولوب، شمالدن جنوبه طولی ٢٣، وشرقدن غربه عرض وسطیسی ٤ کیلومتره‌در. بر قنال واسطه‌سیله بالطبق دکیزیله اختلاط ایدوب. قنالك منتهاسنده (ویسمار) قصبه‌سی بولنیور.

اشولنکفلد { (Schwelenckfeld) پروتستان مذهبلرندن برینك موجدی اولوب، وطنی اولان (سیلزیا) ده الیوم مذهبنه تابع بعض آدملر بولنور. (لوتر)ك شاکردانندن ایکن، بعده کندیسندن آیریلوب، برفکر و مذهب مخصوصده بولنمش؛ ومذهبنه متعلق ٨٠ قدر کتاب یازمشدر. ١٤٩٠ ده طوغوب، ١٥٦١ ده وفات ایتمشدر.

اشونه { (یاخود اشوقد) اندلسده (استجه) اعمالندن برقصبه اولدیغی، وبعض مشاهیر علمانك بورادن ظهورینی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشویج { (Schvyz یاخود Schwitz) اسویچره‌ده همنامی اولان ناحیه وياجمهوريتك مركزى اولان برقصبه اولوب، برنه‌نك ١٠٥ كيلومتره شرقنده و« درت ناحيه‌لر » كولنك شرق شماليسنده واقع بركوچك كولك قربنده و(متين) طاغنك اتكنده واقعدر. اوستنده مذكور طاغك مسله شكلنده اولان سيورى و قيالق تپه‌لرى كسب ارتفاع ايتدكلرى حالده، اطرافى زمرد كبى چايرلر وغايت كوزل ايشلنمش مزرعه‌لرله محاطدر. ٧٥٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، بربيوك واسكى كليساسى، مجلس مبعوثانه مخصوص بربيوك دائره‌سى وبراسلحه موزه‌خانه‌سى واردر. بوقصبه جماهير متفقه‌نك اوائل تشكلنده خيلى وقت اسويچره‌نك مركزى بولنمش ايسه‌ده، ينه شهر شكلنه كيره‌ميوب، بر بيوك قريه صورتنده‌در.

اشويج { (Schwitz) اسويچره جماهير متفقه‌سنى تركيب ايدن ٢٥ ناحيه‌نك برى اولوب، شمالاً (سنت غال) و(زوريخ)، غرباً (زوغ) و (لوچرنه)، جنوباً (اورى)، شرقاً دخى (غلاريس) ناحيه‌لريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٩٠٧ مربع كيلومتره واهاليسى ٥١٢٣٥ كشى اولوب، جمله‌سى قتوليك وآلمان لسانيله متكلمدرلر. اراضيسى طاغلق اولوب، طاغلرينك اك بيوك

وسطنده اولان (متین)در. (رین) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، (سهیل)، آ، موتّه و (لینت) نهرلری ایچنده جریان ایدرلر. حدود شمالیه‌سنده (زوریخ) وحدود غربیه‌سنده (زوغ) و« درت ناحیه‌لر »کوللری بولندیغی کبی، مرکزی جوارنده دخی برکولی واردر. دائمی صورتده قاروبوزله مستور یرلری اولیوب، یالکز قیشین قار یاغار. اراضیسی زراعتدن زیاده مرعایه الویریشلی اولدیغندن، اهالیسنك باشلیجه معیشتی حیوانات محصولندر. اورمانلری باشلیجه چام و چیرا ایله کورکندن عبارتدر. مرمر، آلچی ودمیر معدنلری بولنور. ناحیه یدی اعضا ایله بر رئیسدن مرکب بر مجلس منتخب طرفندن اداره اولنور، واعضاسی درت سنه‌ده بر انتخاب اولنور. ٨١ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانی واردر. اسو یچره جماهیر متفقه‌سی هیئتنه دخولی اعتباریله ایکنجی، وسعتی اعتباریله اون آلتنجی و مقدار اهالیسی اعتباریله اون یدنجی جمهوریتدر. جماهیر متفقه‌نك عمومی ومشترك مجلس مبعوثاننه ایکی اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. بو ناحیه اسویچره جماهیر متفقه‌سنك بشیکی حکمنده اولوب، اك اول استقلال تشبثاتی اورادن باشلامش؛ واسویچره اسمی بو ناحیه‌نك، ودها طوغریسی مرکزی اولان قصبه‌نك اسمندن اخذ اولنمشدر.

اشهری { (شاپور نیشاپوری) شعرای ایراندن وظهیرالدین فاریابینك تلامذه‌سندن اولوب، علوم وفنونده کی ید طولاسیله واشعارینك لطافتیله مشهوردر. مشهور عمر خیامك اولادندن اولوب، سلطان محمد بن تکش زماننده بعض مهم منصبلرده دخی بولنمش، وتبریزده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی و«رسالهٔ شاپوری» عنوانیله مشهور بر رساله‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

عقیقرا زلبت آب دردهان آید
خدنکرا زقدت تاب درمیان آید

اَشهَل { عربلرك ایام جاهلیتده عبادت ایتدکلری اصنامك بری اولوب، باشلیجه عبد- الاشهل قبیله‌سنك معبودی ایدی.

اَشیَح { یمنده غایت مرتفع برطاغك ذروه‌سنده یوکسك ومتین برقلعه اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اَشیر { مغرب اقصانك ساحل شمالیسنده (بجانه) شهرینك قارشیسنده و(مسیله) ایله (طبنه) قربنده بر شهر اولدیغی، وبو شهرك ٣٢٤ تاریخ هجریسنده ملوك افریقیه‌دن معز بن بادیسك جدی اولان زیری بن مناد صنهاجی طرفندن تأسیس، واوسطنده واقع تپه‌ده غایت متین برقلعه بنا ایدلمش اولدیغی، ومؤخراً بنی حمادك الینه کچمکله، بونلرك آل بادیس ملوکنه بو قلعه‌ده مقاومت ایتدکلرینی یاقوت حموی «معجم»نده بیان ایدیور. شمدیکی حالی معلوم اوله‌مدی.

اصبع { بحرینده بر وادیدر. — بنی اصبع قرامطه‌یه تابع اولمش برقومدر.

اصبغ { بن محمد [«ابن سمح» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اصبهان { یاخود اصپهان [«اصفهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اصبهانك { اصفهان طریقنده برکوچك قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم بربیوك قریه حکمنده‌در.

اصبهبد { دیلمده بحر خزردن ایکی میل مسافه‌ده بر شهر اولوب، طبرستان ملوکنك مقری اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصحاب فیل { اصحاب کهف وساره [«فیل»، «کهف» وساره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اِصطَخر { ایرانك فارس خطه‌سنده، شیرازك ٦٠ کیلومتره شرق شمالیسنده جسیم برشهر ایدی، که قبل الاسلام بر چوق وقتلر ملوك ایرانك پایتختی بولنمش؛ واوائل دوراسلامده دخی معمور وجسیم برشهر اولوب، بعده خراب اولمشدر. الیوم ویرانه‌لری موجوددر. یونانیلر بوکا (پرسپولیس) یعنی «مدینهٔ فارس» نامنی ویرمشلردی. (مردشت) اسمیله معروف غایت واسع ومنبت براووه‌نك کنارنده وبرطاغك اتکنده واقع اولوب، یانندن (بندمیر) نهری جریان ایدیور. بو نهرك اوزرنده وخراسان طریقنده غایت بیوك ومصنع بر کوپری و نهرك اوته‌سنده دخی بر محله وار ایدی. اصطخرینك روایتنه کوره جسیم برسورله محاط اولان شهرك هواسی آغرجه اولوب، خارج سورده اولان صیفیه‌لرینك هواسی کوزل ایدی. شهرك بریاندن بریانه اولان طول وعرضی برمیل اولدیغی دخی اصطخری بیان ایدیور. شهرك خارجنده وطاغك اوزرنده (چهل منار) و (تخت جشید) اسمیله معروف برطاقم خرابلر واردر، که اسکی فرس ملوکنك سرایی

خرابه‌لرندن عبارت اولوب، ستونلری، هیكللری، وسائر آثار معماریه‌سی ناظرینك حیرتنی موجب اولقده‌در. بو سرای خرابه‌سنك محیط دائره‌سی ٤٢٠٠ قدمدر. بر بیوك آتشكده‌نك خرابه‌لری دخی موجود اولوب، عوام ناس بوكا (مسجدسلیمان) نامنی ویریورلر. بوشهر حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده موسی الاشعرینك معیتنده بولنان عثمان بن العاص یدیله ١٨ تاریخ هجریسنده فتح اولنه‌رق، آنجق مجوسیلرك مقدس عدایتدكلری برشهر اولمغله، بونلر دفعاتله عصیان ایدوب، مقاومتده اصرار ایتدكلرندن، واقع اولان محاربه‌لر اثناسنده شهرك اكثر ابنیه‌سی خراب اولمشیدی. مع هذا ینه فارسك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ابواسحاق اصطخری وابو سعید اصطخری كبی نیجه اعاظم علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. هجرت نبویه‌نك دردنجی قرنی اواخرنده آل بویه‌دن صمصام الدوله‌نك زماننده امیرقطلمش طرفندن تخریب اولنوب، اووقتدن بری ویرانه‌لری كورلمكده‌در. اصطخرك جوارنده دمیر وجیوه معدنلری چیقارلدیغی یاقوت حموی ذكرایدیور.

اصطخری { (ابو اسحق —) جغرافیون عربك پیشواسی حكمنده اولوب، بوفنده متعلق اك اول لسان عربده واسلامده كتاب یازان بو ذاتدر. اوندن اول بطلیوسك جغرافیاسنك ترجمه‌سیله اكتفا اولنوردی. اصطخر شهرنده طوغوب، تحصیل علوم وفنون ایتدكدن صكره، جغرافیایه انتسابله، بوفنده استحصال معلومات مقصدیله ٣٠٣ تاریخنده اصطخردن خروجله، هندستاندن اقصای مغربه وبحر محیط اطلاسی سواحلنه قدر بتون ممالك اسلامیه ومجاوره‌یی كشت وگذار، وكوردیكی احوالی وایتدیكی تحقیقاتی ضبط ایده‌رك، «كتاب الاقالیم» عنوانیله غایت مقبول ومعتبر براثر وجوده كتیرمشدر. بو قیمتدار اثری آوروپا لسانلرینك اكثریسنه ترجمه ایدلدكدن بشقه، متن عربیسی دخی ١٨٧٠ تاریخ میلادیسنده فلنكك (لیدن) شهرنده پك مصحح اوله‌رق طبع اولنمشدر.

اصفاكس { (یاخود اسفاقس Sfaks) تونسك ساحل شرقیسنده (كركنه) آطه‌سنك قارشیسنده برشهر اولوب، سورله محاطدر، وبرقلعه‌سی دخی واردر. اهالیسی ١٥٠٠٠ قدر اولوب، باشلیجه زیتون وخرما ایله ذخایردن عبارت بیوك بر تجارت محلیدر. باغچه‌لری مشهور وغایت كوزلدر. قوراقلغه قارشی كرك قصبه‌ده وكرك جوارلرنده پك چوق صهریجلری واردر.

اصفر { (بنی —) عربلر بو اسمی روملره یعنی رومالیلرله اونلرك حكمی آلتنده بولنان فرنك اقوامنه وتعبیر آخرله بتون آوروپا خلقنه ویرمشلردر. وجه تسمیه ایسه آوروپالیلرك عربلره نسبةً پك بیاض لونلی واكثریسی صاری صاچلی اولملریدر.

اصفر { (بنی —) بحرینده قرامطه‌یه غلبه چاله‌رق بر دولت تشكیل ایتمش اولان اصفر تغلبینك نسلیدر، كه دردنجی قرن هجری اواخرندن باشلایه‌رق، پدردن اولاده انتقالاً برخیلی مدت بحرین واحساده حكم سورمشلردر.

اصفر تغلبی { (ویا منتفق) آل بویه زماننده ٣٧٨ تاریخنده، خلفای عباسیه‌نك دعوتی اوزرینه، بحرینده قرامطه‌یه قارشی خروجله، بونلری مضمحل ایتدكدن صكره، جزیره ودیاربكر طرفلرینی دخی استیلا، وروم ممالكنه دخی تجاوز ایتمش برآدمدر، كه نسلی (بنی اصفر) لقبیله خیلی وقت بحرینده حكم سورمشلردر. ابن اثیر (اصفر تغلبی) یی آیری و (اصفر منتفق) یی آیری ذكر ایدیورسه‌ده، بوایكی اسمك برشخص واحدك اسملری اولمسی محتملدر.

اِصفَهان { (یاخود اصبهان) ایرانك اك بیوك، اك كوزل واك قدیم شهرلرندندر. عراق عجمینك جنوب شرقی جهتنده وفارس خطه‌سی قربنده اوله‌رق، طهرانك ٣٣٥ كیلومتره جنوبنده وبصره كورفزینك همان اوقدر شمالنده ٣٢° ٣٩′ ٣٤″ عرض شمالی ایله ٤٩° ٢٤′ ٢٢″ طول شرقیده واقعدر. شهر حذای بحردن ١٣٤٤ متره ارتفاعی اولان واسع وغایت كوزل براووه‌نك ایچنده و (زنده رود) نهرینك اوزرنده واقع اولوب، موقع ومنظره‌سی غایت دلنشین، میاه جاریه‌سی وباغ وبوستانی چوق وهواسی معتدل وغایتله صاغلامدر. پك قدیم برشهر اولوب، روایته كوره ضحاكی مغلوب ایدن دمیرجی كاوه بوشهرده ظهور ایتمش، وحتی ایرانك ملوك قدیمه‌سی زماننده درفش كاویانی طاشیمق اصفهان اهالیسنه مخصوص بر حق بولنمشدر. بعض مورخلرك روایتنه

کوره، اسکیدن (جی) اسمیله معروف عادی برقصبه ایکن، بخت نصر قدسی تخریب ایتدیکی وقت، اسیر ایتدیکی یهودیلرك برچوغنی بو قصبه‌یه نقل واسکان ایتمکله، قصبه یهودیوب، (یهودیه) تسمیه اولنمش، و (جی) بونك بر محله‌سی حکمنه کچمشیدی. اصفهان اسمنه کلنجه، (سپاهان) اسم فارسیسنك معربی اولوب، بوده «عسکرلر» دیمکدر؛ چونکه روایته کوره شهر مذکور ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌نك اك بیوك اردوکاهی ایدی. هر حالده میلاد عیسا (ع‌م) دن اول بوشهر موجود اولوب، بطلیموسك جغرافیاسنده (اصبدانه) اسمیله مذکوردر. هجرت نبویه‌نك ۱۹ تاریخنده ابوموسی الاشعرینك معیتی رجالندن عبدالله بن عتبان طرفندن فتح اولنمش؛ ومؤخراً اهالیسی دفعاتله عصیان ایدوب، استرداد اولنمشیدی. اوائل دور اسلامده بو شهره ساداتدن واعاظم صحابه وتابعین اولادندن برچوق عربلر هجرت وتوطن ایتدکلرندن، کسب شهرت ایدوب، علی الخصوص حدیث وحفظ وسائر علوم وفنونده تمیز ایتمش پك چوق علما یتیشمشیدی، که «حلیة الاولیاء» صاحبی محدث مشهور (ابو نعیم اصفهانی) ایله «اغانی کبیر» صاحبی (ابو الفرج اصفهانی) بونلرك جمله‌سندندر. بعده شهرك اهالیسندن برطاقی حنفی وبر طاقی شافعی المذهب اولدقلرندن، بینلرنده تکون ایدن اختلافات ومنازعات صره‌سنده شهر خیلی خراب اولوب، ملوك طوائف زماننده دفعاتله محاصره وضبط اولنمسی دخی خرابیتك تزایدینی موجب اولمش؛ ونهایت مغول عسکری طرفندن پایمال اولدقدن صکره، تیمورلنك طرفندن بسبتون تخریب اولنمشیدی. اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوك صفویه‌دن شاه عباس ماضی اصفهانی پایتخت اتخاذ ایتمکله برابر، بردرجه‌ده اعمار وتزیین ایتمشیدی، که کرك معموریتی زماننده کورمش اولان بعض سیاحلرك تعریفاتی وکرك الیوم خرابه‌لری وبقیه‌لری موجود اولان آثار عمرانی محیر عقول اولمقده‌در. شاه عباس ثانی ایله شاه سلیمانك زماننده اصفهانك محیط دائره‌سی ۲۴ میل اولوب، ۱۶۲ جامعی، ۴۸ مدرسه‌سی، ۱۸۰۲ کاروانسرایی، ۲۷۳ حمامی، و ۳۸۰۰۰ دن زیاده خانه‌سی وارایدی. اووقتکی اهالیسنی بعض سیاحین ۱۱۰۰۰۰۰ نفوس اولمق اوزره تخمین ایتمشلرسه‌ده، بونده براز مبالغه کوریلوب، هرحالده ۶۰۰۰۰۰ دن آشاغی اولمدیغی محققدر. شهرك اورته‌سنده (میدانکاه) اسمیله غایت واسع بیضی الشکل برمیدان‌له بومیدانك برطرفنده (جامع سلطانی) اسمیله معروف غایت جسیم ومصنع برجامع شریف ودیکربر طرفنده شاهلره مخصوص برطاق عالی بولنیور. اورتیلی چارشیلری وبدستانلری ۳ میل طولنده اولوب، الآن بربیوك تجارتك مجراسی حکمنده درلر. اکثر جوامعنك قبه‌لری یالدیزلی وایچلری غایت کوزل خطلر ومصنع نقشلرله مزیندر. ملوك صفویه‌دن برینك والده‌سی طرفندن بنا ایدلمش اولان بیوك برمدرسه‌نك طاقی کوشدن اولوب، غایت مصنع وپك بیوك برمهارتله ایشلنمش وجلی یازیلری حاویدر. (جهارباغ) اسمیله معروف اولان واسع بر محل ملوك صفویه‌یه مخصوص بولنمش اولان متعدد جسیم سرایلرله واسع باغچه‌لر خرابه‌لرینی حاویدر. بوباغچه‌لرك حاوی اولدقلری اشجار، حوضلر، مرمر پارمقلقلر وسائره شمدیکی حالده خراب ایسه‌لرده، وقتیله نه‌قدر مزین ومعمور بولنمش اولدقلری استدلال اولنور. (زنده رود) نهری شهرك ایچنده دونوب طولاشه‌رق جریان ایتمکله، شهره آیریجه بر لطافت ویردیکی کبی، بونهرك اوزرنده درت مصنع وبیوك کوپری دخی واردر، که بونلرك بری ۱۵۰ متره طول و۲۳ متره عرضنده اولوب، غایت یوکسك وبیضی الشکل ۲۵ کمر اوزرینه بنا اولنمشدر. اوستی اورتیلی اولوب، اوچ طریقه منقسم اولمغله، اورته‌ده کیسی آرابه‌لره وکنارلرده‌کیلری یایالره مخصوصدر. افغانلیلرك ایرانی استیلالری زماننده بوجسیم شهر تخریب وغارت ایدیله‌رك، بربیوك خرابه‌زار حالنه کیرمش؛ وبعده نادرشاه طرفندن ینه پایتخت اتخاذ اولنمش ایسه‌ده، نادرشاه جهانکیرلکله مشغول اولوب، پایتختك اعمارینه وقت بوله‌مدیغی کبی، اوندن صکره ایرانده حاصل اولان شورش وفتنه‌لر اعمارینه مساعد بولنمامش؛ ونهایت طهرانك پایتخت اتخاذ اولنمسیله، اصفهان ایرانك ایکنجی شهرلری صره‌سنه کچوب، شمدیکی حالده اهالیسی ۸۰۰۰۰ دن زیاده دکلدر. مع هذا ینه بیوك بر تجارتك مرکزی اولوب، شهرك ایچنده ایپك ویوکدن کوزل قماشلر، غایت مقبول قلیج واسلحهٔ سائره، کومش وباقیردن پك مصنع آوانی وآلات وادوات اعمال اولندیغی کبی، جوارلری دخی غایت منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی حبوبات، پرنج، توتون، تنباکو، زعفران، اوزوم وسائر انواع میوه‌لر حاصل

اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی باقیدر. کتاب تجارتی وجلدلك صنعتی دخی اصفهانده زیاده‌سیله ترقی ایتمشدر. شهر شمدیکی حالده خرابه‌لر وویرانه‌لرله محاط اولوب، الیوم مسکون اولان قسمنك قطری آنجق ۲ میلدر. عباس آباد وکبر محله‌لرنده ویرانه‌لردن بشقه برشی یوقدر. مع هذا جامع، کوپری، بازارکبی ابنیهٔ جسیمه‌سنك اکثری قائم اولوب، اهمیت موقعیه‌سیله لطافت آب وهواسی دخی برکون اسکی معموریتنك اعاده اولنه‌بیله‌جکنی تأمین ایدیور.

اصلاحیه { آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، مرکزلوا اولان یارپوز قریه‌سنك ۲۰ وآطنه‌نك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده وقره صو نهری مجراسنك ۲ ساعت جنوبنده واقعدر. بوقصبه اخیراً اوجهتلرك اصلاحی صره‌سنده تأسیس اولنوب، ۱۰۰۰ قدر اهالیسی، ۱ جامع شریفی، ۱ مکتبی، ۶ خانی و ۱۵ دکانی واردر. اهالیسی ترك وکرد وارمنیدن مرکبدر. درون قصبه‌ده صحابه‌دن (عکاشه) حضرتلرینك تربه‌سی زیارتکاهدر. — اصلاحیه قضاسی جبل برکت سنجاغنك شرق شمالیسنده واقع اولوب، غرباً لوانك مرکز قضاسیله، شمالاً مرعش، شرقاً حلب سنجاقلریله، جنوباً دخی خاصه قضاسیله محدود ومحاطدر. ۶۵ قریه‌دن مرکب اولوب، ۵ ناحیه‌یه منقسمدر. اراضیسی باشلیجه (دومدوم) اووه‌سندن و (قوروطاغ) ك اتکلرندن عبارت اولوب، بو اووه قره صو نهرینك برچوق حرقلریله اروا اولنه‌رق، خیلی چلتیك محصولاتی ویرر. اهالیٔ قضا ۱۷۵۰۹ راده‌لرنده اولوب، ۲۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. بو قضا داخلنده (دلیکانلی) و (چلیکانلی) اسملریله معروف ایکی بیوك عشیرت طولاشوب، بونلرك اسکانه جهد اولنمش ایسه ده، ممکن اوله‌مامشدر. بوعشیرتلر کوزل برطاقم خالی وکلیملر اعمال ایدرلر. قضانك باشلیجه تجارتی واخذ واعطاسی حلب ولایتنك حلب، انطاکیه، مرعش، کلیس وعینتاب شهرلریله اولیور. درون قضاده بر ایلیجه وبالیغی چوق برکوچك کول واردر.

اصلی { (مولانا —) ایرانك شعرا وخطاطیندندن اولوب، مشهدلیدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

چو بطفلیش بدیدم بجسودم اهل دینرا
که شود بلای جانها بشما سپردم اینرا

اَصمَعی { (ابو سعید عبدالملك بن قریب) مشاهیر ادبای عربدن اولوب، نحو ولغتده ید طولی صاحبی، واخبار ونوادر وغرائب نقلنده ونکته پردازلقده امام ایدی. بصره‌لی اولوب، هارون الرشیدك زماننده بغداده رحلت ایتمشیدی. مأمون خلیفه کندیسنی یانه جلب ایتمك ایستمش ایسه‌ده، اختیارلقله ضعفنی وسیله اتخاذ ایده‌رك، بصره‌دن چیقمدیغندن، خلیفه هر خانکی علم وفنده برمشکلاته تصادف ایدرسه، کندیسندن تحریراً صورار ایدی. لغتده وسائر علومده‌کی وسعت معلوماتی وادب وفصاحت ونکته شناسلغی حقنده پك چوق نوادر وحکایات منقولدر. ۱۲۲ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، ۲۱۶ ده ینه اوراده، وخطیب ابوبکرك روایتنه کوره، مروده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب، اك مشهورلری شونلردر: « کتاب خلق الانسان »، « کتاب الاجناس » « کتاب الانواء »، « کتاب الهمزة »، « کتاب المقصور والممدود »، « کتاب الفرق »، « کتاب الصفات »، « کتاب الاثواب »، «کتاب المیسر والقداح »، « کتاب خلق الفرس »، کتاب الخیل »، «کتاب الابل »، « کتاب الشاء »، « کتاب الاخبیه »، « کتاب الوحوش »، « کتاب فعل وافعل»، «کتاب الامثال »، « کتاب الاضداد»، «کتاب الالفاظ»، «کتاب السلاح»، «کتاب اللغات»، « کتاب میاه العرب »، « کتاب النوادر »، « کتاب اصول الکلام »، « کتاب القلب والابدال»، «کتاب جزیرة العرب »، « کتاب الاشتقاق »، «کتاب معانی الشعر»، «کتاب المصادر»، «کتاب الاراجیز»، «کتاب النخلة»، « کتاب النبات »، « کتاب ما اتفق لفظه واختلف معناه »، «کتاب غریب الحدیث »، « کتاب نوادر الاعراب » وسائره.

اَصنام { اندلسده شذونه اعمالندن بر ناحیه اولدیغی وبو ناحیه داخلنده واقع (طبیل) قلعه‌سنك آلتندن قادیس جزیره‌سنه غایت جسیم ومتین بر صو یولی واسطه‌سیله طاتلی صو آقیتدیرلمش اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصولی { اوتنجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، واردار یکیجه‌سنده

دنیایه کلمش؛ وتحصیل علم وعرفان ایتدکدن صکره، مصره رحلتله، شیخ ابراهیم کلشنی حضرتلرینك حلقهٔ مریدانه داخل اولمشیدی. شیخ مشارالیهك ارتحالندن صکره، یعنی ۹٤۰ تاریخلرنده روم ایلیه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی کاه یکیجه‌ده وکاه اورنوس‌بکزاده عبدی بکك یانده کچیرمشدر. صوفیانه اشعاری وفقر وفنایه متعلق بعض سوزلری واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

تصویر غیره قیله محل قلب اقدسی
اصنامه مسکن ایله بیت المقدسی

—

اکسیك یوق ذره‌جه بر بیبدل محبوبسك
آه کیم هر جایده‌سك مهر جهان آرا کبی

آصیله { مغرب اقصاده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده، طنجه‌نك ٤٤ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، شمدیکی حالده یالکز ۱۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایسه‌ده، رومالیلرك زماننده (یولیا زیلیس) اسمیله مشهور بر شهر بولنمش اولدیغی کبی، مدنیت اسلامیه‌نك پارلاق زمانلرنده دخی خیلی معمور اولوب، مشاهیر علمادن آتی‌الترجمه (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم اصیلی)نك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت حموی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده خراب حالنده بولندیغی بیان ایدیور.

اَصیلی { (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم) مغربك مشاهیر علما ومحدثیندن اولوب، آنف البیان اصیله قصبه‌سنده دنیایه کلمش؛ و ۳٤۲ تاریخنده قرطبه‌یه وبعده وادی الحجاره‌یه کیده‌رك، اندلسك اعاظم علماسندن تحصیل واستفاده ایتدکدن صکره، ۳۵۱ ده مشرقه رحلتله، بغدادك مشاهیر محدثیندن دخی استماع ایتمش؛ وبعده اندلسه عودتله، حکمدار بولنان مستنصرك مشاور خاصی اولمش؛ وافاده وتدریسه باشلیوب، بتون اندلس خلق کندیسندن مستفید اولمشیدی. ۳۹۲ ده وفات ایتمشدر. بر طاقم تألیفاتی اولوب، اك مشهوری خلافه دائر «کتاب الآثار والدلائل» عنوانلی اثریدر.

اَضرار { آفریقانك غربنده مراکش ایله سنغامبیا آره‌سنده طاغلق وواسع بر مملکت اولوب، بحر محیط آطلاسیدن صحرای کبیرك ایچنه طوغری خیلی وسعتی واردر. بر طاقم طاغلری حاوی اولوب، مرکزی (ودان) قصبه‌سیدر. شینکتی، عطر و (اویفت) قصبه‌لری دخی بو مملکتك داخلنده اولوب، بحر محیط آطلاسیده (ارکین) اسمنده بر اسکله‌سی واردر؛ وکرك اورادن کرك فرانسه‌نك النده بولنان (سنت لویی) شهرندن کلن طریق (تمبقتو) دن کچه‌رك، سودانك ایچنه طوغری ممتد اولور. بو مملکتك اهالیسی عرب اولوب، مسکون بولنانلری ۷۰۰۰ قدر تخمین اولنمش ایسه‌ده، برچوق خیمه‌نشین اهالیسی دخی واردر. — بو اسمله صحرای کبیرده (تمبقتو) ایله (آیر) آره‌سنده واسع بر بقعه دخی بولندیغی کبی، (توارغ) مملکتنده دخی کوچك بر طاغ وجزایرده بر قاچ محل بولنیور.

اِضَم { حجازده بربیوك وادی اولوب، دکیزه قدر ممتد اولور. مدینهٔ منوره دخی بو وادینك ایچنده ایسه‌ده، اوراسی (قناة) اسمیله معروف اولوب، آلت طرفی (اضم) تسمیه اولنور.

اطرابزنده { واطرابلس [«طربزون» و«طرابلس» ماده‌لرینه مراجعت.]

اُطرار { (یاخود اترار) ترکستانده ماوراءالنهرده سیحون ایرماغی ساحلنده و (فاراب) قربنده برقصبه وبر خطه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور. ابن اثیر وابوالفدا بونك (فاراب)ك نام دیکری اولدیغنی بیان ایدیورلر.

اطراغا { هندستانده (بنارس) اعمالندن برقصبه اولدیغنی ابن اثیر بیان ایدیور.

اطراغفر { چینك بیوك شهرلرندن اولدیغنی ابن اثیر «تحفة العجائب» نده ذکر ایدیور.

اطراف شهر { بو اسمله بعض ولایت، سنجاق ویا قضا مرکزلری جوارلرنده واقع بر قاچ ناحیه واردر. ملحق بولندقلری سنجاق ویا قضالردن بحث اولندیغی صره‌ده ذکر اولنور.

اطرانوس { [«آطرانوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اطفیح { (یاخود اتفیح) مصر وسطیده (جیزه) مدیریتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، نیلك ساحل یمیننده ومصرك ٤۰ میل جنوبنده واقع و ٤۰۰۰ اهالیی جامعدر. اسکی (آفرودیتوپولیس) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده اولوب، زمان قدیمده بو شهرده عشق الهه‌سی اولان آفرودیتی یعنی زهره‌نك عبادتنه مخصوص بربیوك معبد وارایدی،

وبونك ایچون شهر یونانیلر طرفندن « مدینةالزهره » دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بو شهرده زهرەیی برپیاض اینك صورتنده تصویر ایدرلردی. قصبەنك اطرافنده بعض آثار عتیقه موجوددر.

اِطفین { حضرت یوسفك زماننده مصر حكمداری بولنان عمالقەدن ریانك وزیری وزلیخانك زوجی اولوب، عزیز مصر عنوانیله مشهوردر.

اطلاس { واطلاسی. [« آطلاس » و « آطلاسی » مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

اَظهر { (احمد خان) هندستانك (شاهجهانپور) شهری شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

الـهی دردلـم انداز عشـق بی محابارا
کنم تا سیر چون فرهاد ومجنون کوه وصحرارا

اظهر { (میرغلام علیٔ دهلوی) بودخی هندستان شعراسندن اولوب، ١١٨٢ تاریخنده مرشدآبادده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

نه مراتو میشناسی نه ترا شناختم من
بکدام آشنایی زتو درد سر کرفتم

اظهری { (حیدر علی) هندستان شعراسندن اولوب، پدری عنا صل موصللی اولدیغی حالده، هندستانده رحلت ایتمش اولمغله، صاحب‌ترجمه دهلیده دنیایه کلمشدر. اکبرشاه وجهانکیرك بك‌چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. ملامظهر کشمیری وملا شیدا ایله مهاجاة وملاطفتلری اولمشدر. ١٠٤٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

از دشمنان برند شکایات پیش دوست
چون دوست دشمنست شکایت کجا برم

اعتصام الدین { (شیخ —) هندستان علماسندن اولوب، ١١٨٠ تاریخلرنده انکلتره وفرانسەیه ایتمش اولدیغی سیاحت اوزرینه « شکرفنامهٔ ولایت » عنوانیله برکتاب یازمشدر.

اعتماد { خراسان شعراسندن اولوب، شیراز دە امرار عمر ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

بیاد لعل توچشمم زاشك پر کهرست
کر این نثار ترا لایقست در نظرست

اعجاز { (ملاعطا) هرات‌فصحای شعراسندن اولوب، شوقطعه جملهٔ اشعارندندر :

با دو عالم کشته ام بیکانه الفترا ببین
رفته ام از خاطر ایام شهرترا ببین
ای که بیتابانه می‌پوشی لباس عافیت
اول ازتقویم چاك سینه ساعترا ببین

اعزاز { حلب ولایت وسنجاغنك کلیس قضاسنده وکلیسك ١٨ کیلومتره جنوب غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، خراب برقلعەسی دخی واردر. بوراسی وقتیله بیوك برشهر اولوب، کرك فتوح شامده وکرك اهل صلیب وقعەلرنده اسمی کمال اهمیتله ذکر اولنیور. بعده تیمورلنك طرفندن تخریب اولنەرق، اهالیسی احتماله کوره کلیسه هجرت ایتمشلردر.

اَعشی { (ابو بصیر میمون بن قیس) زمان جاهلیتده ظهور ایدن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مغنیلکده دخی‌مهارتی اولمغله، کندی اشعارینی خوش الحان ایله اوقور ایدی. بعده بو اسمله برقاچ شاعر دها ظهور ایتدیکندن (اعشی الاکبر) دیمکله مشهوردر. امرأ القیس ونابغه کبی اعاظم شعرادن معدوددر. وقت سعادتده برحیات اولوب، حضرت نبی ذی‌شان حقنده بعض مدحیەلر سویلش؛ وشرف اسلامله مشرف اولمق اوزره، نزد حضرت پیغمبری‌یه عزیمت ایتمش ایسەده، ابو سفیان بونك اشعار ایله اهل اسلامی تشجیع ایدەجکنی دوشونەرك، قریشیلری اقناع ایله، کندیسنه یوز دوه ویرەرك، عودته قاندیرمش؛ وشاعر عودتنده (منفوحه) دە دوەدن دوشوب، وفات ایتمشدر. روایته‌کوره، مزاری اوراده موجود اولوب، او جوارلرك کنجلری عیش وعشرت ایتمك ایچون اورایه‌کیدر، وقدحلرینك آرتقلرینی شاعرك مزاری اوزرینه دوکرلر. شو برایکی بیت مدح رسول الله (صلعم) حقنده سویلش اولدیغی برقصیدەسندندر.

الم تکتحل عیناك لیلة ارمدا
وعادك ماعاد السلیم المسهدا
و آلیت لاارثی لهـا من کلالة
ولامن حـفی حتی تزور محمدا
نبی یری مالا ترون وذکره
اغار لعمری فی البلاد وانجدا

اعشى { (عبدالله بن اعورمازنى) شعرادن وصحابه‌دن اولوب، جاهليتده شعر سويلمش اولديغى كبى، شرف اسلامله تشرف ايتدكدن صكره دخى سويلمشدر. حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزه خطاباً سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يا مالك الناس وديان العرب
انى لقيت ذربة من الذرب
غدوت ابغيها الطعام فى رجب
فخلفتنى فى نزاع وهرب
اخلفت العهد ولطت بالذنب
وهن شر غالب لمن غلب

اعشى { (تغلب) دولت امويه شعراسندن اولوب، نصرانى المذهب ايدى. كاه شامده وكاه موصل جهتنده قبيله‌سى ياننده اقامت ايدردى.

اعشى { كوفه شعراى اسلامندن اولوب، مروانى المذهب وزياده‌سيله بنى اميه طرفدارى ايدى. — (اعشى همدان) اسميله ينه كوفه‌لى وينه دولت امويه منسوبيننده ديگر بر شاعر دخى واردر.

اعظم { (امام —) [«ابو حنيفه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اعظم { (عليخان) شاه طهماسب صفويه منسوب شعراى ايراندندر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

نظر بروى تو خورشيد ناگهان انداخت
كلاه خويش زشادى برآسمان انداخت

اعظم { (على قلى خان) ايران شعراسندن وشاه عباسك اعاظم امراسندن اولوب، مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كرفلكرا بمن سر جنكست
عرصه پيد اكند جهان تنكست

اعظم آباد { (هندستانك پنجاب خطه‌سنده دهلى ايالتنده ودهلينك ١٣٦ كيلومتره شمال غربيسنده واقع مستحكم بر قصبه‌در.

اعظمپور { هندستانك شمال غربيسنده كائن (بجانور) ايالتنده و (ميرات) شهرينك ٤٤ كيلومتره شرقنده واقع بر قصبه‌در.

اعظم خان { (شمس الدين محمد) هندستانده دهلى حكمدارلرندن همايون واكبر شاهلرك اعاظم رجالندن اولوب، وكيل مطلقلرى بولنمش؛ وبرچوق آثار وخيرات براقوب، ٩٦٩ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر. — بونك اوغلى (اعظم خان كوكه) دخى جهانكيرك رجالندن بولنمش؛ وبو عنوانله هندستانده ديگر بعض كبرا دخى گلمشدر.

اعظم خان { افغانستان اميرلرندن اولوب، شمديكى اميرك عمى وعلى شيرك بيوك برادرى وسلفى ايدى. ١٢٨٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اعظم شاه { هندستان حكمدارلرندن عالمگيرك اوچنجى اوغلى اولوب، پدرى طرفندن كابل وبعده احمدآباد واليلكنه تعيين اولنمش؛ وپدرينك وفاتندن صكره ١١١٩ ده مقتولاً وفات ايتمشدر.

اعظمگر { هندستانك شمال غربيسنده (بنارس) دائره‌سنده ايالت مركزى برشهر اولوب، بنارسك ٨٧ كيلومتره شمالنده وكنك نهرى تابعلرندن (تومسى) چايى اوزرنده واقع و ١٤٥٠٠ اهاليى جامعدر. بوشهر اونبجى قرن هجريده اعظم خان طرفندن بنا اولنمشدر. — اعظمگر ايالتى ٦٦٠٠ مربع كيلومتره‌لك مساحهٔ سطحيه‌يى و ٦٣١٦ قصبه وقريه‌يى جامع اولوب، ٦ سنجاغه منقسمدر، وبرپچق مليوندن زياده‌جه اهاليسى واردر.

اعظم نيشاپورى { متأخرين شعرادن اولوب، مرتب بر ديوانى واردر.

اعظميه { بغداد ولايت وسنجاغنده مركز قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، بغدادك ٤ كيلومتره شمال غربيسنده ودجله‌نك ساحل شرقيسنده واقعدر. امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك تربه‌سى بو قصبه‌ده‌در.

اعلائى { شعراى ايراندن اولوب عن اصل تورانليدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

هركه شد خاك نشين برك وبرى پيدا كرد
سبز شد دانه چو باخاك سرى پيدا كرد

أَعلَم { (ابو الحجاج يوسف بن سليمان) اندلسده‌كى (شنتريه) شهرى علماسندن ومشاهير نحويوندن اولوب، ٤١٠ تاريخنده طوغمش؛ و ٤٣٣ تاريخنده قرطبه‌يه رحلتله، ابن الاقليلى وسائر

اعاظم علمادن استفاده واکمال تحصیل ایتدکدن صکره، افاده وتدریسه باشلایوب، دیار بعیده‌دن خواهشکران علم وادب حلقهٔ تدریسنه طوپلانمغه باشلامشیدی. لغت، نحو، معانی، شعر وادبیاتده ید طولی صاحبی اولوب، زجاجینك «جمل» عنوانلی کتابنی شرح ایتدیکی کبی، حماسه‌نك دخی ٥ جلد اوزره کوزل بر شرحنی یازمش؛ ومتنبینك دیوانی شرح ایتمه‌ده معلی اولان ابن الاقلیلی‌یه معاونت ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولوب، ٤٧٦ تاریخنده اشبیلیه‌ده وفات ایتمشدر.

اَعمَش (ابو محمد سلیمان بن مهران) کوفه‌نك کبار علماسندن اولوب، حدیث وفقهده وقتنك امامی ایدی. انس بن مالك ایله کوریشمش ایسه‌ده، کندیسندن روایت ایتمیوب، کبار تابعیندن پك چوق ذواتدن نقل ایتمشدر. پدری دماوندلی اولوب، کوفه‌یه هجرت ایتمشیدی. ٦٠ تاریخنده ودیکر بر روایتده ٦١ سنه‌سنده وحضرت امام حسینك شهادتی کوننده طوغوب، ١٤٨ ده وفات ایتمشدر. نکره‌کو وظریف بر ذات اولمغله، حقنده پك چوق نوادر منقولدر.

اَعوَج شامده بر نهردر، که جبل الشیخك شرقی اتکلرنده واقع (عین‌دوریه)دن چیقوب، شمال شرقی‌یه طوغری جریانله، ٤٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (مرج) کولنه منصب اولور. — فلسطینده دخی بو اسمله بر نهر واردر، که (لد) قربنده نبعانله ابتدا شماله وبعده جنوب غربی‌یه طوغری آقدرق یافانك شمالنده آق دکیزه دوکیلور.

اَعیَن سعد بن وقاصك آزادلیلرندن وحجاج بن یوسفك رجالندن بر ذات اولوب، کوفه‌ده بنا ایتمش اولدیغی مشهور بر حمامله شهرت قزانمشدر. بوحمامه (حمام اعین) دیرلردی.

اعین بن اصبیعه صحابه‌دن اولوب، شاعر مشهور فرزدقك وجمل وقعه‌سنده حضرت عایشه‌نك راکبه بولندیغی دوه‌یی طوتان اقرع بن حابسك اقرباسندندر. حضرت علی‌یه انتساب ایدوب، ٣٨ تاریخنده معاویه طرفندن بصره‌نك ضبطنه عبدالله بن الحضرمی کوندرلدیکی وقت، حضرت مرتضی طرفندن صاحب ترجمه مقابله ومقاومته کوندرلمش ایسه‌ده، حیله ایله شهید ایدلمشدر.

اعین بن اعین مصرك مشاهیر اطباسندن اولوب، ملوك فاطمیه‌دن عزیز باللهك زماننده برحیات ایدی. طبده ومعالجه‌ده مهارتی مشهور اولوب، کوزك امراضیله مداواتنه دائر «کناش» عنوانیله براثر معتبری واردر.

اغا (Egga) سودان غربیده کینه حدودنده و(نیجر) نهری منصبنك ٥٧٦ کیلومتره یوقاریسنده بر شهر اولوب، ٨°٤٢′ عرض شمالیده واقعدر. بیوك واهالیسی چوق بر شهر اولوب، نهر مذکورك کنارنده اوله‌رق، ٣ کیلومتره‌لك یرده ممتد اولور. اهالیسنك بر چوق قایقلری اولوب، نهر واسطه‌سیله فیل دیشی وسائره تجارتنی اجرا ایدرلر. بو شهرده (کینه) اسمیله شهرت بولمش بر نوع آلاجه ایله آغاجدن برطاقم آوانی وآلات اعمال اولنور. آلاجه نسجنه مخصوص ٢٠٠ دن زیاده دستکاهلری واردر.

آغادیر مغرب اقصاده مراکش دولتنك جهت جنوبیه‌سنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، (وادی سوس) منصبنك ٢½ ساعت شمالنده، (غیر) بورننك یدی‌سکز ساعت جنوب شرقیسنده ومراکشك ٧٥ ساعت جنوب غربیسنده واقعدر. اهالیسی آنجق ١٠٠٠ کشی قدردر. ١٥٠٠ تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، «صلیب مقدس» معناسیله (سانته قروز) تسمیه اولنمش؛ وبعده مراکش حاکملری طرفندن استرداد اولنمشیدی. ١١٨٧ تاریخ هجریسنده اهالیسی عصیان ایتمکله، مراکش حاکمی سیدی محمد طرفندن تخریب، واکثر اهالیسی (مغادور)ه نقل اولنمشدر.

اغادیس [«آغادس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اغازی حبشك شمال شرقیسنده ساکن بر قوم اولوب، حبش لسانی اك فصیح وصحیح سویلین بونلردر.

آغاو حبشك جنوب غربی جهتنده وطاغلق محللرنده ساکن برقومدر، که نیم وحشی حالده یاشامقده اولوب، سائر حبشیلردن کرك لسانجه وکرك سیما وبنیه‌جه پك فرقلیدر. حبشیلرك لسانی عربی وعبرانی‌یه پك قریب اولدیغی حالده، بوقومك سویلدکلری لسانك السنهٔ سامیه ایله اصلا مشابهت ومناسبتی

اولمديغندن، احتماله كوره، بونلر حبشك اك اسكى اهاليسى اولوب، بعده شمديكى حبشيلر جزيرةالعربدن آفريقا ساحلنه تجاوزله اغاو قومنى غرب وجنوبه طوغرى پوسكورتمش؛ وطاغلره چكيلوب، نيم وحشى برحالده ياشامغه مجبور ايتمشلردر. بونلر طقوز طائفه‌يه وهر بر طائفه بر قاچ قبيله‌يه منقسمدر. يقين وقتلره قدر بونلرك چوغى بت‌پرست وبرطاقى يهودى‌ايديلر. اليوم چوغى خرستيان اولوب، يالكز (فلاحه) طائفه‌سى يهود دينى محافظه ايتمشدر.

اغاوميدر { حبشك جنوب غربيسنده برخطه اولوب، آنف‌البيان اغاوقومنك بر طائفه‌سيله مسكوندر.

اَغَر { غفارى، مزنى ويسارى لقبلريله ملقب صحابه صره‌سنده مذكور اولوب، ايكى ويا بر شخصدن عبارت بولندقلرى دخى مرويدر.

اغرى طاغى { [«آرارات» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اَغلَب { (بن جشم الراجزالعجلى) صحابه‌دن ومهاجريندن اولوب، سعد بن ابى وقاص ايله برابرعراقه كله‌رك، كوفه‌يه نزول ايتمش؛ ونهاوند وقعه‌سنده شهيد اولمشدر. قبرى اوراده موجوددر.

اغلب { (بنى —) خلفاى عباسيه‌يه تابع اولمق اوزره، افريقيه‌ده حكم سورمش بر دولت اولوب، ۱۸٤ تاريخ هجريسنده ابراهيم بن اغلب بن سالم طرفندن تأسيس اولنمشدر. اغلب بن سالم ابامسلم خراسانى ايله برابر دولت امويه‌يه قارشى قيام ايدوب، دولت عباسيه‌نك تأسيسنه خدمت ايتمش؛ ومحمد بن اشعثله برابر افريقيه‌يه (يعنى تونس وطرابلس جهتنه) مأمور اولمش ايدى. بعده منصورك زمان خلافتنده ابن‌اشعث افريقيه‌دن چيقمغله، ۱٤۸ تاريخنده اورانك واليلكى طرف خليفه‌دن اغلب بن‌سالمه توجيه اولنمش؛ ومؤخراً اغلب قتل اولنمغله، اوغلى ابراهيم هارون الرشيد طرفندن والى تعيين اولنمش؛ واورالرينى تحت انضباطه آلوب، نيم مستقل بردولت تأسيس ايتمشدر. كنديسى ۱۲ سنه حكومت سوردكدن صكره، اولاد واحفادى دخى ارثاً حكومت سوره‌رك، بنى اغلب دولتى ۱۱۲ سنه دوام ايتمش؛ ونهايت زيادة الله زماننده ملكلرى ملوك فاطميه طرفندن ضبط اولنمغله، ۲۹٦ تاريخنده بنى اغلب دولتى منقرض اولمشدر. بودولت افريقيه يعنى تونس وطرابلس غرب جهتلرنده حكمفرما اولوب، صقليه (يعنى سيچيليا) جزيره‌سنى دخى فتح ايتمشيدى. مركز حكومتى قيروان شهرى ايدى. بنى اغلب ملوكى ۱۱ عددنده اولوب، اسملرى وتاريخ جلوسلرى زيرده بيان اولنور:

۱	ابراهيم بن اغلب	۱۸٤
۲	ابو العباس عبد الله بن ابراهيم	۱۹٦
۳	زيادة الله بن ابراهيم	۲۰۱
٤	ابوعقال اغلب بن ابراهيم	۲۲۳
٥	ابن البعاس محمد بن اغلب	۲۲٦
٦	ابو ابراهيم احمد بن محمد	۲٤۲
۷	زيادة الله اصغر بن احمد	۳٤۹
۸	ابو الغرانيق بن احمد	۲٥۰
۹	ابراهيم بن احمد	۲٦۱
۱۰	ابو العباس عبدالله بن ابراهيم	۲۷۹
۱۱	ابو مضر زيادة الله بن عبدالله	۲۹۰

اَغلب بن ابراهيم { (ابوعقال —) بنى اغلب دولتنك‌دردنجى حكمدارى اولوب؛ دولت مذكوره‌نك بانيسى اولان ابراهيم بن‌اغلبك اوغليدر. پدريله ايكى برادرندن‌صكره ۲۲۳ تاريخ هجريسنده موقع اقتداره كلوب، عاقل وعادل برحكمدار اولمغله، مملكتدن مظالمى رفع، وخروج ايتمش اولان خوارج واشقياى بربرى دفع وتنكيل ايتدكدن صكره، ۲۲٤ تاريخنده صقليه (يعنى سيچيليا) جزيره‌سنه برسريه كوندروب، ۲۲٥ ده جزيرۀ مذكوره‌نك بر قاچ قلعه‌سنى وقلوريه (يعنى قالابره)نك برقسمنى فتح، وقسطنطينيه‌روم‌ايمپراطورينك دونمه‌سنى منهزم ايتمش؛ و ۲۲٦ ده دخى صقليه‌نك (قصريانه) و(حصن الغيران) يعنى قرق مغاره قلعه‌سنى فتحه موفق اولمشدر. يالكز اوچ بچق سنه سورن مدت حكومتنده بوقدر ايشلره موفق اولدقدن صكره، ۲۲٦ سنه‌سنده وفات ايدوب، اوغلى ابوالعباس جانشينى اولمشدر.

اغلب بن سالم { ماده آنفه‌ده ذكر اولنديغى اوزره، ابومسلم خراسانينك عونه‌سندن ودولت عباسيه امراسندن اولوب، منصورك زمان خلافتنده محمدبن اشعثك معيتنده افريقيه‌يه مأمور اولمش؛ وابن اشعثك اورادن مفارقتى اوزرينه، ۱٤۸ تاريخنده كنديسى افريقيه واليلكنه نصب اولنمشيدى. خوارجدن اباضيه‌نك رئيسى ابوقره ايله برمدت اوغراشدقدن صكره، بونى مغلوب ايتمش؛

وبعده طنجه‌یه طوغری توسیع فتوحاته دوام نیتیله غربه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، عسکری بوسفردن ممنون اولمدقلرندن، تونس صاحبی بولنان حسن بن حرب کندی‌یی دعوتله، کندیسیله برابر عودت ایدوب، قیروانی ضبط ایتمشلر؛ وآنجق صاحب ترجه طنجه سفرندن واز کچدیکنی اعلانله، قابسه عودتنده، عسکر دخی کندی طرفنه رجوع ایتمکله، ١٠٥ تاریخنده حسن بن حربی مغلوب وتونسه عودته مجبور ایتمشیدی. بعده حسن کلیتلی عسکر جمع ایله، قیروانك اوزرینه یوریدیکنده، بینلرنده واقع اولان شدتلی برمحاربه‌ده صاحب ترجه قتل اولنمشدر. بونك قتلندن ٣٤ سنه صکره اوغلی ابراهیم‌هارون الرشید طرفندن افریقیه والیلکنه نصب اولنه‌رق، (بنی اغلب)دولتنی تأسیس ایتمشدر. [«اغلب» و«ابراهیم بن اغلب» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَغمات { مغرب أقصاده یعنی مراکش دولتنده برقصبه‌در، که (درن) یعنی آطلاس سلسلهٔ جبالنك شمالی اتکنده، مراکش شهرینك ٥٠ کیلومتره جنوبنده (تنسفت) نهرینه تابع (انفس) چایی اوزرنده واقعدر. ٦٠٠٠ اهالیسی اولوب، ١٠٠٠ قدری یهودیدر. اوائل دور اسلامده بیوك ومشهور برشهر اولوب، مراکشك تأسیسندن اول مملکتك مرکزی ومرابطین دولتنك کرسیٔ حکومتی ایدی. بعده ملوك موحدینك الینه کچمشیدی. جغرافیون عربك روایتنه کوره، بوشهر (اغمات ایلان) و(اغمات وریکه) اسملریله بر برندن ٨ میل اوزاق ایکی قسمدن مرکب ایدی. هوا واراضیسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌سی پك چوق ایدی. نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی دخی وارایدی. نهر قیشین اکثریا طونارایمش. جوارلرنده مشهور برنوع سختیان دباغت اولنوردی. بوشهردن مشاهیر علمادن بعض ذوات دخی ظهور ایتمشدر.

اغواث { (یوم —) حضرت عمر بن الخطابك زمان خلافتنده ایرانك فتحنه مأمور اولان سعدبن وقاص حضرتلرینك ایام (قادسیه) دینمکله معروف اولان جهادلرینك ایکنجی کونی اولوب، (یوم ارماث)دن صکره و (یوم عماص)دن اولدر. یوم اغواثده الك زیاده غیرت کوسترن عسکر مسلمینك میمنه‌سنه قوماندە ایدن (قعقاع بن عمرو) وشاعر (ابو محجن) در. شاعرمشارالیه، شرابك مدحنه دائر برشعر سویلمش اولمق مناسبتیله، سعدبن وقاص طرفندن محبوس اولدیغی حالده، سعدك زوجه‌سی سلمایه، محاربه‌یه کدوب اقشام ینه محبسه عودت ایتمك شرطیله. تخلیهٔ سبیلنی رجا ایتمش؛ ومیدان حربه چیقوب. جسارت وشجاعتیله عمومی حیرتده براقدقدن صکره، اقشام محبسنه عودت ایتمش؛ وحضرت سعد بوندن خبردار اولنجه، کندیسنی عفو ایتمشیدی. یوم مذکورده محاربه پك شدتلی اولوب، کیجه یاریسنه قدر دوام ایتمشدر.

افات { (Efat) ونام دیکرله وات (Vate) یاخود ساندویچ (Sandwich) بحر محیط کبیرك (پولینزیا) قسمنده واقع (یکی هبریده) جزایرینك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك وسطنده کائندر. اهالیسی اون بش سنه اول ٣٠٠٠ کشیدن عبارت ایدی. (هاوره دو هاواند) اسمیله معروف کوزل برلیمانی واردر.

اَفامِیه { (یاخود فامیه) حلب‌ولایت وسنجاغنك جسر شغور قضاسنده ونهر عاصینك جهت‌شرقیه‌سنده برشهر ایدی، که‌الیوم ویران اولوب، خراب حالنده اولان قلعه‌سی (قلعة مضیق) اسمیله معروفدر. بوشهر سلفقوس طرفندن بنا اولندرق، والده‌سنك اسمنه نسبتله (آپامیا) تسمیه اولنمشیدی، که افامیه بونك معربیدر. ایچنده سواری عسکریچون بر تعلیمخانه انشا اولنمش؛ وجوارنده، عسکره مخصوص اولمق اوزره، ٣٠٠ فیل، ٣٠٠٠٠ آت و ٣٠٠ مانده اداره ایدر برحاره آچلمشیدی. ظهور اسلامده بو شهرك خیلی اهمیتی اولوب، فتوحده اسمی دفعاتله مذکوردر. بعده خراب اولمشدر. — قرنه، روم قلعه، قره‌حصار صاحب ومدانیه قصبه‌لرینك دخی اسم قدیملری (افامیه) یاخود (آپامیا) در. [«آپامیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُفتاده افندی { (شیخ محمد —) مشاهیر مشایخ جلوتیه‌دن اولوب، بروسه‌لیدر. حاجی بیرام ولینك مریداننذن اولوب، هدایی شیخ محمود افندینك مرشدیدر. ٩٧٩ تاریخنده بروسه‌ده وفات ایدوب، تربه‌سی شهر مذکورده زیارتکاهدر.

افتی { ازمید سنجاغنك جهت شرقیه‌سنده وبولی سنجاغی حدودینك قربنده بر

کوچك کول اولوب، صویی پك لذیذ وبالیغی چوقدر.

افراته (Ephrata) فلسطینده (بیت اللحم)ك اسم قدیمیدر.

افراسیاب توران قدیمك اك بیوك حکمدارلرندن اولوب، ایرانیلرك تاریخ قدیمنه کوره، فریدونك اوچ اوغلندن (تور)ك حفیدی و(پشنك)ك اوغلی ایدی. فریدونك تورونی منوچهر، پدرینك انتقامنی آلمق اوزره، افراسیابك اوزرینه عسکر سوق ایدەرك، کندیسنی مغلوب ایتمش؛ وجیحون نهری ایران وتوران آرەسنده خط حدود اولمق اوزره، کندیسیله صلح باغلامشیدی. بعده منوچهرك اوغلی (نوذر) زماننده افراسیاب عسکر سوق ایدەرك، نوذری قتل، وبتون ایرانی ضبط ایتمش؛ وسکز اون سنه ملك ایرانی انواع مظالمله خراب ایتمشیدی. نهایت ایرانیلر (قارن) و(کشواد) نام قهرمانلرینك تشویق وریاستیله قالقوب، افراسیابی ایراندن اخراج، و ایران شهزادەلرندن (زاب) و(کرشاسب)ی مشترکاً تخته اجلاس ایتمشلردر. بونلرله ایرانك پیشدادیان سلالەسی منقرض اولوب، ایکنجی سلاله اولان کیانیانك ایکنجیسی بولنان (کیکاوس) ك زماننده دخی افراسیاب ایرانه تجاوز ایتدیکندن، قهرمان مشهور رستم زال ایران عسکریله تورانك اوزرینه یورییوب، افراسیابی جیحونك اوته یاقەسنه قدر تعقیب ایتمشیدی. بعده کیکاوسك اوغلی (سیاوش) اوکی آناسی سودابەنك افتراسیله پدرندن دلکیر اولوب، افراسیابه قاچدیغی، وبونك دامادی اولدیغی حالده، افراسیابك برادری (کرسیوز)ك القاآتیله افراسیاب طرفندن اعدام اولندیغندن، ایران وتوران آرەسنده سنەلرجه سورن والیوم داستانلری مشهور ومتواتر اولان برچوق محاربەلره سببیت ویرلمش، ورستم زال ایله کودرز، طوس، کیو کبی نیجه قهرمانلر طول مدت تورانیلرله جنك ایتمشلردر. نهایت کیکاوس کندی صاغلغنده تورونی اولان کیخسروی ایران تختنه اجلاس ایتمکله، بوکنج حکمدار رستم زالك وسائر ایران قهرمانلرینك دلالتیله، کلیتلی برعسکر سوق ایدەرك، تورانی زیروبر، وفرار ایتمش اولان افراسیابی طوتوب، قتل ایتمشدر. «شاهنامه»نك قسم اعظمی واك پارلاق پارچەسی سیاوشك اخذ ثاری مقصدیله رستم زالك وسائر قهرمانان ایرانك افراسیابه قارشی اولان جنك وجداللرینی تصویر ایدن قسمدر. یونان قدیم مورخلری طرفندن ضبط ایدلمش اولان ایران تاریخنه تطبیق وقوعات اولنەرق، کیخسروه (کیروس) دنیلدیکی تقدیرده، افراسیابك دخی (آستیاغ) اولمسی لازم کلیر. بوحالده توران دنیلن مملکت دخی آذربایجان وعراق عجمدن عبارت اولان (میدیا) خطهٔ قدیمەسی اولمق اقتضا ایدر.

افراغه اسپانیانك آراغون خطەسنده واقع (فراغه) قصبەسنك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر. [«فراغه» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

افرائیم (Ephraïm) حضرت یوسف (ع م)ك ایکنجی اوغلی اولوب، اسباط اثنا عشردن برینك جد اعلاسیدر. بونك سبطی اردن نهریله آق دکیز آرەسنده ساکن اولوب، مملکتلری جنوباً (دان) و (بنیامین) وشمالاً حضرت یوسفك دیکر اوغلی اولان (منسی) سبطلرینك ممالکیله محدود ایدی. مرکزی (سکیم) شهری ایدی.

افرائیم بن الزفان (ابوکثیر — بن حسن بن اسحق) مشاهیر اطبای عربدن وطبیب مشهور علی بن رضوانك تلامذەسندن اولوب، افضل بن امیر الجیوش زماننده مصرده اجرای طبابتله مشغول ایدی. کندیسی موسوی المذهب اولوب، طبده مهارت کامله صاحبی ایدی. کتب جمع واستنساخنه فوق العاده مراق اولوب، خانەسنده دائمی صورتده برچوق مستنسخلر بولندیرر، واجرتله کتاب استنساخ ایتدیرردی. مشارالیه افضل بن امیرالجیوشك صاحب ترجمەدن مبایعه وکتبخانەسنه وضع ایتمش اولدیغی کتب کثیرەدن بشقه، افرائیم وفاتنده ۲۰۰۰۰ جلد کتاب ترك ایتمشدر. «تعالیق ومجربات» عنوانیله طبه متعلق پك نافع بر مجموعەسیله «التذکرة الطبیة فی مصلحة الاحوال البدنیة» و«مقالة فی التقریر القیاسی علی ان البلغم یکثر تولده فی الصیف والدم والمرار الاصفر فی الشتاء» عنوانلریله ایکی تألیف واردر.

اِفرَنج عربلر طرفندن عمومیت اوزره آوروپالیلره ویریلن اسم اولوب، (فرنك) اسمنك معربیدر، که بوده (فرانق) اسمندن محرف اولوب، عن اصل جرمان جنسندن برکوچك قومك اسمی ایکن، بوقومك سکزنجی وطقوزنجی

قرن میلادیده یعنی اوائل ظهور اسلامده، فرانسه ایله آلمانیانك اکثر طرفلرینی ضبط وبتون آوروپای وسطی‌یه حکم سورمسی، وایچلرندن (شارلمان) کبی بعض بیوك حکمدارلر کلمسی جهتیله، بواسم اهل اسلام طرفندن بتون اوطرفلر خلقنه اطلاق اولنمش؛ و (فرانسه) و (فرانسز) اسملری دخی بوندن تولد ایتمشدر. بواسمك اسپانیوللره وانکلیزلره دخی شمولی اولوب، آنجق روماليلره وبرده بالقان شبه جزیره‌سیله روسیه اهالیسنه شمولی یوقدر.

افریدون [«فریدون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

افریقا [مدله «آفریقا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِفریقیه بواسمك (آفریقا) اسمنك معربی اولدیغنده شبهه یوقدر؛ آنجق عربلر بونی بتون آفریقا قطعه‌سنه اطلاق ایتمیوب، آفریقای شمالینك برقسمنه تخصیص ایتمشلردر. ذاتاً روماليلر عندنده دخی اصل (آفریقا) اسمی قطعهٔ مذکوره‌نك بو قسمنه مخصوص ایدی. افریقیه‌نك حدودی و وسعتی حقنده جغرافیون عرب متفق اولمیوب، مرکزی قیروان اولدیغی حالده، بعضلری یالکز تونس خطه‌سیله طرابلس غرب ولایتنك جهت غربیه‌سندن وجزایرك جهت شرقیه‌سندن عبارت عد ایدرك، نهایت شرقاً طرابلس غرب وغرباً قسطنطینه شهرلرینه‌دك تمدید ایتمشلر؛ وبعضلری ایسه برقه‌دن یعنی مصرك حدود غربیه‌سندن طنجه شهرینه یعنی بحر محیط اطلاسی‌یه قدر توسیع ایتمك ایستمشلردر. فکر اول دها مصیب اولوب، افریقیه بلاد بربرك وسطندن عبارتدر دینه‌بیلیر؛ وبوحالده برقه‌ایله طرابلس غرب ولایتنك قسم شرقیسی وجزایرك جهت غربیه‌سیله مغرب اقصی یعنی مراکش مملکتی بونك مسماسی خارجنده قالیر. بومملکت حضرت عثمانك زمان خلافتنده ۲۹ تاریخنده (عبدالله بن سعدبن ابی سرح) طرفندن فتح اولنه‌رق، جزیه‌یه ربط اولنمش؛ ومعاویه‌نك زماننده ۵۰ تاریخنده (عقبه بن نافع) طرفندن تماميله ضبط وممالك اسلامیه‌یه ادخال ایله، قیروان شهری دخی تأسیس، وافریقیه‌نك مرکزی اتخاذ ایدلمشیدی. خلافت عباسیه زماننده افریقیه بنی‌اغلب دولتنك تصرفنه کچوب، یوز سنه‌یی متجاوز بونلر طرفندن اداره اولنه‌قدن، وبونلرك زماننده صقلیه (یعنی سیچیلیا) آطه‌سی دخی بو قطعه‌یه الحاق اولنه‌قدن صکره، ملوك فاطمیه‌نك، وبعده مغاربه‌دن بعض طوائف ملوکك الینه کچمشیدی. [«بربر» و «تونس، طرابلس، جزایر» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

افس خود افسوس (Ephèse, Ἔφεσος) آناطولینك ساحل غربیسنده واقع آیاسلوغ شهرینك اسم قدیمیدر، ودها طوغریسی ایاسلوغك محلنده بولنمش مشهور برشهر عظیم ایدی. بو شهر یونان مهاجرلرینك آناطولینك سواحلنده تأسیس ایتمش اولدقلری شهرلرك اك بیوکی اولوب، غایت معمور ومزین ایدی. بوشهرده قمردن کنایه اولان (دیانه) نك عبادتنه مخصوص غایت جسیم ومصنع برمعبد وار ایدی، که عجائب سبعه‌دن معدود ایدی. اصحاب کهفك بو شهرده ظهور ایتمش اولدقلری مرویدر. [«آیاسلوغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفسر بو اسمله ایران وهندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذات واردر. بری (باقر علیخان) در، که ملوك صفویه‌دن شاه سلیمانك دوری شعراسندن اولوب، هندستانك (دکن) خطه‌سنه هجرت، وحیدرآبادده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

امروز میرود بکلستان نکار ما
از دست میرود دل بی اختیار ما

— دیکر بری اصفهان شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، عالمکیرپادشاهك رجالی صره‌سنه کیروب، معززخان عنوانیله تعزیز اولنمش؛ وبنکاله‌ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیخواهم که کردد ناخن من بند در جایی
مکر خاری برآرم کاه کاهی از کف پایی

— دیکر بری دخی میر سنجر کاشینك اوغلی اولوب، ینه هندستانده امرار عمر ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کسی که پاس مراد دو کون میدارد
برهنه ایست که پوشیده پیش و پس بدوست

— دیکر بری‌ده مشهد شعراسندن ومشاهیر ادبادن اولوب، سلطان میرزا بابرك منسوبیتندن بولنمشدر. معمایه دائر مشهور بر رساله‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

میکنم دیوانکی تابرسرم غوغاشود
شاید ازبهر تماشاآن پری پیداشود

افسری (شیخ کمال دهلوی) هندستانك مشایخندن عالم و فاضل بر ذات اولوب، «رایح وریحان» عنوانیله برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

صاحب راحت زآیین مروت فارغست
سایه نتوان یافت دیوار زپابنشسته را

اَفسوس (میرعلی) هندستان مشاهیر ادباسندن اولوب، شیخ سعدینك کلستانینی اردولسانه ترجمه، ولسان مذکورده «آرایش محفل» عنوانیله برکتاب تألیف ایتمشدر. ۱۲۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اَفشین خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك رجالندن وامرای اتراکدن برذی نفوذ آدم ایدی.

اَفصَح (میرمحمد علی) هندستان شعراسندن اولوب، اجدادی سمرقندلی ایدی؛ وجداعلاسی تیمورلنکك کدخداسی ایدی. ۱۱۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

دل خرابی میکند از زلف تدبیرش کنید
دست وپایی میزند دیوانه زنجیرش کنید

اَفضَل (بابا — کاشانی) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هلاکونك زماننده برحیات بولنمش؛ ونصیرالدین طوسینك اخص احباسندن اولمغله، حکیم مشارالیه بو ذاتك خاطریچون هلاکویه کاشانی پایمال ایتدیرمه‌مشدر. اواخر عمرنده عاشق وشیدا اولوب، اختیار عزلت وانزوا ایتمشیدی. اشعاری پك کوزلدر. رباعیات حکیمانه‌سی دخی چوقدر. شو رباعی او جمله‌دندر:

کم کوی بجز مصلحت خویش مکوی
چیزی‌که نپرسند توخود پیش مکوی
دادند دوگوش و یك زبانت ز آغاز
یعنی‌که دو بشنو ویکی بیش مکوی

افضل (ملك — ناصرالدین محمد بن ملك مؤید ابی‌الفداء اسماعیل) حما صاحبی مورخ مشهور ابوالفدانك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۷۳۲ تاریخنده، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، موقع اقتداره‌چکدرك، ابتدا پدرینك مسلکنه‌سلوك‌له، اجرای عدل وداد وترقیٔ علوم ومعارفه خدمت ایتمش ایسه‌ده، بعده اجرای مظالمه باشلادیغندن، ۷۴۲ تاریخنده عزل، ودمشقه نقل اولنه‌رق، یرینه پدرینك کوله‌سی (سیف‌الدین طغزتمر) نصب اولنمشدر.

افضل (شاه محمد —) هندستانده لاهور شهری مشایخندن شاعر برذات ایدی. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

نوشتم نامه از فریاد دل برپاقیامت شد
نمیدانم قلم یاصور محشر بود در دستم

— بواسمله هندستانك اون ایکنجی قرن هجری شعراسندن بر ذات دها واردر، که شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

حالم خراب قیامت حسن نشان کیست
دور کدام فتنه کرست وزمان کیست

افضل الدوله هندستانك حیدرآباد شهرنده نظام عنوانیله حکومت سورن حکمداراندن اولوب، ۱۲۸۵ تاریخ هجریسنده موقع اقتداره کلمش؛ و۱۲ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٤٤ یاشنده وفات ایتمشدر. — [«ابوالمجد» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

افضل الدین هندستانده (سورات) خطه‌سی نوابلرندن اولوب، ۲۱ سنه اسماً حکومت سوردکدن صکره، ۱۲۵٦ تاریخ هجریسنده ۵۹ یاشنده وفات ایتمشدر.

افضل الدین خونجی (ابوعبدالله محمد بن ناماور) مشاهیر حکما واطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعیه وسائره‌ده دخی یدطولی صاحبی ایدی. مصرده ظهور ایدوب، اواخر عمرنده مصر قاضی القضاتی اولمش؛ و٦٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی بروجه‌آتیدر: «شرح ماقاله الرئیس ابن سینافی النبض»، «مقالة فی الحدود والرسوم»، «کتاب الجمل فی علم المنطق»، «کتاب کشف الاسرار فی المنطق»، «کتاب الموجز فی المنطق»، «کتاب ادوار الحمیات».

افضلپور هندستانك وسطلرنده واقع اولوب انکلتره‌یه تابع اولان نظام دولتنده وحیدرآبادك ۲۲۷ کیلومتره غربنده برقصبه‌در.

افضل جمالی (امیرالجیوش ابو علی احمد بن ابی‌القاسم) ملوك فاطمیه‌دن حافظ عبدالمجید بن ابی‌القاسمك وزیری اولوب، ۵۲٤

تاریخ هجریسنده مصرده مقام وزارته ترفیع اولنمش؛ وامور دولتی تماميله الینه آلوب، رفته رفته حافظك اسمنی دخی خطبه‌دن ترفیع ایله، شاهنشاه عنوانیله کندی اسمنه خطبه اوقوتمغه باشلامش؛ وحافظی سرایته حبس ایتمشیدی. ٢ سنه بو وجهله حکم سوردکدن صکره، حافظك کوله‌لرندن افرنجی الاصل برشخص طرفندن قتل، وسرایی یغما ایدیله‌رك، ٥٢٦ تاریخنده مشارالیه حافظه یکیدن بیعت اولنمشیدی.

أَفطَس { (بنی —) اندلسده حکم سورمش اولان ملوك طوائفدن بر دولت اولوب، الیوم (بادایوز) دنیلن (بطلیوس) خطه‌سنده حکمران بولنمشدر. بو دولتك بانیسی (ابن افطس) دیمکله مشهور اولان (ابو محمد عبدالله بن سلمه تجیبی) در، که عناصل مکناسه بربرلرندن اولوب، اجدادی اندلسه هجرت ایتمشیدی. موی‌الیه بشنجی قرن هجری اوائلنده بطلیوسده اعلان استقلال ایدوب، تأسیس ایتدیکی دولت ٤٨٣ تاریخنده‌دك حکومت سورمشدر. بنی افطس اشبیلیه‌ده حکومت سورن بنی عباده مخاصماته بولنوب، بعده ابن جهورك توسطیله مصالحه ایتمشلردی. طلیطله‌ده حکومت سورن (بنی ذی‌النون) له دخی مخاصماته بولنوب، ابن ذی‌النون قشتاله قرالی آلفونسدن استمداد ایتمکله، بنی افطسك حکمدار اخیری اولان متوکل بن مظفر آلفونسی مغلوب ایتمشیدی. نهایت ٤٧٣ تاریخنده مرابطیندن یوسف بن تاشفین بطلیوسی ضبط، و٦ سنه صکره متوکلی اولادیله برابر قتل ایتمشدر. بو دولت اوچ حکمداردن عبارت اولوب، اسملری ومدت حکومتلری بروجه آتیدر.

١	ابو محمد عبدالله بن مسلمه	عن	...	الی	...
٢	مظفر ابو بکر بن عبدالله	»	...	»	٤٦٠
٣	متوکل ابو حفص بن مظفر	»	٤٦٠	»	٤٨٣

افغان { وافغانستان [« آفغان » و« آفغانستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

افقوسیه { قبریس جزیره‌سنك مرکزی اولان لفقوشه شهرینك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر. [« لفقوشه » ماده‌سنه مراجعت.]

افکار { سمرقند شعراسندن اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

تلخست بس که کام من از شهد روزکار
خون میخورم چوگل زشکر خند خویشتن

افکان { مغرب اقصاده برقصبه اولوب، یعلی بن محمد زناتینك مقری ایدی. ٣٤٧ تاریخنده معز علوینك قاعدی جوهر موی‌الیه یعلی‌یه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، بو قصبه‌یی ضبط ایتمکله، هدم واحراق ایتمشدر.

افلاطون { یاخود افلاطن ویا فلاطون (Platon) } اعاظم حکمای یونانیدن اولوب، حکیم مشهور سقراطك شاکردی وآرسطونك استادیدر. میلاددن ٤٣٠ سنه اول یونانك (اکینه) آطه‌سنده طوغوب، (آرسطون) ك اوغلی ایدی. پدری طرفندن آتنه‌نك حکمدار قدیمی (قودروس) ك و والده‌سی طرفندن دخی مشهور واضع قانون (سولون) ك نسلندن ایدی. اصل اسمی (آرسطوقلیس) اولوب، اوموزلرینك وسعتندن طولایی بومعنایه دلالت ایدن (پلاطون) لقبیله تلقیب اولنمشیدی، که افلاطون بونك معربیدر. ابتدا ادبیاتی تحصیل ایدوب، علم هندسه‌یه اختصاص، وشاعرلکه سلوك ایتمش ایکن، بعده فلسفه‌یه قویلیه‌رق، سفسطه اصحابنك درسنه برمدت مداومتدن صکره، بونلرك فلسفه‌سنك بوش اولدیغنی درك که، ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، سقراطه کسب اختصاص ایده‌رك، اون سنه متمادیاً حکیم مشار الیهك افکار واقوالندن استفاده ایتمشیدی. سقراطك قبل المیلاد ٤٠٠ تاریخنده واقع اولان اعدامی اوزرینه، دیکر درس آرقداشلریله برابر مغاره‌یه چکلمش؛ و بعده سیاحته باشلایه‌رق، ایتالیا، برقه ومصره کیتمشدر. بو سیاحتی اثناسنده ایتالیاده فیثاغوراسك فلسفه‌سنه تابع (آرخوطاس) و(طیم وس) ك درسلرندن استفاده ایتدیکی کبی، مصرده دخی هرمس فلسفه‌سنك اسرارینه واقف اولمشیدی. مصردن عودتنده طوغری سیچیلیایه کیدوب، اوراحکمدارینك دامادی (دیون) ك فوق العاده محبتنه مظهر اولمش ایسه ده، حریت افکار واقوالی سببیله حکمدار (دنیس) ك غضبنه اوغرایه‌رق، بونك طرفندن کوله کبی صاتلمش؛ وبرقه فیلسوفلرندن (آنیکریس) طرفندن مبایعه وآزاد ایدیله‌رك، آتنه‌یه عودتله، قبل المیلاد ٣٨٨ تاریخنده بو شهرك خارجنده (آقادمیا) اسمیله مشهور اولان مدرسهٔ مخصوصه‌سنی آچه‌رق، تدریسه باشلامشدر. بومدرسه آز مدتده کسب شهرت ایده‌رك، یونانك هر طرفندن شاکردان تجمع ایتمکه باشلامغله، آرسطو و(اسپوسیپ) کبی تلامذه‌سی اولدقدن بشقه، طائفهٔ نسادن دخی بر چوق طلبه‌سی اولمشیدی، که اك مشهورلری (لاستنیا) ایله (آقسیوتیا) در. ٣٦٨

تاریخنده سیراقوسه‌ده یکی تخته چیقمش اولان ایکنجی
دنیس طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرینه، سیچلیایه
برایکنجی سیاحت ایده‌رك، حکمدار مشارالیهك اصول
حکومت واداره‌سنی بر طرز حکیمانه‌یه افراغه مأمور
اولمش ایسه‌ده، نهایت بوکا موفق اوله‌میه‌جغنی درکله،
اورادن تباعد ایتمش؛ و ۳٦۱ تاریخنده، مومی الیه
(دنیس) ایله آنف الذکر (دیون)ك بینینی اصلاح مقصدیله،
سیراقوسه‌یه براوچنجی سیاحت ایدوب، بودفعه دنیسله
بسبتون بوزیشمغله، آتنه‌یه عودت ایتمش؛ وآرتق
وطنندن آیریلمیوب، فیمابعد تدریس وتألیفه حصر او-
قات ایتمشدر. بر درجه‌یه قدر کسب صیت وشهرت
ایتمشیدی، که بعض جمهوریتلر کندیسندن قوانین
ونظامات طلب ایتمشلردی. افلاطون ایستینلره قوانین
یازوب، کوندریوردیسه‌ده، کندیسی آرتق امور
سیاسیه‌یه قاریشمامشیدی. قبل المیلاد ۳٤۸ ویا ۳٤۷
تاریخنده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر. عمرنده اصلا او-
لنمیوب، مجرد یاشامشیدی. افلاطونك برچوق تألیفاتی
اولوب، همان جمله‌سی معلمی سقراطله شاکردانی آره-
سنده وقوع بولمش مکالمه‌لر صورتنده یازلمشدر. تأ-
لیفات مذکوره بر وجه زیردر: «اوتیفرون یاخود
عالم ربوبیت»، «قریتون یاخود وظائف اولادوطن»،
«فدون یاخود روح»، «احتجاج سقراط»، «قرا-
تیل یاخود خصایص اسماء»، «تیتیس یاخود علم»،
«سوفسط یاخود وجود»، «سیاست مدنیه»، «پار-
منید یاخود افکار»، «قیلب یاخود لذت»، «ضیافت
یاخود عشق»، «فدر یاخود حسن»، «برنجی
آلکیبیاد یاخود طبیعت بشر»، «ایکنجی آلکیبیاد
یاخود نماز»، «هیپارق یاخود آرزوی تمتع»، «عشاق
یاخود فلسفه»، «تیاجیس یاخود حکمت»، «خارمیدس
یاخود تواضع»، «لاخیس یاخود جسارت»، «لیسیس
یاخود دوستلق»، «اوتیدیموس یاخود سفسطه»،
«پراتوغوراس یاخود سفسطه‌جیلر»، «غورجیاس
یاخود علم آداب»، «منون یاخود فضیلت»، «بیوك
هیپیاس یاخود حسن»، «کوچك هیپیاس یاخود
کذب»، «یون یاخود هیجان شاعرانه»، «منکسن
یاخود وطن اغورنده فدای جان ایتمش آتنه‌لیلر حقنده
مرثیه»، «قلیتوفون یاخود تهییج»، «جمهوریت
یاخود عادل»، «طیماوس یاخود طبیعت»، «قریتیاس
یاخود آتلانتیده» ناتمام، «مینوس یاخود قانون»،
«قوانین»، «ذیل قوانین». بونلردن بشقه ۱۳
رسائلی وبعض دیکر تألیفاتی دخی مروی ایسه‌ده، بونلرك
افلاطونك آثارندن اولدقلری مشکوکدر. افلاطون
ذکاوت فوق العاده‌سیله برابر فوق العاده مکارم اخلاق
صاحبی اولدیغندن، «الهی» لقبیله شهرت بولمشدر.
کندی فکر وفلسفه‌سی حقنده طوغری بر فکر حاصل
ایتمك مشکلدر؛ چونکه، بری باطنی ودیکری ظاهری
اولمق اوزره، ایکی فکری وارایدی، که برنجیسنی یالکز
خواص تلامذه‌سنه آچار، وایکنجیسنی علناً تدریس
ایدردی. تألیفاتنده دخی علناً بیان ایتدیکی فکر فکر ظا-
هریسی اولوب، فکر باطنیسنی یالکز رموزاتله تفهیم
ایتمك ایستمشدر. بونك ایچون افلاطونك آثارنده
افکار عمومیه‌سنه مغایر بعض فکرلره وبرطاقم تناقضلره
تصادف اولنور. افلاطون وحدانیته مقر اولوب،
کافهٔ موجوداتك اساسی الوهیت اولدیغنی، ومادیاتك
فانی اولوب، آنجق هر جنس اشیانك بر تمثال معنویسی
بولندیغنی، وهیولا تسمیه ایتدیکی بو تمثاللرك صفات
الهیه‌دن اولدیغنی التزام ایدردی. روحك بقاسنه
دخی معتقد اولوب، اعتقادنجه ارواح بعدالموت دنیا-
ده‌کی افعاللرینه کوره مسعود ویا معذب بر حالده بو-
لنورلر. حرکات واقعه‌لری مسعودیتلرینی مستلزم اولمیان
ارواحك، بر ایکنجی تجربه اولمق اوزره، ینه انسان
صورتنده برکره دها دنیایه کلدکلرینه دخی اینانه‌رق،
قسماً تناسخه قائل ایدی. بعض فکرلری وعلی الخصوص
سیاست مدنیه‌ده نسا واولادك اشتراکنی توصیه ایتمسی
مجروحدر. شرق شعراسنك بوکا «افلاطون خم
نشین» دیه‌لری کندیسنی کلیبوندن دیوژنله تشویش
ایتملرندن ایلری کلیور؛ چونکه برکوپك ایچنده اوتو-
ران افلاطون دکل، دیوژن ایدی. افلاطونك اکثر
آثاری وقتیله لسان عربی‌یه ترجمه ایدلمش اولدقلری
کبی، آوروپا لسانلرینك اکثریسنه دخی ترجمه،
ومتلری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر. افلاطونك
فلسفه‌سی حقنده مفصل کتابلر یازلمش دخی واردر.

افلاق (Valachie) بالقان شبه جزیره‌سنده
کائن دول صغیره‌دن رومانیا دولتنی
ترکیب ایدن مملکتینك بری واك بیوکی اولوب، قارپات
سلسلهٔ جبالیله طونه نهری آره‌سنده واقعدر. شمالاً
بغدان وترانسلوانیا ایله، غرباً مجارستان وصربیه ایله،
جنوباً بلغارستانله، شرقاً دخی ینه رومانیایه ملحق

دوبریجه ایله محدود ومحاطدر. طونه‌نك مجراسی غرب جنوبی وجنوب وشرق جهتلرندن بو مملکتك اطرافنه بر قوس تشکیل ایده‌رك، افلاق صربیه، بلغارستان ودوبریجه‌دن آیریور. شرقدن غربه ممتدمستطیله قریب برشکلده اولوب، ٤٢′ ٤٣° ایله ٤٣′ ٤٥° عرض شمالی و ٢٠° ایله ٤٥′ ٢٥° طول شرقی آره‌سنده واقع اولمغله، طولی ٤٥٠ وعرض وسطیسی ١٨٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٥٩٤٠ مربع کیلومتره، واهالیسی ٣ ١١٦ ٠٠٠ کشیدر. مرکزی رومانیانك پایتختی اولان بکرش شهریدر. اراضیسی جهت شمالیه‌سنده طاغلق اولوب، قارپات سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولدیغی حالده، قسم وسطی وجنوبیسی منبت بایرلردن وواسع اوده‌لردن عبارتدر. اراضیسنك میلانی شمالدن جنوبه اولوب، میاه جاریه‌سنك جمله‌سی قارپات اتکلرندن نبعاناله، جنوب وجنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، طونه ایرماغنه دوکیلور. انهاری چوق اولوب، باشلیجه‌لری: شیل، آلت، ویده، آردیش، دیموویچه، یالومیچه، بوریو وسرت نهرلریدر. برچوق کوللری دخی اولوب، کرك نهرلرنده وکرك کوللرنده کثرتله بالیق بولنور. قیشلری قیصه ایسه‌ده، غایت شدتلی اولدیغی کبی، یازین دخی پك صیجاق اولور. اراضیسنك بر ربعنه قریب قسمنی ضبط ایدن اورمانلریله کوللری صحته مضر بر رطوبت حاصل ایدرلر. طوپراغی غایت منبت اولوب، بغدای آرپه، مصر، داری، کتن، قنداو، توتون، اوزوم وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی کثرتله حاصل اولور. حیوانات واغنامی پك چوق اولدیغی کبی، آوحیواناتی دخی بولدر. آریلری ده چوقدر. اورمانلری پك چوق اولوب، کلیتلی کراسته قطع واخراج اولنور. معدنلری دخی چوق اولوب، دمیر، باقیر، جیوه، کوکورد، کهربا، کهرچله، آلتون وسائر معدنلر بولندیغی کشف اولنمشدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر. قیاطوزی وارداتنك برثلثنی تشکیل ایده‌جك درجه‌ده‌در. افلاق ١٨ قضایه وهرقضا برقاچ ناحیه‌یه منقسمدر. ثروت مملکت باشلیجه زراعتدن وسائر منابع طبیعیه‌دن عبارت اولوب، صنایع محلیه وفابریقه‌لری هیچ حکمنده‌در. معارف عمومیه دخی پك کری اولوب، اراضینك چوغی‌ده اغنیانك چفتلکلری اولدیغندن، اهالئ قرا پك آجینه‌جق برحالده یاشایورلر. مذهبلری اورتودوقس یعنی روم مذهبی اولوب. لسانلری لاتینجه‌دن مشتق اولان اولاخجه ویا رومانجه لسانیدر.

افلاق اسمی (ولاخ) ویا (اولاخ) اسمندن محرف اولوب، (ترایان)ك زماننده رومانیادن عبارت اولان (داچیا) مملکت قدیمه‌سنی ضبط ایدن روما عسکرینك قومانداني بولنمش اولان (فلاقوس) ك اسمندن مأخوذ اولمسی مظنوندر. بومملکت بر چوق وقت رومالیلرك ضبطی آلتنده قالدقدن صکره، شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه وبعده مغوللر وتاتارلر طرفندن پایمال اولوب، او صره‌ده اهالینك چوغی ترانسلوانیایه وبر طاقی دخی آرناودلق ویونان طرفلرینه هجرت ایده‌رك، الیوم (اولاخ) اسمیله معروفدرلر. مؤخراً رؤسالرندن (رادونغرو) ایله (بوغدان) ترانسلوانیایه قاچمش اولانلری وطنلرینه اعاده ایله، ایکی دولت تشکیل ایتمشلردر، که برنجیسی ینه (افلاق) اسمنی محافظه ایدوب، ایکنجیسی حکمدارینك اسمیله (بوغدان) ویا برنهرك اسمیله (مولداویا) تسمیه اولنمشدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلنده‌کی فتوحاتی صره‌سنده وتاسلطان بایزید اول زماننده بو ایکی مملکت تابعیت عثمانیه آلتنه آلنه‌رق، زمانه‌کوره تخلف ایتمش برطاقم امتیازاتله واکثریا باب عالیدن نصب اولنور پرنسلر واسطه‌سیله اداره اولنه کلمکله، ایکیسی برابر (مملکتین) اسمیله یاد اولنورلردی. نهایت ١٨٥٩ تاریخ میلادیسنده بوایکی مملکت (یانقوزا)یی مشترکاً پرنس انتخاب ایتمکله، ایکیسی (رومانیا) اسمیله برپرنسلك صورتنه کیرمش؛ وبرلین معاهده‌سیله مستقل اولوب، بعده پرنسلك عنوانی دخی قراللغه تحویل ایله، مستقل بردولت اولمشدر. [«رومانیا» و«بغدان» ماده‌لرینه‌ده مراجعت بیوریله.]

افلاکی { تبریز شعراسندن اولوب، شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

زآب دیدهٔ من سرو نازپرور من
چنان رسید که افکند سایه برسر من

اِفلانی { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زعفرانبولی قضاسنده وقضانك جهت شرقیه‌سنده برناحیه اولوب، مرکزی زعفرانبولینك ٥٠ کیلومتره شرقنده واقع افلانی بازاری قریه‌سیدر. — ولایت مذکوره‌ده بولی سنجاغنك دوزجه قضاسنده بو اسمله بر بیوك اورمان دخی واردر.

اَفلَح { صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك آزادليسدر. كنديسندن بعض احاديث شريفه منقولدر. ام سلمه‌نك آزادليسى اولديغى دخى مرويدر. — (ابوفكيهه افلح) دخى صحابه‌دن اولوب، هجرتدن اول مكهٔ مكرمه‌ده اسلامه كلمش؛ وكنديسى كوله اولمق مناسبتيله، اسلامندن طولايى، مشركين طرفندن پك چوق جور وجفا كورمشيدى. — (افلح بن ابى القعيس) ويا (افلح ابو القعيس) اسميله صحابه‌دن بر ذات بولنديغى دخى مرويدر.

افلح اباضى { (بن عبدالوهاب بن رستم) خوارجك اباضيه طائفه‌سى رؤساسندن اولوب، افريقيه‌ده خروجله، بنى اغلبدن ابو العباس محمد بن اغلبك بنا كرده‌سى اولان (عباسيه) شهرينى احراق ايتمش؛ و بوكا مكافاةً اندلس حكمدار امويسى طرفندن يوز بيك دينار آلمش ايدى.

افلوطرخس { يونان قديم مورخلرندن (پلوتارخوس) ه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«پلوتارخوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

افلوغونيا { ارمنيه‌ده بيوك برشهر اولوب، اطرافنده برچوق متين قلعه‌لر وبيوك قريه‌لر بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

افليلى { (ابو القاسم ابراهيم بن محمد) اندلسده قرطبه‌نك مشاهير وزرا وادباسندن اولوب، سعد بن ابى وقاصك نسلندن، واجدادى عن اصل شامك (افليل) ويا (افليلاء) قريه‌سندن ايدى. نحو ولغت وادبياتده عصرينك فريدى ايدى. اندلسده ادبيات معلملرينك استاد اعظمى اولوب، مكتفى باللهك وزيرى دخى اولمشيدى. حفظ اشعار واخبارده وتنقيد آثارده مهارت تامه صاحبى ايدى. ۳۵۲ تاريخنده طوغوب، ۴۴۱ ده وفات ايتمشدر.

افور { (Ephore) يونان قديم خطيب و مورخلرندن اولوب، قبل الميلاد ۳۶۰ تاريخنده (اٰوليا)نك (قومه) شهرنده طوغمش؛ و ۲۰۰ تاريخنده وفات ايتمشدر. ايسوقراتك شاكردى ايدى. خطبه‌لرى موجود اولميوب، يازمش اولديغى پلوپونس يعنى موره شبه جزيره‌سى تاريخنك دخى يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلمشدر.

افور { (Ephores) يعنى «نظار». بو اسمله يونانك اسكى اسپارته خطه‌سنده ۵ كشيدن مركب بر مجلس منتخب وارايدى، كه قوانين ونظاماتك وضع و اجراسنه، حكمدارك افعال وحركاتنه وسائر احوال مملكته نظارت ايدرلردى. بونلر بهر سنه انتخاب اولنور، واتفاق آرا ايله ايش كورورلردى. بو مجلسى اسپارته‌نك واضع قانونى اولان مشهور (ليقورغوس) تأسيس ايتمشيدى.

اَفوَه اَودى { (صلاح بن عمرو) قبل الاسلام ظهور ايدن شعراى عربك مشاهيرندن اولوب، ايام جاهليتك حكماسندن معدوددر. وعظ ونصيحته متعلق ومنسوب بولنديغى (اود) قومنك (بنى عامر)له واقع محاربه‌لرى حقنده بر چوق اشعارى واردر. محاربات مذكوره‌يه كنديسى دخى قاريشيردى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بلوت الناس قرناً بعد قرن
فلم ار غير ذى قيل و قال
ولم ار فى الخطوب اشد هولاً
واصعب من معاداة الرجال
وذقت مرارة الاشياء طراً
فما شئ امر من السؤال

اقاترينوسلاو { اقاترينبورغ وساره [«يقاترينوسلاو وساره» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اقاتور { [«اقوآدور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اقارت { (Maître Eckart) آلمانيا علماسندن وطائفهٔ رهباندن اولوب، ۱۲۶۰ تاريخ ميلاديسنده استراسبورغده طوغمش؛ وتصوفه متعلق اوله‌رق عقايد نصرانيه‌يه مغاير بعض كتابلر يازديغيچون، پاپا طرفندن اعدامنه حكم اولنمش ايسه‌ده، بوحكمك اجراسندن اول ۱۳۲۹ ده وفات ايتمشدر. آثارى نشر اولنمشدر.

اقارتسهاوزن { (Eckartshausen) آلمانيا علماسندن اولوب، ۱۷۵۲ تاريخ ميلاديسنده باويره‌ده طوغمش؛ و ۱۸۰۳ ده وفات ايتمشدر. خلقت عالم حقنده بر تأليفى و «الله وعشق خاص» عنوانيله وحدته متعلق بر كتابى واردر.

اقباتانه { ياخود اكباتانه (Ecbatane) ايران قديمك بيوك برشهرى اولوب، ميديا حكمدارلرينك پايتختى ايدى. اقواى احتماله كوره

همدان شهرينك اسم قديمى ودها طوغريسى يونان مورخلرى طرفندن بو شهره ويريلن اسمدر. يونان قديم مورخلرينك روايتنه كوره، بو شهر ميلاددن ٧٠٥ سنه اول ديوسس (جشيد؟) طرفندن تأسيس اولنمشدر. قبل الميلاد ٥٦١ تاريخنده آستياغك (افراسيابك؟) پايتختى ايكن، كيخسرو طرفندن ضبط اولنەرق، ايرانك ايكنجى درجەده اولان شهرلرى صرەسنه كيرمش؛ واسكندر طرفندن ضبط وغارت اولندقدن صكره، بونك خلفلرى اولان سلفكيلر طرفندن تخريب اولنمشيدى. روايته كوره بربرى داخلنده وبربرندن يوكسك اولەرق يدى سورله محاط ايدى. مهرك يعنى كونشك عبادتنه مخصوص مشهور برمعبدى دخى وارايدى. [« همدان » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

اقبال الدوله (محسن على خان بن شمس الدوله احمد على خان بن نواب سعادت على خان) هندستانده لكهنونك حكمدار اخيرى اولوب، ١٢٤٧ تاريخنده ملكنى انكليزلره تركله، حجازه كيدوب، بقيهٔ عمرينى عبادتله امرار ايتمشدر. عالم واديب برذات اولوب، « اقبال فرنك » عنوانيله بر كتابى واردر.

اقبال خان (بن ظفرخان بن فيروز شاه تغلق) هندستان حكمدارلرندن اولوب، ٧٠٢ تاريخ هجريسنده نصرت خانى مغلوب ايتمكله، دهلى تختنى ضبط ايتمش؛ و ٨٠٨ ده ملتان صاحبيله ايتديكى محاربەده قتل اولنمشدر.

أُقحُوانه مكهٔ مكرمەنك قربنده مشهور بر موقع اولوب، جزيرة العربك ديكر بعض محللرنده دخى بو اسمله بعض مواضع بولنديغى مرويدر.

اَقدَس هندستان شعراسندن اولوب، بعض مثنويلرى وسائر اشعارى واردر. شو بيت مثنويلرينك برندندر:

درآن كلشن شمار بيد مجنون
زتار زلف ليلى بود افزون

اقدسى ايران مشاهير شعراسندن اولوب، طوسلى ايدى. روايته كوره خودپسند وامتزاجسز برآدم اولديغندن، بيكس وبيوايه برحالده امرار عمر ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بپاى ناقه خروشان دل شكستهٔ كيست
كه اين صدا بصداى جرس نمى ماند

اَقرَع مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آرەسنده بر طاغ اولوب. قربنده (اشعر) اسمنده ديكر بر طاغ دها واردر.

اقرع بن حابس تميمى صحابەدن اولوب، مكهٔ مكرمەنك فتحندن اول بنى تميمدن برجماعتله برابر حضرت رسول الله (صلعم) نزدينه كلوب، صحابەدن بعض ذواتله بعض مشاعراتدن صكره ايمانه كلمشلردى. حضرت خالد بن وليدك معيتنده عراق وانبار فتوحنده حاضر بولنمش؛ ومؤخراً عبدالله بن عامر طرفندن برسريه ايله خراسانه كونديلەرك، جوز جانده شهيد اولمشدر.

اقرع بن شفى عكى صحابەدن اولوب، حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتلرنده رملەده وفات ايتمشدر. — (اقرع بن عبدالله حيرى) و(اقرع غفارى) اسملريله دخى صحابەدن ايكى ذات بولنديغى مرويدر.

اَقرَم (ابو عبدالله — بن زيد خزاعى) صحابەدن اولوب، كنديسندن بعض احاديث شريفه منقولدر.

اِقريطش كريد جزيرەسنه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر. [« كريد » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

أُقصُر صعيد مصرده (قوص) قصبەسنك اوسط طرفنده ونيلك جهت شرقيەسنده برقصبه اولوب، اطرافنده پك چوق ابنيهٔ قديمه خرابەلرى وآثار عتيقه واردر، وبوسببه مبنى، قصرك جمع قلتى اولمق اوزره، (اقصر) تسميه اولنمشدر.

اَقعَش بن سلمه صحابەدن واهل يمامەدن اولوب، قبيلەسى اولان بنى سحيم ايله برابر نزد رسول اللهه كلوب، شرف اسلامله مشرف اولمشيدى.

اَقفاص ودها طوغريسى (اقفهص) ياخود (اقفهس) صعيد مصرده بهنسى جوارنده برقصبەدر.

اقفهص ياخود اقفهس [مادهٔ آنفديه مراجعت بيوريله.]

اقلام { مغرب اقصاده سبته شهرینك ایچ طرفنده بر قصبه اولوب، ادبای عربدن محمد بن سلطان اقلامینك مسقط رأسیدر.

أُقلوش { اندلسده غرناطه اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، محدثیندن (ابو العباس احمد بن قاسم اقلوشی) نك مسقط رأسیدر.

اِقلیبیه { یاخود (اقلیبیاه) تونسده قرتاجنه‌نك جنوب شرقیسنده وساحل بحرده واقع بر تپه‌نك اوزرنده بر قصبه‌در. اسکی بر قصبه اولوب، میلاددن اوچ قرن اول سیجیلیا حکمداری (آغاتوقل) طرفندن تأسیس، وموقعی سپره مشابه اولدیغندن، لسان یونانیده سپر معناسیله (آسپیس) تسمیه اولنمشیدی. بعده رومالیلر بو اسمك لاتینجه مترادفی اولان (قلیپیا) اسمیله تسمیه ایتمشلردر، که اسم عربیسی بونك محرفیدر. یاقوت حموی بوقصبه‌نك محکم بر قلعه‌سی اولدیغنی ذکر ایدیور.

اقلید { فارسده اصطخر قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اقلیدس { [« اوقلیدس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

أُقلیش { اندلسده (سنت بریه) ویا طلیطله اعمالندن برقصبه اولوب، مشاهیر علمای عربدن برچوق ذواتك مسقط رأسیدر. یاقوت حموی کندی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده فرنکلرك النده بولندیغنی بیان ایدیور. ۵۰۲ تاریخ هجریسنده قشتاله حکمداری آلتنجی آلفونس مرابطین طرفندن بو قصبه‌ده مغلوب اولمشدر. الیوم (اوقلس Uclès) تسمیه اولنوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اَقمَر { (ابو علی عمرو بن حارث وادعی) صحابه‌دن اولوب، کوفه‌ده ساکن اولمشیدی. کندیسندن بعض حدیث شریفلر منقولدر.

اقنا { یاخود قنا. صعید مصرده (قفط) قصبه‌سندن برکونلك مسافه‌ده واقع برقصبه‌در.

اقوآدور { یاخود اقاتور (Ecuador, E-quateur) یعنی « خط استوا ». آمریقای جنوبینك شمال غربی قسمنده بر جمهوریت اولوب. (قولومبیا) جمهوریتنك آیرلمش اولدیغی اوچ دولتك بری یعنی جنوب غربیسیدر، که خط استوا قسم شمالیسنك اوستندن کچمکله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اقوآدور جمهوریتی شرقدن غربه ممتد مستطیله قریب بر شکلده اولوب، شمالاً (قولومبیا) جمهوریتیله، شرقاً (برازیلیا) ایمپراطورلغیله، جنوباً (پرو) جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط کبیرله محدود ومحاطدر. ۱° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۵° ۲۳′ عرض جنوبی، و۷۲° ایله ۸۳° ۴۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی تقریباً ۶۰۰ کیلومتره وشرقدن غربه اولان طولی بونك ایکی مثلی، ومساحهٔ سطحیه‌سی ده ۶۴۳ ۲۹۵ مربع کیلومتره‌در. بو جمهوریته تابع (غالاپاغوس) جزایر خالیه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۷۶۴۳ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اقوآدورك قسم شرقیسی دوزواورمانلق برصحرای واسعدن عبارت اولوب، قسم غربیسنده ایسه (آند) سلسلهٔ جبالی ایکی قول اوزره شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولور. بو ایکی قول ساحل بحردن ۱۶۰ ونهایت ۲۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده همان متوازی برصورتده اوزانه‌رق، بینلرنده ۶۰ ونهایت ۶۵ کیلومتره وسعتنده مرتفع بروادی حاصل اولیور، که ارتفاع وسطیسی ۳۰۰۰ متره‌در. شرق طرفنده‌کی صیرتك ارتفاع وسطیسی ۴۰۸۸، وغرب جهتنده‌کینك ارتفاع وسطیسی دخی ۴۰۳۷ متره اولوب، آره‌لرنده‌کی وادیدن تقریباً ۱۱۰۰ متره یوکسکدرلر. یوکسك ذروه‌لری ایسه پك چوق اولوب، بونلرك برطاقی ینار طاغلردن عبارت واکثریسی دائمی صورتده قارله مستوردر. بو ذروه‌لرك الك آلچاغی ۴۵۰۰ متره ارتفاعنده‌در. الك یوکسکلری (شیمبورازه) جبل آتش فشانی اولوب، ۶۴۱۴ متره ارتفاعی واردر. ایکنجی درجه‌ده (قوتوپاقسی) و(آنتیسانا) برکانلریله (قایامبه) طاغی اولوب، ارتفاعلری ۶۰۰۰ متره‌یه قریبدر. اوچنجی درجه‌ده (ایلینیزا) و(آلتار) طاغلریله (سارا اورقو)، (سینشا لاغوآ)، (لانغاناتد) و(سانغای) برکانلری اولوب، ۵۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری واردر. بو برکانلرك بعضیسی دهشت انگیز اوله‌جق صورتده آتشلر پوسکورتمکده اولوب، خط استوانك آلتنده اولدقلری حالده، قارله مستور اولوبده، بو صورتله آتشلر پوسکورتملری پك غریب بر منظره حاصل ایدر. بو طاغلرك اتکلری، ارتفاعلری حسبیله، قورو وهرنوع

محصولاتدن خالی اولوب، محلنجه (پاراموس) تسمیه او-
لنان اراضی‌یی تشکیل ایدرلر. (آند) سلسله‌سنك غرب
جهتندن اتکلری همان ساحل بحره قدر ممتد اولوب،
شرق طرفندن دخی صحرای داخلی‌یه طوغری خیلی
اوزانیر، وبعض قوللر صالار.

انهاری. — اقوآدور مملکتی غیر مساوی ایکی
مائله‌یه منقسم اولوب، آند سلسله‌سنك غربنده اولان
قسمی، که طار واوفق بر یردن عبارتدر، بحر محیط
آطلاسی مائله‌سنده واقع اولوب، بحر مذکوره یدی
نهر ایندیریور؛ سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده اولان
قسمی ایسه، که دیکر قسمك آلتی وبلکه یدی مثلی
نسبتنده‌در، بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب،
(آمازون) نهر عظیمنك حوضه‌سی داخلنده‌در. بحر
محیط کبیره دوکیلن یدی نهرك باشلیجه‌لری: حدود شما-
لیه‌ده آقان (میرا) ایله (اسمرالداس)، (شونس)، (غو-
آیاکیل) وحدود جنوبیه‌ده آقان (تومبس) نهرلریدر.
(آمازون) ایرماغنك مملکتك حدود جنوبیه‌سنه قریب
حوله‌رق (پرو) طوپراغنده آقان (مارانیون) نام قولنه
دوکیلن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ناپو) نهری اولوب،
(قورارای)، (قوقه) و(آقوآریقو) نهرلرینك اجتما-
عندن حاصل اولور. بونك غرب جنوبی جهتنده
(سانتیاغو)، (مورونا)، (پاستازه) و(تیکره)،
وشرق شمالی جهتنده دخی (ایسا) و(یاپور) نهرلری
آقه‌رق، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه جریانله،
مذکور (مارانیون) نهرینه دوکیلورلر. شمال شرقی
حدودینی آیران (واپس) نهری ایسه (برازیلیا) حدو-
دنده (ریونغرو) نهرینه منصب اولور. ذکر اولنان
انهاره تابع اولمق اوزره اقوآدورك بر چوق چایلری
دخی واردر.

ساحلی، برون وکورفزلری، جزایری. — اقوآدور
جمهوریتنك بحر محیط کبیرده اولان ساحلنك بویی
تقریباً ۸۵۰ کیلومتره اولوب، (سان فرانچسقو)،
(سان لورنچو) و (سانته النا) اسملریله اوچ برونی،
نهرلرك منصبلرنده وسائر محللرنده بر چوق قوی ولیمانلری،
وجهت جنوبیه‌سنده (غوآیاکیل) اسمیله بیوك بر کور-
فزی واردر، که بر چوق قوی وخلیجلری حاوی
اولوب، منتهاسنده همنامی اولان برشهر واسکله
بولنیور. ساحله قریب بر طاقم آطه‌لری اولوب،
بونلرك اك بیوکی مذکور (غوآیاکیل) کورفزنده
کائن (پونا) آطه‌سیدر. بونك جنوبنده (سنت قلر)
و(سان لورنچو) برونك قارشیسنده (لاپلاته) اسملریله
ایکی آطه دها واردر. آچیقده بولنوب اقوآدور
جمهوریتنك تحت تصرفنده اولان (غالاپاغوس) جزایری
ایسه (آلبمارله) اسمیله بر بیوك و(هود)، (شاتهام)،
(جامس)، (ونمان) وسائره اسملریله بر قاچ کوچك آطه-
دن عبارتدر. [«غالاپاغوس» ماده‌سنه مراجعت
بیوریله.]

اقلیم وهواسی — اقوآدور مملکتی اقلیم وهواجه
اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجیسی (آند) سلسله‌سیله بحر
محیط آطلاسی آره‌سنده اولان اراضی، ایکنجیسی آند سلسله-
سنك ایکی صیرتی آره‌سنده اولان مرتفع محللر. اوچنجیسی ده
سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده برازیلیا حدودینه قدر
ممتد اولان اقطار واسعه‌در.

ساحله قریب اولان برنجی قسمك جهت شمالیه‌سی
اورمانله مستور بر طاقم طاغ وتپه‌لردن عبارت
اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر؛ جهت
جنوبیه‌سنك ایسه قسم اعظمی قوملق وقوزودر.
بو جهتده، بری قوراقلق ودیکری یاغمور موسمی
اولمق اوزره، ایکی موسم معلوم اولوب، قوراقلق
موسمی خزیراندن تشرین ثانی‌یه، و یاغمور موسمی
دخی کانون اولدن مایسه قدر دوام ایدر. اك زیاده
یاغمور یاغدیغی آی مارت، واك صوغوق آی دخی تموزدر.
خط استوانك آلتنده بولنغله، آلچق اولان یرلرنده
هواسی پك ایی دکل ایسه ده، اهالیسی چوغالدقجه،
هواسنك اصلاحی موجب اوله‌جق اسبابك تکثری
مأمولدر.

آند سلسله‌سنك ایکی قولی آره‌سنده اولان مرتفع
وادی قومله قاریشیق وزراعته صالح منبت بر طاقم
اراضیدن عبارت اولوب، هواسی دخی دائمی صورتده
سرین ومعتدل اولمغله، مملکتك اك معمور ومسکون
جهتی بوراسی اولوب، مرکزی اولان (کیتو) شهریله
سائر بیوك شهرلرینك جمله‌سی بو قسمده‌در. بورانك
درجهٔ حراتی سانتیغراد اولدرق ۱۴° ایله ۲۰°
آره‌سنده‌در. بو جهتده آوروپالیلرك وصولندن یعنی
آمریقانك کشفندن اول دخی اولدقجه متمدن بر قوم
ساکن ایدی، که بقیة السیوفی اسپانیوللرله قاریشدرق،
شمدیکی اهالیسنی تشکیل ایتمشلردر.

آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده اولان اوچنجی قسمی، كه مملكتك قسم اعظمندن عبارتدر، واسع بر طاقم اووه‌لردن عبارت اولوب، بالطبع كورمه‌مش حدسز پایانسز اورمانلرله مستوردر. بوجهتك میاه جاریه‌سی وانهاری پك چوق اولوب، آمازون ایرماغی بحر محیط آطلاسیدن تا آندسلسله‌سنك اتكنه قدر سیر سفائنه صالح اوله‌جق حالده قوییورلر. بو جهت الآن همان خالیدر. هواسی صیجاقدر.

محصولات وحیواناتی، منابع ثروتی. — اقوآدور مملكتی ساحلده وآمازون ایرماغی حوضه‌سنده‌كی اك صیجاق یرلردن آندسلسله‌سنك دائمی صورتده قارله مستور اولان صوڭوق ذروه‌لرینه وارنجه‌یه قدر مختلف هوالی اراضی‌یی جامع اولدیغندن، محصولاتی دخی اوكا كوره مختلف ومتنوع اولوب، اك زیاده ثروت محلیه‌یی موجب اولان محصوللری: قاقائو، پاموق، توتون، شكر قامشی، وانیله، پرنج، بویا، سپارنه، تمرهندی، قوقو، آناناس، پورتقال، قهوه، كراسته، ذی قیمت آغاجلر وسائره‌در. قینه‌قینه آغاجلری وانواع ضمغلر دخی چوق اولوب، آنجق بر جزء قلیلی اخراج اولنمقده‌در. ذی‌قیمت معدنلری دخی چوق اولوب، اكثریسی ایشلنمه‌مكده‌در. بغدایك انواعیله آرپه ومصر دخی حاصل اولور. آنجق اهالیسی اراضینك وسعتنه نسبةً پك آز اولمغله برابر، تنبل اولوب، فنون وصنایع دخی پك كری اولدیغندن، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی نسبتنده استفاده اولنه‌میوب، زراعت الآن اصول قدیمه اوزره اجرا اولنمقده، وهرنوع مساعیده اهمال وتراخی تجویز اولنمغله، اخراجات ادخالاته تقابل ایده‌مه‌مكده‌در. بعض ایالتلرنده اخیراً دود آغاجلری یتیشدیریلوب، ایپك چیقارلمقده، وسواحلنده كوزل بر قرمز بوجكی بولنمقده‌در.

حیوانات یتیه‌سی باشلیجه صیغیر، آت، استر كبی آوروپادن منقول حیواناتدن عبارت اولوب، اغنامی دخی چوقدر. (لویا) ایالتنده پك چوق صیغیر یتیشدیریلوب. سنوی سكز اون بیك رأس (پرو) یه اخراج اولنور. یوكسك محللرده (ویغون)، (لاما) و(آلپاقا) تعبیر اولنور آمریقایه مخصوص حیوانات مونسه دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌دن (یاغوار) تعبیر اولنان بر نوع قپلان ایله (تاپیر) دنیلان حیوان، پارس، یبانی بوغا، طوموز، میمونلرك انواعی وآلچق یرلرده ییلان وسائر حشرات كثرتله موجوددر. آندسلسله‌سنك ذروه‌لرنده جسیم برنوع قره‌قوش بولنور. (غالاپاغوس) آطه‌لرنده برچوق اوكوزلر وقتیله آوروپادن نقل اولنه‌رق، یبانی حالنه كیرمش اولدقلری كبی، یبانی مركبلر دخی كثرت اوزره‌در.

نهرلرك صولرنده آلتون ریزه‌لری كوریلوب، آلتون، كومش، باقیر، كوكورد، كهرچله وانواع مرمرلر بولنیورسه ده، پك آزی اخراج اولنمقده اولوب، آلتون (زارامه) ایالتیله (ناپو) جهتنده وكومش (آزوكس) و(قوئنقه) جوارلرنده چیقاریلیور.

اهالیسی، جنسیت ومذهبلری. — آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده ساكن اولوب مقدارلری مجهول اولان اهالئ اصلیهٔ وحشیه داخل حساب اولمدیغی حالده، اقوآدورك اهالیسی یالكز ١٠٠٤٦٥٠ نفوسدن عبارت اولوب، بونلر درت صنفه منقسمدرلر: مملكتك فاتحلری اولان اسپانیوللرك احفادی، تمدن ایتمش اولان اهالئ اصلیه، آفریقادن نقل اولنمش زنجیلر، ملزلر. ملزلر دخی اوچه منقسم اولوب، بر قسمی اسپانیوللرله آمریقالیلرك، بری اسپانیوللرله زنجیلرك، بری ده آمریقالیلرله زنجیلرك ازدواجندن متولددرلر. اهالینك قسم اعظمی ملز اولوب، مقدارلری یاریم ملیوندن زیاده اولدیغی حالده، آنجق ٥٠٠٠٠ مقدارنده اولان اسپانیوللر زادكان صنفی كبی چكینوب، امور سیاسیه وملكیه باشلیجه بونلرك الندەدر. لسان رسمی اسپانیولجه ایسه ده، اهالئ اصلیه كندیلرینه مخصوص اولان (كیشوآ) لسانیله متكلمدرلر. اكثر سود آنالرله خدمتجیلر بونلردن اولدیغندن، علی العموم چوجقلرك اك اول اوكرندكلری لسان (كیشوآ) لسانی اولوب، اسپانیولجه‌یی صكره اوكرنیرلر. آنجق كرك اسپانیولجه‌سی كیشوآ لساندن وكرك كیشوآ لسانی اسپانیولجه‌دن برچوق كلمات وتعبیرات اخذ واستعاره ایتمش اولمغله، اقوآدورك اسپانیولجه‌سی دخی بو مملكته مخصوصدر. آوروپادن اقوآدوره هجرت ایدنلر پك آز اولوب، بتون مملكتده موجود اولان بر قاچ یوز اجنبینك دخی چوغی آمریقانك دیكر مملكتلرندن وینه اسپانیول جنسندندر. اهالئ اصلیه ایكی جنسه منقسم اولوب، آندسلسله‌سنك اوزرنده وغربی اتكلرنده

موجود اولانلری کشفدن اول اولدقجه مدنی بولنمش اولان (کیشوآ) قومنه منسوبدرلر؛ وبونلرك برطاقمی اسپانیوللرله وزنجیلرله قاریشه‌رق، ملزجنسی عدادینه داخل اولمش؛ وبرطاقلری دخی خالص وصافی قالمشدر. آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده آمازون ایرماغنه تابع انهارك کنارنده اورمانلرك ایچنده بولنانلری ایسه، آمریقا اهالئ اصلیه‌سنك دیکر برجنسنه منسوب اولوب، (آنتیسانا) اسمیله معروف وبر چوق قبائله منقسمدرلر، وبر حال وحشیتده یاشایورلر. دین عمومی قتولیکلك اولوب، یالکز اهالئ اصلیه‌نك حال وحشیتده قالمش اولانلری اسکی دینلرینه تابعدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — اقوآدورجمهوریتی ١٧ ایالته منقسم اولوب، مرکزی (کینو) شهریدر. کرك ایالتلرك وکرك مرکزلری اولان شهر و قصبه‌لرك اهالیسیله مقدار نفوسلری بروجه زیر ذکر اولنور:

ایالت	اهالیسی	مرکزی	اهالیسی
قارشی	٢٩ ٣٨٣	تولقان	٤٠٠٠
ایمبابوره	٥٦ ٤٧٦	ایباره	١٠٠٠٠
پیشینشا	١٨٧ ٨٤٤	کیتو	٨٠٠٠٠
لئون	٨٠ ٠٢٨	لاتاقونغه	١٥٠٠٠
تونغورآهوآ	٧٩ ٥٢٦	آمباتو	١٢٠٠٠
شیمبورازو	٩٠ ٧٨٢	ریوبامبه	١٨٠٠٠
بولیوار	٣١ ٣٢٧	غوارانده	٦٠٠٠
ریوس	٣٢ ٠٤١	باباهویو	٥٠٠٠
اوریانته	١٥ ٨٥٠		
غوآیاس	٩٥ ٦٤٠	غوآیاکیل	٤٠٠٠٠
ماناپی	٦٤ ٢٨٤	پورتونبرو	١٠٠٠٠
اسمرالداس	١١ ١٤٦	اسمرالداس	٣٠٠٠
اورو	٢١ ٦٠٦	ماشاله	٥٠٠٠
آزوغوئس	٤٣ ٢٦٥	آزوغوئس	٤٠٠٠
آزوآی	١٠٤ ٣٦٩	قوئنقه	٣٠٠٠٠
غالاپاغوس	٢٠٤		
جمعاً	١٠٠٤٦٥١		

اصول اداره‌سی، حکومتی. — اقوآدور جمهوریتی درت سنه مدتله اهالی طرفندن انتخاب اولنان بررئیس جمهور ایله بر رئیس ثانی وبری داخلیه، خارجیه ونافعه، بری حربیه وبحریه، بری‌ده مالیه ناظری اولمق اوزره، اوچ کشیدن مرکب برهیئت وکلا طرفندن اداره اولنوب، هر ایالتدن ایکی اعضاسی اولان برمجلس اعیانی وهر ٣٠٠٠٠ کشی ایچون برمبعوثی اولان برمجلس مبعوثانی دخی واردر. مرکز جمهوریتده برمحکمهٔ تمییزی ومرکزله (غوآکیل) و (قوئنقه) شهرلرنده برر محکمهٔ استینافی، و مذکور غوآکیل شهرنده برده محکمهٔ تجارتی واردر.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — واردات ومصارف سنویه‌سی تقریباً ٢٥½ ملیون فرانقدر. عساکر موظفه‌سی ٣٣٢٠ پیاده، ١٠٦٠ طوبجی و ٢٥٠ سواری افرادندن عبارت اولوب، عساکر ملیه‌سی دخی ٦٨ طابور پیاده، ٢ طابور طوبجی و ٩ طابور سواریدن مرکبدر. قوهٔ بحریه‌سی یالکز ٢ واپورله ١٠٠ طائفه‌دن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — اقوآدورده معارف هنوز پك کری اولوب، مع هذا (کینو) شهرنده بردار الفنونله برر طبیه وحقوق مکتبلری، برمکتب صنایع وبرصنایع نفیسه آقادمیاسی واردر. بتون مملکتده موجود اولان مکاتب ابتدائیه ٥٢٦ اولوب، ٣١٧٦٠ شاکردانی واردر. مکاتب مذکوره‌نك ٣٦٢ سی ذکوره، و ١٦٤ ی اناثه مخصوصدر.

بو مملکت اسپانیانك النده ایکن، اسپانیادن کیدن امتعه رواج بولمق مقصدیله، داخل مملکتده هر نوع فابریقه کشادی ممنوع بولنمش اولدیغی کبی، استقلالی قزانه‌لی دخی داخلی محاربه وشورشدن قورتله‌مدیغندن، صنایع محلیه پك کری اولوب، یالکز کیتوده ایکی بز وبرچوخه فابریقه‌سی بولنیور. اهالئ اصلیه دخی کندیلرینه مخصوص دستکاهلرله بعض قبا بزلر وکلیم وعبا کبی شیلر اعمال ایدرلر. تجارتی باشلیجه (غوآیاکیل) اسکله‌سی واسطه‌سیله اجرا اولنوب، آنجق ایچریه طوغری اولان یوللری پك کری ونقصان ودمیریوللری پك آز اولدیغندن، تجارتی دخی کریدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اقوآدور مملکتی آمریقا قطعه‌سنك کشفدن اول اك متمدن بولنمش اقطارندن اولوب، (کیشوآ) قومنك بعض قبائلیله مسکون ایدی. پروحکمدارلری (اینقا) اسمیله معروف اولدقلری کبی، اقوآدورك کیلر دخی (کینو) اسمیله معروف ایدیلر، ومرکزلری اولان شهر دخی بوسببه مبنی بو اسمله تسمیه اولنمشدر. آمریقانك کشفندن ٥٠٠ سنه اول (قاره) اسمنده برقوم سواحلدن کیتویه طوغری ایلریلیه‌رك، مملکتی ضبط ایتمش؛ وکشفدن آز وقت اول بو مملکت پرونك اینقالری طرفندن فتح اولنمشیدی. آمریقانك کشفندن صکره میلادك ١٥٣١ تاریخنده برطاقم

سرسری اسپانیوللر (غوآکیل) موقعنه‌یناشوب، اورادن ایچری‌یه طوغری تجاوزله، اوچ سنه صکره (کیتو) شهرینی دخی ضبط، واهالیٔ اصلیه‌نك چوغنی قتل وتلف ایتمشلردر. اهالیٔ قدیمه‌سنك آثار عمراندن معبد، قلعه، قصبه، قالدیرم کبی بعض ابنیه ایله زمرد وسائر ذی قیمت احجار اوزرینه باقیر وتونجدن معمول آلاتله حك ایتدکلری رسملر وآلتوندن برهیکل بولنمشدر. ١٥٣٤ تاریخنده بو مملکت رسماً اسپانیانك مستملکاتی عدادنه کیروب، برآره‌لق (سانته‌فه) وبعده (لیما) خدیویتنه تابع بولنمشیدی. ١٨١١ تاریخنده، اسپانیانك فرانسزلر طرفندن استیلاسی اوزرینه، بو دولتك آمریقاده‌کی مستملکات سائره‌سی الندن چیقدیغی کبی، اقوآدور اهالیسی دخی اعلان استقلال ایده‌رك، برجمهوریت مستقله صورتنه کیرمش ایسه‌ده، اهالی کندی کندیلرینی وجمهوریتله اداره ایده‌بیله‌جك درجه‌ده ترقی وتمدن ایتمدمش اولدقلرندن، پك چوق داخلی فسادلره وانواع مصائبه دوچار اولمشلردر. ١٨١٩ده یکی غرناطه وونزوئلا ایله برلشه‌رك، قولومبیا جمهوریتی نامیله مشترك برجمهوریت تشکیل ایتمشلرسه‌ده، ١٨٣٠ده ینه آیریلوب، او وقتدن بری اقوآدور کندی باشنه مستقل برجمهوریت صورتنده اداره اولنقده‌در.

اقور { جزیره‌نك موصل ایله فرات آره‌سنده اولان قسمنك اسمیدر.

اُقیصر { زمان جاهلیتده جزیرة العربك جهت شمالیه‌سیله شام طرفی اهالیسنك عبادت ایتدکلری برصنم ایدی.

اکبَر { اصفهانك مشاهیر شعرا ومعمارانندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کرخاك شود دشمن وبرباد رود
غافل نشوی که بازکردی دارد

اکبر { (میرزا —) هندستان شعراسندن اولوب، دولت آباده یاشامشدر. مثنویده مهارتی برکمال اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ندامت کنهم دوسترا رحیم کند
شکست توبه ام آواز الکریم کند

اکبر { (میرزا —) قزوین شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بتکینی غمش دردل نشسته
که کر وصل آید ازجا برنخیزد

اکبرآباد { [«اکره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اکبرپور { هندستانك جهت شمالیه‌سنده الهٰ‌آباد ایالتنده برقصبه اولوب، (اکره)نك ٢٢٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده و(جنه) نهری تابعلرندن برچایك اوزرنده واقع و ٧٠٠٠ اهالیی جامعدر. آتی الترجمه اکبر شاهك بناکرده‌سیدر.

اکبرت { (Egbert) انکلتره حکمدارلرندن اولوب، مملکت مذکوره‌ده (هپتارهیا) یعنی «حکومات متفقهٔ سبعه» نامیله تشکل ایتمش اولان حکومتلردن برینك حکمداری نسلندن ایکن، تخت موروثنی ضبط ایتمش اولان (بریتریق)ك سوء قصدندن قورتلمق ایچون، شارلمانك یانه التجا ایتمش؛ ومیلادك ٧٩٩ تاریخنده، مرقوم (بریتریق) وفات ایتمکله، انکلتره‌یه عودت ایدوب، حکمدار طانیلمش؛ ومذکور حکومات سبعه‌یی کندی حکمی آلتنه جمع ایتمکله، انکلتره حکمداری نامنی آلمشیدی. ٨٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اکبرشاه { (ابو الفضل جلال الدین محمد) هندستانك الك بیوك حکمدارلرندن اولوب، تیمورلنكك سلاله‌سندن اولان بابرك تورونی وهمایون شاهك اوغلیدر. ٩٤٩ تاریخ هجریسنده طوغوب، ٩٦٣ تاریخنده، ١٤ یاشنده اولدیغی حالده، تخت موروثنه جلوس ایتمش؛ وفوق العاده درایت واقتدار کوستره‌رك، ممالکنك بعض طرفلرنده ظهور ایتمش اولان فسادلری تسکین ایتدکدن صکره، کوجرات، بنکاله، کشمیر وسند ممالکنی دخی ضبطله، الکاسنی خیلی توسیع، وبرچوق شهر وقصبه‌لر وقلعه‌لر تأسیسله، بلاد هندی تزیین ایلمشدر. ذکاوتی فوق العاده اولوب، کافهٔ ادیانك سر وحکمت وحقیقتنی اوکرنمکی مراق ایتمکله، مجوس، هندو، خرستیان وسائر ادیانه منسوب برچوق علما جمع ایده‌رك، کتب دینیه‌یی وهندولرك کتب ادبیهٔ قدیمه‌لرینی لسان فارسی‌یه ترجمه ایتدیرمشدر. وزیر اعظمی بولنان (ابو الفضل) «اکبرنامه» عنوانیله صاحب ترجمه‌نك مکمل برتاریخنی یازمش اولدیغی کبی، کندیسنك امریله هندستانك احوال

جغرافيه واستاتستيقيه‌سی حقنده «آيين اكبری» عنوا-
نيله مكمل وغايتله مقبول ومعتبر بر اثر دخی تأليف
ايتمشدر. اكبر شاه ٥١ سنه كمال حشمت واقبالله
سلطنت سوردكدن صكره، ١٠١٤ تاريخنده وفات
ايدوب، اكره جوارنده (سكندره) قريه‌سنده دفن
اولنمش؛ ومزاری اوزرينه اوغلی وخلفی اولان سليم
شاه جهانكير طرفندن بيوك ومصنع بر تربه ياپديرلمشدر.

اكبر شاه ثانی { (ابو النصر معين الدين محمد) بنه هندستان ملو-
كندن وسلالۀ تيموردن اولوب، شاه عالمك اوغليدر.
١١٧٣ تاريخ هجريسنده طوغوب، ١٢٢١ تاريخنده،
٤٨ ياشنده اولديغی حالده، دهليده تخت موروثنه
جلوس، و٣٢ سنه حكومت سوردكدن صكره،
١٢٥٣ ده وفات ايتمشدر. دهليده بهادر شاهك
تربه‌سنده دفن اولنمشدر. اوغلی وخلفی اولان بهادر
شاه ثانی بو سلاله‌نك حكمدار اخيريدر.

اكبر علی تشبيهی { هندستان شعراسندن اولوب، اونجی قرن
هجری اواخرنده بر حيات بولنمش؛ وبر ديوانله «ذره
وخورشيد» عنوانيله برمثنوی براقشدر.

اكبرغ { (Ekeberg) اسوجلی مشاهير سيا- حيندن اولوب، ١٧١٦ تاريخ
ميلاديسنده طوغمش، و١٧٤٨ده وفات ايتمشدر.
هند وچينه برقاچ دفعه سياحت ايدوب، چای آغاجنی
ابتدا بو ذات چيندن كتيرمش؛ وبر سياحتنامه ايله
چيچك علتنه قارشی آشی يی توصيه يولنده بر كتاب
يازمشدر.

اَكثَل { (بن شماخ بن يزيد بن شداد عكلی) صحابه‌دن اولوب، يوم الجسر ويوم
القادسيه‌ده حاضر بولنمش، وابراز آثار شجاعت ايتمشدر.
فرخان شاهی اسير وقتل ايدن بو ذاتدر.

اَكثَم { (عبدالعزی بن جون وياخود بن ابی الجون) صحابه‌دن اولوب، حقنده
بعض احاديث شريفه منقولدر. — (اكثم بن صيفی)
اسمنده صحابه‌دن ديكر بر ذات دها واردر.

اكر { ياخود اكرا (Eger, Egra) آلمانياده بر نهر در، كه باويره‌نك (فيختلبرغ)
ايالتنده نبعانله، چهستانه كيره‌رك، ٢٠٠ كيلومتره‌لك
جرياندن صكره، (البه) ايرماغنه دوكيلور.

اكر { ياخود اكرا (Eger, Egra) وچه‌جه شب (Cheb) چهستانده قضا مركزی
برشهر اولوب، همنامی اولان نهرك كنارنده و(پرا-
غه)نك ١٣٥ كيلومتره غربنده واقعدر. ١٣٥٠٠
اهاليسی، كوزل بر كليساسی، متعدد مكتبلری، كوكرد
معدنی وجوارنده قاپليجه‌لری واردر. استحكاماتی
١٧٠٨ تاريخ ميلاديسنده هدم اولنمشدر. — مجا-
رستانده واقع اكری ويا ارلاو شهرينك دخی مجارجه
اسمی (اكر) در.

اكردير { قونيه ولايتنك حميد سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب،
قونيه‌نك ١٣٢ كيلومتره غربنده، مركز لوا اولان
اسپارته‌نك ٣٠ كيلومتره شرقنده واسكله‌سی اولان
آنطاليه‌نك ١١٠ كيلومتره شمالنده اوله‌رق،
همنامی اولان بيوك بر كولك منتهای جنوبنده،
"٩٥ ´٥١ "٥٧ عرض شمالی ايله "٥٠ ´٣٠ °٢٨
طول شرقيده و ٩٠٠ متره ارتفاعنده واقعدر.
٣٧٠٠ اهاليسی، ايكی اوچ جامع شريفيله بر مدرسه-
سی، ٢١٨ جلدی حاوی بر كتبخانه‌سی، بر رشديه
مكتبی وبر قاچ مكاتب ابتدائيه‌سی واردر. درون
قصبه ده اعزه واولياء كرامدن برقاچ ذاتك تربه‌لری
موجوددر. وقصبه‌نك قارشيسنده (جيان) و (نيسی)
اسملريله ايكی آطه اولوب، خرستيان اهالی ايله
مسكوندرلر. — اكردير قضاسی حميد سنجاغنك
جنوبنده واقع اوله‌رق، واسع برقضا اولوب، بارله
وپاولو ناحيه‌لرينی ومذكور ناحيه‌لرله برابر ٦٩ قريه
ايله ٣ قصبه‌يی وجمعاً ٢٠٤٠٠ اهالی‌يی جامعدر.
اراضيسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار وادی
وبايرلری دخی چوقدر. حاصلاتی بغدای، آرپه، داری،
مصر، بورچاق، سيسام وساير حبوباتله آفيون،
خشخاش، توتون وميوه وسبزه‌لرك انواعندن عبا-
رتدر. علی الخصوص اوزوم، الما، جويز ايله قاوون
وقارپوزی چوقدر. درون قضاده ٣٢ جامع، ١٧
مسجد، ٢ مدرسه، ٢ كليسا موجوددر.

اكردير كولی { آناطولی قطعه سنك اك بيوك كوللرندن اولوب، قونيه
ولايتنك حميد سنجاغی داخلنده واقعدر. شمالدن جنوبه
طوغری اولان طولی تقريباً ٣٥ كيلومتره اولوب،
عرضی ٧ ايله ١٥ كيلومتره آره‌سنده‌در. اورته

طرفلرنده ایکی ساحلدن بر برون اوزانمغله، کولی طولا ایکی قسمه آیروب، شمالده قالان قسم اصغری (خویران کولی) اسمیله دخی معروفدر. اطرافی طاغلق وسنکستان اولوب، شایان تماشا بعض کوزل موقعلری ومعمور کویلری دخی واردر. بو کولك آیاغی اولمیوب، صویی هیچ بر طرفه آقمیور. اطرافدن بر قاچ چای کلوب، کوله منصب اولورلر. صویی لذیذ و بالیغی چوقدر. منتهای جنوبنده اکردیر، وساحل غربیسنده دخی ناحیه مرکزی اولان (بارله) قصبه‌لری بولنیور.

اکرسیف { مغربده فاس ایله تلمسان آره‌سنده وایکیسندن‌ده ٥ کونلك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغی، وبهر پنجشنبه کونی بو قصبه‌ده بازار قورلدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اکرکوف { بغدادك ٤ میل شمالنده ودجله‌نك ٩ میل غربنده واقع آثار عتیقه‌دن بر قله‌در، که (قصر نمرود) و (برج بابل) اسملریله دخی معروف اولوب، اساسنك دائره‌سی ٤٠٠ وارتفاعی ١٢٥ قدمدر.

اکره { (Agra) هندستانك الیبوك شهرلرندن اولوب، بنکاله خطه‌سنده کنك ایرماغی تابعلرندن (جنه) نهرینك صاغ یعنی غربی ساحلنده، دهلینك ١٢٥ میل جنوب شرقیسنده، ٢٧° ١٠′ عرض شمالی ایله ٢٩″ ٤١′ ٧٥° طول شرقیده وحذای بحردن ٢٠٠ متره ارتفاعنده واقعدر. شهرك اوکنده نهر پك واسع اولوب، آنجق قوراقلق موسمنده خیلی طارلشمغله، شهر ایله نهر آره‌سنده یدی سکز یوز متره‌لك بر آره‌لق قالیر، که وقتیله پرنج زرع ایدرلر دیسه‌ده، شهرك هواسنی تطهیر ایچون اخیراً پرنج زرعی منع اولنمشدر. الیوم خراب حالنده اولان اسکی سورندن شهرك وقتیله نهر بوینجه طولی ٦½ وعرضی ٥ کیلومتره بولنمش اولدیغی آکلاشیلیورسه‌ده، بو کونکی کونده سورك داخلنده‌کی یرلرك چوغی بوش اولوب، شهر خیلی کوچولمشدر. بو شهر سلالهٔ تیموریه حکمدارلرندن مشهور اکبرشاه طرفندن تأسیس، وپایتخت اتخاذ اولندرق، مشارالیه وخلفلری زماننده پك چوق مساجد وجوامع وسائر آثارله اعمار وتزیین اولنمشیدی. ابتدا اکبرآباد تسمیه اولنوب، بعده اکره اسمیله شهرت بولمشدر. او وقتلرده اهالیسی پك چوق اولوب، بعده ظهور ایدن محاربات وفسادلر صره‌سنده بر قاچ بیکه اینمش؛ ونهایت انکلیزلرك الینه کچدکدن صکره، ترقیه یوز طوتوب، الیوم ١٦٠٠٠٠ مقدارینه بالغ اولمشدر. شهرك بر یانندن بر یانه قدر دوز وواسع بر سوقاغی ونهرك کنارنده بر چوق باغچه‌لریله کوشکلری واردر. آثارینك اك کوزلی (تاج محل) تعبیر اولنان جسیم ومصنع بر تربه‌در، که شاهجهان طرفندن زوجه‌سی (بانوبکم) ك مزاری اوزرینه تأسیس ایدیله‌رك، شاهجهان دخی ایچنه دفن اولنمشدر. (جامع مسجد) تعبیر اولنان جامع شریفله اکبر شاهك بناکرده‌سی اولان (در مسجد) جامع شریفی واعتمادالدوله‌نك تربه‌سی وشاهجهانك سرایی دخی ذکره شایان ابنیهٔ عظیمه ومصنعه‌دندر. انکلیزلر بر قاچ کلیسا ایله بر حکومت قوناغی وبر بانقه دائره‌سیله بر ده یتیمخانه علاوه ایتمشلردر. شهرك قارشیسنده ونهرك صول طرفنده (رامه‌باغ) اسمیله بر باغچه اولوب، ذوق وسفاهت محلیدر.

اکری { مجارستانده واقع (ارلاو) شهرینك تواریخ عثمانیه‌ده مستعمل اسمی اولوب، مجارجه بو شهرك اسمی اولان (اکر)دن مأخوذدر. سلطان محمد خان ثالث حضرتلری ١٠٠٥ تاریخنده بو شهر مستحکمی فتح ایتمکله، اکری فاتحی عنوانیله شهرت بولمشلردر. ادارهٔ عثمانیه‌ده ایکن ایالت مرکزی اتخاذ اولنوب، سکدین، صولنق، خطوان وفلك سنجاقلری بوکا تابع ایدی. [«ارلاو» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

اکری پلنقه { [«پلنقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اکری دره { قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده بر چایدر، که بلغارستان حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، واکری پلنقه قصبه‌سی ایچندن کچه‌رك، اکری پلنقه قضاسنی شق ایله، تقریباً ٧٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، واردار تابعلرندن (پچینا) نهرینه دوکیلور.

اکری صو طاغی { قوجه بلقان شعبه‌لرندن بر طاغ اولوب، صوفیه جوارنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولور. اسم قدیمی (اربلوس) در.

اكرى طاغ { ودها طوغريسى اغرى طاغ [« آرارات » مادهسنه مراجعت بيوريله.]

اكرى قپو { استانبول سورينك قپولرندن اولوب، شهرك شمال غربى جهتنده ادرنه قپوسيله آيوانسراى اسكلهسى آرهسنده واقعدر. بو قپونك اسم قديمى (خارسيا) در. — بو اسمله قونيه ولايتنك نوشهر وعربسون قضالرنده بر قريه دخى واردر.

اكرى قپولى { (محمد افندى) استانبولك مشهور خطاطلرندن اولوب، اكرى قپو جوارنده كائن ملا عشقى محلهسى امامنك اوغلى ايدى. ١١٦٩ تاريخنده وفات ايدوب، اكرى قپو خارجنده مدفوندر. بعض اشعارى دخى واردر.

اكريكوز { خداوندكار ولايتنك كوتاهيه سنجاق وقضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، كوتاهيهنك ٧٠ كيلومتره غربنده وبروسهنك ١٢٠ كيلومتره جنوبنده اولهرق، همنامى اولان طاغك شرقى اتكنده وآطرانوس نهرينك غرب جهتنده واقعدر. ٣ جامع شريفى، ٣ مدرسهسى، اوچى حاملى وايكيسى اوستى آچيق اولهرق ٥ ايليجهسى و ٣٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. — اكريكوز ناحيهسى كوتاهيه سنجاغنك مركز قضاسنى تشكيل ايدن ٨ ناحيهنك برى اولوب، لوانك غرب شمالى جهتنده كائن وشرقاً اطراف شهر وكش، شمالاً طاغ آردى وطاوشانلى، غرباً شابخانه، جنوباً دخى اورنجك ناحيهلريله محدود ومحاطدر. بو ناحيه ٦٦ قريهيى جامع اولوب، جملهسى مسلم اولمق اوزره، ٢٢٧٢٣ اهاليسى، ٨١١٤ خانهسى، ٣٢٢ دكانى، ٥ خانى، ٧ حامى، ٧٥ جامعى و ٥٥ مكتبى واردر. اراضيسى ٢٧٢١٩١ دونم حبوبات مزرعهسيله ١٨١ ٧٢٨ دونم باغ، ٨٦ ٩٩٨ دونم باغچه وبوستان و ٣٤٦٥ دونم مرعادن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ايله آفيون وميوه وسبزهلرك انواعى حاصل اولور. مركز ناحيهدهكى ٥ ايليجهدن بشقه ناحيه داخلنده امراض جلديهيه نافع ٤ ايليجه موجوددر. اكريكوز طاغى اورمانلرله مستور اولوب، بيوك چام آغاجلرندن تخته وسائر كراسته قطع اولنور.

اكس { (Aix) فرانسهنك جنوبنده كائن «رون منصبى» ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، رون ايرماغى تابعلرندن (آرس) نهرى اوزرنده. مارسليانك ٢٩ كيلومتره شمالنده وپاريسك ٧٧٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ٢٩٠٠٠ اهاليسى، دارالفنونى، مكتب صنايعى وسائر متعدد مكتبلرى، برقاچ جمعيت علميهسى، مكمل موزهخانهسى، بيوك بركتبخانهسى، واسع وكوزل سوقاقلرى. مصنع ابنيهسى، مفرح تفرجكاهلرى، متعدد فابريقهلرى، زيتون ياغى وسائرهيه متعلق ايشلك تجارتى وقاپليجهلرى واردر. بو شهر روماليلر زماننده قاپليجهلرى سببيله تأسيس اولنوب، اندلسك فتحى صرهسنده غزاة مسلمين طرفندن فتح اولنمشيدى. بعده شارل مارتل طرفندن استرداد اولنهرق، برخيلى وقت (پرووانسه) قونتلرينك مقرى بولنمش؛ واوصرهده كسب عمران ايتمشدر. — بو اسمله فرانسهده برقاچ كوچك قصبه دخى واردر.

اكس آطهسى { (Ile d'Aix) فرانسهنك غرب جهتنده، (شارنته) نهرى منصبنك ٧ كيلومتره آچيغنده بر كوچك آطه اولوب، يالكز ٤٣٠ اهاليسى، مستحكم بر قلعهسى وبر فنارى واردر.

اكسانتوس { (Xanthus) يونان قديمك اسكى مورخلرندن اولوب، (ليديا) يعنى آيدين جهتنده ياشامش؛ ومملكت مذكورهنك برتاريخنى يازمشدر. بو تاريخك يالكز برقاچ فقرهسى بولنه بيلمشدر.

اكسانتى { (Xanthe) منتشا سنجاغنك مكرى قضاسنده ولواء مذكورك حدود شرقيهسى قربنده واقع (اشن) نهرينك وبو نهرك كنارنده واقع (كونك) قصبهسنك اسم قديميدر. بو شهر ايران جهانكيرى مشهور كيروس (كيخسرو؟)ك سردارلرندن (هارپاغ)ه قارشى پك چوق وقت مقاومت ايتمش؛ وموى اليه طرفندن تخريب اولنمشيدى. — قلعهٔ سلطانيه سنجاغنده جريان ايدن (مندرس) نهريله ادرنه ولايتنك كوملجنه سنجاغندهكى (اسكيجه) قصبهسنك دخى اسم قديمى (اكسانتى) در.

اكسانتيپ { (Xanthippe) اسكى آتنهليلرك سردارلرندن اولوب، مشهور (پريقليس) ك پدريدر. اسپارتهليلره قارشى اولان

محاربه‌لرده ابراز شجاعت وكسب شهرت ايتمشدر. — بو اسمده اسپارته‌لى برسردار دها وار ايدى، كه اجرتله قارتاجليلرك خدمتنه كيروب، تونسده روما سردارلرندن (رغلوس)ى مغلوب ايتمشيدى.

اكسانتيپه (Xanthippe) حكيم مشهور سقراطك زوجه‌سى اولوب، طبيعتى سرت اولمغله، حكيم مشار اليهى خيلى معذب ايتمش؛ وآنجق اعدامنده پك چوق حزن واسف كوسترمشيدى.

اكستر (Exeter) انكلتره‌ده (دوون) قونتلغنك مركزى برشهر اولوب، لوندره‌نك ٢٥٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، بز فابريقه‌لرى، يوك تجارتى واسكى بركليساسى واردر.

اكسرس (Xérès) اسپانيانك جنوبنده قاديس ايالتنده وقاديسك ٥٠ وبحراً ٢٢ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع برشهر اولوب، حكومت اسلاميه زماننده (شريش) اسميله معروف ايدى. ٣٢٠٠٠ اهاليسى، متعدد كليسا، مناستر وخسته‌خانه‌سى واردر. بوشهرك جوارنده غايت مشهور ايكى نوع شراب چيقار. پك اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (آستارجيا)در. ٩٣ تاريخ هجريسنده طارق بن زياد بوشهرده رودريقك عسكرينى كلياً منهزم ايتمكله، اندلسك فتحنى تأمين ايتمشيدى. ٦٥٣ تاريخنده آلفونس طرفندن ضبط اولنه‌رق، ايادئ مسلميندن چيقمشدر.

اكسركسس (Xerxès) بو اسمله يونان قديم مورخلرى طرفندن ايران قديم حكمدارلرندن ايكى كشى ذكر اولنمشدر.
برنجيسى برنجى داريوسك (يعنى اسفنديارك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤٨٥ تاريخندن ٤٧٢ تاريخنه‌دك ١٣ سنه حكومت سورمش؛ وعصيان ايتمش اولان مصرى يكيدن ضبط ايتدكدن صكره، يونانه قارشى پدرينك باشلامش اولديغى سفرى تجديدله، كويا بر مليوندن زياده عسكر و ١٢٠٠ كمى سوق ايتمش؛ وقلعهٔ سلطانيه بوغازنده بركوپرى قوره‌رق، عسكرينى روم ايلى‌يه كچيرديكى كبى، آينوروز برزخنى دخى دلديره‌رك، دونماسنى كچيرمش؛ وتراكى ايله ماكدونيا وتساليايى تحت اطاعته آلدقدن صكره، يونانك تپه وآتنه شهرلرينى دخى ضبط وتخريب؛ وآنجق (ترموپيل) بوغازنده (لئونيداس)ه قارشى ايتديكى محاربه‌ده ٢٠٠٠٠ عسكرى قيرلمش؛ وبعده دونماسى دخى (سالامينه يعنى (قولورى) آطه‌سى اوكنده باتيرلمقله، بركوچك كمى‌يه بينوب، آناطولى‌يه قاچمش؛ ويونانده قالان ٣٠٠٠٠٠ عسكرى ايرتسى سنه مغلوب اولديغى كبى، كنديسى دخى (اردوان) نام ضابطى طرفندن قتل اولنمش. يونان مورخلرينك بوروايتنده مبالغه اولديغى شبهه‌سزدر. ايران تاريخلرنده بويله برسفرو محاربه‌دن اصلا بحث اولنمدقدن بشقه، بواسمله اسفنديارك براوغلى اولديغى دخى مذكور دكلدر. اسفنديارك (آردشير بهمن) اسميله و(درازدست) لقبيله معروف براوغلى اولوب، بوده يونان مورخلرى عندنده (آرتاقسركسس منمون) اسميله و (ماقروخير) لقبيله معروفدر. ساسانيلردن (شيرويه) اسمنده اولان حكمدارله يونان مورخلرى (اكسرسس) ديمش اولدقلرندن، بونكده (شيرويه) اسميله مسمى بولنمش اولمسى لازم كليورسه‌ده، كيانيلردن شيرويه اسميله هيچ برحكمدار بيلنميور.
ايكنجيسى برنجى آرتاقسركسسك (يعنى آردشيرك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤١٤ تاريخنده جلوس ايتمش، وبرسنه صكره برادرى سوغديان (؟) طرفندن قتل اولنمشدر.

اكس لاشاپل (Aix-La Chapelle) آلمانيانك رين ايرماغنك غربنده‌كى ايالتنده (قولونيه) نك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع ايالت مركزى برشهراولوب، ٧٤٠٠٠ اهاليسى، شارلمان طرفندن بنا اولنمش مشهور بركليساسى وسائر مصنع ابنيه‌سى، مكتب صنايعى، مكتب اعداديسى، چوخه واقمشهٔ سائره ايله دميره متعلق آلات وادوات، ايكنه وسائره فابريقه‌لرى وجوارنده پك مشهور كوكورد وچليك قاپليجه‌لرى واردر. مشهور شارلمانك، اوچنجى اوتونك وسائر مشاهيرك مزارلرى دخى بو شهرده‌در. بو شهر روماليلرك زماننده قاپليجه‌لرى سببيله تأسيس اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن توسيع وپايتخت اتخاذ اولنمشيدى. بر خيلى وقت ايمپراطورلر بو شهرده تتوج ايدرلردى. بعده مستقل برشهر اولوب، برآره‌لق فرانسه طرفندن ضبط، ونهايت پروسيه‌يه الحاق اولنمشدر.

اكسنتلا { افريقيه‌نك جنوبنده يعنى صحراى كبيرده بيوك ومعمور بر شهر اولديغنى، وجامع وچارشولرى چوق اولوب، اطرافنك دخى باغ وباغچه ومزروعاتله محاط بولنديغنى، وبو شهرك بربرلرك اعاظم ملوكندن سهل بن فهرينك مقرى اولديغنى ياقوت حموى، ابو الحسن مهلبيدن نقلاً، روايت ايديور.

اكسنوفان { (Xénophane) يونان قديمك اك اسكى حكماسندن اولوب، ميلاددن ٦١٧ سنه اول آناطولينك (قولوفون) شهر قديمنده طوغمش؛ وبعده سيچيليا وايتاليايى طولاشه‌رق، شرقيلر سويلكله ياشامش؛ ونهايت ايتاليانك (اليا) شهرنده توطن ايتمشيدى. كنديته مخصوص برفلسفه مذهبى ايجاد ايدوب، بتون كائناتى برجوهردن عبارت عدايدر، وبوجوهر اصلى يه الله نامنى ويره‌رك، بر وحدت محضه اينانيردى. كائنات حقنده برطاقم افكار غريبه‌سى اولوب، كرهٔ ارضى مخروط شكلنده وكونشى هرصباح طوتيشوب اقشام سونر برآتش فرض ايدردى. بعض كتابلر وفلسفه‌سنى مبين «طبيعت» عنوانيله برمنظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بومنظومه‌سندن برقاچ فقره بولنه بيلمشدر. شهر مذكورده قبل الميلاد ٥٣٦ تاريخلرنده وفات ايتمشدر.

اكسنوفون { (Xénophon) يونان قديمك حكما ومورخين وسردارلرندندر. قبل الميلاد ٤٤٥ تاريخلرنده آتيقه‌ده طوغوب، ١٦ ياشنده ايكن سقراطك تلامذه سى زمره‌سنه داخل اولمش؛ وآتنه‌ليلرله اسپارته‌ليلر آره‌سنده واقع (پلوپونس) محاربه‌زنده خدمت عسكريه ده بولندقدن صكره، آردشير بهمنه قارشى عصيان ايتمش اولان برادرى (كيروس)ك يوناندن آلديغى عساكر معاونه سلكنه داخل اولوب، (قليارق)ك وفاتندن صكره، عساكرمذكوره‌نك قوماندانى قالمش؛ وكيروسك مغلوبيتندن صكره قالان اون بيك يونان عسكرينى دجله كنارلرندن اسكداره قدر اراضئ مجهوله ايچندن سوق ايتمشدر. بعده قوماندهسى آلتنده بولنان مذكور اون بيك عسكر قوتيله تراكى حكمدارى (سوتس)ك تخت مغصوبنى استرداد ايتمسنه ياردم ايتمش؛ و صكره اسپارته حكمدارى (آجسيلاس)ه انتساب ايده‌رك، بونك آتنه‌يه قارشى اولان حركاتنه دخى معاونت ايتديكيچون، وطنداشلرى طرفندن مطرود عد اولنه‌رق. اولاد وعياليله (اليده)نك (اسكيلونته) قصبه‌سنده توطن ايله، ٢٤ سنه اوراده قالدقدن صكره، ٣٦٨ تاريخنده (قورينته)يه قاچمش؛ واوصره‌ده آتنه‌ليلر طرفندن عفو اولنه‌رق، وطننه دعوت اولنمش ايسه ده، عودت ايتميوب، قبل الميلاد ٣٤٥ تاريخلرنده قورينته‌ده وفات ايتمشدر. آثارى ٤ صنفه منقسم اولوب، برنجيسى آثار تاريخيه‌سيدر، كه «يونان تاريخى»، كندى قوماندهسى آلتنده اولان اون بيك يونان عسكرينك ايران حدودندن عودتنى مصور اولان «عودت» عنوانلى اثرى، «آجسيلاسك مدحيه‌سى» و «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى كتابيدر؛ ايكنجيسى آثار سياسيه‌سيدر، كه «اسپارته وآتنه جمهوريتلرى» و«آتيقه‌نك وارداتى» عنوانلى اثرلرندن عبارتدر؛ اوچنجيسى آثار عسكريه‌سيدر، كه «سوارى قوماندانى»، «بنيجيلك» و«آوجيلق» عنوانلى تأليفاتيدر؛ دردنجيسى آثار فلسفه‌سيدر، كه «ضيافت حكما»، «فن ادارهٔ بيت»، «برحكمدارك وظائفى»، «سقراطله واقع اولان مكالمات» و «سقراطك احتجاجى» عنوانلى اثرلريدر. بو اثرلرينك جمله‌سى موجود اولوب، متنلرى دفعاتله طبع ونشر وآوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى اثرينك ادباى عصردن احمدمدحت افندى حضرتلرى طرفندن لسانمزه دخى ترجمه ونشرينه همت اولنمشدر. عباره‌سى غايت آچيق واصول افاده‌سى پك شيريندر. مورخلكده اسپارته‌ليلره برآز طرفدارلق كوسترمش؛ وفلسفه‌ده تماميله سقراطك افكارينه تابع اولمشدر. مورخ مشهور (توكيديد)ك تاريخنى دخى نشر واشاعه ايدوب، عمومه طانيتديران صاحب ترجمه‌در.

— (افسلى اكسنوفون) اسمنده برى دخى احتماله كوره ميلادك ايكنجى عصرنده برحيات اولوب، «افسيات ياخود آبروقوم ايله آنتيانك تعاشقى» عنوانيله برحكايه كتابى يازمشدر، كه موجود اولوب، طبع ونشر اولنمشدر.

اكسنوقرات { (Xénocrate) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل الميلاد ٤٠٦ تاريخنده طوغمش، و٣١٤ ده وفات

ایتمشدر. (اسپوسیپ)ك وفاتندن صكره آتنه‌ده (آقادمیا) مدرسه‌سنی اداره ایدوب، افلاطون ایله فیثاغورثك فلسفه‌لرینی توحیده چالیشمش؛ وحسن اخلاق واتصاف وقناعتیله شهرت بولمشدر. آثاری بولنمامشدر.

اكسنیل { (Xénil) اندلسده غرناطه‌دن آقان مشهور (شنیل) نهرینك اسم قدیمیدر. اسپانیولر (جنیل Génil) وعربلر (شنیل) دیرلر. [« شنیل » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اكسیر اصفهانی { (میرزا عظیما) متأخرین شعرادن اولوب، هندستانه رحلتله، نواب نظام الملك آصف جاهه وصفدرجنكه انتساب، و ١١٦٩ تاریخنده بنكاله‌ده وفات ایتمشدر. وقعهٔ دلسوز كربلا حقنده مرثیه‌لری وبعض مثنویلرله مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

جلوهٔ آن سرو قامت دیده ام
من بچشم خود قیامت دیده ام

اكسیسوتر { (Xisuthre) یاخود شیسوثر بعض اسكی مورخلرك روایتنه كوره، آثوریلرك اسكی برحكمداری اولوب، طوفان وقوع بوله‌جغی كندیسنه الهام اولنمغله، بركمی یاپدیروب، اولاد وعیالیله برابر ایچنه كیرمش؛ وصولر چكلدكدن صكره، كیمی برطاغك اوزرینه طورمش. بوشخصك حضرت نوحدن عبارت اوله‌جغی آكلاشیلیور.

اكسیلاندر { Xylander (كوپوم هولچمان) Guil Holtzman آلمانیا حكماسندن اولوب، میلادك ١٥٣٢ تاریخنده آوغسبورغده طوغمش، و١٥٧٦ ده وفات ایتمشدر. یونانك آثار قدیمه‌سندن برچوغنی نشر، وبعضیسنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

اكسیمنس { (Ximénès) اسپانیا مورخلرندن اولوب، (ناواره) اصیلرندن بر فامیلیایه منسوب ایدی. ابتدا عسكرلك ایدوب، اندلس اهل اسلامنه قارشی بعض محاربه‌لرده بولندقدن صكره، كروه رهبانه داخل اولوب، تولده (طلیطله) باش پسقوپوسی وبعده قاردینال اولمش؛ و١٢٤٧ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. « اسپانیا تاریخی »، « اوستروغوتلرك تاریخی »، « هون وواندالرك تاریخی » و« عربلرك تاریخی » عنوانلریله درت اثری موجود اولوب، عربلرك ٧٧٠ دن ١١٥٠ تاریخ میلادیسنه‌دك اولان احوال تاریخیه‌لرینی یازمشدر.

— بو اسمله اسپانیاده دیكر بر قاردینال دها بولنمشدر، كه فردیناند ایله ایزابلا زماننده بیوك برنفوذ واقتدار صاحبی اولوب، امور سیاسیه وملكیه‌یی دخی اداره ایتمش؛ وخیلی وقت انكیزیسیون جمعیت ملعنتكارانه‌سنك رئیسی بولنمشیدی. (شارل كینت) ك حكومتنی تأمین یولنده بعض خدمتلری كورلمش ایسه‌ده، حكمدار مومی‌الیه طرفندن امور ملكیه وسیاسیه‌دن كندیسنه ال چكدیرلدیكیچون، ١٥١٧ تاریخ میلادیسنده كدرندن وفات ایتمشدر. كندی مصرفیله آفریقایه بر سفر ایدوب، اسپانیانك نامنه (وهران)ی دخی ضبط ایتمشیدی. اسپانیول لسانی ادبیاتنك ترقیسنه واسپانیاده معارفك انتشارینه بعض خدمتلری ده كورلمش، و (القلعه) دارالفنونی تأسیس ایتمشدر.

— بو اسمله فرانسه ادباسندن برذات دها واردر كه عن اصل اسپانیانك آراغون خطه‌سندن اولوب فرانسه‌ده میرآلای بولنمش، و وولترله صحبت ایتمشیدی. بعض حانله‌لری ودیكر اشعاری واردر. ١٨١٧ ده پاریسده وفات ایتمشدر.

اكشونیه { اندلسك غرب طرفنده (یعنی پورتكیزده) بحر محیط آطلاسی ساحلنده واشبونه (یعنی لیسبونه) قربنده برشهر واسكله اولدیغنی وساحلنده پك مقبول بر نوع عنبر چیقدیغنی یاقوت حموی واندلس مورخلری ذكر ایدیورلرسه‌ده، بوكونكی كونده اوجوارده بوكا بكزر براسمله برقصبه بولندیغنه دائر بر كونه معلوماته دسترس اوله‌مدق.

اكلو { (Eecloo) بلچیقه‌نك « شرقی فلاندره » ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، (غاند) شهرینك ٢٠ كیلومتره شمال غربیسنده وایكی دمیر یولك محل التصاقنده واقعدر. ١٠٣٢٠ اهالیسی ویوك منسوجاتنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

اكلوزه { (Écluse) فرانسه‌ده بواسمله بر قاچ كوچك قصبه وقلعه‌لر بولنوب، الك مشهورلری (ان) ایالتنده (جنو) ایله لیون طریقی اوزرنده بولنان قلعه‌در، كه ١٨١٥ تاریخنده آوستریالیلر طرفندن ضبط وتخریب اولنمشیدی. — فلنكك

شمالى ساحلنده دخى بو اسمله ٢٠٠٠ اهالىيى جامع بر قصبه واسكله واردر.

اكمونت { (Egmont) فلنكك شمال طرفنده بر قريه اولوب، بوكا نسبتله ياد اولنان اكمونت قونتلرى سببيله شهرت بولمشدر. مذكور قونتلر درت بش عصر آلمانيا ايمپراطورلريله وفلنكى ضبط ايتمش اولان اسپانيا دولتيله اوغراشمشلردر. بونلردن (لامورال اكمونت) ١٥٦٨ تاريخ ميلاديسنده اسپانيا طرفندن فلنك واليسى بولنان (آلبه دوقهسى) طرفندن اعدام ايدلمش اولمغله، شاعر مشهور (غوته)نك فاجعهلرندن برينه مبنى عليه اتخاذ اولنمشدر.

اُكَيدِر { (بن عبد الملك) حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك معاصرلرندن اولوب، (دومة الجندل) ملكى ايدى. كنديسى نصرانى المذهب اولوب، جانب رسول اللهدن خالد بن وليد ارسال ايله، دعوت اولنديغنده، نزد پيغمبرىيه كيدوب، جزيهيى قبول ايله، مصالحه ايدهرك، مملكتنه عودت ايتمش؛ وحضرت ابا بكرك زمان خلافتلرنده نقض عهد ايتمكله، ينه خالد بن وليد طرفندن قتل اولنمشدر. ابتدا اسلامه كلوب، بعده ارتداد ايتمكله، قتل ايدلمش اولديغنى التزام ايدنلر دخى وار ايسهده، بو روايت مجروحدر.

اكيل { دياربكر ولايتنك ارغنى معدنى سنجاق وقضاسنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، دياربكرك ٣٢ كيلومتره شمال غربيسنده ومركز لوانك ٢٠ كيلومتره شرقنده، فرات نهرينك ايكى كوچك شعبهسى محل التصاقنك قربنده واقعدر. اطرافى باغ وبوستانله محاط اولوب، ميوهسى چوق وبجوق وپستيلى مشهوردر. — ناحيهسى ٦٥ قريهدن مركب اولوب، اراضيسى طاغلق وآو حيواناتى چوقدر. داخل ناحيهده (پرچان) قريهسنده برسيملى قورشون معدنى اولوب، كومشى پك آز ايسهده، قورشونك اخراجى تماليدر.

اكين { معمورة العزيز ولايتنك مركز سنجاغى اولان خربوت سنجاغنه ملحق قضا مركزى برقصبه اولوب، خربوتك ٦٠ كيلومتره شمال غربيسنده و عربكيرك ٢٨ كيلومتره شمال شرقيسنده، فراتك غرب جانبنده واقعدر. طاغلق وصرپ بريرده اولوب، اراضيسى سنكستان ايسهده، مياه جاريهسى چوق اولديغندن، باغچهلرى كوزل وميوهلرى وعلى الخصوص دودى مشهوردر. خانهلرى مرتفع وكوزل اولوب، اكثريسى كاركيردر. اهاليسى ١٠٠٠٠ رادهلرنده اولوب، بررشديه مكتبى وبراسكى ارمنى كليساسى واردر. اكين قضاسى معمورة العزيز ولايتنك منتهاى شمال غربيسنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً سيواس ولايتلريله، جنوباً عربكير قضاسيله، شرقاً دخى درسم سنجاغيله محدود ومحاطدر. حاوى اولديغى آغين ناحيهسيله برابر ٣٦٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، ١٠٠٠٠ قدرى خرستيان و قصورى كاملاً اسلامدر. خرستيانلرينك اكثريسى ارمنى ومسلمانلرك چوغى ترك اولوب، بعض كرد عشايرى دخى بولنور. اراضيسنك چوغى سنكستان اولمغله، اهاليسى اداره ايدهميوب، بونلرك چوغى خدمتچيلك، اوطهجيلق وسائر ايشلرله مشغول اولهرق استانبولده وسائر شهرلرده بولنورلر. ميوه محصولاتى چوقدر.

اكينه { (Ègine، Ægina) يونانك شرق طرفنده، نفس يونان ايله موره شبه جزيرهسى آرهسنده، همنامى اولان كورفزك ايچنده برآطه اولوب، (آتيقهمع بئوتيا) ايالتنه ملحق برقضا صورتنده اداره اولنقدهدر. مثلث الشكل برآطه اولوب، شمال طرفنده اولان طول اعظمى ١٢ كيلومتره، ومساحهٔ سطحيهسى ٨٣ مربع كيلومترهدر. اك مرتفع محلى جنوب شرقى كوشهسندهكى (آيوس ايلياس) طاغى اولوب، ٥٣١ متره ارتفاعى واردر. اراضيسى پك منبت دكل ايسهده، هواسى غايت كوزل ومعتدل اولوب، ٦١٠٠ اهاليسى واردر. اطرافنده پك چوق سونكر چيقار. زمان قديمده اهاليسى پك چوق اولوب، كميجيلكده ومعادنى ايشلمهده بيوك بر مهارتلرى وار ايدى. بونلر مستقلا اداره اولنوب، ميلاددن ٤٩٠ سنه اول ايران دولتى طرفندن ضبط اولنمشلر ايسهده، متعاقباً (سالانه) آطهسى جوارنده ايران دوننماسنى باتيروب، قورتلمشلر؛ وبعده برآرهلق آتنهليلرك حكمى آلتنه كيرمشلردى. مؤخراً اكينه آطهسى روماليلرك وبعده ونديكليلرك يد ضبطنه كچوب، ١١٣١ تاريخ هجريسنده دولت عليهٔ عثمانيهنك تحت ادارهسنه كچمش؛ ويونانك استقلالى صرهسنده بو دولته ترك اولنمشدر.

اکینه { (Égine) آنف البیان اکینه آطه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك غرب جنوبی جهتنه ناظر ساحلنك طرفنده واقعدر. ۵۵۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی وجوارنده اسکی شهرك خرابه‌لری وعلی‌الخصوص بعض مصنع معابد قدیمه‌نك ستونلری وسائر بقیه‌لری موجوددر.

اکینهارد { (Eginhard) بیوك شارلمانك کاتب خصوصیسی واولادینك مربیسی اولوب، ۸۴۴ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. لاتین لساننده مشارالیه شارلمانك وفرانق دولتنك آیری آیری تاریخلرینی یازمش، ودیکر بر طاقم آثار دخی براقشدر. شارلمانك برقیزینه تعشق ایتمش اولدیغنه دائر برحکایه مشهور ایسه‌ده، صحتی مشکوکدر.

اکینه کورفزی { (Golfe d'Égine) یونانك جهت شرقیه‌سنده نفس آتیقه خطه‌سیله موره شبه جزیره‌سی آره‌سنده بیوك برکورفز اولوب، ایچنده بولنان (اکینه) آطه‌سنك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرق جنوبی جهتی آچیق اولوب، آطه‌لر دکیزیله اختلاط ایدیور. یونانك غرب جهتنده بولنان (قورینته) بیوك کورفزندن (قورینته) برزخیله آیرلمش اولوب، مذکور برزخده ایسه بر جدول آچلقده اولدیغندن، قریباً مذکور کورفزله دخی اختلاط ایده‌جکدر. غرب‌شمالیدن شرق جنوبی‌یه طوغری اولان طولی ۸۵ وعرض اعظمی تقریباً ۵۵ کیلومتره‌در. کرك شمال وکرك جنوب سواحلنده برچوق قوی ولیمانلری اولوب، پیره و(فالر) لیمانلری دخی بوکورفزك ایچنده‌در. کورفزك داخلنده ذکر اولنان (اکینه) دن بشقه (قولوری) ویا (سالامینه) اسمیله دیکر بر بیوك و(پوروس) نامیله براوسط وبر چوق کوچك آطه‌لر بولنوب، اکثریسنك اهالیسی آرناؤد جنسنه منسوبدر. زمان قدیمده بوکورفزده بر چوق مشهور دکیز محاربه‌لری وقوع بولمشدر.

اکئوس { (Égée Ægeus) یونانك خرافاته مخلوط اولان تاریخ قدیملرینه کوره، آتنه‌نك اك قدیم حکمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۳۶۱ تاریخندن ۱۳۲۳ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ وکرید حکمداری مشهور (مینوس) ایله محاربه ایدوب، مغلوب اولمغله، کریده‌کی (مینوتاوروس) جانوار موهومنه‌یم اولمق اوزره، هرسنه آتنه‌دن ۷ قیز کوندرمك شرطیله مصالحه ایتمشیدی. بعده اوغلی (تیسئوس) کریده کیدوب، مذکور جانواری قتل ایتمکله، آتنه‌لیلری بودهشتلی جزیه‌دن قورتارمش ایسه‌ده، عودتنده کمی‌یه متفق علیه اولان اشارتی چکمکی اونوتمش اولدیغندن، پدری کندیسنك جانوار طرفندن اکل ایدلمش اولدیغنه ذاهب اولمغله، کندینی دکیزه آتمش؛ واو وقتدن بو دکیزه یعنی آطه‌لر دکیزینه، بونك اسمنه نسبتله (اکئون) اسمی ویرلمشدر.

اکئون { (Mer Égée) مادهٔ آنفه‌ده ذکر اولندیغی اوزره، آطه‌لر دکیزینك اسم قدیمی اولوب، السنهٔ اجنبیه‌ده الیوم مستعملدر. [«آطه‌لر دکیزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الاتیا { (Elatée) یونان قدیمك (فوکیده) خطه‌سنده برشهر اولوب، (دلف) دن صکره خطهٔ مذکوره‌نك اك مهم شهری ایدی. تسالیادن بئوتیایه کیدن بر بوغازده واقع اولوب، قبل‌المیلاد ۴۸۰ تاریخنده ایران شاهی (اکسرکسس) طرفندن ضبط وتخریب، و۳۳۸ ده ماکدونیا حکمداری فلیپ طرفندن استیلا اولنمشیدی. الیوم (الفتا) اسمیله بر کوچك قصبه‌در.

آلام { (Élam) توراتك روایتنه کوره سام بن نوح (ع) ك اوغلی اولوب، ایران حدودی جهتنده بونك نسلندن متسلسل برقوم بولنوردی، که مرکزلری (الیمایس) اسمنده برشهر اولوب، مملکتلری (الیمایده) تعبیر اولنوردی. ایرانیلر بونلرك اخفادی ظن اولنمشلرسه‌ده، ایرانیلرك ام سامیه‌دن اولمدقلری محققدر.

الب آرسلان { الب تکین وسائره [«آلب آرسلان» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

البرز { ایرانك جهت شمالیه‌سنده بحر خزرك سواحل جنوبیه‌سی بوینجه غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانیر بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، روسیه حدودنده‌کی قره‌باغدن خراسانه قدر ممتد اولور، وکیلان ایله مازندرانی جهت شمالیه‌سنده براقیر. بو طاغك اتکلریله بحر خزر ساحلی آره‌سنده‌کی مسافه ۲۵ ایله ۶۰ کیلومتره آره‌سنده‌در.

بو سلسله‌نك شمال جهتنده‌كی مائله‌سی غایت صیق اور-
مانلرله مستور اولوب، پك یوكسك آغاجلری حاویدر.
بو جهتده بربرندن یوكسك اوچ صره‌دن عبارت او-
لوب، برسطح مائل تشكیل ایدر؛ جنوب جهتنده‌كی
مائله‌سی ایسه، قورو، چپلاق ودیكدر. بوده بحر
مذكوردن كلن بلوطلرك بو سلسله‌نك صیرتنه واصل
اوله‌دن بوشانوب، جنوب جهتنه چكه‌مه‌ملرندن ایلری
كلیور. بو سلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌سی (دماوند)
بركانی اولوب، تقریباً ۶۰۰۰ متره ارتفاعنده‌در.
استراباد جوارنده بو سلسله‌یی قطع ایدن جاده‌نك
بكدیكی اوچ بوغازدن برنجیسی ۲۰۰۷، ایكنجیسی
۲۲۸۱ واوچنجیسی ۲۸۴۵ متره ارتفاعنده‌در.
اسكی ایرانیلرك اساطیرنده البرز طاغنك اهمیت مخصو-
صه‌سی اولوب، رستم، زال، سام ونریمانك حامیسی
اولان (سیمرغ) قوشی دخی بو طاغك ذروه‌لرنده
تخیل اولنوردی.

اَلبرز { (ونام دیكرله قاف طاغی) قافقاس سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع طاغی اولوب، سلسلهٔ مذكوره‌نك جهت غربیه‌سنده وآبازه مملكتنك شمال شرقیسنده واقعدر. اصل سلسلهٔ مذكوره صیرتنك جهت شمالیه‌سنده اولوب، ایكی ذروه‌دن عبارتدر، كه بونلرك اك یوكسكی ۵۶۶۰ متره ارتفاعنده اولوب، دیكری بوندن ۱۸ متره آلچقدر. اك مرتفع ذروه‌سی "۸ '۲۱ °۴۳ عرض شمالی ایله '۶ °۴۰ "۳۰ طول شرقیده واقعدر. مذكور ایكی ذروه وقتیله سونمش بربركانك ایكی آغزی اولوب، آره‌لرنده واقع بوغازك دخی ۵۲۰۰ متره ارتفاعی واردر. كرك بوطاغ وكرك آلتنده‌كی سلسله‌نك صیرتی سرمدی قارلرله مستوردر. اطرافنده ساكن اولان اقوام مختلفه بوطاغی مختلف اسملرله تسمیه ایدرك، جمله‌سی جنلرك مكانی عد ایتمكده‌در. (البرز) اسمی ایسه ایرانده بولنان ومادهٔ آنفده بیان اولنان سلسلهٔ جبالك اسمندن مأخوذ اولسه كركدر. بعض خرافات كتابلرنده حقنده اوقدر عجائب وغرائب نقل اولنان (قاف) طاغی دخی بو جبلك عینی اولوب، بو اسم بتون سلسله‌یه دخی اطلاق اولنمش؛ و(قافقاس) اسمی بوندن تولد ایتمش كبی كورینیور.

البرفلد { (Elberfeld) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده برشهر اولوب، (دوسلدورف) شهرینك ۲۷ كیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۰۶۵۰۰ اهالیسی، پك ایشلك تجارتی. بورسه‌سی، قطیفه، دانتله، قوردله، باصمه، ایپك قاشتر، بزلر وسائره فابریقه‌لری وبویخانه‌لری واردر. بوشهر وقربنده بولنان (بارمن) شهری وجوارلری ایكی قرن اول بتون خالی ایكن، اورادن جریان ایله (رین) ایرماغنه دوكیلن (ووپر) نهرینك صویی زیاده‌سیله براق ومنسوجاتی تطهیر وتبییضه پك الویریشلی اولدیغندن، آز وقتده پك چوق فابریقه‌لر یاپیلوب. كوندن كونه اهالی ومعموریتلری آرتمقده‌در.

اَلبُستان { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده وسنجاغك شمال جهتنده قضا مركزی برقصبه اولوب، مرعشك ۷۰ كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. جوارنده آطنه‌دن كچن جیحان نهری نبعان ایدر. البستانك ۵۸۲۸ اهالیسی اولوب، ثلثانی مسلم وبر ثلثی خرستیاندر. بو قصبه وقتیله دها بیوك ودها معمور اولوب، مرعشدن اول ذوالقدریه حكمدارلرینك مقری ایدی. — البستان قضاسی مرعش ایالتنك قسم شمالیسندن عبارت اولوب، شرقاً معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغیله، شمالاً نفس سیواس سنجاغیله، غرباً آطنه ولایتنك قوزان سنجاغیله، جنوباً دخی زیتون واندرین قضالریله محدود ومحاطدر. (افسوس) ناحیه‌سیله برابر ۱۳۵ قریه‌دن عبارت اولوب، اراضیسی طاغلق ومرتفعدر. درون قضاده والبستان قصبه‌سنك ۲۵ كیلومتره غرب شمالیسنده الیوم (یارپوز) ویا (افسوس) اسمیله معروف ناحیه مركزی بركوچك قصبه بولنوب، (آرپاسوس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر. (یارپوز) اسمنك اشبو شهر قدیمك اسمندن محرف اولدیغی هویدا اولوب، (افسوس) اسمی دخی بوندن غلطدر، وبعض جغرافیونك بونی الیوم (آیاسلوغ) اسمیله معروف اولان (افسوس) ویا (افس) شهر قدیمیله تشویش ایتملرینی موجب اولمشدر. اصحاب كهفك مغاره‌سی برروایتده یارپوزك ودیكر برروایتده آیاسلوغك جوارنده ایدی. درون قضاده اوچ قلعه خرابه‌سی وبر آرسلان وقپلان هیكللرینی حامل ایكی مسله بولنوب. آثار عتیقه‌دن معدوددر.

البصان { [«ایلبصان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

البوجوار (ودها طوغریسی ابوجوار) بغداد ولایتنك حله سنجاغی وقضاسنه ملحق وحله‌نك جنوب شرقیسنده اوله‌رق فراتك كنارنده واقع برناحیه‌در.

البوف (Elbeuf) فرانسه‌نك شمالنده «آشاغی سینه» ایالتنده، (روئن)ك ٢١ و پاریسك ١٢٦ كیلومتره غربنده ناحیه مركزی برشهر اولوب، (سینه) ایرماغنك ساحل شمالیسنده و(پوشو) نهرینك بو ایرماغه دوكلدیكی محلده واقعدر. ٢٧٠٠٠ اهالیسی وبیوك چوخه فابریقه‌لری واردر. بو شهر برچوق وقت ماركیلك ودوقه‌لق صورتنده اداره اولنمشدر.

البوكمال (ودها طوغریسی ابوكمال) زور سنجاغنده ومركز لوا اولان (دیر) شهرینك جنوب شرقیسنده برقضا اولوب، مركزی دیردن ٣٠ ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. قضانك اراضیسی بادیه واهالیسی عربادر.

البه (Elbe) آلمانیانك بربیوك ایرماغیدر، كه چهستانده (سیلزیا) حدودنده نبعان ایله، چهستانك ایچنده شمال غربی یه طوغری آقه‌رق، پراغه‌نك ایچندن كچن (مولداو) نهریله برلشدكدن صكره، صاقسه قراللغی وبعده پروسیه‌نك براندبورغ صاقسه وهانووره ایالتلرینی شق ایله، كونیغراچ، لایتمریج، درسد، تورغاوله، ویتنبرغ، ماغدبورغ، لاینبورغ، هامبورغ. آلتونه، استاد وغلوقستاد شهرینك ایچندن ویایاندن كچه‌رك، ٩٠٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (قوقسهاون) قربنده بحر شمالی‌یه منصب اولور. مذكور (مولداو)دن صكره تابعلرینك باشلیجه‌لری صولدن اكر، مولده وسال، صاغدن الستر وهاول نهرلیدر.

البه (Elbe) ایتالیانك غرب جهتنده طوسقانه خطه‌سنه تابع وقورسیقه جزیره‌سنك ٤٨ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برآطه اولوب، طولی ٢٦ وعرضی ١٠ كیلومتره‌در. ١٨٠٠٠ اهالیسی اولوب. باشلیجه قصبه‌سی (پورتو لونغونه)در. مشهور بردمیر معدنیله كومش. آلتون. قوشون، مرمر وسائر معدنلری واردر. هواسی غایت كوزلدر. شرابی ومیوه‌لری دخی مشهوردر.

البیره اندلسك جنوبنده غرناطه خطه‌سنك حكومت اسلامیه زماننده‌كی اسمی اولوب، مركزی رومالیلر عندنده ایلیبریس (Illiberis) اسمیله معروف اولان (البیره) شهر قدیم ایدی. بعده بو شهر خراب اولوب، غرناطه مركز اتخاذ اولنمش ایسه ده، خطه‌سی ینه اسم قدیمنی محافظه ایتمشیدی. عربلر زماننده بو خطه‌دن (البیری) لقبیله ملقب برچوق مشاهیر علما یتیشمشدر.

البینغ (Elbing) پروسیه‌نك برشهری اولوب، دانسیغك ٥٣ كیلومتره جنوب شرقیسنده وهمنامی اولان نهرك بالطیق دكیزینه اولان منصبنه قریب اوله‌رق كنارنده واقعدر. ٣٤٠٠٠ اهالیسی، منسوجات وسائره‌یه برچوق فابریقه‌لری وسفاین اعمالنه مخصوص دستگاهلری واردر. — البینغ نهری پروسیه‌نك غرب شمالی جهتنده واقع (دراوزن) كولنك آیاغی اولوب، مجراسی ٢٠ كیلومتره طولنده‌در، وبونك ١٤ كیلومتره‌لكی سیرسفائنه صالحدر.

الپاسو (El-Paso) اسپانیولجه «بوغاز» دیمك اولان بواسمله مكسیقه وممالك مجتمعه‌ده برچوق قصبه‌لر وبقعه‌لر واردر.

التون (Elton) روسیه‌نك اژدرهان ایالتنده و (وولغا) نهرینك شرقنده‌كی چولده بركول اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٦١ مربع كیلومتره، وسطحی طوزله مستوردر. بو كولدن كلیتلی طوز اخراج اولنور. — بواسمله انكلتره‌ده (بوی)ك ١ كیلومتره شمال غربیسنده برقصبه دخی بولونوب، ٩٦٠٠ اهالیسی واردر.

الجایتو (هلاكوخانك سلاله‌سندن اولوب، ایرانده حكم سورن وشرف اسلامله مشرف اولدقدن صكره (محمد خدابنده) تسمیه اولنان حكمدارك اسم اصلیسیدر. [«خدابنده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الجزیره [«جزیره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الجین (Elgin) اسقوچیاده ادیمبورغك ١٩٠ كیلومتره شمالنده وشمال دكیزی ساحلنده قونتلق مركزی برقصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی وعلم الارضه مخصوص برموزه‌خانه‌سی واردر.

الحسا [«حسا» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

الدورادو (Eldorde) يعنى « آلتون يرى » آمريقـانك ابتداى كشـفنده كويا (اورنوق) ايله (آمازون) ايرماقلرى آره‌سنده بولنديغى بعض اسپانيوللر طرفندن روايت اولنـان برخطۀ موهومه‌در، كه بونده پك چوق آلتون وسائر ذى‌قيمت معـادن بولنديغنى كورمش اولدقلرينى نقل ايتمش اولدقلرندن، برچوق وقت بو يرتحرى اولنمش ايسه‌ده، نهايت راويلرڭ خيالخانه‌لرندن بشقه بويله بريربولنمديغى تحقق ايتمش؛ ومع هذا اسمى قالمشـدر. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نڭ جهت غربيه‌سنده (قاليفورنيا) خطه‌سنده دخى برقونتلق بولنوب، مساحۀ سطحيه‌سى ٥٣٢٧ مربع كيلومتره واهاليسى ١٥٠٠٠ كشى راده‌لرنده‌در.

الزوير (Elzevir) اون آلتنجى واون يدنجى قرن ميلاديه‌فلمنكده بر بيـوك مطبعه اداره ايدوب فن طبـاعته ونشرياته بيوك خـدمتلر ايتمش برعائله‌در. بونلرڭ اكثريت اوزره ترجيح ايتدكلرى برنوع كوچك حجمه (الزوير) اطلاق اولنور.

الستر (Elster) صاقسـه قراللغنده بو اسمله ايكى نهر بولنوب، آق الستر چهستانده نبعانله ٢١٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (سال) نهرينه؛ وقره الستر يوقارى لوساسده نبعانله، ١٩٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (البه) ايرماغنه دوكيلور.

السنور (Elseneur) دانيمارقه‌نك (سلان) آطه‌سنده وقوپنهاغك ٥٠ كيلومتره شمـالنده بر قصبه واسكله اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى ومستحكم برقلعه‌سى واردر.

السـويق (Elswick) انكلتره‌نك (نورتومبرلاند) قونتلغنـده و (تين) نهرى كنارنده برشهر اولوب، ٢٧٠٠٠ اهـاليسى، كمور معدنى، ابنيه طاشـلرى، سفاين اعمالنه مخصوص دستكاهلرى وماكينه وطوپ فابريقه‌لرى واردر.

الش (Elche) اسـپانيانك شرق جنوبى جهتنده بلنسـيه خطه‌سـنك (آليقنت) ايالتنـده و آليقنتك ٢٢ كيلومتره جنوب غربيسـنده (وينـالوپو) نهرى اوزرنده واقـع برشهر اولـوب، ١٨ ٧٥٥ اهاليسى واطرافنده برچوق خرما آغاجلرى واردر. ابنيه‌سى وهيئت عموميه‌سى الآن عرب طرزنده‌در. ياقوت حموى اندلسك يالكز بوشهرنده خرما يتيشديكنى وغايت كوزل برطاقم سجاده‌لر يابلديغنى بيان ايديور.

اُلغ بيك (ياخـود اولوغ بك) تيمورلنكك حفيدى ومعين الدين شـاهرخك اوغلى اولـوب، علوم وفنونده وعلى الخصـوص علم هيئتده‌كى وسعت معلوماتى واقتدار فوق العاده‌سيله مشهور، واعاظم حكماى اسلامدن معدوددر. « زيج الغى » اسميله معروف وغايت مقبول بر زيجى وسائر آثار فنيه‌سى واردر. سمرقندده بيوك بر رصـدخانه دخى تأسيس ايتمشيدى. كنديسـندن آز مدت صكره (قوپرنيق) ظهور ايدوب، كرۀ ارضـڭ حركتى اسـاسى اوزرينه مؤسس اولان هيئت جديده كشف اولنمغله، صاحب ترجمه هيئت عتيقه‌نك خاتمى ومنجمين اسلامڭ اخيرى عد اولنور. پدرينڭ حياتنده ٨١٤ تاريخنده سمرقند شاهى اولوب، ٨٥٠ تاريخنده پدرينك تختنه جلوس ايتمش؛ واوغلى عبداللطيفله برچوق وقت اوغراشـدقدن، وبر قاچ دفعه بونى مغلوب وعفو ايتدكدن صكره، نهايت ٨٥٣ تاريخنده اوغلنك مغلوب واسيرى اولوب، بونك امريله قتل اولنمشدر. ٣٩ سـنه حكومت سوروب، وفاتنده ٥٦ ياشنده ايدى. عمرينى مطـالعه ايله وعلوم وفنونه خدمتـله چكيروب، سراينه علماى اسـلامدن وارباب فندن بر چوق ذوات طوپلامش؛ وتحقيقات فنيه اجراسيچون تا چينه قدر بعض علما كوندرمشيدى. زيجى ١٦٦٥ تاريخنده انكلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده طبع، واوروپا لسانلرينك اكثرينه ترجمه اولنمشدر.

الف (Elfes) اسكى اسقانديناو اساطيرنده جن وپريلره ويريلن اسم اولوب، «نور الفلرى» خـيره و«ظلمت الفلرى» شره موكل زعم اولنوردى.

الفانته (Éléphanta) هندستانده بمباى كورفزنده واقع آطه‌ايله اوزرنده‌كى (غارپور) شهرينـه آوروپاليلر طرفنـدن ويريلن اسمدر. [«غارپور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الفانتينه صعيد مصرده واقع اسوان جزيره‌سنه بطليوس طرفندن ويريلن اسمدر. [«اسوان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الف بن نوركاشانى سـير نبى وتاريخ خلفايى متضمـن «مطلع الانوار» كتابنك مؤلفيدر.

الفت هندسـتانده لكهنو راجـه‌لرندن يعنى مجـوس ملوكندن اولـوب، اديب

وشاعر بر ذات اولمغله، بت‌پرست اولدیغی حالده، وقعهٔ كربلا حقنده بر چوق مرثیه‌لری وسائر اشعاری واردر. شو قطعه حضرت امام حسین (رضه) حقنده اولان بر مخمسندندر:

السلام ای مدح تو آیات قرآن مبین
السلام ای ذات پاكت كعبهٔ علم ویقین
السلام ای پایه‌ات تاج سر عرش برین
السلام ای سایه‌ات خورشید رب العالمین
آسمان عز وتمكین آفتاب داد ودین

— بو اسمله هندستانده وایرانده دیگر برقاچ شاعر دخی بولنمشدر.

الفتكین { [«آلپ تكین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الفسبورغ { (Elfsborg) اسوجده نفس اسوجك جنوبنده واقع (غوتلاند) خطه‌سنك منقسم بولندیغی ایالاتك بری اولوب، (ونرن) دنیلن بیوك كولك جنوب وغربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٨١٥ مربع كیلومتره اولوب، ٢٧٢١١٩ اهالیسی واردر. مركزی (نرسبورغ) شهریدر. بو ایالتده چوق بناطاشی چیقار، واولرده برنوع بز اعمال اولنور.

الفتی { بودخی هندستانك مجوسی شعراسندن اولوب، عظیم آباد شهرندن واكبرشاه ثانینك منشیسی ایدی. «نیرنك تقدیر» عنوانیله بر منظومه‌سی ومرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دردشت پربلای جنون نیست الفتی
جز موج ریك واشك روان كاروان ما

القاز { (یاخود الغاز) قسطمونی ولایتنده قسطمونی شهرینك جنوبنده بیوك بر طاغ اولوب، اتكلری شمالاً قسطمونی و جنوباً طوسیه‌یه قدر ممتد اولدیغی حالده، طولاً قسطمونی سنجاغنك بر یانندن بر یاننه قدر اوزانیر؛ واستقامتی غرب جنوبیدن شمال شرقیه طوغریدر. كرك شمال وكرك جنوب جهتندن بر چوق نهرلر آقوب، چوغی قزل ایرماغه ویالكز غرب جهتندن اینلری (فلیوس) نهرینه دوكیلور. اورمانلریده چوقدر.

القاص میرزا { ایرانده حكومت سورن سلالهٔ صفویه‌دن شاه اسماعیل ثانینك اوغلی وشاه طهماسبك برادری اولوب، قانونی سلطان سلیمان خان زماننده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایتمش؛ و دولت علیه ایله ایران آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده، برادرینه قارشی عثمانلی اردوسنده خیلی خدمتلری كورلمش؛ و ٩٨٤ تاریخنده مشهدده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

چون شیر درنده درشكاریم همه
دائم بهوای خویش یاریم همه
چون پرده زروی كارما برخیزد
معلوم شود كه درچه كاریم همه

الكتره { (Électre) یونان قدیمده (آرغوس) شهرینك حكمداری (آغاممنون)ك قیزی اولوب، پدرینك غیوبتی اثناسنده والده‌سنی تزوج ایتمش اولان (اجیست)ك الندن برادری (اورست)ی قورتارمش؛ و بعده برادرینك احباسندن (پیلاد)ه وارمشیدی. بو وقعه یونان قدیم شعراسندن (اسخیل) و (سوفوقل) ایله بعض آوروپا شعراسی طرفندن هائله صورتنده نظمه چكلمشدر.

آللان { بلاد قافقاسده وكورجستان‌ن ایله داغستان آره‌لرنده بر مملكت اولدیغی، وخلفای عباسیه زماننده بورانك حاكمی نصرانی المذهب اولوب، بعده كرك ملكلری وكرك اهالینك قسم اعظمی شرف اسلامله مشرف اولدقلرینی یاقوت حموی ذكر ایدیور. عرب مورخ وجغرافیونی بو مملكتك بر دربنده واقع قلعه‌سنك متانتنی مبالغه ایله وصف ایدیورلر.

الله آباد { ودها طوغریسی الهآباد. [«الهآباد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماس محمد پاشا { [«محمد پاشا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماسین { (المكین) اسم عربیسندن محرف اولوب، عرب مورخلرندن (ابن العمید)ك آوروپاجه معروف اسمیدر. بو ذات نصرانی المذهب اولوب، ٦٢٠ تاریخ هجریسنده طوغمش؛ و ٦٧٢ ده وفات ایتمشدر. مصر حكمدارلرینك كتابت خدمتنده بولنمش؛ و «تاریخ ابن العمید» عنوانیله معروف بر تاریخ عمومی یازمشدر. بو تاریخك متن عربیسی وبر قسمنك لاتینجه ترجمه‌سی ١٦٢٥ تاریخ میلادیسنده (ارپنیوس) نام عالم طرفندن فلنكك (لیدن) شهرنده نشر اولنمش: و ١٦٥٢ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده باصلمشدر.

الماطاغی { سوریه خطه‌سنك جهت شمالیه‌سنده وحلب ولایتنده اولوب، ساحل بحره‌قریب اوله‌رق، جبل لبنانی طاوروس سلسلهٔ جبالنه ربط ایدن بربیوك طاغك اسمیدر. اسم قدیمی (امانوس) واسم عربیسی جبل لکامدر. اردو طاغی ونام دیکرله (جبل اکراد) ایله جبل نصیر دخی بونك شعباتندندر. الماطاغنك اك مرتفع ذروه‌سی ١٥٠٠ متره یوکسکلکنده اولوب، برقاچ محلنده برکان اثرلری مشهوددر. حتی بونلرك بری اخیراً دخی آتش افشان اولمشدر. بونك بر اوجی تا معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغی اورته‌لرینه قدر ممتد اولور. — بواسمله آنقره ولایت وسنجاغنده دخی بر طاغ بولنوب، آنقره شهرینك شرق‌جنوبیسنده قزیل ایرماقله سقاریه ایرماغنك حوضه‌سی آره‌سنده اوله‌رق، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر.

المالی { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان آنطالیه‌نك ٨٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده ومکری اسکله‌سنك ٨٥ کیلومتره شرقنده‌ده، الان کولنك شرق شمالی کوشه‌سنده اوله‌رق، ١٠٨٧ متره ارتفاعی اولان غایت کوزل برموقعده و ٤٦′ ٤٦° عرض شمالیده واقعدر. ٧٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ایکی اوچ یوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. اطرافنده پك لطیف باغ‌وباغچه‌لری و کوزل میوه‌لری واردر. اولدقجه تجارتکاه برقصبه اولوب، اهالیسی بعض صنایعله مشغولدرلر. بررشدیه مکتبی‌دخی‌واردر. — المالی‌قضاسی تکه‌سنجاغنك غرب جهتنده واقع اولوب، شمالا آنطالیه قضاسیله، غرباً آیدین ولایتنك منتشا سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن (قاش) قضاسیله، جنوباً وشرقاً دخی آق‌دکیز ساحلیله محدود ومحاطدر. واسع برقضا اولوب، فنیکه وقاردیچ مع اکدیر ناحیه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ٧٥ قریه‌دن مرکبدر. اهالیٔ مسکونه‌سی ١٨ اولوب، بونلرك یالکز مرکز قضاده بولنان جزئی خرستیانلردن بشقه قصوری کاملاً مسلمدر. برقاچ بیك نفوس‌مقدارنده عشایری دخی واردر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، کوزل بایرلری ومنبت اووه‌لری دخی واردر. صولری دخی چوقدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله توتون، میان کوکی، زیتون، لیمون، پورتقال، کیتره وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلریده چوق اولوب، خیلی کراسته واودون قطع واخراج اولنور. درون قضاده ١٦ جامع، ٢٠ مسجد، ١ رشدیه و ٨ صبیان مکتبلری، ١٠ مدرسه، برروم و برده ارمنی کلیساسی موجود در. بوقضا ایله آنطالیه قضاسی آره‌سنده (بك طاغی) اسمیله بیوجك بر طاغ اولوب، قضانك میاه جاریه‌سی باشلیجه (آلاغیر) نهرینه طوپلانه‌رق، جنوبه طوغری جریانله، آق دکیزه دوکیلور.

المعدن { پورتکیزك پایتختی اولان لیسبونه‌نك قارشیسنده برقصبه اولوب، جوارنده چیقان معدن مناسبتیله، حکومت اسلامیه‌زماننده عربلر طرفندن بواسمله تسمیه اولنمشدی. الیوم پورتکیزلیلر عندنده بونك غلطی اولان (آلماده) اسمیله معروفدر. [«آلماده» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

المینا { (Elmina) آفریقانك ساحل غربیسنده، یوقاری کینه‌نك انکلتره‌نك النده بولنان (فانتی) خطه‌سنده برشهر واسکله اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی وبعض استحکاماتی واردر. یاننده برکوچك نهر بحره منصب اولور. اوسواحلك اك کوزل هوالی یری اولوب، فرنك محله‌لری خیلی کوزلدر. بوشهر ابتدا پورتکیزلیلرك مستملکاتندن اولوب، بعده فلمنکه و١٨٧٢ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌یه کچمشدر.

النه { (Iliana یاخود Éléna) بلغارستانك طرنوه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، طرنوه‌نك ٣٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وعثمان بازارینك ٤٢ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — النه بوغازی قوجه بالقانك کچیدلرندن اولوب، طرنوه ایله اسلیمیه آره‌سنده‌کی طریقك ممریدر. ١٠٨٥ متره ارتفاعی واردر.

الواس { (Elvas) پورتکیزك (آلنتیو) ایالتنده، لیسبونه‌نك ٢٦٥ کیلومتره شرقنده واسپانیا حدودندن ٩ کیلومتره مسافه‌ده واقع مستحکم برشهر اولوب، اسپانیانك بادایوز (یعنی بطلیوس) شهری قارشیسنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، متین قلعه‌لری، تفنك وطوب فابریقه‌لری، متعدد قشله‌لری وعسکری خسته‌خانه‌لری وار در. عربلرك یاپمش اولدقلری بر صهریج الیوم موجود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤٠٠ متره وسعتنده‌در.

بو جسيم صهرنجه صو كتيرمك اوزره، عربلر بربری اوستنه درت صره كمرلك اوزرينه مبنی غايت كوزل ومصنع برصويولی ياپمشلردی، كه بوده اليوم معموردر. جوارنده پك چوق زيتون وكوزل شراب چيقار.

الوتر { (Éleutère) پاپالردن اولوب، ١٧٧ تاريخ ميلاديسنده انتخاب اولنمش؛ و (مارق اورل) ايله (قومود)ك ايمپراطورلقلری زماننده ١٥ سنه پاپالق ايده‌رك، انكلتره‌يه خرستيانلغی ادخال ايتدكدن صكره، ١٩٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. خرستيانلر عندنده اعزه‌دن معدوددر. — بو اسمله ديكر ايكی عزيزلری دخی واردر.

الوجره { سيواس ولايتنك قره حصارشرقی سنجاغنده وسنجاغك شرق جهتنده بر قضا اولوب، مركزی قره حصاردن ٧ ساعت مسافه‌ده بر حكومت قوناغيله بر ايكی خان وفرونندن عبارتدر. قضا ٦ ناحيه و ٤٠ قريه‌دن مركب اولوب، اهاليسی ٢٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در، كه بونلرك ده همان جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده ٤٠ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ٥٦ مكتب موجوددر. اراضيسی اولدقجه منبت اولوب، حبوبات متنوعه ايله سبزه وميوه‌لرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعيه‌سی عبا وكليمدن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. درون قضاده بردمير معدنی بولنيور. مركز قضاده هر جمعه ايرتسی بازار، وهرسنه مايسك ٧ سنده پناير قوريلور.

الوره { (Elora) هندستانك (دكن) قطعه‌سنده نظام حكومتی داخلنده واورنك آبادك ٢٦ كيلومتره شمال غربيسنده برشهر اولوب، هندولر عندنده مقدس عد اولنمغله، پك چوق معابد وسائر آثار عتيقه‌يی جامعدر. - ينه هندستانده مدراس دائره‌سنده دخی بو اسمله برشهر اولوب، ١٦° ٤٣′ عرض شمالی ايله ٧٨° ٤٤′ ٣٥″ طول شرقيده واقع و ٢٥٠٠٠ اهاليی جامعدر.

الوس { فرات ساحلنده بر قصبه اولوب، اوندن الوسی لقبيله ملقب علما وشعرادن بر قاچ ذات ظهور ايتمشدر. بوقصبه تقريباً ٣٤° ٥′ عرض شمالی ايله ٤٠° ٧′ طول شرقيده واقعدر.

الوسيس { (Eleusis) يونان قديمده پيره ايله مغار آره‌سنده برشهر اولوب، زراعت الهه‌سی (سرس)ك عبادتنه مخصوص اولان جسيم ومنصع معبديله مشهور ايدی. اليوم (لفسينه) اسميله برقريه حالنده‌در.

الوند { ايرانده همدان شهرينك جنوب غربيسنده واقع بيوك برطاغ اولوب، اك مرتفع ذروه‌سی ٣٩١٤ متره‌در. بوطاغك اوستنده برچوق نفت وطاش ياغی معدنلری بولنور. اتكلرندن آقان صولر پك چوق اولمغله، اطرافی باغ وبوستانلرله مستوردر.

اله آباد { (ياخود الله آباد) هندستانك اك بيوك شهرلرندن اولوب، قطعهٔ مذكوره‌نك جهت شماليه‌سنده (كنك) ايرماغيله (جمنه) نهرينك محل تلاقيسنده، كلكته‌نك ٧٩٥ كيلومتره شمال غربيسنده، اكره‌نك ٤٦١ ودهلينك ٦٢٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده، ٢٥° ٢٦′ ٢٥″ عرض شمالی ايله ٤٩° ٥٠′ ٥١″ طول شرقيده واقع، و ١٤٨٥٤٧ اهاليی جامعدر. اسكی شهر جمنه نهرينك شمالی ساحلنده اولوب، ابنيه‌سی غير منتظم و سوقاقلری طار وطولاشيقليدر. انكليزلر طرفندن بنا اولنوب كوندن كونه توسيع اولنمقده اولان يكی محله ايسه نهر مذكورك ساحل جنوبيسنده واقع اولوب، اولری منتظم باغچه‌لرله محاط وسوقاقلری دوز وغايت واسعدر. شهردن ٣ كيلومتره‌لك مسافه‌ده اكبر شاه طرفندن بنا اولنمش متين برقلعه واردر. بوشهر اسكيدن هندولرك مقدس برشهری اولوب، شمدی بتون اسلام شهری اولديغی حالده، ينه هندولر شهرك زيارتنه كيديورلر. آثار عتيقه‌سندن پك آز شيلر قالمشدر. اكبرشاه طرفندن اعمار اولنه‌رق، اسم قديمی (پراياغه) ايكن، الهآباد اسميله تسميه اولنمشدر. هواسی صيجاق ايسه‌ده، غايت صاغلام اولوب، هندستانك وسطنده و دمير يول خطوطنك نقطهٔ اجتماعنده واقع اولمغله، شمديلك ايالت مركزی ايسه‌ده، بركون بتون هندستانك مركز عموميسی اوله‌جغی مأمولدر. — الله آباد ايالتی كلكته دائره‌سنده اولوب، ٦ قضايه منقسمدر. مساحهٔ سطحيه‌سی تقريباً ٣٥٠٠٠ مربع كيلومتره واهاليسی ٥٥٠٠٠٠٠ كيشيدر، كه هر مربع كيلومتره باشنه ١٥٦ كشی دوشر. اراضيسی دوز و منبت اولوب،

غایت کوزل ایشلنمشدر. باشلیجه محصولاتی پاموق، چوید وآفیوندر. ١٨٠١ تاریخنده انکلتره‌نك ضبطنه کچمشدر.

الهام (شاه شرف الدین ملول) هندستانده مراد آباد شعراسندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادی اواخرنده یاشامش؛ و «هفت میخانه» عنوانیله برمنظومه ایله فارسی بر دیوان براقشدر. — بو اسمده اصفهان متأخرین شعراسندن بری دخی اولوب، هندوستانه برسیاحت ایتمشدر.

الهامی شعرای عثمانیه‌دن اولوب، استانبوللیدر. امیر بخاری خلفاسندن حکیم چلبی افندینك مریدانندن وطریق نقشبندی مشایخندن اولوب، درویشانه ومتصوفانه بعض اشعاری واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شاد اولوردك نقدر منکسر البال اولسه‌ك
اهل عشق ایچره اکر دردله خوشحال اولسه‌ك
کوردیکك خوبه کوکل ویرمك اولوری کارك
سن ده الهامی کبی عاشق ومیال اولسه‌ك

الهامی پاشا مصر والئ اسبق عباس پاشانك اوغلی ومحمد علی پاشا مرحومك حفیدی اولوب، جنتمکان سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك کریمه‌سی منیره سلطانی تزوجله، مصاهرت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولمش؛ وبر مدت درسعادتده اقامتله، مجلس والا اعضالغنه تعیین اولنمش؛ و١٢٧٧ تاریخنده، هنوز ٢٥ یاشنده‌یوغیکن، وفات ایتمشدر.

الهی همدان شعراسندن اولوب، همدانك جوارنده کائن اسد آبادده طوغمش؛ وهندستانه رحلتله، جهانکیر وشاهجهانك خدمتنده بولندقدن صکره، ١٠٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. تراجم احواله دائر «کنج الهی» عنوانیله بر کتابی ومرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کریان چوپیالهٔ پرم درکف مست
نالان چوسبوی خالیم دررہ باد

— دیکر برالهی دخی «خلاصة الاشعار» عنوانلی کتابك مؤلفی اولوب، ٩٤٥ ده وفات ایتمشدر.

الهی شعرای عثمانیه‌دن اولوب، واردار یکیجه‌سندن ایدی. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

الهی بك کردستان بکلرندن وشعرادن اولوب، بعض جرائمندن طولایی یاوز سلطان سلیم حضرتلری طرفندن حلبده اعدام اولنمشدر. چغتای طرزنده اشعاری واردر. شو بیت اوجمله‌دندر:

یاردیب جانلر بیر رمین بربلای جان اوچون
باده دیب قانلر یوترمین برپیاله قان اوچون

الی (Ely) انکلتره‌نك (قامبریج) قونتلغنده وقامبریجك ٢٥ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٨٢٠٠ اهالیسی وچاکنك قله‌سی ٩٨ متره ارتفاعنده اولان اسکی بر کلیساسی واردر.

الیا (Élie) حضرت الیاس نبی‌یه خرستیانلر طرفندن ویریلن اسمدر [«الیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیا دو بومون (Élie de Beaumont) فرانسه‌نك اك مشهور طبیعیونندن اولوب، علم الارض وعلم المعادن فنلرنده‌کی یدطولاسیله شهرت بولمشدر. بوایکی فنه متعلق برقاچ معتبر اثری واردر؛ وفرانسه‌نك رسائل موقوتهٔ فنیه‌سنده برچوق معلومات نافعه نشر ایتمشدر. فرانسه آقادمیاسنك و مجلس اعیانك اعضاسندن ایدی. ١٧٩٨ ده طوغوب، ١٨٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

الیاس (علیه السلام) (Élie) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، بعلبکلی ایدی. میلاد عیسی (عم) دن ٩ قرن اول وآخازك زماننده برحیات اولوب، بنی اسرائیلی عبادت اصنامدن نهی ایتدیکیچون، تعقیب اولنه‌رق، برچوق وقت صحرا ومغاره‌لرده یاشامش؛ وبرچوق معجزه‌لر کوسترمشدر. نهایت الیسع (عم) ی نبوتده خلف ووارث براقه‌رق، قبل المیلاد ٨٨٠ تاریخنده سمایه رفع اولنمشدر.

الیاس بك چلبی سلطان محمد خانك بنده‌کانندن اولوب، بعده پادشاه مشار الیهی ترکله، برادری شهزاده سلیمانك طرفنه کچمش؛ ومؤخراً سلطان مرادخان ثانی زماننده پادشاه مشار الیهك برادری شهزاده مصطفایی التزام ایده‌رك، آناطولیده رفع لوای عصیان ایله، ازنیق ضبط ایتمش؛ واستانبولی فتح ایتمك اوزره بولنان حضرت مراد خانی، بوعصیانك اوکنی آلمق ایچون، استانبولك

محاصره‌سنی رفع ایتمكه مجبور ایلمشیدی. متعاقباً شهزاده مصطفایی دخی ترك واخذ وكرفتله، سلطان مرادخانه تسلیم ایتمشیدی. علاق وخانْ برشخص ایدی.

الیاس بك { (میرآخور —) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بایزید ولی حضرتلرینك رجالندن اولوب، محرر فقیرك والده طرفندن جداعلاسی ومناستر ولایتنده كائن كوریجه شهرینك بانیسیدر. كندیسی عن اصل یانیه ولایتنده پرمدی قضاسنده واقع (پتاریت) قریه‌لی بر دلاور اولوب، سلطان مراد خان ثانینك آرناوْدلق جهتنه واقع اولان سفرنده، خدمت شاهانه‌لرینه آلنمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولمشیدی. كرك پادشاه مشار الیهك وكرك سلطان محمد خان ثانینك زمان سلطنتلرنده قطع مراتب معتاده ایده‌رك، استانبولك فتحنده حاضر بولنمش؛ واذن پادشاهی ایله یدی قله جوارنده بر كلیسایی جامع شریفه تحویل ایتمشدر، كه الیوم (امیرآخور جامعی) ویا (كلیسا جامعی) اسمیله معروفدر. اتصالنده ینه مشار الیهك وقفی اوله‌رق برسنبلی خانقاهی واردر. سلطان بایزید خان ثانینك دخی لالاسی اولمشیدی. مشارالیهك جلوسنده میرآخور اول اولوب، برمدت صكره چراغ بیوریله‌رق، وطن اصلیسی اولان پتاریت ایله جوارنده بولنان برقاچ قریه كندیسنه مالكانه ویرلمشیدی. الیاس بك وطننه عودتنده مالكانه‌سی داخلنده غایت كوزل بر موقعده بر مناستر كورمكله، مبایعه وهدم واونك یرینه بر جامع شریفله برعمارتخانه ومدرسه وسائره بنا ایده‌رك، كوریجه شهرینك اساسنی قورمش؛ وبعده یانیه والیلكنده وسائر بعض مأموریتلرده دخی بولنمشدر. مالكانه‌سنی وقف ایده‌رك، تولیه‌سنی اولاد ذكورینه ترك ایتمش اولمغله، وقف مذكور الیوم ورثه‌سی اولان كوریجه بكلرندن اداره اولنمقده‌در. ایكی اوغلندن بیوكی اولان اینه‌بك (كه یكی قپوجوارنده نامنه منسوب جامع شریفی واردر) بغداد سفرنده شهید اولمش؛ ودیكر براوغلی كوریجه‌ده وقفنك متولیسی اولمشیدی. امیرآخور الیاس بكه مخلجه ولی نظریله باقیلوب. حقنده برچوق خارق عاده شیلر نقل اولنور. كویا سلطان بایزید خان حضرتلری كندیسنی چراغ بیوردقلرنده، خاص آخوردن برحیوان آلمسنی وبوكا راكب اوله‌رق بر مدت معینه‌ده دور ایده‌بیله‌جكی اراضی وقرانك كندیسنه تملیك اولنه‌جغنی امرو وعد بیورمغله، كندیسی سریع المشی براستر انتخاب ایدوب، آلمش؛ وبواستر امیرآخورك مراد ایتدیكی یرلرك دورینی اكمال ایدر ایتمز، پاتلایوب، طاشه تحول ایتمش، وكوبكندن كوپوك فیشقیرمغه باشلامش ایمش. تصادفاً كوریجه جوارنده یاتمش استر شكلنده برطاش واردر، كه كوبكی محلنده اولان بریردن كوپوك صورتنده بیاض برمعدن صویی آقمقده‌در. ذكر اولنان روایتی بو مشابهت تولید ایتمش اولسه كركدر. صاحب ترجمه ۹۱۷ تاریخنده وفات ایدوب، تربه‌سی كوریجه‌ده جامعی اتصالنده‌در.

الیاس پاشا { سلطان مراد خان رابع وزراسندن اولوب، مملكتی اولان قره‌سی والیسی ایكن، برغمه ومغنیسا وسائر اوجوارلری دخی ضبط، وبعضیسنی تخریب ایله، دره‌بكلرینه مخصوص برطور آلمش اولدیغندن، اورادن قالدیرلمق ایچون، شام والیلكنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، طرفندن بر متسلم كوندروب، بالذات كیتمك ایستمدیكی جهتله، ۱۰۴۱ تاریخنده آناطولی والیسی كوچك احمد پاشا ایله قره‌مان والیسی دلاور پاشانك قوماندهلری آلتنده عسكر سوق اولنه‌رق، كندیسی اخذ اولنوب، استانبوله كتیرلمش؛ واعدام اولنمشدر.

الیان { (Elien) رومانك اوچنجی قرن میلادی مؤلفلرندن اولوب، تاریخ طبیعی وسائره‌یه متعلق یونان لساننده بعض اثرلر براقشدر.

الیده { یاخود الیس (Elide,Elis) موره شبه جزیره‌سنك شمال غربی كوشه‌سنده وزانطه‌ایله كفالونیه آطه‌لرینك قارشیسنده برخطه‌در، كه شرق شمالی جهتنده بوانان(آخائیا) ایله برابر برایالت تشكیل ایدوب، ایالتك منقسم بولندیغی درت قضادن بریدر. جنوباً (روفیا) نهریله (مسینیا)دن وشرقاً نهر مذكورك تابعلرندن (دوآنه) چایله آرقادیادن آیرلمش اولدیغی حالده، شمال شرق جهتندن دخی آخائیانك (پاتراس) و (تالاوریتا) قضالریله وغرباً یونان دكیزیله محدود در. اراضیسی سواحله قریب اولان محللرنده دوز، قوملق وبطاقلقلرله مملو اولوب، لیمان وقویلری دخی یوقدر. بو خیرسز اووه‌نك جهت شرقیه‌سنده بعض منبت ومحصولدار بایرلر بولنوب، خیلی حبوبات یتیشدیریرلر. دها ایلریسی طاغلق اولوب، شرق و شماله طوغری كیدلدكجه،

کسب ارتفاع ایدن بوطاغلرك اڭ یوکسکی ٢٢٢٤ متره ارتفاعی اولان (اولونوس) طاغیدر. حدود جنوبیه‌سنده آقان (روفیا)دن بشقه باشلیجه نهری جهت وسطیه‌سنده جریان ایدن (قاستونی) در. مرکزی جنوب غربی جهتنده واقع (پیرغوس) قصبه‌سیدر. بوخطه زمان قدیمده اهالیسنك پهلوانلغیله و یتیشدیردیکی آتلرله مشهور اولوب، اڭ بیوك شهرلری مذکور ایکی نهرك کنارنده واقع (الیس) ایله (اولیمپیا) شهرلری ایدی. اولیمپیاده اسکی یونانیلر عندنده مراسم دینیه‌دن عد اولنان برطاقم کولشلر واویونلر اجرا اولندیغندن، بواویونلر موسمنده یونانیلر هر طرفدن اورایه طوپلانیرلردی. بومناسبتله الیده‌یه برمقدس یر نظریله باقوب، یونان قدیم جمهوریتلری آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده بوخطه‌یه کیمسه طوقنمازدی.

الیده مع آخائیا ایالتی موره شبه جزیره‌سنك منقسم بولندیغی بش ایالتك بری اولوب، جنوباً (مسینیا) و آقارنانیا، شرقاً (آرغولیده) ایالتلریله، شمالاً (قورینت) و(پطراس) کورفزلریله، غرباً دخی یونان دکیزیله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٠٧٥ مربع کیلومتره، واهالیسی ١٨٢٠٠٠ کشیدر. ٥ قضایه منقسم اولوب، بری (الیده) دن عبارتدر، ودیکر دردی آخائیا خطه‌سنده‌در. مرکزی (پطراس) شهریدر. [«آخائیا» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

الیزابت (Elisabeth) یاخود الیصابات حضرت مریم (عم) ك اقرباسندن اولوب، حضرت ذکریا (عم)ك زوجه‌سی وحضرت یحیی (عم)ك والده‌سی ایدی. مشارالیه حضرت یحیایی شیخوختنده عاقر ایکن طوغورمشدر. بعض تواریخ اسلامیه‌ده (اشباع) اسمیله مذکوردر.

الیزابت (El. de Hongrie) — مجارلی مجارستان قراللرندن ایکنجی اسنفانك قیزی اولوب، ١٢٠٧ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ ١٤ یاشنده ایکن، (تورنیکه) پرنسی درنجی لویی‌یه وارمش؛ و٢٩ یاشنده ایکن طول قالوب، نیابت حکومت حقنك دخی قاینی طرفندن غصب اولندیغنی کورنجه، عمجه‌سی نزدینه برمناستره چکیلوب، عمرینی عبادتله انزواده چکیرمش؛ وقتولیکلر عندنده اعزه صره‌سنه کچمشدر. — بونك بو اسمده برحفیده‌سی دخی وارایدی، که آراغون حکمدارینك قیزی اولوب، پورتکیز حکمداری (دیس)ه وارمش؛ وطول قالنجه، بر مناستره چکیلوب، بوده اعزه صره‌سنه کچمشدر.

الیزابت لهستان قرالی (ولادیسلاس لوکتك) ك قیزی اولوب. ١٣١٩ تاریخ میلادیسنده مجار قرالی (خاروبرت)ه وارمش؛ وبرادری (قازیمیر) ك وفاتنده نیابةً لهستانی اداره ایتدکدن صکره، ١٣٨٠ تاریخنده ترك حکومته مجبور اولمشیدی.

الیزابت (بوسندلی —) بوسنه قرالی استفانك قیزی اولوب، مجارستان و لهستان قرالی بیوك لویی‌یه وارمش؛ و ١٣٨٢ تاریخ میلادیسنده قوجه‌سنك وقوع وفاتیله، قیزی ماریانك وصیه‌سی صفتیله نائبهٔ حکومت اولمش ایسه‌ده، بعده ناپولی قرالی دراچلی شارل طرفندن نیابتدن اسقاط اولنه‌رق، قیزیله برابر زندانه آتلمش؛ وبونك قتلندن صکره ینه حکومت باشنه کلمش ایسه ده، متعاقباً خرواتستان والیسی (جورنارد) طرفندن مغروقاً قتل اولنمشدر.

الیزابت (انکلتره قرالیچه‌سی —) سکزنجی هنرینك قیزی اولوب، ١٥٣٣ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و١٥٥٧ ده، همشیره‌سی ماریانك وفاتی اوزرینه، تخته چیقمشدر. اووقته قدر انزواده یاشایوب، تحصیل ومطالعه ایله اوغراشمش اولدیغندن، خیلی معلوماتی اولوب. انکلتره‌ده علوم ومعارف وصنایعك ترقیسنه وقوهٔ بحریه‌نك تزایدینه بیوك خدمتلر ایتمشدر. قتولیکلکه قارشی پروتستانلغی التزامده حد معروفی تجاوز ایتدیکی کبی، اسقوچیا قرالیچه‌سی (ماریا استوآرت) حقنده دخی بیوك بر ظلم وغدر کوسترەرك، اعدامنه‌قدر یوریتمشیدی. کندیسنی تزوج ایتمك ایستیوب موفق اوله‌مش اولان اسپانیا قرالی ایکنجی فلیب ماریا استوآرتك اخذ ثارینی وسیله اتخاذ ایده‌رك، بیوك بر دونتما تشکیلیله، انکلتره‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولمشیدی. صاحبهٔ ترجمه‌یی برقاچ قرال ایستمش ایسه‌ده. کیمسه‌یه وارمیوب، آنجق برقاچ دوستی وارایدی، که بونلردن برینی اعدام ایتدکدن صکره، حاصل اولان ندامتندن ١٦٠٣ ده وفات ایتمشدر. ماریا استوآرتك اوغلی اولان اسقوچیا قرالی (ژاق)ی خلف براقشدر. یك

مقدره وبونکله برابر قیصقانج، اویناق وعیاره برقادین ایدی. — مومی الیه ژاقك دخی (الیزابت) اسمنده بر قیزی اولوب، چهستان پرنسی بشنجی فردریقه وارمش؛ وبونکله برابر بعض مصائبه دوچار اولوب، ۱۶۳۲ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. — بونك قیزی دخی الیزابت اسمیله بنام اولوب، کندینی علوم ومعارفه ویرمش، وحکیم شهیر (دقارت) ك شاگردانندن اولمشیدی.

الیزابت (فرانسه‌لی —) ایکنجی هنرینك قیزی اولوب، اسپانیا قرالی ایکنجی فلیب کندیسنی اوغلی دون قارلوس ایچون ایستمش ایکن، بعده کندیسی تزوج ایتمش؛ و ۲۳ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. ظن اولندیغنه کوره فلیب کندی اوغلندن قیصقاندیغیچون صاحبهٔ ترجمه‌یی قتل ایتمشدر. — فرانسه حکمدار خاندانیسنه منسوب (الیزابت) اسمنده دیگر بر قاچ قادین دخی بولنوب، اك مشهوره‌سی اون آلتنجی (لویی) نك همشیره‌سی اولان (مادام الیزابت)در، که برادرینه اولان وفرط محبتیله شهرت بولوب، کندیسیله برابر اعدام اولنمغی کوزه آلمش، واعدامنده بیوك بر متانت وجسارت کوسترمشدر.

الیزابت (Élisabeth) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرق جهتنده کائن (نویرس) جمهوریتنده، نویورقدن فیلادلفیایه کیدن دمیر یولله نویرس دمیر یولی خطلرینك محل التصاقنده واقع بر شهر اولوب ۲۰۸۵۰ اهالیسی واردر.

الیزابت آطه‌لری (Élisabeth Island) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك شرق شمالی جهتنده واقع (مساچوست) جمهوریتی قارشیسنده وبحر محیط آطلاسیده بر صره کوچك آطه‌لردر.

الیزابت پتروونه (Él. Petrowna) روسیه ایمپراطوریچه‌لرندن اولوب، بیوك پترو ایله قاترینه‌نك قیزیدر. ۱۷۰۹ده طوغوب، ۱۷٤۱ ده، ایوانك سقوطی اوزرینه، روسیه تختنه چیقمش؛ واسوجلیلری مغلوب ایدوب، فینلاندیه‌یی ضبط ایتدیکی کبی، یدی سنه‌لك محاربه‌ده دخی بیوك فردریقه قارشی آوستریا طرفنی التزام ایدرك، بعض محاربه‌لر قزانمشیدی. مرحمتی چوق اولوب، علوم ومعارفك ترقیسنه دخی خدمتی کورنمش ایسه‌ده، ذوق وسفاهته انهماکی بر درجه‌ده ایدی، که سربست اکلنه بیلك ایچون، اولنیوب، بر چوق دوستلر اتخاذ ایتمشیدی.

الیزابت لیمانی [«پورت الیزابت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیزه (Elysée) پارسده بر بیوك سرایدر، که قرال وایمپراطورلرك وجمهوریت زمانلرنده رئیس جمهورك اقامتکاهی بولنمشدر.

الیزه میدانی (Champs Elysée) اسکی یونانیلر ولاتینلر عندنده جنتك اسمی اولوب، پارسك بر بیوك میداننه دخی علم اولمشدر، که (تویری) سرایندن «طاق ظفر» ه قدر ممتد اولوب، ۱۷۶۵ تاریخنده تنظیم اولنه‌رق، املاك حکمداریدن ایکن، ۱۸۲۸ ده بلدیه دائره‌سنه ترك اولنمشدر.

الیس (Élis) موره شبه جزیره‌سنك غرب شمالی کوشه‌سنده واقع (الیده) خطهٔ قدیمه‌سنك اك مهم شهری اولوب، (پنئوس) یعنی قاستونی نهری جوارنده واقع ایدی. خرابه‌لری الیوم (پالئوپولیس) ایله (قالیوپا) قصبه‌لری آره‌سنده مشهوددر. — بوشهرده الیس مدرسه‌سی نامیله معروف برمدرسه وار ایدی، که سقراطك شاگردانندن وشهر مذکور اهالیسندن (فدون) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، حکیم مشارالیهك افکارینی تمامیله محافظه ایتمشیدی.

اُلیس انبارده بر ناحیه ویا برقریه اولوب، حضرت عمر (رضه) زماننده اك اول ایران ممالکندن ضبط اولنان بر بورایی اولدیغی کتب فتوحده مذکوردر.

الیسع (Élisé) علیه السلام انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، حضرت الیاس (عم) ه رفاقت ایتمش، ونبی مشار الیهدن صکره نبوته خلق اولمشدر. بعلبکده میلاد عیسی (عم) دن سکز قرن اول ظهور ایتمشدر. خلقی عبادت اصنامدن نهی و اوامر الهیه ایله عمله ترغیب ایده‌رك، بر چوق معجزات کوسترمشدر.

الیسع آل بویه‌دن عضدالدوله‌نك زماننده ظهور ایله کرمان جهتنده اعلان استقلال ایدن ابو علی بن الیاسك اوغلی اولوب، ابتدا پدرینه قارشی عصیان ایتمش؛ و بعده پدریله مصالحه

ایدوب، خراسان طرفنه کیتمش ایسه‌ده، اوراده عسکری عضدالدوله طرفنه دونکله، کندیسی بخارایه قاچمش؛ وعضدالدوله ٣٥٧ تاریخنده کرمانی دخی ضبط ایتمشدر. صاحب ترجمه بعده خوارزمه کیدوب، اوراده کوز علتندن وفات ایتمشدر.

الیسع بن مدرار { مغربده سجلماسه‌ده حکم سورن بنی مدرارڭ حکمدار اخیری اولوب، مهدی‌یی اخذ وحبس ایتمش ایکن، بعده ابو عبد الله شیعی کندیسنی قتل ایدرك، مهدی‌یی قورتارمشدر. بو وقعه ٢٩٧ تاریخ هجریسنده واقع اولمشدر.

الیقنت { [مدله «آلیقنت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیمایده { ایران قدیمك بر خطه‌سنه یونان قدیم مورخلری طرفندن ویریلن اسم اولوب، احتماله کوره، (اورستان)دن عبارتدر. مرکزی همنامی اولان بر شهر ایدی. بوراده حضرت ابراهیمك زماننده کتب عبرانیه‌ده (هودولاهورمور) اسمیله یاد اولنان بر حکمدار وار ایدی. شهرك ایچنده (ناهید) ڭ عبادتنه مخصوص بر بیوك معبد وار ایدی، که آنطیوخس طرفندن نهب وغارت اولنمق ایستنلمش ایسه‌ده، اهالی کندیسنی قتل ایتمشلردی.

الیونوره { (Eleonore) بو اسمله آوروپا حکمدارلری خاندانلرینه منسوب بر قاچ قادین بولنمشدر. بونلرڭ بری فرانسه‌ده (آکیتان) دوقه‌سی اونیجی (کوییوم) ڭ قیزی اولوب، فرانسه قرالی لوییه وارمش؛ وملك موروثی دخی فرانسه‌یه الحاق اولنمش ایسه‌ده، بعده برنجی اهل صلیب سفرنده، قوجه‌سی معیتنده کیتدیکی حالده، آرالری بوزیلوب، تطلیق اولنمش؛ ومؤخراً انکلتره قرالی اولان (نورماندیا) قونتی ایکنجی هنری‌یه وارمغله، ملك موروثی دخی انکلتره‌نڭ ضبطنه کچمش؛ وقیصقانج وامتزاجسز بر قادین اولمغله، قوجه‌سی طرفندن بر مناستره حبس اولنمش؛ ونهایت ١١٨٩ تاریخ میلادیسنده تختنه جلوس ایدن اوغلی (ریشار کوردولیون) طرفندن محبسدن چیقاریلوب، بونڭ اوچنجی اهل صلیب سفرنده انکلتره‌ده وکالت ایتمشدر.

— پروونسه‌لی الیونوره (Éléonore de Provence) انکلتره قرالی اوچنجی هنری‌نڭ زوجه‌سی اولوب، حسن اخلاق وزهدی جهتیله اعزه صره‌سنه کچمشدر.

— کوزمانلی الیونوره (ÉléonoredeGuzman) اسپانیا زادکاندن برندن طول قالمش غایتله کوزل بر قادین اولمغله، قشتاله قرالی اون برنجی آلفونس کندیسنه عاشق اولمش؛ وبو قرالدن ٢ ایکز اوغلی دنیایه کلمشیدی. قرالڭ وفاتندن صکره زوجه‌سی واوغلی صاحبهٔ ترجمه‌یی اشبیلیه‌ده کوزلری اوکنده اعدام ایتمشلردر.

— تلزلی الیونوره (Éléonore de Tellez) حسنیله مشهوره پورتکیزلی بر قادین اولوب: پورتکیز قرالی فردیناند کندیسنه تعشق ایتمش اولمغله، قوجه‌سنی تطلیقه اجبار ایتدکدن صکره، تزوج ایتمشیدی. بو قادین خصملرینی قهر، وطرفدارلرینی تلطیف، وعلی الخصوص دوستی اولدیغی متواتر اولان بریبی اڭ بیوك مسانده ترفیع ایتدیکندن، جمله‌نڭ خشنودسزلغنی موجب اولوب، قوجه‌سنڭ وفاتنده قاینی طرفندن دوستی قتل، وکندیسی بر مناستره حبس اولنمشیدی. ١٤٠٥ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

— آوستریالی الیونوره آوستریا آرشیدوقی فلیپڭ قیزی ومشهور شارل کینتڭ همشیره‌سی اولوب، ١٥١٩ تاریخنده پورتکیز قرالی بیوك (امانوئل) ه وارمش؛ وبونڭ وفاتنده فرانسه قرالی برنجی فرانسوایه واروب، برادریله بونڭ آره‌سنده تقرر ایدن صلحه ضامن اولمشیدی. قوجه‌سنڭ وفاتنده، اولادی اولمدیغندن، فلنکه وبعده اسپانیایه چکیلوب، ١٥٥٨ ده وفات ایتمشدر.

ام ابان { صحابیاتدن اولوب، معاویه‌نڭ تیزه‌سیدر. کندیسنی حضرت عمر (رضه) تزوج ایتمك استدیکی حالده، متانت طبعندن طولایی رضا ویرمه‌مشیدی. — بو اسمده حضرت عثمانڭ دخی بر قیزی وار ایدی.

ام ابان { مزاحم بن عمرو نام شاعرڭ والده‌سی اولوب، شاعره بر قادین ایدی. شو برایکی بیت اوغلی برطاشله قتل اولندیغنده سویلنش اولدیغی مرثیه‌سندندر:

باهلی ومالی بل بجل عشیرتی
قتیل بنی تمیم بغیر سلاح
فهلا قتلتم بالسلاح ابن اختکم
فتظهر فیه للشهود جراح

فلا تطمعوا فی الصلح مادمت حیة
ومادام حی مصعب وجناح

اماتیا (Émathie) ماکدونیا قطعهٔ قدیمه‌سنك غرب شمالی قسمندن عبارت بر خطه اولوب، مرکزی شمدیکی (وودینه) نك یرینه بولنمش اولان (ادسه) شهری ایدی. بو اسم بعض دفعه بتون ماکدونیا قطعه‌سنه دخی اطلاق اولنور. بونك معناسنه کلنجه، آرناؤدجه «بیوك خطه» دیمك اولدیغندن، آرناؤدلرك اجدادی اولان ایلیریالیلرله جنسیتجه اشتراکلری مسلم اولان اسکی ماکدونیالیلرك، اووه‌لریله افقلرینك وسعتنه بناءً، کندی وطنلرینه بو اسمی ویرمش اولملری محتملدر. آرناؤدلقده‌کی (ماط) ناحیه‌سی اسمنك دخی بو اسمله مناسبتی ملحوظدر.

امام الدین (امیر کاتب بن امیر عمر) سکزنجی قرن هجری علماسندن اولوب، «هدایه» نام کتابه «کفایه» عنوانیله بر شرح و «غایة البیان» اسمیله بر حاشیه یازمشدر. شرحی ۷۴۷ ده اکمال ایتمشدر.

امام قلیخان بخارا امیرلرندن عادل وادیب وشاعر بر ذات ایدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

در عالم اکر سینه فکاریست منم
کردرره اعتبار خاریست منم
در دیدهٔ من اکر فروغیست تویی
برخاطر تو اکر غباریست منم

امامه (بنت ابی العاص) داماد حضرت نبوی ابو العاص ایله حضرت زینبك قیزی اولوب، حضرت فاطمه‌نك ارتحالندن صکره، واقع اولان وصیتی اوزرینه، حضرت علی (رضه) طرفندن تزوج اولنمشیدی.

— (امامه بنت خزرج) و(امامه بنت ذی الاصبع) دخی عرب شاعره‌لرندندر.

— (امامهٔ مریدیه) صحابیاتدن شاعره بر خاتون اولوب، حضرت فخر رسله بغض وکینی حسبیله سالم بن عمید طرفندن قتل ایدلمش اولان (ابو عفك) اسمنده براختیار یهودی حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تکذب دین الله والمرء احمدا
لعمر الذی امناك ان بئس ماینی
حباك خیف آخر الدهر طعنة
ابا عفك خذها علی کبر السن

— امامه اسمیله صحابیاتدن دیکر آلتی قادین دها اولوب، بری حضرت حمزه‌نك قیزیدر.

امامی (مولانا — هروی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، شیخ سعدینك معاصری ایدی. هراتده نشأت ایدوب، اکثر عمرینی کرمانده کچیرمش، و ۶۸۰ تاریخلرنده اصفهانده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. (مجد همکر) صاحب ترجیعی شیخ سعدی‌یه ترجیح ایتمش ایسه‌ده، بو ترجیحی مقبول ادبا اولمامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

غلام ابرم اکر شعبهٔ زآب دوچشم
بزندرود برد تا باصفهان برساند
هزار جان کرامی فدای آنکه پیامی
هم آنچنان که زمن بشنود چنان برساند

— بو اسمده خلخال شهرندن دیکر بر شاعر دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

با خلق خدا سخن بشیرینی کن
اظهار نیاز وعجز ومسکینی کن
تا بر سر دیده جا دهندت مردم
چون مردم دیده ترك خودبینی کن

— بو اسمله هندستانده لکهنو شهری شعراسندن بری دخی اولوب، اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده یاشامشدر. «قافیه» عنوانیله بر رساله‌سی واردر، که ابتداسی شودر:

پس از حمد خدا نعت پیمبر
ز بعد مدح شاه عدل کستر

امانت خان میرك (معین الدین احمد خوافی) خراسان اشراف وعلماسندن اولوب، شاه عالمکیرك زمانده هندستانه کیده‌رك مظهر تعظیم وتوقیر اولمش؛ و ۱۰۹۵ ده اورنك آبادده وفات ایتمشدر. «شریعة الاسلام» عنوانیله بر اثری واردر.

امانوك مصر ملوکندن ملك ناصر محمد بن قلاوونك زوجه‌سی و دلداده‌سی اولوب، زوجی طرفندن نائل اولمش اولدیغی اکرامات و تعظیمات تواریخده مبالغه ایله وصف وتعریف اولنمشدر. مصرده بر چوق خیرات ومبراته موفق اولدقدن صکره، ۷۴۹ تاریخنده وفات ایدوب، بنا کرده‌سی اولان خانقاه جوارنده دفن اولنمشدر.

امانوئل (Emannuel) پورتکیز حکمدارلرندن اولوب، (ویزو) دوقه‌سی

فردینساندك اوغلی ایدی. میلادك ١٤٦٩ تاریخنده طوغمش؛ و ١٤٩٥ ده ایكنجی ژانه خلف اولوب، زوجه‌سی (ایزابلا) نك خاطریچون پورتكیزدن مسلمانلرله یهودیلری اخراج؛ ودونماسنی تزیید وتقویه ایتمشدر. بونك زماننده (واسقو دوغاما) كبی برطاقم مشهور قپودانلر ظهور ایدوب، بحر محیط كبیرده وآمریقاده پورتكیزه برچوق مستملكات قزاندیرمشلردر. ١٥٢١ ده وفات ایتمشدر.

آمانی { كابل سادات وشعراسندن اولوب، اكبرشاهك زماننده هندستانه رحلت، وجونپورده وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

سینه چاكست و جگر ریش ودل افكار مرا
كرد عشق تو بصد درد گرفتار مرا
آه صد آه كه سوز جگر و آتش دل
كرد رسوای جهان عاقبت كار مرا

— بو اسمده كرمان شعراسندن بری دخی اولوب، بوده هندستانه رحلت ایتمشدر.

امانی { شعرای عثمانیه‌دن اولوب، استانبوللیدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

اولدرمكه بن خسته دلی تیغكی چك گل
جان نقدینی ایثار ایده‌یم یولكه تك گل
ارباب نظر خاك رهك سیلدی سوپوردی
ای باد صبا یار اشیكینه یله‌رك گل

— بو اسمده دیگر برشاعر دخی اولوب، عن اصل روسچقلیدر. صدراعظم سنان پاشانك یمنی فتحنده سویلش اولدیغی شو تاریخ جمله اشعارندندر:

بحمدالله ینه فتح اولدی یمنكله یمن دیرلر

ام ایمن { (بركه بنت ثعلبه) صحابیاتدن اولوب، صحابه‌دن اسامه بن زیدك والده‌سی وحضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك دایه‌سیدر. حضرت رسول اللهك پدری حضرت عبداللهك جاریه‌سی اولوب، حبشلی ایدی، و عبدالله حبشیه وارمشیدی. بونك وفاتندن صكره حضرت نبی اكرم كندیسنی حضرت خدیجه‌نك آزادلیلرندن (زید بن حارثه) یه تزویج ایتمش؛ ومشارالیه (اسامه بن زید) بو ازدواجدن تولد ایتمشدر. حضرت فخر رسالك صاحبهٔ ترجمه‌یه زیاده محبتلری اولوب، «ام ایمن امی بعد امی» بیورمش اولدقلری مرویدر. رسول اكرم افندمزدن صكره ارتحال ایتمشدر.

امبا { (Emba) وتاتارجه (جم) تاتارستانده برنهردر، كه قیرقیز چوللری ایچندن كچه‌رك، و تركستانی روسیه‌نك (اورنبوغ) ایالتندن تفریق ایده‌رك، ٥٥٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، بحر خزره منصب اولور.

امبابه { مصرده نیلك صول ساحلنده وبولاقك قارشیسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، بوقصبه‌دن بردمیریول خطی (منیه)‌یه طوغری تمدید اولنمشدر. ناحیه‌سی بحیره مدیریتنه تابعدر.

امبرون { (Embrun) فرانسه‌نك «یوقاری آلپ» ایالتنده قضامركزی برقصبه اولوب، قرون وسطاده قتولیكلرجه زیارتگاه اولان بیوك بركلیساسیله مشهوردر. یالكز ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آمبلك { [«آمبلاكیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام البنین بنت عبد العزیز { ملوك امویه‌دن عمر بن عبد العزیزك همشیره‌سی وولید بن عبدالملكك زوجه‌سی اولوب، حسن وجمالیله وفصاحت وسماحتیله شهرت بولمشدر. شعرا ایله اولان مناسباتی حقنده بعض نوادر منقولدر.

— حضرت علی (رضه) افندمزك حضرت فاطمه (رضها) دن صكره الك اول تزوج ایتمش اولدقلری برقادینك دخی اسمی ام البنین اولوب، بوندن عباس، جعفر، عبدالله وعثمان اسملریله درت اولادی اولمش؛ ودردی ده وقعهٔ كربلاده شهید اولمشلردر.

امبومه { یاخود بومه (Emboma, Boma) آفریقای غربیده قونغو نهری ساحلنده وبونهرك منصبندن ١٢٠ كیلومتره یوقاریده تجارتگاه برقصبه اولوب، آوروپا دولتلری اوراده بر تجارت مركزی اتخاذ ایتمشلردر.

امپولی { (Empoli) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده، پیزه‌دن ٣٧ كیلومتره‌لك مسافه‌ده و(آرنو) نهری اوزنده و برقاچ دمیریولك محل التصاقنده برقصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

اُمتی { (ابراهیم خراسانی) میرزا سلطان حسین كوركانی رجالندن ومشاهیر شعرادن اولوب، ٩٤١ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

جان رفت وعمر هاست که در انتظار تو
دزدیده ام بدل نفس واپسین خویش

امجد علی شاه { هندستانده اوده حکمدارلرندن اولوب، ١٢٥٨ تاریخ هجریسنده پدری علی شاهه خلف اوله‌رق، لکهنو تختنه جلوس، و١٢٦٣ ده وفات ایتمشدر. بونك اوغلی وخلفی واجد علی شاهك زماننده (اوده) خطه‌سی انکلتره‌نك تحت تصرفنه کچمشدر.

ام جمیل { ابو سفیانك همشیره‌سی وابو لهبك زوجه‌سی اولوب، قرآن کریمده حمالة الحطب دیو یاد اولنان خاتوندر، که حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه اولان کین وخصومتیله مشهوره‌در.

— بو اسمله صحابیاتدن دخی بعض قادینلر واردر. حضرت عمر (رضه) ك همشیره‌سی فاطمه بنت خطابك کنیه‌سی دخی ام جمیلدر.

ام حبیبه { (رمله) زوجات مطهرات حضرت پیغمبریدن اولوب، ابو سفیانك قیزی ومعاویه‌نك همشیره‌سیدر. ابتدا عبیدالله بن جحش اسمنده بر آدمك زوجه‌سی اولوب، اوائل اسلامده شرف اسلامله مشرف اولمغله، حبشه هجرت ایدن صحابه عدادنده داخل بولنمشدر. زوجی اوراده انتصار ایتدکدن صکره، وفات ایتمکله، صاحبهٔ ترجمه حبشده ایکن، حضرت رسول اکرمه نکاحی بالوکاله قیلنمشیدی. صلابت دینیه‌سی وحضرت نبی ذی‌شانه محبتی بردرجه‌ده ایدی، که فتح مکه‌دن اول عقد معاهده ایچون نزد پیغمبری‌یه کلن پدری ابو سفیانك حضرت رسول‌اللهك فراشنه اوتورمسنه مانع اولدیغی مشهوردر.

— (ام حبیبه بنت جحش) ام المؤمنین زینبك همشیره‌سی اولوب، صحابیاتدندر.

ام حسان { زهد وتقوی ایله شهرتیاب اولان قادینلردن اولوب، کوفه‌لی ایدی. سفیان ثوری ایله صحبتی واردر.

ام حکیم بیضاء { [«اروی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام حکیم خارجیه { خوارجدن طائفهٔ ازارقه‌نك رئیسی اولان نافع بن ازرقك زوجه‌سی اولوب، حسن وجماله مالك ایدی. زوجی حرکات غدارانه‌یه تشویق وترغیب ایله، ٦٥ تاریخ هجریسنده وقوع بولان (دولاب) وقعه‌سنه سبب اولمشدر.

ام حکیم مخزومیه { صحابیاتدن اولوب، حارث بن هشام مخزومینك قیزیدر. ابتدا عمزاده‌سی ابو جهلك اوغلی عکرمه‌نك تزوجنده اولوب، مکه‌نك فتحنده اسلامه کلمش؛ واوصره‌ده یمنه قاچمش اولان زوجنی کتیروب، حقنده عفو پیغمبریی استحصال ایله، اسلامه کلمسنه سبب اولمشدر. عکرمه یوم یرموکده شهید اولدقدن صکره، صاحبهٔ ترجمه صحابه‌دن خالدبن سعیده وارمش؛ وبونك اجنادین وقعه‌سنده وقوع شهادتنده، ابراز شجاعت ایدوب، اخذ ثار ایچون چادیرك دیرکیله یدی کشی اولدیرمش اولدیغی مرویدر. — بو اسمده صحابیاتدن دیکر برقاچ خاتون دها واردر.

ام حکیم واصله { ملوك امویه‌دن عبد العزیزك زوجه‌سی اولوب، حسن وجمالیله وشرب خمره اولان انهماکیله مشهوره‌در. حتی کندینه مخصوص بیوك برقدحی اولوب، (کأس ام حکیم) نامیله بین الشعرا شهرت بولمشدر.

ام حنی { حضرت علی (رضه) افندمزك همشیره‌سیدر.

ام الحیاء { (زهرة الانباریه) محمد ثالثك ال... مشهوره‌لرندن بر قادیندر.

ام الخیر { (جمال النساء بغدادیه) اك مشهوره عالمه‌لردن اولوب، فقه وحدیثده ید طولاسی وار ایدی. ابن عساکر وابن شحنه کبی اکابر علما صاحبهٔ ترجمه‌نك جملهٔ تلامذه‌سندندر. ٦٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— (ضوء الصباح) لقبیله ملقبه (ام الخیر خدیجه) اسمنده دیکر برمحدثه دها واردر، که حسن خط وانشاده اولان مهارت فوق العاده‌سیله دخی مشهوره اولوب، ٧٣٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— (ام الخیر بنت الحریس) اسمنده تابعیاتدن و کوفه اهالیسندن برقادین اولوب، نطق و جریزه‌سیله مشهوره‌در. صفین وقعه‌سنده حضرت علینك طرفنی التزام ایدوب، مؤثر نطقلرله عسکری تحریض و ترغیب ایدردی. بعده معاویه طرفندن شامه جلب اولنه‌رق، ابتدا تهدید وبعده تلطیف اولنمشیدی.

— (ام‌الخیر بنت صخر) دخی صحابیاتدن اولوب، حضرت ابا بکر (رضه) افندمزك والده‌سیدر. حضرت صدیقدن صکره ارتحال ایتمشدر.

امد خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاغی وقضاسنده (اکریکوز) ناحیه‌سی داخلنده برکوچك قصبه اولوب، اکریکوزك جنوب شرقی جهتنده وکوتاهیه‌نك ۶۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر.

امدن (Emden) پروسه‌نك هانووره خطه‌سنده (امس) نهری اوزرنده وپونهرك (دولارت) کورفزنده واقع منصبی قربنده بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، ایپلیك، چوراب، یلکن بزی فابریقه‌لری، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری، صید ماهیسی وپك ایشلك تجارتی واردر.

امرالدهیل (Emerald Hil) آوسترالیانك جنوب شرقیسنده‌واقع (ویقتوریا) خطه‌سنده برشهر اولوب، خطهٔ مذکوره‌نك مرکزی اولان (ملبورن) شهرینك بر محله‌سی حکمنده‌در. ۲۴۵۰ اهالیسی واردر.

امرالی (امیرعلی)دن غلطدر. مرمره دکیزنده بوزبورونك ۲۲ کیلومتره غربنده ومیخالیچ قضاسی ساحلنك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقعدر. رومجه اسمی (قالولیمنی) در. قره‌سی سنجاغنك اردك قضاسنه ملحق اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ۸ وعرض اعظمی ۲ کیلومتره‌در. جزئی اهالیسی واردر.

ام رعلهٔ قشیریه صحابیاتدن شاعره وفصیحه برقادین ایدی. ارتحال حضرت پیغمبرده حضرت حسنینی یانه آلوب، آغلایه‌رق مدینه‌ده طولاشدیغی، وحضرت فاطمه‌نك خانهٔ سعادتی اوکنه کلنجه، شو بیتی سویلدیکی مرویدر:

یادار فاطمة العمود ساحتها
هیجت لی حزناً حیث من دار

امرودآباد خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغی داخلنده ادرمید قضاسنه تابع وادرمیددن ۱۰ کیلومتره مسافه‌ده واقع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه‌در. — امرودآباد ناحیه‌سی ۱۷ قریه‌دن مرکب اولوب، ۵۳۷ خانه و ۳۰۰۰ نفوسی جامعدر.

امروز (Imyros) آطه‌لر دکیزی جزایرندن اولوب، جزایر بحر سفید ولایتنك لمنی سنجاغی داخلنده سمندرك آطه‌سیله برابر بر قضا تشکیل ایدیور. امروز آطه‌سی لمنینك ۱۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وقلعهٔ سلطانیه بوغازینك منتهاسی اولان (سدالبحر) ك ۱۶ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. شرقدن غربه یعنی (کفالو) بروندن (آولاقه) برونه قدر طولی ۳۰، وشمالدن جنوبه‌طوغری عرض اعظمی ۱۲ کیلومتره‌در. مرکزی ساحل شمالیسنده واقع (قاستری) قصبه‌سی اولوب، بر قاچ قریه‌سی دخی واردر. جزیره‌ده ۱۶۸۲ خانه و ۹۴۵۶ اهالی اولوب، قسم کلیسی خرستیاندر. ۱ جامع ایله ۶ کلیساسی واردر. محصولات ارضیه‌سی بغدای، آرپه، سیسام وسائر حبوباتله، پلاموط، زیتون، پاموق، کوك بویا، وسبزه ومیوه‌لرك بعض انواعندن عبارتدر. جزئی ایپك وبال دخی چیقار. صنایع محلیه کلیم، سجاده، بطانیه وپاصدیقلق کبی بعض مفروشاتدن عبارتدر.

امرؤالقیس (جندح بن حجر کندی) زمان جاهلیتده یعنی قبل الاسلام یتیشن شعرای عربك اعاظمندن اولوب، معلقات سبعه اصحابنك بریدر. حیره جهتنه حکم ایدن بنی اسد ملکی حجر کندینك اوغلی اولوب، اوکی والده‌سی حقنده بعض غزلیات سویلدیکیچون، پدری طرفندن طرد اولنه‌رق، برمدت قبائل عرب بیننده طولاشدقدن صکره، پدرینك بنی اسد طرفندن قتل اولندیغی خبر آلمغله، هم انتقامنی آلمق، هم تخت موروثنی ضبط ایتمك مقصدیله وقبائل عربدن برینك یاردیمیله، بنی اسد اوزرینه هجوم ایتمش ایسه‌ده، عونه‌سی اولان قبیله کندیسنی ترك ایتدیکیچون، قاچمغه مجبور اولمش؛ ووفاده ضرب مثل حکمنده کچمش اولان یهودی (سموئل بن عادیا) یه التجا ایتمش؛ وبرمدت صکره اسلحه‌سنی بوکا تسلیم ایده‌رك، قیصر رومه مراجعت ایتمش ایسه‌ده، روایته کوره، بونك قیزینه علاقه ایتدیکندن طولایی، برصورتله دفع اولنه‌رق، اثنای راهده آنقره‌ده ایکن، قیصر طرفندن کندیسنه کوندریلن سملی بر کوملکی کیمکله وفات ایتمشدر. اوغللری زمان سعادته واصل اولمشلردر. معلقات سبعه‌نك بری اولان قصیدهٔ مشهوره‌سندن بشقه برطاقم اشعارینی حاوی مرتب دیوانی

دخی اولوب، بعض ادبا طرفندن شرح و تحشیه، واوروپا لسانلرینه‌ده ترجمه، ومتنی دفعاتله طبع اولنمشدر. حقنده پك چوق حكایات ونوادر منقولدر. شو بر ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اجارتنا ان الخطوب تنوب
وانی مقیم ما اقام عسیب
اجارتنا انا غریبان ههنا
وكل غریب للغریب نسیب
فان تصلینی تسعدی بمودتی
وان تقطعینی فالغریب غریب

امرؤ القیس { (بن عابس) كنده قبیله‌سندن اولوب، صحابه‌دندر. حضرموت‌ده‌كی (نجیر) فتحنده حاضر بولنمش؛ وبعده كندیلرینك ارتداد ایتدكلرنده، صاحب ترجمه اسلامده ثبات ایله، كوفه‌یه هجرت، وحتی بینلرنده اولان محاربه‌ده عمجه‌سنی‌ده قتل ایتمشیدی.

ام رومان { حضرت ابابكر صدیق (رضه)ك زوجه‌سی وحضرت عایشه (رضها) ایله حضرت عبدالرحمنك والده‌لریدر. هجرت نبویه‌نك یدنجی سنه‌سی ارتحال ایدوب، جنازه‌سنك نمازی حضرت فخر الرسل (صلعم) طرفندن قیلنمشدر.

امری { (امرالله) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، ادرنه‌لیدر. بعض قضا منصبلرنده بولنمشیدی. اشعاری لطیف ومعنالری چوقدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

صوفی مجاز آكلدی یاره محبتم
عالمده كمسه بیلدی كندی حقیقتم
بركوهرم كه خاك سیاه ایچره قالمشم
صراف دهر بلمز ایسه نوله قیمتم

امریخ { (Emmerich) پروسیه‌نك رین خطه‌سنده و (رین) نهرینك ساحل یسارنده اوله‌رق (دوسلدورف)ك ۷ كیلو متره شمال شرقیسنده برقصبه‌در.

امریك { (Émeric) مجارستان قراللرندن اوچنجی (بلا) نك اوغلی اولوب، ۱۱۹۶ تاریخ میلادیسنده پدرینه خلف اولمش؛ وزادكانك بعض حركات شقاوتكارانه‌سنه ختام ویردیكی، برادرینك تشویقیله ظهور ایتمش اولان براختلالی باصدیرمش؛ وبرادرینه عفو ایله معامله ایتمشیدی. ۱۲۰٤ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (لادیسلاس) خلفی اولمشدر. — مجارستان قراللرندن دیكر برامریك

دخی استفانك اوغلی اولوب، اونجی قرن میلادیده حكم سورمش، وپدری كبی اعزه صره‌سنه چكمشدر.

امس { (Ems) آلمانیاده برنهردر، كه وستفالیاده (استاپلاغ) طاغندن نبعان ایدوب، مونستر ایله هانووره‌نك ایچندن چكر؛ وبعض چایلر اخذ ایله، (امدن) قربنده ایكی قوله آیرلدقدن، وبعده (دولارت) نهریله قاریشدقدن صكره، شمال دكیزینه دوكیلور. مجراسی ۲۹۰ كیلومتره‌در. برجدول واسطه‌سیله (لیپه) نهریله و (رین) ایرماغیله اختلاط ایدیور.

امس { (Ems) پروسیه‌نك (هس‌ناسو) خطه‌سنده و(ناسو) شهرینك ۱۰ كیلومتره شمال غربیسنده برقصبه اولوب، ٦۲۰۰ اهالیسی ومشهور قاپلیجه‌لری واردر، كه باشلیجه آق وقره‌جكر خسته‌لقلرینه ونسا امراضنه نافعدر.

أم سلمه { (هندبنت ابی‌امیه) زوجات مطهرات حضرت فخر كائناتدن اولوب، زوج اولی صحابه‌دن ابوسلمه بن عبد الاسد در. ارباب فصاحتدن اولمغله، ۳۷۸ حدیث شریف نقل ایتمشدر. حضرت عثمانك خلافتنده ظهور ایدن وقوعات صره‌سنده حضرت مشار الیهه نصایحی حاوی ایراد ایتمش اولدیغی نطق مشهوردر. ۵۹ تاریخ هجریسنده، وبروایتده حضرت امام حسینك شهادتندن یعنی ٦۱ تاریخندن صكره‌جه ارتحال ایتمشدر.

ام سلیم { صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، أنس بن مالكك والده‌سیدر.

ام عاصم { (جمیله) انصاردن عاصم بن ثابتك همشیره‌سی اولوب، حضرت عمر (رضه) ه وارمش؛ وحضرت مشار الیهدن (عاصم) اسمنده براوغلی دنیایه كالدكدن صكره، تطلیق اولنمشیدی.

ام عطیه { صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك معیتلرنده غزایه كیدر، ووفات ایدن مسلمینك جنازه‌لرینی غسل ایدردی. كندیسندن ٤۰ حدیث شریف منقولدر.

ام العلا { اندلسك شاعره وادیبه‌لرندن اولوب، وادی الحجاره تجارانندن یوسف اسمنده برآدمك قیزی ایدی. آلتنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر. شوایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

كل مايصدر عنكم حسن
وبعليا كم تحلى الزمن
فعطف العين على منظركم
وبذكرا كم تلذ الاذن

ام عمرو { عرب شاعره‌لرندن ايكى مشهوره قادين اولوب، برى اخت ربيعه وديكرى بنت وقدان ديمكله دخى معروفه‌درلر.

ام عيسى { فقهده يد طولى صاحبه‌سى برقادين اولوب، امام ابراهيم بن اسحاق حربينك قيزى ايدى. ۳۲۸ تاريخنده وفات ايتمشدر. — صحابياتدن دخى بو اسمده برقادين وار ايدى. — مأمون خليفه‌نك دخى بو اسمده بر زوجه‌سى وارايدى.

ام الفتح { بغدادك اك مشهور محدثه‌لرندن اولوب، چوق ياشامش؛ وعمر طويلنى حديث تدريسيله كچيروب، ۶۸۰ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ام الفضل { (لبابه) صحابياتدن اولوب، حضرت عباسك زوجه‌سى، ترجمان قرآن اولان حضرت عبدالله بن عباسك والده‌سى وازواج مطهره‌دن (ميمونه بنت حارث) ك همشيره‌سى ايدى. — برى مشاراليه حضرت عباسك ديكرى برادرى حضرت حمزه‌نك كريمه‌لرى اولمق اوزره، صحابياتدن بو اسمده ديكر ايكى قادين دها وار ايدى. — مأمون خليفه‌نك دخى بو كنيه ايله بر قيزى وار ايدى، كه علم وكمال وادبده نادرهٔ زمان اولمغله، ائمهٔ اثناعشردن محمد تقى حضرتلرينه وارمش؛ وعلى نقى حضرتلرينك والده‌سى اولمشيدى.

ام كجه { صحابياتدن اولوب، اوس بن ثابت انصارى حضرتلرينك زوجه‌سيدر.

ام الكرام { اندلسك اك بيوك اديبه‌لرندن اولوب، مريه صاحبى معتصم بن صمادحك قيزى ايدى. زمانك ادباسيله ماجرالرى مشهوردر. — حضرت علينك بركريمه‌سى وصحابياتدن ديكر بر قادين دخى بوكنيه ايله معروفدرلر. — ابن حجر عسقلانينك علم حديثده يد طولاسى اولان زوجه‌سنك دخى كنيه‌سى ام الكرامدر.

ام كلثوم { حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك اوچنجى قيزى اولوب، حضرت رقيه‌نك ارتحالندن صكره حضرت عثمانه تزويج بيورلمشيدى. تزوجنك آلتنجى سنه‌سى وهجرتك ۹ نده ارتحال ايتمشدر. — حضرت على (رضه) افندمزك دخى بو كنيه ايله (كبرى) و(صغرى) اوله‌رق ايكى قيزى وارايدى، كه بيوكى حضرت فاطمه (رضها) دن متولد اولوب، حضرت عمر خطاب (رضه) ه، وحضرت مشاراليهك ارتحالندن صكره، عون بن جعفر طياره وارمشيدى. كوچكنى عبدالله اصغر بن عقيل تزوج ايتمشيدى. — حضرت ابابكر (رضه) ك وحضرت امام حسينك دخى بو كنيه ايله بر قيزلرى وصحابياتدن ديكر برقاچ قادين دخى بو كنيه ايله مكنى ايديلر.

ام معبد { (عاتكهٔ خزاعيه) صحابياتدن اولوب، حضرت فخر كائنات افندمزك مدينهٔ منوره‌يه هجرتلرنده اثناى طريقده بونك خيمه‌سنه قدم نهادهٔ سعادت اولمغله، اوراده بولنان لاغر بر قيونى صاغدقلرنده، ممه‌لرندن كليتلى سود چيقمق معجزه‌سنك ظهورى اوزرينه، بعده زوجى ابو معبدله برابر نزد پيغمبرى‌يه كيدوب، شرف اسلامله مشرف وصحابه عدادينه داخل اولمشلردر.

ام مقرى { وليات اللهدن برقادين اولوب، سلطان محمود سبكتكين زماننده غزنه‌ده ياشامشدر.

ام موسى { (قهرمانه) خلفاى عباسيه‌دن مقتدر باللهك ام الولد جاريه‌سى اولوب، امور حكومتده بيوك بر حكم ونفوذ قزانمشيدى.

اموى { (Émoui ياخود Amoy) چينك فورموزه بوغازنده كائن بر جزيره ايله بوجزيره‌نك اوستنده برشهر اولوب، ′۲۷°۲۴ عرض شمالى ايله ′۳۳°۱۱۵ طول شرقيده واقع و ۳۰۰۰۰۰ اهالى‌يى جامعدر.

اموى { واموبه [«اميه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ام هارون { مشاهير ولياتدن اولوب، يالكز قوروا‌كمكله ياشاديغى، واكثريا كزديكى باديه‌لرده آرسلانه راست كلديكنده: «بنده رزقك وار ايسه كل يى» ديديكى، وآرسلانك كنديسنه ايليشميوب قاچديغى مرويدر.

امهاره { ياخود امهره (Amhara) حبشك مركب بولنديغى خطه‌لرك برى اولوب، نيل ازرق ايله تقازه نهرى آره‌سنده واقعدر.

وسطنده (تزانا) کولی بولنیور. مرکزی مقدما بتون حبشـك پایتختی اولان (غندار) شهریدر. اهـالیسی اصل حبشیلردن اولوب، لسانلری دخی حبش لسانلك اك فصیحیدر.

ام هاشم { صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، کندیسـندن بر چـوق احادیث شریفه منقولدر. — یزید بن معاویه‌نك دخی بوکنیه ایله برزوجه‌سی وار ایدی، که خالد اسمنده‌کی اوغلنك والده‌سی اولوب، یزیدك وفاتـدن صکره، مروان بن حکمه وارمش؛ وبونی قتل ایتمشدر.

ام هانی { (فاخته بنت ابی طالب) حضرت علی (رضه) افندمزك همشـیره‌سی وهبیره بن عمروك زوجه‌سی اولوب، فتح مکه کونی قوجه‌سی فرار ایتدیکی حالده، کندیسی اسلامه کلوب، صحابیات صره‌سنه کیرمش؛ وکندیسندن ٤٦ حدیث شریف روایت اولنمشدر. — حضرت علینك بوکنیه ایله بر قیزی دخی اولوب، عبـد الرحمن بن عقیـله وارمشیدی. — بوکنیه ایله امام سیوطینك اسـاتذه‌سندن اوچ محدثه دخی واردر.

امة الجلیل { ولیـات اللهدن مقـامات عالیه صاحبه‌سی بر قادیندر.

امة الخالق { علوم متنوعه‌ده وعلی‌الخصوص علم حدیثده‌کی یدطولاسیله مشهوره بر قادین اولوب، امام سیوطینك اشیاخندندر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، سیوطینك «معجم»نده بعض اشعاری مسطوردر. ۹۰۲ ده وفات ایتمشدر.

امة العزیز بغدادیه { عن‌اصل بغدادلی اولوب، هجرت‌نبویه‌نك قرن سادسنده شامده وعظ ونصیحتله شهرت‌بولمش عالمه وفصیحه بر قادیندر.

امة العزیز شریفه { اندلسك ادیبه وشاعره‌لرندن اولوب؛ شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

لحاظکم یجرحنا فی الحشـا
ولحاظنا یجرحکم فی الخـدود
جرح بجرح فاجعلـوا ذابذا
فماالذی اوجب جرح‌الصدود

امة الله { عثمانلی ادیبه‌لرندن اولوب، سلطان محمد خان رابع زماننده استانبولده یاشـامش؛ و ۱۱۳٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. الهیاتی ومرتب دیوانی واردر. شعرده (صدقی) تخلص ایدر دی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

هفته کچمز کـویکه مهمان ایدن سنسـك بنی
بلکه هر شب صبحه‌دك نالان ایدن سنسك بنی
دست تدبیر ایله چاك اولسون می دامان فراق
آفتاب حسـنکه حـیران ایدن سنسـك بنی

— بو اسمله بروسه‌ده دخی اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده بر شاعره وار ایمش.

امة الله { (کلثوس یاخود کلثوم) سلطـان محمد خان رابعك قادینلرندن اولوب، سلطان احمد خان ثالث ایله سلطان مصطفی خان ثانینك والده‌سیدر. (جدید والده) دینمکله معروفدر. غلطه‌ده‌کی یکی جامع شریفك بانیه‌سیدر. اسکدارده دخی کـندیسنك نامنه نسبتله، اوغلی سلطان احمد خان طرفندن برجامع شریف بنا ایتدیریله‌رك، صاحبهٔ ترجمه بو جامع شریفك جوارنده‌کی تربهٔ مخصوصه‌ده مدفونه‌در.

ام الهنـار { اندلسك ایوك واك مشهور ادیبه و شاعره‌لرندندر. پدری مریه قاضیسی ابو محمد عبـد الحق بن عطیه‌در. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یاعین صار الدمع عندك عادة
تبکـین فی فرح و فی احزان

امید برونی { (Cap de Bonne Espéran-ce) آفریقانك منتهای‌جنوبنده انکلتره مستملکاتندن بیوك بر خطه‌در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بوخطه آفریقا قطعه‌سنك منتهاسنی تشکیل‌ایدن برجسیم برون شکلنده اولوب، غرباً بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً بحر محیط هندی ایله، شمالاً (اورانژ) نهریله، شرقاً دخی (استورم) طاغلریله و(کی) نهریله محدود ومحاطدر. انکلتره‌نك مستملکاتی مذکور (اورانژ) و(کی) نهرلرینك اوته‌سنده دها خیلی توسیع اولنمش ایسه‌ده، امید برونی اسمی اصل بو تحدید ایتدیکمز یره اطلاق اولنور، که ۲۸° ایله ۳٥° عرض جنوبی و۱٤° ایله ۲۷° طول شرقی آره‌سـنده ممتد اولـوب، مسـاحهٔ سطحیه‌سی ٥٠٠٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — امید برونی

خطه‌سی سواحل جنوبیه‌دن باشلایه‌رق غربدن شرقه ممتد وبربرندن یوکسك برطاقم سلاسل جبالك تعاقبندن عبارت اولوب، ساحل جنوبیه اڭ قریب اولان سلسله محلنه کوره متنوع اسملرله معروف اولوب، بونکله ساحل آره‌سنده‌کی مسافه ۲۰ ایله ۸۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بو سلسله‌نك آرقه‌سنده ۳۰ و نهایت ۵۰ کیلومتره وسعتنده مرتفع وقورو براووه واردر، که محلنده (قارو) اسمیله یاد اولنور. بو اووه‌نك اوسط طرفنده (ازوارته برکه) یعنی «قره طاغ» و(وایته برکه) یعنی «آق طاغ» اسمیله برایکنجی سلسله بو- لنوب، بونك آرقه‌سنده «بیوك قارو» اسمیله معروف وبرنجیسنك اوچ مثلی وسعتنده برایکنجی اووه واردر. ارتفاعی سکز طقوز یوز متره اولان بوایکنجی اووه‌نك اوستنده ینه مختلف اسملرله مسمی بر اوچنجی سلسله ممتد اولور. بو سلسله‌نك اڭ مرتفع محلی (قومپاس برکه) طاغی اولوب، ۲۶۰۰ متره ارتفاعی واردر. بیوك قارونك جهت غربیه‌سنده جنوبدن شماله طوغری دخی برسلسله اوزانوب، انکلری بحر محیط آطلاسی‌یه قدر ممتد اولور. بونك اڭ مرتفع ذروه‌سی ۲۲۲۲ متره ارتفاعنده‌در.

بو خطه ایکی حوضه‌یه منقسم اولوب، اوچنجی سلسله‌نك شمالی انکلرندن اینن صولر (اورانژ) ایرماغنه دوکیله‌رك، بحر محیط آطلاسی‌یه منتهی اولورلر؛ مذ- کور سلسله‌نك جنوبی انکلرندن اینن صولر ایسه بر چوق نهرلر تشکیل ایده‌رك، مرتفع اووه‌لرك ایچندن واوته‌کی سلسله‌لرك بوغازلری آره‌سندن مرورله، بحر محیط هندی‌یه دوکیلورلر. (اورانژ) ایرماغی تابعلرینك اڭ مهملری (تیس)، قرایی، استرومبرغکی، زومبر- غکی، مالاپو، زیقو، براق و(هارنبیست) نهرلریدر. جنوبه طوغری جریان ایدن نهرلرك دخی اڭ بیوکلری (کی)، کیسقامه، بیوك فیش ریور، بوشمانسریور، زونداغ، غامتوس، غاوریج و(بریده) نهرلریدر. بونلردن یالکز (بریده) نهری سیر سفائنه صالح او- لوب، منصبنده (پورت بوفور) شهری بولنیور.

سواحلی ۲۰۰۰ کیلومتره طولنده اولوب، ساحل غربیسنك قسم جنوبیسی دوز وقوملق اولدیغی کبی، ایچ طرفلری، دخی بر طاقم دیکن وچالیلردن بشقه برشی حاصل ایتمدیکندن، تمامیله مکشوف ومعلوم دخی دکلدر. غرب جنوبی وجنوب سواحلنك ایسه بر چوق چیقنتی وکیرنتیلری اولوب، بونلرك اڭ مهمی اصل (امید برونی) دنیلن ومرکز حکومت اولان امید برونی ویا (قاپ توون) شهرینك جنوبنده او- زانان برونله آفریقانك اڭ جنوبی نقطه‌سی اولان «ایکنه‌لر برونی» در. قویلرینك اڭ صاغلامی ساحل غربیده‌کی (سالدانها) قویدر.

اقلیم وهواسی. — امید برونی خطه‌سنك ارا- ضیسی عمومیت اوزره قورو اولوب، اورمانلی وقارلی طاغلری اولمدیغندن، صویی دخی پك آزدر، ویاغمور صولرینی قوملی وکیرجلی اولان طوپراغی بلع ایتدیکندن، نهرلرك چوغی یازین قورور. نباتات وآغاجلری دخی یوق کبی اولوب، یالکز ساحل جنوبی‌یه قریب اولان یرلری اولدقجه زراعته صالحدر، واورانژ ایرماغی وادیلرنده دخی بعض کوزل مرعالر واردر. سائر طرفلری ایسه آفریقانك شمالنده‌کی صحرای کبیری آندیرر. حسب الاقلیم اورانك یازی بزم قیشمزه، قیشی یازمزه، ایلك بهاری صوك بهارمزه وصوك بهاری ایلك بهارمزه مصادف اولوب، یازین جنوب شرقی وقیشین شمال غربی روزکارلری اسر؛ وبناءً علیه یازین جنوب شرقی وقیشین شمال غربی جهتده یاغمور یاغار. بو روزکارلر کونشك تأثیر حرارتنی تعدیل ایتمکله، هواسی معتدل وغایت صاغلام اولوب، مقیاس حرارت یازین نادراً ۳۳ درجه‌دن یوقاری چیقار، وقیشین ۸ درجه‌دن آشاغی اینمز.

محصولات ومنابع ثروتی، زراعت وصنایعی. — اقلیم واراضیسنك عدم مساعده‌سیله برابر، ینه بو خطه اهالیسنك مدار معیشتی زراعت اولوب، حیوا- نات یتیشدیرلمسی دخی زراعتله برابردر. نهرلرك کنار- لرنده وهر نره‌ده بر آز صو بولنور ایسه بو یرلر طر- فندن واسع چفتلکلر تأسیس اولنه‌رق، بیکلرجه قیون، کچی، صیغیر، خرکله ودوه قوشی بتیشدیریلیر. یرلی قیونلر قرمان جنسنه مشابه وتویسز ایسه‌ده، آورو- پانك هرطرفندن جنس قویونلر وحتی آنقره کچیلری دخی کوتوریلوب، تأنیس ایدلمشلردر. بو حیوانلر بر طاقم قبا اوتلرله چالیلرك یاپراقلرینی یمکه وطوزلی، چا- مورلی ومتعفن صولر ایچمکه آلیشمشلردر. دوه‌قوشلرینك تأنیس وتکثیری دخی مملکت ایچون بیوك بر منبع ثر- وتدر. محصولاتی باشلیجه بغدای وآرپه ایله سائر بعض حبوباتدن وپتاتس ایله برمقدار پرنجدن عبارتدر. جزئی

صوبی اولان یرلرده آوروپانك همان هر نوع میوه‌لری پك چابق یتیشیر، وپك بیوك اولور. مرکزك جوارلرنده باغلر چوق اولوب، پك ایی شراب چیقار.

آرسلان وکرکدان کبی حیوانات وحشیه‌سی وقتیله پك چوق ایدیسه‌ده، آوروپالیلرك دخولندن بری پك سیرك تصادف اونمقده‌در. کیك وغزال انواعی پك چوقدر. طاوشان، تیلکی وآو قوشلرینك انواعی دخی چوقدر. نهرلرنده بالیق هیچ یوق حکمنده‌در. بعض نهرلرده تمساح بولنور. دکیز بالیقلری چوقدر.

اصل امید برونده معادن پك آز ایسه‌ده، اخیراً الحاق اولنان یرلرده کومش وباقیر معدنلری چوق اولدیغی کبی، (غریولاند) خطه‌سنده پك چوق الماس دخی چیقارلمقده‌در.

صنایع محلیه هیچ حکمنده اولوب، صنایعه متعلق هرشی انکلتره‌دن کلیر. بناءً علیه اخراجاتی زراعت وحیوانات محصولاتندن عبارتدر. باشلیجه مرکز تجارتی (قاپ توون) شهری اولوب. سواحل جنوبیه‌سنده (پورت الیزابت) کبی برقاچ اسکله دها واردر. بو اسکله‌لردن ایچری‌یه کیدن دمیر یوللر الآن پك ایلریلیه‌مه‌مشلردر.

اهالیسی. — اهالئ اصلیه‌سی اولان (هوتنتوت)لر آوروپالیلرك ورودندن بری کیتدکجه آزالمقده اولوب، قالان جزئی مقدارلری دخی آوروپالیلرك خدمتجیلری، عمله‌لری وچوبانلری اولمشلردر. اهالینك قسم اعظمی مملکتی اك اول ضبط ایدن فلنکلیلردن عبارت اولوب، بونلر «چفتجی» معناسیله (بویر) تعبیر اولنورلر. انکلیزلر ایسه همان یالکز قصبه‌لرده ساکندرلر. جهت شرقیه‌ده (قافر) جنسنه منسوب بعض اهالئ اصلیه دخی بولنیور. عموم اهالیسی بر ملیونه قریبدر.

احوال تاریخیه‌سی. — امید برونی اك اول ۱٤۸٦ تاریخ میلادیسنده (بارتولمی دیاز) نام پورتکیز قپودان طرفندن کشف اولنه‌رق، «فرطونه برونی» تسمیه، وبعده بو اسم پورتکیز قرالی ایکنجی (ژان) طرفندن «امید برونی» اسمنه تحویل اولنمشدر. برچوق وقت اوراسی پورتکیز سفائننك بر ملجئی صورتنده اداره اولنوب، نهایت ۱٦۵۲ تاریخنده فلنکلیلر امید برونی شهرینی تأسیس ایله، اوراسنی ضبط ایدوب، کندی مستملکاتلرینه الحاق، وبرچوق فلنکلیلر اورایه نقل وهجرت ایتمشلردر. بونلر ۱۷۹۲ تاریخنده‌دك مملکتی اداره ایتدکدن صکره، تاریخ مذکورده اورانك یرلیسی اولمش اولان بویرلر استقلال طلبیله اختلال ایتدکلرندن، انکلیزلر اعادهٔ آسایشی وسیله اتخاذ ایده‌رك، ۱۷۹۵ ده دونغما سوقیله مملکتی ضبط ایتمشلردر. ۱۸۰۲ ده انکلتره بو مملکتی فلنکه اعاده ایتمش ایسه‌ده، درت سنه صکره تکرار ضبط ایتمکله، او وقتدن بری انکلتره مستملکاتندن بولنمقده‌در.

امید برونی { شهری (le Cap) وانکلیزجه (Cape Town) آفریقانك منتهای جنوبنده همنامی اولان خطهٔ واسعه‌نك مرکزی اولان بر شهر اولوب، کنیش بر قویك جنوبی ساحلنده وهمنامی اولان برونك ٤۰ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، ۳٤° عرض جنوبی ایله ۱٦° ۳′ طول شرقیده واقعدر. کوزل بر قصبه اولوب، سوقاقلری دوز وکنیش، اولری آلچق، ریختملری منتظم ومیدانلری چوقدر. ایکی اوجنده بر استحکامی، بر نباتات باغچه‌سی، بر موزه‌خانه‌سی، ۳۰۰۰۰ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی، بر تیاتروسی، ایکی خسته خانه‌سی، بر چوق کلیساسی، شهرك خارجنده مشاهیر ارباب هیئتدن هرشلك اجرای تدقیقات ایتمش اولدیغی بر مشهور رصدخانه‌سی و ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهرده انکلیز وفلنك لسانلرنده برچوق غزته‌لر نشر اولنور.

امیدی { (مولانا ارجاسب) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شاه اسماعیل صفوی زماننده طهرانده ظهور ایتمش؛ وبرساقی‌نامه ایله دیکر برچوق اشعار سویلمشدر. اکثر اشعارنده اهل طهراندن شکایت ایتمشدر. ناحق یره شهید اولمشدر. ساقینامه‌سی مقبول خاص وعام اولوب، شو بر ایکی بیت اونندر:

بیا ساقی آن تلخ شیرین کوار
که شیرین کند تلخئ روزکار
بمن ده که تلخست ایام من
زایام من تلختر کام من

امیدی { استانبول شعراسندن اولوب، ۹٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

بوکون مجلسده ساقی ساغر آلمق دست دلبردن
همان بر کل قوپارمق کبیدر شاخ کل تردن

امیر { (سید محمد بن سید اسلام) استانبول شعراسندن وابو السعود زاده احمد

چلبینك شاکردانندن اولوب، ابا ایوب انصاری محله‌سنده طوغمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

بنای صبرمه سیل غمك جانا خلل ویردی
بلم بوكدی تحمل باری تن دیواری بل ویردی

امیر (اسدالله) تبریز ساداتندن برشاعر اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چشمی که زرویم بره لطف کشودی
خواهم که بآن چشم نه بینی همه‌کسرا

امیر (سید حیدر) هندستان شعراسندن اولوب، ۱۱۶۵ تاریخنده بلکرامده طوغمش، و۱۲۱۷ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

سرو بالا نازنینی در نظر آمد امیر
از خرام قامتش بر من قیامتها گذشت

— دیگر بر امیر دخی هندستانك کبرا وشعراسندن اولوب. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

امیر خسته‌را دور از تو سرشار جنون دیدم
گهی میخندد وگه گرید وگه زار می نالد

امیر آباد هندستانده اکره جوارنده برقصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی واردر.

امیر بخاری کبار مشایخ نقشبندیه‌دن اولوب، شیخ الهی معتقده‌بخارادن دیار رومه رحلتله، بر مدت سماو قصبه‌سنده اقامت، وایفای حج شریف ایتدکدن صکره، استانبوله کله‌رك، فاتح جامع شریفی جوارنده الیوم تربه‌سنك بولندیغی محله ارشاده باشلامش، و۹۲۲ تاریخنده ارتحال ایلشدر. تربه‌سی محل مذکورده زیارتکاه انامدر. بعض کراماتی منقولدر.

امیر بیك بری تبریزلی و دیگری مشهدلی اولمق اوزره، ایرانك متأخرین شعراسندن ایکی ذات بو اسمله مسمادر.

امیر خسرو وامیر خواند [« خسرو » و « میر خواند » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

امیر سلطان (محمد شمس الدین) کبار مشایخ خلوتیه‌دن اولوب، مسقط رأسی اولان بخاراده اکتساب کمالات ایتدکدن صکره، دیار رومه‌هجرتله، یلدیرم سلطان بایزیدخان حضرتلرینه انتساب ایده‌رك، پادشاه مشارالیه حقنده پك چوق حرمت ورعایت ایتمش؛ وحتی کریمه‌سنی ویره‌رك، کندیسنی داماد ایدنمشیدی. پادشاه مشارالیه مصرده‌کی خلیفهٔ عباسی طرفندن « سلطان اقلیم الروم » عنوانی ویرلدیکنده، حضرت امیر قلیج قوشاتمش؛ وبرمدت بروسه شهرنده ارشاد وتدریسله مشغول اولدقدن صکره، ۸۳۳ تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشدر. تربه‌سی بروسه‌ده زیارتکاه انام اولوب، غایت مفرح ودلنشین بر موقعده واقع وپك معمور ومزیندر.

امیر طاغی آناطولیده بر طاغدر، که قره حصار صاحبك شمال شرقی جهتندن باشلایه‌رق، قونیه‌یه طوغری ممتد اولور.

امیرك حکیم ملا ادریسك اوغلی اولوب، عن اصل ایرانلی ایدی. طبده ید طولاسی اولمغله، سلاطین عظام عثمانیه نزدنده سرطبابته موظف اولدیغی کبی، طبیعت شعریه‌سی، موسیقیده مهارتی وگوزل صداسی دخی وار ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده گوزل اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر :

سودم گورنجه سن شه یوسف لقایی بن
گوز گوره باشمه صاتون آلدم بلایی بن

امیرگون سلطان مراد خان رابع زماننده ایران طرفندن اریوان والیسی اولوب، شهر مذکورده پادشاه مشارالیهه قارشی برچوق وقت مصرانه مقاومتدن صکره، تسلیم اولندرق، ایرانه قارشی برچوق خدمتلرده بولنمش؛ ودرسعادته گتیریلوب، پادشاهك اخص رجالندن اولمغله، پك چوق انعام واحسانلره نائل اولمشیدی. بوغازایچنده الیوم اسمیله مسمی اولان (میرگون) قریه‌سنده بر بیوك وغایت مزین کوشك یاپدیروب، آره صره کندیسنی زیارت ایدن پادشاه مشارالیهه مخصوص بر تخت دخی قورمشیدی. سلطان ابراهیم خان جلوسنی متعاقب صاحب ترجمه‌یی اعدام، وایچنده بولنان تختی قالدیردقدن صکره، کوشکنی صدراعظمنه احسان ایتمشدی.

امیری شعرای عثمانیه‌دن وساداتدن اولوب، بروسه‌ده تولد ایتمش؛ وصغر سننده یتیم قالمغله، مولانا قریبی طرفندن تعلیم وتربیه اولنه‌رق، سلطان بایزید خان ولی طرفندن نقیب الاشراف منصبنه ترفیع اولنمشدی. سلطان سلیمان خانك اوائل جلوسنده وفات ایتمشدر. اشعاری لطیف وسلیس اولوب، شو بر ایکی بیت سلطان بایزید خان حقنده سویلنمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر :

ایکی جهانده ایکی بایزیده ایتدی طفیل
خدا قیلوب نظر لطفه هر برین منظور
بریسی عالمِ معنیده شهرهٔ آفاق
بریسی صورت معناده کون کبی مشهور
بریسی مهبط انوار فیض رحمانی
بریسی رهبر جمهور غازیان غیور

— بو اسمله استانبول ساداتندن دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

طوقنور قلب عدویه ایو وادر تیرك
یوز چویرمز ینه صالسهك کوزلم شمشیرك

امیری { ایران شعراسندن اولوب، شاه طهماسب صفوی زماننده یاشامشدر.

« بوستان خیال » عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مثنویلریله سائر اشعاری واردر. علی شیر نوائینك « تذکرة الشعرا » سنی دخی « مجالس النفائس » عنوانیله چغتایجه‌دن فارسی‌یه ترجمه ایتمشدر.

امیل { یاخود — امیلیوس پاولوس (Paul Émile, Æmilius Paulus) روما سردارلرندن اولوب. ماکدونیایی فتح ایتدیکی مناسبتله « ماکدونیوی » لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۲۲۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۹ تاریخنده، (پرتور) اولدیغی حالده، اسپانیاده بعض فتوحاته موفق اولمش؛ و ۱۸۲ ده برنجی قونسلوسلغنده (لیغوریا) یی ضبط ایتمشدی. ۱۶۸ ده ثانیاً قونسلوس و ماکدونیا حکمداری (پرسئوس) ایله محاربه‌یه مأمور اولمش؛ ونی (پیدنا) ده مغلوب ایدوب. بتون ماکدونیایی ضبط، وحسابسز غنایم اخذ ایتدکدن صکره، پرسئوسك کندیسنی دخی سمندرك آطه‌سنده اسیر ایتمشدر. رومایه عودت ایدرکن، اپیری یعنی طوسقه‌لغی دخی نهب وغارت وسکسان شهر وقصبه‌لرینی خاکله یکسان ایده‌رك، رومایه بیکلرجه اسیرلر کوتورمشدر. بو موفقیتك اوزرینه، رومایه دخولی پك طنطنه‌لی بر آیینله اجرا اولنه‌رق، بو آیین اوچ کون سورمش؛ وکتیردیکی غنائم برچوق زمان روما اهالیسندن ویرکی اخذینه احتیاج براقامشدی. صاحب ترجمه او سنه وفات ایتمشدر.

— پدری دخی بو اسمله مسمی اولوب، قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده قونسلوس اولمش؛ وایلیریا حکمداری (دمتریوس) ایله محاربه ایدوب، غالب کلمشیدی. ۲۲۶ دهٔ ثانیاً قونسلوس اولوب، (قانه) محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

امیلیا { (Émilie) ایتالیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (پو) ایرماغنك مجراسیله (لومباردیا) وونه‌دیکدن وجنوباً (آپنین) سلسلهٔ جبالیله طوسقانه‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً ینه لومباردیا وجنوه ایالتلریله وشرقاً دخی آدریاتیق دکیزیله محدوددر. قسم شمالیسی (پو) ایرماغنك وادیسی حکمنده اولان واسع بر اووه‌نك نصف جنوبیسندن عبارت اولوب، قسم جنوبیسی دخی (آپنین) سلسله‌سنك اتکلرینی حاویدر. برچوق نهرلری اولوب، جمله‌سی آپنین سلسله‌سندن نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، غرب جهتنده کیلر (پو) ایرماغنه، وشرق جهتنده کیلر ایسه طوغریدن طوغری‌یه آدریاتیق دکزینه دوکیلورلر. بونلرك باشلیجه‌لری : اسقریویا، تربیا، تارو، پارمه، انزا، توره، قروستولو، سکیا، پانارو و (رنو) نهرلریدر. طاغلری آپنین صیره‌سنه مربوط اولوب. اك یوکسکی ۲۱۵۸ متره ارتفاعی اولان (چیمونه) طاغیدر. طاغلرینك اکثریسی اورمانلرله مستور اولوب. علی الخصوص کستانه آغاجلری پك چوقدر. مرعالری‌ده چوق اولوب. کلیتلی حیوانات بسلنیور. بغدای، پرنج وسائر حبوبات متنوعه ایله کتن وسائره واوزوم، زیتون، دود وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. باقیر، دمیر، کوکورد. طوز، مرمر وسائر معدنلری دخی واردر. هواسی معتدل وصاغلام اولوب. یالکز ایرماغلك بعض کنارلرنده وخیمدر. اوچ دمیر یول خطی ایالتی قطع ایتدکلری کبی. نهرلری بیننده متعدد جدوللری دخی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۵۱۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۲۸۰۲،۱۹ کشیدر. مرکزی (بولونیه) شهری اولوب، بروجه آتی ۸ سنجاق ویا قضایه منقسمدر: بولونیه، فراره، فورلی، موده‌نه، پارمه، بلزانسه، راونه، رجیو.

امیلیان { یاخود امیلیانوس (Èmilen, Æmilianus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، (ماوریتانیا)ده یعنی مغربده طوغمش؛ ومرور زمانله سردار اولوب، ایرانله محاربه‌ده بولنان عسکرك قوماندانی ایکن، ۲۵۳ تاریخ میلادیسنده عسکری طرفندن ایمپراطورلغه ترفیع اولنمش ایسه‌ده، درت آی صکره ایمپراطورلغی ضبط ایدن والریان طرفندن مغلوب اولوب، کندی عسکری النده قتل اولنمشدر.

— دیکر بر امیلیان (غالیانوس) زمانـده مصرده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، غالیانوسك سردارلرندن تئودوت طرفندن اخذ وقتل اولنمشدر.

أُمیمه { بنی امیه‌نك جدی اولان عبدشمس بن عبد منافك قیزی اولوب، شعر وفصاحتیله مشهوره بر قادیندر. ولادت حضرت فخر کائناتدن صکره وقوع بولان (فجار) محاربه‌لرینك دردنجیسنده مقتول اولان قریشیلر حقنده بر مرثیه‌سی مشهور اولوب، شو بر ایکی بیت اوندندر:

ابی لیـلك ان یـذهب   وتبط الطرف بالکوکب
ونجـم دونه الهـوا   له بین الدلو والعقرب
وهـذا الصبح لا یأتی   ولا یدنو ولا یقـرب

امیمه { عبدالمطلبك قیزی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خاله‌سی اولوب، ترجه‌لری یکن (اروی) و(ام حکیم بیضا)نك همشیره‌سیدر. بوده شاعره بر قادین اولوب. پدرینك وفاتی حقنده بر مرثیه‌سی مشهوردر. — صحابیاتدن دخی بو اسمده بر قاچ قادین واردر. — [«آمنه» ماده‌سنده‌ده مراجعت بیوریله.]

امین { (محمد —) خلفای عباسیه‌نك آلتنجیسی اولوب، هارون الرشیدك بیوك اوغلیدر. ١٧٠ تاریخنده طوغوب، ادیب مشهور کسائی طرفندن تربیه اولنمش؛ وپدری زماننده عراق وشام جهتی کندیسنه تولیه ایدلمشیدی. ١٩٣ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مقام خلافته قعود ایدوب، برادری مأمون دخی خراسان والیسی بولنیوردی. هارون الرشید خراسانك مأمونك تحت تصرفنده قالمسنی و امیندن صکره مأمونك خلیفه اولمسنی وصیت ایتمش اولدیغی حالده، فضل بن ربیع بو وصیته رعایت ایتمدکدن بشقه، بغداده ورودله، امینی مأمونك علیهنه تشویق ایدرك، کندی اوغلنی ولی عهد براقغه قاندیرمش؛ وبونك اوزرینه محاربه آچیلوب، مأمونك عسکری بغداده دخولله، ١٩٦ تاریخنده امینی اسقاط ایتمشلر؛ وصاحب ترجمه متعاقباً ینه تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بر سنه صکره تکرار مأمونك طرفدارلری غالب کلمکله، ١٩٨ تاریخنده مأمونه بیعت اولنمشدر.

امین { (خواجه محمد — کوسج) ایران شعراسندن اولوب، کاشانده تولد ونشأت ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

کفتم که دلم هست به پیش توکرو
دل بازده آغاز مکن قصهٔ نو
افشاند هزار دل زهر حلقهٔ زلف
کفتا دل خود بجوی وبردار وبرو

— میرزا امین دخی اصفهان شعراسندندر. — هندستان متأخرین شعراسندن دخی بو اسمده بر قاچ ذات واردر.

امینا { یزدی، لاهجانی، کرمانی، فراهانی واوشی لقبلریله بو اسمده ایران شعراسندن بش ذات واردر.

امین الدوله { (ابو الجن) مصر ملوك اکرادندن ملك صالحك وزیری اولوب، علوم طبیعیه وسائره ده ید طولی صاحبی ایدی. پك چوق ذی قیمت کتابلر یازدیروب، ٦٤٨ تاریخنده واقع اولان وفاتنده ١٠٠٠٠ جلد کتابی ظهور ایتمشیدی.

امین رازی { مشاهیر ادبادن اولوب، هندستان ملوکندن اکبر شاهه انتساب ایتمش؛ واقالیم سبعه‌نك احوالیله مشهور شهر وقصبه‌لری وهر اقلیمده ظهور ایتمش اولان مشاهیری مبین «هفت اقلیم» عنوانیله کوزل بر کتاب یازمشدر. کتابك تاریخ تحریری ١٠٠٢ سنه‌سیدر.

امینه برونی { روم ایلینك قره دکزده‌کی ساحلنده بر برون اولوب، قوجه بالقانك دکیزك ایچنه اوزانمسندن حاصل اولمشدر. ٤٢° ٤٢′ عرض شمالی ایله ٢٥° ٣٣′ طول شرقیده واقعدر. اسمی «بالقانك اوجی» دیمك اولان (همی اکستریما HæmiExtrema) تعبیرندن غلطدر. — بو برونك ایچ طرفنده اولان طاغ دخی (امینه طاغی) اسمیله مسمی اولوب، ٧٨٠ متره ارتفاعی واردر.

امینی { ایران شعراسندن اولوب، مشهدده تولد ونشأت ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خوش آن که جان سپرد شب وصل یار خویش
دیکر بروز هجر نینداخت کار خویش

— بو اسمده هندستان شعراسندن برى دخى اولوب، ٩٢٦ ده وفات ايتمشدر.

امينى { قانونى سلطان سليمان خان دورى شعراسندن اولوب، پدرى كاغد امينى اولمق مناسبتيله بو مخلصله تخلص ايتمشيدى. درگاه پادشاهيده سپاهى اوغلانلرندن ايدى. پادشاه مشار اليهك تربه‌سنه «مشهد شاه شهيد» تاريخنى سويلمشدر. اشعارى لطيف اولوب، شو بيت او جمله‌دندر:

امينى‌يى وصالك گنجنه لطف ايله ناظر قيل
قولكدر استقامتده آنك كبى امين اولماز

اُمَيّه { (بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصى بن كلاب بن مره بن كعب بن لوى بن غالب بن فهر الخ) بنى اميه‌نك جدى اولوب، بونك پدرى عبد الشمس هاشميلرك جدى بولنان هاشمك برادرى ايدى. بو ايكى برادر ايكيز طوغوب، روايته كوره برينك پارمغى ديگرينك آلننه ملتصق بولنغله كسيلوب قان آقديغندن، نسللرى بيننده مقاتله وقوع بولجغى استنباط اولنمشيدى. حقيقةً بو ايكى نسل آره‌سنده دفعاتله محاربه ومقاتله جريان ايتمشدر. اصحاب كرامدن حضرت عثمان بن عفان بنى اميه‌دن بولنغله، وقوع شهادتنده بنى اميه مدينه‌دن مكه‌يه گيده‌رك، اظهار آثار ناخشنودى ايتمشلر؛ وبعده بنى اميه‌دن معاويه شامده استقلال وخلافت دعواسنه قالقيشوب. او قدر دلسوز وقعه‌لره سببيت ويرمشدر.

اميه { (بنى —) بو اسمله ايكى دولت اولوب. برنجيسى شامى مركز اتخاذ ايده‌رك، ١٠٢ سنه بتون ممالك اسلاميه اوزرينه حكم سورمشدر؛ ايكنجيسى بونك برشعبه‌سى وده‌ها طوغريسى مابعدى اولوب، اندلسده ٢٦٤ سنه حكومت ايتمشدر.

بونلرك برنجيسى معاويه بن ابى سفياندر، كه حضرت على (رضه) افندمزك زمان خلافتنده بيعت ايتميوب، شامده استقلال اوزره حكومت سورمش؛ وحضرت علينك شهادتندن وحضرت امام حسنك فراغتندن صكره، ٤١ تاريخنده كافهٔ ممالك اسلاميه‌نك صاحب مستقلى قالمشيدى. كنديسندن صكره اوغلى يزيد واوندن صكره بونك اوغلى ايكنجى معاويه تخته جلوس ايتمش ايسه‌ده، بوذات درعقب فراغت واستعفا ايتديكندن، مروان بن حكم تخته چيقوب، كرك عموم ممالك اسلاميه‌ده وكرك بعده اندلسده حكومت سورن ديگر بنى اميه ملوكنك جمله‌سى بونك نسلندن گلمشدر. عموم ممالك اسلاميه اوزرينه حكم سورن ملوك امويه تاريخ جلوسلريله برابر بروجه زير ذكر اولنور:

١	معاويه بن ابى سفيان	٤١
٢	يزيد بن معاويه	٦٠
٣	معاويه بن يزيد	٦٤
٤	مروان بن حكم	٦٤
٥	عبدالملك بن مروان	٦٥
٦	وليد بن عبدالملك	٨٦
٧	سليمان بن عبدالملك	٩٦
٨	عمر بن عبدالعزيز بن مروان	٩٩
٩	يزيد بن عبدالملك	١٠١
١٠	هشام بن عبدالملك	١٠٥
١١	وليد بن يزيد بن عبدالملك	١٢٥
١٢	يزيد بن وليد بن عبدالملك	١٢٦
١٣	ابراهيم بن وليد بن عبدالملك	١٢٦
١٤	مروان بن محمد بن مروان	١٢٩

اندلسده حكومت سورن بنى اميه ملوكى دخى بروجه زيردر:

١	عبدالرحمن بن معاويه بن هشام	١٣٨
٢	هشام بن عبدالرحمن	١٧١
٣	حكم بن هشام	١٨٠
٤	عبدالرحمن بن حكم	٢٠٦
٥	محمد بن عبدالرحمن	٢٣٨
٦	منذر بن محمد	٢٧٣
٧	عبدالله بن محمد	٢٩٣
٨	عبدالرحمن بن محمد بن عبدالله	٣٠٠
٩	حكم بن عبدالرحمن	٣٥٠
١٠	هشام بن حكم	٣٦٦
١١	سليمان بن حكم	٤٠٣

ملوك بنى اميه‌نك اكثرى ظالم متعصب اولوب، على الخصوص اهل بيت نبوى حقنده بيوك بربغض وكين گوسترمشلردر. ايچلرندن يالكز فراغت ايدن ايكنجى معاويه ايله عمر بن عبد العزيز مستثنادرلر. مشار اليه عمر بن عبدالعزيز زياده‌سيله عادل ومرحمتلى بر پادشاه اولمغله برابر، منبرده حضرت علينك سبى عادت مكروهه‌سنى دخى رفع ايله، اهل بيت رسول حقنده معاملهٔ شفقتكارانه‌ده بولنمشدر. مع هذا بونلرك زماننده خيلى يرلر فتح اولنه‌رق، ممالك اسلاميه توسيع، ومغرب واندلس ممالكى دخى فتح اولنمشيدى. قسطنطينيه‌نك فتحنه دخى دفعاتله عساكر امويه گلوب، برقاچ كره بوشهرى محاصره ايتمشلردى.

اندلسده‌کی بنی امیه ملوکنك ایسه اکثری عادل ومقتدر پادشاهلر اولوب، معارف وصنایع وسائر اسباب تمدنی التزام وحمایه ایتمکله، اوقطعه‌یی رشك آورجنت اوله‌جق برحاله کتیرمشلردی. علی‌الخصوص بونلردن «متوسط» دیلن عبدالرحمن ثانی زماننده اندلسده تمدن ومعموریت درجهٔ علیایه وارمشیدی. بونلر ابتدا ملك وحاکم عنوانیله قناعت ایتمش ایکن، سکزنجیلری اولان عبدالرحمن ثالث، خلفای عباسیه‌نك ضعفنی کورمکله، «خلیفهٔ رسول الله» و«امیرالمؤمنین» عنوانلرینی آلمش؛ وخلفای عباسیه‌یه تقلیداً «ناصر» لقبیله تلقب ایتدیکی کبی، خلفلری دخی «منتصر، مؤید، مستعین» لقبلرینی اختیار ایتمشلردر.

امیه بن ابی الصلت { زمان‌سعادته یتیشن شعرای قریشدن اولوب، غایتله ذکی برآدم اولمغله، حقایق اشیایه دائر بعض شیلر کشف وعبادت اصنامك بطلاننی فهم ایده‌رك، نبوت دعواسنه قالقشمق اوزره ایکن، حضرت فخر رسل (صلعم) افندمزك بعث بیورلدیغنی کورنجه مأیوس اولمش؛ واسلامی قسماً تصدیق ایتمیسه‌ده، ایمانه کلمه‌مشدر. حالت نزعده ایکن سویلش اولدیغی شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر.

کل عیش وان تطاول دهرا
منتهی امره الی ان یزولا
لیتنی کنت قبل ماقد بدالی
فی رؤس الجبال ارعی الوعولا
اجعل الموت نصب عینیك واحذر
غولة الدهر ان للدهر غولا

امیه بن ابی عائذ { شعرای عربدن اولوب، بنی امیه دولتی زماننده یاشامش؛ وعبدالملك بن مروان وعبدالعزیز بن مروانه مداحلق وندیملك ایدوب، انعام وفیره‌یه نائل اولمشیدی.

امیه بن اسکر { (یاخود اشکر) شعرای عربدن وصحابه‌دن اولوب، پك اختیار اولدیغی حالده، اسلامه کلمشیدی. (کلاب) و(ابواللذان) اسملریله ایکی اوغلی اولوب، بونلره اولان وفرت محبتیله مشهوردر. بونلردن (کلاب) خلافت جناب فاروق زماننده مدینه‌یه هجرت ایدوب، بعض فتوحه کوندرلمکله، صاحب ترجمه نزد خلیفه‌یه کیده‌رك، اوغلنه اولان اشتیاق حقنده بعض اشعار سویلمکله، حضرت عمر (رضه)‌ك رقتلرینی موجب اولوب، کلابی جلب، وپدردن آیرلمامغی کندیسنه توصیه ایتمشیدی. شو برایکی بیت حضور فاروقیده سویلدیکی اشعارندندر.

اعاذل قد عذلت بغیر قدر
ولاتدرین عاذل ما الاقی
فاما کنت عاذلتی فردی
کلاباً اذ توجه للعراق الخ

امیه بن خلف { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز حقنده تکذیب واستهزایه جرأت، وقتلنه دخی قصد ایدن کفرهٔ قریشدن اولوب، حضرت بلال حبشی‌یه دخی پك چوق اذا ایتمشیدی. بدر غزاسنده قتل اولنمشدر.

امیه بن خُویلد { امیه بن خبیاده، امیه بن سعد قرشی، امیه بن عبد الله، امیه بن ابی عبیده، امیه بن لوذان وامیه بن مخشی صحابه‌دندرلر.

امیه بن عبدالله { (بن خالد بن اسید) بر روایتده صحابه‌دن واکثر احتماله کوره تابعیندن وبنی امیه‌دن اولوب، عبدالملك بن مروان زماننده خراسان والیسی اولمش؛ وماوراءالنهر جهتنده بعض فتوحات ایتمشیدی. بعده عزل اولنه‌رق، ٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ان { (Ain) فرانسه‌نك شرق جهتنده بر نهر درکه (جورا) طاغلرندن و(جورا) ایالتنده نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالته داخل، وبو ایالتی شمالدن جنوبه یاره‌رق، حدود جنوبیه‌سنده (رون) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ١٦٨ کیلومتره طولنده‌در.

ان { (Ain) فرانسه‌نك ایالات شرقیه‌سندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرقاً اسویچره حدودیله و«یوقاری ساووآ» ایالتیله، جنوباً (ایزره)، غرباً (رون) و(ساون معلوآر)، شمالاً دخی ینه ساون معلوآر و(جورا) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٧٩٨ مربع کیلومتره واهالیسی ٣٦٤٤٠٨ کشی اولوب، مرکزی (بورغ) شهریدر. شرق جهتی طاغلق اولوب، غرب جهتنده (دومبه) اسمیله مرتفع وواسع بر اووه واردر، که ایچنده پك چوق کوچوك کوللر بولنوب، کلیتله بالغی‌حاویدرلر. رون ایرماغی بوایالتك

شرق وجنـوب حدودینی تعیین ایتـدیکی کبی، بونك تابعلرندن اولان (ساؤن) نهری دخی حدود غربیه‌سی بوینجه جریان ایدیور. صولرینك اکثریسی (ساؤن) و (ان) نهرینه دوکیلور. بوایالت ٥ قضا، ٣٦ ناحیه و٤٥٣ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

انا (Enna) سیجلیانك وسطنده واقع اسکی برشهر اولوب، الیوم (قاستروجوانی) اسمیله مسمی برکوچك قصبه‌در. جزیره‌نك عربلر طرفندن فتحی صره‌سنده وحکومت اسلامیه زماننده دخی اهمیتی حائز برشهر ایدی. کتب عربیه‌ده (قصریانه) اسمیله مذکوردر.

اناره (Ennaré) روسیه‌نك شمالنده (لاپونیا) نك (فینلانده) یه تابع قسمنده بیوك برکول اولوب، ٦٨° ٤٠′ ایله ٦٩° ٣٠′ عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤٢١ مربع کیلومتره‌در.

اناریه (Ennarea) حبشك جنوب جهتنده برخطه اولوب، اوته‌دن بری مستقلاً اداره اولنوردیسه‌ده، حبشله مناسبات ملیه وسیاسیه‌سی وار ایدی. اخیراً سودانك (غالا) تعبیر اولنان اقوامی طرفندن ضبط اولنه‌رق، شمدیکی حالده اکثر اهالیسی بونلردندر.

اَنبار بغدادك اون فرسخ غربنده وفرات نهری کنارنده مشهور برشهر ایدی. قدیماً (فیروز شاپور) تسمیه اولنوب، روایته کوره دولت ایرانیه ویا آثوریه زماننده ارزاق عسکریه‌نك بربیوك دپوسی حکمنده بولنمق جهتیله، انبار تسمیه اولنمشدر. بوشهر ازمنهٔ قدیمه‌ده اهمیت مخصوصه‌یی حائز اولوب، حضرت ابوبکر صدیق (رضه) زماننده و١٢ سنهٔ هجریه‌سنده خالد بن ولید طرفندن فتح اولنمشدر. خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان ابو العباس سفاح طرفندن اعمار وتزیین اولنه‌رق، مرکز خلافت اتخاذ اولنمش، ومشار الیه بوشهرده وفات ایتمشدر. بعده منصور مرکز خلافتی هاشمیه‌یه ونهایت بغداده نقل ایتمشدر. (انباری) لقبیله ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسیدر، که اك مشهورلری اسم مخصوصلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بوشهر الیوم خرابدر. — بو اسمله بلخ جهتنده دخی برقصبه بولنوب، بوده بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر. — (سکة الانبار) دخی (مرو) شهرینك اوسته‌نده برقصبه ایدی.

اَنبَلونه افریقیه‌ده تونس شهری قربنده اسکی برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

انتالو (Antalo) حبشده (تیغره) خطه‌سنده و (غندار) نهرینك ١٦٠ میل شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

انتر ریوس (Entre-Rios) یعنی «مابین‌النهرین». آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك بر ایالتی اولوب، شمالاً (قوریئنتس) ایالتیله، شرقاً (اوروغای) خطه‌سیله، جنوباً (بونس‌آیرس)، غرباً دخی (سانته‌فه) ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٣٤ ٩٩٢ مربع کیلومتره واهالیسی ١٣٤٢٣٥ کشی اولوب، مرکزی (پارانه) قصبه‌سیدر. اراضیسی دوز ویك منبت اولوب مرعالری دخی چوقدر، وکلیتلی حیوانات یتشدیریلیر.

انتقیره اندلس یعنی اسپانیانك جنوبنده واقع (آنتکرا) شهرینك اسم عربیسیدر. (ابو بکر یحیی بن محمد انصاری) کبی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. [«آنتکرا» ماده‌سنه‌ده مراجعت بیوریله.]

انجار هندستانده بمبای دائره‌سنده برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. بصره کورفزنده بو اسمله برجزیرهٔ خالیه دخی واردر.

انجام (نواب عمدة الملك امیرخان) ملوك صفویه خاندانه منسوب ادیب وشاعر برذات اولوب، عالمکیرك زمان سلطنتنده هندستانه رحلتله، پادشاه مشار الیه طرفندن کابل واله آباد والیلکلرنده قوللانلمش؛ وبعده وزیر اعظمی اولوب، ١١٥٩ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

فریاد که پیراهن دیوانکیٔ من
چون دامن صحرا خطراز چاك ندارد

انجیر کویی استانبول بوغازینك آناطولی یاقه‌سنده‌کی قریه‌لرندن اولوب، چبوقلی ایله بکقوز قریه‌لری آره‌سنده وروم ایلی ساحلنده‌کی ینی کویك قارشیسنده برقویك ایچنده واقعدر. صیفیه دن معدود یالی وکوشکلری و بعض

کویلی خانه‌لرینی ویرده مکمل شیشه فابریقه‌سی ایله غاز یاغلرینه مخصوص اون قدر کارکیر مکمل دپولری جامعدر.

انجیرلی { جزایر بحر سفیددن برکوچك آطه اولوب، استانکویك جهت جنوبیه‌سنده واقعدر. روجه اسمی (نیسیرو Nisyro) در. مدور الشکل برآطه اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۵۰۰ کشیدر. اورته‌سنده ۶۹۲ متره ارتفاعنده بر ینار طاغی واردر، که الآن طومان وکوکرد بلوراتی افراز ایتمکده‌در. یاغمور یاغدیغنده، بو برکانك اغزی قاینار کوکردلی صو ایله طولو برحوض حالنه کیر.

انجیرلی بازاری { (یاخود انجیر بازاری) قونیه ولایتنك بوردور سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، ناحیه‌سی اکثریا (اغلاسون) ناحیه‌سیله برلکده اداره اولنور.

انجیرلی لیمانی { کلیك کورفزینه ویریلن اسمدر.

انخویسن { (Enkhuysen) فلنکده آمستردامك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه واسکله اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، ضربخانه‌سی، سفائن اعماله مخصوص دستگاهلری، چاك دوکمخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر.

آنْدامِش { ایرانك (لورستان) خطه‌سنده و (جندیسابور) شهری قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اندخوذ { بلخ ایله مرو آره‌سنده برقصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذکور در.

اندراب { (یاخود اندرابه) غزنین ایله بلخ آره‌سنده بر قصبه اولوب، کابله کیدن کاروانلرك بورادن کچدیکنی و جوارنده کومش معدنی چیقدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. بو قصبه الیوم معمور اولوب، ینه کاروانلرك ممریدر، وجوارنده کومش معدنی چیقارلمقده‌در. — مرو جوارنده دخی (اندرابه) اسمیله برقریه اولوب، بونده سلطان سنجر برچوق کوشکلر وسرایلر یاپمشدی.

یاقوت حموی بونلرك خرابه‌لرینی کورمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اندرین { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك ۱۹ ساعت غربنده واقع قضا مرکزی برقریه‌در. — اندرین قضاسنده انواع حبوبات حاصل اولوب، کلیم، آلاجه، عبا و بز کبی بعض منسوجات دخی اعمال اولنور. درون قضاده (کوکسون) اسمیله مشهور براووه واردر. بواووه‌ده اسکان اولنمش چرکسلر بعض صوات ایشلری ایشلیورلر. قضا داخلنده (اندرین) و (کشیش) ناملریله ایکی نهر جریان ایدوب، (جیحان) ایرماغنه دوکیلورلر. قضا کوکسون ناحیه‌سیله برابر ۸۲ قریه‌یی جامعدر.

أَنْدَلُس { عربلرك سکز طقوز یوز سنه زیر حکملرنده بولنمش اولان اسپانیا وپورتکیز قطعه‌لرینه ویردکلری اسمدر. بو اسم (آندالوسیا) دن محرف اولوب، بونك‌ده اصلی (واندالوسیا) در، که اورالرینی غوتلردن اول ضبط ایتمش اولان (واندال) قومنه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. بو اسم اصل اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنه مخصوص اولوب، الیوم اسپانیوللر طرفندن یالکز بوخطه‌یه تخصیص اولنمقده در. [«آندالوسیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] عربلر اك اول اسپانیانك بوخطه‌سنی فتح ایتدکلرندن، بواسمی بالمیوب، بعده فتوحاتلرینی شمال وشرق وغربه طوغری توسیع ایتدکجه، بتون اسپانیا و پورتکیز قطعه‌لرینه یعنی ایبریا شبه جزیره‌سنه تعمیم ایتمشلردر. بو قطعه‌نك کرك احوال حاضره‌سی وکرك احوال تاریخیه‌سی وعربلر زماننده‌کی معموریتی حقنده «اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرنده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، بوراده تطویل مقاله حاجت کورمیورز. [«اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] — بو اسمله مصرك فسطاط شهرنده دخی بر بیوك محله وار ایدی.

أُنْدوشَر { اندلسده قرطبه جوارنده برحصن اولدیغنی، وبورادن مشاهیر ادبادن (ابواسحاق ابراهیم بن محمد یحصبیٔ اندوشری) کبی بعض علما ظهور ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

أُنْده { اندلسده بلنسیه خطه‌سنده میاه جاریه‌سی وباغ وبوستانی وعلی الخصوص

زیتونی چوق برقصبه اولدیغی ومشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولندیغی «معجم البلدان» ده مسطوردر.

اندیان { ایرانك فارس خطه‌سنده وبندر بوشیرك ٧٥ میل شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر، و اکثریسی عربدر.

اندیمون { (Endymion) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه‌کوره، (قاریا) یعنی منتشا مملکتنده حسن وجمالیله مشهور بر چوبان اولوب، کویا ابوالآلهه مشتری طرفندن سمایه رفع؛ وآنجق مشترینك زوجه‌سی (یونون) ك عرضنه تعرض ایتمك ایستدیکندن، ینه طرد اولنمشیدی. قمردن‌کنایه اولان (دیانه) بونی اویورکن کوروب، علاقه ایتمکله، کندیسنی برطاغده واقع‌مغاره‌یه نقل ایتمش؛ وآره‌صره زیارتنه کیدر ایمش. بومصالی مصور رومادہ آثار عتیقه‌دن اوله‌رق مرمر اوزرینه‌محکوك بررسم بولنیور. (جیرووده) نام رسام شهیر دخی بونی مصور مشهور بررسم براقمشدر.

اُنَر { ترکمان امراسندن و ملکشاه بن آلب آرسلان سلجوقینك رجالندن اولوب، ٤٨٥ تاریخنده مشار الیهك وفاتیله اوغلی محمودك جلوسنده بونك مدبر اموری اولمش؛ وبرکیارق بن ملکشاهك غلبه‌سندن صکره بونك امراسندن اولمشیدی. فارس واصفهان جهتلرنده ظهور ایتمش اولان بعض فتنه‌لری باصدیرمقده ایکن، کندیسنی برکیارقدن تخویف ایتدکلرندن، عصیان‌ایتمش؛ واو صره‌ده ٤٩٢ تاریخنده، ٣٧ یاشنده اولدیغی حالده، کندی آدملری طرفندن قتل اولنمشدر.

انز { (Enz) وورتمبرغده برنهر اولوب، «قره اورمان»ده‌نبعانله، (ویلدباد)و(نایبورغ) قصبه‌لرندن کچه‌رك، «کوچك انز» و (ناغولد) نهرلریله دخی برلشدکدن صکره، (رین) ایرماغی‌تابعلرندن (نقار) نهرینه دوکیلور. مجراسی ١٣٠ کیلومتره اولوب، سیرسفائنه قابل دکلدر.

اَنزَلی { ایرانك کیلان خطه‌سنده وبحر خزرك ساحل جنوبیسنده برکوچك قصبه و اسکله اولوب، (رشت) شهرینك ٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٣ جامعی وبر بازاری اولوب، (مرداب) دنیلن اوکنده‌کی قوبی صیغدر. اهالیسی ٢٥٠٠ کشی قدر اولوب، حصیر اعمالیله اشتغال ایدرلر.

انس { (Ens یاخود Enns) آوستریاده برنهردر، که سالسبورغ ایالتنده نبعانله، استیریا ویوقاری آوستریا خطه‌لرندن وهمنامی اولان قصبه‌دن کچدکدن، و ٢٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، طونه‌یه منصب اولور. مجراسی «یوقاری آوستریا» خطه‌سنی «آشاغی آوستریا» خطه‌سندن آیریور.

انس { (Ens) آوستریانك «یوقاری آوستریا» خطه‌سنده وهمنامی اولان نهرك کنارنده اوله‌رق (لینز) شهرینك ١٩ کیلومتره شمالنده بك قدیم برقصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

اَنَس { (بن مالك) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت فخرکائنات (صلعم) افندمزك خادمی ایدی. خدمت رسالتپناهی‌یه کیردیکنده، طقوز اون یاشنده اولوب، اون سنه بو خدمت شریفه‌ده بولنمش؛ وارتحال حضرت فخررسالده ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، یوز یاشلرینه قدر یاشادیغندن، دها بك چوق وقت برحیات قالمشیدی. بك چوق احادیث شریفه نقل و روایت ایدوب، قربیتی جهتیله روایتنده موثوقدر. اولاد واحفادی چوق اولوب، حتی یوز ارکك اولاد واحفادینی کورمش اولدیغی مرویدر. کنیه‌سی (ابو حمزه) در. — ابو امیه انس بن مالك قشیری، انس بن قتادهٔ باهلی، انس بن قتادهٔ اوسی، انس بن فضالهٔ ظفری، انس بن اوس انصاری کبی بو اسمله صحابه‌دن دیکر بر قاچ ذات دها واردر.

اَنَس { (لال چند) هندستانك مجوسی شعراسندن اولوب، ١٢٦٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی وبك کوزل اشعار فارسیه‌سی واردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

ایام بهار آمد وشورش بسر افتاد
صد چاك مرا همچوکل اندر جکر افتاد
شاید خبرت از اثر نالهٔ من نیست
در بحر وبر از شعلهٔ آهم شرر افتاد

اَنَس { (یاخود آنس) یمن ولایتنك صنعا سنجاغنده بر قضا اولوب، شرق

وشمال شرقی جهتندن صنعا، شمال غربی طرفندن خران، غرب جنوبی جهتندن حدیده سنجاغنه تابع ریمه، جنوباً دخی زمار قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق ومرتفع اولوب، مرکزی صنعانك جنوب غربیسنده واقع (ضوران) قصبه‌سیدر. درون قضاده بر قاچ قاپلیجه بولنوب، علی‌الخصوص مرکز قضاید درت بش ساعت مسافه‌ده اولان (حمام علی) نام قاپلیجه پك نافعدر، واطرافندن پك چوق خلق طوپلنوب، استحمام ایدرلر. محصولاتی بغدای، آرپه، دوره وسائر حبوباتله قهوه وسائره‌دن عبارتدر. چوق ویك ایی بال دخی چیقار. جبال یمانیه‌نك غربی مائلسنده وبحر احمر حوضه‌سی داخلنده بولنمغله، صولری غربه جریان ایده‌رك، بحر احمره دوکیلور. باشلیجه نهری (وادی سهم) در.

أُنسی { مشاهیر شعرای ایراندن وساداتدن اولوب، خراسانك (جنابد) قصبه‌سنده تولد ونشأت، واوراده وفات ایتمشدر. علی شیرنوایی‌نك معاصری اولوب، ۸۲۵ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. غزلیاتی اورته حالده ایسه‌ده، قصائدی پك کوزل اولوب، ائمه‌نك مدحی حقنده بر چوق قصیده لری واردر. شو بر ایکی بیت قصائدینك برندندر:

نماز شام‌که چندین هزار مشعل نور
زپردهٔ افق آورد آسمان بظهور

در آمدم متألم بعمت آبادی
که در زمین بساطش فرح نکرده عبور

نه دار مختم از شمع اختران روشن
نه بیت عشرتم از دور آسمان معمور الخ

أُنسی { (اسماعیل بیك شاملو) هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهانه منسوب بولنمش؛ و ۱۰۲۰ تاریخنده قتل اولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آرا که عقل بیش غم روزکار بیش
دیوانه باش تا غم تو دیکران خورند

انصاری { (خواجه عبد الله ابو اسماعیل) حضرت ابا ایوب انصاری (رضنه)نك نسلندن اولوب؛ مشاهیر فقها ومحدثیندندر. عربی وفارسی ادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بو ایکی لسانده پك چوق اشعاری واردر. «منازل السالکین» عنوانیله سلوکه دائر برکتابی ودیکر بعض آثاری دخی واردر. اواخر عمرنده عالمدن کسیلوب، برزاویه‌یه چکلمش؛ و ۴۷۱ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

مست توام از باده وجام آزادم
صید توام از دانه ودام آزادم
مقصود من ازکعبه وبتخانه توئی
ورنه من ازین هردو مقام آزادم

انصاف { (محمد ابراهیم) هندستان شعراسندن اولوب. عن اصل خراسانلی ایدی. ۱۱۰۰ تاریخلرنده کنج یاشده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعار عارفانه‌سندندر:

حائل خورشید وحدت رنك هستیهای ماست
چون زمین از پیش بردارند روز وشب یکیست

—— بو اسمله ینه هندستان شعراسندن ۱۱۹۵ ده وفات ایتمش بریسی دخی واردر.

اَنصِنا { صعید مصرده نیلك ساحل یمینده یعنی شرق طرفنده پك قدیم بر شهر اولدیغی وخرابه‌لرنده بعض هیکللر وسائر آثار عتیقه بولندیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر. بوشهر بعدالاسلام دخی معمور اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، شمدی نه‌حالده بولندیغی واسم قدیمی نه اولدیغی تحقیق اولنه‌مدی.

اَنطابلس { برقه یعنی بنغازیده واقع (پنداپولیس) شهر قدیمنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پنداپولیس» ماده‌سنه مراجعت.]

انطاکیه { انطیوخس وسائره. [مدله «آنطاکیه» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

اَنطَرطوس { (انتاردوس Antardus) اسمنك معربی اولوب سوریه ساحلنده کائن (طرتوس) قصبه‌سنك نام دیکریدر. [«طرتوس» و «آنتاردوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

انغرنو { (Eugornou) سودانك برنوح خطه‌سنده (کوکه) شهرینك ۲۴ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهردر. اسراء، مرجان، وعنبر تجارتنك مرکزی اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

انفانتن { (Enfantin) میلادك قرن حاضری اوائلنده فرانسده ظهورله، صنایع ومعارف واسطه‌سیله صنوف نوع بشری اصلاح ایتمك، وجمعیت بشریه‌نك اداره مالیه‌سی حقنده یکی بر

اصول ایجاد ایتمك ادعاسنده بولنمش اولان (سنت سیمون)ك تلامذه‌سندن اولوب، استادینك وفاتندن صکره، رفقاسیله برابر بو طریقی توسیع و تحکیم ونشر وتعمیم ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، کندیلری مؤخراً دین وحکومتجه دخی تعدیلات اجراسی لزومنی التزام ایتدکلرندن، جمعیتلری طرف حکومتدن دفعاتله منع اولنمش؛ وبونك اوزرینه فرانسه‌وجزایرده بعض امور نافعه‌ده استخدام اولنمشیدی. علم ثروت واخلاق و سیاسته متعلق برقاچ اثری واردر. ١٧٩٦ تاریخنده پارسده طوغوب، ١٨٦٤ ده وفات ایتمشدر.

انفیلد (Enfield) انکلتره‌نك (میداسکس) ایالتنده و لوندره‌نك ١٦ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی، اسکی بر سرای خرابه‌لری ومیری‌یه عائد سلاح فابریقه‌سی واردر.

انقارتاسیونس (Encartaciones) اسپانیانك شمالنده بر کوچك خطه اولوب، شمدیکی حالده برقسمی (بیسقایه) وبرقسمی دخی (سانتاندر) ایالتلرینه ملحقدر. طولی ٤٥ وعرضی ١٦ ایله ٢٠ کیلومتره آره‌سنده اولوب، طاغلق برمحلدر، که بر اوجی شمالاً دکیزه قدر ممتد اولور. معادنی چوق اولوب، علی الخصوص دمیر، باقیر وقورشون معدنلری ازمنهٔ قدیمه‌دنبری مشهوردر. قروپ فابریقه‌سنك قوللاندیغی دمیرك قسم اعظمی بورادن کیدر. اهالیسی ١٥٠٠٠ کشی راده‌سنده اولوب، توانا وچالیشقان آدملردر. بونلردن آمریقاده دخی خیلی مهاجرلر بولنور. اراضیسی صرب اولمق مناسبتیله، اسکیدن بری اسپانیانك هر حکومتنه قارشی طوروب، بعض امتیازاتله و کندی رؤسالری واسطه‌سیله اداره اولنه کلمشلردی.

انکاد مغربده (جزایرده) تلمسان خطه‌سنده و (تاهرت)ك اوچ مرحله غربنده بر قصبه اولوب، برنهرك ایکی ساحلنده بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

انکلاد (Encelade) اساطیر یونانیه‌ده کوره (اولمپوس) طاغنده کویا الهه ایله غوغا ایدن جنلرك بری اولوب، جهنم ایله ارضك اوغلی ایدی. یوز قولی وارایدی. زعملرنجه اوالاّلهه اولان مشتری بونی صاعقه ایله هلاك ایتدکدن صکره، سیچیلیاده‌کی (اتنا) برکاننك آلتنه کومش.

انکلتره (Angleterre انکلیزجه England وایتالیانجه Inghilterra) اوروپانك دول معظمه‌سندن اولان بیوك بریتانیا دولتنك مرکب بولندیغی اوچ بیوك خطه‌نك بریدر، که اك بیوك واك مهملر اولوب مرکزی دخی حاوی بولنمغله، دولت مشار الیهایه انکلتره دولتی دخی دنیلیر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — انکلتره قطعه‌سی بیوك بریتانیا جزیره‌سنك قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك نصفندن زیاده‌سی واك ایی طرفیدر. بناءً علیه یالکز شمالاً اسقوچیایه مربوط اولوب، جهات سائره‌دن دکیزله محاطدر. غرباً ایرلانده دکیزیله ایرلانده آطه‌سندن، جنوباً (مانش) دکیزیله فرانسه‌دن، شرقاً دخی شمال دکیزیله فلمنك وآلمانیا وداتیمارقه‌دن آیرلمشدر. منتهای جنوب غربیسنده واقع اولان (لیزارد) برونی اك جنوبی نقطه‌سی اولوب، ٥٨ ٤٩° واك شمالی نقطه‌سی دخی ٤٨′ ٥٥° عرض شمالیده، اك شرقی نقطه‌سی ″٢٤ ′٣٤ ٠° واك غربی نقطه‌سی دخی ″٢٤ ′٧ ٨° طول غربیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی قوش اوچشی حسابیله ٥٠٠ کیلو متره اولوب، شرق وغرب سواحلنده‌کی کیرنتی وچیقنتیلری ایسه پك بیوك اولدیغندن، عرضی پك مختلفدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٥٠٦٩٧ مربع کیلو متره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — انکلتره‌نك شرق طرفی عارضه‌لی برطاقم اوولردن عبارت اولوب، غرب جهتنده ایسه جنوبدن شماله قدر برصره طاغلر ممتد اولور. بوطاغلرك اك یوکسکی ١١٠٠ متره‌دن آشاغی ایسه‌ده، اك یوکسك طاغلرك احوال ومنظره‌لرینی ارائه ایدیورلر. بونلر (نورتن رانکه) یعنی «شمالی طاق»، (قامبریان) یاخود (ولش) و (قورینش) اسملریله اوچ طاقه آیریلور. اك شمالده‌کی طاقم (چویوت)، (پنینه) و (کومبریان) اسملریله اوچ صره طاغدن عبارت اولوب، اك مرتفع ذروه‌لری ٨١٠ و ٨٩٢ و ٩٨٤ متره ارتفاعنده‌در. ایکنجی طاقم (غال) ویا (والس) خطه‌سنك هر طرفنه یاییلان (قامبریان) طاغلریدر، که برچوق مرتفع بایرلری ووادیلری حاوی اولوب، اك مرتفعلری خطهٔ مذکوره‌نك منتهای شمال

غربیسنده وساحلك قربنده واقع اولان (اسنوودون) یعنی «قارلی طاغ»در. بونك ارتفاعی ١٠٩٤ متره اولوب، انكلتره قطعه‌سنك اك یوكسك نقطه‌سیدر. اوچنجی طاقم دخی انكلتره‌نك منتهای جنوب غربیسنده واقع جسیم برون ویا شبه جزیره ده واقع اولوب، بونلر طاغدن زیاده تپه دنیله بیلیر؛ واك یوكسكلری ٦٢٥ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمیور. عمومیت اوزره انكلتره‌نك سطحی غایت مختلف اولوب، طاغلری، اووه‌لری، مرعالری، اورمانلری، قورو و محصولسز یرلری بربرلرینی تعاقب ایدر.

نهرلری.— انكلتره‌نك نهرلری ذكر اولنان جبالدن نبعان ایده‌رك، منصب اولدقلری ساحله كوره، اوچ طاقه تقسیم اولنه‌بیلیرلر. ساحل شرقیدن شمال دكیزینه دوكیلنلر شمالدن باشلایه‌رق بروجه‌آتیدر: تینه، ویر، تیس، اوزه، ترنت، ولهاند، نین، بیوك اوزه، یاره، واونی، استور، تامیس. بونلرك اك مشهورلری تامیس در، كه لوندره‌نك ایچندن چكر. (ترنت) بوندن دها بیوكدر؛ بیوك اوزه دخی بیوجك برنهر اولوب، دیكرلری كوچكدر. ترنت ایله كوچك اوزه، دكیزه منصب اولمازدن اول، برلشوب، (هومبر) اسمیله كنیش بر خلیج تشكیل ایتدكلری كبی، ولهاند ایله نین وبیوك اوزه نهرلری دخی (واش) اسمیله بر قویك ایچنه دوكیلورلر. ساحل جنوبیدن مانش دكیزینه دوكیلن نهرلر ایسه غایت كوچك ومجرالری قیصه اولوب، شرقدن باشلایه‌رق بروجه‌آتیدر: اوزه، آدور، آرون، آنتون، آوون، ترنت، آقس، اكس، دارت، تامار. ساحل غربیدن بحر محیط اطلاسی‌یه، جورج بوغازینه وایرلانده دكیزینه دوكیلن نهرلرك اك بیوكی (سوان) نهری اولوب، قره‌لرك ایچنه پك درین كیرمش اولان بریستول خلیجنه دوكیلور. بوخلیجه جنوبدن (تاو) ایله (اوورآوون) وشمالدن (اویه) و(اوسق) نهرلری دخی منصب اولور. غال خطه‌سندن (تووی) و (تیفی) نهرلریله برچوق كوچك نهرلر اینر. دی، مرس، ریبله نهرلری ایرلانده دكیزینه، و(اون) ایله (اسك) نهرلری دخی مذكور دكیزك (سلووای) خلیجنه منصب اولور.

انكلتره قطعه‌سی باشلیجه درت بیوك حوضه‌یه منقسم اولوب، بونلرك اوچی شرق جهتنده وشمال دكیزینه تابع اولدرق ذكر اولنان اوچ بیوك نهرك، ودردنجیسی دخی غرب جنوبی جهتنده و بحر محیط اطلاسی‌یه تابع اولدرق (سورن) نهرینك حوضه‌لریدر.

كوللری.— انكلتره‌نك كوللری كثرت ویا وسعتلریله دكل، بلكه حسن ولطافتلریله مشهور اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری قطعه‌نك شمال غربیسنده (كومبریان) طاغلرینك اطرافنده بولنیور. اك بیوكلری اولان (ویندرمر) كولنك طولی ١٨ كیلومتر وعرضی ١٦٠٠ متره‌در.

سواحل وجزایری.— انكلتره‌نك سواحلی ٣٩٠٠ كیلومتره طولنده اولوب، شرق طرفنده هومبر، واش وتامیس اسملریله اوچ درین كورفز ویا خلیجلری واردر، كه اوچنده ده بعض بیوك نهرلر منصب اولمغله، قره‌لرك ایچنه طوغری سیر سفائنه برر قپو حكمنده‌درلر. سواحل جنوبیه‌نك كیرنتی وچیقنتیلری دها كوچك ایسه‌ده، بحریه‌جه اهمیتلری زیاده اولوب، لانغستون. پورچوت، سوتامپتون، ویموت، اكسموت كبی برچوق معتنا لیمان واسكله‌لری واردر. سواحل غربیه‌سی دها كیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، قسم جنوبیسنده بریستول خلیجی نامیله واسع وقره‌لرك ایچنه پك درین كیرمش بركورفز واردر، كه منتهاسی (سورن) نهری مجراسندن عبارتدر. بوكورفزك ایكی ساحلنده برچوق كوچك قویلر ولیمانلر بولنیور. غال خطه‌سنك ساحل غربیسی جورج بوغازنده (قاردیغان) اسمیله كنیش وآچیق بر كورفز تشكیل ایدیور. بو خطه‌نك جهت شمالیه‌سنده ایرلانده دكیزی ذاتاً بربیوك كورفز تشكیل ایتدیكی حالده، بو كورفزك ایچنده دخی نهرلرك منصبلرنده بر قاچ كوچك خلیج و (مورقامبه) ایله (سولوای) اسملریله بیوجك ایكی قوی واردر. سواحل غربیه طاغلره قریب بولنغله، دیك ویك یوكسكدر. بوسواحلك برچوق برونلری اولوب، خریطه‌یه بر نظر آتمغله معلوم اوله‌جغندن، تعدادینه حاجت یوقدر. انكلتره‌نك اطرافنده بولنان آطه‌لر ساحل جنوبیسی قارشیسنده‌كی (ویحت) آطه‌سی، منتهای جنوب غربیسنده اولان (لاندس اند) برونك قارشیسنده‌كی (سیلی) جزایرصغیره‌سی، غال خطه‌سنك شمال غربی كوشه‌سی قارشیسنده‌كی (آنغلسی) وایرلانده دكیزنده بولنان (مان) آطه‌لرندن عبارتدر.

اقلیم وهواسی.— انكلتره ده اقلیمك اقتضا ایتدیردیكی شدتلی صوئوق وصیجاق اولمیوب، هواسی

معتدل صایله بیلیرسه‌ده، یاغمورلری چوق ورطوبتی غالبدر. شمال شرقیدن اسن روزکار خیلی صوغوق اولوب، بعض دفعه مزروعاته مضر ایسه‌ده، بو روزکار سیرك اسوب، اکثریا غرب روزکارلری اسه‌رك یاغمور یاغدیرر. انکلتره‌نك جهت غربیه سنده سنده حد وسطی اولدرق ۲۰۸، وشرق جهتنده ۱۶۵ کون یاغمور یاغار. بو وجهله یاغان یاغمور ۱ متره ایله ۷ سانتیمتره مکعبنده‌در. لوندره‌ده قیشین مقیاس حرارتك حد وسطیسی تحت الصفر ٤ ویازین فوق‌الصفر ۱۷ درجه‌ده‌در.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — انکلتره‌نك کندینه مخصوص اشجار و نباتاتی اولمیوب، آوروپانك ممالك شمالیه‌سنده حاصل اولان حبوبات وسبزه ومیوه‌لرك جمله‌سی وعلی‌الخصوص رطوبتدن استفاده ایدن وکونشه چوق محتاج اولمیانلری پك ای اولور. حبوباتدن بغدای، آرپه، چاودار ویولاف حاصل اولور. صنعی چایرلری‌ده چوقدر. بو مملکت وقتیله اورمانلرله مستور اولوب، بعض جسیم اورمانلری تاریخجه مشهور ایسه‌ده، بونلرك همان جمله‌سی اتلاف اولنه‌رق، الحالة هذه اورمانلری پك آزدر؛ واودون وکراسته‌سنك قسم کلیسی خارجدن جلب اولنور.

انکلیز چفتجیلری حیوانات اهلیه یتیشدیرمکده فوق‌العاده برمهارته مالك اولوب، صیغیر، قیون وآت جنسلرینی زیاده‌سیله اصلاح ایتمشلردر؛ وبو حیواناتدن کلیتلی مقدار بسلرلر. کوپکلری دخی پك اییدر. حیوانات وحشیه‌دن تیلکی، صانسار، طاوشان کبی کوچك حیوانلر بولنوب، بیوك حیوانلر وحتی قورد دخی مفقوددر. حشرات ویلانلری دخی آزدر.

انکلتره‌نك باشلیجه منابع ثروتی معادندن عبارت اولوب، علی‌الخصوص دمیر وکومور معدنلری پك چوقدر. باقیر، قورشون، قلای، چنقو وآزمقدارده آلتون وکومش معدنلری دخی بولنور. قیا طوزی دخی چوق اولوب، بوندن خیلی اخراجات اولور. ایرلانده داخل حساب اولمدیغی حالده، یالکز انکلتره‌ده سنوی یوز ملیون طونیلاتدن زیاده معدن کوری چیقار. چیقاریلان دمیر ایسه ۱۷ ملیون طونیلاته راده‌لرنده اولوب، آشاغی یوقاری سکز ملیون انکلیز لیراسی قیمتنده‌در.

اهالیسی، جنسیت ومذهبی. — انکلتره‌نك اهالیسی تقریباً ۲۶ ملیون کشیدن عبارت اولوب، همان جمله‌سی پروتستان مذهبنه تابعدرلر. برمقدار یهودی دخی واردر. جنسیتجه قسم کلیسی انکلیز اولوب، یالکز غال خطه‌سیله (مان) جزیره‌سنك اهالیسی کلت جنسیتنه منسوبدرلر. آنجق بونلر دخی کوندن کونه لسان اصلیلرینی اونوده‌رق، انکلیزلشمکده، ویالکز طاغلرده ساکن اولانلری جنسیت و لسانلرینی محافظه ایتمکده درلر.

تقسیماتی. — انکلتره قطعه‌سی نفس انکلتره ایله غال یاخود والس خطه‌سنه منقسم ایسه‌ده، بوتقسیم صرف جغرافی و تاریخی بر تقسیم اولوب، سیاسی دکلدر؛ چونکه غال خطه‌سنك هیچ برامتیازی ویا برکونه ادارهٔ مخصوصه‌سی اولمیوب، انکلتره‌نك سائر طرفلرندن بر فرق یوقدر. انکلتره ۵۲ قونتلغه یعنی ایالت ویاسنجاغه منقسم اولوب، بونلرك ٤۰ ی نفس انکلتره‌ده و۱۲ سی غال خطه‌سنده‌در. بوقونتلقلرك اسامیسیله مساحهٔ سطحیه‌لری واهالیلری زیرده‌کی جدولده کوستریلیور. اهالینك مقدار اخیرینی مبین بر جدوله دسترس اوله‌مدیغمزدن، ۱۸۷۱ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره بیان ایدیورسه‌ك‌ده، اووقتدن بری انکلتره‌نك عموم اهالیسنده ٤ ملیون قدر تزایدوقوع بولمش اولدیغندن، هرقونتلغك اهالیسی اونسبتده تزاید ایتمش اوله‌جغنده شبهه یوقدر.

قونتلق		مربع کیلومتره	اهالی
(جهت شرقیه‌ده)			
نورتومبرلاند	(مرکزی نوقاستل)	۵ ۰۵۶	۳۸۶ ٦٤٦
دورهام		۲ ۵۱۹	٦۸۵ ۰۸۹
یورقشیر	قسم شرقیسی	۳ ۱۱۰	۲٦۸ ٤٦٦
	قسم شمالیسی	۵ ٤٦٤	۲۹۵ ۲۷۸
	قسم غربی ومرکزی	۷ ۱۹٦	۱ ۸۷٤ ٦۱۱
لینقولن		۷ ۱۸۵	٤۷٦ ۵۹۹
نوتینقهام		۲ ۱۲۹	۳۱۹ ۷۵۸
دربی		۲ ٦٦٦	۳۷۹ ۳۹٤
استافورد		۲ ۹٤۸	۸۵۸ ۳۲٦
لیچستر		۲ ۰۸۰	۲٦۹ ۳۱۱
روتلاند		۵ ۳۸۸	۲۲ ۰۷۵
نورتامپتون		۲ ۵۵۰	۲٤۳ ۸۹۱
بدفورد		۱ ۱۹٦	۱٤٦ ۲۵۷
هونتینغتون		۹۲۹	٦۳ ۷۰۸
قامبریج		۲ ۱۲۵	۱۸٦ ۹۰٦
نورفولق		۵ ٤۸۰	۸٤۳ ٦۵٦
سوفولق		۳ ۸۳٤	۳٤٦ ۸۹٦
اسکس		٤ ۲۹۲	٤٦۸ ٤۳٦

میدلسکس (مرکزی لوندره)	۸۲۹	۲ ۵۳۹ ۷٦۵
هرتفورد	۱ ۵۸۲	۱۹۲ ۲۲٦
بورکینغهام	۱ ۸۸۹	۱۷۵ ۸۷۹
اوقسفورد	۱ ۹۱۳	۱۷۷ ۹۷۵
برقشیر	۱ ۸۲۷	۱۹٦ ٤۷۵
سوری	۱ ۹۳۷	۱ ۰۹۱ ٦۵۵
(جهت جنوبیه‌ده)		
کنت	٤ ۲۰٦	۸٤۷ ۲۹٤
سوسکس	۳ ۷۹۱	٤۱۷ ٤۵٦
هامپشیر (مرکزی وینچستر)	٤ ۳۳۱	۵٤٤ ٦۸٤
ویلتشیر	۳ ۵٦۱	۲٦۷ ۱۷۷
دورست	۲ ۵۵۸	۱۹۵ ۵۳۷
سونرست	٤ ۲۳۸	٤٦۳ ٤۸۳
دوونشیر	٦ ۷۰٦	٦۰۱ ۳۷٤
قورنوال	۳ ۳۲۵	۳٦۲ ۳٤۳
(جهت غربیه‌ده)		
غلوچستر	۳ ۲۵۸	۵۳٤ ٦٤۰
مونموت	۱ ٤۹۱	۱۹۵ ٤٤۸
هرفورد	۲ ۱٦٤	۱۲۵ ۳۷۰
وورچستر	۱ ۹۱۱	۳۳۸ ۸۳۷
واروبق	۲ ۲۸۲	٦۳٤ ۱۸۹
سالوب (اشروپشیر)	۳ ۳۱۳	۲۸٤ ۱۱۱
چستر	۲ ۸٦۱	۵٦۱ ۲۰۱
لانقاستر	٤ ۹۳٤	۲ ۸۱۹ ٤۹۵
وستمرلاند	۱ ۹٦٤	٦۵ ۰۱۰
کومبرلاند	٤ ۰۵۲	۲۲۰ ۲۵۳
(غال حطه‌سنده)		
غلامورغان (مرکزی قاردیف)	۲ ۲۱٦	۳۹۷ ۸۵۹
کرمارتن	۲ ٤٤۵	۱۱۵ ۷۱۰
یمبروق	۱ ٦۵۵	۹۱ ۹۰۸
قاردیغان	۱ ۷۹٤	۷۳ ۵٤۱
برکنوق	۱ ۸٦۲	۵۹ ۹۰۱
رادنور	۱ ۱۰۱	۲۵ ٤۳۰
مونتغونری	۱ ۹۵٦	٦۷ ٦۲۳
مربونت	۱ ۵۵۹	٤٦ ۵۹۸
کرناروون	۱ ٤۹۸	۱۰٦ ۱۲۱
آنغلسی	۷۸۳	۵۱ ۰۱۰
دنبیخ	۱ ۵۲٦	۱۰۲ ۱۰۲
فلینت	۷٤۸	۷٦ ۳۱۲
جمعاً	۱۵۱ ۰٤۳	۲۲ ۷۱۲ ۲٦٦

شهر وقصبه‌لری. — انکلتره‌نك اکثر اهالیسی شهر وقصبه سکانندن اولوب، عموم اهالینك یوزده ٦۲ سی شهر وقصبه‌لرده ساکن بولنیور. انکلتره‌ده‌کی شهر وقصبه‌لرك عددی ۹۳۸ اولوب، یوز بیکدن زیاده نفوسی اولانلری، ۱۸۸۵ تاریخ میلادیسی استاتستیقنه کوره، بروجه زیردر:

شهر	اهالی
لوندره	٤ ۰۸۳ ۹۲۸
لیورپول	۵۱۷ ۷۲٤
مانچستر مع سالفورد	۵۱۷ ٦٤۹
بیرمینغهام	٤۲۷ ۷٦۹
لیدس	۳۳۳ ۱۳۹
شفیلد	۳۰۵ ۷۱٦
برادفورد	۲۱٤ ٤۳۱
نوتینغهام	۲۱۱ ٤۲٤
نوقاستل مع فاستشد	۲۱۱ ۱٦۲
هون	۱۸٦ ۲۹۲
وستهام	۱۲۸ ۹۵۳
لیچستر	۱۳٦ ۱٤۷
پورچموت	۱۳٤ ٦۵۹
اولدهام	۱۲۹ ۳۹۰
سوندرلاند	۱۲۵ ۳۲۷
بریختون	۱۱٤ ٦۷۲
بلاقبورن	۱۱۲ ۵۷٤
بولتون	۱۱۰ ۰۸۵
پرستون	۱۰۰ ٤۰٦

معارف وصنایع وتجارتی. — انکلتره‌ده معارف سائر ممالك متمدنه‌یه نسبةً کری اولوب. اوقوماسی یازمسی اولمیان اهالی خیلی مقدارده‌در. درت دار الفنونی اولوب، اوقسفورد، قامبریج، لوندره ودورهام شهرلرنده درلر. بونلرك ایلك ایکیسی پك اسکیدر. شهرلرك کافه‌سنده برر اعدادی مکتبی بولنیور. جمعیات علمیه وفنیه‌نك اکثری لوندره‌ده اولوب، سائر بیوك شهرلرك دخی کندیلرینه مخصوص جمعیتلری واردر. انکلیزلرك اك زیاده اهمیت ویردکلری فنلر علوم طبیعیه. کیمیا. جراثقال. هیئت والحاصل صنایعه، تجارته وکمیجیلکه دخل ویاردیمی اولان فنلردر. جغرافیا علمی دخی پك ایلری کیدوب؛ انکلتره‌ده‌کی جمعیت جغرافیه‌نك بو فنه ایتدیکی خدمتلر پك بیوکدر. علم بشره مخصوص اولان جمعیتی دخی آوروپاده امثالسزدر. السنهٔ شرقیه‌یه وعلی الخصوص عربی، فارسی وهند لسانلرینه مخصوص دخی لوندره‌ده واوقسفورده مدرسه‌لر وواسع کتبخانه‌لر بولنوب، بو ایکی شهرده خیلی کتب عربیه وفارسیه وسائره دخی نشر اولنمشدر.

انکلتره‌ده صنایع پك ایلری اولوب، علی الخصوص پاموق، یوك وایپك منسوجاتیله دمیر معمولاتنه مخصوص فابریقه‌لری پك چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی صنعتله مشغول اولوب؛ اك کوچك قصبه‌لرنده بیله متعدد فابریقه‌لر بولنور. صنایعجه انکلتره‌یه فرانسه ایله ممالك مجتمعه‌دن بشقه هیچ برمملکت ادعای

رقابت ایدەمز. هر نەقدر انکلیز منسوجات ومعمولاتی فرانسەنك کیلر قدر اینجه وظریف دکل ایسه‌ده، دها صاغلام ودها چوق اولدیغنه شبهه یوقدر. دباغخانەلری وچینی، جام، کاغد، بیره، اسپیرتو فابریقەلری دخی چوقدر. الحاصل انکلترەنك محصولات صناعیەسی پك چوق اولوب، دنیانك هرطرفنده صرف اولنمقده‌در.

تجارتجه انکلتره بتون ممالك ارضك برنجیسی اولوب، ذاتاً سفائن تجاریەسی پك چوق اولمغله، اهالیسنك برقسمی کمیجیلکله مشغول بولندیغندن، ودنیانك مختلف اقلیم وقطعەلرنده مستملکاتی بولندیغندن، کلیتلی تجارت ایتمکده‌در. اخراجاتی محصولات صناعیەدن عبارت اولوب، ادخالاتی دخی باشلیجه داخل مملکتده حاصل اولمیان ویا کفایت ایتمین شراب، حبوبات. قهوه، چای، وسائره ایله فابریقەلرده صرف اولنان یوك. پاموق. ایپك کبی شیلردن عبارتدر. [سفائن تجاریەسیله دخالات واخراجاتك مقداری حقنده ماده آتیەیه مراجعت بیوریله.]

فابریقەلرك کثرتی، تجارتك ایشلکلکی واسکەلرك چوقلغی انکلتره داخلنده اسکەلرله بیوك وکوچك شهر وقصبەلرك آره‌سنده وبو شهرلرك برندن دیکرینه بر چوق طرق ومعابر کشادینه احتیاج حس ایتدیروب، کرك شوسەلری وکرك دمیر یول وجودلری اوقدر چوقدر، که سطرنج کبی هرطرفدن تقاطع ایدوب، یولسز هیچ برقاریش یری قالمامشدر، دنیلسه سزادر.

احوال تاریخیه‌سی.— انکلتره قطعەسنك احوال قدیمەسی مجهول اولوب، بو مملکت اسکیدن بری آسیای وسطیدن هجرت ایتمش اولان (کلت) اقوامیله مسکون اولەرق نیم وحشی بر حالده بولنیور ایدی. میلاد عیسادن ٥٥ سنه اول روما سردارلرندن مشهور قیصر اووقت (برتانیا) اسمیله معروف اولان بوقطعەیه داخل اولوب، بعض یرلرینی ضبط؛ وبعده رومالیلر اوراده فتوحاته دوام ایدەرك، میلادك برنجی قرنندن مملکتك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردی. میلادك ٤١١ تاریخنده ایمپراطو (هونوریوس) بریتانیایی ترك ایتمکله، اهالیسی اولان (برتون) لر، که کلت اقوامندن ایدیلر، (پیکت) دنیلن واسقوچیا طرفنده بولنان دیکر برقومك تعرضاتنه مقاومت ایده‌مدکلرندن، جرمانیاده‌کی (صاقسون) لرك امدادینه محتاج اولمشلردر. صاقسونلر بودعوتدن بالاستفاده ٤٤٧ تاریخ میلادیسنده انکلترەیه بالدخول، کنت، سوسکس، سکس واسکس اسملریله درت کوچك دولت تأسیس ایتمشلردی. بونلردن صکره یعنی آلتنجی قرن میلادینك اواسطنده جرمانیانك شمالندن (آنغل) قومی انکلترەیه دخول ایله، استانغلیا، مرسیا ودیریامع برنیکیا اسملریله دیکر اوچ دولت دها تشکیل ایتمشلردر. ٨٢٧ تاریخنده بویدی دولت نهایت وسکس قرالی (اکبرت) لك ضبطنه کچمکله، برتك دولت تشکیل اولنمشدر. طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده دانیمارقەلیلر دفعاتله انکلترەیه هجوم ایله، بومملکتی نهب وغارت ایتمشلر؛ وبرآرەلق بیوك آلفرد کندیلرینی عقد مصالحەیه مجبور ایتمش ایسه‌ده، اوننجی قرن میلادی اواخرنده ینه هجومله. حکمدارلری بولنان (قنوت) ی انکلتره تختنه اجلاس ایتمشلردر. دانیمارقەلیلر آنجق اوتوزسنه قدر انکلترەده حکم سوروب، بعده ینه صاقسونلر رأس کاره کلمشلرسه‌ده، ١٠٦٦ ده نورماندیا دوقه‌سی برنجی کویوم انکلترەیی ضبطله، بوقطعەیه یکی برجنسیت ادخال ایتمش؛ و ١١٥٤ ده (آنژو) قونتلری تختی ضبطله، احفادلری ١٤٨٥ تاریخنه قدر حکم سورمشلردر. بوآرەلقده فرانسەنك برقاچ ایالتی دخی انکلترەنك الینه کچمش؛ وایرلانده ایله اسقوچیا دخی موقتاً ضبط اولنمشیدی. ١٤٨٥ تاریخنده حکمدارلق (تودور) خاندانه، و١٦٠٣ ده استوآرت فاملیاسنه کچمشدر. استوآرت خاندانی اسقوچیایه مالك بولنغله، بونلرك زماننده اسقوچیا ایله انکلتره برلشدیکی کبی، ایرلانده دخی الحاق اولنمشیدی. بونلردن برنجی شارل ١٦٤٩ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنەرق، جمهوریت اعلان اولنمش؛ ومشهور قروموول وفاتنەدك ٩ سنه بوجمهوریتی اداره ایتمشدر. ١٦٦٧ تاریخنده استوآرت خاندانی ینه موقع اقتداره کلمش ایسه‌ده، سکز سنه صکره بسبتون اسقاط اولنەرق، انکلتره تختنه (اورانژ) پرنسی اوچنجی کویوم جلب واجلاس اولنمش؛ و ١٧١٤ ده انکلتره حکمدارلغی هانووره خاندانه کچمشدر، که الیوم بوخاندان حکم سورمکده‌در. انکلترەده حکم سورمش حکمدارلرله تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

١ — صاقسون خاندانی

اکبرت	٨٢٧
اتلولف	٨٣٦
اتلبرت	٨٦٠
برنجی اتلرد	٨٦٦
بیوك آلفرد	٨٧١
برنجی ادوآرد	٩٠٠
آتلستان	٩٢٥
برنجی ادموند	٩٤١
ادرد	٩٤٦
ادوی	٩٥٥
ادغارد	٩٥٧
سنت ادوآرد	٩٧٥
ایکنجی اتلرد	٩٧٨

٢ — صاقسون و دانیمارقه خاندانلری

سوئنون (دانیمارقه‌لی)	١٠١٣
اتلرد (ثانیاً)	١٠١٤
ایکنجی ادموند (صاقسون)	١٠١٦
بیوك قانوت (دانیمارقه‌لی)	١٠٣٩
ادوآرد قونف (صاقسون)	١٠٤١
ایکنجی هارولد (صاقسون)	١٠٦٦

٣ — نورماند خاندانی

جهانکیر کوییوم	١٠٦٦
ایکنجی کوییوم	١٠٨٧
برنجی هنری	١١٠٠
اتیان	١١٣٥

٤ — آنژو خاندانی

ایکنجی هنری	١١٥٤
ریشار کوردولیون	١١٨٩
ژان	١١٩٩
اوچنجی هنری	١٢١٦
برنجی ادوآرد	١٢٧٢
ایکنجی ادوآرد	١٣٠٧
اوچنجی ادوآرد	١٣٢٧
ایکنجی ریشار	١٣٧٧
دردنجی هنری	١٣٩٩
بشنجی هنری	١٤١٣
آلتنجی هنری	١٤٢٢
دردنجی ادوآرد	١٤٦١
بشنجی ادوآرد	١٤٨٣
اوچنجی ریشار	١٤٨٣

٥ — تودور خاندانی

یدنجی هنری	١٤٨٥
سکزنجی هنری	١٥٠٩
آلتنجی ادوآرد	١٥٤٧
ژان غری	١٥٥٣
ماریه	١٥٥٣
الیزابت	١٥٥٨

٦ — استوارد خاندانی

برنجی ژاق	١٦٠٣
برنجی شارل	١٦٢٥

(جمهوریت)

فترت	١٦٤٩ — ١٦٥٢
او. قروموول (مدبرامور)	١٦٥٣
ر. قروموول	١٦٥٨

(استوآرتلرك عودتی)

ایکنجی شارل	١٦٦٠
ایکنجی ژاق	١٦٨٥

٧ اورانژ و استوآرت خاندانلری

اوچنجی کوییوم وماریه	١٦٨٩
آنه	١٧٠٢

٨ — هانووره خاندانی

برنجی جورج	١٧١٤
ایکنجی جورج	١٧٢٧
اوچنجی جورج	١٧٦٠
دردنجی جورج	١٨٢٠
دردنجی کوییوم	١٨٣٠
ویقتوریا	١٨٣٧

انکلتره } دولتی. اوروپانك دول معظمه‌سندن اولوب، دول بحریه‌نك برنجیسیدر. بو دولت اصل نفس انکلتره. اسقوچیا وایرلانده‌دن مرکب اولوب. قطعات خمسه‌ده برچوق ممالك ومستملکاتی دخی واردر. رسماً اسمی (بیوك برتانیا) اولوب، مذکور اوچ قطعه‌دن مرکب اولمق مناسبتیله «دولت متحده» دخی دنیلورسه‌ده، لسانمزده انکلتره دولتی نامیله شهرت بولمش اولدیغندن، حقنده ویریله‌جك معلوماتی بو ماده‌ده بیان ایتمکی مناسب کوردك. انکلتره اسمی بو دولتك بتونه دلالت ایتمدیکی کبی، بیوك برتانیا اسمی دخی انکلتره ایله اسقوچیایی جامع اولوب، ایرلانده بو مسمانك خارجنده قالیرسه‌ده، تسمیة العام باسم الخاص طریقیله بو اسملرك ایکیسی دخی مستعملدر.

انکلتره‌دولتی آوروپاده‌کی ممالکی اعتباریله برقراللق، وقطعات سائره‌ده‌کی مستملکات واسعه‌سی اعتباریله ایمپراطورلق عد اولنور. کرك آوروپاده‌کی اصل ممالکنی ترکیب ایدن انکلتره، اسقوچیا وایرلانده وکرك مستملکاتنك هر بری حقنده اقتضا ایدن معلومات جغرافیه واحوال خصوصیهٔ سائره محللرنده آیری آیری

بیان اولندیغندن، شوراجقده یالکز احوال عمومیه‌لری حقنده برقاچ سوز ایله بو دولتك قوای مالیه وعسکریه وسائره‌سی حقنده اقتضا ایدن تفصیلاتی ویرمکله اکتفا ایده‌جکز.

مساحهٔ سطحیه واهالیسی. — انکلتره دولتنك زیر حکمنده بولنان ممالك واسعه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سیله اهالیسی بروجه زیردر:

ممالك	مربع کیلومتره	اهالی
نفس انکلتره	۱۳۱ ۶۲۸	۲٤ ٦۱۳ ۹۲٦
غال خطه‌سی	۱۹ ۰٦۹	۱ ۳٦۰ ۵۱۳
اسقوچیه	۷۸ ۸۹۵	۳ ۷۳۵ ۵۷۳
ایرلانده	۸٤ ۲۵۲	۵ ۱۷٤ ۸۳٦
مان آطه‌سی	۵۸۸	۵۳ ۵۵۸
نورماند آطه‌لری	۱۹٦	۸۷ ۷۰۲
خارجده بولنان عساکر بحریه و بریه		۲۱۵ ۳۷٤
جمعا انکلتره قراللغی	۳۱٤ ٦۲۸	۳۵ ۲٤۱ ٤۸۲
هندستان وسرندیب	۹۳۵ ۷۷۷	۲۰٤ ٦۷۰ ۵۱۵
دومینیون قطعه‌سی	۳ ٤۰٦ ۵٤۲	٤ ۳۲٤ ۸۱۰
آوستراليا	۳ ۰۸۳ ٤٤۰	۳ ۷۱٤ ٦۵۵
مستملکات سائره	۱ ٤۳۳ ۸۸۷	٦۲ ۷۸٤ ۳۸۱
جمعاً انکلتره ایمپراطورلغی	۸ ۹۸۱ ۱۳۰	۳۱۰ ۷۳۵ ۸٤۰

قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. ادخالات واخراجاتی. — انکلتره دولتنك واردات و مصارف سنویه‌سی ۹۰ ملیون انکلیز لیراسی راده‌سنده در. دیون عمومیه‌سی دخی ۷۵۰ ملیون لیرایه قریبدر. عساکر منتظمه‌سی ۲۲۱ ۰۰۰ افرادله ۲۵ ۵۰۰ سواری حیواندن عبارت اولوب. عساکر ردیفه‌سی ۵۷ ۵۰۰، وعساکر ملیه ومعاونه‌سی دخی ۸۱۱ ۰۰۰ کشی ایله ٦٤ ۰۰۰ آتدن مرکبدر. بوندن ماعدا ایرلانده‌ده ۱۳ ۰۰۰ وهندستانده ۱۹۰ ۰۰۰ ژاندارمه‌سی واردر. طوپلری ٦۲۸ عددنده‌در. عساکر بحریه‌سی دخی ۸۷ ۵۰۰ کشیدن عبارت اولوب، دونماسی ٦۱ زرهلی، ۲۹۰ واپور، ۲۱۲ یلکن کمیسی، ۱۵۰ تورپیل واپورندن مرکبدر.

انکلتره‌نك سنوی ادخالاتی ٤۲۰ ملیون واخراجاتی ۲۹۰ ملیون انکلیز لیراسی راده‌لرنده اولوب، علی العموم تجارت سنویه‌سی ۷۰۰ ملیون لیرادن زیاده‌در. انکلتره‌نك سفائن تجاریه‌سی اوروپاده ۱٦ بیك کسور یلکن کمیسیله ٦ بیك کسور واپوردن، ومستملکاتده ۱۲ بیك کسور یلکن کمیسیله ۲ بیك کسور واپوردن. که جمعاً انکلیز سنجاغنی حامل سفائن ۳۸ بیك کسور پاره‌دن عبارت اولوب، مجموعی ۹۰ ملیون کسور طونیلاته استیعابنده‌در.

حکومتی، اصول اداره‌سی. — انکلتره دولتی بر دولت مشروطه اولوب، بری عوامه ودیکری لوردلره مخصوص اولمق اوزره، ایکی مجلس مبعوثانی واردر. قوانین ونظاماتك وضعی ویا لغو وتعدیلی بو ایکی مجلس ایله حکمدارك یدنده اولوب، آنجق اصل قوت عوام مجلسنده‌در. هیئت وکلاسی ۱۵ کشیدن مرکب اولوب، بونلر حکمدارك نامنه حرکت ایدرلرسه‌ده، مجلس مبعوثانك اکثریت آراسنی قزانمق مجبوریتنده‌درلر. نوعما اعیان مجلسی دیمك اولان لوردلر مجلسی ۵٦٤ اعضادن مرکب اولوب، بونلر ارثاً اعضالقده بولنورلر. عوام مجلسنك اعضاسی ایسه اهالیدن انتخاب اولنورق، ٦۷۰ عددنده‌درلر.

انکلیز (Anglais) آوروپانك اك بیوك واك متمدن امتدن اولوب. اصل وطنی نفس انکلتره ایکن، شمدیکی حالده غال، اسقوچیا وایرلانده‌نك همان بتون اهالیسی بو جنسیته منسوب اولدقدن بشقه، آمریقای شمالینك همان بتونیله آوستراليا قطعهٔ واسعه‌سی دخی بو امتك افرادیله مسکوندر. امید برونده، هندستانده وسائر انکلتره مستملکاتنده دخی برچوق انکلیزلر بولنیور. الحاصل بتون کرهٔ ارضك اوزرنده موجود انکلیزلر ۱۰۰ ملیونه قریبدر.

انکلیز قومی بر قاچ قومك اختلاط وامتزاجندن حاصل اولوب، اساسلری انکلتره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (کلت) قومی ایسه‌ده، بوندن اولکی ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره، جرمانیادن بر چوق صاقسونلر وآنغلار کلوب. کلتلرله قاریشمش؛ وآکلاشلدیغنه کوره بو یکی کلنلر کرك کثرتجه وکرك قوت ونفوذجه اسکی اهالی‌یه غلبه ایتمکله، لسانلری کلتجه‌دن زیاده جرمان لسانلری صره‌سنه کیرمشدر. بعده برچوق دانیمارقه‌لیلر ونورماندلر هجرت ایدوب، بونلرله قاریشدقلرندن، اسقاندیناو قانی دخی قاریشمش؛ ونورماندلرك زماننده لسان رسمی ومجبوری فرانسزجه اولدیغندن. انکلیز لسانه برچوق فرانسزجه کلمات دخی کیرمش؛ وعلی الخصوص اصطلاحات تمامیله بو لساندن آلنمشدر. بو وجهله تشکل ایدن انکلیز لسانی عصردن عصره تبدل ایده‌رك، وخصوصیله تلفظی

برچوق تغیراته اوغرایه‌رق، شمدیکی لسان حاصل اولمشدر.

انکلیز قومنک اکثر افرادی اوزون بویلی، توانا وقانلی آدملر اولوب، کرك ارکك وکرك قادینلری عمومیت اوزره کوزلدرلر. اخلاقجه طوغریلق وثبات ومتانتله مشهوردرلر.

انکلمان { (Engelmann) لیطوغرافیا صنعتنی خیلی ایلری کوتورمش والوان مختلفه ایله طبع ایتمك اصولنی یعنی (خرومو لیطوغرافیا) یی ایجاد ایتمش بر فرانسز اولوب، غایت کوزل بعض شیلر طبعنه موفق اولدقدن بشقه، بو فنه دائر برقاچ کتاب دخی یازمشدر. میلادك ۱۷۸۸ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۵ ده وفات ایتمشدر.

انکوری { [«آنقره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انکیان { (Enghien) بلجیقه‌ده (مونس) ك ۳۲ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، برسرای وبغچه‌سی، دانتله، بز وتول فابریقه‌لری واردر. بوربون خاندانلک حکمدارلق میراثندن خارج اولان بعض افرادی انکیان بارونی وانکیان دوقه‌سی عنوانلرینی آلمشلردی.

انوار { ایران شعراسندن اولوب، تیمورلنك زمانلرنده تبریزده تولد ونشأت ایتمش؛ وبرمدت شیخ صدرالدین اردبیلینك خدمتنده بولندقدن صکره، کیلانه واورادن هراته کیده‌رك. کمالات ظاهریه وباطنیه‌سنه بناء، اورا خلقنك فوق‌العاده رعایتنه مظهر اولدیغندن، شاه رخ بن تیمور طرفندن اورادن اخراج اولنغله، سمرقند وبلخه کیتمش؛ ونهایت (جام) قصبه‌سنده اختیار اقامتله، اوراده وفات ایتمشدر. اشعار عارفانه‌سی چوق اولوب، شو ایکی بیت اوجمله دندر:

قضا شخصیست پنج انکشت دارد
چو خواهد از کسی کامی برآرد
دو برچشمش نهد آنکه دو بردوش
یکی برلب نهد کوید که خاموش

— بواسمده همدانلی برشاعر دخی اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

حاجی وطوف حرم ماوسرکوی دوست
کعبه کجا ماکجا کعبهٔ ماکوی اوست

انوری { (اوحدالدین) ایرانك اعاظم شعراسندن اولوب، فردوسی ونظامی وسعدی ایله برابر شعرای ایرانك سرآمدانندن معدوددر. (ابیورد) قصبه‌سنده طوغوب، طوسده واقع «مدرسهٔ منصوریه»ده تحصیل علوم وفنونله، علوم متنوعه‌ده وعلی الخصوص هیئت ونجومده عصرینك فریدی اولمشیدی. اشعاری وعلی‌الخصوص قصیده‌لری فوق‌العاده کوزل اولوب، بونلرك بری سلطان سنجرك منظوری اولمغله، پادشاه مشارالیه صاحب ترجمه‌نك قدرینی آکلایه‌رق، کندیسنی یانته آلمش؛ وانعام والتفاتنه مظهر ایتمش ایدی. کواکب سبعه‌نك برج میزانده اجتماعی حقنده استخراج ایتمش اولدیغی حکمك عکسی چیقمغله، سلطان سنجرك توجهینی غائب ایدوب، بلخه فراره مجبور اولمش، و۶۵۶ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت برقصیده‌سندندر:

چو برکشید شفق دامن ان بسیط هوا
شب سیاه فروهشت خیمه را دامن
هلال عید پدید آمد از کنار فلك
منیر چون رخ یار وبخم چوقامت من

انوری { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. اشعاری غایت لطیف وفصیح اولدیغی حالده، غرابتدن اوله‌رق، کندیسی جاهل وامی برآدم اولوب، مرکب صانعقله مشغول ایدی. شو بیت جمله اشعارندندر:

زلفکله خطك علم وفا بحثن ایدرهب
بیری قره جاهل بریسی جهل مرکب

انوش { حضرت آدمك torونی وحضرت شیثك اوغلی اولوب، توراتده قابیلك اوغلی اولمق اوزره مذکوردر. متوشلخك پدری اولمق اوزره، دیکر برانوش دخی توراتده مذکور اولوب، ۳۶۵ سنه یاشادیغی مرویدر.

انوشتکین { سلطان سنجرك امراسندن اولوب، سلطان قطب الدین محمد خوارزمینك پدریدر.

انوشروان { [«نوشروان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انه { یاخود اناس (Énée, Æneás) اساطیرله قاریشیق اولان اسکی یونان وروما

تاریخنه کوره یونانیلرله محاربه ایدن تروآ حکمداری مشهور پریامك دامادی اولوب، شهر مذکور کبراسندن (آنخیس)ك کویا حسن الهه‌سی زهره ایله ازدواجندن تولد ایتمشیدی. تروآ محاربه‌سنده فوق‌العاده برجسارت کوستروب، بوشهرك ضبط وتخریبندن صکره، پدریله اوغلنی و زوجه‌سنی آلدرق، قاچمش؛ وبراورمانك ایچنده زوجه‌سنی غائب ایتدکدن صکره، توطن ایده‌جك بریر تحریسیچون کمی‌یه بینوب، یدی سنه دکیزلرك اوزرنده طولاشمش؛ برآره‌لق آفریقا سواحلنه یناشمش؛ ونهایت ایتالیایه چیقوب، آخرته برسیاحت ایتدکدن صکره، (لاتیوم) مملکتنه واصل اولنجه، اورانك حکمداری (لاتینوس) طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبوحکمدارك قیزی (لاوینیا) کندیسنه نشانلانمشیدی. قیزك اسکی نشانلیسی (روتول)لر حکمداری (تورنوس) کندیسیله محاربه‌یه چیقمش ایسه‌ده، انه بونی قتل ایدرك، قیزی تزوج. و بونك نامنه (لاوینیوم) شهرینی تأسیس ایتمش. کندیسنك (سیلویوس) نامنده براوغلی اولمش، که رومانك بانیسی اولان (رومولوس)ك جدالاسیدر. اسکی روما مشاهیر شعراسندن (ویرجیل) بوحکایه‌یی اومیروسك «ایلیاده» عنوانلی اثرندن آلوب. مفصل صورتده نظمه چکه‌لك، مشهور برمنظومه وجوده کتیرمشدر.

انه { (Énée) یونان قدیم محررلرندن اولوب. فن حربه دائر برشی اوله‌رق کتاب یازمش اولدیغندن. فن حربجی (Tacticien) لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۳۳۶ تاریخلرنده برحیات بولنمش اولدیغی مظنوندر. آثاری نایاب اولوب، یالکز بشقه‌لری طرفندن اختصار اولنمش برکوچك اثری بولنمش، ونشر وترجمه اولنمشدر.

— بواسمله غزه‌لی برحکیم یونانی دخی واردر، که بشنجی قرن میلادیده ظهور ایدوب، (پروقلیس)ك تلامذه‌سندن ایدی. بعض رسائلی وبقای روح حقنده برمکالمه‌سی موجوددر. نصرانی المذهب اولوب، افلاطونك مذهب فلسفه‌سنه تابع ایدی.

أُنَیس { انیس انصاری. انیس بن جنادة الغفاری، انیس بن ضحاك اسلمی، انیس بن عتیك انصاری، ابوفاطمه انیس ضمری، انیس بن قتاده، انیس بن مرثد، انیس بن معاذ بن انس، سکزی‌ده صحابه‌دندرلر.

انیس { (Ennis) ایرلانده‌ده (قلاره) قونتلغنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (فرکوس) نهری اوزرنده (لیمریك) شهرینك ۳۱ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیی جامعدر.

انیس افندی { (شیخ رجب —) ادرنه‌ده کائن مرادیه مولویخانه‌سنك شیخی اولوب، عالم وشاعر برذات ایدی. ۱۱۴۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

آشنای روح قدسه حالت افزادر سماع
تشنکان بزم عشقه شوق بخشادر سماع

— آنف الترجمه‌نك مریداندن بر (مصطفی انیس افندی) دخی واردر. که مصرده‌کی مولویخانه‌ده شیخ اولوب. بعض اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

ناله‌سن نی سرینی اکا قدوم ایلمیسان
نه بیلور دائرهٔ حضرت مولانایی

انیسکیلن { (Enniskillen) ایرلانده‌ده (فرماناغ) قونتلغنك مرکزی برقصبه اولوب. دوبلینك ۱۲۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر.

انیسی شاملو { (علی قلی بیك) ایران شعراسندن وشاملو قبیله‌سی کبراسندن اولوب، شاه اسماعیل صفوینك تورونی ابراهیم میرزانك محب وندیمی ایدی. بعده هراته انتقال ایله، علی نقی خانك خدمتنه کیرمش؛ وبونك قتلندن صکره، هندستانه رحلتله، برمدت خانخانانك خدمتنده وسید ذوالفقار ایله شکیبی اصفهانینك رفاقتنده بولنمش؛ و ۱۰۱۴ ده (برهانپور) ده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی و «محمود وایاز» عنوانیله برمثنویسی واردر. شو ایکی بیت مذکور مثنویسندندر:

شه صاحبقران محمود غازی
برون آمد بعزم صید تازی
بخون صید تا آلوده دامان
قرار این بود شهرا باغلامان الخ.

انیوس { (Ennius) اسکی روما شعراسندن اولوب، میلاددن ۲۴۰ سنه اول

قالابره‌نك (روديس) شهرنده طوغمش، وقبل الميلاد ١٦٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض مضحكه وها نه‌لرله هجويه‌لر و«جمهوريتك تاريخى» عنوانيله برده منظومه يازمشدر. آثارينك يالكز بعض پارچه‌لرى بولنه‌بيلشدر.

او { (O) «ابن» معناسيله ايرلانده لى بعض آدملرك اسملرى باشنده بولنور. [مركباتنه مراجعت بيوريله.]

اوآزه { (Oise) فرانسه‌نك شمال شرقى قسمنده بر نهر در، كه بلچيقه حدودى داخلنده نبعانله، جنوب غربى يه طوغرى آقه‌رق، كيزه، فره. نويون. قومپيان، قريل، بومون و پونتوآزه شهرلرينك ايچندن ويا يانندن كچر؛ وصاغدن (ترن)، صولدن (اسنه) و (ووئله) چايلرينى اخذ ايتدكدن صكره، پارسك آلت طرفنده صاغدن (سينه) ايرماغنه دوكيلور. مجراسى ٢٤٠ كيلومتره طولنده‌در. (سنت كنتن) قنالنه بر جدولله مربوط اولديغى كبى، نهرك مجراسنه موازى اوله‌رق ٢٨ كيلومتره طولنده برجدولى دخى واردر.

اوآزه { (Oise) فرانسه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، ايچندن كچن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. بو ايالت مستطيله شبيه برشكلده اولوب، شمالاً (سومه)، شرقاً (اسنه)، جنوباً (سينه مع مارنه) و(سينه مع اوآزه)، غرباً دخى (اوره) و (آشاغى سينه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٨٥٥ مربع كيلومتره و اهاليسى ٤٠٣١٤٦ كشيدر. اسكى «فرانسه جزيره‌سى» ايله (پيقارديا) خطه‌لرينك برقسمندن عبارت اولوب، مركزى (بووه) شهريدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، بغداى، كتن، كنوير و سائره محصولاتى چوقدر. مرعالرى دخى پك كوزل واورمانلرى چوقدر. مرمرلرى وابنيه ودكرمن‌طاشلرى دخى بولدر. محصولات صناعيه‌سى باشليجه خالى وپكچه انواعيله يوكدن معمول بعض منسوجات، باصمه، بز، تول، دانتله وسائره‌دن عبارتدر. توتون وكبريتيت حديد فبريقه‌لرى دخى متعدددر: ايالت ٣٥ ناحيه و٧٠١ دوائر بلديه‌يى جامع اولمق اوزره، بروجه زير ٤ قضايه منقسمدر: بووه، قلرمونت آن بووآزى، سنلى، قومپيان.

اوآقساقه { (Oaxaca) مكسيقه‌ده همنامى اولان برايالتك مركزى برشهر اولوب. مكسيقه‌نك ٣٦٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و(ريووردە) نهرى‌اوزرنده واقع و٣٠٠٠٠ اهالى‌يى جامعدر. بركوزل واديده وغايت دلنشين برطرزده بنا اولنمشدر. — اوآقساقه ايالتى شمالاً وغرباً (پوالبا)، شمال شرقى طرفندن (وراقروز)، شرقاً (غوآتماله) جنوباً دخى بحرمحيط كبيرله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان اكى ٤٠ وشمالدن جنوبه‌اولان بويى ٢٩٢ كيلومتره واهاليسى ٦٠٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. هواسى صاغلام واراضيسى منبت اولوب، پاموق، شكر وسائر محصولاتيله آلتون، كومش، قورشون، كوكورد ورنكلى مرمر معدنلرى واردر.

اوآنيون { (Oignon) فرانسه‌ده برنهردر، كه يوقارى ساؤن ايالتنده نبعانله، بو ايالتى (دوب) و(جوره) ايالتلرندن آيردقدن، و١٥٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (ساؤن) ايرماغنه دوكيلور.

اوانس { (Evans) آمريقاده‌كى ممالك مجتمعه‌نك اك‌مشهور ميخانيكيوندن‌اولوب. دكرمن ماكينه‌سيله بخار ماكينه‌لرينك اصلاحنه متعلق برچوق اختراعاته موفق اولمشدر. ١٧٠٥ تاريخنده فيلادلفيا قربنده طوغوب، ١٨١١ ده وفات ايتمشدر.

اوب { (Ob) سيبريانك اك بيوك نهرلرندن اولوب، تاتارستان ده‌كى آلتون طاغلرنده واقع آلتون كولندن نبعان، و (تومسق) ايله (توبولسق) ايالتلرى ايچنده شمال غربى وشماله طوغرى جريان ايله، نهايت شمال شرقى يه طوغرى دونه‌رك، بحرمنجمد شماليده واقع واوب كورفزى اسميله مسمى اوزون بركورفزك ايچنه منصب اولور. مجراسى ٣٢٠٠ كيلومتره طولنده اولوب، همان هريرى سيرسفائنه‌صالحدر. بو ايرماغه صاغ وصولدن برچوق نهرلر منصب اولوب، بونلرك اك بيوكى صولدن دوكيلن (ايرچ) نهريدر، كه ايسيم، توبول وسائر برچوق چايلرك دخى صولرينى اخذ ايدر.

اوبانى { (Aubagn) فرانسه‌نك جنوبنده (رون آغزى) ايالتنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب، مارسليانك ٣٥ كيلومتره شرقنده

واقع و ۷۷۰۰ اهالیی جامعدر. اسم قدیمی (آلبانیا)در. شرابی مشهوردر.

اوبر (Auber) فرانسه‌نك اك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، بر چوق اوپرالری و سائر مشهور بسته‌لری واردر. صنایع نفیسه آقادمیاسی اعضاسندن بولنمش؛ ولویی فلیپ واوچنجی ناپولیون زمانلرنده صنعتنه متعلق بعض رسمی مأموریتلرده قوللانلمشدی. ۱۷۸۲ تاریخ میلادیسنده قائنده طوغمش؛ و ۱۸۷۱ ده وفات ایتمشدر.

اوبرنویچ (Obrenowitch) صربیه‌ده حکومت سورمکده اولان خاندان قرالینك اسمی ولوب. بو خاندانك مؤسسی اولان (میلوش اوبرنوویچ) بر چوبان ایکن. اووقت دولت عثمانیه‌نك برایالتی اولان صربیه‌ده ظهور ایدن اختلالده رئیس عصاة اولان قره یورکی یه التحاق ایتمکله، بونك وفاتندن صکره، ۱۸۱۷ تاریخ میلادیسنده صربیه پرنسی انتخاب، وطرف دولتدن تصدیق اولنمشیدی. ۱۷۳۹ده فراغته مجبور اولوب، ۱۸۵۸ ده یکیدن موقع اقتداره گلمکه موفق اولمش؛ ووفاتنده اوغلی میخال واوندن صکره الیوم بر حیات بولنان سابق قرال میلان صربیه پرنسی اولمشدر. بونك زماننده صربیه‌یه استقلال ویرلمکله، برلین معاهده‌سندن صکره قراللغی اعلان اولنوب، بوسنه فراغت ایتمکله، اوغلی آلکساندر قرال اولمشدر. بووجهله اوبرنوویچ خاندانده درت پرنس وقرال کلوب، ایکیسی بر حیاتدر.

اوبرولیه (Aubervillier) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و پارسك ۷ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۲۵۰۰ اهالیسی و بر مستحکم قلعه‌سی واردر.

اوبرهاوزن (Oberhausen) پروسیه‌نك (وستفالیا) خطه‌سنده و (روروت) شهرینك شمال شرقیسنده برشهر اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی وکور معدنیله دمیر خانه‌لری واردر.

اوبریان (O'Brien) ایرلاندەنك اسکی حکمدار خاندانلرندن اولوب. (مونستر) خطه‌سنده ۵۰۰ سنه حکومت سورمشدر. بو خاندانك مؤسسی (بریان) اونجی قرن میلادیده ظهور ایتمشدر. بو خاندانك صوك قرالی اولان (مروغ او بریان) ۱۵۴۲ تاریخ میلادیسنده مونستر قراللغندن فراغتله، سکزنجی هنرینك کندیسنه ویردیکی (توموند) قونتی عنوانیله اکتفا ایتمش؛ وبعده بو خاندان برقاچ شعبه‌یه آیرلمشدر. فرانسه مشاهیرلرندن اسبق رئیس جمهور (ماق ماهون) دخی بو شعبه‌لردن برینه منسوبدر.

اوبق (Obok) بحر احمرك خارجنده عدن کورفزینك آفریقا ساحلنده واقع بر قصبه اولوب، (شوآ) مملکتنك اسکله‌سیدر. ۱۸۶۷ تاریخ میلادیسندن بری فرانسه‌نك ضبطنده بولنیور.

اوبن (Aubin) فرانسه‌نك (آویرون) ایالتنده و(ویلفرانشه) شهرینك ۳۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، کورمعدنی ودمیرخانه‌لری واردر.

اوبناس (Aubenas) فرانسه‌نك (آردش) ایالتنده وپارسك ۳۱ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق (آردش) نهری اوزرنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی واپك، شراب وکستانه محصولاتی واردر.

اوبورن (Auburn) ممالك مجتمعه‌نك (نیویورق) جمهوریتنده و نیویورق شهرینك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برشهر اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوبوسون (Aubusson) فرانسه‌نك (قروزه) ایالتنده و(قروزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (کرت) شهرینك ۳۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۶۵۰۰ اهالیی جامعدر.

اوبولید (Eubulide) یونان قدیم حکماسندن اولوب، و فرط ذکاوتیله مشهوردر. قبل المیلاد ۳۶۰ تاریخلرنده آناطولی ساحلنده کی (میلت) شهرنده طوغوب، مغاره‌لی (اوقلید) ك شاکردی ایدی.

اوبه (Aube) فرانسه‌ده بر شهردر، که یوقاری مارنه ایالتنده نبعانله شمال غربیه طوغری آقدرق. همنامی اولان ایالتی شق وبر ناچ چای دخی اخذ ایله، ۲۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سینه مع مارنه ایالتی داخلنده سینه ایرماغنه منصب اولور.

اوبه (Aube) فرانسه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، شمالاً (مارنه)، غرباً (سينه مع مارنه)، جنوباً (قوت‌دور) و(يونه)، شرقاً دخى (يوقارى مارنه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. ايچنده جريان ايدن نهرك اسميله مسمى اولوب، بو نهردن بشقه (سين) ايرماغى دخى ايچندن كچر، و ايالتك حدود شماليه‌سنده ايكيسى برلشير. مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٠٠١ مربع كيلومتره واهاليسى ٢٥٧ ٣٧٤ كشيدن عبارتدر. مركزى (ترويه) شهريدر. شمال وغرب جهتى طاغلق و سائر طرفلرى دوز اولوب، شمال طرفى چبلاق و غير منبت ايسه‌ده، جنوب طرفنك اراضيسى پك كوزل واورمانلرى چوقدر. عادى شراب و شامپانيه‌سى، حيواناتى، ابنيه طاشلريله مرمرلرى واودونلرى بولدر. فابريقه‌لرى دخى چوق اولوب، اورمه‌شيلرك انواعيله چوخه، ايپ، كاغد، سختيان و سائره اعمال اولنور. بو ايالت ٢٦ ناحيه و ٤٤٦ دوائر بلديه‌يه منقسم اولديغى حالده، بروجه زير ٤ قضادن مركبدر: ترويه، آرسيس سوراوبه، بارسورسينه، نوژان سورسينه.

اوبيا (Eubie) يونان جزايرندن (آغريبوز) آطه‌سنك اسم اصليسيدر. [«آغريبوز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اوپاتوريا (Eupatoria, Kozlow) وترجمه‌سى كوزلوه) قريم شبه جزيره‌سنك ساحل غربيسنده بر قصبه واسكله اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى وريحتمى ومصنع بر جامع شريفى واردر. وقتيله تاتارلرك آناطولى ايله اولان تجارتلرينك مركزى ايدى.

اوپار (Opar) آرناؤدلقده مناستر و لايتنك كوريجه سنجاق و قضاسنده بر ناحيه اولوب، ٣٥ كويدن مركبدر. اراضيسى طاغلق وآز منبت اولوب، صولرى (دوول) ايرماغنه دوكيلور. شرقاً كوريجه، شمالاً استارووه، غرباً يانيه ولايتك برات سنجاغنه تابع تيموريچه، جنوباً دخى لواء مذكورك اسقراپار قضالريله محدود و محاطدر.

اوپسال (Upsal) اسوجده استوقهولمك ٦٢ كيلومتره شمال غربيسنده ايالت مركزى برشهر اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى، مشهور دارالفنونى، رصدخانه‌سى، بيوك كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى وسائر مؤسسات علميه‌سى واردر.

اوپلن (Oppeln) پروسيه‌نك (سيلزيا) خطه‌سنده همنامى اولان نيم مستقل حكومتك مركزى برشهر اولوب، (برسلاو) شهرينك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و(اودر) نهرينك ساحل يميننده واقعدر. ١٣٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر كليساسى، مكتب اعداديسى، ابله‌ره مخصوص مكتبى، شراب و حيوانات تجارتى و جوارنده كوزل تفرجگاهلرى واردر. — اوپلن نيم مستقل حكومتى شمالاً (برسلاو) حكومتيله و(پوزن) بيوك دوقه‌لغيله، شرقاً لهستانله، جنوباً موراويا، غرباً دخى چهستانله محدود ومحاط اولوب، طولى ٢٣٠ وعرضى ١٦٠ كيلومتره واهاليسى ١ ٣٧٨ ٠٠٠ كشيدر. اراضيسى طاغلق اولوب، دمير وچنقو معدنلرى چوقدر.

اوپن (Eupen) پروسيه‌نك رين ايالتنده و(اكس لاشاپل) شهرينك ١٦ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى ومشهور چوخه وقازمير فابريقه‌لرى واردر.

اوپوليس (Eupolis) يونان قديمك مضحكه نويس وهزلكو شعراسندن اولوب، مشهور آرسطوفانك معاصرى ورقيبى ايدى. قبل الميلاد ٤٤٦ تاريخلرنده آتنه‌ده طوغمش، و ٤١٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. آثارينك يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلمشدر.

اوپيان (Oppien, Oppianus) ياخود اوپيانوس ايكنجى قرن ميلادى لاتين شعراسندن اولوب، آطنه جهتنده طوغمش؛ ومنفى بولنان پدرى معيتنده بولنوب، بعده رومايه رحلتله، (قاراقالا) نك توجهنى قزانه‌رق، پدرينى نفيدن قورتارمش؛ و متعاقباً هنوز ٣٠ ياشنده يوغيكن، وفات ايتمشدر. «آوجيلق» و«باليقجيلق» عنوانلريله ايكى منظومه‌سى واردر.

اوپيچ (Opitz) آلمانيا شعراسندن اولوب، ١٥٩٧ تاريخنده سيلزيانك (بوزلاو) شهرنده طوغمش، و١٦٣٩ده وفات ايتمشدر. آلمان لساننك اصلاحنه خيلى خدمتى كوريلوب، آلمان شاعرلرينك باباسى عد اولنور. — بو اسمله آلمانيانك السنهٔ شرقيه ايله توغل ايدن علماسندن دخى بر ذات واردر، كه ١٦٤٢ ده آلتنبورغده

طوغوب، ۱۷۱۲ ده وفات ایتمشدر. لسان عبرانی وکلدانی‌یه دائر بعض آثاری واردر.

اوپیدو (Oppido) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده و(رجو) شهرینك ۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوپیموس (Opimius) اسکی روما قونسولسلرندن اولوب، میلاددن ۱۲۱ سنه اول موقع اقتداره گلمش؛ و آفریقاده (یوغورطه) یه قارشی محاربه‌یه مأمور اولدیغی حالده، بوندن رشوت آلدیغی تبین ایتمکله، نفی اونمش؛ و دراچده کمال فقر و ضرورتله وفات ایتمشدر.

اوتاوه (Ottawa) آمریقای شمالیده برنهر اولوب، ۳۰′ ۴۸° عرض شمالی ایله ۸۰° طول غربیده و (هورون) کولنك شمال شرقیسنده نبعان وجنوبه طوغری جریانله، مجراسنده برقاچ کول تشکیل ایده‌رك، ویوقاری قناده‌یی آشاغی قناده‌دن آیره‌رق، ۱۰۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (مونترآل) شهرینك ۱۲۵ کیلومتره غربنده صول کناردن (سنت لوران) ایرماغنه دوکیلور. بونهرله (اونتاریو) کولی آره‌سنده (ریدو) جدولی نامیله برجدول آچلشدر. — بواسمله مذکور نهرك ساحل یمیننده و(ریدو) جدولنك آغزنده برشهر دخی بولنوب، دومینیون قطعهٔ واسعه‌سی پارلمنتوسنك محل اجتماعیدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوتاه (Utah) آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه قطعه‌سنده بر کول اولوب، «طوزلی کول» ك شمالنده و ۴۰° عرض شمالی ایله ۵۰′ ۱۱۴° طول غربیده واقعدر. همنامی اولان برنهر واسطه‌سیله طوزلی کول ایله اختلاطی واردر. — بواسمله مذکور کولك کنارنده بر قصبه دخی واردر. — اوتاه جمهوریتی ممالك مجتمعه‌دن اولوب، ۱۸۴۸ تاریخ میلادیسنده قالیفورنیادن فك ایله یکی مکسیقه ایله برابر ممالك مجتمعه‌یه الحاق، و ۱۸۰۰ ده بر جمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. غرباً قالیفورنیا، شمالاً اورغون، شرقاً طوزلی کول، (اوتاه) و (هومبولد) کوللریله محاط و محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۲۰۰۶۰ مربع کیلومتره و اهالیسی ۱۴۴۰۰۰ کشیدر، که بونلرك اکثری مورمونلردر. مرکزی (سالت لاق سیتی) یعنی «طوزلی کول شهری» در.

اوترار ترکستانده خوقند خانلغنده وسیحونك اوزرنده برقصبه اولوب، ۲۰′ ۴۴° عرض شمالی ایله ۶۵ طول شرقیده واقعدر. تیمورلنك بوقصبه‌ده وفات ایتمشدر.

اوتران (Autran) فرانسز شعراسندن اولوب، ۱۸۱۳ تاریخ میلادیسنده مارسلیاده طوغمش، و ۱۸۷۶ ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه وهانله‌لری واردر.

اوترانته (Otrante) وایتالیانجه اوترانتو (Otranto) ایتالیانك جنوب شرقیسنده و آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیران بوغازك ساحل غربیسنده، همنامی اولان ایالتده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. ابوالمغازی سلطان محمدخان ثانی حضرتلری ۸۸۵ تاریخ هجریسنده بوقصبه‌یی ضبط ایتمشیدی. — اوترانته ایالتی ملغی ناپولی قراللغی داخلنده و منتهای شرقنده واقع اولوب، ساحلی آدریاتیق ویونان دکزلریله وتارنته کورفزیله محدوددر. طولی ۱۹۰ وعرضی ۴۵ کیلومتره اولوب، ۵۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی وقتیله (اوترانته) شهری ایکن، شمدیکی حالده (لچه) شهریدر. میاه جاریه‌سی یالکز بعض کوچك دره‌لردن عبارت ایسه‌ده، اراضیسی خیلی منبت و هواسی صیجاق اولوب، زیتون، اوزوم، توتون وانواع میوه‌لر حاصل اولور. خیلی ایپك دخی چیقار. ایالت لچه، بریندیسی غالیپولی وتارنته اسملریله درت قضایه منقسم اولوب، ۱۲۰ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. — اوترانته بوغازی ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌دن آرناودلق قطعه‌سی آره‌سنده واقع اولوب، آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیریور. بوبوغازك اك طار محلی ۷۵ کیلومتره وسعتنده در.

اوترپه (Euterpe) یونان قدیم اساطیرنده (موسه) اسمیله معروف اولان وفنون ومعارف حامیه‌لری زعم اولنان پریلرك بری اولوب، موسیقی یه وغزلیاته مولکه زعم اولنوردی. النده ویا اغزنده بر دودوك طوتار صورتده تصویر اولنوردی.

اوترخت { (Utrecht) فلنكده ايالت مركزى برشهر اولوب. آمستردامك ٣٢ كيلومتره جنوب شرقيسنده واسكى (رين) ايرماغى اوزرنده واقعدر ٦٧٠٠٠ اهاليسى، دارالفنونى، كتبخانه‌سى، جمعيات علميه‌سى، قطيفه، خالى، شكر وساتره فابريقه‌لرى واردر. — اوترخت ايالتى شمالاً شمالى فلنكه و(زودرزيا) ايالتيله، غرباً جنوبى فلنكه، جنوباً وشرقاً دخى (كلداره) ايالتيله محدود اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٨٣٤ مربع كيلومتره واهاليسى ٢١٥٠٧٠ كشيدر.

اوتوقار { (Ottokar) بو اسمله چهستان حكمدارلرندن ايكى كشى اولوب، برنجيسى چهستان دوقه‌سى وبعده قرالى ايكن، ١١٩٨ تاريخ ميلاديسنده آلمانيا ايمپراطورلغنه انتخاب اولنمشيدى. — ايكنجيسى «مظفر» لقبيله ملقب اولوب، ١٢٥٣ تاريخنده چهستانه آوستريا ايله استيريايى الحاق ايتمش، وبعده پروسيه‌ده بعض فتوحاتله برابر قارينتيا وقارنيوله يى دخى قزانمش؛ و مؤخراً اويره ومجارستان قراللريله بالاتفاق آلمانيا ايمپراطورلغنه انتخاب ايدلمش اولان هابسبورغ خاندانندن (رودولف) ه اعلان حرب ايتمش ايسه‌ده، بعده متفقلرى طرفندن ترك اولنه‌رق، ١٢٧٨ ده محاربه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر.

اوتومبه { (Ottumba) مكسيقه‌ده برقصبه اولوب، مكسيقو شهرينك ٩٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع و٥٠٠٠ اهاليى جامعدر. وقتيله بيوك برشهر اولوب، اهالئ قديمه‌سى اولان (آزتك) لرك آثارندن بربيوك صو يولى واردر.

اوتون { (Othon) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ميلادك ٣٢ تاريخنده طوغمش؛ و نرونك منظورى و سفاهت آرقداشى اولمشيدى. مشهوره (پوپيا) نك ايكنجى زوجى اولوب، بوقارى يى نرونه ترك ايتمكه اجبار، و (لوسيتانيا) واليلكنه نصب اولنمشيدى. بعده (غالبا) نك طرفنى التزام ايده‌رك، بونك طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنق اميدنده ايكن، (پيسون) ك كنديسنه ترجيح اولنديغنى كورنجه، ٦٩ تاريخنده اسپانياده كنديى ايمپراطورلغنى اعلان ايتمكه برابر، روماده دخى بر شورش اويانديرمشدر، كه غالبا ايله پيسون برشورشده قتل اولنمشلردر. جرمانياده‌كى عسكر (ويتليوس) ى ايمپراطور انتخاب ايده‌رك، ايتاليايه عزيمت ايتدكلرندن، اوتون بونلره برقاچ محاربه ايده‌رك. غالب كلمش ايسه‌ده، بعده بر محاربه‌ده مغلوب اولنجه. مأيوسيتندن كندى نفسنى قتل ايتمشدر. ايمپراطورلغى يالكز ٣ آى سورمشدر.

اوتون { (Othon) بو اسمله آلمانيا ايمپراطورلرندن درت كشى كلمشدر:

برنجيسى «بيوك» عنوانيله معروف اولوب، صاقسون خاندانينك ايكنجى حكمداريدر. ٩٣٦ تاريخ ميلاديسنده آلمانيا ايمپراطورلغنه انتخاب اولنه‌رق، هونلره ومجارلره قارشى محاربه، ودانيمارقه ايله لهستان وچهستانى جزيه‌يه ربط ايتمش؛ وبعده فرانسه‌يه قارشى بعض محاربه‌لر ايده‌رك، لومباردلر حكمدارى (لوتر) دن طول قالمش اولان (آدلايده) يى تزوج ايتمكله، ايتالياده حق حكمرانى قزانه‌رق، ٩٦١ ده ايتاليا قراللغى دخى اعلان اولنمش؛ وقسطنطينيه روم ايمپراطورلغنك النده بولنان ايتاليانك بعض ممالك جنوبيه‌سنى ضبطله، روم ايمپراطورينك قيزينى دخى تزوج ايتمشيدى. بعده پاپا اون ايكنجى ژانى عزل ايله يرينه سكزنجى لئونى نصب، وايتاليايى بسبتون آلمانيا ايمپراطورلغنه الحاق ايتمش؛ وبرچوق اختلاللرى باصدردقدن صكره، ٩٧٣ ده وفات ايتمشدر.

ايكنجيسى برنجينك اوغلى اولوب، «قوله» و «خونخوار» لقبلريله ملقبدر. ٩٦٢ ده جرمانيا قرالى اولدقدن صكره، ٩٧٣ ده آلمانيا ايمپراطورى اولوب، لورنى ضبط ايتمك ايستين فرانسه قراليله محاربه ايده‌رك، مظفراً پاريسه داخل اولمش؛ و موقع اقتداردن دوشورلمش اولان پاپا يدنجى (بنوآ) يى تكرار پاپالق مسندينه اقعاد ايله، رومليلردن ناپولى، سالرنو وتارنته‌يى ضبط، وعودتنده، ٢٨ ياشنده اولديغى حالده، روماده وفات ايتمشدر.

اوچنجيسى ايكنجينك اوغلى اولوب، پدرينك وفاتنده صبى بولنغله، برمدت تحت وصايتده بولندقدن صكره، ٩٩٦ تاريخنده آلپ طاغلرينى آشه‌رق، ميلانى ضبط، وروما يه دخول ايله، قونسلوس بولنان (قرسنتيوس)ى قتل، وبشنجى (غرغوار)ى وبعده ايكنجى (سيلوستر)ى پاپالغه نصب ايتمشدر. ايتاليايى

آلمانیایه ترجیح ایده‌رك، رومایی پایتخت اتخاذ ایتمك ایستمش ایسه‌ده، روماللر کندیسنه قارشی عصیان ایتمشلر؛ واوصره‌ده عرضنه یکمك ایستدیکی آنف الذکر (قرسنتیوس)ك زوجهٔ متروکه‌سی طرفندن مسموماً ١٠٠٢ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی باویره دوقه‌سی (هنری لیون)ك اوغلی اولوب، ١١٩٨ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش؛ وبروقت رقیبی اولان سوآبلی فلیپله اوغراشدقدن صکره، فرانسه ایله دخی محاربه ایدوب، مغلوب اولمش؛ و١٢١٨ده وفات ایتمشدر.

اوتون { شانلی (Othon L'illustre) ٨٨٠ تاریخ میلادیسنده صاقسه دوقه‌سی اولوب، ٩١٢ ده وفات ایتمشدر. مجارلره قارشی محاربه ایدوب، شرق جرمانیایی محافظه ایتمش؛ و٩١١ تاریخنده آلمانیا حکمدارلغنه دعوت اولنمش ایسه‌ده، شیخوختی حسبیله قبول ایتمیوب، اوغلی هنری بعده آلمانیا ایمپراطوری اولمش؛ وکندیسندن آنف الترجمه برنجی اوتون طوغمشدر.

اوتون { نوردهایملی (Ot. de Nordheim) صاقسونیا پرنسلرندن اولوب، ١٠٥٦ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطوری دردنجی هنری‌نك والده‌سی ووصیه‌سی اولان (آنیس) طرفندن باویره دوقه‌لغنه نصب اولنمش ایکن، بعده مومی الیهایه قارشی عصیانله، ١٠٦٢ تاریخنده ایمپراطورلغی ضبط ایتمش؛ وهنری سن رشده واصل اولنجه، کندیسنی باویره دوقه‌لغندن دخی عزل ایتمش ایسه ده، درعقب بینلرنده مصالحه تقرر ایدوب، صاقسه‌ده کندیسنی ایمپراطور وکیللکنه نصب ایتمشیدی. بعده سوآبلی رودولف ایمپراطولغه چیقنجه، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، ١٠٨٠ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اوتون { ویتلسباخلی (Ot. de Wittelsbach) باویره دوقه‌سی اولوب، الیوم باویره‌ده حکم سورن قرال خاندانك جداعلاسیدر. ١١٨٠دن ١١٨٣ تاریخ میلادیسنه‌دك حکم سورمشدر.

اوتون { فردریق لویی (F. L. Othon) باویره خاندان حکمداریسنه منسوب اوله‌رق، یونانك برنجی قرالیدر. برنجی لوینك ایکنجی اوغلی اولوب، ١٨١٥ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و ١٨٣٢ ده، ١٧ یاشنده اولدیغی حالده، یونان قراللغنه تعیین اولنه‌رق، اوچ سنه باویره‌لیلردن مرکب بر مجلسك تحت وصایتنده حکومت سورمش؛ و ٢٠ یاشنه واصل اولنجه، ادارهٔ اموری الینه آلمش ایسه‌ده، ینه هیئت وصایتك رئیسنی باش وکالتده استخدام ایتدیکندن، اهالی کندیسندن ممنون اولمیوب، دفعاتله عصیان وقوع بولمش؛ و١٨٤٣ده مشروطیتی قبول ایتمش ایسه‌ده، مملکت بو اصولله اداره اولنه‌بیله‌جك حالده بولنمدیغندن، ینه آسایش اعاده اولنه‌میوب، قریم محاربه‌سی اثناسنده حدود یونانیه‌یه قریب اولان ممالك عثمانیه‌یه اشقیا چیقارمغله، اوروپانك توجهنی دخی غائب ایتمش اولدیغندن، نهایت ١٨٦٢ تاریخنده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، یونانی ترك ایتمکه مجبور اولمش؛ و١٨٦٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اوتیخیس { (Eutychès) خرستیانلقده رافضدن معدود اولان مذاهبدن برینك رئیسی وموجدی اولوب، حاشا حضرت عیسانك بشریت مفقود و یالکز الوهیت موجود اولدیغی التزام ایتمشدر. بشنجی قرن میلادی اواسطنده یاشایوب، استانبول جوارنده برمناسترده راهب ایدی.

اوتیخیوس { (Eutychius) مصر مشاهیر علما و اطباسندن اولوب، بین العرب (سعید بن بطریق) اسمیله مشهوردر. [«سعید بن بطریق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوتیدم { (Euthydème) اسکندردن صکره آسیاده حکومت سورن طوائف ملوکدن اولوب بلخ جهتنده کسب استقلال ایتمش؛ وقبل المیلاد ٢٢٠ تاریخندن ١٩٦ تاریخنه‌دك حکم سوروب، سوریه حکمداری آنطیوخس ایله بعض محارباتده بولنمشدر.

اوتیقا { (Utica) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتنده قونتلق مرکزی بر شهر اولوب، (موهاوق) نهری اوزرنده ونویورقك ١٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، متعدد مکتبلری، بردار الشفاسی وبرچوق فابریقه‌لری واردر.

اوتیقه { (Utique) تونسك ساحل شمالیسنده وقارتاجك شمال غربیسنده بر شهر

اولوب، قرتاجك خرابندن صكره افريقيه‌نك مركزى اتخاذ اولنمشيدى. اليوم خراب اولوب، ويرانه‌لرى مشهوردر.

اَوجَله { برقه خطه‌سنده يعنى بنغازى سنجاغنده برقصبه وقضا اولوب، بنغازى شهرينك ٦٠ ساعت جنوب غربيسنده واقعدر. بكرينك روايتنه كوره قصبه‌نك اسمى (ارزاقيه) اولوب، قضاسى اوجله اسميله مسمادر، كه بوده چول ايله محاط برواح حكمنده‌در. خرمالرى اسكيدن برى مشهوردر. قصبه طوپراقدن برسورله محاط اولوب، ٥٠٠ قدر خانه‌يى حاويدر. بكرى بوقصبه‌نك پك معمور وبرچوق جوامع ومساجد وبازارلرى حاوى اولديغنى بيان ايديور.

اوجيجى { (Oudjidji) افريقاى جنوبيده (تانغانيقا) كولنك ساحل شرقيسنده برير اولوب، ٥° عرض جنوبيده واقعدر. مركزى (قاكله) قصبه‌سيدر. ١٨٧١ تاريخ ميلاديسنده سياح مشهور (استانلى) بومحلده (ليوينغستون)ه ملاقى اولمشدر.

اوجين { (Oudjéïn) هندستانك سنديه خطه‌سنده برشهر اولوب، ٢٣° ١٢′ عرض شمالى ايله ٧٣° ٤٥″ ٢٣′ طول شرقيده واقعدر. ١٠٩٠٠٠ اهاليسى هنديلره مخصوص رصدخانه ومكتبى وبرچوق بتخانه‌لرى واردر.

اوچاقوف { (Otchakov) روسيه‌نك جنوب غربيسنده وقره دكيز ساحلنده اوله‌رق (دنيپر) نهرينك منصبنده برقصبه اولوب، هوجه بك ايالتنه ملحقدر. اهاليسى ٨٠٣٠ كشيدر. بو قصبه اسكى يونانيلرك بناكرده‌سى اولان (آلكترا) شهرينك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولوب، قريم خانلرندن منكلى كراى خان طرفندن بنا، وقره‌كرمان ياخود اوزون قلعه تسميه اولنمشيدى. بعده دولت عليه‌نك اليه چكوب، برچوق وقت اواطرافجه اولان حركات عسكريه‌نك مركزى بولنمش؛ ودفعاتله روسلر طرفندن استيلا اولنه‌رق، نهايت ١٧٩١ تاريخ ميلاديسنده بسبتون روسيه‌نك ضبطنه چكمشدر.

اوحد الدين { [«عمران بن صدقه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اوحد الزمان { (ابو البركات هبةالله بن على بلدى) مشاهير اطباى عربدن اولوب، ابتدا يهودى المذهب ايكن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمشدر. بغدادده نشأت ايدوب، خلفاى عباسيه‌دن مستنجد باللهك خدمت طبابتنده بولنمشدر. طبده‌كى مهارت فوق العاده‌سى وبعض خسته‌لرك تداويسنده‌كى اصابتى حقنده پك‌چوق نوادر منقولدر. برچوق تأليفاتى اولوب، اك مشهورلرى شونلردر: حكمته دائر «المعتبر»، «اختصار التشريح لجالينوس»، «مقالة فى سبب ظهور الكواكب ليلا واختفائها نهاراً». «كتاب الاقراباذين» «مقالة فى الدواء»، «امين الارواح»، «رسالة فى العقل وماهيته».

اوحد سبزوارى { ايرانك مشاهير شعرا ومنجمينندن اولوب، ٨٦٨ تاريخنده ٨١ ياشنده وفات ايتمشدر. غزليات وقصايدى حاوى برديوانى واردر.

اوحدئ كرمانى { (شيخ اوحدالدين) مشاهير شعراى ايراندن وكبار مشايخدن اولوب، مقامات عارفانه واحوال عاشقانه‌سى مشهوردر. اوحدئ مراغى كبى شعرا وعلمادن برچوق مريدلرى وار ايدى. مرتب ديوانى و«مصباح الارواح» عنوانيله بر مثنويسى واردر. شو برايكى بيت اوندندر:

چون غرهٔ صبح كشت غرا
شد طرهٔ آسمان مطرا
بر بست فلك نقاب انور
بكشود عروس صبح زيور الخ

اوحدئ مراغى { (شيخ اوحدالدين) ايرانك مشاهير شعراسندن اولوب، مغول ملوكندن ارغون خانك زماننده مراغه‌ده نشأت، وبعده كرمانه هجرتله، ايرانك كبار مشايخدن اوحد الدين كرمانيه انتساب ايده‌رك، اكتساب كمالات معنويه ايتمش؛ و٧٣٨ تاريخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. سنائينك «حديقه»سى طرزنده «جام‌جام» عنوانيله متصوفانه بر مثنويسى ومرتب ديوانى واردر. شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

زين جامها چه فائده چون ميكند اجل
زين پر دها چه سود كه برما همى درند
كمتر زمور ومار شمار آن كروهرا
كز بهر مور ومار تن خويش پرورند

اوخری { (Okhrida یاخود Ochrida) آرناوودلقده مناستر ولایت وسنجاـ
غنه تابع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان
بیوك كولك شرق شمالی ساحلنده و مناسترك ٥٢
کیلومتره غربنده واقعدر. قصبه کولك ایچنه کیرمش
بر تپه‌نك اتکلرنده واقع اولوب، تپه‌نك اوزرنده بر
اسکی قلعه بولنیور. ١٦٠٠٠ اهالیسی، ٦ جامع
شریفی، ٤ کلیساسی، بر رشدیه و بر قاچ صبیان
مکتبیله خرستیانلره مخصوص بر مکتبی و بر ساعت قله‌سی
واردر. درون قصبه‌ده آرناوودجه، ترکجه وبلغارجه
لسانلری تکلم اولنور. آب وهواسی لطیف وموقعی
وعلی الخصوص کولك منظره‌سی پك دلنشیندر. ازمنهٔ
قدیمه‌ده (لیخنیدوس) اسمیله بو کولك کنارنده بر شهر
اولوب، خرابه‌لری شمدیکی قصبه‌نك ٢٥ کیلومتره
جنوب شرقیسنده مشاهده اولنمقده در. — اوخری
قضاسی همنامی اولان کولك شرق وشمال طرفلرنده
اولوب، شرقاً نفس مناستر قضاسیله، شمالاً دبره،
غرباً ایلبصان، جنوباً دخی کوریجه سنجاقلریله محدود
در. حاوی بولندیغی (استروغه) و (دبرجه) ناحیه‌لریله
برابر ١٠٣ قریه یی جامع اولوب، ٣٥٠٠٠ دن
زیاده اهالیسی واردر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت و
محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان وساره
حاصل اولور. میوه‌لری وعلی الخصوص الماسی مشهور
در. بعض واسع اورمانلری دخی واردر.

اوخری کولی { اشقودره کولندن صکره آرناوودلغك و بلکه بتون
روم ایلینك اك بیوك کولی اولوب، مناستر ولایتنك
مناستر، دبره، ایلبصان وکوریجه سنجاقلری آره‌سنده
واقعدر. محیط دائره‌سی ١٠٠، شمالدن جنوبه
اولان طولی ٢٨ وشرقدن غربه اولان عرضی دخی
١٢ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٢٦٩
مربع کیلومتره در. سطحی حذای بحردن ٦٩٣
متره ارتفاعنده اولوب، اطرافی وعلی الخصوص غرب
جهتی بر طاقم کوزل تپه‌لر وزمردآسا باغلرله محاطدر.
اطرافنده بطاقلق وقامشلق اولمیوب، سواحلی پك
تمیز ومنظره‌سی غایت لطیفدر. ایچنده خیلی بیوك
کمیلر ایشلر واره‌دقجه طالغه وفرطونه دخی اولور.
بالیغی مشهوردر. صویی غایت براق اولوب، اون
بش یکرمی متره‌لك درینلکه قدر قومسال اولان دیبی
کوزیکور. قره‌درین نهری بو کولك آیاغی مثابه‌سنده
اولوب، بونهر واسطه‌سیله فضلهٔ میاهی شماله وبعده
غربه طوغری آقه‌رق، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.
شرق جنوبی جهتنده بر قاچ یردن یرك آلتندن بردن
بره بر طاقم صولر چیقوب، کوله دوکیلور، که اورا
اهالیسنك اعتقادینه کوره، بو صولر (پرسبه) و(درنوه)
کوللرندن کلیر. بو کولك کنارلرنده اوخریدن بشقه
استروغه، پوغرادچ استارووه قصبه‌لری ودارالشفا
اتخاذ اولنان (شنت نائون) مناستری بولنیور.

اوخریلی علی پاشا { [«علی پاشا» ماده‌سنه مراجعت
بیوریله.]

اوخوچق { (Okhotsk) سیبریانك منتهای شرقنده وهمنامی اولان دکیزك
ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، سیبریانك
سواحل شرقیه‌سندن عبارت اولان «ساحل» ایالت
واسعه‌سنك مرکزیدر. همنامی اولان بر نهرك منصبنده
و ٥٩° ٢٠′ عرض شمالی ایله ١٤٠° ٥٣′ طول
شرقیده وپترسبورغك ١٠٠٠٠ کیلومتره شرقنده
واقع اولوب، یالکز ٣٠٠٠ اهالیسی، بر کوچك
قلعه‌سی وکورك وساره‌یه متعلق ایشلك تجارتی واردر.

اوخوچق دکیزی { (Mer d'Okhotzk) آسیا قطعه‌سنك شرق
شمالی ساحلنده واسع بر کورفز صورتنده بر دکیز
اولوب، بحر محیط کبیره تابعدر. شمال جهتی (قامچاتقه)
شبه جزیره‌سیله محفوظ اولوب، جاپونیایه تابع اولان
(قوریله) آطه‌لری دخی شرق جهتنده براوونك تشکیل
ایدیورلر. جنوب جهتنده‌ده (ساهالینه) آطه‌سی بو
لنور. بو دکیز سواحلنك هواسی پك صوغوق وارا
ضیسی غیر منبت اولوب، اهالیسی پك آزدر، ووسعتیله
برابر روسیه دولتی طرفندن «ساحل ایالتی» نامیله بر
ایالت اتخاذ اولنمشدر. دکیز قیشین انجماد ایدر.

اودر { (Oder) آلمانیانك اك بیوك ایرماقلرندن اولوب، موراویاده نبعانله، شمال غربی‌یه
طوغری آقه‌رق، سیلزیا، براندنبورغ وپومرانیا خطه
لرینی سقی ایدر؛ واوپلن، برسلاو، غلوغاو، فرانقفو
رت، کوسترین واستتین شهرلری ایچندن کچه‌رك، بالطبع

دکیزینه تابع اوزون برخلیجك ایچنه دوکیلور. مجراسی ٩٤٠ کیلومتره طولنده اولوب، صاغ وصولدن بر قاچ نهرك صولرینی اخذ ایدر، که بونلرك اڭ بیوکی لهستاندن کلن (وارته) نهریدر. (برومبرغ) جدولی بو ایرماق ایله (وستوله) ایرماغی آره‌سنده بر طریق اختلاط اولدیغی کبی، دیکر بر جدول دخی برلینه آقان (اسپره) چایله برلشدیرر.

اودسوس (Odessus) وارنه‌نك اسم قدیمیدر. [«وارنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودسه (Odessa) هوجه بك شهرینك السنهٔ اجنبیه‌ده مستعمل اسمیدر. [«هوجه بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودنات (Odenat) اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدمورده ادعای سلطنته قالقیشوب، کسب استقلال ایتمش عرب شیخلرندن بریدر، که ایران شاهی شاپوری دفعاتله مغلوب ایتمش؛ وبعده رومالیلره بعض خدمتلر ایده‌رك، (اغالیانوس) ی کندیسنی ایمپراطورلقده تشریك ایتمکه مجبور ایلشیدی. اسمنك بر اسم عربیدن غلط اوله‌جغی شبه‌سز ایسه‌ده، اصلی نه اولدیغی آکلاشیله‌مدی.

اودنارده (Oudenarde) بلچیقه‌نك شرقی (فلاندره) ایالتنده و(اسقو) نهری کنارنده مستحکم بر قصبه اولوب، ٦٦٠٠ اهالیسی وبعض یوك منسوجاتی فابریقه‌لری واردر.

اودنبورغ (OEdenburg) مجارستانده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، (ایقوا) نهری اوزرنده وپشته‌نك ١٩٠ کیلومتره غربنده واقعدر. ٢٢٠٠٠ اهالیسی، چوخه، بیچاق وساٸر فابریقه‌لری ومشهور شرابلری واردر.

اودنسه (Odensée) دانیمارقه‌ده (فیونیا) آطه‌سنده و، همنامی اولان بر چایك اوزرنده وقوپنهاغك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، کوزل بر کلیساسی، کتبخانه‌سی، چوخه، غانت وصابون فابریقه‌لری وتجارت بحریه‌سی واردر.

اودوآقر (Odoacre) مشهور آتیلا امراسندن برینك اوغلی اولوب، ایتالیایی ضبط، و ٤٦٥ تاریخ میلادیسنده ایمپراطور (آوغوستول)ی ایمپراطورلقدن اسقاط. وغرب ایمپراطورلغی لغو ایله، شرق ایمپراطورینك ویردیکی (پاتریس) عنوانیله قناعت ایتمشدی. اقوام وحشیه‌یی غالیا وجرمانیا حدودندن تبعید ایده‌رك، ممالکنی توسیع ایتمش ایسه‌ده، ٤٩٣ تاریخنده اوستروغوتلر حکمداری (تئودوریق) طرفندن مغلوب اولوب، مشترکاً حکومت سورمکه راضی اولدیغی حالده، متعاقباً قتل اولنمشدر.

اودوارلی (Udvarhély) ترانسلوانیانك برقصبه‌سی اولوب، (هرمانستاد) شهرینك ١١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اودوبون (Audubon) آمریقانك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ١٧٨٠ تاریخنده یکی اورلیانده طوغمش، و ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر. آمریقاده فنی سیاحتلر ایدوب، بوقطعه‌نك طیورینه وچارپارلرینه داٸر آیری آیری معتبر کتابلر یازمشدر.

اودوقسوس (Eudoxe) یونان قدیم حکماسندن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت وجغرافیاده یدطولی صاحبی ایدی. قبل المیلاد ٤٠٩ تاریخنده منتشاده واقع (قنیده) شهر قدیمنده طوغمشیدی. ابتدا افلاطونك شاکردانی زمره‌سنه داخل اولوب، بعده مصره سیاحتله، اورا کاهنلرینك اسرارینه محرم اولدقدن صکره، وطننه عودت ایده‌رك، بر مدرسه آچمش، وبر رصدخانه تأسیس ایده‌رك، هیئته متعلق بعض کشفیاته موفق اولمش؛ وسنه‌نك ٣٦٥ بچق کوندن عبارت اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. یکی بر بسیطهٔ شمسیه ایجاد وبعض قواعد هندسیه دخی کشف ایتمشدر. برچوق تألیفات یازمش ایسه‌ده، غاٸب اولمشلردر.

اودوقسوس (Eudoxe de Cyzique) کیزیکلی — میلاددن ایکی قرن اول یشامش مشاهیر بحریوندن اولوب، آفریقا قطعه‌سنك بحر محیطله محاط اوله‌جغنی درکلمه

(بطلیوس اورجت) دن، بو قطعه‌یی دور ایتمك اوزره، اعانه ایستمش ایسه‌ده، بودوری اجرا ایدوب ایتمدیکی حقنده اختلاف واردر.

اودوقسیا (Eudoxie) قسطنطینیه روم امپراطورلرندن آرقادیوسك زوجه‌سی اولوب، ٣٩٥ تاریخ میلادیسنده بعض دسایسه توسلله تخته چیقمش، و ٤٠٤ ده وفات ایتمشدر.

— دیکر براودوقسیا نه قسطنطینیه روم امپراطورلرندن ایکنجی تئودوسیوسك زوجه‌سی اولوب، میلادك ٤٢١ تاریخنده تخته چیقمش، وفوق العاده کوزل وعقللی بر قادین اولمغله، ابتدا قوجه‌سی طرفندن سولمش ایسه‌ده، بعده اصلسز برقیصقانجلقدن طولایی فلسطینه نفی اولنه‌رق، ٤٦٠ تاریخنده قدسده وفات ایتمشدر. علمی وطبیعت شعریه‌سی دخی اولوب توراتك ایلك سفرلرینی نظمه چکمش ودیکر بعض منظومه‌لر دخی یازمشدر.

— آنفةالترجمه‌نك قیزی وغرب امپراطوری‌اوچنجی (والنتیان) ك زوجه‌سی اولمق اوزره، دیکر براودوقسیا دها واردر، که زوجنك قاتلی (ماقسیم) ه وارمغه اجبار ایدلمش؛ وبو اجبارك انتقامنی آلمق ایچون، واندالرك حکمداری (جنسریق) ی دعوتله، رومایی کندیسنه تخریب ایتدیرمش ایسه‌ده، مرقوم صاحبهٔ ترجمه‌یی دخی اسیر طوتوب، آفریقایه کوتورمش؛ وآنجق یدی سنه‌لك اسارتدن صکره قورتیله‌بیلشدر.

— (اودوقسیا ماقرمبولیتیسا) اسمنده دیکر بر قادین قسطنطینیه روم امپراطورلرندن قسطنطین دوقاسك زوجه‌سی اولوب، ١٠٦٧ تاریخ میلادیسنده قوجه‌سنك وفاتی اوزرینه، (رومان دیوجن) ه واره‌رق کندیسنی امپراطور ایتمش؛ وبونك وفاتنده ایلك قوجه‌سندن اوغلی اولوب تخته چکن میخائل دوقاس طرفندن برمناستره حبس اولنمشدر.

اودوئن پیر – (P. Odouin) فرانسه‌نك اك مشهور حکاکلرندن اولوب، ١٧٦٨ ده پارسده طوغمش؛ و ١٨٤١ ده وفات ایتمشدر. «تقویم علوم طبیعیه» عنوانیله فنی بر رساله‌ٔ موقوته چیقارمشدر؛ وباشلیجه ایپك بوجکلرینك خسته‌لقلریله وباغه مضر اولان حشراتك احوالیله اوغراشمشدر.

اوده (Aude) فرانسه‌ده برنهردر، که شرقی پیرنه ایالتنده نبعانله، شماله و بعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، کیلان، آلت.لیمو وقارقاسونه شهر وقصبه‌لری ایچندن کچدکدن صکره، آق دکیزه دوکیلور. مجراسی ٢١٥ کیلومتره طولنده‌در.

اوده (Aude) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (هرولت)، جنوباً «شرقی پیرنه»، غرباً (آریژ) ایالتلریله، شرقاً دخی آق دکیزله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٣١٣ مربع کیلومتره واهالیسی ٣٣٢٠٨٠ کشیدن عبارت اولوب، مرکزی (قارقاسونه) شهریدر. اسکی (لانکدوق) خطه‌سنده واقع اولوب، اراضیسی وعلی الخصوص قسم جنوبیسی طاغلقدر. دمیر، کور، مانغانز، مرمر، آلچی وسائر معدنلری چوقدر. شرابلری وسائر مسکراتی چوق وپك مقبولدر. «جنوب جدولی» اسمیله بربیوك جدول بوایالتی شق ایدیور. ایالت، ٢٩ ناحیه و ٤٣٦ دائرهٔ بلدیه‌یی حاوی اولدیغی حالده، بروجه زیر درت قضایه منقسمدر: قارقاسونه، قاستلنوداری، لیمو، ناربونه.

اوده (Oude) یاخود (Auodh) هندستانك جهت شمالیه‌سنده وکنك ایرماغی تابعلرندن (کوکره) نهری اوزرنده پك قدیم برشهر اولوب، (فیض آباد) شهرینك همان اتصالنده، (لکهنو) نك ١٢٥ کیلومتره شرقنده وبنارسك ١٩٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. بوشهر ازمنهٔ قدیمه‌ده پك معمور ومشهور بولنمش ایکن، بعده تدنی ایدوب، علی الخصوص ١٧٢٥ تاریخ میلادیسنده اوده حاکمی سعادت علی خان بو شهرك اتصالنده فیض آباد شهرینی بنا، وپایتخت اتخاذ ایتدکدن صکره اوده شهری خرابه یوز طوتمشدر. اطرافنده آثار عتیقه‌سی و(بابر) طرفندن بنا اولنمش بر بیوك جامع شریفی واردر.

اوده خطه‌سی (Oude) هندستانك ممالك شمالیه‌سندن اولوب، انکلیزلرك وروندن اول مستقل بردولت ایدی، که پایتختی ابتدا

همنامی اولان شهر وبعده فیض آباد ونهایت لکهنو شهری ایدی. الیوم انکلیز حکومتنه تابع بر ایالتدر. هیمالایه جبالنك اتکلریله کنك نهرینك مجراسی مابیننده واقع اولوب، ′٣٤ °٢٥ ایله ′٤ °٢٨ عرض شمالی و ′٢٥ °٧٧ ایله ′٥٠ °٨٠ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢٠٩٠ مربع کیلومتره؛ واهالیسی تقریباً ١٢٠٠٠٠٠٠ کشیدر، که بونلرك نصفندن زیاده‌سی براهمان دیننده وقصوری مسلمدر. اراضیسی دوز وغایت منبت اولوب، علی الخصوص کنك ایرماغنه دوکیلن متعدد نهرلرك کنارلری پك محصولدار در. آنجق بو نهرلر چوق دفعه طاشوب، اووه‌لری غرق ایدرلر. کنکك کنارلرنده برطاقم واسع اورمانلری واردر، که بونلرك هواسی پك آغردر. ایچ طرفلرده چالیلرله مستور بعض بوش اراضیسی دخی واردر. هواسی یازین پك صیجاق اولوب، سانتیغراد حسابیله مقیاس الحراره ٤٠ درجه‌یه قدر چیقار سه‌ده، ینه یابس و صاغلامدر. ثروت محلیه باشلیجه زراعته منحصر اولوب، نهرلرده آلتون توزی دخی چیقار. اورمانلرده حیوانات وحشیه‌نك انواعی و نهرلرده بر قاچ جنس تمساح بولنور. بوخطه ٤ ایالته منقسم اولوب، هر بری ٣ سنجاغی حاویدر. مرکزی لکهنو شهریدر.

اوده‌مش { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب. ازمیرك ٧٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده و بوز طاغك جنوبی اتکنده اولرق، کوچك مندرس ایرماغنه دوکیلن برچایك کنارنده واقعدر. اوندقجه کوزل برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی، بر رشدیه و بر ابتدائی مکتبی وار در. — اوده‌مش قضاسی کوچك مندرس وادیسنك یوقاری قسمندن عبارت اولوب، ازمیر سنجاغنك منتهای شرقیسی اولمق اوزره واسع برقضادر. شمالاً صاروخان سنجاغنك قصبه و صالحلی قضالریله، شرقاً ینه مذکور سنجاغك الاشهر قضاسیله، جنوباً آیدین سنجاغنك نازللی ونفس آیدین قضالریله، غرباً دخی ازمیر سنجاغنك تیره وبایندر قضالریله محدوددر. شمال وشرق و جنوب جهتلری طاغلرله محاط اولوب. اراضیسی یعنی کوچك مندرس وادیسی منبت براووه‌دن عبارتدر. شرق وشمال غربی جهتنده‌کی طاغلری اورمانلرله مستوردر. محصولات اراضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله پاموق، اوزوم، آفیون وسائره‌دن عبارتدر. دمیر یولك بایندر ایله تیره آره‌سنده واقع بر موقفندن اوده‌مشه و برکی‌یه قدر بر شعبه‌سی یاپلشدر. قضا برکی، بالیانبولی وکلاس ناحیه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ١١٢ قریه‌دن مرکب اولوب، ٥٢٨٦٨ اهالیسی وار در، که بونلرك یالکز ٣٥٠٠ ی روم و ١٠٠٠ قدری ارمنی اولوب، قصوری کاملاً مسلم وترکدر.

اودیپ { (OEdipe) اساطیرله قاریشیق اولان یونان تاریخ قدیمنده کوره، (تیبه) حکمداری (لایوس) ك اوغلی اولوب، پدرینی قتل ووالده‌سنی تزوج ایده‌جکی کاهنلر طرفندن بیان ایدلمش اولدیغندن، طوغار طوغماز، بر طاغه آتلمش ایسه‌ده، (قورینته) حکمداری پولیبك چوبانی طرفندن آلنه‌رق، حکمدار مومی الیه طرفندن اولادلغه قبول اولنمش؛ وبیودیکنده حقنده واقع اولان کهانتدن خبرداراولمغله، پدری ظن ایتدیکی پولیبدن قاچمش؛ وقاچارکن، طار بریولده اصل پدرینه راست کلوب، بینلرنده ظهور ایدن منازعه اوزرینه، پدرینی طانیمقسزین قتل ایتمش؛ وبعده (تیبه)یه کیدوب، بوشهری (اسفینکس) اسمنده خیالی بر اژدرهادن قورتارمغله، تختنه اجلاس اولنه‌رق، حکمدار مقتولك زوجه‌سی یعنی کندی والده‌سی دخی کندیسنه تزویج اولنمشیدی. بو ازدواج نا مشروعدن درت اولادی اولدقدن صکره، پدرینی قتل ووالده‌سنی تزوج ایتمش اولدیغنی آکلایه‌رق، مأیوسیتندن کندی کوزلرینی چیقارمش؛ واولادی طرفندن قوویله‌رق، یالکز کندیسنه وفادار قالان قیزی (آنتیغونه) ایله برابر سرسری کزمکه باشلامشیدی. یونان شعرای قدیمه‌سندن (سوفوقل) بوحکایه‌یی کوزل برهائله صورتنده نظماً یازمش اولدیغی کبی، بوماده اسکی و یکی بر چوق شعرانك هائله‌لرینه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اودیسیوس { (Odyssée) تروآ شهر قدیمنی محاصره ایتمش اولان یونان قهرمانلرندن (اولیس) اسمیله معروف اولان ایتاقه پادشاهی‌سنك اسم اصلی یونانیسیدر. [« اولیس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودین { یاخود وودان (Odin, Wodan) اسکی اسقاندینارلرك اعتقاد وعبادت

ایتدکلری آلهه‌نك اڭ بیوکی اولوب، زعملرنجه بتون آلهه وکائناتك پدری ایدی. اصل حرب الهی اولوب، بلوطلرده تخیل ایتدکلری (والهالا) سراینده (یعنی جنتده) ساکن ایدی؛ واوراده حربده اوریلان قهرمانلرك روحلرینی قبول ایدردی. بونك حقنده بشره مخصوص برچوق وقوعات روایت اولندیغندن، ظنه کوره، اسقاندیناو قومنك اسکی بر رئیسلری اولوب، جسارت وفضیلتی حسبیله کندیسنه الوهیت اسناد اولنمشدر. ۸ آیاقلی برآته بینمش، النده بر غارغی واوموزلرنده ساعیلری مقامنده اولان ایکی قارغه اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی.

اودینه { (Udine) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده ایالت مرکزی مستحکم برشهر اولوب، وندیکك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده و(رویا) نهری اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهالیسی، مکمل مکتبی، رصدخانه‌سی، بر بیوك کلیساسی، بر قاج سرایی، ایپك، مشروبات وباقیر فابریقه‌لری واردر. —— اودینه ایالتی ایتالیانك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، شمال وشرق طرفندن آوستریا حدودیله، جنوباً آدریاتیق دکیزیله ووندیك ایالتیله، غرباً دخی (ترویزه) و(ابلوند) ایالتلریله محدوددر. طول وعرضی ۱۰۰ کیلومتره اولوب، ۴۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوذغست { مغرب اقصاده سجلماسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وسوسه‌نك شرق طرفنده معمور برشهر اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اور { (Ur) بابلستانك بر اسکی قصبه‌سی اولوب، حضرت ابراهیمك وطنیدر. بصره ولایتنده (سوق الشیوخ) جوارنده بولنان خرابه‌لرك بو قصبه‌نك خرابه‌لری اولدیغی مظنوندر.

اورال { طاغلری (Ourals) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده‌کی اولکاسنك منتهای شرقنده ونفس روسیه ایله سیبریا آره‌سنده بر بیوك طاغ سلسله‌سی اولوب، بحر خزردن بحر محیط شمالی‌یه قدر ممتد اولور، وآوروپا قطعه‌سنی آسیا قطعه‌سندن آیرر. طولی تقریباً ۲۹۰۰ وعرض اعظمی ۸ کیلومتره‌در. اڭ مرتفع محلی ۲۱۵۰ متره ارتفاعنده‌در. اوروپا طرفنده‌کی اتکلری آزمیلانلی اولوب، آسیا جهتنده‌کی مائله‌سی دها دیکدر. بو سلسله‌نك غربی اتکلرندن پچوره، اوفه، بیلایا واورال، وشرق اتکلرندن دخی (توبول) و(توره) نهرلری نبعان ایدر. آلتون، کومش، باقیر وسائر معدنلری پك چوقدر.

اورال { نهری (Oural) روسیه‌نك بر بیوك ایرماغی اولوب، اورال طاغلرندن و(اورنبورغ) ایالتنده ′۵۰ °۵۴ عرض شمالیده نبعان ایله، جنوبه، بعده غربه وصکره ینه جنوبه طوغری آقه‌رق، وقزلسقایا، اورسقایا، اورنبورغ واورالسق شهرلری ایچندن کچه‌رك، طولی ۲۵۰۰ ایله ۳۰۰۰ کیلومتره آره‌سنده اولان پك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، اوچ آغزدن بحر خزره منصب اولور.

اورالسق { (Ouralsk) روسیه‌نك ترکستان قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، اورال نهری کنارنده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اورانژ { (Orange) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (آوینیون) شهرینك ۳۰ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، مکمل مکتبی، کتبخانه‌سی، ایپکخانه‌لری، شراب، بال، صفران محصولاتی وروما‌لیلرك زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر. بو شهر جوارلریله برابر خیلی وقت برصورت ممتازه‌ده اداره اولنمشدر.

اورانژ { نهری (Orange) آفریقای جنوبیده بیوك برایرماقدر، که قافر ممکتنده واقع (دراکنسبرغ) طاغندن نبعان ایدن ایکی شعبه‌دن تشکل ایدوب، شرقدن غربه جریانله ۱۶۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، ′۳۲ °۲۸ عرض جنوبیده بحر محیط اطلاسی‌یه دوکیلور. بو نهر نیل کبی هر سنه فیضان ایدر. ایچنده پك چوق تمساح وصوآتی بولنور. مجراسنك دیبندن بعض ذی قیمت طاشلر چیقار.

اورانژ { پرنسلری [«کوییوم» و «ناسو» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اورانوس { (Uranus) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده سمادن کنایه براله او-

اوب، آلهۀ كاذبه‌لرينك اك قديمى ايدى. ارضك اوغلى وزوجى زعم اولنوب، اون ايكى اولادى اولديغنده، وبونلردن زحل ايله (كيقلوب)لر و(تيتان)لر كنديسنه عصيان ايدوب، الوهيت تختندن چيقارـ دقلرينه اينانيرلردى.

اورانيا (Uranie) يونان قديم اساطيرنجه علوم ومعارف وصنايع نفيسه‌حاميه‌لرى اولوب، (موسه) تعبير اولنان پريلرك برى اولوب. علم نجومى حمايه ايدردى. مائيزه كيتمش ويلديزلرله طونادلمش البسه بر كره سماطوتار برقيز صورتنده تصوير ايدرلرى.

اوربان (Urbain) ياخود اوربن: بو اسمله بروجه زير ٨ پاپا گلمشدر:

برنجيسى ٢٢٣ تاريخ ميلاديسندن ٢٣٠ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب، رومادە قتل ايدلمش اولمغله، اعزه صره‌سنه چكوب مايس افرنجينك ٢٥ نده يورطيسى اجرا اولنور.

ايكنجيسى عن اصل فرانسز اولوب، ١٠٧٨ تاريخندن ١٠٩٩ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ وبرنجى اهل صليب محاربه‌سنك وقوعيچون تشويقاتده بولنمشدر.

اوچنجيسى ١١٨٥ تاريخندن ١١٨٧ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب. ايمپراطور برنجى فردريق بار بروسه‌له منازعه‌ده بولنمشدر.

دردنجيسى ١٢٦١ دن ١٢٦٤ تاريخنه دك پاپالق ايدوب، ناپولى قراللغنى غاصبى بولنان (مانفرد)دن تخليصله فرانسه قرالى سنت لويى‌يه تكليف ايتمش ايسه‌ده، مومى اليه قبول ايتمه‌يكندن، برادرى آنژولى شارله ويرمشيدى.

بشنجيسى ١٢٦٢ دن ١٣٧٠ تاريخنه دك پاپالق ايدوب: آوينيونده اقامت ايدن پاپالرك آلتنجيسيدر. كنديسى فرانسز اولديغى حالده، رومايه عودتله پاپالغه مخصوص اولوب غصب ايدلمش اولان املاكى استردادە چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب. تكرار رومايى تركه مجبور اولمش؛ وآوينيونه اثناى عودتنده وفات ايتمشدر.

آلتنجيسى ١٣١٨ دن ١٣٧٩ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب، آنجق اثناى انتخابنده قاردينالرك بر طاقمى آيريلوب. آوينيونده يدنجى (قيمان)ى پاپا انتخاب ايتدكلرندن، فرانسه و اسپانيا ايله ناپولى بونى، و سائر قتوليك مماليكى صاحب ترجيحى طانيمشلردر. مرقوم قيمانه قارشى بر اهل صليب محاربه‌سى ايتمش؛ مجارستان قرالى شارلى ناپولينك ضبطنه دعوت ايتمش ايسه‌ده، بعده كنديسيله بوزيشه‌رق. رومايى تركه مجبور اولمش؛ وآنجق مجار قرالنك وفاتندن صكره رومايه عودت ايده‌بيلمشدر.

يدنجيسى ١٥٠٠ تاريخنده انتخاب اولندرق، يالكز ١٣ كون پاپالق ايتمشدر.

سكزنجيسى ١٦٢٣ دن ١٦٤٤ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب. اوربينو دوقه‌لغنى الحاق ايتمش؛ وعالم برآدم اولمغله. لاتين وايتاليان لسانلرنده بعض اشعار براقشدر.

اوربرو (OErebro) اسوجك نفس اسوج خطه‌سنده همنامى اولان ايالتك مركزى بر قصبه اولوب. (هيلمار) كولى كنارنده واستوقهولمك ٦٦ كيلومتره غربنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهاليسى وبراسكى قلعه‌سى واردر. — ايالتك طولى ١٣٦ وعرضى ٨٥ كيلومتره اولوب. ٨٢٠٠٠ اهاليسى ودمير، باقير. كوكورد وسائره معدنلرى واردر.

اوربينو (Urbino, Urbin) ياخود اوربن ايتالياده رومانك ٢٨٠ كيلومتره شمالده و(متوره) نهرى كنارنده واقع قديم بر شهر اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسى، بر اسكى قلعه‌سى ودار الفنونى واردر. مقدما بر دوقه‌لغك مركزى ايدى. شاعر مشهور (ويرجيل) ايله رسام مشهور (رافائل) بو شهرده طوغمشلردر.

اوربينى (Alcide d'Orbigny) آلسيد — فرانسه‌نك مشاهير طبيعيونندن اولوب، علوم طبيعيه‌يه دائر بر قاچ معتبر كتاب يازمش؛ وآمريقاى جنوبيه ٧ سنه سياحت فنيده بولنوب. ٧ بيوك جلد اوزره براثر معتبر براقشدر. برادرى (شارل اوربينى)نك ١٣ جلد اوزره يازديغى «قاموس تاريخ طبيعى» نك جمع وترتيبنه دخى ياردم ايتمشدر.

اورتز (Orthez) فرانسه‌نك «آشاغى پيرنه» ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب،

(پو) شهرینك ٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٦٥٠٠ اهالیی جامعدر.

اورتلسپیچه { (Ortelspitze) آوستریاده بر طاغ اولوب، آلپ رتیق سلسله‌سنك اك یوكسكیدر. تیرول ایله ونديك آره‌سنده ممتد اولوب، اك یوكسك ذروه‌سی ٣٩٠٨ متره ارتفاعنده‌در، وصیرتی دائمی صورتده قارله مستوردر.

اورتونه { (Ortona) ایتالیاده (سانغرو) ایله (پسقاره) نهرلرینك منصبلری آره‌سنده وساحل بحرده بر قصبه اولوب، ١٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

اورته { (Ourthe) بلچیقه‌ده بر نهردر، كه لوكسنبورغ بیوك دوقه‌لغنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، (لیژ) ایالتنه دخول ایدر؛ و(آمبلوه) ایله (وسدره) چایلرینی دخی اخذله، ١٣٠ كیلومتره‌لك طولاشیقلی بر جریاندن صكره، (لیژ) شهری اوكنده (موزه) ایرماغنه دوكیلور.

اورته كوی { استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده بیوك بر كوی اولوب، بشكطاش ایله قوروچشمه آره‌سنده واقعدر. وابور اسكله‌سنده ایكی مناره‌لی كوزل بر جامع شریفی واردر. اهالیسی اسلام، روم، ارمنی ویهودیدن مركبدر. اسم قدیمی آرخیون (Archion) در.

اورته كوی { ادرنه ولایت وسنجاغنده ادرنه‌نك ٣٥ كیلومتره غرب جنوبیسنده، وآرده نهری مجراسنك ٥ كیلومتره جنوبنده واقع قضا مركزی بر قصبه‌در. — قضاسی ماندریچه، قبا آغاج آرناود، محمودلی، سمورلر وصاری حضر اسملریله ٥ ناحیه‌یی جامع اولوب، ٧٠ قریه‌دن مركبدر. كرك قصبه وكرك قضانك مقدار نفوسنه وسائر احوالنه دائر بر كونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

اورخان { (غازی سلطان —) سلاطین عظام عثمانیه‌نك ایكنجیسی اولوب، بانئ دولت اولان سلطان عثمان خان غازینك اوغلیدر. ٦٨٠ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. پدرلری زماننده بر چوق فتوحاته موفق اولوب، بروسه شهرینی دخی فتح ایتدیكی صره‌ده، سلطان عثمان خانك ارتحالی وقوع بولمغله، ٧٢٦ تاریخنده، ٤٦ یاشنده اولدقلری حالده، تخت عثمانی‌یه جلوس ایدوب، عقل وتدبیرله مشهور اولان برادرلری علاءالدین پاشایی دخی وزیر ومشاور خاص اتخاذ ایتمشلردی. ٣٥ سنه كمال شوكت وموفقیتله سلطنت سوردكدن صكره، ٧٦١ تاریخنده ٨١ یاشنده وفات ایتمشلردر. زمان سلطنتلرنده دولت عثمانیه الكاسی دها خیلی توسع ایدوب، بلاد آباد، ازمید، هركه، ایدوس حصاری، ازنیق، مدرنی، كوینك كلیك قصبه‌لری وجوارلری وقره‌سی خطه‌سیله برغمه، میخالیج كرماستی، قزلجه طوزله، امرود ایلی، ایدنجك وسائر نیجه بلاد فتح اولندقدن صكره، پادشاه مشارالیه حضرتلرینك مخدوملری سلیمان پاشانك قومانده‌سیله روم ایلی قطعه‌سنه دخی عساكر عثمانیه چكیریلوب، كلیبولی، بولایر، خیره‌بولی، تكفورطاغی ایپصاله وسائر اوجوارلر كاملاً فتح اولنمشدر. سلطان اورخان غازی علاءالدین پاشانك رأیله قوانین ونظامات وضع ایدوب، سكه ضرب واولدقجه منتظم بر ایكی صنف عسكر ترتیب ایده‌رك، بونلرك بری‌ده یكیچری صنفی ایدی، كه معاصری اولان حاجی بكتاش ولی (قدس سره) حضرتلرینك دعاسنه مظهر اولمشلردی. بروسه‌ده مناستر نام محلده پدر بزركوارلرینك تربه‌سی قارشیسنده‌كی تربهٔ مخصوصه‌سنده وغایت مفرح ودلنشین بر محلده مدفوندر. قسطنطینیه ایمپراطوری (یان قانتاقوزن) ایله مصالحه ایدوب، قیزی (تئودوره) یی تزوج بیورمشلردی. بو ازدواجك عقدیچون هیئت خاندانیله اسكداره كله‌رك، بیوك بر سور اجرا بیورمشلردی.

اورخان { یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینك اولادندن شهزاده سلیمانك تورونی اولوب، هر نصلسه قسطنطینیه روم ایمپراطورینك یانینه التجا ایتمش؛ وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری كندیسنك اداره‌سیچون بعض یرلرك وارداتنی ترك ایتمش ایسه‌ده، بعده بو مخصصاتی كسمش؛ واستانبولك فتحنده صاحب ترجمه كندینی بر یوكسك دیواردن آتوب، اتلاف نفس ایلمشدر.

اورخانیه بلغارستانده صوفیه‌نك ٥٠ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ قدر اهالیسی، ٢ جامعی وبر كلیساسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده قضا مركزی اولوب، اتره‌بول ناحیه‌سی دخی بوقضایه تابع ایدی.

اورخومن (Orchomène) بو اسمله یونان قدیمده ایكی مشهور شهر وار ایدی، كه بری موره شبه جزیره‌سنك (آرقادیا) خطه‌سنده ودیكری (بیوتیا)ده ایدی. تا استرابونك زماننده بو شهرلرك ایكیسی دخی خرابه حالنده ایدیلر.

اورخون یاخود اورقند (Orkhon, Or-kand) مغولستانده بر نهردر، كه تبت وكشمیر حدودنده نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ٦٥ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، كاشغر وبعده ختن نهرلریله برلشه‌رك، (تاریم) ایرماغنی تشكیل ایدر، كه بوده (لب نور) كولنه منصب اولور. چنكیزخانك مقری اولان (قره قوروم) بو نهرك كنارنده ایدی.

اورست (Oreste) یونان قدیم قهرمانلرندن تروا محاربه‌سنده بولنمش اولان (آرغوس) حكمداری (آغاممنون) ایله (قلیتیمستره) نك اوغلی اولوب، والده‌سی دوستی اولان (اجیست) له بالاتفاق پدرینی قتل ایتدیكنده، كندیسی همشیره‌سی (الكتره) طرفندن قورتاریله‌رق، عمجه‌سی اولان (فوكیده) حكمداری (استروفیوس)ك یاننه كوندرلمش؛ واوراده بو حكمدارك اوغلی پیلاد ایله ضرب مثل حكمنه كچمش اولان بر صدق ومحبت حاصل ایتمشیدی. بعده آرغوسه عودتله، مرقوم اجیستی ووالده‌سنی قتل ایده‌رك، پدرینك انتقامنی آلمش ایسه‌ده، والده‌سنی قتلندن طولایی وجدانی راحتسز اولوب، بر چوق وقت سرسریانه كزمش؛ وصكره آرغوسه عودتله، تخت موروثنه اوتورمشدر. بونك سركذشتی یونان قدیم مشاهیر شعراسندن (اسخیلوس) طرفندن هائله طرزنده نظمه چكلمش اولدیغی كبی، دیكر بعض آثار ادبیه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اورست (Everest) هیمالایه سلسلهٔ جبالنك اڭ یوكسك ذروه‌لرندن اولوب، ٢٧° ٥٩′ عرض شمالی ایله ٨٤° ٣٧′ طول شرقیده واقعدر. ٨٨٣٦ متره ارتفاعی واردر. ارتفاعی اولچن بر انكلیز مهندسنك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

اورستد (OErsted) دانیمارقه‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ١٧٧٤ تاریخ میلادیسنده (لانكلاند) آطه‌سنده طوغمش، و ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر. الكتریق ایله مقناطیس حقنده بعض حقیقتلر كشف ایده‌رك، آوروپاجه كسب شهرت ایتمش؛ واكثر فنون آقادمیالرینك اعضالغنه تعیین اولنمشیدی.

اورسوله (Ursule) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن عد ایتدكلری بر قیز اولوب، بیوك برتانیا پرنسلرندن برینك قیزی ایدی. ٤٥٢ تاریخ میلادیسنده (قولونیه) شهری قربنده هونلر طرفندن دیكر برطاقم قیزلرله برابر قتل اولنمشدر. تشرین اول افرنجینك ٢١ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اورسووه (Orsova) بو اسمله اسكی ویكی اوله‌رق، طونه‌ده ایكی قصبه بولنیور. اسكی اورسووه طونه‌نك ساحل یسارنده اولوب، آوستریانك النده بولنیور. یكی اورسووه ایسه ودیندن ٧٢ كیلومتره‌لك مسافه‌ده ونهرك اورته‌سنده واقع بر آطه‌نك اوزرنده اولوب، كاه دولت عثمانیه وكاه آوستریانك النده بولنمش؛ ونهایت ١٧٨٩ تاریخ میلادیسنده دولت علیه‌یه ترك اولنمشیدی. ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

اورغون (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌ده بر ایرماقدر، كه قیالی طاغلرده ٥٠° عرض شمالی ایله ١١٨° ٥٠′ طول غربیده نبعانله، ٥٢° عرض شمالی‌یه قدر شمال غربی‌یه طوغری آقار؛ بعده جنوبه، و٤٦° عرض شمالی‌یه واصل اولنجه، غربه طوغری دونه‌رك، بحر محیط كبیره منصب اولور. مجراسنك طولی تقریباً ١٨٠٠ كیلومتره‌در. ابتدا (قولومبیا) تسمیه اولنمشیدی.

اورغون (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی تركیب ایدن جمهوریتلرك بریدر، كه شرقاً ایداهو، شمالاً (واشینغتون) جمهوریتلریله، غرباً بحر محیط كبیرله، جنوباً دخی (قالیفورنیا) و(نواده) جمهوریتلریله محدود واسع بر یر اولوب، ایچندن جریان ایدن آنف البیان ایرماغك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤٨٧٠٧ مربع كیلومتره اولوب،

اهالیسی ۱۷٤ ۷٦۸ کشیدن عبارتدر. بو قطعه ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده کشف اولنەرق، ابتدا فرانسەنك قنادە مستملکاتنه ملحق بولنمش ایکن، بعده ممالك مجتمعەنك تصرفنه چکمش؛ و ۱۸۵۹ دە ممالك مذکورەدن معدود بر جمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. مرکزی (اورغون سیتی) ونام دیکرله (سالم) شهریدر. بو قطعەنك غرب جهتی قیالی طاغلر سلسلەسنی حاوی اولوب، هواسی معتدلدر، وقیشین چوق یاغمور یاغار. شرق جهتی ایسه قورو و چول حالندەدر. باشلیجه منابع ثروتی معادندن عبارت اولوب، علی الخصوص آلتون وکومش معدنلری پك چوقدر.

اورغه { مغولستانده (توله) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب. ٤٧° ٥٤ عرض شمالی ایله ١٠٤° طول شرقیده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی اولوب. اکثریسی بوده دیننه تابعدر رهبانلدن عبارتدرلر.

اورفه { حلب ولایتنده اوا مرکزی بر شهر اولوب، حلبك ۱۹۰ کیلومترە شمال شرقیسنده و دیاربکرك ۱٤٥ کیلومترە جنوب غربیسنده وفراتە تابع (جولاب) نهرینه دوکیلن (کهریز) چایی کنارنده اولەرق، ایکی تپەنك آرەسنده واقعدر. اکثری اسلام اولمق اوزره ۲۸ ۱۸۸ اهالیسی، کارکیر واوستلری داملی اولری، ایچنده مقام ابراهیم (عم) اولان کوزل بر جامع شریفی، تپەلردن بری اوزرنده اسکی بر قلعەسی وبو قلعەنك قپوسی اوکنده آثار عتیقەدن ایکی بیوك ستونی، بر رشدیه وآمریقانلره مخصوص بر پروتستان مکتبی واردر. شهر سورله و ۱۲ مترە عمقنده بر خندقله محاط اولوب، درت قپوسی واردر. (عین زلیخا) و (خلیل الرحن) اسملریله ایکی صو شهرك ایچندن آقەرق، شهرك جنوبنده کائن (برکهٔ ابراهیم) نام کوچك کوله دوکیلورلر. بو کولك بالیقلرینه یرلیلر طرفندن مبارك نظریله باقیلور. کولك اطرافی چنار وسائر آغاجلرله محاط اولوب، منظرەسی پك لطیفدر. حلب ایله دیاربکر وموصل جادەسی اوزرنده معتبر بر موقعده بولنغله، خیلی اهمیت تجاریەسی واردر. درون شهرده لسان محلی ترکجه اولوب، عربجه وکردجه دخی تکلم اولنور. بو شهر پك اسکی اولوب، اسم قدیمی (اور) ویاخود (اور الکلدانیین) در. اسکندرك فتوحاتندن صکره، ماکدونیالیلر بو شهری وطنلرنده اولان (ادسه) یعنی (وودینه) قصبەسنه بکزتەرك، بو اسمله و «میاه جاریەسی کوزل» معناسیله (قالیروئه) اسمیله تسمیه ایتمشلردی. عربلر عندنده (رها) اسمیله معروفدر، که بو اسمك ده (قالیروئه) اسم یونانیسنك مختصر و غلطی اولمسی ملحوظدر.

اورفه { سنجاغی. حلب ولایتنی ترکیب ایدن اوچ سنجاغك بری اولوب، ولایتك شرق جهتنده واقع، وشمالاً معمورة العزیز ولایتیله، شرقاً وجنوباً زور سنجاغیله، غرباً دخی حلب سنجاغیله محدوددر. فرات نهری شمالدن خیلی مسافەده سنجاغك حدودینی معمورة العزیز و لایتندن آیردقدن صکره، داخل اوایه کیروب. قسم غربیسنی سق ایدر. دیکر برایکی کوچك نهر دخی سنجاغك ایچنده نبعان، وجنوبه طوغری جریانله، فراته منصب اولورلر. اراضیسنك بر قسمی وعلی الخصوص شرق جنوبی جهتی چول ایسەده، منبت ومحصولدار یرلری دخی اولوب، آربه، بغدای مرجك وسائر حبوباتله میوەلرك انواعی حاصل اولور. کرد وعرب عشایرینك سوری وخرکلەلری دخی چوقدر. معمولات صناعیەسی پاموق و ایپکدن نفیس مشلحلك، بیاض شال، عبا، پك طیانیقلی بیاض وقیرمزی بر نوع بز، سختیان، کاوسله وباقیره متعلق آوانیدن عبارتدر. سنجاق اورفه، روم قلعه، سروج، بیرەجك اسملریله درت قضادن مرکب اولوب، جمعاً ۸٤۲ قریەیی حاویدر. سنجاغك اهالیسی ۱۱۲,۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده اولوب، باشلیجه ترك، عرب وکرد جنسیتلرینه منسوبدرلر. درون لواده ۲٤ مدرسه، ۳ رشدیه، ۵۵ اسلام صبیان و ۲۰ خرستیان صبیان مکتبلری واردر. — اورفه قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، دوکراو، اویم آغاج، چای‌قپو، بوزآباد، طرن، قیاحیدر، ترکان جلابی اسملریله ۷ ناحیه و ۳۱۸ قریەیی جامعدر.

اورفه { یاخود اورفیوس (Orphée, Ὀρφεύς) یونان قدیم اساطیرینه کوره، تروا محاربەسندن اول (تراکی) خطەسنده یعنی ادرنه ولایتی جهتنده یاشامش پك قدیم بر شاعردر، که کویا آلههٔ کاذبەدن بریله معارف حامیەلری اولان (موسه) نام پریلرك بریندن متولد اولوب، مشهور (آرغونوت)

لرله برابر برسياحت بحريه ايتمش؛ ومصره دخی كيتمش ايدی. مصرده زوجه‌سی (اوريديكه) يی يلان طوپوغندن صوقغله، مرقومه وفات ايتمش؛ واورفه آخرته كيدوب، آخرت الهی اولان (پلوتون)دن زوجه‌سنك حياته اعاده‌سنی طلب ايتمكله، دنيايه كلنجه‌يه قدر يوزينه باقـامق شرطيله مطـلوبی اسـعاف اولنمش ايسه‌ده، طيانه‌ميوب، زوجه‌سنك يوزينه باقديغيچون، بوندن للابد آيرلمسی اقتضا ايتمش؛ و بونك اوزرينـه اورفه بالقـان طاغلرينه چكيلوب، وحدت وانزواده مرثيه‌لر نظم و ترنيله امرار وقت ايتمكه باشـلامش. تراكی قادينلری، كنديسـنه زوجه‌سنی اونوتديرمق اوزره، اطرافنه طوپلانمشلر ايسـه ده، هيچ برينـه التفات ايتمديكيچون، بونلر حدتلرندن كنديسنی پاره‌لمشلر؛ كله‌سيله عوديني مريچه آتمشلردی. كويا مؤخراً عودی و كله‌سی مدللی آطه‌سی سـاحلنده بولنمش. اسكندريه روم شعراسـندن بعضيسی كويا اورفه طرفنـدن يازلمش بعض منظـومه‌لر وشـعرلر ترتيب ايتمشلردر.

اورفه { (Honoré d'Urfé) فرانسه‌نك مشاهير حكايه نويسـانندن اولوب، ١٥٦٧ تاريخنده مارسـلياده طوغمش، و ١٦٢٥ ده وفات ايتمشدر. چوبانلرك سـوردكلری عمره متعلق بر قاچ حكايه ومنظومه يازوب، بونلرك اك مشهوری «آستريا» عنوانلی حكايه‌سيدر.

اورفيله { (Orfila) فرانسه‌نك مشاهير اطباسندن اولوب، علی‌الخصوص سميات وكيميـای طبی ايله وطب قانونی ايله اوغراشمش؛ و بوفنلره متعلق معتبر كتابلر يازمشدر. ١٧٨٧ تاريخنده مينورقه جزيره‌سنده طوغوب، ١٨٥٣ ده پارسده وفات ايتمشدر.

اورقاد { آطه‌لری (Orcades) اسـقوچيانك منتهای شماليسی قارشيسـنده بر طاقم آطـه‌لردر، كه ٥٨° ٤٢′ ايله ٥٩° ٢٢′ عرض شمالی و ٤° ٣٥′ ايله ٥° ٣٥′ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، اسقوچيادن (پنتلاند) بوغازيله آيرلمشدرلر. بو آطه‌لر ٦٧ عددنده اولـوب، يالكز ٢٩ ی مسكوندر. اك بيوكلری پونومه، هوی، رونالدشای، سانده، شاپنشای، استرونسای و وستراي آطه‌لريدر. جمله‌سنك اهاليسی ٣١٠٠٠ راده‌لرنده‌در. هواسی عرضنك ايجاب ايتديكی قدر صوتوق دكلسه‌ده، پك رطوبتلی اولوب، ياغمورلری لاينقطع كبيدر. اراضيسی طاغلق وآز منبت اولوب، مرعالری، حيواناتی وساحللرنده باليقلری چوقدر. بو آطه‌لر (شتلاند) آطه‌لريله برابر اسقوچيايه ملحق بر قونتلق صورتنده اداره اولنه‌رق، مركزلری (كيركوال) قصبه‌سيدر.

اورقاد { يكی — آطه‌لری (Nouvelles Orcades) بحر محيط جنوبيده آمريقانك جنوب شرقيسـنده ٦٠° ٤٤′ عرض جنوبی و ٤٧ طول غربيده واقع ايصسز وقورو بر طـاقم آطه‌لردر، كه چوغی ديك قيـالردن عبـارتدر. بونلرك اك بيـوكی (پونونه) آطـه‌سی اولوب، اوسـتنده‌كی ايكی طاغدن برينـك ١٦٩٦ متره ارتفاعی واردر. سـاحللرنده دكيز آيسی و سـائر حيـوانات بحريه صيد اولنور. بو آطه‌لر ١٨١٩ تاريخ ميلاديسـنده انكليز بحريونـندن قپودان (اسميث) طرفندن كشف اولنمشلردر.

اوركل { (Urgel) اسپانيانك قطالونيه خطه‌سنده (برسلونه) ايالتنده و(سـغره) نهری كنارنده بر قصـبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسی واردر.

اوركنج { خوارزمده يعنی خيوه خانلغنده و خيوه شهرينك ٤٥ كيلومتره شمال غربيسنده بر شهر اولوب، جيحونك بر قولی اوزرنده واقع و ٥٠٠٠ خانه‌يی جامعدر. بخارا ايله روسـيه آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك برمخزنی حكمنده‌اولوب، طـوپراقدن بر سـوری و ٢٠ جامع شريفی واردر. شهرك ١٠٠ كيلومتره شمال غربيسنده اسكی اوركنج شهرينك خرابه‌لری مشاهده اولنور.

اوركوب { (ياخود اركوب) قونيه ولايتنك نيكده سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، نيكده‌نك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده، نوشهرك ٢٠ كيلومتره شرقنده وقيصريه‌نك ٤٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده اولدرق، قزيل ايرماغك ١٠ كيلومتره قدر جنوبنده وبو ايرماغه دوكيلن بر چايك كنارنده واقعدر. باغ وباغچه‌سی چوق وهوا ومنظره‌سی لطيف بر قصـبه اولوب، ١٤٠٠ خانه وتقريباً ٨٠٠٠ نفوسی جامعدر. بر رشديه مكتبی وبر قاچ مدرسه‌سيله صبيان مكتبی دخی واردر. — اوركوب

قضاسی قونیه ولایتنك منتهای شرق شمالیسنده اولوب، شرقاً قیصریه، شمالاً قیرشهر سنجاقلریله، غرباً وجنوباً دخی نوشهر قضاسیله محدود ومحاطدر. قضا ٣٠ قریه‌دن مرکب اولوب، ٢٥٠٠ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام اولمق اوزره، ٢٢٥٠٠ اهالیسی، ٥٨٤٨ دونم اراضیٔ مزروعه‌سی، ٧٠ جامع ومسجدی، ٥ کلیساسی، ١١ کتبخانه‌سی واردر. محصولات زرعیه‌سی حبوبات متنوعه ایله جهری، آفیون، کوزل بر نوع قیصی وسائر انواع میوه‌لردن عبارتدر. محصولات صناعیه‌سی بلغامی مرمر طاشندن معمول بعض شیلرله سختیان وسائره‌یه منحصردر.

اورل { یاخود اورلوف (Orel, Orlow) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (اوقه) نهری کنارنده وپترسبورغك ١٠٥٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. روسیهٔ شمالی ایله قریم آره‌سنده‌کی تجارتك بر بیوك مخزنی حکمنده اولوب، ٤٣٠٠٠ اهالیسی ومکتب اعدادیسی واردر. دفعاتله لهلیلر وقریم تاتارلری طرفندن ضبط اولنمشدر. — اورل ایالتی شمالاً (قالوغه) و(توله)، غرباً (اسمولنسك) و(چرنیغوف) ایالتلریله محدوداولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٦٧٢٥ مربع کیلومتره واهالیسی ١٩١٨٣٤٢ کشیدر. حبوبات وذخیره متعلق محصولاتی چوق اولوب، کلیتلی اخراجاتی وقوع بولور.

اورله { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ازمیر کورفزی داخلنده وازمیرك ٢٨ کیلومتره غرب جنوبیسنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (قلازومن) در. قصبه‌نك غرب جهتنده واقع کورفز دخی (قلازومن) ویا (اورله) کورفزی اسمیله معروف اولوب، ساحلنده بر قرانتنه خانه واردر. — قضاسی ٢١ قریه‌یی جامعدر.

اورلیان { (Orléans) فرانسه‌نك وسطلرنده (لوآر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (لوآر) ایرماغنك ساحل یمیننده. پاریسك ١١٩ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و٦٠٨٢٦ نفوسی جامعدر. فرانسه قول اردولرندن بشنجیسنك مرکزی اولوب، متعدد قشله‌لری، مکتب اعدادیسی، دار-المعلمینی، بیوك بر کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، علوم وفنون وصنایعه مخصوص آقادمیالری، عرب طرز معماریسنده بر بیوك کلیساسی، کوزل ابنیه‌سی، اطرافنده صیفیه‌لری حاوی کوزل کویلری وتفرجکاهلری، مشهوره (ژان دارق)ك ایکی هیکلی، ایشلك تجارتی، چوخه، یوك وپاموقدن انواع منسوجاتله فس، شاپقه، دانتله وسائره‌یه مخصوص فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وسائر کارخانه‌لری واردر. بوشهر مدت مدیده قراللق، قونتلق ودوقه‌لق عنوانلریله نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بولنمشدر.

اورلیان { خاندانی (Maison d'Orléans) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی خاندان بولنوب، بر برینی متعاقب اورلیان و حوالیسنده حکم سورمشلر، و بعض افرادلری فرانسه تختنه‌دخی قعود ایتمشلردر. بو خاندانلرك برنجیسی (اورلیان والوآ) وایکنجیسی (اورلیان بوربون) اسمیله معروفدر. برنجیسنك بانیسی بشنجی شارلك اوغلی برنجی لویی اولوب، ١٣٩٢ دن ١٤٠٧ تاریخنه‌دك وایکنجیسی اولان (شارل) ١٤٠٧ دن ١٤٦٥ تاریخنه‌دك حکم سورمشلر، واوچنجیسی اولان ایکنجی لویی نامیله فرانسه قرالی اولمشدر. — اورلیان بوربون خاندانلك بانیسی قرال اون اوچنجی لوینك اوغلی برنجی فلیپ اولوب، ١٦٦١ ده موقع اقتداره چکمش، ونسلندن ایکنجی فلیب، برنجی لویی فلیب، لویی فلیب ژوزف، ایکنجی لویی فلیب وفردینان فلیب اسملریله بش کشی کلوب، بونلردن ایکنجی لویی فلیب ١٨٣٠ تاریخنده فرانسه قرالی اولمشدر.

اورلیان { یکی (Nouvelle Orléans) — آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (لوییزیانه) جمهوریتنده بر شهر اولوب، (میسیسیپی) ایرماغنك ساحل یسارنده وبو نهرك مکسیقه کورفزنده اولان منصبنك ١٦٠ کیلومتره یوقاریسنده اوله‌رق، واشینغتونك ٢٠٠٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٢١٦٠٩٠ اهالیسی، متعدد مکتبلری، طبیه مکتبی، مکمل کتبخانه‌سی واردر. نهرك طغیانندن ٨٠ کیلومتره طولنده بر سدله محفوظ اولوب، غایت منتظم وسوقاقلری دوز ٦ دائره‌یه منقسمدر. مکمل تیاترولری، حکومته عائد دوائری، خسته‌خانه‌لری، اسکی آتنه چارشولری تقلیدنده

كوزل بر چارشوسی وسائر مصنع ابنیه‌سی وار در. تجارتی پك ایشلك اولوب، پاموق، توتون، قهوه، شكر، دری، حبوبات وسائره‌یه متعلق كلیتلی اخراجاتی وار در. بو شهر تجارتجه ممالك مجتمعه‌نك نویورقدن صكره ایكنجی شهری ایسه‌ده، هواسی آغیر اولوب، صاری صیتمه هر سنه كلیتلی تلفاتی موجب اولور. ۱۸۴۹ تاریخ میلادیسنه‌دك (لویزیانه) جمهوریتنك مركزی ایكن، تاریخ مذكورده مركز (باتون روژ) شهرینه نقل اولنمشدر.

اورلیانویل { (Orléansville) جزایرده نفس جزایر ایالتده قضا مركزی بر قصبه اولوب، جزایر شهرینك ۲۱۰ كیلومتره غرب جنوبیسنده و (شلیف) نهرینك ساحل یسارنده واقع و ۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. ۱۸۵۳ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن بنا اولنمشدر.

اورلیانه { (Orléanais) فرانسه‌نك تقسیمات سابقه‌سنده، مركزی اورلیان شهری اولمق اوزره، بر خطه ایدی، كه شمدیكی تقسیماتده لوآر مع شر و اوره مع اوآر ایالتلریله (لوآر) ایالتنك قسم اعظمندن عبارت ایدی. اكثریا نیم مستقل صورتده قونتلر ودوقه‌لر معرفتیله اداره اولنوردی.

اورمیه { ایرانك غرب شمالیسنده آذربایجان خطه‌سنده بیوك بر كول اولوب، بحر خزرك ۳۰۰ كیلومتره غربنده و وان كولنك ۲۰۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. سطحی ۱۵۶۰ ویا ۱۵۹۰ متره ارتفاعنده اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولان طولی ۱۳۵ وعرضی ۱۶ ایله ۴۶ كیلومتره آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۰۰۰ مربع كیلومتره‌در. درینلكی پك آز اولوب، اك چقور محلنك عمقی ۱۴ متره‌دن زیاده دكلدر. كولك جهت شرقیه‌سنده تبریز شهرینك اوست طرفنده اولان (سهند) طاغی كسب ارتفاع ایدیور. اورمیه كولنه اطرافدن برچوق چایلر كلوب دوكلدیكی حالده، كولك هیچ بر آیاغی یوقدر. صویی غایت طوزلی وكلیتلی یودی حاویدر. شرق وغربدن ایكی برون كولك ایچنه كیرمشدر، ودرونده بیوك كوچك ۵۰ قدر آطه وار در، كه بونلرك بعضلری سواحل اهالیسنك چفتلك ومرعالریدر. كنارلری چامورلی وبطاقلق ایسه‌ده، اطرافده‌كی بایرلر وتپه‌لر اورمانلرله مستور وكوزل قصبه وقریه‌لری حاویدر. كولك ایچنده هیچ بر نوع بالیق بولنمیوب، یالكز كثرت اوزره اولان صو قوشلرینك آولادقلری برطاقم قوردلر بولنور. بو كول (دریاچه) ومراغه كولی اسملریله دخی معروف اولوب، عرب جغرافیونی آثارنده دخی (كبودان) اسمیله تسمیه اولنمشدر. اسكی یونان جغرافیالرنده وزند آوستا كتابنده دخی بشقه اسملرله مذكوردر.

اورمیه { ایرانك آذربایجان خطه‌سنده همنامی اولان كولك ساحل غربیسنده ومذكور كوله دوكیلن (شاهر) چایی قربنده برشهر اولوب، تبریزك ۱۰۷ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. باغ وباغچه‌لرله محاط كوزل بر شهر اولوب، ۳۰۰۰۰ ایله ۵۰۰۰۰ آره‌سنده تخمین اولنان اهالیسی جنسیتجه ترك ویا تركمان ومذهبجه شیعیدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولوب، پاموق وسائره حاصل اولور. ملحقاتی اهالیسنك اكثری كرد وسنیدر.

اورنبورغ { (Orenbourg) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتده برشهر اولوب، (اورال) ایله (ساقاره) نهرلرینك محل تلاقیسنده وپترسبورغك ۱۹۰۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۴۲۱۲۳ اهالیسی اولوب، برقسمی اسلامدر. خیوه وبخارا وسائر آسیا طرفلریله آوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بر بیوك مخزنی حكمنده اولوب، اهمیت تجاریه‌سی چوقدر. وقتیله همنامی اولان ایالتك مركزی ایدی. — اورنبورغ ایالتی روسیه‌نك آوروپا قطعه‌سنده‌كی ایالاتنك اك شرق جهتنده بولنانلرندن اولوب، آسیا قطعه‌سنه ملاصقدر. شمالاً (پرم)، شمال غربی جهتندن (ویاتقه)، غرباً (قزان) و(سیمبرسك) جنوباً دخی (اژدرهان) ایالتلریله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۱۱۷۵ مربع كیلومتره اولوب، ۱۱۹۸۳۲۴ اهالیسی واردر، كه بونلرك‌ده قسم اعظمی اسلامدر. مركزی (اوفه) شهریدر. (اورال) سلسلهٔ جبالیله ایكی‌یه منقسم اولوب، اورال، توبول، قامه واوفه نهرلریله سقی اولنور. اراضیسی منبت اولوب، بغدای، كتان، كنویر و سائر محصولاتی واردر. حیوانات اهلیه ووحشیه‌سی چوقدر. آلتون، باقر، دمیر معدنلریله مرمر و ذی قیمت احجار كثرتله بولنور.

اورنسه { (Orense) اسپانیانك (غلیجه) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب، (مینو) نهری کنارنده و مادریدك ۳۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۳۲۹۱ اهالیسی ومشهور شرابی واردر. — اورنسه ایالتی شمالاً (لوغو)، غرباً (پونتودرا) ایالتلریله، جنوباً پورتکیز حدودیله، شرقاً دخی اسکی قستیله خطه‌سیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۹۷۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۹۷۲۵۷ کشیدر. اراضیسی مینه، سیل ولیما نهرلریله سقی اولنه‌رق، اولدقجه منبت ومحصولداردر.

اورنك آباد { هندستانده (دکن) خطه‌سنك منتهای شمال غربیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، بمبایك ۲۸۲ کیلومتره شرق شمالیسنده وحیدرآبادك ۴۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. کوزل بر موقعده مؤسس اولوب، مصنع جامعلریله کاروانسرایلری وسائر کوزل ابنیه‌سی چوق وسوقاقلری کنیش ایسه‌ده، اطرافی بطاقلق اولوب، هواسی آغیردر. ۱۰ کیلومتره طولنده بر سورله محاطدر. بوشهر ۲۰۰ سنه اول اورنکزیب عالمکیر طرفندن بنا اولنه‌رق، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبرخیلی وقت نظاملرك مقری بولنوب، بعده مرکزینه حیدرآباده نقل اولنمشیدی. الیوم تدنیده‌در. اورنکزیبك سرایلری خراب حالنده در. قرق اللی سنه اول شهرك ۶۰۰۰۰ اهالیسی وارایدی.

اورنکزیب { هندستانده دهلی حکمدارلرندن شاه عالمکیرك نام دیکریدر. [« عالمکیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اورنن { (Ornain) فرانسه‌ده بر نهر اولوب، « بوقاری مارنه » ایالتنده نبعانله، (مارنه) ایالتنه کیره‌رك، (مارنه) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۱۵۰ کیلومتره طولنده‌در.

اورنوس بك { (غازی الحاج –) مشاهیر غزاة عثمانیه‌دن اولوب، سکزنجی قرن هجری اوائلنده قره‌سی دیارنده دنیایه کلشدر. رومی الاصل اولوب، اسم اصلیسی رومجه (آوره‌نوس) در. اوائل ظهور دولت عثمانیه‌ده قره‌سی حاکمی بولنان عجلان بکك خدمتنه کیرمشیدی. سلطان اورخان حضرتلری قره‌سی‌یی فتح ایتدیکنده، اورنوس بك پادشاه مشار الیهه انتسابله شرفیاب اولمش؛ و شهزاده سلیمان پاشانك معیتنه ویریلوب، مشار الیهله برابر اك اول روم ایلی‌یه آیاق باصان شجعان غزاتدن بولنمشدر. ایپصاله، معلقره، دیمتوقه وسائر اوطرفلرك فتحنه موفق اولدقدن صکره، خداوندکار غازی زماننده دخی روم ایلنده‌کی بتون ممالك عثمانیه‌نك حراستنه وماکدونیانك ضبطنه مأمور اولمش، و قوصوه ملحمهٔ کبراسنده دخی پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك کرك رأی وتدبیرندن و کرك شجاعتندن پك چوق استفاده ایتمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان زماننده دخی ماکدونیا وتسالیا جهتلری فتوحاتنده پك چوق خدمتلری کورلمش؛ و پك چوق انعام والتفاته مظهر اولوب، واردار ینیجه‌سنی وطن اتخاذ ایتمشیدی. وقعهٔ تیموریه‌یی تعقیب ایدن زمان فترتده اورنوس بك روم ایلنده بولنمق مناسبتیله بالطبع شهزاده سلیمانك خدمتنده بولنمش ایسه‌ده، مشار الیهده اجدادینك شاننه موافق خصائل مردانکی کورمدیکیچون، مؤخراً ینیجه‌یه چکیله‌رك، امور دولته قاریشمقدن فراغت ایتمش؛ و شهزاده سلیمانك انهزام ووفاتندن صکره چلبی موسی طرفندن ادرنه‌یه دعوت اولنمش ایسه ده، کوزلرندن راحتسز اولدیغنی وسیله اتخاذیله، کوشهٔ عزلتده قالمش؛ وبعده سلطنته شایان اوصافك چلبی سلطان محمد ده بولندیغنی درکله، مشار الیه حضرتلرینه کندی اوغلنی کوندره‌رك، عرض عبودیت، وروم ایلی‌یه مرورلرنده تجدید دولت وتوحید سلطنته موفق اولملرینه جداً خدمت ایتمشدر. بو وجهله اورنوس بك درت پادشاهك زمان سلطنتلرنده خدمات مبروره وغزا وجهادده بولنوب، دولت عثمانیه‌نك تقررینه وعلی الخصوص روم ایلنده توسعنه پك چوق یاردیمی اولمشدر. ینیجهٔ واردار وسلانیك ولایتنك سائر طرفلرنده پك چوق خیرات و مبرات واوقاف براقشدر، که الیوم سلانیکده بولنان اخفادی طرفندن اداره اولنمقده‌در. روایته کوره یوزیاشندن زیاده معمر اولوب، ۸۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اورنوق { (Orénoque) آمریقای جنوبینك بیوك برایرماغیدر، که (ونزوئلا)نك (پاریمه) طاغلرنده و ۵° ۵′ عرض جنوبی ایله ۶۵° طول غربیده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری بر بیوك قوس چیزه‌رك، وقولومبیادن کلن بر قاج نهرك

صولرینی دخی آله‌رق، بعده شرق شمالی‌یه طوغری دونر؛ واسمرالداس، آتورس، اوربانه، قایقاره وآنغوستوره قصبه‌لرینك یانندن یچه‌رك، ٢٥٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ٥٠ آغزدن بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. آغزلرینك اکثری سیر سفائنه صالحدر. (قاسیکاره) تعبیر اولنور برقولی بونهر ایله (آمازون) نهر عظیمی آره‌سنده بر طریق اختلاط تشکیل ایدیور. یتاغی پك درین اولدیغی حالده، فیضانی موسمنده طاشوب، ١٠٠ کیلومتره‌لك مسافه‌یه قدر اطرافنده بولنان اراضی‌یی غرق ایدر. منصبنه قریب واسع برکول صورتنده کورینور. مدوجزر منصبندن ٤٥٠ کیلومتره یوقاری‌یه قدر حس ومشاهده اولنور. (آتورس) قصبه‌سی قربنده پك دهشتلی بر شلاله تشکیل ایدیور. (قریستوف قولومب) آمریقایی اثنای کشفنده بو ایرماغك آغزلرندن الك بیوکی اولان (بوقه‌ده ناویوس)ی کوروب، بونك بیوکلکندن قطعه‌نك پك واسع اوله‌جغنی استنباط ایتمشیدی.

اورنوق { ایالتی. آمریقای جنوبیده (ونزونلا) جمهوریتنك منتهای جنوبنده بر ایالت اولوب، برازیلیا ایله همحدوددر. وارینا‌س، آپوره و غوآیاز اسملریله اوچ سنجاغه منقسم اولوب، مرکزی (وارینا‌س) قصبه‌سیدر. طولی ١٢٥٠ وعرضی ١١٠٠ کیلومتره اولوب، پك واسع برایالت ایسه ده، آنجق ٣٨٣٤٠ اهالیسی واردر.

اورنه { (Orne) فرانسه‌ده بر نهردر، که همنامی اولان ایالتده نبعانله، ابتدا شمال غربی‌یه وبعده شمال شرقی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ١٤٠ کیلومتره‌لك جریاندن وسئز، آرجنتان وقان شهرلری یانندن یچدکدن صکره، (مانشه) دکیزینه منصب اولور.

اورنه { (Orne) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً قالوادوس، جنوباً (مایانه) وسارته، شرقاً (اوره) واوره مع لوآر ایالتلریله، غرباً دخی مانشه دکیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٠٩٧ مربع کیلومتره اولوب، ٣٦٧٢٤٨ اهالیسی واردر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، اورنه ودیکر برقاچ نهر ایله اروا اولنمغله، حبوبات متنوعه وکتان ومیوه وسبزه‌لرك انواعی‌کبی محصولات ویریور. مرعالری وحیواناتی دخی چوق اولوب، نورماندیا جنسنه منسوب آتلری مشهوردر. مرکزی (آلنسون) شهری اولوب، ایالت ٤ قضا. ٣٦ ناحیه، و ٥١١ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

اورو { (Evreux) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (ایتون) نهری کنارنده وپارسك ١٠٤ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ١٦٦٢٧ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دار المعلمینی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تیاتروسی وسائر بعض مصنع ابنیه‌سیله چوخه وسائر منسوجات ودمیردن معمول آلات وادوات فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. وقتیله بر طاقم قونتلر معرفتیله نیم مستقل صورتده اداره اولنوردی.

اوروپا { [مدله «آوروپا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوروتاس { (Eurotas) یونان قدیمده اسپارته شهری ایچندن یچن بر نهر ایدی.

اوروج رئیس { شجعان بحریون اسلامك الك مشهورلرندن اولوب، خیرالدین بارباروسك بیوك برادریدر. عن اصل مدلللی اولوب، طقوزنجی قرن هجری اواخرنده برادری خیرالدینله برابر برقاچ کمی ایله آق دکیزده قورصانلغه چیقمش؛ وتونسده حکمفرما اولان بنی حفص ملوکی عندنده مظهر حرمت و تعظیم اولوب، (حلق الوادی) نام محلده اقامت ایتدیریله‌رك، آفریقای شمالی سواحلنده اسپانیوللرك وجنویزلرك تجاوزاتنه قارشی بحراً ابراز مآثر شجاعت ایتمکه باشلامشلردی. اووقت قوت وسطوتك اوج بالاسنه چیقمش اولان اسپانیالیلره وسائر آوروپا دولتلرینه قارشی قزاندقلری مظفریتلرله و متعدد کمیلر ضبط ایتملریله آق دکیزك نهنکلری حکمنه یچوب، آوروپایی دیترتمشلردی. نهایت جزایر وسائر اوجهتلری اسپانیوللردن ضبط ایدوب، کرك اسپانیا خرستیانلرینه وکرك بونلرله عقد اتفاق دناءتنی ارتکاب ایدن بعض عرب طوائف ملوکنه غلبه چالمش؛ ودولت عثمانیه‌نك حمایه‌سی آلتنده اولدرق، جزایرده برحکومت تشکیل ایتمشلردی. ٩٢٤ تاریخ هجریسنده اسپانیادن کوندریلن مارکی

(دوغومارس) بیوك برقوتله هجوم ایتدیكندن، صاحب ترجمه دیكر برادری اسحق بكله برابر مقتولاً وفات ایتمش؛ وآق دكیزده مجاهده وظیفه‌سی برادری خیرالدینه قالمشدر. مشارالیه خیرالدین پاشایه آوروپالیلر طرفندن ویریلن (بارباروس) اسمی برادرینك نامی اولان (باباوروج) دن غلط اولدیغی مظنوندر.

اورورو (Oruro) آمریقای جنوبینك (بولیویا) قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتك مركزی برقصبه اولوب، (اوروپسا) نك ۱۰۰ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۷۹۸۰ اهالیبی جامعدر. — اورورو ایالتی شمالاً (یاز)، شرقاً (قوشابامبه) ایالتلریله، غرباً دخی (پرو) قطعه‌سیله محدود اولوب، طولی ۴۰۰ وعرضی ۳۲۰ كیلومتره واهالیسی ۳۵۰۰۰ كشیدر. آندسلسله‌سنك اوزرنده بولنغله اراضیسی پك یوكسك اولوب، (سرو اورورو) طاغنك ۴۱۳۴ متره ارتفاعی واردر. قویونلری و (لامه) تعبیر اولنان حیواناتیله كومش، آلتون، قورشون وقلای معدنلری چوقدر.

اورورہ (Aurore) «شفق» دیمك اولوب، اساطیر قدیمه‌یه كوره، كویا كونشك آرابه‌سنه كوكك قپولرینی آچمغله مكلف برپری ایدی. درت بیاض آت قوشلمش پنبه برآرابه‌یه اوتورمش وایبجه بر تولله اورتلمش اولدیغی حالده تصویر اولنوردی. پارمقلری پنبه‌تصوراولنوب، چینك دخی بونك كوزیاشلرندن عبارت اولدیغنه اعتقاد ایدرلردی. یونانیلر عندنده اسمی (آویی) ایدی، كه ینه «شفق» دیمكدر.

اوروغای (Uruguay) آمریقای جنوبیده بر بیوك نهردر، كه برازیلیانك (ریوغرانده دوسود) ایالتنده نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، برخیلی مسافه‌ده برازیلیا ایله آرجنتین وبعده اوروغای جمهوریتیله آرجنتین آره‌سنده خط حدودی تشكیل، و ۱۴۰۰ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (بونس آیرس) جوارنده (پارانه) نهریله برلشه‌رك، (لاپلاته) ایرماغنی ودها طوغریسی خلیجنی تشكیل ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلور.

اوروغای (Uruguay) آمریقای جنوبیده بر جمهوریت اولوب، شمالاً برازیلیا ایمپراطورلغیله، غرباً آرجنتین جمهوریتیله، جنوباً (لاپلاته) خلیجیله، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاط، وحدود شرقیه‌سنی تفریق ایدن نهرك اسمیله مسمادر. ۳۰° ایله ۳۵° عرض جنوبی و ۵۵° ایله ۶۱° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۶۹۲۰ مربع كیلومتره واهالیسی ۵۸۲۸۵۸ كشیدر. مركزی لاپلاته خلیجنك مدخلنده بحر محیط آطلاسی ساحلنده كائن (مونته‌ویدئو) شهریدر. مملكت وسعتنه كوره خالی حكمنده اولوب، آنجق اراضیسی منبت ومرعالری چوقدر. اهالیسی پك چوق حیوانات بسلیوب، باصدیرمه ودری اخراج ایدرلر. عساكر موظفه‌سی ۳ طابور پیاده، ۵ آلای سواری و ۲ آلای طوبجیدن مركب اولوب، جمعاً ۲۱۶ ضابط ایله ۳۲۰۰ نفردن مركبدر. عساكر ملیه‌سی ایسه ۲۰۰۰۰ كشیدن عبارتدر. ۳۲۰۰ ده ژاندارمه عسكری واردر. قوهٔ بحریه‌سی دخی ۶ واپوردن عبارتدر. واردات ومصارفی لیرای عثمانی حسابیله تقریباً ۳۰۰۰۰۰۰ لیرایه بالغ اولور. ادخالات سنویه‌سی ۴۵۰۰۰۰۰ واخراجاتی ۵۰۰۰۰۰۰ لیرادن زیاده‌در. مملكت بر رئیس جمهور ایله بر اعیان وبر مبعوثان مجلسندن اداره اولنور. بوخطه اسپانیوللرك النده ایكن، بونس آیرس خدیویتنك برایالتی حكمنده اولوب، قرن حاضر میلادی اوائلنده بونس آیرسی ضبط ایتمش اولان (آرتیغاس)ك الینه چكمش؛ و۱۷۲۱ تاریخنده قسماً برازیلیانك حمایه‌سی آلتنه كیرمشیدی. ۱۸۲۵ ده برازیلیایه قارشی اختلال ایدوب، آرجنتین جمهوریتنك یاردیمیله كسب استقلال ایتمش؛ و۱۸۲۸ ده استقلالی تصدیق اولنمشدر. اووقتدن بری‌گاه مجادلات داخلیه ایله وگاه آرجنتین جمهوریتیله اوغراشمشدر. اهالیسی اسپانیول جنسیتنه منسوب اولوب، اهالئ اصلیه ایله دخی قاریشمشلردر. لسانی اسپانیولجه‌در.

اورونته (Oronte) سوریه خطه‌سنده‌واقع (عاصی) نهرینك اسم قدیمیدر. بواسم عربلر عندنده دخی همزه وواوك ضمیله (ارند) صورتنده معروف اولوب، یاقوت حوینك روایتنه كوره منبعنه قریب اولان قسم اعلاسی (میماس)، حما جوارنده‌كی قسم اوسطی (عاصی)، آنطاكیه جهتنده‌كی قسم اسفلی دخی (ارند) اسمیله مسمی ایمش. اسكی

يونانيلر بوكا (عاصى)دن غلط اولەرق (آقسيوس) دخى ديدكلرندن، ياقوتك بو تحقيق طوغرى اولسه گركدر. (ع) ايلە (عرند) صورتندە ضبط ايدنلر دخى واردر. [«عاصى» مادەسنە مراجعت بيوريله.]

اورويتو } (Orvito) ايتاليانك (اومبريا) ايالتندە ورومانك ٩٥ كيلومترە شمال غربيسندە بر قصبه اولوب، ١٤٦٠٠٠ اهاليسى، مصنع بر كليساسى، ييلان قاوى بر مردبونلە اينيلر غايت درين بر قيوسى وجوارلرندە مشهور سرابلرى واردر.

اوره } (Eure) فرانسەدە بر نهردر، كه (اورنه) ايالتندە (مورتانيه) شهرينك شرق شمالى جهتندە نبعانله، ابتدا شرق جنوبى يە طوغرى آقەرق، (اوره مع لوآر) ايالتنە دخول ايدر؛ وبعده ايالت مذكوره داخلندە شماله طوغرى دونەرك، همنامى اولان ايالتە داخل اولور؛ وشارتره، درو، اووريه شهرلريله بر قچ قصبەنك ايچندن چكەرك، ١٨٠ كيلومترەلك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (اوره) ايالتنك حدود شاليەسندە (سينه) ايرماغنه دوكيلور. آشاغى طرفى سير سفائنه صالحدر.

اوره } (Eure) فرانسەنك ايالات شماليەسندن اولوب، شمالاً (آشاغى سينه) ايالتيلە وسينه ايرماغنك منصبندەكى خليجلە، شرقاً (اوآزه) و(سينەمع اوآزه)، جنوباً (اورەمع لوآر) و(اورنه)، غرباً دخى (قالوادو) ايالتلريلە محدود، وايچندن آقان نهرك اسميلە مسمادر. مساحۀ سطحيەسى ٥٩٥٧ مربع كيلومترە واهاليسى ٣٥٧٨٥٩ كشى اولوب، مركزى (اورو) شهريدر. اراضيسى دوز ومنبت اولوب، بغداى، سبزه وسائره محصولاتى، چايرلرى، مرعالرى واورمانلرى دخى چوق، وزراعتى مكملدر. آت، صيغير، قويون وسائر حيوانات بيتيەسى چوق وجنسلرى ايىدر. شهرلرندە وعلى الخصوص (لووريه) شهرندە چوخه وپاموق منسوجاتلە كاغد وسائره فابريقەلرى متعدددر. دمير معدنيلە ابنيه ودگرمن طاشلرى ومعدن صولرى دخى چوقدر. ايالت: اوره، لوورو، پونت اودمر، برناى، آندلى اسملريلە ٥ قضايه منقسم اولوب، ٣٦ ناحيه و ٧٠٠ دائرۀ بلديەيى جامعدر.

اورەمع لوآر } (Eure et Loir) فرانسەنك ايالات شماليەسندن اولوب، شمالاً (اوره)، شرقاً (سينه مع اوآزه)، جنوباً (لوآر) و(لوآر مع شر)، غرباً دخى (سارته) و(اورنه) ايالتلريلە محدود، وايچندن جريان ايدن ايكى نهرك اسميلە مسمادر. مساحۀ سطحيەسى ٥٨٧٤ واهاليسى ٢٨٣٧١٩ كشى اولوب، مركزى (شارتره) شهريدر. اراضيسى دوز اولوب، بعض گوزل تپه ودرەلرى دخى واردر. محصولاتى باشليجه بغداى، كتن، كنوير، شراب وميوەدن عبارتدر. صيغيرلرى ومرينوس قويونلريلە آريلرى دخى چوقدر. معادنه متعلق دميرى وابنيه طاشلريلە صاقسونيه وسائره اعمالنه مخصوص طوپراقلرى واردر. صنايعه متعلق بر چوق دمير خانەلريلە ايپليكخانەلرى وپاموقدن انواع منسوجات فابريقەلرى بولنور. بو ايالت: شارتره، شاتودون، درو، نوژان لروترو اسملريلە ٤ قضايه منقسم اولوب، ٢٤ ناحيه و ٤٢٦ دائرۀ بلديەيى جامعدر.

اورى } (Uri) اسويچره جماهير متفقەسنى تركيب ايدن ناحيەلرك برى اولوب، شمالاً (اشويج)، جنوب شرقى جهتندن (تسين)، شرقاً (غلاريس) و(غريزون)، غرباً دخى (واله)، (برنه) و(اونتروالد) ناحيەلريلە محدود اولديغى حالده، مساحۀ سطحيەسى ١٠٧٦ مربع كيلومترە واهاليسى ١٣٦٩٤ كشيدر. مركزى (آلتورف) قصبەسيدر. اهاليسى كاملاً آلمان وقتوليكدر. اراضيسى طاغلرلە محاط واديلردن عبارت اولوب، (رايس) نهرى ايچندن جريان ايدر. «درت ناحيەلر كولى» نك بر قسمى بو ناحيەنك ايچندە اولوب، بو مناسبتلە بوكوله (اورى كولى) دخى دينيلير. بو ناحيه آوستريايە قارشى ائك اول عصيان ايدن درت ناحيەنك برى اولوب، مشهور (كوييوم تل) بوندە ظهور ايتمشدر.

اوريا } (Urie) حضرت داودك تعشق ايتديكى قادينك زوجى اولوب، نبى مشار اليه طرفندن محاربه يه اعزام اولنەرق، قتل اولندقدن صكره، حضرت داود زوجەسنى تزوج ايتمش؛ وبو فعلى ندامتنى ومدت مديده فرياد وفغان وتضرعنى موجب اولوب، من طرف الله عفو اولنجەيه قدر باشنى سجدەدن قالديرمامشدى.

اوريا { (Oria) ايتاليانك اوترانته ايالتنده و (تارنته) شهرينك ۳۸ كيلومتره شرقنده اسكى برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى واردر.

اورباس { (Oribase) يونان قديم اطباسندن اولوب، ميلادك ۳۲۵ تاريخنده آناطولينك برغمه ويا (ساردس) شهرنده طوغمش؛ و ۴۰۰ سنه سنده وفات ايتمشدر.

اوريباد { (Eurybiade) اسكى اسپارته سردارلرندن اولوب، آتنه‌لى تميستوقليس ايله برابر قبل الميلاد ۴۷۰ تاريخنده (سالامينه) آطه‌سنده ايرانه قارشى محاربه ايتمشدر. ايران دونانماسنك قوتنى كورنجه فرار ايتمك ايستديكى حالده، تميستوقليس مانع اولمش؛ وصاحب ترجمه حدت ايدوب، تميستوقليسه اورمق ايستديكى حالده، تميستوقيس « بكا اور، لكن سوزمى ديكله » ديمكله، اورباد دخى كنديسنه تابع اولوب، ايران عسكرينه غلبه چالمشلردى.

اوريپوس { (Euripe, Εὔριπος) آغريبوز آطه‌سنى نفس يونان ساحلندن آيران بوغازك اسم قديمى اولوب، بعده بتون آطه‌يه اطلاق ايديلن (آغريبوز) اسمى بوندن غلطدر. قرون وسطاده فرنكلر بوكا (نغرپونت) يعنى « قره كوپرى » نامنى ويرمشلردى؛ چونكه بو بوغازده آطه ايله ساحل آره‌سنده بر كوپرى دخى وار ايدى. بو بوغاز آقنتى وآنافوردن حاصل اولمش بر نوع مد وجزر وقوعيله مشهوردر.

اوريپيد { (Furipide) يونان قديمك اك مشهور شعراسندن اولوب، هائله‌لر يازمه‌ده شهرت بولمشدر. ميلاددن ۴۸۰ سنه اول اليوم (قولورى) ديلن (سالامينه) آطه‌سنده طوغوب، ابتدا كوله‌شله اشتغال ايدن پهلوانلر صنفنه دخول ايتمش؛ بعده حكيم (آناقساغوراس)دن فلسفه تحصيله قويلوب، نهايت شاعرلكه سلوك ايتمشيدى. شاعر (سوفوقليس) ايله رقابتده بولنوب، بش دفعه مسابقتى قزانمش، و مكافاته نائل اولمشيدى. نهايت آتنه‌ليلر طرفندن دينسزلكله وبعض شخصياته اتهام اولنه‌رق، ماكدونيايه قاچمغه مجبور اولمش؛ واورانك حكمدارى (آرخلائوس) طرفندن فوق العاده حرمت وتعظيم كورمشيدى. ۷۸ ياشنده اولديغى حالده، ماكدونياده وفات ايتمشدر. روايته كوره، براورمانده كزركن، برقاچ كوپك طرفندن پيرتيله‌رق، وفاتنه سبب بو اولمشدر. اورپيد تياترونك ترقياتنه پك بيوك خدمتلر ايدوب، يازديغى هائله‌لرده بيوك برمهارت كوسترمش، وپك چوق افكار حكيمانه بيان ايتمشدر. روايته كوره ۸۴ هائله يازمش ايسه‌ده، يالكز ۱۸ اى بولنه‌بيلمشدر.

اوريديكه { (Euridice) يونانيلر طرفندن شعرانك اك قديمى عد اولنان تراكيلى (اورفه) نك زوجه‌سى اولوب، حسن وجماليله مشهوره در. اساطير يونانيه‌يه كوره، كنديسنه تعشق ايتمش اولان (آرستيوس) اسمنده بر چوبان طرفندن تعقيب اولنه‌رق، قاچمقده ايكن، كنديسنى بر ييلان صوقمغله وفات ايتمش؛ وزوجى آخرته كيدوب: آخرت موكلى (پلوتون) دن آله بيلمش ايسه‌ده، دنيايه كلنجه‌يه قدر يوزينه باقامق شرطنه رعايت ايده‌مديكندن، كنديسنى تكرار فوت ايتمشيدى.

اوريديكه { ايليريا يعنى آرناوودلق پرنسسلرندن اولوب، ماكدونيا حكمدارلرندن (آمينتاس) ه وارمش؛ وقاينى (بطليوس آلوريتس) ه تعشق ايتمكله، بونى تختنه اجلاس ايتمك ايچون، قبل الميلاد ۳۶۹ تاريخنده زوجنى واوغللرندن برينى قتل ايتديرمشدر.

ديكر بر اوريديكه دخى اسكندردن صكره ماكدونيا حكمدارى اولان (فليپ آريديوس)ك زوجه‌سى اولوب، بر مدت بوكوشك زوجى نامنه حكومت سورمش؛ وآلكساندرى تخته اجلاس ايتمك ايستين (اولمپياس) ه مقاومت ايتمش ايسه ده، طرفدارلرندن ترك اولنه‌رق، (آمفيپوليس) ه چكلمكه مجبور اولمش؛ واولمپياس كنديسنه بر بيچاق، بر ايپ وبر مقدار زهر كوندره‌رك، بو اوچ آلتدن بريله قتل نفس ايتمسنى تكليف ايتمكله، قبل الميلاد ۳۱۶ تاريخنده كندى كنديني بوغمشدر.

اوريزابه { (Orizaba) مكسيقه‌نك (وراقروز) ايالتنده وهمنامى اولان بر طاغك جنوب شرقيسنده اوله‌رق، (وراقروز) شهرينك ۸۰ كيلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اها

لیسی واردر. قصبه‌نك شمال غربیسنده ۵۲۹۵ متره ارتفاعنده بر برکان واردر. اطرافنده کلیتلی توتون یتیشدیریلیر.

اوریسا { (Orissa) هندستانك شمال شرقیسنده واقع بنکاله خطه‌سنك منقسم بولندیغی ٤ ایالتك بری اولوب، بنکاله کورفزینك شمال غربیسنده ونفس بنکاله‌نك جنوب غربیسنده واقعدر. بو ایالت ۱۷ کوچك پرنسلکی یعنی انکلتره‌یه تابع حکومات صغیرهٔ محلیه‌یی وبسبتون انکلیز حکومتی النده بولنان اوچ سنجاق ایله اخیراً انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمش ایکی پرنسلکی حاویدر. اوریسا ایالتی ′۲۸ °۱۹ ایله ″۱۵ ′۳٤ °۲۲ عرض شمالی و″۳۰ ′۱٦ °۸۱ ایله ″۳۰ ′۱۱ °۸۵ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٦۲ ۷۷۸ مربع کیلو متره واهالیسی ۵ ۲۰۰ ۰۰۰ کشیدر. اراضیسی قسماً طاغلق اولوب، ایچ طرفلرنده بر قاچ سلسله بولنیور. ساحله قریب ونهرلرك اطرافنده واسع اووه‌لری و طاغلرك آره‌سنده کوزل وادی بایرلری واردر. اراضیسنك قسم اعظمی غیرمزروع اولوب، زرع اولنان طرفلرینك باشلیجه محصولی پاموق وپرنجدر. نهرلرینك اك بیوکلری: مهنادی، برهمنی، بیتارانی وسلاندی نهرلری اولوب، بونلره هر نه قدر بعض سدلر یاپلش ایسه ده، فیضانلرنده چوق دفعه اطرافلرنده بولنان اووه‌لری صو باصار، وبعض دفعه دخی قوراقلقدن مزروعات محو اولور. دکیز فرطونه‌لری وقاصیرغه‌لر دخی بعضاً سواحلده خساری موجب اولورلر. هواسی عمومیت اوزره صیجاق اولوب، یازین مقیاس‌الحراره ٤۰ درجه‌یی بکر، وقیشین °۹ دن آشاغی اینمز. طاغلرك اهالیسی نیم وحشی حالنده بولنوب، براهمه دیننه تابعدرلر، کندی راجه‌لری واسطه‌سیله اداره اولنورلر، وبونلر وارداتلرینك برقسمنی انکلیز حکومتنه ویررلر. دوز یرلرك اهالیسی اکثریت اوزره ینه براهمه دیننده اولوب، یالکز بر عشرلری مقداری مسلماندر. معادنه متعلق یالکز دمیری چوقدر. پرنسلکلرده ذکره شایان یالکز ایکی قصبه بولنوب، بونلرده تقریباً بشر بیك اهالی‌یی جامع اولان (خاند پاره) و (قانتیلو) قصبه‌لریدر. طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع اولان یرلرینك دخی ذکره شایان یالکز ۵ شهرلری اولوب. اکثر اهالی کویلرده ساکن وزراعتله مشغولدر. مذکور شهرلر ایله اهالیلری بروجه زیردر:

قتاق (مرکز حکومت)	٤۲ ٦۵۵
بالاسوره (سنجاق مرکزی)	۲۰ ۲٦۵
پوری (کذا)	۲۲ ۰۹۵
کندراپاره	۱۵ ٦۹۵
جاچپور (اسکی مرکزی)	۱۱ ۲۲۵

اوریستانو { (Oristano) ساردنیه آطه‌سنك ساحل غربیسنده و (قالیاری) شهرندن ۷۸ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی، عسکری لیمانی، برآز تجارت بحریه‌سی ومشهور شرابی واردر.

اوریستن { (Eurysthène) یونان قدیم تاریخنده کوره، موره شبه جزیره‌سنی ضبط ایدن (هرکل) ك اوچ آرقداشلرندن برینك اوغلی اولوب، ایکیز قرداشی اولان (پروقلس) ایله برابر قبل المیلاد ۱۱۸۰ تاریخنده اسپارته تختنه اوتورمشلر، واوتاریخدن اعتباراً اسپارته دائماً بو ایکی قرداشك نسلندن ایکی کشینك حکومت مشترکه‌سی تحتنده اداره اولنمشیدی.

اوریقوم { (Oricnm) اسکی اپیر خطه‌سنده یعنی آرناؤدلقده آدریاتیق دکیزی ساحلنده واحتماله کوره آولونیه جهتنده بولنمش بر اسکی قصبه‌نك اسمیدر.

اوریك { (Euric,Évaric) یاخود اواریك ویسیغوت قومی حکمدارلرندن اولوب، برادری ایکنجی (تئودوریك) ی قتل ایله، میلادك ٤٦٦ تاریخندن ٤۸٤ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. روماستانوسنی آلپ سلسلهٔ جبالنك اوته‌سنده‌کی ایالاتی کندیسنه ترك ایتمکه اجبار ایتدکدن صکره، غالیا یعنی فرانسه‌نك قسم اعظمنی واسپانیایی دخی ضبط ایتمشیدی. (آریوس) ك مذهبنی قبول ایله، بونی نشر ایتمك ایچون خیلی محاربه‌لر ایتمش، وبعض قوانین ونظامات قومشیدی. وفاتنده اوغلی (آلاریك) خلفی اولمشدر.

اوریلاق { (Aurillac) فرانسه‌ده (قانتال) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب،

پارسك ٥٥٥ كيلومترە جنوب شرقيسندە واقع و ١١٢١٠ اهاليى جامعدر. سوقاقلرى طار وطولاشيق ايسەدە تميزدر. دانتەلە فابريقەلريلە دباغخانەلرى وقيوجى وباقرجى كارخانەلرى چوقدر.

اوريمدون (Eurymédon) آنطاليە سنجاغندە وآنطاليە شهرينك شرق طرفندە آقان (قرەصو) نهرينك اسم قديميدر. [«قرەصو» مادەسنە مراجعت بيوريلە.]

اوريولە ياخود اريولە (Orihuela) اسپانيادە بلنسيەنك جهت جنوبيەسندە و عربلر زماندە تدمير دنيلن خطەدە اولەرق، (شقورە) نهرينك ساحل يسارندە ومرسيەنك ٢٠ كيلومترە شمال شرقيسندە بر قصبە اولوب، ١٨٠٠٠ اهاليسى وپك چوق باغ وباغچەلرى واردر. عربلر زماندە بوقصبە ميوەلرينك كثرتى وايلكيلە مشهور اولوب، مشاهير علمادن بعض ذواتك مسقط رأسى دخى بولنمشدر.

اوز (Uz) آلمانيا مشاهير شعراسندن اولوب، ١٧٢٠ تاريخ ميلاديسندە (آنسباخ) شهرندە طوغمش، و١٧٩٦دە وفات ايتمشدر. يونان قديم شعراسنك بعض آثارينى نظماً ترجمە ايتمشدر.

اوزارق (Ozark) آمريقاى شماليدە ممالك مجتمعەنك تكزاس، آرقانساس و ميسورى جمهوريتلرندە بر سلسلۀ جبال اولوب، شمالا ميسورى ايرماغيلە جنوباً «قزل ايرماق» آرەسندە ممتد اولور. طولى ٧٠٠ كيلومترەدر.

اوزانام (Ozanam) فرانسەنك مشاهير رياضيوننندن اولوب، ١٦٤٠ تاريخ ميلاديسندە (بولينو) قصبەسندە طوغمش؛ و ١٧١٧دە وفات ايتمشدر. علوم رياضيەيە متعلق برقاچ معتبر اثرى واردر. — بونك قرداشنك تورونى اولان ديكر بر اوزانام دخى ١٨٢٣ دە طوغوب، ١٨٥٣ دە وفات ايتمش، واديات وتاريخە متعلق برقاچ اثر يازمشدر.

اوزانو (Ozanaux) فرانسە ادباسندن اولوب، ١٧٩٥ دە طوغمش، و ١٨٥٢دە وفات ايتمشدر. فرانسزجەدن يونانجەيە بر لغت كتابيلە برقاچ فاجعە وسائر منظومەلر يازمشدر.

اوزبك قپچاق تاتار حكمدارلرندن اولوب، هجرتك ٧٠٥ تاريخندن ٧٤٣ تاريخنەدك حكومت سورمش؛ روسيەنك اكثر طرفلرينى فتح ايدوب، برقاچ حكمدار دكيشديرمش؛ ومملكت مذكورەدن خرستيانلغى بسبتون رفع ايلە، دين اسلامى نشر ايتمك مقصديلە، روسيەنك شهرلرينى تاتار امراسنە تقسيم ايتمشيدى.

اوزبك مصر ملوك چراكسەسنك امراسندن اولوب، سلطان بايزيد خان ثانى زماندە دولت عليە ايلە مصر آرەسندە واقع اولان محاربادە مصر عسكرينك باش قوماندانى بولنغلە، سوريە وآطنە جهتلرندە بعض غالبيتلرە نائل اولمشيدى.

اوزبكان ماوراءالنهردە ظهورلە ٩٠٤ تاريخ هجريسندن اعتباراً ياريم قرن قدر اورالردە حكومت سورمش بر دولتدر. بودولتك حكمدارلرى ٦ كشيدن عبارت اولوب، اكثريا ايراندە حكومت سورن ملوك صفويە ايلە محاربەدە بولنمش، وخراسانى دفعاتلە ضبط ايتمشلردى. بودولتك بانيسى بوداق سلطان بن ابى الخير خانك اوغلى شاهى بك خان اولوب، سلطنت سورن حكمدارلريلە تاريخ جلوسلرى بروجە زيردر:

١	شاهى بك خان بن بوداق سلطان	٩٠٤
٢	كرجم خان بن شاهى بك	٩١٦
٣	ابو سعيد خان بن كرجم خان	٩٣٦
٤	عبيد خان بن محمود سلطان بن بوداق	٩٣٩
٥	عبدالله خان بن كرجم	٩٤٦
٦	عبد اللطيف خان بن كرجم	٩٤٧

اوزبكلر ترك اقوامندن اولەرق ماوراءالنهردە ساكن برقومدر. بونلر تركستانك الك قوتلى قومى اولوب، روسلرك استيلاسندن اول ممالك مذكورەنك اكثر طرفلرندە حكم سورن خانلر بو قومە منسوب ايديلر. اصل وطنلرى ماوراءالنهر يعنى بحر خزرك شرق جهتى اولوب، بعدە بحر مذكورك غرب وشمال وروسيەنك شرق جنوبى طرفلرينە قدر يايلمشلردر. بونلر ترك جنسيتە منسوب اولوب، سنى المذهب دخى اولدقلرندن، ايرانيلرلە اوتەدن برى مخاصماتدە بولنەگلمشلردر.

اوزروف { (Ozerow) روسیه‌نك اك مشهور فاجعه نویس شعراسندن اولوب، سلفلرینك سلوك ایتمش اولدقلری تقلید یولنی ترکله، یکی بر چیغر آچمش، وبر چوق فاجعه‌لر وهانه‌لر یازمشدر. ١٧٧٠ تاریخنده (توار) قربنده طوغمش، و١٨١٦ ده وفات ایتمشدر.

اوزس { (Uzès) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (نیم) شهرینك ٢٤ کیلومتره شمالنده واقع و٥٥٠٠ اهالیی جامعدر. ایپك فابریقه‌لری وشراب وزیتون یاغی محصولاتی واردر.

اوزکند { (یاخود اوزجند) ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سنده بر قصبه اولوب، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اوزوملی { آیدین ولایتنده منتشا سنجاغنك مکری قضاسنده و قضانك شمال شرقی جهتنده بر ناحیه‌در.

اوزونجه اووه { شرقی روم ایلیده خاصکویك ٩ کیلومتره شمال شرقیسنده، مریچ نهری مجراسنك ١٢ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برکوچك قصبه‌در.

اوزون آطه { ماوراء النهرده بحرخزرك ساحل شرقیسی قربنده بر آطه واسکله اولوب، ساحلده اولان (میخائیلووسق) قصبه‌سنه بردمیر یولیله مربوط اولمغله، مرو وسمرقنده کیدن دمیر یول خطنك رأسیدر. بوقصبه ١٨٨٦ تاریخ میلادیسنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. اهالیسی ایرانلی وترك وروسدن مرکبدر. آطه‌نك طولی ١٠ وعرضی یالکز ١ کیلومتره اولوب، اراضیسی صاری قومدن عبارتدر.

اوزون حسن { (امیر کبیر ابوالنصر حسن بك) آق قیونلی دولتنك اك بیوك حکمداری اولوب، ٨٧١ تاریخ هجریسنده دیار بکرده موقع اقتداره چکمش؛ وجسور ومدبر برذات اولمغله، ایرتسی سنه قره قیونلی حکمداری جهانشاه مرزایی، وبرسنه صکره تیمورلنگك حفیدی ابوسعید مرزایی قتل ایتمکله، عراقین وفارس وکرمان وسائر اوجهتلری الدکتیره‌رك، بیوك بر دولت تشکیل، وتبریز شهرینی پایتخت اتخاذ، وکرجستانی دخی فتح ایتمشیدی. ٨٧٧ تاریخنده ابو الفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلریله محاربه‌یه جرأت ایدوب، مغلوب وپریشان اولمش؛ واوصره‌ده عصیان ایتمش اولان کرجیلری مؤخراً دائرهٔ اطاعته آلدرق، کرجستانی یغما وتخریب ایتمشیدی. ٧٨٢ تاریخنده وفات ایدوب، تبریزده مدفوندر. یدی اوغلی اولوب، بونلردن ایکیسیله تورونلری خیلی وقت حکومت سورمشلردر. صاحب ترجمه طربزون ایمپراطوری (داود قومنوس) ك قیزینی تزوج ایتمشیدی.

اوزون کوپری { (ونام دیکرله جسرارکنه) ادرنه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ارکنه نهرینك ساحل یسارنده وادرنه‌نك ٤٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ارکنه نهری اوزرنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن یاپدیرلمش اوزون وغایت متین بر کوپری واردر، که قصبه دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر. روم ایلی دمیر یولی قارشیسنده چکوب، اوراده موقفی دخی بولنمغله، بو قصبه کیتدکجه کسب اهمیت ایتمکده در. اهالیسی تخمیناً ١٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری روم وبلغاردر. بررشدیه مکتبی واردر. — قضاسی شمال غربی جهتندن ینه ادرنه سنجاغنك حوصه ودیمتوقه قضالریله وده آغاج سنجاغنك دخی صوفیلو قضاسیله محدود اولوب، بوقضالردن ارکنه صوییله آیرلمشدر. جنوب شرقی جهتندن ایسه تکفور طاغی سنجاغنك خیره بولی و معلقره قضالریله محدود در. اراضیسی قسماً طاغلق ایسه ده، کوزل اووه ووادیلری دخی اولوب، ارکنه صوییله‌ده اروا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر. بوقضا چالی، آطه وابریق تپه اسملریله اوچ ناحیه و٦٤ قریه‌یی جامعدر.

اوزه { (Ouse) انکلتره‌ده اوچ نهرك اسمیدر: برنجیسی (یورق) قونتلغنده اولوب، ٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (هومبر) نهرینه دوکیلور. — ایکنجیسی «بیوك اوزه» اسمیله معروف اولوب، (نورتامپتون) قونتلغنده نشأتله، ٢٥٠

کیلومترەلك جریاندن صکره شمال دکیزینه منصب اولور. — اوچنجیسی «کوچك اوزه» ایرماغنه دوکیلور.

اوزیاری { (Ozieri) ساردنیه آطه‌سنده (ساساری) شهرینك ٤٤ کیلومترە جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوزیریس { (Osiris) اسکی مصریلرك اك بیوك معبودلری اولوب، شمس ونیلدن کنایه ایدی. زعملرنجه کندی کندینه تکون ایدوب، ایکیز قیز قرداشی اولان (ایزیس) له عقد ازدواج، و(هوروس) ی تولید ایتمشیدی. (نفته) اسمنده بر پری ایله مناسبتندن دخی کویا (آنوبیس) اسمنده بر عفریت دنیایه کلمشیدی. اوزیریس دنیایی برکت وصنایع ومعارفله احیا ایتمك اوزره، شرقه طوغری برسیاحت ایدوب، بحر احمری وتا هندەقدر اولان یرلری فتح ایتدکدن صکره، مصره عودتنده، تیفون نام عفریت طرفندن حیله ایله بر صندیغه حبس اولنمش؛ وزوجه‌سی (ایزیس) کندیسنی قورتارمش ایسه‌ده، تیفون کندیسنی ١٤ پارچەیه کسوب، بو پارچەلری مصر ممالکنه تقسیم ایتمش؛ وایزیس بو پارچەلرك ١٣ ینی بولوب، دفن ایتمش ایسه‌ده، برینی بولەمامش. مصریلر بو معبودلرینك روحنك بر اوکوزه حلول ایتدیکنه اعتقاد ایتدکلرندن، (آپیس) اسمیله بر اوکوزه دخی عبادت ایدرلردی.

اوزیمو { (Osimo) ایتالیانك (آنقونه) ایالتنده بر قصبه اولوب، (موزونه) نهری اوزرنده وآنقونه‌دن ١٥ کیلومترەلك مسافەده واقع و ١٦٠٠٠ اهالیلی جامعدر. مصنع بر کلیساسی وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر.

اوژن { Eugéne (یاخود اوجنیوس (Eugenius) نحویوندن اولوب، قونت (آربوغاست)لك کاتبی ایکن. ایکنجی (والنتینیان)ك قتلی اوزرینه، بونك طرفندن ایمپراطور تعیین اولنمش ایسه‌ده، میلادك ٣٩٤ تاریخنده تیودوس طرفندن مغلوب اولوب. قتل اولنمشدر.

اوژن { (St. Eugène) — سنت — خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، ٤٨١ تاریخ میلادیسنده قارتاج پسقپوسی اولمش؛ ووانداللر حکمدارلری طرفندن تعقیب اولنەرق، ٥٠٥ تاریخنده (لانکدوق)ك بر مناسترنده وفات ایتمشدر. تموز افرنجیك ١٣ نده یورطیسی اجرا اولنور. امور دینیه‌یه متعلق لاتینجه بعض آثاری واردر.

اوژن { (Eugène) بو اسمله بروجه زیردرت پاپا کلمشدر:

برنجیسی ٦٥٤ تاریخنده‌دك پاپالق ایدوب، اعزه صره‌سنه داخل اولمشدر. اغستوسك ٢٧ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی ٨٢٤ تاریخندن ٨٢٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، رهبانك احوالنی تنسیق ایچون رومادە بر مجلس روحانی عقد ایتمش؛ وفقرایه چوق باقمسی مناسبتیله «فقرانك پدری» لقبیله تلقیب اولنمشیدی.

اوچنجیسی ١١٥٤ تاریخندن ١١٥٣ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، برشیالی آرنود طرفندن رومادن طرد اولنغله، برچوق وقت ایتالیا، آلمانیا وفرانسه‌ده طولاشمش؛ وپارسده بر مجلس روحانی عقد ایدوب تشویقاتیله ایکنجی اهل صلیب محاربه‌سنی دخی ایقاعه سبب اولمشدر.

دردنجیسی ١٤٣١ تاریخندن ١٤٤٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وروم ولاتین مذهبلرینی توحید ایده‌بیلمش ایسه‌ده، بو اتحاد پك آزوقت دوام ایتمشدر. علوم وفنونك مجاناً تحصیلیچون برمکتب تأسیس ایتمشدی.

اوژن { برنس (Le prince Eugène) — آوستریانك اك بیوك واك ماهر قوماندانلرندن اولوب، عن اصل فرانسز اولدیغی حالده، اوندردنجی لویی کندیسنی استخدام ایتمك ایسته‌مدیکندن، آوستریانك خدمتنه کیرمش، ودولت عثمانیه‌یه قارشی بر قاچ دفعه محاربه ایدوب، اکثریا غلبه‌یه نائل اولمشیدی. ١٦٦٣ده پارسده طوغوب، ١٧٣٦ ده وفات ایتمشدر. امور سیاسیه‌یه دائر بعض اثرلری دخی واردر.

اوژه { (Auge) فرانسه‌نك اسکی بر خطه‌سی اولوب، برقسمی (قالوادو) ودیکری (اورنه) ایالتنه ملحقدر. اراضیسنك منبتلکیله ومرعا وچایرلرینك کوزللکیله مشهور در.

اوس { اوس بن ارقم، اوس بن اعور (شمر ذوالجوشنك پدری) اوس بن اوس ثقفی، اوس بن بشیر، اوس بن ثابت (حسان بك ثابتك برادری)، اوس بن حوشب انصاری، اوس‌بن خالد، اوس‌بن خدام، اوس‌بن خولی انصاری، اوس‌بن اوس بن ساعدهٔ انصاری، اوس بن سعد، اوس‌بن سعید انصاری، اوس‌بن سمعان، اوس بن صامت انصاری (شاعر)، اوس بن صمعج. اوس بن عبدالله بن صخر اسلمی، اوس بن عراجهٔ انصاری، اوس بن عوف ثقفی، اوس بن قیظی، اوس بن المرانی، اوس بن معیر (مؤذن جناب رسالتپناهی) صحابه‌دندرلر.

اوساجه { (Osage) آمریقاده ممالك مجتمعه‌لك (میسوری) جمهوریتنده بر نهر اولوب، ٥٤′ ٣٦° عرض شمالیده نبعانله، شرق شمالی‌یه و بعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، ٦٨٠ کیلومترهلك جریاندن صکره، (جفرسون) قربنده (میسوری) ایرماغنه دوکیلور. — ممالك مجتمعه‌نك (آرقانساس) جمهوریتنه تابع اولان بر ایالت بونهرك سمیله مسمادر. — آمریقانك، اهالیٔ اصلیه‌سندن اولوب، بو نهرك اطرافنده ساکن اولان برقوم دخی بو اسمله معروف اولوب، افرادی غایت جسور و جنکاور اولمغله، وقتیله بیوك بر قوم ایکن، اوروپا مهاجرلریله واقع اولان محاربه‌لرده ویردکلری تلفاتدن عددلری ٧٠٠٠ راده‌لرینه اینمشدر. قالانلری تمدن ایتمکه باشلامشلردر.

اوساقه { (Osaka) جاپونیایی ترکیب ایدن جزایرك اك بیوکی اولان (نیفون) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر شهر ولیمان اولوب، ٣٥٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوسب { (Eusèbe) خرستیانلرك قدمای علماسندن اولوب، فلسطینده‌کی قیساریه پسقپوسی ایدی، میلادك ٢٧٠ تاریخنده طوغمش، و ٣٣٧ ده وفات ایتمش؛ وامور دینیه‌یه متعلق برقاچ کتاب یازمشدر. — بو اسمله دیکر برقاچ مشهور پسقپوس دخی کلوب، از جمله بری ازمیدلی و قسطنطینیه پسقپوسی اولدیغی حالده، آریانك مذهبنی التزام ایتمشدر.

اوس بن حجر { ایام جاهلیده یتیشن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، بنی تمیم قومنه منسوبدر. نابغه وزهیرك اقراندن اولوب، اصمعینك روایتنه کوره، نابغه اوسه مرجح ایسه‌ده، اوسك زهیره رجحانی واردر. اشعاری چوق اولوب. شو بیت اوجمله‌دندر:

ترى الارض منا بالعطايا مريضة
معضلة منا بجمع عرمرم

اوس بن خالد { قبیلهٔ طیك امراسندن اولوب، خاتم طائینك معاصری وبودخی اونك کبی جود وکرمله مشهور ایدی.

اوست { (Oust) فرانسه‌ده (ویلن) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، مجراسی ١٥٠ متره طولنده‌در.

اوست { (Ossètes) قافقاسیاده بر قومدر، که تقریباً ١٠٠٠٠ جنکاور چیقاره‌بیلوب، بونلر روسیه حکومتی طرفندن آلدقلری مخصصاته قارشی روس ارزاق ومهماتنی سائر طاغلیلرك تعرضندن محافظه ایله مکلفدرلر.

اوستات { سنت — (St. Eustathe) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، دردنجی قرن میلادی اوائلنده آنطاکیه پسقپوسی ایدی. آریانك مذهبنه قارشی بولندیغندن، بونك تابعلری طرفندن عزل ونفی اولنمشیدی. تموز افرنجینك ١٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — (قسطنطینیه‌لی اوستات) اسمنده بری دخی یدنجی قرن میلادیده سلانیك پسقپوسی اولوب، ادبیات یونانیه‌یه دائر بعض اثرلر براقمش؛ ومشهور اومیروسك آثارینی شرح ایتمشدر.

اوستاش { (St. Eustache) — سنت خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، خرستیانلغی قبول ایتدیکیچون، میلادك ١٣٠ تاریخنده قاریسیله وایکی اوغلیله برابر رومادە آدریان طرفندن قتل اولنمشدر. ایلول افرنجینك ٢٠ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

اوستاش { (Eustache) ایتالیانك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریحه متعلق بر چوق حقیقتلر کشف ایتمشدر. ١٥١٠ تاریخلرنده

آنقونه جوارنده (سان سورينو) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ۱۵۷٤ ده وفات ايتمشدر.

اوستروده { (Osterode) آلمانياده هانووره‌نك (هيلدسهايم) ايالتنده و (قلاؤستال) شهرينك ۱۰ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ۶۰۰۰ اهاليلى جامعدر.

اوستروغ { (Ostrog) روسيه‌نك (وولينيا) ايالتنده برقصبه اولوب، (ژيتومير)ك ۱۷۵ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ۶۰۰۰ اهاليلى جامعدر. وقتيله لهستانه تابع بربيوك دوقه‌لغك مركزى ايدى.

اوستروغوت { (Ostrogoths) يعنى «شرق غوتلرى». قرون وسطاده ظهور ايدن (غوت) قومنك آوروپانك شرق طرفلرينه مستولى اولانلرينه ويريلن اسمدر. قطعهٔ مذكوره‌نك غرب طرفلرينى استيلا ايدنلره (ويزيغوت) يعنى «غرب غوتلرى» ديلمشدر. بونلر دفعاتله بر دكيشديروب، نهايت كنديلرينى رام ايتمش اولان (آتيلا) نك وفاتندن صكره، طونه‌يى جرمانلره قارشى محافظه ايتمك شرطيله، شرق ايمپراطورلرى طرفندن كنديلرينه صربيه ومجارستان جهتلرى ويرلمشيدى. ميلادك ٤۸۹ تاريخنده رئيسلرى اولان (تئودوريق) طرفندن سوق اولنه‌رق، ايتاليايى ضبطله، ۶۰ سنه پايدار اوله‌بيلن بر دولت تشكيل ايده‌رك، بوسنه، صربيه، رومانيا ومجارستان جهتلريله سيجيليايى وفرانسه‌نك بر پارچه‌سنى دخى تحت استيلالرينه آلمشلردى. لكن تئودوريقدن صكره، تدنى واضمحلاله يوز طوتوب، دوچار اولدقلرى بر قاچ مغلوبيتدن صكره، ۵۵۳ تاريخنده دولتلرى بسبتون منقرض اولمش؛ واكثر افرادى طاغيلوب، محو وپريشان اولمشلردر. اوستروغوتلرك حكمدارلرى وتاريخ جلوسلرى بروجه آتيدر:

(پانونيا يعنى صربيه ومجارستان جهتنده)

والامير، ويديمير، تئودمير	٤۵۳ الى ٤۷۵
تئودوريق	٤۷۵

(ايتالياده)

تئودوريق	٤۹۳
آتالاريق	۵۲۶
آمالسون وتئودات	۵۳٤
تئودات	۵۳۵
ويتيجس	۵۳۶
ايلدبالد	۵٤۰
اراريق	۵٤۱
توتيلا	۵٤۱
تياس	۵۵۲ الى ۵۵۳

اوستروغوتيا { (Ostrogothie) اسوجك اسكى بر ايالتيدر.

اوستروو { (Ostrow) لهستانده (لومزه) ايالتنده ولومزه شهرينك ٤٤ كيلومتره جنوب غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۷۸۰۰۰ اهاليسى واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ۱۰۶۵ مربع كيلومتره واهاليسى ۷۷۱٤۰ كشيدر.

اوسترووه { (Ostrovo) سلانيك ولايت وسنجاغنك وودينه قضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، سلانيكك ۹۵ كيلومتره غرب شماليسنده، وودينه‌نك ۱۷ كيلومتره غربنده ومناسترك ۵۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده همنامى اولان كولك كنارنده واقعدر. اهاليسى [illegible]۰۰۰ كشى راده‌لرنده اولوب، اسلام وبلغاردن مركبدر. قصبه‌نك قارشيسنده بر كوچك آطه‌نك اوزرنده بر جامع شريف بولنوب، اهالئ محليه‌نك روايتنه كوره وقتيله قصبه بو جامعك اطرافنده بولنمش ايكن بعده صو باصمش ايمش. — ناحيه‌سى ۱٤ قريه‌دن مركب اولوب، اهاليسى زراعتله مشغولدر.

اوسترووه { (Ostrswo) پروسيه‌نك (پوزن) ايالتنده وپوزن شهرينك ۱۰۳ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ۹۱۰۵ اهاليسى واردر، كه بونلرك قسم اعظمى لهلى وبر مقدارى يهوديدر.

اوسترووه كولى { سلانيك ولايتنك وودينه سنجاغنه تابع اوسترووه ناحيه‌سنده بر كول اولوب، جنوب غربيدن شمال شرقيه اولان طولى ۱۵ وعرض اعظمى ۵ كيلومتره‌در. سطحى ۵۱٤ متره ارتفاعنده اولوب؛ اك درين محلنده عمق ٤۸ متره‌دور. اطرافى طاغلرله محاط اولوب، بو طاغلردن اينن برچوق چايلر كوله دوكلديكى حالده، كولك هيچ بر آياغى يوقدر.

اوستروويچ { (Ostrowiec) بوسنه‌ده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (وقف) دیمکله معروفدر. [«وقف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوستن { (Austin) ممالک مجتمعه‌ده (تکزاس) جمهوریتنک مرکزی بر شهر اولوب، (قولورادو) نهرینک ساحل یسارنده وبونهرک منصبندن ۲۵۰ کیلومتره یوقاریده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اوستنده { (Ostende) بلچیقه‌نک غربی فلاندره ایالتنده وشمال دکیزی ساحلنده بر شهر واسکله اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی، بحریه مکتبی، رسم آقادمیاسی، دمیر یولی، بر جدولی، تجارت بحریه‌سی، صید ماهیسی، دکیز حاملری، دانتله، زیتون یاغی وسائره فابریقه‌لری واردر.

اوستیا { (Ostie) ایتالیاده رومانک ۱۹ کیلومتره جنوب غربیسنده و(تیبر) نهرینک منصبنده اسکی بر شهر اولوب، وقتیله ۸۰۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایکن، الیوم خراب اولوب، جوارنده بو اسمله ۲۰۰ اهالیی جامع بر قریه بولنمقده‌در. بو شهر فتوحات اسلامیه زماننده بر آره‌لق عربلر طرفندن فتح اولنمشیدی.

اوستیاق { (Ostiaks) سیبریانک جهت شمالیه‌سنده ساکن وتاتار اقوامندن معدود بر قوم اولوب، اوب، ینکیسی وتورغوت نهرلرینک منصبلری اطرافنده «یورت» تعبیر ایتدکاری کندیلرینه مخصوص بر نوع خیمه‌لرده بارینیرلر، وباشلیجه بالیقله بسلنوب، «رن» دینلن صغین جنسندن سوریلری دخی واردر. روسیه‌یه ویرکی‌مقامنده کورک ویررلر.

اوسدوم { (Usedom) بالطیق دکیزنده (پومرانیا) ساحلی قارشیسنده، (اودر) ایرماغی منصبنک قربنده و(وولین) آطه‌سنک غربنده بر آطه اولوب، پروسیه‌یه تابعدر. طولی ۵۰ وعرضی ۲۲ کیلومتره اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. — اوسدوم قصبه‌سی آطه‌نک ساحل جنوبیسنده اولوب، ۱۵۰۰ اهالیی جامعدر.

اوسق { (Osques) ایتالیانک اک اسکی اهالیسندن بر قوم اولوب، (قامپانیه) خطه‌سنده ساکن ایدیلر. بونلرک لسانی کرک لاتین وکرک اتروسق لسانلرندن فرقلی اولوب، لسانیونک تحقیقاتنه کوره (ایلیریا) یعنی اسکی آرناوودلق لسانیله مناسبت ومشابهتی وار ایدی. بناءً علیه بو قومک اقوام آریانیه‌نک (پلاسچ) فامیلیاسندن بولنمش. وآرناوودلق طرفلرندن ایتالیایه کچمش اولدیغی محققدر. بونلر لاتینلردن اول ادبیاتلرینی ایلرلتوب، کندیلرینه مخصوص پک کوزل بر طاقم مضحکه‌لری وار ایدی.

اوسقار { (Oscar Ier) برنجی — اسوج حکمدارلرندن اولوب، ۱۷۹۹ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده وفات ایتمشدر. اون دردنجی شارل نامیله اسوج تختنه اجلاس ایدلمش اولان (برنادوت) اسمنده بر فرانسز جنرالنک اوغلی اولوب، ۱۸٤٤ ده پدرینه خلف اولمش؛ وصنایع وامور نافعه‌نک ترقیسیله نظامات وقوانینک تعدیل واصلاحنه خیلی خدمتلر ایتمشدر. تخته جلوسندن اول تربیهٔ عمومیه وجزا قانوننامه‌لری حقنده بعض آثار تألیف ونشر ایتمشدی.

اوسقوق { (Uskoks) اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده صربیه وبوسنه جهتلرندن فرار وآوستریایه التجا ایتمش بر طاقم سرسری خرستیانلر شرکتنه ویریلن اسمدر، که بونلر قورصانلقله برخیلی وقت ممالک عثمانیه اهالیسنی اضرار ایتدکدن صکره، ۱٦۰٦ تاریخ میلادیسنده قهر وتدمیر اولنمشلردر.

اوسل { (OEsel) روسیه‌نک بالطیق دکیزنده و(لیوونیا) کورفزی مدخلنده واقع بر آطه‌سی اولوب، طولی ۹۰ وعرضی ۵۰ کیلومتره واهالیسی ٤٥۰۰۰ کشیدر. مرکزی (آرنسبورغ) قصبه‌سیدر. آطه‌نک کتان وسائر حبوباته متعلق محصولاتی واردر. بو آطه اسکی لیوونیالیلر عندنده مقدس اولوب، وقتیله دانیمارقه‌نک ایکن، بعده اسوجه ترک، ونهایت لیوونیا ایله برابر روسیه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اوسنابروک { (Osnabrück) پروسیه‌نک (هانووره) خطه‌سنده مستحکم بر شهر اولوب. همنامی اولان ایالتک مرکزیدر. هانوورده‌نک ۱۳۰ کیلومتره غربنده و(هاسه) نهری کنارنده واقع اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، دارالمعلمینی، کتبخانه‌سی، بز، چوقه، توتون، کاغد وسائره فابریقه‌

لری، روماليلردن قالمه بعض آثار عتيقه‌سی واردر. — اوسنابرك ايالتی شمالاً (آوريخ) ايالتيله، شرقاً (اولدنبورغ) بيوك دوقه‌لغيله، جنوباً نفس پروسيه ايله، غرباً دخی فلنكله محدود ومحاط اولوب، ٢٨٠٠٠٠ اهاليسی واردر، كه بونلرك برقسمی قتوليك وبرقسمی پروتستاندر. اراضيسی آز منبت اولوب، اهاليسی فقير اولمغله، اكثری فلنكده عمله‌لكله چكينيرلر. معدن كوری وطوزی چوقدر.

اوسوالد { سنت — (St. Oswald) نورتومبرلاند حكمداری اولوب، خرستيانلغی قبول ايتمش؛ و٦٤٢ تاريخ ميلاديسنده محاربه‌ده مقتولاً وفات ايلمشدر. — ديكر بر سنت اوسوالد دخی يورق باش پسقپوسی اولوب، ٩٢٢ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. شباط افرنجينك ٢٩ نده يورطيسی اجرا اولنور. — اسقوچيا حكماسندن (اوسوالد) اسمنده بر ذات دها اولوب، اون سكزنجی قرن ميلاديده ياشامشدر.

اوسوغو { (Oswego) ممالك مجتمعه‌نك نويورق جمهوريتنده همنامی اولان ايالتك مركزی بر شهر اولوب، ينه همنامی اولان نهرك (اونتاريو) كولنه دوكلديكی محلده و(اوتيقه) شهرينك ١٨٢ كيلومتره غربنده واقعدر. ٢٥٠٠٠ اهاليسی، پاموق فابريقه‌لری، بچقيخانه‌لری، دميرخانه‌لری ودباغخانه‌لری واردر.

اوسونه { (Ossuna) اسپانيانك سويله (يعنی اشبيليه) ايالتنده واشبيليه شهرينك ٨٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقع برقصبه اولوب، ١٦٠٠٠ اهاليسی، روماليلر زماننده‌ن قالمه بعض آثار عتيقه‌سی وشراب وزيتون محصولاتی واردر. وقتيله دار الفنونی دخی وار ايدی.

اوسيان { (Ossian) اسكی اسقوچيا شعراسندن اولوب، روايته كوره روماليلرله محاربه ايتمش؛ وعائله‌جه بعض مصائبه دوچار اوله‌رق، نور بصری دخی غائب ايتمكله، اختيارلغنده اسقوچيا طاغلرينه چكيلوب، محاربات وواقعه‌سيله مصائبنه دائر سويلمش اولديغی اشعاری تغنی ايله متسلی اولوردی. (غائليق) لساننده اولان اشعارينك بعضيسی اليوم باقيدر.

اوش { فرغانه‌ده سورله محاط ودرت قپولی بر شهر اولوب، بعض مشاهير علمانك وطنی بولنمش اولديغی كتب عربيه‌ده مذكوردر.

اوش { (Auch) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن (ژرس) ايالتنك مركزی اولان بر شهر اولوب، (تولوز)ك ٦٠ كيلومتره غربنده وپاريسك ٦٨٣ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ١٣٥٠٠ اهاليسی، مكتب اعداديسی ومشهور شراب وقونياغی واردر.

اوطاس { جزيرة العربده (هوازن) ديارنده بر وادی اولوب، وقت سعادتده حنين وقعه‌سی بو واديده جريان ايتمشدر.

اوغانده { (Ouganda) آفريقای وسطيده خط استوانك آلتنده و(ويقتوريا نيانزه) كولنك غرب شمالی ساحلنده واقع بر مملكت اولوب، ٥ مليون اهاليسی واردر، كه بونلرك قسم اعظمی اخيراً دين اسلامی قبول ايدوب، ديكرلری دخی ايتمكده‌درلر. بومملكتك غرب جهتنده (كيتواه) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، بونك بعض ذروه‌لری ٤٠٠٠ متره ارتفاعنده‌در.

اوغسبورغ { اوغست ياخود اوغستوس وساره [«آوغسبورغ» وساره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اوغوچ { (Ugotsch) مجارستانك بر ايالتی اولوب، شمالاً (برك)، جنوباً (ساتمار) شرقاً دخی (مارماروس) ايالتلريله محدود اولديغی حالده طولی ٤٥ وعرضی ٤٠ كيلومتره واهاليسی ٤٨٠٠٠ كشيدر، مركزی (ناجی سولوس) قصبه‌سيدر.

اوغوز خان { ترك حكمدارلرينك الك اسكيسی اولوب، روايته كوره، پدری اولان قره‌خانی قتل ايله، تركستانی ضبط ايده‌رك، بر مدت حكومت سوردكدن، وبر چوق يرلر فتح ايله، ممالكنی توسيع ايتدكدن صكره، وفاتنده كون خان، آی خان، يلديز خان، كوك خان، طاغ خان ودكيز خان اسملريله آلتی اولاد براقشدر. بونلرك ايلك اوچی پدرلرينك براقديغی اولكادن ممالك شرقيه‌يی، وديكر اوچ اوغلی ممالك غربيه‌يی حصه‌لرينه آلوب، هربرندن درت اولاد دنيايه كلمكله، اوغوز خانك ٢٤ تورونی ترك وتاتار جنسنك منقسم بولنديغی ٢٤ قومك اجدادی اولمشلردر. ممالك غربيه‌ده قالان اوچ اوغلندن طاغ خان اوغوزخاندانك، دكيزخان سلچوقيلرك وكوك خان دخی عثمانليلرك جد اعلاسی اولديغی

نسابون بیننده مرویدر. اوغوز خان ایرانیلرك جمشیدی ویونانیلرك هرکلی کبی بر شخص موهوم اولسه کرکدر.

اوغوه (Ogoué) آفریقای وسطیده بر نهردر، که ١٥ عرض جنوبیده شرقدن غربه جریانله، (ازارت) کورفزی جوارنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

اوف طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، طربزونك ٢٠ کیلومتره شرقنده ومرکز لوا اولان ریزه‌نك ١٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده، قره دکیز ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده واقعدر. اهالیسی ٥٠٠٠ کتی قدر اولوب، اکثری اسلام اولدقلری حالده، جمله‌سی روم لسانیله متکلمدرلر. اوطرفلرده ازمنهٔ قدیمه‌ده بعض یونانیلر هجرت وتوطن ایتمش اولدقلرندن، شمدیکی اهالی اونلرك احفادی اولمغله، سویلدکلری رومجه دخی سائر طرفلرده سویلنیلن رومجه‌دن زیاده اسکی یونان لسانته مشابهدر؛ مع هذا ینه غلطدر. بو قصبه‌نك اهالیسی ذکاوت واستعدادله مشهور اولوب، ایچلرنده پك چوق علما یتیشدیکی کبی، صنایع دقیقه ایله اشتغال ایدنلری دخی واردر، وحتی آغاجدن ساعت یاپدقلری مشهوردر. قدیم بر قصبه اولوب، یوللرینك اکثری ییلان قاوی شکلنده اولدقلرندن، یونان قدیم لساننده «ییلان» معناسیله (اوفیس) تسمیه اولنمشیدی. — اوف قضاسی لازستان سنجاغنك اك غربی قضاسی اولوب، شرقاً لوانك مرکز قضاسیله وغرباً مرکز سنجاغنك (سورمنه) قضاسیله محدوددر. بو قضا ١٢٥ قریه‌دن مرکب اولوب، ٦٠٦٥٤ اهالیسی واردر، که همان جمله‌سی اسلام اولدقلری حالده، روم لسانیله متکلمدرلر. اراضیسی طاغلق اولوب، کوزل ومنبت وادی وبایرلری دخی چوق اولمغله، حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لره وعلی الخصوص فندیق، جویز وسائره‌یه متعلق خیلی محصولاتی واردر.

اوفا (Oufa) روسیه‌ده بر نهردر، که (اورنبورغ) ایالتنده (اورال) طاغلرندن نبعانله، شماله طوغری جریان ایده‌رك، (پرم) ایالتنه کیردکدن صکره، شمال غربی‌یه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری دونه‌رك، تکرار اورنبورغ ایالتنه دخولله، (اوفا) شهرینك ٢ کیلومتره آشاغیسنده (بیالایه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ٥٠٠ کیلومتره‌در — (اوفا) قصبه‌سی اورنبورغ ایالتنك مرکزی اولوب، همنامی اولان نهرله (بیالایه) نهرینك تلاقیسی قربنده واقع و ٧٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

اوفانتو (Ofanto) ایتالیانك جنوب جهتنده بر نهردرکه (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده نبعانله، شرقه وبعده شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٤٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

اوفراسیه (Euphrasie) بو اسمله خرستیانلرك بشنجی قرن میلادی اوائلنده مصرده یاشامش ایکی عزیزه‌لری واردر.

اوفرانور (Euphranor) یونان قدیم رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، مشهور هیکلتراش فیدیاسك معاصری ایدی. قبل المیلاد ٢٥٠ تاریخلرنده یاشامشدر.

اوفنباخ (Offenbach) آلمانیانك (هس‌دارمستاد) خطه‌سنده بر شهر اولوب، (دارمستاد) شهرینك ١٢ کیلومتره شمال غربیسنده وفرانقفورتك ٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٢٦٠٠٠ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بز، ایپك منسوجات، آرابه، موسیقی آلاتی، باصمه، بویا وسائره فابریقه‌لری واردر.

اوفنبورغ (Offenbourg) باده‌بویوك دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، (اکینزیك) نهری کنارنده و(قارلسروهه) شهرینك ٨٣ کیلومتره جنوبنده واقعدر. ٦٦٠٠ اهالیسی ومشهور شرابی واردر.

اوفورب (Euphorbe) اسکی تروآ قهرمانلرندن اولوب، یونان قهرمانلرندن (پاتروقل) ی اولدیرمش، (ومنلاس) طرفندن قتل اولنه‌رق، سپری یونانك (میکینه) شهرنده (یونون) نام الهه‌نك معبدینه آصلمشیدی. حکیم مشهور فیثاغورس، تناسخ فکرینی تأکید ایچون، کندیسنده اوفوربك روحی بولندیغنی وحتی معبد مذکورده‌کی سپرینی طانیدیغنی ادعا ایدیوردی.

اوفی اوفی بن عرفطه و اوفی بن موله تمیمیٔ عنبری صحابه‌دن ایکی ذات اولوب، برنجیسی طائف غزاسنده شهید اولمش؛ وایکنجیسی بعده بصره‌ده توطن ایدوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

اوفیر (Ohpir) بنی اسرائیل تواریخنه کوره شرق جهتنده آلتون وسائر ذی قیمت معادن واحجاری چوق بریر اولوب، حضرت سلیمانك کیلری بو مملکته کیدهرك، معادن مذکورهدن آلیرلردی. بو مملکتك بر ساحلدن ویا ساحلده کائن بر شهردن عبارت اولدیغی آکلاشیلوب، آنجق نرهده بولنمش اولدیغی معلوم دکلدر. مورخلرك بعضلری بحر احمرده بعضلری آفریقانك ساحل شرقیسنده، بعضلری هندستانده ویا بحر محیط کبیر آطهلرینك برنده بولندیغنه ذاهب اولمشلردر. کیلر سویش جهتندن اوفیره اوچ آیده کیدوب کلیرلردی. — ومالتره آطهسنده وهمان خط استوانك آلتنده بو اسمله بر طاغ دخی بولنوب، ٤٥٠٠ متره ارتفاعی واردر.

اوقا (Oka) روسیهده بر نهر اولوب، (اورل) یالتنده واورل شهرینك جوارنده نبعانله، تولا، قالوغه، ریزان، تامبوو، ولادیمیر، نیژنی نووغورود ایالتلرینك ایچندن کچدکدن، وموسقوه نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (نیژنی نووغورود) شهری جوارنده (وولغا) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ١٤٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، کاه شمال وکاه جنوبه میل ایله غربدن شرقه جریان ایدر.

اوقانیه اندلسده طلیطله جهتنده بر طاغ اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اوقایاله (Ucayale) آمریقای جنوبیده پروده بر نهردر، که ١٠°٤٠′ عرض جنوبی ایله ٧٤°٤٠′ طول غربیده نبعانله، صاغدن (آپوریماق) وصولدن (پارند) و (پاشیتیا) چایلرینی اخذ ایدهرك. صول ساحلدن (آمازون) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ١٠٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، آمازونك باشلیجه منابعندن معدوددر.

اوقتاو [« آوغستوس » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

اوقتاویه (Octavie) روما ایمپراطورلرندن آوغستوسك همشیرهسی اولوب، ابتدا (قلودیوس مارسلوس) ه وبعده آنطوآنه وارمش؛ وبو ایکنجی قوجهسی قلئوپاترهیه عاشق اولمغله، کندیسنی سومکدن واز کچدیکیچون. بو برودت آوغستوس ایله آنطوآن آرهسنده محاربهلر وقوعنه سببیت ویرمشدر. برنجی قوجهسندن کنج (مارسلوس) دیمکله معروف بر اوغلی اولوب، دایسی طرفندن ولی عهد اتخاذ اولنمش ایکن، کنج یاشده وفات ایتمش؛ وبونك وفاتی والدهسنك دخی سبب موتی اولمشدر. — دیکر بر (اوقتاویه) (قلودیوس)ك قیزی و (بریتانیقوس) ك همشیرهسی اولوب، مشهور (نرون) طرفندن تزوج، وبعده تطلیق، وهنوز ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، قتل اولنمشدر.

اوقتای خان (یاخود اوکتا قاآن (چنکیز خانك اوچنجی اوغلی اولوب پدرینك ولی عهدی اولمغله، ٦٢٤ تاریخ هجریسنده تخته جلوس ایدوب، ترکستان ومغولستانله چینك قسم شمالیسنه وروسیه ولهستان ومجارستانه حکم ایتمشدر. خراسان وکرمان وعراق عجم والحاصل بتون ایرانی دخی ضبط ایتمشیدی. جسور اولمغله برابر عادل واداره مملکته مقتدر ایدی. ١٥ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٦٣٩ تاریخنده کثرت عشرتدن وفات ایتمشدر. کندیسندن صکره اوغلی کیوك خان واوندن صکره برادر زادهلری منکو قاآن وقبلا قاآن حکم سورمشلر؛ وبونلرك برنجیسی زماننده ایران جهتی دیکر برادری هلاکو خانه ویرلمکله، ممالك چنکیزیه ایکی دولته آیرلمشیدی. اوقتای خان چینلیلر عندنده (تای چونغ) اسمیله معروفدر.

اوقران یاخود اوکرن (Ukraine) یعنی «حدود». روسیهنك جهت غربیهسنده بر بیوك خطهسی اولوب، کیف، پولتاوه، چرنیغوف وخارقوف ایالتلرینی جامعدر. مقدما بونك بر قسمی روسیهیه وبر قسمی ده لهستانه تابع ایدی. بو خطه (دنیپر) ایرماغیله اسقا اولنور واسع بر اووه اولوب، قوه انباتیهسی فوق العاده اولمغله، بغدای وسائر حبوباته متعلق محصولاتی پك چوق اولدیغی کبی آت، صیغیر وسائر حیواناتی دخی چوق وجنسلری مشهوردر. آریلری دخی چوق اولوب، کلیتلی بال چیقار.

اوقزره (Auxerre) فرانسه ایالاتندن (یونه) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (یونه) نهری کنارنده وپاریسك ١٦٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ١٦٢٣٠ اهالیسی، مصنع ایکی کلیساسی، بیوك مکتبی، کتبخانهسی، خستهخانهسی، کوزل مسیرهلری وشراب تجارتی واردر. اسکی

بر شهر اولوب، وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مركزی ایدی.

اوقزونه (Auxonne) فرانسه‌نك (قوت‌دور) ایالتنده ناحیه مركزی مستحكم برقصبه اولوب، (دیژون) ك ۳۱ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۵۶۰۰ اهالیسی، مكتبی، طوبخانه‌سی، فشنكخانه‌سی وباروتخانه‌سی واردر. وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مركزی ایدی.

اوقسفورد (Oxford) انكلتره‌ده همنامی اولان بر قونتلق یعنی ایالتك مركزی بر شهر اولوب، لوندره‌نك ۸۰ كیلومتره شمال غربیسنده واقع ودارالفنونیله مشهوردر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، بونلردن ۲۶۰۰ ی طلبهٔ علومدندر. مذكور دارالفنوندن بشقه ۴۲ مكتبی، ۴ بازاری، طلبهٔ علومك اقامتنه مخصوص ابنیه‌سی، متعدد كتبخانه‌لری وعلی‌الخصوص ۴۵۰۰۰۰ قدر جلدی وپك چوق كتب عربیه‌یی دخی حاوی اولان (بودليانه) نامیله مشهور بر بیوك كتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، رصد خانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه‌سی واردر. بر چوق دمیر یول خطلری بو شهرده التصاق ایدیورلر. وقتیله انكلتره‌نك پایتختی ایدی. — اوقسفورد قونتلغی انكلتره‌نك اواسطنده واقع اولوب، شمال شرقی جهتندن (نورتهامیتون)، شرقاً بوكینغهام، جنوباً (بركس)، غرباً دخی (وارویق) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. طولی ۸۰ وعرضی ۵۳ كیلومتره اولوب، ۱۷۸۰۰۰ اهالیسی واردر. محصولات صناعیه‌سی قطیفه، قورده‌له، دانته‌له وغانت كبی شیلردن عبارتدر.

اوقسوس (Oxus) ادبیات اسلامیه‌ده (جیحون) والیوم محلنده (آموٓدریا) اسمیله معروف اولان ایرماغك اسكی یونان جغرافیونی عندنده مستعمل اسم قدیمیدر. [« جیحون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوقكر (Ocker) آلمانیاده بر نهردر، كه هانووره قراللغنده نبعانله، (برونسویق)ك بر قسمنی اسقا ایده‌رك، ۱۲۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، صول ساحلدن (آلر) ایرماغنه دوكیلور. جریانی جنوبدن شماله طوغریدر.

اوقلاند (Aucland) بحر محیط كبیرده یكی زلانده‌نك جنوب غربیسنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، ۵۱° عرض جنوبی ایله ۱۶۴° طول شرقیده واقعدرلر. بو آطه‌لر انكلتره‌نك بحریه ناظری بولنمش و۱۸۴۹ده وفات ایتمش اولان لورد اوقلاندك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. — بو اسمله یكی زلانده‌نك شمالی آطه‌سنده و(چوراكی) كورفزینك ایچنده برقصبه دخی اولوب، اخیراً انكلیزلر طرفندن تأسیس اولندیغی حالده، اورالرینك مركزی اتخاذ اولندرق، كوندن كونه توسع وكسب عمران ایتمكده‌در.

اوقلید (Euclide) یونان قدیم حكماسندن اولوب، میلاد عیسی (عم) دن ۴۰۰ سنه اول یونانك (مغاره) مملكتنده طوغمش؛ وابتدا (پارمنید) دن بعده سقراطدن تحصیل علم ایده‌رك، سقراطك وفاتندن صكره، مغاره‌ده «مغاره مدرسه‌سی» نامیله شهرت بولان برمدرسه تأسیس ایتمشدر. سقراطك درسلرینی دیكلمكه اوقدر حریص ایمش، كه مغاره‌لیلره حكیم مشارالیهك درسنه مداومت ممنوع اولدیغی حالده، قادین قیافتنه كیره‌رك، درسخانه‌یه صوقیلورمش.

اوقلید (Euclide) یاخود اقلیدس یونان قدیمك اعاظم ریاضیوندن اولوب، علوم ریاضیه‌نك موجدی وریاضیونك پیری حكمنده‌در. میلاددن ۳۲۰ سنه قدر اول لاكوس زاده بطلیوس زماننده اسكندریه‌ده علوم ریاضیه‌یی تدریس ایدوب، حكمدار مشارالیه دخی جملهٔ شاكردانندن بولنمشدر. حتی مشارالیه علوم ریاضیه‌یی تحصیل ایچون بر قولای طریق وارمی دیه صوردیغنده، اوقلیدك « علوم ریاضیه‌ده طریق سلطانی یوقدر» دیمش اولدیغی مشهوردر. « مبادی » اسمیله علوم ریاضیه‌یی جامع بر اثر براقمش اولدیغی كبی، بنه علوم مذكوره وعلی‌الخصوص هندسه‌یه دائر بر قاچ كتابله موسیقی وفن البصره متعلق بر قاچ تألیف دخی یازمشدر. آثاری كرك اسكندریه یونان علماسی وكرك ریاضیون اسلام عندنده اساس اتخاذ اولنه‌رق، دفعاتله شرح وتحشیه، وجمله‌سی لسان عربی‌یه ترجمه اولنمشدر. متن یونانیلری، برنجی دفعه اوله‌رق، ۱۷۰۳ تاریخ میلادیسنده (اوقسفورد) ده طبع ونشر اولنمشدر. علمای عرب عندنده اقلیدس، اوقلیدس ویا اقلیدش اسمیله معروفدر.

اوقنه (Okna) بری افلاق وبری بغدانده اولمق اوزره، رومانیاده بو اسمله ایكی

کوچك قصبه بولنوب، قیا طوزلریله مشهوردرلر.

اوقونل (O'Connell) ایرلانده‌نك استقلال اداره‌سیله امتیازاتی اوغورنده اك اول واك زیاده چالیشانلردن اولوب، کندیسی آووقات وقوانینه آشنا اولمغله برابر، فوق‌العاده بر فصاحت وبلاغته مالك ونطق پردازلقده ماهر اولدیغندن، بتون ایرلانده‌لیلری کندینه بند ایتمش؛ وبر طاقم جمعیتلر تشکیل ایله، بو فکری ایرلانده‌ده نشر وتعمیم ایتمش؛ وبو اوغورده بر طاقم مصائبه دوچار اولمشدی. ١٧٧٥ تاریخنده (کری) قونتلغنده طوغوب، ١٧٤٧ ده، تبدیل هوا ایچون جنوه‌ده ایکن، وفات ایتمشدر. ایرلانده‌نك احوالنه دائر بعض مخطره‌لری حاوی بر کتاب یازمشدر.

اوقونور (O'Connor) ایرلانده‌نك (قونوخت) خطه‌سنده ١٥٤٢ تاریخ میلادیسنه‌دك حکم سورمش بر خاندان اولوب، بو خاندانك افرادندن ١١٥٦ ده وفات ایدن (تورلوغ) بتون ایرلانده‌یی ضبط ایتمکه چالیشه‌رق، مونستر حکمداری (اوبریان) ی اسقاط ایتمش ایسه‌ده، (اولستر) حکمداری (اونیل) طرفندن مغلوب اولمشدر. ١٥٤٢ تاریخ میلادیسنده بو خاندان حکمدارلق عنوانی ترکله، سکزنجی هنرینك کندیلرینه ویردیکی (اوفالی) بارونی عنوانیله قناعت ایتمشلردر.

اوقیانوس (Océan) اسکی یونانیلرك والیوم آوروپالیلرك بحر محیطه ویردکلری اسم اولوب، عربلر طرفندن دخی بو اسم قبول وتعریب اولنمشدر. [«محیط» ماده‌سنه مراجعت.]

اوقیانوس (Océan, Ὠκεανός) یونان قدیم اساطیرنجه دکیز الهی اولوب، (تتیس)ك قرداشی وزوجی و (اوقیانیده) دینلن دکیز پریلرینك پدری زعم اولنوردی.

اوقیانیا (Océanie) کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن جزایر بحر محیط قطعه‌سنه ویریلن اسمدر. جزایر مذکوره‌نك اك بیوکی اولان آوسترالیا اسمیله دخی معروفدر. [«جزایر بحر محیط» و «آوسترالیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اوقیانیده (Océanides) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بر نوع دکیز پریلری اولوب، اوقیانوس تسمیه ایتدکلری دکیز الهنك قیزلری زعم اولنورلردی.

اوکدم ارضروم ولایت وسنجاغنده کسکیم قضاسنك مرکزی بر قصبه اولوب، چوروق صو نهرینك صول یعنی شمالی کنارنده واقعدر.

اوکلوس (Ocellus) یونان قدیم حکماسندن اولوب، فیثاغورثك شاکردانندن ایدی. قبل‌المیلاد ٥٠٠ تاریخلرنده ایتالیانك جنوبنده اولان (لوقانیا) خطهٔ قدیمه‌سنده طوغمشدر. «طبیعت کائنات» عنوانیله بر اثری واردر.

اوکن (Oken) آلمانیا مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، میلادك ١٨٧٩ تاریخنده طوغمش، و ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر. تاریخ طبیعی‌یه متعلق بعض اثرلری واردر.

اوکوسته (Augusta) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك بو اسمله بر قاچ قصبه‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: برنجیسی (مند) جمهوریتنك مرکزی اولوب، (کنبك) نهری کنارنده واقع و ١٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. — ایکنجیسی جورجیا یعنی کرجستان جمهوریتنده (ریچموند) قونتلغنك مرکزی اولوب، (ساوانه) نهری کنارنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی وتوتون وپاموق تجارتی واردر. [«آوغسته» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

اوکوستین (St. Augustin) انکلتره‌ده خرستیانلغی نشر ایدن بر باش پسقپوس اولوب، ٥٩٦ تاریخ میلادیسنده پاپا بیوك غرغوآر طرفندن جزیرهٔ مذکوره‌یه اعزام اولنه‌رق، قرال (اتلبرت) ایله تبعه‌سنك بر قسمنه خرستیانلغی قبول ایتدیرمش، و (قانتوربری) شهرینی مرکز روحانی اتخاذله، ١٢ پسقپوسلق تأسیس ایتمشدی. ٦١٠ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، مایس افرنجینك ٢٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور. [«آوغستینوس» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

اولاد احمد اولاد تیران، اولاد شبل، اولاد محمود واولاد یوسف طرابلس غرب ولایتنك جبل غربی سنجاغنده عرب قبائلندندر.

اولاد سیدی شیخ جزایرك وهران جهتنده بیوك بر عرب قبیله‌سی اولوب، ٥٠٠٠ قدر آتلی چیقارر، وافرادی شجاعت وجسارتله مشهوردرلر.

اولاش { مع نمرون. آطنه ولایت وسنجاغنك طرسوس قضاسنه ملحق برنا- حیه‌در.

اولاف { (Olaf) اسوج ودانیمارقه قراللرندن برقاچنك اسمیدر. [«اولاوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولافسن { (Olafsen) ایسلانده‌لی بر عالم اولوب، «ادا» عنوانیله مشهور اولان اسکی اسقاندیناو منظومه‌سنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیگر بعض اثرلر دخی یازمشدر. میلادك ۱۵۷۳ تاریخنده طوغوب، ۱۶۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیگر بر اولافسن دخی اسکی اسقاندیناو فلسفه‌سنه دائر بر کتاب یازوب، ۱۶۸۸ ده وفات ایتمشدر. — اون سکزنجی قرن میلادیده یاشامش دیگر ایکی (لافسن) دها واردر، که ایکیسی دخی ایسلانده وسائر اسقاندیناو ممالکنه دائر بعض معتبر کتابلر یازمشلردر.

اولالیه { (Ste. Eulalie) — سانته خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، اسپانیانك (مریده) شهرنده طوغمش؛ وحکمدار (دیو- قلتیان) خرستیانلری تعقیب ایتدیکی زمان، کندیسی ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، حاکك حضورنده بتلری شکست ایتمکله، اشکنجه‌یه چکیله‌رك، ۳۰۸ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ۱۰ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اولان { (Olan) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده (ایزره) ایله «یوقاری آلپ» ایالتلری آره‌سنده بر طاغ اولوب، ۴۱۰۲ متره ارتفاعی واردر.

اولاند { (OEland) بالطیق دکیزنده اسوجك بر آطه‌سی اولوب، ساحلدن (قالمار) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ۱۵۰ وعرضی ۱۳ کیلو- متره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، اورمانلری وکوزل مرعالری واردر.

اولاوس { (Ola-üs, Olaf, Olof) یاخود اولاف ویا اولوف اسوجك اك اول حکمدار عنوانی آلان وخرستیانلغی قبول ایدن قرالی اولوب، ۱۰۲۱ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس، و۱۰۲۶ ده وفات ایتمشدر. نوروجله ایتدیکی محاربه- لرده مغلوب اولوب، بر قاچ ایالت غائب ایتمشیدی. — بو اسمله دانیمارقه‌ده دخی ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی یالکز (یوتلاند) خطه‌سنده حکم سورمش؛ و۸۱۴ تاریخ میلادیسنده فرانقلرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر. — ایکنجیسی ایکنجی (سوئنون) ك اوچنجی اوغلی اولوب، ۱۰۸۶ تاریخ میلادیسندن ۱۰۹۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وزماننده بیوك بر قحط وغلا اولمغله، (هونکر) یعنی «آج» لقبیله تلقیب اولنمشدر.

— نوروجده دخی بو اسمله بش حکمدار کلوب، برنجیسی نوروج قراللرندن (تریجوه) نك اوغلی اولوب، ۹۷۴ تاریخنده پدری قتل اولندقده، ۱۹ یاشنده اولدیغی حالده، روسیه‌یه التجا ایتمش؛ وبعده بر کمی‌یه بینه‌رك، بر وقت دکیزلرده طولاشدقدن صکره، ۹۹۴ ده اسوجه عودتله، تخته جلوس ایتمشدر. اوندره‌ده خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، مملکتنه عو- دتنده، نوروج، ایسلانده وغرونلانده‌ده بو دینی نشر ایتمشدر. ۱۰۰۰ تاریخنده اسوج ودانیمارقه قراللری طرفندن مغلوب اولوب، نوروج بونلر بیننده تقسیم اولنمش؛ وکندیسی دکزه آتیلوب، تلف اولمشدر. عوامك اعتقادینه کوره، کویا یوزه‌رك قورتلش، وقدسه کیدوب، راهب اولمش. — ایکنجیسی «شیشمان» و«عزیز» دینمکله معروف اولوب، دا- نیمارقه قرالی بیوك (قانوت) له بر مدت اوغراشدقدن صکره، ۱۰۱۷ تاریخنده کندینی قرال طانیتدیره‌بلمش؛ و(درونتهایم) شهرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رك، ایسلانده وغرونلاندی دخی استرداد، وخرستیانلغك نشرینه سعی ایتمش ایسه‌ده، قانوتك دسایسیله تختدن اسقاط اولنه‌رق، حکمدارلغی استرداده چالیشیرکن، ۱۰۳۲ ده پایتختك اهالیسی طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره قانوتك غیر مشروع اوغلی ایکنجی (سوئنون) نوروج حکمداری اولوب، انواع مظالم اجرا ایتد- یکیچون، نوروجلیلر حکمدار سابقلرینك قدرینی آکلایوب، کندیسنی اعزه صره‌سنه چکیرمشلردر. الیوم آغستوسك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبونك نامنه ۱۸۴۷ ده بر نشان احداث اولنمشدر. — اوچنجیسی «صلحپرور» لقبیله ملقب اولوب، ۱۰۶۶ تاریخندن ۱۰۶۹ تاریخنه‌دك برادری ایکنجی ماتیوس ایله برابر وبعده ۱۰۹۳ تاریخنه‌دك یالکز

اولەرق حکومت سورمش؛ وصنایعك ترقیسنه خدمت ایتمشدر. — دردنجیسی اوچنجی ماتیوسك اوغلی اولوب، ۱۱۰۳ تاریخندن ۱۱۱۶ تاریخنه‌دك برادرلری (سیغورد) و(ایستاین) ایله مشترکاً حکومت سورمشدر. — بشنجیسی یدنجی (هاکین) ك اوغلی اولوب، والده‌سی طرفندن دانیمارقه قرالی دردنجی (والدمار) ك torونی اولمغله، ۱۳۷۶ تاریخنده بیوك پدرینك وفاتی اوزرینه دانیمارقه، و۱۳۸۰ ده پدرینك وفاتی اوزرینه نوروج حکمداری اولەرق، بو ایکی مملکتی توحید ایتدکدن صکره، اسوجی دخی تصرف ادعاسنه قالقیشمش؛ و۱۳۸۷ ده واقع اولان وفاتندن صکره، والده‌سی مشهوره (مارغریته) بو اوچ مملکتی برلشدیرمشدر.

اولبرس (Olbers) آلمانیانك مشاهیر منجمیندن اولوب، ۱۷۵۸ تاریخنده (برم) قربنده طوغمش، و۱۸۴۰ ده برمده وفات ایتمشدر. سیارات صغیره‌دن (پالاس) و(وستا) سیاره‌لرینی وبر قاچ قویروقلی یلدیز کشف ایتمش؛ وقویروقلی یلدیزلرك مداری حقنده زیاده‌سیله شهرت بولان بر کتاب یازمشدر.

اولبیا (Olbia) بو اسمله زمان قدیمده اوچ قصبه وار ایدی: بری آناطولینك ساحل جنوبیسنده اولوب، الیوم (علائیه) اسمیله معروفدر؛ ایکنجیسی روسیه‌نك جهت جنوبیه‌سنده اولوب، الیوم (اوجاقوف) دینلن قصبه اولدیغی محتملدر؛ اوچنجیسی‌ده فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده اولوب، الیوم (انوب) اسمیله معروفدر.

اولپیانوم (Ulpianum) کوستندیلك اسم قدیمیدر.

اولتنیچه (Oltenitza) افلاقك جهت جنوبیه‌سنده وطونه ساحلنده بر قصبه اولوب، بکرشك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و۴۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو قصبه ۱۸۵۳ تشرین ثانیسنك ۵ نده عساکر عثمانیه‌نك روسیه عسکرینه قارشی اولان شانلی مظفریتیله شهرتیاب اولمشدر.

اولتی ارضروم ولایتی ملحقاتندن اولوب، اخیراً روسیه‌یه ترك اولنان چلدیر سنجاغنه تابع قضا مرکزی قدیم وخراب بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰ اهالیسی وبر قلعه‌سی واردر. اورالرده حکم سورن اتابکه‌نك مرکزی ایدی. — اداره‌ٔ عثمانیه زماننده قضاسی ۱۴۶ قریه‌دن مرکب اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایدی، که بونلرك یالکز ۲۰۰۰ مقداری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام ایدی.

اولدنبورغ (Oldenbourg) آلمانیاده همنامی اولان بیوك دوقه‌لغك مرکزی برشهر اولوب، (هانته) نهری کنارنده و(برمه) شهرینك ۲۸ کیلومتره غربنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، بیوك دوقه‌یه مخصوص سرایی، حربیه مکتبی واعدادیه‌سی واردر.

اولدنبورغ بیوك دوقه‌لغی (Grand-Duché d'Oldenbourg) آلمانیانك دول شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً شمال دکیزیله محدود اولدیغی حالده، سائر جهتلری ملغا هانووره قراللغیله محاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۴۲۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۴۱۵۲۵ کشی اولوب، بونلرك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك وسائره‌در. مرکزی اولدنبورغ شهری اولوب، بیوك دوقه‌سی نفس اولدنبورغ دوقه‌لغندن بشقه (لوبك) و(بیرکنفلد) پرنسلکلریله (یاور) و(قنیپهاوزن) بکلکلرینه دخی حکم ایدیور، وبونلرك جمله‌سی اولدنبورغ بیوك دوقه‌لغی نامی آلتنده بولنیور. اراضیسی پك منبت اولیوب، یالکز نهرلرك کنارلرنده محصولات ویریور. محصولاتی بغدای وسائر حبوباتله شربنجی اوتی وسبزه‌دن عبارتدر. آتلری مشهور اولوب، سائر حیواناتی دخی چوقدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، برچوق فابریقه‌لری واردر. (وسر) ایرماغی مملکتك جهت شرقیه‌سنده جریان ایدوب، مملکتك سائر جهتلرندن کلن صولری دخی اخذ ایدر. سواحلی مذکور نهرك منصبیله بونك جهت غربیه‌سنده واقع بیوجك برکورفزدن عبارتدر. بیوك دوقه‌نك حکمی آلتنده اولوب، برهیئت وکلا ایله بر مجلس مبعوثان طرفندن اداره اولنور، وآلمانیانك مجلس عمومیسنه برمبعوث کوندرمك حقنی حائزدر. واردات ومصارفی ۶½ ملیون مارق راده‌لرنده اولوب، آلمانیانك اونجی قول اردوسنه منسوب بر آلای پیاده وبر آلای دراغون عسکریله ایکی بطاریه طوپی واردر. اولدنبورغ بیوك دوقه‌لرینك خاندانی اسکی بر خاندان اولوب، الیوم دانیمارقه

وروسیه‌ده حکم سورن حکمدارلر دخی بو خاندانك شعبه‌لرندن متسلسل اولدقلری کبی، بو خاندانك بر شعبه‌سی دخی خیلی وقت اسوجده حکومت سورمشدر.

اولدنبورغ (Oldenbourg) المانیانك مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، ١٦٢٦ ده طوغمش، و ١٦٧٨ ده وفات ایتمشدر. برمه طرفندن لوندره‌ده قونسلوس اولوب، بو شهرده توطن ایتمش؛ وحکیم مشهور (لیبنیچ) وسائر عصرینك حکماسیله مخابراتده بولنمشدر.

اولدهام (Oldham) انکلتره‌نك (لانقاستره) قونتلغنده ومانچسترك ٩ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ١١١٣٤٣ اهالیسی، ایپلیك، شابقه وسائره فابریقه‌لری وپك چوق کور معدنلری واردر. بو شهر اخیراً پك چوق ترقی ایدوب، کسب معموریت ایتمشدر.

اولر (Euler) آلمانیانك مشاهیر ریاضیوننندن اولوب، ١٧٠٧ تاریخنده (باله) شهرنده طوغمش، واکثر اوقاتنی پترسبورغده کچیروب، ١٧٨٣ ده اوراده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفاتی اولوب، علوم ریاضیه‌ده خیلی کشفیاته موفق اولمش؛ و ٥٠ یاشنده ایکن ایکی کوزندن علیل اولمش ایسه‌ده، ینه تدریس وتألیفله اوغراشمقدن وازکچمه‌مشیدی. پترسبورغ، برلین وپاریس آقادمیالرینك اعضاسندن ایدی.

اولرون (Oléron) فرانسه‌نك غرب جهتنده بحر محیط آطلاسیده بر آطه اولوب، (سودره) و (سارانته) نهرلرینك منصبلری قارشیسنده واقع اولمغله، (ره) آطه‌سندن (آنتیوش) بوغازیله وقره‌دن (موموسون) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ٣٠ وعرضی ١٠ کیلومتره واهالیسی ١٢٠٠٠ کشیدر. محصولاتی بغدای، سبزه، شراب، قونیاقدن عبارتدر. بیاض طوز دخی چیقار.

اولریکه الیونوره (Ulrique-Éléonore) اسوج قرالیچه‌لرندن اولوب، اون برنجی شارلك قیزیدر. (هس‌قاسل) پرنسی فردریقه وارمش اولدیغی حالده، ١٧١٩ تاریخنده، برادری اون ایکنجی شارلك وفاتی اوزرینه، مشروطیتی قبول ایتمك شرطیله، تخته اجلاس اولنمش؛ وبر مدت صکره کندی رضاسیله قوجه‌سنی اجلاس ایدوب، کندیسی انزوایه چکیلدرك، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله کچیرمشدر. ١٧٤٤ تاریخنده وفات ایدوب، بونکله «جسرین» خاندانی منقرض اولمشدر.

اولس (OEls) پروسیه‌نك سیلزیا خطه‌سنده بر قصبه اولوب، (اودر) ایرماغنه تابع (اولس) چایی کنارنده و(برسلاو) شهرینك ٢٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ٩٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی واسکی دوقه‌لره مخصوص بر سرایی واردر. وقتیله بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

اولستر (Ulster) ایرلانده‌نك منقسم بولندیغی درت خطه‌نك شمالیسی اولوب، شمالاً وغرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً ایرلانده دکیزی وشمال بوغازیله، جنوباً دخی (لینستر) خطه‌سیله محاطدر. شرقدن غربه طولی تقریباً ٢٠٤ وشمالدن جنوبه عرضی ١٧٥ کیلومتره اولوب، تقریباً ٢ ملیون اهالیسی واردر، که بونلرك ٣ ربعی قتولیکدر. آرماغ، دوون، قاوان، تیرونه، فرماناغ، موناغان، دونقال، آنتریم و لوندوندری اسملریله ٩ قونتلغی حاویدر. بو خطه بر چوق وقت مستقل بر قراللق صورتنده اداره اولنوب، قراللری (اونیل) خاندانه منسوب ایدیلر. بعده قراللق عنوانی قونتلغه تحویل ایدرك، بو قونتلق ١٣٦١ تاریخنده‌دك دوام ایتمشدر.

اولغ (Oleg) مسقوویا یعنی روسیه بیوك دوقه‌لرندن اولوب، ابتدا صبی (ایغور) ك وصیسی ایکن، میلادك ٨٧٩ تاریخندن ٩١٣ تاریخنده‌دك حکم سورمشدر. کیف، اسمولنسك، لیوبیچ وسائر اوطرفلری ضبطله، قسطنطینیه اوزرینه بر دونما سوق ایدرك، روم ایمپراطورلرندن آلتنجی لیونی روسیه‌یه نافع بر تجارت معاهده‌سی امضاسنه اجبار ایتمشیدی. — دیکر بر اولغ ینه مسقوویا بیوك دوقه‌لرندن برنجی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده یعنی ٩٧٣ تاریخ میلادیسنده (دراویلیان) مملکتی حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، ٩٧٧ ده برادری برنجی (یاروپولق) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر. — بر اوچنجیسی دخی (ولادمیر) پرنسی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی وبرنجی یاروسلاوك تورونی اولوب، مملکتی ضبط ایدن عمیجه‌زی

طرفندن حبس اولنمش ایکن، فرار ایدوب، (تموتاراقان) پرنسی اولمش؛ وبعض یرلر ضبط ایدوب، ١٠٩٦٠ ده کیفی دخی محاصره ایتمش ایسه‌ده، ضبطنه مقتدر اوله‌میوب، ١١٢٤ ده وفات ایتمشدر.

اولغا (Olga) روسیه بیوك دوقه‌لرندن (ایغور)ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده یعنی ٩٤٥ تاریخ میلادیسنده اوغلی برنجی (اسویاتوسلاو) ك وصیه‌سی صفتیله بر مدت حکم سورمش؛ وقسطنطینیه‌یه کیده‌رك، خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره، تبعه‌سنه دخی بو دینی قبول ایتدیرمکه چالیشمش ایسه‌ده، مقتدر اوله‌مامش؛ و ٩٦٨ ده وفات ایتمشدر. روم مذهبنده بولنان خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه کچیرمشلردر.

اولغ بك (یاخود اولوغ بك) [«الغ بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولغ طاغ (یاخود اولو طاغ) سیبریا ایله چین وترکستان آره‌سنده ممتد اولان (آلتون طاغ) سلسله‌سنك شعباتندن بر سلسلهٔ جبالدر.

اولکون آرناودلغك شمال غربی جهتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده بر قصبه اولوب، اشقودره‌نك ٣٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبارك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. اشقودره ولایت وسنجاغنه تابع بر قضانك مرکزی اولوب، اهالیسی کاملاً مسلم وآرناود اولدقلری حالده، اخیراً غوسینه‌یه بدل قره طاغه ترك اولنمشدر. پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اولکینیوم) ویا اولچینیوم (Olcinium) اولدیغی حالده، الیوم آرناودلر عندنده اولکون ویا اولکین واوروپاجه (دولچینو) اسمیله معروفدر. قصبه‌نك بر قسمی قلعه داخلنده اولوب، قلعه‌سی دکیز طرفندن خیلی متین ومنظره‌سی کوزل ایسه‌ده، قره طرفندن (ماشوری) و(قولونزه) تپه‌لری قلعه‌نك اوزرینه حاکم بر وضعیتده بولنیور. قلعه درونده ١٠٠ وقلعه‌نك خارجنده ساحلك اوستنده اولان تپه‌لرده ٦٠٠ قدر خانه بولنوب، مجموع اهالیسی ٥٠٠٠ راده‌لرنده‌در. اولکونلیلر اسکیدن بری کمیجیلکله مشغول اولوب، قرون وسطاده قورصانلقله شهرت بولمش، وآق‌دکیز ساحللرینی دیترتمش اولدقلری کبی، بعده دخی تجارته سلوکله، درت بشیوز کمی ایله آق‌دکیز سواحلنك هر طرفنده ایشلکده بولنمشلردر. اولکون کمیجیلری (اوسقوق) اسمیله تشکل ایتمش اولان اسلاو قورصانلری فیلوسنه قارشی متبوعلری اولان دولت عثمانیه نامنه مدت مدیده دکیزلرده مقاومت ایتمش اولدقلری کبی، یونانك استقلالنی انتاج ایدن اختلال زماننده دخی خرستیان آرناود کمیجیلرندن مرکب اولان اشقیای یونانیه‌یه قارشی جهد ایده‌رك، اوصره‌لرده کیلرینك بر مقداری تلف اولمش؛ ومع هذا بو کونکی کونده دخی ایکی اوچ یوز کمی‌یه مالك بولنمقده درلر. لیمانی کوچك ایسه‌ده، قصبه‌نك بر ساعت قدر شمالنده (والدی نوچه) اسمیله معروف جنوب روزکاردن محفوظ واسعجه بر لیمان واردر. اولکون بحریونی دولت علیه‌یه بحراً پك بیوك خدمتلر ایتمش، وایچلرندن بعضلری قپودان پاشالق مسندینه قدر ترفیع اولنمشلردر. ایلیریا استقلالنی غائب ایتدکدن صکره، اولکون رومایه، بعده شرق ایمپراطورلغنه تابع اولمش ومؤخراً وندیك، مجارستان وصربیه‌نك ید ضبطنه کچمش؛ ونهایت ٩٧٩ تاریخ هجریسنده سلطان سلیم خان ثانی زماننده بعده صدر اعظم اولان آرناود احمد پاشا یدیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. ١٢٩٦ ده اوروپا طرفندن قره طاغه ترکی قرارلشدیرلمش اولدیغی حالده، اهالیسی مقاومت ایدوب، قره طاغ حکومتی اظهار عجز ایتمکله، اوروپا دولی مختلط بر دونغا کوندرمشلر؛ ونهایت قره طاغه تسلیم اولنمشدر.

اولم (Ulm) آلمانیانك (وورتمبرغ) خطه‌سنده وطونه‌نك کنارنده اوله‌رق استوتغاردك ٧٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٠٣٠٠ اهالیسی، مکتب صنایعی ومصنع بر کلیساسی واردر. وقتیله سربست ومستقل بر شهر اولوب، اهالیسی ١٠٠٠٠٠ مقدارینه‌قدر چیقمشیدی. ابتدا باویره‌یه ونهایت وورتمبرغه تابع اولمشدر.

اولموچ (Olmütz) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده، (مارش) نهرینك کنارنده و(برون) شهرینك ٦٥ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٨٠٠٠ اهالیسی، دار الفنونی، قلعه‌سی، بر مصنع کلیساسی وسائر کوزل

ابنیه‌سی وایکی کوزل چشمه‌سی واردر. وقتیله موراویانك مرکزی ایدی.

اولن { (Olen) یونان قدیمك اك اسکی شاعری اولوب، اورفه‌دن دخی اسکیدر. لیکیانك یعنی آنطالیه جهتنك (اکسانته) شهر قدیمنده طوغمشدر. یونانك (دلف) و(دلوس) موقعلرنده‌کی شمس معبدلرینی تأسیس وشمسه عبادتی ایجاد ایتمشدر. مذکور معبدلرده بو شاعرك اشعاری ترنم اولنوردی.

اولوباد { خداوندکار ولایتنده بروسه سنجاغنك میخالیچ قضاسنده ومیخالیچك ۵ کیلومتره قدر شرقنده (آپولونیا) کولنك کنارنده بر کوچك قصبه اولوب، سلطان اورخان غازی حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. — اولوباد نهری آپولونیه کولنك آیاغی اولوب، همنامی اولان قصبه‌نك ایچندن مرورله، برقاچ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، میخالیچ نهرینه دوکیلور.

اولوبك { طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۳۹ قریه‌یی جامعدر.

اولوبورلی { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان اسپارته‌نك ۴۰ کیلومتره شمالنده واکردیر کولنك ۲۰ کیلومتره غربنده اوله‌رق، مذکور کوله منصب اولان برچایك کنارنده وآفیون قره حصاردن اسپارته‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده‌در. مرتفع برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، هواسی لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر. تقریباً ۵۰۰۰ اهالیسی، رشدیه مکتبی، برکتبخانه‌سی، برقاچ جامع ومسجدی وبر کلیساسی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (آپولونیا)در. ایچنده یونانان بعض آثار عتیقه بوکا شاهددر. — اولوبورلی قضاسی اکردیر (ودها طوغریسی خویران) کولنك غرب جهتنده اولوب، شرقاً مذکور کول ایله، شمال غربی جهتندن قره حصار صاحب سنجاغیله، جنوباً دخی اسپارته واکردیر قضالریله محدوددر. کوچك بر قضا اولوب، یالکز ۱۰ قریه وتخمیناً ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله آفیون، خشخاش، توتون، باموق، سیسام ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن، ومحصولات صناعیه‌سی آلاجه، سختیان وچول کبی شیلردن عبارتدر. درون قضاده ۱۱ جامع، ۱۵ مسجد، ۱ رشدیه، ۸ صبیان مکتبی، ۲ کلیسا، ۱ خرستیان مکتبی، ۴ خان، ۴ حمام و۱۵۰ دکان واردر.

اولوت { (Olot) اسپانیانك (قطالونیا) خطه‌سنده، (ژیروند) ایالتنده و(ژیروند) شهرینك ۶۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، پیرنه سلسلهٔ جبالنك اتکنده وفرانسه حدودی قربنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی وپاموق وایپکدن منسوج محصولات صناعیه‌سی واردر.

اولو جامع { بو اسمله بری بروسه ودیکری ادرنه‌ده اولمق اوزره ایکی بیوك ومصنع جامع شریف اولوب، بروسه‌ده‌کی اولوجامع یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری طرفندن بنا اولنه‌رق، شهرك وسطنده وچارشونك اوست طرفنده‌در. یکرمی قبه‌سی اولوب، اورته‌سی جامله مستوردر. بو جامکانك آلتنده صویی غایت بول بیاض مرمردن بر شادروانی وبر کوشه‌سنده بر کتبخانه‌سی واردر. مرور زمانله خراب اولمش ایکن، جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده او صره‌ده والی بولنان نامق پاشا حضرتلرینك همتیله تعمیر وفوق العاده صورتده تزیین اولنمشدر. — ادرنه‌ده‌کی (اولو جامع) ك ایسه تملری شهزاده سلیمان طرفندن طرح اولنوب، موسی چلبی طرفندن پنجره‌لرینه قدر ترفیع، وچلبی سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن اکمال اولنمشدر. مریچ نهری قربنده وقلبه جاده‌سی اوزرنده بنا اولنه‌رق، ۲ مناره‌سی واردر. (اسکی جامع) اسمیله دخی معروف اولوب، جسامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسیدر.

اولوج حسن پاشا { سلطان مراد خان ثالث زماننده ۹۹۶ تاریخنده قپودان دریا اولوب، ۲ سنه بو مسندی احراز ایتمش؛ ودولت عثمانیه‌نك دونماسنی برقات دها تزیید وتقویه ایده‌رك، تونسی اسپانیوللردن استرداد ایتمش؛ و۹۹۸ ده غرب سفرندن عودتنی متعاقب، وفات ایدوب، قلیچ علی پاشانك تربه‌سنده دفن اولنمشدر. عن‌اصل بوسنه‌لی اولوب، جزایر بکلر بکی ایکن، جسارت وشجاعتی وامور بحریه‌ده‌کی معلومات وتجربه‌سی حسبیله، پادشاه مشارالیه طرفندن درسعادته جلب، وقپودان دریا مسندینه نصب اولنمشیدی.

اولورون { (Oloron) فرانسه‌نك جنوبنده آشاغی پیرنه ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان نهری ترکیب ایدن

ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر. ۸۵۰۰ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، شمشیر طراق، مندیل، قلپاق وکاغد فابریقه‌لری وباغی ودری تجارتی واردر.

اولوس { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زعفرانبولی قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ۱۷ قریه‌دن مرکبدر.

اولوقشله { (ونام دیگرله شجاع‌الدین) قونیه ولایت وسنجاغنك آقشهر قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در.

اولونج { (Olonetz یاخود Oloneje) روسیه‌نك شمال جهتنده وپترسبورغك ۱۶۰ کیلومتره جنوبنده (اولونقه) چایی اوزرنده وهمنامی اولان ایالت داخلنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر. — اولونج ایالتی (آرخانگل) ایالتنك جنوبنده وفینلانده‌نك شرقنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱٤۸۷٦۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۲۷۰٤۳ کشیدر. مرکزی (پتروزاووچق) شهریدر. (لادوغا) و(اونغا) کوللری دخی بو ایالتك داخلنده‌در.

اولونه { (Olona) ایتالیانك شمال جهتنده بر نهر اولوب، میلان شهری ایچندن کچه‌رك، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (پو) ایرماغنه دوکیلور. — وقتیله میلان ایالتنه بو اسم ویرلمشیدی.

اولیا { (Ulea) روسیه‌نك شمال غربیسنده بر نهردر، که جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری جریانله، ۱٤۰ کیلومتره‌لك مسافه‌قطع ایتدکدن صکره، (اولیابورغ) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

اولیا بورغ { (Uleaborg) روسیه‌نك فینلانده خطه‌سنده وبوتنیا کورفزی ساحلنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، پترسبورغك ۶۰۰ کیلومتره شمالنده واقع و ۸۷۰۰ اهالیی جامعدر. — قضاسی فینلانده‌نك اك شمالی قضاسی اولوب، شمالاً لاپونیا ایله وشرقاً آرخانگل ایالتیله محدوددر.

اولیا چلبی { عثمانلی سیاحلرینك اك مشهوری اولوب، اون برنجی قرن هجری اواسطنده یاشامشدر. سلطان ابراهیم خان زماننده آزاق سفرنده حاضر بولنمش؛ وبعض وزرانك امامت ومؤذنلك خدمتنه کیروب، بو وسیله ایله آناطولی وشام وعراق ومصر جهتلرینه سیاحت ایتدکدن بشقه، مأموریت مخصوصه ایله ایرانه دخی کوندرلمشیدی. روم ایلی جهتنی دخی کشت وگذار ایتدکدن صکره، سلطان محمد خان رابع زماننده ویانه‌یه کوندریلن هیئت سفارت معیتنه ویریلوب، اورادن آلمانیا، فلنك، دانیمارقه. اسوج، لهستان وروسیه ممالکنه کیده‌رك، اوچ سنه سیر وسیاحتله، قریم طریقیله استانبوله عودت ایتمشدر. بو سیاحتلرینی یازوب، ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه براقشدر. زیارت ایتدیکی یرلری پك کوزل وپك طوغری اوله‌رق تعریف وتصویر ایدیورسه‌ده، وقوعاتك نقلنده برآز مبالغه قاریشدیریور، وتاریخ قدیمه عائد اولان معلوماتی پك یاکلیشدر. صدر اعظم ملك احمد پاشانك اقرباسندن اولوب، اکثریا دفتردار زاده محمد پاشانك معیتنده بولنوردی.

اولیاق ترمادوره { مادموآزل — (Mlle. Uliac-Trémadeu - re) فرانسه‌نك اك‌مشهور ادیبه‌لرندن اولوب، ۱۷۹٤ تاریخ میلادیسنده (لوریان) ده طوغمش، و۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر میرآلایك قیزی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره، کوتوروم والده‌سنی بکیندیرمك ایچون، تألیفه قویلوب، تربیهٔ اطفال حقنده غایت مقبول وحسن اخلاقجه پك مؤثر بر طاقم کتابلر یازمشدر، که چوغی آقادمیالر وتربیه ومعارف جمعیتلری طرفندن تحسین ومکافاته مظهر اولمشلردر. ۲۱ سنه «کنجلرك غزته‌سی» عنوانلی غزته‌نك محررلکنی ایدوب، بو غزته‌نك سبب شهرتی اولمشیدی.

اولیس { (Ulysse) ویونانجه اودیسئوس (Ὀδυσσεύς) تروآ شهرینی محاصره ایدن یونان قهرمانلرندن اولوب، یونان دکیزنده وپروزه قربنده واقع (ایتاکی) جزیره‌سنك حکمداری ایدی. پدری (لائرت) ك وفاتنده ایتاکی تختنه جلوس ایدوب، حسن وجمالیله مشهوره اولان (پنلوپه) یی تزوج ایتمش؛ وبوازدواجدن (تلماق) دنیایه کلمشیدی. تروآ محاربه‌سنه کیتمه‌مك ایچون، یالاندن دلی اولمش ایسه‌ده، (پالامید) بو حیله‌سنی میدانه چیقارمغله، کیتمکه مجبور اولمش؛ واثنای محاصره‌ده کرك جسارتیله وکرك حسن تدبیریله تروآنك ضبطنه یاردیم ایتمشدی.

عودتنده دکیزده یولنی شاشیروب، برچوق فرطونه‌لره طوتلمش، و بر طاقم مجهول آطه‌لره اوغرایوب، نهایت کویا (قالیپسو) اسمنده بر پرینك ساکن بولندیغی آطه‌یه تقربله، بو پری اولیسه تعشق ایتدیکندن، کندیسنی یدی سنه یاننده آلیقومش؛ والحاصل اون سنه تروا محاربه‌سنده واون سنه دخی دکیز اوستنده قالدقدن صکره، وطننه عودت ایده‌بیلمش ایسه‌ده، قاریسنی بر طاقم طالبلر احاطه ایدوب، اموال واملاکنی دخی یغما ایتمش اولدقلرندن، بونلری قتل ایتمکه، وبونلرك قتلندن طولایی عصیان ایدن تبعه‌سنی تسکینه مجبور اولمش؛ وکاهن کندیسنك کندی اوغلی طرفندن قتل اولنه‌جغنی خبر ویرمکله، بونك اوکنی آلمق ایچون، تباعد نفی ایتمش؛ وآنجق (تلغون) اسمنده بر ولد غیر مشروعی کندیسنی طانیمقسزین اولدیرمشدر. اولیس شاعر مشهور (اومیروس)ك «ایلیاده» عنوانلی منظومه‌سنك باشلیجه قهرمانلرندن اولدیغی کبی، دکیزده‌کی سرکذشتی دخی «اودیسیا» عنوانلی دیکر بر منظومه‌سنك مبنی علیهیدر.

اولیل } سودانك منتهای غربنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده بر شهر ومملکت، وبر روایته کوره، بر جزیره اولدیغی، واورادن پك چوق طوز چیقوب، بلاد سودانه نقل اولندیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اولیمبوس } (Olympe) تسالیاده‌کی (الیمبوس) طاغیله آناطولیده‌کی (کشیش طاغی) نك و (آلا طاغ) ك اسم قدیمیدر. [«نیمبوس، کشیش طاغی وآلا طاغ» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اولیمپیا } (Olympie) موره شبه جزیره‌سنك (الیده) خطهٔ قدیمه‌سنده و (آلفیا) نهرینك صاغ کنارنده برموقع اولوب، اسکی یونانیلر هر درت سنه‌ده بر کره اورایه اجتماع ایله، عبادت مقامنده اولمق اوزره، انواع اویونلر وکولشلر اجرا ایدرلردی. بو موقع مقدس عد اولنور بر اورمانله محاط وبرچوق معابد وهیکللری جامع ایدی. بونلرك اك مصنع ومشهوری ابوالآلهه زعم اولنان مشتری‌یه مخصوص اولان معبد اولوب، ایچنده معبود مذکورك آلتوندن وفیل دیشندن معمول بر هیکلی وار ایدی، که مشهور (فیدیاس)ك اثر مهارتی ایدی. بو اویونلره یالکز یونانی جنسیته منسوب اولانلر قبول اولنوب، اجنبیلر قبول اولنمدیغندن، ماکدونیا حکمداری فلیپ کندینی قبول ایتدیرمك ایچون، کویا اجدادینك یونانی‌الاصل بولنمش اولدیغنی ادعایه مجبور اولمشیدی. بوموقعده ۱۸۲۹ تاریخنده فرانسزلر تحریات اجرا ایدوب، برچوق آثار عتیقه بولمشلردر.

اولیمپیاده } یاخود اولیمپیاس (Olympias) اپیر یعنی طوسقه‌لق حکمداری (نیوپتولموس) ك قیزی، ماکدونیا حکمداری فلیپك زوجه‌سی وبیوك اسکندرك والده‌سیدر. طبیعتی پك خرچین اولدیغندن، قبل المیلاد ۳۳۶ تاریخنده قوجه‌سی طرفندن تطلیق اولنمغله، اپیرده حکم سورن برادری آلکساندرك یانینه چکلمش؛ واورادن فلیپی قتل ایتدیردکدن صکره، ماکدونیایه عودتله، فلیپك ایکنجی زوجه‌سی (قلیوپاتره) یی آصلمغه مجبور ایتمش؛ واوغلی اسکندرك وفاتندن صکره تکرار اپیره چکیلوب، اسکندرك زوجه‌سی (روخسانه) یی دخی یانینه آلمش؛ واورادن دخی ماکدونیانك امور سیاسیه‌سنه قاریشمقدن کندینی منع ایده‌مه‌مشیدی. (آنتیپاتر) ك وفاتندن صکره، اسکندرك اوغلی (آلکساندر اکوس)ه وصیه اولمق اوزره، ۳۱۹ تاریخنده ماکدونیایه جلب اولنه‌رق، (اوریدیکه) ایله (فلیپ آریده) یی قتل ایتدیرمش؛ وبعده (قساندر) طرفندن (پیدنا) ده محاصره اولنوب، تسلیمه مجبور اولمش؛ وهر نه قدر حیاتنه طوقنلمیه‌جغی وعد اولنمش ایسه‌ده، قتل ایتدیرمش اولدیغی آدملرك اقرباسی طرفندن قبل المیلاد ۳۱۷ تاریخنده قتل ایدلمشدر.

اولیمپیودور } (Olympiodore) میلادك آلتنجی قرنی حکماسندن اولوب، افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع ایدی. اسکندریه‌ده تدریسله مشغول اولوب، افلاطونك بعض کتابلرینی شرح وتحشیه ودیکر بعض اثرلر دخی تحریر ایتمشدر. — بو اسمله حکمای مشائیوندن بر فیلسوف دخی اولوب، بشنجی قرن میلادیده یاشامش، وآرسطونك بعض آثارینی شرح ایتمشدر.

اولینته } (Olynthe) ماکدونیاده کسندره کورفزی ایچنده برقصبه ایدی، که ماکدونیالیلرك النده ایکن، برقریه‌دن عبارت اولدیغی حالده، ایکنجی پردیقاس طرفندن قبل المیلاد ۴۳۳ تاریخلرنده بر طاقم آتنه مهاجرلرینه ویریله‌رك، بونلر

طرفندن اسکان واعمار اولنمش؛ وآتنه مستملکاتی صره‌سنه کیرمش؛ واطرافنده ۳۰ قدر قصبه‌یی دائره‌سی داخلنه آلمشیدی. میلاددن ۳٤۸ سنه اول بیوك اسکندرك پدری فلیپ طرفندن ضبط وماکدونیایه الحاق اولنمغله، یونان قدیمك خطیب مشهوری (دموستن) آتنه‌لیلری فلیپه قارشی اولینته‌لیلره امداد ایتمکه تشویق وتهییج ضمننده «اولینتیه» عنوانیله مشهور اوچ خطبهٔ بلیغه ایراد ایتمشیدی، که الیوم موجوددر.

اولینده { (Olinda) برازیلیانك بحر محیط آطلاسی ساحلنده و(پرنامبوق) شهرینك اتصالنده بر قصبه‌سی اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، لیمانی، حقوق مکتبی، نباتات باغچه‌سی وکتبخانه‌سی واردر.

اولیو { (Oglio) ایتالیانك شمالنده بر نهر اولوب، (برغامه) ایالتنده نبعانله. (ایزئو) کولنك ایچندن کچدکدن، و(ملا) ایله (کیزه) چایلرینی دخی اخذ ایله، ۲۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پو) ایرماغنه دوکیلور.

اولیونزه { (Olivenza) اسپانیانك (استرمادوره) خطه‌سنده باداپوز (یعنی بطلیوس) شهرینك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه حدودده بولنمغله، دفعاتله، اسپانیادن پورتکیزه وپورتکیزدن اسپانیایه کچمشدر.

اولیویه { (Olivier) فرانسه مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ٦ سنه ایرانده سفیر بولنمش؛ وتاریخ طبیعی‌یه متعلق بر چوق تحقیقات فنیه اجرا ایله بر طاقم اثرلر براقدیغی کبی، ممالك عثمانیه وایرانده ایتدیکی سیاحتی دخی یازمشدر. ۱۷۵٦ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱٤ ده وفات ایتمشدر. — بو اسمله مشهور بر مهندس دخی اولوب، هندسه‌یه متعلق بعض کشفیاتی ومعتبر اثرلری واردر. ۱۷۹۰ تاریخلرنده لیونده طوغوب، ۱۸۵۳ ده وفات ایتمشدر.

اوم { (Om) سیبریانك انهارندن اولوب، (تومسق) ایالتنك (بارابه) چولنده نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، ۸۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (اومسق) شهری اتصالنده (ایرتیج) ایرماغنه دوکیلور.

اومال { یاخود اوماله (Aumale) فرانسه‌نك (آشاغی سینه) ایالتنده و (نوفشاتل) ك ۲۲ کیلومتره شرقنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله بر قونتلغك وبعده دوقه‌لغك مرکزی بولنمش اولمغله شهرت بولمشدر. اورلیان خاندانننك بعض اعضاسی الآن (اومال دوقه‌سی) عنوانی حائزدرلر.

اومبرونه { (Ombrone) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده و (سینه) ایالتنده بر نهر اولوب، (آپنین) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، جنوبه طوغری آقه‌رق، ۱۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غروسته) جوارنده طوسقانه دکیزینه دوکیلور.

اومبریا { (Ombrie) ایتالیانك اسکی بر خطه‌سی اولوب، غرباً (تیبر) نهریله (اترووریا) دن آیریلیوردی، شرقاً آدریاتیق دکیزینه قدر ممتد اولوردی، شمالاً (غالیاجیسپادانه) ایله، جنوباً دخی (سابین)لر مملکتیله محدود ومحاط ایدی. اهالیسی غال یعنی کلت جنسیتنه منسوب اولوب، جسور وجنکاور آدملر ایدی.

اومبوس { (Ombos) مصرك (تبایده) خطهٔ قدیمه‌سنده ونیلك ساحل یمیننده بولنمش اولان اسکی بر شهرك اسمیدر، که اهالیسنك تمساحه عبادت ایتملریله مشهور ایدی.

اومر { یاخود اویمروس (Evhémère, Εὐ-ήμερος) یونان قدیم حکماسندن اولوب، میلاددن درت قرن اول یاشامش، وماکدونیا حکمداری قساندرك محبی اولمغله، بونك نامنه بعض مهم مأموریتلر اجرا، وبحر محیط هندی‌یه سیاحت ایتمشیدی. اساطیر یونانیه‌یی تاریخه تطبیقله، اسکی یونانیلر معبودلرینك کویا جزیرة العربك شرق جهتنده بولنان (پانخائیا) مملکت موهومه‌سنده حکم سورمش حکمدارلر اسملرندن عبارت اولدیغنی ادعا ایدردی. آثارینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اومر { یاخود هومر [«اومیروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اومسق { (Omsk) سیبریانك (آق مولینسك) ایالتنده مستحکم بر شهر اولوب، (اوم) ایله (ایرتیج) نهرلرینك محل تلاقیسنده و(توبولسق) شهرینك ٤۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ′٥٤°٥۷ عرض شمالی ایله ′۷۱°۲ طول شرقیده

واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، متین استحکاماتی، بر قاچ کلیساسی، زراعت مکتبی وقیرقیزلر وقالموقلرله تجارتی واردر.

اومنس (Eumène) بیوك اسکندرك سر ـ دارلرندن اولوب، دها اول فلیبك کاتبی بولنمشیدی. کندیسی تراکیانك (قاردیا) شهر قدیمندن اولوب، اسکندرك وفاتندن صکره، (پافلاـ غونیا) و(قپادوکیا) یعنی قسطمونی وسیواس جهتلرینك حکمداری اولمش؛ وکرك کندی ملکنی محافظه کرك اسکندرك عائله‌سنی مدافعه ایله ماکدونیانك مقاسمه‌سنی منع ایچون، رقیبلریله بر چوق محاربه‌لر ایده‌رك، نهایت کندی عسکری طرفندن ترك اولنمغله، قبل المیلاد ٣٢٠ و ٣١٦ سنه‌لرنده آنتیغون طرفندن مغلوب اولوب، حبس و ٣١٥ ده محبسده قتل اولنمشدر. — برغمه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلمشدر: برنجیسی قبل المیلاد ٢٦٣ تاریخندن ٢٤١ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ وسوریه حکمدارلرندن بعض یرلر ضبط ایدوب، معارفك ترقیسنه دخی خدمت ایتمشدر. — ایکنجیسی برنجینك یکنی وبرنجی (آتاله) نك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ١٩٨ تاریخنده تخته چیقمش؛ وروماللیرله اتفاق ایدوب، ماکدونیا حکمداری (پرسیوس) وبیتنیا (یعنی خداوندکار) حکمداری (پروسیاس) ه قارشی بعض محاربه‌لر قزانمش؛ وعلوم ومعارفه خدمت ایدوب، برغمه کتبخانه‌سنی خیلی توسیع ایتمشیدی. برادرلری (آتاله) و(فیلتر) ه اولان وفرت محبتیله مشهوردر. — وفاتنده اوچنجی اومنس اسمیله معروف بر صبی اوغلی قالوب، یالکز بر سنه حکومت سورمشدر.

اومور بك سلطان اورخان غازی زماننده آیدین حاکمی اولوب، جنویز ـ لره قارشی روم ایمپراطوریله وبعده روم ایمپراطورینه قارشی ایمپراطورلق ادعاسنده بولنان (قانتاقوزن) له اتفاق ایده‌رك، بر قاچ یوز کیدن عبارت اولان دونمماسیله وبر قاچ بیك عسکرله دفعاتله روم ایلی ساحللرینه چیقوب، کوملجینه ودیمتوقه طرفلرینی نهب وغارت ایتمش؛ وچکمجه‌لره قدر دخی کلمشیدی.

اومور بك سلطان مرادخان ثانی رجا ـ لندن تیمور طاشك اوغلی اولوب، پادشاه مشار الیه طرفندن بعض مهم وقوعاتده استخدام اولنمش؛ وعلی الخصوص شهزاده مصطفانك قسطنطینیه‌دا ایمپراطورینك سوقیله چیقاردیغی غوائلده پك چوق خدمتلری کورلمشدی. — یلدیرم سلطان بایزیدك وفاتنی تعاقب ایدن زمان فترتده صاروخانده حکم سورن بر اومور بك دها وار ایدی، که ازمیرك ضبطی صره‌سنده ونذیك جمهوریتیله عقد اتفاق ایتمشیدی.

اومورفو قبریس جزیره‌سنده بر قصبه اوـ لوب، لفقوشه‌نك ٣٥ کیلومتره غربنده، بر چای کنارنده وساحل بحردن ٧ کیلومتره ایچریده واقعدر. ٥٥٠٠ اهالیسی واردر. — جزیره‌نك شمال غربی جهتنده وبو قصبه‌نك اوکنده بولنان واسعجه بر کورفزه دخی (اومورفو کورفزی) دیرلر.

اوموولوزی (Umwolozi) آفریقای جنوبیده بیوك بر ایرماق اوـ لوب، (آق اوموولوزی) و(قره اوموولوزی) اسملریله (ترانسوال) دن کلن ایکی نهرك اجتماعندن تشکل ایله زولولر مملکتی ایچندن آقه‌رق، (سانته لوچیا) قوینه دوکیلور.

اومه سودانك فزان جهتنده (زویله) خطه‌ـ سنه منسوب وزویله‌دن سکز کونلك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغی کتب عربیه‌ده مذـ کوردر.

اومیا (Uméa) اسوجده بر نهردر، که (کولو) طاغلرندن نبعانله، غربی (بوـ تنیا) یی بعد الاسقا همنامی اولان قصبه‌نك آلت طرفنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور. مجراسی ٤٥٠ کیلومتره طولنده‌در. — بو اسمله مذکور نهرك منصبندن ١٢ کیلومتره یوقاریده بر قصبه دخی بولنوب، غربی بوـ تنیانك مرکز اداره‌سیدر، ویالکز ١٢٠٠ اهالیسی واردر.

اومیروس (Homère, Ὅμηρος) یونانك قدیمك بیوك شاعری اولوب؛ روایته کوره میلاد عیسی (ع م) دن اول ٩٠٧ تاریخلرنده بر حیات بولنمشدر. بونك ترجمهٔ حالی تمامیله معلوم اولمیوب، حتی بو اسمله بر شخص بولنمش اولمسی دخی مشکوك عد اولنمق ایستنلمشدر. متواتر اولان روایته کوره، اومیروس ازمیرده طوغوب، والده‌سی (قریتایس) اسمنده یتیمه بر قیز ایدی، که

وصیسی طرفندن اغفال اولنه‌رق، صاحب ترجه‌یی طوغورمش؛ وبعده ازمیرده برمدرسه کشادیله تدریس ایله مشغول بولنان (فیوس) قریتاییسه تعشق ایتمکله، کندیسنی تزوج، واوغلنی تربیه ایده‌رك، وفاتنده، صاحب ترجه معلمنك یرینی طوتمش ایسه‌ده، (ایلیاده) اسمیله تروآ محاربهٔ مشهوره‌سی وقوعاتنی نظمه چکمك هوسنه دوشدیکندن، بووقوعاته دائر اخذ معلومات ایتمك ایچون، مدرسه‌سنی ترکله، برمدت سیاحت ایتمش؛ وعودتنده وطننده حسن قبوله مظهر اولمدیغیچون، ساقزه کیدوب، اوراده برمدرسه آچمش؛ واختیارلغنده ایکی کوزندن کور اولمغله، ضرورتده قالوب، دوربلاد ایده‌رك، قپو قپو اشعارینی تغنی ایله، یه‌جکی اککی دیلنمکه مجبور اولمش؛ ونهایت (کیقلاده) آطه‌لرندن (یوس) آطه‌سنده وفات‌ایتمشدر. باشلیجه اثرلری (ایلیاده) و(اودیسیا) عنوانلریله ایکی مفصل منظومه اولوب، برنجیسی تروآ محاصره‌سنی وصورت ضبطنی، وایکنجیسی بو محاصره‌ده بولنمش اولان یونان قهرمانلرندن (اولیس) ك عودتده دوچار اولدیغی مصائب بحریه‌یی واوغرادیغی یرلری ونهایت وطننه صورت عودتنی مصوردر. بو ایکی منظومه (یونیا) یعنی ازمیر سواحلیله او جوارلرده‌کی آطه‌لره مخصوص اولان لسانده محرر اولوب، فصاحت وبلاغتلریله، وقوعاتك حسن تصویریله وبرنجیسی اساطیر قدیمه‌یه. ایکنجیسی دخی جغرافیایه متعلق اولان تفصیلاتیله مشهوردرلر. برنجیسی دها فصیح ودها کوزل اولوب، ایکیسنك بر آدمك اثرلری اولمدقلری دخی مظنوندر. بونلردن بشقه ٣٣ قدر قصیده ایله فاره‌لر وقورباغه‌لر آره‌سنده بر محاربه‌یی حاکی بر منظومهٔ مضحکه‌نك دخی اومیروسك آثارندن اولدقلری مرویدر. احتماله کوره، اومیروسك منظومه‌لری یونانیلر بیننده یازینك ایجاد وتداولندن اول بر زمانده سویلنوب، برچوق وقت آغزدن آغزه کزه‌رك، برطاقم مغنیلرك حوصله‌لرنده محافظه اولنمش؛ وبو صره‌ده برچوق تبدلاته اوغرایه‌رق، بعده جمع وتألیف اولنمشلردر. هرنه قدر بومنظومه‌لرك آیری آیری برطاقم شرقیلرك جمعندن حاصل اولدقلری واومیروس نامیله برشاعرك وجودی مخیلاتدن عبارت بولندیغی حقنده اولان فکر آوروپاجه کیتدکجه کسب قوت ایتمکده ایسه‌ده، مذکور منظومه‌لرك یوقاریدن آشاغی مرتب ومنتظم بر وقوعات نقل ایتدکلرینه وصورت افاده‌لرینك اطرادینه باقیلیرسه، برشخصك اثری اولدقلرینه ایناماماق مشکل اولیور. بو ایکی منظومه اسکیدن بری ادبای یونانی مشغول ایده‌رك، شرح وتحشیه واخیراً دفعاتله طبع ونشر واکثر لسانلره ترجه اولنمشلردر.

اون { مصر قدیمك یونانیلر طرفندن (ایلیوپولیس) تسمیه اولنان شهرینك اسم اصلی قبطیسیدر. [«ایلیوپولیس» ماده‌سنه مراجعت.]

اوناپ { (Eunape) حکما واطبای یونانیه‌دن اولوب، میلادك دردنجی قرننده لیدیا یعنی آیدین جهتنده طوغمش؛ خرستیانلغك بك علیهنده بولنمش؛ وقدمای حکمانك تراجم احوالنی یازمشدر. بو اثری موجود اولوب، اوروپاده طبع وترجه اولنمشدر.

اونتاریو { (Ontario) آمریقای شمالیده بیوك بر کول اولوب، ممالك مجتمعه ایله قناده مملکتی آره‌سنده واقع اولدیغی حالده، بر نهرله اختلاط ایدن بش کولك اك شرقده یعنی اك آشاغیده بولنانیدر. ٤٣°١٥´ ایله ٤٤°١٠´ عرض شمالی و ٧٨°٤٠´ ایله ٨٢° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، طولی ٣٢٠ وعرضی ١١٠ کیلومتره‌در. اوستنده یعنی غرب جهتنده بولنان (اریه) کولیله (نیاغاره) شلالهٔ مشهوره‌سی ودکیرله یعنی بحر محیط آطلاسی ایله دخی آیاغی حکمنده اولان (سنت لوران) ایرماغی واسطه‌سیله اختلاط ایدیور. (بلان‌ریور)، (اوسوغو)، (ترنت) نهرلریله دیکر برقاچ نهر بوکوله دوکیلور. ایچنده برچوق آطه‌لر واردر. لیمانلری آزدر. بالیقلری چوق وپك لذیذدر. صولری درین اولوب، اك بیوك کمیلر دخی سیر ایده بیلیورسه‌ده، فرطونه‌لری چوقدر. —— یوقاری قناده‌یه (اونتاریو) اسمی دخی ویریلیر.

اونتروالد { (Unterwald) یعنی «اورمانلر آره‌سی» اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ناحیه‌لرك آلتنجیسی اولوب، مملکت مذکوره‌نك وسطلرنده واقع اولدیغی حالده، شمال شرقی جهتندن (اشویج)، شرقاً (اوری)، غرباً (لوچرنه)، جنوباً دخی (برنه) ناحیه‌لریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٦٤ مربع کیلومتره اولوب،

۲۶۳۴۸ اهالیسی واردر. اهالیسی جملةً آلمان وقتولیکدرلر. بو کوچك ناحیه (بوقاری اونتروالد) و (آشاغی اونتروالد) اسملریله ایکی جمهوریته منقسم ایسه‌ده، اسویچره‌نك مشترك مجلس مبعوثانه ایکیسی بر تك مبعوث کوندرمك حقنی حائزدرلر. برنجیسنك مرکزی (سارنن)، وایکنجیسنككی ده (استانج) قریه‌سیدر. شمال شرق جهتنده اورمانلی طاغلری، ایکی بیوك وادیلری وبر قاچ کولی واردر. هواسی سرت اولوب، محصولات ارضیه‌سی پك آز حبوباته پتاتسدن عبارتدر. مرعالری وچایرلریله حیواناتی چوقدر، وپك چوق پنیر چیقار. بوناحیه اك اول اسویچره‌نك استقلالیچون چالیشان اوچ ناحیه‌نك بریدر.

اونست (Unst) اسقوچیانك شمالنده‌کی (شتلاند) آطه‌لرینك اك شمالده بولنانی اولوب، ′۴۰ °۶۱ عرض شمالی ایله ′۱۳ °۳ طول غربیده واقعدر. طولی ۱۵ وعرضی ۱۱ کیلومتره اولوب، ۳۵۰۰ اهالیسی ویشم وبلور معدنلری واردر.

اونستروت (Unstrutt) پروسیه‌نك (صاقسه) خطه‌سنده برنهر اولوب، ابتدا جنوب شرقیه بعده شمال شرق ونهایت ینه جنوب شرقیه طوغری جریانله، (تورینکه) خطهٔ قدیمه‌سنی سقی، وویپر، هلمه، هلده، سالچه، لوسه وکرا چایلرینی دخی اخذ ایده‌رك، ۱۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ناومبورغ) شهری قارشیسنده (ساله) نهرینه دوکیلور.

اونسیقریت (Onésicrite) یونان قدیم مورخلرندن اولوب، (اکینه) آطه‌سنده طوغمش؛ وقوماندان صفتیله بیوك اسکندرك معیتنده آسیایه کیدوب، بوجهانکیرك سفرینی یازمشدر. بو اثرینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بلمشدر.

اونسیم (St. Onésime) سنت — خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، حواریوندن پاولوسك تلمیذی ایدی. عن‌اصل آناطولی ساحلنده واقع (قولوسوس) شهر قدیمی اغنیاسندن (فیلاون) اسمنده برینك کوله‌سی اولوب، بونك بعض اشیاسنی چالدقدن صکره، فرارله، پاولوسه التجا، وخرستیانلغی قبول ایتمشیدی. پاولوس مذکور (فیلاون)ه بر مکتوب یازه‌رق، صاحب ترجمه‌نك قباحتنی عفو ایتدیرمشدر. اونسیم ۹۵ تاریخ هجریسنده قتل اولنه‌رق، یورطیسی مارتك ایکنجی کونی اجرا اولنور.

اونغا (Onéga) روسیه‌ده بر نهردر، که (اولونچ) ایالتنده نبعانله، بو ایالتی سقی ایتدکدن صکره، آرخانکل ایالتنه دخول ایدر؛ وابتدا شمال شرقی وبعده شمال غربیه طوغری ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، شمالی آق دکیزك (اونغا) خلیجنه دوکیلور. — منصبنده ینه بو نامله بر کوچك قصبه بولنوب، ۱۸۰۰ اهالیسی وبر بالیقچی لیمانی واردر.

اونغا (Onéga) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده (لادوغا) کولیله شمالی آق دکیز آره‌سنده بر کول اولوب، لادوغا کولنك آیاغی حکمنده اولان (اسویر) نهریله (ویتغرا) و(شویا) چایلرینی اخذ ایدر. طولی ۲۲۰ وعرضی ۸۰ کیلومتره اولوب، صویی براق وبالیغی چوقدر. ایچنده سیر سفائن مشکلجه‌در.

اونغانیا (Ungannie) آوروپای شمالینك اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (استونیا) وغرباً (لیوونیا) ایله همحدود ایدی.

اونکوار (Unghevar) مجارستانده قومیتانه یعنی ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (لابورسقه) نهری تابعلرندن (اونك) چایی ایچنده واقع بر آطه‌نك اوستنده کائن و ۱۱۰۰۰ اهالی ایله بر قلعه‌یی حاویدر. — اونکوار ایالتی شمالاً غالیچیا ایله، شرقاً برك، جنوباً زابولقس، غرباً دخی (زمپلین) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ۸۰ وعرضی ۶۰ کیلومتره، اهالیسی دخی ۱۰۰۰۰۰ کشیدر.

اونلیا (Oneille, Oneglia) ایتالیاده جنوه کورفزی ساحلنده واقع همنامی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبرکوچك لیمانی واردر. مشهور (آندریا دوریا)نك وطنیدر. — اونلیا ایالتی طاغلق بر یر اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالیسی، مرمری، کیرچ طاشی وپك کوزل زیتون باغی واردر.

اونوپید (OEnopide) یونان قدیم حکماسندن ساقیزلی بر فیلسوف اولوب، قبل المیلاد بشنجی قرنده یاشامش؛ وروایته کوره علوم ریاضیه وهیئته متعلق برچوق کشفیاته موفق اولوب، محرك شمسك قطع ناقص اولدیغنی وکونشك کندی محوری اوزرینه حرکتنی کشف ایتمشدر. سنه‌یی ۳۶۵ کون

ایله ٨ ساعتدن عبارت عد ایدەرك، ٥٩ سنەدن عبارت بر دور شمسیٔ قمری دخی فرض ایتمشدی.

اونوس (Eunus) اسکی رومادە وقوع بولان کولەلر عصیانلرندن برنجیسنك رئیسی اولوب، کندیسی عن اصل سوریەلی بر کولە اولدیغی حالدە، اسارت آرقداشلری بیننده بیوك بر نفوذ واقتدار کسب ایدەرك، سیجلیادە ٥٠٠٠٠ کولەنك باشنە کچمکلە، اعلان عصیان ایتمش؛ وروما سردارلرندن برقاچنی مغلوب ایدوب، نهایت قبل المیلاد ١٣٦ تاریخندە (پرپنا) طرفندن اخذ وکرفتلە، خاچە کریلەرك، اعدام اولنمشدر.

اونوساردر (Onosarder) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، برنجی قرن میلادیدە یاشامش؛ وعسکر قوماندانلغی فننە دائر بر کتاب یازوب، رومالیلرك فن حربە دائر اولان معلومات وحرکتلرینی تعریف ایتمشدر. بو کتاب الیوم باقی اولوب، طبع ونشر، واوروپا لسانلرینە ترجمە اولنمشدر.

اونوم (Eunome) خرستیانلرك مذهب رؤساسندن اولوب، دردنجی قرن میلادیدە قپادوکیا یعنی سیواس وقیصریە جهتندە نشأت ایتمش؛ وکیزیق پسقپوسی اولوب، حضرت عیسانك شخصی حقندە کندینە مخصوص بر فکر پیدا ایتمکلە برابر، اعزەنك کراماتنی انکار، وبونلرك تصویر واثرلرینە عبادتی رد ایدیوردی. مذهبنە برچوق خلق تابع اولوب، کندیسی (ماوریتانیا) یعنی مغربە نفی اولنمش؛ وبعدە وطننە عودتلە، ٣٩٣ تاریخندە اورادە وفات ایتمشدر.

اونوماقریت (Onomacrite) آتنەلی بر اسکی شاعر وکاهن اولوب، قبل المیلاد ٥١٦ تاریخلرندە یاشامش؛ و(هیپارق) طرفندن نفی اولنمشیدی. شاعر (اورفە)یە اسناد اولنان اشعارك بونك ترتیب کردەسی اولدیغی مظنوندر.

اونە (Aune) فرانسەدە بر نهردر، کە «شمال سواحلی» ایالتندە نبعانلە، ابتدا شماله وبعدە غربە طوغری آقەرق، ١٣٥ کیلومترەلك جریاندن صکرە، (برست) شهری لیماننە دوکیلور.

اونیامسی (Uniamesi) آفریقای وسطیدە، ٥° ایلە ١٠° عرض جنوبی آرەسندە بر خطه اولوب، نیانزە کولی ونیلك باشلیجە منبعلرینی حاویدر.

اونیل (O'Neill) ایرلاندەنك اسکی حکمدارلرندن اولوب، میلادك ٣٧٤ تاریخندن ٤٠٦ تاریخنەدك بوجزیرەنك اکثر طرفلرینە حکم سورمش؛ و(پیقت)لر و(اسقوت)لرلە بالاتفاق، رومالیلری بیوك برتانیادن چیقارمش؛ وبعدە (لینستر) حکمداریلە ایتدیکی بر محاربەدە مقتولاً وفات ایتمشدر.

اونیە طربزون ولایتنك جانیك سنجاغندە قضا مرکزی بر قصبە اولوب، قرە دکیز ساحلندە وصامسونك ٨٦ کیلومترە شرق جنوبیسندە اولەرق، بر قویك ایچندە واقعدر. کوزل ودلنشین برقصبە اولوب، ٦٧٠٠ اهالیسی واردر، وآب وهواسی لطیفدر. لیمانی، سفائن اعمالنە مخصوص دستکاهلری، خیلی سفائنی، درسعادت وقریملە ایشلك تجارتی وبررشدیە مکتبی واردر. بوندن اول اهالیسنك کیلری دها چوق وتجارت بحریەدن ثروتلری زیادە ایدی. — اونیە قضاسی شرقاً (فاتسە) وغرباً (ترمە) قضالریلە محدود واسع برقضا اولوب، ٥٠٧٧٨ اهالیسی، ٧٥ جامع ومسجدی، ٢ تکیەسی، ٢ خانی، ٣ حمامی، ٤٠٣ دکانی و٨٥ مکاتب ابتدائیەسی واردر. محصولاتی حبوبات متنوعە ایلە کتن، کنویر وسبزە ومیوەلرك انواعندن عبارتدر. اسکلەدن توقات سنجاغنك نیکسار قصبەسنە قدر آچلش اولان طریق اونیەنك اهمیت تجاریەسنی آرتیرمشدر. درون قضادە پك چوق مرمر وابنیە طاشلری بولندیغی کبی، دمیر معدنلری دخی چوق اولوب، اهالینك برقسمی بونلرك اخراج واعمالیلە مشغولدرلر. سیملی قورشون ومنغانز معدنلری دخی بولنیور.

اونیە (Ounja) بو اسمله روسیەدە اوچ نهر اولوب، برنجیسی روسیەنك شرق جهتندە (وولوغدە) ایالتندە نبعانلە، غربە وبعدە غرب جنوبی‌یە طوغری آقەرق، (قوستروما) ایالتنە کیرر، وصاغ وصولدن برطاقم چایلر اخذ ایلە همنامی اولان قصبەنك اوکندن کچدکدن، و ٤٠٠ کیلومترەلك جریاندن صکرە، صولدن (وولغا) ایرماغنە دوکیلور. — ایکنجیسی روسیەنك وسطلرندە (ولادمیر) ایالتندە نبعانلە، شرق جنوبی‌یە طوغری آقەرق، ١٣٠ کیلومترەلك جریاندن صکرە، وولغا تابعلرندن (اوقە) نهرینە

دوکیلور. — اوچنجیسی روسیه‌نك شمال شرقیسنده (پرم) ایالتنده اورال طاغلرندن نبعانله، ابتدا غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر شمالی‌یه دوکیلان (پچوره) ایرماغنه منصب اولور.

اووا (Ovas) مداغسقار جزیره‌سنده ساکن اقوامك اك مهمی وملت حاکمه صفتنی حائز اولانی اولوب، آطه‌نك ایچ طرفلرنده ویوکسك محللرنده ساکندر. برملیون قدر نفوسدن عبارتدر. رنکلری زیتونی، کوزلری کوچك وصاچلری دوز آدملر اولوب، طبیعتلری ملایم وتمدنه مائلدر.

اوورایسل (Over-Issel) یعنی «یوقاری ایسل». فلمنکك برایالتی اولوب، شمالاً (درنته) ایالتیله، شرقاً آلمانیانك (هانووره) خطه‌سیله، جنوب شرقی طرفندن ینه آلمانیانك (وستفالیه) خطه‌سیله، جنوباً (کلدره)، غرباً دخی (رویدرزه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٣٤٥ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٩١ ٤٦٢ کشی اولوب، مرکزی (ازوول) قصبه‌سیدر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، بطاقلقلری، چالیلقلری، مرعالری واورمانلری دخی چوقدر. (ایسل) نهریله دیکر برقاچ چای بو ایالتی شق وسق ایدرلر. صیغیرلری، آوحیوانلری وآریلری‌ده چوقدر. محصولات صناعیه‌سی باشلیجه بز ایله یوك منسوجاتدن، واخراجاتی یاغ، پینیر، دری وایچ یاغندن عبارتدر.

اوورنی (Auvergne) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده بر ایالت اتخاذ اولنان برخطه‌سی اولوب، مملکت مذکوره‌نك وسطلرنده واقع وبوربونه، فورز، ولای، لیموسین، کرسی ومارشه خطه‌لریله محدود ومحاط ایدی. مرکزی (قلرمونت فراند) شهری ایدی. تقسیمات جدیده‌ده (پوی دودوم) و(قنتال) ایالتلریله یوقاری لوآر ایالتنك (بریوده) قضاسی بو خطه‌یی ترکیب ایدیورلر. آشاغی ویوقاری اوورنی اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی. آشاغی اوورنی (لیمانیه) اسمیله دخی معروف اولوب، قوهٔ انباتیه‌سیله ومحصولاتنك کثرتیله مشهوردر. اوورنی خطه‌سی (اوآر) تابعلرندن (آلیه) و(ژیرونده) تابعلرندن (دوردونیه) نهرلریله سق اولنه‌رق، اراضیسی عمومیت اوزره اراضئ برکانیه‌دن وهر طرفنده کسب ارتفاع ایدن طاغ وتپه‌لری سوننش برکانلردن عبارتدر. طاغلری (سونه) سلسله‌سنه مربوط اولوب، باشلیجه پلومب، سنزالیه، روره وپویی دودوم اسملریله درت طاقه منقسمدرلر. زمان قدیمده (آرونیا) اسمیله معروف اولوب، اهالیسی اولان (آرون) قومی طول مدت رومالیلره وعلی‌الخصوص قیصره مقاومت ایتمشلردر. رومالیلر حکومتی زماننده بوخطه‌ده علوم ومعارف خیلی ترقی ایتمشیدی. قرون وسطاده کاه کندی باشنه وکاه همجوار برلرله برابر نیم مستقل صورتده اداره اولنه‌رق، نهایت ١٦١٠ تاریخنده فرانسه قراللغنه الحاق اولنمشدر.

اووره (Évora) پورتکیزده (آلنتیو) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (لیبونه) نك ١٢٨ کیلومتره شرقنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهالیسی، استحکاماتی، اسکی بردارالفنونی، قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بر معبدی ورومالیلردن قالمه بر صو یولی خرابه‌لریله دیکر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. ٩٧ تاریخ هجریسنده غزاة مسلمین طرفندن فتح اولنه‌رق، ٥٦٢ تاریخنده نصارانك ید ضبطنه کچمشدر.

اوون (Owen) محب انسانیت برانکلیز اولوب، عادی عمله‌دن ایکن، بیوك بر اپلیکخانه صاحبی اولمش؛ وسعی واسطه‌سیله بنی نوعنی سفالت وجنایتدن قورتارمق فکرینه سالك اولوب، بونی اثبات ایچون، بتون عمله‌یی شرکته ادخال ایتمك شرطیله بر بیوك فابریقه تأسیس ایدوب، پك چوق جانی وسفیللری دائرهٔ انسانیت وسعادته ادخاله موفق اولمشدر. بو فکری اثبات ونشر ایچون بر طاقم کتابلر دخی یازمشدر. ١٧٧١ تاریخنده (نوتوون) شهرنده طوغوب، ١٨٥٨ ده وفات ایتمشدر.

اووه ارضروم ولایت وسنجاغنده بر قضا اولوب، ارضرومك شمال غربیسنده واقعدر. مرکزی ارضرومدن اوچ ساعت مسافه‌ده اولان (ایلیجه) قصبه‌سیدر. بیوك بر قضا اولوب، برنه قپان، اشقلعه، جنس، کوتانس، ارکنصور، عرب کندی، قیاپا، قره‌ارض، ایلیجه، مردولك، حیدری، لواخور، کان، سناووق وکیره‌کوسك اسملریله ١٥ ناحیه وجمعاً ١٧١ قریه‌یی جامع اولغله، ٦٤ ١٣١

اهالیسی واردر. که قسم اعظمی اسلام وقصوری ارمنی وسائره‌در. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، اراضیسنك قسم اعظمی دوز یرلردن عبارت اولوب، شمال شرقی وشمال غربی جهتلری یوکسك طاغلرله محاطدر. بوطاغلردن اینن متعدد چایلر اووه‌ده برلشه‌رك، فرات نهرینی تشکیل ایدیورلر؛ بناءً علیه بوقضایه مذکور ایرماغك منبعی نظریله باقیله بیلیر. طوپراغی اولدیجه محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. میوه‌لری یوق حکمنده اولوب، چایر ومرعالری واورمانلری چوقدر. سیاه، بیاض وقیرمزی ابنیه طاشلریله آلچیسی دخی چوقدر. مرکز قضاده وسائر طرفلرنده متعدد قاپلیجه‌لر ومعدن صولری بولنور. درون قضاده ۹۱ جامع ومسجد، ۴ تکیه، ۲۰ صبیان مکتبی، ۱۶ مدرسه، ۴۱ کلیسا ومناستر، ۶۷ دکان ومغازه، ۲۷ خان، ۴ کارکیر کوپری موجوددر. محصولات صناعیه‌سی بز وچول کبی بعض منسوجاتدن عبارتدر.

اووه‌جق { معمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغنده بر قضا اولوب، او-جهت طاغلرینه نسبةً اراضیسی دوز ومنبت اولمغله، اوراکردلرینك مدار معیشتیدر. مرکزی ینه اووه‌جق نامیله کوچك بر قصبه اولوب، ارزنجانك ۹۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قضا ۷۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۱۴۰۰۰ کشی راده‌لرنده در. که بونلرك‌ده یالکز ۴۰۰۰ قدری ارمنی وقصوری مسلم اولوب، اکثریسی کرددر. درون قضاده ۵ جامع، ۶ کلیسا، ۲ اسلام و ۲ خرستیان مکتبی، ۱۰ خان و ۱۶ دکان واردر. بوقضاده بر بیوك اورمان واردر، که مازکرده قدر ممتد اولوب، بوندن پك چوق اودون قطع اولنور. — بواسمله قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنه تابع چرکش قضاسنده بیوك برناحیه دخی اولوب، ۷۰ قریه‌دن مرکبدر. — قونیه ولایتیله ایچ ایلی سنجاغنده بو اسمله بر قاچ قریه دخی واردر. — کذلك قونیه ولایتنك غرب جهتنده بو اسمله بر طاغ اولوب. دومانلی وبوز برون طاغلریله مربوطدر.

اووه یوزی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنه تابع بارطین قضاسنده بر یر اولوب، بعضاً آیریجه برناحیه اتخاذ اولنمشدر.

اووید { یاخود اوویدیوس (Ovide, Ovidius) لاتین مشاهیر شعراسندن اولوب، میلاددن ۴۳ سنه اول (سامنیوم) مملکتنك (سولمونه) شهرنده طوغمش؛ وحقوق تحصیلیچون رومایه کیتدیکی حالده، شاعرلکه سلوکله، شعرده کسب ایتدیکی مهارت سایه‌سنده، آوغستوسه انتساب ایده‌رك، مشاهیر شعرادن ویرجیل، هوراس، تیبول وسائره ایله عقد مناسبات ایتمش ایکن، میلادك ۹ تاریخنده آنسزین آوغستوسك توجهنی غائب ایتمکله، قره دکیزك ساحل غربیسنده بولنمش اولان (تومس) شهر قدیمنه نفی اولنمش؛ وسکز سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. برچوق منظومه‌لری وسائر اشعاری واردر.

اوویدو { (Oviédo) اسپانیانك اسکی (آستوریا) خطه‌سنده بر شهری اولوب، همنامی اولان سنجاغك مرکزیدر. مادریدك ۳۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده و(اوویا) اسمنده بر کوچك چایك کنارنده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مصنع بر کلیساسی، صو یولی، طوب فابریقه‌سی وبز وتاقیه کبی معمولاتی واردر. عربلرك اوائل حکومتنده اوراده بولنان بر مناسترك اطرافنه التجا ایدن نصارا طرفندن تأسیس اولنه‌رق، موقعنك متانت طبیعیه‌سیله اهل اسلامك الینه چکمه‌مش؛ وبعده اوراده تشکل ایدن (اشتورس) خرستیان دولتنك مرکزی اولمشیدی. — اوویدو دولتی آستوریا دولتنك بوقصبه‌یی مرکز اتخاذ ایتدکدن صکره آلدیغی اسم اولوب، مرکز لیونه نقل اولنجیه قدر، بودولتده اون حکمدار حکم سورمشلردر، که اسملریله سنهٔ میلادیه حسابیله تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

قروئیلا	۷۵۷
آئورلیو	۷۶۸
سیلو	۷۷۴
ایکنجی آلفونس	۷۸۳
ماورغات	۷۸۳
برمود	۷۸۸
ینه آلفونس	۷۹۱
برنجی رامیر	۸۴۲
برنجی اوردونیو	۸۵۰
اوچنجی آلفونس	۸۶۶
برنجی غارسیا	۷۸۸

[آلت طرفیچون «لیون» ماده‌سنه مراجعت.]

اوویدیوپول (Ovidiopol) روسیه‌نك جنوبنده (دنیستر) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك قره دكیزه دوكلدیكی محلك ۲۰ كیلومتره یوقاریسنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی وطوز اخراجاتی واردر. ایمپراطوریچه قاترینه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، شاعر (اووید) ك منفاسی اولان (تومس) شهر قدیمنك موقعنده زعم اولنمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اوهلاند (Uhland) آلمانیا شعراسندن اولوب، ۱۷۸۷ تاریخنده (توبینگه) شهرنده طوغمش؛ و ۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر چوق اشعاری وهاتله‌لری واردر.

اوهلنشلاگر (OEhlenschlager) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۷۸ ده (فردریقسبورغ) ده طوغمش. و ۱۷۵۰ ده وفات ایتمشدر. قوپنهاغ دارالفنوننده ادبیات معلمی بولنمش؛ وبر چوق ملی هاتله‌لر ومضحكه‌لر ترتیب ایده‌رك، بیوك بر شهرت واعتبار بولمشیدی. اكثر آثارینی كندیسی آلمانجه‌یه دخی ترجمه ایتمشدر.

اوهماخت (Ohmacht) آلمانیانك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب. ۱۷۶۱ تاریخنده (وورتمبرغ) ك (روتوایل) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۳٤ ده وفات ایتمشدر. آلمانیانك بر چوق شهرلرنده هیكللر وسائر اثرلر وجوده كتیرمشدر.

اوهیو (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه داخلنده بیوك بر نهر اولوب، (آلغانی) ایله (موتونغاهلا) چایلرینك اجتماعندن تحصل ایله، ابتدا غربه. بعده جنوبه، صكره ینه غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، و(سینسیناتی) ایله (لوییسویل) شهرلری ایچندن كچه‌رك، تقریباً ۱۶۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (جفرسون) شهری اتصالنده و °۳۸ عرض شمالی ایله ′۱۸ °۹۱ طول غربیده (میسیسیپی) ایرماغنه دوكیلور. تابعلرینك باشلیجه‌لری (تنسه). (كومبرلاند) و(كنتوكی) چایلریدر.

اوهیو (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی تركیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، حدود جنوبیهٔ شرقیه‌سنی تشكیل ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (میشیغان) جمهوریتیله و(اریه) كولیله، شرقاً (پانسلوانیا)، شرق جنوبی جهتندن (غربی ویرجنیا)، جنوباً (كنتوكی)، غرباً دخی (ایندیانه) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤١٠٦٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٣١٠٨٠٦٢ كشیدر. مركزی (قولومبوس) ایسه ده، اك بیوك وتجارتگاه شهری (سینسیناتی) در. هواسی معتدل ورطیب اولوب. اراضیسی مختلفدر، وبعض طرفلری چول حالنده‌در. واسع چایرلری وبطاقلقلری، مشهور باغلری، شرق جهتنده بر چوق كومر معدنلری، طوزلی صولری، متعدد دمیریوللری ومنقرض اولمش بر قوم اصلینك یادكاری اوله‌رق بر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. بویر ۱۶۳٤ تاریخنده كشف اولنه‌رق. ۱۷۶۳ ده آوروپا مهاجرلری طرفندن اسكان اولنمغه باشلامش. و ۱۸۰۱ ده بر جمهوریت صورتنده وضع اولنه‌رق. ممالك مجتمعه هیئتنه داخل اولمشدر.

اویاپوق (Oyapok) آمریقای جنوبینك جهت شمالیه‌سنده واقع (غویانه) مملكتنده بر نهر اولوب. ′۳۰ °۲ عرض شمالی ایله ′٤۰ °٥٤ طول غربیده نبعان ایله، ۳٥۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (اورانز) قربنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور. بعض خریطه‌لرده بو نهرك مجراسی غویانك فرانسه‌یه تابع اولان قسمیله برازیلیا آره‌سنده خط حدود كبی كوستریلیور.

اویانو كرید ولایتنك لاشید سنجاغنه تابع بر قضاسی اولوب، یالكز ۱۶ قریه‌دن مركبدر.

اوئسانت (Ouessant) فرانسه‌نك غرب جهتنده وبحر محیط آطلاسیده (فینیستره) ایالتنه ملحق وساحلدن ۲۲ كیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر كوچك آطه اولوب، طولی ۸ وعرضی ٥ كیلومتره واهالیسی ۲٥۰۰۰ كشیدر. مركزی (لامپول) قصبه‌سی اولوب، لیمانی وفناری واردر. وصاردلیه بالیقلری چوقدر.

اویس پاشا سلطان محمد خان ثانی دوری وزراسنده اولوب، باش دفتردار ایكن، ۱۰۹٥ تاریخنده سنان پاشادن صكره مصر والیسی اولمش؛ واوچ سنه صكره اوراده وفات ایتمشدر.

اویس جلایری (امیر شیخ —) عراق عرب وآذربایجانده حكو-

مت سورن ملوك ایلكانیانك ایكنجیسی اولوب، ۵۷۵ تاریخ هجریسنده دولت مذكوره‌نك بانیسی اولان پدری امیر شیخ حسن جلایرینك وفاتنده بغدادده جلوس ایتمش؛ و ۵۷۹ ده آذربایجان حاكمی (اخی‌جون)ه غلبه چاله‌رق، كندیسنی قتل ایله، مظفراً تبریزه داخل اولمشدر. ۱۹ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۷۷۶ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی سلطان حسین جانشینی اولمشدر. خواجه سلمان ساوجی، شرف رامی، خواجه محمد عصار وعبید زاكانی زماننده اولوب، كندیسنی مدح ایتمشلردر.

اویس قرنی { (بن عامر) كبار تابعیندن واولیاء اللهدن برذات اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك زمان سعادتلرنده بولنمش ایسه‌ده، دیدار نبویه نائل اوله‌مامشدی. بوذات یمنلی اولوب، وطننده اولدیغی حالده، وكیمسه طرفندن ارشاد وتشویق اولنقسزین، مجرد الهام ربانی یاردیمیله حضرت نبی محترم افندمز حقنده غیاباً فوق العاده بر محبت حاصل، ودین اسلامی قبول ایتمشیدی. حتی حضرت رسول الله افندمزك بر مبارك دیشی دوشدیكنی ایشیتدیكنده، عجبا دوشن دیش بومیدر یوقسه شومیدر دیه‌رك كمال محبتندن كندی دیشلرینك جمله‌سنی چیقارمش اولدیغی مشهوردر. حقنده بعض احادیث شریفه دخی صادر اولمشدر. حضرت عمر بن خطاب زمان خلافتلرنده مدینهٔ منوره‌یه وصولنده، جناب فاروقك فوق العاده حرمت ورعایتنه مظهر اولمش؛ وحضرت عمر كندیسنك دعاسنی طلب ایتمشیدی. بعده بصره‌یه چكیلوب، روایت احادیث شریفه ایله اشتغال ایتمشیدی. كندیسی فقرای صابریندن اولوب، حتی هر كس فقریله وچپلاقلغیله اكلنیرمش. صفین محاربه‌سنده حضرت علی (رضه) افندمزك معیتنده اولدیغی حالده، ۳۷ سنهٔ هجریه‌سی شوالنك ۱۷ سنده شهید اولمشدر.

اویغور { ترك وتاتار اقواملندن برقوم اولوب، بشنجی قرن میلادیده آسیادن اوروپایه تجاوزله، بوقطعه‌نك شمال شرقی جهتلرنده پك چوق تخریبات وسفك دمایه موجب اولمشلردر. قرون وسطی تاریخلری بونلرك خونخوارلقلرندن كنایه اوله‌رق، مغلوبلرینك قانی ایچدكلرینی وكوچك چوجقلری یدكلرینی روایت ایدیورلر. مجارلرك بونلرك احفادی ویاخود بوقومك بر شعبه‌سنی بولندقلری مظنوندر. اویغورلرك اسكیدن بری كندیلرینه مخصوص خطلری وادبیاتلری وار ایدی. اوخطله ولسانلرنده یازلمش بعض كتابلری بولنمشدر.

اویهلی { (Ujhely) مجارستانك (زمپلین) ایالتنده برقصبه اولوب، زمپلینك ۱۳ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۶۵۰۰ اهالیسی ومكتب اعدادیسی واردر.

اوییست { (Uist) اسقوچیانك شمالده‌كی (هبریده) جزایرندن ایكی آطه‌نك اسمی اولوب، (نورت اوییست) و(سوت اوییست) یعنی شمالی وجنوبی اوییست دینمكله معروفدرلر. شمالیسی ۲۵ كیلومتره اوزون و ۲۰ كیلومتره كنیش اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی چالیلق اولوب، برلوردك ملكیدر. جنوبیسی ۳۱ كیلومتره اوزون و ۳ كیلومتره كنیش اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك آز ایشلنیور. ایكیسنده‌ده خیلی سوده چیقار.

اوئیل سیتی { (Oil-city) یعنی «یاغ شهری» آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانیا) خطه‌سنده (پیچبورغ)ك ۲۰۰ كیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده كلیتلی پترول چیقار.

اَهاب { (یاخود یهاب) مدینهٔ منوره قربنده بریر اولوب، حدیث شریفده مذكوردر.

اهبان { اهبان بن اختذر، اهبان بن اوس اسلمی، اهبان بن صیفیّ غفاری واهبان بن عیاذ خزاعی صحابه‌دن اولوب، ایچلرندن بری «مكلم الذئب» لقبیله ملقب ایسه‌ده، خانغیسی اولدیغی متفق علیه اولمیوب، ایكنجیسی اولان اهبان بن اوس اولمسی روایتی دها قویدر. اوچنجیسی (وهبان) اسمیله و(ابو مسلم) كنیه‌سیله دخی معروف اولوب، بصره‌ده ساكن بولنمش، وقیزی (عدیسه) كندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

اِهتمان { شرق روم ایلی ایالتنك تاتار پازارجق سنجاغنه ملحق قضا مركزی برقصبه اولوب، تاتار پازارجغنك ۵۰ وفلبه‌نك ۸۵ كیلومتره غرب شمالیسنده وبلغارستان حدودی قربنده بر اووه‌ده ودمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. تقریباً

٥٠٠٠ اهالیسی واردر. قربنده (ترازان) ك بناكرده‌سی اولان و(قپولی دربند) اسمیله معروف بولنان بر قلعه وار ایدی، كه ١٨٣٦ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

اِهدن جبل‌لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده ناحیه مركزی بر كوچك قصبه‌اولوب، مرتفع بر محلده واقع اولمغله، یازین هواسی غایت‌سرین ولطیف وقیشین پك صووٗق اولدیغندن، قیشین اكثر اهالیسی طرابلس جوارنده (زغرتا) قریه‌سنه اینرلر. سكنه‌سی ٢٠٠٠ راده‌لرنده‌در.

اَهر آذربایجانده اردبیل ایله تبریز آره‌سنده معمور وخیراتی چوق بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اهرن القس اسكندریه خرستیان اطباسندن اولوب، سریانی لسانده (كناش) عنوانیله طبه متعلق بر كتاب یازمشدر، كه بوكتاب طبیب (ماسرجیس) طرفندن ایكی مقاله علاوه‌سیله عربی‌یه ترجمه اولنمشدر.

اهرنبرایتستاین (Ehrenbreitstein) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده (رین) ایرماغنك ساحل یميننده اوله‌رق، (قوبلنج) ك قارشیسنده برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی‌واردر. اوستنده ٢٦٠ متره ارتفاعنده بر قیا اولوب، بونك اوزرنده آوروپانك اك متین قلعه‌لرندن معدود بر قلعه واردر.

اهریمن اسكی فرس اعتقادنده شرالهی اولوب، ظلمات وكیجه بونك حكمنده زعم اولنوردی. كویا بو اله موهوم (هرمزد) تعبیر ایتدكلری خیر ونور وكوندوز الهیله دائما مخاصمه‌ده بولنمغله، دنیاده ظهور ایدن خیر وشر بونلردن تولد ایدر؛ ونهایت بر كون هرمزدك غلبه چالوب اهریمنی محوایتمسیله، دنیادن شر قالقه‌جق، وانسانلر مسعود یاشایه‌جقلرمش.

اهل صُلیب قرون وسطاده، اراضئ مقدسه‌یی یعنی قدس وفلسطینی اهل اسلامك الندن آلمق وسطوت اسلامیه‌یه خلل كتیرمك فكر ومقصد متعصبانه وحسودانه‌سیله، پاپانك ریاست وحمایه‌سی تحتنده اوله‌رق، آوروپاده حكمدارلر ودره‌بكلرینك قوماندهٔلری آلتنده تجمع وكروه كروه ممالك اسلامیه‌یه هجوم ایدن، جماعت متعصبینه ویریلن اسمدر، كه بوده كندیلرینك، علامت فارقه اولمق اوزره، اثوابلرینه دیكمكی عادت ایتمش‌اولدقلری قرمزی خاچدن نشأت ایتمش بر اسمدر. اهل صلیب محاربه‌لری ٤٩٠ تاریخ هجریسندن ٦٧٠ تاریخنه‌دك ١٨٠ سنهٔ قمریه یعنی ١٧٤ سنهٔ شمسیه دوام ایتمشدر. اهل صلیب محاربه‌لرینك باشلیجه‌لری ٨ در: برنجیسی ٤٩٠دن ٤٩٣ تاریخنه‌دك اوچ سنه دوام ایدوب، ابتدا (پیر) اسمنده بر متعصب راهبك وبعده بالذات‌پاپا ایكنجی (اوربان)ك تشویقیله اویاندیرلمش؛ وبو سفرده اهل صلیب عسكری باشلیجه (بویون) دوقه‌سی (غودفروآی) ایله برادرلری (اوستاش) و (بودوئن)، (ورماندوآ) پرنسی (هوغ)، نورماندیا حكمداری ایكنجی(روبرت)، تارنته پرنسی(بوهموند)وتولوزحاكمی (ریموند)ك قوماندهسنده‌ایدی. بونلر برآ استانبوله قدر كلوب، استانبول بوغازینی كچه‌رك، آناطولی‌یه دخولله، ازنیقی ضبط ایتدكدن‌صكره، سوریه‌یه كیره‌رك، اورفه، آنطاكیه‌وقدسی ضبط ایتمشلردر. آناطولیده كندیلرینه قارشی طوران قلیج آرسلان سلجوقی اولوب، آنجق اهل صلیب پك جمعیتلی اولدقلرندن، مغلوب اولدیغی كبی، سوریه‌ده دخی غلبه بونلرك طرفنده قالمشدی. سوریه‌ده كندیلریله محاربه‌یه كیریشن امرای اسلامك باشلیجه‌لری: موصل صاحبی كربوغا، دمشق صاحبی دقاق بن تتش، طغتكین اتابك، حمص صاحبی جناح الدوله وسائره ایدی. فرنكلر قدسده بر خرستیان دولتی تأسیس‌ایدوب، مذكور (غودفروآی)ی حكمدار نصب، ودیكر ضبط ایتدكلری قصبه‌لری دخی سائر اهل صلیب امراسنه تقسیم ایتمشلردی.

— ایكنجی اهل صلیب محاربه‌سی ٥٤٢ تاریخ هجریسندن ٥٤٤ تاریخنه‌دك ایكی سنه سوروب، پاپا اوچنجی (اوژن)ك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، سنت (برنارد)ك تشویقیله ظهوره كلمش؛ واهل‌صلیب‌عسكری فرانسه قرالی یدنجی لویی ایله آلمانیا ایمپراطوری (قونراد)ك قوماندهسی آلتنده بولنمشدر. بونلر دخی قسطنطینیه وآناطولی طریقیله شامه كیدوب، دمشقی محاصره ایتمشلرسه‌ده، دمشقك مدبر اموری (معین الدین انز) ایله بونك امدادینه كلن موصل صاحبی سیف‌الدین غازی وبرادری نور الدین محمودك همت وغیرتیله، برشیئه مقتدر اوله‌میوب، مغلوباً وخاسراً مملكتلرینه عودت ایتمشلردر.

— اوچنجیسی ٥٨٥ دن ٥٨٨ تاریخنه‌دك اوچ سنه دوام ایدوب، پاپا اوچنجی (قلمان) ك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، صور باش پسقپوسی (کوییوم) ك تشویقیله واهل اسلام طرفندن استرداد ایدلمش اولان قدسك یکیدن ضبطی مقصدیله ظهوره کلوب، فرانسه قرالی (فلیب اوکوست)، انکلتره قرالی (شارل کور. دولیون) وآلمانیا ایمپراطوری (فردریق باربروس) پك کلیتلی اولان اهل صلیب عسکرینه قوماندهایدرلردی. بو دفعه دخی اهل صلیب بر شیئه مقتدر اوله‌میوب، آلمانیا ایمپراطورینك بتون عسکری قیرلمش، وکندیسی عودتنده سیچلیاده هلاك اولمشدر. فرانسه وانکلتره قراللری عکایی طول مدت محاصره‌دن وبرچوق تلفات ویردکدن صکره، نهایت ضبط ایده بیلمشلرسه‌ده، بینلرینه نفاق دوشمکله، فرانسه قرالی مملکتنه عودت ایتمش؛ وانکلتره قرالی صلاح‌الدین ایوبینك سطوتنه قارشی طیانه‌میوب، ٣ سنه ایچون بر معاهده ومتارکه عقدیله کری دونمکه مجبور اولمشدر. بودفعه‌مشارالیه صلاح‌الدین ایوبی اوروپالیلره کرك سلاحلریله وکرك مدنیت وانسانیتیله بربیوك درس عبرت ویرمشدر.

— دردنجیسی ٥٩٧ دن ٦٠١ تاریخنه‌دك ٤ سنه سوروب، پاپا اوچنجی (اینوسان) ك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، نویلیلی (فولق) اسمنده بر متعصبك تشویقیله وقوع بولمش؛ واهل صلیب عسکری فلاندره قونتی طقوزنجی (بودوئن)، شامپانیه صاحبی (ویلهاردوآن) مونتفرات مارکیسی ایکنجی (بونیفاس) وونديك رئيس جمهوری (هنری داندولو) نك قوماندهسی آلتنده بولنمشدر. بو دفعه اهل صلیب قسطنطینیه‌یه قدر کلوب، روم ایمپراطورلغنی فضولاً ضبط ایتمش اولان آلکسیس آنکلوبی اسقاط ایله، کنج آلکسیسی اجلاس، وبرسنه صکره ینه تختی ضبط ایتمش اولان (دوقاس مورچوفل) ی طردله، روم ایمپراطورلغنی کندیلری ضبط ایتمشلردر. مذکور (بودوآن) ایمپراطور اولوب، دیکر اهل صلیب رؤساسی دخی روم ایمپراطورلغنك برر طرفنی وونديكلیلر اکثر سواحلی اله‌چیرمشلردی.

— بشنجیسی ٦١٤ تاریخندن ٦١٨ تاریخنه‌دك ٤ سنه سوروب، پاپا اوچنجی (هونوریوس) ك حمایه‌سی آلتنده ظهور ایتمش؛ واهل صلیب عسکری اسماً قدس قرالی بولنان بریانه‌لی ژان ایله مجارستان قرالی ایکنجی آندریانك قوماندهسی آلتنده بولنمش ایسه‌ده، مجارستان قرالی مملکتنده ظهور ایدن اختلال مناسبتیله عودته مجبور اولوب، ژان دخی مصرده دمیاطی ضبط ایتدکدن صکره، ینه ترکله قاچمغه مجبور اولمشدر.

— آلتنجیسی ٦٢٦ دن ٦٢٧ تاریخنه‌دك برسنه سوروب، پاپا طقوزنجی (غرغوآر) ك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق طرفندن ایقاع اولنمش؛ وبو ایمپراطور بلامحاربه قدسی آلمشیدی.

— یدنجی وسکزنجیسی فرانسه قرالی سنت لویی طرفندن ایقاع اولنوب، بونلرك برنجیسی ٦٤٦ تاریخندن ٦٥٢ تاریخنه‌دك وردنجی (اینوسان) ك پاپالغی زماننده، وایکنجیسی دخی ٦٦٩ ده وردنجی (قلمان) ك پاپالغی زماننده وقوع بولمشدر. بونلرك برنجیسنده سنت لویی مصره هجوم ایدوب، دمیاطی ضبط ایده بیلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، عسکرنده دخی وبا ظهور ایتمکله، اسیر دوشمش؛ وآغر بر فدیهٔ نجاتله قورتلوب، قدسه چکیلدرك، بعض قلعه‌لرك تعمیریله مشغول اولدقدن صکره، فرانسه‌یه عودت ایتمشیدی. ایکنجیسنده ایسه تونسه کیدوب، وصولنی متعاقب بر علت ساریه‌دن وفات ایتمش؛ وبرادری اهل صلیب عسکرینه قوماندہ ایدوب، تونس حاکمندن بوسفرك مصارفنی آلدقدن صکره، فرانسه‌یه دونمشدر.

اهل صلیب محارباتنك ختامندن صکره قدسده‌کی خرستیان حکومتی دخی ثبات ایده‌میوب، فلسطین یکیدن اهل اسلامك الینه چکمشدر. اهل صلیب محاربه‌لری آوروپا ایله عالم اسلام آره‌سنده مناسباتی تزییده سبب اولمغله، اوروپالیلر امم اسلامیه‌نك مدنیتندن وصنایع ومعمولاتندن اورنك آله‌رق، او وقتدن تمدن وترقی‌یه باشلامشلردر.

اهلونه { ونام دیکرله لیونو (Livno) بوسنه ولایتنك تراونیك سنجاغنده وسنجاغك منتهای جنوب غربیسنده اوله‌رق تراونیکك ٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

اهلی { (طیب زاده —) سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. اکثر علوم وفنونده ماهر وتصوفدن بهره دار ایدی. بعض قاضیلقلرده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر.

بیلەمز سرمیانیدی خیالات اهلی
آچماز راز لبن کشف وکرامات اهلی

اهلیٔ ترشیزی { (مولانا —) ایران شعراسندن اولوب، اولاد تیموردن سلطان حسین مرزایه منسوب ایدی. ۹۰۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. چغتایی الاصل اولوب، «تورانی» عنوانیله دخی معروفدر. سلطان مشارالیه بر کون باغنه ایچنده اکلنمکده اولوب، کیسەنك ایچریه بر قلماسنی تنبیه ایتمش اولدیغندن، (بخت) اسمنده بر سیاه‌کوله صاحب ترجمەنك دخولنه مانع اولمش؛ شاعر دخی بداهةً ایکی بیت یازوب، بر قوف المانك ایچنه قویەرق، باغه کیرن بر آقار صویه براقمش؛ وسلطان حسین المایی آلوب اوقوینجه، درحال دخولنه اذن ویرمش. مذکور ایکی بیت شونلردر:

دوچشمم فرش آن منزل‌که سازی جلوه‌گاه آنجا
بهرجا پانهی خواهم‌که باشم خاک راه آنجا
چه خوش بزمیست رنگین مجلس خاقان چه سود اما
که نتوان شد سفید از شومیٔ بخت سیاه آنجا

— ۹۳٤ تاریخنده تبریزده وفات ایدن (اهلیٔ خراسانی) بشقه اولسه کرکدر.

اهلیٔ شیرازی { (مولانا —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شاه اسماعیل صفوینك خدمتنده بولنمشدر. غایت لطیف وسلیس اشعاری واز آن جمله ۱۲۰۰۰ بیتدن مرکب دیوانی، و«سحرحلال»، «شمع وپروانه»، «رسالهٔ نغز»، «ساقی نامه» و«فوائد الفوائد» عنوانلریله بش منظومەسی واردر. ۹٤۲ تاریخنده شیرازده وفات ایدوب، خواجه حافظك تربەسی جوارنده دفن ارنمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماچنین بیخود اکر یار رسد بر سرما
که دهد مژده اکر دل نطپد در برما

—

یامن ناصبوررا نزد خود ازوفا طلب
یاتوکه پاکدامنی صبرمن ازخدا طلب

اهواز { (یاخود سوق‌الاهواز) ایرانك جنوب غربیسنده خوزستان خطه‌سنده وکارون نهرینك ساحل یسارنده یعنی شرقنده بر قصبه اولوب، بصرەنك ۱۲۵ کیلومترە شمال شرقیسنده ودیزفولك ۱۲۰ کیلومترە جنوبنده واقعدر. اهواز اوائل دور اسلامده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، خوزستان خطەسی دخی اکثریا اهواز اسمیله یاد اولنوردی. شمدیکی حالده اسکی شهر خرابەلرینك بر کنارنده واقع کوچك بر قصبه اولوب. آنجق ۱۶۰۰ اهالیسی وزمان معموریتندن قالمه بعض آثاری واردر. اسکی اهوازك خرابەلری کارون ساحلی بوینجه ۱۱ مسافەده ممتد اولیور. هواسی آغیر وصیجاقی چوقدر. یلان وعقربلرینك کثرتیله مشهوردر. پرنج محصولاتی چوق وشکر وحرماسی پك ایدر. هر نه قدر بو شهرك ملوك فرسدن شابور وبا اردشیر طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مروی ایسەده، دور اسلامده اساساً تجدید ایدلمش اولملیدر، که اطرافندەکی خرابەلرده کوریلن آثار کوفی خطیله وعربی العباره یازیلرله محرردر. کارون اوزرنده بیوك ومصنع بر کوپریسی وجوارلری سقی ایچون بند دور اسلامده یاپلمش بیوك برسدك خرابەلری واردر. شهرك قارشیسنده علی بن موسی رضی (رضا) حضرتلری طرفندن مدینەدن خراسانه عزیمتی اثناسنده بنا اولنمش بر جامع شریف بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسەده، الیوم موجود اولوب اولمدیغی معلوم اولەمدی. [اهواز خطەسیچون «خوزستان» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

اهیمه { یاخود یهیمه (Éhimé, Iéhimé) جاپونیانك جنوب جهتنده اولان (سیقوق) جزیرەسنك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بری اولوب، آطەنك غرب شمالی طرفندەدر. مساحهٔ سطحیەسی ۹۰۰۰ مربع کیلومترە واهالیسی ۱۳۳۶۰۰۰ کشی اولوب. مرکزی (ماچویان) شهریدر.

ایاد { قبائل عربدن برینك جدی اولوب، حقنده بعض نوادر منقولدر. بنی ایاد عراق جهتنه هجرت ایتمشلردی. — حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك دخی بو اسمله بر آزادلیسی وار ایدی، که (ابوالسمح) کنیەسیله دخی معروفدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

ایاز { سلطان محمود سبکتکینك مقربیندن اولوب، عقل وفطانت وصداقتله ممتاز اولمغله، پادشاه مشارالیهك کندیسنه فوق‌العاده محبت واعتمادی وار ایدی. بو صفتله مشهور اولوب، بعض

شعرا «محمود وایاز» عنوانیله منظومه‌لر یازمشلردر.

ایاس بن اوس (بن عتیك بن عمرو اشهلی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، احد وقعه‌سنده شهید اولمشدر.

ایاس بن بکیر (بن عبد یالیل بن ناشب کنانیٔ لیثی) صحابه ومهاجریندن اولوب، اك اول اسلامه كلنلردن ایدی. بدر، احد، خندق وسائر غزواتده معیت حضرت رسول‌اللهده بولنمش؛ و ٣٤ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. ابن عباس(رضه)دن روایت احادیث شریفه ایلمشدر. ینه صحابه‌دن عاقل، عامر وخالد اسملرنده اوچ قرداشی دخی وار ایدی.

ایاس بن ثعلبه بودخی صحابه‌دن وانصاردن اولوب، ابو امامه کنیه‌سیله مکنادر، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. — ایاس بن رباب مزنی یاخود ایاس بن معاویه بن قره، ایاس بن سهل جهنیٔ انصاری، ایاس بن عبدالله ابو عبدالرحمن فهری، ایاس بن عبدالله بن ابی‌الذباب الدوسی، ایاس بن عبدابو عوف مزنی، ایاس بن عدی انصاری، ایاس ابو فاطمه یاخود ابن ابی فاطمه، ایاس بن قتادهٔ عنبری، ایاس بن معاذ انصاری وایاس بن ودقه دخی صحابه‌دندرلر.

آیاس [« آیاس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایبار (Ibar) روم ایلنده بر نهردر، که یکیپازارده (موقره) طاغلرندن نبعانله شرق جنوبی‌یه آقه‌رق، مترویچه‌یه واصل اولنجه، جنوبدن کلن وکندیندن بیوك اولان (اینمیچه) نهریله برلشه‌رك، شماله طوغری دونر، وبعده صربیه‌یه داخل اولوب، جمعاً ١٨٠ کیلومتره قدر جریاندن صکره، طونه تابعلرندن (موراوه) نهرینك غربی شعبه‌سی اولان (صرب موراوه) یه دوکیلور.

ایباره یاخود سان میکل‌ده — (San-Mi-guel-de-Ibarra) آمریقای جنوبینك اقوادور جمهوریتنده بر قصبه اولوب، (کیتو) شهرینك ٧٧ کیلومتره شمال شرقیسنده و(ایمبابورو) برکاننك اتکنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، ملایم وصاغلام هواسی، شکر قامشی وپاموق محصولاتی وایشلك تجارتی واردر.

ایبر (Ibères) اسپانیانك اسکی اهالیسنه ویریلن اسم اولوب، روایته کوره بوقوم ابتدا بتون آوروپای غربیده ساکن بولنمشیکن، بعده آسیای وسطیدن کلن کلتلر طرفندن پوسکوره‌رك، پیرنه طاغلرینك اوته‌طرفنه چکلمشیدی. پیرنه طاغلرینك بعض جهتلرنده بولنان (باسق) قومنك (ایبر) لرك بقیة السیوفی اولدقلری دخی مظنوندر. اسپانیانك سائر طرفلرنده ایسه غوتلر، واندال‌لر وسائر قوملرله قاریشوب، نهایت رومالیلرك استیلاسی زمانلرنده بسبتون لاتینلاشمشلردر. ایبر اسمنه کلنجه اسپانیانك قسم شرقیٔ شمالیسنده (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولان (ایبروس)دن مشتقدر.

ایبروس (Ibérus) اسپانیانك شمال شرقی قسمنده بر واسع حوضه تشکیل ایده‌رك آقان (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولوب، بو مناسبتله اوخطه‌یه دخی (ایبریا) اسمی ویرلمش، وبعده بواسم بتون اسپانیایه وپورتکیز شبه جزیره‌سنه تعمیم اولنمش؛ وبوقطعه‌نك اهالیٔ قدیمهٔ اصلیه‌سنه دخی (ایبر) دینلمشیدی.

ایبریا (Ibérie) مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، عن اصل ابره حوضه‌سنه وبعده بتون اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سنه اطلاق اولنان اسمدر. — بواسم جغرافیای قدیمده قافقاسیاده شروان ایله کرجستانك بر قسمندن عبارت اولان بر خطه‌یه دخی اطلاق اولنوردی. حتی اسپانیا اهالیٔ قدیمه‌سنك اورادن کلش اولدقلرینی ادعا ایدنلر دخی واردر.

ایبك (ملك معز) یدنجی قرن هجری اواسطندن اعتباراً ١٣٥ سنه مصرده حکومت سورن و(ممالیك بحریه) عنوانیله معروف اولان غلامان اتراکك برنجیسی اولوب، ابتدا ملوك اکرادن ملك صالحك کوله‌سی ایکن، مشارالیه طرفندن مناصب عالیه‌یه ترفیع اولنمش؛ وملك صالحك وفاتندن صکره بر مدت حکومت سورن زوجه‌سی (شجرة الدر) ی تزوجله، بونك خلفی اولان ملك اشرفه اتابك اولمشیدی. بر سنه صکره یعنی ٦٤٩ تاریخنده سائر مملوکلرله بالاتفاق، ملك اشرفی موقع اقتداردن اسقاط ایله، کندیسی سلطان مصر اولمشدر. بعده حاکم مصر بدرالدین لؤلؤك قیزینی دخی تزوج ایتمکله، شجرة الدرله آراسی آچیلوب، نهایت ٦٥٥ تاریخنده مومی الیها

طرفندن حامده قتل ایتدیرلمشدر. اوغلی ملك منصور علی جانشینی اولمشدر.

ایبیقوس (Ibycus) یونان قدیم شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ٥٤٠ تاریخلرنده ایتالیانك (رجیوم) شهر قدیمنده نشأت ایتمش؛ وبر مدت سیسام حكمداری پولیقراتك یاننده بولنمشدر. روایته كوره برطاقم حیدودلر طرفندن قتل اولنمغله، قتلی صره‌سنده باشی اوستندن اوچان بر طاقم طورنه قوشلرینه خطاباً «سز بنم قتلمه شاهد اولكز» دیمش؛ بر مدت صكره بو حیدودلرك ایكیسی بر قاچ قورنه كورمكله، بربرلرینه «ایشته ایبیقوسك شاهدلری» دینجه، بریسی ایشیدوب، بو سوزی محكمه‌یه تبلیغ ایتمش؛ ومرقوملر طوتیلوب، استنطاق اولندقلرنده، جنایتلرینی اعتراف ایتمشلر.

ایبیكوی (Ibicuy) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (بونس آیرس) ایالتنده بر نهردر، كه (سان لویی) شهری جوارنده (بوروپی) ایله (سانته ماریه) چایلرینك اجتماعندن بالتشكل، شمال غربی‌یه طوغری آقار، و ٤٠٠ كیلومترەلك جریاندن صكره، (اوروغای) نهرینه‌دوكیلور.

ایپسوس (Ipsus) آناطولینك كوتاهیه وآنقره جهتلرینه مصادف اولان (فریجیا) خطهٔ قدیمه‌سنك مركزی بولنمش اولان (كلنه) شهر قدیمنك شمال غربیسنده واقع بر كوچك قصبه ایدی، كه بیوك اسكندرك وفاتندن صكره سردارلری بیننده وقوع بولان وبو جهانگیرك ملكنك دردە تقسیمنی انتاج ایدن بر بیوك محاربه‌نك محل جریانی بولنمش اولمغله مشهوردر.

ایپسویچ (Ipswich) انكلتره‌ده (سوفولق) قونتلغنك مركزی بر شهر اولوب، (نورویق) شهرینك ٦٠ كیلومتره جنوبنده و(اورول) نهری اوزرنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهالیسی، دمیردن بر كوزل كوپریسی، بر قاچ خسته‌خانه‌سی، بر تیمارخانه‌سی، سائر بر چوق كوزل ابنیه‌سی، دمیرخانه‌لری، سفائن انشاسنه مخصوص دستگاهلری، صابون، ایپلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

ایپسیلاندی (Ipsilanti) عن‌اصل طربزونلی اولوب، درسعادتده یرلشمش بر روم خاندانیدر، كه ترجمانلق وباش طبیبلك خدمتلریله دولت علیهٔ عثمانیه نزدنده بیوك بر حرمت واعتبار قزانمش ایكن، بالآخره دولتك علیهنده بولنمشدر. بو خاندان افرادینك اك مشهورلری اوچ كشی اولوب، برنجیسی (آلكساندر ایپسیلاندی) در، كه بر خیلی مدت افلاق پرنسی اولوب، بعده درسعادته عودتله بیوك بر نفوذ واقتداره مالك ایكن، اوغلی قسطنطینك روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سندن طولایی، توجهدن دوشوب، ١٨٠٥ تاریخنده، ٨٠ یاشنده اولدیغی حالده، اعدام اولنمشدر. — ایكنجیسی بونك اوغلی مرقوم (قسطنطین ایپسیلاندی) در، كه تاكنجلكندن یونانك استقلالی خیالنه دوشوب، روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سی آكلاشلمش اولدیغی حالده، پدرینك خاطرینه رعایةً ١٧٩٩ ده بغدان، و ١٨٠٢ ده افلاق بكی اولمش؛ و روسیه دولتی كندیسنی حمایه ایتمكله، یدی سنه مدتله مأموریتنی التزام ایتدیكندن، دولتین بیننده بر محاربه وقوعنه سبب اولدقدن صكره، روسیه‌یه قاچوب، ١٨١٦ ده اوراده وفات ایتمشدر. — اوچنجیسی بونك اوغلی آلكساندر ایپسیلاندی روسیه‌ده عسكر اولوب، ١٨١٤ ده میرالای وبعده ایمپراطور علكساندرك یاوری اولمش؛ و ١٨٢٠ ده یونانك استقلالنی استحصال مقصدیله و(اتریا) عنوانیله تشكل ایدن جمعیت خفیه‌نك ریاستنه چكمش؛ وبر سنه صكره بر طاقم سرسریلرله پروتی چكوب، اعلان عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، آوستریایه قاچمغه مجبور اولمش؛ وآوستریا دولتی طرفندن توقیف اولنه‌رق، یدی سنه موقوف قالدقدن صكره، ١٨٢٨ ده ویانه‌ده وفات ایتمشدر.

ایپصاره (Psara یاخود Ipsara) جزایر بحر سفیدده ساقزك ٢٠ كیلومتره غرب شمالیسنده بر كوچك آطه اولوب، اولجه‌بر ناحیه‌دن عبارت ایكن، اخیراً قضا اتخاذ اولنمشدر. آطه‌نك شمالدن جنوبه اولان طولی ١٠ وعرض وسطیسی ٥ كیلومتره اولوب، اهالیسی تقریباً ١٠٠٠ كشیدن عبارتدر. شرابی ایی اولوب، راقی، اوزوم، انجیر، بال، پینیر كبی بعض محصولاتی وبغدای وآرپه حاصلاتی واردر. حیواناتی تقریباً ٣٥٠٠ قیون وكچی ایله بر مقدار صیغیر وسائره‌دن عبارتدر. جنوب غربیسنده اوچ كوچك وایصسز آطه بولنیور.

ایپصاله ادرنه ولایتنك دده آغاج قضاسنده صوفیلو قضاسنه تابع ناحیه مركزی

برقصبه اولوب، مریچ نهری ساحل یسارینک ٧ کیلومتره شرقنده ونهر مذکورک منصبنده اولان (اینوز)ک ٣٧ کیلومتره شمال شرقیسنده اولەرق، مریچه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع و ٣٥٠٠ اهالیلی جامعدر. روم ایلینك اڭ اول فتح اولنان قصبەلرندندر.

ایپك { آرناؤدلغك قسم شمالیسنده قوصوه ولایتنده تابع سنجاق مرکزی بر شهر اولوب، پرزرینك ٧٥ کیلومتره شمال غربیسنده واشقودره‌نك ١١٠ کیلومتره شرق شمالیسنده، آرناؤد آلپلری نامیله معروف اولان اشقودره سلسلهٔ جبالنك شرق جنوبی اتکنده، همنامی اولان وآق درینه دوکیلن بر نهرك اوزرنده وبر اووه‌نك کنارنده واقعدر. آرناؤدجه واسلاوجه اسمی (پچ) در. قسم کلیسی اسلام اولمق اوزره ١٨٠٠٠ اهالیسی، ١٠ جامع شریفی، ٢ مدرسه‌سی، ١ رشدیه‌سی، ١٠ قدر صبیان مکتبی، ١ حکومت قوناغی، ١ قشله‌سی، ١ حمامی، ٥٥٠ دکان ومغازه‌سی و ١٠ خانی واردر. جوامعنك اڭ بیوك ومصنعی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولان جامع شریفدر. میاه جاریه‌سی چوق اولوب، باغ وباغچه‌لری پك کوزل وهواسی لطیفدر. قصبه‌نك اوست طرفنده اسکی بر کلیسا وایکی ساعت بعدنده (دچان) اسمیله معروف بیوك بر مناستر بولنیور. اهالیسی کاملاً آرناؤد اولوب، عادات قدیمهٔ ملیه‌لرینی محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولمغله، خشونت طبع ایله معروفدرلر. درون شهرده کار قدیم تفنك وطبانجه ایله سائر اسلحه یاپیلور. دباغخانه‌لری دخی چوق اولوب، سختیان وکاوساله اعمال اولنور. — ایپك قضاسی همنامی اولان سنجاغك منتهای شمال شرقیسنده اولوب، شرقاً پرشتنه سنجاغیله، جنوباً یاقوه قضاسیله، غرباً اشقودره ایالتیله وغوسینه قضاسیله، غرب شمالی جهتندن برانه قضاسیله، شمالاً دخی یکیپازار سنجاغیله محدود ومحاطدر. ٢٠٠ قدر قریه‌دن عبارت اولوب، اهالیسی تحریر ایدلمدمش اولدیغندن، مقدار صحیحلری بیلنه‌میورسه‌ده، قضانك وسعتنه، قریه‌لرینك بیوکلکنه وعلی الخصوص هرخانه‌ده ساکن عائله‌لرك پك کثیرالنفوس اولدقلرینه باقیلور ایسه، ٥٠٠٠٠ دن آشاغی اولمامه کرکدر. بونلرك طاغلیلری کیفه‌دلق خلقنه مخصوص برصورتده یاشایوب، قبیله‌لر تشکیل ایدیورلر؛ وسرکشلکله مشهور اولوب، بینلرنده قان دعوالرینه رعایت ایدرلر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ودوز یرلری قوملق اولوب، زراعتی خیلی کریدر. میوه‌لری وعلی الخصوص الماملری مشهوردر.

ایپك { سنجاغی. آرناؤدلق قطعه‌سنك منتهای شمالنده وقوصوه ولایتنك غربنده واقع اولوب، شمالاً یکی پازار سنجاغیله، غرباً قره طاغ حدودیله، غرب جنوبی جهتندن اشقودره ولایتیله، جنوباً مناستر ولایتنك پرزرین سنجاغیله، شرقاً دخی پرشتنه سنجاغیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، ایپك یاقوه، غوسینه، برانه وترغوویشته اسملریله ٥ قضادن مرکبدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، آرناؤدلق آلپلری دینلن ومحلنجه (موقره) و(سوقه) طاغلری نامیله معروف اولان بیوك بر سلسلهٔ جبال لوانك ایچنده جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری ممتد اولور؛ ویالکز غوسینه وبرانه قضالری جبال مذکوره صرتنك شمال غربیسنده وبناءً علیه طونه مائله‌سنده اولان (لیم) نهری حوضه‌سنده، ودیکر قضالری سلسلهٔ جبالك شرق جنوبیسنده وآدریاتیق مائله‌سنده بولنیور، و(آق درین) حوضه‌سنك قسم اعظم شمالیسنی حاویدر. کرك مذکور سلسلهٔ جبالك اتکلرنده وکرك بو سلسله‌یه مربوط طاغلرده بر چوق اورمانلر ومرعالر بولنوب، خیلی کراسته قطع اولنور. واهالیسی کلیتلی قویون وسائر حیوانات بسلرلر. طاغلرك آره‌لرنده ونهرلرك کنارلرنده خیلی دوزیرلر وکوزل وادیلر دخی بولنوب، طوپراغی اولدقجه منبت ایسه‌ده، زراعتی پك کریدر. محصولات زرعیه‌سی انواع حبوباتله متنوع وکوزل میوه‌لردن عبارتدر. ایپك ویاقوه شهرلرنده اسلحه وکومش آوانی ایله صیرمه‌لی آرناؤد اثوابی وبعض ایپکلی قماشلر اعمال اولنه‌رق، بو ایکی شهرده خیلی تجارت اجرا اولنور. طاغلرده کلیتلی پینیر وساده یاغ دخی چیقار. لوانك نفوسی هنوز تحریر اولنمدیغندن، بو بابده برکونه معلومات صحیحه ویرمك ممکن دکلسه‌ده، هرحالده مقدارلری ١٥٠٠٠٠ کشیدن دون اولمامه کرکدر. بونلرك قسم کلیسی مسلمان اولوب، خرستیانلری آزدر، وبونلرده اورتودوقس وقتولیکه منقسمدرلر. عموم اهالیسی آرناؤد اولوب، یالکز غوسینه وبرانه قضالری اهالیسنك بعضیسی بوشناقجه تکلم ایدرلرسه‌ده، آرناؤدجه دخی بیلیرلر، واخلاق وعاداتجه آرناؤدلردن فرقلری یوقدر. عموم

سنجاق اهالیسی وعلی‌الخصوص ایپك ویاقوه مالیسورلری یعنی طاغلیلری فوق العاده جسور وجنكاور اولوب، آنجق عادات واخلاق قدیمه‌لرینی محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولدیغندن، نظامات جدیده واسباب مدنیتك قبولنده هربار تعندلری مشاهده اولنمقده‌در.

ایپولی { (Ipoli) مجارستانده بر نهردر، كه (نیوغراد) ایالتنده نبعانله، (ناكی‌هونت) ایالتی ایچندن یچدكدن، و ۱٤۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، طونه‌یه منصب اولور.

ایتاپیقورو { (Itapicuru) برازیلیاده بر نهردر، كه (سراده مارانهو) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ۱۸۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (مارانهو) جزیره‌سنك قارشیسنده (سان‌یوسه) قوینه دوكیلور.

ایتاخ { خلفای عباسیه‌دن معتصمك رجالندن وامرای اتراكدن اولوب. عن اصل كوله وآشجی بولنمش ایكن، جسارت وتدبیر فوق‌العاده‌سی سایه‌سنده اقصای مراتبه نائل اوله‌رق، معتصمك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولدیغی كبی، خلفی اولان متوكلك دخی اعتماد وتوجهنه نائل اولمش ایسه‌ده، بعده قزانمش اولدیغی نفوذ وقوت موجب اندیشه اولمغله. خلیفه‌نك امریله اسحاق بن ابراهیم طرفندن بغداده جلب وحبس اولنه‌رق، ۲۳۵ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

ایتارد { (Itard) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، صاغر ودلسزلرك احوال تشریحیه وطبیه‌سیله توغل، وبونلر حقنده بر طاقم كتابلر تألیف ایتمشدر. بونلرك تربیه‌سیله اصلاح احواللرینه صرف اولنمق اوزره، ۸۰۰۰ فرانقلق بر واردات دخی براقشدر. ۱۷۷۵ ده (اورزون) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۳٦ ده وفات ایتمشدر.

ایت‌الاربع { وایت‌الحسن جزایرده (حصن ناپولیون) دن ۱۲ كیلومتره مسافه‌ده (جرجراه) طاغنك تپه‌سنده ایكی مستحكم قصبه اولوب. اهالیلرینك یاپدقلری اسلحه ومجوهراتله مشهوردرلر. بش آلتیشر بیك نفوسلری واردر.

ایتاكی { (Ithaque) یونان دكیزنده واقع جزائر سبعه‌نك بری اولوب: كفالونیا ایله آیا ماوره آره‌سنده واقعدر. طولی ۵۸ وعرضی ۸ كیلومتره اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. قالاموس، قاستوس ومغانیسی جزایر صغیره‌سی دخی بوكا مربوطدر. مركزی جنوب شرقی ساحلنده‌كی (واتی) اسكله‌سیدر. طاغلری صرب اولوب. جزئی مقدار بغدای محصولاتیله كوزل اوزومی، شرابی وزیتون یاغیسی واردر. زمان قدیمده مشهور اولیس وتلماقك وطنی اولوب، شاعر مشهور اومیروسك تصویر ایتدیكی بعض محللری الیوم فرق اولنمقده‌در.

ایتالوس { (Italus) برروایته كوره اولیسك اوغلی وتلماقك برادری ودیكر بر روایته كوره، یونانده آرقادیا حكمداری اولوب، ایتالیایه یچه‌رك، اوراده بر مدت حكم سورمش اولمغله، مملكت مذكوره بونك اسمنه نسبتله ایتالیا تسمیه اولنمشدر، دیه تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده مسطوردر.

ایتالیا { (Italie) آوروپانك جنوبنده واقع طار واوزون بر شبه جزیره ایله بوكا مربوط بر قاچ آطه‌دن مركب بیوك بر قطعه اولوب، آوروپانك دول معظمه‌سندن بریدر. زمان قدیمده هر بر پارچه‌سی بر اسمله مسمی اولدیغی كبی. اورته طرفی دخی حیواناتك كثرتی مناسبتیله «حیوانات بری» معناسیله (ویتلیا) تسمیه اولنوب، بعده بو اسم (ایتالیا) صورتنه بالتحویل بتون شبه جزیره‌یه اطلاق اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. —— ایتالیانك قره‌یه متصل اولان شمال قسمی واسعجه اولوب. بعده طارلشدرق. طار واوزون بر مستطیل صورتنده جنوب شرقیه طوغری اوزانیر، وبر چیزمه شكلنی آلیر. شمالاً اسویچره وآوستریا ایله، شمال شرق جهتندن ینه آوستریا ایله وآدریاتیق دكیزیله، شرقاً ینه آدریاتیق دكیزیله و(اوترانته) بوغازیله، جنوب شرقی طرفندن یونان دكیزیله، جنوب غربی جهتندن (تیرن) دكیزیله، غرباً دخی فرانسه ایله محدوددر. اكثر اطرافی دكیزله محاط اولدیغی كبی، قره جهتندن دخی یوكسك طاغلر صرتلریله محاط اولوب، یالكز شمال شرقی جهتندن آوستریا ایله اولان حدودی غیر طبیعیدر. حدود بریه‌سی ۱٤۰۰ وسواحلی ۳۲۱۰ كیلومتره اولوب، جزایرینك سواحلی دخی آیریجه ۳۱۲۸ كیلومتره طولنده‌در. ایتالیا سیچلیا آطه‌سیله برابر ۳٦° ٤۰′ ایله ٤٦° ٤۰′ عرض شمالی و ٤° ۱۰′ ایله ۱٦° ۸′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب،

یالکز شبه جزیره‌نك طولی ۸۷۰ وسیچلیا ایله برابر ۱۰۲۰ کیلومتره‌در. عرضی ایسه جهت شمالیه‌سنده ۵۰۰ کیلومتره‌یی تجاوز ایدیورسه‌ده، ایکی دکیز آره‌سنده ۱۳۰ کیلومتره‌یه قدر اینز. آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی رسماً ۲۹۶ ۳۲۳ و(استربیچکی)نك تحقیقاتنه کوره ۲۸۸ ۵۳۹ مربع کیلومتره‌در. ایتالیا وسعت اراضیجه آوروپا دولنك اونجیسی، نفوسجه آلتنجیسی ووسعت اراضی‌یه نسبةً نفوسنك کثرتی جهتجه دخی دردنجیسیدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — ایتالیا طبیعت اراضیجه اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجی قسمی جهت شمالیه‌سیدر، که «یوقاری ایتالیا» اسمیله دخی معروف اولوب، آلپ وآپنین طاغلریله محاط اولان(پو)ایرماغی حوضه‌سندن عبارتدر. بونك اطرافی یوکسك طاغلردن واورته‌سی واسع وغایت محصولدار بر اووه‌دن عبارتدر. ایکنجیسی شبه جزیره‌در، که طولاً بریانندن بریانندك (آپنین) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، یوکسك طاغلردن، کوزل وادی وبایرلردن ومحصولدار اووه‌لردن مرکب مثلی نایاب بریردر. اوچنجیسی دخی سیچلیا وساردنیه آطه‌لریله سائر کوچك جزایردن مرکبدر. بووجهله ایتالیانك طاغلری باشلیجه ایکی طاقدن یعنی آلپ وآپنین سلسله‌لرندن عبارتدر. آلپ طاغلری ایتالیانك شمال وشمال غربی حدودنده بر نصف دائره صورتنده ممتد اولوب، فرانسه واسویچره‌ده اولان اتکلری آز میلانلی اولدیغی حالده، ایتالیا طرفنه متوجه اولان یوزلری پك دیك وصرپدر. بوسلسله‌نك صرتی اکثر طرفلرده خط حدودی تشکیل ایتدیکندن، (مونت بلانق) کبی اك مرتفع طاغلرینك دخی بر طرفی ایتالیایه عائددر. بو سلسله‌یه مربوط اوله‌رق بعض طاغلر جنوبه طوغری ایتالیا طوپراغنده اوزاندقلری کبی، (پو) ایرماغی حوضه‌سنی تشکیل ایدن اووه‌نك اورته‌سنده بریسنده دخی بعض طاغلر واردر، که بونلرك هیچ برینك سرمدی قارلرله مستور اوله‌جق درجه‌ده ارتفاعی اولمیوب، اکثریسی زمرد کبیدر.

آپنین سلسله‌سی ایسه آلب سلسله‌سنك بر شعبه‌سی حکمنده اولوب، (پو) ایرماغی حوضه‌سنك جنوبنده ابتدا شرقه وبعده جنوبه طوغری امتدادله، بتون ایتالیایی طولاً شق ایده‌رك، مسینه بوغازینه واصل اولوب، وبلکه بوغازك اوته طرفنده‌کی سیچلیا طاغلری دخی بوکا مربوط عد اولنه‌بیلیر. کرك آلپ وکرك آپنین سلسله‌لری حقنده اسم مخصوصلری صره‌سنده تفصیلات ویرلمش اولدیغندن، شوراجقده زیاده تطویله حاجت کورمیورز. نفس ایتالیاده هر نه قدر شمدیکی حالده ینار حالنده یالکز (وزوو) برکانی ایسه‌ده، بو قطعه‌نك سائر طرفلرنده دخی بر چوق برکان علامتلری وغاز ویا چامور افراز ایدر طاغلرله میاه‌جاریهٔ حاره‌سی واردر. سیچلیاده دخی مشهور (اتنا) برکانی آتش افشان اولدیغی کبی، بو جزیره‌نك شمالنده اولان کوچك آطه‌لرده دخی بر ایکیسی یانمقده وقصوری سونمش بر چوق برکانلر بولنیور.

انهاری. — ایتالیانك انهاری چوق اولوب، سواحلنی احاطه ایدن دکیزلرك هر برینه متعددلری دوکیلیورسه‌ده، وسعتنك عدم مساعده‌سی وطاغلریله ساحللرینك قربیتی مناسبتیله، بونلردن اکثریسنك کنیش حوضه‌لری اولمیوب، مجرالری دخی قیصه‌در. اك بیوك نهری شمال جهتنده‌کی (پو) ایرماغی اولوب، یوقاری ایتالیا تمامیله بو ایرماغك حوضه‌سندن عبارتدر. بو ایرماق آلپ سلسله‌سنك شرق و جنوب جهتیله آپنین سلسله‌سنك شمال جهتندن آقان صولرك اکثرینی جمع، وبرچوق بیوك نهرلری اخذ ایله واسع بر اووه‌نك ایچندن غربدن شرقه طوغری آقه‌رق، وندیك کورفزینه منصب اولور. آلپدن اینه‌رك صول کنارندن بو ایرماغه دوکیلن نهرلرك باشلیجه‌لری: دویره بالته، سسیا، تسین، آد، اولیو ومینچو؛ آپنیندن اینوب صاغ کنارندن پویه دوکیلنلرك ایسه اك بیوکی (تانارو) نهریدر. پوایرماغنك شمالنده تالیامنتو، پیاده، برنتا نهرلریله (آدیج) ایرماغی وجنوب جهتنده دخی بر قاچ نهر، ینه بوحوضه‌نك داخلنده اولدقلری حالده، پو ایرماغنه دوکلمیوب، طوغریدن طوغری‌یه آدریاتیق دکیزینه منصب اولورلر. ایتالیانك ایکنجی نهری (تیبر) در، که آپنین سلسله‌سنك غرب جهتندن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری وروما شهرینك ایچندن آقه‌رق، اومبریا ولاتیوم خطه‌لرینی جامع اولمق اوزره، ایکنجی درجه‌ده بر حوضه تشکیل ایدیور. بونك شمالنده اولان طوسقانه خطه‌سی (آرنو) و (اومبرونه) نهرلرینك تشکیل ایتدکلری غربه متوجه ایکی حوضه‌دن عبارت اولوب، بونلردن آرنو، که‌بیوجك بر نهردر، فاورانسه‌نك ایچندن کچر. بواوچ حوضه‌نك آلت

طرفنده یعنی جنوبنده وآپنینك جهت شرقیه‌سنده‌كی انهارك ایسه جمله‌سی كوچك وقصبه اولوب، ذكره شایان حوضه‌لر تشكیل ایتمیورلر.

كوللری. — ایتالیانك بر خیلی كوللری اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۰۷ مربع كیلومتره‌در. الك بیوكلری آلپ سلسله‌سنك انكلرنده‌كیلر اولوب، بونلرك‌ده باشلیجه‌لری وربانو، مایور، لاریو (ونام‌دیكرله قومه) وجمله‌نك الك بیوكی اولان (غارده) كوللریدر. آپنین سلسله‌سنك انكلرنده دخی بر چوق كوللر بولنوب بونلردن اراضیٔ كلسیه‌ده اولانلری پك سطحی واراضیٔ بركانیه‌ده‌كیلری غایت دریندر. بونلرك باشلیجه‌لری (اومبریا) ده‌كی (تراسیمنه) ایله (لاتیوم) ده‌كی بولسنه، ویقو، براچیانو، آلبانو، نمی وماتزه كوللریدر.

سواحل وجزایری. — ایتالیانك سواحلی پك چوق اولوب، سواحل غربیه‌سندن فرانسه حدودندن (اسپچه) برونه قدر جنوه كورفزینی تشكیل ایدن سواحلی طاغلق وقیالق ایسه‌ده، مع هذا منظره‌سی كوزلدر، وبتون كورفز بوینجه ممتد بر شهر كورینه جك صورتده یالیلر، كوشكلر وفابریقه‌لرله مستوردر. اسپچه برونی كچلنجه ایتالیا دونانماسنك مركزی ترسانه‌سی اتخاذ اولنان اسپچه لیمانی كلیر. بولیمانك جنوبنده (آرجنتاریو) برونه قدر ممتد اولان طوسقانه ساحلی نهرلرك ایندیردكلری چامورلردن متشكل آلچق وبعض بطاقلقلری حاوی اولوب، وقتیله آطه بولنمش اولان بعض منفرد طاغ وتپه‌لری دخی واردر. بو ساحلك بعض برون وقویلری وار ایسه‌ده، طبیعی لیمانلری اولمیوب، (لیوورنو) دن بشقه ذكره شایان اسكله‌سی یوقدر. بو ساحلك قارشیسنده بر چوق آطه‌لر بولنوب، الك بیوكلری (البه) آطه‌سیدر. دیكرلرینك باشلیجه‌لری غورغونه، قاپرایه، پیانوزه، مونته قریستو وجیلیو آطه‌لریدر. مذكور (آرجنتاریو) برونندن (چیرچلو) بروننده‌دك اولان لاتیوم ساحلی دوز وبطاقلق اولوب، هواسی آغیردر. چیرچلو برونندن (پولیقاستترو) كورفزینه دك ممتد اولان ناپولیتان ساحلی ایسه غایته، ناپولی وسالرنه كورفزلری كبی كوزل ومنظره وهوالرینك لطافتیله مشهور اوچ بیوك كورفزی حاوی اولوب، ایتالیا سواحلنك الك ایسیدر. بو ساحلك قارشیسنده دخی برطاقم جزایر اولوب، اسكیا، قاپری، پروچیده، ونتوتنه، پونچه، پالماروله ورامونه آطه‌لرندن عبارتدر.

بو ساحلك جنوبنده اولان (قلابره) نك ساحل غربیسی (پولیقاستترو) و(سانته اوفیمیا) كورفزلریله بونلرك جنوبنده اولان بر اوچنجی كورفزی شاملدر. بو اوچنجی كورفزك نهایتنده قلابره ساحلیله سیچیلیا ساحلی آره‌سنده (مسینه) بوغازی نامیله معروف طار بر بوغاز آچیلوب، بعده قلابره ساحلی شرقه وشماله طوغری دونه‌رك، بو خطه‌نك شرقنده (سانته اوفیما) كورفزی آرقه‌سنده (اسكیلا) دنیلن دیكر بر كورفز بولنیور. یونان دكیزنده ایتالیانك مذكور اسكیلادن بشقه (تارنته) كورفزی دخی واردر، كه ایتالیا كورفزلرینك الك بیوكیدر. بو كورفزك شرق شمالی طرفنی قپایان (اوترانته) شبه جزیره‌سی یونان دكیزینی آدریاتیقدن آیران (اوترانته) بوغازینی تشكیل ایده‌رك، اورادن یوقاری اولان ساحل (مانفردونیا) كورفزینه قدر دوز اولوب، یالكز دنیانك الك صاغلام وكوزل لیمانلرندن اولان (برندیسی) قوینی حاویدر. ساحل غربیسی بطاقلقلری حاوی اولان مذكور كورفزك شمالنده‌كی (غارغانو) طاغندن (آنقونه) شهرینه قدر ساحل غایت دوز اولوب، شهر مذكورك لیماننی تشكیل ایدن بر كوچك قویدن صكره، راونه شهرینه قدر ینه بو حالده‌در. اورادن آوستریا حدودینه‌دك اولان ونديك ساحلی ایسه كول صورتنده قره‌لرك ایچنه كیرمش برطاقم كورفزلر، دكیزك ایچنه اوزانمش كوچك برونلر، شبه جزیره‌لر وآطه‌لردن عبارتدر، كه بونلرك اكثریسی آره‌لرندن نهرلر وایرماقلر آقوب، دكیزه قاریشیور.

ایتالیانك شرق جهتنده آطه‌لری اولمیوب، سواحل غربیه‌سی قارشیسنده بولنان ویوقاریده ذكر اولنان كوچك آطه‌لردن بشقه ایكی بیوك وبونلرك اطرافنده دیكر بر قاچ‌ده كوچك آطه‌لری واردر. بیوكلرینك بری (سیچیلیا) در، كه ایتالیانك جنوب غربیسنده اولوب، آنجق ۳ كیلومتره وسعتی اولان (مسینه) بوغازیله قره‌دن آیرلمشدر. شرقدن غربه طولی ۲۷۵ كیلومتره‌در. مثلث الشكل اولمغله، زمان قدیمده بو معنایه دلالت ایدن (تریناقریا) اسمیله تسمیه اولنمشیدی. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۵۷۹۸ مربع كیلومتره‌در. آپنین سلسله‌سنك مابعدی اولمق اوزره، بر سلسلهٔ جبال مسینه بوغازندن باشلایه‌رق، جزیره‌نك ساحل شمالیسی بوینجه منتهای غربنه طوغری ممتد اولور، ودكیزك ایچنه برطقم برونلر وقیالر اوزاتدیغی كبی، جنوبه

طوغری اوزانیر شعبه‌لری دخی واردر. مذکور سلسله‌نك اك یوکسك طاغی (مادونینا) اولوب، بونك (اننتـه) دینلن ذروه‌سنك ١٩٧٠ متره ارتفاعی واردر. آطه‌نك ساحل شرقیسنده (اتنا) برکانی منفرد بر حالده کسب ارتفاع ایده‌رك، ٣٣٠٥ متره یوکسکدر. جزیره‌نك دیکر طرفنده دخی برکان اثرلری وایلیجه ومعدن صولری چوقدر. نهرلرینك اکثری ساحل جنوبیسندن آق دکیزه دوکیلوب، بونلرك باشلیجه‌لری بلیچه، پلاتانی وسالسودر. (سیمتو) و(القنطره) نهرلری دخی شرق جهتنده (اتنا) نك ایکی طرفندن آقه‌رق، یونان دکیزینه منصب اولورلر. سیچلیانك ساحل غربیسی دیك وطاغلق اولوب، بارچلونه، ترمینی، پالرمو وقاستلماره کورفزلرینی حاویدر. ساحل جنوبیسی ایسه دوز اولوب، قوی ولیمانی اولمدیغندن، ذاتاً او جهتده کثیر الوقوع اولان فرطونه‌لرده سفائنجه پك چوق سقطلق وقوع بولور. ساحل شرقیسنده (سیراقوسه) و(آغوسته) لیمانلرینی حاوی ایکی صاغلام قوپی واردر.

سیچلیانك ساحل شمالیسنك قسم شرقیسی قارشیسنده (لیپاری) آطه‌لری بولنیور، که اك بیوکلری اولان نفس لیپاری آطه‌سیله وولقانو، پاناریه، استرومبولی، سالینه، فیلیقودی، وآلیقودی آطه‌لرندن مرکب اولوب، جمله‌سی اراضیٔ برکانیه‌دن عبارتدر، وحتی ایچلرندن (وولقانو) ایله (استرومبولی) الآن وقت وقت آتشلر پوسکورتمکده‌در. ینه ساحل شمالینك آچیقلرنده وپالرمونك قارشیسنده (اوستیقه) اسمیله ینه اراضیٔ برکانیه‌دن دیکر بر آطه بولنیور. سیچلیانك ساحل غربیسی قارشیسنده دخی (اغاده) اسمیله معروف بر طاقم جزایر اولوب، قاوینیانه، ماریتیمو ولوانچو آطه‌لرندن عبارتدر. جنوب غربی ساحلنك قارشیسنده وپك آچیقده (پانتلاریا) اسمیله بیوجك بر آطه بولندیغی کبی، بونك جنوب شرقیسنده وخیلی اوزاقده دخی لیموزه، لامپدوزه ولامپینی اسملریله اوچ آطه واردر، که موقعاً آوروپادن زیاده آفریقایه ارتباطلری واردر.

ایتالیا بیوك جزیره‌لرینك ایکنجیسی (ساردنیه) اولوب، ایتالیانك غربنده وقورسیقه‌نك جنوبنده اولەرق، شمالدن جنوبه ممتد مستطیل الشکل بر آطه‌در. ساردنیه جسامتجه سیچلیادن پك آز کوچك ایسه‌ده، کرك قوهٔ انباتیه ومعموریتجه وکرك مقدار نفوسجه اوندن پك کریدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ٢٤٥ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٨٤٢ مربع کیلومتره‌در. ساردنیانك طاغلری بربرلرندن آیری اوچ طاقم اولوب، اك یوکسکلری آطه‌نك وسطلرنده وساحل شرقیسی قربنده اولان (جنارجنتو) طاغی اولوب، بونك اك یوکسك ذروه‌سی ١٨٦٤ متره ارتفاعنده‌در. شمال جهتنده (غاووره) و(لیمباره) وجنوب غربی جهتنده دخی (قامپیدانو) طاغلری بولنیور. جزیره‌نك غرب جهتنده دخی بعض منفرد طاغلر واردر. نهرلرینك اك بیوکی (جنارجنتو) طاغلرندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق (اوریستانو) کورفزینه دوکیلن (تیرسو) نهریدر. نمو، ساماسی وقوکیناس نهرلری دخی ایکنجی درجه‌ده‌در. دیکر انهارینك چوغی یازین قورور، وبعضلری سواحله قریب بر طاقم بطاقلقلر تشکیل ایده‌رك، آطه‌نك هواسنی تسمیم ایدرلر. ساردنیه‌نك ساحل شرقیسی قیالق ودوز اولوب، یالکز شمالی قسمنده سفائنك پناهنه مساعد اولان (ترانووه) کورفزی وبونك آغزنده (تاووله) آطه‌سی بولنیور. شمال شرقی ساحلنك قارشیسنده وساردنیه ایله قورسیقه آطه‌لری آره‌سنده‌کی (بونیفاچو) بوغازینك خارجنده (قاپره) و(مادلنه) آطه‌لریله دیکر بر قاچ کوچك آطه واردر. شمال غربی ساحلی (آستیاره) کورفزی نامیله بیوك بر کورفزدن عبارت اولوب، شمال غربی جهتنده ینه بو نامله بر آطه دخی واردر. ساحل غربیسی پورتو قونته، آلکرو واوریستانو قویلرینی حاوی اولوب، بو اوچنجی قوی پك واسع ایسه‌ده، بطاقلقلرله محاط وهواسی آغیردر. ساردنیه‌نك جنوب غربیسنده (سان پیترو) و(سان آنتیاقو) اسملریله ایکی آطه اولوب، ایکنجیسی بر کوپری ایله قره‌یه مربوطدر. ساحل جنوبیسی باشلیجه (غالیاری) کورفزندن عبارت اولوب، بونك اورته‌سنده کوزل بر لیمانك ایچنده آطه‌نك مرکزی اولان غالیاری شهری موجوددر.

اقلیم وهواسی. — ایتالیانك هواسی عمومیت اوزره معتدل وکوزل ایسه‌ده، قسم شمالیسنده یعنی (پو) ایرماغی حوضه‌سنده قیشین صوغوق ویازین صیجاق زیاده اولوب، هوانك انقلاباتی دخی پك سریعدر. شبه جزیره‌نك جهت شرقیه‌سی شمال شرقی روزکارینه متوجه اولمغله، هواسی سرین وصاغلام وبطاقلقلری

پك آزدر. جهت غربیه‌سنده كائنجه جنوه كورفزینك سواحلنده هوا معتدل ورطیب اولوب، طوسقانه ولاتیوم خطه‌لرینك هواسی ایسه یابس اولدیغی حالده، كرك سواحلده‌كی بطاقلقلر وكرك ایچ طرفلرده‌كی كوللر مناسبتیله آغیر وصیتمه‌لیدر. ناپولیتان خطه‌سنك هواسی صیجاقجه اولوب، بو خطه هواجه ایتالیانك اك كوزل یریدر. بو خطه‌ده قیشین دخی نادراً قار یاغار. سیجیلیانك هواسی زیاده‌جه صیجاق ایسه‌ده، ینه صاغلام اولوب، دكیزدن كلن ملتم روزكارلری حرارتنی تعدیل ایدرلر؛ ویالكز شرق جنوبیدن اسن روزكاری فنادر. بو آطه‌نك یالكز یوكسك طاغلرینه قیشین قار یاغار. ساردنیه‌نك هواسی ایسه هم یابس وهمده بطاقلقلرك كثرتندن وشمال شرق روزكارندن محفوظ اولمسندن طولایی پك آغیر وصیتمه‌لیدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایتالیا قطعه‌سی شمالدن جنوبه طوغری خیلی اوزون اولدیغندن، عرضاً برقاچ اقلیمك محصولاتنی ویردیكی كبی، مرتفاعجه دخی مختلف هوالری حاویدر. آلب طاغلرینك مرتفع محللری نوروچ وسیبریادن نشان ویردكلری حالده، سیجیلیا وقالابره‌نك باصیق یرلرینك آفریقادن فرقلری یوقدر. محصولاتی دخی اقالیم وهوانك ایجابنه گوره مختلفدر. نوع محصولاتجه ایتالیایی عمومیت اوزره درت قسمه تقسیم ایدیورلر: برنجیسی باشلیجه پرنج محصولاتی ویرن شمال قسمیدر، كه (پو) ایرماغی حوضه‌سندن عبارت اولوب، °۴۷ ایله °۴۴ عرض شمالی بیننده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۲ ایله ۱۵ آره‌سنده‌در؛ ایكنجیسی زیتون آغاجنك یتشدیكی وسط قسمیدر، كه °۴۴ ایله °۴۱ عرض شمالی بیننده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۵ ایله ۱۶ درجه آره‌سنده‌در؛ اوچنجیسی پورتقال ولیمون آغاجلرینك یتشدیكی جنوب قسمیدر، كه °۴۱ ایله ′۳۰°۳۹ عرض شمالی بیننده اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۶ ایله ۱۸ آره‌سنده‌در؛ دردنجیسی شكر قامشنك یتشدیكی سیجیلیا وقالابره قسمیدر، كه ′۳۰°۳۵ ایله °۳۷ عرض شمالی بیننده واقع اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۸ ایله ۱۹ آره‌سنده‌در. آنجق سواحل ایله مرتفع اولان ایچ طرفلر آره‌سنده‌كی فرق بوقاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده‌در. مثلا جنوه قسم شمالیده ایكن، پورتقال، لیمون وحتی خرما آغاجلرینی دخی یتیشدیردیكی حالده، ناپولینك حذاسنده اولان (آولینو) ده یالكز قسم شمالیه مخصوص اولان محصولات یتیشیر. ایتالیانك حاوی اولدیغی ۲۹ ۶۳۰ ۰۰۰ دونم اراضیدن ۲۴ ملیونی ویركو آلتنده اولوب، یالكز بش بچق ملیونی اراضئ خالیه وغیرمزروعه‌دن عبارتدر. آنجق بو مقداره كوللر، یوللر وسائر بوكبی ویركی ویرمز یرلر دخی داخلدر.

ایتالیاده حاصل اولان حبوباتك باشلیجه‌سی بغدای وایكنجی درجه‌ده مصر اولوب: آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتی دها آزدر. حبوباتی یالكز پك بركتلی سنه‌لرده اهالیسنك احتیاجنه تقابل ایده‌بیلوب، سائر سنه‌لرده احتیاجاتنك اونده برینی خارجدن ادخاله مجبوردر. زراعتی اكثر محللرنده طرز قدیم اوزره اولوب، آنجق حكومتك سعی وغیرتی وهرطرفده متعدد زراعت مكتبلری ونمونه جفتلكلری آچمسی سایه‌سنده كوندن كونه ترقی ایتمكده، وزراعت ماكینه‌لریله آلات جدیدهٔ زرعیه كیتدكجه چوغالمقده‌در. پرنج محصولاتی پك چوق اولوب، بتون (پو) حوضه‌سی واسع بر پرنج تارله‌سی حكمنده‌در، وآچلش اولان حسابسز جدوللر واسطه‌سیله اوقدر كوزل اروا اولنور، كه هندستانده اولان كنك وادیسندن صكره دنیاده اك زیاده پرنج ویرر بو اووه در، دینه‌بیلیر. ایتالیانك جنوبنده وغرب سواحلیله آپنین وآلپ طاغلرینك جنوب غربیه متوجه اولان بعض بایرلرنده زیتون آغاجلری پك كلیتلی اولوب، وسطی اولەرق ایتالیانك سنوی اخراج ایتدیكی زیتون یاغنك قیمتی ۲۰۰ ملیون فرانقی متجاوزدر. ایتالیا دنیانك اك چوق باغلری حاوی ممالكندن اولدیغی حالده، شراب اعمالی الآن اصول قدیمه‌ده اجرا اولندیغندن، شراب محصولاتی فرانسه‌دن چوق كریدر. معهذا سیجیلیانك (مارساله)، طوسقانه‌نك (كیانتی)، پیامونته‌نك (باردلو) وونه‌دیكك (والپولیچلا) شرابلری مشهوردر. بتون ایتالیاده یاپیلان شراب آشاغی یوقاری بر ملیار فرانق قیمتنده‌در. پورتقال، لیمون، ترنج ومانده‌لینه محصولات سنویه‌سی ۳۴ وبادم ایله سائر میوه‌لر دخی ۴ ملیون فرانق قدر تخمین اولنمشدر. ایتالیانك اورمانلری وقتیله حسن اداره ومحافظه اولنه‌میوب، اتلاف ایدلمش اولدیغندن، بوكونكی كونده واسع وكلیتلی كراسته اخراجنه مساعد اورمانلر بولنه‌میورسه‌ده، اوته‌ده بریده بولنان كوچك اورمانلر مجموعنك مساحهٔ

سطحیه‌سی ٤ ملیون دونمدن زیاده اولوب، حاوی
بولندقلری متنوع آغاجلرک ایچنده کلیتلی یبانی کستانه،
آشیلانمامش زیتون، فستیق وسائره آغاجلری دخی
واردر.

حیوانات اهلیه‌سی آز اولوب، بتون ایتالیانک
قویونلری ٩ ملیونه بالغ اوله‌میور، ٥ ملیونه قریب
صیغیری، ٢ ملیوندن زیاده کچیسی، ١ ملیونی متجاوز
طوموزی دخی واردر. بیکیرلری یدی یوزبیکه قریب
اولوب، بو مقداره یقین مرکبلری واوچیوز بیک قدر
استری واردر. مرکبلری غایت کوزل اولوب، بیکیر-
لری عادیدر. یالکز ایتالیانک جنوبنده‌کیلر بر آز دها
ایودر، وساردنیه آطه‌سنده‌کیلر کوچک اولمغله برابر
قوتلیدرلر. صیغیرلری دخی کوچک وعادی اولوب،
یالکز شمال جهتلرنده اسویچره بوغاریله جنسلری اصلاح
اولنمشدر. قویونلرینک یاغیسی دخی قبادر. آریلری چوق
اولوب، کلیتلی بال حاصل اولدیغی کبی، ایپک بوجکلری
دخی کلیتله یتیشدیریلوب، پک چوق ایپک چیقاریلور.
ایتالیا اوروپا ممالکی ایچنده ایپک محصولاتنجه برنجی
اولدیغی کبی، بتون کرهٔ ارضده دخی چیندن صکره
ایکنجی اولوب، دنیاده حاصل اولان ایپک مجموعنک بر
ثلثی ایتالیاده حاصل اولور. حیوانات وحشیه‌سی
آوروپای جنوبیه مشترک اولان انواعدن عبارت
اولوب، قورد، آیی، تیلکی، صانسار وسائره بولنیور.
سه‌ده، کیک، یبانی کچی، قره‌جه وحتی یبانی طوموزلر
دخی پک ندرت اوزره وهمان یالکز آو ایچون محفوظ
اورمانلرده بولنیور.

معادنه کلنجه، ایتالیانک قسم شمالیسنده تارومالیلرک
زماندن مشهور واسلحه اعمالنه مستعمل دمیر معدنلری
چوق اولدیغی کبی، (البه) آطه‌سنک دمیری دخی مشهور
وچلیک اعمالنه پک الویریشلیدر. آلپ سلسله‌سنده (روزه)
طاغنک آلتنده اسکیدن بری مشهور بر آلتون معدنی
بولندیغی کبی، لومباردیاده باقیر، چنقو وجیوه معدنلری
دخی واردر. کرک لومباردیا وپیاوونته‌ده وکرک طوسقا-
نه‌ده مرمر اوجاقلری وطبق وسائره اعمالنه الویریشلی
طوپراقلر چوقدر. سیچیلیاده کوکورد وقیا طوزی
کثرت اوزره‌در. ایتالیانک وعلی‌الخصوص ساردنیه‌نک
سواحلنده کلیتلی دکز طوزی دخی چیقوب، آوروپانک
هرطرفنه اخراج اولنور. ایتالیاده اک آز بولنان معدن
کومور معدنیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. —
ایتالیانک عموم اهالیسی ٣١ ٨٤٣ ٦٠٧ کشی اولوب،
بونلرک جمله‌سی ایتالیان جنسینه وقتولیک مذهبنه
منسوبدرلر. یالکز ٤٠٠ ٠٠٠ کشی قدر سائر لسانلرله
متکلم اولوب، بونلرک نصفی اسکندربکک وفاتندن
صکره ایتالیایه هجرتله قلابره وسیچیلیاده یرلشمش اولان
آرناؤدلردر، که اووقتدن بری کندی لسان واخلاقلرینی
واکثریسی اورتودوقس مذهبنی دخی محافظه ایتمکده
درلر. آلپ طاغلرینک اتکلرنده وحدود بوینده
١٣٠ ٠٠٠ قدر فرانسز، ٧٢ ٠٠٠ قدر اسلاو
وبر قاچ بیک آلمان بولندقلری کبی، اوترانته خطه‌سنده
دخی ١٨ ٠٠٠ قدر روم وساردنیه‌ده بر قاچ بیک
قطالونیه‌لی یعنی اسپانیول واردر. مذهبه کلنجه
٦٢ ٠٠٠ قدر پروتستان، ٣٨ ٠٠٠ یهودی وآرنا-
ؤدلردن عبارت اولان ١٠٠ ٠٠٠ قدر اورتودوقس
بولنوب، قصوری کاملاً قتولیکدر. ایتالیادن هر سنه
١٦٠ ٠٠٠ دن زیاده نفوس آمریقا، آفریقا، آسیایه
وآوروپانک سائر ممالکنه هجرت ایتدکلری حالده،
ینه اهالی موجوده‌سنه سنوی تولداتدن ٣٠٠ ٠٠٠
نفوس مقداری ضم اولنمقده‌در، که هجرت ایدنلرله
برابر سنوی تولداتک وفیاتدن تفاوتی ٤٦٠ ٠٠٠
دن آشاغی دکلدر.

ایتالیاده زمان قدیمده بر قاچ قوم ساکن بولنوب،
متعدد لسانلر سویلنمکده بولنمش ایسه‌ده، روما دو-
لتنک غلبه‌سیله بتون ایتالیایی ضبط ایتمسی اوزرینه،
لاتین لسانی شبه جزیره‌نک هر طرفنه انتشار ایتمش؛
وآنجق هر خطه‌ده لاتین لسانی لسان محلینک بعض
تعبیراتیله قاریشه‌رق، وعلی‌الخصوص اونک شیوه‌سنی
آله‌رق، ایتالیانک هر طرفنده بشقه بر صورت آلمشدر.
بو سببه مبنیدر، که بوکونکی کونده ایتالیانک هر
طرفنده ایتالیان لسانی تکلم اولنمقده ایسه‌ده، بو
لسانک هر خطه‌یه مخصوص بر شیوه وصورت
تکلمی واردر. لسان مذکورک شعبه‌لری باشلیجه سکز
اولوب، برنجیسی (قارنیق) لسانیدر، که وندیک
خطه‌سنک شمالی جهتنده وایستریاده تکلم اولنه‌رق،
بر آز قبادر، وبردرجه‌یه قدر آلمانجه ایله قاریشیقدر؛
ایکنجیسی (وندیک) لسانیدر، که وندیک خطه‌سنه
مخصوص اولوب، غایت ظریف واینجه بر شیوه‌سی وار
ایسه‌ده، بوده بعض درجه آلمانجه‌یه تابعدر؛ اوچنجیسی

(غالو ایتالیان) لسانیدر، که لومباردیا وپیامونته جهتلرنده تکلم اولنه‌رق، سرت وقبا شیوه‌سی واردر، وجزئی درجه‌ده آلمان شیوه‌سنه تابع اولمشدر؛ دردنجیسی (لیغوریا) لسانیدر، که جنوه سواحلنه مخصوص اولوب، اختلاط بحریسی جهتیله عربجه، اسپانیولجه، فرانسزجه وروجه‌دن بر چوق کلمه‌لر اخذ ایتمشدر؛ بشنجیسی طوسقانه وروما شعبه‌سی اولوب، اوته‌دنبری اکثر ادبا وشعرا بو خطه‌لرده وعلی‌الخصوص فلورانسه‌ده ظهور ایتدیکندن، بو لسان ایتالیانك لسان رسمی وادبیسی حکمنه کچمشدر؛ آلتنجیسی (سامنیت) لسانیدر، که قلابره‌دن بشقه بتون ایتالیای جنوبیده مستعمل اولوب، بعض اشعاری دخی واردر؛ یدنجیسی سیچلیا وقلابره‌ده وسکزنجیسی دخی ساردنیه‌ده سویلنیلان لسانلردر. آنجق ایتالیانجه‌نك بو شعبه‌لری بیننده‌کی فرق جزئیات قبیلندن وباشلیجه شیوه وصورت تلفظدن عبارت اولوب، ایتالیانلرك جمله‌سی بربرلرینك لسانی پك قولای آکلارلر. لساناً ایتالیانجه غایت لطیف وسلیس بر لسان اولوب، جمله شعره وتیاترویه پك الویریشلیدر.

تقسیماتی. — ایتالیا قطعه‌سی یقین وقتلره کلنجه‌یه ـر برچوق قراللق، دوقه‌لق وسائر حکومتلره منقسم ـولندیغندن، بونلرك اکثریسی الیوم آیری آیری بر خطه ـد واعتبار اولنه‌رق، هرنه قدر حکومت بو تقسیماته رعایت ایتمیوب، بتون مملکتی ٦٩ ایالته تقسیم ایتمش ایسه‌ده، جغرافیاده ینه باشلیجه تقسیمات عتیقه‌یه اعتبار اولنور. بو خطه‌لر ١٦ اولوب، وسعت ونفوسلری وحاوی اولدقلری ایالتلرله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

خطه	ایالت	اهالی	مربع کیلومتره
پیامونته	١ تورینو ٢ قونئو ٣ نوواره ٤ آلکساندریا	٣ ٢٠٤ ٣٩٠	٢٩ ٣٤٩
لیغوریا	٥ پورتوماوریچیو ٦ جنوه	٩٢٤ ٩٢٤	٥ ٢٨٢
ساردنیه	٧ ساساری ٨ قالیاری	٧١٧ ٧٤٠	٢٤ ٣٤٢
لومباردیا	٩ میلان ١٠ پاویه ١١ قرِپو ١٢ سوندریه ١٣ برغامو ١٤ برشیا ١٥ قرامونه ١٦ مانتووه	٣ ٨٧٢ ٧٩٢	٢٣ ٥٠٧
وندیك	١٧ ورونه ١٨ ویچنجه ١٩ پادووه ٢٠ ترویزو ٢١ بلونه ٢٢ اودینه ٢٣ وندیك ٢٤ روویغو	٢ ٩٧٤ ٨٢٨	٢٣ ٤٦٤
امیلیا	٢٥ پیاچنچه ٢٦ پارمه ٢٧ رجیو ٢٨ مودنه ٢٩ فراره ٣٠ بولونیه ٣١ راونه ٣٢ فورلی	٢ ٢٨٠ ٢١٩	٢٠ ٥١٥
مارکه	٣٣ پزارومع اوربینه ٣٤ آنقونه ٣٥ ماچراته ٣٦ آسقولی پیچنو	٩٨٨ ٢٧١	٩ ٧٠٤
طوسقانه	٣٨ آرچو ٣٨ فلورانسه ٣٩ لوقه ٤٠ پیزه ٤١ لیوورنو ٤٢ سیانه ٤٣ غروستو ٤٤ ماسه مع قراره	٢ ٣١٦ ٢٠٤	٢٤ ٠٥٣
اومبریا	٤٥ پروجه	٦٠٣ ١٤٦	١ ٦٣٣
لاتیوم	٤٦ روما	٩٤٧ ٠٩٧	١١ ٩١٧
آبروچه	٤٧ ترامو ٤٨ کیتی ٤٩ آقوییلا ٥٠ قامپوباسو	١ ٣٩٦ ٢١٦	١٧ ٢٧٣
قامپانیه	٥١ بنونتو ٥٢ ترادی لابوه ٥٣ ناپولی ٥٤ آولینو ٥٥ سالرنو	٣ ٥٢٣ ٢٥٧	١٧ ٩٩٥
پوایه	٥٦ فوجه ٥٧ باری ٥٨ لیچه	١ ٦٧١ ٤٠١	٢٢ ١١٥
بازیلیقاته	٥٩ پوتنچه	٥٤٦ ٩٨٢	١٠ ٦٧٦
قالابره	٦٠ قوسنچه ٦١ قتانچارو ٦٢ رجیو	١ ٣١٧ ١٧٣	١٧,٢٥٧
سیچلیا	٦٣ مسینه ٦٤ قتانیه ٦٥ سیراقوسه ٦٦ قالتانیسته ٦٧ جیرجنتی ٦٨ پالرمو ٦٩ تراپانی	٣ ١٤٨ ٩٥٨	٢٩ ٢٤١
بتون ایتالیا		٢٩ ٩٤٣ ٦٠٧	٢٩٦ ٣٢٣

بو حساب ١٨٨٦ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره اولوب. او وقتدن بری یعنی اوچ سنه‌ده اهالی ایکی ملیونه قریب مقدارده تزاید ایتمشدر.

ایتالیا طوپراغی ایچنده و(مارکه) خطه‌سنك شمالنده (سان‌مارینو) اسمیله معروف مستقل بر کوچك جمهوریت

بولنوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٩ مربع كیلومتره واهالیسی ٧٨٤٠ كیشیدن عبارتدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایتالیانك كرك وقوعات تاریخیه‌جه وكرك علوم ومعارفجه اوته‌دنبری شهرت بولمش بر چوق شهر وقصبه‌لریله برخیلی بیوك شهرلری واردر. اللی بیكدن زیاده نفوسلری اولان شهرلرله بو مقداردن آز اهالیسی اولوب‌ده اهمیت تاریخیه‌سی اولانلری بروجه زیردر:

شهر	اهالی
ناپولی	٤٦٣ ١٧٢
میلان	٢٩٥ ٥٤٣
روما	٢٧٣ ٢٦٨
تورینو	٢٣٠ ١٨٣
پالرمو	٢٠٥ ٧١٢
جنوه	١٣٨ ٠٨١
فلورانسه	١٣٤ ٩٩٢
وندیك	١٢٩ ٤٤٥
بولونیه	١٠٣ ٩٩٨
قتانیه	٩٦ ٠١٧
لیوورنو	٧٨ ٩٩٨
مسینه	٧٨ ٤٣٨
وورونه	٦٠ ٧٦٨
باری	٥٨ ٢٦٦
پادووه	٤٧ ٣٣٤
پارمه	٤٤ ٤٩٢
برشیا	٤٣ ٣٥٤
پیزه	٣٧ ٧٠٤
آنقونه	٣١ ٢٧٧
مودنه	٣١ ٠٥٣
پاویه	٢٩ ٨٣٦

حكومت واصول اداره‌سی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — ایتالیا دولتی مشروطیتی حائز برقراللق اولوب، قرال طرفندن تعیین اولنمش بر هیئت وكلا واهالیدن منتخب برمجلس مبعوثان و بر مجلس اعیان واسطه‌سیله اداره اولنور. مجلس اعیان اعضاسی ٤٠ یاشنی متجاوز اوله‌رق دولته بیوك خدمتلر ایتمش وسنوی اقلی ٣٠٠٠ فرانق ویركی ویرر املاك وعقاره مالك ذواتدن اولمق اوزره وقید حیات صورتیله قرال طرفندن تعیین اولنه‌رق، عددلری غیر محدوددر. مبعوثلر دخی ٣٠ یاشنی متجاوز اولمق شرطیله ٥ سنه ایچون انتخاب اولنورلر. كرك اعیان وكرك مبعوثان مجاناً خدمت ایدوب، معاشلری یوقدر. مبعوث انتخاب ایتمك صلاحیتی دخی ٢٠ یاشنی متجاوز، دولته سنوی اقلی ٢٠ فرانق ویركی ویرر املاك وعقاره مالك وهیچ اولمازایسه اعدادیه مكتبی شهادتنامه‌سنی حائز اولمق شرطلریله مشروطدر. اساس اداره ناحیه ویا دوائر بلدیه اصولی اولوب، بتون ایتالیا ٨٣٦٠ ناحیه‌یه منقسمدر. هر ناحیه دولت طرفندن تعیین اولنمش برمدیر ویابلدیه رئیسی ایله اهالی طرفندن منتخب ناحیه‌نك جسامتنه كوره ١٥ ایله ٨٠ مقدارلری آره‌سنده اعضا معرفتیله اداره اولنور. مجلس عمومیی تشكیل ایدن بو اعضا سنه‌ده ایكی دفعه طوپلانوب، ناحیه‌نك باشلیجه ایشلرینی تذكر ایدرلر؛ وسائر وقتلرده مدیره معاونت ایتمك اوزره بینلرنده ٢ ونهایت ١٥ اعضای دائمه انتخاب وتعیین ایلرلر. ایالتلر قضالره وقضالر ناحیه‌لره منقسمدر.

ایتالیانك واردات ومصارف سنویه‌سی عثمانلی لیراسی حسابیله تقریباً ٧٢ ملیون لیرا راده‌لرنده‌در. عساكر بریه‌سنك ترتیبی ایكی بچق ملیوندن عبارت اولوب، وقت حضرده سلاح آلتنده ٢٦٥ ٨٨٩ عسكری بولنور، كه بونلرك ١٣ ٨٦٤ ی ضابط و٢٥٢ ٠٢٥ ی نفردر. حین حاجتده بوقوتی اكمال ایتمك ایچون دخی مأذوناً خانه‌لرنده بولنور ٣٨١٤ ضابط و٦٢٠ ٧٦٨ نفری واردر. بووجهله عساكر نظامیه‌سنك مجموعی ٨٩٦ ٤٨١ مقدارینه بالغ اولوب، بربچق ملیوندن زیاده اوله‌رق قالان قصوری دخی عساكر ملیه‌دن عبارتدر، كه بونلرده «سیار» و«مستحفظ» نامیله ایكی صنفه منقسمدرلر. قوهٔ بحریه‌جه ایتالیا آوروپانك ایكنجی درجه‌ده بولنان دولتلرندن اولوب، ٢١٥ سفائن حربیه‌سی واردر، كه بونلردن ٥٦ سی حرب كمیسی، ١٩ ی نقلیه واپوری، ٣ ی بحریه مكتبی شاكردانك اجرای عملیاتنه مخصوص، ١٠٨ ی توربیلو واپوری وقصوری دخی سائر سفائن حربیه‌دن عبارتدر. ایتالیا سفائن حربیه‌سنك مجموعی ٢٦٣ ٢٧٤ طونیلاته استیعابنده و ٣٤٢ ٠٠٠ بیكیر قوتنده‌در. باشلیجه مواقف بحریه‌سی، اسپچه، ناپولی، قاستلاماره، وندیك وتارنته لیمانلریدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایتالیا قطعه‌سی آوروپانك اك اول معارف ومدنیته نائل اولان یری اولوب، رومالیلر زماننده خیلی متمدن بریر بولنمش اولدیغی كبی، قرون وسطانك ظلام جهالتی رفع اولنمغه باشلادیغی وقت دخی، اك اول معارف ومدنیت ایتالیاده ظهور ایتمشدر. (بولونیه) شهری او وقت بتون آوروپانك

مركز معارف وفنونی حالنده ایدیسه‌ده، اوراده تدریس وتدرس لاتین لساننده اولوب، اصل ایتالیان لسانتك ادبیاتی فلورانسه‌ده اویانمش؛ وایتالیان ادبیاتنك پیری حکمنده اولان شاعر مشهور (دانته) اوراده ظهـور ایتمشـدر. اوچنجی قرن میلادیده ایتالیاده ادبیـات ومعارف ظهور ایدوب، اون آلتنجی قرنك اواخرینه‌دك ترقی ایتمش، وایتالیان لسانی کیتدکجه اصلاح اولنه‌رق، ما کیاول، آریوست، تاس کبی ادبا وشعرا یتیشمش؛ واون یدنجی واون سکزنجی قرنده ایکیوز سـنه‌لك بردور تدنی ظهور ایتمش ایسـه‌ده، اون سـکزنجی قرنك اواخرنده ینه‌ترقیه یوز طوتوب، قرن حاضرده ترقیات ادبیه اکمال اولنمشدر. فنون دخی ادبیاتله برابر ترقی ایدوب، بولونیه دارالفنوننده‌ن بشقه سائرنه‌ده، فلورانسه‌ده، پیزه‌ده وسائر ایتالیا شهرلرنده ریاضیات، طب وسائر فنونه مخصوص مدرسـه‌لر وار ایدی. علی‌الخصوص هیئت وجغرافیا ایله سیرسـفائن علملری پك زیاده ایتالیـاده ترقی ایدوب، وندیك وجنـووه‌ده بو علملرده کسب شهرت ایدن بر چوق علما یتیشمش؛ آمریقایی کشف ایدن قریستوف قولولومب ایله هیئت جدیده‌ده‌کی کشفیاتی معلوم اولان غالیله ایتالیانك یتیشدیردیکی دهات جمله‌سندن‌بولنمشدر. لکن ایتالیانلرك اك زیاده میل وانهماك کوستردکاری شی صنایع نفیسه اولوب، رسم، هیکلتراشلق، معمارلق وموسیقی‌فنلری اوته‌دن بری ایتالیاده هر یردن زیاده ترقی ایده‌کلمش؛ وبو صنایعك هر برنده پیرحکمنده‌بولنان مشاهیر ایتالیا قومنه منسوب بولنمشلردر.

آنجق بوکونکی کونده ایتالیا معارفجه آوروپانك اك ایلری بولنان ممالکنـدن دکلدر. هر نه‌قدر نظـاماً تعلیم صـبیان مجبوری ومجاناً اولوب، اوقویوب یازمق بیلینلر انتخاب صلاحیتندن محروم ایسه‌لرده، ١٨٧٩ ده اجرا اولنمش بر استاتستیقه‌کوره، پیامونته‌ده عموم اهالینك یوزده ٢٩ ی، روما اطرافنـده یوزده ٦٤ ی، ناپولیتـانده یوزده ٧١ ی، سـاردینیه‌ده یوزده ٧٤ ی، سیجلیـاده دخی یوزده ٧٦ یسی اوقویوب یازمقدن محروم ایدیلر. تاریخ مذکورده بتون ایتالیاده موجود مکاتب ابتدائیـه ٤١١٠٧ عددنده اولوب، بونلرك ٢٠٥٨٤٧٧ شاکردان و ٤٨٥٣٠ معلملری وارایدی. ١٨٨١ تاریخنده ایتالیاده ١٩ دارالمعلمین، ٣٢ دارالمعلمات، ٦٩٢ مکاتب رشـدیه واعدادیه وخصوصـیـه وار ایدی. هر ایالتده بر مجلس معـارف وایجابنه کوره صنایع وعلوم متنوعه‌یه مخصوص بر قاچ مکتب دخی بولنیور. دارالفنونلری ٢١ اولوب، بونلرك ١٧ سی حکومت طرفنـدن اداره اولنور، و ٤ ی خصوصـیدر. بونلرك اك زیاده طلبه‌یی حاوی اولانی ناپولیده‌کی اولوب، ایکنجی درجه‌ده تورینونك دارالفنونیدر. بیوك دارالفنونلر حقوق، طب، فنون وادبیاته مخصوص دردر شعبه‌یه منقسم اولوب، عقاید شعبه‌سی جمله‌سندن لغو اولنمشـدر. بودارالفنونلردن بشقه بر طاقم مکاتب عالیه وسائر مؤسسات علمیه دها واردر، که باشلیجه‌لری بروجه آتیدر: فلورانسه‌ده‌کی فنون عالیه مکتبی، ینه شهر مذکورده‌کی حربیه مکتبی، میلانده‌کی فنون وصنایع آقادمیاسی، ینـه میلانده‌کی بیوك مکتب صنایع، تورینوده وناپولیده‌کی مهندسخانه لر، ناپولیده وپیزه‌ده‌کی مکاتب عالیه دارالمعلملری وسا- ئره. بونلردن بشـقه ایتالیاده ١٨٧٠ ده ٨١ فنون وعلوم وادبیات وصنایع‌آقادمیالری، ٣٦ رصد خانه، ١٣ آثار عتیقه جمعیتلری، ١٢ تاریخ ملی جمعیتلری، ٢٠ صنایع نفیسـه وموسیقی مکاتب وجمعیاتی، ٦٠٠ کتبخانه وار ایدی. کتبخانه‌لرینك اك بیوکی تورینوده‌کی اولوب، ناپولی ورومادهکیلر دخی ایکنجی درجه- ده‌در.

صنایع ایتالیـاده دها خیلی کری اولوب، بیـوك سرمایه‌لرك ندرتی ومعـدن کورینك فقدانی بیـوك فابریقه‌لر تأسیسـنه مانع اولمقده‌در. مع هذا حکومت واهالینك سعی وغیرتیـله کوندن کونه معمولات محلیه چوغالمقده، وکیتدکجه‌معمولات اجنبیه‌یه اولان احتیاج آزالمقده‌در. ایتالیانك سائر ممالکه دخی کیدوب رواج بولان معمولاتی مرمر وتخته‌دن معمول اویه‌لی ومصنع شیلرله حصیر شاپقه، سپت، جام، طبق کبی موادن وعلی‌الخصـوص قرمزی طوپراقدن کوچك هیکللر وبعض آوانی وسائره‌دن عبارتدر. ایکنجی درجـه‌ده ایپك منسوجاتی اولوب، بو معمولاتجه ایتالیانك شمالی وعلی‌الخصوص میلان شهری فرانسـه‌نك لیون شهریله برکون ادعای مسابقته کیریشه بیله‌جك استعدادنده‌در. پاموق وکتنـدن معمول خیلی منسـوجاتی دخی وار ایسه‌ده، اکثریسی قادینلر طرفندن عادی دستکاهلرله یاپیلوب، بونلره مخصـوص بیوك فابریقه‌لری یوقدر. دباغخانه‌لری وغانت وسـائره فابریقـه‌لری اولدقجه

متعدد اولوب، کاغد فابریقه‌لری دخی کیندکجه چوغا-
لقده‌در. محصولات کیمیویه استخراجی صنعتندن‌ده
ایتالیاده خیلی ثروت حاصل اولور. صیدماهی
وبالیقلر قورودیلوب حفظ واخراجی باشلیجه وندیك
خطه‌سنده اجرا اولنور.

آمریقانك وامید برونی طریقنك کشفندن اول
آوروپانك تجارتی آق دکیزه منحصر اولوب، بونك‌ده
قسم اعظمی ایتالیایه عائد ایدیسه‌ده، اووقتدن بری
تجارتك طریق دکیشمش اولدیغندن، ایتالیا تجارتجه
پك چوق تدنی ایتمش؛ وآنجق آلپ طاغلرینی یاره‌رق
فرانسه وآلمانیایه کیدن دمیر یول خطلرینك اکمالندن
صکره، یکیدن برآز ترقیه باشلامشدر. ایتالیانك
سنوی ادخالاتی ۱۵۷۵۰۰۰۰۰۰، واخراجاتی
۱۱۳۴۰۰۰۰۰۰ فرانق راده‌لرنده اولوب، ادخا-
لاتی باشلیجه ایتالیاده یاپیلمایان یاخود هنوز آز
مقدارده یاپیلان معمولات متنوعهٔ صناعیه ایله زخیره
وقهوه وچای کبی ممالك بعیده‌دن کلن موادّدن؛ واخرا-
جاتی باشلیجه زیتون یاغی، شراب، ایپك قوزه‌سی،
پینیر وسائره‌دن عبارتدر. سفائن تجاریه‌سی ۷۰۰۰
قدر یلکن کمیسیله ۲۴۰ قدر واپوردن عبارت
اولوب، مجموعی تقریباً ۵۰۰۰۰ طونیلاته استیعا-
بنده‌در. واپورلرینك مجموعی دخی ۵۰۰۰۰ بیکیر
قوتنده‌در. اهمیت تجاریه اعتباریله باشلیجه اسکله‌لری:
جنوه، وندیك، ناپولی، لیوورنو، پالرمو، قالیاری
وبرندیسیدر.

احوال تاریخیه‌سی. — زمان قدیمده ایتالیا اسمی
بوقطعه‌نك وسطیله جنوب جهتنه اطلاق اولنه‌رق،
قسم شمالیسی (غالیاچزالپینا) یعنی «آلپك بریسنده‌کی
غالیا» اسمیله معروف ایدی. بوقطعه‌ده مختلف قوملر
ساکن اولوب، بونلردن روما وجوارلرنده بولنان
لاتینلر میلاددن درت بش قرن اول تمدن ایتمکه باشلا-
مغله، یواش یواش کسب قوت ایده‌رك، نهایت بتون
ایتالیایی وکیده‌رك او وقت معلوم اولان اقطار عالمك
اکثر طرفلرینی ضبط ایتمکله، ایتالیا دخی رومادولت
عظماسنك برقسمی حکمنده ایدی. بو دولتك شرق
وغرب ایمپراطورلغنه تقسیمنده ایتالیا بالطبع غرب ایمپرا-
طورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك ۴۷۶ تاریخنده
غرب ایمپراطورلغنك سقوطی اوزرینه، ایتالیا یوز
سنه قدر هرولارك، اوستروغوتلرك وبعده روملرك

حکمی آلتنده قالدقدن صکره، ۵۶۸ده جهت شمالیه‌سی
لومباردلر طرفندن ضبط اولنمش، وقسم جنوبیسی
قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك النده قالمشیدی.
فتوحات اسلامیه زماننده سیچیلیا جزیره‌سیله قلابره‌نك
قسم اعظمی افریقیه‌ده حکم سورن بنی اغلب طرفندن
فتح اولندیغی کبی، روما دوقه‌لغی دخی پاپانك ریاستی
آلتنده برجمهوریت حالنه کیرمش ایسه‌ده، لومباردلرله
روملرك تضییقاتی آره‌سنده قالدیغندن، پاپا فرانقلردن
استمداده مجبور اولمش؛ وفرانقلر بووسیله ایله ایتالیانك
شمالنی ضبط ایدوب، لومباردلر او جهتدن غائب
ایتدکلرینه بدل جنوب جهتنه طوغری توسع ایده‌رك،
روملردن خیلی یرلر آلمشلردی. ۷۷۴ تاریخنده فرانقلر
حکمداری شارلمان ایتالیانك قسم اعظمنی ضبط ایتمش؛
وشارلمانك وفاتندن صکره، ایتالیا بر قراللق اولوب،
ینه فرانق قومنه منسوب اولان قراللری آلمانیا ایمپرا-
طورلغنه تابع بولنمشیدی. بعده بعض ایتالیانلر قراللغه
نائل اولوب، آلمانیادن فك رابطه ایتمشلرسه‌ده،
۹۶۲ده برنجی اوتون ایتالیای شمالیی ینه آلمانیانك
تحت تابعیتنه ادخال، وخلفلری ایتالیای جنوبیی دخی
روم ایمپراطورلغندن ضبطه سعی ایتمشلردر. پاپالر او
وقت آلمانیانك حکمی آلتنده اولوب، ۱۰۷۳ تاریخنده
پاپا یدنجی (غرغوآر) پاپالغك استقلالنی استحصال ایتمش،
وحکمدارلرك پاپا طرفندن تتویجی مسئله‌سنی چیقاره‌رق،
بتون حکمدارلر اوزرینه تفوق ادعاسنه قالقیشمش
ایدی. اوصره‌ده (نورماندلر) دخی ایتالیای جنوبیه
یناشوب، روملرك ولومباردلرك النده اولان یرلری
ضبطله، بعده سیچیلیه‌نین قراللغی نامیله تشکل ایدن دولتك
تملنی آتمشلردر. اون ایکنجی واون اوچنجی قرن
میلادیده پاپالرله آلمانیا ایمپراطورلری آره‌سنده برصره
محاربه‌لر ظهورله برچوق قانلر دوکیله‌رك، بوصره‌ده
ایتالیانك همان هرشهر وقصبه‌سی برجمهوریت ویادوقه‌لق
حالنده وسائر عنوانلرله مستقل کوچك حکومتلر صورتنه
کیرمش؛ وبرطاقم دره‌بکلری کیف مایشاء حکم ایتمکه
باشلامشلردی. سیچیلیه‌نین دولتی سیچیلیا وناپولی دولتلری
نامیله ایکی دولته آیرلمش؛ وندیك ایله جنوه جمهوریتلری
کسب قوت ایتمکه باشلامشلردی. میلان دخی قوتلیجه
بر جمهوریتك مرکزی اولمش؛ وطوسقانه خطه‌سی،
مرکزی فلورانسه اولمق اوزره، ایتالیانك اك معتنا
حکومتلرندن بربیوك دوقه‌لق اولدیغی کبی، (ساووآ)

دوقه‌لغی دخی کسب اهمیت ایتمشیدی. بو صره‌ده رومادە دخی بر جمهوریت تشکل ایدوب، پاپالری بر خیلی وقت (آوینیون) ده اقامته مجبور ایتمشیدی. پاپانك رومایه عودتندن صکره، اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده‌ینه اجنبیلر ایتالیایه مسلط اولوب، بر طرفدن فرانسزلر وبر طرفدن اسپانیوللر تجاوزه باشلایه‌رق، فرانسزلر پك موفق اوله‌مامشلرسه‌ده، اسپانیوللر سیچلیا وناپولی ایله میلانی ضبط ایده‌رك، ایتالیانك دیکر حکومتلرینه دخی اجرای نفوذ ایتمکه باشلامشلردی. او صره‌ده یالکز وندیك بسبتون مستقل قالمش ایکن، اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده اسپانیانك حکم ونفوذی آرالوب، سیچلینین ایله میلان آوستریانك الینه چکمش؛ وقرن مذکور اواسطنده اسپانیانك (بوربون) خاندانه منسوب ایکی شعبه، اسپانیا ایله برلشمه‌مك شرطیله، بری سیچلینینده ودیکری پارمه وپیاچنچه‌ده حکم سورمکه باشلامشلردی. فرانسه اختلالنك ایتالیاده دخی بیوك بر تأثیری کورلوب، پیامونته وساووآ ایله نیسه فرانسه‌یه الحاق اولندیغی کبی، میلان دخی آوستریادن قورتاریله‌رق، بر جمهوریت حالنه قونمش؛ وبعده وندیك دخی‌ینه آوستریادن آلنه‌رق، بو حکومته الحاق، ومتعاقباً بتونی فرانسه‌یه علاوه اولنمشدی. ناپولی دخی ضبط اولنه‌رق، بوناپارتك برادری (ژوزف) وبعده انیشته‌سی (مورات) قرال تعیین اولنمشیدی. بو وجهله بوربون خاندانه قالان سیچلیا ایله ساووآ خاندانه قالان ساردنیه‌دن بشقه بتون ایتالیا فرانسه‌نك حکمی آلتنه چکمش ایسه‌ده، بوناپارتك سقوطندن صکره، ویانه قونغره‌سی روماوجوارلرینی پاپایه، ساووآ، نیسه، پیامونته وجنوه‌یی ساووآ خاندانه، وبعده ناپولی‌یی بوربون خاندانه اعاده ایتدیکی کبی، ایتالیانك دیکر طرفلرنده دخی آوستریا خاندانه منسوب وساز آلمان پرنسلری حکمی آلتنده برطاقم دوقه‌لقلر وپرنسلکلر تشکل ایتمشدی، که آوستریانك بونلرك جمله‌سی اوزرینه حاکمیت صفتی اولدقدن بشقه، وندیك ومیلان جهتلری دخی بسبتون آوستریایه الحاق اولنمشدی. آوستریانك حاکمیتی ایتالیانلره پك آغیر کلمکله، ١٨٢٠ تاریخندن اعتباراً ایتالیانك هر طرفنده برطاقم اختلالر ظهور ایتمکه باشلامش؛ و١٨٤٨ ده ارباب اختلال بر چوق امتیازاته نائل اولوب، سیچلیا دخی ناپولیدن آیرلمش؛ وساردنیه قرالی شارل آلبرت ارباب اختلالك رئیسی اعلان اولنمش ایسه‌ده، آوستریایه مغلوب اولدیغندن، استعفایه مجبور اولمش؛ و١٨٥٩ ده آوستریا ایمپراطوری آنسزین پیامونته‌یی الحاقه قالقشمشیدی. بو دفعه ساردنیه قرالی فرانسه ایمپراطوری اوچنجی ناپولیونك یاردیمیله آوستریا عسکرینی مغلوب ایدوب. لومباردیا دولت مشارالیهانك الندن چیقارلمش: وایتالیاده‌کی آلمان پرنسلریله ساز آوستریا طرفدارلری طردواخراج اولنه‌رق، غاریبالدینك ناپولیده اویاندیردیغی اختلالك دخی یاردیمیله برسنه صکره بتون ایتالیا ممالکی برلشه‌رك، ساردنیه قرالی ویقتور امانوئلی ایتالیا قرالی اعلان ایتمشلردر. یالکز وندیك آوستریانك وروما پاپانك الندە قالوب، بعده ١٨٦٦ ده پروسیه ایله آوستریا آره‌سنده وقوع بولان محاربه صره‌سنده وندیك، و١٨٧٠ ده پروسیه ایله فرانسه آره‌سنده‌کی محاربه اوزرینه روما دخی ایتالیایه الحاق اولنمش؛ وپایتخت فلورانسه‌دن رومایه نقل ایدلمشدر. ایتالیانك اتحادینه اك زیاده خدمت ایدنلر مشهور جنرال غاریبالدی، دیپلومات قاوور، شاعر ماچینی وقرال ویقتور امانوئلدر. ١٨٨٨ تاریخنده ویقتور امانوئل وفات ایدوب، الیوم حکمفرما اولان اوغلی هومبرت ایتالیا قرالی اولمشدر. بو وجهله ایتالیا دولتی پك یکی اولدیغی حالده، همان تشکل ایدر ایتمز اوروپانك دول معظمه‌سی صره‌سنه چکمشدر.

ایتری (Itri) ایتالیانك ملغی ناپولی قرالغنده (ترادی لابوره) ایالتنده و(فوندی)نك ١٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (ایتریوم)در.

ایتغمش (که اصلی آی طوغمش‌در) آذربایجان اتابکلرندن جهان پهلوانك کوله‌لرندن اولوب، جسور وشجیع بر آدم اولمغله، امراسی صره‌سنه چکمش؛ و٦٠٠ تاریخنده ری وهمدانه مستولی اولمش اولان (کوجه)نك اوزرینه سوق اولنه‌رق، کندیسنی قتل، وممالك مذکوره‌یی استخلاص ایتدکدن صکره، حکمدار مشارالیهك اوغلی اوزبکك نامی آلتنده اوراده حکم سورمکه باشلامش؛ وجهان پهلوانك وفاتنده، اوزبك آذربایجانه کیتمکله، صاحب ترجمه ری وهمدان وجبلده مستقل قالمش؛ واوز بکك استمدادی اوزرینه مراغه واربل صاحبلرینه وخوارزمیلره قارشی

بر قاچ شانلی محاربه قزانمغله، بیوك بر نفوذ واقتدار قزانه‌رق، نهایت اوزبکی دخی محاصره ایتمشیدی. ۶۰۸ تاریخنده (منکلی) اسمنده دیگر بر کوله ظهور ایدوب، ایتغمشك اکثر ممالکنی ضبط ایتمکله، صاحب ترجمه بغداده قاچوب، خلیفه ناصرلدین الله طرفندن اعزاز واکرامله قبول اولنمش؛ و ۶۱۰ تاریخنده‌ك بغدادده قالدقدن صکره، خلیفه طرفندن عسکرله منکلی‌یه قارشی کوندرلمش ایسه‌ده، بونك طرفندن طوتیلوب، قتل اولنمشدر.

ایتوربید (Iturbide) اسپانیانك مکسیقه‌ده‌کی جنرالرندن اولوب، اوراده اسپانیا عسکرینه قومانده ایتمکده ایکن، اتهام وطرد اولنمش؛ و ۱۸۲۰ تاریخنده ارباب اختلالك باشنه کچوب، مکسیقه‌یه استقلالی قزاندیرمش؛ و ۱۸۲۲ده برنجی (آوغستین) نامیله مکسیقه ایمپراطوری اولمش ایسه‌ده، بر سنه صکره موقع اقتداردن دوشوب، ایتالیایه وبعده لوندره‌یه قاچش؛ و ۱۸۲۴ده، ینه ایمپراطور اولمق امیدیله، تبدیل اوله‌رق، مکسیقه‌یه عودتنده، طوتیلوب، قورشونه دیزلمشدر.

ایتیروپ (Itiroup) سیبریانك منتهای شرقنده (اوخوچق) دکیزنده واقع (قوریله) آطه‌لرندن بری اولوب، طولی ۲۵۰ وعرضی ۷۰ کیلومتره‌در.

ایج (یاخود ایك) ایرانده فارس خطه‌سنك منتهای شرقنده ودارابکرد ایالتنده باغ وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری مشهور بر قصبه ایدی. نحویوندن (ابو محمد عبدالله بن محمد ایجی)نك مسقط رأسیدر.

ایجلّان مغربده درن یعنی اطلاس سلسله‌ٔ جبالنده ومصامده بلادنده متین بر قلعه اولوب، فاطمیون دولتنك مؤسسی اولان ومهدی مخلصیله شهرت بولان ابو عبد الله محمد بن تومرت بوقلعه‌دن ظهور وخروج ایتمشدر.

ایچ ایل آناطولینك ساحل جنوبیسنده وقبریسك قارشیسنده بر خطه اولوب، آطنه ولایتنه ملحق بر سنجاق اتخاذ اولنمشدر. شمالاً بوغا (وبازدی اوزره بلغار) یعنی طاوروس سلسله‌ٔ جبالیله قره‌مان خطه‌سندن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً آنطالیه وشرقاً مرسین کورفزیله محدود اولوب، جنوبه طوغری دکیزك ایچنه اوزانمش کنیش بر برون شکلنده‌در. مذکور سلسله‌ٔ جبال بو خطه‌نك غرب شمالی حدودینی آیردقدن صکره، شرق جنوبی‌یه طوغری وساحله متوازیاً بر قول اوزاتدیغندن، ایچ ایل باشلیجه سلسله‌ٔ مذکوره ایله بو قولك آره‌سنده واقع واسع بر وادیدن عبارتدر، که (کوکصو) وادیسیدر. بو نهر بلغار طاغی سلسله‌سیله اونك قارشیسنده‌کی قولدن اینن بر چوق چای ودره‌لرك صولرندن تشکل ایده‌رك، شرق جنوبی‌یه طوغری جریانله، بتون سنجاغی شق ایتدکدن، وسلفکه‌نك یانندن کچدکدن صکره، آق دکیزه منصب اولور. مذکور سلسله‌دن اینه‌رك کوك صو منصبنك شمال شرقی جهتنده طوغریدن طوغری‌یه دکیزه منصب اولور بر قاچ کوچك نهر بولندیغی کبی، سنجاغك جنوب غربی جهتنده دخی مذکور قولدن اینوب دکیزه منصب اولور برقاچ چای واردر. اهالیسی ۷۰۰۰۰ کسور نفوسدن عبارت اولوب، آنجق بر قاچ یوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. کوك صو نهرینك کنارلرنده ودکیز قییلرنده وعلی‌الخصوص سنجاغك جهت شرقیه‌سنده خیلی حبوبات یتیشوب، احتیاجات محلیه‌یه تقابل ایتدکدن صکره، اکثریا سوریه سواحلنه وقبریسه دخی اخراج اولنور. طاغلرده کلیتلی قیون وکچی بسلنوب، خیلی یاغ وپنیر چیقاریلور. اورمانلری دخی چوق اولوب، بعض میاه معدنیه‌سی وایلیجه‌لری دخی واردر. محصولات صناعیه‌سی کلیم وچوال وسائر یوکدن معمول بعض منسوجاتدن عبارتدر. لوا سلفکه، ارمناك، موط، کلنار وآنامور اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۶ ناحیه ایله ۳۲۱ قریه‌یی جامعدر. مرکزی سلفکه قصبه‌سیدر. اکثر طرفلرینك هواسی کوزل وصاغلام ایسه‌ده، مرکزیله شرق جنوبی سواحلنك هواسی آغیرجه‌در. بوخطه‌نك اسم قدیمی (کیلیکیا) اولوب، زمان قدیمده یونانیلر، ماکدونیالیلر ورومالیلر طرفندن یاپلش بر چوق شهر وقصبه‌لری وسائر آثار عمرانی وار ایدی، که اکثریسنك خرابه‌لری الیوم موجوددر.

ایچهوئه (Itzehoe) دانیمارقه‌دن فکله آلمانیایه الحاق ایدلمش اولان (هولستاین) خطه‌سنده و(کیل)ك ۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی

ایشـلك تجارتی واردر. وقتیله هولستاینك مرکزی ایدی.

ایختیوفاج (Ichtyophages) یعنی «آکل السمك». یونان قدیم جغرافیونی بو اسمی بحر احمر وبصره کورفزی ایله آفریقـانك سواحل شرقیه وغربیه‌سنده برطاقم قوملره ویرمشلردر، که زعملرنجه بونلر بالیقله بسلنیرلرمش.

ایدا (Ida) آناطولیـده ادرمید کورفزینك شمال شرقیسندن باشلایه‌رق میناس کولنه طوغری شمال شرقیه اوزانان وبیغایه طوغری دخی بعض قوللر صالان قاز طاغنك اسم قدیمیدر. — کرید جزیره‌سنك بوینجه شرقدن غربه طوغری اوزانان والیوم (پسیلوریتی) اسمیله معروف اولان سلسلهٔ جبالك دخی اسم قدیمی (ایدا) اولوب، اسکی یونانیلرك زعمنجه ابو الالهه مشـتری بو طاغلرده تربیه اولنمش ایمش.

ایدالیه (Idalie) قبرس جزیره‌سنك جهت شمالیه‌سـنده برشهر اولوب، عشق الهه‌سی زهره‌یه مخصوص بیوك برمعبدی وار ایدی. تا (پلین) ك زماننده خراب حالنده ایدی.

ایدر (Eyder) آلمانیانك شمالنده برنهردر، که هولستاین دوقه‌لغنده نبعانله، شمال دکیزینه دوکیلور، و(قوغراین) جدولی واسطه‌سیله (کیل) اسکله‌سـیله وبالطبع دکیزیله دخی اختـلاط ایده‌رك، بوایکی دکیز آره‌سنده برطریق بحری تشکیل ایدیور.

ایدرو (Idro) ایتالیانك شمالنده لومباردیا خطه‌سنده و(برشیا) شهرینك شمالنده برکول اولـوب، ۱۱ کیلومتره طول و ٤ کیلومتره عرضی واردر. (کیزه) نهری ایچندن کچر.

ایدریا (Idria) آوسـتریانك ایلیریا خطه‌سنده و(لیباخ) ك ٤٥ کیلومتره غربنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی، دانتله وحصیر شـاپقه فابریقه‌لری وجوارنده جیوه معدنی واردر.

ایدسوولد (Eydsvold) نوروچك (آکرهوس) ایالتنده و(قریستیانیا) نك ۳۸ کیلومتره شمالنده اوله‌رق (ورمن) نهری اوزرنده برقصـبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر، وقریستیانیایه دمیریولله مربوطدر. ۱۸۱٤ تاریخنده نوروچك قانون اساسیسی بوقصبه‌ده تنظیم اولنمشدر.

ایدنجك [«آیدنجق» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

ایدومینوس (Idoménée, Ἰδομενεύς) کرید حکمـداری اولـوب، ایکنجی مینوسك تورونیدر. یونان قهرمانلریله برابر تروآ محاصره‌سنده بولنوب، عودتنده فرطونه‌یه طوتلمغله، قورتیلورسه، قره‌یه یناشدیغنده، ایلك کوزینه چارپه‌جق ذی روحی دکیز الهنـه ذبح ایتمکی نذر ایتدیکندن، کرید ساحلنه ورودنده، استقبالنه چیقمش اولان اوغلی کوزینه چارپمغـله، بونی درحال ذبح ایتمش؛ وبونك اوزرینه تبعه‌سـنك نفرتنی قزانوب، قلابره‌ده‌کی (سالنته) شهرینه قاچمغه مجبور اولمش، واوراده وفات ایتمشدر.

ایذَج ایرانده اصفهان ایله خوزستان آره‌سنده برشهر ایدی. جغرافیون اسلامك روایتنه کوره، طاغلر آره‌سـنده بولنمغله، هـواسی صوغوق وقارلرك اریمسـندن حاصل اولان صـولری چوق ایدی. عجائب عالمدن عد اولنمغـه شایان غایت مرتفع وایکی طرفـدن بر قیـایه طیانمش متین بر کوپریسی وار ایدی. معادنی ومعدن صولری چـوق اولوب، پك صیق زلزله وقوع بولوردی. مشهور بر آتشکده‌سی ودیکر بعض آثار عتیقه‌سی دخی وار ایدی. بوشهر اوائل دور اسلامده معمور اولوب، مشـاهیر علمادن برچوق ذوات دخی یتشدیردکدن صکره، خراب اولمشدر.

ارادی قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده آقسکی قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ١٤ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی کاملاً مسلم اولوب، اراضیسی طاشلقدر. [احوال سائره‌سیچون «آقسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایران (Perse, Iran) بو اسم زمان قدیمده دجله ایله سند وجیحون نهرلری وبحر خزرله بصره کورفزی وبحر عمان آره‌لرنده اولان قطعهٔ واسـعه‌یه اطلاق اولنه‌رق؛ عراق عربله افغانسـتان وبلوچسـتانه دخی شامل ایدیسـه‌ده، شمدیکی حالده عراق عجم، فارس، کرمان، خراسـان، مازندران، کیـلان وآذربایجـان ممالکنی جامع اولان قطعـه‌دن

عبارتدر، که آسیا قطعه‌سنده موجود دول مستقله‌نك یوکلرندن ودول اسلامیه‌دن بریدر. بین العوام (عجمستان) اسمیله معروفدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایران دولتی آسیای وسطینك غرب جهتنده اولوب، آسیای غربیدن معدوددر. همان دائراً مادار یوکسك طاغلرله محاط اولدرق، اورته‌سی مرتفع ومخرجسز بر حوضهٔ داخلیه‌دن عبارت اولدیغی حالده، جنوب وشمالنده سواحلی حاویدر. شمالاً الیوم روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیا وخوارزمله وبو ایکی خطه آره‌سنده اولان بحر خزرك سواحل جنوبیه‌سیله، شرقاً افغانستان وبلوجستانله، جنوباً بحر عمان وبصره کورفزیله، غرباً دخی ممالك عثمانیه ایله یعنی عراق عربی وکردستانله محدوددر. ۲۵°۳۰′ ایله ۳۹°۵′ عرض شمالی و ٤٤° ایله ٦٤°۳۰′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، اك شمالی واك غربی نقطه‌سی بایزید جوارنده عثمانلی وروسیه حدودی نقطهٔ اجتماعنده واقع اولان اغری طاغنك ایرانه عائد اولان شرق جنوبی اتکی، واك جنوبی نقطه‌سی بحر عمان ساحلنده وبلوجستان حدودینك منتهاسنده‌در. طول اعظمی بو ایکی نقطه آره‌سنده اوله‌رق غرب شمالیدن شرق جنوبیه طوغری اولوب، تقریباً ۲۲۵۰ کیلومتره‌در. شمالدن جنوبه یعنی خوارزم حدودندن بحر عمان وبصره کورفزی ساحلنه‌دك اولان عرض اعظمی دخی ۱۳۰۰ کیلومتره راده‌لرنده‌در. اك طار محلی بحر خزرله بصره کورفزینك منتهاسی آره‌سنده اولوب، یالکز ۷۳۰ کیلومتره قدردر. مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۱٦٤٨١٩٥ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — یوقاریده دینلدیکی کبی، ایرانك اطرافی وعلی الخصوص شمال وغرب وجنوب جهتلری طاغلرله محاط اولوب، اورته‌سی وحدود شرقیه‌سنه قریب محللری مخرجسز بر چولدن عبارتدر. ایرانك اك مرتفع طاغلری جهت شمالیه‌سنده اولان (البرز) سلسله‌سیدر، که قافقاس جبالندن بالتشعب، بحر خزرك ساحلی بوینجه شرقه طوغری امتدادله، استرآباده واصل اولدقدن صکره، بر قاچ شعبه‌یه آیریله‌رق، خراسانك قسم شمالیسنی، وبعده کوه غورستان وکوه بلور نامرله آفغانستانی یاره‌رق، کرهٔ ارضك اك مرتفع جبالی اولان هیمالایه سلسله‌سی شعبه‌لرندن (هندوکوه)ه ملاقی اولور. البرز سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سی ٤٦٠٠ متره ارتفاعی اولان (دماوند) برکانیدر، که بتون ایرانك دخی اك یوکسك نقطه‌سیدر. البرز کوهك منتهاسنده یعنی قافقاسه ملاقی اولدیغی یرده دیکر بر سلسلهٔ جبال دخی ینه قافقاسدن بالتشعب، جنوب شرقیه طوغری امتدادله، آذربایجانده (سوالان) و(سهاند) طاغلرینی تشکیل ایتدکدن صکره، لرستان، عراق عجمی، خوزستان، فارس وکرمان خطه‌لرنده برچوق شعبه‌لره تشعب، وتامکران وبلوجستانه قدر امتداد ایدر. بو جسیم سلسله‌نك براسم عمومیسی اولمیوب، هر یرده دیکر بر اسمله یاد اولنور. ارتفاعی البرز سلسله‌سنك کندن آز ایسه‌ده، اقلیمك ایجاب ایتدیکی حرارتله برابر، ینه سرمدی قارلرله مستور ذروه‌لری واردر. بونلرك اك یوکسکی کرمانده‌کی (کوه خضر) اولوب، ٤٥٧٢ متره ارتفاعی واردر. ایکنجیسی فارس طاغلرینك کنبدی حکمنده اولان (دنا) طاغی اولوب، ٣٦٥٦؛ واوچنجیسی دخی همدانك اوستنده‌کی (الوند) طاغی اولوب، ٣٣٥٠ متره یوکسکدر. بو ایکی سلسله‌دن بشقه خراسانك جنوبنده واقع (کوهستان) خطه‌سنك طاغلری بولنیور، که آفغانستان طاغلرینه مربوطدر. ایران طاغلرینك بعضلری طاشلق وقورو ایسه‌ده، بعضلری اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، زمرد آسا بایرلری وآره‌لرنده منبت ومعمور وادیلری واووه‌لری حاویدرلر. علی الخصوص البرز طاغنك شمالی اتکلری وایکنجی درجه‌ده آذربایجانله فارس اقلیملری جیادت هوا وکثرت محصولاتله مشهوردرلر. عراق عجمی ایله خراسانك آره‌سنده (دشت کبیر) نامیله طوپراغی قوم وطوزدن عبارت واسع بر چول بولندیغی کبی، بونك جنوب شرقیسنده کرمانله کوهستان آره‌سنده دخی (دشت لوط) نامیله بر ایکنجی چول واردر.

نهرلری، کوللری. — ایرانك طاغلری کنارلرینه قریب اولوب، بونلرك ایچ مائله‌لرندن آقان صولر چوللرده قورویوب، محو اولدقلرندن، وطیش مائله‌لرندن آقانلرینك دخی بیویه‌جك قدر مجرالری اولمدیغندن، ایرانك بیوك نهرلری یوقدر. ایران مملکتی اوچ مائله‌یه منقسمدر، که بونلرك برنجیسی بحر خزر، ایکنجیسی بصره کورفزی وبحر عمان مائله‌سی، واوچنجیسی

داخلی چوللره ناظر اولان مخرجسز مائله داخلیه‌در.
بحر خزره دوکیلن صولری باشلیجه اوچ نهردن عبارت اولوب، برنجیسی اولان (آراس) ایرماغی ممالک عثمانیه‌دن کله‌رك، بعده روسیه‌یه دخول، وقافقاسیا جهتندن روسیه ایله ایران حدودینی تفریق ایتدکدن صکره، ینه روسیه طوپراغنه کیره‌رك، بحر مذکوره ساحل غربیسندن منصب اولور. ایکنجیسی (سفیدرود) نهریدر، که آذربایجانده نبعانله، شمال شرقیه، بعده جنوب شرقیه ونهایت ینه شمال شرقیه طوغری جریان، والبرز سلسله‌سنك بر بوغازندن مرور ایده‌رك، رشت ایله لاهجان آره‌سنده ساحل جنوبیدن دکیزه دوکیلور. اوچنجیسی دخی (اترك) نهریدر، که خراسان طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، بر خیلی مسافه‌ده روسیه‌نك حدودینی آیردقدن صکره، ساحل شرقیسندن بحر خزره منصب اولور. بصره کورفزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری شط العرب حوضه‌سنه تابع اولان (کرخ) و(کارون) نهرلریدر، که ایکیسی دخی لرستان طاغلرندن اینه‌رك، خوزستان خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، ممالك عثمانیه‌یه دخول ایله، برنجیسی قرنه‌ده، وایکنجیسی بصره‌نك آلت طرفنده محمره جوارنده شط العربه دوکیلورلر. فارس طاغلرندن مذکور کورفزه برچوق نهرلر دوکیلور، که بونلرك باشلیجه‌لری، غربدن باشلانه‌رق، ستارکان، دیورود، پرستار وآب خور نهرلریدر. بو صوك ایکی نهردن برنجیسی شیرازك اوسته‌سنده‌کی طاغلردن اینر، وایکنجیسی کیش جزیره‌سنك قارشیسنده دکیزه منصب اولور. کرمان ومکراندن بحر عمانه دوکیلن نهرلر اهمیتسز اولوب، اکثریسی یازین قورور سیللردن عبارتدر. ایران طاغلرینك داخلی مائله‌لرندن آقوب چوللده محو اولان انهارك ایچنده دخی بعض بیوك ومهملری اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: طهرانك جنوب غربی جهتنده آقان (آبسار رود)، که همدان وسلطان آباد وخوانساردن کلن اوچ شعبه‌دن ترکب ایدن (آب خور) له برلشدکدن صکره، دشت کبیرده غائب اولور؛ اصفهانك ایچندن کچن (زندرود)؛ کوهستاندن اینه‌رك کرماندن کلن صو ایله برلشدکدن صکره، دشت لوطده ناپدید اولان (کوهستان) نهری؛ هراتدن کله‌رك حدود ایرانیه‌یی کچدکدن صکره خراسان چولنده غائب اولان (هریرود)؛ نیشاپوردن (شوره‌رود) کچن وخراسان طاغلرندن اینه‌رك، دشت کبیرده قورویان دیکر بر قاچ نهر.

ایرانده، اکثریسنك صویی طوزلی اولمق اوزره، بر قاچ کول بولنوب، اك بیوکلری آذربایجان ایله کردستان آره‌سنده‌کی (ارمیه)، وایکنجیسی آفغانستان حدودنده اولان (هامون) ونام دیکرله (زره) کولیدر. فارس وکرمان طاغلرینك آره‌لرنده دخی بر قاچ کول بولنوب، اك بیوکلری شیراز قربنده‌کی (نیریز) وکرمانده‌کی (بختکان) کولیدر.

اقلیم وهواسی. — ایرانك عمومیت اوزره هواسی صیجاق ویابس اولوب، اکثر یرلری چپلاق وصوسزدر. هواجه ایران ممالکی درده تقسیم اولنه‌بیلیر: برنجیسی بصره کورفزی وبحر عمان سواحلیدر، که هواسی غایت صیجاق، یابس ووخیم اولوب، خط استوانك آلتنده بولنان آفریقا سواحلندن فرقی یوق کبیدر؛ ایکنجیسی مملکتك اورته‌لرنده وشرق جهتنده بولنان چوللردر، که هوالری اوقدر صیجاق دکل ایسه‌ده، دها زیاده یابسدر، ویازین حرارت نه قدر شدتلی ایسه، قیشین دخی برودتك اودرجه‌ده شدتی واردر؛ اوچنجیسی فارس، عراق عجم وخراسان طاغلرینك چول روزکارلرندن محفوظ اولان واورمانلری وآقار صولری بولنان بعض یارلری واووه ودره‌لریدر، که بونلرك عرض وارتفاعلرینه کوره هوالری معتدلدر؛ دردنجیسی دخی بحر خزر سواحلی یعنی البرز طاغنك شمالی مائله‌سنده واقع مازندران وکیلان خطه‌لریله آذربایجان قطعه‌سیدر، که بونلردن مازندران وکیلان ایرانك وبلکه بتون آسیانك اك کوزل یرلری اولوب، هواسی معتدل ورطیب واورمان ونباتاتی غایت چوق اولدیغی کبی، آذربایجان طاغلری دخی یوکسك اورمانلرله وکوزل مرعالرله مستوردر، وهواسی معتدلدر.
ایرانك ایچ طرفلرینه وچوللره قریب اولان محللرینه مخصوص بعض حاللر واردر، که بونلرك بری چوللدن اسن روزکارك چوق دفعه انسانی بردن بره سرسم ایدوب بر قاچ دقیقه‌ده تسمیم ایتمسی، هواده قومدن عبارت بلوطلر وسیللر حصولی، یاغمورك طوپراغه اینمزدن هواده یکیدن تبخرندن حاصل اولان قورو بلوطلر کبی بشقه یرلرده امثالی مفقود حاللردر.
ایرانك اك زیاده یاغمور یاغان جهتی بحر خزرك

سواحلی اولوب، ایکنجیسی آذربایجان قطعه‌سی واوچنجیسی دخی لرستان، عراق عجمی، فارس وخراسان طاغلریدر. چوللرده وسواحل جنوبیه‌سنده همان هیچ یاغمور یاغماز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرانك اك منبت ومحصولدار یری بحر خزر سواحلی اولوب، کیلان ومازندرانك اورمانلرنده غایت بیوکسك آغاجلرك انواعی بولندیغی کبی، البرز سلسلهٔ جبالنك شمالی مائله‌سنده ارتفاعه کوره خرما آغاجیله شکر قامشندن اقالیم بارده‌یه مخصوص نباتاته وارنجه‌یه قدر هر نوع محصولات یتیشیر. ایکنجیسی آذربایجان، عراق عجمی، فارس وخراسان طاغلرینك بعض مائله وواديلریله چوللرك طاغلر اتکلرینه قریب بولنان وطاغلردن اینن نهرلرله سقی اولنان یرلریدر، که بونلرده دخی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لر یتیشیر. اورمانلرله صولرك ندرتی وهوانك یبوستی ایرانك سائر طرفلرینی محصولاتدن محروم براقشدر. ازمنهٔ قدیمه‌ده واوائل دور اسلامده یعنی بو مملکتك اولدقجه بر مدنیت میدانی بولندیغی زمانلرده طاغلردن اینن نهرلره متعدد جدوللر آچیله‌رق، وبندلر وحوضلر انشا ایدیله‌رك، اراضی مکمل صورتده سقی وارروا اولنمقده ایدیسه‌ده، او مدنیتك زوالیله برابر بندلر وجدوللر دخی خراب اولوب، بر طرفدن دخی اورمانلرك عدم محافظه‌سیله صولر آزالدیغندن، وقتیله منبت ومحصولدار بولنمش نیجه یرلری الیوم چول، واو وقت معمور بولنمش نیجه شهر وقصبه‌لر شمدی ویرانه حالنده‌در. ایرانك باشلیجه محصولاتی کتان، کنویر، توتون، تنباکی، سیسام، پاموق، صفران، تربنتین، ساقز، انواع صمغلر، مازی وبویا نباتاتنك انواعیدر. دود آغاجلری دخی چوق اولوب، سنوی ۲۰۰۰۰ دنك قدر ایپك اخراج اولنور. باغچه‌لری مشهور اولوب، میوه‌لری زیاده‌سیله لذیذدر. شیرازك شرابی آسیا قطعه‌سنده حاصل اولان شرابلرك اك کوزلیدر. هرمزد بوغازندن بحر خزر ساحلنه‌دك ممتد اولان طاغلرك وادی وبایرلرنده پك چوق باغلر بولنوب، ازجمله اصفهانك اطرافی برقاچ فرسخ محله قدر باغلرله مستوردر، وبو شهرك شرابلری شیرازکیلردن پك آز کریده‌در. ایرانك حبوباتجه اولان محصولاتی اهالیه کفایت ایده‌جك درجه‌ده‌در.

ایرانك حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت ودوه ایله قویون وکچیدن عبارتدر. آتلرینك جنسی پك ایی اولدیغی کبی، قیون وکچیلرینك یاپاغیسی دخی یوموشاق وپك‌ایی اولوب، پك‌قیمتدار منسوجات اعمالنه یارایور. کدیلری دخی مشهوردر. حیوانات وحشیه‌یه کلنجه، چوللرده آرسلان وقپلان، کیلان ومازندران اورمانلرنده آیی، طوموز، قورد، صرتلان، یبانی بوغا، ایرانك همان هر طرفنده دخی کیك، غزال، تیلکی، یبانی استر، کور، طاوشان وسائر آو حیواناتی کثرت اوزره بولنیور.

ایرانك معادنی دخی چوق اولوب، آلتون، کومش، باقیر، دمیر، یشم، مرمر، زمرد، نفط وپترول کثرت اوزره بولنیورسه‌ده، یر آلتنده قالوب، اخراج واعمال اولنانلری پك آز وبلکه هیچ مرتبه‌سنده‌در. ایران طوپراغنده اك چوق بولنان معدن طوز اولوب، چوللرك قوملری طوزلی اولدیغی کبی، قیشین صو طوپلانان یرلرده دخی یازین صولر قورومغله، طوز طبقه‌لری قالوب، اهالی طرفندن طوپلانیلیر. بعض نهرلرینك صولری دخی طوزلیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبی. — ایرانده تحریر نفوسه دائر هیچ بر تشبث اولنمدیغندن، بو مملکتك مقدار اهالیسی معلوم اولمیوب، جغرافیون طرفندن ۵ ایله ۱۶ ملیون آره‌سنده مختلف عددلر بیان اولنمش ایسه‌ده، اقوای احتمالاته کوره ۹ ملیون اهالیسی واردر. بونلرك ۷ ملیون قدری خالص ایرانی یعنی فرس جنسیتنه منسوب اولوب، ۲ ملیونده ترك، عرب، کرد، ارمنی ویهودیدر. فرس جنسیتندن صکره اك کثرتلی بولنانلر ترکلر اولوب، بونلر باشلیجه ایرانك شمال غربیسنده یعنی آذربایجان ایله طبرستان جهتلرنده بولنان ترکمان قبائلندن عبارت اوله‌رق، ۸۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده‌درلر. بونلر بو اقلیملریله برابر، جسور وجنکاور آدملر اولدقلرندن، قرون وسطادن بری اکثریا ایران سلطنت وحکومتی بونلرك النده بولنمقده‌در. نادرشاه سلاله‌سی ترکمان قبائلندن آفشار قبیله‌سنه منسوب بولنمش اولدیغی کبی، شمدیکی خاندان حکمداری دخی ترکمان قبائلندن (قاجار) قبیله‌سنه منسوبدر. بونلرك چوغی الیوم خیمه نشین اولوب، عشیرت حالنده یاشایورلرسه‌ده، آذربایجانده اهالیٔ اصلیه ایله قاریشوب، توطن ایتمش اولدقلرندن،

بو خطه‌نك لسانی دخی تركجه‌در. تركلردن صكره اك جمعیتلی بولنان جنسیت كردلر اولوب، تقریباً یاریم ملیون مقدارنده اولدقلری حالده، آذربایجانك جهت جنوبیه‌سنده (ارمیه) كولی اطرافنده وآردلانده ساكندرلر. ارمنیلر باشلیجه تبریز طرفلرنده وبیوك شهرلرده بولنوب، یهودیلر دخی بو صورتله طاغنیق بر حالده بولنورلر. فتوحات اسلامیه زماننده وبعده خلافت امیه وعباسیه عهدلرنده ایران ممالكنه بك چوق عربلر هجرت وتوطن ایتمشلرسه‌ده، بونلر ایرانیلرله امتزاج ایده‌رك، مرور زمانله لسانلرینی دخی غائب ایتمشلردر. شمدیكی حالده ایرانده لسان عربی ایله متكلم یالكز بصره كورفزی جوارلرنده بر قاچ بیك اهالی بولنمقده‌در.

قوت وحربجه تركلر ایرانك اصل فرس اهالیسنه غلبه چالمشلرسه‌ده، حرف وصنعت وتجارت وعلم وادبیات ومدنیتده فرس جنسیتنه منسوب اولان اصل ایرانیلر ایلروده بولنوب، حكومت اولاد تركك النده بولندیغی حالده دخی ینه لسان رسمی وادبی فارسیدر. ایرانده سویلنیلان فارسی بر قاچ نوع اولوب، هر خطه‌سنك كندینه مخصوص بر شیوه‌سی واردر. هله كیلانده وسائر اقطار شمالیه‌ده بین الاهالی آكلاشلماز برطاقم لسانلر استعمال اولنمقده‌در. مع هذا كبرا وادبا بیننده مستعمل اولان وهر یرده اوقونوب یازیلان لسان فارسینك فصیحیدر.

ایرانده ۳۰۰ ۰۰۰ قدر خرستیان، ۱۵ ۰۰۰ قدر یهودی و ۸۰۰۰ قدر كبر یعنی زردشتی بولنوب، قصور اهالی كاملاً مسلمدر. مذهبلری شیعی اولوب، یالكز كردلرله عربلرك بر طاقمی سنیدر.

تقسیماتی. — ایران ۱۱ ایالته منقسم اولوب، هر بری بر قاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرله مركزلری بروجه آتیدر:

ایالت	مركز
عراق عجمی	طهران
طبرستان	آمل
مازندران	ساری
كیلان	رشت
آذربایجان	تبریز
كردستان	كرمانشاه
خوزستان	شوستر
فارس	شیراز
كرمان	كرمان
كوهستان	شهرستان
خراسان	مشهد

بو تقسیمات ایرانك تقسیمات جغرافیا وطبیعیه‌سنه موافق اولوب، یالكز طهران شهری اصل (ری) خطه‌سنك مركزیدر. عراق عجمینك مركز طبیعیسی ایسه اصفهان شهری اولوب؛ وقتیله ایرانك دخی پایتختی بولنمش ایكن، سلالهٔ حاضره زماننده طهران پایتخت اتخاذ اولنمغله برابر، عراق عجمینك دخی مركزی حكمنه كچمش؛ و (ری) خطه‌سی آیریجه بر ایالت اتخاذ اولنمامشدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایرانك كرك تاریخجه وكرك موقع وتجارتجه بر چوق بیوك شهر وقصبه‌لری اولوب بونلرك اكثری تدنی وخرابیته یوز طوتمش ایسه‌ده، ینه خیلی جمعیتلی شهرلری واردر، كه اك بیوكلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

طهران	۲۱۰ ۰۰۰
تبریز	۱۷۰ ۰۰۰
اصفهان	۹۰ ۰۰۰
مشهد	۷۰ ۰۰۰
كرمان	۴۶ ۰۰۰
رشت	۴۱ ۰۰۰
قزوین	۴۰ ۰۰۰
یزد	۴۰ ۰۰۰
همدان	۳۵ ۰۰۰
كرمانشاه	۳۲ ۰۰۰
شیراز	۳۲ ۰۰۰
دیزفول	۳۰ ۰۰۰
كاشان	۳۰ ۰۰۰
شوستر	۲۷ ۰۰۰
بندر بوشیر	۲۷ ۰۰۰
یزدجرد	۲۰ ۰۰۰
قوم	۲۰ ۰۰۰
استرآباد	۱۵ ۰۰۰

زمان قدیمده پایتخت ومشهور بولنمش اولان (سوس) شهرینك خرابه‌لری دیزفول جوارنده بولندیغی كبی، اوائل دور اسلامده دخی معمور بولنمش اولان اصطخرك ویرانه‌لری شیراز قربنده موجود اولوب، ینه دور اسلامده معمور ومشهور بولنمش اولان نیشاپور، بسطام، مراغه كبی نیجه شهرلر تدنی ایده‌رك، كوچك قصبه‌لر حالنه كچمش، وخراسانده (طوس) شهری بسبتون خراب اولمشدر.

اصول حكومتی، مالیه‌سی، قوهٔ عسكریه‌سی. — ایران دولتی «شاه» عنوانیله یاد اولنور بر حكمدار مستقلك ید حكمنده اولوب، سلطنت پدردن اولاده

قالیورسه‌ده، شاه اولادندن ایستدیکنی ولیعهد براقیر. مملکت بر هیئت وکلا معرفتیله اداره اولنور. ایالت والیلری اکثریا خاندان شاهی‌یه منسوب ذواتدن ومعزول وکلادن نصب اولنور. امور عدلیه‌ده دستور العمل شریعت ایسه‌ده، اکثر معاملات عرفیدر. مجتهد تعبیر اولنان علماسنك بیوك بر حکم ونفوذلری واردر.

ایرانك واردات ومصارف سنویه‌سی لیرای عثمانی حسابیله ایکی ملیوندن آز اولوب، ویرکیلری آز، واصول اداره‌سی پك ساده اولمغله، مصارفی دخی اوکا کوره‌در. دیونی اولمدقدن بشقه، وارداتك مصارفدن اوچ درت ملیون فرانق راده‌لرنده بر تفاوتی اولدیغندن، خزینه‌سنده نقودی دخی واردر. عساکر منتظمه‌سی ٧٨ طابور یعنی ٥٤٧٠٠ نفر پیاده، ایکی الای یعنی ١٠٠٠ نفر سواری و ٢٠ بطاریه یعنی ٥٠٠٠ طوبجی، که جمعاً ٦٠٧٠٠ کشیدن عبارت اولوب، ٩٧ بلوك یعنی ٢٤٢٥٠ نفر سواری و ٢٤ طابور یعنی ١٦٨٠٠ پیاده عساکر غیر منتظمه‌سی، که من حیث المجموع ١٠١٧٥٠ عسکری اولدیغی جداول رسمیه‌ده کوستریلیورسه‌ده، حرب زماننده ٥٣٠٠٠ نفردن زیاده عسکر چیقاره‌مدیغی محققدر. اك زیاده ایشه یارار عسکری سواریلری اولوب، خراسان، مازندران وفارس طاغلیلرندن تحشید اولنان باشیبوزوق عسکری دخی جسوردرلر. سلاحلری اسکی اصولده‌در. دونغمه‌سی یوقدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایرانك اسکیدن بری کندینه مخصوص ادبیاتی اولوب، شمدی‌یه قدر لسان ویازیسی اوچ دفعه دکیشمشدر. زردشتك زماننده بلخ طرفلرینه مخصوص اولان (زند) لسانی مستعمل اولوب، زند آوستا کتابی بو لسانده یازلمشدر. بعده ساسانیلر زماننده سریانیجه‌دن مأخوذ حروفاتله پهلوی ودری تعبیر اولنان بر لسان قوللانلمشدر، که فارسیٔ قدیم ایله سریانیجه‌دن مأخوذ برچوق تعبیرات واصطلاحاتی جامع ایدی. بعد الاسلام حروف عربیه قبول اولنوب، عربیدن مستعار برچوق تعبیرات والفاظله قاریشیق اولدرق لسان فارسی یازلمغه باشلامشدر. بربری آرقه‌سنده استعمال اولنان بو اوچ لسانك اصل واساسی بر ایسه‌ده، زند لسانی هم پك اسکی وهمده ایرانك منتهای شمال شرقیسنده مستعمل بولندیغندن، وهلةً شمدیکی فارسی ایله مشابهتی فرق اولنه‌میوب، اسکی هندجه یعنی سانسکری لسانیله مشابهتی دها واضحدر. پهلوینك شمدیکی فارسی ایله مشابهتی زیاده‌در. آذربایجان جهتنده بولنمش اولان اسکی میدیالیلر لسانك ایسه فارسی ایله مناسبتی اولوب اولمدیغی الیوم تحقق ایده‌مه‌مشدر. ایرانك آثار عتیقه‌سنده پهلوی خطی مستعمل اولمیوب، آثوریلرله مشترکاً قوللاندقلری «میخ یازیسی» استعمال اولنمشدر.

هر حالده، زند وپهلوی لسانلری السنهٔ تاریخیه حکمنه کچمش اولدقلرندن، شمدیکی فارسی‌یه حصر کلام ایده‌لم. بو لسان اوائل دور اسلامده یازلمغه باشلایوب، ایرانك اسکی مدنیت وادبیاتی اوزرینه مؤسس بولندیغندن، پك چابق ترقی ایده‌رك، فردوسی، رودکی انوری، نظامی، سعدی کبی بیوك شاعر وادیبلر یتشمکله، ادبیاتی وعلی الخصوص اشعاری اك مکمل لسانلر صره‌سنه کچمشدر. ایرانیلرك ذاتاً شعره میل واستعداد طبیعیلری بولندیغندن، ادبیات فارسیه کیتدکجه توسع وباشلیجه شعر هوسیله اوقویوب یازمق صنعتی ایرانده سائر ممالك شرقیه‌نك جمله‌سندن زیاده انتشار ایتمشدر. مدنیت اسلامیه‌نك پارلاق زمانلرنده علمای اسلامك اك بیوكلری ایرانده ظهور ایدوب، طوس، نیشابور، قزوین، اصفهان، شیراز، مراغه وسائر شهرلر برر دار العلم حکمنه کچمشلردی. اوندن صکره یعنی بش آلتی یوز سنه‌دن بری حاصل اولان تدنی قابل انکار دکل ایسه‌ده، ایرانده علوم وفنونك تعلیم وتعلمی بسبتون اونودلمیوب، الیوم خیلی علما بولنمقده‌در. آنجق فنون جدیده وکشفیات اخیره هنوز لسان فارسی‌یه نقل وتعمیم اولنمدیغندن، مطلوب اولان ترقیات فنیه وجود بوله‌مامقده‌در. مع هذا ایران دولتی اخیراً طهرانده بر دار الفنون آچمش، وآره صره تحصیل ایچون آوروپایه شاکردان کوندرمکه باشلامشدر. مدرسه‌لرده ایسه علوم وفنون باشلیجه عربیده تدریس اولنمقده، وفارسی ادبیاته مخصوص عد ایدلمکده‌در.

ایرانده صنایع جدیده وفابریقه‌لر اولمیوب، اسکیدن مستعمل اولان صنایع دخی پك چوق تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه خیلی صنعتلری واردر. بونلرك برنجیسی واك اهمیتلیسی یوکدن معمول منسوجات اولوب، ایرانك خالیلری، سجاده‌لری وشاللری مشهوردر. بونلرك کرك نسجلرنده وکرك بویالرنده فوق العاده بر مهارت بولندیغندن، بو قبیلدن اولان امتعهٔ ایرانیه اوروپاجه پك

معتبر ومقبول اولوب، كليتلى اخراجات وقوع بولمقده‌در. سختيانلرى، اسلحه‌سى، صاقسيلرى وسائر بعض معمولات ومصنوعاتى دخى مشهوردر. اصفهانده پاموقدن بعض قاشلر نسج، وخراسانده اسلحهٔ جارحه‌نك پك اعلالرى اعمال اولنديغى كبى، يزده دخى ايپك منسوجاتنه وشكر اعمالنه مخصوص كارخانه‌لر واردر.

ايرانيلرك تجارته فوق‌العاده ميل واستعدادلرى اولوب، ايران محصولات وامتعه‌سنى دنيانك همان هر طرفنه كنديلرى نقل وفروخت ايتدكلرى كبى، مواد تجاريهٔ اجنبيه‌يى دخى ايرانه كنديلرى جلب ونقل ايديورلر. ايران مملكتنك هند وچين ايله آسياى غربى وآوروپا آره‌سنده بولنمسى دخى تجارته اوپريشلى ايسه‌ده، ايرانده طرق ومعابرك پك كرى بولنمسى وامنيتك فقدانى تجارتك اهميت موقعيه واستعداد اهالى نسبتنده ترقيسنه مانع اولمقده‌در.

احوال تاريخيه‌سى. — ايران اسكيدن برى احوالى مضبوط ممالكدن اولوب، ازمنهٔ قديمه‌ده بيوك ومتمدن بر دولت بولنمش اولديغندن، احوال تاريخيه‌سى بيوك بر اهميتى حائز ايسه‌ده، اكثر يرلرك اولديغى كبى، ايرانك دخى تاريخ قديمى بر خرافات واساطيرله مخلوط اولوب، بونلرك ايچندن حقيقتى آيرمق مشكلدر. ايران تاريخنك ايكى منبعى اولوب، برى ايرانيلرك وديكرى يونانيلرك روايتيدر. اسكى ايرانيلرك كتب تاريخيه وادبيه‌لرى محو اولوب، بعدالاسلام فردوسى كبى بعض شعرا ومورخين ايران بو مملكتك تاريخ قديمنى ضبط ايتمك ايستدكلرنده، دهقانلرك اغزدن اغزه ايشيتمش اولدقلرى اك مشهور وقوعاتى وزردشتيلرك مقدس عد ايتدكلرى احوالى يازمغله قناعت ايتمك مجبوريتنده بولندقلرى كبى، يونان مورخلرى دخى ايراندن اوزاق بولنوب، ايرانيلرك لسانى دخى بيلمدكلرندن، وقايعك چوغنى ياكليش يازدقدن بشقه، ايران حكمدارلرينك اسملرينى دخى بسبتون تحريف وتغيير ايتمشلردر. بونك ايچون، بو ايكى مختلف منبعدن صدور ايدن ايران تاريخلرندن برى زماناً وديكرى مكاناً اوزاق اولوب، هيچ برينه صحيح نظريله باقيله‌ميه‌جغى كبى، بربرينه تطبيقلرى دخى مشكلدر. مع هذا بونلردن برينك عالم اسلامجه وايرانجه، وديكرينك آوروپاجه شهرتى اولديغندن، ايكيسنى دخى آيرى آيرى ذكر ايدوب، بعده قابل تطبيق اولان يرلرينى بيان ايده‌جكز.

ايرانيلرك كندى تاريخ قديملرينه دائر اولان اعتقادلرى زردشتك كتابندن مأخوذ اولديغندن، بو تاريخده (آدم) و(نوح) دن بحث اولنميوب، آدم يرينه (كيومرث) ونوح يرينه (فريدون) ذكر اولنيور. شو قدر واركه زردشت كيومرثه پك‌ده بتون انسانلرك پدرى نظريله باقيوب، ايرانك برنجى پادشاهى نظريله باقديغى كبى، فريدونى دخى طوفاندن قورتلمش بر تك آدم كبى كوسترميوب، ايران وتوران وعراق وشام طرفلرنده ايالت حكمدار اولان اوچ شخصك پدرى كبى كوستريور.

كيومرثدن ظهور اسلامه دكين ايرانده حكومت سورن حكمدارلر: پيشداديان، كيانيان، اشكانيان وساسانيان اسملريله درت طبقه‌يه منقسم اولوب، بو درت طبقه‌يى تركيب ايدن حكمدارلر بروجه آتيدر:

پيشداديان	كيانيان	اشكانيان	ساسانيان
كيومرث	كيقباد	استهن	آردشير
هوشنك	كيكاوس	اشك	شاپور
تهمورث	كيخسرو	اشكان	هرمز
جمشيد	لهراسب	اشك ثانى	بهرام
ضحاك	كشتاسب	شاپور	بهرام ثانى
فريدون	بهمن	بهرام	بهرام ثالث
منوچهر	هماى	پلاش	نرسى
نوذر	داراب	هرمز	هرمز ثانى
افراسياب	دارا	نرسى	شاپور ثانى
زاب	اسكندر	فيروز	آردشير ثانى
كرشاسب		پلاش ثانى	شاپور ثالث
		خسرو	بهرام رابع
		پلاشان	يزدكرد
		اردوان	بهرام خامس
		خسرو ثانى	يزدكرد ثانى
		پلاش ثالث	هرمز ثالث
		كودرز	پيروز
		نرسئ ثانى	پلاش
		كودرز ثانى	قباد
		نرسئ ثالث	نوشيروان
			هرمز رابع
			خسرو
			شيرويه
			آردشير ثالث
			پوران دخت
			ارزمى دخت
			فرخ زاد
			يزدكرد ثالث

برنجى طبقه حكمدارلرى حقنده اولان روايات بسبتون خرافات قبيلندن اولوب، حتى هندك بعض

کتب قدیمه‌سنه تطبیق اولنه‌جق اولسه، چوغنك پادشاه دکل بلکه معبود اسملری اولدقلری، وهنددن مطرود اولدیغی مظنون اولان زردشت طرفندن بو اسملرك ایرانه نقل ایدلش اولدیغی آکلاشیلیور. ازجمله جمشیدك کونشدن کنایه برمعبود، فریدونك برملك، ضحاكك ییلان صورتنده برجن وعفریت اولدیغی هند قدیمنك اساطیر کتابلرندن منفهم اولیور. بو طبقه حکمدارلری بیننده ایکی اجنبی اسملری دخی واردر، که برنجیسی عرب زعم اولنان ضحاك وایکنجیسی ترك اولان افراسیاب اولوب، ایکیسی دخی ایرانه مستولی اولمشلر؛ وبرنجیسی فریدون، ایکنجیسی کیخسرو طرفندن قتل اولنمشدر. شاهنامه‌ده پیشدادیان حقنده بیان اولنان احوال نوع بشرك ابتدای ظهورینی وصورت ترقیسنی طبیعی بر یولده مصوردر. ایکنجی طبقه یعنی کیانیان سلاله‌سی قهرمانلردن عبارت اولوب، بونلر حقنده‌کی روایاته دخی صحیح نظریله باقیله مازسه‌ده، شاعرانه برطاقم مبالغاتدن عبارت اولوب، علی‌الخصوص بو حکمدارلردن اکثریسنك زماننده بر حیات بولنمش اولدیغی زعم اولنان رستم زال ورفقاسی اولان سائر قهرمانلر حقنده شاهنامه‌نك تصویراتی حقیقةً باعث حیرتدر. بو سلاله‌یه اسکندرك فتوحاتی ختام ویروب، بو جهانگیرك وفاتندن صکره، ایران ۸۰ سنه قدر اسکندرك سردارلرندن (سلفقوس) لك نسلی حکمنده قالمش؛ وبعده اشکانیان سلاله‌سی ظهور ایدوب، قبل‌المیلاد ۲۴۶ تاریخندن بعدالمیلاد ۲۲۹ تاریخنه‌دك ۴۷۵ سنه حکومت سورمش؛ وتاریخ مذکورده ساسانیلر سلاله‌سی ظهور ایدوب، فتوحات اسلامیه یعنی حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزك زمان خلافتلرینده‌دك حکمفرما اولمشلردر. بو ایکی سلاله‌نك وقوعاتی صرف تاریخدن عبارت ایسه‌ده، علی‌الخصوص برنجیسنك احوالی لایقیله معلوم دکلدر.

ایرانك تاریخی درت دوره تقسیم اولنه بیلیر: برنجیسی اساطیر دوری، که پیشدادیانك زمانیدر؛ ایکنجیسی قهرمانلر دوری، که کیانیانك زمانیدر؛ اوچنجیسی قبل‌الاسلام اولان تاریخ دوری، که اسکندردن صکره ظهور ایدن اشکانیان وساسانیان زمانیدر؛ دردنجیسی دخی بعدالاسلام اولان تاریخ دوریدر، که دین اسلامك ایرانه دخولندن بوکونه قدر کچن زماندر.

یونان قدیم مورخلری طرفندن ضبط اولنه‌رق آوروپاجه معروف اولان ایران قدیم تاریخی یالکز کیانیانه عائد اولوب، بونلرك روایتنه کوره زمان قدیمده ایرانده ایکی دولت وار ایدی، که برینه (میدیا) ودیکرینه (فارس) دیرلردی. فارس نسبةً بدوی ومیدیا ایسه اولدقجه مدنی بریر ایدی. میدیا حکمدارلرندن (آستیاغ) اسمنده بری قیزینی فارس حکمدارینه ویرمش وقیزندن کندیسنك ملکنی دخی ضبط ایده‌جك برچوجق طوغه‌جغنی رؤیاسنده کورمکله، قیزینی حامله ایکن دعوت ایدوب، چوجق طوغار طوغماز، برطاغه آتمشیدی. بو چوجق طاغده بیویوب، (کیروس) اسمیله بیوك بر پادشاه اولور، ومیدیایی ضبط ایتدکدن صکره، تا آطه‌لر دکیزینه قدر توسیع ممالك ایده‌رك، بابل وآثور دولتلرینی وسائر نیجه بلادی استیلا ایله، بیوك بر دولت تشکیل ایدر. ایشته او وقتدن اسکندرك خروجنه دکین ایران دولتی او وقت معلوم اولان اقطار عالمك اکثرینه حکم ایدوب، بعده ساسانیلر زماننده دخی خیلی بیوك بردولت ایدی. یونانیلرك قولنه کوره، ایران قدیم حکمدارلری (یعنی کیانیان) بروجه آتیدر:

کیروس
قامبیس
اسمردیس مجوسی
داریوس بن هستاسب
اکسرسیس اول
آرتاقسرسیس درازدست
اکسرسیس ثانی
سوغدیان
داریوس نوتوس
آرتاقسرسیس منمون
اوخوس
آرسیس
داریوس قودومان

شمدی بونلری ایرانیلرجه اسملری مضبوط اولان کیانیانه تطبیق ایتمك ایستدیکمزده، برنجیسی اولان (کیروس) لك کیکاوسمی یوقسه کیخسرومی اولدیغی کسدیریله‌مز. طاغده چوبانلر طرفندن بیودلدیکنه وسائر احوال ابتدائیه‌سنه باقیلیرسه، کیخسرو اولمسی، واو حالده فردوسینك توران دیدیکی مملکتك میدیا وافراسیابك آستیاغ اولمسی لازم کلیر؛ واقعاً میدیا اهالیسنك اقوام تورانیه‌دن بولنمش اولدقلری دخی مرویدر. لکن کیروسك فتوحاتنه باقیلیرسه، کاوس

اولمسی احتمالی دخی تبادر ایدوب، کاؤسك مازندرانی فتح ایتدیکی شاهنامەدە مذکور اولدیغندن، میدیانكدە مازندران اولمسی محتملدر. کیروسك پدری تواریخ یونانیەدە (قامبیس) اسمیلە یاد اولنوب، کیروس کیخسرو ایسە، سیاوشدن بحث اولنمیەرق، بو قامبیسك (کاوس)، وکیروس کاوس ایسە، قامبیسك قباد اولمسی اقتضا ایدر. کیروسك اوغلی دخی قامبیس اولوب، مصری ضبط ایدن بو قامبیس ایدی؛ حالبوکە نە کیخسروك کاوس ونە کاؤسك قباد اسمندە اوغلی اولدیغی معلومدر؛ بالعکس شاهنامەدە مصری ضبط ایدن کیخسروك پدری کاوس اولدیغی بیان اولنیور. تختی برآرەلق ضبط ایتمش اولان (اسمردیس) مجوسیدن دخی تواریخ ایرانیەدە بحث اولنمدیغی حالدە، تواریخ یونانیەدە دخی (لهراسب)ك اسمی یوقدر. (داریوس بن هستاسب) ك اسفندیار بن کشتاسب اولدیغندە شبهە یوقدر. ایران تاریخلرندە بو ذاتك قهرمانلغندن وفتوحاتندن بحث اولنیورسەدە، پدری کشتاسبك زمان سلطنتدە وفات ایتدیکی بیان اولندیغی حالدە، تواریخ یونانیەدە بالعکس سلطنت بوکا ویریلوب، کشتاسب حکمدارلر صرەسندە ذکر اولنمیور. (اکسرسیس) اسمی کثریا (شیرویە) نك محرفی ایسەدە، اسفندیارك بو اسمدە بر اوغلی اولدیغی شاهنامەدە مذکور اولمیوب، کشتاسبدن صکرە اسفندیارك اوغلی (آردشیر بهمن درازدست)ك حکمدار اولدیغی بیان اولنیور. تواریخ یونانیەدە ایسە (آردشیر درازدست) مذکور (اکسرسیس)ك اوغلی، وآردشیر بهمن اولدیغی هویدا اولان (آرتاقسرسیس ممنون) ایسە دیکر ایکی حکمداردن صکرە کلن بر (داریوس) ك یعنی دیکر بر اسفندیارك ویاخود (داراب) ك اوغلی کوستریلیور. (اوخوس) و(آرسیس) ك کیملر اولدقلری آکلاشیلەمیوب، (داریوس) ك (دارا) اولدیغی معلومدر.

ایرانیلر (آریا) دینلن قوم قدیمك منشعب اولدیغی شعباتك اك قدیملرندن اولوب، اقوام آریانیەنك وطن اصلیلرندن اك آز تبعد ایدنلریدر؛ چونکە آریا قومنك وطن اصلیسی بلخ وهرات جهتلری بولنمشدر. بناءً علیه ایرانیلرلە هندلیلر آریا قومنك اك قدیم ایکی شعبەسنی تشکیل ایدرلر. شمدیکی فارسی لسانیلە پهلوی وزند لسانلرینك هند وآوروپا یعنی سانسکری، یونان، لاتین، کلت، جرمان، اسلاو وآرناؤد لسانلریلە اولان مناسبات ومشابهتی پك واضح اولوب، بر مدتدنبری آوروپا لسانیونی بو مناسبات حقندە پك چوق تحقیقات وتحریات اجرا ایتمش، وبرچوق کتابلر یازمشلردر. ایران اسمی ایران مورخلری فریدونك اوغلی ایرجدن مشتق زعم ایتدکلری کبی، عرب مورخلری دخی بنی اسرائیل اصولنە توفیقاً حضرت نوحك احفادندن (ایران) اسمندە بر شخص فرض ایدەرك، اوندن مأخوذ کوسترمك ایستمشلرسەدە، بو اسمك (آریا) و(آریان) اسمنك عینی اولدیغندە شبهە اولمیوب، ایرانیلرك هیچ بر تاریخك ضبط ایدەمدیکی پك قدیم بر زماندن بری بو اسمی محافظە ایتدکلری آشکاردر. [«آریا» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

ایران قدیمك احوالی بحثنە ختام ویرمزدن اول، یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ضبط ایدلمش اولان تقسیمات قدیمەسنی مصادف اولدقلری تقسیمات جدیدە ایلە بالمقابلە ذکر ایدەلم:

١	سوسیانە	اهواز وخوزستان
٢	میدیا	آذربایجان وعراق عجمی
٣	آریا	خراسان جنوبی وهرات جهتی
٤	هرقانیا	جرجان ومازندران جهتی
٥	پارتیا	خراسانك شمال غربیسیلە طبرستان
٦	مارجیانە	مرو جهتی
٧	باقتریانە	بلخ جهتی
٨	سوغدیانە	ماوراء النهر
٩	خوراسمیا	خوارزم
١٠	قارمانیا	کرمان
١١	پرسیا	فارس
١٢	جدروسیا	مکران
١٣	درانجیانە	سیستان وقندهار جهتی

ایران قدیمك دیننە کلنجە، پك اسکی بر زمانلردە (مە آباد) اسمندە بر شخص پیغمبرلك ادعاسیلە ظهور ایدوب، بر دین ومذهب وضع ایتمش؛ وروایتە کورە بونك نسلی پیشدادیاندن اول ایراندە سلطنت سورمشدر. زند لساندە اخیراً میدانە چیقان بعض کتابلرە کورە، بوندن بشقە دها بر قاچ شخص پیغمبرلك ادعاسندە بولنوب، هر حالدە او وقتلردە ایرانیلرك دینی، سائر اقوام آریانیەنك دخی اولدیغی کبی، اجرام سماویەیە وعلی الخصوص کونشە عبادتدن عبارت ایدی. جمشید دخی بو دینك ارکانندن عد اولنوب، کونشدن کنایە دکل ایسە، کونشك عبادتنی ترویج وبهار ونوروزی تقدیس ایلە، شرابی دخی ایجاد ایتمشدر. کیانیاندن کشتاسبك زماننده (زردشت) اسمندە پیغمبرلك

دعواسیله بریسی ظهور ایدوب، ایرانه آتشپرستلك دینی تلقین ایتمشدر. زردشت بر یکی دین ایجاد ایتمکله برابر، سیاراته اولان عبادتی دخی الغا ایتمیوب، ایران آتشکده‌لرینك هر بری سیاراتدن برینه منسوب عد اولنور، ومنسوب بولندیغی سیاره‌نك هیکلنی حاوی اولوردی. بو دینده کونش، نور وآتش خیر الهی اولان ایزده، وظلمات ایله کیجه شر الهی اولان اهریمنه منسوب عد اولنوردی. زردشتك کتابی اولان (زند آوستا) زند لسانده یازلمش ایکن، ساسانیلر زمانده بو لسان آکلاشیلامغه باشلامغله، پهلوی لسانه ترجمه اولنمشیدی. انوار اسلامیه‌نك ایرانده انتشاری دین زردشتی محو ایتمش ایسه‌ده، یزد جهتنده بر قاچ بیك زردشتی قالمش؛ وبر طاقی دخی هندستانه قاچمشلردر.

بعدالاسلام ایران تاریخنه کلنجه، بو مملکت حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده سعد بن وقاص وسائر مجاهدین صحابه‌نك یدیله ضمیمهٔ ممالك اسلامیه اولوب، هر خطه‌سی بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. ملوك امویه زمانده اهل بیت پیغمبری‌یه منسوب بعض ائمه وسائر ذوات ایرانه هجرت ایتمکله، ایرانیلر بیننده علویلر طرفدارلغی کیتدکجه قوت بولەرق، نهایت ایچلرندن ابو مسلم خراسانی خروجله، دولت امویه ختام ویروب، خلافتی بنی عباسه نقل ایتدیرمشدر. خلافت عباسیه‌نك اوائلنده دخی ایران برقاچ ایالته منقسم اوله‌رق، طوغریدن طوغری‌یه بغداددن اداره اولنوردی. اووقتلرده ایرانده امرای عرب چوغالوب، لسان ادبی دخی عربی ایدی، وفارسی دها یازلمغه باشلامامشیدی. اوچنجی قرن هجری اوائلنده مأمون خلیفه‌نك زمانده خراسان والیسی بولنان طاهر ذو الیمینین اعلان استقلالله، خراسانده بردولت مستقله تشکیل ایتمشدر. بنی طاهر حکمدارلری بش کشی اولوب، ٤٦ سنه حکومت سورمشلردر. ٢٥٣ تاریخنده سیستانده کسب استقلال ایتمش اولان یعقوب بن لیث صفار اسمنده بر شخص بنی طاهر سلاله‌سنه ختام ویروب، خراسانی دخی ضبط ایتمکله، (بنی لیث) دولتنی تشکیل ایتمشدر، که بونلر دخی اوچ کشی اولوب، ٣٤ سنه حکومت سورمشلردر. ٢٨٧ تاریخنده ماوراءالنهر والیسی بولنان اسماعیل بن احمد سامانی اعلان استقلالله، خراسانی دخی بنی لیثدن آلوب، سامانیان دولتنی تأسیس ایتمشدر. سامانیلر طقوز کشی اولوب، ٣٨٦ تاریخنه دك یوز سنه قدر حکم سورمشلردر. فارسی لسانی یکیدن احیا ایدن بونلر اولوب، بونلرك دورنده لسان فارسی عربی حروفیله یازلمغه، وایرانده شعرا ظهور ایتمکه باشلامشدر. بونلرك انقراضندن اول فارس وعراق جهتنده (آل بویه) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، تاریخ مذکورده آفغانستان جهتنده (آل‌سبکتکین) ظهور ایدوب، خراسانی دخی استیلا ایتمشلردی. آل‌بویه ١٧ کشی‌اولوب، ٣٢١ تاریخندن ٤٤٨ تاریخنه‌دك ١٢٧ سنه حکومت سوردکدن صکره، ملکلری سلچوقیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. آل سبکتکین یعنی غزنویلر دخی ١٤ کشی اولوب، ٣٩٠ تاریخندن ٥٤٣ تاریخنه‌دك ١٥٣ سنه حکومت سورمش؛ وهندستان وماوراء النهری ضبط ایتدکدن صکره، عراقه دخی مستولی اولوب، آل بویه‌نك قوتنی آزالتمشلردی. ٤٠٩ تاریخنده خراسانده سلچوقیلر ظهور ایدوب، غزنویلرله دیلمیلره یعنی آل سبکتکین وآل بویه‌یه غلبه چاله‌رق، یکی بر دولت تأسیس ایتمشلردر، که ١٤ حکمداردن عبارت اولوب، کیتدکجه کسب قوت ایتمش؛ وآل بویه ایله غزنویلرك انقراضندن صکره بتون ایران بونلرك حکمی آلتنه کچوب، ٥٩٠ تاریخنه دك ١٨١ سنه حکم سورمشلردر. سلچوقیلرك زمانده خوارزمده (خوارزمشاهیان) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، آفغانستانده دخی آل سبکتکینك انقراضندن صکره، (غوریان) دولتی تشکل ایتمشدی. خوارزمشاهیان ٩ نفر اولوب، ٤٩٠ تاریخندن چنکیزك خروجنه‌دك حکم سورمشلردر؛ وغوریان ٥ کشی اولوب، ٥٤٣ تاریخندن ٧٠٧ تاریخنه‌دك ١٦٤ سنه حکومت سوروب، تاریخ مذکورده ملکلری خوارزمشاهیانك الینه کچمشدر. سلچوقیلر زمانده ینه سلچوقیلرك برشعبه‌سی کرمانده استقلال بولوب، بوسلاله‌دن ١١ کشی ٤٣٣ تاریخندن ٥٨٣ تاریخنه‌دك ١٥٠ سنه حکم سورمشلردر. ینه سلچوقیلر زمانده قهستانده حسن بن صباح طرفندن (باطنیه) دولتی تأسیس اولنه‌رق، بوسلاله‌دن ٨ حکمدار کلوب، ٤٨٣ تاریخندن ٦٥٣ تاریخنه‌دك ١٧١ سنه حکم سورمشلردر. سلچوقیلرك اواخر سلطنتنده (اتابکان) نامیله فارسده، آذربایجانده ولرستانده درت حکومت تشکل ایتمشدی. بونلردن فارس اتابکلری ١١ کشی اولوب، ٥٤٣ تاریخندن ٦٦٨ تاریخنه‌دك ١٢٥ سنه حکم سوردکدن

صكره، ملكلرى هلاكو طرفندن ضبط اولنمشدر. آذربايجان اتابكلرى ٥ كشى اولوب، ٥٥٥ دن ٦٢٢ تاريخنه‌دك ٦٧ سنه حكومتدن صكره، ملكلرى خوارزمشاهيان طرفندن استيلا اولنمشدر. لر بزرك اتابكلرى ٩ كشى اولوب، ٥٤٠ تاريخلرندن ٦٩٥ تاريخنه‌دك ١٥٥ سنه قدر حكم سورمشلردر. لر كوچك اتابكلرى دخى ١١ كشى اولوب، ٥٧٠ تاريخندن ٦٩٥ تاريخنه‌دك حكمفرما اولمشلردر.

ايشته خلافت عباسيه زماننده ايران بو مختلف دولتلر بيننده كل يوم ظهور ايدن محاربات ومنازعاته ميدان بولنمش؛ ومع هذا او وقتلر مدنيت اسلاميه‌نك اك پارلاق زمانى اولمغله، ايرانده علوم ومعارف وسائر اسباب مدنيت خيليدن خيلى‌يه ترقى ايتمشدى. مذكور دولتلردن اكثرينك حكمدارلرى اولاد تركدن بولنمش ايسه‌ده، ادبيات فارسيه ومدنيت ايرانك غلبه‌سى جهتيله، جمله‌سى ايرانلاشمش؛ وعلما وادبايى حمايه ايله ادبيات فارسيه وعلوم عربيه‌نك ترقيسنه خدمت ايتمشلردر.

نهايت يدنجى قرن هجرى اوائلنده چنكيز خان ظهور ايدوب، اكثر ممالك اسلام مغوللرك پايمال ظلم وغدرى اولديغى صره‌ده، بو داهيهٔ عظيمه‌دن اك زياده مصاب اولان ير ايران مملكتى ايدى. چنكيزك تورونى هلاكو خان ايرانده بولنان دولتلرى برر برر ضبط ايتدكدن صكره، خليفهٔ عباسى معتصمى دخى قتل، واطرافى تخريب ايده‌رك، ايرانده (ايلخانيان) ناميله بر دولت تأسيس ايتمشدر. بو دولتك حكمدارلرى، دردى مسلم وبشى كافر اولمق اوزره، ٩ كشيدن عبارت اولوب، ٦٥٣ تاريخندن ٧٣٦ تاريخنه‌دك ٨٣ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٥٠ سنه قدر دخى ايران صاحبسز قالوب، هرج ومرج اولمش؛ وبو صره‌ده چوبانيان، ايلكانيان، اينجويان، سربداران، آل مظفر وقره خطائيان كبى بعض طوائف ملوك ظهور ايتمشيدى. ٧٨٣ تاريخنده ينه چنكيز خانك نسلندن تيمورلنك ظهور وايرانك اوزرينه هجوم ايدوب. چنكيزدن قورتلبيلمش اولان معموره‌لرى دخى خراب ايلدى. تيمورك حياتنده درت اوغلى ممالكنك برر طرفنه والى وامير تعيين اولنوب، بونلردن هر برينك برچوق اولادى اولمغله، بو جهانكيرك وفاتندن صكره، بينلرنده نفاق دوشوب، اكثريسى بربرلريله اولان محاربه‌لرده تلف اولمشلردر. تيمورك وفاتنده براز مدت تورونلرندن پير محمد ايله سلطان خليل سلطنت سوردكدن صكره، شاهرخ بن تيمور پادشاه اولوب، ٤٨ سنه ايران وتركستان پادشاهلغى بونك نسلنده قالدقدن صكره، اميرانشاه بن تيمورك تورونى سلطان بو سعيد تخت وتاجى ضبط ايتمش؛ وبر مدت دخى بونك نسلى حكومت سوردكدن صكره، ماوراء النهر اوزبكلرك الينه چكديكى كبى، ٨٧٣ تاريخنده اوزون حسن دخى عراق وفارس وكرمانى بونك اللرندن ضبط ايتمكله، ايرانده تيمور دولتنه ختام ويريلوب. مذكور بو سعيدك تورونى (بابر) افغانستان وهندستانه چكلمش؛ ونسلى هندستانده انكليزلرك تغلبنه دكين سلطنت سورمشدر.

آق قيونلى دولتى ايرانده چوق وقت پايدار اوله‌ميوب، اوزون حسنك اولاد واحفادى بيننده ظهور ايدن منازعه‌لر بو دولتك زوالنى تسريع ايتمشلردر. اوننجى قرن هجرى اوائلنده (دولت صفويه) ظهور ايدوب، شاه اسماعيل صفوى يكى بر دولت قورمش، وبرنجى اوله‌رق، ايرانده تشيعى رسماً اعلان ايتمشدر. شاه اسماعيل بيوك بر جهانكير اولمق استعدادينى حائز ايديسه‌ده، ياوز سلطان سليم كبى صاحب انشكيمه بر پادشاهك زماننه تصادف ايدوب، دولت عثمانيه‌يه مخالف بولنغه دخى جسارت ايتديكندن، دولتنى او قدر بيوته‌مه‌مش؛ وخلفلرى زماننده بو دولت خيلى ضعفه دوچار اولمش ايكن، صفويلرك بشنجيسى اولان شاه عباس زماننده اولدقجه قوت كسب ايتمشيدى. بو سلاله‌دن ٩ حكمدار كلوب، ١١٣٥ تاريخنه‌دك ٣٣٠ سنه قدر حكم سوردكدن صكره، آفغانليلر هجوم ايدوب، ايرانى ضبط. ورئيسلرى اولان محمودى ايران تختنه اجلاس ايتمشلردر. بونك وفاتنده عمزاده‌سى اشرف جاوس ايتمش ايسه‌ده، او صره‌ده آفشار قبيله‌سندن نادر اسمنده جسور ومدبر برآدم ظهور ايدوب، ملوك صفويه‌نك اخيرى اولان سلطان حسينك اوغلى طهماسبك وزير ومدبر امورى صفتيله وطهماسب قوليخان ناميله خروج ايله، آفغانليلرى ايراندن طرد واخراج ايتدكدن صكره. نادرشاه اسميله كندى سلطنتنى اعلان ايده‌رك، ايراندن بشقه افغانستان وماوراء النهرى دخى ضبط، وفتوحاتنى هندستانه قدر توسيع ايتمشدر. بونك وفاتندن صكره تشكيل ايتمش اولديغى بيوك دولت پايدار اوله‌ميوب، نسلندن كلن ايكى حكمدار هيچ بر

اقتدار كوسترمەرك، آفشار دولتنك انقراضنه سبب اولمش؛ وايرانك هر طرفنده بولنان واليلر اعلان استقلال ايدوب، برهرج ومرج اولمشيدى. اوصرەده عبدالكريم اسمنده حقانيتلى بر آدم، ملوك صفويه احفادندن برى نامنه (زند) دولتنى تشكيل ايدوب، بو دولتدن درت حكمدار گلمشدر. بو دولتك دخى آز مدت ظرفنده منقرض اولمسيله، ايرانك شمالنده بولنان (قاجار) نام تركمان قبيلەسنه منسوب آغا محمد اسمنده برى ظهور ايله، اليوم ايرانده حكمفرما اولان (قاجار) دولتنى تشكيل ايتمشدر. آغا محمددن صكره فتحعلى شاه واوندن صكره محمد شاه ايران تختنه جلوس ايدوب، محمد شاهدن صكره اليوم حكومت سورمكده اولان شاه ناصرالدين حضرتلرى جلوس ايتمشدر.

ايراوادى (Iraouaddy, Irâvadî) هند چيننك غرب جهتنده بر بيوك ايرماق اولوب، (هيمالايه) سلسلهٔ جبالنك شرق جنوبى اتكلرندن نبعان ايله، بيرمان مملكتى داخلنده شمالدن جنوبه جريان ايدەرك، بيرمانك انكليزلرك النده بولنان قسمنه دخول، و(پغو) خطەسنى دخى شق ايله، بر چوق قوللره آيرلدقدن صكره، بر بيوك داليه تشكيل ايدەرك، بحر محيط هنديه منصب اولور. باشليجه ايكى نهرك اجتماعندن حاصل اولوب، بونلردن شرق جهتنده اولاننى تشكيل ايدن ايكى چايدن برى چين حدودينك ايچندن كلير. ايراوادى ايرماغنك قطع ايتديكى مسافه ۱۳۰۰ كيلومتره طولنده ايسەده، نهرك مجراسى پك طولاشيقلى اولوب، طولى لااقل ۱۹۰۰ مترەدر. فيضانى زماننده ثانيەده ۳۰۰۰۰ وعادى وقتده ۹۰۰۰ مكعب متره صو دوكر. بيرمانك اك بيوك شهرلرى بو ايرماغك كنارلرندەدر.

ايربيت (Irbit) سيبريانك (پرم) ايالتنده وپرم شهرينك ۴۱۰ كيلومتره شرقندەبر قصبه اولوب، همنامى اولان نهرك (نيچا) نهريله برلشديكى محلده واقعدر. ۴۰۰۰ اهاليسى وبيوك بر بازارى واردر.

ايرتيش (Irtich) سيبريانك اك بيوك ايرماقلرندن (اوب) ايرماغى تابعلرندن بيوك بر نهر اولوب. تركستان شرقيده (آلتون طاغ)دن نبعان ايله، شمال غربيه طوغرى جريان ايدەرك، (جايزون) كولنى شق ايدر: وبوكوله كيرنجەيه قدر (قره ايرتيش) اسميله معروف اولوب، آلت طرفى آق ايرتيش دينلير. صولدن برقاچ چايك صولرينى آلدقدن صكره، (اومسق) قصبەسنده صاغدن (اوم)، و(تاره) قصبەسنك اوست طرفنده (تاره) چاينى، دها آشاغيده صولدن ايشيم، و(توبولسق) شهرنده (توبول) نهرينى آلير. تابعلرينك اك بيوكى اولان بو صوك نهرله برلشدكدن صكره، شمال شرقيه طوغرى دونوب، صاغدن (دميانقه)، صولدن (قونده) نهرلرينى وديگر بر ايكى چاى اخذ ايله، (سامارووه) قصبەسنك آلت طرفنده (اوب) ايرماغنه قاريشور. مجراسى ۳۵۰۰ ايله ۴۰۰۰ كيلومتره آرەسنده اولوب، بوكا دوكيلن نهر، چاى ودرەلرك عددى ۱۲۵۰دن زيادەدر. يتاغى واسع اولوب، بعض يرلرده متعدد قوللره انقسامله، آرەلرنده خيلى واسع آطهلر تشكل ايدر. همان هرطرفى سيرسفائنه صالحدر.

ايرج ايران قديم تاريخنه كوره فريدونك اوچنجى اوغلى اولوب، فريدون ملكنى اوچه تقسيم ايتديكنده، شام وعراق جهتلرينى (سلم)ه، تورانى (تور)ه، ايرانى دخى ايرجه ويرمشيدى. شو حالده سلم ام ساميەنك، تور ام تورانيەنك وايرج ايرانيلرك ودها طوغريسى ام آريانيەنك جد اعلاسيدر. ايرانيلرك روايتنه كوره، سلم ايله تور كوچك برادرلرينك پدرلرينك تختنده ومركزده قالمسنه حسد ايدەرك كنديسنى قتل ايتدكلرندن، فريدونك بددعاسنه مظهر اولديلر: وايرجك اوغلى منوچهر فريدون طرفندن ايران تختنه اجلاس اولنەرق، پدرينك انتقامنى اخذ ايتمك ضمننده، سلم وتورى قتل ايتمشدر. كويا ايرانيلرله تورانيلر بيننده بو وقوعاتدن برمخاصمه ورقابت حاصل اولوب، نسلاً بعدنسلٍ دوام وتسلسل ايتمشدر.

ايرسو (Eresso) مدللى جزيرەسنك جهت غربيەسنده وساحل بحردن برقاچ كيلومترە ايچريده بركوچك قصبه اولوب، (اريسوس) شهر قديمك خرابەلرى قربندەدر.

ايرقوت (Irkout) سيبريانك ايرقوچق ايالتنده بر نهردر، كه (سايانه) طاغلرندن نبعان ايله، شرقدن غربه طوغرى آقدرق، ۴۲۰ كيلومترەلك مسافه قطع ايتدكدن صكره، ايرقوچق شهرى قارشيسنده ايكى قولدن (آنغاره) نهرينه دوكيلور.

ايرقوچق (Irkoutsh) سيبريانك وسطلرنده همنامى اولان ايالتك مركزى بر

شهر اولوب، (ایرقوت) ایله (آنغاره) نهرلرینك محل اجتماعنده و(توبولسق)ك ۲۳۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده‌واقعدر. ۳۳۸۰۰ اهالیسی، ۳۳ کلیساسی، ۲ مناستری، ۲ اعدادیه مکتبی، ابحریه مکتبی وبرقاچ بازاری واردر. ایچنده چوخه، بز، سختیان، صابون، موم، قونیاق وسائره یاپیلیر. چینله وروسیه ایله بیوك تجارتی اولوب، علی الخصوص کورك تجارتی پك ایشلکدر. — ایرقوتچق ایالتی شمالاً یاقوتچق، شرقاً ینه (یاقوتچق) و(ماوراء بایقال) ایالتلریله، جنوباً مغولستانله، غرباً دخی (ینکیسیق) ایالتیله محدود اولوب، واسع اورمانلری وبعض منبت محللری، کومش، قورشون وسائر معدنلری واردر. مرکزندن بشقه برقاچ مهم قصبه‌لری دخی اولوب، اهالیسی مغول وتاتار اقوامندن مرکبدر.

ایراك { (یاخود ایراك) سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده اربعه قضاسنك مرکزی اولان برقصبه اولوب، توقادك ۴۵ کیلومتره شمالنده (صامسونك ۷۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (یشیل ایرماغه تابع (کلکیت) نهرینه دوکیلور برچایك کنارنده واقعدر. درت بش بیك اهالیسی، بش آلتی جامع ومسجدی، برمدرسه‌سی، ۶ خانی، ۱۶۰ دکانی، ۲ حامی وبرتکیه‌سی واردر.

ایرلانده { (Irlande) بیوك برتانیه یعنی انکلتره دولتنی تشکیل ایدن ایکی جزیره‌نك وبو دولتك مرکب بولندیغی اوچ مملکتك بریدر. ایرلانده‌لیلر عندنده (ارین) اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایرلانده آطه‌سی آوروپانك غرب جهتنده اوله‌رق، بحر محیط آطلاسیده وبیوك برتانیه جزیره‌سنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، بیوك برتانیه‌دن ایرلانده دکیزیله وبو دکیزك شمال وجنوبنده اولان «شمال بوغازی» و(سنت جورج) بوغازیله آیرلمشدر. بووجهله شرقاً ایرلانده دکیزیله ومذکور ایکی بوغازله وسائر جهتلردن بحر محیط آطلاسی ایله محاط ومحدوددر. بیوك برتانیه‌یه اك قریب محلی شمال بوغازنده اولوب، اسقوچیانك (قانتیر) شبه جزیره‌سیله ایرلانده ساحلی آره‌سنده‌کی مسافه آنجق ۲۲ کیلومتره‌در. اك شمالی نقطه‌سی اولان (مالین) برونی ۵۵°۲۲′ واك جنوبی نقطه‌سی اولان (میزن) برونی دخی ۵۱°۲۶′ عرض شمالیده اولوب، شرقدن غربه دخی ۷°۴۶′۹″ ایله ۱۲°۴۹′۹″ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور. شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه اوزانمش غیرمنتظم برمستطیل شکلنده اولوب، برقور-باغه رسمنه بکزر. طول اعظمی ۳۵۰ وعرض وسطیسی ۲۱۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۸۴۲۵۲ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — ایرلانده ایله‌انکلتره آره‌سنده‌کی دکیزك صیغلغنه وبوایکی مملکتك احوال ارضیه‌سنه باقیلیرسه، وقتیله ملتصق اولوب، مرور زمانله آیرلمش اولدقلری آکلاشیلور. ایرلانده آطه‌سی اطرافی آز مرتفع ومنفرد طاغلر وتپه‌لرله محاط وبرچوق کوللری حاوی واسع براووه دن عبارتدر. بواووه‌نك شمال وجنوب جهتلریله شرق جهتنك قسم اعظمی وغرب جهتنك یالکز برقسمی طاغلرله محاطدر. آطه‌نك اورته‌سنده اووه (دوبلین) قویندن (غالوای) قوینه قدر ساحل شرقیدن ساحل غربی‌یه‌دك ممتد اولوب، هیچ برپرده منقطع اولمدیغندن، جزیره‌یی ایکی‌یه بولمش اولیور.

آطه‌نك اطرافنده بولنان طاغلردن دوبلین قوینك جهت شمالیه‌سنده (مورنه) طاغلری بولنیور، که اك مرتفعلری ۸۵۰ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال جهتنده (اسپرین) طاغلری واردر، که اك یوکسکلری ۶۸۲ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال غربی جهتنده (نفین) طاغلری بولنوب، اك مرتفعلری ۸۰۶ متره یوکسکدر؛ غرب جهتنده (قلاو) ایله (غالوای) کورفزلری آره‌سنده (موریسق) طاغلری بولنوب، اك یوکسکلری ۸۱۷ متره ارتفاعنده‌در. ایرلانده‌نك اصل طاغلق دینله‌جك جهتی جنوب غربی قسمی اولوب، اوراده‌کی طاغلر دکیزك ایچنه برطاقم قیالی برونلر اوزاتیرلر، وبو برونلرك آره‌لرنده اوزون وطار بعض کورفز وخلیجلر تشکیل ایدر. بو طاغلرك اك یوکسکی اولان (قارانتوهیل) طاغی ۱۰۳۷ متره ارتفاعنده اولوب، بتون ایرلانده‌نك اك یوکسك نقطه‌سیدر. آطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (قنوقیندون) وسائره طاغلری بولنوب، اك یوکسکنك ارتفاعی ۷۹۱ متره؛ جنوب شرقی جهتنده دخی (بلاق استر) طاغلری بولنوب، اك یوکسکلری ۷۵۴ متره ارتفاعنده‌در. دوبلین کورفزینك جهت جنوبیه‌سنده ایرلانده‌نك ارتفاعجه ایکنجی درجه‌ده طاغلری بولنوب، بونلردن (لوغنا کیل)

طاغنك ۱۰۰۵ متره ارتفاعی واردر. اووه‌نك ایسه سطح بحردن ارتفاعی ۷۵ متره‌یی تجاوز ایتمیور.

نهرلریله کوللری و «بوغ» لری. — ایرلانده‌نك منتهای شمال شرقیسندن منتهای جنوب غربیسنه‌دك بر تقسیم میاه خطی بولنوب، بو خطك شرق جهتنده اولان یرلرك صولری شرقه واکثریسی ایرلانده دکیزیله بوغازلرینه، وغرب جهتنده‌کی یرلرك صولری دخی غربه وبحر محیط آطلاسی‌یه آقار. بو نهرلرك اکثریسی قره‌لرك ایچنه درین کیرمش خلیجلرك ایچنه منصب اولورلر. غرب مائله‌سنك نهرلری، شمالدن باشلایه‌رق، فویله، اسویلی، ارنه، موی، غالوای، شانون، قاشن، مینه نهرلرندن عبارتدر. بونلرك وبتون ایرلانده انهارینك اك بیوکی (شانون) ایرماغی اولوب، آطه‌نك شمال غربیسی جهتندن نبعانله، داخلی اووه‌نك قسم اعظمنی شق ایده‌رك، وبر چوق کوللرك ایچندن کچه‌رك، جزیره‌نك غرب جنوبی جهتنده همنامی اولان پك اوزون بر خلیجه منصب اولور. بو ایرماقله شرق سواحلنه اینن نهرلر آره‌سنده متعدد جدوللر آچیلوب، بحر محیط آطلاسی ایله ایرلانده دکیزی آره‌سنده قره‌لر ایچندن سیر سفائن یوللری کشاد اولنمشدر. شرق مائله‌سندن اینن نهرلرك بر طاقمی یعنی سواحل جنوبیه‌یه دوکیلنلری بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. بونلر دخی: باندون، لی، بلاقواتر، سوییر، باروو نهرلرندن عبارت اولوب، اك بیوکلری (باروو)در، که (نوره) نهری دخی بوکا تابعدر. مذکور مائله‌دن ایرلانده دکیزیله بوغازلرینه دوکیلن نهرلر دخی جنوبدن باشلایه‌رق، بروجه آتیدر: اسلانی، آووقه، دوبلینك ایچندن کچن لیفی، بوینه، لاکن، بان. بونلرك اك صکره‌کیسی (نیغ) کولنك آیاغی حکمنده‌در.

ایرلانده‌نك کوللری پك چوق اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۱۶ مربع کیلومتره‌در. بو کوللرك اك بیوکی شمال شرقی جهتنده کائن (نیغ) کولیدر، که ایچنه بر چوق نهرلر دوکیلوب، فضلهٔ میاهی آیاغی مقامنده اولان (بان) نهری واسطه‌سیله ساحل شمالیدن بحر محیط آطلاسی‌یی دوکیلور؛ وبر جدول واسطه‌سیله (ارنه) کولیله وآطه‌نك ساحل غربیسنده‌کی (دونغال) کورفزیله اختلاطی واردر. ایکنجیسی مذکور ارنه کولیدر، که «اوسط» و «آلت ارنه» اسملریله ایکی کولدن عبارت اولوب، بونلری بربرینه ربط ایدن نهر فضلهٔ میاهلرینی (دونغال) کورفزینه دوکر. شانون ایرماغی آطه‌نك وسطلرنده اوچ کولك ایچندن کچر، که بونلرده (آلن)، (ری) و (درك) کوللریدر. آطه‌نك سواحل غربیه‌سی قربنده وعلی‌الخصوص (دونغال) ایله (غالوای) کورفزلری آره‌سنده‌کی چیقندیده دخی بر چوق کوللر بولنوب، اك بیوکلری (قوریب) ایله بونك شمالنده اولان (ماش) کوللریدر. ایرلانده کوللرینك اکثریسی آطه‌نك قسم شمالیسی وسطنده بولنان واسع اووه‌ده بولنوب، بونلرك چوغی نهرلر وجدوللر واسطه‌سیله بربرلریله مربوطدرلر. بعضلری قیشین یاغمور صولرندن زیاده توسع ایدوب، یازین صولری چکیلیر. جزیره‌نك منتهای جنوب غربیسنده کوزللکیله مشهور (لیانه) اسمنده بر کول واردر.

ایرلانده‌ده (بوغ) اسمیله معروف بر چوق یرلر واردر، که قورومش کول وبطاقلقلردن عبارت اولوب، صولرك آلتنده چورویوب بریکمش اولان نباتاتدن مرکب سیاه بر چامور حالنده بولنورلر. بو چامور قورودیلوب، محروقات یرینه قوللانیلور. بونك بر قیرمزی‌براق نوعی دخی واردر، که اکثر طاغلرده بولنوب، واسع طبقه‌لر تشکیل ایدر. ایرلانده‌ده‌کی «بوغ» لرك مجموعی ۱۱۴۵۰ مربع کیلومتره رادهلرنده‌در.

سواحلی. — ایرلانده سواحل شکلنجه اسقوچیایه مشابه اولوب، سواحل شرقیه‌سی نسبةً دوز اولدیغی حالده، سواحل غربیه‌سی پك کیرنتیلی چیقنتیلی وبر چوق قیالق برونلری، قره‌لرك ایچنه درین کیرمش خلیجلری وبر چوق آطه‌لری حاویدر. ساحل شمالیسنده ایکی درین خلیجی واردر، که (فویله) ایله (اسویلی) خلیجلریدر. بو ایکی خلیجك آره‌سنده (اسلیوه) نامیله بر بیوك شبه جزیره واردر. ساحل غربیسنده ابتدا (دونغال) و(غالوای) اسملریله ایکی بیوك کورفز بولنوب، بونلرك آره‌سنده شبه جزیره شکلنده بر بیوك چیقندی، وبونك‌ده ساحل غربیسنده (غالوو) اسمیله بر کورفز بولنیور. غالوای کورفزینك جنوبنده (شانون) ایرماغنك منصبی درین وغایت اوزون وطار بر خلیج تشکیل ایتدیکی کبی، بونك جنوبنده دخی برون شکلنده دکیزك ایچنه کیرن قیالق طاغلرك آره‌سنده اوچ درین کورفز واردر، که (دینکله) (کنماره) و (بانتری) اسملریله مسمادرلر. بوصایدیغمز

بیوك كورفز وخلیجلرك آره‌لرنده وایچلرنده بر چوق كوچك كورفزلر، قویلر ولیمانلر بولنیور. ساحل جنوبیسنده هیچ بر بیوك كورفز یوغیسه‌ده، ساحل دوز اولمیوب، بر چوق كوچك كورفزلری وصاغلام لیمانلری واردر. ساحل شرقیسنك قسم شمالیسنده (بلفاست) ایله (قاریغفورد) اسملریله ایكی درین خلیج بولنوب، بونلرك آره‌سنده‌كی چیقندینك ساحلنده دخی (استرانغفورد) اسمیله درین بر خلیج واردر. ساحل شرقینك قسم جنوبیسنده ایسه یالكز (دوبلین) ایله (وكسفورد) قویلری ذكره شایاندر.

اقلیم وهواسی. — ایرلانده هواسی انكلتره‌نك كندنده رطوبتلی اولوب، سنوی برمتره‌یه قریب یاغمور یاغار، وسنه كونلرینك بشده اوچی یاغمورله كچر. حتی یاغمورك كثرتندن دكیزك بیله اوست طبقه‌سی طاتلی صودن عبارتدر. هرنه قدر هواسی مملكتنك عرضنه كوره صوغوق اولمیوب، مكسیقه كورفزندن كلن صیجاق آقندی سایه‌سنده خیلی معتدل ایسه‌ده، رطوبت حبوباتك وقتیله اولمسنه مانع اولوب، حصاد اكثریا تشرین اول وتشرین ثانیده اولور. چایرلر رطوبتدن بالاستفاده بوآطه‌یی هر دائم زمرد آسا بر چمنزار صورتنده بولندیرر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرلانده‌نك نباتات وحیواناتی انكلتره‌نككیلره مشابه ایسه‌ده، جنسلرینك عددی دها آز اولوب، انكلتره‌ده مثلا حیوانات زاحفه‌نك ١١ نوعی وار ایكن، ایرلانده‌ده یالكز ٥ نوعی بولنور. هله ییلان وسائر زهرلی حشراتله قورد، آیی وسائر ییرتیجی حیوانات ایرلانده‌ده بسبتون مفقوددر. شمال روزكارندن محفوظ اولان بعض یرلری قیشین دخی زمرد آسا اولوب، ایتالیا وپورتكیزك اك كوزل هوالی محللرینه مشابهدر؛ وقوجه یمشی كبی اقالیم معتدله‌یه مخصوص آغاجلرك انواعنه تصادف اولنور. ایرلانده طوپراغی اكثر حبوبات وسائر محصولاتی یتیشدیرمكه صالح ایسه‌ده، پطاتس پك چوق محصولات ویروب، احتیاجات اهالی‌یی دفعه كافی اولدیغندن، اهالی یالكز بومحصوله اهمیت ویروب، سائر حبوباته دقت ایتمدكلرندن، پطاتسه بر خسته‌لق عارض اولدیغی وقت قحط وغلایه دوچار اولورلر. اكثر اراضینك اهالینك مالی اولمیوب، انكلتره لوردلرینك چفتلكلری اولمسی دخی زراعتك كری قالمسنی موجب اولمقده‌در. وقتیله ایرلانده آطه‌سی اورمانلرله مستور بولنمش ایكن، قرون وسطاده اورمانلر اتلاف اولندرق، بتون آطه‌ده بر آغاج قالمامشیدی؛ وشمدی اورمان یتیشدیرمكه اولنان سعی وغیرتله برابر، ینه اورمانلری پك آزدر. كومور معدنلری دخی پك آز وبولنانلرینك دخی طبقه‌لری پك اینجه وجنسلری ادنادر. محروقات یرینه باشلیجه یوقاریده ذكری كچن «بوغ»لردن چیقاریلان «تورب» قوللانیلور. دمیر معدنی باشلیجه (آلن) كولنك اطرافنده بولنورسه‌ده. اخراجی چوقدن تعطیل اولنمشدر. باقیر وقورشون معدنلری دخی جزئی مقدارده‌در. كومش وآلتون معدنلرندن دخی بعض یرلرده نشان كورلمش ایسه‌ده، بو معدنلری دخی لاشی حكمنده‌در. دوز اراضیسنك اكثری كیرجلی اولوب، طاغلری غرانیتدن عبارتدر. مرمرلری وآنطیمون ایله منغانس معدنلری كثرت اوزره‌در. خیلی معدن صولری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — ایرلانده‌نك اهالیسی ٥١٧٤٨٤٦ كشی اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سنه نسبةً هر كیلومتره باشنه ٦١ كشی دوشیور. بو جزیره‌ده تولداتدن مقدار اهالی خیلی تكثر وتزاید ایتمكده اولدیغی حالده، سنوی یاریم ملیوندن زیاده ایرلانده‌لیلر آمریقا وآوستر الیا وسائر ممالك بعیده‌یه هجرت ایتدكلرندن، فضلهٔ تولداتدن مقدار اهالی چوغاله‌جق یرده، بالعكس كیتدكجه آزالمقده‌در. ایرلانده‌لیلر عنااصل كلت اقوامندن اولوب، اسقوچیا ومان جزیره‌سی اهالیسیله قرابت جنسیه‌لری نمایاندر. قرون وسطاده اسقاندیناویادن بر چوق نورماندلر آطه‌یه كلمش اولدقلری كبی، انكلتره واسقوچیا اهالیسی دخی دفعاتله ایرلانده‌یه دخول ایتمشلرسه‌ده، بو آطه‌نك اهالیسی اون برنجی قرن میلادی اواسطنه دكین كندی لسانلرینی محافظه ایدوب، «ایرش» تعبیر ایتدكلری بو لسانی اوقور یازارلردی؛ وادبیات ملیه‌لرینی دخی خیلی ایلریلتمشلردی. بعده ایرلانده‌نك انكلتره‌نك حكم ونفوذی آلتنده بولنمسی، وانكلیزجه‌نك ترقیات جدیده‌یه دها مساعد اولمسی جهتلریله وانكلیز حكومتنك سعی وغیرتیله، ایرلانده‌نك لسان ملیسی كوندن كونه اونودلمغه واصلا یازیلموب اوقونمامغه باشلایه‌رق، اكثر اهالی انكلیزجه سویلمكه آلیشمش؛ وایرش لسانی سویلینلر دخی انكلیزجه‌یی لسان ادبی

وتحریری اتخاذ ایتمشلردر. نهایت بو صوك وقتلرده ایرلانده‌نك لسان ملیسنی محافظه ایتمك وادبیاتنی ایلریلتمك مقصدیله دوبلینده بر جمعیت تشکل ایدوب، بو لسانده خیلی کتابلر نشر، ومکتبلر کشاد ایتمشدر. بو سایه‌ده لسان مذکور بسبتون منقرض اولمقدن قورتلوب، بو لسانده برغزته دخی نشر اولنمقده‌در. مع هذا بوکونکی کونده بتون ایرلانده‌ده یالکز ۸۱۸۰۰۰ کشی قدر یعنی عموم اهالینك یوزده ۱۵ ی ایرش لسانیله متکلم اولوب، قصوری انکلیزجه‌دن بشقه لسان بیلمه‌مکده‌درلر. ایرش لسانی باشلیجه آطه‌نك غرب وغرب جنوبی جهتلرنده سویلنیور. مذهبه کلنجه، ایرلانده‌لیلرك ۴ ملیونه قریب مقداری قتولیك اولوب، قصوری پروتستان وبرمقداری دخی یهودیدر. ایرلانده‌لیلرك برطاقمی قره صاچلی وقره کوزلی، وبرطاقمی صاری صاچلی ومائی کوزلی اولوب، عمومیت اوزره تندرست ایری وکوزل آدملردر. برونلرینك قیصه وسیوریجه اولمسی علامات فارقه‌لری جمله‌سندندر.

تقسیماتی. — ایرلانده قطعه‌سی اسکیدن بری درت خطه‌یه منقسم اولوب، شمال وشمال شرقی جهتی (اولستر)، جنوب وجنوب غربی جهتی (مونستر)، شرق وشرق جنوبی جهتی (لینستر)، غرب وغرب شمالی جهتی دخی (قونوخت) اسمیله معروفدر. اداره‌ٔ حاضره‌ده بو تقسیماته رعایت اولنمیوب، ایرلانده ۳۲ قونتلغه یعنی ایالته تقسیم اولنمشدر. بو ایالتلر بروجه زیر بیان اولنور:

ایالت	مربع کیلومتر	اهالی
(لینستر خطه‌سنده)		
دوبلین	۹۱۶	۴۱۸ ۱۵۲
لوث مع دروکده	۸۱۵	۷۸ ۲۲۸
میت	۲۳۴۰	۸۶ ۳۰۱
وستمیت	۱۷۵۵	۷۱ ۵۱۳
لونغفورد	۱۰۴۰	۶۰ ۷۹۰
کینغس قونتی	۱۹۵۵	۷۲ ۶۶۸
کنس قونتی	۱۷۱۹	۷۲ ۵۹۸
کیلداره	۱۶۹۳	۷۶ ۱۰۲
قارلوو	۸۹۵	۴۶ ۵۰۸
ویقلوو	۲۰۲۲	۷۳ ۶۷۹
وکسفورد	۲۳۱۹	۱۲۳ ۵۸۷
کیلکنی	۲۰۵۳	۹۹ ۰۶۴
جمعاً لینستر	۱۹ ۷۳۶	۱۲۷۹ ۱۹۰
(اولستر خطه‌سنده)		
آنتریم	۲۸۸۴	۴۲۳ ۱۷۱
دوون	۲۶۴۸	۲۶۹ ۹۲۸
آرماغ	۱۲۶۴	۱۶۲ ۸۳۲
موناغان	۱۲۹۰	۱۰۲ ۵۹۰
تیرونه	۳۱۵۲	۱۹۷ ۲۳۳
لوندوندری	۲۰۷۸	۱۶۴ ۷۱۴
دونغال	۴۸۱۵	۲۰۵ ۴۴۳
فرماناغ	۱۶۹۰	۸۴ ۶۳۳
قاوان	۱۸۸۷	۱۲۹ ۰۰۸
جمعاً اولستر	۲۲ ۱۸۹	۱۷۳۹ ۵۴۲
(قونوخت خطه‌سنده)		
لیتریم	۱۵۲۲	۷۹ ۷۹۵
اسلیغو	۱۸۲۵	۱۱۰ ۹۵۵
مایو	۵۳۴۶	۲۴۰ ۰۳۰
روسقومون	۲۳۶۹	۱۳۱ ۷۵۵
غالوای	۶۰۶۷	۲۴۱ ۶۶۲
جمعاً قونوخت	۱۷ ۷۷۳	۸۱۷ ۱۹۷
(مونستر خطه‌سنده)		
قلاره	۳۱۰۹	۱۴۱ ۲۱۰
تیپراری مع قاشر	۴۲۴۵	۱۹۹ ۰۰۴
لیمریك	۲۶۸۳	۱۷۷ ۲۰۳
کری	۴۸۹۲	۲۰۰ ۴۴۸
قورق	۷۳۴۲	۴۹۲ ۸۱۰
واترفورد	۱۸۴۸	۱۱۳ ۲۳۵
جمعاً مونستر	۲۴۵۵۴	۱۳۲۳ ۹۱۰
جمعاً ایرلانده	۸۴ ۲۵۲	۵ ۱۵۹ ۸۳۹

بو حساب ۱۸۸۱ تاریخنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره ایسه‌ده، او وقتدن بری چوق فرق ایتمه‌مشدر. قونتلقلر بارونلقلره یعنی قضالره وبارونلقلر دخی ناحیه‌لره منقسمدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایرلانده‌نك بیوك شهرلری آز اولوب، مرکزی اولان (دوبلین) ك ۳۴۶۶۴۸، بلفاستك ۲۰۸۱۲۲، قورقك ۸۰۱۲۴ ولیمریك، لوندوندری ایله واترفوردك یکرمیشر بیکدن زیاده اهالیسی واردر. سائر قصبه‌لرینك ایسه اهالیسی ۳۰۰۰ ایله ۵۰۰۰ آره‌سنده‌در.

اصول اداره‌سی. — ایرلانده انکلتره دولتنك تحت اداره‌سنده اولوب، اهالیسی بر اداره‌ٔ مختاره‌یه نائل اولمغه چالیشمقده ایسه‌لرده، موفق اوله‌مامشلردر. بونلر لوندره‌دن تعیین اولنان بروالئ عمومی ویا خدیو ایله برمعاون وبرمجلس اداره طرفندن اداره اولنه‌رق، لوندره‌نك لوردلر مجلسنه قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش ۲۲ لورد وعوام قاره‌سنه ۱۰۵ مبعوثان کوندرمك حقنی حائزدر. مرکز اداره‌سی دوبلین شهریدر. عسکری درت اردویه منقسم اولوب،

مركزلرى بروجه آتيدر: دوبلين، بلفاست، قورق، كوراغ. دونغا مركزى (كنستون) ليمانيدر.

معارف وصنايع وتجارتى . — ايرلانده اراضئ معموره‌سنك بشده دردى چاير ومرعادن عبارت اولوب، حيواناتى پك چوقدر. على الخصوص اورته طرفلرنده وشانون نهرى مجراسنك ايكى جهتنده پك چوق صيغير وقويون بسلنمكده‌در. طاغلق محللرينك چيليرى دخى چوقدر. ١٨٧٩ سنه‌سى استاتستيقنه كوره، ايرلانده‌ده ٤ مليوندن زياده صيغير، ينه او مقدار قويون، وبر مليوندن زياده طوموز وارايدى. ساده ياغ ويمورطه اخراجاتى پك چوقدر. كرك نهرلرنده وكرك ساحللرنده پك چوق باليق چيقوب، كليتله اخراج اولنور. معدن كورى اولمديغندن، بيوك فابريقه‌لرى اولميوب، باشليجه معمولات صناعيه‌سى يوك منسوجاتندن عبارتدر. ايرلانده‌نك تجارتى باشليجه انكلتره‌ايله اولوب، محصولاتى اورايه اخراج اولنديغى كبى، محتاج اولديغى معمولات صناعيه وسائره‌نك اكثرى دخى انكلتره‌دن ادخال اولنمقده‌در؛ وممالك اجنبيه‌دن طوغريدن طوغرى‌يه ايرلانده‌يه كيرن مواد پك آزدر. طرق ومعابرى مكمل اولوب، مركزى اولان دوبلين شهرى آطه‌نك اهميتلى موقعلرينك جمله‌سنه دمير يوللرله مربوط اولديغى كبى، كوللريله نهرلرينى بربرلرينه ربط ايدن جدوللرى دخى پك چوقدر. مع هذا ايرلانده اهاليسنك اكثرى فقير اولوب، كنديلرندن هر سنه يوز بيكلرجه افرادى هجرته مجبور ايدن ضرورتلريدر. معارف انكلتره‌دن دها كرى ايسه‌ده، كوندن كونه مكتبلرك اصلاح وتكثيرينه چاليشلمقده‌در. ايكى دار الفنونى اولوب، بلفاست، قورق وغالوايده برر بيوك اعدادى مكتبى وبرچوق مكاتب ابتدائيه ورشديه‌سى دخى واردر.

احوال تاريخيه‌سى . — يونان قديم جغرافيونى ومورخ (بلين) ايرلانده‌يى (ايرن) تسميه ايدوب، حقنده پك مختصر معلومات ويرمشلر؛ وقيصرك بو آطه‌يى ضبطندن صكره، روما مورخلرى (هيبرنيا) اسميله ياد ايدوب. اولدقجه مكمل صورتده تعريف ايتمشلردر. يدنجى. سكزنجى وطقوزنجى قرن ميلادى مورخلرى كاه هيبرنيا وكاه (اسقوتيا) تسميه ايتمشلردر؛ چونكه اسقوچيالبلرك عن اصل ايرلانده اهاليسندن اولوب، بعده اسقوچيايه كچمش اولدقلرى معلومدر. روماليلردن صكره ايرلانده درت حكومته تقسيم اولنوب، بونلرك برى ديكرلرينه اسماً واعتباراً رياست ايدردى. آطه‌نك درت خطه‌يه تقسيمى او وقتلردن قالمشدر. ميلادك بشنجى قرننده (پاتريق) اسمنده بر پسقپوس ايرلانده‌ليلره خرستيانلغى قبول ايتديرمشدر. ايرلانده‌نك خرستيانلقدن اولكى زمانلردن قالمه آثارى جسيم طاشلردن معمول وصانكه ديولره مخصوص مزار ومعبد كبى بعض قبا ابنيه ايله، طوپراق وطاش يغينلرندن وعلم الارض اصطلاحنده «دولمن» و«منهير» دينيلان آثاردن وتحت الارض بعض يوللرله بر طاقم خندقلردن عبارتدر. بونلر تاريخك ضبط ايده‌مديكى زمانلر آثارندن اولوب، جزيره‌نك تاريخ قدمى مضبوط دكلدر. ميلادك سكزنجى وطقوزنجى قرننده دانيمارقه‌ليلر هجومله، آطه‌نك اكثر سواحلنى ضبط ايده‌رك، مرور زمانله اهالئ اصليه ايله مزج اولمشلردر. اون ايكنجى قرن ميلادينك اواسطنده آنغلو ونورمانلر شارل كوردوليونك پدرى ايكنجى هنرينك زماننده انكلتره‌دن ايرلانده‌يه تجاوزله، آطه‌يى ضبط ايتمشلرسه‌ده، اهالئ اصليه ايله قاريشمغه تنزل ايتميوب، زادكان وملت حاكمه صفتيله آيريجه بر صنف تشكيل ايتمشلردى. ايرلانده او وقتدن برى انكلتره‌نك حكمى آلتنده قالوب. دفعاتله اهاليسى اختلال ايتمش ايسه‌ده، استقلالنى اعاده ايده‌ميوب، يالكز مختاريت اداره‌سنى محافظه ايتمشيدى. نهايت ١٧٩٨ ده واقع اولان اختلاللرى اوزرينه، انكلتره دولتى كنديلرينه مخصوص اولان پارلمنتويى لغو ايدوب، ايرلانده‌ليلره لوندره پارلمنتوسنه مبعوث كوندرمك حقنى ويرمش؛ وبو وجهله مختاريت اداره‌لرينى دخى لغو ايتمشدر.

ايرلانده { يكى — Nouvelle Irlande)
وانكليزجه (New Hibernia }

بحر محيط كبيرك (ملانسيا) آطه‌لرندن اولوب، يكى كينه جزيرهٔ كبيره‌سنك ويكى برتانيه آطه‌سنك شمال شرقيسنده واقعدر. شمال غربيدن جنوب شرقى‌يه طوغرى ممتد اوزون وطار برآطه اولوب، طولى تقريباً ٣٥٠ كيلومتره‌در. ٢°٢٥′ ايله ٤°٥١′ عرض جنوبى و ١٢٨°١٠′ ايله ١٥٠°٤٢′ طول شرقى آره‌سنده ممتد اولوب، جنوباً يكى برتانيه آطه‌سندن (سنت جورج) بوغازيله وشمالاً يكى هانووره آطه‌سندن (بايرون) بوغازيله آيرلمشدر. مساحهٔ سطحيه‌سى

۱۲۹۵۰ مربع کیلومترہ‌در. یرلیلر عنـدنده اسمی (توماره)در. اراضیسی یوبنجه اوزانان برصره طاغلر دن عبارت اولوب، بو طـاغلرك جنوب غربی طرفی دیك وشمـال شرقی طرفی سطح مائل حالنـده‌در. اڭ یوكسك محلی جنـوب جهتنده اولوب، ۲۰۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. هواسی پك رطوبتلی وآغیردر. یاغمورلری پك شدتلیدر. اهالیسی سیاه رنكلی، باصیق برونلی، اوزون وفتیل فتیل صاچلی اولوب، یكی كینه‌نك اهالیسنه مشابهدرلر. بر چوق اقوامه منقسم اولوب، بربرلریله دائمی صورتده محاربه‌ده بولنورلر، وطوتدقلری اسیرلری كسـوب یرلر. وحشی بر حالده یاشـایورلرسه‌ده، زراعتدن خبرلری اولوب، بعض محصولات یتیشدیررلر، وبرنوع قایق یاپوب، آطه‌نك اطرافنه طولاشیرلر. بو آطه‌نك ساحلی ۱۶۱۶ تاریخ میلادیسنده كشف اولنوب، ۱۷۰۰ ده آطه اولدیغی آكلاشلمش ایسه‌ده، ایچ طرفلری هنوز لایقیله معلوم دكلدر. اخیراً یكی كینه‌نك بر قسمیـله واو جوارده‌كی سائر كوچك آطه‌لرله برابر آلمانیانك مستملكاتی دائره‌سنه داخل اولمشدر.

ایرلانده دكیزی { (Mer d'Irlande) و انكلیزجه (Irish Sea) بیـوك برتانیه ایله ایرلانده آطه‌لری آره‌سـنده بر دكیز اولـوب، شمالاً شمال بوغازیله وجنوباً سنت جورج بوغازیله بحر محیط آطلاسیدن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً غال خطه‌سیله ونفس انكلتره‌نك قسم شمالیسیله، شمـال شرقی جهتندن اسـقوچیا ساحلیله، غرباً دخی ایرلانده ایله محاطدر. شمـالدن جنوبه طـولی ۳۲۰ وشرقدن غربه عرض اعظمی ۲۳۰ كیلـومتره‌در. (مان) و(آنغلسی) اسملریله ایكی بیوك وبرقاچ كوچك آطه‌یی حاویدر. سـواحلنده برچوق قیالر وصـیغلر بولنوب، اكثریسنك فنارلری واردر. اڭ درین محلی دوبلین ایله آنغلسی آره‌سنده اولوب، ۱۵۰ متره‌دن زیاده عمق واردر. شمال بوغازی ایسه بوندن دها درین اولوب، عمق ۲۸۰ متره‌دن آشاغی دكلدر. كرك برتانیه وكرك ایرلانده جهتنده برچوق لیمان واسكله‌لری اولـوب، اڭ بیوكلری لیورپول، دوبلین، بلفـاست، چستر، لانقاستر وسائره‌در. آقنتیلری ومد وجزری شمال وجنوبدن كیروب، بعض دفعه بیوك فرطونه‌لری انتاج، وبعضاً بربرلرینی امحا ایدرلر.

ایرله { قونیه ولایتنده بوردور سنجاغنك غربی (قره آغاج قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ایچنده ۳ كیلومتره طول و۱½ كیلومتره عرضنده بر كول واردر، كه صویی طوزلی اولوب، خیلی طوز اخراج اولنور. ناحیه ۴۶ قریه‌دن مركبدر.

ایرمینسول { (Irminsul) اسكی صاقسونیالیلرك بر معبـودی اولـوب، (اهرسبورغ) طاغی اوزرنده مسلح برجرمانیالی شكلنده جسیم برهیكلی وار ایدی. بوهیكل ویاننده‌كی استحكام شارلمان طرفندن هدم اولنمشدر.

ایرن { سنت — (St. Irène) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۱۴۰ تاریخلرنده آناطولیده طوغمش؛ و۱۷۷ تاریخنده، خرسـتیانلغی نشر ایتمك مقصدیله، فرانسه‌یه كیدوب، لیون پسقپوسی اولمشدی. ۲۰۲ تاریخنده قتل اولنمشدر. امور دینیه‌یه متعلق یونان لساننده بعض آثاری واردر.

ایرنریوس { (Irnerius) قرون وسطانك اڭ مشهور قانون شـناسلرندن اولوب، میلادك ۱۰۶۵ تاریخلرنده بر روایتده آلمانیاده ودیگر بر روایته كوره میلان ویا بولونیه‌ده طوغمش؛ وخیـلی وقت بولونیه دارالفنـوننده حقوق معلملكی ایدوب، بو فنـده بعض اثرلر براقش؛ و۱۱۳۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایرنه { (Irène) قسـطنطنیه روم ایمپراطوریچه‌لرندن اولوب، عن اصل آتنه‌لی ایدی. عادی بر فامیلیایه منسوب اولدیغی حالده، فوق‌العاده بر حسن وذكاوته مالكه اولدیغنـدن، ۷۶۹ تاریخنده دردنجی لئون طرفندن تزوج اولنمش؛ وقوجه‌سی اوزرینه بیوك بر حكم ونفوذ قزاندقدن صكره، زوجنك وفاتنده، اوغلی آلتنجی قسطنطینك وصیه‌سی اولمش؛ وعاقلانه وعادلانه اداره امـور ایدوب، بر خیلی وقت هارون الرشیدك عسكرینه قارشی قویه بیلمش ایسه‌ده، نهایت مغلوب اولوب، تكلیف اولنان صلحی قبوله مجبور اولمشـیدی. ۷۸۷ ده ازنیقده بر مجلس روحانی عقـد ایدوب، بتلرك عبادتنی اعاده وتجدید ایتمشدر. ۷۹۰ ده اوغلی سن رشده واصل اولمغله، كندیسنی بر قلعه‌یه حبس ایتمش ایسه‌ده، ۱۵ آی صـكره اورادن چیقوب، امور حكومتی الینه آلمش؛ واوغلنك كوزلرینه میل چكمك كبی بر حركت غدارا-

نەدە بولنمشدر. شارلمانە وارمق ویا قیزینی بوحكمدارك اوغلنە ویرمك تشبثندە بولنمش ایسەدە، خزینەداری (نیكفور) تختی ضبط ایتمكلە، صاحبهٔ ترجمه مدللی‌یه نفی اولنەرق، اورادە چكینمك ایچون، ایپلیك بوكمكە مجبور اولمش؛ و٨٠٣ دە وفات ایتمشدر. اوغلنە اولان معاملەسیلە برابر، روملر بونی عزیزەلری زمرەسنە ادخال ایدوب، آغستوسك ٣ ندە یورطیسنی اجرا ایدرلر. — بو اسمله روملرك دیكر برعزیزەلری دها واردر، كە سلانیكلی اولوب، میلادك ٣٠٤ تاریخندە قتل اولنمشدر. یورطیسی نیسانك برنجی كونی اجرا اولنور.

ایروقوآ (Iroquois) آمریقای شمالی اهالئ اصلیەسندن بربیوك قوم اولوب، ممالك مجتمعەنك نویورق جمهوریتیلە قنادە جهتندە ساكن ایدیلر. بونلر موهاوق، اونیدا، اونونداغە، سنقا وقایوغە اسملریلە ٥ شعبه‌یە منقسم اولوب، پك قوتلی بولنمش ایكن، بوكونكی كوندە آنجق ١٢٠٠٠ كشی رادەلرندەدرلر. جسور، مهماننواز وصادق برقوم ایكن، آوروپالیلرلە اختلاط ایتدكدن صكره، مسكراتە مبتلا اولملە، فضائل ذاتیەلرینی غائب ایدوب، انقراضە یوز طوتمشلردر. وقتیلە فرانسزلرە وبعدە ممالك مجتمعه اهالیسنە قارشی انكلیزلرە یاردیم ایتدكلریچون، ممالك مجتمعه حكومتی طرفندن تضییق اولنەرق، عددلری كوندن كونە آزالمقدەدر.

ایرون (Irun) اسپانیانك شمالندە وفرانسەنك غرب جنوبی حدودی قربندە (كیپوزقوآ) ایالتندە برقصبه اولوب، ٤٦٠٠ اهالیسی واردر. رومالیلرك زمانندن قالمە اولوب، اسم قدیمی (ایرونیا) در.

ایروینغ (Irving) آمریقا ممالك مجتمعەسنك اك مشهور ادیبلرندن اولوب، ١٧٨٣ تاریخندە نویورقدە طوغمشدر. ابوینی عن اصل اسقوچیالی ایدیلر. بعض غزتەلرە محررلك ایتدكدن صكره، برچوق حكایه واخلاق كتابلری نشر ایتمش؛ وخیلی مدت اسپانیادە طوردقدن صكره، قریستوف قولومبك مفصل صورتدە ترجمهٔ حالنی وآمریقانك صورت كشفنی یازمشدر. غرناطەنك اسپانیوللر طرفندن ضبطی تاریخنی و«الحمرا حكایەلری» نامیلە دیكر بركتاب دخی تألیف ایتمشدر. اسپانیادە

وآوروپانك سائر بعض مملكتلرندە سفیر دخی بولنمش؛ وانكلیزلرلە آمریقالیلرك احوالنە دائر پك معتبر بعض كتابلر یازمشدر. افادەسی غایت مؤثر وتصویراتی پك كوزلدر. ١٨٥٩ دە وفات ایتمشدر.

ایروینە (Irvine) اسقوچیانك (آیر) قونتلغندە وآیر شهرینك ١٨ كیلومترە شمالندە، (قلیدە) كورفزی ساحلندە اسكی برقصبه اولوب، ٧٤٠٠ اهالیسی وسفائن اعمالنە مخصوص دستكاهلری واردر.

ایریس (Iris) یونان قدیم لساندە «قوس قزح» دیمك اولوب، اسكی یونانیلر اساطیرندە الهەنك وعلی‌الخصوص مشترینك زوجەسی اولان (یونون)ك واسطهٔ مخابراتی زعم اولنوردی.

ایریس (Iris) آناطولیەدەكی یشیل ایرماغك جغرافیون یونان عندندە مستعمل اسم قدیمیدر.

ایریس (Eyriès) فرانسەنك مشاهیر جغرافیوندن اولوب، ١٧٦٧ تاریخندە مارسلیادە طوغمش، و١٨٤٦ دە وفات ایتمشدر. فرانسه جمعیت جغرافیەسی مؤسسلرندن اولوب، بوفنه دائر برچوق كتابلر تحریر وترجمه ایتمشدر.

ایزابلە (Isabelle) بو اسمله آوروپا خاندان حكمداریلرینە منسوب برچوق قادین بولنوب، اك مشهورەلری بروجه آتی ذكر اولنور:

فرانسەلی ایزابلە. انكلترە قرالیچەسی اولوب، فرانسه قرالی (فلیپ بل)ك قیزی ایدی. ١٢٩٢ تاریخ میلادیسندە طوغوب، ١٣٠٨ دە انكلترە قرالی ایكنجی (ادوارد)ە وارمش؛ وقوجەسیلە چكینمدیككندن، ١٣٢٦ دە برادری (شارل بل)ك یاردیمیلە كندیسنی موقع اقتداردن اسقاطلە، كندی اوغلی اوچنجی ادواردی اجلاس ایدەرك، كندیسی وصیەسی اولمشیدی. متعاقباً دوستی (روجر مورتیمار) ایكنجی ادواردی قتل ایتدیككندن، اوغلی مرقوم روجری اعدام، ووالدەسنی برمناسترە حبس ایتمكلە، صاحبهٔ ترجمه ٢٨ سنەلك محبوسیتدن صكره اورادە وفات ایتمشدر.

— باویرەلی ایزابلە. باویرە دوقەلرندن برینك قیزی اولوب، ١٣٧١ دە طوغمش؛ و١٣٨٥ دە فرانسه قرالی آلتنجی شارلە واروب، ١٣٩٢ دە شارل عته

کثیرمکله، قرالك برادری اورلیان دوقه‌سیله بورغونیه دوقه‌سنك داخل بولندقلری بر هیئت وصایتك ریاستنه چکمش؛ وبو ایکی دوقه‌نك بیننده رقابت ومخاصمه وقوعنده، کندیسیله مناسبات‌غیرمشروعه‌ده بولندیغی مروی اولان اورلیان دوقه‌سنی التزام ایتمش ایسه‌ده، بونك رقیبی طرفندن قتلندن صکره، قاتلله برلشمش؛ وبونك قتلی اوزرینه، کندی اوغلی یدنجی شارلی میراثدن محروم براقوب، فرانسه‌یی انکلتره قرالی بشنجی هنری‌یه تسلیم ایتمشیدی. بعده نفوذ واهمیتنی غائب ایدوب، عمومك تحقیرینه مظهراوله‌رق ۱۴۳۵ده وفات ایتمشدر.

— قشتاله‌لی ونام دیکرله قتولیك ایزابله. اسپانیا قرالیچه‌سی اولوب، قشتاله قرالی ایکنجی ژانك قیزی ایدی. ۱۴۵۰ تاریخنده طوغوب، ۱۴۶۹ده آراغون قرالی فردیناند‌ه وارمش؛ و۱۴۷٤ده، برادری دردنجی هنری‌نك وفاتی اوزرینه، ژانه‌نك‌حقنی‌غصبله، قشتاله تختنه جلوس ایتمش؛ و(سانته‌هرمنداد) عنوانیله برمتعصبین اردوسی تشکیل ایله برابر، انکیزیسیون جمعیت ملعنت کارانه‌سنه برقات دها قوت ویره‌رك، اسپانیاده اهل اسلامك النده قالمش اولان یرلری دخی ضبط ایتمکه قالقیشوب، ۱۴۹۲ده زوجی فردیناندله برابر غرناطه‌یی دخی استیلا ایله، اسپانیادن حکومت اسلامیه‌یی رفع ایتمشدر. بووجهله بتون اسپانیایی ضبط ایتدکدن صکره، زوجیله برابر مشترکاً اسپانیا تختنه جلوس ایتمشدر. بونلرك زماننده قریستوف قولومب آمریقایی کشف ایدوب، اسپانیایه برچوق مستملکات قزاندیرمغله، قوت ومکنتلری تزاید‌ایتمشیدی. ایزابله عاقله ومدبره برقادین ایدیسه‌ده، پك متعصبه اولوب، اهل اسلامه قارشی مرحمتسزجه حرکتده بولندیغندن، عدالت ربانیه‌یه اوغرایوب، بر اوغلیله برقیزی‌وفات ایتمش، ودیکربرقیزی چیلدیرمش اولمغله، ۱۵۰٤ تاریخنده کدرندن وفات ایتمشدر.

— آوستریالی‌ایزابله. اسپانیا قرالی‌ایکنجی فلیب‌ایله فرانسه‌لی (الیزابت)ك قیزی وفرانسه‌قراللرندن اوچنجی هنری‌نك یکنی ایدی. دایی‌سنك وفاتنده پدری کندیسنی فرانسه تختنه اجلاسه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ۱۵۹۸ده آوستریا ایمپراطوری ایکنجی (ماقسیمیلیان)ك اوغلی(آلبرت)ه تزوج، وجهاز اوله‌رق فلنك ایالتی (فرانشه قونته)یی اعطا ایتمشیدی. ایزابله قوجه‌سیله برابر فلنك عصیاننی باصدیرمغه کیدوب، حتی (اوستنده) شهرینی محاصره ایتدکلرنده، بوشهری ضبط ایتمدکجه چماشیر دکیشدیرمه‌مکی نذر ایتمش؛ ومحاصره اوچ سنه سورمکله، کوملکی بر رنك مخصوص آلمش اولدیغی مشهور اولوب، بورنکه «ایزابله رنکی» نامی ویرلمشدر. قوجه‌سنك وفاتندن صکره، فلنكك رأس حکومتنده قالوب، بو مملکتك جمهوریته تحولنه مانع اولمش؛ و۱۶۳۳ده وفات ایتمشدر.

ایزابله { (Isabelle) بحر محیط کبیر جزایرندن (سالومون) آطه‌لرینك بری اولوب، ۷° ایله ۸° عرض جنوبی آره‌سنده شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولور. اراضیسی طاغلق واورمانلرله مستور اولوب، جنوب شرقیسنده اولان اك مرتفع محلی ۱۱۸۹ متره یوکسکلکنده‌در. اطرافنده اولان کوچك آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۸٤۰ مربع کیلومتره‌در. اخیراً آلمانیا مستملکاتی دائره‌سنه داخل اولمشدر.

ایزابی { (Isabey) فرانسه‌نك‌مشهور رسامرلرندن اولوب، ۱۷۶٤ده (نانسی) ده طوغمش، و۱۸۵۵ده وفات ایتمشدر. رسمك انواعنده وعلی‌الخصوص مینه اوزرینه رسم اعمالنده‌بیوك مهارتی وار ایدی.

ایزار { یاخود ایزر (Isar, Iser) باویره‌ده بر نهردر، که(اینسپروخ) جوارنده تیرول آلپندن نبعانله، (ایوزاخ) و(آمر) چایلرینی دخی اخذ ایتدکدن صکره، (مونیخ)ك ایچندن چکه‌رك، طونه‌یه منصب اولور. مجراسی ۲۸۰ کیلومتره طولنده‌در.

ایز اوغلی { (یاخود ایزولی) معمورةالعزیز ولایتنك خربوت سنجاق وقضاسنده برکوچك قصبه اولوب، خربوتدن ملاطیه‌یه کیدن جاده اوزرنده وفراتك صاغ کنارنده اوله‌رق، خربوتك تقریباً ۵۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده وملاطیه‌نك ۳۰ کیلومتره شرقنده‌در. قارشیسنده فراتك او برکنارنده (پروت) اسمیله برقریه موجوددر.

ایزد { اسکی ایرانیلرك اعتقادلرنده خیر الهی اولوب، اهریمنك ضدی ایدی. الیوم فارسیده اسماءاللهدن اولمق اوزره مستعملدر.

ایزدی { (محمد شریف) ایران شعراسندن اولوب، قزوینلی‌ایدی. — شیرازلی بر ایزدی دخی واردر.

ایزر (Isèr) چهستانده بر نهردر، که شمال شرقیدن جنوب غربییه طوغری جریانله، ۹۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره (البه) ایرماغنه منصب اولور. — [«ایزار» ماده‌سنده ده مراجعت.]

ایزره (Isère) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده بر نهردر، که ساووآ ایالتنده نبعانله شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالته کیرر، وبو ایالتك مرکزی اولان (غرنوبله) شهری ایچندن کچدکدن صکره، (دروم) ایالتنه دخول ایله، صاغ ساحلندن (رونه) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۳۰۰ کیلومتره‌در. تابعلرینك باشلیجه‌لری: آرلی، آرق، اورتین، دراق وبورنه چایلریدر.

ایزره (Isère) فرانسه‌نك شرق جنوبی ایا-لتلرندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (ان)، غرباً (رونه)، جنوب غربی جهتندن (درومه)، جنوب شرق جهتندن (پوقاری آلپ)، شرقاً دخی (ساووآ) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۲۸۹ مربع کیلومتره اولوب، ۵۸۱۶۸۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق واورمانلق اولوب، ایزره، رونه، دراق ورومانشه نهرلریله سقی اولنور. محصولاتی باشلیجه حبوبات متنوعه‌ایله سبزه، اوت وکنویردن‌عبارتدر. صیغیر، قویون، کچی، آت، استر، طوموز کبی حیواناتی وایپك بوجکلری‌چوقدر. دمیر، قورشون، کومش، مرمر وآلچی معدنلری وایپك ویوك منسوجا-تیله انواع بزلر وباصمه‌لر، غانت، کاغد وساره فابریقه‌لری واردر. برایکی نوع پینیری مشهوردر. تجارتی خیلی ایشلکدر. بوایالت: غرنوبله، توردوپین، سنت مارسلین وویانه اسملریله ٤ قضایه منقسم اولوب. ٤٥ ناحیه و۵۵۸ دائرهٔ بلدیه‌یی شاملدر.

ایزلادی (Slatitza) بلغارستانده‌صوفیه‌نك ۷۰ کیلومتره شرقنده وشرق روم ایلی حدودی قربنده برقصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی، ۷ جامع ومسجدی، برکلیساسی وجوارلرنده بیوك اورمانلری واردر.

ایزناخ (Eisenach) آلمانیاده (صاقسه‌وایمار) بیوك دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، وقتیله برپرنسلك مرکزی ایدی، وشمدی قضامرکزیدر. (وایمار)ك ۷۲ کیلومتره غربنده و (نسه) نهری اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی، انواع منسوجات، خلی وبویا فابریقه‌لری، اسکی پرنسلرینه مخصوص برسرایی وجوارنده (واربورغ) اسمیله‌مشهور برقلعه‌سی واردر.

ایزنبرغ (Eisenberg) آلمانیاده، (صاقسه آلتنبورغ) دوقه‌لغنده‌وآلتنبورغك ۳٤ کیلومتره غربنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وصاقسونیه فابریقه‌سی واردر. دو-قه‌لغك اسکی مرکزیدر.

ایزنبورغ (Eisenbourg) مجارستانك طونه‌نك غرب جهتنده بولنان ایالاتندن اولوب، اودنبورغ، وسپریم وساله ایا-لتلریله وآوستریا آرشیدوقه‌لغی واستیریا خطه‌لریله محدود ومحاطدر. طولی ۱۶٤ وعرضی ۸٤ کیلومتره اولوب، ۲۸۰۰۰۰ اهالیسی ودمیر، کوکورد، مرمر وساره معدنلریله معدن صولری واردر. بر قریه‌نك اسمیله مسمی ایسه‌ده، مرکزی (استاین آم آنکر) قصبه‌سیدر.

ایزنبورغ (Isenbourg) آلمانیاده (هس) بیوك دوقه‌لغنه تابع بر قونتلق اولوب، بر قسمی (هس دارمستاد) وبر قسمی (هس الکتورال) دوقه‌لغك ایچنده واقعدر. ۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر. باشلیجه قصبه‌سی (بودینکن) در. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ایشلنمشدر. دمیر معدنی چوقدر. — ایزنبورغ خاندانی اونجی قرن میلادیدن بری باقی اولوب، ۳ قاچ شعبه‌یه منقسمدر.

ایزنستاد (Eisenstadt) مجارستانك طو-نه‌نك غرب جهتنده‌کی قسمنده واقع (اودنبورغ) ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لیتا) نهری اوزرنده و(اودنبورغ)ك ۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۵۰۰۹ اهالیی جامعدر. بو قصبه جوارلریله برابر (استرهازی) پرنسلرینك زیر تصرفنده اولوب، بونلرك اوراده‌کوزل برسرای وباغچه‌لری دخی واردر.

ایزئو (Iséo) ایتالیانك لومباردیاخطه‌سنده، برشیا ایله برغامه ایالتلری آره‌سنده بر کول اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۳ کیلومتره‌در. کنارنده واقع اولوب ۲۰۰۰ اهالیی جامع اولان بر قریه‌نك اسمیله مسمادر.

ایزیس (Isis) اسکی مصریلرک باشلیجه معبودەلرندن اولوب، (اوزیریس)ك همشیرەسی وزوجەسی و(هوروس)ایله (هارپوقرات)ك والدەسی زعم اولنوردی. مصریون قدیمك اعتقادینه کوره (ایزیس) خیلی مدت برادریله برابر مصرده سلطنت سوروب، زراعتی ایلریلتمش؛ واوزیریس هند فتوحاتندن عودتندە برادری (تیفون) طرفندن قتل اولنغله، ایزیس اوغلی هوروسك قوماندەسی آلتندە کلیتلی عسکر جمع ایدەرك، تیفونی مغلوب ایتمشیدی. وفاتندە انجه صرەسنه کچیرلمشدر. بومعبودەنك قر وطبیعتدن کنایه اولدیغی و(یو) اسمیله تقدیس اولنان برابنکك دخی بونك تمثال مجسمی عد اولندیغی مظنوندر. بونکاه باشی بوینوزلی وکاه باشنده برکره طوتار وبرچوجغه ممه ویرر برقادین صورتنده تصویر ایدرلردی. عبادتنك مخصوص راهبەلری وغریب غریب آیینلری وار ایدی.

ایسا (Iça) آمریقای جنوبیەدە (آمازون) ایرماغنك تابعەلرندن بر نهر اولوب، (پارامودە غوآناقاس)دە نبعانله، جنوب غربییه طوغری جریان ایدر. مجراسی تقریباً ۱۰۰۰ کیلومترە طولندەدر.

ایسا یاخود سان جرونیمودە ایسا (San-Geronimo-de-Iça) پرونك برقصبەسی اولوب، (نیما)نك ۲۵۰ کیلومترە جنوب شرقیسندە واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. جامه متعلق معمولاتی وشراب وقونیاق محصولاتی واردر.

ایساع حضرت ذکریا (ع)ك زوجەسی و(حنه)ك همشیرەسی یعنی حضرت مریم (ع)ك تیزەسیدر.

ایساق (Isaac) بین النصارا حضرت اسحق (ع)ە ویریلن اسمدر.

ایساق آنجلو (Isaac-l'Ange) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، ۱۱۸۵ تاریخ میلادیسندە (آندرونیق قومنن)طرفندن اعدام اولنمق اوزرە ایکن، اهالی طرفندن مذکور ایمپراطورك یرینه تخته اقعاد اولنمشیدی. سفاهت وعدم اقتداری جهتیله خلقك نفرتنی جلب ایدوب، ۱۱۹۵ دە برادری (آلکسیس) طرفندن اسقاط اولنەرق، کوزلرینه میل چکلمشیدی. ۱۲۰۳ دە اهل صلیبك یاردیمیله تکرار تخته چیقه بلمش ایسەدە، ۶ آی صکرە آلکسیس دوقاس طرفندن اسقاط وقتل اولنمشدر.

ایساقجی (یاخود ایساقچه) الیوم رومانیایه تابع بولنان دوبریجه خطەسندە طونەنك ساحل یمیننده اولەرق طولجینك ۳۰ کیلومترە غرب شمالیسندە واقع مستحکم بر قصبەدر. ایران حکمداران قدیمندن (داریوس) یعنی اسفندیاراسکیتلرە یعنی تورانیلرە قارشی اولان محارباتندە بو موقعده طونەنك اوزرندە برکوپری قورمشیدی.

ایساق قومننوس (Isaac Comnene) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، بر والینك اوغلی اولدیغی حالدە، ۱۰۵۷ دە تخته اجلاس اولنمش؛ وآنجق کندیسی کوشك وغیرمقتدر اولدیغندن، ایکی سنه صکرە فراغ ایدەرك، تختی قسطنطین دوقاسه براقش؛ وبر مناستره چکیلوب، ۱۰۶۱ دە اوراده وفات ایتمشدر.

ایستر (Ister) طونه نهرینك اسکی یونان تألیفاتندە مستعمل اسم قدیمیدر.

ایستروپولیس (Istropolis) طونەنك منصبی قربنده وقره دکیز ساحلنده بولنمش برشهر قدیمك آدیدر. کوستنجه ویا قرەخرمن قصبەلرندن بری اولدیغی ظن اولنمش ایسەدە، دها شمالده واقع (پورتیچه) اسکلەسی اولمسی دها محتملدر.

ایستریا (Istrie) آوستریا ایالاتندن اولوب، بودولتك جنوب غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقع اولەرق، مذکور دکیزك ایچنه اوزانمش مثلث الشکل برشبه جزیرەدن عبارت اولمغله، شمالاً تریسته وقارنیوله ایالتلریله، شرقاً دخی مجارستانه تابع خرواتستانله محدوددر. ایستریا ایالتنك مساحهٔ سطحیەسی ۴۹۵۴ مربع کیلومترە اولوب، ۲۹۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (پیسینو) اسمنده بیوجك برقریەدر. شبه جزیرۀ مذکورك غرب شمالی جهتنده تریسته کورفزی، شرق جنوبی جهتنده برطاقم آطەلری حاوی اولان (قارنرو) کورفزی، وجنوب غربی ساحلنده دخی آوستریا ومجارستان دولتنك ترسانەسی اولان (پوله) لیمان حربیسی بولنیور. هواسی

آغیرجه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولداردر. باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون یاغی، بال ومیوه‌دن عبارتدر. حیوباتی آزدر. کومور ومرمر معدنلری چوقدر. اهالیسنک نصفندن زیاده‌سی اسلاو ونصفنه قریب مقداری ایتالیان اولوب، آلمانلری آنجق ۵۰۰۰ قدردر. ایالت: پوله، ردوینیو، پارنچو، قاپو دیستریا، پیسینو، وولوسقه ولوسین اسملریله ۷ قضایه منقسم اولوب، هرقضا ایکی اوچ ناحیه‌یی حاویدر. قارنرو کورفزی ایچنده بولنان ولیا، کرسو ولوسین آطه‌لریله بونلرک اطرافنده واقع بر قاچ کوچک آطه‌دخی بوایالته تابعدرلر.

ایسر (Isser) بو اسمله جزایرده غربی وشرقی صفتلریله تفریق اولنور ایکی نهرواردر. ایسر غربی وهران ایالتنده اولوب، تلمسان جوارنده بنی اسماعیل طاغلرندن نبعانله، (وادی المیمون) اسمیله کوزل بروادی اروا ایتدکدن صکره (تافنه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۱۲۰ کیلومتره قدردر. —— ایسر شرقی ایسه نفس جزایر ایالتنده وجزایر شهرینک جهت جنوبیه‌سنده‌کی طاغلردن نبعانله، بر طاقم درین بوغازلرک ایچندن شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، صاغ وصولنده‌کی طاغلردن اینن بر چوق سیللری آله‌رق، ۲۰۰ کیلومتره‌لک طولاشیقلی بر جریاندن صکره، دکیزه منصب اولور.

ایسکر (Isker) یاخود ایسقر بلغارستانک اک بیوک نهرلرندن اولوب، حدود عثمانیه قربنده (ریلو) طاغندن نبعانله، شمال وشمال غربیه آقه‌رق، صماقو وصوفیه‌نک جهت شرقیه‌سندن کچدکدن صکره، شمال شرقیه طوغری دونوب، صاغ وصولدن برطاقم چایلر آلیر، ونهایت ۳۰۰ کیلومتره‌لک جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. اسم قدیمی اوسوس (OEsus)در.

ایسکیا (Ischia) ایتالیانک ناپولی کورفزی آغزنده واقع بر آطه‌سی اولوب، محیط دائره‌سی ۳۵ کیلومتره واهالیسی ۲۴۰۰۰ کشیدر. کوزل نیمتلری، مشهور شراب ومیوه‌لری، دمیر، کوکورد. قیا طوزی معدنلری وقابلیجه‌لری واردر. اورته‌سنده (اپومئو) اسمنده سونمش بر برکانی واردر، که صوک دفعه اوله‌رق؛ ۱۳۰۳ تاریخنده آتش افشان بولنمشدر. مرکزی ساحل غربیسنده اولان ایسکیا قصبه‌سی اولوب. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. هواسی غایت کوزلدر.

ایسل (Issel) بو اسمله فلمنکده ایکی نهر بولنوب، بری (اوور ایسل) یعنی «ایسل بالا»، ودیکری (نیدر ایسل) یعنی «ایسل زیر» تسمیه اولنور. برنجیسی پروسیه‌نک (رین) ایالتنده اسکی ویکی ایسل چایلرینک اجتماعندن حاصل اولوب، فلمنکه دخول ایله. (اوور ایسل) ایالتنی اروا ایدر؛ و۹۰ کیلومتره‌لک جریاندن صکره، (زویدرزه) کورفزینه منصب اولور. (زوتفن) و(دونتر) شهرلرینک ایچندن کچر، ورین ایرماغیله بر جدوله اختلاط ایدر. —— ایکنجیسی (لک) نهرینک بر قولی اولوب، (اوترخت) ایالتنک جنوب جهتنده مذکور نهردن آیریله‌رق، (اوده‌واتر) و(غوده) قصبه‌لرینک ایچندن مرورله، جنوبی فلمنک ایالتی داخلنده و(روتلاند)ک اوست طرفنده (موزه) ایرماغنه دوکیلور.

ایسلانده (Islande) وانکلیزجه (Iceland) یعنی «بوز یری» آوروپانک غرب شمالیسنده وبو قطعه ایله آمریقا آره‌سنده اوله‌رق، بحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط شمالینک محل اجتماعنده بر بیوک آطه اولوب، (غروئنلاند) ساحلنک ۳۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، اسقوچیانک ۸۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده ونوروجک ۱۰۰۰ کیلومتره غربنده واقع اولمغله، موقعاً آوروپادن زیاده آمریقایه منسوب اولمسی لازم کلیرسه‌ده: اوته‌دن بری آوروپا قطعه‌سنه منسوب عد اولنمقده‌در. ۶۳° ۲۰′ ایله ۶۶° ۳۰′ عرض شمالی و۱۶° ایله ۲۷° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، سواحل شمالیه‌سی قطب شمالی دائره‌سنه تماس ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۴۷۸۵ مربع کیلومتره اولوب، بیوک بریتانیه‌دن صکره آوروپا قطعه‌سنک اک جسیم آطه‌سی اولدیغی حالده، یالکز ۷۲۴۴۵ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، عمومیت اوزره اراضئ برکانیه‌دن اولمغله، ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری ۲۰ دن زیاده برکانک آتش افشان اولدیغی معلومدر. بونلرک اک مشهوری واک جسیمی (هکلا) برکانیدر. آطه‌نک اک مرتفع محلی جنوب شرقی سواحلنه قریب اولان (واتنه) ونام دیکرله (قلوفه بوقول) محلیدر؛ که دائمی صورتده قارله مستور واسع بر یر اولوب، بونک وبتون جزیره‌نک اک مرتفع

ذروه‌سی‌ده ساحله قریب اولان (اورفا یوقول) طاغیدر، که ۱۹۵۶ متره ارتفاعی واردر. مذکور محلدن شمال وغربه طوغری آطه‌نك سطحی کسب انحطاط ایدیور‌سه‌ده، ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری اولان برچوق طاغلر ساحله‌ره قدر اوزانیر وعلی‌الخصوص سواحل شمالیه وغربیه‌ده پك چوق اولان بورونلرك اکثریسی ومنتهای غرب شمالیسنده یلپازه شکلنده اولان بیوك بر شبه جزیره‌سی یوکسك ودیك طاغلردن عبارتدر. قطب شمالی‌یه اوقدر قریبیتیله برابر، سرمدی قارلرك حدودی ۸۰۰ وبعض یرلرده ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده اولوب، ارتفاعلری ۱۰۰۰ متره‌یی متجاوز اولان برچوق طاغلرینك یازین قارلری اریر. یوکسك طاغلر قارلرینك اریمه‌سندن برچوق کوللر وبیوك نهرلر حاصل اولور. آطه‌نك ایکی مائله‌سی اولوب، بری شمال‌ودیگری جنوب غربی مائله‌سیدر. نهرلرینك اك بیوکلری مذکور (واتنه) طاغلرینك اتکلرندن نبعانله، بعضلری شماله وبعضلری جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایدر. جنوب غربی مائله‌سنك وبتون آطه‌نك اك بیوك ایرماغی (تیورسه)در، که مذکور طاغلرك غربی اتکلرندن اینن بتون صولری جمعله، (هکلا) برکانك اتکلرینی طولاشه‌رق، اوراده بر بیوك شلاله تشکیل ایتدکدن صکره، دکیزه منصب اولور. بونك جهت غربیه‌سنده ینه برچوق نهرلرك اجتماعندن حاصل اولان (اولفوسه) ایرماغی منصب اولور. شمال مائله‌سنده‌کی نهرلرك باشلیجه‌لری درت اولوب، ایکیسی (یوقولسه)، بری (لاغر) وبری ده (اسکالفیاندی) اسملریله معروفدرلر. بونلردن غربی یوقولسه ایسلانده‌نك اك اوزون نهری اولوب، (دتیفوس) اسمیله ۶۰ متره ارتفاعی اولان مشهور بر شلاله‌سی واردر. کوللرینك اك بیوکلری غرب جنوبی جهتنده‌کی (تینغاواله) ایله شمال جهتنده‌کی (میواتن) کوللریدر.

هواسی عرض واقلیمنه نسبةً ملایم اولوب، علی‌الخصوص جنوب غربی جهتی مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقنتینك تأثیریله اولدقجه معتدلدر. مع هذا شمالدن کلوب، سواحل شمالیه وشرقیه‌سنه تماس ایدن بر صوئوق آقنتینك دخی تأثیری اولدیغندن، هوا پك سریع التحولدر. بعض دفعه برکونده مقیاس‌الحراره‌ده بش آلتی درجه فرق کوریلور. یازین حرارت نهایت ۲۴ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین صفردن آشاغی نهایت ۳۰ درجه‌یه قدر اینر. قیشی پك اوزون اولوب، یازی بر ایکی آیدن عبارتدر. قیشك دهشتی آرتیران صوئوقدن زیاده کیجه‌لرك اوزونلغی اولوب، هله قیشك اورته‌لرنده کونشك طلوعیله غروبی برکبی اولور. یالکز غروبلاند جهتندن کلن فجر شمالی کیجه‌نك ظلمتنی تعدیل ایدر. کرك بو فجر شمالیدن وکرك کونشدن قارلی طاغلر قیرمزی بر رنك پیدا ایدوب، شایان تماشا بر منظره حاصل اولور. چایرلری پك چوق اولوب، اورمانلری وآغاجلری یوق کبیدر. یالکز سواحل جنوبیه‌ده سکود وقواق کبی بعض آغاجلر یتیشوب، بونلرده جوجه حالنده قالیرلر. آرپه ویولاف کبی پك جزئی حبوبات یتیشوب، اصل اهالینك مدار معیشتی پتاتسدر. قیالرك اوزرنده حاصل اولان برنوع چیم ایله بالیغك ات وکیکلرینی قوروته‌رق ودووه‌رك استحصال ایتدکلری اوندن کندیلرینه مخصوص برنوع اکمك دخی یاپارلر. آتلری وقویونلری چوق اولوب، آتلرینك بویی پك کوچك ایسه‌ده، قوتلری زیاده‌در، وقویونلرینك دخی یاپاغیسی چوقدر. (رن) دنیلان بر برنوع مأنوس کیك دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌سی وحشراتی پك آزدر. بیاض آییلر تا نوروج سواحلندن بوز قیالری اوزرنده ایسلانده‌یه کلیرلرسه‌ده، برچوق قویونلر یدکدن صکره، ینه او طریقله وطن اصلیلرینه دونه‌رك، یازین بو آطه‌ده قالمازلر. سواحلده بالیق پك چوق اولوب، آوروپادن دخی اورالره بالیقجیلر کیدر. سینك وسیوری سینکلری پك چوق اولوب، بعض محللری سیوری سینکلرك کثرتندن قابل سکنی دکلدر. طاغلرنده دمیر، باقیر، قورشون وکوکورد معدنلری چوق ایسه‌ده، محروقات فقداننده طولایی اخراج اولنه‌مامقده‌در. مرمر، آلچی وبعض ذی‌قیمت طاشلر وبلورلر دخی بولنور.

ایسلانده زمان قدیمده غیر مسکون اولوب، بعده ایرلانده واسقوچیادن (کلت) قومنه منسوب بعض آدملر اورایه هجرت وتوطن ایتمشلردی. میلادك طقوزنجی قرننده اسقاندیناویادن دخی جمعیتلی مهاجرلر کلوب، اوراده‌کی کلتلره غلبه ایتمشلردر. بو وجهله شمدیکی اهالیسی اسقاندیناو جنسنه منسوب اولوب، سویلدکلری لسان قبا ایسه‌ده، اسکی اسقاندیناوجه‌یه دانیمارقه واسوج ونوروج لسانلرندن دها یقیندر؛ واسقاندیناو ادبیات قدیمه‌سنی تشکیل ایدن «ادا»

منظومه‌سیله سائر آثارك اكثریسی ایسلانده‌لیلر طرفندن وایسلانده لسانده یازلمشدر. ایسلانده‌لیلر عمومیت اوزره اورته بویلی، صاری صاچلی ومائی كوزلی آدملر اولوب، پك چركین آدملر دكلر ایسه‌ده، كرك ارككلری وكرك قادینلری پك صوغوقدر. مسكنلری غایت پیس وحفظ صحت قواعدینه غیر مطابق اولدیغندن، وچوجقلرینی اوچ كونلك ایكن ممه‌دن كسوب اینك سودیله بسلمك عادتلری اولدیغندن، چوجقلرنده چوق تلفات وقوع بولوب، نفوسلری تكثر ایتمیور.

ایسلانده‌نك مركزی اولان وجنوب غربی ساحلنده بولنان (ریكاویك) بیوجك بركوی حالنده اولوب، دیكر ذكره شایان برقصبه‌سی دخی یوقدر. حتی ریكاویك قصبه‌سی دخی باشلیجه یازین اورایه كیدوب قیشین عودت ایدن دانیمارقه تجارینك اولرندن مركب اولوب، اصل یرلیلرك مسكنلری طوپراقدن معمول واوتله اورتلمش بر نوع قلبه‌لردن عبارتدر. اهالینك منفعتی قویون یوكندن بعض قبا منسوجات اعماله منحصر كبیدر. ایسلانده دانیمارقه دولتنه تابع ایسه‌ده، بر اداره‌ٔ مختاره‌یه مالك اولوب، قوپنهاغ قابنتوسنده ایسلانده‌نك امورینه موكل وبو اموردن مسئول بر ناظر بولنور، وبونك وكیلی صفتیله بر والی قرال طرفندن تعیین اولنه‌رق، (ریكاویك)ده اقامت ایدر. ایسلانده‌نك كندینه مخصوص بر مجلس اعیان وبر مجلس مبعوثانی اولوب، مجلس اعیانك مركب اولدیغی ١٢ اعضادن ٦سی اهالی طرفندن انتخاب و٦سی قرال طرفندن تعیین، ومجلس مبعوثانك مركب بولندیغی ٢٤ اعضا دخی اهالی طرفندن انتخاب اولنور. آطه ایكی سنجاق ویا قضایه، ٢١ ناحیه‌یه و١٦٩ دائره‌ٔ بلدیه‌یه منقسمدر. قادینلر بلدیه مجلسی اعضالغنه انتخاب ایتمك حقنی حائز ایسه‌لرده، كندیلرینك انتخاب اولنملرینه قرال طرفندن مساعده اولنمامشدر.

ایسلای { (Islay) اسقوچیانك ساحل غربیسی قارشیسنده بولنان (هبریده) آطه‌لرینك اك جنوبیسی اولوب، اسقوچیایی ایرلانده‌دن آیران «شمال بوغازی» نك خارجنده‌در؛ وشمال شرقیسنده كائن (جورا) آطه‌سندن طار بر بوغازله آیرلمشدر. طول اعظمی ٤٠ وعرض اعظمی ٢٥ كیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٢٥ مربع كیلومتره‌در. جنوب غربی‌یه طوغری ایكی اوزون برونی اولوب، هبریده آطه‌لرینك اك ملایم هوالیسی واك منبتیدر. اهالیسی ١٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. باشلیجه محصولی (ویسكی) دنیلن مسكرات جنسیدر. اداره‌جه (آرجیل) قونتلغنه تابعدر.

ایسلای { (Islay) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (آركیپا) ایالتنده و (آركیپا) شهرینك ١٠٠ كیلومتره‌جنوبنده بحر محیط كبیر ساحلنده برقصبه اولوب، تجارتگاه براسكله‌در.

ایسلبن { (Eisleben) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده برقصبه اولوب، (بوزه) نهری اوزرنده و(مرسبورغ)ك ٣٥ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهالیسی وباقیر دوكمخانه‌لریله كهرچله وپوتاس معدنلری واردر. پروتستانلغك موجدی اولان مشهور (لوتر)ك وطنی اولوب، خانه‌سی الیوم موجوددر.

ایسلوورت { (Isleworth) انكلتره‌نك (میدلكس)قونتلغنده ولوندره‌نك ١٣ كیلومتره غرب جنوبیسنده غایت لطیف بر موقعده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واطرافنده كوزل كوشكلری واردر.

ایسله { (Isle) فرانسه‌نك غرب جنوبی جهتنده برنهردر، كه «یوقاری ویانه» ایالتنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایدرك، پرینیو، آستیر وموسیدان شهر وقصبه‌لری ایچندن كچدكدن صكره (لیبورنه) قربنده (دوردونیه) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ٢٢٥ كیلومتره اولوب، تابعلرینك باشلیجه‌لری: یوقاری وزره، لو ودرونه نهرلریدر. —— ینه فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده (سورغه) نهری ایچنده واقع برآطه‌نك اوزرنده بو اسمله ناحیه مركزی برقصبه بولنوب، (آوینیون)ك ٢٢ كیلومتره شرقنده واقع و٤٨٠٠ اهالیی جامعدر.

ایسلی { (Isly) مراكش دولتنك حدود شرقیسی داخلنده نبعانله جزایره داخل اوله‌رق (تافنه) ایرماغنه دوكیلور بر نهر اولوب، ١٠٠ كیلومتره مجراسی واردر.

ایسلینغتون { (Islington) انكلتره‌نك (میدلسكس)قونتلغنده‌ولوندره‌نك شمال جهتنده برشهر اولوب، ٣٥٠٠٠ اهالیسی، كوكوردلی معدن صولری وپرنج فابریقه‌لری واردر.

بو شهر ایله لوندره آره‌سنده ابنیه غیر منقطع اولمغله، پایتختك بر محله‌سی حکمنه کچمشدر.

ایسمیلان (یاخود اسمیلان) ادرنه ولایتنده کوملجینه سنجاغنك اخی چلبی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوك بر قریه اولوب، رودوب طاغنك غربی اتکنده وآرده نهرینك منصبی قربنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۰ قریه‌دن عبارت اولوب، اهالیسی پوماقدر، یعنی بلغارجه لسانیله متکلم مسلمانلردر، وجسارتلریله مشهوردرلر.

ایسوآر (Issoire) فرانسه‌نك (پوی دودروم) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (قلرمونت فراند) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (قروزه) ایله (آلیه) نهرلرینك محل اجتماعنده واقع و ۶۱٤۸ اهالیی جامعدر.

ایشودون (Issoudun) فرانسه‌نك (ایندره) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (شاتورو)نك ۲۷ کیلومتره شمال شرقیسنده (تئولس) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کنیش وکوزل سوقاقلری، چوخه، چوراب وساره فابریقه‌لری، حبوبات، شراب، زیتون یاغی، یوك وسختیان تجارتی واردر.

ایسوریا یاخود ایساوریا (Isaurie) آناطولینك تقسیمات قدیمه‌سنده قرمانك غرب جهتنده بر کوچك خطه اولوب، بعده بو اسم خطهٔ مذکوره‌نك شرق وجنوب جهتلرنده‌کی یرلره دخی تعمیم ایله ایچ ایلی دخی جامع اولمشیدی، ومرکزی سلفکه شهری ایدی.

ایسوس (Issus) آطنه ولایتنك ساحلنده ویورطه‌لق لیمانی جوارنده واقع (آیاس) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. وقتیله بیوك بر شهر اولوب، الیوم بعض آثاری باقیدر. اسکندر بو شهرده دارایی مغلوب ایتمشدر. [«آیاس» ماده‌سنه مراجعت.]

ایسوقرات (Isocrate) یونان قدیمك مشهور خطیب وادیبلرندن اولوب، میلاددن ٤۳٦ سنه اول آتنده طوغمشدر. بر چوق بلیغ وسلیس نطقلری ومکتوبلری واردر. زیاده‌سیله محجوب اولدیغندن، نطقلرینی عمومك اوکنده ایراد ایده‌میوب، یازلمش براقشدر. ماکدونیا حکمداری فلیپله دائما محاربه‌ده بولنوردی؛ وآتنه‌لیلری فلیپه قارشی محاربه ایتمکدن وازکچیرمکه چالشمشیدی. آتنه‌لیلرك (خرونیا) محاربه‌سنی غائب ایتدکلرینی ایشیتدیکنده، یوز یاشلرنده اولدیغی حالده، کدرندن وفات ایتمشدر. برچوق نطقلری الیوم موجوددر.

ایسی (Issy) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و (سینه) نهرینك ساحل یساری قربنده اوله‌رق پاریسك جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۶۷۰۰ اهالیسی، بر قلعه‌سی، اجزای کیمیویه فابریقه‌سی و برچوق کوشکلری واردر.

ایشیاسلاو (Isiaslav) بو اسمله روسیه‌ده اوچ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی برنجی یاروسلاوك اوغلی اولوب، ۱۰۵٤ تاریخندن ۱۰۷۸ تاریخنه‌دکیفده حکومت سورمش؛ وافراد خاندانیله وعلی الخصوص برادری (ایغور) له محاربه‌ده بولنمش؛ وایکی دفعه اسقاط اولنوب، نهایت یکنی (اولغ) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی اقرباسندن اولان (ایغور) دن تختی غصبله، ۱۱٤۶ دن ۱۱۵٤ تاریخنه‌دك کیفده حکومت سوروب، اوچ دفعه طرد اولنمش ایسه‌ده، ینه عودتله تختنی استرداد ایتمشیدی. — اوچنجیسی ۱۱۵۶ ده کیف بیوك پرنسی اولوب، ممالکنی تقسیم ایتمکله، دولتنی ضعفه دوچار ایتدکدن صکره، (بیالغورود) شهرینی محاصره ایتمکده ایکن، ۱۱۶۷ ده مقتول اولمشدر.

ایسیدور (Isidore) یونان قدیم مورخین وجغرافیونندن اولوب، قریم شبه جزیره‌سی ساحلنده‌کی (خاراقس) شهر قدیمنده طوغمشدر. برروایته کوره میلاددن اوچ قرن اول بطلیوس لاغوسك ودیکر برروایته (تیبر) ك زماننده یاشامشدر. تاریخه متعلق برقاچ کتابله (پارتیا) یعنی خراسان جهتی احوالنه دائر براثری واردر.

ایسیدور سنت — (St. isidor) بو اسمله خرستیانلرك ایکی عزیزی اولوب، برنجیسی اسکندریه‌لی و (یان خریسوستوم)ك شاکردانندر. مصر چوللرنده منزوی بولنمش؛ وامور دینیه‌یه متعلق بعض کتابلر یازوب، میلادك ٤٤۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی اشبیلیه‌لی اولوب، ۶۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم بر آدم اولوب، او وقت معلوم اولان علوم وفنونه متعلق برکتابله بر تاریخ عمومی وغوتلرك مکمل بر تاریخنی یازمشدر.

ایسیوس (Isée) یونان قدیم خطیبلرندن اولوب، (لیسیاس) و (ایسوقرات)ك شاکردی ومشهور (دموستن)ك استادی ایدی. ایراد ایتمش اولدیغی نطقلردن ۱۱ ی موجوددر.

ایشتاد (Eichstadt) باویره‌نك (رکن) ایالتنده و (راتیسبونه)نك ۶۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی، موزه‌خانه‌سی، کتبخانه‌سی وچوخه وبیره فابریقه‌لری واردر.

ایشا حضرت داودك اوچنجی اوغلی ابشالومه بعض تواریخده ویریلن اسمدر. [«ابشلوم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایشل (Ischl) آوستریانك یوقاری آوستریا خطه‌سنده، (تراون) نهری اوزرنده و (استیر) شهرینك ۷۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی ومشهور کوکوردلی بانیه‌لری واردر.

ایشیقلی خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده صندقلی قضاسنه تابع (شیخلو) ناحیه‌سنك مرکزی اولان کوچك بر قصبه اولوب، قره حصارك ۸۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده، عشاقك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ودکیزلینك ۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، بو اوچ شهر ایله اسپارطه یوللرینك محل اجتماعنده و (مندرس) نهرینك صول جهتنده واقعدر.

ایشیم (Ichim) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده بر نهر اولوب، قیرغیزلر چولنده نبعانله، شماله طوغری جریان ایده‌رك، ۱۷۵۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، ۵۸° عرض شمالیده (ایرتیش) ایرماغنه دوکیلور. — بو نهرك کنارنده اوله‌رق ۳′ ۵۳° عرض شمالی و ۳۴′ ۶۶° طول شرقیده بولنان برقصبه ایله (ایرتیش) و (توبول) نهرلری آره‌سنده اولان چول دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

ایغلاو (Iglau) آوستریانك موراویا خطه‌سنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (برون)ك ۷۷ کیلومتره شمال غربیسنده و (اشوارچه) نهری تابعلرندن (ایغلاوه) چایی اوزرنده واقعدر. ۲۰۲۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، عسکری چوجقلرینه مخصوص مکتبی وچوخه واجزای کیمیویه فابریقه‌لری واردر. جوارنده قورشون معدنی ودمیر وجام فابریقه‌لری بولنیور.

ایغلسیاس (Iglesias) سارده‌نیه‌ده (قالیاری)نك ۵۰ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. بو آطه‌نك مرکب بولندیغی درت ایالتك بری بو قصبه‌نك اسمیله مسمادر. [«سارده‌نیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایغناتیوس (Ignatius) درا ایله سلانیك آراسنده زمان قدیمده پك ایشلك بولنمش اولان بر جاده‌نك اسمیدر. رومالیلر بو جاده‌یه فوق‌العاده اهمیت ویروب، قالدرم و کوپریلرینی مکمل صورتده یاپمشلردی، ومحافظه‌سنه اهتمام ایدرلردی. بو اسمك معناسنی ویرمکدن مورخلر عاجز قالمشلر ایسه‌ده، بو طریق آرناودلغك اورته‌سندن چکدیکیچون، اسمنك دخی محلی لساننده اولمسی طبیعی اولوب، حقیقةً آرناودجه‌ده (اوذه اکناته) «اوزون یول» دیمکدر، که بونی یونانیلر کندی تلفظلرینه تطبیقله وتقدیم و تأخیرله (اغناتیوس‌اوذوس) ولاتینلر (ایغناتیوس) صورتنه تحویل ایتمشلردر. بو یولك بعض قالدیرملری الیوم موجوددر.

ایغوآسو (Iguassu) برازیلیاده بر نهردر، که (سنت پاولو) ایالتنده (آلتو) قربنده نبعانله، شمال غربی‌یه وبعده غربه طوغری آقه‌رق، ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (پارانه) ایرماغنه دوکیلور.

ایغوآلاده (Igualada) اسپانیانك (بارسلونه) ایالتنده وبارسلونه‌نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (نویا) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه‌ده یوك وپاموق منسوجاتی، اسلحهٔ ناریه، قونیاق وسائره اعمال اولنور.

ایغور (Igor) بو اسمله روسیه‌ده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی روسیه بیوك دوقه‌سی عنوانی حائز اولوب، (روریق)ك اوغلیدر. ۸۷۹ تاریخ میلادیسنده طوغوب، پدرینك وفاتنده صبی بولنمغله، اقرباسندن (اولغ)دن صکره ۹۱۳ده تخته چیقمش؛ وقسطنطنیه ایمپراطوریله محاربه ایدوب، (رومان لقاپن)ی روسیه‌یه نافع بر معاهده امضاسنه مجبور ایتمشیدی. ۹۴۵ تاریخنده اووه اسلاولریله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول اولمشدر.

— ایکنجیسی روسیه بیوك پرنسی عنوانی حائز اولوب، (اولغ اسویاتوسلاویچ)ك اوچنجی اوغلیدر،

۱۱۴۶ تاریخنده برادری (وساوولود) ك وفاتی اوز- رینه کیفده تخته جلوس ایتمش ایسـه‌ده، آلتی هفته صکره (ایسیاسلاو) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ۱۲۰۲ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایف (If) فرانسه‌نك جنوبنده مارسـلیانك قارشیسنده و ۳ کیلومتره جنوب غر- بیسنده واقع کوچك برآطه اولوب، اوزرنده پولتیقه متهملرینه مخصوص محبس اتخاذ اولنان بر قلعه بولنیور.

ایفع (بن عبد کلاعی) بر روایتده تابعیندن ودیکر بر روایتده اصحابدن اولـوب، ۱۰۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. شام جهتنده یاشایوب، حمص جامعنده روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ایفل (Eifel) پروسـیه‌نك (رین) ایالتنده، (موسل)، رین و(روئر) نهرلری آره- سنده برصره تپه‌لردر، که طولی ۹۰ کیلومتره‌اولوب، ارتفاعی آز ایسه‌ده، حاوی بولندیغی سونمش برکانلر آغزلریله ومعدن صولرینك کثرتیله مشهوردر. سونوق وحزن انکیز بر یردر.

ایفیتوس (Iphitus) یونان قدیمـده الیده خطه‌سـنك حکمداری اولوب، هرکول طرفنـدن تأسیس ایدلمش اولان (اولیمپ) او- یونلرینی قبل‌المیلاد ۸۸۴ تاریخنده یکیدن احیاایتمکله شهرت بولمشدر.

ایفیجنیا (Iphigenie) آرغوس حکمداری (آغاممنون) ك قیزی اولوب، اسا- طیرله ممزوج اولان یونان تاریخ قدیمنه کوره، یونان عسکری هوانك عدم مساعده‌سیله برچوق وقت (آو- لیده) ده قالدقلرندن، (قالخاص) نام شخص قردن کنایه (دیانه) نام الهه‌نك آغاممنـونه غضب ایتمش اولدیغنی، وبونك عائله‌سـندن بری بو الهه‌یه قربان ایدلمـدکجه، غضبی تسکین اولنه‌میه‌جغنی نشر ایتمکله، آغاممنون رفقا- سنك ابرامیله ایفیجنیایی ذبح ایتمکه قرار ویرمش‌ایکن؛ دیانه بوقیزه ترحماً کندیسنی بردیشی کیکه مبادله ایتمش؛ وکیك بونك یرینه ذبح اولنه‌رق، کندیسی (تاوریده)یه نقل ایله، اوراده دیانه معبدینه راهبه اولمشیدی. بر مدت صکره برادری (اورست) ك کیمیسی فرطونه طر- فندن او سـاحله آتلغله، کندیسی دیانه معبدنده ذبح اولنمق اوزره ایکن، همشـیره‌سی طرفندن طانیلوب، قورتارلمش؛ وایکیسی برابر اورادن قاچمشلر. بووقو- عاتی اسـکی یونان شـاعرلری هائله صـورتنده نظمه چکمشلردر.

ایفیقرات (Iphicrate) آتنه سردارلرندن اولوب، میلاددن ۴۰۳ سـنه اول، پك کنج اولدیغی حالده، بو شهره اسپارته‌لیلر طرفندن تسلیط ایدلمش اولان ۳۰ کشیدن مرکب هیئت ظالمه‌نك دفعنه سبب اولمش؛ متعاقباً تراکیلیلره اعلان حرب ایده‌رك، آتنه‌لیلرك متفق اولان (سـوتس) ی تخته اعاده ایتمش؛ ۳۹۳ ده اسـپارته‌لیلره قارشی بر چوق محاربه‌لر قزانمش؛ ۳۷۴ ده ایران شاهی آر- دشـیره امداداً مصره سوق عسکر ایده‌رك، (منف) شهرینی وبتون مصری ضبط ایتمسنه آز برشی قالمشیدی. (پاوسـانیاس) نام غاصب طرفندن چیقارلمش اولان (اوریدیکه) یی ماکدونیا تختنه اعاده ایتمشـدر. آتنه عسکرینك تنظیم وتنسیقنده پك چوق خدمتی کورلمش ایکن، مجرد (بیزانس) یعنی اسـتانبوله قارشی اولان محاربه‌ده کوشـکلکی کورلدیکیچون، آتنه‌لیلر طرفندن نفی اولنه‌رق، تراکی قطعه‌سنده سفالتده اولمشدر.

ایقار (Icar) اساطیر یونانیه‌یه کوره (ددال) اسمنده بر شخصـك اوغلی اولـوب، پدریله برابر کریدك مشهور (لابیرنت) ندن قورتله‌رق، بال مومیله یاپیشـدیردیغی صنعی قنادلرله اوچمش؛ وآنجق کونشه تقرب ایدنجه، حرارت شمسـدن بال مومی اریمکله، قنادلری آیریله‌رق، سیسام ایله پاطنوز آطه‌لری آره‌سنده دکیزه دوشمش؛ وبو سـببله اوراده بولنـان بر آطه ایقاریا (که بو کون نیقـاریا دنیلیور) تسمیه اولندیغی کبی، او جوارده‌کی دکیزه دخی ایقاریا دکیزی (Mer Icarienne) اسمی ویرلمشیدی.

ایقوسیوم (Icosium) آفریقانك ماوریتانیا خطهٔ قدیمه‌سنده برشهراولوب، روایتـه کوره هرکولك یکرمی آرقداشـلری طرفندن تأسیس اولنغله، اسمی لسان یونانیده یکرمی دیمك اولان (ایقوسی) کلمه‌سندن مشتقدر. بو شهر شمدیکی جزایر شهرینك بولندیغی موقعده ایدی.

ایقونیوم (Iconium) قونیه شهرینك اسم قدیمیدر. [« قونیه » ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

ایکتینوس (Ictinus) یونان قدیمك مشهور معمارلرندن اولـوب، قبل‌المیلاد ۴۵۰ تاریخلرنده و(پریقلس) ك زماننده یاشامش؛ و(فیدیـس) کبی ارباب هنرله بالاشتراك آتنه‌ده ویونانك سـائر شهرلرنده (پارتنـون) کبی نیجه ابنیهٔ مشهوره وجوده کتیرمشدر.

ایکنه‌لر برونی {Cap des Aiguilles) و پورتکیزجه Cap de las Agulhas) آفریقا قطعه‌سنك اك جنوبی نقطه‌سی اولان بربرون اولوب، امید برونك ۱۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ″۱۵ ′۵۱ °۳۴ عرض جنوبی و ″۳۰ ′۴۰ °۱۷ طول شرقیده اولوب، سطح بحردن ۱۳۹ متره ارتفاعی واردر.

ایل {(Ill) آلساسده برنهردر، که (آلتکیرخ) قصبه‌سنك جنوب جهتنده نبعانله، مذ-کور قصبه ایله (مولهوزه) واستراسبورغ شهرلرینك ایچندن یچه‌رك، جنوبدن شماله طوغری ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، استراسبورغدن ۸ کیلومتره آشاغیده (رین) ایرماغنه دوکیلور. (ووسژ) طاغلرندن اینن برچوق چایلر صول کنارندن بو نهره منصب اولورلر. مجراسنك تصفیه‌له بعض جدوللری سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (الس) اولمغله، (آلساس) اسمی بوندن مشتقدر.

ایلاق {ترکستانده فرغانه قربنده واقع (شاش) خطه‌سنك برقسمنه ویریلن اسم اولوب، بورادن (ایلاقی) لقبیله ملقب مشاهیر علمادن برچوق ذوات یتیشمشدر. یاقوت حموی بو مملکتك فرغانه خطه‌سنه متصل اولان طاغلرنده آلتون معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

ایلاقی {(شرف‌الدین ابو عبدالله محمد بن یوسف) شرفادن ومشاهیر اطبا، حکمادن اولوب، ابن سینانك جملهٔ تلامذه‌سندندر. استاد مشارالیهك «قانون»نی اختصار ایتدیکی کبی، «کتاب الاسباب والعلامات» عنوانیله طبه متعلق بر کتاب دخی یازمشدر.

ایلبای {(ملك ظاهر) مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌دن اولوب، ملك ناصر خوشقدمك اتابکی ایکن، مشارالیهك وفاتنده ۸۷۲ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، یالکز ایکی آی حکومت سوروب، بعده عزل واسکندریه‌یه نفی اولنمشیدی.

ایلبصان {وتلفظی البصان (Elbassan) آرناؤدلغك وسطنده وکیغه‌لق ایله طوسقه‌لق قطعه‌لرینی آیران (اشقومبی) نهرینك ساحل یمیننده یعنی شمالنده غایت کوزل ومنبت بر وادینك ایچنده واقع برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ۳۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. شهر قسماً اسکی برسورله محاطدر. مذکور اشقومبی نهری اوزرنده کوزل ومتین برکوپریسی واردر. درون شهرده آرناؤدلر بیننده مشهور تفنك نامليلری یاپیلور. خیلی تجارتکاه برشهر اولوب، علی‌الخصوص یاغی، دری وبالمومی تجارتی پك ایشلکدر. دراج ایله سلانیك بیننده روماليلر وقتنده پك ایشلك بولنمش اولان (ایغناتیوس) طریقنك کذرکاهی بولنمش اولدیغی کبی، انشا ایدیله‌جك بر دمیر یولك دخی ممری اوله‌جغندن، ایلریده اهمیت تجاریه‌سی آرته‌جغی مأمولدر. بو شهرك نه وقت وکیمك طرفندن بنا اولندیغی مجهول اولوب، بطلیموس وسائر جغرافیون قدیمك اثرلرنده مذکور اولان (آلبانوپولیس)’ك عینی اولدیغی ملحوظدر. مناستر ولایتنه ملحق اولوب، یقین وقتلره قدر دبره سنجاغنه تابع قضا مرکزی بولنمش ایکن، اخیراً، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً، تشکیل اولنان آیریجه بر سنجاغك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — ایلبصان سنجاغی نفس ایلبصان، غرامش وپکین اسملریله اوچ قضادن مرکب اولوب، ۳۱۲ قریه‌یی حاویدر. اراضیسی طاغلق اولوب، آنجق اشقومبی وادیسی غایت منبت ومحصولداردر. زیتون، اوزوم، حبوبات متنوعه وپکین قضاسنده پرنج محصولاتی چوقدر. طاغلرنده میشه وسائر آغاجلری حاوی بعض اورمانلر واردر.

ایلبکاو {حلب ولایت وسنجاغنك (باب) قضاسنه تابع وحلبك شرق شمالی جهتنده واقع برناحیه اولوب، ۲۹ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی عرب وترك وکرددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن ومعمولات صناعیه‌سی دخی کلیم وسجاده کبی شیلردن عبارتدر.

ایلبکی {(حاجی —) سلطان اورخان غازی حضرتلرینك رجال وامراسندن اولوب، کرك پادشاه مشارالیهك وکرك خداوندکار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق فتوحاته موفق اولمش جسور ومدبر برغازیٔ نامداردر. ابتدا شهزاده سلیمان پاشا معیتنده واجه بك، غازی فاضل، اورنوس بك کبی مرداننه برلکده ۷۵۹ تاریخنده روم ایلی‌یه یچوب، کندیسی چورلی وخیره‌بولی طرفلرینی فتح ایتمش، واورالرك محافظه‌سنه مأمور اولمشیدی. اولجه ادرنه‌یی محاصره ایدوب، (ایلبکی

برغوتی) دینلن حصاری ضبط ایتمش اولدیغی کبی، خداوندکارك زماننده ۷۶۳ تاریخنده دخی ادرنه‌نك فتحنده حاضر بولنمش؛ ولالا شاهین پاشانك معیتنده اوله‌رق فلبه‌یی دخی فتح ایتمشیدی. ۷۶۵ تاریخنده پاپا بشنجی (اوربان)ك تشویقیله بر اهل صلیب اتفاق تشکل ایده‌رك، یوز بیك عسکرله هجوم ایدن مجار، صرب، بوسنه وافلاق قراللری ادرنه قربنه قدر کلوب، مریچ کنارینه اردو قوردقلرنده، عساکر عثمانیه‌نك باش قوماندانی بولنان لالا شاهین پاشانك بونلرك کثرتندن کوزی قورقغله، احواللرینی استفسار ایچون، صاحب ترجمه‌یی برمفرزه ایله کوندردیکی حالده، حاجی ایلبکی وقت غائب ایتمکسزین، اومفرزهٔ قلیله ایله دشمنك اردوسنی کیجه باصوب، بر سوری قویونه دوشمش آرسلان کبی جمله‌سنی تارومار ایتمش، وعلی‌الخصوص اووقت برنجی دفعه اوله‌رق عثمانلیلرله حربه کیریشن مجارلری فوق‌الحد ییلدیرمشدر. اومحله بووقعه‌دن طولایی (صرف صندوغی) دیرلر. بو شانلی موفقیت لالا شاهین پاشانك حسد ورقابتنی موجب اولمغله، بومحاربه‌یی متعاقباً حاجی ایلبکی، روایته کوره اونك طرفندن مسموماً، وفات ایتمشدر.

ایلخان { چنکیزك تورونلرندن ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن وخلافت‌عباسیه‌یه ختام ویروب ممالك اسلامیه‌یی زیر وزبر ایدن هلاکوخانه تخت چنکیزیده بولنان برادری (منکوقاآن) طرفندن ویریلن عنواندر. بناءً علیه بونك نسلندن اوله‌رق ایران وعراقده مستقلاً حکومت سورن دولته دخی (دولت ایلخانیه) وبو سلاله‌یه (ایلخانیان) اسمی ویرلمشدر. [«ایلخانیان» و«هلاکو» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ایلخانیان { دولت چنکیزیه شعباتندن‌اولوب، ایران وعراق جهتلرنده ابتدا منکوقاآن نامنه وبعده مستقلاً حکومت سورن هلاکو خان سلاله‌سنه ویریلن اسم اولوب، بو دولته (دولت ایلخانیه) دینور. بو دولت ۶۵۵ تاریخندن ۷۳۶ تاریخنده‌دك ۸۹ سنه سورمش؛ وبوسلاله‌دن ۹ حکمدار کلمشدر، که مدت حکومتلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

هلاکوخان	عن	۶۵۵	الی	۶۶۲
ابقاخان بن هلاکو	»	۶۶۳	»	۶۸۱
سلطان احمد بن هلاکو	»	۶۸۱	»	۶۸۳
آرغون خان بن ابقا	»	۶۸۳	»	۶۹۰
کیخاتو خان بن ابقا	»	۶۹۰	»	۶۹۴
بایدوخان بن طرقای بن هلاکو	»	۶۹۴	»	۶۹۴
غازان محمود خان بن آرغون	»	۶۹۴	»	۷۰۳
محمد خدابنده بن آرغون	»	۷۰۳	»	۷۱۶
بو سعید بن خدابنده	»	۷۱۶	»	۷۳۶

بونلرك اوچنجیسی‌اولان سلطان احمد شرف‌اسلامله مشرف اولمش ایسه‌ده، طائفه‌سی ینه کفرده قالدقلرندن، آنجق ایکی سنه سلطنت ایده‌بیلوب، بعده امراسی برادرزاده‌سی آرغون خانله برلشوب، کندیسنی شهید ایتمشلردر. بوندن صکره کلن اوچ حکمدار کفرده ثابت قدم اولدقدن صکره، آرغون خانك اوغلی غازان خان طائفه‌سیله برابر شرف اسلامله مشرف اولوب، بو دولت بردولت اسلامیه حکمنه کچمش؛ وبونك برادریله اوغلی دخی دین اسلامده ثابت قالمشلردر.

ایلدکز { (شمس‌الدین اتابك) آذربایجانده حکومت سورن اتابکان دولتنك مؤسسی اولوب، ابتدا سلطان مسعود بن محمد بن ملکشاه سلجوقینك کوله‌لرندن ایکن، اقتدار ودرایت فوق‌العاده‌سنه مبنی، قطع مراتب ایده‌رك، امارت مرتبه‌سنه ایریشمش؛ وپادشاه مشارالیهك برادری سلطان طغرلدن طول قالمش اولان خاتونی تزوج ایده‌رك، اوغللری وخلفلری اولان جهان پهلوان محمد وقزل آرسلان عثمان بوخاتوندن تولد ایتمشلردر. نوبت سلطنت‌اوکی اوغلی سلطان آرسلان بن‌طغرله کلدکده، مشارالیه ذوق وسفاهته مائل اولدیغندن، امور دولت تماميله صاحب ترجمه‌نك النده قالمشیدی. بووجهله سلطان آرسلانك نامی آلتنده ۱۳ سنه حکومت‌سوردکدن‌صکره، ۵۶۸ تاریخنده همدانده وفات‌ایتمشدر. بیوك اوغلی جهان پهلوان دخی مشار الیه آرسلانك واوغلی طغرلك زمان سلطنتلرنده بو وجهله امارت سورمش؛ وایکنجی‌اوغلی قزل آرسلان طغرل‌لی محاربه‌ده مغلوب وقتل ایتمکله، دولت سلجوقیه‌یه ختام ویره‌رك، مستقلاً حکمدار اولمشدر.

ایلر { (Iller) آلمانیاده برنهردر، که (تیرول)ك شمال غربیسنده نبعانله (کیتن)ك ایچندن چکه‌رك، وباویره‌یی وورتمبرغدن آیره‌رق، ۱۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (اولم) شهرینك ۲ کیلومتره یوقاریسنده طونه‌یه منصب اولور.

ایلروخواجه { سلطان اورخان غازی امراسندن اولوب، بروسه‌دنك

فتحی متعاقب شهر مذکورده سرای قربنده بر جامع شریف بنا ایتمشدر.

ایلغازی { (نجم الدین بن ارتق) بنی ارتق دولتی ملوکنك اوچنجیسی و دولت مذکوره‌نك مؤسسی اولان ارتقك ایکنجی اوغلیدر. پدرینك وفاتنده یعنی ٤٨٤ تاریخنده بیوك اوغلی سقمان مرکز دولتی اولان ماردینده خلفی اولوب، صاحب ترجمه دخی فلسطین حاکمی اولمشیدی. بعده فلسطینك مصر عسکری طرفندن ضبطی اوزرینه، ایلغازی پدرینك افندیسی اولان سلطان محمد بن ملکشاه سلجوقینك خدمتنه کیروب، مشارالیهك برکیارقله اولان منازعه‌لری صره‌سنده یعنی ٤٩٥ تاریخنده بغداد شحنه‌لکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً برکیارقله صلح اولنمغله، بغداد بوکا اعاده اولندیغندن، شامه کیدوب، حلب صاحبی رضوان بن تتشی نصیبین محاصره‌سنه تشویق ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً رضوانله دخی بوزیشوب، ماردینه کیتمش؛ و ٤٩٨ ده برادری وفات ایتمکله، ماردین حکومتی کندیسنه انتقال ایتمشدر. بعده شام صاحبی طغتکین ایله وشام جهتلرنده بولنان فرنکلرله بالاتفاق، دولت سلجوقیه‌یه قارشی عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، رهن بولنان اوغلی ایاز دخی قتل اولنمشدر. ٥١١ تاریخنده حلبی دخی ضبط ایتمش؛ و ٥١٣ ده حلبه صارقندیلق ایدن اهل صلیبه قارشی متعدد شانلی محاربه‌لر قزانمغله، خلیفهٔ عباسی مسترشد طرفندن خلعتله تلطیف اولنمشدر. ٥١٤ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی حسام الدین تمرتاش وارثی، ودیگر اوغلی سلیمان میافارقین، وبرادر زاده‌سی بدر الدوله حلب حاکمی اولمشدر.

ایلغین { قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قونیه‌نك ٧٠ کیلومتره شمال غربیسنده وآقشهرك ٤٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده وچاوشجی کولنك غربی کنارنده واقعدر. ٢٠٧٠ قدر اهالیسی، کوزل باغ وباغچه‌لری، متعدد جامع ومسجدلری، ١ رشدیه مکتبی، ١ مدرسه‌سی و ١ کتبخانه‌سی واردر. قصبه‌نك جهت غربیه‌سنده امراض جلدیه‌یه نافع بر قابلیجه بولنیور. — ایلغین قضاسی شمالاً آقشهر، شرقاً خادم، جنوباً نفس قونیه قضالریله، غرباً دخی حمید سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، ارغید خانی ناحیه‌سیله برابر ٤٤ قریه‌یی وتقریباً ٢٠٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. درون قضاده ٧٢ جامع ومسجد، ٢ مدرسه، ١ کتبخانه، ١ رشدیه، ٤٤ مکاتب ابتدائیه، ٤ خان، ٢ حمام و ٩٢ دکان بولنیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، آفیون، کنویر، کتان تخمی ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن، ومعمولاتی دخی کلیم، سجاده وخالیدن عبارتدر. مذکور (چاوشجی) کولنك محیط دائره‌سی ٣٠ کیلومتره اولوب، ایلك بهارده بو کولده غایت لذیذ بر نوع بالق صید اولنور.

ایلکان { (بن جلایر) هلاکونك تورونی کیخاتو خانك امراسندن اولوب، اوغلنك تورونی امیر شیخ حسنك بعده تأسیس ایتدیکی دولت بونك اسمیله تسمیه اولنه‌رق، سلاله‌سنه (ایلکانیان) دینمشدر.

ایلکانیان { دولت چنکیزیه شعبه‌لرندن اولوب ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن دولت ایلخانیه‌نك انقراضنده، (امیر شیخ حسن بن امیر حسین بن آقبوغا بن ایلکان بن جلایر) طرفندن تأسیس اولنمش بر دولتدر، که ٧٤٥ تاریخنده تأسس ایدوب، ٨١٣ تاریخنده‌دك عراق عربده ٧٣ سنه دوام ایتمش؛ وبو سلاله‌دن ٤ حکمدار کلمشدر. بو دولتك مؤسسی اولان امیر شیخ حسن دولت ایلخانیه‌نك حکمدار اخیری اولان سلطان بوسعید طرفندن روم یعنی آناطولی والیسی اولوب، ٧٣٦ تاریخنده سلطان بوسعید بلاولد وفات ایتدیکنده، سائر امرای دولت کبی بو دخی حصه قاپمق ویا تختی ضبط ایتمك ایچون، عسکرله آذربایجانه کیدوب، درت سنه سائر امرا ایله حرب وجدالدن صکره، عراق عربله اکتفا ایدوب، بغدادی مقر اتخاذ ایتمشیدی. کندیسندن صکره اوغلی امیر شیخ اویس حکمدار اولوب، آذربایجانی دخی ضبط ایتمشیدی. بوندن صکره بونك اوغلی سلطان حسین، وبونك وفاتندن صکره برادری سلطان احمد حکم سوروب، بونك زماننده تیمورلنك ظهور ایتمکله، ابتدا آذربایجان وبعده عراق عرب الندن آلندیغندن، ییلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه، و بعده مصرده‌کی ملوك چراکسه‌یه التجا ایدوب، ١٢ سنه قدر ایلکانیان دولتی منقطع اولدقدن صکره، تیمورك وفاتی اوزرینه مشارالیه سلطان احمد بغداده عودتله، عراقی استرداد ایتمش؛ و ٨١٣ ده تبریزی دخی استرداد مقصدیله قره یوسف ترکمانی ایله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول اولمغله،

بو دولت بسبتون منقرض اولمشدر. بوکا ایلکانك پدری اسمنه نسبتله (دولت جلایریه) دخی دیرلر.

ایلك خان (شمس الدوله ابو نصر احمد بن علی) ترکستان ملوکندن اولوب، ۳۸۳ تاریخنده برادری بغرا خانك وفاتی اوزرینه، تخت سلطنته جلوسله، نوح بن منصور سامانیلرك ملکنه تجاوز ایتدیکندن، سامانیلر غزنویلرك جدی اولان سبکتکیندن استمدادله، کندیسنه قارشی طوروب، مصالحه‌یه مجبور ایتمشلرسه‌ده، بعده ایلك خان سلطان محمود بن سبکتکینله بالاتفاق، سامانیلرك ملکنی مقاسمه ایتمشلر؛ وایلك خان ماوراء النهر وبخارایی، وسلطان محمود خراسانی ضبط ایتمشدی. سلطان محمود غزنوی صاحب ترجمه‌نك قیزینی دخی تزوج ایتمش ایسه‌ده، بعده آره‌لری بوزیله‌رق، سلطان محمود هند فتوحاتیله مشغول ایکن، ایلك خان بلخ وخراسان جهتلرینه تجاوز ایتمش؛ وینه مغلوب اولمغله، ختن حکمداری بولنان برادری قدرخاندن استمداد ایتمش ایسه‌ده، بو دخی مغلوب اولوب، دیکر برادری طغان خانی اعتذار ومصالحه‌یه مأمور ایتمشیدی. بووقوعاتدن صکره ۴۰۳ تاریخنده سمرقندده وفات ایتمشدر. کریم وعادل ومحب علما بر ذات ایدی.

ایلمن (Ilmen) روسیه‌نك (نووغورود) ایالتنده بر کول اولوب، آیاغی مقامنده اولان (وولهووه) نهری واسطه‌سیله پترسبورغك شرق شمالیسنده اولان (لادوغه) نام بیوك کولله اختلاط ایدیور. مرکز ایالت اولان (نووغورود) شهری بو کولك شمالی کنارنده ومذکور (وولهووه) نهری اوزرنده واقعدر. کولك شرقدن غربه طولی ۵۰ وشمالدن جنوبه عرضی ۴۰ کیلومتره‌در.

ایلمینستر (Ilminster) انکلتره‌نك (سومرست) قونتلغنده وایلچستر شهرینك ۱۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وتدریسی مجاناً بر مکتبی واردر.

ایلوات قونیه ولایتنك تکه سنجاغنه تابع آقسکی قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، مرکز قضا اولان (مارولە) قصبه‌سنك ۸ کیلومتره غربنده وآنطالیه‌نك ۹۵ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر.

ایلوس (Ilus) اساطیر وخرافاتله ممزوج اولان تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره تروآ (یعنی اسکی استانبول)ك اسکی بر حکمداری اولوب، میلاددن ۱۳ قرن اول حکومت سورمش؛ وکندی نامنه نسبتله (ایلیون) اسمیله تروآ شهرینی تأسیس ایتمشیدی. عقل الهه‌سی اولان (مینروه) یه مخصوص معبد طوتیشدیغنده، ایلوس قوشوب، بو معبوده‌نك (پالادیوم) اسمیله مشهور اولان هیکلنی قورتارمغله، هر نه قدر آتشدن کوزلری کور اولمش ایسه‌ده، الهه مکافاةً کوزلرینی اییی ایتمش.

آیله بحر احمرك منتهای شمال شرقیسنده واقع عقبه کورفزی منتهاسنده بر قصبه اولوب، بو قصبه اوائل دور اسلامده خیلی معمور وتجارتگاه اولمغله، ایچندن (ایلی) لقبیله ملقب مشاهیر علمادن خیلی ذوات ظهور ایتمشدر. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك بو قصبه‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان یهودیلرله عهدی اولوب، بو عهده برچوق وقتلر ملوك اسلامیه طرفندن رعایت اولنمشدر. الیوم خراب اولوب، یالکز احمد بن طولون طرفندن بنا ایدلمش اولان بر قلعه‌سی موجود و(قلعة العقبه) اسمیله معروفدر. شام حجاجنك اون ایکنجی منزلیدر.

ایله (Ille) فرانسه‌نك (ایله معویلنه) ایالتنده بر نهر اولوب، (مونتروی) شهری قربنده نبعانله، ۴۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (رنه) قصبه‌سنده صاغ ساحلندن (ویلنه) نهرینه منصب اولور. بو قصبه‌دن (دینان) ه قدر کشاد ایدلمش اولان بر جدول (برتانیه) خطه‌سی آره‌سنده (مانشه) دکیزیله بحر محیط آطلاسی بیننده برسبیر سفائن طریق تشکیل ایدیور.

ایله معویلنه (Ille et Vilaine) فرانسه‌نك شمال غربی ایالاتندن اولوب، شمالاً (مانشه) دکیزیله ومانشه ایالتیله، شرقاً (ماینه). جنوباً آشاغی (لوآره)، غرباً دخی «سواحل غربیه» و (موربیهان) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۲۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۲۱۸۸۴ کشیدر. برتانیه خطه‌سنك برقسمی اولوب، شمالاً مانشه ساحلنه قدر ممتد اولدیغی حالده، قسم اعظمی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، (ویلنه) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده‌در. معهذا اراضیسی آز عارضه‌لی اولمغله، بو ایرماغه دوکیلن نهرلریله مانشه

دکیزینه دوکیلنلری آره‌سنده ایکی جدول آچلشدر. مذکور ویلنه وایله‌دن بشقه (سیشه). (شر) و (قونسنون) اسملریله اوچ نهری دخی واردر. اراضیسی آز منبت اولوب، اورمانلری چوقدر. حبوباتی آز اولوب. کتان وکنویر محصولاتی وکستانه والما آغاجلری وقیون، صیغیر وبکیر کبی حیواناتی چوقدر. آلچی وانواع طاش وطوپراقلریله قورشون ودمیر معدنلری، دباغخانه‌لری، قالخانه‌لری ومسکرات واپلیک فابریقه‌لریله حیوانات، یاغ، پنیر وسائره تجارتی وخیلی تجار وبالیقچی سفائنی واردر. بوایالت فوژره، مونتفورت، ردون، رنه، سنت مالو وویتره اسملریله ۶ قضایه منقسم اولوب، ۴۳ ناحیه و۲۵۳ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر. مرکزی (رنه) شهریدر.

ایلی (Ili) چینك جهت شمالیه‌سنده‌کی (چونغاریا) خطه‌سنده برنهر اولوب، (تیان شان نان لو) طاغندن نبعانله ۶۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (بالقاش) کولنه دوکیلور. — چونغاریانك برسنجاغیله برقصبه‌سی دخی بواسمله تسمیه اولنمشدر.

ایلیاء (یاخود الیاء) قدس شریف شهرینه اهل صلیب حکومتی زماننده ویریلن اسم اولوب، بعض تواریخ عربیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«قدس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایلیاکی (یاخود الیاکی) جزایر بحر سفیددن برکوچك آطه اولوب، ردوس جزیره‌سنك ۳۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. رومجه اسمی تیلوس (Tiloo) اولوب، آوروپاجه بواسمله معروفدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طولی ۱۷ وعرض اعظمی ۶ کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۲۰۰ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی خرستیان ورومدر. ردوس سنجاغنه تابع سومبکی قضاسنه ملحق برناحیه صورتنده اداره اولنور.

ایلیجه ارضروم ولایت وسنجاغنه تابع (اووه) قضاسنك مرکزی اولان کوچك بر قصبه اولوب، ارضروم شهرینك اوچ ساعت غرب شمالیسنده واقعدر. اوچ قاپلیجه‌سی اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. — آیدین ولایتنده دخی بواسمله ایکی ناحیه بولنوب، بری صاروخان سنجاغنك قصبه قضاسنه، ودیکری ازمیر سنجاغنك برغمه قضاسنه تابعدر. ایکنجیسنه تفریق ایچون (ایلیجهٔ برغمه) دخی دیرلر.

ایلیجه دره ادرنه ولایتنك دده‌آغاج سنجاغنده کوچك بر نهر اولوب، ردوب طاغنك شرقی اتکلرندن نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده‌رك، مکری ایله فرجك آره‌سنده آطه‌لر دکیزینه منصب اولور.

ایلیریا (Illyrie) بالقان شبه جزیره‌سنك غرب جهتنده برخطهٔ قدیمه‌نك اسمی اولوب، حدودی پك معین ومعلوم دکلسه‌ده، یونانك حدود شمالیه‌سندن تا آدریاتیق دکیزینك منتهاسنه دکین اولان طاغلق یرلردن عبارت اوله‌رق، الیوم آرناودلق. قره‌طاغ، هرسك، بوسنه ودالماچیا دینلن یرلری جامع بولنمش اولدیغی اسکی جغرافیونك افاده‌لرندن آکلاشیلیور. آنجق آرناودلغك قسم جنوبیسی یعنی طوسقه‌لق خطه‌سی (اپیر) اسم مخصوصیله دخی یاد اولندیغندن، اکثریا ایلیریادن عد اولنمازدی؛ وایلیریانك حدود جنوبیه‌سی (ویوسه) نهریله محدود عد اولنوردی. مناستر جهتی دخی ماکدونیایه داخل اولوب، قوصوه واسکوب جهتلریده (میسیا) و (داردانیا) اسم مخصوصلریله یاد اولنه‌رق، ایلیریانك خارجنده ایدی؛ یعنی ایلیریانك حدود شرقیه‌سی (شار) طاغیله محدود ایدی. بوحالده یالکز حدود شمالیه‌سی مبهم ایدی. ایلیریانك اهالیسی برجنسیته منسوب وبر لسانله متکلم اولدقلری حالده، بردولت تشکیل ایتمیوب، هربری کندی کندینه اداره اولنور قبائل واقوامدن عبارت ایدیسه‌ده، ینه بواقوام وقبائل آره‌سنده بر نوع اتفاق وار ایدی. بونلر علم ومدنیتدن بی‌بهره اولوب، حیدودلق وقورصانلغه انهماککری وار ایدی؛ وجسارت وشجاعتلریله وبرده کیمسه‌یه رام اولمیوب حر ومستقل یاشامغله مفتخر ایدیلر. حتی ماکدونیا حکمداری فلیب واوغلی بیوك اسکندر دخی ایلیریانك یالکز جنوب غربی جهتنده جزئی بر قسمنی ضبط ایده بیلمشلردی. مع هذا بر آره‌لق ایچلرندن (آنتاریات) قومی دیکر اقوام وقبائل اوزرینه اکتساب قوت ونفوذ ایده‌رك، برایلیریا دولتی تشکیل ایتمشلر دیسه‌ده، میلاددن ۲۸۰ سنه اول (غال)لر یعنی کلتلر هجوملری، بو دولته ختام ویروب، ایلیریاده برلشمشلر؛ وبعده حکم ونفوذ ایلیریانلرك (آرد) قومنه کچوب، بونلرك تشکیل ایتدکلری برایکنجی دولتك حکمدارلرندن

(آغرون) مكمل بر دوشما كوندروب، يونانك سواحلده‌كی شهر وقصبه‌لرينی نهب وغارت ايتمشيدی. بونك زوجه‌سی ووارثه‌سی اولان (تونا) ايليريا قورصانلرينك منعی طلب ايچون روماليلر طرفندن كوندريلن سفيرلری قتل ايتمكله، روما دولتيله محاربه‌يه كيريشوب، مدت مديده روما عسكرينه مردانه مقاومت ايتدكدن صكره، ناچار قالوب، صلحه راضی اولمش، وبعض آطه‌لری رومايه ويرمشيدی. بونك احفادندن (كنچيوس) ماكدونيا حكمداری (پرسيوس)له متفق اولمغله، پرسيوسك مغلوبيتی ايليريا دولتنك دخی انقراضنی موجب اولوب، ايليريا روماليلره چكمش ايسه‌ده، بونلرك بو خطه‌ده‌كی حكم ونفوذلری اعتباری اولوب، بو خطه‌نك اقوام وقبائلی ينه سربست بر حالده ياشايورلردی. اوصره‌ده روماليلر برآره‌لق ايليريا اسمنی تعميم ايده‌رك، ماكدونيا، تساليا ويونانی دخی جامع اولمق اوزره، واسع بر ايليريا ايالتی تشكيل ايتمشلردی. روما دولتنك ايكی ايمپراطورلغه تقسيمنده ايليريانك قسم شماليسی غرب، وقسم جنوبيسی شرق ايمپراطورلغی حصه‌سنه دوشمشيدی. غرب ايمپراطورلغنك سبب اضمحلالی اولان اقوام وحشيهٔ شماليه‌نك هجومنده آوارلر وسائر بعض اقوام ايليريانك قسم شماليسنی استيلا ايتمشلردی. نهايت يدنجی قرن ميلاديده اسلاولر كروه كروه كلوب، قسطنطينيه روم ايمپراطورلرينك مساعده‌سيله ايليريانك نصف شماليسنده توطن ايتمكله، ذاتاً اقوام وحشيهٔ مذكوره‌نك استيلاسندن فتوره دوشمش اولان ايليريانلره غلبه ايدوب، بونلر اسلاولرك اورته‌سنده قالمش؛ ومرور زمانله اونلرك لسانی دخی اوكرنوب، اسلاولاشمشلردر. ايليريانك بر چوق شهر وقصبه‌لری اولوب، اك مشهورلری وپايتختی مركزلری (اشقودره) شهری ايدی، كه (تونا) و(كنچيوس)ك دخی پايتختی بولنمشدر.

ايليريا اهالئ قديمه‌سی اقوام آريانيه‌نك اك اسكيلرندن اولان (پلاسج) جنسيتنه منسوب اولوب، اپير وماكدونيا اهاليسيله همجنس وهملسان ايديلر. بونلرك جنس ولسانلری منقرض اولمشدر، دينله‌مز، چونكه هرنه قدر شمالده‌كيلر اسلاولاشمشلر، وماكدونيانك قسم جنوبی وشرقيسنه برطاقم اسلاولر، روملر واولاخلر كلوب توطن ايتمشلرسه‌ده، ايليريانك نصف جنوبيسيله اپيرده وماكدونيانك قسم اعظمنده اليوم برلسان مخصوصله متكلم برقوم بولنيور، كه بوقومك ازمنهٔ تاريخيه‌دن بری برطرفدن كلديكی بيلنميور. بوقومده آرناؤد قوميدر. بناءً عليه اسكی ايليريايلرك شمديكی آرناؤدلرك اجدادی اولدقلرنده اصلا شبهه يوقدر. حتی (ايلير) اسمی دخی آرناؤدجه اولوب، «حر» و«مستقل» و(ايليريا) «بلد الاحرار» ديمكدر. اكثر اقوام قديمه‌نك بومعنايه دلالت ايدر اسملرله مسمی بولنمش اولدقلری دخی معلومدر. بوسنه وهرسكله قره‌طاغ ودالماچيا اهاليسنك ايسه اسكی ايليرياليلرله اسلاولرك امتزاج واختلاطندن متولد اولدقلری سيمالرندن، قامتلرندن واخلاق واطوارلرندن دخی آكلاشيليور؛ ولسانلرندن بشقه هرجهتجه سائر اسلاولردن زياده آرناؤدلره مشابه بولندقلری كوريليور.

مرور زمانله ايليريا اسمی اونوديلوب، اسلاولاشان يرلرندن هربری براسمله تسميه اولنديغی كبی، اصل جنسيت ولسانی محافظه ايدن قسم جنوبيسی دخی مؤخراً (آلبانيا) و(آرناؤدلق) اسميله شهرت بولمشدر. [«آرناؤدلق» ماده‌سنه مراجعت.] ايليريا اسمی ايسه اسكی ايليريانك منتهای شماليسنه مصادف اولان آوستريا ممالكندن بر خطه‌يه ويرلمشدر. [مادهٔ آتيه‌يه نظر بيوريله.]

ايليريا { (Illyrie) آوستريا دولتنك بوندن اولكی تقسيماتنده جنوب غربی جهتنده كائن بر خطه‌سی اولوب، قراللق اعتبار اولنوردی. شمالاً نفس آوستريا واستيريا، شرقاً خرواتستان، جنوباً ينه خرواتستان، دالماچيا وآدرياتيق دكيزی، غرباً دخی ونديك وتيرول خطه‌لريله محدود ومحاط اولوب، شمديكی قارنيوله، قارينتيا وايستريا ايالتلرينك اراضيسنی جامع ايدی. بو خطه (لايباخ) و(تريستد) ايالتلرينه منقسم اولوب، (لايباخ) ايالتی (قارنيوله) و(قارينتيا) مملكتلرينی جامع اولوب، ٥ قضايه، وتريسته ايالتی دخی ايستريا، تريسته وغوريچ مملكتلرينی حاوی اولوب، ٣ قضايه منقسم ايدی. ١٨٥٣ تاريخنده اجرا اولنان تقسيمات جديده‌ده ايليريا اسمی لغو اولنه‌رق، بو خطه قارينتيا، قارنيوله وايستريا اسملريله ٣ ايالته تقسيم اولنمشدر. [بو اسملره مراجعت بيوريله.]

ايليمانی { (Illimani) آمريقای جنوبيه‌ده‌كی (آند) سلسلهٔ جباللرينك اك يوكسك

طاغلرندن اولوب، بولیویا مملکتنده ۳۳′ ۱۶° عرض جنوبیده و(لاپاز) شهرینك ٤١ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. (سوراته) طاغنك منتهای جنوبنده واقع اولوب، اوچ ذروه‌سی واردر، که بونلردن الك یوکسکنك ارتفاعی ٦٣٨٦ متره اولوب، ٤٥٤٠ متره‌لك ارتفاعندن یوقاریسی سرمدی قارله مستوردر. مذکور ارتفاعدن آشاغی اولان اتکلرنده پتاته‌دن باشلایه‌رق شکر قامشنه وارنجه‌یه قدر درجه درجه اقالیم مختلفه محصولاتی حاصل اولور.

ایلینویس { (Illinois) ممالك مجتمعهٔ آمریقاده برنهردر، که (ایندیانه) جمهوریتنده نبعان ایدن (قانقاکه) چایله «اووه‌لرچایی» نك اجتماعندن حاصل اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، همنامی اولان جمهوریتی شق ایده‌رك، ٦٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور. — ینه ممالك مجتمعه‌ده‌کی (آرقانساس) نهری تابعلرندن بری دخی بو اسمله مسمی اولوب، صول کنارندن نهر مذکوره دوکیلور.

ایلینویس { (Illinois) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (ویسقونسین)، غرباً (یووه) و(میسوری)، جنوباً ینه میسوری و(کنتوکی) جمهوریتلریله، شرقاً (ایندیانه) جمهوریتی و(میشیغان) کولیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤٦ ٧١٧ مربع کیلومتره واهالیسی ٣ ٠٧٧ ٨٧١ کشیدر. ایچندن کچن نهر مذکوردن بشقه (میسیسیپی) ایرماغی دخی حدود غربیه‌سنی، (اوهیو) نهری غرب جنوبی حدودینی وبونك تابعلرندن اولان (واباش) دخی حدود شرقیه‌سنك بر قسمنی اروا ایدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، علی‌الخصوص نهرلرك کنارلرنده پك محصولداردر. محصولاتی انواع حبوباتله باشلیجه کتان وتوتوندن عبارت اولوب، اورمانلری وچایرلری دخی چوقدر. دمیر، باقیر وکومور معدنلریله طوزلی صولری دخی واردر. مرکزی (اسپرینغفیلد) شهری اولوب، (واندالیا) و(شیقاغو) کبی دیکر برقاچ بیوك شهرلری دخی واردر. دمیر یوللری پك چوق اولوب، صنایع وتجارتی دخی چوق ایلریلشدر. بو مملکت اون یدنجی قرن میلادی اواخرنده فرانسزلر طرفندن اسکان واعمار اولنه‌رق، ١٧٦٣ ده انکلتره‌یه، و١٧٨٣ ده بو دولت طرفندن ممالك مجتمعه‌یه ترك اولنمشیدی. ١٨٠٩ تاریخنده‌دك (ایندیانه) جمهوریتی داخلنده بولنمش ایکن، تاریخ مذکورده آیریلوب، آیریجه بر ایالت حکمنه قونمش؛ و١٨١٨ ده جماهیر متفقه عدادینه ادخال اولنمشدر.

ایلیوس { (Rio dos Ilheos یاخود Ilheos) برازیلیاده برنهردر، که (میناس جرائس) ایالتنده نبعانله، (باهیا) ایالتی ایچندن کچه‌رك، ١٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. — باهیا ایالتنك بر سنجاغی دخی بو اسمله مسمی اولوب، مرکزی (سان جورج دوس ایلیوس) قصبه‌سیدر.

ایلیون { (Ilion یاخود ایلیوم Ilium) خرابه‌لری الیوم بیغا سنجاغنده (اسکی استانبول) دینمکله معروف اولان (تروآ) شهر قدیمنك نام دیکریدر. بو اسم اصل قلعه‌سنك اسمی اولوب، بانیسی اولان (ایلوس)ه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. — بیوك اسکندر بوشهر قربنده وساحله دها قریب اوله‌رق بو اسمله برکوچك قصبه تأسیس ایتمشیدی، که مؤخراً (سیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، بعده قیصر طرفندن اعمار وتجدید ایدلمش، ومؤخراً تکرار خراب اولمشدر.

ایماء { (بن رحضه) صحابه‌دن اولوب، غفار قبیله‌سنك رئیسی اولدیغی حالده، قومیله برابر حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز نزدینه کلوب، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغلیله برابر صحابه زمره‌سنه داخل اولوب، فیمابعد مدینهٔ منوره‌ده توطن ایتمشیدی.

ایمان { (مولوی رحم علیخان) هندستان علما وشعراسندن اولوب، فرخ آباد شهرنده یاشامش؛ و١٢٢٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. «منتخب اللطائف» عنوانیله برتذکره‌سی وبرچوق اشعاری واردر. شو قطعه اوجمله‌دندر:

در دست زلف یار فتادست کارما
جز اضطراب نیست دکر اختیار ما
تأثیر بخت تیره پس از مرك هم نرفت
جز دود نیست شعلهٔ شمع مزار ما

— بری همدانلی ودیکری تبریزلی اولمق اوزره، بو مخلصله متخلص ایکی شاعر دها واردر.

ایمائوس (Imaus) اسکی یونان جغرافیونی بو اسمله آسیاده بر سلسلهٔ جبال بولندیغنی، وبو سلسله‌نك قافقاس طاغلرینه مربوط اولدیغی حالده، بحر محیط شمالی‌یه طوغری اوزانه‌رق، (اسکیتیا) یعنی توران مملکتنی ایکی‌یه بولدیکنی بیان ایدیورلر. بو سلسله‌نك (هیمالایه) سلسله‌سندن غلط اوله‌جغی آکلاشیلیور. ذاتاً سانسکری اسانده (ایمائو) یاخود (هیمائو) «قارلی» دیمکدر.

ایمبرت (Imbert) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٧٤٧ تاریخنده (نیم) ده طوغمش، و ١٧٩٠ ده پارسده سفالتله وفات ایتمشدر. بعض منظوم حکایه‌لری وهالله ومضحکه‌لری واردر.

ایمبك (Eimbeck) آلمانیانك هانووره خطه‌سنده و(کوتینکه) نك ٣١ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٦٤٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی ودیکر برقاچ مکتبی واردر. (غروبنهاکن) کوچك پرنسلکنك مرکزیدر.

ایمرالی («امیر علی» دن غلطدر) مرمره دکیزنده بر کوچك آطه اولوب، بوز برونك ١٢ کیلومتره غربنده ومیخالیچ نهری منصبنك ١٠ کیلومتره شمالنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ٨ کیلومتره اولوب، شرقدن غربه عرض اعظمی ٣ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. اراضیسی طاشلق اولوب، باشلیجه صوغان محصولاتی و ٥٨٥ اهالیسی واردر. اسم اصلیسی «ایی لیمانلی» معناسیله (قالولیمنی) اولوب، حین فتحده غزاتدن امیر علی اسمنده بر ذاتك نامیله تسمیه اولنمشدر. بو آطه خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنه تابع باندرمه قضاسنه ملحق بر ناحیه صورتنده اداره اولنور.

ایمرتیا (Imerethie) قافقاسیانك جهت شرقیه‌سنده برخطه اولوب، قافقاس سلسلهٔ جبالنك جنوبنده، کرجستانك غربنده ولازستانك شمالنده واقعدر. اطرافی طاغلرله محاط وقره‌دکیز ساحلنه‌دك ممتد برحوضه‌دن عبارت اولوب، انهاری چوقدر؛ وبونلرك اکثری طوپلانوب، (ریون) ایرماغنی تشکیل ایتدکاری کبی، دیکر بعضلری‌ده طوغریدن طوغری‌یه دکیزه منصب اولورلر. اسکله‌سی (پوتی) اولوب، قره‌دکیزدن بحرخزره کیدن دمیر یولخطی اورته‌سندن کچر. مرکزی (قوطایس) شهریدر. اراضیسی پك منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله غایت ایی برنوع توتون وشراب وپاموقله انواع میوه‌لر کثرت اوزره حاصل اولور. طاغلرنده معدنلری وعلی الخصوص دمیر معدنی وآو حیواناتی چوقدر. روسیه حکومتنك سعییله برابر اهالیسی اسرا بیعندن واز کچدیروب، حسنلریله شهرتلری اولان قیزلرینی صاتمغی عادت ایدنمشلردر. بوخطه اون دردنجی قرن میلادی‌یه قدر کرجستانه تابع اولوب، بعده آیریجه بر پرنسلك صورتنه کیره‌رك، متعاقباً دولت عثمانیه‌یه جزیه کذار اولمش؛ و ١٨٠٤ ده روسیه‌نك ضبطنه کچمشدر. طولی ١٤٠ وعرضی ١٠٠ کیلومتره اولوب، ٨٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

ایمروز یاخود امروز (Imbros) جزایر بحر سفیددن اولوب، قلعهٔ سلطانیه بوغازی مخرجنك ١٨ کیلومتره غرب شمالیسنده، سمندركك ٢٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولیمنی جزیره‌سنك ٢٠ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. غیرمنتظم برمستطیل شکلنده اولوب، شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری ممتد اولور. شرقدن غربه اولان طول اعظمی تقریباً ٣٠ کیلومتره اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرضی ١٣ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. ٩٤٥٦ اهالیسی اولوب، اکثری خرستیان وروملدر. اراضیسی آز مرتفع ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله زیتون، پاموق، کوك بویا ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. جزئی ایپك وبال دخی چیقار. معدنیاتدن سیملی قورشون ولنکیت وار ایسه‌ده، اخراجلری تعطیل اولنمشدر. بوکدن مفروشاته متعلق بعض منسوجات اعمال اولنور. درون جزیره‌ده برجامع شریف و ٦ کلیسا واردر. شرق جنوبی جهتنده (کفالو) اسمیله اوزون بربرونی اولوب، بونك شمالنده برکورفز حاصل اولدیغی کبی، دیکر برقاچ قوی ولیمانی دخی واردر. مرکزی ساحل شمالیسنده بولنان (قاسترو) قصبه‌سی اولوب، برقلعه‌سی دخی واردر. بو آطه لیمنی سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور.

أیمن بن خریم صحابه‌دن اولوب، مکه‌نك فتحی کونی ایمانه کلمشدر. پدری وعمی دخی صحابه‌دن اولوب، بدر وقعه‌سنده شهید اولمشلردر. پدرندن وعمندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر. بعده شامه کیدوب، نهایت

بصره‌ده توطن ایتمشدر. مروان بن حکم ضحاك بن قیس‌له محاربه ایتدیکنده، صاحب ترجمه‌یه دخی محاربه‌یه چیقمسنی تکلیف ایتمکله، ایمنك شو بیتلرله جواب ویرمش اولدیغی مرویدر:

ولست مقاتلاً رجلاً یصلی
علی سلطان آخر من قریش
له سلطانه و علی اثمی
معاذ الله من سفه وطیش
ا اقیل مسلماً فی غیر جرم
فلست بنافع ما عشت عیشی

ایمن بن عبید { صحابه‌دن اولوب، حاضنهٔ رسول‌الله (صلعم) اولان ام ایمنك اوغلی واسامه بن زیدك برادریدر. حضرت فخر کائنات افندمزك خدمت نبویلرنده بولنمش، وبعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر. حنین وقعه‌سنده دخی حاضر بولنمشدر. عبدالله بن عمر (رضه) ك رفقاسندن اولان حجاج بن ایمن صاحب ترجمه‌نك اوغلیدر.

ایمن بن یعلی { (ابو ثابت ثقفی) تابعیندن اولوب، بنی ثعلبه آزادلیلرندن کوفه‌لی برذات ایدی. ابن عباس حضرتلرندن وسائر اصحابدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. بعضلری سهواً کندیسنی صحابه صره‌سنه تعداد ایتمشلردر.

ایموله { (Imola) ایتالیانك (روانه) ایالتنده وروانه شهرینك ۳۹ کیلومتره جنوب غربیسنده مستحکم برشهر اولوب، ۲۸۰۰۰ اهالیسی، صنایع آقا میاسی وبعض فابریقه‌لری واردر.

ایمهوف { (Imhof) آلمانیا مشاهیر نسابیندن اولوب، ۱۶۵۱ تاریخ میلادیسنده (نورمبرغ)ده طوغمش؛ و۱۷۲۸ده وفات ایتمشدر. اوروپا دولتلری خاندان حکمداریلریله سائر اکابر زادکانك نسبلرینی یازمشدر.

این { (Inn) آلمانیانك برنهریدر. که اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سنده نبعانله، (تیرول)ك ایچندن و (اینسپروق) شهرندن وبعده باویره ونفس آوستریادن کچدرك، ۵۰۴ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. — یوقاری آوستریا خطه‌سنك باویره‌دن بو نهرله آیریلان بر ایالتی دخی بو اسمله مسمی اولوب. ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (براوناو) قصبه‌سیدر.

اینا { (Ina) انکلتره‌ده (هپتارخیا) یعنی « حکومات سبعه » نامیله متشکل بولنمش اولان صاقسون حکومتلرندن (وسکس) حکومتی قراللرندن اولوب، میلادك ۶۸۹ تاریخندن ۷۲۶ تاریخنده‌دك حکم سورمش؛ وبر طاقم فتوحاتله ملکنی توسیع ایدوب، بعده بیوك آلفردك اساس اتخاذ ایتمش اولدیغی برقانون وضع ایتمشدر. رومایه واقع اولان بر سیاحتی اوزرینه پاپایه عائد اولمق اوزره، تبعه‌سنه بر ویرکی طرح ایتمشیدی.

ایناخوس { (Inachus) موره شبه جزیره‌سنده‌کی آرغوس شهر شهیرینك الك اسکی حکمداری اولوب، برروایتده فنیکه‌لی ودیکر برروایتده (پلاسجو) قومنه منسوب اولدیغی حالده، میلاددن ۱۹۸۶ سنه اول مصردن برطاقم مصرلی، فنیکه‌لی وعرب چوبانلرله یونانه کلوب، شهر مذکوری تأسیس ایتمشدر. دکیزدن کلدیکی مناسبتله اسکی یونانیلر بونی (اوقیانوس)ك اوغلی فرض ایتمشلردر.

ایناروس { (Inarus) مصر قدیم حکمدارلرندن (پسامتیق)ك اوغلی اولوب، ابتدا (لیبیا) یعنی مصر بادیه‌سی حکمداری ایکن، قبل المیلاد ۴۶۳ تاریخنده مصر تختنه چکمش؛ وآتنه‌لیلرك امدادیله ایران سردارلرندن (آخن)ی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً (مغابوس) اسمنده دیکر برایران سرداری طرفندن مغلوب اولوب، ایران شاهی آردشیر طرفندن خاچه کردیریله‌رك، قتل ایدلمشدر.

اینال { (ملك اشرف ابو النصر _) [«اشرف» ماده‌سنده ملك اشرف عنوانیله تعداد اولنان حکمدارلرك یدنجیسیدر. ماده مذکوره‌یه مراجعت بیوریله.]

اینالّو باللو { قسطمونی ولایتنده کنغری سنجاغنك قلعه‌جك قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، قزیل ایرماغك ساحل یمیننده یعنی جنوب شرقیسنده، کنغرینك ۴۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده وقلعه‌جكك ۵۰ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. ناحیه‌سی مذکور ایرماغك اوته‌سنده واقع اولوب، ۲۲ قریه‌دن مرکبدر.

این اوکی { خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك سکود قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، سکودك ۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده، مرکز لوا اولان بیله‌جکك ۳۲ کیلومتره جنوبنده وبروسه‌نك ۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۳ کویدن

عبارتدر. بوناحیه طومانیچ طاغلریله (پورسق) نهری آره‌سنده‌کی دوز محلده اولوب، اراضیسی منبت ومحصولداردر.

این‌اوی { قونیه ولایت وسنجاغنده‌ اسکیشان قضاسنك مرکزی اولان بر قریه اولوب، این صوینك کنارنده وقوچحصار کولنك ١٢ کیلومتره غربنده اولهرق، قونیه‌نك ٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر.

اینجو { (امیر محمود شاه) اولاد چنکیزدن دولت ایلخانیه‌نك انقراضنده ایرانده ظهور ایدن طوائف ملوکدن اولوب، (اینجویان) دولتنك مؤسسیدر. عن‌اصل ایلخانیانك اخیری اولان سلطان بوسعیدك رجالندن اولوب، سلطان مشار الیهك وفاتنده اولاد چنکیزدن برینی شیرازده تخته اجلاس ایدوب، اونك نامنه کندیسی حکومت سورمك تشبثنده ایکن، آذربایجانده‌کی ارباخانك امریله ٧٣٦ تاریخنده قتل اولنمشدر. بونك بیوك اوغلی امیر مسعود شاه رومه قاچوب، عودتنده امیر باغی باستی بن امیر چوبان طرفندن قتل اولنمش؛ وکوچك اوغلی سلطان شیخ ابواسحق شیرازی ضبط ایتدکدن صکره، اصفهان وسائر جهتلری دخی ملکنه الحاق ایله، عادتا بر دولت تشکیل ایلمشیدی. شیرازده ١٤ سنه حکومت سوردکدن صکره، آل مظفردن امیر مبارزالدین طرفندن قتل، وفارس بونك طرفندن ضبط اولنمشدر. مشار الیه شیخ ابواسحق حافظ شیرازی زماننده اولوب، شاعر مشارالیهك ممدوحیدر.

اینجوکز { چتالجه سنجاغنده وچتالجه‌نك ٦ واستانبولك ٥٠ کیلومتره غرب شمالیسنده برقصبه اولوب، بیوك چکمجه کولنه منصب اولان قره‌صو نهری اوزرنده ودمیر یول خطنك صول طرفنده واقعدر. متعدد معدن صولری وقیانك ایچنده اویلش اسکی بر مغاره‌سی واردر. بو قصبه ٧٧٣ تاریخنده بالذات حضرت خداوندکار غازی طرفندن فتح اولنمشدر.

اینجه برون { آناطولینك اك شمالی نقطه‌سی اولان بربرون اولوب، سینوبك غرب جهتنده قره دکیزه ایچنه ممتد اولور. ٤٢° ٦′ عرض شمالیده و ٤٠′ ٣٢° طول شرقیده واقعدر.

اینجه بلبان { خداوندکار غازینك رجالندن اولوب، ٧٨٤ تاریخنده صوفیه‌یی فتح ایدن عساکر عثمانیه‌نك قوماندانی ایدی. بونك پدری بلبان بك سلطان عثمان غازی رجالندن اولوب، ١٠ سنه بروسه شهرینی محاصره‌ده طوتمش، وبلبانجق حصارینی دخی بنا ایتمشیدی.

اینجه صو { آنقره ولایتنك قیصریه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قیصریه‌نك ٢٢ کیلومتره جنوب غربیسنده، ارجیس طاغنك بر انکنده ١١٨٩ متره ارتفاعنده وقره‌صویه دوکیلن همنامی اولان بر کوچك چایك اوزرنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری خرستیان ایسه‌ده، جمله‌سی ترکجه لسانیله متکلمدرلر. بو قصبه پك کوزل ابنیه وسوقاقلری حاوی اولوب، بتون آناطولینك اك طهیر ونظیف قصبه‌سیدر. — اینجه صو قضاسی شرق شمالی جهتندن نفس قیصریه، شرقاً دوه‌لو قضالریله، غرباً وجنوباً دخی قونیه ولایتنك نیکده سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، تابعی اولان قره حصار ناحیه‌سیله برابر ١٨ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی قسماً ارجیس طاغی اتکلرندن وقسماً دوز یرلردن عبارت اولوب، اولدقجه منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه وکوك بویا، جهری، کتره وسائره ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. اهالیسی تخمیناً ٣٥٠٠٠ کشی راده‌لرنده در. قصبهٔ مذکوره مزیفونی قره مصطفی پاشانك بنا ایلدکلری شهرلردن اولوب، درونده بولنان غایت جسیم بر باب کارکیر خان وکوزل قبه‌لی بر جامع شریف ایله بر باب مدرسه وحمام وحکومت قوناغی مشارالیهك آثار برکزیده‌لرندن اولمغله برابر، قصبهٔ مذکوره‌نك شرفنی اعلا ایتمکده‌در.

اینجه قره صو { روم ایلنده بر ایرماق اولوب، اسم قدیمی (آلیاقمون) والیوم بین‌الاهالی مستعمل اسمی (ویستریجه)در. بو ایرماق مناستر ولایتنده کسریه قصبه‌سنك شرق جهتنده‌کی طاغلردن نبعانله، صولدن (بلیجه) نهرینی وصاغدن کسریه کولنك آیاغنی اخذ، وجنوب شرقی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، خروپیشته‌نك ایچندن وشاتیسته‌نك آلتندن بالمرور، (پیندوس) سلسلهٔ جبالندن ویونان حدودینی آیران طاغلردن اینن برچوق چایلرك صولرینی دخی جمع ایتدکدن صکره، بردن بره تبدیل استقامتله، شمال شرقی‌یه طوغری دونوب، (چرون) و(آماریه) طاغلری آره‌سندن وبرطاقم طار بوغازلردن کچه‌رك، سرفیجه‌یی صاغ طرفنه براقیر، وقره فریه جوارنده اوویه دوشوب، بعده شرقه طوغری دونه‌رك، (واردار) منصبنك ١٠ کیلومتره جنوب غر-

بیسنده سلانیك كورفزینه منصب اولور. مجراسی تقریباً ۲۰۰ كیلومتره طولنده اولوب، حوضه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۱۲۸ مربع كیلومتره‌در. اووه‌ده‌كی یتاغی سطحی اولمغله، اكثریا اووه‌یی صو باصار، ودفعاتله یول دكیشدیرمشدر. منصبی اوزون بر قوی شكلنده اولوب، بر قاچ كوچك آطه‌یی دخی حاویدر.

اینجیلی چاوش (مصطفی افندی) غایت خوش‌كو ونكته شناس بر ذات اولوب، اون برنجی قرن هجری اوائلنده بر حیات بولنمش؛ ومعاصرلری بولندیغی پادشاهان عظامه مصاحبلك ایدوب، ۱۰۲۰ تاریخنده شاه عباس طرفندن كلن ایلچی‌یه ترفیقاً ایرانه دخی كوندرلمشیدی.

ایندرا (Indra) هند براهمانیلرینك معبودلرندن اولوب، زعملرنجه اثیر، كوندوز، نور، یلدیرم، بلوط ویاغمورك الهی وخیر ملكلرینك رئیسیدر. درت قوللی والنده بر چیچك طوتدیغی حالده، (ایراوات) نام فیله بینمش صورتنده تصویر اولنور.

ایندره (Indre) فرانسه‌نك اورته‌لرنده بر نهردر، كه (قروزه) ایالتی حدودنده باشلانه‌رق، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالتی شق ایتدكدن صكره، (ایندره مع لوآره) ایالتنك قسم اعظمنی یاره‌رق، بو ایالتك غرب جهتنده (لوآره) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ۲۵۰ كیلومتره طولنده‌در. ایندره ایالتنده شاتره، شاتورو وبوزانسه، وایندره مع لوآره ایالتنده دخی (لوشه) شهرلرینك ودیكر بر قاچ قصبه‌نك ایچندن كچر.

ایندره (Indre) فرانسه‌نك اورته‌لرنده و(لوآره) حوضه‌سنده بر ایالت اولوب، ایچندن كچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (لوآره مع شر)، شرقاً (شر)، جنوباً (قروزه) ویوقاری ویانه، غرب جنوبی جهتندن (ویانه)، غرب شمالی جهتندن دخی (ایندره مع لوآره) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۹۵ مربع كیلومتره واهالیسی ۱۶۹۱۴۷ كشیدر. مذكور ایندره‌دن بشقه شر، قلزه، آنغولن وقروزه نهرلریله اروا اولنور. اراضیسی عمومیت اوزره عارضه‌لی اولوب، بو جهتجه اوچه تقسیم اولنه‌بیلیر: جنوب شرقی جهتی اورمانلرله مستور طاغلردن واووه‌لردن عبارتدر؛ اورته طرفی بطاقلق ورطوبتلی اولوب، هواسی آغیردر؛ شرق جهتی اراضئ منبته‌دن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ایله، كتان، كنویر، كستانه محصولاتی وقویونلریله طاوق وسائر طیور اهلیه‌سی چوقدر. معمولات صناعیه‌سی یوك منسوجاتیله بز، چوخه، سختیان وسائره‌دن عبارتدر. مركزی شاتورو شهری اولوب، ایالت: شاتورو، ایسودون، شاتره ولبلان اسملریله ۴ قضایه منقسم اولدیغی حالده، ۲۳ ناحیه و۲۴۵ دوائر بلدیه‌یی جامعدر.

ایندره مع لوآره (Indre et Loire) فرانسه‌نك اورته‌لرنده بر ایالت اولوب، ایچندن كچن چای وایرماغك اسملریله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (سارته)، شرق شمالی طرفندن (لوآره مع شر)، شرق جنوبی جهتندن (ایندره)، جنوب غربی جهتندن (ویانه)، غرباً دخی (منه مع لوآره) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۱۱۴ مربع كیلومتره واهالیسی ۳۴۰۹۲۱ كشیدر. لوآره ایرماغی بو ایالتك اورته‌سندن كچوب، ایندره، شر، قلزه، ویانه وسائر بو نهرلره دوكیلن چایلر دخی اراضیسنی اروا ایدرلر. اراضیسی پك كوزل ومنبت اولدیغندن، بو ایالته فرانسه‌نك باغچه‌سی نامی ویرلمشدر. حبوباتی آز اولوب، میوه وسبزه‌لری چوق وغایت ایدر. شرابی دخی مقبول اولوب، اورمان وچایرلری ده چوقدر. معادنی باشلیجه دمیردن عبارت اولوب، طاش اوجاقلری‌ده واردر. معمولات صناعیه‌سی قالین یوك منسوجاتیله، ایپك مفروشات قماشلرندن وبز، باصمه، قوردله، چوراب، یوك وپاموق ایپلیك، شكر، قونیاق، بیره، سختیان، كاغد وچناقدن عبارتدر. حیوانات اهلیه‌سی وایپك بوجكیله آریلری دخی چوقدر. مركزی (تور) شهری اولوب، ایالت: تور، لوشه وشینون اسملریله ۳ قضایه منقسم اولدیغی حالده، ۲۴ ناحیه و۲۸۲ دوائر بلدیه‌یی حاویدر.

ایندوس (Indus) اسكی یونان جغرافیونك (سند) نهرینه ویردكلری اسمدر. بونك اصل اسمی (هند) اولوب، قطعهٔ كبیرهٔ معلومه‌یه ویریلن اسم دخی بو نهرك اسمندن مأخوذدر. سانسكری لسانی كلمه‌لرنده‌كی (ه) فارسیده اكثریا (س) حرفنه مبدل اولدیغندن، ایرانیلر بو نهره دخی (هند) یرینه (سند) دیمشلر، ونهر مذكور بو اسمله شهرت بولدیغی كبی، (هند) ایله (سند) كلمه‌لرینك ایكیسی‌ده

بر اولدیغی حالده، (سند) اسمی هندستانك یالکز جهت غربیهٔ شمالیه‌سنه تخصیص اولنمشدر. [«سند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایندیاناپلیس (Indianapolis) ممالك مجتمعه‌ده (ایندیانه) جمهوریتنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (وینسنه)نك ۱۷۸ کیلومتره شمال شرقیسنده و (وایته ریور) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. پك یکی برشهر اولوب، ابنیه وسوقاقلرینك انتظام وکوزللکیله شهرت بولمشدر.

ایندیانه (Indiana) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، شمالاً (میشیغان) کولی وجمهوریتیله، شرقاً (اوهیو)، جنوب وشرق جنوبی جهتندن (کنتوکی) غرباً دخی (ایلینویس) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۱۴۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۹۷۸۳۰۱ کشی اولوب، مرکزی (ایندیاناپلیس) شهریدر. (اوهیو) نهر عظیمی جنوب وشرق جنوبی حدودینی آیردیغی کبی، وایته‌ریور، واباش ودیگر برقاچ نهردخی ایچندن جریان ایدر، وبونلرك آره‌لرنده برقاچ جدول آچلمشدر. هواسی صاغلام اولوب، اراضیسی وعلی‌الخصوص شمال قسمی دوز واورمانلر، چایرلر وکوللرله مستوردر. محصولاتی بغدای، آرپه، یولاف، مصر، توتون، پتاتس، کتان، کنویر وسائره‌دن عبارتدر. بعض باغلری دخی واردر. دمیر، باقیر وکومور معدنلریله مرمر وکیرج طاشلری چوقدر. اهالیسی کلیتلی حیوانات یتیشدیریرلر. دمیر یوللری چوق اولوب، تجارتی پك ایشلکدر. شمال جهتلرنده الآن بعض قبائل اصلیهٔ وحشیه کشت وکذار ایدیورلر. بو خطه اون یدنجی قرن میلادی اواسطنده قناده‌دن کیدن بعض فرانسز مهاجرلری طرفندن اسکان اولنه‌رق، بونلر اهالئ اصلیه‌نك تجاوزاتنه قارشی ۱۷۸۸ده ممالك مجتمعه‌نك حمایه‌سی آلتنه کیرمشلردی. ۱۸۰۱ده آیریجه برمملکت اعتبار اولنه‌رق، شمدیکی اسمیله تسمیه، و۱۸۱۶ده جماهیر متفقه صره‌سنه ادخال اولنمشدر.

ایندیکیرقه (Indighirka) سیبریانك (یاقوتسق) ایالت واسعه‌سنده بربیوك نهر اولوب، (اوخوچق) طاغلرندن نبعانله شماله طوغری آقه‌رق، ۱۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره بحر محیط شمالی‌یه منصب اولور.

اینسپروك (Inspruck) آوستریاده (تیرول) خطه‌سنك مرکزی اولان برشهر اولوب، ویانه‌نك ۳۸۵ کیلومتره جنوب غربیسنده و (این) ایله (سیل) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقعدر. برتپه‌نك اوزرنده نصف‌دائره شکلنده اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، موزه خانه‌سی وبعض جمعیات علمیه‌سی واردر. بوشهرده ایپك وپاموق منسوجاتله، چوخه، شریت، غانت وسائره اعمال اولنور. وقتیله آوستریا دوقه‌لرینك مقری ایدی.

اینستربورغ (Insterburg) پروسیه‌نك شرق جهتنده مستحکم برشهر اولوب، (کومینن) شهرینك ۲۶ کیلومتره غربنده، (آنکراب) ایله (اینستر) چایلرینك محل تلاقیسنده وبرقاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطعنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی وبرسرایی واردر.

اینسوبر (Insubres) اسکی فرانسه اهالیسی اولان (غال) یاخود (غولوا) اقوامندن اولوب، میلاددن برقاچ قرن اول ایتالیانك میلان جهتلرینه کلمرك، توطن ایتمش؛ ورومالیلرله هر وقت محاربه‌ده بولنمشلردی. نهایت قبل المیلاد ۱۹۵ تاریخنده کلیاً مغلوب اولوب، رومالیلرك حکمی آلتنه کیرمش؛ وجنسیتلرینی دخی غائب ایتمشلردر.

اینسیدلن (Einsiedeln) اسویچره‌نك (اشویچ) ناحیه‌سنده برقصبه اولوب، (آلب) نهری اوزرنده و (اشویچ)ك ۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۷۳۰۰ اهالیسی بیوك حارالری ومشهور برمناستری واردر.

این صویی قونیه ولایتنده بر نهردر، که (سلطان طاغی) نك جنوب شرقی اتکلرندن ونفس قونیه وایلغین قضالرندن اینن متعدد چایلرك اجتماعندن حصول ایله، شماله وبعده شرقه طوغری جریان ایدرك، اسبکشان قضاسنك قورو اووه‌لرندن کچرکن، صوینك قسم اعظمی تبخرله غائب اولدقدن صکره، قوچحصار کولنه منصب اولور. اسبکشان قضاسنك مرکزی اولان (این اوی) قریه‌سی بونك صاغ کنارنده‌در. مجراسی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره‌در.

اینغریا (Ingrie) روسیه‌ده پترسبورغ جهتندن عبارت اولان خطه‌نك اسم

قدیمدر. بونك اسکی اهالیسی اسـلاو اولوب، اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده اسـوجلیلرك الینـه چکمشدیسه‌ده، ۱۷۰۳ده بیوك پترو بو خطه‌یی ضبط، وپترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایتمشدر.

اینغول { (Ingoul) روسیه‌ده بر نهردر، که (خرسون) ایالتنـده نبعاناله، ٤٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (نیقولایف) قربنده‌صاغ ساحلندن (بوغ) نهرینه دوکیلور.

اینغولستاد { (Ingoulstadt) باویره‌ده‌مو-نیخك ٦٥ کیلومتره شمالنـده اوله‌رق (شوتر) نهرینك طـونه‌یه دوکلدیکی محلـده واقع مستحکم بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، طونه اوزرنده بر کوزل کوپریسی، مکتب اعدادیسی، خسـته خانه‌سی، طوز مخزنلری وخیلی فابریقـه‌لری واردر. مشهور بر دار الفنونی دخی وار ایدیسـه‌ده، ۱۸۰۰ تاریخنده (لاندشوت) شهرینه نقل اولنمشدر.

اینقه { (Incas) آمریقـانك اثنای کشـفنده (پرو)ده حکومت سـورمکده بولنمش اولان برقوم ودولتدر، که اون ایکنجی قرن‌میلادیده (آیماره) دولتنه خلف اولمشیدی. بونلر معبـودلری اولان کونشك احفـادی اولمق ادعاسـنده بولنوب، سائر صنوف اهالی ایله ازدواج ایتمزلردی، وحکمدار-لرینه بعدالوفات عبادت ایدرلردی. بونلرك برنجیسی ۱۱۳۰ تاریخ میلادیسنده پرو تختنه چکوب، نسلندن بر وجـه زیر ١٤ حکمدار کلمشـدر: مانقو قاپاق، سینشی وقا، لوکی، یوپانکی، مایتـاقاپاق، قاپاق یوپانکی، روقا، یاهوآر هـوآقاق، ویراقوشا، پاشـا قـوتك یوپانکی، توپاق یوپانکی، هوآینـا قاپاق، هوآسقار، آتالهوآلپا. بونلردن (پاشاقوتك یوپانکی) مملکتنده غایت کوزل یوللر یاپشیدی. بونلرك اخیری اولان(آتالهوآلپا) ۱۵۳۳ تاریخ میلادیسنده اسپانیوللر طرفندن اسیر طوتیلوب، اعدام اولنمشدر. بونسلدن اولوب قورتلمش اولان (توپاق آمارو) اسمنـده دیکر بری‌ده ۱۵۷۱ده اعدام اولنمشـدر. بونلر اولدقجه مدنی اولوب، کوزل ابنیه‌لری وبعض صنعتـلری وار ایدی.

اینکرمان { (Inkermann) روسـیه‌نك جنوبنده قریم شبه جزیره‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، سیواستپول قوینك منتهـای شرقنده و (چرنایه) نهری منصبنك قربنده واقعـدر. یانده بیوك بر شهرك خرابه‌لری بولنوب، اسـترابونك (قتینوس) تسمیه ایتـدیکی شهر اولمسی ملحوظـدر. جوارنده بر طاقم واسع مغاره‌لر واردر. قریم محاربه-سنده روسلر بوموقعده مغلوب اولمشلردر.

اینکلمونستر { (Ingelmunster) بلچیقه‌نك غربی فـلاندره ایالتنـده و(قورترای)ك ۱۳ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۵۹۰۰ اهالیسی وخالی فابریقه‌لری واردر. فرانسزلر ۱۷۹٤ده بوراده انکلیز وهانووره عسکرینی مغلوب ایتمشلردر.

اینو { (Ino) اسـاطیر یونانیـه‌ده کوره، (قادموس)ك قیزی و (تیبه) حکمداری (آتاماس)ك زوجه‌سی اولوب، مرقوم (نفله) اسمنده بر قیز تزوج ایتمك ایچون، کندیسنی تطلیق ایده‌رك، بر وقت صـکره تکرار آلمش؛ وبوندن ایکی اوغـلی اولدیغی کبی، نفـله‌دن دخی ایکی اوغلی دنیـایه کلمش اولمغله، (اینو) اوکی اوغللرندن قیصقانه‌رق، قوجه-سنی بونلری قتل ایتمکه قاندیرمش ایسـه‌ده، چوجقلر خبر آلوب، آلتون‌یاپاغیلی برقوچه بینه‌رك (قولخیده)یه قاچشـلر؛ وآتاماس حدت ومأیوسـیتندن (اینو)دن اولان اوغللرینك برینی دیواره چارپوب، تلف‌ایدنجه، (اینو) دیکر اوغلیله برابر کندینی دکیزه آتوب، دکیز پریسی اولمش.

اینورنس { (Inverness) اسقوچیاده‌همنامی اولان قـونتلغك مرکزی برشهر اولوب، (آبردین)ك ۱۳۳ کیلومتره شمال غربیسـنده و(نس) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی، یوك وپاموق منسوجات انوا-عیله سختیان وسائره فابریقـه‌لری وبك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله (پیکت) حکمدارلرینك مقری اولدیغی مرویدر. — اینـورنس قونتلغی ملحق آطه‌لرله برابر ۷۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ۸۸۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مزروع یرلری پك آزدر. هواسی صوغوق ورطوبتلیدر. دمیر وبلور معدنلری، اسکی کلیسالردن قالمه بعض آثارعتیقه-سی وعلی‌الخصوص «طرق متوازیه» دینمکله مشهور برطاقم یوللری واردر. آو حیوانلری چوقدر.

اینوسان { (Innocent) بو اسمله اون اوچ پاپا گلمشدر :

برنجیسی میلادك ٤٠٢ تاریخندن ٤١٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور (هونوریوس)ی ارباب رفضه قارشی پك شدتلی قوانین وضعنه و (آلاریق)له مصالحه‌یه تشویق ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چكیروب، تموزك ٢٨نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

— ایكنجیسی ١١٣٠ تاریخندن ١١٤٣ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وپاپالق ادعاسنده بولنان (آناقلیت) ایله اوغراشوب، نهایت رومایی ترکه مجبور اوله‌رق، فرانسه قرالی شیشمان لوی‌یه التجا ایتمش ایسه‌ده، بوده كندیسنی پاپالغه اعاده‌یه مقتدر اوله‌میوب، نهایت ١١٣٨ده، آناقلیتك وفاتی اوزرینه، رومایه عودتله، پاپالق مسندینی استرداد ایتمشدر.

— اوچنجیسی ١١٩٨دن ١٢١٦ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پاپایه مخصوص اولان مملكتی توسیع ایتمش؛ وبیوك برنفوذ وقوت قزانه‌رق، فرانسه قرالی (فلیپ اوكوست) زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولدیغندن، فرانسه‌یی دیندن خارج عد ایتمش؛ وآلمانیانك امور سیاسیه‌سنه دخی قاریشوب، ١٢٠٩ده (برونسویقلی اوتون)ی ایمپراطور نصب، وبعده بونك امور مذهبیه‌ده لاابالیلگنی كورمكله، ١٢١٢ده كندیسنی اسقاطله، ایكنجی (فردریق)ی اجلاس؛ وانكلتره قرالی ژانی آفروز ایتمشیدی. غایت متعصب اولوب، رفض عد ایتدیكی بعض خرستیان مذاهبنك الغوینه وبو مذاهبك اصحابنی ازمكه پك‌چوق جهد ایتمش؛ ودردنجی اهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیران كندیسی اولدیغی كبی، (انكیزیسیون) جمعیت ملعنتكارانه‌سنی دخی اك اول ایجاد وتأسیس ایدن بودر. امور دینیه‌یه دائر بعض تألیفاتی اولوب، نطقلری ومكتوبلری جمع ونشر ولنمشدر.

— دردنجیسی ١٢٤٣ دن ١٢٥٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، اومرده آلمانیا ایمپراطوری ایكنجی فردریق ایله پاپالق مقامی آره‌سنده مناسبات پك بوزوق اولدیغندن، صاحب ترجمه بونك مخاصماتنده طیانه‌میه‌رق، جنوه‌یه وبعده لیونه قاچمش؛ واوراده بر جمعیت روحانیه عقد ایده‌رك، فردریقك دینسزلكنه وخلعنه حكم ویرمش ایسه‌ده، فردریق رومده دیكر بر پاپا نصب ایدوب، دردنجی اینوسانی عاصی طانیتدیرمشیدی. فردریقك وفاتندن صكره اوغلی (قونراد) ایله دخی مخاصمه‌ده بولنوب، بوندن صكره اوغلی (قونرادین)ی عمیجه‌سنه قارشی التزام ایتمش؛ وآوروپانك دیكر دولتلری امور سیاسیه‌لرینه‌ده قاریشمشیدی. خرستیانلغی نشر ایتمك هوسیله تا مغولستانه قدر میسیونرلر كوندرمشیدی.

— بشنجیسی ١٢٧٦ده پاپا اولوب، بر سنه صكره وفات ایتمش؛ وعقائد معلملرندن اولدیغیچون بو علده بعض اثرلر براقشدر.

— آلتنجیسی ١٣٥٢ دن ١٣٦٢ تاریخنه‌دك (آوینیون)ده پاپالق ایتمش؛ وارباب علمی تصاحب ایده‌رك، تولوزده بر بیوك مكتب تأسیس ایتمشیدی. رومایی استرداد ایچون (آلبورنوز) اسمنده برقاردینال كوندرمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدی.

— یدنجیسی ١٤٠٤دن ١٤٠٦ تاریخنه‌دك اسماً پاپا اولمش ایسه‌ده، بومسند اون اوچنجی بنوآ تسمیه اولنان برغاصبك النده بولندیغندن، اجرای حكومت ایده‌مه‌مشدر.

— سكزنجیسی مشهور بورجیانك نفوذیله انتخاب اولنه‌رق، ١٤٨٤دن ١٤٩٢ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وعثمانلیلره قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمق ایچون، آوروپا دولتلرینی قاندیرمغه چالیشوب، سلطان جم دخی كندینه تسلیم ایتدیرمشیدی.

— طقوزنجیسی اون دردنجی غرغوآردن صكره ١٥٩١ده پاپا اولوب، بومسندده یالكز ٢ آی یاشامش؛ وتبعه‌سنك ویركیلرینی تخفیف ایتمشدر.

— اوننجیسی ١٦٤٤دن ١٦٥٥ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پارمه دوقه‌سنی آفروز، وبعض قاردینالری نفی ایتمشدی.

— اون برنجیسی ١٦٧٦دن ١٦٨٩ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی فرانسه ایله اوغراشمش؛ وادارهٔ روحانیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایده‌رك، فقرایه دخی باقشدر.

— اون ایكنجیسی ١٦٩١دن ١٧٠٠ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، تصفیهٔ اخلاقه بعض خدمتلر ایتمش؛ وفقرایه باقشدر. فرانسه ایله اولان اختلافاته دخی ختام ویرمشدر.

— اون اوچنجیسی ١٧٢١دن ١٧٢٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وطائفهٔ رهبانك اطاعتنه دائر بعض نظامات وضع ایلمشدر.

اینوز (Inos) ادرنه ولایتنك دده آغاج سنجاغنده، قضا مرکزی برقصبه واسکله اولوب، (مریچ) نهری منصبنده وبرقوربك ایچنده اوله‌رق، ادرنه‌نك ١٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ودده آغاجك ٢٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، خیلی تجارتگاه برقصبه‌در. مریچ نهری واسطه‌سیله ایندیریلن ذخایر ایله یاغی، پاموق، دری، بال مومی وسائره‌دن عبارت خیلی اخراجاتی واردر. آنجق لیمانی نهرك ایندیردیکی چاموردن طولمش اولدیغندن، کیلر ٦ کیلومتره اوزاق ولدوسدن غیرمحفوظ برقویده دمیر آتمق مجبوریتنده‌درلر. هواسی آغیر وصیتمه‌لیدر. قصبه‌نك اورته‌سنده بیزانس زماندن قالمه برقلعه‌سی واردر. اینوزك ١٥ کیلومتره شمالنده (ترایانوپلیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کوریلیور. — اینوز قضاسی غرباً نفس دده آغاج، شمالاً صوفیلو قضالریله، شرقاً کلیبولی سنجاغیله، جنوباً دخی آطه‌لر دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (قوجه علی) ناحیه‌سیله برابر ١٩ قریه‌دن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، مریچ نهرندن بشقه کرك نهر مذکوره وکرك طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلور بر چوق چایلری واردر. مریچ مجراسنك اطرافی بطاقلق اولوب، هواسی اخلال ایدرلر. اهالیسی تخمیناً ٢٥٠٠٠ اولوب، اکثری اسلام وقصوری رومدر. درون قضاده ٩ اسلام و٦ خرستیان مکتبی واردر.

اینوورووقلاو (Inovroclaw) پروسیه‌نك (پوسنانیا) خطه‌سنده و(تورن) شهرینك جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی وقیاطوزی واردر.

اینه آباد آیدین ولایتنك آیدین سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در. — اینه آباد ناحیه‌سی ٣٩ قریه‌دن مرکبدر.

اینه بازاری آیدین ولایتنده آیدین سنجاق وقضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، آیدینك ٣٠ کیلومتره غربنده ومندرس نهرندن ١½ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. (مغنیسا آدماندروم) یعنی «مندرس مغنیساسی» نامیله‌معروف براسکی شهرك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

اینه‌بولی قسطمونی ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قره‌دکیز ساحلنده، قسطمونینك ٦٠ کیلومتره شمالنده وسینوبك ١٣٠ کیلومتره غربنده واقعدر. دکیزه قارشی برسطح مائل اوزرنده مؤسس اولوب، منظره‌سی غایت لطیف وهواسی پك صاغلام وکوزلدر. ٣٥٠٠ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی، کمی اعمالنه مخصوص دستکاهلری، ایچنده واطرافنده باغ وباغچه‌لری، میاه جاریه‌سی، برمکتب رشدیسی، بر کتبخانه‌سی ومتعدد جامع ومدرسه‌لری واردر. عثمانلی واجنبی پوسته واپورلرینك اکثریسی اوغرایوب، قسطمونی‌یه قدر دخی آرابه یولی تسویه ایدلمش اولدیغندن، خیلی اخراجات وادخالات اولیور. اخراجاتی باشلیجه کراسته، تفنیك، باقیر وقرومدن عبارتدر. اسمی (یونوپولیس) اسم یونانیسندن غلطدر. — اینه‌بولی قضاسی شمالاً بحر سیاهله، شرقاً سینوب سنجاغنك استفان قضاسیله، جنوباً نفس قسطمونی وطاطای، غرباً دخی جیده قضالریله محدود ومحاط اولوب، (کوره) و(آبانه) ناحیه‌لریله برابر ٧٥ قریه‌یی حاویدر. اهالیسی ٢٨١٥٠ نفوسدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. یالکز مرکز قضاده ٩٠٠ روم وار ایسه‌ده، بونلرده ترکجه لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ١٥٠ جامع ومسجد، ١ کتبخانه، ٤ مدرسه، ٩ تکیه، ٥ کلیسا ومناستر، ٢ رشدیه، ١٥٠ اسلام و٣ خرستیان صبیان مکتبی، ٢٥ خان، ٩ حمام، ٨٩٢ دکان، ٢٨٣ دکرمن و ١٥٥ صو حزاری واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار یرلری دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، کوکنار، چام، کورکن، میشه، قاین، قزیل وسائر کراسته‌لك آغاجلری حاویدرلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتندن ومیوه‌لرك انواعندن، ومعمولات صناعیه‌سی یرلی کرپاسی ایله اعلا کتن بزندن‌عبارتدر. ناحیه مرکزی اولان کوره قصبه‌سنده باقیر معدنی چیقار.

اینه‌جك ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، تکفور طاغنك ١٨ کیلومتره

غربنده واقعدر. ناحیه‌سی ۱۹ قریه‌دن مرکبدر.

اینه‌چایی { بیغا سنجاغنده برکوچک چای اولوب، قاز طاغندن نبعانله، آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

اینه‌قوللر { خداوندکار ولایتنده مرکز ولایته ملحق خرمنجک ناحیه‌سنک مرکزی برقریه‌در.

اینه‌کول { خداوندکار ولایتنک ارطغرل سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان بیله‌جکک ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبروسه‌نک ۴۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده، کشیش طاغنک اتکلریله محاط بر اووه‌نک ایچنده واقعدر. باغ وباغچه وچمنلری چوق وآب وهواسی پک لطیفدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ۲۰۰ قدری روم وقصوری ترک ومسلمدر. قصبه‌نک ایچنده یلدیرم سلطان بایزید خانک بنا کرده‌سی اولان جمعه جامع شریفیله اسحق پاشا وقاسم افندی جامعلری معمور اولوب، اسحق پاشا جامعنک اتصالنده ۱۵ اوطه‌لی بر مدرسه‌سی دخی واردر. درون قصبه‌ده آلاجه، بز وچارشف اعمالنه مخصوص ۲۳ دستگاه واردر. — اینه‌کول قضاسی ینیجه ودومانیج ناحیه‌لریله برابر ۱۰۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی کشیش طاغنک غرب شمالی اتکلرندن وبونلرک آره‌سنده‌کی اووه‌دن عبارتدر. مذکور اووه جنوبدن شماله ۴ ساعت طولنده وشرقدن غربه ۲ ساعت عرضنده اوله‌رق، اورته‌سندن جریانله سقاریه‌یه دوکیلن کوک صو نهریله بوکا تابع اولان برچوق چای ودره‌لرله سقی اولنغله، پک منبت ومحصولداردر. طاغلرده دخی اورمانلری چوق اولوب، آق وقره وصاری چام ایله کورکن، قاین، میشه وسائره آغاجلری بولنور، وخیلی کراسته واودون قطع اولنور. بواورمانلرده ۱۲ صو حزاری واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرک انواعندن وایپک قوزه‌سندن عبارتدر. قضانک اهالیسی ۳۴۴۳۷ کشی اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. درون قضاده ۹۰ جامع ومسجد، ۴ کلیسا، ۳ مدرسه، ۹۰ صبیان مکتبی، ۸ خان، ۳۴۱ دکان و۴ حمام موجوددر. مرکز قضادن ۲ ½ ساعت مسافه‌ده مشهور (چیتلی) معدن صویی چیقار. طاغلر آره‌سنده ومرکز قضادن ۵ ساعت مسافه‌ده (اویلات) اسمیله برقاپلیجه بولنوب، صویی چوق وحامی منتظمدر.

اینه‌کول { آیدین ولایتنده صاروخان سنجاغنک آلاشهر قضاسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، آلاشهرک ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده، دمیر یول خطی اوزرنده و(قوزو) چاینک منبعنه قریب اوله‌رق کنارنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — اینه‌کول ناحیه‌سی ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

اینیاس { (St. Ignace) بو اسمله خرستیانلرک اوچ عزیزی واردر:

برنجیسی حواریوندن بطرسک تلمیذی اولوب، ۶۸ تاریخ میلادیسنده آنطاکیه پسقپوسی اولمش؛ و۱۰۷ یاخود ۱۱۶ تاریخنده (ترایان)ک زماننده قتل اولنمشدر. لسان یونانیده ۷ رساله‌سی واردر. شباطک برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی قسطنطینیه بطریقی اولوب، ایمپراطور (میخائل لوروپالات)ک اوغلی ایدی. ۸۴۶ تاریخنده بطریق اولوب، ایمپراطوریچه (تئودوره)نک برادری (بارداس)ک اوصافی ردیه‌سنی تقبیح ایتدیکیچون، نفی اولنه‌رق، ۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. تشرین اولک ۲۳ نده یورطیسی اجرا اولنور.

— اوچنجیسی جزویت طریقنک موجدی اولان مشهور (اینیاس ده لویوله)در، که ۱۴۹۱ تاریخ میلادیسنده اسپانیانک شمالنده واقع (لویوله) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرزادکان عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده، ابتدا عسکرلکه سلوک ایتمش؛ و۱۵۲۱ ده (پامپلونه) محاصره‌سنده مجروح اولمغله، خسته یاتمقده ایکن، الینه کچن بعض کتب دینیه‌یی مطالعه ایدرکن، بوخصوصده کندی مقاصدینه آچیق میدان بوله‌بیله‌جکنی درک ایده‌رک، فیمابعد بیوک بر زهد وتعصب کوسترمکه باشلامش؛ وقدسی زیارت ایتدکدن صکره، ۳۳ یاشنده ایکن عقائد تحصیلنه قویلوب، ابتدا اسپانیاده وبعده پارسده اوقومشدی. پروتستانلغک ترقیاتنه مانع اولمق وخرستیانلغی اقطار عالمه نشر ایتمک مقصدیله بعض رفقا ایله برجمعیت تشکیل ایدوب، بو جمعیتک طریق پاپا اوچنجی پول طرفندن تقدیر وتحسین، واصحابنه «شرکت عیسویه شاکردانی» نامی ویریله‌رک صاحب ترجمه رئیسلری نصب اولنمشدی. بو وجهله تشکل ایدن جزویتلر طریقی کوندن کونه ترقی وتوسع ایدوب، بونلرکسب ایتدکلری نفوذ وقوت وطریقلرینک

ایجاباتندن اولان حیل ودسایسله حکمدارلری وحتی
پاپانک کندیسنی دخی قورقوتمغه باشلامشلردر. اینیاس
دەلویوله ۱۵۵۶ تاریخنده وفات ایدوب، تموزک
۳۱نده یورطیسی اجرا اولنور. جزویتلرک اصول
ادارەسنه دائر تعلیمات قیلقلی اسپانیول لساننده بعض
تألیفلری واردر.

ایوارت { (Ivart) فرانسەده علم زراعته اک زیاده خدمت ایدن علمادن اولوب،
انکلترە، فلنک وایتالیایه سیاحتله، بو مملکتلرک اصول
زراعتنی اوکرندکدن صکره، فرانسەده تطبیقنه
چالیشوب، (لفورت)ده فن زراعتی تدریس وبو علمه
متعلق برقاچ کتاب تألیف ایتمشدر. بعده (ملون)
قربنده‌کی چفتلکنه چکیلوب، بو چفتلکی عموم
فرانسه ایچون برنمونه چفتلکی حکمنه قومشیدی.
۱۷٦٤ده (بولونیه سورمر) قصبەسنده طوغوب،
۱۸۳۱ده وفات ایتمشدر.

ایوان { (Ivan) بو اسمله روسیەده آلتی حکمدار کلمشدر:
برنجیسی (دانیلوویچ) مخاصیله متخلص اولوب،
۱۳۲۸ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلکساندره خلف
اولەرق، ولادمیر، موسقوه، نووغورود پرنسلکلرنده
موسقووه بیوک دوقەسی عنوانیله وتاتارلر خانک
تابعیتی آلتنده ۱۲ سنه حکومت سورمش؛ وبتون
روسیه پرنسلکلرینی جمله بردولت تشکیل ایتمکه
چالیشمش ایسەده، موفق اولەمامش؛ ونهایت راهب
اولوب، ۱۳۵۰ده برمناسترده وفات ایتمشدر.
— ایکنجیسی ۱۳۵۳ تاریخندن ۱۳۵۹ تاریخنه
حکومت سوروب، ساکن وصلحپرور ایدیسەده،
تاتارلره برنجی اولەرق مقاومت ایدەبیلمشدر.
— اوچنجیسی (واسیلویچ) مخاصیله متخلص
اولوب، ۱٤٦۲دن ۱۵۰۵ تاریخنەدک حکم سورمش؛
نووغورود ایله قزانی دخی ضبطله، وطنی تاتارلرک
تحکمندن قورتارمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی
جمع ایله بیوجک بردولت تشکیل، واداره ملکیه
وعسکریەسنی تنسیقله، قوانین ونظامات وضع، وممالک
اجنبیەدن علما وارباب هنری جلبله، دولتنک ترقیاتنه
خدمت ایتمشدر. بو وجهله بیوک ایوان نامنه مستحق
اولمش ایسەده، بعض حرکات غدارانەده بولنمغله نامنی
لکەدار ایتمشدر. ایکنجی زوجەسی اولمق اوزره،
قسطنطینیه ایمپراطورینک یکنی صوفیایی تزوج ایتمش؛
وبیزانس دولتنه مخصوص بولنمش اولان ایکی باشلی قره
قوش رسمنی علامت مخصوصه اتخاذ ایدەرک، (چار)
عنوانینی دخی آلمشدر.
— دردنجیسی ینه (واسیلویچ) مخلصیله متخلص
اولوب، ۱۵۳۳ تاریخنده، ٤ یاشنده ایکن، والدە
سنک وصایتی آلتنده، تخته جلوس ایتمش؛ و۱۵٤٤ده
اداره دولتی الینه آلوب، تاتارلرله، لهلیلرله واسوجله
برچوق محاربەلر ایدەرک، بعضیسنده غالب وبعضیسنده
مغلوب اولمشدر. تبعەسی حقنده پک چوق ظلم وغدر
ایدوب، بیوک اوغلنی دخی کندی الیله قتل ایتمش؛
ومع هذا روسیەده مدنیتک ترقیسنه خدمت ایلمشدر.
۱۵۸٤ده وفات ایتمشدر.
— بشنجیسی (آلکسوویچ) مخاصیله متخلص اولوب،
۱٦٦۱ ده طوغمش، و۱٦۹٦ ده وفات ایتمشدر.
کور ودیلسز اولدیغی حالده، ۱٦۸۲ تاریخنده بر
آز وقت برادری برنجی پترو وهمشیرەسی صوفیا ایله
مشترکاً وبالکز اسماً حکومت سورمشدر.
— آلتنجیسی (آنطونوویچ) مخاصیله متخلص
اولوب، پدرینک خالەسی (آنه ایوانووه) نک وفاتی
اوزرینه، ۱۷٤۰ تاریخنده، ۳ آیلق اولدیغی حالده،
(بریان) دوقەسنک وصایتی تحتنده ایمپراطورلغی اعلان
اولنمش ایسەده، ۱۷٤۱ ده قوتلی بر فرقه بیوک
پترونک قیزی الیزابتی تخته اجلاس ایتمکله، کوچک
ایوان حبس اولنەرق، ۲۳ یاشنه قدر محبسده یاشا
مش؛ و۱۷٦۲ده محافظەسنه مأمور اولانلر طرفندن
قتل اولنەرق، بو جنایت او وقت حکومت سورن
ایکنجی قاترینه‌یه اسناد اولنمشدر.

ایوانِ کسری { بغدادک ۲۸ کیلومترە جنوب شرقیسنده ودجله
نک ساحل یسارنده یعنی شرقنده کائن مدائن (یعنی
اسکی قتیسیفون) خرابەلرنده واقع بر بیوک سرای
ویرانەسیدر. بو سرای شاپور ذوالاکتاف وبر روا
یتده نوشیروان ویا خسرو پرویز طرفندن بنااولنەرق؛
۱۵۰ ذراع طول، ۹۰ ذراع عرض و۸۰ ذراع
ارتفاعنده ایدی. غایت مصنع اولوب، جسیم مرمر
طاشلرندن مصنوع وایچی انواع رسملر وهیکلرله
مزین ایدی. سعد بن عباده الیله هجرت نبویەنک ۱٦
سنەسنده مدائن فتح اولندقده، عساکر مسلمین بو

ایوانده نماز قیلمشلردر. بعده خراب اولوب، ابو جعفر منصور بغدادی تأسیس ایتدیکی وقت، بونی هدم ایله طاشلرینی وستونلرینی بغدادك بناسنه قوللانمق ایستمش ایسه‌ده، هدمنك بیله خیلی زحمت ومصرفه متوقف اولدیغنی کوره‌رك، بوندن صرف نظر ایتمشیدی. یاقوت حموی کندی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده بو ایوانك بسبتون ییقلمش، ویالکز طاق کسری دنیلن بر قبه‌سنك باقی قالمش اولدیغنی بیان ایدیور. بو سببه مبنیدر، که محل مذکور الیوم (طاق کسری) اسمیله معروفدر. ایوان مذکورك حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك ولادتلری کونی چاتلامش اولدیغی مرویدر. یالکز (ایوان) دخی دیرلر.

ایوانیه { (یاخود ایوانیه) یدنجی قرن هجری اوائلنده آذربایجان جهتنه مستولی اولوب، اطرافی نهب وغارت ایتمش بر ترك طائفه‌سیدر، که جلال‌الدین خوارزمشاهك کرجستان واخلاط طرفلرنده فتوحاتله اشتغالنی فرصت اتخاذ ایده‌رك، بروقت آذربایجان اهالیسندن ویرکی دخی آلمش، وممتنع العبور طاغلرده تحصن ایتمشلر دیسه‌ده، مشارالیه جلال‌الدین ۶۲۳ ده اوزرلرینه عسکر سوق ایده‌رك، تارومار ایتمشدر.

ایوب { علیه السلام (Job) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، هرنه قدر حضرت موسادن اسکی اولدیغی، ومیلاد عیسادن ۱۸۰۰ سنه اول وفات ایلدیکی مروی ایسه‌ده، اقوای احتمالاته کوره میلاد عیسادن ۸ قرن اول یاشامشدر. فلسطینك جنوب جهتنده وجزیرة العرب حدودنده دنیایه کلوب، قومنی وحدت الهیه تصدیقنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، یالکز ۷ کشی ایمانه کلمشیدی. کندیسی کلیتلی حیوانات واملاکه مالك اولوب، اون اوغلی دخی وار ایکن، من طرف الله امتحان ایچون، اوغللری وفات ایدوب، بتون حیوان واموالنی دخی غائب ایتدکدن صکره، پك دهشتلی بر مرضه مبتلا اولوب، قوردلر جسمنی یمکده اولدقلری حالده، اصلا شکایت ایتمیوب، جناب حقه شکر ایتمکدن فارغ اولمدیغیچون، جناب حق کندیسنه یکیدن واولکندن زیاده اموال واولاد احسان ایتمشدر. بو لطف الهیه مظهریتنده ۷۰ یاشنده اولوب، ۱٤۰ سنه دها یاشادیغی مروی ایسه‌ده، ۷۰ سنه دها که جمعاً ۱٤۰ سنه یاشامش اولسه کرکدر. صبرده ضرب مثل حکمنه کچمشدر. توراتك بر سفری نبی مشارالیهك بیان احوالنه مخصوصدر.

ایوب { (ابن بشیر انصاری) بر روایتده صحابه‌دن ودیکر بر روایتده تابعیندن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. — (ایوب بن مکرز) اسمیله صحابه‌دن دیکر بر ذات دها بولندیغنی ابن شاهین ذکر ایدیور.

ایوب { (نجم الدین — بن شادی) دولت ایوبیه‌نك مؤسسی اولان صلاح‌الدین یوسفك پدری اولوب، اسدالدین شیرکوهك برادریدر. بو ایکی برادر اکراد زوادیه‌دن اولوب، آذربایجانده (دوین) قصبه‌سنده طوغمش؛ وعراقه کلوب، بغداد شحنه‌سی مجاهد الدین بهروزك خدمتنه کیرمشلردی. ایوب بونك طرفندن تکریت محافظلغنه تعیین اولنه‌رق، برادرینی دخی برابر آلمشدی. عمادالدین زنکی منهزماً مذکور قلعه‌یه اوغرادیغنده، ایوبدن پك چوق اکرام واعزازه مظهر اولمش؛ وبو مناسبتله، مؤخراً اسدالدین شیرکوهك بر آدم قتل ایتمسی اوزرینه، کندیلری تکریتدن اخراج اولندقلرنده، مشارالیه عمادالدین زنکینك یانته کیتمشلردی. ایوب بونك طرفندن بعلبك محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وعمادالدینك وفاتندن صکره اوغلی نورالدین محمودك خدمتنده بولنوب، اك بیوك امراسی صره‌سنه کچمشدر. اوغلی صلاح‌الدینك مؤخراً تأسیس ایتدیکی دولته بونك نامنه نسبتله (دولت ایوبیه) نامی ویرلمشدر.

ایوب { (ملك صالح نجم الدین —) مصرده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌نك یدنجیسی اولوب، برادری ملك عادل الصغیرك حبسندن صکره، ۶۳۷ تاریخنده تخته چیقمش، وعادل وشجیع بر پادشاه اولوب، قاهره‌ده بین‌القصرینده ٤ بیوك مدرسه وبولاق مقابلنده روضه‌ده دخی (بحریه) نامیله بر قلعه بنا ایتمش، وایچنه بیك نفر آق قول قویمشیدی، که بونلره (ممالیك بحریه) نامی ویریلوب، ایچلرندن بعضلری مؤخراً سلطنته نائل اولمشلردر. آخر عهدنده فرنکلر دمیاطی ضبط ایدوب، قاهره‌نك اوزرینه دخی هجوم ایتمکله، صاحب ترجمه منصوره‌ده کندولریله حرب ایتمکده ایکن، ۶٤۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ایوب { استانبول سوری خارجنده وخلیج قسطنطینیه‌نك غرب طرفنده بر بیوك محله اولوب، اصحاب کرامدن مهماندار حضرت نبوی ابا ایوب انصاری حضرتلرینك اوراده مدفون بولندیغی اصحاب کشفدن خبر ویرلمش، وفاتح طرفندن تربه‌سیله یاننده بر جامع شریف تأسیس ایدلمش اولدیغندن، (ابا ایوب)دن غلط اوله‌رق، بو محله‌یه (ایوب) دینمشدر.

ایوب ابرش { خلفای عباسیه زماننده‌کی اطبای سریانیه‌دن اولوب، طب وحکمته متعلق بعض کتب یونانیه‌یی سریانی وعربی لسانلرینه ترجمه ایتمشدر. معتز خلیفه‌نك طبیبی ومنظوری اولان ابراهیم بن ابرش بونك اوغلی ایدی. —— (ایوب رهاوی) دخی خلافت عباسیه زماننده کتب یونانیه‌یی عربی وسریانی‌یه ترجمه ایدن اطبای سریانیه‌دندر.

ایوبیلر { (دولت ایوبیه) مصرده دولت فاطمیه‌نك انقراضندن صکره تشکل ایتمش بر دولت اولوب، ٥٦٧ تاریخندن ٦٤٩ تاریخنه‌دك ٨٢ سنه دوام ایتمشدر. بو دولتك مؤسسی اولان صلاح الدین یوسف بن ایوب عمیجه‌سی اسدالدین شیرکوهك معیتنده موصل اتابکاندن نورالدین محمود بن زنکی طرفندن اهل صلیبه قارشی امداد ایچون مصره کوندریلوب، فاطمیونك اخیری اولان عاضدلدین اللهك وزیری ومدبر اموری اولمشیدی. بونك وفاتنده صلاح الدین وزارته وارث اولوب، ٥٦٧ تاریخنده عاضد دخی بلا وارث وفات ایتمکله، صلاح الدین تخت سلطنته چکوب، دولت ایوبیه‌یی تأسیس ایتمشدر. ٥٦٩ ده مشارالیه نورالدین دخی وفات ایتمکله، صلاح الدین عسکر چکوب، شامی وجزیره وسائر اوطرفلری ضبط ایدرك، ممالکنی توسیع ایتمش؛ واهل صلیبه قارشی اولان شانلی فتوحاتیله وعدل وحقانیتیله شهرت قزانمشدر. صلاح الدینك وفاتندن صکره، اوغللریله برادرلری ویکنلری والی بولندقلری یرلرده اعلان استقلال ایله، شام، حمص، حما، حلب وحصن کیفده وسائر او طرفلرده دولت ایوبیه‌نك شعبه‌لری ظهور ایتمکله، اصل دولت ایوبیه یالکز مصر وبعض سواحل شام قالمشیدی. مع هذا شعبه‌لردن اکثرینك مصرده‌کی ملوك ایوبیه‌یه تابعیت واطاعتلری وار ایدی. بو دولتك بر شعبه‌سی دخی یمنده حکومت سورمشدر. مصرده سلطنت سورن ایوبیلر بروجه زیردر:

صلاح الدین یوسف بن ایوب	عن	٥٦٧	الی	٥٨٩
ملك عزیز عمادالدین بن صلاح الدین	»	٥٨٩	»	٥٩٥
محمد منصور بن عمادالدین	»	٥٩٥	»	٥٩٦
ملك عادل سیف الدین ابوبکر بن ایوب	»	٥٩٦	»	٦١٥
ملك کامل ناصرالدین محمد بن سیف الدین	»	٦١٥	»	٦٣٥
ملك عادل صغیر ابوبکر بن ناصرالدین	»	٦٣٥	»	٦٣٧
ملك صالح نجم الدین ایوب بن ناصرالدین	»	٦٣٧	»	٦٤٧
ملك معظم تورانشاه بن نجم الدین	»	٦٤٧	»	٦٤٨
ام الخلیل شجرة الدر ام ولد ملك صالح	»	٦٤٨	»	٦٤٨
ملك اشرف مظفر الدین موسی بن یوسف	»	٦٤٨	»	٦٤٩

ایوبیلر مصردن شیعیلکی قالدیروب، مذهب شافعی اوزره قضاة تعیین ایتمشلردی. یدنجیلری اولان ملك صالحك ایجاد ایتدیکی ممالیك بحریه اوجاغی کیتدکجه قوت ونفوذ پیدا ایدرك، ملوك ایوبیه‌یی عزل وتعیینه مقتدر اولدقدن صکره، هنوز طفل اولان ملك اشرفی عزل ایدوب، کندی رئیسلری ومشارالیهك اتابکی عزالدین ایبکی تخته اجلاس ایتمش؛ وبو وجهله دولت ایوبیه‌یه ختام ویرمشلردر. شعبه‌لرندن شام ویمن شعبه‌لری بوندن اول منقرض اولمش؛ حمصده‌کی دها بر مدت وحما وحلبده‌کیلر دها خیلی زمان بقا بولمش؛ وهله حصن کیفده‌کی شعبه هپسندن صکره باقی اولوب، ٨٦٥ ده انقراض بولمشدر.

دولت ایوبیه شعباتندن اك مشهورلرینك مدت حکومتلری بروجه زیردر:

حمصده‌کی شعبهٔ ایوبیه	عن	٥١٥	الی	٦٦١
یمنده‌کی » »	»	٥٦٩	»	٦٢٦
حلبده‌کی » »	»	٥٧٩	»	٦٩١
حصن کیفده‌کی »	»	٥٨٢	»	٨٦٥
حماده‌کی » »	»	٥٨٦	»	٧٤٦
شامده‌کی » »	»	٦١٥	»	٦٤٤

ایوتوت { (Yvetot) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (روئن)ك ٢٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٨٣٨٦ اهالیسی، چوخه، قطیفه، کودری وسائره فابریقه‌لری وحبوباتله حیوانات تجارتی واردر.

ایورانیه { (Vranja) اخیراً صربیه‌یه ترك اولنان بر قصبه اولوب، موراوه نهرینك ١½ کیلومتره قدر غربنده، دمیریول خطی اوزرنده، نیشك ٩٠ کیلومتره جنوبنده واسکوبك ٧٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. اداره‌ٔ عثمانیه

زمانده ۸۰۰۰ اهالیسی وار ایدیسه‌ده، اکثری اسلام‌اولوب، هجرت ایتدکلرندن، شمدی خیلی آزالمش اولسه گرکدر. اطرافنك اهالیسی دخی اکثریت‌اوزره اسلام وآرناوود اولوب، عثمانلی طوپراغنه هجرت ایتمشلردر.

ایورندی { خداوندکار ولایتنده قره‌سی سنجاغنك بالیکسری قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سنك ۱۱۸۵۰ نفوسی اولوب، یالکز ۲۶۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون ناحیه‌ده ۲۰ جامع، ۲ مسجد، ۱ مدرسه، ۱ کلیسا ۲۰ مکتب واردر. مرکز ناحیه‌دن ٤ ساعت مسافه‌ده درملی طاغ قریه‌سنده برقاپلیجه واردر.

ایوریا { (Ivrée) ایتالیانك شمالنده (تورینو)نك ٤٩ کیلومتره شمالنده مرکز قضا ومستحکم برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی وایپلك فابریقه‌لریله پك بیوك تجارتی واردر.

ائول { یاخود ائولوس (Eole‘Æolus) اساطیر یونانیه‌ده روزکارك الهی اولوب، دکیز الهی نپتونك اوغلی زعم اولنوردی. سیچیلیانك شمالنده‌کی (لیپاری) آطه‌لرینه‌بوکا نسبتله «جزائرائولیه» (Iles-Eoliennes) دیرلردی.

ائولیا { یاخود ائولیده (Eolie,Eolide) زمان‌قدیمده، آناطولینك ادرمید وآیوالق برغمه جهتی سواحلنه ویریلن اسم اولوب، یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومدن (ائولیان)لر بو خطه‌یه هجرت وتوطن ایتمش اولدقلرندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مدللی آطه‌سیله بوخصه آطه دخی بو خطه‌یه مربوط ایدی.

ائولیان { (Eoliens) اسکی یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومك بری اولوب، بونلر اك اول تسالیانك جهت شمالیه‌سنده ساکن بولنمش ایکن، کیتدکجه جنوبه طوغری اینه‌رك، نفس یونانك وموره شبه جزیره‌سنك بعض یرلرینه یایلمشلر-سه‌ده، قبل‌المیلاد ۱۱۸۹ تاریخندن ۱۱۲۰ تاریخنه دك (یونیان)لر و(دوریان)لر طرفندن تعقیب‌اولنه‌رق، آناطولی سواحل غربیه‌سنك جهت شمالیه‌سنه هجرته مجبور اولمشلر، وبو محله (ائولیا) نامنی ویرمشلردی. لسانلری لسان یونانی شعباتنك اك زیاده لاتینجه‌یه مشابهی اولوب، (سافو)، پیندار ودیکر بعض شاعرلرك آثار موجوده‌سی بولسانده‌در.

ائون { بومونلی — (Eon de Beaumont) فرانسه‌ده اون سکزنجی قرن میلادیده حنثالغیله شهرت بولمش برآدم اولوب، ۱۷۲۸ده طوغمش، و۱۸۱۸ده وفات ایتمشدر. صقالی، بیغی اولمیوب، سیماسی دخی قادین سیماسنه مشابه وکوزل اولدیغندن، فرانسه قرالی اون بشنجی لویی طرفندن قادین قیافتیله روسیه ایمپراطوریچه‌سی الیزابت یانه کوندریله‌رك، ایمپراطوریچه‌نك توجهنی قزانمش، وایکی دولت آره‌سنده مناسبات دوستانه‌نك تزایدینه خدمت ایتمشدر. بعده ینه ارکك قیافتنه کیروب، عسکرلکده وبعض سفارت مأموریتلرنده خدمت ایتدکدن‌صکره، قرال طرفندن الی‌النهایه قادین قیافتنده کزمکه اجبار اولنمشدر. تاریخ وسیاسیات وعلم ثروته متعلق برطاقم آثاری واردر، که ۱۳ جلد اوزره جمع ونشر اولنمشدر. — (اتوآله‌لی ائون) اسمنده دخی اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه‌ده برآدم ظهور ایدوب، حاشا ابن‌الله اولمق ادعاسنده بولنمش؛ وکندیسنه تابع اولانلرله برابر بر چوق خسارات ایتدکدن صکره، عندالمحاکمه مجنون اولدیغی تبین ایده‌رك، حبس‌اولنمش، ومحبسده اولمشدر.

ایویسه { (Iviça) اسپانیانك آق دکیزده‌کی (بالیاره) آطه‌لرینك اك غربیسی اولوب، طولی ٤٠ وعرضی ۲۰ کیلومتره واهالیسی ۲۲۰۰۰ کشیدر. اورمانلری ودره‌لری چوق اولوب، اراضیسی منبت، وهواسی لطیف‌در. — مرکزی دخی بو اسمله مسمی برقصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی وکوزل برلیمانی واردر.

(باب‌الهمزه‌نك صوکی)

ب

(باب الباء فصل الالف الخ)

باآدر { (Baader) آلمانیا حکماسندن اولوب، ۱۷٦٥ ده مونیخده طوغمش، و۱۸٤۱ده وفات ایتمشدر. ابتدا علوم طبیعیه ایله اوغراشمش ایکن، بعده فلسفه‌یه سلوکله، حکمتی دینه تطبیق ایتمکه چالیشه‌رق، متصوفانه بعض اثرلر یازمشدر.

باب { (یاخود باب جبول وقدیماً باب بزاعه) حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، حلبك ۳۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۲۵۰۰ اهالیسی، بر رشدیه مکتبی، بر مدرسه‌سی، بیرجك برجامعی وچارشوسی واردر. یاقوت حموی زماننده بو قصبه‌ده پك چوق بزنسج اولنوب، دمشق ومصره نقل اولدیغنی بیان ایدیور. باغ وباغچه ومسیره‌لری چوق اولوب، غایت نفیس نار ویاطلجان حاصل اولور.— باب قضاسی، ابوقلقل، ایلبکلو ومنبج تحتانی ناحیه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ۱۹۲ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰ کشی‌یه قریبدر؛ وهمان جمله‌سی مسلم اولوب، اکثری عرب وبعضلری کرد وترکدر. محصولات ارضیه‌سی هرنوع حبوباتله میوه وسبزه‌لرك انواعندن. معمولات صناعیه‌سی کلیم، سجاده، کچه کبی شیلرله قوزو دریسی کورکندن عبارتدر. درون قضاده ۱۸ مکاتب صبیان واردر. بوقضاده محیط دائره‌سی ۱۸ ساعتده دور اولنور برطوزلی کول بولنوب، سنوی بش ملیون قیه قدر طوز چیقاریلور؛ وبوطوز پك بیاض ولذیذدر.

باب { (سید علی محمد) قرن سابقده شیرازده ظهور ایله بریکی مذهب احداثنه چالیشمش برآدمدر، که تصوف ایله فلسفه‌یی مزج ایدن (شیخ احمد زین الدین احسائی) تلامذه‌سندن عالم برذات اولوب، مدت مدیده تحصیل ومطالعه ایله وقت کچیردکدن صکره، برقاچ سنه قلندرلکه وسکوته طالرق، اصلا لقردی سویلمکسزین، ایران وهند طرفلرنده طولاشمش، وبرایکی دفعه حجه کیتمشیدی. نهایت شیرازه عودتله، تصورلدیغی مذهبی اورته‌یه قویه‌رق، وخلقی دعوت ایده‌رك، برچوق آدملر کندیسنه تابع اولمشیدی. شیرازده بربیوك جامعی کعبه وقبله اتخاذ ایده‌رك، یالکز صباح وقتی ایکی رکعت نمازی وسنه‌ده برآی اوروجی فرض اتخاذ ایتمشیدی. بابیلر عندنده کندی مذهبلرنده بولنمیانلرك هدر دمی حلال اولدیغندن، بونلر تکثره باشلاینجه، ایرانك برقاچ یرنده عصیان ایتمکله، ایران دولتی استیصاللرینی لازم کوره‌رك، برچوق محاربه‌لردن صکره، نهایت ۱۲٦٦ تاریخنده باب طوتیلوب، تبریزده ۱۸ آی حبس اولندقدن صکره، اعدام اولنمشدر. آنجق مذهبی کیتدکجه توسع ایده‌رك، (قرة العین) دینمکله مشهوره غایت حسنی برقادین قوجه‌سندن آیریله‌رق، وتستری رفع ایده‌رك، ذاتاً پك عالمه وفصیحه اولدیغندن، مؤثر نطقلرله خلقی دعوته شروعله، کندینی بابك خلیفه‌سی اعلان ایتمشیدی. ایران دولتی بابیلری پك شدتلی عقوباته دوچار ایدوب، نهایت قرة العینی دخی اخذله، حیاً احراق ایتمشدر. بابك تلامذه‌سندن (یحیی صبح ازل) ایله برادری (میرزا حسین بها) بغداده قاچوب، ممالك عثمانیه‌ده دخی مذهب باطللرینی نشره چالیشدقلرندن، طوتیلوب، بری قبریسه ودیکری عکایه نفی اولنمشدر. بابك «بیان» عنوانیله عربی وفارسی مسجع عباره‌لری حاوی برکتابی واردر، که حاشا کتب سماویه‌دن اولدیغنی ادعا ایدردی.

بابا { بیغا سنجاغنك آیواجق قضاسنده وآناطولینك اك غربی نقطه‌سی اولان باباپرونی

قرینده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وکوچك لکن صاغلام لیمانی واردر. بو قصبه‌ده وقتیله مشهور یتاغان بیچاقلری اعمال اولنوردی. — بو اسمله تسالیاده یکیشهرك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده وکوستم نهرینك جنوبی کنارنده دخی بر کوچك قصبه بولنوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بابا اسحاق { قره‌مانلی بر ملحددر، که ۶۳۷ تاریخنده آناطولیده نبوت ادعاسنه قالقیشوب، کندیسنه تابع اولان بر کروه سبکمغزان ایله توقاد وآماسیه جهتلرینی یغما ایتمکده ایکن، ملوك سلجوقیه‌دن کیخسروك کوندردیکی عسکر طرفندن طوتیلوب، اعدام اولنمشدر.

بابا اسکی { (یاخود بابا اسکیسی ونام دیکرله بابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قرق کلیسانك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، ادرنه‌نك ۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ودمیر یول خطنك ۱۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، اسلام، بلغار وروم‌دن مرکبدر. — قضاسی ۳۳ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولداردر.

بابا برونی { آناطولینك اك غربی نقطه‌سی اولوب، آطه‌لر دکیزنده بیغا سنجاغنك منتهای جنوب غربیسنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده وبابا قصبه‌سنك یاننده جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولور. برونك اوجی ۴۴′ ۲۳° طول شرقی ایله ۲۸′ ۳۹° عرض شمالیده واقعدر.

بابا رتن هندی { (ابوالرضا) آلتنجی قرن هجریده یاشادیغی حالده، حضرت عیسی (عم) زماندن بری برحیات بولندیغنی وصحابهٔ رسول الله (صلعم) زمره‌سنه داخل اولمش اولدیغنی ادعا ایتمش برآدمدر.

بابا طاغ { دوبریجه‌ده سلستره‌نك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. تجارتکاه بر قصبه اولوب، اسکله‌سی قره کرماندر. ادارهٔ عثمانیه زماننده ۵ جامع و۱ مدرسه‌سی وار ایدی. هواسی آغیردر.

بابا طاغی { آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده بر بیوك طاغدر، که دکزلی شهرینك جنوب غربیسندن باشلایه‌رق، (مندرس) ایرماغی مجراسیله متوازیاً غربه طوغری ممتد اولور. جنوب شرق جهتندن بوزطاغله کسب ارتباط ایدیور.

بابا فغانی { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلی اولدیغی حالده، اکثر عمرینی خراسان وعراقده کچیرمش؛ واوزون حسنك اوغلی سلطان یعقوبك خدمتنده بولنمش؛ و۹۲۵ تاریخنده خراسانده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل اولوب، ۶۰۰۰ بیتی حاوی مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

فراموشم شود چندان کزو بیداد می آید
ولی فریاد ازآن ساعت‌که یك یك یاد می آید

باب الابواب { بحر خزرك ساحل غربیسنده وقافقاس طاغلرینك اتکنده واقع (دربند) شهرینه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. (الباب) اسمیله دخی مذکوردر. [«دربند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب المندب { بحر احمر ایله عدن کورفزی آره‌سنده وجزیرة العربك منتهای جنوب غربیسیله آفریقا ساحلی بیننده بر بوغاز اولوب، ۲۶ کیلومتره وسعتی واردر؛ واورته‌سنده بولنان (بریم) ونام دیکرله (میون) آطه‌سیله بعض جزائر صغیره طرفندن ایکی‌یه آیرلمشدر. جزیرهٔ مذکوره ایله یمن ساحلی آره‌سنده اولان قسمی طار وصیغ اولوب، او بر جهتی کنیش ودریندر. جزیرة العرب ساحلنده آطه‌نك قارشیسنده (رأس منهلی) اسمیله بر برون بولنوب، ۱۰″ ۴۱′ ۱۲° عرض شمالی ایله ۲۲″ ۶′ ۴۱° طول شرقیده واقعدر. آفریقا ساحلنده دخی جزیره‌نك قارشیسنده (رأس سجان) اسمیله بر برون واردر. انکلتره دولتی مذکور جزیره‌یی الده ایدوب، اوزرنده استحکامات انشا وعسکر اقامه ایتمکله، بوغازه مالك اولمشدر.

بابای عتیق { [«بابا اسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب جبول { وباب بزاعه [«باب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بابر { (ظهیر الدین محمد — بن مرزا عمر شیخ بن سلطان ابو سعید بن مرزا محمد بن امیران شاه بن تیمورلنك) ۸۸۸ تاریخنده طوغوب، ۸۹۹ تاریخنده واقع پدرینك وفاتنده فرغانه حکومتنه

وارث اولمش؛ و ١١ سنه اوزبك وتاتار ملوكيله محاربه ايدوب، نهايت ثبات ايده‌يه‌جكني آكلامغله، كابل وقندهار طرفلرينه اينه‌رك. افغانستاني ضبط ايتمش؛ و ٢٢ سنه اورالرده حكومت سوردكدن صكره، هندستاني فتح ايتمكي تصميم ايده‌رك. ابراهيم لوديي‌يي مغلوب ايتمكله، ٩٣٢ تاريخنده مظفراً دهلي‌يه داخل اولمش؛ وبو وجهله هندستانده (مغول دولتي) ناميله معروف بر بيوك دولت تأسيس ايتمشدر، كه ١٢٦٤ تاريخنده‌ك ٣٣٢ سنه سوروب، حكمدارلري ايچنده اكبرشاه واورنك زيب كبي نيجه بيوك پادشاهلر كلمشدر. بابر هندستان وافغانستانده برچوق يوللر وكاروانسرايلر وسائر اسباب معموريت وجوده كتيرمشدر. دهليده دخي ٥، كه جمعاً ٣٨ سنه سلطنت سوردكدن صكره، ٩٣٧ تاريخنده ٤٩ ياشنده وفات ايتمشدر. عالم واديب بر ذات اولمغله، كندي فتوحات واجراآتني وترجمهٔ حالني كنديسي چغتاي لسانده «توزك بابري» عنوانيله يازمشدر. شايان مطالعه ومستحق تحسين اولان بو اثري مؤخراً احفادندن اكبر شاهك امريله عبدالرحيم خان طرفندن فارسي‌يه ترجمه اولنديغي كبي، اخيراً انكليزجه‌يه دخي ترجمه ونشر اولنمشدر. بابر ابتدا (جنه) ده (نور افشان) دينان بر باغچه‌نك ايچنده دفن اولنمش ايسه‌ده، شاهجهان زماننده كميكلري كابله نقل اولنه‌رق، شهر خارجنده مكمل بر تربه‌نك ايچنه وضع اولنمشدر. بيوك اوغلي (همايون شاه) خلفي اولمشدر.

بابر { (مرزا — بن بايسنغر بن شاهرخ بن تيمورلنك) جدي شاهرخك وفاتنده يعني ٨٥٠ تاريخنده اردويي غارت ايدوب، استراباد جهتنه قاچمشيدي. ٨٥٤ ده، مرزا الغ بكك ومتعاقباً اوغلي عبداللطيفك وفاتي اوزرينه. خراساني ضبط ايدوب، هراتده تخت نشين اولمش؛ وبرادري سلطان محمدله برچوق منازعه‌لر ومحاربه‌لر ايده‌رك، ٧ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٨٦١ ده، ٣٦ ياشنده اولديغي حالده، مشهدده وفات ايتمشدر. وفاتندن صكره خراسان آنف‌الترجمه بابر شاهك بيوك پدري سلطان ابوسعيدك الينه كچمشدي. صاحب ترجمه اديب وشاعر بر ذات اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كفتم بياچه چاره كنم درغم تو كفت
اينجا جزآن كه جان بسپارند چاره نيست

بابسير { اهوازده برقصبه اولوب، مشاهير علمادن بعض ذواتك وطني بولنمش ولديغني ياقوت حموي ذكر ايديور.

بابك { ساسانيلر دولتني تأسيس ايدن (آردشير بابكان) ك قاني پدري ويا بيوك پدري اولوب، ايران ملوك طوائفندن ايدي. وبر روايتده كيانيان سلاله‌سندن بر چوبان اولوب، آردشير بونك اوغلي ايدي.

بابك { مأمون خليفه‌نك زماننده ظهور ايتمش بر زنديقدر، كه قتل وزنا وسائر محرماتي مباح ايده‌رك، يكي برمذهب چيقارمش؛ وبر چوق خلق كنديسنه تابع اولوب، (بابكيه) و(فرخيه) تعبيريله ياد اولنورلردي. بابك (بذر) قصبه‌سني مركز وملجأ اتخاذ ايده‌رك، ٢٠ سنه قدر مقاومت ايتمش؛ واطرافه صارقنديلق ايده‌رك، برچوق غنائم واسرا طوپلامشيدي. نهايت معتصمك زمان خلافتنده و٢٢٣ تاريخنده (افشين) نام قاعد طرفندن طوتيلوب، بغداده كوندرلمكله، اعدام اولنمشدر. بوكا كندي طائفه‌سي (بابك فرخ) ديرلردي .

بابكان { [«آردشير بابكان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بابل { (Babylone) اسكي كلدانيلرك مركزي اولان جسيم ومشهور برشهر ايدي، كه زمان قديمده دنيانك اك بيوك، اك معمور واك مزين شهري اولوب، بر ايچق مليوندن زياده اهاليسي بولنمش اولديغي مظنوندر. بو شهر بغدادك مؤسس بولنديغي محلك ٩٣ كيلومتره جنوبنده و (حله) قصبه‌سي جوارنده اوله‌رق، فراتك ايكي كنارنده و ٣٠° ١٩′ عرض شمالي ايله ٤٢° طول شرقيده واقع ايدي. اك اول نمرود طرفندن بنا اولنه‌رق، ايچنده شمسدن كنايه اولان (بعل) معبودينه مخصوص بيوك برمعبد وبو معبدك مرتفع برقله‌سي وار ايدي، وياخود معبدك كنديسي مرتفع بر قله صورتنده ايدي، كه نمرود قله‌سي ديمكله مشهوردر. بو وجهله برچوق وقت كلدانيلرك مركزي بولندقدن صكره، آثوريلر حكمداري (بلوس) طرفندن فتح اولنه‌رق، آثوريلر طرفندن پايتخت اتخاذ اولنمش، واصل آثوريلرك مركزي اولان (نينوي) شهرينك خرابندن صكره اهميتي برقات دها آرتمشيدي. مشهور بخت نصر تخريب ايتديكي بيت مقدسدن وسائر معبد وسرايلردن برچوق ذي قيمت

شیلر کتیره‌رك بعل معبدینی بر قات دها تزیین ایتمش اولدیغی کبی، کندینه مخصوص برطاقم سرایلر، قلعه‌لر، خندقلر وسائره علاوه ایده‌رك، بابلی معموریتك درجهٔ علیاسنه ایصال ایتمشیدی. بابل اهالیسنك سفاهتلری مدنیتلری نسبتنده اولوب، اخلاقلری پك بوزوق ایدی. بو شهری خیلی تدنی ایتدکدن صکره کورمش اولان ابوالمورخین یونانلی (هرودوت) ایله سائر اسکی مورخلرك بو بابده‌کی تعریف وتوصیفلری محیرعقول اوله‌جق صورتده‌در؛ وهر نه قدر مبالغات ملحوظه تنزیل اولنسه، ینه بابلك پك جسیم وپك معمور برشهر بولنمش اولدیغی آکلاشیلیر. محیط دائره‌سی ۴۰ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، برخندقله وایکی سورله محاط ایدی؛ ۲۵۰ برجی وار ایدی. سورلرینك کنیشلکی بردرجه‌ده ایدی، که روایته‌کوره اوستلرنده ایکی‌صره دکان وسائر ابنیه بولندقدن‌صکره آره‌دن‌یان یانه درت آرابه کچه‌بیلیردی. شهرك یوز قپوسی اولوب، قنادلری توججدن ویا تونج قاپلامه تخته‌دن ایدی. هر ایکیسی بربرلرینه مقابل اولان بوقپولرك آره‌لرنده غایت‌مستقیم وواسع سوقاقلر بولنوب، بوسوقاقلر شهری طولاً وعرضاً ۲۷۰ قدر مربع قسملره تقسیم ایدیوردی. غرائب سبعهٔ مشهوره‌دن اولمق اوزره، بابلك «معلق» تعبیر اولنور باغچه‌لری وار ایدی، که ابنیه‌نك دامله‌ری اوزرنده یاپلمش باغچه‌لردن عبارت اولوب، بو باغچه‌لرده جسیم آغاجلر بیله یتیشدیرلمشیدی. سحارلر تملکتی اولمغله شهرت بولمسی‌ده عمرانه واهالیسنك تفنن ومدنیتنه بر دلیلدر. فرات نهری ویاخود بونك بر شعبه‌سی شمالدن بابله کیروب، اورته‌سندن کچدکدن صکره، جنوبندن چیقار ایدی. ایران ملوکندن مشهور جهانکیر کیروس (که کیخسرو ویاخود کاوسدر) بو شهری محاصره ایتمش ایسه‌ده، سور وقلعه‌لرینك متانتی جهتیله فتحنه مقتدر اوله‌میوب، نهایت فراته شهرك خارجنده لیلاً بر یول آچمغله، صویی او طرفه چویره‌رك. قورو قالان صو یولندن عسکرینی شهرك ایچنه ادخال ایتمش؛ وسورلرك متانتندن امین اولان حکمدار واهالیی خواب غفلت وسفاهتده باصوب، میلاددن ۵۳۶ سنه اول بابلی ضبط، وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. بعده ینه پایتختلقدن چیقارلمغله، تدنی‌یه یوز طوتمشیدی. بیوك اسکندر ایرانی فتح ایتدکدن صکره، بوشهری پایتخت اتخاذ ایدوب، اولکندن زیاده تعمیر وتوسیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، عمری وفا ایتمه‌مش؛ وبعده بابلك جوارنده سلفقوس طرفندن (سلفقیه) ومؤخراً ساسانیلر طرفندن (قتسیفون) یعنی (مدائن) شهرینك تأسیسی بابلك اهمیتنی ازاله ایتمکله، یواش یواش تدنی وخرابیته یوز طوته‌رق، اکثر آثاری دخی بو ایکی یکی شهره نقل اولنمشدی. بو وجهله ظهور اسلامده بابل بسبتون خراب واهالیدن خالی اولوب، قالمش اولان بعض آثار وانقاضی دخی ابو جعفر منصورك زماننده بغدادك تأسیس وتزیینـنده استعمال اولنمشدر. بعده بابلدن نشان قالمیوب، تللرینی دخی قوم اورتمکله، موقعی بیله بیلنمز اولمش ایکن، اخیراً آوروپالیلر اجرای تحریات وحفریاتله حله قصبه‌سی جوارنده بعض جسیم ابنیه‌نك خرابه‌لرینی وبخت نصر وسائر ملوك قدیمه زماننده قالمه بعض یازیلر وسائر آثار کشف ایتمشلردر.

بابلستان (Babylonie) جزیره‌نك قسم جنوبیسیله عراق عربینك برقسمندن عبارت بر خطهٔ قدیمه اولوب، بغداد وکربلا جوارلرندن بصره کورفزینه قدر ممتد اولوردی. بو خطه امم سامیه‌نك اك قدیملرندن اولان کلدانیلرله مسکون اولوب، بنی‌اسرائیل کتبنك روایتنه کوره، نوع بشرك اك اسکی وطنیدر. کلدانیلر برچوق وقت حکومت سوروب، اك اسکی حکمدارلری اولان نمرودلرك نسلندن برچوق حکمدارلر کلدکدن صکره، میلاددن ۱۲۷۰ سنه اول جنسیتجه کلدانیلرله قرابتلری اولان آثوریلر بابلستانی ضبط ایدوب، قبل‌المیلاد ۵۳۶ تاریخنه‌دك آثور حکمدارلری بابلستانك مرکزی اولان بابلده حکم سورمشلر؛ وبونلردن بخت نصر جهانکیرلکه سلوکله، جزیره، سوریه، فلسطین وفنیکه جهتلرینی دخی ضبط، ومصریلری مغلوب ایتمشدی. بو قدر مدت سورن آثوریلر حکومتی زماننده کلدانیلرله آثوریلر مزج اولوب، همان برقوم حکمنه کچمشلردی. بعده بابلستان ایرانیلرك، واسکندردن صکره ماکدونیالیلرك، صکره تکرار ایرانیلرك حکمی آلتنه‌کچمش؛ وبوصره‌لرده عربلر فرات ودجله‌یه طوغری یاییلمغله، بابلستانك دخی اکثر اهالیسی عربلشوب، عندالعرب (نبط) دینمکله دخی معروف اولان کلدانیلردن پك آز افراد قالمشیدی. نهایت انوار اسلامیه‌نك انتشارندن صکره بونلر دخی دین اسلامی

قبول ایتمکله برابر لسان عربی ایله‌ده متکلم اولوب، عربلاشمشلردر. [« کلدانی » و « عراق » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

بابل قله‌سی { (Tour de Babel) توراتده بو اسم اولاد نوحك سنجار وادیسنده یاپمغه باشلادقلری وسمایه قدر یوکسلتمك ایستدکلری برقله‌یه ویرلمشدر، که جناب حق بونلرك شو جرأت مغرورانه‌لرینی کسر ایچون، قله‌ده ایشلیکده اولان خلقك هر برلرینه دیکر بر لسان ویروب، بربرلرینك سویلدکلرینی آکلایه‌ماز اولمغله، قله ناتمام قالمش؛ وبوندن ۷۲ لسان ظهور ایتمش. حتی بو قله‌نك لسان عبرانیده (بابل) تسمیه اولنمسی دخی خلقك تبلبلندن یعنی لسانلرینی شاشیرملرندن ایلری کلدیکی مرویدر. بین الاسلام (نمرود قله‌سی) دینمکله شهرت بولمش؛ ونمرودك سمایه باقق وحاشا جناب حقك ایشلرینه قاریشمق فکر مشرکانه‌سیله بو قله‌یی یاپمق ایستدیکی مشهوردر. هرودوت بابلده‌کی بعل معبدینك غایت یوکسك برقله شکلنده اولدیغنی وبوکا خارجاً آرابه چیقه‌بیله‌جك وسعتده اولان یلان قاوی بر یولله چیقلدیغنی، وکلدانیلرك بونك اوستنی مرصد کبی قوللاندقلرینی، سیاحتنده رأی العین کوروب، روایت ایتمشدر. بناءً علیه بابل ویا نمرود قله‌سی دنیلن شیئك اشبو بعل معبدندن عبارت اوله‌جغی، واوستنك مرصد کبی قوللانلمسی نمرودك سمایه باقق ایستمسی حکایه‌سنه سببیت ویرمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بابلیون { مصرده نیلك ساحل یمیننده و(ترایان) جدولی یاننده اسکی بر قصبه اولوب، بابل مهاجرلری طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولدیغندن بو اسمله تسمیه اولنمشیدی.

بابونه { مناستر ولایتنده پرلپه قصبه‌سنك جهت شمالیه‌سنده بر طاغ اولوب، شرقه متوجهاً واردار مجراسنه طوغری اوزانیر.

بابی { (شیخ مصطفی بن عبدالملك) حلب متأخرین شعراسندن اولوب، عن اصل (باب) قصبه‌سندندر. ۱۰۹۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی اولوب، بیروتده طبع ونشر اولنمشدر. شو ایکی بیت جمله اشعارندندر:

افی کل یوم لوعة وحنین
ومن کل فج للفراق کمین
اکل طریق هکذا غیر موعر
فلی طرق کانت الیك تهون

بابیلونه { وبابیلونیا [« بابل » و « بابلستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بات { (Bath) انکلتره‌نك (سومرست) قونتلغنده و(آوون) نهری اوزرنده برشهر اولوب، (بریستول)ك ۱۷ کیلومتره شرقنده ولوندره‌نك ۱۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. آوروپانك اك کوزل شهرلرندن اولوب، ۵۲۸۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، مکتب اعدادیسی، فلسفه وموسیقی جمعیتلری، روماليلر زماندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی ویك مشهور قاپلیجه‌لری واردر. حتی اسمی دخی « قاپلیجه » دیمکدر. — ممالك مجتمعهٔ آمریقاده دخی بو اسمله بر قاچ قصبه بولنوب، اك بیوکلری (منه) جمهوریتنده و(کنبك) نهری اوزرنده (پورتلاند)ك ۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، کمی اعمالنه مخصوص دستکاهلری ودمیر یولی واردر.

باتاو { (Bataves) جرمان اقوامندن اسکی بر قومدر، که (رین) ایرماغنك غرب جهتنده وفلمنك طرفلرنده ساکن ایدیلر. بونلر غایت جسور اولوب، روماليلرله خیلی محاربه‌لر، ورام اولدقدن صکره برچوق اختلالر ایتمشلردی. نهایت اوچنجی قرن میلادیده فرانقلر طرفندن مغلوب اولوب، مرور زمانله اسملری بیله رفع اولنمشدر.

باتاویا { (Batavia) جاوه آطه‌سنده بر شهر اولوب، بحر محیط کبیرده‌کی بتون فلمنك مستملکاتنك مرکزیدر. جزیرهٔ مذکوره‌نك شمال غربی ساحلنده و(یاقاتره) نهرینك منصبنده، واسع وآطه‌لرله مملو بر قویده، ۶° ۷′ ۳۷″ عرض شمالی ایله ۱۰۴° ۲۷′ ۵۸″ طول شرقیده واقعدر. ۲۸۰۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، شهر اوچ قسمه منقسمدر؛ اوروپالیلره مخصوص اولان قسمی، که اك کوزل واك منتظمیدر، یالکز ۳۵۰۰ اهالی‌یی جامعدر؛ چینلیلره مخصوص اولان قسمی تماملە چین شهرلرینه مشابه اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اصل جاوه‌لیلره مخصوص اولان قسم اعظمی ایسه شهردن زیاده برچوق کویلر مجموعه‌نه مشابه اولوب، آره‌سنده واسع چایرلر، اورمانلر وسازه بولنور. اهالئ اصلیه‌سی ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدیندرلر. کوزل

بر ریختمی، بر قاچ سرایی، جسیم مخزنلری، عسکری خستهخانه‌سی، تیاتروسی، متعدد جدوللری، فنون وصنایع جمعیتلری، مکتبلری وسائر آثار عمرانیه‌سی واردر. ۱۶۱۹ تاریخ میلادیسنده فلمنکلیلر طرفندن اسکی (یاقاتره) شهری موقعنده تأسیس اولنه‌رق، ۱۸۱۱ ده انکلیزلرك الینه کچمش، و۱۸۱٦ ده فلمنك طرفندن استرداد اولنمشدر. هواسی غایت آغیر ومهلك اولدیغندن، بر آره‌لق مرکزیتدن چیقارلمق ایستنلمش ایسه‌ده، بعده بعض تطهیرات واصلاحات اجرا ایدیله‌رك، هواسی بر درجه‌یه قدر تصفیه اولنمشدر.

باتوری { (Et. Bathori) — استفان } لهستان قراللرندن اولوب، مجارستانك اصیل بر فامیلیاسنه منسوبدر. میلادك ۱۵۳۲ تاریخنده طوغوب، ۱۵۷۱ ده ترانسلوانیا یعنی اردل پرنسی، و۱۵۷۵ ده سلطان مراد ثالث حضرتلرینك حمایه‌سیله لهستان قرالی اولمش؛ وآوستریا وروسیه‌یه غلبه ایده‌رك، بعض یرلر قزانمغله برابر، برطاقم قوانین ونظامات وضع، واصلاحات اجرا، و(ویلنه) دارالفنوننی تأسیس ایتمشدر. ۱۵۸٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بونك برادری (قریستوف باتوری) کندیسنه اردلده خلف اولوب، دولت عثمانیه ایله متفق بولنمشدر. — بونك اوغلی (سیجسموند باتوری) ۱۵۸۱ ده اردل پرنسلکنده پدرینه خلف اولوب، جسور بر آدم ایدیسه‌ده، ثباتسز ومتلون اولوب، گاه دولت عثمانیه ایله وگاه آوستریا ایله اتفاق ایتمش؛ واوچ دفعه استعفا ویکیدن پرنسلکه عودت ایتدکدن صکره، نهایت ۱٦۰۲ ده ملکنی ایمپراطور (رودولف) ه تسلیم، وبر سنه صکره پراغده‌ده وفات ایتمشدر. — بونك برادری (غابریل باتوری) دخی ۱٦۰۸ ده اردل پرنسی اولمش ایسه‌ده، حرکات غیر لایقه‌سندن طولایی اهالی طرفندن اسقاط اولنه‌رق، مملکت مذکوره بو خاندانك تصرفندن چیقمشدر.

باتورینه { (Batourine) روسیه‌نك (چرنیغوف) ایالتنده وچرنیغوف شهرینك شرق جهتنده برقصبه اولوب، ۹۲۵۰ اهالیسی واردر. قازاقلرك اسکی مرکزیدر.

باتون روژ { (Baton-Rouge) ممالك مجتمعهٔ آمریقاده (لویزیانه) جمهوریتنك یکی مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (میسیسیپی) ایرماغنك ساحل یسارنده ویکی اورلیان شهرینك ۱۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۷۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، هواسی پك صاغلامدر.

باتیل { (Bathylle) حسن وجمالیله مشهور سیسامیلی بر دلیقانلی اولوب، جزیرهٔ مذکوره حکمداری پولیقراتك وشاعر (آناقرئون) ك معشوقی ایدی. بونلرك برنجیسی کندیسنه بر هیکل رکز ایتدیرمش، وایکنجیسی حقنده بر چوق غزللر سویلمشدر.

باجل { یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، حدیده‌نك ۳۸ کیلومتره شرق شمالیسنده و(سهم) نهرینك ٤ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، جبل اتکنده وحدیده‌دن صنعایه کیدن طریقك اوزرنده‌در. — باجل قضاسی شرق شمالی جهتندن صنعا لواسنك کوکبان وحراز قضالریله، شرق جنوبی جهتندن ریمه، غرب جنوبی جهتندن نفس حدیده، غرب شمالی جهتندن دخی زیدیه قضالریله محاط ومحدود اولوب، جبالك تهامه‌یه قریب اولان آشاغی اتکلرنده واقعدر. بناءً علیه هواسی خیلی صیجاق اولوب، محصولاتی قهوه، چوید، دورو وسائر یمن محصولاتندن عبارتدر. بو قضا حماش وملحان ناحیه‌لرینی دخی جامعدر.

باجه { (Beja) پورتکیزك جهت جنوبیه‌سنده (آلنتیو) ایالتنده بر قصبه اولوب، لیسبونه‌نك ۱۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوزل براووه اورته‌سنده کائن بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی واطرافنده پك چوق زیتون آغاجلری واردر. عربلرك زماننده پك معمور اولوب، مشاهیر علمای اسلامدن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشدر. آفریقاده بو اسمله بولنان دیکر بر قاچ قصبه‌دن تفریق ایچون بوکا (باجة الاندلس) دیرلردی. — آفریقیه‌ده دخی بو اسمله ایکی قصبه بولنوب، بری تونسك ۸۸ کیلومتره غربنده عین الشمس دنیلن بر طاغك اوستنده واقعدر. قیانك اوزرنده برقلعه‌سی دخی واردر. میاه جاریه‌سی وباغ‌وری چوق اولوب، اطرافی باغ وباغچه‌لرله محاط، وجوارلرنده‌کی اراضی غایت منبت اولمغله، پك چوق بغدای وسائر حبوبات یتیشدیرلکندن، بوکا (باجة القمح) دخی دیرلردی. — دیکری ینه تونسده وساحل بحرده اولوب، زیتونی چوق بر کوچك قصبه

اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور ایسه‌ده، محلی آکلا-
شیله‌مدی. هجو ایله مشهور اولان شاعر (محمد بن ابی
معوج)ك وطنیدر. بوکا (باجة الزیت) دیرلردی.

باجی (عبدالعزیز بن مسلمه) اندلس مشاهیر اطبا وادباسندن اولوب، پورتکیزك
(باجه) قصبه‌سندن ایدی. — اندلس وافریقیه‌ده‌کی
باجه قصبه‌لرنده نشأت ایتمش مشاهیردن دیکر بر قاچ
ذات دخی بو لقبله ملقبدر.

باچو (Baccio) ایتالیانك‌ اك مشهور رسامرندن اولوب، ۱٤٦۹ ده فلورانسه‌ده
طوغمش، و ۱۵۱۷ ده وفات ایتمشدر. (باچو دلا پورتا)
دینمکله مشهوردر. — ینه فلورانسه‌لی بر هیکلتراش
دخی (باچو داموننه لوپه) دینمکله متعارف اولوب،
۱٤٤۵ ده طوغمش، و ۱۵۲۳ ده وفات ایتمشدر.

باچوکی (الیزه — (Elisa Baciocchi) بیوك ناپولیونك همشیره‌سی اولوب،
۱۷۷۷ تاریخنده (آیاچو)ده طوغمش؛ ۱۷۹۷ ده
قورسیقه‌لی (فلیکس باچوکی)یه وارمش؛ ایکی سنه
صکره پارسه کیدوب، اك مشهور ادبا ایله عقد منا-
سبات ایتمش؛ ۱۸۰۵ ده زوجی (پیومبینو) و(لوقه)
پرنسی اولوب، اصل حکومت سورن صاحبهٔ ترجمه
بولنمش؛ و ۱۸۰۹ ده طوسقانه بیوك دوشه‌سی تعیین
اولنمش ایسه‌ده، ۱۸۱٤ ده اسقاط اولنه‌رق، ابتدا
بولونیه وبعده آلمانیایه چکیلوب، ۱۸۲۰ ده تریسته‌ده
وفات ایتمشدر. — پرنس باچوکی ۱۸۰۵ ده ناپولیو-
نك همشیره‌سنی ترك ایده‌رك، ۱۸٤۱ ده رومادە وفات
ایتمشدر.

باخرز هرات ایله نیشابور آره‌سنده بیوك بر ناحیه اولوب، ۱٦۸ قریه‌دن
مرکب اولدیغی یاقوت حموی بیان ایدیور. «دمیة-
القصر» صاحبی (علی بن حسن باخرزی) کبی نیجه
اعاظم علما وادبانك وطنیدر.

باخمرا کوفه ایله واسط آره‌سنده بر محل اولوب، ابوجعفر منصور ایله حضرت
امام حسنك تورونی ابراهیم بن عبدالله آره‌سنده‌کی
وقعهٔ معلومه بوراده جریان ایتمش؛ ومشار الیه ابراهیم
بوراده شهید اولوب، قبری زیارتکاهدر.

باداپوز (Badajoz) اسپانیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب،
مادریدك ۲۹۳ کیلومتره جنوب غربیسنده وغوآدیانه
(یعنی وادی آنه) نهری اوزرنده و(استرمادور) خطه-
سنده واقعدر. ۲۳ ۰۰۰ اهالیسی واردر. پورتکیز
حدودینه قارشی عسکری برموقع اولوب، استحکاماتی
ومتعدد قشله‌لری واردر. ٦۲۰ متره طولنده بر
کوپریسی اولوب، رومالیلر زماننده قالمش اولدیغی
مرویدر. پورتکیزله اجرا اولنان خیلی ایشلك بر
تجارتك مرکزیدر. عربلر عندنده (بطلیوس) دینمکله
معروف اولوب، دولت امویه‌نك انقراضندن صکره
ظهور ایدن طوائف ملوك زماننده مستقل برحکومت
اسلامیه مرکزی اولمشیدی. — باداپوز ایالتی اسپانیا-
نك حدود غربیه‌سنده‌کی ایالاتندن اولوب، مساحهٔ
سطحیه‌سی ۲۱ ۸۹٤ مربع کیلومتره واهالیسی
٤٦۳۱۷۰ کشیدر.

بادِس بری فاسده دکیز ساحلنده ودیکری زابده یعنی جزایرده اولمق اوزره،
مغربده بو اسمله ایکی کوچك قصبه بولندیغنی یاقوت
حموی ذکر ایدیور.

بادن یاخود باده (Baden, Bade) آلمانیا ایمپراطورلغی آلتنده بولنان حکوماتدن
اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك جنوبنده واقعدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بو خطه رینك
جنوب وشرق ساحلی بویجه جنوبدن شماله ممتد
اولوب، اوزون ومعوج الشکل بریردر. جنوباً اسویچره
ایله، غرباً (آلساس) وپالاتینات خطه‌لریله، شمالاً
(هسه) خطه‌سیله وباویره‌نك برقسمیله، شرقاً دخی
(وورتمبرغ)له محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه-
سی ۱۵ ۲٦۳ مربع کیلومتره‌در.

طاغلریله نهرلری وکوللری. — اراضیسنك بر
ثلثی طاغلق، برثلثی تپه وبایرلردن وبرثلثی دخی اووه-
دن عبارتدر. طاغلرینك بشجه‌سی جهت جنوبیه‌سنده
رینك مجراسیله متوازیاً ممتد اولان (اشوارچوالد)
یعنی قره‌اورمان تعبیر اولنان طاغدر، که شایان تماشا
ووحشی هیئتلی برطاقم منظره‌لری حاوی اولوب، اك
یوکسك ذروه‌سی ۱٤۸۹ متره ارتفاعنده اولان
(فلدبرغ) تپه‌سیدر. بو طاغك اتکلریله رین مجراسی
آره‌سنده اون اون بش کیلومتره وسعتنده کوزل براووه
ممتد اولوب، قصبه‌لر وقریه‌لرله مملودر. صولری چوق
اولوب، مملکتك قسم اعظمی (رین) حوضه‌سنده،

ویالکز شرق جنوبی جهتی طونه حوضه‌سنه تابعدر. رین ایرماغی (قونستانسه) کولندن چیقدقدن صکره، اکثر محللرنده بادنك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایده‌رك، شرقدن غربه جریانله (باله) شهرینه واصل اولنجه، شماله طوغری دونه‌رك، تا (هس)ه وارنجه‌یه قدر بو مملکتك حدود غربیه‌سنی آقیور. مملکتك ایچندن وعلی‌الخصوص قره اورماندن اقان برچوق چایلر ودره‌لر بو ایرماغه منصب اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری: ووتاخ، استاینه، اشلوخت، آلب، وراخ، ویزه، ناپماکن، الز، کینزیك، رنخ، نقار، ماین وسائره‌در. طونه ایسه ذاتاً بو خطه‌ده نبعان ایدوب، ایلك منبعلری اولان (برکه) ایله (بریغاخ) چایلری بو مملکت داخلنده برلشه‌رك، طونه نامیله شرقه طوغری جریانله، وورتمبرغه داخل اولور. بادنك شرق جنوبی حدودنده بولنان (قونستانسه) کولندن بشقه برقاچ کوچك کوللری دخی واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — هواسی معتدل اولوب، علی‌الخصوص رین وادیسیله قونستانسه کولی کنارلرنده پك ملایمدر. طاغلرده بالطبع دها سرتدر. اراضیسی پك منبت و، فن زراعت دخی زیاده‌سیله ترقی ایتمش اولدیغندن، محصولاتی پك چوق اولوب، حبوبات متنوعه ایله، توتون، کتن، پتاتس، شربتجی اوتی، الما، آرمود، شفتالی، آیوه، کراز، جویز، فندیق کبی میوه‌لرك انواعی وکلیتلی سبزه حاصل اولور. باغلری دخی چوق اولوب، مشهور شرابلر چیقار. طاغلرده پك کوزل مرعالر بولنوب، پك چوق صیغیر، قویون وسائر حیوانات بسلنیر. اورمانلری دخی چوق اولوب، کلیتلی کراسته اخراج اولنور. دمیر، کوکورد، باقر، چنقو، کومش معدنلریله مرمرلری وطوزی دخی چوق اولوب، رین نهرانك برقسمنده آلتون توزی دخی چیقار. میاه معدنیه‌سی وقاپلیجه‌لری پك بول اولوب. اك مشهورلری (بادن بادن) قاپلیجه‌سیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بادن اهالیسی ۱ ۶۰۱ ۲۵۵ کشی اولوب، هر مربع کیلومتره باشنه ۱۰۶ کشیدن زیاده‌جه دوشیور. دیمك اولیورکه بو مملکت وسعت اراضیسنه کوره اوروپانك اك زیاده مسکون یرلرندندر. جهت جنوبیه‌سنك اهالیسی (آلمانی) وجهت شمالیه‌سنككیلر (فرانق) دنیلن ایکی اسکی قومك احفادندن اولوب، اورته طرفلرنده سوآب قومنه منسوب بعض افراد دخی وار ایسه‌ده، بونلرك جمله‌سی اقوام جرمانیه‌دن بولنغله، شمدیکی حالده جمله‌سی آلماندرلر، ویوقاری آلمانیا لسانك برنوعیله متکلمدرلر. یالکز قره اورمان اهالیسی اسکی آلمانجه لسانی محافظه ایتمشلردر. بادن اهالیسندن برملیوندن زیاده‌سی قتولیك، یاریم ملیوندن زیاده‌سی پروتستان و ۲۷ ۰۰۰ قدری دخی یهودیدر.

تقسیماتی، باشلیجه شهرلری. — بادن بیوك دوقه‌لغی درت ایالته منقسم اولوب، بونلرك اوچی اوچر وبری ایکی سنجاغه وهر سنجاق دخی برقاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرك صورت تقسیملریله اهالیلری ومساحهٔ سطحیه‌لری بروجه‌آتیدر:

مربع کیلو.	اهالی	ایالت	سنجاق
٤ ۱۶۹	۲۸۱ ۰۳۶	قونستانسه	قونستانسه ویلینکن والدسهوت
٤ ۷٤۰	٤۶۰ ۳۸٤	فریبورغ	فریبورغ لوراخ اوفنبورغ
۲ ۵۷۲	٤۲۱ ۷۸٤	قارلسروخ	بادن قارلسروخ
۳ ۶۰۰	٤۳۸ ۰۵۱	مانهایم	مانهایم هایدلبرغ موسباخ

بو مملکتك برچوق کوزل شهر وقصبه‌لری اولوب، اك بیوك ومشهورلری، مقدار نفوسلریله برابر، بروجه زیر ذکر اولنور:

مانهایم	۶۱ ۲۷۳	قونستانسه	۱٤ ۶۰۱
قارلسروخ	۶۱ ۰۶۶	بادن	۱۲ ۷۷۹
فریبورغ	٤۱ ۳٤۰	راستاد	۱۱ ۷٤۵
پفورچهایم	۲۷ ۲۰۱	بروخسال	۱۱ ۶۵۶
هایدلبرغ	۲۶ ۹۲۸		

اصول حکومتی، قوهٔ عسکریه ومالیه‌سی. — بادن خطه‌سی بیوك دوقه‌لق عنوانیله برحکومت مشروطه اولوب، ارثی بر بیوك دوقه‌نك زیر حکمنده‌در، وبر مجلس اعیان ایله بر مجلس مبعوثانه قارشی مسئول اولان هیئت وکلا طرفندن اداره اولنور. آلمانیا مجلس عمومیسنه ۳ اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. وارداتی ۷۸ ومصارفی ۷۲ ½ ملیون مارقه (یعنی تقریباً ۳ ۹۰۰ ۰۰۰ ایله ۳ ۶۰۰ ۰۰۰ انکلیز لیراسنه) قریبدر. عسکری آلمانیانك اون دردنجی قول اردو-

سنك قسم اعظمنی تشکیل ایدەرك، حال حضرده ۱٤۰۰۰ وحال سفریده ٤٤۰۰۰ نفردن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — معارف مجبوری ومجاناً اولوب، حکومت طرفندن اداره اولنور. مکتبلر بش نوع اولوب، مکاتب ابتدائیه، مکاتب رشدیه، ایکی نوع مکاتب اعدادیه ودارالفنونلردن عبارتدر. مکاتب اعدادیه ۱۲ ودارالفنونلر ۲ عددنده اولوب، بونلرك بری هایدلبرغ ودیکری فریبورغده در. بونلردن ماعدا مختلف شهر وقصبەلرده صنایع مختلفەیه مخصوص ۳۷ مکتب، قارلسروهەده بربیوك دارالصنایع، برعسکری مکتبی، برصنایع نفیسه مکتبی، پفورچهایمده برصاغر ودلسز مکتبی، فریبورغده براعمی مکتبی وبرچوق قصبەلرده تجارت وزراعت مکتبلری واردر. ایکی دار الفنوندن هر برینك ٥ شعبەسی وآیریجه کتبخانەلری، سریریات خستەخانەلری، کیمیاخانەلری، نباتات باغچەلری وموزه خانەلری اولدیغی کبی، قارلسروهەده دخی ۱۰۰۰۰۰ جلدی حاوی برکتبخانه وبرتاریخ طبیعی [مو]ونه خانەسی، مانهایمده بررصدخانه، واکثر قصبەلرده معارف وصنایعه مخصوص جمعیتلر واردر. رسم سرکیلری وبیوك تیاترولر دخی متعدددر.

صنایع پك ایلری اولوب، انواع ماکینەلر، ایکنه، چکیج وسائره کبی دمیر وچلیکدن آلات متنوعه، شکر، پاموق وایپك منسوجات، سختیان، کاغد، تقلید مجوهرات، تختەدن انواع مواد وسائره اعمالنه مخصوص قارلسروهەده، مانهایمده وسائر شهر وقصبەلرنده متعدد فابریقەلر واردر. قرەاورمانده تختەدن ساعت وحصیر شاپقه کثرتله یاپیلور. معدنلرك اخراج واعمالیله توتونك استحضاری وبیره و(کیرش) دنیلن کراز راقیسی دخی اهالینك بربیوك قسمنی اشغال ایدیور.

کرك محصولات ارضیەسنك کثرتی وکرك فابریقەلرینك چوقلغی بو مملکتك تجارتنك توسعنی موجب اولدقلری کبی، موقع جغرافیسی ووسائط نقلیەنك مکملیتی دخی تسهیلات ویرمکله، پك بیوك بر تجارت اجرا اولنور. اخراجاتی باشلیجه ذخایر، شراب، توتون، زیتون یاغی، حیوانات، کراسته وسائرەدن عبارتدر. قونستانسه کولیله رین ایرماغنده وبعض نهرلرده خیلی کمیلر ووابورلر ایشلر.

احوال تاریخیەسی. — بو خطەنك رومالیلردن اولکی احوالی مجهول اولوب، رومالیلرك زماننەدن صکره‌کی احوال ایسه عموم آلمانیانك احوالیله مشترك اولدیغندن، بو بابده برشی دیمك اقتضا ایتمز. اون ایکنجی قرن میلادیده بو خطەده، مرکزی بادن شهری اولمق اوزره، (هرمان) نام ذات طرفندن بر (مارغراو)لق تشکیل ایدیلەرك، شمدیکی بادن بیوك دوقەلغنك برقسمیله آلساسك وبرونسویقك برقسمندن مرکب ایدی. بعده، او وقتلرده عادت اولدیغی اوزره، مملکت وارثلر بیننده مقاسمه اولنەرق، مارغراو خاندانی برقاچ شعبەیه آیرلمشیدی. اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده حکومت سورن مارغراو (قریستوف) بو شعبەلری جمع ایدەرك، بر حکومت تشکیل ایتمش ایسەده، متعاقباً ینه ایکی شعبەیه آیریلوب، نهایت ۱۷۷۰ ده بو شعبەلرك بری منقرض اولمغله، ینه مملکت بررئیسك تحت حکمنه کچوب، بوکا «منتخب پرنس» عنوانی ویرلمشیدی، که آلمانیا ایمپراطورینك انتخابنه حق مداخلەسی وار ایدی. ۱۸۰٦ ده بادن پرنسی «رین حکومات متفقەسی» نامیله بر حکومات صغیره هیئت مجتمعەسنك تشکلی مقصدینه موافقت ایتدیکیچون، بیوك ناپولیون طرفندن کندیسنه بیوك دوقه عنوانی ویریلوب، اووقتدن بو مملکت بیوك دوقەلق عنوانی محافظه ایتمشدر. ۱۸۱۳ ده بادن بیوك دوقەلغی جرمانیا حکومات متفقەسی هیئتنه داخل اولمش؛ ۱۸٤۸ ده ظهور ایدن اختلالی پروسیەنك یاردیمیله باصدیره بیلمش؛ ونهایت ۱۸۷۰ ده بادن دخی سائر آلمانیا حکومتیله برابر پروسیەنك تحت ریاستنده اولەرق آلمانیا ایمپراطورلغنه التحاق ایتمشدر.

بادن } یاخود باده (Baden, Bade) اسویچرەنك (آرغوویا) ناحیەسنده و(زوریخ)ك ۲۱ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق، (لیمات) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۵۰۰ اهالیسی ومشهور قاپلیجەلری واردر. ۱٤۲٦ دن ۱۷۱۱ تاریخنه دك اسویچره حکومات متفقەسی مجلس مبعوثاننك محل اجتماعی بولنمشدر.

بادن } یاخود باده (Baden, Bade) آوستریاده ویانەنك ۲٤ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، قاپلیجەلری وایمپراطوره مخصوص بر سرایی واردر.

بادن بادن { باخود باده (Baden - Baden,) (Bade) بادن بیوك دوقه‌لغنك (قارلسروهه) ایالتنده سنجاق مرکزی کوزل بر قصبه اولوب، قارلسروهه‌نك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واستوتغارد ك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، آلمانیا، فرانسه، انکلتره وسائر طرفلردن بو قاپلیجه‌لره پك چوق خلق طوپلانیر. اهالیسی ۱۱۰۰۰ کشی اولوب، آنجق بانیه موسملرنده اهالیسی تضاعف ایدر. دوقه‌لره مخصوص غریب بر سرایی، بر قلعه‌سی، کوزل بر باغچه‌سی، جزویتلره مخصوص بر مکتبی، بر آثار عتیقه نمونه خانه‌سی، اطرافنده کوزل مسیره وتفرجکاهلری واردر. اسکیدن بری قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، اسمی دخی « قاپلیجه » ویا « حمام » دیمکدر. خیلی وقت بادن مارغراولغنك مرکزی بولنمش، وبناءً علیه بو خطه‌دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

باده { [« بادن » و « بادن بادن » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بادیا ای لبلیش { (Badia y Leblich) اسپانیانك اك مشهور سیاحلرندن اولوب، (علی بك) اسم مستعاریله دخی معروفدر. ۱۷۶۶ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۸ ده وفات ایتمش؛ ومدت مدیده آفریقا وجزیرة‌العربده مسلمان کبی سیاحت ایدوب، اووقته‌دك آوروپاجه مجهول اولان بر چوق احوال وحقایقه مطلع اوله‌رق، عودتنده ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه نشر ایلمشدر.

بادیس { (ابومناد بن منصور بن بلکین بن زیری بن مناد حمیری صنهاجی) آفریقیه‌ده یعنی تونسده وجزایر وطرابلس غربك برر قسمنده ملوك فاطمیه‌نك تحت یعتنده اوله‌رق حکم سورن (آل زیری) امراسندن اولوب، ۳۸۶ تاریخنده پدری منصورك وفاتی اوزرینه، مقام اقتداره چکمش؛ وحاکم بامرالله فاطمینك زماننده ۲۰ سنه حکومت سوروب، عمجه‌لریله وزناته قومیله متعدد محاربه‌لر ایتمش؛ ونهایت اطاعتندن چقمش اولان طرابلس مزلك استردادینه کیدرکن، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. اوغلی معز خلفی اولمشدر.

بادیس { (بن حبوس بن ماکسن بن زیری بن مناد صنهاجی) اندلسده ظهور ایدن طوائف ملوکندن اولوب، پدری حبوسك وفاتندن صکره، ۴۲۹ تاریخنده غرناطه حاکمی اولمش؛ ومریه ده حکم سورن عامری‌یی غرناطه خارجنده قتل، ومالقه‌ده حکم سورن بنی حمودله خیلی وقت حرب ایتمش؛ وغرناطه‌یی برطاقم قلاع واستحکاماتله تشیید، وبرچوق ابنیه وسائره ایله اعمار وتزیین ایلمشدر. بنی حمودك انقراضنده مالقه‌یی دخی ضبط ایدوب، ملکنی توسیع ایتدکدن صکره، ۴۶۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بادیوس { ژوزه (J.Badius) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر طباعیندن اولوب، پارسده بیوك بر مطبعه تأسیسله، پك چوق آثار نافعه ونفیسه‌نك نشرینه وفن طباعتك ارتقاسنه موفق اولمشدر. — وفاتندن صکره اوغلی (قونراد بادیوس) دخی کندیسنك اثرینه تبعیت ایتمشدر.

باذ { (ابو عبدالله حسین بن دوستك) اکراد حمیدیه‌دن بنی مروان خاندانینك دایسی اولوب، درجهٔ افراطده ایری وقوتلی بر آدم اولمغله، آل بویه‌دن عضدالدوله زماننده دیار بکرده خروجله، عضدالدوله‌نك وفاتندن صکره کسب قوت ایده‌رك، نصیبینی دخی ضبط، و ۳۷۳ تاریخنده صمصام‌الدوله‌نك عسکرینی کلیاً مغلوب ایده‌رك، موصله مظفراً دخول ایتمشیدی. بر سنه صکره آل حمداندن سعدالدوله بن سیف‌الدوله موصلی ضبط ایدوب، صاحب ترجمه دیار بکره چکلمش؛ و ۳۸۰ تاریخنده‌دك آل بویه وآل‌حمدانله محاربه‌ده بولنوب، نهایت تاریخ مذکورده قتل اولنمشدر.

باذان { فارسی‌الاصل اولوب، وقت سعادتده کسری طرفندن یمن والیسی ایدی. کسری حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك نامهٔ سعادتلرینی شق ایتدکدن صکره، بوناته حجازده ظهور ایدن حضرت محمدك کندیسی نزدینه اعزامنی امر ایتمش؛ وصاحب ترجمه بو مأموریتی نزد پیغمبری‌یه تبلیغ ایتدیکنده، جواباً اسلامه دعوت بیورلمغله، هدایت ربانیه یتیشه‌رك، هجرت نبویه‌نك ۱۰ تاریخنده درحال ایمانه کلمش؛ واسود عنسینك قتلنده پك چوق یاردیمی اولمشدر. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك

آخر عمرنده بنده شرف اسلامله مشرف اولدیغندن، دیدار نبوی‌یه نائل اوله‌مامشدر.

باذغیس هرات ایله مروورود آره‌سنده بر ناحیه ایدی. بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر. کتب فتوحده دخی ذکری کچر. اصل اسم فارسیسی (بادخیز) اولوب، روزکاری چوق وشدتلی اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مرکزی (بون) و (بامیین) اسملرنده بربرینه ملاصق کبی ایکی قصبه ایدی.

بار (Antivari) آرناوودلغك شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلی قربنده برقصبه اولوب، برلین معاهده‌سی طرفندن قره‌طاغه ترك اولنمشدر. اشقودره‌نك ۳۷ کیلومتره غربنده وساحلدن ٤ میل قدر ایچریده بر طاغ اتکنده‌در. بر قلعه‌سی، ۱٤۰ دکانی حاوی بازاری، برصو یولی وبرقاچ کوچك جامعی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده ٤۰۰۰ اهالیسی اولوب. ۲۵۰۰ی مسلمان اولمغله، قره‌طاغه ترکندن صکره اکثری اشقودره‌یه هجرت ایتمشلردر. قصبه‌ده مسلمانلر ترکجه، قتوایکلر آرناوودجه وارتودوقس خرستیانلر اسلاوجه تکلم ایدرلر. جوارلرنده‌کویلرك لسانی آرناوودجه‌در. ایتالیاده‌کی (باری) شهرینك قارشیسنده بولنمغله، «مقابل باری» معناسیله (آنتی باری) تسمیه اولنمشدر.

بار (Bar) روسیه‌نك (پودولیه) ایالتنده، (روق) نهری اوزرنده و (موهیلف) شهرینك ٦۸ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وبر قیانك اوزرنده بر قلعه‌سی واردر.

بار (Barr) آلساس لورنده و(شلستاد)ك ۱٤ کیلومتره شمالنده تجارتکاه برقصبه اولوب، ۳٦۰۰ اهالیسی وجوارنده‌بربیوك اورمانیله صیجاق معدن صویی واردر.

باراتیر (Baratier) مشهور برچوجقدر، که آلمانیانك (اشوار باخ) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ٥ یاشنده ایکن، آلمانجه وفرانسزجه تکلم ایتدکدن بشقه لاتینجه‌یی و ۷ یاشنده یونانی وعبرانی لسانلرینی دخی تحصیل ایتمش؛ وعلوم دینیه وساره‌یی اکمال ایده‌رك، ۱۰ یاشنده ایکن برقاچ کتاب تألیف ایتمشیدی. بعده ریاضیات وهیئت ونجوم علملرینك تحصیلنه باشلیوب، برچوف قاعده ودستورلر ایجاد، ودکیزده عرض تعیینی اصولنی کشف ایده‌رك، ۱٤ یاشنده ایکن، برلین آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ادبیاتده، علم حقوقده وآثار عتیقه علمنده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بوعلوملك هر برنده متعدد تألیفات یازدقدن صکره، ۱۷۲۰ تاریخنده ۱۹ یاشنده وفات ایتمشدر.

باراس (Barras) فرانسه‌نك بیوك اختلالنی تعقیب ایدن هرج ومرج زمانلرنده اجرای نفوذله، ۱۷۹٥ده فرانسه‌نك بعض طرفلرنده ظهور ایدن عصیانلری باصدیرمش؛ وبوناپارتك تفیضنه سبب اولمشدر. بعده «هیئت مدیران» نامیله تشکل ایدن مجلس اعضاسندن اولوب، دیکر ایکی کشی ایله برابر امور حکومتی الینه آلمش، ودیکر شریکلرینی اتهام ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۹۹ده بوهیئت بوناپارت طرفندن اسقاط اولنمشدر. صاحب ترجمه چقلکنه وبعده بروکسله چکیلوب، مؤخراً تأسس ایدن قراللق زماننده فرانسه‌یه عودتله، ۱۸۲۹ده وفات ایتمشدر.

بارانیا (Baranya) مجارستانده (دراوه) ایله (طونه) نهرلری آره‌سنده بر ایالت اولوب، طولی ۸۸، عرضی ٦٦ کیلومتره واهالیسی ۲۹۰۰۰۰ کشیدر. مرکزی (فونف کیرش) یعنی «بش کلیسا» قصبه‌سیدر.

بارباده (Barbade) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرینك بری اولوب، °۱۳ عرض شمالی ایله °٦۲ طول غربیده واقعدر. بویی ۳۲ واکی ۱۸ کیلومتره اولوب، ۱٦۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (بریجتوون) قصبه‌سیدر. اراضیسی منبت اولوب، علی‌الخصوص شکر قامشی محصولاتی چوقدر. بوآطه پورتکیزلر طرفندن کشف اولنوب، ۱٦۲٥ تاریخندن بری انکلتره‌نك تحت تصرفنده بولنیور.

بارباسترو (Barbastro) اسپانیانك قطالونیه خطه‌سنده، هوئسقه (یعنی وشقه) نك ٤۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (سینقه) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر.

باربروس (Barberousse) (بابا اوروج) دن غلط اوله‌رق، مشاهیر قپو-

دانان دریادن اوروج رئیس وبرادری خیرالدین رئیسه اوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

باربروس { فردریق (Fr. Barberousse) یعنی «قوله صقاللی فردریق» آلمانیا ایمپراطورلرندندر. [«فردریق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باربزیو { (Barbezieux) فرانسه‌نك شارانته ایالتنده و(آنغولم) شهرینك ٣٤ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وبرقاپلیجه‌سی واردر.

باربوده { (Barboude) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرندن اولوب، (آنتیغوا)نك ٣٠ کیلومتره شمالنده، ١٧°٤٠′ عرض شمالی ایله ٦٤°١٠′ طول غربیده واقعدر. طولی ٣٠ وعرضی ١٦ کیلومتره اولوب، یالکز ١٦٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، هیچ بر لیمانی یوقدر، وسواحلی پك مخاطره‌لیدر. طوپراغی منبت اولوب، پاموق، چوید، توتون، شکر قامشی وسائره حاصل اولور. بو آطه ١٦٢٨ تاریخندن بری انکلتره‌نك النده‌در.

باربه { (Ste. Barbe) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، ازمیدلی بر مشرکك قیزی اولدیغی حالده، خرستیانلغی قبول ایتمش؛ وبو دینی ترك ایتمك ایچون پدرینك ویردیکی نصایحی دیکلمدیکیچون ٣٠٦ تاریخ میلادیسنده بونك طرفندن بوینی اوریله‌رق، قتل اولنمشدر. کانون اولك ٤نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبربرجك اوزرنده تصویر اولندیغیچون طوبجیلرك حامیه‌سی عد اولنور.

باربی { (Barby) پروسیه‌نك صاقسه ایالتنده، ماغدبورغك ٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ساله) نهرینك (البه) ایرماغنه دوکلدیکی محلده برقصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر.

بارت { (Barth) آلمانیا مشاهیر سیاحین وجغرافیونندن اولوب، ایتالیا وآق دکیز سواحلنده خیلی مدت کشت وکذار ایله، بحر مذکورك سواحلی حقنده معتبر براثر نشر ایتدکدن صکره، (ریشاردسون)ك تحت ریاستنده آفریقایه کیدن هیئت سیاحینه داخل اولوب، ١٨٤٩دن ١٨٥٤ تاریخنه‌دك بش سنه چوللرده واقوام وحشیه آره‌سنده سیر وسیاحت ایتمش؛ وبتون آرقداشلری اورالرده وفات ایتدیکی حالده، کندیسی عودتده موفق اولوب، آلمان وانکلیز لسانلرنده ٥ جلد اوزره «آفریقای وسطی وشمالی سیاحتنامه‌سی» عنوانیله نافع برکتاب وآفریقای وسطی لسانلرینك بر لغت کتابنی نشر ایتمشدر. ١٨٢١ده هامبورغده طوغوب، ١٨٦٥ده وفات ایتمشدر.

بارتز { (Barthez) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، ١٨٣٤ تاریخنده (مونپلیه)ده طوغمش، و١٨٠٦ده وفات ایتمشدر. وطننده بر چوق وقت طبیه مکتبنده معلم بولنمش؛ وپارسه کیدوب، (دالمبر) وسائر معاصرلری اولان مشاهیر علما ایله عقد مناسبت ایده‌رك، مشهور «مجموعهٔ فنون»ك تحریرینه دخی اشتراك ایتمشدر. اوروپانك همان کافهٔ لسانلرینه واقف اولوب، طبه وعلی‌الخصوص بدن بشره متعلق برقاچ معتبر اثر یازمشدر. برآره‌لق قرالك سرطبیبی اولمشیدی.

بارتلمی { سنت— (Ste. Barthélemy) اون ایکی حواریونك بری اولوب، روایته کوره هندستان وحبشده خرستیانلغی نشره کیتمش؛ ومیلادك ٧١ تاریخنده ارضروم طرفلرنده قتل اولنمشدر. یورطیسی اغستوسك ٢٤نده اجرا اولنور.

بارتلمی { پیر— (P. Barthélemy) مارسلیالی متعصب بر راهبدرکه میلادك ١٠٩٦ تاریخنده اهل صلیب عسکریله برابر آنطاکیه‌نك محاصره‌سنه کیدوب، حضرت عیسانك قتلنده قوللانلمش اولان مزراغی بولمش اولمق ادعاسنه قالقیشه‌رق، بو مزراغك اهل اسلامی مغلوب ایده‌جکنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، بونك تأثیری کورلمدیکندن، دعواسنی اثبات ایچون اشکنجه آلتنه آلدرق، ١٠٩٩ده وفات ایتمشدر.

بارتلمی { آبه — (L'abbè J. J. Bart) آثار عتیقه مشاهیر علماسندن اولوب، ١٧١٦ تاریخنده فرانسه‌نك (پرووانسه) خطه‌سنده طوغمش، و١٧٩٥ده وفات ایتمشدر. لاتین، یونانی قدیم، سریانی، کلدانی وعربی لسانلرینه آشنا اولوب، آثار عتیقه علمنه چوق خدمت ایتمش؛ وایتالیایه سیاحتنده برچوق آثار عتیقه طوپلامشیدی. فنیکه، فلسطین وسائره آثار عتیقه‌سی حقنده برقاچ

کتاب یازمشدر. الڭ مشهور اثری «کنج آناخار سیسڭ سیاحتنامه‌سی» عنوانلی بیوك کتابیدر، که یونان قدیمڭ احوالنی مصوردر.

بارتلمی (مارکی فرانسوآ) فرانسه‌نڭ برنجی جمهوریتی مدیرلرندن، وآنفالترجه‌نڭ یکنیدر. ۱۷۵۰ ده پرووانسه‌ده طوغمش، و۱۸۳۰ ده پاریسده وفات ایتمشدر. جمهوریت طرفندن بعض سفارتلرده بولنوب، پروسیه، اسپانیا وسائر دولتلرله معاهده‌لر امضالامش؛ وافکار معتدله اصحابندن اولدیغیچون، ۱۷۹۷ ده مدیرلر هیئتنه ادخال اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، دیکر برقاچ کشی ایله برابر آمریقای جنوبیده فرانسز (غویانه) سنده واقع (سینا ماری) چولنه نفی اولنمش؛ وبرمدت صکره اورادن فرارله، فلنك غویا- نه‌سنه التجا ایده‌رك، اورادن انکلتره‌یه کچمش؛ وقراللق زماننده فرانسه‌یه عودت ایده‌رك، مارکی عنوانیله وبعض بیوك مأموریتلره نائل اولمشدر.

بارتلمی (La Saint-Barthélemy سنت — وقعه‌سی) فرانسه‌ده ۱۵۷۲ سنه‌سی آغستوسنڭ ۲۴ نجی کونی یعنی سنت بارتلمی یورطیسنده طقوزنجی شارل ایله مدیچیس خاندانه منسوب قرالیچه قاترینه‌نڭ امریله وقوع بولمش بروقعهٔ مدهشه‌در، که پروتستانلرڭ قتل عام ایدلمسندن عبارتدر. او کونده پاریسده وایالاتده اقلی ۲۰۰۰۰ وبرروایتده ۶۰۰۰۰ پروتستان قتل واعدام اولنمشدر. آنجق بعض والیلر قرالڭ بو امر غدارانه‌سنه اطاعت ایتمیوب، از انجمله (بایونه) والیسی قونت (اورت)ڭ: «معیتمده‌کی عسکر پك جسور وشجیع آدملردر، لکن ایچلرنده امرکزی اجرا ایده‌جك هیچ برجلاد بولمدم» مآلنده برمکتوبله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. فرانسه ایچون برعار اولان بو وقعه پروتستانلغڭ اوکنی آلمق شویله طورسون، بو مذهبڭ دها زیاده قوت بولمسنه ومذهب نزاعلرینڭ تشددینه سبب اولمشدر.

یارچینلو خداوندکار ولایتنڭ قره حصار صاحب سنجاغنده برعشیرتدر.

بارداس (Bardas) قسطنطنیه روم امپراطورلرندن (انتوقل)ڭ قاینی وامپراطوریچه (تئودوره)نڭ برادری اولوب، ۸۴۲ تاریخنده تئوفیل طرفندن اوغلی میخائله وصی تعیین اولنمش ایکن، حکومتی ضبط ایله، سبب دولتی اولان همشیره‌سی تئودوره‌یی دخی سرایندن دفع ایده‌رك، ۲۴ سنه حکومت سوردکدن صکره، نهایت مذکور میخائل طرفندن قتل ایتدیرلمشدر. علوم ومعارفی حمایه ایتمشیدی. — (بارداس فوقاس) و(بارداس اسقلروس) اسملریله دخی بیزانس دولتنڭ ایکی سرداری بولنمشدر، که ایکنجی واسیل ایله طقوزنجی قسطنطینڭ زمانلرنده دفعاتله عصیان ایده‌رك، موقتاً حکومته نائل اولمشلرسه‌ده، ثبات ایده‌میوب، نهایت طقوزنجی قسطنطینه قارشی بینلرنده اتفاق ایتمشلرسه‌ده، حربه کیریشه‌جکلری وقت، (بارداس فوقاس) مسموماً وفات ایتمش، ودیکری تسلیم اولنوب، بعض بیوك مسندلره تعیین اولنمشدر.

باردسان (Bardesane) خرستیانلق رؤساسندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده سوریه‌ده یاشامش؛ وخرستیانلر عندنده رفض عد اولنان بریکی مذهب ایجاد ایتمشدر.

باردیز (یاخود باردیس) روسیه حدودی بوینده واسکی چلدیر سنجاغنده بر کوچك قصبه اولوب، چوروق صوینڭ تابعلرندن بر چایڭ اوزرنده واقعدر.

بارر (Barère) فرانسه اختلال کبیری فاعللرندن اولوب، روبسپیر وسائره‌نڭ آرقداشی ایدی. اون آلتنجی لوئینڭ محاکمه‌سنده دخی ریاست ایتمشیدی. معهذا بعده ارباب اختلال طرفندن نفی اولنه‌رق، امپراطورلق وقراللق زماننده منفاده قالمغه مجبور اولمش؛ وآنجق ۱۸۳۰ وقعه‌سندن صکره فرانسه‌یه عودت ایده‌بیلوب، ۱۸۴۱ ده ۸۶ یاشنده وفات ایتمشدر. بعض نطقلری وآثار سیاسیه‌سی واردر. اختلال زماننده «شفق» عنوانیله برغزته چیقاریردی.

بارس (یاخود بارسبورغ Bars B. arsem-burg) مجارستانده همنامی اولان ایالتڭ مرکزی برقصبه اولوب. (غران) نهری اوزرنده و(لوتیع)ڭ ۶ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. وقتیله پك مستحکم برموقع ایدی. ایالتی ۱۴۰۰۰ اهالیی جامع اولوب. بونلر مجار. اسلاو وآلماندن مرکبدرلر.

بارسلونه (Barcelone) اسپانیانڭ شرق شمالی جهتنده واقع دکز ساحلنده

بر شهر اولوب، قطالونيه خطه‌سنك وهمنامی اولان ايالتك مركزيدر. (ليوبرغات) نهرينك منصبنده ومادريدك ۵۰۰ كيلومتره شمال شرقيسنده اوله‌رق، ′۲۳ °۴۱ عرض شمالی ايله ′۱۲ °۰ طول غربيده واقع اولوب، مادريددن صكره اسپانيانك اك بيوك شهری اولمغله، ۲۴۵۰۰۰ اهاليسی، متين استحكاماتی، بيوك لكن مسدود ليمانی، دارالفنونی، متعدد مكتبلری، موزه‌خانه‌لری، كتبخانه‌لری، كليسا، تياترو وسائره‌يه متعلق ابنيهٔ مصنعه‌سی، متعدد آثار عتيقه‌سی، خيلی فابريقه ودستگاهلری وايشلك تجارتی واردر. بو شهر ميلاددن ۲۳۰ سنه اول قارتاجليلر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، بعده روماليلرك، غوتلرك وفرانقلرك الينه كچمش؛ و ۳۷۶ تاريخ هجريسنده اندلس عربلری طرفندن فتح اولنه‌رق، برقاچ عصر مدنيت اسلاميه‌نك جلهٔ مراكزندن بولنمشدر. عربلر عندنده (برشلونه) اسميله معروفدر. — بارسلونه ايالتی (قطالونيه) خطه‌سنك منقسم بولنديغی درت ايالتك بری اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ۷۶۹۱ مربع كيلومتره واهاليسی ۸۵۸۰۹۷ كشيدر. [احوال ارضيه وسائره‌سيچون «قطالونيه» ماده‌سنه مراجعت.]

بارسور اوبه { (Bar-sur-Aube) يعنی «اوبه اوزرنده‌كی بار».
فرانسه‌نك (اوبه) ايالتنده و(اوبه) نهری اوزرنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، (تروايس) شهرينك ۵۳ كيلومتره شرقنده واقع و ۴۵۲۰ اهاليی جامعدر. اطرافنده كوزل بر بياض شراب ياپيلير. وقتيله بر قونتلغك مركزی ايدی.

بارسينه { (Barsine) دارانك مغلوبيتی اوزرينه دمشقده اسكندرك الينه كچن ايران نساسندن اولوب، سرداران ايراندن (بهمن)ك زوجه‌سی وآردبازك قيزی ايدی. اسكندر بونی استفراش ايدوب، هركول اسمنده بر اوغلی اولمشيدی. اسكندرك وفاتندن صكره اوغليله برابر (قساندر) طرفندن اعدام اولنمشدر.

بارطين { قسطمونی ولايتنك بولی سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، قره دكيز ساحلندن ۱۴ كيلومتره‌يوقاريده وبارطين چاينك ساحل يسارنده يعنی غرب طرفده اولديغی حالده، (قوجاناز) اسمنده ديكر بر چای قصبه‌نك غرب جهتندن آقه‌رق، بارطينك آلت طرفنده ايكيسی برلشور. مركز لوا اولان بولينك ۱۲۰ كيلومتره شمال شرقيسنده ومركز ولايت اولان قسطمونی شهرينك ۱۴۰ كيلومتره غرب شماليسنده، ″۵۲ ′۳۳ °۴۱ عرض شمالی ايله ″۴۴ ′۵۳ °۲۹ طول شرقيده واقعدر. ۵۰۰۰ اهاليسی واردر. اورته جسامتده سفائن نهر مذكورده سير ايدوب، قصبه‌يه واصل اولدقلرندن، اسكله صايلوب، خيلی تجارتی وعلی‌الخصوص كراسته اخراجاتی واردر. بارطيندن زعفرانبولی‌يه قدر بر شوسه ياپيلوب، تجارتی تسهيل ايتمشدر. — بارطين قضاسی بولی سنجاغنك منتهای شرق شماليسنده اولوب، شرق وشرق جنوبی جهتندن نفس قسطمونی سنجاغيله، جنوب غربی جهتندن كرده، غرباً اركلی قضاسيله، شمالاً دخی قره دكيزله محدود ومحاط اولوب، چهارشنبه سوآماصری ناحيه‌لريله برابر ۱۰۰ قريه‌يی جامعدر، و ۲۲۶۰۰ اهاليسی واردر، كه بونلردن مركزده بولنان ۱۰۰ قدر روم وارمنيدن ماعداسی كاملاً اسلامدر. اراضيسی طاغلق اولوب، منبت وادی وباييرلری دخی واردر. فيلياس نهری قضانك حدود جنوبيه وغربيه‌سنی طولاشديغی كبی، اورته‌سندن نبعان وجنوبه طوغری جريان ايدن صولر دخی بارطين چاينه جمع اولورلر. قضانك شرق شمالی حدودنده وساحل بحره قريب محلده (صاغری طاغی) كسب ارتفاع ايديور. محصولاتی حبوبات متنوعه ايله انواع ميوه‌لردن، ومعمولات صناعيه‌سی دخی باشليجه آغاجدن يازی طاقمی وسائره ايله كمی خلاطندن عبارتدر. اورمانلری پك چوق اولوب، قره وصاری چام ايله ميشه، كوركن وبر مقدار چشير آغاجلرينی حاويدرلر. بو اورمانلردن خيلی كراسته قطع اولنوب، بر مقداری ترسانهٔ عامره‌يه آلنور. آماصری، تارله آغزی وزونقولداق نام محللرده كومور معدنی بولنوب، اهالی طرفندن چيقارلمقده‌در. قضانك بعض محللرينك محصولاتی پك آز اولمغله، اورالرك اهاليسی كومور معدنلرنده عمله‌لكله وكراسته‌كسمكله تعيش ايديورلر.

بارطين چايی { قسطمونی ولايتنك بولی سنجاغنه تابع بارطين قضاسنده بر نهردر، كه قضاء مذكورك شرق جنوبی حدودنده‌كی طاغلردن نبعان ايله، شرق شماليه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولدن برقاچ چای ودره اخذ ايدرك،

بارطینـك یاندن چكر؛ و ۷۵ كیلومترهلك جریاندن صكره، قره دكیزه منصب اولور. بارطین قصبهسندن آشاغی اولان جهتی سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (پارتنیوس) در.

بارع { (ابو عبد الله حسین بن محمد بدری) (بغدادی) مشاهیر شعرادن اولوب، ۴۴۳ تاریخنده بغدادك (بدریه) محلهسنده طوغمش، و۵۲۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. ادبیات ونحو ولغتده یدطولی صاحبی اولوب، افاده وتدریسله مشغول اولمش، وبعض تألیفاتله مرتب بر دیوان براقمشدر. ابن رومی ایله وابن الهباریه ایله معاصر اولوب، بونلکه بعض مداعیات وملاطفهلری چكمشدر.

بارق { عراقده قادسیه ایله بصره آرهسنده بر صو اولوب، اشعار عربده ذكری كثیردر. بونك جوارنده بنی تغلب ایله نمر آرهسنده (یوم البارق) اسمیله مشهور بروقعه جریان ایتمشدر.

بارقه { یاخود برقه (Barca) قرتاجلی بر خاندانك اسمی اولوب، رئیسی مارالترجمه (آملقار بارقه) ایدی. مشهور (آنیبال) ایله (آسدروبال) بو خاندانه منسوب اولوب، باعث شهرتی اولمشلردر. بنغازی جهتنك (برقه) تسمیه اولنمسی بلكه بو خاندانك اسمنه نسبتلهدر.

باركیری { وان ولایتنك شمال جهتنده بیوك بر قضا اولوب، ایغدیر، اونلی، كیخان، چیقلی، عثمانلی، كوندرمه، آق بولاق، كورزوت اسملریله ۸ ناحیه وجمعاً ۱۱۷ قریهیی جامعدر. تفصیلات احوالنه دسترس اولنهمدی.

باركیسمتو { (Barquisimeto) آمریقای جنوبینك (ونزوئلا) مملكتنده، (النسید) نك ۱۴۵ كیلومتره جنوب غربیسنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

بارلته { (Barletta) ایتالیانك (باری) ایالتنده قضا مركزی بر شهر اولوب، (باری) نك ۴۰ كیلومتره شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، نیمانی، خراب حالنده بر قلعهسی، كوزل بر كلیساسی، بیوك مكتبی، ایمپراطور (هراقلیوس) ك اولدیغی مظنون اولان جسیم بر هیكلی، مملحهلری وصید ماهیسی واردر. منتظم وكوزل بر شهردر.

بارلدوق { (Bar-le-Duc) فرانسهده (موزه) ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، (اورن) نهری اوزرنده وپاریسك ۲۲۴ كیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۶۰۲۲ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، كتبخانهسی، پاموق منسوجاته مخصوص فابریقهلری، دباغخانهلری، شرابی ومشهور شكرلمهلری واردر.

بارلوو { (Barlow) آمریقا سیاسیون وشعراسندن اولوب، ۱۷۵۵ تاریخنده طوغمش؛ ممالك مجتمعهنك استقلالنی انتاج ایدن اختلاله قاریشوب، بعده سفارت ونظارت كبی بعض بیوك مأموریتلرده بولنمش؛ و۱۸۱۲ ده بیوك ناپولیونله كوریشمك اوزره لهستانه كیتمش اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. «قولومبیاده» عنوانیله مشهور بر منظومهسی واردر.

بارله { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده اكردیر قضاسنه ملحق ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، اكردیر كولنك ساحل شمالیسنده، اكردیرك ۲۰ كیلومتره شمالنده واسپارطهنك ۴۰ كیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. ۳۲۰۰ اهالیسی اولوب، ۷۰۰ قدری روم مذهبنده وقصوری اسلام اولدقلری حالده، جملهسی تركدر. — بارله ناحیهسی ۲۵ قریهدن مركب اولوب، ناحیهنك ایچنده قپو طاغی غرب جنوبیدن شرق شمالیه طوغری ممتد اولور، وبر برون صورتنده كولك ایچنه كیرر.

بارما { موصل ایله تكریت آرهسنده بر طاغ اولوب، كرهٔ ارضی محیط اولدیغی زعم اولنوردی.

بارمن { (Barmen) پروسیهنك (رین) ایالتنده (ووپر) نهری اوزرنده بر شهر اولوب، (البرفلد) شهری اتصالنده واقع و۸۶۰۰۰ اهالیبی جامعدر. صنایعی پك ایلری اولوب، پاموق منسوجاتنه وقطیفه وقوردله وسائره یه مخصوص متعدد فابریقه ودستگاهلری ودمیره متعلق مصنوعاتی واردر. بو شهر

يك يكى اولوب، نهر مذكورك واديسنده كائن ٨ قريه‌نك التصاق واتحادندن تشكل ايتمشدر.

بارمه { [« برما » ماده‌سنه مراجعت اولنه.]

بارنابه { (St. Barnabé) حواريونك اك اسكى تلامذه‌سندن اولوب، بونلردن (ماروقوس) ك عمجه زاده‌سى ايدى. عن اصل يهودى وقبريسلى اولوب، پاولوسدن براز صكره دين عيسايى قبول ايتمش؛ وبونكله برابر آناطولى ويونانى طولاشوب، نهايت ميلادك ٦٣ تاريخنده قبريسده قتل اولنمشدر. بر انجيل وديكر بعض شيلر يازمشدر. حزيرانك ١١ نده يورطيسى اجرا اولنور.

بارناؤل { (Barnaoul) سيبريانك تومسق ايالتنده، همنامى اولان بر نهرك اوزرنده وتومسق شهرينك ٣٨٠ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى واردر. آلتون طاغنده‌كى معادنك مركزى اولوب، بر چوق قالخانه ودوكمخانه‌لرى وبرآيينه فابريقه‌سيله بر چوق كيرج فرونلرى واردر.

بارنجان { بحرينده بر قصبه اولوب، هجرت نبويه‌نك ١٣ سنه‌سى حضرت عمر فاروق (رضه) زمان خلافتنده علاء بن الحضرمى يديله فتح اولنمشيدى.

بارنولد { (Barneveldt) فلنكك استقلاليچون اك زياده چاليشانلردن اولوب، بو مملكتى اسپانيوللردن قورتارمش، وسائر دولتلرله بعض معاهدات نافعه عقدينه موفق اولمشيدى. بونك ايچون (موريس دوناسو) يه صوك درجه‌يه قدر قارشى طوروب، بو اوغورده بر چوق مصائبه دوچار اولمش؛ ونهايت ١٦١٨ تاريخنده دينسزلكله اتهام اولنه‌رق، ٧٠ ياشنده اولديغى حالده، اعدام اولنمشدر.

بارووا { حلبك اسم قديم سريانيسيدر. [«حلب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

باروچ { (Baroutch) هندستانك بهاى دائره‌سنده، (نربوده) نهرى اوزرنده و(سوراته) نك ١٠٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ٣٣٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى، ايپك منسوجاتى، پرنج، پاموق، زيتون ياغى وذخايردن عبارت پك ايشلك تجارتى واردر. بو شهر ١٧٨٢ تاريخنده راجه طرفندن انكليزلره تسليم اولنمشدر.

باروچى { (Baroch, Barocci) ايتاليانك اك مشهور رساملرندن اولوب، ١٥٢٨ تاريخنده (اوربن) قصبه‌سنده طوغمش، و١٦١٢ ده وفات ايتمشدر. بر چوق مشهور رسملرى واردر.

باروخ { انبياء بنى اسرائيلدن ارميانك محب صادق اولوب، اعدالرينك سعايتيله نبى مشار اليه ايله برابر صد قيا طرفندن حبس اولنمش؛ وبخت نصر قدسى فتح ايتديكنده، حبسدن قورتاريلوب، بعض يهوديلرله برابر مصره كيتمشيدى. بقيهٔ احوالى معلوم دكلدر. توراتك بر سفرينى يازان بو ذاتدر.

باروده { (Barode) هندستانك كجرات خطه‌سنده و (سوراته) شهرينك ١٣٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ١٤٠٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر ليمانى، واسع صهريجلرى، مصنع بتخانه‌لرى، خسته خانه‌لرى وآل تيموردن قالمه بعض كوزل آثارى واردر. ١٨١٩ تاريخنده شدتلى بر زلزله بو شهرك خيلى يرلرينى خراب ايتمشدر. باروده اسكى (كيكوار) راجه‌لرينك پايتختى اولوب، بونلر بعده انكلتره حكومتنه تابع اولمشلردى؛ و ١٨٧٥ ده بونلرك اخيرى متعدد جنايتلرله اتهام اولنه‌رق، انكليزلر طرفندن عزل، ومملكت بسبتون ضبط اولنمشدر.

باروس { (Barros) پورتكيزك اك مشهور مورخين وادباسندن اولوب، ١٤٩٦ ده (ويزو) ده طوغمش، و ١٥٧١ ده وفات ايتمشدر. خيلى وقت آسيا وآفريقاده‌كى پورتكيز مستملكاتنده واليلك ايدوب، بو مستملكاتك پورتكيزلر طرفندن ضبط واداره‌سى تاريخنى يازمشدر. بو تاريخ مندرجاتنك صحتيله وعباره‌سنك فصاحتيله مشهور اولوب، پورتكيز ادبياتنك اساسى عد اولنقده‌در.

باروشه { اندلسده سرقسطه‌نك جهت غربيه‌سنده بر قصبه اولديغنى، وكندى كوننده يعنى يدنجى قرن هجريده فرنكلرك النده بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. سراغوسه‌نك غرب جنوبى جهتنده (داروسه) اسميله بر قصبه بولنيور؛ بونك عينى اولمسى محتملدر.

باروو { ايساق — (Isaac-Barrow) انكلتره علماسندن اولوب، علوم رياضيه

واديه‌ده يد طولى صاحبى ولسان يونانى‌يه آشنا اولمغله، لسان مذكوردن بعض كتب فنيه ترجمه ايتمش، وبعض تأليفات دخى براقشدر. ١٦٣٠ده لونده‌ره‌ده طوغوب، ١٦٧٧ده وفات ايتمشدر.

بارروو { (J.Barrow) انكليز سياحيندن اولوب، ١٧٦٤ ده طوغمش، و ١٨٤٩ده وفات ايتمشدر. لورد (ماقرتنى)‌نك معيتنده چينه واميد برونه سياحت ايتمش؛ بعده انكلتره ترسانه‌سنك باش كاتبى اولوب، مشهور (روس) و(فرانقلن)‌ك سياحت فنيه‌لرنده دخى برلكده بولنمش؛ وعودتنده لوندره جمعيت جغرافيه‌سنك رياستنه تعيين اولنمشيدى. بعض سياحتنامه‌لر وتراجم احوال يازمشدر.

باروو بوغازى { (Détroit de Barrow) آمريقانك شمالنده شرقاً (لانقاستر) بوغازيله غرباً (پرنس رژان) بوغازى آره‌سنده و°٧٤ عرض شماليده بر بوغاز اولوب، آنف الترجمه‌نك اسميله تسميه اولنمشدر.

باره { حلب ولايت وسنجاغنك ادلب قضاسنه ملحق اريحا ناحيه‌سنده واريحانك ١٧ كيلومترهٔ جنوبنده بركوچك قصبه اولوب، اطرافنده برچوق خرابه‌لر واردر. اهل صليب محارباتى زماننده بو قصبه ايله جوارلرى معمور وباغ وباغچه‌لرى چوق اولوب، باره‌نك پك متين ومستحكم بر قلعه‌سى دخى وار ايدى. ٥٤٦ تاريخ هجريسنده ملك عادل نور الدين محمود بن زنكى باره قلعه‌سيله او جوارده‌كى قلاع سائره‌يى اهل صليبك اللرندن استرداد ايتمشيدى. ناحيه‌سنه (زاويةالباره) ديرلر. — اندلسده جزيرهٔ خضرا اعمالندن (باره) اسمنده بر ناحيه دخى بولنوب، اراضيسى طاغلق وميوه‌لرى چوق اولديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

بارى { (Bari) ايتالياى جنوبيده همنامى اولان ايالتك مركزى برشهر اولوب، آدرياتيق دكيزى ساحلنده ونابولينك ٢٣٠ كيلومتره شرقنده واقعدر. ٥٨٢٦٦ اهاليسى، قلعه‌سى، طوپخانه‌سى، مكتب اعداديسى، زادكانه مخصوص مكتبى، بعض صنايعى واولدقجه تجارتى واردر. ليمانى قومله مسدوددر. اسكى برشهر اولوب، اسم قديمى (باريوم) در. اوچنجى قرن هجرى اوائلنده بنى اغلب طرفندن كلوب سچيلياى ضبط ايتمش اولان عساكر مسلمين طرفندن فتح اولنه‌رق، خيلى وقت ادارهٔ اسلاميه آلتنده بولنمشدر. — بارى ايالتى (آپوليا) اسكى خطه‌سنك بر قسمندن عبارت اولوب، شرقاً آدرياتيق دكيزيله، جنوباً اوترانته، غرباً بازيليقاته، شمالاً دخى قاپيتاناته ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٩٣٨ مربع كيلومتره اولوب، ٦٠٤٥٤٠ اهاليسى واردر، كه بونلرك برقسمى آرناؤد جنسيتنه منسوبدرلر. اراضيسى دوز اولوب، يالكز غرب جهتنده آپنين سلسله‌سنه مربوط اوله‌رق (مورجيا) طاغى بولنيور. بو طاغدن (اوفانتو) اسميله بر نهر اينوب، ايالتك حدود شرقيه‌سنى آيريور. ديكر طرفلرى صوسز اولوب، بعض دره وسيللرك صولرى سق اراضيده قوللانيلير؛ وبعضلرى ساحله قريب محللرده بطاقلقلر تشكيل ايدرلر. مزروعاتى آز اولوب، مرعالرى دها چوقدر. داخل ايالتده ٢٥٠٠٠٠ قويون وخيلى صيغير وسائر حيوانات موجوددر. آتلرى مشهوردر. ايالت بارى، بارلته وآلته‌مور اسملريله اوچ قضايه منقسمدر.

باريشا { (جبل —) حلب ولايت وسنجاغنك (حارم) قضاسنده وحلبك جهت غربيه‌سنده بر ناحيه اولوب، ٢٣ قريه‌دن مركبدر. ازمنهٔ قديمه‌دن واهل صليب دورندن قالمه بعض بتخانه وكليسالر خرابه‌لرى وسائر آثار عتيقه‌سى واردر.

باريكصور { ارضروم ولايتنده ارزنجان سنجاغنك كماخ قضاسنده بر ناحيه اولوب، ١٠ قريه‌دن مركبدر.

باريلى { (Bareily) هندستانك كلكته دائره‌سنده (اكره) نك ٢٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده وكنك ايرماغنه تابع ايكى نهرك محل تلاقيسنده واقع بر شهر اولوب، همنامى اولان بر سنجاغك مركزيدر. ١٠٠٠٠٠ اهاليسى، خيلى صنايعى ومكتبى واردر.

بارين { حلب ايله حما آره‌سنده وحمانك شمال غربيسنده بركوچك قصبه اولوب، وقتيله قلعه‌سنك متانتيله وباغ وباغچه‌لريله مشهور ومعمور بر قصبه ايدى. اهل صليب محارباتى زماننده خيلى اهميتى حائز ايدى. بعده خراب اولوب، اهميتى قالمامشدر.

بازارجق { حلب ولايتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك شرق جهتنده بر قضا

اولوب، مركزى (اوقەجقلى) اسمندە بر قريەدر. بو
قضا ٧٦ قريەدن مركب اولوب، داخل قضادە متعدد
اورمانلقلر و(آق صو) نهرى بولنور. محصولات زر-
عيەسى پرنج، بغداى، آرپە، دارى وسائرەدن، ومعمو-
لات صناعيەسى نفيس خالى، كليم وسجادەدن عبارتدر.
زيتونى دخى چوقدر. درون قضادە باليغى چوق بر كول
دخى واردر. اهاليسى ٢٦٨٤٠ كشيدن عبارت ترك
وكرددن مركب وهمان جملەسى اسلامدر.

بازارجق { خداوندكار ولايتنك ارطغرل
سنجاغندە مركز لوا اولان بيلەجك
قضاسنە ملحق ناحيە مركزى برقصبە اولوب، بيلەجكك
١٤ كيلومترە جنوب غربيسندە وبروسەنك ٨٨ كيلو-
مترە شرق جنوبيسندە وكوتاهيە وقونيەيە طوغرى كيدن
بيوك جادەنك اوزرندە واقعدر. جادۀ مذكورەنك
انشاسى صرەسندە اخيراً چارشوسى آچيلوب، تسويە
واصلاح اولنمشدر. ٣٥٠٠ قدر اهاليسى وبررشديە
مكتبى واردر. قصبەنك اورتەسندە قرە مصطفى پاشا
جامع ومدرسەسى معموردر. — بازارجق ناحيەسى
٢١ قريەدن مركب اولوب، جملەسى مسلم اولملق اوزرە،
١٠٠٠٠ قدر اهاليسى، خيلى اورمان ومرعالرى
و١٨ مكاتب ابتدائيەسى واردر.

بازارجق { بلغارستانك وارنە سنجاغندە،
وارنەنك ٥٠ كيلومترە شمالندە،
سلسترەنك ٩٥ كيلومترە جنوب شرقيسندە وبو ايكى
شهر آرەسندەكى جادە اوزرندە قضا مركزى بر قصبە
اولوب، تفريق ايچون (حاجى اوغلى بازارجغى) دخى
دينلور. ادارۀ عثمانيە زماننده ٥٠٠٠ اهاليسى او-
لوب، ١٠٨ قريەدن مركب اولان قضاسنك ١٣٩٦٠
مسلم و٣٣٨٥ خرستيان اهاليسى وار ايدى؛ آنجق
مؤخراً اهالئ اسلاميەنك چوغى هجرت ايتدكلرندن،
نفوسى خيلى آزالمش اولسە كركدر. او وقت درون
قضادە ٢٠ جامع شريف، ١٢ مدرسە، ٣ تكيە
و٥١٣ دكان وار ايدى.

بازارجق { [«تاتار بازارجغى» مادەسنە
مراجعت بيوريلە.]

بازارد { (Bazard) مشهور سنت سيمونك
تلامذەسندن اولوب، ١٧٩١ دە
طوغمش. و١٨٣٢دە وفات ايتمشدر. بوناپارتدن صكرە
فرانسەدە تأسس ايدن حكومت زماننده «فرانسز
كورجيلرى» عنوانيلە بر جمعيت تشكيل ايتمشيدى.
١٨٢٥ دە سنت سيمونك طريقنە تابع اولوب، بو
طريقى نشر وترويج مقصديلە (پرودوقتور) و(اورغانيزا-
تور) عنوانلريلە ايكى غزتە نشر ايتمش؛ وبرآرەلق
سنت سيمون تابعلرى طرفندن رئيس طانيلمش ايسەدە،
بونلرك صرف فلسفە وعلم ثروتلە اوغراشميوبدە بر يكى
دين تأسيس ايتمك فكرندە بولندقلرينى كورنجە، كنديلر-
ندن آيرلمشيدى.

بازاركويى { خداوندكار ولايتنك بروسە
سنجاغندە كمليك قضاسنە ملحق
ناحيە مركزى بر قصبە اولوب، كمليكك ٢٠ كيلومترە
شرقندە، يالوەنك ٢٠ كيلومترە جنوبندە وازنيق كو-
لنك ٢ كيلومترە غربندە واقعدر. آثار صولرى وباغ
وباغچە ومسيرەلرى چوقدر. درون قصبەدە سلطان
اورخان غازى خيراتندن بر بيوك جامع شريفلە اشرف
زادە سلالەسنە منسوب بر تكيە، وقصبەيە ٣ ساعت
مسافەدە اوزرى آچيق وصويى چوق كوكوردلى بر
ايليجە واردر. — ناحيەسى ١٥ قريەدن مركب او-
لوب، اراضيسى منبت ومحصولداردر. محصولاتى
حبوبات متنوعە وانواع ميوەلردن عبارتدر. اهاليسى
٤٤٠٠ اسلام ايلە ١٤٥٠ ارمنيدن مركبدر.

بازارى { (خواجە على) ايران شعراسندن
اولوب، استرابادليدر. شو قطعە
جملۀ اشعارندندر:

باد ل كفتم كه اى دل احوال توچيست
دل ديده پر آب كرد وبسيار كريست
كفتا كه چه كونه باشد احوال كسى
كورا بمراد دكرى بايد زيست

بازاس { (Bazas) فرانسەنك (ژيروندە) ايا-
لتندە قضا مركزى بر قصبە اولوب،
(بوردو) نك ٦٠ كيلومترە جنوب غربيسندە و(بووە)
نهرى كنارندە كسب ارتفاع ايدن بر صرب قيانك
اوزرندە واقعدر. ٥٠٧٣ اهاليسى وكهرچەلە،
جام، وموم وسختيان فابريقەلرى واردر. حيوانات،
ذخاير واودونە متعلق تجارتى خيلى ايشلكدر.

بازبدى { دياربكر ولايتندە (جزيرۀ ابن عمر)
قربندە وجودى طاغى اتككرندە ٨٠
قريەدن مركب برناحيەنك اسم قديمى اولوب، دجلە-
نك غرب جهتندە واقع ايدى، وقارشيسندە يعنى نهر

مذكورك شرق طرفنده (باقردى) ناحيه‌سى وار ايدى. (بازبدى) لقبيله ملقب بعض علمانك وطنيدر.

بازكند { كاشغر ايله ختن آره‌سنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكرايديور.

بازن { (Bazain) فرانسه مشيرانندن‌اولوب، ۱۸۱۱ تاريخنده (ورسايل)ده‌طوغمش، و۱۸۳۱ ده عسكره داخل اولوب، ۱۸۳۵ده جزائرده ملازم، ۳۷ ده يوز باشى، ۴۸ ده قائمقام، ۵۰ ده ميرآلاى، قريم محاربه‌سنده ميرلوا و ۵۵ده فريق اولوب، متعاقباً فرانسه حربيه نظارتنه تعيين‌اولنمشيدى. ۱۵۸۹ تاريخنده فرانسه‌نك ايتاليايه اعانةً آوستريا ايله ايتديكى محاربه‌ده ميلانده مجروح اولمش؛ و(سولفرينو) محاربه‌سنده فوق‌العاده جسارت كوسترمشدر. ۶۲ تاريخنده مكسيقه‌يه كوندريلن فرانسه عسكرينك بر فرقه‌سنه قوماندان اولوب، كوريلن شجاعت وخدمتى اوزرينه، اوراده‌كى فرانسز عسكرينك باش قوماندانلغنه وضبط اولنان يرلرك موقتاً واليلكنه تعيين، و ۶۴ تاريخنده مشيرلك رتبه‌سنه ترفيع اولنمشدر. مكسيقه‌ده اورالى بر زنكين قادينله ازدواج ايتمش؛ وكندى منافعنه خدمت‌يولنده‌پك‌چوق شدت كوسترمش‌اولديغى روايت‌اولنه‌رق، برچوق تهمتلرله اتهام‌اولنمش‌ايسه‌ده، فرانسه‌يه عودتنده اوچنجى اردو، و۱۸۶۹ ده خاصه اردوسى مشيرلكنه تعيين اولنمشيدى. ۱۸۷۰ تاريخنده فرانسه ايله آلمانيا آره‌سنده اعلان حرب اولندقده، تكرار اوچنجى اردو مشيرى اولوب، قوماندا سى‌آلتنده ۸ آلاى پياده وايكى الاى سوارى ايله طوپجى وسائره بولنديغى حالده (مچ) جهتنى طوتمشيدى. فرانسز عسكرينك ايلك ايكى مغلوبيتندن‌صكره اوچنجى ناپوليون قوماندانلقدن استعفا ايتمكله، فرانسز عسكرينك باش قوماندانلغى صاحب ترجمه‌يه توجيه اولنه‌رق، شالون قربنده‌كى عسكرله و مشيرماق‌ماهونك قوماندە‌سى آلتنده تجمع ايدن قواى جديده ايله برلشمك مقصديله كرى‌يه چكلمكه باشلامش ايسه‌ده، پرنس فردريق شارلك قوماندە‌سى آلتنده اولان آلمان عسكرى هجوم ايدوب، ايكى يرده كنديسنى مغلوب وقلعه‌يه قپانمغه مجبورايتمشدر. پرنس فردريق شارل قلعه‌يى محاصره ايتمش؛ وبازنك يانندە، بعده تبين ايتديكى اوزره، دها بر خيلى وقت طيانه‌بيله‌جك ارزاق ومهمات بولنديغى حالده، اوچنجى ناپوليونك سدانده تسليم اولديغنى خبر آلنجه، آلمان اردوسيله محاربه ايده‌رك، معيتنده ۱۷۳۰۰۰ عسكر وايچلرنده ۳ مشير، ۴۰ فريق، ۱۰۰ ميرلوا و ۶۰۰۰ سائر امرا وضابطان اولديغى حالده، تسليم اولنمش؛ وبتون امرا وضابطانله عسكره اسير حرب معامله‌سى اولنديغى حالده، كنديسنك، واقع اولان مقاوله موجبنجه، ناپوليونله برابر (قاسل) ده اقامتنه مساعده اولنمشدى. مصالحه عقدندن صكره ممالك اجنبيه‌ده قالمش؛ وغالبا طرفندن خيانتله اتهام اولنه‌رق، اموال واملاكى قبض وحجر اولنمش؛ ومؤخراً پارسه عودتنده ابتدا حكومت موقته‌نك افعال وحركاتنى تفتيش ومحاكمه‌يه مأمور اولان قوميسيون مخصوص، وبعده برديوان حرب طرفندن محاكمه آلتنه وتحت توقيفه آلنه‌رق، رتبه‌سنك رفعيله اعدامنه حكم اولنمش ايسه‌ده، ديوان حرب اعضاسى اعدامدن عفوينى مستدعى اوله‌رق، رئيس جمهور مارشال ماق ماهونه آيريجه بر ورقه تقديم ايتديكلرندن، مشاراليه جزاسنى ۲۰ سنه حبسه تحويل ايتمشدر. بونك اوزرينه بازن ۱۸۷۴ سنه‌سنده، جزاسنى چكمك اوزره، (سنت ماركريته) جزيره‌سنه نقل اولنمش ايسه‌ده، بر قاچ آى صكره اورادن فرارله، ايتاليايه واورادن اسويچره‌يه كيده‌رك، ايمپراطوريچه (أوژنيه) وپرنس ناپوليون طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبعده انكلتره وپورتكيزه ونهايت اسپانيايه كيتمش؛ و۱۸۸۷ تاريخنده مادريده كمال سفالتده جان ويرمشدر.

بازه { (Baza) اسپانيانك غرناطه ايالتنده وقاديسك ۳۲ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ۸۹۰۰ اهاليسى واردر.

بازه { سوداننده سواكننك آرقه طرفنده بر قصبه اولديغى، واورادن مكهٔ مكرمه‌يه (بازى) تعبير اولنور بر نوع كوكرجين كتيرلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بازيان { موصل ولايتنك سليمانيه سنجاغنده وسليمانيه شهرينك ۳۰ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، دجله‌يه تابع بر كوچك نهرك كنارنده وسليمانيه‌دن آلتون كوپرى‌يه كيدن طريقك اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهاليسى واردر. — بازيان قضاسى نفس سليمانيه قضاسنك شمالنده اولوب، ايران حدودى قربنده اولان (سيوكه) ناحيه‌سيله برابر ۱۵۹ قريه و ۷ عشيرتدن مركب او-

لوب، ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که جمله‌سی مسلم و کرددر. اراضیسی طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتی آزدر.

بازیل { (Basile) [« واسیل » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بازیلیقاته { (Basilicate) ایتالیانك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، تارنته کورفزینك شمالنده وقاپیتاناته، قالابره‌چیتریوره، باری، پرنچیپاتو اولتریوره وپرنچیپاتو چیتریوره ایالتلریله محاط ومحدوددر. آپنین سلسله‌سی بو ایالتك حدودینه قدر کلوب، بر قاچ قوللری ایالتك ایچنده تشعب ایدیور. شمال غربی جهتنده (وولتور) اسمیله سونمش بربركان بولنیور. برادانو، بارنتو، سالاندرله، آغری وسینو اسملریله ۵ نهری ودیکر بر قاچ کوچك چایی واردر. هواسی کوزل وملایم اولوب، آنجق حرکت ارض پك صیق وقوعبولور. معدن صولری چوقدر. اراضیسی پك منبت ایسه‌ده، زراعت پك کریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۶۷۶ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ۴۵۶۹۸۲ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتنجه) شهری اولوب، ایالت : پوتنجه، ملفی، ماترا و(لاغونغرو) اسملریله ٤ قضایه منقسمدر. اشبو مرکزلردن بشقه داخل ایالتده آویلیانو، مورو، ونوزه، مونتسقالیوزو وآچرنسه قصبه‌لری دخی بولنیور.

باس { (Bass) اسقوچیانك (هادینغتون) قوتلغنده بر کوچك آطه اولوب، اوزرنده‌کی قلعه‌نك متانتیله مشهوردر.

باسام { (Bassam) آفریقای غربیده (کینه) مملکتنك « فیل دیشی ساحلی » خطه‌سنده و(آسینیا) نهری منصبنده بر قصبه اولوب، آشانتی دولتنه تابع بر حکومت محلیه‌نك مرکزیدر. فرانسه‌دولتی بوقصبه‌ده برتجارت مرکزی کشاد ایتمشدر.

باسان { (Bassan) ایتالیانك اك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۵۱۰ تاریخ میلادیسنده (باسانو) شهرنده طوغمش، و۱۵۹۲ ده وفات ایتمشدر. موزه‌خانه‌لرده وبعض سرایلرده متعدد مشهور رسملری واردر. — برادری فرانسوا باسان دخی رسام اولوب، بونك استادی ایدی.

باسانو { (Bassano) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (برنتا) نهری اوزرنده و(ویچنجه) شهرینك ۲۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع کوزل بر شهر اولوب، ۱۳۲۵۰ اهالیسی، برکوزل کوپریسی وچوخه وایپك منسوجات فابریقه‌لری واردر. جوارلرنده پك مقبول شراب یاپیلور. بوناپارت ۱۷۹۶ تاریخنده بو شهرده آوستریا عسکرینی مغلوب ایتمشدر.

باس بوغازی { (Détroit de Bass) فلنك جدید ایله تاسمانیا آطه‌سی آره‌سنده‌کی بوغاز اولوب، ۱۷۹۸ تاریخنده انکلتره بحریونندن (باس) طرفندن کشف اولندیغنه بناءً بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۲۲۸ کیلومتره عرضنده اولوب، طولی ۳۱۷ کیلومتره‌دور. بو بوغازك شرق طرفندن مدخلنده ایکی بیوك وبرچوق کوچك آطه‌لرله برطاقم صیغلر وغرب جهتنده‌کی مدخلنده دخی بر بیوك آطه بولنیور.

باس تر { (Basse-Terre) یعنی « آلچق طوپراق ». آمریقاده‌کی آنتیل آطه‌لرندن فرانسه‌نك النده بولنان (غوآداوپه) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده برقصبه اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکزیدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، قره طرفندن استحکاماتی وبر بیوك خسته خانه‌سی واردر. لیمانی یوقدر. — ینه آنتیل آطه‌لرندن انکلتره‌نك النده بولنان (سنت قریستوف) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، ۹۰۰۰ اهالیسی‌واردر.

باستیا { (Bastia) قورسیقه جزیره‌سنده قضا مرکزی برشهر اولوب، آطه‌نك ساحل شرقیسنده و(آیاچو) نك ۱۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. نصف دائره صورتنده کوزل ومستحکم بر شهر اولوب، ۱۷۵۷۲ اهالیسی، کوزل لیمانی، مکتب اعدادیسی، بوناپارتك بر هیکلی، شراب، مسکرات، زیتون یاغی، سختیان ومرجان تجارتی‌واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (مانتینوم) در. وقتیله قورسیقه‌نك مرکزی ایدی.

باستیله { (Bastille) پارسده مشهور برقلعه ایدی، که ۱۳۶۹ تاریخنده التنجی شارل طرفندن باشلانه‌رق، ۱۳۸۳ تاریخنده یدنجی شارل طرفندن اکمال اولنمشیدی. پولتیقه متهملرینه مخصوص زندان اتخاذ ایدلمش اولدیغندن، ۱۷۸۹ سنه‌سی حزیرانك ۱٤ ندە ارباب اختلال بوقلعه‌یی ضبط ایدوب، هدم وامحا ایتمشلردر. وولتر دخی بوقلعه‌یه

حبس اولنان مشاهیر جمله‌سندندر. بونك هدمی كونی الیوم فرانسه جمهوریتنك یوم رسمیسی عد اولنیور.

باسطی } (بندهٔ علی خان) هندستان اكابر وادباسندن اولوب، ۱۱۶۰ تاریخندن صكره‌جه وفات ایتمشدر. والده‌سی كابل كبراسندن شیرافكن خانك قیزی اولمغله، ابتدا (شیرافكن) تخلص ایتمش ایسه‌ده، بعده لكهنو شهرنده شیخ عبدالباسطك مریدانی زمره‌سنه داخل اولمغله، باسطی مخلصی اختیار ایتمشیدی. برطاقم اشعاری و«تذكرهٔ باسطی» دیمكله معروف بر تذكرة الشعراسی واردر. شیخ علی حزین لاهیجانیدن دخی ادبیات درسی آلمشیدی. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

آن كارخ شوخ دلستانرا آرید
وان لاله عذار نوجوانرا آرید
یا در قدم او برسانید مرا
یا بر سرم آن سرو روانرا آرید

باسق } (Basques) آوروپانك اك اسكی اهالیسندن بركوچك قوم اولوب، (ایبر) قوم قدیمنك بقیة السیوفی حكمنده‌در. بونلر (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك غرب جهتنده وغاسقون كورفزینك كنارنده اسپانیول وفرانسز طوپراغنده ساكن اولوب، مملكتلری تقریباً ۱۰۰ كیلومتره عرض و۱۷۰ كیلومتره طولنده‌در. بو قومك افرادی بوكونكی كونده آنجق ۶۲۰۰۰۰ عددنده اولوب، بونلرك ۵۰۰۰۰۰ ی اسپانیول و۱۲۰۰۰۰ ی فرانسز طوپراغنده بولنیور. كندی كندیلرینه (اسقواردوم) یاخود (اسقالدوم) اسمنی ویروب، باسق اسمی ایسه لاتینلر طرفندن بونلره ویرلمش اولان (واسقون) اسمندن غلطدر، كه غاسقون وغاسقونیه اسملری دخی بوندن مأخوذدرلر. بونلرك سویلدكلری لسان آوروپا وآسیانك هیچ بر لسانه مشابه اولمیوب، صورت تركیب وافاده‌جه آمریقا وحشیلرینك سویلدكلری السنه زمره‌سنه داخلدر. بناءً علیه غایت اسكی بر لسان اولدیغنده شبهه یوقدر. بو قومك وقتیله پك بیوك بر قوم اولوب، بتون ایبریا شبه جزیره‌سنك وبلكه آوروپای غربینك یكتا اهالیسی بولنمش اولدجقلری ملحوظدر. باسقلر وبونلرك اجدادی اولان ایبرلر آسیای وسطیدن كلن (آریا) اقوامندن اولمیوب، اقوام مذكوره‌نك ورودندن اول آوروپا قطعه‌سنده ساكن بولنمش اولان اقوام اصلیه‌دندر. بو اقوامك چوغی كثرتله كلن وكندیلرینه غلبه ایدن اقوام آریانیه طرفندن قتل وامحا اولنه‌رق، وقالان افرادلری دخی كلن اقوامك افرادیله قاریشه‌رق، جنسیت ولسانلرینی غائب ایتمشلر؛ ویالكز بیرنه طاغلرینه التجا ایله موقعك متانتندن استفاده ایدنلر جنسیت ولسانلرینی محافظه ایده‌جك صورتده مستقل یاشامغه مقتدر اوله‌بیلمشلردر، كه ایشته باسق قومی بونلردن عبارتدر. ازمنهٔ تاریخیه‌ده دخی باسقلر كندی جسارتلریله وموقعلرینك متانت طبیعیه‌سی یاردیمیله روماليلره، غوتلره وعربلره بسبتون رام اولمیوب، نیم مستقل برحالده یاشامشلردر. آنجق مدنیت جدیده‌نك الجاآتیله اكثر افرادی اسپانیول وفرانسز لسانلرینی اوكرنوب، كندی لسان وجنسیتلرینی غائب ایتدكلری كبی، بر چوق افرادی دخی اسپانیا مستملكاتنه وعلی الخصوص آمریقای جنوبی‌یه هجرت ایده‌رك، طاغلمشلردر. باسقلر اطرافلرنده ساكن اولان اسپانیول وفرانسزلرله وسائر اقوام افرادیله وقت وقت امتزاج ایتمش اولدقلرندن، سیمالرنده كندیلرینه مخصوص علایم قالمامش ایسه‌ده، بعض اخلاق وعادات قدیمه‌لرینی محافظه ایتمكده‌درلر. عمومیت اوزره تندرست وجست وچالاك آدملر اولوب، مشی وحركتلری پك سریعدر. همان جمله‌سی طبعاً شاعر اولوب، هله بداههً شعر سویلمك كندیلرینه مخصوص بر خصلتدر؛ وضیافتلرنده نطق ایراد ایدر كبی بداهة اوزون اوزادی‌یه قصیده‌لر سویلمك عادتلریدر. بعض محققین باسق لسانك قواعد ولغت كتابلرینی ترتیب ایده‌رك، بو لسانك احوالی حقنده مفصل كتابلر یازمشلردر.

باسق ایالتلری } (Provinces Basques) اسپانیانك ایالات شمالیه‌سندن كیپوسقوآ، بیسقایه وآلاوه ایالتلرینه ویریلن اسم اولوب، بو اوچ ایالتی جامع اولان خطه یقین وقتلره‌دك بر طاقم امتیازات مخصوصه ایله اداره اولنمقده ایسه‌ده، اخیراً اهالیسی دون قارلوسك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن، بو طرفك مغلوبیتی اوزرینه ۱۸۷۷ تاریخنده همان كافهٔ امتیازلری لغو اولنمشدر. عربلر عندنده بو خطه (بسكون) اسمیله معروفدر. طاغلق بر یر اولوب، اساسی شمالده غاسقون كورفزی ساحلنده ورأسی جنوبده اولمق اوزره بر مثلث شكلنده‌در. [بو خطه‌یی تركیب ایدن اوچ ایالتك اسملرینه مراجعت بیوریله.]

باسکیر (Baskirs) روسیه‌نك شرق طرفنده قامه، بلایه، اورال و(وولغا) ایرماقلری آره‌سنده اوله‌رق (پرم) و(اورنبورغ) ایالتلرنده کشت وگذار ایدر بر قومدر، که فینوآ ایله مغولدن ممزوج اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر فاملیادن مرکبدر. بونلر خیمه نشین اولوب، آت وسائر حیوانات یتیشدیرمکله وآری قوغانلریله مشغول اولورلر. بونلرك افرادی یاریم ملیوندن زیاده اولوب، جمله‌سی دین اسلامله متدیندرلر. پك جسور وفعال آدملر اولوب، روسیه عسکرینه دکرلی سواری نفراتی ویریورلر. عرب تواریخنده (بشکیر) اسمیله معروفدرلر.

باسورین موصل جوارنده ودجله‌نك شرق طرفنده بر ناحیه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باسین (Bassein) هندستانك ساحل غربیسنده وبمبایك ۳۵ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

باشان فلسطینك قسم شمالیسنك اسم قدیمی اولوب، حوران ولجا جهتلرینه مصادف ایدی. [«فلسطین، سوریه، حوران ولجا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

باشزی موصل جوارنده جزیرة ابن عمر ایله نصیبین آره‌سنده بر قصبه اولوب، چارشوسی وهفته‌ده ایکی دفعه اجتماع ایدر بازاری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باشغرد (یاخود باشجرد) عرب جغرافیون ومورخلری بو اسمله قسطنطینیه‌نك اوته‌سنده وفرنك ممالکی داخلنده بربیوك شهر بولندیغنی، واهالیسی ترك اقوامندن پك وحشی وخونخوار برقوم اولدیغنی، وبونلرك خرستیان اولمیوب غریب غریب عبادت واعتقادلری اولدیغنی بیان ایدیورلر. ازجمله دردنجی قرن هجری اوائلنده خلیفهٔ عباسی مقتدربالله طرفندن، تعلیم دین مبین ایتمك اوزره، سفارتله اسلاو حکمداری نزدینه کوندریلن (احمد بن فضلان) سیاحتنامه‌سنده (باشغرد) ده ساکن اولان ترك قومنی پك وحشی ومدنیت وانسانیتدن بسبتون بیبهره بر صورتده تصویر ایدیور. یاقوت حموی یدنجی قرن هجریده حلبده (باشغردیه) قومنه منسوب برچوق طلبهٔ علومه راست کلمش اولدیغنی، بونلرك اشقر اللون وصاری صاچلی اولوب، صقاللرینی تراش ایتدکلرینی، ومملکتلری نره‌سی اولدیغنی صوردیغنده (هنکر) دینلن مملکت اولدیغنی، وبونكده قسطنطینیه‌نك اوته‌سنده اولوب، شمالاً بلاد صقالبه (یعنی اسلاو مملکتلری) ایله، جنوباً پاپانك الکاسیله، غرباً دخی اندلس ایله محاط بولندیغنی، وکندیلری اشبو بلاد نصرانیه‌نك برطرفنده ۲۰ قریه‌دن عبارت بر اهل اسلام جماعتی اولدقلرینی بیان ایتمش اولدقلرینی ذکر ایدیور. بو تعریفاتدن (باشغرد) شهرینك مجارستان ویا آوستریا وخرواتستان جهتلرنده بولنمش اوله‌جغی، وکلمه‌نك اخرنده‌کی (غرد) یاخود (غراد) لفظندن بونك اسلاوجه بر اسم اولدیغی آکلاشیلیور؛ چونکه بولفظ اسلاوجه‌ده «حصار» معناسنه کلوب، پك چوق شهر وقصبه‌لرك صوکنده بولنور. بوشهرده ساکن قومك احمد بن فضلانك زماننده مشرك ووحشی ویاقوت حموی زماننده خرستیان بولنمسندن دخی آوار وهون وبونلرك خلفلری اولان مجار قومندن عبارت اولدیغی استدلال اولنیور. آنجق بو شهرك خانغی شهر اولدیغی، واهالیسی مسلم اولان مذکور ۲۰ قریه‌نك نره‌ده بولنمش اولدیغی آکلاشیله‌مدی. روسیه محققلرندن بری ابن فضلان ویاقوت حموینك بو وجهله تعریف ایتدکلری قومك آنفاً بیان اولنان (باسکیر) قومنك کندیسی اولدیغنی استدلال ایده‌رك، مجارلرك دخی اصل وطنی اوراسی یعنی (اورال) جهتی بولندیغنی دلیل اتخاذ ایدیورسه‌ده، یاقوت حموینك تعریفات جغرافیه‌سی بونلرك سیبریادن زیاده اوروپانك وسطلرنده بولنمش اولدقلرینی کوستریور. ذاتاً او وقت مجارلر دخی اوروپاده یرلشمشلردی. همده (باسکیر) قومی عربلر عندنده (بشکیر) اسمیله معروف اولوب، (باشغرد) ایسه شهر اسمی صورتنده روایت اولنیور.

باش قلعه وان ولایتنك حکاری سنجاغنده (آلپاق) قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، وانك تقریباً ۸۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره مستحکم برقصبه اولوب، ۹۲۲ تاریخ هجریسنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. حکاری آیریجه بر ولایت ایکن، بو قصبه مرکز ولایت اتخاذ اولنمشیدی.

باصلو خان یاقوت حموی دیورکه: مداین ایله نعمانیه آره‌سنده پك قدیم برشهر اولوب، اسکیدن بری خراب حالنده ایسه‌ده، بعض آثاری باقیدر.

باضع { بحر احمرده بر جزیره اولدیغی، واوزرنده وقتیله ینه بو اسمله مسمی معمور برقصبه بولنمش اولدیغی، واهالیسی حبش لسانیله متکلم اولوب، حبشلیلرك بورایه فیل دیشی ودوه قوشی یومورطه‌سی کبی شیلر کتیردکلرینی یاقوت حموی «معجم» نده بیان ایدیور.

باطنوز { (یاخود باطنوس) ارضروم ولایتنده بایزید سنجاغنك عنتاب قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بایزیدك ۹۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده ووان کولی ساحلنك ۲۱ کیلومتره شمال غربیسنده‌در. ناحیه‌سی ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

باطنوز { یاخود پاتموس (Patmos) جزایر بحر سفیددن اولوب، جزایر مذکوره ولایتنك ساقز سنجاغنده لریوز قضاسنه تابع بر ناحیه اتخاذ اولنمشدر. ساقزك ۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولریوزك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. طار واوزون برآطه اولوب، شرقه متوجه بر نصف دائره شکلنی ابراز ایدیور. سواحلی بر طاقم قیالق برونلردن عبارت اولوب، بونلرك آره‌سنده بعض کوچك لیمانلری واردر. محیط دائره‌سی ۲۶ کیلومتره اولوب، ۴۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. مرکزی ۲۰۰ قدر خانه‌دن عبارت اولان برکوچك قصبه اولوب، بونك اوستنده‌کی طاغده حواریوندن یوحنانك محبوس بولندیغی و(آپوقالیپس) نامیله انجیله ملحق بعض کشفیاتنی یازمش اولدیغی بر مغاره وبونك یاننده بیوك بر مناستر واردر. جزیره‌ده بر مقدار حبوباتله بعض سبزه‌لر یتیشدیریلیر. انجیر وبادم کبی بعض میوه‌لری دخی واردر. قادینلر طرفندن یاپیلان یوك چورابلری مشهور اولوب، کلیتله اخراج اولنور.

باطنی { (مولانا —) بخارالی وبر روایتده بلخلی برشاعردر. شو بیت جمله اشعارندندر:

بس که داری تنگدل ای غنچهٔ خندان مرا
جان زدل آمد بتنك ودل کرفت از جان مرا

باطوم { (Batoum) قره دکیزك ساحل شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، برلین معاهده‌سیله روسیه یه ترك اولنمشدر. (پوتی) نك ۵۹ کیلومتره جنوبنده، طربزونك ۱۷۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وچوروق صو منصبنك ۱۱ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده لازستان سنجاغنك مرکزی ایدی. یقین وقتلره کلنجه‌یه‌دك پك اهمیتسز وهواسی وخیم بر یر ایکن، خاقان مغفور سلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده طربزون والیسی امین مخلص پاشانك همتیله اصلاح وتطهیر اولنه‌رق، «عزیزیه» نامیله بیوجك بر جامع شریف دخی انشا اولنمشیدی. طبیعی برلیمانی دخی اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده خیلی ایشلك تجارتی وار ایدیسه‌ده، روسیه‌یه کچدکدن صکره، مکمل صورتده لیمان وریختمی یاپلدیغی کبی، پوتیدن بحر خزرده‌کی باکویه کیدن دمیر یول خطنه دخی بر شعبه ایله ربط اولندیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك چوق آرتمشدر. برلین قونغره‌سنده روسیه دولتی بو اسکله‌یی سربست لیمان حالنده بولندیره‌جغنی وعد ایتمش ایسه‌ده، پك متین استحکامات انشاسیله بر لیمان عسکری حکمنه قویمشدر. اهالیسی دخی تکثر ایدوب، ۱۱۸۰۰ عددینه بالغ اولمشدر.

باغایه { افریقیه‌نك غربنده یعنی جزایرده قسطنطینه ایله بجایه آره‌سنده اسکی برشهر اولوب، رومالیلر زماننده بعض وقوعات مهمه‌نك محلی اولدیغی کبی، دور اسلامده دخی معمور اولوب، بعده خراب اولمشدر. ابو العباس احمد بن محمد باغایی کبی بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر.

باغراداس { (Bagradas) جزایرده‌کی (مجرده) نهرینك اسم قدیمیدر. بو ایکی اسمك برمشترك اسمدن غلط اولدقلری کوریلیور.

باغرغان { سیواس ولایت وسنجاغنده بر عشیرتدر.

باغشیقا { موصلك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ونینوی خرابه‌لری جوارنده برقصبه اولوب، چارشوسی وبر جامعی واردر.

باغه { اندلسده بیره خطه‌سنده وقرطبه‌نك ۵۰ میل جنوبنده بر قصبه اولوب، میاه جاریه‌سی، باغ وباغچه‌لری وصفران وسائر محصولاتی چوق اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

باف { (Paphos) قبرس جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر قصبه اولوب، بر قیانك اوزرنده واقع وبالکز ۱۵۰۰ قدر اهالیی جامعدر. لیمانی طولمش اولمغله، یالکز کوچك کیلر کیره‌بیلیر. اسکی بر شهر اولوب، یونان مهاجرلری

طرفنـدن تأسيس اولنمش؛ وعشق الهـه‌سى زهره‌يه مخصـوص اولان بيوك بر معبديله وبوكا عبادت اولمق اوزره بر طاقم سـفاهت آميز آيينلر ولعبياتيله شهرت بولمشيدى.

بافره { طربزون ولايتنك جانيك سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، مركز لوا اولان صامسونك ٤١ كيلومتره شمال غربيسنده وقزيل ايرماغك منصبندن ٢٠ كيلومتره يوقاريده اولەرق ساحل يمينده يعنى شرق طرفنده واقعدر. نهر مذكور منصبى اطرافنده‌كى بطاقلقلر مناسبتيله هواسى پك آغير وصيتمه‌ليدر. ٥٠٠٠ قدر اهاليسى، ٢ جامعى، ١ رشـديه و٢ ابتدائيه مكتبى، ٣ تكيه‌سى، ٣ حمامى، ٣ خانى وقزيل ايرماغك اوزرنده كوزل بر كوپريسى واردر. — بافره قضاسى جانيك قضاسنك قسم غربيسـندن عبارت بيوك بر قضا اولوب، شرقاً نفس صامسون قضاسيله، جنوباً سيواس ولايتنك آماسيه سنجاغيله، غرباً قسطمونينك سينوب سنجاغيله، شمالاً دخى قره دكيزله محاطدر. قزيل ايرماق بو قضانك حدود جنوبيه‌سنى بالتفريق شرق جهتندن جريانله قره دكيزه منصب اولور. قضانك اورته‌سنده قطران طاغى ناميله بيوك بر طاغ بولنوب، اتكلرى قضانك اكثر طرفلرينى ضبط ايديور. بوطاغدن اينن صولرك بر طاقى قزيل ايرماغه وبر طـاقى دخى طوغريدن طوغرى‌يه قره دكيزه منصب اولورلر. جهت غربيه‌سـنده اولان آلاچام ناحيه‌سيله برابر قضا ١٦١ قريه‌يى جامع اولوب، ٦٣٥٥٩ اهـاليسى واردر، كه قسم اعظمى اسلام اولوب، خرستيانلرى دخى تركجه لسانيله متكلم اولدقلرى حالده، روملق ادعاسنده بولنيورلر. محصولات ارضيه‌سى حبوبات متنوعه ايله ميوه‌لرك انواعندن وكتن وكنويرله كليتلى توتوندن عبارتدر. درون قضاده ٤٧ جامع ومسجد واردر. آلاچام ناحيه‌سنده شربى نافع بر معدن صويى بولنيور.

بافو { (Baffo) حسن وجماليله مشهوره بر وندىكلى قيز اولوب، قورفه واليسنك قيزى ايدى. ١٥٧٥ تاريخ ميلاديسنده عثمانلى بحريونى طرفندن طوتيلوب، (صفيه) ناميله سلطان مراد خان ثالثك قادينلرى صره‌سنه چكمش، وسـلطان محمد خان ثالثك والده‌سى اولمشدر. مشاراليهانك زمان سلطنتلرنده بيوك بر حكم ونفوذ قزانوب، بعده تورونى سـلطان احمد خان اول طرفندن اسكى سرايه حبس اولنمشيدى.

بافين { (Baffin) انكلتره مشاهير بحريوننددن اولوب، ١٦١٢ تاريخندن ١٦١٦ تاريخنه‌دك (هودسـون) وساتر بحريونله برلكده بحر محيط شمالى ايچندن مروريله بحر محيط كبيره چيقمق مقصـديله آمريقانك شمالنده كمى ايله كزمش؛ واسميله تسميه اولنان كورفزه قدر چيقه‌بيلمشدر. ١٦٢٢ ده (هرمز) محاصره‌سنده وفات ايتمشدر.

بافين كورفزى { (Baie de Baffin) آمريقانك شمال شرقيسـنده نفس آمريقا ايله غروئنلاند قطعه‌سى آره‌سنده بر كورفز وده‌ها طوغريسى بر دكيزدر، كه ٦٧° ايله ٧٨° عرض شمالى و٦٨° ايله ٨٢° طول غربى آره‌سنده واقع اولوب، بويى ١٥٠٠ واكى ٥٥٩ كيلومتره‌در. بحر محيط آطلاسيدن معدود اولوب، بودكيزله جنوبنده‌كى (قومبرلاند) و(هودسـون) بوغازلرندن، بحر محيط شمالينك آطه‌لر دكيزيله شرق شمالى جهتنده‌كى (لانقاستر) بوغازندن، قطب شمالى بحر منجمديله دخى شمالنده‌كى (اسميث) بوغازندن اختلاط ايديور. بودكيزك سطحى همان بتون سـنه منجمد اولوب، اريديكى بر ايكى آى ظرفنده دخى اوزرنده جسيم بوز قياللرى يوزديككندن، ايچنده سـير سفائن پك مشـكلدر. بودكيزه اك اول آنف‌الترجمه (بافين) كيروب طولاشمغه موفق اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر.

بافين پارى { (Baffin-Parry) آمريقانك شمالنـده (بافين) ايله (هودسون) دكيزلرى آره‌سـنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، باشليجه‌لرى: قوقبورن، سوتامپتون، وينتر، مانسفيلد، جالس، يكى غالووای وشمالى سـومرست آطه‌لريدر. بونلرك بعضلرى پك جسيم ايسه‌ده، خالى وقار وبوزله مستور اولوب، يالكز بعض اسكيمولر بونلرك اوستنده كشت وكذار ايدرلر. بو آطه‌لر ١٨٢٢ دن ١٨٢٩ تاريخلرينـه‌دك انكلتره بحريوننددن (پارى) طرفنـدن كشف اولنمشلردر.

باقارا { (Bacarrat) فرانسه‌نك (مورته مع موزله) ايالتنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (مورته) نهرى اوزرنده، و(لونويله) نك ٢٤ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع و ٥١٠٠ اهاليى جامعدر. سرجه وبلوره متعلق ادوات اعماله مخصوص مشهور بر بيوك فابريقه‌سى واردر.

باقتره (Bactre, Bactra) اسكى يونان جغرافيونك بلخ شهرينه ويردكارى اسمدر. [« بلخ » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] .

باقتريانه (Bactriane) خراسانك جهت شرقيه‌سنده، افغانستانك شمالنده وماوراءالنهرك جنوبنده اوله‌رق مركزى بلخ شهرى اولان خطه‌يه يونان قديم جغرافيونى طرفندن ويريلن اسمدر. بورامى اقوام آريانيه‌نك وطن اصليسى اولوب، كشتاسب واسفنديارك زماننده ايرانك مركزى بولنمش؛ وزردشت دخى بوراده ظهور ايتمشيدى. بيوك اسكندرك وفاتندن صكره، بو خطه قبل الميلاد ۲۵٦ تاريخنده‌ك سلفقو- سيلرك حكمى آلتنده قالمش؛ وبعده اوراده مستقل بر ماكدون حكومتى تشكل ايده‌رك، تقريباً ۱۰۰ سنه ظرفنده ٦ حكمدار كلمش؛ وبونلردن صكره بو خطه دخى اشكانيانك ضبطنه چكوب، بنه ايرانه التحاق ايتمشدر.

باقخوس [« باقوس » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] .

باقخيلد (Bacchylide) يونان قديم شعرا- سندن اولوب، (كئوس) جزيره- سنده طوغمش؛ وقبل الميلاد ٤٧٠ تاريخلرنده سيرا- قوسه حكمدارى (هيرون) ك زماننده كسب شهرت ايتمشدر. شاعر مشهور اسخيلوسك عمجه‌سى اولوب، دوريان لساننده برطاقم قصائد وغزليات وسائر اشعار يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض پراكنده اياتى بولنه‌بلمشدر.

باقر (امام محمد —) ائمهٔ اثنا عشرك بشنجيسى اولوب، حضرت امام زين العابدينك اوغلى وحضرت امام حسين (رضه) ك طورونيدر. هجرت نبويه‌نك ۷۵ نجى سنه‌سى تولد ايدوب، ملوك امويه‌دن هشام بن عبدالملكك زماننده ۱۱۷ تاريخنده، ٤۲ ياشنده اولديغى حالده، مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمش، وبقيعده دفن اولنمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، برچوق كلمات حكيمانه‌سى واردر. بو دخى سائر ائمه كبى برچوق محنت وجفايه دوچار اولمش، وعمرينك بر قسمنى زندانده چكيرمشدر.

باقر اصفهانى (ميرزا —) عن اصل جزيرهٔ خار ساداتندن اولوب، اصفهانده نشأت ايتمش بر شاعردر، كه شاه سليمان صفوى‌يه منسوب اولوب، اونجى قرن هجرى اوا- سطنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

اضطراب دل نميدارم وليكن نامه ام
همچو نبض خسته بر بال كبوترى طپد

— اصفهانلى ميرزا باقر نامنده ديكر بر شاعر دخى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

زجذب دوستداريهاى من در نيم ره ماند
خدا ناكرده از طاق دل من كركسى افتد

باقر بيك (يعنى باقر بك) ايران شعراسندن وشاملو قومى اكابرندن اولوب، نادر شاهك معيتنده هندستانه كيتمش؛ وايرانه عودتنده، نادر شاهك عتابنه دوچار اولمغله، خنجرله كندى كنديني اوروب، تلف اولمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

هر سبزه كه از خاك شهيدان تو بر خاست
چون لالهٔ دلسوخته داغ جكرى داشت

باقر تبريزى (قاضى زاده ميرزا —) ايران شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بر زمين نتوان فكندن هر كه را بر داشت عشق
صورت منصور را بر دار مى بايد كشيد

باقر چايى آناطوليده برنهردر، كه باليكسر- نك جنوب جهتنده‌كى دميرجى طاغندن نبعانله، جنوب غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنه دخول، وصومه ايله برغمه آره‌سندن وكوزل ومنبت بر وادى ايچندن مرور ايدوب، ساغ وصولدن بر چوق چايلر اخذ ايتدكدن صكره، چاندارلى كورفزينه دوكيلور. مجراسنك طولى ۱۰۰ كيلومتره‌دن زياده وصويى چوقدر. اسم قديمى (قايقوس) در.

باقر خان هندستان شعراسندن وامير نجم ثانى احفادندن اولوب، جهانكير شاهك زماننده ياشامش؛ واون برنجى قرن هجرى اواسطنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

غالبا در هند زلف او طلسمى بسته اند
هر دل آواره كانجا رفت ديكر بر نكشت

باقر شيرازى (حاجى —) ايران شعرا- سندن اولوب، جراحلق وكحالقده دخى ماهر ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعار- ندندر:

يار مارا ارتمنا سير نتوانست كرد
آفتاب اين ذره را تسخير نتوانست كرد
عمرها كوشيد در آبادئ ما روزكار
آخر اين ويرانه را تعمير نتوانست كرد

— (ملا باقر شيرازى) نامنده ديكر برشاعر دخى

هندستانه رحلتله، علی ابراهیم خانك خدمتنده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چون خرامان درچمن آن سرو موزون میشود
دربیان لاله وگل بر سرش خون میشود

باقر علی خان { هندستانك مشاهیر شعراسندن اولوب، اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده لکهنوده طوغمش؛ ومحمد شاهك خدمتنده بولنوب، کنج یاشده وفات ایتمشدر. شعر وانشا وحسن خطده مهارت کامله‌سی وار ایدی. «رموز الطاهرین» و«مرآت الجمال» عنوانلریله ایکی منظومه‌سیله «گلستان اسرار» عنوانلی براثری ومرتب دیوانی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

شعله زد عشق جسم وجان مرا
شمع سان سوخت استخوان مرا
بغمش سوختم چو پروانه
داد خاکسترم نشان مرا

باقر کاشی { اون برنجی قرن هجری شعراسندن اولوب، عن‌اصل کاشانلی اولدیغی حالده، هندستانه رحلتله، اوراده وفات ایتمشدر. (باقر خورده) اسمیله دخی معروفدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

شب نالهٔ من کوش زد مرغ چمن شد
بیچاره گرفتار گرفتاری من شد

باقر کوره‌سی { (ونام دیگرله کورهٔ نحاس) قسطمونی ولایت وسنجاغنك اینه بولی قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، قسطمونینك ۴۰ کیلومتره شمالنده واینه بولینك ۲۲ کیلومتره جنوبنده اولەرق، اینه بولیدن قسطمونی‌یه کیدن طریقك اوزرنده، واینه بولی‌یه اینن برکوچك چایك کنارنده اولەرق طاغاق برمحلده واقعدر. قصبه‌نك ۲۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ناحیه‌سی ۳۹ قریه‌دن مرکبدر.

باقر یزدی { یزد ساداتندن بر شاعردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

آن شب که بلا برین ستم کش بارد
از دیده هر شب شراب بیغش بارد
در گریه ندیده بدین بو العجبی
کز دیده بجای آب آتش بارد

باقس { ارضروم ولایتك بایبورد سنجاغنه تابع اسپر قضاسنده ناحیه مرکزی بر قریه اولوب، ناحیه‌سی ۱۱ کویدن مرکبدر.

باقس { (Bacs) مجارستانده همنامی اولان ایالتده ومرکز ایالت اولان (سومبور) شهرینك ٤٤ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله ایالتك مرکزی ایدی. — باقس ایالتی پشته، قونغراد، تورنتال، سیرمیا وبارانیا ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ۱۱۳، عرضی ۹۷ کیلومتره واهالیسی ۲۹۷۰۰۰ کشیدن عبارتدر.

باقل { بین العرب حماقت وشاشقینلقده ضرب مثل حکمنه کچمش بر شخصدر. حقنده بك چوق غرائب ومضحکات روایت اولنور.

باقل { (Bakel) آفریقای غربیده، (سنغامبیا) خطه‌سنده، سنغال نهرینك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده و(سنت لویی) شهرینك ٤٥٠ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی وفیل دیشی، آلتون توزی، حیوانات، پرنج وسائر محصولات ارضیه‌دن عبارت پك ایشلك تجارتی واردر. یاغمورلر موسمنده یعنی تموزدن تشرین ثانی‌یه قدر نهرده کمیلر ایشلیوب، سنت لوییدن بو قصبه‌یه قدر واصل اولورلر. اهالیسی زنجی ومسلم اولوب، حرارتدن وهواسنك آغیرلغندن آوروپالیلر اقامت ایده‌میورلر. فرانسه دولتی ۱۸۵٦ تاریخنده بو قصبه‌یی ضبطله سنغامبیا مستعمراتنه ضم ایتمشدر.

باقلانی { [«ابوبکر باقلانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقوس { یاخود باکوس ویا باقخوس (Bac-chus, Βάκχος) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده شراب وعشرت الهی اولوب، ابوالالهه مشتری‌نك (تیبه) پرنسسلرندن (سمله) ایله اختلاطندن متولد زعم اولنوردی. کویا والده‌سی حامل ایکن وفات ایتمکله، مشتری کندیسنی جهنم الهی (وولقان) معرفتیله آناسنك قارندن چیقارتوب، طقوز آیینی اکمال ایدنجه‌یه قدر کندی بجاغی ایچنه صوقەرق، حفظ ایتمش؛ وطوغدیغنده تیزه‌سی (اینو) یه تسلیم ایلمشیدی. بو قادین پریلرك یاردیمیله کندیسنی هندستانه کوتوروب، اوراده بیوتمشیدی. چوجقلغنده اوکی والده‌سی (یونون) ك کندیسنه ویردیکی جفالره غلبه ایتمش؛ وبیودیکنده سلاح یرینه بر سپت اوزوم وبر طاولی حامل ارکك وقادین بر طاقم خلقله کیدوب، هندستانی ضبط، وبعده مصرلیلره زراعتی وباغ یتیشدیرمکی تعلیم

ایتمش؛ واورادن فریجیایه یعنی آناطـولینك کوتاهیه طرفلرینه کیتمشیدی. کویا آلهۀ کاذبه ایله جنلر آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده باقوس پك چوق غیرت ایدوب، غالبیتی قزانمغه سبب اولمش. (تیوس) ك تطلیق و(ناقسوس) جزیره‌سـنده ترك ایتمش اولدیغی (آریانه) یی تزوج ایتمش. باقـوس اکثریا باشی بوینوزلی وآصمه یاپراقلریله مزین وکوزلری مخمور بر دلیقانلی صورتنده بر النده قـدح یرینه قوللاندیغی بر بوینوز ودیکرنده بوداقله صاریلی بر مزراق طوتدیغی حالده، وکاه بر قوچی اوزرینه اوتورمش، کاه آرسلان ویا قپلانلر قوشیلی بر آرابه‌یه بینمش تصـویر اولنوردی. عبادتی عشرتله وبرطاقم کورلتیلی لعبیاتله اجرا اولنوردی. بونك اسمی وعبادتی شرقدن یونانه کلوب، رومالیلر طرفندن پك صکره قبول اولنمشیدی. اسکی ایرانیلرك (جمشید) یله مشابهتی واردر. بعضلری هندلیلرك (براهما) سی فرض ایتمشلردر.

باقوم { یاخود باقول الرومی. صحابه‌دن اولوب، سـعید بن العاصك آزادلیسی ایدی. مدینۀ منوره‌ده مرانغوز اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك منبرینی بو ذات یاپمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

باقون { روجر — (Roger Bacon) انکلتره اعاظم علماسـندن اولوب، ۱۲۱٤ تاریخ میلادیسـنده ایلچسترده طوغمش، و۱۲۹۲ ویا ۱۲۹٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا (اوقسفورد) ده وبعده پارسده تحصیل علم ایدوب، کافۀ علوم وفنونه کسب وقوف ایتمش، وعلی‌الخصوص علوم طبیعیه‌ده ید طولی صـاحبی اولمشیدی. کندیسی (فرانسیسـکن) طریقنه منسـوب بر راهب اولدیغندن، رهبان کروهی کین وحسـدلرندن سحربازلقله اتهام ایده‌رك، تألیفـاتنده سحرك علیهنده ادارۀ لسان ایتمش اولدیغی حالده، بو افترا ایله حبس اولنـدرق، عمر طویلنك قسم اعظمی زندانده کچیرمشدر. علوم طبیعیه وفنون سائره‌یه متعلق پك معتبر تألیفاتی واردر. فن بصره، انعکاس ضیایه، علائم سمانك ماهیتنه وسائر مواد فنیه‌یه دائر پك چوق کشفیات مفیده‌یه موفق اولوب، باروتی، جاملی دوربینی وهوا طلومبه‌سنی ایجاد ایدن دخی صاحب ترجمه اولدیغی مرویدر. هر حالده مواد مذکوره تألیفاتنده پك کوزل تعریف اولنیـور. آثارینی لاتین لسـاننده یازمش ایسـه‌ده، آوروپا لسانلرینك اکثرینه ترجمه اولنمشدر.

باقون { فرانسوا — (Fr. Bacon) انکلتره‌نك اعاظم علماسندن اولوب، ۱۵٦۱ تاریخ میلادیسـنده لوندره‌ده طوغمش، و۱٦۲٦ ده وفات ایتمشدر. پدری نیقولاس باقون قرالیچه الیزابتك مهرداری ایدی. تا چوجقلغندن فوق‌العاده بر ذکاوت واسـتعداد کوستروب، علوم وفنونه انتسـاب ایتمش ایسه‌ده، بر خیلی وقت ثروتیله واحراز ایتدیکی مأموریتلرله اشتغال ایدوب، فنه حصر مسـاعی ایده‌مه‌مشـیدی. ابتدا انکلتره سفیرینك معیتنده فرانسـه‌یه کیتمش؛ وپدرینك وفاتی اوزرینه وطننه عودت ایدوب، قونت (اسکس) ك حمایه‌سـیله بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، ۱۵۹۲ ده عوام قره‌سی اعضالغنه انتخاب اولنمشـیدی. هر نه قدر قرالیچه الیزابتك توجـهنی قزانمق ایچون حامیسی وولی‌نعمتی اولان اسکسك مجازاتنی حقلی کوسـترمکه چالیشمش ایسه‌ده، قرالیچه‌نك آووقاتلغندن بشقه بر منصبه نائل اوله‌مامشیدی. الیزابتك وفاتندن صکره قرال برنجی (ژاق) طرفندن تصاحب اولنه‌رق، بارونلق وبعده ویقونتلق رتبه‌سـیله باش وکالت مسندینه ترفیع اولنمش ایـه‌ده، ایکی سنه صکره یعنی ۱٦۲۱ ده ارتکاب وارتشا ایله اتهام اولنه‌رق، عزلنه، رفع رتبه‌سنه، حبسنه و٤۰۰۰۰ لیرا جزای نقدی ویرمسنه حکم اولنمشـدی. بر مدت محبوس قالدقدن صکره، قرال طرفندن عفو اولنمش ایسـه‌ده، فیما بعد امور حکومته قاریشمیوب، علـوم وفنونله اشتغال وتألیفاته حصر مساعی ایتمشدر. تاریخه، اخلاقه، سیاسـیاته وفلسفه‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازمشدر، که بونلرك اك مشهورلری فلسـفه‌یه متعلق اولانلردر. حکمت طبیعیه‌یه متعلق اجرا ایتدیکی بعض تجارب وفاتنی موجب اولمشدر.

باقی { (محمود — افندی) اعاظم شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ۹۳۳ تاریخنده درسعادتده طوغمشـدر. پدری فاتح جامع شریفی مؤذنلرندن اولوب، کندیسی ابتدا سراج چراغلغنه ویرلمش ایسه‌ده، میل طبیعیسی سوقیله تحصیل علمه قویلوب، طریق علمیه‌یه انتساب ایله، اکمال تحصیل و بر معتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، سلیمانیه مدرسلکنه تعیین اولنه‌رق، قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك مظهر

التفات وتوجهی اولمش، ومصاحبلری صره‌سنه چکمشیدی. سلطان سلیم خان ثانی حضرتلرینك دخی توجه وحمایه‌لرینه مظهر اولوب، بعده سلطان مرادخان ثالث حضرتلرینك زماننده بعض ارباب غرض وحسد طرفندن بربیتی سؤ تفسیر ایله نظرگاه پادشاهی‌یه عرض اولندیغندن، نفی اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً عفو بیوریله‌رق، تدریجاً مکه واستانبول قاضیلغنه وآناطولی وروم‌ایلی قاضیعسکرلکنه ورئیس العلما مقامنه نائل اولمشیدی. اشعاری غایت سلیس ومعنیدار اولوب، مرتب دیوانی واردر. «مواهب لدنیه» یی «معالم الیقین» عنوانیله ترجمه ایتمش اولدیغی کبی، قطب مکینك «الاعلام فی احوال بلدة الله الحرام» عنوانلی کتابنی دخی ترجمه، وحضرت خالددن مروی اولان احادیث شریفه‌یی جمع ایتمشدر. دیوانی مطبوعدر. ۱۰۰۸ تاریخنده وفات ایدوب، ادرنه قپوسی خارجنده حضرت ابا ایوب رهگذرنده دفن اولنمشدر. شو برایکی بیت سلطان سلیمان خانك وفاتی حقنده اولان مرثیه‌لرندندر:

ای پای بند دامگه قید نام ونك
تاکی هوای مشغلهٔ دهر بیدرنك
آك اول دمی که آخر اولوب نوبهار عمر
برك خزانه دونسه گرك روی لاله رنك

شو بیتی دخی غایت گوزلدر:

قدرکی سنك مصلاده بیلوب ای باقی
طوروب ال باغلایه‌لر قارشوکه یاران صف صف

باقی { (سید عبدالباقی) ایران شعراسندن وشاه نعمة الله ولی احفادندن اولوب، خوش طبع وخوش گو برذات ایدی. شاه اسماعیل صفوینك منسوبیندن اولوب، قطع مراتبله وکالت مطلقه مسندینه نائل اولمش؛ واونجی قرن هجری اواخرنده شاه اسماعیل ایله یاوز سلطان سلیم خان آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده مقتول اولمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ساقی مطلب جانب میخانه ام امروز
کز خون جگر پرشده پیمانه ام امروز

باقیا { کاشان شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

شام فراق بیتو زبس خود گریستم
یك عمر چون عقیق چراغم درآب سوخت

باقیٔ بلخی { ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چو اورا تکیه بر دیوار دیدم مردم از حسرت
که این فرسوده قالب خشت آن دیوار بایستی

باقیٔ تبریزی { شعرای ایراندن وخط ثلثده مشاهیر خطاطیندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ای قدم نهاده هرگز ازدل تنگم برون
خیرتی دارم که چون درهردلی جاکرده‌ئی

باقیٔ دماوندی { بوده ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نخست آن سنگدل با بیدلان آمیختن گیرد
چو وصلت درمیان پیدا شود خون ریختن گیرد

باقیٔ ماوراءالنهری { بلغای شعرادن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چنین کز دل شدم باقی اسیر عشق دلجویی
نه دل دارم بلائی بهر جان خویشتن دارم

باقیٔ نهاوندی { عن اصل نهاوندلی بر شاعر اولوب، هندستانده (خانخانان)ك خدمتنده بولنمش؛ وبو ذات ایله اجدادینك «آثار رحیمی» عنوانیله ترجمهٔ حاللرینی یازمشدر. ۱۰۳۳ تاریخنده شاهجهانك رجالی میاننده بولنوردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ما وبلبل عرض چاك سینه‌می میکردیم دوش
ناز پرورد گلستان زخم خاری هم نداشت

باقیٔ هروی { شعرای ایراندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

او سخن از کشتن من میکند
من بهمین خوش که سخن میکند

باکر { ریشارد — (R. Baker) انکلتره مشاهیر مورخیندن اولوب، ۱۵٦۸ تاریخنده (کنت) قونتلغنده طوغمش، و۱٦٤٥ ده وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك تاروماللرك زماننه‌دن کندی وقتنه‌دك مفصل برتاریخنی یازمشدر، که پك معتبردر.

باکر { هنری — (H. Baker) انکلتره مشاهیر طبیعیوندن اولوب، باشلیجه خرده‌بینی حیوانلرك احوالیله اوغراشمش، وبو بابده بعض کتابلر یازمشدر. اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده طوغوب، ۱۷۷٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

باکرمی { (Baghirmi) آفریقای وسطیده سودان شرقینك بیوك بر خطه‌

سیدر، كه (چاد) كولنك جنوب شرق ساحلندن باشلایه‌رق، جنوب وشرق جنوبی‌یه طوغری مجهول الاحوال اقطاره قدر ممتد اولور. تقریباً ٨° ایله ١٣° عرض شمالی آره‌سنده واقع اولوب شمالاً غنم مملكتی وچاد كولیله، غرباً برنوح ایله، شرق شمالی جهتندن (ودای) ایله، شرق جنوبی جهتندن (بانده) ایله، جنوباً دخی قونغو سربست حكومتنك شمالنده اولان اراضیٔ مجهوله ایله محدود ومحاطدر. اراضیسی دوز اولوب، سطح بحردن ٢٧٥ متره قدر ارتفاعی واردر. اهالیسی زنجی ودین اسلامله متدین اولوب، قادینلری سودانیلر بیننده حسنلریله مشهوردرلر. بر چوق عربلر دخی بو مملكتده كیدوب توطن ایتمشلردر. (شاری) اسمیله (چاد) كولنه دوكیلن بیوك بر ایرماغی تركیب ایدن بش آلتی نهر مملكتك جنوب شرقیسنده واقع (بانده) طاغلرندن كلوب، باكرمی‌یی شق وسق، واكثریسی بر طاقم قوللرله بینلرنده اختلاط ایدرلر. باكرمینك مركزی چاد كولنك ٢٠٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده (ماسنیه) شهری اولوب، (مویو) و (آبوكر) دخی باشلیجه قصبه‌لرندندر. اهالینك باشلیجه تعیشی داریدن اولوب، خیلی پاموق وچوید دخی یتیشدیررلر. بعض انكلیز وآلمان سیاحلری باكرمی‌یه سیاحت ایدوب، احوالنی ضبط وتحریر ایتمشلردر.

باكسایا { بغداد ایله واسط آره‌سنده بر قصبه اولوب، (بندنیجین) و (بادرایا) ایله همجوار بولنمش اولدیغی وبعض مشاهیر علمانك وطنی اولدیغی یاقوت حموی بیان ایدیور.

باكسن { (Baggesen) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٧٦٤ ده طوغمش، و ١٨٢٦ ده هامبورغده وفات ایتمشدر. خیلی مدت اسوچره وآوروپانك سائر طرفلرینه سیاحت ایدوب، (كیل) دارالفنوننده معلملك دخی ایتمشدر. دانیمارقه‌وآلمان لسانلرنده خیلی اشعاری وبعض شاعرانه سیاحتنامه‌لری واردر.

باكو { (Bakou) روسیه‌نك الده بولنان شروان خطه‌سنده، بحر خزرك ساحل غربیسنده وآبخرون شبه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده ایالت مركزی بر قصبه اولوب، بك متین استحكاماتی، كوزل لیمانی، بازاری، كاروانسرایی، شاه عباس ثانی طرفندن تأسیس ایدلمش بر بیوك سرایی، اژدرهان وسائر جهتلرله بیوك بر تجارتی واكثری اسلام اولمق اوزره ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده بك چوق نفط قیولری بولنوب، كلیتلی نفط اخراج اولنور. بعض بطاقلقلرده نفط غازلری بولنوب، اشعال اولنیجه لاینقطع یاندیغندن، بو محله اسكیدن بری زردشتیلر طرفندن بر ارض مقدس نظریله باقیلوب، الیوم دخی بعض كبر یعنی آتشپرست اهالیسی واردر. بوتی وباطومدن بدأ ایله تفلیسدن چكن دمیریول خطی بو قصبه‌یه منتهی اولمغله، كوندن كونه كسب اهمیت ایتمكده‌در. یاقوت حموی بوكا (باكویه) اسمنی ویروب، نفطلرینی دخی تعریف ایدیور. — باكو ایالتی روسیه‌نك ماورای قافقاسده‌كی ایالاتندن اولوب، بحر خزرله (كور) نهری آره‌سنده شروان خطه‌سنی ونهر مذكورك جنوبنده اولان (مغان) بادیه‌سنك نصفیله (تالیش) خطه‌سنی جامعدر. شرقاً بحر خزرله، جنوباً قره‌باغ ایله كرجستانك بر قسمندن عبارت اولان (یلیزابتوپول) ایالتیله، شمالاً دخی داغستانله محاط ومحدوددر. قسم شمالیسی قافقاس سلسله‌سنك اتكلرندن وبعض شعبه‌لرندن عبارت اولوب، اك یوكسك طاغلری شاه‌البرز، تفان، بابا طاغ وبش پارمق طاغلریدر، كه اكثریسی دائمی صورتده قارله مستوردرلر. دیكر طرفلری دوز اولوب، (كور) نهرینك وادیسی هواسنك كوزللكیله وطوپراغنك قوتٔ انباتیه‌سیله جنت آسابردر. حتی اكثریا سنه‌ده ایكی دفعه محصولات ویرر. آنجق ییلان وسائر حشرات مهلكه‌سی بك چوقدر. مغان بادیه‌سی ایسه صوسز وقوملق بر چولدر. ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٩٠٠٠ مربع كیلو متره واهالیسی ٥١٥٥٦٠ كشیدر، كه اكثری مسلمان وشیعی اولوب، ایرانی، ترك وتركماندر. یالكز ١٢٢٠٠٠ ی ارمنی و ٧٠٠٠ قدری یهودیدر. ایالت ٦ قضایه منقسمدر. بوخطه وقتیله مستقل بر خانلق اولوب، بعده ایرانه تابع اولمش، ودفعاتله روسیه طرفندن ضبط، ویه‌استرداد اولنه‌رق، نهایت ١٨٠١ ده قطعیاً روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

باكهر { هند حكماسندن برذات اولدیغی كتب عربیه‌ده مسطوردر.

باكیلیونه { (Bacchiglione) ایتالیانك شمالنده وندیك خطه‌سنده بر نهردر، كه (ویچنچه) و(پادووه) شهرلرندن كچوب، پادووه‌ده ایكی

قوله آیریله‌رق، بری (برنتا) نهرینه ودیکری آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

بالا { آنقره ولایت وسنجاغنده برقصبه اولوب، آنقره‌نك جنوب غربیسنده واقعدر. مرکزی بالا حصار قصبه‌سیدر. حاوی اولدیغی طبانلی ناحیه‌سیله برابر ٨٠ قریه‌دن عبارت اولوب، ٢٣٠٠٠ اهالیسی واردر، که جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده (تیمورلی بیل) نام محلده کور معدنی بولندیغی کبی، بعض جهتلرنده دخی اعلا بیاض مرمر بولنور. — بو کلمه «یوقاری» دیمك اولدیغندن، بری آشاغی وبری یوقاری اولان بر چوق قصبه وقریه‌لرك اسملری ترکیبنه کیرر. مقابلی (زیر)در. [مرکباتنه نظر بیوریله.]

بالاتون { (Balaton) مجارستانده بیوك بر کولدر، که ٤٦° ایله ٤٧° عرض شمالی آره‌سنده وشومك، سالاد وسپریم ایالتلری ایچنده شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بویی ٧٥ واکی ٨ کیلومتره‌در. بو کوله طقوز چای دوکیلور، و(سیو) نهریله برطاقم بطاقلقلر واسطه‌سیله طونه ایله اختلاط ایدیور.

بالا حصار { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آنقره‌نك ١٤٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وسفری حصارك ١٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٣٠٠٠ قدر اهالیسی وبر اسکی قلعه‌سی واردر. جوارنده (پسینوس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کوریلیور.

بالارات { (Ballarat) آوسترالیانك ویقتوریا ایالتنده بر یردر، که قطعهٔ مذکوره‌نك اك زنکین آلتون معدنی حاوی اولوب، اکثری عمله‌دن اولمق اوزره، ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بالاسور { (Balasore) هندستانك کلکته دائره‌سنده واوریسا ایالتنده برقصبه واسکله اولوب، کلکته‌نك ١٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ١٩٠٠٠ اهالیسی، ترسانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. پورتکیزك تحت تصرفنده ایکن، ١٨٠٣ تاریخنده انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

بالاغات { (Balaghat) هندستانك وسطنده ودکن سطح مرتفعنك جهت شمالیه‌سنده بر خطه اولوب، حیدر آباد، چرکر، سالم، میسور، کناره وبیجاپور ایالتلریله محاطدر. (بلاری) و(کداپه) اسملریله ایکی‌یه منقسم اولوب، تقریباً ٢٢٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ایچندن کیستنه، تومبدره، پنار وچوراوادی نهرلری جریان ایدیور. اراضیسی پك منبت اولوب، واسع اورمانلری، الماسلری، باقیر وکهربله معدنلری واردر. دهلیده‌کی دولت تیموریه‌نك انقراضندن صکره بو خطه حیدر شاه طرفندن ضبط اولنوب، بعده نظامه چکمش، و١٨٠٠ تاریخنده بونك طرفندن انکلتره‌یه تسلیم اولنمشدر. الیوم مادراس دائرهٔ حکومتنه ملحقدر.

بالاکر { (Balaguer) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لریده) نك ٢٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و(سغره) نهری اوزرنده واقع و٦٠٠٠ اهالیی جامعدر.

بالامبانغان { (Balambangan) جزایر بحر محیطدن بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك شمالنده غیر مسکون برآطه اولوب، ٢٤ کیلومتره طولی، ٥ کیلومتره عرضی وصاغلام بر لیمانی واردر.

بالانش { (Ballanche) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٧٧٦ده لیونده طوغمش و١٨٤٧ ده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایاتی وسائر آثار ادبیه‌سی اولوب، جمله‌سی احوال ومعیشت بشرك محتاج اصلاح اولدیغنی اثبات مقصدیله یازمشدر. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) سلطان عثمان خان غازی حضرتلرینك رجالندن اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن آق تیمورله برابر بروسه‌یی تحت محاصره‌ده طوته‌جق بر طاقم حصارلر انشاسنه مأمور اولمغله، نیلوفر کنارنده بلبانجق دینلن حصاری بنا ایتمش؛ وایچنده اقامه ایتدیکی عسکرله شهر مذکوری اون سنه محاصره آلتنده طوته‌رق، فتحنی تسهیل ایتمشیدی. هامر فترت زماننده چلبی موسایه قسطنطنیه ایمپراطورینك یکننی تسلیم ایدن بوذات اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده، حصار مذکورك بناسی ٧١٧ ده وچلبی موسی وقوعاتی ٨١٣ ده اولدیغندن، ایکیسنك بر شخص اولمسی ممکن اولمیوب، اولسه اولسه صاحب ترجمه‌نك اوغلی مارالترجمه (اینجه بلبان) اوله‌بیلیر.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك رجالندن اولوب، عن اصل آرناود اولدیغی حالده، چو-

جق ایکن اسیر طوتیلوب، سرای همایونده تربیه اولنمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولوب، استانبولك فتحنده اك اول هجوم ایدن کندیسی اولمغله، نظر توجه پادشاهی‌یه مظهر اولمشیدی. ۸۷۰ تاریخلرنده پادشاه مشارالیه طرفندن ۱۵۰۰۰ سواری و ۳۰۰۰ پیاده عسکریله اسکندر بکه قارشی آرناوودلغه کوندریلوب، دیره قربنده بر غالبیته موفق اولمغله، اسکندر بکك اك جسور رفقاسندن (موییس)ی وروسادن دیکر بش آلتی کشی‌یی اسیر طوتوب، استانبوله کوندردکدن صکره، اوخری‌یه چکلمش؛ ویعقوب بك اسمنده دیکر بر آرناوود امدادینه کوندریلوب، براتی فتح ایتمش ایکن، اسکندر بك بونلرك برلشمسنه وقت براقمسزین، بغتةً صاحب ترجمه‌یی باصوب، مغلوب ایتمش، ویعقوب بکی دخی قتل ایلمشیدی. بونك اوزرینه حضرت فاتح بالذات وبر قوهٔ کلیه ایله عزیمت بیوروب، اسکندر بکك مرکزی اولان قروه‌یی (یعنی اقچه حصاری) برخیلی وقت محاصره ایتدکدن صکره، عودت بیوروب، محاصره‌یی بالبان بکه احاله بیورمشیدی. اسکندر بك برکیجه قلعه‌دن خروجله، بالبان بکك امدادینه کلن برادری یونس بکی وبونك اوغلی حضر بکی طوتوب، باغلی اوله‌رق قلعه‌نك اوستندن بالبان بکه کوسترنجه، موی الیه صبر ایده‌میوب، قلعه‌نك اوزرینه هجوم ایتمش، وبو هجومده اوریلوب، وفات ایلمشدر.

بالبان بك | ایچه — [«ایچه بلبان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بالبی | (Balbi) ایتالیا مشاهیر جغرافیونندن اولوب، ۱۷۸۲ تاریخنده وندیکده طوغمش، و ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. بر مدت ایتالیاده جغرافیا وحکمت طبیعیه تدریسیله مشغول اولدقدن صکره، پارسه کیدوب، مکمل بر جغرافیا کتابیله بتون کرهٔ ارضك جنسیت اهالی اعتباریله بر خریطه‌سنی نشر ایتمش؛ وجغرافیاسی یکی بر اصولده اولوب، پك طوغری معلومات وتحقیقاتی دخی حاوی اولدیغندن، بیوك بر شهرت واعتبار قزانمشدر. استاتستیق وسیاسیاته متعلق دخی بعض آثاری واردر. بعده آوستریا دولتی طرفندن ویانه‌یه جلب اولنه‌رق، دولت مشار الیهانك استاتستیق ایشلری کندیسنه احاله اولنمشدی. — ینه وندیك ادباسندن دیکر بر (بالبی) دها واردر، که ۱۴۵۰ ده طوغوب، ۱۵۳۵ ده وفات ایتمش؛ وعثمانلیلرك تاریخ واحوالی حقنده بر کتاب یازمشدر.

بالبینوس | (Balbin, Balbinus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، مجلس اعیان اعضاسندن ایکن، ۲۳۷ تاریخ میلادیسنده (ماقسیمینوس)ك ظلمنه ختام ویرمك اوزره، رفقاسی طرفندن (ماقسیم)له مشترکاً ایمپراطورلغه انتخاب اولنمش، وحسن اداره‌یه موفق اولمشلرسه‌ده، بر قاچ آی صکره فرقهٔ مخالفه طرفندن قتل اولنمشلردر.

بالتازار | (Balthazar) بابلستانك صوك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۵۴۴ تاریخندن ۵۳۸ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وذوق وسفاهته طالوب، ادارهٔ اموری والده‌سی (نیتوقریس)ك الینه براقشیدی. نهایت جهانکیر کیروس بابلی فتح، وکندیسنی قتل ایتمشدر. دانیال نبی بونك زماننده ایدی.

بالتیا | (Baltia) اسقاندیناویا یعنی اسوج ونوروج ایله دانیمارقه‌نك اسم قدیمی اولوب، احتماله کوره لسانلرنده «بوغاز» دیمك اولان (بلت) کلمه‌سندن مشتقدر، وبوغازلری چوق اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بالتیق ویا بالطیق دکیزینك اسمی دخی (بالتیا) یه نسبتله‌در.

بالتیق | [«بالطیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بالتیموره | (Baltimore) ایرلانده‌نك (قورق) ایالتنده وقورق شهرینك ۷۳ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك لیماندر. بورانك قونتی لورد (قارت) آمریقاده‌کی (ماریلاند) مملکتنی اعمار ایتدیکندن، مملکت مذکوره‌ده بر شهر دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

بالتیموره | (Baltimore) ممالك مجتمعه‌نك (ماریلاند) جمهوریتنده بیوك بر شهر اولوب، واشینغتونك ۵۸ کیلومتره شمال غربیسنده (پاتاپسقو) نهری اوزرنده وبو نهرك (چاپیق) قویه‌نده‌کی منصبنك برآز یوقاریسنده واقعدر. ۳۳۲۳۱۳ اهالیسی، کوزل وواسع لیمانی باشلیجه توتون واون ایله سائر مواددن عبارت پك ایشلك تجارتی، دارالفنونی، متعدد مکتبلری، پك بیوك بر کتبخانه‌سی ومتعدد دمیر یوللری واردر. کثرت نفوسجه آمریقانك یدنجی شهری اولوب، کرهٔ ارضك اك تجارتکاه اسکله‌لرندندر. بوشهر

١٧٢٩ تاریخنده تأسیس اولنوب، آمریقانك استقلالنی منتج اولان اختلالده پك مهم وقوعاتك میدانی بولنمش، وانكلیز عسكرینه مقاومت ایتمش اولدیغندن، ایچنده بیوك بر آبده (monument) ركز اولنمشدر.

بالچق } بلغارستانك وارنه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، وارنه‌نك ٣٠ كیلومتره شمال شرقیسنده وقره دكیز ساحلنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، اولدقجه صاغلام بر لیمانی، كیلر ایچون ساحلده طاتلی صولری وبر فناری واردر. — قضاسی اداره‌ٔ عثمانیه زماننده ٧١ قریه‌دن مركب اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی وار ایدی، كه بونلرك ١٤٠٠٠ ی مسلم و ٧٠٠٠ ی غیر مسلم ایدی.

بالخار } طربزون ایله ارضروم ولایتلری آره‌سنده شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه ممتد اولان (پونتوس) سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع اولان قسم وسطیسی اولوب، ٩٨٠٠ قدم ارتفاعی واردر.

بالخاش } (Balchach) آسیانك اك بیوك كوللرندن اولوب، روسیه‌نك النده بولنان تركستانك جنوب شرق جهتنده وآلتون طاغلرینك شمال غربیسنده واقعدر. جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه وبعده شرقه طوغری بر قوس شكلنده اوزانوب، طولی ٥٥٠، وعرض اعظمی جنوب جهتنده ٨٥، وشمال شرقی جهتنده ٢٠ قدر كیلومتره‌در. سطحی حذای بحردن ٢٣٨ متره ارتفاعنده اولوب، جنوب جهتی دها درین اولدیغی حالده، اوراده دخی عمق ١٥٠ متره‌یی تجاوز ایتمز. كنارلری بطاقلقلر وقامشلقلرله محاط اولوب، دها اوزاق یرلری قومله مستور بر چولدن عبارتدر. ایچنه ٧ نهر دوكیلوب، باشلیجه‌لری آق صو، كوك صو، ایلی ولپسه نهرلریدر. آیاغی یوقدر. صویی آجی وبالیغی پك آزدر.

بالدر } (Balder) اسكی اسقاندیناو اساطیرنده (اودین)ك اوغلی اولوب، عقل، صلح، مرحمت واعتدال الهی زعم اولنوردی. كویا برادری اولان قضا الهی (هودر)ك قضاءً آتدیغی بر مزراقله اوریلوب، وفات ایتمش، كه بوده عقلك قضا وقدره مغلوبیتنی ایما ایدر بر رمزدر.

بالزاق } كزدو — (J.L.Guez de Balzac) فرانسز لساننك اصلاحنه وادبیاتنك ترقیسنه اك زیاده خدمت ایدن مؤلفلردن اولوب، ١٥٩٤ تاریخنده (آنغولم) ده طوغمش، و ١٦٥٥ ده وفات ایتمشدر. ایكی سنه رومادە اقامتدن صكره، پاریسه كیدوب، نشر آثاره باشلامغله، (ریشلیو) طرفندن وقعه نویسلكه تعیین، ومؤخراً آقادمیا اعضالغنه‌دخی قبول اولنمشیدی. بر مدتدن صكره، آثارینك بعض تنقیداته اوغرامسندن بیزار اولوب، چفتلكنه چكلمش؛ واوراده فقرایه باقغله وقت كچیرمشدر. وفاتنده بلاغت مكافاتی اوله‌رق استحقاق كوسترنه ویرلمك اوزره، ٢٠٠٠ لیرا براقدیغی كبی، آنغولم خسته‌خانه‌سنه دخی ١٤٠٠٠ لیرا ترك ایتمشیدی. آثاری باشلیجه بر طاقم محاوراته نطقلردن وبعض رسائلدن عبارتدر. اك اول فرانسز لساننی بر سلاست ولطافت مخصوصه ایله یازان بو ذاتدر.

بالزاق } هونوره‌ده —(Honré de Balzac) فرانسه‌نك اعاظم ادباسندن اولوب، ١٧٩٩ ده (تور)ده طوغمش، و ١٨٥٠ ده پاریسده وفات ایتمشدر. پك كنج ایكن بر اسم مستعارله بر طاقم حكایه كتابلری نشر ایدوب، بر قاچ سنه پاریسده مطبعه‌جیلق دخی ایتمش ایسه‌ده، بعده بو صنعتی ترك‌ایله، محررلكه حصر اوقات ایده‌رك، كندی اسمیله بر طاقم حكایه كتابلری یازوب نشر ایتمكه باشلامش، كه بونلر نوع بشرك كافهٔ احوالنی مصور اولوب، هم‌اكلنجه‌لی وهم‌ده اخلاق نقطهٔ نظرنجه پك فائده‌لی اولدقلرندن، فوق‌العاده رغبته مظهر اولمشلردی. بو قبیلدن اولان حكایه‌لری ٩٠دن زیاده‌در. بعض تیاترو كتابلری‌دخی یازمش ایسه‌ده، بو خصوصده او قدر رغبت قزانه‌مامشدر. آثاری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بالس } حلب ولایت وسنجاغنده وفراتك ساحل یمیننده یعنی غربنده بر كوچك قصبه اولوب، حلبك ٩٠ كیلومتره شرق جنوبیسنده ورقه‌نك ٩٠ كیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. پك اسكی بر قصبه اولوب، وقتیله خیلی اهمیتی وار ایدی، ومشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. بو قصبه‌نك ١٢ كیلومتره قدر جنوب شرقیسنده وینه فرات ساحلنده (قلعهٔ بالس) اسمیله بر قلعه واردر.

بالطه اوغلی } (سلیمان بك) دولت علیهٔ عثمانیه‌ده اك اول قپودان دریا اولان بو ذات اولوب، سلطان مراد خان ثانی

حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده مدللی آطه‌سنی نهب وغارتله (قالوند) قصبه‌سنی ضبط ایتمشیدی. ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری قسطنطینیه‌نك فتحنه عزیمت بیوردقلرنده، بالطه اوغلی دخی کلیبولیدن ۲۰ کوچك کیدن عبارت عثمانلی دونماسنی بوغاز ایچنك الیوم بونك اسمیله تسمیه اولنان بالطه لیماننه سوق ایتمشیدی. مؤخراً روم وونديك دونمالرینه مغلوب اولوب، طرف پادشاهیدن یوز طپوز ضربه‌سیله مجازاة اولنمش؛ واو صره‌ده عذبلردن بری الندەکی طاسله اوروب، بر کوزینی کور ایتمشیدی. بقیهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدی. پادشاه مشار الیهك جلوسلری سنه‌سی قپودان دریا اولوب، ۷ سنه بو مسندده قالمشدر.

بالطه‌جی محمد پاشا { (یاخود تبردار محمد پاشا) دور سلطان احمد خان ثالث صدور عظامندن اولوب، ۱۰۷۰ تاریخلرنده قسطمونینك عثمانجق قصبه‌سنده طوغمش؛ وکنج ایکن سرای همایونه کلوب، بالطه‌جیلر زمره‌سنه داخل اولمشیدی. وجهی وسسی کوزل اولمغله، (کوزلجه مؤذن) دینلکله شهرت بولمشیدی. سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینه اولدن تردد ی اولماق حسبیله، پادشاه مشار الیهك جلوسلرنده دفعةً میرآخور اول اولمش؛ وبر سنه صکره یعنی ۱۱۱۶ تاریخنده مقام صدارته ترفیع اولنمشدر. ۱۸ آی قدر بو مقامده قالدقدن صکره، بعض حسودلرك غمز ونفاقیله عزل وازمیده نفی اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ارضروم وبعده حلب والیسی اولمش؛ و۱۱۲۱ تاریخنده روسیه محاربه‌سی آچلمغله، کوریلن لزوم اوزرینه، درسعادته جلب اولنه‌رق، ثانیاً مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. اردوی همایونی پروت نهری کنارینه سوق ایده‌رك، روس عسکرینی کلیاً منهزم وپریشان ایتمش؛ وبیوك پترونك اسیر طوتلمسنه بر رمق قالمش ایکن، بالطه‌جی محمد پاشا چارك او صره‌ده تکلیف ایتدیکی صلحی قبول ایتمك کبی بیوك بر خطاده بولنمشدر. واقعا عقد اولنان معاهده دولت عثمانیه‌نك حقنده بك نافع ایدیسه‌ده، روسیه ایمپراطورینك اسارتندن صکره، البته دها نافع ودها شانلی اوله‌جقدی. بو خطاسی اوزرینه ۱۱۲۳ تاریخنده ۱۵ آیلق صدارتدن صکره، عزل اولنه‌رق، مدللی وبعده لمنی‌یه نفی اولنمش؛ وبر سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. جسور ومقتدر بر ذات اولوب، مذکور خطاسنی او وقت خصماسی خیانت وارتشاسنه حمل ایتمك ایستمشلرسه‌ده، مجرد بر غفلت وملاحظه‌سزلقدن ایلری کلمش اولدیغنده شبهه یوقدر.

بالطه لیمانی { بوغازایچنك روم ایلی ساحلنده وروم ایلی حصاری ایله بویاجی کویی آره‌سنده بر کوچك لیمان اولوب، اسم قدیمی (فیدالیا) اولدیغی حالده، استانبولك اثنای فتحنده دولت عثمانیه‌نك قپودان دریاسی بولنان بالطه‌جی اوغلی سلیمان بكك دونمای همایونی اوراده استحضار ایتدیکندن، بو نامله تسمیه اولنمشدر. بعض مورخلر کیلرك اورادن براً کاغدخانه خلیجنه سوق اولندقلرینی یازمشلرسه‌ده، بو مسافه اوزون اولدیغندن، بحراً بشکطاشده واورادن خلیج مذکوره سوق اولنملری روایتی صحته دها قریبدر.

بالطیق { دکیزی — (Mer Baltique) آوروپانك جهت شمالیه‌سنده قره‌لرله محاط بر دکیز اولوب، بحر محیط آطلاسی‌یه تابع اولان شمال دکیزینك بر جسیم کورفزی حکمنده‌در. بو دکیز غایت معوج اولوب، برطاقم کورفزلری وحاوی بولندیغی آطه‌لرله قره‌لر آره‌سنده برچوق بوغازلری جامعدر. دانیمارقه‌نك یوتلاند خطه‌سیله نوروجك ساحل جنوبیسی آراسنده واقع (اسقاکراق) بوغازندن بحر شمالی ایله اختلاط ایدوب، اورادن جنوبه طوغری دونه‌رك، مذکور یوتلاند خطه‌سیله اسوج آره‌سنده اولان (قاتغات) بوغازینی تشکیل ایدیور؛ وبوبوغازك جنوبنده واقع دانیمارقه‌نك ایکی آطه‌سی سوند، بیوك بلت وکوچك بلت اسملریله اوچ طار بوغاز تشکیل ایدرلر، که بونلردن اصل بالطیق دکیزینه کیریلور. اورادن روسیه حدودینه‌دك دکیز پروسیه‌نك سواحل شمالیه‌سی بوینجه شرقه طوغری اوزانه‌رق، بعده شماله طوغری دونوب، روسیه ایله اسوج سواحلی آره‌سنده ممتد اولور، و۶۰° عرض شمالی‌یه واصل اولنجه، ایکی اوزون کورفزه آیریلور، که بونلرك بری فینلانده ایله اسوج آره‌سنده ۶۵° عرض شمالیده اولان لاپونیا ساحلنه‌دك شماله طوغری اوزانان (بوتنیا)، ودیکری دخی روسیه ممالکی ایچنده وفینلانده ایله استونیا خطه‌لری آره‌سنده پترسبورغه قدر ممتد.

اولان فینلانده کورفزلریدر. بو ایکنجی کورفزك جهت جنوبیه‌سنده وینه روسیه ممالکی ایچنده شرق جنوبی‌یه طوغری ممتد اولان (ریغا) کورفزی اسمیله بر اوچنجی کورفزی اولدیغی کبی، پروسیه واسوج سواحلنده دخی بر طاقم کوچك کورفزلری واردر. بالطیق دکیزینك الکنیش محلی ٢٧٥ کیلومتره وسعتنده اولوب، کورفزلری خیلی طاردر. مدخلنده اولان دانیمارقه آطه‌لرندن یعنی سه‌لاند، فیونیه، لانغلاند، لالاند، فالستر وموئن آطه‌لرندن بشقه بالطیق دکیزنده ٧ بیوك وبر چوق کوچك آطه‌لر بولنیور. بیوکلرینك بری پروسیه‌یه عائد اولان (روکن) آطه‌سی، اوچی اسوجه عائد اولان بورنهولم، اولاند وغوتلاند آطه‌لری، اوچی دخی روسیه‌یه عائد اولان اوسل، داغو و آلاند جزایرندن عبارتدر. بو دکیزه بر چوق نهرلر دوکیلوب الك بیوکلری پروسیه ولهستاندن اینن (اودر) و(ویستوله) ایله روسیه‌دن اینن نیمن، دونه واونغا ایرماقلریدر. اسوجدن ولاپونیادن اینن نهرلر بو قدر بیوك دکللر ایسه‌ده، عددلری چوق اولوب، ایندیردکلری صویك مقداری دخی چوقدر. دانیمارقه، اسوج وروسیه دولتلرینك پایتختلری اولان قوپنهاغ، استوقهولم وپترسبورغ شهرلری بو دکیزك ساحلنده‌در.

بالطیق دکیزنده مدوجذر حس اولنماز ایسه‌ده، هوانك درجهٔ ثقلتنه کوره دکیز سطحنك ارتفاعی بر متره‌یه قدر تخلف ایدر. آقندیسی اکثریا شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولوب، بعض آنافورلری دخی واردر. فرطونه‌لری وروزکارلری پك شدتلی اولوب، عمقنك آزلغی، اسوج وفینلانده سواحلنده‌کی قیالر وپروسیه‌سواحلنده‌کی قوم یغینلری وصیغلر دخی منضم اولمغله، ایچنده سیر سفائن خیلی مشکلدر. بوتنیا وفینلانده کورفزلری اکثریا منجمد اولوب، آنجق مایسك اواخرنده اریمکه باشلارلر؛ وبو ایکی کورفزدن اینن بوز یغینلری جنوب طرفلرینه قدر یوزرلر. قیشین بالطیق دکیزینك هرطرفی اکثریا طونار. طوزی آز اولوب، بالیغی چوقدر. آلمانیا، روسیه اسوج ودانیمارقه آره‌سنده بو دکیزده خیلی تجارت اجرا اولنور. اسمی بر احتماله کوره (بلت) بوغازندن ودیکر بر احتماله کوره اسوجك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (بالت) قومنك اسمندن مشتقدر.

بالطیق ایالتلری (Provinces Baltiques) بو اسم روسیه دولتنك بالطیق دکیزی ساحلنده واقع اوچ ایالتنه ویریلوب، فیلانده کورفزینك جنوبنده اولان (استونیا)، ریغا کورفزینك شرقنده اولان (لیوونیا) وبو کورفزك جنوبنده بولنان (قورلاند) ایالتلرندن عبارت بر خطه‌در، که پروسیه حدودندن پترسبورغ جوارینه قدر ممتد اولور. بو خطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٤ ٧٦٠ مربع کیلومتره اولوب، ٢ ٢١٧ ٣٥٠ اهالیسی واردر، که جمله‌سی پروتستان اولوب، شمال جهتنده‌کیلر یعنی استونیا اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی اقوام تاتاریه‌دن (فینوآ) جنسنه، وجنوب جهتنده‌کیلر یعنی (قولاند) اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی دخی اسلاو اقوامندن (لت) جنسنه منسوبدرلر. آنجق اهالینك ایلری کلنلری وتجارلریله املاك صاحبلری آلمان اولدقلرندن، بوخطه آلمانیانك ادعاسی آلتنده بولنیور. [«استونیا، لیوونیا وقورلاند» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بالقان ودها طوغریسی قوجه بالقان یاخود بلقان (Balkans) روم ایلی قطعه‌سنده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، بلغارستان ایله شرقی روم ایلی آره‌سنده غربدن شرقه ممتد اولور. مبدئی صوفیه‌نك شمال جهتنده (ایسکر) نهرینك مجراسی اولوب، اورادن قرین آباده قدر طولی ٤٠٠ کیلومتره‌در. الك یوکسك ذروه‌لری ١٧٠٠ متره ارتفاعلرنده ایسه‌ده، سائر طرفلری ١٠٠٠ متره‌یی آز تجاوز ایدیور. سلسله‌نك شمالی اتکلری آزمیلانلی اولوب، اورمانلرله مستور بایرلردن وطونه‌یه قدر اوزانان کوزل ومنبت بر سطح مائلدن عبارتدر، که جنوبدن شماله طوغری متوازیاً آقدرق طونه‌یه دوکیلن بر چوق انهارك مجرالریله جابجا کسلمشدر. جنوبی اتکلری ایسه دیك وصرب اولوب، یالکز بر قاچ یرده بکیدویرلر. اسم قدیمی همُوس (Hœmus) در. اسلمیه جوارنده (امینه‌بالقانی) نامیله برقول آیریلوب، شرق شمالی‌یه طوغری اوزانیر، وقره دکیزده امینه بورونی تشکیل ایدر. غرب جهتندن ایسه بالقان سلسله‌سی بر طرفدن صربیه وبوسنه طاغلری وبر طرفدن دخی شرقی روم ایلی ایله سلانیك ولایتی آره‌سنده آطه‌لر دکیزینه طوغری اوزانان (ردوب) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدیور. بالقان

سلسله‌سنی‌قیشین قارله مستور اولوب، کرك شمالی وکرك جنوبی اتکلرندن بر چوق نهرلر آقار. شمالدن آقانلری طونه واسطه‌سیله قره دکیزه، وجنوبدن آقانلری‌دخی مریچ ایرماغنه طوپلانه‌رق آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

بالقان { بحر خزرك شرق جهتنده بر طاغ اولوب، ینه بو اسمله مسمی بر کورفزك ساحلنده بولنور.

بالقان شبه جزیره‌سی { Presqu' Ile (des Balkans)

آوروپای‌جنوبی‌یی تشکیل ایدن اوچ بیوك شبه‌جزیره‌نك بری واك شرقیسی اولوب، بوقطعه‌نك شرق جنوبی جهتنده واقعدر. بو قطعه قرون وسطانك اواخرندن بری دولت علیهٔ عثمانیه‌نك النده بولنوب، بودولتك آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالکندن عبارت بولنمغله، اوروپای عثمانی وروم ایلی (Turquie d'Europe) اسملریله متعارف ایدی. آنجق اخیراً بعض طرفلری کسب استقلال ایتمکله، بو اسم هر جهتنی شامل اولمدیغندن، بالقان شبه جزیره‌سی نامیله یاد اولنمغه باشلامشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بالقان شبه جزیره‌سی اساسنده یعنی قره‌یه متصل اولان شمال طرفنده کنیش اولوب، جنوبه‌طوغری اوزاندقجه‌ برآز طارلاشیر، وشرق جنوبی جهتندن اوزانان ایکی کوچك شبه جزیره واسطه‌سیله آسیا قطعه‌سنه همان تماس ایده‌جك درجه‌ده یناشه‌رق، استانبول وقلعهٔ سلطانیه بوغازلرینی تشکیل؛ جنوب غربی جهتندن ایسه دها زیاده اوزانوب، یونان شبه جزیره‌سنی وبوکا جزئی صورتده مربوط اولان موره شبه جزیره‌سنی حاصل ایدیور. یونان ایله قلعهٔ سلطانیه آره‌سنده دیگر بر شبه جزیره دخی تحصل ایدوب، بونك ده پارمق شکلنده اوچ طار شبه جزیره‌سی واردر، که بوده کسندره شبه جزیره‌سیدر. شمال جهتنك قسم غربیسی صاوه وطونه نهرلریله وقسم شرقیسی دخی قارپات سلسلهٔ جبالیه آیرلمشدر.

بالقان شبه جزیره‌سی شمالاً آوستریا ومجارستانله، شمال شرقی طرفندن روسیه ایله، شرقاً قره دکیزله واستانبول بوغازیله، جنوباً مرمره دکیزی، قلعهٔ سلطانیه بوغازی، آطه‌لر دکیزی وآق دکیزله، غرباً یونان وآدریاتیق دکیزیله ودالماچیا ایله محدود ومحاط اولوب، ۳۶° ۳۰′ ایله ۴۷° ۳۰′ عرض شمالی و ۱۵° ۲۰′ ایله ۲۹° ۴۰′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۷۸ ۶۲۷ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — بالقان شبه‌جزیره‌سی عمومیت اوزره وعلی الخصوص غرب جهتی طاغلق وعارضه‌لی بر یر اولوب، علی‌العموم طاغلری آلپ سلسله‌سنه مربوطدر. بو سلسلهٔ عظیمه‌نك غرب جنوبی قولی اولان یولیا آلپلرندن بر طاقم فرعلر آیریله‌رق، بوسنه وهرسکله صربیه‌نك ایچنده تشعب ایدرلر، وبعضلری اورمانلرله مستور بعضلری طاشلق وقیالق اوله‌رق برچوق طاغلر تشکیل ایتدکدن‌صکره، نهایت ایکی سلسله صورتنی آلوب، بری (شار) ودها آشاغیده (پیندوس) اسمیله شمالدن جنوبه آرناودلغك ایچندن کچه‌رك، یونانه داخل اولور، وموره‌طاغلری دخی قورنت بوغازندن بوکا مربوط بولنور؛ دیگری ایسه بالقان‌نامیله شرقه طوغری اوزانه‌رق، قره‌دکیزه قدر ممتد اولور، و(ردوب) نامیله آطه‌لر دکیزی سواحلنه‌طوغری اوچ قولدن‌مرکب بر شعبه‌صالیویریور. بونلردن بشقه آوروپانك اك بیوك طاغلرندن اولان (قارپاط) سلسله‌سنك دخی جنوبی اتکلری بالقان شبه جزیره‌سنه عائددر. [بو طاغلرك ارتفاعلریله سائر احواللریچون اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

بو طاغلرك آره‌لرنده برچوق اووه‌لر وغایت منبت وادیلر وبایرلر بولنوب، بونلرك اك بیوکی رومانیا ایله بلغارستانك قسم اعظمنی تشکیل ایدن طونه وادیسی اولوب، بو نهر عظیمك ایکی طرفنده قارپاط وبالقان سلسله‌لرینك اتکلری بر وسطح مائل تشکیل ایدیورلر، که دنیانك اك منبت وکوزل یرلری اولوب، بو ایکی سلسله‌دن اینن‌برچوق نهرلرله‌اروا اولنورلر. ایکنجیسی واردار وادیسی اولوب، سلانیك اووه‌سی دنیلن واسع ومحصولدار بر اووه‌در. اوچنجیسی کوستم وادیسندن عبارت اولان تسالیا اووه‌سی اولوب، بو دخی محصوردارلقده دیگرلرندن کری قالمیور. دردنجیسی مریچ وادیسی اولوب، ادرنه ولایتنك آز عارضه‌لی ودوز یرلرینی حاویدر. آرناودلق ویونانك سواحلنده دخی بعض منبت ومحصولدار اووه‌لر بولندیغی کبی، مناستر، درامه، سیروز اووه‌لری دخی ذکره شایاندر. قوصوه اووه‌سی ایسه مرتفع اولمسیله برابر، کوزل ایشلنه‌جك اولسه؛ خیلی استفاده اولنه-

جفی کبی، میوه‌لرینک کثرت ونفاستیله وشرابلرینک کوزللکیله دخی مشهوردر.

نهرلریله کوللری. — بالقان شبه جزیره‌سی اطرافنده بولنان دکیزلره کوره درت مائله‌یه منقسم اولوب، نصف شمالیسی یعنی بوسنه، صربیه، یکی‌بازار، قوصوه، بلغارستان وروماینا کاملاً قره‌دکیز مائله‌سنه تابع اولوب، طونه حوضه‌سنک آشاغی طرفنی تشکیل ایدرلر، وبتون صولری طونه واسطه‌سیله قره دکیزه دوکیلور. سواحل شرقیه‌دن طوغریدن طوغری‌یه قره‌دکیزه دوکیلن صولری پک آزدر. آطه‌لر دکیزی مائله‌سنه تابع اولان یرلر تراکی (یعنی شرقی روم‌ایلی وادرنه ولایتی) ایله ماکدونیا، تسالیا ویونانک جهت شرقیه‌سندن عبارت اولوب، بو مائله ایکی بیوک وبر قاچ کوچک حوضه‌یی جامعدر. بیوک حوضه‌لرک بری مریچ حوضه‌سیدر، که بتون تراکینک صولرینی جمع ایدر؛ ایکنجیسی واردار حوضه‌سیدر، که ماکدونیا ایله شرقی آرناودلغک صولرینی جامعدر. بو ایکی حوضه‌نک آره‌سنده قره صو اسم مشترکیله ایکی نهر دخی مذکور دکیزه منصب اولورلر. تسالیانک بتون صولرینی جمع ایدن کوستم حوضه‌سی جسامتجه بو مائله‌نک اوچنجی حوضه‌سی اولوب، یونان وموره‌دن اینن نهرلر ایسه حوضه‌لر عد اولنه‌میه‌جق قدر کوچکدرلر. یونان دکیزی مائله‌سنه بری موره‌دن، بری نفس یونان‌دن وبری دخی حدود یونانیه‌دن اینن اوچ نهر منصب اولور. آدریاتیق دکیزی مائله‌سنه تابع حوضه‌لرک باشلیجه‌سی درین حوضه‌سی اولوب، آرناودلغک قسم اعظمنک صولری بو حوضه‌یه جمع اولنور. بونک جنوبنده (ویوسه) و(دوول) حوضه‌لری بولنور. هرسک خطه‌سی دخی بو مائله‌یه تابع اولوب، (نارنته) حوضه‌سنی تشکیل ایدیور.

بالقان شبه جزیره‌سنک اک بیوک نهری آلمانیا وآوستریادن کلن (طونه) ایرماغی اولوب، بونک اک بیوک تابعلرندن اولان (صاوه) نهری دخی بوسنه‌نک حدود شمالیه‌سندن کچیور؛ و(بوسنه) و(درینه) نهرلری دخی بونک تابعلرندندر. طوغریدن طوغری‌یه طونه‌یه صاغدن منصب اولان نهرلرک اک بیوکلری صربیه‌ده‌کی (موراوه) ایله بلغارستانده‌کی (ایسکر)، وصولدن دوکیلن نهرلرک باشلیجه‌لری دخی افلاقده‌کی (اولته) وبغدانده‌کی (سرت) ایله (پروت) نهرلریدر.

دیکر ایرماقلرک باشلیجه‌لری ذکرلری سبق ایدن مریچ، قره‌صو، واردار، کوستم، درین، ویوسه وسائره‌در.

شبه جزیره‌نک کوللری پک آز اولوب، طونه‌نک اطرافنده اولان بطاقلقلر حساب اولنمدیغی حالده، آرناودلقده واقع اولان اشقودره، اوخری، پرسپه، کسره، یانیه، اوستروه کوللریله سیروز کولندن عبارتدر.

اقلیم وهواسی. — بالقان شبه جزیره‌سی هواجه عمومیت اوزره ایکی‌یه تقسیم اولنه‌بیلوب، بری شمال شرقی روزکارینه وسیبریا هواسنک تأثیرینه آچیق اولان یرلردر، که روماینا ایله بلغارستاندن وتراکینک قسم شرقیسندن عبارتدر. بو یرلرده یازین خیلی صیجاق اولوب، قیشین دخی صوغوق پک مؤثردر. قسم دیکری مذکور روزکاردن طاغلرله محفوظ اولان یرلردر، که بونلرک هواسی باشلیجه ارتفاعه واراضینک شمال ویا جنوبه ناظر اولمسنه تابع اولوب، یوکسک محللرنده صوغوق وآلچق طرفلرنده صیجاق غالب ایسه‌ده، عمومیت اوزره هوا معتدلدر. طاغلرک همان جمله‌سی قیشین قارله مستور اولوب، آلچق یرلرنده قار یاغارسه‌ده چوق طورماز؛ وعلی‌الخصوص سواحل جنوبیه وغربیه‌نک اکثرنده اصلا قار یاغماز. مرتفع وآچیق محللرده هوا صاغلام ایسه‌ده، بعض نهرلر وکوللرک کنارلرنده وسواحلده برطاقم بطاقلقلر تشکل ایدوب، امر تطهیر وتصفیه‌لرینه دخی همت اولنمامش اولدیغندن، صیتمه‌لی وفنا هوالی یرلری دخی چوقدر. دوبریجه خطه‌سی بالقان شبه جزیره‌سنک اک آغیر هوالی یریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بالقان شبه جزیره‌سنک باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه وعلی الخصوص بغدای اولوب، روماینا وبلغارستان ایله سلانیک اووه‌سندن خیلی ذخایر چیقار. پاموق وکتن کبی بعض صنایعده مستعمل محصولاتیله کلیتلی توتون محصولی دخی واردر. زیتون، پورتقال، لیمون، بادم وانجیر کبی محصولاتی باشلیجه آرناودلق ویونانه مخصوصدر. قوصوه ایله بوسنه‌ده دخی الما، آرمود، اریک کبی میوه‌لرک اعلالری حاصل اولور. باغلر دخی چوق اولوب، بعض کوزل شرابلر یاپیلیرسه‌ده، کلیتله اعمالنه چالیشلیور. اک کوزل شرابی سلانیک جهتنده‌کی (آغستوس) شرابیدر.

اورمانلری پک چوق ایسه‌ده محافظه وحسن

استعماللرينه پك دقت اولنمديغى كبى، يوللرك دخى فقدان وعدم انتظامندن كركى كبى استفاده اولنه‌ميور. مرعالر پك چوق اولوب، قويون، كچى، صيغير وسائر حيوانات بسلنيور. آتلر وصيغيرلر صغير الجثه وعادى اولوب، قيوريجق دنيلن قويونلرينك اتى پك كوزل ايسه ده، ياغيلرى قباردر. بلغارستان وصربستانده طوموزلر دخى كليتليدر. آريلرله ايپك بوجكلرى اورته حالده اولوب، بعض طرفلرنده برر مقدار بال وايپك چيقاريلور. ساده ياغ، درى وياغى كبى حيواناتدن آلنان محصولات شبه جزيره‌نك باشلجه اخراجاتندندر. شبه جزيره‌نك بعض طرفلرنده مختلف معدنلر بولنديغى مروى ايسه ده، اخراج اولنانلرى هيچ حكمنده اولوب، بوبابده لايقيله بركشف دخى اجرا اولنه‌مامشدر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — بالقان شبه جزيره‌سنك اهاليسى ١٨ ٥٥٠ ٠٠٠ كشى راده‌لرنده اولوب، بروجه آتى منقسمدرلر :

ممالك عثمانيه (بلغارستان و شرق روم ايليده داخلدر)	٨ ٩٨٠ ٠٠٠
رومانيا	٥ ٣٨٠ ٠٠٠
صربيه	١ ٩٨٠ ٠٠٠
يونان	١ ٩٧٥ ٠٠٠
قره طاغ	٢٣٥ ٠٠٠
جمعاً	١٨ ٥٥٠ ٠٠٠

بو اهالى بر قاچ جنسيته منسوب وبر قاچ لسانله متكلمدرلر. جنسيت ولسانجه تقسيملرى تقريباً وجه آتى اوزره‌در :

ترك (بلغارستانده داخل اولمق اوزره ممالك عثمانيه‌ده)	١ ٥٠٠ ٠٠٠
بلغار وپوماق (كذا)	٣ ٥٠٠ ٠٠٠
رومان (رومانيا وماكدونيا وآرناؤدلقده)	٥ ٠٠٠ ٠٠٠
صربلى وبوشناق (ممالك عثمانيه وصربيه وقره طاغده)	٣ ٤٠٠ ٠٠٠
روم (ممالك عثمانيه ويونانده)	٢ ٧٠٠ ٠٠٠
آرناؤد (آرناؤدلقده ويونانده)	٢ ٠٠٠ ٠٠٠
اسپانيول (يعنى يهودى)	٢٠٠ ٠٠٠
چنكانه	١٥٠ ٠٠٠
ارمنى	١٠٠ ٠٠٠
جمعاً	١٨ ٥٥٠ ٠٠٠

مذهبجه دخى وجه آتى اوزره تقسيم اولنه‌بيليرلر :

مسلمان (ترك. آرناؤد، بوشناق، پوماق وسائره)	٣ ٢٠٠ ٠٠٠
اورتودوقس (روم. بلغار، صربلى، آرناؤد وسائره)	١٤ ٠٠٠ ٠٠٠
قتوليك (آرناؤد، بوشناق، بلغار وسائره)	١ ٠٠٠ ٠٠٠
پروتستان (بلغار وسائره)	٥٠ ٠٠٠
ارمنى	١٠٠ ٠٠٠
يهودى	٢٠٠ ٠٠٠
جمعاً	١٨ ٥٥٠ ٠٠٠

بو ايكى جدولدن آكلاشلديغى اوزره، بالقان شبه جزيره‌سنده جنسيتجه اكثريت رومانلرده اولوب، آنجق بونلر طونه‌نك اوته طرفنده وآيريجه بر دولت هيئتنده بولندقلرندن، اكثريتلرى موازنه‌يه خلل كتيره‌مز. بلغارستان وصربيه‌ده بولنان رومانلر پك جزئى اولدقلرى كبى، ماكدونيا وآرناؤدلق طرفلرنده بولنان اولاخلر دخى كثرتلى دكللردر. اسلاو جنسيتنه منسوب اولان بلغارلرله صربليلر، بوشناقلر وخرواتلر برلكده حساب اولنسه‌لر، ٧ مليونه قريب اولوب، اكثريتى قزانه بيليرلرسه‌ده، بونلر كرك لسانجه وكرك حسيات مليه‌جه بر قاچ هيئته منقسم اولوب، ايچلرنده كنديلريله غيرمتفق اولان برچوق مسلمانلر (يعنى بوشناقلر وپوماقلر) وقتوليكلر بولنيور. روملر اقليتده بولنغله برابر ممالك عثمانيه وبلغارستانده بولنانلرى همان يالكز شهر وقصبه اهاليسندن عبارتدرلر. تركلر اقليتده ايسه‌لرده، كنديلرى همجنس اولميان سائر اهالئ اسلاميه ايله حسيات مليه‌ده متفق ومشترك بولندقلرندن، موازنه‌يى محافظه ايده‌بيله‌جك بر قوت واقتدارده بولنيورلر. آرناؤدلر مقدارجه اولان اقليتلرينى جسارت وشجاعتلريله و وطنلرينك متانت طبيعيه‌سيله اكمال ايده‌رك، بونلر دخى موازنه‌دن دوشمزلر.

بو وجهله بالقان شبه جزيره‌سنده ساكن بولنان اقوام مختلفه بيننده موازنهٔ طبيعيه بولنوب، بونلر اكثر محلرده مختلط صورتده بولندقلرندن، تفريقلرى محال اولوب، مشتركاً اداره‌لرى ويا بر اتفاق واتحاد تام تحتنده بولنملرى و بو اداره‌نك طوغرودن طوغرويه زير حمايهٔ مخصوصهٔ شاهانه‌ده بولنمسى الزمدر؛ چونكه هر نه قدر اهاليسى مختلف اديان وجنسيتلره تابع بولنيورسه‌ده، بالقان شبه جزيره‌سى احوال طبيعيه و جغرافيه‌سى اعتباريله يكوجود بر مملكتدر.

لسانلرينه كلنجه، تعداد اولنان جنسيتلرك هر برينه منسوب اولان خلق كندى لسانيله متكلم اولوب، بو لسانلردن هر برينك كنديته مخصوص آز چوق بر اديباتى واردر. بالقان شبه جزيره‌سنك لسان

عمومیسی اوله بیله‌جك بر لسان آرانلدیغی حالده، بونك ترکجه لسانی اولدیغی بداهةً تبین ایدر: چونکه بو لسانله متکلم اولانلر شبه جزیره‌نك یالکز بر طرفنه منحصر اولمیوب، هر طرفنه طاغنیق بولندقلرندن وبو لسان درت بش قرندن بری لسان رسمی صفتنی حائز اولدیغندن، ترك جنسیتنه منسوب اولمیانلرك اکثری دخی بو لسانده تکلمه آلیشمشلردر؛ وبر برینك لسانني بیلمین مختلف الجنس ایکی کشی آره‌سنده تکلم ایچون بو لساندن بشقه واسطه یوقدر. الحاصل، هر قومك کندی لسانی‌وار ایسه‌ده، ترکجه بالقان شبه‌جزیره‌سنده‌کی اقوامك لسان عمومیسیدر.

تقسیماتی. — شمدیکی حالده بالقان شبه جزیره‌سی اوچ نوعه تقسیم‌اولنه بیلیر: ۱" طوغریدن‌طوغری‌یه دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ید اداره‌سنده بولنان یرلر؛ ۲" مختاریت اداره ایله اداره اولنوب، دولت مشارالیهایه تابع اولان یرلرله موقتاً ادارهٔ اجنبیه آلتنده بولنان ممالك عثمانیه؛ ۳" حکومات مستقله. ایلك ایکی نوعی ممالك عثمانیه‌دن معدود اولوب، شبه جزیره‌نك قسم اعظمنی تشکیل ایدیورلر. طوغریدن طوغری‌یه ادارهٔ عثمانیه آلتنده بولنان یرلر تراکی خطهٔ قدیمه‌سیله ماکدونیا وآرناودلقدن عبارت اولوب، ادرنه، سلانیك، قوصوه، مناستر، اشقودره یانیه وشرقی روم ایلی اسملریله ۷ ولایته منقسمدر، و سرفیجه مستقل متصرفلغنی دخی حاویدر. امتیاز وادارهٔ مختاره ایله اداره اولنان بر پرنسلك عنوانني حائز اولان بلغارستاندر موقتاً ادارهٔ اجنبیه آلتنده بولنان یر دخی بوسنه وهرسك قطعه‌سیدر، که آوستریا ومجارستان دولتی طرفندن موقتاً اداره اولنمقده‌در. حکومات مستقله دخی رومانیا، صربیه ویونان قراللقلریله قره طاغ پرنسلکندن عبارتدر.

[بونلردن هربرینك اسمنه مراجعت بیوریله.]

تقسیمات جغرافیه وطبیعه‌سنه کلنجه، بو تقسیم وقت وزمانه کوره تخلف ایدوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده بر وجه آتی ٦ مملکت ویا خطه‌یه منقسم عد اولنوردی:

۱ غراچیا (یونان)
۲ تسالیا (یکیشهر وترخاله جهتی)
۳ اپیر (یانیه جهتی)
٤ ایلیریا (آرناوٕدلغك یوقاری طرفیله قره طاغ، هرسك، بوسنه)
٥ ماکدونیا (سلانیك ومناستر جهتلری)
٦ داردانیا (اسکوب وقوصوه جهتلری)
۷ میسیا (صربیه وبلغارستان جهتی)
۸ داچیا (رومانیا ومجارستان طرفلری)
۹ تراکی (ادرنه ولایتیله درسعادت وجوارلری وشرقی روم ایلی)

مناستر واسکوب جهتلرینه بعضاً (پانونیا) وبلغارستانك شرق طرفنه (غانتیا) دخی دیرلردی. بوصایلان مملکتلرك اکثری مختلف اسملرله برطاقم کوچك خطه‌لره منقسم ایدی. شبه جزیره‌نك احوال سیاسیه‌سی دکیشدکجه، تقسیمات دخی دکیشوب، مع‌هذا بو اسملر خیلی وقت محافظه اولنمشدر؛ وبعضلری بو کون دخی جغرافیون طرفندن قوللانلقده‌در. یونان اسکی اسمنی محافظه ایدوب، (اپیر)، (ایلیریا) و(داردانیا) اسملری یکی جغرافیادن رفع اولنمش، وایلیریانك قسم جنوبیسیله داردانیا واپیره آرناوٕدلق نامی ویرلدیکی کبی، ایلیریانك قسم شمالیسی دخی بوسنه، هرسك وقره طاغ اسملریله یاد اولنمغه باشلامشدر. (میسیا) و(داچیا) اسملری دخی اونودیلوب، میسیانك قسم غربیسنه صربیه وقسم شرقیسنه بلغارستان نامی ویرلمشدر، که بو اسملر اوراره کلوب یرلشن اسلاو اقوامنه نسبتله حاصل اولمشدر؛ داچیانك دخی غرب جنوبی قسمنه افلاق، شرق شمالی قسمنه بغدان وایکیسنه مشترکاً (مملکتین) و(رومانیا) دنیلدیکی کبی، بالقان شبه جزیره‌سنك خارجنده عد اولنان وقارپات سلسله‌سنك اوته سنده بولنان غرب شمالی قسمنه دخی ترانسلوانیا (یعنی اردل) ومجارستان اسملری ویرلمشدر. تراکی، ماکدونیا وتسالیا اسملرینك جغرافیون طرفندن استعماللرینه دوام اولنمش ایسه‌ده، دولت عثمانیه لسان رسمیسنده بو اسملر دخی مجهول اولوب، بو اوچ خطه‌یه مشترکاً (روم ایلی) اسمی ویرلمشدر؛ چونکه بو اسم هر نه قدر بتون شبه جزیره‌یه اطلاق اولنورسه‌ده، اصل روم ایلی بو اوچ خطه‌یه دینلیر.

شهر وقصبه‌لری. — بالقان شبه جزیره‌سنك الك بیوك والك مهم شهری استانبول اولوب، تاریخ وتجارت نقطهٔ نظرنجه اهمیتلی دیکر بر قاچ شهریله بر چوق کوزل قصبه‌لری دخی واردر، که باشلیجه‌لری حاوی اولدقلری نفوسله برابر بر وجه زیر بیان اولنور:

۸۷۵ ۰۰۰ استانبول	۳۶ ۰۰۰ اشقودره	۲۵ ۰۰۰ اسکوب
۲۲۱ ۰۰۰ بکرش	۳۵ ۰۰۰ مناستر	۲۵ ۰۰۰ پاتره
۹۰ ۰۰۰ یاش	۳۵ ۰۰۰ بلغراد	۲٤ ۰۰۰ وارنه
۸۰ ۰۰۰ سلانیك	۳۳ ۰۰۰ یانیه	۳۲ ۰۰۰ شمنی
۸۰ ۰۰۰ غلاص	۳۳ ۰۰۰ فلبه	۲۱ ۰۰۰ یکیشهر
۶۳ ۰۰۰ آتنه	۳۰ ۰۰۰ سرای بوسنه	۲۱ ۰۰۰ پیره
۶۲ ۰۰۰ ادرنه	۲۸ ۰۰۰ ابرائیل	۲۰ ۰۰۰ یرکوکی
۳۸ ۰۰۰ پرزرین	۲٦ ۰۰۰ روسجق	۲۰ ۰۰۰ صوفیه

معارف وصنایع وتجارتی . — بالقان شبه جزیره‌سنده معارف هنوز پك كری اولوب، آنجق بوصوك زمانلرده كرك دولت علیه وكرك سائر حكومات صغیره طرفندن مكتبلرك تكثیریله نشر معارفه چالیشلقده‌در. مكتبلرك انواعی واصول اداره‌لری بو شبه جزیره‌یی تركیب ایدن حكوماتك هر برنده بشقه اولدیغندن، حكومات مذكوره اسم مخصوصلری صره‌سنده تفصیلات ویریله‌جكدر . شوراجقده عمومیت اوزره یالكز شونی دیه‌بیلیرز ، كه بالقان شبه جزیره‌سنده اوقویوب یازمق بیلن افراد اهالی آنجق یوزده اون نسبتنده‌درلر.

صنایع دخی اوقدر ایلرولەمامش اولوب، ذكره شایان فابریقه‌لر یوق حكمنده‌در. آنجق ال ایله و طرز قدیم دستگاهلرله عبا، شیاق، بز، خاولی، كلیم، چول كبی بعض منسوجاتله یوك چوراب وسائره اعمال اولنور، كه بونلرده باشلیجه قادینلر طرفندن یاپیلیر . سختیان وكاوساله دباغخانه‌لری دخی چوقدر . باقیر، دمیر وتوجدن انواع آوانی واسلحه دخی اعمال اولنور.

موقعنك اقتضاسنجه ومحصولاتنك كثرتی حسبیله تجارتی پك ایشلك اولوب، استانبول، سلانیك، طونه منصبنه قریب اولان شهر وقصبه‌لر وادرنه ومناستر كبی بعض داخلی شهرلر بیوك تجارتگاهلردندر. اخراجاتی باشلیجه محصولات ارضیه ایله حیوانات ودری كبی شیلردن وادخالاتی اوروپا امتعه ومعمولاتیله قهوه، شكر كبی موادن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی . — اقوام آریانیه‌نك آسیای وسطیدن آوروپایه هجرتلرندن اول، بتون آوروپانك اولدیغی كبی، بالقان شبه جزیره‌سنك دخی اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی كیملر بولنمش اولدیغی مجهولدر؛ واوندن اول قطب شمالیدن اینن بر بوز طوفاننك بتون آوروپایی باصوب اهالیٔ قدیمه‌دن اثر براقامش اولمسی دخی محتملدر. اك اول آسیای وسطیدن آوروپایه مهاجرت ایدن اقوامدن برقوم، كه (پلاسج) اسمیله یاد اولنور، بالقان شبه جزیره‌سنی وطن اتخاذ ایده‌رك، بو مملكت واسعه‌نك ایچنه یایلمش؛ ویالكز شمال جهتنده (داچ) اسمیله معروف دیكر بر قوم یرلشمش ایدی. بو (داچ) قومنك دخی اقوام آریانیه‌دن اولدیغی ملحوظ اولوب، حتی كندی لساننده اسمی (دایچ) اولان آلمان قومندن عبارت بولنمش اولمسی محتملدر. اسكیتلرك دخی قاطونه ساحلنه وبر روایتده تراكیه یعنی بالقان سلسلهٔ جباله‌دك تقرب ایتمش اولدقلری مروی اولوب، آنجق متقدمینك (اسكیت) اسم عمومیسیله یاد ایتدكلری اقوامك اقوام تورانیه وتاتاریه‌دن‌می یوقسه اسلاولردن‌می عبارت بولنمش اولدقلری هنوز تحقق ایده‌مه‌مشدر. هر حالده پلاسجلر بالقان شبه جزیره‌سنك وعلی الخصوص قسم جنوبی وغربیسنك معلوم اولان اك اسكی اهالیسی اولوب، اك اول بو طرفده زراعتله اشتغال ایدن، وجسیم طاشلرله برنوع بنالر یاپان بونلردر. مذهبلری سیاراته وسائر علائم سماویه ایله جن وپریلره وتجسم ایتدیردكلری بعض احوال معنویه‌یه ایناتمقدن عبارت ایدی. قبا وساده اولان بو اعتقادلری بعده یونانیلر طرفندن توسیع وتزیین اولنه‌رق، اساطیر یونانیه‌یی تولید ایتمشدر.

بر مدت صكره ینه اقوام آریانیه‌دن (هان) اسمنده برقوم كلوب، یونانك سواحلنی ضبط ایتمش؛ واوراده بولنان پلاسجلرك بر طاقی بونلرله مزج اولنه‌رق، بر طاقی دخی طاغلره وبعده شماله طوغری ایلیریا وماكدونیایه چكلمش؛ وبر مقدارلری دخی ایتالیا شبه جزیره‌سنه چكمشلردی . یونانده قالانلر هلنلرله وبعده فنیكه ومصردن كلن برطاقم مهاجرلرله قاریشه‌رق، یونان قومنی تشكیل ایتدكلری كبی، ایتالیایه چكنلر دخی اوراده بولدقلری بعض اقواملە قاریشه‌رق، لاتینلری تولید ایتدكلری حالده، بالقان شبه جزیره‌سنك سائر طرفلرنده یعنی ایلیریا، ماكدونیا وتراكیه‌ده قالانلری حال اصلیلرینی محافظه ایتمشلردی. بونلر شمال شرقی طرفندن ذكر اولنان داچلر واسكیتلرله وشمال غربی جهتندن دخی (كلت)لرله همحدود ایدیلر.

یونانیلرك مؤخراً نصل تمدن وترقی ایتدكلری معلومدر. بونلر بالقان شبه جزیره‌سنك دیكر سواحلنده دخی بر طاقم مستملكات پیدا ایتمشلردیسه‌ده، ایچ طرفلره صوقیله‌مامشلردی. پلاسج اقوامی ایسه حال اصلیه‌لرنده قالوب، قبیله قبیله اداره اولنور، واقوام سائره ایله اصلا اختلاط ایتمیه‌رك، بر حال

بدويتده ياشارلردی. یالکز ماکدونیاده دولت نامنه مستحق بر حکومت تشکل ایدوب، فلیب بونی قوتلی بر دولت صورتنه قویمش؛ واوغلی اسکندر بیوك بر جهانکیر اولمشیدی. آنجق اسکندرك فتوحاتی بربوره کبی پچوب، بو جهانکیرك وفاتندن صکره برچوق ماکدونیالیلر دولته نائل اولمش. واقطار عالمده برطاقم حکمدار سلالهلری تأسیس ایتمشلرسهده، ماکدونیا بوندن براستفاده ایتمهمشیدی. او صرهلرده اپیر وایلیریاده دخی بعض کوچك دولتلر تشکل ایتمشیدی.

جهانکیرلك نوبتی روماليلره کلنجه، او وقتهقدر استقلاللرینی محافظه ایتمش اولان پلاسخ اقوامی دخی یونانلرك سلاحلرینه مقاومت ایدهمیهرك، بتون بالقان شبه جزیرهسی رومانك حکمی آلتنه چکمش ایسهده، پلاسجلر بسبتون رام اولمیوب، ینه قبیلهلری رؤساسنك تحت ادارهسنده ایدیلر. داچلر ایسه کلیتلی تلفات ویرهرك، محوو پریشان اولمش، واونلرك یرینه (ترایان) رومادن مهاجرلر کتیروب، مملکتی اسکان ایتمشیدی. رومانلر ایشته او وقت سوق واسکان اولنان روما مهاجرلرینك احفادیدرلر. روماليلرك ادارهسی زماننده لاتینلرله اونلره تابع اولان یونانیلردن بر چوق افراد مأموریتله، تجارتله وسائر وسیلهلرله بالقانشبه جزیرهسنك هر طرفنه صوقلمشیدی. روما ایمپراطورلغنك تقسیمنده بالقان شبه جزیرهسی بالطبع شرق ایمپراطورلغی حصهسنه دوشوب، او صرهلرده خرستیانلق دینی دخی شبه جزیرهنك هر طرفنه نفوذ ایتمکه باشلامشیدی. قرون وسطاده شمالدن وشرقدن هجوم ایدن اقوام وحشیه بو شبه جزیرهیی دخی پایمال ایدوب، علی الخصوص هونلر شبه جزیرهنك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردر. متعاقباً اسلاولر کلوب، شبه جزیرهنك شمال غربی جهتنی کاملاً ضبط ایتدکلری کبی، جنوب وشرقده طوغری دخی یاییلهرق، هونلرك احفادی اولان بلغارلرله قاریشمش، واقوام تاتاریهدن اولان بلغار قومنی اسلاولاشدیرمشلردر. تراکیده وماکدونیانك جنوب وشرقی جهتنده یونانی پلاسجلر بو اقوام مستولیهنك حکم ونفوذی آلتنده قالوب، لسان وجنسیتلرینی غائب ایتمش؛ ور طاقلری دخی آشاغی ایلیریا واپیر یعنی آرناؤدلق طاغلرینه چکیلهرك، اورادهکی همجنسلریله برابر الی یومنا هذا لسان وجنسیتلرینی محافظه ایتمشلردر. آنجق اسلاولر شرق ایمپراطورلغنك ضعفندن استفاده ایله، صرب وبلغار دولتلرینی تشکیل ایدهرك، همان بتون شبه جزیرهیی تحت تابعیتلرینه آلمشلردی. یونانیلر روماليلرك غلبهسندن بری مدنیتلرینی غائب ایدوب، لسانلری دخی قبالاشمش وبوزلمش، وحتی خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره «یونانی» لفظنی «مشرك» لفظیله مترادف عد ایدهرك، کندیلرینی (روم) یعنی رومالی تسمیه ایتمکه باشلامشلردی. یونان دخی اسلاولرك حکمی آلتنه کیرهرك، یونانیلر اسکی یونانیلرك احفادی اولدقلرینی ادعا ایدهمیهجك درجهده اقوام سائره ایله قاریشمشلردی. آنجق شرق ایمپراطورلری مرور زمانله روملاشوب، او وقت قبا وغلط بر صورتده سویلنیلن رومجه لسانی قبول ایتمش اولدقلرندن، روملر بوقوتله شبه جزیرهنك هر طرفنه صوقلمش، وبر درجهیهقدر نفوذ پیدا ایتمشلردی. لکن او وقتلرده دین فکری جنسیت فکرینه غلبه ایتدیکندن، جملهسی خرستیان اولان بو اقوام بر درجهیهقدر بینلرنده مزج وخلط اولنهرق، جملهسی مدنیت ومعارفدن بیبهره متعصب وجاهل بر خلق اولمشلردی. صرب وبلغار دولتلرینك قوتلری زائل اولدقدن صکره. قسطنطنیه ایمپراطورلغی شبه جزیرهنك اکثر طرفلرینی استرداد ایتمشدیسهده، حکمی اعتباری اولوب، اکثر طرفلرده وعلی الخصوص آرناؤدلق ویونان جهتلرنده بر چوق حکومات صغیره تشکل ایتمش؛ ونديك وجنوه جمهوریتلری بر چوق ساحل واسکلهلری، وحتی پایتختك برونی اوجنده غلطهیی دخی ضبط ایتمشلردی.

آناطولینك روم ایلیه پك قریب اولان بر کوشهسنده دولت علیهٔ عثمانیه تأسس ایتمکه باشلادیغی زمان بالقان شبه جزیرهسی بو حالده ایدی. سلاطین عظام عثمانیهنك ایکنجیسی اولان سلطان اورخان غازینك زماننده ۷۵۹ تاریخ هجریسنده ایلك دفعه اولهرق پادشاه مشارالیهك فرزند ارجمندی سلیمان پاشاحضرتلری بالقان شبه جزیرهسنه آیاق باصوب، فتوحات بربرینی تعقیب ایتمکله، خداوندکار غازینك اواخر سلطنتنده یعنی ۳۲ سنه ظرفنده بو قطعهٔ واسعهنك همان هر طرفی ادارهٔ عثمانیه آلتنه چکمش، وقوصوه ملحمهٔ کبراسی صرب دولتنه ختام ویرمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان دورندهدخی بالقان شبه جزیرهسنك برچوق یرلری ضبط اولنهرق، فترت زماننده وچلبی سلطان

محمد خان دورنده فتوحاته دوام اولنه‌مامش ایسه‌ده، سلطان مراد ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده شبه جزیره‌نك برچوق یرلری ضبط واسترداد، وبوقطعه‌ده حکومت عثمانیه تشیید اولنمشدر. نهایت ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ٨٥٧ تاریخنده استانبولی فتح ایده‌رك، روم ایمپراطورلغنه ختام ویر-مکله برابر، آرناؤدلغی وافلاق وبغدانی دخی استیلا ایتمکله، بتون شبه جزیره‌یی ضبط ایتمشدر، که بو وجهله شبه جزیره‌نك تمامی فتحی تقریباً ١٠٠ سنه‌ده کمال اولنمشدر. بعده قانونی سلطان سلیمان خان زماننده اوروپا قطعه-سنده ممالك عثمانیه خیلی توسع ایدوب، اردل (یعنی ترانسلوانیا) ومجارستان وخرواتستانك قسم اعظمی دخی اداره عثمانیه‌یه کچمش، وعثمانلی سلاحلری ویانه سورینه طیانمش ایسه‌ده، بو یرلر چوق وقت محافظه اولنه‌میوب، اصل بالقان شبه جزیره‌سی ایسه ٥٠٠ سنه متمادیاً وتماماً دولت عثمانیه النده بولنمشدر. رومانیا (یعنی افلاق وبغدان) ایله قره طاغ اوته‌دن بری بعض امتیازاتله و(وویوده‌لق) عنوانیله اداره اولنمقده بولنمش اولدیغی کبی، ١٢٤٥ تاریخنده صربیه‌یه دخی امتیاز، وبر سنه صکره یونانه استقلال ویرلمشدر. نهایت ١٢٩٤ده روسیه محاربه‌سنی تعقیب ایدن برلین معاهده‌سی رومانیا، صربیه وقره طاغه استقلال، بلغارستانه امتیاز وشرقی روم ایلی ولایتنه مختاریت اداره ویرمش؛ وبوسنه وهرسکی موقتاً آوستریانك اداره‌سنه تودیع ایتمشدر. بو معاهده صربیه وقره‌طاغی توسیع ایتدیکی کبی، رومانیایه دخی روسیه‌نك آلدیغی بساربیا پارچه‌سنه مقابل دوبریچه خطه‌سنی، ویونانه تسالیایی ویرمشدر.

بالق کولی { حلب ولایتنده عمیق کولنك جوارنده بر کوچك کول اولوب، بالغی چوقدر. — آغری طاغنك شمالی اتکلرندن سینك طاغنده وروسیه حدودی داخلنده دخی بو اسمله بر کوچك کول اولوب، فضله میاهی (آراس) ایرماغنه دوکیلور.

بالك { موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده (رواندز) قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، مرکز قضانك جنوب شرقیسنده واقع و٦٠ قریه‌یی جامعدر.

باله { (Bâle) وآلمانجه بازل (Basel) اسویچره‌ده همنامی اولان ناحیه یعنی جمهوریت مرکزی بر شهر اولوب، اسویچره‌نك شمال غربی جهتنده، رینك ایکی کنارنده وآلساس ایله بادن حدودی قربنده واقعدر. اسویچره‌نك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، بر قاچ دمیر یولك نقطهٔ التصاقنده بولنغله، بیوك بر اهمیت تجاریه‌سی، ٤٤ ٨٠٠ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی وسائر کوزل ابنیه‌سی، دار الفنونی، کتبخانه‌سی، ایپك قاشلر وباصمه فابریقه‌لری ورینك اوزرنده ٢٠٠ متره طولنده بر اخشاب کوپریسی واردر. سوقاقلری اصول قدیمه اوزره طار وطولاشیقلی ایسه‌ده، غایت تمیزدر.

باله ناحیه‌سی { (Canton de Bâle) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ٢٢ نواحینك بری اولوب، مؤخراً، بری شهردن ودیکری ملحقاتدن عبارت اولمق اوزره، ایکی جمهوریته تقسیم اولنمشدر. بو ناحیه غرباً برنه، جنوباً سولور، شرقاً آرغوویا ناحیه‌لریله، شمالاً دخی بادن بیوك دوقه‌لغیله وآلساسله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥٧ مربع کیلومتره واهالیسی ١٢٤ ٢٧٢ کشیدر، که بونلرك ٦٥ ١٠١ ی شهرله جوارلری جمهوریتنه و٥٢ ٢٧١ ی ملحقات جمهوریتنه تابعدرلر. اکثری آلمان، وبعضلری فرانسز لسانیله متکلمدرلر. اهالینك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك اولوب، بر مقداری‌ده یهودیدر. ملحقات جمهوریتنك مرکزی (لیستال) قصبه‌سیدر. اراضیسی طاغلق وعارضه‌لی اولوب، غایت لطیف بر منظره ابراز ایدر. رین ایرماغی جهت شمالیه‌سنده جریان ایدوب، بو نهرك مجراسندن ناحیه‌نك حدود جنوبیه‌سنده اولان (جورا) سلسله‌سنك صرتندك، اراضی درجه درجه کسب ارتفاع ایدر. اك یوکسك محلی ١٢٠٠ متره ارتفاعنده‌در. شمال وجنوب روزکارلرندن طاغلرله محفوظ اولوب، هواسی معتدل وغایت صاغلامدر. اراضیسی هر نوع محصولاته الویریشلی اولوب، اورمانلری ومرعالری چوقدر. اشجار مثمره‌سی دخی چوق اولوب، بوش وایشلنمه‌مش هیچ بر قاریش یری یوقدر. (ارغونچ) و(بیرسه) اسملریله ایکی نهر وبر قاچ کوچك چای اراضیسنی سقی ایده‌رك، (رین)ه دوکیلورلر. حیواناتی چوق اولوب، ١٦ ٠٠٠ صیغیری وبر چوق قویون

وكچیلری اولمغله، یاغ وپینیری مشهوردر. آلچی، مرمر، قیا طوزی ومعدن صولری دخی چوقدر. باله شهرنده كیلردن بشـقه ناحیه‌نك سائر طرفلرنده دخی بر چوق فابریقه‌لر بولنوب، ایپك وپاموقدن منسوجات، سختیان، اجزای كیمویه، كاغد وسائره اعمال اولنـور. تجارتی پك ایشـلكدر. بو ناحیه اسویچره جماهیرینك اون برنجیسی اعتبار اولنوب، ۱۵۰۱ تاریخ میلادیسـنده هیئت متفقه‌یه داخل اولمشدر. كثرت اهالی اعتباریله جماهیر مذكوره‌نك طقوزنجیسی ووسعت اراضیجه اون سكزنجیسیدر. شهردن عبارت اولان جمهوریتی ٦ سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۳٤ اعضادن مركب بر مجلس عمومی و۲ مدیر ایله ۱۳ اعضادن مركب بر مجلس دائمی معرفتیله اداره اولنـور. ملحقات جمهوریتنك مجلس عمومیسی ٦٥ ومجلس دائمیسی ٥ اعضادن مركبدر.

بالی { (Bali) آسیانك جنوبنده‌كی (سـونده) آطه‌لرینك بری اولوب، جاوه آطه‌سنك شرقنده و(لومبوق) آطه‌سنك غربنده واقعدر، وجاوه‌دن (بالی)، لومبوقدن دخی (لومبوق) بوغازلریله آیرلمشدر. ٨° ٣′ ایله ٨° ٥٢′ عرض جنوبی و ١١٢° ٦′ ایله ١١٣° ٢٠′ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی یالكز ٥٨٠٠ مربع كیلومتره‌دن عبارت ایسه‌ده، پك مسكون اولوب، ٧٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی براهما وبوده دینلرنده‌اولوب، سائر آطه‌لر اهل اسـلامك الینه كچدكجه، مجوسیلر بو آطه‌یه التجا ایتمشلردر. اراضیسی طاغلق وعارضـه‌لی ایسه‌ده، غایت منبت ومحصولدار اولوب، پرنج سنه‌ده ایكی دفعه محصولات ویرر، وپك چوق پاموق حاصل اولـور. اك یوكسك محلی اولان (آغونغ) طـاغنك ٣٤١٤ متره ارتفاعی واردر. نهرلری دخی چوقدر. طاغلرینك اكثری اورمانلرله مستوردر.

بالی { یاوز سلطان سلیم خان دوری شعراسندن اولوب، روم ایلنده تیمار صاحبی‌ایدی. تذاكرده تصـادف اولنان بعض اشـعاری شایان نقل كورلمه‌مشدر.

بالیاره { (Baléares) آق دكیزده اسپانیانك ساحل شـرقیسی قارشیسنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، والنسه (یعنی بلنسیه) نك ١٠٠ كیلومتره شرقنده، ٣٠° ایله ٤٠° عرض شمالی و ٠° ایله ٢° طول شرقی آره‌سنده واقع واسپانیایه ملحقدر. بو آطه‌لر بر ایالت تشـكیل ایدوب، مركزلری (پالمه) شهریدر. بونلر ٥ آطـه اولوب، ایكیسی یعنی (میورقـه) ایله (مینورقه) بیـوك، واوچی یعنی ایویسـه، فورمنترا وقابررا كوچكدرلر. مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌لری ٥٠١٤ مربع كیلومتره واهالیلری ٣٠٩ ٢١٦ كشیدر. اراضیلری پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله كتن، كنـویر، میوه‌لرك انواعی، زیتـون یاغی ومشهور شرابلر چیقار. هوالری معتدل وصاغلامدر. اهالینك بر قسمی گمیجیلك وبالیقجیلقله مشـغولدرلر. روایته كوره بو آطه‌لرك اهـالیسی كمانكشلكله مشهور ایدیلر. ابتدا ردوس آطه‌سندن كیدن بر یونان مهاجرلری طرفندن اسـكان اولنه‌رق، بعده قارتاجلیلرك ومؤخراً رومالیلرك الینه كچمشلردی. بعدالمیلاد وانداللر وبعده غوتلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، ایكنجی قرن هجری ابتداسنده ضمیمهٔ ممالك اسـلامیه اولمشلردی. ٧٩٠ تاریخ میلادیسـنده (شارلمان) طرفندن ضـبط اولنمشلردیسه‌ده، متعاقباً اندلس ملوك امویه‌سی طرفندن استرداد اولنه‌رق، اندلسك طوائف ملوكه تقسیمنده زیریلرك وبعـده موحدینك حكمی آلتنه كچمشلردی. نهایت ١٢٢٩ تاریخ میلادیسنده آراغون حكمدارلری طرفندن ضبط اولنه‌رق، بعده (شارل كینت) طرفندن اسپانیایه الحاق اولنمشلردر.

بالیابولی { آیدین ولایتنده ازمیر سنجاغنك (اوده‌مش) قضاسنه تابع ناحیه مركزی برقصبه اولوب، اوده‌مشك ٢٨ كیلومتره شرق جنوبیسنده وكوچك مندرسه دوكیلن بر چایك كنارنده واقعدر. ناحیه‌سی ٢٤ قریه‌دن مركبدر.

بالی بك { (ملقوچ اوغلی —) سـلطان بایزید خان ثانی دوری شجعان رجالندن اولـوب، خیلی وقت سلسـتره والیسی بولنمش؛ وعصیان ایتمش اولان افلاق وویووده‌سنه قارشی سوق اولنان عسكرده بولندیغی كبی، مجارستانه دخی سوق عسكرله (واردین) قلعه‌سنی ودیكر برچوق یرلری ضبط، وبعده پروت نهرینی تجاوزله آق كرمانی ضـبط ایتمك تشبثنده بولنان بغدان وویووده‌سنی تربیه ایتمش؛ و ٩٠٤ تاریخنده قرق بیك عسكرله لهستانك اوزرینه یوریوب، شانلی برمظفریتدن صكره غنائم كثیره اخذیله دونمشیدی.

بالی بك { (یحیی پاشازاده —) قانونی سلطان سلیمان خان دوری رجا-

لندن اولوب، مجارستانه واقع اولان سفر همایونده پك چوق خدمت وشجاعتی کورلمکله، ۹۲۷ تاریخنده بلغراد محافظلغنه ومتعاقباً مجار سلیمان پاشانك استعفاسی اوزرینه بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۹٤۹ ده بوسنه والیسیله برابر مجارستان محاربه‌سنی کشادله، پك بیوك موفقیاته نائل اولمش؛ وبو مظفریتی متعاقباً ۹۵۰ تاریخنده بودینده وفات ایتمشدر.

بالی زاده (مصطفی افندی) سلطان محمد خان رابع دوری مشایخ الاسلامندن اولوب، محله امامرلندن بالی افندی اسمنده بر آدمك اوغلیدر. طریق علمیه سلوکله، علی‌المعتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، غلطه مولویتنه، ۱۰۵۸ ده دفعهٔ روم ایلی قاضیعسکرلکنه و۱۰٦۷ سنه‌سی صفرنده مقام مشیخته ترفیع اولنمشیدی. عالم وفقیه بر ذات ایدیسه‌ده، لاابالی مشرب اولوب، رتب علمیه‌یی کندی اقربا واحباسنه وحتی صبیانه بیله مبذول ایتدیککندن، آلتی بچق آی مقام مشیخنده قالدقدن صکره، صدراعظم بولنان کوپریلی محمد پاشانك انهاسیله عزل اولنه‌رق، قلبه وبعده یانبولی قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبعده سودلیجه‌ده کائن ساحلخانه‌سنده اقامته مساعده اولنه‌رق، ۱۰٦۹ تاریخنده وفات ایتمش؛ وساحلخانه‌سی قربنده دفن ایدلمشدر. حضرت ابا ایوب انصاری (رضه) طرفندن منقول احادیث شریفه‌یی جمع ایتمش اولدیغی کبی، بعض کتب فقهیه‌یی دخی شرح وتحشیه ایتمشدر.

بالیست (Balliste) روما ایمپراطورلرندن غالیان زماننده ادعای سلطنته قالقیشانلردن اولوب، اولجه روما دولتنه خیلی خدمتلر ایتمش، وایران شاهی شاپوره غالب کلمش ایدی. (ماقریان) ك وفاتنده حصه‌ده شرق ایمپراطوری عنوانینی آلمش ایسه‌ده، متعاقباً ۲٦٤ تاریخ میلادیسنده بر نفر طرفندن قتل اولنمشدر.

بالیکسری خداوندکار ولایتنده قره‌سی سنجاغنك مرکزی بر شهر اولوب، بروسه‌نك ۱۲۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده، ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده، مرمره‌ده اسکله‌سی اولان باندرمه‌نك ۸۰ کیلومتره جنوبنده وآق دکیزده اسکله‌سی اولان ادرمیدك دخی ۸۰ کیلومتره شرقنده اوله‌رق، صوصغرلی ایرماغنه تابع بر چایك اوزرنده وبر کوزل اووه‌نك کنارنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی، متعدد جوامع شریفه ومسجد ومدرسه‌لری، ۲ کتبخانه‌سی، «مدرسهٔ ادب» عنوانلی بر مکتب اعدادیسی، بر رشدیه وبر قاچ ابتدائیه مکتبی، بیوك بر ساعتی، بیوك چارشیسی، هفته‌ده بر کره قوریلور بازاری، وسنه‌ده بر کره اغستوسده اجتماع ایدر بیوك بر پناییری واردر. علماسی چوق اولوب، اهالیسی چالیشقان وتحصیل علمه پك هوسکاردر. هواسی لطیف وصاغلام اولوب، صولری دخی چوقدر. درون شهرده مشهور بر نوع عبا اعمال اولنور. اطرافی پك منبت ومحصولدار اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. باغ وباغچه‌لری دخی چوق اولوب، قاونی مشهوردر. — بالیکسری قضاسی قره‌سی ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، فرط، ابورندی، کیره‌مون. کیسود. بلاط وبالیه نامرلیه ٦ ناحیه‌یی جامع بیوك بر قضادر، که شمالاً صندرغی وکونان، غرباً کر وادرمید قضالریله، جنوباً آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغیله، شرق جنوبی طرفندن بیغادیج قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بروسه سنجاغیله محدود ومحاطدر. نفس قضا ۱۰۰ قریه‌یی جامع اولوب، مرکزله برابر ۳۰٤۹۲، ونواحیٔ مذکوره ایله برابر ۸۷۲۱۸ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۱۲۰۰ قدری روم، ۲۵۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً مسلمدر. خرستیانلری دخی لسان عثمانی ایله متکلمدرلر. اراضیسی اورمان ومرعالری چوق طاغلرله منبت اووه‌لر ووادیلردن عبارت اولوب، پك محصولداردر. محصولاتی حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لرله، کلیتلی آفیون وپاموقدن عبارتدر. معدن صولری وایلیجه‌لری دخی چوقدر.

بالیم بابا حاجی بکتاش ولی (قدس سره)نك مریداننذن اولوب، قیر شهرنده ولی مشار الیهك تربه‌سی یاننده بر درکاه تأسیسیله طریقت بکتاشیه‌نك ارکانینی وضع، وتجردی دخی بو ذات اصولدن اتخاذ ایتمشدر. تربه‌سی حاجی بکتاش ولینك تربه‌سی یاننده اولوب، تجرده علامت اولاق اوزره، بکتاشی درویشلری قولاقلرینی بونك تربه‌سی ایشیکنده دلرلر. طریقت مذکوره‌نك پیر ثانیسی حکمنده‌در.

بالیول ژان — (J. Baliol) اسقوچیا قراللرندن اولوب، ۱۲۸٦ تاریخ

میلادیسنده انکلتره قرالی برنجی ادوآردك توسطیله موقع اقتداره کچمش؛ ومؤخراً فرانسه ایله بالاتفاق، بونکله بوزیشوب، ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب واسیر اولمغله، فراغته اجبار ایدیلەرك، نورماندیایه چکلمش؛ و ۱۳۰۵ ده اوراده وفات ایتمشدر. — اوغلی (ادوآرد بالیول) ۳۵ سنه صکره اسقوچیایه عودتله، اوچنجی ادوآردك نفوذ ویاردیمیله اسقوچیا قرالی اولمش ایسه‌ده، بونك برآلتی حکمنده اولوب، مملکتی انکلتره‌یه تسلیم، و ۱۳۵۶ ده فراغت ایده‌رك، ۱۳۶۳ ده وفات ایتمشدر.

بالیوی { (Baglivi) ایتالیانك مشاهیر اطباسندن اولوب، فنون طبیه‌ده بعض کشفیاتی وبرطاقم تألیفاتی واردر. ۱۶۶۸ ده راغوزه ده طوغوب، ۱۷۰۷ ده رومادە وفات ایتمشدر.

بالیه { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده مرکز اوا اولان بالیکسری قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۴۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۸۵ قریه‌یی جامع اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۱۵۰۹ اهالیسی واردر. داخل ناحیه‌ده ۴۳ جامع شریف، ۳۲ مسجد و ۷۵ مکتب واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن وپاموق، خشخاش، آفیون، پلاوط وسائره‌دن عبارتدر. صیغیر، قویون وسائر حیواناتی دخی چوقدر. مرکز ناحیه‌نك جوارنده پك نافع بر کوکوردلی ایلیجه بولنیور.

باماورد { فارسده بر ناحیه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بامباره { یاخود بمبره (Bambara) سودان غربیده (سنغامبیا) نك شرق شمالی جهتنده بر مملکت اولوب، ۱۲° ایله ۱۶° عرض شمالی و ۶° ایله ۱۰° طول غربی آره‌سنده و(سنغال) ایله (دیولیبه) ایرماقلرینك منبعلری قربنده بر مملکت اولوب، بر قسمی فرانسه مستملکاتنه الحاق اولنمشدر. مرکزی (دیولیبه) نهرینك ساحل یمیننده اولان (سغو) قصبه‌سیدر. اولدقجه معمور وپك مسکون بر یر اولمغله (یامینه) و(جنه) کبی بر چوق قصبه‌لری دخی واردر. اهالیسی (فوله) جنسیله زنجیدن ممزوج اولوب، رنکلری سیاه وصاچلری قیوریجیق ایسه‌ده، برونلری ودوداقلری اینجه‌در. حلیم وساکن آدملر اولوب، جمله‌سی دین اسلامله متدیندرلر. اصل (بامباره) ویاخود (بامبانه) ویا (بامانه) اسمی مملکتك اولیوب، سکنه‌سی اولان قومك اسمیدر. بونلرك چوغی اخیراً اوجهتده بیوجك بر دولت اسلامیه تشکیلنه وآفریقانك غرب جنوبیسنه طوغری نشر اسلامه موفق اولان الحاج عمرك تحت تابعیتنده بولنیورلر.

بامبرغ { (Bamberg) باویره‌نك «یوقاری-فرانقونیا» ایالتنده، (رکنیچ) نهری کنارنده ومرکز ایالت اولان (بایروت) شهرینك ۴۰ کیلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، ۲۶۰۰۰ اهالیسی، متعدد مکتبلری تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، مصنع بر کلیساسی، کوزل بر قلعه‌سی، خیلی فابریقه‌لری وعلی‌الخصوص طوب دوکمخانه‌لری واردر. وقتیله دارالفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ۱۸۰۳ ده لغو اولنمشدر.

بامبوق { یاخود بمبوك (Bambouk) آفریقای غربیده (سنغامبیا) نك بر خطه‌سی اولوب، ۱۲° ۴۰′ ایله ۱۴° ۳۰′ عرض شمالی و ۱۳° ۴۰′ ایله ۱۴° ۴۰′ طول غربی آره‌سنده و (سنغال) ایرماغیله اونك تابعلرندن (فالمه) نهری آره‌سنده واقعدر. عارضه‌لی وصولری چوق بر یر اولوب، آلتون معدنلرینك کثرتیله مشهوردر. دمیر معدنی واورمانلری دخی چوق وهواسی صاغلامدر. اهالیسی (مالینکه) جنسنه منسوب اولوب، اکثریسی هیچ بر دینه تابع دکلدرلر: کندی رئیسلری طرفندن اداره اولنوب، بونلر فرانسه‌یی متبوع کبی طانیورلر. اکثر اهالی مخصوص قازدقلری قیولردن ونهرلردن آلتون چیقارمغله مشغول اولورلر. بر چوق قصبه‌لری اولوب باشلیجه‌لری (فاریانه) ایله (ناتاقو) قصبه‌لریدر.

بامیان { افغانستانده کابلك تقریباً ۸۰ کیلومتره غربنده (هندوکوه) ایله (کوه بابا) آره‌سنده‌کی مشهور بوغازده بیوك بر شهر ایدی. جغرافیون اسلامك روایتنه کوره بو شهر پك معمور وجسیم اولوب، ستونلری چوق ودیوارلرنده کافه طیورك نقوشی منقوش بر اسکی سرایی، قیایه یونتلمش ۶۰ و ۸۰ آرشین بویلرنده ایکی جسیم صنمی

وبر چوق صنعی مغاره‌لری وار ایدی. بو شهردن حکیم افضل بامیانی کبی پك چوق علما ومشاهیر ظهور ایتمشدر. چنکیز خانك بو شهرك محاصره‌سنده اوغلی چغتای قتل اولنديغندن، شهری ضبط ایدنجه کاملاً تخریب، واهالیسنی قتل عام ایتمشدر. خرابه‌لری الیوم موجود اولوب، محلجه (غلغله) نامیله یاد اولنور. مذکور ایکی صنم دخی الیوم موجود اولوب، سیاحینك نظر دقت وتعجبنی جلب ایتمکده‌در. بونلردن برینك (سرخبد) ودیکرینك (خنکبد) تسمیه اولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. احتماله کوره حضرت عیسی زمانلرنده اوطرفلری ضبطله (بودا) دینی نشره سعی ایتمش اولان حکمدار (قانیشقه) نك آثارندندر. — بامیان بوغازی ترکستان وتاتارستان ایله هندستان آره‌سنده کچیله‌بیله‌جك یکتا طریق اولدیغندن، اسکیدن بری مشهور اولوب، بتون جهانکیرلر وحتی بیوك اسکندر دخی اورادن کچمشلردر. بو بوغاز هندوکوه ایله کوه‌بابا کبی ایکی بیوك سلسلهٔ جبالك آره‌سنده اولوب، ۲۵۹۰ متره ارتفاعنده‌در.

بامئین { هرات جوارنده (باذغیس) ناحیه‌سنده بر قصبه اولدیغنی، وبورادن (بامئجی) نسبتیله یاد اولنور بعض علما ظهور ایتمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بانات { (Banat) مجارستانك جنوب شرقی قسمندن عبارت بر خطه اولوب، جنوباً طونه، غرباً (تیسا)، شمالاً (موروس) نهرلریله، شرقاً دخی قارپات طاغلریله وترانسلوانیا (یعنی اردل) ایله محاطدر. مجارستانك شمدیکی تقسیمات رسمیه‌سنده بو اسم مستعمل اولمیوب، بو خطه تورونتال، تمش وقراسو اسملریله اوچ ایالته منقسمدر. وقتیله خطه‌نك مرکزی (طمشوار) شهری ایدی. مجارستانك اك منبت یری اولوب، بغدای، آرپه، چاودار کبی ذخایردن بشقه کتن، کنویر، توتون، دود، اوزوم وحتی پاموق محصولاتی دخی چوقدر. شمال شرقی جهتی یوکسك طاغلرله مسدود اولوب، صولوق روزکارلردن محفوظ بولنمغله، هواسی معتدل اولوب. آنجق طاغلری دخی اورمانلر ومرعالرله مستوردر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر بو مملکت همان معطل وغیر مزروع اولوب، بطاقلقلری دخی چوق اولمغله، هواسنك وخامتیله مشهور ایدی. بعده بر چوق جدوللر آچدیریلوب، بطاقلقلری قوروتدلمش، وهر طرفدن اهالی جلب واسکان ایدلمشدر. معدن صولری وجوه وباقر معدنلری چوقدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، ۱۱۰۰۰۰۰ دن زیاده اولان اهالیسی اولاخ، صرب، آلمان ومجارلردن مرکبدر. بو خطه ۹۵۹ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان دورنده فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه ضم اولنمش؛ وخیلی وقت طمشوار والیلکی نامیله ادارهٔ عثمانیه تحتنده قالوب، ۱۱۳۱ تاریخ هجریسنده پازارووچ معاهده‌سیله آوستریایه ترك اولنمشدر.

بانبوری { (Banbury) انکلتره‌نك اوقسفورد ایالتنده واوقسفورد شهرینك ۳۳ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بانتام { (Bantam) جاوه آطه‌سنده وباتاویه‌نك ۸۸ کیلومتره غربنده بر شهر واسکله اولوب، وقتیله همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی ایدی. فلمنکلیلرك الینه کچه‌لیدن بری تدنیه یوز طوتوب، لیمانی دخی طولمشدر. اسکی معموریتندن یالکز بر بیوك جامع شریفی موجود اولوب، حکمدارلرینك سرایی ایسه خراب بر حالده‌در. هواسی وخیمدر. — بانتام حکومتی جاوه جزیره‌سنك قسم غربیسندن عبارت اولوب، الیوم بر ایالت حکمنده‌در. وقتیله بو بر محصولاتنك کثرتیله مشهور ایکن، شمدی باشلیجه محصولاتی بوبردن عبارتدر. اهالیسی ۱۳۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، کاملاً اسلامدر. برکانلری چوقدر.

بانجرماسینغ { (Bandjermassing) بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك جنوب شرقی کوشه‌سنده برقصبه اولوب، فلمنك دولتنه تابع بر دولت اسلامیه‌نك مرکزیدر. همنامی اولان نهرك اوزرنده وبر بطاقلغك کنارنده اولوب، دکیزك مد وجذری چوق دفعه شهره قدر چیقار، ونهرك صوینی ایچلمیه‌جك صورتده طوزلاندیرر. — بانجرماسینغ دولتی درت بش عصراق بر دولت اولوب، وقتیله بك قوتلی ایدیسه‌ده، ممالکی جسته جسته فلمنکلیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. الیوم اهالیسی ۱۲۰۰۰۰ کشیدن زیاده دکلدر. چینله بیوك بر تجارتی اولوب، الماس، آلتون، کافور، بوبر وسائره اخراجاتی واردر.

باندرمه { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،

مرمره دکیزینك ساحل جنوبیسنده، قپو طاغی شبه جزیره‌سنك شرق طرفنده‌کی کورفز داخلنده اولدرق، مرکز لوا اولان بالیکسرینك ۸۰ کیلومتره شمالنده ومرکز ولایت اولان بروسه‌نك ۱۰۰ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. قره‌سی خطه‌سیله او جوارلرك اسکله‌سی اولمغله، خیلی تجارتکاه بر یر اولوب، هفته ده برقاچ دفعه واپور اوغرار. اسلام وروم وارمنیدن مرکب ۱۰۰٦۲ اهالیسی، ٤ جامع شریفی، ۳ مسجدی، ۱ رشدیه مکتبی، ۳ حمامی، ۱۱ خانی و ٤٤۰ دکانی واردر. درون قصبه‌ده اعلا سیاه سختیان ومشین اعمال اولنور. اسم قدیمی پانورموس (Panormos) اولوب (باندرمه) بونك غلطیدر. — باندیرمه قضاسی مانیاس وایدنجك ایله امیر علی ناحیه‌لرینی دخی جامع اولوب، شمالا مرمره دکزیله، شرقاً بروسه سنجاغنك میخالیج قضاسیله جنوباً صندرغی وکونان، غرباً دخی اردك قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعی وبال حاصل اولنور. مراعی لری دخی چوق اولوب، خیلی حیوانات بسلنیر. مع نواحی قضانك اهالیسی تقریباً ۳۸۰۰۰ نفوسدن عبارتدر.

باندلو (Bandello) ایتالیا ادباسندن اولوب، ۱٤۸۰ تاریخنده (قاستل نو نووو)ده طوغمش، و ۱۵٦۱ ده وفات ایتمشدر. بعض حکایه کتابلریله برطاقم اشعاری واردر.

بانده (Banda) بحر محیط کبیرده واقع (ملوك) جزایرندن بر طاقم آطه‌لردر، که ۳° ایله ٤° عرض جنوبی و ۱۲٦° ایله ۱۲۷° طول شرقی آره‌سنده واقعدرلر. بونلرك اك بیوکلری بانده، بانده نیرا(کی) آطه‌لری اولوب، مرکزلری (بانده نیرا) جزیره‌سنده‌کی (ناساو) قصبه‌سیدر. بو آطه‌لر ۱۵۱۲ تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف اولنه‌رق، ۱۵۹۹ تاریخنده‌دك بونلرك حکمنده بولنمش، وتاریخ مذکورده فلنکلیلر طرفندن ضبط اولنمشلردر. اهالیلری ۱۱۰۰۰۰ راده‌لرنده واراضیلری منبت ومحصولداردر. باشلیجه محصولاتی هند جوزندن عبارتدر.

بانده (Bandah) هندستانك (الهآباد) ایالتنده والهآبادك ۱۷۵ کیلومتره غربنده قضا مرکزی برشهر اولوب، ۲۷۵۰۰ اهالیسی واردر. بیوك لکن چرکین برشهردر.

باندینلی (Bandinelli) ایتالیا رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، مشهور (میکل آنجلو) ایله رقابته کیریشمك ایستمش، وهرنه قدر اوندن کری قالمش ایسه‌ده، بعض کوزل رسملر براقشدر. ۱٤۸۷ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱۵۵۹ ده وفات ایتمشدر.

بانغور (Bangor) انکلتره‌نك (غال) خطه‌سنده، (کرناروون)ك ٤۷ کیلومتره شمال شرقیسنده برکورفزك ایچنده واقع برقصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. — آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك (منه) جمهوریتنده و (اوکوسته) نك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب ۱٤٤۳۰ اهالیسی واردر.

بانف (Banff) اسقوچیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه واسکله اولوب، ادیمبورغك ۲۵۵ کیلومتره شمالنده واقع و ۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. — بانف قونتلغی یعنی ایالتی آبردین، الکین واینورنس ایالتلریله قورت بوغازی آره‌سنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷۷۷ مربع کیلومتره واهالیسی ٦۲۰۰۰ کشیدر. اراضیسی طاغلق اولوب، باشلیجه مرعی کبی قوللانیلیر، ویالکز ساحل شمالی‌یه قریب محللری مزروع اولوب، آرپه ویولاف محصولاتی ویرر. صنایعی پك آز اولوب، اکثر اهالیسی بالقجیلق وکمیجیلکله چکینیرلر.

بانقس (Banks) انکلتره‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷٤۰ تاریخنده لوندره‌ده طوغمش، و ۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر. ۱۷٦۸ ده مشهور قپودان (قوق)ك معیتنده دور عالم سیاحتنه کیدوب، کزیلان یرلرك احوال طبیعیه‌سی حقنده پك چوق معلومات فنیه جمعنه موفق اولمش؛ وفنون طبیعیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمشدر. بو سیاحتدن عودتنده لوندره جمعیت فنیه‌سی ریاستنه نصب اولنمش، وبعده قرالك مشاور خاصی اولوب، اوچنجی جورجك عندنده بیوك برنفوذ واعتبار قزانه‌رق، بونفوذی ارباب فنی حمایه وتصاحب یولنده استعمال ایتمشدر. جمع ایتمش اولدیغی تاریخ طبیعی نمونه‌لریله بیکلرجه جلدلری حاوی کتبخانه‌سنی وفاتنده لوندره موزه‌خانه‌سنه وقف ایتمشدر. — بحر محیط کبیرده برچوق یرلر بو ذاتك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ازان جمله: یکی زلانده‌نك جنوبی آطه‌سنك ساحل شرقیسنده‌کی (بانقس شبه

جزیره‌سی)؛ — (وان دیمن) قوینك شمال شرقی كو-
شه‌سیله (فورنو) آطه‌لری آره‌سنده‌كی (بانقس بوغازی)؛
— (تورس) بوغازنده ١٠°١٢′ عرض جنوبی ایله
١٣٩°٥٩′ طول شرقیده واقع (بانقس آطه‌سی)؛ —
آوسترالیانك ساحل جنوبیسی قارشیسنده‌كی (بانقس
آطه‌لری) وسائره.

بانقس ارضی (Terre de Banks و وانكلیزجه Banks Land)
بحر منجمد شمالیده وآمریقانك شمالنده واسع بر آطه
اولوب، او جهته‌كی جزایرك اك غربیسیدر. شما-
لنده‌كی (ملویل) آطه‌سندن بانقس بوغازیله، وشرقنده‌كی
(پرنس آلبرت) آطه‌سندن دخی (پرنس دوغال) بوغازیله
آیرلمش اولوب، بو آطه ایله آمریقای شمالینك ساحل
شمالیسی آره‌سنده ١٣٥ كیلومتره وسعتنده بر دكیز
قولی بولنیور. بو جزیره ٧٠°١٠′ ایله ٧٤°٢٧′
عرض شمالی و ١١٦°٢٥′ ایله ١٢٧°٣٠′ طول
غربی آره‌سنده ممتد اولوب، ١٨٢٠ تاریخنده ساحل
شمالیسی مشاهیر سیاحین بحریه‌دن (پاری) طرفندن
كشف اولنه‌رق، او وقت اوندره جمعیت فنیه‌سنك
رئیسی بولنان ذاتك اسمیله تسمیه اولنمش؛ و ١٨٥٠
١٨٥١ ده آطه‌نك بتون سواحلی كشف اولنمشدر. اكثریا
قار وبوزله مستور خالی بر آطه‌در.

بانقس بوغازی (Détroit de Banks) بحر منجمد شمالیده
وآمریقانك شمالنده كائن آنف‌البیان (بانقس ارضی) ایله
(ملویل) آطه‌سی آره‌سنده اكثریا منجمد بولنور بر
بوغاز اولوب، ابتدا ١٨٥٣ تاریخنده مشاهیر
بحریوندن (ماق تور) طرفندن كشف اولنمشدر.

بانقوسا حلب شهرینك جهت شمالیه‌سنده بر
طاغدر.

بانقوق (Bankok یاخود Bangkok) هند چینیده سیام مملكتنده بر بیوك
شهر اولوب، ١٧٦٨ تاریخ میلادیسندن بری بو دولتك
پایتختیدر. (منام) نهرینك ایكی ساحلنده و بو نهرك
منصبندن ٣٠ كیلومتره قدر یوقاریده اوله‌رق،
١٣°٤٦′ عرض شمالی ایله ٩٨°٩′ طول شرقیده
واقعدر. شهر ایچنده نهرك متعدد جدوللری اولدیغندن،
بو جدوللر سوقاق یرینی طوتوب، قایقله اختلاط
اولنور؛ حتی چارشوسی دخی دوبه‌لر اوزرینه
قورلمش رافه‌لردن عبارت اولوب، مشتریلر قایقله
طولاشه‌رق، اخذ وعطا ایدرلر. متعدد جسیم ومصنع
معبدلری وحكمداره مخصوص ایكی بیوك ومزین سرایی
اولوب، سائر اولرك اكثری قامشدن ایسه‌ده،
باغچه‌لرله محاط اولدقلرندن، منظره‌سی پك كوزلدر.
اهالیسی درت بش یوز بیك راده‌لرنده اولوب،
نصفنه قریب مقداری چینلیدر. تجارتی باشلیجه
چینلیلرله مالایی مسلمانلرینه منحصردر. درون شهرده
مذكور مالایی جنسنه منسوب ١٥٠٠٠ قدر اهالی
اسلامیه بولنیور.

بانقه (Banka یاخود Banca) سوماتره
جزیرهٔ كبیره‌سنك شرق جنوبی ساحلی
قارشیسنده بیوجك بر آطه اولوب، جزیرهٔ مذكوره‌دن
همنامی اولان طار بر بوغازله آیرلمشدر. ١°٣٠′ ایله
٣°٤′ عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، شمال غربیدن
جنوب شرقی‌یه طوغری اولان طولی ١٧٠ وعرضی
٥٠ ونهایت ٦٠ كیلومتره‌در. اهالیسی پك آز اولوب،
٦٢٠٠٠ قدر تخمین اولنمشدر. اهالی اصلیه‌سی
وحشی حالنده طاغلرده یاشایوب، اهالی مدنیه‌سی
مالایی جنسنه منسوب مسلمانلردن وبعض چینلیلردن
عبارتدر. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، ارتفاعلری آزدر.
اورمانلری وقیمتدار آغاجلری چوق اولوب، آنجق
طوپراغی زراعته اوقدر صالح دكلدر. قلای معدنی
پك چوق وپك ایی اولوب، چینلیلر طرفندن اخراج
اولنور. دمیر، باقیر، كومش، آرسنیق وسائر معدنلری
وبعض معدن صولری دخی واردر. اكثر كویلری
نهرلرك كنارلرنده‌در. مركزی (مونتو) قصبه‌سی
اولوب، تابع بولندیغی فلنك مستعمرات دائره‌سی
طرفندن شرق جنوبیسنده‌كی (بیلتون) آطه‌سیله برابر
بر سنجاق اعتبار اولنه‌رق، ١٠ قضایه منقسمدر.

بانكلوره (Bangalore) هندستانك (میسور) خطه‌سنده سنجاق
مركزی بر شهر اولوب، انكلیزلر طرفندن مركز
عسكری اتخاذ اولنمشدر. مدراسك ٢٩٨ كیلومتره
غربنده ١٢°٥٧′٤٤″ عرض شمالی ایله ٧٥°١٣′
٢٥″ طول شرقیده واقع اولوب، ١٠٠٠٠٠ اهالیسی،
بر كوزل چارشوسی، سوری وخندغی واردر. سنجاغی
٧٥٥٠ مربع كیلومتره‌دن عبارت اولوب، ٨٢٨٠٠٠
اهالیی جامع و ١٢ قضایه منقسمدر.

بانوكشب { رستم زالك قيزى اولوب، قهرمانان ايراندن (كيون كودرز)ه وارمش، و(بژنك)ى توليد ايتمش اولديغى تواريخ ايرانيه‌ده مذكوردر.

بانياس { سوريه ولايتنك شام سنجاغنه تابع حاصبيا قضاسنده بر كوچك قصبه اولوب، دمشقك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده وحاصبيانك ۳۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقعدر. شريعه نهرينه تابع برچايك كنارنده اولوب، مذكور چاى قصبه‌نك اوست طرفنده بر مغاره‌دن چيقار. اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (قيصريه فلپيس)در. آلهۀ كاذبه‌دن (پان)ه مخصوص مشهور بر معبدى اولوب، مذكور مغاره دخى بومعبوده مخصوص عد اولنديغندن (پانياس) دخى دينيليردى، كه (بانياس) اسمى بونك معربيدر. اوستنده‌كى جبلده (حبيبه) اسميله پك بيوك ومتين بر قلعه‌سى وار ايدى. دور اسلامده دخى خيلى بيوك ومعمور برشهر اولوب، على الخصوص اهل صليب محاربانده فوق العاده اهميتى حائز بولنمشدر. اهل صليب طرفندن تخريب اولنوب، اليوم برقريه حكمندر. اطرافنده برچوق آثار عتيقه بولنيور، وغريب الشكل بر طاقم موضعلرله محاطدر.

بانياره ده بيغوره { Bagnare de Bigorre فرانسه‌نك «يوقارى پيرنه» ايالتنده و(آدور) نهرى اوزرنده قضا مركزى برقصبه اولوب، (تاربه) نك ۲۱ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ۹۵۰۰ اهاليسى، مكتب اعداديسى، مشهور قابليجه‌لرى وكوزل مسيره‌لرى واردر.

باؤچن { (Bautzen) آلمانياده صاقسه خطه‌سنده و(درسده)نك ۵۲ كيلومتره شمال شرقيسنده برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهاليسى، مكتب اعداديسى، ايكى كتبخانه‌سى، قلعه‌سى وبز فابريقه‌لرى واردر.

باورد { خراسانده واقع (ابيورد)ك نام ديكريدر.

باؤر لورميان { (Baour - Lormian) فرانسز شعراسندن اولوب، ۱۷۷۰ده تولوزده طوغمش، و۱۸٥٤ده پاريسده وفات ايتمشدر. بعض شعراى قديمه‌نك آثارينى نظماً ترجمه ايتمش، وتياترو ومنظومه اوله‌رق بر طاقم اثرلر براقمشدر.

باورى { و(ملندى) سوادنده بربرينه قريب ايكى قصبه اولوب، عنبر اخراجيله مشهور اولدقلرينى ياقوت حموى ذكر ايديور.

باوكيس { (Bavcis) اساطير قديمۀ يونانيه‌ده كوره قره‌حصار وكوتاهيه جهتنه مصادف اولان فريجيالى فقيره بر قادين اولوب، كويا كنديسنه مسافر اولان مشترى ايله عطاردى حسن قبول ايتدكلرندن، زوجى (فيلون) ايله برابر اوصره‌ده وقوع بولان برطوفاندن قورتارلمش؛ واولرى معبد اتخاذ اولنه‌رق، كنديلرى بومعبدده اجراى آيينه مأمور اولمشلردى. طول مدت برلكده ياشايوب، بركونده وفات ايتمش؛ وكويا باوكيس اوخلامور وفيلون ميشه آغاجنه تحويل اولنمشدى.

باولو { قونيه ولايتنده حميد سنجاغنك اكردير قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر بيوك قريه اولوب، اكرديرك جنوب شرقيسنده واقعدر ۱۵۰۰ قدر اهاليسى واردر.— باولو ناحيه‌سى ۲۳ قريه‌دن مركب اولوب، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره ۵۰۰۰ اهاليى جامعدر.

باويره { (Bayern) وآلمانجه‌بايرن (Bavière) آلمانياى جنوبيى تركيب ايدن ممالكدن بربيوك خطه اولوب، آلمانيا ايمپراطورلغنه تابع بر قراللقدر.

موقع وحدود ومساحه‌سى.— باويره مملكتى بربرندن آيرى ايكى قطعه‌دن عبارت اولوب، بونلرك بيوكى، كه اصل باويره‌در، جنوبى آلمانيانك شرق جنوبيسنده واقع اولوب، شرقاً چهستانله ونفس آوستريا ايله، جنوباً ينه آوستريانك سالسبورغ وتيرول خطه‌لريله، غرباً (وورتمبرغ)له و (بادن) بيوك دوقه‌لغيله، غرب شمالى جهتندن (هسه) خطه‌سيله وپروسيه ايله، شمالاً دخى پروسيه‌نك صاقسون ايالتلريله وصاقسه قراللغيله محدود ومحاطدر. كوچكى ايسه رينك ساحل غربيسنده‌كى (پالاتينات) خطه‌سى اولوب، باويره‌دن بادن ووورتمبرغله آيرلمش اولديغى حالده، شرقاً بادن بيوك دوقه‌لغيله، شمال شرقى طرفندن (هسه) ايله، شمال غربى جهتندن پروسيه‌نك رين خطه‌سيله، جنوباً دخى آلساسله محدود ومحاطدر. باويره‌نك مساحۀ سطحيه‌سى ۷٥۸٦۰ مربع كيلومتره‌در.

شكل طبيعيسى، جبالى . — اصل باويره شمالدن جنوبه‌طوغرى اوزانمش غير منتظم بر مستطيل شكلنده اولوب، مرتفع بر يردر. جنوب وشمال شرقى حدودنده ايكى بيوك سلسلهٔ جبال بولنوب، بونلرك هربرى مملكتك ايچنه بر طاقم اتكلر وقوللر اوزاتيور. طونه ايرماغى غربدن شرقه جريان ايله، مملكتك اورته‌سندن كچه‌رك، باويره‌يى ايكى‌يه آييرور. طونه‌نك شمالنده اولان قسمى طاغلق اولوب، شمال شرقى حدودنده‌كى سلسله‌نك اوزاتديغى قوللر مختلف استقامتده برطاقم طاغلر تشكيل ايدرلر. طونه‌نك جنوبنده‌كى قسمى ايسه آلپ سلسله‌سنك اتكلرينه قدر اوزانان بر واسع اووه‌دن عبارتدر. بو اووه‌نك اك آلچاق يرى حذاى بحردن ٤٦٠ متره ارتفاعنده‌در. عموميت اوزره باويره طاغلرى بروجه زير ٩ طاقه منقسمدر: ١ً باويره آلپلرى، كه حدود جنوبيه‌سنى تشكيل ايده‌رك، اك مرتفع ذروه‌لرندن (زوغسپيچ) ٢٩٤٦ : (واچمان) ٢٦٨٤ ، (مادلرغابل) ٢٦٣٣، هوخ ووكل ٢٥٨٣ متره ارتفاعنده‌در؛ ٢ً (بوهمروالد) يعنى «چه‌اورمانى» دينلن طاغ، كه صرتى چهستانله باويره آره‌سنده خط حدود اولوب، اك مرتفع ذروه‌سى اولان (غروس آربر)ك ١٥٣٨ متره ارتفاعى واردر؛ ٣ً (بايريشه والد) يعنى «باويره اورمانى» كه طونه‌نك شمالنده چهستان اورمانيله متوازياً ممتد اولوب، اك يوكسك يرى اولان (آربر) ١٤٧٥ متره ارتفاعنده‌در؛ ٤ً ينه مذكور سلسله ايله متوازياً اوزانان (اوبرپفالج) طاغى، كه اك يوكسك ذروه‌سى اولان (رايهه قولم)ك ٦٩١ متره ارتفاعى واردر؛ ٥ً چهستان اورماننك شمالنده اولوب برتقسيم مياه نقطه‌سى تشكيل ايدن وغرانيدن عبارت اولان (فيختل كبيركه) يعنى «چام طاغى»، كه اك يوكسك ذروه‌سى اولان (اشنيبر) ك يعنى «قار تپه‌سى»نك ١٠٦١ متره ارتفاعى واردر؛ ٦ً «فرانقونياجوراسى»تعبيراولنان آلچق برسلسله، كه وورتمبرغ طاغلرينك مابعدى اولوب، قسماً طونه ايله (ماين) حوضه‌لرى آره‌سنده برتقسيم مياه خطى تشكيل ايديور. واك يوكسك محلى اولان (قالواربنبرغ)٦٤٥ متره ارتفاعنده‌در؛ ديگر اوچى دخى (ماين) نهرينك شمالنده اولان (فرنكيشه والد)، (رونكبيركه) و (اسپسارت) طاغلرى اولوب، برنجيسنك ٨١٤، ايكنجيسنك ٩٣٢، اوچنجيسنك دخى ٥٩٦ متره ارتفاعى واردر.

باويره‌نك طونه مجراسنك شمالنده اولان قسمنك اراضيسى اراضئ قديمه‌دن اولوب، غرانيت وكلس وسائره‌دن، ونهر مذكورك جنوبنده‌كى اراضى ايسه آلپ طاغلرندن ياغمورلرك اينديردكلرى طوپراقلردن متشكل اراضئ ثالثه‌دن عبارتدر. قسم شماليسنده خلقت بشردن اول اورالرده ياشامش كركدان، آرسلان تمساخ وسائر حيوانات مستحاثه‌لرى كثرت اوزره بولنمشدر.

نهرلريله كوللرى . — باويره‌نك صولرى چوق اولوب، مملكتك قسم اعظمى قره‌دكيز مائله‌سنه تابع اولان طونه حوضه‌سى، وبالكز شمال جهتنده‌كى بر كوچك قسمى بحر شمالى مائله‌سنه تابع اولان (رين) ايرماغى تابعلرندن (ماين) نهرى حوضه‌سى داخلنده بولنيور. پالاتينات خطه‌سى ايسه (رين) حوضه‌سى ايچنده‌در . طونه نهرى (اولم) بلدهٔ مستحكمه‌سنى يانده باويره طوپراغنه كيروب، (پاساو) قصبه‌سى اتصالنده باويره‌دن چيقار ، وبو ايكى قصبه آره‌سنده ٤٢٩ كيلومتره‌لك مجراسى واردر. طونه باويره طوپراغى داخلنده اولان بو مجراسنده بايورغ، اينغولستاد، راتيسبونه واستراوبينغ كبى بر چوق شهر وقصبه‌لرك ايچندن كچر. مذكور ايرماق باويره‌ده‌كى جريانده قرق متجاوز چايلر اخذ ايدوب، بونلردن سكز طقوزى خيلى بيوك نهرلردر. بونلرك باشليجه‌لرى خيلى مسافه‌ده وورتمبرغ حدودينى آيران (ايلر) ايله آوغسبورغدن كچن (لخ)، مونيخك ايچندن كچن (ايسار) وتيرولدن كلوب بروقت باويره‌نك ايچندن كچدكدن‌صكره برخيلى مسافه‌ده آوستريا حدودينى آيران (اين) نهريدر، كه جمله‌نك اك بيوكيدر. بونلرك دردى‌ده آلپ طاغلرندن نبعانله، باويره‌نك قسم جنوبيسنى سقى ايده‌رك، صاغ ساحلندن طونه‌يه منصب اولورلر. شمالدن كلوب طونه‌يه منصب اولان نهرلرك اك بيوكلرى‌ده: وورميج، آلتمول، ناب وركن نهرليدر. (ماين) نهرى ايسه باويره‌نك جهت شماليه‌سنده (فيختلكبيركه) طاغلرندن نبعان ايدن قزل وآق ماينه‌دن بالتشكل غايت طولاشيقلى بر يتاغك ايچنده غربه طوغرى جريانله، باويره‌نك حدودندن چيقدقدن‌صكره صاغ كنارندن (رين) ايرماغنه منصب اولور. (ماين) حوضه‌سى باويره‌نك بر ثلثى قدردر. بونك باويره طوپراغنده‌كى مجراسى ٤٩٠ كيلومتره طولنده‌در.

بوكا دخی برچوق چايلر دوكيلورسه ده، جنوبدن كلنلردن (رديچ) و شمالدن اينلردن دخی (ساله) ذكره شايان اولوب، ديكرلری اهميتسزدر. ماين نهری دخی باويره‌نك برچوق شهر وقصبه‌لری ايچندن كچوب، بونلرك باشليجه‌لری بايروت، بامبرغ، اشواينفورت، وورچبورغ وآشافنبورغدر. (لودويقس قانال) ديتان جدول (ماين) ايله (آلتمول) نهرلری وبونلر واسطه‌سيله (رين) ايله طونه ايرماقلری آره‌سنده اختلاطی موجب اولوب، قره‌دكيز ايله شمال دكيزی آره‌سنده بر سير سفائن طريقی كشاد ايتمشدر.

باويره‌نك جنوب غربی حدودنده بولنان قونستانسه كولندن بشقه، قسم جنوبيسنده‌كی اووه‌ده وآلپ سلسله‌سنك اتكلرنده برچوق كوچك كوللر بولنوب، باشليجه‌لری آمر، وورم، تكر، ووالحن وخيم كوللريدر. كرك بونلر وكرك دها كوچكلری باليقلرينك كثرتيله مشهوردر.

پالاتينات خطه‌سی بسبتون آيری اولديغندن بو تعريفه ادخال اولنمدی. [«پالاتينات» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اقليم وهواسی، محصولات وحيوانات ومنابع ثروتی. — باويره‌نك هواسی عموميت اوزره معتدل وصاغلام اولوب، شمال غربی حدودی قربنده اولان (آشافنبورغ) شهری بتون آلمانيانك اك ملايم هوالی يريدر. جنوب جهتنده آلپ طاغلری قار وبوزلرينك تأثيريله هوا دها صوغوق اولوب، شمال شرقی قسمنده دخی سرتجه‌در. آنجق طونه‌نك شمالنده طاغلر شرقدن غربه متوجه اولمغله، بونلرك آره‌لرنده‌كی واديلر شمال روزكارندن محفوظ اولوب، هوالری معتدلدر، وجنوبه متوجه اولان بعض يرلرده يازين خيلی صيجاق اولور.

باويره‌نك طاغلق اولان يرلرينك طوپراغی ايی دكل ايسه‌ده، اووه‌لريله واديلری پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشقه كليتلی پتاتس، كتن، كنوير، شربتجی اوتی، توتون وحبوبات زيتيه حاصل اولور. باغ دخی يتشوب، خيلی شراب چيقار. اراضيسنك ثلثانی مزروع وبرثلثی اورمانلقدر. حيواناتی آوروپای وسطی‌يه مخصوص اولان جنسلردر. معادنی دمير، قورشون، جيوه، كوكورد، كهرچله، شاب، زاج، كور، طوز، مرمر، ليطوغرافيا طاشی، آلچی وسائره‌دن عبارتدر. معدن صولری وقاپليجه‌لری دخی چوقدر.

اهاليسی، جنسيت ولسان ومذهبلری. — باويره اهاليسی ٥ ٤٢٠ ٢٠٠ كشی اولوب، بهر مربع كيلومتره باشنه ٧١ كشيدن زياده‌جه دوشيور. بونلرك ثلثانی قتوليك وبرثلثی پروتستان اولوب، بر مقدار يهوديلر دخی واردر. باويره‌ليلر اسكی اقوام جرمانيه‌دن باوار، سوآب وفرانق قوملرينك احفادندن ايسه‌لرده، بو اوچ قوم مرور زمانله برلشوب، بر قوم حكمنه كچمشلردر؛ وجنوبی آلمان لسانيله متكلمدرلر.

تقسيماتی، باشليجه شهرلری. — باويره زمان قديمده اهاليسی بولنمش اولان اقوام جرمانيه‌يه كوره درت خطه‌يه منقسمدر: نفس باويره، سوآبه، فرانقونيا وپالاتينات. بو درت خطه سكز ايالته منقسمدر، كه وسعت ونفوسلری ومركزلريله برابر بروجه زير بيان اولنور:

ايالت	مربع كيلومتره	اهالی	مركزی
يوقاری باويره	١٦ ٧٢٥	١ ٠٠٦ ٧٦١	مونيخ
آشاغی باويره	١٠ ٧٥٩	٦٦٠ ٨٠٢	پاشاو
سوآبه	٩ ٨١٢	٦٥٠ ١٦٦	آوغسبورغ
يوقاری فرانقونيا	٧ ٠٠٠	٥٧٦ ٧٠٣	بايروت
وسطی فرانقونيا	٧ ٥٧٣	٦٧١ ٩٣٣	آوسباخ
آشاغی فرانقونيا	٨ ٤٠٠	٦١٩ ٤٦٩	وورچبورغ
يوقاری پالاتينات	٩ ٦٦٣	٥٣٧ ٩٩٠	راتيسبونه
پالاتينات	٥ ٩٢٨	٦٩٣ ٣٧٥	اسپيره

بو خطه‌لردن نفس باويره ايله سوآبه طونه‌نك جنوبنده اولوب، سوآبه خطه‌سنك قسم غربيسی‌ده وورتمبرغ حكومتنه تابعدر. فرانقونيا طونه‌نك شمالنده‌در. پالاتينات خطه‌سنك باويره‌دن بسبتون آيری واوزاق اولديغنی بيان ايتمشدك. يوقاری پالاتينات ديتلن ايالتك ايسه اسمندن بشقه بونكله بر اشتراكی اولميوب، باويره‌نك شمال شرقی جهتنده‌در.

ايالت مركزلری اولان مذكور شهرلردن بشقه باويره‌نك برچوق معمور شهر وقصبه‌لری اولوب، باشليجه‌لری حاوی اولدقلری نفوس مقدارلريله برابر بروجه زير ذكر اولنور:

مونيخ	٢٦١ ٩٨١	بامبرغ	٣١ ٤٥٠
نورنبرغ	١١٤ ٨٩١	قيصرس‌لاؤترن	٣١ ٤٥٠
آوغسبورغ	٦٥ ٩٠٥	بايروت	٢٣ ٥٦٠
وورچبورغ	٥٥ ٠١٠	هوف	٢٢ ٢٥٧
راتيسبونه	٣٦ ٠٩٣	لودويغسهافن	٢١ ٠٤٢
فورت	٣٤ ٤٥٥		

اصول حكومتی، قوهٔ ماليه وعسكريه‌سی. —

باویره مشروطیتله اداره اولنـور بر قراللق اولوب، پایتختی مونیخ شهریدر. هر نه‌قدر آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع ایسه‌ده، بوتابعیتی سائر آلمانیا حکومات صغیره‌سنك تابعیتندن فرقلی وبعض امتیازاتله ممتاز اولـوب، کرك عسکری وکرك پوسته وتلغراف وسائر اموری برلینك اداره‌سی آلتنده دکلدر، والحاصل باویره قرالی همان مستقلدر. یالکز حرب زماننده عسکرینی آلمانیا قوماندان عمومیسنك قومانده‌سنه تسلیمه مجبوردر. اهالیدن منتخب ١٥٠ ویا ١٦٠ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانیله اعضاسی قرال خاندانه منسوب بر نسلردن، زادکاندن، رؤسای روحانیه‌دن وبعض بیوك مأموریندن عبارت بر مجلس اعیانی وه ناظردن مرکب بر مجلس وکلاسیله بر شورای دولتی دخی واردر. شورای دولت قرالك هیئت مشاوره‌سی حکمنده‌در.

واردات ومصارف سنویه‌سی ٢٤٠ ملیون مارق یعنی ١٢ ملیون انکلیز لیراسی راده‌لرنده‌اولوب، دیون عمومیه‌سی ٠٠٠ ٦٣١ ٣٥٤ ١ مارقدن عبارتدر. عسکری ایکی قول اردودن عبارت اولوب، بهری ایکی فرقه‌دن مرکبدر. وقت حضرده ٥٨٥٠٠ عسکر بسلیوب، بونلرك ١٦٠٠ ی سواری و ١٠٠٠ ی طوبجیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — باویره‌ده آلمانیانك سائر طرفلرینه نسبةً معارفك کری اولدیغی سویلنمکده ایدی. معهذا ١٨٦١ تاریخنده اجرا اولنان استاتستیقده اهالینك اوقویوب یازمق بیلینلری آنجق یوزده اون ایکی نسبتنده ایدی. او وقتدن بری ایسه حکومت معارفك ترقی وانتشارینه زیاده‌سیله غیرت ایدوب، الیوم هرمحله‌نك واك کوچك قریه‌لرك دخی بر مکتب ابتدائیسی واردر. مکاتب رشدیه واعدادیه دخی او نسبتده چوغالمشدر. باویره‌ده اوچ دار الفنون بولنـوب، مونیخ و ورچبورغ شهرنده‌کیلر قتـولیکلره، وارلانکن شهرنده‌کی دخی پروتستانلره مخصوصدر. شهرلرك جمله‌سیله بیوجك قصبه‌لرك بعضیسنده برر اعدادیه مکتبی وبعض یرلرنده زراعت وصنایعه مخصوص مکتبلر بولنیور. مونیخ آقادمیاسی پك مهم ومفید نشریاتیله فنون وادبیاته خیلی خدمت ایتمکده‌در. صنایع نفیسه دخی اولدقجه ایلری کیتمشدر.

هر نه قدر باویره قره‌لر ایچنده بولنور بر مملکت اولوب، صنایعجه الك ایلری بولنان یرلردن دکل ایسه‌ده، ینه خیلی فابریقه‌لری اولوب، بونلرك الك کثرتلی واك ایشلکلری بیره فابریقه‌لریدر. دمیر، جام، پورسلن، اجزای کیمویه، ایپلیك، یوك وایپك وکتن منسوجات، کاغد وسائره فابریقه‌لری‌ده آز دکلدر.

تجارتی باشلیجه داخلی اولوب، خارجله یالکز بعض شهرلری معاملات تجاریه‌ده بولنـورلر. اخراجاتی: ذخایر، شراب، صیغیر، دری، یپاغی، شربتجی اوتی، بال، کراسته، دمیره متعلق مواد، قالین بز وسائره‌دن، وادخالاتی دخی شکر، قهوه وسائر ممالك حاره محصولاتیله موده‌یه تعلق ایدر ظریف قاشلر وسائر مصنوعاتدن عبارتدر. دمیر یوللری آلمانیانك سائر طرفلرینه نسبةً آز ایسه‌ده، ینه پایتختی اولان مونیخ شهری دیکر شهرلرینك جمله‌سنه دمیر یول خطلریله مربوط اولوب، دیکر نوع طریقلری دخی مکملدر. جدوللرندن ذکره شایان اولانی یالکز طونه‌یی رینه ربط ایدن (لودویقس قانال) در.

احوال تاریخیه‌سی. — رومالیلرك زماننده الیوم باویره دنیلن مملکت مجهول وهمان خالی اولوب، جنوب جهتنده (ویندلیق) دینلن وجنسیتی مجهول اولان بر قوم، وشمال طرفنـده دخی (بوی) یاخود (بویر) ویا (بایر) اسمیله کلت اقوامندن اولدیغی مروی بولنان دیکر بر قوم ساکن ایدی. میلاددن ١٥ سنه اول آوغستك آخرت اوغلی (درسوس) بو یری ضبط ایدوب، بعده رومالیلر (آوغوستـه ویندلیقوروم) اسمیله شمدیکی (آوغسبورغ) ك بولنـدیغی محلده بر قصبـه تأسیس، وکندی مهاجرلریله اسکان ایتمشلردی. مذکور قومه ویریلن (بوی) و(بویار) اسمیله مملکته اطلاق اولنان (بایریا) یاخـود (باویره) اسمی لاتینجه «اورمان آدمی» و «اورمانلق مملکت» دیمك اولـدیغی کبی، چهستانه ویریلن (بوهمیا) کلمه‌سنك دخی آلمانجه معناسی بودر. رومالیلردن صکره باویره بردوقه‌لق صورتنده کندی دوقه‌لری معرفتیله اداره اولنمقـده ایکن، یدنجی قرن میلادی اواسـطنده فرانق دولتنك یدضبطنه کچمش ایسه‌ده، اداره‌ٔ داخلیه‌سی ینه کندی دوقه‌لرینه ترك اولنمشـیدی. ٨١٤ تاریخنـده فرانق حکمدارلرندن (لویی دبونر) باویره‌یی قراللغه تحویل ایدرك، اوغلی (لوتر) ی باویره قراللغنه نصب ایتمشیدی. ٩١٢ تاریخ میلادیسنده‌دکاه دوقه‌لق وکاه قراللق عنوانیله‌فرانقلرك

تحت تابعیتنده قالدقدن صکره، تاریخ مذکورده، فرانقلر
دولتنك وقوع انقراضیله، باویره‌لیلر رؤسالرندن
(آرنول)ی باویره دوقه‌لغنه انتخاب ایتمشلردر. اووقت
بو دوقه‌لق باویره‌دن بشقه الیوم آوستریایه تابع اولان
قارینتیا، قارنیوله، ایستریا، فریول، اسکی پانونیا،
موراویا وچهستان خطه‌لرینی دخی جامع ایدی. بعده
دوقه‌لری دفعاتله دکیشوب، ۹۴۷ تاریخندن ۱۰۰٤
تاریخنه‌دك صاقسه، تاریخ مذکوردن ۱۰۷۰ تاریخنه‌
دك فرانقونیا، بو تاریخدن ۱۱۳۹ تاریخنه‌دك کلف
وبعده آوستریا دوقه‌لری طرفندن اداره اولنمشدر.
۱۱۸۰ تاریخنده (ویدلسباخ)لی (آرنول)ك نسلندن
(اوتون) باویره‌دوقه‌سی اولوب، بونك خلفلری زماننده
خیلی کوچلش اولان باویره‌نك حدودی یکیدن توسیع
اولنمش ایسه‌ده، دفعاتله ورثه بیننده تقسیم اولنه‌رق،
بر چوق کوچك حکومته تقسیم، وبعده ینه بر دوقه‌
لغه جمع اولنمشیدی. بو نسل ۱۷۷۷ تاریخنه‌دك حکم
سوروب، اوتوز سنه‌لك محاربه اثناسنده باویره
دوقه‌لری ایمپراطورك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن،
۱۶۲۳ تاریخنده ایمپراطور طرفندن کندیلرینه
(الکتور) یعنی «منتخب» عنوانی وآلمانیا ایمپراطورینی
انتخاب ایتمکده رأی ویرمك حقی ویرلمشیدی. ۱۷۷۷
ده دوقه‌لق (پالاتینه) خاندانه چکوب، بونلرك برنجیسی
اولان (شارل تئودور) الکتور اولمش؛ وخلفی اولان
(ماقسیمیلیان یوسف) بوناپارتك تأسیس ایتدیکی رین
حکومات متفقه‌سنه داخل اولدیغیچون، مشارالیه طرفندن
۱۸۰۶ تاریخنده کندیسنه قرال عنوانی ویرلمشیدی.
۱۸۱۳ده فرانسه‌یه قارشی اولان اتفاق دولیه داخل
اولدیغیچون، ویانه قونغره‌سی کندیسنه قرالاق عنوانی
ابقا وتصدیق ایتمکله، او وقتدن بری باویره قرالاق
عنوانیله ینه بو سلاله طرفندن اداره اولنقده‌در.
۱۸۱۸ده مشروطیتی اعلان اولنمش؛ و ۱۸۷۰ده
آلمانیا ایمپراطورلغنه داخل اولمش ایسه‌ده، اداره‌ٔ
ملکیه وعسکریه‌ده استقلالنی محافظه ایتمشدر. سلاله‌ٔ
حاضره حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه‌آتیدر:

شارل تئودور	(الکتور)	۱۷۷۷
ماقسیمیلیان یوسف	»	۱۷۹۹
»	(قرال)	۱۸۰۶
برنجی لویی	»	۱۸۲۵
ایکنجی ماقسیمیلیان	»	۱۸٤۸
ایکنجی لویی	»	۱۸٦٤

باهامه { (Grand B. ـ یاخود بیوك Bahama) آمریقانك آنتیل دکیزنده‌کی (لوقای)
آطه‌لرندن اولوب، ۲٦°٤۰′ ایله ۲۷°٥′ عرض
شمالی و ۸۲°۳۰′ ایله ۸۲°۱۲′ طول غربی آره‌سنده
واقع وانکلتره دولتنه تابعدر. شرقدن غربه طوغری
اوزانمش طار واوزون برآطه اولوب، فلوریده شبه
جزیره‌سنك ۱۰۰ کیلومتره شرقنده و (آباقو) ونام
دیکرله (لوقای) آطه‌سنك دخی ٥۰ کیلومتره
غربنده‌در. صولری چوق اولوب، اراضیسی دخی
منبت ایسه‌ده، اهالیسی پك آز اولوب، آنجق ۸٥۸
سکنه‌سی واردر. — بو اسم بتون لوقای آطه‌لرینه
دخی ویریلوب، جزایر مذکوره‌یه (باهامه آطه‌لری)
دخی دینور. [« لوقای » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باهامه { صیغلری (Bancs de B.) مکسیقه کور. فزینك خارجنده (قوبه) جزیره‌سنك
شمالنده و(فلوریده) شبه جزیره‌سنك شرق جنوبیسنده
ایکی بیوك قوم صیغلری اولوب، جنوبده‌کی (بیوك
باهامه صیغی) وشمالده‌کی دخی (کوچك باهامه صیغی)
دینلیر. برنجیسی ۲۱°٤۰′ ایله ۲٦° عرض شمالی
و ۷۷° ایله ۸۱°٥۱′ طول غربی، وایکنجیسی ۲٥°
٥٥′ ایله ۲۷°٥۰′ عرض شمالی و ۷۹°٥٥′ ایله
۸۱°٤۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، هربری
لوقای جزایرینك بر قاچنی حاویدر. بو ایکی صیغك
آره‌سنده (پرویدنس) بوغازی بولنیور.

باهامه { بوغازلری (Détroits de B.) بواسمله آمریقانك آنتیل دکیزنده ایکی بوغاز
بولنوب، بری «اسکی» ودیکری «یکی» صفتیله تفریق
اولنور. (اسکی باهامه بوغازی) قوبه آطه‌سنك شمال
شرقیسنده جزیرهٔ مذکوره ایله بیوك باهامه صیغی آره‌
سنده، و(یکی باهامه بوغازی) دخی (فلوریده)نك جنوب
شرقیسنده اولوب، بو شبه جزیره ایله مذکور صیغ
آره‌سنده واقعدر. بوکا (فلوریده بوغازی) دخی دیرلر.

باهر کوسه مصطفی پاشا { سلطان محمود
خان اول وعثمان خان ثالث ومصطفی خان ثالث دور
سلطنتلرنده اوچ دفعه مسند صدارته چکمش وزرای
دولت علیه‌دن اولوب، چورلیلیدر. پدری صوفی
عبدالرحمن پاشا صدراعظم چورلیلی علی پاشانك
کتخداسی اولوب، اودخی رتبهٔ وزارتی احراز ایتمشیدی.

صاحب ترجمه سلحشوران زمره‌سنه داخل اولوب،
درایتی جهتیله بر مدت صکره قپوجی باشیلر زمره‌سنه
نقل، و ١١٥٩ ده میرآخور ثانی نصب اولنمشیدی.
١١٦٣ ده میرآخور اول اولوب، ٦٥ سنه‌سی شعبا-
ننده سلطان محمود اول دوری اواخرنده مسند صدارته
ترفیع اولنه‌رق، ایکی بچق سنه‌دن زیاده مقام وکالت
مطلقه‌ده قالمشدر. ١١٦٨ سنه‌سنده سلطان عثمان
خان ثالثك جلوسلرنده صدارتده ابقا اولدرق، ایکی
آی صکره عزل ومدللی‌یه نفی؛ وبعده موره والیلکنه
نصب اولنمشدر. ١١٦٩ سنه‌سی رجبنده درسعادته
جلبله، ثانیاً مسند صدارته نصب اولنه‌رق، آنجق
طقوز آی قدر بقا بولدقدن صکره، ١١٧٠ سنه‌سنده
عزل ایله؛ ردوسه نفی اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه
قارلی ایلی انضمامیله آغریبوز، ٧١ ده مصر، ٧٣ ده
جده، ٧٥ ده حلب والیلکنه نصب اولنه‌رق،
١١٧٧ ده سلطان مصطفی خان ثالث دورنده ثالثاً
مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. حضرت پادشاهك
کریمه‌سی شاه سلطانه دخی نامزد اولوب، قدری بالاتر
اولمش ایسه‌ده، حسددن متولد بعض خیانتلری وبر
طاقم حیل ودسایسی کورلمکله، بر بچق سنه‌لك صدا-
رتدن صکره، ١١٧٨ شوالنده عزل، ومدللی‌یه نفی
اولنه‌رق، اوراده اعدام اولنمشدر. حضرت ابایوبده
محمد پاشا محله‌سنده بر جامعی وبر نقشبندی تکیه‌سی
واردر. سر مقطوعی اونده مدفوندر. طبیعت شعریه-
سی دخی اولوب، رکاب طلبیله سویلش اولدیغی شو
قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سپهره کوندره‌لم نالهٔ بلندمزی
جهانه بیلدیره‌لم باری کندی کندیمزی
بو نظم ایله وارەلم خاکپای دولتنه
چوق اولدی کورمیه‌لی باهرا افندیمزی

باهلی [«ابو الحکم مغربی» ماده‌سنه مراجعت
بیوریله.]

باهیا یاخود بایا (Bahia) ونام دیکرله سان
سالوادور (San-Salvador) آمریقای
جنوبیده برازیلیانك ساحل شرقیسنده همنامی اولان
ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، «بتون عزیزلر کور-
فزی» نك شرق طرفنده وبر کوچك شبه جزیره‌نك
غربنده ١٢° ٥٨′ عرض جنوبی ایله ٤٠° ٤٠′
طول غربیده و(ریو ده یانیرو) نك ١٣٠٠ کیلومتره
شمال شرقیسنده واقعدر. بیوك وتجارتکاه بر شهر او-
لوب، ١٤٠٠٠٠ اهالیسی وکلیسا، تیاترو، مناستر،
دوائر حکومت کبی بر چوق کوزل ابنیه‌سی، طبیه
واعدادیه مکتبلری، دارالمعلمینی، تاریخ طبیعی نمونه‌خا-
نه‌سی و ١٧٠٠٠ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی واردر.
شهر ایکی‌یه منقسم اولوب، بر قسمی اسکله‌ده ودیکری
یوقاریده طاغ اتکنده‌در. آشاغیکی محله‌نك سوقاقلری
طار وابنیه‌سی غیر منتظم اولوب، هواسی دخی پك
صیجاق وآغردر. یوقاریکی محله ایسه هوادار وکو-
زلدر. بو شهر ١٥٤٩ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق،
١٧٦٣ تاریخنه‌دك برازیلیانك مرکز اداره‌سی بولنمش،
وزنجیلر تجارتیله شهرت قزانمشیدی. الیوم برازیلیا-
نك ایکنجی وبتون آمریقای جنوبینك اوچنجی شهریدر.

باهیا (Bahia) آمریقای جنوبیده برازیلیانك
قسم شرقیسنده‌کی ایالاتدن واسع بر ایالت
اولوب، مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. بحر محیط
آطلاسی ساحلی بوینجه ٩٠٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ممتد
اولوب، جنوباً (اسپیریتو سانتو) و(میناس جرائس)،
غرباً (غویاز)، غرب شمالی طرفندن (پیاوهی)، شمالاً
دخی (پرنامبوق) و(سرجیپه) ایالتلریله محدود ومحاطدر.
مسافهٔ سطحیه‌سی ٤٢٦٤٢٧ مربع کیلومتره واها-
لیسی ١٦٥٥٤٠٣ کشیدر. (سان فرانچسقو)
ایرماغی (میناس جرائس) ایالتندن کلوب، باهیا
ایالتنی جنوبدن شماله شق ایتدکدن صکره، غربه
طوغری دوندرك، برخیلی مسافه‌ده حدود شمالیه‌سنی
تشکیل ایدر، وبعده (سرجیپه) ایالتی ایچندن کچه‌رك،
بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بونك داخل ایالتده
برچوق فرعلری بولندیغی کبی، بو ایرماغك وادیسیله
ساحل آره‌سنده‌کی طاغلردن دخی بر چوق نهرلر
آقوب، بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. بونلرك
الك بیوکلری: ایتاپیقورو، پاراغوآسو، ریوقونتاس،
پوتیپه و(ریو غرانده ده بلمونته) نهرلریدر. طاغلری
دخی چوق اولوب، سان فرانچسقو ایرماغیله ساحل
آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولان بیوك بر سلسله‌دن
بشقه بونك شرق جهتنده ومذکور ایرماغك غربنده
دخی بر طاقم منفرد طاغلر واردر. اراضیسی بتون
برازیلیانك الك کوزل والك منبتی اولوب، اقالیم حاره‌یه
مخصوص اولان قاقائو، قهوه، چوید، پاموق، شکر
قامشی وانواع بویالر کثرتله حاصل اولور. طاغلرنده
کراسته آغاجلریله ذی‌قیمت آغاجلر وعطریات اخراجنه

یارار نباتات پك چوق اولدیغی کبی، الماس، زمرد، زبرجد وسائر ذی قیمت طاشلر دخی بولنور. فرانسه‌نك درت خمسنه مساوی اولان بو واسع ایالت ٤ سنجاق و ٢٤ قضایه منقسم اولوب، بعض یرلری الیوم کشف اولنمامش، وهنوز دائرهٔ عمران داخلنه آلنه‌مامشدر. اهالیسـنك برثلثی اسرای زنجیه‌دن اولـوب، آنجق اخیراً برازیلیا ایمپراطوری دخی اسارتی لغو ایتمکله، بونلرك اسارتنه سربستلك نامی ویرلمشدر.

بایارد { پیردو ـ (P. de Bayard) فرانسه‌نك اك مشهور قهرمانلرندن وزادکاندن اولوب، سکزنجی شارل، اون ایکنجی لویی وبرنجی فرانسوآ زمانلرنده ایتالیاده وسائر طرفلرده وعلی‌الخصوص اسپانیوللره قارشی پك چوق محاربه‌لر قزانمش؛ و قهرمانلغه شایسته بر طاقم حرکات عالیجنابانه ده بولنمشدر. ١٤٧٦ تاریخنده طوغوب، ١٥٢٤ده مجروحاً وفات ایتمشدر.

بایارد { فرانسوآ ـ (F. Bayard) فرانسه‌نك تیاترو مؤلفلرندن اولوب، مشهور (اسقریب) ك احبا ورفقاسندن ایدی، وبعض اثرلرینی مشارالیه ایله مشترکاً یازمشدر. ٢٠٠دن زیاده تیاترو کتابلری یازوب، ایچلرندن بعضیسی شهرت قزانمشلردی. ١٧٩٦ده (شارولە)ده طوغوب، ١٨٥٣ده وفات ایتمشدر.

بایانقاره { (Bayankara) چینده بربیوك طاغ اولوب، ٣٥° عرض شمالی و٤٤° ٣٠′ طول شرقیده (قوئنلون) سلسله‌سندن تشعبله، جنوب شرقیه طوغری اوزانه‌رق، (هوآنغ هو) ایله (موروی اوسو) نهرلرینك مجرالرینی بعدالتفریق، (تیفوس) طاغیله وشرق تبتك سلاسل جبالیله کسب ارتباط ایدر.

بایبورد { ارضروم ولایتنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ارضرومك ١٠٠ کیلومتره غرب شمالیسنده وطربزونك ٩٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، بو ایکی شهر آره‌سنده‌کی طریقك اوزرنده وچوروق صو نهرینك ایکی کنارنده واقعدر. قصبه ایکی قسمه منقسم اولوب، آشاغی قسمی اووه‌ده باغ وباغچه‌لر ایچنده ویوقاری قسمی دخی طاغ اتکنده‌در. ٨٠٠٠ قدر اهالیسی، برقاچ جامع ومدرسه‌سی، مکتب رشدیه‌سی، چارشیسی وروماللیلر زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر. هـواسی خیلی صووقدر. بو قصبه‌ده کومشدن سوادلی توتون قوطیسی وچیغاره‌لق کبی شـیلر اعمال اولندیغی کبی؛ دوشمه‌لك، کلیم وسجاده کبی شیلر دخی نسج اولنور. ـــبایبورد قضاسی لوانك وسطنده اولوب، ١٨٦ قریه‌یی جامع وبروجه زیر ١٤ ناحیـه‌یه منقسمدر: مصـاد، اوه‌رك، برنه، جلاره، پلورك، لوریٔ علیا، پلور، سنور، بالاخور، نبو، خارت، قوکورس، اغتصاص، برکیجی. ٥٣٢٤٠ اهالیسی اولوب، تقریباً برخمسی خرستیان وقصوری اسلامدر. درون قضاده ١١٠ جامع ومسجد، ٨٣ مدرسه، ٣٤ صبیان مکتبی، ٥١ کلیسا ومناستر، ٣ حمام، ٤٨١ دکان، ٤٠ خان، بر دباغخانه، بر صابون وبرده بویا فابریقه‌سی واردر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنـوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصـل اولور. پلید، قواق وچام آغاجلرینی حاوی اورمانلری دخی چوق اولوب، خیلی اودون قطع اولنـه‌رق، چوروق صو مجراسـندن ایندیریلیر.

بایبورد { سنجاغی. ارضروم ولایتی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك غرب شمالیسنده اولدیغی حالده، شرق جنوبی جهتندن ارضروم سنجاغیله، جنوباً ارزنجان سنجاغیله، غرباً سیواس ولایتیله، غرب شمالی طرفنـدن طربزون ولایتیله، شمالاً دخی روسیه حدودیله محدود ومحاطدر. ارضروم وارزنجان سنجـاقلرندن قره‌دکیز مائله‌سـنی بصره کورفزی وبحر خزر مائله‌سـندن آیران (قوپ) طاغی سلسله‌سـیله آیرلمش اولدیغی کـبی، طربزون ولایتندن دخی (بالخار) ونام قدیمی (پونتوس) سلسلهٔ جبـالیله آیریلوب، اوزون بر وادی صـورتنی ابراز ایدیور. شمـال شرق جهتنـده اولان قسم اعظمی (چوروق صو) نهرینك حوضه‌سندن، وجنوب غربی قسمی دخی قزیل ایرماغه تابع (کلکیت) نهری وادیسنك قسم اعلاسندن عبارتدر. مذکور ایکی صره طاغلرك درون لـواده برچوق فرعلری بولنـدیغی کبی، ذکر اولنان ایکی نهره منصب اولمق اوزره، بو طـاغلردن برچوق چایلر ودره‌لر دخی آقار. بناءً علیه؛ بوسنجاغك اراضیسی طـاغلق اولوب، صولری دخی چـوقدر. بو طاغلرك اکثر جهتلری واسع اورمانلرله مسـتور اولوب، چام، میشه، قواق، پلید، کوکنار، آردیج

وسائر آغاجلری حاویدر. بایبورد سنجاغی: بایبورد، اسپیر، کلکیت وشیران اسملریله درت قضادن مرکب اولوب، ۵۰۵ قریه و ۴۰ ناحیه‌یی جامعدر. اهالیسی ۱۲۴۰۱۹ کشی اولوب، بونلرك قسم کلیسی یعنی ۱۰۸۳۷۳ ی اسلام وترك وقصوری خرستیان وباشلیجه ارمنیدر. درون لواده ۲۹۲ جامع ومسجد، ۱۷۶ مدرسه، ۸۷ کلیسا ومناستر، ۲ رشدیه و۱۵۸ صبیان مکتبی موجوددر.

بایدوخان { چنکیز خانك تورونی وجوجی خانك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك وفاتنده قپچاق ایله بلغار مملکتلری وروسیه‌نك جهت جنوبیه‌سی حصه‌سنه دوشمشیدی. ۶۳۹ تاریخ هجریسنده لهستان وسیلزیایی، برسنه صکره مجارستان وبغدانی وبعده دالماچیا وسائر او جهتلری ضبط ونهب وغارت ایتمکله، بتون آوروپایی خوف ودهشته دوشورمش ایسه‌ده، ۶۴۱ تاریخنده دوچار اولدیغی بعض مغلوبیتلرك اوزرینه، قپچاقه عودته مجبور اولوب، عمزاده‌سی منکوقاآنه ایرانك ضبطنده معاونت ایتمش، وچینده بعض فتوحات ایتدکدن صکره، ۶۵۵ ده وفات ایتمشدر.

بایدوخان { ینه سلالهٔ چنکیزیه‌دن هلاکو خانك تورونی وطرقایك اوغلی اولوب، ۶۹۴ تاریخنده عمزاده‌سی کیخاتو خانك قتلی اوزرینه، دولت ایلخانیه تختنه جلوس ایله، ۱۱ آی سلطنت سوردکدن صکره، عمزاده‌سی ارغون خانك اوغلی اولوب شرف اسلامله مشرف اولمش وسلطان محمود تسمیه ایدلمش اولان غازان خان طرفندن نخجوان جوارنده مغلوب اولوب، ینه اوسنه قتل اولنمشدر.

بایروت { (Bayreuth) بایرویه‌ده یوقاری فرانقونیا ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب. قزیل (ماین) نهری اوزرنده و(بامبرغ) شهرینك ۶۲ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، بعض کوزل ابنیه وسوقاقلری، چوقه. پاموق منسوجات وشابقه فابریقه‌لری واردر. وقتیله آلمانیا مارغراولقلرندن بر حکومت مستقله‌نك مرکزی ایدی.

بائزا { (Baeza) «بیضا» اسم عربیسندن محرفدر. اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده وجائنك (یعنی جیان) ك ۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، بر چوق کلیسا ومناسترلری، جزویتلره مخصوص برمکتبی وکوزل بر چشمه‌سی واردر. اندلس ملوك طوائفی زماننده بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی اولوب، ۶۲۵ تاریخ هجریسنده اسپانیوللر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بایزید { (یلدیرم سلطان — خان اول) سلاطین عظام عثمانیه‌نك دردنجیسی اولوب، خداوندکار غازی سلطان مراد خان ثانینك اوغلی وسلطان اورخانك تورونیدر. ۷۶۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۷۹۱ تاریخنده قوصوه فتح عظیمنك عقبنده پدرلری شهید اولدقده، ۳۰ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایله، فتوحاته دوام ایدرك، روم ایلنده قراطوه، اسکوب، وارنه وودین، وآناطولیده آلاشهر، آیدین، صاروخان، منتشا، قونیه، نیکده، آقشهر، آقسرای، سیواس، قیصریه، توقاد، قسطمونی، کورهٔ نحاس وسائر بلاد اسفندیار، وبعده ینه روم ایلنده سلانیك، یکیشهر، آلاجه حصار، ترخاله، آتنه، وصکره ینه آناطولیده کانغری، بهسنی، ملاطیه، دیوریکی، کماخ شهر وقصبه‌لرینی فتح وتسخیر ایدرك، ۷۹۹ تاریخنده‌دك ۸ سنه ظرفنده دولت علیه‌نك حدودینی خیلی توسیع ایتمکه موفق اولمش؛ وجنك وغزایه اولان شتاب قهرمانیسنه بناءً «یلدیرم» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. بووجهله آناطولی‌یی آیدین، منتشا، قرمان واسفندیار اوغللری کبی دره بکلرینك حکومت عرفیه‌سندن قورتاروب، تحت ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه‌یه آلدیغی کبی، یونانی دخی کاملاً ضبط، وبلغارستان وسائر طرفلری استیلا ایله، طونه‌یی بالتجاوز، افلاق وبغدان ومجارستانده دخی بعض فتوحاته نائل اوله‌رق، آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالك عثمانیه‌یی دخی خیلیدن خیلی توسیع ایتمشدر. بو فتوحات صره‌سنده قسطنطینیه شهرینك دخی ممالك عثمانیه‌نك خارجنده قالمسنی تجویز ایتمیه‌رك، محاصره‌یه حاضرلنمقده ایکن، ۷۹۱ تاریخنده روم ایمپراطوری سنده اون بیك آلتون جزیه اعطاسنه، وقسطنطینیه‌ده اهل اسلامه بر محله تخصیصیله برجامع بناسنه وبر قاضیلری بولنمسنه مساعده ایتمکه راضی اوله‌رق، بو شرطلرله صلح تقرر ایتمش ایکن، اوچ سنه صکره روم ایمپراطوری تیمورلنکك خروجندن جسارت آله‌رق، اهل اسلامی قسطنطینیه‌دن اخراج، وجامعی هدم ایتمکله، حضرت پادشاه عسکر سوق ایدرك،

ذاتاً آناطولی حصاری وسائر مواقع مهمه الندە بولنمغله، قسطنطینیه‌یی ۱۰ سنه محاصره آلتنده طوتمش؛ وبو آرالقده آوروپا دولتلری هم‌مذهبلك تعصبیله روم ایمپراطورینی محاصره‌دن قورتارمق اوزره، اتفاق ایدوب، آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان مجار قرالی (سیجسموند) آلمان ومجار وفرانسز عساكر وفیره‌سیله ۷۹۹ تاریخنده طونه‌یی تجاوز ایتمش‌ایسه‌ده، سلطان بایزید صحیحاً یلدیرم كبی اوزرلرینه هجومله، جمله‌سنی مغلوب وتارومار ایده‌رك، سیجسموندك كندیسی آنجق تبدیل اولنمق سایه‌سنده فرار ایله جاننی قورتاره‌بیلمش؛ واكثر عسكری اسیر دوشمشدر. بو شانلی غالبیتی اوزرینه مصر حاكمی برقوق وسائر ملوك اسلامك جمله‌سی مخصوص سفیرلر وهدیه‌لر كوندره‌رك، تبریك وعرض مودت ایتمشلردی.

اوصره‌ده تیمورلنك آسیاده خروجله، ممالك اسلامیه‌یی ضبط وتخریب ایتمكده اولمغله، آناطولیده اولكالری طرف پادشاهیدن ضبط ایدلمش اولان قرمان واسفندیار بكلری كبی بعض دره بكلری تیموره التجا ایده‌رك، كندیسنی دولت عثمانیه‌یه قارشی حربه ترغیب ایتدكلرندن، تیمور ممالك عثمانیه‌یه دخول ایله پادشاهه آبا واجدادینك ممالكیله قناعت ایدوب آناطولیده فتح ایتمش اولدیغی یرلری كندیسنه ترك ایتمسنی تكلیف، وسیواس وسائر اوطرفلری نهب وغارتله، روایته كوره پادشاهك ارطغرل اسمنده براوغلنی دخی قتل ایتدیكندن، سلطان بایزید فتحی میسر اولمق اوزره بولنان قسطنطینیه محاصره‌سنی رفع ایله، ۸۰۵ تاریخنده بیوك اوغلی سلیمانی وسائر بعض اولادینی دخی برابر آلوب، تیموره قارشی یوریوب، آنقره اووه‌سنده طرفین تلاقی ایتدكده، شهزاده سلیمانك معیتنده اولان تاتار سواریلری وعسكرك قسم كلیسی تیمور طرفنه دوندكلرندن، شهزادهٔ مشارالیه فرارله، بروسه‌یه كله‌رك، خزینه‌لری ضبط ایتمش؛ وسلطان بایزید فرار عارینی قبول ایتمیوب، صوڭ درجه‌یه قدر غیرت ایتمش ایسه‌ده، اوقدر كثرته قارشی مقتدر اوله‌میوب، عاقبت حكم قدرله اسیر طوتلمشدر. تیمورلنكك پادشاه مشارالیهه قارشی نه معامله‌ده بولندیغی حقنده بر قاچ روایت اولوب، كویا بر دمیر قفسده حبس ایتدیكی دخی مروی ایسه‌ده، صحیحی بودركه شان حكمداریسنه موافق صورتده اعزاز واكرامله معامله ایتمش، وآنجق هر ایتدیكی محاربه‌دن غالبیت ومظفریت نتیجه‌سنی آلمغه آلیشمش اولان اوغضنفراسارته دوشمك ذلتنی تحمل ایده‌میوب، ۸ آی صكره سنهٔ مذكوره شعبانك اون بشنده تیمورك اردوكاهنده خناقدن وضیق نفسدن وفات ایتمكله، اوغلی موسی چلبی جنازه‌لرینی بروسه‌یه نقل ایده‌رك، بناكرده‌سی اولان جامع شریفك جوارنده دفن ایلدی. پك جسور وشجیع وكرك محاربه‌ده كرك اجرای عدالتده فوق‌العاده شدتی التزام ایدر بر پادشاه قوی‌الشكیمه اولوب، زماننده هركس قپوسی آچیق یاته‌بیله‌جك درجه‌ده امنیت حكم فرما ایدی. آنجق بر آز عجول الطبع اولدیغی مرویدر. حتی تیمور كبی جهانی دیترتمش ظالم بر جهانكیره اوقدر سرت جواب ویرمسی دخی تنسیب ایتمیلر واردر. بروسه‌ده‌كی جامع كبیر ومدرسه‌سندن بشقه، ادرنه‌ده بر سرای همایون وسائر فتح ایتدكلری ممالكده بر چوق جوامع ومدارس بنا ایلمشلردر. ۱۴ سنه پادشاهلق ایدوب، ۴۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

پادشاه مشارالیه اسارته دوشدكدن صكره، اوغللرینك هر بری ادعای سلطنته قالقیشوب، بینلرنده محاربه‌یه طوتیشمشلردی. شهزاده سلیمان خزاین دولتی بروسه‌دن ادرنه‌یه نقل ایله، اوراده اركان سلطنتی قورمش ایسه‌ده، متعاقباً دیكر برادری موسی چلبی ادرنه‌یی ضبط ایتمشیدی. آنجق بونلرك هیچ بری ادامهٔ سلطنته موفق اوله‌میوب، ۱۱ سنه بویله‌فترتله پچدكدن صكره، اولاد بایزیدك ارشدی اولان چلبی سلطان محمدخان ۸۱۶ تاریخنده بوتفرقه‌یه ختام ویره‌رك، كافهٔ ممالك عثمانیه‌یی جمعله، بالاستقلال تخت سلطنته جلوس ایتمش؛ وبو وجهله دولت عثمانیه‌نك بانئ ثانیسی عنوانه مستحق اولمشدر.

بایزید (سلطان ـ خان ثانی) سلاطین عظام عثمانیه‌نك سكزنجیسی اولوب، ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانینك اوغلی وسلطان مراد ثانینك تورونیدر. ۸۵۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۸۸۶ سنه‌سی ربیع‌الاولنده پدرلرینك وفاتی اوزرینه، تخت عثمانی‌یه جلوس ایتمشدر. شهر قسطنطینیه‌ده جلوس ایدن سلاطین عثمانیه‌نك برنجیسیدر. شهزاده‌

لكنده آماسيه واليسی بولنمشيدی. تخته جلوسنی متعاقب ادعای سلطنته قالقيشان وواليسی بولنان قرماندن حركتله بروسه‌يی ضبط ايتمش اولان برادری جم سلطانله محاربه‌يه طوتيشوب، يكيشهر صحراسنده واقع محاربه‌ده سلطان جم مغلوب اولمغله، شام ومصره فرار ايدوب، ملوك چراكسه‌دن (قايتبای)ه التجا ايتمش؛ وقرمان اوغلنك عصيانی اوزرينه، سلطان جم دخی فرصت بولوب، بونكله برابر آنقره‌يه قدر ايلريلمش ايسه‌ده، ينه مغلوب اولوب، ردوسه واورادن فرانسه‌يه فرار ايدوب، بر قاچ سنه فرانسه وروماده قالەرق، آوروپا دولتلری طرفندن دولت عثمانيه‌يه قارشی برآلت اتخاذ اولنمق اوزره، حفظ اولندقدن‌صكره، پاپا مشهور آلكساندر بورجيا طرفندن مسموماً ناپوليده وفات ايتمشدر. جمك فراريله سلطان بايزيد خان برادری غائله‌سندن قورتلەرق، فتوحاته كيريشمكله، ۸۸۹ تاريخنده بغدانه عسكر سوق ايده‌رك، خطۀ مذكوره‌يی وكلی وآقكرمان قلعه‌لرينی ضبط ايتمشدر. بعده سلطان جمی قبول وحمايه ايتمش اولان مصر ملكی قايتبايله محاربه آچيلوب. آطنه وسوريه جهتلرنده‌وقوع بولان محاربه‌لرك اكثرنده عساكر عثمانيه مغلوب اولمش؛ واو صره‌ده ذوالقدريه بكی علاءالدوله دخی عصيان ايتمكله، بش سنه قدر سورن بو محاربادن صكره، حضرت پادشاه بالذات محاربه‌يه متهیء عزيمت ايكن، تونس حاكمنك توسطيله صلح اولمشدر. ۸۹۷ تاريخنده روم ايلی طرفنه سفر همايون وقوع بولوب، او وقت تماميله تحت ضبطه آلنمامش اولان آرناؤدلغی غارت ايدلمش؛ ومتعاقباً بوسنه وخرواتستان ضبط اولنديغی كبی، مجارستانه ولهستانه دخی آقينجيلر كوندريله‌رك، پك چوق غنايم اخذ اولنمشيدی. بعده ۹۰۲ تاريخنده بالذات موره جهتنه سفر بيوروب، اينه بختی، مدون، قرون قلعه‌لرينی فتح، ودراج ومدللی كبی بعض يرلری دخی ضبط ايتمشدر. روم ايلی جهتنده‌كی بو موفقياته برابر، پادشاهك حلم ورحاوتی وسن شيخوختی حسبيله اداره‌ٔ امور دولت سكته‌دار اولوب. آناطوليده بر طاقم مفسدلر باش قالديرمش اولدقلرندن، طربزون واليسی بولنان شهزاده سلطان سليم كفه‌يه‌واورادن طونه طريقيله روم‌ايلی‌يه چيقوب، بو احواله ختام ويرمك ايچون، پادشاهی كورمك ايستمش ايسه‌ده، سلطان سليمك شدت طبعندن انديشناك اولان بعض وكلای دولت حضرت پادشاهی توحيش ايده‌رك، بيوك اوغلی سلطان‌احمدی اجلاسله فراغه تشويق ايتمش اولدقلرندن، سلطان سليم حرباً تبعيد اولنه‌رق، سمندره واليلكنه نصب. وسلطان احمدك جلبنه تشبث اولنمشيدی. آنحق يكيچريلر سلطان سليمك جلادت قهرمانانه‌سنه مفتون اولوب، رحاوت‌طبعی‌معلوم اولان شهزاده احمدی‌ايستمدكلرندن، بونلرك ابراميله سلطان سليم درسعادته كلوب، سلطان بايزيد دخی كنديسنی تخته بالاجلاس، ۹۱۸ سنه‌سی صفرنده فراغله، ادرنه‌يه متهیء عزيمت اولمش‌ايسه‌ده، اثنای راهده وفات ايدوب، جنازه‌لری درسعادته نقل، وبنا كرده‌سی اولوب نام عاليلريله بنام اولان جامع شريفی اتصالنده‌تربۀ مخصوصه‌سنه‌دفن‌اولنمشدر. حليم ومتقی بر ذات اولوب، خيرات ومبراتی وعلی الخصوص مؤسسات دينيه‌يی چوق سومكله، ضبط ايتديكی يرلرده وروم ايلی وآناطولينك اكثر شهر وقصبه‌لرنده جوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر بنياد بيوردقلرندن، «سلطان بايزيد ولی» ديمكله شهرت بولمشلردر. ۳۲ سنه پادشاهلق ايدوب، ۶۷ ياشنده وفات ايتمشلردر.

بايزيد { قانونی سلطان سليمان خانك ايكنجی اوغلی‌وسلطان سليم ثانينك‌برادريدر.

سلطان‌سليم صاروخان وصاحب ترجمه قرمان واليلری بولندقلری حالده، شهزاده بايزيدك طور وحركتی وپدرينه مشابهتی بعض خلق عندنده ترجيحنی موجب اولمغله، كنديسی سلطان سليمك يرينه ولی عهد اولمق هوسنه‌دوشمشيدی. لالا مصطفی اسمنده بر مفسد شهزاده‌نك‌بو فكرينی ترويجله، اغوا ايتمكده‌اولديغندن، صدر اعظم رستم پاشا موی اليهی شهزاده‌نك ياننددن آلوب، سلطان سليمك يانته ويرمشيدی. بو حيث ايسه بو دفعه سلطان سليمه يارانق وكندی استقبالنی تأمين ايتمك ايچون، اسكی افنديسنك مضر افكارده بولنديغنی بيان ايتدكدن صكره، بو مدعاسنی اثبات ايچون، شهزاده بايزيده ساخته بر صداقتله مكتوبلر يازه‌رق، ذاتاً كندی القا ايتمش اولديغی فكر ونيتده كنديلرينی تشويق، وجوابلرينی سلطان سليمه اراءه ايتمكه باشلامشيدی. ينه اوآدمك اغفاليله صاحب ترجمه سلطان سليمه تحقير آميز بر مكتوبله بر طاقم هدايای

نامناسبه کوندرمکله، سلطان سلیم بو مکتوب وهدایای غریبه‌یی جانب پادشاهی‌یه تقدیم ایتدیکنده، سلطان سلیمان بایزیدك حالنی بکنمیوب، قرمان کبی مهم بر محلده بولنمسنی دخی مناسب کورمدیکندن، ایکی اوغلی حقنده سیان بر معامله اولمق اوزره، ٩٦٥ تاریخنده سلطان سلیمی کوتاهیه وشهزاده بایزیدی آماسیه والیلکنه نصب بیورمش ایسه‌ده، بایزید اطاعت ایتمیوب، قونیه‌یی ترك ایتمك ایستمه‌مدمش؛ ومخصوص آدملر ارسالیله ویریلن نصح وپند دخی فائده ایتمیوب، عاقبت بر قاچ بیك کشی جمع ایله، لوای عصیانی رفع ایتمشیدی. سلطان سلیمك قوماندەسیله سوق اولنان عسکر طرفندن ابتدا قونیه، وبعده آماسیه‌ده ایکی دفعه مغلوب اولدقدن صکره، درت اوغلنی وبر قاچ بیك عوندسنی آله‌رق، وکچدیکی یرلردن بر چوق ویرکیلر طوپلایه‌رق، ایرانه التجا ایتمشدر. شاه طهماسب کندیسنی قزوینده حسن قبول ایدوب، تأمین ایتمش ایسه‌ده، بعده سلطان سلیمانله وآماسیه‌ده بولنان شهزاده سلطان سلیمله واقع اولان مخابره وطرفیندن بر برینی متعاقب کوندریلن ایلچیلر اوزرینه، وبر طرفدن دخی بایزیددن ومعیتنده‌کی دلاوراندن اندیشناك اولمغه باشلادیغندن، ابتدا بر وسیله ایله عونه‌سنی معیتندن آلدقدن، وبونلری آیری آیری محو ایتدکدن صکره، کندیسنی دخی حبس، و ٩٦٧ سنه‌سی محرمنده سلطان سلیم طرفندن کوندرلمش اولان علی آغایه تسلیم اولنه‌رق، سیواسده دفن اولنمشدر. ادبیاتدن بهره‌سی وطبیعت شعریه‌سی وار ایدی.

بایزید { سلطان احمد خان اولك اوغلی وسلطان مراد خان رابعك بر والده‌دن برادریدر سلطان احمد خان ثالثك دخی بو اسمله بر اوغلی اولوب، برادری سلطان مصطفی خان ثالثك زمان سلطنتلرنده ١١٨٥ تاریخنده فجاةً وفات ایتمشدر.

بایزید { (سلطان — جامع شریفی) پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهرینك اك بیوك جوامعندن اولوب، چارشوی کبیرك اوست طرفنده، الیوم باب سرعسکری اولان اسکی سرایك قارشیسنده وهمنامی اولان محلده واقعدر. سلطان بایزید خان ثانینك بناکرده‌سی اولوب، ٩٠٦ تاریخنده بناسنه بدأ و ٩١١ ده اکمال اولنمشدر. بر شرفه‌لی ایکی مناره‌سی اولوب، جوارنده عمارتخانه‌سی، مدرسه‌لری وصبیان مکتبی واردر. وقتیله بر خسته خانه‌سی دخی وار ایدی. دروننده‌کی کتبخانه شیخ الاسلام ولی الدین افندینك وقفی اولوب، ٣٢٤٤ جلد کتابی حاویدر. جوارنده بانیسی پادشاه مشارالیهك تربه‌سیله یاوز سلطان سلیمك کریمه‌سی سلچون سلطانك تربه‌سی وبعض مشاهیرك مرقدلریله صدر اسبق رشید پاشانك تربه‌سی بولنیور.

بایزید { (کوتوروم —) قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار زاده‌لردن اولوب، عادل بکك اوغلی وامیر شجاع‌الدینك تورونیدر. مدت حکومتی یلدیرم سلطان بایزید خانك زمان سلطنتنه تصادف ایتمکله، پادشاه مشارالیهك آناطولیده‌کی دره‌بکلرینك بر بر مملکتلرینی ضبط ایتمکده اولدیغنی کوروب، نوبت کندیسنه کله‌جکنی آکلایه‌رق، پادشاهی بشقه طرفدن مشغول ایتمك ایچون، افلاق حکومتیله عقد اتفاق ایده‌رك، افلاق حکمدارینی، اعلان خصومته تشویق ایتمشیدی. سلطان بایزید افلاقی تربیه ایتدکدن صکره، ٧٩٥ تاریخنده صاحب ترجمه‌یه قارشی سوق عسکر ایتمش ایسه‌ده، اواثناده کوتوروم بایزید وفات ایتمش؛ واوغلی اسفندیار بك سینوبه قپانمش؛ ودیار اسفندیار فتح اولنه‌رق، یالکز سینوب وحوالیسی استیمان ودخالت ایدن موی الیه اسفندیار بکه ترك اولنمشیدی.

بایزید { ارضروم ولایتنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، روسیه وایران حدودی قربنده، ارضرومك ٢٥٠ کیلومتره شرقنده وآغری طاغنك ٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قصبه مرتفع وسنکستان بر دره‌نك ایچنده اولوب، خانه‌لری دره‌نك ایکی طرفنده‌کی بایرلرده، قیالرك اوزرنده وبر برلرندن اوزاقدر. ٧٠٩٠ اهالیسی اولوب، اکثری مسلم وکرددر. درون قصبه‌ده خراب حالنده بر قلعه، کار قدیم ومصنع بر حکومت قوناغی، ٣ جامع، برایکی مدرسه، ١ رشدیه مکتبی، اسکی بر کلیسا وبر قاچ صبیان مکتبی واردر. هواسی قیشین خیلی صوئوق ایسه‌ده، یازین کوزل وهر وقت صاغلامدر. ایران وکرجستانله خیلی تجارتی واردر. بو قصبه یلدیرم

سلطان بایزید خان طرفندن تأسیس اولنه‌رق، مشار الیهك نامیله تسمیه. وقلعه‌سی تاتارلرك تجاوزاتنه قارشی بر قره قول اتخاذ اولنمشیدی. — بایزید قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرقنده واقعدر. ممالك عثمانیه‌نك شرق شمالی کوشه‌سندن عبارت اولان بو قضا شرقاً ایران وشمالاً روسیه حدودیله محدود اولوب؛ آراس ایرماغنه منصب اولمق اوزره، ایران طوپراغنه کیرن (کرناویك) نهری حوضه‌سنك اوست قسمندن عبارتدر. اراضیسی چپلاق ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله صوغان وسائر بعض سبزه‌لر وقاوون، قاربوز وسائر میوه‌لردن عبارتدر. قضا ادمانلی وجلالی ناحیه‌لریله برابر ۷۸ قریه‌یی جامع اولوب، اکثر اهالیسی کرد عشیرتلرندن عبارتدر. صنایع محلیه کلیم، خلی وسجاده کبی شیلردر.

بایزید { سنجاغی. ارضروم ولایتی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك جهت شرقیه‌سنده واقع اولمغله، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمالاً روسیه حدودیله، غرباً ارضروم سنجاغیله، جنوباً دخی بتلیس ووان ولایتلریله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق ومرتفع اولوب. قسم اعظمی فرات نهرینك باشلیجه فرعی اولان مراد نهری حوضه‌سنك قسم اعلاسندن عبارت اوله‌رق، بو نهرك منابعنی حاوی وبصره کورفزی مائله‌سنه تابعدر؛ یالکز مرکزی اولان نفس بایزید قضاسی بحر خزر مائله‌سنده بولنیور. آغری طاغی لوانك منتهای شرق شمالیسنده اولدیغی کبی، روسیه حدودی بوینجه دخی چنکل، پرلی وکوسه طاغلری ممتد اولوب، سنجاغك ایچنه برطاقم قوللر واتکلر اوزاتیورلر. جهت جنوبیه‌سنده دخی آلاطاغ وخوری طاغی وبر چوق کوچك طاغلر بولنیور. اورمانلری هیچ یوق حکمنده ایسه‌ده. اراضیسی منبت اولوب. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارتدر. درون لواده نفیس سجاده. کلیم، خلی، چوراب اعمال اولنور. لوانك برقاچ یرنده کوکوردلی وسائر معدن صولری وقابلیجه‌لر واردر. بایزید سنجاغی: بایزید. دیادین، قره کلیسا، آلشکرد وعنتاب اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۴۱۸ قریه و ۱۹ ناحیه‌یی جامع اولدیغی حالده، ۴۷ ۲۳۶ اهالیسی واردر، که بونلردن ۸۳۶۷ سی ارمنی وقصوری اسلام اولوب، اکثری کرددر.

بایزید انصاری { اکبر شاه زماننده افغانستانده ظهور ایتمش صوفیوندن بر ذاتدر، که (پیر روشن) لقبیله ملقب اولمغله، «روشنی» تسمیه اولنان بر طریق ایجاد، وآفغانستان طاغلرنده بر کوچك حکومت تشکیل ایتمشیدی.

بایزید بسطامی { (طیفور بن عیسی) اعاظم اولیاء اللهدن اولوب، برنجی طبقه‌دن معدوددر. خراسانك بسطام شهرنده ۱۶۰ تاریخنده طوغوب، خیلی معمر اولمش؛ وبر روایتده ۲۳۱ یاخود ۲۳۴ وابن خلکانك روایتنه کوره ۲۶۱ یاخود ۲۶۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. مقامات وکراماتی مشهوردر. عالم بر ذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. جد اعلاسی کبردن مهتدی اولوب، علی وآدم اسملرنده ایکی برادری دخی وار ایدی، که بونلر دخی صوفیون طریقنه منسوب ایدیلر. شو رباعی جملهٔ اشعار درویشانه‌سندندر:

ای عشق توکشته عارف وعامیرا
سودای توکم کرده نکو نامیرا
شوق لب میکون توآورده برون
از صومعه بایزید بسطامیرا

بایزید پاشا { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك اصدقای رجالندن اولوب، عن اصل آرناود ایدی. پادشاه مشار الیه وقعهٔ تیمورده اسیر دوشدیکنده، صاحب ترجمه اردوکاهده بولنان وهنوز اون بش یاشنده اولان شهزاده چلبی سلطان محمدی تاتارلرك اللرندن قورتارمغی وظیفه ایدینوب، بر چوق مشاق ومحن ایچندن، وروایته کوره دیلنجی قیافتنده اوله‌رق، وشهزاده‌یی اکثریا آرقه‌سی اوزرنده آله‌رق، ولی نعمت زاده‌سنی سالماً آماسیه قلعه‌سنه ایصالله، تهلکه‌دن قورتارمشیدی. سلطان محمد خان حضرتلری صاحب ترجمه‌نك صداقت ومحبتنی تقدیر. وکندیسنی رتبهٔ وزارتله توقیر ایدرك، مدت سلطنتلرنده مشاور خاص کبی قوللانوب، یانلرندن آیرمامشیدی. ازمیر اوغلی جنید مقدما قیزینی صاحب ترجمه‌یه ویرمکی وعد ایتمش ایکن، بعده عبدالله اسمنده دیکر بر آرناوده ویردیکندن، بایزید پاشا ازمیر اوغلی

ايله ايتديكى بر محاربه ده مرقوم عبداللهى الدكروب، كنديسى خادم ايتمشيدى. قرمان اوغلنه قارشى ايتديكى بر محاربه ده دخى غالب اولوب، پادشاهه پك چوق خدمت ايتمشدر. ٨٢٢ تاريخنده پادشاه سلانيك طرفلرنده بعض فتوحاتله مشغول ايكن، آيدين جهتنده بوركلوجه مصطفى اسمنده بر شخص خلق الحاده سوقله لواى عصيانى رفع ايتديكندن، بايزيد پاشا شهزاده سلطان مراد خانك معيتنده مرقومك دفع وتنكيلنه مأمور اولوب، بو دفعه دخى موفق اولمغله، مرقومك وعوندسنك وجودينى رفع ايتديلر. ٨٢٤ ده سلطان محمد خانك ادرنده وفاتى وقوعنده بايزيد پاشا صدر اعظم ابراهيم پاشا ايله بالاتفاق، سلطان مراد خان آماسيه دن بروسه يه كلوب جلوس ايدنجه يه قدر، وفاتنى كيسديه بللى ايتديرمه مكه موفق اولوب، بر كونه فتالق ظهورينك اوكنى آلمشلردر. خداوندكار حضرتلرى دخى بايزيد پاشايى مكرم ومعزز طوتمغله، ٨٢٥ تاريخنده سلانيك جهتنده ظهور ايتمش اولان دوزمه مصطفيه قارشى سردار تعيين اولنه رق، ادرنه قربنده سازلى دره ده واقع اولان محاربه ده عسكرى دوزمه مصطفى طرفندونمكله، مغلوب واسير اولوب، دوزمه نك وزيرى حكمنه چكمش اولان آيدين اوغلى جنيده تسليم اولنمش: واوده دامادينك انتقامنى آلمق اوزره، كنديسنى شهيد ايتمشدر. برادرى حمزه بك دخى بو محاربه ده يانده بولنوب، اسير دوشدكدن صكره، اطلاق اولنمش؛ ومؤخراً دولته ايتديكى خدمات صره سنده ازمير اوغلى جنيدى اخذ وقتل ايدرك، برادرينك انتقامنى آلمشدر.

بايسنقر { (ميرزا —) معين الدين شاهرخك اوغلى وتيمورلنكك تورونى اولوب، ٨٠٢ تاريخنده طوغمش؛ و ٨٣٧ ده پدرينك حياتنده هراتده وفات ايتمشدر. عالم واديب وشاعر بر شهزاده اولوب. فارسى وجغتاى لسانلرنده بعض اشعارى واردر. وخطوط مختلفه كتابتنده مهارت تامه سى اولمغله، بر چوق كتابلر استنساخ ايتمشيدى. دائما ارباب علم وعرفانله صحبت ايدر، وعلما وادبايى حمايه ايلردى. شو بيت جمله اشعارندندر:

كداى كوى اوشد بايسنقر
كداى كوى جانان پادشاهست

بايسنقر { (ميرزا —) جلال الدين ميرانشاه بن تيمورك سلاله سندن اولوب، نسبى وجه آتى اوزره در: ميرزا بايسنقر بن ميرزا سلطان محمود بن سلطان ابو سعيد بن ميرزا محمد سلطان بن جلال الدين ميرانشاه. ٩٠١ تاريخنده پدرى وفات ايتمكله، درت سنه برادرى ميرزا سلطان على ايله ادعاى سلطنتله ماوراءالنهرده منازعه ومحاربه دن صكره، مغلوب اولوب، پدرى مربالرندن قندز حاكمى امير خسرو شاهك يانه التجا ايتمش ايسه ده، مومى اليه كفران نعمت ايدوب، ٩٠٥ تاريخنده كنديسنى قتل ايتمشدر.

بايسنقر ميرزا { آق قيونلى حكمدارلرينك دردنجيسى اولوب، يعقوب بكك اوغلى واوزون حسنك تورونيدر. ٨٩٦ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، طفل اولديغى حالده، صوفى خليلك سعييله تخته اجلاس اولنه رق، متعاقباً صوفى خليل مقتول اولمغله، امرا اوزرينه هجوم ايتديكلرندن، شروان جهتنه فراره مجبور اولمشيدى. ٨٩٨ ده ميدانه چيقوب، ادعاى سلطنت ايتمكله، عمزاده سى رستم بكله ايتديكى محاربه ده قتل اولنمشدر.

بايقال { سيبريانك (ايرخوچق) ايالتنده بربيوك كول اولوب، ٥١° ٢١′ ايله ٥٥° ٤٨′ عرض شمالى و ١٠١° ١٦′ ايله ١٠٧° ١٨″ طول شرقى آره سنده ممتد اولور. طولى ٦٦٠ وعرضى ٤٠ ايله ١٠٠ كيلومتره آره سنده اولوب، عمق بعض محللرنده ١٢٠٠ واك آز درين اولان محللرنده ٣٠٠ متره در. (يكيسى) ايرماغى تابعلرندن (آنغاره) نهرى بو كولك ايچندن چكر. صويى طاتليدر. كنارلرى ديك وصارب اولديغندن، ايچنده سير سفائن پك مخاطره ليدر. (اولخون) اسميله بيوجك برآطه يى دخى حاويدر. ايچنده دكيز آيسى دينلان بيوك حيوانله بو كوله مخصوص بعض باليق انواعى بولنور. — بو كولك كنارنده ينه بو اسمله برطاغ واردر، كه آلتون طاغ سلسله سنه مربوطدر.

بايقرا { (ميرزا —) معزالدين عمر شيخك اوغلى وتيمورلنكك تورونى اولوب، عمى شاهرخ طرفندن ٧٩٦ تاريخنده همدان حاكملكنه نصب اولنمشيدى. بعده عصيان ايدوب، شيراز حاكمى بولنان عمزاده سى سلطان ابراهيمك اوزرينه عسكر سوقيله، فارسى ضبط ايتمش ايسه ده، شاهرخك عسكرله اوزرينه كلمكده اولديغنى آكلاينجه، يانه كيدوب،

استعفای قصور ایتمش؛ ومشارالیه طرفندن قندهارده بولنان میرزاقیدو یانه کوندرلمشیدی. مؤخراً بوکادخی قصد ایتمکله، شاهرخ طرفندن جلب. وماوراءالنهره تبعید اولنمشدی. بعده نه اولدیغی معلوم دکلدر. میرزا منصور اسمنده براوغلی وار ایدی، که مشهور سلطان حسین بایقرانك پدریدر.

بایقرا (میرزا سلطان حسین —) اولاد تیموردن معزالدین عمر شیخك torونی میرزا منصورك اوغلی وآنف الترجمه میرزا بایقرانك torونیدر. ۸۷۵ تاریخنده بایسنقر بن شاهرخك torونی میرزا یادکار محمدی قتل ایله، خراسان پادشاهی اولوب، هراتده تخت نشین اولمشدر. عالم وعادل ومحب علما برپادشاه اولوب، عمر شیخ بن تیمور اولادینك آب روییدر. زماننده علوم ومعارف خیلی ترقی ایدوب، هرات مجمع علما وادبا اولمشیدی. زماننده هراتده موظف اولهرق اون ایکی بیك طلبهٔ علوم بولندیغی مرویدر. خیرات ومبراتی دخی چوقدر. علی شیرنوایی پادشاه مشارالیهك وزیری ومشهورعبدالرحمن جامی مداح ومنظوری ایدی. ۳۶ سنه كمال رفاه وعظمتله سلطنت سوردکدن صکره، ۹۱۱ تاریخنده وفات ایدوب، هراتده تهیئه ایتمش اولدیغی قبهٔ عالیه آلتنده دفن اولنمشدر. میرزا بدیع‌الزمان ومیرزا مظفر حسین اسملریله ایکی اوغلی اولوب، وفاتنده مشترکاً حکم سورمشلر؛ وبونرله عمر شیخ سلالهسی منقطع اولمشدر. صاحب ترجمهٔ علوم وادبیاتدن بهرهسی وطبیعت شعریهسی اولوب، « مجالس العشاق » عنوانیله برتألیفی وفارسی وترکی اشعاری واردر. شعرده (حسینی) تخلص ایدردی. شو ایکی بیت اوجملهدندر :

فارسی

ازغم عشقت مرانی تن نه جانی مانده است
آن خیالی کشته وزین یك نشانی مانده است

ترکی

سبز خطینك سوادی لعل خندان اوستدا
خضر کویا سایه صالمش آب حیوان اوستدا

بایلن (Baylen) اسپانیانك جیان ایالتنده وجیانك ۲۳ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب. ۷۵۰۰ اهالیسی واردر.

بایلی (Bailly) فرانسهنك اعاظم علماسندن اولوب. هیئت ونجومده ید طولاسی اولدیغی کبی. ادبیاتدن دخی بهرهسی وار ایدی. علم هیئتك تاریخنده دائر یازدیغی کتاب، که اوچ بیوك جلددن مرکبدر، هم فنی وهمده ادبی براثر معتبردر. دیکر برچوق تألیفات فنیه وادبیهسی دخی واردر. ۱۷۳۶ ده پاریسده طوغمشیدی. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ۱۷۸۹ ده اجتماع ایدن مجلس عمومیه پارس اهالیسی طرفندن مبعوث انتخاب اولنهرق، مجلس مذکورك رئیسی اولمش؛ وبعده پارس شهر امینلکنده نصب ایدلمشیدی. اثنای اختلالده ایستینلن شدتی کوسترمدیکندن، ارباب اختلالك توجهنی قزانهمیهرق، استعفایه مجبور اولمش؛ وقاچارکن طوتیلوب، اعدامنه حکم اولنهرق، ۱۷۹۳ ده قتل اولنمشدر. جلادك الینه تسلیم اولندقده، زواللی اختیار صوغوقدن دیترمکده اولدیغندن، جلادك : « دیتریورمیسك ؟ » سؤالنه كمال بیقیدی ایله « صوغوقدن » جوابنی ویرمش اولدیغی مشهوردر. — بایلی (Baily) اسمنده مشهور برانکلیز هیکلتراش دخی بولنوب، ۱۷۸۸ ده بریستولده طوغمش، و۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر.

بایندر آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ازمیرك ۵۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده، وکوچك مندرس نهرینك ساحل یمیننده یعنی شمالنده اولدرق، قزلجه موسی طاغی اتکنده وبراووهنك کنارنده واقعدر. ۴۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، تیرهیه کیدن دمیریول خطی یانندن چکمکله. موقعی اولدیغندن. خیلی تجارتی واردر. — قضاسی ۴۴ قریهدن مرکب اولوب، همان جملهسی مسلم اولمق اوزره. ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. محصولاتی باشلیجه پاموقله حبوبات متنوعهدن عبارتدر.

بایندر قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنده چرکش قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، چرکشك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وبولینك ۸۵ کیلومتره شرقندهدر. ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — ناحیهسی ۱۲۴ قریهدن مرکب اولوب، جملهسی مسلم اولمق اوزره ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بایندر دولتی. آق قیونلی دولتنك نام دیکریدر. [«آق قیونلی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بايو (Bayeux) فرانسه‌نك (قالوادو) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (قان)ك ٢٨ وپاريسك ٢٦٩ كيلومتره غرب شماليسنده واقعدر. ٨٦١٤ اهاليسى، مصنع بر كليساسى، مكتبى، كتبخانه‌سى وبعض فابريقه‌لرى واردر.

بايول (Bailleul) فرانسه‌نك «شمال» ايالتنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب، (ليل)ك ٢٩ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. ١٣٠٠٠ اهاليسى، مكتبى، بعض فابريقه‌لرى ومشهور پينيرى واردر.

بايونه (Bayonne) فرانسه‌نك آشاغى پيرنه ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، (پو)نك ٧٠ كيلومتره غرب شماليسنده وبحر محيط آطلاسى ساحلنك ٤ كيلومتره ايچريسنده اوله‌رق، (نيوه) ايله (آدور) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقعدر. ٢٥٦٠٠ اهاليسى، مكتب بحريه واعداديه‌سى، كتبخانه‌سى، سفائن ميريه وتجاريه اعمالنه مخصوص دستگاه وفابريقه‌لرى، قلعه‌سى، مصنع كليسا، تياترو وسائر ابنيه‌سى وكوزل مسيره وتفرجگاهلرى واردر. شهر مذكور نهرلر طرفندن اوچه منقسمدر.

بايه (Baja) مجارستانك (باقس) ايالتنده وطونه قربنده بر قصبه اولوب، (زومبور)ك ٤٥ كيلومتره شمالنده واقعدر. ١٤٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى ومكتب اعداديسى واردر.

باييزه (Baïse) فرانسه‌نك جنوب غربى جهتنده بر نهر اولوب، «يوقارى پيرنه» ايالتنده نبعانله، تريه، ميرانده، والنسه وژليزه قصبه‌لرى ايچندن كچه‌رك، ١٦٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (غاروند) نهرينه دوكيلور.

ببا صعيد مصرده نيلك ساحل غربيسنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بير محمد پاشا اون برنجى قرن هجرى اوائلى وزراسندن اولوب، مصر واليسى ايكن، ١٠٢٧ تاريخنده سلطان عثمان خان ثانينك جلوسنى متعاقب، درسعادته جلب اولنمش ايسه‌ده، صدر اعظم بولنان مره حسين پاشا خصمى اولديغندن، بر سنه كيزلنمكه مجبور اولمش؛ وكمانكش على پاشانك صدارتنده بدون محافظلغنه تعيين اولنوب، وقتيله دلگير ايتمش اولديغى سپاهيلرك كوكلنى آلمق ايچون. كنديلرينه احسانلر طاغيتمغه باشلامغله، بعض بدخواهلرى بو حركتنى بر عصيان مقدمه‌سى كبى كوسترملرى اوزرينه، وجودينك رفعى لزومى مشاراليه كمانكش على پاشا طرفندن عرض اولنمغله، ١٠٣٢ تاريخنده سراى همايونه دعوت اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر.

ببشتر (ياخود بباشتر) اندلسده قرطبه‌دن اوچ فرسخلق مسافه‌ده متانتيله مشهور بر قلعه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

ببك استانبول بوغازينك روم ايلى ياقه‌سنده‌كى قريه‌لردن اولوب، آرناؤدكوى ايله روم ايلى حصارى آره‌سنده كوزل بر قويده واقعدر. قويك ايكى طرفى ساحللرنده كوزل ياليلرى ودره بوينجه يوقارى‌يه طوغرى خيلى خانه‌لرى، ايكى جامع شريفى، بر كليساسى وبر ايكى تكيه‌سى واردر. اوستنده‌كى تپه‌ده (روبرت قولج) اسميله معروف بيوك بر آمريقان مكتبى واردر. يويرازك شدتندن محفوظ اولمغله، هواسى معتدلدر. اسم قديمى (كلانه Chelae) اولوب، ببك اسميله وجه تسميه‌سنه دسترس اولنه‌مدى.

ببنه هرات قربنده بر قصبه اولوب، بينى نسبتيله معروف بعض مشاهير علمانك مسقط راسيدر. ٣١ تاريخ هجريسنده شريك بن اعورك آزادليسى سالم يديله عنوةً فتح اولنمشدر. اصل اسم فارسيسى (بون) اولديغى مرويدر.

بتّانى (ابو عبدالله محمد بن جابر بن سنان) اعاظم حكماى اسلامدن اولوب، على الخصوص هيئت ونجومده وعلوم رياضيه‌ده عصرينك فريدى واسلام ارباب هيئتنك پير ورئيسيدر. حرانده واقع (بتان) ناحيه‌سنده طوغوب، ٢٦٤ تاريخ هجريسنده (رقه) رصدخانه‌سنده تدقيقات فلكيه‌يه باشلايه‌رق. ٣٠٦ سنه‌سنه دكين ٤٢ سنه‌لك تجارب وتحقيقات نتيجه‌سنده هيئته متعلق پك چوق حقيقتلر كشف ايتمش، وبر چوق تأليفات يازمشدر. على الخصوص محرك شمسك شكل وصورتيله نقطهٔ اوجك تبديل مكان ايتديكنى، واعتدالين نقطه‌لرينك حركت رجعيه‌سى كشف، وسنه‌نك ٣٦٥ كون، ٥ ساعت، ٤٦ دقيقه و٢٤ ثانيه‌دن عبارت اولديغنى تعيين ايتمشدر. «الزيج الصابى» اسميله معروف بر زيجى واردر، كه «اولى» و«ثانيه» اوله‌رق ايكى نسخه‌دن عبارت اولوب، ايكنجيسى دها مقبولدر. بوندن بشقه «تعديل الكواكب»، «معرفة مطالع البروج فى مابين ارباع

الفلك »، « رسالة فی مقدار الاتصالات »، « شرح اربعة ارباع الفلك »، « رسالة فی تحقیق اقدار الاتصالات »، « شرح اربع مقالات بطلیوس » کبی برچوق تألیفات فنیه‌سی واردر. ۳۱۷ تاریخنده، بغداددن عودتنده (قصر الحضر) نام موقعده وفات ایتمشدر. صاحب ترجمه آوروپالیلر عندنده دخی مشهور اولوب، (البتانی)دن محرف اوله‌رق آلباتنی (Albategni) اسمیله معروفدر، و« عربلرك بطلیوسی » عد اولنور. «تعدیل الکواکب » عنوانلی تألیفی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، ۱۵۵۷ تاریخ میلادیسنده (نورمبرغ) ده وبعده (بولونیه) ده طبع اولنمشدر. کتاب مذکورینی اندلس علماسندن سالف‌الترجمه ابوالقاسم مسلمه بن احمد اختصار ایتمشدر. بعض آوروپا مورخلری بتانینك صابی‌المذهب اولدیغنی بیان ایتمشلرسه‌ده، اسمی (محمد) اولماسندن‌دخی مسلم اولدیغنی استدلال اولنور.

بترون { جبل لبنان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بیروتك ۴۰ کیلومتره شمالنده وساحل بحرده واقعدر. اکثری مارونی اولمق اوزره، ۳۵۰۰ قدر اهالیسی اولوب، باشلیجه سونکرجیلك وکمیجیلکله مشغولدرلر. پك قدیم اولوب، فنیکه‌لیلر زماننده بیوجك بر شهر ایکن، بعده زلزله‌دن خراب اولمشدر. « معجم البلدان »ده (بثرون) صورتنده محرردر. — بترون قضاسی: نفس بترون، بترون علیا، بشره، حصرون، اهدن، قناة. زاویه، هرمل ناحیه‌لریله ۸ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۱۴۵ قریه و۴۰۰۰۰ قدر اهالیی جامعدر، که مارونی، قتولیك ورومدن مرکب اولوب. برقاچ یوز مسلمان دخی بولنیور. ذخایره متعلق محصولاتی آز اولوب، ایپك، بال، زیتون، طوز وسونکری چوقدر. — نفس بترون ناحیه‌سی ۴۰ قریه‌یی جامع اولوب. اکثری مارونی اولمق اوزره، ۷۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بترون علیا ناحیه‌سی ۲۷ قریه‌دن مرکب اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر.

بتلن { غابور (Bethlen Gabor) اردل پرنسلرندن اولوب. ۱۶۱۳ تاریخ میلادیسنده دولت عثمانیه‌نك امدادیله غابریل باتوری‌یی طردله اردل پرنسلکنی ضبط. وبعده مجارستانك بعض یرلرینی دخی آلمغله، مجارستان قرالی عنوانینی اخذ ایلشیدی. اوتوز سنه‌لك محاربه‌ده آوستریایه قارشی عصیان ایتمش اولان چه‌لیلری التزام ایدەرك، ویانه‌یی دخی تهدید ایتمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، مجارستان قراللغندن دخی ال چکمشیدی. تکرار حربه گیریشمکده ایکن، ۱۶۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بتلن استفان دخی بونك برادری وخلفیدر.

بتلیس { (یاخود بدلیس) کردستانده بر شهر اولوب، اخیراً تشکیل اولنان بر ولایتك مرکزیدر. وان کولی ساحل غربیسنك ۱۵ کیلومتره قدر غربنده اولوب، مذکور کولدن بر صیرتله آیرلمشدر. حذای بحردن ۱۵۷۲ متره ارتفاعی اولان بر موقعده واقع اولوب، هواسی یازین سرین وقیشین پك صوغوقدر. میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، اولری باغچه‌لرله محاط اولدیغندن، شهر پك بیوك کورینور. اطرافی قیالق تپه‌لرله محاط اولوب، بونلرك بری اوزرنده وقتیله حاکملرینك مقری بولنمش اولان بر قلعه واردر، که الیوم خراب حالنده‌در. ۱۵۰۰۰ قدر اهالیسی، برقاچ جامع شریفی وچارشوسی واردر. اهالیسنك ثلثانی کرد ومسلم وبرثلثی ارمنیدر. یاقوت حموی الملرینك پك چوق ومشهور اولدیغنی بیان ایدیور. شهرده بیاض وقیرمزی برنوع طیانیقلی بز ویاپاطااونلق قاش اعمال اولندیغی کبی، کومشدن بعض آوانی دخی یاپیلیر. هجرت نبویه‌نك ۲۵ تاریخنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه‌یه ضم اولنمش؛ وقرون وسطاده خیلی وقت برکوچك کرد حکومتنك مرکزی بولنمشدر. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده ادریس بدلیسینك همتیله ممالك عثمانیه دائره‌سنه داخل اولوب، بعده شریف بك اسمنده اولان خانی شاه اسماعیل صفوی‌یه تابع اولمش ایسه‌ده، دور سلطان سلیمانده بغداد فتحی صره‌سنده استرداد اولنمشدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر ارضروم ولایتنه تابع موش سنجاغنه ملحق برقضانك مرکزی ایدی. — بتلیس قضاسی وان کولنك غرب طرفنده طاغلق بر محل اولوب، باشلیجه همنامی اولان چایك منابعنی حاویدر. ۱۷۲ قریه‌یی جامع اولوب، قسم اعظمی کرد ومسلم اولمق اوزره، ۳۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بتلیس { ولایتی. بو ولایت کردستانك قسم شمالیسنده ووان کولنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً دیاربکر،

جنوباً يله دياربكر ووان، شرقاً دخی يله وان ولايتلريله محدود ومحاط اولديغی حالده، مساحهٔ سطحيه‌سی تقريباً ٢٧٠٠٠ مربع كيلومتره واهاليسی ٣٠٠٠٠٠ كشی قدردر، كه قسم اعظمی كرد وبر مقداری ارمنيدر. اراضيسی طاغلق اولوب، شمال قسمی (يعنی موش وكنج سنجاقلری) فراته تابع مراد نهری حوضه‌سنه وجنوب قسمی (يعنی بتليس وسعرد سنجاقلری) دجله حوضه‌سنه تابعدر. بو ايكی حوضه‌يی ايران بر سلسلهٔ جبال ولايتی شرقدن غربه شق ايده‌رك، اطرافه برچوق قوللر صالیور. بو سلسله‌نك اك مرتفع محللری سيرسيره، جاندوش، انطوغ ودارکوش طاغلريدر. بو طاغلرك اكثری چيلاق وطاشلق ايسه‌ده، بعض اوفق تفك اورمانلری ودوز محللرنده منبت يرلری ومرعالری دخی واردر. محصولاتی بغدای، آرپه، چلتك، داری كبی حبوباتله ميوه وسبزه‌لرك انواعندن وكليتلی توتوندن، ومعمولات صناعيه‌سی كليم، سجاده، بز كبی بعض منسوجاتله كومش ودميردن بعض آوانی وآلاتدن عبارتدر. [ولايتك احوال طبيعيه وتاريخيه‌سنه دائر زياده معلومات آلمق ايچون «كردستان» ماده‌سنه مراجعت.]

بتليس ولايتی جمعاً ٢٠١١ قريه‌يی جامع اولوب، بروجه زير ٤ سنجاق، ١٤ قضا و١٠ ناحيه‌يه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحيه
بتليس	بتليس	
	اخلاط	
	خيزان	
	موطيكی	چقور، خبوط
موش	موش	
	بولانق	
	ملازكرد	
	وارطو	
	صاصون	خاندريس، كصور
سعرد	سعرد	
	رضوان	
	شروان	
	اروه	
	غزران	
	پروارى	دشكوتان، زيرقی، ديركول
كنج	كنج	كونيك، ذكی، پيچاد
	قلب	
	چباقچور	

بتليس چايی { دجله ايرماغی تابعلرندن برنهر اولوب، وان كولنك جهت غربيه‌سنده‌كی طاغلردن نبعانله، جنوب غربی‌يه طوغری جريان ايده‌رك، بتليس شهری ايچندن كچر، واطرافدن برچوق چايلر ودره‌لر اخذ ايله، بتليس وسعرد سنجاقلرينی شق ايتدكدن صكره، سعردك ١٦ كيلومتره آشاغيسنده، وان ولايتی حدودنده دجله‌يه منصب اولور. مجراسی تقريباً ٩٠ كيلومتره‌در.

بُتَم { فرغانه‌ده بك متين بر قلعه وبر طاغ اولديغی وبو طاغدن بخار وعلو چيقديغی وكومش، آلتون، زاج، نشادر وسائر بعض معادنك بورادن چيقاريلوب، هر طرفه نقل اولنديغی، وبخارا وسمرقند طرفلرينه كيدن نهرلرك بو طاغدن نبعان ايتديكنی ياقوت حموی ذكر ايديور.

بتول { حضرت مريم (ع) ه ويريلن اسم اولوب، حضرت فاطمة الزهرا (رضها) يه دخی اطلاق اولنور.

بتونه { (Béthune) فرانسه‌نك (پادوقاله) ايالتنده قضا مركزی مستحكم بر قصبه اولوب، (آراس)ك ٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ٩٣١٥ اهاليسی، كوزل ابنيه‌سی وخيلی فابريقه‌لری واردر.

بتيس { (Bétis) دارا طرفندن غزه محافظی اولوب، شهر مذكوری اسكندره قارشی ايكی آی مدافعه ايتمش؛ ونهايت مغلوب اولديغنده، اسكندر كنديسنی برآرابه‌يه باغلايوب، شهرك سوقاقلرنده سوروكلشيدی.

بتيقه { (Bétique) اسپانيانك قسم جنوبيسندن عبارت اولان (آندالوسيا) يعنی غرناطه خطه‌سنك اسم قديميدر. اوزمانلرده (بتيس) دينلن (وادی الكبير) نهرينه نسبتله بويله تسميه اولنمشيدی.

بتسابه { (Bethsabée) اوريانك زوجه‌سی اولوب، حضرت داودك علاقه كرده‌سی اولمغله، مرقومك قتلندن صكره، نبی مشار اليهك ازواجی صره‌سنه كچمش؛ وبو حال حضرت

داودك باعث توبه‌سی اولوب، اكثر مناجات وتضرعاتی بوندن تولد ایتمشدر.

بُثَینه بنت الحباء { بنی عذره‌دن بر قادیندر، كه حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولوب، ینه او قبیله‌دن جمیل نام شاعرك معشوقه‌سی ایدی. بینلرنده واقع اولان ماجرالر ومشاعره‌لری مشهوردر. شو ایكی بیت صاحبهٔ ترجمه‌نك جمیل حقنده سویلمش اولدیغی اشعاردندر:

وان سلوی عن جمیل لساعة
من الدهر ماحانت ولاحان حینها

سواء علینا یا جمیل بن معمر
اذامت باساء الحیاة ولینها

بثینه بنت معتمد { اندلس ادیبه وشاعره‌لرندن اولوب، اشبیلیه امیری معتمد بن عبادك قزیدر. والده‌سی رمیكیه حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولدیغی كبی، صاحبهٔ ترجمه دخی كرك شعر وادبده وكرك حسن وجمالده والده‌سندن كری قالمازدی. معتمد مصیبت دیده اولدیغنده، بثینه پدرینك دشمنلری ید اسارتنه دوشوب، جاریه كبی صاتلمش؛ وكندیسنی صاتین آلان بر تاجر اوطه‌لق صفتیله اوغلنه ویرمش ایسه‌ده، بثینه نسبتنی اظهار ایده‌رك، آنجق نكاحله واره‌بیله‌جكنی بیان ایتمش؛ وبوكا پدر ووالده‌سنك رضاسنی استحصال ایچون، منظوم بر مكتوب یازمشیدی، كه باشلانغیجی شودر:

اسمع كلامی واستمع لمقالتی
فهی السلوك بدت من الاجیاد

لا تنكروا انی سبیت واننی
بنت الملك من بنی عباد الخ

بَجاء { (وجمی بجاة) نوبه‌نك جهت شرقیه‌سنده صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده (بلاد البجاء) یاخود (بجاوه) دینلن خطه‌ده ساكن بر قوم اولوب، بر چوق قبائله منقسمدر، كه بونلرك اك بیوكی (بشاره) قبیله‌سی اولوب، بو اسم بعضاً بتون بجا قومنه دخی اطلاق اولنور. بونلرك عرق اصل اقوام بربریه‌دن اولدقلری ملحوظدر. رنكلری اسمر وصاری‌یه مائل اولوب، قافقاس عرقنه منسوبدرلر. صاچلری اوزون وآز قیوریجق اولوب، دیشلری پك بیاضدر. قادینلری پك كوزل اولوب، ارككلری دخی كنج ایكن كوزل ایسه‌لرده، اختیارلقلرنده پك چركین اولورلر. (بجاوی) دینلن كندیلرینه مخصوص بر لسانله متكلم اولوب، اكثری لسان عربی‌یه دخی آشنادرلر. عربلرله پك چوق اختلاط ایتدكلرندن، اسكی سیٔ اصلیلری بر درجه‌یه قدر تغیر ایتمشدر. دریدن چادر آلتنده وبدویتده یاشایوب، دوه، قویون صغیر وكچی كبی حیوانلری چوقدر، وتعیشلری باشلیجه ات ایله سوتدن عبارتدر. كچیلری سوتلرینك كثرتیله وصغیرلری بوینوزلرینك اوزونلغیله مشهوردر.

بجاپور { هندستانك دكن خطه‌سنده وقتیله بر دولت مستقله بولنمش اولان همنامی بر ایالتك مركزی بر شهر اولوب، بمبایك ۳۷۰ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. وقتیله پك بیوك ومعمور بر شهر اولوب، بر ملیوندن زیاده اهالیسی وار ایكن، الحالة هذه خراب اولوب، ویرانه‌لرله محاطدر. سلطان محمد شاه وابراهیم شاهك جامعلریله مسجد جمعه اك كوزل واك مصنع آثاریدر. ویرانه‌لرینك كوزللكی حسبیله «هندك تدمری» نامنه مستحق اولمشدر. شمدیكی حالده آنجق ۱۳۲٤٥ اهالیسی واردر.

بجاد { (بن سائب بن عویمر) صحابه‌دن وقریشدن اولوب، یمامه وقعه‌سنده شهید اولمشدر. برادرلری جابر وعویمر بدر وقعه‌سنده، كافر اولدقلری حالده، مقتول اولمشلردر. دیگر برادری (عائذ) ایسه وقعهٔ مذكوره‌ده اسیر طوتیلوب، روایته كوره، بعده اسلامه كلمش، وصحابه عدادینه داخل اولمشدر.

بَجانه { اندلسده (بیره) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مریه‌دن ۲ وغرناطه‌دن ۳۳ فرسخ مسافه‌ده ایدی. اهل اسلام طرفندن تأسیس اولنه‌رق، حكومت اسلامیه زماننده معمور اولوب، مشاهیر ادبا وعلمادن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشدر. یاقوت حموینك روایتنه كوره، بعده خراب اولوب، اهالیسی مریه‌یه هجرت ایتمشلردی. میاه معدنیه‌سی وقاپلیجه‌لری مشهور ایدی.

بجاوه { نوبه‌نك بر بیوك خطه‌سی اولوب، صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده واقعدر. بو خطه ذكری كچن (بجاء) قومنك وطنیدر. ازمنهٔ قدیمه‌دن بری آلتون وسائر معدنلرینك كثرتیله مشهور اولوب، بو معدنلر وعلی‌الخصوص آلتون فراعنه زماننده چیقارلمقده بولنمش اولدیغی كبی، اوائل دور اسلامده دخی كثرتله اخراج

اولنوردی. [زیاده معلومات ایچون « نوبه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بجایه { (Bougie) جزایرك قسطنطینه ایالتنده، قسطنطینه‌نك ۲۲۶ کیلومتره غرب شمالیسنده و جزایرك ۲۱۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آق دکیز ساحلنده همنامی اولان کورفزك غرب طرفنده و بر طاغك اتکنده واقعدر. درجه درجه کسب ارتفاع ایدن بر موقعده اولوب، اطرافی لیمون، پورتقال، زیتون، انجیر ونار آغاجلریله محاط اولدیغندن، منظره‌سی پك کوزلدر. لیمانی بوغیسده‌ده، تجارتی خیلی ایشلمکدر. کمیلر حوالیسنده‌کی (سیدی یحیی) قوینه بارینیرلر. بو قصبه پك اسکی اولوب، رومالیلرك الینه چکمش، وبعده خراب اولمشیدی. ٤٦٠ تاریخ هجریسنده بنی زیریدن ناصر بن علناس طرفندن یکیدن تأسیس اولنه‌رق، (ناصریه) تسمیه اولنمشیدی. بعده اسپانیوللرك الینه چکوب، وقتیله ۶۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وار ایکن، آنجق بر قاچ یوز سکنه‌لی جامع بر قریه حکمنده قالمشیدی. اخیراً فرانسزلر طرفندن یکیدن احیاسنه مباشرت اولنه‌رق، ۱۸۷۲ ده اهالیسی ۷۲۰۰ کشی‌یه بالغ اولمش، وکوندن‌کونه تزاید دوام ایتمکده‌در. اهالی حاضره‌سنك چوغی فرانسزدر.

بجکم { خلفای عباسیه زماننده ظهور ایدن مشاهیر امرای اتراکدن اولوب، ابن رائق طرفندن تربیه وترفیع اولنمش؛ وبونك طرفندن مأموراً اهوازی ضبط ایتمشیدی. بعده ابن رائقك یرینه خلیفه راضی‌باللهك امیر الامراسی اولوب، اوچ سنه‌یه قریب مدتده بو مقامی احراز ایتمش؛ وآل‌حمدان وآل بویه‌یه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. بعده متقی باللهك زمان خلافتنده ۳۲۹ تاریخنده بعض اکراد طرفندن قتل اولنمشدر. وفاتنده ۱۲۰۰۰۰۰ آلتون نقودی چیقوب، خلیفه طرفندن ضبط اولنمشیدی.

بجوانه { (Betjouanas) ونام دیکرله باسوتو (Bassoutos) آفریقای جنوبی بادیه‌لرنده ۱۹° ایله ۲۷° عرض جنوبی آره‌سنده ساکن بر قوم اولوب، (کافر) اسمیله معروف اولان جنسه منسوبدرلر. بونلر باشلیجه صیغیر یتشدیرمکله تعیش ایدوب، بو حیوانلرك دریلریله فیل‌دیشندن خیلی تجارت ایدرلر. انکلیز سیاحلرندن (تروتر) ایله (سومرویل) ایلك دفعه اوله‌رق بونلرك مملکتنی ۱۸۰۱ ده کشف وسیر ایتمشلردر.

بجه { فارس ایله اصفهان آره‌سنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بُجَیر بن بجره { صحابه‌دن اولوب، روایته کوره جانب رسول اللهدن حضرت خالد بن ولیدله برابر دومة الجندل ملکی اکیدره قارشی کوندرلمشیدی. بعده حضرت ابابکر صدیق (رضه)ك زمان خلافتنده اهل رده‌یه قارشی اولان محاربانده دخی خدمتی کورلمش؛ وبو بابده بعض اشعاری نقل اولنمشدر. — بجیر بن ابی بجیر، بجیر ثقفی، بجیر بن اوس وبجیر بن عبدالله دخی صحابه‌دندرلر.

بجیر بن زهیر { صحابه‌دن وشعرادن اولوب، شاعر مشهور کعب بن زهیرك برادریدر. پدرلری زهیر دخی شاعر ایدی. صاحب ترجمه برادری کعبدن اول شرف اسلامله مشرف اولوب، طائف وقعه‌سنده معیت حضرت رسول اللهده بولنمش؛ وعودتده برطاقم قصائدله برادرینی اسلامه دعوت وترغیب ایتمشدر. شو بر ایکی بیت او قصیده‌لرینك برندندر:

من مبلغ کعباً فهل لك فی التی
تلوم علیها باطلاً وهی احزم
الی الله لا العزی ولا اللات وحده
فتنجو اذا کان النجاء وتسلم الخ

بجیر بن عمران { خزاعی. بو دخی شعرای صحابه‌دن اولوب، شو بر ایکی بیت مکهٔ مکرمه‌نك فتحی حقنده سویلمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

وقد انشأ الله السحاب بنصرنا
رکام سحاب الهیدب المتراکب
وهجرتنا فی ارضنا عندنا بها
کتاب لنا من خیر ممل وکاتب الخ

بجیله { قبیلهٔ عربدن بر قبیله اولوب، معد بن عدنانه انتساب ایدرلردی. بونلر وقت سعادتده یمن جهتنده ساکن اولوب، ایچلرندن بعضلری شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واو صره‌ده اطرافده طاغلمشلر ایدی. بو قبیله‌یه منسوب اولان شاعر مشهور جریر کندیلرینی جمع ایتمك اوزره، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزدن مأذون اولوب، بعده حضرت عمرك زمان خلافتنده کندیلرینی عراقده اسکان

اتمشدر. اوائل دور اسلامده كندیلرندن پك چوق شجعان وشعرا یتیشوب، ١٣ تاریخ هجریسنده (بویب) و(ارمات) و(هریر) وقعه‌لرنده خدمت اتمش؛ وبعده جمل وصفین محاربه‌لرنده دخی معیت حضرت مرتضاده بولنمشلردر. بو قبیله‌یه منسوب اولانلره (بجلی) دیرلر.

بچر استووه (Beecher-Stowe) آمریقانك اك مشهور حكایه نویساننددن بر قادین اولوب، ١٨١٤ تاریخنده (لیچفیلد) ده طوغمش؛ و١٨٧٢ ده وفات اتمشدر. اسارتك علیهنده برچوق حكایه‌لر یازوب، بونلرك اك مشهوری «عمجه تومك قلبه‌سی» عنوانلی حكایه كتابیدر، كه مؤلفه‌سنك شهرتنی موجب اولوب، اوروپانك اكثر السنه‌سنه ترجمه اولنمش؛ واسارتك سیئه‌تنی اثبات اتمشدر.

بحاث (یاخود نحات) بن ثعلبه. صحابه‌دن اولوب، غزوهٔ بدرده حضرت رسول الله (صلعم) معیتنده بولنمشدر.

بُحتری (ابو عباده یاخود ابو حسن ولید بن عبید طائی) اعاظم شعرای عربدن اولوب، حلبك (منبج) قصبه‌سنده ویاخود بو قصبه‌یه قریب (زردفنه) قریه‌سنده ٢٠٤ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. وطننده اكتساب معارف وشعرده كسب شهرت ایتدكدن صكره، عراقه كیدوب، اكابردن بعض ذواتی وعلی الخصوص خلیفه متوكلی مدح اتمش؛ وخیلی وقت بغدادده اقامتدن صكره، شامه عودت ایتمشیدی. شاعر مشهور ابو تمام ایله حمصده كوریشوب، مشارالیه صاحب ترجمه‌نك اشعارینی فوق العاده تقدیر وتحسین ایدردی. بحتری‌یه كندی اشعاریله ابو تمامك اشعارندن خانغیلری ایی اولدیغی صورلدقده، ابو تمامك ایی شعرلری بنم ایی شعرلرمه وبنم عادی اشعارم ابو تمامك عادی اشعارینه مرجحدر. دیمش اولدیغی مشهوردر. هر حالده بحتری ابو تمام ومتنبی كبی اعاظم شعرادن ونوب. ابو العلاء معری‌یه بونلرك اوچندن خانغیسنی ترجیح ایتدیكنی صوردقلرنده. ابو تمام ایله متنبی حكیم آدملردر. لكن شاعر بحتریدر، دیمش. بحتری برمدت دخی دمشقده وحلبده اقامت ایتدكدن صكره. منبجه عودت ایدوب. ٢٨٤ تاریخنده اوراده وفات اتمشدر. خلق وحسنله متصف بولنمش اولدیغی مرویدر. حقنده پك چوق نوادر منقول. وخلیفه متوكل ایله اولان ماجرالری مشهوردر. اشعاری بعده ابوبكر صولی طرفندن جمع وحروف هجا صره‌سیله دیوان صورتنده ترتیب اولنمشدر. هجوه متعلق اشعارینی آخر عمرنده محو واحراق اتمشدر. ابو تمامك اثرینه تقلیداً بر «حماسه» سی و«كتاب معانی الشعر» عنوانیله بر تألیفی دخی واردر. دیوانی ابو العلاء معری «عبث الولید» عنوانیله شرح اتمشدر. دیوانی ١٣٠٠ تاریخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. شو برایكی بیت خلیفه متوكلك مدحی حقنده اولان بر قصیده‌سندندر:

بالبر صمت وانت افضل صائم
وبسنة الله الرضیة تفطر
فانعم بیوم الفطر عیناً انه
یوم اغر من الزمان مشهر

بُحر بن ضبع. صحابه‌دن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واوراده ساكن اولمشیدی. عمر بن عبدالعزیز زماننده دمیاط دونماسنه قوماندە ایدن (ابو بكر سمین) وشاعر (مروان بن جعفر) بونك احفادندندرلر.

بحر عربیده «دكیز» دینك اولمغله، برچوق دكیزلرك اسملری تركیبنه داخل اولور. بونلرك اكثری تركیبك ایكنجی اسمی صره‌سنده ذكر اولنور.

بحر ابیض (یاخود بحر سفید) [«آق دكیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— نیل نهرینی تركیب ایدن ایكی نهرك برینه دخی (بحر ابیض) یاخود (نیل ابیض)، ودیكرینه (بحر ازرق) یاخود (نیل ازرق) دیرلر. [«نیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر ابی نجم بغداد ولایتك حله سنجاغنده دیوانیه‌نك غرب جهتنده وفراتك صاغ طرفنده بر كول اولوب، نهر مذكوردن آیریلان بعض جدوللرك صولری نزاكندن حاصل اولور، وفضله میاهی (بحر نجف) دینلن دیكر بر كوله واورادن ینه فراته دوكیلور. طولی ٣٠ وعرضی ٢٠ كیلومتره قدردر.

بحر احمر (یعنی «قزیل دكیز» یاخود بحر قلزم) آسیا ایله آفریقا قطعه‌لری آره‌سنده طار واوزون بر دكیز اولوب، بحر محیط هندی‌یه منسوب بیوك بر كورفز صورتنده‌در. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب، جنوباً

(باب المندب) بوغازندن بحر محیط هندی‌یه تابع بحر عمانك بر كورفزی اولان عدن كورفزیله اختلاط ایدر، وشمالاً (سویش) بوغازیله آق دكیزدن آیرلمش ایدیسه‌ده، سویش قنالنك كشادی اوزرینه مذكور دكیزله دخی بو قنالدن اختلاط ایدیور. شرق شمالی جهتندن جزیرة العربله یعنی یمن وحجازله، وغرب جنوبی طرفندن حبش، نوبه (یعنی بلادبجا) ومصرله محدوددر. منتهای شمالنده ایکی طار قوله آیریلوب، بونلرك آره‌سنده (طورسینا) شبه جزیره‌سی جنوبه طوغری اوزانیر. بوشبه جزیره‌نك شرق طرفنده (عقبه) وغرب جهتنده (سویش) كورفزلری ممتد اولور. سویش جوارنده بولنمش اولان (قلزم) شهر قدیمی اضافتیله (بحر قلزم) دینلدیکی کبی، صوینك ابراز ایتدیکی رنكدن طولایی ده (بحراحمر) تسمیه اولنمشدر. طولی ۲۶۰۰ وعرض وسطیسی ۲٤۰ كیلومتره‌در. بیوك آطه‌لری یوغیسه‌ده، طاشلق كوچك جزیره‌لری وقیا وصیغلری چوق اولدیغندن، اوسته‌نده سیر سفائن پك مخاطره‌لیدر. بو دكیزه هیچ بر اهمیتلی نهر دوكیلوب، كرك جزیرة العربدن وكرك آفریقا سواحلندن ایبن چایلرك اكثری یولده قورور. باشلیجه اسكله‌لری منتهای شمالنده‌كی (سویش) ایله جزیرة العرب ساحلنده‌كی ینبوع، جده، قنفده، هدیده، مخا، وآفریقا ساحلنده‌كی سواكن ومصوع اسكله‌لریدر. آطه‌لرینك اك بیوكلری مصوعك آچیقلرنده اولان (دهلاك) جزایریله بونلرك قارشیسنده یمن ساحلی قربنده اولان (فرسان) آطه‌لریدر. بو دكیز كتب مقدسه‌ده بنی اسرائیلك حضرت موسی ایله چکملری، وفرعونك غرق اولمسیله مشهوردر. بطالسهٔ مصر زماننده ومدنیت اسلامیه دورنده بو دكیز بیوك بر تجارت طریقی اولوب، بعده امید برونی طریقی كشف اولنمغله، بحر احمر طریقی اهمیتدن دوشمش ایسه‌ده، اخیراً سویش قنالنك كشادی یکیدن بحر احمره بیوك بر اهمیت قزاندیروب. آسیا، آوستراليا وآفریقای شرقی ایله آوروپا آره‌سنده‌كی تجارتك ممری حكمنه كچمشدر.

بحر اخضر } (یعنی یشیل دكیز) عرب جغرافیونك بحر محیط آطلاسی‌یه ویردكلری اسم اولوب، حقیقةً بحر مذكورك رنكی قویو یشیل كوریورر. بركا (بحر ظلمات) دخی دیرلردی. [«آطلاسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر ازرق } (یعنی «كوك دكیز» یاخود نیل ازرق) نیل ایرماغنی تركیب ایدن ایکی نهرك بریدر. [«نیل» ماده‌سنه مراجعت.]

بحر اصفر } [«صاری دكیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر الحفظ } «آداب الملوك» عنوانلی كتابك صاحبی اولوب، ۲۵۵ تاریخ هجریسنده وفات ایتمش اولان (ابو عثمان بن عمرو)ك لقبیدر.

بحر الروم } عرب جغرافیونك آق دكیزه ویردكلری اسمدر. قره‌لر وسطنده بولنمق حسبیله (بحر متوسط) دخی دیرلردی. [«آق دكیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر الشام } عرب جغرافیونك آق دكیزه وعلی الخصوص قسم شرقیسنه ویردكلری اسامی جمله‌سندندر.

بحر الظلمات } عرب جغرافیونك بحر محیط آطلاسی‌یه ویردكلری اسم اولوب، رنكنك قویو یشیل اولمسندن ویاخود شمالك ظلمته قدر ممتد اولدیغندن. بو اسمله تسمیه ایتمشلردر. بحر اخضر دخی دیرلردی. [«آطلاسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر خزر } [«خزر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر سفید } [«آق دكیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر سیاه } [«قره دكیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر شمالی } [«شمال دكیزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر فارس } [«بصره كورفزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر قلزم } [«بحر احمر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر لوط } (Mer Morte) بر الشامك جهت جنوبیه‌سنده بیوك بر كول اولوب، غرباً قدس سنجاغیله شرقاً بیروت ولایتنك بلقا سنجاغی آره‌سنده شمالدن جنوبه ممتد اولور. ۳۰° ۵٦′ ایله ۳۱° ۵۰ عرض شمالی آره‌سنده و ۳۳° ۳۰ طول شرقیده اولوب، بویی ۱۰۰ واكی ۲۵ كیلومتره‌در. شمالدن كلوب طبریه كولنك دخی اچندن كچن (شریعه) ونام

دیکرله (اردن) نهری وصاغ وصولدن برچوق چایلر بحر اوطه‌دوکیلور. صویی براق ایسه‌ده، طوزی وسائر املاحی پك چوق اولدیغندن، آغیردر. قعری سیاه بر چامورله مستوردر. قفرالیهود اوستنده یوزوب، بعض کبریتی غازلر دخی تبخر ایدر. زمان قدیمده بو کولك اطرافنده برطاقم معمور شهر وقصبه‌لر وار ایدی، که کتب اسرائیلیه‌نك روایتنه کوره، اهالیلرینك معاصیلرندن طولایی، غضب الهی‌یله اوغرایه‌رق نار سماوی ایله احراق اولنمشلردر. اجرا اولنان تحقیقات فنیه‌یه کوره، بحر اوطك سطحی حذای بحردن ۳۹٤ متره دها آنچقدر.

بحر متوسط | عرب جغرافیوننك آق دکیزه ویردکاری اسملرك بریدر.

بحر محیط | [«محیط» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر منجمد | شمالی و — جنوبی [«محیط» و«قطب» ماده‌لرینه مراجعت.]

بحر نجف | بغداد ولایتنك کربلا وحله سنجاقلرنده وفراتك غرب جنوبی جهتنده بیوك بر کول اولوب، نهر مذکوردن آیریلان بعض جدوللردن تحصل ایدر. اوسط طرفنده بولنان (بحرابی نجم) کولیله اختلاط ایدوب. فضله میاهی ینه فراته دوکیلور. نجف قصبه‌سی بو کولك شمال شرقیسنده‌در.

بحر نیطس | (بحر بنطس)دن محرف اولوب: عرب جغرافیونی طرفندن قره دکیزه اطلاق اولنور.

بحره | جده‌دن مکهٔ مکرمه‌یه کیدن طریقك اوزرنده وجده‌دن ۸ ساعتلق مسافه‌ده بر قریه اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز بو قریه‌ده بر جامع بنا ایتدیرمش، وایچنده نماز قیلمشلردر.

بحرین | جزیرة العربك شمال شرقیسنده وبصره کورفزینك ساحل غربیسنده بر مملکت اولوب. عمان ایله احسا آره‌سنده ممتد اولور. مرکزی (هجر) قصبه‌سیدر. شمدیکی حالده بو یر (احسا)نك مداولی ایچنه داخل اولدیغی حالده، اوائل دور اسلامده احسا دخی بحریندن معدود ایدی. وعرب تواریخ وجغرافیالرنده بو معنی ایله مستعملدر. بحرین زمان سعادتده ایران دولتنك تحت تابعیتنده اولوب، ٦ سنهٔ هجریه‌سنده (علا بن الحضرمی) طرفندن فتح اولنمش؛ ومشار الیه حضرت عمرك خلافتی اواخرینه‌دك بحرین والیسی بولنمشدر. ملوك امویه زماننده خیلی وقت خارجیلر ودولت عباسیه زماننده دخی قرامطه طائفه‌سی بو خطه‌ده حکم سورمشلردر. الیوم دولت علیه‌یه تابع اولوب، بصره ولایتنه ملحقدر. [«احسا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحرین | ونام دیکرله (اوال) آطه‌سی. بصره کورفزینك جهت غربیه‌سنده هجر کورفزی ایچنده بیوجك بر آطه اولوب، ۲٦° عرض شمالی و ٤۸°۱۰′ طول شرقیسنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۵۰ وعرضی ۱٦ کیلومتره قدر اولوب، اراضیسی دوز وآنچقدر. ٦۰ قدر کوچك قریه ایله ساحل شمالیسنده (منعمه) اسمنده ۲۵۰۰۰ قدر اهالیلی جامع بر شهری واردر. اهالیسی اینجی صیدیله تعیش ایدوب؛ جزیره‌نك سواحلنده پك چوق وپك ایی اینجی چیقار. قربنده (ارد) اسمیله بر کوچك آطه دخی واردر. بحرین آطه‌سی بر امامك تحت تصرفنده ایسه‌ده، دائما بر دولته تابع اولوب، وقتیله پورتکیزلیلرك، بعده ایرانك ومسکت امامنك تحت تابعیتنده بولنمش؛ واخیرا تحت تابعیت عثمانیه‌یه آلنمشدر.

بحر یوسف | مصر اوسطده نیل مجراسیله متوازی اسکی بر قنالك اسمیدر.

بحریه | (ممالیك —) غلامان اتراکدن اولوب، ٦٤۹ تاریخ هجریسندن ۷۸٤ تاریخنه‌دك مصرده حکومت سورمش بر طائفه‌درلر. ممالیك بحریه ۱۰۰۰ کشی عددنده اولوب، ملوك ایوبیه‌دن سالف الترجمه (ملك صالح نجم الدین ایوب) طرفندن اشترا، وبولاقك قارشیسنده (بحریه) نامیله بنا ایلدیکی بر قشله‌ده اقامه اولنمشلردی. بونلردن بعده (ملك معز) نامنی آلان سالف الترجمه (ایبك) مشار الیه ملك صالحك چاشنکیری اولوب، رتب عالیه‌یه نائل اولمشیدی. بونك وفاتندن صکره طول قالان وبر مدت سلطنت سورن (شجرة الدر)ی تزوج ایتمکله، بوندن صکره دولت ایوبیه تختنه اوتوران (ملك اشرف مظفر الدین موسا)یه اتابك اولمش؛ وبر سنه صکره مشار الیهی اسقاطله، کندیسی تخت مصره جلوس ایده‌رك، (ممالیك بحریه) دولتنی تأسیس ایتمشدر. بونلرك اکثری

ارثاً سلطنته ایرمیوب، اتفاق امرا ایله اجلاس اولنمشلردر. هرنه قدر کرك برنجیلری اولان ملك معزك اوغلی وکرك دردنجیلری اولان بیبرسك ایکی اوغلی پدرلرینه وارث اولمشلرسه‌ده، بونلر دخی حداثت سنلرندن وعدم اقتدارلرندن ادامهٔ سلطنته مقتدر اولهمیوب، ینه امرا ایچلرندن انتخابه مجبور اولمشلردی. نهایت یدنجیلری اولان (قلاون)دن صکره سلطنت کندی نسلنده قالمش، ویالکز ایکنجی اوغلی ملك ناصر محمدك ایکی دفعه واقع اولان اسقاطلری مدتنده امرای بحریه‌دن دیکر اوچ کشی بر مقدار زمان سلطنت سورمشلر؛ ومشارالیهك اوچنجی دفعه جلوسندن صکره سلطنت منحصراً کندی نسلنده قالمشدر. آنجق بونلرك جمله‌سی عجزه‌دن معدود اولوب، ممالیك بحریه دولتنك آب رویی بش حکمداردر، که بونلر دخی برنجیلری اولان ملك معزایبك، اوچنجیلری اولان ملك مظفر سیف‌الدین، دردنجیلری اولان ملك ظاهر بیبرس، یدنجیلری اولان ملك منصور سیف الدین قلاون وبونك اوغلی ملك اشرف صلاح‌الدین خلیلدر. شام یعنی سوریه دخی بونلرك النده بولنمغله، او صره‌لرده شام طرفلرینه تعرض ایدن طائفهٔ مغوله قارشی حرب ایدوب، فتوحاته نائل اولمش؛ ومغوللرك شام ومصره دخوللرینه مانع اولوب، اورالرینی بو طائفهٔ وحشیه‌نك ظلم وتخریبندن قورتارمشلردر. بوندن ماعدا قلاون واوغلی صلاح الدین خلیل سوریه سواحلنی فرنکلرك الندن قورتاروب. طرابلس، عکا، صیدا، صور، حیفا وسائر بلاد وقلاعی ضبط، واورالره یرلشمش اولان اهل صلیبی طرد واخراج ایتمکله بیوك برشهرت ونام قزانمشلردر. قیصریه واناطولینك دیکر بعض یرلرینی دخی ضبط ایتمشلردی. بو دولتك حکمدارلری ۲۴ کشی اولوب. تاریخ جلوسلریله برابر بروجه‌زیر ذکر اولنور:

ملك معزایبك	۶۴۹
ملك منصور علی بن ایبك	۶۵۵
ملك مظفر سیف الدین قطز	۶۵۷
ملك ظاهر بیبرس	۶۵۸
ملك سعید ناصرالدین محمد برکت بن بیبرس	۶۷۶
ملك عادل بدرالدین سلامش بن بیبرس	۶۷۸
ملك منصور سیف الدین قلاون	۶۷۸
ملك اشرف صلاح الدین خلیل بن قلاون	۶۸۹
ملك ناصر ناصرالدین محمد بن قلاون اولاً	۶۹۳
ملك عادل زین الدین کتبغا	۶۹۳
ملك منصور حسام الدین لاجین	۶۹۵
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثانیاً	۶۹۸
ملك مظفر رکن الدین بیبرس	۷۰۸
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثالثاً	۷۰۹
ملك منصور ابوبکر بن محمد	۷۴۱
ملك اشرف علاءالدین کجك بن محمد	۷۴۲
ملك ناصر شهاب الدین احمد بن محمد	۷۴۲
ملك صالح عماد الدین اسماعیل بن محمد	۷۴۳
ملك کامل شعبان بن محمد	۷۴۶
ملك مظفر امیرحاج بن محمد	۷۴۷
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد اولاً	۷۴۸
ملك صالح صالح الدین بن محمد	۷۵۱
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد ثانیاً	۷۵۵
ملك منصور محمد بن امیرحاج	۷۶۲
ملك اشرف شعبان بن حسین بن محمد	۷۶۴
ملك منصور علی بن شعبان	۷۷۸
ملك صالح حاجی بن شعبان	۷۸۳

بونلرك اخیری اولان ملك صالح جلوسنده صبی اولمغله اتابکی بولنان ممالیك چراکسه‌دن (برقوق) ادارهٔ امور ایدردی. بو ذات ۷۸۴ تاریخنده ملك صالحی موقع اقتداردن اسقاطله، کندیسی جلوس ایده‌رك، ممالیك بحریه دینلن غلامان اتراك دولتنه ختام ویروب، غلامان چراکسه دولتنی تأسیس ایتمشدر.

بحریه. (الواحة البحریه) مصرك (منیه) مدیریتنده بر واحه اولوب، (واحة البهنسی) اسمیله دخی معروفدر. طوپراغی پك منبت اولوب، ۸۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بحیر. انصاری وبحیر عبدالله بن ابی ربیعه صحابه‌دن ایکی ذات اولوب، ایکنجیسی شاعر مشهور عمرو بن عبدالله بن ابی ربیعه‌نك پدریدر.

بحیرا. سریانی راهبلرندن مشهور برذات اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز نبوتدن ۲۰ سنه اول عمی ابو طالبله وبر روایتده حضرت ابابکرله برابر لاجل التجاره شامه کیدرکن، بریة‌الشام جهتنده کندیسنه راست کلمکله، اول حضرتك اوستنده نبوت علامتلرینی کوروب، حضرت محمده نبوت کله‌جکنی، وآل اسماعیلی عبادت اوثاندن قورتاروب، وحدانیت الهیه اعتقادینه سوق ایده‌جکنی، وبو سایه‌ده عرب قومنك بتون امم عالمه غلبه چاله‌جغنی کشف وتبشیر ایتمشیدی. بو وجهله نبوتدن اول حضرت پیغمبره ایناوب، صحابه عدادینه داخل اولمش ایسه‌ده، حضرت پیغمبرك اظهار نبوتی زمانه یتیشه‌مه‌مشدر. صاحب ترجمه اووقت معلوم اولان

علوم وفنونك كافه‌سنه آشنا اولوب، على‌الخصوص هيئت ونجومده يد طولى صاحبى ايدى. بو سببه مبنى جهلاى نصارا كنديسنه سحارلق اسناد ايده‌رك، ذاتاً حضرت عيسانك الوهيتنه ايناتمديغندن، وحضرت مريمه حاشا ام الله ديمك كفر اولديغنى اعلان ايتديكندن، بولنديغى مناسترك رئيسى كنديسنى طرد ايتمش؛ وبحيرا اورادن طورسينا مناسترينه كيتمش ايسه‌ده، اسكى رئيسنك اشعارى اوزرينه، اورادن دخى طرد اولنه‌رق، شامدن موصله كيدن طريقك اوزرنده بر مناستر اتخاذ ايده‌رك، اورادن كاوب كچن عرب كاروانلرى خلقنى وحدانيت اعتقادينه دعوت، وعبادت اصنامدن نهى ايدر؛ وقريباً عربده بر نبى ذى شان ظهور ايدوب وحدانيتى اثبات ايده‌جكنى تبشير ايلردى. تلامذه‌سندن (مذهب) اسمنده بر ذاته بوكبى موعظه‌لرينى يازديروب، «الانباء» عنوانيله بركتاب براقمشدر. صحابه‌دن حضرت سلمان فارسى دخى صاحب ترجمه‌نك جملهٔ تلامذه‌سندندر. مذكور مذهبك روايتنه كوره، بعض اشرار يهود طرفندن دسيسه ايله قتل اولنمشدر.

بحيره { مصر سفلاسنك منقسم اولديغى مديريتلرك برى واك غربيسى اولوب. نيل غربينك جهت غربيه‌سنده واقعدر. شمالاً آق دكزله، غرباً بنغازى‌يه قدر ممتد اولان چول ايله. جنوباً جيزه مديريتيله، شرقاً دخى منوفيه وغربيه مديريتلريله محدود ومحاطدر. مركزى (دمنهور) شهرى اولوب. دمنهور، رحمانيه، شبرخيت ونجيله اسملريله ۴ ناحيه‌يه منقسمدر. جمعاً ۳۳۰ قريه‌يى جامع اولوب، ۳۱۰۰۰۰ اهاليسى واردر. اراضيسى نيلك ايندير ديكى اتربهٔ مترسبه‌دن عبارت اولمغله، ودكيزه قريبتى جهتيله باغورى دخى آز اولمامغله، منبت ومحصولدار اولوب، برنج وسائر محصولات كثرتله حاصل اوليورسه‌ده، طورغون صولرك كثرتندن طولايى هواسى آغير وامراضى چوق اولمغله، زراع طيانه‌مدقلرندن، بحق ايشلنمديور. معهذا حكومتك سعى وغيرتيله كوللرك اكثرى قورودلقده، وجدوللر آچيلوب، هوا تصفيه اولنمقده‌در.

بحيره { غربده «كول» ديمك اولمغله. كتب غربيه‌ده كوك اسملرينك باشنده تصادف اولنور. بونلر كوللرك اسم اصليسى صره‌سنده ذكر اولنوب. يالكز بو كلمه ايله مركب اولدرق شهرت بولانلرى زيرده ذكر اولنور. — اسپانيا وپورتكيزده دخى عربلرك زماننده قالمه اولدرق، بو اسم بعض كوللره وقصبه‌لره اطلاق اولنيورسه‌ده، اليوم اسپانيول وپورتكيزليلرك تلفظى وجهله (الوهرا) و (آلبوفرا) اسملريله معروفدرلر. [بو كلمه‌لره مراجعت بيوريله.]

بحيرة التمساح { مصر سفلاده اسماعيليه شهرينك جنوب شرقيسنده بركول اولوب، سويش جدولى ايچندن كچيور. كوزل بر ليمان اولوب، ايچنده پك چوق كميلر بارينير. تمساحى چوق اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنوب، (بركة التمساح) و (البحيرة المرة) يعنى «آجى كول» اسملريله دخى ياد اولنور. مساحهٔ سطحيه‌سى ۲۰۰۰۰ فداندر.

بحيرة المهدية { (ياخود بحيرة ابى قير) مصر سفلاده ابوقير ايله ادفو آره‌سنده بركول اولوب، دكزدن برقوم ديليله آيرلمش ايسه‌ده، نيلك بعض شعبه‌لرى واسطه‌سيله دكزله اختلاطى اولديغندن. صويى آجيدر. مذكور ديلك اوزرنده ۳۰۰۰ متره‌طولنده برسد خرابه‌سى واردر. كولك مساحهٔ سطحيه‌سى ۴۱۰۰۰ فداندر.

بحيه { مدينهٔ منوره مشاهير نسواندن اولوب، علم وعقليله وبعض كوزل سوزلريله شهرت بولمشدر. — بو اسمده محدثاتدن برقادين دخى كلمشدر.

بخارا { آسيا قطعه‌سنك الك بيوك واك مهم شهرلرندن اولوب، اسكيدن ماوراء النهرك مركزى ايدى، وشمدى بخارا خانك مقريدر. جيحونه تابع زرافشان نهرى واديسنده وواسع بر اوونك ايچنده اولدرق، ۳۹°۴۵′ عرض شمالى ايله ۶۲°۸′ طول شرقيده، سمرقندك ۲۸۰ كيلومتره غربنده، ومروك ۲۸۰ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. بولنديغى محل حذاى بحردن ۳۶۶ متره ارتفاعنده‌در. مثلث الشكل بر شهر اولوب، محيط دائره‌سى ۱۳ كيلومتره‌در. ۲۰ قدم يوكسك بر سورله محاط اولوب، ۱۲ قپوسى واردر. اطرافى باغ وباغچه‌لرله مستور اولوب، اوزاقدن شهر كوزيكمز. ايچنده اوسقى اورته‌لى واسع چارشيلرى، متعدد كاروانسرايلرى، ۳۶۰ جامعى، و۱۳ ؛ مند-

رسدسی وبعض کوزل ومصنع ابنیه‌سی واردر. جامعلرینك اك بیوکی واك مصنعی مسجد جامعدر، که پك اسکی اولوب، زلزله‌دن خراب اولمش اولان قبه‌سی تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمشدر. ابنیۀ سائره‌سنك اك مصنعی دخی (مدرسۀ عبدالله) دینلن مدرسه‌در. خانك اقامت ایتدیکی سرای دخی مصنع وپك قدیمدر. صویی آز اولوب، زر افشان نهرینی شهره آقیتمق اوزره برقاچ جدول یاپلمش ایسه‌ده، بو نهرك صویی بعض موسملرده اکسلدیکندن، بر چوق صهریجلر دخی یاپلمشلردر. کوزل چشمه‌لری‌ده واردر. بخاراده پاموقدن انواع منسوجات، ایپکدن کاغد وانواع اسلحه اعمال اولنوب، متعدد کارخانه‌لری واردر. بر طرفدن هند وچین وایران وافغانستانله وبر طرفدن روسیه ایله اجرا اولنان بیوك بر تجارتك مرکزیدر. اهالیسنك مقداری حقنده اختلاف واقع اولوب، بعضلری ١٥٠٠٠٠ وبعضلری آنجق ٨٠٠٠٠ قدر تخمین ایتمشلردر. هرحالده ١٠٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر، که ثلثانی تاجیك دنیلوب، لسان فارسی ایله متکلمدرلر، وقصوری اوزبك وسائر ترك اقوامندن وخیلی مقدار یهودیدن مرکبدر. بخارا پك اسکی بر شهر اولوب. معاویه‌نك زمان سلطنتنده عبدالله بن زیاد طرفندن ضبطنه تشبث اولنمش ایسه‌ده، حاکمه‌سی بولنان خاتون بعض شرائطله صلح ایتمشیدی. بعده ٥٥ تاریخ هجریسنده ینه معاویه طرفندن خراسان والیسی بولنان سعید بن عثمان بن عفان طرفندن فتح اولنمشدر. خلافت عباسیه زماننده ظهور ایدن سامانیلر بخارایی مقر سلطنت اتخاذ ایده‌رك، پك چوق اعمار وتزیین ایتمشلردی. او صره‌ده بخارا ممالك اسلامیه‌نك اك مشهور واك پارلاق علم وعرفان مرکزلرندن ایدی. چنکیز طرفندن تخریب واحراق اولنه‌رق، مؤخراً تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمش ایسه‌ده، بو جهانکیر سمرقنده زیاده اهمیت ویردیکندن، بخارانك اسکی معموریتی بر دها عودت ایتمه‌مشدر. اخیراً اوزبکلر طرفندن مرکز اتخاذ اولنه‌رق، بونلر دخی کوندن کونه روسیه‌نك نفوذی آلتنه چکمکده‌درلر. روسیه طرفندن بحر خزر کنارندن مروه واورادن سمرقنده قدر تمدید اولنان دمیر یول بخارانك ایچندن کچیور.

بخارا خانلغی { (Boukharie) آسیای وسطیده‌کی دول صغیره‌ اسلامیه‌نك بری اولوب، ترکستانده آزچوق استقلاللرینی محافظه ایده بیلن ایکی خانلغك بریدر (دیکری خیوه خانلغیدر). بو خانلق ماوراء النهرك برقسمندن عبارت اولوب، جیحونك برآز بریسندن باشلایه‌رق، سیحون حوضه‌سنی جیحون حوضه‌سندن آیران سلسلۀ جباله وقزل قوم صحراسنه قدر ممتد اولور.

حدود ومساحه‌سی. — بخارا خانلغی شمالاً وشمال شرقی طرفندن ترکستانك روسیه‌نك النده بولنان یرلریله یعنی طاشکند وفرغانه ایالتلریله، جنوباً هندك (پامیر) خطه‌سیله وآفغانستانله، غرب جنوبی جهتندن ینه روسیه‌نك النده بولنان مرو وخوارزم بادیه‌لریله، غرباً دخی خیوه خانلغیله محدود ومحاطدر. بو خانلق وقتیله خیلی دها بیوك ودها واسع ایکن، اکثر ممالکی بر بر روسیه طرفندن ضبط اولنغله، شمدیکی حالده، تعریف اولنان حدود داخلنده اوله‌رق، تقریباً °٣٦ ایله °٤٢ عرض شمالی و °٦٠ ایله °٦٥ طول شرقی آره‌سنده‌اولوب، مساحۀ سطحیه‌سی تخمیناً ٥٩٠٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

احوال طبیعیه‌سی، طاغلریله نهرلری. — اکثر اراضیسی قومـلق، صوسز وطوزلی اولوب، یالکز نهرلرك کنارلری وعلی‌الخصوص زرافشان وادیسی یعنی بتوننك آنجق اون وبلکه اون‌بشده بری منبت ومعموردر. دیکر طرفلرنده آنجق بعض عشیرتلر قونوب کوچرلر. بخارا خانلغنك طاغلری شرق شمالی جهتنده اولوب، تیبت سلسلۀ جبالنك فروعندن اولان (ترك طاغی)، (آق طاغ) ودیکر برطاقم جبال جیحون ایله سیحون حوضه‌لرینی آیره‌رق، بخارا شهرینه وجیحونه طوغری برطاقم قوللر اوزاتیرلر، وکیتدکجه آلچاله‌رق، قزل قوم صحراسنه منتهی اولورلر. جنوبه طوغری اوزانان شعبه‌لرینك باشلیجه‌لری (قره طاغ) ایله (الا طاغ)در. دیکر طرفلری دوز وآلچقدر. الیوم (آمو دریا) دینلن جیحون برخیلی مسافه‌ده بخارا خانلغیله آفغانستان آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، خانلغك ایچنه کیره‌رك، شمال غربی‌یه طوغری ٥٠٠ کیلومتره‌لك جریان قطع ایدر، وبعده بخارا ایله خیوه خانلقلرینی آیریر. بوایرماغه منصب اولنق اوزره، طوپالاق، آب حصار، آب سرخ وسائر برچوق نهرلر دخی بخارا خانلغی ایچنده یوقاریده ذکر اولنان طاغلردن نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایدرلر. بخارا خانلغنك

اك اهميتلی نهری (زرافشان) اولوب، بو نهر روسيه‌يه تابع اولان (خوقند) طاغلرندن نبعانله، سمرقندك اوست طرفنده (اسكندر كولی) دينلن بر كولك ايچنـدن وبعده سمرقنـدك يانندن كچدكدن صكره، بخارايه دخول ايله، غرب جنوبی‌يه طوغری آقه‌رق، قوهٔ انباتيه‌سيله وكوزللكيله مشهور اولان وادی‌يی تشكيل ايديور، كه خانلغك معمور يری واكثر شهر وقصبه‌لری بو واديده اولوب، اطرافی كويلرله ومزرعه وباغچه‌لرله مستوردر. بو نهرك مجراسی ٧٠٠ كيلو-متره‌در.

هواسی، محصولات وحيواناتی. —— بخارا خانلغنك وعلی الخصوص بخارا شهريله جوارلرينك وزرافشان واديسنك هواسی دنيانك اك كوزل هوالرندن اولوب، قيشين برودت صفردن آشاغی ٢ ونهايت ٨ درجه‌يه قدر اينر، ويازين حرارت نادراً ٣٢ درجه‌يی كچر. قيشين صولر طونار، و قار ياغار، صوك بهارده و شباطده زياده‌جه ياغمور ياغار، و ايلك بهار پك كوزل اولور. هوا اكثريا او قدر براقدر، كه كوك يوزی پك كوزل كورينوب، يلديزلر فوق العاده بر صورتده پارلارلر. مدنيت اسلاميه زماننده اورالرده يتيشن ارباب هيئت بو حالدن پك چوق استفاده ايتمشلردر. محصولاتی چوق ومتنوع اولوب، پرنج، پاموق وكتن كليتله يتيشديكی كبی، بغدای، آرپه، مصر وسائر حبوباتك جمله‌سی وسبزه وميوه‌لرك كافهٔ انواعی حاصل اولور. الما، آرمود، كراز، شفتالی، آيوا وسائر ميوه‌لری پك چوق اولوب، قورو اوزوميله قاوونی دخی مشهوردر. آز مقدارده توتون دخی حاصل اولور. طود آغاجلرينك ياپراقلرينی ايپك بوجكی بسلمكه قوللانوب، خيلی ايپك چيقاريرلر. آغاجلرك اك چوق بولنانی قواق اولوب، كراسته‌يه قوللانيلان دخی بو آغاجدر. حيواناته كلنجه، قويون وكچيلری پك چوق اولوب، (دمبه) تعبير اولنان وقرمان جنسنه مشابه اولان قويونلرينك دريسندن كوزل سختيان وكچيلرينك قيلندن كشمير شاللرندن پك آز كريده قالان شاللر اعمال ايدرلر. قيويرجق وقيصه تويلی برنوع قويونلری دخی واردر، كه قوزولرينك دريسندن كوزل قلپاقلر ياپارلر. دوه‌لری دخی چوق اولوب، بونلرك تويندن اورمك تعبير ايتدكلری صو پچمز برنوع عبا اعمال ايدرلر. مركبلری‌ده چوق واريدر. آتلری بيوك وپك قوتلی ايسه‌ده، جثه‌لری اوزون اولوب، او قدر كوزل دكلدر. حيوانات وحشيه‌سی آز اولوب، قورد، تيلكی، آيی، طوموز، چقال كبی حيواناتدن عبارتدر. كيك وقراجه وجيلان انواعی چوق اولوب، سوری ايله كزرلر. عقربلر وسائر حشرات چوق ايسه‌ده، او قدر زهرلی دكلدر.

اهاليسی، جنسيت ومذهبلری. —— بخارا خانلغنك اهاليسی بر جنسيته منسوب اولميوب، بو مملكت اقوام آريانيه ايله اقوام تورانيه‌نك بولندقلری يرلرك وسطنده بولنغله، اهاليسی دخی بو ايكی جنسيته منقسمدر. شهر وقصبه‌لرده وكويلرده ساكن اولوب صنعت وتجارت وزراعتله اشتغال ايدن اهاليسی اقوام آريانيه‌دن (تاجيك) تعبير اولنور برقومه منسوب ولسان فارسی ايله متكلم ايسه‌لرده، سنی المذهب اولوب، ايرانی اولمغی قبول ايتمزلر. بونلرك سيمالری منتظم وغايت كوزل اولوب، قادينلری دخی حسنلريله مشهوردر. كنديلری چاليشقان وهر ايشده ماهر ايسه‌لرده، حيله كار وآلچق طبيعتلی آدملر اولمغله، اوزبكلر وتركمانلر نظرنده محقردرلر. جزئی مقدارده شيعی ايرانيلر دخی بولنوب، مقدما (مرو) دن اسير طوتيلوب، بخارايه نقل اولنمشلردر. تورانی جنسنه منسوب اولان اهالی‌يه كلنجه، بونلرك اكثری عشيرت حالنده ياشايوب، يالكز اوته‌دن بری رأس حكومتده بولنان وقوم حاكم صفتنی آلان (اوزبك) لر ساكندرلر. اوزبكلرك سيمالری مغول جنسنه مخصوص صورتده ايسه‌ده، بر آز دها منتظمدر. تركمان عشيرتلری دخی چوق اولوب، بونلرك اك جسور واك نفوذليلری تكه تركمانلريدر، كه سيمالری منتظم اولوب، كنديلری بعض مردانه اخلاق واوصافله متصفدرلر. بونلر باشليجه جنوب جهتنده وجيحون كنارلرنده خيمه قورارلر. شمال شرقی جهتنده‌كی صحرالرده ايسه قيرغيز، قالمق وقره‌قالپاق عشيرتلری جولان ايدر، كه بونلر چنكيز اردوسنی تشكيل ايدن مغوللرك احفادندندرلر. شهر وقصبه‌لرده وبعض كويلرده اوائل دور اسلامده اورالرده يرلشمش اولان مجاهدين اولادندن خيلی عربلر دخی بولنور. يهوديلر آز مقدارده اولوب،

بخاراده وسائر بعض قصبه‌لرده ساکندرلر. (کابلی) اسمیله معروف اولان بر طاقم چنکانه‌لر دخی بولنوب، چرکه‌لریله کزرلر. لسان رسمی فارسی اولوب، اوزبکلر وعشیرتلر ترکجه (یعنی چغتایجه) تکلم ایدرلر. عمومیت اوزره اهالی سنی‌المذهبدر.

سیاحیندن (میندورف)ك ۱۸۲۰ تاریخ میلادیسنده واقع تخمیننه کوره، بخارا خانلغنده بولنان اجناس اهالینك مقدارلری بروجه زیر ایدی. هر نه قدر او وقتدنبری بو طرفدن خانلغك برچوق یرلری روسیه طرفندن ضبط اولنمش، وبر طرفدن اهالینك مقداری تزاید ایتمش ایسه‌ده، ینه بو جدولدن اقوام مختلفه‌نك نسبتلری آکلاشیلیور:

اوزبك	۱۵۰۰۰۰۰
تاجیك	۶۵۰۰۰۰
ترکمان	۲۰۰۰۰۰
عرب	۵۰۰۰۰
ایرانی	۴۰۰۰۰
قالمق	۲۰۰۰۰
قیرغیز وقره قالپاق	۶۰۰۰
یهودی	۴۰۰۰
افغانی	۴۰۰۰
لزکی	۲۰۰۰
چنکانه	۲۰۰۰
جمعاً	۲۴۷۸۰۰۰

شمدیکی حالده دخی خانلغك اهالیسی ۲۵۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنیور.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بخارا خانلغی بروجه زیر ۶ ایالت و ۲۵ قضایه منقسمدر.

ایالت	قضا
بخارا	اورامیتان، زندانی، وافکند، وردانزی، خیرآباد، واکانزی، کیجوان
قره کول	
کرمینه	کرمینه، زودین
میانقال	کات کرکان، قتارجی، پنجشنبه، میتان، نوراته، یکی کرکان، چالاق
کرشی	کرشی، خوزار، شیرآباد، سدآباد، چراغجی
لب آب	ناراز، کاکی، چارجوی، اوتار

سمرقند وجیزان ایالتلری یقین وقتده روسیه طرفندن ضبط اولنمش؛ ومقدما بخارا خانلغنه تابع اولان بلخ خانلغی آفغانستانه الحاق ایتمشدر.

بخارادن بشقه مشهور شهری اولمیوب، کرشی وقره کول دخی بیوجك بر قصبه و دیکر قضا مرکزلرینك اکثری بیوك قریه‌لردن عبارتدر.

صنایع وتجارتی. — بخارا خانلغی اهالیسنك باشلیجه مشغولیتی زراعت اولوب، مدار تعیشلری بو یوزدن اولمغله، محصولات زرعیه وحیوانات تجارتنه مخصوص اولمق اوزره، پك چوق بازار وپنایرلری واردر. صنایعه کلنجه، باشلیجه بز، آلاجه، ایپك قماشلر، خالی، سجاده، شال کبی منسوجاتله سختیان ودمیره متعلق بعض آلات واسلحه اعمالندن عبارتدر. تجارتی پك ایشلك اولوب، باشلیجه محصولات زرعیه‌دن عبارت اولان تجارت داخلیه‌سندن بشقه، روسیه ایله آسیای شرقی آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك دخی ممریدر. روسیه دولتی طرفندن بحر خزر ساحلندن سمرقنده تمدید اولنه‌رق بخارا خانلغی بریاندن بر یانه شق ایدن دمیر یول اورالرك تجارتنی خیلی توسیع ایتمکله برابر بخارایی عالم مدنیته ربط ایتمشدر.

اسکی معارف ومدنیتندن پك آز آثار قالوب، مدرسه‌لرینك چوغی خراب اولدیغی، وموجود اولانلرنده دخی آنجق بر مقدار فقه وعقاید وادبیات اوقونوب، آرتق اورالرده بخاریلر، ابن سینالر، فارابیلر، اولوغ بکلر یتیشمدیکنی سویلمکه حاجت یوقدر. قرون وسطادن بری علت مزمنهٔ تدنی حکمنی تمامیله اجرا ایتمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بخارا خانلغنك احوال تاریخیه‌سی دیکر او طرفلرك احوالیله مشترك اولدیغندن، بو بابده ایجاب ایدن تفصیلاتی «ماوراءالنهر» ماده‌سنده بیان ایده‌جکز. «صغده» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.

بخاری { (ابو عبد الله محمد بن اسمعیل جعفی) ائمهٔ محدثیندن اولوب، ١٩٤ تا-
ریخنده بخاراده طوغمشدر. اکمال علوم وفنون ایتدکدن صکره، علم حدیثه انتساب واختصاصله، جمع احادیث شریفه مقصدیله دور بلاد وامصار ایدەرك، مدت مدیده خراسان، عراق، شام، حجاز، مصر وسائر بلاد اسلامیەده فحول محدثیندن اخذ واستفاده ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایتدیکنده، علم حدیثدەکی قوت واقتدار خارق العادەسی جملەنك مسلمی اولوب، بو علم شریفه طالب اولانلر هر طرفدن حلقهٔ تدریس وافادەسنه تهاجم ایتمکه باشلامشلردی. بیك عددینی متجاوز شیوخدن استماع ونقل ایتمش اولدیغی مروی اولوب، احمد بن حنبل ایله محدث مشهور ابو نعیم اصفهانی دخی بو جملەدندر. یوز بیك حدیث صحیح وایکیوز بیك حدیث غیر صحیح حفظنده بولنمش اولدیغی دخی حقنده مروی اولان خوارق جملەسندندر. مجلس تدریسنه بیکلرجه طالبان حاضر بولنوب، کندیسندن یتمش بیکی متجاوز رجال استماع احادیث شریفه ایتمشلردر، که بونلرك ایچنده مسلم بن حجاج، ترمذی، نسائی، ابوزرعه وابو بکر بن خزیمه کبی مشاهیر دخی واردر. علم حدیثدەکی قوتی بر درجەده ایدی، که بخارینك بیلدیکی حدیث حدیث دکلدر دینلر دخی واردر. هر کیجه اقلی اون بش دفعه، خاطرینه کلن حدیثلری یازمق ایچون، قالقوب مومی یاقدیغی مرویدر. متورع ومتقی بر ذات اولوب، کبر وحسددن عاری ونحیف الجسم ایدی. بخارایه عودتنده، اورا والیسی خالد بن احمد تدریسندن یالکز کندی اولادینی مستفید ایتمك اوزره، اونلره معلم ومربی ایتمك ایستدیکندن، وبخاری عمومك خدمتندن واز کچمکه راضی اولمدیغندن، والیٔ مومی الیه طرفندن سمرقند جوارنده (خرتنك) قریەسنه نفی اولنمش؛ و ٢٥٦ سنەسی عید فطر کونی، ٦٢ یاشنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. «صحیح بخاری» دینلکله مشهور اولان «جامع صحیح» دن بشقه حدیث وتاریخ وعلوم سائرەیه دائر بر وجه آتی بر چوق تألیفات معتبرەسی واردر: «ادب المفردة»، «کتاب اسماء الصحابة»، «کتاب افعال العباد»، «کتاب بدأ المخلوقات»، «کتاب بر الوالدین»، «تاریخ الثقات والضعفاء من رواة الحدیث»، «تاریخ بخارا»، تفسیره متعلق ایکی کتاب، «کتاب الثلاثیات»، «الجامع الصغیر»، «الجامع الکبیر»، «خلق افعال العباد»، «کتاب الفوائد»، «کتاب القرائة خلف الامام»، «کتاب الکنی»، «کتاب الوجدان»، «کتاب الهبة»، «کتاب المسند الکبیر». اشهر تألیفاتی اولان «جامع صحیح» مصرده وسائر یرلرده دفعاتله طبع ونشر، وپك چوق مشاهیر علما طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر.

بخاری { (امیر —) [«امیر بخاری» و «امیر سلطان» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

بختکان { ایرانده فارس ایله کرمان آرەسنده بر کول اولوب، طولی تقریباً ٨٠ ومحیط دائرەسی ٢٤٠ کیلومترەدر. بو کوله بر چوق نهرلر دوکیلوب، اك بیوکی (کر) نهریدر. کولك صویی طوزلیدر. ایچنده غیر مسکون بر قاچ آطه بولنوب، حیوانات ایچون قشلاق اتخاذ اولنورلر.

بُخت نَصر { (Nabuchodonosor) بو اسمله آثوریلردەایکی حکمدار کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ٦٦٧ تاریخندن ٦٤٧ تاریخنەدك (نینوی)ده حکم سورمش؛ ومیدیا (یعنی عراق عجمی وآذربایجان) حکمداری (ارفخشاد)ی مغلوب ایدوب، کندی الیله قتل ایتمشدر. سوریه وفلسطینك ضبطنه (هلوفرن) اسمنده بر وزیرینی مأمور ایتمش ایسەده، بو آدم (بتولیه) شهرینك محاصرەسنده (یودیث) اسمنده بر یهودی قیزی طرفندن قتل اولنمغله، بونك قتلندن صکره بخت نصر بتون فتوحاتنی غائب ایدەرك، روایته کوره، کندیسی دخی (کیاخشار) و (ناپوپولاسار)ه قارشی نینوی‌یی مدافعه ایتمکده ایکن، مقتول اولمشدر.
— ایکنجیسی «بیوك» لقبیله دخی معروف اولان مشهور (بخت نصر)در، که آثوریه ایله بابلستانك توحیدندن صکره، بو ایکی مملکتك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ٦٠٦ تاریخنده فلسطینك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسەده، بنی اسرائیل حکمداری اولان (یهویاقیم) قارشی طورمیوب، تحت اطاعتنه کیرمکله، مقام اقتدارنده ابقا اولنمشیدی. اوچ سنه صکره یهویاقیم اطاعتدن انحراف ایتمکله، بخت نصر عسکر کوندرەرك، کندیسنی اخذ ایتمش؛ ویهویاقیم یولده خوفندن وفات ایتمکله، بخت نصر بونك اوغلی (یخنیو)یی بنی اسرائیله حاکم نصب ایتمش ایسەده، یوز

کون صکره بو ذاتی بر چوق علماء بنی اسرائیل ایله وحضرت دانیال وحزقال ایله برابر تحت اسارتده بابله نقل، وبنی اسرائیله بونك عمی (صدقیا)یی حاکم نصب ایتمشیدی. حضرت ارمیا بونك زماننده ظهور ایدوب، بنی اسرائیلی طریق حقه دعوت، وبخت نصرله تهدید ایدردی. ۹ سنه صکره صدقیا دخی بخت نصرك اطاعتندن خروج ایتمکله، صاحب ترجمه ایکنجی دفعه اوله‌رق، فلسطینك اوزرینه عسکر سوق ایدوب، بر وبر روایتده ایکی بچق سنه‌لك محاصره‌دن صکره، قدسی ضبط، وبیت مقدسی تخریب ایده‌رك، بنی اسرائیلی تحت اسارتده بابله سوق ایتمشدر. بعده (صور) شهرینی محاصره وضبط ایدوب، مصره دخی عسکر سوقیله، مصر سفلایی استیلا ایتمش؛ وضبط ایتدیکی یرلردن پك چوق غنائم آلوب، نقل ایتدیکی بر چوق آثار صناعیه ایله بابلی برقات دها توسیع وتزیین ایتمشدر. بو فتوحاتك اوزرینه الوهیت دعواسنه قالقیشوب، من طرف الله بر مجازاة اولمق اوزره، عقلنی غائب ایتمکله، کندینی اوکوز ظن ایده‌رك، یدی سنه اورمانلرده کزمش؛ وبو مدتده زوجه‌سی اداره ملك ایتمشدر. بعده عقلی باشنه کلوب، دعوای الوهیتدن دخی واز کچمکله، تختنه عودت ایده‌رك، بر سنه دها حکمفرما اولمش؛ وقبل المیلاد ۵۶۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بختی { ایران شعراسندن اولوب، تبریزلی اولدیغی حالده، اکثر عمرینی شیرازده کچیرمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

امید جور از تو ندارم چه جای لطف
نومیدیم ببین بچه غایت رسیده است

بختیار { (عزالدوله —) آل بویه حکمدارلرندن اولوب، پدری معزالدوله احمدك وفاتنده، ۳۵۶ تاریخنده، خوزستان وبصره وعراق طرفلرینك حکمداری اولمغله، خلیفهٔ عباسینك امیری صفتیله حکم سورمکه باشلامش؛ وپدری کندیسنه عمی رکن الدینك اطاعتندن وبعض وزراسنك نصیحتندن چیقمامسنی وصیت ایتمش ایکن، بختیار عیش وعشرته انهماکله برابر، اصدقاسنی دلکیر ایتمش؛ وعمران بن شاهین وآل حمدانله وسائر طوائف ملوکله اوغراشدرق، عسکرینی انفاق ایچون، اوته‌یه بری‌یه صارقندیلق ایتمکه مجبور اولمش؛ ووزیری سبکتکین ایله وبونك معیتنده بولنان اتراکله بر چوق وقت محاربه ایده‌رك، عمزاده‌سی عضدالدوله‌دن استمداده مجبور اولمشیدی. عضدالدوله کندیسنی فراغه اجبار ایتدکدن صکره، دسیسه ایله اخذ وحبس ایتمش ایسه‌ده، پدری رکن الدینك امریله کندیسنی قویویرمکه مجبور اولمش؛ وبو وقعه‌دن بینلرنده خصومت حاصل اولوب، رکن الدینك وفاتیله عضدالدوله‌نك اصل آل بویه تخت سلطنتنه جلوسنی متعاقب، بختیار آل حمدانله بالاتفاق، عضدالدوله ایله محاربه‌یه طوتیشمغله، ۳۶۷ تاریخنده ۳۶ یاشنده بغداد قربنده قتل اولنمشدر. بونك برقیزینی خلیفهٔ عباسی طایع لله تزوج ایتمشیدی.

بختیشوع بن جبرائیل { (بختیشوع سریانیجه عبدالمسیح دیمکدر) خلفای عباسیه زماننده یتیشن اطبای سریانیه‌دن اولوب، نسطوریلردن سکز مشهور طبیب یتیشدیرن بر عائله‌یه منسوب ایدی. خلفای عباسیه‌دن واثق، متوکل، منتصر، مستعین ومعتز باللهك رئیس الاطباسی ایدی. خلفای مشارالیهمدن وعلی الخصوص متوکل باللهدن پك چوق نعمته نائل اولوب، فوق العاده بر ثروت وسامانه مالك اولمشیدی. حتی ثروت وسامانه وصورت تعیشنه چوق دفعه خلفانك کندیلری دخی غبطه ایدوب، مالنی مصادره، وبعده طبابتده وتداویلرنده کوستردیکی آثار اقتدار ومهارت اوزرینه، مع زیادة اعاده ایتمش اولدقلری مرویدر. تداوی امراضده‌کی مهارت واصابتی وثروت وسامانیله صورت تعیشی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. ۲۵۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب فی الحجامة» عنوانیله سؤال جواب صورتنده براثری واردر. مشاهیر مترجمیندن (حنین بن اسحق) لسان یونانیدن لسان عربی وسریانیه‌یه بر چوق کتب طبیه ترجمه ایتدیرمشدر. پدری (جبرائیل بن بختیشوع)، جدی (بختیشوع بن جورجس) وبونك پدری (جورجس بن جبرائیل) دخی مشاهیر اطبادن اولوب، محللرنده ذکر اولنه‌جقلردر.

بختیشوع بن جورجس { خلفای عباسیه خدمتنده بولنمش اولان اطبای سریانیه‌دن اولوب، آنف الترجمه بختیشوع بن جبرائیلك جدیدر. هادی یه صوك مرضنده

باقش؛ و بونك بتون اطباـنك قتليچون ويرمش اولديغى امرك اجراسنه برحيله ايله مانع اولمشيدى. بعده هارون الرشيد طرفندن جلب اولنه‌رق، طبابتده‌كى مهارتى تقدير اولنمغله، رئيس الاطبا تعيين اولنمشيدى. فن طبى ابو جعفر منصورك طبيبى بولنمش اولان پدرى (جورجس بن جبرائيل) دن تحصيل ايتمشيدى. «الكناس المختصر» عنوانيله برتأليفى واوغلى جبرائيل ايچون يازديغى «التذكرة» عنوانلى بر كتابى واردر. اوغلى جبرائيل دخى هارونك وبعده مأمونك طبيبى بولنمشدر.

بختيشوع بن يوحنا { بنه خلفاى عباسيه‌نك خدمتنده بولنمش اطباى سريانيه‌دن اولوب، طبيب مشهور (يوحنا بن بختيشوع) ك اوغليدر. خليفه مقتدر باللهك وبعده راضى باللهك خدمت طبابتنده بولنوب، پك چوق انعام واحسانلرينه نائل اولمشيدى. ۳۲۹ تاريخنده وفات ايتمشدر.

بخشتاين { (Bechestein) آلمانيانك مشاهير طبيعيوننِدن اولوب، ۱۷۵۷ تاريخنده (صاقسه‌غوته) ده طوغمش، و ۱۸۲۲ ده وفات ايتمشدر. باشليجه اورمانلرك احواليله اوغراشمش؛ وآلمانيانك تاريخ طبيعيسى حقنده معتبر ومفصل بر كتاب يازمشدر.

بخشى { (حاجى اسماعيل —) قزوين شعراسندن اولوب، شو بيت جمله اشعارندندر:

فلك تلافىٔ يك ديدن تونتواند
هزار سال اكر فكر انتقام كند

بد { سنت — (St. Bède) انكلتره‌نك اك اسكى علماسندن اولوب، ۶۷۲ تاريخ ميلاديسنده (دورهام) جوارنده طوغمش، و ۷۳۵ ده وفات ايتمشدر. تاريخ ومنطق وفلسفه‌يه دائر بعض اثرلر براقمشدر. اعزه صره‌سنه‌چوب، مايسك ۲۷ سنده يورطيمى اجرا اولنور.

بداريو { (Bédarieux) فرانسه‌نك (هرولت) ايالتنده و (اوربه) نهرى اوزرنده ناحيهٔ مركزى بر قصبه اولوب، ۷۹۰۰ اهاليسى وچوحه واقمشه فابريقه‌لرى واردر.

بَدَخشان { آسياى وسطيده آفغانستانك منتهاى شرق شماليسنده وتركستان ايله هندستان وچين آره‌سنده بر خطه‌در، كه جنوباً هندوكوه سلسله‌سيله محدود اولوب، جيحونك منابعنى حاويدر. مرتفع وطاغلق بر ير اولوب، مياه جاريه‌سى پك چوقدر. ارتفاعيله برابر هواسى غايت كوزل ومعتدل واراضيسى منبت ومحصولداردر. غربدن شرقه اولان طولى ۳۰۰ وعرضى ۲۰۰ كيلومتره قدر اولوب، عرض شماليده تقريباً ۳۶° ايله ۳۸ درجه‌لرى آره‌سنده واقعدر. اهاليسى تاجيك تعبير اولنوب، ايرانى الجنسدر، وفصيح فارسى ايله متكلمدرلر. ايچلرنده اوزبكلر وسائر اقوام تركيه افرادى پك آزدر. اصل مركزى (فيض آباد) شهرى اولوب، آنجق بو شهر ۵۰ سنه اول كابل خانى طرفندن تخريب اولنديغندن، بدخشان اميرى (جرم) قصبه‌سنده اقامت ايديور. بدخشان او وقتدن برى اسماً ورسماً آفغانستانه تابعدر. كابلدن (ياركند) ه كيدن طريق بدخشانك ايچندن كچر. بو مملكت اسكيدن برى (لعل بدخشان) دينلكله مشهور اولان بر نوع ياقوتيله وسائر ذى قيمت احجارينك كثرتيله مشهور اولوب، آلتون معدنيله ديكر بعض معادنى دخى واردر. قيلرى غايت كوزل ايكى نوع كچيسيله دمبه دينلن قويروغى قالين قويونلرى، ايكى هوركوچلى دوه‌لرى وغايت قوتلى وآتشلى بر نوع كوچك آتلرى واردر. اهاليسى كچى قيلندن ذى قيمت شاللر وكوزل خالى وسجاده‌لر ياپارلر.

بدخشى { قدماى شعراى ايراندن اولوب، بدخشانده نشأت ايتمش، و ۲۹۴ تاريخ هجريسنده برحيات بولنمشدر. مرتب ديوانى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

زبر وزير كر شود عالم
اى بدخشى چه غم كه دركذرست
كاين جهان همچو شيشهٔ ساعت
ساعتى زير وساعتى زبرست

بدخشى { (مولانا — سمرقندى) بو دخى بدخشان شعراسندن اولوب، شاهرخ بن تيمورك اوغلى مشهور اولغ بكه منسوب بولنمش؛ وسمرقندده امرار اوقات ايتمشدر. مرتب ديوانى وبر معما رساله‌سى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

اى زلف شب مثال ترا در بر آفتاب
از شب كه ديد سايه كه افتد بر آفتاب

بدر { مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده و (جار) ك بر مرحله جنوب شرقيسنده بر ير اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك

هجرت نبویه‌نك ایكنجی سنه‌سی اوراده قریشیلره قارشی قزاندقلری مظفریتله مشهوردر. بدر براووه‌نك كنارنده اولوب، (مسجد الغمامه) اسمیله بر جامع وغزاء مذكورده شهید اولان صحابه‌دن ١٣ ذاتك مرقدلری موجوددر. اطرافنده حرما آغاجی باغچه‌لری واردر. — غزای بدر سنهٔ مذكوره رمضاننده جمعه كونی وقوع بولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك معیتلرنده ٣٢٠ كشی وار ایدی، كه بونلرك ٨٠ ی مهاجریندن وباقیسی انصاردن ایدی. قریش كاروانیله شامدن عودت ایدن ابو سفیانك اوكنه چیقلمش ایكن، ابو سفیان خبر آلمغله، مكه‌دن استمداد ایتدیكندن، ابوجهلك معیتنده مكه‌دن كلنلرله برابر قریشیلر بیك كشی قدر اولمشلردی، كه ایچلرنده یوز سواری ویدی یوز دوه دخی وار ایدی. اهل اسلامك قلتی ودشمنك اكثریتی ایله برابر، غالبیت طرف مسلمینده قالوب، كفار قریشدن ابوجهل وامیه بن خلف وحنظله بن ابی سفیان ودیكر بر چوق آدملر قتل اولنمش، وبر خیلیسی اسیر طوتلمشدر. عم رسول الله حضرت عباس ایله عمزاده‌سی عقیل دخی بو وقعه‌ده اسیر دوشوب، ذاتاً كندیلری زورله محاربه‌یه سوق ایدلمش اولدقلرندن، درحال اظهار ایمان ایتمشلردر. صحابه‌دن عبیده بن حارث، عمیر بن حمام انصاری، مهجع مولی عمر بن الخطاب، حارثه بن سراقهٔ انصاری، عوف بن عفرا، ودیكر بعض ذوات كه جمعاً ١٣ كشی شهید اولمشدر. بو مظفریت اسلامك بر قات دها اظهار واعلاسنه سبب اولوب، قریشیلرك مغلوبیتی خبری مكه‌یه واصل اولدقده، ابولهب كدرندن وفات ایتمشدر. — بر ایكنجی غزاء بدر دها واردر، كه بدر صغری دخی دینلیورسه‌ده، (غزاء سویق) اسمیله دها معروف اولدیغندن، [«سویق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بدر

{ (ابو عبد الله) صحابه‌دن وحضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك آزادیلرندن اولوب، اوغلی عبدالله واسطه‌سیله كندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

بدر

{ (بن عبدالله الخطمی) صحابه‌دن اولوب، كندیسندن حفیدی بلج بن عبدالله بن بدر واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه مرویدر. — بدر بن عبد الله المزنی دخی صحابه‌دن اولوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

بدر الدین بعلبكی

{ [«بدر الدین مظفر» ماده‌سنه مراجعت.]

بدر الدین جاجرمی

{ ایران شعراسندن اولوب، عن اصل خراسانك جاجرم قصبه‌سندن ایسه‌ده، اصفهانده نشأت ایدوب، صاحب دیوان خواجه شمس الدین محمدك مداحی ایدی. ٦٨٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایكی بیت مشارالیهك مدحنه دائر سویلمش اولدیغی نقطه‌سز بر مفصل قصیده‌سندندر:

كه كرد كار كرم مردوار در عالم
كه كرد اساس مكارم ممهد ومحكم
عماد عالم عادل سوار ساعد ملك
اساس طارم اسلام وسرور عالم

بدر الدین حلبی

{ (ابو القاسم حسن بن عمر بن حبیب) مشاهیر علمای اسلامدن اولوب، هجرت نبویه‌نك ٨٠٠ تاریخلرینه‌دك برحیات بولنمشدر. حیوانات ونباتات وجو هوادن باحث بر منظومه‌سی، مصر غلامان اتراكندن باحث «درر دولة الاتراك» عنوانیله بر تاریخی وبر طاقم اشعار وخطبه‌لری واردر. آثارینك بر نسخه‌سی پارس كتبخانه‌سنده موجوددر.

بدر الدین سماونوی

{ شیخ — عن اصل ملوك سلجوقیه نسلندن اولوب، اوائلده حجاز ومصره سیاحتله تحصیل علوم ایده‌رك، بر آرہ‌لق سلطان مصر فرج بن برقوقه معلم اولمش؛ وبعده طریقته سلوك كه، شیخ حسین اخلاطی‌یه انتساب ایتمش؛ وتبریزده تیمورلنكك حضورنده بین العلما تحدث ایتمش اولان بر مسئلهٔ علمیه‌یی حل وفصل ایلمش ایدی. انقره وقعه‌سندن صكر، دیار رومه عودتله، یلدیرم سلطان بایزیددن صكره بر مدت ادرنه‌ده حكم سورن موسی چلبینك قاضیعسكری اولدیغی حالده، چلبی سلطان محمد دورنده كندیسنه عفو ایله معامله اولنمش؛ ومعاش تخصیصیله ازنیقده اقامته مأمور اولمشیدی. كندیسی اكثر علومدن وعلی الخصوص تصوفدن بهره‌دار ایدیسه‌ده، طبعی الحاد وفساده مائل اولوب، مریدانندن بوركلوجه مصطفی ویهودیدن دونمه طورلاق هوت آیدین طرفلرنده خلق افساد و اغوایه باشلادقلرندن، چلبی سلطان محمد خان طرفندن شهزاده سلطان مراد معیتنده سالف الترجمه بایزید پاشا كوندریلوب، وجودلرینی رفع ایتدیكنده،

شیخ بدرالدین ازنیقدن فرارله، اسفندیار زاده‌نك یانه التجا ایتمش؛ و متعاقباً افلاقه کچوب، اورادن‌دلی اورمانه تجاوزله، خروج نیتیله بر طاقم خلق اضلال وباشنه جمع ایتدیکندن، اوزرینه عسکر سوق اولنه‌رق، جماعتی پریشان اولمش؛ و کندیسی کندی آدملری طرفندن اخذ وبند ایدیله‌رك، حضور پادشاهی یه کتیرلمکله، مولانا حیدرهروینك فتواسیله ٨٢٣ تاریخنده سیروزده اعدام اولنمشدر. فقهه دائر «جامع الفصولین» عنوانیله برمعتبر تألیفی، تصوفه متعلق «مسرة القلوب» عنوانیله بر کتابی «لطائف الاشارات» عنوانلی براثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر. (صماونه‌قاضیسی اوغلی) دیمکله دخی معروفدر.

بدرالدین لؤلؤ { موصل اتابکلرندن نورالدین آرسلان شاهك

کوله‌لرندن اولوب، عقل ودرایتله متصف اولدیغندن، حکمدار مشارالیه وفاتنده یعنی ٦٠٧ تاریخنده کندیسنی اوغلی عزالدین مسعود ثانی‌یه وصی ومدبر الملك نصب ایتمشیدی. بونك زماننده ادارهٔ ملك ایتدکدن صکره، ٦١٥ تاریخنده مسعود دخی وفات ایتمکله، صاحب ترجمه بونك بك کوچك یاشده قالان اوغلی نورالدین آرسلانشاه ثانینك نامنه ادارهٔ مملکت ایتمش؛ وجزیره‌ده حکم سورن ایوبیلرله بالاتفاق، اتابکیان تختنك ادعای وراثتنده بولنان عمادالدین ومظفرالدینله برچوق وقت اوغراشمش؛ وبعده ایوبیلرله دخی محاربه ایتمشیدی. الحاصل اسماً اتابکیان نامنه وحقیقتده بالاستقلال ٥٠ سنه حکم سوردکدن صکره، ٦٥٧ ده وفات ایتمشدر. هلاکونك خروجنده صاحب ترجمه کندیسنه عرض اطاعت وانقیاد ایتدیکندن، ملکنده ابقا اولنمش؛ و وفاتنده اوغلی ملك صالح اسمعیل وارثی اولمش ایسه‌ده. مؤخراً هلاکو کندیسنی قتل، وموصلی دخی ضبط ایتمشدر.

بدرالدین محمود عینی { طقوزنجی قرن هجری علماسندن اولوب،

«کنز الدقایق» اوزرینه «رموز الحقایق» عنوانیله برحاشیه‌سی و «المسائل البدریه» نامیله براثری واردر. ٨٥٥ ده وفات ایتمشدر.

بدرالدین مظفر { [illegible] قاضی بعلبك [illegible] مشاهیر اطبای اسلامیه‌دن

اولوب، طبده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، حکمتده وسائر علومده دخی مهارتی و حتی فقه و تفسیر وادبیاتدن‌دخی بهره‌سی وار ایدی. آلتنجی قرن هجری اواخرنده بعلبکده دنیایه کلوب، اوراده و بعده دمشقده تحصیل علوم وفنون ایتمش؛ ومعلمی مهذب عبدالرحیمك رفاقتنده اوله‌رق، برمدت ملك اشرف موسی بن ملك عادلك خدمتنده بولنه‌رق، بونك معیتنده سفربر اولدقدن صکره، رقه خسته‌خانه‌سی طبابتنه تعیین اولنمش؛ وبعده دمشقه عودتله، ٦٣٥ تاریخنده اورانك صاحبی بولنان مظفرالدین یونس بن ملك عادله انتساب ایده‌رك، رئیس الاطباسی اولمش؛ واو صره‌ده ملك عادل نورالدین بن محمود زنکینك بناکرده‌سی اولان دمشق خسته‌خانه‌سنی کندی مصرفیله توسیع، وواردانتی تزیید ایتمشدر. بعده ملوك ایوبیه‌دن دیکر بعض ذاتلر طرفندن دخی توقیر اولنه‌رق، عمرینی اجرای طبابتله وتدریس وافاده ایله کچیرمشدر. معاصری ومحبی بولنمش اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» صاحبی بو ذاتك علم وذکاسنی واخلاق‌حمیده و خیرات وحسناتنی زیاده مدح ایدیور. رقه‌نك هواسنه واحوال صحیه‌سنه دائر «مقالة‌فی‌مزاج رقه» عنوانیله بر تألیفی، امراض وادویهٔ قلبیه‌یه دائر «مفرح النفس» عنوانلی بر کتابی، وینه طبه دائر «کتاب الملح» اسمیله براثری واردر.

بدر جمالی { (امیر الجیوش ابوالنجم) ملوك فاطمیه‌دن مستنصرك رجالندندر.

ارمنی الاصل اولوب، دولت مذکوره رجالندن جمال الدوله بن عماد طرفندن اشترا وتربیه اولنمغله، قطع مراتب ایده‌رك، ٤٥٥ تاریخ هجریسنده مستنصر طرفندن شام والیلکنه نصب اولنمش؛ وعکا وصور وسائر او طرفلری استرداد ایتدکدن صکره، مصرده فتنه وفساد ظهور ایدوب، مملکت هرج ومرج اولمغله، مستنصر طرفندن جلب اولندرق، مدبر دولت تعیین اولنمش؛ وفساد وفتنه‌یه سبب اولان اکابر وسائر خلق برر برر قتل ایدوب، مصرده اعادهٔ اسایشه، وزراعت وتجارتی یکیدن احیا ایده‌رك، اعادهٔ معموریته موفق اولمش؛ وبعده شام جهتنی دخی استرداد ایده‌رك، امور دولتی بتون الینه آلمشیدی. ٤٨٧ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. محب علم وشعرا برذات اولوب. مصرده بك‌چوق خیرات ومؤسساتی واردر. وفاتنده اوغلی ملك افضل شهنشاه کندیسنه خلف اولمشدر.

بدرچاچی { ترکستان مشاهیر شعراسندن اولوب، اسم اصلیسی (چاچ) اولان (طاشکند) شهرندن اولدیغی حالده، دهلی‌یه هجرتله، سلطان محمد تغلقه انتساب ایتمش، و (فخر الزمان) عنوانیله توقیر اولنمشیدی. ۷۴۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

این ابروی آزین هلال رمضانست
یاغبغب شیرین بت تنگ دهانست
یا پارهٔ سیمست که برساعد زنگیست
یا ماهیٔ سیمست که درآب روانست

بدرخان پاشا { کردستان بکلرندن اولوب، ۱۲۵۹ تاریخنده میرالایلق رتبه‌سیله جزره متسلمی ایکن، بعض کرد عشیرتلریله بینلرنده وقوع بولان اویغونسزلقلر اوزرینه، بعده رتبهٔ وزارته نائل اولان کامل افندی اعادهٔ آسایشه مأموراً اوطرفه اعزام اولنمشیدی. بعده بدرخان بکك دها بر طاقم حرکات نامرضیه‌سی کورلمسی اوزرینه، ۱۲۶۲ تاریخنده اناطولی اردوسی مشیرلکنه تعیین اولنان حلب والیسی عثمان پاشا عسکر سوق ایده‌رك، بدرخان بکی طوتوب، عائله‌سی خلقیله برابر درسعادته کتیرمشیدی. بعده صاحب ترجمه بعض مأموریتلرده قوللانیلدرق، میرمیرانلق رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. ۴۰ قدر اولادی ویکنلری وار ایدی.

بدر دهلوی { «آداب الفضلا» عنوانلی فارسی لغت کتابنك مؤلفی اولوب، کتاب مذکوری ۸۲۲ تاریخنده یازمشدر.

بدرشروانی { ایران شعراسندن اولوب، کاتبینك معاصری ایدی.

بدرله { سیواس ولایت و سنجاغنده مرکز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، سیواسك جنوب غربیسنده واقع و ۱۲ قریه‌دن مرکبدر.

بدره { بغداد ولایت و سنجاغنده (کوت العماره) قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بغدادك ۱۴۰ کیلومتره شرقنده وایران حدودی قربنده اولدرق، دجله‌یه تابع (کنجون) نهری اوزرنده واقعدر. ناحیه‌سی حدود ایرانیه داخلنده واقع (پشت کوه) دن اینن بر چوق دره‌لرله ارووا اولنور.

بدفورد { (Bedford) انکلتره‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، (اوزه) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، کوزل کوپریسی، دار الشفاسی، فانله ودانتله فابریقه‌لری وذخایرله دمیر ومعدن کوری تجارتی واردر. — بدفورد قونتلغی یعنی ایالتی انکلتره‌نك ایالات وسطیه‌سندن اولوب، هونتینغتون، قامبریج، هرتفورد، بوکینغهام ونورتامپتون قونتلقلریله محاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۹۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۴۶۲۵۷ کشیدر. بو ایالات وقتیله نیم مستقل دوقه‌لر معرفتیله اداره اولنوردی.

بدفورد دوقه‌سی { ژان پلانتاجنت J. Plantagenet) (duc de Bedford) انکلتره قراللرندن بشنجی هنرینك برادری اولوب، ۱۳۸۹ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و ۱۴۳۵ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌یی ضبط ایتمه‌ده برادرینه یاردیم ایده‌رك، بونك وفاتیده اوغلی انکلتره وفرانسه قرالی طانیوب، کندیسی نائب حکومت اولمش؛ وفرانسه‌یی همان کاملاً ضبط ایتمش ایسه‌ده، (ژانه دارق) نام مشهور بر قیزك خروجی اوزرینه ضبط ایتدیکی یرلرك چوغی الندن چیقمش؛ وبو حمیتلی وفدائی قیزی حیاً احراق ایتمکله نامنی لکه‌دار ایتمشدر.

بدلیس { [«بتلیس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بدنور { (Bednor) ونام دیکرله (حیدرنکار) هندستانك (میسور) خطه‌سنده برشهر اولوب، (غات) سلسلهٔ جبالنك قسم شرقیسنده، ساحلدن ۵۵ کیلومتره ایچریده و ۱۲۰۰ متره ارتفاعی اولان برمحلده واقعدر. یکی برشهر اولوب، ۱۷۶۳ تاریخ میلادیسنده حیدر علی طرفندن ضبط، وپایتخت اتخاذ اولنمشیدی. اوصره‌ده اهالیسی ۱۰۰۰۰۰ مقدارینه چیقمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده ۱۵۰۰۰ دن زیاده دکلدر.

بدون { (یاخود بوین) الیوم مجارستانك مرکزی اولان پشته شهرینك قارشیسنده یعنی طونه‌نك او بر یاقه‌سنده واقع (بوده) شهرینه ادارهٔ عثمانیه زمانده ویریلن اسمدر. بوشهر ۹۳۲ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح

اولنه‌رق، ۱۰۹۸ تاریخنه‌دك ۱۶۶ سنه اداره‌ٔ عثمانیه تحتنده بر ایالت مرکزی بولنمشدر. [«بوده» «پشته» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بدوی { (ابو العباس احمد بن علی) مشاهیر اولیاء اللهدن وشرفادن اولوب، جد اعلاسی حجاج بن یوسفك ظلمندن فاسه قاچمشیدی. صاحب ترجمه ۵۹۶ تاریخنده فاسده طوغوب، یدی یاشنده ایکن، پدری وبرادرلریله برابر مکهٔ مکرمه‌یه کلمش؛ واوراده نشأت ایدوب، برآره‌لق خلقدن انقطاع ایله، التزام سکوت ایده‌رك، آنجق اشارتله افهام مرام ایتمکه باشلامشیدی. ۶۳۳ تاریخنده کوردیکی بر رؤیا اوزرینه عراق وشامه کیدوب، بعده مصرك (طنطا) قصبه‌سنده توطن ایتمش؛ وبو مناسبتله (طنطوی) نسبتیله دخی شهرت بولمشدر. کرامات ومقاماتی ظاهر اولوب. صیت وشهرتی عالمگیر اولمغله، هر طرفدن زیارتنه آدملر کلمکه باشلامش؛ ومریدلری پك چوق تکثر ایتمشدر. نقابله کزوب یوزینی کیمسه‌یه کوسترمه‌مسی، وچاشیر واثوابنی اوستنده یرتیلنجه‌یه قدر دکیشدیرمه‌مسی کبی حقنده پك چوق غرائب منقولدر. ۶۷۵ تاریخنده وفات ایدوب، طنطاده دفن اولنمشدر.

بدویه { ملوك فاطمیه‌دن آمر باحکام اللهك زوجه‌سی اولوب، کندیسی صعید مصر عربانندن برینك قیزی اولدیغی حالده، فوق العاده اولان حسن وجمال وفصاحتی حسبیله، حکمدار مشار الیه طرفندن تزوج اولنمش؛ وشهرده صیقلباق ایچون نیل کنارنده کندیسنه بادیه‌یی آکدیرر صورتده بر کوشك یاپدیرلمش ایدی. صاحبهٔ ترجمه‌نك عمزاده‌سی ابن میاحك دلداده‌سی اولدیغندن، مرقومله مخابره ومکاتبه ایدرمش. اکثری نظماً واقع اولان بو مخابرات وبینلرنده‌کی معاشقه مشهور اولوب، داستان صورتنده منقولدر. شو برایکی بیت ابن میاحه یازدیغی اشعارندندر:

یا ابن میاح الیك المشتکی
مالك من بعدك قد ملکا
کنت فی حیی طلیقا آمرا
نائلا ماشئت منکم مدرکا
فانی الان بقصر موصد
لا اری الاحبیشا ممسکا

بدیع { اك مشهور مغنیلردن اولوب، عبدالله بن جعفرك کوله‌سی ایدی. عبدالملك بن مروانك زماننده برحیات اولوب، بینلرنده بعض ماجرالر منقولدر.

بدیع { (عبدالرزاق بن احمد عامری) شعرای عربدن اولوب، ۵۸۵ تاریخلرنده بر حیات بولنمشدر.

بدیع اصطرلابی { (بدیع الزمان ابو القاسم هبة الله بن حسین بغدادی) مشاهیر حکماء اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، حکمت وطب وادبیاتده یدطولاسی وطبیعت شعریه‌سی دخی وارایدی. طبیب ابن تلمیذله صحبتی وار ایدی. ۵۳۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. «المعرب المحمودی» عنوانیله برمکمل زیجی وبرچوق اشعار وسائر آثاری واردر.

بدیع الزمان میرزا { آل تیموردن وعمرشیخ سلاله‌سندن سالف الترجمه حسین بایقرانك بیوك اوغلی اولوب، ۹۱۲ تاریخنده واقع پدرینك وفاتی اوزرینه، کوچك برادری مظفر حسین میرزا ایله مشترکاً برسنه خراسانده حکم سوردکدن صکره، اوزبکلره مغلوب اولوب، عراقه فرار، وشاه اسماعیل صفویه التجا ایتمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیلی مغلوب ایدوب، ۹۲۰ تاریخنده تبریزه داخل اولدقده، صاحب ترجمه‌یی اوراده بولمغله، معززاً یانته آلوب، درسعادته کتیرمش؛ وبرآز مدت صکره بدیع الزمان طاعوندن وفات ایدوب، حضرت ابا ایوب انصاری جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بیت اوغلی محمد امین میرزانك اوزبکلر طرفندن قتلنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

وزیدی ای صبا برهم زدی کلهای رعنارا
شکستی زان میان شاخ کل نورستهٔ مارا

بدیع الزمان همدانی { (ابو الفضل احمد بن حسین) اعاظم ادبای اسلامدن اولوب، عربی نثر ونظمده بینظیردر. ادیب شهیر حریری مقامات مشهوره‌سنی همدانینك مقاماتنه تقلیداً یازمشدر. ۳۱۰ تاریخلرنده همدانده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، ۳۳۰ تاریخنده خراسان جهتنه کیده‌رك، جرجان، نیشاپور، غزنه وسائر شهرلرده مدت مدیده افاده واستفاده ایله مشغول اولمشدی. او صره‌ده ابوبکر خوارزمی فن انشا ومکا

تبه‌ده‌كی مهارت وقوت فوق‌العاده‌سیله شهرت بولوب، كیمسه جوابه مقتدر اولمدیغی حالده، صاحب ترجمه بو ذاته جواب ویره‌رك، مخابره‌یه كیریشمش؛ وبونلرك مكاتبه‌لری ایادی ناسده دوران ایتمكه باشلایوب، همدانینك كسب صیت وشهرت ایتمسنه سبب اولمشدر. بعده هراتده توطن وتأهل ایده‌رك، بقیهٔ عمرینی اوراده كچیرمش؛ و ۳۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر روایتده مسموماً وفات ایتمش؛ ودیكر بر روایته كوره، سكتهٔ قلبدن بایلمش اولدیغی حالده، دفن اولنوب، مزارده آیلمش، وكیجه وقتی سسی ایشیدیلوب، مزاری آچلمش ایسه‌ده، قورقوسندن اودی پاتلایه‌رق، اولو بولنمشدر. نظم ونثری فوق‌العاده فصیح وبلیغ اولمغله برابر، غایت سهل وسلیسدر. مقاماتی مشهور اولوب، اكثر ادبا طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر. ۱۲۹۸ تاریخنده «الجوائب» مطبعه‌سی همدانینك مقاماتنی ورسائلنی بر صورت حسنه‌ده طبع و نشر ایتمشدر. دیكر بعض آثاری وبرچوق اشعاری دخی واردر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر.

وكاد یحكیك صوب الغیث منسكبا
لوكان طلق المحیا یمطر الذهبا
والدهر لولم یخن والشمس لونطقت
واللیث لولم یصد والبحر لوعذبا

بدیع سبزواری { ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دوشم اندیشهٔ مرك آمد وهوشیار شدم
یاد آن خواب كران كردم وبیدار شدم

— (بدیع تركوسیستانی) و (ملابدیع سمرقندی) اسملریله دیكر ایكی شاعر دخی واردر.

بدیعی { تبریز شعراسندن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مرا از جوانان شیرین شمایل
بجان منتست آنچه كردند بادل
كنند منع ماشیخ شهر از جوانان
چه كوییم اوراكه پیریست جاهل

بدیعی { سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. (مسكی امیر اوغلی) دینمكله متعارف ایدی. طریق علمیه سلوك ایدوب، بعض قضالرده بولنمش یدی. اشعاری سلیس ومعنیداردر. شو قطعه اوجمله‌دندر:

غمزه‌كدن ایكی یایكه شمشیرلر طاقن
بین اسب نازه ایله كوكل ملكنه آقن
كیم زار ایدر بدیعی نالانی دیر ایسه‌ك
آیینه آل اله كل رخسارككه باقن

بدیل { بو اسمله صحابه‌دن آلتی یدی ذات اولوب، اك معروفلری (بدیل بن سلمه) وبدیل بن ورقادر. برنجیسی غزای مكه اثناسنده، استمداد ایچون، جانب رسول‌الله (صلعم) دن بشربن سفیانله برابر بنی كعب نزدینه كوندرلمشیدی. ایكنجیسنه ینه غزای مذكور صره‌سنده حضرت فخر كائنات افندمز حضرت علی یدیله یازلمش بر نامهٔ سعادت كوندروب، كندیسنی وسائر قریشیلری ایمانه دعوت بیورمشلردی. بر روایتده بو دعوتك اوزرینه قبل الفتح، ودیكر بر روایتده فتحدن صكره ایمانه كلمشدر. اوغلی عبدالله‌ له برابر حنین، طائف وتبوك غزالرنده حاضر بولنمش؛ وحضرت پیغمبرك حیاتنده ارتحال ایتمشدر.

بذ { آذربیجان ایله اران آره‌سنده بر ناحیه اولوب، معتصمك زماننده (بابك خرمی) بو ناحیه‌ده ظهور ایتمشدر.

بذخشان { [«بدخشان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بذل { خلفای عباسیه‌یه منسوب اك مشهور مغنیه‌لردن بر جاریه اولوب، اوتوز بیك هوا ازبرنده اولدیغی مرویدر. مدینهٔ منوره‌ده طوغوب، بصره‌ده تربیه اولنمش؛ وخلیفه موسی الهادی طرفندن اشترا اولنه‌رق، بعده یكنی محمد امینه انتقال ایتمشیدی. كرك مشارالیهما وكرك مأمون خلیفه طرفندن پك چوق حرمت واعتبار وانعام واحسانه نائل اولمشیدی. سسی فوق‌العاده كوزل ومؤثر اولوب، فن موسیقی واصول تغنیده‌كی مهارتی محیر عقول اوله‌جق درجه‌ده بولندیغی كبی. سیماسی دخی كوزل اولمغله، اكابر وادبا وشعرادن پك چوق آدملر كندیسنه تعشق ایتمش، وایچلرندن بعضلری تزوجنه طالب اولمش ایسه‌ده. كیمسه‌یه وارمیوب، الی آخر العمر اولنمه‌مشدر. ابراهیم موصلی وابراهیم بن مهدی كبی مشاهیر موسیقیونك اكثریله ماجرالری مشهوردر؛ وغناده وروایت شعرده بجمله سنه مسابقت ایتمشدر. شعر وادبدن دخی ... صحتی غایت لطیف وظریف ایدی. موسیقی‌یه متعلق اون ایكی بیك صوتی حاوی بر كتاب یازمشدر. — بو اسمده دیكر بر مغنیه

دخی بولندیغندن برنجیسی، (کبیره) وایکنجیسی (صغیره) وصفیله تفریق اولنور .

بذندون { طرسوس جوارنده بر قریه اولوب، خلفای عباسیه‌دن مأمونك اوراده وفات ایتمسیله مشهوردر .

بر { (ابو هند بن عبدالله الداری) صحابه‌دن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر .

بر { (Beer) آلمانیانك مشاهیر منجمیندن اولوب، ۱۷۹۷ تاریخنده برلینده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده وفات ایتمشدر. زنکین بر یهودی بانکرك اوغلی اولوب، امور صرافیه ایله مشغول اولمغله برابر، هیئت ونجومله دخی توغل ایدەرك، برلینده بر رصدخانه تأسیس، ومریخ وقمرك مکمل خریطه‌لرینی نشر ایتمشدر. — ینه بو اسمله معروف ایکی برادری وار ایدی، که بری شعرده ودیکری موسیقیده شهرت قزانمشلردر .

برا { (Bra) ایتالیاده (آلبه) شهرینك ۲۰ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی وایپك محصولاتی واردر.

برابانت { (Brabant) فلنكك جهت جنوبیه‌سیله بلچیقه‌نك برقسمندن عبارت بر خطۀ قدیمه‌نك اسمی اولوب، قرون وسطاده جرمانیا ایمپراطورلغنه تابع بر دوقه‌لق صورتنده اداره اولنوردی .

برابانت جنوبی { (Brabant Méridional) بلچیقه‌نك بر ایالتی اولوب، شمالاً (آنور) وجنوباً (نامور) ایله (هاینو) ایالتلری آره‌سنده واقعدر. مرکزی پایتخت دولت اولان (بروکسل) شهری اولوب، مساحۀ سطحیه‌سی ۳۲۸۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۰۷٤۷٦۵ کشیدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حیواناتی دخی چوقدر. صنایعی پك ایلری اولوب، بز، دانتله، باصمه، کاغد وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر.

برابانت شمالی { (Brabant Septentrional) فلنكك بر ایالتی اولوب، شمالاً (کلدر) وجنوباً (آنور) و(نیمورغ) ایالتلری آره‌سنده واقعدر. مرکزی (بوآلدوق) شهری اولوب. مساحۀ سطحیه‌سی ۵۱۲۸ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۰۰۳۱۵ کشیدر. اراضیسی یالکز شمال شرقی جهتنده بر آز منبت اولوب، سائر طرفلری شوره‌زار وبطاقلقدن عبارتدر. حیواناتی وآریلری چوقدر .

براء بن اوس { صحابه‌دن اولوب، اولاد رسول الله‌دن حضرت ابراهیمك سود باباسیدر. بعض غزالرده معیت پیغمبریده بولنمشدر .

براء بن عاذب { (ابو عماره الانصاری) صحابه‌دن اولوب، بدردن صغرسنی جهتیله حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز طرفندن اعاده بیورلمش؛ و بعده معیت حضرت پیغمبریده اون درت غزاده بولنوب، مؤخراً (ری) نك فتحنده خدمتی کورلمش؛ وجمل وصفین وقعه‌لرنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر . نهایت بصره‌ده توطن ایتمشیدی .

براء بن مالك { صحابه‌دن اولوب، خادم رسول الله (صلعم) اولان انس بن مالکك برادریدر. احد وخندق وسائر غزاواتده حاضر بولنوب، غایت جسور و شجیع اولدیغندن، اثنای حربده دشمنك اوزرینه هجومله آتشلك ایچنه طالدیغندن، حضرت عمر بن خطاب (رضه) کندیسنه عسکر تسلیم اولنمامسنی تنبیه بیورمش ایدی. مسیلۀ کذابه قارشی اولان محاربه‌ده سکسان یاره آلمش اولدیغی مرویدر. (تستر) فتحنده دخی پك چوق یارارلق کوستروب، مبارزه‌ده ایران عسکری شجعانندن یوز کشی قتل ایتدکدن صکره، هجرت نبویه‌نك ۲۰ تاریخنده محاربۀ مذکوره‌ده (هرمزان) یدیله شهید اولمشدر. حسن صوته دخی مالك ایدی .

براء بن معرور { انصاری. بو دخی صحابه‌دن اولوب، بنی سلمه قبیله‌سنك نقیبی ایدی. عقبه کیجه‌سی ایلك اول حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه بیعت ایدن وایلك اول قبله‌یه متوجهاً نماز قیلان بو ذاتدر. حتی اسلامه کلوب، قومیله برابر نزد پیغمبری‌یه کیدرکن، اووقت اهل اسلامك قبله‌سی بیت مقدس اولدیغی حالده، کندیسی کعبۀ مکرمه‌یه آرقه‌سنی چویرمکه بر وجهله راضی اولمیوب، او طرفه متوجهاً نماز قیلمش اولدیغی مرویدر. حضرت پیغمبر مکه‌ده ایکن، رحلت ایدوب،

رسالتپناه افندمز عودتلرنده قبری اوزرینه تکبیر کتیروب نماز قیلمشلردر.

برات { آرناوودلغك وسطلرنده ویانیه ولایتنده مرکز لوا بر شهر اولوب، یانیه‌نك ۱۴۵ کیلومتره شمال غربیسنده، اشقودره‌نك ۱۸۵ کیلومتره جنوبنده وآدریاتیق ساحلنك ۵۰ کیلومتره شرقنده، (دوول) نهرینه تابع همنامی بر چایك کنارنده وطاغ اتکنده اولەرق، ″۳۰ ′۴ °۴۰ عرض شمالی و″۲۷ ′۳۶ °۱۷ طول شرقیده واقعدر. قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۰ جامع شریفی، ۱۲ مسجدی، ۱۵ حجره‌یی حاوی بر مدرسه‌سی، بر رشدیه وبر قاچ صبیان مکتبی، متعدد تکیه‌لری، ۶۰۰ دکانی، بر حمامی وبر بدستانی واردر. اوستنده‌کی طاغك تپه‌سنده وقتیله خیلی اهمیتی حائز بولنمش بر قلعه بولنیور. هواسی آغرجه ایسه‌ده اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوقدر. اولدقجه تجارتگاه بر یر اولوب، چارشیسی ایشلکدر. شهرك شرق جهتنده (توموز) اسمنده منفرد، یوکسك وعجیب الشکل بر طاغ واردر، که غرائب طبیعتدن اولەرق، آره صره ایچندن طوپ سسنه بکزر بر سس ایشیدیلوب، اهالی طرفندن فوق العاده بر وقوعات ظهورینه علامت عد اولنور. برات شهری، صربلیلرك اوراده حکومتلری زماننده (بلغراد) تسمیه اولنوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی (آرناوود بلغرادی) اسمیله مذکوردر. برات بکلری تپه‌دلنلی علی پاشادن صکره یانیه والیسی اولمش اولان وزیر وبریونلی عمر پاشانك احفاد وتعلقاتندندر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکی سلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولوب، مشارالیه عمر پاشانك دخی بر جامعی واردر. — برات قضاسی ۴ ناحیه و۳۴۷ قریه‌دن مرکب جسیم بر قضا اولوب، (مزاکیه) دینلن واسع اووه‌نك دخی قسم اعظمنی حاویدر. اراضیسی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اووه‌نك اکثر طرفلرینی قیشین صو باصوب، یازین دخی طورغون صولر هوایی بوزدیغندن، والحاصل نهرلرك یتاق واغزلرنده ایجاب ایدن عملیات نافعه اجرا ایدلەمش اولدیغندن، بحق ایشلنه‌میور. مع‌هذا خیلی مقدار مصر، بغدای، آرپه، یولاف وسائر حبوبات اوزوم وسائر انواع میوه‌لر وتوتون حاصل اولور. زیتون آغاجلری دخی چوقدر. قضانك فضله محصولاتی (سماك) اسکله‌سندن تریسته وایتالیایه نقل اولنور. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. (مزاکیه) اووه‌سنده کوچك لکن پك قوتلی بر جنس آت دخی یتیشدیریلیر. قضانك اهالیسی ۴۰۰۰۰ قدر اولوب، ثلثاندن زیاده‌سی مسلم وآرناوددر. خرستیانلرك اکثری اولاخ جنسنه منسوب ایسه‌لرده، بونلر دخی آرناوودلشوب، آرناوود لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ۲۲ جامع ومسجد، ۲۵ صبیان مکتبی، ۲ دباغخانه، ۸۸ دکرمن و۸ کوپری موجوددر. برات قضاسنده قبا کلیم، سجاده، چول وچوراب کبی یوکدن بعض منسوجات اعمال اولنور.

برات { سنجاغی. یانیه ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاغك بری واك شمالیسی اولوب، وسطی آرناوودلغك برقسمندن وطوسقه‌لغك شمال غربی قطعه‌سندن عبارتدر. جنوباً ارکری سنجاغیله، غرباً آدریاتیق دکیزیله، شمالاً اشقودره ولایتنك دراج ومناستر ولایتنك ایلبصان سنجاقلریله، شرقاً دخی ینه مناستر ولایتنك کوریجه سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولوب، اووه جهتی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، طاغلق جهتلرینك بعض یرلری مرعا واورمانلری حاوی واکثر طرفلری طاشلق وشوره‌زاردر. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. اك یوکسك طاغلری (تومور) و(مالاقاستره) طاغلری اولوب، ایکی بیوك نهر دخی سنجاغی شق ایدیور، که برنجیسی مناستر ولایتندن کلوب، برات نهرینی دخی اخذ ایدن (دوول)، وایکنجیسی یانیه وارکری سنجاقلرندن کلوب، آولونیه قضاسی ایچندن مرور ایدن (ویوسه) نهریدر. برات سنجاغی ۶۰۰ قریه‌یی حاوی اولوب، ۵ قضا و۴ ناحیه‌یه منقسمدر. قضالری: برات، آولونیه، ملاقصره، اسقرابار، تپه‌دلندر. [بهرینك اسمنه مراجعت بیوریله.] سنجاغك اهالیسی ۱۳۰۰۰۰ مقدارینه قریب اولوب، جمله‌سی آرناوود اولمق اوزره، یالکز ۳۴۰۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. برات وآولونیه قضالری یعنی دکیزه قریب اولان محللری پك منبت ومحصولدار اولوب، زراعت وامور نافعه پك کری اولدیغی حالده، ینه خیلی ذخایر وزیتون وسائره حاصل اولور. حیواناتی دخی پك چوق اولوب، کلیتلی ساده‌یاغ، پینیر، دری وسائر حیوانات

محصولاتی اخراج اولنور. مراكیه اووه‌سنده خیلی مقدارده آتلر دخی یتیشدیریلیر. صنایع محلیه پك كریده اولوب، یوك وكچی قیلندن اعمال اولنان وكویلیلر طرفندن قوللانیلان قباعبا، شیاق، چول، چوراب كبی شیلردن بشقه محصولات صناعیه‌سی یوق كبیدر.

براثا { بغدادك براسكی محله‌سی اولوب، ایچنده كی جامعده شیعیلر سب اصحاب ایتدكلرندن، خلیفه راضی بالله طرفندن تخریب اولنمشیدی. روایته كوره، بو محله بغدادك بناسندن اول بر قریه حالنده بولنوب، حضرت علی (رضه) بو قریه‌یه نزول بیورمشیدی. بو محله‌یه نسبتله (براثی) تلقیب اولنور بعض علما وسائر مشاهیر اسلام كلمشدر.

براچیانو { (Bracciano) ایتالیاده رومانك ٢٤ كیلومتره شمال غربیسنده بر كوچك قصبه اولوب، همنامی اولان بر كولك كنارنده واقعدر. كولك محیط دائره‌سی ٢٧ كیلومتره وعمق ٣٠ متره‌در.

برادفورد { (Bradford) انكلتره‌نك (یورق) ایالتنده ویورقك ٣١٣ كیلومتره شمال غربیسنده برشهر اولوب، ١٤٥ ٠٠٠ اهالیسی، بلور معدنی، دمیرخانه‌لری وبیوك منسوجات فابریقه‌لری واردر. — ینه انكلتره‌نك (ویلتشیر) ایالتنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، (بات) شهرینك [illegible]١ كیلومتره جنوب شرقیسنده و (آوون) نهری كنارنده واقع و ١٠ ٢٥٠ اهالی‌ایله ایی چوخه فابریقه‌لرینی جامعدر.

برادلی { (Bradley) انكلتره‌نك مشاهیر فلكیوننندن اولوب، ١٦٩٢ ده (شربورن) ده طوغمش و ١٧٦٢ ده وفات ایتمشدر. اوقسفور دار الفنوننده معلم بولنمش، و خیلی وقت (غرنویج) رصدخانه‌سنی اداره ایتمشدر. بتون آوروپا آقادمیالری اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. انحراف ضیایی كشف ایتدیكی كبی، هیئته متعلق دها خیلی كشفیاته موفق اولمشدر. بو فنه دائر بر چوق تجارب ومطالعاتی نشر اولنمشدر.

برادوست { موصل ولایتنك شهر زور سنجاغنه تابع رواندز قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرق شمالیسنده واقع اولمغله، شمالاً وان ولایتنك حكاری سنجاغیله وشرقاً حدود ایرانیه‌ایله محدوددر.

طاغلق بر یر اولوب، اهالیسی كرددر. بیوك بر ناحیه اولوب، ٦٤ قریه‌یی حاویدر.

برار { (Bérar) هندستانك وسطلرنده‌بر خطه اولوب، شمالاً كندیچ وملوه، جنوباً اورنك آباد وبیدر خطه‌لریله، شرقاً دخی (كندوآنه) بادیه‌سیله محاطدر. طولی ٤٢٠ وعرضی ٢٢٠ كیلومتره اولوب، ٣ ٠٠٠ ٠٠٠ اهالیسی واردر. باشلیجه شهرلری (نكپور) ایله (الیچپور) در. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، بو مملكته مخصوص بر جنس قویونلری وصندال آغاجلری واردر. بو خطه یقین وقته‌دك مستقل برراجه طرفندن اداره اولنوب، ١٨١٧ تاریخنده انكلیزلر راجه‌سنه معاش تخصیصیله اداره مملكتی اله آلمش؛ و١٨٥٣ ده راجه‌لرك نسلی منقرض اولمغله، بو خطه دخی بسبتون انكلیزلرك ضبطنه كچمشدر.

برازوس { (Brazos) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (تكزاس) جمهوریتنده بر نهردر، كه مذكور جمهوریتك شمال شرقی جهتنده ٣٢° ٣٠′ عرض شمالی ایله ١٠٢° ١٢′ طول غربیده نبعان ایدوب، ابتدا شرق شمالی‌یه وبعده جنوب شرقی‌یه طوغری جریانله، ریشموند، قولومبیا وسائر شهر وقصبه‌لرك یانندن كچه‌رك، ١ ٠٠٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، مكسیقه كورفزینه دوكیلور. — جمهوریت مذكوره‌نك بر ایالتی دخی بو اسمله مسمادر.

برازه { یاخود براچه (Brazza) آوستریانك دالماچیا ساحلی قارشیسنده كی آطه‌لرندن اولوب، اسپالاترو آطه‌سنك قارشیسنده واقعدر. ساحلدن ١٠ كیلومتره وسعتنده بر بوغازله آیرلمشدر. طولی ٤٨ وعرضی ١٠ كیلومتره اولوب، ١٥ ٠٠٠ اهالیسی وكوزل شرابی واردر.

برازیلیا { (Brésil) آمریقای جنوبیده بیوك بر دولت اولوب، قطعه مذكوره‌نك نصفنه قریب اراضیی جامع بر مملكت واسعه‌در. وسعت اراضیجه روسیه ایله چین وممالك مجتمعه‌دن صكره دنیانك اڭ بیوك دولتیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — برازیلیا قطعه واسعه‌سی آمریقای جنوبینك شرقنه طوغری اوزاندیغی جسیم برزاویه‌یی یعنی قطعه مذكوره‌نك بحر محیط آتلا-

سیده‌كی سواحلك قسم اعظمنی جامع اولوب، غرباً آند سلسلهٔ جبالنك اتكلرینه قدر ممتد اولور. شرقاً وشرق شمالی ایله شرق جنوبی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً (اوروغای) جمهوریتیله، جنوب غربی جهتندن آرجنتین، پاراغای وبولیویا جمهوریتلری‌یله، غرباً پرو، اقوآدو وقولومبیا جمهوریتلریله، شمالاً دخی ونزوئلا جمهوریتیله وانكلتره ایله فلمنك وفرانسه‌نك اللرنده بولنان (غویانه) خطه‌لریله محاط ومحدود در. بو مملكت واسعه‌نك اكثر طرفلری خالی ویا اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه ایله مسكون واسع اووه‌لر وباطقه كورمه‌مش اورمانلردن عبارت اولدیغندن، حدودی تماميله‌مضبوط ومعین اولمیوب، همحدود اولان‌دولتلرك هربریله حدود منازعه‌لری اكسیك اولمیور. برازیلیانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸ ۳۳۷ ۲۱۸ مربع كیلومتره‌در.

شكل‌طبیعیسی، طاغلری. — برازیلیانك الك‌مرتفع یری سواحله قریب اولان قسمی اولوب، دكیزدن مشاهده اولنان برصره طاغلر جنوبدن شماله طوغری ممتد اولور، وغربه طوغری دخی برطاقم قوللر وشعبه‌لر اوزاتیرلر. بو طاغلرك ساحله طوغری اولان اتكلری دیكجه اولدیغی حالده، ایچ طرفه ناظر اولان جهتلری برسطح مائل صورتنده اولوب، آمازون وپاراغوآی ایرماقلرینك وادیلرینه‌دك ممتد اولور. بووجهله برازیلیانك قسم شرقیسی طاغلق اولوب، قسم اعظمی اولان ایچ طرفی ایسه بو طاغلرله آند سلسله‌سی آره‌سنده ممتد اولور واسع بر اووه حالنده در. بو اووه‌نك اورته‌لرنده شمال‌شرقی‌یه طوغری آقان آمازون ایله جنوب شرقی‌یه طوغری جریان ایدن پاراغوآی ایرماقلرینك حوضه‌لرینی آیرمق اوزره بر تقسیم میاه خطی تشكیل ایده‌جك برارتفاع وار ایسه‌ده، بو ارتفاع بعض محللرنده فرق اولنمیه‌جق درجه‌ده‌در. بو پایانسز اووه‌یی مذكور ایكی ایرماغه وعلی‌الخصوص آمازونه دوكیلن متعدد بیوك نهرلر شق ایدیور. ساحله متوازیاً ممتد اولان برازیلیا سلسلهٔ جبالی محلنه كوره مختلف اسملرله تسمیه اولنیورسه‌ده، (سرادومار) یعنی «دكیز سلسله‌سی» و (سراجرال) یعنی «بیوك‌سلسله» اسم عمومیسیله معروفدر. بونك الك یوكسك محلی ۲۰۱۵ متره ارتفاعنده اولوب، دكیزدن كورینن وبحریونجه مشهور اولان (فراده‌ده ماقاهه) طاغنك ایسه ۱۷۵۰ متره ارتفاعی واردر.

ساحله متوازیاً ممتد اولان مذكور سلسله‌نك آرقه‌سنده وبرازیلیانك مركزی اولان (ریویانیرو) شهرینك حذاسنده دیكر برطاقم طاغلرك نقطهٔ مركزیه‌سی حكمنده اولان (ایتاتیایوسو) طاغی بولنیور، كه برازیلیانك الك مرتفع نقطه‌سی اولوب، ۲۹۹۴ متره ارتفاعی واردر، وتپه‌لری قیشین قارله ستر اولنور. بوطاغدن شمال غربی، شمال شرقی و جنوب غربی‌یه طوغری سلسله صورتنده برطاقم طاغلرتشعب‌ایدیور. بونلرك شمالنده دیكر برطاقم سلسله‌لر دخی تعاقب ایدیورسه‌ده، ارتفاعلری ایكنجی درجه‌ده‌در. برازیلیانك شمالنده دخی برصره طاغلر غربدن شرقه طوغری ممتد اولوب، آمازون حوضه‌سنی قپار، وغویانه جهتندن برازیلیانك حدودینی تشكیل ایدرلر. بونلرك ارتفاعلری ۲۰۰۰ متره‌یه قدر بالغ اولور.

نهرلری. — برازیلیا میاه جاریه‌نك كثرتجه كرهٔ ارضك الك ممتاز یرلرندن معدود اولوب، پك بیوك ایرماقلری وپك‌چوق نهرلری واردر. كرهٔ ارضك الك بیوك نهری اولان(آمازون) برازیلیانك شمال غربی‌قسمنی شق ایدرك، شمال شرقی ساحلندن بحرمحیط آطلاسی‌یه دوكیلور؛ وتابعلری اولان متعدد بیوك نهرلر بوقطعه‌نك قسم اعظمنی سق ایدرلر. آمریقای جنوبینك ایكنجی ایرماغی عد اولنان (لاپلاتا) نك‌دخی منبعلری ومجراسنك بر بیوك قسمی برازیلیا داخلنده‌در. لاپلاتانك منبعلری برازیلیاده اولدیغی حالده، منصبی بومملكتك خارجنده، وآمازونك ایسه اكثر منبعلری جهت‌غربیه‌ده‌كی جمهوریتلر اراضیسنده اولدیغی حالده، منصبی برازیلیاده‌در. منصبی آمازونله همان مشترك اولان (توقابین) نهری دخی مذكور ایرماغك تابعلرندن عد اولنورسه، آمازونك حوضه‌سی برازیلیانك نصفنی، لاپلاتانك حوضه‌سی بر ربعنی وطوغریدن طوغری‌یه دكیزه دوكیلن سائر انهارك حوضه‌لری دیكر بر ربعنی ضبط ایدیور. بو وجهله برازیلیا ایكی بیوك وبرقاچ كوچك حوضه‌یه منقسم اولوب، بو حوضه‌لرك جمله‌سی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنده واقعدرلر؛ چونكه (آند) سلسله‌سی جسیم بر دیوار كبی برازیلیایی بحر محیط كبیردن آیریور. برازیلیا داخلنده آمازون ایرماغنه تابع اولان انهارك الك بیوكلری جنوبده: پوروآ، پوروس، مادیرا، تاپایوز، اكسینغو، وشمالده: ایسا، یاپور، نغرو وسائره‌در؛ مذكور (توقامین) نهرینك

دخی (آراغوای) اسمیله بر بیوك تابعی واردر. لاپلاتا ایرماغی ایسه ایکی بیوك نهرك اجتماعندن تشکل ایدیور، که بونلرك بری (پاراغوآی) ودیکری (پارانه) در. (اوروغای) نهری ایسه برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده نبعانله، ابتدا برازیلیا ایله آرجنتین وبعده آرجنتین ایله اوروغای جمهوریتلری حدودینی آیره‌رق، لاپلاتانك منصبی قربنـده دوکیلور. طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلن برازیلیا انهارینك اك بیوکی (سان‌فرانجسقو) نهری اولوب، مارالذکر (ایتاتیایوسـو) طاغلرندن نبعانله، سـاحله متوازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سـنده جنوبدن شماله آقه‌رق، وبعده شرقه طوغری دونوب، مذکور سلسله‌نك بر بوغازندن چکه‌رك، دکیزه دوکیلور. بونك شمالنده (پارناهیبا) نهری دخی ذکره شایاندر. بونلردن بشـقه مذکور سلسله‌دن بر طاقم کوچك نهرلر آقیور.

سواحل وجزایری. — برازیلیانك ساحلی ۷۰۰۰ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیوب، آمریقای جنوبینك سواحل شرقیه‌سنك نصـفندن زیاده‌سی بو دولته عائددر. بو ساحلك بیوك کورفزلری یوغیسه‌ده، پك چوق کوچك کورفزلری و ۴۲ لیمانی واردر. بو لیمانلرك اك بیوك واك کوزلی مرکزی اولان (ریو ژانیرو) شهرینك لیمانی اولوب، ایکنجی درجـه‌ده دخی پارا، مارانهانو، پرنامبوق، باهیا، ایلئوس، ویقتوریا، سانتوس، پاراناغوآ وسانته قترینه لیمانلریدر.

برازیلیانك سـواحله قریب اولان بر طاقم کوچك آطه‌لریله بیوك نهرلرینك مجرا ومنصـبلرنده بولنان آطه‌لردن بشقه ایکی طاقم آطه‌لری واردر، که بری (سان روق) بورنـك آچیقلرنده ۴° عرض جنوبیده واقع (فرنانو ده نورونا)، ودیکری پك آچیقـلرده و۲۰° عرض جنوبیده واقع (ترینیداده) طاقیدر.

اقلیم وهواسی. — برازیلیا ۴° عرض شمالیدن ۳۰° عرض جنوبی‌یه‌دك ممتد اولور بر قطعه اولوب، اراضیسـنك ارتفاعی وسـائر احوالی دخی پك متنوع ومختلف اولدیغندن، اقلیم وهواسنك دخی اوکا کوره مختلف اولمسی طبیعیدر. (سـان پاولو) اسکله‌سـندن (اوروغای) حـدودینه‌دك سـاحل بوینجه ممتد اولان ووسعت عمومیه‌سنه نسبةً پك کوچك بر یر عد اولنه‌بیلن قسمندن بشـقه برازیلیا اقطاری منطقهٔ حاره داخلنده اولوب. خط اسـتوا قسم شمالیسـنك ایچندن چکیور. خط اسـتوانك شمالنده اولان قسمی آز اولمغله برابر همان خالی کبی اولدیغندن، برازیلیانك قسم کلیسی منطقهٔ حارهٔ جنوبیه‌یه داخلدر. بو منطقه‌ده بولنـان سائر ممالکده اولدیغی کبی، برازیلیاده دخی ایکی موسم حکم سـوریور، که بری یاغمور ودیکری قـوراقلق موسمیدر. یاغمور کونشك انحرافنه تابع اولوب، بزده یاز اولـدیغی موسملرده برازیلیانك شمال، وبزده قیش اولدیغی موسملرده جنوب جهتلرنده یاغمور یاغار. آنجق بعض دفعه موسمنده دخی یاغمور یاغمیوب، نهرلر وکوللر بیله قورور، واو سنه‌لرده قحط وغلا اولوب، اهالی وحیوانات آجلقدن تلف اولور. منطقهٔ حاره‌نك آلتنده بولنـان وبیوك نهرلرینك کنارلرنده بطـاقلق ومتعفن صولری اکسیك اولمیان بویله برمملکتده هوانك پك‌ده آرزو اولنه‌جق صورتده اولمامسی طبیعیدر. هله آوروپا مهاجرلری حقنده پك‌مهلك اوله‌جق قره‌جکر شیشکینلکی دیزانتری وصـاری صیتمه کبی علتلر اکسیك دکلدر. اهالیسی آنجق پك آز ییك سایه‌سنده صحتلرینی محافظه ایدرلر. مع هذا سـواحله قریب اولان شرق وشرق جنوبی قسمنده وسواحل جنوبیه‌سنده هوا خیلی معتدل اولـوب، اوروپالیلر دخی پك اعلا یاشـایه‌بیلیورلر. برازیلیانك اك مسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — برازیلیاده حرارت ایله رطوبتك امتزاجی نباتات متنـوعه‌نك فوق‌العاده نشو ونما بولمسنه مساعد اولمغله، بومملکتده‌کی اشجار ونباتاتك انواعی وجسامتلریله حسن ولطافتلری طبیعیونك حیرتنی موجب اوله‌جق درجه‌ده‌در. دنیانك دیکر هیچ بر طرفنـده بولنماز نیجه آغاجلری، اوتلری، چیچکلری اولـوب، بونلرك بر قسمی الآن کشف اولنه‌مامشدر. کشف اولنانلردن دخی برمقدار جزئینك اولسون تعدادیچون لسانمزده اسامیسنی بوله‌میـه‌جغمز درکاردر. قابوق ویا یاپراقلری ویاخـود کوکلری طبده وصنایعده مستعمل انواع آغاجلر وسائر نباتات پك مبذول اولدرق، اورمانلر تشکیل ایتدکلری کبی، تاپیوقه دینلن برنوع نشاسته استحصالنه یارایان مانیوقه، موس، مصر، وانیله، قاقائو. شکر قامشی وعلی‌الخصـوص قهوه، پاموق وتوتون کثرت اوزره حاصل اولور. ایالات جنوبیه‌ده باغلر دخی چوق اولوب، کوزل شرابلر چیقار. چای یرینی طوتار وآمریقای جنوبی اهالیسی عندنده پك مستعمل اولان (ماته) تعبیر اولنور بر نبات دخی پك مبذولدر.

برازيليانك منابع ثروتنك باشليجه‌لرندن برى‌ده معادنى اولوب، (ميناس‌جرائس) ايالتنده وسائر بعض طرفلرده كثرت اوزره آلتون معدنلرى والماس، زمرد، زبرجد وسائره كبى ذى‌قيمت احجارك انواعى بولنور. يالكز آلتون معدنلرندن سنوى ۱۰ مليون فرانقلق كولچه استحصال اولنور. دمير معدنى دخى چوق اولوب، باقر، كومش، قورشون، قلاى وسائر معدنلر دخى جابجا بولنيورسه‌ده، آلتون ايله ذى‌قيمت طاشلرك اخراجى اهاليى مشغول ايتديكندن، بريكى معدنلره التفات ايدن يوقدر.

برازيليانك حيوانات اهليه‌سى همان يالكز آوروپادن نقل ايدلمش اولان آت، صيغير، قويون وسائره‌دن عبارت اولوب، حيوانات وحشيه‌سى ايسه پك چوق وپك متنوعدر. حتى آمازون سواحلنك اهاليسندن اكثرى اليوم منحصراً قابلو مباغه يورطه‌سيله وباليقله بسلنيورلر. يالكز آمازون نهرنده ۲۰۰۰ قدر جنس باليق بولنيور.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — برازيليانك اهاليسى ۱۲۵۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، وسعت اراضيسنه نسبةً هر مربع كيلومترو باشنه برچيق آدم دوشيور؛ آنجق مملكت مذكوره‌نك هر طرفى بر درجه‌ده مسكون اولميوب، آمازون حوضهٔ واسعه‌سى همان خالى حكمنده اولديغندن، ساحله قريب اولان غرب جنوبى قسمنده هر مربع كيلومترو باشنه تقريباً ٤ كشى دوشيور. على‌العموم آمريقانك اولديغى كبى، برازيليانك دخى اهاليسى اوچ جنسه منسوب اولوب، برى اهالئ اصليهٔ قديمه، برى آوروپا مهاجرلرى، برى‌ده آفريقادن نقل ايدلمش اولان اسراى زنجيه جنسلريدر. اهالينك قسم اعظمى يعنى تقريباً ۱۰ مليونى آوروپا مهاجرلرى اولادندن عبارت اولوب، بونلر دخى عموميت اوزره پورتكيزليدر. اسپانيا ايله پورتكيز آره‌سنده وقتيله عقد ايدلمش اولان برمعاهده موجبنجه پورتكيزليلر آمريقاى جنوبينك يالكز بو جهتنه هجرت ايتمكه سربست اولوب، ديكر طرفلرى اسپانيوللره براغلشيدى. اسپانيوللر اسكان ايتمش اولدقلرى يرلر چوقدن بر چوق حكومات مستقليه انقسام ايتدكلرى حالده، پورتكيز مستملكاتى پورتكيزك الندن چيقدقدن صكره دخى بر تك دولت حالنده قالمشدر. مؤخراً برازيليانك بعض طرفلرينه وعلى‌الخصوص جنوب غربى جهتلرينه بر خيلى فلمنكلى، آلمان، ايتاليان، فرانسز وسائره مهاجرلرى دخى كيدوب يرلشمشلرسه‌ده، پورتكيز جنسيتنه منسوب اولان برازيلياليلره نسبةً بونلر لاشى حكمنده‌در. پورتكيز مهاجرلرينك اولادندن بر طاقى پورتكيزلى ابويندن متولد اولوب، وطن اصليلرينك اخلاق واطوارينى محافظه ايتمش اولدقلرى حالده، بر طاقلرى يعنى تقريباً بر ثلثى ملز اولوب، باشليجه پورتكيزلى ويرليدن متولددرلر، كه بونلرك كنديلرينه مخصوص سيمالرى اولوب، بعضلرى پورتكيز وبعضلرى يرلى لسانيله متكلمدرلر. زنجيلر ايكى مليونه قريب اولوب، اكثرى صرف زنجى وبعضلرى پورتكيزليلرله ويا يرليلرله قاريشمش ملز حالنده‌درلر. بونلر اوته‌دن برى قهوه تارلالرنده وسائر خدمات شاقه‌ده حيوان مقامنده استخدام اولنوب، بو صوك سنه‌لره كلنجه‌يه قدر اسارتدن قورتله‌مامشلردر. اهالئ اصليه ايسه آمريقانك كشفى صره‌لرنده پورتكيزليلر طرفندن غدارانه تعقيب اولنه‌رق، او وقتدن برى امحالرينه چاليشلمش؛ ومع هذا بر چوق قوم وقبيله‌لرى آوروپاليلرك ياشايه‌مدقلرى وخيم هوالى اووه‌لرده وپايانسز اورمانلرده وعلى‌الخصوص آمازون ولاپلاته حوضه‌لريله (ماتوغروسو) ايالت واسعه‌سنده جولان ايتمكده‌درلر. بونلر ۶۰۰۰۰۰ قدر تخمين اولنوب، برطاقى اثناى كشفده ملت حاكمه بولنمش اولان (توپى) ونام ديكرله (غوآرانى) قومنه منسوب اوله‌رق، برازيليانك همان طرفنده منتشر وقبائل متعدده‌يه منقسم اولدقلرى حالده، بردرجه‌يه قدر بربرلرينك لسانلرينى آكلامقده‌درلر. برطاقلرى دخى اثناى كشفده ملت محكومه حالنده بولنوب، او وقتدن محقر بولنمش اولان (تاپويا) قومنه منسوبدرلر. بو ايكى جنسك منقسم بولندقلرى اقوام وقبائلك يالكز اساميسنى ذكر ايتمك ايسته‌سه‌ك، تطويل كلامدن قورتيله‌مامش اوله‌جغمزدن، ولسان واخلاقلرى دخى مختلف اولديغندن، هر بر قبيله‌لرينك بر بيوك قومك بقيةالسيوفى حكمنده اوله‌جغنده شبهه يوقدر. بونلر وحشيتك درجات مختلفه‌سنده بولنوب، بعضلرى عادتا مدنيتجه تقربله، توطن ايدرك، زراعتله اشتغال ايتدكلرى حالده، برطاقلرى آولق ويا خدايى نابت‌شيلرله اكتفا ايدوب، ايچلرنده آدم اتى يين وخصملرندن طوتدقلرى اسيرلرى ذبح ايدنلر دخى واردر. بو

اقوامدن هر برینك كندینه مخصوص سیمالری و اشكال بدنیه‌لری وار ایسه‌ده، اكثرینك مغول جنسنه مشابه اولوب، برونلری غایت یاصی وباصیق، كوزلری كوچك ویوقاری‌یه مائل، رنكلری صاری‌یه مائل اسمر، صاچ وصقاللری سیرك ودیكدر. ایچلرندن اك مشهورلری: بوتوقودو، غوآیقورو، غویاتاقاز، غو. آیاز، توپینامبا وساره اقواميدر.

لسان عمومی ورسمی پورتكیزجه اولوب، زنجیلر دخی بو لسانله متكلمدرلر. وحشیلرك تمدنه یوز طوتوب مسكون اولانلرندن بعضلری دخی پورتكیزجه‌یی اوكرنمشلرسه‌ده، اكثری كندی لسانلریله متكلمدرلر. آوروپانك ممالك مختلفه‌سندن هر سنه كیدن مهاجرلرك یالكز جمعیتلی كیدوب آیریجه یاشایه‌بیلنلری موقتاً كندی لسان مادر زادلرینی محافظه ایده بیلیورلر. مذهب عمومیلری قتولیك مذهبی اولوب، زنجیلرك چوغی واهالیٔ اصلیه‌نك پك آز مقداری دخی بو دینی قبول ایتمشلردر. آوروپا مهاجرلری ایچنده بر خیلی مقدار پروتستانلر دخی بولنیور. زنجیلر میانده بر مقدار اهل اسلام بولندیغی دخی مرویدر.

تقسیماتی. — برازیلیا ٢١ ایالته منقسم اولوب، هر بر ایالت برقاچ قضایه و هر قضا دوائر بلدیه‌یه منقسمدر. ایالات مذكوره مساحهٔ سطحیه‌لریله نفوسلرینك مقداریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

ایالت	مربع كیلومترە	اهالیسی
آمازوناس	١ ٨٩٧ ٠٢٠	٨٠ ٩٤٢
پارا	١ ١٤٩ ٧١٢	٣٤٩ ٧١١
مارانهائو	٤٥٩ ٨٨٤	٤٣٠ ٠٥٩
پیائوهی	٣٠١ ٧٩٧	٢٣٩ ٦٩١
سئارا	١٠٤ ٢٥٠	٧٢٢ ٠٠٠
ریو غرانده دونورته	٥٧ ٤٨٥	٢٦٩ ٠٥١
پاراهیبا	٧٤ ٤٣١	٤٣٢ ٨١٧
پرنامبوق	١٢٨ ٣٩٥	١ ٠١٤ ٧٠٠
آلاغوآس	٥٨ ٤٩١	٣٩٧ ٣٧٩
سرجیپه	٣٩ ٠٩٠	٢١١ ١٧٢
باهیا	٤٢٦ ٤٢٧	١ ٦٥٥ ٤٠٣
اسپیریتو سانتو	٤٨ ٨٣٩	١٠٠ ٧١٧
ریو ده یانیرو	٦٨ ٩٨٢	٩٣٨ ٨٣١
مونیچیپیو نوترو	١ ٣٩٤	٤٣٥ ٥٦٨
سان پاولو	٢٩٠ ٨٧٦	١ ٠٥٨ ٩٥٠
پارانا	٢٢١ ٣١٩	١٨٩ ٦٦٨
سانته قاترینه	٧٤ ١٥٦	٢٠١ ٠٤٣
ریو غرانده دوسول	٢٣٦ ٥٥٣	٨٩٩ ١٠٠
میناس جرائس	٥٧٤ ٨٥٥	٢ ٤٤٩ ٠١٠
غویاز	٧٤٧ ٣١١	١٩١ ٧١١
ماتوغروسو	١ ٣٧٩ ٦٥١	٧٢ ٠٥١
جمعاً برازیلیا	٨ ٣٣٧ ٢١٨	١٢ ٣٣٣ ٣٧٥

شهر وقصبه‌لری. — برازیلیانك شهر وقصبه‌لری پك آز اولوب، یكرمی بیكدن زیاده اهالییی جامع اولانلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

ریو ده یانیرو	٣٥٧ ٣٣٢
باهیا (سان‌سالوادور)	١٤٠ ٠٠٠
رسیفه (پرنامبوق)	١٣٠ ٠٠٠
بلم	٤٠ ٠٠٠
سان پاولو	٤٠ ٠٠٠
پورتوآلكره	٤٠ ٠٠٠
مارانهائو (سان لوییز)	٣٥ ٠٠٠
اورو پرتو	٢٠ ٠٠٠

اصول حكومتی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — برازیلیا قطعه‌سی پورتكیزك الندن چیقه‌رق كسب استقلال ایده‌لی ینه پورتكیز خاندان حكمداریسنه منسوب بر ایمپراطورك تحت حكمنده اولوب، درت سنه مدتله انتخاب اولنور ١٢٢ اعضادن مركب بر مبعوثان وقید حیات شرطیله تعیین اولنور ٥٨ اعضادن مركب بر اعیان مجلسی وار ایدی. آنجق اخیراً جمهوریته تحول ایتدیكندن، اصول ادارهٔ حاضره‌سی هنوز تقرر ایتمه‌مشدر. واردات ومصارف سنویه‌سی ٤٠٠ ٠٠٠ ٠٠٠ فرانق یعنی ٢٠ ملیون فرانسز لیراسی راده‌لرنده‌در. قوهٔ بریه‌سی وقت حضرده ١٣ ٥٢٨ نفرات و ١ ٥٢٠ امرا و ضابطاندن عبارت اولوب، وقت سفرده ٣٠ ٠٠٠ عسكر چیقاره بیلیر. عسكری ٢١ طابور پیاده، ٥ آلای سواری و ٣ آلای طوپچیدن مركب اولوب، ٦٨٤٧ نفر ژاندارمه‌سی دخی واردر. عساكر ملیه‌سی دردست تنظیمدر. قوهٔ بحریه‌سی ٤٨ سفینه‌دن مركب اولوب، بونلرك ١٠ ی زرهلیدر. جمله‌سی ١٩ ١٩٠ بیكیر قوتنده اولوب، ٢٢٢ طوپی حاملدرلر. عساكر بحریه‌سی ٥٧٩٣ كشیدن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — برازیلیاده تحصیل مجاناً اولوب، آنجق مكاتب الآن لزومی درجه‌ده تكثر ایده‌مه‌مشدر. ١٨٧٣ تاریخنده اجرا اولنان بر استاتستیقه كوره، تاریخ مذكورده بتون برازیلیاده ٥ ٦٤١ مكاتب عمومیه بولنوب، بونلردن ٥٢٩٣ ی مكاتب ابتدائیه و ٣٤٨ ی مكاتب رشدیه واعدادیه‌دن عبارت ایدی. آنجق اوندن ایكی سنه اول كی استاتستیقده مكاتب عمومیه آنجق ٤٤٢٨ بولنمش اولدیغندن، ایكی سنه ظرفنده اولان بو تزایده باقیلورسه، او وقتدن بری دها خیلی تكثر ایتمش اولسه كركدر.

مکاتب اعدادیه‌ده مبادئ علوم وفنونله پورتکیز لسا-
نندن بشقه فرانسز، انکلیز ولاتین لسانلری دخی
تدریس اولنور. مکاتب عالیه‌یه کلنجه: بری پایتختی
اولان (ریوده یانیرو) ده ودیکری (باهیا) شهرنده
اولمق اوزره، ایکی طبیه، بری (سان پاولو) ده
ودیکری (رسیفه)ده اوله‌رق ایکی حقوق مکتبلری،
بر دار الصنایعی، بر تجارت مکتبی، بر صنایع نفیسه
آقادمیاسی، ینه ریوده یانیروده بر رصدخانه‌سی، بر
موسیقی مکتبی، (اوروپرتو) ده بر معادن مکتبی
وبهر اوچ آیده بر پك مهم برمجموعه نشر ایدن برتاریخ
وجغرافیا جمعیتی واردر. ١٨٧٤ تاریخنده یالکز
(ریوده یانیرو) ده ٥٠ و برازیلیانك سائر طرفلرنده
٣٠٠ دن زیاده غزته و مجموعهٔ موقوته نشر اولنور-
دی، که بونلرکده او وقتدن بری مقداری تضاعف
ایتمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. اوراق مذکوره‌دن یالکز
بش اون عددی فرانسز، انکلیز و آلمان لسانلرنده
اولوب، قصوری پورتکیز لسانده نشر اولنور.

برازیلیاده محصولات ارضیه‌نك و علی الخصوص
سائر یرلرده نادر یتیشیر محصولاتك کثرتی بالطبع
تجارتك توسعنی موجب اولوب، پایتختنده وسائر
باشلیجه اسکله‌لرنده پك ایشلك برتجارت اجرا اولنور.
اخراجاتی ٥٥٠ وادخالاتی ٤٥٠ ملیون فرانق راده-
لرنده اولوب، اخراجاتك قسم کلیسی قهوه، پاموق،
شکر، دری، لاستیق، نوتون، الماس، آلتون،
بویاجیلقده و طاوشانلقده مستعمل انواع آغاجلر
وسائره‌دن عبارتدر. حیواناتی وبغدایی ایسه پك آز
اولدیغندن، برازیلیالیلر باشلیجه مدار تغذی اولان
ات واککلرینك قسم اعظمنی خارجدن جلب ایتمك
مجبوریتنده بولنیورلر.

صنایع برازیلیاده پك کری اولوب، فابریقه‌لری
یوق حکمنده‌در. بناءً علیه داخل مملکتده صرف
واستهلاك اولنان معمولات صناعیه‌نك همان جمله‌سی
خارجدن وباشلیجه آوروپادن نقل اولنور. یالکز
محصولات محلیه‌دن اولان پاموغك ایشلنمه‌سنه مخصوص
برقاچ فابریقه بولنوب، داخل مملکتده صرف اولنمق
اوزره، آمریقان اعمال اولنور.

مرکزی اولان (ریوده‌یانیرو) ایله سائر اسکله‌لری
کرك آمریقای جنوبی وشمالینك وکرك انکلتره، فرانسه،
آلمانیا، پورتکیز وسائر آوروپانك باشلیجه اسکله‌لریله
مناسبات تجاریه‌ده اولوب، مقنن صورتده واپورلر
ایشلیور. داخلی یوللره کلنجه، مملکتك وسعت فوق-
العاده‌سنه وموانعك کثرتنه بناءً برازیلیانك دمیر
یوللری نسبةً آز اولوب، ١٨٨٧ تاریخنده ٧٩٢٩
کیلومتره‌لك بیتمش و ١٦٣١ کیلومتره‌لك دردست
انشا دمیر یوللری وار ایدی. تلغراف خطلری دخی
١٠ ٦١٠ کیلومتره طولنده اولوب، ١٧٠ تلغرافخا-
نه‌سی وار ایدی.

احوال تاریخیه‌سی.— برازیلیا قطعه‌سی ١٥٠٠
تاریخ میلادیسنده (وینسان پینزون) نام اسپانیول ایله
(قابرال) نام پورتکیزلی طرفندن کشف اولنه‌رق،
بر سنه صکره مشهور (آمریق وسپوس) طرفندن
پورتکیز قرالی نامنه ایچ طرفلری تحری اولنمشدر.
بو یر ابتدا پورتکیز دولتی طرفندن منفا کبی قوللا-
نیلوب، ١٥٣١ تاریخندن پورتکیز مهاجرلری اورایه
نقل خانه وتوطن ایتمکه باشلامشلردر. یدنجی قرن
میلادی اوائلنده فلنکلیلر برازیلیایه آیاق باصوب
یواش یواش مملکتی ضبط ایله، ١٦٢٤ دن ١٦٤٠
تاریخنه‌دك ١٦ سنه تحت حکملرنده طوتمشلرسه‌ده،
تاریخ مذکورده یرلیلر پورتکیزلیلرله بالاتفاق برازیلیایی
فلنکلیلرك الندن چیقارمش، و١٦٥٤ تاریخنده پور-
تکیزلیلر ینه مملکتك حاکمی اولمشلردر. (براغانسه
خاندانـنه منسوب حکمدارلر پورتکیز وبرازیلیا قرالی
عنوانی حائز اولدقلری حالده، ١٨٠٧ ده بو خاندان
ناپولیون طرفندن آوروپادن اخراج اولنجه، برازیلیایه
کیدوب، ١٨٢١ تاریخنه‌دك اوراده حکم سورمشلر؛
وتاریخ مذکورده اوروپایه عودتلری برازیلیانك
پورتکیزك الندن چیقمه‌سنی موجب اولمشدر. ١٨٢٢
ده برازیلیالیلر استقلاللرینی اعلان ایدوب، پورتکیز
قرالی آلتنجی ژانك اوغلی برنجی (دون پدرو) یی
برازیلیا ایمپراطورلغنه انتخاب، وبر مجلس مبعوثان
تشکیل ایتمشلردر. پدرینك وفاتنده دون پدرو پورتکیز
قراللغنه دخی وارث اولمش ایسه‌ده، بونی قیزی (دو-
ناماریا) یه ویروب، کندیسی برازیلیا ایمپراطورلغیله
قناعت ایتمشیدی. ١٨٣١ ده ظهور ایدن فساد
اوزرینه، مشارالیه فراغت ایدوب، تختی ٦ یاشنده
بولنان اوغلی ایکنجی دون پدرویه ترك ایتمشدر. بو
ذات سنهٔ حالیه‌یه یعنی ١٨٨٩ تاریخ میلادیسنه‌دك
کمال رفق وعدالتله مملکتی اداره ایدوب، هر وجهله

ترقیسنه خدمت ایتدکدن صکره، اخیراً برازیلیالیلرك آنسزین اعلان جمهوریت ایتملریله، پورتکیزه چکلمشدر.

براستك } ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغنه تابع کماخ قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

براغالینچه } (Bragalintza) قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده بر نهردر، که بلغارستان حدودی قربنده (مالش)طاغندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، (اشتپ) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، تقریباً ۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، کوپریلیدن ۲۰ کیلومتره آشاغیده (واردار) ایرماغنه دوکیلور.

براغانسه } (Bragance) پورتکیزك (تراس اوس‌مونتس) ایالتنده و(میرانده)نك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. ۱٤٤۲ تاریخ میلادیسنده بر دوقه‌لق صورتنه قونمشیدی.

براغانسه خاندانی } (Maison de Bra-gance) الآن پورتکیزده حکم سورن خاندان قرالینك اسمیدر. بو خاندانك مؤسسی پورتکیز قراللرندن برنجی ژانك اوغلی (آلفونس) اولوب، ۱٤٤۲ تاریخ میلادیسنده آنفاً ذکر اولنان براغانسه دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. بونك نسلندن کلن دوقه‌لرك سکزنجیسی اولان دردنجی ژان پورتکیزی اسپانیانك ید تسلطندن تخلیصله، ۱٦٤۰ تاریخ میلادیسنده پورتکیز تختنه جلوس ایتمشدر. بونك نسلندن پورتکیز وبرازیلیاده حکم سورن حکمدارلرك اسملریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(پورتکیزده)

دردنجی ژان	۱٦٤۰
آلتنجی آلفونس	۱٦٥٦
ایکنجی پدرو	۱٦۸۳
بشنجی ژان	۱۷۰٦
یوسف	۱۷٥۰
برنجی ماریا واوچنجی پدرو	۱۷۷۷
آلتنجی ژان	۱۷۹۲
دردنجی پدرو (برنجی دون پدرو)	۱۸۲٦
ایکنجی ماریا (دوناماریا)	۱۸۳۳
بشنجی پدرو	۱۸٥۳
برنجی لویی	۱۸٦۱
قارلوس	۱۸۸۹

(برازیلیاده)

برنجی دون پدرو	۱۸۲۲
ایکنجی دون پدرو	۱۸۳۱

براغه } (Braga) پورتکیزده لیسبونه‌نك ۳۲۲ و(پورتو)نك ٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی، خیلی تجارتی وبعض اسلحه ومنسوجات فابریقه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، رومالیلرك زماندن قالمه برطاقم آثار عتیقه‌سی واردر. میلادك ٤٤٥ تاریخندن ٥۸٥ تاریخنه‌دك (سوآو)لرك پایتختی بولنمشدر.

بُراق } حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك معراجه صعودلرنده بیندکلری دابه‌نك اسمیدر، که حضرت جبرائیل واسطه‌سیله کندیلرینه کتیرلمشیدی. استردن کوچك ومرکبدن بیوك اولوب، قنادلری اولدیغی ویوزی انسان یوزینه مشابه بولندیغی مرویدر. بر روایتده غایت بیاض ودیکر بر روایتده کوزلری پك پارلاق اولدیغندن، (برق) دن مشتاق اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. وجه تسمیه‌سی سرعت فوق‌العاده‌سی اولمق دخی ملحوظدر.

براق حاجب } (قتلغ خان) یدنجی قرن هجریده کرمانده حکومت سورمش اولان (قره‌ختاییان) ونام دیکرله (آل براق) دولتنك مؤسسیدر. عن اصل قره‌ختای امراسندن اولوب، سفارتله سلطان محمد خوارزمشاهك یاننه کوندرلدیکی حالده، عودتنه ممانعت اولنغله، پادشاه مشارالیهك رجالی صره‌سنه کیرمش، وحاجب اولمشیدی. سلطان محمد خوارزمشاه مغوللر طرفندن بوزلدیغنده، صاحب ترجمه کرمانه واروب، اوراسنی ضبطله، ٦۲۱ تاریخ هجریسنده کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و ۱۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٦۳۲ ده وفات ایدوب، کرمانده بنا کرده‌سی اولان مدرسه جوارنده دفن اولنمشدر.— آل براق دولتی ٦۲۱دن ۷۰٦ تاریخنه‌دك ۸٥ سنه سوروب، ۸ حکمدار کلمشدر، که اسملریله تاریخ جلوسلری وجه آتی اوزره‌در:

براق حاجب	٦۲۱
رکن الدین مبارك بن براق	٦۳۲
قطب الدین محمد (براقك برادرزاده‌سی)	٦٥۰
حجاج بن قطب الدین	٦٥٥

جلال الدين سيورغتمش بن قطب الدين	۶۸۱
پادشاه خاتون	۶۹۱
مظفر الدين محمد شاه بن حجاج	۶۹۵
قطب الدين شاه جهان بن سيورغتمش	۷۰۳

بونلر، ايكنجيلری ركن الدين مباركدن باشلايه‌رق، مغـول حكمدارلرينك فرمانيله نصب اولنـورلردی. سكزنجيلری اولان قطب الدين شاه جهان (الجايتو خان)ك امريله عزل اولنه‌رق، مملكتی ضبط اولنغله، كنديسی شيرازه قاچمش؛ وبيوك بر ثروته مالك اولمغله، بقيهٔ عمرينی اوراده چكيرمش؛ وقيزينی شيرازده حكومت سورن آل مظفردن امير مبارزالدين محمده تزويج ايتمكله، شاه شجاع وشاه محمود وسلطان احمد بوندن تولد ايتمشلردر.

براق رئيس { عثمانلی قپودانلرينك مشهورلرندن اولوب، عصر سلطان بايزيد خان ثانيده مشهور كمال رئيسـله برابر قپودان دريا داود پاشـانك معيتنده اينه‌بختی فتحنـه كيده‌رك، بيوك بر كمينك سـواريسی ايدی. ونديك قپودانلرندن (آلبان آرمنيو) ايله (لوردانو) بيوك بر قوتله صاحب ترجه‌نك فيلوسـنه هجوم ايتـدكلرنده، براق رئيس مقاومتدن مأيوس اولـوب، محو اولمنی مغلوب اولمغه بالترجيح، ايكی طرفنده بولنان ايكی سفينه‌يه آتش ويرمش؛ وكندی كميسنی دخی دشمنك كيلريله برابر ياقه‌رق، كنديسی، حسن رئيس ونديك قپـودانلرندن مرقوم آلبان آرمنيو ايله اوردانو دخی يانمشلردر. جسارتك اك بيوك نمونه‌لرندن اولان بو وقعهٔ هائله ۹۰۴ سنهٔ هجريه‌سی شوالنك ۲۱ نده جريان ايتمشدر.

براقونو { (Braconnot) فرانسـه‌نك اك مشهور كيميـا كرلرندن اولـوب، ۱۷۸۰ ده (قومرسی)ده طوغمش، و ۱۸۵۴ ده وفات ايتمشدر. (نانسی) شهرنده توطن ايدوب، اورانك نباتات باغچه‌سی مديری اولمشيدی. كيميای عضوی ايله اوغراشوب، برچوق حامضلر كشف ايتمش، وبوفنده متعدد كتابلر يازمشدر.

برالشام { [« شام » و« سوريه » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

برالمائده { اسـپانيانك جنـوب غربيسـنده (وادی الكبير) منصـبنك صـول ساحلنده بر قصبه اولوب، عربلر طرفنـدن معهود مائدهٔ سليمان (عم) مناسبتيله بو اسمله تسميه اولنمشيدی.

اليوم بونك غلطی اولان (باراماده) اسميله معروفدر.

برام { مدينهٔ منوره قربنده بقيع ناحيه‌سـنده بر طاغدر.

برامانته { (Bramante) ايتاليانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ۱۴۴۴ تاريخنده طوغمش، و ۱۵۱۴ ده وفات ايتمشدر. رومادە برچوق آثاری واردر.

برامكه { (برمكينك جمعيدر.) [« برمكی » ماده‌سـنه مراجعت بيوريله.] — بو اسمله بغدادده بر محله وجـوارنده بر قريه دخی وار ايدی، كه مشاهير عائلەدن (برمكی) نسبتيله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

براندبورغ { (Brandebourg) پروسيه‌ده همنامی اولان خطـه‌ده، (پوچدام) اياتنده و(هاوُل) نهری كنارنده برشهراولوب، پوچدامك ۳۳ كيلومتره غربنده واقعدر. ۲۶۰۰۰ اهاليسی، برچوق مكتبلری وسائر مؤسسات خيريه‌سی وبيوك منسوجات، شاپقه، غانت، سختيان وسائره فابريقه‌لری واردر.

براندبورغ { خطه‌سی. پروسيه‌نك بيوك بر خطه‌سی اولوب، برلين شهری دخی بونك داخلنده ايسه‌ده، آيری عد اولنيور. خطهٔ مذكوره شمالاً (پومرانيا) خطه‌سی و(مكلنبورغ) بيوك دوقـه‌لغيله، غرباً هـانووره ايله و(آنهالت دسـو) پرنسلكيله، جنوباً (صاقسه) خطه‌سيله، شرق جنوبی جهتندن (سيلزيا) ايله، شرقاً دخی (پوسنانله) خطه‌سيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ۳۹۸۳۴ مربع كيلومتره اولوب، ۲۳۴۲۴۱۱ اهاليسی واردر. وقتيله خطـه‌نك مركزی بولنمش، وبو اسمی ويرمش اولان براندبورغ شهری اليوم ايكنجی درجه‌ده اولوب، خطـه‌نك منقسم بولنديغی ايكی اياتندن برينك مركزی (پوچدام) وديكرينك (فرانقفورت) شهريدر. اراضـيسی دوز وقوملق اولوب، آنجق فوق‌العاده ايلری كيتمش اولان فن زراعت واسطه‌سيله اصـلاح اولنمشدر. (اوور) ايرماغی اورته‌سندن و(البه) ايرماغی دخی غربی كنارندن جريان ايدوب، بو ايكی ايرماغه تابع برچوق چايلر مملكتی سقی ايديور. بوچايلرك آره‌لرنده متعدد جدوللر آچيلوب، هم اختلاطی تسهيل، هم اراضيی اروا ايدرلر. دمير يوللری وهر نوع

فابریقه‌لری دخی پك چوق اولوب، صنایع وتجارت زیاده‌سیله ایلریلمشدر. باشلیجه شهرلری : برلین، پوچدام، اسپانداو، براندبورغ، شارلوتنبورغ، پرنچلوو، یکی روپن، فرانقفورت، غوبن، کوسترن، لاندسبرغ، غوتوس، زولنیخاو و(اوبن)در. بو خطه زمان قدیمده اسلاو اقوامیله مسکون اولوب، یدنجی قرن میلادیده شارلمان طرفندن ضبط اولنمش؛ واو وقتدن جرمانلر اورالری استیلا ایتمکه باشلامشدر. بر خیلی وقت (صاقسه) حکومتنه وبعده طوغریدن طوغری‌یه آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع برحکومت‌صورتنده اداره اولنه‌رق، برچوق خاندانلره منسوب پرنسلرك ونهایت (هوهنزولرن) خانداننك الینه کچمش؛ وبوخاندانه منسوب پرنسلرندن اوچنجی فردریق ۱۷۰۱ تاریخنده برنجی فردریق نامیله پروسیه قرالی عنوانی آلمشدر. [« پروسیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برانه. { قوصوه ولایتنك ایپك سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره طاغك حدود شرقیه‌سی قربنده وایپكك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده و(لیم) نهری کنارنده واقعدر. کوچك بر قصبه اولوب، برجامع شریفی، برقشله‌سی وبرعسکری خستەخانه‌سی واردر. — برانه قضاسی شمالا یکیپازار سنجاغنك آقوه وترغویشته قضالریله، شرق‌جنوبی جهتندن نفس ایپك قضاسیله، غربا وغرب جنوبی جهتندن دخی قره طاغ حدودیله محدوددر. اراضیسی طاشلق وقوملق اولوب، قوهٔ انباتیه‌سی متوسطدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتن وکنویردن وانواع میوه‌لردن عبارتدر. بعض اورمانلری دخی واردر. تحریر نفوس اجرا اولنمدیغندن، مقدار اهالیسی بیلینه‌میورسه‌ده، اوتوز قرق بیك راده‌لرنده اولمسی ملحوظدر. اکثر اهالیسی اسلام اولوب، آرناود وبوشناق لسانلریله متکلمدرلر.

براوناو. { (Braunau) آوستریاده چهستانده بر قصبه اولوب، (قونیغراچ)ك ۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده و(این) نهری اوزرنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو قصبه‌ده برنوع قیرمزی چوخه وسائر بعض منسوجات اعمال اولنور.

براهما. { یاخود براهم (Brahma, Brahm) هندلیلرك اسکی دینلرنده معبودلرینه ویردکلری اسم اولوب، کائناتی خلق، صیانت ومحو ایتمك اقتدارلرینی براهمانك باشلیجه صفاتندن عد ایتدکلرندن، خالق وقادر صفتیله (براهما)، صانی وحکیم صفتیله (قریشنو)، ممحی وقهار صفتیله دخی (سیوا) تسمیه ایدرلر. حقیقتده بر اولان بو اوچ اسمدن، وعلی‌الخصوص اسمك تغییریله برابر مسماسنی بشقه صورتده تصویر ایدوب، بشقه یولده عبادت ایتملرندن بر نوع تثلیث چیقیور. براهمایی درت باشلی ودرت‌اللی تصویر ایدوب، اللرنده عالمینك باغلی اولدقلری بر زنجیر، بر یازی فورچه‌سی، وبر مجمر طوتدیغی کوریلور. عوام ناس براهمانك بوصورتده اولان صنملرینه عبادت ایدرلر. کونش براهمایه منسوب عد اولنور، وبر مثلثك ایچنده بردائره شکلی علائم مخصوصه‌سندندر. صو ویشنویه وآتش سیوایه منسوبدر. براهمایه عبادت ایدنلره براهمانی، وراهبلرینه براهمان دیرلر که فارسیده مستعمل اولان (برهمن) بوندن مأخوذدر. اصل وجود مطلقه (پارا براهما) یعنی « براهمای قدیم» اسمنی ویروب، زعملرنجه بونك ٤ اوغلی اولمشدر. بونلردن براهما (پارا براهما) نك آغزندن، وشاتریا، وایشیا، سودره تسمیه اولنان دیکر اوچی قوللرندن، بجاقلرندن، وآیاقلرندن چیقمش. بناءً علیه بو درت اولاددن متولد اولمق زعمیله براهما دیننده بولنانلر بربرینك مادوننده اوله‌رق ٤ صنفه منقسمدرلر. برنجی صنف براهمانلر صنفیدر، که بونلر آیین مذهبی اجرا ایدوب، علمالری وراهبلری حکمنده اولمغله، (ودا) یاخود (بید) تعبیر اولنان وعندلرنده مقدس اولان کتابلرینك قرائت وتفسیری حق بونلره مخصوصدر؛ ایکنجیسی (شاتریا) صنفیدر، که محاربلر وجنکاورلر صنفی اولوب، راجه‌لری یعنی حکمدارلری دخی بو صنفه منسوبدرلر ؛ اوچنجیسی (وایشیا) صنفی اولوب، تجار وزراع بوصنفه منسوبدرلر؛ دردنجیسی (سودره) صنفی اولوب، ارباب حرف وصنعتله عمله طاقمنی جامعدر. بو درت صنفك مادوننده (پاریا) تعبیر ایتدکلری برصنف دها واردر، که هرنه سببه مبنی ایسه صنوف اربعه‌نك برندن وقتیله طرد اولنمش آدملرك نسلندن اولوب، صنوف اربعه خلق عندنده پك منفور ومکروه عداولنورلر، وکندیلرینه تماس ایتمکدن احتراز اولنور. بعض ایام رسمیه‌ده براهمانك صنمنی حامل‌آغر برآرابه سوقاقلرده ویوللرده طولاشدیرلدیغی وقت، برچوق متعصبلر، جنتی قزانمق زعمیله بو

آرابه‌نك تكرلكلری آلتنه یاتوب، اتلاف نفس ایدرلر. پرهیز، ریاضت، كندی نفسلرینه انواع اشكنجه‌لر ایتمك دخی مذهبلری مقتضیاتندن عد اولنور. بونلر بقای روحه و تناسخه دخی معتقد اولوب، غسل وآبدسته زیاده رعایتلری واردر، و (كنك) نهری كبی بعض انهاره قدسیت ویروب، اونلرك صوینده یقانمغی وجنازه‌لرینی بو نهرلره آتمغی ثواب عد ایدرلر، كه بو صوك حركتلری قولره‌نك تولیدینه سبب اولور. غایت كولنج ومكروه بر چوق رسم وآیینلری دخی واردر. براهما دینی هندستانده پك قدیم اولوب، (بوده) اسمنده بر آدم مؤخراً بعض تعدیلات اجراسیله كندی اسمنه نسبتله یاد اولنور دیكر بر دین ایجاد ایتمشدر، كه آسیای شرقی وجنوبیده پك منتشردر. [«بوده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] الیوم براهما دیننده بولنان هندلیلر یوز ملیون نفوس قدردر. براهمانیلر یوقاریده ذكر اولنان تثلیثدن بشقه (دیوا) اسمیله بر طاقم ملكره دخی اینانده‌قلری حالده، مشهور (زردشت) بو دیواره عبادتی تجویز ایتمیوب، بونلری جن قبیلندن عد ایتدیكندن، هنددن طرد اولنه‌رق، بلخ طرفنه كیدوب، بر یكی دین ایجاد ایتمشیدی، كه بودینده (دیو) جن وعفریت معناسنی آلوب، فارسیده الآن بو معنا ایله قوللانلقده‌در. حالبوكه هندك لسان قدیمیله مناسبتلری معلوم اولان آوروپا لسانلرنده (دوا) یاخود (دیو) كلمه‌سنك عینی اولان (دئوس)، (دیو)، (تئوس) اسملری «اله» معناسنی افاده ایدیورلر.

براهماپوترا (Brahmapoutra) یعنی «ابن براهما» آسیا قطعه‌سنك اك بیوك نهرلرندن اولوب، هندستانك شمال شرقیسنده جریان ایدر. منابعی ومجراسنك یوقاری طرفلری الآن تمامیله كشف اولنه‌مامش ایسه‌ده، (تیبت) ده هیمالایه سلسلهٔ جبالنك شمال شرقی اتكلرندن نبعان ایله شرقه طوغری جریان ایدن (یاروجانغ بو) نهرینك آلت طرفی اولدیغی همان تحقق ایتمش كبیدر. هیمالایه سلسله‌سنك ۳۵′ ۳۰° عرض شمالی ایله ۴۰′ ۷۹° طول شرقیده واقع پك مرتفع بر محلندن نبعان ایدیور، كه محل مذكورك غرب جنوبی اتكندن دخی سند، كنك وجنه كبی دیكر اوچ بیوك نهرك منبعلری بولنیور. براهماپوتره ابتدا (یاروجانغ بو) اسمیله شرقه طوغری وهیمالایه‌نك صیرتیله متوازیاً جریان ایدرك، ۴۰″ ۹۲° طول شرقیه كلنجه، بردنبره جنوبه طوغری دونه‌رك، بر مدت دخی بو استقامتده جریاندن صكره، (آسام) خطه‌سنه كیرر. اصل براهماپوترا اسمنی آسام حدودینه كیردكدن صكره آلوب، تام خط حدودده (دیهونغ) و(لوهیپ) اسملریله شمالدن كلن دیكر ایكی نهرله برلشیر. (یاروجانغ بو) نهرینه ایسه تلاقی مذكورده (دیهونغ) اسمی ویریلیور. آسام خطه‌سی ایچنده شمالدن و(بوتان) خطه‌سندن اینن دیكر بر ایكی نهرك دخی صولرینی اخذ ایتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، كنك (یعنی غانژ) ایرماغنك اك شرقی قولیله برلشه‌رك، بنكاله كورفزینه دوكیلور. مجراسی تخمیناً وتقریباً ۲۵۰۰ كیلومتره طولنده‌در.

براهه (Brahé) اسقاندیناویانك مشهور بر خاندانی اولوب، بری دانیمارقه‌ده ودیكری اسوجده اولمق اوزره، ایكی شعبه‌یه منقسمدر. دانیمارقه‌ده‌كی شعبه‌سندن مشاهیر ارباب هیئتدن (تیخو براهه)، واسوجده‌كی شعبه‌سندن (والدمار) ایله (مانیوس لادولوس) اسملرنده ایكی قرال وبر طاقم سیاسیون ظهور ایتمشدر، كه بونلرك بری (قریستینه) ایله اون برنجی (شارل)ه وصیلك ایدن و(آبو) دارالفنوننی تأسیس ایلین (پیر قونت دو براهه) اولوب، ۱۶۸۰ ده وفات ایتمشدر.

رَباط اندلسده شذونه اعمالندن بر قصبه وبر شهر اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذكوردر.

بَربَر (Berbers) وقتیله مصردن بشقه بتون آفریقانك قسم شمالیسنده ساكن بولنمش والیوم دخی اقطار مذكوره‌ده وعلی الخصوص درن (یعنی اطلاس) طاغلریله صحرای كبیرده عربلرله برابر بولنور بیوك بر امت اولوب، مختلف اسملرله یاد اولنور اقوام وقبائل عدیده‌یه منقسمدر. بو امت قدیمه وعظیمه‌نك حدودی خطهٔ مصریه‌یه منتهی اولمیوب، بو خطه‌نك جنوبندن یچه‌رك، نوبه‌یه وبحر احمر ایله عدن كورفزینه قدر ممتد اولور؛ چونكه نوبه‌ده وحبشك شرق وجنوبنده ساكن بولنان بعض اقوامك دخی بربریه‌دن بولندقلری شبهه‌سز اولوب، نوبه اهالیسنك بر طاقمی اسكیدن بری (بربر) ك جمعی اولان (برابره) اسمیله معروف اولدقلری كبی، حبشك جنوبنده‌كی خطه دخی الیوم (بربره) اسمیله معروفدر.

بربر امتنك اصل ونسبی حقنده پك چوق روایات واحتمالات درمیان اولنه‌رق، عرب مورخ ونسابلرینك بعضلری بونلری اولاد سامدن وبعضلری اولاد حامدن عد ایتمش؛ وبر طاقملری فلسطیندن وبعضلری یمندن آفریقایه هجرت ایتمش اولدقلرینه ذاهب اولمشلردر. متأخرین علما ایسه اقوام وامملك اصل ونسبنی آنجق لسانلرندن وسیمالرندن استدلال ایتمكی اعتیاد ایتدكلری حالده، بربرلك لسانلری هنوز كندیلرنجه تماميله معلوم اولمدیغی كبی، سیمالری دخی عرب سیماسیله زیاده قاریشمش اولدیغندن، بوكا قطعی بر قرار ویرمكده خیلی تأنی ایتمشلرسه‌ده، نهایت بو صوك وقتلرده بربر لساننك لسانیونجه السنهٔ معلومه صره‌سنه چكمسی اوزرینه، بو لسانك السنهٔ سامیه ایله پك چوق مناسبت ومشابهتی اولدیغی، وهر نه قدر كلدانی، سریانی، عبرانی وعربی لسانلری آره‌سنده اولدیغی قدر قریبت یوغیسه‌ده، السنهٔ مذكوره ایله بربر لسانی آره‌سنده‌كی مشابهتك‌ده السنهٔ سامیهٔ مذكوره ایله لسان قبطی آره‌سنده‌كی مشابهتدن پك كری اولمدیغی تحقق ایتمشدر. بناءً علیه بربرلك آفریقا اممندن اولمیوب، آسیا خلقندن بولندقلرنده، وتاریخك ضبط ایده‌میه‌جكی پك اسكی برزمانده فرات ودجله وادیلرندن آیریله‌رق، آفریقانك چوللرینه وبحر محیط آطلاسی سواحلنه‌دك یایلمش اولدقلرنده شبهه یوقدر. بناءً علیه بونلری سام ابن نوحك اولادندن عد ایدن عرب نسابلرینك ذهابی پك‌ده اساسسز عد اولنه‌ماز. فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتلرینه گلنجه، بوندن یكرمی بش اوتوز قرن اول فنیكه‌دن یعنی سوریه ساحلندن تونس جهتنه بر چوق فنیكه‌لیلر كیدوب اوراده (قارتاج) اسمیله بر دولت تأسیس ایتدكلری معلوم اولدیغی كبی، او صره‌لرده یمنده‌كی حمیریلردن بعض جهانكیرلرك آفریقانك سواحل شمالیه‌سنده‌دك توسیع فتوحات ایتمش اولدقلری دخی مروی اولدیغندن، بربرلك فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتی بوندن غلط اوله‌جغی منفهم اولیورسه‌ده، بربرلر وطنلرنده قرتاجلیلردن وحمیریلردن دها اسكی اولوب، بونلرك اولادندن اولمدقلری شبهه‌سزدر. قرتاجلیلر تونسده بركوچك دولت تأسیس ایده بیلوب. منحصراً ساحلده وبعض شهر وقصبه‌لرده یاشادقلری حالده، اطرافلری وممكلتلرینك ایچ طرفی ینه اقوام بربریه ایله مسكون ایدی.

بربرلر اوته‌دن بری اقوام و قبائل عدیده‌یه منقسم اولوب، كندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنمقده ایدیلر؛ وایچلرنده دولت نامنه مستحق بعض هیئتلر دخی تشكل ایتمشیدی، كه بونلر رومالیلرك اسلحهٔ جهانگیرانه‌سنه خیلی وقت مقاومتدن صكره، نهایت رومالیلر سواحله قریب اولان یرلری ضبطه، واوراده برطاقم شهر وقصبه‌لر تأسیسنه موفق اولمشلردی. آنجق بربرلر تماميله رام وتابع اولمیوب، ایچ طرفلرده ینه سربست یاشامغه وچوللرله طاغلرده خیمه‌لرینی قورمغه دوام ایتمشلردی. حتی خرستیانلغك ظهورندن صكره دخی، بربرلر بو دینی اصلا قبول ایتمیوب، ادیان صابئیه‌دن اولان اسكی دینلرنده قالمشلردی. رومالیلرك سطوتندن صكره شمالدن هجومله آوروپایی زیر وزبر ایدن اقوام وحشیه‌دن (واندال) لر اندلسدن آفریقایه تجاوزله، بونلردخی بر مدت بربرلره اسماً ورسماً حاكم اولمشلردی.

شمس منیر اسلامك جزیرة العربدن عالمه نشر اشعهٔ فلاح ایتمكه باشلادیغی زمان بربرلر بو حالده ایدیلر. بربرلر جسارت وشجاعتله پك مشهور دكلرسه‌ده، كثرت نفوسلریله برابر مكر وحیله‌ده مهارت واقتدارلری مشهور اولدیغندن، اهل اسلامی بونلرك كیدندن وقایه ایچون حقلرنده برقاچ حدیث شریف وارد اولدیغی كبی، حضرت عمر فاروق (رضه) ك دخی بوبابده‌كی بر نامه‌لری مشهوردر. الك اول حضرت مشارالیهك زمان خلافتنده و۱۹ سنهٔ هجریه‌سنده (عبدالله بن سعد بن ابی سرح)ك تحت قیادتنده بر سریهٔ مجاهدین بلاد بربره داخل اولوب، بعده معاویه بن ابی سفیانك زماننده (معاویه بن حدیج سكونی) معرفتیله اورالرینك فتحنه مباشرت، وملوك امویه زماننده بو فتوحاته مداومت اولنمغله، بربرلر دین اسلامی قبول ایتمكه باشلامشلرسه‌ده، وارد اولان احادیث شریفه‌یه ماصدق اولمق اوزره، فرصت بولدقجه، ارتداد ایدوب، ۱۲ دفعه ارتدادی ارتكاب ایتمش اولدقلری مرویدر. موسی بن نصیر افریقیه امارتنه تعیین اولندقده، اندلسه تجاوزدن اول، بربرلری برقات دها تحت اطاعته آلمغله برابر، دین اسلامك برابره بیننده بر درجه دها انتشارینه سعی ایتمش؛ واوصره‌ده برچوق شجعان بربر غزاة عربله برابر اندلسه تجاوز ایدرك، كوندن كونه عربلرله امتزاج واختلاط چوغالمغه باشلامش ایسه‌ده،

بعض طرفلرده دین قدیملرنده قالمش بربر قبائلی دخی بولنیوردی. نهایت خلفای عباسیه زماننده خروجله آفریقایه بالمرور ۱۷۲ تاریخنده اعلان استقلال ایدن ادریس علوی قالان بربرلری دخی دائرهٔ اسلامه جمعله، بو امتك افرادندن لوث شرکی بسبتون امحا ایتمشدر.

او وقتدن بری جزیرة العربدن وشامدن کروه کروه عربلر آفریقانك جهات شمالیه‌سنه هجرتله، اورالرده توطن ایتدکلرندن، بربرلر بونلرله امتزاج واختلاط ایده‌رك، وقرآن کریمك نازل اولدیغی لسان عربی‌یی لسان ادبی وسیاسی طانیه‌رق، یواش یواش شهر وقصبه‌لرده، وکیدرك کویلرده وبادیه‌لرده دخی کندی لسانلرینی اونوتمغه باشلامشلر؛ وعربلر بعض یرلرده کثرتله وبعض یرلرده دخی علم ونفوذله کندیلرینه غلبه ایتمشلردر. مع هذا دین اسلامی قبول ایله برابر لسان ملیلرینی محافظه ایتمش بعض بربر قبائلی دخی بولنیور، که بونلر مدنیت اسلامیه دائره‌سندن اك اوزاق بولنانلریدر. لکن لسان عربی ایله متکلم اولانلر لسان قدیملرندن برچوق کلمات وتعبیرات حفظ ایتدکلری کبی، لسان اصلیلرینی محافظه ایدنلر دخی برچوق اصطلاحات وتعبیرات عربیه قبولنه مجبور اولوب، بوکون سویلنیلن بربرجه دخی سائر السنهٔ اسلامیه کبی پك چوق کلمات عربیه ایله مخلوطدر.

بربرلرك احوالنی اك ایی واك مفصل صورتده یازمغه موفق اولمش اولان مورخ مشهور ابن خلدون بربر امتنك منقسم بولندیغی برچوق اقوام وقبائل تعداد وتصویر ایدیورسه‌ده، بز باشلیجه‌لرینك اسامیسی بیانله اکتفا ایده‌جکز. تواریخ اسلامیه‌ده ذکری کچن اقوام بربریه‌نك باشلیجه‌لری بروجه آتی بشدر: غماره، هواره، زناته، صنهاجه، مصموده.

بوکونکی کونده جنسیت اصلیه‌لرینی محافظه ایدن بربرلر باشلیجه درت قومه منقسم اولوب، تونس وجزایرده‌کی (شاوح)لر. مغرب اقصاده‌کی (امازغ)لر وصحرای کبیرده‌کی (توارق) لرله (تیبو)لردن عبارتدر. جزایر وتونسده‌کی (شاوح)لر اوروپالیلر عندنده (قبیله) دن غلط اولدرق قبیل (Kabiles) اسمیله دخی معروفدرلر.

آکلاشلدیغنه کوره، بربرلرك کندیلرنجه اسم اصلی وقدیملری (امازغ) اولوب، سویلدکلری لسانی دخی بو اسمله یاد ایدیورلر. الیوم بربرلر کندی لسانلرینی یالکز تکلمده قوللانوب، لسان ادبیلری عربی‌ایسه‌ده، وقتیله کندی لسانلرینه مخصوص خطلری دخی بولنمش اولدیغی غدامس وفزان ایله صحرای کبیرك بعض طرفلرنده بولنان برطاقم آثار عتیقه‌دن منفهم اولیور. بوخط ۲۳ حرفدن مرکب اولوب، فنیکه‌لیلرك خطندن مأخوذ اولدیغی کوریلیور؛ واحتماله کوره قرتاجلیلردن بربرلره کچمشدر. بعض اوروپا محققلری بربر لساننك قواعد ولغت کتابلرینی ضبط وتنظیم وطبع ونشر ایتمشلردر.

بربرستان { یاخود بلاد البربر (Barbarie) آفریقا قطعه‌سنك مصردن بشقه اوله‌رق، سواحل شمالیه‌سنه قریب اولان محلره ویریلن اسم عمومی اولوب، برقه (یعنی بنغازی) وفزانله برابر طرابلس غرب خطه‌سنی، افریقیه‌یی (یعنی تونسی)، جزایری ومغرب اقصایی جامعدر. بو وجهله بربرستان شمالاً آق دکیزله وجنوباً صحرای کبیرله محاط اولدیغی حالده، مصر حدودندن تا بحر محیط آطلاسی‌یه قدر ممتد اولور؛ وآفریقا قطعه‌سنك اك کوزل یرلرینی حاوی بولنور. طرابلس غرب برآز صحرای کبیره مشابه ایسه‌ده، درجهٔ عرضی وساحل بحر بوینجه ممتد اولمسی قابل سکنی واعمار اولمسنی ایجاب ایدیور تونس وطرابلس ایله فاس ممالکی ایسه آطلاس (یعنی درن) سلسلهٔ جبالنك ممتد اولدیغی یرلر اولوب، بو طاغلرك صالدقلری قوللر واتکلرله شق، وبوطاغلردن اینن پك چوق نهرلرله ارواء اولنور. بربرستانك قسم اعظمی اولان بویرلر کرك طبیعت اراضی ومنظره‌جه، کرك هواجه وکرك محصولاتجه آفریقادن زیاده آوروپای غربیه وعلی الخصوص اسپانیایه مشابهدر. بربرستانك اهالئ قدیمه‌سی بربر اولوب، ظهور اسلامدن بری اوراره هجرت ایدن عربلرك کثرتندن وبربرلرك دین اسلامله برابر لسان عربی‌یی دخی قبول ایتمرلرندن، الیوم بتون بربرستانك عمومیت اوزره اهالیسی عرب ولسان محلیسی عربیدر دینه‌بیلیر. مع هذا کندیلری عربله بربردن مخلوط اولدقلرندن کرك سیما وقیافتلری، کرك سویلدکلری لسان عربی شیوه‌سی وکرك اخلاق واطوارلری بینلرنده متحد وسائر عربلردن فرقلیدر. بناءً علیه مصر حدودندن بحر محیط آطلاسی ساحلنه دك اولان ممالك واسعه‌یه ویریلن اسم مشترك اعتباری اولیوب، بویرلر هر وجهله بر مملکت عد اولنمغه لا-

یقدر. مادهٔ آتیه‌ده بیان اولندیغی کبی، صرف بربر قالمش بعض قبیله‌لر دخی بولنیورسه‌ده، بونلر دخی کرک مذهبجه وکرک اخلاق واطوارجه عرب اهالیدن فرقلی اولمیوب، بینلرنده سویلدکلری بربر لساندن بشقه لسان عربی‌یه دخی آشنادرلر. بربرستان اهالیسی عمومیت اوزره سکیرلی، قوتلی، بویلی وجسور آدملر اولوب، احرام وبورنوس کیرلر. کمیجیلکه وتجارت وصنعته استعدادلری اولوب، یقین وقتلره کلنجه‌یه‌دکین قورصانلری آوروپالیلرك بادئ هول ودهشتی ایدی.

اسکی یونانیلر وروماللیلر زماننده بربر وبربرستان اسملری مجهول اولوب، اوزمانلر جغرافیونی بومملکت واسعه‌یی بروجه آتی ٥ خطه‌یه تقسیم ایدیورلردی: ماوریتانیا (یعنی مغرب اقصی دینلن فاس)، نومیدیا (یعنی جزایر)، آفریقا (یعنی افریقیه دینلن تونس)، طریپولیتانه (یعنی طرابلس) وکیرنایق (یعنی برقه دینلن بنغازی). بونلرك بشنجیسی اولان کیرنایقده اسکیدن بری یونانیلیلر برطاقم مستملکات پیدا ایتمش اولدقلری کبی، اصل آفریقا یعنی تونسده‌دخی فنیکه‌لیلر یرلشوب، (قرتاج) اسمیله بر دولت تأسیس ایتمشلردی. نومیدیا ایله ماوریتانیا ایسه مستقل دولتلر حالنده ایدیلر. بعده روماللیلر برر برر بو ممالکك جمله‌سنی ضبط ایدوب، روماللیلردن صکره بربرستانك قسم غربیسنی واندالر ضبط ایتمشلردی. دولت امویه زماننده بربرستان کاملاً ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولوب، (مغرب) اسم عمومیسیله یاد اولندیغی حالده، ینه بروجه سابق ٥ قسمه تقسیم اولنمش، وبو اقسامه شو اسملر ویرلمشیدی: برقه (کیرنایق)، طرابلس (طریپولیتانه)، افریقیه (افریقا)، مغرب اوسط (نومیدیا)، مغرب اقصی (ماوریتانیا). [بو اسملره مراجعت بیوریله.]

خلافت عباسیه زماننده، ینه خلافته تابع اولمق اوزره، مغربده بنی اغلب دولتی تشکل ایدوب، (بنی مدرار) و (بنی رستم) کبی دیکر برطاقم کوچك دولتلر دخی تأسس ایتدکدن صکره، ادریسیلر یعنی فاطمیلر ظهور ایدوب، مغربی وبعده مصری دخی خلافت عباسیه‌دن آیرمشلردر. بعده مغربك بعض طرفلرنده برر کوچك دولت تشکل ایدوب، بونلردن بیوه‌رك کسب صیت وشهرت ایدنلری مرابطین و موحدین دولتلریدر، که اندلسی دخی ضبط ایتمشلردی. مؤخراً مغربك اکثر سواحل وشهر وقصبه‌لری اسپانیوللرك الینه چکمشیدی. نهایت دولت عثمانیه زماننده مغرب اقصادن بشقه بتون مغرب ممالکی خیرالدین واوروج بکلر طرفندن فتح اولنه‌رق، رایت عثمانیه آلتنه آلنمش، ودولت عثمانیه‌یه تابع اولمق اوزره (غرب اوجاقلری) دینلن حکومتلر تشکل ایتمشیدی. طرابلس غرب وبنغازی طوغریدن طوغری‌یه ادارهٔ عثمانیه‌ده بولندیغی کبی جزایر وتونس دخی اجزای ممالك عثمانیه‌دن صاییلور. بوکونکی کونده مغرب ممالکی مرکزلرینك اسملریله معروف اولوب، بنغازی، طرابلس غرب، تونس، جزایر وفاس (یاخود مراکش) دینلمکده‌در. [بو اسملره و «مغرب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بَرْبَرَه آفریقای شرقیده عدن کورفزینك ساحل جنوبیسنده بر شهر اولوب، باب المندبك ٣١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده وعدنك ٢٦٥ کیلومتره جنوبنده اوله‌رق، طار واوزون بر قویك منتهای شرقیسنده، ١٠° ٢٦′ ٥″ عرض شمالی ایله ٤٢° ٤٤′ ٣٠″ طول شرقیده واقعدر. مدنیت اسلامیه زماننده خیلی بیوك ومعمور بر شهر اولوب، الیوم معموریت قدیمه‌سنه دلالت ایدر صو یولی وسائره کبی بعض آثاری موجود ایسه‌ده، شمدیکی حالده برقاچ بیك چادیردن عبارت بر بازار محلندن بشقه برشی دکلدر. حقیقةً بربره‌نك اهمیتی سنه‌ده بر کره اجتماعله تشرین اولدن مارته قدر بش آی دوام ایدن بازاردن طولایی اولوب، بو بازارده آفریقانك ایچ طرفلرندن کلن کاروانلر فیل دیشی، دوه تویی، آلتون توزی وسائره کبی مواد تجاریه کتیره‌رك، بحر احمر وبصره کورفزیله هندستان سواحلندن کلن کیلرك کتیردکلری مختلف قاشلرله وسائر امتعه ومحصولاتله مبادله ایدرلر. کرك موقع جغرافیسی کرك لیماننك فوق‌العاده صاغلام اولمسی وکرك بو بازارك الیوم پك ایشلك بولنمسی بربره‌نك تجارتکاه وجسیم برشهر اولمغه اولان استعدادینی کوستریور. بو شهرك منسوب بولندیغی خطه‌نك دخی اسم اصلیسی بربره‌در. [مادهٔ آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

بَرْبَرَه آفریقای شرقیده حبشك شرق جنوبیسنده بر خطه اولوب، باب المندبدن (غوآرده‌فویی) بورنه‌دك عدن کورفزی ساحل جنوبیسنجه ممتد اولور. (سومالی) ممالکندن معدود

اولان بو خطه‌نك قره‌دن حدودی مجهـول اولوب ، ایلریسی چول ایسه‌ده ، ساحلده (زیلع) و (بربره) ایله (بندر کاظم) کبی بر قاچ معتنا اسـکله‌سی وسودان شرقیه طوغری کاروان یوللری بولندیغندن ، بسبتون اهمیت تجاریه‌دن خالی دکلدر . بو خطه آوروپالیلرجه (آدل) یاخـود (عدل) اسمیله معروفدر . قسم شما- لیسنده‌کی سواحلنك برقسمی فرانسه‌نك وبعض اسکله- لری دخی انکلتره‌نك الینه کچمشدر . اهالیسی ، مملکتك اسمنـدن دخی آکلاشـلدیغی اوزره اقوام بربریه‌دن اولوب ، کندیلرینـه مخصوص بر لسانله متکلمدرلر . اقلیم وهوانك تأثیریله‌وزنجیلرله واقع اولان اختلاطلری حسبیله رنکلری سـیاه ایسـه‌ده ، سیمالری دوزکون اولوب ، تماميله عرق قافقاسیه‌یه منسـوب بولندقلرینی کوستریور ؛ وعلی‌الخصوص قادینلری ، سیاه اولدقلری حالده ، زیاده‌سیله متناسب الاعضا وکوزلدرلر . جمله‌سی دین اسلامله متدین ایسه‌لرده ، مدنیتدن بیبهره اولـوب ، یاری چپلاق کزرلر ، ودریدن چادیرلرده وبعض کلبه‌لرده اقامت ایدرلر . دوه ، صیغیر وقویون کبی حیـواناتلری‌ده واردر . ظرافه ، فیل . کرکدان ، زبر ، قپلان کبی حیوانات وحشیه چوق اولوب ، کیك وغزاللری ومسك آهولری دخی کثرت اوزره بولنغله ، اسکیدن بری مسك اخراجیله مشهوردر . سواحلده‌کی اهالی صید ماهی ایله مشغولدرلر . اسـکله‌لرنده وشهر وقصبه‌لرده‌کی اهالینك ایسـه قسم اعظمی جزیرة- العربدن کیتمش عربلردر .

بُرشتَر { اندلسك شرقنده بربطانیه اعمالندن بیوك برشهر ایدی . کذا ٤٥٢ تاریخنده نصارا طرفندن ضبط اولنـه‌رق ، ٧٠٠٠ قیزسبی اولنمش ، وبش سـنه صکره دولت اسـلامیه طرفندن استرداد اولنمشیدی . جغرافیون عرب بونی بر بیوك شهر صورتنده تصـویر ایتدکلری حالده ، الیوم (بار- باسترو) اسمیله (آراغون) خطه‌سنك هونسقه ایالتنده و (ابره) ایرماغنه تابع (سنغه) نهری کنارنده واقع بر کوچك قصبه‌در . مشاهیر علمای اسـلامدن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر .

بُربطانیه { (ومقرینك روایته‌کوره برطانیه) اندلسك شمال شرقیسنده بر بیوك شهر اولدیغی جغرافیون عرب طرفندن بیـان اولنیور - سه‌ده ، الیوم اسپانیانك او جهتنده بوکا بکزر بر اسمله اویله بر شهر بولندیغی بیلنمیوب ، یالکز هونسقه‌ایالتنك جهت غربیه‌سـنده (باردناس) اسمیله برناحیه بولندیغی خریطه‌لرده کوریلیور .

بربیر { (Berbir) بوسـنه ولایتنك بنالوقه سنجاغنده وصـاوه نهرینـك سـاحل یمیننده اوله‌رق ، آوستریانك (غرادشـقه) قصـبه‌سی قارشیسنده کوچك برقصبه اولوب ، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر .

بربیسه { (Berbice) آمریقای جنوبینـك انکلتره‌یه تابع (غویانه) خطه‌سنده برنهر اولوب ، (غوآقانایه) طاغلرندن نبعانله ، ٦° ٣٥´ عرض شمالی ایله ٥٩° ٥٠´ طول غربیـده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور . مجراسی ١٨٦ کیلومتره‌در . — مملکت مذکوره‌نك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بریده بواسمله مسمی اولوب ، ٢٥٠٠٠ اهالیسی واردر ، که بونلرك یالکز ٨٠٠ ی آوروپالی و قصـوری زنجی ویرلیدر . مرکزی (یکی آمستردام) قصبه‌سـیدر . بو ایالت وقتیله فلمنکك اولوب ، ١٧٩٦ تاریخنده انکلتره‌یه کچمشدر .

برت { بغداد جوارنده برکوچك قصبه‌ایدی . مشاهیر عبادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر .

برتانیه { (Bretagne) فرانسـه‌نك غرب شمالیسـنده واقع بر بیوك خطه‌سی اولوب ، (مانشه) دکیزیله (غاسقونیه) کورفزی آره- سـنده بحر محیط آطلاسی‌یه طوغری اوزانمش بر بیوك شبه جزیره تشـکیل ایدیور . بوکا (بریتانیه مینور) یعنی «کوچك برتانیه» و (آرموریقه) دخی دیرلردی . شمالا مانشه دکیزیله و (نورماندیا) خطه‌سـیله ، غرباً وغرب جنوبی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله ، جنوباً (پواتو) ، شرقاً دخی (آنژو) و (من) خطه‌لریله‌محدود ومحاطدر . طولی ٢٨٠ وعرضی ١٨٠ کیلومتره او- لوب ، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٣٨٨٨ مربع کیلومتره- در . اراضیسی آلچق اولوب ، نورماندیا طاغلرینـك مابعدی اولان ایکی صره تپـه‌لر شرقدن غربه ممتـد اوله‌رق ، مانشه حوضه‌سنی غاسـقونیه کورفزی حو- ضه‌سـندن تفریقله برابر ، آره‌لرنده بر وادی تشـکیل ایدیورلر . اك یوکسـك محللری ٤٠٠ متره ارتفاعی تجاوز ایتمیین بو ایکی سلسله‌دن شمال جهتنده‌کی (آره) وجنوبده‌کی‌ده (مونتانی‌نوآر) یعنی «قره طاغ» تسمیه

اولنور. بو تپه‌لردن نبعانله شمال وجنوبه طوغری آقه‌رق دکیزه دوکیلن کوچك نهرلری چوق اولدیغی کبی، فرانسه‌نك اك بیوك نهرلرندن اولان (لوآره) نك منصبی دخی بو خطه‌نك داخلنده اولوب، بو ایرماق برتانیه‌نك جنوبی کوشه‌سنی سق ایدیور. داخل خطه‌ده نبعان ایدن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ویلنه) نهریدر. قویلری وصاغلام لیمانلری پك چوقدر. اراضیسی پك منبت اولمیوب، اکثر طرفلری شوره‌زار، بطاقلق ویا چالیلقدر. مع هذا فن زراعتك ترقیاتی سایه‌سنده خیلی بغدای و سائر حبوبات‌له کتن، کنویر وسائره حاصل اولور. اورمانلری دخی واردر. معدن کورله، دمیر، قورشون، کومش، آنطیمون معدنلری ومعدن صولری دخی چوقدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه‌دك یوللری پك فنا حالده ایدیسه‌ده، قرق الی سنه‌دن بری هر طرفنه وعلی الخصوص قسم غربیسنده متعدد دمیر یول خطلری تمدید اولندیغی کبی، مانشه دکیزینه دوکیلن نهرلرله غاسقونیه کورفزینه دوکیلنلری آره‌سنده دخی متعدد جدوللر آچلمشدر. اهالیسی (کلت) جنسندن اولوب، بر طاقلری وعلی الخصوص قسم غربیسنده ساکن اولانلری الیوم کلت لسانیله تکلم، واسکی اخلاق وعادات ملیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلر چالیشقان وثباتلی آدملر اولوب، آنجق براز تعنّدله اتهام اولنیورلر. برتانیه‌نك مرکزی (رنه) شهری اولوب، برایالت صورتنده اداره اولندیغی وقت ۸ بایلوزلغه ویا قونتلغه منقسم ایدی. فرانسه‌نك تقسیمات جدیده‌سنده برتانیه اسمنه رعایت اولنمیوب، بو خطه بروجه زیر ٥ ایالته تقسیم اولنمشدر: فینیستره، مور-بیهان، قوت دونور (یعنی سواحل شمالیه)، ایله وویلنه، آشاغی لوآره. [بو اسملره مراجعت.]

بو خطه زمان قدیمده کلت جنسیتنه منسوب برقاچ قومله مسکون اولوب، میلاددن ٥٦ سنه اول رومالیلر طرفندن فتح اولنمش؛ وروما دولتنك انقراضنده برتانیه (آرموریق) حکومات مجتمعه‌سی باشنه چکمشیدی. بشنجی وآلتنجی قرن میلادیده انکلتره آطه‌سندن بر چوق (برتون) لر آنغلارله صاقسونلرك تعرضندن فرار ایدوب، بو خطه‌یه کلکله، او وقتدن بری (برتانیه) اسمیله تسمیه اولنمشدر. برچوق وقت کندی دوقه‌لری وقونتلری معرفتیله اداره اولنوب، بعض دفعه انکلتره وفرانسه حکمدارلرینه واران دوقه وقونتلرینك قیزلری طرفندن جهاز مقامنده انکلتره‌یه وفرانسه‌یه الحاق ایتمش ایسه‌ده، چوق چکمه‌دن ینه آیریلوب، نیم مستقل صورتده اداره اولنمش؛ وآنجق ١٥٣٢ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

برتانیه { بیوك — (Grande Bretagne) وانکلیزجه (Great Britain) آوروپا قطعه‌سنك غرب شمالیسنده بربیوك آطه اولوب، انکلتره ایله اسقوچیا مملکتلرینی حاویدر. بو ایکی مملکتله بو جزیره‌نك قارشیسنده واقع ایرلانده آطه‌سندن وآسیا، آفریقا، آمریقا وآوستралیاده‌کی مستملکات واسعه‌دن مرکب اولان دول معظمه‌دن انکلتره دولتنه بیوك برتانیه دولتی دخی دیرلر. [«انکلتره» و«اسقوچیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

کلت لساننده (برت) حکمدار دیمك اولدیغندن، (برتانیه) کلمه‌سنك «حکمدارلق» و«دولت» معناسنی افاده ایتمسی، وبو سببله کلت اقوامیله مسکون اولان بعض یرلره (برتانیه) اسمی ویرلمش اولمسی محتملدر.

برتانیه { یکی — (Nouvelle Bretagne) بو اسم آمریقای شمالینك منتهای شمالنده اولان انکلیز مستملکات واسعه‌سنه ویریلوردیسه‌ده، الیوم متروك اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذکوره (دومینیون) اسمیله معروفدر. [«دومینیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتانیه { یکی — جزایری (Archipel de la N. Br.) بحر محیط کبیرده (یکی کینه) نك شرقنده و(لوییزیاده) جزایرینك شمالنده بر طاقم جزایر اولوب، ٤° ایله ٦° ٢٥′ عرض جنوبی و١٤٦° ایله ١٥٠° طول شرقی آره‌لرنده واقعدرلر. بو آطه‌لرك ایکیسی یعنی نفس (یکی برتانیه) ایله (یکی ایرلانده) آطه‌لری بیوك اولوب، یکی هانوور، دوق دیورق، جرارد دونیس وسائر اسملرله برچوق کوچکلری دخی واردر. برکانلری واورمانلری چوقدر. اهالیلری ١٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، (پاپو) جنسنه منسوبدرلر. بو آطه‌لر ١٦٩٩ ده قپودان (دامپیر) طرفندن کشف اولنمشدر.

برتران { سنت — (St. Bertrand) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، فرانسه‌ده مان پسقپوسی ایدی. ٥٥٣ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و٦٢٣ ده وفات ایتمشدر. تموزك ٣ نده

یورطیسی اجرا اولنور. — یورطیسی تشرین أولك ۱۵ نده اجرا اولنور دیکر بر سنت برتران دها وار در، که ۱۰۷۳ ده طوغوب، ۱۱۲٦ ده وفات ایتمشدر.

برتران (فونت —) بیوك ناپولیونك احباسندن اولوب، مصرده کوستردیکی شجاعت وجسارت اوزرینه، ایمپراطورك یاور حربی اولمش، ومیرلوالق رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. بعده برچوق محاربه‌لرده دخی ابراز خدمت ایتمکله، فریقلك رتبه‌سنی احراز ایتمش؛ و۱۸۱۳ ده ایمپراطورك مابین مشیری اولمشیدی. ادبارنده دخی ناپولیوندن آیرلمیوب، (البه) و(سنت هلنه) آطه‌لری منفالرینه برابر کیتمش؛ وایمپراطورك وفاتندن صکره فرانسه‌یه عودتله، محکوم اولدیغی اعدام جزاسندن عفو اولنه‌رق، ۱۸۳۰ ده مملکتی اولان (شاتورو) طرفندن مبعوث انتخاب اولنوب، حریت مطبوعاتی مدافعه ایتمشیدی. ۱۷۷۳ ده طوغوب، ۱۸٤٤ ده وفات ایتمشدر. (سنت هلنه) آطه‌سنده ناپولیونك املاسیله یازمش اولدیغی مصر وشام محاربه‌لری تفصیلاتنی حاوی ۲ جلد اوزره بر کتابی اولادی طرفندن نشر اولنمشدر.

برتران مولویل (Bertrand Mollevil-le) فرانسه رجالندن اولوب، ۱٦ نجی لویی زماننده بحریه ناظری اولمشیدی. ۱۷۹۲ ده انکلتره‌یه التجایه مجبور اولوب، ۱۲ جلد اوزره برفرانسه اختلالی تاریخی و۲ جلد اوزره دخی ۱٦ نجی لویی دورینك تاریخنی یازمشدر. ۱۷٤٤ ده (تولوز) ده طوغوب، ۱۸۱۸ ده پارسده وفات ایتمشدر.

برتن (Bertin) فرانسه ادبا وسیاسیوننده اولوب، (ژورنال ده دبا) غزته‌سنك مؤسسیدر. ۱۷٦٦ ده پارسده طوغوب، ۱۸٤۱ ده وفات ایتمشدر. مذکور غزته‌یی ۱۷۹۹ ده تأسیس ایدوب، شاتوبریان ومالتبرون کبی ادبا وعلمانك دخی یاردیمیله آز وقتده کسب شهرت واعتبار ایتمسنه سبب اولمشدر. قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، ۱۸۰۰ تاریخنده حبس و ٥ سنه قدر نفی اولنمشیدی. کندیسندن صکره برادری واوغللری غزته‌یی اداره ایدوب، (مادموآزل برتن) اسمیله شاعره وادیبه بر قیزی دخی وار ایدی. — بو اسمله فرانسه‌ده بر شاعر و(سنت برتن) اسمیله ۷ نجی قرن میلادیده بر عزیز دخی بولنمشدر، که یورطیسی ایلولك ٥ نده اجرا اولنور.

برتود (Berthoud) اسویچره‌نك اك مشهور ساعتجیلرندن اولوب، ۱۷۲٥ ده طوغمش، و۱۸۰۷ ده وفات ایتمشدر. فرانسه بحریه نظارتنك ساعتلرینی تسویه‌یه مأمور اولوب، ساعتجیلغه دائر بر قاچ کتاب دخی یازمشدر.

برتود (Berthoud) اسویچره‌ده‌کی (بورغدورف) شهرینك نام دیکریدر.

[«بورغدورف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتوله (Berthollet) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیاکرلرندن اولوب، ۱۷٤۸ ده ساوواده طوغمش، و۱۸۲۲ ده وفات ایتمشدر. فن طبی تحصیل ایدوب، برمدت اجرای طبابتدن صکره، کیمیایه اختصاصله، بوفنده وعلی‌الخصوص بویا انواعنك استحضاراتنده بك‌چوق کشفیات نافعه‌یه موفق اولمش؛ و(آرکوی) ده خانه‌سنده بر کیمیا جمعیتی تأسیس، وبرچوق کتب کیمیویه تألیف ایتمشدر. مصر سفرنده دخی ناپولیونك معیتنده بولنمشدر.

برتون (Berton) فرانسه‌نك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، ۱۷۲۷ ده پارسده طوغمش، ۱۷۸۰ وفات ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی اولوب، موسیقیده پدرینی کچمش، واوپرانك ترقیاتنه بك چوق خدمتلر ایتدکدن صکره، ۱۸٤٤ ده وفات ایتمشدر.

برتون (Bretons) آوروپای غربینك اهالی قدیمه‌سی اولان (کلت) لرك منقسم بولندقلری اقوامدن بری اولوب، برتانیه آطه‌سنده یعنی انکلتره واسقوچیاده ساکن ایدیلر. بعده ایرلانده‌دن کچن اسقوتلر بونلری اسقوچیادن چیقارمغله، انکلتره‌یه چکلمشلردی. جرمانیادن آنغلوصاقسونلر انکلتره‌یی استیلا ایتدکلرنده، برتونلرك بر طاقی بونلرله اختلاط وامتزاج ایده‌رك، انکلیز قومنی تشکیل، وبرطاقلری دخی فرانسه‌نك غرب شمالی کوشه‌سنه چکوب، بو مناسبتله (برتانیه) تسمیه اولنان خطه‌ده توطن ایتمشلردی. بو خطه‌ده برتونلر الی یومنا هذا باقی اولوب، اکثریسی فرانسزلاشمشلر سه‌ده، سواحل غربیه و شمالیه‌یه یقین اولانلری الیوم جنسیت ولسانلرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلرك لسانی کلت لساننك منقسم بولندیغی باشلیجه درت شعبه‌سندن الیوم

موجـود اولان ایکیسـنك بریدر. (دیکری ایرلانده اسقوچیا، والس وماندہ سویلنلن لسانلری جامع اولان غال لسـانیدر.) بو لسانك قواعد اشـتقاقانی و سائر کلت وجرمان ولاتین لسانلریله والحاصل السنهٔ آریانیه ایله اولان مشابهاتی لسانیونی مشغول ایدیور.

برتون بروتی { [« قاپ برتون » مادہسنه مراجعت بیوریله.]

برتینورو { (Bertinoro) ایتالیانك وسطلرنده (فورلی)نك ۱۱ کیلومترہ جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی، مشهور شرابی وکوکورد معدنی واردر.

برتیه { کوییوم — (G. Berthier) جز- ویت رؤسـا وعلماسـندن اولـوب، وولتره ودیکر مجـوعهٔ فنون حکماسـنه قارشی اولان مقالەلریله وبونلرله ایـدیکی منازعات قلمیه ایله شهرت بولمشدر. — (آلکساندر برتیه) بیوك بوناپارتك مشیر- لرندن اولوب، مشـارالیهك معیتنده اکثر محاربەده براز جسـارت ایتمش؛ وبولندیغی محـاربەلر حقنده معلوماتی حاوی بعض اثرلر براقمشدر.

برج { اصفهان قربنده بر قریه اولوب، مشا- هیر علمادن بك چوق ذواتك مسـقط رأسی بولنمشدر. — سوریەدہ دخی بو اسمله برچوق قریەلر واردر.

برج الرصاص { انطاکیه جوارنده متین بر قلعەایدی. الیوم خرابدر.

بَرجَوان { (ابو الفتـوح) ملوك فاطمیـەدن عزیز باللهك کولەلرندن بر آق اغا اولوب، مشارالیهك وفاتندن صکره، اوچ سنه قدر حاکم بامراللهك مدبر اموری بولنمش؛ وامـور دولتی تمامیله الینه آلوب، بیوك برنفوذ واقتدار پیدا ایتدکدن صکره، سفاهته طالمشیدی. ۳۹۰ تاریخنده قتل او- لنەرق، بك چوق اموال واشـیا ونقودی بولنوب، ضبط اولنمشـدر. قاهرەدەکی (حارة برجـوان) بوکا منسوبدر.

برجه { اندلسده مریه اعمالندن بر قصـبه او- لوب، بعض مشـاهیر علمانك مسـقط رأسی بولنمغله مشهوردر. حکومت اسـلامیه زماننده چیقارلمقده بولنمش اولان قلای معدنی الیوم موجوددر.

برچین { (Brechin) اسقوچیانك (فورفار) ایالتنده وفورفار شهرینك ۲۰ کیلو- مترہ شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۸۸۰۰ اها- لیسی، مشهور بر چاك قلەسی، بر قلعەسی وبز فابریقه- لری واردر.

برح { (بن عسکر بن وتار) صحابەدن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واوراده توطن ایتمش ایدی.

بردا { (Breda) فلنکك (بر ابانت شمـالی) ایا- لتنده، (بوآلدوق) شهرینك ۵۰ کیلو- مترہ جنـوب غربیسـنده مستحکم بر قصبه اولـوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، ترسانەسی، حربیه مکتبی وسائر مکاتبی، ۱۲۰ مترہ یوکسك بر قلەسی اولان مصـنع بر کلیساسی، ایشلك تجارتی وچوخه وخالی فابریقەلری واردر. بو قصبەدہ بر چوق وقوعات تاریخیه جریان ایدوب، بر قاچ معاهدہ عقد اولنمشدر.

بردامه { سوداندہ برنوح جوارنده برمملکت اولدیغنی ابن بطوطه بیان ایدیور.

بردسیر { کرمانك شمال جهتنده وکرمان ایله خراسان آرەسـندەکی چولك کنا- رنده بربیوك شهر اولدیغی کتب عربیەدہ کوریلوب، الیوم نه حالده بولندیغی مجهولدر.

بردوان { (Berdouan) هندسـتانك بنکاله خطەسنده وکلکوتەنك ۹۵ کیلو- مترہ شمال غربیسـنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۵۴۰۰۰ اهالیسی، برقلعەسی وبعض آثار معماریەسی واردر.

بَرَدُی { دمشق شامك ایچندن یچن نهرك اسمی اولوب، بو نهر دمشقك غرب شمالی طرفنده واقع زبدانی قریەسی جوارندن نبعان، وشرق جنوبیه طوغری جریانله، براز آشاغیدہ (عین فیجه) چایله برلشـدرك، شهره کیرمزدن اول سـقی اراضی ایچون آچلش برچوق جدوللره آیرلدقدن صکره، شهرك ایچندن مرورله، دمشقك شرق طرفنده واقع (مرج) ونام دیکرله (عتیبه) کولنه دوکیلور. کنارلری غایت کوزل ومفرح اولوب، شـعرای عرب مدحی حقنده پك چوق قصیدەلر سویلشلردر. اسم قدیم سریانیسی (ابانا) اولوب، رومهلر (خریسـوروئه) یعنی « آلتون آقیتان » اسمنی ویرمشلردی.

بردیچف { (Berditchev) روسیەنك (کیف) ایالتنده و (یتومیر)ك ۴۴ کیلومترہ جنوبنده برشهر اولوب، ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

برذع { (بن زید جذامی) صحابه‌دن اولوب، رفاعه بن زید جذامینك برادریدر. — (برذع بن زید بن نعمان انصاری) دخی صحابه‌دن اولوب، احد وسائر غزالرده حاضر بولنمشدر.

بَرذَعه { (یاخود بردعه) آذربیجانك جهت شمالیه‌سنده یعنی قافقاسیه‌ده بر بیوك شهر ایدی، كه (كنجه) نك ۷۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده و (كور) ایرماغی مجراسنك ۲۰ كیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق، (كوچكه) كولنه دوكیلن بر نهرك ایكی قولی آره‌سنده واقع ایدی. جغرافیون عرب آثارنده بو شهرك معموریتی اوزون اوزادی‌یه وصف وتعریف اولنه‌رق، تجارتی ومعمولات صناعیه‌سی پك چوق بولنمش اولدیغی كبی، میوه‌لری وایپكی دخی مشهور ایدوكی ذكر اولنیور. اطرافی دخی پك معمور وباغ وباغچه‌لرله مستور اولوب، هفته‌ده بر شهرك خارجنده بر بیوك بازار قوریلوردی. بو شهر تا یاقوت حموینك زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده خراب اولوب، ویرانه‌لری الیوم مشهوددر. برذعه حضرت عثمان بن عفانك زمان خلافتنده ۲۵ تاریخ هجریسنده سلیمان بن ربیعهٔ باهلی یدیله فتح اولنمشیدی. اچنده مشاهیر علمادن پك چوق ذوات ظهور ایتمشدر.

برزال { (بنی —) اقوام بربریه‌دن (زناته) قومنك بر قبیله‌سی اولوب، دردنجی قرن هجریده افریقیه‌ده كسب قوت ونفوذ ایتمكله، جعفر بن معدك معیتنده اندلسه رحلتله، حكم بن مستنصر امویك عسكری سلكنه دخول ایتمشلردی. اندلسده دولت امویه‌نك انقراضنده ظهور ایدن طوائف ملوك میاننده رئیسلری اسحق برزالی قرمونه‌ده اعلان استقلال ایتمشیدی. كندیسندن صكره اوغلی عبدالله، بعده اونك اوغلی محمد وبوندن صكره اوغلی عزیز المستظهر حكومت سوروب، بونك زماننده بنی عباددن معتضد ۴۵۹ تاریخنده قرمونه‌یی ضبط ایتمكله، بنی برزال حكومتی منقرض اولمشدر.

برزانی { (Brzezany) آوستریانك (غالیچیا) خطه‌سنده و (لمبرغ) ك ۶۵ كیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۷۸۰۰ اهالیسی واردر.

برزلیوس { (Berzélius) اسوجلك مشاهیر كیمیویوندن اولوب، ۱۷۷۹ ده طوغمش، و ۱۷٤۸ ده وفات ایتمشدر. كندیسی طبیب اولوب، استوقهولم طبیه مكتبنده معلم اولدیغی حالده، باشلیجه كیمیا ومعادن وحكمت طبیعیه ایله اوغراشوب، بو فنلرده وعلی الخصوص كیمیاده پك چوق كشفیاته موفق اولمش؛ وبر چوق تألیفات فنیه براقشدر. آقادمیانك كاتب دائمیسی مأموریتنه وسائر بر چوق عنوانلره دخی نائل اولمشیدی.

بَرزَنج { قافقاسیه‌ده اران جوارنده و(برذعه)نك ۱۸ فرسخ شمال شرقیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

برزند { تفلیس جوارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور. اصطخری بو قصبه‌نك آذربیجاندن معدود اولوب، اردبیلدن ۱۵ فرسخلق مسافه‌ده اولدیغنی بیان ایدیور.

برزوف { (Berezov) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده (سوسوه) ایله (ووغولقه) نهرلرینك ملتقاسنده و (توبولسق) ك ۵۷۰ كیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، كلیتلی كورك تجارتی وآلتون معدنی واردر. روسیه دولتی طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر.

برزَوَیه { ایران قدیم حكما واطباسندن اولوب، لسان هندی‌یه دخی آشنا بولنمغله، نوشروان عادل طرفندن بعض كتب حكمیه‌نك جمع واخذیچون هندستانه كوندریلوب، «كلیله ودمنه» اسمیله مشهور اولان كتابی كتیرمش، ولسان پهلوی‌یه ترجمه ایتمشیدی. بعده بو كتاب ابن مقفع طرفندن عربی‌یه ترجمه اولنمشدر.

برزویه { (یاخود برزیه) سوریه‌ده افامیه جوارنده مشهور بر قلعه ایدی، كه اهل صلیب محارباتی زماننده فوق العاده اهمیت آلوب، متانتیله كسب شهرت ایتمشیدی. اهل صلیبك الینه دوشوب، ۵۸٤ تاریخنده صلاح الدین ایوبی طرفندن استخلاص اولنمشدر.

برزه { نیشابورده بر ناحیه ودمشق شام قربنده بر قریه اولوب، بعض مشاهیرك مسقط رأسلری بولنمشلردر. — بانك ضمیله برزه دخی جزیرة العربده بر موقع اولوب، بوراده زمان جاهلیتده بنی سلیم ایله بنی فارس بیننده (یوم برزه) دینمكله معروف وایام عربدن معدود بر وقعه جریان ایتمشدر.

برزينه (Bérésina) روسيه‌ده بر نهردركه (مينسك) ايالتنده (ويليقه) قريه‌سنده نبعانله، استوديانقه، بوزيسوف، بوبرويسق، غوروال وساثر قصبه‌لرك ايچندن چكه‌رك، ٣٥٠ كيلومتره‌لك جرياندنصكره، قره‌دكيزه منصب اولان (دنيپر) ايرماغه دوكيلور.

برژراق (Bergerac) فرانسه‌نك مشاهير محررلرندن اولوب، ١٦٢٠ ده طوغمش، و ١٦٥٥ ده وفات ايتمشدر. برچوق تياترو كتابلرى وساثر بعض آثار ادبيه يازمشدر، كه اكثرى كسب شهرت ايدوب، دفعاتله نشر اولنمشدر.

برسباى (ملك اشرف) عنوانيله معروف ملوكك آلتنجيسى وچراكسهٔ مصرك سكزنجيسيدر. [«اشرف» ماده‌سنده آلتنجى فقره‌يه مراجعت بيوريله.]

برست (Brest) فرانسه‌نك غرب شمالى ساحلنده، برتانيه خطه‌سنك (فنيستره) ايالتنده قضا مركزى بر شهر واسكله اولوب، پاريسك ٥٠٧ كيلو متره غربنده واقعدر. ٦٦٨٣٠ اهاليسى، غايت صاغلام ليمانى، كوزل ريختمى، استحكاماتى، كوزل مسيره‌لرى، سفائن انشاسنه مخصوص دستكاهلرى، بحريه‌يه متعلق برچوق مؤسساتى، متعدد فابريقه‌لرى، مكتب بحرى واعداديسى، كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى وپك ايشلك تجارتى واردر. ايكى ليمانى اولوب، برى سفائن حربيه‌يه وديكرى سفائن تجاريه‌يه مخصوصدر. شهر دكيزك برقوليله ايكى‌يه منقسم اولوب، برى نفس برست وديكرى (رقوورانسه) محله‌سيدر. آره‌لرنده آچيلور قپانور بركوپرى واردر.

برسچ (Brests) روسيه‌نك (غرودنو) ايالتنده وغرودنونك ١٨٠ كيلومتره جنوبنده واقع برشهر اولوب، اكثرى يهودى اولمق اوزره ٢٣٠٠٠ اهاليسى، برقيانك اوزرنده برقلعه‌سى ومشهور برخاوره‌سى واردر.

برسلاو (Breslau) پروسيه‌نك (سيلزيا) خطه‌سنده معتنا بر شهر اولوب، برلينك ٣١١ كيلومتره جنوب شرقيسنده و (اودر) ايله (اوهلاو) نهرلرينك ملتقاسنده واقعدر. سيلزيا خطه‌سنك وايالتنك مركزى اولوب، ٢٣٩٠٥٠ اهاليسى، طوپخانه‌سى، متعدد قشله‌لرى، دارالفنونى، ٣٠٠٠٠٠ جلدى حاوى كتبخانه‌سى، موزه‌سى، ايپك وپوك منسوجاته مخصوص فابريقه‌لرى، پك ايشلك تجارتى، بازار وپنايرلرى واردر. وقتيله سيلزيا دوقه‌لرينك مقرى اولوب، بعده چه‌سنانه وآوستريايه كچمش، و ١٧٤١ ده ايكنجى فردريق طرفندن ضبط اولنه‌رق، پروسيه‌يه الحاق اولنمشدر.

برسه (Bresse) فرانسه‌نك اقطار شرقيه‌سندن كوچك بر خطه‌نك اسم قديميدر، كه (بورغونيه) دن معدود اولوب، مركزى (بورغ) شهرى ايدى. قسم اعظمى (ان) ايالتنى تشكيل ايديور. [«ان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

برسى (Bercy) پاريسك شرق طرفنده و(سينه) نهرى كنارنده بر بيوك قريه ايدى، كه پاريسك توسعى حسبيله اخيراً بو شهره الحاق ايده‌رك، بر محله‌سى حكمنه كچمشدر. التحاقدن اول ١٢٩٧٩ اهاليسى وپك چوق شراب، سركه، روم وزيتون ياغى مخزنلرى وار ايدى.

برشا (Brescia) ايتاليانك (لومبارديا) خطه‌سنده وميلانك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده همنامى اولان ايالتك مركزى بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى، مصنع كليسا وتياتروسى، (كيرينيانه) اسميله بيوك بركتبخانه‌سى، اسلحه، ناپه وجوخه، دانتله، فانله وساثره فابريقه‌لرى وپك ايشلك تجارتى واردر. بعض مشاهيرك مسقط رأسيدر. برآره‌لق مستقل بر جمهوريت تشكيل ايتمشيدى.

برشلو (Brescello) ايتاليانك وسطلرنده، (رجيو) نك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده و (پو) ايرماغنك ساحل يميننده بر شهر اولوب، ٤٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

برشلونه اسپانياده‌كى (بارسلونه) شهر وايالتنه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«بارسلونه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

برشليانه اندلسده (لبله) يه ملحق بر قصبه اولديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

برشو (Berchoux) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٧٦٥ ده ليون جوارنده طوغمش، و ١٨٣٩ ده وفات ايتمشدر.

برصوم سريانى رهبانندن ونسطورى‌مذهبى پيشوالردن اولوب، بشنجى قرن

ميلاديده ياشامش، ومذهب مذكورك ايران وعراق طرفلرنده نشرينه خدمت ايتمشدر.

برطاش { بحر خزرك جهت شماليه‌سنده واتل (يعنى وولغا) ايرماغنك شرقنده برقوم اولوب، ساكن بولندقلرى بقعه‌نك دخى بو اسمله معروف اولديغى جغرافيون عرب آثارنده مسطوردر. بو قومك كنديسنه مخصوص بر لسانله متكلم اولوب، بو لسانده تركجه وبلغارجه ايله مناسبتى اولمديغى، وبونلرك يازين خيمه نشين اولوب، قيشين اخشاب اولرده اسكان ايتدكلرى وكورك تجارتيله دخى مشغول وجمله‌سى دين اسلامله متدين بولندقلرى كتب عربيهٔ مذكوره‌دن منفهم اوليور. اليوم اورالرده بو اسمله بر قوم بولنديغى بيلنمديكندن، وقتيله مغول وتاتارلرك هجومى صره‌لرنده اورادن قاچش، ويا محو وپريشان اولمش اوله‌جقلرى آكلاشيليور.

برطلى { نينوى جوارنده دجله كنارنده بر قصبه اولديغى ياقوت حموى ذكر ايديور.

برغ { (Berg) آلمانيانك اسكى حكومتلرندن اولوب، (رين) ايرماغنك جهت شرقيه‌سنده واقع ايدى. مركزى (دو سلدورف) شهرى ايدى. وقتيله قونتلق وبعده دوقه‌لق صورتنده اداره اولندقدن صكره، بيوك بوناپارت طرفندن ضبط اولنه‌رق، فرانسه‌يه الحاق اولنمشيدى. مشاراليهك سقوطندن صكره پروسيه‌يه الحاق اولنه‌رق، اليوم رين ايالتندن معدوددر.

برغ { (Bergues) فرانسه‌نك «شمال» ايالتنده و (دونكرق) ك ١٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده ناحيه مركزى برقصبه واسكله اولوب، ٥٨٠٠ اهاليسى، ليمانى، استحكاماتى، سفائن دستكاهلرى، پينير وسائره تجارتى وبعض فابريقه‌لرى واردر.

برغامه { ياخود برغامو (Bergame, Bergamo) ايتاليانك لومبارديا خطه‌سنده همنامى اولان ايالتك مركزى بر شهر اولوب، ميلانك ٤٤ كيلومتره شمال شرقيسنده بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ٣٨٠٠٠ اهاليسى، استحكاماتى، بيوك بر كليساسى، كوزل تياتروسى، كتبخانه‌سى، بر قاچ جمعيت علميه‌سى، ايپك، ياغى، شراب، زيتون ياغى، ميوه ودمير آلاتنه متعلق خيلى ايشلك تجارتى واردر. شاعر مشهور (تاس)ك وطنى اولوب، مشاراليهك شهرك ايچنده برهيكلى مركوزدر. — برغامه ايالتنك طولى ١٢٠ وعرضى ٧٩ كيلومتره اولوب، ٣٧٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

برغ اوپ زوم { (Berg-Op-Zoom) فلنكك برابانت شمالى ايالتنده، (آنور)ك ٣١ كيلومتره شمالنده و(زوم) نهرى اوزرنده برقصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، استحكاماتى وقورو باليق تجارتى واردر.

برغر { مسعودى بو اسمله قره دكيزك سواحل شماليه‌سنده بر قوم بولنديغنى وبونلرك ايكيده برده قسطنطينيه‌يى تضييق ايتدكلرينى بيان ايدوب، ياقوت حموى بونك روايتنى نقل ايتدكدن صكره، (بلغار) دن غلط اوله‌جغنى ظن ايديور.

برغمان { (Bergmann) اسوجك مشاهير كيمويوندن اولوب، ١٧٣٥ تاريخنده طوغمش، و ١٧٨٤ ده وفات ايتمشدر. (اوپسال) دارالفنوننده كيميا معلمى بولنمش؛ وفنون متنوعه‌يه وعلى الخصوص فن كيميايه متعلق بر چوق كتابلر يازوب، بو فنده بعض كشفيات نافعه‌يه دخى موفق اولمشدر. آثارى پك مقبولدر.

برغمه { آيدين ولايتنك ازمير سنجاغنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ازميرك ٨٥ كيلومتره شمالنده وساحل بحردن ٣٠ كيلومتره ايچريده اوله‌رق، باقر چاينك بر ساعت شمالنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهاليسى، يلديرم سلطان بايزيد خانك بناكرده‌سى اولان بيوك ومصنع بر جامع شريفيله ديكر متعدد جوامع ومساجد ومدرسه‌لرى، بخارله ايشلر ٩ پاموق فابريقه‌سى وخيلى تجارتى واردر. پك اسكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى پرغاموس (Pergamus) در. زمان قديمده بيوك ومشهور بر شهر اولوب، علوم وفنون مركزى وحكيم شهير جالينوسك وطنى بولنمشدر. (آندروماق)ك اوغلى (پرغاموس) طرفندن تأسيس اولنه‌رق، بيوك اسكندر طرفندن فتح اولنمش؛ وجهانكير مشاراليهك وفاتندن صكره، طوائف ملوكدن اوله‌رق بو شهرده دخى بر كوچك دولت تشكل ايتمشيدى. برغامه‌ده ٢٠٠٠٠٠ جلدى حاوى بيوك بر كتبخانه بولنوب، اسكندريه كتبخانه‌سيله دعواى رقابت ايدردى. بعده بونك كتابلرى دخى

اسكندريه‌يه نقل اولنمشدر. قصبه‌نك ايچنده واطرافنده معموريت قديمه‌سنه دلالت ايدر پك چوق آثار عتيقه موجوددر. — برغمه قضاسى آيدين ولايتنك وازمير سنجاغنك منتهاى شمال غربيسنده واقع واسع بر قضا اولوب، غرباً آق دكيزله، شمالاً خداوندكار ولايتنك قره‌سى سنجاغيله، شرقاً صاروخان سنجاغيله، جنوباً دخى منمن قضاسيله محدود ومحاطدر. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، باقر چايله وديكر بر قاچ كوچك نهرله اروا اولنور. محصولاتى حبوبات متنوعه ايله پاموق وسائره‌دن وميوه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلرى دخى چوقدر. آيازمند، ديكيلى وچاندارلى اسملريله اوچ اسكله‌سى واردر. قضا ١٦٣ قريه‌دن مركب اولوب، ايلجۀ برغمه، ديكيلى، چاندارلى، آيازمند، نواحئ برغمه، كليسا وقوزات اسملريله ٧ ناحيه‌يى جامعدر. اهالئ قضا ٦٦٠٨٨ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك يالكز يدى بيك كسورى خرستيان ويهودى وقصورى كاملاً اسلامدر.

برغمه چايى { آناطولينك جهت غربيه‌سنده ازمير سنجاغنك برغمه قضاسنده جريان ايدن باقر چاينه تابع بر كوچك نهردر، كه ديمرجى طاغندن نبعانله، جنوبه طوغرى آقه‌رق، برغمه قصبه‌سنك يانندن كچدكدن وتقريباً ٢٥ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، مذكور باقر چاينه منصب اولور. اسم قديمى كتيوس (Cetius) در.

برغمه دولتى { (Roy. de Pergame) بيوك اسكندردن صكره قبل الميلاد ٢٨٣ تاريخنده (فيلتر) طرفندن تأسيس اولنمش بر كوچك دولت اولوب، ابتدا ميسياوليديانك بر پارچه‌سندن يعنى قره‌سى وصاروخاندن عبارت ايكن، بعده روماليلرك ياردميله سوريه حكمدارى آنطيوخسدن بعض يرلر ضبط ايله، كوتاهيه وآنقره‌يه طوغرى توسع ايتمشيدى. حكمدارلرى كثرت ثروتلريله وعلوم ومعارف حاميلريله شهرت بولمشلردر. قبل الميلاد ١٣٢ تاريخنده بو دولت صغيره‌نك حكمدارى اوچنجى (آتال) وفاتنده ملكنى روماليلره ترك ايتمكله، بونلر اوچ سنه ادعاى وراثت ايدن (آرستونيقوس) ايله بعد المحاربه، مملكتى ضبط ايتمشلردر. بو وجهله برغمه دولتى ١٥٤ سنه سوروب، يدى حكمدار كلمشدر، كه تاريخ جلوسلريله برابر بروجه ذير ذكر اولنور:

فيلتر (والى صفتيله)	٢٨٣ قبل الميلاد
برنجى اومن (حكمدار صفتيله)	٢٦٣ »
برنجى آتال	٢٤١ »
ايكنجى اومن	١٩٨ »
ايكنجى آتال (فيلادلف)	١٥٧ »
اوچنجى آتال (فيلوميتور)	١٥٧ »
آرستونيق	١٣٢ الى ١٢٩

برغو { ياخود بركو (Bergou) سودان وسطيده ودايك شمالنده، نيلك غربنده وچاد كولنك شمال شرقيسنده بر خطه اولوب، اهاليسنك وحشتى حسبيله احوالى همان مجهولدر. — سودانك غرب جنوبى جهتنده و(نيجر) ايرماغنك ساحل يسارنده دخى بو اسمله بر خطه واردر.

برغواطه { اقوام بربردن مصامده قومنه منسوب بر بيوك قبيله‌در، كه مغرب اقصى سواحلنده ساكن اولوب، ايكنجى قرن هجرى اوائلنده رؤسالرندن (ابوصبيح طريف) ادعاى نبوتله مركزى اولان (تامسنا) قصبه‌سنده اجراى حكم ايتمكه باشلامش؛ وبونك اوغلى صالح واحفادندن بعضلرى دخى ظاهراً مسلمان اولدقلرى حالده، كاه نبوت وكهانت وكاه مهديلك دعواسنى ايتمكده مداوم اولوب، كنديلرينى بو صفتله قبول ايتديرمك ايچون پك چوق نفوس قتل، وپك چوق بلاد تخريب ايتمشلردى. بو وجهله برچوق وقت اجراى حكومت ايتدكدن صكره، بشنجى قرن هجرى اواسطنده مرابطين و بنى زيرى وبنى يفرين طرفندن مغلوب ومنهزم اولوب، مملكتلرينى تركله، صحراى كبيره قاچمغه مجبور اولمشلردى.

برغوديت { [«خيماره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

برغوس { (و زبانزدى بورغاز) شرق روم ايلينك ساحلنده وقره دكزك ساحل غربيسنده واقع همنامى اولان بركورفزك ايچنده بر قصبه واسكله اولوب، درسعادتك ٢٥٠ كيلومتره شمال غربيسنده و وارنه‌نك ١٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهاليسى وخيلى تجارتى واردر. برغوس كورفزينك جهت جنوبيه‌سنده بر قاچ ليمان وامين قويلر واردر. برغوس قصبه‌سى اليوم شرقى روم ايلينك منقسم بولنديغى آلتى سنجاقدن برينك مركزى اولوب، برغوس سنجاغى ايالت مذكوره‌نك قسم شرقيسندن عبارت وبرغوس، ايدوس، سوزه‌بولى، آخيولى، ميسوريه اسملريله ٥ قضايه منقسمدر.

روم ایلی دمیر یولی خطنك دردست انشا بولنان بر شعبه‌سی برغوس اسکله‌سنه منتهی اولمغله، بو قصبه‌نك کسب اهمیت ایده‌جکی شبهه‌سزدر. اسمی لسان یونانیده «برج» ویا «قله» دیمك اولان (پیرغوس) دن محرفدر.

برغوس { (وزبازدی بورغاز) بیغا سنجاغنك نفس قلعهٔ سلطانیه قضاسنده وقتیله ناحیه مرکزی بولنمش برکوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ۱۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وساحل بحردن یاریم ساعت قدر ایچریده اوله‌رق بر کوچك چایك کنارنده واقعدر.

برغوس { [«لوله برغوسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برغه { (Berga) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده وبارسلونه‌نك ۸۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۴۸۰۰ اهالیسی واردر.

برفروش { ایرانك مازندران ایالتنده وبحر خزرك ساحل جنوبیسی قربنده بر قصبه اولوب، (ساری) نك ۴۰ کیلومتره قدر غرب شمالیسنده و(آمل)ك ینه اوقدر شرق شمالیسنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی، ۱۰ کاروانسرایی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

برق { هندستانك متأخرین شعراسندن اولوب، بنکاله‌ده یاشامشدر. فارسی مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیکنجد درو راحت زبس تنکی سر مویی
فضای سینهٔ من دیدهٔ مورست پنداری

برقعید { موصل جوارنده (بقعا) ناحیه‌سنده بر قصبه ایدی، که اوائل دور اسلامده خیلی معمور وتجارتکاه اولوب، حلبده حکم سورمش اولان آل حمدانك وبرچوق مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

برقوفچه { (Berkovitza) بلغارستانك شمال غربی قسمنده ودینك ۱۱۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وطونه‌یه منصب اولان (اوکوست) نهری کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

برقوق { (ملك ظاهر سیف الدین) مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌نك برنجیسی اولوب، اصل ممالیك اتراکدن اولان بنی قلاوونك اخیری ملك صالح حاجی بکك اتابکی اولدیغی حالده، مشارالیهك صغرسنی حسبیله، ۷۸۵ تاریخنده اتفاق امرا ایله یرینه صاحب ترجمه اقعاد اولنمشیدی. ۷۹۱ تاریخنه‌دك حکومت سوردکدن صکره، امرا کندیسنی اخذ وحبس وکرکه نفی ایده‌رك، ملك صالح حاجی بکی تخت موروثنه اعاده ایتمشلرسه‌ده، سکز بچوق آیدن صکره محبس ومنفاسندن قورتله‌رق، قاهره‌یه عودتله، ینه مصر تختنی ضبط، وبو دفعه دخی ۱۰ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸۰۱ تاریخنده ۶۰ یاشنده وفات ایتمشدر. قاهره‌ده بین القصرینده (مدرسهٔ ظاهریه) اسمیله بیوك بر مدرسه بنا ایتمشدر. اوغلی ملك ناصر ابو السعادات فرج خلفی اولمشدر.

بَرقه { آفریقا قطعه‌سنك سواحل شمالیه‌سندن بر بیوك خطه اولوب، خطهٔ مصریه‌ایله (سرت) کورفزی آره‌سنده واقعدر. شمال غربیه طوغری دکیزك ایچنه اوزانمش بر برج شکلنده‌در. زمان قدیمده (کیرنایق) اسمیله معروف اولوب، سواحلی بعض یونان مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمشیدی. الیوم کاه طرابلس غرب ولایتنه ملحق، کاه مستقل متصرفلق وبعضاً ده آیریجه بر ولایت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی اولان (بنغازی) اسمیله معروفدر. سرت کورفزنده ۳۰° ۱۷′ ۴۳″ عرض شمالی ایله ۱۶° ۳۹′ ۹″ طول شرقیده واقع نقطه‌دن مصر حدودنده‌کی (رأس الکنیس) برونه‌دك برقه‌نك سواحلی ۸۸۰ کیلومتره طولنده اولوب، مملکت جنوباً صحرای کبیره طوغری خیلی واسع ایسه‌ده، معمور ویا قابل عمران یرلری ساحلریله سواحله قریب اولان یرلری اولوب، ایچ طرفلری چولدر؛ ویالکز بعض محللرنده (اوجله) کبی بعض واحلره تصادف اولنور. واسع بر برج ویا شبه جزیره صورتنده دکیزك ایچنه اوزانمش اولان قسمی مرتفع وطاغلق بر محل اولوب، بو طاغلرك سواحله طوغری اولان اتکلری صربجه ایسه‌ده، ایچ طرفه ناظر اولان اتکلری سطح مائل صورتنده چوله طوغری اوزانیور. بو طاغلردن بر چوق دره‌لر وچایلر آقغله، هر طرفی متنوع اشجاری وانواع چیچکلرله مزین چایرلری حاوی اورمانلرله وغایت کوزل مرعالر وچایرلرله مستور اولوب، اصلا آفریقایی آکدیرمیه‌جق وایتالیانك اك کوزل یرلریله ادعای مسابقه کیریشه‌بیله‌جك بر حالده‌در. زمان

قديمده كرك بو طاغلرك اتكلرنده وكرك سواحلده پك چوق معمور وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنوب، اهاليسى كثرتلى وجمعيتلى بولنمش اولديغندن، بونم طبيعيه‌دن خيلى استفاده اولنور ايكن، اليوم اهاليسى پك آز واكثرى بدوى اولوب، بحق اسـتفاده اولنه‌مديغى مع التأسف آكلاشيليور.

برقه‌نك سواحلنده بولنمش اولان شهر وقصبه‌لردن اكثرينك خرابه‌لرى اليوم مشهود اولـوب، بونلرك اك بيوكلرى برنيكه، توشيره (ونام ديكرله آرسينوئه)، برقه (ونام‌ديكرله پطولمائيس)، آپولونيا وكيرن (ياخود قيروان‌قديم)در. بو بش‌شهردن طولايى برقه خطه‌سنه (پنداپوليس) ياخـود (بنطابلس) دخى ديرلردى، كه لسان يونانيده «بش شهر» ديمكدر. ينه زمان قديمده ويريلن (كيرنايق) اسمى دخى مذكور شهرلرك بشنجيسى واك بيوكى اولان كيرن (يعنى قيروان قديم) شهرينك اسمنه نسبتله حاصل اولمش براسمدر. برقه اسمنه‌كلنجه، ينه مذكور بش شهردن اوچنجيسـنك اسمندن مأخوذ اولـوب، شهر مذكور بطالسه زماننده (پطولمائيس) تسميه اولنمش؛ وبعده ينه اسم قديميله مسمى اولمه‌رق، دور اسلامده خطه‌نك مركزى اولمغله، عربلر طرفندن بو خطه‌يه (برقه) اسمى ويرلمشـدر. شمـديكى حالده مركزى اولان واسـكى (برنيكه) خرابه‌لرى اوزرنده بولنان بنغازيدن بشـقه ذكره شايان يالكز (درنه) قصبه‌سيدر.

اهـاليسى عرب وبربردن مركب اولوب، جمله‌سى لسـان عربى ايله متكلمدرلر. هرابى، اواغير، مغاربه ومرابطين اسملريله باشليجه درت قبيله‌يه منقسم‌اولوب، اكثرى خيمه نشـيندرلر؛ ودوه، خركله، قويون، كچى وصيغير سـوريلرندن عبارت خيلى حيـوانلرى واردر. بياغى وساده ياغ باشليجه اخراجاتلرندن اولوب، معيشتلرى باشليجه آرپه اونيله ياغ، بال، خرما وسوددن عبارتدر. برقه‌نك پورتقال، ليمون، مندلينه، زيتون، نار كبى ميوه‌لرى دخى چوق وپك مقبولدر. هواسى معتدل وپك صاغلامدر.

بو خطه اسكيدن برى اقوام بربريه ايله مسـكون اولـوب، يونانيلر دخى سـواحلده وسواحله قريب بعض محللرده يرلشمش. وبر طاقم كوزل شهر وقصبه‌لر تأسيس ايتمش ايديلر. اسـكندردن صكره برقه مصر بطالسه‌سنك النه كچوب، او صره‌ده علوم ومعارفده دخى خيلى ترقيات حاصل اولمغله، بعض مشاهير فلاسفه‌نك مسقط رأسى بولنمشدر. بعده روماليلرك الينه كچوب، نهايت ٢١ تاريخ هجريسنده عقبه بن نافع فهرى يديله فتح اولنه‌رق، مؤخراً بنى طولونك، بنى اغلبك، فاطميلرك، ايوبيلرك الينـه كچوب، بر آره‌لق تونس امراسـنك تحت تصرفنه كيرمش، ونهـايت طرابلس غرب اوجاغنـه تابع اولـوب، طرابلس غربله برابر طوغريدن طوغرى‌يه تحت اداره‌ٔ عثمانيه‌يه آلنمشدر. بنغازى ناميله طرابلس غرب ولايتنك بر سنجاغى صورتنده اداره اولنمقده ايكن، بر قاچ سنه اول آيريجه بر ولايت اعتبار اولنمش؛ واخيراً مستقل بر متصرفلق حالنه قونمشدر. [«بنغازى» ماده‌سنه دخى مراجعت.]

برقه } همنامى اولان آنف البيان خطه‌نك مركزى بولنمش بر شـهر ايدى، كه اوائل دور اسلامده پك معمور وتجـارتكاه اولوب، آلتنجى قرن هجريدن صكره خراب اولمشدر. بو شهر ميلاد عيسادن ٥٥١ سـنه اول كيرن (يعنى قيروان قديم) شهرينك بعض مهاجرلرى طرفنـدن وبو شهرك ١١٠ كيلومتره غرب جنوبيسـنده تأسيس اولنه‌رق، بعده بطالسـه زماننده بونك اهميتى (پطـولمايس) شهرينه انتقال ايتمشيديسه‌ده، فتوحات اسلاميه‌دن صكره خطه‌نك مركزى اتخاذ اولنه‌رق، اهميتى آرتمشيدى. دكيزدن بر آز مسافه‌ده واقع طاغلرله محاط براووه‌ده كائن ايدى. اسكله‌سى طليته (يعنى پطولمائيس) قصبه‌سى ايدى. اليوم بعض خرابه‌لرى وقويولرى موجوددر.

برقه } مختلف رنكلى طاشلرى بولنان بر معناسنى افاده ايتمكله، ديكر اسملرله مركب اوله‌رق جزيرة العربده بر چوق مواضـعك اسملرينى تشكيل ايديور.

برقى } بو اسمله اسكى عثمانلى شعراسندن ايكى ذات‌بولنوب، برى استانبوللى وديكرى آيدينليدر. شو بيت برنجينك جملهٔ اشعارندندر:

بر دم ايچنـده غربى وشرقى
سـير ايدر يلدرم كبى برقى

برك } (Beregh) مجارسـتانك (تيسـه) نك اوته‌سنده‌كى ايالتندن اولوب، مارماوش، اوغوج، سـاتمار، زمپلين، واونكوار ايالتلرى آره‌سـنده واقعدر. ١٦٠٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، مركزى (مونقاز) شهريدر.

برکت قویی { یکی زلانده‌یی ترکیب ایدن (aie de l'Abondance) ایکی آطه‌دن شمالیسنك شمال شرقی ساحلنده بیوك بر کورفز اولوب، بر طاقم جزایر صغیره‌یی حاویدر.

برکتلو { قونیه ولایتنك نیکده سنجاق وقضاسنده و نیکده شهرینك ۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق بوغا طاغی شعبه‌لرندن الا طاغك شمالی اتکنده واقع بر قریه‌اولوب، جوارنده‌کی قورشون معدنیله مشهوردر. قریه ایله معدن محلنده ۲۵۰۰ قدر اهالی، ۵ جامع، ۲ مدرسه، ۱ کلیسا، ۲ اسلام و ۱ خرستیان مکتبی واردر. معدن مذکوردن شمدیکی حالده سنوی ۲۰۰۰۰۰ قیه قدر قورشون چیقاریلور. — روم ایلنده قواله جوارنده دخی بو اسمله بر بیوك قریه واردر.

برکس { یاخود برقشیر (Berks, Berkshir) انکلتره‌نك وسطلرنده‌کی ایالاتندن اولوب، بوکینغهام، اوقسفورد، سوری و (ویلت) ایالتلری آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۲۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۹۶۴۷۵ اهالیسی واردر.

برکساس { (Beregh - Szasz) مجارستانك (برك) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۶۳۰۰ اهالیسی واردر.

برکلی { (Berkeley) ایرلانده‌نك مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۸۴ تاریخنده (کیلکرین) ده طوغمش، و ۱۷۵۳ ده وفات‌ایتمشدر. فلسفه ومذهبه متعلق بر خیلی آثاری و بعض اشعاری واردر.

برکن { (Bergen) نوروجده (نوردنفیس) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (قریستیانیا) نك ۲۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (واغ) دینلن بر اوزون کورفزك ایچنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی، بحریه مکتبی، کمی انشاسنه مخصوص دستگاهلری و بك ایشلك بالیق تجارتی واردر. نیمانی صاغلام ایسه‌ده، مدخلی مخاطره‌لیدر. برکن ایالتنك ۲۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برکنوق { (Brecknocke) انکلتره‌نك (غال) خطه‌سنده و (هردورف) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

— برکنوق ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۶۲ مربع کیلومتره و اهالیسی ۵۹۹۰۱ کشیدر.

برکوکب { ایکنجی قرن میلادی اوائلنده مسیحلك ادعاسیله ظهور ایتمش بر یهودیدر، که رفیق اولان (عقیبا) نك یاردیمیله رومالیلره‌قارشی عصیان ترتیب ایدوب، ۱۳۳ تاریخنده قدسی دخی ضبط، و کندی نامنه سکه ضرب ایتمش ایسه‌ده، رومادن سوق اولنان عسکره قارشی طیانه‌میوب، ۱۳۵ تاریخنده قتل، ورفیق حیاً سلب اولنمشیدی.

برکوی { (محمد افندی) مشاهیر علمای عثمانیه‌دن اولوب، ۹۲۸ تاریخنده بالیکسری قصبه‌سنده پیر علی اسمنده بر مدرسك صلبندن تولد ایتمش؛ واوراده تحصیل مبادئ علوم ایتدکدن صکره، درسعادته کله‌رك، علمای‌عصرك حلقهٔ تدریسنه مداومت، وبعده بعض مدارسده تدریسله اشتغال ایتمکله برابر، طریق بیرامی مشایخندن شیخ عبدالرحمن قرمانی‌یه انتساب، وطریق زهد وتقوایه سلوك ایتمشیدی. بعده ادرنه‌ده قسام عسکری اولوب، انفصالندن صکره، محصول قسمتدن آلمش اولدیغی مبلغی اصحابنه اعاده وتقسیم ایچون، شهر مذکوره عودت ایتمش؛ وفیمابعد بسبتون امور دنیادن انقطاع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، شیخنك ابرامی اوزرینه تدریس ووعظدن وازکچمیوب، متعاقباً خواجهٔ پادشاه مولانا عطاء الله افندی طرفندن آیدین ولایتنده واقع (برکی) قصبه‌سنده تأسیس اولنان مدرسه‌نك مدرسلکنه تعیین اولنه‌رق، قصبهٔ مذکوره‌یه عزیمت، وفیمابعد اوراده اقامت ایتمکله، (برکوی) یاخود (برکیلی) نسبتیله شهرتیاب اولمشدر. عمرینی وعظ وتدریس وتألیفله چکیروب، دیانت وزهد وتقوی حقنده فکرینی بیپروا بیان ایتمکدن چکینمز، وبو بابده برآز زیاده ایلری‌یه کیدوب، فوق‌العاده بر تعصب التزام ایدر ایدی. حتی قرائت قرآن کریم‌کبی افعال دینیه وعباداته قارشی اجرت اخذینك حرام اولدیغنی التزام ایده‌رك، معاصرین علما ایله شفاهی وتحریری پك چوق مباحثات شرعیه وعلمیه کیریشمشیدی. فکرینك غلبه‌سی اوقافك بطلانی انتاج ایده‌جکندن، نهایت وقتك شیخ الاسلامی مشهور ابو السعود افندی مباحثاتی منع ایتمشیدی. بر خیلی تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری

«طريقت محمديه»، «معدل الصلاة»، «نور الاحياء» عنوانلى اثرلريله نحوده «اظهار» و «عوامل» عنوانلريله مشهور ومتداول ايكى متنى و «شرح لب» و «امتحان الاذكياء» عنوانيله بركافيه شرحى، صرفده بر متنى ومقصوده بر شرحى، علم تجويدده بر رساله‌سى، امالى طرزنده علوم عاليه‌يه متعلق مباحثى شامل براثرى و «السيف الصارم فى عدم جواز المنقول والدراهم» عنوانلى كتابيدر. ٩٨١ تاريخنده، ٥٣ ياشنده اولديغى حالده، طاعوندن وفات ايدوب، تربه‌سى بركى قصبه‌سى خارجنده بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. — بركوى عطاء الله احمد افندى دخى اول عصرك مشاهير علماسندن اولوب، سلطان سليم خان ثانى حضرتلرينك خواجه‌سى اولمغله، پك چوق نفوذ واعتبار قزانمش؛ وابو السعود افندى ايله محاسده‌سى وقوع بولمشدر. «هدايه» يه بعض تعليقاتى وتفسير شريفه متعلق برايكى رساله‌سى واردر. طبيعت شعريه‌سى دخى وار ايدى. بركى قصبه‌سندن اولوب، ٩٧٩ تاريخنده درسعادتده وفات ايتمشدر.

بركه } بو اسمله صحابياتدن اوچ خاتون بولنوب، بركه بنت ثعلبه، بركة الحبشيه وبركه بنت يسار ديمكله معروفدرلر.

بركه } (ام السلطان الست الجليله) مصرده حكومت سورن مماليك بحريه‌نك يكرمى ايكنجيسى اولان ملك اشرف شعبانك والده‌سى اولوب، اوغلنك زمان سلطنتنده‌كى حكم ونفوذيله وفوق العاده دارات ودبدبه وخيراتيله شهرت بولمشدر. (مدرسهٔ ام السلطان) ناميله قاهره‌ده بربيوك مدرسه دخى تأسيس ايتمشدر. ٧٧٤ تاريخنده وفات ايدوب، مدرسهٔ مذكوره جوارنده دفن اولنمشدر.

بركه } عربيده «كول» ديمك اولديغندن، ديكر بعض اسملرله مركب اوله‌رق، برچوق كوللره وكول اولميان بعض يرلره علم اولمشدر. انك مشهورلرى زيرده ذكر اولنور.

بركهٔ ابراهيم } اورفه شهرينك اتصالنده وجنوبنده بر كوچك كول اولوب، (عين زليخا) و(خليل الرحمن) صولرى بو كولك ايچنه دوكيلور. اطرافى اشجارله محاط ومنظره‌سى پك لطيفدر. ايچنده پك چوق باليق بولنوب، اهالى عندنده مبارك عد اولنديغندن، كيمسه طرفندن صيد اولنمز.

بركة الحاج } مصرده قاهره‌نك خارجنده و ١٠ كيلومتره شمال شرقيسنده مفرح بر محل اولوب، فاطميون ومملوك ايوبيه زمانلرنده حكمدارلرك صيفيه وكوشكلرينى حاوى ايدى. بوكا (بركة الجب) دخى ديرلردى.

بركة الحبش } مصرده فسطاطك جنوبنده ونيلك كنارنده نزهتكاه بر محل اولوب، وقتيله حضرت امام حسن وحسينك اولادينه وقف اولنمشيدى. نيلك فيضاننده صو ايله طولديغيچون بركه دنيلوب، جوارنده (حبش) اسميله معروف برطاقم باغچه‌لر واردر.

بركه خان } جوجى خانك اوغلى وچنكيز خانك تورونى اولوب، دشت قپچاق وقريم خانى ايدى. عسكر وتوابعيله برابر دين اسلامى قبول ايدوب، وولغا كنارلرنده تأسيس وپايتخت اتخاذ ايتديكى (سراى) نام قصبه‌يه هر طرفدن علماى اسلامى جمع ايتمشيدى. ٦٦٠ تاريخلرنده طونه‌نك بوزلرى اوستندن روم ايلى‌يه چكوب، قسطنطينيه سورينه قدر كلمش؛ واو صره‌ده ميخال پاليولوغك محبسندن قورتيلوب اينوسه فراره موفق اولمش اولان عز الدين سلجوقى‌يى برابر آله‌رق، ممالكندن بر خطه‌يه والى تعيين، وكندى قيزينى كنديسنه تزويج ايتمشيدى.

بركة خليص } مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده بر محل اولوب، خرما باغچه‌لرى وبازارى واردر.

بركة زلزل } بغدادده بركول اولوب، اطرافنده‌كى محله دخى بو اسمله مسمى ايدى.

بركة الفيل } قاهره‌نك اتصالنده بركول اولوب، وقتيله سواحلى ياليلرله مزين اولمغله، برنزهتكاه عمومى ايدى. — بركة قارون، بركة قرموط والبركة الناصريه دخى مصرده ايديلر.

بركى } آيدين ولايتنك ازمير سنجاغنده اوده‌مش قضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، اوده‌مشك ٨ كيلومتره قدر شمال شرقيسنده وبر چاى كنارنده واقعدر. اسكيدن معمور بر قصبه اولوب، بر قاچ جامع شريف ومدرسه‌سى وسائر خيراتى واردر. بعض علمانك مسقط رأسى اولوب، «طريقت محمديه» صاحبى مشهور بركوى محمد افندى دخى طول مدت بو قصبه‌ده مدرسلك ايتمشدر. وتر-

بەنی قصبەنك خارجندەدر. اودەمشە واورادن آیدین دمیر یولی خطنە بر شوسە ایلە مربوطدر. ـــ برکی ناحیەسی ۳۵ قریەدن عبارت اولوب، اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووە اولەرق، پك منبت ومحصولداردر.

برکیارق. { ایراندە حکومت سورن ملوك سلجوقیەنك دردنجیسی اولوب، ملکشاهك اوغلی وآلب آرسلانك تورونیدر. ٤٨٤ تاریخندە، پدرینك وفاتی اوزرینە، تخت سلطنتنە جلوس ایدوب، برخیلی مدت برادرلریلە اوغراشدقدن صکرە، سوریە، عراق، جزیرە، آذربیجان وکورجستان برادری محمدك، خراسان جهتی دیکر برادری سنجرك، و باقی ممالك کندیسنك اولمق اوزرە صلح ایتمشلردی. ۱۲ سنە سلطنت سوردکدن صکرە، بغدادە کیتمکدە ایکن، ۲۵ یاشندە اولدیغی حالدە، یولدە وفات ایتمشدر. اهل صلیبە قارشی آنطاکیەیە عسکر کوندرمشیدیسەدە، عسکری مغلوب اولمشیدی.

برکیلی. { [«برکوی» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

برکین. { (Berquin) فرانسەنك مشهور محررلرندن اولوب، باشلیجە چوجقلر ایچون یازدیغی غایت نافع وتهذیب اخلاق موجب کوزل اثرلریلە شهرت بولمشدر. کویلیلرە وعوامە عائد بعض کتابلر وموقوت رسالەلر دخی یازمشدر. بتون آثارندە غایت سادە وسهل بر لسان قوللانمشدر. ۱۷٤۹ دە (لانغوآران) دە طوغوب، ۱۷۹۱ دە پارسدە وفات ایتمشدر. کلیات آثاری ۲۰ جلد اوزرە طبع ونشر اولنمشدر.

بُرُلُّس. { مصر سفلادە ساحل بحرە قریب ونیلك بری رشیدە دیکری دمیاطە منتهی اولان ایکی قولی آرەسندە واقع اولان کنیش برکول اولوب، محیط دائرەسی ۱۷۰ کیلومترە ومساحهٔ سطحیەسی ۷۰۰ مربع کیلومترەدر. دریناکی پك آز اولوب، دکیزدن اینجە بر دیل ایلە آیرلمش اولدیغی حالدە، (سبنیتی) اسمیلە معروف بر بوغازدن دخی دکیز صویلە اختلاط ایدیور. نیلك برچوق جدوللری بوکولە منتهی اولور. کولك شمدیکی اسمی جهت غربیەسندە ونیلك کنارندە بولنمش اولان بر قصبەنك اسمندن مأخوذ اولدیغی کبی، اسم قدیمی دخی ساحل جنوبیسندە بولنمش اولان برقصبەنك اسمندن مأخوذ اولەرق (بوتو) ایدی. ـــ بواسملە نیلك ساحلندە وکولك قربندە بولنمش اولان قصبە وقتیلە خیلی معمور اولوب، بعض علمانك مسقط رأسی بولنمش ایسەدە، الیوم خرابدر.

برلین. { (Berlin) پروسیە قراللغنك وبتون آلمانیا ایمپراطورلغنك پایتختی اولان بر بیوك شهر اولوب، (براندبورغ) خطەسندە و(البە) ایرماغنە تابع (هاول) نهرینە دوکیلن (اسپرە) اسمندە بر کوچك چایك اوزرندە اولەرق، ″۱٦ ′۳۰ °۵۲ عرض شمالی ایلە ″۳۰ ′۳ °۱۱ طول شرقیدە وبالطیق دکیزی ساحلنك ۱٦۵ کیلومترە جنوبندە واقعدر. بولندیغی اووەنك حذای بحردن ٤۰ مترە ارتفاعی واردر. برلین، یالکز پایتخت اولمق جهتیلە دکل، جسامتیلە، ابنیە وسوقاق ومسیرەلرینك کوزللکیلە، مؤسسات علمیە وخیریەنك کثرتیلە والحاصل هرجهتجە بتون آلمانیانك برنجی شهری اولوب، ۱۳۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. نفس شهر ایلە جوارلردن مرکب اولوب، نفس شهر بروجە زیر ۱۳ محلەدن مرکبدر، کە بونلرك بعضلری وقتیلە آیریجە برر قصبە بولندقلرندن، الیوم قصبە نامیلە یاد اولنورلر: ۱ آلت ستاد (یعنی اسکی قصبە)، ۲ آلت کولن (یعنی اسکی قولونیە)، ۳ نای کولن (یعنی یکی قولونیە)، ٤ فریدریخ وردر (یعنی فردریق آطەسی)، ۵ فریدریخ ستاد (یعنی فردریق قصبەسی)، ٦ دوروتئن ستاد (یعنی دوروتە قصبەسی) یاخود نای ستاد (یعنی یکی قصبە)، ۷ فریدریخ ویلهلم ستاد (یعنی فردریق کوییوم قصبەسی)، ۸ لوییزن ستاد (یعنی لوییزە قصبەسی)، ۹ اسپاندایر وورستاد، ۱۰ کونیغ ستاد، ۱۱ استرالایر وورستاد، ۱۲ وویغتلاند ونام دیکرلە رورنتالر وورستاد، ۱۳ فریدریخ وورستاد (یعنی فردریق کویی). اك کوزل واك بیوك سوقاغی (فریدریخ ستراسە) اولوب، ٤ کیلومترە طولی واردر. «اوخلاەور سوقاغی» ایلە ویلهلم ولایپسیغ میدانلری، (بترغاردن) باغچەسی، (براندبورغ) قپوسی، ایکنجی فردریق ایلە شاعر (غوتا) و(شیللر) ك هیکللری دخی شایان تماشادر. اك کوزل ابنیەسی ایمپراطورك سرایلە طوبخانە دائرەسی، اوپرا تیاتروسی، ضربخانە واوچ درت کلیسا ایلە بعض اوتللر وسائرەدر. شهرك ۱۰ اعدادیە،

۱۳ رشدیه و ۲۰۰ ی متجاوز ابتدائیه مکتبلری، مشهور دار الفنونی، فنونه، صنایع نفیسه‌یه وفنون میخانیکیه ومعماریه‌یه متعلق آیری آیری آقادمیالری، حربیه مکتبی، متعدد جمعیت علمیه‌لری، تاریخ طبیعی ورسم نمونه خانه‌لری، موزه‌سی، رصد خانه‌سی، مکمل کتبخانه‌سی واردر. صنایعی پك ایلری اولوب، چوخه، پورسلن، دانته‌له، صیرمه شریت، ایپك قاشلر، قطیفه، یوکدن منسوجات، بز، خالی، ساعت، چلیك وتوجدن انواع آلات وادوات، موم، اجزای کیمویه، آرابه وسائره اعمالنه مخصوص متعدد فابریقه‌لری واردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، متعدد دمیر یوللرینك نقطهٔ اجتماع وتقاطعی حکمنده‌در. برلین‌شهری یکی بر شهر اولوب، بر روایتده ۱۱۴۲ تاریخ میلا- دیسنده «آیی» لقبیله ملقب براندبورغ مارغراوی (آلبرت) ودیکر بر روایتده ۱۲۰۰ تاریخنده ایکنجی (آلبرت) طرفندن تأسیس‌اولنه‌رق، ۱۴۹۵ده براند- بورغ مارغراولری طرفندن مقر حکومت اتخاذ او- لنمش؛ و ۱۶۵۰ تاریخنده فردریق کویوم زماننده کسب اهمیت ایده‌رك، او وقتدن بری بیومکده دوام ایتمش، وعلی‌الخصوص بو صوك زمانلرده بردن بره کسب توسع ایلشدر. ۱۷۵۷ده آوستریالیلر، ۱۷۶۰ده روسلر و ۱۸۰۶ ده فرانسزلر طرفندن ضبط او- لنمشیدی.

برلینکه (Berlingues) بحر محیط آطلاسیده، پورتکیز ساحلنك قارشیسنده، لیسبونه‌نك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (قاروو- ریرو) بورونك ۹ کیلومتره آچیغنده بر طاقم کوچك آطه‌لردر.

برما یاخود برمانیا [«بیرمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

برمانیذس یونان‌قدیم حکماسندن (پارمنید)ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پارمنید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

برمرهافن (Bremerhaven) یعنی (برمه‌نك لیمانی). آلمانیانك شمالنده (وسر) ایرماغی منصبنك ساحل یمیننده برقصبه واسکله اولوب، (برمه) شهرینك ۴۰ کیلومتره شمال‌غربیسنده واقع و ۱۱۰۰۰ اهالیبی جامعدر. یکی برقصبه اولوب، ۱۸۳۰ ده تأسیس اولنمشدر.

بَرمَك اوائل خلافت عباسیه‌ده بریری متعاقب مسند وزارتی احراز ایدن برمکیلرك جدی اولوب، بونلرك برنجیسی اولان خالد برمکینك پدریدر. کندیسی خراسانلی اولوب، روایته کوره اوائل حالنده مجوسی وبلخده برآتشکده خدمتیله مشغول ایکن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغلی خالد ابو مسلم خراسانی معیتنه کیروب، دولت امویه‌نك اسقاطنه اك زیاده همت ایدنلردن بولنمغله، دولت عباسیه‌نك تأسیسنده مسند وزارته نصب او- لنمشیدی.

برمکیلر (برامکه) دولت عباسیه‌نك ابتدای تأسیسندن هارون الرشیدك اواسط خلافتنه‌دك مقام وزارتی مستقلاً ومتتابعاً اداره ایتمش بر عائله اولوب، خالد، یحیی، فضل وجعفر اسملریله درت شخصدن عبارتدر.

بونلرك برنجیسی اولان خالد بن برمك عن اصل خراسانلی اولوب، ابو مسلم خراسانی معیتنده بولنمق، ودولت عباسیه‌نك تأسسنه پك چوق خدمتلر ایتمش اولمق حسبیله، ابو العباس سفاح طرفندن وزارت وصدارت منصبنه نصب اولنمش؛ وخلفای عباسیه‌نك ایکنجیسی اولان ابو جعفر منصورك زماننده بیت المالة مأمور اولمشیدی.

ایکنجیسی اولان یحیی بن خالد بن برمك ابو جعفر منصورك زمان خلافتنده وپدرینك حیاتنده آذربیجان والیسی اولوب، مهدینك زمان خلافتنده مسند وزارته واوغلی هارون الرشیدك معلملکنه نصب اولنمشیدی. رشید مسند خلافته چیقدیکنده، یحیایی وزارتده ابقا ایده‌رك، بیت المال اداره‌سنی دخی کندیسنه حواله ایتمشیدی. بعده یحیی ایشدن چکلمکله، مسند وزارت اوغللرینه انتقال ایتمشدر.

اوچنجیسی اولان فضل بن یحیی هارون الرشیدك زمان خلافتنده وپدرینك استعفاسی اوزرینه برایکی دفعه مسند وزارته نصب اولنمش ایسه‌ده، بعده مسند مذ- کور کوچك برادری جعفرك عهده‌سنده تقرر ایتمکله، کندیسی دیکر بعض مناصب عالیه‌ده استخدام اولنمشیدی.

دردنجیسی اولان جعفر بن یحیی هارون الرشیدك زمان خلافتنده خیلی وقت مسند وزارتده بولنوب، رشید کندیسنی فوق العاده سودیکندن، وکیجه کوندوز کندیسیله همبزم وهم‌عشرت اولوب، پك چوق انعام

واحسانات وامتیازاته نائل اولدیغندن، برمکیلرك اك مشهوری بو اولمشدر. کندیسنك وپدر وبرادرلرینك سوردکلری دبدبه‌لی عمر ومالك اولدقلری ثروت وسامان حقنده‌کی روایات مصال قبیلندن ظن اولنه‌جق صورتده‌در. شعرا وعلما وارباب هنرله محتاجینه اولان احسانلری ووجوده کتیردکلری خیرات ومبرات دخی قلمله تعریف اولنه‌میه‌جق درجه‌یه وارمشیدی. هارون الرشیدك بر طرفدن جعفر برمکی‌یه ودیکر طرفدن کندی همشیره‌سی عباسه بنت مهدی‌یه زیاده‌سیله میل ومحبتی اولوب، ایکیسنك هیچ برندن آیریله‌مدیغندن، بونلرك ایکیسنی‌ده حضورنده جمع ایتمك مقصدیله جعفر ایله عباسه بیننده نکاح عقد ایتدیرمشیدیسه‌ده، بینلرنده معاملهٔ زوجیه وقوعنی منع ایتمشیدی. حتی نهایت برمکیلرك رشیدك غضبنه اوغراملری بو ممنوعیتك خلافنه حرکت وقوعندن ایلری کلدیکی دخی مروی ایسه‌ده، اصل سبب برمکیلرك قزاندقلری نفوذ واقتدارك جالب اندیشه اوله‌جق درجه‌یی بولمسی اولدیغی روایتی دها قویدر.

هر حالده هارون الرشید برمکیلرك او درجه‌ده نفوذ واقتدارلرینی چکه‌میوب، ۱۸۷ تاریخنده جعفری قتل، وپدری یحیایی وبرادری فضل ایله دیکر برادرلری محمد وموسایی حبس ایتمکله، بونلر دخی محبسده وفات ایتمشلردر. خالد بن برمکك دیکر اوغلی محمد ایله بونك اولادینه طوقنلمامشیدی. برمکیلرك شعرا وفقرایه پك چوق انعام واحسانلری سبق ایتمش اولدیغندن، حقلرنده‌کی مدایح دیوانلر طولدیره‌جق مرتبه‌ده اولدیغی کبی، وفاتلری حقنده مرثیه سویلمکده دخی شعرا عادتا مسابقه‌یه قالقیشدقلرندن، هارون الرشید بونلرك حقنده مرثیه سویلمکی وحتی اسملرینك اغزه آلنمسنی دخی منع ایتمش؛ وبو سببدن شعرا وسائره‌دن بعض آدملر دخی اعدام اولنمشیدی.

برمود. (Bermude) بو اسمله اسپانیانك لیون وآستوریس خطه‌سنده اوچ قرال کلوب، برنجیسی ۷۸۸ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلفونسك حقنی غصبله، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، اوچ سنه صکره تختی مومی الیهه ترك ایله، فراغت ایتمشدر.

ایکنجیسی ۹۸۲ تاریخندن ۹۹۹ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، ابتدا منصورك زماننده واقع اولان اهل اسلام مهاجماتنه مقاومت ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، بعده ناواره وقشتاله قراللریله بالاتفاق (قلعة النصر) ده غلبه چالمشیدی.

اوچنجیسی ۱۰۲۷ تاریخندن ۱۰۳۷ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، ممالکنك بر قسمنی ضبط ایدن ناواره قرالی سانکه ایله اوغراشمش؛ ومومی الیهك وفاتنده ممالکنی استرداده قالقیشوب، محاربه‌ده قتل اولنمش؛ وبونکله لیون قراللغی منقرض اولمشدر.

برموده. (Bermudes) بحر محیط آطلاسیده ممالك مجتمعه ساحلی آچیقلرنده وآنتیل آطه‌لرینك شمال شرقیسنده بر طاقم کوچك آطه‌لر اولوب، ۳۱° ۳۵′ ایله ۳۲° ۱۸′ عرض شمالی و ۶۴° ۱۹′ ایله ۶۴° ۴۳′ طول غربی آره‌سنده واقعدرلر. تقریباً ۱۵۰ آطه اولوب، بیوجکلری برموده، سنت جورج، سنت داوید، قوپر، سومرست واونغ ایسلاندر. تقریباً ۱۲۰۰۰ اهالی ایله مسکون اولوب، بونلرك نصفندن زیاده‌سی زنجیدر. برموده آطه‌سنده‌کی (هامیلتون) قصبه‌سی مرکزلریدر. اکثریسی قیالق وقوملق ایسه‌ده، بعضلرینك اراضیسی منبت اولوب، آراروت، قهوه، پاموق وشکر محصولاتلری واردر. هوالری پك صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. بوره وفرطونه‌لری چوقدر. بو آطه‌لر ۱۵۲۲ ده (دون جوان برمودز) طرفندن کشف اولنه‌رق، ۱۶۰۹ ده اوراده کمیسی قیریلان انکلیز (جورج سومرس) طرفندن انکلتره‌یه قزاندیرلمشدر. سفر بحریده اهمیتلری زیاده‌در. انکلیز حکومتی بعض مجرملری‌ده اورایه نفی ایدر.

برمه. مصرده فسطاطدن اسکندریه‌یه کیدن طریق اوزرنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

برمه. (Brême) آلمانیاده استقلال اداره حقنی حائز اوچ شهرك بری اولوب، (وسر) ایرماغی اوزرنده و (هامبورغ) ك ۱۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۱۸۵۰۰ اهالیسی، مصنع بر بیوك کلیساسی، بورسه‌سی، ترسانه‌سی، موزه‌سی، برقاچ جمعیت علمیه‌سی، یوك وپاموق منسوجاته مشین، شاپقه وسائره فابریقه‌لری وبیوك تجارتی واردر. — برمه شهری جوارلریله برابر بر جمهوریت تشکیل ایدوب، بو جمهوریت دائراً مادار

اليوم پروسيه‌يه ملحق اولان اسكی هانووره قراللغی اراضيسيله محاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ٢٥٦ مربع كيلومتره واهاليسی ١٧٠٠٠٠ كشيدر. (برمرهافن) اسكله‌سی دخی بوكا ملحقدر. برمجلس اعيان وبرمجلس مبعوثانی واردر. سفائن تجاريه‌سی چوقدر. واردات ومصارفی ١٥ مليون فرانق راده‌لرنده‌در. — برمه دوقه‌لغی عنوانيله مقدما آلمانياده بر حكومت وار ايديسه‌ده، برمه شهرينی شامل اولميوب، اطرافنده‌كی خطه‌دن عبارت ايدی.

برنارد سنت (St. Bernard) — خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ٩٢٣ تاريخ ميلاديسنده ساووا‌ده طوغمش، و١٠٠٨ده وفات ايتمشدر. آلپ جبالندن كنديسی اسميله مسمی اولان طاغك اوزرنده بر مناستر تأسيس ايدوب، رهبانی يولی غائب ايدن يولجيلری قبول وقارلرده قالانلری تخليص وظيفه‌سيله توظيف ايتمشدر. حزيرانك افرنجينك ١٥ نده يورطيسی اجرا اولنور.

— (برناردن) تعبير اولنان رهبان طريقتنك موجدی اولان ديگر بر سنت برنارد دها واردر، كه ١٠٩١ تاريخ ميلاديسنده (فونتن له ديژون) ده طوغوب، ١١٥٣ده وفات ايتمشدر. ايكنجی اهل صليب محاربه‌سنی اويانديران بو آدم اولوب، تعصب فوق‌العاده‌سی حسبيله آبلاره وديگر بعض سربست فكرلی رهبانه قارشی مجادلده بولنمش، ومع هذا بتون يهوديلری قتل عام ايتمكی تكليف ايدن راهب رانولك فكرينی جرح ايتمشدر. آغستوسك ٢٠ سنده يورطيسی اجرا اولنور.

برنارد (Bernard) ايتاليا قرالی اولوب، پپنك اوغلی وشارلمانك تورونی ايدی. ٨١٢ تاريخ ميلاديسنده پدری يرينه (آكيتان) تختنه اجلاس اولنمشيدی. جدی شارلمانك وفاتندن صكره، عمجه‌سی (لويی دبونر) كنديسنی عزلله، يرينه كندی اوغلنی نصب ايتمك ايستديكندن، بونكله محاربه‌يه كيريشوب، ٨١٨ده اسير دوشمش، وكوزلری چيقارلمغله، متأثراً وفات ايتمشدر.

— بو اسمله بر قاچ دوقه وسائره دخی اولوب، اك مشهورلری پروتستانلغك نشرينه ياردم ايتمش وجسارتيله شهرت قزانمش اولان (صاقسه وايمار) دوقه‌سيدر، كه ١٦٠٤ ده طوغوب، ١٦٣٩ ده وفات ايتمشدر.

— (ژوزف برنارد) اسمنده فرانسز بر شاعر واردر، كه ١٧١٠ده غرنوبله‌ده طوغوب، ١٧٧٥ده وفات ايتمش، وبرطاقم منظومه‌لرله بعض اشعار سائره براقمشدر.

— (شارل برنارد) اسمنده برفرانسز محرری دها واردر، كه ١٨٠٤ده بزانسونده طوغوب، ١٨٥٠ده وفات ايتمش؛ وبرچوق حكايه كتابلری يازمشدر.

برنارد قلود — (Claude Bernard) فرانسه‌نك اك مشهور منافع الاعضا علماسندن اولوب، ١٨١٣ ده رون ايالتنده (سنت ژوليان) قصبه‌سنده طوغمش؛ و١٨٧٨ ده وفات ايتمشدر. برچوق مكاتب عاليه‌ده معلم وفنون آقادمياسنده اعضا اولوب، علم مذكوره دائر بر چوق آثار نافعه وفنی غزته‌لرده بر طاقم مقالات مهمه نشر ايتمشدر.

برناردس (Bernardes) پورتكيزك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ١٥٤٠ تاريخلرنده تولد، و١٥٩٦ده وفات ايتمشدر. قرال سباستيانك معيتنده آفريقايه كيدوب، القصر محاربه‌سنده اسير دوشمشيدی.

برناردن سنت (St. Bernardin) — خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ١٣٨٠ تاريخنده (سيانه) ده طوغمش، و١٤٤٤ ده وفات ايتمشدر. كنديسنه تكليف اولنان برقاچ پسقپوسلقی رد ايدوب، خسته‌لرك وفقرانك خدمتنه حصر وجود ايتمشيدی. مايسك ٢٠ سنده يورطيسی اجرا اولنور. بعض اثرلری واردر.

برناردن (Bernardin) آلپ سلسله‌سی طاغلرندن اولوب، اسويچره‌نك (غريزون) ناحيه‌سنده واقعدر. حذای بحردن ٢١٩١ متره ارتفاعی اولان بر بوغازی واردر، كه تورينودن اسويچره وآلمانيايه كيدن جاده اورادن چكر.

برناردن دوسنت پير (Bern. de St. Pierre) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ١٧٣٧ تاريخنده (هاوره) ده طوغمش، و ١٨١٤ ده وفات ايتمشدر. كنجلكنده بر قاچ قالبه كيروب، عسكر دخی اولمش؛ وضابط ايكن عدم اطاعت تهمتيله طرد اولنه‌رق، بر مدت پارسده رياضيه درسلری ويرمكله وكمال ضرورتله ياشادقدن صكره، فلمنكه واورادن روسيه‌يه كيدوب، اوراده مهندسلك خدمتنده قوللا-

نلمش؛ بعده روسیه‌یه قارشی اختلال ایتمش اولان لهلیلره یاردیم ایتمکه کیدوب، له پرنسسلرندن برینی کندینه مفتون ایتدکدن صکره، پارسه عودت ایدوب، مهندسلکله بحر محیط هندیده‌کی فرانسه آطه‌سنه کوندرلمش؛ واوراده اوچ سنه اقامتدن صکره، فرانسه‌یه عودتله، بقیهٔ عمرینی ادبیاته حصر ایده‌رك، او صره‌ده حکیم مشهور (ژان ژاق روسو) ایله دخی کسب الفت وصحبت ایتمشیدی. طبیعت منظره‌لرینی مصور وتهذیب اخلاق موجب بعض کوزل آثاری وبر طاقم سیاحتنامه‌لر وحکایه کتابلری واردر. اك مشهور اثری «پول ایله ویرجینیا» عنوانلی اثر کزیده. «کلبهٔ هندی». «برمنزوینك آرزوسی». «آهنك طبیعت» کبی عنوانلرله دها بر طاقم اثرلری واردر.

برنای (Bernay) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنده (اورو) شهرینك ۴۸ کیلو متره شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۷۶۴۳ اهالیسی، بعض فابریقه‌لری وحیوانات بازاری واردر.

برنبورغ (Bernbourg) آلمانیانك (آنهالت) دوقه‌لغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (دساو) شهرینك ۳۲ کیلومتره غربنده واقع و ۱۵۷۰۰ اهالیی جامعدر. یوکسك بر قیانك اوزرنده قلعه‌سی، جام وپورسلن فابریقه‌لری، ودمیر یولی واردر.

برنتا (Brenta) ایتالیانك شمالنده بر نهردر، که (ترنته) نك ۱۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده نبعانله، (جیسمون) و(باسانو) قصبه‌لری ایچندن کچه‌رك، ۱۷۶ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، وندیك کورفزینه دوکیلور. (برنتا مورتا) و (برنتلا) اسملریله ایکی جدولی واردر.

برنتفورد (Brentford) انکلتره‌نك (میدلسکس) ایالتنده و لوندره‌نك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده و(برنت) چاینك (تامیسه) یه دوکلدیکی محلده واقع بر قصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی وبر اسکی سرایی واردر.

برنجر (Berenger) بو اسمله ایکی ایتالیا قرالی اولوب، برنجیسی (فریول) دوقه‌سی (ابرهارد) ك اوغلی و والده‌سی طرفندن (لویی دبونر) ك تورونیدر. ۸۸۸ تاریخ میلادیسنده ایتالیا قراللغی تختنه جلوس ایدوب، رقیبلرینه غلبه چالدقدن صکره، ۹۰۶ ده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش، و ۳۶ سنه حکومت سورمش ایسه‌ده، بعده کندی وکلاسنك دعوتیله بورغونیه قرالی ایکنجی رودولف چیقوب، ۹۲۳ ده کندیسنی مغلوب واسیر ایده‌رك، (ورونه) ده حبس وبر سنه صکره قتل ایتدیرمشدر.

— ایکنجیسی ایوره مارکیسی (آدالبرت) ك اوغلی و والده‌سی طرفندن آنف‌الترجمه‌نك تورونی اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) ك ظلمندن آلمانیایه قاچمغه مجبور اولمغله، بیوك اوتونك حمایه‌سنی استرحام ایدوب، معاونتیله ایتالیانك بر قسمنی ضبط، و ۹۵۰ تاریخ میلادیسنده کندینی ایتالیا قرالی اعلان ایتمشیدی. اوتون بونك مملکتی آلمانیانك بر ایالت ممتازه‌سی حکمنه قومق ایستدیکندن، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، باشه چیقه‌میوب، عرض اطاعت ایتمش؛ وبعده بر ایکنجی دفعه عصیان ایتمکله، ۹۶۱ ده طوتیلوب، بامبرغ محبسنه کوندرلمش؛ وبش سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

برنجره (Berengère) اسپانیاده لیون وقشتاله قرالیچه‌سی اولوب، دردنجی (رایموند) ك قیزی وقشتاله قرالی سکزنجی آلفونسك زوجه‌سی ایدی. ۱۱۳۹ تاریخ میلادیسنده طلیطله‌ده عربلر طرفندن محاصره اولنوب، مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلامغله، بالذات قلعه‌نك بدنلرینه چیقه‌رق، اهل اسلام عسکرینه بر قادینله اوغراشمق شجاعت اثری اولمدیغنی، وزوجنك بولندیغی (اوریا) قلعه‌سنه کیتملری لازم کلدیکنی اخطار ایدنجه، شجعان عرب متخلق بولندقلری مروت واطوار مردانه‌کی اقتضاسنجه همان محاصره‌یی ترکله، اوریا قلعه‌سنه هجوم ایتمك اوزره، صاحبهٔ ترجمه‌نك حسن واخلاقنه مدیحه خوان اوله‌رق اوکندن بر چکید رسمی اجراسیله چکلمش اولدقلری مشهوردر. صاحبهٔ ترجمه ۱۱۴۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دیکر بر برنجره دخی قشتاله حکمداری دردنجی آلفونسك قیزی اولوب، لیون حکمداری طقوزنجی آلفونسه وارمش اولدیغی حالده، قرابت وسیله‌سیله بونك طرفندن ۱۲۰۹ ده تطلیق اولنمشیدی. برادری برنجی هنرینك صباوتنده قشتاله نائبهٔ حکومتلکنه

انتخاب اولنـدیغی حالده، فراغت ایدوب، بو شرفی (لارا) قونتسه ترك ایتمش ایكن، بونك طرفـدن نفی اولنمشیدی. برادرینك وفاتندن صكره وطننه عودتله، ١٢١٧ تاریخنده بونك یرینه تختـه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، سلطنتی بیوك اوغلی فردینانده ترك، و ١٢٤٤ ده وفات ایتمشدر.

برنج (J. Brentz) پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ك رفقاسندن اولوب، ١٤٩٩ تاریخ میلادیسنده (سوابه) نك (وایل) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٤٩٠ ده وفات ایتمشدر. حضرت عیسانك جسمنك هریرده حاضر اولدیغنه ایبانان (اوبیكیست) لرك رئیسیدر. عقائده دائر بر قاچ جلد كتاب یازمشدر.

برندق (مولانا برهان‌الدین) مشاهیر شعرای فرسدن اولوب، سمرقندده طوغمش، وبخاراده نشو ونما بولمشدر. الك زیاده هزل ولطیفه‌یه مائل ایدی. سلطان بایقرا بن عمر شیخ بن تیمورك منظور والطف دیده‌سی اولوب، مشارالیه بلخده تخت سلطنتنه جلوس ایتدیكنده، شاعره بش یوز آلتون كوندرمش ایسه‌ده، یدینه ایكیوز واصل اولدیغندن، شو قطعه‌یی یازوب، مشارالیهه كوندرمشیدی:

شاه دشمن كداز ودوست نواز
آن جهانگیر كو جهان دارست
بیش یوز آلتون مرا نمود احسان
لطف سلطان به بنده بسیارست
سیصد از جمله غایبست كنون
در براتم دو صد بد یدارست
یا مگر من غلط شنید ستم
یا كه پروانه‌چی غلط كارست
یا مكر در عبارت تركی
بیش یوز آلتون دویست دینارست

بو مضمون سلطان بایقرانك خوشنه كیتمكله، تركجه‌ده «بیش یوز آلتون» بیك دینار دیمكدر دیه‌رك، دها سكز یوز آلتون كوندرمش. شاعرك تاریخ وفاتی معلوم دكلسه‌ده، ٨٢٩ ده وفات ایدن خواجه عصمة الله بخاری ایله معاصر ایدی.

برنستورف (Conte de Bernstorf) قونتی دانیمارقه‌نك الك بیوك رجالندن اولوب، ١٧١٢ ده هانووره‌ده طوغمش؛ وكوچكلكندن دانیمارقه‌یه كیدوب، بر قاچ سفارتده بولندقدن صكره، بشنجی فردریق طرفندن امور خارجیه نظارتنه تعیین اولنه‌رق، دانیمارقه‌ده تجارتك وقوهٔ بحریه‌نك ترقیسنه وسائر برچوق ترقیاته خدمت ایتمش؛ و ١٧٧٢ ده وفات ایلمشدر.

برنولی (Bernouilli) عن اصل (آنور) لی اولوب، اسویچره‌نك (باله) شهرنده كسب تمیز ایتمش بر عائله اولوب، اون یدنجی واون سكزنجی قرن میلادیده بو عائله‌یه منسوب بر چوق علما كلمشدر، كه الك مشهورلری (ژان) ایله برادری (ژاق) واوغلی (دانیال) در. علوم ریاضیه‌ده پك چوق كشفیات وخدماته موفق اولوب، بعض معتبر اثرلر براقشلردر.

برنه (Berne) وآلمانجه برن (Bern) اسویچره جماهیر متفقه‌سنك وهمنامی اولان ناحیه‌نك مركزی اولوب، آوروپانك وسطینك الك بیوك وكوزل شهرلرندندر. (جنو) ك ١٥٩ كیلومتره شمال شرقیسنده و (باله) نك ١٢٠ كیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق، (آر) نهری اوزرنده اوله‌رق، ″٨ ′٥٧ °٤٦ عرض شمالی ایله ″٥٣ ′٥ °٥ طول شرقیده و ٥٥٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، كوزل بلدیه دائره‌سی، مصنع بر كلیساسی، ضربخانه‌سی، (نیدق) اسمیله كوزل بر كوپریسی، منظره‌سی غایت كوزل ومفرح مسیره‌سی ودمیریولی، بیوك بر كتبخانه‌سی، رصد خانه‌سی، موزه‌سی، كومش وآلتوندن مواد متنوعه، ایپك قماش وحصیر شابقه فابریقه‌لری واردر.

برنه ناحیه‌سی (Canton de Berne) اسویچره هیئت متفقه‌سنی تركیب ایدن نواحی یعنی جماهیرك الك بیوكی اولوب، آلپ سلسلهٔ جبالندن اسویچره‌نك شمال غربی حدودینه‌دك یعنی ′٢٠ °٤٦ ایله ′٣٠ °٤٧ عرض شمالی و ′٣٣ °٤ ایله ′٧ °٦ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. شمالاً آلساسله، شمال غربی جهتندن فرانسه ایله، غرباً نوشاتل، فریبورغ و(وود) ناحیه‌لریله، جنوباً (والد) ناحیه‌سیله، شرقاً دخی اوری، اونترواندن، لوچرنه وآرغوویا ناحیه‌لریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٨٨٨ مربع كیلومتره واهالیسی ٥٣٢١٦٤ كشیدر، كه ایچلرندن یالكز ٦٠٠٠٠ قدری قتولیك وقصوری پروتستاندر. قسم جنوبیسنده آلپ وقسم شمالیسنده جوره سلسله‌لری بولنوب، اراضیسنك قسم اعظمی بو ایكی

سلسلهنك وعلى الخصوص آلپك اتكلرندن عبارت وطاغلق ايسهده، ناحيهنك وسطلرنده كوزل وادى وبايرلر ودوز يرلر دخى واردر. باشليجه نهرى (رين) ايرماغنه تابع اولان (آر) نهرى اولوب، ناحيهنك جنوب شرقيسنده نبعانله، ايكى كولك ايچندن چكدكدن صكره، ناحيهنك قسم اعظمنى شق وصاغ وصولندن بر طاقم چايلر اخذ ايدر. جوره جهتنده ايسه ينه (رين)ه تابع (بيرس) چايى آقيور، و(رون) ايرماغنه تابع اولان (دوب) نهرى دخى داخل حدودده بر آز يرده جريان ايديور. جهت جنوبيهسنده (بريئز) و(تونه) اسملريله ايكى بيوك كولى واردر، كه (آر) نهرى ايچلرندن چكيور. جهت شماليهسنده دخى (بياته) اسميله بيوجك بر كول بولنديغى كبى، نوشاتل كولى دخى ناحيهنك حدود غربيهسنده واقعدر. دوز يرلرينك اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وميوهلرك انواعى حاصل اولور. چايرلرى واورمانلرى دخى چوقدر. معادنى دمير، كور ومرمردن عبارت اولوب، (آر) نهرينك سوروكلديكى قوملرده آلتون ريزهلرى دخى بولنور. متعدد معدن صولرى دخى واردر. حيوانات اهليهسى وعلى الخصوص صيغير وقويونلرى دخى چوقدر. كوللرنده ونهرلرنده پك چوق باليق واردر. صنايع اسويچرهنك سائر طرفلرينه نسبةً كرى اولوب، مع هذا بز، دانتله، چوخه، ساعت، صمان وآغاجدن معمول انواع اشيا وسائره فابريقهلرى بولنديغى كبى، بر قاچ نوع مشهور پينير دخى چيقار. شوسهلرى وسائر طرق مكمل اولوب، بش دميريول خطى دخى واردر. هواسى صوغوق ايسهده، صاغلامدر. اهاليسنك بش سدسى آلمان وبر سدسى فرانسزلسانيله متكلمدرلر. بو ناحيهنك اعضاسى ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور بر مجلس مبعوثانى اولوب، اهالينك بهر ٢٠٠ نفرينه بر مبعوث دوشمك شرطيله، ٢٠ ياشنى متجاوز اركككلرك جملهسى انتخاب صلاحيتنى حائزدرلر. مجلس مبعوثان هر سنه اجتماع ايدوب، بر رئيس ايله طقوز اعضادن مركب بر هيئت دائمه انتخاب ايدرلر، كه بونلر مملكتى اداره ايدرلر. ناحيه يعنى جمهوريت ٣٠ قضايه منقسم اولوب، بهر قضا بر مديرله ٥ اعضاى منتخبه طرفندن اداره اولنور.

برنه لالود } (Braine-La-leud) بلچيقهنك برابانت جنوبى ايالتنده و(نيول)دن ١٠ كيلومترهلك مسافهده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى، فانله وسائره فابريقهلرى ودباغخانهلرى واردر.

برنى } (Fr. de Bernis) فرانسه شعراسندن بر قاردينال اولوب، ١٧٩٤ده رومادهوفات ايتمشدر. بعض منظومهلرى وسائر اشعار وآثارى واردر. وولترله مخابراتى مشهوردر.

برنيق } عرب جغرافيونى طرفندن (بنغازى) شهرينه ويريلن اسم اولوب، برنيكه (Bérénice) اسم يونانيسندن معربدر. [«بنغازى» و«برنيكه» مادهلرينه مراجعت بيوريله.]

برنيكه } ياخود برنيقه (Bérénice) مصر بطالسهسندن (بطليوس فيلادلف)ك قيزى اولوب، برادرى (بطليوس اورجت)ه وارمش؛ وقبل الميلاد ٢٤٧ تاريخندن ٢٢٢ تاريخنهدك بونكله برابر تخت نشين اولوب، زوجنك وفاتندن صكره كندى اوغلى (بطليوس فيلوپاتور) طرفندن قتل اولنمشدر. بو قادين صاچنى كسوب، زهرهنك معبدينه وقف ايتمش اولديغى حالده، صاچ هر نصلسه معبددن غائب اولديغنده، منجم (قونون) بو صاچك يلديزه تحول ايتديكنى مقام مداهنهده بيانله، بوبرجه «برنيكهنك صاچى» اسمنى ويرمشدر. شاعر (قاليماق)دخى بو صاچك يلديزه تحولنى مصور بر منظومه يازمشيدى. — ينه بطليوس فيلادلفك بو اسمله ديكر بر قيزى دخى وار ايدى، كه سوريه حكمدارى (آنطيوخس تئوس)ه واروب، قبل الميلاد ٢١٦ تاريخنده اورتاغى (لاؤديكه) طرفندن زوجيله برابر قتل اولنمشدر.

برنيكه } ياخود برنيقه ويا برنيق (Bérénice) آنف الترجمه برنيكهنك اسمنه نسبتله مصر وجوارلرنده بو اسمله برقاچ قصبه بولنوب، بونلرك برى اليوم بنغازى دينلن شهر ايدى. — ايكنجيسى بحر احمر ساحلنده اولان برنيكه ونام ديكرله پطولمايده شهرى ايدى، كه هند تجارتنك بر مخزنى حكمنده اولوب، بعده خراب اولمشدر. — اوچنجيسى ينه بحراحمر ساحلنده وحبش جهتنده اولوب، آلتون معدنيله مشهور وبو مناسبتله (پانخريسوس) اسميله دخى مسمى ايدى. اليوم بر كوى حالنده اولوب (ولاكى) اسميله معروفدر. — دردنجيسى باب المندب بوغازينك ساحل غربيسنده اولوب، (آرسنيوئه) اسميله دخى معروف ايدى. خرابهلرى موجوددر.

برنیکیا } (Bernicie) انکلتره‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده مملکت مذکوره‌نك جهت شمالیه‌سنده بر خطه اولوب، بعده (نورتومبرلاند) تسمیه اولنمش؛ و« حکومات سبعه » نامیله تشکل ایتمش اولان حکومات متفقه‌نك بری اولمشیدی.

برنینه } (Bernina) اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سنده و(آلپ رتیق) سلسله‌سنده بر طاغ اولوب، ٤٠٥٢ متره ارتفاعی، ایشلك بر بوغازی وشایان تماشا بر بوز دره‌سی واردر.

برنینی } (Bernini) ایتالیانك اك مشهور هنروراندن اولوب، رسمده، هیکلتراشلقده وفن معماریده ابراز مهارت وکسب صیت وشهرت ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر.

برنیه } (Bernier) مشاهیر سیاحیندن فیلسوف بر آدمدر، که ١٦٢٥ تاریخ میلادیسنده (آنژر)ده طوغوب، بعده پارسده تحصیل طب وفلسفه ایتمش؛ وسوریه ومصرده بر مدت سیاحت ایتدکدن صکره، هندستانه رحلتله، اورنك زیبك طبیبی اولمشیدی. ١٢ سنه هندستانده اقامتدن صکره اوروپایه عودتنده بر طاقم سیاحتنامه‌لر وبعض آثار فلسفیه نشر ایتمشیدی. ١٦٨٨ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بروآت } (Bruat) فرانسز آمیراللرندن اولوب، قریم محاربه‌سنده فرانسه دونناسنك باش قوماندانی ایدی. اولجه بحر محیط کبیرده وآنتیل آطه‌لرنده‌کی فرانسز مستملکاتنك والیسی بولنمش، ودولتنه بر چوق خدمتلر ایتمشیدی. ١٨٥٥ ده وفات ایتمشدر.

بروتوس } (Brutus) رومارجالندن مشهور بر ذاتدر، که (یونیوس) ك اوغلی ووالده‌سی طرفندن قدیم (تارکین) ك تورونی اولوب، کوچك ایکن پدریله برادرینك حکمدار (تارکین سوپرب) طرفندن قتل اولندقلرینی کورمکله، کندی حیاتنی قورتارمق ایچون، خیلی وقت یالاندن کندینی آبدال کبی کوسترمش؛ و(لوقرسه) نام قادینه (سکستوس تارکین) طرفندن وقوع بولان تجاوز اوزرینه، میدانه چیقوب، اهالیی جمعله، قبل المیلاد ٥٠٩ تاریخنده حکمدارلری طرد ایدرك، جمهوریتی اعلان ایتمش؛ وکندیسی مرقومه (لوقرسه) نك زوجی (قولاتین) له مشترکاً قونسلوس تعیین اولنمشیدی. حکمدارلرك املاکنی اهالیه تقسیمله، قوانین ونظاماتی تقویه ایتمش؛ وحکمدار سابقله خیلی وقت محاربه ایدوب، حکمداره طرفدارلق ایدن کندی اوغللرینی دخی اعدام ایتدیرمشدر. تارکینك اوغلی (آرنوس)له ایتدیکی مبارزه‌ده، قبل المیلاد ٥٠٨ تاریخنده مقتول اولمشدر.

— دیکر بر بروتوس روما سردارلرندن مشهور ماریوسك طرفداری اولوب، قبل المیلاد ٨٦ تاریخنده طوغمش؛ وداخلی محاربه‌ده (پومپیوس)ك طرفنی التزام ایدرك. فرساله‌ده محاربه ایتمشدر. قیصرك پك منظوری وروایته کوره ولد نامشروعی اولدیغندن، غالبیتندن صکره، قیصر طرفندن رومایه جلب اولنه‌رق، پك چوق تلطیف اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قیصرك علیهنده ظهور ایدن اختلاله داخل اولمش؛ وحتی قیصر اولورکن، بونیده خصماسی آره‌سنده کورنجه : « سن‌ده‌می بروتوس! » دیه باغرمش اولدیغی مشهوردر. بعده آنطونیوس کندیسنك علیهنده بولنغله، (قاسیوس) ایله برلشمش، وماکدونیا اووه‌سنده آنطونیوس ایله اوقتاویایه قارشی ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولمغله، یأسندن قبل المیلاد ٤٢ تاریخنده اتلاف نفس ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، بعض کتابلر یازمش ایسه‌ده، برایکی مکتوبندن بشقه برشی بولنه‌مامشدر.

— بو اسمله وآنف الترجمه‌نك اقرباسندن دیکر بری دخی واردر، که قیصره قارشی اختلال ایدنلردن اولوب، بونك وفاتندن صکره (موده‌نه) قلعه‌سنده قپانه‌رق، آنطونیوسی ایتالیادن طرده موفق اولمش ایسه‌ده، متعاقباً هیئت مثلثه طرفندن مغلوب اولوب، غالیایه فرار ایتمکده ایکن، قتل اولنمشدر.

بروج } یاخود بروص (Barotch) هندستانك ساحل غربیسنده وبمبایك ٣٣٥ کیلومتره شمالنده اوله‌رق نربده نهری اوزرنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ٣٠ ٠٠٠ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. نهرشهرك اوکنده ٣ کیلومتره وسعتنده ایسه‌ده، عمق پك آزدر. اسکی بر شهر اولوب، مقدما هندك سواحل غربیه‌سنك اك تجارتکاه اسکله‌سی بولنمش اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده کوریلن تفصیلاتدن آکلاشیلیور. ١٨٠٣ تاریخ میلادیسنده انکلیزلرك الینه کچمشدر. — ایالتی ٤١٤٣ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٢٩٨ ٨٨٩ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی پاموق حاصل اولور.

بروجرد همدان ایله کرج آره‌سنده میوه‌سی چوق بر قصبه اولوب، همداندن ١٨ و کرجدن ١٠ فرسخلق مسافه‌ده واقعدر. بعض مشاهیر عثمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بروخسال (Bruchsal) بادن بیوك دوقه‌لغنك قارلسروهه ایالتنده و قارلسروهه‌نك ١٩ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی، اسکی پسقپوسلره مخصوص بر سرایی، اعمی چوجقلره مخصوص مکتبی، دارالشفاسی وکلینلی قیا طوزی معدنی واردر.

برود (Brod) آوستریانك اسقلاوونیا خطه‌سنده وصاوه‌نك ساحل یسارنده مستحکم بر قصبه‌در. — بونك قارشیسنده یعنی صاوه‌نك ساحل یمیننده و بوسنه‌نك پنالوقه سنجاغنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، آوستریاده‌کی برودله بر قصبه‌نك ایکی محله‌سی حکمنده‌در. ادارهٔ عثمانیه زماننده (دورند) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌نك مرکزی ایدی. — ینه آوستریاده بری موراویاده ودیکری چهستانده اولمق اوزره، بو اسمله دها ایکی قصبه اولوب، برنجیسنك ٣٤٠٠ وایکنجیسنك ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

برودی (Brody) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده ولمبرغك ٥٨ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، اکثری یهودی اولمق اوزره، ٢٥٠٠٠ اهالیسی وباشلیجه بال، موم، ایج یاغی ومشیندن عبارت ایشلك تجارتی واردر. خانلری اخشابدر.

بروژه (Bruges) بلچیقه‌ده غربی (فلاماندره)نك مرکزی بر شهر اولوب، بروکسلك ١٢١ کیلومتره شمال غربیسنده و(غاند) ایله (اوستانده) آره‌سنده‌کی جدول اوزرنده واقعدر. ٤٦٤٠١ اهالیسی، دارالفنونی، متعدد جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، متعدد سرایلری، کوزل بر آکولات چارشیسی، مشهور دانتله، بز، پچه، فانله، چوخه، صابون، بیره وساره فابریقه‌لری واردر. اسکی فلاندره قونتلرینك مقری بولنمشدر.

بروس (Berose) بابللی بر حکیم اولوب، بیوك اسکندرك زماننده بر حیات بولنمش؛ وبابلستانك بر مفصل تاریخنی یازدیغی کبی، علم هیئته دائر دخی بعض آثار یازوب، یکی بر نوع بسیطه دخی کشف ایتمشیدی. یونانده برسیاحت ایدوب، آتنه‌لیلر عقل وحکمتنه حیران اولمغله، کندیسنك بر هیکلنی رکز ایتمشلردی. بابلده (بعل) معبدنده راهب ایدی.

بروس (Bruce) بو اسمله اسقوچیاده اوچ حکمدار کلوب، برنجیسی مملکت مذکوره زادکاندن وخاندان قرالی اقرباسندن اولوب، ١٢٨٦ تاریخ میلادیسنده، اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، ادعای حکومت ایدوب، انکلتره قرالی برنجی ادوآردله برلشمش ایسه‌ده، انکلیزلر کندیسنی الداتوب، اسقوچیایی ضبط ایتدکلرندن، خیلی وقت استخلاصیچون چالیشمشدر.

ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ابتدا (قاریق) قونتی ایکن، بعده برنجی روبرت اسمیله اسقوچیا قرالی اولمشدر. بر مدت انکلتره قرالنك یاننده یاشادقدن صکره، اسقوچیایه فرارله، ١٣٠٦ده قراللغنی اعلان ایتمش، وانکلیزلرله ایتدیکی برچوق محاربه‌لر اوزرینه، قراللغنی تصدیق ایتدیرمشدر. — برادری (ادوآرد بروس) ١٣١٥ده ایرلانده قرالی اولوب، برانکلیزله ایتدیکی مبارزه‌ده مقتول اولمشدر.

اوچنجیسی اولان (داوید بروس) ایکنجینك اوغلی اولوب، ١٣٢٩ده ایکنجی داوید اسمیله اسقوچیا قرالی اولمش؛ وفرانسه‌نك یاردیمیله بر خیلی وقت انکلیزلرله محاربه ایدوب، ١٣٤٦ده مغلوب اولمغله، لوندره قلعه‌سنده حبس اولنمش؛ واون سنه صکره انکلتره قرالی اوچنجی ادوآردك همشیره‌سی اولان زوجه‌سی (ژانه)نك شفاعتیله تخلیص اولنمشدر. ١٣٧١ده وفات ایدوب، تختنی یکنی (روبرت استوآرت)ه ترك ایتمشدر.

بروس (J. Bruce) — ژاق اسقوچیالی مشهور برسیاح اولوب، ١٧٣٠ده طوغمش، و١٧٩٤ده وفات ایتمشدر. آفریقای شمالیده خیلی وقت سیاحت ایتدکدن صکره، حبشه دخول ایله، مدت مدیده نیلك منابعنی تحری ایدرك، انکلتره‌یه عودتنده، حبشه وسائر اقطار آفریقیه‌یه دائر معلومات صحیحه ومفصله‌یی حاوی بر سیاحتنامه یازمشدر، که کسب شهرت ایدوب، اکثر لسانلره ترجمه اولنمشدر.

بروسه آناطولینك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، خداوندکار ولایتنك مرکزیدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك برنجی پایتختی

اولان بو شهر شهر استانبولك ٨٠ و مرمره دكيزندەكى كمليك كورفزى ساحلنك ٢٠ كيلومتره جنوبنده اولەرق، ″٧٢ ′٢ °٤٠ عرض شمالى و ′٥٨ °٢٨ ″٢٧ طول شرقيده، كشيش طاغنك شمال غربى اتككنده وكوزل بر اووەنك جنوب شرق كنارنده واقعدر. اهاليسى ٧٠٠٠٠ رادەلرنده اولوب، قسم كليسى مسلم وباقيسى ارمنى، روم ويهوديدر. شهر اووەنك كنارندن باشلايەرق تدريجاً طاغ اتككنده كسب ارتفاع ايتديكندن، منظرەسى غايت لطيف اولديغى كبى، آلتنده زمرد آسا ممتد اولان اووه ايله اوستندەكى طاغك يينه زمرد آسا اولەرق باوطلره قدر چيقمسى ودائمى صورتده قارله مستور اولان ذروه‌سنك بلوطلرك اوستندن لمعه پاش اولمسى اوزاقدن شهرك منظرەسنى برقات دها الطليف ودلربا كوستريرر. آقار صولرى پك چوق اولديغى كبى، جوارلرندەكى صولرينك بعضلرى پك لطيف وخوشكواردر. شهرك اك كوزل ومعمور محلەسى سد باشى دينلن محله اولوب، اورادن آقان درەنك اوستنده ايكى كوزل كاركير كوپرى، ومحلەنك اوسط طرفنده بر عمومى باغچه بولنديغى كبى، شهرك منتهاى شرق جنوبيسنده (يلديز) اسميله بر قصر همايون دخى واردر. شهرك اوستنده اوائل دور عثمانيده ياپلمش بعض قلعەلر وحصارلر بولنيور. جوامع شريفەسيله سلاطين عظام عثمانيه تربەلرى وعلى الخصوص يلديرم سلطان بايزيد خانك بناكردەسى اولان (اولو جامع)، سلطان اورخان غازينك وسط شهرده نام عاليلريله مسمى جامعى، شهرك منتهاى شرقنده اولان سلطان بايزيد جامعى، چلبى سلطان محمد خان حضرتلرينك بناكردەسى اولان (يشيل جامع)، سلطان مراد خان ثانينك شهرك غربندەكى مراديه محلەسنده واقع جامعى، حضرت خداوندكارك چكركەده كليسادن محول جامع شريفى، امير سلطان ايله حمزه بك ومنلافنارى جامع شريفلرى وشهرك اوستنده واقع مرتفع بر سد اوزرنده كوزل ومفرح بر باغچه ايچنده بولنان سلطان عثمان غازى وسلطان اورخان حضرتلرينك تربەلريله چلبى سلطان محمدك يشيل جامع قارشيسنده وحضرت خداوندكارك چكركەدەكى تربەلرى شايان تماشا اولديغى كبى، يلديرم سلطان بايزيدك كندى جامعى يانندە تربەسى موجود اولوب، سلطان مراد ثانى حضرتلرينك مراديەدەكى تربەسى دخى وصيتى اوزره هر نوع تزييناتدن عارى واوستى آچقدر. امير سلطان حضرتلرينك تربەسى دخى پك مزيندر. بروسەده دها بر چوق زيارتكاه مرقدلر ومشاهير رجال مزارلرى بولنيور. درون شهرده ٢٦ مدرسه، ٥ كتبخانه، ٢٧ تكيه، بر خستەخانه، بر اصلاحخانه (يعنى صنايع مكتبى) بر رشديهٔ ملكيه، بر اعداديه وبرده رشديهٔ عسكريه ومتعدد ابتدائيه مكتبلرى موجوددر. بيوك چارشيسى وبدستانى دخى واردر.

بروسه ممالك عثمانيەنك اك صنعتكاه شهرى اولوب، صنايع محليەنك باشليجەلرى ايپك قوزەسى چيقارمق وايپكدن انواع قماشلر وكفيه وشالرله تيرەسى اوروپادن كلمك اوزره ال وحمام خاوليلرى وفوطەلر نسج واعمال ايتمك صنعتلريدر. داخل وجوار شهرده پك چوق طود آغاجلرى بولنوب، شهرده ايپك قوزەسى چيقارمق اوزره بخارله ايشلر ٢٩ فابريقه، قماش اعمالنه مخصوص ٣٠ ماكينه و ٢٠٠ دستكاه، خاولى نسجنه مخصوص ٧٥٠ وآلاجه وكوملكلك اعماليچون دخى ٣٠٠ دستكاه واردر. اهالى ديكر بعض صنعتلرله دخى مشغول ايسەلرده، اصل شهرك ثروتنى انتاج ايدەبيلەجك ايپك قماشلرلەخاوليلرى اولوب، اكر بونلرك دها ايليرى كوتورلمسنه وعلى الخصوص خاوليلرك نسجنده قوللانيلان ايپليكك دخى يرلى پاموقدن محلنده اعمالنه موفقيت حاصل اولەجق اولسه، بروسەنك ممالك عثمانيەنك (ليون)ى حكمنه كيرەجكنده شبهه يوقدر. محلنده صرف اولنانلدن بشقه بروسەدن سنوى تقريباً ٥٠٠٠٠٠ قيه ايپك قوزەسى اخراج اولنور. كستانەسى، زيتونى وشفتاليسى دخى مشهور اولوب، على الخصوص كستانەدن خيلى اخراجاتى واردر. اسكلەسى اولان مدانيه قدر كوزل بر شوسەسى اولوب، مذكور اسكلەيه درسعادتدن هفتەده ايكى كره واپور ايشلكده، واپور كونلرى شهر ايله اسكله آرەسنده متعدد بينك وبيوك آرابەلرى ايشليوب، آرەدەكى يولى اوچ ساعتده قطع ايدرلر. بردمير يول دخى انشا اولنمش ايسەده، هر نصلسه ايشلنديريلەمه‌مشدر. بروسەنك شهرتنى موجب اولان شلركرى‌ده قاپليجەلرينك كثرتى وبونلرك امراض مختلفەيه اولان نفع وفائدەسى اولوب، شهرك ٢٠ دقيقه قدر غربنده چكركه قريەسنده وبو قريەنك آلت طرفنده اووەنك كنارنده بيوك وكوچك كوكوردلى، يكى

قپلوجه، قاینارجه، قره مصطفی، اسکی قپلوجه، چکرکه
اسملریله ۷ منتظم حمام بولنیور، که صولری مواد
متنوعهٔ معدنیه‌یی حاوی اولوب، بعضلرنده کوکورد
وبعضلرنده چلیك غالبدر. بو قپلوجه‌لر اولدقجه معمور
اولوب، هرسنه ایلك وصوك بهارده ممالك عثمانیه
واجنبیه‌دن حاملر وسیله‌سیله بروسه‌یه برچوق زوار
وسیاحین طوپلانیر.

بروسه شهری خیلی اسکی اولوب، میلاد عیسادن
۲۰۰ سنه اول (بیتنیا) یعنی خداوندکار خطه‌سنك
حکمداری بولنان پروسیاس طرفندن تأسیس، وبونك
اسمیله تسمیه اولنمشیدی. متعاقباً رومالیلرك الینه چکوب،
روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغی یعنی
قسطنطینیه قیصرلغی حصه‌سنه دوشمش؛ وبو آرالقده
شهر خیلی توسیع اولنمشیدی. ۷۲۶ تاریخ هجریسنده
بانیٔ دولت عثمانیه سلطان عثمان خان غازینك ارتحا-
لندن اولجه سلطان اورخان غازی طرفندن فتح او-
لنه‌رق، ادرنه‌نك فتحنه‌دك دولت علیهٔ عثمانیه‌نك مستقل
پایتختی بولنمش؛ وهر نه قدر خداوندکار غازی ادر-
نه‌یی ایکنجی پایتخت اتخاذ بیوروب، اوندن صکره
سلاطین عظام اکثریا ادرنه‌ده اقامت بیورمشلرسه‌ده،
استانبولك فتحنه‌دك ینه رسماً پایتخت بروسه اولوب،
سلاطین عظامك جلوسلری رسمی اوراده اجرا،
وجنازه‌لری اوراده دفن اولنوردی. پایتختلقدن چیقدقدن
صکره سلطان مراد خان اولك مخاصلرینه نسبتله (خدا-
وندکار) دینلن ولایتك مرکزی اولمشدر. پایتخت دولت
ایکن، خیلی دها بیوك ودها معمور اولوب، چارشو
وبازاری چوق دها ایشلك بولنمش اولدیغی کبی، اطراف
دخی مکمل کوشکلرله محاط ایدی.

— بروسه قضاسی خداوندکار ولایتنك مرکز
قضاسی اولوب، بروسه شهریله کوکجه طاغ وخرمنجق
ناحیه‌لریله برابر ۱۳۰ قریه‌یی جامع اولوب، شمال
شرقی جهتندن کملیك، شمال غربیدن مدانیه، غرباً
میخالیج، جنوباً اطرانوس، شرقاً دخی ارطغرل سنجا-
غنك اینه کول ویکیشهر قضالریله محدود ومحاطدر.
اراضیسی قسماً کشیش طاغنك اتکلرندن وقسماً بروسه
اووه‌سندن عبارت اولوب، آناطولینك اك کوزل
واك منبت ومحصولدار یریدر. محصولاتی حبوبات
متنوعه ایله ایپك قوزه‌سی، کستانه، زیتون ومتنوع
میوه‌لردن عبارتدر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر.
میاه جاریه‌سی بروسه اووه‌سنی شق ایدن (نیلوفر)
نهرینه جمع اولنور. قضانك اهالیسی ۱۱۵ ۰۴۳
کشی اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. درون قضاده
۲۶۶ جامع ومسجد، ۲۵ مدرسه، ۴۵ تکیه، ۲۹
کلیسا، ۴۹ خان، ۳۴۲۳ دکان، ۱۸۱ مکتب،
۴۵ حمام و۲۱ قاپلیجه موجوددر.

بروسه } سنجاغی. خداوندکار ولایتنك مرکز
سنجاغی اولوب، شرقاً ارطغرل،
جنوباً کوتاهیه، غرباً قره‌سی سنجاقلریله، شمالاً دخی
مرمره دکیزیله محاط ومحدوددر. بروسه، کملیك،
مدانیه، میخالیج، کرماستی واطرانوس اسملریله ۶
قضادن مرکب اولوب، ۵ ناحیه و۶۱۲ قریه‌یی جا-
معدر. سنجاغك نفوسی ۲۷۲ ۸۷۰ کشیدن عبارت
اولوب، قسم کلیسی مسلم ومدانیه جوارلرنده بولنان
بعض روملردن بشقه جمله‌سی لسان عثمانی ایله متکلمدرلر.
اراضیسی آناطولینك اك کوزل یرلرندن عبارت اولوب،
ساحل بحره ودار السلطنته اولان قربیتی جهتیله دخی
هر نوع اعمارات وترقیاته مساعددر. باشلیجه محصو-
لاتی حبوبات متنوعه وعلی الخصوص مصر وسیسام ایله
پاموق، توتون، اوزوم، زیتون ومیوه سبزه‌لرك
انواعندن عبارت اولوب، طود آغاجلری دخی پك
چوق اولمغله، کلیتلی ایپك قوزه‌سی چیقار. بروسه
شهرنده‌کیلردن بشقه مدانیه، میخالیج وکرماستی قضا-
لرنده دخی متعدد ایپك وقاش وخاولی فابریقه ودستکا-
هلری واردر. حبوباتدن یالکز برکتلی سنه‌لرده اخرا-
جات وقوع بولیورسه‌ده، کتن تخمی، خردال، پیا-
غی، قورو میوه، زیتون، پاموق وایپك قوزه‌سندن
هر سنه خیلی اخراجات اولور. باشلیجه اسکله‌لری
کملیك، مدانیه ومیخالیج بوغازیدر. سنجاغك میاه
معدنیه وقاپلیجه‌لری چوق اولوب، معادنی دخی چوق
ایسه‌ده، میخالیج قضاسیله خرمنجق ناحیه‌سنده چیقا-
ریلان قورومدن بشقه‌سی چیقارلمامقده‌در. سنجاغك
صیغیر وقیون وسائر حیواناتی متوسط حالده اولوب،
مرعالرینك کثرتیله متناسب دکلدر. خیلی اورمانلری
وپك چوق صید حیوانلری دخی واردر. درون لواده
۶۲۵ جامع ومسجد، ۲۹ مدرسه، ۵۳ تکیه، ۷۱
کلیسا، ۶۶۸ مکتب و۲۳ قاپلیجه موجوددر.

بروسه } (Broussais) فرانسه‌نك مشاهیر
اطباسندن اولوب، ۱۷۷۲ ده

(سنت مالو) ده طوغمش، و۱۸۳۸ ده پارسده وفات ایتمشدر. برچوق آثار طبیه وطبه متعلق رسائل موقوته نشر ایده‌رك، بو فنده خیلی کشفیات وترقیاته موفق اولمشدر.

بروغتون { (Broughton) انکلتره‌نك مشاهیر بحریوننددن اولوب، ۱۷۶۳ ده (غلوچستر) ده طوغمش، و۱۸۲۲ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. مشهور (وان قوور)ك سیاحتنده حاضر بولنمش؛ وآمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده برچوق آطه‌لر کشف ایتدیکی کبی، جاپونیا ایله آوسترالیانك وآسیای شرقینك سواحلنی دخی تحقیق وتعیین ایده‌رك، بر سیاحتنامه یازمشدر.

بروغتون { (Broughton) آمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، آنف الترجمه قپودان بروغتون طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطه‌لر اولوب، ۴۷′ ۵۰° عرض شمالی ایله ۵۶′ ۱۲۸° طول غربیده واقعدرلر. — بحر محیط کبیرده یکی زلانده‌نك شرق جهتنده و۴۴° عرض جنوبی ایله ۱۷۸° طول غربیده دخی بو اسمله وینه او قپودان طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطه‌لر واردر، که باشلیجه‌لری (شاتام) آطه‌سیدر.

بروغلی { (Broglie) عن‌اصل ایتالیانك (پیامونته) خطه‌سندن اولوب فرانسه‌ده ساکن اولمش بر خاندر، که اعضاسی ایچنده برقاچ مشهیر کلوب، بعضلری دفعاتله هیئت وکلایه دخی داخل اولمشلردر. ابتدا قونت بعده دوقه وبرآره‌لق پرنس عنوانلری حائز بولنمشلردر. بونلردن بری بیوك اختلالدن اول اون آلتنجی لویی طرفندن حربیه نظارتنه نصب اولنمغله، اختلالده هجرت ایتمکه مجبور اولوب، روسیه‌نك خدمتنه کیرمشیدی. بونك اوغلی ارباب اختلال طرفندن اعدام اولنمشدر. بونك اوغلی ایسه حریت افکار وجمهوریت طرفداری اولوب، دفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمش: وبرقاچ آقادمیانك اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ۱۸۷۰ ده وفات ایتمشدر. بونك اوغلی لیوم برحیات اولوب، ینه آقادمیا اعضاسندندر. ودفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمشدر.

بروغهام { (Brougham) انکلتره‌نك ادبا وسیاسیوننددن بر لورد اولوب. ۱۷۷۸ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و۱۸۶۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فنونه انتسابله، حکمت طبیعیه وهندسه‌یه متعلق برقاچ اثر یازمش؛ و«ادیمبورغ مجموعه‌سی» عنوانلی رساله موقوته‌ده یازدیغی مقالات نافعه ایله شهرت بولمشیدی. بعده آووقاتلغه سلوك ایده‌رك، نطق‌پردازلقده بیوك بر مهارت کوسترمش؛ ومؤخراً لوردلر قاره‌سنه داخل اولوب، ۲۵ سنه متمادیاً افکار حریت پرورانه‌نك التزام ومدافعه‌سیله کسب تمیز ایتمشیدی. بر آره‌لق هیئت وکلایه دخی داخل اولمش ایسه‌ده، بعده استعفا ایدوب، تألیفاته حصر اوقات ایتمشدر. آثاری ۹ جلد اوزره نشر اولنمشدر. «وولتر ایله روسو» عنوانیله فرانسزجه بر اثری دخی واردر.

بروقلین { (Brooklyn) ممالك مجتمعهٔ آمریقاده (لونغ ایسلاند) جزیره‌سنك غرب جنوبی ساحلنده ونویورقك قارشیسنده برشهر اولوب، نویورقه آلتندن سفاین یچه‌جك درجه‌ده مرتفع بر کوپری ایله مربوط اولمغله، نویورقك بر قسمی کبی عد اولنه‌بیلیر. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، ۵۷۰۰۰۰ اهالیسی، پك چوق فابریقه‌لری وکمی اعماله مخصوص حوض ودستکاهلری، اطرافنده کوزل باغچه‌لری، پك چوق کلیسالری، متعدد مکتبلری، خسته خانه‌لری، رصدخانه وموزه‌سی واردر. ابتدا فلنکلیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، خیلی وقت برقریه حالنده، وحتی قرن حاضر میلادی‌اوائلنده یالکز ۳۰۰۰ اهالیی جامع بولنمش ایکن، اووقتدن بری فوق‌العاده ترقی وتوسع ایتمشدر. اداره‌سی نویورقدن آیری اولوب، (کینغ) قونتلغنك مرکزیدر.

بروقهاوس { (Brockhaus) لیپسیغده الیوم موجود بر مشهور صحاف دکاننك مؤسسی اولوب، برچوق کتب نافعه‌نك نشرینه موفق اولمشدر. ۱۷۷۲ ده طوغوب، ۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر.

بروکسل { یاخود بروسل (Bruxelles) وفلامانجه Brussel) بلجیقه دولتنك پایتختی اولان برشهر اولوب، دولت مذکوره‌نك همان اورته‌سنده، (اسقو)یه تابع (سنه) نهری اوزرنده و(آنور)ك ۴۵ کیلومتره جنوبنده اوله‌رق، ۵۰° ۵۱′ ۱۰″ عرض شمالی ایله ۲° ۱′ ۴۴″ طول شرقیده واقعدر. ۳۸۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۷ قپو-

سی، ۲۷ کوپریسی، متعدد مصنع کلیسالری، قرال‌ه مخصوص سرایی، بر قاچ کوزل میدان وسوقاغی، مفرح مسیره وتفرجگاهلری، دارالفنونی، آقادمیاسی، صنایع نفیسه جمعیتی، نباتات باغچه‌سی، بیوک کتبخانه‌سی، رصدخانه‌سی، مشهور دانتله، یوك وپاموقدن انواع منسوجات، چوراب، فانله، شاپقه، موم، نشاسته، توتون، بیره، شکر، آرابه وسائره فابریقه‌لری، بیوک مطبعه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۱۰٤٤ تاریخ میلادیسندن اول اهمیتسز بر قریه حالنده اولوب، تاریخ مذکورده سور واستحکاماتی انشا، وبو اسمله تسمیه اولنمشدر. اووقت برابانت دوقه‌لرینك مرکزی اولوب، ۱۵٦٥ ده ایالات متحده مرکزی اولمش؛ ۱۸۱۵دن ۱۸۳۱ تاریخنه‌دك فلمنك ایکی پایتختندن بری بولنمش؛ وتاریخ مذکوردن بری بلچیقه‌نك پایتختی اولمشدر.

بروکن (Brocken) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده برطاغدر، که (هارچ) سلسله‌سنك اك مرتفع محلی اولوب، ۱۱٤٠ متره ارتفاعی واردر. غروب شمسده اطرافده‌کی خانه ومنظره‌لرك بلوطلره انعکاسندن برنوع سیراب حاصل اولوب، (بروکن طیفی) دینمکله مشهوردر.

بروکه (Brooke) ایرلانده‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۰٦ تاریخنده طوغمش، و۱۷۸۳ ده دوبلینده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایه کتابلری وفاجعه‌لرله « جمال کائنات » عنوانیله مشهور بر منظومه یازمشدر. — بو اسمله ینه ایرلانده‌لی بر محرره دخی واردر، که برچوق حکایه کتابلری یازوب، زوجی پروتستان رؤسای مذهبندن بولنمغله، آمریقای شمالینك قناده خطه‌سنده برچوق وقت برابر سیاحت ایتدیکندن، اکثر حکایه‌لرینك مبنی علیهی اورادن آلمشدر. ۱۷۵۹ ده وفات ایتمشدر.

برومات (Brumath) آلساسده استراسبورغك ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٤٥٤٥ اهالیسی واردر.

برومبرغ (Bromberg) پروسیه‌نك (پوزن) ایالتنده وپوزن شهرینك ۱۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، (برا) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، حبوبات انباری وهارالری واردر. حبوبات، یپاغی، دری، اودون ودمیره متعلق خیلی ایشلك بر تجارتك مرکزیدر.

برون قره — وسائره [مرکباتنده مراجعت بیوریله.]

برون (Brune) بوناپارتك مارشاللرندن اولوب، واترلو محاربه‌سندن صکره قرال طرفداری اولان بر کروه اهالی طرفندن قتل اولنمشدر.

برون (Brunn) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده ویانه‌نك ۱۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۷۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، صاغر ودیلسزلره مخصوص مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، مصنع بر کلیساسی، کوزل بلدیه دائره‌سی، دمیر یولی، تیاتروسی، چوخه، فانله، بز وایپك قاشلر فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بوشهرك قربنده پولتیقه متهملریچون محبس کبی قوللانیلان (اسپیلبرغ) قلعه‌سی بولنیور. — برون ایالتی نفس آوستریا وچهستانله همحدود اولوب، طولی ۸۸ وعرضی ٤۲ کیلومتره‌در، و۳۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونته (Bronte) سیجلیانك (قاتانیه) ایالتنده وقاتانیه‌نك ٤۰ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (آتنا) برکانی جوارنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونس یاقوت حموی بو اسمله بحر رومده یعنی آق دکیزده بربیوك آطه اولدیغنی وکندی کونده روملرك النده اولدیغی ظننده بولندیغنی بیان ایدیورسه‌ده، بونك خانکی آطه اولدیغی آکلاشیله‌میوب، اسمی ایسه (پرووانسه)نك معربی کبی کورینیور.

برونسویق (Brunswick) آلمانیانك شمالینك وسطلرنده واقع همنامی اولان دوقه‌لغك مرکزی برشهر اولوب، (اوکر) نهری اوزرنده و(هانووره)نك ٥٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۸٥۱۷٤ اهالیسی، اسکی بر کلیساسی، دوقه‌لره مخصوص سرایی، بر مسلخی، کوزل تفرجگاهلری، طوبخانه‌سی، ضربخانه‌سی، کوزل بلدیه دائره‌سی، اوپرا تیاتروسی، موزه‌سی، تشریح وفن جراحی مکتبیله صاغر ودیلسزلره وکورلره مخصوص مکتبی وسائر مکاتب متعدده‌سی، ایکی کتبخانه‌سی،

یوك واپكدن منسوجات متنوعه ایله بویا، توتون، نشاسته، اجزای کیمویه، پورسلین، مقوی وساٸره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. سنه‌ده ایکی دفعه بیوك بازار قوریلور. بو شهر ۸۶۱ تاریخ میلادیسنده بصاقسه دوقه‌سی (برونو) طرفندن تأسیس اولنمشدر.

برونسویق { دوقه‌لغی (Duché de Brun-swick) آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع اولان وسطی آلمانیا دول صغیره‌سندن اولوب، هر طرفی پروسیه قراللغنك ممالکیله محاط اولدیغی حالده، (ماغدبورغ) ایله (هانووره) خطه‌لری آره‌سنده واقعدر. آلمانیا دول صغیره‌سنك اکثری اولدیغی کبی، بر قاچ پارچه‌دن مرکب اولوب، باشلیجه قسمی (البه) ایله (وسر) ایرماقلری آره‌سنده وآلمانیای شمالی اووه‌سنك جنوب آلمانیای وسطی طاغلرینك باشلادیغی محلده‌در. ۳۴′ ۵۱° ایله ۳۵′ ۵۲° عرض شمالی و ۷° ایله ۴۴′ ۸° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۶۹۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۸۰۰۰۰ کشیدر. مرکزی برونسویق شهریدر. بو دوقه‌لق (برونسویق، هولمیندن، وولفنبوتل، هلمستاد، گاندرسهایم وبلانکنبورغ اسملریله درت سنجاغه منقسم اولوب، (سیلزیا) ده واقع (اولسه) پرنسلکی دخی برونسویق دوقه‌سنك ملکیدر. اراضیسی قومناق ایسه‌ده، ینه منبت اولوب، معادنی دخی چوق، آتلری پك کوزل وصنایعی خیلی ایلریده اولدیغی کبی، چوخه، بز، کاغد، بیره وساٸره فابریقه‌لری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی پروتستاندر. حکومتی حکومت مشروطه اولوب، دوقه‌لق ارثاً انتقال ایدیور. واردات ومصارف سنویه‌سی ۹۶۱۷۸۰۰ مارق راده‌لرنده‌در. دوقه‌نك املاکی وارداتیله معارف وارداتی بو حسابه داخل دکلدر. قوهٔ عسکریه‌سی بر آلای پیاده، بر آلای هوسار، ایکی طابور لاندوهر وبر بطاریه طوپدن عبارت اولوب، آلمانیا عسکری ترتیباتنه داخلدر.

برونسویق { یکی — (Nouveau Brun-swick) آمریقای شمالیده انکلتره‌یه تابع اولان دومینیون قطعهٔ واسعه‌سنك بر خطه‌سی اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك شرق جنوبیسنده، سنت لوران ایرماغیله (فوندی) کورفزی آره‌سنده واقع اولنمله، شرق جنوبی جهتنده اولان (یکی اسقوچیا) شبه جزیره‌سندن مذکور کورفزله آیرلمشدر. ۴۵° ایله ۴۹° عرض شمالی و ۶۶° ایله ۷۰° طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، شمالاً سنت لوران ایرماغیله قناده‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً وغرب جنوبی جهتندن (کبك) خطه‌سنك بر پارچه‌سیله وممالك مجتمعه‌نك (من) جمهوریتیله، جنوب شرقی جهتندن (فوندی) کورفزیله، شرقاً یکی اسقوچیا برزخیله، شرق شمالی جهتندن دخی سنت لوران کورفزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۰۴۲۴ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰۰ مقدارینه قریبدر، که بونلرك تقریباً بر ثلثی ایرلانده‌لی، بر ثلثی انکلیز واسقوچیالی ودیکر بر ثلثی دخی فرانسز وساٸره در. اصل یرلیلرله زنجیلر اوچ بیك کشی راده‌لرنده‌در. هواسی یازین پك صیجاق اولوب، مرکزی اولان (فردریقتون)‌ده ۳۶ درجه‌یه قدر چیقار وقیشین بالعکس پك صوغوق اولوب، صفردن آشاغی ۳۱ درجه‌یه قدر اینر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه حاصل اولور ایسه‌ده. زراعت قلتندن آز مقدارده‌در. خطه‌نك قسم اعظمی اورمانلرله مستور اولوب، ابنیه وسفاٸن انشاسنه یارار پك چوق کراسته چیقار؛ واهالینك مدار تعیشی باشلیجه کراسته اخراجیله بالیقچیلقدر. بعض کور ودمیر معدنلری واردر. خطه‌نك میاه جاریه‌سی چوق ایسه‌ده، یازین هواسی پك یابس اولوب، بعض دفعه کثرت یبوست وحرارتدن چرالی آغاجلر طوتیشوب. اورمانلرده بیوك حریقلر ظهور ایدر. فجر شمالی هر موسمده کوریلور، وحرکت ارض صیقجه وقوع بولور. سواحلی اطرافنده پك چوق قویلر ولیمانلر بولنوب، شرق شمالی جهتنده «حرارت قویی» نامیله ۲۰ کیلومتره عرضنده و ۱۵۰ کیلومتره طولنده بر خلیج دخی واردر. لیمانلرنده برخیلی سفاٸن اعمال اولنور. دومینیون هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن ولایاتك بری اولوب، بر والی معرفتیله اداره اولنور، و ۱۵ قونتلغه یعنی سنجاغه منقسم اولوب، دومینیون مجلس مبعوثانه ۱۵ اعضا کوندرمك حقنی حاٸزدر. مرکزی اولان (فردریقتون)‌ك یالکز ۶۰۰۰ اهالیسی اولوب، الك بیوك وتجارتکاه شهری ایسه ۵۵۰۰۰ اهالیلی جامع اولان (سنت جون) اسکله‌سیدر. هالیفاقسدن کبکه کیدن بیوك دمیریول خطی

بو خطه‌نك اورته‌سندن كچديكى كبى، بر قاچ شعبه‌سى دخى واردر. بوخطه يكى اسقوچيا ايله برابر (آقاديا) اسميله بوندن اول فرانسه‌نك مستملكاتندن اولوب، ۱۷۶۳ده انكلتره‌يه ترك اولنمش؛ و۱۷۸۴ده انكليز حكومتى بونى يكى اسقوچيادن آيروب، او وقتدن برى اسكان واعمارينه سعى اولنمشدر. ۱۸۴۲ ده ممالك مجتمعه‌دن (من) جمهوريتيله تحديد حدود ايديله‌رك، بر خيلى يرلرى جمهوريت مذكوره‌نك يد تصرفنه كچمشدر.

برونلسكى (Brunelleschi) ايتاليانك الك مشهور معمارلرندن اولوب، ۱۳۷۷ تاريخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و۱۴۴۴ده وفات ايتمشدر. اليوم كوستردكلرى مهارت معماريه ايله مشهور اولان بر قاچ كليسا ايله ميلان قلعه‌سى و(مانتو) ده (پو) ايرماغنه ياپلمش اولان سد صاحب ترجمه‌نك جملهٔ آثارندندر. مشهور ميكل آنجلو برونلسكينك كعبنه يتيشمك مشكل واونى كچمك محال اولديغنى سويلرمش.

برونو (Bruno) صاقسه‌دوقه‌لرندن اولوب، ۸۵۹ تاريخ ميلاديسندن ۸۸۰ تاريخنه‌دك حكم سورمش، وبرونسويق شهرينى تأسيس ايتمشدر.

برونو (St. Bruno) سنت — خرستيانلرك اعزه‌سندن اولوب، (شارتروز) اسميله معروف طريق رهبانك موجديدر. ۱۰۳۰ تاريخلرنده قولونيه‌ده طوغمش، و۱۱۰۱ ده قلابره‌ده تأسيس ايتمش اولديغى برمناستره وفات ايتمشدر. بعض مناصب عاليهٔ روحانيه‌يه نائل اولدقدن صكره، فرانسه‌نك (شارتره) خطه‌سنده بر قبره چكيلوب، شاكردانيله برابر رياضتله ياشامغه باشلامش اولديغندن، طريقنه بو اسم ويرلمشدر. يورطيسى تشرين اولك ۶ سنده اجرا اولنور.

برونو (Geordano Bruno) جوردانو — ايتاليا حكماسندن اولوب، ۱۵۵۰ تاريخ ميلاديسنده قامپانيانك (نولو) قصبه‌سنده طوغمش؛ وابتدا (دومينيكن) رهبانندن ايكن، تصوفياته سلوك ايتمكله، مذهبنك بطلاننى آكلاديغندن، مناسترى تركله، جنوه كيده‌رك، اهون كورديكى پروتستانلغى قبول، وخيلى مدت فرانسه وانكلتره وآلمانياده فلسفه‌يى تدريس ايدوب، آرسطو وسائر بعض متقدمين حكمانك اقوالنى جرحله، كندى فكر تصوفكارانه‌سنى التزام ايتديكدن صكره، ۱۶۰۰ تاريخنده ايتاليايه عودته جرأت ايتديكندن، ونديكده انكيزيسيون طرفندن بالتوقيف، رومايه نقل، واوراده حياً احراق اولنمشدر. كچن سنه ايتاليانلر صاحب ترجمه‌نك رومادە هيكلنى ركز ايده‌رك، پاپانك پروتستولريله برابر، حريت افكار لهنده وخرسنيانلق عليهنده پك چوق نمايشلر اجرا ايتمش اولدقلرى معلومدر.

برونه (Brunet) فرانسه‌نك اسامئ كتبله اوغراشمش محررلرندن اولوب، بوعلمده ۶ بيوك جلددن مركب پك معتبر بر اثرى واردر. ۱۷۸۰ ده طوغوب، ۱۷۶۷ ده وفات ايتمشدر.

برونهاوت (Brunehaut) آوستراسيا قراليچه‌سى اولوب، ۵۳۴ تاريخ ميلاديسنده طوغمشدر. اسپانياده حكومت سورن غوت حكمدارلرندن آتاناجلدك قيزى اولوب، ۵۶۶ ده آوستراسيا قرالى (سيجبرت)ه وارمشيدى. همشيره‌سنك انتقامنى آلمق ايچون قوجه‌سنى (نوستريا) قرالى (شيلپريق) ه اعلان حربه مجبور ايتمش، ومرقوم شيلپريق اسير طوتمق درجه‌سنه كلمش ايكن، زوجنك قتل اولنمسى اوزرينه، كنديسى دخى مغلوب واسير اولوب، آنجق غالبك اوغلنى كندى حسن وجمالنه مفتون ايتمش اولمق سايه‌سنده قورتلمش؛ وآوستراسيايه عودتنده، اوغلى ايكنجى (شيلدبرت)ه وبعده تورونى ايكنجى (تئودبرت)ه اجراى وصايت ايتمش؛ ومؤخراً آوستراسيادن طرد اولنوب، بورغونيه‌ده حكم سورن ديكر تورونى ايكنجى (تيرى)يه التجا ايده‌رك، اوراده دخى بيوك برنفوذ اجرا ايتمكه باشلامش ايدى. مرقوم شيلپريقك اوغلى ايكنجى قلوتر عموميت اوزره فرانق ايمپراطورى اولدقده، صاحبهٔ ترجمه‌يى طوتوب، صاچندن برآزغين آتك قويروغنه باغلاتدرق اتلاف ايتمشدر. حسن وجمال وذكاوتيله مشهوره اولوب، بعض ترقياته دخى خدمت، وعلى الخصوص پك چوق يوللر انشا ايتمشيدى.

بروون (Brown) بو اسمله انكلتره‌ده برقاچ مشهور آدم ظهور ايدوب، الك مشهورلرينك برى اون آلتنجى قرن ميلاديده بعض تعديلات مذهبيه‌ده بولنمش اولان (روبرت بروون) در. — ايكنجيسى (جالس بروون) در، كه ۱۷۱۵ ده طوغوب،

۱۷۶۶ ده وفات ایتمش، وادبیات وفلسفیاته متعلق یازدیغی اثرلریله شهرت بولوب، وولترك بیله تقدیرینه مظهر اولمشیدی. روسیه ایمپراطوریچه‌سی طرفندن پترسبورغه دعوت اولندیغی حالده، انتحار ایتمشیدی. — اوچنجیسی (توماس برووون) در، که بر طاقم منظومه‌لریله الیوم انکلتره وآمریقاده تدریس اولنقده اولان بر چوق مکتب کتابلری یازمشدر. ۱۷۷۸ ده ادیمبورغده طوغوب، ۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی آمریقانك اك مشهور حکایه نویسانندن اولوب، ۱۷۷۱ ده فیلادلفیاده طوغمش، و۱۸۱۰ ده وفات ایتمش، وبر چوق حکایه کتابلریله بعض رسائل موقوته نشر ایتمشدر.

برووونه { (Browne) انکلیز سیاحلرندن اولوب، ۱۷۶۸ ده لوندره‌ده طوغمش؛ وآفریقاده سیاحت ایدوب، برنجی دفعه اوله‌رق، دار فوره قدر کیتمش؛ واوچ سنه اوراده اسیر قالدقدن صکره، ایرانه سیاحتله، ۱۸۱۳ ده تبریزدن طهرانه کیدرکن قتل اولنمشدر. آفریقا، مصر وسوریه ده‌کی سیاحتلرینی یازمشدر. — بو اسمله مشهور بر انکلیز طبیبی دخی بولنوب، ۱۶۰۵ ده طوغمش، ۱۶۸۲ ده وفات ایتمش؛ وباشلیجه «مذهب اطبا» عنوانیله یازدیغی کتابله شهرت بولمشدر.

برووونینغ { (Browning) انکلتره‌نك شاعرلرندن اولوب، پك مقبول بعض اشعار ومنظومه‌لری واردر. ۱۸۰۶ ده طوغوب، ۱۸۶۱ ده وفات ایتمشدر.

برویق { (Berwick) انکلتره‌نك (نورتومبرلاند) خطه‌سنده وادیمبورغك ۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (تویق) نهرینك منصبنده برقصبه واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، ۶ کمرلی کوزل بر کوپریسی، پك چوق صید ماهیسی وایشلك تجارتی واردر. — اسقوچیاده دخی بو نامله بر قونتلق اولوب، هادینغتون، روقسبورغ، ادیمبورغ وسیلکرك قونتلقلری آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۰۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۶۵۰۰ کیشی اولوب، مرکزی (غرنلاو) قصبه‌سیدر.

برّه { عبد المطلبك قیزی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خاله‌سیدر. شاعره بر خاتون اولوب، شو ایکی بیت پدرینك وفاتی حقنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر.

اعینی جوداً بدمع درر
علی طیب الخیم والمعتصر
علی ماجد الجد واری الزناد
جمیل المحیا عظیم الخطر

— بو اسمله صحابیاتدن اوچ خاتون دخی اولوب، بونلرك بری ابو سلمه‌نك قیزی وحضرت رسول الله (صلعم) افندمزك اوکی کریمه‌سیدر، چوق وقت یاشایوب، فقیهه بر قادین ایدی.

برهان { منجمین اسلامدن اولوب، بشنجی قرن هجری اواخرنده طبرستانده دنیایه کلمش؛ وسالف الترجمه بدیع اصطرلابی ایله دخی کورشمشیدی.

برهان { فارسده واقع (ابرقوه) شهری شعراسندن وساداتدن اولوب، تصوفدن دخی بهره‌سی وار ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نشان خاك نهستم ذکریه درعالم
که حسرت تومبادا کسی بخاك برد

برهان { (آقا محمد صالح) مازندران شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، شاهجهان آبادده محمد شاهك حسن قبول والتفاتنه مظهر اولمش؛ ونادر شاهك هجومنده دهلیده بولنغله، مجروح اولوب، بر قاچ کون صکره متأثراً وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خویشتنرا همچوکل پیوسته پنهان داشتم
با وجود آن که صد زخم نمایان داشتم

برهان الدین { (قاضی — احمد) طوائف چنکیزیه متغلبلرندن اولوب، روایته کوره اولجه ارزنجان قاضیسی ایکن، بعده سیواس وقیصریه جهتلرینی ضبط ایده‌رك، بر کوچك حکومت تشکیل ایتمش؛ وسیواس مشتاسنده خیمه قورمش اولان رؤسای ترکاندن قره عثمان معتادی اولان ویرکی‌یی ویرمدیکندن، صاحب ترجمه اوسته عسکر سوق ایتدیکنده، ۷۹۴ ده مقتولاً وفات ایتمکله، ملکی صاحبسز قالوب، یلدیرم سلطان بایزید خان طرفندن ضبط اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك «تلویح» اوزرینه «ترجیح» عنوانیله بر شرحی واردر.

برهان الدين (ابراهيم بن على بن فرهون) سكزنجى قرن هجرى علماسندن اولوب، فقهاء مالكيه‌نك تراجم احوالنى و «الديباج المذهب» عنوانيله بر كتاب يازمش، و ٧٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين (قاضى مير — محمد باقر) اونجى قرن هجرى شعراسندن اولوب، كاشان قاضيسى ايدى. ٥٠٠٠ بيتى جامع بر ديوانى واردر.

برهان الدين خواجه محمد پارسانك اوغلى اولوب، عالم وزاهد بر مرد عارف ايدى. ٨٦٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين بخارى مشاهير فقهادن اولوب، «ذخيرهٔ برهانى» ديمكله دخى معروف «ذخيرة الفتاوى» و «المحيط البرهانى» عنوانلريله ايكى اثرى واردر.

برهان الدين بقائى (ابراهيم بن عمر) ادبادن اولوب، مجنون وليلى حكايه‌سنى وقدماى حكمانك عادات واخلاقنه دائر بر كتابله تراجم احوال مشاهيره دائر بر اثر يازمشدر. ٨٨٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين غريب (شيخ ياخود شاه —) هندستانده مشاهير اولياء اللهدن بر ذات اولوب، شيخ نظام الدين وليك مريدانندن ايدى. ٧٣١ تاريخنده وفات ايدوب، تربه‌سى (دكن) خطه‌سنك برهانپور شهرنده زيارتگاه انام اولمغله، هنديلر هر طرفدن اورايه زيارته كيدرلر.

برهان الدين مرغينانى (على بن ابى بكر) مشاهير علمادن اولوب، فرغانه‌ده مرغينان بلده‌سندن اولديغى حالده، چنكيزك خروجنده بخاراده تدريسله مشغول بولنمغله، بخاراليلر طرفندن بو جهانكيرله عقد صلحه مأمور اولمش ايسه‌ده، بعده بعض بخاراليلر خلاف عهد حركت ايتدكلرندن، چنكيزك شهرى احراق واهاليسنى قتل عام ايتمسيله، صاحب ترجه دخى او ميانده تلف اولمشدر. فقهده يد طولى صاحبى اولوب، «كتاب الهداية»، «كفاية المنتهى»، «نشر المذهب»، «كتاب التجنيس»، «المزيد»، «مناسك الحج». «كتاب الفرائض» عنوانلى اثرلريله ديكر بعض تأليفاتى واردر. ٥٩٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين هروى (مولانا حيدر بن محمد) علامهٔ تفتازانينك شاكردانندن واعاظم علمادن بر ذات اولوب، خواجه‌سنك كشاف شرحنه و «ايضاح»ه و «فرائض سراجيه»يه حواشى يازمشدر. چلبى سلطان محمد خان حضرتلرينه انتساب ايدوب، سيروزده بدر الدين سماونه‌نك اعداميچون فتوى ويرمشدر. ٨٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهانپور هندستانك وسطلرنده كائن (نربده) خطه‌سنك (نيمار) ايالتنده، (تپتى) نهرينك ساحل يميننده وبمبايدن الله آباده كيدن دمير يول خطنك موقفلرندن اولان (لالهباغ) دن ٣ كيلومترهلك مسافه‌ده، ١٨′ ٢١° عرض شمالى ايله ٧٤° طول شرقيده واقع بر شهر اولوب، ٣٤٥٤٠ اهاليسى واردر. بو شهر بوندن اول پك بيوك ومعمور اولوب، بر آره‌لق سلالهٔ تيموريه‌نك پايتختى بولنمشيدى. اليوم اكثر طرفلرى خراب، ايسه‌ده، معموريت سابقه‌سنك بر چوق آثارى باقيدر. صيرمه‌لى ايپك قاشلرى مشهور اولوب، ٥٠٠٠ دن زياده عمله بو صنعتله مشغولدرلر.

برهانپور هندستانده بنكاله خطه‌سنك مرشد آباد ايالتنده، كلكته‌نك ١٨٨ كيلومتره شمالنده ومرشد آبادك ٨ كيلومتره جنوبنده اوله‌رق، كنك ايرماغى قوللرندن (بيكيراتى) نهرى اوزرنده بر شهر اولوب، ٢٧١١٠ اهاليسى واردر. هواسى صاغلام اولديغندن، انكليزلر بر طاقم كليسالر ومكتبلر تأسيس، وشهرى تزيين و توسيع ايتمكه باشلامشلردر.

برهانپور هندستانك (مدراس) دائره‌سنده و (كنجام) ايالتنده بر شهر اولوب، كنجامك ٣٢ كيلومتره جنوب شرقيسنده وبنكاله كورفزى ساحل غربيسندن ١٦ كيلومترهلك مسافه‌ده، قورو بر اووه‌نك اورته‌سنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهاليسى واردر. شهر پيس ايسه‌ده، چارشو وبازارى پك ايشلكدر، وكليتلى ايپك وپاموق قاشلرى اعمال اولنور.

— بو اسمله هندستانده بر قاج كوچك قصبه دخى واردر.

برهان عماد شاه هندستانك (برار) خطه‌سنده حكومت سورن

دولت عمادیه ملوکندن اولوب، پدری دریا عمادشاهك وفاتی اوزرینه، تخت موروثه جلوس ایتمش ایسه‌ده، حداثت‌سنی حسبیله، متعاقباً یعنی ۹۸۰ تاریخ هجریسنده وزیری طفیل خان حکومتی ضبط ایتمش؛ وهر نه قدر نظام شاه عسکر سوق ایده‌رك، طفیل خانی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، صاحب ترجمه‌یه تختنی اعاده ایتدیکندن، بو ذات سلالهٔ عمادیه‌نك حکمدار اخیری اولمشدر.

برهان ناقد { هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهان نامنه «دل آشوب» عنوانیله بر منظومه یازمشدر.

برهان نظام شاه اول { هندستانك دکن خطه‌سنده حکومت سورن دولت نظامیه حکمدارلرندن اولوب، ۹۱۴ تاریخ هجریسنده، پدری احمد نظام شاهك وفاتی اوزرینه، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، احمدنکر شهرنده جلوس ایله، ۹۶۱ تاریخنه‌دك ۴۷ سنه حکومت سورمشدر.

برهان نظام شاه ثانی { بنه دولت نظامیه ملوکندن اولوب، ۹۹۹ تاریخ هجریسنده برادری مرتضی نظام شاه اوله خلف اولمش؛ وبرادرینك وفاتنده کندیسی اکبر شاهك سراینده بولنمغله، غیوبتنده تختی ضبط ایتمش اولان کندی اوغلی اسماعیل نظام شاهی بعدالاخراج، ۴ سنه حکومت سورمشدر. مدت حکومتنی بیجاپور حکمدارلرینه قارشی محاربه ایله کچیروب، برچوق مغلوبیتلره دوچار اولمش؛ وپورتکیزلیلر مملکتی سواحلنك چوغنی ضبط ایتمشلر ایدی. ۱۰۰۳ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم نظام شاه خلفی اولمشدر. شعرادن مولانا ظهوری ۴۰۰۰ بیتدن مرکب اولان ساقینامه‌سنی صاحب ترجمه‌نك نامنه یازمشدر.

برهمن { (سربدال بیك) ایران شعراسندن اولوب، عن اصل کرجی اولدیغی حالده، شاه سلیمان صفوینك کوله‌لرندن ایدی. شو ایکی بیت جمله اشعارندندر:

خون مارا نوشکاران بیمحابا ریختند
همچو برك لاله بر دامان صحرا ریختند
شوخیٔ بیداد مژکان تو درجانم کرفت
آه از آن مستان که غافل برسرما ریختند

برهوت { حضرموتده بر وادی وبر قیو، اولوب، صولری متعفن وسیاه

اولمغله، ارواح کفارك مقری اولدیغی مشهوردر.

برهوشع { یونانیلر وآوروپالیلرجه (بروس) اسمیله شهرت بولان بابللی بر حکیم ومورخك اسم صحیحیدر. [«بروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بری { (Berry یاخود Berri) فرانسه‌نك وسطنده واقع اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (اورلیانه)، غرباً (تورنه) و (پوآتو)، جنوباً (مارشه)، شرقاً دخی (بوربونه) و (نیورنه) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، کنویر وشراب محصولاتی چوقدر. مرکزی (بورژه) شهری اولوب، آشاغی ویوقاری بری اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی. بوخطه‌نك حاوی اولدیغی یرلر الیوم (ایندره) و (شر) ایالتلریله (اوآر مع شر) و (قروزه) ایالتلرینك بر قسمنی تشکیل ایدیور. [زیاده معلومات ایچون بو ایالتلرك اسملرینه مراجعت بیوریله.] بوخطه قرون وسطاده قونتلق وبعده دوقه‌لق عنوانیله ونیم مستقل صورتده اداره اولنوب، ۱۶۰۱ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمش؛ واو وقتدن بری (بری دوقه‌لغی) برقورو عنوان اوله‌رق فرانسه خاندان قرالیسی اعضاسندن بعضیسنه ویرلمشدر. — (بری جدولی) لوآر ایرماغنه متوازی اولان جدول ایله مذکور ایرماغك تابعلرندن (شر) نهری آره‌سنده سیر سفائنه صالح بر بیوك جدول اولوب، (بری) خطه‌سنی شق، و (بورژه) شهری یانندن مرور ایدر.

بریا { (Bérée, Berœa) سلانیك ولایتنده‌کی (قره فریه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«قره فریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بریان { (Brien) ایرلانده حکمدارلرندن اولوب، ۹۲۶ تاریخ میلادیسنده طوغمش. و ۱۰۱۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۳۶ سنه جزیره‌نك قسم جنوبیسنده حکم سوروب، دانیمارقه‌لیلری ۴۹ محاربه‌ده مغلوب ونهایت ایرلانده‌دن چیقمغه مجبور ایتمشدر. بونك سلاله‌سی (اوبریان) اسمیله ۵۰۰ سنه حکم سورمشدر. [«اوبریان» ماده‌سنه مراجعت.]

بریانسون { (Briançon) فرانسه‌نك «یوقاری آلب» ایالتنده (دورانسه) نهرینك ساحل یمیننده و(غاپ)ك ۹۱ کیلومتره شمال

شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی واردر. حذای بحردن ۱۳۲۱ متره مرتفع برموقعده واقع اولوب، بربرلرینه قیانك آلتندن کیزلی یوللرله مربوط ۷ قلعه‌سی، دیکر بعض استحکاماتی، پك مرتفع برکوپریسی، مکتبی و بعض فابریقه‌لری وار در. پك اسکی بر شهر اولوب، روما دولتنك سقوطندن صکره خیلی زمان بر جمهوریت مستقله حالنده اداره اولنمشیدی. شهر ایله جوارلرینی حاوی اولان خطه‌یه دخی (بریانسونه) نامی ویریلیردی.

بریانه (Brienne) فرانسه‌نك (اوبه) ایالتنده ناحیه مرکزی کوچك برقصبه‌اولوب، وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مرکزی بولنمغله، قونتلرندن بعضلرندن طولایی کسب شهرت ایتمشدر. ۱۷۹۰ ده لغو اولنمش بر حربیه مکتبی دخی وار ایدی، که بیوك بوناپارت بو مکتبده تحصیل ایتمشیدی. — بریانه قونتلرندن (غوتیه) اون ایکنجی قرن میلادی اواخرنده سیجیلیا قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، فعلاً اجرای حکومته موفق اوله‌مامشدر. — ینه بریانه قونتلرندن (ژان) ۱۲۰۹ تاریخ میلادیسنده قدسده‌کی اهل صلیب حکومتنك قرالی (قونراد) ك قیزی (ماریه) یی تزوج ایتمکله، ۱۲۱۷ ده مجارستان قرالی (آندریا) ایله برابر بشنجی اهل صلیب سفرینك قوماندەسنی درعهده ایده‌رك، زوجه‌سنك میراثی اولان قدس قراللغنی ضبطه چالیشمش ایسه‌ده، ایکنجی فردریقه غالب کله‌میوب، ۱۲۲۹ده قسطنطینیه‌یه جلب اولنمش؛ وابتدا ایکنجی (بودوئن)ك وصیسی اولمش ایسه‌ده، ۱۲۳۱ده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایده‌رك، روملر وبلغارلرله بر چوق محاربه‌لر ایتمش؛ و۱۲۳۷ده، پك اختیار اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

بریانه اندلسده قرطبه‌نك شرقنده اوله‌رق بلنسیه اعمالندن برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بریتانیقوس (Britanicus) روما ایمپراطورلرندن (قلود) ك اوغلی اولوب، تخته جلوسی مقرر ایکن، اوکی والده‌سی (آغریپینه) نك دسایسیله بو حقدن محروم قالوب، مرقومه‌نك اوغلی (نرون) جلوس ایتمشیدی. صاحب ترجمه ۱۵ یاشنده اولدیغی حالده، نرون طرفندن تسمیم اولنمشدر. (راسین) بووقعه‌یی کوزل بر هائله صورتنده نظمه چکمشدر.

بریجتوون (Bridgetown) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرندن انکلتره‌نك النده بولنان (بارباده) آطه‌سنك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، (قارلیسله) قویننك ایچنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وکوزل بر کلیساسی واردر. ۱۷۸۰ ده فرطوندن خراب اولمشیدی.

بریجواتر (Bridgewater) انکلتره‌نك (سومرست) ایالتنده وبریستولك ۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی، مشهور بر جدولی، خیلی فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. — بریجواتر دوقه‌سی عنوانیله انکلتره رجالندن تمیز ایتمش بعض آدملر واردر.

بریده نجدده ریاضك ۳۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده وحیلك ۱۸۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، (قصیم) خطه‌سنك مرکزیدر. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، وهابی المذهبدرلر. ایکی سورله محاط اولوب، کوزل سوقاق ومیدانلری وایکی سورك آره‌سنده باغچه‌لری وشیخك اقامت ایتدیکی قدیم بر قصری واردر. اسکیدن بنی علیان قبیله‌سندن بر شیخی اولوب، بعده فیصل وهابی طرفندن ضبط اولنمشیدی. ۱۲۳۳ تاریخ هجریسنده مصرلی ابراهیم پاشا بوشهری دخی وهابیلردن استخلاص ایلش ایسه‌ده، متعاقباً ینه وهابیلرك الینه دوشمشدر.

بریده (ابو عبدالله — بن حصیب) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك اثنای هجرتلرنده قومیله برابر اسلامه کلمش؛ واحد غزاسندن صکره مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، اوندن صکره وقوع بولان غزواتده حاضر بولنمشیدی. بعده بصره‌یه کیدوب، بر مدت اوراده ساکن اولدقدن صکره، غزا طریقیله خراسانه کیدوب، مروده ساکن اولمش؛ واوراده وفات ایدوب، اولاد واحفادی اوراده قالمشلردر. اوغلی عبدالله وساطتیله منقول بعض احادیث شریفه صاحب ترجمه‌دن مرویدر. — (بریده بن سفیان سلمی) اسمنده صحابه‌دن دیکر بر ذات دخی بولندیغی مروی ایسه‌ده، ابن اثیر بونك صحابه‌دن اولمدیغنی بیان ایدیور.

بریر (ابو هند — بن عبدالله‌الداری) صحابه‌دن اولوب، بعده قدس شریفده‌سا-

كن اولمش، وبعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. — صحابه‌دن ابو هریره‌نك دخی اسمی (بریر) اولدیغی مرویدر.

بریره { صحابیاتدن برخاتون اولوب، حضرت عائشه‌نك معتقه‌سی ایدی. جاریه‌ایكن، (مغیث) اسمنده بركوله‌یه تزویج ایدلمش اولدیغی حالده، آزاد اولدقدن صكره، جانب رسول اللهدن موسی الیهك تحت نكاحنده قالوب قالمامغه تخییر بیورلمشیدی. بو وقعه آزاد وقوعندن اول‌كی نكاحك آزاددن صكره باقی اولوب اولمیه‌جغی حقنده كتب فقهیه‌ده پك چوق اختلافاته سبب اولمشدر. صاحبهٔ ترجمه منقبه برخاتون اولوب، عبدالملك بن مروانه قبل السلطنه بعض نصایح مفیده ویرمش اولدیغی مرویدر.

بریستول { (Bristol) انكلتره‌نك غلوچستر ایالتنده بیوك برشهر واسكله اولوب، لوندره‌نك ۱۸۰ كیلومتره غربنده و(آوون) نهری اوزرنده اولرق، نهر مذكورك منصبندن ۱۵ كیلومترم یوقاریده واقعدر. ۲۰۷۰۰۰ اهالیسی، كوزل مسیره‌لری، كوزل برآصمه كوپریسی، اوستی اورتیلی چارشیسی. مصنع بركلیساسی، برقاچ دمیر یولی، دار الفنونی، كتبخانه‌سی، باقیر وسائر معادندن انواع آلات وادواته طوپلی ایكنه، صابون، پورسلن، اجزای كیمویه وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. جوارنده (بریستول) اسمیله معروف برنوع طاش چیقوب، بوندن الماس تقلیدی اولرق زینته متعلق شیلر اعمال اولنور. بو شهر انكلتره‌نك اك تجارتكاه اولان ٤ اسكله‌سندن بریدر. — بریستول كورفزی ایرلانده‌دكیزنده (غال) خطه‌سیله نفس انكلتره نك قسم جنوبیسی آره‌سنده اولرق، طولی ۲۰۰ وعرضی ۱۷۰ كیلومتره‌در. (سورن) ایرماغیله (آوون) نهری بو كورفزه دوكیلور.

بریسغاو { (Brisgau) آلمانیانك اسویچره‌نك شمالنده واقع برخطهٔ قدیمه‌سیدر، كه وقتیله مستقل برقونتلق اولوب، ۱٤ نجی قرن میلادیده آوستریانك الینه چكمشیدی. ۱۸۰۵دن بری بادن بیوك دوقه‌لغنه ملحقدر.

بریسو { (Brissot) فرانسه مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷٥٤ تاریخ میلادیسنده (شارتره) ده طوغمشدر. ژان ژاق روسونك افكارینه تابع اولوب، صنوف بشر بیننده مساوات التزام ایتدیكندن، (باستیله) قلعه‌سنه حبس اولنمش؛ وحبسدن قورتلدیغنده، انكلتره‌یه كیدوب، علی برغزته نشر ایتمكه باشلامشیدی. آمریقایه دخی برسیاحت ایتدكدن صكره، ۱۷۸۹ده فرانسه‌یه عودت ایدوب، اختلاله قاریشمش، وجمهوریت طرفداری برغزته نشرینه باشلامشدی. حكومت موقته‌نك مجلس اداره‌سی اعضالغنه نصب اولنه‌رق، آوستریایه وبعده انكلتره وفلمنكه اعلان حرب اولنمسنی تزویج ایتمشیدی. جمهوریت طرفدارانك معتدل برفرقه‌سی ریاستنه چكمكله، (روبسپیر) ك خصومتنی قزانوب، فرانسه‌نك حكومات متفقه حالنه وضعی فكرنده بولنمغله اتهام، و۱۷۹۳ده اعدام اولنمشدر. امور سیاسیه وعدلیه‌یه متعلق بر قاچ اثری وآمریقایه برسیاحتنامه‌سیله دیگر بعض آثاری واردر.

بریغ { (Brigg) انكلتره مشاهیر ریاضیوننده اولوب، ۱۵۵٦ده طوغمش، و۱٦۳۰ده وفات ایتمشدر. لغارتمه اصولنی اكمال ایله برابر هیئت وجغرافیایه متعلق بعض كشفیات نافعه‌یه موفق اولمشدر. لوندره واوقسفورد دار الفنونلرنده ریاضیه معلملكی ایتمشدر.

بریغتون { (Brighton) انكلتره‌نك (سوسكس) ایالتنده و لوندره‌نك ۸۰ كیلومتره جنوبنده برشهر واسكله اولوب، ۱۱٤٦۷۲ اهالیسی ۳۰۰ متره طولنده معلق بر ریختمی، پك مشهور دكز حماملری، چلیكلی معدن صولری وشرق اصولنده برسرایی واردر. یازین استحمام وتفرج ایچون پك چوق خلق طوپلانیر. بو شهر ٦۰ سنه اول عادتا برقریه ایكن، قرال دردنجی جورجك اوراده برصیفیه یاپدیرمسی اوزرینه، آز مدتده بیوك برشهر اولمشدر.

بریكزن { (Brixen) آوستریانك تیرول خطه‌سنده، (اینسپروق) ك ۷۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ٤٥۰۰ اهالیسی، مصنع بركلیساسی وكوزل شرابی واردر.

بریكزهام { (Brixham) انكلتره‌نك (دوون) ایالتنده و (توربای) قوینده بر قصبه اولوب، (دارموت) ك ۷ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٥۱۰۰ اهالیی جامعدر.

بریکه عربده کرم وظرافتله مشهوره بر قادین اولوب، مدینهٔ منوره‌ده بر مسافرخانه‌سی وار ایدی.

بریکیته سنته — (Ste. Brigitte) اسوج پرنسلرندن (براهه) عائله‌سنه منسوب (بریکر)ك قیزی اولوب، زوجنك وفاتنده، ٨ اولادینی ترکله، بر مناستر تأسیس ایده‌رك، اسمنه نسبتله یاد اولنان بر راهبه‌لر طریقی ایجاد ایتمشدر. ٦٩ یاشنده اولدیغی حالده، قدسی زیارت ایدوب، عودتنده ١٣٧٣ تاریخ میلادیسنده رومه‌ده وفات ایتمشدر. تشرین اولك ٨ نده یورطیسی اجرا اولنور.

بریکیده سنته — (Ste. Brigide) ایرلانده‌نك حامیه‌سی عد اولنان بر عزیزه‌در، که ایرلانده‌ده طوغوب، قوجه‌یه وارمقسزین، بر مناستر تأسیس، واطرافنه بر طاقم راهبه‌لر جمع ایله یکی بر طریق ایجاد ایتمشدر. ٥٢٥ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، شباطك برنده یورطیسی اجرا اولنور.

بریل (Bril) فنکلی مشهور بر رسام اولوب، ١٥٥٦ ده آنورده طوغمش، و ١٦٢٦ ده رومه‌ده وفات ایتمشدر. برادری ماتیودن تحصیل ایتمش ایسه‌ده، مهارتده اونی کچمشدر.

برینديسی (Brindisi) ایتالیانك (اوترانته) ایالتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده اولدرق اوترانته‌نك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه واسکله اولوب، ٩٢٠٠ اهالیسی، نیانی وکوزل باغچه‌لری واردر. وقتیله خیلی بیوك ومهم بر شهر اولوب، اون اوچنجی قرن میلادیده دخی ٦٠٠٠٠ اهالیسی وار ایدی. اوروپانك هر طرفندن کلن بر بیوك دمیر یول خطنك منتهاسی و بو وجهله بتون آوروپانك اك بیوك اسکله‌لرندن بری اولدلی، اسکی اهمیتنی یکیدن قزانمغه باشلامشدر.

بریوه (Brive) فرانسه‌نك (قورزه) ایالتنده و(توله) شهرینك ٢٩ کیلومتره جنوب غربیسنده اولدرق (قورزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی وبعض فابریقه‌لری واردر.

بریه (Brie) فرانسه‌ده پاریسك جنوب شرق جهتنده کوچك بر اسکی خطه اولوب، بر قسمی «فرانسه آطه‌سی» ودیکری شامپانیه خطه‌لرینه مربوط ایدی. الیوم (سینه مع مارنه) ایالتنك قسم اعظمنی تشکیل ایدیور.

بز (Bèze) پروتستانلغك رؤساسندن اولوب، ١٥١٩ تاریخنده (وزلی) ده طوغمش؛ وکنجلکنی سفاهتله کچیروب، لاتین لساننده بر طاقم غزلیات دخی سویلشیدی. ١٥٤٨ ده سفاهتدن وازکچه‌رك، جنوه کیتمش، و(قالوین) ك احبا وشاکردانی صره‌سنه کچوب، پروتستانلغی قبول ایتمشیدی. بر وقت اسویچره دار الفنونلرنده تدریسله مشغول اولدقدن صکره، فرانسه‌یه کیدوب، پروتستانلغی نشر، وناواره قرالنی بو مذهبه جلب ایتمکله، او صره‌ده فرانسه‌ده ظهور ایدن مذهب محاربه‌لرینك وقوعنه سبب اولمشدر. ١٥٦٤ ده (قالوین) ك وفاتی اوزرینه پروتستانلرك ریاستی صاحب ترجمه‌یه قالمش، و ١٦٠٥ ده واقع اولان وفاتنه‌دکین مذهبنی نشر ایتمکله مشغول اولمشدر. حضرت داودك مزامیرینی نظماً وانجیلی نثراً فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیکر بعض اثرلر دخی براقمشدر.

بزاخه نجدده بنی اسده منسوب بر صویك اسمی اولوب، حضرت ابابکر صدیق (رضه) ك زمان خلافتنده ادعای نبوته جرأت ایدن (طلیحه بن خویلد) ایله حضرت خالد بن ولیدك قیادتی تحتنده بولنان عسکر مسلمین بیننده وقوع بولمش اولان محاربه ایله مشهوردر. صحابه‌دن عکاشه بن محصن اسدی، بو محاربه‌ده شهید اولمشدر. — بو محاربه (یوم بزاخه) دیمکله مشهوردر. طلیحه‌نك قائدی اولان (عیینه بن حصن) محاربه اثناسنده طلیحه‌دن آیرلمغله، کذلك عسکری منهزم اولوب، عیینه اسیر دوشمش؛ وحضور خلیفه‌یه کوتوریلوب، عفوه مظهر اولمشیدی. طلیحه ایسه بر روایتده مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، توبه واستغفار ایتمش؛ ودیکر بر روایتده شامه قاچوب، بعده حضرت عمر بن خطاب (رضه) ك زمان خلافتنده غزاة مسلمین طرفندن طوتیلدرق، مدینه‌یه کوتورلدکده، توبه ایده‌رك، عفو وامان بولمشدر.

بزاز بصره قربنده (میسان) نهری ساحلنده بر کوچك قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بزاعه حلب ولایت وسنجاغنك باب قضاسنده وباب قصبه‌سنك جهت شرقیه‌سنده اولدرق، حلبدن منبجه کیدن طریقك اورته‌سنده بر

کوچك قصبه اولوب، میاه جاریه‌سی چوقدر. شاعر ابن فرس وابو فراس ایله دیگر بعض ادبانك مسقط رأسیدر.

بزانسون { (Besançon) فرانسه‌ده دوب ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (دوب) نهری اوزرنده و پاریسك ۳۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۵٤۵۰۰ اهالیسی، آقادمیا ودار الفنونی، طوبجی مکتبی، مکتب اعدادیسی، مصنع بر پروتستان کلیساسی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، گوزل بر کوپریسی، بر اسکی سرایی، بعض آثار عتیقه‌سی، خالی، چوراب، اجزای کیمیویه، مسکرات، ساعت وساٸره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. یدنجی قول اردونك مرکزی اولمغله مستحکم حالنه قونیلوب، خیلی قیشله‌لری وبر باروت فابریقه‌سی دخی واردر. برچوق مشاهیرك واز جمله شاعر شهیر (ویقتور هوغو) نك وطنیدر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (وزونتیو) در.

بزرجمهر { ملوك ساسانیه‌دن مشهور نوشروان عادلك وزیری اولوب، عقل وحکمتیله مشهوردر. افعال واقوال حکیمانه‌سی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. هنددن دخی بر طاقم کتابلر جلب ایدوب، لسان پهلوی‌یه ترجمه ایتدیرمشیدی. چوق زمان معمر اولوب، هرمز ثالث بن نوشروانك زماننده ومیلادك ۵۸۰ ویا ۵۹۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

بزرجمهر قمی { ایران ادباسندن اولوب، قم شهرنده تولد ونشأت ایتمش؛ وعروض صاحبی سیفی ایله معاصر بولنمشدر.

بزرك امید { (کیا —) قهستانده حکومت سورن ملاحدۀ اسماعیلیه‌نك ایکنجیسی اولوب، بودولتك مؤسسی اولان حسن صباحك امیرلشکری اولمغله، مرقومك وفاتنده یعنی ۵۱۸ تاریخنده یرینه گچوب. ۱٤ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۵۳۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. اوغلی کیا محمد خلفی اولمشدر.

بزلیانه { اندلسده مالقه قربنده برکوچك قصبه اولوب. بعض مشاهیر عربك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بزم عالم { والدۀ ماجدۀ حضرت پادشاهی سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك والده‌سی اولوب، سلطان محمود خان ثانینك قادینلرندندر. جوامع شریفه ومکتب وچشمه گبی خیرات ومبراتی پك چوق اولوب، یکی باغچه‌ده مکمل برغربا خسته خانه‌سی دخی تأسیس ایتمشیدی. جوامع شریفه‌سنك الك بیوکی طولمه باغچه‌ده سرای همایون قپوسنك قارشیسنده وساحل بحرده واقع والده جامع شریفیدر. ۱۲۶۹ تاریخنده ارتحال ایدوب، سلطان محمود خان حضرتلرینك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

بزمی { (عبدالله) قرن عاشر شعراسندن اولوب، فلبه‌لی قاضی درویش چلبینك اوغلی ایدی. داء الفیله مبتلا اولمغله، طوپال قاضی اسمیله شهرت بولمشیدی. ۹۸۸ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملۀ اشعارندر:

وشم اوستنده دگرمن یوریسه چرخ گبی
بن نیجه فکر دقیق ایله جهانده اوکونم

بزمی { بو دخی عصر مذکور شعراسندن اولوب، آیدینلیدر. روم ایلنده قضاده ایکن وفات ایتمشدر. شو بیت جملۀ اشعارندندر:

قسمت اولیجق عارف ورنده می وشاهد
تسبیحله سجاده ویرلمش سکا زاهد

بزمی { (محمد افندی) متأخرین شعرادن اولوب، تکفور طاغلیدر. ۱۱٤۹ ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملۀ اشعارندندر:

بو گوندر عیش ونوشك وقتی فوت ایتمك دگل لایق
بیلورسك کاربان عمری زاهد اوتراق طوتمز
مذاق اولمش غم وافکار ایله طعن ایله صوق
کلام نا سزایه بزمی شیدا قولاق طوتمز

بزمی استرابادی { (خواجه غیاث الدین محمد) ایران شعراسندن اولوب، شوخ مشرب بر آدم اولمغله، بو طبیعتندن طولایی قرن عاشر هجری اواسطنده استراباده قتل اولنمشدر. شو رباعی جملۀ اشعارندندر:

جانا غم نیکخواه میباید داشت
فکر دل بیگناه میباید داشت
دل از کف عاشقان برون آوردن
سهلست ولی نگاه میباید داشت

بزمی دهلوی { (عبدالشکور) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل کرخلی اولدیغی حالده، برخیلی مدت شیرازده اقامتدن صکره، گوجراته رحلتله، ۱۰۲۸ تاریخنده

شاهجهان نامنه « رت پدم » عنوانیله بر منظومه یاز-
مش؛ وبعده دهلیده اقامت ایتمشیدی. شو بر ایکی
بیت مذکور منظومه‌سندندر :

طوطی بزبان سحر گفتار
از حسن پدم بخواند طومار
گفتا پد مست دخت شاهی
رویش بفروغ همچو ماهی اخ

بزمیٔ همدانی { (میر عقیل) ایران شعرا-
سندن بر ادیب وطبیب او-
لوب، شاه عباس ماضی‌یه منسوب ایدی. فرهاد
وشیرین حکایه‌سنی کمال بلاغتله نظمه چکمشدر. شو
رباعی جملهٔ اشعارندندر :

ای کاش غم یار ببازار فرو شند
تاجان دهم آنجا که غم یار فروشند
رحمت براین بلبل شوریده که کارا
بیند که بچینند وببازار فروشند

بزیع { ازدی. صحابه‌دن اولوب، اوغلی
عباس کندیسندن بعض احادیث شریفه
نقل ایتمشدر.

بزیه { (Béziers) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده
و(مونتپلیه) نك ٥٦ کیلومتره جنوب
غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (اوربه)
نهریله (لانکدوق) جدولنك برلشدکاری محلده واقعدر.
٣٨ ٢٢٧ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، اسکی بر
سوریله برقلعه‌سی، صو یولی وسائر بعض آثار عتیقه‌سی
واردر. شرابی وشکرلمه‌لری مشهوردر. اندلسی فتح
ایدن عزه مسلین بو قصبه‌یی دخی ضبط ایله برقاچ سنه
تحت اداره‌لرنده طوتدقدن صکره، ٧٣٦ تاریخ میلا-
دیسنده شارل مارتل استرداد ایتمشدر.

بس { (Besses) تراکی خطهٔ قدیمه‌سنك غرب
جنوبی جهتنده وردوب سلسله‌سی جوار-
لرنده ساکن بولنمش اولان برقوم قدیمك اسمی اولوب،
بونلر وحشیلکلریله مشهور ایدیلر. مرکزلری (بساپاره)
قصبه‌سی ایدی.

بساپاره { (Bessapara) فلبه‌یه مضاف اولان
تاتارپازارجقنك اسم قدیمی اولوب،
زمان قدیمده (بس) قومنك مرکزی ایدی.

بساربه { (Bessaraba) رومانیا وبسارابیه
جهتنده خیلی وقت اجرای حکم
ونفوذ ایتمش بر عائله اولوب، بسارابیه خطه‌سی دخی
بونلره نسبتله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. کندیلری
قسطنطینیه قیصرلرندن (قانتاقوزن)ك نسلندن اولدقلری
ادعاسنده بولنیورلردی. بونلردن ١٢٦٥ تاریخ میلا-
دیسنده وفات ایدن قره رودولف بایدوخان چنکیزینك
غلبه‌سندن استفاده ایله، افلاق مجارلرك حکمندن
قورتاروب بر پرنسلك تشکیل، وبکرشی تأسیس ایتمشدر.
— بونك نسلندن اولان (میرکه) افلاق (وویووده‌سی)
اولدیغی حالده، قوصوه محاربه‌سنده صربلیلرله متفقاً
حرب ایدوب، مغلوبیتی اوزرینه، دولت عثمانیه‌یه
تابع ومطیع اولمشیدی. — خلفلرندن میخال، ماتیو
وقسطنطین افلاقی تابعیت عثمانیه‌دن چیقارمق اوزره
دفعاتله عصیان، وجوارلرنده بولنان حرستیان حکمدار-
لرله اتفاق ایتمشلر ایسه‌ده، دائما مغلوب اولوب، بر
نتیجه استحصال ایده‌مه‌مشلر؛ ونهایت مرقوم قسطنطین،
ظاهر اولان خیانتی اوزرینه، درت اوغلیله برابر
استانبوله جلب اولنه‌رق، ١٧١٤ تاریخ میلادیسنده
اعدام اولنمشدر.

بسارابیا { (Bessarabie) روسیه‌نك منتهای
شرق جنوبیسنده بر خطه وایالت
اولوب، شمالاً (پودولیا)، شرقاً (کرسون) ایالتلریله،
جنوباً قره دکیزله وطونه ایله، غرباً دخی بغدانله
محدود ومحاطدر. بو خطه رومانیادن (پروت) وروسیه‌نك سائر ایالاتندن (دنیستر) نهرلریله آیرلمش او-
لوب، بر جزیره کبیدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥ ٦٣٠
مربع کیلومتره واهالیسی ١ ٣٦٩ ٠٧٥ کشی اولوب،
مرکزی (کیشنف) شهریدر. دیکر اهمیتلی شهر وقصبه-
لری : بندر، اسماعیل، خوتین، کیلیا (کلی) وآق
کرماندر. اطرافنده اولان بیوك نهرلردن بشقه بر
چوق چای ودره‌لری دخی واردر. اراضیسی دوز
واووه اولوب، طوپراغی پك منبت اولمغله، کلیتلی
ذخایر ایله اوزوم وسائر میوه‌لرك انواعی حاصل اولور.
مرعالری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی رومان
یعنی اولاخ اولمغله، بو خطه کرك جنسیت اهالیجه
وکرك تاریخجه اردل کبی رومانیایه عائددر. زمان
قدیمده (داچیا) دن معدود اولوب، رومالی (ترایان)
طرفندن داچیانك سائر طرفلریله برابر ضبط، وبعض
روما مهاجرلریله اسکان اولنمشیدی. بعده غوت،
هون، آوار، پچنك کبی اقوام وحشیه طرفندن پایمال
اولنه‌رق، بر آره‌لق مغوللرك وقریم تاتارلرینك دخی الینه
دوشمشیدی. مؤخراً مجارلر طرفندن ضبط اولنه‌رق،

۱۳ نجی قرن میلادیده (قره رودولف بساربه) یدیله استقلالنی قزانمغله، بسارابیا تسمیه، وافلاق وبغدانله توحید اولنمشیدی. سلطان بایزید خان ثانی دورنده ۸۸۹ تاریخ هجریسنده دولت عثمانیه طرفندن فتح اولنەرق، ۱۲۲۷ تاریخنده‌دك ادارهٔ عثمانیه‌ده قالدقدن صکره، بکرش معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. ۱۲۷۳ ده پارس معاهده‌سی طونه ساحلنده‌کی برقسمنی استرداد ایدوب، رومانیایه ویرمش ایسه‌ده، بو پارچه‌یی دخی برلین معاهده‌سی ۱۲۹۵ده روسیه‌یه اعاده ایتمشدر.

بَساسه { زمان جاهلیتده مکهٔ مکرمه‌یه ویریلن اسملرك بریدر.

بَساسیری { (ابو الحارث آرسلان بن عبدالله) عن اصل بهاء الدوله بن عضد الدوله بن بویه‌نك کوله‌سی ایکن، خلفای عباسیه‌دن قائم بامراللهك رجالی صره‌سنه چکوب، امرای اتراکدن اولمشیدی. انباری ضبط ودیکر بر طاقم خدمات ایفا ایتدکدن صکره، قدری بالاتر اولمش ایکن، هر نصلسه خلیفه ایله آره‌لرنده برودت حاصل اولوب، صاحب ترجمه‌نك مصرده‌کی مستنصر فاطمی ایله مخابره‌ده بولندیغی استخبار اولنمغله، ۴۴۰ تاریخنده بغداددن چیقاریلوب، عقبنده طغرل سلجوقی بغداده داخل اولمش؛ وبونکله بغداده‌کی اتراك آره‌سنده منافرت ظهور ایتمسی اوزرینه، اتراکك چوغی بساسیرینك یاننه جمع اولنمغله، قوت بوله‌رق، ابیس بن مزیدله برابر موصلی قریش بن بدراندن ضبط ایتمش؛ وبعده مومی الیه قریشله دخی بالاتفاق، مستنصر فاطمی نامنه خطبه اوقوته‌رق، مشارالیه طرفندن خلعته نائل اولمشیدی. بونك اوزرینه طغرل بکله محاربه‌یه طوتیشوب، مؤخراً ۴۵۰ تاریخنده طغرل بك برادری ابراهیم اینالی همدانده طوغری تعقیب ایتمکده ایکن، بساسیری قریشله برابر بغداده کیروب: خلیفه‌یی اخذ وحبس، ورؤسادن بر قاچ ذاتی قتل ایله، مستنصرك نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، ۴۵۱ تاریخنده طغرلبك برادرینی قتل ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایله، قائم بامراللهی تخت خلافته اعاده ایده‌رك، بساسیری ایسه واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

بِساطی { سمرقند شعراسندن ومولانا عصمت الله بخارینك تلامذه‌سندن اولوب، ابتدای امرده حصیر جیلقله مشغول اولمغله، (حصیری) تخلص ایتمشیدی. احفاد تیموردن خلیل سلطان بن امیرانشاهك زماننده یاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شاه اسبی بشاعری بخشید
که چوتندیش چشم چرخ ندید
بود تند این قدر که از دنیا
نفسی تا بآخرت برسید

بُساق { عرفات قربنده بر طاغك ومکهٔ مکرمه ایله (جار) آره‌سنده بر صویك اسمی اولدیغی کبی، صحرای تیه ایله (ایله) آره‌سنده دخی بر عقبه‌نك اسمیدر.

بسبس { (الجهنی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشدر.

بست { سجستان ایله هرات وغزنین آره‌سنده بیوك بر شهر ایدی، که مدنیت اسلامیه زماننده پك بیوك ومعمور اولوب، باغ وباغچه‌لریله وپك چوق علما وادبانك وطن ومنشئی اولمغله شهرت بولمشیدی. ابن حوقل غزنه‌دن ۱۴ مرحله‌ده بولندیغنی بیان ایدیور. یاقوت حموی زماننده خرابه یوز طوتمش اولدیغنی سویلیور.

بستان { [«البستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُسحق { یاخود بسحاق (ابو اسحاقدن مخففدر) اسمی احمددر. ایران مشاهیر شعراسندن اولوب، شیرازلیدر. سائر شعرا می ومحبوبه حصر کلام ایتدکلری حالده، صاحب ترجمه اطعمه‌نك وصف ومدحندن بشقه بر شی دوشونمه‌مشدر. بناءً علیه (بسحق اطعمه) دیمکله شهرت بولمشدر. احفاد تیموردن اسکندر بن عمر شیخك منظورلرندن ایدی. اشعاری لطیف وهزل آمیزدر. اکثریا خواجه حافظ شیرازینك مصراعلرینی تضمین ایتمشدر. وفاتی ۸۲۷ تاریخنده واقع اولمشدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

جمال برهٔ بریان وحسن دنبهٔ فربه
چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا
چه آرایی بمشك وزغفران رخسار پالوده
برنگ وبوی وخال وخطچه حاجت روی زیبارا

بُسر { (ابو عبدالرحمن — بن ارطاة) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر عالم (صلعم) افندمزه یتیشمش ایسه‌ده، طفل اولوب، صحبته نائل

اولمامشدر. حضرت عمر بن الخطاب (رضه) ك خلافتنده عمرو بن العاصه امداد ايچـون مصره كوندريلن عسكر مسلمين ايچنده بولنمش؛ وبعده شامده قالوب، معاويه‌يه انتساب ايتمشيدى. حضرت على (رضه) طرفندن حجاز ويمنده‌بولنان ولاته قارشى‌كوندريلوب، حضرت مرتضانك طرفنى التزام ايدنلر حقنده پك چوق غدر وظلم وخيانتلر ارتكاب ايتمشدر. جابر بن عبدالله وابو ايوب انصارى حضرتلرى بونك شرندن مدينهٔ منوره‌يى تركله قاچمغه مجبور اولان صحابه وصلحا جمله‌سندندر. نساء مسلمينى اك اول سبى ايدن بو آدم اولوب، يمنده پك چوق مؤمناتى بو حاله دوچار ايتمشيدى. بر روايتده معاويه‌نك زماننده مدينه‌ده، وديگر بر روايتده عبدالملك بن مروانك زماننده شامده وفات ايتمشدر.

بُسر { (بن ابى بسر المازنى) بو دخى صحابه‌دن اولوب، اوغلى ابو صفوان عبدالله، برادرى عطيه وهمشيره‌سى صماء دخى صحبتيله نائل اولمشلردى. — بسر بن راعى‌العير، بسر بن سفيان، بسر بن سليمان دخى صحابه‌دندرلر.

بِسراط { مصرك دقهليه خطه‌سنده ودمياط قربنده بر قصبه اولديغنى و(بلدالتماسيح) دخى دينلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بَسرفوث { حلب جوارنده بر قلعه ايدى، كه ملك عادل نورالدين محمود بن زنكينك فتوحاتنده خيلى اهميتى اولوب، بعده خراب اولمشدر.

بِسطام { ايرانده خراسانك منتهاى جنوب شرقيسنده وكرمان ايله قهستان آره‌سنده بر قصبه اولوب، واسع بر اووه‌ده وبر كوچك چايك اوزرنده واقعدر. قربنده بر طاقم طاغلر وارد. وقتيله خيلى بيوك ومعمور ومستحكم بر شهر اولوب، چارشو وبازارى پك ايشلك ايدى. الماسى مشهور اولوب، خلافت عباسيه زماننده بغداده نقل وفروخت اولنوردى. بعده خراب اولوب، اليوم كوچك بر قصبه حالنده‌در. مشاهير اولياء اللهدن بايزيد بسطامى حضرتلريله بر چوق علما وادبانك مسقط رأسيدر. ولى‌مشارالبهك تربه‌سى قصبه‌نك وسطنده واقعدر.

بَسطه { اندلسده جيان اعمالندن بر قصبه اولوب، ايچنده پايلان سجاده‌لرله مشهور اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. اليوم اسپانيوللرجه (بازه) اسميله معروفدر. [«بازه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بِسكَت { خوقند جهتنده شاش خطه‌سنده بر قصبه اولوب، بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بِسكِره { جزايرده قسنطينه ايالتنده وقسنطينه‌نك ٢٣٢ كيلومتره جنوبنده، وزاب خطه‌سنده بر قصبه اولوب، بر سلسلهٔ جبالك جنوبى تكنده و(وادى بسكره) اسميله معروف بر نهرك كنارنده‌در. ٧٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، يالكز ٣٠٠ قدرى فرانسز وقصورى عرب وبربردر. اسكيدن سور وخندقى اولوب، فرانسزلر دخى بعض استحكامات علاوه ايتمشلردر. مدنيت اسلاميه زماننده بيوك بر شهر اولوب، چارشو وبازارى پك ايشلك وجوامع ومساجد وحماملرى چوق ايدى. بعض‌مشاهير علمانك دخى مسقط رأسى بولنمشدر. اطرافى منبت ومحصولدار اولوب، خرمالرى مشهوردر، وبو مناسبتله (بسكرة النخل) اسميله دخى معروفدر.

بسكنتا { جبل لبنان سنجاغنك (متن) قضاسنده ناحيه مركزى بر قريه اولوب، بيروتك ٩ ساعت شرقنده واقعدر. — ناحيه‌سى ٩ قريه‌دن مركب اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهاليسى واردر.

بِسمِل { دياربكر ولايت وسنجاغنده ودياربكرك ٤٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده اوله‌رق دجله‌نك ساحل يسارنده يعنى شمالنده بر كوچك قصبه‌دردر.

بَسمَل { (حاجى محمد تقى) ايران شعراسندن اولوب، دامغانليدر. قطعه سويلمده مهارتى وار ايدى.

— هندستان شعراسندن دخى بو مخلصله متخلص اوچ ذات بولنوب، برى (خواجه عبدالعزيز كوركپورى)، برى (امير حسن كاكوروى) وبرى‌ده عن اصل بدخشانلى اولان (امير محمد يوسف خان) در. شو بيت اوچنجيسنك جملهٔ اشعارندندر:

زاهد توصبح وشام عبث شورميكنى
الله اكبرست زالله اكبرت

بَسوس { عندالعرب شئامتده ضرب‌مثل حكمنه كچمش بر قادين اولوب، بر دوه جرحندن طولايى بكر ايله تغلب قبيله‌لرى آره‌سنده ٤٠ سنه دوام ايدن بر حربه سببيت ويرمشدر.

بسوس (Bessus) اسكندر ذوالقرنينك مغلوب ايتديكى دارانك قاتلنه يونان مورخلرى طرفندن ويريلان اسمدر. كنديسى بلخ واليسى اولوب، (اربيل) محاربه‌سنده مغلوب اولان ولى نعمتنى قتل ايتدكدن صكره، ولايت مذكوره‌يه عودتله، استقلال ادعاسنه قالقيشمش ايسه‌ده، متعاقباً اسكندر طرفندن قتل، ومملكتى ضبط اولنمشدر.

بسير (Bessières) بوناپارتك مارشاللرندن اولوب، بونك ايتديكى محاربه‌لرك اكثرنده حاضر بولنمش؛ و ۱۸۰۸ ده، اسپانياده‌كى موفقياتى اوزرينه، (ايستريا) دوقه‌لغنه تعيين اولنمشيدى. ۱۸۱۳ ده صاقسه محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

بسيسه بن عمرو. صحابه‌دن اولوب، بدر وقعه‌سنده حضرت رسول الله (صلعم) افندمز طرفندن ابو سفيانك عسكرينى معاينه‌يه كوندريلن بو ذاتدر.

بسيطه شام ايله عراق آره‌سنده‌كى باديه‌نك بر قسمى اولوب، صووسز وعمراندن خالى بر چولدر.

— اندلسده دخى بو اسمله بر مملكت بولنوب، اليوم اسپانيوللر طرفندن (البسيطه) دن محرف اوله‌رق، (آلباسته) دينيليور. [«آلباسته» ماده‌سنه مراجعت.]

بسيل (المطران) خلفاى عباسيه زماننده كتب طبيه وفلسفيه‌يى لسان يونانيدن لسان عربى‌يه ترجمه ايدنلردندر.

بسيم (محمد — افندى) متأخرين شعراى عثمانيه‌دن اولوب، شيخ الاسلام اسبق عاشر افندى مرحومك اقرباسندندر. مواليدن اولوب، ۱۲۴۳ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جمله اشعارندندر:

نظر قصر بيك كبى كوسترش بولدى
نشيمن اوله‌لى شاه خياله ديده‌لرم
كمركوزندن ايدر آب حلقه‌لى سان جوش
ايدنجه اشكى مژه‌مدن اساله ديده‌لرم

بسيم (صالح — افندى) بو دخى متأخرين شعرادن اولوب. استانبوليدر. خواجه‌كاندن اولوب، ۱۲۴۲ ده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جمله اشعارندندر:

بر زمان يار ايله همبزم مى وصحبت ايكن
شمعدى پيغوله هجرانه قودى شيوه حق
شمع فانوس خيال رخ دلداره بسيم
دل شوريده‌يى سوزانه قودى شيوه حق

بشّار (ابو معاذ بن برد العقيلى) مشاهير شعراى عربدن اولوب، عن اصل طخارستانلى اولديغى حالده، ملهبه بن ابى حفره طرفندن اسير توتيلوب، بصره‌ده ساكن اولمش؛ وبعده بغداده كيده‌رك، مهدى بن منصور عباسى‌يى مدح ايتمشيدى. آنادن طوغمه اعمى اولديغى حالده، شعر وادبده بينظير ايدى. اون ياشنه وارمازدن شعر سويلمكه باشلامشيدى. اشعارى فوق العاده شهرت بولوب، افواه ناسده متداول ايدى. اعتقادى صاغلام اولميوب، الحاده ميلى وار ايدى. بر روايتده خليفه مهدى‌يى هجو ايتديكندن، وديكر بر روايتده بر شعرنده الحادى التزام ايتديكندن، خليفه‌نك امريله ضرب اولنه‌رق، ۱۶۷ تاريخنده، پك مسن اولديغى حالده، متأثراً وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جمله اشعارندندر:

يا قوم اذنى لبعض الحى عاشقة
والاذن تعشق قبل العين احيانا
قالوا بمن لاترى تهذى فقلت لهم
الاذن كالعين توفى القلب ماكانا

بشارات اندلس عربلرينك اسپانيانك جنوبنده واقع (سيرانواده) جباليله بو جبالدن آقان نهرلره ويردكلرى اسمدر.

بشاره (ياخود بشاريه) نوبه‌ده بولنان بجاقومنك بيوك قبيله‌سى اولوب، بو اسم بعضاً بتون بجا قومنه دخى اطلاق اولنور. [«بجا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بُشت نيسابور جوارنده ۲۲۶ قريه‌يى حاوى بر ناحيه ايدى، كه اهاليسى ايچنده ادبيات عربيه ايله توغل ايدن علما وادبانك كثرتى جهتيله (بشت العرب) دخى دينيليردى.

بُشتير شامك شرق جهتنده بر طاغ اولوب، فرات واديسنده‌دك ممتد اولديغى، وبعض معادنيله مشهور بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بشر بن براء الخزرجى. صحابه‌دن وانصاردن اولوب، ينه صحابه‌دن سالف الترجمه براء بن معرورك اوغليدر. عقبه وبدر واحد غزالرنده بولندقدن صكره. خيبر غزاسنده حضرت رسول الله (صلعم) افندمزله برلكده يديكى

طعام مسمومدن متأثراً بر روايتده درحال وديكر بر روايتده بر سنه صكره وفات ايتمشدر.

بشر بن حارث { الاوسى الظفرى. بودخى صحابه‌دن وانصاردن اولوب، برادرلرى مبشر وبشير ايله برابر احد وقعه‌سنده حاضر بولنمشلردر. — صحابه‌دن وقريشدن ديكر بن بشر بن حارث واردر، كه حبشه‌يه هجرت ايدنلردن اولوب، بدر وقعه‌سندن صكره حجازه عودت ايتمشدر.

بشر بن عاصم { الثقفى. صحابه‌دن اولوب، حضرت عمر فاروق (رضه) طرفندن اهواز صدقاتنه عامل تعيين اولنمش ايسه‌ده، مسئوليت اخرويه‌دن احترازاً امور عباده قاريشمغى قبول ايتمه‌مشيدى. بعض محدثين كنديسنى تابعيندن عد ايتمشلردر.

بشر بن عبدالله { الانصارى، بشر بن عبد وبشر بن عرفطه الجهنى دخى صحابه‌دن اولوب، برنجيسى يمامه غزوه‌سنده شهيداولمش، واوچنجيسى فتح مكه‌ده حاضربولنمشدر.

بشر بن معاويه { البكائى. صحابه‌دن وبنى كلابدن اولوب، پدرى معاويه بن ثور ايله برابر نزد حضرت پيغمبرى‌يه كيده‌رك، اسلامه كلمش؛ وحضرت رسول‌الله (صلعم) مبارك اليله بونك باشنى مسح بيورمشلر ايدى.

بشر بن المعتمر { مشاهير متكلميندن اولوب، معتزله‌دن (بشريه) دينلن طائفه‌نك رئيسيدر.

بشر بن المعلى { بن ابى رودالعبدى، بشر بن الهجنع البكائى وبشر بن هلال العبدى صحابه‌دندرلر.

بشر حافى { اولياء اللهدن بر ذات اولوب، ١٥٠ تاريخ هجريسنده مروده طوغمش؛ وبعده بغداده كيدوب، طول مدت اوراده وعظ ونصيحتله مشغول اولدقدن صكره، ٢٢٧ تاريخنده ارتحال ايتمشدر. مواعظه متعلق پك چوق اقوال حكيمانه‌سى منقولدر.

بشره { جبل لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده وطرابلسك ٧ ساعت شرق جنوبيسنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٣٥٠٠ اهاليسى واردر. ناحيه‌سى ٩ قريه‌يى حاويدر.

بش طاغ { قافقاس سلسله‌سنك شمال شرقى قسمى اولوب، بر صره تپه‌لرله (البرز) سلسله‌سنه دخى كسب ارتباط ايديور. مياه معدنيه‌سى چوقدر. بو طاغلرك اتكلرنده جنس آتلر يتيشديرلديكندن، بطليوس (هيپيق) يعنى «جبال فرسيه» تسميه ايتمشدر.

بشكطاش { استانبول بوغازينك روم ايلى ساحلنده بيوك بر قريه اولوب، طولمه‌باغچه ايله اورته‌كوى آره‌سنده واقعدر. پايتخت دولت عليهٔ عثمانيه اولان قسطنطينيه شهرينك بر محله‌سى حكمنده اولوب، مركزى بك اوغلنده اولان آلتنجى دائرهٔ بلديه‌يه تابعدر. يالكز دكيز قييسنجه ياليلردن عبارت اولميوب، اوستنده‌كى تپه‌لره طوغرى ممتد اولور ماچقه، حصكى تارله‌سى، يلديز، يكى محله، قليج على كبى برچوق محله‌لرى جامعدر. چارشيسى، ٢ حمامى، ٢٠ قدر جامع ومسجدى، عسكرى وملكى رشديه مكتبلرى، «حميديه» ناميله بر مكتب ابتدائيسى واردر. بشكطاشك غرب جهتنده طولمه باغچه سراى همايونى بولنديغى كبى، شرق جهتنده دخى چراغان واوستنده‌كى تپه‌ده يلديز سراى همايونلرى بولنيور. يلديز سراى همايوننك اطرافنده متعدد قشله‌لر بولنديغى كبى، ماچقه‌ده‌دخى سلاحخانه اتخاذ اولنان غايت‌كوزل بر قشله ومتعدد قره غولخانه‌لر واردر. متعدد تكايا وتربه‌لر دخى بولنوب، مشهور خيرالدين باربروسك دخى تربه‌سى ناميله ياد اولنان محله‌ده بناكرده‌سى بولنان جامع شريف جوارنده‌در. جوامع شريفه‌سنك اك بيوكى قانونى سلطان سليمان خان زماننده صدراعظم بولنمش اولان رستم پاشانك برادرى سنان پاشا طرفندن بنا ايدلمش اولان (بشكطاش جامعى) اولوب، اشبو عصر جليل حضرت عبدالحميد خانيده يلديز سراى همايونى جوارنده تأسيس بيوريلان (يلديز) وارطغرل وحميديه جامع شريفلرى دخى غايت لطيف ودلنشين برطرزده‌در. [«يلديز» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.] قبل الفتح بشكطاش دخى بوغاز ايچنك سائر جهتلرى كبى كوچك بر قريه حالنده‌اولوب، (ياسونيون) اسميله مسمى ايدى. كويا مشهور (آرغونوت) لرك رئيسى (ياسون) بو قريه‌يه يناشوب، دبير آتمش اولديغندن؛ بو اسمله تسميه ايتمشلردى. سلطان

محمد خان ثانی حضرتلری استانبولك فتحنده دوتماسنی بورایه یناشدیروب، کمیلری اورادن برآ کاغد خانه‌یه نقل بیورمشلردی.

بشیر آغا { (حاجی —) سلطان احمد خان ثالث وسلطان محمود خان اول زمان سلطنتلرنده ۳۰ سنه متمادیاً دارالسعاده آغاسی بولنمش بر ذات اولوب، علی‌الخصوص دور سلطان محمود خان‌نده فوق العاده بر نفوذ قزانمشیدی. ابتدا سلطان احمد خان ثالثك مصاحبلرندن اولوب، ۱۱۲۵ ده دار السعاده آغاسی سلیمان آغا ایله برابر قبریسه نفی اولنه‌رق، وبعده مصره واورادن حجازه کوندریله‌رك، شیخ الحرم اولمشیدی. ۱۱۲۹ تاریخنده دارالسعاده اغاسی اولوب، سلطان احمد خانك آخر سلطنتنه دکین بو مقامده قالدقدن صکره، سلطان محمود خان اول طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، عادتا مرجع کل حکمنه کچمشیدی. ۱۱۵۹ تاریخنده ۹۶ یاشنده وفات ایتمشدر. باب عالی جوارنده اسمیله یاد اولنور و(آغا جامعی) دینلکله دخی معروف بر جامع شریفیله اتصالنده مکتب ومدرسه وکتبخانه وچشمه‌سی اولدیغی کبی، ایوبده بابا حیدر محله‌سنده دخی بر دار الحدیثیله کتبخانه ومکتب وچشمه‌سی ومدینهٔ منوره‌ده بعض خیراتی واردر. جامعی اتصالنده‌کی کتبخانه‌سی ۱۳۶۸ وایوبده‌کی دخی ۲۱۹ جلدی حاویدر.

— ینه مشار الیه سلطان محمود خانك دور سلطنتنده بر قاچ سنه دار السعاده اغاسی اولمش دیکر بر بشیر آغا دها واردر، که برنجیسندن فرق ایچون (کوچك بشیر آغا) دینلکله معروفدر. بو دخی همنامی کبی نفوذ واقتدار قزانمغه چالیشوب، علی الخصوص آدملری طائفهٔ علمادن بعض ذواتی تحقیر ایتمش اولدقلرندن، دردست تهییج بولنان بر فنالغك اوکنی آلمق ایچون، ۱۱۶۵ تاریخنده پادشاه مشارالیه کندیسنی قیز قله‌سنده اعدام ایتدیرمشدر. بونك دخی بعض خیراتی اولوب، وفاتنده ۶۰ ملیون غروش نقودی وارتشاسنی مبین بعض مخابراتی ظهور ایتمشیدی. — بر اوچنجی بشیر آغا دخی سلطان مصطفی خان ثالث زماننده ۱۱۷۱ ده دارالسعاده آغاسی اولمشدر.

بشیر انصاری { (ابو رافع) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. اسمی (بشر) ویاخود بانك ضمی وشینك فتحیله (بشیر) اولدیغی دخی مرویدر.

بشیر بن ابی زید { صحابه‌دن وانصاردن اولوب، عهد رسول الله (صلعم)ده قرآن کریمی جمع ایدنلرك بریدر. خلافت حضرت عمر (رضه) زماننده جسر وقعه‌سنده شهید اولمش؛ وبر روایتده دها خیلی وقت معمر اولوب، صفین وقعه‌سنده برادری (وداعه) ایله برابر معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر. پدری ابو زیدك دخی صحابه‌دن اولوب، احد واقعه‌سنده حاضر بولندیغی مرویدر.

بشیر بن اکال { معاوی. صحابه‌دن اولوب، کندیسندن اوغلی ایوب واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه نقل‌اولنمشدر. حجه کیدرکن ابو سفیان طرفندن اسیر طوتیلان نعمان بن زید بن اکالك عمیجه‌سیدر. اسمنك (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — بشیر بن انس انصاری، بشیر بن تیم، بشیر بن جابر عبسی وبشیر بن حارث عبسی دخی صحابه‌دندر.

بشیر بن الخصاصیه { صحابه‌دن ومهاجریندن اولوب، اواخر عمرنده بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبعض احادیث شریفهٔ صحیحه نقل وروایت ایتمشدر.

بشیر بن سعد { (ابو النعمان) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت ابا بکره انصاردن اك اول بیعت ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. عقبهٔ ثانیه وبدر واحد وسائر غزواتده حاضر بولنوب، هجرت نبویه‌نك ۱۲ نجی سنه‌سی حضرت خالد بن ولیدك معیتنده اوله‌رق، یمامه‌دن عودتنده عین التمر وقعه‌سنده شهید اولمشدر. کندیسندن اوغلی نعمان واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر. — بشیر بن سعد بن نعمان وبشیر بن عبدالله الانصاری دخی صحابه‌دن اولوب، برنجیسی پدریله برابر احد وخندق غزوه‌لرنده، وایکنجیسی یمامه وقعه‌سنده حاضر بولنمشدر.

بشیر بن عقبه { صحابه‌دن ابو مسعود عقبه‌نك اوغلی اولوب، زمان حضرت نبویه یتیشمش؛ وپدرندن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. صفین وقعه‌سنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر.

بشیر بن عقربه (ابو الیمان) صحابه‌دن اولوب، پدری معیت حضرت پیغمبریده غزواتك برنده شهید اولمشیدی. کندیسی بعده فلسطینده ساکن اولوب، عبدالملك بن مروانله بعض ماجرالری مرویدر. بعض احادیث شریفه دخی روایت ایتمشدر.

بشیر بن عمرو (ابو عمره) صحابه دن وانصاردن اولوب، حضرت علی (رضه) لك معیتنده اولدیغی حالده، صفین محاربه‌سنده شهید اولمشدر. اسمی (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — صحابه‌دن دیگر بر (بشیر بن عمرو) واردر، که هجرت سنه‌سی تولد ایدوب، ۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشیر بن عنبس (فارس الحواء) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، همان کافهٔ غزواتده معیت رسول‌اللهده بولنمش، و(جسرابی عبید) وقعه‌سنده شهید اولمشدر. قتاده بن نعمانك عمزاده‌سیدر.

بشیر بن لیث هارون الرشید زماننده سمرقندده خروج ایتمش بر آدمدر، که ۱۹۰ تاریخنده خلیفه‌نك عسکرینه غلبه چالمغله، کسب قوت ومکنت ایده‌رك، بر سنه صکره خراسانك ضبطنه تشبث ایتمش ایسه‌ده، بودفعه طوتیلوب، زنجیر بند اولەرق، بغداده کتیرلمش؛ وحضور خلیفه‌ده اعدام اولنمشدر.

بشیر بن معبد (ابو بشر اسلمی) صحابه‌دن اولوب، کندیسندن اوغلی بشرواسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر.

بشیر بن منذر الاوسی (ابو البان) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنه متهیٔ عزیمت اولدیغی حالده، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز کندیسنی مدینهٔ منوره‌ده استخلاف بیورمشلردی. حضرت عثمان (رضه) دن اولجه وفات ایتمشدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر.

بشیر حارثی (ابوعصام بن فدیك) صحابه‌دن اولوب، اصل اسمی (اکبر) ایکن، قومی اولان بنی حارث طرفندن عرض اسلام ایچون نزد حضرت پیغمبری‌یه کوندرلدیکنده، (بشیر) تسمیه بیورلمشیدی. اوغلی عصام دخی صحابه‌دندر.

بُشَیر عدوی (ابو ایوب — بن کعب) مشاهیر تابعیندن وبصریوندن اولوب، ابو هریره وابوذر وابو الدرداءدن روایةً بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

بشیر غفاری صحابه‌دن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر.

بشیك كولی سلانیك ولایت وسنجاغنك کسندیره قضاسنده وقضانك قسم شمالیسنده برکول اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۳۲ وعرض وسطیسی ۵ کیلومتره‌در. جهت غربیه‌سنده ونفس سلانیك قضاسنده اولان آیواسیل کولنك آیاغیله شمال وجنوبدن برطاقم کوچك چایلر بوکوله منصب اولوب، فضلهٔ میاهی ۷ کیلومتره طولنده برآیاق واسطه‌سیله (رندینه) کورفزینه دوکیلور. کولك عمق بعض محللرنده ۳۰ مترویه بالغ اولور. بالیغی چوق اولوب، صید ماهیسنك یوزده یکرمی نسبتنده اولان رسم سنویسی ۱۲۵۰ لیرا بدلله احاله اولنمقده‌در.

بشیكه قلعهٔ سلطانیه‌نك خارجنده، آناطولی ساحلنده وتروآ خرابه‌لری (یعنی اسکی استانبول) لك اوکنده برقوی اولوب، سفائن ایچون بر ملجأ حکمنده‌در.

بَصبص دولت عباسیه زماننده یتیشن مغنیه‌لرك مشهورەلرندن اولوب، لاغوته چالمقده دخی مهارتی وار ایدی، وفوق العاده حسن وذکاتیله شهرتشمار ایدی. مدینهٔ منوره‌ده طوغوب، عن اصل یحیی بن‌نفیسك جاریه‌سی ایکن، مهدی خلیفه طرفندن اشترا، وبغداده جلب اولنمشیدی.

بصره عراق عربیده وشط العربك ساحل غربیسندن برساعتلق مسافه‌ده همنامی اولان ولایتك مرکزی بر شهر اولوب، بغدادك ۴۶۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبصره کورفزی منتهاسندن ۹۰ کیلومتره یوقاریده اوله‌رق، ″۳۰ ′۲۹ °۳۰ عرض شمالی ایله ″۳۶ ′۱۹ °۴۵ طول شرقیده واقع وشط العربه بر خندقله مربوطدر. اطرافی شط العربك فیضانندن متحصل بطاقلقلرله محاط اولدیغندن، هواسی پك آغیر و وخیم اولوب، اهمیت تجاریه‌سیله برابر اهالیسی ۲۰۰۰۰ دن زیاده دکلدر. یالکز ایلولدن کانون اوله‌دك هر سنه درت آی تجا-

رنك اك ايشلك وقتی اولمغله، موسم مذكورده بر طرفدن هنددن وايران وجزيرة العرب سواحلندن كلن سفائن وبرطرفدن دخی بغداددن وجزيره وموصل وسائر طرفلردن اينن قايقلر وكاروانلر اهالينك مقدارينی موقتاً تضعيف ايدرلر. متعدد جوامع ومساجدی، بيوك چارشو وبازاری، جسيم خان ومخزنلری واردر. شهر ۲۰ كيلومتره طولنده برسورله محاط اولوب، بو سورك داخلنده وقتيله خانه‌لرله مستور بولنمش اولان محلك قسم اعظمی خرمالق وباغچه و واسع ميدانلرله برطاقم ويرانه‌لردن عبارتدر. سوقاقلری طار وطولا- شيقلی اولوب، قالديرملری غيرمنتظم وخانه‌لری عموميت اوزره ايكی قاتدن عبارتدر. مع هذا اوزاقدن منظره‌سی پك لطيف اولوب، مناره‌لری خرما آغاجلرينك آره‌سندن پك كوزل كورينور. خرمالری مشهور وكللری پك چوقدر. كيلر شهره قدر واصل اولورلر، واورادن بغداده دخی كوچك وابورلر ايشلر. بصره شهری حضرت عمر بن الخطاب (رضه) لك زمان خلافتنده و ۱٤ تاريخ هجريسنده (عتبه بن غزوان) طرفندن تأسيس اولنه‌رق. مقصد تأسيسی ايران جهتنده فتوحاتله مشغول اولان عسكر مسلمينك قيشلاه‌سندن عبارت ايدی. آنجق او وقت تأسيس اولنان بصره شمديكی محلنده اولميوب، شمدی قصبه شط العرب ساحلنه قريب اولديغی حالده، او وقت ساحل مذكورك ۱۷ ويا ۱۸ كيلومتره غربنده واقع ايدی. محل مذكورده بعض ويرانه‌لرله حضرت طلحه وزبير (رضيهما) نك مرقدلری وحضرت علی (رضه) لك جامع شريفی موجوددر. محل مذكوردن فراتك بر كوچك قولی مرور ايدوب، بصره كورفزينه منتهی اولديغی كبی، مذكور قول ايله شط العرب آره‌سنده دخی سير سفائنه صالح بر جدول حفر اولنمشيدی. بصره بوندن بشيوز سنه اوله كلنجه‌يه قدر محل قديم اصليسنده اولوب، اوندن صكره خرابه يوز طوتمغله برابر، آكلاشلديغنه كوره مذكور خندغك طولمه‌سندن طولايی، قالان اهالی اوراسنی تركله، شط العرب ساحلنه اينمكه، ويكی قصبه‌يی تأسيسه مجبور اولمشلردر. عتبه طرفندن تأسيسنی متعاقب بصره پك چابق كسب وسعت وعمران ايدوب، دولت امويه زمانده عبيد الله بن زيادك تحت اداره‌سنده ايكن ۲۰۰۰۰۰ اهاليسی بولنمش اولديغی محققدر. مدنيت اسلاميه زماننده هند ايله اولان تجارتك بر بيوك مخزنی حكمنده اولمغله، ثروت وتجارتی پك چوق اولديغی كبی، علوم و معارفك دخی اك پارلق مركزلرندن اولوب، ادباسی كوفه ادباسيله ادعای رقابت ايدرلردی؛ وايچلرندن پك چوق مشاهير علما چيقمشدر. اميد برونی طريقنك كشفندن صكره، بصره‌نك اسكی اهميتی قلمامش ايسه‌ده، محلی تبديل اولندقدن صكره دخی ينه خيلی مهم وتجارتگاه بر ير اولوب، بوندن يوز سنه اوله كلنجه‌يه قدر يوز بيكدن زياده اهاليسی وار ايدی. بعده بر طرفدن دولت عليه ايله ايران آره‌سنده بعض محارباته ميدان اولديغی كبی، هواسی زياده سيله وخيم بولنمش، و سويش جدولنك آچلسی تجارتنه بر قات دها سكته كتيرمشدر. سلطان مراد خان رابع زماننده ۱۰٤۸ تاريخنده ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولوب، ۱۱۰۷ ده عربلر طرفندن ضبطله ايرانه تسليم اولنمش ايسه‌ده، درعقب استرداد اولنه‌رق، ۱۱۸۷ ده تكرار ايرانه چكمش، و ٦ سنه صكره تكرار طرف دولت عليه‌دن استرداد اولنمش؛ و ۱۲۳۱ ده وهابيلرك الينه چكديكی حالده، مصرلی ابراهيم پاشا طرفندن استخلاص اولنه‌رق، ۸ سنه قدر ادارهٔ مصريه آلتنده قالدقدن صكره، ينه تحت ادارهٔ عثمانيه‌يه آلنمشدر. اكثريا آيريجه بر ايالت اتخاذ اولنوب، ولايات تشكيلنده بغداد ولايتنه ملحق بر لوانك مركزی ايديسه‌ده، اخيراً آيريجه بر ولايتك مركزی اتخاذ اولنمشدر.

بصره { ولايتی. ممالك عثمانيه‌نك منتهای شرق جنوبيسنده اولوب، شرق شمالی جهتندن حدود ايرانيه ايله يعنی خوزستان ونام ديكرله اهواز ولرستانله، شمال غربی جهتندن بغداد ولايتيله، غرب جنوبی جهتندن نجد ودهنا چوللريله، جنوب شرقی جهتندن دخی بصره كورفزيله محاط اولوب، بو ولايته ملحق واحسا خطه‌سندن عبارت اولان نجد سنجاغی جزيرة العربك ساحل شرقيسی بوينجه ممتد اولمغله جنوباً عمان اماملغنك حدوديله دخی محدوددر. عراق عربك يعنی خطهٔ قديمهٔ بابلستانك جنوب شرقی قسميله جزيرة العربك منتهای شرق شماليسنده اولان احسا وبحرين خطه‌لرندن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی تقريباً وتخميناً ۱۵۰۰۰۰ مربع كيلومتره واهاليسی غيراز عشاير ۱۵۰۰۰۰ كشيدر. اراضيسی دوز

اولوب، طاغ واورمانلری یوقدر. بغداد ولایتندن کلن (دجله) ایله (فرات) نهرلری بوولایتی شق ایدوب، بصره سنجاغی داخلنده برلشه‌رك، شط العرب ایرماغنی تشکیل، و بو ایکی جسیم نهرك متعدد تابعه‌لری و بینلرنده‌کی قول وحدوللر ولایتك اراضیسنی سق ایدرلر. نهرلرك صویندن کرك فیضان طبیعیلرنده وکرك بصره‌دن چوق دها یوقاریلره قدر حس اولنان مد وجذرك تأثیریله استفاده اولنمق ممکن اولدیغندن، بصره ولایتی برایکنجی مصر اولمق استعدادینی حائز ایسه‌ده، کرك اسکی بابلیلر وآثوریلر زماننده وکرك مدنیت اسلامیه وعلی الخصوص خلافت عباسیه دورنده آچلمش اولان متعدد جدوللر طولمش، وسدلر ییقلمش اولدیغندن، بو استعداد طبیعیدن استفاده اولنه‌میوب، وقتیله سبب عمران وثروت اولان جدوللر الیوم بطاقلقلر تشکیلیله اهالی‌یی امراض مهلکه‌یه دوچار ایتمکدن بشقه برشیئه یارامیور. معهذا خیلی مقدار بغدای، آرپه، چلتیك، داری وسائر حبوباتله کلیتلی خرما وسائر میوه‌لر حاصل اولور. ممله‌لری دخی چوق اولوب، خیلی طوز اخراج اولنور. دوه، آت، قیون کبی حیوانات اهلیه ایله اقلیمك مساعد اولدیغی حیوانات وحشیه دخی چوقدر. بو تعریف ولایتك نفس بصره، عماره ومنتفك سنجاقلرینه عائد اولوب، احسا سنجاغنك ایسه همان یالکز سواحلی معمور وایچ طرفلری چول اولمغله، باشجه اهالیسنك مدار تعیشی تجارت واینجی صیدیدر. ولایتك غرب جنوبی جهتنده‌کی چوللرده منتفك عشیرتنك منقسم بولندیغی قبائل کشت وکذار ایدوب، شمر وعنزه عشایری دخی تقرب ایدرلر. اهالیسی عمومیت اوزره عرب اولوب، اکثری شیعی وقصوری شافعی وحنفی مذهبلرینه تابعدرلر.

بصره ولایتی بر وجه زیر ٤ سنجاق، ١٥ قضا و ٨ ناحیه‌یه منقسم اولوب، عشایر وقبائلدن وشهر وقصبه‌لردن ماعدا ٢١٧ قریه‌یی جامعدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بصره	بصره	ابو الخصیب، فاو، شط العرب، هارته، زبیر
	قورنه	
	کویت	
منتفك	ناصریه	جبیله، بطحا، بنی سعید
	سوق الشیوخ	
	شاطره	
	حی	
	حمار	
عماره	عماره	
	شطره	
	زبیر	
	دوبریج	
نجد	هفوف	
	قطیف	
	قطر	

بصره } سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمال غربی جهتندن عماره ومنتفك سنجاقلریله، جنوباً دخی نجد سنجاغیله وبصره کورفزیله محدوددر. مرکزی بصره شهری اولوب، مادهٔ آنفه‌ده‌کی جدولده کوستردیکی اوزره، ٣ قضادن مرکب ومرکز قضاسی ٥ ناحیه‌یی جامعدر. بصره ولایتنك اك منبت ومحصولدار واك تجارتکاه سنجاغی اولوب، آنجق زیاده وخامت هوا ایله متصفدر. اهالیسی ١٥٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. محصولات وسائر احوالی ولایتك احوال عمومیه‌سنه تابعدر. — بصره قضاسی سنجاغك قسم اعظمندن عبارت اولوب، شمالاً قرنه قضاسیله وجنوباً بصره کورفزیله وکویت قضاسیله محدوددر. حاوی اولدیغی ٥ ناحیه ایله برابر غیراز عشایر ٩٣ قریه‌یی جامعدر.

بصره } مغرب اقصاده بحر محیط اطلاسی ساحلی قربنده و(سوس) جوارنده اوله‌رق فاسدن ٤ کونلك مسافه‌ده بیوجك ومعمور بر شهر ایدی، که بعض جغرافیون عربك تعریفنه کوره، سورله محاط اولوب، ١٠ قپوسی، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری وار ایدی. طائفهٔ نساسنك حسن وجمالیله دخی مشهور ایدی. بو شهر اوائل دور اسلامده تأسیس اولنه‌رق، آلتنجی ویا یدنجی قرن هجریده خراب اولمشدر.

بصره کورفزی } و نام دیکرله بحر فارس (Golfe Persique) آسیا قطعه‌سنك جنوب غربیسنده بربیوك کورفز ودها

طوغریسی بر دکیزدر، که بحر محیط هندینك عمان دکیزندن هرمز بوغازیله آیریلوب، جزیرة العرب ایله ایران آره‌سنده شمال غربی‌یه طوغری اوزاندرق، شط العربك منصبنه قدر ممتد اولور. بو وجهله جزیرة العربك عمان قطعه‌سی هرمز بوغازنده‌کی (مسندام) بروننده‌ن هجیر قربنده‌کی (رکان) بروننه‌دك بر بیوك قوی شکلنده اولدرق، بصره کورفزینك سواحل جنوبیه‌سنی، الحسا خطه‌سی غرب جنوبی ساحلنی وایرانك فارس وکرمان خطه‌لری شرق شمالی سواحلنی تشکیل ایدوب، بصره سنجاغی منتهای شمال غربیسنده وهرمز بوغازی‌دخی منتهای جنوب شرقیسنده واقعدر. هرمز بوغازندن شط العربك منصبی اولان (فاو) بوغا-زینه دك طولی ۹۷۵ وعرض اعظمی ۳۷۰ کیلومتره اولوب، اقطار محلی ۱۷۰ ووسعت وسطیسی ۲۰۰ کیلومتره راده‌لرنده‌در. بصره کورفزی ۲۵° ۵۸′ ایله ۳۰° ۲۵′ عرض شمالی و ۴۵° ۲۸′ ایله ۵۴° ۱۵′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۸ ۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. جزیرة-العرب جهتنده‌کی سواحلی مقعر وایران جهتنده‌کی محدب شکلنی ابراز ایدوب، سواحل عربیه‌سنده (بحر البنات) و (بحرین) اسملریله ایکی بیوك کورفز وبر چوق کوچك قویلر ومنتهای غرب شمالیسنده (کویت) کورفزی بولنمغله، بوساحلی بر قات دها اوزاتدیغندن، بصره کورفزینك جزیرة العرب جهتنده کی سواحلی ۲۱۷۰ وایران جهتنده‌کی سواحلی ۱۲۵۰ کیلومتره طولنده‌در. بووجهله بحر مذکور سواحلنك بر ثلثندن زیاده‌سی ایران دولتنه وقسم متباقیسنك نصفی دولت عثمانیه‌یه ونصف دیکری عمان یعنی مسکت امامنغنه عائددر. سواحل عثمانیه‌ده‌کی اسکله‌لرینك باشلیجه‌لری فاو، کویت، قطیف، هجیر؛ مسکت امامنغی سوا-حلنده‌کیلر: بداعه، سور، اودبی، خرجه؛ سواحل ایرانیه‌ده‌کیلر دخی: بندرعباس، مغان، کنکون وبندر بوشیردن عبارتدر. بصره کورفزینه جزیرة العربدن هیچ بر نهر دوکلیوب، شمال شرق جهتندن بتون عراقین وجزیره وکردستان جهتلرینی شامل اولان بر بیوك حوضه‌دنك صولرینی جمع ایدن فرات ودجله‌نك اجتماعندن متشکل شط العرب وکارون ایرماقلری وسواحل ایرانیه‌دن دخی «ایران» ماده‌سنده تعداد اولنان بش آلتی نهرایله برطاقم کوچك چایلر دوکیلور.

سواحل ایرانیه‌سی مرتفع وطاغلق اولدیغی حالده، سواحل عربیه‌سی دوز وقوملقدر. بودکیزده برچوق آطه‌لر دخی بولنوب. سواحل ایرانیه‌یه قریب اولانلری طاغلق وقیالرله محاط اولدقلری حالده، سواحل عربیه‌یه یقین اولانلری آلچاق اولوب، قوملق صیغلرله محاطدرلر. بو جزایرك اك بیوکلری هرمز بوغازینك ایچ طرفنده وکرمان ساحلی قارشیسنده واقع (کیش) آطه‌سیله بحرین کورفزی داخلنده بولنان (بحرین) جزیره‌سیدر، که برنجیسی ایرانه وایکنجیسی دولت عثمانیه‌یه تابعدر. شط العربك منصبی قربنده اولوب نهر مذکورك ایندیردیکی قوملردن متشکل اولان (بوبیان) آطه‌سی دخی خیلی بیوکدر. عمان وایران سواحلی قربنده دها برچوق کوچك آطه‌لر بولنیور، که اکثری سواحلده چیقاریلان انجیلرله مشهوردر. بودکیزك عمقی پك آز اولوب، ۴۰ ایله ۸۰ متره آره‌سنده‌در. فرات ودجله ایله سائر نهرلرك دوکدکلری قوم وچامور کیتدکجه دکیزك قعرینی طولدیرمقده وسواحل شمالیه-سنی جنوبه طوغری اوزاتمقده‌در. بر قاچ بیك سنه اول بو ساحلك قورنه‌نك بولندیغی محلدن چوق یوقاری اولوب، فرات ایله دجله‌نك منصبلری آیری آیری بولنمش اولدیغی علماء الارضك جملهٔ تحقیقاتندندر. بالیقلری پك چوق اولوب، سواحل اهالیسی کلیتله صید، وقوروته‌رق هر طرفه اخراج ایدرلر. صدفلری دخی پك چوق اولوب، اینجی صیدیله مشغول اولان اها-لینك مقداری ۷۰ ۰۰۰ کشی‌یه وسفائنی ۶۰۰۰ قطعه‌یه بالغ اولور. سنوی یاریم ملیون لیرادن زیاده قیمتده اینجی اخراج اولنور.

بُصری } سوریه قطعه‌سنك (حوران) خطه-سنده وحورانك جهت جنوبیه‌سنده بر شهر ایدی، که دمشقك ۹۰ کیلومتره جنوب شر-قیسنده وقدسك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اووه‌ده واقع اولوب. وقتیله خیلی معمور ومهم ومستحکم برشهر اولمغله، حورانك مرکزی ایدی. اسکی رومالیلر زماننده اهمیتی زیاده اولوب، عبدهٔ اوثانه مخصوص جسیم عبادتخانه‌لری بولنمش اولدیغی کبی، بعدالمیلاد دخی خرستیانلغك مراکزندن اولوب، مشهور راهب بحیرایه منسوب بر صومعه‌سی وار ایدی. ۱۳ تاریخ هجریسنده حضرت خالد بن ولید طرفندن فتح اولنه-رق، حضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفندن برجامع

شریف تأسیس ایدلمش اولدیغی کبی، بعده دخی بر چوق جوامع ومساجد شریفه وسائر خیراتله وبرطاقم قلاع واستحکاماتله تزیین وتوسیع اولنمش ایدیسه‌ده، قرون وسطاده زلزله ایله لاینقطع محاربه‌لر خرابنی موجب اولمشدر. الیوم برقاچ خانه‌دن عبارت برقریه حالنده‌اولوب، (اسکی شام) دینمکله معروفدر. اطرافنده بر چوق آثار عتیقهٔ جاهلیه واسلامیه مشاهده اولنمقده‌در. — بغداد جوارنده دخی بو اسمله بر قریه اولوب، بعض علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بصری { [«حسن بصری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُصِنّا { اهوازده (دجلهٔ بصنی) دنیلن نهرك اوزرنده برکوچك قصبه اولوب، (بصنی) اسمیله معروف برنوع یوك قماشیله مشهور اولدیغی، وبتون اهالیسنك بو قماشك نسجیله ویوکنی اکرمکله مشغول اولدقلرینی یاقوت حموی ذکرایدیور.

بُصیره { زور سنجاغنك عشاره قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، خابور نهرینك کنارنده و بو نهرك فراته دوکلدیکی محلدن بر ساعت قدر یوقاریده اوله‌رق، (رقه) نك ۱۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقرقسیه خرابه‌لری قربنده واقعدر. ناحیه‌سی ۱۸ قریه‌دن عبارتدر.

بَصیری { مشاهیر شعرادن اولوب، عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، اونجی قرن هجری اوائلنده شاعر شهیر نوائی ایله ملاجامینك غزللری وسپارشلریله سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك نزدینه کلوب، درسعادتده قالمش؛ وطرف پادشاهیدن کندیسنه معاش تخصیص اولنمشیدی. نوائینك «مجالس النفائس» عنوانلی اثرنده مذکوردر. لطائف وهزلیاته میلی زیاده اولوب، اکابر زمانیله پك چوق ملاطفه‌لری مرویدر. ۹۴۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. رومه کلدیکنده قاضیعسکر بولنان مؤید زاده‌یه مراجعتله، منصب طلب ایتدیکنده، مؤیدزاده «شفقت برمرضدر، اومرض بزه عارض اولمامشدر» دیه جواب ویرمسیله، صاحب ترجمه شو بیتی سویلشیدی:

منصب وصلن دریغ ایتمز بو بن افتاده‌دن
دلبرم بیرحمدر اولمش مؤید زاده‌دن

بطالسه { بطلیوسك جمعیدر. [«بطلیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بَطحاء { مدینهٔ منوره‌نك اسم قدیمیدر. [«مدینه» ماده‌سنه مراجعت.] — مغربده (یعنی جزایرده) تلمسان قربنده دخی بو اسمله برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. — بصره سنجاغنك منتفك سنجاغنده نفس ناصریه قضاسنه تابع بو اسمله برناحیه دخی واردر.

بَطحان { مدینهٔ منوره‌ده‌کی اوچ وادیدن برینك اسمی اولوب، دیکر ایکیسی (عقیق) و (قناة) تسمیه اولنورلر.

بِطرَوش { اندلسده (فحص البلوط) ناحیه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی سلفیدن نقلاً ذکر ایدیور. — (ب) نك و(ر) نك ضمیله دخی اندلسده (دانیه) اعمالندن برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی راوی موعی الیهدن نقلاً ذکر ایدیور.

بَطریق { ابو جعفر منصور زماننده‌کی اطبای نصرانیه‌دن اولوب، مشارالیهك امریله برچوق کتب طبیه‌یی وعلی الخصوص بقراط وجالینوسك آثارینی لسان یونانیدن عربی‌یه ترجمه ایتمشدر.

بَطلمیوس { (Ptolémée) اسکندرك وفاتندن‌صکره معیتنده‌کی ماکدونیالی رؤسانك تشکیل ایتدکلری طوائف ملوکدن مصرده حکومت سورن سلاله‌نك اسم مشترکی اولوب، بو اسمله ۱۴ حکمدار کلمشدر، که (بطالسهٔ مصر) دینمکله معروفدرلر.

برنجیسی (لاغوس) و(سوتیر) لقبیله ملقب اولوب، ماکدونیا حکمداری فلیبك سردارلرندن (لاغوس) ك فلیبك مفروشه‌لرندن برندن متولد اوغلی ایدی. مرقومه‌نك کندیسنی فلیپدن قزانمش اولدیغی دخی مروی اولوب، بوتقدیرده اسکندرك برادری اولور. کندیسی اسکندرك معیتنده آسیا فتوحاتنه کیدوب، جهانکیر مشارالیهك وفاتنده یعنی قبل المیلاد ۳۲۳ تاریخنده واقع اولان مقاسمه‌ده حصه‌سنه خطهٔ مصریه دوشمشیدی. مصری استیلا ایدن (پردیقاس)ه قارشی مقاسمه آرقداشلریله متفقاً حرکت ایدوب، کندیسنی مغلوب ایتدیکی کبی، (آنتیغون)ه قارشی دخی اتفاقه داخل اولوب، بونك اوغلنی (غازه) ده مغلوب ایتمسی اوزرینه، سوریه وفلسطینك جهت جنوبیه‌سنی

دخی ضبط ایله، قبل المیلاد ۳۰۶ تاریخنده حکمدار عنوانی اخذ ایتمشدر. ۳۰۱ تاریخنده آنتیغونی (ایپسوس)ده مغلوب ایتمکله، برقه، قبریس وفلسطینی دخی ممالکنه الحاق ایدەرك، ممالکنی توسیع، وپایتختی اولان اسکندریه‌یی توسیع وتحکیم ونیجه آثار مصنعه ایله تزیین، مشهور (سراپیون) کتبخانه‌سنی وبیوك بر موزه تأسیس، وهر طرفدن علمایی جمع وعلوم ومعارفی حمایه ایتمشدر. بیوك اوغلی (بطلیوس کراونوس) ی، حشونت طبعنه بناءً، وراثتدن چیقاروب، ۲۸۵ تاریخنده ایکنجی اوغلی (بطلیوس فیلادلف)ی تختنه اجلاس، وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولان مرقوم (بطلیوس فیلادلف) اولوب، برادرلری حقنده اولان بغض وخصومتندن طولایی کنایةً «محب الاخوه» دیمك اولان بو لقبله تلقیب اولنمشیدی. برادرلرندن برقاچنی قتل وبعضنی طرد ایتدکدن صکره، پدرینك اثرینه تبعیتله، علوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایدوب، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنی لسان یونانی‌یه ترجمه ایتدیرمك اوزره (سبعین) دیمکله مشهور اولان ۷۰ کیشیدن مرکب بر انجمن تشکیل، کتبخانه‌یی توسیع وعلم هیئت ایله سیر سفائن فننك ترقیاتنه یاردیم ایتمشدر. نیل طریقیله آق دکیز ایله بحر احمر آره‌سنده اولان جدولی تعمیر، برچوق لیمانلر انشا، واکثری کندی لقبنه نسبتله (فیلادلفیا) تسمیه اولنان برچوق شهر وقصبه‌لر تأسیس ایدەرك، نوبه ووادئ نیل جهتلرینی دخی کشف ایتمش؛ ورومالیلرله بالاتفاق، سوریه حکمداری (آنطیوخس تئوس) ك تجاوزاتنه قارشی طورمش؛ و(آنتیغون غوناتوس) ه قارشی یونانك استقلالنی مدافعه ایتمشدر. قبل المیلاد ۲۴۷ تاریخنده ٦٦ یاشنده وفات ایتمشدر. بطالسه‌نك اك بیوك حکمداری اولوب، مورخینك بعضی (فیلادلف) لقبیله تلقینی همشیره‌سی (آرسینوئه) یی سووب تزوج ایتمسنه حمل ایدیورلر.

— اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اورجت) یعنی «صاحب الخیر» اولوب، قبل المیلاد ۲۸۳ تاریخنده طوغمش؛ و۲۴۷ دن ۲۲۲ تاریخنه‌دك ۲۵ سنه حکومت سورەرك، سوریه‌یی استیلا، وفراتی تجاوزله بابلستان، اهواز وفارس جهتلرینی ضبط، وخراسانه قدر ایلریلیوب، کیخسروك مصردن آلمش اولدیغی آلههٔ مصریه هیکللرینی استرداد، وبعده حبشی دخی ضبط ایتمشدر. همشیره‌سی مشهوره (برنیکه) یی تزوج ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجینك اوغلی اولوب، پدرینی تسمیم ایتمش اولمغله مظنون علیه بولندیغندن، کنایةً (فیلوپاتر) یعنی «محب الاب» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۲۲۲ تاریخندن ۲۰۵ تاریخنه‌دك ۱۷ سنه حکم سوروب، بیوك آنطیوخس سوریه‌یی استرداد ایتمش؛ وآنجق (رافیا) ده‌کی غالبیت اوزرینه فلسطین ایله فنیکیایی محافظه ایده‌بیلمشیدی. همشیره‌سی وزوجه‌سی اولان (آرسینوئه) یی قتل ایتدیرمکله، عمومك نفرتنه مظهر اولمشیدی.

— بشنجیسی دردنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اپیفان) اولوب، پدرینك وفاتنده، ۵ یاشنده اولدیغی حالده، برطاقم نااهل وزرانك وصایتی آلتنده تخته جلوس ایتمش؛ وقبل المیلاد ۱۸۱ تاریخنه‌دك ۲۴ سنه حکومت سورمشدر. زماننده سوریه حکمداری آنطیوخسله واقع اولان محاربه مغلوبیتی منتج اولدیغی کبی، ممالکنك هر طرفنده دخی عصیان ظهور ایدوب، برطاقم علوفه‌لی یونانلی عسکرله وانواع اعتسافاتله نائرهٔ عصیانی باصدیره‌بیلمش؛ ومسموماً وفات ایتمشدر.

— آلتنجیسی بشنجینك اوغلی اولوب، (فیلومیتور) یعنی «محب الام» لقبیله ملقبدر. پدرینك وفاتنده ۵ یاشنده اولدیغی حالده، سوریه پرنسسلرندن اولان والده‌سی قلئوپاتره‌نك وصایتیله تخته جلوس ایدوب، مرقومه سوریه حکمداری دردنجی آنطیوخسك تجاوزاتنه مقاومت ایده‌بیلمش ایسه‌ده، میلاددن ۱۷۰ سنه اول (بطلیوس فیلومیتور) سوریه‌لیلر طرفندن اسیر طوتلغله، یرینه برادری یدنجی (بطلیوس اورجت) مصر تختنه جلوس ایتمشیدی. درت سنه اسارتده قالدقدن صکره، خلاص اولوب، مصره عودتنده ایکی سنه دخی برادریله مشترکاً حکم سورمش؛ ومرقوم آنطیوخس یکیدن کندیسنه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، بودفعه روما جمهوریتنك توسطیله قورتلمش؛ وینه جمهوریت مذکوره‌نك تکلیفی اوزرینه برقه وقبریسی برادرینه ویروب، ممالکنی ایکی‌یه تقسیم ایتمشدر. بعده سوریه‌ده‌کی قاریشقلقدن استفاده ایدیله ابتدا آلکساندر بالا ایله وبعده دمتریوس ایله

اتفاق ایدوب، (اورونته) یعنی عاصی نهری کنارنده آلدیغی جریحه‌دن متأثراً قبل المیلاد ۱٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی مذکور (بطلیوس اورجت ثانی)در، که سلفنك برادری اولوب، بطلیوس فیلومیتورك اسارتی زماننده ٤ سنه بالاستقلال وبعده ۲ سنه برادریله مشترکاً حکومت سوردکدن صکره، روما جمهوریتنك توسطی اوزرینه، قبل المیلاد ۱٦٤ تاریخنده برقه وقبریس حکمداری اولمش؛ و۱٤٦ده برادرینك وفاتنده مصره عسکر سوقیله، برادرینك قاریسنی کندیسنه وارمغه مجبور ایده‌رك، طفل اولان اوغلنی حکومتده تشریك ایده‌جکنی وعد ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً طفل مذکوری والده‌سنك قوجاغنده قتل ایتمش؛ و ۱۳۱ تاریخنده اسکندریه‌یی ترك ایله، قاچمغه مجبور اولمش ایسه‌ده، سردارلرندن (هجلوق)ك سعییله عودت ایدوب، وفاتنه یعنی ۱۱۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. «صاحب الخیر» دیمك اولان اورجت یرینه خلق کندیسنی (قاکرجت) یعنی «صاحب الشر» لقبیله یاد ایدرلردی.

— سکزنجیسی یدنجینك اوغلی اولان (بطلیوس سوتیر ثانی) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، والده‌سی قلیوپاتره‌نك حکمی آلتنده اولوب، متعاقباً مرقومه‌نك اسکندریه‌ده اشعال ایتدیکی برعصیاندن طولایی، مصری ترکله، ۳۰۰۰۰ کشی ایله سوریه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوراده حکم سورن محاربات داخلیه‌یه قاریشوب، فلسطین جهتنده برکوچك حکومت تأسیس ایتمکله ۱۸ سنه اوغراشدقدن صکره، قبل المیلاد ۸۸ تاریخنده برادری (بطلیوس اسکندر اول)ك سقوطنده مصره عودتله، تختنی استرداد ایده‌رك، ۸۱ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. (برنیکه) اسمیله برقیزی و(اونبرنجی بطلیوس) اسمیله حکومت سورن بر ولد نا مشروعی وار ایدی.

— طقوزنجیسی یدنجی بطلیوسك ایکنجی اوغلی وآنف الترجمه‌نك برادری اولان (بطلیوس اسکندر اول) در، که برادرینك طرد واخراجی اوزرینه، والده‌سی قلیوپاتره طرفندن ۱۰۷ تاریخنده تخته اجلاس اولنه‌رق، درعقب والده‌سیله بوزشمغله، مرقومه‌یی قتل ایتدیرمش؛ و۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، بیوك اسکندرك تربه‌سی اوزرنده‌کی تزییناتی غصب ایتمکله، اهالینك نفرتنه مظهر اولوب، فراره مجبور اولمش؛ وبعده عودتله تختی برادرندن ضبط ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر. بعده (بطلیوس اسکندر ثانی) نامیله حکم سورن بر اوغلی وار ایدی.

— اونجیسی طقوزنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اسکندر ثانی) در، که قبل المیلاد ۸۱ تاریخنده، عمجه‌سی (بطلیوس سوتیر ثانی) نك وفاتی اوزرینه، روما سردارلرندن (سیلا) نك معاونتیله ادعای سلطنته قالقیشوب، ٦ آی صکره مرقوم بطلیوس سوتیرك قیزی برنیکه‌یی تزوج ایتمکله، اونکله مشترکاً ٤٧ کون حکومت سوردکدن صکره، مرقومه‌یی قتل ایتمش؛ وبر قاچ آی صکره کندیسی دخی عصیان ایتمش اولان عسکری طرفندن قتل اولنمش؛ وبر روایتده طرد اولنوب، بر مدت (صور)ده حکم سورمشدر. بونکله بطالسه‌نك سلالهٔ مشروعه‌سی منقرض اولمغله، رومالیلر بر وصیته استناداً مصری تحت حمایه‌لرینه آلمق ادعاسنه قالقیشمشلردی.

— اون برنجیسی (آولیت) یعنی «دودوکجی» لقبیله ملقب اولوب، بطلیوس سوتیر ثانینك ولد نامشروعی ایدی. قبل المیلاد ۸۰ تاریخنده مصریلر طرفندن بطالسه تختنه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، روما جمهوریتی طرفندن تصدیق اولنمیوب، نهایت ۵۹ تاریخنده (پومپیوس)ك تحت حمایه‌سنه کیرمکله، کندینی تصدیق ایتدیرمش ایسه‌ده، بو حرکتندن طولایی مصریلرك خصومتنی قزانوب، ۵۸ده فراره مجبور اولمش؛ و۳ سنه صکره ینه رومالیلرك امدادیله عودت ایدوب، رومادن کوندریلن (غال) عسکرینك تحت محافظه‌سنده اوله‌رق، ۳ سنه دها حکومت سوردکدن صکره، قبل المیلاد ۵۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— اون ایکنجیسی اون برنجینك اوغلی اولان (بطلیوس دنیس) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوسله، ۱۳ یاشنده اولدیغی حالده، ۱۷ یاشنده بولنان همشیره‌سی مشهوره قلیوپاترایی تزوج ایتمشیدی. قلیوپاترا حکم ونفوذی کندیسی الینه آلمق ایستدیکندن، زوجنك وصیلری طرفندن اویاندیریلان فساد اوزرینه،

تبعید اولنمشیدی. بطلیوس دنیس وصیلرینك نصیحتیله مصره التجا ایتمش اولان روما سردارلرندن (پومپیوس)ی قتل ایتدیرمش ایسه‌ده، بونك رقیبی اولان قیصر قیلیوپاترانك حسن وجماله مفتون اولمغله. اونك طرفنی التزام ایتدیکندن، بطلیوس مغلوب اولوب، فرار ایدرکن، قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنده نیلده غرق اولمشدر.

— اون اوچنجیسی اون برنجینك اوغلی اولوب، «چوجق» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ٤٨ تاریخنده قیصر طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ١١ یاشنده قیلیوپاترەنك ایکنجی قوجه‌سی اولمش ایسه‌ده، ٤ سنه صکره، ظنه کوره، مسموماً وفات ایتمشدر.

— اون دردنجیسی (قیصریون) لقبیله ملقب اولوب، قبل المیلاد ٤٧ تاریخنده قیصرایله قیلیوپاترەنك اجتماع نامشروعندن تولد ایتمش؛ و ٤٢ تاریخنده روما حکومتی طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ٣٢ تاریخنده «حکمدارلر حکمداری» کبی قورو بر عنوانله تبجیل اولنمش ایسه‌ده، ٣٠ تاریخنده آغستوسك امریله قتل اولنه‌رق، بونکله بطالسهٔ مصر سلاله‌سی بسبتون منقرض اولمشدر.

بطلمیوس { بو اسمله ماکدونیا حکمدارلرندن دخی ایکی کشی کلمشدر: برنجیسی (آلوریتس) لقبیله ملقب اولوب: اوچنجی آمینتاسك ولد نامشروعی ایدی. مرقوم آمینتاسك قیزی (اوریونه) یی تزوج ایدوب، قاین والده‌سی (اوریدیکه) دخی کندیسنه تعشق ایتمش، وکندیسیله مناسبات نامشروعه‌یه کیریشمش اولدیغندن، بونی تخته اجلاس ایچون، قوجه‌سنی قتل ایتمکه تشبث ایتمش ایسه‌ده، موفق اولمامش؛ وبطلیوس قبل المیلاد ٣٧٢ تاریخنده دخی تختی غصب ایتمکه تشبث ایدوب، ٣ سنه صکره ایکنجی آلکساندرك وفاتنده، ماکدونیانك برپارچه‌سنی ضبط ایده‌بلمش ایسه‌ده، ٣ سنه صکره (پلوپیداس) ك مداخله‌سیله موقع اقتداردن اسقاط اولنمشیدی.

— ایکنجیسی (کراونوس) یعنی «یلدیرم» لقبیله ملقب اولوب، بطالسهٔ مصردن (بطلیوس سوتیر اول)ك بیوك اوغلی ایدی. پدری طرفندن وراثتدن تحریم اولنمغله، قبل المیلاد ٢٨٥ تاریخنده ماکدونیا وتراکی حکمداری (سلفقوس) ه التجا ایتمش اولدیغی حالده، ٢٨١ تاریخنده مرقومی قتل، ومعارضلرندن آنتیغون غوناتوسی برمحاربهٔ بحریه‌ده مغلوب، ودیکرلرینی دخی بلا حرب دفع ایتدکدن صکره، (لیسیماخوس) ك زوجه‌سی (آرسینوئه) یی تزوجله، ایکی اوغلنی قتل ایتدیردکدن صکره، کندیسنی تطلیق ایتمش؛ وبر سنه حکومت سوردکدن صکره، (بلجیوس)ك قوماندەسی آلتنده اولان غولوا آلرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

بطلمیوس { قلودی (Ptolémée Claude) مشاهیر ریاضیون وفلکیوندن اولوب، ایکنجی قرن میلادی اوائلنده اسکندریه‌ده نشأت ایتمشدر. کندیسی یازدیغی فنونك هیچ برنده ارباب کشفدن دکلسه‌ده، اسلافنك آثارندن برچوق معلومات وحقایق فنیه‌یی جمع ایدوب، آثار مذکوره ایسه بعده بولنه‌ماز اولدقلرندن، کشفیات فنیهٔ قدیمه برچوق وقت بو ذاته اسناد اولنمشدر. هیئت وجغرافیایه وعلوم ریاضیه ومیخانیکیه وسائره‌یه متعلق برچوق تألیفاتی اولوب، اك بیوك واك مشهورلری علم هیئته دائر «مجسطی» عنوانیله شهرت بولان اثریدر، که اصل اسم یونانیسی (ماتیماتیکی سینتاقسیس) یعنی «ترکیب ریاضی» اولوب، «اکبر» دیمك اولان (مجسطی) اسمیله دخی معروف بولنمش اولدیغندن، عربلر عندنده بو اسمله بللنمشدر. ایکنجی درجه‌ده اولان تألیفی جغرافیاسی اولوب، بر خیلی وقت بو فنده بوندن مفصل ومکمل کتاب یازیله‌مامشیدی. طول وعرض درجه‌لرینی وهر محلك موقعنی درجاتله تعیین ایتمکی اك اول بو کتاب تفصیل ایتمشدر. بو ایکی کتاب اسکندریه علمای یونانیه‌سنك دستور العملی حکمنده اولدیغی کبی، مدنیت اسلامیه‌نك تا ابتداسندن دخی عربیه ترجمه اولنه‌رق، برخیلی وقت علمای اسلام بطلیوسك آثارینی شرح وتحشیه ایتمکله اکتفا ایتمشلر ایسه‌ده، بعده کرك علم هیئتده‌کی ترقیلری وکرك جغرافیاجه اولان معلومات مکتسبه‌لری بطلیوسك آثارنده کوردکلری برچوق خطیئاتی تصحیح وبرچوق نقایصنی اکمال ایتملرینه مساعد بولنمشدر. مع هذا بو ایکی فنده ینه بطلیوسك تألیفاتی اساس اتخاذ اولنمقدن واز کچلمه‌مشیدی. بطلیوسك زیجلری دخی مشهوردر. بو ذاتك آثارنده‌کی معلومات وکشفیاتك اکثری حکیم مشهور (هیپارخوس) یاخود (ابرخس) ك زادهٔ فکر وتدقیقیدر. هیئتك کرهٔ ارضی مرکز اتخاذ ایتمکدن عبارت اولان اصول قدیمه‌سی دخی (بطلیوسك اصولی) نامیله شهرت بولوب، بو اصول سقیم (قوپرنیق) ك زمانه‌دك مرعی ومعتبر

بولنمشدر. بطلیوسك آثاری وعلی‌الخصوص مجسطیسی عربیدن لاتین لسانه ترجمه اولنه‌رق، «المجسطی» دن محرف اولدرق (آلماجست) اسمیله شهرت بولمش؛ ونیجه وقت صکره متن اصلی یونانیسی بولنمشدر. کلیات آثاری آوروپاده دفعاتله طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

بطلیوس { اسپانیاده‌کی (بادایوز) شهرینه عربلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، بو شهرده ظهور ایتمش اولان برچوق علمای اسلام‌دخی (بطلیوسی) نسبتیله مشهوردرلر. [«بادایوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بطمان چایی { دجله ایرماغی تابعلرندن بر نهردر، که بتلیس ولایتنك کنج سنجاغی طاغلرندن آقان برچوق دره‌لرله دیاربکر ولایتنك منتهای شمالندن ایبن بعض صولردن بالتشکل، ولایتین مذکورتین حدودی آره‌سندن شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، تقریباً ١٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، دجله‌یه منصب اولور.

بَطنه { جزایرك قسنطینه ایالتنده، قسنطینه‌نك ١١٠ کیلومتره شرقنده و بسکره‌نك ١٠٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، فرانسه حکومتی طرفندن مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر. اطرافنده خیلی یباغی چیقار.

بَطیحه { فراتك دجله ایله برلشمزدن اول صول جهتنده وشط‌الحیك ایکی جهتنده واقع واسع بر یردر، که انهارك فیضانی زماننده طاشان صولرله مملو اولوب، برچوق بطاقلقلری جامعدر. بویوك برقسمی بغداد ولایتنك حله وبرقسمی‌ده بصره ولایتنك منتفك سنجاقلری داخلنده بولنیورلر. زمان قدیمده نهرلره مکمل سدلر یاپلمش اولدیغندن، صولر طاشمیوب، بویر شهر وقصبه‌لر وقریه‌لرله مملو غایت معمور ومحصولدار ایدی. ملوك ساسانیانك اواخرنده دجله وفراتك فوق‌العاده طاشمسیله سدلر منهدم اولوب، محل مذکوری صو باصمش؛ واوائل دور اسلامده دخی سدلر تعمیر وتجدید اولنه‌میوب، بو بطاقلقلرك آره‌لرنده آطه حالنده قالان یرلر آل بویه وسلجوقیلر زماننده ظهور ایدن بعض باغیلر طرفندن ملجأ ومأمن اتخاذ اولنمغله، بطیحه‌ده او صره‌لرده پك چوق وقوعات سیاسیه جریان ایتمشیدی. بعده خلافت عباسیه طرفندن سدلر تجدید اولنه‌رق، بطیحه یکیدن اعمار اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً یکیدن صو باصوب، ینه بطاقلق حالنی کسب ایتمشدر؛ والیوم او حالده بولنمقده‌در.

بُعاث { مدینهٔ منوره جوارنده برموقع اولوب، زمان جاهلیتده بو موضعده (اوس) ایله (خزرج) قبیله‌لری بیننده (یوم بعاث) دینلکله مشهور برحرب ووقوع بولمشدر.

بَعقوبا { بغداد ولایت وسنجاغنده واقع خراسان (ودها طوغریسی طریق خراسان) قضاسنك مرکزی اولان برقصبه اولوب، بغدادك ٦٠ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیاله نهری کنارنده واقعدر. یاقوت حموی بوقصبه‌نك جوامع ومساجدی چوق اولدیغنی، ونهرك ایکی کنارنده ایکی چارشیسی اولوب، بر کوپری ایله اختلاط اولندیغنی، و بو کوپرینك آلتندن سفائن چکدیکنی بیان ایدیور.

بعل { (Baal) امم قدیمهٔ سامیه‌دن فنیکه‌لیلرله کنعانیلرك وکلدانی وآثوریلرك اك بیوك معبودی اولوب، شمسدن کنایه ایدی. (عشتروث) اسمنده برمعبوده دخی قمردن کنایه ایدی. بعض مورخین بعلی مشتریدن وعشتروثی زهره‌دن کنایه عد ایتمشلردر. بعل کلمه‌سنك اصل معناسی «رب»اولوب، دیکر بعض کلمه‌لرله مرکب اوله‌رق، امم مذکوره‌نك دیکر بعض آلههٔ باطله‌لرینه علم اولدیغی کبی، بابلیلر (بعل) یاخود (بل) ویا (بلوس) صورتنده بعض حکمدارلرینه دخی اطلاق ایدرلردی. بنی‌اسرائیل دخی دفعاتله عبادة‌الٰهی ترك وفراموشله، جوارلرنده‌کی امم مشرکه‌نك بو معبودینه عبادت ایتمشلردر. صور وصیداده وفنیکه‌لیلرك سائر شهرلرنده بو معبوده مخصوص جسیم هیکللر بولنوب، صنمك ایکی النده طوتدیغی بر جسیم مجمرده کوچك چوجقلر احراق وانسانلر ذبح ایدرلردی. بعل کلمه‌سندن مرکب اولان آلههٔ کاذبه اسملرندن اك مشهورلری (بعل شمین) یعنی «رب‌السماوات»، (بعل فغور) و(بعل زبوب) یاخود بعلزبوت (Belzébuth) یعنی « رب الذباب » در، که مشرکین عندنده سینکلری دفعه موکل براله زعم اولنورکن، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنده ابلیس

مقامنده مستعملدر. (بالتازار) و (آنیبال) کبی اسماء خاصه‌ده کوریلن (بال) لفظی دخی (بعل)دن غلطدر.

بَعلَبَك { سوریه‌ده آثار عتیقه‌لریله مشهور اولان اسکی شهرلرك الك جسیملرندن اولوب، الیوم شام سنجاغنده همنامی اولان بر قضانك مرکزیدر. دمشق شامك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده وطرابلس شامك ٨٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده اوله‌رق، (بقاع) دنیلن وادی داخلنده و ١٢٠٠ متره قدر ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر. شمدیکی حالده ١٠٠٠ قدر اهالیسی، ٧ جامع ومسجدی، ٨ تربه‌سی، ٣ کلیساسی، ١٠٠ دکانی و ١ حمامی واردر. ایچندن (رأس العین) اسمیله صویی پك ایی بر چای جریان ایدیور. بو شهر وقتیله پك بیوك اولوب، ایچنده بعلك عبادتنه مخصوص بر بیوك معبدله بو معبدك بر هیکل عظیمی بولندیغندن، (بعلبك) تسمیه اولنمشیدی. ماکدونیالیلرله روماليلر اسمنی لسان یونانی‌یه بالترجمه (هلیوپولیس) یعنی «مدینة الشمس» تسمیه ایتمشلردی. فنیکه‌لیلر زماننده‌کی معموریتندن بشقه روماليلر زماننده دخی بو شهر برچوق معبدلر، هیکللر، قلعه‌لر وسائر ابنیهٔ جسیمهٔ مصنعه ایله تزیین وتوسیع اولنمشیدی. خرستیانلغك ظهورندن صکره بعلبك بر پسقپوسلق مرکزی اتخاذ اولنه‌رق، بعله مخصوص اولان الك بیوك معبدی دخی روم ایمپراطورلرندن قسطنطین طرفندن کلیسایه تحویل اولنمشیدی. ١٤ تاریخ هجریسنده ابوعبیده بن جراح طرفندن فتح اولنه‌رق، اوائل دور اسلامده دخی خیلی مهم وتجارتکاه برشهر بولنمش، وایچندن خیلی علما وسائر مشاهیر اسلام ظهور ایتمشدر. اهل صلیب وقوعاتی صره‌سنده واقع اولان لاینقطع محاربه‌لردن خیلی سکته‌دار اولدیغی کبی، بر ایکی دفعه زلزله‌دن وبر دفعه سیل باصمه‌دن خراب اولمش؛ و ٨٠٣ تاریخ هجریسنده تیمورلنك طرفندن ضبط اولنه‌رق، بسبتون تخریب، واهالیسی قتل عام اونمش ایدی. ٩٢٢ تاریخنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن محاصره، وجزار احمد پاشا یدیله فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه الحاق اونمش ایسه‌ده، ١١٧٣ تاریخ هجریسنده واقع اولان بر زلزله قائم اولان ابنیه‌سنی دخی ییقه‌رق، اوشهر شهری بر ویرانه حالنه قومشدر. اسکی معبدلرینك وسائر ابنیه‌سنك خرابه‌لری الیوم زوار وسیاحینك انظار دقتنی جلب ایتمکده‌در. ستونلرك واویمه‌لرك مهارت فوق العاده‌سیله برابر ابنیه‌یی ترکیب ایدن طاشلرك جسامتی جالب انظار حیرتدر. چایك اوزرنده بر قاچ کوپری خرابه‌لری کوریلیور. اطرافنده‌کی سور خراب حالنده اوله‌رق باقی اولوب، مستطیل شکلنده اولدیغی حالده، محیط دائره‌سی ٣ کیلومتره‌در. حضرت الیاسك قبری بو شهرده اولدیغی کبی، حضرت ابراهیمك دخی مقامی موجوددر. ازواج مطهرهٔ حضرت نبویدن حضرت حفصه بنت عمر (رضها) ایله مالك اشترك قبرلری اولمق اوزره ایکی مزار دخی کوستریلیورسه‌ده، مالك اشترك قبر صحیحی مدینه‌ده اولدیغی کبی، بعلبکده مدفونه اولان حفصه دخی ازواج مطهره‌دن اولمیوب، فتح شامده ابو عبیده‌نك معیتنده بولنمش اولان معاذ بن جبلك همشیره‌سیدر.

— بعلبك قضاسی شام سنجاغنك منتهای غرب شمالیسنده اولوب، شمالاً حما سنجاغیله، غرباً جبل لبنانله، جنوباً بیروت ولایتیله، شرقاً دخی نفس شام قضاسیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، جبل لبنان ایله جبل شرقی سلسله‌لری آره‌سنده اولان بقاع وادیسندن عبارت اوله‌رق، ٧٦ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی ١٢٠٠٠ کشی رادەلرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری مارونی وسائره‌در. درون قضاده ٣٨ جامع ومسجد و ١٩ کلیسا ومناستر واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله ایپکدن عبارتدر.

بُغار { جزائرده وجزائرك ١١٦ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی وجوارلرنده برچوق اورمانلری واردر. ١٨٣٩ تاریخ میلادیسنده امیر عبدالقادر طرفندن تحکیم، و ١٨٤١ ده فرانسزلر طرفندن ضبط واحراق اولنه‌رق، بعده یکیدن تعمیر وتحصین ایله، مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر.

بغارد { (Begards) بو اسمله اون ایکنجی قرن میلادیده آلمانیا وفرانسه طرفلرنده بر طاقم آدملر ظهور ایدوب، درویشانه وقلندارانه بر عمر سوردکلری حالده، صوفیون اسلامدن مستعار بر طاقم افکار متصوفانه‌نك نشرینه چالیشمشلردر. رئیسلری (ژان اسقوت اریژن) ایدی. ١٣١١ تاریخ

میلادیسنده ویانه انجمن روحانیسی بو طریقی تحت ممنوعیته آلمشدر.

بغچه‌جك ازمید سنجاق وقضاسنده واز. میدك جهت جنوبیه‌سنده ناحیه مرکزی بیوجك برقریه اولوب، موقعی مرتفع وهواسی کوزل اولمغله، یازین ازمیدن اورایه تبدیل هوایه کیدیلیر. ناحیه‌سی ٣٤ قریه‌دن مرکبدر.

بغچه سرای قریم شبه جزیره‌سنك اك بیوك قصبه‌لرندن اولوب، سیواستپولك ٣٠ کیلومتره شمالنده واقعدر. ١٤٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی تاتار ومسلم، وقصوری ارمنی، یهودی، روس وسائره‌در. اسکی قریم خانلرینك مقری بولنمش اولمغله، خانلره مخصوص اولان سرای الیوم باقیدر. متعدد جوامع شریفه‌سیله برقاچ مدرسه‌سی وحمام وسائر مؤسسات اسلامیه‌سی واردر. اهالیٔ مسلمه‌سنك وعلی‌الخصوص ارباب حمیتدن بلدیه رئیسی اسماعیل بکك همتیله کندیلرینه مخصوص اصول جدیده اوزره ذکور واناث ایچون آیری آیری مکتبلر دخی کشاد اولنوب، تاتار لساننده «بغچه سرای» عنوانیله بر غزته دخی نشر اولنیور.

بغچه قپوسی استانبولدن غلطه‌یه کیدن کوپرینك استانبول جهتنده کی باشنك شرق جنوبی جهتنده ویکی جامع جوارنده بر محل اولوب، مغازه‌لر وتجارت خانلریله مستوردر. وقتیله استانبول سورینك بوراده بر قپوسی اولوب، قپونك خارجنده برکوچك لیمان بولنمغله، روملر زماننده «لیمان قپوسی» (Νεορίον Θύρα) وغلط اوله‌رق «کوزل قپو» (Ὡραῖα Θύρα) تسمیه اولنوردی. بعدالفتح دخی مذکور لیمان باقی اولوب، سرای همایون قایقلرینه مخصوص ایدیسه‌ده، قپونك ایچ طرفنه قدر سرایك باغچه‌سی ممتد اولدیغندن، (بغچه قپوسی) تسمیه اولنمشدر. الیوم سور منهدم اولمغله، قپو اولمدیغی کبی باغچه دخی یوغیسه‌ده، اسمی باقیدر.

بغچه کوی استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده واقع بیوك دره قربنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده برقریه‌در.

بغچه‌لی صو بیغا سنجاغنده بوغازك خارجنده اوله‌رق آطه‌لر دکیزینه دوکیلن (منه‌درس) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، آیواجق قضاسنده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، اینه قصبه‌سنك ایچندن کچدکدن، وتقریباً ٣٥ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور مندرس نهرینه منصب اولور.

بَغداد آسیای عثمانینك اك مشهور واك بیوك شهرلرندن اولوب، همنامی اولان ولایتك وبتون عراق عربك مرکزیدر. دجله‌نك ایکی طرفنده اوله‌رق، ″٥٠ ′١٩ °٣٣ عرض شمالی ایله ″١٥ ′٢ °٤٢ طول شرقیده واقعدر. شهرك قسم اعظمی دجله‌نك شرق جهتنده اولوب، (رصافه) تسمیه اولنور؛ نهرك جهت غربیه‌سنده‌کی قسمی ایسه بر محله‌دن عبارت اولوب، (کرخ) و(زوراء) اسمیله معروفدر. شهرك بو ایکی قسمی آره‌سنده دوبه‌لر اوزرینه قونلمش ٢٥٠ متره طولنده بر کوپری واردر. نهرك ایکی طرفی خرما آغاجلریله وسائر اشجارله مزین اولوب، پك کوزلدر. شهرك نهر بوینجه طولی ٧ کیلومتره اولوب، موقعی ومنظرهٔ عمومیه‌سی غایت دلنشین ایسه‌ده، سوقاقلری طار، معوج وپیس اولدیغندن، ایچندن کوزللکی کوریلمز. اهالیسنك مقداری حقنده‌کی تخمین وروایتلر مختلف ایسه‌ده، مقدار صحیحی ١٢٥٠٠٠ ایله ١٣٠٠٠٠ آره‌لرنده اولدیغی آکلاشیلیور. بونلرك قسم کلیسی مسلم اولوب، نصفی سنی ونصف دیکری شیعیدر؛ سائر اهالیسی یهودی، ارمنی، کلدانی، سریانی وسائره‌در. اهالیٔ مسلمه‌سی عرب، ترك، ایرانی وکرد جنسیتلرینه منسوب اولوب، لسان محلی برنجی درجه‌ده ترکجه وایکنجی درجه‌ده عربجه‌در. اولری طوغله‌دن اولوب، اولدقجه کوزل ایسه‌ده، چوغی باغچه‌لر ایچنده ودیوارلرله محاط اولدقلرندن، حسنلری یالکز داخلدن کوریلور. شهرك هواسی یازین خیلی صیجاق اولوب، اهالی کوندوزین (سرداب) تعبیر ایتدکلری مخزنلرده واقشامدن صکره طاملرك وستنده امرار اوقات ایدرلر. قیشین ایسه خیلی صوغوق اولور. بغدادك جوامع ومساجد شریفه‌سی پك چوق اولوب، اك بیوکی واك کوزلی عبدالقادر گیلانی حضرتلرینك جامع شریفیدر. کرك بغداد داخلنده وکرك جوارلرنده ائمه ومشایخ واجلهٔ علما وسائر مشاهیر اسلامدن بر چوق ذواتك تربه‌لری موجود اولوب، ازجمله امام موسی کاظم، امام اعظم ابو حنیفه، امام حنبل، جنید، شبلی، سری سقطی،

معروف كرخى، عبدالقادر كيلانى كبى ذواتك مرقد شريفلرى زيارتكاه انامدر. هارون الرشيدك زوجه‌سى مشهوره (زبيده) نك دجله‌نك صاغ طرفنده وسورك خارجنده واقع تربه‌سى غايت مصنع اولوب، خلفاى عباسيه زماندن قالمه اثرلرك باشليجه‌سيدر. شهر قسماً خراب اولان و ٧ كيلومتره طولى بولنان بر سور وبر خندقله محاط اولوب، شمال غربى قسمنده وحكومت قوناغنك قربنده خيلى اهميتى حائز بر قلعه‌سى دخى واردر. حكومت قوناغى دخى شهرك اك كوزل واك بيوك ابنيه‌سندندر. چارشوسى بيوك ومتين اولوب، ١٢٠٠ دكانى حاويدر. شهرك غرب جهتنده دجله‌ده سفائن اعماله مخصوص بر حوض ودستگاه وبونك جوارنده بر اصلاحخانه ايله بر مطبعه ويهودى تجارندن برى طرفندن تأسيس اولنمش بر بيوك مكتب واردر. بغداد آلتنجى اردوى همايونك دخى مركزى بولنمغله، بر مكتب اعدادئ عسكريسى، ايكى رشديهٔ عسكريه‌سى وبر رشديهٔ ملكيه‌سى وبر خسته خانه‌سى دخى واردر. نهرده ايشلك اوزره «عمان عثمانى» عنوانيله بر اداره‌سى اولوب، ١٢ واپورى واردر. بر انكليز قومپانيه‌سى دخى ايشليور. شهرك اطرافى باغچه‌لرله محاط اولوب، نزهتگاهلرى چوق اولمغله، شهردن ايكى ساعت خارجه قدر ايشلك اوزره بر تراموای دخى ياپلمشدر. بغداد ممالك عثمانيه‌نك اك تجارتگاه شهرلرندن اولوب، بر طرفدن بصره واسطه‌سيله هندستانله وديكر طرفدن ايران وموصل ودياربكر وحلب وشامله دائمى صورتده مناسبات تجاريه‌سى جاريدر. شهرك ايچنده ايپكدن چارشف، كتفيه، شال، مشلح كبى شيلرله يوك وپاموقدن دخى بعض منسوجات وباقير وآلتون وكوشدن بعض اوانى اعمال اولنور. دجله‌نك فيضانندن بعض بطاقلقلر تشكيل ايتمسى بغدادك هواسنى اخلال ايدوب، بعض علل ساريه توليدينه سبب اوله كلمشدر.

بغداد شهرى خلفاى عباسيه‌نك ايكنجيسى اولان ابو جعفر منصور طرفندن بنا اولندرق، ١٤٥ تاريخ هجريسنده بناسنه شروع، و١٤٩ده اكمال ايله، مقر خلافت اتخاذ اولنمشدر. مداين شهر قديمى خرابه‌لرندن پك چوق آثار اخذ اولنه‌رق بو شهرك بناسنده استعمال اولنمشدر. ابتدا دجله‌نك صاغ طرفنده بنا اولندرق، (دار السلام) تسميه اولنشيدى. بغداد اسمى ايسه فارسى بر اسم اولوب، بر روايتده شهرك تأسيسندن اول اوراده بولنمش اولان بر باغچه‌نك اسمى ايدى. اشتقاقى حقنده روايتلر مختلف اولوب، «عدالت باغچه‌سى» ديمك اولان (باغ داد) دن مأخوذ اولديغى روايتى احتماله دها قريب كورينور. هارون الرشيد دجله‌نك صول طرفنده بر سراى ياپديروب، اوراده اقامت ايتمكله، آز زمان ظرفنده نهرك او جهتنده‌كى ابنيه چوغاله‌رق، شهرك بو قسمى دها زياده توسيع وتزيين اولنمشيدى. رشيد ايله مأمونك زمان خلافتلرنده بغداد بتون عالم اسلامك مركزى اولمغله، تزيينات ماديه‌سندن بشقه، رصدخانه‌لر، كتبخانه‌لر، مدرسه‌لر وسائر مؤسسات علميه دخى چوغالمش؛ وممالك اسلاميه‌نك هر طرفندن ارباب علم وهنر بغداده تجمع ايتمكه باشلامشيدى. اوصره‌لرده بغدادك مقدار اهاليسى ايكى مليونى متجاوز اولوب، جوارلرنده‌كى قصبات وقرا دخى بر برلرينه كسب التصاق ايده‌جك درجه‌ده صيق وبيوك اولمغله، بغدادك هر خانغى جانبنه كيدلسه ايدى، برقاچ كون بر معموره‌نك ايچندن چكلمك اقتضا ايدردى. بغداد خيلى تدنى ايتدكدن صكره دخى ايچنده هر برى بر قصر معلا كبى ٣٠ جسيم مدرسه بولنديغى او وقتلرده يازيلان جغرافيا وسياحت كتابلرندن منفهم اولوب، بو مدرسه‌لرك اك مشهورى نظام الملكك تأسيس كرده‌سى اولان «نظاميه» مدرسه‌سى ايدى، كه اك مشهور علما اوراده تدرس وتدريس ايتمشلردر. خسته خانه‌لرى دخى مشهور اولوب، اك معروفى عضد الدوله بن بويه‌نك تأسيس كرده‌سى اولان (بيمارستان عضدى) ايدى. خلافت عباسيه‌نك صوكى اولان ٦٥٦ سنهٔ هجريه‌سنه دكين بغدادك معموريتى باقى ايديسه‌ده، آل بويه و آل سلجوقك تسلطلرى زمانلرنده وقوع بولان محاربه‌لر، دجله‌نك دفعاتله طاشوب صو باصمه‌سى، متعدد حريقلر، طاعونلر وقحط وغلاسنه‌لرى دفعاتله تكرر ايدوب، بغدادك معموريتنى خيلى رخنه‌دار، واهاليسنى تنقيص ايتمشلردى. نهايت تاريخ مذكورده هلاكو مغول عسكريله بغدادى ضبط ايدوب، اهاليسندن ٧٠٠٠٠٠ كشى اتلاف، وشهرى احراق ايله، ابنيهٔ مشهوره‌سيله سائر اسباب عمرانى امحا ايتمشدر. ديمك اوليور كه او حال

ثدیده دخی بغدادك بر ملیوندن زیاده نفوسی وار ایدی. متعدد وجسیم کتبخانه‌لرنده مغوللرك بولوب ده دجله‌یه آتدقلری کتابلردن کونلرجه نهرك صویی سیاه آقدیغی مشهوردر. آل چنکیزدن قورتلمش اولان آثار عمرانی دخی تیمورلنكك ٧٩٥ و ٨٠٤ تاریخلرنده واقع اولان ایکی هجومنده امحا اولنه‌رق، هله ایکنجی استیلاسنده تیمور بغداد اهالیسنك قسم اعظمنی قتل، وقصورینی فراره اجبار ایدوب، شهری بسبتون خرابه‌زاره چویرمشیدی. ٩٠٦ تاریخنده شاه اسماعیل صفوینك الینه کچوب، ٩٤٠ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان خانك دورنده طرف دولت عثمانیه‌دن ضبط اولنمش ایسه‌ده، بعده دفعاتله ملوك صفویه طرفندن استرداد اولنه‌رق، نهایت ١٠٤٨ تاریخنده سلطان مراد خان رابع طرفندن قطعیاً ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری بغداد یواش یواش یکیدن کسب عمران ایتمکله، وهرنه قدر ابتدا امید برونی وبعده سویش قنالی طریقلرینك کشادی آسیای شرقی وجنوبی ایله آوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بغداددن مرورینه محل براقمامش ایسه‌ده، ینه موقعنك اهمیت تجاریه‌سی خیلی بیوك اولدیغندن، مرور زمانله اسکی معموریتنی اکتساب ایده‌جکی مأمولدر. بغدادك الك مکمل تاریخی ٤٦٣ تاریخ هجریسنده وفات ایدن مشهور خطیب بغدادی ١٤ بیوك جلد اوزره یازوب، ٥٦٣ ده وفات ایدن مشهور انساب صاحبی سمعانی بونك ٥ جلد اوزره ذیلنی یازدیغی کبی، ٥٩٧ ده وفات ایدن کاتب ابو عبدالله محمددخی ٣ جلد اوزره ذیل سمعانینك ذیلنی، و٦٣٧ تاریخنده وفات ایدن (ابن الدبیثی) (صله) نامیله بونك ذیلنی یازمشدر. بو اوچ ذیلدن بشقه خطیب بغدادینك تاریخنه ٦٤٣ تاریخنده وفات ایدن ابن النجار بغدادی ٣٠ جلد اوزره بر مکمل ذیل یازمشدر، که بونك دخی بری ٧٧٤ ده وفات ایدن تقی الدین محمد بن رافع، بری ابوبکر بیمارستانی وبری تاج الدین علی ابن الساعی بغدادی طرفندن یازلمش بربرینی متعاقب اوچ ذیلی واردر. بو وجهله بغدادك اللی آلتمش جلددن مرکب مکمل تاریخی موجود دیمکدر. ٦٩٧ ده وفات ایدن شیخ ظهیر الدین کازرونی دخی «روضة الاریب» عنوانیله بغدادك ٢٧ جلد اوزره بر تاریخنی یازمشدر.

بغداد } ولایتی. آسیای عثمانی ولایاتنك الك بیوك ومهملرندن اولوب، عراق عربك شمال غربی قسمیله جزیره‌نك جنوب شرقی قسمندن عبارتدر. شرقاً ایران حدودیله، شمالاً موصل ولایتیله، غرب شمالی جهتندن زور سنجاغیله، غرب جنوبی جهتندن بریة الشام چولیله، جنوب شرقی جهتندن دخی بصره ولایتیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً و تقریباً ١٧٠ ٠٠٠ مربع کیلو. متره‌در. اهالیسی ٨٠٠ ٠٠٠ کشی قدردر، که قسم اعظمی عرب وقصوری کرد وترك اولوب، شهر وقصبه‌لرده کلدانی، سریانی ونسطوری اسملریله یاد اولنور برطاقم خرستیانلرله برمقدار ارمنی ویهودی دخی بولنیور. اهل اسلامك تقریباً نصفی سنی ونصف دیکری شیعیدر. سنیلرك دخی برقسمی حنفی وباشلیجه کردلردن عبارت اولان قسم دیکری شافعی المذهبدر. بغداد ولایتی مقدما موصل وبصره جهتلرینی دخی جامع اولوب، بتون عراق وجزیره‌یی حاوی جسیم بر ولایت ایدیسه‌ده، مؤخراً موصل وبصره آیریلوب، برر ولایت صورتنده افراغ اولندقلرندن، اسکی بغداد ولایتی اوچ ولایته انقسام ایتمشدر. ولایتك اراضیسی دوز اولوب، یالکز شمال شرقی حدودنده وخراسان قضاسنده بر آز طاغلر واردر. هر بری بر نیل مبارك یرینی طوتان دجله وفرات نهرلری، بری موصل ولایتندن ودیکری زور سنجاغندن کلوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری وهمان متوازیاً اراضیٔ ولایتی شق ایتدکدن صکره، بصره ولایتنه کیررلر. دجله نهرینه صولدن یعنی شهر زور وسلیمانیه سنجاقلریله حدود ایرانیه‌ده اولان طاغلردن بر چوق چایلر کلوب، بونلرك الك بیوکی (دیاله) نهریدر، که خراسان قضاسنی شق ایله، بغدادك آلت طرفنده دجله‌یه منصب اولور. (بدریی) ونام دیکرله (کنجتون) نهری دخی حدود ایرانیه داخلنده‌کی طاغلردن نبعان ایدن برچوق چایلرك برلشمسندن حاصل اولوب، دجله‌یه منصب اولمق اوزره، بصره ولایتنه داخل اولور. بغداد شهری قربنده فرات ایله دجله آره‌سنده اختلاطی موجب برچوق قنالر بولندیغی کبی، دیاله ایله دجله آره‌سنده دخی بیوك بر قنال بولنیور. حله سنجاغنده یعنی ولایتك جنوب شرقی جهتنده دخی فراتدن آیریلوب، آشاغیده ینه فراته منتهی اولور برچوق

قناللر موجوددر. محل مذكور ذكرى سبقت ايدن بطيحه‌نك قسم اعلاسندن عبارت اولمغله، فراتك فيضانندن متحصل بطاقلقلرله مستوردر. عموميت اوزره ولايتك وعلى الخصوص نهرين مذكورين آره‌سنده اولان قسم اعظمنك طوپراغى بو ايكى نهرك ابتداى خلقتندن برى سوروكليوب براقدقلرى كوبره‌لى اتربهٔ مترسبه‌دن اولمغله قوهٔ انباتيه‌جه دنيانك اك برنجى طوپراغيدر. نهرين صولرينك دخى سقى اراضيده استعماليله مناسب محللرده قناللر وسدلر انشاسى و بطاقلقلرك قورودلمسى خصوصلرنده صرف مساعى ايديله‌جك اولسه، اوراسى ثروت ومعموريتجه خطهٔ مصريه‌يى فرسخ فرسخ كچه‌جكنده شبهه يوقدر. شمديكى حالده دخى بغدادولايتى ممالك عثمانيه‌نك اك زنكين واك وارداتلى ولايتندن معدود ايسه‌ده، استعداد طبيعيسنه نسبةً لايقيله استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالينك بر قسمى مسكون اولميوب، يازين فرات واديسنه وجزيره‌يه تقرب ايده‌رك قيشين نجده طوغرى چكيلن شمر، عنزه وساٸر عربان عشاٸرندن عبارتدر، كه بونلر پك جمعيتلى اولوب، دوه وقويون سوريلريله وخركاهلريله تعيش ايدرلر، كوزل عرب آتلرى يتيشديررلر. ايران حدودى طرفلرنده دخى بعض كرد عشايرى واردر.

ولايتك محصولاتى: بغداى، آرپه، سيسام وساٸر حبوباتله پاموق، توتون، ايپك، خرما وساٸر ميوه وسبزه‌لردن عبارتدر. مندلى ودليم قضالرنده متعدد نفت معدنلرى بولنديغى كبى، هيت ناحيه‌سنده دخى كليتلى زفت چيقار. عزيزيه ومذكور هيت ناحيه‌لرنده خيلى واسع محللر بولنديغى كبى حله سنجاغنك سماوه قضاسنده دخى بيوك بر مملحه بولنوب، خيلى طوز چيقار. بغداد سنجاغنك اكثر طرفلرنده وحله وكربلا سنجاقلرينك دخى بعض محللرنده بر چوق كوچك اورمانلر بولنوب، كسيلن اودون اكثريا نهرلر واسطه‌سيله ايندريلور. درون ولايتده چيقان معمولات صناعيه باشليجه نفس بغداد شهرنده ياپيلان ايپك وپوك وپاموق قاشلرله قطيفه، بز، عبا وباقر وكومش وساٸره ادواتيله دباغته وسراجلغه متعلق شيلردن عبارتدر. شمديكى حالده درون ولايتده بغداددن بشقه ذكره شايان معموره‌لر كربلا، حله، ديوانيه كبى درت بش قصبه‌دن عبارتدر.

بغداد ولايتى بروجه زير ٣ سنجاق، ١٤ قضا و ٢١ ناحيه‌يه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحيه
بغداد	بغداد	اعظميه، دياله
	خراسان	شهربان، دلتاوه
	عزيزيه	سلمان پاك
	كاظميه	
	جزيره	بغيله
	دليم	هيت، كبيسه، مقلاويه
	كوت الاماره	بدره، غربيه
حله	حله	مدحتيه، جربوعيه، نيل، ابوغر
	سماوه	دراجى، ابو جوارير
	شاميه	شنافيه، مدحتيه، هور الله، صلاحيه
كربلا	كربلا	
	هنديه	
	نجف	
	زراره	

بغداد سنجاغى. بغداد ولايتنك مركز لواسى اولوب، شرقاً، شمالاً وغرب شمالى جهتندن حدود ولايتله، غرب جنوبى جهتندن كربلا سنجاغيله، جنوباً دخى حله سنجاغيله وبصره ولايتيله محدود ومحاطدر. بغداد ولايتنك قسم اعظمى بو سنجاقدن عبارت اولوب، مادهٔ آنفده‌كى جدولدن آكلاشلديغى اوزره، ٧ قضا و ١١ ناحيه‌دن مركب اولديغى حالده، ٦٠ قريه‌يى جامعدر. شمر عشيرتى داخل حساب اولمديغى حالده، لوانك نفوسى ٣٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمى مسلم وعرب، كرد، ترك جنسيتلرينه منقسمدر. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، ايچندن جريان ايدن دجله وفرات بو خطه‌يى احيايه كافى ايسه‌ده، سقى اراضى ايچون آنجق بر طاقم طولابلر بولنوب، صو

چکلدیکی وقت استفاده اولنمدیغی کبی، صویك زیاده فیضاننده دخی طغیان میاه وقوع بولوب، مزروعات محو وخراب اولور. — بغداد قضاسی همنامی اولان ولایت وسنجاغك مرکز قضاسی اولوب، ولایت وسنجاغنك همان مرکزنده واقعدر.

بغداد { (اسکی —) بغداد ولایت وسنجاغنده دجله‌نك ساحل یسارنده یعنی شرق جهتنده، سامرانك ۱½ ساعت شمالنده وتکریتك ٤ ساعت جنوب شرقیسنده واقع بر خرابه اولوب، هر نه قدر شایان اهمیت بر کونه آثار عتیقه‌سی یوغیسه‌ده، دجله بویتجه ویرانه‌لری بر ساعتدن زیاده مسافه ضبط ایتدیکندن، وقتیله اهمیتلیجه بر شهر بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. ظن اولندیغنه کوره بو ویرانه زمان قدیمده بر آره‌لق اشکانیان ملوکنك پایتختی بولنمش اولان (دستاکرد) شهرینك خرابه‌لریدر. جوارنده (هارونی) اسمیله دیکر بر خرابه واردر، که بونك هارون الرشید طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (هارونیه) قصبه‌سی اولدیغنده شبهه یوقدر.

بغدادجق { قافقاسیه‌ده آخسخه جوارنده بر کوچك قصبه اولوب، ۱۶۰۰ اهالیسی واردر.

بغداد خاتون { سلالهٔ چنکیزیه‌دن ایلخانیان حکمدارلرینك اخیری اولان سلطان بوسعیدك زوجه‌سی وپادشاه مشارالیهك امیر الامراسی اولان امیر دمشق بن امیر چوبانك قیزی اولوب، حسن وجمالیله وعقل ودرایتیله شهرت قزانمش بر قادیندر. ابتدا امرادن شیخ حسن کبیره تنکیح وتزویج ایدلمش ایکن، پادشاه مشارالیه کندیسنه تعشق ایتمکله، زوجندن تطلیق وتفریق ایتدیره‌رك، کندیسی تزوج ایتمش؛ وفوق العاده علاقه ومحبتی حسبیله، امور دولتی صاحبهٔ ترجمه‌ك الینه براقشیدی. ۷۳۶ تاریخنده واقع سلطان ابو سعیدك وفاتی اوزرینه، کندیسنی تسمیم ایتمش اولمق تهمتیله اتهام اولنه‌رق، مشارالیهك خلفی آربا خان طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

بغدان { (Moldavie) بالقان شبه جزیره‌سنی ترکیب ایدن خطه‌لرك بری اولوب، شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك منتهای شرق شمالیسنده واقعدر. بوخطه وقتیله آیریجه بر ووبوده‌لق بولنمش ایسه‌ده، خیلی وقتدن بری افلاقله بالتوحید رومانیا دولتنی تشکیل ایتدیکندن، الیوم بو اسم تقسیمات سیاسیه اصطلاحاتی صره‌سندن چیقوب، تقسیمات سابقهٔ جغرافیه حکمنه کیرمشدر. بغدان خطه‌سی اصل بالقان شبه جزیره‌سی داخلنده اولمیوب، آشاغیسی یعنی جنوب جهتی بو شبه جزیره‌یه مربوط اولدیغی حالده، آوستریا ایله روسیه آره‌سنده شماله طوغری اوزانمش بر شبه جزیره شکلنی ابراز ایدیور. جنوب جهتدن قسماً (سرت) نهریله افلاقدن آیرلمش اولدیغی کبی، غرباً (قارپات) سلسلهٔ جبالیله آوستریانك اردل قطعه‌سندن وشرقاً پروت نهریله روسیه‌نك بسارابیه خطه‌سندن تفریق اولنمشدر. ۴۵° ۲۱′ ایله ۴۸° ۱٤′ عرض شمالی و ۲۲° ۵۳′ ایله ۲۵° ۵۷′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۸۰۵٤ مربع کیلومتره واهالیسی بر بچق ملیوندن زیاده‌جه‌در. شمالدن جنوبه اوله‌رق همان اورته‌سندن جریان ایدن (سرت) نهری بو خطه‌یی ایکی‌یه بولوب، نهر مذکورك غرب جهتنده‌کی قسمی آلپ سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق، ونهرك شرق جهتنده‌کی قسمی آنجق تپه‌لری حاوی اووه‌لقدر. سرت نهرینه صاغدن یعنی غربدن بوخطه‌نك (مولداویا) تسمیه اولنمسنه سبب اولان (مولداوه) ایله بیستریجه، تاروس وپوتنه نهرلری، وصولدن یالکز (برلاد) نهری دوکیلور. (پروت) نهرینه دخی (شیشیا) و (یاش) چایلری منصب اولور. هواسی پك متحول ومختلف اولوب، یازین آنجق طرفلرنده پك صیجاق اولدیغی کبی، قیشین دخی هر طرفنده زیاده‌جه صوغوق اولور. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی حبوبات، شراب، توتون، سبزه، میوه وسائره حاصل اولور. واسع اورمانلری وکورل مرعالری دخی واردر. حیوانات اهلیه‌سی، آتلری، بالیغی وآریلری دخی چوقدر. (اوقنه) ده بیوك بر قیا طوزی معدنی وسائر طرفلرنده آلتون، کومش، باقر معدنلریله نفت وسائره بولنور. اهالیسی روما جنسنه منسوب اولوب، لسان واخلاق وعاداتجه افلاق اهالیسندن پك آز فرقلری واردر. بونلر دخی افلاق اهالیسی کبی (بویار) یعنی زادکان و چفتجیلر صنفلرینه منقسم اولوب، چفتجیلر یقین وقتلره کلنجه‌یه دکین بیوك بر اسارت تحتنده یاشار،

وارامضی ایله برابر اصحاب املاکك مال وملکی حکمنده بولنورلردی. بغدانك اسکی مرکزی واك بیوك شهری (یاش) اولوب، شمدیکی حالده ١٣ ایالته منقسمدر. [«رومانیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بغدان خطه‌سی (داچیا) مملکت قدیمه‌سندن معدود اولوب، قبل المیلاد ترایان طرفندن ضبط، وروما ممالکنه ضم اولنه‌رق، ایتالیادن هجرت ایتدیریلن برطقم لاتینلرله اسکان اولنمشیدی. بعده غوت، هون، آوار، پچنك کبی اقوام وحشیه‌نك ید ضبطنه کچوب، نهایت مغوللرك الینه دوشمشیدی. ١٢٩٠ وبر روایتده ١٣٥٢ تا. ریخنده (بغدان) اسمنده برشخص اولاخ ولهلیدن مرکب بر مقدار عسکرله (مولداوه) نهری کنارنده برکوچك حکومت تشکیل ایدوب، بونك اسمنه نسبتله (بغدانیا) تسمیه اولنان بو حکومت صغیره ١٤٣٢ تاریخ میلا. دیسنده (له) قراللغنه تابع اولمق مجبوریتنده بولنمشدر. اون بشنجی قرن میلادینك نصف آخرنده لهستان قرالی بیوك استفان ایله دولت عثمانیه آره‌سنده منازع فیه حالنه کچمکله، بورقابتدن بالاستفاده، برآز وقت مستقل حالده بولندقدن صکره، ١٥١٣ تاریخ میلادیسنده نسی بولنان ایکنجی بغدان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینه عرض انقیاد ایتمشدر. قرون وسطاده (بغدانیا) اسمیله معروف اولوب، بعده مذکور نهره نسبتله (مولداویا) تسمیه اولنمش ایسه‌ده، لسانمزده (بغدان) اسمیله تسمیه‌سی دوام ایتمشدر. قانونی سلطان سلیمان خان زماننده بغدان سلاله‌سندن اولان (پترو رارش) پرنسلکدن عزل واخراج اولنه‌رق، ١٥٣٨ تاریخ میلادیسندن اعتباراً باب عالی طرفندن کثریا فنار روملرندن انتخاب وتعیین اولنان وویوده‌لر معرفتیله اداره اولنمشدر. ١٧٩٢ ده عقد اولنان یاش معاهده سی روسیه‌یه بغدان ایشلرینه حق مداخله ویرمش اولدیغی کبی، ١٨٢٩ ده وقوع بولان ادرنه معاهده سی دخی دولت مشارالیهانك بوحق مداخله‌سنی برقات دها توسیع ایتمشدر. ذاتاً اولجه روسیه بغداندن معدود اولان بساربیه خطه‌سنی دخی ضبط ایتمشیدی. ١٨٥٨ ده عقد اولنان پارس معاهده‌سی کرك بغدان وکرك افلاقك امتیازاتنی توسیعله برابر، (مملکتین) اسمیله دخی معروف اولان بو ایکی خطه‌نك هر برینی قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش برر پرنسك تحت اداره‌سنه قومشیدی. ١٨٦٦ تاریخنده افلاق ایله بغدان بالاتفاق میرآلای (قوزا)یی مشترکا پرنس انتخاب ایتمکله، برلشه‌رك، رومانیا پرنسلکنی تشکیل ایتمشلر در، که برلین معاهده‌سنه دکین ینه دولت عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده بولنوب، معاهدهٔ مذکوره استقلالنی طانیمشدر. [«رومانیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بغدان { یاخود بوغدان (Bogdan) مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، اون اوچنجی قرن میلادی اواخرنده ویا اون دردنجی قرنك اواسطنده ظهورله (مولداوه) نهری کنارنده برکوچك حکومت تشکیل ایتمش بر پرنسدر، که نسلی مرور زمانله بیوین و(بغدان) یاخود (بغدانیا) تسمیه اولنان (مولداویا) خطه‌سنده ٢٠٠ سنه‌قدر حکمسورمشلردر. بو سلاله‌یه منسوب پرنسلرله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

برنجی بغدان دراغوش	١٣٥٢
ساس	١٣٦١
برنجی پترو	؟
ایکنجی استفان	؟
لاچقو	١٣٦٥
ایکنجی بغدان	١٣٧٣
ایکنجی پترو	١٣٧٩
اوچنجی (ویا برنجی) استفان	١٣٩٠
یاغه وبرنجی رومان	١٤٠٠
برنجی آلکساندر	١٤٠١
ایلیا ودردنجی استفان	١٤٣٢
ایکنجی رومان	١٤٤٧
اوچنجی پترو	١٤٤٨
بشنجی استفان	١٤٤٩
ایکنجی آلکساندر	١٤٥٠
اوچنجی بغدان	؟
دردنجی پترو	١٤٥٦
آلتنجی استفان	١٤٥٨
دردنجی بغدان	١٥٠٤
یدنجی استفان	١٥١٧
بشنجی پترو رارش	١٥٢٧ الی ١٥٣٨

بُغراج { قزوینی بو نامله اتراك اقوامندن بر قوم بولندیغنی، وبونلرك حضرت علی‌یه الوهیت اسناد ایدوب، زید علویدن متسلسل حکمدارلری اولدیغنی، وظهرنده زیدك وفاتی حقنده مرثیه‌لر محرر بولنان بر مصحف شریفه عبادت ایتدکلرینی بیان ایدیور.

بُغراخان { (هارون) ملوك اتراکدن اولوب، کاشغری فتح، وچینه طوغری توسیع ممالك ایتدکدن صکره، ٣٨٩ تاریخ هجریسنده بخارایی سامانیلردن ضبط ایتمشیدی.

بُغراخان (ناصرالدين محمود) هندستانده بنكاله خطه‌سی ملوكندن اولوب، سلطان غياث الدين بلبانك اوغلی ومعزالدين كيقبادك پدری ايدی. سكزنجی قرن هجری اوائلنده حكومت سورمشدر.

بَغراس آنطاكيه ايله اسكندرون آره‌سنده وبو ايكی قصبه‌نك هرندن ٤ فرسخلك مسافه‌ده بر قصبه ايدی، كه اهل صليب محاربانده زياده اهميتی اولوب، متين بر قلعه‌سی ومياه جاريه وباغ وباغچه‌لری وار ايدی. اليوم بقراص اسميله بر كوچك قريه حالنده اولوب، قلعه‌سی خرابدر.

بَغشور (ياخود بغ) هرات ايله مرو رود آره‌سنده اسكی بر قصبه اولوب، (بغوی) نسبتيله شهرت بولان بعض مشاهير علما وادبانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بَقا (محمد —) هندستان ادباسندن اولوب، «مرآت جهان» عنوانيله بر تاريخی وبر چوق اشعاری واردر. اورنك زيب عالمكيرك زماننده وفات ايتمشدر. — ايرانده‌كی ابرقوه شهری شعراسندن دخی بو اسمده بری واردر.

بُقاع (ياخود بقاع العزيز) سوريه خطه‌سنده جبل لبنان ايله جبل شرقی آره‌سنده واقع بر اووه وتعبير آخرله واسع بر وادی اولوب، ′٢ °٣٣ ايله ′٤ °٣٤ عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولور. شرق وغرب جهتنده‌كی مذكور ايكی سلسلهٔ جبالدن بر چوق دره‌لر وچايلر اينوب، شمالدن جنوبه طوغری بقاعك اورته‌سندن جريان ايدن (ليطانی) نهرينه دوكيلورلر؛ ونهر مذكور صورك جهت شماليه‌سنده آق دكيزه منصب اولور. بقاعك اراضيسی پك منبت ومحصولدار اولوب، ايچنده ١٠٠ قدر قريه واردر. بعلبك شهر قديمی دخی بو وادينك ايچنده‌در. زمان قديمده يونانيلر طرفندن (Cœlé Syria) يعنی «سوريهٔ مجوفه» تسميه اولنوب، عربلر طرفندن بقاع ياخود (بقاع الكلب) وملك عزيز بن صلاح الدين ايوبی‌يه نسبة (بقاع العزيز) تسميه اولنمشدر. بو ير (بقاع) وبعلبك قضالرينه منقسم اولوب، جهت جنوبيه‌سنده اولان بقاع قضاسی (بقاع شرقی) ناحيه‌سنی دخی جامع اولديغی حالده، ٦٠ قريه‌دن مركبدر، ومركزی (زجله) قصبه‌سيدر.

بَقّالی (ابو الفضل محمد بن قاسم) مشاهير علمادن اولوب، خوارزمده نشأت، و٥٦٢ تاريخ هجريسنده وفات ايتمشدر. بر چوق تأليفات مقبوله‌ی واز آن جمله قوم عربك قضائلنه دائر بر كوزل اثری واردر.

بقائی (عبدالباقی) سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن وصاحب تذكره قاف زاده‌نك معاصرين واحباسندن اولوب، عن اصل كفه‌ليدر. بر زمان شامده وزير مصطفی پاشانك مولويخانه‌سنده مثنوی خوان اولمشيدی. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

زلف يارك خبرين كيم كتورر باكه ديدم
كوستروب باد صبايی ديديلر بو كتوردر

بقائی (عبدالباقی) بودخی عصر مذكور شعراسندن وينه قاف‌زاده‌نك احباسندن اولوب، ابوالسعود افنديك حلقهٔ تدريسنه دوام ايتمش؛ وبر چوق مدرسه‌لرده تدريسله مشغول بولنمشيدی. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بهار ايرشدی باغك عندليب نكته پردازی
اوقور آوازله اوراق كلدن كلشن رازی

بقائی بودخی عصر مذكور شعراسندن اولوب، ازميدليدر. مغنيساده مدرس ايكن، شهزاده‌لكنده اورانك واليسی بولنان سلطان مراد خان ثالثك خواجه‌سی اولمشيدی. پادشاه مشار اليهك زمان سلطنتلرنده غلطه وسلانيك مولويتنه نصب اولنمشيدی. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

نوله هردم نقاب ايله چيقارسه يوللره زنلر
كه باغلر يوزلرينی قصد غارت ايتسه رهزنلر

بقائی (مولانا — كانكری) هندستان شعراسندن اولوب، بابر شاهك زماننده ياشامش؛ وپادشاه مشار اليهك نامنه بر منظومه يازمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

لب بدندان چه كزی ازپی خاموشی من
ناله امرا چو سبب آن لب ودندان شده است

بقائی قهستان شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بكشتكان ره عشق بيخبر مكذر
كه جسم اكرچه خموشست جان شان كوياست

بَقَدَس صقليه (يعنی سيچليا) آطه‌سنده بر قصبه اولديغی عرب جغرافيالرنده محرردر.

بقراص { [« بغراس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُقراط { یاخود ابقراط (Hippocrate) یونان قدیمك مشاهیر حکماسندن اولوب، طبك موجدی حکیمه‌در. میلاد عیسادن ٤٦٠ سنه اول استانکویده طوغوب، پدرندن طبابت صنعتنی اوکرندکدن صکره، توسیع معلومات مقصدیله تراکی، ماکدونیا، تسالیا ویونانده برچوق وقت سیاحت ایده‌رك، (پلا) شهرنده ماکدونیا حکمداری (آمینتاس)ك یاننده وآتنه‌ده خیلی مدت اقامت ایتمشیدی. بو سیاحتلرنده استحصال معلوماتله برابر اجرای طبابت وتدریس فن طب ایدردی. آبا واجدادی طبابتك الهی زعم اولنان (اسقلبیوس) ه منسوب اولوب، اجرای طبابتله مشغول ایدیلر. بقراطه کلنجه‌یه قدر طب شفاهاً وعلی بر صورتده پدردن اولاده یاخود استاددن شاکردانه اوکردیله‌رك، باشلیجه طائفهٔ رهبانه منحصر ایدی. برنجی اوله‌رق صاحب ترجمه طبابتی بر فن صورتنه قویوب، بو فن جلیله دائر برچوق کتابلر ...مش؛ وتشریحه متعلق اولان معلوماتك نقصانیله ...ابر، کرك تشخیص امراض وکرك تداوی حقنده بر ...وق حقیقتلر وطوغری مطالعه‌لر کشف وبیان ...تمکله، بحق فن جلیل طبك موجدی واطبانك پیری حکمنه کچمشدر. تداویٔ امراضده‌کی مهارت واسابتی حقنده برچوق نوادر منقول ایسه‌ده، بونلرك چوغی طبك ترقیات حاضره‌سیله ناقابل توفیقدر. آتنه‌ده ظهور ایتمش اولان وبائی شهرك بعض محللرنده بیوك آتشلر یاقه‌رق دفع ایتمکله، آتنه‌لیلرك برچوق اکراملرینه نائل اولمشیدی. ایران حکمدارلرندن آردشیر بهمن درازدست کندیسنی ایرانه جلب ایچون مبالغ کلیه وعد ایتدیکی حالده، وطنی خدمتندن محروم براقغه راضی اوله‌میوب، آردشیرك تکالیفنی رد ایتمشیدی. بر روایتده ٨٠ ودیکر بر روایتده ١٠٠ یاشنده اولدیغی حالده، (لاریسا)ده یعنی فنار یکیشهرنده وفات ایتمشدر. استانکویده کندیسنه منسوب عد اولنان بر حمام وبرچنار الیوم باقیدر. کندیسنه برچوق تألیفات اسناد اولنیورسه‌ده، یالکز (جالینوس) طرفندن شرح وتفسیر اولنانلرینك کندیسنك آثار صحیحه‌سندن اولدیغنده شبهه قالمامشدر. آثار مذکوره جالینوسك شرحلریله برابر تا اوائل خلافت عباسیه‌ده لسان عربیه ترجمه ایدلمش، وطول مدت مدارس طبیهٔ اسلامیه‌ده تدریس اولنه‌رق، اطبای اسلام بیننده شهرت بولمش اولدقلرندن، عنوان عربیلریله بروجه زیر ذکر اولنور: «کتاب الاجنة»، «کتاب طبیعة الانسان»، «کتاب الاهویة والمیاه والبلدان»، «کتاب الفصول»، «کتاب تقدمة المعرفة»، «کتاب الامراض الحادة»، «کتاب اوجاع النساء»، «کتاب الامراض الوافده» که «ابیدمیا» اسم یونانیسیله دخی معروفدر، «کتاب الاخلاط»، «کتاب الغذاء»، «کتاب قاطیطریون ای حانوت الطبیب»، «کتاب الکسر والجبر». «عیون الانباء» صاحبی بونلردن ماعدا بقراطه اسناد اولنور برچوق کتب ورسائل تعداد ایدیور، که بونلرك دخی جمله‌سی لسان عربیه نقل اولنمشدر. حتی حکیم مشارالیهك لسان یونانیده متن اصلیلری بولنه‌میان بعض آثارینك عربیده ترجمه‌لری بولنیور. آیاصوفیه کتبخانه‌سنده اکثر تألیفاتنك جالینوسك شرحلریله برابر ترجمهٔ عربیه‌لری موجوددر. بقراطك طب وصحته متعلق برچوق اقوال حکیمانه‌سی دخی مرویدر.

بقله برونی { کلیبولی شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده و(سووله) برونك جهت شمالیه‌سنده غرب شمالی‌یه طوغری دکیزك ایچنه کیرمش بر بروندر.

بقلی { (زین‌الدین ابوالفضل محمد بن قاسم خوارزمی) مشاهیر فقهادن اولوب، «صلاة البقلی» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. ٥٦٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بکار { (ابو بکره — بن قتیبه) مشاهیر قضاتدن وفقهای حنفیه‌دن اولوب، ملوك مصریه‌دن احمد بن طولونك قاضیسی ایدی. حکمدار مشارالیه کندیسنه هرسنه بیك آلتون احسان ایتدیکی، وکندیسنه موفق عباسینك خلعنی تکلیف ایدوب، قبول ایتمه‌مکله، کندیسنی حبس ایتدیکنده، عاجز براقق ایچون، احسان ایتمش اولدیغی مبالغی کری ایسته‌ینجه، صاحب ترجمه‌نك ذاتاً اصلا ایلیشمکسزین ممهور کیسه‌لرده صاقلادیغی عطایای مذکوره‌یی تمامیله اعاده ایتمش اولدیغی قاضیٔ مومی الیه ایله ابن طولون بیننده مروی اولان نوادر جمله‌سندندر. ٢٧٠ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

بکاری { دیاربکر ولایتنده ماردین جهتنده کشت وکذار ایدر بر عرب عشیرتیدر.

بكبازاری { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، آنقره شهرینك ۸۰ كیلومتره غرب شمالیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع (قیرمزی چای) ه دوكیلن بر نهرك كنارنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بالی وقاونی مشهوردر. — بكبازاری قضاسی آیاش ایله نعللو خان قضالری آره‌سنده اولوب، اراضیسی قسماً ایشیق طاغیله الا طاغك اتكلرندن وقسماً نهرلرك كنارلرنده واقع اووه‌لردن عبارتدر. طوپراغی خیلی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. قضا ۴۶ قریه و۲۴ چفتلكدن مركب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ۲۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بكتاش { (حاجی — ولی) كبار اولیاءاللهدن اولوب، عن‌اصل خراسانده‌كی نیشابور شهری سادات كاظمیه‌سندن ایدی. خراسانده شیخ لقمان نام ذاتدن اقتباس انوار باطنیه ایتدكدن صكره، سكزنجی قرن هجری اوائلنده رومه هجرتله، آناطولی جهتلرنده ارشادله مشغول ایكن، سلطان اورخان غازی حضرتلری كندیلرینی زیارت ایدوب، دعالرینی آلمشلردی. حتی یكیچری عسكرینی تشكیل بیوردقلرنده، ولی مشارالیه بو عسكره دعاسنی ترفیقله برابر، روایته كوره (یكیچری) اسمنی دخی كندیسی وضع ایتمش؛ ومقام تبریكده خرقه‌سنك قولنی حضورینه كتوریلن یكیچری افرادینك باشی اوزرینه تمدید ایتمكله، یكیچریلرك قالپاغنه آرقه‌دن صارقار قول شكلنده برپارچه كچه علاوه‌سی عادت اولمشیدی. حاجی بكتاش ولینك مقامات وكراماتی مشهوردر. حضرت خداوندكار غازینك زمان سلطنتلرنده ارتحال ایدوب، قیر شهری جوارنده (حاجی بكتاش) دینلان محلده مدفوندر. تربه‌سی زیارتگاه انام اولوب، یاننده برزاویه وچلیلره مخصوص دائره واردر. مشارالیه طریقت بكتاشیه‌نك پیری عد اولنیورسه‌ده، بكتاشیلرك آیینلرینی وضع ایدن كندیسی اولمیوب، (بالیم سلطان) دیدكلری بردرویشدر، كه طریقت مذكوره‌نك مركزی اولان دركاهی دخی تأسیس ایدن بو ذاتدر.

بكتاش آغا { سلطان محمد خان رابع دوری یكیچری آغالرندن اولوب، یكیچریلرك بعض قیاملرنده اوك آیاق اولانلردن بولنمغله، كسب نفوذ ایده‌رك، ملك احمد وسیاوش وكورجی محمد پاشالرك زمان صدارتلرنده بونلرك رخاوت وغفلتلرندن استفاده ایله، عادتا هر ایشه قاریشمغه ووالده سلطانك مداخلاتنه آلت اولمغه باشلامش اولدیغندن، ۱۰۶۱ تاریخنده ظهور ایدن حادثه اوزرینه، بروسه متصرفلغنه نصب اولنمش؛ وكندیسی كیتمیوب، صاقلانمش اولدیغی حالده، بولنوب، اعدام اولنمشدر.

بكتك { قونیه ولایت وسنجاغنك اركلی قضاسنده واركلینك ۱۱ كیلومتره غرب شمالیسنده بركوچك قصبه اولوب، آق كولك یاریم ساعت قدر شمالنده ومذكور كوله دوكیلن (قزیلجه صو) چاینك ساحل غربیسنده واقعدر. مذكور كوله بو مناسبتله (بكتك كولی) دخی دیرلر. [« آق كول » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بكتمر { (امیر سیف الدین) بو اسم ولقبله ملوك مصریه‌دن ملك ناصر محمد بن قلاوونك رجالندن ایكی ذات اولوب، برنجیسی حاجب ایدی، كه فوق‌العاده عقل ودرایتله متصف اولوب، ایكی دفعه دخی صفد والیلكنه نصب اولنمشیدی. ۷۲۸ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. — ایكنجیسی ایسه ساقیسی اولوب، حكمدار مشارالیه كندیسنه پك سودیكی برجاریه‌سنی ویرمشدی؛ وكندیسنی محرم اسرار ایدوب، یانندن آیرمازدی؛ وپك چوق انعام واحساناته مستغرق ایدوب، بعده اوغلنه دخی كندی قیزینی تزویج ایتمشیدی. ۷۳۳ تاریخنده حجاز طریقنده وفات ایتمشدر. ایكیسی دخی مصرده بر چوق خیرات واعماراته موفق اولمشلردر.

بكجور { دردنجی قرن هجری امرای اتراكندن اولوب، ۳۵۷ تاریخنده حلبی ابو المعالی بن حمداندن ضبط ایدن قرعویه‌نك آزادلیسی ایكن، بعده افندیسنی اخذ وحبس ایله، ۶ سنه حلبده حكم سوردكدن صكره، ابو المعالی طرفندن محاصره اولنه‌رق، حمص كندیسنه ویرلمك شرطیله تسلیم اولنمش؛ ومدت حكومتنده حمصی فوق‌العاده اعمار ایدوب، ۳۷۳ تاریخنده دمشق ضبطله، مصرده‌كی ملوك فاطمیه‌دن عزیز باللهك تابعیتنه داخل اولمش ایسه‌ده، بعده اونكله دخی بوزیشوب، مصردن كوندریلن عسكرله ایتدیكی محاربه‌ده مغلوب اولمش؛

ودها بر طاقم فساداته مداخله ایتدکدن صکره، نهایت ٣٨١ ده ابو المعالی سعد الدوله بن حمدانك الینه دوشوب، قتل اولنمشدر.

بَکر { بن امیه الضمری، بکر بن جبلة الکلبی، بکر بن حارث انصاری، بکر بن حبیب حنفی، بکر بن شداخ لیثی، بکر بن عبد الله انصاری وبکر بن مبشر انصاری صحابه‌دن اولوب، بونلردن بکر بن شداخ حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خدمتنده بولنمشدر.

بَکر { (بنی —) و بنی تغلب وائل قبائلندن ایکی بیوك قبیله‌در.

بکرآباد { جرجان شهرینك قارشیسنده یعنی نهرك او بر یاقه‌سنده واقع برقصبه ایدی، که (بکراوی) نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بکر پاشا { سلطان مصطفی خان اولك زمان سلطنتنده بغدادده سوباشی ایکن، ثروت فوق العاده‌سی قوتیله اکتساب ایتمش اولدیغی حکم ونفوذی بالاستعمال، معیتنده بولنان ١٢ بیك نفر عسکریله عصیان ایده‌رك، بغداد والیسی یوسف پاشایی قتل، وباب عالیدن بغداد والیلکنی طلب ایتمش ایدی. دیاربکر والیسی حافظ پاشا بو شقینك تنکیلنه سردار تعیین اولنه‌رق، بغدادك اوزرینه عسکر سوق ایتمکله، واقع اولان محاربه‌لرده بکر مغلوب اولمش ایسه‌ده، ایران دولتنه دخالت ایتدیکندن، محاربه‌نك دوامی دولتین بیننده اعلان حربی موجب اوله‌جغندن، حافظ پاشا صاحب ترجمه‌نك بغداد والیلکنه نصبنی موافق مصلحت کورمکله، باب عالیدن وزارت رتبه‌سیله برابر والیلك فرمانی ارسال اولنمشیدی. بو وقوعات سلطان مراد خان رابعك جلوسلری صره‌لرنده جریان ایتمشدر. ایران شاهی بکر پاشانك کندیسنه دخالت وعرض تابعیت ایتمش ایکن، بو وجهله نکوله دلکیر اوله‌رق، فرصت انتظارنده اولدیغی حالده، بکر پاشانك اوغلی محمد بك پدرینك علیهنده حکومت ایرانیه ایله مخابرات خفیه‌یه کیریشمکله، ١٠٣٣ تاریخنده ایران عسکری حدودی بالتجاوز، بکر پاشانك ایستدیکی امداد کوندریله‌مدیکندن، بغداد سهولتله عساکر ایرانیه‌نك ید ضبطنه کچمش؛ وبتون اهالی سنیه اشکنجه آلتنده قتل اولنه‌رق، بکر پاشا دخی نیجه اشکنجه‌لره دوچار اولدقدن صکره، نفته باتیریلوب طوتیشدیرلدقدن صکره دجله‌یه القا اولنمش بر قایغه ارکاب ایدیله‌رك، اتلاف اولنمشدر. خائن اوغلی ایسه پدرینك بو حالنی سیر ایتدکدن صکره، کندیسی دخی خراسانه نفی واوراده قتل ایدلمشدر. بغداد شهری ایرانیلرك النده چوق قالمیوب، ١٠٤٨ ده مشارالیه سلطان مراد خان رابع طرفندن استخلاص اولنمشدر.

بکر پاشا { سلطان عثمان ثالث و سلطان مصطفی خان ثالث دوری رجالندن اولوب، کنجلکنده کاتبلکده وبینجیلکده کی مهارتیله کسب شهرت، وبو مهارتی، بر هیئت سفارت معیتنده ویانه‌ده بولندیغی حالده، ایمپراطور آلتنجی شارلك حضورنده دخی ابراز ایتمشیدی. بعده رئیس الکتاب طاوقچی مصطفی افندی‌یه داماد اولمغله، موی الیهدن کندیسنه کلیتلی بر میراث انتقال ایتمشیدی. راغب پاشانك زمان صدارتنده برآرالق رئیس الکتاب وکتخدا اولوب، بعده رتبهٔ وزارتله حلب والیلکنه ومؤخراً مصره نصب اولنمشیدی. ١١٧٥ده مصرده وفات ایتمشدر.

بکر پاشا { سلطان محمود خان اول دوری وزراسندن اولوب، جده والیسی بولنمش؛ وصفیه سلطان کندیسنه تزویج ایدیله‌رك، مصاهرت حضرت پادشاهی‌یه نائل اولمش ایدی.

بُکَرِش { (Bucharest) رومانیانك پایتختی واسکی افلاق بکلکنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، افلاقك وسطلرنده وطونه‌یه منصب اولان (آردیش) نهرینه تابع (دیمبوویچه) چایی اوزرنده اوله‌رق، ٤٤° ٢٦′ ٤٢″ عرض شمالی ایله ٢٣° ٤٦′ ١٢″ طول شرقیده واقعدر. بیوك وکوزل بر شهر اولوب، قسماً دوز اووه‌ده، وقسماً تپه‌لرك اوزرنده مؤسسدر. ٢٢٥٠٠٠ اهالیسی، قرالك مخصوص کوزل بر سرایی. بعض اسکی بویار خاندانلرینه مخصوص بیوك قوناقلری، متعدد مصنع کلیسالری، کوزل تیاتروسی، دارالفنونی، طب، زراعت و سائره‌یه مخصوص مکاتب عالیه‌سی ومتعدد مکاتب اعدادیه ورشدیه وابتدائیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، طوب واسلحهٔ سائره اعمالنه مخصوص فابریقه‌لری، ضربخانه‌سی ومتعدد کوزل باغچه‌لری واردر. هواسی یازین پك صیجاق وقیشین پك صووق اولوب، توز وچاموری

دخی چوقدر. ایچنــدن آقان نهر دخی بعض بطاقلقلر تشــکیل، و یازین صویی چکلدیکنده، بر تعفن نشر ایتــدیکندن، هواسی او قدر صاغلام دکلســهده، تنظیفاته رعایتله تطهیرینــه چالیشلقده اولدیغنــدن، هواسی دخی کوندنکونه تصحیح اولنمقدهدر. برطرفدن آوستریایه، برطرفدن روسیهیه وبر طرفدن دخیطونه وقره دکیزه دمیر یول خطلریله مربوط اولمغــله، تجارتی خیلی ایشــلکدر. اون بشنجی قرن میلادیده بکرش برکوی اولــوب، صــکره تدریجاً بیــومکله، ۱۶۹۸ ده قسطنطین بساراب طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واو وقتدنبری افلاقك مرکزی عداولنهرق، افلاق ایله بغدانك توحیــدنده بتون رومانیانك مرکز ادارهسی وبعده پایتختی اولمشدر.

بکرل { (Becquerel) فرانســهنك مشاهیر طبیعیوندن اولــوب، ۱۷۸۸ ده (ساتیلون سورلوانغ) ده طوغمش، و۱۸۷۷ دهوفات ایتمشــدر. فنون طبیعیه وعلی الخصــوص الکتریق بحثنه دائر بعض کشفیاته موفق اولوب، فنون مذکورهیه متعلق بر چوق کتابلر یازمش؛ وفنونآقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی.

بکری { (ابو عبید عبد الله بن عبد العزیز) اندلس مشاهیر علماسندن واعیانندن اولوب، مرســیهده تولد ونشأت ایتمشدر. علم طبده وعلی الخصوص ادویهٔ مفرده ونباتاتده ید طولیصاحبی اولوب، اندلســك نباتاتنه دائر «کتاب اعیان النبات والشجریات الاندلسیة» عنوانیله بر اثر معتبری واردر.

بکری { اندلس مشاهیر جغرافیوندن اولوب، بشنجی قرن هجری اواسطنده غرناطهده نشــأت ایتمش؛ واســپانیا ایله آفریقای شمالیی کزوب، بو یرلرك احــوال جغرافیهسی حقنــده پك محققانه برکتاب یازمشدر، که آوروپالیلر عندنده پك مقبول ومعتبر اولــوب، اکثر الســنهیه ترجمه ومتن عربیسی دخی طبع ونشر اولنمشدر.

بکس { (Bekes) مجارســتانده همنامی اولان ایالتــده ومرکز ایالت اولان (جیوله) شهرینك ۱۶ کیلومتره شمال غربیسنده برشهر اولوب، ۲۲۵۰۰ اهالیسی واردر. — بکس ایالتی بهــار، آراد، قســاناد، قســونغراد، هوش وبیوك قومانیه ایالتلری آرهسنده واقعاولوب، ۲۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بکشهری { قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قونیهنك ۶۵ کیلومتره غرب جنوبیســنده، همنامی اولان کولك شرق جنــوبی کنارنده ومذکور کوله دوکیلن ینه همنامی اولان برنهرك ایکی طرفنده واقعدر. جملهسی مسلم اولمق اوزره ۲۰۰۰ قدر اهالیسی، ۳ جامعی، ۷ مسجدی، ٤ مدرســهسی، ۱ رشدیه و ۲ صبیان مکتبی، ۳ خانی ونهر مــذکور اوزرنده بعض محللری خراب سکز اونکوزلی برکوپریسی واردر. (ایسوریا) شهر قدیمنــك محلنــده واقع اولدیغی مظنوندر. — بکشهری قضاسی قونیه سنجاغنــك جهت غربیهســنده واقع اولوب، قیر ایلی ناحیهسیله برابر ۷٤ قریهدن مرکب و ۳۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. اراضیسیمنبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزهلرك انواعندن عبارتدر. حیواناتی وعلی الخصوص کولك کنارلرنده ماندهلریپكچوقدر. قضاده هفتهده برکره بازار قوریلور.

بکشهری چایی { قونیه ولایت وسنجاغنده بر نهردر، که اوای مذ کورك غرب جهتنده واقع همنامی اولان کولك آیاغی مثابهسنده اولوب، مذکور کولك جنوب شرقیکوشه سندن بدأ ایله، بکشهری قصبهســنك ایچندن یکدکدن صکره، جنوب شرقیه طوغری جریانله، تقریباً ۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صوغله ونام دیکرله قره ویران کولنه دوکیلور. جریاننده برچوق دکرمنلر چویریورســهده، کولك صویی چکلدیکنده قورومق درجهسنه کلیر.

بکشهری کولی { قونیه ولایت و سنجاغنه تابع همنامی اولان قضاده بیوجك بركول اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری اولان طولی ۶۰ وعرض وسطیسی ۱۵ کیلومترهدر. ایچنده بر قاچ آطه بولنوب، هوالری آغیر اولمق جهتیله مســکون دکلرســهده، پك چوق مانده وسائر حیواناته مرعی اتخاذ اولنورلر. کولك ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنوب، کلیتله صید اولندیغی کبی، دریسندن کورك اعمال اولنور برنوع صو قوشی دخی واردر. بوکوله شمــال وغرب وشرقدن بر قاچ چای دوکیلوب، فضلهٔ میاهی آیاغی حکمنده اولان بکشهری چایی واسطهســیله جنوبه طوغری آقوب، صوغله کولنه دوکیلور.

بکقوز { استانبول بوغازینک آناطولی سا- حلنده بر قریه اولوب، استانبولك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، بر قویك ایچنده وبکی کویك قارشیسنده واقعدر. متعدد یالی وکوشکلریله خیلی کوبلی خانه‌لرینی جامع اولوب، مسیره اتخاذ اولنور اوزون بر چایری وچایرك یاننده جریان ایدر بر دره‌سی، بر قصر همایونی، بر عسکری دباغخانه‌سی وقشله‌سی واردر. شهر امانتنه ملحق بر قضانك مرکزیدر.

بکلر بکی { استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده وقوزغنجق ایله چنکل کویی آره‌سنده بیوك بر قریه اولوب، اسکدار متصرفلغنه وطقوزنجی دائرهٔ بلدیه‌یه ملحقدر. ساحل بونجه کوزل یالیلری وچاملیجه تپه‌لرینه طوغری بر سطح مائل تشکیل ایدن طاغ اتکنده متعدد کوشکلری اولوب، ساحلده غایت مزین بر سرای همایونی، ایکی مناره‌لی کوزل بر جامع شریفی، عسکری خسته‌خانه‌سی ورشدیه مکتبی واردر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. هواسی صاغلام وسربندر. — بکلر بکی جامع شریفی ۱۱۹۲ تاریخنده سلطان عبدالحمید خان اول طرفندن تأسیس بیوریله‌رق، جوارنده بر عمارتخانه، بر مدرسه، بر مکتب، بر کتبخانه، بر تربه و ایکی چشمه‌سی دخی واردر.

بکلك دره‌سی { ادرنه ولایتنك کلیبولی سنجاغنه تابع کشان قضا- سنده بر کوچك نهر اولوب، شرقدن غربه جریانله لیمان کویی دینلن بر بطاقلق تشکیل ایدیور.

بکّه { مکهٔ مکرمه‌نك بر اسمی اولوب، روایته کوره بو اسم شهرك وسطنه وحرم شریفه مخصوص ایدی.

بلا { (Bela) بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلمشدر.

برنجیسی ۱۰۶۱ تاریخ میلادیسندن ۱۰۶۳ تا- ریخنه‌دك ایکی سنه حکم سورمش، ومملکتنه یکی ادخال اولنمش اولان خریستیانلغك نشر وتقویه‌سنه چا- لیشمشدر.

— ایکنجیسی، کنج ایکن، عمیجه‌سی (قولومان) طرفندن کوزلرینه میل چکلمش اولمغله، کور اولدیغی حالده، ۱۱۳۱ ده تخته اجلاس اولنمش؛ و ۱۰ سنه سورن مدت حکومتنی عیش و عشرتله کچیروب، ۱۱٤۱ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی، ۱۱۷۳ ده جلوس ایدوب، ۱۱۸۶ تاریخنه‌دك کمال عدل و حقانیتله حکومت سورمشدر. فرانسه قرالی فلیب اوکوستك همشیره‌سنی تزوج ایتمشیدی.

— دردنجیسی ۱۲۳۵ تاریخنده پدری ایکنجی آندریایه خلف اولوب، متعاقباً مجارستان تاتارلر طرفندن ضبط اولنمغله، کندیسی دالماچیایه قاچمش؛ و ۱۲٤٤ ده ردوس شوالیه‌لری طرفندن تخته اعاده اولنه‌رق، ۱۲۷۰ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ و تاتارلرك هدم ایتمش اولدقلری کلیسالری تعمیرله اوغراشمشدر.

بلاد البستان { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بلاد الرؤس { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت جنوبیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

بلاساغون { سیحون نهرینك اوته‌سنده وکاشغر جهتنده واقع خطه‌یه جغرافیون عرب طرفندن ویریلن اسمدر. بو خطه‌دن (بلا ساغونی) نسبتیله معروف بر چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

بلاسپور { هندستانك قسم شمالیسنده ودهلینك ۲۹۰ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی واردر. (چاتیسکر) خطه‌سنك مرکزی اولوب، مقدما بر حکومت مستقله‌نك پایتختی ایکن، ۱۸۲۲ ده انکلیزلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، سنجاق مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

بلاستره برونی { (C. Balustra) ادرنه ولایتنك کومولجنه سنجاغنه تابع یکیجه قضاسی ساحلنده وقره آغاج کورفزینك غرب طرفنده بر بروندر.

بلاط { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاق وقضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. موقعی لطیف وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوق اولمغله، جوارنده ۱۸ دکرمن واردر. بو قصبه‌ده قهوه دکرمنلری اعمال اولنور.

— بلاط ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ۳۹ قریه‌دن عبارت اولوب، قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره، ۸۶۰۰ اهالیسی واردر. درون ناحیه‌ده ٥ جامع ومسجد، ۳ مدرسه، ۳ مکتب ابتدائی، ۱ کلیسا، ٦٦ دکان، ۳ خان و ۱ حمام موجوددر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون وسائره حاصل اولور.

بلاط { آیدین ولایت وسنجاغنك سوکه قضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، بیوك مندرس ایرماغنك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده وبر کولك منتهای غربنده اوله‌رق، سوکه‌نك ۲۸ کیلومتره جنوب غربیسنده ومذکور ایرماغك منصبندن ۲۰ کیلومتره یوقاریده واقعدر. اطرافنده پك چوق خرابه‌لر وآثار عتیقه بولنغله، ازمنهٔ قدیمه‌ده معموریتیله مشهور اولان (میلت) ویاخود (میلتوس) شهرینك محلنده واقع اولدیغی ملحوظدر. اسمنك دخی شهر مذکورك اسمندن محرف اولدیغی آکلاشیلیور. بو قصبه مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

بلاط { استانبولده کاغدخانه قویی ایچنده ساحل بحرده بر بیوك محله اولوب، فنارایله ایوانسرای آره‌سنده واقعدر. باشلیجه یهودیلرله مسکون اولوب، سوقاقلری پك پیس وهواسی آغیردر. فتحدن اول بو محله حرب اسیرلرینك حبس واقامتنه مخصوص بولنغله، روملرله واقع محاربه‌لرده اسیر دوشمش بعض شعرای عربك اشعارنده ذکری کچیور.

بلاط { حلب ولایتنده مرعش ایله آنطاکیه آره‌سنده اسکی بر شهر ایدی، که چوقدن خراب اولوب، باب قضاسی داخلنده ویرانه‌لری کورلمکده‌در. — سوریه‌ده بو اسمله بر چوق قریه‌لر دخی بولنوب، اك مشهورلری دمشق شامدن بر بچوق ساعتلق مسافه‌ده بولنانیدر، که وقتیله بر چوق علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. — مدینهٔ منوره‌ده دخی مسجد رسول الله (صلعم) ایله سوق المدینه آره‌سنده بو اسمله بر محل وار ایدی.

بلاط { (یاخود بلاط عوسجه) اندلسك (شنتبریه) خطه‌سنده یعنی اسپانیانك استرمادوره جهتنده مستحکم بر قصبه ایدی. الیوم خرابدر.

بلاطه { فلسطینده نابلس قربنده بر قریه اولوب، حضرت یوسف (عم) ك بونده مدفون بولندیغی مرویدر.

بلاق { صعید مصر ایله نوبه آره‌سنده برقصبه اولوب، نیلك اورته‌سنده واقع بر کوچك آطه اوزرنده‌در. جغرافیون عربك تعریفاتنه کوره، وقتیله مستحکم وتجارتکاه بر شهر ایدی.

بلاقبورن { (Blackburn) انکلتره‌نك (لانقاستر) قونتلغنده ولوندره‌نك ۳۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (درونت) نهری اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۱۱۲۵۷٤ اهالیسی وبیوك پاتیسقه وسائر پاموقدن منسوجات فابریقه‌لری واردر.

بلاق ریور { (Black-River) یعنی «قره چای». بو اسمله آمریقای شمالیده بر قاچ نهر بولنوب، اك بیوکی ممالك مجتمعه‌نك (میسوری) جمهوریتنده (یفرسون) شهرینك جنوبنده واقع (اوزارق) طاغلرندن نبعانله، ۳۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ویته ریور) یعنی «آق چای» نهرینه دوکیلور.

بلال { بن حارث مزنی. صحابه‌دن اولوب، هجرتك بشنجی سنه‌سی مزینه قبیله‌سیله نزد حضرت پیغمبری‌یه کله‌رك، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ وفتح مکه‌ده مزینه‌سنجاغنی حامل بولنمشیدی. بعده بصره‌ده ساکن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل ایتمش؛ و٦٠ تاریخنده ۸۰ یاشنده وفات‌ایتمشدر. — (بلال بن مالك مزنی) و(بلال بن یحیی) دخی صحابه‌دندر. — حضرت عمرك عمان والیلکنده نصب ایتمش اولدیغی دیکر بر بلال دخی واردر.

بلال حبشی { (ابو عبدالله یاخود ابو عبدالکریم ویا ابو عمرو بن رباح) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك مؤذنی ایدی. والده‌سنك اسمی حمامه‌در. اصلنده کوله اولوب، اك اول اسلامه کلنلردن بولنمغله، افندیسی امیه بن خلف طرفندن اذا وجفا کوردیکندن، حضرت ابابکر صدیق (رضه) طرفندن ترحماً اشترا واعتاق اولنمشیدی. اك اول اذان اوقویان بو ذات اولوب، حضرده وسفرده مؤذنلك ایدردی. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز کندیسنی ابو عبیده بن جراح ایله آخرت قرداشی ایتمشلردی. کافهٔ غزواتده معیت حضرت پیغمبریده بولنوب، رحلت رسول‌اللهدن

صکره، وبر روایتده حضرت ابابکرك رحلتنی متعاقب جهاد طریقیله شامه کیده‌رك، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش؛ وبرچوق احادیث شریفه نقل ایتمش؛ واقوای روایاته کوره هجرت نبویه‌نك ۲۰ تاریخنده شامده ارتحال ایدوب، باب الصغیرده دفن اولنمشدر. سسی غایت کوزل ومؤثر اولوب، اذان اوقودیغنده، آغلامیان قالمازمش. حضرت عمر (رضه) ك شامه دخولنده اذان اوقویوب، مجاهدین اسلامی آغلاتمش اولدیغی کبی، بعده دخی مدینهٔ منوره‌یی زیارتنده، حضرت حسنینك ابرامیله بر صباح اذان اوقومغله، بتون مدینهٔ منوره خلقی حضرت پیغمبرك مؤذننك اذاننی ایشیتمك اوزره، اولرندن طیشاری چیقوب، تأثرلرندن سرشکه مستغرق اولمشلردی.

بلامی { (Bellamy) انکلتره‌نك اك مشهور شاعره‌لرندن اولوب، لورد (تیراولی) ك نامشروع قیزی ایدی. ۱۷۳۱ ده لوندره‌ده طوغوب، ۱۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی هاتله‌لر تیاتروده عمومك مظهر تحسینی اولدیغی کبی، نشر ایتمش اولدیغی برطاقم خاطره‌لر دخی رغبت عمومیه‌یه مظهر اولمشدر.

بلانشه { (Blanche) قشتاله حکمداری طقوزنجی آلفونسك قیزی اولوب، فرانسه قرالی سکزنجی لوی‌یه وارمش؛ واوغلی سنت لوینك صباوتنده ۱۲۲۶ دن ۱۲۳۶ تاریخ میلادیسنه دك ۱۰ سنه نائبهٔ حکومت اولوب، کمال عقل وتدبیرله فرانسه‌یی اداره ایتدیکی کبی، اوغلنك اهل صلیبله قدسه سفرنده دخی وکالت ایتمشیدی. حسن وجمالیله دخی مشهوره‌در.

بلانق { (Blanc) فرانسه‌نك (ایندره) ایالتنده، (شاتورو) نك ۵۹ کیلومتره جنوب غربیسنده و(قروزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۱۲۲ اهالیسی وجوارنده دمیرخانه‌لری واردر.

بلانکی { (Blanqui) فرانسه‌نك اك مشهور علم ثروت علماسندن اولوب، ۱۷۹۸ تاریخ میلادیسنده (نیسه) ده طوغمش، وفن مذکوره دائر برچوق کتابلر وموقوت رساله‌لر یازدقدن صکره، ۱۸۵۴ ده وفات ایتمشدر.

بل ایسل { (Belle Isle) یعنی «کوزل آطه». فرانسه‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده و(کیبرون) برونك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر آطه اولوب، طولی ۱۶ وعرضی ۸ کیلومتره‌در. ۱۱۰۰۰ اهالیسی وکلیتلی ساردلیه بالیقلری واردر. قصبه‌سی (پاله) اولوب، پولتیقه متهملرینه منفا اتخاذ اولنور.

بلبد { برقه ایله طرابلس غرب آره‌سنده بر قصبه اولوب، رؤسای خوارجدن ابو الخطاب بن اشعث اباضینك بونده قتل ایدلمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلبل { علم وفضلیله مشهوره شاملی بر خاتون اولوب، (ست العلماء) دینمکله معروفه‌در.
[بو اسمه مراجعت بیوریله.]

بلبله { دولت عباسیه زماننده یتیشن مشاهیر مغنیاتدن اولوب، جیله‌نك معاصره‌سی ایدی.

بلبیس { مصر سفلاده، قاهره‌نك ۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده ونیلك (بحرابی منجا) قولنك ساحل یمیننده برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (رامسس) در. هجرتك ۱۸ ویا ۱۹ تاریخنده عمرو بن عاص طرفندن فتح اولنوب، اوائل دور اسلامده دخی خیلی اهمیتی حائز بولنمشدر.

بلت { (Belt) دانیمارقه دولتنی تشکیل ایدن آطه‌لر آره‌سنده وبالطیق دکیزینك آغزنده ایکی بوغاز اولوب، بری (بیوك بلت) ودیکری (کوچك بلت) دینلیر. بیوك بلت (فیونیه) ایله (سئلاند) آطه‌لری آره‌سنده وکوچك بلت مذکور (فیونیه) آطه‌سیله (یوتلاند) شبه جزیره‌سی بیننده واقعدر.

بلج { جاهلیتده عربلرك عبادت ایتدکلری صنملرك بریدر.

بلج { (Belges) آوروپانك اقوام قدیمه‌سندن اولوب، غالیانك غرب شمالی جهتلرنده ساکن ایدیلر. بونلرك اسکی کلتلرله قرابت جنسیه‌لری وار ایدیسه‌ده، کرك لسان وکرك اخلاقجه کلتلردن خیلی فرقلی ایدیلر؛ وآوروپایه کلتلردن صکره کلمشلردی. بلجیقه اسمی دخی بو قومك اسمنه نسبتله اولوب، خطهٔ مذکوره‌یه (غالیا بلجیقه) یعنی «بلجلرك غالیاسی» دیرلردی، ومرور زمانله (غالیا) کلمه‌سی حذف اولنه‌رق، یالکز (بلجیقه) دینلمشدر.

بلجویوزو (Belgiojoso) ایتالیانك (لومباردیا) خطه‌سنده و (پاویه) نك ۱۶ كیلومتره شرقنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. — ینه بو اسمله معروف بر خاندانك وطنیدر، كه بو خاندانه منسوب بر چوق مشاهیر ظهور ایدوب، ازجمله ۱۸۷۱ ده وفات ایدن (پرنسس بلجویوزو) اسمنده برقادین مسائل دینیه وسیاسیه‌ده‌كی حریت افكاریله ویازدیغی آثارك متانتیله شهرت بولمشدر. ممالك شرقیه‌یه دخی سیاحت ایدوب، برآناطولی وسوریه سیاحتنامه‌سی وممالك عثمانیه‌نك احوالنه دائر دیگر بر كتاب یازمشدر.

بلجیقه (Belgique) آوروپانك ممالك غربیه‌سندن بر مملكت اولوب، دول صغیره‌دن بریدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بلجیقه فرانسه ایله آلمانیا وفلنك آره‌سنده وبحر شمالی ساحلنده مثلث الشكل بر مملكت اولوب، غرب جنوبی جهتندن وجنوباً فرانسه ایله، شرقاً لوكسنبورغ بیوك دوقه‌لغیله وپروسیه‌نك رین ایالتیله، شمالاً فلنكه، شمال غربی جهتندن دخی بحر شمالی ایله محدود ومحاطدر. ۴۹° ۳۰′ ایله ۵۱° ۳۰′ عرض شمالی و ۰° ۱۲′ ایله ۳° ۴۸′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۹۴۵۵ مربع كیلومتره‌در.

شكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلجیقه‌نك شمال غربی قسمی دوز وآلچق اولوب، بوقسمی تشكیل ایدن اووه‌لرك بعضلری قورو وبعضلری رطوبتلی وبطاقلقدر. عمومیت اوزره اووه‌لرینك طوپراغی اراضئ مترسبه‌دن اولمغله، خیلی منبت ومحصولداردر. شرق جنوبی قسمی ایسه برطاقم تپه‌لری حاوی اولوب، بونلرك ارتفاع وسطیسی ۳۰۰ ایله ۴۰۰ متره آره‌سنده‌در، وبتون بلجیقه‌نك اك مرتفع نقطه‌سی اولان (باران میشل) تپه‌سنك ۶۸۰ متره ارتفاعی واردر. بلجیقه‌نك طاغلق ودها طوغریسی تپه‌لك جهتی (آردنه) خطهٔ قدیمه‌سنك بر قسمندن عبارتدر. بلجیقه ایكی بیوك حوضه‌یه منقسم اولوب، شرق جنوبی جهتنده اولان طاغلق قسمی (موزه) وقسم دیگری (اسقو) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده‌در. بو ایكی ایرماق فرانسه‌دن گلوب، بلجیقه اراضیسنی بر یاندن بر یانه شق ایتدكدن صكره، ایكیسی‌ده فلنكه داخل اولورلر.

موزه ایرماغنه بلجیقه طوپراغنده صولدن ینه فرانسه‌دن گلن (سابره) نهریله برقاچ كوچك چای، وصاغدن (لسه)، اورته، وسدره وسائره نهرلری دوكیلیور. اسقو ایرماغنه ایسه صولدن ینه فرانسه‌دن گلن (لیسه) وصاغدن (دندره) و(سنه) نهرلری دوكیلیور، كه بونلرك هربری برقاچ چایك صولرینی جمع وبلع ایدر. بلجیقه ساحلندن بحر شمالی‌یه دوكیلن نهرلری ایسه بر ایكی كوچك چایدن عبارتدر. بلجیقه‌نك انهاری چوق اولوب، بینلرنده متعدد قناللر دخی كشاد اولنمشدر. ذكره شایان هیچ بر گولی یوقدر.

اقلیم وهواسی. — بلجیقه‌نك هواسی عرضنه نسبةً معتدل اولوب، آردنه جهتی دها صووق وشمال غربی قسمی دها رطوبتلیدر. هله ساحله قریب اولان محللرنده هوا همان دائما بلوطلیدر، وچوق یاغمور یاغار. یازین حرارت سانتیغراد اوله‌رق ۳۰ درجه‌یی یچمدیكی كبی، قیشین دخی صفردن آشاغی ۸ درجه‌یی تجاوز ایتمز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلجیقه‌نك طاغلق اولان (آردنه) خطه‌سیله شوره‌زار اولان بعض محللرندن ماعداسی یعنی نصفندن زیاده‌سنك طوپراغی پك منبت ومحصولدار اولوب، فن زراعت دخی فوق العاده ترقی ایتمش اولدیغندن، كلیتلی بغدای، آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتله سبزه‌لرك انواعی حاصل اولدیغی كبی، پویراز روزكارلرندن محافظه‌لی ولودوسه ناظر اولان بعض محللرنده اوزوم وسائر میوه‌لر دخی یتیشیر. چایر ومرعالری دخی چوق اولمغله، ات و سودلرندن استفاده اولنور حیواناتی كثرتلیدر. آتلری پك قوتلی بر جنسه منسوبدر. آردنه جهتنده اورمانلری چوق اولوب، ابنیه وسفائن اعماله یارار خیلی كراسته قطع اولنور. حیوانات صیدیه‌سی دخی چوقدر. كومور معدنلری كلیتلی اولدیغی كبی، دمیر، كوكورد، باقر، قورشون وسائر معدنلرله آلچی، مرمر، یاپی طاشلری، آردواز وسائره اوجاقلری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلجیقه‌نك اهالیسی ۱۸۸۶ تاریخنده اجرا اولنان تحریره كوره ۵۹۰۹۹۷۵ كشی اولوب، او وقتدن بری مرور ایدن درت سنه ظرفنده ۶ ملیونی خیلی تجاوز ایتمش اوله‌جغی آكلاشیلیور. مملكتك كوچكلكنه

نسبةً اهالیسنك مقداری پك زیاده اولوب، بر مربع کیلومتره باشنه ۲۰۰ کشی دوشیور؛ حالبوکه بلجیقه‌نك شرق جنوبی قسمنده بر مربع کیلومتره باشنده آنجق ۵۰ کشی دوشه‌جك درجه‌ده اهالی سیرك اولدیغندن، مملکتك اك زیاده مسکون اولان غرب شمالی قسمی آیریجه نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه، اورالرده بر مربع کیلومتره باشنه ۳۰۰ کشی دوشه‌جکی آکلاشیلیور. بناءً علیه بلجیقه بتون عالمك اك زیاده مسکون محلیدر.

بلجیقه لاتین ممالکیله جرمان ممالکی آره‌سنده‌کی حدودده کائن اولمغله، اهالیسی بو ایکی جنسیه منقسم اولوب، برمقداری (والون) تعبیر اولنان و فرانسه‌نك جهت شمالیه‌سنده سویلنن قبا فرانسزجه ایله مشابهتی اولان لسانله، و بر مقداری دخی آلمانیای شمال لساننك اقسامندن معدود اولان (فلاماند) لسانیله متکلمدر. والون یعنی فرانسز لسانیله متکلم اولان اهالی مقدار عمومینك نصفنه قریب اولوب، فلاماند لسانیله متکلم اولانلری دخی مجموع اهالینك نصفندن زیاده‌جه‌در. بو لسانلرك ایکیسیله‌ده متکلم بر مقدار اهالی بولندیغی کبی، خالص آلمانجه سویلر بر قاچ بیك کشی دخی واردر. اراضی اعتباریله تقسیم اولنه‌جق اولسه، اهالیسی فرانسزجه سویلین بر بلجیقه‌نك نصفندن زیاده ایسه‌ده، اهالیسی آز اولان جنوب شرقی قسمنه تصادف ایدیور. فلاماند لسانیله متکلم اولانلری ایسه پك مسکون اولان شمال وشمال غربی جهتلرنده بولنیورلر. فلاماندجه‌نك فلنك لساندن همان هیچ فرقی اولمیوب، حتی لسانمزده مستعمل اولان (فلنك) اسمی دخی (فلاماند) دن غلطدر.

بووجهله بلجیقه‌نك هیچ برطرفدن حدود طبیعیه‌سی اولمدیغی کبی، اهالیسنك جنسیتی اعتباریله دخی آیریجه بر وجود تشکیل ایتمیوب، اسویچره کبی صرف سیاسی بردولتدر؛ اهالیسنك جنسیتنه اعتبار اولنه‌جق اولسه، بر قسمنك فرانسه‌یه و دیگر قسمنك فلنکه عائد اولمسی لازم کلیر. فلاماند لسانی سویلینلرك کثرتیله برابر، بلجیقه‌نك لسان عمومی و رسمیسی فرانسزجه اولوب، اك بیوك مکتبلرنده، دار الفنونلرنده، آقادمیالرنده، تیاترولرنده و قرالك سراینده فرانسز لسانی استعمال اولنیور. اهالینك قسم کلیسی قتولیك مذهبنه تابع اولوب، یالکز ۱۵۰۰۰ قدر پروتستان و ۳۰۰۰ قدر یهودی واردر.

تقسیماتی. — بلجیقه دولتی ۹ ایالته منقسم اولوب، بونلرك مساحهٔ سطحیه‌لریله مقدار اهالی و مرکزلری بروجه زیردر:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مرکز
آنور	۲ ۸۳۲	۶۵۲ ۰۶۱	آنور
برابانت	۳ ۲۸۳	۱ ۰۷٤ ۷۶۵	بروکسل
غربی فلاندره	۳ ۲۳۵	۷۲۶ ۲٤۲	بروژه
شرقی فلاندره	۳ ۰۰۰	۹۳۰ ۸٤۷	غاند
هنو	۳ ۷۲۲	۱ ۰۳٤ ۶۷۷	مون
لیژ	۲ ۸۹۵	۷۱۸ ۶۵۶	لیژ
لیمبورغ	۲ ٤۱۲	۲۲۰ ۶۵۸	هاسلت
لوکسنبورغ	٤ ٤۱۸	۲۱۶ ۲۸۹	آرلون
نامور	۳ ۶۶۰	۳۳۵ ۷۸۰	نامور
جمعاً بلجیقه	۲۹ ٤۵۷	۵ ۹۰۹ ۹۷۵	

بو ایالتلرك هربری وسعتنه کوره درت بش ویا زیاده قضایه و هر قضا درت بش ناحیه‌یه منقسم اولوب، هر ناحیه دخی اون اون بش دائرهٔ بلدیه‌دن مرکبدر.

شهر و قصبه‌لری. — بلجیقه‌نك پایتختی بروکسل اولوب، ۲۰ ۰۰۰ دن زیاده اهالیسی اولان شهرلری بروجه زیردر:

بروکسل	۳۸۰ ۰۰۰	سرنك	۳۱ ۰۵۲
آنور	۲۰٤ ٤۹۸	سنت ژوزه	۲۹ ۳٤۸
غاند	۱٤۵ ٤۲٤	قورتره	۲۹ ۳۰۷
لیژ	۱۳۷ ۵۵۹	آندرلخت	۲۸ ۳۶۹
شربك	٤۸ ۸۳۵	نامور	۲۸ ۲۱۱
مالین	٤۸ ٤۶۰	سنت نیقولاس	۲۷ ۲۱۵
مولنبیك	٤۶ ٤۷٤	بورکرهوت	۲۶ ۳۸۸
بروژه	٤۶ ٤۰۱	مون	۲۵ ٤۲۱
ورویه	٤۶ ۳۲۹	ژومه	۲۲ ٤۱۲
ایکسله	٤۲ ۰۱۹	آلوست	۲۲ ۸۹۱
سنت ژیل	۳۹ ۵۵۱	لایکن	۲۲ ۸۸٤
لوون	۳۸ ۳۷٤	اوستنده	۲۲ ۶۰۲
تورنه	۳٤ ۵۸۰	شارلروی	۲۰ ۵۱۱

اصول اداره‌سی، مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — بلجیقه‌نك حکومتی قراللق اولوب، قرال عسکرینك دخی عمومی قوماندانیدر. ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۳۸ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانی و ۸ سنه مدتله انتخاب اولنور ۶۹ اعضادن مرکب بر مجلس اعیانی واردر. واردات و مصارف سنویه‌سی ۳۲۰ ملیون فرانق یعنی ۱۶ ملیون فرانسز لیراسی راده‌لرنده‌در. عساکر بریه‌سی وقت حضرده ٤۸ ۰۰۰ و وقت سفرده ۱۱۵ ۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، ۱۹ آلای پیاده، ۸ آلای سواری، ۷ آلای طوپچیدن مرکبدر. ۸۹۲۹ سواری حیوانی و ۲۰٤ صحرا

طوپی دخی واردر. عساکر ملیه‌سی دخی ایکی صنفدن عبارت اولوب، بری ۱۲۵ ۲۷ ودیگری ۹۰۰۰۰ کشیدن مرکبدر. بلجیقه قرالی آفریقای وسطیده‌کی (قونغو) سربست حکومتنك دخی حکمدار اعتباریسیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلجیقه‌ده معارف اورته حالده اولوب، یقین وقتلره قدر اهالینك همان نصفی اوقویوب یازمق بیلمزلردی. چوجقلرك مکتبه کوندرلمسی مجبوریت تحتنده دکل ایسه‌ده، هر دائرهٔ بلدیه بر مکتب ابتدائی اداره‌سنه مجبور اولوب، فقرا چوجقلریچون تحصیل مجاناً اولور. بیوجك قریه‌لرله کوچك قصبه‌لرده برر رشدیه وشهر وقصبه‌لرك اکثرنده اعدادیه مکتبلری بولنیور. درت دارالفنون دخی بولنوب، (غاند) ده و(لیژ) ده‌کیلر حکومتك، لدونده‌کی پسقپوسلك ید اداره‌سنده وبروکسلده‌کی دخی سربستدر. بروکسلده بر فنون، بر صنایع نفیسه وبر طب آقادمیاسیله بر رصدخانه وبرده تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی واردر.

صنایع پك ایلری اولوب، اهالینك یالکز بر ربعی زراعتله وقصورینك قسم اعظمی صنایعله مشغولدرلر. بر طرفدن مملکتك دکیزه قربیتی، بر طرفدن سیر سفائنه صالح بیوك نهرلرك کثرتی، دمیر یوللرینك چوقلغی وبلجیقه‌نك سربست بر مملکت اولوب دول معظمه‌نك تحت کفالتنده بولنمسی بلجیقه‌ده صنایع وتجارتك فوق العاده ترقیسنی موجب اولمشدر. شهر وقصبه‌لری فابریقه‌لرله مملو اولوب، بز، پاتیسقه، شکر، مسکرات، توتون، بیره، طوتقال، اجزای کیمیویه، باصمه، بخار ماکینه‌لری واسلحه فابریقه‌لریله دوکمخانه‌لری، دمیر خانه‌لری، مطبعه‌لری وصحافخانه‌لری پك چوقدر. کومور معدننك کثرتی فابریقه‌لرك تکثرینی موجب اولمغله برابر بر بیوك تجارته دخی مدار اولوب، منابع ثروت مملکتك باشلیجه‌لرندندر. تجارت دخی او نسبتده ایشلك اولوب، باشلیجه اسکله‌سی اولان (آنور) ه سنوی آلتی بیکدن زیاده سفائن آمد شد ایدرلر. سنوی ادخالاتی ۲ ۶۵۰ ۰۰۰ ۰۰۰ واخراجاتی ۲ ۵۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰ فرانق راده‌لرنده‌در. دمیر یول خطلری مملکتك ایچنده عادتا صیق بر آغ تشکیل ایده‌جك صورتده اولوب، ٤۵۰۰ کیلومتره طولنده‌در. آنور شهرندن طوغریدن طوغری‌یه آمریقا وآفریقایه وآوروپانك اك بیوك اسکله‌لرینه ایشلر واپور قومپانیه‌لری واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — رومالیلرك زماننده شمدی بلجیقه دینلن بر ایله فرانسه‌نك او جهتده‌کی بعض محللرنده (بلج) اسمنده بر قوم ساکن بولنیوردی، که اقوای احتمالاته کوره (کلت)، وبر روایتده جرمان اقوامندن ایدی. بو قوم اورمانلرده و بطاقلقلرده بارینه‌رق، برچوق وقت رومالیلره مقاومت ایتدکدن صکره، میلاددن ۵۱ سنه اول قیصر طرفندن مغلوب اولوب، مملکتلری روما دولتنه ضم اولنمشیدی. بشنجی قرن میلادی‌یه قدر رومالیلرك النده قالدقدن صکره، ظهور ایدن فرانقلرك جولانکاهی اولوب، فرانق دولتنك بر ایالتی حکمنه چکمش، وبلجیقه اسمی اونودیلوب، (سوآسون) و(آوستراسیا) حکومات تابعه‌لری داخلنده قالمشیدی. او صره‌ده بو مملکته خرستیانلق دخی دخول ایتمشیدی. طقوزنجی قرن میلادیده فرانقلرك قوتی زواله یوز طوتوب، نورماندلر دخی ایکیده برده هجوم ایتدکلرندن، بلجیقه زادکانی برطاقم دره بکلکلری تشکیل ایتمشلردی. فرانسه قراللرندن ایکنجی ژانك اوغلی (فلیپ هاردی) یی (بورغونیه) دوقه‌لغنه نصب ایتمسی بلجیقه‌نك تاریخنه اساسلی بر تبدل ایراث ایدوب، بو مملکت فلنکله برابر بورغونیه پرنسلکنه الحاق اولنمشیدی. ۱٤۷۷ تاریخ میلادیسنده بورغونیه دوقه‌لغنك وارثه‌سی ماریه ایمپراطور اوچنجی فردریقك اوغلی ماقسیمیلیانه وارمغله، بلجیقه آوستریایه التحاق ایده‌رك، مرقوم ماقسیمیلیان آلمانیا ایمپراطوری اولدقده، بلجیقه‌ایله فلنکی اوغلی (فلیپ)ه ترك ایتمش؛ وبو ایسه اسپانیا قرال وقرالیچه‌سی فردیناند ایله ایزابله‌نك قیزینی تزوج ایدوب، همشیره‌سنی دخی بونلرك اوغلنه تزویج ایتدیکندن، بلجیقه ایله فلنك اسپانیایه کچوب، او صره‌ده بلجیقه وفلنك اهالیسی اسپانیانك آمریقاده وبحر محیط هندیده‌کی مستملکاتیله اجرای تجارته باشلامشلردی. او صره‌ده پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مذهب منازعه‌لری ظهور ایدوب، بلجیقه ایله فلنك برخیلی وقت محاربات داخلیه‌یه میدان اولمش، واسپانیا عسکری دخی بو محارباته مداخله ایدوب، عصیان ایتمش اولان بلجیقه‌لیلری دفعاتله تنکیل ایلمش ایسه‌ده، نهایت ۱۶۰۹ ده بونك استقلالنی وفلنکله بلجیقه‌نك جمهوریتنی تصدیقه مجبور اولمشدر. ۱۱ سنه صکره بلجیقه فرانسه‌نك ضبطنه کچوب، ۱۷۱٤ ده آوستریایه اعاده اولنمشدر. ۱۷۹۵ ده

فرانسه جمهوریتی طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۹ ایالته تقسیم اولنمشیدی. ۱۸۱٤ تاریخنده ویانه معاهده‌سی بلجیقه ایله فلمنکی بر قراللق صورتنه قویوب، (اورانژ ناسو) خاندانه منسوب (کوییوم) بی قرال انتخاب ایتمشیدی. نهایت ۱۸۳۰ ده بلجیقه فلمنکدن آیریلوب، آیریجه بر قراللق تشکیل ایتمش؛ و(صاقسه قوبورغ) خاندانه منسوب برنجی (لئوپولد) قرال انتخاب اولنمشدر. ۱۸۳۹ ده بلجیقه‌نک استقلالی آوروپا دولی طرفندن تصدیق اولنمغله برابر، بو مملکتک بیطرفلغنه دخی قرار ویرلمشدر.

بلجیوس (Belgius) اسکی غالیا سردارلرندن اولوب، میلاددن ۲۷۹ سنه اول ماکدونیایه هجومله اورانک حکمداری بولنان بطلیوس کراونوسی مغلوب واسیر ایده‌رک، قتل ایتدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمشیدی.

بلخ آسیانک اک قدیم واک مشهور شهرلرندن اولوب، اسکی یونانیلر عندنده (باقتره) اسمیله شهرت بولمشیدی؛ و(باقتریانه) خطه‌سنک مرکزی عد اولنوردی. اسم قدیم اصلیسی (زریاسب) یاخود (زراسب) اولدیغی دخی مرویدر. افغانستانک قسم شمالیسنده، کابل ایله بخارا آره‌سنده، جیحون مجراسنک ۵۰ کیلومتره قدر جنوبنده وبو ایرماغه منصب اولان (دهاز) نهری اوزرنده وواسع براووه‌ده بولنه‌رق، کابلک ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده وبخارانک ۵۲۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده، ۳٦° ٤۵′ عرض شمالی ایله ٦۵° طول شرقیده واقعدر. شمدیکی حالده عادتا بر قصبه اولوب، آنجق ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی وایپک وسائره‌یه متعلق بر مقدار تجارتی واردر. افغانستانه تابع بر خانلغک مرکزیدر. بو شهر کیومرث ویا کیکاوس طرفندن تأسیس اولنه‌رق، کیانیانک پایتختی بولنمش؛ وعلی‌الخصوص لهراسب وکشتاسب زمانلرنده کسب شهرت ایدوب، بونلرک زماننده اوراده زردشت ظهور ایتمکله، دین مجوسک مرکزی حکمنه کچمش. واک بیوک آتشکده‌لری حاوی بولنمشیدی. هجرت نبویه‌نک ۳۱ تاریخنده وحضرت عثمانک زمان خلافتنده عبد الله بن عامر طرفندن احنف بن قیسک یدیله فتح اولنه‌رق، دور اسلامده دخی بیوک ومشهور برشهر حالنده قالمش، ومشاهیر علما وادبادن پک چوق ذواتک مسقط رأسی بولنمشدر. بر آراق آل سبکتکین دولتنک پایتختی دخی اولمشیدی. ٦۱۷ تاریخنده چنکیز خان، و۷۷۱ ده تیمورلنک طرفندن ضبط وتخریب اولنمشیدی. اولجه بخارا خانلغنه تابع ایکن، اخیرا افغانستانه الحاق ایتمشدر. اسکی شهر خرابه‌لرینک محیط دائره‌سی یدی ساعت طولنده اولوب، پک چوق جوامع ومدارس وتربه‌لر ویرانه‌لرینی حاویدر. بر سوری وبر قلعه‌سی دخی واردر. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میوه‌لری پک مبذول وعلی‌الخصوص قیصیلری مشهوردر.

بلخ خانلغی. افغانستانه تابع بر کوچک خانلق اولوب، افغانستانک منتهای شمالنده وهرات ایله بخارا خانلقلری آره‌سنده واقعدر. شمالاً جیحون مجراسیله بخارا خانلغندن وجنوباً سلسلهٔ جبالله نفس افغانستاندن یعنی کابل خانلغندن آیرلمش اولدیغی حالده، غرب شمالی جهتندن (مرو) صحراسیله غرب جنوبی جهتندن هرات خانلغیله، شرقاً دخی بدخشان خطه‌سیله محدود ومحاطدر. هندوکوه ایله البرز آره‌سنده ممتد اولان کوه بابا وسائر جبالدن مرکب سلسلهٔ عظیمه‌نک صیرتیله جیحون مجراسی آره‌سنده ممتد اولمغله، قسم جنوبیسی طاغلق وقسم شمالیسی اووه وقوملقدر. هواسی معتدل اولوب، اراضیسی دخی خیلی منبت اولمغله، حبوبات متنوعه پرنج، توتون، پاموق ومیوه‌لرک انواعی حاصل اولور. شرق جهتنده خیلی اورمانلر دخی واردر. آتلری کوزل وقوتلی بر جنسه منسوب اولوب، زراعتده دخی قوللانیلیر. دوه‌لری وقویون وکچیلری دخی چوق اولوب، علی‌الخصوص کوجبه حالنده یاشایان اهالینک سوریلری چوقدر. اهالیسی قسماً تاجیک وقسماً اوزبک اولوب، فارسی وترکی لسانلریله متکلم وجمله‌سی سنی المذهبدرلر. اهالیسنک مقداری حقنده روایتلر مختلف اولوب، بعض سیاحین ۳۰۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین ایتدکلری حالده، بعضلری بر ملیونه قدر چیقارمشلردر. بلخدن بشقه قهندز، خلم، جور وطالقان دخی بو خانلغک قصبه‌لرندندر.

بلد (یاخود بلط) موصلدن ۷ فرسخ یوقاریده ودجله‌نک کنارنده اسکی برشهر ایدی، که اسم فارسیسی (شهر آباد) اولوب، الیوم خرابه‌لری (اسکی موصل) اسمیله معروفدر. بو شهر دور اسلامده دخی خیلی وقت معمور اولوب، (بلدی) نسبتیله

معروف بر چوق علما واددبانك مسقط رأسى بولنمشدر.
— (كرج) قصبه‌سيله ماوراءالنهرده (نسف) بلده‌سى دخى (بلد) اسميله‌ده معروفدرلر.

بلدالجريد { تونسك جنوب غربى جهتنده وجزاير حدودنده اولەرق (شط. الجريد) كولنك جهت شماليه‌سنده واقع بر خطه اولوب، قوملق بر صحرادن عبارتدر؛ وياڭكز واح حالنده اولەرق بعض معموره‌لرى وخرما محصولاتى واردر. آوروپاليلر بو اسمى بعضاً تونس وجزايرك جنوبنده‌كى صحراى كبيرك بيوك بر قسمنه دخى اطلاق ايدرلر.

بلدالحرام { مكهٔ مكرمه‌نك اسملرندندر. [«مكه» ماده‌سنه مراجعت.]

بلدالوليد { اسپانيانك شمال غربى جهتنده و(ليون) خطه‌سنده واقع والا- دوليد (Valladolid) شهرينك اسم اصلى عربيسى اولوب، ملوك امويه‌دن (وليد) ك اسمند نسبتله تسميه اولنمشدر. [«والادوليد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بلده { اندلسده (ريه) ياخود (قبره) اعمالندن بر قصبه اولوب، (بلدى) نسبتيله معروف بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنمش اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بلرم { عربلرك صقليه يعنى سيچيليا آطه‌سنده‌كى (پالرمو) شهرينه ويردكلرى اسمدر.

بلزبوت { (Belzébuth) اصل اسمى (بعل زبوت) يعنى «رب الذباب» اولوب كويا سينكره موكل اولمغله، فلسطينده (عقرون) قومنك معبودى ايدى. بنى اسرائيلك كتب مقدسه‌سنده رئيس الشياطين مقامنده مستعمل اولوب، (ابليس) اسم عربيسنك دخى بوندن مأخوذ اولمسى محتملدر.

بلزونى { (Belzoni) مشاهير سياحيندن اولوب، ۱۷۷۸ تاريخ ميلاديسنده ايتاليانك (پادووه) شهرنده طوغمش؛ وانكلتره‌ده نشأت ايدوب، مصر وحبش ايله سواحل بحراحمرده خيلى مدت دور وسياحت ايتمش؛ وبرنجى اولەرق، اهرامى آچوب، بر چوق آثار عتيقه بولمشدر. بر ايكنجى سياحته عزيمت ايتمكده ايكن، ۱۸۲۳ ده يولده وفات ايتمشدر.

بلسيس { (Bélésis) كلدانستان راهبلرندن اولوب، قبل الميلاد ۷۸۸ تاريخنده (سارد ناپال)ه قارشى عصيان ايتمش بر آدمه يونان مورخلرى طرفندن ويريلن اسمدر. بوذات بابل حكمدارى اولوب، ۴۱ سنه حكومت سورمشدر.

بلسينغتون { لادى — (Lady Blessington) ايرلانده‌نك الك مشهور محرره‌لرندن بر قادين اولوب، ۱۷۸۹ ده طوغمش، و ۱۸۴۹ ده پارسده وفات ايتمشدر. حكايه وسياحتنامه وسائر آثار ادبيه‌دن بر چوق تأليفاتى واردر. (كنسينغتون) ده‌كى اقامتكاهى مجمع علما وادبا اولمشيدى.

بلش { اندلسده بر قصبه اولوب، بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

بلشند { اندلسده سرقسطه اعمالندن بر ناحيه اولوب ايچنده (بنى خطاب) اسميله بر قلعه دخى بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. اليوم اوراده (بلشيته) اسميله بر كوچك قصبه واردر.

بلط { [«بلد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بلغار { (Bulgares) عن‌اصل اقوام تاتاريه‌دن اولوب مرور زمانله اسلاولاشمش بر قومدر، كه وطن اصليلرى (وولغا) واديسيله (اورال) سلسلهٔ جبالى اولوب، مركزلرى ينه (بلغار) اسميله معروف واورال طاغلرنده واقع برشهر ايدى. ميلادك ۴۷۵ تاريخلرنده بلغارلر وطن اصليلرندن ديكر بعض اقوام طرفندن طرد واخراج اولنه‌رق، قره دكيز وآزاق دكيزى سواحلنه ايتمش، ومتعاقباً طونه‌يى دخى ﮔچوب، دفعاتله قسطنطينيه روم ايمپراطورلغنك ممالكنه تجاوز وايلغار ايتمش ايديلر. ۵۶۰ تاريخندن ۶۳۵ تاريخنه‌دك ينه اقوام تاتاريه‌دن وكنديلريله قرابت جنسيه‌لرى اولديغى مروى بولنان (آوار) لرك تحت حكمنده بولنمش؛ وبونلرله دخى اختلاط وامتزاج ايتمشلردر. ۶۶۷ تاريخنده رئيسلرى اولان (قوورات)ك بش اوغلى پدرلرينك ممالكنى بينلرنده مقاسمه ايتمشلردى. ۶۷۹ ده او وقت (آشاغى ميسيا) اسميله معروف بولنان شمديكى بلغارستانده توطنله، اوراده بر حكومت تشكيل ايتمشلردى. بو حكومت اوچ عصر قدر دوام ايتدكدن صكره، بر آرەلق روسيه‌يه تابع اولمش؛ وبعده (يان زيميسكس) طرفندن روم ايمپراطورلغنه الحاق اولنمشيدى. ۹۸۰ تاريخ ميلاديسنده

رئیسلرندن (سیمان) ماكدونیاده بر ایكنجی حكومت تشكیل ایدوب، خلفلرندن (ولادیسلاس) صربیه‌یی دخی الحاق ایتمش ایسه‌ده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن ایكنجی واسیل ۳۷ سنه محاربه‌دن صكره ۱۰۱۸ ده بو یكی بلغار دولتنی دخی ضبط ایتمش؛ واسیرطوتدیغی ۱۵۰۰۰ بلغارك كوزلرینی چیقارمش ایدی. ۱۱۸۶ تاریخنده طونه‌نك جنوبنده بلغار وافلاقلیدن مركب بر اوچنجی دولت تشكل ایدوب، بونك حكمدارلرینك بشنجیسی اولان (سیسمان) ۱۳۹۶ تاریخ میلادی و۷۹۲ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری طرفندن مغلوب اولمغله، بلغارلرك دولتنه ختام ویریلوب، مملكتلری ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. بلغارلر یدنجی قرن میلادیده بعض اسلاو راهبلری طرفندن خرستیانلغه ادخال اولنه‌رق، اووقتدن السنهٔ تاتاریه‌دن اولان لسان اصلیلرینی دخی یواش یواش ترك وفراموشله، كلیسالرنده اجرای آینده مستعمل اسلاو لساننی قبول ایتمكه باشلامشلردر. بو آرالقده جهات شمالیه‌دن بالقان شبه جزیره‌سنه هجرت ایدن اسلاو اقوامیله دخی اختلاط وامتزاج ایده‌رك، مرور زمانله بسبتون اسلاولاشمشلردر. مع هذا سیمالرنده الآن اقوام تاتاریه‌یه مخصوص علائم نمایان اولمقده‌در.

بو كونكی كونده بلغارلر صرف بالقان شبه جزیره‌سنده وطونه‌نك جنوبنده اوله‌رق اسكی میسیا، تراكی وماكدونیا خطه‌لرنده یعنی بلغارستان وشرقی روم‌ایلی ایله قسماً ادرنه، سلانیك، قوصوه ومناستر ولایتلرنده ساكن بولنمقده‌در. ادرنه ولایتنك یالكز غرب شمالی، سلانیك ولایتنك شرق شمالی جهتلرنده وقوصوه ایله مناستر ولایتلرینك قسم شرقیلرندن پك آز یرلرده بولندقلری كبی، كرك بلغارستان وشرقی روم ایلیده وكرك ادرنه وسلانیك ولایتلرنده كندی مقدارلرینه مساوی توركلره وبعض روم وسائر اقواملر قاریشیق، وقوصوه و مناستر ولایتلرنده دخی آرناودلرله مخلوط بولنیورلر. علی العموم بلغارلرك یعنی بلغارجه اسانیله متكلم اولانلرك مقداری اوچ بچق ملیون قدر اولوب، بونلرك بر طاقلری فتحدن صكره دین اسلامی قبول ایتمش اولمغله، (پوماق) تعبیریله تفریق اولنورلر. بلغارلر طبعاً ساكن وچالیشقان آدملردر. لسانلرینی اسلاو حروفاتیله یازوب اوقومقده‌درلر. ادبیاتلری بعض ترقیاته یوز طوتمشدر.

بُلغار { روسیه‌نك اورال سلسلهٔ جبالی جهتنده بولنمش براسكی شهر ایدی، كه اووقت بلغارلر دخی او جهتده ساكن بولنمش اولدقلرندن، بونلرك مركزی ایدی. ابن فضلانك روایتنه كوره بحر خزردن اتل یعنی (وولغا) نهری مجراسنجه ایكی آیلق یول چیقلدقدن صكره، یكرمی كونلك یول دخی شمال شرقیه طوغری كیدلمكله بلغار شهرینه واریلیردی، كه بوتقدیرده خیلی شمالده اولمسی اقتضا ایدر. ۳۱۰ تاریخ هجریسنده خلیفهٔ عباسی مقتدر بالله طرفندن الچیلكله شهر مذكوره كوندرلمش اولان موی‌الیه ابن فضلان بلغارده یازین كیجه‌نك پك قیصه اولوب هیچ قراكلق اولمدیغنی، وقیشین دخی كوندوزك بویله قیصالدیغنی وقارك یاز قیش اكسیك اولمدیغنی بیان ایتدكدن صكره، فجر شمالیدن عبارت اوله‌جغی آكلاشیلان بر طاقم احوال غریبهٔ جویه‌سنی تعریف ایدیور، كه بونلرك جمله‌سی (بلغار) شهرینك قطب شمالی دائره‌سنه پك قریب بولنمش اولدیغنه دلیلدر. خلافت عباسیه زماننده ممالك اسلامیه ایله بلغار شهری آره‌سنده بیوك بر تجارت اجرا اولنوب، تا اسوج ونوروجله آلمانیای شمالیدن وروسیه‌نك اقطار شمالیه‌سیله سیبریادن شهر مذكوره كتیریلن مواد تجاریه وعلی الخصوص كوركلرك انواعیله ذی‌قیمت احجار وسائره ممالك اسلامیه‌نك منسوجات ومعمولات متنوعه‌سیله مبادله اولنوردی. بلغار شهرنده اولنان بو تعاطیات نتایجندن اوله‌رق، اسقاندیناویا ممالكنده خلفای عباسیه دورینه مخصوص برچوق مسكوكات اسلامیه بولندیغی كبی، آوروپای شمالیدن بلغاره سوق اولنه‌رق اورادن ممالك اسلامیه‌یه طاغیدیلان جاریه‌لرك «زلف زرین وتن سیمین»لرینك اوصافی عرب وایران شعراسنك دیوانلرنده كورلمكده‌در. یوقاریده ذكر اولنان تاریخده بلغار ملكی بولنان (بلطوار) قومیله برابر دین اسلامی قبول ایتمك آرزوسنده بولندیغندن، بغداددن كندیلرینه رسوم اسلامی اوكرته‌جك برذات طلب ایتمكله، مقتدر بالله طرفندن مذكور احمد بن فضلانك تحت ریاستنده بر هیئت سفارت كوندرلمشیدی. ابن فضلان بو سیاحت ومأموریتنك تفصیلاتنی یازدیغی سیاحتنامه‌سنده مرقوم (بلطوار)ك قومیله برابر اهتدا ایدوب جعفر تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور. آنجق بلغارلر اوصره‌ده وطن اصلیلرینی تركله، ینه آیین قدیملرنده ثابت قدم اولدقلری

حالده، بالقان شبه جزیره‌سنه طوغری هجرت ایتمش اولدقلرندن، بلغار شهرنده قالوب‌ده دین اسلامی قبول ایدنلرك بلغارلرك اوراده قالمش اولان بر قسمی می یوقسه بلغارلری اورادن اخراج ایتمش اولان دیگر بر تاتار قومی‌می اولدیغی آكلاشیله‌میور. كتب عربیه‌ده بلغار شهرنده‌كی قوم صقالبه‌دن عد اولنوب، مذكور بلطواره دخی «ملك الصقالبه» دینلیورسه‌ده، اسلاولرك اووقتلرده پروسیه جهتلرنده منحصر اولوب، اولرالره قدر یایلمامش اولدقلری معلوم اولدیغندن، صقالبه تعبیری مبهم بر صورتده قوللانلمشدر.

بلغارستان (Bulgarie) بالقان شبه‌جزیره‌سنی تركیب ایدن خطه‌لرك بری اولوب، دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده بولنور بر پرنسلكدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اصل بلغارستان طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالنك صرتی آره‌سنده صربیه حدودندن قره دكیز ساحلنه‌دك ممتد اولور طار واوزون بر مملكتدر. آنجق اسكی طونه ولایتندن عبارت اولان بو خطه‌یی بر پرنسلكه تحویل ایدن برلین معاهده‌سی بونك منتهای شرق شمالیسنده اولان پارچه‌سنی یعنی (دوبریجه)یی بالتفریق، رومانیایه ویرمش اولدیغی كبی، بوكا مقابل غرب جنوبی جهتنده اوله‌رق بالقان سلسله‌سنك بری طرفنده بولنان اسكی صوفیه سنجاغنی دخی بلغارستانه ویرمش اولدیغندن، قسماً حدود طبیعیه‌سی اخلال اولنمشدر. شمالاً رومانیا، غرباً صربیه ایله، جنوباً قوصوه وسلانیك ولایتلریله وشرقی روم ایلی ایالت ممتازه‌سیله، شرقاً دخی قره دكیزله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٣ ٩٧٢ مربع كیلومتره‌در.

شكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلغارستان خطه‌سی غرب جهتنده بری شماله ودیگری جنوبه طوغری متوجه ایكی قالین چنگل شكلنی ابراز ایدر غیر منتظم بر مستطیل شكلنده اولوب، قسم اعظمی بالقان سلسله‌سنك صرتیله طونه مجراسی آره‌سنده بولندیغندن، عمومیت اوزره جنوبدن شماله متوجه بر سطح مائل حالنده اولوب، بالقان سلسله‌سندن عموداً آیریله‌رق شماله طوغری بربرلرینه متوازیاً ممتد اولان طاغلر دخی برطاقم وادیلر تشكیل ایدیور. بلغارستان جبالی باشلیجه بالقان سلسله‌سندن عبارت اولوب، بو سلسله‌نك شرق روم ایلی‌یه طوغری اولان جنوبی یوزی دیك وصرپ اولدیغی حالده، بلغارستانه طوغری اولان شمالی یوزی سطح مائل صورتنده واورمانلر ومرعالرله مستوردر. صربیه حدودینك قسم شمالیسنی تشكیل ایدن طاغلر دخی بالقان سلسله‌سندن معدود اولوب، باشلیجه‌سی (سوتی نیقوله) طاغیدر. بلغارستانك سلسلهٔ مذكوره‌نك جنوبنده‌كی قسمنك باشلیجه طاغلری دخی صوفیه‌نك جنوبنده‌كی (ویتوش)، ردوپ سلسله‌سیله كسب ارتباط ایدن (ریلو)، كوستندیلك جنوب غربیسنده حدود بوینده اولان (دووانیجه) وصربیه حدودنده‌كی (شیشا) طاغلریدر.

بلغارستانك قسم اعظمی طونه حوضه‌سنه تابع اولوب، بالقان سلسله‌سندن نبعانله شماله طوغری آقان بر چوق نهرلر مذكور ایرماغه منصب اولور. حتی بالقانك جنوبنده بولنان صوفیه سنجاغنك دخی اكثر میاهی (اسكر) نهرینه اجتماعله، بالقان سلسله‌سنك بر بوغازندن بالمرور، ینه طونه‌یه دوكیلور. یالكز منتهای غرب جنوبی قسمیله منتهای شرق جنوبی قسمی آیریجه بر كوچك حوضه تشكیل ایدیورلر، كه برنجیسی آطه‌لر دكیزینه دوكیلان قره صو حوضه‌سنك قسم اعلاسندن، وایكنجیسی طوغریدن طوغری‌یه قره دكیزه منصب اولان (قامچیق) نهری حوضه‌سندن عبارتدر. بو ایكی حوضه‌دن برنجیسنك شمالنده طونه‌یه تابع (موراوه) نهرینه منصب اولمق اوزره صربیه‌یه كیرر، وایكنجیسنك شمالنده دخی ینه طوغریدن طوغری‌یه قره دكیزه دوكیلور برطاقم كوچك چایلر واردر. طونه‌یه منصب اولان نهرلرینك باشلیجه‌لری، غرب طرفندن باشلامق اوزره، بروجه آتی تعداد اولنور: صربیه حدودینی آیران (تیموق)، لوم، زیبریجه، اوغوسته، اسكیت، جمله‌نك اك بیوكی اولان مارالذكر اسكر، وید، اوسم، یانتره، روسچقلك یانندن آقان لوم وسائره. اراضیسنك میلانی جهتیله، وارنه جوارنده‌كی (دونو) كولیله دوبریجه‌یه قریب اولان ساحلده‌كی بعض بطاقلقلردن و(زشتووی) كولیله طونه ساحلنه قریب دیگر بر قاچ بطاقلقدن بشقه ذكره شایان كولی یوقدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیواناتی ومنابع ثروتی. — بلغارستان شمال روزكارلرینه قارشی بولندیغندن، هواسی قیشین براز صوغوق ایسه‌ده، غایت

صاغلام اولوب، اکثر محصولاتك حصولنه مساعددر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت ومحصولدار اولمغله، هر نه قدر فن زراعتجه هیچ بر ترقی یوغیسه‌ده، ینه کلیتلی بغدای، چاودار، آرپه، یولاف، مصر وسائر حبوباتله، میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. کویلیلر باشلیجه حبوبات یتیشدیرمکه حصر مساعی ایتدکلرندن، همان یالکز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده باغ وباغچه‌لره تصادف اولنور. مع هذا کرك اوزوم وکرك سائر میوه‌لر پك ایی اولدیغندن، تعمیلری حالده دها زیاده استفاده اولنه‌بیلیر. مرعالری دخی پك چوق وپك ایی اولوب، خیلی مقدارده قیون، کچی، صیغیر، طوموز وخرکله بسلنیر؛ وساده یاغله پنیر وردی کبی محصولات حیوانیه بلغارستانك باشلیجه اخراجاتندندر. بیکیرلری کوچك وبیاغیدر. آریلری دخی چوق اولوب، چیقاریلان بال وبال مومی کلیتلی وپك مقبولدر. اخیراً ایپك بوجکلری دخی یتیشدیروب، ایپك چیقارمغه باشلامشلردر. اورمان ومعادنی وعلی الخصوص دمیر وکمور معدنلری پك چوق ایسه‌ده، الآن استفاده اولنمامقده اولوب، یالکز وارنه وسائر قره‌دکیز اسکله‌لرندن برمقدار اودون وکراسته چیقارلمقده، وصماقوو جوارنده‌کی کمور معدنی ایشلتدیرلمکده‌در.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلغارستانك مجموع اهالیسی ایکی ملیوندن زیاده اولوب. وقوعات اخیره‌دن اول بلغارستان (یعنی طونه ولایتی) اهالیسنك همان نصفی مسلم واکثریت اوزره ترك ایدیسه‌ده، محاربه زماننده وبو خطه‌نك پرنسلك حالنه قلبندن صکره، اهالئ اسلامیه‌جه وقوع بولان هجرتلر اکثریتی بلغارلره قزاندیرمشدر. شمدیکی حالده بلغارستان اهالیسنك اولا دین ومذهبجه وثانیاً لسان وجنسیتجه صورت انقسامی زیرده‌کی ایکی جدولده کوسترلمشدر:

(مذهبجه)

١ ٤٠٤ ٤٠٩	خرستیان اورتودوقس
٥٧٨ ٠٦٠	مسلم
١٤ ٣٤٢	یهودی
١١ ١٠٨	مذاهب سائره‌یه تابع
٢ ٠٠٧ ٩١٩	جمعاً

(جنسیتجه)

١ ٣٤٥ ٥٠٧	بلغار وپوماق
٥٢٧ ٢٨٤	ترك
٤٩ ٠٦٤	رومان
٣٧ ٦٠٠	چنکانه
٤٨ ٤٦٤	روم، آرناؤد وسائره
٢ ٠٠٧ ٩١٩	جمعاً

بو ایکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بلغارستانده برنجی درجه‌ده منتشر اولان دین اورتودوقسلق وایکنجی درجه‌ده دین اسلام اولدیغی کبی، برنجی درجه‌ده لسان عمومی دخی بلغارجه وایکنجی درجه‌ده ترکجه‌در. [بلغارلرك اصل ونسبلری ولسان اصلیلری حقنده «بلغار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

تقسیماتی. — بلغارستان بروجه زیر ٢٠ دائره ویا سنجاغه تقسیم اولنیور:

١ صوفیه	٨ لوم	١٥ هزارغراد
٢ کوستندیل	٩ راهوه	١٦ اسکی جمعه
٣ اشنبول (توران)	١٠ لوفچه	١٧ شمنی
٤ اورخانیه	١١ پلونه	١٨ سلستره
٥ وراچه	١٢ طرنوی	١٩ پراوادی
٦ برقوفچه	١٣ زشتوی	٢٠ وارنه
٧ ودین	١٤ روسچق	

شهر وقصبه‌لری. — بلغارستانك مرکزی وپرنسك مقری صوفیه شهری اولوب، باشلیجه شهر وقصبه‌لری دخی مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

روسچق	٢٦ ١٦٣	پلونه	١١ ٤٧٤
وارنه	٢٤ ٥٥٥	طرنوی	١١ ٢٤٧
شمنی	٢٣ ٠٩٥	وراچه	١١ ١٩٠
صوفیه	٢٠ ٥٠١	سلستره	١٠ ٦٢٢
ودین	١٣ ٧١٤	صماقوو	٩ ٩٧٠
هزارغراد	١١ ٦٢٥	اسکی جمعه	٩ ١٩٧
زشتوی	١١ ٥٤٠		

شهرلرینك اك بیوکی روسچق اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده ولایت مرکزی ایدی. طرنوی قصبه‌سی بلغارستانك مرکزنده بولنوب، بلغارلرك تاریخ ملیلرنجه دخی اهمیتی حائز اولدیغندن، مجلس مبعوثانلرینك فوق‌العاده اجتماعی وپرنسك تحلیفی کبی مراسم اوراده اجرا اولنور.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — بلغارستان دولت علیهٔ عثمانیه‌یه تابع ودول معظمه‌نك انضمام آراسیله انتخاب وتعیینی مشروط بر پرنسك تحت اداره‌سنده اولوب، اهالینك هر ١٠ ٠٠٠ نفوسنه بر مبعوث اعتباریله بر مجلس مبعوثانی دخی واردر؛ وپرنس طرفندن تعیین اولنان هیئت مدیران پرنسه ومجلس مذکوره قارشی مسئولدرلر. واردات ومصارف سنویه‌سی ٤٧½ ملیون فرانق راده‌لرنده یعنی ٢ ملیون

عثمانلی لیراسندن زیاده اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی ٢ ملیون فرانغی متجاوزدر. قوۀ بریه‌سی وقت‌حضرده ٢٨ ٩٦٣ ووقت سفرده ٥٥ ٢٢٠ افراددن، وقوۀ بحریه‌سی‌ده ٣ واپورله ١ یوت، ١٠ دوبه و٣ معونه‌دن عبارت اولوب، بحریه‌ده ٨ ضابط و٢٢٣ نفری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلغارستانده معارف الآن پك کری اولوب، هر نه قدر صوفیه‌ده بر قاچ مکتب تأسیس اولنمش ایسه‌ده، بلغار مکتبلرنده بر کونه ترقیات کورلمدیکی کبی، اهالیٔ اسلامیه‌نك مکتبلری دخی مکاتب ابتدائیه‌دن وبر قاچ رشدیه‌دن عبارتدر. صنایع دخی الآن کری اولوب، منسوجات محلیه کویلیلره مخصوص شیاق وعبا ایله طرنویده یاپیلان برنوع چوخه‌دن وشمنیده اعمال اولنان خالی وکلیملرله قادینلر طرفندن یاپیلان بز وچوراب وسائره‌دن عبارتدر. غابرووه‌ده بیچاق وسائر آلات جارحه اعمال اولندیغی کبی، بلغارستانك اکثر شهر وقصبه‌لرنده‌دخی قیویجیلغه متعلق بعض مواد وعلی‌الخصوص کومش وآلتون قاقه‌لی شیلر یاپیلیر. باشلیجه اسکله‌سی وارنه اولوب، اورادن روسچغه قدر بر دمیر یولی اولدیغی کبی، درسعادتدن اوروپایه کیدن خط کبیر دخی بلغارستانك غرب جنوبی قسمندن ومرکزی اولان صوفیه شهرندن کچیور. آنجق بودمیریوللرك ایکیسی‌ده مملکتك یالکز بر اوجندن کچوب، دیکر طرق ومعابری دخی صورت مطلوبه‌ده اولمدیغندن، بلغارستانك تجارتی اراضیسنك قوۀ انباتیه‌سیله وموقع جغرافیسیله متناسب دکلدر. داخلی تجارتنه مخصوص بازارجق، شمنی، اسکی جمعه، اوزونجه اووه وسائر برچوق محللرنده بیوك بازار وپنایرلر قورولور.

احوال تاریخیه‌سی. — بوکون بلغارستان‌دینلن خطه زمان قدیمده (میسیا) ویاخود بعضا بو اسمك مسماسنه داخل اولان صربیه جهتندن تفریق ایچون (آشاغی میسیا) تسمیه اولنوردی. اهالیٔ قدیمه‌سنك احوال وجنسیتی حقنده معلومات مکمله یوغیسه‌ده، پلاسچ اقوامندن اولوب، تراکی اهالیٔ قدیمه‌سیله قرابت جنسیه‌لری بولنمش اولمق احتمالی وارد اولدیغی کبی. طونه‌نك اوته‌سنده ساکن بولنمش اولان (داچ) قوم قدیمیله مناسبتری بولنمش اولمق دخی محتملدر. بدنجی قرن میلادی اوائلنده بر طرفدن اوروپای شمالیدن اسلاولر اینوب، بالقان شبه جزیره‌سنك شمال غربی جهتلرینه پراشدکلری صره‌ده، اورالره قدر دخی اینمش، وبرطرفدن دخی (وولغا) وادیسیله اورال سلسله‌سی اتکلرندن غربه طوغری هجرت ایدن بلغارلر دخی طونه‌یی تجاوزله، بوخطه‌یی ضبط ایتمشلردر. بلغارلر او وقت نیم وحشی وجسور بر قوم اولوب، برخیلی وقت روم ایمپراطورلرینك ممالکنی یغما ایتمکله کچینه‌رك، عادتا آت اوزرنده بر عمر کچیردکدن صکره، بر دولت تشکیل ایدوب، تحت تابعیتلرینه آلدقلری اسلاولرله اختلاط ایتمکه وبینلرنده قیز آلوب ویرمکه باشلامغله برابر، آنلرك دینی یعنی خرستیانلغی دخی قبول ایتمکله، یواش یواش کندی لسانلرینی ترکله اسلاولاشمغه یوز طوتمشلر؛ وآنجق قوت ینه کندیلرینك النده بولنمغله، بو اختلاطدن تولد وتشکل ایدن قوم «بلغار» اسمنی محافظه ایتمشدر. او وقت بلغارلرك حکم سوردکلری یرلر محدود ومعین اولمیوب، غالبیت ومغلوبیتلرینه کوره، هر کون تبدیل مکان وحدود ایتمکده ایدیسه‌ده، بعده طونه ایله بالقان آره‌سنده تقرر ایدوب، بلغارستان ویا (بلغاریا) اسمی بوخطه‌یه یعنی اسکی میسیایه تخصیص اولنمشدر. بعده بر آره‌لق بلغارستان قراللنی حدودینی آرناوودلغك وسطلرینه وتسالیایه قدر توسیع ایده‌رك، ماکدونیا وتراکی خطه‌لرینك دخی برر قسمنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ینه بلغارستان اسمنك مداولی توسع ایتمه‌مشیدی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تشکیله غزاة مسلمینك روم ایلنه مرورلری زماننده بلغار قراللغنك حدودی خیلی طارلشوب، همان یالکز نفس بلغارستانه منحصر ایدی. صرب قراللغنك وجودینی رفع ایدن حضرت خداوندکار غازی بلغارستانك دخی اکثر طرفلرینی ضبط، ومتعاقباً یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری بو قراللغك دخی وجودینی رفع ایله، ٧٩٢ تاریخ هجریسنده بلغارستانی کاملاً ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه ایلمشدر. او وقتدن بری بلغارستان بر قاچ ایالته منقسم اولدیغی حالده اداره اولنوب، نهایت دور سلطان عبدالعزیز خانیده ممالك عثمانیه‌نك ولایات تقسیمنده بلغارستان خطه‌سی طونه ولایتی نامیله برادارهٔ جمع اولنمشیدی. ١٢٩٤ تاریخنده دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده وقوع بولان محاربه اوزرینه عقد اولنان آیاستفانوس معاهده‌سی بلغارستانی روم ایلینك قسم اعظمنی احاطه ایده‌جك

صـورنده توسیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، متعاقباً عقد اولنان برلین معاهده‌سی نفس بلغارستانه یالکز صوفیه سنجاغنی علاوه ایده‌رك، بلغارستان نامیله بر پرنسلك تشکیل، وتراکی خطه‌سنك نصف شمالیسـنی (شرق روم ایلی) نامیله بر ایالت ممتازه حالنه وضع ایلمشـدر. بلغارستان پرنسلکنه (آلکساندر دو باتمبرغ) انتخاب وتعیین اولنوب، بش آلتی سنه مملکتی اداره ایتدکدن صکره، بلغارلرك بلغارستانله شرقی روم ایلی‌یی توحیده قالقیشمه‌لری اوزرینه ظهور ایدن وقـوعاتك الجاآتیله نهایت چکلمکه مجبور اولمش: وبر مدت صکره صاقسه قـوبورغ خاندانـدن پرنس هانری انتخـاب اولنمش ایسـه‌ده، الیوم دول معظمه طرفندن رسماً تصـدیق اولنمامشدر. شرقی روم ایلی ولایت ممتازه‌سنك والیلکی طرف باب عالیدن بلغارستان پرنسی آلکساندر دو باتمبرغه احاله ایدلمش اولدیغنـدن، الیوم بلغارسـتانله متحداً اداره اولنمقده اولوب، عادتا ایکیسی بر پرنـلك حکمنه چکمشلرسه‌ده، بواتحاد دخی تصدیق اولنمیوب، موقت بر حالده طورمقده‌در.

بلغار طاغی { آناطولینك اك بیوك سـلسلهٔ جبالی اولان (طاوروس) ك قونیه ایله آطنه ولایتلری آره‌سـنده واقع اك مرتفع قسمنه بین العوام ویریلن اسم اولوب، (بوغا طاغی) تعبیرندن غلطدر، که «بوغا» اسمی دخی (طاوروس) اسم یونانیسـنك ترجمه‌سـیدر. [«بوغا طـاغی» و «طاوروس) ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بلغراد { (Belgrade) صرب لساننده «آق حصار» دیمکدر. صربیه‌نك پایتختی اولان مستحکم برشهر اولوب، (صاوه) نهرینك طونه‌یه منصب اولدیغی محلده، بو ایکی نهرك صـاغ یاقه‌لرنده وآوستریا طوپراغنده‌کی (زملین)ك قارشیسنده‌اوله‌رق، ″٥٧ ′٤٧ °٣٤ عرض شمـالی ایله ″١٤ ′٩ °١٨ طول شرقیـده واقعدر. ٣٥٧٢٦ اهالیسی، ایکی قلعه‌سی ودیکر بر قاچ استحکامی، کوزل لیمانی، کلیسا وسائره‌دن عبارت بعض کوزل ابنیه‌سی؛ خراب‌حالنده بر قاچ جامع شریفی وآوسـتریا وممالك شرقیه ایله پك ایشلك تجـارتی واردر. شهر درون قلعـه ایله نفس شهردن وایکی واروشدن عبارتدر. تجارتنك بربیوك قسمی یهودیلرك النده اولوب، بونلر اسـکی اسـلام محله‌سنك یانده‌کندیلرینه مخصوص بر محلده ساکندرلر.

کرك طونه وکرك صاوه نهرینه حاکم اوله‌جق صورتده مرتفع بر محلده اولوب، بو ایکی نهرك کلیدی حکمنده اولدیغندن، اهمیت عسـکریه‌سی فوق العاده اولمغله، مدت مدیده آوستریا ومجارستانله دولت‌عثمانیه آره‌سنده منازع فیه اولوب، سلطان مراد خان ثانی وسلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن ایکی دفعه محاصره، و ٩٢٧ تاریخ هجریسـنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح اولنمش، وبعده دفعاتله آوستریایه کچوب، ینه استرداد ایدلمش؛ وصربیـه‌یه امتیـاز ویرلدکدن صکره‌دخی بلغراد قلعه‌سی دولت عثمانیه طرفندن محافظه اولنوب، ١٢٨٠ ده شهرك اهالیٔ اسلامیه‌سی هجرته اجبار ایدلمش؛ و١٢٨٤ده قلعه دخی صربلیلره تسلیم اولنمشدر.

بلغراد { درسـعادتك ١٩ کیلومتره شمـالنده ویوك دره‌نك ٩ کیلومتره غربنـده بیوجك بر قریه اولـوب، اطرافنـده‌کی اورمانلریله وجوارنده‌کی صو بنـدلریله مشهوردر. پایتختك اك شایان تماشامسیره‌لرندن معدوددر.

بلغراد { (آرناؤد ــــ ی) آرناؤدلقده یانیـه ولایتنـه تابع سنجـاق مرکزی اولان (برات) شهرینـه صربلیلرك حکومتی زمانـنـده ویریلن اسم اولـوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«برات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلغرادجق { بلغارسـتانك ودین سنجاغنـده و ودینك ٥٠ کیلومتره جنوب غربیسـنده اوله‌رق صربیه حدودی قربنده برکوچك قصبه اولوب، ادارهٔ عثمانیه زمانـنـده ناحیه مرکزی ایدی.

بلغورود { (Belgorod) روسیه‌نك(قورسق) ایالتنده وقورسق شهرینك ١١٠ کیلومتره جنوبنده برقصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی وایشلك بازاری واردر.

بلفاست { (Belfast) ایرلانده‌نك (اولستر) خطه‌سنده (آنتریم) ایالتنك ومذکور خطه‌نك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، دوبلینك ١٣٥ کیلومتره شمالنـده (لاغان) نهرینـك منصبنده واسقوچیانك قارشیسنده واقع درین برکورفزك ایچنده واقعدر. ایرلانده‌نك اك کوزل شهرلرندن واك بیوك اسکله‌لرندن اولوب، ٢٠٨١٢٢ اهالیسی،

يوك وپاموق منسوجاتنه وجام وساڑه يه مخصوص بيوك فابريقه‌لری واردر. — آمريقای شماليده ممالك مجتمعه‌نك (من) ايالتنده‌دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهاليسی واردر.

بلفور { (Belfort) فرانسه‌نك اك مستحكم قصبه‌لرندن اولوب، حدود شرقيه‌سنده واقعدر. مقدما آلساسه ملحق بولنمش واليوم مستقلاً اداره اولنور برقضانك مركزيدر. ۱۵۰۰۰ اهاليسی، متين استحكاماتی وبعض فابريقه‌لری واردر. — بلفور قضاسنك ۶۸۰۰۰ اهاليسی واردر.

بَلقاء { سوريه‌نك قسم جنوبيسنده وفلسطينك شرقنده بر خطه‌نك اسمی اولوب، اصل بلقا خطه‌سی شريعه (يعنی اردن) نهريله بحر لوطك شرقنده‌در. مركز قديمی (عمان) قصبه‌سی‌ايدی. اليوم بيروت ولايتنه ملحق بلقا سنجاغی ايسه نفس بلقا خطه‌سندن بشقه فلسطينك حدود مصريه‌يه وعقبه كورفزينه قدر اولان قسم جنوبيسنی وينه فلسطينك شريعه نهريله آق دكيز آره‌سنده اولان قسم شماليسنی دخی حاوی و بو وجهله قدس متصرفلغنی اوچ طرفدن محيطدر. مركزی ساحله قريب اولان قسمنده واقع (نابلس) شهريدر. لواء مذكور شمالاً ينه بيروت ولايتنك عكا سنجاغيله، شمال شرقی جهتندن سوريه ولايتنك حوران سنجاغيله، شرقاً برية‌الشامله، جنوباً حجاز وعقبه كورفزيله، جنوب غربی جهتندن حدود مصريه ايله، غرباً دخی قدس سنجاغيله وآق دكيزله محاطدر. غايت واسع بر سنجاق اولوب، اراضيسی حوران سنجاغنه مشابه اوله‌رق، پك منبت ومحصولدار ايسه‌ده، اكثر اهاليسی خيمه نشين عربان عشايرندن عبارت اولديغندن، قوهٔ انباتيهٔ طبيعيه‌سندن استفاده اولنه‌ميور. قسم شماليسنده بر طرفدن شريعه نهرينه وبحر لوطه وبر طرفدن دخی آق دكيزه منصب اولور بر چوق نهرلری اولوب، جهت جنوبيه‌سنده ايسه بر طاقم قورو واديلر بولنيور. اك محصولدار جهتی شريعه نهريله ساحل آره‌سنده‌كی نفس نابلس وجنين قضالری اولوب، بو قسمنده كليتلی سيسامله حبوبات متنوعهٔ ساڑه وپاموق وزيتون حاصل اولور. نهر مذكورك جهت شرقيه‌سنده‌كی يرلرك‌دخی زراعته استعدادی فوق‌العاده ايسه‌ده، اهاليسی خيمه نشين عربادن عبارت اولمغله، يالكز بعض حبوبات يتيشديريليور. بو لوانك قسم غربيسی زمان قديمده (سامريه) اسميله معروف اولوب، اهاليسی بنی‌اسرائيله اولان خصومتلريله وشركده‌كی اصرار وعنادلريله مشهوردرلر. قسم شرقيسنده دخی زمان قديمده خيلی معموريت بولنوب، عمان، حسبان، وادی موسی (پترا) كبی مشهور شهرلرك خرابه‌لری موجوددر. اليوم قضا مركزی اولان (كرك) قصبه‌سی دخی صليبيون محارباتی زماننده خيلی اهميتی حائز بولنمشدر. بلقا سنجاغی بوندن‌اول، يعنی‌سوريه ولايتنه ملحق ايكن، ۵ قضايه منقسم اولوب، بونلردن نابلس وجنين قضالری نهر شريعه‌نك غربنده وسلط، كرك، معان قضالری دخی نهر مذكورك شرق جهتنده ايدی. بيروت ولايتنك تشكيلنده، سلط قضاسی سوريه‌نك حوران سنجاغنه الحاق اولنمغله، بيروت ولايتنه ترك اولنان بلقا سنجاغی مذكور نابلس وجنين قضالريله نهر شريعه وبحر لوطك شرق وجنوبنده واقع اولوب (بنی صعب) و (جماعين) اسملريله ايكی قضايه تقسيم اولنان اراضیٔ واسعه‌دن عبارت قالمشدر. اراضیٔ مذكوره‌نك ذاتاً نابلسله پك آز ارتباطی قالوب، موقعاً سوريه ولايتنه وياخود قدس سنجاغنه الحاق دها اويغون اوله‌جقدی. بو جهتك ضبط وربطی دخی پك يولنده اولميوب، اهاليسنك خيمه نشين اولمسی جهتيله اداره‌لری شيخلرينه محولدر. نابلس ايله جنين قضالرينك اهاليسی ۵۴۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ديكر ايكی قضانك اهاليسی‌ايسه مسكون اولمدقلرندن، مقدارلری مجهولدر. اهالينك همان كافه‌سی مسلمدر.

بلقاء { (قلعة —) همنامی اولان لواده، بحر لوطك ۴ كيلومتره شرقنده و(كرك)ك ۵۵ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر اسكی قلعه‌در.

بلقان { [«بالقان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بلقطی { بحيره ناحيه‌سنده واسكندريه قربنده بر قصبه اولديغنی ياقوت حموی ذكر ايدوب، خريطه‌لرده (بلقطن) صورتنده قيد اولنان قريه‌نك عينی اولمسی ملحوظدر.

بلقلاوه { ياخود بالقلاوه (Balaclava) قريم شبه جزيره‌سنك ساحل جنوبيسنده و سواستوپولك ۱۵ كيلومتره جنوبنده كوچك بر قصبه واسكله اولوب، اكثری روم اولمق اوزره،

۲۰۰۰ اهالیسی واردر. لیمانی کوزل ایسه‌ده، تجارتی یوقدر. زمان قدیمده یونان مهاجرلری طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (سیمبولون) مدینهٔ قدیمه‌سنك خرابه‌لری اوزرینه مبنی اولدیغی ملحوظ اولوب، قرون وسطاده جنویزلرك النده بولنمش، واو صره‌ده خیلی بیومش ایدی. قریم محاربه‌سنده انکلیز عسکری بو موقعده روسلره قارشی بر بیوك مظفریته نائل اولمشیدی.

بلقیس { یمنده سبا شهرنده حکومت سورن حمیریلر سلاله‌سنه منسوب، بر ملکه اولوب، حضرت سلیمانك زماننده بولنمغله، نبی مشارالیهك دعوتی اوزرینه، فلسطینه کله‌رك، حضرت سلیمانله کورشمش، وایمانه کلمش اولدیغی مرویدر. بر روایتده حضرت سلیمان کندیسنی تزوج ایدوب، بعده یمنه اعاده ایله، آره صره زیارت ایدرمش؛ دیکر بر روایتده دخی دیکرینه تزویج ایدوب، مملکتنه اعاده ایتمش ایدی. بلقیسك قصری وتختی حقنده پك چوق غرائب روایات منقول اولوب، حضرت سلیمانله اولان مناسبتی دخی جنلر واسطه‌سیله وقوع بولدیغی او روایات غریبه‌نك جمله‌سندندر. توراتده ایسه بلقیسك حضرت سلیمانك عقل وحکمت وشوکت وسلطنتنی ایشیتمش اولمسیله، رأی العین کورمك ایچون، کال حشم وداراتله زیارتنه کله‌رك، نبی مشارالیهك حکمتنه مفتون اولمغله، ایمانه کلدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمش اولدیغی بیان اولنه‌رق، خارق عاده احوالدن بحث اولنمامشدر.

بلقیس { بو اسمله حلب ولایتنده اورفه سنجاغنك بیره‌جك قضاسنده و بیره‌جك قصبه‌سنك غرب جهتنده براسکی شهر خرابه‌سی بولنوب، شهر قدیم مذکورك اسم اصلیسی نه اولدیغنه دائر بر کونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

بلقینی { (ابو حفص) مشاهیر علمادن اولوب، «محاسن الاصطلاح» و«شرح بخاری» عنوانلریله ایکی تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. ۸۰۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلکام { (Belgâm) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ۴۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده کوزل برشهر اولوب، ۲۹۰۰۰ اهالیسی، بعض استحکاماتی وخیلی صنایع وتجارتی واردر.

بلکرام { (Belgram) هندستانك (اوده) خطه‌سنده ولکهنونك ۱۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، اکثری مسلم اولمق اوزره، ۱۱۵۸۰ اهالیسی واردر.

بلکین { (ابو الفتوح یوسف بن زیری) امرای بربردن وصنهاجه قبیله‌سندن اولوب، معز علوینك رجالندن اولمغله، مشارالیه پایتختنی مصره نقل ایتدیکنده یعنی ۳۶۱ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی افریقیه‌ده وکیل براقش؛ ومغربده‌کی ممالکیله صقلیه جزیره‌سنك اداره‌سنی کندیسنه تودیع ایتمشیدی. بلکین معزك حیاتنده و وفاتندن صکره، ۱۲ سنه حکم سوروب، زناته بربرلریله واندلسده‌کی بنی امیه دولتیله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن. وممالکنی تشیید وتقویه ایلدکدن صکره، ۳۳۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۴۰۰ اوطه‌لغی اولوب، وفاتی کونی دخی ۱۷ اولادی دنیایه کلمش اولدیغی حقنده مروی اولان غرائبدندر.

بلکینکه { (Blekinge) اسوجك ایالات جنوبیه‌سندن بر خطه اولوب، غرباً (اسقانیا) خطه‌سیله و جنوباً بالطیق دکزیله محدوددر. ۱۲۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، مرکزی (قارلسقرونه) قصبه‌سیدر. بوخطه ۱۶۵۸ تاریخنده‌دك دانیمارقه‌نك النده ایدی.

بلم { (Belem) پورتکیزده (تاج) نهرینك ساحل یمیننده برقصبه اولوب، لیسبونه‌نك ۸ کیلومتره غربنده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی، پورتکیز حکمدارلرینه مخصوص سرایی ومشهور قلعه‌سی واردر.

بلمان { (Bellmann) اسوجك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۷۴۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۹۵ ده وفات ایتمشدر. استوقهولم باغچه‌سنده بر هیکلی رکز اولنمشدر.

بلمظفر { (نصر بن محمود ابن معرف) مشاهیر حکمای اسلامدن اولوب، طب وکیمیا ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. آلتنجی قرن هجریده مصرده نشأت ایتمشدر. پك چوق کتب معتبره‌یی جمع ایدوب، کتبخانه‌سی درونده مشاهیر علما ایله عقد مجلس ایدردی. اکثر کتابلرینك ظهر وهامشلرینه مبنی علمیه‌لری اولان فنون حقنده تعلیقات و مطالعات

نافعهٔ فنیه یازمشدر . کندی الیله دخی بر چوق کتب فنیـه استنسـاخ ایتمشـدر. کیمیایه دائر تعالیقی، علم نجومه دائر برکتابی وطبه دائر «المختارات» عنوانیله بر اثری واردر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب ، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

وقالوا الطبیعة معلومنا
ونحن نبین ما حدها
ولم یعرفوا الآن ماقبلها
فکیف یرومون ما بعدها

بَلَنجر { بحر خزرك ساحل غربیسـنده وباب الابوابك شمالنده یعنی شروان‌جهتنده اسکی برشهر اولوب، صحابه‌دن ربیعهٔ باهلی وبر روایتده سلمان بن ربیعهٔ باهلی فتحنه کیتـدیکی حالده ، اوراده شهید اولمشدر.

بلنسیه { اسپانیانك ساحل شرقیسـنده واقع (والنسـه) شهریله بو شهرك مرکزی بولندیغی (والنسه) خطه‌سـنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. بو شهر حکومت اسـلامیه زماننده معموریت ولطافتیله مشهور اولوب، شعرای اندلس مدحی‌حقنده یك چوق قصیده‌لر سویلمشلردر. مشاهیر علما وادبادن (بلنسی) نسبتیله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولـوب ، بونلرك اك مشهوری چینه قدر سـیاحتله عودتنده بغدادده توطن ایدرك ۵۴۱ تاریخنده‌اوراده وفات ایتمش اولان (سعد الخیرابوالحسن انصاری)در. [«والنسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلنوبه { صقلیه (یعنی سیچلیا) آطه‌سـنده بر کوچك قصبه اولوب، مشاهیرادبادن ابو حسن علی وبرادری عبدالعزیز بن عبدالرحمن بلنوبینك مسقط رأسی اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور.

بلنویل { (Blainville) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیوندن ومشهور (کوویه) نك شاکردانندن اولوب، علم حیواناته دائر برچوق آثار مقبوله‌سی واردر. ۱۷۷۷ده طوغوب، ۱۸۵۰ده وفات ایتمشدر.

بلنه { (Belina) بوسنه‌نك ازوورنیق سنجاغنده، ازوورنیقك تقریباً ۴۰ کیلومتره شمالنده و (درینه) نهرینك یعنی صربیه حدودینـك ۷ کیلومتره غربنده واقعدر. — قضاسی بوسنه‌قطعه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، (یانیه)و(برزوه‌پولیه) ناحیه‌لرینی دخی جامعدر . اهالیسی اسـلام وخرستیاندن مرکب اولوب، تخمیناً ۳۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

بلوآ { (Blois) فرانسه‌ده (لوآرەع‌شر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب ، (لوآره) نهرینك ساحل یمیننده وپاریسك ۱۷۶ کیلومتره‌جنوب غربیسـنده واقعدر. ۲۰۵۱۵ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی، روماللیر زماندن قالمه بر صو یولی، براسکی حکمدار سرایی، بر قاچ مکتبی، جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی وخیلی فابریقه‌لری واردر. وقتیله برقونتلغك مرکزی ایدی.

بلوج { بلوجسـتان مملکتی اهالیسـنك قسم اعظمنی تشکیل ایدن برقومدر. [ماده آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

بلوجستان { (Beloutchistan) یاخـود (Balouchistan) آسـیا قطعه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده وایران‌ایله هندآره‌سنده بر بیوك مملکتدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بلوجستان‌مملکتی بحر عمانك شمالنده اولوب، ساحل جنوبیسی سندنهری منصبنك غرب جهتنده‌واقع (مواری) بروندن (دشتی) نهری منصبنك غربنده واقع (کواتر) بروننه قدر ممتد اولور. بو ساحلك طولی ۹۰۰ کیلومتره‌در. مملکتك اورته‌طرفی بوندن طارایسه‌ده شمال‌جهتیدها واسعدر. شرقاً هندستانك (سند) خطه‌سیله ، شمالاً افغانستانك قندهار ایالتیله غرباً دخی ایرانك سیستان (یعنی‌سجستان) وکرمان خطه‌لریله محدود ومحاط اولـوب، مکران خطه‌سنك نصفی بلوجستان و نصفی ایران داخلنده‌در. مملکتك جنوبدن شماله اولان عرضی ۵۰۰ ایله ۶۰۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بلوجستان ۲۵° ایله ۳۰°۳۰′ عرض شمالی و ۵۵° ایله ۶۷° طول شرقی آره‌سـنده ممتد اولور. سواحلنده بعض قویلر وار ایسه‌ده هیچ برکوزل لیمانی وتجارتکاه شهری یوقدر. سـونمیانی، اورماره وکوادل اسملریله اوچ کوچك اسـکله‌سی واردر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلوجسـتان طبیعت اراضیجه ایکی‌یه تقسیم اولنه‌بیلوب، قسم اعظمی طـاغلق ومرتفع ویالکز غرب جهتیله سـواحلی دوز وآلچقدر. طاغلری آسیای وسطی جبالی طاقمنه منسوب اولوب، بونلرك اك بیوکی هندستان حدودی بوینجه

شمالدن جنوبه ممتد اولان (هاله) سلسلهسیدر، که افغانستانك طاغلرینه مربوط اولدیغی حالده، غربه طوغری یعنی بلوجستانك ایچنده بر چوق قوللر اوزاتیور. داخل مملکتده مختلف وضعیتلرده دها بر چوق طاغلر واردر. اڭ یوكسكلرینك ارتفاعی ۲۰۰۰ متره رادهلرندهدر. سواحله قریب چامور پوسكورتیر بعض بركانلری دخی واردر. بلوجستان طاغلری غربه طوغری ایلریلدکجه کسب انحطاط ایتمکله، کرمان صحراسنه طوغری بر بیوك بایر حاصل اولور، که میاه جاریهدن عاری اولمغله حرث واعماره غیرصالح اولوب، یالکز بعض یوان مرعالری واردر. بونك قسم جنوبیسی ایسه قوملق برچولدن عبارتدر.

بلوجستانك هیچ بر بیوك نهری اولمیوب، قسم شمالی ووسطیسنده یوكسك طاغلردن اینن بعض چایلری بطاق کوللر وبطاقلقلر تشکیل ایدهرك یاری یولده قورورلر. شمال شرقی جهتندن اینن بر ایکی نهری هند حدودینی تجاوزله (سند) ایرماغنه منصب اولورلر. قسم جنوبیسندن بحر عمانه آقان نهرلری متعدد ایسهده، بونلرك همان جملهسی قوراقلق موسملرنده قوروبوب، یاغمور موسمنده شدتلی سللر صورتنده آقارلر. بونلرك وبتون بلوجستان نهرلرینك اڭ بیوکی جنوب غربی جهتنده، شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری جریانله ایران حدودی قربنده دکیزه دوکیلن (دشتی) اولوب، ایکنجیسی هندستان حدودینك قسم جنوبیسنی آیران (هاب) یاخود (آب) نهریدر. بونلرك آرهسندهویندور، آکور، کوراد، کواری وسائر اسملرله برچوق نهرلر واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلوجستانك هواسی اراضیسنك ارتفاعنه کوره مختلف ومتنوع اولوب، بعض طاغلرینك ذروهلری سنهنك قسم اعظمنده قارله مستور ومرتفع محللرده هواسی قیشین پك صوئوق اولدیغی حالده، آنجق طرفلری وعلی الخصوص غرب وجنوب جهتلری پك صیجاقدر. وسطی ارتفاعده اولان محللرینك دخی هواسی معتدلدر. غرب وجنوب جهتلری چول حالنده اولدیغی کبی، مرتفع وطاشلق اولان جهتلری دخی محصولاتدن خالی اولمغله، منبت اراضیسی آز اولوب، باشلیجه هندستانه قریب قسم شرقیسنده واقعدر. مرتفع محللرینك باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه وداریدن وآلچق یرلرینك کیلر دخی پرنج، مصر، چوید، زعفران، پاموق وتوتوندن عبارتدر. سبزه ومیوهلرك دخی انواعی حاصل اولور. قاونلری غایت لذیذ وفوق العاده بیوك اولور. آلچق یرلرنده خرما دخی یتیشوب، پك لذیذ میوهلر ویرر. شرق جهتندهکی طاغلرده اورمانلر وکراسنهیه پك الویریشلی آغاجلر پك چوق اولوب، یبانی زیتون وطود آغاجلری دخی مباحدر.

حیوانات اهلیهسی دوه، آت، قیون، کچی وسائرهدن عبارت اولهرق، طاغلق محللرندهکی دوهلر سیاه طوئلی وایکی اورکوچلی وآلچق یرلرده بوز طوئنده وبر اورکوجلی اولوب، بونلر غایت سریع الحرکهدر. غرب شمالی جهتنك آتلری کوزل اولوب، شرق وجنوب جهتندهکیلر کوچك وقوتسزدر. حیوانات وحشیه پك چوق ومتنوع اولوب، آرسلان، قپلان، صرتلان، پارس، قورد، تلکی، یبانی مرکب، طاغ کچیسی، چقال، یبانی کدی وکوپك ومیمونلرله قره قوش، شاهین، پاپاغان کبی طیورك انواعی بولنور. سواحلده بالیقلر پك چوق اولوب، اهالینك باشلیجه مدار معیشتی اولمغله، بونلره اسکی یونان جغرافیونی طرفندن (ایختیوفاج) یعنی «آکل السمك» نامی ویرلمشیدی.

معادنجه هنوز جدی تحریات اولنمامش ایسهده، شرق شمالی جهتلرنده وکلات جوارلرنده آلتون، کومش، باقر، دمیر، آنتیمون، کوکورد وسائر معدنلر بولندیغی بعض سیاحینك جملهٔ تحقیقاتندندر. آنجق بونلرك هیچ بری اخراج اولنمامقدهدر. قیا طوزی پك چوق اولوب، اراضینك قوهٔ انباتیهسنی ومیاه جاریهیی اخلال ایدیور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلریله اصول معیشتلری. — بلوجستان اهالیسی تقریباً وتخمیناً ۲۷۰۰۰۰۰ رادهلرندهدر. بونلرك قسم اعظمی (بلوج) جنسیتنه منسوب اولوب، بوندن بشقه مملکتده درت جنسیت دها موجوددر، که براهوی، نومری، دهوار وکرد جنسیتلریدر. بلوجلر هر نه قدر بعدالاسلام جزیرة العربدن اورایه کچمش اولمق ادعاسنده بولنیورلرسهده، سویلدکلری لسانك افغانستانك (پختی) لسانی کبی اسکی فارسیدن منشعب اولدیغی آڭلاشلدیغندن، وبونلردن جنوب وشرق جهتلرنده ساکن بولنانلر حسب الاقلیم زیادهجه اسمر ایسهلرده، غرب وشمال جهتلرندهکیلر بیاض اولوب، ایچلرنده قرال

صاچلی وماوی کوزلی آدملر دخی بولندیغندن، اسم آریانیه‌دن اولدقلرنده شبهه یوقدر. مع‌هذا فتوحات اسلامیه دورنده جزیرةالعربدن برچوق خلقك دخی اورایه کچوب، اهالیٔ قدیمه‌یه قاریشمش اولمسی ملحوظدر. براهوی قومنك ایسه سیمالری مغول جنسنه مشابه اولدیغی حالده، سویلدکلری لسانده هندك جهت جنوبیه‌سنده بولنان وقطعهٔ مذکوره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی بولنمش اولان زنجیلرك لسانیله بعض درجه مشابهت کورلدیکیندن، بونلرك اقوام زنجیهٔ مذکوره ایله هندستانه آریانیلردن اول یرلشمش اولان مغوللرك اختلاطندن بالتشکل او وقتلردن بلوجستانك هنده قریب اولان (جالاوان) و(سهروان)خطه‌لرنده قالمش اولدقلری آکلاشیلیور. بونلرك کبار طاقلری بلوجلرله اختلاط ایده‌رك، سیمالری بر درجه‌یه قدر دوزلمشدر. کلاتده الیوم حکم سورن ذات بو جنسیته منسوبدر. نومری قومی ساحلك قسم شرقیسندن عبارت اولان (لاس) خطه‌سنده ساکن اولوب، بونلر هندستانده‌کی (جات) قومندن معدود واونلرك لسانیله متکلمدرلر. دهوارلر آفغانستانده وبخاراده‌کی تاجیکلر کبی صرف ایرانی اولوب، فصیح فارسی ایله متکلمدرلر. بلوجستانك سائر اقوامی باشلیجه عشایردن عبارت اولوب، کوچبه حالنده وسوریلریله یاشادقلری حالده، بونلر متمکن اولوب، زراعت وتجارتله مشغول اولور، وبلکه بو مناسبتله (دهوار) تسمیه اولنمشلردر. کردلر ایسه جهت غربیه‌ده مکران ایله کرمان حدودنده واقع کوهستانده بولنیورلر. بو اقوامك جمله‌سی سنی‌المذهبدر. اثوابلری برکوملك وبرطوندن عبارت اولوب، باشلرینه کلاه قورلر وبعضلری اوستنه صارق صارارلر. بللرینه رنکلی یوك قوشاق باغلارلر. طاغلیلرك یوکدن ویا کچی قیلندن عبالری دخی واردر. قادینلری ایپك ایشله‌لی اوزون برکوملك کییرلر وطیشاری‌یه چیقدقلرنده یوزلرینه برتول اورترلر. طاغلیلرك اغذیه‌سی باشلیجه ات وسوتدن، اوواهالیسنك پرنج وخرمادن وسواحل خلقنك دخی بالیقدن عبارتدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بلوجستانك مرکزی شمال شرقی قسمنده واقع (کلات) شهری اولوب، سائر خطه‌لرك اکثری همان مستقلاً اداره اولنه‌رق، کلات خاننك بتون بلوجستان اوزرینه اولان حکمی اعتباری اولدیغندن، وذاتاً اکثر اهالیسی خیمه نشین اولوب، شهر وقصبه‌لر بولندیغندن، بوممکلتك ایالاته تقسیمی ممکن اوله‌میوب، بو بابده‌کی معلومات دخی پك نقصان اولدیغندن، یالکز جهت شرقیه‌سنده کلات، کنداوه، سهروان، جالاوان، لاس، جاو، کلوه، مشکی، کهران، نوشکی کبی خطه‌لر بولنوب، غرب جنوبی قسمنك دخی (مکران) اسمیله معروف اولدیغنی بیان ایتمکله اکتفا ایتمك مجبوریتنده‌یز. مکرانك قسم غربیسی ایرانك النده اولوب، قسم شمالیسی دخی (کوهستان) اسمیله معروفدر. مکرانك مرکزی دشتی نهری کنارنده واقع (کچ) قصبه‌سی اولوب، دیکر محللری کوچك کویلردن وکروانسرایلردن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بلوجستان ازمنهٔ قدیمه‌ده ویونان جغرافیونی عندنده (جدروسیا) اسمیله معروف اولوب، ایرانك حاوی اولدیغی خطه‌لردن معدود ایدی. بیوك اسکندر هندن عودتنده اورادن کچوب، عسکری بوممکلتك چوللرنده صوسزلقدن وصیجاقدن خیلی زحمت چکمشیدی. شاهنامه‌ده (زابلستان) اسمیله یاد اولنه‌رق، کلات دخی کابل کبی ایرانه تابع ممالك ممتازه‌دن عد اولنیور. اوائل دور اسلامده بلوجستانك قسم غربیسی (مکران) اسمیله معروف اوله‌رق ایراندن، وقسم شرقیسی دخی هندستاندن معدود ایدی. خلافت عباسیه زماننده کلاتده سندن کله (سهرابی) سلاله‌سی خیلی وقت حکومت سوردکدن صکره، حکومت (سواه) سلاله‌سنه کچوب، بونلر طاغلرده ساکن اولان (براهوی) قبائلندن استمداده مجبور اولمغله، قبائل مذکوره‌دن (مرواری)قبیله‌سنك رئیسی (قنبر) کلات حکومتنی ضبط ایتمش؛ وبونك سلاله‌سی برمدت حکمفرما اولدقدن صکره، طقوزنجی قرن هجریده بلوجستان دهلی حکمداری اکبر شاهك الینه‌کچمش؛ وبعده نادر شاه طرفندن ضبط اولنه‌رق، کلات حکومتی ینه مارالبیان قنبرك نسلنه اعاده اولنمغله، الیوم بوسلاله حکمسورمکده‌در. بوندن یوز سنه اول حکمسورن ناصر خان مکران رؤساسنی دخی تحت اطاعتنه آلمغله، بلوجستان دولتنی تأسیس ایتمش ایسه‌ده؛ وفاتندن صکره، رؤسانك هربری یکیدن استقلالنی قزانمغله، کلات خاننك بتون بلوجستان اوزرینه یالکز اعتباری برحکمی قالمشدر.

جغرافیون عرب آثارنده (بلوص) اسمنده فارس ایله کرمان آره‌سنده جسور وشجیع برقوم بولندیغی بیان

اولنیور، که بونلرك (بلوج) قومنك عینی اولدقلری آکلاشیلیور. بو تقدیرده بو قومك وقایع چنکیزیه‌دن صکره، شرقه طوغری هجرتله، مکران وکلات جهتلرینك (بلوجستان) تسمیه اولنمسنه سبب اولمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بلوخر (Blucher) والستاد پرنسی اولوب، پروسیه عسکرینك مارشاللرندن ایدی. جمهوریت وایمپراطورلق زمانلرنده فرانسز عسکریله برچوق محاربه‌لر ایدوب، اکثرنده مغلوب اولمش ایسه‌ده، واترلو محاربه‌سنده بوناپارتی مغلوب ایدن قوماندانلردن بولنمشدر. ١٧٤٢ ده (روسنوق) ده طوغوب، ١٨١٩ ده وفات ایتمشدر. برلینده وروستوقده کندیسنه بر هیکل رکز اولنمشدر.

بلودره (Belvedere) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده وپاؤله‌نك ٣٢ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٤٦٠٠ اهالیسی، قیا طوزی، شرابی وقورو اوزومی، مشهور بر (آپولون) هیکلی وپاپایه مخصوص مصنع برکوشکی واردر.

بلور (یاخود کوه‌بلور) آسیای وسطیده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، خطا اسمیله معروف اولان ترکستان شرقی‌یی یعنی کاشغر وختن طرفلرینی ترکستان غربیدن یعنی ماوراءالنهردن تفریق ایدیور. هند وکوهك برقولی حکمنده اولوب، ٣٥° عرض شمالی ایله ٦٧° طول شرقیده بو سلسله‌دن آیریله‌رق، شمال شرقیه طوغری اوزانیر، و ٤٨° عرض شمالیده (اولو طاغ) ه قاوشور. هندستانك منتهای شمالنده واقع (پامیر) خطه‌سی کوه‌بلورك جنوبی اتکلرندن عبارتدر. جیحون ایرماغی دخی بو سلسله‌نك غربی اتکلرندن نبعان ایدر. بدخشاندن کاشغر وختنه کیدن کاروانلر بو طاغك بر بوغازندن چکر.

بلوس (Belus) اسکی یونان مورخلرینك آثوریه‌نك پك اسکی برحکمدارینه ویردکلری اسم اولوب، (بعل) دن غلط اولمسی ملحوظدر. بو ذاتك بابلستانی عربلردن استخلاص ایدوب، ٢٧ سنه حکومت سوردیکی واوغلی (نینوس) طرفندن آنیه صرمسنه قونمش اولدیغی مرویدر. — فنیکه‌ده دخی میلاددن ١٥٠٠ سنه اول بو اسمله بر حکمدار اولوب، اجیپتوس، داناؤس و (کفیا) نك پدری اولدیغی روایت اولنور.

بَلوص عرب جغرافیون ومورخینی طرفندن الیوم بلوجستانك باشلیجه اهالیسی اولان (بلوج) قومنه ویریلن اسم اولوب، بونلرك فارس ایله کرمان آره‌سنده بولندقلری ذکر اولندیغندن، صکره‌دن بلوجستانه یعنی مکرانه دخول ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور. [«بلوجستان» ماده‌سنه مراجعت.]

بَلوط اندلسده (برانس) یعنی پیرنه طاغلری قربنده بر ناحیه اولوب، بلوط یعنی دیش بوداق آغاجی اورمانلریله وجیوه معدنلریله مشهور اولدیغی وبعض مشاهیر علمای اسلامك مسقط رأسی بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلومفیلد (Bloomfield) انکلتره مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٧٦٦ ده (سوفولق) قونتلغنده طوغمش، و١٨٢٣ ده وفات ایتمشدر. برترزینك اوغلی اولوب، لوندره‌ده قوندره‌جیلق ایتدیکی حالده، شعرله اشتغال ایدرك، اك کوزل اثری «چفتجی چوجغی» عنوانلی منظومه‌سیدر، که احوال زراعی مصوردر.

بلومنباخ (Blumenbach) آلمانیانك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، باشلیجه انسانك تاریخ طبیعیسیله اشتغال، اك اول نوع بشری‌ی باشلیجه بش عرقه تقسیم، وتشریح قیاسی‌یی یعنی حیوانات مختلفه‌نك کیك واعضالرینی مقایسه ایتمك اصولنی ایجاد ایتمشدر. تاریخ طبیعی وطبه دائر برچوق تألیفات مقبوله‌سی واردر. ١٧٥٢ ده (غوته) ده طوغوب، ١٨٤٠ ده وفات ایتمشدر.

بلونت (Blount) انکلترنك مشاهیر حکمای الهیوندن اولوب، «جان جهان» عنوانیله تصوف آمیز بر اثری وسائر بعض تألیفاتی واردر. ١٦٥٤ ده طوغوب، ١٦٩٣ ده وفات ایتمشدر.

بلونه (Bellone) اسکی رومالیلرك الهه‌لرندن اولوب، حرب الهی (مارس) ك همشیره‌سی زعم، وخون آلود قیرباجنی صاللایه‌رق محاربلرك ایچنده قوشار صورتده تصویر اولنوردی. عبادتنه مخصوص رومادە وسائر طرفلرده معبدلر وار ایدی. یونانیلر عندنده (انیو) اسمیله معروف ایدی.

بلونه (Bellune) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده ایالت مرکزی مستحکم بر قصبه

اولوب، وندیكك ٧٠ كیلومتره شمالنده و(پیاوه) نهری اوزرنده واقعدر. ١٤٠٠٠ اهالیسی، كتبخانه‌سی وایپك، شراب وسائره محصولاتی واردر.

بلوو (Bellevue) پارسك ٩ كیلومتره شمال غربیسنده منظره‌سی غایت كوزل بر بیوك قریه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. — آلمانیانك بعض طرفلرنده دخی بو اسمله بعض كوچك قصبه‌لر واردر.

بلوو (Beleauw) مشاهیر جغرافیوندن اولوب، مشهور (تیخو راهه) نك دوستی وشاكردی ایدی. وقتنه كوره پك مقبول بر طاقم خریطه وكره‌لر نشر ایتمشیدی. ١٥٧١ ده (آلقمار)ده طوغوب، ١٦٣٨ ده وفات ایتمشدر.

بلویل (Belleville) پارسك جوارنده و ٢ كیلومتره بعدنده بر قصبه اولوب، پارسك دائره‌سی داخلنده‌در. بوندن ١٤ سنه اول ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردی. پك چوق فابریقه‌لری واردر. مرتفع بر محلده اولمغله، صولری چوق اولوب، برصو یوایله پارسه اجرا اولنور.

بلیخ اورفه سنجاغنده بر طاقم چایلرك اجتماعندن تشكله جنوبه طوغری جریان ایده‌رك حرانك ایچندن كچدكدن صكره رقه‌نك آلت طرفنده فراته منصب اولور بر نهردر. مجراسی ١٥٠ كیلومتره‌دن زیاده‌در.

بلید مدینهٔ منوره‌نك قربنده و ینبعه منتهی اولان بر وادیده واقع بر ناحیه اولوب، اولاد علی بن ابی طالب (رضه) ه مخصوص ایدی.

بلیده جزایرده نفس جزایرك ٥٠ كیلومتره جنوب غربیسنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، (متیجه) اووه‌سنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقع و ١٥٠٠٠ اهالیی جامعدر.

بلیزار یاخود بلیساریوس (Bélisaire) قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك مشهور قاندرلرندن اولوب، میلادك آلتنجی قرنی اواسطنده ایرانیلرله دفعاتله محاربه ایتدیكی كبی، آفریقاده واندالری دخی مغلوب ایدوب، قارتاجی ضبط، وغوتلره غالب كله‌رك، سیجیلیا ایله ایتالیانك اكثر طرفلرینی وروما یی دخی استیلا ایتمشیدی. او تاریخلرده قسطنطینیه یه تقرب ایتمكده اولان بلغارلره قارشی دخی محاربه ایتمشیدی. بعده ایمپراطوره قارشی سوء قصدله اتهام اولنه‌رق، توجهدن دوشمشیدیسه‌ده، بر روایتده یكیدن ایمپراطورك توجهنه مظهر اولمش، و دیكر بر روایتده مجازاةً كوزلرینه میل چكلمشیدی.

بلیطان مشاهیر اطبای مصریه‌دن اولوب، هارون الرشیدك زمان خلافتنده اسكندریه بطریقی ایدی. هارون الرشیدك پك سودیكی بر جاریه‌سی خسته اولدیغنده، كندیسنی جلبله، طبده‌كی مهارتنی بكنه‌رك، پك چوق احسانلر ایتمشیدی. هجرتك ١٨٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلیغ (اسماعیل — افندی) بروسه شعراسندن اولوب، «وفیات» اسمنده بر كتابیله بر تذكره‌سی وبعض اشعاری واردر. ١١٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. — (محمد امین بلیغ افندی) اسمنده یكیشهر فنار شهرندن وقضاتدن دخی بر شاعر وار ایدی، كه ١١٧٢ ده، زغرهٔ عتیق قاضیسی ایكن، اوراده وفات ایتمشدر.

بلیغی سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، یكیچری طائفه‌سنه منسوب ایدی. استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آصدیلر شمعی چو منصور دلی اوجندن
یاقدیلر آتشه یتمزمیدی بر دارلغی

بلیل (ابو لیلی بن بلال) صحابه‌دن اولوب، برادری عمرالله برابر احد وسائر غزواتده حاضر بولنمشدر.

بلینا صعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بلیناس رومالیلر زماننده ظهور ایدن وطبیعیونك پیری حكمنده اولان حكیم مشهور (پلین) ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پلین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلینی (Bellini) علم تشریح علماسی مشاهیرندن بر ایتالیان اولوب، ١٦٤٣ ده فلورانسه‌ده طوغمش، و ١٧٠٤ ده وفات ایتمشدر. فن مذكورده برچوق كشفیاتی واردر. — بو اسمله اون بشنجی قرن میلادیده دخی ایتالیاده ایكی برادر رسامله شهرت بولمشلردی.

بلیونش سبته جوارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بَمّ { ایرانك کرمان خطه‌سنده مشهور بر شهر اولوب، بر نهرك کنارنده واقع وباغ وباغچه‌سی چوق اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطور اولوب، الیوم (بمپور) اسمیله معروف وبندر عباسك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده واقعدر. نهر مذکور دخی (بمپور) اسمیله مسمی اولوب، هرمز بوغازینه دوکیلور.

بُمارِش { اندلسده مالقه‌دن ۱۸ میل مسافه‌ده واقع (ریه) اعمالندن بر حصن متین اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بُمبای { یاخود بومبای (Bombay) هندستانك وبتون آسیانك اك بیوك واك تجارتگاه شهرلرندن اولوب، (دکن) ك ساحل غربیسی قربنده وکوزل بر قویك قارشیسنده كائن ۱۳ کیلومتره طول و ۵ کیلومتره عرضی اولان بر کوچك آطه‌نك جنوب شرقی کوشه‌سنده، ″۷ ′۵٦ °۱۸ عرض شمالی ایله ″۵۸ ′۲۸ °۷۰ طول شرقیده واقعدر. جسیم بر شهر اولوب، کثرت نفوسجه هندستانك برنجی شهریدر. ۷۷۵ ۰۰۰ اهالیسی اولوب، بونلرك بر ثلثندن زیاده‌سی هندو یعنی براهمانی، بر ثلثنه قریب مقداری مسلم، بر ربعی پارسی یعنی زردشتی وقصوری انکلیز وسائر اوروپالیلرله ملز وزنجی وسائره‌دن عبارتدر. شهر بش بیوك محله‌یه منقسم اولوب، بونلر بربرلرندن آیریدر. مرکز تجارت دیوارلری چوقدن هدم ایدلمش اولمغله برابر ینه قلعه نامنی محافظه ایدن جنوب شرقی جهتنده‌کی محله اولوب، اونك شمالنده انکلیزلرك (بلاق تاون) یعنی «قره شهر» دیدکلری محله واردر، که شهرك اك بیوك قسمی اولوب، مسلمانلر وهندولر بونده ساکندرلر. بو محله‌نك سوقاقلری غیر منتظم وپیس اولوب، هواسی دخی آغیردر. اك کوزل محله‌سی‌ده قلعه‌نك غرب شمالی جهتنده واقع (مالابار هیل) محله‌سی اولوب، پارسی اغنیای تجاریله آوروپالیلرك اقامتکاهیدر. قلعه‌نك جنوب غربیسنده واقع (قولوبه) یاخود (کلبه) محله‌سی دخی جیادت هوا ایله معروف اولوب، بعض انکلیزلرك خانه‌لری وعسکر قشله‌لری بونده‌در. شهرك متعدد وجسیم جامع شریفلری، بتخانه‌لری، آتشکده‌لری، کلیسالری وحاوره‌لری، متعدد کتبخانه‌لری، بر جغرافیا وبرده السنه وآثار شرقیه جمعیتی واردر، که ایکیسی‌ده هندك آثار عتیقه واحوال حاضره وماضیه‌سی حقنده پك نافع معلومات نشر ایتمشلردر. زراعته، طب وحکمت طبیعیه‌یه مخصوص جمعیتلری، تجارت اوطه‌سی وسائر مؤسساتی دخی واردر. مطبعه‌لر چوق اولوب، اردو، فارسی، عربی وانکلیز لسانلرنده پك چوق کتاب نشر اولنور. ریحتم ولیمانی پك کوزل وصاغلام اولوب، پك چوق سفائن آمد شد ایدر؛ وجوارلرنده‌کی طاغلردن ایندیریلن بر نوع آغاجدن پك طیانیقلی سفائن اعمال اولنور. بمبای شهری اون‌آلتنجی قرن میلادی اوائلنده اوراری ضبط ایتمش اولان پورتکیزلیلر طرفندن بر کوچك قصبه صورتنده تأسیس اولنه‌رق، ۱٦٦۱ ده پرنسس قاترینه‌نك جهازی اولمق اوزره، انکلتره‌یه ویریلوب، ۷ سنه صکره انکلیز حکومتی بو اهمیتسز قصبه‌یی سنوی ۱۰ لیرا بدلله هند قومپانیه‌سنه ویرمشیدی. اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده انکلیز قومپانیاسی طرفندن مرکز تجارت اتخاذ اولنمغله، کسب اهمیت ایتمکه باشلایه‌رق، عصر حاضرده ایسه بردن بره فوق العاده بیومش؛ وهندستان انکلتره دولتنك ضبطنه کچدکدن صکره، بو قطعه‌نك منقسم اولدیغی اوچ دائره‌دن برینك مرکزی اولدیغی کبی، کلکته ومدراسه منتهی اولان دمیر یول خطلرینك دخی رأسی اولمغله، اهمیتی آرته‌رق، علی الخصوص سویش قنالنك کشادندن صکره آسیانك اك تجارتگاه اسکله‌سی وبحر محیط هندی سواحلی تجارتنك مرکزی اولمشدر.

بمبای اداره‌سی { (Présidence de Bombay) انکلیزلرك تحت ضبطنده بولنان هندستان ممالکنك منقسم بولندیغی اوچ بیوك قسمك بری اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذکوره‌نك قسم غربیسیله کوجرات و سند خطه‌لرینی جامعدر. بو اداره‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۲۱ ٤٦۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۱٦ ٤٥٤ ٤۱٤ کشیدر. بو اداره‌یه مؤخراً الحاق ایدلمش اولان (سند) خطه‌سی پك واسع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲٤ ٦٥۱ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، ۲ ¼ ملیوندن آز اهالیسی اولوب، اداره‌نك سائر طرفلرنده اهالی دها چوقدر. (دکن) ك قسم غربیسندن عبارت اولان جهت جنوبیه‌سنده (غات) سلسلهٔ جبالی ساحل بوینجه شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بو سلسلهٔ جبال ایله دکیز آره‌سنده اولان سواحلك پورتکیزك النده بولنان (غویا) نك

شمالنـده‌كی قسمی (قونقان) یاخود (كنكان) وشهر مذكورك جنوبنـده اولان قسمی دخی (كناره) اسمیله معروف اولوب، بو سواحلده پك چوق یاغمور یاغار، وهوا معتدل اولوب، میزان‌الحراره سانتیغراد حسابیله نادراً ٣٨ درجه‌دن یوقاری چیقار، و ٢٠ درجه‌دن آشاغی اینمز. غات سلسله‌سـنك شرق جهتنده اولان محللرك ایسه هواسی پك یابس اولوب، اراضیسی زیاده‌سیله منبت ایسه‌ده، قوراقلقدن اكثریا قحط وقوع بولور. بمبای شهرینك شمال جهتنده اولان كوجرات وسـند خطه‌لری ایسه آلچاق اولوب، یاغموری دخی آز اولمغـله، اورالرده صیجـاق فوق‌العاده اولوب، میزان‌الحراره چوق دفعه ٥٠ و ٥٥ درجه‌یی تجاوز ایدر. بمبای اداره‌سی ٣ ایالته، ٢٤ سنجاغه و ١٥٢ قضـایه منقسمدر. [زیاده تفصیلات ایچـون «هند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بمپور { [«بم» ماده‌سـنه مراجعت بیـوریله.]

بَنا { مصرده قـدیم بر بلده‌نك اسمی اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذكوردر.

بنا { یمنده تعز سنجاغنك قعطبه قضاسـنده بر قریه اولـوب، بو قریه‌ده جریانله عـدن كورفزینه منصب اولان نهره دخی (وادی‌بنا) دینور.

بنارس { (Benares) هندستانك اك مشهور واك قـدیم شهرلرندن اولوب، بنكاله دائره‌سنده وبو شهرك ٦٤٠ كیلومتره غرب شمالیسنده اوله‌رق، كنك ایرماغنك ساحل شمالیسـنده، ٢٥° ١٨′ ٣٣″ عرض شمالی ایله ٨٠° ٣٥′ ٢٨″ طول شرقیده واقعدر. همنامی اولان بر ایالتك مركزی اولوب، ٢٠٠٠٠٠ اهالیسی، براهمانیلره مخصوص بر دارالفنـونی، ینه بونلره مخصـوص پك قـدیم بر رصدخانه‌سی، پك چوق آثار عتیقه وابنیهٔ مصنعه‌سی، اورنك زیب طرفندن بنا اولنمش بیوك بر جامع شریفی، بر چوق بتخانه‌لری، نهر بویـنجـه كوزل بر ریختمی، منسوجات متنوعه وسائر معمولاتی، بیوك چارشیسی، پك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر هندولر نظرنده مقدس اولوب، براهمانیلر هر طرفدن زیارتنه كیدرلر. آسیا قطعه‌سنده مجوهرات تجارتنك اك بیوك مركزیدر. — بنارس ایالتی هندستانك بنكاله دائره‌سنده‌كی ایالاتدن اولـوب، جنوباً وشرقاً (بهار)، غرباً اله آباد واوده ایالتلریله وشمالاً (نپال) خطه‌سیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٧٥٠٠ مربع كیلومتره واهـالیسی تقریباً ٨٢٠٠٠٠٠ كشـیدر. هواسی معتدل وقیشین عادتا صـوغوق اولوب، اراضـیسی پك منبتدر. ایالت بر وجـه زیر ٦ سنجـاغه منقسمـدر: بنارس، میرزا آباد، غازیپور، عظیمكر، كوركپور، بستی.

بُناز { خداوندكار ولایتنده كوتاهیه سنجاغنك عشاق قضاسنده وعشاقك ٢٢ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی كوچك بر قصبه اولوب، بیوك مندرسه تابع همنامی اولان بر چایك كنارنده واقعدر. — بناز ناحیه‌سی عشاق قضاسنك قسم شرقیسـنده واقع اولوب، ٣٩ قریه‌دن مركبدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٥٠ مربع كیلومتره واهـالیسی ١٢٠٠٠ كشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوباتی وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اكثر طرفلری طاغلق اولوب، اورمانلری چوق اولدیغندن، باشلیجه اخراجاتی پلاموط وكراسته‌دن عبارتدر. مخرجی مركز ناحیه‌دن ٣٠ ساعت مسافه‌ده واقع آلاشهر موقفیدر. درون ناحیه‌ده ٣٩ جامع، ٣٨ مكتب، ٢ مدرسه، ١٧ دكان، (جعفر غازی) نامیـله بر زیارتكاه وحمام بوغازی نام محلده اوسـتی آچیق كوكوردلی بر ایلیجه واردر.

بناز چایی { خـداوندكار ولایتنك جنـوب غربی جهتنده (بیوك منـدرس) ایرماغنه تابع بر چای اولوب، مراد طـاغندن نبعانله، (بناز) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، جنوب غربیه جریان ایده‌رك، تخمیناً ١٤٠ كیلومتره مسافه قطع ایتدكدن صكره، قره حصار صاحب سنجاغی داخلنده صاغدن مندرسه منصب اولور.

بَناكِت { ماوراءالنهرده بیوجك بر شهر اولوب، مشاهیر علمادن بر چـوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. جغرافیون عرب ٣٨° ١٠′ عرض شمالیده واقع اولدیغنی بیان ایدیورلر. بو شهر مؤخراً شاهرخ بن تیموره نسبةً (شاهرخیه) تسمیه اولنمشیدی. الیوم خرابدر.

بناكتی { [«ابو سلیمان بناكتی» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بنالقازار { (Benalcazar) آمریقاده اجرای فتوحات ایدن اسپانیول جنراللرندن

اولوب، يكى غرناطه ايله پرو فتوحاتنده (پيزارو) نك معيتنده بولنمش؛ ١٥٣٣ ده (كيتو) شهرينى ضبط ايدوب، واليسى اولمش؛ و (غوآكيل) شهرينى تأسيس ايدوب، ١٥٥٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر.

بنالوقه (Banialouka) بوسنه ولايتنده همنامى اولان سنجاغك مركزى بر شهر اولوب، بوسنه سراينك تقريباً ٢٣٠ كيلومتره شمال غربيسنده وآوستريا حدودنده اولان (نووى)نك ٨٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده اولەرق، (ورباچ) نهرينك ايكى كنارنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهاليسى و مذكور نهرك اوزرنده بر قاچ كوپريسى واردر. (اونه) نهرى كنارنده اولان مذكور (نووى) قصبەسنه بر دمير يول خطيله مربوطدر. — بنالوقه سنجاغى ادارهٔ عثمانيه زماننده بوسنه ولايتنى تركيب ايدن ٥ وهرسكله برابر ٦ سنجاغك برى اولوب، نفس بنالوقه، غرادشقه، تشنه، دربند وزبچه اسمرليه ٥ قضايى حاوى ايدى. ١٥٠٫٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، ٢٧٠٠٠ قدرى اسلام وقصورى خرستياندر.

بنان عرب شاعرەلرندن اولوب، خلفاى عباسيەدن متوكل باللهك جاريەسى و(فضل) اسمنده ديگر بر جاريهٔ شاعرەنك رفيقەسى ايدى. متوكل خليفەنك سويلديكى:

تعلمت اسباب الرضا خوف سخطه
وعلمه حبى له كيف يغضب

بيتنه ضميمه اولەرق، فضلدن صكره بداهةً سويلمش اولديغى شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

وعندى له العتبى على كل حالة
فما منه لى بد ولا عنه مذهب

بناونته (Benavente) اسپانيانك (زاموره) ايالتنده وزاموره شهرينك ٣٠ كيلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٤٦٠٠ اهاليسى واعتبارى بر دوقەلغى واردر.

بنائى مشاهير شعراى ايراندن اولوب، هراتليدر. پدرى معمار اولديغندن، بو مخلصله تخلص ايتمشدر. اصحاب علم وفضلدن اولديغى حالده، هجو وهذله مائل اولوب، بتون اكابر زمانى وعلى الخصوص معاصرى اولان مشهور على شير نوايى يى دلگير ايتمش؛ وبوندن طولايى هراتى تركله، ماوراء النهره قاچمشيدى. اواخر عمرنده هجوى تركله، شيخ سعدى وخواجه حافظ شيرازينك اشعارينه نظيرەلر ترتيب ايتمشدر. بو اشعارده (حالى) مخلصيله تخلص ايلمشدر. ٩١٨ تاريخنده (قرشى) قصبەسنده شاه اسماعيل طرفندن اولنان قتل عام صرەسنده مقتول اولمشدر. اوزون حسنك اوغلى سلطان يعقوب نامنه «بهرام وبهروز» عنوانيله بر منظومه يازمشدر. ٦٠٠٠ بيتى حاوى بر ديوانى دخى واردر. شو بر ايكى بيت بر قصيدەسندندر:

بدا النجم ليلاً كنجد الكواعب
فروزنده از حلقهاى ذوائب
شب عقد زهره است درحصبه كوبى
زوالنجم چند آيت آورده خاطب

بنائى كابل جوارنده واقع تون قريەسندن بر شاعر اولوب، همايون شاه زماننده هندستانه رحلت ايتمشيدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بى مه روى توكار من بيمار بدست
وه كه بيمار غم عشق تراكار بدست

بنت (Bennet) انكلتره اديبەلرندن اولوب، يازديغى بر طاقم گوزل حكايه كتابلريله شهرت بولمشدر. ١٧٦٠ ده طوغوب، ١٨٠٨ ده وفات ايتمشدر.

بنت ايرانك اك مشهور شاعرەلرندن اولوب، ملوك صفويەدن شاه عباس ماضينك زماننده ياشامش؛ وكرك اشعار وادبياتيله كرك حسن وجمال ونكتەسنجلكيله بيوك بر شهرت قزانمشيدى. حسام سالارك قيزيدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

روزى كه طرب بالب وخال توكنيم
جان تازه بفر خنده جمال توكنيم
اين جرم كه زنده مانده ام بى رخ تو
در گردن اميد وصال تو كنيم

بنت البغداديه (زينب بنت ابى البركات) يدنجى قرن هجريده بغدادده ظهور ايتمش عالمه وزاهده بر قادين اولوب، طائفهٔ نسايه وعظ ونصيحت وتعليم فقه وادبله اشتغال ايدردى. ملوك مصردن ملك ظاهر بيبرسك كريمەسى (تذكار باى خاتون) بونك نامنه (رباط البغداديه) ناميله بر خانقاه بنا ايتمشيدى.

بنت الجودى قياصرهٔ روم طرفندن شامده حكومت ايدن غسانيلردن (جودى بن عدى)نك قيزى اولوب، فوق العاده حسن وجمال صاحبەسى اولمغله، عبدالرحمن بن ابى بكر حضرتلرى تجارت طريقيله شامه سفرنده كنديسنه عاشق

اولوب، بعده شامك فتحنده كنديسنی تزوج ايتمشيدی.

بنت الجويرانی [«زين العرب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنت خداويردی يدنجی قرن هجری اوائلنده اسكندريه‌ده ياشامش بر قيزدر، كه قولسز طوغمش اولديغی حالده، آياغيله قلم آچوب، كوزل يازی يازمغله شهرت بولمشدر.

بنت الدوامی (جوهره) آلتنجی قرن هجری اواخرنده بغدادده عفت وزهديله شهرت بولمش بر قادیندر.

بنت دهين اللوز يدنجی قرن هجری اوائلنده دمشق شامده ظهور ايتمش اولان حكيم مشهور نجم الدين ابن المنفاخك والده‌سی اولوب، علوم متنوعه‌ده‌كی وقوف تاميله مشهوره ايدی. حتی حكيم مشار اليهه والده‌سنه نسبتله (ابن العالمه) دخی ديرلردی.

بنت عايشه اندلسك مشهور اديبه‌لرندن اولوب، علم وعرفانيله وفصاحت وبلاغتيله شهرتی فوق العاده اولمغله، آثاری مجالس كبرا ومحافل ادباده زياده‌سيله مرغوب ايدی. ناموس وورعی دخی اديبانه‌كی قوتی نسبتنده اولوب، وطنی اولان قرطبه‌ده كتب كثيره جمعيله، كنديسنه مخصوص بيوك بر كتبخانه تشكيل ايده‌رك، الی آخر العمر مطالعه ايله مشغول اولمش؛ و ٤٠٠ تاريخ هجريسنده وفات ايتمشدر.

بنتيووليو (Bentivoglio) ايتاليانك (بولونيه) شهر وخطه‌سنده ١٥ نجی قرن ميلاديده حكم سورمش بر خاندان اولوب، بونلر بر چوق وقت پاپالرله منازعه‌ده بولندقدن صكره، ١٥١٢ ده موقع اقتداردن دوشوب، بعده كنديلرندن بعض محررلر وديپلوماتلر ظهور ايتمشدر.

بَنجيكت سمرقند جوارنده برقصبه اولوب، بعض مشاهيرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بندر (Bender) روسيه‌نك بسارابيا خطه‌سنده. (دنيستر) نهرينك ساحل غربيسنده وكيشنفك ٥٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسی، جامع شريفی، ارمنی كليساسی وكهرچله، دمير وكاغد فابريقه‌لريله دباغخانه‌لری واردر. بو قصبه خيلی وقت دولت عثمانيه‌نك النده بولنوب، دمير باش ديمكله مشهور اولان اسوج قرالی اون ايكنجی شارل دخی، پولتاوه محاربه‌سندن صكره، بو قصبه‌ده اقامت ايتمشيدی. دفعاتله روسيه‌ليلرك الينه چكمشديسه‌ده، استرداد اولنه‌رق، نهايت ١٨١٢ تاريخ ميلاديسنده بكرش معاهده‌سی اوزرينه بسارابيه قطعه‌سيله برابر روسيه‌يه ترك اولنمشدر.

بندرابند (Bindrabund) هندستانده جمنه نهرينك ساحل غربيسنده و(اكره) نك ٣٥ ميل شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسی وبرچوق بتخانه‌لری واردر.

بندر بوشير ايرانك ساحل جنوبيسنده وبصره كورفزنده اوله‌رق فارس خطه‌سنده برشهر اولوب، ايرانك مذكور كورفزده برنجی اسكله‌سيدر. شيرازك ٦٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده وبصره‌نك ٣٣٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده اوله‌رق، ″٧ ′٥٩ °٢٨ عرض شمالی ايله ′٢٩ °٤٨ ″٥٤ طول شرقيده واقعدر. قورو وقوملق بر شبه جزيره اوزرنده مؤسس اولوب، شمال وشرق جهتلرنده يوكسك طاغلر بولنديغندن، هواسی فوق العاده صيجاق وصويی پك فنادر. اغنيانك ايچديكی صو بر ايكی ساعتلق مسافه‌دن كلير. اولری كاركير واوچ قاتلی اولوب، اوارقجه كوزلدر. ليمانی پك كوچك وصيغ اولديغندن، بيوك كميلر طيشاريده دمير آتمغه مجبور بولنده‌درلر. اهاليسی ١٣٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، بر ثلثی ارمنيدر. بصره‌دن كيتمش بعض سنی عربلرله بر طاقم كلدانيلر دخی واردر. تجارتی باشليجه هندن وآوروپادن ايرانه ادخال اولنان امتعهٔ مختلفه ايله فارسدن اخراج اولنان تنباكو، شراب وسائره‌دن عبارتدر. يكی بر قصبه اولوب، پورتكيزليلرك اوجوارده تأسيس ايتمش اولدقلری (بندر ريشر) ك انقاضيله تأسيس ايدلمش اولديغی مظنوندر.

بندر عباس ايرانك ساحل جنوبيسنده وبصره كورفزينك مدخلی اولان (هرمز) بوغازنده وهرمز آطه‌سنك قارشيسنده برقصبه واسكله اولوب، كرمان ايالتنه ملحقدر. بندر بوشيرك ٧١٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده وكرمان شهرينك ٣٣٠ كيلومتره جنوبنده واقعدر. بو قصبه اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوك صفويه‌دن شاه

عباس طرفندن بنا اولنەرق، كندى اسميله تسميه، ومشاراليهك هندله آچديغى تجارته مخصوص بر اسكله اتخاذ اولنمشيدى. ١٢٠٠٠ اهاليسى وصاغلام ليمانى واردر. قصبه قوملق بر محلده اولوب، شمال جهتى طاغلرله محاط اولديغندن، يازين هواسى فوق‌العاده صيجاق اولمغله، اوموسمده اكثر اهاليسى ايچ طرفلره چكيليرلر. محيط دائره‌سى ٣ كيلومتره اولوب، ايكى‌قات سورله وبر خندقله محاطدر. تجارتجه موقعى پك‌اهميتلى ايسه‌ده، شاه عباسك زماننده ودها صكره حائز بولنمش اولديغى اهميت تجاريه‌سى زائل اولمشدر. بو اسكله ١٨٠٠ تاريخ ميلاديسنده مسكت امامنه ترك اولنمش ايديسه‌ده، اخيراً بلوجستان حدودينه قريب اولان (جوبار) اسكله‌سيله مبادله اولنمشدر. اسكى اسمى (كمرون) در.

بندقيه { عربلرك ونديك شهر وخطه‌سنه ويردكارى اسمدر.

بنديكتوس { (Benedictus) وفرانسزجه بنوآ (Benoît) خرستيانلرك عزيزلرندن وآوروپاده اك اول كشيشلكه سلوك ايدنلردندر. ٤٨٠ تاريخنده (نورسيه) قربنده طوغوب، ٥٤٣ ده وفات ايتمشدر. روما قربنده (سوبياقو) دينلن برقيرده برصومعه اتخاذيله، مريدانى فوق‌العاده تكثر ايتديكندن، كورديكى تضييق اوزرينه؛ مريدلريله برابر (قاسين) طاغنه چكيله‌رك، بونلره بر اصول ونظام وضع ايتمشدى، كه مرور زمانله بر رهبان طريقى صورتنه كيروب، بو طريق اليوم موجوددر. مارتك ٢١ نده يورطيسى اجرا اولنور. — بو اسمله فرانسه‌نك (لانكدوق) خطه‌سنده دخى برعزيز ظهور ايدوب، (آنيانه)ده بر مناستر تأسيس ايتمش اولديغندن، (آنيانه‌لى بنوآ) دينمكله معروفدر. ميلادك ٧٥٠ تاريخنده طوغوب، ٨٢١ نده وفات ايتمشدر. شباطك ١٢ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

بنديكتوس { (ياخود بنوآ) بو اسمله ١٤ پاپا كلمشدر، كه مدت حكومتلرى بروجه زير بيان اولنور :

برنجيسى	عن	٥٧٤	الى	٥٧٨
ايكنجيسى	»	٦٨٤	»	٦٨٥
اوچنجيسى	»	٨٥٥	»	٨٥٨
دردنجيسى	»	٩٠٠	»	٩٠٣
بشنجيسى	»	٩٦٤	»	٩٦٥
آلتنجيسى	»	٩٧٢	»	٩٧٣
يدنجيسى	عن	٩٧٥	الى	٩٨٣
سكزنجيسى	»	١٠١٢	»	١٠٢٤
طقوزنجيسى	»	١٠٣٣	»	١٠٤٨
اوننجيسى	»	١٠٥٨	»	١٠٥٨
اون برنجيسى	»	١٣٠٣	»	١٠٣٤
اون ايكنجيسى	»	١٣٣٤	»	١٣٤٢
اون اوچنجيسى	»	١٧٢٤	»	١٧٣٠
اون دردنجيسى	»	١٧٤٠	»	١٧٥٨

بونلرك سكزنجيسنك زماننده صقليه‌ده حكم سورن بنى اغلب امراسى ايتاليايه تجاوزله، برچوق يرلر ضبط ايده‌رك، رومايه تقرب ايتدكلرنده، كنديسى بالذات عسكر جمعيله قارشى چيقوب، محاربه ايتمشيدى.

طقوزنجيسى ١٢ ياشنده ايكن، بعض دسايسله پاپا انتخاب اولنه‌رق، انواع فسق وفجوره سلوك ايتمكله، انتخابندن ١٢ سنه صكره اسقاط اولنمش ايسه‌ده، دها ايكى دفعه پاپالق مسندينى ضبط ايتدكدن صكره، نهايت ندامته دوچار اولوب، كنديلكندن چكلمشيدى.

اون دردنجيسى علوم ومعارف وصنايعى التزام ايتمش، وروم مذهبيله قتوليك مذهبنك توحيدينه چالشمشدر. وولتر اسلام عليهنده هانله صورتنده يازمش اولديغى ارجوفه‌يى بوكا تقديم ايتمش؛ وبو حكيمك لعنته مستحق اولديغى اعلان ايتمش اولان پاپا كنديسنك بو ارجوفه‌سندن ممنون اوله‌رق، يازديغى جوابده «سوكلى اوغلم وولتر!» ديه خطاب ايتمشدر.

ديكرلرينك ترجمهٔ حاللرنده ذكره شايان بر وقوعات اولميوب، يالكز اون برنجيلرينك اعزه‌دن معدود اولديغنى، وتموزك ديسنده يورطيسى اجرا اولنديغنى ذكر ايتمكله اكتفا ايدرز.

اون اوچنجى بنوآ اسميله طقوزنجى بونيفاسك پاپالغى زماننده (آوينيون) ده پاپالق دعواسنده بولنمش بر آدم وار ايدى، كه عن اصل آراغونلى اولوب، (مونتپليه) دار الفنونده حقوق معلمى بولنمشيدى. كنديسنه رافضى نظريله باقلديغندن، فرانسه قرالى آلتنجى شارل كنديسنى محاصره ايتمش ايسه‌ده، فرار يولنى بولوب، اسپانيانك (والنسه) خطه‌سنه قاچمش؛ واوراده دخى پاپالق دعواسنى ايدوب، ١٤٢٤ ده وفات ايتمشدر.

بنزرت { (Bizerte) تونسك ساحل شماليسنده همنامى اولان كولله اختلاط ايدر برقويك ايچنده برقصبه واسكله اولوب، تونسك

١٥ ساعت شمال غربیسنده و (رأس ابیض) دنیلن بروندن بر بچق ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. جمله‌سی عرب ومسلم اولمق اوزره، ١٠٠٠٠ اهالیسی، دکیز طرفندن متین استحکاماتی وپك چوق بالیغی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (هیپوزاریتوس) ایدی. جوارنده بعض آثار عتیقه واردر. ٣١ تاریخ هجریسنده معاویه بن حدیج طرفندن فتح اولنه‌رق، عبد الملك بن مروان دخی مشارالیهك معیتنده فتحده حاضر بولنمشیدی. وقتیله او جهتك اك ایی لیمانلرندن اولوب، پك تجارتگاه ایدیسه‌ده، مؤخراً تدنی ایتمشدر.

بُنطُس { عرب جغرافیونك قره دکیزه ویردکاری اسم اولوب، (اوقسینوس پونتوس) اسم یونانیسندن مأخوذدر. غلط اوله‌رق بعض نسخه‌لرده (نبطس) صورتنده محرر کوزیلور. [«قره دکز» و «پونتوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

بنغازی { آفریقای عثمانیده برقه خطه‌سنك ساحل غربیسنده لوا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، سدره کورفزینك ساحل شرقیسنده، ″٥٤ ′٦ °٣٢ عرض شمالی ایله °١٧ ″٥١ ′٤٢ طول شرقیده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی عرب و مسلم وبر آز مقداری یهودیدر. لیمانی قومله طولمش اولدیغندن، یالکز کوچك کیلرك دخولنه مساعددر. قصبه‌نك خارجنده ولیمانك آغزنده بر قلعه‌سی وایچنده حکومت قوناغیله قشله‌سی واردر. اسم قدیمی برنیقه اولوب، یونانیلر زماننده بیوجك بر شهر حالنده بولنمش اولدیغندن، اطرافنده برطاقم آثار عتیقه مشهوددر. بنغازیدن بغدای، یوك وحیوانات اخراج اولنوب، باشلیجه تجارتی مالطه ایله اجرا اولنور.

بنغازی { سنجاغی. محلنده تفصیلاً بیان اولنان برقه خطه‌سندن عبارت اولوب، اسکیدن بری طرابلس غرب ولایتنه ملحق ایکن، بر قاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنه‌رق، نفس بنغازی ایله درنه سنجاقلرندن مرکب ایدی. اخیراً مستقل بر سنجاق اتخاذ اولنوب، بروجه زیر ٥ قضا و ٥ ناحیه‌یه تقسیم اولنمشدر:

قضا	ناحیه
بنغازی	براعصه، جدابیه، سلوك، قیمنس، برسیس
درنه	
مرج	
اوجله	
بومبا	

بنغازی سنجاغنك سواحلده بعض اسکله‌لردن واوجله کبی داخلده اولان بر ایکی قصبه‌دن بشقه قراسی اولمیوب، اهالیسی خیمه نشیندر. [احوال سائره‌سیچون «برقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنفزوه { آفریقیه یعنی تونسده قیروان قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بنقولن { یاخود بنکولن (Benkoulen) سومطره آطه‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، فلمنکلیلرك النده بولنان بر ایالتك مرکزیدر. ٦٠٠٠ اهالیسی وبر قلعه‌سی واردر. انکلیزلرك النده ایکن دها معمور اولوب، دیکر بعض یرلرله مبادلهٔ فلنکه ترك اولنه‌لی تدنی ایتمشدر. اهالیسنك قسم عظمی مسلمدر. — ایالتك ١٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بنگاله { (Bengale) هندك شمال شرقیسنده وکنك نهرینك منصبی اطرافنده بر بیوك خطه اولوب، شمالاً نپال وبوتانله، شمال شرق جهتندن آسامله، شرقاً برمانیانك انکلترەنك النده بولنان قسمیله، جنوباً بحر محیط هندینك بنگاله کورفزیله، جنوب غربی جهتندن اوریسا خطه‌سیله، غرباً دخی بهار خطه‌سیله محدود ومحاطدر. مذکور کورفزده‌کی ساحلی ٤٤٠ کیلومتره طولنده اولوب، قسم اعظمی کنك نهر عظیمنك دالیه‌سی یعنی بو نهرك منشعب اولدیغی متعدد قوللرك منصبلری ضبط ایتمشدر. اراضیسنك قسم اعظمی هندك نیلی دیمکه شایان اولان بو بیوك ایرماغك آچدیغی حسابسز قوللر وشعبه‌لرله جدوللرك جریان ایتدکاری آلچق بر یر اولوب، اطرافی جبالله محاطدر. بو وجهله اطرافنده‌کی خطه‌لردن طاغلرله آیرلمش اولان بنگاله حوضه‌سی ′٣٠ °٢١ ایله ′٣٠ °٢٦ عرض شمالی و ′١٥ °٨٤ ایله °٨٩

طول شرق آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۳۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۳۷۰۰۰۰۰۰ اولوب، هر مربع کیلومتره باشـنه ۱۵۸ کشی دوشیور، که بو ده خطهٔ مذکوره‌نك فوق‌العاده مسکون اولدیغنی کوستریور.

بنکاله‌نك قسم شمالی وغربیسی مرتفعجه اولـوب، جنوب جهتنده اولان نصف اراضیسی ایسه کنك ایرماغنك دالیه‌سـندن عبارت اولمغله، بو نهر عظیمك ایندیردیکی اتربهٔ مترسـبه‌دن متشکل آلچق ودوز بر اووه حالنده‌در. کنك ایرماغی غربدن کلوب، بنکاله‌نك ایچندن مرورله، صولدن برچوق چایلر وعلی‌الخصوص تیبتدن کلن براهماپوتره‌یی اخذ ایتدکدن صکره، اوچه منقسم بر آغزدن دکیزه منصب اولور. کنك ایرماغی بنکاله خطه‌سـنه دخولنی متعاقب (راجه محل) شهرنده صاغدن یعنی جنوب شرقیه طوغری بر قول صالیویریور، که قسم اعلاسی (بهاکرانی) وقسم اسفلی (هوکلی) اسمیله معروف اولوب، مرشد آباد، (شندر ناکور) وکلکته شهرلری ایچـندن مرور ایدر. کنکك کندیسیله بوشعبه‌سی آره‌سنده حسابسز قوللر وشعبه‌لر کنکك مجرای اصلیسـندن آیریله‌رق، شرق جنوبی‌یه طوغری جریان ایدرلر، وبونلرکده چوغی ینه برطاقم قوللره آیریله‌رق، وبینلرنده برطاقم طبیعی قناللر تشکیل ایده‌رك، بنکاله‌نك بو قسمنی صولامقده بولنان بر سبزه باغچه‌سنه چویررلر. ایرماغك فیضانی زمانده بوقوللرك جمله‌سی طاشوب، بتون او واسع اووه‌یی برجسیم کول حالنه قـورلر، ویالکز مرتفعجه محللرده اولان کویلر صویك خارجنده قالیر. فیضان وقتی چکدکدن صکره، بنکاله‌نك بتون بو قسم اسفلی واسع بر بطاقلق حالنده قالوب، آنجق اواقلیمه مخصوص اولان حرارت شمسك شدتی بونك اوست طبقه‌سنی قوروته‌رق، قابل زراعت بر حاله قور. ذاتاً انهار مذکـوره یتاقلرینی پك صیق دکیشدیردکلرندن، مملکت مذکوره‌نك بتون طوپراغی اتربهٔ مترسـبه‌دن اولوب، رطـوبت وحرارت دخی فوق‌العاده اولمغله، نباتات خارق‌العاده صورتده نشو ونما بولور. بویرلرك اکثری پرنج تارلالرندن عبارت اولوب، سنه‌ده ایکی دفعه محصـول آلنیر. بغدای، داری وسـائر حبوبات ایسه باشلیجه ایرماغك شمـال طرفنده حاصل اولور. یاموق، چوید، شکر قامشی، توتون، کتن، قهوه، خشخاش وسائر محصولاتی دخی چوقدر. میوه وسبزه‌لرك دخی انواعی یتیشیر. شمال وغرب جهتلرنده خیلی اورمانلری دخی واردر. حیوانات وحشیه‌سی پك چوق اولوب، اورمانلرنده وقامشلقلرنده فیل، کرکدان، قپلان، یبانی مانده، آیی، میمون، کیك وغزاللرك انواعی، تمساح وجسیم ییلانلرله سائر حشرات کثرت اوزره بولنور. هوانك حرارتیله رطوبتك کثرتـندن وبطاقلقلرك تعفناتندن هـوا پك وخیم اولوب، قوله علت مدهشه‌سـنك اصل منبعی اوراسیدر.

بنکاله یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر کلکته، مرشـد آباد و(دکه) دن عبارت اوچ ایالته منقسم ایدیسـه‌ده، تقسیمات اخیره‌ده هندستانك منقسم بولندیغی اوچ جسیم اداره‌دن (بنکاله) اداره‌سـنی ترکیب ایدن بش ایالتك بری اولـوب، (نفس بنکاله) اسم رسمیسـیله معروف و ۳۰ قضایی شامل اولمق اوزره، بروجه زیر ٦ سنجاغه منقسمدر: کلکته، بردوان، راجه چاهی، کوچ بهار، دکه، چته‌کنك.

اك بیوك شهری بنکاله اداره‌سنك وبتون هندستانك مرکزی اولان (کلکته) اولـوب، ۲۰ بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری دخی بروجه زیردر:

کلکته	۷۹٤٦۳۳	موناپور	۳۱۰۰۰	کشناکر	۲٦۰۰۰
هوره	۹۷۳۳۰	شندرناکور	۳۰۰۰۰	سرامپور	۲٤۰۰۰
دکه	٦۹۰۰۰	سانتیپور	۲۸۰۰۰	تاپهاتی	۲٤۰۰۰
مرشدآباد	٤٦۰۰۰	کاته	۲۷۰۰۰	رامپور	۲۲۰۰۰
هوکلی	۳٤۰۰۰	برهانپور	۲۷۰۰۰	چندره‌کونه	۲۱۰۰۰
بردوان	۳۲۰۰۰	اکرپاره	۲٦۰۰۰	چته‌کنك	۲۰۰۰۰

اهالیسی هندستانك سائر بعض طرفلرینك اهالیسی کبی اوزون بویلی وتنـدرست آدملر اولمیوب، اوفق تفك وقورو آدملردر. رنکلری باقیر وزیتون رنکلرینه مائل اولوب، سیماجه دخی هند چینی اهالیسنه مشابه‌درلر. سویلدکلری (بنکالی) لسانی سانسکری تعبیر اولنان والسنهٔ آریانیه‌نك اك قدیملرندن اولان اسـکی هند لسانندن مشتق ایسـه‌ده، اصل اهالینك جنسی تیبتك مغول اجناسنه منسوب اولوب، اقوام آریانیه ایله اختـلاطندن بعض درجه سیمـالری دکیشمشدر. بنکاله اهـالیسی غایتله قـورقاق، حیـله کار ووفاسز آدملردر. بونلرك قسم اعظمی براهمانی اولوب، اهل اسلامك مقداری ایکنجی درجه‌ده ایسه‌ده، انکلیزلرك ورودینه‌دك حکومت مسلمانلرك النده اولوب، الیوم نفوذ واقتدار بونلرده‌در. فتوحات اسلامیه‌دن اول

بنكالهده درت دولت تشكل ايدوب، ٤٢٤٦ سنه حكومت سورمش اولدقلرى براهمانيلرك توارىخندن آكلاشيليورسه‌ده، بونلرك تاريخ واحوالى مصال قبيلندندر. ٦٠٠ تاريخ هجريسنده بوخطه‌يى افغانيلر وبعده مغوللر ضبط ايدوب، ٧٤١ ده فخرالدين اسمنده برى استيلا ايله، آيريجه بر دولت حالنه وضع ايتمش ايسه‌ده، متعاقباً (شير شاه) وبعده اكبر شاه طرفندن ضبط اولنه‌رق، دهلى دولتنه الحاق اولنمشيدى. بو آرالقده بنكاله واليلرى دفعاتله دعواى استقلاله قالقيشمغله، بونلرله سلالهٔ تيموريه آره‌سنده برچوق منازعه‌لر ظهور ايتمشدر. نهايت ١٧٥٧ دن ١٧٦٥ تاريخ ميلاديسنه دك مرور ايدن سكزسنه ظرفنده كاملاً انكليزلرك اليته كچوب، بونلر برچوق وقت ويركو نامييله حكمدار سابقه كاينلى تخصيصات ويرمشلردر.

بنكاله اداره‌سى (Présidence de Bengale) يقين وقتلره كلنجه‌يه قدر انكليزلر هندستانى اوچ اداره‌يه تقسيم ايدوب، بونلرك برنجيسى اولان بنكاله اداره‌سى نفس بنكاله خطه‌سيله آسام، اوريسا، اوده، بنارس، الهآباد، دواب، دهلى، پنجاب، سندك جهت شرقيه‌سى وبرار خطه‌لريله راجپوتانه، كشمير، مالوه، نظام وميسور ممالك ممتازه‌سنى وبيرمانك انكليزه تابع اولان آراقان، پغو وتناسريم ايالتلرينى حاوى ايدى. اخيراً بو تقسيمات تبديل اولنه‌رق، هندستان ١٢ بيوك قسمه تقسيم اولنمشدر، كه بونلرك بر طاقمى ينه اداره ويا رياست وديكرلرى باش قومسيرلك اعتبار اولنورلر. بو تقسيم جديده بنكاله اداره‌سنك دائره‌سى خيلى كوچوله‌رك، ٥ ايالت، ١٢ سنجاق، ٥٨ قضا و١٤٩ ناحيه‌يه منقسمدر. آنجق مملكتك وسعتى واهالينك كثرتى جهتيله، هر بر قضاسى بر ايالت حكمنده‌در. بو اداره‌نك حاوى اولديغى ٥ ايالت: نفس بنكاله، بهار، اوريسا، چوته‌نكپور، آسام ايالتلرندن عبارتدر. بنكاله اداره‌سنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٥١٠٤٠٠ مربع كيلومتره اولوب، ٦٧٠٠٠٠٠٠ اهاليسى واردر، كه هر مربع كيلومتره باشنه ١٣٠ كشى دوشيور. مركزى عموم هندستانك دخى مركزى اولان (كلكته) شهريدر.

بنكاله كورفزى (Golfe du Bengale) بحر محيط هنديك جهت شماليه‌سنده واسع بر كورفز اولوب، هند ايله هند چينى آره‌سنده اولديغى حالده، غرباً هندستانك (قوروماندل) و(اوريسا) سواحليله، شمالاً بنكاله خطه‌سيله، شرقاً دخى هند چينينك بيرمان قطعه‌سنه منسوب آراقان وپغو وتناسريم خطه‌لرى و(ملاقه) شبه جزيره‌سيله محدوددر. بو كورفزك مدخلى غرباً هندستانك منتهاى جنوبنده واقع اولان (قومورين) بروينله شرقاً (سوماطره) جزيره‌سنك منتهاى شماليسى آره‌سنده اعتبار اولنه‌رق، بو ايكى نقطه آره‌سنده عرضى تقريباً ٢٠٠٠ كيلومتره‌در. ٥° عرض شماليدن اعتباراً كنك ايرماغنك بيوك منصبنه قدر اولان طولى دخى همان بوقدردر. مساحهٔ سطحيه‌سى آق دكيزك كينه قريب اولوب، ذكره شايان يالكز ايكى كورفزى واردر، كه بونلرك برى هندستان ساحليله سرنديب جزيره‌سى آره‌سنده اولان (منار) وديكرى پغونك جنوبنده اولان (مرتابان) كورفزيدر. بو دكيزك باشليجه اسكله‌لرى: پونديشرى، مدراس، مسوليپاتام، مالاسور، كلكته، آكياب، رنكون، مولين ومركى‌در. منتهاى غرب جنوبيسنده واقع سرنديب جزيرهٔ كبيره‌سندن بشقه، كورفزك قسم شرقيسنده (آندامان) و(نيقوبار) اسملريله ايكى طاقم جزايرله هند چينى سواحلى قربنده (مركوى) جزايرى وديكر برچوق كوچك آطه‌لر واردر. بو كورفزه اطرافنده‌كى سواحلدن برچوق نهرلر دوكيلوب، بونلرك بعضلرى پك بيوك ايرماقلردر. جنوب غربيدن باشلايه‌رق، باشليجه‌لرينى بر وجه زير تعداد ايده‌بيليرز: كادرى، پنار، پلار، ينار، كريشنه، كردورى، مهانادى، كنك وبراهماپوتره، ايراوادى، تناسريم. بو دكيزه عرب بحريونى اسكيدن سياحت وتجارت ايتمكه آليشمش اولدقلرندن، ايچنده‌كى جزاير اهاليسنك چوغى تا اوائل دور اسلامدن دين مبين محمدى‌يى قبول ايتمشلردر. ابن بطوطه وسائر عرب سياحلرى دخى بو آطه‌لره كيدوب، سياحت ايتمشلردر.

بنكث ماوراء النهرده (شاش) خطه‌سنده واقع (قهندز) شهرينك اسم اصليسيدر.

بنكله (Benguèla) آفريقانك ساحل غربيسنده بر قصبه اولوب، همنامى اولان وپورتكيزه تابع بولنان برنجى حكومتك مركزيدر. ١٢° ٢٨′ عرض جنوبى ايله ١١° ١٠′ طول شرقيده (لاس واقاس) كورفزى داخلنده واقع اولوب، صاغلام بر قويى وجوارنده كهرچله معدنلرى واردر.

هواسی غایت وخیم اولمغله، پورتکیز دولتی طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر. — بنکله حکومتی (آنغوله) خطه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده اولدرق ′۳۰ °۱۰ ایله ′۱۵ °۱٦ عرض جنوبی آره‌سنده‌در. مانیوق، مصر، پاموق، چوید، خرما وسائره محصولاتی وبعض ذی‌قیمت آغاجلری واردر. مملکتك یرلی حاکمی اولوب، پورتکیزه اولان تابعیتی اعتباری برشی کبیدر.

بن نویس (Ben-Nevis) اسقوچیانك اك یوکسك طاغی اولوب، (اینورنس) ایالتنده واقعدر. ۱۳۳۱ متره ارتفاعی واردر.

بنوآ (Benoît) [«بندیکتوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنونت (Bénévent) ایتالیاده ایالت مرکزی مستحکم برشهر اولوب، رومانك ۲۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(قالوره) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، بعض مصنع ابنیه‌سی وبرچوق آثار عتیقه‌سی واردر. اسکی بر شهر اولوب، برچوق وقوعات تاریخیه‌نك محل جریانی اولمشدر.

بنوۀ (Binoué یاخود Benué) سودان وسطیده برنهر اولوب، باکرمی طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، (آداماوه) خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، (حوصه) خطه‌سنك جهت جنوبیه‌سندن بالمرور، (نیجر) ایرماغنه منصب اولور.

بنی (ابن) لفظنك جمعی اولان (بنون) کلمه‌سنك عندالاضافه حالت جری اولوب، برچوق قبائل وعشائر عربك اسملری ترکیبنه داخل اولور.

بنی احمر اندلسده یعنی اسپانیاده ظهور ایدن دول اسلامیه‌نك بری واك صکره‌کیسی اولوب، (موحدین) دولتنك انقراضنده ٦۳۳ تاریخ هجریسنده ابوعبدالله محمد بن احمر طرفندن تأسیس اونمش، وبر وقت بنی زیان وبنی هود دولتلریله مشترکاً اسپانیانك او تاریخده ایادی اسلامده بولنان یرلرینی یعنی قسم جنوبیسنی اداره ایتدکدن صکره، مذکور ایکی دولتك دخی بربرینی متعاقب منقرض اولمسیله، بنی‌احمر دولتی غرناطه شهر شهیرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رك، اسپانیانك یکتا حکومت اسلامیه‌سی حالنه کچمش، و۸۹۸ تاریخنه‌دك ۲٦۵ سنه حکم سورمشدر. بنی احمر حکمدارلری بروقت سائر حکومات اسلامیه ایله وقشتاله وسائر خرستیان دولتلریله اوغراشدقدن صکره، بونلرله صلح ایده‌رك، وبعضاً بر مقدار ویرکی دخی ویره‌رك، راحت یاشامش، وایچلرندن محمد خامس کبی کمال عدالتله اداره ملك ایدوب غرناطه‌یی رشك آور جهان اوله‌جق بر حال معموریته کتیرمش بعض مقتدر حکمدارلر دخی کلمش ایسه‌ده، قشتاله دولت خرستیانیه‌سی کوندن کونه توسیع ممالك ایدوب، بنی احمرك النده‌کی ممالکی برر برر ضبط ایده‌رك، نهایت بوخاندان حکمداری اعضاسی آره‌سنده دخی منافرت وفساد وفتنه چوغالمغله، تاریخ مذکورده فردیناندو ایله ایزابله بر اوزون محاصره‌دن صکره شهری ضبط ایدوب، بنی احمر دولتنه واسپانیاده حکومت اسلامیه‌یه ختام ویرمش؛ وقالان مسلمانلر حقنده اسپانیوللر انواع مظالم وحقاراتی روا کوره‌رك، آلتی یدی عصر ظرفنده کندی اللریله اعمار ایتمش اولدقلری اندلسی عرب مسلمانلرینك الندن چیقارمشلردر. غرناطه شهری والیوم (آندالوسیا) دینلن اسپانیانك قسم جنوبیسی بنی احمر زماننده پك مسکون ومعمور اولوب، حالا بوکون زوارك نظر حیرت واستغرابنی جلب ایتمکده اولان «الحمرا» و«البیضائین» سرای وقلعه‌لری دخی بنی احمر ملوکنك جملهٔ آثارندندر. بنی احمر سلاله‌سنی ترکیب ایدن حکمدارلر ۲۰ کشی اولوب، تاریخ جلوسلریله بروجه زیر ذکر اولنور:

ابو عبدالله محمد بن احمر	٦۳۳
محمد ثانی بن محمد اول	٦۷۱
محمد ثالث بن محمد ثانی	۷۰۰
ناصر	۷۰۸
ابو الولید اسماعیل	۷۱٤
محمد رابع بن اسماعیل	۷۲٦
ابو الحجاج یوسف بن اسماعیل	۷۳۳
محمد خامس بن یوسف	۷۵۵
اسماعیل بن یوسف	۷٦۰
ثانیا محمد خامس	۷٦۳
ابو عبدالله یوسف ثانی بن محمد	۷۹٤
محمد سادس بن یوسف ثانی	۷۹۹
یوسف ثالث بن یوسف ثانی	۸۱۱
محمد ناصر الیساری بن یوسف	۸۲٦
محمد الصغیر	—
ثانیا محمد ناصر الیساری	—
یوسف رابع	۸۳۵
محمد بن عثمان الاحنف	۸٤۹
محمد بن اسماعیل	۸۵۹
ابو الحسن علی بن محمد	۸۷۱
ابو عبدالله الزاغل وابو عبدالله الصغیر	۸۸۹
یالکز ابو عبدالله الصغیر الی	۸۹۸

بنی اسد بصره ولایتنك منتفك سنجاغنده بر ناحیه‌در. — [« اسد » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

بنیامین حضرت یعقوبك اصغر اولادی اولوب، حضرت یوسفك لابوین قرداشی ایدی. والده‌سی رحیل كندیسنی طوغورركن وفات ایتمشدر. حضرت یعقوبك یوسفدن صكره اڭ زیاده سودیكی اوغلی اولوب، حضرت یوسفك بیعنده كوچك ایدی. سائر اولاد یعقوب (ع م) مصره كیتدكلرنده، حضرت یوسف كندیلرندن بنیامینی ایستمش؛ وحضرت یعقوب یوسفك غیوبتندن متنبه اولدیغیچون، كوج حال ایله كندیسنی یوللامغه رضا ویرمشیدی. حضرت یوسف اولاد یعقوبه ذخیره ویردیكی صره‌ده آلتون اولچكنی بنیامینك چوالنده براقغله، بونی سرقتله اتهام ایده‌رك، یاننده آلیقومش؛ وبو وسیله ایله حضرت یعقوبی دخی مصره جلب ایتدكدن صكره، كیم اولدیغنی اظهار ایتمشیدی. بنیامینك چوق اولادی اولوب، بنی اسرائیلك اسباط اثناعشرندن بری اولان سبطی پك جمعیتلی ایدیسه‌ده، ارض كنعانه عودتلرنده، بونلره اصابت ایدن یر نسبةً آز اولوب، بعده قدس شریفك بنا اولندیغی محل بونلرك ایدی. بنیامین سبطی حربله مألوف اولدقلرندن، محاربه‌ده تلف اولوب، بر آره‌لق منقرض اولمق درجه‌سنه كلمشدیسه‌ده، بعده ینه چوغالوب، طالوت دخی بونلردن ایدی.

بنیامین اندلس مشاهیر علمای یهودندن اولوب، اون ایكنجی قرن میلادی اوائلنده (تطیله) ده طوغمش، و ١١٧٣ ده وفات ایتمشدر. عالمده بولنان همذهبلرینك احوالنه واقف اولمق ایچون، شرقه برسیاحت ایدوب، چین حدودینه قدر كیتمش؛ ومفصل بر سیاحتنامه یازمشدر، كه متن عبرانیسی ١٥٤٣ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه‌ده طبع اولنه‌رق، آوروپانك اكثر السنه‌سنه دخی ترجمه اولنمشدر.

بنیامین (St. Benjamin) — سنت خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ملوك ساسانیه‌دن بهرام خامسك زماننده ایرانده نشر دینه سعی ایتدیكیچون، ٤٢٤ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر. مارتك ٣١ نده یورطیسی اجرا اولنور.

بنی بهلول یمن ولایتنده صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت جنوبیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ٩ قریه‌دن مركبدر.

بنی حارث یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده و صنعانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه‌در.

بنی حبش ینه صنعا قضاسنك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ١٣ قریه‌دن مركبدر.

بنی حفص بنی زرین وسائره [« حفص، زرین » وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بنی سویف مصر وسطاده، نیلك ساحل یسارنده وقاهره‌نك ٩٥ كیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. (هرموپولیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولدیغی مظنوندر.

بنی شهر یمن ولایتنك عسیر سنجاغنده بر قضا اولوب، جنوباً مركز اوا اولان ابها، غرباً محائل، شمالاً غامد قضالریله وشرقاً اراضیٔ غیر مضبوطه ایله محاط ومحدوددر. مركزی سدوان قصبه‌سی اولوب، ابهانك ٣٥ ساعت شمال شرقیسنده واقعدر. قضانك اراضیسی تهامه‌یی جزیرة العربك ایچ طرفلرندن آیران سلسلهٔ جبالك شرق جهتنده‌كی اتكلرندن عبارت اولوب، سلسلهٔ مذكوره‌دن اینن بر چوق چایلر (وادی بیشه) اسمیله بر نهر تشكیل ایده‌رك، شرق شمالی‌یه طوغری آقار. قضانك محصولاتی بغدای، آرپه، دوره، توتون، سیسام، مرجمك، قهوه، خرما وسائره‌دن عبارتدر. قضا ٧ ناحیه‌یه منقسم اولوب، ٦١ قریه‌یی جامعدر.

بنی صعب بیروت ولایتنك بلقا سنجاغنده بر قضا اولوب، اكثر اهالیسی خیمه نشین عربلردن عبارتدر.

بنی عمار سكزنجی قرن هجریده طرابلس غربده حكومت سورمش بر كوچك دولت اولوب، بو دولتك مؤسسی اولان ابو یحیی ابو بكر عمار ٧٢٤ تاریخ هجریسنده طرابلس غربی بنی حفص دولتندن ضبطله، بو دولتی تأسیس ایتمشدر. بنی عمار دولتی ٨٠٢ تاریخنه‌دك سوروب، بو مدت ظرفنده مشارالیه ابو بكر عمارك نسلندن یدی حكمدار

كلمشدر . بونلرك اخيرى اولان عبد الواحد بن ابى بكر بن محمد بن ثابت بنى حفص دولتنك اون آلتنجى حكمدارى بولنان ابو فارس طرفندن مغلوب اولوب، طرابلس غربدن اخراج اولنمغله، بونكله بنى عمار دولتى منقرض اولمشدر . بنى عمار دولتنك زماننده بر آره‌لق جنويزلر طرابلس غربى ضبط ايتمشلرسه‌ده؛ محافظه ايده‌مه‌مشلردى .

بنى عوام } يمن ولايتنده صنعا سنجاغنك حجه قضاسنده بر ناحيه اولوب، ٧ قريه‌يى جامعدر .

بنى لام } بصره ولايتنك عماره سنجاغنده بر عشيرتدر . عشيرتك افرادى لسان عربى ايله متكلم اولوب، شيعى المذهبدرلر .

بنين } (Benin) آفريقاى غربيده كينهٔ شمالى قطعه‌سنده و(نيجر) ايرماغى منصبنك جهت غربيه‌سنده بر قصبه‌در، كه همنامى اولان بر يرلى حكومتك مركزى اولوب، ´١٠ °٦ عرض شمالى ايله ´٢٥ °٣ طول شرقيده واقعدر . قلعه‌لردن عبارت و بر خندقله محاط اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسى واردر . — بنين حكومتى آفريقاى غربى حكومات زنجيه‌سنك اك توتليلرندن اولوب، اهاليسى جنكاور وغايت وحشيدر . دشمنلرندن طوتدقلرى اسيرلرك بر طاقنى يرلر، و بر طاقنى صاتارلر . آلههٔ كاذبه‌لرينه‌ده دخى كليتلى آدملر ذبح ايدرلر . حكمدارلرينه الوهيت اسناد ايدوب، يمكسز ياشاديغنه اينانيرلر؛ و وفاتنده ميتنى درين بر قيويه آتوب، اوستنه‌ده زوجه‌لرينى ديرى ديرى آتارلر . بو مملكت ١٤٨٤ تاريخ ميلاديسنده (آويرو) نام پورتكيزلى طرفندن كشف اولنمشدر . — كينه كورفزينه بعضاً (بنين كورفزى) دخى ديرلر .

بوآ } (Bua) آوستريانك آدرياتيق دكيزنده ودالماچيا ساحلى قارشيسنده كى آطه‌لردن اولوب . (اسپالاترو) نك ٣٢ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ٣٥٠٠ اهاليى جامعدر .

بوآبديل } (Boabdil) اندلس دول اسلاميه‌سنك اخيرى اولوب، غرناطه‌ده حكم سورن بنى احمر دولتنك حكمدار اخيرى اولان (ابو عبد الله الصغير) ه . آوروپا مورخلرى طرفندن ويريلن اسمدر . [«بنى احمر» ماده‌سنه مراجعت.]

بوآديكيه } (Boadicée) انكلتره اقوام قديمه‌سندن برينك ملكه‌سى اولوب، مملكت مذكوره‌يى ضبط ايتمش اولان روماليلره قارشى محاربه ايده‌رك، ٨٠٠٠٠ رومالى قتل و (قولچستر) شهرينى ضبط ايتمشيدى . بعده مغلوب اولمغله، زهر ايچه‌رك، ميلادك ٦١ تاريخنده اتلاف نفس ايتمشدر .

بوآلدوق } (Bois-Le-Duc) فلنكده برابانت شمالى ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، آمستردامك ٨٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و (دامول) ايله (آ) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقعدر . كوزل بر شهر اولوب، متعدد جدوللرى اوزرنده ٢٠ كوپريسى، كوزل ابنيه‌سى، بر چوق مؤسسات خيريه‌سى، متعدد فابريقه‌لرى، ايشلك تجارتى و ٢٥٠٠٠ اهاليسى واردر .

بوآلو } (Boileau) فرانسه‌نك اعاظم شعراسندن اولوب، ١٦٣٦ ده پاريسده طوغمش، و ١٧١١ ده وفات ايتمشدر . اك زياده هجويات ولطائفده كسب شهرت ايدوب، بو قبيلدن اولان اشعاريله خلق بر طاقم دكرسز آثاره اعتباردن واز كچيره‌رك، معاصرلرى اولان قورنى، راسين ومولير كبى شعرانك آثار اديبه‌سنه رغبت قزانديرمشدر . اشعارى مستهزيانه وكنايه آميز ايسه‌ده، كنديسى خير خواه وغرضسز بر آدم ايدى . قرال اون دردنجى لوئينك توجهنى قزانوب، وقعه نويسى اولمش، وفرانسه آقاديمياسى اعضالغنه قبول اولنمشيدى . ذكر اولنان اوچ شاعرله وسائر ادباى عصريله موالاة اوزره ياشامشدر . اواخر عمرنده سرايى تركله (اوتو) ده كى صيفيه‌سنه چكلمشيدى . آثارى مشهور اولوب، فرانسز ادبياتنك اركاننده معدوددر . — صاحب ترجمه‌نك ينه بو اسمله معروف ايكى برادرى وار ايدى، كه برى يونان قديم لساندن بعض آثار ترجمه، و بر طاقم اشعار دخى تنظيم، وايكنجيسى امور مذهبيه‌يه متعلق بعض كتابلر نشر ايتمشيدى .

بوآويسته } (Boa-Vista) آفريقانك ساحل غربيسنده‌كى (يشيل برون) ك قارشيسنده واقع جزائرك اك شرقيسى اولوب، محيط دائره‌سى ٨٠ كيلومتره واهاليسى ٨٠٠٠ كشيدر . پاموق و چويد محصولاتى واردر . ١٤٥٠ تاريخ ميلاديسنده كشف اولنمشدر .

بوازيج } موصل ايله تكريت آره‌سنده وزاب اسفلك دجله‌يه منصب اولديغى محلده

واقع برقصبه اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بواط مدینهٔ منوره ایله مکهٔ مکرمه آره‌سنده بر طاغ اولوب، هجرتك ایکنجی سنه‌سی حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز قریشه قارشی بورایه قدر سفر بیوره‌رق، رجعت ایتمشلردی.

بَوان (شعب —) فارسده غایت مفرح واشجار وچاغلایانلرینك كثرتیله مشهور بر موقع اولوب، اورادن نعمانله فارسله کرمان آره‌سنده جریان ایدن نهر دخی بو اسمله معروفدر. محل مذکورك مدحی حقنده شعرا وادبای عرب پك مبالغه ایدوب، یر یوزنده جنت دینمکه شایان موقعلردن عد ایتمشلردر.

بوباکنه (Bubacène) یونان قدیم جغرافیونك (باقتریانه) تسمیه ایتدکاری بلخ جوارلرینك جنوب شرقی قسمنه ویردکاری اسمدر. بدخشاندن غلط اولمسی ملحوظدر.

بوپ (Bopp) علم اللسان یعنی اشتقاق السنه ایله توغل ایدن علمانك اك بیوكلرندن اولوب، بینلرنده قرابت ومناسبت بولنان السنهٔ مختلفه‌نك مقایسه‌لی صرف علمنی ایجاد ایدن بو ذاتدر. ١٧٩١ تاریخنده آلمانیانك (ماینسه) قصبه‌سنده طوغمش، و١٨٦٧ ده وفات ایتمشدر. طول مدت برلینده سانسکری لسانی معلملکی ایتمش، وفرانسه آقادمیاسنك دخی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. هندك لسان قدیمیله فارسی وآوروپا لسانلری آره‌سنده‌کی مناسبت ومشابهت حقنده بر قاچ کتاب یازوب، اك مشهوری السنهٔ مذکوره‌نك مقایسه‌لی صرفیدر. که ٤ جلددن مرکب بر اثر معتبر اولوب، اکثر السنه‌یه ترجمه دخی اولنمشدر.

بوتان (Boutan) هندك شمال شرقیسنده وتبتك جنوبنده بر خطه اولوب، هیمالایه سلسلهٔ جبالنك جنوبی اتکلرنده واقعدر. بو وجهله شمالاً سلسلهٔ مذکوره‌نك صرتیله تبتدن آیرلمش اولوب، شرقاً ینه تبتدن معدود برطاقم اراضی مجهوله ایله، جنوباً (آسام) خطه‌سیله، غرباً دخی بوتانی نپالدن آیران (سکیم) خطهٔ صغیره‌سیله محدوددر. بوتان خطه‌سی ٢٦° ٤٥′ ایله ٢٨° عرض شمالی و ٨٦° ٣٠′ ایله ٩٠° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ٣٦٠ وشمالدن جنوبه عرضی دخی ١٠٠ ونهایت ١٢٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٤٥٠٠٠ کشی قدر تخمین اولنیور. اراضیسی هیمالایه سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، ٧٥٠٠ متره ارتفاعلرنده ذروه‌لری دخی واردر. یوکسك جهتلری قورو وقارله مستور اولوب، ارتفاعی متوسط اولان جهتلرنده آوروپانك کیلرینه مشابه نباتات ومحصولاتی واردر. اك آلچق یرلرینك هواسی غایت صیجاق اولوب، نباتات ومحصولاتی دخی اقالیم حاره‌یه مخصوص انواعدندر. باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه وپرنج اولوب، میوه‌لرك دخی انواعی حاصل اولور. حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت وصغیر وطوموزدن عبارت اولوب، حیوانات وحشیه‌سی دخی پك چوق دکلدر. اهالیسی عندنده مقدس عد اولنور برنوع بیوك وکوزل میمونی واردر. اهالیسنك قسم اعظمی تبتلیلرله همجنس وهملسان اولوب، مغول عرقنه منسوبدرلر. یالکز آشاغی طرفلرنده ساکن اولانلری هندلیدر. جمله‌سی بودا دینیله متدیندرلر. باشلیجه شهرلری جهت غربیه‌سنده واقع (تاساسودون) ایله (پوناقه) در. بوتاندن اینن صولرك اکثری (براهماپوتره) ایرماغنه دوکیلوب، بو دره‌لر محلجه (دوار) یعنی «قپو» تعبیر اولنور برطاقم دره‌بندلر تشکیل ایدیور، که بونلرك برطاقی انکلیزلرك الینه چکمشدر. بوتان مستقل اولوب، بر حکمدار مخصوصك تحت اداره‌سنده‌در.

بوتانی بی (Botany-Bay) یعنی «نباتات قویی». آوستورالیانك جنوب شرقیسنده «جنوبی یکی غال» خطه‌سنده بر قویدر، که ١٧٧٠ تاریخ میلادیسنده مشهور قپودان (قوق) طرفندن کشف اولنه‌رق، اطرافنده‌کی نباتاتك کثرت وجسامتی جهتیله بویله تسمیه اولنمشیدی. بو قوی بر خیلی وقت اورایه مجرملری اخراج ایدن انکلیزلر طرفندن بر لیمان ومدخل اتخاذ اولنمشیدی.

بوترینتو یاخود بوترینتوم ویا ووچیندرو Butrinto, Butrintum, (Voutzindro) آرناودلق ساحلنده، قورفه جزیره‌سنك قارشیسنده، همنامی اولان کول ایله دکیز آره‌سنده واقع طولاشیقلی بر بوغازك شمالی یاقه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر. زمان قدیمده

بيوك وتجارتكاه بر شهر اولوب، اليوم قصبه‌نك اطرافنده بر چوق خرابه‌لر موجوددر. موقعنك لطافتى وليماننك صاغلاملغى بو قصبه‌نك بر كون يكيدن اسكى معموريتنى قزانمسنه مساعد ايسه‌ده، مرور زمانله بوغاز طولوب، طاليانلر قورلمسنه يارامقده اولمغله، ليمانى قالمامش وكولك اطرافى دخى بطاقلق حالنى كسب ايدوب، هواسى پك وخيم اولمشدر. جزئى بر همتله كول وليمان آچيله‌جق اولسه، آز مدت ظرفنده بو قصبه بيوك بر شهر حالنى آلوب، قورفزه‌نك تجارتى اورايه انتقال ايده‌جكى شبهه‌سزدر. بوترينتو قصبه‌سى خيلى وقت ونديكليلرك النده قالوب، ١٧٩٧ تاريخنده فرانسزلر طرفندن ضبط، و٢ سنه صكره عثمانليلر طرفندن فتح اولنمشدر. — بوترينتو كولى دلوينه اووه‌سندن اينن (پاوله) و(بيستريجه) ايله ديكر بر قاچ چايك اجتماعندن حاصل اولوب، مساحۀ سطحيه‌سى ٢٠ مربع كيلومتره قدردر. دكيزله طولاشيقلى بر بوغازله اختلاط ايدوب، بو بوغازده‌كى طاليانلرده پك چوق باليق طوتيلور، ومشهور باليق يومورطه‌سى چيقار.

بوتقووه (Butkowa) سلانيك ولايتنك سيروز سنجاق وقضاسنده، سيروزك ٣٨ كيلومتره شمال غربيسنده بر كوچك كول اولوب، (بلسن) طاغلرندن اينن بعض دره‌لردن تشكل ايدر، وفضلۀ مياهى قره‌صويه دوكيلور.

بوتنيه (Bothnie ياخود Botnie) بالطيق دكيزينك منتهاى شمالنده واقع همنامى اولان كورفزك شمالنده بر بيوك خطه اولوب، نفس اسوج ايله فينلانده‌نك شمالنده ولاپونيه‌نك جنوبنده واقعدر. بوخطه ١٨٠٩ تاريخنه‌دك تماميله اسوجك تحت اداره‌سنده ايكن، تاريخ مذكورده قسم شرقيسى روسيه‌نك ضبطنه كچوب، فينلانده‌يه دوقه‌لغنه الحاق اولنمشدر. اسوجك النده قالان قسمى شرقى وغربى اسملريله ايكى ايالته منقسم اولوب، (نورلاند) دائره‌سى داخلنده‌در.

بوتنيه كورفزى (Golfe de Botnie) بالطيق دكيزينك قسم شماليسندن عبارت اولوب، ٦٠° دن ٦٦° عرض شماليه قدر فينلانده ايله اسوج آره‌سنده ممتد اولور. طولى ٦٠٠ وعرضى ٢٠٠ كيلومتره‌در. مدخلنده (آلاند) جزايرى بولنديغى كبى، كرك اسوج وكرك فينلانده سواحلى قربنده دخى بر چوق كوچك آطه‌لرى واردر. بو كورفزه ايكى جهتدن برچوق نهرلر دوكيلور. [« بالطيق » ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

بوتو (Bouto) اسكى مصريلرك الهه‌لرندن اولوب، كيجه وقراكلقدن كنايه ايدى، وطبيعتك قوۀ مولده‌سى عد اولنوردى. سنه‌ده بركره بونك نامنه بيوك يورطيلر اجرا ايديلوردى. (برلس) كولنك طورغون ومتعفن صولرى ايچنده اقامت ايتديكنه اينانيرلردى. — مصر سفلاده (براس) قصبه‌سنه دخى بو اسم ويريلوب، بو قصبه‌نك يانده اولان كولده بوكا نسبتله (بوتيقوس) ديرلردى.

بوتون (Bouton) جزاير بحر محيط كبيردن (سلب) جزيره‌سنك جنوب شرقيسنده بر بيوك آطه اولوب، اطرافنده‌كى جزاير صغيره دخى بو اسمله معروفدرلر. بو آطه‌لر ٤° ٣٠′ ايله ٥° ٣٠′ عرض جنوبى آره‌سنده اولوب، مجموعنك مساحۀ سطحيه‌سى ٤٧٠٠ مربع كيلومتره‌در. مركزى (بوتون) جزيره‌سنده واقع همنامى اولان بر كوچك قصبه اولوب، فلنك دولتنه تابع اولان حكمدارلرينك مقريدر. اهاليسى وحكمدارلرى دين اسلامله متديندرلر.

بوتون (Button) انكلتره‌نك مشاهير بحريوندن اولوب، ١٦١١ تاريخنده قرال برنجى ژاق طرفندن قپودان (هودسون)ك آمريقانك شمالنده باشلامش اولديغى سياحات بحريه‌يه دوام ايتمكه مأمور اولمغله، (يكى والس) و(قاريس اسوانس نست) تسميه ايتديكى يرلرى، (مانسفيلد) آطه‌لرينى، بوتون قوبى جزيره‌سنى و(سوتامپتون) ايله (پهبروق) بورونلرينى كشف ايتمش؛ و ٦٥° عرض شماليه قدر سير ايدوب، شمال غربى جهتندن بر كچيد بولنديغنى آكلامشيدى. بو سياحتى برسنه سوروب، ١٦١٢ده انكلتره‌يه عودت ايتمشدر. سياحتنامه‌سى نشر اولنمشدر.

بوته (Bute) اسقوچيه‌نك (قليد) كورفزى مدخلنده واقع برآطه‌سى اولوب، طولى ٢٤ وعرضى ٨ كيلومتره واهاليسى ١٠٠٠٠ كشيدر. كور معدنى وكيرچ طاشلرى واردر. آرام. قومبرى و(اينچمارنوق) آطه‌لريله بر قوملق تشكيل ايدوب، مركزى (روتساى) قصبه‌سيدر. بوقوملغك ١٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

بوتيج صعيد مصرده نيلك ساحل غربيسنده خرما وسائر اشجارى چوق بركوچك قصبه اولديغى « معجم البلدان » ده مذكوردر.

بوجاق { قونیه ولایتنك آنطالیه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، آنطالیه‌نك ٦٠ کیلومتره شمالنده وبر کوچك کولك قربنده واقعدر. ناحیه‌سنك اهالیسی ١٢٠٠٠ کشی قدر اولوب، جمله‌سی مسلمدر. — بیروت ولایتنك لاذقیه سنجاق وقضاسنده دخی بو اسمله بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیه‌سنده واقعدر. — دیاربکر ولایت وسنجاغنده تابع سیورك قضاسنده دخی بو اسمله بر ناحیه اولوب، ٦٩ قریه‌دن مرکبدر. — طربزون ولایتنده مرکز سنجاغنك غرب جنوبی جهتنده وجانیکك شرقنده دخی بو اسمله بر خطه اولوب، اردو، کیرسون وتیره‌بولی قضالرینك قسم جنوبیلرندن عبارتدر.

بوچاری { مارقو — (Marco Botzaris) یونانك استقلالنی استحصال ایدن اختلالك باشلیجه فاعللرندن اولوب، ١٧٨٩ تاریخنده آرناودلغك سولی ناحیه‌سنده طوغمشدر. آرناود جنسیتنه منسوب اولوب، تپه‌دلنلی علی پاشانك آدملرندن ایکن، مشارالیهك اعدامندن صکره، رفقاسیله برابر عصیان ایتمشیدی. ١٨٢٣ ده (میسولونکی) ده عساکر عثمانیه طرفندن محاصره اولنوب، ٢٤٠ کشی ایله واقع اولان هجومنده مجروح اولمغله، ایرتسی کون وفات ایتمشدر.

بوچقای { (Bocskai) اون یدنجی قرن میلادی ابتدالرنده اردل یعنی ترانسلوانیا پرنسی اولوب، اووقت مجارستانك اکثر طرفلرینه مالك اولان دولت عثمانیه‌یه آلمانره قارشی معاونتده بولندیغندن، بلغراده بولنان صدر اعظم لالا محمد پاشانك توسط وانهاسی اوزرینه، ١٠١٤ تاریخ هجریسنده سلطان احمد خان اول حضرتلری طرفندن کندیسنه بر عهدنامه وبر مرصع تاج وقلیج کوندریلرك، مشارالیه محمد پاشا طرفندن بدونده تتویج، وباب عالی‌یه تابع اولمق اوزره، مجارستان قراللغنه نصب اولنمشیدی. اون سنه مدتله ویرکیدن عفو اولنه‌رق، بعده سنوی اون بیك دوقات ویرکی ویرمسی مشروط ایدی. بوچقای بو صره‌ده (لیپا) و(ینه) قلعه‌لرینی طمشوار والیسنه تسلیم ایدوب، مجارستانك جامعی حاوی اولمیان بعض قصبه‌لری دخی کندیسنه ترك اولنمشیدی. بوچقای بو وجهله مجارستان قرالی واردل پرنسی اوله‌رق اوچ سنه حکومت سورمش، و١٠١٧ ده وفات ایتمشدر.

بوچن { (Botzen) آوستریانك تیرول خطه‌سنده و(آدیج) نهری کنارنده اوله‌رق، اینسپروقك ٨٣ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ٩٥٠٠ اهالیسی، کوزل ابنیه‌سی وایپك ویوك منسوجات فابریقه‌لری واردر.

بوخ { (Buch) آلمانیانك مشهور ارضیونندن اولوب، ١٧٧٤ ده (استولپه) ده طوغمش، و١٨٥٣ ده وفات ایتمشدر. آلمانیا، ایتالیا، اسقاندیناویا وسائر اوروپا اقطاریله قناریه آطه‌لرینه سیاحت ایده‌رك، بو یرلرك احوال ارضیه‌سنه دائر بر قاچ کتاب یازمش؛ وعلم الارضه خیلی ترقیات ویرمشدر.

بوختور { یاخود بختور (Bocthor) السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علمادن اولوب، قبطی الاصلدر. ١٧٨٤ تاریخ میلادیسنده مصرك سیوط شهرنده طوغوب، ١٨٢٩ ده پاریسده وفات ایتمشدر. کنج ایکن فرانسز عسکرینه التحاق ایدوب، فرانسه‌یه کیتمکله، السنهٔ شرقیه مکتبنده معلم نصب اولنمشیدی. عربیدن فرانسزجه‌یه بر لغت کتابی یازمشدر.

بوخنیا { (Bochnia) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده وقراقوویانك ٣٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی وواسع طوز معدنی واردر.

بوخولچ { (Bucholz) صاقسه قراللغنده و(آنابرغ)ك ٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ٥٥٠٠ اهالیسی وکومش معدنی واردر.

بودا { (Bouddha) هند وچین طرفلرنده منتشر اولان (بودا) دیننه تابع اولانلرك عقل کله ویردکلری اسم اولوب، اعتقادلرنجه عقل کلك تمثل ایتدیکی بعض اشخاصه دخی اطلاق اولنور، که بونلرك باشلیجه‌سی مذکور دینی ایجاد ایدن (بوداغاوتامه) ونام آخرله (شاکیامونی) یعنی مانی نقش نام حکیمدر.

بوداغاوتامه { یاخود شاکیامونی (Bouddah Gaoutama, Chakya-mouni) هند حکماسندن اولوب. میلاد عیسادن ٦٢٢ سنه اول طوغمش، وقبل المیلاد ٥٤٢ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. بهار خطه‌سی ملوکندن برینك اوغلی اولوب، (شاکیا) سلاله‌سنه منسوب ایدی. اصل اسمی (سیدارته) اولوب، کویا (بودا) نك یعنی عقل کلك دردنجی تمثلی ایمش. ٢٩ یاشنده ایکن، انزوایه

چكيلوب، تربيهٔ نفس وتزكيهٔ درونه قويلغله، (شاكيا مونى) يعنى «منزوى شاكيا» تسميه اولنمشيدى. براهما دينند بعض تعديلات ايراث ايتمك اوزره، يكى بر مذهب چيقارەرق، ابتدا كشمير جهتنده نشر مذهب ايتمكه باشلامش؛ ونهايت بر آغاجك اوزرينه چيقوب اوراده ايكى بچق آى استغراق حالنده قالدقدن صكره، وفات ايتمشدر. مذهبنك اركان ومراسمى تلامذەسى طرفندن ضبط اولنمشدر. چينليلرك حسابنه كوره، ميلاد عيسادن ١١ عصر اول ظهور ايتمش اولماق اقتضا ايدر. كتب اسلاميەده (مانى نقاش) اسميله معروف اولان حكيم صاحب ترجمەنك عينى اولديغنده شبهه يوقدر. — بودا دينى ير يوزنده اك زياده منتشر اولان دين اولوب، بو دينله متدين اولانلرك مقدارى ٤٠٠ مليونه بالغ اوليور. بودين براهما دينينك اصلاح وتعديلندن متولد اولوب، هنوز تماميله تعين ايتمەمش پك اسكى بر زمانده هندستانك شمال جهتنده وبلكه كشميرده ظهور ايتمش؛ وجمعيتى تركيب ايدن افراد بشرك بربرينك مافوقنده اولەرق صنوفه انقسامنى قبول ايتمەرك، انسانلر بيننده مساواتى قبول ايتديكندن، وهندليلره مخصوص اوليوب، اجنبيلره دخى تكليف اولنديغندن، پك چابوق انتشار ايدوب، ميلادك برنجى قرننده چين ممالك واسعەسنه دخول ايتمش؛ وتا قوره شبه جزيرەسيله جاپونيا جزيرەلرينەدك واصل اولمشيدى. چنكيزدن صكره مغوللر دخى بو دينى قبول ايتمشلردر. ابتداى ظهورنده بو دين براهمانيلر طرفندن پك شدتلى تعقيباته اوغراديلەرق. بونك تابعلريله هندك دين قديمى تابعلرى آرەسنده پك قانلى محاربەلر وقوع بولدقدن صكره، ميلادك يدنجى قرننده بودا دينته تابع اولانلر غلبه چالمشلرسەده، اون دردنجى قرن ميلاديده بونلر هندستانى ترك ايتمكه مجبور اولمشلردر. بو وجهله بو كرنكى كونده هندستانده بو دينه تابع اولانلر بك اقليتده اولوب. تيبت. مغولستان. چين، جاپونيا وهندچينى طرفلرنده بو دين حكم سورمكدەدر. بودا دينينك اساسى بو دنيايى فانى وخيالى بر شى فرض ايدوب. ارواحى كوريلن كائناتك خارجنده بولنان بر عالم باقى وحقيقيه ونفس بودا ايله يعنى عقل كل ايله وحدته جذب ايتمكدن عبارتدر. اعتقادلرنجه انسان اولمزدن اول دخى رياضتله واعمال صالحه ايله روحنى او عالم حقيقى وباقيه ايصال ايدوب، بودا ايله وحدت حاصل ايده بيلير. بو سعادته نائل اولانلره (بودا) اسمنى ويررلر. اساسى بويله ساده اولان بودينه مؤخراً برچوق عبادات غريبه ومراسم عجيبه علاوه اولنەرق، (بونز) تعبير اولنان راهبلرى شدتلى اذاى نفسه قاتيليرلر. اك بيوك رئيس روحانيلرى تيبتده أقامت ايدوب، بوكا (دالاى لاما) اسمنى ويررلر؛ وبودانك وكيلى نظريله باقرلر. زاويه وصومعەلرى پك چوق اولوب، (بونز)لرى جماعتله ياشار، واكثريسى تأهل ايتمزلر. بونلرك ايكى مقدس كتابلرى اولوب. برينه (كنجور) وديكرينه (دنجور) ديرلر. برنجيسى ١٠٨ وايكنجيسى ٢٤٠ جلددن مركبدر. مشاهير شرقيوندن (بورنوف) بوكتابلرك بعض قسملرينى فرانسزجەيه ترجمه ايتمشدر.

بوداق [«پير بوداق» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

بوداق اوزى آناطوليده چروم ايله يوزغاد آرەسنده وچيقرق نهرينك ايكى طرفنده واقع بر كوچك خطه اولوب، قسم غربيسى آنقره ولايتنك يوزغاد سنجاغنه تابع (سنغورلى) قضاسى وقسم شرقيسى سيواس ولايتنك توقاد سنجاغنه تابع زيله قضاسى داخلندەدر.

بوداق سلطان (بن ابى الخيرخان) اونجى قرن هجرى اوائلنده ماوراء النهرده ظهور ايدن اوزبكان دولتنك بانيسى اولان شيبك خانك پدريدر.

بودروغ (Bodrog) مجارستانده بر چاى اولوب، زملينەدن و (بودوغ كرستور) دن مرورله، (توقاى)ده (تيس) نهرينه منصب اولور. — بودروغ كرستور قصبەسى توقايدن ٥ كيلو مترەلك مسافەده اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى ومشهور شرابى واردر.

بودروم آناطولينك ساحل غربيسنده. استانكوى جزيرەسى قارشيسندەكى شبه جزيرەنك ساحل جنوبيسنده واقع بر قويك ايچنده بر قصبه واسكله اولوب. آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنه تابع بر قضانك مركزيدر. كوزل بر موقعده اولوب، كوچك لكن صاغلام ليمانى، ردوس شواليەلرى طرفندن تأسيس اولنمش قلعەسى واكثرى اسلام اولمق اوزره، ١١٠٠٠ اهاليسى واردر. پك اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (هاليقارناسه) در، كه ابو-

المورخین مشهور (هرودوت)ك وطنی بولنمشدر. اطرافنده پك چوق آثار عتیقه بولنوب، هنوز حفریات وتحریات اجرا اولنمامشدر. — بودروم قضاسی ۲۹ قریه‌یی جامع اولوب، ۳۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بودلوق { (Baudelocque) فن‌قابلده‌کسب تمیز ایدن فرانسه مشاهیر اطباسندن اولوب، فن مذکورده بر قاچ معتبر تألیفی واردر. ۱۷۴٦ ده پیقاردیاده طوغوب، ۱۸۱۰ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بودوایس { (Budweis) آوستریانك چهستان خطه‌سنده، پراغه‌نك ۱۲۳ کیلومتره جنوبنده و(مولداو)نهری کنارنده ایالت‌مرکزی بر شهر اولوب، ۲۱۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وسائر مکاتبی واردر. — ایالتی (تابور) و(پراخین) ایالتلریله‌نفس‌آوستریا آره‌سنده واقع‌اولوب، طولی ۱۰۲ وعرضی ۹۳ کیلومتره‌در. ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی، اورمانلری، متعدد کوللری وخیلی معدنلری واردر.

بودوئن { (Baudouin) قسطنطنیه‌ده حکم سورن فرنك حکمدارلری ایچنده بو اسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی طقوزنجی بودوئن نامیله فلاندره قونتی ایکن، ۱۲۰۰ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاق ایدرك، قسطنطنیه تختنه ملك ایساقك اوغلی دردنجی آلکسیسی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره، بونك وفاتی اوزرینه، کندیسی ایمپراطورلق تختنه جلوس ایتمشیدی. روملر حقنده معاملات تحقیریه‌ده بولنغله، بونلر بلغارلرك حکمداری (یوانیچ)ه دخالت ایتدکلرندن، صاحب ترجمه ادرنه‌نك محاصره‌سیله مشغول ایکن، ۱۲۰٦ده مومی‌الیه کلوب، کندیسنی مغلوب واسیر ایتمش، واشکنجه آلتنده اولدیرمشدر.

— ایکنجیسی قسطنطنیه‌ده حکومت سورن فرنك ایمپراطورلرینك اخیری اولوب، ۱۲۲۸دن ۱۲٦۱ تاریخنه‌دك حکم ایتمشدر. ۱۱ یاشنده ایکن تخته جلوس ایدوب، کوشه‌کلکله متصف اولدیغندن، بلغارلرك حکمداری (آسان) ایله ازنیق حکمداری (دوقاس)ك محاصره‌لرینه مقابله ایده‌میوب، دفعاتله طلب اعانه‌ایچون آوروپایه سیاحت‌ایتمش؛ ونهایت ۱۲٦۱ده قسطنطنیه (میخائل پالیولوغ) طرفندن ضبط اولنمغله، صاحب‌ترجمه ایتالیایه قاچوب، ۱۲۷۳ ده اوراده وفات ایتمشدر.

بودوئن { (Baudouin) قدسده حکومت سورن اهل صلیب حکمدارلرندن بو اسمله بش کشی کلمشدر:

برنجیسی بولونیه قونتی اوستاشك اوغلی اولوب، ۱۰۹۵ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاقله، کندی حسابنه اورفه‌یی ضبط‌ایتمشیدی. برادری (غودفروی)ك وفاتنده ۱۱۰۰ تاریخنده قدس حکمداری اولوب، اهل اسلامه قارشی برچوق محاربه‌لر ایدرك، رمله‌ده مغلوب اولمش ایسه‌ده، یافه‌ده غالب کلوب، طرابلس، بیروت وصیدایی دخی ضبط ایتمشیدی. ۱۸ سنه حکومت سورمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك عم زاده‌سی اولوب، ابتدا کندیسنه اورفه پرنسلکنده وبعده قدس قراللغنده خلف اوله‌رق، ۱۱۱۸ده جلوس ایتمش؛ وانطاکیه جهتنده اهل اسلامه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولدقدن صکره، مغلوب واسیر اولوب، بر قاچ سنه صکره اورفه پرنسی (یوسلین) طرفندن استخلاص اولنمشیدی. ۱۱۳۱ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱٤٤ دن ۱۱٦۲ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، زماننده اورفه وسائر برچوق‌یرلر اهل اسلام طرفندن استرداد اولنمغله، آوروپادن بر یکی اهل صلیب سفری اجراسنی طلب ایتمشیدی. بو سفر یدنجی لویی ایله اوچنجی قونرادك تحت قیادتنده اجرا اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه ویره‌مه‌مشدر. صاحب ترجمه ۱۱۵۳ ده عسقلانی ضبط ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجیسنك خلفی اولان (آموری) نك اوغلی وخلفی اولوب، ۱۱۷٤ ده جلوس ایتمش ایسه‌ده، خسته وناهل اولوب، صلاح‌الدین ایوبی طرفندن دفعاتله مغلوب اولدیغندن، حکومتی ابتدا لوسینیان فاملیاسندن (کوی)ه وبعده طرابلس قونتی اوچنجی (رایموند)ه ترك ایتمشیدی. ۱۱۸۵ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

— بشنجیسی دردنجیسنك یکنی اولوب، صغیر السن اولدیغی حالده، کندیسی طرفندن خلف نصب اولنمش ایسه‌ده، آنجق ۷ آی اسماً حکمدار اولدقدن صکره وفات ایتمش، وقدس صلاح الدین ایوبی طرفندن فتح اولنمشدر.

بوده (Bude) مجارستانك مركزى اولان (بوده پشته) شهرينك طوندنك غرب جهتنده بولنان قسمى اولوب، ويانەنك ۲۰۵ كيلومترە جنوب شرقيسندە و پشتەنك قارشيسندە واقعدر؛ وآرەلرندە بر كوپرى ايلە اختلاط اولنور. ٤ بيوك محلەدن مركب اولوب، مجار حكومت دوائرى (بوده) دە اولديغى كبى، استحكاماتى، طوبخانەسى، متعدد مكاتب وسائر مؤسسات خيريەسى، رصدخانەسى، ايپك وباقير وسائرە فابريقەلرى، قاپليجەلرى ومشهور شرابى دخى واردر. اهاليسى ۳۰۹۰۰۰ كشيدن عبارتدر. بو شهر اسكيدن مجارلرك پايتختى اولوب، قانونى سلطان سليمان خان زماننده ۹۳۷ تاريخ هجريسندە طرف دولت عليەدن فتح اولنەرق، ۱۰۹۸ تاريخنەدك ۱۶۰ سنه ممالك عثمانيەدن معدود بولنمشدر. تاريخ عثمانيەدە (بودين) و(بدون) اسملريلە معروف اولوب، مجارستان عثمانينك قسم غربيسنك مركزى ايدى. قسم شرقيسنك مركزىدە طمشوار شهرى ايدى. ادارۀ عثمانيە زماننده خيلى اهالئ اسلاميەسى وجوامع ومساجدى اولوب، (كل بابا) اسمندە بر ذاتك تربەسى اليوم موجوددر، واكثرى طريقت بكتاشيە درويشانى طرفندن زيارت اولنمقدەدر. آلمنجە شهرك اسمى (اوفن Offen) در.

بوده (Bode) آلمانيانك مشاهير منجميندن اولوب، ۱۷٤۷ تاريخندە هامبورغدە طوغمش، و۱۸۲٦ دە وفات ايتمشدر. برلين رصدخانەسنى ۵۰ سنەيە يابى ادارە ايتمش، هيئت ومجوعە متعلق برچوق معتبر كتابلر يازمش، ومتعدد سيارەلر وثابتەلر كشف ايلمشدر. محرك سيارانك كونشدن تباعد ايتدكجە تزايدى حقندە اولان دستورك موجدى اولمغلە، بو دستور كنديسنك اسميلە تسميە اولنمشدر.

بودين (ياخود بدون) مجارستانك ممالك عثمانيە داخلندە بولنديغى زمانده (بوده) شهرينە ويريلن اسمدر. [«بوده» مادەسنە مراجعت بيوريلە.]

بور قونيە ولايتنك نيكدە سنجاغنە تابع قضا مركزى بر قصبە اولوب، نيكدەنك ۱۵ كيلومترە غرب جنوبيسندە و(قزلجە صو) نهرى كنارندە واقعدر. صويى وباغ وباغچەسى چوق اولوب. ۹۰۰۰ اهاليسى، بر قاچ جامع ومدرسە وتربەسى وبر رشديە مكتبى واردر. — بور قضاسى ملحقاتى اولان شجاع الدين، اندوغى وكليسا حصار ناحيەلريلە برابر ۵۱ قريەيى جامع اولوب، تقريباً ۳۰۰۰۰ اهاليسى واردر. درون قضادە ۳۰ جامع شريف، ۳۷ مسجد، ۱ رشديە، ۱۲ صبيان مكتبى، ۱۰ مدرسە وسائرە موجوددر.

بوران مأمون خليفەنك زوجەسى وحسن بن سهلك قيزى اولوب، ۱۹۲ تاريخ هجريسندە طوغمش، و۲۱۰ دە خليفۀ مشاراليها تزويج اولنەرق، زفاف اوطەسنە صيرمەدن معمول واينجيلرلە مزين بر حصير دوشنمش ودها سائر بويلە ذى قيمت شيلردن عبارت مكمل بر جهاز كوتورمش اولديغى مروى اولوب، شعرا بونك تعريفندە مبالغە ايتمشلردر. مذكور حصير فرش بورانى ناميلە شهرت بولمشدر. صاحبۀ ترجمە ۸ سنە مأمون خليفە ايلە ياشامش، ومشاراليهك وفاتندن صكرە دخى خيلى وقت معمر اولوب، ۲۷۱ تاريخندە ۸۰ ياشندە وفات ايتمشدر. اصل اسمى خديجەدر. — مصردە حكومت سورن بنى طولوندن ابوالجيش خمارويەك دخى زوجەلرندن اك سوكيليسنك اسمى (بوران) اولوب، مشاراليه (بيت الذهب) ديمكلە مشهور اولان سرايى بونك ايچون بنا ايتديرمشيدى.

بوران دخت ملوك ساسانياندن خسرو پرويزك قيزى اولوب، برادرى شيرويە ايلە برادرزادەسى آردشيردن صكرە، ايران تختنە جلوس ايلە، بر سنە ودرت آى شاهلق ايتمشدر. مدت حكومتى زمان سعادتە مصادفدر.

بوربولە (Bourboule) فرانسەدە (قلرمونت فراند)ك ۵۰ كيلومترە جنوب غربيسندە بر كوى اولوب، آرسنيق حاوى اولان معدن صويلە مشهوردر.

بوربون (Bourbon) بو اسملە آوروپادە بر قاچ حكمدار خاندانى كلوب، اصللرى (بوربونە) خطەسندە واقع (بوربون لارشامبولت) قصبەسنك دربكيسى اولان (آيمار) ياخود (آدمار) دن منشعبدر. بو خاندان شارل مارتلك بر كوچك برادرندن متسلسل اولوب، ۱۲۱۸ تاريخ ميلاديسندە منقرض اولمش ايسەدە. (ماهوت) اسمندە بر قيز قالوب. (كوى) اسمندە برى طرفندن تزوج اولنمغلە، بوندن تولد ايدن اولاد بوربون خاندانينك

ایکنجی سـلالهسی عد اولنیور. ١٢٧٢ تاریخ میلا-
دیسنده بو ایکنجی سلالهنك وارثهسی اولان بیاتریکسی
تزوج ایدن سـنت کوینك اوغلی روبرت بر اوچنجی
بوربون سلالهسی تأسیس ایتمشدر. فرانسهده حکومت
سورن بوربون خاندانی بو اوچنجی سلالهیه منسوبدر.
بونلر ابتدا بوربون بکی (sire de B.) عنوانی حائز
ایکن مذکور روبرتك اوغلی برنجی لـویی ١٣٢٧ ده
(بوربوندوقهسی) عنوانی آلمشدر. بونك (پیر) و(ژاق)
اسملرنده ایکی اوغلی اولدیغندن، کندیسندن صـکره
بوربون خاندانی ایکی شعبهیه منقسم اولمشـدر. برنجی
شعبه ١٣١١دن ١٥٢٧ تاریخندهك ٢١٦ سنه دوام
ایدوب، یدی دوقه گلمشـدر. ایکنجیسی ١٣١٤ تا-
ریخندن باشلایهرق، بوسلالهدن گلن قونتلرك یدنجیسی
اولان (آنطوآن) اون آلتنجی قرن میلادی اواسطنده
(ژاند دالبرت)ی تزوج ایتمکله (ناواره) قرالی اولوب،
بونك اوغـلی هنری فرانسـه قراللغنـه نائل اولمش،
وفرانسه، اسپانیا، ناپولی وپارمهده حکومت سـورن
بوربون خاندانلرینك جد اعلاسی بولنمشدر.

فرانسـه بوربونلری. — بونلرك برنجیسی آنتف-
الیبان دردنجی هنری اولوب، بونك نسـلندن تاریخ
جلوسلری ذکر اولنان بروجه زیر ٨ حکمدار گلمشدر:

دردنجی هنری	١٥٨٩		
اون اوچنجی لویی	١٦١٠		
اون دردنجی لویی	١٦٤٣		
اون بشنجی لویی	١٧١٥		
اون آلتنجی لویی	١٧٧٤	الی	١٧٩٢
اون یدنجی لویی	١٧٩٢	«	١٧٩٥
اون سکزنجی لویی	١٨١٤		
اونجی شارل	١٨٢٤	«	١٨٣٠

بونلردن اون آلتنجی لویی فرانسهنك بیوك اختلالی
طرفندن اسـقاط اولنوب، اوغـلی اون یدنجی لویی
محبوس اولدیغی حالده، اعتباری اولهرق قراللر عدا-
دینه ادخال اولنمشدر. جمهوریتدن وبیوك ناپولیوندن
صکره، آوروپانك توسطیله اون سکزنجی لویی فرانسه
تختنه اجلاس اولنمش، وبر سنه صکره بوناپارت منفا-
سندن فرارله عودت ایدوب، فرانسهیی استرداد ایتمش
ایسهده، ینه او سنه اخذ ونفی اولنغله، اون سکزنجی
لوینك قرالّغی امتداد ایتمشـیدی. ١٨٣٠ تاریخنده
ظهور ایدن اختلال اوزرینه، قرالق اورلیان خاندا-
نه کچوب، لویی فلیب جلوس ایتمش؛ وبوربون خا-
ندانی بر دها فرانسه تختنه کچهمهمشدر.

بوربون خاندانی قراللرینـك ایکنجیسی اولان اون
اوچنجی لوینـك ایکی اوغلی اولـوب، بیوکی اولان
اون دردنجی لویی ولیعهدی اولمش؛ وکوچکی اولان
فلیب اورلیان دوقهسی تعیین اولنوب، اورلیان بور-
بون خاندانك جدی اولمشدر، که بو خاندندن (لویی
فلیب) ١٨٣٠ تاریخنـده فرانسـه قرالی اولوب،
١٨٤٨ تاریخندهك حکم سورمشدر.

اسپانیا بوربونلری. — اسپانیاده حکم سـورن
بوربون خاندانی شعبهسـنك برنجیسی اون دردنجی
لوینك تورونی اولان آنژو دوقـهسی فلیب اولوب،
١٧٠١ ده بشنجی فلیب نامیله اسـپانیا تختنه اجلاس
اولنمشـدر. بو خاندانه منسـوب حکمـدارلرله تاریخ
جلوسلری بروجه آتیدر:

بشنجی فلیب	١٧٠١		
آلتنجی فردیناند	١٧٤٦		
اوچنجی شارل	١٧٥٩		
دردنجی شارل	١٧٨٨	الی	١٨٠٨
یدنجی فردیناند	١٨١٣		
ایکنجی ایزابله	١٨٣٣	الی	١٨٧٠
اون ایکنجی آلفونس	١٨٧٥		
اون اوچنجی آلفونس	١٨٨٦		

١٨٠٨ تاریخنده بیوك بوناپارت اسپانیایی ضـبط
ایتمـکله، برادری ژوزف بوناپارتی اسـپانیا قراللغنه
نصب ایتمش ایسهده، ١٨١٣ده ینه حکومت بوربون
خاندانه عودت ایتمش؛ و١٨٧٠ده اسپانیاده اختلال
ظهور ایدوب، ایزابله اسـقاط وطرد اولنهرق، بر
آرهلق جمهوریت تشکل، وبر آرهلق دخی ساووا خا-
ندانه منسـوب پرنس آمده قراللق ایتمش ایسـهده،
١٨٧٥ ده ایزابلهنك اوغـلی اون ایکنجی آلفـونس
اسـپانیانك تختنه دعوت اولنمش؛ والیوم بو خاندان
حکم سورمکده بولنمشدر.

سیجلیتین بوربونلری. — بو شـعبهنك برنجیسی
اسپانیا قرالی بشنجی فلیپك اوغلی یدنجی شارل او-
لـوب، ١٧٣٨ ده ناپولی تختنـه جلـوس ایتمش؛
و١٧٥٩ده برادرینك وفاتی اوزرینه اسپانیا قراللغنه
کچمکله، اوغـلی فردیناندی سیجلیتین قراللغنـه نصب
ایتمشیدی. بو شـعبهیی ترکیب ایدن حکمدارلر بروجه
زیردر:

یدنجی شارل	١٧٣٨
برنجی فردیناند	١٧٥٩
برنجی فرانسوآ	١٨٢٥

ایکنجی فردیناند	١٨٣٠
ایکنجی فرانسوآ	١٨٥٩

بو نلرك اخیری ١٨٦٠ ده ناپولیدن اخراج اولنمشدر.

پارمه بوربونلری. — بونلرك برنجیسی ینه اسپانیا قرالی بشنجی فلیپك اوغللرندن فلیب اولوب، ١٧٤٨ ده پارمه دوقه‌لغنه نصب اولنمشیدی. بو شعبه‌یی ترکیب ایدن اشخاص بروجه زیردر:

دون فلیب	١٧٤٨		
فردیناند	١٧٦٥		
برنجی لویی (قرال)	١٨٠٢		
ایکنجی لویی	١٨٠٣	الی	١٨١٠
اوچنجی شارل	١٨٤٩		
برنجی روبرت	١٨٥٤	الی	١٨٦٠

تاریخ مذکورده ایتالیانك اتحادی بو شعبه‌یه دخی ختام ویرمشدر.

بوربون آطه‌سی (Ile Bourbon) ونام دیگرله اتحاد آطه‌سی (Ile de la Béunion) آفریقا قطعه‌سنك شرق جهتنده وبحر محیط هندده واقع آطه‌لرندن اولوب، (موریس) آطه‌سنك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ومداغسقار جزیره‌سنك ٥٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، ٥٠´ ٢٠° ایله ٢٣´ ٢١° عرض جنوبی و٥٦´ ٥٢° ایله ٣٤´ ٥٣° طول شرقی آره‌سنده واقعدر. اهالیسی ٢٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، یالکز بر سدسی آوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. فرانسه مستملکاتندن اولوب، مرکزی (سنت دنیس) قصبه‌سی اولدیغی حالده، ایکی ایالته منقسمدر. اراضیسی اراضئ برکانیه‌دن اولوب، شمال جهتنده (غرومورن) اسمیله سونمش وجنوب جهتنده دخی (پیتون) اسمیله الیوم آتش افشان بر برکان واردر. طوپراغی منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری معطل اولوب، واسع مرعالری دخی واردر. هواسی پك صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. بورالر اکثریا آطه‌ده کلیتلی تخریباتی موجب اولور. لیمانی یوقدر. نهرلری چوق ایسه‌ده، جمله‌سی سیل حالنده‌در. محصولاتی شکر، قهوه، مانیوقد، مصر، قاقائو، خرما، توتون، قرانفیل، دارچین وسائره‌دن عبارت اولوب، قهوه‌سی پك مقبولدر. بو آطه ١٥٤٥ تاریخنده پورتکیزلی (ماسقارنه) طرفندن کشف اولنه‌رق، بونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. ١٦٤٢ تاریخنده فرانسه‌نك الینه کچوب، (بوربون) تسمیه اولنمش؛ وجمهوریت زماننده اسمی «اتحاد آطه‌سی» اسمنه تحویل اولنمشدر.

بوربونه (Bourbonnais) فرانسه خطه‌لرندن اولوب، شمالاً (نیورنه)، جنوباً (اوورنیه) و(مارشه)، شرقاً (بورغونیه)، غرباً دخی (بری) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. همان فرانسه‌نك اورته‌سنده واقع اولوب، مرکزی (مولن) شهریدر. تقسیمات جدیده‌ده قسم اعظمی (آلیه) ایالتندن عبارتدر. معدن صولرینك کثرتیله مشهور اولوب، (ویشی) صویی دخی بونك داخلنده‌در. بو خطه اسکیدن (بوربون) خاندانك تحت اداره‌سنده اولوب، ١٥٢٥ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورتون اوپون ترنت (Burton-Upon-Trent) یعنی «ترنت اوزرنده‌کی بورتون». انکلتره‌نك (استافورد) ایالتنده بر شهر اولوب، استافوردك ٣٥ کیلومتره شرقنده و(ترنت) نهری اوزرنده واقعدر. ٢١٠٠٠ اهالیسی، مذکور نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی، مشهور بیره‌سی، دمیرخانه‌لری وشاپقه، ایپلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

بورجیا (Borgia, Borja) یاخود برجه اسپانیانك سراغوسه ایالتنده وسراغوسه‌نك ٦٨ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مشهور (بورجیا) فاملیاسنك وطن اصلیسیدر.

بورجیا (Borgia) عن‌اصل اسپانیانك آنف‌البیان بورجیا قصبه‌سندن اولوب، رومادە ساکن اولمش بر عائله ایدی، که بوکا منسوب ایکی پاپا ایله اکثری فنالقده کسب اشتهار ایتمش بعض مشاهیر کلمشدر. پاپا اولانلرك برنجیسی آلفونس بورجیا اولوب، اوچنجی قالیکست، وایکنجیسی بونك یکنی اولان رودریق لنچـونولی بورجیا اولوب، آلتنجی آلکساندر اسملریله معروفدرلر. [«قالیکست» و«آلکساندر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بو عائله‌یه منسوب دیگر اشخاصك اك مشهورلری شونلردر:

قیصر بورجیا (César B.) آلتنجی آلکساندر نامیله پاپا اولان رودریق بورجیانك (وانوزه) اسمنده

بر قادیندن متولد ولد غیر مشروعی اولوب، پدری کبی جبائت وجنایاتیله شهرت قزانمشدر. ۱۴۹۲ تاریخنده پدری طرفندن قاردینال اولمش ایکن، بعده عسکرلکه ساوکله، فرانسه قرالی اون ایکنجی لوینك یانته کوندریلەرك، بوکا پدری طرفندن بر تطلیق رخصتنامەسی کوتوردیکندن، توجیهنه مظهر اولوب، طرفندن (والنتینوآ) دوقەلغنه نصب اولنمش؛ وناواره قرالی (ژان دالبرت) ك بر قیزینی تزوج ایتمشیدی. ایتالیایه عودتنده رومانیەیی ضبط ایتمش اولان متفق برنسلرك پدریله مشترکاً برطاقنی قتل وبر طاقنی تسمیم ایدەرك، مملکت مذکورەنك دوقەسی اولمش ایسەده، متعاقباً پدری وفات ایتمکله، خلفی طرفندن توقیف اولنەرق، بونك زنداندن خلاص بولنجه، دشمنی اولان اسپانیا قرالنك الینه دوشمش؛ وبر مدت صکره فرار یولنی بولوب، قائن پدری اولان ناواره قرالنه التجا ایله، بونی اسپانیایه قارشی محاربەیه تشویق ایدەرك، بو محاربەده و۱۵۰۷ تاریخنده قتل اولنمشدر. مقاصد سیاسیەسنی ترویج ایچون اجرا ایتدیکی جنایاتدن بشقه همشیرەسی (لوقرسه بورجیا) ایله مناسبات زوجیهٔ غیر مشروعەده بولنمش، وینه بو قادینك دوستی اولان بیوك برادری غاندیه دوقەسنی دخی قتل ایتمشدر.

— لوقرسه بورجیا (Lucrèce B.) ینه پاپا آلکساندر بورجیانك غیر مشروع قیزی وآنفاً الترجمه قیصر بورجیانك همشیرەسی اولوب، حسن وجمالیله وسفاهت ورذالتلریله مشهورەدر. بربرینی متعاقب اوچ قوجەیه وارمش؛ وپدری وایکی برادریله مناسبات زوجیهٔ نامشروعەده بولنمشدر. (ویقتور هوغو) بونك حالنی کوزل بر فاجعه صورتنده یازمشدر.

— فرانسوآ بورجیا. پاپا آلکساندر بورجیانك نسلندن اولوب، اسپانیانك کبراسی صرەسنه کچمش، و۱۶۱۴ ده (پرو) خدیوینه نصب اولنمشیدی. بعض اشعاری واردر.

بوردله فرانسەنك غرب جنوبی جهتنده (Bordelais) بوردو شهرینك جوار واطرافنی شامل بر خطەدر.

بوردو (Bordeaux) فرانسەنك غرب جنوبی ایالاتندن (ژیروند) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (غارونه) ایرماغنك ساحل شمالیسنده وپارسك ۵۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۴۵۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، آقادمیاسی، طبیه، حقوق، بحریه، فن معماری، نباتات، موسیقی وسائره مکتبلریله صاغر ودیلسزلره مخصوص مکتبی، متعدد جمعیت علمیه وفنیەلری، رصدخانەسی، کتبخانەسی، صاغلام لیمانی، ایکی کوزل کوپریسی، بیوك بر تیاتروسی وسائر مصنع ابنیەسی، کوزل سوقاق ومیدانلری، مفرح تفرجکاهلری واردر. صنایعی پك ایلریده اولوب، توتون، صابون، شکر، چقولاته، شاپقه، مسکرات وعلی الخصوص شراب فابریقەلری پك چوقدر. او جوارلرك شرابلری مشهور اولوب، جملەسی (بوردو) اسمیله معروفدرلر، ودنیانك هرطرفنه اخراج اولنورلر. تجارتی پك ایشلك اولوب، آمریقا ایله هندستان وسائر اقطار بعیده ایله مناسبات تجاریەسی واردر، وممالك مذکورەدن ادخال اولنان اشیا وذخایرك بر بیوك مخزنی حکمندەدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (بوردیغاله)در. مشهور مونتسکیونك وسائر برچوق مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوردور قونیه ولایتنده قونیەنك تقریباً ۲۱۵ کیلومتره غربنده وآنطالیەنك ۱۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق، همنامی اولان بر کولك ساحل جنوبیسی قربنده و ۳۷° ۴۳′ ۴۰″ عرض شمالی ایله ۳۷° ۴۲′ ۲۶″ طول شرقیده واقع سنجاق مرکزی برقصبه اولوب، تقریباً ۱۳۰۰۰ اهالیسی، متعدد جوامع ومساجد ومدرسەلری، رشدیه مکتبی، چارشیسی، بر بیوك ساعتی، ایچندن آقان بر کوچك چایك اوزرنده ۷ کارکیر کوپریسی واطرافنده پك چوق باغ وباغچەلری واردر. قصبه حذای بحردن ۱۰۰۰ متره ارتفاعنده متعدد تپەلرك اوزرنده مؤسس اولمغله، منظرەسی لطیف وهواسی کوزلدر. اطرافنده بعض آثار عتیقه وقیانك ایچنه اویولمش بر طاقم صنعی مغارەلر واردر. جوارنده بر قاچ معدن صویی بولنیور. درون قصبەده پك کوزل آلاجەلر وبز وسختیان اعمال اولنور. بر طرفدن اسکلەسی اولان آنطالیەیه ودیکر طرفدن قونیەیه قدر بر مکمل شوسەسی واردر. — بوردور قضاسی همنامی اولان لوانك مرکز قضاسی اولوب، جهت شرقیەسنده واقعدر. تابعلری اولان (کر) و(آغلاسون) ناحیەلریله برابر ۶۸ قریەیی جامع اولوب، همان جملەسی اسلام اولمق اوزره، تقریباً ۲۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولوب، اولدقجه منبت ومحصولداردر.

بوردور سنجاغی. قونیه ولایتنی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، ولایتك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولمغله، جنوب شرقی طرفندن تکه، شرقاً حمید، شمالاً خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب وآیدین ولایتنك دکزلی، غرباً دخی ینه آیدین ولایتنك منتشا سنجاقلریله محدود ومحاطدر. تکه سنجاغندن بر صره طاغلرله آیرلمش اولدیغندن، غرب جنوبی قسمنك صولری منتشا سنجاغنك (اشن) و(طلامان) نهرلریه وشرق شمالی قسمنك صولری دخی همنامی اولان کوله منصب اولور. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزهلرك انواعی حاصل اولور. درون اوادهبز وآلاجهلرك انواعیله کلیم وسجاده وسختیان نسج واعمال اولنور. مرکز اوا جوارنده و(چرچین) قریهسی قربنده دمیر وقروم ومانغاز معدنلری بولندیغی کبی، سنجاغك بعض طرفلرنده معدن صولری وایلیجهلر دخی موجوددر. سنجاق نفس بوردور ایله تفنی وغربی قره آغاج اسملریله اوچ قضادن مرکب اولوب، ٤ ناحیهیی وجمعاً ٢٤٧ قریهیی جامعدر. اهالیسی تقریباً ٨٠٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، مرکز اوادهبولنان وینه لسان ترکی ایله متکلم اولان برقاچ یوزارمنی ورومدن بشقه جملهسی مسلمدر. درون لواده ٢١٥ مکتب و، ٦٦٠٠ ی ذکور و ٤٦٠٠ ی اناث اولمق اوزره، ١١٢٠٠ شاکردان واردر.

بوردور کولی قونیه ولایتنك بوردور سنجاغنده وبوردور قصبهسنك شمالنده بیوجك بر کول اولوب، طولی ٣٠ وعرضی ٨ کیلومتره قدردر. استقامتی شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولوب، شماله متوجه بر هلال شکلی ابراز ایدیور. صویی طوزلی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوانات مائیه یوقدر. ایچنه (کورن) چایی ودیکر برقاچ کوچك چای منصب اولوب، آیاغی یوقدر.

بورسته (Borcette) وآلمانجه بورچید (Burtscheid) پروسیهنك رین ایالتنده بر قصبه اولوب، (اکس لاشاپل) شهرینك بر محلهسی حکمندهدر. ٩٠٠٠ اهالیسی، قاپلیجهلری وایکنه وچوخه فابریقهلری واردر.

بورشود (Borschod) مجارستانك (تیس) نهری اوتهسنده واقع ایالاتندن اولوب، غومور، تورنه، زملین، آبایوار، سابولش وهوش ایالتلریله محاطدر. اهالیسی ٩٥٠٠٠ کشیدر. مرکزی (میسقولز) قصبهسی اولوب، (ساپو) نهری اراضیسنی سق ایدر. باقر معدنلری چوقدر.

بورغ (Bourg) فرانسهنك ایالات شرقیهسندن (ان) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، پاریسك ٤١٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ریسوزه) نهری اوزرنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانهسی، خستهخانهسی ومصنع بر کلیساسی واردر. بو اسمله فرانسهده دیکر بر قاچ کوچك قصبه وبیوك قریه بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا بورغ آن برسه (B.-en-Bresse) دخی دیرلر.

بورغاز یاخود بورغاس [«برغوس» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بورغدورف (Burgdorf) اسویچرهنك برنه جمهوریتنده و(برنه)نك ١٧ کیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق (امن) نهری اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٥٠٨٠ اهالیسی وکوکوردلی معدن صولری واردر. جوارلرنده چیقان پینیرلرك مخزنی حکمندهدر. بو قصبهیه برتود (Berthoud) دخی دیرلر.

بورغوس (Burgos) اسپانیانك اسکی قستیله خطهسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، مادریدك ٢١٣ کیلومتره شمالنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، سوری، استحکاماتی، مصنع بر کلیساسی، بیوك بر مناستری، پیاغی تجارتی وفانهسی، بز وچوخه فابریقهلری واردر. وقتیله خیلی بیوك وتجارتکاه اولوب، قشتاله قراللغنك ایالت پایتختی ایدی. — بورغوس ایالتی شمالاً (سانتاندر) و(ویتوریا)، شرقاً (سوریا)، غرباً (والادولید) و(پالنسیا)، جنوباً دخی (سغوویا) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیهسی ١٤١٩٦ مربع کیلومتره واهالیسی و٣٤٨٤٦٥ کشیدر.

بورغونیه (Bourgogne) فرانسهنك شرق جهتنده برخطه اولوب، شمالاً (شامپانیه)، شرقاً (فرانشهقونته)، غرباً (بوربونه) و(نیورنه)، جنوباً (لیونه)، جنوب شرقی جهتندن

دخی (ساووآ) خطه‌لریله محدود و محاطدر. وقتیله قسم اعظمی بورغونیه دوقه‌لغنی تشکیل ایدوب، قسم متباقیسی دخی ٤ قونتلغه منقسم ایدی. مرکز حکومتی (دیژون) شهری ایدی. اراضیسی منبت و محصولدار اولوب، حبوبات و میوه‌لری چوقدر. شرابی مشهور اولوب، (بورغونیه) اسمیله معروفدر. تقسیمات جدیده‌ده بو خطه قوت دور، یونه، ساون مع لوآر و(ان) ایالتلرینه تقسیم اولنوب، (اوبه) و(نیوره) ایالتلرینك بعض قضالری دخی بو خطه‌دن معدوددر. بشنجی قرن میلادی اوائلنده فرانسه‌یی استیلا ایدن اقوام جرمانیه‌دن (بوغوند) یاخود (بورکینیون) تسمیه اولنان برقوم آلمانیانك قسم جنوبیسیله آلساسدن واسویچره‌نك برقسمندن عبارت (بورغونیه قراللغی) نامیله بر دولت تشکیل ایده‌رك، بعده جنوب غربی‌یه طوغری تبدیل مکان ایله بو خطه‌یه یرلشمش، واو وقتدن بری بو اسم بو خطه‌یه علم اولمشدر. بو دولت ۸ حکمداردن عبارتدر، که تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

غوندیکر	٤١١ الی ٤٣٦
غوندیوق	٤٦٣
غوندمار	٤٧٦
شیلپریك	٤٩١
غودجیسیل	٥٠٧
غوندبور	٥١٦
سجیسموند	٥٢٤
ایکنجی غوندمار	٥٣٤

بونك زماننده بورغونیه فرانق دولتی طرفندن ضبط اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن بر دوقه‌لق حالنه وضع اولنمش؛ وقرون وسطاده دوقه وقونت عنوانلریله برطاقم دره‌بکلرینك تحت اداره‌سنده قالوب، برآره‌لق آوستریایه دخی تابع اولمش؛ وآنجق قرن حاضر میلادی اوائلنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورکلوجه مصطفی { سالف الترجمه صماونه قاضیسی اوغلی شیخ بدرالدینك خلیفه‌سی اولوب، چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك دورنده آیدین جهتنده ظهور ایتمشدر. قره برون کویلرندن اولوب، مرقوم شیخ بدرالدینه انتساب ایتمش، وبونك ایجاد ایتدیکی مذهب الحادك نشرینی درعهده ایدوب، بیکلرجه مریدلر وتابعلر پیدا ایتمشیدی. التزام ایتدکلری مذهب اشتراك اموال واملاکدن ودرویشلك وقلندرلك ادعاسندن عبارت اولمغله، خرستیانلردن دخی کندیسنه تابع اولانلر بولنمش؛ وساقز وسیسامه کیده‌رك، اورالرده برطاقم رهبانی دخی قاندیرمشیدی. ۸۲۲ تاریخنده سلطان محمد خان حضرتلری سلانیك جهتنده فتوحاتله مشغول بولندقلری حالده، صاحب ترجمه آیدین طرفنده اعلان عصیان ایتمکله، اون یاشنده بولنان وآماسیه والیلکنه تعیین بیورلمش اولان شهزاده سلطان مرادك معیتنده سالف الترجمه بایزید پاشا تنکیلنه مأمور اولوب، کندیسنی وبرچوق عونه‌سنی اخذ وقتل ایتدیکی کبی، معنیسا جهتنده خروج ایتمش اولان رفیقی طورلاق هوتی دخی دیار عدمه کوندرمشدر.

بورکه { (Borké) انکلتره‌نك مشهور خطیبلرندن اولوب، ۱۷۳۰ تاریخنده (دوبلین) ده طوغمش، و۱۷۹۷ ده وفات ایتمشدر. خطبه‌لری وسائر آثار سیاسیه وفلسفیه‌سی پك مقبول اولوب، اون اون بش جلددن عبارتدر.

بورلو { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده کوردوس قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، کوردوسك ٤٠ کیلومتره جنوبنده و(کدیز) ایرماغنك قربنده اولدرق، دمیرجی چاینك آلت طرفنده بوایرماغه منصب اولان برکوچك چایك اوزرنده واقعدر. دمیر یول موقفلرندن اولان صالحلی‌یه بر شوسه ایله مربوطدر. — [«اولوبورلو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بورنس { (Burnes) انکلیز سیاحلرندن اولوب، هندستانده‌کی انکلیز عسکری ضابطانندن بولنمغله، سند نهری مجراسنك اطرافنده کشفیات فنیه اجرا ایتمش اولدیغی کبی، افغانستانك ایچندن کچه‌رك، بخارایه قدر دخی برسیاحت ایتمش، ومعلومات مفصله‌یی حاوی برسیاحتنامه یازمشدر. بعده میرالایلقله کابله سفیر اولوب، ۱۸٤۱ ده ظهور ایدن اختلالده اوراده قتل اولنمشدر.

بورنو { یاخود برنوح (Bornou) سودان وسطیده وچاد کولنك غرب جنوبیسنده واسع بر مملکت اولوب، شمال شرقی جهتندن (غنم)، شمالاً صحرای کبیر، غرباً وغرب جنوبی جهتندن حوصه، جنوباً (مارکی) و(مندره)، جنوب

شرق جهتندن دخی (باكرمی) مملكتلریله محدود ومحاطدر. تقریباً ١١° ایله ١٥° عرض شمالی و ٧° ٣٠′ ایله ١٤° طول‌شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. بو مملكت (چاد) كولنك حوضه‌سنده بولنغله، باصیق اولوب، یازین وعلی‌الخصوص مارتدن خزیرانه قدر هواسی پك صیجاقدر. بو موسمده میزان‌الحراره نادراً ٤٠ درجه‌دن آشاغی اینوب، بورالر دخی پك صیقدر. همان هركون شدتلی یاغمورلر یاغوب، هوا صیجاق اولغله برابر رطوبتلی وپك كثیف اولور. قوراقلق موسمی تشرین اولدن باشلایوب، بو موسمده هوا سرینجه‌در. كانون‌ثانیده میزان‌الحراره ٢٥ درجه‌دن آشاغی وصباحلری ١٥ درجه‌یه قدر دخی اینر. صولری چوق اولوب، ایكی بیوك ایرماغی واردر، كه بری حوصه طاغلرندن نبعانله غربدن كلن (واوبه) ونام دیكرله (قومادونغو)، ودیكری شرق جنوبیدن كلوب باكرمی حدودینی آیران (شاری) ایرماغیدر. بونلرك ایكیسی‌ده بر چوق چایلرك صولرینی اخذ ایتدكلری كبی، آره‌لرنده ایكنجی درجه‌ده برچوق نهرلر دخی واردر. بونهارك جمله‌سی (چاد) كولنه منصب اولور. بو كول یاغمورلر موسمنده پك چوق توسع ایدوب، اطرافنده‌كی اراضینك برخیلی مقدارینی بصدیغی حالده، قیشین صولری چكیلوب، مسافه‌سی طارلاشیر. قصبه‌وقریه‌لری پك چوق اولوب، مركزی كولك ساحل غربیسی قربنده و(واوبه) نهری منصبنك جهت جنوبیه‌سنده واقع (قوقه) یاخود (كوكه) قصبه‌سیدر. بیرنی، نغورنو، دیقووه، دولووه، دوره، ماسكنه، سیندر وسائره دخی ایكنجی درجه‌ده اولان قصبه‌لرندندر. اراضیسی پك منبت اولوب، باشلیجه محصولاتی واهالینك مدار تعیشی برنوع‌داری ایله بقله‌در. نهرلرله كولك كنارلرنده پاموق وچوید پك چابوق یتیشدیكندن، اهالی چالیشمه‌نك یولنی بیله ایدیلر، بوایكی‌نوع‌محصولات مملكتی بیوك‌برثروته‌مالك ایده‌بیلیردی. نهرلرك كنارلرنده ابردی كاغدینك اعمالنده مستعمل نوعدن پك چوق قامشلقلر بولنوب، اهالی بوندن برنوع بز اعمال ایدرلر. یوك ایله كچی قیلندن برنوع چادیرلق اخرام وبعض كلیملر دخی نسج ایدرلر. حیوانات اهلیه‌سی صیغیر، قویون، كچی، آت، كوپك وسائره‌دن عبارت اولوب، آو حیوانلری وطیورك انواعی دخی پك چوقدر. آریلری دخی چوق اولوب، كلیتلی بال چیقار. آرسلان، پارس، ظرافه وسائر حیوانات وحشیه چوق اولوب، مسك كدیسی دخی چوق بولنور، وبو حیواندن آلنان مسك مملكتك باشلیجه اخراجاتندندر. چاد كولیله شاری ایرماغنك صولرنده تمساحلر وصو آیغیرلری كثرت اوزره بولنور. حشراتك دخی انواعی واردر. بورنونك اهالیسی كاملاً دین اسلامله متدین اولوب، كندیلری (براونی) تسمیه اولنور، وعربلر عندنده (برناوی) اسمیله معروفدرلر. اساساً اقوام زنجیه‌دن اولوب، تناسب‌اعضاجه حوصه اهالیسندن كریدرلر. اهالئ اصلیه اولان زنجیلره وقتیله مملكتنده حكم سورمش اولان بربرلر ودین اسلامله برابر كلوب یرلشمش اولان برچوق عربلر قاریشوب، بو اختلاطلردن اهالینك زنجی‌یه مخصوص اولان سیمالری خیلی دكیشمشدر. لسانلری السنهٔ زنجیه‌دن اولوب، انكلیز میسیونرلرندن (كوله) بو لسانك صرفنی یازمش، وسیاح (بارت) بعض لغتلرینی ضبط ایتمشدر. مملكتمزده بولنان زنجیلرك چوغی بورنولی اولمغله، لسانلری جمله‌مزك ایشیتدیكمز لسانلردندر. اهالی ایله هنوز اختلاط ایتمیوب آیریجه یاشایان عربلره یرلیلر (شووه) اسمنی ویریورلر. جغرافیون عرب آثارنده بورنو اسمی مذكور اولمیوب، بكری وادریسی (غنم) دولتنی بربیوك دولت‌صورتنده‌تعریف ایتدكلرندن، اووقتلرده یعنی سكزنجی قرن هجری اوائلنه قدر بورنونك چاد كولنك شرق شمالی ساحلنده كائن غنم مملكتنه تابع بولنمش اولدیغی آكلاشیلیور. قرن مذكورك اواسطنده اورالرده سیاحت ایدن مشهور ابن بطوطه برنجی اوله‌رق بورنودن بحث ایدیور. او صره‌لرده غنمده حكم‌سورن دولتدن برشعبه آیریلوب، بورنوده اعلان استقلال ایتمش، وبعده غنمی دخی ضبط ایدوب، خیلی بیومشیدی. اوننجی قرن هجریده بورنو دولتی سودانك اك بیوك دولتی اولوب، حاكملری طرابلس غرب والیلریله بعض تجارت معاهده‌لری عقد ایتمشلردی. مؤخراً اورالری استیلا ایدن (فولا) ویا (فلاح) اقوامی برآره‌لق بورنویی دخی صیقیشدیروب، حاكمك مقر قدیمی اولان (غامباروه) شهرینی تخریب ایتمشلرسه‌ده، بورنو دولتی ینه انقراض بولمیوب، الیوم حوصه‌ده‌كی فلاحلره مقاومت ایتمكده‌در. غنم، باكرمی، مندره وسائر جوارده‌كی مملكتلرك كندی

حاکملری وار ایسه‌ده، بورنو حاکمنی طانیورلر. حاکم عرب اولوب، ینه عرب جنسندن ۱۵۰۰۰ سواری عسکری چیقارمغه مقتدردر. زنجیلردن دخی پیاده عسکری وار ایسه‌ده، اصل قوتی همجنسلری اولان مذکور عرب سواریلرندن عبارتدر. برقاچ سنه اول جانب عالیٔ جناب خلافتپناهیدن بورنو حاکمی شیخ عمر حضرتلرینه بعض هدایا ارسال بیورلدیغی وبووجهله مملکت اسلامیهٔ مذکوره ایله مرکز خلافت اسلامیه آره‌سنده برمناسبات طریقی آچلدیغی معلومدر.

بورنوف { (Eugène Burnouf) السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن علمانک اک مشهورلرندن اولوب، ۱۸۰۱ده پارسده طوغمش، و۱۸۵۲ده وفات ایتمشدر. هندک لسان قدیمی اولان سانسکری وایرانک اک اسکی لسانی اولان (زند) لسانلرینی تعمیق ایدوب، زردشتک کتابی اولان مشهور (زنداوستا)نک بعض قسملرینی فرانسزجه‌یه ترجمه ومتنلرینی دخی طبع ایتمشدر. سانسکری لساندن دخی بعض آثار قدیمه ترجمه ایتمشدر. هله زند لسانی اک اول اوکرن وزردشتک آثارینی ترجمه‌یه موفق اولان بو ذاتدر. پارس مکتبلرنده السنهٔ مذکوره معلملکی ایتمش، وآقادمیا اعضاسندن بولنمشدر. — پدری (لویی بورنوف) دخی ادبادن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بعض کتب معتبره ترجمه ایتمشدر.

بورنهولم { (Bornholm) دانیمارقه‌نک بالطیق دکیزنده بر جزیره‌سی اولوب، اسوجک جنوب غربی کوشه‌سی قربنده واقعدر. طولی ۳۶ وعرضی ۱۷ کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (رونه) قصبه‌سیدر. معدن کموری، مرمری، کیرج طاشلری، پورسلین اعماله یارار طوپراغی وصید ماهیسی واردر.

بورنئو { (Bornéo) بحر محیط کبیر جزایرندن اولوب، آوسترالیادن صکره کرهٔ ارضک اک بیوک آطه‌سیدر. خط استوانک آلتنده واقع اولوب، ۴° ۱۱′ عرض جنوبی ایله ۷° ۶′ عرض شمالی و ۱۰۶° ۳۸′ ایله ۱۱۷° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. سواحلی قربنده بولنان بعض کوچک آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷۴۸۷۰۰ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نک همان بربچقی جسامتنده‌در. شمال غربی جهتندن بحرچیننک قسم جنوبیسیله، شمال شرقی جهتندن (فلیپین) جزایریله کندیسی آره‌سنده اولان (سولو) دکیزیله، شرقاً (سلب) دکیزیله وکندیسیله (سلب) جزیره‌سی آره‌سنده‌کی (ماقاسار) بوغازیله، جنوباً کندیسیله (جاوه) جزیره‌سی آره‌سنده اولان (سونده) دکیزیله، غرباً دخی کندیسیله سومطره جزیره‌سی آره‌سنده‌کی (قاریماته) بوغازیله محاطدر. بورنئو اسمی جزیره‌نک شمال غربیسنده واقع بر اسکله ایله برکوچک یرک اسمی اولان (بورنی) دن مأخوذ اولوب، اوراسنی ۱۵۲۱ تاریخ میلادیسنده کشف ایدن مشهور (ماجلان) طرفندن بتون آطه‌یه اطلاق اولنمشدر. یرلیلر «آطه» دیمک اولان (پولو)، واوراده ملت حاکمه حکمنده بولنان ملایلر (قالماتان) یاخود (کلمتان) تسمیه ایدیورلر.

بورنئو آطه‌سنک ایچ طرفلری تمامیله معلوم اولمیوب، یالکز سواحلی فناً کشف وتحری اولنمشدر. غربدن شمال شرقی‌یه طوغری بر جبال سلسله‌سی ممتد اولوب، بوسلسله‌نک اک یوکسک ذروه‌سی منتهای شمال شرقیسنده واقع (کینی بالو) طاغیدر، که ۴۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو سلسله‌دن جنوبه وجنوب شرقی وغربی‌یه طوغری اوچ قول آیریلوب، سواحله قدر ممتد اولورلر. بو طاغلردن اینوب جزیره‌نک بر چوق یرلرینی سق ایله سواحلک هرطرفندن دکیزه منصب اولان نهرلر پک چوق اولوب. اک بیوکلری ساحل جنوبی‌یه اینن (بارینو) ونام دیکرله (بانجرماسین)، ساحل شرقی‌یه اینن (مهاقام)، ساحل غربی‌یه اینن (قاپوآس) وساحل شمالی‌یه اینن (هدیانغ) یاخود (ریانغ) نهرلریدر. اراضیسنک میلانی آز اولوب، نهرلرینک جریانی بطیء وطولاشیقلی واکثرینک آغزلری قوم سدلریله مسدود اولدیغندن، آطه‌نک اکثر جهتلری وعلی الخصوص قسم جنوبیسی فیضان میاه موسملرنده صو آلتنده قالوب، قامشلقلری، چالیلری واورمانلری دخی پک صیق ویول ویرمیه‌جک برحالده‌در. بواراضیٔ واسعه‌نک قسم کلیسی بووجهله معطل اولوب، پک سیرک اوله‌رق بعض پرنج وشکر قامشی تارلالرینه تصادف اولنور. بوحالده اولان وخطاستوانک آلتنده بولنان برمملکتده هوانک پک صیجاق وغایتله رطوبتلی اولمسی طبیعی اولوب، هله اجنبیلر ایچون پک مهلکدر. شمالی قسمنده نوبتله شمال شرقی وشمال غربی، وقسم جنوبیسنده شمال غربی وجنوب شرقی موسم روزکار.

لری اسر. ســواحله میزان الحراره قریب محللرده سانتیغراد حسابیله اکثریا ٢٧ ایله ٣٢ درجه‌لری آره‌سنده بولنور. محصولاتی همان پرنجه منحصر اولوب، اهالی صرف پرنجله تعیش ایدرلر. اورمانلرنده پك‌چوق یبانی اشجار مثمره وکراسته‌یه، سفائن انشاسنه وطاوشانلغه یارار ذی‌قیمت آغاجلرك انواعی بولنور. ترمیاغنه بکزر واکله صالح برماده‌یی حاوی برنوع آغاج دخی واردر. حیواناته گلنجه، فیل وکرکدان بولندیغی مجهول ایسه‌ده، یوستی اهالینك حرب لباسی مقامنده قوللانیلان قاپلانلر کثرت اوزره اولدیغی کبی، (اورانغ اوتانغ) دینلن جسیم میمونله سائر میمون انواعی، بر نوع آیی، تاپیر دینلن خنزیره مشابه بر حیوان، برنوع یبانی مانده وسائر حیوانات وحشیه ایله طیورك پك چوق انواعی بولنیور. نهرلرك آشاغی طرفلرنده برنوع تمساح دخی واردر. باغه وبال‌مومی جزیره‌نك باشلیجه اخراجاتندر. ایچ طرفلرنده دمیر وسواحل غربیه‌سنده آلتون معدنلری بولنوب، دره‌لرك صولرنده دخی آلتون ریزه‌لری مشاهده اولنور. معدن کوری، الماس وبلور دخی بولنوب، جنوب غربی ساحلنده واقع (ماتان) مملکتنك حاکمی دنیاده بولنان الماسلرك اك بیوکلرندن معدود بر الماسه مالکدر.

جزیره‌نك اهالیسی وسعت اراضیسنه نسبةً پك آز اولوب، مقدارلری ایکی بچق ملیون قدر تخمین اولنیورسه‌ده، آوروپا دولتلرینه تابع اولان ونسبةً مکشوف ومعلوم عد اولنان یرلرك بیله مقدار اهالیسی مجهول اولدیغندن، بوعدد صرف فرضیدر. بورنئو اهالیسی اوچ جنسدن مرکب اولوب، بری جزیره‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (دایاق)، ایکنجیسی ملت حاکمه صفتنده بولنان (ملایی) واوچنجیسی عمله وصنعتکار صنفلرینی تشکیل ایدن چینلی جنسیدر. بونلردن ملاییلر کاملاً دین اسلامله متدین اولوب، وقتیله کمیجیلك وقورصانلقله جزیره‌یه گلدرك، سواحلك قویلرنده وبیوك نهرلرك کنارلرنده یرلشمکله، ساحل بوینجه بر چوق حکومتلر تشکیل ایتمشلردر، که حکملری قوتلرینه کوره جزیره‌نك ایچ طرفلرینه طوغری توسع ایتمشدر. اهالیٔ اصلیه‌دن اولان دایاقلرك دخی برچوغی دین اسلامی قبول ایدرك، ملاییلره قاریشمشلردر. بوحکومات اسلامیه‌دن جهت جنوبیه‌ده‌کیلر فلمنك وجهت شمالیه‌ده‌کیلر دخی انکلیز حکومتنه تابع اولمشلرسه‌ده، بوتابعیتلری رسمی واعتباری اولوب، حقیقتده مستقلدرلر. ملاییلر بحری آدملر اولدقلرندن، اکثر قصبه وقریه‌لری صویك ایچنده قازیقلر اوزرینه مؤسس وبعض خانه‌لری عادتا دوبه حالنده‌در. چینلیلر وقتیله عمله وتجار صفتیله جزیره‌یه گلوب، آنجق کانلر صرف ارککلردن عبارت اولمغله، اهالیٔ اصلیه اولان دایاقلرك قیزلریله تأهل ایتدکلرندن، ملز بر حال کسب ایتمشلردر. بونلر آوروپالیلرله یرلیلر آره‌سنده واسطهٔ تجارت اولوب، پك چالیشقان وآزله قناعت ایدر آدملر اولدقلرندن، اکثریا اوروپالیلره اورالرده ایش براقیورلر. دایاقلره گلنجه، بونلر ایکی صنفه منقسم اولوب، بر صنفی دین اسلامی قبول ایله ملایی‌حاکملره تابع اولمش، وقریه وقصبه‌لر تشکیل ایدوب، زراعتله اشتغال ایتمکه باشلامش، والحاصل دائرهٔ مدنیته کیرمشدر؛ وبرصنفی ایسه الآن حال وحشیتده قالوب، طاغلرده واورمانلرده طولاشمقده‌در. [«دایاق» ماده‌سنه مراجعت.] ذکر اولنان ایکی بچق ملیون اهالیدن یالکز یوز بیك راده‌لرنده اولان چینلیلرله سکسان بیك قدر تخمین اولنان وحشی دایاقلر غیر مسلم اولوب، بشیوز بیك راده‌لرنده اولان ملاییلرله دایاقلردن ١٨٠٠٠٠٠ قدر نفوس دین مبین اسلامله متدیندرلر. بناء علیه بورنئوجزیره‌سی ممالك اسلامیه‌دن معدوددر.

جزیره‌نك یوقاریده ذکر اولنان سلسلهٔ جبالك جنوبنده بولنان قسم اعظمی رسماً فلمنكك تابعیتنده اولوب، آنجق دولت مشارالیها اداره‌یه اصلا قاریشمیه‌رق، یالکز سواحلك درت بش یرنده بر مقدار عسکرله بر تجارت وکیلی اقامه ایدیور. جزیره‌ده‌کی فلمنك عسکرینك مجموعی‌ده ٥٠٠ نفره بالغ اولماز. سلسلهٔ مذکوره‌نك شمالنده‌کی ملایی حاکملری ایسه بوصوك سنه‌لره گلنجه‌یه قدر بسبتون مستقل اولدقلری حالده، الیوم یالکز (برونی) یاخود نفس بورنئو حکومتی بسبتون مستقل قالوب، بونك شرق شمالی جهتنده واقع (شمالی بورنئو)ونام دیکرله (سباح) ایله غرب جنوبی جهتنده واقع (ساراواق) مملکتلرینك حاکملری ایسه اخیراً انکلتره دولتنه تابع اولمشلردر. جزیره ١٥٢١ تاریخنده مشهور اسپانیول قپودانی ماجلانك رفقاسی طرفندن کشف اولنه‌رق، اسپانیا

وپورتکیز دولتلری ضبطنه چالیشمشلرسه‌ده، موفق اوله‌مامشلردی، ۱۵۹۸ تاریخندن اعتباراً فلمنك بحریونی بو جزیره‌نك سواحلنه یناشوب، تجارت ایتمکه باشلامش، و ۱۷۷۸ ده جاوه حاکمی بورنئو ساحل غربیسنده متصرف اولدیغی اراضی‌یی دولت مشارالیهایه ترك ایتمکله، فلمنك بو جزیره‌ده برحق حاکمیت قزانه‌رق، یرلی حاکملرله عقد ایتدیکی تجارت معاهده‌لرینه برنوع تابعیت ومتبوعیت سوسی ویرمکله، ۱۸٦٤ ده بورنئویی رسماً مستعمراتی عدادینه ادخال ایتمش ایسه‌ده، یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره، حقیقتده جزیره‌نك یرلی حاکملری مستقل اولوب، فلمنکك هیچ بر حکم ونفوذی یوقدر.

بورنئو (Bornéo) همنامی اولان آنف البیان جزیره‌نك اك بیوك شهری اولوب، شمال غربی ساحلنده وهمنامی اولان بر نهرك منصبنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. خانه‌لری صو ایچنده قازیقلر اوزرینه مؤسس اولوب، صو جدوللری دخی سوقاق یرینی طوتیور. بو شهرك حاکمی جنوباً سلسلهٔ جباله قدر اوزانان وصاغ وصوله طوغری دخی خیلی واسع بر مملکته مالك اولوب، تماميله استقلالنی محافظه ایتمشدر. جزیرهٔ مذکوره حکومات اسلامیه‌سندن اسماً ورسماً اولسون هیچ بر آوروپا دولتنه تابع اولمیان یالکز بو حکومتدر. اصل اسمی (برونی) اولوب، اك اول کشف اولنان بو شهر اولمغله، آوروپالیلر طرفندن جزیره دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

بورو (Bourou) بحر محیط کبیرده واقع ملوك آطه‌لرینك (سرام) دن صکره اك بیوکی اولوب، ۳° ایله ٤° عرض جنوبی آره‌سنده واقعدر. غیر منتظم بیضوی الشکل بر جزیره اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی ۱٤۰ ویا ۱٤۵ کیلومتره‌در. مقداری مجهول اولان اهالیسی سواحلده دین اسلامله متدین ملایلردن وایچ طرفلرنده (آدفورا) تسمیه اولنان بر قوم وحشیدن عبارتدر. احوال داخلیه‌سی پك ایی معلوم دکلسه‌ده، پك منبت وکوزل اووه‌لری حاوی اولوب، صولری چوق ونباتاتی متنوع اولدیغی بعض سیاحلرك روایتندن آکلاشیلیور. ملایی ومسلم بر حاکمك تحت اداره‌سنده اولوب، رسماً فلمنکه تابعدر.

بوره مصر ساحلنده ودمیاط قربنده برقصبه اولوب، بوریه اسمیله معروف صاریقلرله بوری تعبیر اولنان برنوع بالیغك اورادن چیقدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بورهاو (Bœrhave) مشاهیر اطبادن اولوب، ۱٦٦۸ تاریخنده فلمنکك (لیدن) شهری قربنده طوغمش، و۱۷۳۸ ده وفات ایتمشدر. طبابتده فوق العاده مهارتنه مالك اولمغله، شهرتی بتون عالمه شایع اولمشیدی. طبه دائر بعض اثرلر یازمش، وبو فنه برچوق خدمتلر ایتمشدر.

بوری (Bury) انکلتره‌نك لانچستر ایالتنده و(مانچستر) ك ۱۲ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ۳۹۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، کور معدنی وپاموق ویوك منسوجات وسائره فابریقه‌لری واردر.

بوریات (Bouriates) سیبریا اقوامندن اولوب، (ایرقوچق) ایالتنده، بایقال کولنك جهت شمالیه‌سنده وآنغره ایله یکیسی ایرماقلرینك کنارلرنده ساکندرلر. ایکیوز بیك قدر نفوسدن عبارت اولوب، ۱٦٤٤ تاریخ میلادیسندن بری روسیه‌یه تابعدرلر.

بوریاس (Borée, Boréas) اسکی یونان اساطیرنده شمال روزکارینك الهی اولوب، (آوستریاس) اسمنده برجن ایله شفقدن کنایه اولان (آوبی) الهه‌سنك اوغلی زعم اولنوردی. تراکی خطه‌سنده مقیم زعم اولنور، وصاچی صقالی قارله قاریشیق براختیار صورتنده تصویر اولنوردی. لسان رومیده شمال روزکارینه دخی بو اسم ویریلوب، لسانمزده مستعمل «پویراز» اسمی بوندن مأخوذدر.

بوری سنت ادموندس (Bury-St.-Edmunds) انکلتره‌نك (سوفولق) ایالتنده ولوندره‌نك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوزل بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی وحبوبات ویاغی تجارتی واردر.

بوریسوف (Borissow) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده بر کوچك قصبه اولوب، مینسکك ۵۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر.

بوری کولی بو اسمله روم ایلینك آطه‌لر دکیزی ساحلنده کول شکلنده

ایکی کورفز اولوب، بری مریج ایرماغنك شرق قولی منصبنده وانبوز قربنده، ودیکری کوملجنه ایله اسکیجه قضالری حدودنده و(لاغوز) کورفزینك ایچ طرفنده واقعدر. ایکنجیسی برنجیسندن بیوك اولوب، ایکیسی دخی دکیزله طار بر بوغازدن اختلاط ایدیورلر.

بوریناژ (Borinage) بلچیقه‌نك (هنو) ایالتنده بر کوچك یر اولوب، ۲۲۰۰۰ اهالیسی وپك چوق کمور معدنلری واردر.

بورینی (الشیخ بدرالدین حسن بن محمد) مشاهیر ادبادن اولوب، ۹۶۳ تاریخنده نابلس جوارنده واقع (بورین) قریه‌سنده طوغمش، و۱۰۲٤ سنه‌سنده دمشقده وفات ایتمشدر. شعر وادبیات وحدیث وتاریخ وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، مدت مدیده دمشق شامده وسائر یرلرده تدریسله مشغول اولمش، وزمانی اکابرینك حرمت وتعظیمنه مظهر اولمشیدی. برچوق تراجم احوالی جامع کوزل بر تاریخی، ابن فارضك دیوانه پك مقبول بر شرحی، تفسیر بیضاوی اوزرینه تعلیقاتی، مطوله بر شرحی، «السبع السیاره» عنوانیله یدی مجموعه‌سی، مرتب دیوان اشعاری وبرچوق رسائلی وسائر آثاری واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یقولون فی الصبح الدعاء مؤثر
فقلت نعم لوکان لیلی له صبح
فیا عجبا من ارید لقاءه
وفی جفنه سیف وفی قده رمح الخ

بوزاوق آناطولیده بر خطه اولوب، یوزغاد سنجاغنك قسم اعظمندن عبارتدر. شمال وجنوب جهتلرندن قزیل ایرماقله، غرباً بو ایرماغك تابعلرندن دلیجه ایرماقله، شرقاً دخی یشیل ایرماق تابعلرندن چقربق چایله وآق طاغله محاطدر. شمال شرقی جهتنده (بوداق اوزی) خطه‌سی بولنیور. مرکزی یوزغاد شهریدر. [«یوزغاد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوزاویوك خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده سکود قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، سکودك ۱۸ کیلومتره جنوب غربیسنده وبروسه‌نك ۹۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر کوزل اووه کنارنده واقعدر. بوز رنکنده بر تپه‌نك آلتنده بولنوب، بوکبی تپه‌لره آناطولیده «اویوك» تعبیر اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۷٤٥٤ اهالیسی، قاسم پاشا خیراتندن من بر جامع شریفی وایکی مدرسه‌سی واردر. جوارلرنده بر چوق مغاره‌لر وبعض آثار عتیقه موجوددر. اووه‌نك او بر کنارنده واوچ ساعتلق مسافه‌ده (این اوکی) قصبه‌سی بولنوب، مقدما ناحیه مرکزی اوراسی ایدی. اطرافده‌کی طاغلرده خیلی اورمانلر وبیوك آو حیواناتی بولنیور. — ناحیه‌سی ۲۹ قریه‌دن مرکب اولوب، ۱۸۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده‌در. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیوندن ومعمولات صناعیه‌سی سجاده وکلیم کبی منسوجاتدن عبارت اولوب، خیلی کراسته دخی چیقار. — بو اسمله آیدین ولایتنك منتشا سنجاغنده مرکز لوا اولان مغله قضاسنه تابع بر ناحیه دخی اولوب، ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

بوزبابا (Hagios Strati) آطه‌لر دکیزی جزایر صغیره‌سندن اولوب، لمنینك ۳۵ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده واقعدر. غیر منتظم بر مثلث شکلنده اولوب، ساحل غربیسنده همنامی اولان بر قریه بولنور. اهالیسی ۱۱۰۰ کشی قدر اولوب، جمله‌سی رومدر. بو آطه جزایر بحرسفید ولایتنك لیمنی سنجاق وقضاسنه تابع بر ناحیه صورتنده اداره اولنور.

بوزبرون مرمره دکیزنده ازمید کورفزیله کملیك کورفزی آره‌سنده شرقدن غربه طوغری ممتد اولان شبه جزیره‌نك منتهای غربیسنده واقع بر برون اولوب، اوکنده دائما بر آز صالندی حاصل اولور. اسم قدیمی دکیز الهنه نسبتله یونانیلر عندنده (بوسیدونیون) ورومالیلر عندنده (نپتونیوم) ایدی.

بوزجان نیشابورله هرات آره‌سنده ونیشابوردن ٤، هراتدن ٦ قوناقلق مسافه‌ده بر کوچك قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بوزجه آطه (Ténédos) آطه‌لر دکیزنده‌کی جزایر صغیره‌دن اولوب، قلعهٔ سلطانیه مدخلنك جنوب غربیسنده وکلیدبحردن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اولدرق، تروا خرابه‌لری قربنده‌کی آناطولی ساحلنك ۵ کیلومتره آچیغنده واقعدر. قویروقلی پیانو شکلنده اولوب، شرقدن

غربه اولان طولی ۹، وشمالدن جنوبه اولان عرضی ٥ کیلومترەدر. اهالیسی ۳٦٦۷ کشیدن عبارت اولوب، ۱۲۱٤ ی مسلم وترك وقصوری رومدر. محصولاتی باشلیجه اوزومدن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزەلرك انواعی دخی حاصل اولور. شرابی مشهوردر. شمال شرقی ساحلنده مرکزی اولان همنامی برقصبه بولنوب، قلعەسی ولیمانك اوکندەکی کوچك بر آطەده فناری واردر. ساحل غربیسنده قیالق بعض صیغلر بولندیغندن، او طرفده دخی برفنار موجوددر. آطەنك اطرافنده بعض کوچك وایصسز آطەلر دها واردر. بوزجه آطه جزایر بحرسفید ولایتنك لیمنی سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور. آطەده ۳ جامع شریف، ۱ تکیه، ۱ مدرسه، ۱ کلیسا، ۱ رشدیه مکتبی وروملره مخصوص ذکورواناث ایچون مکاتب رشدیه واعدادیه واردر.

بوزطاغ بواسمله آناطولینك آیدین ایالتنده ایکی طاغ واردر. بری ازمیرله صاروخان سنجاقلری آرەسنده شرقدن غربه ممتد اولەرق، جهت شرقیەسنده ازمیرله آیدین سنجاقلری آرەسنده اولان جمعه طاغنه ملاصق اولور، وجهت غربیەسنده نیف وبیرون آبادك اوستندن مغنیسایه طوغری برقول اوزاتدقدن صکره، برقولیده ازمیرك جنوبندن یچەرك، تاقرەبرونه قدر اوزانیر. بوطاغله جمعەطاغی آرەسنده کوچك مندرس وادیسندن عبارت کوزل براووه بولنیور. بوز طاغك اکثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، اتکلرندن بر چوق چایلر آقغله، وجه جنوبیسنده اولانلر کوچك مندرسه، ووجه شمالیسنده اولانلر دخی کدیز ایرماغنه دوکیلورلر. — دیکری دخی آیدین حدود شرقیەسنده ودکیزلی سنجاغنك جهت جنوبیەسنده قزیل حصار جوارندن باشلایەرق، جنوب غربیه اوزانمغله، منتشا سنجاغنه داخل اولوب، مغلەنك جهت جنوبیەسندن مرورله، کویجکز کولنه قدر ممتد اولور. بونك دخی اکثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، شمالی اتکلرندن آقان چایلر بیوك مندرسه منصب اولور.

بوزطغان آیدین ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آیدینك ٦۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، بیوك مندرسه تابع (آق‌صو) ونام دیکرله (آربه چایی) کنارنده، کوزل بر اووەده واقعدر. باغ وباغچەلری چوق‌اولوب، برقاچ جامع شریفی، برایکی مدرسەسی، برمکتب ابتدائیسی وبش آلتی بیك اهالیسی واردر. دمیریول موتفلرندن اولان نازللی‌یه برشوسه ایله مربوط اولوب، کرك مذکور آق صو وکرك بیوك مندرس اوزرنده کوپریلری واردر. — بوزطغان قضاسی مذکور آق صو حوضەسنك قسم اسفلندن عبارت اولوب. شمالاً بیوك مندرس مجراسیله نازللی قضاسندن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً وشرق جنوبی جهتندن دکزلی سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن منتشا سنجاغیله، غرباً دخی چینه قضاسیله محدود ومحاطدر. یکی‌پازار ناحیەسنی دخی شامل اولدیغی حالده، ۵۳ قریەدن مرکب اولوب، همان جملەسی مسلم اولمق اوزره، ۲٦۰۷۰ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوەلردن وپاموق، آفیون وسائرەدن عبارتدر. — آطنه ولایتنك قوزان سنجاغنده قارص ذوالقدریه قضاسنك شرق جنوبی جهتنده دخی بواسمله برناحیه واردر.

بوزقیر قونیه ولایت وسنجاغنده ولوانك قسم غربیسنده بر قضا اولوب، مرکزی (سرسناد) قصبەسیدر. شمالاً بکشهری، شرقاً نفس قونیه وقره بیکار، جنوباً خادم قضالریله، غرباً دخی تکه سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً طاغلق اولوب، کوزل اووەلری دخی حاویدر. صوغله کولی بوقضاده اولوب، مرکز قضا ایچندن یچن نهر خادم طاغلرندن وبلوران ناحیەسندن کلن دیکر ایکی چایله برلشدکدن صکره، بو کوله منصب اولور. اراضیسی محصولدار اولوب، حبوبات‌متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزەلرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعیەسی کلیم، عبا، سختیان وتفنك وطبانجه کبی شیلردن عبارتدر. بلوران ناحیەسیله برابر ۹٤ قریەیی حاوی اولوب، جملەسی مسلم اولمق اوزره ۳٦۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوزلق چایی ایچ ایل سنجاغنك اورتەسندن یچن کوك صونهرینه تابع برچایدر، که قونیەولایت وسنجاغنك خادم قضاسی طاغلرندن نبعانله، شرقه وبعده بوغا طاغی‌سلسلەسنك بربوغازندن بالمرور جنوبه طوغری آقەرق، تقریباً

۱۲۵ کیلومترهلك جریاندن صکره، مذکور کوك صویه منصب اولور.

بوزوز { اندلسك شرق جهتنده برقصبه اولوب، (ابن بوزوزی) دیمکله معروف اولان ابوالقاسم محمدبن عبدالله کبی بعض مشاهیر ادبانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بوژوله { (Beaujoulais) فرانسهنك تقسیمات سابقهسنده (لیونه) خطهسنك قسم شمالیسندن عبارت برکوجك خطه ایدی. الیوم (رونه) ایله (لوآره) ایالتلرینه منقسمدر. مرکزی (بوژو) قصبهسی ایدی. بوخطه ابتدا بارونلق وبعده قونتلق نامیله نیم مستقل صورتده اداره اولنهرق، خیلی وقت بوربون واورلیان خاندانلرینه منسوب بولنمشدر. شرابی مشهوردر.

بوستانزاده { (محمدافندی) سلطان مراد خان ثالث دورنده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، سلطان سلیمان خان دوری علماسندن تیرهلی بوستان مصطفی افندینك اوغلیدر. ۹۴۲ تاریخنده درسعادتده تولد ایدوب، عرب زاده وقاضی زاده وخواجه چلبی کبی علمادن تحصیل واستفاده ایله، علی الاصول دور مدارس ایتدکدن صکره، قطع مراتب ایدرك، ۹۸۱ سنهسنده شام، ۹۸۳ده بروسه ومتعاقباً ادرنه، ۹۸٤ده استانبول مولویتنه تعیین اولندقدن صکره، ۹۸۵ ده آناطولی و۹۸۸ ده دخی روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و۹۹۱ ده مصر ملاسی اولدقدن صکره، ۹۹۵ ده ثانیاً روم ایلی قاضیعسکرلکنه تعیین اولنهرق؛ ۹۹۷ تاریخنده مسند فتوایه ترفیع اولنمشیدی. ایکی سنهیی متجاوز بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۰۰۰ تاریخنده عزل اولنهرق، بر سنه صکره ثالثاً روم ایلی قاضیعسکری اولوب، متعاقباً ایکنجی دفعه اولهرق، مسند مشیختی احراز ایتمش؛ وپادشاه مشارالیهك آخر سلطنتلرینهدك ایکی وسلطان محمد خان ثالث دورنده دخی اوچ سنهیه قریب مسند فتواده قالوب، ۱۰۰۶ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مدت مشیختی دفعتینده ۷ سنهیه قریبدر. عالم وفاضل برذات اولوب، عربی وترکی اشعاری وبعض تقریضلری واردر. صماتیهده بر مسجد بنا ایتدیرمشیدی. شهزاده جامعی حولیسنده مدفوندر. — مشارالیهك اقرباسندن بوستانزاده علی ومصطفی ویحیی افندیلر دخی اوعصر علماسندن اولوب، روم ایلی قاضیعسکرلکنه قدر چیقمشلردر.

بوسترا { (Bustra) شامدهکی (بصری) قصبهسنك اسم قدیمیدر. [«بصری» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بوستون { (Boston) انکلترهنك (لینقولن) ایالتنده، (لینقولن) ك ٤٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ویتهام) نهری منصبنك قربنده برقصبه واسکله اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، جدوللری، مصنع بر کلیساسی، متعدد مکتبلری وسائر مؤسسات خیریهسی، قطران، کراسته وکتنویر تجارتی واردر. کلیساسنك چاك قلهسی ۹۵ متره ارتفاعنده اولوب، فنار قلهسی اتخاذ اولنمشدر.

بوستون { (Boston) آمریقاده ممالك مجتمعهدن (ماساچوست) جمهوریتنك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، ماساچوست قوینده و(چارلس ریور) نهرینك منصبنده واقعدر. محلهلری حکمنده اولان (قامبریج) و (چلسیا) ایله برابر ٤٤٠٠٠٠ اهالیسی، بیوك وکوزل لیمانی، کوزل ریختملری، ایکی بیوك کوپریسی، جسیم ومصنع ابنیهسی، (فرانقلن) اسمیله برکوزل میدانی، فنون وصنایع آقادمیالری، دار الفنونی، کتبخانهسی، موزهسی، طب وتاریخ وسائرهیه مخصوص جمعیات علمیهسی، متعدد مکتبلری، پك چوق فابریقهلری وایشلك تجارتی واردر. آمریقانك ایکنجی اسکلهسی اولوب، انکلتره وسائر طرفلره مقنن صورتده ایشلر واپور قومپانیهلری وایچ طرفه طوغری تمدید اولنمش دمیریوللری واردر. کلیتلی پاموق، قهوه، شکر، بغدای، کراسته وسائره اخراج ایدر. حکیم مشهور (فرانقلن) ك وطنیدر. بوشهر ۱۶۳۰ تاریخنده باشلیجه انکلترهدهکی بوستون اهالیسندن اولان انکلیز مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنوب، ممالك مجتمعهنك استقلالنی انتاج ایدن حرکت اك اول بو شهرده ظهور ایتمشدر.

بوسعید { سلطان — (ابوسعیددن مخففدر) سلالهٔ چنکیزیهدن ایرانده حکومت سورن ایلخانیان دولتنك حکمدار اخیری اولوب، سلطان محمد خدابنده (بن ارغون بن ابقا

بن هلاکو)نك اوغلی ودولت مذکورهنك هلاکودن اعتباراً طقوزنجی پادشاهیدر. پدرینك وفاتی اوزرینه ٧١٦ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده، سلطانیهده تخت حکمداری‌یه جلوس ایتمشدر. حداثت سنی جهتیله ابتدا وزیری امیر چوبان ادارهٔ ملك ایتمشدر. امیر چوبانك قیزی بغداد خاتونی تزوجله، بوکا فوق‌العاده میل ومحبتی اولدیغندن، امور سلطنتی بونك الینه تسلیم ایتمشیدی. بعده ینه بوقادینك سببندن امیر چوبانه مغبر اولوب، کندیسنی سکز اوغلیله برابر قتل ایتمشدر. ١٩ سنه حکومت سوردکدن صکره ٧٣٦ تاریخنده ارانده وفات ایدوب، جنازه‌سی سلطانیه‌یه نقل ودفن اولنمشدر. وارث براقامغله، وفاتندن صکره برطاقم طوائف ملوك ظهور ایدهرك، ٥٠ سنه قدر ایران هرج ومرج اولدقدن صکره، تیمورلنك ظهور ایتمشدر.

بوسفور (Bosphore) «اوکوز کچیدی» دیمك اولان بو اسمی اسکی یونانیلر ایکی بوغازه اطلاق ایدرلردی، که بونلرك بری استانبول بوغازی ودیگری قرهدکیزله آزاق دکیزی آره‌سنده اولان قریم بوغازیدر. برنجیسنه الیوم اجنبیلر طرفندن بواسم ویرلمکده‌در. [«استانبول بوغازی» ماده‌سنه مراجعت.] — بو اسمله زمان قدیمده قریمده وآزاق دکیزینك سائر ساحللرنده بر کوچك دولت وار ایدی،که آیدین ولایتی ساحلنده وبیوك مندرسك منصبنده بولنمش اولان (میلت) شهر قدیمی اهالیسندن بر طاقم مهاجرلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، قبل‌المیلاد ٥٠٠ تاریخلرندن بعدالمیلاد ٣٠٠ تاریخلرینه‌دك دوام ایدوب، بعده غوتلر طرفندن امحا اولنمشدر. مرکزی (تانایس) شهری اولوب، اولبیا، فاناغوریه، خرسون وتئودوسیه اسملرییله برقاچ معمور قصبه‌لری دخی وار ایدی.

بوسنه (Bosnie) آوروپای عثمانینك منتهای شمال غربیسنده بر بیوك خطه اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — اصل بوسنه الیوم بواسمله معروف اولان خطه‌نك شرق وشمال جهتنده واقع قسم اعظمندن یعنی ورباچ ایله صاوه ودرینه نهرلری آره‌سنده اولان یرلردن عبارت ایسه‌ده،فتوحات عثمانیه‌دن اول بوسنه قراللری خرواتستانك برپارچه‌سیله هرسك و (راشیا) یعنی یکی بازار خطه‌لرینی دخی ضبط ایتمش اولدقلرندن، بویرلر دخی بوسنه اسمنك مدلولنه داخل اولمشلردر. بوسنه خطه‌سی ٤٢° ٢٥' ایله ٤٥° ١٦' عرض شمالی و ١٣° ٢٤' ایله ١٨° ٤٥' طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. حدودی قتارو کورفزندن باشلایه‌رق، ودرعقب ساحل بحری براقوب، دالماچیایی آیران (دینار) آلپلری سلسله‌سنی تعقیب ایده‌رك، شمال غربی‌یه طوغری ایلریلیوب، آوستریا طوپراغی ایچنده بر برون تشکیل ایتدکدن صکره، (اونه) وبعده (صاوه) نهرلرینك مجراسنجه شرقه طوغری ممتد اوله‌رق، (درینه) نهرینك منصبنده صربیه حدودینه ملاصق اولور، واورادن جنوب وجنوب شرقی‌یه طوغری اینه‌رك، آرناودلق قطعه‌سنه واصل اولور. قره‌طاغ ایسه بوسنه‌نك جنوب غربیسنده بریامه شکلنی ابراز ایدیور. بووجهله بوسنه غرباً دالماچیا ایله، شمالاً آوستریا ومجارستان دولتنك خرواتستان واسقلاوونیا خطه‌لریله، شرقاً صربیه ایله، جنوباً دخی آرناودلق وقره طاغله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٦٢٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بوسنه خطه‌سی طاغلق بریر اولوب، هرنه قدر سرمدی قارلرله مستور اوله‌جق یوکسکلکده جبالی یوغیسه‌ده، ارتفاع وسطیلری ١٠٠٠ ویا ١٥٠٠ متره‌راده‌لرنده واکثری کلسدن عبارت برچوق طاغلرله مستور اوله‌رق، بوطاغلرك اکثری جنوبدن شماله وشمال شرقی‌یه طوغری اوزانیرلر. بوطاغلرك اك یوکسك محللری جنوب جهتنده اولوب، شماله طوغری اوزاندقجه کسب انحطاط ایدرلر. بوسنه طاغلری اساساً برطرفدن آلپ سلسله‌سنه وبر طرفدن شار وبالقان سلسله‌لرینه مربوط اولوب، آلپ ایله بالقان آره‌سنده بر واسطهٔ ارتباط حکمنده‌درلر. بوسنه طاغلرینك اك جسیمی دالماچیا حدودینی آیران (دینار آلپلری) اولوب، بو سلسله‌نك اك یوکسك ذروه‌سی قره‌طاغ حدودی داخلنده بولنان (قوم) طاغیدر، که ٢٨٥٠ متره ارتفاعی واردر. بونك شمال غربیسنده ٢٦٠٠ متره ارتفاعی اولان (دورمیتور) جبل منفردی اولوب، اوچنجیسی دخی (ورباچ) منبعلرنده واقع (زك) طاغیدر، که ٢١١١ متره ارتفاعی واردر.

حدوده‌کی دینار آلپلری ذروه‌لرندن (پرولوغ) طاغی ١٩٥٠ متره ارتفاعنده‌در.

صولر اعتباریله هرسك بوسنه‌دن آیری اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلری تمامیله طونه‌یه تابع صاوه نهری مائله‌سنده اولدیغی حالده، هرسك آدریاتیق دکیزی مائله‌سنده واقع اولوب، بتون میاه جاریه‌سنی جمع ایدن (نارنده) ایرماغی (دینار) آلپلرینی شق ایله، دالماچیانك ایچندن کچه‌رك، نارنده قنالی دینلن بر اوزون کورفزه منصب اولور. بوسنه‌نك سائر نهرلری عمومیت اوزره جنوبدن شماله آقه‌رق صاوه ایرماغنه منصب اولورلر. (صاوه) نهری آوستریا ومجارستاندن کلوب، (اونه) ایله برلشدکدن صکره دولت مشارالیها ایله بوسنه آره‌سنده‌کی حدودی وبعده صربیه ایله آوستریا ومجارستان حدودینی تشکیل ایله طونه‌یه منصب اولور. بوسنه خطه‌سندن صاوه نهرینه دوکیلن انهارك باشلیجه‌لری درت اولوب، غربدن باشلایه‌رق، اونه، ورباچ، بوسنه ودرینه نهرلریدر. (اونه) نهری خرواتستان عثمانی تعبیر اولنان بهکه سنجاغنك جهت جنوبیه‌سنده نبعانله، شماله وبعده شرق شمالی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، برخیلی مسافه‌ده، بوسنه ایله آوستریا ومجارستان آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، صاوه نهرینه دوکیلور. (ورباچ) نهری هرسك حدودینی وبناءعلیه آدریاتیق مائله‌سنی آیران طاغلردن نبعانله، تراونیك وپنالوقه سنجاقلرینی شق ایده‌رك، جنوبدن شماله جریان ایدر. (بوسنه) نهری ینه مذکور طاغلردن وبوسنه سراینك جهت جنوبیه‌سندن نبعانله، نفس بوسنه خطه‌سنك اورته‌سندن بالمرور، جنوبدن شماله جریان یدر، وصاغدن باشلیجه (بوشتریچه) ایله (اسپرچنه) چایلرینی اخذ ایده‌رك، صاوه‌یه دوکیلور. درینه نهری هرسکك قسم شرقیسیله یکی بازاردن وقره‌طاغ وآرناودلق حدودندن کلن (بیوا)، (تارا) و(لیم) کبی نهرلرك اجتماعندن بالتشکل، برخیلی مسافه‌ده صربیه حدودینی بعدالتفریق صاوه‌یه منصب اولور. یکی بازارك منتهای جنوبنده غربدن شرقه وبعده جنوبدن شماله آقان (ایبار) نهری ایسه صربیه‌یه دخول ایله، ینه صاوه‌یه تابع اولان (موراوه) نهرینه دوکیلور. بو تعداد اولنان بیوك نهرلره منصب اولور برچوق کوچك چایلر بولندیغی کبی، طوغریدن طوغری‌یه صاوه‌یه دوکیلور برقاچ چای دهاواردر، که بونلرك اك بیوکی (اونه) ایله (ورباج) آره‌سنده اولان (سانه) نهریدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بوسنه‌نك هواسی عمومیت اوزره صوُوق وغایت صاغلام اولوب، آنجق درجهٔ برودت اراضیسنك ارتفاعنه تابعدر. اك صیجاق محلری درینه نهرینك وادیسیله صاوه نهرینه قریب اولان قسم شمالیسی اولوب، هله بهکه جهتی ونفس بوسنه‌نك یوکسك یرلری پك صوُوقدر، وقیشین آلتی آی قار آلتنده بولنوب، میزان‌الحراره صفردن آشاغی ١٥ ایله ٢٢ آره‌لرنده اولور. بوسنه‌نك همان هیچ بر طرفنده بطاقلق اولمیوب، طاغلردن غایت کوزل صولر آقدیغندن، یازین جنت آسا بریردر.

یالکز هرسکك اراضیسی براز قورو وطاشلق اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلرنده اراضی غایت منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اهالیسی پك چالیشقان اولمدقلرندن، اراضیسنك یالکز اونده بری مزروع وبر اوقدری چایر حالنده اولوب، قصوری اورمان، مرعی واراضیٔ خالیه‌دن عبارتدر. مع هذا حاصل اولان بغدای، آرپه ومصر محصولاتی مملکتی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقداری‌ده دالماچیایه اخراج اولنور. داری دخی کلیتله حاصل اولور. میوه‌لری وعلی‌الخصوص اریك، کراز، آرمود، الما، آیوه، جویز، فندیق، وجنوب جهتلرنده شفتالی، زردالی وبادم پك چوق وپك ایی اولوب، اوزوم اکثر طرفلرنده کماله ایره‌میور، وشراب اولمیور. بناءً علیه اهالی اریکدن چیقاردقلری و(اشلیوند) تعبیر ایتدکلری برنوع راقی‌یی کثرتله استعمال ایدرلر. سبزه‌لری دخی چوق اولوب، علی‌الخصوص لخنه کلیتله یتیشدیریلیر، وصرف اولنور.

چایرلریله مرعالرینك کثرتی پك چوق حیوانات واغنام بسلنمکه مساعد اولمغله، بوسنه‌ده وعلی‌الخصوص پنالوقه وبلنه جهتلرنده قیون، کچی، صیغیر وآت کبی حیوانات اهلیه کثرتلی اولوب، بوسنه‌نك مشهور آتلری دخی اورالرده یتیشیر. حیوانات وحشیه‌سی طوموز، آیی، قورد، تیلکی، کیك، طاوشان وسائره‌دن عبارت اولوب، هله قوردلر بوسنه‌لرندن خیلی تجارت اجرا اولنه‌جق درجه‌ده چوقدر. اورمانلری پك چوق وپك واسع اولوب، اقسامنه مخصوص اولان

اشجارك هر نوعی وعلی الخصوص میشه‌نك پك اعلاسی بولنور، ونهرلر کراسته ایندیرلمسنه پك مساعددر.

معادن جهتنجه بوسنه دنیانك اك زنکین یرلرندن اولوب، آلتون وکومش معدنلری بولندیغی کبی، دمیر معدنی دخی همان هرطرفنده موجوددر. آرسنیق وقورشون معدنلری دخی جابجا بولنور. طوزله‌ده وسائر بعض طرفلرنده قیا طوزی ویکی بازار ایله بوسنه سرای وپنالوقه جوارلرنده معدن صولری واردر. معادن موجوده‌دن اخراج اولنانلری پك آزدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بوسنه قطعه‌سنك اهالیسی تقریباً ۱۲۵۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، بونلرك تقریباً ۵۰۰۰۰۰ ی مسلمان، ۵۸۰۰۰۰ ی اورتودوقس، ۱۵۰۰۰۰ ی قتولیك، ۱۳۰۰۰ ی چنکانه و ۸۰۰۰ ی یهودیدر. عمومیت اوزره اهالی اسلاو جنسیتنه منسوب اولوب، یالکز یکی‌بازار جهتنده اهالینك نصفی آرناوددر. بوشناقلر یعنی بوسنه اهالیسی جنوبی اسلاو اقوامندن صرب قومنه منسوب ایسه‌لرده، کرك لسانجه وکرك اخلاق وعاداتجه صربلیلردن خیلی فرقلی اولوب، اسکیدن بری آیریجه یاشامش واداره اولنمشلردر. مسلمانلری دخی اولسانله متکلم ایسه‌لرده، مکتبلرنده کندی لسان وادبیاتلرنده تحصیل ایتمیوب، ترکجه وعربجه اوقورلر. اورتودوقسلر لسانلرینی روس وبلغارلره مخصوص اولان حروفله ولاتین دینلن قتولیکلری آوستریا خرواتلری کبی لاتین حروفیله اوقویوب یازارلر.

تقسیمات جغرافیه وسیاسیه‌سی. — یوقاریده دیدیکمز کبی، بوسنه قطعه‌سی: نفس بوسنه، خرواتستان عثمانی، هرسك و(راشیا) یعنی یکی‌بازار اسملریله درت خطه‌دن مرکب اولوب، اوته‌دن بری بر ایالت صورتنده اداره اولنه کلمش ایکن، مؤخراً هرسك بر قاچ دفعه آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنمش ایدی. آوستریانك ادارهٔ موقته‌سی آلتنه کیردکدن صکره بوسنه ایله هرسك توحید اولنوب، یکی‌پازار خطه‌سی ادارهٔ عثمانیه‌ده قالمغله، ایکی سنجاق اعتبار اولنه‌رق، قوصوه ولایتنه الحاق اولنمشدر. بناءً علیه یکی‌پازارك تقسیماتندن «قوصوه» ماده‌سنده بحث اولنه‌جغندن، بوسنه قطعه‌سنك بو خطه‌دن بشقه اولان تقسیماتنی بروجه زیر بیان ایدرز:

سنجاق	قضا	ناحیه
سرای	سرای	
	قوینیچه	
	چلبی بازاری	
	قلادینه	
	ویشغراد	
	چانیچه	غوراژده
	ویسوقه	
ازوورنیق	طوزله	طوزلهٔ بالا
	برچقه	
	بلنه	
	ازوورنیق	
	سربرنیچه	
	پرچه	
	مغلای	
	غرادچانیچه	
	عزیزیهٔ زیر	عزیزیهٔ بالا
	قلعه	مودریچ
پنالوقه	پنالوقه	یرناور
	غرادشقه	
	تشنه	دبوی
	دربند	برود
	ژبچه	
بهکه	بهکه	
	نوه‌سل	
	اوستروشچه	
	قوستانیچه	
	معدن	
	پریدور	قوزارجه
تراونیك	تراونیك	ازنیچه
	یایچه	بوغوینه، وقف بالا، کوپرس
	پروزور	
	غلاموچ	
	دومنه	
هرسك	موستار	
	ترەبین	قوریانیك
	لپوشقه	
	پوچتل	غبله
	استولچه	
	قونیچه	
	غاچقه	
	نوه‌سین	
	فوچه	

بو وجهله اداره‌ٔ عثمانیه‌نك اك صوك تقسیماتنده بوسنه ولایتی ٦ سنجاق، ٤٢ قضا و ١٤ ناحیه‌یه منقسم ایدی. آوستریالیلرك بو تقسیماته نه‌درجه‌یه قدر رعایت ایتدكلری مجهولمزدر.

شهر وقصبه‌لری. — بوسنه‌نك اك بیوك واك كوزل شهری مركزی اولان (سرای) اولوب، تقریباً ٥٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ایكنجی درجه‌ده اولان پناالوقه‌نك ١٨٠٠٠ ، ازوورنیقك ١٤٠٠٠، تراونیكك ١٢٠٠٠، موستارك ٩٠٠٠، تربینك ٩٠٠٠، طوزله‌نك ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، دیكر قصبه‌لرینك اهالیسی بش بیكدن آشاغیدر.

معارف وصنایع وتجارتی، طرق ومغابری. — بوسنه‌نك هرنه قدر سواحل بحریه‌سی اولمدیغی كبی، دالماچیا اسكله‌لرندن كلن یوللر دخی پك‌فنا ایسه‌ده، صاوه‌ده برود، (بریبر) ونووی كبی اسكله‌لری بك ایشلك اولوب، بیوك نهرلری نقلیاتی تسهیل ایتدیكی كبی، آوستریالیلر بروددن سرایه ونوویدن پناالوقه‌یه قدر ایكی دمیریول خطی تمدید ایده‌رك، بونلری سلانیكدن مترووبچه‌یه كیدن خطله دخی برلشدیرمك اوزره بولندقلرندن، بوسنه‌نك تجارتی كوندن كونه ترقی ایتمكده، ومعهذا الان موقع واراضیسنك درجهٔ مساعده‌سندن پك آشاغی بولنقده‌در. معارف پك‌كری اولوب، اورتودوقس اهالی صربلیلرك ادبیات‌ونشریاتندن وقتولیكلر آوستریا اسلاولرینك آثارندن‌استفاده‌یه چالیشیورلرسه‌ده، كندیلرینه مخصوص مؤسسات علیه پك آزدر. مسلمانلرك ایسه مكتبلری پك آز ونقصان اولوب، آوستریانك اشغالندن اول مركز ولایتده بولنمش اولان مكتب اعدادیٔ عسكری بالطبع لغو اولندیغی كبی، دارالمعلمین ودارالشفقه ایله سنجاق وقضا مركزلرنده بولنمش اولان مكاتب رشدیه‌نك دخی نه حالده بولندقلرینه دائر بركونه معلوماتمز یوقدر. صنایع محلیه پك كری اولوب، باشلیجه كورك اعمالی و قرابینه ویتاغان كبی بعض اسلحه ایله بز ویوكدن بعض قبا منسوجاتدن وایچ یاغندن معمول برنوع قباصابونله سختیاندن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بوسنه قطعه‌سی زمان قدیمده ایلیریادن معدود اولوب، (دالمات) دینلن وحشیلكله مشهور اولان بر قوم ایله مسكون ایدی. قبل‌المیلاد ٢٠٠ تاریخلرنده رومالیلر بوقوملە محاربه‌یه كیریشوب، ایكییوز سنه‌دن زیاده اوغراشدقدن صكره، میلادك ٣٧ تاریخنده بونلری رام ایتمكه مقتدر اوله‌بیلمشلردی. روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك آلتنجی قرنی اواخرنده اسلاو اقواممندن ابتدا خرواتلر وبعده صربلر داچیاده یرلشمشلر ایكن، متعاقبا پچنك وسائر اقوام‌تاتاریه طرفندن اورادن طرد واخراج اولنمغله، صربیه وبوسنه‌یی ضبط واسكان ودالماتلر وایلیریانلرله بالامتزاج بوشناق قومنی تشكیل ایتمشلردر. بونلر قسطنطنیه روم ایمپراطورلرینه تابع اولمغله برابر، كندیلرینه مخصوص نیم مستقل حكومتلری دخی اولوب، اون برنجی قرن میلادیده برآره‌لق مجارستانه تابع اولمشلردی. بعده كسب استقلال ایتمشلردیسه‌ده، اون بشنجی قرن میلادیدن اعتباراً بینلرنده تفرقه ونفاق حاصل اولوب، ٧٨٦ تاریخ هجریسنده حضرت خداوندكار غازی طرفندن فتح اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً تصرف عثمانیدن چیقمش، و٨٦٧ده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن استخلاص اولنه‌رق، نهایت دور سلطان سلیمانیده مهاج مظفریتی بو قطعه‌یی تماميله دولت عثمانیه‌یه قزاندیرمشدر. بعدالفتح اهالینك نصفنه قریب‌مقداری دین مبین اسلامی قبول ایتمشلردر. برلین معاهده‌سنك حكمنجه اداره‌سی موقتاً آوستریا ومجارستان دولتنه احاله اولنمغله، ١٢٩٥ده‌دولت مشارالیهانك‌اداره‌سنه كچمشدر. یالكز (راشیا) یعنی یكیبازار خطه‌سی اداره‌ٔ عثمانیه‌ده قالوب، قوصوه ولایتنه ملحق اولمق اوزره، یكیپازار وطاشلیجه اسملریله ایكی سنجاغه تقسیم اولنمشدر. طاشلیجه سنجاغنده عثمانلی عسكریله آوستریا عسكری مشتركا اقامت ایدیورسه‌ده، اداره‌ٔ ملكیه‌سی دولت علیه‌یه عائددر.

بوسنه } نهری. (Bosna) همنامی اولان‌قطعه‌نك اك‌بیوك نهرلرندن اولوب، بوسنه سراینك شرق جهتنده واقع طاغلردن نبعان‌ایله، شهر مذكورك ایچندن كچدكدن صكره، هرسك حدودندن كلن (شلسنیچه) چاییله برلشه‌رك، وكاه غربه كاه شرقه طوغری میلانله شماله طوغری آقه‌رق، صاغدن (لاجوایه) و(اسپرچقه) وسائر برچوق چایلر اخذ ایله، تقریباً ٢٨٠ كیلومتره‌لك بك طولاشیقلی بر جریاندن

صكره (شماچ) قربنده صاویه منصب اولور. برووددن بوسنه سرایینه كیدن دمیر یول خطی (دبوی) نك آلت طرفنده (قتورسقو) قریه‌سـندن باشلایه‌رق بو نهرك كنارنجه تمدید او لنمشدر.

بوسنه سرایی { یاخود سرای بوسـنه ویا (Sérajevo) ساده سرای
بوسنه خطه وولایتنك مركزی بر شهر اولوب، بوسنه نهرینـك منبعنه قریب اوله‌رق ایكی طرفنده واقعدر. كوزل بر شهر اولوب، ثلثانی مسلم اولمق اوزره، ٥٠٠٠٠ اهـالیسی، سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا او لنمش برسرایی، ینه پادشاه مشارالیهك اثری‌اولان بر بیوك ومصنع جامع شریفیله (بك جامعی) دینلن دیكر بر معبدی وسـائر ١٢٠ قدر جامع ومسجدی، متعدد مدرسه‌سی، بر غربا خسـته خانه‌سی، بر رشدیه وبر دارالمعلمین ایله ٢٠ قدر صبیان مكتبلری، خرستیانلره مخصوص بر مكتب اعدادیسـیله بر قاچ ابتدائیه‌سی، متعدد دباغخـانه‌لریله اسلحه اعمـالنه مخصوص دكانلری واردر. بوسـنه‌نك صـاوه نهرنده‌كی اسكله‌لرینك اك بیوكی اولان (برود) قصبه‌سـنه بر دمیر یول خطیله مربوطدر.

بوسوئه { (Bossuet) فرانسـه‌نك اك بیوك ادیب وخطیبلرندن‌اولوب، طریق
رهبـانه منسوب اولمغله، (مچ) وبعده (مو) پسقپوسی وقرالك اوغلنـك مربیسی اولمشـیدی. ١٦٢٧ ده دیژونده طوغوب، ١٧٠٤ ده وفات ایتمشدر. امور مذهبیه واخلاق وفلسـفه‌یه متعلق بر چوق اثرلر یا-زوب، ایرادایتدیكی نطقلرك تأثیریله برطاقم پروتستانلری قتولیك مذهبنه چویرمشیدی. قتولیك ایله پروتستان مذهبلرینك توحیدیچون آلمانیا علماسندن مشهور (لیبنیچ) ایله برلكده چالیشوب، حكیم مشارالیه ایله بو بابده بر چوق مكاتبه‌لری واردر. ینه امور مذهبیه‌دن طولایی مشهور (فنلون) له آره‌لرنده برودت حاصل اولمغـله، فنلونی قرالك وپاپانك‌توجهندن دوشورمشیدی. اثرلری پك مقبول اولوب، فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه انتخابنه سبب اولمشیدی. اك مشهورلری تاریخ عمومیه متعلق اولان نطقیله «جنازه خطبه‌لری» و«معرفةالله ومعرفة النفس» عنوانلی اثرلریدر.

بوسه { (Bosa) ساردنیه جزیره‌سنك ساحل غربیسـنده وقالیارینك ٧ كیلومتره
جنوبنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی ومرجان صیدی واردر. هواسی پك آغیردر.

بوسه { (Boussa) سودان وسطیده و(نیجر) ایرماغی‌ایچنده واقع برآطه‌نك‌اوزرنده
بر قصبه اولوب، همنامی اولان بر حكومت صغیره‌نك و(بورغو) خطه‌سنك مركزیدر. (تمبوقتو) نك جنوب شرقیسنده اوله‌رق، ١٤′ ١٠° عرض شمالی ایله ٤° طول غربیده واقعدر.

بوسیریس { (Busiris) اسكی یونان مورخلرینك قوللنه كوره، بو اسمله
زمان قدیمده ایكی ظالم حكمدار بولنوب، بری اسپانیاده ودیكری مصرده حكم‌سوررردی. كویا برنجیسی مملكتنه اوغرایان یبانجیلری قتل، وایكنجیسی وبانك اوكنی آلمق ایچون انسانلر ذبح ایتدیكیچون، یونان قدیم خرافاتنده مذكور اولان قهرمان (هركل) كیدوب بونلرك ایكیسنی دخی قتل ایتمشدر. — بو اسمله مصرده بر شهر دخی وار ایدی، كه ایزیس واوزیریس معبودلرینه مخصوص اولان معبدلرینك جسامتیله مشهور ایدی. [«بوصیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوسیمان { (Bosjemans) آفریقای جنوبیده (هوتنتوت)جنسندن‌برقوم‌اولوب،
قطعهٔ مذكوره اهـالیسنك وبلكه بتـون نوع بشرك اك وحشی واك ذكاوتسزلریدر. فلمنكیـلر طرفـندن «اورمان آدملری» دیمك اولان بو اسمله تسمیه‌اولنمشلر-در. بونلر انكلتره‌نك امید برونـده‌كی مستعمرانتك حدود شمالیه‌سنده و(اورانژ) نهری وادیسنك یوقاری قسمنـده بولنـوب، اكثریا اورمانلرده طولاشـیرلر. [«هوتنتوت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوشتر { (یاخـود بیشتر) موصـل ولایتنك سلیمانیه سنجاغنده واولوانك شمال‌غربی
قسمنده بركوچك بر اولوب، ایران حدودی اتصالنده وزاب اسـفل منبعلری اطرافنده واقعدر. بركرد عشیرتیله مسكوندر.

بوشنج { هرات جـوارنده وبوشهردن ١٠ فرسخلق مسافه‌ده برقصبه اولوب،
آقار صولری وباغ وبوسـتان واشجاری پك چوق بر وادیده واقع اولـدیغی جغرافیـون عرب آثارنده مذكوردر. بوقصبه‌دن برچوق علما وادبا چیقمشدر. قرمانی بونك بیوك بر شهر اولدیغنی بیان ایتدیكی كبی، (بوسنج) اسمنده دیكر بربیوك شهر دخی ذكر ایتـدیكی

حالـده، ابن‌اثیر ایکیسنك بر اولدیغنی بیـان ایدیور. یاقوت حموی ایسـه (بوشنج)ك كوچك برقصـبه و(بوسنج)ك (ترمذ) قربنده برقریه اولدیغنی‌یازیور، كه صحیحی ده بو اولسه كركدر.

بوشیر [« بندر بوشیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوصیر یاخـود ابوصیر (بوسـیریس) اسم قدیمنـدن مأخوذ اوله‌رق مصرده بو اسمله اوچ كوچك قصبه واردر:

برنجیسی مصر سفلاده اشمونین جوارنده، قاهره‌نك ٨٨ كیلومتره شمالنده وهرم كبیرك قربنده اولوب، قدمای مصریونك معبودلرندن اولان (ایزیس)ه مخصوص بربیوك هیكلنك خرابه‌لری موجوددر. ملوك بنی‌امیه‌نك اخیری اولان مروان حمار بونده قتل اولنمشدر.

— ایكنجیسی ساحل بحرده واسكندریه‌نك ٤٠ كیلومتره غربنده مستحكم برموقع اولوب، برج‌العرب اسمیله دخی معروفدر.

— اوچنجیسی مصر وسطاده نیلك ساحل یسارنده وقاهره‌نك جنوب غربیسنده واقع اولوب، اطرافنده برطاقم اهرام ومزارلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. « قصیدهٔ برده» صاحبی مشهور شیخ محمد بوصیری بورالیدر.

بوصیری (الشیخ شرف‌الدین ابوعبدالله محمد بن سعید الصنهاجی) مشاهیر شعرا وصوفیوندن اولوب، شعرده مهارت ومتانتی خارق‌عاده عد اولنمغه شایاندر. مدح حضرت فخر الرسل (صلعم) حقنده برچوق قصیده‌لری اولوب، اك مشهورلری « قصیدهٔ برده » دیمكله معروف اولان « الكواكب‌الدریه فی‌مدح خیرالبریه » ایله « القصیدة الهمزیة » و« بانت سعاد » اوزرینه بر قصیده وسائر قصایدیدر. قصیدهٔ برده‌یه كرك عربیده وكرك فارسی وتركیده پك چوق شرحلر وتخمیسلر یازیلوب، قرائتیله تبرك وتیمن اولنور. مطلعی شودر:

امن تذكر جیران بذی سلم
مزجت دمعاً جری من مقلة بدم

قصیدهٔ همزیه‌سنك مطلعی دخی شودر:

كیف ترقی رقیك الانبیاء
یاسماء ماطاولتها السماء

بانت سعاد اوزرینه اولان قصیده‌سنك دخی مطلعی شوبله‌در:

الی متی انت باللذات مشغول
وانت عن كل ما قدمت مسئول

شیخ بوصیری حضرتلرینك اصلی ونسبی مغربدن اولوب، اجدادی مصره نقل وطن ایتمشلردی. ٦٩٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

بوغ (Boug یاخود Bog) روسیه‌ده بر نهردر، كه (وولهینیا) ده نبعانله، (پودولیا) و(خرسون) ایالتلرینی سقی‌ایده‌رك، و(نیقولایف) شهری ایچندن‌كچه‌رك، سینیوقه، قولیما وایننغول‌چایلرینی دخی اخذ ایتدكدن‌صكره، (فدوروفقه) قصبه‌سی قارشیسنده (دنیپر) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ٧٥٠ كیلومتره طولنده‌در. — بو اسمله (ویستوله) ایرماغی تابعلرندن برنهر دها واردر، كه غالیچیانك جهت شرقیه‌سنده نبعانله، شمال غربی‌یه وبعده شماله طوغری جریان ایده‌رك، روسیه ایله لهستان حدودینی آیردقدن صكره، (وارشووه) نك ٢٦ كیلومتره شمال غربیسنده صاغ ساحلندن ویستوله‌یه دوكیلور. مجراسی ٧٠٠ كیلومتره طولنده‌در.

بوغاز ایچی [« استانبول بوغازی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغازكسن روم ایلی حصارینك اسم اصلیسیدر. [« روم ایلی حصاری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغازكویی مناستر ولایتنك كوریجه سنجاغنه تابع كسریه قضاسنده وكسریه‌نك ١٣ كیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، اینجه قره‌صو نهرینك صول یعنی شرق جهتنده بیوك بر قریه اولوب، ٢٥٠٠ قدر اهالیسی واردر. — بو اسمله آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاق وقضاسنده ویوزغادك ٢٠ كیلومتره غربنده دخی بیوجك برقریه واردر.

بوغازلیان آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده ویوزغادك ٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق دلیجه ایرماغك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده واقع قضا مركزی كوچك بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — بوغازلیان قضاسی یوزغاد سنجاغنك وبوزاوق خطه‌سنك منتهای جنوبنده اولوب، جنوباً قیصریه وغرباً قیر شهری سنجاقلریله همحدوددر. اراضیسی مذكور دلیجه ایرماقله وبونك تابعلری اولان برقاچ چایله سقی واروا اولنه‌رق، اولدقجه منبت ومحصولداردر. اكثر طرفلری طاغلق

اولوب، برچوق اورمانلری دخی واردر، وخیلی کراسته واودون کسیلوب، قیر شهری وقیصریه‌یه دخی نقل اولنور. قضا آقطاغ ناحیه‌سیله برابر ۱۱۳ قریه‌یی حاوی اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، تقریباً ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوغدان [«بغدان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغدان (Bogdan) درتیوز سنه اول آرناؤدلقده قتولیك پسقپوسی اولوب، آرناؤد لسانده امور مذهبیه‌یه متعلق بیوك بر کتابله وعظ ونصیحته دائر بر منظومه یازمشدر. بو ایکی کتاب (بوده) اسمنده دیکر بر پسقپوسك اثرلریله برابر پك فصیح ودوزکون بر لسانله یازلمش اولدیغندن، لسان مذکور ادبیاتنك اساسی کبی عد اولنه‌بیلیر. روماده دفعاتله طبع ونشر اولنمشلردر.

بوغوته (Bogota) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، همنامی اولان بر کوچك نهرك اوزرنده وحذای بحردن ۲۷۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. آمریقای جنوبینك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل وواسع سوقاقلری، کلیسا وسائره‌دن عبارت مصنع ابنیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، رصدخانه‌سی وبرقاچ مکتبی واردر. بوشهر ۱۵۳۸ تاریخنده اسپانیوللر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، ۱۸۱۱ده مرکز اتخاذ اولنمش، واوسنه اعلان جمهوریت ایتمشیدی. ۱۸۲۷ده زلزله‌دن همان کاملاً منهدم اولمشیدی.

بوغوریس (Bogoris) اسکی بلغار قراللرندن اولوب، قسطنطینیه ایمپراطوری میخالك والده‌سی اولان نائبهٔ حکومت (تئودوره) یه اعلان حرب ایتمك اوزره ایکن، موما الیها کندیسنه بر پسقپوس کوندروب، هم بو نیتدن واز کچیرمش، هم خرستیانلغی قبول ایتدیرمشیدی. میخال اسمیله خرستیان اولوب، فوتیوسك مذهب محدثنه تابع اولمش، و۸۹۶ ده وفات ایتمشدر.

بوغومیل (Bogomiles) اون ایکنجی قرن میلادیده بلغارستانده ظهور ایتمش برمذهبه تبعیت ایدنلره ویریلن اسمدر. بونلر حضرت عیسی‌نك الوهیتنی وبعدالوفات دیرلدیکنی انکار ایدرلر. رئیسلری اولان طبیب (باسیل) قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (آلکسیس قومننوس) طرفندن احراق اولنمشیدی. بو مذهبه تابع الیوم روسیه‌ده بعض افراد بولنیور.

بوفالو (Buffalo) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتنده ونویورقك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولدرق (اریه) نهرینك منتهای شرقنده و(نیاغاره) شلاله‌سندن ۳۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بیوك برشهر اولوب، ۱۶۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، نویورقه منتهی اولور بر جدولی، دمیر یولی، پك ایشلك تجارتی وبر چوق فابریقه‌لری واردر. ۱۸۱٤ تاریخنده کوچك بر قریه حالنده ایکن، کوندن کونه کسب اهمیت ایدرك، ممالك مجتمعه‌نك قسم شمالیسی تجارتنك بر بیوك مخزنی حکمنه کچمشدر.

بوفون (Buffon) مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ۱۷۰۷ تاریخنده فرانسه‌ده بورغونیه‌نك (مونبار) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۷۸۸ ده وفات ایتمشدر. فنونه انتساب ایدرك، حکمت طبیعیه وفن زراعتده کسب اشتهار ایتمکله، ایتالیا وانکلتره‌یه سیاحت ایتدکدن صکره، عودتنده آقادمیا اعضالغنه انتخاب، وقرالك باغچه‌سی مدیرلکنه نصب اولنمشیدی. بوندن استفاده ایدرك، تاریخ طبیعیه اختصاصیله، مفصل بر تاریخ طبیعی یازمغه باشلامش، وبقیهٔ عمرینی حیواناتك احوال مخصوصه‌سنی مطالعه وتحریره کچیرمش ایسه‌ده، بو اثرینی اکماله موفق اوله‌میوب، یالکز معادن ایله حیواناتك بر قسمنی یازه‌بیلمشدر. معهذا اثری اون ایکی بیوك جلددن عبارتدر. هر نه‌قدر بعض قواعد ومطالعاتی مؤخراً فن طرفندن جرح وتکذیب اولنمش ایسه‌ده، حیواناتك احوال مخصوصه‌سنی پك کوزل تصویر ایتمشدر. قوللاندیغی لسان دخی پك فصیح ودوزکون اولمغله، کتابی هم فنی هم ادبی بر اثردر. برحیات ایکن مکافاته نائل اولوب، انواع نعم واحترامات کورمش؛ و(قوت دور) ایالتنده واقع (بوفون) قصبه‌سی قونتلغنه دخی نصب اولنمغله، (بوفون قونتی) وساده‌جه (بوفون) اسمیله شهرت بولمشدر. اصل اسمی (لقلرق)‌در. اثری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بوقاچیو یاخود بوقاس (Boccace, Boccaccio) ایتالیانك اك مشهور محررلرندن اولوب، فلورانسه تجارندن برینك ولدنامشروعی

ایدی. ١٣١٣ ده طوغـوب، ١٣٧٥ ده وفات ایتمشدر. پدری طرفندن تجارته سوق اولنه‌رق، فلو- رانسه‌ده، ناپولیده وپارسده بر مدت تجارتله مشغول اولمش ایسـه‌ده، ادبیاته میلی زیاده اولدیغندن، بعده تجـارتی ترکله، اسکی یونان ولاتین آثاریله اشتغـال ایتمکه باشـلامش؛ وتاریخ وادبیاته متعلق بعض اثرلر دخی یازمش ایسـه‌ده، یوز حکایه‌دن عبارت اولان (دقا مرون) یعنی «اون کون» عنوانلی اثری هپسندن زیاده شهرت بولمشدر. لسانی پك فصیح اولوب، ایتالیان ادبیاتنك اساسنی ترکیب ایدن آثارندن معـدوددر. مذکور اثری پك مقبول ایسه‌ده، براز آچیق یازلمشدر. ناپولیده ایکن، قرال روبرتك غیر مشروع قیزی (ما- ریه)یه علاقه ایدوب، یازدیغی کتابلرده بونی (فیامته) اسمیله یاد ایتمشدر. قرالیچه (ژانه) یه دخی انتسـاب ایدوب، (دقامرون) عنوانلی اثرینی بو ایکی پرنسسی اکلندیرمك ایچون یازمشدر. بعض اشعاردخی یازمش ایسه‌ده، شاعر مشهور (پترارق)له کوریشوب، بونك اثرلرینی کوردکده، چوغنی احراق ایتمشدر. مذکور اثری دفعاتله طبع، وهمان هر اسانه ترجمه اولنمشدر.

بوقاس } (یاخـود بوقا) حلب ایله مصیصـه (یعنی سیس) آره‌سنده بر قصبه‌اولد- یغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بوقان } سـنده بر مملکت اولوب، زیاد طر- فندن کوندرلمش اولان (ابو الاشعث منذر بن جارود عبدی) وبعده عبیدالله بن زیادطرفندن ارسال اولنان (ابن حری باهلی) طرفلرندن فتح ایدلمش اولدیغی کتب فتوحده مسطوردر.

بوقانرا } (Boccanera) جنوه‌ده بر خاندانك اسمی اولوب، افرادندن جمهوریت ریاسته چکمش و١٢٥٠دن ١٤٠٠ تاریخنه‌دك ١٥٠ سنه اجرای حکم ونفوذ ایتمش بر قاچ آدم کلمشدر.

بوقخوریس } (Bocchoris) مصرك یکرمی درنجی سلاله‌سنك حکمدار اخیرینه یونان مورخلری طرفنـدن ویریلن اسمدر. مصر علیا ایله مصر وسطی حبشلیلرك النده اولدیغی حالده، بو ذات مصر سفلی حکومتیله قناعت ایده‌رك، عادلانه اداره مملکت ایتمکده ایکن، قبل‌المیلاد ٦٧٠ تاریخنده حبش حکمداری (سـبا کون) هجوم ایدوب، اوراسنی دخی ضبط، ویکرمی بشنجی سلاله‌یی تأسیس ایلمشدر. بعض مورخین بونك حضرت موسانك فر- عونی اولدیغنه ذاهب اولمشلردر. او حالده میلاددن اون یدی قرن اول حکم سورمش اولمسی لازم کلیر.

بوقخوس } (Bocchus) ماوریتانیانك یعنی مغربك اسکی بربر حکمدارلرندن اولوب، میلاددن ١٠٦ سنه اول دامادی (یوغورتا) ایله برابر رومالیلره اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مار- یوس طرفندن ایکی دفعه انهزامه اوغرادیله‌رق، (سیلا) ایله عقد مصالحه‌یه ودامادینی رومالیلره تسلیم ایتمکه مجبور اولمشیدی.

بوقلاند } (Buckland) انکلتره‌نك مشاهیر ارضـیونندن اولوب، طول مدت اوقسـفورد دار الفنوننده علم الارض معلمی بولنمش؛ وبو فنده بر قاچ کتـاب یازوب، تشکلات ارضـیه‌یه متعلق کشـفیات فنیه ایله توراتك بو بابده‌کی بیـاناتنی تطبیق وتوفیق ایتمکه چالیشمشـدر. ١٧٨٢ ده طو- غوب، ١٨٥٦ ده وفات ایتمشدر.

بوقووینه } (Bukovine) یعنی «قزیل اور- مان». آوسـتریا دولتنی ترکیب ایدن خطه‌لردن اولوب، غالیچیایه ملحق عد اولنور. غالیچیانك جنوب شرقیسنده واقع اولوب، غرب جنوبی جهتندن قارپات طاغلرینك صیرتیله مجارستاندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً رومانیانك بغدان قطعه‌سـیله وشرقاً روسـیه ایله محدوددر. ١٢′ ٤٧° ایله ٤٨° ٤٠′ عرض شمالی و٣٠′ ٢٢° ایله ٢٤° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسـابیله ١٤٠ کیلومتره‌در. مسـاحهٔ سطحیه‌سی ١٠٤٥٢ مربع کیلومتره‌اولوب، ٥٧١ ٦٧١ اهالیسی واردر. اراضیسـنك قسم اعظمی قارپات سلسله‌سی اتکارندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، یالکز (دنیستر) ایله (پروت) مجرالری آره‌لرنده اولان شمال شرقی قسمی اووه‌در. قارپات سلسله‌سـنك بو خطه داخلنـده‌کی ارتفاعی ٢٠٠٠ متره‌یه قدر چیقار. دنیستر ایرماغی شمال شرقی حدودینی تشکیل ایتدیکی کبی، پروت ایرما- غی ترکیب ایدن اوچ چای دخی قارپاتدن نبعان ایله بو- قووینه‌یی شق ایده‌رك، مرکزی اولان (قزرنوویچ) ك اوسط طرفنده بولشیرلر. (سرت) ایرماغی ترکیب ایدن ایکی چای ایله (مولداو) وبیستریچه نهرلری دخی بوقو

وینده نبعان ایدوب، بو خطه‌یی سق ایتدکدن‌صکره، بغدانه داخل اولورلر. بو وجهله خطه تمامیله قره‌دکیز مائله‌سنده واقعدر. هواسی سرت ایسه‌ده پك‌صاغلام اولوب، طوپراغی پك منبت اولدیغی حالده، کویلیلر پك جاهل اولدقلرندن، واکثر اراضی چفتلك حالنده اولـوب، کویلیلرك مالی اولمدیغنـدن، باشلیجه مصر وسائر حبوباتدن عبارت اولان محصـولاتی استعداد اراضی نسبتنده دکلدر. اورمانلری ومرعالری پك‌چوق اولوب، صـیغیر وقویونلری چوقدر، وکوزل آتلر یتیشدیریلیر. معادنی باشلیجه دمیردن عبارت اولوب، بیسـتریجه نهرنده بعض آلتون ریزه‌لری دخی بولنور. صـنایع پك کری اولوب، معهذا بعض دمیرخانه‌لر، دباغخانه‌لر وکاغد وبیره وسائره فابریقه‌لری واردر. اهالیسنك نصفنه قریب مقداری رومان جنسنه‌منسوب اولوب، شمال جهتنده‌کیلر ایسه اسلاودر. ایچلرنده برچوق آلمانلر، مجارلر، یهودیلر، ارمنیلر وسائره دخی واردر. مرکزی (قزرنوویچ) شهری اولوب، سرت، رادوچ وسوقزاوه دخی باشلیجه قصبه‌لرندندر. بوخطه وقتیله بغـداندن معدود اولوب، دولت علیه‌یه تابع بولنمش؛ و۱۷۷٤ده آوستریانك الینه کچوب، غالیچیا-یه الحاق اولنمشـیدی. ۱۸٤۸ ده دوقه‌لق عنوانیله آیریجه بر ایالت ممتازه حالنه افراغ اولنه‌رق، ۸ سنجا-غه تقسیم اولنمشـدر. ۳۰ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانی واردر؛ وآوستریا مجلس مبعوثان عمومیسـنه ۵ اعضا انتخاب وارسال ایتمك حقنی حائزدر.

بوکر { (Beaucaire) فرانسه‌نك (غارد) ایا-لتنده، (رونه) ایرماغنك ساحل یمینی قربنده و(نیم) شهرینـك ۲۵ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۹۶۹٤ اهالیسی، سنده‌ده برکره قورولور مشهور پنایری وشراب، حبـوبات وسائره تجارتی واردر. قارشیسنده بولنان (تاراسقون) قصبه‌سنه بر کوپری ایله مربوطدر.

بوکفال { (Bucéphale) یعنی«اوکوز باشلی». پیوك‌اسکندرك آتنك اسمی‌اولوب، روایته کوره بو حیوانی مشارالیهدن بشقه کیمسه رام ایده‌مه‌مشیدی. سرعت حرکتیله صاحبنی چوق دفعه تهلکه‌دن قورتارمشیدی. هندستانده (پور) ه قارشی اولان محاربه‌ده قتل اولنوب، اسـکندر بوآتك قتل اولنـدیغی محلده (بوکفالیه) اسمیله بر قصـبه تأسیس ایتمشیدی.

بوکنویل { (Bougainville) فرانسـه مشـاهیر بحریوننـدن اولوب، ۱۷٦٦ دن ۱۷٦۹ تاریخنه‌دك اوچ سـنه ظرفنده کرهٔ ارضك اطرافنده بر سیاحت بحریه اجرا ایتمش، وبحر محیط کبیرده بر چوق کشـفیاته موفق اولوب، عودتنده رغبت عمومیه‌یی جلبله کسب اشـتهار ایدن بر سـیاحتنامه نشر ایتمشدر. بحر هندیده‌کی (مالوینه) آطه‌لرینی دخی ضـبط ایتمش، وقناده سـفرنده حاضر بولنمشیدی. ۱۷۲۹ ده طوغوب، ۱۸۱٤ ده وفات ایتمشدر. — ینه بو اسمله معروف اولان برادری‌اسکی یونان ولاتین آثارینه متعلق بعض کتب ادبیه ایله بیوك اسـکندرله طهمـاسب قولیخانك (یعنی نادرشـاهك) هنده اولان سفرلرینی مقایسه یولنده برکتاب‌یازمشدر. آقادمیانك کاتب دائمیسی ایدی. — بحر محیط کبیرده واقع سالومون جزایرندن بر جزیره دخی سیاح مومی الیهك اسمیله مسمی اولوب، ٥° ۳۲′ عرض جنوبی ایله ۱۵۲° ۳۰′ طول شرقیده واقعدر.

بوکویل { (Bouqueville) تپه‌دلنلی علی‌پاشا زمانـنـده طول مدت یانیه والیسی بولنـوب، مشارالیهك احوالنه وآرناوودلق ویونانه متعلق بر قاچ کتاب یازمش، وخیلی تفصیلات ویرمش ایسـه‌ده، یونانیلره طرفدارلق کوسـتروب، آثاری تعصبدن خالی دکلدر.

بوکینغهام { (Buckingham) انکلـتره‌ده همنامی اولان ایالتده برقصبه او-لوب، لوندره‌نك ۸۸ کیلومتره شمال‌غربیسنده و(اوزه) نهرینك ساحل یمیننده واقعدر. ۳۷۰۰ اهـالیسی ودانتله فابریقه‌لری واردر. مذکور ایالتك اسکی مر-کزیدر. — بوکینغهام قونتلغی یعنی ایالتی نورتامپتون، بلفورد، هرفورد، مندلسکس، برکس واوقسـفورد ایالتلریله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۸۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۷۵۸۷۹ کشیدر. (غرت جونقشین) دینلن پیوك‌قنال بو ایالتی شق‌ایدیور. مرمری وسائر صنایعده مستعمل طوپراقلری واردر. مرعالری چوق اولمغله، قویونلرندن کلیتلی یاغی آلنیر. دانتـله‌لری مشهوردر. پاموقدن منسوجاتله صـاماندن بعض معمولاتی وکاغد فابریقه‌لری دخی واردر.

بولاجه‌لی { آطنه ولایتنك ایچ‌ایل سنجاغنده مرکز لوا اولان سلفکه قضاسنه

تابع بر ناحیه اولوب، ٦ قریه‌دن مرکبدر. مرکزی (طاش اوجی) دینلن اسکله اولوب، اولدقجه تجارتی واردر. اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، اهالیسی حیوانات رعیله مشغول بولنور، وکلیم وچوال کبی بعض منسوجات اعمال ایدرلر. محصولات ارضیه‌سی آنجق اهالی‌یه کفایت ایده‌جك مقدارده‌در.

بولاق { مصرده قاهره‌نك ۲ کیلومتره شمال غربیسنده ونیلك ساحل یمیننده واقع برقصبه اولوب، قاهره‌نك اسکله‌سی حکمنده‌در، وشهر مذکوره کوزل بر طریقله مربوطدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی، ماریت بك معرفتیله تأسیس اولنمش بیوك بر موزه‌سی، نشریات نافعهٔ کثیره‌سیله شهرت قزانمش اولان رسمی برجسیم مطبعه‌سی، مکمل برکتبخانه‌سی، هندسه‌خانه‌سی، مکتب صنایعی، رسم مکتبی وسائر مکاتبیله بر بیوك اپلیکخانه‌سی ونیلك اوزرنده کوزل بر کوپریسی واردر. دمیر یوللرك دخی محل تلاقیسی اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. قاهره‌نك بر محله‌سی حکمنده اولوب، برچوق کبرا قوناقلرینی شاملدر. ۱۷۹۹ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن احراق اولنمش ایسه‌ده، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن ترمیم وتجدید ومؤسسات مذکوره ایله تزیین اولنمشدر.

بولان { (Bolan) سند وادیسیله قندهار آره‌سنده سوق الجیش نقطهٔ نظرنجه پك مهم بر بوغاز اولوب، انکلیزلر (کته) یی اله ایتمکله بونك تصرفنی تأمین ایتمشلردر.

بولاند { (Beveland) بو اسمله فلنکك ساحلی قارشیسنده شمالی وجنوبی اوله‌رق ایکی آطه بولنوب، زلانده ایالتنه ملحقدرلر. شمالیسنك طولی ۱۳ وعرضی ٦، وجنوبیسنك طولی ٤٠ وعرضی ۱۳ کیلومتره‌در.

بولانق { آطنه ولایتنك جبل‌برکت سنجاغنده وسنجاغك منتهای شمالنده اوله‌رق جیحان نهری مجراسنك شرق جنوبی جهتنده بر قضا اولوب، مرکزی (باغچه) قریه‌سی اولدیغی حالده، ٤٠ قریه‌دن مرکبدر. اراضیسی طاغلق اولوب، ذخایری آنجق اهالی‌یه کفایت ایتمکده ایسه‌ده، توتونی زیاده‌جه اولوب، مرعشه اخراج اولنور. اهالیسی ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، یالکز ۲۳۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون قضاده ۱ جامع، ۱ مکتب و ۲۰ دکان موجود اولوب، مرکزدن ۹ ساعتلق مسافه‌ده برقاپلیجه دخی واردر. — بو اسمله بتلیس ولایتنك موش سنجاغنده دخی بر قضا بولنوب، ٤٩ قریه‌دن مرکبدر. بو اسم وان کولنك قسم غربیسی سواحل شمالیه‌سنجه ممتد اولان طاغلرله مراد نهرینك مجراسی آره‌سنده واقع بر خطه‌یه مخصوص اولوب، موش شهری بو خطه‌نك منتهای غرب جنوبیسنده واقعدر. جهت جنوبیه‌سنده اولان طاغلردن بر چوق چایلر آقوب، مراد نهرینه دوکیلورلر. بونلرك اك بیوکی موشك شرق شمالی جهتندن آقان قره‌صودر. خطه‌نك وسطلرنده (نارك) اسمیله برکول دخی‌واردر. اراضیسی منبت ومحصولداردر. مرکزی (لیز) قصبه‌سیدر.

بولانق دره { استرانجه سلسله‌سندن نبعانله قره‌دکزه دوکیلن کوچك چایلرك بریدر.

بولایر { (Plajari) ادرنه ولایتنك کلیبولی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کلیبولینك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. کلیبولی شبه جزیره‌سنك اك طار محلنه قریب اولمغله، اهمیت عسکریه‌سی زیاده اولدیغندن، تحکیم اولنه‌رق، جسیم استحکاماتی واردر.

بولبك { (Bolbec) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده و(هاوره) نك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق همنامی اولان چایك قربنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۹۲۰۰ اهالیسی وباصمه، مندیل، بویا وسائره فابریقه‌لری‌واردر.

بولتون لمور { (Bolton-Le-Moor) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده، لانقاسترك ٦٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده ومانچسترك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ۸۲۰۰۰ اهالیسی واپك منسوجاتله قطیفه وبخار ماکینه‌لری اعمالنه مخصوص برچوق فابریقه‌لری‌واردر.

بولدان { آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده ودکزلینك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق بیوك مندرسه تابع بر کوچك چایك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، تخمیناً ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. آیدین دمیریولنك موقفلرندن اولان سرای کوینه واورادن مرکز لوابه بر شوسه

ایله مربوطدر. — بولدان قضاسی دکزلی سنجاغنك منتهای شمال شرقیسنده وبوز طاغله جمعه طاغنك التصاقندن حاصل اولان جبالك شرقنده واقع اولوب، ۳۸ قریه‌یی جامعدر. شمال غربی جهتندن صاروخان سنجاغیله، شرقاً چال وجنوباً نفس دکزلی وسرای‌کوی قضالریله، غرباً دخی آیدین سنجاغیله محدود ومحاطدر. بیوك مندرس نهری بوقضانك ایچندن کچوب، قضانك صولرینی دخی اخذ ایدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ومنبت اووه وبایرلری دخی واردر. اورمانلری آزدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. دمیریول خطی قضانك کنارندن کچمکله، خیلی اخراجاتی اولور. اهالیسی ۲۲ ۸۹۷ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی مسلمدر.

بولدرآ (Boulder-Aa) روسیه‌نك شمال غربی جهتنده برنهراولوب، (دورپات) ك ۸۰ کیلومتره جنوبنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (لیوونیه) کورفزینه دوکیلور.

بولسلاس (Boleslas) بو اسمله لهستانده ۵ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» لقبیله ملقب اولوب، میلادك ۹۹۲ تاریخنده جلوس، و۱۰۲۵ده وفات ایتمشدر. اجدادی دوقه عنوانی حائز بولنمش ایکن، کندیسنه ۱۰۰۱ تاریخنده ایمپراطور اوچنجی اوتون طرفندن قراللق عنوانی ویریلوب، لهستانه استقلال قزاندیرلمشدر. مسقوفلرله ایتدیکی محاربه‌ده غالب کلمکله، موراویایی وسائر بعض ممالکی ضبط، واولکاسنده معارفی نشر ایتمشدر.

— ایکنجیسی ۱۰۵۸ده جلوس ایدوب، مظالم وسوء حرکاتیله عمومك نفرتنی جلب ایتدیکیچون، ۱۰۸۱ ده اسقاط اولنه‌رق، مجارستانه واورادن (قارینتیا) یه فرار، وآشجی قیافتیله برمناستره دخالت ایتمش؛ و۱۰۹۰ ده وفات ایدرکن کیم اولدیغنی اظهار ایلمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۰۲ دن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك برادری (زبینی) ایله مشترکاً وبعده یالکز حکومت سوروب، لهستان قراللغی عنوانی منع ایتمش اولان پاپانك خاطریچون دوقه عنوانیله قناعت ایتمشیدی. ابتدا آلمانیا ایمپراطورینی وبعده روسلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، فراره مجبور اولمش، و۱۱۳۸ ده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی اوچنجینك ایکنجی اوغلی اولوب، برادری ولادیسلاسك سقوطی اوزرینه، ۱۱۴۶ ده لهستان دوقه‌سی اولمش؛ و۱۱۷۳ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی ۱۲۲۷ ده، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، حکمدار طانیلوب، ۱۲۳۷ده جلوس ایتمش، وتاتارلرك مهاجماتنه مقابله ایده‌مدیکندن، تبعه‌سنك نفرتنه مظهر اولوب، ۱۲۸۹ ده وفات ایتمشدر.

— چهستانده دخی بو اسمله ۳ حکمدار کلوب، بربرینی متعاقب ۹۱۶ دن ۹۹۹ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

بولسنه (Bolsena) ایتالیانك روما ایالتنده و(ویتربه) قصبه‌سنك ۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر کول اولوب، طولی ۱۵ وعرضی ۱۰ کیلومتره‌در. فضلهٔ میاهی (مارته) چایی واسطه‌سیله آق دکیزه دوکیلور. — کنارنده ینه بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

بولغراد (Bolgrad) روسیه‌نك بساراب[یا] خطه‌سنده، پروت نهری قربنده و(یالپوق) کولنك کنارنده اوله‌رق، اسماعیلك ۵۰ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. پارس معاهده‌سی بوقصبه‌یی بغدانه اعاده ایتمشیدیسه‌ده، برلین معاهده‌سی ینه روسیه‌یه ویرمشدر.

بولمان طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنه ملحق بیوجك بر ناحیه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولاتی چوقدر.

بولنه (Bollène) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده و(یونت سنت اسپری) شهرینك ۸ کیلومتره شرقنده، ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۷۰۰ اهالیسی واردر.

بولوادین (یاخود پولیوادین) خداوندکار ولایتنك قره‌حصار صاحب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره‌حصارك ۴۲ کیلومتره شرقنده کوزل بر اووه‌ده واقعدر. هواسی لطیف ومیاه جاریه‌سیله باغ وبوستانی چوقدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، بش آلتی جامع شریفی، ۱۴ مدرسه‌سی وبرقادری تکیه‌سیله برقاچ تربه‌سی واردر.

— بولوادين قضاسى قره‌حصار صاحب سنجاغنك وبتون خداوندكار ولايتنك منتهاى شرق جنوبيسنده امير طاغيله سلطان طاغى آره‌سنده‌كى واسع اووه‌ايله مذكور طاغلرك اتكلرندن عبارت اولوب، شمالاً عزيزيه، غرباً قره‌حصار قضالريله، جنوباً قونيه، شرقاً دخى آنقره ولايتلريله محاط ومحدوددر. اسحاقلو ناحيه‌سيله برابر ۳۱۵۰۰ اهاليسى اولوب، جمله‌سى مسلمدر. اوونك اورته‌سندن قره حصاردن كلن چاى جريانله (ابهر) كولنى تشكيل ايتدكدن صكره، قونيه ولايتى حدودينه كيره‌رك، آق شهر كولنه دوكيلور. قضانك اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتى حبوبات متنوعه ايله آفيون وميوه‌لرك انواعندن عبارتدر. طاغلرده اورمانلر چوق اولوب، خيلى كراسته واودون قطع اولنور. مرعالرى دخى چوق اولوب، خيلى مقدار قيون وكچى وتفتيك چكيسى بسلنيور. مركز قضادن ۳ ساعتلق مسافه‌ده قزيل كليسا دينلن محلده بعض امراضه نافع بر ايليجه موجوددر.

بولور ليتون (Bulwer-Lytton) انكلتره‌نك اك مشهور حكايه نويسانندن اولوب، ۱۸۰۵ ده طوغمش، و۱۸۷۳ ده وفات ايتمشدر. برچوق حكايه وتياترو كتابلرى يازوب، آثارى فوق العاده رغبته مظهر اولمشدر. بعض ادبى وسياسى غزته‌لرك محررلكنده‌دخى بولنوب، عوام قاره‌سى اعضالغنه انتخاب اولندقده، اصلاحات وتعديلات طرفدارى بولنمش؛ وبعده لوردلق رتبه‌سيله لوردلر قاره‌سنه قبول اولنمشيدى. — ينه بو اسمله معروف برادرى، اوغلى وزوجه‌سى دخى بعض آثار ادبيه تحرير ونشر ايتمشلردر.

بولونه (Boulonais) فرانسه‌نك (پيقارديه) خطه‌سنده بر كوچك ير اولوب، تقسيمات جديده‌ده (بولونيه) قضاسنى تشكيل ايتمشدر. وقتيله نيم مستقل بر قونتلق صورتنده اداره اولنوردى.

بولونيه (Bologne) ايتاليانك (رومانيه) خطه‌سنده، رومانك ۳۰۰ كيلومتره شمالنده وميلانك ۱۷۵ كيلومتره شرقنده ايالت مركزى بيوك ومستحكم بر شهر اولوب، ۱۰۵۰۰۰ اهاليسى، مشهور دار الفنونى، متعدد آقادميالرى، موزه‌سى، بيوك كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى، كوزل سرايلرى، مصنع كليسالرى، بيوك تياتروسى، متعدد قله وچشمه‌لرى، ايپك قاشلريله يايمه چيتكلر ومشروبات ومسكرات وسائره فابريقه‌لرى واردر. اسكى بر شهر اولوب، قرون وسطاده آيريجه بر جمهوريت صورتنده اداره اولنمش، وبعده بر آره‌لق پاپانك اداره‌سنه كچه‌رك، مؤخراً آوستريا طرفندن ضبط اولنمش؛ و۱۸۵۹ ده ساردنيه قراللغنه الحاق اولنمشيدى. — بولونيه ايالتى شمالاً (فراره) ايالتيله، غرباً (مودنه) دوقه‌لغيله، جنوباً طوسقانه خطه‌سيله محدود اولوب، ۴۴۰۰۰۰ اهاليسى واردر.

بولونيه (Boullogne) فرانسه‌نك ساحل شماليسنده، (پادوقاله) ايالتنده و(آراس)ك ۱۰۸ كيلومتره شمال غربيسنده بر شهر واسكله اولوب، ۴۰۰۰۰ اهاليسى، پك ايشلك لكن مدخلى صعوبتلى ليمانى، ايكى حوضى، متين استحكاماتى، بحريه مكتبى، مكتب اعداديسى، زراعت، تجارت وفنون وصنايع جمعيتلرى، كتبخانه‌سى، ايشلك تجارتى، صيد ماهيسى ودكز حاملرى واردر. ميلاددن ۵۰ سنه اول روماليلر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، عسكرى اسكله اتخاذ اولنمشيدى. — بواسمله (سينه) ايالتنده وپارسك ۸ كيلومتره غربنده دخى بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰۰ اهاليسى ومتعدد پيقامه فابريقه‌لرى واردر. پارسك اك مشهور مسيره‌لرندن اولان (بولونيه اورمانى) بو قصبه ايله پارسك آره‌سنده اولوب، وقتيله فرانسه قراللرينك صيدينه مخصوص ايدى. — بواسم فرانسه‌ده ۱۷نجى و۱۸نجى قرن ميلاديده بر قاچ مشهور رسام يتيشديرن بر عائله‌يه دخى علم اولمشدر.

بولوى [«مصطفى افندى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بولى قسطمونى ولايتنده لوا مركزى بر شهر اولوب، قسطمونينك تقريباً ۲۰۰ كيلومتره غرب جنوبيسنده، اسكدارك ۲۱۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده وقره‌دكيز ساحلندن ۵۰ كيلومتره‌لك مسافه‌ده اولدرق، ۴۰° ۴۴′ ۵۸″ عرض شمالى ايله ۲۹° ۱۱′ ۴۰″ طول شرقيده واقعدر. طاغلرله محاط بر اووه‌ده و(بيوك صو) دخى دينلن همنامى اولان نهرك قربنده مؤسس اولوب، موقعنك حذاى بحردن ۸۹۰ متره ارتفاعى واردر. آب وهواسى كوزل وآثار صورلرى چوق اولوب، اطرافى باغ وباغچه‌لرله محاط ومعمور كويلرله مستوردر. ۱۰۰۰۰

قدر اهالیسی اولوب، یالکز بر ایکیوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. متعدد جوامع ومساجد شریفه ومدرسه‌لری، رشدیه مکتبی، چارشیسی، بر اسکی قلعه‌سی، بر بیوك ساعتی، بر قاچ دباغخانه‌سی وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. شهرك بر ساعت جنوبنده طاغ کنارنده کوکوردلی وچلیکلی ایکی قاپلوجه بولنیور. (هادریانوپولس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اسمی دخی بوندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر. — بولی قضاسی سنجاغك جهت جنوبیه‌سنده اولوب، شرقاً کرده، شمالاً ارکلی وحمیدیه، غرباً دوزجه ومدرنی قضالریله محدود اوله‌رق، جنوباً الاطاغ سلسله‌سیله آنقره ولایتندن آیرلشدر. کوبجه صو ناحیه‌سیله برابر ٧٥ قریه‌یی جامع اولوب، یالکز ٥٠٠ قدری خرستیان وقصوری اسلام اولمق اوزره، ٣٣٥٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، کتن، آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. تفتیك کچیلریله قیونلری چوق اولوب، خیلی تفتیك اخراج اولنور. طاغلرینك اکثری اورمانله مستور اولوب، نهر واسطه‌سیله کرك ترسانهٔ عامره ایچون وکرك تجارت ایچون پك چوق کراسته ایندیریلیر. اهالیسندن درسعادتده وسائر طرفلرده آشجیلق صنعتیله اشتغال ایدن افراد چوقدر.

بولی { سنجاغی. قسطمونی ولایتنی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك قسم غربیسندن عبارت اولمغله، شرقاً نفس قسطمونی وکنغری سنجاقلریله، جنوباً آنقره وخداوندکار ولایتلریله، غرباً ازمید سنجاغیله، شمالاً دخی قره‌دکیزله محاط ومحدوددر. یالکز غرب جنوبی کوشه‌سندن عبارت اولان مدرنی قضاسی سقاریه ایرماغی حوضه‌سنده اولوب، سائر طرفلری (فلیاس) نهری حوضه‌سنك قسم غربیسنی تشکیل ایدیور. سواحله قریب اولان محللرندن دخی دیکر بر طاقم چایلر طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه دوکیلورلر. بونلرك اك بیوکی بارطین چاییدر. سنجاغك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، آنجق نهرلرك وادیلرنده کوزل اووه‌لر ومنبت یایلر دخی واردر. (الا طاغ) جهت جنوبیه‌سنده آنقره ولایتك حدودینی تشکیل ایده‌رك، بولی اووه‌سنه قدر اتکلرینی اوزاتدیغی کبی، عباس طاغی دخی سنجاغك حدود غربیه‌سندن باشلایه‌رق، بولی چاینك وادیسی بوینجه ساحل بحره قدر ممتد اولور. شرق جهتنده سورکون طاغی دخی بولی نهری وادیسنه‌قدر اوزانه‌رق، مذکور ایکی طاغله بر ساج آیاغی تشکیل ایدر. شمال شرق جهتنده دخی زعفرانبولی طاغلری وساحل بحره قریب صاغری طاغی بولنیور. بوطاغلرك اکثری اورمانلرله مستور اولوب، کراسته‌لك آغاجلری وکوزل مرعالری دخی حاویدرلر. نهرلرده بر چوق حزارلر اولوب، اورمانلردن کسیلن آغاجلر تخته وسائر کراسته‌یه تحویل اولنور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون، کتن وسائره‌دن عبارت اولوب، لوایی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقدارلری دخی اسکله‌لردن اخراج اولنور. تفتیك کچیسی وسائر اغنام وحیواناتی دخی چوقدر. معادنی دخی چوق ایسه‌ده، یالکز ارکلی کور معدنی اخراج اولنقده‌در. باشلیجه اسکله‌لری ارکلی، بارطین، آماصری وآقچه شهردر. بولی سنجاغی بروجه‌زیر ٨ قضایه منقسم اولوب، ٥ ناحیه ١٠٠٠ دن زیاده قریه وتخمیناً ١٨٠٠٠٠ اهالیی جامعدر: بولی، کرده، بارطین، ارکلی، حمیدیه، دوزجه، مدرنی، کوینك.

بولی چایی { (ونام دیکرله بیوك چای) قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده بر نهردر، که سنجاغك غرب جنوبی جهتنده الاطاغ ایله عباس طاغنك محل تلاقیسنده نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، بولی قصبه‌سنك قربندن بالمرور، بولی اووه‌سنی بعد الاروا مذکور طاغلردن اینن بر چوق دره‌لری دخی اخذ ایله، تقریباً ١٢٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قسطمونی سنجاغندن کلن (صوغانلی) چاییله برلشه‌رك، فیلیاس نهرینی تشکیل ایدر، که هنامی اولان اسکله قربنده قره‌دکیزه منصب اولور. بونهر کراسته ایندیرمکه یارایوب، کنارلرنده بر چوق حزارلر دخی واردر.

بولیوار { (Bolivar) آمریقای جنوبیه‌ده‌کی اسپانیول مستملکاتنه استقلال قزاندیران بر جنرال اولوب، ١٧٨٣ ده (قاراقاس) ده طوغمش، و١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر. اسپانیاده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، فرانسه وایتالیا ایله آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه‌سنده بر مدت سیاحت ایتمش؛ ووطننه عودتنده، اسپانیایه قارشی اولان اختلاله قاریشوب، بر قاچ محاربه قزانمغله، وزنوئلا ویکی

غرناطه‌یی اسپانیوللرك تحت حكمندن چیقارمش؛ وبعده پرو وبولیویایی‌دخی تخلیص ایدوب، دفعاتله جمهوریت ریاستنه انتخاب اولنمش؛ وحكمدارلق ادعاسنده بولندیغنه دائر اولان شایعاتی تكذیب ایچون، استعفا ایده‌رك، آزوقت صكره وفات‌ایتمشدر. (بولیویا) اسمی بونك اسمنه نسبتله تحصل ایتدیكی كبی، ونزوئلاده‌كی (آغوستار) شهرینه وقولومبیا جماهیر متفقه‌سندن برینه دخی (بولیوار) اسمی ویرلمشدر. [«آغوستار» و«قولومبیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بولیویا (Bolivie) آمریقای‌جنوبی ممالكندن بر بیوك مملكت اولوب، اسپانیانك النده ایكن، بر قسمی (یوقاری پرو) اسمیله معروف وبرقسمی دخی (بوئنوس آیرس) دائره‌سنه ملحق ایكن، بعدالاستقلال آنف‌الترجمه بولیوارك اسمنه نسبتله بولیویا تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — آمریقای‌جنوبی جمهوریتلری ایچنده بولیویا كبی صرف داخلی وساحلسز هیچ بر دولت اولمیوب، بحر محیط كبیرده اولان ساحلنك دخی قسم اعظمی محاربهٔ اخیره‌ده شیلی طرفندن ضبط ایدلمش اولدیغندن، شمدیكی حالده عرضی ۳۰۰ كیلومترودن عبارت جزئی برساحلی واردر، كه بوده منتهای جنوب غربیسنده واقع اولوب، ایچ طرفلرندن برجوللره آیرلمش، ومراكز تجارت ومعموریتندن اوزاق دوشمشدر. بولیویا غرباً (قوردیلر) سلسلهٔ كبیره‌سی شعبه‌لرندن بریله شیلی وپرودن آیریلوب، جبال مذكوره‌نك سائر شعبه‌لرینك تشكیل ایتدكلری اراضئ مرتفعه ایله شرقی اتكلرندن وبونلرك آلتنده شرقاً (پاراغوآی) و(اغوآپوره) نهرلری مجرالرینه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لردن عبارتدر. جنوبی كوشه‌سی مدار جدیه وشمالی كوشه‌سی دخی تقریباً ۱۱° عرض جنوبی‌یه واصل اولوب، وسعتی ۱۰° ایله ۲۳° عرض‌جنوبی و ۶۰° ایله ۷۳° طول غربی آره‌لرنده‌در. غرباً شیلی، بحر محیط كبیر وپرو ایله، شمالا وشرقاً برازیلیا ایله، جنوباً دخی (پاراغوآی) وآرژنتین جمهوریتلریله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۸۲۰۰۰ مربع كیلومتره‌اولوب، فرانسه‌نك درت مثلنه معادلدر.

شكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بولیویا بتون آمریقا قطعه‌سنك اك یوكسك محلی اولوب، (آند) سلسلهٔ عظیمه‌سی بو مملكتده كیرمزدن اول ایكی شعبه‌یه انقسام ایتدیكندن، شعبهٔ غربیه‌سی ابتدا پرو ایله بولیویا وبعده بولیویا ایله شیلی آره‌سنده خط حدودی تشكیل ایده‌رك، جنوبه طوغری ممتد اولور؛ شعبهٔ شرقیه‌سی ایسه بولیویانك ایچنده شرقه طوغری بر دیرسك شكلنده اوزانیر، وهر طرفه بر طاقم قوللر ومتوازی شعبه‌لر تمدید ایتدكدن صكره، آرژنتین جمهوریتنه داخل اولور. بوایكی صیره‌نك آره‌سنده ۳۸۶۰ متره ارتفاعنده واسع بر وادی حاصل اولیور. آند سلسله‌سنك شعبهٔ شرقیه‌سنده دها مرتفع ذروه‌لر بولنوب، ۵۰۰۰ و ۶۰۰۰ و ۶۵۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعلری واردر، واوستلری یاز قیش قار وبوزله مستوردر. بونلرك باشلیجه‌لری آقوآسكیلشا (ارتفاعی ۶۱۷۲ متره) طاغی، اولاغوآ (۵۵۸۵ م) بركانی، تاپاكیلشا (۵۸۹۹ م)، ویسقاریلا (۵۸۰۹ م) طاغلری وارتفاعلری ۶۲۰۰ ایله ۶۴۰۰ متره آره‌سنده اولان آتاقامه، لیقانقاو، توقونادو، هلاسقار، لالایاقو بركانلریدر. شعبهٔ شرقیه‌نك ذروه‌لری بوندن مرتفع دكلسه‌ده، عمومیت اوزره ارتفاع وسطیسی دها زیاده اولوب، اك یوكسك طاغلری توادو ده سورانه (ارتفاعی ۶۴۸۸ م)، شاشاقومانی (۶۲۰۴ م)، هوواونه پوتوس (۶۱۸۴ م)، قاقاقا (۵۴۹۹ م)، مساده (۵۶۶۲ م) وایلیمانی (۶۵۰۹ م)در. بو صكره‌كینك بولیویانك اك یوكسك طاغی اولدیغی مظنوندر. (سان پدرو) بركانی دخی اك مرتفع ذروه‌لرندندر. بو طاغلرك آره‌لرنده بر طاقم قوم وطوز چوللریله بعض كوللر وبطاقلقلر بولنور. آتاقامه صحراسی برقاچ سددن عبارت اوله‌رق، ساحل غربی ایله متوازیاً اوزانان وارتفاعی ۱۰۰۰ متره‌یه قدر تنزل ایدن سلسلهٔ جباله قدر واصل اولور.

بوایكی سلسله‌نك آره‌سنده واقع اولوب ۱۰۰۰۰۰ مربع كیلومتره وسعتنده تخمین اولنان مرتفع اووه‌نك منتهای شمال شرقیسنده وپرو حدودنده (تیتیقاقه) اسمنده بیوك بر كول بولنیور، كه ۳۸۴۲ متره ارتفاعنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۴۰۰ مربع كیلومتره وعمقی ۲۱۸ متره‌در. بونك آیاغی اولان (دزاغوآدرو) نهری جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق (پامپا آلوآغاس) و(پوئوپو) یاخود (اورورو) اسملریله معروف دیگر بر كوله دوكیلور، كه بونكده مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۰۰ مربع كیلومتره اولوب،

پك درين اولديغى مرويدر. جبال مذكوره‌نك شرق وجنوب شرقى اتكلرندن بيوجك برطاقم چايلر آقوب، بونلردن قسم جنوبيده‌كيلر برلشه‌رك، (پيلقومايو) نهرينى تشكيل ايدرلر، كه شرق جنوبى‌يه طوغرى آقه‌رق، آرجنتين ايله پاراغواى جمهوريتلرينك حدودينى بعدالتفريق، (پاراغواى) نهرينه دوكيلور. بونك شمالنده (سنت ميكل) و(مامو ره) نهرلرى شمال شرقى‌يه طوغرى آقه‌رق، برازيليا حدودينى آيران (غوآپوره) ودها آشاغيده يكه بوليويا طاغلرينك قسم شماليسندن آقان (بنى) نهرليه برلشه‌رك، برازيليا حدودنده (آمازون) ايرماغنك اك بيوك تابعلرندن اولان (ماديرا) نهرينى تشكيل ايديورلر. بوليويانك منتهاى شمالنده‌دخى پرودن كلن بر قاچ چاى جريان ايدوب، برازيليا طوپراغنه دخولله، آمازون تابعلرندن (پوروس) و(پوروآ) نهرلرينه دوكيلورلر. بو وجهله بوليويانك قسم اعظمى بحر محيط آطلاسى مائله‌سنده واقع اولوب، آمازون ولاپلاته حوضه‌لرينه منقسمدر. برقسمى (تيتيقاقه) حوضهٔ داخليه‌سندن عبارتدر؛ وياللكز جنوب شرقى جهتنده بحر محيط كبير مائله‌سنه تابع بركوچك حوضه‌سى واردر. جهت جنوبيه‌ده طورغون‌صولرى چوق اولوب، (پامپه داسل) يعنى «طوز صحراسى» ناميله معروف بر ير واردر، كه ياغمورلر موسمنده كوله دونوب، قوراقلق موسمنده بر قاچ متره تخمننده پارلاق وبياض بر طوز طبقه‌سيله مستور بولنور. بوصحرا ٧٨٥٠ مربع كيلومتره وسعتنده تخمين اولنور.

اقليم وهواسى. — بوليويا اقاليم حاره‌دن معدود اولمغله، حذاى بحردن آز ارتفاعده بولنان يرلرنده حرارت پك زياده ايسه‌ده، اكثر طرفلرى طاغلق اولوب، جبالى پك مرتفع اولديغندن، اراضيسى يوكسلدكجه، حرارت كسب اعتدال ايده‌رك، نهايت خط استوايه او قدر قريب اولان او يرلرده قطب شماليه مخصوص بر برودته تصادف اولنور. ٥٢٦٢ متره‌لك ارتفاعدن باشلايه‌رق طاغلر سرمدى قارلر وبوزلرله مستوردر. سرمدى قارلر حدودندن ٣٩٠٠ متره‌لك ارتفاعه قدر اولان محللر (پونابراوه) تعبير ايتدكلرى صوغوق بر طبقه‌يى تشكيل ايدرلر، كه دائمى بر قيشدن عبارت اولوب، اراضيسى پورتقال رنكنده برنوع چيمله مستور بولنور، وشدت برودتدن اهاليسى اولميوب، آنجق آمريقايه مخصوص اولان ويغونيه، غوآناقو، لاما وآلپاغه دينلن حيوانات سوريلرى طولاشير. بو طبقه‌نك حدودندن ٣٣٥٠ متره‌لك ارتفاعه قدر اولان محللر (پونا) دينمكله معروف بر ايكنجى طبقه تشكيل ايدرلر، كه بونك دخى هواسى صوغوق واهاليسى آز ايسه‌ده، پتاتس، آرپه وبعض سبزه‌لر يتيشديريلير، ومرعالرى چوق اولوب، قيون ولاما سوريلرى بسلنير. بوليويانك ذكرى سبقت ايدن مرتفع اووه‌سى بو طبقه‌يه داخل اولوب، بونك محافظه‌لى بعض طرفلرنده ومثلا (تيتيقاقه) كولنك كنارلرنده زيتون آغاجلرى دخى بولنور. اوچنجى طبقه‌سى ٣٣٥٠ ايله ٢٩٢٠ متره ارتفاعلرى آره‌سنده اولوب، بونك هواسى غايت كوزل ودائمى صورتده بهار دينله‌بيله‌جك بر حالده‌در. (قابسرا ده واله) يعنى « دره باشى » تعبير اولنان بو يرلر اك مسكون واك معمور محللرى اولوب، اراضيسنده حبوبات متنوعه ايله مصر وآوروپانك همان هر نوع ميوه وسبزه‌سى يتيشير. بونك آلتنده اوله‌رق، ١٦٢٠ متره‌لك ارتفاعه قدر اينن دردنجى طبقه (مديو يونغه) تعبير اولنان يرلردن عبارت اولوب، هواسى دها صيجاقدر، واكثر طرفلرى اشجار مثمره ايله مستوردر. بونك آلتنده اولان و(يونغه) تعبير اولنان طبقهٔ سفلى ايسه پك صيجاق اولوب، قهوه، شكر قامشى، قاقائو، موس، آناناس وسائر ممالك حاره محصولاتى بوطبقه‌يه مخصوصدر. بو وجهله بتون اقاليم ارضك هوالرى بر برينك اوستنده اوله‌رق، بوليويا‌ده موجود اولوب، هر اقليمه مخصوص نباتات دخى بوممكتنده‌موجوددر. دردنجى وبشنجى طبقه‌ده يعنى يونغه‌لرده سنه‌نك موسم وفصللرى اولميوب، بتون سنه آره صره ياغمورياغديغى حالده، بو ايكى طبقه‌نك اوستنده‌كى (قابسر ده وال) و(پونا) طبقه‌لرنده سنه ياغمور وقوراقلق موسملرينه منقسمدر. ياغمورلر موسمى اورانك يازى ديمك اولان تشرين ثانيدن مارته قدر دوام ايدر. بوموسمك ابتدالرنده فرطونه‌لر وطولولر دخى پك صيق وقوعبولور.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — بوقاريده دينلديكى كبى بوليويا‌ده كرهٔ ارضك اقاليم مختلفه‌سنه مخصوص محصولاتك انواعى حاصل اولوب، حبوبات متنوعه ايله قهوه، شكر، قاقائو وسائر محصولاته انواع ميوه وسبزه‌لرى واردر. بوندن‌بشقه طبده مستعمل نبا-

نانك انواعی بولنوب، كينين، سالسپاری وسائر انواع ادويه استحصال اولنان آغاجلر واوتلرك قسم كليسی بو مملكتدن چيقديغی كبی، كراسته‌ده، بوياجيلقده وطاوشانلقده مستعمل پك چوق اشجاری حاوی اورمانلری دخی چوقدر. مرعالری دخی چوق اولوب، بسلنن قويون ولامالردن خيلی يپاغی اخراج اولنور. سائر حيوانانی آز اولوب، شينشيله دينلن برنوع حيوانك پوستندن دخی كليتلی كوركلر چيقار. معادنجه بوليويا دنيانك اك زنكين يرلرندن معدود ايسه‌ده، طرق ومعابر وصو واودون قيتلغندن طولايی پك آزی اخراج اولنمقده‌در. (لاپاز) جوارينك آلتون، (پوتوسی) طاغنك كومش، (اورورو) جوارلرينك قلای و(آتاقامه) صحراسنك باقير معدنلری مشهوردر. ذی قيمت احجاری دخی چوقدر. بحر محيط كبير ساحلنده طيور بحريه زرسندن تحصل ايدن و(غانو) دينلن بر ماده كليتله بولنديغی كبی، آتاقامه صحراسنده دمير بغيتلری دخی موجوددر. طوزی دخی پك چوقدر.

اهاليسی، جنسيت ولسان ومذهبلری. — بوليويانك مقدار اهاليسی تماميله معلوم اولميوب، طاغلرده وواسع اووه‌لرده وحشی حالنده طولاشان اقوام اصليه‌دن بشقه ۲ ۳۰۰ ۰۰۰ قدر تخمين اولنيور، كه مملكتك وسعتنه كوره پك آز اولوب، هر مربع كيلومتره باشنه بر آدمدن آز زياده دوشيور. اهالينك قسم اعظمی اسپانيول ايسه‌ده، اسپانيادن آمريقايه قادينلردن زياده ارككلر كيتدكلری جهتله، بونلر يرلی قادينلرله ازدواج واختلاطه مجبور اولدقلرندن، سائر آمريقا ممالكنده اولديغی كبی، بوليوياده دخی خالص قاله‌بيلن اسپانيوللر پك آز اولوب، اكثر اهالی اسپانيوللرله اهالئ اصليه‌نك واسرای زنجيه‌نك اختلاطندن متولد ملز جنسلره منسوبدرلر. اهالئ اصليه‌نك جمله‌سی وحشی حالنده اولميوب، بر طاقلری وعلی‌الخصوص (تيتيقاقه) كولی حوضه‌سنده ساكن بولنان (كيشوآ) و(آيماره) جنسلری ذاتاً آمريقانك كشفندن اول اورالرده كنديلرينه مخصوص بر مدنيت وحضريته نائل بولنمش، ومنتظم دولتلر تأسيس ايتمش اولدقلرندن، بونلر اليوم دخی اولدقجه حضريتده ياشايوب، بر طاقلری خالص حالنده وبر طاقلری اسپانيوللرله ويا زنجيلرله اختلاطدن متولد ملز حالنده بولنمقده‌درلر. (غوآرانی) قومی دخی پاراغوآی طرفلرندن بوليويايه كلوب، اولدقجه حضريتده ياشامقده‌درلر. كيشوآ وآيماره قوملری افرادينك جثه‌لری آغر وقبا اولوب، قول وبجاقلری قيصه وچهره‌لری تاتار چهره‌سنه مشابه اولمغله، بونلرك اسپانيوللرله اولان اختلاطلرندن تولد ايدن ملزلر دخی سيما وبدنجه پك كوزل اوليوب، علی‌الخصوص كوزلرينك آقنده كوريلن صاريمتراق بر رنكله تفريق اولنورلر. غوآرانی قومنك افراديله اسپانيول وزنجيلرك اختلاطندن متولد اولانلرك ايسه چهره وبدنلری پك دوزكون ومتناسب اولور. وحشی حالنده ياشايان اقوامك ايسه باشليجه‌لری: آپوليستا، ماروپا، تاقانه، موسته‌نه، بوراقاره، قالاهوايه، مويو، شيكينو قوملريدر. بونلرك پك آزلری تمدن يولنی طوتوب، اكثری وحشی حالنده ثبات ايتمكده‌در. اقوام وحشيه كندی لسان ودينلرينی محافظه ايتمكده اولوب، آز چوق تمدن ايدنلری قتوليك مذهبنی قبول ايتمشلرسه‌ده، كيشوآ، آيماره وغوآرانی قوملری اليوم كندی لسانلرنده تكلم ايتمكده‌درلر. ملزلرك بعضلری بو لسانلرك بريله وبعضلری‌ده اسپانيولجه لسانيله متكلم اولوب، اسپانيول لسانی بويله مختلف الجنس ويا مخلوط الجنس آدملرك آغزينه دوشمكله السنهٔ محليه‌دن مأخوذ برچوق كلمات وتعبيراتله قاريشه‌رق، بشقه بر صورت آلمشدر. مملكتك لسان رسمی وادبيسی اسپانيولجه‌در.

تقسيماتی، شهر وقصبه‌لری. — بوليويا ۱۰ ايالته منقسم اولوب، هر ايالت بر قاچ سنجاغه وهر سنجاق قضالره آيرلمشدر. ايالتلرك اساميسيله مساحهٔ سطحيه‌لری واهاليسی بروجه آتيدر:

ايالت	مربع كيلومتره	اهالی
بنی	۲٦۵ ۰۹۹	۵۳ ۹۷۳
لاپاز	۱۱۱ ۵۰۲	۵۲۰ ۰۰۰
اورورو	۵۵ ۹٤٤	۱۱۰ ۹۳۱
قوشابامبه	٦۹ ٤۵٤	۳۸۰ ۰۰۰
سانته قروز	۳۷۳ ۱٦۱	۱۵۳ ۱٦٤
شوكيساقه	۱۸۸ ۵۵۵	۲۲۳ ٦٦۸
تاريجا	۲۹٦ ۵۱٤	۸۸ ۹۹۰
پوتوسی	۱٤۰ ٦۳۱	۲۸۱ ۲۲۹
آتاقامه	۱۸۱ ۷٦۳	۵ ۲۷۳
مجيلونس	—	—

بو حساب ۱۸۵۸ تاريخنده اجرا اولنان استناستيقه كوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهاليجه تزايد وترقی حاصل اولمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. مركزی

(سوقره) شهری اولوب، (لاپاز) شهری دخی اك بيوك معمورەلرندن اولمغله، بالدفعات جمهوريت مركزی اتخاذ اولنمشدر. باشليجه شهر وقصبەلری مقدار اهاليلريله برابر بر وجه زيردر :

لاپاز	۴۵٠٠٠	سانته قروز	۹۷۸٠
سوقره	۱۷٠۹۸	اورورو	۷۹۸٠
قوشابامبه	۱۴۷٠۵	تاريجا	۵۶۸٠
پوتوسی	۱۱٠٠٠	ترينيداد	۴۱۷٠

اصول ادارەسی، قوهٔ ماليه وعسكريەسی. — بوليويا جمهوريت صورتنده اداره اولنوب، واردات ومصارفی تقريباً ۲۳ مليون فرانق يعنی ۱ مليون عثمانلی ليراسی رادەلرندەدر. حال حضرده عساكر بريەسی ۲٠٠٠ نفرله ۸ جنرال، ۳۵۹ بيوك و۶۵۴ كوچك ضابطدن عبارت اولوب، سلاح طاشيەبيلەجك سنده بولنان اهالينك جملەسی دخی عساكر مليه افرادندن معدوددر. قوهٔ بحريەسی ۲۴ طوپی حامل ۳ فرقتيندن عبارتدر.

معارف وصنايع وتجارتی. — بوليوياده معارف وصنايع پك گريده اولوب، كنديته مخصوص ساحلنك آزلغی ومملكتك سواحلدن بعديله يوللرك فقدانی تجارتنك دخی پك كريده قالمسنی موجبدر. صنايعی احتياجات محليەدن اولان جزئی وقبا شيلردن عبارت اولوب، اقشه وامتعەنك اكثری آوروپادن جلب اولنور. بو مملكتك باشليجه ثروتی چيقان كومش وآلتون وساٸر معادنله قينه قينه وساٸر ادويەدن وقهوه، قاوچوق، قاقائو، يپراغی وپاموقدن عبارتدر. آرجنتين جمهوريتندن دخی آت، استر، مركب وساٸر حيوانات ادخال اولنور. ادخالاتی سنوی ۶٠ مليون فرانغی متجاوز اولوب، اخراجاتی آنجق ۳٠ مليونه بالغ اولور. دمير يوللری هنوز اولميوب، تلغراف خطلری دخی پك آزدر.

احوال تاريخيەسی. — بوليويا مملكتی ۱۳ نجی قرن ميلاديده (اينقا) سلالەسی طرفندن ضبط اولنمغله، پرو ايله برابر بر دولت حكمنه گچوب، آمريقانك كشفندن صكره اسپانيوللرك يد ضبطنه گچديكندەدخی، پرو ايله متحد قالوب، (ليما) ولايتنه تابع ايدی. ۱۸۰۹ ده بوليويا اهالیسی اسپانيايه قارشی اختلال ايدوب، بو اختلال ۱۸۲۵ تاريخنەدك دوام ايتدكدن صكره، جمهوريتی اعلان اولنەرق، استقلالی قزانديران (بوليوار)ك اسمنه نسبتله (بوليويا) تسميه اولنمشدر. ۱۸۳۶ده پرو ايله برلشەرك، ايكی جمهوريتدن مركب بر دولت متحده تشكيل اولنمش ايسەده، ۳ سنه صكره يكيدن آيرلمشدر. ۱۸۷۹ ده پرو ايله بالاتفاق شيلی يه قارشی اعلان حرب ايتمش ايسەده، مغلوب اولوب، ساحلده يرلرينك قسم كليسنی غائب ايتمش، وبرچوق تضمينات حربيه اعطاسنه مجبور اولوب، اليوم بورجدن قورتلەمامشدر. بو مملكتده داخلی نفاق وفساد وقاريشيقلق اكسيك اولميوب، هنوز اسايش وامنيت تماميله تقرر ايدەمەمشدر.

بوم { (Boom) بلچيقەده (آنور)ك ۲٠ كيلومترە جنوبنده و(روپل) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ۱۵٠٠٠ اهاليسی، گوزل بر كوپريسی وطوغله فابريقەلريله سفاين اعمالنه مخصوص دستگاهلری واردر.

بومارشه { (Beaumarchais) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۳۲ دە پاريسده طوغمش، و۱۷۹۹ ده وفات ايتمشدر. بر ساعتجينك اوغلی اولوب، ابتدا پدرينك صنعتنه سلوكله برابر، موسيقيده دخی فوق العاده بر مهارت كسب ايتمكله، قرال اون بشنجی لوينك قيزلرينه موسيقی معلمی تعيين اولنمشيدی. بعده امور صرافيه وتجاريه يه سلوكله، فوق العاده بر ثروته مالك اولمش؛ وفرانسه اختلالی زماننده برآرەلق مأمور اولوب، بعده اعدامله محكوم اولمش ايسەده، اختفا ايدوب، بو جزادن قورتلشيدی. برچوق آثار سياسيه وادبيه وبر طاقم تياترو كتابلری يازوب، سربست بر لسان قوللانمغله كسب شهرت ايتمشدر. « فيغارونك تزوجی » و« تاراره » كبی تياترو كتابلری پك مقبول اولوب، آثاری دفعاتله نشر اولنمشدر.

بوماريه { موصل جوارنده بر كوچك قصبه اولديغی ياقوت حموی ذكر ايديور.

بومبا { بنغازی مستقل سنجاغنه ملحق قضا مركزی بر كوچك قصبه اولوب، برقه خطەسنك ساحل شماليسنده ودرنەنك قربنده واقعدر. قضاسنك قراسی اولميوب، اهاليسی خيمەنشين عربادن عبارتدر.

بومبای { [« بمبای » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

بوملر وارد { (Bommeler - Waard) قلنكك ايچنده (موزه) ايله

(وال) ایرماقلرینك مجرالری آره‌سنده تشکیل اولنمش برجزیره اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۹ کیلومتره‌در. برچوق کوزل قریه‌لرله ۲۰۰۰ اهالیسی اولان (بومل) قصبه‌سنی شاملدر.

بومیلقار { (Bomilcar) قارتاج جنراللرندن اولوب، قبل المیلاد ۳۰۰ تا- ریخلرنده مملکتك حکمدارلغنی غصب ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً اسقاط وصلب اولنمشیدی. — بو اسمله ماو- ریتانیا حکمداری (یاغورته) نك عونه‌سندن بری دخی وار ایدی، که بونك امریله میلاددن ۱۱۰ سنه اول رومانك ایچنده (ماسیوا) یی قتل ایتمش؛ وبعده روما- لیلرك لهنده افندیسنه اهانت ایتدیکیچون، ۱۰۷ تا- ریخنده بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

بون { برونی (Cap Bon) آفریقا قطعه‌سنك شمالی نقطه‌سی اولوب تونسك (داخله) دینلن شبه جزیره‌سنك منتهای شمال شرقیسنده بولنان (رأس احمر)ه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

بُون { یمنده برقصبه اولدیغی «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بُوَن { هرات ایله تغشور آره‌سنده بر قصبه اولوب، (باذغیش) ناحیه‌سنك مرکزی اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بون { (Boun) پروسیه‌نك رین ایالتنده قولونیه‌یه ملحق وقولونیه‌نك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۲۷۰۰۰ اهالیسی، بیوك بر دار الفنونی، آقادمیاسی، کتبخانه‌سی، اسکی برسرایی، مصنع کلیساسی، ایپك منسوجاتیله صاقسونیه فابریقه‌لری وبعض اسکی استحکاماتی واردر.

بوناپارت { (Bonaparte) عن اصل ایتالیالی اولوب، بعده بر شعبه‌سی قور- سیقه‌ده یرلشمش وفرانسه تختنه چیقمش اولان مشهور بر خانداندر. بو خاندان میلادك اون ایکنجی قرنندن کسب اشتهار ایدوب، برنجی شعبه‌سی ایتالیانك (تر- ویسه) قصبه‌سنده وایکنجیسی (سان میناتو) ده مقیم ایدی. اوچنجیسی ابتدا جنوه جمهوریتك (سارزانه) قصبه‌سنده مقیم اولوب، کرك بو جمهوریته وکرك وندیك جمهوریتنه خیلی خدمتلر ایتمشیدی. بو شعبه‌نك افرادندن (ماری فورتونه) اسمنده بری ۱۶۱۲ تاریخنده قورسیقه‌نك (آیاچو) شهرینه نقل وطن ایتمکله، بونك تورونی (شارل ماری بوناپارت) مشهور بیوك ناپولیون ایله سائر بوناپارت خاندان حکمداریسنك پدری اولمشدر. بونك بر زوجه زیر ۸ اولادی اولوب، بونلر اولادلریله برابر زیرده‌کی جدولده ذکر اولنیور:

۱	ژوزف —	زنایده ژولیه شارلوته
۲	ناپولیون —	ناپولیون فرانسوا شارل ژوزف
۳	الیزه —	ناپولیون الیزه باچوکی ژروم شارل باچوکی ناپولیون فردریق باچوکی
٤	لوسیان —	شارل لوسیان لوبی لوسیان پیر ناپولیون آنطوآن
٥	لوبی —	ناپولیون شارل شارل ناپولیون لوبی لوبی ناپولیون (اوچنجی ناپولیون)
٦	پولینه —	ناپولیون لقلرق
۷	قارولینه —	ناپولیون آشیل مورات لوسیان ناپولیون مورات
۸	ژروم —	ژروم ناپولیون ماتیلده ناپولیون ژوزف

بونلردن ایکنجیسی اولان (ناپولیون بوناپارت) ك فرانسه‌ده اختلال کبیرندن صکره تدریجاً فرانسه‌نك عسکرینی اله آلوب، ابتدا جنرال، بعده دیکتاتور ونهایت ایمپراطور عنوانیله جهانکیر کسلك درجه‌لرینه کلمش و«بیوك ناپولیون» اسمیله شهرت بولمش اولدیغی معلومدر. [«ناپولیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— برنجیسی اولان (ژوزف بوناپارت) بیوك ناپو- لیونك بیوك برادری اولوب، ۱۷۶۸ تاریخنده آیا- چوده طوغمش، و۱۸٤٤ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. آووقات اولمق اوزره تحصیل ایتمش ایکن، برادرینك احراز ایتدیکی موقع اوزرینه، امور سیا- سیه‌یه قاریشوب، ۱۷۹٦ ده قورسیقه‌لیلر طرفندن «بشیوزلر» مجلسنه مبعوث انتخاب، وبر سنه صکره روما سفارتنه نصب اولنمشیدی. ۱۸۰۱ و۱۸۰۲ده (لونویل) و(آمیان) معاهده‌لرینی امضا ایدوب، ۱۸۰٦ ده ناپولی قراللغنه تعیین اولنمشیدی. کندینی اهالی‌یه سودیرمکه موفق اولمش ایسه‌ده، زادکانله اویوشه- میوب، ایکی سنه صکره اسپانیا قراللغنه نقل اولنمشیدی. اوراده دخی تبعه‌سیله بر چوق منازعه‌لرده بولنوب، ایکی دفعه پایتختنی ترکه مجبور اولدقدن صکره، ۱۸۱۳ تاریخنده، (ویتوریا) مغلوبیتی اوزرینه، فرانسه‌یه عودته مجبور اولمشیدی. ۱۸۱٤ تاریخنده و«یوز

كونلر » وقوعاتنده ايمپراطورلق قائممقامى صفتيله پارسده برادرينه وكالت ايتدكدن صكره، دول متفقه عسكرينك تقربنه قارشى طيانهميوب، ايمپراطوريچه ايله برلكده قاچمش؛ وواترلو مغلوبيتندن صكره آمريقا ممالك مجتمعه‌سنه كيدوب، ١١ سنه اوراده زراعتله اشتغال ايتدكدن صكره، آوروپايه عودتله، انكلتره وايتالياده امرار أوقات ايتمشدر. حليم واديب بر آدم اولوب، آنجق برادرينك طالعى طرفندن ترفيع اولنديغى مقاملرى اداره‌يه اقتدارى يوغيدى. بعض خواطر ومخابراتى ١٠ جلد اوزره نشر اولنمشدر. مارسليا تجارندن برينك قيزينى تزوج ايدوب، ايكى قيزى اولمشيدى. بونلرك بيوكى اولان (زنائيده ژوليه) عمزاده‌سى (شارل لوسيان) ه واروب، ١٨٥٤ ده وفات ايتمشدر. ايكنجيسى اولان (شارلوته) دخى ديكر عمزاده‌سى شارل ناپوليون لوئى‌يه واروب، ١٨٣٠ ده وفات ايتمشدر.

— اوچنجيسى اولان (اليزه بوناپارت) (باچوكى) اسمنده برقورسيقه‌لى‌يه واروب، ناپوليون اليزه، ژروم شارل وناپوليون فردريق اسملريله اوچ اوغلى اولمشدر. [« باچوكى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

— دردنجيسى اولان (لوسيان بوناپارت) ١٧٧٥ ده آياچوده طوغوب، ١٨٤٠ ده وفات ايتمشدر. ١٧٩٧ ده بشيوزلر مجلسى اعضالغنه نصب اولنه‌رق، فصاحت وطلاقت لسانيله كسب اشتهار ايتمش، ومجلس مذكورك رياستنه چكمش ايدى. بيوك ناپوليونك مقاصدينه خدمت ومعاونت ايتمكله، بونك قونسولدكى زماننده ١٧٩٩ ده داخليه ناظرى اولمش ايسه‌ده، پك سربست وطوغرى بر آدم اولديغيچون، متعاقباً برادرينك توجهنى غائب ايدوب، مادريده سفير تعيين اولنه‌رق، تبعيد اولنمشيدى. اسپانياده انكلتره‌نك نفوذينى اسقاطله، فرانسه نفوذينه مسابقت قزانديرديغندن، يكيدن برادرينك توجهنى قزانمش ايسه‌ده، بونك رضاسى اولمقسزين، بر صرافك طول قاريسنى تزوج ايتمكله، يكيدن نظردن دور دوشوب، ١٨٠٤ ده رومايه چكلمش؛ و(قانينو) ده اختيار اقامت ايدوب، پاپا يدنجى (پى) طرفندن اورانك پرنسى نصب اولنمشيدى. بعده ناپوليونله اولان مناسباتى بسبتون قطع ايتمك اوزره، ١٨١٠ ده آمريقايه عزيمت ايتمش ايسه‌ده، انكليزلرك الينه دوشوب، درت سنه تحت توقيفده قالمشيدى. بعده پاپا طرفندن پارسه كوندريلوب، ناپوليون طرفندن آليقونمش؛ وبرادرينك (سنت‌هلن) آطه‌سنه نفيندن صكره ايتاليايه عودتله، كندى حالنده ياشامشدر. عالم واديب بر ذات اولوب، بر ايكى منظومه‌سى وسائر بعض آثارى دخى واردر. — بيوك اوغلى (شارل لوسيان بوناپارت) ١٨٠٣ ده طوغوب، ١٨٥٧ ده وفات ايتمشدر. رومادە تربيه اولنوب، قانينو پرنسى عنواننى آلمشيدى. عمجه‌سى ژوزفك قيزيله ازدواج ايدوب، بر مدت بونك يانندە آمريقاده بولنمش؛ وبوقطعه‌نك حيواناتى حقنده انكليز لساننده بر قاچ معتبر اثر يازوب، ايتاليايه عودتنده دخى ينه علم حيواناته دائر ايتاليان لساننده متعدد كتابلر نشر ايتمشدر. — ايكنجى اوغلى (لويى لوسيان بوناپارت) ١٨١٣ ده طوغوب، ايكنجى ايمپراطورلق زماننده مجلس اعيان اعضاسندن بولنمش، وفنون وادبياتله اشتغال ايتمشدر. — اوچنجى اوغلى (پير ناپوليون بوناپارت) ١٨١٥ ده طوغوب، ١٨٨١ ده وفات ايتمشدر. بودخى ايكنجى ايمپراطورلق زماننده بعض خدمات ملكيه وعسكريه‌ده بولنمش؛ و ١٨٧٠ ده بر غزته‌جى اولديرديكندن طولايى تحت محاكمه‌يه آلنوب، بر چوق تضمينات ويرمسنه حكم اولنمشيدى.

— بشنجيسى اولان (لويى بوناپارت) ١٧٨٨ ده آياچوده طوغوب، ١٨٤٦ ده فلورانسه‌ده وفات ايتمشدر. ١٦ ياشنده ايكن، برادرينك ياورى اولوب، ايتاليا ومصر سفرلرنده معيتنده بولنمش؛ وبعض خدمات عسكريه‌ده بولندقدن صكره، ١٨٠٦ ده فلمنك قراللغنه نصب اولنمشيدى. حكيم وعادل بر آدم اولديغندن، تبعه‌سنك محبتنى قزانمش ايسه‌ده، برادرينك بو مملكتى فرانسه‌يه الحاق فكرنده بولنديغنى آكلامغله، ١٧١٠ ده استعفا ايدوب، فيما بعد امور سياسيه‌يه اصلا قاريشمقسزين، (سنت‌لوقونتى) اسم كاذبيله كوشهٔ عزلت وانزواده ياشامش؛ وادبياتله مشغول اولوب، مكمل بر فلمنك تاريخيله بر چوق اشعار ومنظومه وحكايه‌لر يازمشدر. ايستميه‌رك برادرى طرفندن (هورتنسه) اسمنده بر قيزله تزويج ايديلوب، اوچ اولادى اولدقدن صكره، آيرلمشيدى. اولادينك ايكيسى كندى حياتنده وفات ايدوب، (اوچنجى ناپوليون) اسميله فرانسه ايمپراطورى اولمشدر. [«ناپوليون» ماده‌سنه مراجعت.]

— آلتنجيسى اولان (پولينه بوناپارت) ١٧٨٠ ده

آیاچوده طوغوب، ١٨٢٥ ده وفات ایتمشدر. حسن وجالیله مشهوره اولوب، ١٧٩٧ ده جنرال (لقلرق) ه وارمش ایسه‌ده، بر قاچ سنه صکره طول قالوب، ١٨٠٣ ده پرنس (قامیل بورکز) ه وارمش؛ ومتعاقباً بوندن آیریلوب، (نویی) سراینده اختیار اقامت ایتمشیدی. برادری بیوك ناپولیونله طارغین ایکن، ١٨١٤ ده باریشوب، کندیسنه فوق العاده بر محبت وصداقت کوسترمش؛ و(البه) آطه‌سنه برابر کیدوب، پك قیمتدار اولان مجوهراتیله امدادینه یتیشمشیدی. اواخر عمرنده پرنس بورکز ایله باریشوب، فلورانسه‌ده بر لکده یاشامشدر.

— یدنجیسی اولان (قارولینه بوناپارت) ناپولیونك اوچنجی همشیره‌سی اولوب، ١٧٨٧ ده طوغمش، و١٨٢٩ ده وفات ایتمشدر. ١٨٠٠ ده (مورات)ه تزویج اولنه‌رق، (برغ) بیوك دوشی وبعده ناپولی قرالیچه‌سی اولمشیدی. (مورات) چکلدکدن صکره، بالذات ناپولی قرالیچه‌سی اولوب، کمال عدالتله ادارهٔ مملکت ایتمش؛ وارباب علم وهنری حمایه ایدوب، پك چوق مؤسسات خیریه وجوده کتیرمشیدی. انکلیز دوننماسی ناپولی‌یی تهدید ایتدیکنده، تبعه‌سنك منافعنی تأمین ایتمدکجه، چکلمه‌مش؛ وبعده ویانه قربنده (بایبورغ) قصبه‌سنه چکیلوب، ایکی اوغلنك تربیه‌سیله اشتغال ایتمشیدی. (ناپولی) کلمه‌سنك ترسی اولان (لیپونا) قونته‌سی عنوانی آلمشیدی.

— سکزنجیسی اولان (ژروم بوناپارت) ناپولیونك اك کوچك برادری اولوب، ١٧٨٤ ده آیاچوده طوغمش؛ و ١٨٦٠ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه وبعده بریه عسکرنده خدمت ایدوب، برادری طرفندن (وستفالیه) قراللغنه نصب اولنمش، وورتمبرغ قرالنك قیزینی آلمشیدی. روسیه سفرنده آلمان عسکریله ناپولیونك معیتنده بولنوب، برادرینك سقوطنده وستفالیه قراللغنده قالمغی قبول ایتمه‌مش؛ ویوز کونلك حکومت اثناسنده فرانسه‌یه عودت ایدوب، (غونت) محاربه‌سنده مجروح اولمش، ومع هذا واترلوده فوق العاده غیرت کوسترمشیدی. برادرینك ایکنجی سقوطنده قاین پدرینك یانه چکیلوب، بونك طرفندن کندیسنه (مونتفور) قونتی عنوانی ویرلمشیدی. ١٨٤٨ ده فرانسه‌یه دخول ایدوب، یکنی لویی ناپولیونك رئیس جمهور انتخابنه غیرت ایتمش؛ وبونك ایمپراطورلغنده مشیرلك رتبه‌سیله مجلس اعیان رئیسلکنه و(پرنس ایمپریال) عنوانـنه نائل اولمشیدی. وورتمبرغ قرالنك قیزندن (ناپولیون) و(ماتیلده) اسملرنده بر اوغلیله بر قیزی اولوب، مقدما برادرندن خفی اوله‌رق نویورقده وقوع بولمش بر تأهلندن دخی (ژروم ناپولیون) اسمنده بر اوغلی اولمش، و ١٨٤٧ ده وفات ایتمشدر.

کندیسنك اولاد ذکوری اولمدیغی حالده، ایمپراطورلق برنجی درجه‌ده بیوك برادری ژرومك وایکنجی درجه‌ده اوچنجی برادری (لویی)نك اولادینه قالمق بیوك ناپولیونك وصیتندن بولنغله، بو وصیته بناءً لوییننك اوغلی (لویی ناپولیون) ایمپراطورلغه چکمشدر.

بونالد (Bonald) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ١٧٥٣ ده طوغمش، و ١٨٤٠ ده وفات ایتمشدر. ویقونت عنوانی حائز اولوب، زادکاندن اولمغله، برابر دیانت وقراللق طرفداری بولندیغندن، اختلال زماننده انکلتره‌یه قاچمشیدی. بودخی شاتوبریان کبی وولتر ورفقاسیله اختلالدن صکره فرانسه‌ده حسیات مذهبیه‌یی یکیدن اویاندیرمغه جهد ایتمشدر. آثاری ادبیات نقطهٔ نظرنجه پك مقبولدر.

بونت (یاخود بنت) اندلسده مستحکم بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوندلقند (Bundelkand) هندستان شمالینك وسطلرنده وکنك حوضه‌سنك جنوبی قسمنده بیوك بر خطه اولوب، شمالاً کنك تابعلرندن (جنه)، غرباً بونك تابعلرندن (سند)، شرقاً کنك تابعلرندن (تومس) نهرلریله جنوباً دخی (مالوه) خطه‌سیله محاط ومحدوددر. ٢٣° ٥٢′ ایله ٢٦° ٢٦′ عرض شمالی و٧٥° ٣٥′ ایله ٧٩° ٢٠′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ٢٥٠ ایله ٣٠٠ کیلومتره آره‌سنده وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی ٢٠٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٨٦٢ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ٢٢٦٠٠٠٠ رادده‌لرنده تخمین اولنمش ایسه‌ده، اوطرفلرك کثرت نفوسنه باقیلیرسه، بوندن زیاده اولمسی ملحوظدر. اهالیسی (بوندلی) دینلن بر قومدن عبارت اولوب، لسانلری اسکی سانسکریتدن مشتق وفارسی کلمه‌لرله مخلوطدر. قسم شمالیسی اووه اولوب،

حذای بحردن ١٠٠ متره قدر ارتفاعی واردر. قسم جنوبیسی طاغلق اولوب، بر برندن یوکسك سدلر تشکیل ایدەجك صورتده برقاچ صره طاغلر غربدن شرق جنوبیه طوغری ممتد اولیورلرسەده، بونلرك‌ده ارتفاعی ٥٠٠ مترەیی تجاوز ایتمز. طاغلق محللرینك اکثر طرفلری اوفق چالیلرله وبعض ضعیفلی آغاجلرله مستوردر. برقاچ نهر همان متوازیاً آقوب، جمنه نهرینه دوکیلورلر. محصولاتی کلیتلی پاموقله برقاچ نوع داریدن وخشخاشله شکر قامشی وبویا اخراجنه یارار انواع نباتاتدن وسبزەدن عبارتدر. الماسلری وقتیله مشهور اولوب، الیوم چیقارلمقده ایسەده، مقداری تنزل ایتمشدر. دمیر معدنلری دخی چوقدر. معمولات صناعیەسی محلنده چیقان برنوع بویا ایله بویادقلری برنوع قبابزدن عبارتدر. هواسی صیجاق وبعض یرلرنده وخیمدر. مملکتك نصفندن زیادەسی انکلیزلرك الینه کچوب، قسم باقیسی ١٨ راجەنك تحت ادارەسنده اولمق اوزره، غیرمساوی نیم مستقل حکومات صغیرەیه منقسمدر. انکلترەیه تابع اولان جهتی ٥ سنجاغه منقسم اولوب، ایکیسی (الله آباد) ایالتنه ملحقدر، واوچی (جانس) ایالتنی تشکیل ایدیور. باشلیجه قصبەلری : باندە، کلپی، جانس، جالون، داتیه، تهری، چاترپور، پانه، کلینجر وسائرەدر. ١٧٣٠ تاریخلرنده شاهجهان طرفندن فتح اولنەرق، دهلی دولت اسلامیەسنه الحاق اولنمش، وبعده برچوق راجەلقلره منقسم اولوب، بونلرك برطاقی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بوندو (Bondou) سودان غربیده (سنغامبیا) داخلنده و (بامبوق) خطەسنك شمال غربیسنده برخطه اولوب، ١٣° ٤٠′ ایله ١٥′ عرض شمالی آرەسنده واقعدر، و ١٥° طول غربی خطی وسطندن کچیور. طول اعظمی درت بش کوناك مسافەدن عبارتدر. صولری چوق اولوب، (فالمه) نهرینه دوکیلورلر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی پاموق، داری، چاوید، پرنج وسائرەدن عبارتدر. مستقل برحکمداری اولوب، (المامی) ویاخود (الامام) عنوانی حائزدر. مرکزی (بولبانه) قصبەسی اولوب، (باقل) شهرینك ١٢ ویا ١٤ کیلومتره جنوبنده واقعدر. اهالیسی فلاح جنسنه منسوب اولوب، برچوق ملیون قدر تخمین اولنور. جملەسی دین اسلامله متدیندرلر.

بونر یاخود بونایر (Bonair) آنتیل جزائرندن فلمنکه تابع برآطه اولوب، (قولومبیا) ساحلی قربنده و (قورا سائو) نك شرق جنوبیسنده واقعدر. طولی ٣٠ وعرضی ٦ کیلومتره اولوب، ٣٧٥٠ اهالیسی وهمنامی اولان بر قصبەسی واردر.

بونزلائو (Bunzlau) چهستانده پراغەنك ٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٧٠٠ اهالیسی واردر. (البه) ایرماغی اوزرنده وپراغەنك ١١ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسنه یکی وایکنجیسنه اسکی بونزلائو دیرلر. — پروسیەنك (سیلزیا) خطەسنده دخی بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه بولنوب، (لینیچ) ك ٣٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر، و ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بونس ارضروم ولایتنده بایبورد سنجاغنك اسپر قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ١٣ قریەدن مرکبدر.

بونغاط صقلیه (یعنی سیجلیا) جزیرەسنك وسطلرنده برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بونوال (Bonneval) عن اصل فرانسه جنراللرندن اولوب، اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده آوستریایه التجا ایله، بو دولتی فرانسەیه قارشی حربه تشویق ایتمش؛ وبعده آوستریادن دخی دلکیر اولوب، سلطان احمدخان ثالث دورنده دولت علیۀ عثمانیەیه دخالت، ودین اسلامی قبول ایدەرك، بر مدت بوسنه سراینده اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته جلب اولنەرق، طوبجیلر قوماندانلغنه نصب اولنمشیدی. بعد الاسلام (احمد پاشا) تسمیه اولنمشیدی. آوروپا دولتلرینك دولت علیه حقنده اولان فکر ونیتلرینی پادشاه مشارالیهه عرض ایتدیکی لایحەلرله بیان ایدەرك، خیلی خدماتده بولنمشدر. یکن محمد پاشانك زمان صدارتنده بر آرالق قسطمونیه نفی اولندقدن صکره، ١١٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بونه (Boné) جزایرك قسنطینه ایالتنده وساحل بحرده مستحکم برقصبه واسکله اولوب، قسنطینەنك ١٥٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ١٩٠٠٠ اهالیسی، ایکی لیمانی، کوزل

بریحتمی، برفرانسز مکتبی، مرجان صیدی واطرافده بك چوق میوه‌لری واردر. اسکی بر قصـبه اولوب، اسم قدیمی (هیپونه) ایدی. عربلربینده «بلد العناب» اسمیله دخی معروفدر. بو قصبه‌ده بورنوس وکلیم کبی بعض منسوجاتله سختیان، اکر وسائره اعمال اولنور. یاقوت حموی (بونه) نك (زغوغ) طاغی اتکنده واقع اولدیغنی، وقربنـده دمیر معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

بونه { (Bonnet) ایتالیانك مشاهیر حکمای طبیعیوندن اولوب، ١٧٢٠ تاریخنده جنوه‌ده طوغمش، و١٧٩٣ ده وفات ایتمشدر. فلسفه وتاریخ طبیعی‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازه‌رق، کندینه مخصوص بر مذهب فلسفی اتخاذ ایتمشیدی.

بونه { (Beaune) فرانسـه‌نك (قوت دور) ایالتنـده و (دیژون) ك ٣٨ کیلومتره جنوب غربیسـنده قضا مرکزی بر قصـبه اولوب، ١١٤٢٠ اهـالیسی، مکتب اعدادیسی کتبخانه‌سی ومشهور بر خستخانه‌سی واردر.

بونیفاچو { (Bonifacio) قورسیقه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده وساردنیه‌نك قارشیسنده اوله‌رق همنامی اولان بوغازده بر قصـبه اولوب، ٣٧٠٠ اهـالیسی واردر. — (بونیفاچو) بوغازی قورسـیقه ایله ساردنیه آطه‌لری آره‌سـنده اولوب، اك طار محلی ١٢ کیلومتره وسعتنده‌در.

بونیفاس { قونت — (C. Boniface) غرب ایمپراطورلغی سردارلرندن اولوب، بشنجی قرن میلادی اوائلنده افریقیه والیسی بولنمش، وایمپراطوریچه (پلاچیدیه) نك توجهنی قزانمشـیدی. (آئتیوس) ك افتراسـیله بو توجهی غائب ایدوب، افریقیـه‌یه وانداللری دعوت ایتمش؛ وبعـده بونلرك اوراده تقررینه مانع اولمق ایستمش ایسـه‌ده، موفق اوله‌مامشـیدی. مؤخراً رومایه جلب اولنـه‌رق، (آئتیوس) ه قارشی کوندرلمش، وبونی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بینلرنده‌واقع اولان مبارزه‌ده قتل اولنمشیدی.

بونیفاس { سنت — (St. Boniface) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ٦٨٠ تاریخنده انکلتره‌ده طوغمش، وآلمانیانك جهت شمالیه‌سنده خرستیانلغی نشر ایتمکله اوغراشوب، پسقپوسلغه تعیین اولندقدن صکره، ٧٥٥ ده (اوترخت) جوارنده قتل اولنمشـیدی. یورطیسی حزیرانك بشـنده اجرا اولنور.

بونیفاس { بو اسمله رومادە بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ٤١٨ ده پاپا اولوب، ٤٢٢ ده وفات ایتمشدر. اعزه‌دن معدود اولوب، تشرین اولك ٢٥ نده یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی ٥٣٠ ده پاپا اولوب، ٥٣٢ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی ٦٠٧ ده پاپا انتخاب اولنه‌رق، برسنه صکره وفات ایتمش؛ وشرق ایمپراطوری (فوقاس) ی قسـطنطنیه پطریقندن «عمومی پسقپوس» عنـوانی سلب ایتمکه قاندیرمشیدی.

— دردنجیسی ٦٠٨ ده اوچنجیسنه خلف اولوب، ٦١٤ ده وفات ایتمش؛ وروم ایمپراطوری طرفندن کندیسنه اهدا اولنـان روما (پانتئون) نی کلیسـایه تحویل ایلمشدر.

— بشنجیسی ٦١٧ دن ٦٢٥ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، کلیسالره دخالت والتجا ایدنلرك محاکم طرفندن تعقیب اولنملرینه مانع اولوردی.

— آلتنجیسی ٨٩٦ ده پاپا اولـوب، ١٥ کون صکره وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی آلتنجی (بنوآ) زمانده صورت غیر مشروعـه‌ده پاپا انتخاب اولنوب، بو مقـامه آیریجه انتخـاب ایدلمش اولان مرقوم آلتنجی بنـوآ ایله اون دردنجی ژانی قتل ایتمکله اتهام اولنـه‌رق، ٩٨٥ ده واقع وفاتنده میتی آیاقلرندن سوروکلنه‌رك سـوقاقده براقلمشدر.

— سکزنجیسی ١٢٩٤ ده پاپا اولوب، پاپالق مسندینی عموم حکمدارلرك اوزرینه حاکم بولندیرمغه چالیشدیغیچون، آلمانیا ایمپراطوریله وسائر حکمدارلرله وعلی‌الخصوص فرانسه‌قرالی (فلیب‌بل) ایله بوزیشوب، بونك تبعه‌سنی عصیانه تشویق یولنـده بر طاقم امرلر کوندرمش؛ وفلیب بواوامری طـوپلایوب، احراق ایتمش ایدی. بعده فلیبك الینه اسیر دوشوب، بر مجلس مخصوص طرفندن تحت محاکه‌یه آلنمش؛ ومتعاقباً اهالی طرفندن قورتارلمش‌ایسه‌ده، کورمش اولدیغی معاملات شدتکارانه‌دن خسته‌لنوب، بر آی صکره ١٣٠٣ ده ٨٨ یاشنده وفات ایتمشدر.

— طقوزنجیسی ١٣٨٩ دن ١٤٠٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، حسنیله واقرباسنی ترفیع ایتمسیله شهرت قزانمشدر.

بونیفاس { بو اسمله طوسقانه‌ده اوچ دوقه كلوب، برنجیسی ٨١٣ دن ٨٢٣ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. — ایكنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، بنی اغلب طرفندن قورسیقه‌نك ضبطنه كوندریلن عساكر اسلامیه‌یه قارشی طورمش، وآفریقا ساحلنه دخی بر سفر ایتمشیدی. بعده بر ازدواج كیفیتندن طولایی فرانسه قرالی (لویی دبونر) ه التجا ایتمكه مجبور اولمشیدی. — اوچنجیسی ماركی (تئود-بالد) ك اوغلی اولوب، ١٠٢٧ ده طوسقانه‌یی ضبط ایتمش، و ١٠٥٢ تاریخنه‌دك حكومت سورمشدر.

بونین سیما { (Bonin-Sima) بحر محیط كبیرك (پولینسیا) جهتنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، ٢٧° عرض شمالی ایله ١٤٠° طول شرقیده واقعدرلر. ١٨٢٤ تاریخندن بری آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك ید اداره‌سنه چكوب، بحر محیط شمالی صیدینه كیدن كیلر ایچون مركز اتخاذ اولنمشلردر.

بوادیلا { (Bovadilla) اسپانیا كبراسندن اولوب، آمریقانك كشفنی متعاقب یعنی ١٥٠٠ تاریخنده فردیناندو ایله ایزابله طرفندن قریستوف قولومبك افعال وحركاتنی تفتیش ایچون (سنت دومنیقو) یه كوندرلمشدی. غدار وظالم بر آدم اولمغله، قریستوف قولومبی برادریله برابر زنجیر بند اوله‌رق اسپانیایه كوندرمش، وبونك كشف ایتدیكی یرلرده یاپدیغی شیلرك جمله‌سنی امحا ایله، اهالی‌یه اجرای مظالم ایتمكه باشلامشیدی. ایكی سنه صكره اسپانیایه جلب اولنه‌رق، یولده غرق اولمشدر.

بووه { (Beauvais) فرانسه‌ده (اوآزه) ایالتنك مركزی برشهر اولوب، (ترن) نهری اوزرنده وپاریسك ٧٢ كیلو متره شمالنده واقع و ١٦٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. مكتب اعدادیسی، بر كتبخانه‌سی، مصنع بركلیساسی كوزل سوقاق وتفرجكاهلری وچوخه، خالی، باصمه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسكی برشهر اولوب، اسم قدیمی (بلواچی) در.

بووینو { (Bovino) ایتالیانك (قاپیتاناته) خطه‌سنده و(فوجه) نك ٢٨ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر.

بوهمروالد { (Bœhmerwald) یعنی «چهستان اورمانی». باویره ایله چهستان آره‌سنده ممتد اولوب طونه حوضه‌سنی (البه) حوضه‌سندن آیرر برسلسلهٔ جبالدر، كه باشلیجه استقامتی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولوب، منتهای جنوب شرقیسنده (موراوه) طاغلرینه، ومنتهای شمال غربیده (ارزكبیركه) سلسله‌سنه اولاشیور. اسمندن دخی آكلاشلدیغی اوزره، بو سلسله اورمانلرله مستور اولوب، اكر براوئن، مولداوا، ناب، رگن وایلخ نهرلری بو سلسله‌دن نبعان ایدر. باشلیجه ذروه‌لری هایلدابرغ (ارتفاعی ١٤٠٧ متره)، آربر (١٤٨٧م) وراشل (١٣٩٠ م) طاغلریدر. الیوم بو سلسله‌یی ایكی دمیر یولی خطی شق ایدوب چكمكده‌در.

بوهموند { (Bohémond) اهل صلیب رؤساسندن اولوب، تارنته پرنسی ایكن، ١٠٩٨ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاقله، آنطاكیه‌یی محاصره وبرحیله‌ایله ضبط ایده‌رك، ١٩٠ سنه دوام ایدن بركوچك دولت تشكیل ایتمشیدی. بعده اهل اسلام طرفندن اسیر طوتیلوب، كلیتلی برفدیه ایله قورتله بیلمش؛ وممالكتنی بعدالتوسیع روم ایمپراطوری آلكسیسه دخی اعلان حربله، آوروپادن امداد آلمق اوزره، وفاتنی اعلان ایتدیره‌رك، روم دونماسنك آره‌سندن تابوتله چكمش؛ وكلیتلی برعسكرله عودت ایتمش ایسه‌ده، وبا وقحط سببیله طلب صلحه مجبور اولمشیدی. یكیدن آوروپادن امداد جلبنه عزیمتنده ١١١١ ده (پولیه) ده وفات ایتمشدر. — نسلندن بو اسمله آنطاكیه‌ده دها برقاچ حكمدار كلوب، اخیرلری اولان یدنجی بوهموند ١٢٨٨ تاریخ میلادیسنده اسقاط اولنمشدر.

بوهمیا { (Bohême) السنهٔ غربیه‌ده چهستانه ویریلن اسمدر. [«چهستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوهن { (Bohain) فرانسه‌نك (اسنه) ایالتنده و (سنت كنتین) ك ٢٠ كیلومتره شمال شرقیسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی وكشمیر تقلیدی شال فابریقه‌لری واردر.

بوی آباد { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب،

سینوبك ٧٣ كیلو متره جنوب غربیسنده، وقسطمونینك ٧٨ كیلومتره شرقنده اولەرق، قزیل ایرماغه تابع كوك ایرماغك جانب جنوبیسنده واقعدر. اهالیسی ٤٠٠٠ رادەلرنده اولوب، همان جملەسی مسلمدر. — بوی آباد قضاسی سینوب سنجاغنك قسم جنوبیسنده اولوب، شمالاً سینوب واستفان، غرباً وغرب جنوبی جهتندن قسطمونی سنجاغنك طاشكوپری وطوسیه قضالریله، جنوب شرقی جهتندن دخی سیواس ولایتنك آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. طوراغان ناحیەسیله برابر ٥١ قریەیی جامع اولوب، اهالیسی ٢٢٥٠٠ كشیدن عبارتدر، كه مركز قضاده بولنان ٣٠٠ قدر خرستیاندن ماعداسی كاملاً اسلامدر. قزیل ایرماق قضانك جنوب شرقی حدودینی تشكیل ایتدیكی كبی، بوكا تابع اولان وقسطمونیدن كلن كوك صو دخی قضایی شق ایله، صاغ وصولدن برقاچ نهر اخذ ایتدیكندن، ذاتاً منبت ومحصولدار اولان اراضیسی صولانەرق، كلیتلی برنج وپاموقله جهری وحبوبات ومیوه وسبزەلرك انواعی حاصل اولور. درون قضاده اغستوس وایلول وتشرین‌اولده اوچ دفعه بیوك پنایرلر قورولور. اسكلەلری سینوب وكرزه واستفان اولوب، قسطمونیدن سیواسه طوغری كیدن طریق دخی بوی‌آبادك ایچندن كچر.

بویادور { یاخود بوجادور (Bojador) آفریقانك ساحل غربیسنده و ٢٦° ٤٨′ عرض شمالیده بر بورن اولوب، اسم عربیسی (جبل اسود) در.

بویاردو { (Bojardo) ایتالیانك مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٤٣٠ تاریخنده (رجو) قربنده طوغمش، و ١٤٩٤ ده وفات ایتمشدر. زادكاندن بر عائلەیه منسوب اولوب، فراره دوقەلرینك خدمتنده بولنمشدر. آثارینك اڭ مشهوری «عاشق رولاندو» عنوانلی منظومەسیدر.

بویاقه { (Boyaca) آمریقای جنوبینك (قولومبیا) جماهیر متفقەسنی تركیب ایدن كوچك جمهوریتلرك بری اولوب، شمال غربی جهتندن (ساماندر)، غرباً وجنوباً (قوندینماره) جمهوریتلریله، شرقاً وشمالا دخی (ونزوئلا) دولتیله محدود ومحاطدر. بو جمهوریت ٤° ٢٤′ ایله ٧° ٣′ عرض شمالی و ٧١° ٣٤′ ایله ٧٦° ٥٦′ طول غربی آرەلرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیەسی ٤٤٠٠٠ مربع كیلومتره در. اهالیسی ٥٠٠ ٠٠٠ رادەلرنده اولوب، بونلرك ١٠ ٠٠٠ قدری اقوام وحشیهٔ اصلیەدن وقصوری یرلی ایله زنجی واسپانیولدن مخلوط ملزدن عبارتدر. اڭ مسكون اولان قسم غربیسی آند سلسلهٔ جبالنك شرقی قولندن عبارت اولوب، ارتفاع وسطیسی ٢٠٠٠ متره رادەلرندەدر. قسم شرقیسی ایسه (قاساناوه) صحراسندن عبارت اولوب، (اورنوق) ایرماغنه تابع برچوق نهرلر بونی غربدن شرقه شق ایدرلر. مركزی (تونجه) شهریدر. — بو اسمله جمهوریت مذكورەده تونجەنك ٢٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده بر كوچك قصبه دخی اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اوطرفلره استقلالی قزاندیران (بولیوار) بو قصبەده اسپانیا عسكرینی منهزم ایتدیكندن، بو اسم مذكور جمهوریته دخی ویرلمشدر.

بویانو { (Bojano) ایتالیانك مولیزه ایالتنده و (ایزرنیا) نك ٢٧ كیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

بویانه { (Bojana) آرناوودلقده اشقودره كولنك آیاغی حكمنده اولان بر نهر اولوب، مذكور كولك منتهای جنوبیدن خروجنی متعاقب اشقودره شهرینك آلتنده (درین) ایرماغنك بر قولی اولان (درینیجه) ایله (قیر) نهرینك اجتماعندن متحصل بر نهری دخی اخذ ایله، غرب جنوبیه طوغری آقەرق، تقریباً ٩٠ كیلومترەلك بر جریاندن صكره، آدریاتیق دكزینه منصب اولور. صویی خیلی چوق ایسەده، سیر سفائنه صالح اولەجق حاله وضع اولنەمیوب، یالكز بیوجك قایقلر ایشلیه‌بیلیور. درینیجه ایله قیرك فیضانلرنده بویانەنك صولری طاشوب، اكثریا اشقودرەنك بازارینی وآلچق محللرینی صو باصمغله، كلیتلی زیانی موجب اولور. بویانەنك مجراسی تماميله آرناوودلق طوپراغنده ایسەده، اولكونك تركندن بری قسم اسفلی قره طاغله دولت علیه آرەسنده خط حدود یرینی طوتیور.

بوئتیوس { (Boce, Bœtius) مشاهیر حكمادن اولوب، ٤٧٠ تاریخ میلادیسنده رومەده طوغمش، و ٥٢٤ ده وفات ایتمشدر. حكمای یونانك آثارینی تتبع ایدوب، آرسطو وسائر حكمانك بعض تألیفاتنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشیدی.

ضوت حکمدارلرندن (تئودوریك) ك توجهنی قزانوب، بعض مناصب عالیه‌یه نائل اولمش، وحکم ونفوذینی خیراته وهرکسه ایلك ایتمکه صرف ایلش ایسه‌ده، بعض حسودلرك القاآتیله (تئودوریك) طرفندن (پاویه) ده زندانه آتیلوب، اشکنجه آلتنده جان ویرمشدر. زندانده ایکن «تسلیٔ حکیمانه» عنوانیله منثور ومنظوم برکتاب یازمشدر، که آثارینك اك مقبولی اولوب، حکم قدره رضا ویرمکدن بحث ایدر.

بوئر } (Boërs) فلمنك لساننده صیغیر تماجی وکویلی دیمك اولان بو اسم آفریقانك جنوبیده بولنان فلمنك مهاجرلرینه اطلاق اولنور. امید برونی ابتدا فلمنك مستعمراتندن بولنمغله، اورالرده یرلشمش اولان بوئرلر، بعده مملکت انکلتره‌یه ترك اولندیغنده، یعنی ١٨١٤ ده (ناتال) جهتنه کیتمشلر؛ و ١٨٤٠ ده ناتال دخی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمغله، بوئرلر (اورانژ) ایله (وال) نهرلری آره‌سنده واقع اولان مملکتی وطن اتخاذ ایتمشلردر. انکلیزلر ١٨٧٧ ده بونلرك وطنلرینی دخی ضبط ایتمشلرسه‌ده، بوئرلر اختلال ایدوب، استقلاللرینی محافظه، وجمهوریتله اداره اولنمغه دوام ایتمشلردر. مملکتلری (اورانژ) اسمیله معروفدر. بوئرلر چالیشقان وساکن آدملر اولوب، آفریقا هواسنك تأثیریله سیمالری خیلی دکیشمشدر. بوئرلر ٦٠٠٠٠ نفوس راده‌لرنده اولوب، تشکیل ایتدکلری (اورانژ) جمهوریتی داخلنده ٧٢٠٠٠ قدرده یرلیلر یعنی هوتنتوت جنسنه منسوب زنجیلر واردر. مملکتلرینك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٧٤٤٠ مربع کیلومترهدر. مرکزی ١٠٠٠ نفوسی حاوی اولان (بلومفونتین) قریه‌سی اولوب، قصبه‌لری یوقدر. همان جمله‌سی پروتستان مذهبنه تابعدرلر. واردات ومصارفلری ١٦٠٠٠٠ انکلیز لیراسی راده‌لرنده اولوب، باشلیجه مدار تعیشلری قویون وصیغیر سوریلری اولمغله، خیلی یوك، دری، دوه قوشی تویی، والماس دخی اخراج ایدرلر. وقت حضرده عسکرلری پك جزئی اولوب، حرب وقوعنده سلاح طاشیغه مقتدر اولان ارککلرینك جمله‌سی عسکردر.

بویله } (Boyle) انکلتره مشاهیر علماسندن اولوب، ١٦٢٦ تاریخنده ایرلانده‌نك (لیسموره) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٦٩١ ده وفات ایتمشدر. (باقون)ك فکرینه تابع اولوب، اسقولاستیق فلسفه‌سنك ابطالنه چالیشمش، ومالك اولدیغی کلیتلی ثروتی نشر معارف وترقیات یولنه صرف ایدوب، لوندره جمعیت علمیه‌سنك مؤسسلرندن بولنمشدر. فلسفه وفنون طبیعیه‌یه متعلق برچوق آثاری واردر.

بوئنوس آیرس } (Buénos-Ayres) یعنی «ایی هوا». آمریقانك جنوبیده‌نك اك بیوك شهرلرندن اولوب، همنامی اولان جمهوریتك وبتون آرجنتین جماهیر متفقه‌سنك مرکزیدر. بحر محیط آطلاسی ساحلی قربنده و(لاپلاته) ایرماغنك صاغ یعنی جنوبی کنارنده اولدرق، ٣٤° ٣٦′ عرض جنوبی ایله ٦٠° ٤٤′ طول غربیده واقعدر. نهر بوینجه طولی ٦ وعرضی ٢ ونهایت ٣ کیلومترهدر. ١٨٠٠٠٠ اهالیسی، غایت دوز ومنتظم سوقاقلری، کوزل باغچه وتفرجکاهلری، دوائر حکومت وتیاترو وکلیساکبی بعض ابنیه‌سی، مکمل دارالفنونی، طبیه مکتبی، بیوك کتبخانه‌سی، موزه‌سی، کوزل بر ریختمی، پك ایشلك تجارتی واطرافنده غایت کوزل صیفیه وکوشکلری حاوی کویلری واردر. ٤ دمیر یول خطی شهردن چیقوب، آرجنتینك ایچ طرفلرینه طوغری اوزانمقده‌در. خانه‌لرینك اکثری ایکی قاتلیدر. بو شهر کوندن کونه کسب توسع ومعموریت ایتمکده‌در. — بوئنوس آیرس جمهوریتی آرجنتین دولتنی ترکیب ایدن جماهیرك بری اولوب، شرقاً وجنوباً بحر محیط آطلاسی ایله، شمال شرقی طرفندن (لاپلاته) ایرماغیله و(پارانا) نهرینك قسم اسفلیله، شمال غربی جهتندن دخی (سانته‌فه) جمهوریتیله محاطدر. غرب جهتندن ایسه حدودی تمامیله معین دکلدر. جنوباً حدودی (ریونغرو) نهریله معین ایسه‌ده، جمهوریت مذکوره (پاتاغونیا) قطعه‌سنده دخی مالك اولمق ادعاسنده بولنیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٨٨٩٨٩ مربع کیلومتره واهالیسی ٤٩٥١٠٧ نفوسدن عبارتدر. اراضیسی واسع اووه‌لردن عبارت اولوب، یالکز جنوب شرقی جهتنده (وتتانه) اسمنده ١٠٠٠ ارتفاعنده بر طاغ واردر. طوپراغی قومله قاریشیق بالچیقدن عبارت اولوب، پك منبت ایسه‌ده، یالکز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده زراعت اولنوب، قصوری مرعا اتخاذ اولنور. حیواناتی پك اولوب، ٧٠ ملیون قویونی، ٣ ½ ملیون صیغیری و ١ ½ ملیونه قریب آت، استر ومرکبی واردر. باشلیجه ثروتی حیوا-

ثات محصولندن یعنی بوك، دری، ایج یاغی، باصدیرمه وساژه‌دن اولوب، بونلردن پك چوق اخراجاتی واردر. هواسی دخی غایت کوزل وصاغلام اولمغله، آوروپادن هرسنه ٢٠٠٠٠ راده‌لرنده مهاجر کیدوب، اهالیسی ومعموریتی کوندن کونه آرتمقده‌در.

بوینه (Boyne) ایرلانده‌ده بر نهر اولوب، (رینه) قونتلغنده نبعانله، ٩٠ کیلو-مترەلك جریاندن صکره، (دروکده) دن ٧ کیلومترەلك مسافه‌ده ایرلانده دکزینه دوکیلور.

بویون (Bouillon) بلچیقه‌نك اوکسنبورغ خطه‌سنده کوچك بر قصبه اولوب، وقتیله مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

بویون دوقه‌سی (Duc de Bouillon) آنف البیان قصبه‌نك دوقه‌سی اولوب، کنجلکنده قرال دردنجی هنرینك لهنده اوله‌رق، پاپا غرغوآره قارشی سفر ایده‌رك، مظفرانه رومایه دخولنی متعاقب، آغر صورتده خسته-لنمغله، بونی بر مجازات عد ایدوب، استعفای قصور ایچون شرقده خرستیانلرك لهنده حرب ایتمکی نذر ایده‌رك، ایلك اهل صلیب قطارینه قاتلمش؛ وآنطاکیه‌نك وبعده قدسك ضبطنه سعی ایتمش اولمغله، ١٠٩٩ تاریخ میلادیسنده قدس قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، بارون عنوانیله اکتفا، وبر طاقم قوانین وضع ایتمشیدی. خرستیانلرك متعصبین کروهی بوکا بر طاقم خارق عاده اوصاف اسناد ایدیورلر. ١١٠٠ تاریخنده دمشق اوکنده مغلوب اولوب، عودتنده وفات ایتمشدر.

بویه (Bouillet) فرانسه مشاهیر علماسندن اولوب، ١٧٩٨ ده پارسده طوغمش، و ١٨٦٤ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار تاریخیه وادبیه‌سی اولوب، الك مشهورلری «تاریخ وجغرافیا-لغتی»، «فنون وادبیات وصنایع لغتی» و «تاریخ وجغرافیا آطلاسی» عنوانلریله معروف اولان اوچ بیوك تألیفیدر، که پك مقبول ومتداول اولوب، دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بُوَیه (آل —) خلفای عباسیه زماننده ظهورله ایران وعراق جهتلرنده حکم سورمش بر دولت اولوب، ٣٢١ تاریخندن بدأ ایله ٤٤٨ تاریخنده‌ك ١٢٧ سنه دوام ایتمشدر. اصل حکومت سورن افرادی ١٧ اولوب، سلچوقیلرك تحت تابعیتنده بولنمش اولان ابو علی ایله برابر ١٨ نفر عد اولنورلر. بو دولتك مؤسسی اولان (عماد الدوله علی بن بویه) دیلملی اولدیغندن، بونلره دیلمیان ودیالمه دخی دیرلر. بهرام کورك نسلندن اولدقلری دخی مرویدر. (شجاع الدین بویه)ك اوغللری علی وحسن واحمد ارباب خروجدن ماکان بن کالینك وبعده مرداویجك خدمتنده اولوب، بونك طرفندن علی (کرج) والیلکنه نصب اولنمش ایکن، عسکر وعونه-سنك کثرتندن مرداویج متوهم اولوب، حیله ایله کندیسنی اله دوشورمکه چالیشدیغندن، عماد الدوله عقل واقتدار فوق‌العاده‌سیله جلب قلوبه چالیشه‌رق، کسب قوت ایتمکله، اصفهانی مظفر بن یاقوتدن ضبط، وبعده شیرازی دخی استیلا ایتمکله، ٣٢١ده سلطنتنی اعلان ایتمش؛ وخلیفهٔ عباسی راضی‌بالله کندیسنه خلعت وسنجاق کوندروب، سلطنتنی تصدیق ایتمشدر. مرداویجك وفاتنده عسکری عمادالدوله‌یه دخالت ایتمکله، بونك دخی ممالکنی ضبط ایده‌رك، کسب قوت ایتمش؛ و ٣٣٤ ده بغدادی دخی ضبط ایدوب، خلیفه مطیع للهه غالب کلمش، وبصره وموصل وسائر بلاد عراق وجزیره‌یی ضبط ایتمشدر. بغداد امارتنی برادری معز-الدوله‌یه واصفهانی دیکر برادری رکن الدوله‌یه ویره‌رك، شیرازی مرکز سلطنت اتخاذ ایلمشدی. اولادی اولمدیغندن، برادری رکن الدوله‌نك اوغلی عضدالدوله‌یی جلبله، حیاتنده ولی‌عهد اتخاذ ایدوب، تخت سلطنته اجلاس ایتمشدر. عضدالدوله آل بویه‌نك الك بیوك والك عادل پادشاهی اولوب، شام ومصر وعمان وجرجان وسائر بلادی فتحله دولتنی توسیع ایتدیکی کبی، بغدادی دخی اعمار ومشهور (بیمارستان عضدی) کبی نیجه مؤسسات خیریه ایله تزیین ایتمشیدی. عمادالدوله‌نك طوتدیغی طریق‌تقسیم بو دولتك انقراضنه-دك دوام ایدوب، اصفهان، شیراز، بغداد وسائره اوله‌رق، دائما بر قاچ شعبه‌یه منقسم بولنمش؛ وعضد-الدوله‌دن صکره مرکز سلطنت ایله شعبات فرق وتمییز اولنه‌میوب، کاه شیراز وکاه بغداد مرکز سلطنت عد اولنمش؛ وبرادرلرله عمجه‌لر ویکنلر آره‌سنده پك چوق منازعه ومحاربه‌لر وقوع بولمشدر. (امیر-الامراء) عنوانی عمادالدوله‌یه ویرلدکدن صکره کاه تخت سلطنتده بولنانلره وکاه بغداده مستولی اولانلره

ویرلمشدر. اصل مرکز سلطنتده حکم سورن آل بویه بروجه زیر ٩ نفردن عبارتدر :

١ عماد الدوله علی بن بویه ٣٢١
٢ عضد الدوله ابو الشجاع فناخسرو بن رکن الدوله ٣٣٨
٣ شرف الدوله ابو الفوارس شرزیل بن عضدالدوله ٣٧٢
٤ صمصام الدوله ابو کالیجار مرزبان بن عضد الدوله ٣٧٩
٥ بهاء الدوله ابو نصر شهنشاه بن عضد الدوله ٣٨٠
٦ سلطان الدوله ابو الشجاع بن بهاء الدوله ٤٠٤
٧ عمادلدین الله عزالملوك ابوکالیجار مرزبان بن سلطان الدوله ٤١٥
٨ جلال الدوله ابوطاهر فیروز خسرو شاه بن بهاء الدوله ٤٢٩
ثانیا عماد لدین الله ابو کالیجار ٤٣٥
٩ الملك الرحیم ابو نصر فیروز خسرو بن ابی کالیجار ٤٤٠

بونلردن بعضلری زماننده اقربالریله اختلافات ومنازعات ظهور ایدوب، موقتاً بعضلری اسقاط وبر شعبه امارته اخراج اولنەرق، دیکرلری نامنه خطبه اوقونمشدر. ازجمله سلطان الدوله ابوالشجاع زماننده برادری شرف الدوله ابو علی حسن بغداد امارتنده اولدیغی حالده، ٤١٢ تاریخنده برادرینك نامنی خطبەدن اخراج ایدوب، بر سنه کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ وبعده بینلرنده مصالحه وقوع بولمشیدی. طقوزنجیلری اولان ملك رحیمدن صکره حکومت سورن ابو منصور وابو علی ابنا ابی کالیجار نامارینه خطبه اوقونیوب، ٤٤٧ تاریخنده بغدادده سلجوقیاندن طغرل بکك نامنه خطبه اوقونمغه باشلامشیدی.

صاحب خطبه اولان مذکور طقوز ویا اون نفردن بشقه آل بویەدن ملك ویا امیرالامرا عنوانلریله مستقلا ویاخود اسماً ورسماً صاحب خطبەیه تابع اولەرق، حکومت سورمش دیکر ٩ نفر دخی بولندیغندن، بونلرده بروجه زیر ذکر اولنور:

١ رکن الدوله حسن بن بویه (اصفهان امیری) ٣٢١
٢ معز الدوله احمد بن بویه (عراق امیری) ٣٢١
٣ عز الدوله بختیار بن معز الدوله ٣٥٦
٤ مؤید الدوله ابو نصر بن رکن الدوله ٣٦٧
٥ فخر الدوله علی بن رکن الدوله ٣٧٣
٦ مجد الدوله ابو طالب رستم بن فخر الدوله ٣٨٧
٧ شرف الدوله ابو علی حسن بن بهاء الدوله ٤٠٤
٨ ابو منصور بن ابی کالیجار (فارس امیری) ٤٤٠
٩ ابو علی بن ابی کالیجار (ارجان امیری) ٤٤٨

بونلردن یالکز رکن الدوله اصفهان امیری اولوب، وفاتنده ملکی اوغلی عضد الدولەیه انتقال ایتمشیدی. دیکرلری بغداد وعراق امراسندن اولوب، یالکز سکزنجیلری اولان ابو منصور پدری طرفندن فارس امیرلکنه نصب اولنەرق، بغداد کندیسی طرفندن مرکز اتخاذ اولنمشیدی. طقوزنجیلری اولان ابو علی ایسه، برادرینك وفاتندن صکره، ارطغرل بك طرفندن فارسك ارجان امارتنه تعیین اولنەرق، اصالتنه حرمةً کندیسنه طبل وعلم ویرلمشیدی. ٤٨٧ تاریخنده بونك وقوع وفاتیله، آل بویه سلالەسی منقرض اولمشدر.

کرك پادشاه وکرك امیرالامرا عنوانی حائز اولان آل بویه حکمدارلری رسماً خلفای عباسیەیه تابع ایدیەلرده، فعلاً بونلری تحت حکملرنده طوتوب، ایستدکلری کبی قوللانمش، وایچلرندن بعضلرینی اسقاطله دیکرلرینی اقعاد ایتمشلردر.

به آفرین } (یاخود به آفرید) ایران قدیمك کیانیان ملوکندن کشتاسبك قیزی اولوب، همشیرەسی (همابانو) ایله برابر توران حکمداری ارجاسبك اسارتنه دوشمش، وبرادرلری اسفندیار طرفندن تخلیص اولنمشیدی.

بهاء الدوله } (قوام الدین ابو نصر شهنشاه) آل بویه ملوکنك ١١ نجیسی وصاحب خطبه اولانلرینك ٥ نجیسی اولوب، عضد الدوله بن بویەنك اوچنجی اوغلیدر. برادری شرف الدولەنك ولی عهدی اولوب، بونك وفاتنده یعنی ٣٧٩ تاریخنده دیکر برادری صمصام الدوله حبسدن چیقاریلەرق، تخته اجلاس، وکندیسی بغداد امارتنه نصب اولنمش ایسەده، طقوز آی صکره برادری اوزرینه هجومله، کندیسنی مغلوب وفراره مجبور ایدەرك، ٣٨٠ تاریخنده بالاستقلال تخت سلطنته جلوس، و٢٤ سنه بغداد وفارسی بالذات اداره ایتدکدن صکره، ٤٠٤ تاریخنده ارجانده صرعەدن وفات ایتمشدر. ٣٨١ ده خلیفهٔ عباسی طابع للهی اخذ واسقاط ایدەرك، اموالنی ضبط وعسکرینه تقسیم ایتمش؛ وقادر باللهی اجلاس ایدوب، بوکا کندی قیزینی دخی تزویج ایلمش ایدی. برادر زادەسی علی بن شرف الدولەیی خدعه ایله یاننه جلب ایدەرك، قتل ایتمشیدی. برادری صمصام الدوله بعده علیهنه قیام ایتمکله، برآرەلق کندیسنه فارس امارتی ویرلمش، و٣٧٧ ده بونك وقوع وفاتیله، اوراسی دخی صاحب ترجمەیه قالمشیدی. خلیفه قادر بالله طرفندن (قوام الدین شهنشاه) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. سلطان محمود غزنوی ایله جنك ایتمش ایسەده، بعده بینلرنده مصالحه

تقرر ایدوب، پادشاه مشارالیهك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی.

بهاءالدین آملی { (شیخ — بن شیخ حسین) ایران شعرا وعلماسندن

اولوب، ملوك صفویه‌دن شاه عباس ماضینك منظوری ایدی. اصفهانده یاشامش، و ١٠٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی، «نان وحلوی» عنوانیله بر منظومه‌سی، «کشکول» عنوانیله بر مجموعه‌سی و«جامع عباسی» اسمیله فقه شیعیه متعلق بر کتابی واردر. شعرده (بهائی) تخلص ایدردی. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

رویت که زباده لاله میروید ازو
از تاب شراب ژاله میروید ازو
دستی که پیاله‌ئی زدست تو گرفت
گرخاك شود پیاله میروید ازو

بهاءالدین بن الساعتی { (ابوالحسن علی) شعرادن او.

لوب، پدری محمد ساعتی عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، دمشق شامده توطن ایتمش؛ وعلم هیئت ونجومده ید طولی صاحبی اولوب، ساعت اعمالنده مهارت تامه‌سی اولمغله، ملك عادل نورالدین محمود بن زنکی زماننده جامع امیه قپوسنده بر بیوك ساعت یاپه‌رق، پادشاه مشارالیهك بك چوق انعامنه نائل اولمش ایدی. صاحب ترجمه دمشقده طوغوب، بعده مصره کیدرك، اوراده وفات ایتمشدر. شعرده عصرینك فریدی اولوب، دیوانی مرتب ومتداولدر. (فخرالدین بن الساعتی) اسمیله بر برادری دخی وار ایدی، که طبده ید طولی صاحبی ایدی.

بهاءالدین بن شداد { (ابوالمحاسن یوسف بن رافع الاسدی)

مشاهیر علمای اسلامدن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٥٣٩ تاریخنده موصلده طوغمش؛ واوراده ابوبکر بن سعدون قرطبی کبی اجلهٔ علمادن استفاده وتحصیل ایتدکدن صکره، بغداده عزیمتله، ٤ سنه مدرسهٔ نظامیه‌یه دوام، وبعده موصله عودتله، تدریسه مباشرت ایتمشیدی. ٥٨٤ تاریخنده حجدن وقدس شریفك زیارتندن عودتنده دمشقده صلاح الدین ایوبی ایله کوریشوب، پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك علم وفضلنه مفتون اولمغله، کندیسنی خدمتنه آلوب، قاضی عسکرلك مقامنده وقدس حاکملکنه نصب ایتمشیدی. پادشاه مشارالیه زماننده بیوك بر نفوذ واقتدار قزانمشدر. ٥٩١ تاریخنده ملك ظاهرك خدمتنه کیروب، حلب قاضیلغنه نصب اولنمش، وفیما بعد اوراده اقامت ایدوب، «قاضی حلب» دینمکله شهرت بولمشدر. اولاد واقرباسی اولمدیغندن، بتون مالنی معارف یولنده صرف ایدوب، حلبی بر چوق مدارس وسائر مؤسسات علمیه وخیریه ایله تزیین واعمار ایتمش؛ وبنا کرده‌سی اولان بر دارالحدیثده اخر عمرینه‌دك تدریسله مشغول اولوب، و ٦٣٢ده وفات ایتمشدر. ادبیاتده دخی یدطولی صاحبی ایدی. بر چوق تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری «سیرة صلاح الدین الایوبی» عنوانیله یازمش اولدیغی تاریخدر، که پك مقبول ومعتبر اولوب، لاتینجه‌یه دخی ترجمه وطبع اولنمشدر. فقهه متعلق «ملجأ الحکام عندالتباس الاحکام» «دلائل الاحکام»، «الموجز الباهر» کبی برچوق آثاری دخی واردر.

بهاءالدین بن النحاس { (محمد بن ابراهیم) مشاهیر ادبادن

اولوب، ٦٢٧ تاریخنده حلبده طوغمش، وبعده مصره کیدرك، طول مدت ابن طولون جامعنده وقبهٔ منصوریه‌ده تدریسله اشتغال، وکسب اشتهار ایدوب، ٦٩٨ده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری وسائر آثار ادبیه‌سی واردر.

بهاءالدین زکریا { (شیخ محمد بن قطب الدین بن کمال الدین قرشی)

هندستانك مشاهیر اولیاسندن اولوب، ٥٦٥ تاریخنده (ملتان)ده طوغمش؛ وبغداده عزیمتله، شیخ شهاب الدین سهروردینك شاکردان ومریداننده اولمشیدی. بعده ملتانه عودتله، فریدالدین شاکر کنج ایله مخالصت اوزره یاشایوب، ١٠٠ سنه معمر اولدقدن صکره، ٦٦٥ده وفات ایتمشدر. تربه‌سی زیارتکاه انامدر.

بهاءالدین سام { ملوك غوریانك آلتنجیسی واخیری اولوب، سلطان

محمود بن غیاث الدینك اوغلیدر. ٦٠٧ تاریخنده پدرینك قتلی اوزرینه، صغیرالسن اولدیغی حالده، تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، بر قاچ آی صکره علاء الدین اتسز طرفندن مغلوب اولوب، فرار ایتمش؛ وهرات والیسی طرفندن اسیر ایدیلوب، خوارزمشاهك یانته کوندرلمشیدی. چنکیز خانك خروجنه

دك بونك یانـنده قالوب، اووقت خوارزمشـاهك برادریله برابر بردەدن چكرکن، غرق اولمشدر.

بهاءالدين طبری { (ابوالشاه محمود بن ابی ـ الفضـل) آلتنجی قرن

هجری اواخریله یدنجی قرن اوائلی علما وحکماسـندن اولوب، کرك فقهده وکرك طب وحکمتـده ید طولی صاحبی ایدی. قضادن اولدیغی حالده، ابن سـینانك تألیفـاتنی تدریسله دخی اشـتغال ایدردی. ٦٠٨ تاریخلرنده شـامده بولنوب، بعده دیار رومه سـفر ایتمشیدی.

بهاءالدين نقشبند { (خواجـه محمد ــ) کبار اولیـاء اللهدن

ویبران طریقتدن اولوب، طریقت نقشبندیەنك رئیس ومؤسسیدر. ٧١٨ تاریخنده بخارا جوارنده (قصر عارفان) دینلن قریەده طوغمش؛ وبخاراده تحصـیل علمله، خواجه محمد باباسماسی طرفنـدن اوغللغه قبول اولنـەرق، امیر کلاله انتساب، وخواجه عبدالخالق غجدوانیدن اقتباس فیوضات ایتمشیدی. امیر کلالك دائرهٔ ذکر وتسبیحنه دوام ایتدیکی حالده، بونلرك ذکر روحانیلرنده حاضر بولنوب، خواجه عبدالخالق غجد ـ وانینـك دلالت و وصیتی اوزره ذکر علانیه داخل اولمازدی. بعده ٧ سنه مولانا عارف ایله و ١٢ سنه خلیل آتا ایله همصحبت اولوب، ایکی دفعـه حجه کیتمشیدی. ایکنجی دفعەسـنده سفر حجازی خواجه محمد پارسا ایله برلکده ایتمشـیدی. عودتنده نیشاپور وهراته اوغرایوب، بعض اعاظم مشایخله کورشمش، وبرمدت دخی مروده اقامت ایلمشیدی. بعده بخارایه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی اوراده چکیرمش، وامیر کلالك وصیتیله خلفی اولمشدر. ٧٩١ تاریخنده ارتحال ایدوب، مسـقط رأسی اولان قصر عارفانده دفن اولنمشدر. مریدانی پك چوق اولوب، الك مشهورلری خواجه علاءالدين عطـا ایله خواجه محمد پارسادر. حضرت خواجەنك «حیات نامه» عنوانیله مواعظ ونصایحه متعلق برمنظومەسی و «دلیل العاشقین» عنوانیله تصوفده دیکر بر کتابی واردر.

بهاءالدين ولد { (مولانا ــ) مولانا جلال ـ الدين رومی حضرتلرینك

پدری اولوب، مسلك صوفیونه مائل علمادن بر ذات ایدی. بلخده تولد ونشـأت ایدەرك، اواخر عمرنده اوغلی مولانای مشارالیه ایله برابر دیار رومه عزیمتله، دولت سلجوقیه طرفندن کوردیکی حسن قبول اوزرینه، قونیـەده یرلشمش؛ و٦٢٨ یاخود ٦٣١ تاریخنـده وفات ایتمشدر.

بهادر { سـلالهٔ چنکیزیەدن ایلخانیان دولتنك حکمدار اخـیریدر. [«بو سـعید» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

بهادر خان فاروقی { هندستانك دکن قطعەسندەکی حکمدار ـ

لرندن اولـوب، ١٠٠٥ تاریخنده تخت موروثـنه جلوس ایتمش؛ واوچ سـنه صکره ملکی اکبر شاه طرفندن ضبط اولنمشدر.

بهادر شاه افغان { هندستانك بنکاله خطه ـ سنده حکومت سورن

افغـان حکمدارلرندن اولوب، ٩٥١ ده پدری محمود خانه وارث اولمش ایسەده، درت سنه صکره اسقاط اولنەرق، سلیمشاهك رجالندن (سلیمان کرانی) اسمنده بری اجلاس اولنمش ایدی.

بهادر شاه اول { (قطب الدين شاه عالم) هندسـتانده حکـومت

سورن سـلالهٔ تیموریه حکمدارلرندن اولوب، شاه عالمکیراولك اوغلیدر. ١٠٥٣ تاریخنده دکن قطعه ـ سنك برهانپور شهرنده طوغـوب، معظم تسمیه او ـ لنمشیدی. ١١١٨ تاریخنده واقع اولان پدرینك وفا ـ تنده کندیسی کابلده والی بولنغـله، کوچك برادری اعظم بونك غیبوبتندن بالاستفاده، تخته جلوس ایتمش ایسـەده، صاحب ترجمه دخی پدرینـك وفاتنی خبر آلیر آلماز، سـلطنتنی اعلان ایتمش اولدیغندن، کلیتلی عسکرله برادری اوزرینه هجوم ایدوب، اکره جوا ـ رنده واقع اولان قانلی برمحاربەده اعظم (بیدار بخت) و(والاجاه) نام ایکی اوغلیله برابر قتل اولنغله، بهادر شاه تخت موروثنه چکوب، ٦ سـنه حکومت سور ـ دکدن صکـره، ١١٢٤ تاریخنده ٧١ یاشنده وفات ایتمشدر. تربەسی دهلی جوارنده خواجه قطب الدينك تربەسی یاننده پك مزین ومصنع اولوب، (خلد منزل) دینمکله معروفدر. اتصالنده کندیسـنك بنا کردەسی اولان مصـنع بر جامع شریفی دخی واردر. معزالدين جهاندار شاه، عظیم الشان، رفیع الشان وجهانشـاه اسملریله درت اوغلی اولوب، دردنجیسی اوچ برادرینی قتل ایله، کندیسی پدرینك تختنه جلوس ایتمشدر.

بهادر شاه ثانی { (ابو المظفر سراج الدین محمد) هندستانده حکم
سورن سلالهٔ تیموریه ملوکنک اخیری اولوب، اکبر شاه ثانینک اوغلیدر. ١١٨٩ ده طوغوب، ١٢٥٣ ده، پدرینک وفاتی اوزرینه، تخت سلطنته جلوس ایتمش ایسه‌ده، پایتختلری اولان دهلی شهری و بتون مملکتلری چوقدن انکلیزلرك الینه چکمش اولدیغندن، ٢١ سنه اسماً واعتباراً حکمدارلق ایدوب، انکلیز حکومتی طرفندن تخصیصات آلدقدن صکره، ١٢٧٤ ده دهلیده ظهور ایدن اختلاله ذی‌مدخل اولمق ادعاسیله ایکی قاریسی، ایکی اوغلی و بر تورونیله برابر کلکته‌یه نقل وتوقیف اولنمش؛ و بو وجهله هندستانده کی سلالهٔ تیموریه‌نك رسماً حکومتنه دخی ختام ویرلمشدر. صاحب ترجمه عالم وادیب بر ذات اولوب، فارسی وارد و لسانلرنده اشعاری و مرتب دیوانی واردر.

بهادر شاه کجراتی { هندستانده کجرات قطعه‌سی حکمدارلر-
ندن اولوب، مظفر شاهك اوغلیدر. پدرینک وفاتنده حاضر بولنمامغله، کوچك برادری محمود شاهك بیوك برادرلری اسکندر شاهی قتل ایله تخت سلطنته چکمش ایسه‌ده، بهادر شاه عسکر سوق ایده‌رك، تخت موروثنی ضبط ایله، ٩٣٢ تاریخنده، ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، جلوس، وبش سنه صکره، (مالوه)یی دخی استیلا ایتمشیدی. ٩٤٣ تاریخنده ایلك دفعه اوله‌رق آوروپالیلر هنده یناشمغله، صاحب ترجمه پورتکیزلیلره قارشی بر محاربه قزانمشیدی. اوسنه وفات ایدوب، یکنی (میران محمد شاه) خانی اولمشدر.

بهادرکر { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه بولنوب، الك معروفی دهلینك ٢٨ کیلومتره غربنده بولنانیدرکه انکلیز حکومتنه تابع مسلمان بر حاکمك تحت اداره‌سنده‌در. — بهادرکر حکومتنك اراضیسی ١٢٠ مربع کیلومتره وسعتنده واهالیسی ١٤٥٠٠ کشیدر.

بهادر کرای { قریم خانلرندن اولوب، سلامت کرایك اوغلیدر.
سلفی عنایت کرای سلطان مراد خان رابع زماننده بوجاق (یعنی بسارابیا) نوغایلرینه قارشی اولان حرکات تجاوزکارانه‌سندن طولایی عزل اولنمغله، ١٠٤٦ تاریخنده صاحب ترجمه قریم خانلغنه تعیین واعزام اولنمش؛ و سلفی برادریله متفقاً بونك قریمه دخولنه ممانعت ایتمکه حاضرلنمش ایسه‌ده، نوغایلر کندیسنك عزلنی فرصت اتخاذ ایده‌رك، هجوم‌له ایکی قرداشنی قتل، وعسکرینی تارومار ایتمکله، عنایت کرایه درسعادته التجادن بشقه چاره قالمیوب، صاحب ترجمه سهولتله قریمه دخول ایتمشیدی. اوصره‌ده آزاق قلعه‌سی قازاقلرك الینه دوشمکله، سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب ١٠٥٢ تاریخنده قپودان دریا سیاوش پاشانك قوماندسیله سوق عسکر اولندقده، صاحب ترجمه ایله قپودان مشارالیه آره‌سنده تحدث ایدن منافرت مانع موفقیت وموجب انهزام اولمغله، سیاوش پاشا عودتنده عزل اولنمش؛ وبهادر کرای او سنه وفات ایتمکله، یرینه کوچك برادری محمد کرای نصب اولنمشیدی.

بهادر کنج { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه اولوب، الك معروفلری
بنارس ایالتنك (غازیپور) سنجاغنده وغازیپورك ٤٢ کیلومتره شمالنده بولنانیدر.

بهادر نظام شاه { هندستانك دکن قطعه‌سنده حکومت سورن
نظام دولتنك حکمدار اخیری اولوب، ١٠٠٣ تاریخنده پدری ابراهیم نظام شاهك وفاتنده، صغیر السن اولدیغی حالده، ادارهٔ مملکتی بد استقلالنه آلمش اولان (میان منجو) طرفندن تخته اجلاس اولنمشیدی. پایتختلری اولان احمدنکرده ظهور ایدن فتنه وفساده قارشی (میان منجو) اکبر شاهك کوجرات والیسی بولنان اوغلی سلطان مرادك امدادینی التماس ایتمش ایسه‌ده، بونك ورودینه دکین اسایشی اعاده ایتمش اولدیغندن، سلطان مرادك کتیردیکی عساکر وفیره‌دن اندیشه ایده‌رك، بوکا قارشی (کلکنده) حاکمی قطب شاه ایله بجاپور حاکمی عادل شاهك امدادینه مراجعت ایتمکله، سلطان مراد محاصره‌یی ترکله، کندیسنه تکلیف اولنان کلیتلی هدایا وویرکیلری آله‌رق، عودت ایتمشیدی. بعده ١٠٠٩ تاریخنده اکبر شاهك عسکری احمدنکری ضبط، وبهادر نظام شاهی افراد خاندانیله برابر اسیر ایده‌رك، بو دولته ختام ویرمشدر. صاحب ترجمه آخر عمرینه‌دك (کوالیار) قلعه‌سنده محبوس قالمشدر.

بهار { هندستانك شمال شرقی قسمنده بیوك بر خطه اولوب، بنکاله قطعه‌سنك قسم
غربیسندن عبارتدر، وبنکاله اداره‌سنی ترکیب ایدن

بش ایالتك بریدر. کنك ایرماغنك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمالاً نپال، شرقاً نفس بنکاله، جنوباً چته ونکپور خطه‌لریله، غرباً دخی بندلقند وبنارس ایالتلریله محدود ومحاطدر. وقتیله بو خطه دها واسع اولوب، جنوب شرقی جهتدن اوریسا وشمال غربی طرفندن (اوده) خطه‌لرینه‌دك ممتد اولوردی. بو وجهله °۲۲ ایله ′۳۰ °۲۷ عرض شمالی و°۸۱ ′۵ ایله ′۲۵ °۸٤ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۸۸۵۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۰۰۰۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در، که بهر مربع کیلومتره باشنه ۱۸۳ کشی دوشر. قسم وسطیسنك یعنی کنك مجراسنه قریب اولان محللرینك اراضیسی هندستانك اك منبت، اك ایی ایشلنمش واك مسکون یرلری اولوب، شمال وجنوب جهتلرنده اورمانلر وچالیلقلرله خالی اراضی دخی بولنیور. باشلیجه محصولاتی آفیون، پرنج، چوید، شکر، داری وسائره ایله معطرات وباغ اخراجنه یارار انواع نباتاتدن عبارت اولوب، پاموقدن کلیتلی منسوجات دخی اعمال وهندستانك هر طرفنه اخراج اولنور. موقعی دخی تجارته پك الویریشلیدر. بو خطه‌نك کرك شمال وکرك جنوب قسمندن برچوق نهرلر آقوب، اراضیسنی سقی ایله، کنك ایرماغنه منصب اولورلر. هواسی صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. اهالیسی آریا جنسیله بونلردن اول هندستانی استیلا ایتمش اولان بر مغول جنسندن وهندك اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی اولان بر عرق زنجیدن مخلوط اولوب، رنکلری خیلی اسمر ایسه‌ده، سیمالری دوزکوندر. بوی وجثه‌جه بنکاله اهالیسندن فرقلی اولوب، دها تندرست واوزون ایسه‌لرده، هندستانك اقطار شمالیه‌سی اهالیسندن بو جهتجه پك کریدرلر. بر ثلثلری قدر اسلام وقصوری براهما دیننه تابعدر. بوخطه بروجه زیر ۲ ایالت، ۱۰ سنجاق و۳۶ قضایه منقسمدر:

ایالت	سنجاق	عدد قضا	مقدار اهالی
پاتنه	پاتنه	٤	۱ ۵۵۹ ۶۳۸
	کایا	٤	۱ ۹٤۹ ۷۵۰
	شاه آباد	٤	۱ ۷۲۳ ۹۷٤
	تیروت	۶	٤ ۳۸٤ ۷۰۶
	سران	۲	۲ ۰۶۳ ۸۶۰
	چمپاران	۲	۱ ٤٤۰ ۸۱۵
بهاکلپور	مونکیر	۳	۱ ۸۱۲ ۹۸۶
	بهاکلپور	٤	۱ ۸۲۶ ۲۹۰
	پارینه	۳	۱ ۷۱٤ ۷۹۵
	پرکانه	٤	۱ ۲۵۹ ۲۸۷
	جمعا	۳۶	۱۹ ۸۳۶ ۱۰۱

اك بیوك واك قدیم شهری (پاتنه) اولوب، ۱۶۰۰۰۰ اهالیسی واردر. (بهاکلپور)ك ۷۰۰۰۰، (کایا)نك ۶۶۰۰۰، مونکیرك ۶۰۰۰۰، دربانکاهك ٤۷۰۰۰، چاپرانك ٤۶۰۰۰، بهارك ٤٤۰۰۰، دیناپورك ٤۲۰۰۰، (آره)نك ۳۹۰۰۰، مظفر پورك ۳۸۰۰۰، حاجیپورك ۲۲۰۰۰، جهان آبادك ۲۱۰۰۰، سامرامك ۲۱۰۰۰، بتیه‌نك ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اهالیسی یکرمی بیکدن آشاغی اولان قصبه‌لری دخی چوقدر.

بهار { هندستانك شمال شرقی قسمنده همنامی اولان خطه‌نك (پاتنه) ایالتنده وپاتنه‌نك ۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بو خطه‌نك مرکزی ایکن، الیوم پاتنه سنجاغنه تابع بر قضانك مرکزیدر. اهالیسی ٤٤۳۰۰ کشیدر. کنك ایرماغنه دوکیلور بر چایك اوزرنده واقعدر. — هندستان شمالیده بو اسمله برقاچ کوچك قصبه دخی واردر.

بهار { (ونام دیکرله بهادر کنج) هندستانك (اوده) ایالتنده (لکهنو)نك ۱۲۰ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بهار { هندستانك (کایتهان) قومندن بر شاعر اولوب، لسان فارسیده «بهار عجم» و«جواهر الحروف» عنوانلریله ایکی اثری وبعض اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

جانب اودل بیال اضطرابم می‌برد
ذره ام بیطاقتی تا آفتابم می‌برد

بهار اوزی { سیواس ولایت وسنجاغنك (تنوس) قضاسنده ۹ قریه‌دن مرکب بر ناحیه‌در.

بهاری { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ترخالیدر. طریق علمیه منسوب اولوب، ادرنه‌ده وسائر بعض طرفلرده مدرسلك ایتدکدن صکره، دولبند زاده قاسم پاشانك اوغللرینه خواجه اولمشیدی. قاسم پاشادن اقچه طلب ایدوب، «خرجلق» تعبیرینی (۹۹) تاریخی مقامنده قوللانمش اولدیغندن، مشارالیه دخی بو زاقچه کوندروب، «مائهٔ کامله» تعبیریله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه قدر بارد وسنکین دل ایسه زاهد خشك
عاشق سوخته‌نك دوءیسه تاب دلنه

ای بهاری می ومحبوب اوله وسبزه وآب
قنغی کافر اوله میل ایلیه روم ایلنه

بهاری { ایران شعراسندن بو اسمده ایکی ذات اولوب، بری کازرون اشرافندن ایدی، ومدت مدیده هرمز قلعه‌سنك محافظی بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

مه من کند بهر کس که رسد شکایت از من
که کسی ز زحم ناکه نه کند حکایت از من

— دیگری قم قصبه‌سندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

درختان سر بهم در بوستان از بهر آن دارند
که وصف قامت نازك نهالان درمیان دارند

بهاولپور { هندستانك شمال غربی جهتنده وپنجابك جنوبنده، سند ایرماغنه تابع (سوتلج) نهری اوزرنده و(ملتان)ك ۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو شهر حوارلریله برابر انکلیز دولتنه تابع بر خانك تحت اداره‌سنده بولنور بر حکومت اسلامیه تشکیل ایدرك، ۲۳° ایله ۳۰° عرض شمالی و۶۸° ایله ۷۲° طول شرقی آره‌لرنده ممتد بولنور. اهالیسی ۶۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، معظمی اسلامدر.

بهاوانی { (Bhavani) هند اساطیرنده (سیوا) ویا (مهادوا) اسمیله عبادت اولنان اله کاذبك زوجه‌سی زعم اولنور بر الههٔ کاذبه‌نك اسمیدر، که قهر وانتقامه وکلد زعم اولنوب، سکز ویا اون آلتی قوللی تصویر اولنور. یوم مخصوصنده جسیم هیکلی برآغر آرابه‌نك اوزرنده گزدیرلدیکنده، جهلای متعصبیندن بونك تکرلکلری آلتنه یاته‌جق قدر احمقلری بولنور. اینك بو الهه‌یه منسوب عداولنور.

بهایم { (Behaim) مشاهیر بحریون وجغرافیوندن اولوب، ۱۴۳۶ ده (نورمبرغ) ده طوغمش، و۱۵۰۶ ده وفات ایتمشدر. پورتکیز دولتك خدمتنه کیروب، (دباغو)نك معیتنده آفریقا اطرافنده کشفیات اجراسنه گیتمش، ووطننه عودتنده او وقتکی معلومات جغرافیه‌یی حاوی مکمل برکره نشر ایتمشیدی. بونك قریستوف قولومبدن اول آمریقا قطعه‌سنك وجودینی تخطر ایتمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، بو ظن اصلسزدر.

بهائی { (بهاءالدین زاده عبدالله افندی) سلطان سلیمان خان وسلطان سلیم ثانی دوری شعرا وعلماسندن اولوب، علم وعرفانله متصف برذات ایدی. ابوالسعود افندینك درسنه ملازمت ایدوب، بعده علامهٔ مشارالیهك دلالتیله قاضیعسکرلکه قدر ترفیع اولنمشیدی. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا بوسنه ال ویرمدی یارك خجل ایتدی
دوشدی یوزم برلره دامانك اوجندن
براکری ایکی یوزلی منافقدر افندم
دور ایتمه بنی خنجر برانك اوجندن

بهائی آملی { [«بهاءالدین آملی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهائی افندی { (محمد —) سلطان محمد خان رابع دورنده ایکی دفعه مسند مشیخت احراز ایتمش علمادن اولوب، شیخ الاسلام وصاحب تاریخ خواجه سعدالدین افندینك تورونی وصدور رومدن عزیز افندینك اوغلیدر. درسعادتده تولدله، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ۱۰۴۳ تاریخنده حلب مولویتنه نصب اولنمشیکن، حلب بکلربکیسی احمد پاشا کندیسنك شرب دخان وسائر مکیفاتله مألوف اولدیغنی انها ایتمکله، توتونی منع ایتمش اولان سلطان مراد خان رابع طرفندن ۱۰۴۴ ده عزل، وقبرسه نفی اولنمشیدی. ۴۵ سنه‌سی اواخرنده مظهر عفو اولوب، ۴۸ ده شام و۵۴ ده ادرنه مولویتنه و۵۵ ده استانبول قاضیلغنه نصب اولنه‌رق، ۵۶ ده آناطولی وبرآی صکره روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۰۵۹ رجبنده مسند مشیخته چقوب، ایکی سنه‌یه قریب بو مقامده قالدقدن صکره، ازمیر قاضیسیله شهر مذکورده‌کی انکلیز قونسلوسی آره‌سنده وقوع بولمش بر ماجرادن طولایی انکلتره سفیرینی جلب وحبس ایتدیکیچون، وکلانك قراریله عزل، وآرپه‌لقی اولان برغه‌یه نفی اولنمش ایسه‌ده، کلیبولیده قالمشیدی. ۱۰۶۲ رمضاننده ثانیاً مسند مشیخته چقوب، ایکی بچق سنه‌یه قریب مدتده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۰۶۴ صفرنده وفات ایدوب، فاتح جامع شریفی حولیسنده دفن اولنمشدر. مکیفاته مألوف اولوب، تحصیلی پك اوقدر مکمل دکل ایدیسه‌ده، ذکاوتی فوق العاده اولوب، قوهٔ شعریه‌سی دخی واریدی. اوائل حالنده حلم وسخاوت وکرمله متصف ایکن، اواخر عمرنده کندیسنه حدت ووحشت غلبه ایتمشیدی.

بهبهان { ایرانده فارس اقلیمنك قسم غربیسنده بر قصبه اولوب، شیرازك ۲۶۰

کیلومتره غرب شمالیسنده و (دنا) طاغنك غرب جنوبی اتکنده اولەرق، براووەده ویرنهرك کنارندەواقعدر. هواسی غایتله صیجاقدر. جـوارندەکی طاغلرك برنده چیقان مومیا معدنی مشهوردر.

بهتان صویی { کردستانده بر نهردر، که حکاری طاغلرندن نبعـانله، غربه طوغری جریان ایدەرك، سعردك ایچندن کچدکدن صکره، بتلیس چایله ودیکر برطاقم صولرله برلشەرك، دجلەیه منصب اولور. مجراسنك طولی تقریباً ۱۷۰ کیلومترەدر.

بهجت { هندستان شعراسندن اولوب، لکهنوده نشأت وقرن ثالث عشر اوائلنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کر بود صبر رسد درد بدرمان روزی
حیف صد حیف که من صبر ندارم چه کنم

بهجت افندی { متأخرین شعرای عثمانیەدن اولوب، ۱۱۶۸ تاریخنده شق اول دفترداری ایکن وفات ایتمشدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندن اولوب، سیروزده منفی ایکن سویلدیکی بر غزلدندر:

آه کوکل صبر ایدەلم بزده جفای دهره
صبرده چونکه فرج نکتەسی مرموز اولدی
اوچ کون آرام وصفایه نیجه فرصت بولنور
بهجتا مسکنمز شمدی که سیروز اولدی

بهجت افندی { (مصطفی —) سلطان سلیم خان ثالث وسلطان محمود خان ثانی دوری علماسندن اولوب، بعض السنهٔ اجنبیەیه واکثر علوم وفنونه واقف اولمغله، فن طبی دخی تحصیل ایتمش اولدیغندن، سلطان سلیم خان دورنده بر وسلطان محمود خان زماننده دخی ایکی دفعه سر اطبای پادشاهی اولمش؛ ومصر واستانبول وسائره مولویتلرینه نصب اولنەرق، روم ایلی قاضیعسکرلکنه قدر ترفیع اولنمشیدی. صدوردن حکیم باشی خیرالله افندینك حفیدیدر. یکیچریلرك الغاسنده وطبیه مکتبنك تأسیسنده پك چوق خدمتی کورلمشدر. ۱۲۴۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. فرانسزجەدن (بوفون) ك تاریخ طبیعیسنك برقسمنی وبرحکمت طبیعیه ایله برفیسیولوجیا کتابنی وعربیدن ناپولیونك تاریخنی ترکجەیه ترجمه، وبعض رسائل تألیف ایتمشدر. طبیعت

شعریەسی دخی اولوب شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ایلسەك دستی لب چاه دهانه ایصال
باطن کفده اولور نشف ورطوبت پیدا
آمد ورفت نفس نولدیغن ادراك ایله
ایکی دلو ایله ایدر ماه حیاتی افنا

بهرام { بو اسمله ایران قدیم ملوکندن اشکانیان سلالەسنده بر وساسانیان سلالەسنده بش حکمدار کلمشدر.

اشکانیاندن اولان بهرام بو سلالەنك آلتنجی حکمداری اولوب، شاپورك اوغلیدر. میلادك برنجی قرننده ۵۰ سنه حکومت سورمش و (ری) شهرینی پایتخت اتخاذ ایدوب، خیلی ممالك ضبط ایتمشیدی. قسطنطینیه جوارنده طوغلەدن بر شهر بنا وایچنده بر آتشکده تأسیس ایتدیکی ایران تواریخنده مسطور ایسەده، درجهٔ صحتی مشکوکدر.

— ساسانیاندن اولان بهراملرك برنجیسی ملوك ساسانیەنك دردنجیسی اولوب، هرمز اولك اوغلیدر. میلادك ۲۷۳ تاریخنده پدرینه خلف اولمش، و ۲۷۶ ده وفات ایتمشدر. پایتختی جدی شاپورك بناکردەسی اولان (کند شاپور) شهری ایدی. مانی نقاشی جلب وطرفکیرلرینی طرد وتبعید ایلمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی وخلفی اولوب، ۲۷۶ تاریخ میلادیسنده جلوس، و ۱۷ سنه حکومت سوروب، ۲۹۳ ده بر روایتده اسقاط اولنمش، ودیکر برروایتەکوره وفات ایتمشدر. اوائل سلطنتنده عدل وانصافله متصف بولنمش ایسەده، بعده متقربینی کندیسنی طریق ظلمه سوق ایتمشلردی.

— اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولوب، پدرینك حیاتنده سیستان والیسی ایدی. پدرینك وفاتنده تخته جلوس ایدوب، ۱۶ سنه حکومت سورمشدر.

— دردنجیسی ملوك ساسانیەنك اون ایکنجیسی اولوب، ۳۹۰ تاریخ میلادیسنده برادری شاپوره خلف اولمش؛ وبونك زماننده کرمان والیسی بولنمغله، کرمانشاه دیمکله شهرت بولمشدر. کرمانشاه شهرینی تأسیس ایدن دخی بودر. ۱۶ سنه حکومت سورمشدر.

— بشنجیسی ساسانیانك ۱۴ پادشاهی اولوب، یزدکرد اولك اوغلیدر. کوردیلن یبانی اشك آوینه زیاده مراق اولدیغندن، (بهرام کور) دیمکله مشهوردر. همنامرینك اك مشهوری اولوب، قوت وجسارتیله

عدل وحقانیتی وفتوحاتی حقنده بر چوق نوادر منقولدر. چوجقلغنده پدری طرفندن نعمان اسمنده عرب رؤساسندن برینه تسلیم اولنەرق، بونك واوغلی منذرك معرفتیله عربستانده تربیه اولندیغی مرویدر. ٤٢٠ تاریخ میلادیسنده ایران تختنه جلوس ایدوب، ١٨ سنه سلطنت سورمش، وایرانك بر چوق شهر وقصبەلرینی تعمیر وتجدید ایدوب، هنده دخی بر سفر ایتمشیدی. ٤٣٨ تاریخ میلادیسنده آو آولارکن بر قیویه دوشمشدر. دلارام اسمنده بر محبوبه ایله معاشقەسی مشهوردر. فارسیده الك اول شعر سویلین (بهرام‌کور) اولدیغی متواتردر.

بهرام بخاری { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، زمانی پادشاهنك ملك‌الشعراسی ایدی. شاعر مشهور صائبه مراسلاتی، «شبستان نکات» عنوانلی کتابه برشرحی وبر چوق اشعاری واردر. ١٠٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یك چشم زدن غافل از آن ماه نباشم
ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم

بهرام چوبین { ساسانیاندن دردنجی هرمزك سردارلرندن اولوب، حکمدار مشارالیهك ظلم وحرکات نامرضیەسی اوزرینه هر طرفدن ایرانه تجاوز ایدن دشمنلر صره‌سنده تعرضه قیام ایدن توران عسکرینه غلبه چالمش ایکن، هرمز کندیسنی قهروتدمیره تشبث ایتدیکندن، صاحب ترجمه کندیسنی اسقاطله، اوغلی خسرو پرویزی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، خسرو پدرینه وسائر ارباب فساده قارشی مقامنی محافظه ایده‌مدیکندن، بهرام کندیسی میلادك ٥٩٠ تاریخلرنده تخت ایرانه جلوس ایتمشیدی. آنجق خسروپرویز قسطنطینیه روم ایمپراطورینه التجا ایتمکله، چوق چکمەدن روملرك یاردیمیله تخت موروثنی استرداد ایدوب، بهرام چوبین ترکستان طرفلرینه فرار ایتمشیدی.

بهرامشاه { ملوك غزنویه‌نك یعنی آل سبکتکینك ١٣ نجیسی اولوب، مسعود (بن ابراهیم بن مسعود بن سلطان محمود بن سبکتکین) ك اوغلیدر. دایسی سلطان سنجرك یاردیمیله برادری آرسلان شاهی قتل ایدەرك، ٥١١ تاریخنده غزنه تختنه جلوس ایتمش؛ وعلما وهنرورانی حمایه وتصاحبله شهرت قزانوب، ٣٢ سنه کمال عدالتله سلطنت ایتدکدن صکره، علاءالدین حسن غوری طرفندن مغلوب اولوب، ٥٤٤ ده هندستانه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوسنه اوراده وفات ایدوب، اوغلی خسروشاه لاهورده کندیسنه خلف اولمش ایسه‌ده، متعاقباً حسن غوری طرفندن اخذ وحبس اولنەرق، بو وجهله غزنویلر دولتی منقرض اولمش، وممالکتلری غوریلره انتقال ایتمشدر.

بهرامشاه { کرمانده حکومت سورن سلچوقیلرك سکزنجیسی اولوب، پدری طغرلشاهك وفاتی اوزرینه، ٥٦٢ تاریخنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، برادرلری آرسلانشاه وتورانشاه دخی سلطنت ادعاسنده بولندقلرندن، سکز سنه قدر بینلرنده منازعه ومحاربه اکسیك اولمامغله، کرمان خراب اولدقدن صکره، وفات ایدوب، میدان فساد وفتنه‌یی دیگر ایکی برادرینه براقشیدی. اونلرك دخی وفاتندن صکره صاحب ترجمه‌نك اوغلی محمد شاه جلوس ایتمش، وبونکله کرمان سلچوقیلرینك دولتی منقرض اولمشدر.

بهرامشاه { (ملك امجد ابوالمظفر مجدالدین بن فرخشاه بن شاهنشاه بن ایوب) بعلبکده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌دن اولوب، ٦٢٧ تاریخنده ملك اشرف موسی بعلبکی ضبطله برادری ملك صالحه تسلیم ایتدیکنده، صاحب ترجمه دمشقه گیدەرك، بر سنه صکره اوراده بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اذا انت لم تسعد خلیك فی الهوی
فذره فقد امسی عن العذل فی شغل
ولا تحسبن اللوم یذهب وجده
فلومك بالمحبوب یعزی ولا یسلی

بهرامشاه { (معزالدین) دهلی حکمدارلرندن اولوب، سلطان رکن‌الدین فیروزك اوغلیدر. ٦٣٨ تاریخنده، سلطان رضیه‌نك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایدوب، ٢ سنه حکومت سوردکدن صکره، وزیری مهذب الدینك سعییله اسقاط اولنەرق، سلطان التمشك اوغلی سلطان علاء‌الدین اجلاس اولنمشیدی.

بهرام کور { [«بهرام» ماده‌سنك آنتهی فقره‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرام کوبی { [«قبرایلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرامكى { دیار بکر ولایت وسنجاغنده مركز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، ٣٥ قریه‌دن مركبدر.

بهرام میرزا { شاه اسماعیل صفوینك اولادندن اولوب، بو دخی برادرلری سام میرزا والقاص میرزا كبی ادیب وشاعر بر ذات ایدی. تعلیقده حسن خطی مشهوردر. ٩٣٦ تاریخنده خراسان والیسی اولمشیدی. ٩٥٧ ده وفات ایتمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

بهرام درین سراچهٔ پر شر وشور
تاكی بحیات خویش باشی مغرور
كرده است درین بادیه صیاد اجل
در هر قدمی هزار بهرام بكور

بهرتپور { (Bhertpour) هندستانده (اكره) نك ٥١ كیلومتره غربنده همنامی اولان نیم مستقل بر حكومتك مركزی بر شهردر. — بهرتپور حكومتی وقتیله مستقل ایدی. ١٨٢٦ دنبری انكلیز حكومتنه تابع بولنان برراجه‌نك تحت اداره‌سنده اولوب، مملكتك اراضیسی منبت ومحصولداردر. (رامكنك) نهری ایچندن جریان ایده‌رك، طغیاننده اراضیسنی باصار. اهالیسی ٤٠٠٠٠٠ كشی رادهلرنده‌در.

بهرزان { شهرستان ایله نیشابور آره‌سنده وشهرستاندن ٢ فرسخلق مسافه‌ده بر قصبه اولوب، سوری وچارشیسی وخیلی خیراتی اولدیغنی یاقوت حموی ذكر، و٦١٧ ده بونی كورمش اولدیغنی علاوه ایدیور.

بهرسیر { بغداد جوارنده ایوان كسری قارشیسنده ودجله‌نك ساحل غربیسنده بر قصبه اولوب، میدان شهر قدیمی بقایاسندن بولندیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطوردر.

بهرنك { (Behring) دانیمارقه‌لی اولدیغی حالده روسیه‌نك خدمتنده بولنمش مشاهیر بحریوندن اولوب، ١٦٨٠ ده (یوتلاند) ده طوغمش؛ و ١٧٢٥ ده بیوك پترو طرفندن قامچاتقه سواحلنده بركشفیات سیاحت بحریه‌سنه مأمور اولوب، ١٧٢٨ ده كندیسنك اسمیله یاد اولنقده اولان بوغازی كشف وآمریقا قطعه‌سنك آسیادن آیری اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. ١٧٤١ ده برایكنجی سیاحته كیدوب، قامچاتقه ساحلی قربنده ینه كندیسنك اسمیله تسمیه اولنان بر كوچك آطه‌ده وفات ایتمشدر.

بهرنك { بوغازی (Détroit deBehring) آسیا قطعه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده وآمریقانك منتهای غرب شمالیسنده بر بوغاز اولوب، بوایكی قطعهٔ جسیمه‌یی بربرندن تفریق ایدر، وبحر محیط شمالی ایله بحر محیط معتدل آره‌سنده بر طریق اختلاط یرینی طوتار. وسعتی ٩٠ كیلومتره‌در. — بهرنك دكیزی اسمی دخی بحر محیط معتدلك منتهای شمالنده بولنان دكیزه اطلاق اولنور، كه غرباً سیبریانك قامچاتقه خطه‌سیله، شرقاً آمریقای شمالینك آلاسقه قطعه‌سیله، شمالاً بهرنك بوغازیله وجنوباً (آلئوت) جزائریله محاطدر. طول اعظمی ٢٦٠٠ كیلومتره‌در. — بهرنك آطه‌سی بهرنك دكزنده وقامچاتقه ساحلی قارشیسنده اوله‌رق، ٥٤° ٤′ ایله ٥٥° ٣٨′ عرض شمالی و ١٦٢° ٣٠′ ایله ١٦٤° طول غربی آره‌سنده اولوب، بویی ١٢٠ واكی ٤٠ كیلومتره‌در. خالی وقورو اولوب، كاشفی قپودان بهرنك بو آطه‌ده وفات ایتمشدر. بو جزیره آلئوت آطه‌لرینك اك غربیسی عد اولنه‌بیلیر.

بهروزه خاتون { شاه اسماعیل صفوینك زوجاتندن اولوب، یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شاه مشار الیه ایله اولان محاربه‌سنده عثمانلی عسكرینك الینه اسیر دوشمكله، بافتوای شرعی علمادن تاجی زاده جعفر چلبی‌یه تنكیح اولنمشیدی.

بهستان { قزوین جوارنده مشهور بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بهستون { بیستونك معربیدر. [«بیستون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهسنی { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ملاطیه‌نك تقریباً ١٠٠ كیلومتره جنوب غربیسنده ومرعشك ٩٠ كیلومتره شرقنده اوله‌رق، فراته تابع اولان كوك صویه دوكیلن عربان چایی كنارنده وحذای بحردن ٧١٥ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. ١٢٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، یالكز ١٥٠٠ قدری ارمنی وقصوری كاملاً مسلمان اوله‌رق، ترك وكرددن مركبدر. قصبه‌نك اوست طرفنده اسكی وخراب برقلعه اولوب، یالكز برجلری وبعض آثاری قائمدر. برمكتب رشدیه‌سی دخی واردر. كتب عربیه‌ده (بهسنا) صورتنده محرر اولوب، قلعه‌سنك متانتیله معروف وحلب اعمالندن

معدود ایدی. — بهسنی قضاسی حاوی اولدیغی هدیدی وخرابه شهر ناحیه‌لریله برابر ۳۲۰۰۰ اهالیی جامع اولوب، مرکزده بولنان جزئی مقدار ارمنیلردن بشقه جمله‌سی مسلمدر. اراضیسی اولدقجه منبت ایسه‌ده، اهالینك برقسمی خیمه نشین عشایردن اولدیغندن، پك ایی ایشلنمیور. بهسنی قضاسی معمورة العزیز ولایتنك منتهای جنوب غربیسنده اولوب، شمالاً اقچه طاغ، شرقاً حصنمنصور قضالریله، جنوباً حلب وغرباً دخی مرعش سنجاقلریله محدود ومحاطدر.

بهشتی { (سلیمان بك اوغلی سلیمان چلبی) سلطان بایزید خان ثانی دوری شعراسندن اولوب، چورلی جوازنده‌کی قارشدیراندن ایدی. پادشاه مشارالیهك غضبنه اوغرامغله، ایرانه فرار ایدوب، مولانا جامی وعلی شیرنوایی ایله الفت وصحبت ایتمش؛ ومشارالیهمانك توصیه‌سیله عودت ایدوب، عفو واطلاق حضرت پادشاهی‌یه نائل اولمش، وکافی السابق سنجاق بکلکنده استخدام اولنمشیدی. رومده ایران شعراسی طرزنده ۷ منظومه‌دن مرکب اوله‌رق الك اول کتاب یازان بو ذات اولوب، مذکور منظومه‌لری بروجه زیردر: «وامق وعذری»، «یوسف وزلیخا»، «حسن ونگاه»، «سهیل ونوبهار»، «لیلی ومجنون». حضرت سلیمانك حکایه‌سنی دخی منثور ومنظوم اوله‌رق یازمشیدی.

بهشتی { (شیخ رمضان افندی) اونجی قرن هجری عثمانلی شعراسندن اولوب، ویزه‌لیدر. تکمیل تحصیل ایتدکدن صکره، مرکز افندی حضرتلرینه انتساب وطریقته سلوکله، عبادت وریاضتله تصفیهٔ درون ایده‌رك؛ بعده چورلیده وعظ ونصیحتله مشغول اولمش، و۹۷۹ ده اوراده ارتحال ایلمشدر. ادبیات وشعرده‌کی قوتی دخی علم وعرفان وزهد وعبادتیله متناسب اولوب، تفسیر شریفده بعض تعلیقاتی وبرطاقم حاشیه‌لریله پك مقبول اشعاری و«جم شاه وعلمشاه» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

وصالك کعبه‌در روز اجل عزمی زمانیدر
کفن احرامی تابوت اول یولك تخت روانیدر

بهشمیه { معتزله‌دن ابو هاشمه تابع برفرقه‌یه ویریلن اسم اولوب، بونلرك کندیلرینه مخصوص بعض اعتقادلری وار ایدی.

بهقباد { بغداده تابع وفرات وادیسنده کائن اوچ ناحیه اولوب، اعلا واوسط واسفل صفتلریله تفریق اولندقلری «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بهکه { (Bihatsch) بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی قسمنده و(اونه) نهری اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، خرواتستان عثمانینك مرکزیدر. بوسنه سراینك ۲۷۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی، نهر مذکور اوزرنده بر کوپریسی، نهرده واقع بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه‌سی وکلیسادن مبدل بیوك بر جامعی واردر. — بهکه سنجاغی بوسنه ولایتنی ترکیب ایدن ۶ سنجاغك بری اولوب، بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی کوشه‌سندن یعنی خرواتستان عثمانی دینلن خطه‌دن عبارت اولدیغی حالده، بروجه زیر ۸ قضایه منقسمدر: بهکه، پریدور، نووسل، اوستروشچه، قوستانیچه، معدن، قروپه، کلوچ. اهالیسی تقریباً ۸۵۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، ۳۵۰۰۰ قدری اسلام، قصوری خرستیان وجزئی مقداری یهودیدر. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولدار اولوب، قسم اعظمی طاغلقدر، واورمانلری چوقدر. دالماچیا حدودینی آیران طاغلردن بشقه (غرامچ) و(زرلوبچه) اسملریله ایکی طاغ شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولورلر. صولری کاملاً (اونه) نهرینه دوکیلوب، نهر مذکور سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، آوستریا حدودینی آیره‌رق، (صاوه) نهرینه منصب اولور. (ساند) نهری دخی سنجاغك قسم شرقیسنی سقی ایله مذکور (اونه) نهرینه دوکیلور. (نووی) دن بنالوقه‌یه تمدید اولنان دمیر یول خطی بهکه سنجاغنك شرق شمالی قسمنی شق ایدیور.

بهلا { عمان ساحلنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بهلشته { مناستر ولایتنك کوریجه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کوریجه‌نك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکسریه‌نك ۲۷ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. یالکز ۱۳۰۰ اهالیسی وبر رشدیه مکتبی واردر. — بهلشته ناحیه‌سی ۵۳ قریه‌یی شامل اولوب، همان جمله‌سی مسلم وآرناود اولمق اوزره، ۱۶۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی عارضه‌لی

اولوب، منبت ومحصولداردر. (دوول) نهرینی ترکیب ایدن ایکی چای بو ناحیه‌ده برلشیر. درون ناحیه‌ده ۳۰ جامع ومسجد، ۶ تکیه، ۴۵ مکتب، ۱۴۵ دکان، ۶۶ دکرمن موجوددر.

بَهلول } اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ذره‌وش سرکشته‌لك مهرکده ای مه کامز
پرده کوکده کون یوزك شوقیله یوق آرامز

بهلول بن ذؤیب } (صحبت حضرت فخر کائنات (صلعم) ه نائل اولمش بر ذات اولوب، حضرت ابو هریره‌نك روایتنه کوره، کنج اولدیغی حالده، خوف معاصیدن نالان اولەرق، مسجد رسول‌الله (صلعم)ك قپوسنه کلوب، حضور پیغمبریده استعطاف شفاعت ایتدکدن صکره، الی زنجیرله بوینته باغلی اولدیغی حالده، بادیه‌یه طالوب، ناپدید اولمشیدی.

بهلول خارجی } (کشاره بن بشر شیبانی) رؤسای خوارجدن اولوب، ملوك امویه‌دن هشامك زماننده موصل جهتنده خروجله، بر حوق عونه پیدا ایده‌رك، بعض محاربه‌لر ایتدکدن صکره، ۱۱۹ تاریخنده (دیر) ده قتل اولنمشدر.

بهلول دانا } (ابو وهیب بن عمر صیرفی) مشاهیر مجذوبیندن اولوب، عن‌اصل کوفه‌لی اولدیغی حالده، هارون‌الرشیدك زماننده بغدادده یاشامش، و ۱۹۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. هارون‌الرشیدك برادری اولدیغنه دائر اولان روایت یاکلشدر. حقیقت محض اولان بر چوق اقوال حکیمانه‌سی وبعض افعال عاقلانه‌سی منقول وهارون‌الرشیدله اولان ماجرالری مشهوردر.

بهلول لودی } (سلطان —) طقوزنجی قرن هجریده هندستانده حکومت سورن (کودیان) سلاله‌سندن اولوب، پدری (مالك کالا) مولتان والیسی ابراهیم خانك اوغلی ایدی. ۸۵۴ تاریخ هجریسنده صاحب ترجمه سلطان علاءالدین بن محمد شاهك (بداوند) ده بولندیغی فرصت اتخاذ ایده‌رك، دهلی‌یی ضبط ایتمش؛ ومشارالیهك بداونده کندی حالنده راحت یاشادلق شرطیله فراغتی اوزرینه، ۸۵۵ ده کندی نامنه خطبه اوقوتمش ایدی. ۴۰ سنه‌یه قریب دهلیده حکومت سوردکدن صکره، ۸۹۴ ده وفات ایدوب، اسکندر شاه نامنی آلان اوغلی نظام خان، وبوکا دخی اوغلی ابراهیم حسین خلف اولمش؛ وبونك بابر شاه طرفندن مغلوب اولمسیله، دهلیده لودیان حکومتنه ختام ویرلمشدر.

بهلولیه } (یاخود بهلونیه) سوریه‌ده لاذقیه‌نك ۴ ساعت شمالنده بر بیوك قریه اولوب، جمله‌سی نصیری اولمق اوزره، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

بَهَمن } زردشتیلرك اعتقادنجه ملائکه‌نك اك بیوکی اولوب، خشم وغضبی تسکین، زراعت وحیوانات بیتیه‌بی حمایه وصلحانك ارواحنی جنته ادخال ایتمکله مکلف زعم اولنوردی. شهور ایرانیه‌نك بری بوملکك اسمیله تسمیه اولنمشیدی.

بهمن } آردشیر — [«آردشیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهمنشیر } (بهمن آردشیردن محرفدر) بصره ایالتی واسط آره‌سنده بر ناحیه اولوب، وقتیله دجله‌نك ساحل شرقیسنده و(ابله)نك قارشیسنده بو اسمله بر شهر دخی بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مسطوردر.

بهمنیار } (ابوالحسن — بن مرزمان) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، ابن سینانك تلامذه‌سندندر.

بَهَندَف } بغداد جوارنده نهروان اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، فتوح اسلامیه صره‌سنده ۱۶ تاریخ هجریسنده بونده بر وقعه جریان ایتمشدر.

بَهنَسی } مصر وسطاده (منیه) مدیریتنه تابع بر قصبه اولوب، نیلك غرب جهتنده بحر یوسفك ساحل یسارنده وبنی سویفك ۸۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. قارشیسنده (اوقسیر نیقوس) شهر قدیمنك خرابه‌لرندن اولدیغی مظنون اولان بر طاقم ستونلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. اثنای فتحده صحابه وتابعیندن بر چوق ذوات شهید اولوب، زیارتکاهلری چوقدر. (بهنسی) نسبتیله معروف مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. وقتیله بنی اسرائیلك مسکنی اولوب، قبطیلر حضرت مریمك دخی حضرت عیسایی اوراده تولید ایتمش اولدیغنی زعم ایدیورلر.

بهوپال { (Bhopal) هندستانك وسطلرنده (ملوه) خطه‌سنده همنامى اولان نيم مستقل حكومت اسلاميه‌نك مركزى بر شهر اولوب، (جنبه) نهرينه تابع (مبتوا) چايى اوزرنده وايكى كولك آره‌سنده اوله‌رق، (اكره) نك ٤٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده و ٢٤َ ٢٣ْ عرض شماليده واقعدر. — بهوپال حكومتى شرقاً وجنوباً طوغريدن طوغرى‌يه انكلتره‌نك تحت اداره‌سنده بولنان ايالات مركزيه ايله وسائر طرفلردن شنديا، هولكار ونرسينكر حكومتلريله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٧٥٠٠ مربع كيلومتره واهاليسى ٦٦٥٠٠٠ كشيدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حدود جنوبيه‌سنده (زبادا) سلسلهٔ جبالى بولنيور. مذكور (تبوا) نهرندن بشقه حدود غربيه‌سنده (پرباتى) اسميله بر نهرى واردر. مركزى اولان (بهوپال) دن بشقه اسلامكر، آشته، سهوره، رايسين وسائر قصبه‌لرى واردر.

بهوج { (Bhoûdj) هندستانك غرب جهتنده (كچ) حكومتنده وبو حكومتى تجراتدن آيران (كچ) كورفزى ساحلنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسى، بر چوق جوامع وبتخانه‌لرى ومشهور آلتون وكومش مصنوعاتى واردر.

بهوجپور { (Bhodjepour) هندستانك (بهار) خطه‌سنده (پاتنه) ايالتنك شاه آباد قضاسنده وكنك ايرماغنك ١٤ كيلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى واردر.

بهور { قوصوه ولايتنك يكيپازار سنجاغنده آقوه قضاسنه تابع بر ناحيه اولوب، ٤٠ قريه‌دن مركبدر.

بهيز { (بن هيثم بن عامر) صحابه‌دن اولوب، عقبه واحد غزالرنده معيت حضرت نبويده بولنمشدر.

بهية البكريه { (بنت عبدالله) صحابياتدن اولوب، قبيله‌سى اولان بكر بن وائل قبيله‌سى وبدرى ايله برابر نزد حضرت پيغمبرى‌يه كلدرك، ايمانه كلشلردى. امر بيعتك رجال حقنده مصافحه ونسا حقنده بلا مصافحه اجرا بيورلديغى صاحبهٔ ترجمه‌دن مرويدر. — (صماء) لقبيله معروفه صحابياتدن ديكر بر بهيه دها واردر.

بياتريكس { (Ste. Béatrix) — سنته خرستيانلرك عزيزه‌لرندن اولوب، ينه اعزه‌دن معدود اولان واعدام اولنان برادرلرى (سنت سوپليس) و(سنت فوستن) ك جنازه‌لرينى دفن ايتديكيچون، ديوقلتيان زماننده و٣٠٣ تاريخ ميلاديسنده اعدام اولنمشدر. تموزك ٢٩ نده برادرلريله برابر يورطيسى اجرا اولنور.

بياتريكس { (Béatrix) بو اسمله قرون وسطاده بر چوق پرنسسلر بولنوب، اك مشهوره‌لرى ١١٥٦ تاريخنده ايمپراطور برنجى فردريقه واران بورغونيه قونتنك قيزيله ١٢٢٠ ده پرووانسه قونتى (ريموند برانجر) ه واران وعلوم ومعارفى حمايه ايدن (ساووآ) لى بياتريكس وبونك ١٢٤٥ ده طقوزنجى لوينك برادرى ناپولى قرالى شارله واران قيزى ديكس بياتريكسدر. — شاعر شهير دانتك معشوقه‌سى اولان بر بياتريكس دخى واردر، كه ١٢٩٠ تاريخنده ٢٤ ياشنده وفات ايتمشدر.

بياد { قسطمونى ولايتنده كنغرى سنجاغنك منتهاى شرقنده بر كوچك قصبه اولوب، (بياد صويى) ناميله شمالدن جنوبه جريانله قزيل ايرماغه منصب اولان بر كوچك چايك ساحل يميننده واقعدر.

بيارن { (Bearn) فرانسه‌نك تقسيمات قديمه‌سنده جنوب غربى جهتنده واسپانيا حدودى قربنده بر كوچك خطه اولوب، غاوه نهريله پيرنه طاغلرى آره‌سنده واقع و غرباً (ناواره) خطه‌سنك فرانسه‌نك النده اولان قسميله محدود ايدى.

بيار { بسطام ايله بيهق آره‌سنده قومس اعمالندن كوزل بر قصبه اولوب، بعض مشاهير علما وادبانك مسقط رأسى بولنمش اولديغى وقادينلرينك چارشى وبازارده تجارتله اشتغال ايتدكلرينى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بيّاس { بياسك معربيدر [«پياس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بياس { (Bias) يونان قديم حكماى سبعه‌سنك برى اولوب، ميلاددن ٥٧٠ سنه اول (پريانه) يعنى صامسونده طوغمش؛ وشهرينك قانونلرينى اوكرنوب، احباسنى مدافعه يولنده آووقاتلق ايتمش ايسه‌ده، ابدى حقسز دعوا التزام ايتمه‌مش ايدى. محكمه حضورنده وفات ايتمشدر. وطنى كيخسرو طرفندن ضبط اولنديغنده، همشهريلريله فرار ايدركن، اموالندن برشى آلمديغنك سببى صورلدقده "

«مالك اولديغم هرشى اوسنده‌در» ديمش اولديغى مشهوردر.

بياس { سنده‌ده بر بيوك نهر اولوب، مولتانه طوغرى آقديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بياسه { اندلسده جيان اعمالندن و(ابده) دن ٢ فرسخلق مسافه‌ده واقع بر بيوك شهر اولديغى، وزغفرانى مشهور اولوب، مشاهير علماى اسلامدن بعض ذواتك مسقط رأسى بولنمش اولديغى جغرافيون عرب آثارنده مذكور اولوب، اليوم اسپانيوللرجه (بائزا) ديڭكله معروف بر كوچك قصبه حالنده‌در. («بائزا» ماده‌سنده «بيضا» اسم عربيسندن غلط ظن اولنديغندن، تصحيحى ارباب مطالعه‌نك همتندن مرجودر.)

بياسى { (امين الدين ابو زكريا يحيى بن اسماعيل الاندلسى) اندلسك مشاهير علماسندن اولوب، طبده وعلوم رياضيه وحكميه‌ده عصرينك فريدى ايدى. آنف البيان (بياسه) شهرنده طوغوب، بعده مصره عزيمتله، بر مدت اوراده اقامت ايتدكدن صكره، دمشقه كيده‌رك، ابن نقاش بغدادى وسائر مشاهيردن قرائت واكمال تحصيل ايتمش؛ وفن طبه متعلق پك چوق كتابلر استنساخ ايلمش ايدى. مرانغوزلق صنعتنده مهارتى اولوب، ابن نقاشه برچوق آلات هندسيه اعمال ايتمشيدى. بعده صلاح الدين ايوبى‌يه انتساب ايدوب، اطباسى صره‌سنه كچمش؛ ومؤخراً دمشقده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشدر.

بياضى { ايران شعراسندن اولوب، استراباديدر. هر نوعدن وعلى الخصوص هجوه متعلق اشعارى واردر. بر ذاتك خلاف وعدى حقنده اولان شو قطعهٔ هجويه جملهٔ اشعارندندر:

شب يلداى وعده اترا چرخ
چه شود كر دم صبوح دهد
يا مرا بر اميد وعدهٔ تو
صبر ايوب وعمر نوح دهد
يا ترا باچنين سخا و كرم
مرك يا توبهٔ نصوح دهد

بياضى زاده { (احمد افندى) اون برنجى قرن هجرى علماسندن اولوب، سلطان محمد خان رابع زماننده ١٠٨٦ تاريخنده استانبول قاضيسى اولمش؛ و١٠٩١ ده دولت عثمانيه‌ده برنجى اولدرق، رجم جزاسنى اجرا ايتديكى كبى، روزنامه‌جى پاتبرون زاده محمد افندى‌يى اعتقادسزلقله بالاتهام اعدام ايلكله، تعصبله كسب شهرت ايده‌رك، عمومك نفرتنى قزانمشيدى. ١٠٩٤ تاريخنده روم ايلى قاضيعسكرى اولوب، ١٠٩٦ ده وفات ايتمشدر. عالم برذات اولوب، «اشارات المرام من عبادات الامام» عنوانله بر كتابى واردر.

بياغراسو { (Biagrasso) ايتاليانك (لومباردىا) خطه‌سنده، ميلانك ١٦ كيلومتره جنوب غربيسنده و(تيچينلا) نهرى اوزرنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

بيافره { (Biafra) آفريقاى غربيده سنغامبيانك قسم جنوبيسنده بر قوم زنجى اولوب، (جبا) ايله (ربوغرانده) نهرلرى و $12°$ ايله $11° 40'$ عرض شمالى آره‌لرنده ساكندر.

بيافره قويى { (Baie de Biafra) آفريقانك ساحل غربيسنده كينه كورفزينك منتهاى شرق شماليسنده بر بيوك قوى اولوب، (نيجر) ايله (غابون) نهرلرينك منصبلرى آره‌سنده بر نصف دائره شكلنده‌در. $1°$ ايله $4°$ عرض شمالى آره‌سنده ممتد اولوب، ساحلنك طولى ٩٠٠ كيلومتره قدردر. سواحل شماليه‌سى آلچق و بطاقلق حالنده اولوب، هواسى غايت مهلكدر. سواحل شرقيه‌سنده ايسه (قامرون) و(قريستال) طاغلرى بولنوب، كوزل اورمانلرله مستوردر. سواحلك وساحله قريب اولان يرلرك اهاليسى كرك جسماً وكرك عقلاً نوع بشرك اك آشاغى باصمغنده اولوب، اللرى، ديشلرى وقولاقلرى غايت اوزوندر، وجمله‌سى انسان اتى يرلر. بو قويك اورته‌سنده اسپانيانك مستملكاتندن اولان (فرناندو پو) آطه‌سى بولنيور.

بيالوپوليه { (Bjélopoljé) قوصوه ولايتنك يكيپازار سنجاغنده‌كى (آقوه) قصبه‌سنك اسلاوجه اسمى اولوب، «آق اووه» ديمكدر. [«آقوه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بياله { (Biala) آوستريانك غاليچيا خطه‌سنده، (ويستوله) ايرماغنه تابع اولان همنامى برچايك اوزرنده و(وادوويچه) نك ٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ٦٦٠٠ اهاليسى وبز وچوخه فابريقه‌لرى واردر. آيريجه اداره اولنور. بو اسم اسلاوجه «آق» ديمك اولديغندن، روسيه ومجارستان ولهستانده ديكر برطاقم قصبه وچايلره دخى علم اولمشدر.

بیالیستوق { (Bialystok) روسیه‌نك غرودنو ایالتنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، (غرودنو) نك ٧٠ وپترسبورغك ٨٠٠ کیلومتره جنوب غربیسنده و(بیالی) چایی اوزرنده واقعدر. ١٧٠٠٠ اهالیسی واسکی بر سرایی واردر. — بیالیستوق سنجاغی شمال وغرب وجنوب جهتلرندن لهستانله محدود اولوب، ١٨٠٧ تاریخندن اول لهستان قراللغنه تابع ایدی. اهالیسی ١٦٠٠٠ کشی رادەلرندەدر.

بیان { (آقا مهدی) ایران شعراسندن اولوب، همدانلی اولدیغی حالده، اصفهانده نشو ونما بولمش؛ وعالمگیر شاهك زماننده هندستانك دکن جهتنه کیدوب، بر مدت اقامتدن صکره، قرن حادی عشر اواخرنده عزم عودت ایتدیکنده، راکب اولدیغی سفینه‌یه آتش دوشمکله، محترقاً وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

(بیان) خاك رهت کردید عمریست
بزیر پا نکاهت میتوان کرد

— بو اسمده دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت اونکدر:

بخون آلوده مژکانم چه نسبت شاخ مرجانرا
که دلخون کرد اشك سرخ من لعل بدخشانرا

بَیّان { (یاخود منت بیان) اندلسده بطلیوس اعمالندن یعنی اسپانیانك بادایوز ایالتنده بر ناحیه اولوب، (صاحب الوثایق قاسم بن محمد بیانی) کبی بعض مشاهیر علمای اسلامك وطنی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیانکی { (Bianchi) بو اسمله ایتالیاده ١٥ نجی و١٦ نجی قرن میلادیده بر قاچ رسام و١٨ نجی قرنده ایکی مشهور طبیب کلمش اولدیغی کبی، ترکجه‌دن فرانسزجه‌یه وفرانسزجه‌دن ترکجه‌یه اولەرق ٤ جلد اوزره بر لغت کتابی یازمش بر فرانسز دخی واردر.

بَیّانه { اندلسده (قبره) ناحیه‌سنك مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، قرطبه‌دن ٣٠ میل مسافه‌ده واقع اولدیغی، واشجاریله میاه جاریه‌سی چوق اولوب، (بیانی) لقبیله ملقب بعض علمانك مسقط رأسی بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم اسپانیولارجه (بائنه) اسمیله معروف اولوب، (قوردوه) ایالتنده وقوردوه‌نك ٥٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر.

بیانه { (Bienne) اسویچره‌نك (برنه) جمهوریتنده وبرنه‌نك ٢٧ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق، (جوره) طاغلك اتکنده وهمنامی اولان کولك کنارنده بر قصبه اولوب، ٨١٢٠ اهالیسی واردر. — (بیانه) کولی قصبه‌نك غرب جنوبیسنده اولوب، (تیاله) نهری واسطه‌سیله (نوشاتل) کولنك صویی بو کوله دوکیلور. اورته‌سنده (سنت پیر) اسمیله کوزل بر کوچك آطه واردر، که بر وقت (ژان ژاق روسو) نك اقامتکاهی اولمشدر.

بیانی { سلطان سلیم خان اول دوری شعراسندن اولوب، قسطمونیلیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کل کوی نکاره وارەلم اوی بکا واعظ
دنیاده سکا کوستره‌ین باغ جنانی

بیانی { (جارالله زاده مصطفی افندی) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، روسچقلیدر. ابو السعود افندی زاده محمد چلبینك درسنه دوام، وبعده ابو السعود افندی‌یه انتساب ایدەرك، مشار الیهك تفسیرینی یازمشدر. بعض قضالرده بولندقدن صکره، شیخ اکمل افندینك حلقهٔ ارشادینه داخل اولوب، طریق تصوفه سلوك ایتمش؛ و٩٨٥ ده ارتحال ایدن شیخ مشار الیهك یرینه سجاده نشین اولمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کل کیج لباس اطلس شاهیدن ای کوکل
جوی فنایی خلق چو عریان کلور کچر

شو بیت دخی ابو السعود افندی‌یه تقدیم ایتمش اولدیغی بر قصیدهٔ عربیه‌سندندر:

سجع الحمام علی الافنان افنانی
وفیض دمعی علی الاجفان اجفانی

بیانی { (شیخ کمال اوغلی) بو دخی اونجی قرن هجری شعراسندن اولوب، یانبولیدر. کنج یاشنده وفات ایتمشدر. شو بیت (ماه نو) اسمنده بر محبوبه حقنده سویلمش اولدیغی بر قطعه‌سندندر:

پایکه نوله ایرشمزسه نجوم اشکم
ماه سیرنده ایدر غایتله استعجال

بیانی { بو دخی اوعصر شعراسندن اولوب، ادرنەلیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه لازم مجلسه پیر مغانك شمع کافوری
چراغ چشم روشندر کتورسون جام فغفوری

بیانی { (خواجه شهاب الدین عبدالله مروارید) مشاهیر شعرای ایراندن او-

لوب، کرمانلیدر. احفاد تیموردن برینك خدمتنده بولنوب، سفارتله بحرین جهتنه اعزام اولنمغله، عودتنده بعض نادیده اینجیلر تقدیم ایتدیکندن، (مروارید) لقبیله شهرت بولمشدر. بعده سلطان حسین بایقرایه انتساب ایدوب، فوق العاده حرمت وتعظیمه نائل اولمش؛ وشهزادکاندن فریدون میرزانك مجلسنه دوام ایتمشیدی. فضائل جمله‌نك مسلمی ایدی. ارغنون چالمه‌ده وخط تعلیق تحریرنده دخی مهارت کامله‌سی وار ایدی. سلطان حسینك وفاتندن صکره، انزوایه چکلمش، وبرمدت صکره هراتده وفات ایتمشدر. غزلیات وقصاید وسائر اشعاری ایکی بیك بیته قریب اولدیغی کبی، «مونس الاحباب» عنوانیله برمثنویسی، «خسرو وشیرین» عنوانیله برمنظومه‌سی، وپادشاه مشارالیه حقنده ناتمام قالمش برتاریخ منظومی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خانهٔ دل وطن توست زجان رنجه مباش
دوسه روزی که درین زاویه مهمان باشی

بیانی { (بهرام بیك) ایران شعراسندن اولوب، تبریزلیدر. خطاطلق وکوزبکجیلکله چکندیکندن، شو بیتی کندی حالنه مناسب سویلشدر:

کیست ازما تنگ‌تر روزی که دائم رزق ما
آید از شق قلم یا دیدهٔ سوزن بیرون

بیاو { سیچلیا آطه‌سنك منتهای غربنده و(مارساله) شهری قربنده اولان (بونئو) برونه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسم اولوب، یاقوت حموی «تاریخ صقلیه» صاحبی حسن بن یحیادن نقلاً اوراده بو اسمده برقصبه دخی بولندیغنی بیان ایدیور.

بیاوره { (Bièvre) فرانسه‌ده برچایدر، که (ورسایل) قربنده نبعانله، همنامی اولان قریه‌دن وبعده (غوبلن) فابریقه‌لری ایچندن چکه‌رك، پارس شهری داخلنده اوستریلچ کوپریسی قربنده (سینه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ٣١ کیلومتره‌در.

بیبراخ { (Biberach) وورتمبرغ قراللغنك طونه ایالتنده و(ریس) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، (اولم) ك ٣٧ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ٥٧٠٠ اهالیی جامعدر. جوارنده مشهور قاپلیجه‌لر واردر.

بیبرس { (ملك ظاهر) مصرده حکومت سورن ممالیك بحریه‌نك دردنجیسی وبو دولتك آب رویی اولوب، ٦٥٧ تاریخنده (ملك مظفر سیف الدین قطز) ی قتل ایله، اتفاق امرا ایله مصر تختنه اجلاس اولنمشیدی. اوصره‌ده شام جهتلرینه تعرض ایدن مغوللره قارشی ایکی دفعه محاربه ایدوب، مظفر اولمغله، غنائم کثیره ضبط ایتمش؛ وصیت واجلالی آرتمشیدی. قدس وسائر سوریه جهتلرنده بولنان فرنکلره قارشی دخی دفعاتله محاربه ایدوب، پك چوق بلاد استرداد، وکلیسالرینی تخریب ایتمشیدی. جسور وعادل ومتواضع برحکمدار اولوب، زماننده حکومت اسلامیه یکیدن فروشان قزانمشیدی. حجه کیدوب، حرمینده پك چوق خیرات وتصدقاته موفق اولمشیدی. ١٩ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٦٧٦ تاریخنده دمشقده مسموماً وفات ایتمشدر. اوغلی (ملك سعید ناصرالدین محمد برکت) کندیسنه خلف اولوب، اوندن صکره دیکر اوغلی (ملك عادل بدرالدین سلامش) حکم سورمش، وبعده نوبت حکومت سیف الدین قلاونه کچمشدر.

بیبرس { (ملك مظفر رکن الدین) مصر ممالیك بحریه‌سنك ١٢ نجیسی عد اولنوب، (ملك ناصر ناصرالدین محمد) ك ایکنجی دفعه‌ده‌کی استقالتنده ٧٠٨ تاریخنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، ١١ آی حکومت ایتدکدن صکره، ملك ناصر تکرار تختی استرداد ایتمکله، کندیسنی اخذ وحبس وبعده قتل ایلشدر.

بیبریخ { (Biberich) پروسیه‌نك (هسه ناسو) خطه‌سنده و(ویسبادن) ك ٣ کیلومتره جنوبنده برقصبه اولوب، ٥٦٠٠ اهالیسی واردر.

بیبسقو { (Bibesco) افلاق بکلرندن اولوب، ١٨٤٣ دن ١٨٤٨ تاریخنه‌دك ٥ سنه بکلك ایتمش؛ و١٨٥٧ ده طرف باب عالیدن مملکتینی تنظیمه مأمور اولوب، افلاق ایله بغدانك توحیدیله براجنبی پرنسك اداره‌سنه تودیعی طرفنی التزام ایلشیدی. ١٨٧٣ ده ٦٨ یاشنده وفات ایتمشدر.

بیبك { مرو شهری اهالیسندن برولیه اولدیغی «نفحات الانس» ده مذکوردر.

بیبلوس { (Byblos) سوریه ساحلنده جبل لبنانك کسروان قضاسنده واقع (جبل) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«جبل» ماده‌سنه

مراجعت بيوريله.] — مصر سفلاده دخى بو اسمله بر قصبه وار ايدى.

بيبولوس { (Bibulus) روما قونسلوسلرندن اولوب، ميلاددن ٥٩ سنه اول مشهور يوليوس قيصرله برابر قونسلوسلغه انتخاب اولنمش؛ ورفيقنك تشبثات جهوريه‌سنه قارشى طورمغه چاليشوب، باشه چيقه‌ميه‌جغنى آكلاينجه، اوينه قپانوب، ايشه قاريشمامشيدى.

بيبى { (ام الفضل بنت عبدالصمدالهرميه) مشاهير محدثاتدن اولوب، اجزاء احاديث شريفه‌دن (جزء بيبى) اسميله مشهور اولانى بونكدر. كبار محدثيندن برچوق ذوات صاحبهٔ ترجه‌دن روايت ايتمشلردر.

بيبيانه { (Ste. Bi-biane, Vivienne) سنته — ياخود ويويانه خرستيانلر طرفندن عزيزه‌لر زمره‌سنه الحاق اولنمش برقيزاولوب، ميلاددن ٣٦٣ سنه اول روماده اعدام اولنمشدر. يورطيسى كانون اولك ٢ سنده اجرا اولنور.

بيتاب { (محمد افضل احمد آبادى) هندستان شعراسندن اولوب، نسلى عم رسول الله (صلعم) اولان حضرت عباسه منتهى اولور. اجدادندن برى كجراتك احمد آباد شهرينه كيدوب، توطن ايتمش، وصاحب ترجه اوراده طوغوب، بعده (سورت) شهرينه نقل وطنله، اوراده درويشانه بر عمر سوره‌رك، ١١٥٠ ده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بركشته ديدهٔ توچه دلها كه خون نكرد
اين تير باز كشته كهى بر خطا نرفت

بيت الاحزان { ياقوت حموينك روايتنه كوره، سوريه‌ده دمشق ايله ساحل آره‌سنده بر قصبه اولوب، حضرت يعقوبك حضرت يوسفدن مفارقتندن صكره اوراده اقامت ايتمش اولديغى زعم اولنديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر. اهل صليب بو قصبه‌يى ضبط واعمار ايتمشلرديسه‌ده، ٥٧٥ تاريخنده ملك ناصر يوسف بن ايوب استرداد، واستحكاماتنى تخريب ايتمشدر.

بيت انعم { يمنده صنعا جوارنده متين برقلعه اولديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

بيت جبرين { فلسطينده قدس ايله غزه آره‌سنده، وقدسدن ايكى مرحله‌لك مسافه‌ده اولەرق، خليل الرحن قضاسنده قديم برقصبه اولوب، اليوم خرابدر. صلاح الدين ايوبى بوقصبه‌يى فرنكلردن اخذ واسترداد ايتديكنده، متانتيله مشهور اولان قلعه‌سنى هدم ايتمشيدى. روماليلر عندنده (بتوغابريس) اسميله شهرت بولوب، يونانيلر (الفتروپوليس) تسميه ايتمشلردى.

بيت الحرام { مكهٔ مكرمه‌نك اسملرندندر. [«مكه» ماده‌سنه مراجعت.]

بيت الدين { جبل لبنان متصرفلغنك يازلق مركزى اولان بيوك بر قريه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى وبعض كوزل ابنيه‌سيله بر قشله‌سى واردر.

بيترفلد { (Bitterfeld) پروسيه‌نك (صاقسه) ايالتنده، (مولده) نهرى اوزرنده و(مرسبورغ) ك ٣٧ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى وچوخه فابريقه‌لرى واردر.

بيت الشباب { كردستانده وان ولايتنك حكارى سنجاغنده ومركز لوانك جنوب غربيسنده برقضا اولوب، كلى، سندى، كوران، كويان، ماخوران، زيركى، بروسان اسملريله ٧ ناحيه و٤٦ قريه‌يى شاملدر. اراضيسى طاشلق واهاليسى كرددر.

بيت شباب { جبل لبنان سنجاغنك (متن) قضاسنده وبيروتدن ٥ ساعتلك مسافه‌ده بر قريه اولوب، ٣٥٠٠ اهاليسى وبرچوق ايپك فابريقه‌لرى واردر.

بيت الفقيه { يمن ولايتنك حديده سنجاغنده بو اسمله ايكى قصبه اولوب، برينه (بيت الفقيه الكبير) وديكرينه (بيت الفقيه الصغير) ديرلر. برنجيسى حديده‌نك ٤٠ ميل شمال شرقيسنده وساحل بحردن ١٥ ميل قدر مسافه‌ده باجل قضاسى داخلنده واقعدر. — ايكنجيسى حديده‌نك ينه تقريباً ٤٠ ميل جنوب شرقيسنده ومخانك ٨٥ ميل شمالنده واقع اولوب، قضا مركزيدر. تقريباً ٨٠٠٠ اهاليسى، بيوجك جامعى، متين قلعه‌سى، كاركير ابنيه‌سى، خيلى ايشلك تجارتى وسنده‌ده بركره قورولور بيوك بازارى واردر. — بيت الفقيه قضاسى شمالاً نفس

حديده، شرقاً ريمه، جنوباً زبيد قضالريله، غرباً دخى بحر احمرله محدود ومحاط اولوب، اراضيسنك قسم اعظمى تهامه‌ده واقع اولمغله، هواسى پك صيجاقدر. محصولاتى پك چوق اولوب، باشليجه دوره، سيسام، مصر، توتون، پاموق، چويد، بويا، فاصوليه وقارپوز كبى شيلردن عبارتدر. حديده‌دن بشقه، بر قويك ايچنده واقع (شرامه) اسمنده بر كوچك اسكله‌سى دخى واردر.

بيت‌لحم { وسهواً بيت‌الحم (Bethléem) فلسطينده قدس سنجاق وقضاسنده وقدسك ١٠ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، حضرت عيسى (عم)ك مسقط رأسى اولمغله مشهوردر. بيوك بر كليساسى وحضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفندن مسجد اتخاذ اولنمش بر بناسى واردر. اهاليسى ٤٠٠٠ كشى قدر اولوب، نصفندن زياده‌سى خرستيان وقصورى مسلمدر. اهل صليب الك اول بو قصبه‌يى فتح ايدوب، مركز اتخاذ ايتمشلرسه‌ده، حضرت عمرك مسجدينه طوقنميوب، اليوم حال اصليسنده بولنديغى مرويدر. حضرت داود وسليمان (عم) ك قبرلرى دخى بوقصبه‌ده اولديغى مرويدر. — آمريقا ممالك مجتمعه‌سنك برقاچ قصبه‌سنه دخى بواسم ويرلمشدر.

بيت مقدس { قدس شريفك مشهور بر معبديدر، كه حضرت سليمان طرفندن تأسيس اولنوب، ايكنجى بخت‌نصر طرفندن تخريب، وكيخسرو طرفندن تعمير اولنمش ايكن، بعده روماليلر زماننده و ٧٠ تاريخ ميلاديسنده احراق اولنمشدر. قدسك اليوم اسلام محله‌سى اولان (موريه) تپه‌سى اوزرنده واقع اولوب، ياوز سلطان سليم خان طرفندن موقعنده بر جامع شريف بنا اولنمشدر. اسكى معموريتى وتزييناتى حقنده كتب تواريخده بعض مبالغه‌لى تعريفات واردر.

بيتوريج { (Bituriges) فرانسه اهالئ قديمه‌سندن اولوب، فرانسه‌نك غرب جهتنده برى وبوردو طرفلرنده ساكن ايديلر.

بيتوليا { (Bitolia) روم ايلنده‌كى مناستر شهرينك اسم اصليسيدر. [«مناستر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بيتونتو { (Bitonto) ايتاليانك قسم جنوبيسنده (بارى) نك ١٥ كيلومتره جنوب غربيسنده برشهر اولوب، ٢٥٠٠٠ اهاليسى واردر. جوارلرينك شرابى مشهوردر.

بيتينيا { ياخود بيتونيه (Bithynie) آناطولى قطعه‌سنك تقسيمات قديمه‌سنده منتهاى شمال غربيسنده بر خطه ايدى، كه خداوندكار ولايتنك بروسه وارطغرل سنجاقلريله ازميد سنجاغندن وبولى سنجاغنك نصف غربيسندن عبارت اولوب، شرقاً پافلاغونيا، جنوباً غالاتيا وفريجيا، غرب جنوبى جهتندن ميسيا خطه‌لريله، غرب شمالى جهتندن مرمره وشمالاً قره‌دكيزله محاط ومحدود ايدى. باشليجه معموره‌لرى پروسه (يعنى بروسه)، نيكيا (يعنى ازنيق)، نيقومديا (يعنى ازميد)، هراقليا (يعنى اركلى) وخالكدونيا (يعنى قاضى كويى) ايدى. بو خطه زمان قديمده تراكيليلر طرفندن اسكان اولنوب، اهاليسى بيروك، تون، ماريادون، موغدون وقاوقون اسملريله ياد اولنور برطاقم اقوامه منقسم ايدى. (ليديا) حكمدارى (قرسوس) بوخطه‌يى ضبط ايدوب، بعده اونك ملكيله برابر كيخسرو طرفندن ممالك ايرانيه‌يه الحاق اولنمشيدى. اسكندرك خروجنده مستقل بر حكومت صغيره حالنده اولوب، حكمدارى اولان (زويت) جهانكير مشاراليهه عرض اطاعت ايتمشيديسه‌ده، بونك خلفى اولان برنجى (نيقومد) قبل الميلاد ٢٨١ تاريخنده اطاعتدن چيقه‌رق، استرداد استقلال ايتمشيدى. قبل الميلاد ١٨٣ تاريخنده روماليلره تابع اولمشدر. بوآره‌لقده (بيتنيا) ده حكومت سورن حكمدارلرله تاريخ جلوسلرى بروجه زيردر:

برنجى نيقومد	قبل الميلاد	٢٨١
زلاس	«	٢٥٠
برنجى پروسياس	«	٢٣٧
ايكنجى پروسياس	«	١٩٢
ايكنجى نيقومد	«	١٤٨
اوچنجى نيقومد	«	٩٠

اوچنجى نيقومد ميلاددن ٧٥ سنه اول واقع وفاتنده مملكتنى روما دولتنه ترك ايتمكله، اووقتدن اعتباراً روماليلرك النده قالوب، اوچنجى قرن ميلاديده (پونت) ايالتنك بر سنجاغى اتخاذ اولنمش؛ وبشنجى قرن ميلاديده سقاريه نهراسيله شرق وغربى (بيتنيا) يه تقسيم اولنه‌رق، قسم غربيسنه نفس بيتنيا وقسم شرقيسنه (هونوريا) اسمى ويرلمشيدى. اون برنجى قرن ميلاديده سلجوقيلرك الينه كچوب، بر عصر صكره روملر بوخطه‌يى استردادله، ازنيق پايتخت اتخاذ ايتمشلرسه‌ده،

متعاقباً دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ظهوریله برابر، سلطان غازی عثمان خان وسلطان اورخان طرفندن ضبط، وبروسه شهری بو دولت جدیده‌یه پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واووقتدن بری (بیتنیا) اسمنی غائب ایدوب، قسم غربیسی سلاطین عظام عثمانیه‌نك اوچنجیسی اولان سلطان مراد خان اولك اسمیله (خداوندکار) تسمیه اولنان خطه‌دن عد اولنمش، قسم شمالیسی قوجه ایلی نامنی آلمش، وقسم شرقیسی قسطمونی‌یه مربوط عد اولنمشدر.

بیج { نیلك ساحل شرقیسنده بر قصبه اولوب، صلاح‌الدین ایوبینك امراسندن (بزکوج ناصری) نك اوراده بر طلقم شکر فابریقه‌لری یاپمش اولدیغی «معجم‌البلدان» ده مذکوردر.

بیجاپور { (Bidjapour) هندستانده دکننك ساحل غربیسنده وبمبایك ۵۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، بمبای اداره‌سنك (کلاکی) ایالتنه ملحق برسنجاغك مرکزیدر. ایکی عصر اول خیلی بیوك بر دولت مستقلهٔ اسلامیه‌نك پایتختی اولوب، پك معمور ومزین ایدی. بو دولت دهلی حکمدارلرندن اورنك زیب طرفندن ضبط اولنه‌رق، نهایت قرن حاضر میلادی اوائلنده انکلیزلرك الینه چکمشدر. بیجاپور شهری اووقتدن بری تدنی ایده‌رك، الیوم ویرانه‌لرله محاطدر، ویالکز ۱۳۲۴۵ اهالیسی واردر. معموریت سابقه‌سی آثارندن بر جامع شریف وسائر ابنیه‌سی موجوددر. — کجراتده دخی احمد آبادك ۶۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بیجان { [«احمد بیجان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیجن { قرص ایله ارزن‌الروم (یعنی ارضروم) آره‌سنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیخبر { (میر عظمة‌الله بن لطف‌الله بلکرامی) هندستان شعراسندن واکابرندن اولوب، ۱۱۴۲ ده دهلیده وفات ایتمشدر. «سفینهٔ بیخبر» عنوانیله بر کتابی واردر.

بیخودی { ملوك صفویه‌دن شاه‌عباس ماضی‌یه منسوب اولمق اوزره، بو مخلصله ایکی شاعر اولوب، بری سمنانی ودیکری شیرازی ایدی. ایکنجیسی شاه مشارالیهك شهنامه‌خوانی اولوب، شاهنامه‌نك وزننده بر منظومه‌سی دخی واردر، که شو ایکی بیت اوندندر:

چو دیبای نیلوفری کشت زرد
ازین زغفران سال دیرینه کرد
بپوشید دندان انجم سپهر
کزین زغفران خنده ناید بچهر

— بو مخلصله بلخ شعراسندن بری دخی واردر.

بید { هند برهمنیلرینك کتاب مقدسی اولان (ودا) یه فارسیده ویریلن اسمدر. [«ودا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیداء { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده بریر اولوب، مکه‌یه دها قریبدر.

بیدار { (امام بخش) هندستانك متأخرین شعراسندن اولوب، اوده حاکمی سعادت علی خانه منسوب بولنمش، ومشارالیهك نامنه «تاریخ سعادت» عنوانیله بر تاریخ و«کلشن سعادت» نامیله بر منظومه یازمشدر. دیکر بعض مثنویلری دخی واردر. اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر.

بیدار بخت { دهلی حکمدارلرندن احمد شاهك اوغلی اولوب، ۱۲۰۲ ده شاه عالمك غلام قادر طرفندن حبسی اوزرینه، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، ینه اوسنه شاه عالم تختنی استرداد ایله، صاحب ترجمه‌یی قتل ایتمشدر.

بیداری { اوننجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، عن اصل ایرانك (درکزین) قصبه‌سندن ایدی. اشعاری لطیف اولوب، کندیسی عشرته مبتلا ایدی. ۹۶۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کوزکوز اولدی جسم زارم ناوك دلداردن
جمله چشم اولدم اما طویمدم دیداردن

بیداسوآ { (Bidassoa) فرانسه ایله اسپانیا حدودینك قسم غربیسنی تشکیل ایدن برکوچك نهر اولوب، اسپانیانك ناواره خطه‌سنده نبعان ایله، غربه طوغری آقه‌رق، ۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (بیسقایه) قوینه دوکیلور.

بیدپای { (یاخود بیدبای) عربیده «کلیله ودمنه» وفارسیده «همایونامه» عنوانیله معروف امثالك مؤلفی اولان هندلی بر حکیم اولوب، اشبو اثری نوشیروان زماننده مخصوصاً

هندستانه کوندرلمش اولان (برزویه) معرفتیله ایرانه جلب ولسان پهلوی‌یه ترجمه ایدلمشیدی. بعده‌ابن مقفع طرفندن عربی‌یه ترجمه اولنمشدر. (لافونتن)ك فرانسزجه‌ده یازدیغی حکایات منظومه‌دنك ١٨ ی بوندن خماذدرو. متأخرین بو حکایاتك (پنجاتانتره) اسمیله‌اسکی بر هند مجموعه‌سندن مأخوذ اولدیغنی تحقیق ایده‌رك، سانسکری لسانده اولان اصلنه دسترس اولمشلرسه‌ده، مذکور مجموعه (ویشنوسارمان) اسمنده بر برهمنینك اثری اولوب، (بیدپای) اسمنده بر حکیم بولندیغنی بیلیورلر. ذاتاً مذکور کتابك پهلوی لسانده‌کی ترجمه‌سی واوندن عربی وفارسی‌یه ترجمه‌لری دخی اصلنه بك مطابق اولمیوب، خیلی تحریفاته اوغرادلمشدر.

بیدر { (Bayder یاخود Bider) هندستانده حیدر آبادك ١١٥ کیلومتره شمال غربیسنده و ١٧° ٥٩′ عرض شمالیده بر شهر اولوب، وقتیله بو نامله معروف اولان بر حکومت مستقله‌نك پایتختی ایدی.

بیدشوف { (Bidschow) چهستانده همنامی اولان ایالتده وپراغه‌نك ٧٠ کیلومتره شرق شمالیسنده بر قصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر. مقدما ایالتك مرکزی ایدی. — بید شوف ایالتی (کونیغسغراج) ایله (بوزلاو) ایالتلری آره‌سنده واقع اولوب، ٢٥٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (کیچین) شهریدر.

بیدفورت { (Bidfort) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده بر قصبه واسکله اولوب، (اکستر)ك ٥٧ کیلومتره شمال غربیسنده ودکیز قربنده اوله‌رق (توریجه) و (تاو) نهرلری اوزرنده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی، سفائن اعمالنه مخصوص دستگاهلری و(تاو) نهری اوزرنده ٤٢ کرلی بر کوپریسی واردر.

بیدل { (سیدای کیلانی) ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده هندستانه کیده‌رك، پادشاه مشار الیهك تعظیم والتفاتنه مظهر اولمشیدی. مرتب دیوانی و« نکات بیدل»، «رقعات بیدل» و«چار عنصر» عنوانلریله اوچ کتابی واردر. محرر فقیرك نزدنده «مقطعات بیدل» عنوانیله موجود بر کتاب دخی بونك میدر یوقسه بو اسمده دیکر بر شاعرك میدر؟ تحقیق اولنه‌مدی.

— بو اسمده هراتلی بر شاعر دخی اولوب،

تزیلکله چکینیرمش. شو بیت جمله اشعارندندر:

روم بباغ وز نرکس دودیده وام کنم
که تا نظارهٔ آن سرو خوشخرام کنم

بیرا { (Beira) پورتکیز دولتنك منقسم اولدیغی ایالاتدن بر بیوك ایالت اولوب، شمالاً (مینهو) و (تراز اوس مونتس)، جنوباً (استرمادوره) و(آلمنجو) ایالتلریله، شرقاً اسپانیا ایله، غرباً دخی بحر محیط آطلانتی ایله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٤٤٢ مربع کیلومتره و اهالیسی ١٣٨٣٠٠٠ کشیدر. مرکزی (قویمبره) شهری اولوب، قویمبره، آویرو، غوآرده وقاستلو برانقو اسملریله ٥ سنجاغه منقسمدر. (دورو) ایرماغی حدود شمالیه‌سنی و(تاج) ایرماغی دخی حدود جنوبیه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدوب، (ووغه) و (مونتغو) نهرلری دخی ایالتك ایچنده نبعانله، بحر محیط آطلانتی‌یه منصب اولورلر. (دورو) و(تاج) ایرماقلرینه دوکیلور بر قاچ چایی دخی واردر. (سراده استرلا) یعنی «یلدیز سلسلهٔ جبالی» نامیله بر صره طاغلر ایالتك اورته‌سندن جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری ممتد اولوب، صاغ وصوله بر چوق قوللر وشعبه‌لر صالدیغی کبی، اسپانیانك (اسراده‌غات) سلسله‌سنك بعض شعبه‌لری دخی ایالتك قسم شرقیسنده تشعب ایدرلر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، علی‌الخصوص میوه‌لری مشهوردر.

بیراقدار { مصطفی پاشا [«علمدار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بئرالسبع { فلسطینك جهت جنوبیه‌سنده غزه‌نك شرقنده وخلیل الرحمنك جنوبنده بر محل اولوب، حضرت یعقوب بك، حضرت یوسفله کوریشمك اوزره، اولادیله برابر اورادن مصره عزیمت ایتمش اولمسیله مشهوردر.

بیرام پاشا { سلطان مراد خان رابع دور سلطنتنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، استانبوللیدر. کنج ایکن یکیچریلر زمره‌سنه التحاقله، قطع مراتب ایده‌رك، ١٠٣٢ ده یکیچری آغاسی اولمشیدی. اوصره‌ده مصاهرت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولوب، سلطان مرادخانك همشیره‌سیله عقد ازدواج ایتدکدن صکره، ١٠٣٥ ده مصر والیسی اولمش؛ وبعده مجارستانده‌کی بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر

آرەلقدە ردوسـە نفى اولنمش؛ ومؤخراً قائمقاملقلە درسعادتە جلب اولنەرق، ١٠٤٦ دە مسند صدارت عظمايە ترفيع اولنمشدر. بر بچق سنە مسند صدارتى ادارە ايتـدكدن صكرە، معيت حضرت پادشـاهيدە بغدادك استردادينە كيـدركن، ١٠٤٨ دە اورفە جوارندە جلابدە وفات ايدوب، نعشى درسعادتە نقل، وعـورت بازارندە بناكردەسى اولان تكيە ومسجدك جوارندە دفن اولنمشدر. شاعر شهير نفعى كنديسنى ردوس منفاسـندن عودتندە هجو ايتمش اولديغنـدن، صاحب ترجمە شـاعرك مجازاتنى طلب ايتمكلە، بيچارە نفعى الينە تسليم اولنمش، ومعاصرين علما لساندن بيزار اولدقلرندن، همان فتواسنى ويرمكلە، بيرام پاشـانك امريلە اعدام ايدلمشيدى.

بيرام خان { مشاهير شعرادن اولوب، تركان قبائلنـدن بهارلو قبيلەسـنك رؤساسندن ايدى. اجدادى سلالهٔ تيموريەنك خدمتندە بولنمش اولدقلرى كبى، كنديسى دخى بدخشاندە طو- غوب، بلخدە تربيە اولنمش؛ وهمايون شاهك معيتندە هندەكيدەرك، اكبر شاه زماندە قدر ومرتبەسى زيادە يوكسلمكلە، خان خانان عنواننە وصدارت مقامنە نائل اولمشيدى. بعدە اقبالى ادبارە دونوب، ٩٦٨ تاريخندە حجە كيتمك اوزرە، كجراتە واصـل اولدقدە، پدرينى حربدە قتل ايتمش اولديغى مبارك خان لوهانى طرفندن قتل اولنمشدر. اديب وشاعر بر ذات اولوب، مرتب ديوانى واردر. شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

شهى كە بكذرد ازنە سـپهر افسراو
اكر غـلام عـلى نيست خاك بر سراو
محبت شـە مردان مجـو ز بى پدرى
كە دست غـير كرفتـست پاى مادراو

بيرام خواجە { قرەقويونلى دولتنك مؤسسى اولان قرە يوسفك پدرى قرە محمدك جدى اولوب، ايلكانياندن سلطان اويسك وفاتنـدن صكرە موصل وسنجار جهتـلرينى ضبط ايتمشيدى.

بيرام ولى { (حاجى —) مشاهير اولياء اللهدن وپيران طريقتدن او- لوب، آنقرە قربندە (صـول فصل) قريەسندە دنيايە كلمش؛ واكمال تحصـيل ايلە بر مدت انقرە وبروسـەدە مدرسلك ايتدكـدن صكرە، قيصريەدە شيخ حامد اقسرايىيە انتسابلە، بو ذاتك ارشـاديلە تصفيهٔ درون ايدەرك، شيخ مشاراليهك معيتندە شامە سفر وايفاى حج شريف ايتمش؛ وشيخك اقسرايدە وقوع وفاتنـە دكين يانندن آيرلمامشـيدى. بعدە انقرەيە عودت ايدوب، ارشادلە مشغول اولمش؛ وكنديسى كديمينلە اكوب بچـديكى بورچاقلە تعيش ايدوب، اغنيـادن طوپلاديغى صـدقەلرى ارباب فقر واحتياجە توزيع ايتمكى اعتياد ايتمشيدى. كيدەرك مريدلرى چوغالمغلە، بعض حسودلر سلطـان مرادخان ثانى حضـورندە حضرت شيخك عليهندە ادارهٔ لسان ايتمشلرسـەدە، پادشـاە مشاراليە كنديسنى ادرنەيە جلبندە، صلاح حالنى مشـاهدە ايتمكلە، دعاسنى طلب ايتمش، وجامع عتيقدە وعظ ونصيحت ايتمسنى التماس ايلمشلردى. ٧٣٣ تاريخندە ارتحـال ايدوب، تربەسى انقرەدە زيارتكاه انامدر. آلتى مريدى ظهور ايتمكلە، طريقتى بر قاچ قولە منقسمدر.

بيراميچ { بيغا سنجاغنك ازينە قضاسـندە، منـدرس نهرى اوزرندە، قلعهٔ سلطانيەنك ٤٥ كيلومترە جنوب شرقيسندە وادرميدك دخى همان اوقدر شمال غربيسندە واقع ناحيە مركزى بر قصبە اولوب، ٤٠٠٠ قدر اهاليسى وهفتەدە بر كرە چهارشنبە كونلرى قوريلور بازارى واردر. —— ناحيـەسى ٦٥ قريەدن مركب اولوب، قسم اعظمى مسلم اولمق اوزرە، ١٥٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتى حبوبات متنـوعە ايلە زيتون وميوە وسـبزەلرك انواعنـدن عبارتدر.

بيرح { (بن اسداللەحى) صحابەدن ويا تابعيندن اولمسى مختلف فيە اولوب، عن اصل عمانلى اولديغى حالدە، عرض ايمان ايتمك اوزرە، مدينهٔ منورەيە وصولى ارتحال حضرت رسول الله (صلعم) دن صكرە واقع اولمش ايسـەدە، بر روايتدە اوندن اول صحبت پيغمبرىيە نائل اولمشـيدى. مدينەيە وصولندە حضرت عمر (رضه) تقديم اولنمشيدى.

بيركنفلد { (Birkenfeld) آلمانيانك (اولد- نبورغ) بيوك دوقەلغندە و(تروە) نك ٣٥ كيلومترە شرقندە بر كوچك قصبە اولوب، وقتيلە مستقل بر پرنسلكك مركزى ايدى.

بيركنهيد { (Birkenhead) انكلترەنك (لانقاستر) ايالتندە (مرسى) نهر- ينك منصبندە وصـول ساحلنـدە اولەرق ليورپولك

قارشیسنده بر شهر اولوب، لیورپولك بر محله‌سی حكمنده‌در. بو صوك زمانلرده بردن بره بیویوب، ۳۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وبر چوق فابریقه‌لری واردر.

بیرمانیا (Birmanie; Barma) هندچینینك غرب شمالی قسمندن عبارت بر بیوك خطه اولوب، الیوم قسم اعظمی انكلتره‌نك النده‌در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — الیوم مستقل اولان بیرمانیا یاخود بیرمان دولتی بتون بیرمانیانك شرق شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمال غربی جهتندن آسام، غرباً انكلتره‌نك النده بولنان بیرمانیا یعنی آراقان وپغو، جنوباً سیام، شرقاً تونكین، شرق شمالی جهتندن چینك النده بولنان یونان، شمالاً دخی تیبت ممالكیله محدود ومحاطدر. بووجهله سواحلی وایرماقلرینك منصبلری انكلیزلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، بیرمانیا ساحلسز ومخرجسز ایچ طرفلردن عبارت قالمشدر. جنوبدن شماله اولان وسعتی ۱۹° ۲۹′ ایله ۲۷° عرض شمالی آره‌سنده اولوب، بویی تقریباً ۹۰۰ كیلومتره‌در. شرقدن غربه اولان اكی ایسه تمامیله معین اولمیوب، انكلتره‌نك النده‌كی ممالكك حدودی كیتدكجه شرقه طوغری توسع ایتمكده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۴۰۰۰۰۰ مربع كیلومتره تخمین اولنه‌بیلیر.

شكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — انكلتره دولتی آراقان وپغو خطه‌لرینی اولدن ضبط ایدوب، بیرمانیایی ساحلدن محروم براقش اولدیغی كبی اخیراً (ایراوادی) وادیسنك قسم وسطیسنی دخی اله كچیرمكله، بیرمانیا دولتنی بری برینه طار بر محله مربوط ایكی پارچه‌دن عبارت براقشدر. بونلرك شمالده بولنانی آسام، تیبت، یونان وانكلیز مستعمراتی آره‌سنده واقع اولوب، (ایراوادی) ایرماغنی تشكیل ایدن انهارك منابعنی حاوی یوكسك، طاغلق ومجهول الاحوال اراضیدن عبارت وهمان مستقل صورتده یاشار بر طاقم اقوام وحشیه ایله مسكوندر. قسم جنوبیسی ایسه هندچینینك اك بیوك ایرماقلرندن اولان (سالوین) و(مقونغ) ایرماقلری وادیلرینك قسم وسطیلرینی حاوی اولوب، (ایراوادی) وادیسنك قسم وسطیسی ایسه وجه مذكور اوزره انكلتره‌نك الینه كچمش ایسه‌ده، دیگر بر اسمی اولمیوب، نفس بیرمانیانك قسم غربیسندن معدود اولدیغندن، والده بولنان مأخذلر بو قسمك انكلیزلر طرفندن ضبطندن اول یازلمش اولدیغندن، اشبو ماده حقنده ویره‌جكمز تفصیلات وتعریفاته بوراسی دخی داخلدر. بو حالده بیرمانیانك قسم اعظمی اولان جهت جنوبیه‌سی مذكور اوچ ایرماغك وسطی وادیلرندن عبارت اولوب، بونلردن (ایراوادی) یوقاری بیرمانیادن ودیگر ایكیسی چینك (یونان) خطه‌سندن كلیر. بو اوچ وادیی بربرلرندن وایراوادی وادیسنی دخی ساحلدن آیرمق اوزره، اوچ صره طاغلر یوقاری بیرمانیا جبالندن آیریلوب، شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولورلر. بو طاغلردن هربرینك محلنه كوره مختلف اسملری وار ایسه‌ده، جمله‌سی (یومادونغ) اسم عمومیسیله معروفدرلر. ایراوادی نهرینك جهت شرقیه‌سنده اووه‌لر اورته‌سنده مرتفع بر طاغ بولنوب، سونمش بركاندن عبارت اولدیغی وتقریباً ۱۵۰۰ متره ارتفاعنده بولندیغی تحقیق اولنمشدر. داخل مملكتده بر چوق كوللر دخی وار ایسه‌ده، الیوم مجهول وغیر مكشوفدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بیرمانیا اقالیم حاره‌دن اولوب، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه‌ده، حرارت اراضینك درجهٔ ارتفاعنه كوره تخالف ایدوب، یوكسك طاغلرك ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستوردر. ایرماقلری اطرافنده‌كی آلچق اووه‌لرده ایسه حرارت پك زیاده اولوب، هوا آغیردر. محصولاتی پك چوق ومتنوع اولوب، اهالینك باشلیجه مدار تعیشی پرنجدر، كه سنه‌ده ایكی وبعضاً اوچ دفعه زرع اولنور. پاموق، چوید، شكر قامشی، سیسام، توتون، مصر وبقله دخی چوق اولوب، بغدای آز مقدارده حاصل اولور. میوه‌یه متعلق پورتقال، لیمون، نار، موس، هندستان جویزی، خرما، تمر هندی وسائر اقالیم حاره‌یه مخصوص پك چوق یمشلر حاصل اولور. چای، بوبر وانواع عطریاتی دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، صندال وآقاژو ایله ابنیه وسفائن انشاآتنه وطاوشانجیلغه یارار پك چوق آغاجلر بولنور. حیوانات اهلیه‌سی صیغیر، مانده، آت، فیل، قیون، كچی وسائره‌دن عبارت اولوب، آتلری كوچك ویالكز بینك حیوانی كبی مستعمل، وقیون وكچیلری دخی

پك آزدر. كوپكلر چوق اولوب، صاحبسز كزرلر، وسـوپرنديلكلرده بولدقلرى پيسلكلرله بسـلنيرلر. كديلرى ايى بر جنسه منسـوبدر. اورمان وچوللرك كثرتى حسبيله حيوانات وحشيه وآو حيوانلرى پك چوق اولوب، فيل، كركدان، قپلان، پارس، طـوموز، آيى، يبانى مانده، يبانى بوغا، يبانى كدى، مسك كديسى وسائره بولنور. معادنه گلنجه، آلتون كومش، باقر، قورشون، قلاى وآنتيمون معدنلرى چوق ايسـه‌ده، پك آزى اخراج اولنمقده اولوب، يالكز پترول، كوكورد وقيا طوزى اخراج اولنيور. كور معدنلرى دخى بولنديغى مرويدر. مرمر، يشم وكهرباسى دخى چوق اولوب، ذى قيمت احجاردن‌ده زمرد، ياقوت اصفر، جبلقوم، شبچراغ وسائره بولنور.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — بيرمانيا اهاليسنك مقدارى مجهول اولوب، بعض جغرافيون طرفندن انكليزلرك فتوحاتندن اول ١٧ مليون وبعض سياحين طرفندن بوفتوحاتك برقسمندن صكره ٣ مليون تخمين اولنمشدر. بوكونكى كونده بيرمانيانك انكلتره‌نك النده بولنان قسمنك اهاليسى ٤ مليون اولديغنه نظراً، برنجى تخمين براز مبالغه‌لى كورنمكله برابر، ايكنجى تخمينك دخى طوغرى اولديغى آكلاشيليور. انكلتره‌نك النده اولان آراقان، پغو وتناسريم خطـه‌لرنده بش آلتى جنسيته منسـوب اهالى بولنمقده ايسه‌ده، نفس بيرمانيا اهاليسنك قسم اعظمى بيرمان جنسنه منسوب اولوب، يالكز جهت غربيه‌سنده (پاثو) تعبير اولنور بر قوم بولنيور، كه بونلر دخى اخيراً انكليزلرك تابعيتى آلتنه كيرمشلردر. جهت شماليه وغربيه‌سنه دخى شاد، لائو وقاخين اسملريله اوچ قوم بولنيور، كه بونلرك بيرمانلردن فرقى يالكز لسـانجه اولوب، سيماجه فرقلى دكللردر. بيرمانلرك سيمالرى چينلى ايله ملائى عرقلرى آره‌سنده اولوب، كوزلرينك استقامتلرى آشاغيدن يوقارى‌يه، بروتلرى باصيق، صاچلرى سـياه وسرت، صقـال وبيقلرى چينليلرله ملايلره نسـبةً صيقجه، رنكلرى اسمردر. لسـانلرى چين لسـاننه مشابه اولوب، برر هجالى غير منصرف كلمه‌لردن مركبدر، كه بوكلمه‌لرك تركيبات مختلفه‌سى تصريفات يرينى طوتار. بركلمه‌نك صـوت تلفظى وسسك درجهٔ تمديدى معناسـنى دكشديرر. مذهبلرى بودا مذهبندن عبـارت اولوب، بو دين ميلاددن ٥٤٣ سنه اول سرنديبدن بيرمانيايه سرايت ايتمشدر. اهالى صنوف مختلفه‌يه منقسم اولوب، حكمدار خاندانندن صـكره، رهبان، مأمورين، تجار، زراع وصنعتكران ونهـايت عمله صنفلرى بولنيور. بيرمانليلر بدنلرينك قسم اسفلنى تحت الجلد انواع شكللرله نقش ايتمك، وديشلرينى (بتل) دنيلن بر نوع نبات چيكنمكله قرارتمق كبى بعض عادتلردن واز كچه‌ميورلر. مأمورين دولتك مخصص معاشـلرى اولميوب، واردات ورسومدن برر مقدارلرى كنديلرينـه احاله اولنور، وتحصيللرى دخى كنديلرينه عائد اولور.

تقسيماتى. — بيرمانيـانك احوالى لايقيـله معلوم اولمديغندن، تقسيمات حاضره‌سى دخى مجهول اولوب، (ايراوادى) حوضه‌سـندن عبارت اولان واليوم قسم اعظمى انكلتره دولتنـك النده بولنـان نفس بيرمانيا هر برى نيم مستقل بر والينك تحت اداره‌سنده بولنور بر طاقم ايالاته منقسم ايدى. قسم شماليسى غيرمضبوط اولديغى كبى، قسم شرقيسى يعنى يونان ايله سيام آره‌سنده واقع جهتى دخى (لائو) و(شان) اقواميله مسكون اولوب، بو قوملر برچوق خيل وقبيله‌يه منقسمدرلر، وهر بر قبيله كندى رئيسنك تحت اداره‌سنده اولوب، اسماً ورسماً بيرمانيا حكمدارينى طانيورلر. بونلر جنسيت ولسانجه بيرمانلردن زياده سياميلره قريبدرلر. نفس بيرمانيا همان كاملاً انكليزلرك الينه چكمش اولديغندن، بيرمانيا دولتى همان بو قبائلدن عبـارت قالوب، بر دولت تشـكيل ايده‌جك روابطى وقوهٔ مركزيه‌يى غائب ايتمشدر.

پايتختى، شهر وقصبه‌لرى. — بيرمانياده اسكيدن برى پايتختك صيق صيق تبديلى عادت اولوب، ذاتاً شهر وقصبه‌لر تخته وقامشدن معمول براقه‌لردن عبارت وبعضاً نهرك اوزرنده قازيق ودوبه‌لر اوزرنده مؤسس بولندقلرندن، بر شهرك پايتختلقدن چيقمسـيله برابر، اهاليسى دخى يكى پايتخته هجرت ايتدكلرندن، متروك اولان اسكى پايتختلردن چوغنـك يالكز كاركير اولان معبدلريله حكمدار سرايلرينك خرابه‌لرى قالمشدر. بو شهرلرك بين العـوام مستعمل اولان اسملردن بشـقه سـانسكرى لسـانندن مأخوذ برر اسم اديبلرى دخى واردر. بو شهرلرك اكثرى (ايراوادى) نهرى كنارلرنده واقع اولمغله، اليوم انكلتره‌نك النده بولنيور. بونلرك الك مشهورلرى شمديكى حالده خراب اولان

(آوه)، پایتخت اخیر اولان (ماندالی)، پاغان، منغون، بهامو وسائره‌در. (لائو) اقوامیله مسکون اولان قسم شرقیده دخی منیه، مونغلم، قسینغ هونغ، وجهت شمالیده مونغ هوم ومانچی قصبه‌لری بولنیور.

معارف وصنایع وتجارتی. — بیرمانیالیلر کندی لسانلرینی اوته‌دن بری هندك خط قدیمندن مأخوذ کندیلرینه مخصوص حروفاتله یازمقده ایسه‌لرده، معارفجه پك کری اولوب، حتی حکمدارلری تقویملرینی ترتیب وتاریخلرینی ضبط ایچون هندستانك برهمنلرندن آدملر جلبنه مجبور اولورلر. صنعتلری پك آز وپك کری اولوب، قادینلری یرلی پاموقدن وچیندن جلب اولونان ایپکدن اهالئ محلیه‌یه مخصوص قبا بزلر وقماشلر اعمال ایدرلر. مملکتده چیقان دمیرلردن وباقیر وقلایدن بعض اسلحه وآلات وادوات وکومش وآلتوندن ینه قبا بعض تزیینات دخی یاپارلر. طوپراقدن معمول صاقسی وچناق کبی شیلری ضررسزدر. تجارتی باشلیجه چینله وچین تجارینك کاروانلریله اجرا اولنوب، (بهامو) شهری بو تجارتك مرکزی ومخزنی حکمنده‌در. بو تجارتك اخراجاتی باشلیجه پاموق وادخالاتی ایپکدن عبارتدر. انکلیزلر بو تجارتی اله کچیرمکه چبالشلرسه‌ده، موفق اوله‌مامشلر.

احوال تاریخیه‌سی. — بیرمانیانك تاریخی بوذا دیننك بو مملکته دخولیله باشلایوب، اوندن اولکی احوالی مجهولدر. میلاد عیسادن ٥٤٣ سنه اول واقع اولان دین مذکورك دخولندن صکره، بربرینی متعاقب برقاچ دولت تشکل ایدوب، تاغونغ، پرومه، پاغان وپانیا شهرلری بربرینی تعقیب ایدن بو دولتلرك پایتختلری اولدقدن صکره، ١٣٦٤ تاریخ میلادیسنده (آوه) شهرینی مرکز اتخاذ ایدن بریکی دولت تشکل ایله، مملکتنی توسیع ایده‌رك، پغویی دخی ضبط ایتمشیدی. بو دولت ١٨ نجی قرن میلادی اوائلنه‌دك دوام ایتدکدن صکره، پغولیلر کندی استقلاللرینی استرداد، ودرعقب بیرمانیایی دخی ضبط ایتمشلردر. ١٧٥٧ ده (آلومپرا) اسمنده بر آدم خروجله، پغولیلری بیرمانیادن اخراج ایتدکدن صکره، پغویی دخی ضبطله، بیرمان دولتنی یکیدن احیا ایده‌رك، ینه (آوه) شهرنده تخت حکمدارییه جلوس ایتمشدر. بونك نسلی الی یومنا هذا بیرمانیاده حکم سورمکده ایسه‌ده، بو سلاله‌نك حکمدارلری دخی برقاچ دفعه پایتخت دکشدیروب، نهایت ١٨٥٩ ده (آوه) بسبتون ترکله، یکیدن تأسیس اولنان (ماندالی) شهری پایتخت اتخاذ اولنمشدر. ١٨٢٤ ده برجزیره‌دن طولایی کلکته انکلیز حکومتیله محاربه‌یه کیریشوب، نتیجهٔ مغلوبیتی اولمق اوزره، بیرمانیا حاکمی آراقان وتناسریم خطه‌لرینی انکلتره‌یه ترك ایتدیکی کبی، (آسام) وسائر ممالك شمالیه اوزرینه اولان متبوعیت ادعاسندن‌ده واز کچمکه مجبور اولمش؛ و ١٨٥٢ ده بر وسیله ایله محاربه تکرر ایدوب، بونك عقبنده دخی انکلیزلر (پغو)یی ضبط ایلشلردر. نهایت بو صوك سنه‌لرده انکلیزلر نفس بیرمانیادن اولان (ایراوادی) حوضه‌سنك قسم وسطیسنی دخی اله کچیرمشلردر.

بیرمینغهام (Birmingham) انکلتره‌نك (وارویق) ایالتنده (ریا) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ١٧٦ کیلومتره شمال غربیسنده بیوك بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠٠ اهالیسی، مکمل مکتبلری، کتبخانه‌لری، ضربخانه‌سی، برقاچ دمیر یول خطی، متعدد جدوللری، ماکینه، اسلحه وسائر دمیر وچلیکدن معمول انواع آلات وادوات فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. آشاغی ویوقاری شهر ایله (سوهو) محله‌سندن مرکب اولوب، آشاغی شهر اسکی وغیر منتظم ایسه‌ده، یوقاری شهر پك منتظم وکوزل ابنیه‌یی حاویدر. سوهو محله‌سنده اك بیوك فابریقه‌لر بولنیور. بو شهر تا رومالیلرك زمانندن موجود ایدیسه‌ده، عصر حاضر اوائلنه‌دك کوچك بر قصبه حالنده اولوب، جوارنده دمیر وکومور معدنلرینك کثرتی جهتیله بردن بره بیومش وکیتدکجه بیومکده‌در.

بیرنك (میرزا محمد امین) عن اصل نشا. یورلی بر شاعر اولوب، لاهوره رحلتله، اورانك حکمدارینه انتساب ایتمش؛ وبرمدت نواب عبد الصمد خانك معیتنده کابلده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نشئهٔ حسن بعشاق چه بیرنکی کرد
خال تریاکی ولب میکش وخط بنکی کرد

بیروت (Beyrouth یاخود Beïrout) ممالك عثمانیه‌نك اك بیوك واك معمور شهرلرندن اولوب، سوریه قطعه‌سنده همنامی اولان ولایتك مرکزیدر. جبل لبناندن آریلان بر برونك ساحل شمالیسنده بر قوبك اطرافنده وبر سطح مائلده اولدرق، سوریه ساحلنك همان وسطنده، ٣٣° ٥٤′

۱۸″ عرض شمالی ایله ″۸ ′۷ °۳۳ طول شرقیده واقعدر. موقع ومنظره‌سی غایت لطیف ودلنشین اولوب، اسکی بر سور وبعض مربع الشکل برجلرله محاطدر، وسورك خارجنده سطح جبلده غایت کوزل کوشکلر وباغچه‌لری واردر. اهالیسی ۸۰۰۰۰ نفوسه قریب اولوب، برثلثندن زیاده‌سی مسلم وقصوری قتولیك، اورتودوقس وپروتستان مذهبلرینه منقسم خرستیان وبر مقدار یهودیدن مرکب اوله‌رق، جمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر. اهل صلیب زماننده یاپلمش کلیسادن مبدل بر بیوك جامع شریفیله دیکر متعدد جوامع ومساجدی ومذاهب مختلفه‌یه مخصوص کلیسالری، بیوك وپك ایشلك چارشیسی، آوروپا طرزنده مکمل ابنیه‌سی ومنتظم سوقاقلری واردر. بر قاچ سنه اول بر انکلیز قومپانیاسی طرفندن (نهر الکلب) دن کتیریلن صو شهری بو جهتجه اولان صقندیدن قورتارمش، واخیراً بر فرانسز قومپانیه‌سی طرفندن انشا اولنان لیمان دخی تجارت بحریه‌سنی توسیع ایتدیکی کبی، دمشقه آرابه واومنیبوس ایشلر بر شوسه ایله ربط اولنمسی دخی بیروتی بتون سوریه قطعه‌سنك برنجی اسکله‌سی حکمنه قویه‌رق، عراق وجزیره وعجم وهند تجارتلرینی دخی بو اسکله‌یه جلب ایتمشدر. هواسی یازین خیلی صیجاق ایسه‌ده، اکسیك اولمیان شمال روزکاری حرارتنی تعدیل ایدر. قیشین ایسه هواسی پك معتدل وملایم اولوب، رطوبتی برآز زیاده اولمغله برابر، صاغلامدر. معارفجه ممالك عثمانیه‌نك برنجی شهری عد اولنمغه شایان اولوب، هله ادبیات عربیه‌ده مصرله ادعای رقابت ایده‌جك درجه‌یه وارمشدر. مؤسسات علمیه‌سنك اکثری اجانب وطوائف مختلفهٔ مذهبیه طرفندن تأسیس اولنمش ایسه‌ده، جمله‌سنده اساس تحصیل لسان عربیدر. بو مکتبلرك عددی ۵۰ یه بالغ اولوب، اك بیوکلری آمریقا میسیونرلرینك مکتبیله جزویت لازاریست رهبانك مکتبلری وپروسیه مکتبیدر. آمریقا میسیونرلرینك بر طب مکتبلریله بر رصدخانه‌لری دخی واردر. قتولیکلرك «بطریقیه»، مارونیلرك «حکمت» یهودیلرك «اسرائیلیه» ناملریله وسائر اسملرله مذکور واناثه مخصوص دها برچوق مکتبلری واردر. بونلردن ماعدا بری ملکی وبری عسکری ایکی رشدیه ایله اخیراً کشاد اولنان بر اعدادی وایکیسی مذکوره ایکیسی اناثه مخصوص ٤ ابتدائی ایله ۲۰ قدر اسلام صبیان مکتبلری واردر. مطبعه‌لری دخی چوق اولوب، قرق اللی سنه‌دن بری پك چوق کتب ادبیه وفنیهٔ عربیه طبع اولنمشدر؛ وسیاسی وادبی وفنی اوله‌رق اون اون بش غزته ورسائل موقوته نشر اولنمقده‌در.

بیروت شهری پك اسکی اولوب، اسکی فنیکه‌لیلرك اك بیوك مراکز تجارتندن ایدی. اسکندرك الینه کچدکدن صکره، بونك خلفلری بیننده وقوع بولان محاربات صره‌سنده تخریب اولنمش؛ وبعده رومالیلر طرفندن یکیدن ترمیم واحیا اولنه‌رق، ایچنده بر بیوك ومشهور حقوق مکتبی تأسیس ایدلمش ایسه‌ده، میلادك ایلك عصرلرنده ایکی دفعه زلزله‌دن رخنه‌دار اولمش ایدی. هجرت نبویه‌نك ۱۳ نجی سنه‌سی حضرت عمر فاروقك زمان خلافتلرنده یزید بن ابی سفیان طرفندن فتح اولنه‌رق، بعده ینه روملرك الینه کچمش ایسه‌ده، معاویه بن ابی سفیان طرفندن استرداد اولنمشیدی. ۵۰۳ تاریخنده اهل صلیب طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۵۸۳ ده صلاح الدین ایوبی طرفندن استرداد اولنمش؛ و۹۲۳ ده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، بعده دروز امراسندن آل شهاب تفرد ایده‌رك، بونلردن امیر فخرالدین بعض اعماراتده بولنوب، شهرك سور وقلعه‌لرینی دخی بنا ایتمشیدی. مصرلی ابراهیم پاشانك سوریه‌یی استیلاسنی متعاقب، انکلتره وآوستریا دونمانسنك یاردیمیله عساکر عثمانیه بیروتی ضبط ایتمکله، اووقتدن صیدا ایالتنه الحاق، وبعده بو ایالته مرکز اتخاذ اولنمشیدی. ولایت اصولنك اجراسنده سوریه ولایتنه ملحق بر سنجاق مرکزی اتخاذ اولنوب، اخیراً آیریجه تشکیل اولنان ولایتك مرکزی اولمشدر.

بیروت { ولایتی. سوریه سواحلنك قسم اعظمندن عبارت اولوب، سواحل مذکوره نك حلب ولایتنه ملحق اولان قسم شمالیسیله قدس مستقل متصرفلغنه ملحق اولان قسم جنوبیسندن ماعداسی بیروت ولایتنه ملحقدر. جهت جنوبیه‌ده ولایتك حدودی ایچ طرفه طوغری توسع ایدوب، بو قسمی تشکیل ایدن بلقا سنجاغی قدس سنجاغنی احاطه ایده‌رك، عقبه کورفزینه ومصر حدودینه قدر اوزانیر. بو وجهله بیروت ولایتی شمالاً حلب، شرقاً ینه حلب

وسوریه ولایتلری وجبل‌لبنان سنجاغیله وبریة الشامله، جنوباً حجازله وعقبه کورفزیله، جنوب غربی جهتندن تیه صحراسیله یعنی حدود مصریه ایله، غرباً دخی آق دکیزله وقسماً قدس متصرفلغیله محاط ومحدوددر. شمالدن جنوبه بویی ۲۶° ۴′ دن ۲۸° عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولدیغی حالده، غربدن شرقه اولان اکی ایسه علی‌الخصوص قسم شمالیسنده پك آز اولوب، سوریه جبالی صرتندن ساحل بحره قدر اولان طار بر مائله‌دن عبارتدر. قسم جنوبیسی ایسه بحر لوط حوضه‌سنك قسم شرقی وجنوبیسنی تشکیل ایدیور. مرکز ولایت اولان بیروت شهری قره جهتندن جبل‌لبنان سنجاغی اراضیسیله محاط کبی اولوب، ملحقاتیله اولان ارتباطی پك آزدر؛ وبناء علیه ولایت ایکی پارچه‌یه منقسم اولوب، بیروت، عکا وبلقا سنجاقلری جبل‌لبنانك جنوبنده وطرابلس ایله لازقیه سنجاقلری شمالنده قالیور. اراضیسی جبل نصیریه، جبل‌لبنان ونهرشریعه ایله بحرلوط حوضه‌سنی ساحلدن آیران برصره طاغلرك غربی اتکلرندن عبارت اولوب، بو طاغلر ساحل بحره قدر اتکلرینی وبعض قوللرینی تمدید ایدرلر. بو طاغلرك آره‌لرندن بر چوق نهرلر آقوب، دکیزه دوکیلیورسه‌ده، مسافه‌نك آزلغی جهتیله هیچ بری ایرماق دینه‌جك بیوکلکده دکلدر. ایچلرندن اك بیوکلری شمالدن باشلایه‌رق: لازقیه جوارنده منصب اولان نهرکبیر، جبله وبانیاس نهرلری، نهرالمتکی، طرابلس سنجاغنده‌کی نهرکبیر، طرابلس وبیروت نهرلری، نهر ابراهیم، بیروت نهری، نهرالکیولی، نهرالقاسمیه، ذئب نهری، نهرالمقطع، نهر زبوا، نهر فلیق ومنصبی قدس سنجاغنده اولان نهر اعرجدر. دکیزه منصب اولان بو انهاردن بشقه شریعه ونام دیکرله اردن نهری دخی عکا سنجاغنی سوریه ولایتندن آیردقدن صکره، بلقا سنجاغنه کیروب، بیروت ولایتی داخلنده شمالدن جنوبه خیلی مسافه‌ده جریان وصاغ وصولدن بر طاقم چایلر اخذ ایتدکدن صکره، بحرلوطه منصب اولور. بلقا سنجاغنك قسم شرقیسندن اقوب بحرلوطه منصب اولور برقاچ نهرده‌ا واردر، که اك بیوکلری زرقا، معین، وادی موجب، نهر کراهی ووادی موسی ایله دیکر بر طاقم قورو وادیلردر. بحرلوطك سواحل شرقیه‌سی بیروت. ولایتنك بلقا سنجاغنده اولدیغی کبی، طبریه کولنك سواحل غربیه‌سی دخی بو ولایتك عکا سنجاغنده‌در. [«بحر لوط» و«طبریه» ماده‌لرینه مراجعت.] ذکر اولنان طاغلرك بعضلری طاشلق ایسه‌ده، بعضلری دخی کوزل اورمانلرله واتکلری زیتون، طود وسائر آغاجلرله مستور اولوب، آره‌لرنده پك منبت وادیلر واووه‌لر دخی واردر، وپورتقال ولیمون باغچه‌لری پك چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله زیتون، پورتقال، لیمون، موس، قایسی وسائر انواع میوه‌لرله کلیتلی ایپك، توتون وسائره‌دن عبارت اولوب، مملکتی اداره ایتدکدن صکره، خیلی اخراجاتی دخی واردر. بیروتده وسائر شهر وقصبه‌لرده بر چوق حریر فابریقه‌لری بولنوب، کرك قماش کرك ایپلیك وکرك قوزه حالنده ولایتدن خیلی ایپك اخراج اولنور. کرك موقع واراضیسی وکرك اسکله‌لرینك کثرتی حسبیله ولایتك اهمیت تجاریه‌سی پك چوق اولوب، زمان قدیمده بو ساحلده ساکن بولنمش اولان فنیکه‌لیلر وطنلرینك بو استعداد طبیعیسندن بالاستفاده، بتون آق دکیز تجارتنی اله آلمش؛ وکلیتلی ثروت ومعموریته نائل اولوب، امم قدیمهٔ بحریه‌نك برنجیسی حکمنه کچمشلردی. اهمیت تاریخیه‌سی دخی پك بیوك اولوب، صور، صیدا، بیروت، عکا، طرابلس، لازقیه والیوم اهمیتلری پك جزئی اولان قصبه‌لرینك هربری وقتیله پك بیوك ومعمور بر شهر ایدی. آثار عتیقه‌سی وخرابه‌لری دخی پك چوقدر. اسکی فنیکه‌لیلرك تجارت بحریه‌ده اودرجه‌ده ترقیلرینی موجب اولان اسبابك بری‌ده طاغلرینك سفائن کراسته‌سنه الویریشلی جسیم آغاجلری حاوی اورمانلرله مستور بولنمسی اولوب، آنجق بو اورمانلرك چوغی اتلاف اولنمشدر. اهالئ ولایت ٥٠٠ ٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولوب، ثلثانندن زیاده‌سی مسلم وقصوری درزی، مارونی، سریانی، ارمنی، یهودی وسائره‌در. خرستیانلری اورتودوقس وقتولیك مذهبلرینه منقسم اولوب، بر مقدار پروتستان دخی واردر. اهالینك جمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر. وخرستیانلرك دخی لسان ادبی ومذهبیسی عربیدر. بونلردن ماعدا بلقا سنجاغنده ٢٤ ٠٠٠، عکا سنجاغنده ٤ ٠٠٠ وطرابلس سنجاغنده ٨٠٠ قدر خیمه نشین عربان اهالی واردر. بیروت ولایتی بروجه زیر ٥ سنجاق، ١٩ قضا و ٥ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بیروت	بیروت	
	صیدا	شقیف
	صور	تبنین
	مرجعیون	
طرابلس	طرابلس	
	صافیتا	
	حصن الاکراد	
لاذقیه	لاذقیه	بوجاق
	جبله	
	صهیون	
	مرقب	قدموس، خوابی
عکا	عکا	
	حیفا	
	ناصره	
	طبریه	
بلقا	نابلس	
	جماعین	
	بنی صعب	
	جنین	

داخل ولایتده ۵۴۶ جامع شریف، ۱۴۶ مسجد، ۷۸ مدرسه، ۲۱۶ مکتب، ۳ خسته خانه و ۲۴۴ کلیسا موجوددر.

بیروت { سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، هر طرفی جبل لبنان متصرفلغیله محاط اولان بیروت شهریله جبل لبنانك جهت جنوبیه‌سنده اولان صیدا، صور ومرجعیون قضالرندن عبارتدر. شهردن ماعدا لوا شمالاً جبل لبنانله، شرقاً سوریه ولایتك شام سنجاغیله، جنوباً عکا سنجاغیله، غرباً دخی آق دکیزله محاط ومحدوددر. بو سنجاق اسکی فنیکه‌نك مرکزندن واك معمور محلندن عبارت اولوب، قوم مذکورك اك بیوك مراکز مدنیتندن اولان صیدا، صور وبیروت شهرلرینی حاویدر. اراضی ومحصولاتیله تقسیماتی حقنده مادهٔ آننده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، تکرارینه حاجت یوقدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ثلثانه قریب مقداری مسلم وقصوری درزی، مارونی، سریانی، ارمنی یهودی وسائره‌دن عبارتدر. درون لواده ۱۴۸ جامع شریف، ۷۳ مسجد، ۱ مدرسه، ۸۲ مکتب، ۳ خسته‌خانه و ۶۶ کلیسا موجوددر.

— بیروت قضاسی نفس بیروت شهریله جوارنده‌کی صیفیه‌لردن عبارتدر.

بیروذ { اهوازده بر ناحیه اولوب، خرمالرینك کثرتی جهتیله کوچك بصره دینلدیکی «معجم البلدان»ده مذکوردر.

بیروزکوه { یاقوت حموینك روایتنه کوره، بو اسمله ایکی متین ومشهور قلعه وار ایمش، که بری هرات ایله غزنه آره‌سنده (غور) جبالی اورته‌سنده واقع اولوب، ملوك غوریه‌دن بنی سام طرفندن بنا، ودارالملك اتخاذ اولنمش؛ ودیکری نهاوند قربنده اولوب، راوینك زماننده خرابه یوز طوتمش ایدی.

بیرون { یاخود بایرون (Byron) انکلتره مشاهیر بحریوننددن اولوب، ۱۷۲۵ ده طوغمش، و ۱۷۸۶ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۴۲ تاریخنده آمیرال (آنسون) ك رفاقتنده (ماجلان) طرفلرینه برسیاحت ایدوب، (شیلوئه) قربنده کیسی قضازده اولمش؛ وبرمدت اسپانیوللرك اسارتنده بولنمشدر. ۱۷۶۴ دن ۱۷۶۶ تاریخنه‌دك بر ایکنجی سیاحت ایدوب، (ماجلان) ك غربنده‌کی بحرجنوبی‌یی دور، وبرچوق جزیره‌لر کشف ایتمشدر. ازجمله (مولغراو) آطه‌لرندن (بیرون آطه‌لری) اسمیله معروف اولانلری بونك جملهٔ کشفیاتندن اولوب، ۱°۱۸' عرض جنوبی‌ایله ۱۷۵° طول شرقیده واقعه‌درلر. ایلك سیاحتنامه‌سنی کندیسی، وایکنجیسنی معیتنده بولنان ضابطلرك بری نشر ایتمشدر.

بیرون { لورد — یاخود بایرون (Lord Byron) انکلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، آنف الترجمه‌نك تورونیدر. ۱۷۸۸ ده (دووره) ده طوغوب، کنجلککی سفاهت واکلنجه ایله کچیرمش؛ و ۲۰ یاشنده «تنفس ساعتلری» عنوانیله بر منظومه نشر ایدوب، بو اثری شدیداً مؤاخذه اولندیغندن، جواب اوله‌رق، «انکلیز شاعرلریله اسقوچیا مؤاخذلری» عنوانیله بر هجویه یازمشدی، که بو اثر قدر شاعرانه‌سنی میدانه قویمشدر. برعمجه‌سندن کندیسنه لوردلق عنوانی میراث قالمغله، کنج ایکن لوردلر قاره‌سنه داخل اولمش؛ وبعده پورتکیز، اسپانیا، آرناوودلق، یونان وسائر ممالك عثمانیه‌یه بر سیاحت ایدوب، عودتنده بو سیاحتك تأثیراتنی مصور «چیلد هارولدك سیاحتی» عنوانیله بر منظومه یاز-

مشدر، که صاحبنه انکلیز شاعرلرینك دفتری باشـنه چکمك حقنی قزاندیرمشـدر. ۱۸۱۵ ده اشـعارینه مفطـونه اولان میس (میلبانق) ایله تأهل ایتمش، وبوندن بر قیزی دخی اولمش ایسه‌ده، برسنه صکره زوجین آره‌سـنده مفارقت وقوع بولوب، بونده حقسزلق کندیسنده اولدیغـندن، عمومك تعییباتنـه طیانه‌میـوب، انکلتره‌یی ترکه مجبور اولمش؛ ویکیدن سیاحته باشلایه‌رق، بلجیقه، اسویچره، وندیك وطوسقانه‌ده برر مدت اقامت ایتمش؛ وطوسقانه‌ده شدتلی بر عشق وعلاقه‌یه مبتلا اولمشیدی. ایتالیانك اتحادی اوغورینه صرف مساعی ایتمك ایستمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، یونانه چکمش؛ واوصره‌ده یونانیلر عصیان ایتدكلرندن، کنـدیسی بونلره معاونت ایتمکی وظیفه عـد ایده‌رك، مال وملکنی دخی بواوغـورده صرف ایتمش؛ واثنـای محاربه‌ده ۱۸۲۴ تاریخنده (میسـولونکی) ده صیتمه‌دن وفات ایتمشـدر. یوقاریده ذکر اولنانلردن بشقه‌بر چوق منظومه‌لری وبعض فاجعه‌لری واردر. خیالات وتصویرات شاعرانه‌سی پك قوتلی ایسه‌ده، مبنی علمی تنظیمده پك مهارتی یوقدر، وبعضا جنایت وحقسزلغی التزام ایدرجه‌سنه اداره‌ٔ لسـان ایتمسی معایبنـدن معدودر. اوزون بویلی وپك کوزل چهره‌لی ایدیسه‌ده، طوپال طوغمشیدی.

بیرون { (Biron) فرانسه‌نك (دوردونیـه) ایالتنده و(برژراق)ك ۴۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۱۵۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله بربارونلغك وبعده دوقه‌لغك مرکزی اولوب، بارون ودوقه‌لرندن بعضـلری کسب اشتهار ایتمشلردر.

بیرون آباد { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاق وقضاسـنده و ازمیرك ۴ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، لطافت موقعیه‌سی حسبیله مسـیره حکمنده اولمغله، ازمیره بردمیر یول‌خطیله‌مربوطدر. — بیرون آباد ناحیه‌سی ۱۸ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدار وباغلری چوقدر.

بیرونی { [«ابوالریحان بیرونی» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره { فلسـطینده قدس شریف ایله نابلس آره‌سنده برکوچك قصبه اولوب، شمدیکی حالده آنجق ۱۰۰۰ اهالیسی وارایسه‌ده، بنی‌اسرائیل زمانـنـده (بیروت) اسمیله یـوجك بر قصـبه بولنمش اولدیغی کبی، اهل صلیب زمانـنـده دخی خیلی اهمیت قزانوب، برچوق محاربانه میدان اولمش، وبوصره‌ده تخریب اولنمشدر. — بو اسمله دیکر برقاچ قصـبه دها بولنـوب، بیره‌جکك دخی اصـل اسمی (بیره) ویاخود (بیرةالفرات) در. [«بیره‌جك» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره { [«البیره» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره‌جك { (یاخـود بیره ویابیرةالفرات) حلب ولایتنك اورفه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اورفه‌نك ۸۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده و حلبك ۱۳۵ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، فراتك سـاحل یسارنده یعنی شرقنـده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۷ جامع ومسجدی، ۱ رشدیه مکتبی، ۱ مدرسـه‌سی، ۴۶۲ دکانی، اسکی برقلعه‌سی وقلعه درونـنده امام سکاکی‌ایله شیخ سعدالدین جباوینك وسائر بعض مشاهیرك تربه‌لری واردر. اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (بیرثا) در. — بیره‌جك قضـاسی ۱۲۹ قریه‌یی حاوی اولوب، خیلی واسـع ایسه‌ده، اکثر طرفلری اکراد وعربان عشایرینك جولانکاهی اولوب، اهالیٔ مسـکونه‌سی ۲۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولداردر. کرك مرکز قضـاده وکرك قراسـنده ایپلیکدن بز وقرمزی سختیان ایله بعض ادوات اعمال اولنور. درون قضاده اسم قدیمی (هیراپولیس) اولان (جرابلوس) خرابه‌لری بولنوب، اطرافنـده بر چوق آثار عتیقه وجوارنده متروك برقاپلیجه واردر. (بلقیس) اسمیله دیکر بر خرابه دخی بولنوب، قربنـده (نزیب) قریه‌سی واقعدر، که ۱۲۴۶ تاریخنده مصرلی ابراهیم پاشا ایله عساکر عثمانیه آره‌سنده واقع اولان محاربه ایله مشهوردر.

بیزاچیا { (Bisaccia) ایتالیـانك (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده ونابولینك ۳۶ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصـبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بیزانتیون { یاخود بیزانسـه (Byzance,) (Byzantium) استانبولك اسم قـدیمی اولـوب، بو شهر بو اسم ایله مسمی ایکن سرای برونیله اطرافـندن عبارت کوچك بر قصـبه

اوله‌رق، قارشیسنده خالکدونیا (قاضی کویی) ایله خریسوپولیس (اسکدار) قصبه‌لری بولنیوردی. بو قصبه روایته کوره میلاددن ٦٥٨ سنه اول یونانك (مغاره) شهرندن (بیزاس)اسمنده بری طرفندن تأسیس اولنوب، ایران حکمدارلرندن (اسفندیار) طرفندن ضبط اولنمش، وبعده یونانیلیلرك مستملکاتی صره‌سنه کچمش، وخیلی وقت اسپارته‌لیلرله آتنه‌لیلر آره‌سنده منازع فیه قالدقدن صکره، قبل المیلاد ٣٥٨ تاریخنده مستقل قالوب، دول صغیرهٔ بحریه صره‌سنه کیرمشیدی. اسکندرك پدری فلیب بونی محاصره ایتمشیدیسه‌ده، موفق اوله‌مامشیدی. مؤخراً مهرداد محاربه‌لرنده روما‌لیلره یاردیم ایتمکله، بونلرك حمایه‌سی تحتنده بر وقت استقلالنی محافظه ایتمش ایسه‌ده، نهایت برنجی قرن میلادیده تراکی قطعه‌سیله برابر روما دولتنك ید ضبطنه کچوب، ١٩٣ تاریخنده (پسچنیوس نیجر)ك طرفنی التزام ایتمکله، (سپتیم سور) طرفندن محاصره اولنه‌رق، اوچ سنه‌لك محاصره‌دن صکره، ضبط ویغما وتخریب اولنمشیدی. بعده (قاراقالا) نك التماسی اوزرینه ترمیم اولنمش ایسه‌ده، اسکی معموریتنی بوله‌مامشیدی. نهایت ٣٣٠ تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطوری قسطنطین بو قصبه‌یی پایتخت اتخاذ ایدوب، توسیع وتحکیم، وکندی اسمنه نسبتله (قسطنطینوپولیس) یعنی قسطنطینیه تسمیه ایلمشدر. [«قسطنطینیه»و«استانبول» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بیزانتیون { یاخود بیزانسه دولتی (Empire Byzantin) روما دولتنك ٣٩٥ تاریخ میلادیسنده ایکی‌یه انقسامنده حاصل اولان دولتینك برینه ویریلن اسم اولوب، بوکا «شرق ایمپراطورلغی»(Empire d'Orient) و«قسطنطینیه‌روم دولتی» دخی دیرلر. مرکزی قسطنطینیه شهری اولمغله، بو شهرك اسم قدیمی اولان (بیزانتیون)ه نسبةً بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بو دولت میلادك ٣٩٥ تاریخندن ١٤٥٣ تاریخنه‌دك ١٠٥٨ سنه دوام ایدوب، بروجه آتی ٦ دوره منقسمدر: برنجی دوری ٣٩٥ تاریخندن ٥٦٥ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك اك پارلاق زمانی یوستنیانوسك زمان حکومتیدر. بو دورده بیزانتیون دولتی (هون)لر طرفندن خیلی تخریباته دوچار اولوب، ارمنستانی دخی غائب ایتدکدن صکره، غرب ایمپراطورلغنك انقراضندن بالاستفاده، ایتالیا وافریقیه ایله ربرستانی واسپانیانك برقسمنی ضبط ایتمشیدی. — ایکنجی دوری ٥٦٥ تاریخندن ٧١٧ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورده زوال وانحطاطه یوز طوتمغله، ایتالیانك ثلثانی لومباردلرك ید ضبطنه کچدیکی کبی، طونه‌نك جنوب جهتی دخی خروات وصرب ایله بلغارلر طرفندن استیلا اولنمش، وسوریه ومصر ایله افریقیه وقبریس دخی غزاة مسلمین طرفندن فتح اولنمشیدی. — اوچنجی دور ٧١٧ تاریخندن ٨٦٧ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك ایلك حکمدارلری عبادت اصنامی منع ایتمکله اوغراشه‌رق، بوندن طولایی روما‌لیلر شرق دولتندن آیریلوب، پاپایی رئیس روحانی وجسمانی طانیدقلری کبی، ایتالیانك قسم جنوبیسیله سیچلیا وکرید ایله کیلیکیا (یعنی آطنه جهتی) اهل اسلامك ید ضبطنه کچمش وبلغارلره قارشی اولان محاربه‌لر دولتك ضعفنی موجب اولمشیدی. بو دورك حکمدارلرندن فوتیوس شرق کلیساسنی قتولیکلکدن آیرمغه باشلایوب، بعده (میخال کرولاریوس) بو تفریقی اکمال ایتمشدر. — دردنجی دوری ٨٦٧ دن ١٠٥٦ تاریخنه‌دك سوروب، باشلیجه بلغارلرك تشکیل ایتمش اولدقلری ماکدونیا دولتی غوائلیله مملودر. بو دورده بلغارلر، روسلر وپچنکلر دفعاتله شرق دولتنی پایمال ایتمشلرسه‌ده، برآره‌لق بلغارلرله صربلیلرك ممالکی ضبط، وقبریس ایله سیچلیا وحلب وآطنه جهتلری موقةً استرداد اولنمشیدی. — بشنجی دوری ١٠٥٦ دن ١٢٦٠ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورده سلچوقیلر آسیای صغیرك ثلثانی ضبط ایتدکلری کبی، بلغارلر وصربلیلر دخی استرداد استقلال ایدوب، کسب مکنت ایتمشلر؛ وسیچلیایی ضبط ایدن نورماندلرله مجارلره قارشی اولان محاربه‌لر روملرك ضعفنی موجب اولوب، نهایت دردنجی اهل صلیب سفرنده قدسدن دونن صلیبیون قسطنطینیه‌یی ضبطله، بر لاتین دولتی تشکیل ایتدکلری کبی، شرق ایمپراطورلرینك مقاسمه‌سندن اون ایکی قدر لاتین حکوماتی تشکل ایتمش، وکرید کبی بعض یرلر وندیك جمهوریتنك النه کچمش؛ وآرناؤدلق، ازنیق وطربزونده اوچ کوچك دولت ظهور ایتمشیدی. — آلتنجی دوری ازنیق ایمپراطوری قسطنطین پالیولوغك ١٢٦١ ده استانبولی استرداد ایتمسیله باشلایوب، آنجق بلغارستان وصربیه مستقل قالدقلری کبی، بالقان شبه جزیره‌سنده وآطه‌لرده دخی همان

مستقل صورتده اداره اولنور برچوق حكومتلر قالمش؛ وسواحلك برچوق يرلری ونديك وجنوه جمهوريتلرينك الينه كچوب، طربزون روم دولتی دخی استقلالنی محافظه ايتمشيدی. بو دورده دولت عثمانيه تشكل ايدوب، شرق دولتنك آسياده‌كی جزئی ممالكنی برر برر ضبط ايتدكدن صكره، آوروپايه دخی تجاوزله، بلغارستان وصربيه دولتلرينه ختام ويرمش؛ وروم دولتنی قسطنطينيه شهرينه محصور براقوب، سلاطين عثمانيه روم ايمپراطورلرينی تحت جزيه‌يه آلمش، ويلدرم سلطان بايزيد خان حضرتلرينك قسطنطينيه‌يی فتح ايتمسنه بررمق قالمشيكن، وقعهٔ تيموريه حائل اولمش، وروم ايمپراطورلرينك اميدلرينی تازه‌لتمش ايسه‌ده، نهايت سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ۱۴۵۳ ده قسطنطينيه‌يی فتح ايتمكله بو دولته ختام ويرمشدر.

ابتدای تشكلنده يعنی روما ايمپراطورلغنك ايكی‌يه انقسامنده بيزانتيون ايمپراطورلغی بالقان شبه‌جزيره‌سيله آناطولی، ارمنستان، سوريه، مصر وبرقه‌دن عبارت ايدی. بعده غرب ايمپراطورلغنك انقراضنده غربه طوغری خيلی توسع ايدوب، ايتاليا ايله بتون ممالك بربره‌يی واسپانيانك برقسمنی دخی ضبط ايتمش ايسه‌ده، ظهور اسلامدن صكره سوريه، مصر وممالك بربره ايله سيجيليا، كريد وقبريس كبی، برچوق آطه‌لر عربلرك الينه كچديكی كبی، اسپانيا ايله ايتاليانك قسم شماليسنی ذاتاً اولجه غائب ايتمش؛ وبالقان شبه‌جزيره‌سنده صربليلر وبلغارلر كسب قوت ايتمش اولدقلری كبی، آناطوليده دخی ابتدا سلجوقيلر وبعده عثمانيلر ظهور ايدوب، بووجهله دولت مذكوره قسطنطينيه شهرينه منحصر قالنجه‌يه قدر ممالكنی قاريش قاريش غائب ايتمشيدی.

بيزانتيون دولتنده حكومت سورن حكمدارلرله تاريخ جلوسلری بروجه زيردر:

(تئودوسيوس سلاله‌سی)
آرقاديوس ۳۹۵
ايكنجی تئودوسيوس ۴۰۸
پولخريا (يالكز) ۴۵۰
پولخريا ايله مارقيان ۴۰۵
مارقيان (يالكز) ۴۵۳

(تراكی سلاله‌سی)
برنجی ليون ۴۵۷
ايكنجی ليون ۴۷۴
زنون ۴۷۵
باسيليسق ۴۷۵
زنون (ثانياً) ۴۷۷
برنجی آناستاس ۴۹۱

(يوستينيانوس سلاله‌سی)
برنجی يوستين ۵۱۸
برنجی يوستينيانوس ۵۲۷
ايكنجی يوستين ۵۶۵
ايكنجی تيبر ۵۷۸
ماوريكيوس ۵۸۲
فوقاس ۶۰۲

(هراقليوس سلاله‌سی)
برنجی هراقليوس ۶۱۰
هراقليوس قسطنطين ۶۴۱
هراقليوناس قسطنطين ۶۴۱
ايكنجی قسطنطين ۶۴۱
اوچنجی قسطنطين ۶۶۸
ايكنجی يوستينيانوس ۶۸۵
ليونس ۶۹۵
اوچنجی تيبر آبسيمار ۶۹۸
ايكنجی يوستينيانوس (ثانياً) ۷۰۵
فليپيق باودان ۷۱۱
ايكنجی آناستاس ۷۱۳
اوچنجی تئودوس ۷۱۶

(ايسوريان سلاله‌سی وميخاللر)
اوچنجی ليون ايسوريان ۷۱۷
دردنجی قسطنطين قوپرونيم ۷۴۱
دردنجی ليون خازار ۷۷۵
بشنجی قسطنطين پورفيروجنت ۷۸۰
ايرنه (ايمپراطوريچه) ۷۹۷
برنجی نيكفور ۸۰۲
استاوراكی ۸۱۱
برنجی ميخال قوروپالات ۸۱۱
بشنجی ليون (ارمنی) ۸۱۳
ايكنجی ميخال بغ ۸۲۰
تئوفيل ۸۲۹
اوچنجی ميخال (سرخوش) ۸۴۲

(ماكدونيا سلاله‌سی)
برنجی باسيل ۸۶۷
آلتنجی قسطنطين ايله پدری باسيل ۸۶۸
دردنجی ليون فيلسوف ۸۸۶
آلكساندر ۹۱۱
يدنجی قسطنطين پور- فيروجنت ايله برنجی رومان لقاپن واوچ اوغلی قريستوف، استفان وسكزنجی قسطنطين مشتركاً ۹۱۹
يدنجی قسطنطين يالكز ۹۴۵
ايكنجی رومان ۹۵۹
ايكنجی باسيل ايله طقوزنجی قسطنطين مشتركاً ۹۶۲
ايكنجی باسيل ايله ايكنجی نيكفور مشتركاً ۹۶۳
ايكنجی باسيل ايله يان زيميسكس مشتركاً ۹۶۹
بونلرك بهری آيريجه ۹۷۶
طقوزنجی قسطنطين يالكز ۱۰۲۵
اوچنجی رومان آرگير ۱۰۲۸
دردنجی ميخال (پافلاغونيالی) ۱۰۳۴
بشنجی ميخال (قالفات) ۱۰۴۱
زوئه ايله اوننجی قسطنطين مونوماق مشتركا ۱۰۴۲
تئودوره ۱۰۵۴
آلتنجی ميخال استراتيون ۱۰۵۶

(قومننوسلر ودوقاسلر)
برنجی ايساق قومننوس ۱۰۵۷
اون برنجی قسطنطين دوقاس ۱۰۵۹
اودوقسيا ايله يدنجی ميخال پاراپيناق وآندرونيق ايله ثانيا اون برنجی قسطنطين مشتركا ۱۰۶۷
دردنجی رومان ايله اودوقسيا مشتركا ۱۰۶۸
يدنجی ميخال يالكز ۱۰۷۱
اوچنجی نيكفور بوتونيات ۱۰۷۸
برنجی آلكيس ۱۰۸۱
ايكنجی يان (برنجی يان قومننوس) ۱۱۱۸
برنجی مانوئل ۱۱۴۳
ايكنجی آلكسيس ۱۱۸۰
برنجی آندرونيق قومننوس ۱۱۸۳

(آنكلوسلر)
ايكنجی ايساق ۱۱۸۵
اوچنجی آلكيس ۱۱۹۵
ايكنجی ايساق (ثانيا) اوغلی دردنجی آلكيس ايله مشتركا ۱۲۰۳
بشنجی آلكسيس موزوفله ۱۲۰۴
لاتين ايمپراطورلری عن ۱۲۰۴ الی ۱۲۶۱ [اسملريچون «لاتين دولتی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

(پالئولوغلرله قانتاقوزنلر)
سكزنجی ميخال پالئولوغ و برنجی ميخال اندرونيق) ۱۲۶۱
ايكنجی آندرونيق يالكز ۱۲۸۲

ایکنجی آندرونیق ایله طقوزنجی میخال مشترکا	۱۲۹۵
ایکنجی آندرونیق پالـکز	۱۳۲۰
اوچنجی آندرونیق پالیولوغ (کنج)	۱۳۲۸
بشنجی یان پالیولوغ	۱۳۴۱
آلتنجی یان قانتاقوزن وبشنجی یان پالیولوغ مشترکا	۱۳۴۷
آلتنجی یان ایله ماتیو قانتاقوزن وبشنجی یان مشترکا	۱۳۵۵
ماتیو قانتاقوزن ایله بشنجی یان مشترکا	۱۳۵۵
بشنجی یان پالکز	۱۳۵۶
ایکنجی مانوئل پالیولوغ	۱۳۹۱
یدنجی یان پالیولوغ	۱۳۹۹
سکزنجی یان پالیولوغ	۱۴۲۵
اون ایکنجی قسطنطین دراقوزیس پالیولوغ	۱۴۴۸
الی	۱۴۵۳

بو جدولدن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بو دولتك حکمدارلری بر سلاله‌دن کلیوب، مختلف سلاله‌لر بربرینی تعاقب ایتدکدن بشقه، اکثریا خارجدن آدملر تختی ضبط، وبعضاً بر قاچ کشی مشترکاً دولتی اداره ایتمشلردر. بونلرده اوقدر فتنه وفساد وقتل وتسمیم وخیانت افعالی وقوع بولمشدر، که بو دولتك تاریخی بر جنایات جدولی حکمنده‌در. ایمپراطورلر اکثریا عقاید وامور مذهبیه نزاعلریله اوغراشوب، دشمنلره قارشی مدافعه‌دن عاجز بولنمشلردر.

بیساغو آطه‌لری (Archipel des Bissagos) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده، غامبیا ایله (سیرالئونه) آره‌سنده و (ریو-غرانده) منصبی قربنده برطاقم جزایر اولوب، ۱۰° ۱۲′ عرض شمالیده و ۱۶° ۵۰′ ایله ۱۹° ۳۰′ طول غربی آره‌سنده واقعدرلر. ساحللری قیالق اولمغله، سفائن ایچون تهلکه‌لیدرلر. بونلر پورتکیزه تابع اولوب، خیلی وقت اسرا تجارتنك برمخزنی حکمنده بولنمشلردر.

بیسان اردن نهری کنارنده فلسطین ایله حوران آره‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، بلقا سنجاغنك جنین قضاسنه ملحقدر. قدیم برقصبه اولوب، بنی اسرائیل زماننده (بیسان) اسمیله معروف ایدی. بعده روملر طرفندن (اسکیتو پولیس) تسمیه اولنمشیدی. اوائل دور اسلامده دخی اولدقجه معمور ومشهور اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. شرابی دخی مشهور ایدی. — حجازده وتهامه‌ده دخی بو اسمله بعض محللر وارایمش.

بیست برقه‌ده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیستریج (Bistritz) ترانسلوانیاده (ساموس) نهرینه تابع اولان همنامی برچایك کنارنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (قارلسبورغ)ك شمال شرقیسنده واقع و ۷۲۰۰ اهالیی جامعدر.

بیستریچه (Bistritza) رومانیانك بغدان خطه‌سنده (سرت) نهرینه تابع برچای اولوب، بوقووینه‌نك جنوب غربی جهتنده (قارپات) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، ۱۸۰ کیلومترهلك جریاندن وهمنامی اولان قصبه‌نك ایچندن کچدکدن صکره، مذکور سرت نهرینه دوکیلور. — آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده دخی بو اسمله بر نهر اولوب، قارپاتدن نبعانله، شرق جنوبیه طوغری ۷۰ کیلومترهلك جریاندن صکره (دنیستر) ایرماغنه دوکیلور.

بیستون (ومعربی بهستون) ایرانده همدان ایله حلوان آره‌سنده وهمداندن درت مرحله‌لك مسافه‌ده غایت دیك وصرب بر طاغ اولوب، حاوی اولدیغی مغاره‌لرله وایران قدیم آثارندن اولان هیکللر وتصویرلر وسائر آثار عتیقه ایله مشهوردر. طاغلرك اتکنده ینه بو اسمله مسمی بر قریه دخی وار ایمش. بعض آوروپا محققلری بو طاغده حفریات اجراسیله بر طاقم آثار عتیقه چیقارمشلردر.

بیستون (Bistones) اسکی تراکی خطه‌سنك اقوامندن اولوب، ردوب طاغنك جنوبنده و (بوری) کولنك اطرافنده ساکن ایدی. بو مناسبتله مذکور کوله‌ده قدیما (بیستونیس) دیرلردی.

بیسقایه (Biscaye) اسپانیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً غاسقونیه کورفزیله، شرقاً کیپو زقوآ، جنوباً آلاوه، غرباً دخی بورغوس ایالتلریله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۶۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۰۱۷۰۰ کشی اولوب، اکثری باسق قومنه منسوبدر. مرکزی (بیلبائو) شهریدر. طاغلری واورمانلری چوق اولوب، چایلری دخی چوق ایسه‌ده، هیچ بر بیوك نهری یوقدر. هواسی رطیب ایسه‌ده، صاغلامدر. حبوباتی آز وشرابی عادی ایسه‌ده، میوه‌لری وعلی الخصوص کستانه‌سی چوقدر. صنایع وتجارتی خیلی ایلریدر. بو ایالت حکومت اسلامیه‌یه رام اولمیوب، استقلالنی محافظه ایتمش؛ وقشتاله قراللغنك تشکلندن صکره، مذکور قراللغه التحاق

ایتمش ایدیسه‌ده، (فونوس) اسمیله بر طاقم امتیازات محافظه ایدوب، بو امتیازات آنجق قرن حاضرده لغو اولنه‌بیلمشدر.

بیسکند { ترکستانده شاش خطه‌سنك اوته‌سنده بر قصبه اولوب، مجمع اتراك اولدیغی «معجم‌البلدان»ده مذکوردر.

بیشا { (Bichat) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریح وفیسیولوجیا فنلرنده یازمش اولدیغی کتب معتبره ایله شهرت بولمشدر. ١٧٧١ ده بورغ قربنده طوغمش، و ١٨٠٢ ده، ٣١ یاشنده اولدیغی حالده، قضاء خسته‌خانه مردیوننده دوشمکله، وفات ایتمشدر.

بیشتر { [«بوستر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیشلیا { (Bisceglia) ایتالیانك باری ایالتنده وبارته‌نك ٢٢ کیلومتره شرقنده بر شهر اولوب، ٢١ ٢٠٠ اهالیسی واردر.

بیشناکر { (Bichenager) هندستانك مدارس دائره‌سنده (قومبره) نهری اوزرنده وبیجاپورك ١٩٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بر حکومت مستقله‌نك مرکزی بولنمش ایکن، وقوع بولان محاربانده تخریب اولنوب، شمدیکی حالده یالکز بر محله‌سی قالمشدر، که (اناکوندی) اسمیله معروفدر.

بیشویلر { (Bischewiller) آلمانیانك آلساس خطه‌سنده واستراسبورغك ٢٣ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، (مودر) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٩٢٣٠ اهالیسی وغانت، چوخه وبوك ایپلیك فابریقه‌لری واردر.

بیشه { یمنده اهالیسی چوق بروادی اولوب، بنی شهر قضاسنه ملحق و ١٤ قریه‌دن مرکب بر ناحیه تشکیل ایدیور.

بیضاء { فارسده اصطخر جوارنده وشیرازدن ٧ فرسخلق مسافه‌ده بر شهر ایدی. اسم اصلیسی (درسپید) اولدیغی مروی اولوب، عربیه بیضاء اسمیله ترجمه اولنمشدر؛ بو اسمی‌ده قلعه‌سنك اوزاقدن بیاض کورندیکنه مبنیدر. فارسیده اسمی (نسایك) اولدیغی دخی مرویدر. غزاة مسلمین اصطخرك فتحنده بو شهری اردوکاه اتخاذ ایتمشلردی. اوائل دور اسلامده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك وازآن جمله مشهور قاضی بیضاوینك مسقط رأسی بولنمشدر. الیوم خرابدر. — بو اسمله جزیرة‌العربده وعراق ومصر ومغربده دخی برچوق موضعلر وار ایدی.

بیضاوی { (ابوالخیر ناصرالدین عبدالله بن عمر القاضی البیضاوی) مشاهیر علمادن اولوب، آنف‌البیان بیضاء شهرنده طوغمش، وطول مدت شیرازده قاضی القضاة اولوب، ٦٨٥ وبر روایتده ٦٩١ تاریخنده تبریزده وفات ایتمشدر. فقه وتفسیر وسائر علومده یدطولی صاحبی ومتورع ومتقی بر ذات اولوب، برچوق مؤلفات مقبوله ومشهوره‌سی واردر. اشهر آثاری «تفسیر بیضاوی» دیمکله معروف اولان «انوارالتنزیل واسرار التأویل» عنوانلی تفسیر شریفیدر. «کشاف»ی دخی اختصار ایتمشدر. علم کلامده «الطوالع» و«المنهاج» لغتده «الغایة القصوی» و«شرح‌المنتخب»، فقهده «الایضاح» و«شرح‌التنبیه». نحوده «شرح‌الکافیه»، تصوفده «تهذیب‌الاخلاق» عنوانلی مؤلفاتی ومنطقه دائر دخی برکتابی واردر. خلقتدن ٦٧٤ تاریخنه‌دك اولان وقوعاتدن باحث فارسی العباره «نظام‌التواریخ» عنوانلی کتاب دخی صاحب ترجمه‌یه اسناد اولنیورسه‌ده، بونك (ابوسعید بیضاوی) اسمنده دیکر بر عالمك اثری اولدیغی دخی مروی اولوب، بو روایت دها قویدر. [«ابوسعید بیضاوی» ماده‌سنه مراجعت.] تفسیری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر؛ وتاریخ مذکور دخی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، متن فارسیسی دخی ١٦٨٩ تاریخ میلادیسنده برلینده طبع اولنمشدر.

بیطین { فلسطینده قدس ایله نابلس آره‌سنده برقریه اولوب، بنی اسرائیل زماننده (بطل) اسمیله بر قصبه حالنده ایدی. توراتده، دفعاتله ذکری کچیور.

بیعتی { اوننجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن وزمرهٔ قلندراندن اولوب شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

نه در اول قامت موزون نه در اول سیم بدن
نه‌در اول طلعت زیبا نه‌در اول حسن حسن
نه در اول چاه معلق نه در اول طرهٔ مار
نه‌در اول کوی ملاحت نه‌در اول سیب ذقن

بیغا همنامی اولان مستقل سنجاقده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان قلعهٔ سلطانیه‌نك ٦٥ کیلومتره شرقنده، قوجه چایه تابع چاك چایی اوزرنده ومذکور چایك مرمره‌ده اردك کورفزنده اولان منصبنك ٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، رشدیه مکتبی، برقاچ جامع شریفی وبرایکی مدرسه‌سی واردر. وقتیله لوا مرکزی بولنمش اولمغله، مذکور سنجاقه الیوم (بیغا) نامی ویریلیور. — بیغا قضاسی بیغا سنجاغنی ترکیب ایدن بش قضانك بری اولوب، سنجاغك منتهای شرق شمالیسنده واقعدر. ملحقاتی اولان چاك ودیمتوقه ناحیه‌لریله برابر ١٦٠ قریه‌دن مرکب اولوب، ٤٢٠٠٠ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ٣٥٠٠ قدری روم وارمنی اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. داخل قضاده ١١١ جامع شریف ومسجد، ١١٦ مکتب، ٤ مدرسه، ٤ تکیه، ١٧ کلیسا موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه وسبزه‌دن وکلیتلی بالدن عبارتدر. قویون وکچیلری دخی چوقدر. چاك ناحیه‌سنده ایکی کوکوردلی ایلیجه وسیملی قورشون ایله آشی‌بویا وآلچی وکمور معدنلری بولنیور. قضانك اسکله‌سی قره بیغا قصبه‌سیدر.

بیغا سنجاغی. آناطولینك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولوب، مستقلاً اداره اولنور برسنجاقدر. بیغا سنجاغی مرمره دکیزیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، مرمره‌ده‌کی اردك کورفزیله آطه‌لر دکیزنده‌کی ادرمید کورفزی بو سنجاغی برشبه‌جزیره صورتنه قوییور. روم ایلندن قاز باشی شکلنده اوزانان شبه‌جزیره آناطولینك بو خطه‌سنه یك تقرب ایتمکله، آره‌لرنده قلعهٔ سلطانیه بوغازی تحصل ایدیور. بیغا سنجاغی شرقاً وشرق جنوبی جهتندن خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، جنوباً ادرمید کورفزیله، غرباً آطه‌لر دکیزیله، شمال غربی جهتندن قلعهٔ سلطانیه بوغازیله، شمالاً مرمره دکیزیله شمال شرقی جهتندن دخی اردك کورفزیله محاط ومحدوددر. زمان قدیمده مشهور (تروآ) حکمدارلغنی تشکیل ایدردی. دولت عثمانیه‌نك تحت اداره‌سنه کچدکدن صکره خیلی وقت قپودان پاشانك یعنی بحریه نظارتنك تحت اداره‌سنده اولوب، بعده شهر امانتنه الحاق اولنمشیدی. برقاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ ایدلمش اولان قره‌سی‌یه الحاق اولنمش؛ واخیراً ولایت مذکوره‌نك لغویله، مستقل برمتصرفلق اتخاذ اولنمشدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتن، زیتون، پاموق، اوزوم، پلاموط ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. قیون وکچیلریله سائر حیواناتی وآریلری دخی چوقدر. برخیلی اورمانلری وکوزل مرعالری‌ده واردر. جهت جنوبیسنده قاز طاغی بولنوب، جبل مذکوردن آیریله‌رق شماله طوغری چناق قلعه‌سنه ولاپسکی‌یه قدر اوزانان طاغلر سنجاغك اراضیسنی ایکی حوضه‌یه آیریور، که بونلردن شرق شمالی جهتنده‌کی قوجه چای، وغرب جنوبی جهتنده‌کی‌ده مندرس حوضه‌سیدر. برنجیسی مرمره دکیزنه وایکنجیسی کلیدالبحرك قارشیسنده قلعهٔ سلطانیه بوغازینه دوکیلن بو ایکی نهرك بهرینه برچوق چایلر دوکلدیکی کبی، لوانك منتهای جنوبنده طوزله اسمیله برنهر طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دکیزینه ودیکر برقاچ کوچك چای دخی قلعهٔ سلطانیه بوغازینه منصب اولور. مرکز لوا وقتیله (بیغا) قصبه‌سی اولوب، الیوم قلعهٔ سلطانیه‌در. بیغا سنجاغی بروجه زیر ٥ قضا و٧ ناحیه‌یه منقسم اولوب، جمعاً ٤١٤ قریه‌یی جامعدر:

قضا	ناحیه
قلعهٔ سلطانیه	ارن کوی
ازینه	بیرامیچ قوم قلعه
آیواجق	
لاپسکی	برغوس چارداق
بیغا	چاك دیمتوقه

بیغا (قره —) بیغا سنجاق وقضاسنده واردك کورفزینك منتهای غربنده واقع بر قویك ایچنده بر کوچك قصبه واسکله اولوب، بیغانك ٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده وقوجه چای منصبنك اوست طرفنده واقعدر.

بیغادیچ خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بالیکسرینك ٤٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وصو صغرلی نهرینك اسقا ایتدیکی بر اوونك کنارنده

واقعدر. برقاچ جامع ومدرسه‌سى، مكتب رشديه‌سى، چارشيسى و ٤٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. اطرافنده بعض آثار عتيقه موجوددر. — بيغاديچ قضاسى ٥٢ قريه‌دن مركب اولوب، همان جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ١٣٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله پاموق، آفيون، اوزوم وسائر ميوه وسبزه‌لرك انواعى حاصل اولور. درون قضاده پك مقبول برنوع صارى سختيان اعمال اولنور، وبرنوع بياض طاش چيقار.

بيغمى (ايران شعراسندن اولوب، ٩٩٤ تاريخنده شهيداً وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

يار بى‌بر حسست ومن بى‌صبر و مردم بدگمان
بودن اينجا مشكلست اى بيغمى رسوا شدم

بيغور (اندلسك جيان خطه‌سنده برقصبه اولوب، مشاهير علمادن بعض ذواتك مسقط رأسى بولنمش اولديغى «معجم البلدان»ده مذكوردر.

بيغوره (فرانسه‌نك جنوبنده (Bigorre) غاسقونيه‌نك برقسمندن عبارت بر اسكى خطه اولوب، تقسيمات جديده‌ده «يوقارى پيرنه» ايالتنك قسم اعظمنى تشكيل ايديور.

بيقونسفيلد (لورد — (Lord Beaconsfield) انكلتره‌نك مشاهير سياسيون وادباسندن اولوب، اصل اسمى (بنيامين اسرائيلى)در. مشاهير ادبادن وانكليز يهوديلرندن (ايساق اسرائلى)نك اوغليدر. ١٨٠٥ تاريخنده لوندره‌ده طوغوب، گنج ايكن علوم وادبياتده وفصاحت وحسن افاده‌ده شهرت قزانمغله، ١٩ ياشنده اولديغى حالده، آلمانيايه سياحت اجراسيله، عودتنده (ويويان‌غراى) عنوانيله گوزل ومعنيدار بر حكايه كتابى يازوب، ١٨٢٩ تاريخنده ايتاليا، يونان، آرناودلق، آناطولى، سوريه ومصر وحبشه قدر براوزون سياحت اجرا ايده‌رك، ايكى سنه صكره، لوندره‌يه عودتنده، «گنج دوقه» عنوانيله بر حكايه وبر سياحتنامه نشر ايله، كسب ايتديكى صيت اوزرينه، پارلمنتويه داخل اولمش؛ ومتعاقباً ديگر برطاقم آثار ادبيه وسياسيه وازان جمله آرناود اسكندربك حقنده بركتاب يازمش؛ وكرك كتب ادبيه وسياسيه‌سيله، كرك «تايمس» وسائر غزته‌لرده نشر ايتديكى مقالاتله وكرك پارلمنتوده ايراد ايتديكى نطقلرله صيت وشهرتى گيتدكجه تزايد ايده‌رك. ١٨٤٩ تاريخنده محافظه كاران فرقه‌سنك رئيسى اولمش؛ و١٨٥٢ده لورد (دربى)نك تحت رياستنده تشكل ايدن هيئت وكلايه داخل اولوب، ماليه نظارتنه تعيين اولنمش ايدى. ١٨٥٩ده، ايكنجى دفعه اولدرق لورد دربى باش وكيل اولدقده، صاحب ترجمه دخى ثانياً ماليه ناظرى اولوب، انتخاب حقوقنك توسيعى طرفنى التزام ايتمكله، بعده پالمرستون وغلادستونك رياستلرى زماننده پارلمنتوده مخالفين فرقه‌سنك رئيسى اولمشيدى. ١٨٦٦ده ثالثاً ماليه ناظرى اولوب، توسيع حق انتخاب تكليفى دخى قبول اولنمغله، ١٨٦٨ده رئيس الوكلا اولمش ايسه‌ده، ينه اوسنه استعفايه مجبور اولوب، بودفعه دخى (لوتر) عنوانيله پك بيوك برشهرت ورغبته مظهر اولان برحكايهٔ سياسيه يازمش؛ وبوصره‌ده قرالچه كنديسنه اوردلق عنوانى تكليف ايتمش ايسه‌ده، كندى نامنه قبول ايتميوب، زوجه‌سى نامنه قبول ايتمش ايدى. ١٨٧٢ده زوجه‌سى وفات ايدوب، ١٨٧٤ده غلادستون قابينه‌سنك سقوطى اوزرينه، يكيدن صاحب ترجمه باش وكالته گچمش وبودفعه (لورد بيقونسفيلد) عنوانى كنديسنه توجيه اولنه‌رق، اوتدنبرى منوىٔ ضميرى اولان قرالچه‌نك هندستان ايمپراطورلغنى اعلان ايتمش؛ وخارجيه ناظرى بولنان لورد ساليسبورى ايله برابر برلين قونغره‌سنده دخى بولنوب، ١٨٨ تاريخنه‌دك باش وكالتده بولندقده صكره، تاريخ مذكورده سربستى طرفدارانك غلبه‌سى اوزرينه، استعفايه مجبور اولوب، برسنه صكره وفات ايتمشدر. بيقونسفيلد اسمى انكلتره‌نك (بوكينغهام) ايالتنده كائن بركوچك قصبه‌نك اسمندن مأخوذدر.

بيكار باشى (بيغا سنجاغنك ازينه قضاسنده واسكى (تروآ) شهرى خرابه‌لرى قربنده برقريه اولوب، براسكى قلعه اثرلرى وسائر خرابه‌لرى واردر. — اورادن جريانله مندرس نهرينه دوكيلن بركوچك چايه دخى (بيكار باشى صويى) ديرلر. — بروسه شهرينك اوسطنده دخى بو اسمله بر محل اولوب، قيالرك آلتندن بردن بره بيوك وپك صووق بر صو چيقديغندن، اطرافى مسيره اتخاذ اولنمشدر. يانده بر تكيه دخى واردر.

بيكار حصار (ادرنه ولايتنك قرق كليسا سنجاق وقضاسنده ناحيه

مركزی بر قصبه اولوب، قرق كلیسانك ٢٨ كیلومتره جنوب شرقیسنده، واوله برغوسك ٢٥ كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ١٥ قریه‌دن مركبدر.

بیكانه { (میرزا ابوالحسن نیشاپوری) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جمله‌ اشعارندندر:

تو با این دل نشینی كی توانی رفت از یادم
غباری كز تو بر خاطر نشیند دیر بر خیزد

بیكانیر { هندستانك شمال غربی قسمنده (راجپوتانه) خطه‌سنده برشهر اولوب، همنامی اولان نیم مستقل برحكومت صغیره‌نك مركزیدر. دهلینك ٥٠٠ كیلومتره غربنده وآجیرك ٢٥٠ كیلومتره غرب شمالیسنده برچولك اورته‌سنده كائن برواحك اوزرنده واقعدر. ٦٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. بیكانیر حكومتنك اهالیسی ٥٤٠٠٠٠ قدر اولوب، وارداتی بربچق ملیون فرانقدن زیاده وقوهٔ عسكریه‌سی ٥٠٠٠ نفردن عبارتدر.

بیكسی { بواسمله ایران وهندستانده برقاچ شاعر كلوب، بری شیرازلی وامام عالینك معاصرینندن، بری هراتلی، بری سبزوارلی وبری‌ده اكبر شاهك شعراسندن ایدی.

بیك كول { ارضروم ایله بتلیس ولایتلری آره‌سنده بیوك برطاغ اولوب، شمالی اتكلرندن (آراس) ایرماغی وجنوبی اتكلرندن دخی فرات دوكیلن بر قاچ چای نبعان ایدر. (قوشمر) طاغی بیك كول طاغنك بر شعبه‌سی حكمنده اولوب، غربه طوغری اوزانه‌رق، درسم طاغلریله كسب ارتباط ایدر.

بیكند { ماوراء النهرده بخارا ایله جیحون آره‌سنده وبخارانك ٤٤ كیلومتره جنوب غربیسنده بر كوچك قصبه اولوب، وقتیله ماوراء النهرك مركزی ایدی. فتوح كتابلرنده ذكر اولندیغی كبی، اوائل دور اسلامده دخی بیوك بر شهر اولوب، مكمل سور وقلعه‌سی وبیوك برجامعی وار ایدی، كه یاقوت حموینك روایتنه كوره محرابی فوق العاده مزین ومضع ایدی. مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بیلا { (Biella) ایتالیانك (پیامونته) خطه‌سنده (تورینو) نك ٦٤ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، مكتبی ومشهور شرابی واردر.

بیلان { حلب ولایت وسنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، حلبك ٩٥ كیلومتره غرب شمالیسنده واسكندرونك ١٠ كیلومتره شرق جنوبیسنده ایكی طاغ آره‌سنده واقعدر. ٨٦٢٢ اهالیسی، بر جامعی، ٤ مسجدی، ١ مدرسه‌سی، ١ كلیساسی، ١ رشدیه، ٣ صبیان و٢ خرستیان مكتبی واردر. اهالیسی تركجه لسانیله متكلمدر. بو قصبه قانونی سلطان سلیمان خان دورنده مجدداً انشا اولنوب، تركجه‌ده «ایكی طاغ آره‌سی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. موقعی اسكیدن (مضیق بغراص) و(باب اسكندرونه) اسمیله معروف ایدی. اسكندروندن حلبه انشا اولنان شوسه بیلانك ایچندن كچیور. — بیلان قضاسی اسكندرون ایله آنطاكیه قضالری آره‌سنده واقع اولوب، ٤٨ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله كوزل میوه‌لر حاصل اولور، وخیلی ایپك دخی چیقار. اهالیسی ٢٥٠٠٠ كشی رادده‌لرنده اولوب، عرب وتركدن مركبدر. درون قضاده اهل صلیب محاربانده اهمیت مخصوصه‌یی حائز بولنمش اولان (بغراص) ایله دربساك خرابه‌لری وكوندوزلی اسمیله معروف دیكر بر خرابه موجوددر. قره صو ایله دیكر برقاچ نهرك تشكیل ایتدكلری (آق دكز) كولی قضانك هواسنی قسماً اخلال ایدیور.

بیلایا { (Biélaie) یعنی «بیاض». روسیه‌نك (اورمبورغ) ایالتنده برنهر اولوب، اورال طاغلرندن نبعانله، جنوبه وبعده شماله طوغری آقه‌رق، (اوفه) چاینی دخی اخذ ایله، ٩٣٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره (قامه) نهرینه دوكیلور.

بیلباؤ { (Bilbao) اسپانیانك شمالنده (بیسقایه) ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، غاسقونیه كورفزی ساحلنك قربنده و(آنسه) نهری اوزرنده واقعدر. ١٧٠٠٠ اهالیسی، كوزل ابنیه وسوقاقلریله ریحتمی وایشلك تجارتی واردر. اسكله‌سی (پورتوغالته) قصبه‌سیدر.

بیلستون { (Bilston) انكلتره‌نك (استافورد) ایالتنده وبیرمینغهامك ١٧ كیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی وجوارنده دمیر وكومور معدنلریله بر چوق دمیر خانه ودوكمخانه‌لری واردر. لوندره‌یه برقنال ایله مربوطدر.

بیلفلد (Bielfeld) پروسیەنك (وستفالیه) خطەسندە و(مونستر)ك ٦٢ کیلومترە شرقنده اولەرق (لوتراخ) نهری اوزنده بر شهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی وبز وسائره فابریقەلری واردر.

بیلقان شیروانده دربند قربنده بر شهر ایدی، که حضرت عثمانك زمان خلافتنده فتح اولنەرق، خیلی وقت بلاد معمورهٔ اسلامیەدن اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. مغوللرك هجومنده، تخریب واحراق اولنەرق، بعده اهالیسی یکیدن طوپلاندیغی مروی ایسەده الیوم نشانی قالمامشدر.

بیلواوسرو (Bielo-Osero) یعنی «آق کول». روسیەنك (نوودوغورود) ایالتنده، ٦٠° عرض شمالی ایله ٣٥° طول شرقیده واقع برکول اولوب، (قوویا) و(کما) نهری بوکا دوکیلور، و(شکسنا) نهری آیاغی حکمندەدر.

بیلەجك خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك مرکزی برقصبه اولوب، بروسەنك ٨٥ کیلومترە شرق جنوبیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع برچایك کنارنده اولدرق، غایت لطیف وشایان تصویر بر اراضینك اورتەسنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، بری غازی سلطان عثمان خان ودیکری سلطان اورخان حضرتلری طرفندن بنا اولنمش ایکی جامع شریفی، بر مدرسەسی، شیخ ادەبالی حضرتلرینك تربەسیله خانقاهی، رشدیه مکتبی، ١٢ ایپك فابریقەسی، چارشیسی واولدقجه تجارتی واردر. آب وهواسی غایت لطیفدر. — بیلەجك قضاسی ارطغرل سنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، کوپلی، بازارجق. کول بازاری. یار حصار، لفکه اسمیله ٥ ناحیه و١٧٥ قریەدن مرکبدر. اهالیسی ٥٢٠٠٠ مقدارینده قریب اولوب. قسم کلیسی مسلمدر. خرستیانلری ارمنی وروم عد اولنیورسەده، بونلردخی لسان ترکی ایله متکلمدرلر. اراضیسی پك منبت اولمیوب اکثر طرفلری طاشلق ایسەده، بیشه آغاجلرینی حاوی اورمانلری وزیتون ودود آغاجلری دخی چوقدر. باشلیجه حاصلاتی ایپك اولوب، کرك مرکزده وکرك قضانك سائر طرفلرنده بر چوق ایپك فابریقەلری واپکدن قاش وچارشف وسائره اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر. درون قضاده ٢٠٢ جامع ومسجد، ٨ مدرسه، ٧ تکیه، ١٣ کلیسا، ١٩٦ مکتب، ١٠ خان و٦٢٥ دکان موجوددر.

بیلیتون (Billiton) آسیا جزایرندن اولوب، بورنئونك جنوب غربی کوشەسیله سوماترەنك جنوب شرقی کوشەسی آرەسنده و(بانقه) جزیرەسنك شرقنده اولەرق، ٢°٣٠′ ایله ٣°١٧′ عرض جنوبی آرەسنده ممتد اولور، واورتەسی ١٠٥°٤٠′ طول شرقیده واقعدر. قیالق ومرجاندن متشکل بر طاقم صیغلر وآطەلرله محاط اولوب، اراضیسی آز عارضەلیدر. یالکز وسطلرنده ٦٠٠ مترە ارتفاعنده ایکی طاغی واردر. مساحهٔ سطحیەسی ٦٥٥٢ مربع کیلومترە اولوب، ١٢٥٠٠ قدر اهالیسی واردر، که قسم اعظمی ملایی واصللی پرلیدن مرکب اولوب، اکثری مسلمدر. برمقدار چینلی دخی واردر. اورمانلری وکراسته جیلق ومرانغوزلقده مستعمل اشجاری چوقدر. قلای ودمیر معدنلری دخی واردر. بر حکومت اسلامیەنك تحت ادارەسنده اولوب، اسماً ورسماً فالمنکه تابعدر.

بینا (میرزا صدر کیلانی) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کر مرد رهی جز ره بیچون نروی
از جادهٔ حق بمکر وافسون نروی

بیناب ایرانك آذربیجان خطەسنده، مراغه ایالتنده، تبریزك ٩٠ کیلومترە جنوب غربیسنده وارمیه کولنك ساحل شرقیسندن ١٥ کیلومترەلك مسافەده واقع برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی، کوزل باغ وباغچەلری وصاغلام هواسی واردر.

بین السورین خلافت عباسیه زماننده بغدادك کرخ قسمندەکی محلەلردن اولوب، ابنیەواسواقنك کوزللکیله وآل بویەدن بهاءالدولەنك وزیری ابونصر سابوربن اردشیرك بنا کردەسی اولان مشهور برکتبخانەسیله شهرت بولمشدر. پك قیمتدار کتبی حاوی اولان بوکتبخانه ٤٤٧ تاریخنده سلجوقیلردن طغرل بکك بغداده دخولنده وقوع بولان حریقده یانمشدر.

بین القصرین بغدادك شرق جهتنده باب الطاق قربنده بر بیوك محله اولدیغی کبی، قاهرەدەدخی بو اسمله برمحله وارایدی، که

شهرك اورته‌سنده اولوب، بعده (سوق الصياريف) يعنى صرافلر چارشيسى اولمشدى.

بين النهرين { دجله‌نك شرق جهتنده اوله‌رق برى بغدادك و ديگرى موصلك قربنده بو اسمله ايكى ناحيه وار ايدى.

بينتانغ { ملاقه شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوبى قارشيسنده بر آطه اولوب، طول وعرضى ٥٠ كيلومتره قدردر. برطاقم كوچك آطه‌لر وصيغلرله محاطدر. اراضيسى منبت اولوب، بوبر وسائر محصولاتى وآلتون توزى واردر. اهاليسى ٢٠٬٠٠٠ كشى راده‌لرنده اولوب، دين اسلامله متدينلردر. (لينغا) حاكمنه تابع اولوب، رسماً فلمنك دولتنى طانيورلر.

بينش { (جعفر بيك) كشمير شعراسندن اولوب، اشعارى غايت لطيف ومعنيداردر. اورنك زيب زماننده جهان آباده ياشامش، واون برنجى قرن هجرى اواخرنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى وبر مثنويسى واردر. شو بيت جمله اشعارندندر:

تا براهت يكجهت سازم فغان خويشرا
چون جرس بادل يكى كردم زبان خويشرا

بينش { (سيد مرتضى) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد ساداتندن اولديغى حالده، جدى هندستانه دكن قطعه‌سنه هجرت ايتمش اولمغله، مدراسده نشئت، و ١٢٢٦ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. شو بيت جمله اشعار معنيدارندندر:

عكس زلف افكنده در چشم ترم دل ميكشد
همچو ماهى كير دريا طرفه طرح دام ريخت

بينكن { (Bingen) آلمانيانك (هس دارمستاد) بيوك دوقه‌لغنده، (رين) ايرماغيله (ناخه) نهرينك محل تلاقيسنده و(ماينسه) نك ٢٥ كيلومتره غربنده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى وقربنده رينك برشلاله‌سى وبر اسكى قلعه خرابه‌سى واردر.

بَينون { يمنده صنعا قربنده مشهور بر قلعه اولوب، روايته كوره، وقت سعادتدن اول يمنى ضبط ايدن حبشليلر طرفندن تخريب اولنمشدر.

بَينونه { عمان ايله بحرين وبر روايتده يمامه وعمان آره‌سنده بريردر.

بينيون { (Bignon) فرانسه علماسندن اولوب، اون ياشنده ايكن كتاب تأليف ايتمش اولمغله شهرت بولمشدر. ١٥٨٩ ده طوغوب ١٦٥٦ ده وفات ايتمشدر.

بيوار { غزنه، هرات، مروروود وغور آره‌سنده واقع (غرشستان) خطه‌سنك مركزى بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بيوت { (Biot) فرانسه‌نك مشاهير علماسندن اولوب، ١٧٧٤ ده طوغمش، و ١٨٦٢ ده وفات ايتمشدر. فن بصر وعلم نجوم وحكمت طبيعيه وفنون سائره‌يه متعلق برچوق اثرلر يازمش، وبعض كشفيات وتحقيقات فنيه‌ده (كى‌لوساق) و(آراغو) كبى مشاهيره رفاقت ايتمشدر. — اوغلى دخى بو اسمله معروف اولوب، چين لسانى حقنده بعض كتابلر يازمشدر.

بيوتيا { (Beotie, Bœotia) يونان قديمك بر خطه‌سى اولوب، شمالاً لوقريده، شمال غربى جهتندن وغرباً فوكيده خطه‌لريله، جنوباً قورينته كورفزى ومغاريده ايله آتيقه خطه‌لريله، شرقاً اغريبوز بوغازيله، شرق شمالى جهتندن دخى اغريبوز كورفزيله محاط ومحدود ايدى. مركزى (تبه) شهرى ايدى. بوخطه‌نك قسم شماليسى طاغلق وصونوق اولوب، قوه انباتيه‌سى پك آزدر. قسم جنوبيسى ايسه دها معتدل اولوب، بعض ميوه‌لر وكوزل شراب حاصل اوليوردى، هواسى آغردر. اساطير يونانيه‌ده مشهور اولان (اليقون) ايله (كتيرون) طاغلرى وآسوپ، پرمس وكفيس نهرلرى و(كفاليس) ايله (هيليكه) كوللرى بو خطه‌ده‌در. اسكى بيوتياليلر ابتدا چوبانلقله مشغول اولوب، بو مناسبتله بوخطه‌يه دخى «صيغير تماجلق» ديمك اولان بو اسم ويرلمشدى. آتنه‌ليلر بونلره اسناد غباوت ايدرلرديسه‌ده، ايچلرندن هسيه‌د، پلوتارق وپيندار كبى بر چوق مشاهير ظهور ايتمشدر. اول امرده (آتيقه) خطه‌سيله براولوب، پلاسجلر ايله مسكون ايدى. قادموسك معيتنده اولان فنيكه‌ليلرك يونانه هجرتندن صكره، مركزى (تبه) شهرى اولمق اوزره، آيريجه برحكمدارلق حالنه كچوب، ميلاددن ١٢ قرن اول حكمدارلق الغا اولنه‌رق، بر جماهير متفقه صورتنده اداره اولنمغه باشلامشيدى. اسپارته‌ليلرله آتنه‌ليلر آره‌سنده‌كى محاربه مشهوره‌ده بيوتياليلر اسپارته‌ليلره ياردم ايتمشلرسه‌ده، كنديلرى

دخی اسپارته‌لیلرك ید ضبطنه کچوب، بعده استرداد استقلال ایتمش، وبرآرالق (تبه) شهری بتون یونان حکومتلرینك مرکز عمومیسی حکمنه کچمش ایسه‌ده، مؤخراً تدنی‌یه یوز طوتمش؛ ونهایت اسکندر طرفندن تخریب اولنمشدر. اووقتدن بری بیوتیانك براهمیت تاریخیه‌سی اولیوب، ادارهٔ عثمانیه زمانده لیوادیا یعنی زیتون ایالتنه ملحق بولنمش؛ ویونانك استقلالندن صکره (آتیقه) خطه‌سیله برابر برایالت اتخاذ اولنمشدر. که ایالت مذکوره‌نك (تبه) و(لیوادیا) قضالرینی تشکیل ایدیور. [«آتیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیورن (Biorn) بو اسمله اسوجده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی (رانبار اود بورقك)ك اوغلیدر، و ۸۶۰ تاریخ میلادیسندن ۸۸۰ تاریخنه‌دك حکم سوروب، فرانسه وانکلتره‌یه بعض آقینلر اجرا ایتمش، و مملکتنده خرستیانلغك نشرینه مساعده ایلمشدر. — ایکنجیسی ۸۷۳دن ۸۸۳ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، فرانسه‌یه واقع برسفرنده قتل اولنمشدر.

بیورناره مصرده دمیاط قریننده واشموم نهری اوزرنده برکوچك قصبه اولدیغی «معجم البلدان» ده مسطوردر.

بیوك آطه یاخود بك آطه‌سی (Bringhipo) یاخود (Il du Prince) درسعادت جوارنده مرمره دکیزنده ومالتپه قارشیسنده واقع آطه‌لرك اك بیوك واك معموری اولوب، طوغریدن طوغری‌یه شهر امانتنه ملحق آطه‌لر قائمقاملغنك مرکزیدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۵ وشرقدن غربه اولان عرضی ۳ کیلومتره قدر اولوب، آناطولی ساحلندن ٤ کیلومتره آچیقده‌در. قصبه آطه‌نك ساحل شرقیسنده اولوب، کوزل ابنیه‌یی، مفرح کوشکلری ومتعدد مسافرخانه وغازینوسی واردر. آطه‌نك اطرافنده کوزل برآرابه‌یولی یاپلمشدر. آطه‌نك اورتی چاملرله مستور اولوب، هواسی پك لطیف وصاغلامدر. ایکی تپه‌سی اولوب، اك مرتفعنك اوستنده (آی یانی) اسمیله بر روم مناستری بولنیور، که نظارتنك کوزللکیله مشهوردر.

بیوك چکمجه [«چکمجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیوك دره استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده وقره دکیز بوغازی قریننده بیوك برقریه اولوب، درسعادت لیماننك ۱۵ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده، کیرچ برونی کورفزیله صاری یار آره‌سنده وبکقوزلر قارشیسنده واقعدر. یاندن بردره آقغله بو اسمله تسمیه اولنوب، اسم قدیمی (باتیر یاقس) یعنی «درین دره» در. الیوم روملر عندنده اسم حاضرینك ترجمه‌سی اولان (مغاروما) اسمیله معروفدر. کوزل یالی وکوشکلری، بعض سفارتلرك صیفیه‌لرینی وبرقاچ مسافرخانه‌یی حاوی اولوب، ابنیه‌سی کوزل ودکیز بویتجه اوزانان رحتمی مکملدر. قریننده مسیره اتخاذ اولنان فندیق صویی، کستانه صویی وچیرچیر صویی بولنیور.

بیوك مندرس [«مندرس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیون (Bion) بو اسمله یونان قدیمك ایکی شاعری اولوب، برنجیسی عن اصل ازمیرلی اولدیغی حالده، قبل المیلاد ۲۹۰ تاریخلرنده سیچلیاده یاشامشدر. اشعار ومنظومه‌لرینك بعضلری بولنوب، نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی شاعر وهجوله مشغول اولمغله برابر حکمای کلبیوندن اولوب، عن اصل اسکیتیانك (اولبیا) شهرندن ایدی. اعتقاداته قارشی دخی هجو سویلدیکندن، دینسزلکله اتهام اولنمشدر. قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخنده، پك یاشلی اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. اشعارندن یالکز بعض قطعه‌لر بولنه‌بیلمشدر.

بیهار یاخود بهار (Bihar) مجارستانده اردلك غرب جهتنده برایالت اولوب، مرکزی (غروس واردین) شهریدر. ایالتنك اهالیسی ۵۵۵۰۰۰ کشیدن عبارتدر. قسم شرقیسی طاغلق وقسم غربیسی بطاقلق اولوب، ذی قیمت معدنلری وکوزل مرمری دخی واردر.

بیهس (ابوشجاع صهیب بن عامر الجرمی القضاعی) مشاهیر شعرا وشجعان عربدن اولوب، قبیله‌سیله شامده یاشامش، وملوك امویه‌دن عبدالملك بن مروان وبرادری محمده انتساب ایتمشیدی. قبیله‌سندن (صفراء) اسمنده برقیزه اولان معاشقه‌سیله شهرت بولمشدر. شو ایکی بیت مرقومه حقنده سویلدیکی اشعارندندر:

سقى دمنةً صفراء كانت تحلها
بنوء الثريا طلها وذهابها
اصاب عليها كل اسحم هاطل
ولازال مخضراً مريعاً جنابها

— بو اسمده فزاره قبیله‌سندن بری دخی اولوب، حمقیله ومع هذا حاضر جوابلغیله مشهوردر.

بَیهَق { نیسابور قربنده بیوك برناحیه اولوب، نیسابور ایله قومس وجوین آره‌سنده واقع، ویاقوت حوینه روایتنه کوره، طول وعرضی تقریباً ٢٥ فرسخ اولدیغی حالده، ٣٢١ قریه وقصبه‌یی جامع ایدی. مرکزی (خسروجرد) قصبه‌سی ایدی. بوناحیه‌دن پك چوق علما وفقها وادبا وسائر مشاهیر ظهور ایدوب، اك مشهورلری ابوبکر بیهقی در.

بییقلی علی پاشا { عصر سلطان عثمان خان ثالثده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب. استانبوللیدر. حسن صوته مالك اولمغله، دارالسعاده اغاسی بشیر اغایه مؤذن اولمش؛ وبعده سلطان محمود خان اولك خدمتنه کیروب، چوقه‌دار ورکابدار اولدقدن صکره، ١١٦٤ تاریخنده سلحدار شهریاری اولمشیدی. ١١٦٨ده حکیم زاده علی پاشانك عزلنده صدارته کچمسنه لحیه‌سزلکی مانع اولوب، وزارت رتبه‌سیله توقیعی دیوان همایون اولمش؛ واوچ آی صکره نائلی عبدالله پاشا یرینه مسند صدارته نصب اولنمشدر. ایکی آی ایله اوچ کون مقام صدارتده قالدقدن صکره، افعال وحرکات ناسزاسندن طولایی، عزل، وقبرصو آره‌سنه حبس اولنه‌رق، ایرتسی کون اعدام اولنمشدر. اسکدارده سید احمد دره‌سنده مدفوندر.

بییقلی محمد پاشا { یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شجعان رجالندن اولوب. ایرانك فتحنده کوستردیکی غیرت وصداقت اوزرینه، ٩٢٠ده ارزنجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، طرزون وسیواس دخی تحت اداره‌سنه ویرلمشیدی. بعده ادریس بتلیسینك دخی یاردیمیله دیار بکر، ماردین، موصل وسائر جزیره وکردستان جهتلرینی کاملاً فتح، وقره‌خانی مغلوب ایده‌رك، او جهتجه ممالك عثمانیه‌نك خیلی توسعنه موفق اولمشیدی.

بییقلی مصطفی پاشا { سلطان احمد خان ثانی دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، بوز اوقلیدر. سرای همایوندن یتیشمه اولوب: سلحدارلقدن صکره سلطان محمد خان رابع دورنده ١٠٥٩ تاریخنده قپودان پاشالقله کریده کوندرلمش، وینه اوسنه عزل اولنه‌رق، بعده کنغری جهتنده ظهور ایدن فتنه‌یی دفع ایتمك اوزره، سردارلقله آناطولی‌یه اعزام اولنمشیدی. ١١٠١ده شام و١١٠٢ده طرابلس والیسی اولوب، ١١٠٣ده درسعادته جلبله، رکاب همایون قائممقاملغنه نصب، و١١٠٤ رجبنده مقام صدارته تعیین اولنه‌رق، اردله متهی عزیمت اولدیغی حالده، بلغرادك دشمن طرفندن محاصره اولنمسی اوزرینه، اوطرفه عزیمتله، شهر مذکوری تخلیص ایتدکدن صکره، عودتنده ١١٠٥ سنه‌سی رجبنده عزل اولنه‌رق، طرابلس والیلکیله تبعید، و بعده تکرار احضار و حبس اولنه‌رق، نقود واشیاسی بعدالمصادره، طرابلسه اعاده اولنمشیدی. ١١٠٩ده تکرار درسعادته جلبله، رکاب همایون قائممقاملغنه نصب اولنه‌رق، ١١١٠ده ادرنه‌ده وفات ایتمکله، اوچ شرفه‌لی جامع حوالیسنده دفن اولنمشدر. صیدوشکاره مائل اولوب، حسن اخلاقه مالك ایدیسه‌ده، درایتی متوسط حالده ایدی.

(باب البانك صوکی)

پ

باب الباء الفارسی — فصل الالف الخ

پابنه { یاخود پبنه (Pabna) هندستانك بنكاله خطه‌سنده، كنك ایرماغنك ۸ كیلومتره شمالنده، "۲۰'۰°۲٤ عرض شمالی ایله '۵۷°۸٦ "۲۳ طول شرقیده واقع برقصبه اولوب، ۱۵۲٦۵ اهالیسی واردر، كه نصفندن زیاده‌سی مسلمدر.

پابیانیچه { (Pabianice) لهستانك (پیوتر-قوف) ایالتنده و (اودر) ایرماغنه تابع (دوربنقه) چایی اوزرنده برقصبه اولوب، ۱۱۸۹۵ اهالیسی و بزیكخانه‌لریله سائر فابریقه‌لری واردر. اهالیسنك قسم اعظمی آلماندر.

پاپا { (Pape) قتولیكلرك رئیس روحانیسنه ویریلان اسم اولوب، حضرت عیسانك وكیلی عد اولنان حواریوندن پتروسك خلیفه‌سی مقامنده‌در. پتروس رومایی مركز اتخاذ ایتمش اولدیغندن. پاپالر دخی رومادە اقامت ایدوب، ۷۲٦ تاریخ میلادیسنه‌دك یالكز ریاست روحانیه‌یی حائز اولدقلری حالده، تاریخ مذكورده روما و بعده دیگر بعض یرلر دخی كندیلرینه ترك اولنغله، برحكومت جسمانیه دخی اكتساب ایتمشلردر. قسطنطینیه‌نك روما ایمپراطورلری طرفندن پایتخت اتخاذینه‌دك بتون خرستیانلرك رئیسی پاپا اولوب، بعده ایمپراطورلر قسطنطینیه بطریقنه دخی خیلی قوت ونفوذ ویرمشلر. و بطریقلر ابتدا پاپایه تابع بولنمشلرایسه‌ده، مرور زمانله مساوات دعواسنه قالقیشمرله. شرق وغرب كلیساسی آیریلوب. پاپالر یالكز قتولیكلرك رئیسلری قالمشلردر. قرون وسطاده پاپالر آوروپاده بیوك برحكم ونفوذ قزاوب، مذهبه تعلق ایدر حزئی برسببله حكمدارلرك عزل ونصبنه قدر قارشمشلر؛ وبو مداخله‌دن برچوق منازعات ظهور ایدوب، بعض دفعه آلمانیا ایمپراطورلری وسائر قوتلی حكمدارلر پاپایی تبدیل وبشقه‌سی نصب ایتمشلردر. تمام اسلام ایله اوروپالیلر آره‌سنده اوقدر قانلر دوكلمسنی ایجاب ایدن اهل صلیب سفرلری دخی پاپالرك نظارتی تحتنده واونلرك تشویقیله ترتیب اولنوردی. ۱۳۰۹ تاریخ میلادیسنده پاپا بشنجی، (قلیان) رومایی تركه مجبور اولوب، فرانسه‌ده (آوینیون) شهرینی مركز اتخاذ ایتمش، و۱۳۷۷ تاریخنه‌دك خلفلری اوراده اقامت ایتدكدن صكره، تاریخ مذكورده پاپا اون برنجی (غرغوآر) مركزینی ینه رومایه نقل ایلمش ایسه‌ده، بونك وفاتنده آوینیونده دخی برپاپا انتخاب اولنوب، بوشهرك پاپالریله روما پاپالری آره‌سنده ۷۱ سنه دوام ایدن برمنازعهٔ عظیمه ظهور ایتمشیدی. اوصره‌لرده برچوق مذاهب جدیده صاحبلری ظهور ایدوب، نهایت اون آلتنجی قرن میلادیده لوتر، قالوین وسائر پروتستان موجدلرینك ظهوریله، انكلتره وآلمانیانك قسم اعظمیله اسقاندیناویا والحاصل آوروپانك غرب شمالی قسمی بومذهبه تابع اولوب، پاپالرك حكم ونفوذی كیتدكجه آزالمغه باشلامشدر. ۱۸۷۰ تاریخنده ایتالیا دولتنك رومایی پایتخت اتخاذ ایتمسیله، پاپالر حكومت جسمانیه‌لرینی بسبتون غائب ایتمشلردر. الك اول پاپالق ایدنلر خرستیانلغك نشرینه چالیشوب، بعضلری بو اغورده فدای جان ایتدكلرندن، خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود وله‌رق، (سنت) عنوانیله یاد اولنورلر. پاپا قاردینالردن متشكل برمجلس عمومی طرفندن و قاردینالرك ایچندن انتخاب اولنوب، اكثری ایتالیان جنسیتنه منسوب ایسه‌لرده، ۱٤ فرانسز، ۷ آلمان، ۱۲ اسپانیول، ۲ ساووآلی، ۱ پورتكیزلی و ۱ فلنكلی پاپا دخی كلمشدر. ۱٦ نجی قرن میلادیدن بری دائما ایتالیان قاردینالرك ایچندن انتخاب اولنورلر. ۸۸٤ تاریخندن بری پاپالغه انتخاب اولنانلر اسملرینی دكیشدروب، بریكی اسم آلیرلر. آیری آیری ایكی پاپا انتخاب اولندقلری وقت حقسز اولانه (آنتی پاپا) دیرلر، كه بونلر زیرده كی

جدولده (مدعی) اسمیله اشارت اولنمشلردر. ابتدادن شمدی‌یه قدر پاپالق مسندینه قعود ایدن پاپالرک اسامیسیله تاریخ انتخابلری بروجه زیردر:

حواریوندن پتروس	٣٤
سنت لین	٦٦
» قلت	٧٨
» قلمان اول	٩١
» اواریست	١٠٠
» آلکساندر	١٠٩
» سیکست اول	١١٩
» تلسفور	١٢٧
» هیژن	١٣٩
» پی اول	١٤٢
» آنیست	١٥٧
» سوتیر	١٦٨
» الفتر	١٧٧
» ویقتور اول	١٩٣
» زفرین	٢٠٢
» قالیکست اول	٢١٩
» اوربان اول	٢٢٣
» پونتیان	٢٣٠
» آنتر	٢٣٥
» فابیان	٢٣٦
» قورنیل	٢٥١
» نوواتیان (مدعی)	٢٥١
» لوس اول	٢٥٢
» اتیان اول	٢٥٣
» سیکست ثانی	٢٥٧
» دنیس	٢٥٩
» فلیکس اول	٢٦٩
» اوتیخیان	٢٧٥
» قایوس	٢٨٣
» مارسلن	٢٩٦
فترت عن ٣٠٤ الی	٣٠٨
» مارسل	٣٠٨
» اوسب	٣١٠
» ملکیاد	٣١١
» سیلوستر اول	٣١٤
» مارق	٣٣٦
» یولیوس اول	٣٣٧
» لیبر	٣٥٢
ایکنجی فلیکس	٣٥٥
» لیبر (ثانیا)	٣٥٨
» داماس	٣٦٦
اورسین (مدعی)	٣٦٦
» سیریس	٣٨٤
» آناستاس	٣٩٨
» اینوسان اول	٤٠٢
» زوزیم	٤١٧
» بونیفاس اول	٤١٨
» سلستین اول	٤٢٢
» سیکست ثالث	٤٣٢
» لیون (بیوک)	٤٤٠
» هیلر	٤٦١
» سمپلیس	٤٦٨
» فلیکس ثالث	٤٨٣
» جلاس	٤٩٢
» آناستاس ثانی	٤٩٦
سیماق	٤٩٨
لوران (مدعی)	٤٩٨
هورمیداس	٥١٤
برنجی ژان	٥٢٣
دردنجی فلیکس	٥٢٦
ایکنجی بونیفاس	٥٣٠
ایکنجی ژان (مرکور)	٥٣٣
برنجی آغاپت	٥٣٥
سیلور	٥٣٦
ویجیل	٥٣٧
برنجی پلاج	٥٥٥
اوچنجی ژان	٥٦٠
برنجی بنوآ	٥٧٤
ایکنجی پلاج	٥٧٨
سنت غرغوآر (بیوک)	٥٩٠
سابینیان	٦٠٤
اوچنجی بونیفاس	٦٠٧
دردنجی بونیفاس	٦٠٨
سنت دیودوته	٦١٥
بشنجی بونیفاس	٦١٨
برنجی هونوره	٦٢٥
سورین	٦٤٠
دردنجی ژان	٦٤٠
تئودور	٦٤٢
سنت مارتین اول	٦٤٩
سنت اوجن اول	٦٥٤
ویتالیان	٦٥٧
آدئودات	٦٧٢
برنجی دومنوس	٦٧٦
آغاتون	٦٧٨
سنت لیون ثانی	٦٨٢
ایکنجی بنوآ	٦٨٤
بشنجی ژان	٦٨٥
پیر / تئودور (مدعی)	٦٨٥
قونون	٦٨٦
برنجی سرجیوس	٦٨٧
تئودور / پاسقال (مدعی)	٦٨٧
آلتنجی ژان	٧٠١
یدنجی ژان	٧٠٥
سیسینیوس	٧٠٨
قسطنطین	٧٠٨
سنت غرغوآر ثانی	٧١٥
اوچنجی غرغوآر	٧٣١
زاقاریا	٧٤١
اتیان	٧٥٢
ایکنجی اتیان	٧٥٢
سنت پاولوس اول	٧٥٧
تیوفیلاقت / قسطنطین / فلیپ (مدعی)	٧٥٧
اوچنجی اتیان	٧٦٨
قسطنطین (مدعی)	»
برنجی آندریان	٧٧٢
سنت لیون ثالث	٧٩٥
دردنجی اتیان	٨٦٦
سنت پاسقال اول	٨١٧
ایکنجی اوجن	٧٢٤
زیزین (مدعی)	»
والنتین	٨٢٧
دردنجی غرغوآر	٨٢٧
ایکنجی سرجیوس	٨٤٤
دردنجی لیون	٨٤٧
اوچنجی بنوآ	٨٥٥
آناستاس (مدعی)	»
سنت نیقولاس اول	٨٥٨
ایکنجی آدریان	٨٦٧
سکزنجی ژان	٨٧٢
ایکنجی مارتن	٨٨٢
اوچنجی آدریان	٨٨٤
بشنجی اتیان	٨٨٥
فورموز	٨٩١
سرجیوس (مدعی)	»
آلتنجی بونیفاس	٨٩٦
آلتنجی اتیان	٨٩٦
رومان	٨٩٧
ایکنجی تئودور	٨٩٨
طقوزنجی ژان	٨٩٨
دردنجی بنوآ	٩٠٠
بشنجی لیون	٩٠٣
قریستوف	٩٠٣
اوچنجی سرجیوس	٩٠٤
اوچنجی آناستاس	٩١١
لاندون	٩١٣
ونجی ژان	٩١٤
آلتنجی لیون	٩٢٨
یدنجی اتیان	٩٢٩
اون برنجی ژان	٩٣١
یدنجی لیون	٩٣٦
سکزنجی اتیان	٩٣٩
اوچنجی مارتن	٩٤٢
ایکنجی آغاپت	٩٤٦
اون ایکنجی ژان	٩٥٦
سکزنجی لیون	٩٦٣
بشنجی بنوآ	٩٦٤
اون اوچنجی ژان	٩٦٥
آلتنجی بنوآ	٩٧٢
یدنجی بونیفاس (مدعی)	»
ایکنجی دومنوس	٩٧٤
یدنجی بنوآ	٩٧٥
اون دردنجی ژان	٩٨٣
یدنجی بونیفاس (ثانیا)	٩٧٥
اون بشنجی ژان	٩٨٥
اون آلتنجی ژان	٩٨٦
بشنجی غرغوآر	٩٩٦
اون آلتنجی ژان (ثانیا مدعی)	٩٩٧
ایکنجی سیلوستر	٩٩٩
اون یدنجی ژان	١٠٠٥
اون سکزنجی ژان	١٠٠٥
درنجی سرجیوس	١٠٠٩
سکزنجی بنوآ (مدعی)	١٠١٢
اون طقوزنجی ژان	١٠٢٤
طقوزنجی بنوآ	١٠٣٣
سیلوستر / یکرمنجی ژان (مدعی)	»
آلتنجی غرغوآر	١٠٤٤
ایکنجی قلمان	١٠٤٦
ایکنجی داماس	٠٤٨
سنت لیون تاسع	١٠٤٩
ایکنجی ویقتور	١٠٥٥
طقوزنجی اتیان	١٠٥٧
اوننجی بنوآ (مدعی)	»
ایکنجی نیقولاس	١٠٥٨
ایکنجی آلکساندر	١٠٦١
ایکنجی هونوره (مدعی)	»
یدنجی غرغوآر	١٠٧٣
اوچنجی قلمان (مدعی)	١٠٨٠
اوچنجی ویقتور	١٠٨٦
ایکنجی اربان	١٠٧٨
ایکنجی پاسقال	١٠٩٩
آلبرت / تئودوریق (مدعی)	»
ایکنجی جلاس	١١١٨
موریس بوردن (مدعی)	»
ایکنجی قالیکست	١١١٩
ایکنجی هونوره	١١٢٤
اوچنجی قالیکست (مدعی)	»
ایکنجی اینوسان	١١٣٠
آناکلت / ویقتور (مدعی)	»
ایکنجی سلستین	١١٤٣
ایکنجی لوس	١١٤٤
اوچنجی اوجن	١١٤٥
دردنجی آناستاس	١١٥٣
دردنجی آدریان	١١٥٤
اوچنجی آلکساندر	١١٥٩
دردنجی ویقتور / اوچنجی پاسقال / قالیکست / اینوسان (مدعی)	»
اوچنجی لوس	١١٨١
اوچنجی اوربان	١١٨٥
سکزنجی غرغوآر	١١٨٧

اوچنجی قلمان	۱۱۸۷
اوچنجی سلستین	۱۱۹۱
اوچنجی اینوسان	۱۱۹۸
اوچنجی هونوره	۱۲۱٦
طقوزنجی غرغوآر	۱۲۲۷
دردنجی سلستین	۱۲٤۱
دردنجی اینوسان	۱۲٤۳
دردنجی الکساندر	۱۲۵٤
دردنجی اوربان	۱۲٦۱
دردنجی قلمان	۱۲٦۵
اوننجی غرغوآر	۱۲۷۱
بشنجی اینوسان	۱۲۷٦
بشنجی آدریان	۱۲۷٦
یکرمی برنجی ژان	۱۲۷٦
اوچنجی نیقولاس	۱۲۷۷
دردنجی مارتین	۱۲۸۱
دردنجی هونوره	۱۲۸۵
دردنجی نیقولاس	۱۲۸۸
بشنجی سلستین	۱۲۹٤
سکزنجی بونیفاس	۱۲۹٤
سنت بنوآ حادی عشر (آوینیونده)	۱۳۰۳
بشنجی قلمان	۱۳۰۵
یکرمی ایکنجی ژان	۱۳۱٦
پیر دوقوربیر (مدعی)	»
اون ایکنجی بنوآ	۱۳۳٤
آلتنجی قلمان	۱۳٤۲
آلتنجی اینوسان	۱۳۵۲
بشنجی اوربان	۱۳٦۲
اون برنجی غرغوآر (روماده)	۱۳۷۰
اون برنجی غرغوآر	۱۳۷۷
آلتنجی اوربان	۱۳۷۸
یدنجی قلمان (آوینیونده)	۱۳۷۸
طقوزنجی بونیفاس (روماده)	۱۳۸۹
اون اوچنجی بنوآ (آوینیونده)	۱۳۹٤
یدنجی اینوسان (روماده)	۱٤۰٤
اون ایکنجی غرغوآر	۱٤۰٦
بشنجی آلکساندر	۱٤۰۹
یکرمی اوچنجی ژان	۱٤۱۰
بشنجی مارتین	۱٤۱۷
یدنجی قلمان (آوینیونده مدعی)	۱٤۲٤
یدنجی اوجن (روماده)	۱٤۳۱
بشنجی فلکس (پاله‌ده)	۱٤۳۹
بشنجی نیقولاس (روماده)	۱٤٤۹
اوچنجی قالیکست	۱٤۵۵
ایکنجی پی	۱٤۵۸
ایکنجی پاولو	۱٤٦٤
دردنجی سیکست	۱٤۷۱
سکزنجی اینوسان	۱٤۸٤
آلتنجی آلکساندر	۱٤۹۲
اوچنجی پی	۱۵۰۳
ایکنجی یولیوس	۱۵۰۳
اوننجی لئون	۱۵۱۳
آلتنجی آدریان	۱۵۲۲
یدنجی قلمان	۱۵۲۳
اوچنجی پاولو	۱۵۳٤
اوچنجی یولیوس	۱۵۵۰
ایکنجی مارسل	۱۵۵۵
دردنجی پاولو	۱۵۵۵
دردنجی پی	۱۵۵۹
بشنجی پی	۱۵٦۵
اون اوچنجی غرغوآر	۱۵۷۲
بشنجی سیکست	۱۵۸۵
یدنجی اوربان	۱۵۹۰
اون دردنجی غرغوآر	۱۵۹۰
طقوزنجی اینوسان	۱۵۹۱
سکزنجی قلمان	۱۵۹۲
اون برنجی لئون	۱٦۰۵
بشنجی پاولو	۱٦۰۵
اون بشنجی غرغوآر	۱٦۲۱
سکزنجی اوربان	۱٦۲۳
اوننجی اینوسان	۱٦٤٤
یدنجی آلکساندر	۱٦۵۵
طقوزنجی قلمان	۱٦٦۷
اوننجی قلمان	۱٦۷۰
اون برنجی اینوسان	۱٦۷٦
سکزنجی آلکساندر	۱٦۸۹
اون ایکنجی اینوسان	۱٦۹۱
اون برنجی قلمان	۱۷۰۰
اون اوچنجی اینوسان	۱۷۲۱
اون اوچنجی بنوآ	۱۷۲٤
اون ایکنجی قلمان	۱۷۳۰
اون دردنجی بنوآ	۱۷٤۰
اون اوچنجی قلمان	۱۷۵۸
اون دردنجی قلمان	۱۷٦۹
آلتنجی پی	۱۷۷۵
یدنجی پی	۱۸۰۰
اون ایکنجی لئون	۱۸۲۳
سکزنجی پی	۱۸۲۹
اون آلتنجی غرغوآر	۱۸۳۱
طقوزنجی پی	۱۸٤٦
اون اوچنجی لئون	۱۷۷۷

پاپا برونی (Cap Papa) موره‌نك شمال غربیسنده و پاتراس کورفزینك مدخلنده بر بروندر.

پاپاس دره‌سی ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده بر کوچك دره‌که شرقی روم ایلی حدودی قربنده استرانجه طاغلرندن نبعان ایله، قره دکیزه منصب اولور.

پاپاس کویی شرقی روم ایلیده طونجه‌نك صول طرفنده و بو نهره منصب اولان بر چایك کنارنده واقع بیوك بر قریه‌در.

پاپاسلی شرقی روم ایلیده فلبه‌نك ۲۵ کیلومتره شرقنده و دمیر یول خطی اوزرنده بر بیوك قریه‌در.

پاپن (Papin) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیوننددن اولوب، حکمت طبیعیه و جراثقال و سائر فنون حقنده بر چوق تألیفات یازمشدر. پروتستان اولمق مناسبتیله، فرانسه‌یی ترك ایتمکه مجبور اولوب، انکلتره‌یه کیتمش، و حرمته نائل اولوب، بعده آلمانیایه کیده‌رك، بعض دارالفنونلرده معلملك ایتمشدر. ۱٦٤۷ ده طوغوب، ۱۷۱٤ ده وفات ایتمشدر.

پاپو یاخود پاپوا (Papous, Papouas) نوع بشرك آیریجه بر عرقیدر که بحر محیط کبیرده باشلیجه یکی کینه جزیرهٔ کبیره‌سنده بولنوب، بو جزیره‌نك شرق و شرق جنوبی جهتنده اولان یکی بریتانیه، یکی ایرلانده، سالومون، سانته قروز، یکی قالدونیه و فیجی آطه‌لرنده و یکی کینه‌نك غرب جهتنده اولان ملوك جزایرینك دخی بعضیسنده ملایی و ملانسیا ایله پولنیسیا عرقلریله آز چوق مخلوط اولارق بولنیور. بونلرك جلدی عمومیت اوزره چقولاته رنکنده اولوب، بعضلرنده صاری‌یه تقرب ایده‌جك درجه‌ده آچیق، و بعضلرنده عادتا سیاه دینله‌جك قدر قویو اولور. کوزلری ایری و چقورده، بورنلری غاغا شکلنده و قاریسی پك اینجه اولوب، آشاغیسی قالین و برون دلیکلری کنیشدر. آغزلری بیوك و آلت چکه‌لری ایریدر. قامتلری متوسط اولوب، اعضای بدنلری اولدقجه متناسب و اورته حالده ملحمدر. صاچلری قویون یاپاغیسنه مشابه اولوب، کنجلری سوس مقامنده صاچلریله باشلرینه اشکال مختلفهٔ غریبه ویررلر. قادینلری ایسه اکثریا صاچلرینی قیصه کسر ویا تراش ایدرلر. البسه‌لری بر نوع آغاج قبوغندن معمول بر پشتمال و بعضا یالکز عورت یرینی اورتر بر یاپراقدن عبارت اولدیغی حالده، قولاقلرینه، بورنلرینه و طوداقلرینه کمیك و بونجق و سائره‌دن عبارت بر طاقم غریب و جسیم مواد صوقارلر. حیوانات دیشلرندن کردانلقلری، انسان چکه‌سی کمیکندن بلزیکلری

وقوش تویله چیچك ویاپراقدن انواع زینتلری دخی واردر. یوز وبدنلرینه چیزمك ویا داغلامقله انواع اشکال یاپدقلری کبی، بر طاقم بویالرله دخی سیما وبدنلرینی تلوین ایدرلر. خانه‌لری اکثریا صویك ایچنده قاقیش قازیقلر اوزرنده وبعضا جسیم آغاجلرك داللرنده دال ویاپراقلرله یاپلش قلبه‌لردن عبارتدر. صو اوزرنده اولانلر آره‌لرنده کوپریلرله اختلاط ایدرلر. وحشیلکلرینك درجه‌سی مختلف اولوب، بعضلری انسان اتی دخی یرلر. هله حربده قتل ایتدکلری دشمنلری یمك جمله‌سنك رعایت ایتدکلری بر عادتدر. بعضلری دها وحشی اولوب، ساده آوله وبالیقله یاشارلر؛ بعضلری ایسه بر آز زراعتله دخی اشتغال ایدوب، پتاتس وتوتون وسائره زرع ایدرلر. توتونی بیوك برنوع چبوقلرله ایچرلر، وبعضلری چیکنیرلر. برنوع نباتدن چیقاردقلری بیره‌یه مشابه برمشروبلری دخی واردر. بر کونه حکومتلری ویا رئیسلری اولمیوب، آنجق عادتلرینه رعایت ایدرلر. کنجلرك اختیارلره اطاعتلری واردر. تعدد ازواج عندلرنده مساغ ایسه‌ده، اکثریسنك بر قاریلری واردر. بینلرنده‌کی منازعه‌لر قوتله فصل اولنوب، اخذثار قاعده‌سی پك مرعیدر. پاپولر اکثر طرفلرده ملا-یلرله وپولینسیا ایله ملانزیا اهالیسیله مخلوط اولوب، آز چوق خالص اولانلری یاریم ملیون قدر تخمین اولنور. لسانلری حقنده هنوز کونه‌دك برکونه تحقیقات اجرا اولنمیوب، هر قوم وقبیله‌سنك لسانی بشقه ایسه‌ده، جمله‌سنك سویلدکلری لسانلر آره‌سنده مشابهت وقرابت بولندیغی ملحوظدر. ذکاوت واستعدادجه کندیلری پك کری اولمیوب، آوروپا-لیلرده کوردکلری بعض ایشلری تقلیده وسهولتله السنهٔ سائره اوکرنمکه موفق اولیورلر. یکی کینه‌ده وسائر او طرفلرده‌کی ملایلر مسلمان ایسه‌لرده، پاپو-لرك ایچنده دین اسلام هنوز دخول وانتشار ایده‌مه‌مشدر.

پاپو آسیا { (Papouasie) یاخود پاپوآزیا بحر محیط کبیرده‌کی یکی کینه جزیرهٔ کبیره‌سنه ویریلن اسمدر. [«کینه» ماده‌سنه مراجعت]

پاپو آطه‌لری { (Archipel Papou) یکی کینه‌نك غرب جهتنده وبو جزیره ایله (جلولو) وسرام آطه‌لری آره‌سنده واقع بر چوق کوچك آطه‌لر اولوب. ١° عرض شمالی ایله ٢°٤٠′ عرض جنوبی و ١٢٦°٣٠′ ایله ١٢٩°٢٢′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولورلر. اوچی بیوك، دردی متوسط وقوری پك کوچك اولوب، جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٨٢٠ مربع کیلومتره، واهالیسی تخمیناً ١٥٠٠٠ کشیدر. ارا-ضیلری طاغلق اولوب، اورمانلرله مستور وطوپراقلری پك منبتدر. نباتات وحیواناتی یکی کینه‌نکیلر کبی اولوب، کوزل طیوری، یلانلری، تمساحلری، دکیز قاپلومباغه‌لری وحیوانات اهلیه‌دن طوموزلری پك چوقدر. اکثرینك احوالی تمامیله معلوم دکلدر. ایچ طرفلرنده‌کی اهالی پاپو عرقنه منسوب اولوب، سواحلنده مسلمان ملایلر یرلشمشدر. رسماً فلنکه تابع اولان (ایندوره) جزیره‌سنك حکومت اسلامیه‌سی تحت اداره‌سنده‌درلر.

پاپوس { (Pappus) اسکندریه مشاهیر ریاضیوندن اولوب، دردنجی قرن میلادینك اواخرنده یاشامشدر. «مجامیع ریاضیه» عنوانیله لسان یونانیده یازمش اولدیغی اثری ناتمام اوله‌رق موجود اولدیغی کبی، جغرافیایه متعلق بر اثرینك دخی متن یونانیسی نایاب اولدیغی حالده، لاتینجه‌ده‌کی ترجمه‌سی موجوددر.

پاپیاس { (St Papias) سنت — خرستیا-نلرك اعزه‌سندن اولوب، فریجیانك (هیراپولیس) شهرنده پسقپوس بولنمش، و١٥٦ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. انجیله برتفسیر یازمشیدی. شباطك ١٢ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پاپیتی { (Papéiti) بحر محیط کبیرده واقع (تاییتی) جزیره‌سنك شمال غربی سا-حلنده واقع براسکله‌سی اولوب، بحر مذکورده‌کی فرانسز مستعمراتنك مرکز عمومیسیدر. فرانسزلر اوراده بر ترسانه وبر ریختم ایله بعض ابنیهٔ عمومیه انشا ایتمشلردر. بالیق یاغی تجارتنك بر بیوك مخزنی حکمنده‌در.

پاپینیانوس { (Papinien, Papinianus) علم حقوقه دائر کتاب یازان علمانك اك اسکی واك مشهورلرندن اولوب، میلادك ١٤٢ تاریخلرنده فنیکه‌ده طوغمش، و (مارق اورل) ایله (سپتیم سور) زمانلرنده حقوقه متعلق بعض خدمتلرده بولنوب، بعده (قاراقالا)یه قارشی (پتا)پی

مدافعه ایتدیکندن. قاراقلا طرفندن اعدام اولنمشدر. اثرلری روما حقوقنك اساسی حكمنده بولنمش ایسه‌ده، لكن بعض قسملری غائب اولوب قصوری غائب اولمشدر.

پاتاغونیا (Patagonie) آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده بر زاویهٔ حادّه ویا بر بویوز اوجی شكلنی ابراز ایدن بر بیوك قطعه‌نك اسمی اولوب، بو قطعه‌نك (آند) سلسله‌سنك غرب جهتنده قالان و بحر محیط كبیر سواحلندن عبارت اولان بر طرفنی شیلی طرفندن ضبط اولنمغله، بو اسم قطعهٔ مذكوره‌نك جهت شرقیه‌سنده قالان ویعنی آرژانتین جمهوریتنه تابع اولان قسم اعظمنه مخصوص قالمشدر. حتی بو قطعه‌نك منتهای جنوبنده اولوب پاتاغونیادن معدود اولان (آتش ارضی) آطه‌سیله سائر بعض ایرلرك دخی نصف غربیسی شیلی‌یه و نصف شرقیسی پاتاغونیه‌یه عائددر. شمال جهتندن پاتاغونیانك حدودی تماميله معين اولميوب، اكثريا (ریونغرو) دینلن نهر بو قطعه ایله نفس آرژانتینك (پامپا) تعبیر اولنان صحرای كبیری آره‌سنده خط حدود اعتبار اولنور.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بو وجهله پاتاغونیا تقریباً ۴۰° ایله ۵۶° عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اولوب، (آند) سلسله‌سنك بحر محیط آطلاسی‌یه تابع اولان مائلهٔ شرقیه‌سندن عبارتدر. قسم شمالیسی واسع اولوب، جنوبه طوغری كیتدكجه طارلاشیر، وساحلی خیلی كیرنتیلی چقنتیلی اولوب، بر چوق قوی وكورفزلرله بر ونه شبه جزیره‌لری واردر. شمالاً پامپا صحراسیله، غرباً شیلی جمهوریتیله، جنوباً بحر محیط جنوبی ایله، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. نفس پاتاغونیانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۲۵۹۳ و آرژانتین جمهوریتنه تابع آطه‌لرله برابر ۶۹۳۰۲۵ و شیلی‌یه تابع اولان سواحل وجزیره وآطه‌لرله برابر جمعاً ۸۶۷۱۲۰ مربع كیلومتره‌در.

شكل طبیعیسی، جبال وانهار وكوللری. — پاتاغونیانك ایچ طرفلری هنوز تمامیله مكشوف ومعلوم اولمدیغندن احوال داخلیه‌سی حقنده معلومات مكمله ویرمك ممكن دكلسه‌ده، عمومیت اوزره آند سلسله‌سنك سواحلنه قدر درجه درجه كسب انخفاض ایدن اتكلردن وبعض قومدن عبارت اولوب، بو طاغلرك بعض جهتلری واسع اورمانلرله مستور ایسه‌ده، اكثر طرفلری طاشلق وقورو اولوب، حاصل اولان بر طاقم قبا اوتلر حیواناته یارایه بیلیرسه‌ده، هوانك افراط برودتندن حیوانات یاشایه‌میور. نهرلرك مجرالری اطرافنده دخی بر طاقم طوزلی كوللر وبطاقلقلر واردر. سواحله قریب اولان محللرینه كلنجه، اورالرده حیواناته یارار اوتلر پك چوق اولمغله، آرژانتینلیلر اورالرده یرلشوب، قویون، كچی، آت وصیغیر كبی حیوانات یتیشدیریورلر.

بو قطعه‌نك نهرلری عمومیت اوزره غربدن شرقه همان متوازیاً آقوب، مجرالرینك بر آزده جنوبه طوغری میلی واردر. بو نهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق: ریونغرو، ریوشوبوت وبوكا تابع اولان ریوسنجر، ریودسادو، ریوده باجوس، ریو شیقو، ریو سانته‌قروز، ریوقویه‌له وریو غالقوس‌در. كوللری دخی چوق اولوب، شیلی حدودی داخلنده قالمش اولان و (ریونغرو) نك منابعنی تشكیل ایدن (والدیویا) و (لانكیهوئه) كوللرندن بشقه، (شوبوت) نهری مجراسنده دخی (فونتانا)، (قولوئه) و(موستر) اسملریله اوچ كول، (وسیادو) نهری منابعنده (بوئنوس آیرس) ودها جنوبده (جبو)، (سنت مارتن)، (نیادمه) (آرژانتینو) كوللری بولنیور.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیواناتی. — مملكتنك وسطی دیمك اولان (شوبوت) خطه‌سنده مقیاس الحراره‌نك وسطی درجه‌سی سانتیغراد حسابیله ۱۲° ۶' اولوب، یازین نهایت ۳۷° ۶' یه قدر چیقار وقیشین تحت الصفر ۱۰° ۲' یه قدر اینر. منتهای جنوبی اولان (ماجلان) بوغازی جوارنده ایسه اورانك یازی، اولان كانونلرله شباطده حرارت ۱۳ درجه‌دن یوقاری چیقماز. وبزم یازمز اولان آیلرده دخی برودت وقار وبوز پك اوقدر شدتلی دكل ایسه‌ده، قیش موسمی اوزون وسوركلیدر. هر حالده پاتاغونیانك هواسی ظن اولندیغی قدر صوغوق اولمیوب، اك جنوبی قسمنده دخی اوروپانك بعض حبوبات ومیوه‌لری یتیشدیرلمش، وآرژانتین وشیلی مهاجرلری اسكان ایتمشلردر. یالكز آند سلسله‌سنه قریب اولان مرتفع محللرنده برودت پك شدتلیدر. عمومیت اوزره یغمورلری آز اولوب، هواسی یابسدر.

پاتاغونیانك علی العموم اراضیسی اوندن زیاده آغاج یتیشدیرمکه مستعد اولوب، آنجق قسم شمالیسنده کی آغاجلری قیصه، دیکنلی واکثریا یاپراقسز برطاقم چالیلردن عبارت اولدقلری حالده، قسم جنوبیسنده وآند طاغلری اتکلرنده عادتا کراستهلك بیوك آغاجلر دخی واردر. بوجهتله مرعالری دخی ضررسز اولوب، کیك انواعی و(غاناق) تعبیر اولنان حیوانله دیکر حیوانات وحشیه اوتلارلر. حیواناتی چوق اولوب، کیك وقراجه انواعیله (تاتو)، (قارو) وسائر اسملرله معروف آمریقایه مخصوص حیوانات وحشیه کثرتله بولندیغی کبی، قره قوش، وپاپاغانك انواعی سینك قوشی دینلن کوچوجك برطیرله سائر طیور وسواحلده بالیقلرك انواع مختلفهسی بولنیور. آند سلسلهسی اتکلرنده کثرتله یبانی آتلر دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پاتاغونیانك اهالیسی وسعت اراضیسنه کوره پك از اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر اهالیٔ اصلیه ایله درت بش بیك آوروپالیدن عبارتدر. اهالیٔ اصلیه آمریقای جنوبینك قسم جنوبیسنك سائر طرفلرنده دخی اولدیغی کبی (آروقان) جنسیتنه منسوب اولوب، (تهوئلشه)، (بوئلشه) وسائر اسملرله برقاچ قوم وقبیلهیه منقسم وجملهسی (پاتاغون) اسمیله معروفدرلر. بونلر عمومیت اوزره اوزون بویلی وتندرست آدملر اولوب، کوزلری کوچك وسیاه، بورونلری باصیق وپاصی، طوداقلری وچکهلری ایلریه طوغری اوزانمش، آلنلری قبهلی، یوزلری یاصی، صاچلری سیاه، قالین ودوز، صقال وبییقلری پك آز، ال وآیاقلری کوچکدر. چنکانهلرك چرکهلرینه مشابه وآنجق دها واسع چادیرلر آلتنده اقامت ایدرلر، وباشلیجه آوایله یاشارلر. سلاحلری اوجنده ایکی اوچ اوفق که ویا یوارلاق طاش باغلی بولنان بر اوزون ایپدن عبارت اولان (بولا) ایله (لاسو) تعبیر ایتدکلری بر نوع بیوك کمندن عبارت اولوب، بعضلرینك مزراق، اوق وتفنك کبی سلاحلری دخی واردر. (بولا) ایله دوه قوشلرینی ولاسو ایله (قناق) تعبیر اولنان حیوانی آولیوب، بونلرك اتنی یرلر ودریلرینی کییرلر. لسانلری بوغازدن تلفظ اولنور سرت وچرکین بر لساندر. کندیلری ساکن آدملر اولوب، بعض سواحلده وممالکتلرینك دیکر بعض طرفلرنده یرلشمش اولان آوروپالیلرله یعنی آرجنتین اسپانیولرله خوش کچنمشلرسهده، بونلر قناعت ایتمیوب، بیچارهلری بسبتون آند سلسلهسی صیرتنك اوته طرفنه آتمق وبتون یرلرینی ضبط ایتمك اوزره، دفعاتله اوزرلرینه عسکر سوق ایتمشلردر. مع هذا شمدی یه قدر بو قطعهنك تماميله اسكانی ممكن اولهمیوب، یالکز (شوبوت) ایالتنك ساحلنده (راوسون) و(پورتومارتن) اسملریله ایکی کوچك اسکله اعمار اولنهرق، بر دمیریولله ربط اولنمشلردر. جهت جنوبیهسی سواحلنده دخی بعض کوچك اسکلهلر تأسیس اولنهرق، ایچریه طوغری دمیر یوللر تمدیدینه باشلانمشدر. اوجهتده اسکان ایدن مهاجرلر باشلیجه حیوانات یتیشدیرمکله مشغول اولوب، زراعتجه بر کونه تشبث مثمر اولمامشدر.

تقسیماتی. — آرجنتین جماهیر متفقهسی پاتاغونیا اوزرینه ادعای حاکمیت ایدوب، بو قطعهٔ واسعهیی ممالکندن عد ایدهرك، بروجه زیر درت جسیم ایالته تقسیم ایتمشدر:

ایالت	مرکزی
ریونغرو	ویادمه
نوکن	قوآرته دیویزیون
شوبوت	راوسون
سانته قروز	سانته قروز

احوال تاریخیهسی. — پاتاغونیا قطعهسی ۱۵۱۹ تاریخنده قپودان (ماجلان) طرفندن اسپانیا دولتی نامنه کشف اولنوب، مومی الیه یالکز سواحلی کوره بیلمش؛ واهالیسی حقنده بر طاقم مبالغهلی تعریفاتده بولنمغله، آوروپاده خیلی وقت پاتاغونلره دیو کبی ایری آدملر نظریله باقلمشدر. ۱۷۶۴ ده قومودور (بایرون) متعاقبا قپودان والیس و۱۸۲۸ ده (اوربینی) پاتاغونیانك ایچ طرفلرینی دخی کشف وتحری ایدوب، احوال ارضیه وطبیعیهسی حقنده معلومات مفصله ویرمشلردر. آمریقای جنوبینك سائر اوطرفلریله برابر اسماً اسپانیایه تابع اولوب، قطعهٔ مذکوره ممالکنك استقلالی زماننده پاتاغونیا اهمال اولنمش؛ واخیراً آند سلسلهسنك غرب جهتنده اولان طار قسمنی شیلی جمهوریتی ضبط ایتدیکی کبی، بحر محیط آطلاسی مانلهسنده اولان قسم اعظمنی دخی بوئنوس آیرس حکومتی تملك ایتمشدر.

پاتانی } (Patani) ملاقه شبه جزیرهسنك ساحل شرقیسنده، همنامی اولان نهرك

منصبنده، ٦°٥٠′ عرض شمالی ایله ٩٩°٢٠′ طول شرقیده واقع برقصبه اولوب، همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزیدر. ٣٥٠٠ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. —— پاتانی حکومتی وقتیله خیلی بیوك واهمیتلی اولوب، بعده سیام دولتنك تحت تابعیتنه چکلمکله، قوتی کسر اولنمق ایچون، ٩ امارته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ١٣٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی حقنده روایات پك مختلفدر؛ بعضلری ٣٠٠٠٠، بعضلری ١٠٠٠٠٠ وبعضلری‌ده ٢٠٠٠٠٠ اولدقلرینی روایت ایتمشلردر.

پاتراس یاخود پاتره (Patras) یونانده موره شبه جزیره‌سنك شمال غربی ساحلنده، قورنته کورفزی مدخلنك خارجنده همنامی اولان قویك ایچنده بر شهر اولوب، (الیاده مع آخائیا) ایالتنك مرکزیدر. ٢٦٠٠٠ اهالیسی، کوزل لیمانی، قلعه‌سی وقورو اوزومله انجیر وسائر میوه‌لره متعلق پك ایشلك تجارتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله پك چوق معبدلری وار ایدی، که بعضیسنك ویرانه‌لری الیوم موجوددر. فتوحات عثمانیه زماننده (آخائیا) پرنسلکنك مرکزی اولوب، بعده مناوبه ایله دولت عثمانیه وونه‌دیکلیلرك الینه چکمشیدی. نهایت تحت ادارهٔ عثمانیه‌ده قالمش؛ ویونانك استقلالنده بروجه مشروح ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. —— پاتراس کورفزی قورنته کورفزینك خارجنده وبو کورفزله یونان دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه طولی ٣١ وعرض اعظمی ٢٢ کیلومتره‌در.

پاترنو سیچیلیا آطه‌سنك (Paterno) (قتانیه) ایالتنده وقتانیه‌نك ١٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، بعض آثار عتیقه‌سی، اسکیدن بری مشهور بال ومعدن صولری واردر.

پاتروقلیس (Patrocle) تروا محاصره‌سنه کیدن یونان قهرمانلرندن اولوب، لوقریده حکمدارینك اوغلی ایدی. (هلند)نك طالبلرندن وآخیلوسك احبابندن اولوب. تروا حکمدارینك اوغلی هکتور طرفندن قتل اولنمشدر.

پاتریا ایتالیاده ناپولینك ٧ (Patria) کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك کول اولوب، کنارنده (اسکیپیون)ك بر سرایله مزارینك آثاری موجوددر.

پاتنه هندستانك بنگاله قطعه‌سنده، کنك ایرماغنك ساحل یمیننده (Patna) و ٢٥°٣٧′ عرض شمالی ایله ٨٢°٢٥′ طول شرقیده واقع بیوك برشهر اولوب، بهار خطه‌سنك مرکزیدر. ٣١٢٠٠٠ اهالیسی اولوب، برثلثی آوروپالیلردن عبارتدر. برچوق جوامع شریفه‌سیله بتخانه‌لری وحبوبات، پرنج، آفیون، کهرچله وسائره‌یه متعلق پك ایشلك تجارتی واردر. پك اسکی بر شهر اولوب، (پالیبوتره) شهر قدیمنك عینی اولدیغی مظنوندر.

پاتی سیچیلیانك مسینه ایالتنده (Patti) ومسینه‌نك ٥١ کیلومتره غربنده اوله‌رق جزیره‌نك ساحل شمالیسنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی وبراسکی مناستری واردر.

پاتیا آمریقای جنوبینك (قولومبیا) جمهوریتنده بر ایرماق اولوب، (Patia) آند سلسله‌سندن نبعان ایله (قاوقه) خطه‌سی ایچنده شمال غربی وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایدرك، طار ودرین بر وادینك ایچندن بالمرور، تقریباً ٤٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ١١ شعبه‌یه منقسم برآغزدن بحرمحیط کبیره منصب اولور.

پاچاقامق (Patchakamak) آمریقا اهالیٔ اصلیه‌سندن پرولیلرك اك بیوك معبودلری اولوب، کونشدن عبارت ایدی. عبادتنه مخصوص پك چوق جسیم ومزین معبدلری اولوب، بونلرك اك بیوکی لیما قربنده ایدی.

پاخیمر (Pachymère) بیزانس دولتی مورخلرندن اولوب، ١٢٤٢ تاریخ میلادیسنده ازنیقده طوغمش؛ واوچنجی میخال پالیو اوغلك زماننده بعض معتنا مأموریتلرده بولندقدن صکره، ١٣١٠ده وفات ایتمشدر. «شرق تاریخی» عنوانیله برکتاب یازمشدر.

پادانغ یاخود پدنك (Padamy) سوماتره جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده و(بنقوان) شهرینك ٤٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی وقهوه، کافور، بوبر، آلتون وسائره تجارتی واردر. فلمنکلیلرك بوشهرده برتجارتخانه‌لری واردر.

پادربورن (Paderborn) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده (میندن)ك

٧٠ كيلومتره جنوبنده اوله‌رق، (ليپه) نهرينه تابع (پادر) چايى اوزرنده بر قصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، بيره وسائر مسكرات فابريقه‌لرى وبعض آثار عتيقه‌سى واردر. وقتيله نيم مستقل بر پسقپوسلغك مركزى ايدى.

پادشاه خاتون { جنكيزيلر زماننده كرمانده حكومت سورن قره‌خطائيان سلاله‌سنك آلتنجى حكمدارى اولوب، سلطان قطب الدين محمدك قيزى اولديغى حالده، ايلخانيلردن بايدوخانه وارمشيدى. ٦٩١ تاريخنده برادرى سلطان جلال الدين سيورغيتمشى قتل ايله، بايدوخانك فرمانيله كرمان تختنه جلوس ايتمش ايسه‌ده، ٦٩٥ د. برادرينك زوجه‌سى (كردوچين خاتون) وقيزى (شاه عالم خاتون) ينه بايدوخانك فرمانيله كنديسنى قتل ايتمشلردر.

پادوقاله { (Pas du Calais) يعنى « قاله آياغى » فرانسه ايله انكلتره آره‌سنده بر بوغاز اولوب، (مانشه) دكيزينى شمال دكيزينه ربط ايدر. فرانسه ساحلنده‌كى (قاله) قصبه‌سيله انكلتره ساحلنده‌كى (دووره) قصبه‌سى آره‌سنده اولان عرضى آنجق ٣٠ كيلومتره‌در. بو ايكى اسكله آره‌سنده دكيزك آلتنده بر تونل انشاسى متصوردر.

پادوقاله ايالتى { Département de Pas du Calais) فرانسه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، غرباً (مانشه) دكيزيله، شمال غربى جهتندن همنامى اولان بوغازله. شمال شرقى جهتندن « شمال » ايالتيله، جنوب غربى جهتندن دخى (سومه) ايالتيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٦٠٦ مربع كيلومتره واهاليسى ٨٥٣٥٢٦ كشيدر. مركزى (آراس) شهريدر. بو ايالت اسكى آرتوآس خطه‌سيله (پيقارديا) خطه‌سنك برقسمندن متشكل اولوب، وسطلرنده برطاقم كوچك طاغلر واردر. وسائر طرفلرينك اراضيسى دوزدر. ليس، اسقارپه آلباند، قانشه واويته‌كبى برقاچ نهرى واوچ جدولى واردر، كه بونلرك برى آراسدن قاليه قدردر. مرمرى. مانئه وچاقيل طاشلرى. كوور معدنى واوله‌جى چاموزى واردر. اراضيسى منبت وزراعتى پك مترقى اولوب. حبوبات متنوعه ايله ميوه وسبزه‌لرك انواعى وباغ استحصالنه مستعمل برطاقم حبوبات حاصل اولور. اورمانلرى آز ايسه‌ده، مرعالرى چوق اولوب، خيلى اغنامى، مقبول آتلرى وطوموز وطيور وحيوانات سائره‌سى واردر. صنايعى پك ايلرى اولوب، ياغ، شكر، چوخه، بز، دانته‌له، كاغد، جام، چينى، بيره وسائره فابريقه‌لرى چوق وتجارتى پك ايشلكدر. ايالات: آراس، بولونيه، مونتروى، سنت اومر، بتونه وسنت پول اسملريله ٦ قضايه منقسم اولوب، ٤٤ ناحيه و ٩٠٤ دائره بلديه‌يى جامعدر.

پادووه { (Padoue, Padova) ايتاليانك ونديك خطه‌سنده ونديكك ٣٥ كيلومتره غربنده اوله‌رق، (برنته) نهرينه منتهى اولان برقنال ايله (باقكيليونه) چاينك محل تلاقيسنده واقع برشهر اولوب، ٦٦٠٠٠ اهاليسى، مشهور دارالفنونى، بيوك كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى، تاريخ طبيعى موزه‌سى، رصدخانه‌سى، علوم وفنون وصنايع آقادمياسى، زراعت جمعيتى، متعدد مكاتب اعداديه وسائره‌سى، متعدد مصنع ومشهور كليسالرى، بيوك تياترو وسائر مصنع ابنيه‌سى، برقاچ كوزل كوپريسى، چوخه، يوك وايپك منسوجات، قورده‌له وسائره فابريقه‌لرى، شراب، حبوبات، زيتون ياغى، حيوانات وسائره تجارتى واردر. پك قديم بر شهر اولوب، روماليلر زماننده معمور ايدى. قرون وسطاده آلاريق وآتيلا طرفندن تخريب اولنوب، بعده شارلمان طرفندن ترميم اولنمش؛ ومؤخراً خيلى وقت مستقل برجمهوريت صورتنده اداره اولندقدن صكره، ونديك جمهوريتى طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده ونديكله برابر آوستريايه بچوب، نهايت ايتاليانك اتحادنده ايتاليايه الحاق اولنه‌رق، همنامى اولان بر ايالتك مركزى اتخاذ اولنمشدر. — پادووه ايالتنك ٣٦٥٠٠٠ اهاليسى اولوب، مركزندن بشقه باشليجه قصبه‌لرى: آبانو، آرقه، موسليجه، استه وقامپلادودر.

پاديشنك { بتليس ولايتنده موش سنجاغنك ملازكرد قضاسنده بر دره‌در، كه بايزيد سنجاغنك پاطنوز قضاسندن كلن صارق صو وسائر چايلردن بالتشكل، ملازكردك آلت طرفنده مراد نهرينه دوكيلور.

پاديلا { دون جوان ـ (Padilla) اسپانياده قستيله كبراسندن اولوب، ١٥٢٠ تاريخنده شارل كينته قارشى ظهور ايدن اختلالك رياستنه بچمش؛ وخيلى موفقيتله نائل اولمش

ایمه‌ده، رتکاب بندیکی مظالم جهتیله، طرفدارلرینی دلکیر ایدوب یالکز قالمغله، ۱۵۲۲ ده مغلوب واسیر اولوب، اعدام اونمشدر. زوجه‌سی ماری باشقو توله‌ده خیلی وقت مقاومت ایتمشدر.

پادینغتون (Padington) انکلتره‌نك (میداسکس) ایالتنده ولوندره‌نك غرب جهتنده بیوك برقریه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وبیوك تجارت مخزنلری واردر.

پارا (Para) ونام دیکرله بلم (Belem) آمریقای جنوبیده برازیلیانك مستحکم برشهر واسکله‌سی اولوب، همنامی ولان ایالتك مرکزیدر. (ریویانیرو) لك ۲۳۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده (توقانتین) ارماغی منصبنك صاغ ساحلنده و ۲۸′ ۱° عرض جنوبی ایله ″۵۱ ′۵ °۵۰ طول غربیده واقع اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك بركلیساسی، جزویتلر طرفندن اداره اولنور بیوك برمکتبی وپرنج قهوه. پاموق وساره‌دن عبارت ایشلك تجارتی واردر. — پارا ایالتی برازیلیانك اڭ شمالی ایالتی اولوب، شمالاً (غویانه) لرله، شمال شرقی جهتندن بحرمحیط اطلاسی ایله، شرقاً (مارنهانو) ایالتیله، جنوباً غویاز وماتوغروسو ایالتلریله. غرباً دخی آمازون خطهٔ واسعه‌سیله محاطدر. واسع برایالت اولوب، مساحه سطحیه‌سی ۱۱۴۹۷۱۲ مربع کیلومتره اولدیغی حالده. یالکز ۳۴۳۵۱۲ اهالیسی واردر. که بونلرك بر ثلثی اهالئ اصلیه‌دن اولوب. قصوری برازیلیا پورتکیزلیلرندن وزنجی وملزدن عبارتدر. اراضیسنك قسم اعظمی دوز واچیق اولوب. یالکز جنوب شرقی جهتنده برقاچ طاغ واردر. (آمازون) نهر عظیمنك منصبی و مجراسنك قسم اسفلی بو ایالتده اولوب، نهر مذکورله تابعلرندن تاپاجوز ، اکسینغو وساٸر بر چوق نهرلر قسم غربیسنی و (پارا) ونام دیکرله (توقانتین) نهری دخی قسم شرقیسنی اروا ایدر. هواسی غایت صیجاق اولوب، طوپراغی پك منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری خالی ومعطل اولوب. ایشلنمیور. غایت واسع وبالطه کورمه‌مش اورمانلری پك چوقدر. محصولات زراعیه وطبیعیه‌سی عموم برازیلیانك محصولاتندن عبارتدر. [«برازیلیا» ماده‌سنه مراجعت.]

پارا نهری. [«توقانتین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاراسل (Paracels) چین دکزنده (قوشنشین) ساحلی قربنده و (هاینان) جزیره‌سنك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برطاقم کوچك آطه‌لر اولوب، ساحللری قیالق وسفائن حقنده مخاطره‌لیدر، وایچ طرفلری تماميله معلوم دکلدر.

پاراسیوس (Parrhasius) یونانك قدیمك مشهور رساملرندن اولوب، قبل المیلاد ۴۲۰ تاریخنده (افس) یعنی آیاصولوغ شهرنده طوغمش، وبعض کوزل رسملر براقمشدر.

پاراغوا (Paragua) آمریقای جنوبیده بو اسمله ایکی نهر واردر. بری (ونزوئلا) جمهوریتنده اولوب، ابتدا شمال شرقیه، بعده شماله ونهایت شرقه طوغری جریانله، ۹۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بارسلونته) قربنده (قارونی) نهرینه دوکیلور. — دیکری برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتنده اولوب، ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غواپوره) نهرینه منصب اولور.

پاراغواسو (Paraguassu) برازیلیانك (باهیا) ایالتنده برنهر اولوب، (سیراده آلما) طاغندن نبعانله، ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، «عزیزلر قوینده» بحرمحیط اطلاسیه دوکیلور.

پاراغوآی (Paraguay) آمریقای جنوبیده بیوك برنهر اولوب، برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالت واسعه‌سی اورته‌سنده واقع «یدی کوللر»دن چیقه‌رق، جنوبه طوغری جریانله، (مساریس) کولنك ایچندن بالمرور، همنامی اولان جمهوریتی آرجنتین جماهیر متفقه‌سندن تفریق، وبورودوس، پیقومایو ورمیو نهرلرینی اخذ و ۱۸۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (قوریئتس) قصبه‌سنك برآز شمالنده (پارانا) ایرماغنه دوکیلور. کنیشلکی ۲۰۰ ایله ۴۵۰ کیلومتره آره‌سنده‌اولوب، معین موسملرده فیضان ایدر. ۱۸۵۸ تاریخندن بری ایچنده سیرسفائن کافهٔ دول ایچون سربست حالنه وضع اولنمشدر.

پاراغوآی (Paraguay) جمهوریتی آمریقای جنوبیده بر دولت

اولوب، ابتدا ایچنـدن مرور وبعده حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدن آنف‌البیان نهرك اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتی آمریقای جنوبینك بسبتون ساحلسز اولان یكتا مملكتی اولوب، بین‌النهرین دینله‌بیله‌جك بر موقع و وضعیتده‌در. (پارانا) ایله (پاراغوآی) نهرلرینك محل تلاقیسندن باشـلایه‌رق، بو ایکی نهرك آراسـنده شمـاله طوغری اوزانیر، وبعـده حدود غربیـه‌سی (پاراغوآی) نهرینی براقـوب، بوكا تابع اولان (پیلقومایو) نهری مجراسنجه شمـال غربی‌یه طوغری ایلریلر. بو وجهله غرباً وجنوباً آرجنتین جماهیر متفقه‌سیله، شرقاً ینه آرجنتینك بر قسمیله وبرازیلیانك (پارانا) و (ماتوغروسو) ایالتلریله، شمالاً دخی ینه (ماتوغروسو) ایله و بولیـویا جمهوریتیله محدود ومحـاطدر. حدود شمالیه‌سی مفروض بر خط مستقیمدن عبارتدر. مملكت ٢٢° ایله ٢٢′ ٢٧° عرض جنوبی و ٥٢′ ٥٦° ده ایله ٤٠′ ٥٠° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٧٠٠٠ مربع كیلومتره‌در.

شـكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — قسم شمالیسنده اورته‌سـندن گچن پاراغوآی نهری و مملكتی ایكی‌یه تقسیم ایدوب، قسم شرقیسی نفس پاراغوآیدن وقسم غربیسی (شاقو) تعبیر اولنان صحرای واسعك بر پارچه‌سـندن عبارتدر. بو صحرانك دیكر جهتـلری آرجنتین و بولیویا دولتلرینه تابعدر. شـاقو صحراسی بالطه كورمه‌مش اورمانلر وبطاقلقلرله مستورارضئ واسـعهٔ مجهوله‌دن عبارت اولوب، اقوام وحشـیهٔ اصلیه ایله مسكوندر، ویالكز نهر بوینجه جمهوریتك النده بعض كویلر واردر. نفس پاراغوآیده (مامبایه) اسمیله شمـالدن جنوبه بر صره طـاغلر ممتد اولوب، شمالاً برازیلیانك (ماراقایو) طاغلریله برلشیر. آلتوس اسمیله دیكر بر سلسـله دخی قسم جنوبیسـنده جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اوزانیر. بو طاغلرك ارتفاعی آز اولدیغی كبی، عمومیت اوزره مملكتك اراضیسی دخی آلچق اولوب، نهرك كنارلری حذای بحردن آنجق یتمش سكسان متره مرتفعدر.

مملكتك قسم اعظمی پاراغوآی نهرینك حوضه‌سی داخلنده اولوب، بونك تابع اولدیغی (پارانا) ایرماغی دخی حدود شرقیهٔ جنوبیه‌سنی تشكیل ایدیور؛ وپاراغوآیه تابع اولان (پیلقـومایو) نهری دخی قسم شمالیسنك حدود غربیه‌سنی بالتشكیل پاراغوآی شاقوسنی آرجنتین شاقوسندن آییریر. بو اوچ بیوك نهره دوكیلور برچوق نهرلر وچایلر وار ایسه ده، اك چوغی واك بیوكلری پاراغوآیه تابع اولوب، بو نهره صولدن یعنی شرقدن آپا، آكیدا، بان، یغوی وجنـوبده اك بیـوكلری اولان (پنیقوری)، وصـاغدن یعنی غربدن دخی (یابیبری) و (آقـوآری) نهرلری دوكیلـورلر. پارانا ایرماغنه دوكیلن نهرلرك دخی اك بیوكی (آقارای) نهریدر. الحاصل پاراغوآی جمهوریتنك میاه جاریه‌سی چوق اولوب، الكاپی اسقا اولنور ممالكدن معدوددر. نهرلرك مجرالرنده بر چوق بطاقلقلر بولنوب، بونلرك چـوغی یازین قورور. اصل كوللرینك اك بیـوكی (پنیقوری) نهری تابعلرندن برچایك شق ایتدیكی (ایپوا) كولیدر. پارانا ایرماغنك مجراسـنده برچوق آطـه‌لر بولنـوب، اك بیوكلری ٩٠ كیلومتره طولی اولان (یاالتو) آطه‌سیدر.

اقلیم و هـواسی. — مدار جدی پاراغوآیك قسم شمالیسی اوستندن گچمكله، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه ده، قسم جنوبیسـنده ومرتفعجه اولان محللرنده حرارت دها معتدلدر. اورانك قیشی اولان خزیران، تموز وآغستوس آیلرنده‌نادراً صولر طوكار، واكثریا مقیاس الحراره سانتیغراد حسابیله ١٥ ایله ٢٠ درجه آره‌سنده بولنور؛ اك صیجـاق موسمی اولان كانونلرده دخی نادراً ٤٠ درجه‌یه قدر چیقار. آنجق اصل هوانك برودت وحرارتی روزكاره تابع اولوب، شمال روزكاری اسدیكی وقت قیشین دخی هوا صیجاق، وجنوب روزكاری اسدیكنده یازین دخی صوغوق اولور. برده كوندوزله كیجه آره‌سنده‌كی فرق بیوك اولوب، بعض دفعه كوندوزدن كیجـه‌یه میزان الحراره ١٢ درجه فرق كوسـترر. بوره‌لری دخی پك صیق وشدتلیدر. یازین یاغمور دها چوق یاغوب، قیشـك یاغمورلری دهاآزدر. عمومیت اوزره‌هواسی‌صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — پاراغوآیك اشجـار ونباتاتی پك چوق ومتنوع اولوب، بیلدیكمز نباتاته مشـابه اولمدیغندن، ولسانمزده بالطبع اسملری اولمیوب، محلی اسملریله تعدادندن دخی برشئ آكلاشیله‌میه‌جغندن، یالكز صنایعده وطبده‌مستعمل پك چوق نباتات نافعه بولندیغنی، اشجارندن اعمال سفاینده، مرانغوزلقده وطاوشانلقده استعمال اولنه‌بیلیر پك طیا-

نیقلی ومقبول کراسته چیقدیغی، وبویا، ضمغ وکتن قیلندن الیاف ویرر اشجار ونباتاتك دخی چوق اولدیغی ذکر اتمکله اکتفا ایدرز. (یربا) اسمیله معروف برنوع کوچك آغاج دخی چوق اولوب، بونك یپراقلری بتون آمریقای جنوبیده چای مقامنده قوللانلدیغندن، پك چوق اخراجاتی اولور.

طوپراغی پك منبت اولوب، هواسنك دخی یاردیمیله مصر، مانیوق، توتون، پرنج، پاموق، قهوه، شکر قامشی، پورتقال وسائر میوه‌لرله اکثر سبزه‌لر پك ایی اولورسه‌ده، اهالینك قلتندن پك آز یرلری ایشلنوب، زراعت پك گریدر، وقسم اعظمی معطلدر. باشلیجه محصولاتی توتون ایله مانیوقدن عبارت اولوب، خیلی مقدار توتون وتاپیوقه اخراج اولنور. سائر محصولاتی ایسه مملکته کفایت اتمیوب، خارجدن جلب اولنور. حالبوکه نهرلرك فیضانیله بطاقلقلر تشکیل اتملری پرنج یتیشدیرمکه پك مساعد اولوب، حتی خدایی نابت حالنده پرنج بولندیغی کبی، پاموق زراعتی دخی بو مملکتی احیا ایده‌بیلیردی.

شمدیکی حالده مملکتك باشلیجه واسطهٔ ثروتی حیوانات اولوب، کلیتلی قویون، کچی، صیغیر، طوموز وآت یتیشدیریلیر. بو مملکتك استقلالی متعاقب وقوع بولان محاربه‌لردن اول یالکز صیغیرلری ایکی ملیوندن زیاده ایدی. شمدی دخی سکز اون بیك قویونه مالك آدملر واردر. مرعالری وچایرلری پك چوق اولوب، چایرلر صوآلتنده بولنمغله، هیچ برموسمده قورومدیغندن، حیوانات یتیشدیرمکه پك چوق استعدادی واردر.

اك چوق بولنان معدنلری دمیر وباقیرله مانغانس اولوب، بونلرك بعضلری اخراج اولنیور. آلتون و کوموش معدنلری دخی بولندیغی مرویدر. مرمر، ایطوغرافیا طاشی، آلچی وذی قیمت احجارك انواعی دخی موجوددر.

اهالیسی، جنسیت، لسان ومذهبلری. — پاراغوآیك اهالیسی ٤٣٠٠٠٠ کشی رادەلرنده اولوب، بونلردن ٦٠٠٠٠ قدری وحشی حالنده و ٧٠٠٠٠ قدری بر درجه‌یه قدر تمدن اتمش اقوام اصلیه‌دن وقصوری اسپانیول اولاندن وبونلرله زنجیلردن واصل آمریقالیلردن متولد ملزلردن عبارتدر. ١٠٠٠٠ قدر دخی اجنبی یعنی آوروپا ممالك مختلفه‌سندن یکی کلمش مهاجرلر واردر. محاربه‌دن اول اهالیسی دها چوق اولوب، او صره‌ده طاغلمش ایسه‌لرده، صلحك تقررندن بری یکیدن اهالی چوغالمغه باشلامشدر. اهالینك ثلثانی خالص ویا آز چوق اسپانیول قانیله قاریشمش (غوآرانی) قوم اصلیسنه منسوب اولوب، هرنه قدر جمهوریتك لسان رسمیسی اسپانیولجه ایسه‌ده، لسان عمومی ومحلی غوآرانی لسانیدر. حکومتك اسپانیولجه‌یی تعمیمده‌کی غیرتیله برابر حکومت دوائرنده بیله اکثریا غوآرانی لسانی استعمال اولنیور. جزویتلر وقتیله بر چوق کلیسالر تأسیس ایدەرك، کویلری بر راهبك تحت ادارهٔ روحانیه‌سنه آلمشلردیسه‌ده، یرلیلر اسماً قتولیك وحقیقةً بتپرست اولوب، کندی عادات واعتقادات قدیمه‌لرندن پك ده آیریله‌مامشلردر. قصبه‌لیلر قتولیکدر، ودین عمومی ورسمی قتولیکلکدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پاراغوآی جمهوریتك مرکزی (آسونسیون) شهری اولوب، مملکت ٧٠ سنجاق ویا قضایه منقسمدر. باشلیجه شهر وقصبه‌لریله هر برینك مقدار اهالیسی بروجه زیردر:

آسونسیون	٢٥٠٠٠	قاراپیغوآ	٨٠٠٠
ویلاریقا	١١٠٠٠	سان استانیسلائو	٧٠٠٠
قازابه (قصبه)	٩٠٠٠	ایتاغوآ	٦٠٠٠
ویلافونسیون	٨٠٠٠	ایتا	٥٠٠٠
ویلاسان پدرو	٨٠٠٠	پاراغوآری	٥٠٠٠
لوقه	٨٠٠٠		

معارف وصنایع وتجارتی. — پاراغوآی یکی بر دولت اولدیغندن، معارفی پك گری اولوب، مرکزنده واك بیوك قصبه‌لرنده اولان برقاچ مکتبدن بشقه ذکره شایان مؤسسات علمیه‌سی یوق کبیدر. صنایعی دخی پك گری اولوب، یالکز برقاچ توتون وصیغاره فابریقه‌لریله، طوغله، کرمیت، مسکرات، پورتقال قبوغی صویی وسائره فابریقه‌لری وبرقاچ دباغخانه‌سی واردر. منسوجاته متعلق یالکز یرلیلرك قوللاندقلری بر طاقم قبا شیلر اعمال اولنور. تجارتی سنوی تقریباً ٨ ملیون فرانق اخراجات واوندن زیاده‌جه ادخالاتدن عبارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه توتون، یربا، دری، کراسته وپورتقالدن، وادخالاتی آوروپا فابریقه‌لری معمولاتندن عبارتدر.

اصول حکومتی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتله وبر رئیس وبش وکلا ایله اداره اولنوب، برمجلس مبعوثان وبرده مجلس اعیانی واردر.

واردات باشليجه كمرك رسومندن متحصل اولوب، واردات عموميه‌سى يدى بچق مليون فرانقدن زياده‌جه ومصارفى يدى مليونه قريبدر. فضلهٔ وارداتى ديونك تأديه‌سنه صرف اولنور. اهالئ ذكورك جمله‌سى عسكر اولوب، حرب زماننده جمله‌سى عساكر مليه صورتنده سلاح آلتنه دعوت اولنورسه‌ده، صلح زماننده يالكز ٥٠٠ نفر عسكرى واردر، كه بونلرك ٣٥٠ سى پياده و ١٥٠ سى سواريدر. نهرده استعمال ايتديكى قوهٔ بحريه‌سى ٤ طوپى و ٦ ضابطله ٣٦ نفرى حامل بريوك واپورله ٢ كوچك واپوردن عبارتدر. دمير يوللرى ٧٠ و ٨٠ كيلومتره‌لك ايكى كوچك خطه‌دن عبارت اولوب، تلغرافلرى دخى آزدر. پارانا وپاراغواى نهرلرنده برازيليايه قدر چيقار واپور ايشلتير بر قاچ قومپانيا واردر.

احوال تاريخيه‌سى. — پاراغواى ١٥٢٦ تاريخ ميلاديسنده (سباستيان غابو) طرفندن كشف اولنه‌رق، ١٥٣٦ ده (آلواروفوتز) طرفندن ضبط اولنمش، وبونك طرفندن اهالى حقنده بر طاقم مظالم مدهشه و وحشيانه اجرا اولنمشيدى. متعاقباً جزويت پاپاسلرى كيدوب، رسماً (لاپلاته) واليلكنه الحق بر نوع حكومت روحانيه تشكيل، وغوارانيلر بيننده خرستيانلغى نشر ايتمشلردى. ١٨ نجى قرن ميلادى اواسطنده جزويتلر اسپانيا حكومتى طرفندن طرد وتبعيد، و ١٧٥٠ ده پاراغواى خطه‌سى (سنت‌ساقرمان) مقابلنده پورتكيزه ترك اولنه‌رق، برازيليايه الحاق اولنمش ايسه‌ده، يرليلر پورتكيز حكومتندن ممنون اولميوب، ١٧٧٧ ده اسپانيايه اعاده ايدلمش ايدى. ١٨١١ ده پاراغواى استقلالى قزانوب، متعاقباً (فرانسيا) اسمنده برى ابتدا (قونسول) وبعده (ديكتاتور) عنوانيله حكومتى يد استقلاله آلمش؛ و ١٨٤٠ تاريخنده‌كى موقع اقتدارده قالوب، استبداديله برابر صنايع وزراعتك ترقيسنه خدمت ايتمش، وپاراغوايده سير سفائن حقنى اجنبيلردن سلب ايلمش ايدى. خلفى اولان (لوپز) طول مدت برازيليا وآرجنتين ايله (اوروغواى) دولتلرينه قارشى مقاومت ايتمشدر. بو محاربه ١٨٧٠ تاريخنده‌دك دوام ايدوب، مملكتك تخريبنى موجب اولمش؛ وتاريخ مذكورده (لوپز)ك مقتول اولمسيله، دول متفقهٔ مذكوره عسكرى مملكتى استيلا ايدرك، ١٨٧٦ ده آمريقاى شمالى ممالك مجتمعه‌سنك توسطيله مصالحه عقد، ومملكت تخليه اولنوب، جمهوريت تقرر ايلمشدر. او وقتدن برى اداره‌سى يولنه كيرمش ايسه‌ده، اليوم محاربه‌نك تخريباتندن جبرمافات ايده‌مه‌مشدر.

پاراقاتو (Paracatu) برازيليانك (ميناس جرائس) ايالتنده بر نهر اولوب، شرق شماليه طوغرى آقه‌رق، ٤٠٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (سان فرانچسقو) ايرماغنه دوكيلور. — مركزى (پاراقاتو دو پرنچيپه) قصبه‌سى اولان بر قضا دخى بو اسمله مسمى اولوب، آلتون معدنيله مشهوردر.

پاراماته (Paramatta) آوستراليانك (يكى جنوبى غال) خطه‌سنده و (پورت جاقسون) ليماننك مدخلنده اولدرق، (سيدنى)ك ٢١ كيلومتره غرب شماليسنده بر قصبه واسكله اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى وبر رصدخانه‌سى واردر.

پاراماريبو (Paramaribo) آمريقاى جنوبيده فلمنك النده اولان (غويانه)نك مركزى برشهر اولوب، (سوزينام) نهرينك ساحل يسارنده وبحر محيط آطلاسى ساحلندن ٩ كيلومتره ايچريده واقعدر. ٢٥٠٠٠ اهاليسى ونهر مذكورده صاغلام ليمانى واردر. كوزل ومنتظم بر شهر اولوب، موقع وهواسى پك لطيفدر. ١٦٧٣ ده تأسيس اولنوب، ١٨٢٠ ده يانمش ايسه‌ده، ترميم وتعمير اولنمشدر.

پاراميتيا (Paramythia) يانيه ولايت وسنجاغنده كائن (آيدونات) قصبه‌سنك اسم اصليسيدر. [«آيدونات» ماده‌سنه مراجعت.]

پارانا (Parana) آمريقاى جنوبيده بيوك بر ايرمق اولوب: برازيليانك (ميناس جرائس) ايالتنده (سان جوان دل رى) قربنده نبعانله، جنوب غربيه طوغرى آقه‌رق، صولدن ايغواسو، پاراناپانما، تيته، موجى ويشيل چاى؛ وصاغدن پريسيما، پوردو، پاراناهيبا نهرلرينى اخذ، و (غوآيرا) شلاله‌سنى تشكيل ايله، (پاراغواى) جمهوريتنى برازيليادن ودها آشاغيده آرجنتيندن تفريق ايتدكدن صكره، (پاراغواى) نهر عظيميله دخى برلشير، واورادن آرجنتين جماهير متفقه‌سى ايچنده شمالدن جنوبه وبعده جنوب شرقيه طوغرى آقار؛ ومنصبنه قريب (اوروغواى)

نهریله دخی برلشه‌رك، اوزون بر كورفزه مشابه اولان (لاپلاته) ایرماغنی تشكیل ایدر، كه (بوئنوس آیرس) ایله (مونته ویدئو) آره‌سنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلور. مجراسی تقریباً ٤٧٠٠ كیلومتره اولوب، قسم اعظمی سیر سفائنه صالحدر، وایچنده واپور ایشلنیر برقاچ قومپانیه واردر. یتاغی پك كنیش اولوب، بعض محللرنده چتاللانه‌رق برطاقم آطه‌لر تشكیل ایدیور.

پارانا (Parana) برازیلیانك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب؛ حدود غربیه‌سنی تشكیل ایدن نهرك سمیله تسمیه اولنمشدر. غرباً نهر مذكورله (پاراغوآی) جمهوریتندن و (ماتوغروسو) ایالتندن، شمالاً نهر مذكوره تابع (پاراناپانما) نهریله (سائو پاولو) ایالتندن، جنوباً (ایغوآسو) نهریله (سانته قترینه) ایالتندن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله محدود در. ساحلی آز اولوب، ایچ طرفی توسع ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢١٣١٩ مربع كیلومتره واهالیسی ١٨٩٦٦٨ نفوسدن عبارتدر. ساحله قریب (سیرادومار) اسمیله بر سلسلهٔ جبال ممتد اولوب، بونك داخلی اتكلرندن حدودینی تشكیل ایدن انهار مذكوره‌یه منصب اولمق اوزره بر چوق نهرلر آقیور، كه باشلیجه‌لری: ایتاوار، سینز، تیباجی، ایواهی، ریكیرو، سان فرانچسقو نهرلریدر. (آپوقارانه) سلسلهٔ جبالی دخی شرق جنوبیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب، انهار مذكوره وادیلری آره‌لرنده دیكر بر طاقم طاغلر وار ایسه‌ده، اراضیسنك قسم اعظمی دوز واووه‌دن عبارتدر. هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه‌ده، (سیرا دومار) طاغلرینك شرق جهتنده اولان ساحل طرفنده حرارت ورطوبت زیاده اولوب هوا آغیردر، وصاری صیتمه اكسیك اولماز: سلسلهٔ مذكوره‌نك ایچ طرفنده اولان قسم اعظمی ایسه مرتفعجه اولوب، هواسی معتدل وغایت صاغلامدر. حتی قیشین كیجه‌لری بعضاً صولر دخی طونار. اشجار ونباتاتی پك‌چوق اولوب، اصل محصولاتی پرنج، مانیوق، شكر قامشی، توتون وقهوه‌دن عبارتدر. مصر، بغدای، آرپه، یولاف كبی بعض اوروپا حبوباتی واوزوم، آرمود، الما كبی بعض میوه‌لرله برالماسی وسائره دخی حاصل اولور. اهالیسی آز اولدیغله، اراضیسی معطل اولوب، زراعتی پك كریدر. اسب وسائر بعض حیوانات دخی یتیشدریلیور. حیوانات وحشیه‌سی چوق ومتنوعدر. نهرلرده آلتون ریزه‌لری وبعض طرفلرنده دمیر وسائر معدنلر بولنیورسه‌ده، اخراج اولنمیوب، یالكز كیرج اعمال اولنور. اهالیسی پورتكیزلیلرله اهالیٔ اصلیه وزنجیلر اختلاطندن متولد ملزلردن وبعض اوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. مركزی (قوریتیبه) قصبه‌سی اولوب، پاراناغوآس، آنتونینه، مورته، غوآراپوآوه، پونته غروسه، قاسترو كبی بعض قصبه‌لری دخی واردر. ایتالیا مهاجرلری (مورته) قصبه‌سی قربنده (نووه ایتالیا) یعنی «یكی ایتالیا» اسمیله بر بر اسكان ایتمشلردر. اخیراً برازیلیا حكومتنك جماهیر متفقه صورتنه تحولیله بو ایالت دخی جماهیر مذكوره‌دن بر جمهوریت اعتبار اولنمشدر.

پارانا (Parana) آمریقای جنوبیده آرجنتین جماهیر متفقه‌سندن (انتره‌ریوس) جمهوریتنك مركزی اولان بر قصبه اولوب، بوئنوس آیرسك ٣٨٥ كیلومتره شمال غربیسنده، پارانا نهری ساحل یسارینك اوستنده واقع بر تپه‌ده و (ریوسالادو) نهریله (سانته‌فه) قصبه‌سنك قارشیسنده واقع و ١٠٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. منظره‌سی پك كوزل برقصبه اولوب، مقدما بتون آرجنتین جماهیر متفقه‌سنك مركزی ایدی. قصبه‌نك اوكنده نهرك عرضی ٢٠ كیلومتره‌دن آشاغی دكلدر.

پارانا پانما (Parana-Panéma) آمریقای جنوبیده برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده بر نهر اولوب، (سائو پاولو) ایالتنده ساحله موازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، مجراسنك قسم اعظمی ایالت مذكوره ایله پارانا ایالتی آره‌سنده خط حدودی تشكیل ایدر؛ و ٧٥٠ كیلومتره‌لك جریانله، صولدن ایقاوار، سیونا وتیباجی نهرلرینی اخذ ایتدكدن صكره، پارانا ایرماغنه دوكیلور.

پاراناهیبا (Paranahiba) آمریقای جنوبیده برازیلیانك وسطلرنده (غویاز) ایالت واسعه‌سنده بر نهر اولوب، (میناس جرائس) ایالتنك حدودی قربنده ١٨° عرض جنوبی و ٤٨°٢٠' طول غربیده نبعانله، ابتدا غربه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ٧٢٥ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، مذكور ایكی ایالتله (ماتوغروسو) و(سائو پاولو) ایالتلری حدودنده (ریوغرانده) ایله برلشه‌رك، پارانا ایرماغنی تشكیل ایدیور.

پارانیاق (Pargnaque) فلیپین جزایرندن (لوسون) جزیره سنده، (مانیله) ایالتنده ومانیله‌نك ١٠ كیلومتره جنوبنده بر قصبه واسكله اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی، بیوك طوزله‌لری وپاموق ایپلیكخانه‌لریله دانتله فابریقه‌لری واردر.

پاراهیبا (Parahiba) بو اسمله برازیلیاده ایكی نهر اولوب، بری (P.do Norte) یعنی (شمالی پاراهیبا) اسمیله همنامی اولان ایالتده، ودیكری (P. do Sul) یعنی «جنوبی پاراهیبا» اسمیله (سانو پاولو) ایله (ریوده یانیرو) ایالتلری آره سنده در. برنجیسنك مجراسی ٣٠٠، وایكنجیسنككی ٨٠٠ كیلومتره قدردر.

پاراهیبا برازیلیاده آنف البیان شمالی پاراهیبا نهری منصبنده برقصبه واسكله اولوب، همنامی اولان ایالتك مركزیدر. ریوده یانیرونك ٢٠٥٠ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی وبعض بیوك ابنیه‌سی واردر. برازیلیانك اك اسكی قصبه‌سی اولوب، وقتیله خیلی مكاتبی وسائر مؤسساتی وار ایدی.

پاراهیبا (Parahiba) برازیلیانك ایالاتندن وده‌ها طوغریسی برازیلیا جاهیر متفقه سندن، وجاهیر مذكوره‌نك اك كوچكلرندن اولوب، شرق شمالی ساحلنده غیر منتظم بر مستطیل تشكیل ایدیور. شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله، شمالاً وشمال غربی جهتندن (ریوغرانده دو نورته) ایالتیله، غرب جنوبی جهتندن وجنوباً دخی (پرنامبوق) ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٤ ٤٣١ مربع كیلومتره اولوب، ٤٣٢ ٨١٧ اهالیسی واردر. ساحل جهتی آلچاق وبطاقلقلری حاوی اولوب، ایچ طرفنده اولان طاغلرینك ارتفاعی دخی ٣٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. انهاری پك آز اولوب، باشلیجه‌سی ایالته اسمنی ویرمش اولان (پاراهیبا) نهریدر. هواسی صیجاق وپك یابس اولوب، یالكز ساحلده دكیز ملتملری بر آز تعدیلنه مدار اولیور. یاغمور موسمی مارتدن خزیرانه قدر دوام ایدرسه‌ده، بعضاً بو موسمده دخی یاغمور یاغمیوب، قوراقلق صوك درجه‌یی بولور. مع هذا بعض طرفلرنده قیمتدار كراسته ویرر اورمانلری وكوزل مرعالری واردر. محصولاتی باشلیجه شكر، قهوه، توتون، پاموق وسائره‌دن عبارتدر.

دمیر، آنتراسیت، یشم وسائر معدنلری وار ایسه‌ده، اخراج اولنمیور. مركزی همنامی اولان قصبه اولوب، مانغوآبه، پیلار، آریا، سوزه، پومبال، پیانقو كبی بر ایكی بیك اهالیسی اولان بر طاقم كوچك قصبه‌لری دخی واردر.

پارت (Parthes) یونان مورخلرینك اشكانیان دولتنه ویردكلری اسم اولوب، (پارس) و(پارسی) اسمندن غلط اولمسی محتملدر. [«اشكانیان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پارتنای (Parthenay) فرانسه‌نك (دو سوره) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، پاریسك ٣٩٠ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ٤٧٠٦ اهالیی جامعدر. وقتیله نیم مستقل بر پرنسلگك مركزی ایدی.

پارتنوپه (Parthénope) اساطیر یونانیه‌یه كوره مشهور اولیسه تعشق ایتمش بر پری اولوب، كویا مرقومه كندیسنی سودیره‌مدیكندن، ناپولی قربنده دكیزه آتلمش؛ وبو مناسبتله ناپولی شهرینه ابتدا بونك اسمی ویرلمشیدی.

پارتنون (Parthénon) اسكی آتنه شهرینك اك بیوك واك مضع معبدی اولوب، آقروپول یعنی ایچ قلعه داخلنده ایدی. شهر مذكورك حامیه‌سی عد اولنان عقل وحكمت الهه‌سی (آتنه)نك عبادتنه مخصوص اولوب، بیاض مرمردن معمول ستونلرله محاط ایدی. طولی ٧٠ متره‌قدر اولوب، دیوارلرینك ایچی كوزل رسملر وقبارتمه تصویرلرله مزین ایدی. بومعبد (پیسیستراتس) زماننده (ایكتینوس) ایله (قالیقرات) نام معمارلر معرفتیله بنا اولنوب، ایرانیلر طرفندن احراق اولنمش؛ وبعده مشهور پریقلس طرفندن ده‌ها مكمل صورتده تجدید ایتدیریله‌رك، مشهور هیكلتراش (فیدیاس)ك نظارتیله پك ماهرانه رسملر وهیكللرله تزیین اولنمش، وهنوز مومی الیهك اك كوزل اثری اولان آتنه‌نك فیل دیشندن وآلتوندن معمول هیكلی ایچنده ركز ایدلمشیدی. یونانده خرستیانلغك انتشارنده كلیسایه تحویل اولنوب، آتنه‌نك دولت عثمانیه طرفندن فتحنده مناره انشاسیله جامع شریف اتخاذ اولنمشیدی. ١٦٨٧ تاریخنده وندیكلیلر آتنه‌یی محاصره‌لرنده طوپه طوتوب، بو قیمتدار بنایی تخریب ایتمش اولدقلرندن، الیوم یالكز

اوكده‌كی ستونلريله برقاج ديوارى قائمدر. مناره‌سى دخى خراب حالنده موجوددر. اكثر هيكللرى لوندره وپارس موزه‌لرينه نقل اولنمشدر.

پارتنيوس (Parthénius) يونان قديم شاعرلرندن اولوب، ازنيقليدر. مهرداده قارشى آچيلان محاربه‌لرنده روماليلر طرفندن اسير ايديلوب، ميلاددن ٦٥ سنه اول رومايه كوتورلمش؛ وفضل وهنرينه حرمةً اطلاق اولنه‌رق، فوق العاده اكرامه مظهر اولمشدى. بعض اشعارى موجوددر.

پارتينه (Parthiène, Parthie) ياخود پارتيا يونان مورخلرينك خراسانه وقهستانك قسم شماليسنه ويردكلرى اسم اولوب، اشكانيانه ويردكلرى و(پارس) اسمندن تحريف ايتدكلرى (پارت) اسمندن مشتقدر.

پارچكان معمورة العزيز ولايتنده وخربوت جوارنده طولاشير بر كرد عشيرتيدر.

پارخيم (Parchim) آلمانيانك (مكلنبورغ اشورين) خطه‌سنده، (الده) نهرينك ساحل يمننده واشورينك ٤٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

پاردوبيچ (Pardubitz) چهستانده (البه) نهرى اوزرنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٨٢٠٠ اهاليسى وحارالرى واردر.

پارس (Paris) آوروپانك وبتون كرهٔ ارضك اك بيوك واك كوزل شهرلرندن اولوب، فرانسه جمهوريتك مركزيدر. فرانسه‌نك جهت شماليه‌سنده (سين) نهرى اوزرنده و ٤٨° ٥٠′ ٤١″ عرض شماليده واقعدر. طول جغرافينك مبدئى بو شهردن كچن خط مفروض اعتبار اولنمشدر. (سين) نهرى شهرى غير متساوى ايكى قسمه آيروب، قسم اعظمى جهت شماليه‌سنده قاليور. نهرك اورته‌سنده دخى (سين) و (سنت لويى) اسملريله ايكى جزيره واردر. شهرك شرقدن غربه طولى ١٢ وشمالدن جنوبه عرضى ٩ كيلومتره اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٧٨٠٢ يكى دونمدر. محيط دائره‌سى ٣٤ كيلومتره طولنده اولان بر سور وبر طاقم استحكاماتله محاطدر. تقريباً ٢٥٠٠٠٠٠ اهاليسى واردر. شهر ٢٠ دائرهٔ بلديه‌يه وهر دائره ٤ محله‌يه منقسم اولمغله، ٨٠ محله‌سى واردر. ٣٠٠٠ جاده وبيوك سوقاغى اولوب، بونلرك برطاقى پك كنيش وايكى طرفى آغاجلرله مزيندر. يالكز بعض اسكى محله‌لرينك سوقاقلرى طاردر. شهرك ايچنده قونقورديا، قاروسل، واندوم، شاتله، روآيال، ويقتوآر، باستيله، ترون، سنت سولپيس، اودئون، سنت ميشل، پاله بوربون، اوپرا ميدانلرى كبى برچوق كوزل ميدانلرى اولوب، اكثرى مشاهيردن بر ذاتك جسيم هيكللريله وبعض مسله وسائر آثارله مزيندرلر. نهرك بويجه ايكى طرفدن كوزل ايكى ريختمى ونهرك اوزرنده متعدد كوزل كوپريلرى واردر. باغچه ومسيره‌لرينك اك كوزللرى: توپرى، لوكسنبورغ، شانزليزه، ونباتات باغچه‌لريله (بولونيه) اورمانيدر. ابنيه‌سنك اك بيوك وكوزللرى: (توپرى) سراينك بقيه‌سى اولان (فلوره) و(مارسان) كوشكلريله، (لووره) سرايى، چارشى‌يه تحويل اولنمش اولان پاله روآيال، مجلس اعيان دائره‌سى اتخاذ اولنان لوكسنبورغ سرايى، مجلس مبعوثان دائره‌سى اتخاذ اولنان (بوربون) سرايى، پانتئون، وال دوغراس، متقاعدلر قشله‌سى، حربيه مكتبى، بورسه دائره‌سى، بانقه، ضربخانه، بلديه دائره‌سى، عدليه دائره‌سى، تجارت محكمه‌سى، تروقادرو سرايى وسائر دوائر حكومتله بعض ابنيهٔ خصوصيه‌در. (اتوآل) يعنى «يلديز» و(قاروسل) طاق ظفرلريله (سنت دنيس) و (سنت مارتن) قپولرى دخى ذكره شاياندر. نوتردام، سنته ژنويو، سنته سولپيسه، سنت اوستاش، سنت اتيان، سنت ژرمن، سنت پول وسائر متعدد وجسيم مصنع كليسالر؛ اوپرا تياتروسيله، فرانسز تياتروسى، اودئون، اوپرا قوميق، تياتر ليريق وسائره كبى برچوق تياترولرى؛ بعضلرى عمومى وبعضلرى بر صنفه مخصوص اولمق اوزره اركك وقادين وچوجقلر ايچون آيرى آيرى برچوق خسته‌خانه‌سى وبرچوق چارشى وبازارلرى واردر. علوم ومعارفه مخصوص مؤسساتى پك چوق ومكمل اولوب، فنون، ادبيات، حقوق، عقائد وطب شعبه‌لرندن مركب بيوك دارالفنونى، (اقول پوليتكنيك) ديلن فنون مكتبى، (سنت سير) اسميله معروف حربيه مكتبى، علوم ملكيه وسياسيه مكتبى، بيوك دارالمعلمينى، (اقول ده فرانس) اسميله بر بيوك مكتبى، (آتينه) اسميله ديكر بر مكتبى، فن صيدله، طرق ومعابر، معادن، تجارت، صنايع

نفیسه، موسیقی، السنهٔ شرقیه، آثار عتیقه، صنایع مکتبلری، ٥ داخلی مکتب اعدادیسی، بلدیه طرفندن اداره اولنور ایکی دارالشفقه‌سی، برقاچ تجارت مکتبی، زراعت مکتبی، بر چوق مکاتب خصوصیه‌سی، طوائف رهبانه مخصوص بر چوق مدرسه‌لری، پك چوق مکاتب ابتدائیه‌سی، کورلره ودیلسز وصاغرلره مخصوص مکتبلری واردر. کتبخانه‌لری چوق اولوب، برنجیسی دنیانك اك بیوك کتبخانه‌سی اولان (بیبلیوتك ناسیونال) یعنی «کتبخانهٔ ملی» در، که ایکی بچق ملیون جلدی واز آن جمله برچوق کتب نادرهٔ عربیه وسائره‌یی حاویدر. نباتات وحیوانات باغچه‌لریله آثار عتیقه، رسم، هیکلتراشلق، اسلحه، تشریح، معادن وسائره موزه ونمونه‌خانه‌لری؛ صنایع سرکیلری، بیوك بر رصدخانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه‌سی واردر. جمعیت علمیه وفنیه‌لری دخی مکمل اولوب، بش آقادمیادن عبارت (انستیتو) اسمیله بر بیوك جمعیتی، طب آقادمیاسی، جغرافیایه، علوم و لسنهٔ شرقیه‌یه. فرانسه تاریخنه، علم‌الارضه، طبه، صیدلیه، زراعته، صنایعه، عمومی استاتستیقه مخصوص متعدد جمعیتلرله برچوق اعانه وتشویق جمعیتلری وعلوم وفنون وصنایعه متعلق عمومی درسخانه‌لری واردر. صنایعی پك ایلریده اولوب، یوك، ایپك، کتن وپاموقدن مختلف اقشه ومنسوجات، مجوهرات، کومش آوانی، هرنوع تزیینات، چینی، جام، تونجدن معمول ادوات، کاغد، باصمه، طاوشانلغه متعلق شیلر، غانت، اورمه شیلر، دمیر وچلیکدن آلات وادوات، آرابه، قوشوم طاقلری، سختیان وکودری، صابون، انواع معطرات، مودەیه متعلق شیلر، صنعی چیچکلر، تمسیه، بلیازه، اجزاء کیمیویه، حکمت طبیعیه وهیئت وعلوم ریاضیه آلاتی، ساعت، پیانو وسائر موسیقی آلاتی وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر. حروفات ولیطوغرافیا مطبعه‌لریله بیوك کتابجی دوکانلری دخی پك چوق اولوب، کلیتلی کتابلر وکونده ۳۰۰ دن زیاده غزته وموقوت رساله‌لر نشر اولنور. پارس شهرینك واردات بلدیه‌سی ۲۰۰ ملیون فرانغی متجاوز اولوب، ١٠ ملیون عثمانلی لیراسنه قریبدر!

روما‌لیلرك توسیع فتوحاتلرنده پارس سین نهری ایچنده واقع اولوب، الیوم (سیته) اسمیله معروف اولان کوچك آطه‌یه منحصر بر کوچك قصبه‌دن عبارت اولەرق، (لوتچه) یاخود (لوتچیا) اسمیله معروف ایدی. (پاریسی) دینلن بر کوچك قوملك مرکزی اولوب، بونلر قیصرك بر سردارینه خیلی وقت مقاومتدن صکره، نهایت روما‌لیلر قصبه‌یی ضبط، وبعض استحکاماتله تحکیم ایتمشلردی. مرور زمانله نهرك ایکی ساحلنده دخی بعض اولر یاپیله‌رق، قصبه قوم مذکورك اسمیله شهرت بولمشدر. فرانق حکمدارلرندن (قلوویس) ٤٨٦ تاریخ میلادیسنده بو قصبه‌یی ضبط ایدوب، ٢٠ سنه صکره سورله احاطه وپایتخت اتخاذ ایتمشدر. مروونجیانلرك اواخر حکومتنده پارس توسع ایتمکه باشلایوب، برطاقم بیوك مکتبلر وکلیسالر دخی تأسیس اولنمشیدی. او وقتدن بری بیوومکده دوام ایتمش ایسه‌ده، قرن حاضر میلادینك ابتداسنده اهالیسی یاریم ملیوندن زیاده اولمدیغی حالده، بو صوك ٩٠ سنه ظرفنده بو مقدار بش مثلنه بالغ اولمشدر. هواسی دخی لطیف اولوب، کرك ذوق واکلنجه ایچون وکرك ترقیات مدنیه نقطهٔ نظرنجه بو کونکی کونده پارس کرهٔ ارضك اك کوزل شهریدر.

— ممالك مجتمعه‌ده وقناده‌ده دخی بو اسمله برقاچ کوچك قصبه واردر.

پارس } ایرانك جهت جنوبیه‌سنده اولوب بصره کورفزی بویجه ممتد اولان (فارس) خطه‌سنك اسم اصلیسی اولوب، (فارس) اسمی بونك معربیدر. السنهٔ اجنبیه‌ده بتون ایرانه ویریلن (پرس) یاخود (پرسیا) اسمی دخی بوندن مأخوذدر. [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پارسی } (Parsis) زردشت دیننده قالوب الیوم هندستانده وایرانك بعض طرفلرنده بولنان ایرانیلره ویریلن اسمدر. [«کبر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پارغه } (Parga) آرناودلق ساحلنك قسم جنوبیسنده ویانیه ولایتنده پرونه سنجاغنك مارغلیچ قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، پروزه‌نك ٤٥ کیلومتره شمال غربیسنده ویانیه‌نك ٥٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهالیسی، بر جامع شریفی، دکیزك ایچنه کیرمش بر قیانك اوزرنده اسکی بر قلعه‌سی، اطرافنده کوزل پورتقال ولیمون باغچه‌لری وزیتونلقلری واردر. آغاج قاونلری دخی چوق وفوق‌العاده مقبول اولوب،

موسویلر طرفندن رغبت اولنغله، بو محصولدن اهالینك فوق العاده تمتعی اولور. دیکر اخراجاتی باشلیجه پورتقال ولیمون ایله زیتون یاغندن عبارت اولوب، قصبه‌ده بر نوع اسمر صابون دخی اعمال اولنور. هواسی غایت کوزل ومعتدل اولوب، امراض صدریه‌یه مبتلا اولانلره پك فائده‌لیدر. دکیز بانیه‌لری دخی پك نافعدر. واپورلر اوغرامازسه‌ده، چاملق خطه‌سنك او جهتی اسکله‌سی اولوب، خیلی یلکن کمیلری آمد شد ایده‌رك، قورفه وتریسته ایله تجارتی واردر. بوقصبه خیلی وقت انکلتره‌نك النده بولنوب، تپه دلنلی علی پاشا دولت مشار الیهادن قصبه‌یی صاتین آلدیغنده، اهالیسی آطه‌لره هجرت ایتمکله، قصبه واراضیسی علی پاشانك چفتلکی حکمنه کچوب، بونك اعدامنده خزینهٔ دولته کچمکله، او صره‌ده مالیه ناظری بولنان رفعت پاشا طرفندن مبایعه اولنوب، الیوم ورثه‌سی النده‌در. اهالیسنك مسلم اولانلریله خرستیانلرینك بر قسمی آرناؤد اولوب، قصوری رومدر. — پارغه ناحیه‌سی چاملق خطه‌سنك قسم وسطیسندن عبارت اولان مارغلیچ قضاسنه تابع اولوب، نفس قصبه ایله جوارنده واقع ۳ قریه‌دن عبارتدر. مقدما دیکر بر طاقم قریه‌لر الحاقیله آیریجه بر قضا اتخاذ اولنمشیدی.

پارل (Paarl) امید برونك (قاپه‌وون) ایالتنده وقاپه‌ترونك ۵۰ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق (برغ ریور) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر. قاپه‌تو-وندن (کیمبرلی) ه کیدن دمیر یولك موقفلرندندر. کوزل بر قصبه اولوب، پورتقال باغچه‌لریله وباغلرله محاطدر.

پارمنید (Parménide) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن اولوب، قبل المیلاد ۶۳۶ تاریخلرنده ایتالیانك (الیا) قصبه‌سنده طوغمش، و(اکسنوفان)دن تحصیل فلسفه ایدوب، بر مدت شاکردی اولان (زنون) له برابر آتنیه‌ده سیاحت ایدوب، تدریسله اشتغال ایتمش، وخیلی وقت معمر اولمشیدی. وحدت مطلقه‌یه قائل اولوب، کثرتی وجود مطلقك صور مختلفهٔ ظاهریه‌سندن عبارت عد ایدردی. مذهب فلسفیسنی مبین بر قاصده تنظیم ایتمشدر، که بعض فقره‌لری بولنه‌بلمشدر.

پارمنیون (Parménion) فلیپك وبعده اسکندرك سردارلرندن اولوب، دارایه قارشی آیاش مظفریتنه سبب اولمش، وسوریه ایله دمشقی ضبط ایتمشیدی. اربل غالبیتندن صکره (میدیا) یعنی عراق عجمی وآذربایجان والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، بعده اسکندر بونك نفوذندن اندیشناك اولوب، قبل المیلاد ۳۲۶ ده کندیسنی واوغلنی قتل ایتدیرمشدر.

پارمه (Parme) ایتالیانك قسم شمالیسنده (امیلیا) خطه‌سنده بر شهر اولوب، همنامی اولان بر نهرك اوزرنده، ۴۴°۴۸′ عرض شمالی ایله ۷°۵۹′ طول شرقیده واقعدر. ۴۶۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، صنایع نفیسه مکتبی، دیلسز وصاغرلره مخصوص مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، نباتات باغچه‌سی، اطرافنده سوری واستحکاماتی، بر قاچ مصنع کلیساسی، بیوك بر تیاتروسی، اسکی پارمه دوقه‌لرینه مخصوص بر سرایی، قربنده (تارو) اسمیله کوزل بر کوپریسی، چینی، ایپك، چوخه، شاپقه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب، خیلی وقت مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی بولنمشدر.

پارمه دوقه‌لغی (Duché de Parme) ایتالیای شمالینك بر خطه‌سی اولوب، شمال شرقی جهتندن لومباردیا، جنوباً طوسقانه، شرقاً موده‌نه؛ شمال غربی جهتندن دخی پیامونته خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. طول وعرضی ۸۰ کیلومتره قدر اولوب، ۱۵۰۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایدی. مرکزی پارمه شهری ایدی. باقیر، دمیر وطوز معدنلریله حبوبات متنوعه‌سی ومشهور پنیریله حیواناتی چوقدر. بوخطه روماليلردن صکره بر آره‌لق مستقل قالوب، بعده لومباردلر طرفندن ضبط ومؤخراً شارلمان طرفندن فتح اولنه‌رق، پاپایه ترك اولنمشیدی. بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت تشکیل ایدوب، بربرینی متعاقب برچوق دره‌بکلرینك اداره‌سنه کچه‌رك، مختلف حکومتلر تشکیل ایتدکدن، وبر آره‌لق آوستریا دولتنه تابع اولدقدن صکره، اون آلتنجی قرن میلادی اواسطنده (فارنزه) خاندانك تحت حکومتنده بر دوقه‌لق صورتنی آلمش، وبعده دوقه‌لغی بوربون خاندانك برشعبه‌سنه انتقال

ایتمشیدی. ۱۸٦۰ ده بوربون دوقه‌لرینك اخیری اولان (روبرت) اسقاط اولنوب ، پارمه دوقه‌لغی ایتالیایه الحاق اولنمشدر. پارمه دوقه‌لری بروجه زیردر :

(فارنزه خاندانی)			
برنجی پترو فارنزه	۱۵٤۵	برنجی لویی (اتروریا قرالی)	۱۸۰۲
اوقتاو	۱۵٤۷	ایکنجی لویی »	۱۸۰۳
آلکساندر	۱۵۸٦	الی ۱۷۰۷	
برنجی رینوچه	۱۵۹۲	ماریالویزه‌دوشسه (ناپولیونك زوجه‌سی)	۱۸۱٤
اودوآرد	۱٦۲۲	(فارنزه خاندانندن)	
ایکنجی رینوچه	۱٦٤٦	شارل لویی (ایکنجی شارل)	۱۸٤۷
فرانچسقو	۱٦۹٤	(بوربون خاندانی)	
آنطونیو	۱۷۲۷	اوچنجی شارل	۱۸٤۹
(بوربون خاندانی)		برنجی روبرت	۱۸۵٤
دون قارلوس	۱۷۳۱	الی ۱۸٦۰	
دون فلیب	۱۷٤۸		
فردنیاند	۱۷٦۵		

پارناسوس (Parnasse, Parnasus) یونانك فوکیده خطه‌سنده ۲۳٦۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغك اسم قدیمی اولوب ، الیوم آرناودجه « دری » دیمك اولان (لیقوره) اسمیله معروفدر. بو طاغك جنوب غربی اتکنده مشهور (دلفی) معبدی وار ایدی. اسکی یوناییلرك اعتقادنجه علوم ومعارف الهی (آپولون) ایله (موسه) تعبیر اولنان پریلرك مسکنی زعم اولنوردی.

پارنل (Parnel) ایرلانده‌نك اك مشهور شاعرلرندن اولوب ، ۱٦۷۹ ده طوغمش، و ۱۷۱۷ ده وفات ایتمشدر. بعض کوزل منظومه‌لری واردر .

پارنی (Parny) فرنسه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۵۳ده مداغسقار قرنده‌کی بوربون جزیره‌سنده طوغمش. و ۱۸۱٤ده وفات ایتمشدر . ابتدا عسکرلکله هنده کیدوب، بعده احتلال زماننده مالملکنی غائب ایتمکله ، معارفجه بعض مأموریتلرده قوللانلمش، وبوناپارت طرفندن قیدحیات شرطیله کندیسنه معاش تخصیص اولنمشیدی . فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. بعض کوزل اشعار ومنظومه‌لری واردر.

پارو (Paru) برازیلیانك شمالنده (آمازون) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب . فلنك عوبه‌سی حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله ، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۹۷۵ کیلومترهلك جریاندن صکره (آمازون) ه منصب اولور.

پاروپامیسه (Paropamise) اسکی یونان جغرافیونك افغانستانك شمال شرقی جهتنده اولان کوه‌بابا وسفیدکوه طاغلرینه ویردکلری اسم اولوب، (غور) خطه‌سنی دخی بو اسمله تسمیه ایدرلردی .

پاروس (Paros) یونانك (کیقلاده) جزائرندن اولوب، ئیره‌نك جنوب شرقیسنده و (ناقسیا) نك غربنده اوله‌رق، ۳'°٤۷ عرض شمالی ایله ۵۱'°۲۲ طول شرقیده واقعدر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۱٦۵ مربع کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. (کیقلاده) ایالتنك ناقسیا قضاسنه ملحق اولوب، شمال غربی ساحلنده بر قویك ایچنده (پاریکیا) اسمیله بر قصبه‌سی واردر. مرکزنده (آیوس ایلیاس) اسمیله بر طاغی اولوب، اراضیسی بونك اتکلرندن و ساحله قریب بعض دوز یرلردن عبارتدر . قانونی سلطان سلیمان زماننده مشهور خیرالدین پاشا طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، یونانك استقلالنده بو دولته ترك اولنمشدر.

پاره (Paré) فرانسه‌نك اك مشهور جراحلرندن اولوب، اك اول فن جراحیی تشریحه تطبیق ایدن بو ذاتدر. ۱۵۱۷ تاریخنده طوغوب ، ۱۵۹۰ ده وفات ایتمشدر . عملیات جراحیه‌ده فوق العاده مهارتی اولوب، بیوك برشهرت قزانمش، وفرانسه قراللرینك جراح باشیسی اولمش ایدی. فن مذکوره متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر.

پاری (Parry) انکلتره‌نك مشاهیر بحریوندن اولوب، ۱۷۹۰ ده (بات)ده طوغمش، و ۱۸٦٦ ده وفات ایتمشدر. انکلیز بحریه‌سی سلکنه داخل اولوب، قونتر آمیرال یعنی (میرلوا) رتبه‌سنه‌قدر چیقمش؛ وقطب شمالی‌یه ایتدیکی ٤ مخاطره‌لی سیاحتیله شهرت بولمشدر . ۱۸۱۹ ده اجرا ایتدیکی برنجی سیاحتنده °۷۰ عرض شمالی و °۱۱۰ طول غربی نقطه‌سنه‌دك واصل اولمش، و ۱۰۰۰۰ انکلیز لیراسی مکافاتنه نائل اولمشیدی. اوچ سنه صکره اجرا ایتدیکی وایکی سنه سورن ایکنجی سیاحتنده (ملویله) شبه جزیره‌سنی کشف ایتمش ؛ اوچنجیسنده «بوز برونی» ایله (ماکنسیه) نهرینك منصبی آره‌سنده اولان مسافه‌یی تحری ایتمش؛ و ۱۸۲٦ ده واقع دردنجی سیاحتنده بر ا°۸٤ عرض شمالی‌یه قدر

ایلریلشدره بو درت سیاحتنی کندیسی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پاری آطه‌لری (Iles de Parry) آمریقانك منتهای شمالنده و بحر منجمد شمالی داخلنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، آنف الترجمه انکلیز قپودانك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ۸۵° ایله ۷۸° عرض شمالی و ۸۲° ایله ۱۲۷° طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، ٤ بیوکله بر چوق کوچك آطه‌لردن عبارتدرلر. بیوکلری: نورت دوون، باروست، ملویله؛ وپرنس پطریق اسملریله معروف اولوب، کوچکلریله برابر جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۳۳۵۹ مربع کیلومتره‌در. نادراً بوزدن خالی بولنان برصره بوغازلر بوآطه‌لری جنوبلرنده‌کی جزایر واراضئ قطبیه‌دن آییریور. بو آطه‌لر ۱۸٤۸ دن ۱۸٥٤ تاریخنه‌دك قپودان فرانقلنك تحریسنه کوندریلن بحریون طرفندن کشف اولنمشدر. اوستلری اکثریا قار وبوزله مستور اولوب اهالیدن خالیدرلر.

پاریا کورفزی (Gofle de Paria) آمریقای جنوبینك ساحل شمالیسنده و(آنتیل) دکیزنده بر کورفز اولوب، (ونزونلا) جمهوریتنك شمال شرقی ساحلیله انکلتره‌نك النده اولان (ترینیته) آطه‌سی آره‌سنده واقعدر. طولی ۱٥۰ وعرضی ٦۰ کیلومتره اولوب، (اورنوق) ایرماغنك بر قاچ قولی بو کورفزه منصب اولور. یالکز ایکی بوغازدن آنتیل دکیزیله اختلاط ایدوب، اکثر طرفری قپالی اولدیغندن، سفائن ایچون امین بر محلدر.

پاریس (Pâris) تروآ حکمداری (پریام)ك اوغلی اولوب، حسن وجمالیله مشهوردر. اومیروسك احیاکرده‌سی اولان اساطیره کوره، والده‌سنك کورمش اولدیغی بر رؤیادن طولایی، پدری طرفندن طاغده براغیلوب، بر چوبان قاریسی طرفندن بیودلمش؛ وپدرینك سراینه کیردکدن صکره، بر مأموریتله یونانه کوندریلوب، مسافر اولدیغی اسپارته حکمداری (منلاس)ك زوجه‌سی بولنان وحسن وآنیله مشهوره اولان (هلند)یی قاپدیغندن، یونان ایله تروآ آره‌سنده خونریزانه بر محاربه وقوعنه سببیت ویرمش؛ وتروآ محاربه‌سنده منلاسك اوکندن فرار ایتدکدن صکره. آخیلوسی حیله ایله قتل ایتمش؛ ونهایت (پیروس) ویا (فیلوقتیت) طرفندن مجروح اولوب، وقتیله سومش وبعده ترك ایتمش اولدیغی بر چوبان قیزینه التجا ایده‌رك، بونك طرفندن باقلمشیدی. کویا یونون، اتنه وزهره آره‌سنده حسن وجمال حقنده واقع اولان منازعه‌یی فصل ایتمك اوزره، بو اوچ الهه طرفندن حکم نصب اولنه‌رق، مقام ترجیحده بر آلتون المایی حسن الهه‌سی زهره‌یه ویرمش اولدیغی مشهوردر.

پاریساتیس (Parysatis) یونان مورخلرینه کوره، ایران حکمدارلرندن اسفندیارك همشیره‌سی وزوجه‌سی اولوب، بوحکمدارك وفاتندن صکره بیوك اوغلی آردشیر بهمنه قارشی کوچك اوغلی کنج خسروك (؟) طرفنی التزام ایتمش؛ وایکی برادر آره‌سنده واقع محاربه‌دن صکره آردشیرك زوجه‌سی (ستاتیره)یی تسمیم، وخسروك قاتللرینی اعدام ایتمشدر.

پاریما (Parima) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا)نك شمالدن جنوبه ممتد اولور بر سلسلهٔ جبالی اولوب، شرقه طوغری اوزانان (پاقارائما) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدیور. (پاریما) دخی دینلن ریو برانقو نهری بو طاغلردن نبعان ایدوب، برازیلیا طوپراغی داخلنده ابتدا شرقه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، آمازونه تابع (ریو نغرو) نهرینه دوکیلور.

پاز (La Paz) وحرف تعریفله برابر لاپاز یعنی «صلح» آمریقای جنوبیده بولیویا جمهوریتنك اك بیوك شهری اولوب، (تیتیقاقه) کولنك شرق جنوبیسنده، ومرکز جمهوریت اولان (سوقره) ونام ودیکرله (شوکیساقه) شهرینك ۳۱۲ کیلومتره شمال غربیسنده، ″۵۷′۲۹°۱٦ عرض جنوبی ایله ″۲٥′۲۹°۱٦ طول غربیده واقعدر. ٥۰۰۰۰ اهالیسی و(ماته) دینلن بر نوع چای تجارتی واردر. — لاپاز ایالتی شمالاً وغرباً (پیرو) جمهوریتیله، شرقاً سانته قروز، جنوباً دخی (اورورو) ایالتلریله محاط ومحدود اولوب، تقریباً ۳۳۰۰۰۰ اهالیسی وآلتون وباقیر معدنلری واردر. — مکسیقه‌نك (قالیفورنیا) خطه‌سنده وقالیفورنیا کورفزینك ساحل غربیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، ′۳۰°۲٤ عرض شمالی ایله ۱۱۳ طول غربیده واقعدر. اخیراً قالیفورنیا جمهوریتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

پازارجق { بازار کویی وسائره [«بازارحق» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

پازارويچ { (Passarowitz) صربیه‌ده (موراوه) نهری قربنده وسمندره‌نك ٢٤ کیلومتره شرقده بر قصبه اولوب، ١٧١٨ تاریخ میلادیسنده دولت علیه ایله آوستریا آره‌سنده اوراده عقد اولنان معاهده ایله مشهوردر.

پازواند اوغلی { [«پاسبان اوغلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاژو { (Pajou) فرانسه‌نك اك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، ١٧٣٠ ده طوغمش، و ١٨٠٦ ده وفات ایتمشدر.

پاسارغاد { (Passargade) ایرانده‌کی (فسا) شهرینك یونان جغرافیونی طرفندن ضبط اولنمش اسم قدیمیدر.

پاسارکه { (Passarge) پروسیه‌ده بر نهردر، که (پلاوزیغ)ك ٥ غربنده نبعانله، ٢٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (براونسبرغ) دن ٦ کیلومتره آشاغیده (فریشه‌هاف) کورفزینه دوکیلور.

پاسارو { (Passaro) سیجیلیا آطه‌سنك جنوب شرقی کوشه‌سنده بر بورون اولوب، قارشیسنده بر کوچك آطه وآطه‌نك اوزرنده حبسخانهٔ عسکری اتخاذ اولنان بر قلعه واردر.

پاساروآنغ { یاخود پساروانك (Passa-rouang) جاوه آطه‌سنده (باتاویه)نك ٦٧٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده ایالت مرکزی بر قصبه‌در. ایالتك ١١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پاساؤ { (Passau) باویره‌نك آشاغی باویره ایالتنده، مونیخك ١٤٧ کیلومتره شرق شمالیسنده وطونه‌نك ایکی ساحلنده واقع برقصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی واستحکاماتی واردر.

پاسائیق { (Passaïc) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (نویرسی) جمهوریتنده بر نهردر، که ابتدا جنوبه، بعده شماله ونهایت شرقه طوغری آقه‌رق، (پاترسون) شهرندن کچدکدن، وقرینده ١٢ متره ارتفاعنده برشلاله تشکیل ایتدکدن صکره، (نوارق) قوینه دوکیلور. مجراسی ١٧٥ کیلومتره طولنده‌در. — (پاترسون) شهرینك بر قسمی حکمنده اولوب بو نهرك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه دخی بو اسمله مسمی اولوب، ٦٥٥٠ اهالیسی واردر.

پاسبان اوغلی { وغلطی پازواند اوغلی (عثمان). سلطان سلیم خان ثالث دورنده ودین جهتنده ظهورله، او طرفلرده تغلب واعلان تفرد ایتمش متنفذاندن بر آدمدر، که ١٢١٢ تاریخنده طونه‌دن بالقانه وبلغراددن وارنه‌یه قدر توسیع دائرهٔ حکم ونفوذ ایتمش؛ وبونك اوزرینه فرمانلی اولوب، اوزرینه قپودان دریا حسین پاشانك سردارلغیله آناطولی بکلربکیسی علو پاشا وتپه‌دلنلی علی پاشا ایله دیگر بر چوق امرا و وزرا سوق اولنه‌رق، خیلی وقت محاربه اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه استحصال اولنه‌میوب، او صره‌ده دخی بوناپارت مصری استیلا ایتدیکندن، دولتك بونکله اوغراشمغه وقتی اولمیوب، ودین محافظلغی کندیسنه ترك ورتبهٔ وزارت توجیه اولنمشیدی. ١٢٢٢ تاریخنه‌دك ودین وحوالیسنی بر نیم استقلال ایله اداره ایتدکدن صکره، تاریخ مذکورده ظهور ایدن صربستان اختلالنك تسکیننه مأمور اولوب، موفقیتی مأمول ایکن، اجل موعودیله وفات ایتمشدر. پدری پاسبان عمر اغا دخی سرکشاندن ومتنفذان واغنیادن اولمغله، سردار قوجه یوسف پاشا طرفندن اعدام اولنمش، وصاحب ترجمه او وقتدن اخذثار مقصدیله طریق شقاوته صاپمش‌ایدی.

پاستازه { (Pastaza) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغنه تابع (مارانیون) نهرینه دوکیلور بر چای اولوب، (اقوآدور) جمهوریتنده، ′٣٠ °١ عرض جنوبیده نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایدر. مجراسی ٦٠٠ کیلومتره قدر طولنده اولوب، ٢٠٠ کیلومتره‌لك محلی سیر سفائنه صالحدر.

پاستو { (Pasto) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، بر بركانك اتکنده و(بوغوته)نك ٧٣٠ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق مرتفع بر محلده واقع و ٨٠٠٠ اهالیی جامعدر. ١٨٢٧ تاریخنده وقوع بولان بر حرکت ارض بو قصبه‌نك بر قسمنی تخریب ایتمشدر. — پاستو ایالتی (قاوقه) خطه‌سنك منقسم اولدیغی درت ایالتك بری اولوب، ٦٠٠٠٠ اهالیٔ متمدنه‌سی و ٧٠٠٠٠ اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه‌سی واردر. برکانلری وکوکورد معدنلری چوقدر.

پاسقال { (Pascal) بو اسمده اوچ پاپا گلمشدر:

برنجیسی اعزه‌دن معدود اولوب، ۸۱۷ تاریخندن ۸۲٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش، ایمپراطور (لوتر)ی تتویج ایلمش، وکندیسنه (لوبی دبونر) طرفندن قورسیقه وساردینه آطه‌لری اهدا اولنمش ایدی.

— ایکنجیسی ۱۰۹۹ تاریخندن ۱۱۱۸ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور دردنجی هنری‌یه قارشی اوغلی بشنجی هنری‌یی التزام ایتمش؛ وبعده بونكله دخی بوزیشوب، کندیسنی تتویج ایتمك ایستمدیکندن، ایمپراطورك طرفدارلرندن رومایی ترکه اجبار اولنه‌رق، (تونت)ه قاچمش؛ وبعده رومایه عودتنی متعاقب وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی پاپا اوچنجی آلکساندرك زماننده ایمپراطور فردریق باربروس طرفندن ۱۱٦٤ ده آیریجه پاپا تعیین اولنمش، و ٦ سنه صکره سفالتده وفات ایتمشدر.

پاسقال { (Pascal) فرانسه‌نك اعاظم ادبا وارباب فنندن اولوب، علی الخصوص علوم ریاضیه ایله حکمت طبیعیه وجراثقال فنلرنده ید طولی صاحبی اولمغله، بك چوق کشفیات نافعه وحقایق فنیه‌یه موفق اولمشدر. ۱٦۲۳ تاریخنده (قلرمونت فراند)ده طوغوب، تا صباوتنده ذکاوت فوق العاده‌سنی اظهارله، هنوز ۱۲ یاشنه واصل اولمازدن اوقلیدسك ۳۲ مسئله‌سنی کندیلکندن حل، ۱٦ یاشنده ایکن مخروطاته دائر بر کتاب تألیف و ۱۸ یاشنده بر حساب ماکینه‌سی کشف ایتمشدر. ثقلت هوایه، مایعاتك موازنه‌سنه وسائر مسائل حکمیه‌یه دائر دها بر چوق حقایق کشف ایده‌رك، بر چوق کتب فنیه تحریر ایتدیکی کبی، امور مذهبیه وفلسفیه‌یه دخی قاریشوب، «امثال» و (پروونسال) عنوانلریله ایکی کتاب ودیگر بعض رسائل دخی یازمشدر، که کرك پاپا کرك فرانسه حکومتی طرفندن منع اولنمشلر ایسه‌ده، صاحب ترجمه‌نك ادبیاتده‌کی قوت ومهارتنه دخی بر مثال اولمغله، مؤخراً کسب شهرت ایتمشلردر. هنوز کنج ایکن ضعف و بر نوع کوتورملکه دوچار اولوب، بر مدت انزواده یاشادقدن صکره، ۱۷٦۲ ده ۳۹ یاشنده وفات ایتمشدر. — (ژاکلینه پاسقال) اسمیله بر همشیره‌سی دخی بعض اشعار ورسائل یازمشدر.

پاسقالیه آطه‌سی { (Iile de Pâques) ونام دیگرله (وایهو) (Vaïhou) بحر محیط کبیرك پولنزیا قسمنده، ۲۷° عرض جنوبی ایله ۱۱۲° طول غربیده واقع بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ۲۵ کیلومتره واهالیسی تقریباً ۲۰۰۰ کشیدر. هواسی معتدل وصاغلام واراضیسی منبت اولوب، موس وسائر ممالك حاره محصولاتیله کوزل پتاتس حاصل اولور. اهالیسی متناسب الاعضا وذکی ایسه‌لرده، سرقت ویغمایه میل طبیعیلری واردر. بو جزیره ۱٦۸٦ ده قپودان (داویس) طرفندن کشف اولنمغله، بونك اسمیله دخی تسمیه اولنور. ۱۷۲۲ سنه‌سی پاسقالیه کونی، قپودان (روجوین) طرفندن تکرار کوریله‌رك، پاسقالیه آطه‌سی تسمیه اولنمشدر. بو آطه‌ده طاشدن بر طاقم جسیم صنملر وآغاج وسائره‌دن بعض هیکللر ورسملر بولنور، که قبالقلریله برابر شمدیکی اهالینك درجهٔ اقتدار ومهارتی مافوقنده کورینیور.

پاسکویچ { (Paskevitch) روسیه‌نك الك مشهور قوماندانلرندن اولوب، دولت علیه وفرانسه‌یه قارشی اولان بعض محاربه‌لرده ابراز شجاعت ایتمکله، شهرت قزانه‌رق، ۱۸۲۷ ده ایرانه قارشی اولان محاربه‌ده باش قوماندان نصب اولنمش؛ و(اریوان)ی ضبط ایدوب، کندیسنه قونت (اریوانسکی) عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸۲۹ ده آخسقه وقارص ایله ارضرومی ضبط ایدوب، ادرنه معاهده‌سنی انتاج ایتمش؛ ومکافاةً مشیرلك رتبه‌سنه نائل اولمشیدی. ۱۸۳۱ ده لهستانه سوق عسکرله وارشووه‌یی ضبط ایتدیکندن، کندیسنه وارشووه پرنسی عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸٤۹ ده مجارستان محاربه‌سنده دخی بولنمش؛ و ۱۸۵۳ ده سلیستره‌یی محاصره ایتمش ایسه‌ده، بو دفعه مغلوباً ومجروحاً عودته مجبور اولمشدر.

پاسویغ { (Pasvig) لاپونیاده بر نهردر، که فینلانده‌نك (انارہ) کولندن چیقه‌رق، بر خیلی مسافه‌ده روسیه ایله نوروج حدودینی تفریق، و ۱۲۵ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، بحر منجمد شمالی‌یه دوکیلور.

پاسیر { (Passir) بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر خطه اولوب،

رسماً فلمنکه تابع بر حکومت اسلامیه‌نك النده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۴۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی تقریباً ۴۰۰۰۰ کشی اولوب، قسم اعظمی ملایی وقصوری (بونکی) قومنه منسوبدر. طاغلرده وحشی حالنده یاشایانلردن ماعداسی دین اسلامله متدیندرلر. مملکتك قسم غربی وشمالیسی اورمانلق وساحله قریب یرلری بطاقلقدر. همنامی اولان بر نهر مملکتی شق ایدوب، ینه همنامی اولان کورفزه دوکیلور. آلتون وکمور معدنلری وبعض کراسته‌لر اخراج اولنور.

پاسیفائه { (Pasiphaé) یونان قدیم اساطیرنجه دکیز الهی (آپولون) ایله (پرسیس) اسمنده بر پرینك قیزی اولوب، کرید واضع قانونی (مینوس)ه وارمش، وبوندن (آندروجیوس) اسمنده بر اوغلیله (آریاده) و (فدره) اسملریله ایکی قیزی اولدقدن صکره، برکوزل بیاض بوغا ایله اولان اختلاطندن دخی (مینوتاوروس) اسمیله مشهور بر جانور تولید ایتمشیدی.

پاسین { ارضروم ولایت وسنجاغنده بر نهر در، که (بیك کول)طاغیله ارضرومك اوسنده‌کی طاغلرك آرقه‌سندن آقان چایلردن بالتشکل، شمال شرقی‌یه طوغری جریانله، واسع بروادی تشکیل ایتدکدن صکره، روسیه حدودینه کیروب، شرقه طوغری آقار، وآرپه چایله برلشدرك، (آراس) ایرماغنی تشکیل ایدر. مجراسنك طولی تقریباً ۲۵۰ کیلومتره اولوب، نصفی ممالك عثمانیه‌ده ونصف دیکری روسیه‌نك النده اولان مملکتده‌در. پاسین وادیسنده بر چوق دکرمنلر چویرر، وصاغ وصولدن بر چوق چایلر ودره‌لر اخذ ایدر.

پاسینلر { ارضروم ولایت وسنجاغنده وارضرومك جهت شرقیه‌سنده بیوك بر قضا اولوب، پاسین نهری وادیسندن عبارتدر. مرکزی حسن قلعه قصبه‌سیدر. پاسینلر قضاسی غرباً نفس ارضروم، جنوباً ترجان، غرب شمالی جهتندن نورتوم قضالریله، شرقاً بایزید سنجاغیله، شرق شمالی جهتندن دخی روسیه حدودیله محدود اولوب، ۱۹۹ قریه‌یی جامع و ۱۱ ناحیه‌یه منقسمدر. اهالیسی ۴۰۴۴۲ کشی اولوب، قسم اعظمی مسلم وجزئی مقداری ارمنیدر. پاسین نهری تابعلری قضایی شق واروا ایدوب، اراضیسی قسماً منبت اووه ودره‌لردن وقسماً طاغ اتکلرندن عبارت اولدیغی حالده، منبت ومحصولداردر. میشه، چام، قواق وسائر آغاجلری حاوی اورمانلری وچایر ومرعالری دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه‌لرك انواعندن وبعض میوه‌لردن عبارتدر. آلچی، کیرچ وبنا طاشلری وبرقاچ کوکوردلی قاپلیجه‌لری ومعدن صولری واردر. اهالیٔ قضا اعلا خالی، کلیم، سجاده، احرام، شال، پچه وسائره نسج واعمال ایدرلر. درون قضاده ۳۰ جامع ومسجد، ۴۵ مدرسه، ۱ رشدیه مکتبی، ۳۰ مکاتب صبیانیه، ۲۲ کلیسا، ۳۲ تکیه وتربه، ۲۵۵ کوپری، ۱۲۶ دکرمن وسائره موجوددر.

پاشا { (Pacha) روسیه‌نك شمال غربی جهتنده (لادوغه) کولنه دوکیلور بر نهر اولوب، مجراسی ۲۱۳ کیلومتره طولنده‌در.

پاشا آطه‌سی { (Ile du Pacha) آمریقای جنوبیده واقع «آتش ارضی» آطه‌لرندن بری اولوب، شیلی‌یه تابعدر.

پاشا باغچه‌سی { (ونام دیکرله رفعت پاشا محله‌سی) استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده وبکقوز کورفزینك غرب جنوبیسنده اولدرق، استانبولك ۱۷ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برمحله اولوب، کوزل یالیلری، باغچه‌لری وبر واپور اسکله‌سنی حاویدر. اك اول مالیه ناظری اسبق رفعت پاشا طرفندن اعمار اولنوب، بیوك بر یالی بنا ایدلمش اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. شرق شمالی‌یه طوغری متوجه اولوب، هواسی سرین وکوزلدر.

پاشا طاغی { آنقره ولایت وسنجاغیله قونیه ولایتی خط حدودنده وطوز کولی ایله خیمانه اووه‌سی آره‌سنده بر طاغ اولوب، شرقدن غربه اوزانیر. شرق اتکلری قزیل ایرماق وادیسنه قدر واصل اولور، وغرب جهتندن قره‌جه طاغك اتکلرینه قدر ممتد اولور.

پاشا لیمانی { مرمره دکیزنده بر آطه اولوب، قپوطاغی شبه جزیره‌سنك ۵ کیلومتره غربنده ومرمره آطه‌سنك ۷ کیلومتره جنوبنده واقعدر. اردك قضاسنه ملحق برناحیه صورتنده اداره اولنوب، اهالیسی رومدر. خیلی باغلری اولوب، شرابی مشهوردر. روجه اسمی (آوپی) دره

پاشا لیمانی { آرناؤودلق ساحلنده آولونیه اسکله‌سنك جهت جنوبیه‌سنده جنوبنده بر قوی اولوب، همان هر روزکاردن محفوظ اولمغله، کوزل وواسع بر لیمان تشکیل ایدیور، که بر دونما بارینمسنه مساعددر. ساحلنده صوئون وکوزل بر صونبعان ایتمکله، آرناؤودجه «صوتوق صو» معناسنه کلن (اویفوخته) اسمیله مسمادر.

پاشا یکید { ادرنه ولایتنده کلیبولی سنجاغنك کشان قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، یایلا طاغنك اتکنده ومربجه منصب اولور بر کوجك چایك کنارنده اوله‌رق، کشانك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقعدر. — پاشا یکید ناحیه‌سی ۵ قریه‌دن مرکبدر.

پاشقو { دوناماریا — (Dona Maria Pacheco) سالف الترجمه دون (جوان پادیلا)نك زوجه‌سی اولوب. زوجنك مغلوبیت واعدامندن صکره، شارل کنتك عسکرینه قارشی ایتدیکی مقاومت مردانه ایله شهرت بولمشدر. نهایت محاصره‌دن فرار یولنی بولوب، پورتکیزه قاچش، وبر مدت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید علی افندی) سلطان احمد خان ثالث دورنده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمش علمادن اولوب، اسکدار قاضیسی پاشمقجی زاده محمد افندینك اوغلیدر. علی المعتاد دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ۱۰۹۸ ده قدس شریف، ۱۱۰۱ ده ادرنه قاضیسی اولدقدن صکره، ینه اوسنه روم ایلی پایه‌سیله نقیب الاشراف اولمشیدی. ۱۱۱۵ ده ادرنه وقعه‌سنده ارباب فتنه طرفندن مسند فتوایه دعوت اولنمش ایسه‌ده، مقام مذکوری بو صورتله قبول ایتمیوب، آلتی آی صکره علی الاصول مقام مشیخته نصب اولنمش، واوج سنه‌یی متجاوز زمانده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۱۱۸ ده چورلیلی علی پاشانك الحاحیله عزل، وسینوب قاضیلغیله تبعید اولنمشدر. ۱۱۲۲ ده درسعادته جلبله، ثانیاً مسند مشیخته نصب اولنمش؛ وبو دفعه دخی بر بچق سنه‌دن زیاده کمال عدل وحقانیتله اداره امور ایتدکدن صکره، ۱۱۲۴ ده وفات ایدوب. ادرنه قپوسی خارجنده دفن اولنمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید عبدالله افندی) آنف الترجمه علی افندینك اوغلی اولوب، دور سلطان محمود خان اولده مسند مشیخته نائل اولمشدر. ۱۰۹۱ تاریخنده درسعادته طوغوب، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتبله، ۱۱۲۴ تاریخنده یکیشهر قاضیلغندن معزولاً مصر، ۱۱۲۷ ده استانبول مولویتلرینه نصب اولنمش؛ و ۱۱۳۰ ده نقیب الاشراف اولوب، ۳۲ ده آناطولی، ۳۷ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. سلطان محمود خان اولك جلوسندن صکره ۱۱۴۳ تاریخنده مسند مشیخته چیقوب؛ طقوز بچق آی بو مقامده قالدقدن صکره، کبر ونخوتی وبعض اطوار نامناسبه‌ده بولنمسی حسبیله، اخبار پادشاهی‌یی موجب اولوب، عزل ایدلمش، وایفای حجه مأمور اولمشیدی. عودتنده شامده وبعده، استدعاسی اوزرینه، قونیه‌ده اقامته مأمور اولوب، ۱۱۴۵ ده اوراده مسموماً وفات ایتمشدر.

پاشمقلی { ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع اخی چلبی قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، آرده نهرینه تابع بر چایك ساحل شمالیسنده وشرقی روم ایلی حدودی قربنده‌در. کوچك بر قصبه اولوب، آنجق ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

پاشو { (Pacho) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۷۹۴ ده (پیسه) ده طوغمش؛ ومصر وبرقه جهتلرنده خیلی وقت سیاحت ایدوب، سیاحتنامه‌سنی نشر ایتدکدن صکره، ۱۸۲۹ ده عقلنی بوزوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

پاشوقه { (Pachuca) مکسیقه‌نك وسطنده (هیدالغو) جمهوریتنك مرکزی بر قصبه اولوب، مکسیقونك ۸۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و ۱۳۶۸۰ اهالیی جامعدر. جوارنده مشهور کومش معدنلری واردر.

پاشیتیا { (Pachitéa) پروده آمازون ایرماغنه تابع (اوقایالی) نهرینه دوکیلور بر بیوك نهردر.

پاطموس { یاخود پاطنوز [«باطنوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاغانل { (Paganel) فرانسه‌لی بدر اوغل ایکی مورخ اولوب، ۱۸۲۶ ده وفات ایتمش اولان برنجیسی فرانسه اختلالنك وبوناپارتك تاریخلرینی؛ و ۱۸۵۹ ده وفات ایتمش اولان

اوغلی بيوك فردريقك، ايكنجی يوسفك وآرناوۋد اسكندر بكك تاريخلرينی يازمشدر.

پاغانينی { (Paganini) ايتاليانك اك مشهور موسيقيوندن اولوب، كمان چالمه‌ده مهارت فوق العاده‌سی وار ايدی، وبو فنده بعض كتابلر يازمشدر. ١٧٨٤ ده جنووه‌ده طوغوب، ١٨٤٠ ده وفات ايتمشدر.

پاغو { (Pago) آوستريانك ونديك كورفزنده ودالماچيا ساحلی قارشيسنده كی آطه‌لرندن اولوب، (آربه) آطه‌سنك جنوبنده واقعدر. طولی ٥٦ وعرضی ٢٦ كيلومتره اولوب، ٢٠٠٠ اهاليسی واردر. مركزی همنامی اولان بر كوچك قصبه اولوب، بر قلعه‌سی واردر.

پافلاغونيا { (Paphlagonie) آناطولينك تقسيمات قديمه‌سنده بر خطه‌سی اولوب، بولی سنجاغنك قسم عربيسندن بشقه بتون قسطمونی ولايتيله جانيك سنجاغنك قسم غربيسنی جامع ايدی. شرق جنوبی جهتندن اليوم قزيل ايرماق دينلن (آليس) نهريله وغرباً فيلياس وبولی چاييله آيريله‌رق، غرباً بيتنيا، جنوباً غالاتيا، شرقاً پونتوس خطه‌لريله، شمالاً دخی قره دكيزله محاط ومحدود ايدی. مركزی غاستری (يعنی آمصره) شهری اولوب، ديكر معموره‌لرينك باشليجه‌لری غانغره (كنغری) وسينوب ايدی. آتلريله استرلری مشهور ايدی. اسكی پافلاغونياليلر اقوام آريه‌دن اولوب، تروآ محاربه‌سنده رئيسلری (پيلان)ك قومانده‌سی آلتنده يونانيلره قارشی تروآليلره ياردم ايتمشلردی. ايرانيلر بو خطه‌يی تماميله تحت ضبطلرينه آله‌مدقلری كبی، اسكندر دخی بسبتون رام ايده‌مه‌مشيدی. اسكندردن صكره‌كی طوائف ملوك زماننده پافلاغونياده دخی بر حكومت مستقله تشكل ايدوب، حكمدارلرينك اك مشهورلری: قبل الميلاد ١٧٩ تاريخلرنده حكومت سورن (مورزس) ايله، ١٣١ تاريخلرنده حكومت ايدن برنجی پيلان و١٢١ ده وفات ايدن ايكنجی پيلاندر، كه بو ذات وفاتنده ملكنی مشهور مهردادك پدرينه ترك ايتمشدر. او وقتدن پافلاغونيا بيتنيا ايله پونتوس حكمدارلری آره‌سنده منازع فيه بر ير حكمنده قالوب، نهايت بيتنيا حكمدارلرندن نيقومدك اوغلی (فيلون) روماليلرك ياردميله پافلاغونيانك قسم اعظمنی ضبط، وقبل الميلاد ٦٣ تاريخنده واقع وفاتنده روماليلره ترك ايتمشدر. قسطنطينيه روم ايمپراطورلری زماننده بو خطه (پونتوس) ايالتنه ملحق بولنمش؛ ودولت سلجوقيه‌نك انقراضنده اسفنديار بك زاده‌لرك يد تفردنده قالوب، نهايت سلطان مراد خان ثانی وبعده ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولمشدر. [«قسطمونی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پافوس { (Paphos) قبريس جزيره‌سنده واقع (باف) قصبه‌سنك اسم اصليسيدر. [«باف» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پاقسوس { (Paxos) يونان دكيزنده وآرناوۋدلق ساحلی قارشيسنده واقع جزاير يونانيه‌نك اك كوچكی اولوب، قورفه‌نك ١٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. طولی ٩ وعرضی ٥ كيلومتره اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسی وزيتون، انجير، بادم كبی محصولاتی واردر. مركزی (پورتوغاديو) اسكله‌سيدر.

پاقوروس { (Pacorus) روم مورخلرينك اشكانياندن (فيروز) تسميه اولنان حكمدارلره ويردكلری اسم اولوب، فيروزدن غلطدر.

پاقوم { (St. Pacôme, — سنت) خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ميلادك ٢٩٢ تاريخنده مصرده طوغمش، و ٣٤٨ ده وفات ايتمشدر. ابتدا عسكر ايكن، خرستيانلغی قبول ايتدكدن صكره (پالمون)ه انتسابله، انزوايه چكيلوب، ٥٠٠٠ منزوينك رئيسی اولمشيدی. لسان يونانيده ديانته متعلق بعض تأليفلری واردر. مايسك ١٤ نده يورطيسی اجرا اولنور.

پاقوويوس { (Pacuvius) لاتين فاجعه‌نويس شعراسندن اولوب، قبل الميلاد ٢٢٠ تاريخنده بريندیسيده طوغمش، و ٩٠ ياشنده (تارنته) ده وفات ايتمشدر. آثارندن يالكز بعض فقره‌لر بولنه‌بلمشدر.

پاق هوی { (Pak-Hoï) چينك جهت جنوبيه‌سنده (قوآنغ تونغ) ايالتنده و (تونكين) كورفزی ساحل شماليسنده برشهر اولوب، (لين‌چو) نهری منصبنده، ٢١°٢٩′ عرض شمالی ايله ١٠٦°٤٥′٤٦″ طول شرقيده واقعدر. ٢٥٠٠٠ اهاليسی وخيلی تجارتی واردر.

پالاپرات (Palaprat) فرانسه‌نك مضحكه نويس شعراسندن اولوب، ۱۶۵۰ ده طولوزه‌ده طوغمش، و ۱۷۲۱ ده وفات ایتمشدر. (برویر) له برابر ویالکز اوله‌رق بر چوق مضحكه‌لر یازمشدر.

پالاتینات (Palatinat) وآلمانجه پفالج (Pfalz) بواسمله آلمانیاده باویره قراللغنه تابع ایکی خطه اولوب، برینه یوقاری ودیکرینه آشاغی پالاتینات ویاخود رین پالاتیناتی دیرلر.

یوقاری پالاتینات باویره‌نك شرق شمالی جهتنده اولوب جنوباً نفس باویره ایله، غرباً وغرب شمالی جهتندن فرانقونیا ایله، شرقاً وشرق شمالی جهتندن دخی چهستان ایله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۶۶۳ مربع کیلومتره اولوب، ۵۳۷۹۹۰ اهالیسی واردر، که قسم کلیسی قتولیك اولوب، یالکز ۴۱۰۰۰ قدری پروتستاندر. مرکزی (راتیسبونه) شهری اولوب، ۱۸ قضایه منقسمدر. (آجرغ) دخی باشلیجه شهرلرندن اولوب، اسکی مرکزیدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، قسم شرقیسی چهستان حدودینی تشکیل ایدن (بوهمروالد) سلسله‌سنك اورمانلرله مستور اولان اتکلرندن عبارتدر. بو طاغلرك بعضلری‌ده قیالق ایسه‌ده، آره‌لرنده کوزل ومنبت وادیلر بولنوب، چایرلری دخی چوقدر. اك یوکسك طاغنك ارتفاعی ۹۲۰ متره‌یی تجاوز ایتمز. قسم غربیسی او قدر عارضه‌لی دکلدر. طونه بو خطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وبونکله نفس باویره‌نك آره‌سنده جریان ایدرسه‌ده، بو ایکی خطه آره‌سنده حدود یرینی طوتمیوب، حتی پالاتیناتك مرکزی دخی طونه‌نك جنوبنده‌در. اراضیسی خیلی منبت اولوب، کوزل ایشلنمکله، متنوع محصولاتی واردر. حیواناتی دخی چوقدر. شرق جهتنده بر قاچ دمیر معدنی بولنیور.

آشاغی پالاتینات رین ایرماغنك غرب جهتنده واقع وباویره‌دن بسبتون آیری اوله‌رق، جنوباً آلساس ولورنه، غرباً وغرب شمالی جهتندن پروسیه‌نك رین ولایتیله، شمالاً وشمال شرق جهتندن (هسه) بیوك دوقه‌لغیله، شرقاً دخی بادن بیوك دوقه‌لغیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۹۲۸ مربع کیلومتره اولوب، ۶۹۳۳۷۵ اهالیسی واردر، که نصفندن زیاده‌سی پروتستان، ۱۱۰۰۰ ی یهودی وقصوری قتولیکدر. مرکزی (اسپیره) قصبه‌سی ایسه‌ده، اك بیوك شهری (قیصرسلاتین) در. بو خطه بر ایالت اعتبار اوله‌رق، ۱۲ قضایه منقسمدر. قسم شرقیسی رین وادیسندن وقسم غربیسی محلنده (هارو) دینلن (ووسژ) سلسله‌سی اتکلرندن عبارتدر. بو طاغلرك اکثر جهتلری اورمانلرله مستور اولوب، اك یوکسکلرینك ۶۷۱ متره ارتفاعی واردر. رین ایرماغی بو خطه‌نك جهت شرقیه‌سندن جریان ایدوب، بتون خطه‌نك صولرینی جمع ایدر. بو ایرماغه دوکلك اوزره، پالاتیناتدن بر قاچ چای آقیورسه‌ده، اك بیوکلری اولان (لایتر)ك بیله طولی ۶۵ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، فوق العاده بر دقت واهمیتله ایشلندیکی کبی، باغلری، چایرلری واورمانلری دخی چوقدر. هواسی معتدل وصاغلامدر. باشلیجه محصولاتی آرپه، چاودار، یولاف، پتاتس، کتن، کنویر، توتون، شراب وانواع میوه‌لردن عبارتدر. کوم معدنلری چوق اولوب کومش، باقیر، قورشون معدنلریله قیا طوزی، مرمر، آلچی، کیرج طاشی ولوله‌جی چاموری دخی بولنور. معدن صولری دخی چوقدر. صنایعی دخی خیلی ایلری اولوب، منسوجات متنوعه ایله توتون، کاغد، جام، نشاسته، مسکرات وساره فابریقه‌لری ودمیرخانه وبیجقخانه‌لری دخی واردر. اخراجاتی: ذخیره، توتون، شراب، قونیاق، یونجه تخمی، کتن، قورویمش، کراسته، اودون، دمیر، جیوه، کاغد، کتن بز، حیوانات وعلی الخصوص طوموزدن عبارتدر. بو خطه وقتیله خیلی دها بیوك اولوب، رین ایرماغنك شرق طرفنده دخی ممتد اولوردی. ومرکزی الیوم بادن بیوك دوقه‌لغنده بولنان (هایدلبرغ) شهری ایدی.

پالادیو (Palladio) ایتالیانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ۱۵۱۸ ده (ویجنچه) ده طوغمش، و ۱۵۸۰ ده وفات ایتمشدر. روما، وندیك و ویجنچه‌ده بر چوق ابنیهٔ مشهوره وسائر آثار مضجه وجوده کتیرمشدر.

پالادیوم (Palladium) عقل وحکمت الهه‌سی زعم اولنان پالاس ونام دیکرله آتنه ویا مینروه‌نك تخته‌دن معمول جسیم بر هیکلی اولوب، اسکی تروآلیلرك معبوده‌سی ایدی. کویا تروآیی محاصره ایدن یونان قهرمانلری بو هیکلی غصب

ایتمدیکجه، شهر مذکوری ضبط ایده‌مه‌مشلردی. رومالیلرک اعتقادینه کوره، یونانلیلرک غصب ایتدکلری هیکل اصل پالادیوم اولمیوب، اونک بر تقلیدی اولمغله، اصلنی انیاس رومایه نقل ایتمشدی. ورومالیلر محرم بر پرده حفظ ایدرلردی.

پالار (Palar) هندستانک جهت جنوبیه‌سنده بر نهردر، که (میسور) خطه‌سنک (بالاکات) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقی وبعده شرقه طوغری آقه‌رق، ۳۷۰ کیلومتره‌لک جریاندن صکره، بنکاله کورفزینه دوکیلور.

پالاس (Pallas) یونان قدیم اساطیرنده الهه‌ٔ کاذبه‌دن آتنه دخی دنیلان عقل وحکمت الهه‌سی (مینروه)نک نام دیکریدر. [«مینروه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالاس (Pallas) مشاهیر سیاحین و طبیعیوندن اولوب، ۱۷۴۱ ده برلینده طوغمش، و ۱۸۱۱ ده وفات ایتمشدر. روسیه دولتی طرفندن جلب اولنه‌رق، بعض کشفیات فنیه ضمننده سیبریایه کوندرلمش؛ وچین حدودینه قدر سیاحت ایدوب، تحقیقات وکشفیات فنیه‌سنه دائر متعدد کتابلر یازمشدر.

پالامد (Palamède) اوبیا یعنی آغزیه‌وز حکمداری (ناوپلیاس)ک اوغلی اولوب، تروآ محاصره‌سنه کیدن قهرمانلر جمله‌سندندر. اوزان واکیالی وسطرنجی وعسکرک طابور صورتنده تنظیمله قره‌قول وضعنی ایجاد، ویونان حروفاتنه ۴ حرف (ξ, θ, φ, χ) علاوه ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. اولیسک تمارضنی میدانه چیقاردیغیچون، تروآلیلرله مخابره‌ٔ خفیه‌ده بولنمق تهمتیله اتهام اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر.

پالاموس (Palamos) اسپانیانک قطالونیه خطه‌سنده و بارسلونه‌دن ۹۶ کیلومتره‌لک مسافه‌ده مستحکم بر قصبه اولوب، آق دکیزده بر کوچک لیمانی واردر.

پالانپور (Pâlanpour, یاخود پهلانپور Pahlanpour) هندستانک غرب شمالی جهتنده (کوجرات) قطعه‌سنده بر خطه‌در، که شمالی وجنوبی اسمیله ایکی دائره اعتبار اولنه‌رق، ۱۳ نیم مستقل حکومته منقسم اولوب، ۲۴°۴۱′ ایله ۲۵°۲۵′ عرض شمالی و ۶۸°۵۶′ ایله ۸۰°۲۶′ طول شرقی آره‌سنده‌در. مساحه‌ٔ سطحیه‌سی ۲۰۷۱۹ مربع کیلومتره اولوب، ۵۸۶۳۷۸ اهالیسی واردر، که ۵۵۰۰۰ ی مسلم وقصوری براهمانی، زردشتی وساٸره‌در. اراضیسنک قسم اعظمی دوز اووه‌دن عبارت اولوب، بعض محللری قوملق وبعض طرفلری قره‌طوپراقدر. یالکز شمال شرقی قسمی (آبو) طاغلرینک قیالق اتکلرندن عبارت اولوب، او جهتده بعض اورمانلری دخی واردر. هواسی غایت صیجاق وآغیر اولوب، محصولاتی پاموق، پرنج، شکر قامشی، داری، بغدای وساٸره‌دن عبارتدر. حکومات مذکوره‌دن نفس پالانپور ایله رادانپور، ورای وترواره حکومتلری حکومات اسلامیه‌دن اولوب، مسلمان حاکملری ودیکرلری راجه‌لر اداره‌سی تحتنده‌در.

پالانپور (Palanpour) یاخود پهلانپور هندستانک کوجرات خطه‌سنده، (بارووه) نک ۲۲۴ کیلومتره شمال غربیسنده و بمبایدن راجپوتانه‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده بر شهر اولوب، نیم مستقل بر حکومت اسلامیه‌نک مرکزیدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، نصفنه قریب مقداری مسلمدر. بر سورله محاط اولوب، بر مکتبی وبر خسته‌خانه‌سی دخی واردر. هواسی آغیردر. — پالانپور حکومتی ماده‌ٔ آنفه‌ده بیان اولنان نیم مستقل حکومتلرک اک بیوکی اولدیغی حالده، الکاسی ۸۱۵۸ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ۲۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی براهمانی وقصوری مسلمدر. شرق جنوبی قسمی پک منبت اولوب، اکثریا سنه‌ده اوچ دفعه محصولات ویرر. محصولاتی بغدای، پرنج، شکرقامشی وساٸره‌در. غرب شمالی جهتی قوملق وجنوب وشمال شرقی قسمی دخی طاغلق اولوب، طاغلرینک اک یوکسکی اولان (جسور)ک ۱۰۶۷ متره ارتفاعی واردر. (بناس) و(سراسواتی) نهرلری مملکتی شق ایدیورلر. احمدآباددن پالی وناصرآباده کیدن جاده ایله بمبایدن راجپوتانه‌یه کیدن دمیر یول خطی مملکتک ایچندن چوب، مرکزندن (دیسا) شهرینه بر دمیر یول شعبه‌سی دخی واردر. شمدیکی حکمداری دیوان شیر محمد خان دهلی سلاطین تیموریه‌سی طرفندن نصب اولنمش بر افغانلی خاندانه منسوبدر. وقتیله دائره‌ٔ حکومتلری دها واسع

ادی. ۱۸۰۹ تاریخنده انکلیز حکومتنك تحت تابعیتنه کیرمشدر. ۷۰۰ پیاده و ۳۰۰ سواری عسکری واردر.

پالانچه { (Pallanza) ایتالیانك قسم شمالیسنده (مایور) کولنك کنارنده } ونوارهنك ۷۰ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۲۴۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ایمانی ودمیر یولی واردر.

پالان دوکن { ارضروم شهرینك جهت جنوبیه‌سنده‌کی طاغلرك } بری اولوب، پاسین صوییله قره صو منبعلرینی تفریق ایدیور.

پالانقه { [«پلنغه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] }

پالاوان { (Palaouan) فلیپین آطه‌لرینك الك بیوکلرندن اولوب، °۸ ایله } °۱۲ عرض شمالی و °۱۱۵ ایله °۱۱۸ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. بویی ۴۵۰ واکی ۶۰ کیلومتره در. ایچ طرفلری مستقل اهالیٔ اصلیه ایله مسکون اولوب، اسپانیوللر یالکز شمال شرقی کوشه‌سنده (تای تای) اسمیله بر قلعه‌یه مالکدرلر. بو آطه‌دن آلتون معدنیله بال مومی، باغه، دکیز کوپوکی، فیل دیشی وسائره چیقار.

پالائو { آطه‌لری (Palaos) بحر محیط کبیرك میقرونسیا قسمنده فلیپین ایله قارولین آطه‌لری } آره‌سنده برطاقم آطه‌لر اولوب، ″۳۰ ′۳۴ °۲ ایله °۹ عرض شمالی و ′۴۴ °۱۲۷ ایله °۱۳۲ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولورلر. مساحهٔ سطحیه‌لری مجموعاً ۵۰۰ مربع کیلومتره واهالیلری ۱۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. اطرافلری برطاقم صیغلر وقیالرله محاطدر. الك بیوکلری (بابلتاتوب) آطه‌سی اولوب، برطاقم برکانی تپه‌لرله مستوردر. طوپراقلری منبت وبعض موقعلری پك کوزل ایسه‌ده، بر طاقلری غیر مکوندر. باشلیجه محصوللری پرنج، توتون وممالك حاره‌یه مخصوص میوه‌لردن عبارت اولوب، باغه وصدف دخی چیقار. طوموز وکچیلری چوقدر. فاره‌لری چوق اولوب، بر نوع تمساح دخی بولنور. اهالیسی قبائله منقسم اولوب، هر قبیله‌نك بر رئیسی واردر. زراعت ایشلری قادینلره عائد اولوب. ارککلر آولە مشغول اولورلر. رنکلری خیلی اسمر وبویلری قیصه‌در. یردن ایکی اوچ قاریش یوکسك برطاقم بارقه‌لرده اسکان ایدرلر. آوروپالیلرك ورودندن اول اهالینك دمیر معدنندن معلوماتلری اولمیوب، باغه وصدفدن سلاحلر واویه‌لی ادوات اعمال ایدرلردی. اهالینك کوندن کونه مقدارلری تناقص ایتمکده در. جزائر مذکوره‌نك اسامیسی ومساحهٔ سطحیه‌لری بروجه زیردر:

بابلتائوب	۳۰۰	مربع	کیلومتره
قورور	۳۷	«	«
اوروقتاپی	۳۲	«	«
ایل مالق	۲۷	«	«
فیلیو وجوارنده‌کی کوچك آطه‌لر	۲۱	«	«
نغائور	۲۶	«	«
ناپیا	۵۰	«	«
توبی (ونام دیکرله نورت)	۵	«	«
مریر	۲	«	«
پول (پولوآنه)	۴	«	«
سنت آندره آطه‌لری	۲	«	«
جمعاً	۵۰۶		

پالرمو { (Palerme) سیجلیا آطه‌سنك الك بیوك شهری وهمنامی اولان ایالتك } مرکزی اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك ساحل شمالیسنده واتکلریله برقوی تشکیل ایدن برطاغك آلتنده واقعدر. ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، صاغلام لیمانی، کوزل بر تختی، برقلعه‌سی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، علم الارض نمونه خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، مکتب اعدادیسی، جزوتیلره مخصوص مکتب وکتبخانه‌سی، بیطره، موسیقی وصنایع نفیسه مکتبلری، رصدخانه‌سی، فنون وصنایع وادبیات جمعیتی، تشویق واعانه شرکتی، اوچ تیاتروسی وسائر مؤسساتی واردر. کوزل وواسع بر شهر اولوب، ۸ کیلومتره طولنده بر سورله محاطدر. کوزل ابنیه‌سی، ۲ بیوك جاده‌سی، ۷ میدانی، قراله مخصوص بر سرایی، بیوك ومصنع کلیسالری، بیوك بر خسته‌خانه‌سی وبر بیمارخانه‌سی واردر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، ایپك قماشلر، غانت، صابون، معطرات، آلتون وکومش تللی قماشلر، حصیر شابقه وسائره فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری چوقدر. اسکندر بك زماننده ایتالیایه هجرت ایدن آرناودلر پالرمو جوارنده پك جمعیتلی اولوب، بوشهرده کندیلرینه مخصوص بر مکتب وکتبخانه‌لری دخی واردر. پالرمو اسکی بر شهر اولوب، (پانورمه) اسمیله فنیکه‌لیلر طرفندن تأسیس اولنمشدرق، خیلی وقت قارتاجلیلرك النده

بولنمشيدى. ٨٣١ تاريخ ميلاديسنده يعنى ٢١٦ تاريخ هجريسنده بنى‌اغلب امراسى طرفندن فتح وصقليه امارتنه مركز اتخاذ اولنه‌رق، ايكى بچق عصر ممالك اسلاميه عدادينه داخل بولنمشدر. ابن‌حوقل بوشهرده ٣٠٠ دن زياده جامع ومسجد بولنديغنى كورمشدر. بين‌العرب (بلرم) اسميله معروفدر. مشاهير جغرافيون عربدن ادريسى «نزهة‌المشتاق فى اختراق الآفاق» عنوانلى اثر مشهورينى بو شهرده يازمشدر. حركت ارضدن دفعاتله خراب اولمشدر. — پالرمو ايالتى شمالاً آق دكيزله، غرباً تراپانى، جنوباً جرجنتو وقالتانيسته، شرقاً دخى قتانيه ومسينه ايالتلريله محاط اولوب، ٤٤٧٢ مربع كيلومتره وسعتنده‌در، و ٦١٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

پالرمو (Palermo) آرناوودلق ساحلنده ويانيه ولايتنده اركرى سنجاغنك قورواش قضاسنه ملحق خيماره ناحيه‌سنده كوچك بر اسكله اولوب، خيماره‌نك ٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده وكوزل بر ليمان تشكيل ايدن صاغلام بر قويك ايچنده واقعدر.

پالس (Palès) اسكى روماليلر عندنده سوريلرله چوبانلر الهه‌سى اولوب، نيسانك ٢١ نده يورطيسى اجرا اولنور، وسوريلر معبدينك اطرافنه طولاشديريليردى.

پالسترينه (Palestrina) ايتالياى وسطيده، روما ايالتنده و (فراسقاتى) نك ١٣ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر. مشاهير موسيقيوندن ١٥٩٤ تاريخنده وفات ايدن (پيرلويجى پالسترينه) نك وطنيدر.

پالغات (Palghât) ياخود پلكات هندستانك شرق جنوبى قسمنده، مدراس دائره‌سنك (ملابار) ايالتنده بر شهر اولوب، ٥٠٠٠ قدرى مسلم اولمق اوزره، ٣٦٢٠٠ اهاليسى واردر. مدراسدن (قاليقوت) شهرينه كيدن دمير يولك بر موقفيدر.

پالفات (Paléphate) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، قبل الميلاد ٤٧٢ تاريخلرنده اوآردشير بهمنك زماننده (پاروس) آطه‌سنده ياشامشدر. آثارندن بك آزشى بولنه‌بيلمشدر.

پالق (Détr. de Palk) بوغازى سرنديب جزيره‌سيله هندستانك شرق جنوبى ساحلى آره‌سنده اولوب، بنكاله كورفزينى (منا آر) كورفزيله برلشديرير. اكى ٦٠ كيلومتره‌در. آوروپاليلردن اك اول بو بوغازدن چكن برفنكلى قپودانك اسميله تسميه اولنمشدر.

پالماروله (Palmarola) ايتالياى جنوبيده (تيرن) دكيزنده بر كوچك آطه اولوب، (پونچه) نك غرب جهتنده واقعدر.

پالماريا (Palmaria) جنوه كورفزنده بر كوچك آطه اولوب، آلتون طمارلى سياه مرمريله مشهوردر.

پالماس (Paemas) آفريقانك ساحل غربيسى قارشيسنده اولوب، اسپانيايه تابع بولنان قناريه آطه‌لرينك اك بيوكى اولان بيوك قناريه جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده و (جينيغوآده) نهرينك منصبنده كوزل بر واديده واقع بر قصبه اولوب، جزاير مذكوره‌نك مركزيدر. ٩٠٠٠ اهاليسى، صاغلام ومعتدل هواسى وشراب وحبوبات اخراجاتى واردر.

پالمبانغ (Palambang) سوماتره جزيره‌سنك جنوب شرقى قسمنده، (موسيه) نهرى كنارنده وبو نهرك منصبندن ١٠٠ كيلومتره يوقاريده واقع بر شهر اولوب، وقتيله بو اسمله مسمى بر دولت اسلاميه‌نك مركزى ايدى. قسم اعظمى مسلم وبر بيوك قسمى عرب اولمق اوزره، ٤٧٥٠٠ اهاليسى، غايت مصنع بر بيوك جامع شريفى، بر قاچ كوپريسى وخيلى ايشلك تجارتى وار. — پالمبانغ دولتى تقريباً ٥٠٠ كيلومتره طولى و ٣٨٠ كيلومتره عرضى اولان بر مملكتدن عبارت اولوب، ١٠٠٠٠٠ قدر اهاليسى وار ايدى. فلنك دولتى طانيماقده ايكن، ١٨١٢ تاريخ ميلاديسنده انكليزلر سوماتره‌يى ضبط ايتدكلرنده، بو دولتك حكمدار اخيرى اولان محمد بيدارى اسقاط ايتمش؛ وسوماتره‌نك اعاده‌سنده ابتدا كنديسى وبعده اوغلى استرداد حكومتده موفق اولمش ايسه‌ده، مؤخراً فلنك حكومتى بو دولتى لغو ايده‌رك، ديكر برطاقم خطه‌لر دخى ضم ايله پالمبانغ ايالتنى تشكيل ايتمشدر، كه ١٤٠٧٠ مربع كيلومتره‌دن عبارت اولوب، ٧٩٤٩٢٩ اهاليسى واردر.

اهالیلك قسم اعظمی ملایی جنسنه منسوب اولوب ، دین اسلامله متدیندرلر. شهروقصبه‌لرده خیلی عربلر ، چینلیلر وفنکلیلر دخی واردر.

پالم برونی (Cap des Paemes) آفریقای غربیده کینه کورفزینك منتهای شمال غربیسنده بر برون اولوب، ′٨°٤ عرض شمالی ایله ′١°١٠ طول غربیده واقعدر.

پالمر (Palmer) آوستـرالیانك شمال شرقی جهتنده (قوینسلاند) خطه سنده (منیجل) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، مجراسی ٢٢٥ کیلومتره طولنده‌در. بونهرك وادیسنده برچوق آلتون معدنلری کشف اولنوب، اخراج اولنمقـده‌در. — مشاهیر بحریوندن قپودان (پالمر) طرفندن ١٧٢١ تاریخنده بحرمحیط جنوبیده کشف اولنان بر قره ایله بر قویه دخی بو اسم ویرلمشدر.

پالمرستون (Palmerston) انکلـتره‌نك مشاهیر سیاسیوندن اولوب ، ١٧٨٤ ده (برودلاند) ده طـوغمش، و ١٨٦٥ ده وفات ایتمشدر. قامبریج دارالفنونده صورت مکمله‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، محافظه‌کاران فرقه‌سنه‌انتسابله، ١٨٠٦ ده بحریه و ١٨٠٩ دن ١٨٣٠ تاریخنه‌دك حربیه ناظری اولوب، بعده سربستی طرفنی التزامله، قامبریج مبعـوثلغنی غائب ایتمش ایسـه‌ده، (تیورتون) طرفندن انتخـاب اولنه‌رق ، ینه مجلس مبعـوثاندن چیقمامشیدی. ١٨٣٠ دن ١٨٤١ تاریخنه‌دك (غری) و(ملبورن) قابنه‌لرنده خارجیه ناظری اولوب ، بعده ١٨٤٦دن ١٨٥١ و١٨٥٥دن١٨٥٨و١٨٥٩دن ١٨٥٥ تاریخلرینه‌دك اوچ دفعه دها بومقامی احرازله، امور سـیاسیه‌ده فوق العاده بر مهارت کوسترەرك ، انکلتره دولتنك پولتیقه‌سنی اداره ایتمش، وانکلتره‌یه فوق العـاده بر نفوذ قزاندیران بر موازنهٔ دولیـه استحصالنه موفق اولوب، روسیه وآوستریا ودولت عثمانیه ایله اتفاق ایتمش، وایتالیانك اتحادینی تشویق والتزام ایلمش ایدی . دولت علیهٔ عثمانیه ایله اتفـاق صاحب ترجمه‌نك اساس مسلکندن ایدی.

پالملا (Palmella) پورتکیزك لیسبونه ایالتنده لیسبونه‌نك ٢٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب ، ٦٥٠٠ اهالیسی ، بر بیوك مناستری واوسـتنده عربلرك آثارندن برقلعه‌سی واردر.

پالمه (Palma) اسپانیانك (بالیار) جزایرندن (میورقه) جزیره‌سنك جنـوب غربی ساحلنده بر شهر اولـوب ، جزایر مذکوره‌نك مرکز اداره‌سیدر. ٥٩٥٨٦ أهالیسی، کوزل لیمانی، ایکی قلعه‌سی ، دارالفنونی ، بحریه مکتبی ، رسم مکتبی ، موزه‌سی، کتبخانه‌سی ، مصنع بر کلیساسی، اطرافنده کوزل مسـیره‌لری واشجار مثمره‌یی حاوی باغچه‌لری ، مشهور شرابی وایپك ویوك منسوجاتی واردر. — اسپانیانك آنداولوسیا خطه‌سنده، (هوئلوا) یعنی (البه) ایالتنده وهوئلوانك ٢٩ کیلـومتره شرق شمالیسنده دخی بو اسمله برقصبه‌اولوب، ٥٢١٦ اهالیسی‌واردر.

پالمه (Palma) قناریه آطه‌لرینك بری اولوب، °٢٨ عرض شمالی و ٢٠ طول غربیده واقعـدر. مساحهٔ سطحیـه‌سی ٦٠٠ مربع کیلومتره اولوب ، ٣٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی برکانی اولوب، سواحلی منبت وبالیغی چوقدر. ٣٦٧٠ متره ارتفاعی اولان بر طاغی واردر.

پالمیر (Palmyre) مشهـور (تدمور) شهر قدیمنه السنهٔ اجنبیه‌ده ویریلن اسمدر. [« تدمور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالنسیا (Palencia) اسپانیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه اولوب، مادریدك ١٩٠ کیلومتره شمال غربیسـنده و(قاریون) نهرینك ساحل شمالیسنده واقعدر. مصنع بر کلیساسی وبعض یوك منسوجاتله بویاخانه ودباغخانه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب ، رومالیلره وغوتلره مقـاومت ایتمش، وفتوحات اسلامیه زماننده تخریب اولنمشیدی. بعده تجدید اولنـه‌رق ، بر دارالفنـون دخی تأسیس اولنمشیدی. — پالنسیا ایالتی اسکی قستیله خطه‌سنك منقسم بولنـدیغی یدی ایالتك بری اولوب ، مسـاحهٔ سطحیـه‌سی ٨٤٣٤ مربع کیلومتره و اهالیسی ١٨٩٣٦٠ کشیدر. محصولاتی چوقجـه اولوب ، دمیر وباقیر معدنلریله مرمری دخی واردر.

پالنك (Palenque) مکسیقه‌نك (شـیاپه) جمهوریتنده وشیاپه‌نك ١٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك برقصـبه اولوب، قربنده‌کی خرابه‌لرله مشهوردر. بو خرابه‌لر یکرمی اوتوز کیلومتره محیـط دائره‌سی اولان جسـیم برشهر قدیمـك ویرانه‌سی اولـوب ، پك چوق معابد وسـائر ابنیهٔ

مصنعه ایله هیکللر، رسملر، مسکوکات وسائره‌یی حاویدر. (آزتك) و (تولتك) قوملرندن اول اورالرده بولنمش اولان (چندال) قومی آثارندن اولدقلری مظنون اولان بو آثارك مصر قدیم آثاریله اولان مشابهتی جالب حیرتدر. بو آثار ١٧٨٧ تاریخنده کشف اولنمشدر.

پالنی { (Palni) هندستانك قسم جنوبیسنده (تراونكور) حكومتیله (مادوره) ایالتنده، ١٠° ایله ١٠° ١٥′ عرض شمالی و ٧٥° ایله ٧٥° ٣٥′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور بر سلسلهٔ جبال اولوب، اك یوكسك ذروه‌سی ٢٦٠٠ متره ارتفاعنده در. — بو طاغك اتكنده و(مادوره) ایالتنده بو اسمله قضا مركزی بر قصبه دخی اولوب، ١٢٨٠٠ اهالیسی واردر.

پالو { دیاربكر ولایتنك ارغنی معدنی سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ارغنی معدننك ٥٠ كیلومتره شمال شرقیسنده ودیاربكرك ٩٥ كیلومتره شمال غربیسنده، مراد نهرینك ساحل یمیننده، حذای بحردن ٨٠٠ متره ارتفاعی اولان گوزل بر موقعده واقعدر. ٧٥٠٠ اهالیسی، مركز اوزرنده گوزل ومتین بر كوپریسی، اوسته‌نده بكیاره بر طاش اوزرنده محكم بر قلعه‌سی ودرونده بر اسكی كلیسا و مكتبیله میخ یازیلرینی حاوی بعض آثار عتیقه‌سی، رشدیه مكتبی، اطرافنده باغ وباغچه‌لری وخیلی سیركاهلری وار در. — پالو قضاسی ارغنی معدنی سنجاغنی تركیب ایدن درت قضانك اك شمالیسی اولوب، شمالاً ارضروم ولایتنك كیغی قضاسیله ومعمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغیله، غرباً ولایت مذكوره‌نك خربوت سنجاغیله، جنوباً نفس ارغنی قضاسیله، شرق جنوبی جهتندن دیاربكر سنجاغنك لیجه قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بتلیس ولایتنك گنج سنجاغیله محاط ومحدوددر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت وگوزل بایر ودره‌لری دخی واردر. مراد نهری شرقدن غربه جریانله قضایی شق، وقسم جنوبیسنده ممتد اولان سیوان وتیمور قپو طاغلری فرات حوضه‌سنی دجله حوضه‌سندن تفریق ایدیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. (هوشن) ناحیه‌سنده بر باقیر معدنی بولنوب، چیقارلمقده‌در. قضا ٣١٦ قریه‌دن مركب اولوب، ٨ ناحیه اعتبار اولنیورسه‌ده، بو نواحینك آیریجه مدیرلری یوقدر. اهالیٔ قضا تخمیناً وتقریباً ٣٥٠٠٠ كشی راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وترك وكرددن مركب وخرستیانلری ارمنیدر.

پالوپوغون { [«پوغون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالی { (Pali) هند قدیم لسانی اولان (سانسكری) دن مشتق بر اسكی لسان اولوب، بودا دیننه تابع اولانلرك لسان مقدسی حكمنه گچمشدر. بو دینك كتب مقدسه‌سی بو لسانده محرر بولنمغله، باشلیجه سرندیب جزیره‌سیله هند چینی ممالكنده لسان ادبی ومذهبی حكمنده مستعملدر. خط مخصوصی اولوب، صولدن صاغه یازیلیر.

پالی { آرناؤدلق ساحلنده ودراجك ١٠ كیلومتره شمالنده بر بروندر.

پالیاریوس { (Palearius) ایتالیا حكماسندن اولوب، پروتستانلغه میل ایتدیكیچون، توبه ایتمكله برابر، ١٥٦٦ تاریخنده مجلس رهابینك قراریله صلب واحراق اولنمشدر. بقای روح حقنده بر اثری واردر.

پالیبوتره { یاخود پالیپور (Palibothra) هندستانك اسكی برشهری اولوب، جغرافیون قدیمك تعریفنه كوره ٦٠٠ قدم عرض و ٦٠ قدم عمق اولان بر خندقله و ٥٧٠ برجی و ٦٤ قپوسی اولان بر سورله محاط ایدی. میلادك ٦٠٥ تاریخنده‌دك بو شهر عظیم قائم اولوب، بعده كنك ایرماغنك طغیانندن و یا وقوعات سیاسیه‌دن محو وخراب اولمشدر. كنك ایله جنه‌نك محل تلاقیسنده واله آباد قربنده بولنمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اخیراً چیقاریلان بعض آثار عتیقه (پاتنه) قربنده بولنمش اولدیغنه دلالت ایدیور.

پالیسی { برنارد — (Ber. Palissy) فرانسه مشاهیر ارباب هنرندن اولوب، مصور ومنقش چینیلر اعمالنده‌كی كشفیات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر. ١٥٠٠ تاریخنده (آژان) قربنده طوغوب، ١٥٨٩ ده وفات ایتمشدر. آثار عتیقه ایله اتربه واحجار ومیاه ومعادن حقنده دخی معلومات

مكمل' فنيه استحصال ايدوب، بعده علم الارض طرفندن تصديق اولنمش نيجه حقايق ومعلوماتى حاوى بر قاچ كتاب يازمش، وزراعتله زنكين اولمق طريقنى مبين بر كتاب دخى تأليف ايتمشدر. چينيلر اعمالى صنعتنى ايلريتمك ومينه اصولنى كشف ايتمك ايچون ۱۶ سنه چاليشوب، مالملكنى بو يولده صرف ايتمش، واك نهايت فرونى قالان اشياى بقيه‌سيله ايصيتمشيدى. پروتستانلغى اختيار ايتديكيچون مشهور باستيله زندانه آتيلوب، وفاتنه‌دك اوراده قالمشيدى. (آژان)ده بر هيكلى ركز اولنمشدر. (لامارتين) ترجمهٔ حالنى يازمشدر.

پاليوپوليس { (Paléopolis) يعنى «اسكى شهر» ايتالياده ناپولى جوارنده اسكى برشهر ايدى. كه خرابندن صكره قربنده ناپولى تأسيس و(نياپوليس) يعنى «يكى شهر» تسميه اولنمشيدى.

پاليورى { (Paliuri) سلانيك ولايتنده كسندره شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوب شرقيسنده واقع بر بروندر.

پاليوقاسترو { (Paléocastro) يعنى «اسكى حصار» يونانده بو اسمله بر قاچ قصبه وقريه بولنوب، اك بيوكلرى آغريبوزده‌در.

پاليولوغ { (Paléologue) قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن بر خاندانك اسمى اولوب، ۱۲۶۰ تاريخندن مذكور دولتك ختامنه يعنى ۱۴۵۳ تاريخنه‌دك ۱۹۳ سنه ظرفنده بوخاندانه منسوب ۸ حكمدار كلمش، و(قانتاقوزن) خاندانيله كاه مشتركاً وكاه مناوبةً حكم سورمشلردر. بو خاندانك حكمدارلريله تاريخ جلوسلرى بروجه زيردر.

سكزنجى ميخائيل	۱۲۶۱	يدنجى يان	۱۳۹۹
ايكنجى آندرونيق	۱۲۸۲	سكزنجى يان	۱۴۲۵
اوچنجى آندرونيق	۱۳۲۸	اون ايكنجى قسطنطين	۱۴۴۸
بشنجى يان	۱۳۴۱	الى	۱۴۵۳
ايكنجى مانوئل	۱۳۹۱		

استانبولك سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى طرفندن فتحندن صكره دخى بو خاندانه منسوب ايكى نفر مورەنك (پاتراس) و (آرغوس) قصبه‌لرنده حكم سورمكده ايديلرسه‌ده، بونلرك دخى ملكلرى متعاقباً پادشاه مشاراليه طرفندن ضبط اولنمشدر. ايكنجى آندرونيقك اوغلى (تئودور پاليولوغ) دخى (مونتفرات) قونتلغنك وارثه‌سنى تزوج ايتمكله، ۱۳۰۵ تاريخنده اوراده بر شعبه تشكيل ايتمشيدى؛ كه ۱۵۳۳ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر.

پامبوق قلعه‌سى { آيدين ولايتنده دكزلى سنجاغنك سراى كوى قضاسنده ودكزلينك ۲۰ كيلومتره شمالنده اولەرق بيوك مندرس مجراسنك قربنده واقع كوچك برقصبه اولوب، (هيراپوليس) شهر قديمنك خرابه‌لرى اوزرنده بولنمشدر. بو شهر زمان قديمده مياه معدنيه‌سيله مشهور ايدى. حكمادن (اپيقتيت) اوراده دنيايه كلمشيدى.

پامپا { (Pampas) آمريقاى جنوبينك قسم جنوبيسنده وعلى الخصوص (بوئنوس آيرس) جمهوريتنك جهت جنوبيه‌سنده و پاتاغونيانك شمالنده واقع بر طاقم واسع اووه‌لره ويريلن اسمدر. بو اووه‌لر اوزون اوتلرله مستور اولوب، كرك مونس وكرك يبانى حالنده بر چوق آت وصيغير سوريلريله مملودرلر. بواووه‌لرك مجموعى ودها طوغريسى بو واسع اووه لاپلاته ايرماغيله ريونغرو آره‌سنده اولوب، بحر محيط آطلاسى سواحلى قربندن آند سلسلهٔ جبالنه‌دك ممتد اولور. [«آرجنتين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پامپلونه { (Pampelune) اسپانيانك شمالنده (ناواره) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (آرغه) نهرى كنارنده ومادريدك ۳۱۰ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. ۲۴ ۷۸۱ اهاليسى، قلعه واستحكاماتى، بيوك بر كليساسى، اسكى ناواره حاكملرينه مخصوص سرايى، كوزل تفرجكاهلرى، واسع بر بوغا جانبازخانه‌سى، دمير يولى، ايپك وبيوك منسوجات فابريقه‌لرى، دميرخانه‌لرى وشراب تجارتى واردر. عرب جغرافيونى عندنده (ببلونه) اسميله معروفدر.

پامپلونه { (Pamplona) آمريقاى جنوبيده (قولومبيا) جمهوريتنك (سانتاندر) ايالتنده و(زوليا) نهرى كنارنده بر قصبه اولوب، (سوقوره) نك ۱۴۰ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. طاغلر آره‌سنده و۲۳۰۳ مترەلك ارتفاعده اولوب، ۸۲۶۰ اهاليسى وجوارنده متروك آلتون معدنى واردر.

پامفيل { (Pamphile) يونان قديم رساملرندن اولوب، فيليپك زماننده ماكدونياده پاشامشدر. رسام مشهور (آپل)ك استاديدر.

پامفیل (St. Pamphile) — سنت بیروت شهرنده محکمه حاکمی ایکن خرستیانلغی قبول ایله، اسکندریه مدرسهٔ مشهورهسنك مدیری اولمش، وبعده فلسطینك قیصاریه شهرنده دخی بر مدرسه تأسیس ایتمشیدی. میلادك ٣٠٧ تاریخنده خرستیانلغی سببیله توقیف، وایکی سنه حبسدن صکره قتل اولنمشدر. بعض آثاری واردر. خزیرانك برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

پامفیلیا (Pamphylie) آناطولینك ساحل جنوبیسنده بر خطهٔ قدیمه اولوب، تکه خطهسنك سواحلیله ایچ ایل خطهسنك قسم غربیسندن عبارت ایدی. شرقاً (کیلیکیا)، غرباً (لیکیا) شمالاً دخی (پیسیدیا) خطهلریله محدود ایدی. باشلیجه معمورهلری آتالیا (یعنی آنطالیه)، اولبیا، سیده، پرغه، آسپندوس وپتولمایس شهرلری ایدی. تروآ محاربهسندن صکره بر طاقم یونان مهاجرلری بو خطهده یرلشوب، اهالیسی اقوام مختلفهیه منسوب بولندقلرندن «جامع الاجناس» معناسنی افاده ایدن بو اسمله تسمیه اولنمشدی. ابتدا ایرانیلرك وبعده اسکندرك ضبطنه کچوب، بو جهانکیرك ممالکی تقسیمنده سوریه حکمدارلرینك حصهسنه اصابت ایتمش؛ وبیوك آنطیوخسك مغلوبیتنده، رومالیلر طرفندن برغمه حکمداری (اومن)ه ویریلوب، متعاقباً بونك انکساریله برابر رومالك قبضهٔ تصرفنه کچمشیدی. روما ایمپراطورلغنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغنه دوشوب، مرکزی (آسپندوس) شهری اولمق اوزره، بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. هارون الرشید ومأمون زمانلرنده بر آرهلق خلافت عباسیهنك الینه کچوب، بعده رومهلر طرفندن استرداد اولنمش؛ وسلجوقیلر زماننده ممالك اسلامیه دائرهسنه داخل اولوب، بو دولتك انقراضنده بر وقت قرهمان بکلرینه تابع اولدقدن صکره، نهایت ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده، ٨٧٤ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. سلجوقیلرك دورندن بری پامفلیا خطهسی (پیسیدیا)نك قسم جنوبیسیله برابر (تکه) تسمیه اولنوب، الیوم دخی مرکزی آنطالیه اولمق اوزره، تکه نامیله قونیه ولایتنه تابع بر سنجاق اعتبار اولنیور. [«تکه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پاملیقوسوند (Pamlico-Saund) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعهنك (شمالی قارولینه) جمهوریتنده بر کورفز اولوب، ٣٥° ایله ٣٥°٤٠′ عرض شمالی و ٧٧°٥٠′ ایله ٧٩° طول غربی آرهسنده ممتد اولدیغی حالده، شمالدن جنوب غربییه اولان بویی ١١٠ وانکی ٤٥ کیلومترهدر. بحر محیط آطلاسی امواجندن اوچ اوزون و طار آطه ایله محفوظدر. (تار) ونام دیکرله (پاملیقوریور) ایله (نوزه) نهرلری بو کورفزه دوکیلور.

پامیر (Pamiers) فرانسهنك (آریاژه) ایالتنده و (آریاژه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (فوآ) نك ١٩ کیلومتره شمالنده واقعدر. ٨٦٦٠ اهالیسی، جوارنده معدن صولری وخیلی فابریقهلری وتجارتی واردر.

پان (Pan) اسکی یونانیلرك الههٔ کاذبهسندن اولوب، سوریلرك وچوبانلرك حامیسی ومشتریٰنك اوغلی زعم، ویاری انسان یاری کچی اولهرق النده بر اوزون قانجه طوتار بر صورتده تصویر اولنوردی. کویا (سیرینکی) اسمنده بر پرییه علاقه ایدوب، بونی خیلی وقت تعقیبدن صکره، اله کچیردیکنده، قامشه تحول ایتدیکنی کورمکله، اوندن بر دودوك یاپمش؛ وبعده (اخو) یعنی «عکس صدا» اسمیله دیکر بر پرییه عاشق اولوب، بوکاده نائل اولهمامش. کیجهلری طاغلرده واورمانلرده کزدیکنه ایناناهرق، تصادفندن زیادهسیله قورقارلردی. اسکی مصریلرك (اوزریس) معبودیله بر عد ایتدکلرندن، یونانیلر صعید مصرده بو معبوده منسوب اخمم شهرینه (پانوپولیس) نامنی ویرمشلردی.

پانارو (Panaro) ایتالیاده (پو) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، (آپنین) سلسلهسنك (چیمونه) طاغندن نبعانله (مودنه) دوقهلغنك جنوبندن کچهرك، ١٢٥ کیلومترهلك جریاندن صکره، صاغ ساحلندن مذکور ایرماغه دوکیلور.

پانامه (Panama) ایکی آمریقایی ربط ایدن برزخك اك طار محلنده بحر محیط معتدل ساحلنده واقع همنامی اولان کورفزك ایچنده برقصبه واسکله اولوب، (قولومبیا) جمهوریتنه تابع همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ٨°٥٨′ عرض شمالی ایله ٨١°٤٧′ طول غربیده واقع اولوب، ٨٠٠٠ وجوارلرنده کی کویلرله برابر ٢٥٠٠٠ اهالیسی واردر. کوزل بر قصبه اولوب، بیوك کلیسا ومناسترلری

وبرمكتبیله برخستەخانەسی واردر. لیمانی پك صاغلام دكلدر. اهمیت تجاریەسی تنزل ایتمشدر. — بو قصبەدن ۱۵ كیلومترەلك مسافەدە ینە بو اسمله دیكر بر قصبە وار ایدی، كه ۱۶۱۸ دە تأسیس اولنوب، ۱۶۷۰ دە برطاقم نرسریلر طرفندن احراق اولنمغله، اوكا بدل شمدیكی شهر تأسیس اولنمشدر. — پانامە ایالتی بوندن اول قولومبیا جماهیر متفقەسندن اولوب، اخیراً قولومبیانك بر جمهوریتە تحویلیله ایالت اتخاذ اولنەرق، دوە بوینی شكلندە معوج بر برزخدن عبارت اولوب، شمالاً (آنتیل) دكیزیله، جنوباً بحر محیط معتدل ایله، شرقاً ینە قولومبیا جمهوریتنك (قاوقە) ایالتیله، غرباً دخی آمریقای وسطی جماهیرندن (قوستەریقە) جمهوریتیله محاط ومحدود در. مساحهٔ سطحیەسی ۸۱۷۸۵ مربع كیلومترە اولوب، ۲۲۱۰۵۲ اهالیسی واردر.

پانامە برزخی (Isthme de Panama) آمریقای جنوبیی آمریقای شمالیە ودها طوغریسی آمریقای وسطی یە ربط ایدر بر برزخ اولوب، بحر محیط آطلاسی یە تابع آنتیل دكیزیله بحر محیط كبیر آرەسندە معوج برشكلدە شرقدن غربە ممتد اولور. طولی ۲۰۰ كیلومترە اولوب، عرضی بعض محللرندە ۶۰ كیلومترەدن زیادە دكلدر. بتون آمریقانك بوینجە ممتد اولان (آند) سلسلهٔ جبالی برزخك بوینجە اوزانیورسەدە، بوراده ارتفاعی پك آزدر. برزخك اك طار محلی پانامە ایله (قولون) اسكلەلرینك آرەسندە اولمغله، بو ایكی اسكلە آرەسندە بر دمیر یول خطی تمدید ایدلمش اولدیغی كبی، بر جدول حفریله ایكی آمریقانك بربرندن تفریقنە وبحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط كبیر آرەسندە قصە بر طریق بحری كشادینە دخی تشبث اولنمشدر.

پانامە كورفزی (Golfe de Panama) همنامی اولان معوج برزخك جنوبندە یعنی بحر محیط كبیردە تشكیل ایتدیكی بیوك بر كورفز اولوب، ۶°۵۰′ ایله ۷°۱۳′ عرض شمالی و ۸۰°۱۰′ ایله ۸۲°۵′ طول شرقی آرەسندە ممتد اولور. شرق جهتندە (سنت میكل) وغرب جهتندە (بارتیە) اسملریله ایكی قوی بولندیغی كبی، ایچندە (پرلاس) یعنی «اینجو» اسمیله بر قاچ آطە دخی واردر، كه اك بیوكلری (سنت میكل) آطەسیدر. اك بیوك واك ایشلك اسكلەسی (پانامە) قصبەسیدر.

پاناه یاخود پناه (Pannah) هندستانك نیم مستقل اولان (بوندلقاند) خطەسندە واله‌آبادك ۱۵۰ كیلومترە غرب جنوبیسندە بر قصبە اولوب، جوارندەكی الماس معدنیله مشهوردر. اكبرشاه زماننده بورادن سنوی ایكی بچق ملیون فرانق قیمتندە الماس چیقاردی.

پانای (Panay) بحر محیط كبیردەكی فلیپین آطەلرندن اولوب، ۱۱°۱۵′ عرض شمالی ایله ۱۲۰°۱۰′ طول شرقیدە واقعدر. مثلث الشكل اولوب، طولی ۱۶۰ وعرضی ۱۳۰ كیلومترە اولدیغی حالدە، ۳۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت اولوب، پرنج، شكر قامشی، بوبر وسائرە حاصل اولور. آتلریله سائر حیواناتی دخی چوقدر. اهالیسی (پاپو) و(بیسایو) اقوامندن اولوب، پك چالیشقان وصنعتكار آدملردر. بر اسپانیول والیسی و آطەدە اقامت ایدر.

پانتالیون (Pantaléon) خرستیانلرك اعزەسندن معدود اولوب، طبابتلە مشغول اولدیغی حالدە، ۳۰۳ تاریخندە ازمیدده قتل اولنمشدر. تموزك ۲۷ سندە یورطیسی اجرا اولنور.

پانتلاریە (Pantellarie) آق دكیزدە سیجلیایە مربوط وآفریقا ساحلنە قریب بر آطە اولوب، محیط دائرەسی ۶۰ كیلومترە واهالیسی ۷۰۰۰ كشیدن عبارتدر. مركزی (واپیدولو) قصبەسیدر. سونمش بر بركانی وپك منبت وادیلری واردر. زمان قدیمدە فنیكەلیلرك وقارتاجلیلرك الندە اولوب، تجارت بحریەسیله مشهور ایدی. الیوم پولتیقە متهملرینە منفا اتخاذ اولنمشدر.

پانتن سنت (St. Pantène) خرستیانلرك اعزەسندن اولوب، ۱۷۹ تاریخ میلادیسندە اسكندریە خرستیان مكتبنك مدیری اولمش؛ وبعدە پطریق دمتریوس طرفندن نشر مذهب ایچون شرقە كوندریلوب، بر قاچ سنە هندستاندە اقامتدن صكرە، اسكندریەیە عودتله، ۲۱۶ تاریخلرینەدك بر حیات بولنمشدر. بعض آثاری واردر. تموزك ۷ سندە یورطیسی اجرا اولنور.

پانتیقاپیە (Panticapée) قریم بوغازندە واقع (كرج) قصبەسنك اسم

قديمى اولوب، زمان قديمده خيلى وقت مستقل بر حكومتله اداره اولنمشيدى.

پانتيوس (Panxtius) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل الميلاد ۱۹۰ تاريخلرنده ردوسده طوغمش، و ۹۰ ياشلرنده وفات ايتمشدر. آتنهده (آنتيپاتر) دن تحصيل ايدوب، بعده رومادهٔ بر مدرسه آچمش، و بر مدت (اسكيپيون) معيتنده دور بلاد ايتدكدن صكره، آتنهيه عودت ايدرك، استادى يرينه معلم اولمشيدى. بر قاچ كتاب يازمش ايسهده، نسخهلرى بولنمامشدر.

پانتئون (Panthéon) روما شهرينك ابنيهٔ عتيقهسندن مشهور بر معبد اولوب، آوغستوس زماننده (آغرپا) نك مصرفيله تأسيس اولنهرق، ابتدا مشتربك عبادتنه مخصوص ايكن، بعده بتون آلههٔ كاذبهنك هيكللرى وضعنه تخصيص اولنهرق، «جامع الالهه» معناسنى افاده ايدن بو اسمله تسميه اولنمشيدى. صاعقهدن رخنهدار اولمغله، (آدريان) طرفندن تعمير اولنمشيدى. روما دولتنك باعث انقراضى اولان اقوام شماليه طرفندن يغما ايديلوب، بسبتون تخريب اولنمق اوزره ايكن، ايمپراطور (فوقاس) طرفندن پاپا دردنجى (بونيفاس)ه ويريلوب، بونك طرفندن كليسايه تحويل و (سانته ماريه) تسميه اولنمشدر. اليوم موجود اولوب، قبهسنك قطرى ٤٤ متره ايسهده، هيئت مجموعهسى قبا وچركين كورينيور. — پارسده دخى بو اسمله مشهور بر بنا واردر، كه (سنته ژنويوه) تپهسى اوزرنده مؤسس اولوب، خاچ شكلندهدر. بويوك بر قبهسى و ۲۲ ستونله مزين بر مدخلى واردر. ۱۷٤۸ تاريخنده مشرف خراب اولان (سنته ژنويوه) كليساسى يرينه اون بشنجى لويى طرفندن بناسنه مباشرت اولنوب، ۱۷۹۰ ده ختام بولمغله، مجلس عمومينك قراريله بيوك آدملرك دفننه تخصيص، وبو مناسبتله (پانتئون) تسميه اولنهرق، قپوسى اوزرينه «وطنك بيوك آدملره نشانهٔ تشكرى» عبارهسى يازلمشدر. ۱۸۲۱ ده ينه (سنته ژنويوه) اسميله كليسايه تحويل اولنمش ايسهده، ۱۸۳۰ ده ينه پانتئون اسمى اعاده اولنمش؛ و ۱۸۵۲ ده ينه كليسا اتخاذ اولنهرق، ايچنه آدم دفنى تحت ممنوعيتده آلنمش ايكن، شاعر شهير ويقتور هوغو بو بنانك داخلنده دفن اولنمشدر. (وولتر) و (روسو) ايله سائر مشاهيرك دخى مزارلرى اورادهدر.

پانچووه (Pantchova) مجارستانده حدود عسكريه ايالتنده (بانات) ايالتنك مركزى بر قصبه اولوب، (تمش) ايله طونهنك ملتقاسنده وطمشوارك ۱۰۰ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ۱۳۵۰۰ اهاليى جامعدر.

پاندوره (Pandore) اسكى يونانيلرك اعتقادنجه، الك اول ياراديلان قادين اولوب، كويا جهنم الههى (وولقان) طرفندن تعجين اولنهرق، عقل الههسى (مينروه) طرفندن جانلانديرلمش، والههٔ سائرهنك هر برى طرفندن بر خصلت وفضيلتله توصيف اولنمشيدى. ابو الآلهه مشترى سمانك آتشنى چالمش اولان (پروميتيوس) نام جنه مجازاة مقامنده بو قادينى تزويج ايتمك ايستمش، وكافهٔ مساويى حاوى بر چكمجه دخى بونك يدينه تسليم ايتمش ايسهده، مرقوم چكمجهيى آچمغه جسارت ايدهميوب، پاندورهيى دخى تزوجدن اجتناب ايتديكى حالده، برادرى (اپيمتيوس) كنديسنى تزوج ايدرك، چكمجهيى آلوب آچمش؛ ودرحال بتون فنالقلر چكمجهدن چيقهرق، سطح ارضك اوزرينه يايلمغله، دور حديد ظهور ايتمش، ويالكز اميد چكمجهنك ديبنده قالمش ايمش.

پاندوسيا (Pandosie) اپير خطهٔ قديمهسنده يعنى يانيه جهتنده (مولوسيده) ايله (تسپروتيا) آرهسنده و (آخرون) نهرى كنارنده يعنى شمديكى (مارغليچ) قصبهسى قربنده بر شهر ايدى. اليوم خرابهلرى موجود اولوب، يانده (قاستري) اسمنده بر قريه واردر.

پاندولف (Pandolfe) لومبارد حكمدارلرندن بو اسمله درت كشى بولنوب، الك مشهورلرى برنجيسيدر، كه «دميرباش» لقبيله معروفدر. ۹٦۱ تاريخندن ۹۸۱ تاريخنهدك (قاپو)ده حكومت سوروب، ايمپراطور برنجى (اوتون) ك ياردميله اولكاسنى خيلى توسيع ايتدكدن صكره، روملرله ايتديكى محاربهده مغلوب واسير اولوب، قورتلدقدن صكره، ناپوليليلردن اخذ ثار ايتمكه چاليشمش ايسهده، ناپوليى ضبط ايتمكه مقتدر اولهمامشيدى.

پانديا (Pandya) هندستانك منتهاى جنوبندهكى خطهنك اسم قديمى اولوب، اوراده قرون وسطاده مشهور بر دولت تشكل ايتمشيدى. آلتنجى ويدنجى وسكزنجى قرن هجريده وخطه دفعاتله

آل سبکتکین وسائر دول اسلام ضبطنه کچمشیدی.

پانسیلوانیا (Pensylvanie) آمریقای شمالیده ممالک مجتمعه جماهیر متفقه‌سنك بری اولوب، شرق جهتنده واقعدر. شمالاً نویورق، غرباً اوهیو، جنوباً ویرجینیا وماریلاند، شرقاً دخی نوبرسی جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۷۱۰۲ مربع کیلومتره اولوب، ۴۳۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (هاریسبورغ) ایسه‌ده، اك بیوك شهرلری مرکز قدیمی اولان (فیلادلفیا) ایله (پیچبورغ) در. آلغانی سلسلهٔ جبالی بوخطه‌نك اورته‌سندن کچر، و(سوسکهانه)، (دلاواره) ایله (اوهیو) نهرلری دخی اراضیسنی سقی ایدرلر. هواسی معتدل وصاغلام وطوپراغی پك منبت اولوب. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله توتون. اوزوم طود وسائره‌دن عبارتدر. پك واسع اورمانلری وکوزل مرعالری اولوب، پك چوق حیوانات یتشدیریلیر. صنایعی پك ایلری اولوب، بز، چینی، صابون، کاغد، جام، ایپ، وسائره فابریقه‌لری ودمیرخانه‌لری چوقدر. کور، دمیر، باقیر، قورشون معدنلری، غاز وزمردکبی ذی‌قیمت احجاری واردر. بوخطه آوروپالیلرك ورودندن اول الیوم بسبتون محو ونابدید اولان (لنابه) قومیله مسکون ایدی. برنجی زاق زماننده (والترالیغ) طرفندن کشف واسکان اولنه‌رق، ۱۶۸۱ تاریخنده (پان) اسمنده بر انکلیزه دولته ویردیکی بر مبلغ مقابلنده ترك اولنمش، و« پانك اورمانی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. اك اول استقلال هوسنه دوشوب، ممالك مجتمعه هیئتنی تشکیل ایدن ۱۳ جمهوریتك بری بولنمشدر.

پانغانی (Pangani) آفریقای شرقیده زنکبار مملکتنده بر نهردرکه (کلیما نجارو) جبال مرتفعه‌سنك شرق جهتنده ۴۴۵۳ متره ارتفاعی اولان بر محلدن نبعانله، صاغ وصولدن برقاچ نهر احذ ایده‌رك، ۴۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، همنامی اولان قصبه‌نك جنوب شرقیسنده ینه بو اسمله یاد اولنور برقویه دوکیلور. یوقاری قسمی (اوفو) یاخود (روفو) اسمیله دخی معروفدر — پانغانی قصبه‌سی همنامی اولان نهرك منصبنك شمال غربیسنده وزنکبارك ۸۸ کیلومتره غرب شمالیسنده اولدرق، ۵°۲۵′ عرض جنوبی ایله ۲۶°۴۱′ طول شرقیده واقعدر. اهالیسی ۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، زنکبار حاکمی طرفندن آلمانیایه اجاره اولنان یرلر داخلنده‌در.

پانقونغ (Pankong) یاخود پنکوك یاریسی تبتك (تیارخورسوم) خطه‌سنده ویاریسی کشمیرك (لاداق) یاخود (لدك) ایالتنده واقع برکول اولوب، ۳۳°۲۶′ ایله ۳۳°۵۰′ عرض شمالی و ۷۷°۳۶′ ایله ۷۶°۶″ طول شرقی آره‌لرنده و ۴۳۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. طولی ۱۶۳ وعرضی ۱۴۸ کیلومتره اولوب، ایچنه برچوق صولر دوکلدکه، حوضه‌سی خیلی واسع واراضیٔ مرتفعه‌یی جامعدر.

پانوپولیس (Panopolis) صعید مصرده واقع (اخمیم) قصبه‌سنه بطالسه زماننده یونانیلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، بو شهرده (اوزیریس)ك عبادتنه مخصوص معبدلر چوق اولدیغندن، ویونانیلر بو الهه‌کاذبی کندیلرینك (پان) تسمیه اولنان معبودلرینه تشبیه ایتدکلرندن، بو اسمی ویرمشلردی. اسکی مصریلر عندنده اسم اصلیسی (خمیم) ایدی، که (اخمیم) بونك معربیدر. [«اخمیم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پانورمه (Panorme, Panormus) یونان قدیم لساننده «صاغلام لیمان» دیمك اولوب، سیجیلیا آطه‌سنده‌کی پالرمو ایله مرمره ساحلنده‌کی باندرمه‌نك وسائر بعض اسکی شهر وقصبه‌لرك اسم قدیمیدر.

پانونیا (Pannonie) آوروپانك بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، شمدیکی نفس آوستریانك قسم شرقیسیله اسقلاوونیا وخرواتستاندن ومجارستانك قسم غربیسندن عبارت ایدی. طونه نهری بوخطه‌یی شمالاً جرمانیادن وشرقاً داچیادن آیریوردی. یوقاری وآشاغی پانونیایه منقسم اولوب، (راب) نهری بونلری بربرندن تفریق ایدردی. برنجیسنك مرکزی (پتوویو) یعنی شمدیکی (پتاو)، وایکنجیسنك‌کی (آکینقوم) یعنی اسکی بوده شهری ایدی. اهالیٔ قدیمه‌سی (کلت) اقوامندن اولوب، مدت‌مدیده مستقل یاشادقدن صکره، ماکدونیا حکمدارلری فلیب واسکندر طرفندن ضبط اولنمشلردی. آوغستوس پانونیایه کیروب، (تیبر) بو مملکتی بسبتون روما دولتنه الحاق ایتمشیدی. روما

دولتنك انقسامنده غرب ايمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشوب، (ايليريا) ايالتنه الحاق اولنمشيدى. بعده هونلرك واوستروغوتلرك الينه كچوب، يوستنيانوس زماننده استرداد اولندقدن صكره، لومباردلر وآوارلر طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده شارلمانك تشكيل ايتديكى دولته ادخال اولنوب، نهايت مجارلر بونك بر قسمنى فرانق دولتندن ضبط ايتمشلردر.

پانياسيس { (Panyasis) يونان قديم شعراسندن اولوب، قبل الميلاد بشنجى عصرده ياشامشدر. هاليقارناسه (يعنى بودروم) شهرندن اولوب، ابو المورخين هرودوتك عميجه‌سى ايدى. هركولك قهرمانلقلرينه دائر بر منظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلشدر. وطننك حكومتنى غصب ايدن (ليغداميس) طرفندن قتل اولنمشدر.

پانيپات { (Panipat) هندستانك دهلى ايالتنده و (جنه) نهرينك دهلى يه كيدن جدولى اوزرنده واقع قضا مركزى بر شهر اولوب، ثلثاندن زياده‌سى مسلم اولمق اوزره، ٢٥٠٠٠ اهاليسى، بر بيوك چارشيسى، ٥ قپوسى اولان بر سورى وخيلى صنايع وتجارتى واردر. بر چوق محاربه‌لرك ميدانى اولمشدر.

پاوتوكت { (Pawtucket) ممالك مجتمعه‌نك (روده ايسلاند) جمهوريتنده (پروويدنس) ايالتنده وپروويدنسه‌نك ٥ كيلومتره شمالنده اوله‌رق (بلاقستونه) نهرى اوزرنده وبر قاچ دمير يولك محل تلاقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٩٠٣٠ اهاليسى وخيلى فابريقه‌لرى واردر.

پاوسانياس { (Pausanias) يونان قديم جمهوريتلرندن اسپارته‌نك مشهور بر سردارى اولوب، (پلاتيا) ايله آسياده‌كى يونان مستعمراتنك تخليصنده خيلى خدمتى كورلمش؛ وقبريس جزيره‌سيله استانبولك موقعنده بولنمش اولان بيزانسه قصبه‌سنى ضبط ايتمشيدى. بعده ايران شاهى آردشيرك وعد واغفالنه آلدانوب، يونان حكمدارى اولمق اوزره، وطننه قارشى ارتكاب اهانت ايتديكندن، اعدامله محكوم اولوب، ميزوه‌نك معبدينه التجا ايتديكى حالده، بو معبدك قپوسى سد ايديله‌رك، قبل الميلاد ٤٧٧ تاريخنده آجلقدن تلف اولمشدر. معبدك قپوسنى سد ايچون ايلك طاشك كندى والده‌سى طرفندن وضع اولنديغى مشهور اولوب، اسپارته‌قا-

دينلرينك مردلكنده بر دليلدر. — بونك تورونى اولان ديكر بر پاوسانياس قبل الميلاد ٤٠٩ تاريخندن ٣٩٧ تاريخنده‌دك اسپارته‌ده حكم سوروب، آتنه‌ليلره قارشى سوق عسكر ايتمشيدى.

پاوسانياس { (Pausanias) ماكدونيا حكمدارى فليبك رجالندن اولوب، قبل الميلاد ٣٣٦ تاريخنده حكمدار مشار اليهى تياتروده قتل ايتمشيدى. فليبك تطليق ايتمش اولديغى اسكندرك والده‌سى (اوليمپياده) نك القاآتيله بو جنايتى اجرا ايتديكى مظنوندر.

پاوسانياس { (Pausanias) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، ايكنجى قرن ميلاديده آناطولينك (فريجيا) ويا (قپادوكيا) خطه‌سنده دنيايه كلمش؛ وخيلى وقت سير وسياحتدن صكره، رومايه كيدوب، ١٧٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. يونان قديم حقنده پك چوق معلومات تاريخيه وجغرافيه‌يى حاوى ١٠ فصلدن عبارت بر كتاب براقمشدر، كه اليوم موجود ومطبوعدر.

پاوسياس { (Pausias) يونان قديمك اك مشهور رسساملرندن اولوب، سالف الترجمه (پامفيل)ك شاكرديدر. مورثك (سيكيون) شهر قديمنده قبل الميلاد ٣٦٠ تاريخلرنده ياشامشدر.

پاولو { پتروويچ (Paul Petrovitch) روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، اوچنجى پترو ايله ايكنجى قترينه‌نك اوغليدر. ١٧٥٤ده طوغوب، ١٧٦٢ده پدرى والده‌سى تطليقله كنديسنى وراثتدن محروم ايتمك تشبثنده ايكن، كنديسى تلف اولنمغله، قاترينه تخته چكوب، صاحب ترجمه‌يى تخت وحكومتدن دور طوتمش؛ و١٧٩٦ده والده‌سنك وفاتى اوزرينه، پاولو تخته چكوب، والده‌سنك رجال ومشاورلرينى نفى وتغريب، واسكى اصول حكومتى اعاده ايتمشدر. غايت عظمتلى وجبار بر حكمدار اولوب، سوقاقده كزركن راست كلديكى تبعه‌سنى سجده ايتمكه مجبور ايدردى. ١٨٠١ده ظنه كوره مقتولاً وفات ايتمشدر. ابتدا فرانسه‌يه قارشى بر اتفاق عقد ايتمش، وبعده جنرال بوناپارته‌يه مفتون اولوب، كنديسيله اتفاق ايلمش ايدى.

پاولوس { ياخود سنت پول (St. Paul,) (Paulus) حواريوندن اولوب،

میلادك ایكنجی سنه‌سی طرسوسده طوغمشدر. یهودی چوجغی اولوب، اصل اسمی ساوُلدر. قدسده تربیه اولنوب، ابتدا دین عیسانك پك علیهنده ایكن، دمشق طریقنده كوردیكی معجزه اوزرینه، حضرت عیسایه ایمان كتیره‌رك، بو دینك اك خواهشكر طرفدارلرندن وناشرلرندن اولمشدر. قبریسك پافوس (یعنی باف) قصبه‌سنده روما سردارلرندن (سرجیوس پاولوس) ی ایمانه كتیره‌كله، فیمابعد بونك اسمیله تسمیه اولندرق، قبریس، آناطولی، یونان وسائر جهتلرده دین عیسایی نشر ایتمكله اوغراشه‌رق، آیاصلوغده، سلانیكده، آتنه‌ده وسائر شهرلرده علناً انجیلدن وعظ ایتمشدر. ۵۸ تاریخنده قدسه عودتنده یهودیلر طرفندن تعقیب اولنه‌رق، فلسطین والیسی (فلیكس)ك قراریله ایكی سنه (قیساریه)ده محبوس طورمش، وبعده رومایه كوندریلوب، تبرئهٔ ذمت ایتمشدر. بر مدت روماده نشر دینله اشتغالدن صكره، شرقه عودت ایتمش؛ و ۶۲ یاخود ۶۴ تاریخنده ینه رومایه كیدوب، اهالیدن خیلی خلق دین عیسایه جلب ایتمش اولدیغی حالده، ایمپراطور (نرون)ه ویردیكی ترس جوابلر اوزرینه، ۶۶ تاریخنده ینه حواریوندن (پطروس) یعنی (سنت پیر) ایله برابر اعدام اولنمشدر. جنازه‌سی (اوستیه)طریقی اوزرینه دفن اولنمشیكن، بعده كمیكلری چیقاریلوب، روماده‌كی (سنت پیر) كلیساسنه نقل اولنمشدر. حزیرانك ۲۹ نده یورطیسی اجرا اولنور. ۱۴ خطبه‌سی موجوددر. انجیله الحاق ایدلمش اولان (اعمال رسل) فصلی باشلیجه پاولوسك ترجمهٔ حالنی حاویدر.

— بو اسمله خرستیانلرك ۵ عزیزلری دخی واردر، كه برنجیسی (آناخوریت) یعنی «كشیش» لقبیله ملقب اولوب، اك اول كشیشلكی ایجاد ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. ۲۲ یاشنده ایكن مصر چوللرینه چكیلوب، ریاضتله یاشایه‌رق، ۳۴۲ تاریخنده ۱۱۳ یاشنده وفات ایتمشدر. كانون ثانینك ۱۵ نده یورطیسی اجرا اولنور. بوكا منسوب عد اولنور بر رهبان طریقی واردر، كه سكزنجی قرن میلادیده تأسیس اولنه‌رق، بر وقت آلمانیا ولهستانده پك منتشر بولنمش ایسه‌ده، الیوم یالكز پورتكیزده برمناسترلری واردر. — ایكنجیسی «سلانیكلی» دیمكله معروف اولوب، ۳۴۰ تاریخنده قسطنطینیه بطریقی اولمش؛ و ۳۵۰ ده ایمپراطور (قونستانس)ك امریله بر مغاره‌ده اتلاف اولنمشدر. — اوچنجیسی بو اسمله پاپالق مسندینه قعود ایدنلرك برنجیسیدر. [مادهٔ آتیه‌یه مراجعت.] — دردنجیسی (سنت پول دولیون) پسقپوس اولوب، ۵۷۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. — بشنجیسی «صلیبی» (de la Croix) لقبیله ملقب اولوب، (پاسیونیست)لر طریق رهبانك مؤسسیدر. ۱۶۹۴ ده جنوه جوارنده طوغوب، ۱۷۷۵ ده روماده وفات ایتمشدر. طریقنه منسوب اولان رهبان یالین آیاق وباش آچیق گزرلر.

پاولوس { یاخود پول (Paul, Paulus) بو اسمله ۵ پاپا گلمشدر:

برنجیسی رومالی اولوب، ۷۵۷ تاریخنده، برادری ایكنجی اتیاندن صكره پاپا اولمش، و۷۷۷ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. قتولیكلر عندنده اعزه‌دن معدوددر.

— ایكنجیسی (باربو) لقبیله ملقب اولوب، وندیكلیدر. دردنجی اوجنك یكنی اولوب، ۱۴۶۴ دن ۱۴۷۱ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وچهستان قرالی (جورج دیبراد)ی طردایدوب، یرینه(ماتیاس قورون)ی نصب ایلشیدی. عثمانلیلره قارشی براهل صلیب سفری آچغه چالیشمش ایسه‌ده، بجره‌مه‌مشدر.

— اوچنجیسی رومالی اولوب، اصل اسمی آلكساندر فارنسدر. ۱۵۳۴ دن ۱۵۴۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، سكزنجی هنری ایله اوغراشمش، و كندیسنی كلیسادن طرود عد ایتمشیدی. شارل كنتله و وندیك جمهوریتیله عثمانلیلره قارشی بر اتفاق عقد ایتمش ایسه‌ده، بر شیئه مقتدر اوله‌مامشیدی. پاپا اولمازدن اول متأهل اولوب، (پیر فارنس) اسمیله بر براوغلی وارایدی، كه پارمه دوقه‌لغنه نصب‌ایتدیكندن طولایی، شارل كنتله بوزیشمشیدی. جزویتلری تصدیق ایتمشدر.

— دردنجیسی ناپولیلی اولوب، اصل اسمی (ژان پیر قرافه) ایدی. ۱۵۵۶ دن ۱۵۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، اسپانیوللرك ایتالیاده‌كی حكم ونفوذلرینی امحا ایتیون، فرانسه قرالی ایكنجی هنری ایله اتفاق ایتمش ایسه‌ده، كندی الكاسنك بر قسمنی غائب ایتمكدن بشقه بر نتیجه استحصال ایده‌مه‌مشدر. روماده برانكیزیسیون محكمه‌سی تأسیس‌ایدوب،

تعصبی التزام ایتدیکی کبی ، یکنلری دخی انواع مظالم وسوء استعمالاتی ارتکاب ایتدکلرندن، وفاتندن صکره، اهالی هیکلنی نهره آتمشلردر.

— بشنجیسی رومالی اولوب، اصل اسمی (قامیل بورکس)در. ١٦٠٥ دن ١٦٢١ تاریخنه دك پاپالق ایدوب، وندیك جهوریتیله بعض منازعه‌لرده بولنمش، وبعده فرانسه قرالی یدنجی هنرینك توسطیله باریشمش ایدی. رومایه صو کتیرمك اوزره، ٥٢ کیلومتره طولنده بر صو یولی یاپدیرمشدر، که (پاؤله) اسمیله معروفدر.

پاولوس } امیلیوس — یاخود پول امیل [« امیلیوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاولوس } سمیساطلی (Paul de Samosate) خرستیانلقده رؤسای مذهبدن اولوب، وطنی اولان سمیساط پسقپوسی ایکن، میلادك ٢٦٠ تاریخنده انطاکیه پطریقی اولمش؛ وتثلیث ایله حضرت عیسانك الوهیتنی انکار ایتدیکیچون، پاپا سنت فلیکس طرفندن کلیسادن طرد اولنمشدر. مذهبنه تابع اولانلره (پاولیانیست) نامی ویریلیر.

پاولوس } یولیوس—(Julius Paulus)رومالیلرك حقوق علماسندن اولوب، اوچنجی قرن میلادیده (پادوه)ده ویا صورده طوغمش، وحقوقه متعلق بعض تألیفات براقشدر.

پاولوس } سیلنتیار (Paul Silentiaire) یوستینانوس زماننده یتیشن روم شعراسندن اولوب، آیاصوفیه‌نك منظوم بر تاریخنی یازمشدر.

پاولوس } اکینه‌لی— (Paul d'Égine) یونان قدیم اطباسندن اولوب، عمرو بن العاصك فتحندن برآز اول اسکندریه‌ده بولنمشدر. « اختصار طب » عنوانیله ٧ کتابدن مرکب معتبر بر اثری واردر.

پاولووسق } (Pavlovsk) روسیه‌نك (وورونیه) ایالتنده و(وورونیه)نك ١٤٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (دون) نهری ساحل یسارینك قربنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٣٩٠ اهالیسی واردر.

پاولی } قسطمونی ولایتنك بولی سنجاق وقضاسنده وبولینك ١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولدرق، الا طاغك اتکنده وبولی نهرینه تابع بر کوچك چای اوزرنده بیوك بر قریه اولوب، مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

پاونی } (Pavnis) آمریقای شمالینك (نبراسقه) جهتنده اقوام اصلیه‌دن بر قوم اولوب، شمدیکی حالده یالکز ٦٠٠٠ قدر نفوسدن عبارتدر. بونلر زهره سیاره‌سنه عبادت ایدوب، وقتیله بوکا انسان ذبح ایدرلردی.

پاویه } (Pavie) ایتالیانك لومباردیه خطه‌سنده ومیلانك ٣١ کیلومتره جنوبنده اولدرق (پو) ایرماغنه تابع (تسین) نهری اوزرنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ٣٠ ٠٠٠ اهالیسی، مشهور دار الفنونی، متعدد مکتبلری، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی وتشریح نمونه خانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، اسکی بر سرایی، قلعه‌سی، مرمردن بر کوزل کوپریسی، کوزل بر میدانی، مصنع کلیسالری، بیوك بر تیاترووسی، ایپك فابریقه‌لری، شراب، پرنج، پنیر وکتان تجارتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، رومالیلر زماننده پك معمور بولنمش اولدیغی کبی، لومباردلرك دخی پایتختی بولنمش، وبعده بر مدت مستقل بر جهوریت وقونتلق ودوقه‌لق صورتنده اداره اولنه‌رق، ایتالیانك اتحادنده ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — پاویه ایالتی ٤ قضایه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٤٠٠ مربع کیلومتره در، و ٤٧٨ ٠٠٠ اهالیسی واردر.

پایساندو } (Paysandu) آمریقای جنوبیده (اوروغوای)جهوریتنده و(مونتو یدئو)نك ٣٤٥ کیلومتره شمال غربیسنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ١٥ ٠٠٠ اهالیسی واردر. — پایساندو ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢١ ٧٢٣ مربع کیلومتره اولوب، ٣٤ ٠٠٠ اهالیسی واردر.

پاین } (Payen) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیاکرلرندن اولوب، ١٧٩٥ ده پاریسده طوغمش، و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر. فن کیمیانك زراعت وصنایعه تطبیقنه دائر بر چوق کتب معتبره یازمش، وبر چوق جمعیات فنیه وآقادمیالرك اعضاسندن بولنمشدر.

پائوله } (Paola) ایتالیانك قلابره خطه‌سنده و(تیرن) دکیزی قربنده اولدرق (قوزنچه) نك ٢٣ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

پائولی { (Paoli) قورسیقه‌لی بابا اوغل ایکی جنرال اولوب، اون سکزنجی قرن میلادیده جنویزلیلره وفرانسه‌یه قارشی خیلی وقت بو جزیره‌نك استقلالنی مدافعه ایتمشلردر. ایکنجیسی خیلی وقت قورسیقه‌یی اداره ایدوب، نهایت انکلتره‌یه ترك ایتمکه مجبور اولدقده، بشقه‌سی والی تعیین اولندیغندن، کندیسی انکلتره‌یه چکیلوب، ۱۸۰۷ ده وفات ایتمش؛ ووطننده برچوق مکاتب کشاد اولنمق اوزره، کلیتلی ثروتنی وقف ایتمشدر.

پپوهوان { (Pepo-Hoan) چین ساحلنده‌کی فورموزه آطه‌سنك قسم جنوبیسی داخلنده ساکن برقومدر، که جزایر بحر محیط اهالئ اصلیه‌سی عرقندن اولوب، آنجق ملاییلر وچینلیلرله اختلاط ایده‌رك، سیمالری دکیشمشدر.

پپه { (Pépé) ناپولیلی بر جنرال اولوب، وطننك استقلالیچون آوستریایه قارشی اولان محاربات مصرانه‌سیله شهرت بولمشدر. ۱۷۸۲ ده قلابره‌ده طوغوب، ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

پپین { (Pepin) بو اسمله فرانق حکمدارلرندن بر قاچ کشی کلمشدر:

برنجیسی پپین‌دو لاندن (P. de Landen) دیمکله مشهور اولوب، ایکنجی قلوتر وبرنجی داغوبرت ایله ایکنجی سیجبرت زمانلرنده آوستراسیا حاکمی ایدی. ۶۲۲ تاریخ میلادیسنده مملکت مذکوره‌یه استقلال قزاندیروب، حاکمی انتخاب اولنمش؛ و ۶۳۹ ده وفات ایتمشدر. رین وادیلرنده خرستیانلغك نشرینه خدمت ایتدیکیچون، بین‌النصارا اعزه‌زمره‌سنه الحاق اولنمشدر. قیزی (بغا) یی ایکنجی سیجبرتك رجالندن (آنسجیس)ه تزویج ایتمکله، بو ازدواجدن (پپین دو-هریستال) تولد ایتمشدر.

— ایکنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی یعنی قیزینك اوغلی اولوب، ۶۷۸ ده عم زاده‌سی (مارتین) ایله مشترکاً آوستراسیا دوقه‌سی اولمش؛ و ۶۸۰ ده مارتینك وفاتیله حاکم مستقل قالوب، نوستریایی دخی ضبط، وبرچوق دوقه‌لری رام ایده‌رك، فرانق حکمدارلرینی نصب وتبدیل ایتمك اقتدارینی قزانمشیدی. ۷۱۴ ده وفات ایدوب، اوغلی (شارل مارتل) وارثی اولمشدر.

— اوچنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارل مارتلك اوغلی اولوب، قراللق عنواننه نائل اولمغله، (قارلوونجیان) سلاله‌سنی تأسیس ایتمشدر. ۷۴۱ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، نوستراسیا وبورغونیه دوقه‌سی اولوب، آوستراسیا ایله سوابرادری قارلومانه دوشمشیدی. ۷۴۶ ده، قارلومانك فراغتی اوزرینه، آوستراسیایی دخی ضبط ایدوب، ۷۵۲ ده پاپا (زاقریا) نك بر مکتوبنه استناداً فرانقلر حکمداری اوچنجی شیلدریقی اسقاط ایله، کندیسی جلوس ایتمش؛ وپاپا سنت بونیفاس طرفندن تتویج اولنمشیدی. لومباردلره قارشی ایتالیایه ایکی سفر ایدوب، ضبط ایتدیکی یرلری پاپایه ترك ایتمش؛ و(اکیتانه) وسائره اوزرینه اولان غلبه‌لریله ممالکنی توسیع ایدوب، وفاتنده اوغللری قارلومان ایله شارلمانه تقسیم ایتمشیدی ۷۶۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارلمانك اوغلی اولوب، پدرینك امریله (آوار) لره قارشی ایتدیکی محاربه‌ده کسب شهرت ایده‌رك، بونلرك دولتنه ختام ویرمشیدی. شارلمان ملکنی تقسیم ایتدیکنده بوکا ایتالیا قراللغی نامیله لومباردیا، باویره، او وقت آلمانیا دینلن السااس وبادن جهتی ورین وادیسنك شرق جهتنده اولان یرلرك قسم اعلاسی ویریلوب؛ بعده قورسیقه جزیره‌سیله وندیك کورفزی آطه‌لرینی دخی ضبط ایتمشیدی. ۸۱۰ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (برنارد) وارثی اولمشدر.

— اکیتانه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی (لوی‌دبونر) ك ایکنجی اوغلی اولمغله، پدری طرفندن ملکك تقسیمنده یعنی ۸۱۷ تاریخنده (آکیتانه) حکمداری اولمش؛ و بر مدت برادرلریله متفقاً پدرینه قارشی عصیان ایتدکدن صکره، باویره‌لی لوی ایله بالاتفاق (لوتر)ه قارشی چیقوب، پدرینی تختنه اعاده‌یه خدمت ایتمش؛ وعشرت وسفاهته مبتلا اولوب، ۸۳۸ ده وفات ایلشدر. — ایکنجیسی بونك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده بیوك پدری طرفندن آکیتانه حکمدارلغنه تعیین اولنمدیغیچون، بر چوق وقت عملری وعم زاده‌لریله محاربه ایدوب، دفعاتله آکیتانه‌یی ضبط ایتمش؛ ونورماند قورصانلرینه قارشی مقاومت ایده‌مدیکیچون، تبعه‌سی طرفندن ترك اولنه‌رق، بو قورصانلره التحاق ایتمشیدی. بونلرك عزیمتندن صکره باسقلره التجا ایدوب، بونلرك رئیسی

(سانکه) کندیسنی (شارل لوف) ه تسلیم ایتمش؛ وبونك طرفندن زندانه آتیلوب، ٨٦٤ ده اوراده تلف اولمشدر.

پپین (Pepin) آمریقای شمالیده (میسیسیپی) نهر عظیمنك ممالك مجتمعه‌نك (مینسوته) و (دیسقونسین) جمهوریتلری آره‌سنده کسب توسعله تشکیل ایلدیکی بر کول اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠١ مربع کیلو متره‌در.

پترا (Pétra) جزیرة العرب ایله فلسطین حدودنده وعقبه کورفزیله بحر لوط آره‌سنده بولنمش اولان اسکی برشهره رومملر طرفندن ویریلان اسمدر. وقتیله نبطیلره مخصوص اولوب، بعده رومالیلر طرفندن (عربایتریا) یعنی «طاشلق عربستان» تسمیه اولنان حجازك قسم شمالیسی ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمش، وخیلی توسیع وتزیین ایدلمش ایدی. الیوم خرابه‌سی (وادی موس) اسمیله معروف اولوب، بلقا سنجاغی داخلنده‌در. بو خرابه‌لرك ایچنده رومالیلردن قالمه قیانك ایچنده اویولمش بر تیاترو ایله برمعبد ودها اسکی بر طاقم مزارلر کوریلیورسه‌ده، هنوز حفریات اجرا اولنمامشدر. اسکی زمانده فنیکه‌لیلرك یمنله اولان تجارتك بر مخزنی حکمنده ایدی. روایته کوره، حضرت موسی بوشهرك موقعنه کلدکده، کندیسنه ویرلمش اولان بر طاشی آتمغله، اون ایکی سبط ایچون اون ایکی چشمه ظهور ایتمش اولدیغندن، محلی وادی موسی تسمیه اولنمشیدی. «پترا» اسمی ایسه لسان یونانیده «طاش» و«قیا» دیمك اولدیغندن، وجه تسمیه‌سی موقعنك قیالق اولمسیدر.

پترارق (Pétrarque) ایتالیانك اعاظم شعراسندن اولوب، ١٣٠٤ تاریخنده (آرجو)ده طوغمش؛ وپدری شاعر شهیر دانتك احباسندن بولنمشیدی. پدری فلورانسه‌دن نفی اولنه‌رق، اووقت پاپالرك مقری بولنان (آوینیون)ه قاچمش؛ وصاحب ترجمه‌یی حقوق تحصیلنه سوق ایتمش ایدی. آنجق پترارقك میل واستعدادی شعر وادبیاته منعطف بولندیغندن، ١٣٢٤ ده پدری وفات ایدنجه، ادبیاتله اشتغاله باشلامش؛ و ١٣٢٧ ده آوینیونده (لاوره) اسمنده حسن وجمالیله مشهوره بر بیوك قادینی کوروب، کندیسنه تعشق ایتمکله، عمری اولدقجه بو عشقلك دردیله نالان اولمشدر. آلام عشق وسوزی مصور اولان غزلیاتی کوندن کونه فوق‌العاده بر شهرت بولوب صیتی عالمی طوتدیغی حالده، کندیسی عشق مأیوسانه‌سندن تسلی‌یاب اولمق اوزره، طریق رهبانه سلوك ایله، بر مدت فرانسه وفلمنکده سیاحت، وبعده (ووقلوزه) ده اختیار انزوا ایتمشیدی. مع‌هذا پاپا طرفندن کافی مقدارده معاش تخصیص اولنمش؛ ومؤخراً رومایه دعوت اولنوب، کرك پاپا وکرك ناپولی قرالی وسائر اکابر زمانی طرفندن انعام والتفاته مظهر اولمش؛ وبعض مسائل سیاسیه‌ده بین‌الدول سفارت مأموریتلرنده قوللانلمش ایدی. فلورانسه حکومتی دخی کندیسنی وطننه دعوتله، دارالفنونك مدیریتنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، اوصره‌ده یعنی ١٣٤٨ ده معشوقه‌سنك وبادن وفاتنی خبر آلمغله، کمال مأیوسیتندن ینه نالان وکریان اولوب، اشعار محرقه نظمندن بشقه برشی دوشونمیوردی. بر خیلی مدت ایتالیا حکمدارلرینك یاننده یاشادقدن صکره، وندیکه کیدوب، کتبخانه‌سنی شهره هبه ایتمکله، کوشهٔ انزوایه چکلمش؛ ومکافاةً مصارفی جمهوریت طرفندن تسویه اولنمق اوزره، برسرایه اوتوردلمش ایدی. ١٣٧٤ ده بادووه قربنده (آرکه) قریه‌سنده کتاب مطالعه‌سیله مشغول ایکن، نزول اصابتیله، وفات ایتمشدر.

پتربوروغ (Peterborough) انکلتره‌نك (نورتامپتون) ایالتنده ونور. تامپتونك ٦٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ١٢ ٠٠٠ اهالیسی واردر.

پترسبورغ یاخود سنت — (Saint Pe-tersbourg) روسیه دولتنك پایتختی اولان بیوك بر شهر اولوب، (نوا) نهری اوزرنده وبو نهرك فینلانده کورفزنده اولان منصبی قربنده، ٥٩°٥٦′ عرض شمالی ایله ٢٧°٥٨′ طول شرقیده واقعدر. ٩٣٠ ٠٠٠ اهالیسی، واسع لکن آز درین لیمانی، متعدد دمیر یوللری، استحکاماتی، متعدد جدوللری، کوزل ریختملری، منتظم وکنیش سوقاقلری، کوزل ابنیه‌سی، شهری ٥ قسمه تقسیم ایدن (نوا) نهری اوزرنده ١٣٠ کوپریسی، بر چوق کوزل وبعض هیکللره وسائر آثارله مزین میدانلری، متعدد بیوك ومصنع کلیسالری، ایمپراطورلره مخصوص برقاچ بیوك سرایی، بیوك بر چارشیسی، درت آقادمیاسی، داره

الفنونی، جمعیات علمیه‌سی، طب وفن جراحی مکتبلری، متعدد مکاتب عسکریه‌سی، صنایع نفیسه، معادن، هندسه، زراعت، بیطارلق، صنایع، تجارت بحریه، السنهٔ شرقیه وسائره مکتبلری، متعدد بیوك کتبخانه‌لری، رصد خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، بر قاچ موزه‌سی، متعدد بیوك تیاتروسی، اوچ تفرجگاهی، طوب، آلات جراحیه، پچه، جام، چینی، پاموق ویوك منسوجات، کاغد، توتون، صابون، ساعت وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. تجارتی دخی خیلی ایشلکدر. هواسی پك صوغوق اولوب، مقیاس الحراره‌سنك درجهٔ وسطیه‌سی تحت الصفر ۱۰ در. ایمپراطوریچه قاترینه‌نك بوزدن یاپدیرمش اولدیغی برسرای مایسه قدر طوره‌بیلمشدر. یاز بردن بره کلیر. بو شهر ۱۷۰۳ تاریخنده بیوك پترو طرفندن (ایوانوغورود) قصبه‌سی یرینه تأسیس اولنه‌رق، موسقویه بدل پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبونك پایتخت اتخاذ اولنمسی روسیه‌نك آوروپا دولتلری صره‌سنه کیرمسنه ودول بحریه‌دن اولمسنه خدمت ایتمشدر. — پترسبورغ ایالتی روسیه‌نك بالطیق دکیزی سواحلنده‌کی ایالات شمالیه‌سندن اولوب، اسکی (اینغریا) خطه‌سندن عبارتدر. جنوب غربی جهتنده (رول)، جنوباً (پسووق)، شرقاً (نووغورود) ایالتلریله شمالاً وشمال غربی جهتندن دخی فینلانده بیوك دوقه‌لغیله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۳۷۶۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۶۱۸۶۱۴ اهالیسی واردر.

پترسبورغ (Petersburg) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (ویرجینیا) جمهوریتنده، (ریچموند) شهرینك ۳۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، (آپوماتوقس) نهری کنارنده وایکی دمیر یول خطنك محل تقاطعنده واقع برشهر اولوب، ۲۱۶۵۶ اهالیسی وتوتون وپاموغه متعلق ایشلك تجارتی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پترو (Pierre, Petro) [بو اسم اقوام مختلفه عندنده پطروس، پدرو، پترو وپیر صورتلرنده تلفظ وتحریر اولندیغندن، صاحب اسمك منسوب بولندیغی جنسیته کوره هر بری محلنده ذکر اولنه‌جقدر.] بو اسمله روسیه‌ده اوچ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» دینمکله معروف اولوب، (آلکسیس)ك اوچنجی اوغلیدر. ۱۶۷۲ تاریخنده طوغوب، ۱۶۸۲ ده، بیوك برادری اوچنجی فدورك وفاتی اوزرینه، نااهل اولان دیکر بیوك برادری (ایوان) ایله همشیره‌سی صوفیا وراثتدن محروم براقیله‌رق، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، صوفیانك ایقاع ایتدیردیکی عصیان اوزرینه، بونلرك دخی حکومته تشریکنه مجبوریت الویرمشیدی. ۱۶۸۹ ده، ایوانك فراغتی وصوفیانك بر ایکنجی اختلال ایقاعیله حبسی اوزرینه، بیوك پترو حکمدار مستقل قالوب، دولتنك توسیع واصلاحنه جدی صورتده تشبث ایتمك اوزره، ابتدا آوروپایه بر سیاحت ایتمکی مناسب کوره‌رك، (اقور) اسمنده بر فلورانسه‌لی ایله برابر فلمنکه عزیمتله، عادی عمله قیافتنده وبر اسم کاذب تحتنده کمی فابریقه‌لرنده بالذات چالیشمش؛ وبعده انکلتره‌یه عزیمتله، بر قاچ ماهر مهندس وسائر ارباب فن انتخاب ایتمشیدی. (استرلیچ) تعبیر اولنان عسکرینك بر اوچنجی عصیانی اوزرینه روسیه‌یه عودته مجبور اولوب، بونلردن ۴۰۰۰ کشی اعدام ایتمشدر. ۱۷۰۳ ده پترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایدوب، لهستان قرالیله بالاتفاق، اسوج قرالی اون ایکنجی شارل ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك، دفعاتله مغلوب اولدقدن صکره، پولتاوه‌ده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، بالطیق ایالتی ضبط، وشارلی دولت عثمانیه‌یه التجایه مجبور ایتمشدر. بعده دولت عثمانیه‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، بسبتون اسیر دوشمك اوزره ایکن، زوجه‌سی قترینه‌نك هرنصلسه بالطه‌جی محمد پاشایی اغفال ایتمسیله، ۱۷۱۱ ده صلح ایتمکه موفق اولوب، قورتلمشدر. اوندن صکره ینه اسوجله محاربه‌یه کیریشوب، آلاند جزایرینی دخی ضبط ایتمشدر. بو آرالقده اصلاحاتله دخی اوغراشوب، پترسبورغده، بر فنون آقادمیاسی تأسیس، بر طاقم قوانین وضع، وامور مذهبیه‌یی استانبول پطریقلغندن تفریقله، کندی ریاستی تحتنده بر مجلس روحانی تشکیل ایتمکله، کندیسنه ایمپراطور عنوانی و«بیوك» لقبی ویرلمشیدی. ایراندن دخی داغستان، شروان، دربند، مازندران واسترآباد جهتلرینی ضبط ایلمشیدی. جسور واصلاحاتی سوربر حکمدار ایدیسه‌ده، پك خونخوار، عجول وسفیه اولوب، اعدامله محکوم

اولان مجرمینی کندی الیله قتل ایتمکی سودیکندن، واوغلی آلکسیسی دخی قتل ایتمش اولدیغندن، عثمانلیلر طرفندن بحق (دلی‌پترو) تسمیه اولنمشدر. ١٧٢٥ ده وفات ایدوب، زوجه‌سی برنجی قترینه وارثه‌سی اولمشدر. روسیه‌نك توسیعی حقنده مشهور بر وصیتنامهٔ خفی براقمش اولدیغی متواتردر.

— ایکنجیسی بیوك پترونك تورونی ومقتول آلکسیسك اوغلی اولوب، ١٧٢٧ دن ١٧٣٠ تاریخنه‌دك چار عنوانی حائز بولنمش؛ وتاریخ مذکورده، ١٥ یاشنده اولدیغی حالده، چیچکدن وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی (هولشتاین غوتورپ) دوقه‌سی (شارل فردریق) ایله بیوك پترونك قیزی (آنه) نك اوغلی اولوب، ١٧٢٨ ده کیلده طوغمش، و١٤٧٢ ده (قترینه آنهالت زربست) ایله بالازدواج بیوك دوقه‌لق عنوانی آلوب، ١٧٦٢ ده روسیه تختنه جلوس ایتمشدر. پروسیه قرالیله اتفاق ایدوب، بعض مکاتب و سائره دخی تأسیس ایتمش ایسه‌ده، بر طاقم اجنبیلرله احاطه اولندیغندن، تبعه‌سنك محبتنی قزانه‌میوب، زوجه‌سی قترینه‌یی تطلیق ایتمك اوزره ایکن، مرقومه کندیسنی اسقاط وحبسله، ایکنجی قترینه نامیله تخته جلوس ایتمش، و ٦ آی صکره کندیسنی محبسده قتل ایتدیرمشدر.

پترو (Pierre) مجارستان حکمدارلرندن اولوب، ١٠٣٨ تاریخندن ١٠٤١ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پدری برنجی استفانه خلف اولوب، مظالمی وآلمانلره چوق نفوذقزاندیرمسی سببیله تبعه‌سی طرفندن طرد اولنه‌رق، یرینه استفانك قائن پدری (آبا) انتخاب اولنمش؛ واوچ سنه صکره آلمانیا ایمپراطوری اوچنجی هنرینك یاردیمیله تختی استرداد ایتمش ایسه‌ده، اهالی عصیان ایدوب، کندیسنی حبس، وکوزلرینه میل چکه‌رك، قتل ایتمشلردر.

پترو (Pierre, Calopi-erre) یاخود قالوپترو اولاخ جنسیتنه منسوب اولوب، برادری (آسان) له برابر ١١٨٧ تاریخ میلادیسنده بلغارلرك اوچنجی دولتنی بالتشکیل، روملردن برچوق یرلر ضبط ایتمش، وایمپراطور برنجی فردریق طرفندن تقویه اولنمش ایدی. ١١٩٧ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

پترو آلکساندروفسق (Petro-Alexandrovsk) ترکستانده آمو دریا یعنی جیحون کنارنده، خیوه‌نك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده وخیوه خانلغنه تابع خانقاه قصبه‌سی قارشیسنده واقع مستحکم بر موقع اولوب، ١٨٧٣ تاریخنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. شمدیلك یالکز ٥٠ قدر اهالیسی وار ایسه ده، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً (آمودریا) سنجاغنه مرکز اتخاذ اولنمشدر.

پترووارادین (Patervaradin) آوستریانك اسلاوونیا خطه‌سنده، طونه‌نك ساحل یمیننده، اوسکك ٨٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(نوساچ)ك قارشیسنده قضا مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله اسلاوونیا حدود عسکریه‌سی ایالتنك مرکزی ایدی. قانونی سلطان سلیمان خان زماننده ٩٣٢ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، سلطان احمد خان ثالث دورینه دکین ادارهٔ عثمانیه‌ده بولنمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده (وارادین) اسمیله مذکوردر.

پتروپاولوسق (Petropavlosk) سیبریانك منتهای شرقنده (قامچاتقه) شبه جزیره‌سنده وبیرنك دکیزینك ساحل غربیسنده و(آواچه) قویی ایچنده بر قصبه واسکله اولوب، ٣٣٥٠ اهالیسی، بعض استحکاماتی وصاغلام لیمانی واردر.

پتروپولیس (Petropolis) برازیلیانك جهت شرقیه‌سنده (ریوده یانیرو) ایالتنده ومرکز جمهوریت اولان بو شهرك قربنده کوزل بر قصبه اولوب، ٨٣٠٠ اهالیسی واردر. ایمپراطورلق زماننده ایمپراطورك وسائر کبرانك صیفیه‌لرینی حاوی ایدی.

پتروزاووجق (Petrozavodsk) روسیه‌ده (اولونج) ایالتنك مرکزی برقصبه اولوب، اونغا کولنك ساحل غربیسنده وپترسبورغك ٤٠٠ کیلومتره شمال‌شرقیسنده واقعدر. ١١٠٠٠ اهالیسی وطوب وباروت فابریقه‌لری واردر.

پتروشنی (Petroseny) ترانسلوانیانك هونیاد ایالتنده و(هوچینغ)ك ٤٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، آلمان ومجار وروماندن مرکب ٥٧٥٥ اهالیسی واردر.

پترونیله سنته — (Ste Pétronille) حواریوندن سنت پیر زماننده رومادە یاشایوب اوراده قتل ایدلمش بر قیزدر، که خرستیانلر طرفندن عزیزلر زمرەسنه الحاق اولنەرق، یورطیسی مایسك ۳۱ نده اجرا اولنور.

پترونیوس (Pétrone , Petronius) برنجی قرن میلادی لاتین محررلرندن اولوب، نرونك منظورلرندن بولنمش، وبعده توقیف اولنوب، طمارلرینی آچەرق اتلاف نفس ایتمکه اجبار اولنمش ایدی. زماننك احوال سفاهتکارانەسنی مصور اولملق اوزره، آچیقجه یازلمش منظوم ومنثور بعض اثرلری وار ایسەده، موجود نسخەلری ناتمامدر.

پترهوف (Péterhof) روسیەنك پترسبورغ ایالتنده وقرونستاد کورفزنده اولەرق پترسبورغك ۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وایمپراطوره مخصوص بر یازلق سرایی واردر.

پتریچ (Petritch) سلانیك ولایتنك سیروز سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، سیروزك ۴۷ کیلومتره شمال غربیسنده، (بلش) بالقاننك شمال شرقی اتکنده واوستروجه نهرینك جنوبنده واقعدر. اهالیسی اکثریت اوزره اسلام وترك اولملق اوزره، ۴۰۰۰ کشی رادەلرندەدر. اطرافنده باغ وباغچەلری چوقدر. — پتریچ قضاسی قرەصو نهرینك غرب جهتنده اولوب، شرقاً بو نهرك مجراسیله ملنك قضاسندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً تیمور حصار، شمالاً جمعه، غرباً دخی سلانیك سنجاغنك اوستروجه قضالریله محاط ومحدود و ۷۰ قریەیی جامعدر. قسم جنوبیسنده (بلش) وقسم شمالیسنده (مالش) بالقانلرینك اتکلری اوزانوب، آرەلرنده اوستروجه نهری آقار. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، میشه، چام وکستانه اورمانلریله مستور در. اوستروجه ایله قرەصو کنارلرنده منبت وحصولدار اووه وبایرلری دخی اولوب، طوپراغی منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پاموق، توتون، آفیون وسائرەدن عبارت اولوب، برمقدار ایپك وبال دخی چیقار. میوەلری دخی چوق اولوب، علی الخصوص الما و اوزومی مشهوردر، وشیرەسندن شرابلر دخی اعمال اولنور. اهالیٔ قضا ۲۸ ۷۳۰ کشی اولوب، نصفنه قریب مقداری اسلام وقصوری بلغار وچنکانەدن عبارتدر. درون قضاده ۱۳ جامع، ۱ مسجد، ۳ مدرسه، ۱۰ مکتب، ۱۵ کلیسا، ۲۲۸ دکان و ۱ حمام موجود در.

پتریقاو (Pétrikau) لهستانده (قالبش)ك ۱۱۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی ومکتب اعدادیسی واردر.

پتولمایس (Ptolémaïs) یعنی «بطلیوسیه» مصر بطالسەسی زماننده بو حکمدارلر طرفندن تأسیس ویا تعمیر وتزیین ایدلمش بر چوق شهر وقصبەلره ویرلمش بر اسمدر. باشلیجەلری شونلردر: برنجیسی سوریه ساحلندەکی عکا شهری. — ایکنجیسی برقه ساحلنده واقع اولوب الیوم (طلمه) اسمیله برقریه حالنده بولنان وخرابەلری مشاهده اولنان بر شهر. — اوچنجیسی مصر علیاده نیلك ساحل یسارنده اولوب الیوم (منشیة الندی) دینلن قصبه. — دردنجیسی بحر احمر ساحلنده اولوب، اطرافنده بولنان سباعك کثرتی حسبیله (پتولمایس ثیرون) تسمیه اولنوردی. حبشك ساحلنده موجود اولان (المرسی المبارك) اسکلەسی برنده بولنمش اولدیغی مظنوندر.

پتی (Pétis) فرانسه علمای مستشرقیونندن بابا اوغل و تورون اولەرق اوچ ذات اولوب، برنجیسی ۱۶۲۲ ده طوغمش، و ۱۶۹۵ ده وفات ایتمشدر. ترکه وعربی لسانلریچون قرالك ترجمانی اولوب، فرانسزجەدن ترکجەیه و ترکجەدن فرانسزجەیه بر لغت کتابی یازمشدر، که طبع اولنەمامشدر. چنکیزخانك تاریخنی دخی یازمشدر، که اوغلی طرفندن ۱۷۱۰ ده نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی (پتی دلا قروا) اسمیله معروف اولوب، ۱۶۵۳ ده طوغمش، و ۱۷۱۲ ده وفات ایتمشدر. باباسی یرینه السنهٔ شرقیه ترجمانی اولوب، شرقه برسیاحت ایتمش؛ وفارسیدن «بیك برکون» عنوانلی حکایەیی ترجمه ایتدیکی کبی، تیمورلنكك دخی تاریخنی یازمشدر. — اوچنجیسی ۱۶۹۸ ده طوغوب، ۱۷۵۱ ده وفات ایتمش؛ و ۶ سنه سوریەده سیاحت ایتدکدن صکره، «فرانسه مکتبنده» عربی معلمی اولوب، عربیدن وترکجەدن فرانسزجەیه برچوق کتابلر ترجمه ایتمشدر.

پچ (Petch) ایپك قصبەسنه آرناودلر و اسلاولر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ایپك» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

پچنك (Pétchénègues) اقوام تاتاریه‌دن برقوم اولوب، سکزنجی قرن میلادی اواخرنده ترکستاندن حروجله، وولغا نهری وادیلرینه وبحر خزرك شمال غربی جهتلرینه مستولی اولمشلردی. بعده غربه طوغری ایلریلیه‌رك، طقوزنجی قرن میلادی اواخرنده قریم شبه جزیره‌سیله قره دکیزك سواحل شمالیه‌سندن وبسارابیا ایله بغدان وافلاق واردلدن مرکب بر دولت تشکیل ایتمشلردی. ۲۵۰ سنه قدر بلغارلر، صربلر، روسلر وروملرله لاینقطع محاربه‌لرده بولنوب، دفعاتله طونه‌یی تجاوز ایتمشلردیسه‌ده، بو محاربه‌لرده کلیتلی تلفات ویره ویره دولتلری منقرض اولمش، واون ایکنجی قرن میلادی اوائلنده بسبتون وجودلری قالقمشدر. پچنکلر بتپرست ایدیلر.

پچوره (Petchora) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده بیوك بر ایرماق اولوب، ۶۱° ۳۷′ عرض شمالیده اورال سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شمال غربی‌یه، بعده جنوب غربی‌یه ونهایت شماله طوغری آقه‌رق، واوسا، ایما وچیلما کبی بعض نهرلر اخذ ایده‌رك، ۱۴۹۳ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر منجمد شمالی‌یه دوکیلور.

پچوی (ابراهیم افندی) مؤرخیندن اولوب، سلطان مراد خان رابع زماننده ۲ جلد اوزره بر تاریخ عثمانی یازمشدر. سردار لالا محمد پاشانك منسوبیتندن ایدی.

پچیلی (Pé-Tchi-Li) چینك ساحل شرقیسنده وبحر اصفرده بیوك بر کورفز اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اوزانان (هانوتونغ) وجنوبدن شماله طوغری اوزانان (شانتونغ) شبه جزیره‌لری بو کورفزی شرق جهتندن قپایورلر. بوایکی شبه جزیره‌نك آره‌سنده اولان (پچیلی) بوغازی ۱۰۰ کیلومتره وسعتنده‌در. بری شماله ودیکری غربه طوغری اوزانیر ایکی بیوك قویدن مرکبدر. (پی هو) و(سان هو) ایرماقلریله بر قاچ کوچك نهر بو کورفزه منصب اولور. — بو کورفزك غرب جهتنده اولان ایالت دخی پچیلی اسمیله مسمی اولوب، مرکزی چینك پایتختی اولان پکین شهریدر. طولی ۷۰۰ وعرضی ۴۹۰ کیلومتره اولوب، ۳۵۰۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پدرو (Pierre, Pedro) اسپانیاده آراغون دولتی حکمدارلرندن بو اسمله درت کشی کلمشدر:

برنجیسی ۱۰۹۴ تاریخندن ۱۱۰۴ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. پدری (سانکه‌رامیر)ك (وشقه)یی محاصره ایتمکده ایکن مقتول اولمسی اوزرینه، حکمدار اولوب، شهر مذکوری ضبط، واهل اسلام الندە بولنان دیکر بعض یرلری دخی استیلا ایتمشیدی. وفاتنده برادری (آلفونس) خلفی اولمشدر.

— ایکنجیسی ایکنجی آلفونسك اوغلی اولوب، ۱۱۹۶ تاریخندن ۱۲۱۳ تاریخنه‌دك حکومت سورمش، وابتدا قشتاله حکمداری طقوزنجی آلفونسله بالاتحاد، ناواره قرالی یدنجی سانکه‌یه قارشی محاربه ایتمش؛ وبعده بو ایکی حکمدارلر بالاتفاق موحدینه قارشی اعلان حرب ایلمش ایدی.

— اوچنجیسی برنجی ژاقك اوغلی وخلفی اولوب، ۱۲۷۶ دن ۱۲۷۶ تاریخنه‌دك سیجیلیاده پروتستانلره قارشی اولان مشهور قتل عامك محرکیدر. بو جنایتدن صکره سیجیلیا قرالی اولمش ایسه‌ده، پاپا دردنجی مارتن طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ملکی (شارل دو والوآ)یه ویرلمش؛ وهرنه قدر کندیسی بوکا وبرادری میورقه قرالی (ژاق)ه قارشی طورمش ایسه‌ده، محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— دردنجیسی دردنجی آلفونسك اوغلی وخلفی اولوب، ۱۳۳۶ دن ۱۳۸۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. میورقه حکمداری ایکنجی ژاقك ملکنی ضبط ایتدکدن صکره، ساردنیه جزیره‌سیچون جنویزلرله وقشتاله قرالی غداربدرو ایله محاربه ایتمش؛ وبعده قشتاله وپورتکیزله بالاتفاق، اندلسده‌کی اهل اسلامه قارشی اعلان حرب ایلمش ایدی.

پدرو (Pierre le Cruel) — غدار قشتاله حکمداری اولوب، ۱۳۵۰ دن ۱۳۶۹ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. اون برنجی آلفونسك اوغلی وخلفی اولوب، تحته چیقار چیقماز، پدرینك معشوقه‌سنی، بعده کندی زوجه‌سنی، وعمیجه‌سیله عم زاده‌سنی قتل، ودیکر برچوق مظالم اجرا ایتدکدن صکره، غیرمشروع برادری (هنری)یی دخی اولدیرملك تشبثنده ایکن، مرقوم فرانسه‌یه فرارله، اورادن (دو کسقلین)ك قوماندەسی آلتنده فرانسز عسکریله کلدرك، صاحب ترجمه‌یی اسقاط. وکندیسی قشتاله تختنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ایرتسی سنه انکلیزلر

هنری‌یی اسقاطله ، پدرویی یکیدن تخته اجلاس ایتمشلردی. بو دفعه مظالمنی برقات دها آرتیردیغندن، (دوکسقلین) یکیدن سوق عسکر ایده‌رك، کندیسنی اخذله، برادری هنری‌یه تسلیم ایتمش؛ وبودخی کندی الیله اولدیرمشدر.

پدرو بواسمله پورتکیزده دخی درت حکمدار کلوب ، دردنجیسی دون پدرو اسمیله برازیلیاده دخی ایمپراطورلق ایتمشدر:

برنجیسی ١٣٥٧ دن ١٣٦٧ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پرنسلکنده خفیجه (اینیس ده قاسترو) اسمنده بر قادینله ازدواج ایدوب ، پدری دردنجی آلفونس بو قادینی قتل ایتدیرمش اولدیغندن، پدرینه قارشی عصیان ایدوب ، بعده ترك سلاحله، قاتللرك عفوینی وعد ایتمش ایسه‌ده، تخته جلوسنده بونلری الده‌کچیروب، کندی حضورلرنده دیری دیری یورکلرینی قوپارتمش، وزوجه‌سنك میتنی چیقاروب، برقرالیچه‌یه مخصوص مراسمله دفن ایتمش؛ وبرچوق قوانین ونظامات وضع ایده‌رك، دره‌بکلرینك سوء استعمالاتنه ختام ویرمش؛ واجرای عدل وحقانیت ایتدیکیچون ، «عادل» لقبیله تلقیب اولنمش ایدی.

— ایکنجیسی دردنجی ژانك اوغلی اولوب ، ١٦٦٧ ده نائب حکومت و١٦٧٣ ده قرال اوله‌رق، ١٧٠٦ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. والده‌سیله وینکه‌سیله بالاتفاق احق اولان برادری آلتنجی آلفونسه ایشدن ال چکدیرمش؛ وبعده برمناستره حبس ایتمش؛ وزوجه‌سنی دخی تطلیق ایتدیره‌رك ، کندیسنی تزوج ایلمش ایدی. اسپانیا ایله اتفاق ایدوب ، پورتکیزك استقلالنی طانیتدیرمش؛ وابتدا فرانسه ایله اتفاق ایتمش ایسه‌ده ، بعده انکلتره‌نك قوجاغنه آتیلوب، پورتکیزك تجارتنی انکلیزلره قاپدیرمشیدی.

— اوچنجیسی بشنجی ژانك ایکنجی اوغلی اولوب، ١٧٧٧ تاریخندن ١٧٨٦ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. بونك زماننده انکلیزلرك پورتکیزده‌کی نفوذ ومداخله‌لری برقات دها آرتمشدر.

— دردنجیسی آلتنجی ژانك اوغلی اولوب ، ١٧٩٨ ده طوغمش؛ و ١٨٠٧ ده او وقت نائب حکومت بولنان پدیله برابر برازیلیایه کیتمشیدی. پدری پورتکیزده تحصل ایدن ایکی فرقه‌نك هانکیسنی التزام ایده‌جکنده متردد قالوب ، ١٨٢١ ده پورتکیز قراللغنی اوغلنه ترك ایتمشیدی. صاحب ترجمه مشروطیتی قبول ایتمکله ، مملکتنی تسکین، وقراللق حقوقنی تأمین ایتدکدن صکره، پدری بالذات پورتکیزه کلوب، تخته اوتورمش، وکندیسنی برازیلیا والیلکنه نصب ایتمش ایسه‌ده، برازیلیالیلر او صره‌ده اعلان استقلال ایتمکله، ١٨٢٢ ده دون پدرویی ایمپراطور طانیمشلردر. ١٨٢٦ ده پدری ژان وفات ایتمکله، پورتکیز دخی کندیسنه قالوب، قیزی (دوناماریا)یی پورتکیز قراللغنه نصب، وبرادری دون میکلی نائب حکومت تعیین ایتمش ایسه‌ده، دون‌میکل تختی ضبط ایتدیکندن، دون پدرو عسکر ودونما حاضرلیوب ، قیزینی پورتکیز تختنه اقعاد ایچون حاضرلنمش؛ وآنجق بو اوغورده پك چوق مصارف ایتدیکندن، برازیلیالیلر دلکیر اولوب ، اوغلی ایکنجی دون پدرونك ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشلردر. صاحب ترجمه آوروپایه کلوب، فرانسه وانکلتره‌ده یازدیغی عسکرله ١٨٣٣ ده دون میکلی پورتکیز تختندن اخراج ایده‌رك، قیزینی اجلاس، وبر سنه صکره کندیسی وفات ایتمشدر. (اوغلی ایکنجی دون پدرو بو سنه‌یه کلنجه‌یه قدر برازیلیاده ایمپراطورلق ایدوب ، اخیراً برازیلیالیلرك اعلان جمهوریت ایتملری اوزرینه ، پورتکیزه چکیله‌رك ، اوراده یاشامقده‌در.)

پدماوتی سرندیب راجه‌سنك قیزی اولوب، چتورراجه‌سی طرفندن قاچیرلمش، و ٧٠٣ تاریخ هجریسنده چتوری ضبط ایدن سلطان علاءالدین طرفندن قورتارلمش ایدی. غایت حسنی بر قیز اولوب، قصه‌سی بعض شعرا طرفندن فارسی وهند اسانلرنده منظوم ومنثور یازلمشدر. بونلرك اك مشهورلری حسین غزنوینك «قصهٔ پدماوتی» عنوانیله یازدیغی فارسی منظومه ایله «تحفة القلوب» عنوانلی منثور رساله‌در. میرضیاءالدین عبرت ایله غلام علی عشرت نام شاعرلر دخی اردو لساننده قصه‌یی نظم ایتمشلردر.

پرا (Péra) روم لساننده «قارشی» دیمك اولوب، السنهٔ اجنبیه‌ده بك اوغلنه ویریلن اسمدر. [علاوه‌ده «بك اوغلی» ماده‌سنه مراجعت.]

پراتو (Prato) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك فلورانسه ایالتنده وفلورانسه‌نك ١٦ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب،

۴۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مکتبی واردر . وقتیله مستقل بر جمهوریت صورتنده اداره اولنوردی .

پراغه { (Prague) آوستریاده چهستان خطه‌سنك مركزی بر شهر اولوب، ویانه‌نك ۲۲۷ كیلومتره شمال غربیسنده و(مولداو) نهری اوزرنده اوله‌رق، ۵′ ۵۰° عرض شمالی ایله ۵′ ۱۲° طول شرقیده واقعدر. ۱۶۲۳۲۳ وجوارلریله برابر ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، متعدد مكاتب اعدادیه‌سی، صنایع، رسم، موسیقی، بیطره وكور ودیلسز مكتبلری، بر قاچ جمعیت علمیه وفنیه‌سی، كتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، موزه‌سی، رصد خانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه وخیریه‌سی واردر. یدی تپه اوزرینه مؤسس ودرت قسمه منقسم كوزل بر شهر اولوب، متین استحكاماتی، كوزل بر كوپریسی، آوستریا ایمپراطورلرینه مخصوص بر سرایی، متعدد مصنع كلیسالری، بیوك ابنیهٔ رسمیه وخصوصیه‌سی، كوزل تیاترولری، بیوك برخسته خانهٔ عسكریسی، ایمپراطور دردنجی شارل ایله برنجی فرانسوایه مخصوص هیكللری، بوك وایپك وپاموقدن انواع منسوجاتله دانتله. صابون، جام، بیچاق، مجوهرات، سختیان وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. اهالیسنك ثلثانه قریب مقداری اسلاو یعنی چهلی وقصوری آلمان ویهودیدر.

پراغه { (Praga) لهستانده (ویستوله) نك قارشیسنده بر كوچك قصبه اولوب، شهر مذكورك بر محله‌سی حكمنده در. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

پراقسیتل { (Praxitèle) یونان قدیمك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب، میلاددن ۳۶۰ سنه اول آتنه‌ده طوغمش، و ۲۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. فیدیاسدن صكره بتون هیكلتراشلرك اك ماهری اولوب، زمان قدیمده مشهور بولنمش اولان هیكللرینك هیچ بری باقی دكلسه‌ده، بعض تقلیدلری موجوددر.

پرالته { (Peralta) اسپانیانك پامپلونه ایالتنده وپامپلونه‌نك ۴۵ كیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی ومشهور شرابی واردر.

پراوادی { (Pravadi) بلغارستانده سلستره‌نك ۱۰۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده ووارنه‌نك ۲۵ كیلومتره غربنده اوله‌رق همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع سنجاق مركزی بر قصبه اولوب، ۴۷۰۵ اهالیسی واردر. جوارنده كائن بایر قلعه موقعنده (پرووادون) شهر قدیمنك خرابه‌لری موجود اولوب، بو شهری ایران حكمداری اسفندیار و ماكدونیا حكمداری فلیب محاصره ایتمشلردی.

پراوشته { (Pravischta) سلانیك ولایتنك درامه سنجاق وقضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، درامه‌نك ۲۴ كیلومتره جنوبنده وقواله‌نك ۱۳ كیلومتره غربنده اوله‌رق، (پرنار) طاغنك شرق اتكنده وواسعجه بر بطاقلغك قربنده واقعدر. قسم اعظمی مسلم وترك اولمق اوزره، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی وكسیم پناری نامیله سنه‌ده بر كره قوریلوب بر هفته دوام ایدر بر پازاری واردر. — پراوشته ناحیه‌سی ۴۰ قریه‌دن مركب اولوب، قسم كلیسی مسلم وقصوری روم وقبطی اولمق اوزره، ۲۴۵۱۲ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله توتون، اوزوم وسائر میوه‌لر حاصل اولور. خیلی مقدار بال وایپك دخی چیقار. اورمان وچایرلریده چوق اولوب، خیلی اغنام وصیغیر وسائر حیواناتی واردر. پراوشته بطاقلغنده پركی وسازان بالیقلری وحصیر سازی بولنور. معمولاتی چول وچوال ایله حصیردن عبارتدر. درون ناحیه‌ده ۳۵ جامع شریف، ۷ كلیسا، ۳ مدرسه، ۴۱ مكتب، ۱۴۰۰ خانه و ۳۷۶ دكان موجوددر.

پرپتو { (Ste Perpétue) سنته — خرستیانلرك عزیزه‌لرندن بر قیز اولوب، میلادك ۲۰۳ تاریخنده (سنته فلیسیته) ایله برابر قارتاجه‌ده (یعنی تونسده) قتل اولنمشدر. مارتك ۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پرپنا { (Perpenna) بو اسمله اسكی روماليلرده ایكی جنرال كلوب، برنجیسی میلاددن ۱۳۰ سنه اول قونسلوس اولمش، وبرغه حكمدارلغی ادعاسنده بولنان (آرستونیك) ی مغلوب واسیر ایتمش ایدی. — ایكنجیسی (ماریوس) ك طرفداری اولوب، میلاددن ۷۹ سنه اول (امیل لپیدوس) ك وكیلی ایكن، بونك مغلوبیت ووفاتندن صكره، اسپانیایه

كيدەرك، (سرتوريوس) ايله برلشمش، و بر مدت صكره حسدندن بونى قتل ايتديرەرك، باش قوماندان اولمش ايسەدە، بر چوق خطارەدە بولنوب، دفعاتله مغلوب اولدقدن صكره، (پومپيوس) طرفندن مغلوب واسير ايديلوب، قبل الميلاد ٧٢ تاريخنده قتل اولنمشدر.

پرپينيان (Perpignan) فرانسەنك جنوبنده («شرقى پيرنه» ايالتنك مركزى مستحكم بر شهر اولوب، آق دكيز ساحلندن ٨ كيلومترەلك مسافەدە و(تت)نهرينك ساحل يميننده واقعدر. ٢٤٠٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، دارالمعلمينى، زراعت جمعيتى، كتبخانەسى، نباتات باغچەسى، تاريخ طبيعى وحكمت طبيعيه نمونەخانه وعمليانخانەسى، حارالرى، متين قلعەسى، متعدد قشلەلرى، كوزل مسيرەلرى، چوخه، يتاق اورتيسى، سختيان وسائره فابريقەلرى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. وقتيله دارالفنونى دخى وار ايدى.

پرت (Perth) اسقوچيادە همنامى اولان ايالتك مركزى برشهر اولوب، (تاى) نهرينك ساحل يسارنده واديمبورغك ٦٠ كيلومترە شمال غربيسنده واقعدر. ٢٦٠٠٠ اهاليسى، قديم بر كليساسى، ايكى اورمانلى مسيرەسى، عمومى حبسخانەسى، بيوك بر تياتروسى، متعدد قشلەلرى، جمعيت علميەسى، بز، باصمه، سختيان، آياق قابى فابريقەلرى، كمى انشاسنه مخصوص دستكاهلرى و صيدماهيسى واردر. ٣ كيلومترە شمالندە (اسقونه) شهر قديمنك خرابەلرى بولنيور. — پرت قونتلغى يعنى ايالتى شمالاً (آبردين) و(اينورنس) وجنوباً (فريت)و(فورت) ايالتلريله محدود اولوب، اسقوچيانك وسطنده واقعدر. مساحهٔ سطحيەسى ٦٧٣٦ مربع كيلومترە اولوب، ١٢٨٠٠٠ اهاليسى واردر. كوللرى و كوچك نهرلرى چوق اولوب، (غرامپياز) سلسلهٔ جبالى دخى ايالتى شق ايديور.

پرت (Perth) اوستراليانك جنوب غربى جهتنده و(اسوان ريور) نهرى اوزرنده اولدرق بو نهرك منصبندن ١٦ كيلومترە يوقاريده واقع بر قصبه اولوب، غربى آوستراليا ايالت واسعەسنك مركزيدر. ايكى دمير يول خطنك محل تقاطعنده اولوب، ٨٠٠٠ دن زيادە اهاليسى واردر، وكيندكچه كسب وسعت ومعموريت ايتمكدەدر. — بو اسمله آمريقاى شمالينك قنادە قطعەسندە دخى برايكى كوچك قصبه بولنديغى كبى، (پرت آمبوى) اسميله ممالك مجتمعەنك (نويورك) جمهوريتندە براسكلەدخى اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

پرتابكر (Pertabgarh) هندستانك شمال غربى جهتندە (موار) خطەسندە، ″٣′٢°٢٤ عرض شمالى ايله ″١٦′٤٢°٧٢ طول شرقيدە و(جمنه) ايرماغنه تابع (چبال) نهرى اوزرندە واقع بر قصبه اولوب، همنامى اولان نيم مستقل بر حكومتك مركزيدر. ١٢٧٥٥ اهاليسى واردر. — پرتابكر حكومتى شمالاً وغرباً (اوديپور)، جنوباً (بنسواره)، شرقاً دخى (مالوه) حكومتلريله محاط ومحدود اولوب، شمالدن جنوبه اولان طول اعظمى ١٠٨ وعرض اعظمى ٥٣ كيلومترە اولمق اوزرە، ′١٧°٢٣ ايله ′١٨°٢٤ عرض شمالى و ′١١°٧٢ ايله ′٤°٧٣ طول شرقى آرەسندە واقعدر. مساحهٔ سطحيەسى ٣٧٨١ مربع كيلومترە واهاليسى ٧٩٥٦٨ كشى اولوب، بر مقدارى مسلمدر. هواسى معتدل واراضيسى منبت اولوب، حبوبات ايله آفيون محصولاتى وبعض يرلى منسوجاتى واردر. انكليز حكومتنه تابع بر راجەنك تحت ادارەسندەدر. — اود خطەسندە دخى بواسمله قضا مركزى برقصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

پرتاريت (Pertarit) لومبارد حكمدارلرندن اولوب، پدرى برنجى (آريبرت)ك ملكنى ايكى اوغلنه تقسيمندە بونك حصەسنه (ميلان) دوشمشيدى. برادرى (غودبر)ك (غريموآلد) طرفندن قتلندە (آوار)لره التجا ايدوب، بعدە فرانسەيه كيتمش؛ و٦٧١ دە (غريموآلد)ك وفاتى اوزرينه، ايتاليايه عودتله، تكرار تخته چيقەرق، ١٥ سنه حكومت سورمشدر.

پرتك معمورة العزيز ولايتنك درسم سنجاغنده چار سنجاق قضاسنك مركزى بر كوچك قصبه اولوب، مراد نهرينك ساحل يسارنده وخربوتك ١٢ كيلومترە شمالنده واقعدر.

پرتو پاشا متأخرين وزراى عثمانيەدن اولوب، ارميد جوارندە واقع (دارىجه) قريەسندە طوغمش؛ ودرسعادتده ورودله،

آمدی اوطه‌سی خلفاسی زمره‌سنه داخل اولوب، آمدی دیوان همایون وبکلکجی مسندلرینه نائل اولمشیدی. ۱۲٤۲ تاریخنده رئیس الکتاب یعنی خارجیه ناظری اولوب، ٤٥ سنه‌سی انفصال ایله، بر مدت معزول قالدقدن صکره، مأموریت مخصوصه ایله مصره کیتمش؛ وعودتنده صدارت عظمی کتخدالغنه، و۱۲٥۱ ده رتبهٔ وزارتله ملکیه نظارتنه تعیین اولنه‌رق، ۲٥۳ ده منفصلاً ادرنه‌یه انتقال، واو سنه ارتحال ایتمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، مطبوع دیوانچه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آقن آقن نوله ارباب آرزوی بهار
اولورسه ساحله مائل مثال جوی بهار

پرتو پاشا { (ادهم —) متأخرین ادبا ووزرای عثمانیه‌دن اولوب، ۱۲٤۱ تاریخنده ارضرومده طوغمش؛ وکنجلکنده طرزونه ورودله، اورا والیسنك قوناغنده بر مدت خدمت کتابتده بولندقدن صکره، ۱۲٦۳ ده درسعادته کلوب، صدر عالی مکتوبی اوطه‌سنه مداومت ایده‌رك، بعده داماد خلیل پاشایه انتسابله، بو ذاتك معیتنده پرور شباب اولمش؛ وقطع مراتب ایده‌رك، رتبهٔ وزارته نائل اولمشیدی. بعض مناصب عالیه‌ده بولنوب، ۱۲۹۰ ده قسطمونی والیسی ایکن، اوراده وفات ایتمشدر. ادیب وشاعر ولسان فرانسوی‌یه آشنا بر ذات اولوب، «اطلاق الافکار»، «عوعوه» وسائر عنوانلرله بعض رسائلی ودیگر بر طقم آثار واشعاری واردر. فرانسزجه‌دن نظماً بعض اشعار دخی ترجمه ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

طنین انداز طاس چرخ اولان فریاد وزارمدر
زمینی غرقهٔ طوفان ایدن هب اشکبارمدر

پرتوی { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلیدر. اشعاری پك مقبول ودلنشین اولوب، مشهور برساقینامه‌سی ودیوانی واردر. شیخ سعدینك تربه‌سی جوارنده مدفوندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

مرا بجور جو کشتی وفا چه فائده دارد
کنون که جان بلب آمد جفا چه فائده دارد

پرتیناقس { (Pertinax) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ۱۲٦ تاریخنده طوغمش؛ وبرآزادلینك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق اورل) زماننده جرمانیاده قوماندان اولوب، ابراز شجاعت ایتمش؛ وبونك اوزرینه سناتور وقونسلوس اولوب، بر مدت دخی میسیا وداچیا وبعده سوریه والیسی اولمش؛ و۱۷۳ ده قومودیوسك وفاتنده روما شهر امینی اولوب، آرزوسی اولمقسزین، ایمپراطور انتخاب اولنه‌رق، عاقلانه وحکیمانه ادارهٔ ملك ایتمش، وبعض سوء استعمالاتك اوکنی آلمق ایستمش ایسه‌ده، ۸۷ کون حکومت سوردکدن صکره، عسکری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرچنچ { معمورة العزیز ولایتنده نفس خرپوت قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، خرپوتك ۹ کیلومتره قدر جنوب شرقیسنده واقعدر. ۲۰۰۰ قدر اهالیسی بر قاچ جامع ومدرسه ومکتبی واطرافنده باغ وباغچه‌لری واردر.

پردیقاس { (Perdiccas) بو اسمله ماکدونیا حکمدارلرندن اوچ کشی کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ٦۹٥ دن ٦٤۷ تاریخنه‌دك، ایکنجیسی ٤٥۱ دن ٤۲۹ تاریخنه‌دك، اوچنجیسی دخی ۳٦٦ دن ۳٦۰ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر. ایکنجیسی مشهور پلوپونس محاربه‌سنده آتنه‌لیلره قارشی اسپارته‌لیلره یاردیم ایتمش؛ واوچنجیسی ایلیریالیلره قارشی ایتدیکی بر محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— بو اسمله اسکندرك سردارلرندن بری دخی واردر، که جهانکیر مشارالیه جان ویرمك اوزره ایکن کندیسنه مهرینی تسلیم ایتمکله، کندیسی خلف عد ایده‌رك، اسکندرك ملکی سردارلری بیننده تقسیم اولندیغنده، بو ذات کندیسی حصه آلمیوب، عمومك متبوعی اولمق ادعاسنده بولنمش ایسه‌ده، حکمنی اجرا ایده‌میوب، مذکور سردارلردن بطلیوسك حصه‌سنی ضبط ایتمش اولدیغی حالده، متعاقباً مغلوب اولوب، قبل المیلاد ۳۲۱ تاریخنده نیلدن کچمکده ایکن، کندی ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرزرن { (Prizrend) آرناوودلغك اك بیوك شهرلرندن اولوب، الیوم قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مرکزیدر. شار طاغنك غرب شمالی اتکنده وآق درینك منصب اولور (بیستریچه) اسمنده برکوچك چایك اوزرنده اوله‌رق، مرکز ولایت اولان اسکوبك ٥٥ کیلومتره غرب شمالیسنده، مناسترك ۱٤۰ کیلومتره شمال غربیسنده واشقودره‌نك

١٢٥ كیلومترە شرقندە واقعدر. كوزل بر شهر اولوب، ٣٨٠٠٠ اهالیسی، بیوك چارشیسی، ٢٤ جامع شریفی، متعدد مدرسەلری، بر رشدیه مكتبی، شهرك اوستندە متین بر قلعەسی، حكومت قوناغی اتخاذ اولنمش اسكی بر سرایی، پك چوق آثار صولری، بر قاچ كوپریسی، ١٠٠٠ دكانی، اسلحه ومقراض وقلمتراش وسائر چلیكدن معمول آلاتلە كومشدن تلكاری مواد ایشلكه مخصوص متعدد كارخانەلری، بر قاچ دباغخانەسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. اهالیسی كاملاً آرناؤد اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری اورتودوقس وقتولیك مذهبلرینه منقسمدر. برمقدار اولاخ وبلغار دخی وار در. اهالی تجارت وصنعتلە مشغول اولوب، آنجق عصبیت ملیەلرینی بعض دفعه تعصب درجەسنە واردیردقلرندن، سركشلكلە شهرت بولمشلردر. فتوحات عثمانیەدن اول صربلیلر طرفندن ضبط اولنەرق، برآرەلق پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. حضرت خداوندكار غازی طرفندن فتح اولنەرق، بعده سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن استخلاص اولنمش؛ وكیفەلغك قسم شرقیسنك مركزی اولملغلە، اوتەدن بری ایالت مركزی اتخاذ اولندیغی كبی، ولایاتك تشكیلندن صكرەدخی دفعاتلە مركز ولایت اتخاذ اولنمش، ومناستر ولایتنه ملحق بولنمش ایكن، اخیراً قوصوه ایالتنه الحاق اولنمشدر.

پرزرین سنجاغی. قوصوه ولایتنی تركیب ایدن آلتی سنجاغك بری اولوب، ولایت مذكورەنك غرب جهتندە واقعدر. بو سنجاق وقتیلە یاقوه واپكی دخی حاوی اولوب، قره طاغ حدودینه دكین اوزاندیغی حالدە، شمدیكی حالدە یالكز نفس پرزرین ایلە لومه وقالقاندلن قضالرندن عبارت كوچك بر سنجاق اولوب، مع هذا ٤٠٠ قریەیی وتخمیناً ٢٦٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. نفس پرزریندەكی جزئی خرستیانلردن بشقه بتون اهالی لوا مسلم وآرناؤد اولوب، نفس پرزرین شهرندە وقالقاندلن قصبەسندە اهالی آرناؤدجه وتركجه تكلم ایدر. سنجاق شار طاغنك ایكی جهتندە واقع اولوب، غرب جهتك اراضیسی پك ایی ایشلنمكله برابر او قدر منبت دكل ایسەدە، شارك شرق وشمال جهتی غایت منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایلە اوزوم وسائر میوەلری پك چوق وپك ایپدر. هله الما، آرمود، شفتالی، اریك وسائر میوەلری مشهوراولوب، استانبولدە آرناؤد الماسی نامیلە صاتیلان الملر قالقاندلن وپرزریندن نقل اولنور. ایی شراب دخی چیقار. اورمان ومرعالری دخی چوق اولوب، اهالی مقدار كلی قویون وسائر حیوانات بسلرلر. طود آغاجلری دخی چوق اولوب، خیلی ایپك چیقاریلەرق، پرزریندە ایشلنیر. پرزرین سنجاغنك تقسیماتی بروجه زیردر:

قضا	ناحیه	مقدار قرا
پرزرین	راخوفچه	١٩٠
قالقاندلن	غستوار	١٦١
لومه	قالیس	٤٩
		٤٠٠

— پرزرین قضاسی پرزرین شهریلە شمال غربی جهتندەكی دوز ومنبت یرلردە واقع ١٩٠ قریەدن مركب بیوك بر قضا اولوب، راخوفچه ناحیەسنی دخی حاویدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، علی‌الخصوص میوەلری مشهوردر.

پرزمیسل (Przémysl) بو اسمله لهستاندە ایكی حكمدار كلوب، برنجیسنك ٧٢٢ دن ٧٥٠ تاریخ میلادیسنەدك حكم سوردمش اولدیغی مرویدر. — ایكنجیسی ابتدا (پوسن) دوقەسی اولوب، ١٢٩٠ دە قراقوویایی ضبطلە، پومرانیانك قسم شرقیسی دخی ارثاً كندیسنه قالەرق، ١٢٩٥ دە لهستان قرالی انتخاب اولنمش، وبر سنه صكرە وفات ایتمشدر.

پرزمیسل (Przémysl) آوستریانك غالیچیا خطەسندە ولمبرغك ٩٠ كیلومترە غربندە اولەرق (سان) نهری اوزرندە واقع سنجاق مركزی بر قصبه اولوب، ١١٦٠٠ اهالیسی وغاز تجارتی واردر. — سنجاغنك ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

پرسانته (Persante) پروسیادە بر نهردر، كه (نای استاتن)ك شمال غربیسندە واقع بر كوچك كولدن نبانلە، ١٤٠ كیلومترەلك جریاندن صكرە، (قولبرغ) قربندە بالطیق دكیزینه دوكیلور.

پرسبورغ (Persbourg) مجارستاندە، طونەنك ساحل یسارندە، پشتەنك ٢٠٠ كیلومترە شمال غربیسندە وویانەنك ٧٠ كیلومترە شرقندە ایالت مركزی بر شهر اولوب، ٥٠٠٠٠

اهالیسی، دارالفنونی، برقاچ مکتب اعدادیسی، متعدد کتبخانه‌لری، کوزل ابنیه‌سی، توتون، چوخه، ایپك قاشلر، مسکرات وساره فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، جوارنده کوزل باغـلری وچلیك وکوکوردی حاوی قاپلیجه‌لری واردر. وقتیله مجارستانك پایتختی اولوب، مجار قراللری دخی بوشهرك کلیساسنده تتویج اولنورلردی. — پرسـبورغ ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥٤٨ مربع کیلومتره اولوب، ٣٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پرسپولیس (Persépolis) ایرانك فارس خطه‌سنده وشیرازك قربنـده واقع اصطخر شهر قدیمنه یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. [«اصطخر» ماده‌سنه مراجعت.]

پرسپه (Presba) مناستر ولایت وسنجاق وقضاسنده بر ناحیه اولوب، همنامی اولان کولك اطرافنده ومناسترك غرب جهتنده واقع اولدیغی حالده، شرقاً مناستر، جنوباً فلورینه وکسریه قضالریله غرباً بهلشته، شمالاً دخی رسنه ناحیه‌لریله محاط ومحدوددر. مرکزی کولك شرق جهتنده، واقع (ناتوخ) قریه‌سیدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، برچوق چفتلکلری حاویدر، وباشلیجه حبوبات حاصل اولـور. مرعا وچایرلری دخی واردر. ناحیـه ٣٠ قریه‌دن مرکب اولوب، ٨٥٨١ اهـالیسی واردر. اهالینك زراع طاقی بلغار جنسیتنه منسوب اولوب، مسلمانلری آرناؤد در. درون ناحیه‌ده ٥ جامع ومسجد و ٥ مکتب موجود در.

پرسپه کولی مناستر ولایت وسنجاغنده بیـوجك بر کول اولوب، مناستر قضاسنك رسنه و پرسـپه ناحیه‌لریله اوخری قضاسی آره‌سنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ٢٠ وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ١٨ کیلومتره قدردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٩٨ مربع کیلومتره اولوب، سطحی حذای بحردن ٨٤٥ متره ارتفاعنده‌در. غرب جهتنده بولنان اوخری کولندن غالیچ طاغیله آیرلمش اولدیغی کبی، سائر طرفلری دخی طاغلرله محاط اولوب، بر حوضهٔ مخصوصه تشـکیل ایدیور. شمال وشرق ایله شرق جنوبی جهتلرنده منبت اووه‌لر بولنیـور. کوله یالکز شمال جهتندن رسـنه ناحیه‌سـنی شق ایدن بر چای دوکیلوب، کالك آیاغی بوغیسـده‌ده، فضلهٔ میاهی یر آلتندن اوخری کولنـه دوکلدیکی مظنوندر. جنوب شرق جهتنده (ونتروق) اسمیله دیکر بر کوچك کول بولنوب، آره‌لری طار بر دیل ایله آیرلمشدر.

پرستون (Preston) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده ولوندره‌نك ٢٠ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ٨٦٠٠٠ اهالیسی، دمیر یولی، یکی اصول اوزره تیمارخانه‌سی وپاموق وکتن ایپلیکخانه‌لری واردر.

پرسفون (Perséphone) [«پروسرپینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرسلاو یاخود پریسلاول (Perslav, Pe-reïslavl) روسیه‌نك (پولتاوه) ایالتنده و (دنیپر) نهری قربنـده اوله‌رق پولتاوه‌نك ٢٦٠ کیلومتره غرب شمـالیسنده بر قصبه اولوب، ١٣٨٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله برحکومت مستقله‌نك مرکزی اولوب، بعده تاتارلر ولهلیلر طرفـندن ضبط اولنمشدر. — بو اسمله روسیه‌نك (ولادمیر) ایالتنده و ولادمیرك ١١٦ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بر قصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی ومتعدد کلیسـالری واردر. بو دخی وقتیـله قریم تاتارلرینك ید ضبطنـه چکمشیدی. — روم ایلنده دخی وقتیله بو اسمله بر قصبه بولنوب، بر آره‌لق بلغارلرك پایتختی بولنمشدر.

پرسیده (Perside) یونان قدیم جغرافیونك فارس اقلیمنه ویردکلری اسمدر.

پرسیوس (Persée, Περσεύς) یونان قدیم اساطیری قهرمانلرندن اولوب، کویا ابو الآلهه زعم اولنان مشـترینك یاغموره تمثیله (آرغوس) حکمداری (آقریسیوس)ك قیزی (داناه) ایله واقع اولان اجتماعندن تولد ایتمش؛ وبیوك پدری طرفندن والده‌سیله برابر بر صنـدیغه وضع ایله، دکیزه القا اولنمش ایسه‌ده، طالعه‌لر صندیغی (سریفه) آطه‌سنه چیقـارمقله، اورانك حکمداری (پولیدکت) طرفندن قورتارلمش؛ وبیودیکنده، والده‌سنی بونك الندن قورتاردقدن صکره، دها بر طـاقم قهرمانلقلرله شهرت بولوب، نهایت میلاددن ١٤٣١ سنه اول لاریسایه (یعنی یکیشهره) کیدوب، بیوك پدرینی، طانیمقسزین، اولدیرمش؛ وآرغوس حکمداری اولوب، میسینه‌یی دخی تأسیس ایتمشیدی.

پرسیوس (Persée) ماكدونیا حكمدار-
لرندن اولوب . بشنجی فلیپك
ولدغیر مشروعیدر. ولادت غیر مشروعه‌سی حسبیله
وراثتدن محروم قالماق ایچون، پدرینی اغفال ایده‌رك،
بر افترا ایله ولدمشروعنی قتل ایتدیرمش؛ وقبل‌المیلاد
١٧٨ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته چیقوب،
روماليلرك دشمن جانی اولدیغندن، بونلره قارشی محا-
ربه‌یه كیریشمش ایسه‌ده، ١٦٨ تاریخنده (پاولوس
امیلیوس) طرفندن مغلوب اولوب، سمه‌رقه قاچمش؛
واوراده دخی طوتیلوب، رومایه سوقله، زندانده
آجلق واویقوسزلقله اتلاف اولنمشدر.

پرشتنه (Prichtina) آرناوودلغك شمال
شرقی جهتنده بر قصبه اولوب،
قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مركزیدر. مركز
ولایت اولان اسكوبك ٨٠ كیلومتره شمال غربیسنده
وسلانیك دمیر یول خطنك ١٠ كیلومتره شرقنده
اولوب، برطاقم طاغلرك اتكارنده وقوصوه صحراسنك
منتهای شرقنده اوله‌رق، كوزل نظارتلی بر موقعده
واقعدر. ١٠٦٣٨ اهالیسی اولوب، ٨١٦٥ ی
مسلم وقصوری ملل مختلفه‌یه منقسمدر. اهالیسی عمو-
میت اوزره آرناوود ایسه‌ده، قصبه‌ده اكثریا تركجه
تكلم اولنور. ١٣ جامع شریفی، ٥ مسجدی، ٢ مدر-
سه‌سی، ١ رشدیه، بری ذكوروديكری اناثه مخصوص
٢ ابتدائیه وبرقاچ صبیان مكتبلری، ٣ حمامی، خارج
بلده‌ده برعسكری خسته‌خانه‌سیله بردوبی، ٥٠٠ قدر
مغازه ودكانی و ١٠ خان ایله ٢ مسافرخانه‌سی واردر.
جوامع شریفه‌سنك اوچی بیوك اولوب، بری سلطان
مراد خان ثانی طرفندن بدأ ایله، سلطان محمد خان
ثانی طرفندن اكمال، بری فاتح مشارالیه طرفندن مجدداً
تأسیس بیورلمشدر، ودیكری دخی برلی خاندانندن بشار
پاشانك بناكرده‌سیدر. قصبه‌ده پك مقبول بر نوع
مسك صابونی اعمال اولنور. بو قصبه مقدما قضا
مركزی ایكن، بعده قوصوه ولایتی نامیله تشكیل اولنان
ولایتك مركزی اتخاذ اولنمش، واخیراً مركز ولایت
اسكوبه نقل اولنمغله، مركز لوا حالنده قالمشدر.
پرشتنه‌دن ٢ چاریك ساعت مدده حضرت خداوندكار
غازینك شهیدی بولنوب، مكمل ومزین بر تربه‌سی
واردر.

پرشتنه سنجاغی . قوصوه ولایتنی تركیب
ایدن ٦ سنجاغك بری اولوب،
جنوباً اسكوب سنجاغیله، شرقاً وشرق شمالی جهتندن
صربیه حدودیله، شمال غربی جهتندن یكی پازار سنجا-
غیله، غرباً ایپك، غرب جنوبی جهتندن دخی مناستر
ولایتنه ملحق پرزرین سنجاقلریله محاط ومحدوددر.
سنجاغك جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه اولان طولی
تقریباً ١٢٠ وعرض وسطیسی ٦٥ كیلومتره‌در. ارا-
ضیسی عمومیت اوزره مرتفع اولوب، شرق وشرق
شمالی جهتلرنده صربیه حدودینی تفریق ایدن جبالك
اتكلری ممتد اولدیغی كبی، غرب جنوبی جهتنده دخی
(شار) سلسله‌سنك اتكلری اوزانوب، بوایكی طاقم
طاغلرك آره‌سنده (لپنقه) چاینه یول ویرن (قچانیك)
بوغازی تشكیل ایدر. غرب شمالی جهتنده بعض
طاغلر بولنیور. بو جبالك اورته‌سنده اراضی لوانك
بر بیوك قسمنی تشكیل ایدن قوصوه صحرای واسعی
تحصل ایدیور، كه متموج واوفق تپه‌لری حاوی مرتفع
براووه اولوب، قوه انباتیه‌سی بینظیر ایسه‌ده، پك آز
یرلری ایشلنمكده‌در. موقعك ارتفاعی حسبیله اراضی
لوا اوج حوضه‌یه منقسم اولوب، قسم اعظمی یكیپا-
زاردن آقه‌رق صربیه‌یه دخول ایله موراوه واسطه-
سیله دوكیلن (ایبار) یاخود (ایبره) نهرینه تابع (سیتنیچه)
چاینك حوضه‌سندن عبارتدر. سیتنیچه قوصوه اووه-
سی جنوبدن شماله شق ایله پرزرین واپك جهتلرندن
كلن (درینیچه)یی وسائر بر چوق دره‌لری اخذ
ایدر. سنجاغك جنوب شرقی قسمی ینه صربیه‌یه
دخول ایله طونه‌یه دوكیلن (موراوه) نهری حوضه‌سنه
تابع اولوب، نهر مذكور اسكوب سنجاغی حدودینی
آیران (قره طاغ)دن نبعانله شمالدن ایتن بر قاچ چایی
دخی اخذ ایده‌رك، ایورانیه جوارنده صربیه‌یه داخل
اولور. لوانك منتهای جنوب غربی قسمی دخی اطه‌لر
دكیزینه دوكیلن (واردار) ایرماغی حوضه‌سنه تابع او-
لوب، (نرودیقه) و (لپنقه) چایلری قچانیك بوغازنده
بالاجتماع وارداره دوكیلورلر. سنجاغك اراضیسی پك
منبت ومحصولدار اولوب، زراعت پك كری و اكثر
اراضی معطل اولدیغی حالده، ینه حاصل اولان حبو-
بات وسائر محصولاتی احتیاجات محلیه‌یی دفع ایتدكدن
صكره بر خیلی مقداری دخی اخراج اولنور. هله
میوه‌لری پك چوق وپك كوزلدر. خیلی اورمانلری
اولدیغی كبی، مرعالری دخی چوق اولوب، اهالی
قویون، صیغیر، آت وسائره اوله‌رق خیلی حیوانات

بسلرلر. صیغیرلری ایری وقوتلیدر. ساده یاغ ایله دری وسائر محصولات حیوانیه‌دن دخی خیلی اخراجاتی واردر. صنایع محلیه پاموق وکتن بزیله عبا، کلیم، سجاده وچول کبی محلنده قوللانیلان بعض منسوجاتدن عبارتدر. سلانیکدن متروویچه‌یه کیدن دمیر یول خطی لوانك اراضیسنی شق ایدوب، تجارتنی خیلی ارقا ایتمشدر. سنجاغك اهالیسی ۲۲۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ثلثاندن زیاده مقداری مسلم وقصوری قتولیك وبلغار وسائره‌در. مسلمانلری وقتولیکلری عمومیت اوزره آرناؤد اولوب، اورتودوقس خرستیانلری کلیسا ومکتب نفوذیله اسلاولاشمشلردر. پرشتنه سنجاغی بروجه زیر ۵ قضایه منقسم اولوب، ۸۶۰ قریه‌یی جامعدر:

قضا	مقدار قرا
پرشتنه	۲۴۱
کیلان	۱۹۰
پرشوه	۱۲٤
ولچترین	۱۲۵
مترویچه	۱۷۰
جمعاً	۸۶۰

— پرشتنه قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، بروجه بالا ۲٤۱ قریه‌یی جامعدر. وهمان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۶۰۹۹۳ اهالیسی واردر.

پرشوه { (Préchova) قوصوه ولایتنك پرشتنه سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، پرشتنه‌نك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکوبك همان او قدر شمال شرقیسنده، صربیه حدودی قربنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. اهالیسی ۳۰۰۰ راده‌لرنده‌در. — پرشوه قضاسی پرشتنه سنجاغنك منتهای شرق جنوبیسنده اولوب، شمال شرقی جهتندن صربیه حدودیله، شمال غربی جهتندن کیلان قضاسیله، جنوباً دخی اسکوب سنجاغیله محاط ومحدوددر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، اوزومی دخی پك کوزلدر. قضا ۱۲٤ قریه‌دن مرکب اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری اسلاو اولمق اوزره، ۳۹۵٤۵ اهالیسی واردر. درون قضاده ۱۳ جامع، ۲ مسجد، ۵۰۰ دکان، ۳۳ خان، ۱۳ قره‌غولخانه و ۱ عسکری خسته‌خانه موجوددر.

پرشه { (Perche) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده بر کوچك خطه اولوب، شمالاً نورماندیا، غرباً وجنوباً (منه)، شرقاً دخی اورلیان و (ایل دو فرانسه) خطه‌لریله محاط ایدی. الیوم (اورنه) ایله (اوره مع لوآر) ایالتلری داخلنده‌در.

پرغامه { (Pergame) [«برغمه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرغه { (Perge, Perga) آناطولینك اسکی پامفیلیا خطه‌سنده (یعنی تکه سنجاغنده) وچستروس یعنی آق صو نهری کنارنده بر شهر ایدی، که قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بیوك بر معبدی وارایدی. مشاهیر ریاضیوندن (آپولونیوس)ك وطنی ایدی. خرابه‌لری آره‌سنده بر بیوك تیاترو ویرانه‌سی موجوددر.

پرقوپ { (Pérékop) قریم شبه جزیره‌سنی روسیه‌یه ربط ایدن برزخده وهمنامی اولان کورفزده واقع اسکی بر کوچك قصبه اولوب، اسکی یونانیلر عندنده (تافروس) اسمیله معروف ایدی، که بو اسملرك ایکیسی دخی «خندق» معناسنی افاده ایدر. بر قلعه‌سی وطوز تجارتی واردر. — پرقوپ برزخی غرب جهتنده بولنان پرقوپ کورفزینی آزاق دکیزینه تابع اولان بحر متعفندن آیره‌رق، قریم شبه جزیره‌سنی روسیه‌یه ربط ایدر آنجق بر دیل اولوب، ۸ کیلومتره وسعتی واردر. عرضاً بر قورو خندقله وبر طاقم استحکاماتله کسلمشدر.

پرقوپ { (Précop) ونام دیکرله (اورکوپ) صربیه‌ده (موراویچه) نهری اوزرنده و(قروشواچ)ك ٤۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرکرینوس { (Perégrinus) یونان قدیمك حکمای کلبیونندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده (لابسکی) جوارنده طوغمش؛ وفلسطینه عزیمتله، خرستیانلغی قبول ایتمش ایسه‌ده، بعده بو دینی ترکله، کلبیون زمره‌سنه التحاق ایده‌رك، روما وآتنه‌یه کیدوب، افکار وحرکات غریبه‌سیله انظار عمومیه‌یی جلب ایتمش؛ واولیمپ اویونلرنده علناً کندینی احراق ایلمشدر.

پرکل { (Prégel) پروسیه‌ده بر نهردر، که (کومبین) پرنسلکنده بالتشکل غربه طوغری جریانله، (وهلاو) و (کونیکسبرغ) دن کچه-

رك، ۱۵۰ كيلومترهلك جريانندن صكره، (فريشه هاف) كورفزينه منصب اولور.

پركين (Perkins) آمريقانك مشاهير اطباسندن اولوب، مختلف الجنس معدنلردن مخروطى الشكل ايكى ايكنه‌دن مركب بر آلتك حسته اولان عضوك اوزرينه كزديرلمسندن عبارت كنديسنه مخصوص بر اصول تداوى ايجاديله شهرت بولمشدر. بو آلت خيلى وقت آمريقا وآوروپاده كسب اشتهار ايدوب، تأثيرينى بعضلرى برفعل مقناطيسى‌يه وبعضلرى صرف وهم واعتقاده حمل ايتمشلردى.

پرلبرغ (Perleberg) پروسيه‌نك (براندبورغ) خطه‌سنده و (استپنيچ) نهرى اوزرنده اوله‌رق برلينك ۱۲۵ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى وبيره، چوخه وكتن فابريقه‌لرى واردر.

پرليه (Prilip) مناستر ولايت وسنجاغنده ومناسترك ۴۰ كيلومتره شمال شرقيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، مناستر اووه‌سنك منتهاى شمال شرقيسنده، (بابونه) طاغنك اتكنده و(واردار) ه تابع اولان (قره صو) يه دوكيلور بر كوچك چايك كنارنده واقعدر. بيوجك برقصبه اولوب، ۱۸ ۳۷۸ اهاليسى، ۱۰ جامع شريفى، ۳ تكيه‌سى، ۵ مدرسه‌سى، ۲ كليساسى، ۲ حمامى، ۱ رشديه‌سى، ۱ ابتدائى، ۷ صبيان و ۶ دخى خرستيان مكاتب ابتدائيه‌سى واردر. جوارنده‌كى اراضى پك منبت ومحصولدار وحيواناتى چوق اولمغله، تجارتى خيلى ايشلك اولوب، هر سنه اغستوس آينده بيوك بر پنایر دخى قوريلور. مناستردن غراچقو موقفنه‌كيدن آرابه يولى دخى پرليه‌نك ايچندن كچر. اهاليسنك قسم اعظمى مسلم اولوب، لسان عثمانى ايله متكلمدرلر، واكثرى آرناودجه دخى بيليرلر. خرستيانلرى بلغار واولاخ وسائره‌دن مركبدر. — پرليه قضاسى شمالاً قرچوه قضاسى وقورشوه ناحيه‌سيله، شرقاً سلانيك ولايتنك تكوش وكوپريلى قضالريله، جنوباً ينه سلانيك ولايتنك قره‌جه اووه ناحيه‌سيله ومناستر ولايتنك فلورينه قضاسيله، غرباً دخى مناستر قضاسيله محدود ومحاط اولوب، موريخوه ناحيه‌سيله برابر ۱۳۱ قريه‌دن مركبدر. اهالئ قضا ۵۹ ۲۴۸ كشيدن عبارت اولوب. قسم اعظمى مسلم وآرناود و قصورى بلغار، اولاخ وسائره‌در. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه كثرت اوزره حاصل اولديغى كبى، سنوى ۱۰۰ ۰۰۰ كيلو قدرده توتون حاصل اولور. ميوه‌لرك انواعيله اوزومى دخى چوق اولوب، كوزل شراب چيقار. صيغير، آت، قويون وسائر حيوانات اهليه‌سى دخى پك چوق و جنسلرى ضررسزدر. قضانك اكثر طرفلرنده وعلى الخصوص موريخوه ناحيه‌سنده اورمانلر پك چوق اولوب، اشجار متنوعه‌يى جامع اولمغله، خيلى كراسته دخى قطع واخراج اولنور. درون قضاده ۳۵ جامع، ۳۳ مكتب، ۴ مدرسه، ۱۰۱ كليسا، ۱۱۲۵ دكان، و ۴۳۸ دكرمن موجوددر.

پرم (Perm) روسيه‌ده همنامى اولان ايالتك مركزى برقصبه اولوب، پترسبورغك ۲۰۰۵ كيلومتره شرقنده و(قامه) نهرى اوزرنده اوله‌رق، ′۱°۵۸ عرض شمالى ايله ′۶°۵۶ طول شرقيده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهاليسى وجوارلرنده چيقان معادنه متعلق خيلى تجارتى واردر. — پرم ايالتنك بر قسمى آوروپا و ديكرى آسيا قطعه‌سنده اولوب، شمال غربى جهتندن (وولوغده)، غرباً ولانقه و جنوباً اورنبورغ ايالتلريله محدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۳۳۲۰۵۴ مربع كيلومتره اولوب، ۲۵۹۵۰۰۰ اهاليسى واردر. هواسى پك صوغوق اولوب، اراضيسى آز منبت ايسه‌ده، حيوانات اهليه‌سى وعلى الخصوص مرينوس قويونلرى چوقدر. آلتون، كومش، باقر، دمير، قورشون معدنلريله الماس وزمرد كبى ذى قيمت طاشلرى ومرمرله يشم وسائر احجارى دخى چوقدر.

پرمدى (Préméti) آرناودلقده يانيه ولايتنك اركرى سنجاغنده ملحق قضا مركزى بر قصبه اولوب، يانيه‌نك ۸۰ كيلومتره شمال غربيسنده واركرينك ۲۵ كيلومتره شرق شماليسنده اوله‌رق، (ويوسه) نهرينك ساحل غربيسنده و (نمرچقه) طاغنك اتكنده واقعدر. طاغلر ايكى طرفدن بردنبره كسب ارتفاع ايتمكله قصبه دربن برموقعده قالوب، يالكز شمال غربى جهتنده نهر مجراسنجه اوزانير برطار اووه‌سى واردر. هواسى يازين صيجاق ايسه‌ده، مواسم سائره‌ده پك لطيفدر. باغ وباغچه وبوستانلرى چوق اولوب، ميوه‌لرى پك

گوزلدر، وچبوقلری استانبولدن نقل اولنمش چاوش اوزومی پك ایی اولور. ۳۵۰۰ قدر اهالیسی، چار-شیسی، منفرد بر قیانك اوزرنده براسكی قلعه خرابه‌سی، بری سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك بنا كرده‌سی اولمق اوزره، ایكی جامع شریفی، بر ایكی صبیان مكتبی، ۲ تكیه‌سی وویوسه اوزرنده كارگیر و گوزل بر كوپریسی واردر.

—— پرمدی قضاسی مركزی (فراشر) قریه‌سی اولان (طاغلی) ناحیه‌سیله برابر ۱۴۸ قریه‌دن مركب اولوب، جنوباً اسقویك ویوغون، غرباً اركری وتپه‌دلن، شمالاً اسقراپار قضالریله، شرقاً دخی مناستر ولایتنه ملحق كوریجه سنجاغنك نفس كوریجه وقولونیه قضالریله محدود ومحاطدر. پرمدی قضاسی اشكریا، ریزا، طاغلی ودشنیچه نواحیٔ طبیعیه‌سندن عبارت اولوب، بونلردن یالكز طاغلی ناحیه‌سنه اخیراً برمدیر تعیین اولنمش، ودیگرلری مركز قضادن اداره اولنمقده بولنمشدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ویك آز منبت اولوب، یالكز (ویوسه) مجراسی بوینجه ممتد اولان اشكریا وریزاده برآز اراضیٔ منبته واردر. (ویوسه) نهری قضانك كنارندن چكدیكی كبی، (چارشـووه) چایی اشكریاده، (لنغاریچه) اشكریا ایله طاغلی آره‌سنده (دشنیچه) چایی دخی همنامی اولان ناحیه‌ده شمال شرقیدن آقه‌رق، ویوسه‌یه منصب اولور. طاغلی ناحیه‌سنك بعض صولری دخی برات نهرینه دوكیلورلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارت اولوب، احتیاجات محلیه‌یه كفایت ایتمز. بونك ایچون اكثر اهالی صنعت وتجارت ومأموریتله دیار-غربتده گزرلر. اورمان ومرعالری دخی آز اولوب، باشلیجه حیوانات اهلیه‌سی كچیدن عبارتدر، وقیشین (موزاكیه) اووه‌سنه كوندریلور. اهالیٔ قضا ۳۴۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. داخل قضاده ۶۹ جامع ومسجد، ۳۹ مكتب، ۵ تكیه، ۲۱ كلیسا، ۴۱۶ دكان، ۱۸ خان، ۱۱۳ دكرمن و۲۸ كوپری موجوددر. بر قاچ كوكوردلی ایلیجه‌ده دخی واردر. معمولات صناعیه‌سی آز مقدارده یرلی بزیله شیاق وچوالدن عبارتدر.

پرمیا } یاخود پریامیا (Permie, Priamie) روسیه‌نك شرق قسمنده برخطهٔ قدیمه اولوب، شمدیكی پرم ایالتیله برابر (وولوغده) و(آر-خانكل) ایالتلرینی جامع ایدی. میلاددن اول بو خطه فینوآ ویاخود تاتار اقوامنه منسوب بر دولتك تحت اداره‌سنده ایدی. قرون وسطاده دخی اوراده بر دولت وار ایدی. اون دردنجی قرن میلادی اواخرنده (پرم) لی سنت استفان بوخطه اهالیسنك لساننه مخصوص حروف ایجاد ایدوب، كتب مقدسه‌یی ترجمه ایتمكله، او وقتدن بری بینلرندن خرستیانلق انتشار ایتمشدر.

پرنامبوق } (Pernambouc) ونام دیگرله رسیفه (Récife) برازیلیاده همنامی اولان ایالتك مركزی برشهر واسكله اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، (ریوده ژانیرو) نك ۱۹۱۰ كیلومتره شمال شرقیسنده، ۸° ۱۹′ عرض جنوبی ایله ۳۷° ۲۵′ طول غربیده واقعدر. اوچ بیوك محله‌دن مركب بیوك بر شهر اولوب، بونلرك ایكیسی بر آطه‌دن عبارتدر، وبینلرنده درت كوپری ایله اختلاط اولنور. واسع ومنبت بر اووه‌نك كنارنده وایكی نهرك منصبنده واقع اولوب، ۱۳۰ ۰۰۰ اهالیسی، پك ایشلك تجارتی وعلی الخصوص شكر، پاموق، قهوه وتوتون اخراجاتی، واسع وصاغلام لیمانی، متعدد مؤسسات علمیه وخیریه‌سیله رصدخانه‌سی وبعض گوزل ابنیه‌سی واردر. — اخیراً برازیلیانك جماهیر متفقه حكومتنه تحولیله برجمهوریت حالنه كچمش اولان پرنامبوق ایالتی شمالاً پاراهیبا، ریوغرانده دونورته وسئارا، غرب شمالی جهتندن پیائوهی، جنوباً باهیا وآلاغوآس، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۸ ۳۹۵ مربع كیلومتره واهالیسی ۱ ۰۱۴ ۷۰۰ كشیدن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی شكر وپاموقدن واخیراً زرعنه باشلانیلان قهوه وتوتوندن عبارتدر. اورمانلری پك چوق اولوب، برازیلیانك سائر طرفلرنده اولدیغی كبی، كراسته‌جیلكده، طاوشانلقده و بویاجیلقده مستعمل قیمتدار آغاجلری پك چوقدر.

پرنچیپاتو } (Principauté, Prinzipato) بواسمله ایتالیانك قسم جنوبیسنده ملغا ناپولی قراللغنده ایكی ایالت اولوب، برینه (پرنچیپا-تو چیترپوره) (Pr. Citérieure) ودیگرینه (پرنچیپاتو اولتریوره) (Pr. Ultérieure) دینور. برنجیسی (تیرن) دكیزی ساحلنده وجهت جنوبیه‌ده اولوب، ایكنجیسی

ایچ طرفده وبونك شمالنده واقعدر. بو ایکی ایالت قامپانیا خطه‌سنك قسم جنوبیسنی تشکیل ایدوب، شرقاً پولیه وباسیلیقاته خطه‌لریله محدوددرلر. برنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٦١٢٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٦٠٠٠٠٠ کشی، وایکنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٢٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٤٠٠٠٠٠ کشیدر. مرکزلری (سالرنو) و(آولینو) شهرلریدر. اراضیلری قوملی ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، اولدقجه محصولاتی وکوزل میوه‌لریله ایی شرابی واردر.

پرنزلوو { (Prenzlow) پروسیه‌نك براندبورغ خطه‌سنده، پوچدامك ١١٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و(اوسکر) نهری اوزرنده مستحکم بر قصبه اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه‌سی واردر.

پرنس ادوارد آطه‌سی { (Ile du Prince-Édouard) ونام دیکرله (سنت ژان) آمریقای شمالینك (سنت لوران) کورفزنده ویکی اسقوچیانك شمالنده بر آطه اولوب، ١٩٥ کیلومتره طول، ٦٠ کیلومتره عرضی و ٧٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (شارلوتس‌توون) قصبه‌سیدر. هواسی کوزل واراضیسی منبت اولوب، صیغیرلری، اودونی ولیمان وقویلری چوقدر. وقتیله فرانسه‌نك اولوب، قناده ایله برابر انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

پرنسته { (Préneste) ایتالیاده رومانك ٣٤ کیلومتره شرقنده اسکی بر شهر اولوب، الیوم (پالسترینه) اسمیله معروفدر. خرابه‌لری وآثار عتیقه‌سی موجوددر.

پرنس دوغال آطه‌سی { Ile du Prince de Galles ونام دیکرله (پولوپنانغ) آسیانك جنوبنده مالاقه بوغازنده بر آطه اولوب، ٦٠٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (اینانغ) قصبه‌سیدر.

پرنوف { (Pernov) روسیه‌نك (لیوونیا) خطه‌سنده، بالطیق دکیزی ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی وتجارت بحریه‌سی واردر.

پرنه { ارضروم ولایت وسنجاغنك بایبورد قضاسنده بر کوچك ناحیه اولوب، ٢٢ قریه‌دن مرکبدر.

پرنه قپان { ارضروم ولایت وسنجاغنك اووه قضاسنده بر ناحیه اولوب، ١٣ قریه‌دن مرکبدر.

پرو { (Pérou) آمریقای جنوبینك جهت غربیه‌سنده بر بیوك جمهوریت اولوب، وسعت اراضیجه آمریقای جنوبی دولتك اوچنجیسی ومقدار اهالیجه دردنجیسیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پرو جمهوریتی بحر محیط کبیر ساحلی بوینجه ٣° ٢٠′ ایله ١٧° عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، بو ساحلك اوسط طرفنده شمالدن جنوبه ممتد اولان (آند) سلسلهٔ جبالیله برابر بو طاغلرك شرق جهتنده بر طاقم واسع اووه‌لری و (آمازون) نهر کبیرینك منابعنی یعنی بو ایرماغك اك بیوك تابعه‌لری اولان (اوقایالی) و(مارانیون) نهرلرینك وادیلرینی جامعدر. جهت شمالیه‌سنده زیاده توسع ایدوب، جنوبه طوغری کیتدکجه طارلاشمغله، غیر منتظم بر حساب تخته‌سی شکلنی آلیور. شمالاً (اقوآدور) جمهوریتیله، شرقاً برازیلیا وبولیویا ایله، جنوباً ینه بولیویا وشیلی ایله، غرباً دخی بحر محیط کبیر ایله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١١٣٧٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — ایچندن کچن آند سلسله‌سی پرویی اوچه تقسیم ایدوب، بر قسمی سلسلهٔ مذکوره‌نك غرب جهتنده بحر محیط کبیر ساحلنجه اوزانان سواحلدر، که ١٠٠ ونهایت ١٤٠ کیلومتره وسعتنده طار واوزون بر یر اولوب، قوملق بر چولدن عبارتدر، ویالکز بعض محللرنده طاغلرده‌کی قارلرك اریمسندن ویاخود موسم یاغمورلرندن حاصل اولان سیللرك تشکیل ایتدکاری وادیلر منبت ومحصولدار ایسه‌ده، بونلرکده هواسی پك صیجاق وحاصل اولان بطاقلقلردن طولایی آغیردر. ایکنجی قسمی ایکی اوج قول اوزره اوزانان (آند) جبالیله بو قوللرك آره‌سنده‌کی مرتفع وادی واووه‌لردن عبارتدر. بونك وسطی ارتفاعده بولنان جهتلری پك منبت ومحصولدار ومعتدل الهوا اولوب، پرونك اك مسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر. جبالك دها یوقاریلری و(یونا) تعبیر اولنان بعض صیرتلریله مرتفع اووه‌لری غایت صووق وقورو اولوب، منظره‌لری بیله دهشت ویرر. دها یوقاریلری ایسه ٦٠٠٠ مترویی متجاوز ارتفاعی اولان

بر طاقم برکانلردن وسرمدی قارلرله مستور شاهقه‌لردن عبارتدر. اوچنجی قسمی دخی آند سلسله‌سنك شرقی اتکلرندن عبارت اولوب، بو طرفدن جبال مذکوره برازیلیانك پایانسز اووه‌لرینه‌دك اوزانیر برسطح مائل تشکیل ایتدکلرندن، پرونك بو قسمی نباتاتی پك قوتلی، یاغمورلری صیق، نهرلری واورمانلری چوق، صیجاق ورطوبتلی یرلردن عبارتدر.

پرو بحر محیط کبیر ساحلنده اولدیغی، وآند سلسله‌سی بحر مذکور سواحلنك پك قربنده ممتد اولدیغی حالده، بو مملکتك قسم کلیسی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه داخل اولوب، (آمازون) ایرماغی حوضه‌سنك قسم اعلاء جنوبیسنی تشکیل ایدیور، ویالکز آند سلسله‌سنك غربی قولنك غربی مائله‌سندن آقان برطاقم کوچك دره‌لر وسیللر بحر محیط کبیره دوکیلور. الحاصل پرو بحر محیط کبیر ساحلنده اولدیغی حالده، بو دکیزه آرقه‌سنی چویروب، یوزی پك اوزاق اولان بحر محیط آطلاسی‌یه متوجهدر. آند سلسله‌سنك غربی اتکلری دیك وقیالق اولدیغی حالده، شرقی اتکلرینك میلانی پك آزدر. بو سلسله باشلیجه ایکی وبعض محللرده اوچ قوله منقسم اولوب، بو قوللر متوازیاً ممتد اولور، وبرقاچ یرده برلشوب تکرار آچیلغله، پرو داخلنده اوچ حوضه تشکیل ایدرلر، که بونلرك اك جنوبیسی قسم اعظمی بولیویا داخلنده بولنان (تیتیقاقه) کولنك حوضهٔ داخلیه‌سیدر. ایکنجیسنده (اوقایالی) واوچنجیسنده دخی (مارانیون) نهرلری تشکل ایده‌رك، آند سلسله‌سنك بر طاقم درین ودیك بوغازلرندن مرورله، شمال وشرقه طوغری آقه‌رق، آمازون ایرماغنی تشکیل ایدرلر.

آند سلسله‌سنك ساحل بحرله متوازی اولان غربی قولنك، اکثری الیوم آتش افشان ویا سونمش برکان اولمق اوزره، اك مرتفع ذروه لری جنوبدن باشلایه‌رق بروجه‌زیردر: ایسلوغه (ارتفاعی ٥٢٠٠ متره)، هوآلاتیری (٦٦٩٣)، پاریناقوته (٥٣٧٦)، پومارایه (٦٢٥٠)، سایامه (٦٤١٥)، توقوره ونام دیکرله شیپیقامی (٦٠١٧)، هوآنیه پوتینه (٥٤٥٢)، اوبنیاس (٦٠٠٦)، میستی (٦١٠٠)، آرکیپا (٦٦٠٠)؛ سارا سارا (٦١٢٠)، هوآسقان (٦٧٢١)، هوآلقان (٦٠٨١)، هوآندوی (٦٤٢٨). بونلرك جمله‌سی سرمدی قارلرله مستور اولوب، الیوم آتشفشان اولانلرك علولری دخی خط استوایه او قدر قریب اولان اواقلیمده قارلرك آره‌سنده فوران ایدوب، غریب برمنظره ابراز ایدرلر. آند سلسله‌سنك شرقی قولی ایسه بو قدر مرتفع ذروه‌لری حاوی اولمیوب، برچوق یرلرده دخی بوغازلر وآلچق بللرله قطع اولنور. بونك جنوب جهتنده ٥٤٠٠ متره‌یه قدر یوکسلیر یرلری وار ایسه‌ده، قسم شمالیسی دها آلچقدر. آند سلسله‌سندن عموداً آیریلیر بعض شعبه‌لر دخی واردر.

آند سلسله‌سنك شرقی اتکلرندن آقان نهرلرك باشلیجه‌لری (اوقایالی) ایله (مارانیون) اولوب، بونلرك برنجیسی تیتیقاقه حوضه‌سنك شمالنده ایکی قولك برلشوبده تکرار آچلمسندن حاصل اولان بر حوضه‌ده نبعانله، بو حوضه‌نك صولرینی جمع ایتدکدن صکره آندك شرقی قولنی شق ایده‌رك، «پامپه» ویا «مونیانیه» تعبیر اولنان واسع اورمان واووه‌لرك ایچندن شماله طوغری آقار. ایکنجیسی مذکور حوضه‌نك شمالنده بولنان بر اوچنجی حوضه‌دن چیقه‌رق، طاغلرك آره‌سنده شماله طوغری آقار، وصولدن (اقوآدور) حدودندن کلن برچوق نهرلرك صولرینی صاغدن دخی (اوقایالی) ایله متوازیاً آقان (هوآلاغه) نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (اوقایالی) ایله دخی برلشیر، وبعده برازیلیا طوپراغنه کیروب، دیکر نهرلرله برلشه‌رك، (آمازون) ایرماغنی تشکیل ایدر. بو وجهله مذکور ایرماغك اصل واك بیوك منبعلری (پرو) ده‌در. قسم جنوبیسنك حدود شرقیه‌سنده آمازونه تابع برچوق نهرلرك منبعلری بولنیورسه‌ده، مجرالرینك پك آزیری بو مملکت داخلنده‌در. بحر محیط کبیره دوکیلن نهرلره کلنجه، آند سلسله‌سنك بو جهتنده‌کی مائله‌لری پك طار اولمغله برابر، یاغمور دخی پك سیرك یاغدیغندن، نهرلر قیصه ویازین بسبتون قورو اولوب، یاغمور موسملرنده وقارلر اریدیکنده سیل صورتنده آقارلر. بونلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق: تومبز، سانته، پاتیویلقه، هوآوره، شیلون، ریماق، پاچاقامق، مالا، قوآیلو، شنیك، شوشانغه، ایقا، ریو غرانده، آقاری، آتیکیپا، اوقونیه، تامبو، ریو دیلو، ایته، سامه وساتره‌در. (تیتیقاقه) اسمیله معروف اولان وآند سلسله‌سنك شعبه‌لری آره‌سنده مرتفع بر محلده بولنان واسع کولك قسم اعظمی پرو طوپراغنده اولوب، یالکز قسم جنوبیسی بولیویا داخلنده‌در. پرونك

وسـطلرنده وینه آند سلسله‌سی اوزرلرنده (شینشـه) اسمیله بیوجك دیكر بر كول دخی واردر.

سـواحلی. — پرونك سواحلی شمال غربیـدن جنـوب شرقی‌یه طوغری متوجه اولـوب، ٢٤٠٠ كیلومتره طولنده‌در. مركز جمهوریت اولان (لیما)نك اسكله‌سی وبر محله‌سی حكمنده اولان (قالائو) بوسا- حلك تام اورته‌سنده اولوب، ایكی اوجدن ١٢٠٠ كیلومتره بعدنده اولدیغی كبی، غرائب تصادفاتدن اوله‌رق، پرونك شمال شرقی منتهالرنده اولوب آمازون ایرماغنك صوك اسـكله‌سی اولان (اـورته) دن دخی ١٢٠٠ كیلومترەلك مسـافه‌ده‌در. بو سـاحلك بیوك كورفز وشبه جزیره‌لری یوغیسه‌ده، بر چوق كوچك قویلری وبرون ولیمانلری واردر؛ واكثر نهرلرك منصبلرنده برطاقم قصبه‌لر واسكله‌لر تأسس ایتمشدر. سـاحلك اكثر طرفلری قوملق وصوسز اولوب، یمنك تهامه‌سنی آكدیریور. بعض یرلری دخی قیالق ویوكسكدر. ساحلك قارشیسنده برطاقم كوچك آطه‌لر وارایسه‌ده، جمله‌سی قیالق وایصسزدر.

اقـلیم وهـواسی. — پرونك یوقاریده تعریف اولنان اوچ مختلف قسمندن هر برینك هواسی مختلف اولوب، جهت شرقیه‌سنده‌كی واسع اورمانلر واووه‌لرك هواسی خیلی صیجاق ایسه‌ده، زیاده‌سیله رطوبتلی اولمغله، اشجار ونباتاتی چوقدر. دائمی صورتده بحر محیط آطلاسـیدن اسن ملتملر پرونك بو جهتـنه وآند سلسله‌سنك شرقی مائله‌لرینه اوره‌رق، حاوی اولدقلری رطوبتی یاغمور وقار حالنده آند سلسله‌سنك بو جهتنه دوشـورمكله، جبال مذكوره‌نك غربی اتكلرنده بو روزكار نهایت قورو اوله‌رق اسر، واووه‌لرده پك نادر یاغمور یاغار. سـواحلنده ایسه یاغمور غرائب ونوادر وقوعاتدن عد اولنه‌جق درجه‌ده سیرك اولوب، شرق ملتملرینه دخی سلسلهٔ جبال مانع اولیورسه‌ده، غربدن یعنی بحر محیـط كبیردن بعضاً روزكار كلیر؛ واورانك قیشی دیمك اولان مایسـدن تشرین اوله‌دك برطاقم سیسلر پیدا اولوب، كونشـك حرارتنه مانع اولمغـله، اوقوملق طوپراغـه جزئی بر رطـوبت قزاندیریر. بوسیسلرله سلسلهٔ جبالده‌كی قارلرك قربیتی وهیئسـندن زیاده قطب جنـوبیدن كلوب امریقانك جنوبی سـاحل غربیسی بونجه شماله طوغری چیقان بیوك بر آقندینك تأثیری پرونك بو جهتنده دخی هواینی تعدیل ایتمكله، مثلا (لیما) ده وسطی اوله‌رق مقیاس الحراره سانتیغراد حسـابیله ١٩ درجـه‌ده بولنور. طـاغلرده‌كی محللرینـك هواسی ایسه درجهٔ ارتفاعنه كوره اولوب، معتدل ایله صرین آره‌سـنده‌در. مثلا قوزقوده وسطی درجـه ١٥ و(سرودەپاسـقو)ده ٤ در.

محصولات وحیـوانات ونباتاتی. — اقلیم وهواسنك اختلافی جهتیله پروده هر نوع محصولات حاصل اولوب، كرك سـواحل جهتـنده وكرك آمازون حوضه‌سـنك آلچق جهتلرنده شـكر قامشی كلیتله یتیشـدیكی كبی، موس وسائر اقالیم حاره محصولاتی، متوسط محللرده ارتفاعـه كوره آوروپایه مخصـوص حبوبات وسـبزه ومیوه‌لرك انواعی یعـنی بغـدای، آرپه، مصر، اوزوم، زیتـون، كتن وسائره ودها یوقاریلرده پتاتس ویولاف كبی اقالیم بارده‌یه مخصوص محصولات یتیشیر. پك مرتفع اولان محللرده دخی لاما، آلپاغه وویغونیـه تعبیر اولنان آمریقایه مخصـوص حیوانات سـوریلرینـك اوتلادقلری برطاقم سیرك وقبا اوتلر بیـتر. آمازون حوضه‌سنده برازیلیایه مخصوص اولان اشجارك انواعی بولنوب، قوقه تعبیر اولنان و«قوقایین» دینـلن مادهٔ كیمیویه‌یی ویرن بر نوع كوچك آغاج دخی كثرت اوزره‌در. پرولیلر شكر قامشـندن شكر استخراج ایتـدكلری كبی، روم وقونیاق دخی چیقاریرلر، واوزومدن كوزل شرابلر یاپارلر.

پرونك حیوانات مخصوصـه‌سی چوق اولمیوب، ذكره شایان اولانلری لامه، آلپاغه، ویغونیه وغوآناقو دینلن حیوانلردركه، كچی ایله صغیر ودوه آره‌سـنده مختلف حیوانلر اولوب، جبالك مرتفع محللرنده یبانی حالنده ودها آشـاغیلرده مأنوس اوله‌رق بولنیـور؛ ویپاغیلری قوللانلدیغی كبی، ات وسودلری دخی اكل اولنور، وبعضلری یوك حیوانی مقامنده دخی قوللانیلیر، وكوبره‌لری محروقات یرینی طـوتار. آنجق اوروپادن آت واسـتر ومركب كبی حیـوانات نقل اولنه‌لی، بونلره نادراً یوك تحمیل اولنقده‌در. پرونك بعض جهتـلرنده كوپك مقامنـده محافظه ایچـون قوللانیلور مأنوس برنوع جسیم یلان واردر. طیور بحریه‌نك سواحلده براقدقلری و(غوآنو) تعبیر اولنان كوبره پرو ایچون بر واردات دائمه تشـكیل ایدیور.

معـادنه کلنجه، پرو بو جهتجه بلا اختـلاف بتون کرهٔ ارضك اك زنكين يريدر. سـواحله قريب محلارده بر چوق باقير معدنلريله واسع كهرچله، نفط، غاز وطـوز معدنلرى بولنديغى كبى، جبـالك دخى معدنسز همان هيچ بر يرى اولميوب، كومش، باقير، قورشـون، دمير، آنتيمون، قلاى، نيكل، منغـانز، بوراقس، كور وسـائر معدنلر، وآند سلسـلهسنك شرقى اتكلرنده آردوآز طبقهلرى آرهلرنده خيلى آلتون معدنى بولنيور. مرمرلك انواعيله آلچى وسائره دخى كثرت اوزرهدر. اك بولى كومش اولوب، سـنوى تقريباً ايكى بچق مليون كيلو كولچه چيقار.

اهـاليسى، جنسيت ولسـان ومذهبلرى. — آمريقانك كشـفنده پرو بو قطعهنك اك متمدن يرلرندن اولوب، (اينقه) اسميله معروف بر دولتـك ملكى اولمغله، ١٢ مليون اهاليسى وار ايكن، اسپانيوللرك مظالم خونريزانهسندن قيريله قيريله قرن سابق ميلادى اواخرنده بر مليون رادهلرينه قدر اينمش؛ ويرونك استقلالندن برى وقوع بولان هجرتلردن چوغالمغه باشلايهرق، ٣٠٥٠٠٠٠ مقدارينه بالغ اولمشدر. بونلردن ٣٥٠٠٠٠ى اهالئ اصليهدن اولان كيشوآ وآيمـاره ايله سائر اجنـاسه منسوب اولوب، آيريجه وحالت وحشـيتده ياشـامقدهدرلر. ديكرلرى بونلرله اسپانيوللر وزنجيلرك صور ودرجات مختلفهده اختلاطندن متولد ملزلردن وخالص اسپانيول وزنجيدن وبرقاچ بيك چينلى وآوروپاليدن مركبدر. آوروپاليلرك قسم اعظمى ايتاليـان وقصورى آلمـان، فرانسز، انكليز وسـائرهدر. چينليـلر زنجيلر اسـارتنك لغـوندن صكره، اراضى ومعادنده عملهلك ايتمك اوزره، سكز اون سـنه مدتلى قونتراتله اصحـاب اراضى ومعـادن شركتلرى طرفندن جلب اولنهرق، شدتلى بر اسارت تحتنده استخـدام اولنورلر. مذهب عمومى قتوليكلك اولـوب، ٢٥٠٠٠ قدر پروتسـتـان و٥٠٠ قدر يهودى دخى واردر. حالت وحشيتده ياشـايان اهالئ اصـليه ايله چينليلر ايسه كندى دينلرينـه تابعدرلر. لسان عمومى ورسمى اسـپانيولجه اولوب، كيشوآ لسانى دخى، برچوق اسپانيول كلمهلريله ممزوج اولديغى حالده، سويلنمكدهدر، كه بو دخى محلنه كوره برقاچ شعبهيه منقسمدر.

تقسيمـاتى، شهر وقصبهلرى. — پرو جمهوريتى ٢٠ ايالته و٩٥ سنجـاغه منقسم اولوب، هر بر سنجاق جسامتنه كوره برقاچ قضادن مركبدر. ايالتلرك اسملريله مسـاحهلرى وسنجاق وقضـالرينك عددى بر وجه زيردر:

ايالت	مربع كيلومتره	سنجاق	قضا
لورتو	٧٧٣ ٧٩١	٥	٢٤
آمازوناس	٥٨ ٩٠٠	٣	٣٩
پيوره	٧٠ ٤٦٣	٥	٢٧
قايامارقه	٥٢ ٧٠٠	٧	٦٤
لامبايك	٢٦ ٧٢٢	٢	١٩
ليبرتاد	٤٨ ٦٠٨	٥	٤٤
آنقاش	٨٦ ١٤٩	٧	٦٧
هوآنوقو	٦١ ٦٢٨	٣	٢٢
يونين	١١٢ ٢٥١	٤	٣٣
ليما }	٦١ ٢٥٦	٦	٦١
قالائو }		١	٢
هوآنقاوليقه	٣٨ ٩٦٧	٤	٢٦
ايقا	٣٧ ٥٧٢	٢	١٢
آياقوشو	٦٦ ٨٠٥	٦	٤٩
آپوريماق	٢٦ ٢٥٧	٥	٣٠
قوزقو	٧٠ ٦٨٠	١٢	٦١
پونو	٩٠ ٣٠٣	٧	٧٥
آركيپا	١٠١ ٨٩٧	٧	٧١
موكغوآ	٢٦ ٣٩١	١	٨
تاقنه	٥٠ ٨٤٠	٣	١٨
جمعاً	١ ٨٦٢ ٤٨٠	٩٥	٧٥٢

اك بيوك شهرى مركز جمهوريت اولان (ليمـا) اولوب، ١٠٥ ٠٠٠ وايكنجى درجهده اولان آركيپانك ٥٠ ٠٠٠، قالائونك ٤٠ ٠٠٠، قوزقـونك ٣٠ ٠٠٠، هـوآراسك ١٥ ٠٠٠، شـيقلايونك ١٢ ٠٠٠ وآياقوشونك ١١ ٠٠٠ اهاليسى واردر.

اصول ادارهسى، قوهٔ ماليه وعسكريهسى. — پرو جمهوريتـله اداره اولنـهرق، ٤ سـنه مدتله انتخاب اولنور بر رئيس جمهورى، بر مجلس مبعوثانى، بر مجلس اعيـانى و٥ وكلاسى واردر. سنهٔ اخيرهده وارداتى ٥٣ ٣٢٠ ٠٠٠ ومصارفى ٥١ ٠٠٠ ٠٠٠ فرانقدن عبارت بولنمشدر. ويركيلرى پك آز اولوب، وارداتى باشليجه كمروك ايله معادن وپول وپاتنته وسائرهدندر. ديون خارجيهسى ١ مليار وديون داخليهسى ٥٥ مليون فرانقدن عبـارتدر. عسـكرى وقت حضرده ٤٦٧٠ ووقت سـفرده ٤٠ ٠٠٠ نفردن مركب اولـوب، ٥٠٠٠ ژاندارمـهسى و١٢٠٠ پوليسى دخى واردر. دونمـاسى محاربهٔ اخيرهده شيلى

دونمـاسی طرفـندن یاتیریلەرق، یالکز ۲ واپوری قالمشدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — لیماده بر بیوك دار الفنون اولـوب، تروپیلو، آیاقوشو، قوزقو، پونو وآرکیپاده دخی برر کوچك آقادمیا و ۲ صنایع مکتبی واردر. آنجق معارف دها تعمم ایدەمیوب، مجموع شـاکردانك مقداری ۴۶۰۰۰ کشی‌یه بالغ اولیور، که اهالی‌یه نسبةً بهر ۶۰ کشی‌یه بر شاکرد دوشر.

اینقەلر زماننده پرونك زراعتی پك ایلری اولوب، اهـالی قدیمەسی نهرلرك صولریله سقی اراضی اصولنی ایی بیلـیرلردی. اسپانیـانك النده ایکن، زراعت بسبتون امحا اولنەرق، استقلالندن بری ترقیسنه چالیشلقده ایسەده، یوللرك فقدانندن واهالینك قلتندن طولایی پك آز یرلری ایشـلنوب، اراضینك استعداد طبیعیسی نسبتنده استفاده اولنەمامقدەدر. صنایعی دخی پك کری اولوب، شـکر فابریقەلری استثنـا اولندیغی حالده، صنایعه متعلق لیما جوارنده بولنان برقاچ پاموق منسوجات دستکاهلریله بعض شراب ومسکرات فابریقەلرندن بشقه ذکره شـایان فابریقەلری ومعمولات صناعیەسی یوق حکمندەدر.

تجارتی خیلی ایشلك اولوب، محصولات طبیعیەسندن وعلی الخصـوص شکر، پرنج، قینه قینه، قاووچوق، ویغونیه وآلپاقه یپاغیسی، پاموق ومعـادن مختلفەدن عبـارت اخراجاتی وآوروپا معمولات صنـاعیەسندن عبـارت ادخالاتی من حیث المجموع سـنوی ۱۵۰ ملیـون فرانق رادەلرندەدر. تجـارتنك قسم اعظمی بحر محیط کبیر سـواحلنده اولوب، باشلیجه اسکلەلری قالائو ایله مولندودر. آمازون نهریله بونك تابعلرنده دخی واپورلر ایشلیوب، بحر محیط آطلاسیدن پرونك اێچ طرفلرینەدك چیقـارلر. تیتیقاقه کولنده دخی ایکی واپور ایشلر. دمیر یوللری ۱۹۴۲ کیلومترە اولوب، باشلیجه ایکی خطدن عبارتدر، که بونلرك بری قالائو اسکلەسندن باشلایەرق، لیمـا طریقیله (اورورو) یه واصل اولور؛ ودیکری مولندو اسکلەسندن باشلایەرق آرکیپایه کیدر، وقوزقویه قدر دخی بر شعبه صالار. بو خطلر ۴۰۰۰ مترە ارتفاعنه قدر چیقار. برقاچ کوچك خطلر دخی واردر. خطوط تلغرافیەسی ۲۵۰۰ کیلومترە طولندەدر.

احوال تاریخیەسی. — پرونك اهالئ اصلیەسی باشلیجه کیشـوآ قومیله دیکر برطاقم اقوامدن عبارت اولـوب، اون ایکنجی قرن میلادیدن اون آلتنجی قرن میلادی‌یەدك درت یوز سنه قدر بو مملکتده بر بیوك دولت تشکل ایتمشیدی، که حکمدارلری (اینقه) عنوانئ حائز ایدیلر. بونلر معبودلری اولان وکونشدن کنایه بولنان (پاچاقامق) ك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنوب، جد اعلالری پرونك واضع قانونی اولان (مانقوقاپاق) ایدی. اینقـەلر دولتنك اصل الکاسی پرو اولوب، مرکزلری (قوزقو) شهری ایدیسەده، برآرەلق اقوآدور ایله قولومبیا، وزوئلا وبرازیلیانك اێچ طرفلرینەقدر توسـیع ملك ایتمشلردی. بونلرك مدنیتی خیـلی ایلری اولوب، ابنیه، صو یوللری، طرق وسـائر برچوق آثار عمرانلری الیـوم موجوددر. اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده اسپانیوللر بو مملکتی کشف ایدوب، ۱۵۲۶ دن ۱۵۳۳ تاریخنەدك (پیزاره) ایله (آلماغرو) اسپـانیول سرسریلریله پرویه دخول ایله، اینقەلردن حکومت سورمکده اولان (آتاهوآلپا) و(هوئسقار) ی قتل، واهـالی حقنده انواع مظـالم اجرا ایدەرك، پرویی ضبط، واسپانیـا مستملکاتی صرەسـنه ادخال ایتمشلردر. اسپانیوللر پرویی برقاچ ایالته منقسم بر بیوك ولایت صورتنه وضع ایدوب، لاپلاتەیه قدر توسیع ایتمشلردی. پرو آمریقا ممالکنك الك صکره استقلال قزانانیدر. ۱۸۲۱ ده شیلی عسـکرندن بر فرقه بو مملکتی ضـبطله، (بولیـوار) ك تحت حمایەسـنده اوله رق اسـتقلالنی اعـلان ایتمشـدر. او وقت (بولیـویا) دخی پرودن معدود اولـوب، «یوقاری پرو» اسمیـله معروف ایکن، او صرەده بو مملکت آیریلوب، بر مدت آرەلرنده محاربه اولدقدن صکره، پرودەدخی محاربات داخلیه اکسیك اولمامش؛ ونهایت ۱۸۵۸ ده بر قانون اسـاسی وضـع، و ۱۸۶۰ ده قانون مذکور تعدیل اولنمشدر.

پرواری { بتلیس ولایتنك سعرد سنجـاغنده وسنجـاغك جنوب شرقی جهتنده بر قضـا اولوب، دشکوتان، زیرقی ودیرکول اسملریله ۳ ناحیەیی حاوی و ۶۰ قریەدن مرکبدر.

پروالیتانه { (Prévalitane) اسـکی روما ایمپراطورلغنك بر ایالتی اولوب،

مركزى اشقودره اولديغى حالده، شمديكى هرسك وقره‌طاغله اشقودره ايالتندن عبارت ايدى.

پروانه (سليمان —) هلاكو خانك وزراسندن اولوب، ملوك سلجوقيه‌دن غياث الدين كيخسروك مغلوبيتى اوزرينه، كنديسنه التجا ايتمش اولان اوغللرى ركن الدين وعزالدينه اجراى وصايت ايتمك اوزره، هلاكو طرفندن قونيه‌يه كوندرلمش؛ وبعده عزالدين فرار ايتمكله، پروانه ٦٦٦ تاريخنده ركن الدينى قتل ايدوب، ٤ ياشنده بولنان اوغلى غياث الدين كيخسرو ثالثى سلجوقيلر تختنه اجلاس ايتمش ايدى.

پروبوس (Probus) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ٢٧٦ تاريخ ميلاديسنده سوريه اردوسى طرفندن انتخاب اولنمش؛ ومصر وغاليادە اعادۀ آسايشله خيلى اصلاحاته موفق اولمش ايسه‌ده، صلح زمانده عسكرينى امور نافعه‌ده استخدام ايتديكندن، ٢٨٢ تاريخنده بونلر طرفندن قتل اولنمشدر.

پروپونتيده (Propontide) مرمره دكيزينك اسم قديم يونانيسيدر.

پروت (Pruth ياخود Prout) طونه‌يه تابع بر نهردر، كه غاليچيانك قسم جنوبيسنده قارپات طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقيه وبعده جنوبه طوغرى آقه‌رق، روسيه ايله رومانيه آره‌سنده خط حدودى تشكيل ايتدكدن صكره، غلاص قربنده طونه‌يه منصب اولور. مجراسى تقريباً ٨٠٠ كيلومتره طولنده‌در. بيوك پترونك بو نهر كنارنده بالطه‌جى محمد پاشانك قوماندەسى آلتنده بولنان عساكر عثمانيه طرفندن مغلوب اولمسيله مشهوردر.

پروتاغوراس (Protagoras) يونان قديم حكماسندن اولوب، ميلاددن ٤٨٩ سنه اول (آبدره) ده طوغمش؛ وابتدا وطننده بعده آتنه‌ده تدريس ايدوب، برنجى اوله‌رق، درسلرينه قارشى اجرت اخذ ايتمكله، خيلى ثروت قزانمشيدى. آتنه‌ليلر طرفندن دينسزلكله اتهام اولنه‌رق، بر قايقله قاچاركن، غرق وتلف اولمشدر.

پروتسيلاس (Protésilas) تروا محاربه‌سنه كيدن يونان قهرمانلرندن اولوب، تساليانك بر جهتى حكمدارى ايدى. بر كون اول اولنمش اولديغى حالده، زوجه‌سى (لائوداميه) يى تركله، تروايه عزيمت ايتمش، وبرنجى اوله‌رق آسيا طوپراغنه آياق باصمش ايسه‌ده، درعقب قتل اولنمشدى.

پروتوجن (Protogène) يونان قديمك مشهور رسام‌لرندن اولوب، آناطولينك (قاريا) خطه‌سنده طوغمش، وقبل الميلاد ٣٣٦ تاريخلرنده ردوسده ياشامشدر. فقر حالى اولوب، كميلرى نقش ايتمكله استحصال معيشته مجبور اولمش، وبك كچ قدرى آكلاشلمشدى. بعض رسملرى زمان قديمده كسب شهرت ايتمشيدى.

پروتيوس (Protée, Proteus) اساطير يونانيه‌ده دكيز الهى (نپتوم) ايله (تتيس) ك اوغلى اولوب، پدرينك سوريلرينى كودر، وكويا خفايايى بيلير ديسه‌ده، اجبار اولنمدقجه سويلمز، واجبار ايدلمه‌مك ايچون، انسانلردن قاچار ايمش. — يونان قديم مورخلرينك روايتنه كوره، بو اسمده مصر حكمدارلرندن برى دخى اولوب، قبل الميلاد ١٢٨٠ تاريخلرنده حكم سورمش؛ وفرطوننك مصر ساحلنه آتديغى (پاريس) ايله (هلنه) يى قبول ايدوب، مرقومه‌يى دوستندن بالتفريق، زوجى (منلاس) ه اعاده ايتمش ايدى. بونك دخى الٰه كاذب مذكوردن كنايه اولمسى ملحوظدر.

پروجين (Pérugin) ايتاليانك اك مشهور رسام‌لرندن اولوب، ١٤٤٨ ده (پروزه) قربنده طوغمش؛ ومشهور رافائلك استادى بولنمشدر. برچوق كوزل رسملرى موجوددر.

پروچيده (Procida) ايتاليانك ساحل غربيسى قارشيسنده ملغا ناپولى قراللغنده بر آطه اولوب، (ايسكيا) جزيره‌سيله ساحل آره‌سنده واقعدر. محيط دائره‌سى ١٠ كيلومتره اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

پرودون (Prudhon) فرانسه‌نك مشهور رسام‌لرندن اولوب، ١٨ ياشنده ايكن ابراز مهارت ايده‌رك، مكافاته نائل اولمش؛ و١٨٢٣ ده وفات ايتمشدر.

پروزه (Préveza) آرناوودلغك منتهاى جنوبنده نارده كورفزينك جهت غربيه‌سنى قپايان بر شبه جزيره‌نك اوجنده وهمنامى اولان بوغازك ساحل شماليسنده بر قصبه اولوب، يانيه ولايتنه ملحق همنامى اولان سنجاغك وچاملق خطه‌سنك مر-

كزيدر. يانيه‌نك ٩٢ كيلومتره جنوب غربيسنده اوله‌رق، "٥' ٥٧° ٣٨ عرض شمالى ايله "٥٧' ٢٤° ١٨ طـول شرقيده، استانبولك موقعنى آكديرر غايت كوزل ودلنشين بر موقعده واقعدر. ٨٠٠٠ اهاليسى واطرافنـده پك چوق پورتقال وليمون باغچـه‌لريله زيتونلقلرى واردر. قره جهتندن تپه‌دلنلى على پاشا طرفندن ياپديرلمش بر خندقله ودكيز جهتندن ٢ طابيه و ٤ قلعه ايله محفوظدر. قصبه‌ده برى مشاراليه على پاشا وديكرى احمد اغادينو طرفندن ياپديرلمش ايكى جامع شريفله ٢ تكيه وبرقاچ تربه موجود اولوب، بر رشـديه وبرقاچ ابتدائيه مكتبلريله روملره مخصوص ذكور واناث ايچون ايكى مكتبى، بر بخـار دكرمنى، ايكى دباغخانه‌سى وبرقاچ صابون وياغ فابريقه‌سى واردر. قصبه‌ده غايت مقبول برنوع اينجه پاموق واپك بزى وچوراب وسائره اعمال اولنور. ليمانى خيلى ايشلك اولوب، تريسـته وقورفه ويونان وايتاليا اسكله‌لريله خيلى تجارت اجرا اولنور. جهت شماليه‌سنده وكورفزك ايچنده (واتى) يعنى «درين» اسميله دها بيوك بر ليمانى دخى واردر، كه اسكى (نيقوپوليس) شهرينك ليمانى بولنمشدر. پروزه اسمى مشهور پيروس طرفندن تأسيس وقانْ والـده‌سى اولان مصر حكمـدارى بطليوس لاغوسك زوجه‌سى (برنيكه) نك اسمنه نسبتله (برنيكيا) تسميه ايتمش اولديغى شهر قديمك اسمنـدن مأخوذدر. بو شهر يا شمديكى پروزه وياخود اسـكى پروزه دينلن مذكور (نيقوپوليس) شهرينـك موقعنده بولنمشدر. اوقتاويوس طرفندن تأسيس ايدلمش اولان وويرانه‌لرى پروزه‌نك برساعت شمالنده موجود اولان (نيقوپوليس) ك بلغارلرله صربليلرك هجومنده خراب اولمـسيله، شمديكى پروزه مؤخراً ونديكليلر طرفندن تأسيس اولنمش، وخيلى وقت ونديك جمهوريتنك النده بولنوب، بعده جزائر سبعه ايله برابر فرانسه‌نك الينه كچمش ايكن، ١٧٩٨ تاريخ ميلاديسنده تپه‌دلنلى على پاشـا قصبه‌يى فرانسزلردن حرباً ضبط وتحكيم ايتمش، واو وقتدن برى ممالك عثمانيه عدادينه داخل اولمشدر. مـوقعنك اهميت حربيه وتجاريه‌سى حسبيله ترقيـاته استعدادى واردر.

پروزه { سنجاغى. يانيه ولايتنى تركيب ايدن ٤ سنجـاغك برى واڭ كوچكى اولوب، آرناودلغك منتهاى جنوبنـده واقع وچامْلق خطه‌سنك نصف جنوبيسندن عبـارتدر. شمالاً يانيه سنجاغيله، شرقاً حدود يونانيـه ايله، جنوباً نارده كورفزيله وپروزه بوغازيله، غرباً وغرب جنـوبى جهتندن دخى يونان دكيزيله محاط ومحدود اولوب، اراضيسنك قسم اعظمى آلچق تپه‌لردن عبارت اولمغله، كوزل مرعالرى وپورتقال وليمون آغاجلرينى حاويدر. طوپراغى پك منبت ومحصولدار ايسه‌ده، بعض بطاقلقلرك هواىى تسميم ايتملريله، اهالى مفقود اولديغندن، اكثر اراضى بطال قالوب، قيشلاق كبى استعمال اولنمقده‌در. (نارده) نهرى سنجاغك شرقنده جريان ايدوب، حدود يونانيه‌يى آييرير. درون لواده ديكر ايكى نهر دهـا واردر، كه برى يانيه سنجـاغنده واقع (اوليچقـه) طـاغلرندن اينن صولرك برلشمسندن حاصل اولان (لوروس) اولوب، نارده كورفزينه منصب اولور، ونارده ايله پروزه آره‌سـنده اولان اووه‌يى بطـاقلق حالنه قويار. ديكرى مارغليج قضاسنده جريان ايدن (فرارى) نهرى اولوب، (سولى) طـاغلرندن نبعانله، غربه طوغرى جريان وشمـالدن كلن (وووو) نهرينى دخى اخذ ايله، يونان دكيزينه منصب اولـور. بو نهر اساطير قديمهٔ يونانيه‌ده (جهنم) عداولنان (آخرون) نهرينك عينيدر. اهـاليسى ٥٥٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمى مسلم وقصورى خرستيـان وجزئى مقدارى‌ده يهوديدر. اهـالئ اسلاميه‌سنك جمله‌سيله خرستيانلرينك چـوغى آرناود ويالكز نفس پروزه قصبه‌سيله حدود يونانيه‌يه قريب محلرك خرسـتيانلرى رومدر. درون لواده ١٧٩ قريه، ٤٨ جامع ومسجد، ٢ مدرسه، ٣٠ مكتب، ٢٢٠ كليسـا ومناسـتر، ٤٥٠ دكان، ٥٠ دكرمن وسائره موجوددر. محصولاتى حبوبات متنوعـه ايله كليتلى پورتقـال، ليمون، نار، زيتون وسـائر ميوه‌لردن عبارت اولوب، خيلى زيتـون ياغى دخى اخراج اولنور. حيـواناتى دخى چوق اولوب، يازين يانيه سنجاغنك طاغلرنده اوتلايان كليتلى قويونلر قيشين پروزه سنجـاغنك مرعالرينه اينرلر. هـواسى ملايم ولطيف اولوب، نادراً قار ياغار. سنجاق بروجه زير ٣٠ قضـا و ٢ ناحيه‌يه منقسمدر:

قضا	ناحيه	مقدار قرا
پروزه	.	٣٨
لوروس	جرنيك	٦٨
مارغليج	پارغه	٧٣

— پروزه قضاسی سنجاغك منتهای جنوبنده او.
لوب، شرق شمالی جهتندن لوروس وشمالاً مارغليج
قضالريله محدوددر. قضانك اراضيسی خيلی واسع
ايسه‌ده، سكنه‌سی آز اولوب، يالكز ٣٨ قريه‌دن
مركبدر. مركزله برابر اهاليسی ١٣٠٠٠ راده‌لرنده
اولوب، كويلرده‌كيلرك اكثری خرستيان آرناودلر
دن عبارتدر. سنجاقده‌كی مرعالرك وزيتون آغاجلرينك
چوغی بو قضاده در.

پروزه ياخود پروجيا (Pérouse, Pérugia) ايتالياده همنامی اولان ايالتك مركزی
بر شهر اولوب، رومانك ١٣٦ كيلومتره شمالنده
و (تيبر) نهری قربنده اولەرق بر تپه‌نك اوزرنده
واقعدر. ٥٠٠٠٠ اهاليسی، دارالفنونی، صنايع
نفيسه آقادمياسی، موسيقی مكتبی، موزه‌سی، كتبخانه.
سی، متعدد مصنع كليسالری، برطاق ظفری، ٢
تياتروسی، ايپك وكتان اقمشه ايله مسكرات فابريقه.
لری واردر. اسكی بر شهر اولوب، بر چوق وقايع
تاريخيه‌نك محل جريانی بولنمشدر. — پروزه ونام
ديگرله (اومبريا) ايالتك مساحهٔ سطحيه‌سی ٩٦٣٣
مربع كيلومتره اولوب، ٥٥٠٠٠٠ اهاليسی واردر.

پروسپر سنت — (St. Prosper) خرستيانلرك اعزه‌سندن اولوب، ٤٠٣ تاريخ
ميلاديسنده فرانسه‌نك آكيتانه خطه‌سنده طوغمش،
و ٤٦٢ ده وفات ايتمشدر. بعض منظومه‌لر و بر
تاريخ يازمشدر.

پروسرپينه ياخود پرسفونه (Proserpi-ne, Perséphone) اساطير
يونانيه‌ده (پلوتون)ك زوجه‌سی و مشتری ايله (سرس)ك
قيزی اولوب، جهنم الهه‌سی زعم اولنوردی. گويا
سجيلياده چيچك طوپلاركن، جهنم الهی پلوتون
طرفندن قاچيرلمش؛ ووالده‌سی طرفندن آرانوب،
روايته مشتری بونك سنه‌ده آلتی آی بر يوزينه
چيقمسنه مساعده ايتمشيدی. نباتاتدن كنايه اولوب،
النده برخشخاش چيچكی طوتار بركوزل قادين صورتنده
تصوير اولنور، وباشلجه سجيلياده عبادتی اجرا
اولنوردی.

پروسنيچ (Prossnitz) آوستريانك مو. راويا خطه‌سنده، واولوچك
جنوب غربيسنده برقصبه اولوب، ١٥٧٠٠ اهاليسی
وحبوبات ايله چوخه تجارتی واردر.

پروسه (Prusa) بواسمله آناطولينك اسكی (بيتنيا) خطه‌سنده ايكی قصبه وار
ايدی، كه بری بروسه شهرندن عبارت اولوب،
ديگری ساحلده وازميد كورفزی داخلنده ايدی.

پروسياس (Prusias) بواسمله آناطولينك (بيتنيا) خطهٔ قديمه‌سنده ايكی
حكمدار گلمشدر:

برنجيسی «طوپال» لقبيله ملقب اولوب، قبل الميلاد
٢٣٧ تاريخندن ١٩٢ تاريخنه‌دك ٤٥ سنه حكومت
سورمش، وبرغمه حكمداری (آتالا) ايله وبيرانسه
جمهوريتيله محاربه ايدوب، مملكتنی استيلا ايتمش اولان
غولوآلری يعنی اسكی فرانسه اهاليسندن بر گروهی
اخراج ايتمشيدی.

— ايكنجيسی برنجينك اوغلی ووارثی اولوب،
«آوجی» لقبيله ملقبدر. ١٩٢ دن ١٤٨ تاريخنه‌دك
٤٤ سنه حكومت سوروب، مشهور آنيبالی سراينه
قبول ايتمش؛ وبونك معاونتيله برغمه حكمداری (اومن)ه
غلبه چالش ايكن، كنديسنی دشمنلری اولان روماليلره
تسليم ايتمكه راضی اولمش ايسه‌ده، آنيبال كنديني
تسميم ايتمشيدی. ١٦٧ ده اتفاق طلبيله رومايه كيدوب،
آلچقجه حركتده بولنمغله، قدريني تنزيل ايتمش؛
ومملكتنه عودتنده تكرار برغمه حكمدارينه اعلان
حرب ايدوب، بعض مملكتلر ضبط ايلمش ايسه‌ده،
روماليلر طرفندن بونلری اعاده‌يه اجبار اولنمش ايدی.
اوغلی ايكنجی (نيقومد) طرفندن اوياندريلان بر
عصيانده مجروحاً وفات ايتمشدر.

بروسه شهرينك بانيسی بو ايكی حكمدارك بريدر.

پروسيه (Prusse) آلمانيا ايمپراطورلغنی تشكيل ايدن حكومتلرك اك بيوك
واك مهمی اولوب، پروسيه قرالی بتون آلمانيانك دخی
ايمپراطوری اولمغله، سائر آلمانيا حكومتلری اوزرينه
بر نوع حاكميتی واردر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ١٨٦٦ تا.
ريخندن اول پروسيه قراللغی بربرندن بسبتون آيری
ايكی پارچه‌دن عبارت اولوب، شرق جهتنده اولان
اصل پروسيه ايله غرب جهتنده‌كی «رين پروسيه»سی
آره‌سنده برطاقم حكومات صغيرهٔ مستقله بولنيوردی.
بعده پروسيه بو حكومتلرك چوغنی ضبط ايتمش ايسه‌ده،

بو كون دخی پروسيه طوپراغی داخلنده بشقه حكومتلر وديكر حكومتلر ممالكی ايچنده پروسيه طوپراغی بولنوب، خريطه‌سنك بعض جهتلری رنكارنك بر پچه‌يه بكزر، وبالكز آلمانيا ايمپراطورلغی بونلرك جمله‌سنی جمع ايدر. پروسيه قراللغی ٤٧° ٣٦′ ايله ٥٥° ٥٣′ ٢٥″ عرض شمالی و ٣° ٣١′ ١٨″ ايله ٢٠° ٣٢′ ٢٨″ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، بوخطوط داخلنده آلمانيانك منتهای جنوبنده اولوب‌ده پروسيه قراللغنه ملحق بولنان (هوهنزولرن) خطه‌سی دخی داخلدر. بونك كبی ممالك سائره داخلنده برطاقم جزاير ويا شبه جزاير شكلنی ابرازايدن پارچه‌لر نظر اعتباره آلنمقسزين يكپاره اولان پروسيه شرقاً روسيه ممالكيله وباشليجه لهستانله، جنوباً آوستريا ايله وبعده آلمانيانك جنوبی يعنی صاقسه، باويره، هسه‌دارمستاد، پالاتينات واورن خطه‌لريله؛ غرباً لوكسنبورغ بيوك دوقه‌لغی، بلجيقه وفلنكله؛ شمالاً دخی شمال دكيزی، دانيمارقه وبالطيق دكيزيله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سی ٣٤٨٣٤٧ مربع كيلومتره‌در.

شكل طبيعيسی، جبال وانهار وكوللری. — پروسيه‌نك قسم اعظمی آوروپای شمالی بويجه ممتد اولان جسيم اووه داخلنده اولوب، بو واسع اووه‌نك آره‌لرنده بولنان اورمانلرله محاط كوزل كوللر وطاغ‌ريغی طوپراقلر يينه اورمانلرله مستور كوزل تپه‌لر منظرهٔ عموميه‌سنه برلطافت ويريور. جنوبه طوغری اراضی كيتدكجه كسب ارتفاع ايدوب، قسم شرقيسنك حدود جنوبيه‌سی بويجه (سودته) و(ريزنكبيركه) طاغلرينك اتكلری اوزانديغی كبی، وسطی قسمنده (البه) ايله (وسر) ايرماقلری آره‌سنده ١١٨١ متره ارتفاعی اولان (هارج) طاغی بولنيور. رين پروسيه‌سی ديلان غرب جنوبی قسمی ايسه طاغلق اولوب، بوطاغلرك ارتفاعی ايكنجی درجه‌ده ايسه‌ده، برطاقملری منفرد وقيالی وبرطاقملری اورمانلرله وچام آغاجلريله مستور اوله‌رق، يازين زمرد آسا چايرلرله وقيشين قارله مزيندر، وآره‌لرنده جريان ايدن رين ايرماغی شعباتك نظر حيرتی جالب برطاقم دلربا واديلر تشكيل ايدر. بو طاغلرك باشليجه‌لری: توريكه، وستروالد، رتار، تاونوس، هونسروق، ايفل والبرفلد طاغلريدر.

پروسيه‌نك ميلان طبيعيسی جنوبدن شماله اولوب، بتون صولری بو استقامتده آقار. نهرلری چوق اولوب، آلتی بيوك ايرماغی واردر، كه بونلرك اوچی بالطيق واوچی شمال دكيزينه دوكيلور. (نيمن) ايرماغی روسيه‌دن كلوب، پروسيه‌نك منتهای شرقنده جريان ايدر. (ويستوله) ايرماغی قارپات طاغلرندن نبعانله، غاليچيا ولهستانی شق ايتدكدن صكره، پروسيه‌يه كيروب، دانسيغ كورفزينه دوكيلور. بالطيق دكيزينه دوكيلن ايرماقلرك اوچنجيسی اولان (اودر) اصل پروسيه ايرماغی اولوب، آوستريا حدودينی آيران طاغلردن نبعان ايدن صولری جمع ايله (سيلزيا) ده بالتشكل، شمال غربی‌يه طوغری جريان ايده‌رك، (هاف) كورفزينه دوكيلور. شمال دكيزينه دوكيلن ايرماقلردن (البه) ايله (وسر) آلمانيانك جنوبی طاغلرندن نبعانله، پروسيه‌يه كيروب، شمال غربی‌يه طوغری آقه‌رق، هولستاينك غرب جهتنده بربرينه قريب ايكی درين كورفزه دوكيلورلر. رين ايرماغی ايسه اسويچره‌دن كلوب، اسويچره ايله آلمانيانك جنوبی وبعده بادن ايله آلساس وپالاتينات آره‌سنی تفريق ايتدكدن، وهسه‌نك آره‌سندن چكدكدن صكره، رين پروسيه‌سنی شق ايله، فلنكه داخل اولور. بو آلتی بيوك ايرماقدن بشقه پروسيه‌نك تپه‌لرندن وكوللرندن نبعان ايدر برچوق كوچك نهرلری واردر، كه بونلرك برطاقمی يينه مذكور ايرماقلره وبرطاقمی دخی طوغريدن طوغری‌يه دكيزه منصب اولور. بوايكنجی نوع انهارك باشليجه‌لری شرقدن باشلايه‌رق بالطيق دكيزنده: پركل، فريشينغ، پاسارگه، لبا، لوپوو، استوليه، ويپر، پرسانته، رغا، پينه، ركينچ، تراوه واشونتينه؛ وشمال دكيزنده كونيغساو، فلادساو، كيلساو، آلته‌آو، ايدر وامس نهرلريدر.

پروسيه‌نك كوللری شوراجقده تعداد اولنه‌بيله‌جك مقداردن زياده ايسه‌ده، ايچلرنده هيچ بر بيوك كول يوقدر. بونلرك چوغی پروسيه‌نك بالطيق دكيزی ماننه‌سنده وهولستاين خطه‌سنده بولنيور. نفس پروسيه‌ده كيلرك اك بيوكی ١٢٢ مربع كيلومتره مساحه‌سی اولان (اسپيردينغ) كولی اولوب، مكلنبورغده‌كی (موريچ) كولنك دخی ١٣٩ مربع كيلومتره مساحه‌سی واردر. هولستاينده‌كيلرك اك غربيی آفريقانك شكلنی ابراز ايدن (پلونر) كوليدر. ايفل طاغلرنده كائن (لاخر) كولنك مساحهٔ سطحيه‌سی دخی ٣٣٨ مربع كيلومتره اولوب، سونمش بركانلرله محاطدر.

سواحل وجزاير وليمانلری. — آلمانيا ايمپراطور-

لغنك شمال دكيزنده ٦٠٠ كيلومترهلك ساحلي اولوب، بونك ١٢٠ كيلومترهلكي اولدنبورغ و ٤٨٠ كيلو- مترهلكي پروسيه قراللغنه عائد اولديغي كبي، بالطيق دكيزنده‌كي ١٣٢٠ كيلومترهلك آلمان ساحلنك ١٩٠ كيلومترهلكي اولدنبورغ، لوبك ومكلنبورغ حكومتلرينه و ١١٣٠ كيلومترهلكي پروسيه‌يه عائددر. بو وجهله پروسيه‌نك مذكور ايكي دكيزده جمعاً ١٦١٠ كيلومتره- لك ساحلي واردر. شمال دكيزيله بالطيق دكيزي سا- حللرى آره‌سنده بر بيوك فرق واردر، كه اوده شمال دكيزنده بحر محيط آطلاسى طالغه‌لرى ساحله اور- دقجه، طوپراقلرى دوكدرك، كيندكجه دكيزك قزانمسى، وبالطيق دكيزنده ايسه بالعكس نهرلرك دوكدكلرى قوملردن قره‌نك كيندكجه توسعى وعلى الخصوص بر طاقم كورفزلرك آچيقلرنده كورفزك ايكى اوجنى ربط ايده‌جك اوزون وطار برطاقم ديللر تشكيليدر. بالطيق دكيزنده‌كي پروسيه سواحلنك قسم شرقيسى نسبةً دوز وآلچق اولوب، يالكز منتهاى شرقنده بربرينه متصل ايكى بيوك كورفزى واردر، كه برنجيسى وجه مشروح اوزره بر ديلله قپانوب، (قوريشه هاف) اسميله جسيم بر طوزلى كول حالنه كچمش، وايكنجيسى (دانسيغ كورفزى اولوب، بونك دخى قسم شرقيسى (فريشه هاف) اسميله طار واوزون بر قپالى كورفز صورتنه كيرمشدر، كه يالكز (پيلاو) بوغازندن خارجله اختلاط ايدر. بوكورفزك منتهاى غربنده (بوتزيكر نهر) اسميله اوزون بر ديل دخى واردر. ساحلك مذ- كورك قسم غربيسى ايسه (اودر) منصبنده ينه اويله قپالى بر بيوك كورفزله برچوق اوزون وطار شبه‌جزيره وبرون وكورفز وقويلرى جامع اولوب، دانيمارقه حدودينه قدر بو حالده ممتد اولور، وقارشيسنده، پروسيه‌يه عائد اولمق اوزره، (روكن) جزيرهٔ كبيره- سيله بونك اطرافنده برطاقم جزاير صغيره و(فرمارن) ايله (آلس) آطه‌لرى بولنيور. شمال دكيزى دخى خيلى كيرنتيلى چيقنتيلى اولوب، بوتلانده ساحلنده برقاچ كوچك كورفز بولنديغى كبي، (البه) و(واسر) منصبلرى دخى برر اوزون كورفز شكلنى ابراز ايديور- لر؛ وبونلرك غربنده (باده) وفلنك حدودنده (دولارد) كورفزلرى بينلرنده اولان (فرسه) خطه‌سنه بر شبه جزيره شكلنى ويريورلر. بو سواحلك قارشيسنده دخى وقتيله ساحله متصل بولنمش اولان برطاقم جزاير بو- لنوب، بوتلاندك قارشيسنده رومو، سيلت، فوهر، ويه‌وپلوورم ايله بودفعه انكلتره طرفندن ترك اولنان هلغولاند آطه‌لرى و(فرسه) ساحلى قارشيسنده اسپيكروغ، لانكئوغ، بالتروم، نوردرنى، يويست وبوركوم اسملريله بر صره آطه‌لر بولنيور. شمال دكيزنده‌كي ليمان واسكله‌لرينك اك بيوكلرى ساحل بحرده اولميوب، (البه) ايله (واسر) ايرماقلرى كنار- لرنده بولنان وايكيسى ده مستقلاً اداره اولنان (هامبو- رغ) و(برم) شهرلريدر. ينه برم شهرينه تابع اولهرق (واسر)ك منصبنده كائن (برمس‌هافن) ايله (دولارد) كورفزنده‌كي (امدن) و(اشلسويغ هولستاين) ساحلنده اولان هوسوم وتوتينغ اسكله‌لرى دخى خيلى ايشلكدر. اولدنبورغ ساحلنده و(باده) كورفزنده اولان (ويلهلمس هافن) ليمانى ايسه پروسيه‌نك دونانمسنه مخصوصدر. بالطيق دكيزنده‌كي اسكله وليمانلرك باشليجه‌لرى دخى شرقدن باشلايه‌رق: ممل، دانسيغ، قولبرغ، قامين، استتين، استرالسوند، نايستاد، كيل، اكنفورد، فلنسبورغ، سوندربورغ، آپنراد وهادرسلبن شهر وقصبه‌لرى اولوب، بونلرك دخى چوغى نهر منصب ومجرالرنده واقعدر.

اقليم وهواسى. — پروسيه‌نك دها صيجاق اولمسى اقتضا ايدن قسم جنوبيسى مرتفع ودها صوغوق اولمسى لازم كلن قسم شماليسى آلچق اولديغندن، عرض وار- تفاعنك اختلافيله برابر هواسى همان بر كبيدر. يالكز شرقدن غربه فرق اولوب، قسم غربيسى مكسيقه كور- فزندن كلن صيجاق آقنديك وجنوب غربى روزكارك تأثيرى آلتنده اولديغندن، نسبةً صيجاق؛ وقسم شرقيسى ايسه، روسيه وسيبريادن شمال شرقى روزكارينه آچيق اولديغندن، دها صوغوقدر. بو وجهله رينك غربنده اولان محللرده وسطى مقياس الحرارتى ٩ ايله ١٠ درجه‌لرى آره‌سنده اولديغى حالده، رين ايله (اودر) بيننده اولان محللرده ٨ ايله ٩، اودرك شرقنده ٧ ايله ٨ وپروسيه‌نك منتهاى شرقنده ٦ ايله ٧ درجه‌لرى آره‌سنده‌در. قسم شرقيسنده قيشلر اوزون اولوب، بو موسمده نهرلر طونار واورته‌لق قارله مستور او- لوب، قيزاقلرله كيديليلر. سواحله قريب اولان محللرنده ياز ايله قيش آره‌سنده‌كي فرق پك بيوك اولميوب، مرتفع محللرنده ايسه بو ايكي موسم آره‌سنده‌كي فرق دها بيوكدر. سيلزياده بعض بطاقلقلر بوغنق

حنبله، مملكتك ارتفاعيله برابر، هوا پك صاغلام دكل ايسه‌ده، عموميت اوزره پروسيه‌نك هواسى صاغلام وعلل ساريه‌سى نادردر.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — پروسيه اراضيسنك يوزده اللیسى مزروع وباغ وباغچه حالنده اولوب، يوزده يكرمى اوچى اورمان، يوزده طقوزى چاير ويوزده اون برى دخى مرعا واراضئ خاليه حالنده‌در. زراعتى پك ايلرى ايسه‌ده، برنجى درجه‌ده چاودار، ايكنجى درجه‌ده يولاف، اوچنجى درجه‌ده بغداى ودردنجى درجه‌ده دخى آرپه‌دن عبارت اولديغندن، بغدايى احتياجات اهاليه كافى دكلدر. اوزوم يالكز رين واديسنده وسيلزيانك بعض طرفلرنده حاصل اولور. اشجار مثمره دخى جنوب جهتلرنده كثرت اوزره‌در. پتاتس كليتله زرع اولنديغى كبى، بعض طرفلرنده خيلى مقدار توتون، كتن، كنوير وسائره يتيشديريلير. اورمانلرنده كوزل وجسيم كراسته‌لك واودونلق آغاجلر بولنوب، كراسته كثرتجه روسيه وآوستريادن صكره اك زنكين دولت پروسيه‌در. يالكز غرب شمالى جهتلرى اورمانسز اولوب، اوراده اودون يرينه دخى معدن كورى قوللانيلير.

حيواناتى دخى چوق اولوب، پروسيه‌ده ٢½ مليونه قريب آت، ٩ مليونه قريب صغير، ١٥ مليونه قريب قويون، ١½ مليوندن زياده كچى و ٦ مليونه قريب طوموز موجوددر. پروسيه‌نك شرق جهتنده يتيشديريلن آتلر براز قوتسز ايسه‌ده، اشلسويغ هولستاين ايله رين ايالاتنده‌كيلر پك قوتليدر. دولت طرفندن اداره اولنان متعدد حارالرده عسكر ايچون كليتلى آتلر يتيشديريلوب، جنس فرسك اصلاحنه دخى چوق خدمت اولنيور. موجود قويونلردن بر ثلثى قدرينك يپاغيسى اينجه ايسه‌ده، آوستراليا واميد برونى يپاغيلرينه رقابت ايده‌جك صورتده اولمديغندن، قويونلرك عددى كيندكجه تدنيده‌در. پومرانياده بيوك سوريلرله قازلر دخى بولنور. پروسيه‌نك شرق جهتلريله رين ايالاتنده وهانووره‌ده آريلر دخى كثرت اوزره اولوب، خيلى بال چيقار. براندبورغ ايله پومرانيا وسيلزيانك بعض طرفلرنده ايپك بوجكى دخى يتيشديريلوب، آزمقدارده ايپك چيقار. آو حيواناتندن سنوى تقريباً ٨ مليون فرانق آلنير.

هر نه قدر پروسيه‌نك قسم اعظمى معادندن خالى اولان آوروپانك صحراى شماليسى داخلنده بولنيورسه‌ده، جنوب وغرب جنوبى ايله شرق جنوبى جهتلرنده بولنان كليتلى معدنلر پروسيه‌يى بو جهتجه انكلتره‌دن صكره آوروپانك اك زنكين مملكتى حالنه قويور. اك كليتليسى كومور معدنى اولوب، ايكنجى درجه‌ده دمير واوچنجى درجه‌ده دخى لنكيت، كومش، نيكل، منغانس، آنتيمون وسائره‌در. ١٨٨٣ سنه‌سى استاتستيقنه كوره، پروسيه‌ده بولنان معدن اوجاقلرى ١٨١٨ عددنده اولوب، مجموعنده ٨٢٤٢٧٠ عمله ايشلر، و ٤٥٢٣٩٤٠٠٠ فرانق قيمتنده اولمق اوزره، ٦٩٢٢٢٢٦٠ طونيلاته‌لق كولچه اخراج اولنور. بو مقدارك ٥٠٦١١٠١٨ طونيلاته‌سى كور اولوب، ٣١٤٠١٩٠٠٠ فرانق قيمتنده‌در. قيا طوزى بر مليونى متجاوز طونيلاته مقدارنده واون بر بچوق مليوندن زياده‌جه فرانق قيمتنده‌در. سواحلده كليتلى دكز طوزى دخى چيقار. بالطبع سواحلنده كليتلى صارى قوم وكهربا چيقار. سيلزيا ورين ايالاتنده مرمرك انواعيله آلچى وكيرچ طاشى و(روكر) آطه‌سنده تباشير بولنيور. رين ايالاتنده پك چوق مياه معدنيه بولنوب، مشهور حماملرى واردر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — پروسيه‌نك اهاليسى تقريباً ٢٨٥٠٠٠٠٠ كشيدن عبارت اولوب، هر مربع كيلومتره باشنه ٨١ كشى دوشيور. كثرت اهالى بر صورتده اولميوب، جنوب غربى جهتنده يعنى رين ايالاتنك بعضنده هر مربع كيلومتره باشنه ٥٠٠، وسيلزيانك بعض طرفلرنده دخى ٣٠٠ كشى دوشه‌جك قدر صيق اولدقلرى حالده، هانووره ايله غربى پروسيه دينلن خطه‌ده وپروسيه‌نك منتهاى شرقنده هر مربع كيلومتره باشنه ٣٥ كشى يه دوشه‌ميه‌جك قدر سيركدر. قرن حاضر ميلادى ابتدالرندن برى پروسيه‌نك اهاليسى تكثر ايتمكده اولوب، هر اون سنه‌ده ايكى ايكى بچوق مليون مقدارنده تزايد كورلمكده‌در. پروسيه اهاليسنك يوزده ٦٤ ى پروتستان و ٣٤ ى قتوليك اولوب، قصورى يهودى واديان سائره‌يه منسوب آدملرله دينسزلردن عبارتدر. قتوليكلر جنوب غربى ايله شرق جنوبى جهتلرنده بولنيور. اهاليسنك يوزده ٨٨ ى آلمان، ١١ ى لهلى وقصورى چهلى، موراو وفرانسز عد اولنه بيلن (والون) ايله (واند) وسائره‌دن عبارتدر. لهليلر

شرق وغربی پروسیه خطه‌لریله سیلزیاده، چهلیلرله موراولر دخی آوستریا حدودنده ووالونلر بلچیقه حدودنده بولنیور. آلمانلاشمش وآلمانجه‌دن بشقه لسان بیلز اولان لهلیلرله یهودیلر دخی آلمان عدادینه ادخال اولنمشلردر. اصل پروسیه‌لیلر آلمان جنسیتنه منسوب اولیوب، اسکی بر اسلاو جنسی اولادندن ایسه‌لرده، مرور زمانله آلمانلاشمش، واصل آلمانلرله اختلاط ایتدکلری کبی، ایچلرینه آوروپانك سائر طرفلرندن طرد اولنه‌رق اورایه التجا ایدن بر چوق پروتستانلر دخی قاریشمشدر. هر حالده بو کونکی کونده ذکر اولنان ۱۱ ملیون لهلی ایله بر ملیونه بالغ اوله‌میان دیکر بر طاقم متفرق قوملردن بشقه بتون اهالی آلمان اولوب، لسان عمومی آلمانجه‌در. پروسیه‌لیلرك سائر آلمانلردن فرقلی بعض خصال وخصائصلری اولوب، حاکم وضابط آدملردر، وعسکرلکده بتون آوروپالیلره فائقدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پروسیه قراللغی بر چوق خطه‌لردن ترکب ایدوب، بونلر الیوم اسکی اسملریله یاد اولنه‌رق برر ایالت تشکیل ایتمکده در. بو ایالات ۱۲ اولوب، هر بری ایکی اوچ ویا زیاده سنجاغه وهر سنجاق بر قاچ قضایه منقسم اولدیغی حالده؛ قضالر بلدیه اصولنده اداره اولنور ناحیه‌لردن مرکبدر. قضالرك حد وسطی اوله‌رق مساحهٔ سطحیه‌لری ۷۵۰ مربع کیلومتره واهالیلری ۵۹ ۰۰۰ کشیدر. یالکز اشلسویغ هولستاین ایالتی بر سنجاقدن عبارتدر. پایتختی اولان برلین شهری آیریجه بر سنجاق وپروسیه‌دن بسبتون آیری واوزاق اولان هوهنزولرن خطهٔ صغیره‌سی دخی مستقل بر کوچك سنجاق تشکیل ایدیور. ایالتلرك مساحهٔ سطحیه‌لریله مقدار اهالیلری وسنجاقلره تقسیمی بروجه زیردر:

مربع کیلومتره	اهالی	ایالت	سنجاق
٣٦ ٩٨٢	١ ٩٥٩ ٤٧٥	شرق پروسیه	کونیغسبرغ غومبینن
٢٥ ٥٠٩	١ ٤٠٨ ٢٢٩	غربی پروسیه	دانسیغ ماریئنوردر
٣٩ ٨٣٤	٢ ٣٤٢ ٤١١	براندبورغ	پوچدام فرانقفورت‌سوراودر
٣٠ ١١٠	١ ٥٠٥ ٥٧٥	پومرانیا	استتین کوسکین استرالسوند
٢٨ ٩٥٨	١ ٧١٥ ٦١٨	پوزن	پوزن برومبرغ
٤٠ ٣٠٣	٤ ١١٢ ٢١٩	سیلزیا	برسلاو لیکنیچ اوپلن
٢٥ ٢٥٠	٢ ٤٢٨ ٣٦٧	صاقسه	ماغدبورغ مرسبورغ ارفورت
١٨ ٨٤١	١ ١٥٠ ٣٠٦	اشلسویغ هولستاین	
٣٨ ٤٨١	٢ ١٧٢ ٧٠٢	هانووره	هانووره هیلد سهایم لونبورغ استاده اوسنابروق آوریخ
٢٠ ٢٠٤	٢ ٢٠٤ ٥٨٠	وستفالیا	مونستر میندن آرنسبرغ
١٥ ٦٨٦	١ ٥٩٢ ٤٥٤	هس مع ناسو	قاسل ویسبادن
٢٦ ٩٩١	٤ ٣٤٤ ٥٢٧	رین ایالتی	قوبلنچ دوسلدورف قولونیه تروه اکس لاشاپل
٦٣	١ ٣١٥ ٢٨٧	برلین شهری	
١ ١٤٢	٦٦ ٧٢٠	هوهنزولرن	
٣٤٨ ٣٥٤	٢٨ ٣١٨ ٤٧٠	جمعاً پروسیه قراللغی	

بو حساب ۱۸۸۵ سنه‌سی استاتستیقنه کوره اولوب، او وقتدن بری اهالیجه تزاید وقوع بولمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. قضالرك مجموعی ٤٦٤ عددنده‌در.

پروسیه‌نك بیوك ومشهور شهرلریله کوزل قصبه‌لری چوق اولوب، اللی بیکدن زیاده اهالیسی بولنان شهرلری بروجه زیردر:

برلین	١٣١٥ ٢٨٧	اکس لا شاپل	٩٥ ٧٢٥
برسلاو	٢٩٩ ٦٤٠	قرفلد	٩٠ ٢٤٠
البرفلد بارمن	٢٠٩ ٥٦٥	هاله	٨١ ٩٨٠
قولونیه	١٦١ ٤٠٠	پوزن	٦٨ ٣١٥
ماغدبورغ	١٥٩ ٥٢٠	قاسل	٦٤ ٠٨٥
فرانقفورت‌سورمن	١٥٤ ٥١٥	ارفورت	٥٨ ٣٨٥
کونیغسبرغ	١٥١ ١٥٠	کورلیچ	٥٥ ٧٠٠
هانووره	١٣٩ ٧٣٠	ویسبادن	٥٥ ٤٥٥
دوسلدورف	١١٥ ١٩٠	فرانقفورت‌سوراودر	٥٤ ٠٨٥
دانسیغ	١١٤ ٨٠٥	کیل	٥١ ٧٠٥
آلتونه	١٠٤ ٧١٥	پوچدام	٥٠ ٨٧٥
استتین	٩٩ ٥٤٥		

معارف وصنایع وتجارتی. — معارفك نشر وتعمیمجه پروسیه آوروپا دولتلرینك الك ایلریده بولنانی اولوب، ذکور واناث اوله‌رق اهالیسنك اوقویوب یازمق بیلنلری یوزده ایکی نسبتنده‌در. شرق جهتلرنده بو عدد یوزده بشه قدر چیقیورسه‌ده، ایالات غربیه‌سنده بیکده ایکیه قدر تنزل ایدیور. ۹ دارالفنونی

اولوب، مجموعنده ١٢٠٠٠ شاکرد دوام و ١٠٠٠ معلم تدریس ایدیور. بو دارالفنونلرك اك بیوکی واك مکملی برلینده‌کی اولوب، دیکرلری برسلاو، بون، غرایفس والد، هاله، کونیغسبرغ، کوتینکن، ماربورغ وکیل شهرلرنده‌در. ١٨٨٦ استاتستیقنه کوره، پروسیه‌ده (جیمناسیون) تعبیر اولنان مکاتب اعدادیه ٢٧٨، مکاتب ابتدائیه ٣٤٠١٦، تربیهٔ اطفاله مخصوص مدارس ١٠٠، صنایع مختلفه‌یه مخصوص مکاتب ١١٣، بیوجك کویلرده‌کی مکاتب رشدیه دخی ١١١ عددنده‌در.

پروسیه‌ده صنایع دخی پك ایلری اولوب، فابریقه‌لرده چالیشان عمله وسائر مستخدمین اهالینك مقدار عمومیسنه نسبةً یوزده ٢٥ راده‌لرنده‌در، ومقدارلری کیتدیکجه آرتمقده‌در. ٤١٤٢١ ثابت و ٣٨٨٣٠ متحرك بخار ماکینه‌سیله ٩١٩١ لقوموتیف وسائره بولنوب، مجموعی ١٣٠٤٨٨٤ بیکیر قوتنده‌در. بخار واپورلرینك ماکینه‌لری دخی علاوه اولنورسه، مجموعی ٣٣٨٩٣٠٠ بیکیر قوتنه بالغ اولور. معادنك اخراج واذابه‌سی ذاتاً آیریجه برصنعت اولمغله برابر، معادن اوجاقلرینك قربنده وعلی‌الخصوص رین ووستفاليه ایالتلریله برلینده و(البرفلدبارمن)ده ماکینه‌لرك انواعیله دمیر وچلیك وسائر معادندن انواع آلات وادوات اعمالنه مخصوص پك چوق فابریقه‌لر واردر. (اسن) ده ٢٠٠٠٠ عمله استخدام ایدن قروپك مشهور طوپ فابریقه‌سی بوجمله‌دندر. بز وسائر پاموق منسوجات فابریقه‌لری باشلیجه رین، وستفاليه، هانووره، صاقسه وسیلزیا ایالتلرنده بولنوب، رین ایالتنده وقرفلد ایله (بارمن البرفلد) ده متعدد ایپك اقمشه فابریقه‌لری دخی بولنیور. شکر، بیره وتوتون ایله انواع مسکرات فابریقه‌لری دخی چوق اولوب، شکر باشلیجه صاقسه‌ده، مسکرات براندبورغده وتوتون برلینده وسائر بیوك شهرلرده استحضار اولنور. اجزای کیمیویه فابریقه‌لری باشلیجه رین وصاقسه ایله سیلزیا ایالتلرنده، کاغد فابریقه‌لری اکس لاشاپل ایله آرنسبرغ و(لیئیچ)ده وپیانو فابریقه‌لری قاسل، ارفورت، برسلاو وبرلینده بولنیور. برلینده پك مصنع بر نوع چینیلر وقولونیه‌ده اعلا پورسلین ایله کلیتلی قولونیه صویی اعمال اولنور.

پروسیه آوروپانك ممالك وسطیه‌سندن معدود اولمغله موقعی اقتضاسنجه تجارتی خیلی ایشلك اولوب، ترانسیتدن دخی خیلی استفاده‌سی واردر. اخراجاتی سنوی ٢٣٥٢ وادخالاتی ٢٣٥٤ ملیون فرانق راده‌لرنده‌در. اخراجاتی باشلیجه معادن ایله ماکینه وسائر معدندن معمول آلات وادوات، بز چوخه، بیره، حیوانات، دری، پتاتس وسائره‌دن وادخالاتی قهوه، شکر، چای ذخیره، شراب، میوه، غاز وسائره‌دن عبارتدر. کرك بالطیق وکرك شمال دکیزنده ایشلك اسکله‌لری چوق اولدیغی کبی، دمیر یوللری دخی پك صیق ومکمل اولوب، اکثر نهرلری دخی سیرسفائنه صالح حالنه قونمش، ومتعدد جدوللر آچلمش اولمغله، تجارتك هر وجهله طرق ترقیسی آچلمشدر. ١٨٨٦ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، بر سنه ظرفنده پروسیه اسکله‌لرینه ٤٣١٧٦ سفائن یناشوب، مجموعی ٤٥٦٨٨٥٥ طونیلاته استیعابنده ومذکور اسکله‌لردن چیقان سفائن دخی تقریباً بو مقدار واستیعابده بولنمشدر. پروسیه‌نك سفائن بحریه‌سی ٢٥١٨ عددنده ومجموعی ٤١٢٤١٧ طونیلاته استیعابنده اولوب، ١٥٢٣٦ طائفه‌لری واردر. سفائن مذکوره‌دن ٣٢٣ ی واپور وقصوری یلکنلیلردر. دمیر یوللر انشاسنده پروسیه اوروپانك سائر دولتلرندن پك کری قالمشدیسه‌ده، بوصوك یکرمی اوتوز سنه ظرفنده اولنان فوق‌العاده غیرت سایه‌سنده بوکون پروسیه قراللغنك ٢٤٠٠٠ کیلومتره‌یی متجاوز دمیر یول خطوطی اولوب، ٢٠٠٠ کیلومتره‌دن آز مقداری شرکتلرك وقصوری دولتك تحت تصرف واداره‌سنده‌در. نهرلر آره‌سنده کشاد اولنان سیر سفائنه صالح جدوللرك مجموعی ٥١٢ کیلومتره طولنده‌در.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پروسیه قراللق صورتنده اداره اولنوب، ایکی مجلسی واردر، که بری اهالی طرفندن ایکی درجه انتخابله منتخب مبعوثاندن ودیکری ارثاً اعضا اولان زادکان ایله قرال طرفندن نصب اولنان اعضادن مرکبدر. بوندن بشقه ٩ شخصدن عبارت اولان هیئت وکلا ایله خاندان قرالی اعضاسندن مرکب برشورای دولتی واردر. وکلا قرال طرفندن نصب اولنه‌رق، مجلس مبعوثان عندنده مسئولدرلر. ایالاتده آیریجه بر مجلس منتخب بولنوب. اعضالری قضالرده‌کی مجالس منتخبه اعضاسی طرفندن انتخاب اولنور. کرك ایالتلرده وکرك

قضالرده‌كی مجالس منتخبه‌نك بر هیئت دائمه‌لری وار
در، كه مجلس اداره یرینی طوتوب، مجلس عمومی
مقرراتنك اجراسنه نظارت ایدر، ووالی وقائممقاملرك
هیئت مشاوره‌لری یرینی طوتارلر. سنجاق متصرفلری
والیلرله قائممقاملر آره‌سنده واسطهٔ مخابره اولوب،
سنجاقلرك آیریجه مجلسلری یوقدر. پروسیه آلمانیا
ایمپراطورلغنی تركیب ایدن حكومتك باشلیجه‌سی واڭ
بیوكی اولوب، پروسیه قرالی بتون آلمانیانك دخی
ایمپراطوریدر، وایمپراطورلق مجلس مبعوثان عمومیسی
آیریدر.

واردات ومصارفی ١٣١٦٧١٧٣٠٧ مارق
یعنی ٦٥٨٣٥٨٦٥ انكلیز لیراسی اولوب، دیون
عمومیه‌سی دخی ٢٠٠ ملیون لیرایی متجاوزدر. عسكری
صلح زمانده ٣٣٠٦٣٠ نفرله ١٤٠٠٨ ضابط و
١٦٧٦٤ آتدن عبارت اولوب، حرب زمانده
عسكری ١٠٨٠٠٠٠ مقدارینه ابلاغ اولنور.
استحكاماتی دخی چوق اولوب، برقاچ صنفه منقسمدر.
[دوننماسیچون «آلمانیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احوال تاریخیه‌سی. — اصل پروسیه (نیمن) ایله
(ویستوله) آره‌سنده واقع كوچك بر یر اولوب، آنجق
پروسیه قراللغنك مبدئی ومحل ظهوری اوراسی دكلدر.
بو دولتك محل ظهوری برلین ایله اطرافندن عبارت
اولان (براندبورغ) خطه‌سیدر. بو خطه‌نك حاكملری
آلمانیا ایمپراطورینك انتخابنده رأیه مالك اولدقلرندن،
١٤١٧ تاریخنده (نورمبرغ) حاكمی بولنان هوهنزو-
لرن خاندانه منسوب (فردریق) ایمپراطور (سجیسمو-
ند) دن براندبورغی اشترا ایتمش، وخلفلری اطرافدن
برطاقم یرلر دخی ضبط والحاق ایتمكله، براندبورغ
حكومتی برمقدار توسع ایتمشیدی. براندبورغ پرنسلری
اقرباسندن بری ١٥٣٩ تاریخنده لهستان قراللغنه تابع
پروسیه خطهٔ صغیره‌سی دوقه‌لغنه تعیین اولنمش،
و١٦١٨ ده بونك اوغلی بلا ولد وفات ایتمكله،
پروسیه دوقه‌لغی دخی ارثاً براندبورغ پرنسنه قالمشیدی.
او صره‌ده دیگر برطاقم كوچك یرلر دخی كذلك ارثاً
براندبورغه قالمغله، وبرطاقی‌ده مبایعه ایدلمكله،
حدودی كیتدكجه توسع ایتمكده ایدی. مملكتی تخریب
ایدن اوتوز سنه‌لك محاربه‌سنه براندبورغ پك اهمیتسز
صورتده اشتراك ایده‌بیلمش ایسه‌ده، بو محاربه‌یی متعاقب
پرنسی بولنان (فردریق كویوم) اسوجلیلری مملكتندن
بعد الاخراج، فلمنكدن ماهر ومتفنن آدملر جلبله اعمار
وترقی مملكته صرف مقدرت ایتمش؛ وماغدبورغ ایله
هلبرستاد و(قامین) ی وپومرانیانك قسم اعظمنی ضبط
ایتمشیدی. مملكتنی حسن اداره واصلاح ایتمك سایه-
سنده وارداتنی وعسكرینی تزییدله آلمانیا حكومتنك
اڭ قوتلیسی اولوب، پروسیه خطه‌سنی لهستانك تا-
بعیتندن قورتارمش، واسوجلیلره غلبه چالمشیدی.
اصل پروسیه دولتنك بانیسی بو اولدیغی حالده، براند-
بورغ پرنسی وپروسیه دوقه‌سی عنوانلریله قناعت
ایدوب، اوغلی اوچنجی فردریق ١٧٠١ تاریخنده
(كونیغسبرغ)ده پروسیه قرالی عنوانینی آلهرق، برنجی
فردریق اسمیله وكمال طنطنه ایله تتوج ایتمشدر. بو
ذات اون دردنجی لوئی‌یه تقلیداً كمال طنطنه ودبدبه
ایله یاشایوب، فنون ومعارفك ترقیسنه خدمت، وبر
چوق دارالفنونلر وآقادمیالر تأسیس ایلمشیدی. خلفی
اولان برنجی فردریق كویوم عسكره حصر همت
ومساعی ایدوب، دولتك عسكرینی ٨٠٠٠٠ كشی‌یه
ابلاغ ایتمش ایسه‌ده، صلحپرورلكی الدن براقامشیدی.
بونك اوغلی ایكنجی فردریق پدرندن مهیا بولدیغی
قوتله محاربه‌یه كیریشوب، آوستریادن (سیلزیا) یی
ضبط، وعقد اتفاق ایتمش اولان برقاچ دولته مقاومتله،
كسب شهرت ایتمش؛ ولهستانك مقاسمه‌سنده بو دولتك
غرب شمالی قسمنی آلدیغی كبی، علوم ومعارف وامور
نافعه‌نك ترقیاتنه وقوانین ونظامات خیریه تأسیسنه
موفق اولمغله، «بیوك» عنوانیله تلقیب اولنمشدر.
بونك خلفی اولان ایكنجی فردریق كویوم، لهستانك
ایكنجی واوچنجی مقاسمه‌سنده بر پارچه آله‌بیلمش
ایسه‌ده، غرب طرفندن فرانسه جمهوریتی غالب كلمكله،
خیلی ضایعاته دوچار اولمش؛ ورینك غرب جهتنده‌كی
ممالكندن واز كچمكه اجبار اولنمش ایدی. اوچنجی
فردریق كویوم زماننده ینه ترقیات یولنی طوتوب،
آنجق ١٨٠٦ ده هرنصلسه فرانسه‌یه اعلان حرب
ایتمكله، بوناپارت پروسیه‌یه داخل اولوب، ممالكنك
نصفندن زیاده‌سنی ضبط، وبرچوق یرلری تضمینات
حربیه ویریلنجه‌یه قدر اشغال ایتمشیدی. او صره‌ده
اهالی دخی برطاقم امتیازات واصلاحات طلبنه قالقیشوب،
قرال آنغاریه‌یی وچفتجیلرك چفتلكه برابر صاتیلیر ملك
حالنده اولمسنی منع ایتمش، ورتب عسكریه وملكیه‌یی
زادكاندن اولمیانلره دخی ویرمكه مجبور اولمشیدی.

١٨١٣ ده پروسیه بوناپارته قارشی تشکل ایتمش اولان آوروپا دولی اتفاقنه داخل اولوب، و یانه معاهده‌سنده غائب ایتمش اولدیغی یرلری استرداد ایتدکدن بشقه، صاقسه‌نك بر قسمنی و رین ایالتنی دخی آلمش اولمغله، آلمانیا حکومات‌نك اك قوتلیسی اولوب، آوستریایه ادعای رقابته باشلامشیدی. بو قوته کووندرك، قرال اهالی‌یه ویرمش اولدیغی امتیازاتی کری آلمش ایدیسه‌ده، دردنجی فردریق کویوم زماننده ١٨٤٨ ده، مشروطیت قبول ایتدیرلمش؛ و مع هذا قرال متعاقباً مجلس مبعوثانی جبراً طاغیتوب، قانون عرفیی اعلان ایتمش؛ وبعده کندیلکندن بر نوع مشروطیت ویرمش ایدی، که الیوم باقیدر. فرانقفورتده اجتماع ایدن آلمانیا مجلس عمومیسی آلمانیا ایمپراطورلغنی پروسیه قرالنه تکلیف ایتمش ایسه‌ده، فردریق کویوم قبول ایتمه‌مشیدی. ١٨٦١ ده تخته جلوس ایدن برنجی کویوم باش وکالتی موسیو بسمارقه ویروب، بو ذات دخی مجلس مبعوثانه قارشی طوره‌رق، پروسیه نك ایشلرینی الینه آلمغله، قوردیغی لایتغیر بر مسلك سیاسی سایه‌سنده ابتدا آوستریا ایله بالاتفاق، ١٨٦٤ ده دانیمارقه‌یه اعلان حربله، هولشتاین و اشلسویغ ایله لاینبورغی ضبط ایتمش؛ و ایکی سنه صکره ایتالیا ایله بالاتفاق آوستریایه اعلان حربله، صادووه مظفریتی اوزرینه، آوستریانك آلمانیا حکوماتی اوزرینه اولان حق ریاستنی آله‌رق، هانووره ایله هسه و ناسو و فرانقفورتی استیلا ایلمشدر. او وقتدن آلمانیا حکومات صغیره‌سیله بر اتفاق خفی عقد ایده‌رك، بتون آلمانیانك عسکر و دونغاسنك پروسیه قرالنك قوماندا‌سی آلتنه آلنمسنه موافقتلرینی استحصال ایتمش؛ و ١٨٧٠ ده فرانسه ایله ایتدیکی محاربه‌نك عقیبنده آلمانیانك اتحادی اعلان اولنه‌رق، پروسیه قرالی عموم آلمانیانك دخی ایمپراطوری طانیلمش، و آلساس و لورن ایالتلری دخی آلمانیا ایمپراطورلغنه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری پروسیه قراللغیله آلمانیا ایمپراطورلغی بر شخصده برلشه‌رك، بو دولت آوروپا دول معظمه‌سنك اك قوتلیسی حکمنه کچمش؛ و بری بر دولت ایکن، بو صوك سنه‌لرده اقطار بعیده‌ده استملاکات ایدینه‌رك، بحراً دخی اکتساب سطوت و مکنت ایتمکه باشلامشدر.

براندبورغ پرنسلکنك تشکلندن بری هوهنزولرن خاندانه منسوب پروسیه پرنس و حکمدارلری و تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(براندبورغ پرنسلری)

برنجی فردریق	١٤١٥
ایکنجی فردریق	١٤٤٠
آلبرت	١٤٧١
یوآن	١٤٨٦
برنجی یوآکیم	١٤٩٩
ایکنجی یوآکیم	١٥٣٤
یوآن ژورژ	١٥٧١
یوآکیم فردریق	١٥٩٨
یوآن سجیسموند	١٦٠٨
ژورژ کوییوم	١٦١٩
فردریق کوییوم	١٦٤٠
اوچنجی فردریق	١٦٨٨

(پروسیه قراللری)

برنجی فردریق (اوچنجی فردریق)	١٧٠١
برنجی فردریق کوییوم	١٧١٥
ایکنجی فردریق (بیوك)	١٧٤٠
ایکنجی فردریق کوییوم	١٧٨٦
اوچنجی فردریق کوییوم	١٧٩٧
دردنجی فردریق کوییوم	١٨٤٠
برنجی کوییوم	١٨٦١
فردریق شارل	١٨٨٨
ایکنجی کوییوم	١٨٨٨

پروسیه } نفس (Prusse Propre) — پروسیه دولتنك منتهای شرق شمالیسنده واقع بر خطه اولوب، عن اصل پروسیه اسمی بو خطه‌یه مخصوص ایدی. بو خطه شمالاً بالطیق دکیزیله، شرقاً روسیه ایله، جنوباً لهستان ایله و (پوزن) خطه‌سیله، غرباً (براندبورغ) ایله، غرب شمالی جهتندن دخی پومرانیا خطه‌سیله محدود و محاطدر. شرق و غربی پروسیه ناملریله ایکی ایالته منقسم اولوب، هر بری ایکی سنجاقدن مرکبدر. طولانی بر خطه اولوب، شرقدن غربه طولی ٦٠٠ کیلومتره و مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢٤٩١ مربع کیلومتره اوله‌رق، ٣٣٦٧٧٠٤ اهالیسی واردر. باشلیجه نهرلری (ویستوله) ایله (پرکل) و (نیمن) اولوب، کوللری دخی پك چوقدر. هواسی صوغوق و طوپراغی آز منبت اولوب، اراضیسی دوز و آلچقدر. ساحللرنده خیلی کهربا چیقار. قرون وسطاده غوتلرك الینه کچوب، بعده (پروسی) اسمنده بر اسلاو قومی طرفندن اسکان اولنمش، و او وقتدن بری پروسیه اسمنی آلمشدر. فلسطیندن اخراج اولنان اهل صلیب شوالیه‌لری بر مدت پروسیه‌ده حکم سور-

دکدن صکره، اهالی بونلرك ظلمندن بیزار اولوب، اون بشنجی قرن میلادی اواسطنده لهستان قرالنك تحت تابعیتنه کیرمشلردی. ١٥١١ ده پروسیه ارثاً براندبورغ پرنسنه چکمکله، او وقتدن بری پروسیه اسمنك مسماسی کیتدکجه توسع ایدوب، رین ایرماغنك جهت غربیه‌سنه قدر اوزانمش، وماده‌ٔ آنفده بیان اولنان پروسیه قراللغی تشکل ایتمش ایسه‌ده، اصل پروسیه خطهٔ قدیمه‌سی دخی بروجه مشروح الیوم شرقی وغربی پروسیه اسمیله ایکی ایالت تشکیل ایتمکده بولنمشدر.

پروقلس (Proclès) میلاددن ١٨٨٦ سنه اول برادریله مشترکاً یونانده اسپارته حکمداری اولوب، نسلنه (پروقلید) نامی ویرلمشدر. [«اسپارته» ماده‌سنه مراجعت.]

پروقلوس (Proclus) حکمای یونانیه‌دن اولوب، میلادك ٤١٢ تاریخنده قسطنطینیه‌ده طوغمش؛ وابتدا اسکندریه‌ده بعده آتنه‌ده تحصیل ایدوب، افلاطونك مذهب فلفسه‌سنه تابع اولمش؛ واسکی یونانیلرك اعتقاداتنی بر صورت حکیمانه‌ده تفسیر والتزام ایدرك، آتنه‌ده‌کی فلسفه مکتبنده معلمی (سیریانوس) ه خلف اولمغله «خلف» دیمك اولان (دیادوخوس) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. فلسفه‌یه متعلق برچوق آثار یازوب، بر طاقمی باقیدر. ٤٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بو اسمله بر کیمیاکر دخی بولنوب، ٥١٥ تاریخنده قسطنطینیه‌یی محاصره ایدن (ویتالیان)ك دونناسنی برنوع کوکوردلی ترکیبله ملمع اوقلرله یاقمشیدی.

پروقلوس (St. Proclus) — سنت خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، میلادك ٤٣٤ دن ٤٤٦ تاریخنه‌دك قسطنطینیه بطریقی ایدی. (یان خریسوستوم)ك احباسندن اولوب، بونك عظامنی قسطنطینیه‌یه نقل ایتمش؛ وایمپراطور ایکنجی (تئودوسیوس)ك توجهنی قزانمشیدی. تشرین اولك ٢٤ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پروقوپ (Procope) یاخود پروقوپیوس یونان مورخلرندن اولوب، میلادك ٥٠٠ تاریخلرنده قیصریه‌ده طوغمش، وبر مدت قسطنطینیه‌ده منطق درسی ویردکدن صکره، (بلیساریوس)ك معیتنده کاتب صفتیله آسیا وآفریقا ایله

ایتالیایه سیاحت ایدوب، بعده قسطنطینیه شهر امینی اولمش؛ و ٥٦٥ ده وفات ایتمشدر. (یوستینیانوس) ایله معاصرلری اولان کبرانك مداحنی حاوی بر تاریخیله بو ایمپراطورك تأسیس ایتمش اولدیغی ابنیهٔ مشهوره حقنده بر اثری ووفاتندن صکره ظهور ایتمش دیکر بر تألیفی واردر، که بونده دیکر اثرنده مدح ایتدیکی ذواتك مساویسنی بیان ایدیور.

پروقونسوس (Proconnèse, Proconnesus) یعنی «کیك آطه‌سی». مرمره جزیره‌سنك اسم قدیمیدر.

پرومتیوس (Prométhée) اساطیر یونانیه‌ده سما ایله ارضك اوغلی فرض اولنان بر جنك اسمی اولوب، کویا بو جن انسانی طوپراقدن یوغوروب، چالمش اولدیغی آتش سماوی ایله جانلاندیرمش؛ وآلهه‌یه ادعای رقابت ایتدیککچون، مشتری (پاندوره) اسمنده بر قادین یارادوب، بونکله پرومتیوسه بتون فنالقلری حاوی بر چکمجه کوندرمشیدی. کندیسی شبهه ایدوب، چکمجه‌یی آچامش ایسه‌ده، برادری (اپیمتیوس) آچمغله، فنالقلر بر بلوط کبی چیقوب، کائناتی قاپلامش. مشتری پرومتیوسی قافقاسده باغلایوب، اوراده بر قره قوش متصل قره جکرینی ییدیکی حالده، بر طرفدن دخی بو عضوی ییومکده ایدی. کویا برچوق وقت بو حالده قالدقدن صکره، هرکول کندیسنی قورتارمش.

پرومه (Prome) انکلتره‌نك النده بولنان بیرمانیاده و(ایراوادی) ایرماغی اوزرنده بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠ اهالیسی وزیتون یاغی، حبوبات، بال مومی، دمیر، قورشون وفیل دیشی تجارتی واردر. مقدما استحکاماتی دخی اولوب، ١٨٥٢ ده انکلیزلر طرفندن ضبطنده هدم اولنمشدر.

پرون (Péron) فرانسه مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ١٧٧٥ ده (آلیه) ایالتنك (سریلی) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨١٠ ده وفات ایتمشدر. ١٨٠٠ دن ١٨٠٤ سنه‌سنه دك قپودان (بودن)ك ریاستی آلتنده اوله‌رق اقطار جنوبیه‌یه سیاحت ایدن هیئته داخل اولوب، اورالرینك حیواناتنه دائر یوز بیك نمونه کتیرمکه وبحر محیط صولرینك احوال طبیعیه‌سنه ودرجهٔ حرارت وبرودتلرینه دائر خیلی کشفیات

فنیه‌یه موفق اولمش؛ وبو درت سنه‌لك سیاحتی دخی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پرون (Péroun) اسکی اسلاولر عندنده رعد الهی زعم اولنـوب، کیفده بولنمش اولان جسیم بر صنمی سنت ولادیمیر طرفندن شکست ایدلمشدر.

پرونه (Péronne) فرانسـه‌نك (سومه) ایالتنده وسـومه نهری اوزرنده قضـا مرکزی بر قصـبه اولوب، (آمیان)ك ۵۱ کیلومتره شرقنده واقع و۳۸۷۰ اهالیی جامعدر. اسـکی بر قصبه اولوب، استحکاماتی وبعض آثاری واردر.

پرووانسه (Provence) تقسیمات قدیمه‌ده فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده بیوك بر خطه اولوب، شرقاً ایتالیانك پیامونته خطه‌سیله و(نیسه) قونتلغیله، شمالاً (دوفینه) خطه‌سیله و(نسین) دوقه‌لغیله، غرباً (لانکدوق) خطه‌سیله وجنوباً دخی آق دکیزله محاط ایدی. مرکزی (اکس) شهری ایدی. بو خطـه بوکون رون آغزی، وار وآشاغی آلپ اسملریله اوچ ایالته منقسم اولوب، (ووقلوزه) ایالتنك بر قسمیله (درومه) ایالتنك بر کوچك پارچه‌سی دخی بو خطه اراضیسندندر. (رون) ایرماغیله دورانسه، آرژان، وار، وردون، سـورغه وسائر نهرلر بو خطه‌یی شق ایدرلر، ویا ایچنـده نبعان ایدوب، آق دکیزه دوکیلورلر. شرق وعلی الخصوص شرق شمالی جهتی طـاغلق اولوب، آلپ سلسله‌سـنك اتکلرندن عبارتدر. هواسی معتدل وصاغلام اولوب، اراضیسنك قسم اعظمی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، صوسز اووه‌لری ودکیزه قریب بعض بطاقلقلری دخی واردر. زیتون، پورتقال، لیمون، عناب وسائر اقالیم معتدله‌یه مخصوص اشجاری وکوزل میوه‌لری واردر. بالی مشهور وایپکی چوقدر. دمیر، کور ومرمر معدنلری چوق ایسه‌ده، آزی ایشلنمکده‌در. اهالیسی چالیشقان وجفاکش آدملر اولوب، لاتینجه‌دن مشتق و(پرووانسال) اسمیله معروف بر لسان مخصوصله متکلمدرلر، که بو لسان فرانسزجه‌دن زیاده ایتالیانجه واسپانیولجه‌یه مشابه اولوب، فرانسزجه‌دن اول ادبیات مخصوصه‌سی بولنمش ایسه‌ده، الیوم یالکز تکلمده قوللانیلوب، اهالی فرانسزجه‌یی لسان ادبی اتخاذ ایتمشلردر. اسکی زمانده بو خطه‌ده (غال) جنسیتنه منسوب بر طاقم اقوام ساکن اولوب، یونانیلر ساحلده (ماسلیا) یعنی مارسـلیه شهریله دیکر بر طاقم قصـبه‌لر تأسیس ایتمشلردی. بعده رومالیلرك الینه کچـوب، (پرووانسه رومان) یعنی «رومالیلره تابع ایالت» اسمیله یاد اولنمش، واشـبو (پرووانسه) اسمی بعـده علم اولمشدر. رومالیلردن صکره ویسـیغوتلرك واوستروغوتلرك الینه کچوب، بعـده فرانقلر طرفندن ضبط اولنمش، وقرون وسطاده خیلی وقت مستقل ویا تابع بر حکومت صـورتنده اداره اولنه‌رق، موقتاً بعض دولتلره دخی تابع اولمشیدی. نهایت ۱۴۸۷ ده بسبتون فرانسـه‌یه الحاق اولنمشـدر. پرووانسـه‌ده حکومت سورنلرك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

بوسون (والی وبعده قرال)	۸۷۹
«کور» لویی	۸۸۸
هوغ	۹۲۳
(منصوب قونتلر)	
برنجی بوسون	۹۲۶
ایکنجی بوسون	۹۴۸
برنجی کوییوم	۹۶۸
روتبولد	۹۹۱
ایکنجی کوییوم (مستقل)	۱۰۰۸
برنجی ژوفروآ، برنجی برتران، اوچنجی کوییوم	۱۰۱۸
(ارثی قونتلر)	
ایکنجی برتران	۱۰۶۳
اتیانت	۱۰۹۳
ژربرژ، ژیلبرت، دوسه، برنجی رایموند برنژر	۱۱۱۲
برنژر	۱۱۳۰
ایکنجی رایموند برنژر	۱۱۴۴
ایکنجی دوسه، برنجی آلفونس، اوچنجی رایموند برنژر، سانکه	۱۱۶۶
ایکنجی آلفونس	۱۱۹۶
دردنجی رایموند برنژر	۱۲۰۹
بیاتریکس، شارل دانژو	۱۲۴۵
ایکنجی شارل (ناپولی وسیچیلیا قرالی)	۱۲۸۵
ناپولیلی روبرت	۱۳۰۹
ناپولیلی ژان	۱۳۴۳
آنژو دوقه‌سی لویی	۱۳۸۲
ایکنجی لویی	۱۳۸۴
اوچنجی لویی	۱۴۱۷
رنه	۱۴۳۴

اوچنجی شارل	١٤٨٠
فرانسه قرالی اون برنجی لویی	١٤٨١

پرووست { (Prévost) فرانسه مشاهیر ادباسندن اولوب، ١٦٩٧ ده آرتوآز ایالتنك (هسدین) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٦٣ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر اولوب، بعده دفعاتله طریق رهبانه کیره‌رك، تکرار چیقمش، و بر آره‌لق فلنکه ولوندره‌یه قاچوب، کتاب یازمغله یاشامشدی. اواخر عمرنده فرانسه‌یه عودتله (سنت قرمین) ده اختیار انزوا ایتمشیدی. کلیات آثاری ١٧٠ جلددن مرکب اولوب، ٢١ جلد اوزره بر (سیاحتلر تاریخی) ودیگر بعض آثار تاریخیه دخی یازمش ایسه‌ده، اك مقبول آثاری حکایه کتابلری اولوب، بونلرك ده اك مشهوری (مانون لسقو) عنوانلی اثریدر.

— بو اسمله مشهور بر رسام دخی اولوب، ١٧٦٤ ده فرانسه‌نك (مونتینی) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٢٣ ده وفات ایتمشدر. شهر وقصبه ترسیمنده رساملرك برنجیسی اولوب، بوقبیلدن برچوق گوزل آثاری واردر. — علم الارض علماسندن بر (پرووست) دخی واردرکه، ١٧٨٧ ده پارسده طوغوب، ١٨٥٦ ده وفات ایتمشدر. بو فنده برچوق آثاری وبعض تجارب کشفیاتی واردر.

پرووست پارادول { (Prévost-Paradol) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٨٢٩ ده طوغمش؛ وادبیاتده‌کی قوتیله شهرت بولوب، آقادمیا اعضالغنه دخی تعیین اولنمشیدی. ١٨٧٠ ده اوچنجی ناپولیون طرفندن (واشینغتون) سفارتنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، محل مأموریتنه وصولنی متعاقب فرانسه‌ده امپراطورلغك عافیتنی خبر آلمغله، بوندن وبعض اسباب خصوصیه‌دن طولایی اتلاف نفس ایتمشدر. سیاسیات وادبیاته متعلق برقاچ اثری واردر.

پروولز { (Peruwelz) بلجیقه‌نك (هاینو) ایالتنده و (تورنی)‌ك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پروون { (Provin) فرانسه‌نك (سینه مع - مارنه) ایالتنده وملونك ٤٠ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٧٥٤٧ اهالیسی، زراعت جمعیتی، خسته‌خانه‌سی وبر اسکی کلیساسی واردر. گل ومنکشه‌لری مشهوردر.

پروویدنسه { (Providence) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (رود - ایسلاند) جمهوریتنده، همنامی اولان نهرك کنارنده و ٥١َ ٤١° عرض شمالی ایله ٤٢َ ٧٣° طول غربیده برشهر اولوب، جمهوریت مذکوره‌نك ایکی مرکزندن بریدر. ١٠٤٨٥٧ اهالیسی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی وسائر برچوق مؤسسات علمیه وخیریه‌سی، پاموق ویوك منسوجاتیله مجوهرات، بیچاق وچتال قاشیق، کاغد، شکر وسائره فابریقه‌لری وخیلی ایشلك تجارتی واردر. بوشهر ١٦٣٥ ده تأسیس اولنمشدر.

پرویز { [«خسرو پرویز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرویز { سلطان — هندستانك دهلی ملوك تیموریه‌سندن جهانگیر پادشاهك اوغلی اولوب، ١٠٢٥ تاریخنده پدرینه قارشی عصیان ایتمکله، دردست اولنه‌رق، پدرینك امریله بیوك برادری میرزا شاهجهان طرفندن (دکن) ه نقل ایله، اوراده اعدام اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خونم بجرم دوستیٔ خویش ریختی
این خون بیك حساب بصد خون برابرست

پره‌پول { (Priepolie) قوصوه ولایتنك طاشلیجه سنجاغنده وطاشلیجه‌نك جهت شرقیه‌سنده اوله‌رق، (لیم) نهری کنارنده قضا مرکزی برکوچك قصبه‌در. برجامعی وبر مکتبی ایله بر قره‌غولخانه وخسته‌خانه‌سی واردر. — پره‌پول قضاسی (پریپوی) ناحیه‌سیله برابر ٣٠ قریه‌دن مرکب اولوب، شمالاً بوسنه وشرقاً صربیه حدودیله محدوددر. اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سی عادی اولوب، محصولاتی احتیاجات محلیه‌یه آنجق کفایت ایدبورسه‌ده، حیواناتی چوقجه‌در. اهالیسی ٣٠٠٠٠ رادده‌لرنده اولوب، اسلام وخرستیاندن مرکبدر، وجمله‌سی بوشناق لسانیله متکلمدرلر.

پری { درسمده برنهردر، که خطهٔ مذکوره‌نك منتهای شرق شمالیسندن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، تقریباً ١٠٠ کیلومترهلك جریاندن، و (موزور) صویله دیگر برقاچ چای اخذ ایتدکدن صکره، خرپوت قربنده مراد صوینه منصب اولور. — درسم مستقلاً بر ولایت اولدیغی

وقت، بو نهرك واديسی ينه (پری) اسميله مازكرد سنجاغنه تابع برقضا اتخاذ اولنمشيدی.

پریاپ { ياخود پرياپوس (Priape) يونان قديم اساطيرنده باغچه وچايرلرله فحشيات الهی زعم اولنوب، عشرت الهی باقخوس ايله حسن الهه‌سی زهره‌نك اوغلی فرض اولنوردی. باغ وباغچه وتارلەلرك ايلك محصولنی بونك معبدينه كوندريرلردی. اك بيوك معبدی لاپسكيده اولوب، يوم مخصوصلرنده انواع فحشيات اجرا اولنوردی. تنی قيللی، كچی اياقلی وبوينوزلی تصوير اولنوردی.

پریاسلاول { (Péreiaslavl) روسيه‌نك پولتاوه ايالتنده و(دنيپر) قربنده اوله‌رق، پولتاوه‌نك ۲۶۰ كيلومتره غرب شماليسنده برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهاليسی واردر. وقتيله كنديته مخصوص حكومتی اولوب، بعده تاتارلرك ولهليلرك الينه كچمشيدی. — بو اسمله ويا (پرسلاو) اسميله بلغارستانده سلستره قربنده وطونه ساحلنده دخی بركوچك قصبه اولوب، وقتيله بلغارستان قراللغنك پايتختی بولنمشدر.

پریام { (Priam) تروآ خطهٔ قديمه‌سنك حكمدار اخيری اولوب، كويا كنج ايكن، هركول طرفندن اسير ايديلوب، پدری (لائومدون) طرفندن اشترا اولنمش؛ وميلاددن ۱۳۱۱ سنه اول تختنه جلوس ايتمشيدی. اللی اولادی اولديغی مروی اولوب، اك مشهورلری (هكتور) ايله (پاريس) در. پاريسك آرغوس حكمداری (منلاس) ك قيزی (هلنه)يی قاپمه‌سی اوزرينه، بتون يونان وجوارلرينك قهرمانلری هجومله، ۱۰ سنه‌لك محاصره‌دن صكره، تروآيی ضبط ايتمشلر؛ واو صره‌ده پريام (پيروس) طرفندن معبدك قپوسنده ذبح ايدلمش ايدی.

پریاندر { (Périandre) يونان قديمه (قورينته)حكمداری اولوب، بعض امثال حكيمانه‌سی اولمق جهتيله، حكمای سبعه عدادينه ادخال اولنمشدر. قبل الميلاد ۶۲۱ دن ۵۸۴ تاريخنه‌دك حكم سورمش، وابتدا عادلانه ادارهٔ مملكت ايتمش ايسه‌ده، بعده عدم امنيت وظلم وتعدی يولنی طوتمش ايدی.

پریانه { (Priène) بيوك مندرسك منصبی قربنده وشمالدن مذكور ايرماغه اينن برچايك كنارنده واقع برشهر قديمك اسمی اولوب، اليوم خرابه‌لری اوزرنده (صامسون) اسميله بربيوك قريه موجود وسوكه قضاسنه تابعدر. مذكور شهر وقتيله ساحلده اولوب، مندرسك ايندرديكی طوپراقلردن ساحلك اوزانمسيله، ايچريده قالمشدر.

پریبوی { (Priboj) قوصوه ولايتنده طاشليجه سنجاغنك منتهای شرق شماليسنده وصربيه ايله بوسنه حدودی قربنده اوله‌رق، (ليم) نهری كنارنده واقع بركوچك قصبه اولوب، (پره‌بول) قضاسنه ملحق برناحيه‌نك مركزيدر.

پریپت { (Pripet) روسيه‌ده برنهر اولوب، (ووله‌ينيا) ايالتنده نبعانله، شمال شرقيه وبعده شرقه طوغری جريان ايده‌رك، (غرودنو) ايله (مينسك) ايالتلرينی تفريق، و(پينسك) بطاقلقلرينی شق ايتدكدن صكره، جنوب شرقيه طوغری دونوب، (كيف) ايالتنه دخول ايدر؛ وجمعاً ۶۳۰ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، صاغ ساحلندن (دنيپر) ايرماغنه دوكيلور. ويووقه، استير، اوی، پينا، موروچ وپليچ كبی تابعلری واردر.

پریدخت { اساطير ايرانيه‌يه كوره، قهرمان مشهور سام بن نريمانك تعشق ايتمش اولديغی چينلی برقيز اولوب، مرقوم طرفندن تزوج اولنمغله، رستمك پدری اولان زالك والده‌سی اولمشدر.

پریستری { (Péristéri) روم ايلنده مناستر شهريله پرسپه كولی آره‌سنده‌كی (سوهاغوره) ونام‌ديكرله (نرچقه) طاغنك اك يوكسك ذروه‌سی اولوب، ۲۳۵۹ متره ارتفاعی واردر. مذكور طاغك بتونه دخی بعضاً بو اسم ويريلير.

پریستلی { (Priestley) انكلتره‌نك مشاهير طبيعيوننده‌ن اولوب، ۱۷۳۳ ده (بريستول) قربنده طوغمش، و۱۸۰۴ ده وفات ايتمشدر. حكمت طبيعيه وكيمياده برچوق كشفياته موفق اولمغله شهرت قزانوب، بوفنلر حقنده ۷۰ قدر معتبر اثری واردر. علوم دينيه‌يه دخی قاريشوب، توحيدی التزام ايتديكی كبی، امور سياسيه‌ده ده فرانسه اختلالنی التزام ومدافعه ايتديكندن، انكلتره‌يی تركه اجبار اولنه‌رق، آمريقايه هجرت، وفيلادلفياده سهواً تسمم اولنه‌رق وفات ايتمشدر.

پریغورد (Périgord) فرانسه‌نك اسكی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمدیكی (دوردونیه) ایله (لوت مع غارونه) ایالتلرندن عبارت ایدی. بو خطه وقتیله (آكیتانا) یه ملحق اولوب، اونیجی قرن میلادیده آیریجه بر قونتلق اتخاذ اولنمش؛ وبعده ارثاً انكلتره‌یه چكوب، بر خیلی وقت ایكی دولت آره‌سنده بر طاقم محاربه‌لره سببیت ویردكدن صكره، ۱۴۵۴ ده فرانسه قراللغنه الحاق اولنمشدر. مركزی (پریكو) قصبه‌سی اولوب، آشاغی ویوقاری یاخود قره وآق پریغورد اسملریله ایكی‌یه منقسم ایدی.

پریقلس (Périclès) اسكی آتنه شهرینك مشاهیر رجالندن اولوب، قبل‌المیلاد ۴۹۴ تاریخنده طوغمش؛ وتا شبابتندن فصاحت وسماحتیله شهرت بولوب، جمهوریت مفرطه فرقه‌سنك رئیسی اولمغله، خصماسی اولان (كیمون) و(توكیدید) وسائرلرینه غلبه چالەرق، ۴۴۴ تاریخندن اعتباراً مملكتنك زمام اداره‌سنی ید استقلالنه آلمشیدی. آتنه‌ده بر چوق ابنیهٔ مصنعه تأسیس ایده‌رك، طنطنه‌لی آیینلر اجراسنی وضع، وفقرای اهالی‌یه بك چوق عطیه‌لر توزیع ایتدیكی كبی، خارجاً دخی برچوق غالبیتلره موفق اولوب، مصرده ایرانیلره قارشی (ایناروس) ه یاردیم، دوریالیلردن (مغاره) یی ضبط، دلفی معبدی مراسمنده ریاست حقنی فوكیالیلره اعاده، سیسام آطه‌سنی استیلا، اوبیا (یعنی آغریبوز) ده ظهور ایدن اختلالی تسكین، آتنه‌نك مستعمراتنی تزیید، یونانك دلفیده بولنان خزاین مشتركه‌سنی آتنه‌یه نقل ایتمش؛ وبو وجهله آتنه‌یه اكثر یونان ممالكی اوزرینه بر نوع حاكمیت قزاندیره‌رق، اسپارته‌یه تفوق ایتمش ایسه‌ده، تحت حاكمیتنده بولنان یرلردن آلدیغی ویركیلرك آغرلغی وآتنه‌نك دارات ودبدبه‌سی بونلرك خشنودسزلغی موجب اولوب، درعقب اسپارته ایله متفق اولان (قورینته) یه قارشی قورفه‌لیلری التزام ایتمكله، ۴۳۱ ده مشهور (پلوپونس) محاربه‌سی ظهور ایتمشدر. پریقلس بو محاربه‌نك یالكز اوائلنی كوروب، برقاچ غالبیته نائل اولمش ایسه‌ده، برقاچ مغلوبیتك اوزرینه، ۴۳۰ ده آتنه‌لیلر كندیسنی عزل ایله، تحت محاكمه‌یه آلمشلر، وبرسنه صكره بتكرار سركاره كتیرلمش ایسه‌ده، درعقب یعنی ۴۲۹ ده وبادن وفات ایتمشدر. پریقلس علوم ومعارف وصنایع وتزیینات بلدیه ایله دارات واحتشامی سودیكندن، زماننده بك چوق ادبا وشعرا واصحاب هنر ومعرفت ظهور ایله، مدنیت یونانیه اوج بالای ترقی‌یه ایصال ایدلمش ایدی. بو سببه مبنی یونان مدنیتنك اك پارلاق زماننه «پریقلس دوری» نامی ویرلمكده‌در. فصاحت وبلاغتی دخی بر كمال اولوب، نطقلری پك مؤثر ایدی. آتنه‌نك شوخ مشرب قادینلرینك اك مشهورلرندن اولان (آسپاسیا) یه علاقه‌سی وبو قادینله مناسباتی اولوب، نهایت كندیسنی تزوج ایتمشیدی. اسراف وسفاهتله دخی شهرتی واردر.

پریكو (Périgueux) فرانسه‌ده (دوردونیه) ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، (ایسله) نهری اوزرنده وبو نهرك (ووزر) ایله تلاقیسی قربنده اولەرق، پاریسك ۴۷۲ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۱۶۶۳ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، دارالمعلمین صبیانی، زراعت وفنون وصنایع جمعیتلری، آثار عتیقه ومعادن موزه‌سی، برقاچ مصنع كلیساسی وسائر كوزل ابنیه‌سی، كوزل میدان وتفرجگاهلری وبچاق ایله مسكرات ویوك منسوجات فابریقه‌لری واردر. شهر ایكی قسمدن مركب اولوب، وقتیله هر بری آیریجه بر قصبه ایدی. اسكی بر شهر اولوب، وقتیله (پریغورد) خطه‌سنك مركزی ایدی.

پریم (Périm) بحر احمرك منتهای جنوبنده (باب‌المندب) بوغازینك داخلنده برآطه اولوب، ۱۲° ۳۰′ عرض شمالی ایله ۴۰° ۵۴′ طول شرقیده ویمن ساحلندن ۸ كیلومترەلك مسافەده واقعدر. بویی ۱۲ واكی ۵ كیلومتره اولوب، كوزل بر لیمانی واردر. انكلیزلر ۱۸۵۷ ده بو آطه‌یی ضبط ایدوب، عسكر اقامه ایتمشلردر.

پریم (Périm) سلانیك ولایتنده بر بیوك طاغ اولوب، بلغارستان حدودنده بالقان وردوب سلسله‌لرندن آیرەرق، استروجه بحیره‌سنك شرقنده شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری امتداد ایله، سیروزك اوته‌سنه قدر واصل اولور. اك یوكسك ذروه‌سی (پیل تپه) اولوب، ۲۶۸۱ متره ارتفاعی واردر.

پریم (Prim) اسپانیا جنرالرندن اولوب، (ایزابله‌نك قراللغی زماننده اسپانیاده

ظهور ایدن وقوعاتده قاریشمش، وترقی پروران گروهنه التحاق ایتمش ایدی. قونتلق عنوانیله برابر جنرال ومبعوث اولدقدن صکره، ١٨٤٤ ده حبس اولنمش؛ و١٨٥٣ ده روسیه یه قارشی دولت علیهٔ عثمانیه لهنده قریم محاربه سنده بولنمشیدی. بعده مراکشده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، مارکی عنوانه نائل اولوب، ١٨٦١ ده مکسیقه یه قارشی گوندریلن اسپانیول عسکرینک باش قوماندانی اولمش؛ واوچنجی ناپولیونک پولتیقه سنه قارشی طوروب، مکسیقه ایمپراطورلغنک تأسسنه ممانعت ایتمشیدی. ١٨٦٨ ده ایزابه لی یی اسقاط ایدن اختلاله قاریشوب، حکومت موقته اعضاسندن بولنمش ایسه ده، قراللغک اعاده سنه چالیشدیغیچون، ١٨٧٠ ده جمهوریت طرفدارلرینک بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرینته (Périnthe) مرمره دکیزینک روم ایلی ساحلنده واقع ارکلی قصبه سنک اسم قدیمی اولوب، بعده (هراقلیا) تسمیه اولنمشیدی. زمان قدیمده آتنه جمهوریتیله متفق اولوب، ماکدونیا حکمداری فلیبه خیلی وقت مقاومت ایتمش ایسه ده، قبل المیلاد ٣٤١ تاریخنده ضبط اولنمشیدی. مشهور (آلکیبیاد) ایکنجی دفعه کی نفینده بو قصبه ده اقامت ایتمشیدی.

پریواس (Privas) فرانسه ده (آردش) ایالتنک مرکزی بر قصبه اولوب، پاریسک ٦٠٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٦٦٥٧ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمین صبیانی، اسکی بر قلعه سی، ایپلیکخانه لری، ایپک، دری، شراب، یاغ، پنیر وسائره تجارتی واردر. (اووزه) ایله (مزیون) نهرلرینک محل تلاقیسنده وشاعرانه بر موقعده واقع ایسه ده، ابنیه سی غیر منتظم ومنظره سی حزیندر.

پریور (Prior) انکلتره نک مشاهیر شعرا وسیاسیوننذن اولوب، ١٦٦٤ ده طوغمش، و١٧٢١ ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولندقدن، وبرطاقم معاهده لر امضا ایتدکدن صکره، فرقهٔ مخالفه طرفندن ایکی سنه حبس اولنوب، بعده چفتلکنه چکلمشیدی. آثار منظومه سی ٥ جلد اوزره نشر اولنوب، اکثر اشعاری وقوعات تاریخیه وطنپرورانه یه متعلقدر.

پریه (Pèrier) فرانسه نک مشاهیر سیاسیوننذن اولوب، ١٧٧٧ ده غرنوبله ده طوغمش، و١٨٣٢ ده وفات ایتمشدر. فرانسه بانقه سنی وبرچوق فابریقه لر تأسیس ایدوب، امور مالیه یه دائر برقاچ کتاب دخی نشر ایتدکدن صکره، فصاحت وطلاقت لسانیله شهرت بولوب، مجلس مبعوثان اعضالغنه انتخاب اولنمش؛ و١٨٣٠ وقوعاتنده مجلس مبعوثان رئیسی وبعده باش وکیل وداخلیه ناظری تعیین اولنه رق، تسکین اذهان ومنع شورشه غیرت ایتمش؛ وکثرت اشتغالدن ایکی سنه صکره وفات ایتمشدر. فرانسزلر اعانهٔ عمومیه ایله مزاری اوزرینه گوزل بر تربه یاپمشلردر. نطقلری وبعض افکار وملاحظاتی جمع ونشر اولنمشدر. — بونک اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، ١٨١١ ده طوغمش، و١٨٧٧ ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولنمش؛ ولوئی ناپولیونک طرفنی التزام ایتمش ایسه ده، بونک ایمپراطورلغی اعلاننده، پروتستو ایدنلر جمله سندن اولوب، فیمابعد چفتلکنه چکیله رک، زراعتله مشغول اولمش؛ وموسیو (تیر)ک جمهوریت ریاستنده برقاچ آی داخلیه ناظری اولمشیدی. علم ثروت ومالیه یه دائر بر قاچ تألیفاتی واردر. — بو اسمله فرانسه میخانیکیوننذن دخی بر ذات اولوب، ١٨١٨ ده وفات ایتمش، وفن میخانیکی وعلی الخصوص طلومبه لر حقنده بر طاقم کشفیاته موفق اولوب، پاریسده برطاقم امور نافعه اجرا، وازان جمله نهرک صوینی شهره توزیع ایتمش ایدی.

پزارو (Pésaro) ایتالیاده آدریاتیق دکیزی ساحلنده وروماک ٢٤٠ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله رق (فولیا) نهرینک منصبی قربنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، کوچک لیمانی، بیوک مکتبی، کتبخانه سی، موزه سی، متعدد کلیساسی وایپک، چینی، بلور، موم وسائره فابریقه لری واردر. پک اسکی بر شهردر.

پزنا (Pésenas) فرانسه نک (هرولت) ایالتنده، هرولت نهرینک ساحل یمیننده و(بزیه) دن ٢٢ کیلومتره لک مسافه ده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٧٧٣٣ اهالیسی، اسکی بر سرایی، مکتبی ویاغی وسائره یه متعلق خیلی تجارتی واردر.

پسامتیک (Psamétique) مصر قدیم حکمدارلرندن اولوب،

حبشلیلر طرفندن اسقاط ایدلمش اولان (نخائو) نك اوغلیدر. (ستوس) ك وفاتنده مصری مقاسمه ایدن ١٢ حكمدارك بری اولوب، قبل المیلاد ٦٧١ تاریخندن ٦٥٦ تاریخنه دك مصرك غرب شمالی جهتنده حكم سوردكدن صكره، آناطولیدن مصره كیدن بر طاقم یونان تجارینك معاونیله دیكر ١١ آرقداشنی مغلوب ایدوب، بتون مصری ضبط، و ٢٦ نجی سلاله‌یی تأسیس ایده‌رك، ٦٢٧ تاریخنه‌دك دخی بالاستقلال حكومت ایتمشدر. منف شهرینی تزیین وبر چوق معابد تأسیس ایده‌رك، (سایس) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمش ایسه‌ده، (تیبه) نك دخی معموریتنه خدمت ایتمشدر. یونانیلره وسائر اجانبه مصرده تجارت قپولرینی آچیق براقوب، خیلی سفائن دخی انشا ایتدیرمشیدی. مصرده اورمان بولنمدیغیچون، سفائن اعالی مقصدیله سوریه وفنیكه‌یی دخی ضبط ایتمشیدی. كرنكده بولنان آثار عتیقه‌نك بر طاقی اوزرنده بونك اسمی محرردر.

پسامنیت (Psaménit) مصر قدیمك حكمدار اخیری اولوب، (آماسیس) ك اوغلی وخلفیدر. میلاددن ٥٢٦ سنه اول تخته چیقوب، آلتی آی حكومت سوردكدن صكره، ایران حكمداری قامبیس (كاوس؟) طرفندن منفده مغلوب واسیر اولوب، دیكر ٦٠٠٠ اسرا ایله برابر ایرانه سوق، وبعده اوراده قتل اولنمشدر.

پستالوچی (Pestalozzi) اسویچره‌نك انسانیت‌پرور علماسندن اولوب، علوم وفنونده وعلی‌الخصوص السنهٔ مختلفه ایله زراعت وسائرده یدطولی قزاندقدن صكره، (آرغوویا) ده كی چفتلكنده كندی مصرفیله داخلی بر مكتب آچوب، فقرا چوجقلریله آناسز یتیم وبیكس چوجقلری طوپلایه‌رق، مجاناً وبالذات تعلیم وتربیه ایتمكله مشغول اولمغه باشلامشیدی. تربیهٔ اطفالده كندینه مخصوص بر اصولی اولوب، السنهٔ مختلفه ایله علوم ریاضیه وطبیعیه‌یی وزراعتله بعض صنایعی بردن اوكرتیر، وهر بر علم وفنك اك اول مقصدینی چوجقلره آكلاتمغه چالیشیردی. اسویچره حكومتی بو مكتبك خدمت وفائده‌سنی تقدیر ایدوب، مصارف واداره‌سنی درعهده ایتمشیدیسه‌ده، زواللی مؤسسی بو اثرینك سوء اداره‌دن زوال بولدیغنی كورمشدر. صاحب ترجمه ١٧٤٦ ده زوریخده طوغوب، ١٨٢٨ ده وفات ایتمش؛ وتربیهٔ اطفال ایله بعض تحقیقات فنیه حقنده بر چوق تألیفات براقشدر.

پسچنیوس نیجر (Pescennius Niger) روما سردارلرندن اولوب، سوریه والیسی ایكن، میلادك ١٩٣ تاریخنده، (پرتیناقس) ك وفاتی اوزرینه، كندی عسكری طرفندن ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسه‌ده، ایلیریاده بولنان (سپتیم سور) دخی ایمپراطورلق دعواسنده بولندیغندن، بر مدت بونكله اویوشمغه چالیشدقدن صكره، موافقت ممكن اولمیوب، نهایت محاربه‌یه طوتیشمش؛ وصاحب ترجمه ابتدا بعض غالبیتلره نائل اولمش ایسه‌ده، ازنیقده وآیاشده مغلوب اولوب، ابتدا آنطیوخسه وبعده ایرانه التجا ایتمكه كیدركن، ١٩٥ ده كندی آدملرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پسقوپی (Episcopi) قبرس جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده وبر كوچك چایك منصبنده واقع كوچك بر قصبه‌در.

پسقوف (Pscov) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، (پسقووه) ایله (ولیقایه) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع و ١٨٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. اولری اخشابدر. — پسقوف ایالتی شمالاً پترسبورغ و(نووغورود)، شرقاً (توار) و(اسمولنسك)، جنوباً (ویتبسك)، غرباً دخی (ریغا) ایالتلریله محاط اولوب، طولی ٣٤٠ وعرضی ٢٢٥ كیلومتره اولدیغی حالده، ٧٧٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت دكل ایسه‌ده، ایی ایشلنمك سایه‌سنده خیلی محصولات ویریور.

پسلوس (Psellus) قسطنطینیه روم علماسندن اولوب، اون برنجی قرن میلادی اوائلنده طوغمش، و ١٠٧٩ ده وفات ایتمشدر. بیزانتیون ایمپراطورلرندن بعضلرینك توجهنه مظهر اولوب. مناصب عالیه‌یه نائل اولمش، وبعضلرینك اولادینی تربیه ایتمش ایسه‌ده، بعده حبس اولنه‌رق، محبسده جان ویرمشدر. آرسطونك آثارینه بعض شرحلری ودیكر برقاچ اثری واردر.

پسیخه (Psyché) اساطیر یونانیه‌ده، روحدن كنایه اولنق اوزره، غایت حسنی برقیز ایدی، كه كویا عشق الهی (كوپیدون)

کندیسنه علاقه ایتمشیدی. سباع طرفندن ییرتیق اوزره، برطاغ باشنده براغلمش اولدیغی حالده، باد صبادن کنایه برپری طرفندن قورتاریلوب، غایت مزین برسرایه اقامه ایدلمش؛ وعشق الهی هرگیجه یانه گیدوب، آنجق قراکلقده صحبت ایدرک، کندیسنی کورمه‌سنی تکلیف ایلمش ایمش. پسیخه مراقنه غلبه ایده‌میوب، عاشق اویومقده اولدیغی حالده، برقندیل یاقوب. باقمقده ایکن، عشق الهی بجاغنه دوشن بر طامله زیتون یاغندن اویانوب، بر دها عودت ایتمه‌مک اوزره قاچمش؛ وپسیخه بونک والده‌سی اولان حسن الهه‌سی زهره‌یه تسلیم ولنه‌رق، اوغلنی باشدن چیقاردیغیچون، انواع اشکنجه‌لره قونمش ایسه‌ده، نهایت کوپیدون حالنه آجیه‌رق، کندیسنی ملاقاتنه نائل ایتمش، وحیات جاودانی بخش ایدوب، تزوج ایتمش.

پسیرا (Psyra) کریدک قسم شرقیسنک ساحل شمالیسنده واقع (میرابله) کورفزی داخلنده وساحل قربنده واقع برکوچک اطه‌در.

پسیلوریتس (Psiloritis) کرید جزیره‌سنک مرتفع طاغی اولوب، آطه‌نک وسطنده واقعدر. اک مرتفع ذروه‌سی ٢٥٠٠ متره ارتفاعنده‌در. اسم قدیمی (ایدا) اولوب، اسکی یونانیلر ابوالآلهه زعم ایتدکلری مشترینک بوطاغده طوغمش اولدیغنه اعتقاد ایدرلردی.

پسینونته (Pessinonte) آناطولینک اسکی (غالاتیا) خطه‌سنده وسقاریه نهری کنارنده اوله‌رق (غوردیوم) شهر قدیمنک غرب جهتنده اسکی بر شهر اولوب، (کوبله) نام الهه‌یه مخصوص بیوک ومصنع بر معبدیله و(آتیس)ک تربه‌سیله مشهور ایدی.

پشته (Pesth یاخود Pest) مجارستانک مرکزی اولان بیوک بر شهر اولوب، طونه نهرینک ساحل یسارنده و(بوده)نک قارشیسنده اوله‌رق ویانه‌نک ٢١٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده‌در. مجارستانک اک بیوک، اک کوزل واک تجارتکاه شهری اولوب، الیوم بر مجلسی حکمنده اولان (بوده) ایله برابر ٢٦٠ ٥٥٠ اهالیسی واردر. (بوده) ایله بعدالتوحید اکثریا بوده پشته (Buda-Pest) تسمیه اولنور. عدلیه دائره‌سیله مجلس مبعوثان پشته‌ده اولوب، سائر دوائر حکومت (بوده) ده‌در. پشته‌نک دارالفنونی؛ بر قاچ مکاتب عالیه‌سی، حربیه مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تشریحه مخصوص اسکی تیاترولر شکلنده بیوک بر دائره‌سی، متعدد تیاترولری، کوزل تفرجکاهلری، بیوک ومصنع ابنیهٔ رسمیه وخصوصیه‌سی، (روچیلد) اسمیله بر کوزل کوپریسی، ایپک، چوخه، پاموق منسوجات، کومش آوانی، غانت، مسکرات، آلات موسیقیه وسائره فابریقه‌لری، اک ایشلک تجارتی وسنه‌ده درت بازاری واردر. پشته بوده ایله برابر خیلی وقت دولت علیهٔ عثمانیه‌نک تحت اداره‌سنده بولنمش؛ وآوستریا طرفندن استردادی زماننده احراق اولنوب، بعده ایکی دفعه دخی طونه‌نک فیضانندن صوآلتنده قالمشدر. ١٨٤٧ ده آوستریایه قارشی، پشته‌ده اختلال ظهور ایدوب، برسنه صکره ینه آوستریانک الینه کچمشدر. — پشته قومیته‌سی یعنی ایالتی مجارستانک وسطلرنده واقع اولوب، شمالاً (هونت) و(نوغراد)، شرقاً (هوس)، (یازیجی سولنوق) و(قسونغراد). جنوباً (باقس بودروغ)، غرباً دخی (تولنه)، (فیر) و(غران) یاخود (ایستغون) ایالتلریله محدود اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ١١ ٥٩٤ مربع کیلومتره واهالیسی ٤٩٥ ٩٩٠ کشیدر. اهالیسنک یوزده یتمشی مجار ویکرمیسی آلمان اولوب، قصوری اسلاو ویهودیدر. طونه نهری بو ایالتک ابتدا اورته‌سندن کچوب، بعده حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدر. اکثر اراضیسی دوز وقوملق اولوب، بر چوق کوچک کوللری وبطاقلقلری دخی حاویدر. باشلیجه محصولاتی بغدای، داری شراب وسائره‌دن عبارت اولوب، کلیتلی آت، طوموز وطیور یتیه دخی یتیشدیریلور. هواسی صاغلام ایسه‌ده، یازین پک صیجاق اولوب، قیشین دخی صوغوغی پک مؤثردر.

پشمان ادرنه ولایتنک دده آغاج سنجاغنه تابع صوفیلو قضاسنده وقضانک جنوب غربی جهتنده کوچک بر ناحیه اولوب، ٦ قریه‌دن مرکبدر.

پشنک تورانک اسکی حکمدارلرندن اولوب، مشهور افراسیابک پدریدر.

پشیا (Pescia) ایتالیانك طوسقانه خطه سنده وفلورانسه نك ٤٥ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی وایپك ومقرنه فابریقه لری واردر.

پطرونه خلیل سلطان احمد خان ثالث دورنده یكیچری ضابطاندن بر آرناود اولوب، حركات فسادكارانه سی اوزرینه، یكیچری آغاسی خلیل پهلوان ایله رفقاسی طرفندن بر قاچ شریكیله برابر قتل اولنمشدر.

پطریق (St. Patrick) سنت — خرستیانلرك اعزه سندن اولوب، ایرلانده ده پك بیوك اعتباردهدر. میلادك ۳۷۲ تاریخنده آرموریقده طوغوب، بك كنج ایكن، ایرلانده حكمداری (اونیل) طرفندن اسیر طوتیلوب، بعده فرانسه غالیا (یعنی فرانسه)یه عودت ایتمش؛ و ٤۷۲ تاریخنده ایرلاندیه دونه رك، خرستیانلغی نشر ایتمكه چالیشمش. و(آرماغ) كلیساسنك ایلك پسقوپوسی اولمش ایدی. ترجمهٔ حالی بر طاقم خارق العاده روایتله ممزوجدر. كندیسی دخی ترجمهٔ حالی ودیگر بعض آثار یازمشدر. مارتك ۱۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پغاسه (Pégase) اساطیرده نامیله كوره مرهوم قنادلی بر آت اولوب، اویا بر طاقم قهرمانلر ركابینه رك، بعض خارق العاده ایشلر كورمشلر؛ و(هلیقون) طاغنده بو حیوان موهوم آیاغنی یره اورمغله، بر صو چیقمش، كه بو صودن ایچنلر طبیعت شعریه یه مالك اولورلرمش.

پغو (Pégou) هندچینیده بیرمانیا قطعه سنك انكلترهنك النده بولنان قسم جنوبیسنده بر شهر اولوب. (ایراوادی) ایرماغنه تابع همنامی بر نهرك اوزرنده واقعدر. مقدما بیرمانیانك پایتختی اولوب، الیوم همنامی اولان بر ایالتك مركزیدر. ۱۷° ٤۰′ عرض شمالی ایله ۹۳° ۵۳′ طول شرقیده واقع اولوب، شمدیكی حالده تقریباً ۸۰۰۰ اهالیسی و ۱۰۰ متره ارتفاعنده قبه سی اولان مشهور بر بتخانه سی واردر. بو شهر ۱۷۵۷ تاریخنده (آلومپرا) طرفندن خاك ایله یكسان ایدیلوب، بعده یكیدن تأسیس وتحكیم، و ۱۸۲٤ ایله ۱۸۵۲ تاریخلرنده انكلیزلر طرفندن ضبط اولنمشدر. — پغو وقتیله مستقل بر دولتك پایتختی اولوب، بو دولت شمالاً (آراقان) و(آوه)، شرقاً (مارتابان) خطه لریله، غرب وجنوب جهتلرندن دخی بنگاله كورفزیله محاط اولهرق، بر بیوك دالیه تشكیل ایدن (ایراوادی) ایرماغنك قوللریله سقی اولنوردی. بویی ۳۸۰ واكی ۳۰۰ كیلومتره ایدی. بر مدت بیرمانیایی دخی تحت حكمنه آلدقدن صكره، مرقوم (آلومپرا) ۱۷۵۷ ده پغو دولتنی دخی ضبط، وبیرمانیایه الحاق ایلمش ایدی. ۱۸۵۲ ده انكلتره مستملكاتنه الحاق اولنمشدر. شمدیكی حالده پغو ایالتنك ۱۲۹ ۱٤۵۰ اهالیسی، پرنج محصولاتی، صندال آغاجی، آلتون معدنی وزمرد وسائر ذی قیمت طاشلری واردر.

پفیفر (Pfeiffer) دنیانك هر طرفنه ایتدیكی سیاحتلرله شهرت بولمش عالمه بر قادین اولوب، ۱۷۵۹ ده ویانه ده طوغمش، و ۱۷۵۸ ده وفات ایتمشدر. طول قالوب، چوجقلرینی یرلشدیردكدن صكره، ٤۷ یاشنده اولدیغی حالده، سیاحته اولان آرزوسنی اجرایه باشلایوب، یالكز اولهرق، روم ایلی وآناطولی ایله فلسطین ومصره، بعده اسوج ونروچ ایله ایسلانده یه سیاحت ایتدكدن صكره، ۱۷٤٦ و ۱۸۵۱ ده بیك مهلكه لرك ایچنده كرهٔ ارضك اطرافنده ایكی سیاحت اجرا ایتمش؛ و ۱۸۵٦ ده یكیدن سیاحته چیقوب، مداغسقار آطه سنده وفاتنی موجب اولان بر صیتمه یه مبتلا اولمشدر. سیاحتنامه لرینی آلمانجه نشر ایدوب، سائر لسانلره دخی ترجمه اولنمشدر.

پكنیچ (Pegnitz) باویره ده بر نهردر، كه یوقاری (ماین) ایالتنده نبعانله همنامی اولان بر كوچك قصبه دن وبعده نورمبرغدن كچه رك، ابتدا جنوبه وبعده غربه طوغری جریانله ۱۰۰ كیلومتره لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (رگنیچ) نهرینه دوكیلور.

پكیانغ هو (Pe-Kiang-Ho) چینده بر نهردر، كه (نان-یونغ-قو) نك ۲٦ كیلومتره شمال غربیسنده نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده رك، (قانتون) شهری ایچندن كچدكدن صكره، بوشهرك آلت طرفنده (سی كیانغ) ایرماغنه دوكیلور. ٤۵۰ كیلومتره طولنده در.

پكين { ياخود پكينغ (Pekin, Pé-King) چين دولتنك پايتختی اولان بيوك بر شهر اولوب، (پی هو) ايله (يونغ - تينغ - هو) نهرلری آره‌سنده دوز بر اووه‌نك كنارنده مشهور سدك ٥٥ كيلومتره جنوبنده و(پچيلی)كورفزينك ١٣٠ كيلومتره شمال غربيسنده اوله‌رق، ٣٩° ٥٤′ عرض شمالی ايله ١١٤° ٦′ طول شرقيده واقعدر. شهرك شمالدن جنوبه اولان طولی ٨½ وعرض وسطيسی ٧ كيلومتره اولوب، اطرافنی احاطه ايدن سوری ٣٣ كيلومتره طولنده ايسه‌ده، اهاليسی وسعتنه كوره اوليوب، اكثر طرفلری بوش وباغچه ومزارلق وويرانه‌لری حاوی اولديغندن، وقتيله بر قاچ مليون تخمين ايدلمش اولان سكنه‌سنك بر بچق مليون مقدارينه بالغ اولوب اولمديغی دخی مشكوكدر. شهر باشليجه تاتارلر شهری وچينليلر شهری اسملريله ايكی قسمدن وديگر ١٢ محله‌دن مركبدر. تاتارلر شهری ايچ قلعه‌ده واقع اولوب، چينليلر شهری بونك خارجنده‌در. اهاليسی حكمدارك منسوب بولنديغی (مانچو) تاتارلريله چينليلردن مركب اولوب، ايچلرنده ١٠٠٠٠٠ قدر مسلمان وبر مقدار خرستيان دخی بولنور. ارباب حرف وصنعتك اكثری مسلمانلردن اولوب، خرستيانلری ساعتچيلقله مشغولدرلر. اطرافنده‌كی سورلر پك يوكسك وواسع اولوب، كنيش ايكی سوقاغی دخی وار ايسه‌ده، ديگر سوقاقلری طار اولوب، كيجه‌لری پارمقلی قپولرله قپانير. سوقاقلری قالدرمسز واولری غير منتظمدر. چاتيلرنده‌كی كرميتلر رنكارنك اولوب، اهالينك هر صنفی ايچون بر رنك تخصيص اولنمشدر. شهرك ١٦ قپوسی وسورلرك اوزرنده بر چوق برج وقله‌لری واردر. سورك اطرافنده ١٨ متره كيشلكنده بر خندق دخی اولوب، قيشين صو ايله طولارسه‌ده، يازين پك آز صوقالوب، تعفن ايدر. اك ايی ابنيه‌سی وحكمدارك سرايلريله دوائر حكومت تاتارلر شهرنده اولوب، وقتيله چينليلره اوراده، وتاتارلره دخی اونك خارجنده اقامت ممنوع ايديسه‌ده، بعده بو ممنوعيت رفع اولنه‌رق، چينليلر ايچ شهره دخی دخول ايتمش، وتجارتی اللرينه آلمشلردر. تاتارلر شهرنده ايچ ايچه برقاچ سور بولنوب، اك ايچريده‌كنده حكمدارك سرايی، وبرطاقم صنعی كوللر وتپه‌لرله اورمانلر وباغچه‌لر ومتعدد كوشكلر بولنيور. بوراسی حقيقةً غايت مزين ومفرحدر. مذكور كوللرك بری اوزرنده اون كرلی مرمردن بر كوزل كوپری واردر. سرايك اطرافنده برقاچ بيوك معبد بولنديغی كبی، شهرك سائر طرفلرنده دخی بر چوق سرايلر، مزين قوناقلر، جسيم بتخانه‌لر وبعض طاق ظفرلر واردر. علمائك امتحاننه مخصوص بيوك بر بنا بولنديغی كبی، آوروپا لسانلريله فنون جديده‌نك تدريسنه مخصوص بر مكتب، جسيم بر كتبخانه، وقتيله جزويت ميسيونرلرينه ياپديرلمش بر رصدخانه وبر مطبعه دخی واردر. اهالئ اسلاميه‌يه مخصوص برقاچ جامع شريف دخی موجوددر. چينليلرك حسابنه كوره پكين ميلاددن ١٢٠٠ ويا ١١٠٠ سنه اول تأسيس اولنوب، ١١٢٥ تاريخ ميلاديسنده چنكيز خان طرفندن ضبط، وبونك تورونی قبلاقاآن طرفندن خيلی توسيع وتزيين اولنمش ايدی. ١٦٤٤ ده مانچو قومنك ضبطنه چكوب، اليوم حكومت سورن حكمدار بو قومه منسوبدر. ١٦٦٢ ده زلزله‌دن خيلی خراب اولوب، ٣٠٠٠٠٠ كشی تلف اولديغی كبی، ٧٠ سنه صكره دخی زلزله‌نك تكرريله ١٠٠٠٠ كشی تلف اولمشيدی. ١٨٦٠ ده فرانسز وانكليز عسكری متفقاً شهری ضبط ايده‌رك، چين ايمپراطورينه ايستدكلری معاهده‌يی امضا ايتديرمشلردر. بو شهری اك اول كورن آوروپالی (ماركوپولو) در.

پكين { (Pekin) ممالك مجتمعه‌نك (ايلينويس) جمهوريتنده و(ايلينويس) نهری اوزرنده اوله‌رق، (اسپرينغفيلد) ك ٨٣ كيلومتره شمالنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

پكين { آرناؤدلقده مناستر ولايتنك ايلبصان سنجاغنده قضا مركزی بر كوچك قصبه اولوب، اشقومبی نهرينك صاغ طرفنده طاغ اتككنده ومنبت براووه‌نك كنارنده اوله‌رق، آدرياتيق ساحلنك ٢٦ كيلومتره شرقنده وايلبصانك ٣٠ كيلومتره غربنده واقعدر. خانه‌لری اشجارله مستور تپه‌لرك اوزرينه طاغنيق اولوب، آنجق ١٨٠٠ قدر اهاليسی، وسطنده كوچك بر چارشيسی، ٢ جامع شريفی، بر تكيه‌سی، بر مدرسه‌سی وبر ساعت قله‌سی واردر. اطرافنده پرنج زرع اولنديغندن، هواسی آغردر. — پكين قضاسی شرقاً نفس ايلبصان قضاسيله، شمالاً

وغرباً اشقودره ولایتنك دراج سنجاغیله، جنوباً دخی یانیـه ولایتنك برات سنجاغیله محاط اولـوب، ٩١ قریه‌دن مرکبـدر. قسم شمالیسی (غرابه) طـاغنك اتکلرندن عبارت اولوب، اشـقومی‌یه قریب اولان یرلری اووه وغایت منبتدر. باشلیجه محصـولاتی پرنج ومصر ایله سائر حبوباتدن وزیتوندن عبارتدر. اهالی قضا تحریر رسمی‌یه کوره ١٥٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولوب، جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده ٢٧ جامع شریف، ١ مدرسه، ٧ مکتب، ٣ تکیه موجوددر.

پلا (Pella) ماکدونیانك اسکی بر شهری اولوب، (اماتیا) خطه‌سنده، وارداریکیجه‌سی قربنده واسم قدیمی (اودیاس) اولان قره آصمق نهری اوزرنده واقع ایدی. اسکندرك پدری فلیب پایتختنی (ادسـه) یعنی (وودینه) دن بو شهره نقل ایتمشـیدی. بعض خرابه‌لری مشهوددر. — ماکدونیالیلر فلسطینده دخی بر قصـبه‌یی بو اسمله تسمیه ایتمشلردی، که الیوم (البوجه) اسمیله بر قریه حالنده‌در.

پلاتسبورغ (Plattsburg) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق) جمهوریتنده، (شاپلن) کولی سـاحلنده و(آلبانی) نك ٢٢٠ کیلـومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهـالیسی واردر.

پلاتون (Platon) افـلاطونك اسم اصـلی یونانیسیدر. [«افلاطون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلاته [«لاپلانه» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

پلاتیا (Platée) یونانك اسکی (بیوتیا) خطه‌سنده و(تیبه) نك جنوب غربیسنده بر شهرایدی. یونانیلرك میلاددن ٤٧٩ سنه‌اول ایرانیلره ایتدکلری مقاومت مردانه ایله شهرت بولوب، هر سنه بو غالبیتك نامنه بو شهرده آیینلر وجنبشـلر اجرا اولنوردی. پلوپونس محـاربه‌سنده پلاتیالیلر آتنه‌لیلرله برلشدکلرندن، اسپارته‌لیلر قبل المیلاد ٤٢٧ تاریخنده بوشهری ضبط وتخریب ایتمشلردی. قبل‌المیلاد ٣٧٣ تاریخنده دخی تیبه‌لیلر طرفنـدن کاملاً تخریب اولنمش ایسه‌ده، اسکندر تیبه‌یی بعدالتخریب (پلاتیا) یی ترمیم ایتمشیدی.

پلاج (Pélage) خرسـتیانلقده مذهب صاحبلرندن اولوب، دردنجی قرن میلادی اواسطنده انکلتره‌ده طوغمش؛ واراده جزئیه ایله قدر حقنده بر فکر مخصـوصده بولنمغله، آیریجه بر مذهب ایجاد ایتمشـیدی. مذهبی منع اولنمش ایسه‌ده، آلتنجی قرن میلادی‌یه دکین مذهبنه تابع آدملر بولنمشدر.

پلاج (Pélage) بو اسمـله رومده ایکی پاپا کلمشدر:

برنجیسی ٥٥٥ تاریخ میلادیسندن ٥٥٩ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ورومده سـنت فلیب ایله سـنت ژاق کلیسالرینك تأسیسنه باشلامشدر.

— ایکنجیسی ٥٧٨دن ٥٩٠ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وایستریاده ظهور ایتمش اولان مذهبك منعیله اوغراشمشدر.

پلاج (Pélage) اسپانیانك جهت شمالیه‌سنده‌کی (آستوریا) یعنی (اشتربه) حکمدارلرینك برنجیسی اولـوب، ابتدا اهل اسـلام النده مغلوب اولان اسـپانیا حکمداری (رودریغ) ك یاوری ایدی. بعده قنتاریه طاغلرینه التجا ایتمش اولان خرستیانلرك باشـنه کچوب، بر قاچ سنه مجهـول بر حالده قالدقدن صکره، ٧١٨ تاریخ میلادیسنده خروجله، اهل اسلامه قارشی پیرنه اتکلرنده بر قاچ غالبیته نائل اولمش؛ وبونك اوزرینـه حکمدار عنوانی آلـوب، (اوویدو) شهرینی دخی تأسیس ایلمش ایدی.

پلاجیه (Ste. Pélagie) — سنته بواسمله خرستیانلرك ایکی عزیزه‌لری اولوب، برنجیسی بشنجی قرن میلادیده آنطاکیه‌ده تیاترو اوینجیلرندن برقیز ایکن، خرستیانلغی قبول ایله، قدس طاغلرینه چکیلوب، ریاضتله یاشامغه باشلامشـیدی. خزیرانك ٨ نده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی ینه آنطاکیه‌لی اولوب، ٣١١ تاریخ میلادیسـنده، ناموسنی تخلیص ایچون، کندینی بر بوکسك قیادن آتوب، وفات ایتمشـدر. خزیرانك ٩ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پلاچقاویچه (Platchkavitza) قوصـوه ولایتنك قسم شرقیسنده بیوك بر طـاغ اولوب، اشتبك اوستندن بدأ ایله، واردار

وقره صو مجرالری آره‌سنده شرقه و بعده شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانه‌رق، سلانیك ولایتنك قسم شمالیسنده‌کی (مالش) طاغیله کسب ارتباط ایدر. شمال غربی مائله‌سندن آقان صولر (واردار) ه دوکیلور؛ وجنوبی مائله‌سندن قره صویه تابع (استرومجه) نهری آقار. جنوب غربی اتکلرنده بر قاچ اورمان واردر.

پلاچیدیا { (Placidie) روما ایمپراطورلرندن بر نجی تئودوسیوسك قیزی اولوب، ٣٨٨ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه‌ده طوغمش، و ٤٥٠ ده وفات ایتمشدر. ٤١٠ تاریخنده روما محاصره‌سنده غوتلرك رئیسی (آلاریق) ك ید اسارتنه دوشوب، بونك قاینی (آتاؤلف) ه تزویج اولنمش؛ وبونك وفاتندن صکره، برادری (هونوریوس) طرفندن فدیهٔ نجاتله استرداد اولنه‌رق، سردارلرندن (قونستانس) ه وارمشیدی. حریصهٔ جاه بر قادین اولوب، (آوغوسته) یعنی ایمپراطوریچه عنوانی آلمش؛ وبرادری هونوریوس ایله اوغلی (والنتینیان) زمانلرنده بیوك بر نفوذ واقتدار قزانمشیدی.

پلاسج { (Pelasges) ام آریانیه‌نك اك اسکیلرندن بر امت اولوب، تاریخك ضبط ایده‌مدیکی پك اسکی بر زمانده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرتله، طونه وادیسنه واصل اولنجه، بر طاقی بالقان شبه جزیره‌سنه بالدخول، تراکی، ماکدونیا، ایلیریا ویونان خطه‌لرینه طاغلمش و (هلسپوند) بوغازینی بکدرك، آسیای صغیرك میسیا، فریجیا، لیدیا وسائر جهتلرینه قدر حلول ایتمش ایدیلر؛ بر طاقلری دخی طونه مجراسنجه یوقاری‌یه چیقوب، ایتالیایه صوقلمشلردی. بونلر کروه کروه وقافله قافله بلخ وهرات جهتلرندن بو یرلره کلوب، یرلشدکدن، وبر خیلی وقت یالکز یاشادقدن صکره، ینه اقوام آریانیه‌دن هلنلر یعنی یونانیلر کلوب، یونانك سواحلنی ضبط ایله، پلاسجلری طاغلره طوغری قاچیرمغله، یونانك یالکز (آرقادیا) طاغلری وتسالیانك یالکز (پلاسجیوتیده) خطه‌سی پلاسجلرله مسکون قالمش ایسه‌ده، بالقان شبه جزیره‌سنك سائر طرفلریله آسیای صغیرك غرب شمالی قسمی ینه پلاسجلرله مسکون ایدی. ایتالیایه دخی بعده دیکر بعض اقوام آریانیه هجرت ایتمش ایسه‌ده، پلاسجلر دخی محو اولیوب، برطاقی بونلرله اختلاط ایتمش، وبر طاقلری طاغلره وبعض آطه‌لره چکلمشیدی. پلاسجلر مدنیتدن محروم ایدیلرسه‌ده، زراعت، اخراج معادن ومعمارلق فنلرنده اولدقجه ملکه‌لری وار ایدی. آثار معماریه‌لری یونتلامش جسیم طاشلردن معمول اولوب، بو قبیلدن اولان ابنیه‌لرینك بعض آثاری الیوم موجوددر. مذهبلری احوال وقوای طبیعیه‌یی تجسیم ایتدیروب، بونلره واجرام سماویه ایله جن وپری کبی شیلره عبادت ایتمکدن عبارت ایدی. اسکی یونان وروما اساطیری بونلرك اعتقاداتندن مأخوذ اولوب، اکثر آلههٔ کاذبهٔ یونانیه‌نك اسملری پلاسج لساننده اولدیغی (هرودوت) کبی یونان قدیم مورخلرینك شهادتیله مثبتدر. یونانك الکمدنی زمانلرنده دخی (اپیر) ده یعنی یانیه جهتنده بولنمش اولان (دودون) معبد مشهوری پلاسجلره مخصوص اولوب، معبدده خدمت ایدن راهبلر وجوارلرینك اهالیسی دخی پلاسج لسانیله متکلم، واقطار یونانیه‌دن کیدن زوار ترجمانله قونیشمغه مجبور ایدیلر. پلاسج امتنه منسوب اقوامدن الیوم خالص حالنده موجود اولانی یالکز (آرناؤد) قومی اولوب، اسکی ایلیریالرك احفادیدر؛ چونکه پلاسج لساننده اولدیغی معلوم اولان اساطیر یونانیه اصطلاحاتندن اکثرینك آرناؤد لساننده الیوم مستعمل کلماته پك مشابه اولدیغی کوریلیور. بعض متأخرین محققینك ظننه کوره، پلاسج اسمی اسماء خاصه‌دن اولمیوب، پلاسج دیدیکمز اقوام قدیمه‌نك لساننده «اختیار» و «اسکی» معناسنی افاده ایتدیکندن، یونان قدیم مورخلری ابتدا بو کلمه‌یی «اسکیلر» و «اختیارلر» معناسیله استعمال ایدوب، یونانیلردن اول یونانده ساکن بولنمش اولان قوم مذکوری مراد ایتمشلردر. حقیقةً الیوم مستعمل اولان آرناؤد لساننده اختیاره (پلاق) دنیلدیکندن، (پلاسج) اسمینك بوندن مأخوذ ویا غلط اولمسی ممکندر.

پلاسنچیا { (Plasencia) اسپانیانك استرمادوره خطه‌سنده، (قارچرس) ایالتنده وقارچرسك ٥٦ کیلومترو شمالنده بر قصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی واسکی روماییلر زمانندن قالمه خراب بر صو یولیله دیکر بعض آثاری واردر. فتوحات اسلامیه زماننده خراب اولوب، ١١٨٩ ده یدنجی آلفونس طرفندن ترمیم اولنمش، وبعض امتیازات ویرلمشیدی.

پلاسه { (Plasse) آرناؤدلقده مناسترولایتنك کوریجه‌سنجاق وقضاسنده وکوریجه‌نك ۱۲ کیلومترو شمال شرقیسنده اوله‌رق (دوول) نهری ساحل یسارینك قربنده بیوك بر قریه اولوب، دولت علیه‌یه برچوق وزرا یتیشدیرمش بر اسکی دره بکی خاندانـنك وطنیدر. (پلاسلی اسماعیل پاشا) بو خاندان افرادندندر. خاندان مذکورك سرایی غایت واسع ومکمل اولوب، الیوم خرابه‌لری موجوددر. (پلاسه) آرناؤد لسانـنده «سرای» دیمکدر. کریدلی مصطفی پاشانك منسوب بولندیغی(پویان)خاندانـنك دخی بو خانداله قرابت ومناسبتی وار ایدی.

پلاسی { (Plassey) هندستانده کلکته ایالتنده ومرشد آبادك ۴۸ کیلومترو جنوبنده برقصبه‌اولوب، بنکاله نوابی ۱۷۵۷ تاریخ میلادیسنده بوقصبه‌ده‌انکلیزعسکرندن‌مغلوب‌اولمشدر.

پلاش { ملوك ساسانیانك اون سکزنجیسی اولوب، (فیروز) ك اوغلی ومشهور نوشیروانك عمیجه‌سیدر. میلادك ۴۸۴ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ایران تختنه جلوس ایدوب، درت سنه وایکی آی حکومت سورمش؛ ووفاتنده نوشیروانك پدری قباد خلفی اولمشدر. روما مورخلری بوکا والنس (Valens) نامنی ویریورلر. — اشکانیان سلاله‌سندن‌دخی بو اسمله اوچ حکمدار کلوب، سلالهٔ مذکوره‌نك یدنجی، اون برنجی واون آلتنجی حکمدارلریدر. برنجیسی برنجی بهرامك اوغلی اولوب، ۱۶ سنه حکومت سورمشدر. — ایکنجیسی (فیروز)ك اوغلی اولوب، ۱۲ سنه حکمران اولمش، و (لار) شهرینی بنا ایتمشدر. — اوچنجیسی (اشك) ك اوغلی اولوب، بوده ۱۲ سنه حکم سورمشدر.

پلاشان { ملوك اشکانیانك اون اوچنجیسی اولوب، ایکنجی پلاشك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده تخت ایرانه جلوس ایدوب، ۱۲ سنه حکومت سوردیکی مرویدر.

پلاغونیا { (Pelagonie) ماکدونیانك غرب شمالی اقسامندن برکوچك خطه‌نك اسم قدیمی اولوب، بوخطه مناسترشهرینك جوارلرندن عبارت ایدی. بو اسمك (پلاسج) کلمه‌سندن مشتق اولدیغی، وبو خطه‌نك پلاسجلرله مسکون اولمق حسبیله بو اسمله تسمیه اولندیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، ماکدونیانك هرطرفی پلاسجلرله مسکون بولنمش اولدیغندن، یالکز اوخطه‌نك بو اسمله تسمیه‌سنه محل اوله‌ماز. ظنمزه قالیرسه، مشاهیر قدمای جغرافیوندن (استرابون) ایلیریا واپیرو ماکدونیا اهالیسنك (پلاغونیا) تسمیه اولنان بر طاقم اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولندیغنی بیان ایتدیکندن، وخطهٔ مذکوره‌نك فلیب واسکندرك فتوحاتندن صکره‌دخی اویله براختیار مجلسی معرفتیله اداره اولنمق امتیازینی محافظه ایتمش اولمسی محتمل اولدیغندن، وجه تسمیه بو اوله‌بیلیر. بو اصول ایسه الیوم آرناؤدلقده جاری اولوب، حالا بو کون آرناؤدلر بواختیار مجلسلرینه (پلاقونیا) اسمنی ویریورلر، که «اختیار مجلسی» تعبیریله ترجمه اولنه‌بیلیر.

پلاموط { آیدین ولایتنده صاروخان‌سنجاغنده مغنیسا قضاسنه تابع ومغنیسانك شمالنده واقع بر ناحیه اولوب، ۲۹ قریه‌دن مرکبدر. طاغلق واورمانلق بریر اولوب، پلاموط محصولنك کثرتی مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پلانتاجنت { (Plantagenets) انکلتره‌ده حکومت سورمش بر خاندان اولوب، (آنژو سلاله‌سی) نامیله دخی معروفدر. آنژو قونتی پلانتاجنت لقبیله ملقب بشنجی (ژوفروی) بشنجی هنریدن طول قالان انکلتره قرالی برنجی هنرینك قیزی (ماتیلده) یی تزوج ایتمکله، بوازدواجدن تولد ایدن چوجق ۱۱۵۴ده ایکنجی هنری نامیله تختـه جلوس ایتمش، وسلاله‌سی ۳۳۱ سنه انکلتره‌ده حکومت سورمشدر. [بوسلاله‌یی ترکیب ایدن حکمدارلرك اسملریله مدت حکومتلریچون «انکلتره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلاوتوس { (Plaute, Plautus) اسکی رومانك مضحکه‌نویس شعراسندن اولوب، برتیاترو قومپانیه‌سنك دخی رئیسی ایدی، وچوق دفعه یازدیغی اویونلرك اجراسنده کندیسی دخی صحنه‌یه چیقاردی. بوصنعتله خیلی ثروت قزاندقدن صکره، مالملکنی غائب ایدوب، بردکرمنده دکرمن طاشنی چویرمکه مجبور اوله‌جق قدر سفالته دوچار اولمش ایسه‌ده، بعده ینه تیاترویه عودت ایتمشیدی. ۱۲۰ قدر مضحکه یازوب. یکرمیسی موجوددر، واکثریسی مشهور (مولیر) طرفندن تقلید

اولمشدر. قبل‌الميلاد ۲۲۷ تاريخنده طوغوب، ۱۸۳ ده وفات ايتمشدر.

پلاوه (Plava) آرناؤدلغك شمالنده وقره طاغ حدودى قربنده قوصوه ولايتنك ايپك سنجاغنه تابع غوسينه قضاسنده وغوسينه‌نك ۱۱ كيلومتره شرق شماليسنده بر قصبه اولوب، ليم نهرينك مجراسى اوزرنده اولان همنامى بر كولك كنارنده وكوزل براووه‌ده واقعدر. ۳۵۰۰ اهاليسى، ۲ جامع شريفى و ۳۰ دكانى واردر. بو قصبه‌نك غوسينه ايله برابر قره طاغه تركنه برلين قونغره‌سى طرفندن قرار ويرلمش ايسه‌ده، اهالينك مقاومتى اوزرينه، اولكوله مبادله‌سنه مجبوريت الويرمشدر. كولنك طولى ٤ وعرض اعظمى ۳½ كيلومتره اولوب، ايچنده بعض باليقلر بولنور.

پلايسه (Pleisse) آلمانياده بر نهردر، كه صاقسه قراللغنده نبعانله، شماله طوغرى آقه‌رق، ۱۱۰ كيلومتره‌لك جرياندن صكره (الستريلانق) نهرينه منصب اولور.

پلاين (Plauen) آلمانياده صاقسه قراللغنده بر شهر اولوب، (درسد) ك ۱۲۰ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهاليسى، قلعه‌سى، مكتب اعداديسى، ايپك وپاموق منسوجات فابريقه‌لرى واردر.

پلتون (Pléthon) روم علماسندن اولوب، ۱۳۵۵ ده قسطنطينيه‌ده طوغمش، و۱٤٥۲ ده وفات ايتمشدر. خيلى وقت فلورانسه‌ده بولنمش، وفلسفه وتاريخه دائر برقاچ اثر براقوب، آرسطويه قارشى افلاطونى التزام ايتمش؛ وبوندن طولايى طربزونلى (يوركى) ايله بعض معارضه‌لرده بولنمشدر.

پلزانسه (Plaisance) واتاليانجه پياچنچه (Piacenza) ايتاليانك قسم شماليسنده ملغا (پارمه) دوقه‌لغنده ايالت مركزى برشهر اولوب، (پو) ايرماغنك ساحل يمينى قربنده و(پارمه)‌نك ۵۳ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهاليسى، (آلبرونى) اسميله بر بيوك مكتبى، رسم وهيكلتراشلغه مخصوص مكتبى، كتبخانه‌سى، دميريولى، اسكى دوقه‌لره مخصوص بولنمش سرايى، استحكاماتى، كوزل بر جاده‌سى، ايپك ويوك منسوجاتى، شرابى وسائر مسكراتى واردر. پك اسكى بر شهر اولوب، بر چوق وقايع تاريخيه‌نك محل جريانى بولنمشدر. — پلزانسه ايالتى شمالاً (ميلان) و(قرموند)، غرباً (پاويه)، جنوب غربى جهتندن (جنوه)، جنوباً وشرقاً دخى (پارمه) ايالتلريله محدود اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ۲۳۵۵ مربع كيلومتره واهاليسى ۲۲٦ ۷۲۰ كشيدر. ۲ قضايه منقسم اولوب، ٤۷ ناحيه‌يى جامعدر. قسم جنوبيسى طاغلق اولوب، ۱۷۳۵ متره ارتفاعى اولان (پينا) طاغنك اتكلرندن وقسم شماليسى كوزل ومنبت بر اووه‌دن عبارتدر. مذكور طاغك اتكلرندن برقاچ نهر نبعانله، اووه‌يى ارواايده‌رك، (پو) ايرماغنه دوكيلورلر. باشليجه محصولاتى حبوبات متنوعه ايله شراب، طوت، كستانه وسائر ميوه‌لردن عبارتدر. مرعالرى چوق وپينيرى مشهوردر. كيرچ وياپى طاشيله طاش ياغى دخى بولنيور.

پلكرينى (Pellegrini) ايتاليانك مشهور رسام ومعمارلرندن اولوب ۱۵۲۷ ده بولونيه‌ده طوغمش، و۱۵۹۲ ده وفات ايتمشدر. ايتاليا واسپانياده برچوق ابنيهٔ مشهوره تأسيس وتصوير ايتمشدر. — بو اسمله ديكر بر قاچ رسام ايله مشهور بر مغنى دخى كلمشدر.

پلنقه (Palanka) بو اسمله روم‌ايلنده وبلغارستان وصربستان ايله مجارستانده بر چوق كوچك قصبه‌لر وقريه‌لر واردر. اك مشهورى قوصوه ولايتك اسكوب سنجاغنده واسكوبك ۷۵ كيلومتره شرق شماليسنده اوله‌رق بلغارستان حدودى قربنده واقع (اكرى پلنقه) در، كه قضا مركزى اولوب، ٤۰۰۰ اهاليسى، ۲ جامع شريفى، ايچندن كچن اكرى دره و(دوراق) نهرلرى اوزرنده متعدد كوپريلرى، رشديه مكتبى، ۱ حمامى، برچالار ساعتى، اسكى برقلعه خرابه‌سى، ۱۵۰ قدر دكانى واطرافنده كوزل باغ وباغچه‌لرى واردر. — پلنقه قضاسى شرق وشرق شمالى جهتندن بلغارستان وشمالاً صربستان حدوديله، غرباً پرشوه وقومانوه، جنوباً دخى قره طوه وقوچانه قضالريله محدود اولوب، ٤٦ قريه‌دن مركبدر. اراضيسنك قسم اعظمى طاشلق وقوملق اولوب، ذخايرى آنجق احتياجات محليه‌يه كفايت ايديور. يمشلرى وعلى‌الخصوص قره اريكى چوقدر. — [«لوم پلنقه» و«آق پلنقه» ماده‌لرينه دخى مراجعت بيوريله.]

پلنه (Pellène) یونانك آخائیا خطه‌سنده بر شهر قدیمی اولوب، آخائیا هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن اون ایکی شهرك بری ایدی. (قورینته) کورفزنده واقع اولوب، بعض خرابه‌لری باقیدر.

پلو یاخود پلاو (Pelew, Palao) بحر محیط کبیرده، (قارولینه) جزایرینك غرب جهتنده، ٥٣′ ٦° ایله ٩′ ٨° عرض شمالی آره‌سنده و ٢٠′ ١٣٢° طول شرقیده بر طاقم جزایر مجتمعه اولوب، ٢٦ عدددن مرکبدرلر. جمله‌سی طاروا وزون اولوب، اهالیلری چوق وهندستان جویزی، پورتقال، لیمون، موس، شکر قامشی کبی محصوللری وکراسته‌لك آغاجلری بولندر. اهالیلری ساکن وچالیشقان واولدقجه ذکی وصنعتکار آدملر اولوب، ملایی لسانیله متکلمدرلر. بوآطه‌لر ١٧١٠ تاریخنده اسپانیوللر طرفندن کشف اولنمشلرسه‌ده، قرن اخیر میلادی‌اواخرنده احوال داخلیه‌لری حقنده معلومات آلنه‌بیلمشدر. اسپانیانك مستعمراتندن معدوددرلر.

پلوپس (Pélops) آناطولینك آیدین جهتنده واقع (لیدیا) خطهٔ قدیمه‌سنك حکمداری (تانتال)ك اوغلی اولوب، اساطیرله مخلوط اولان یونان قدیم تاریخنه کوره، پدری طرفندن ذبح ایدیله‌رك، کندیسنه مسافر اولمش اولان آلهه‌نك اوکنه قونمش، وبراوموزی زراعت الهه‌سی (سرس) طرفندن یمش ایسه‌ده، مشتری یکك انسان اتندن اولدیغنی آکلایه‌رق، اعضاسنی جمع ایله، یکیدن حیات ویرمش، واکسیك اولان اوموزینی فیل دیشندن یاپمش. بعده پلوپس یونانه کچوب، موره شبه جزیره‌سنده حکم سورمکله، بو شبه جزیره بونك نامنه نسبتله (پلوپونس) یعنی «پلوپس جزیره‌سی» تسمیه اولنمشیدی.

پلوپونس یاخود پلوپونسوس (Pélopo-nèse, Peloponesus) موره شبه جزیره‌سنك اسم اصلیٔ یونانیسیدر. [«موره» و«یونان» ماده‌لرینه مراجعت.] — (پلوپونس محاربه‌سی) زمان قدیمده آتنه‌لیلرله اسپارته‌لیلر آره‌سنده وقوع بولان بر مشهور محاربه‌در، که سائر یونان حکومتلری دخی طرف آلوب، بر محاربهٔ عمومیه رنککی آلمش، وقبل المیلاد ٤٣١ دن ٤٠٤ تاریخنه‌دك ٢٧ سنه سورمشدر. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلرك باشلیجه متفقلری: قورینته، اتولیا، فوکیده، لوقریده، بیوتیا اکثر موره اهالیسی؛ وآتنه‌لیلرك متفقلری دخی: آقارنانیا، ناوپاقته، پلاتیا، قورفه، تراکی وتسالیاده‌کی یونان مستعمراتی، اکثر جزایر بحر سفید وآناطولی سواحلی اهالیسی ایدی. قره‌ده اسپارته‌لیلر ودکیزده آتنه‌لیلر طرفی دها قوتلی ایدی. بو محاربه‌نك سببی قورنته‌لیلرله بونلرك مستعمراتندن اولان قورفه‌لیلر آره‌سنده (دراج) ده‌کی یونان مهاجرلرینه امداد ماده‌سندن طولایی ظهور ایتمش اولان منازعه‌در. قورینته‌لیلر اسپارته‌لیلرك متفقلری اولدقلری حالده، آتنه‌لیلر بونلره‌قارشی قورفه‌لیلره یاردیم ایتمشلردی. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلر قزانمشلرسه‌ده، عمومیت اوزره یونان ضعف وخرابیه دوچار اولوب، غائب ایتمشدر.

پلوپیداس (Pélopidas) یونان قدیمك (تیبه) شهری سردارلرندن اولوب، جسارتیله وکثرت ثروتیله مشهوردر. اسپارته‌لیلره قارشی وتسالیا وماکدونیاده دفعاتله محاربه ایتمش، وقبل المیلاد ٣٦٤ تاریخنده تسالیاده قتل اولنمشدر. اپامینونداسك محبی ایدی.

پلوتارق یاخود پلوتارخوس (Plutarque, Πλούταρχος) یونان قدیمك مشاهیر مورخیندن اولوب، میلادك ٤٨ ویا ٥٠ تاریخنده بیوتیانك (خرونیا) قصبه‌سنده طوغمش؛ وآتنه‌ده فلسفه وادبیاتی بعدالتحصیل، مملکتی طرفندن بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، (دومیتیان) زماننده رومایه‌وروده، (ترایان)ك توجهنی قزانمش، و(آدریان)ك تربیه‌سنه مأمور اولوب، بعده ایلیریا والیلکنه نصب اولنمش ایدی. وطننه عودتنده‌رؤسا صره‌سنه کچوب، کونشدن کنایه اولان آپولونك دخی راهبلکنه انتخاب اولنمشیدی. چوق معمر اولوب، ١٣٨ ویا ١٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار ادبیه وتاریخیه وسیاسیه وفلسفیه‌سی اولوب، اك مشهوری «مقایسه‌لی تراجم احوال» عنوانیله یازدیغی مفصل کتابدر، که یونان وروما مشاهیرندن احوالی مشابه ایکیشر ذات انتخاب ایله، مقایسه ایده‌رك، ترجمهٔ حاللرینی یازیور. بو اثری موجود اولوب، یالکز بعض تراجمی اکسیکدر. دیکر آثارندن دخی بعضیسی موجوددر. کلیات آثاری دفعاتله طبع وهله تراجم احوالی اکثر السنه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. افلاطونك مذهب حکیمانه‌سنه تابع اولوب، بقای روحه قائل ایدی.

پلوتن (Plotin) مشاهیر حکمای یونانیه‌دن اولوب، میلادك ٢٠٥ تاریخنده مصرك (لیقوپولیس) شهرنده طوغمش؛ و ٢٨ یاشنده ایکن حکیم (آمونیوس‌ساقاس) ه انتسابله تحصیل فلسفه ایدوب، افلاطونك مذهب حکیمانه‌سنه تابع اولمشیدی. شرق حکماسنك افکارینی دخی آکلامق ایچون، ٢٤٤ ده غوردیانك معیتنده ایرانه سفر ایتمش؛ وقرق یاشلرنده ایکن، رومایه کیدوب یرلشمشیدی. بعده (قامپانیا) یه چکیلوب، ٢٧٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کندینه مخصوص بر مذهب تصوف ایجاد ایدوب، تمامیله اصحاب توحیددن اولمش ایدی، وروح بشرك ریاضت وخلوت ومراقبه واسطه‌سیله جان جهانله وحدته ورؤیةاللهه نائل اوله‌بیلدیکنه معتقد ایدی، وحتی کندیسنك بو شرفه نائل اولدیغنی ادعا ایدردی. بو فکر واعتقاده دائر برچوق مقاله‌لر یازوب، شاکردانندن (پورفیر) بونلرك چوغنی جمع ایله، طقوزر عدد تصنیف ایدرك، (اناده) تسمیه ایتمشیدی. بو اثر موجوددر. افلاطونك اصول ادارهٔ مملکت حقنده یازدیغی کتابی موقع اجرا وتجربه‌یه وضع ایتمك اوزره (پلاتونوپولیس) یعنی «افلاطونیه» اسمیله قامپانیاده مجدداً بر شهر تأسیس ایتمکه ایمپراطور (غالیان) دن رخصت آلمش ایسه‌ده، بعض حسودلر اجرای مقصدینه مانع اولمشلردی.

پلوتوس (Plutus) یونان قدیم اساطیرنده ثروت ومعادن الهی زعم اولنوب، زراعت الهه‌سی (سرس) ایله (یاسیون) ك اوغلی ظن اولنور، والنده بر کیسه طوتار بر کور صورتنده تصویر ایدیلور ایدی. معدنلرك طوپراغك ایچنده بولنمسی مناسبتیله جهنم آلهه‌سندن معدود ایدی.

پلوتون (Pluton) یونان قدیم اساطیرنده جهنم الهی اولوب، زحل ایله (ریا)نك اوغلی ومشتری ایله نپتونك برادری زعم اولنوردی. گویا برادرلریله عالمی مقاسمه ایتدکدن صکره، جنلرك آلهه‌یه قارشی اولان محاربه‌سنده کیقلوپ تسمیه اولنان عفریتلره یاپدیرمش اولدیغی بر باش زرهی آلتنده کندینی غیر مرئی حالنه قویه‌رق، جنلره غلبه ایتمشیدی. سیچلیا آطه‌سنده زراعت الهه‌سی (سرس)ك قیزینی، (پروسرپینه) یی قاپوب، جهنمه کوتوره‌رك تزوج ایتمشیدی. آبانوسدن بر تختك اوزرینه وپروسرپینه‌نك یاننده اوتورمش ویاخود درت یاغیز آتلی بر آرابه‌یه بینمش صورتنده تصویر اولنوردی. بو اله کاذبه کیجه وقتی سیاه بوغالر ذبح ایدرلردی. سروی آغاجیله نرکس چیچکی بوکا منسوب عد اولنوردی. یونانده وایتالیاده عبادتنه مخصوص معبدلر بولنوب، اك بیوکی سیچلیانك (سیراقوسه) شهرنده ایدی.

پلوچق (Plotsk) لهستانده وارشوبانك ٩٠ کیلومتره شمال غربیسنده، ویستوله‌نك ساحل یمیننده وویووده‌لق مرکزی بر قصبه‌اولوب، ٠ ١٢٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك خاوره‌سی، مصنع بر کلیساسی، کورك فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. — پلوچق وویووده‌لغی شرقاً روسیه، شمالاً وغرباً پروسیه حدودیله، جنوباً وجنوب شرقی جهتندن دخی آوغوستووه، سیدلك ومازوویا وویووده‌لقلریله محدود اولوب، طولی ٢٦٠ وعرضی ٩٠ کیلومتره‌در، و ٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پلوز (Pelouze) فرانسه مشاهیر کیمیویوننـدن اولوب، ١٨٠٧ تاریخنده طوغمش و١٨٦٧ ده وفات ایتمشدر. بعض عناصر کیمیویه‌نك کشفنه موفق اولمش، وبو فن حقنده بر طاقم اثرلر یازمشدر.

پلوسه (Péluse) مصرده نیلك الشرقی قولی منصبنده بولنمش اسکی بر شهر واسکله اولوب، اسکی قبطیلر عنده (پرومی) اسمیله مسمی ایدی. الیوم موقعی وخرابه‌لری (پورت‌سعید)ك قربنده واقع اولوب، (طینه) اسمیله معروفدر. صاحب مجسطی بطلیوسك مسقط رأسیدر.

پلوش (Pluche) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٦٨٨ تاریخنده طوغمش، و١٧٦١ ده وفات ایتمشدر. «طبیعتك منظره‌لری» عنوانیله ٩ جلد اوزره مشهور بر اثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر.

پلولیه (Plevljé) طاشلیجه‌نك اسلاوجه اسمیدر. [«طاشلیجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلونه (Plevna) بلغارستانده صوفیه‌نك ١٣٨ کیلومتره شرق شمالیسنده (وید) نهرینه تابع (توچنیچه) چایی اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، اوغرودن طوغرویه ادارهٔ عثمانیه‌ده

بولندیغی زمان ۱۷۰۰۰ دن زیاده اهالیسی و ۱۸ جامع شریفی وار ایدیسەدە، مؤخراً اکثر اهالئ اسلامیەسنك هجرتندن طولایی الیوم ۱۴۰۰۰ اهالیسی واردر، وجوامعنك اکثری خرابدر. قصبه اطرافی تپەلرله محاط دوز بر یرده اولوب، برچوق یوللرك محل تقاطعنده واقع اولمغله، اهمیت موقعیەسی واردر. ابنیەسی عادی وسوقاقلری پیسدر. بو قصبه غازئ نامدار عثمان پاشا حضرتلرینك روسیه وروـمانیا عساکر متفقەسنه قارشی ایتدیکی مقاومت مردانهـسیله شهرت بولمشدر. ۱۸۷۷ تاریخنده روس عسکرینك طونەیی چکمسی اوزرینه، غازئ مشارالیه بو موقعی طوتوب، دشمن عسکرینه قارشی ایکی شانلی غالبیته نائل اولدقدن صکره، هر نوع استحکامدن عاری اولان بو قصبەیی استحکامات ترابیه ایله تحکیم ایدەرك، صوفیه طریقنی آچیق طوتدیغی حالده، سنۀ مذکورەنك تموزندن کانون اولنەدکین بش آی پیاپی روس ورومان عسکرینه قارشی طورمش، وبونلره ۴۰۰۰۰ دن زیاده تلفات ویردیرەرك، دولت عثمانیەنك شان عسکریسنی بتون عالمه طویورمشدر. نهایت روسیەنك یڭیلی عسکر جلب وسوق ایتمسیله صوفیه طریقی دخی قپاندقدن صکره، عثمان پاشا حضرتلری هجومدن بشقه چاره قالمدیغنی کورەرك، ایتدیکی هجوم غضنفرانهـسنده روس عسکرینك یاپمش اولدیغی استحکاماتك ایکی صرەسنی ضبط ایتمش ایسەده، دشمن عسکرینك عساکر عثمانیەنك بر قاچ مثلی مقدارنده اولمسیله، کندیسی آغر صورتده مجروح اولدیغی حالده، کانون اولك ۱۰ نده، ۳۵۰۰۰ رادەلرنده اولان عسکریله برابر ینه شانلی بر صورتده تسلیمه مجبور اولمشیدی. حتی روسیه ایمپراطوری کندیسنه اوقدر تلفات ویردیرن بو دشمننك شجاعت ومهارت عسکریەسنی تقدیراً قلیجنی آلمامش، وحقنده فوق العاده حرمت واکرام ایلمشدر. — پلونه سنجاغی شمال شرقی جهتندن زشتوی، شمال غربی طرفندن راخووه، غرباً وراچ، جنوباً دخی اوفچه سنجاقلریله محاط اولوب، ۱۰۰۸۷۰ اهالیسی واردر.

پلوو (Pelvou) فرانسەنك یوقاری آلپ ایالتنده بر طاغ اولوب، ۳۰۲۵ متره ارتفاعی واردر.

پلوئرمل (Ploermel) فرانسەنك (موربیهان) ایالتنده و(واند) نك ۴۴ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه او اوب، ۴۵۷۸ اهالیسی واردر.

پلیاده (Pléiades) یعنی «ثریا». اساطیر یونانیەده بواسمله (آطلاس) ك یدی قیزی اولدیغی زعم اولنوب، بونلرك آلتیسی ربّ اله کاذبه ویالکز بری بر انسانه وارمش؛ وبعده کوکه چیقوب، یلدیزلره تحول ایتمکله، ثریایی تشکیل ایتمشلر.

پلیاس (Pelias) یونان قدیمك اساطیرله مخلوط تاریخنه کوره، (یوقلوس) حکمداری (قرتیاس)ك زوجەسی (تیرو) نك (نپتون) له اولان اختلاطندن متولد اولوب، بر طاغده آتلمش؛ وچوبانلر طرفندن تربیه اولنمشیدی. (قرتیاس) ك وفاتنده، وارثی اولان برادرینك تختنی ضبط واولاد وعیالنی قتل ایتمش، وبونلردن (یاسون) قورتلمشیدی. بونی دخی محو ایتمك ایچون (آرغوناوت) اسمیله مشهور سیاحت بحریەیه تشویق ایلمشیدی. کندی قیزلری (مدیا) یه پدرلرینك یکیدن کنج اولمسنی رجا ایتمکله، بو سحاره ابتدا اختیار قانك آقمسی لازم کلدیکنی سویلدیکندن، قیزلر اینانەرق، پدرلرینی بوغازلامشلر.

پلیسیه (Pelissier) فرانسه مارشاللرندن اولوب، ۱۷۹۴ ده طوغمش، و۱۸۶۴ ده وفات ایتمشدر. جزایرك ضبطنده ابراز شجاعتله، اوراده قطع مراتب ایتمش؛ وقریم محاربهـسنده فرانسز عسکرینك باش قوماندانی اولوب، مالاه قوفی ضبط ایتمسی اوزرینه، مالاقوف دوقەسی عنوانیله برابر مشیرلك رتبەسنه ترفیع؛ وبعده مجلس اعیان ریاست ثانیەسنه ولوندره سفارتنه ونهایت جزایر والیلکنه نصب اولنەرق، وفاتنەدك بو مأموـریتده بولنمشدر.

پلیقو سیلویو — (Silvio Pelico) ایتالیا مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷۸۹ ده پیامونتەده طوغمش، و۱۸۵۴ ده وفات ایتمشدر. لیونده تحصیل ایدوب، ابتدا فرانسز لسانك معلمی اولمش؛ وبعده بعض رفیقلریله بالاتفاق افکار حریتپرـورانەنك نشری مقصدیله بر غزته تأسیس ایتمش ایسەده، بو غزته آوستریا حکومتی طرفندن لغو ایدلمش؛ واو صرەده بعض هاتالر دخی یازمشیدی. ۱۸۲۰ ده ناپولی وپیامونته اختلالی وقوعنده، ذی مدخل اولمق

تهمتیله توقیف اولنه‌رق، اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، جزاسی ١٥ سنه‌لك کورکه تحویل اولنه‌رق، (اسپیلبرغ) ده ٩ سنه محبوس قالدقدن صکره، سبیلی تخلیه اولنمشیدی. محبوسیتنی (Le mie Prigioni) یعنی «محبوسیتم» عنوانیله رومان شکلنده یازمشدر. محبوسیتنده ایتالیا تاریخندن مأخوذ برقاچ هائله وبعده دیکر برطاقم منظومه‌لر دخی یازمشدر. تخلیهٔ سبیلندن صکره انزوا ومطالعه ایله عمر چکیرمشدر. «محبوسیتم» عنوانلی اثری عنوان اصلیسنك فرانسزجه ترجمه‌سی اولان (مه پریزون) عنوانیله اکارم ادبامزدن اکرم بك افندی حضرتلری طرفندن لسانمزه ترجمه اولنمشدر.

پلیموت (Plymouth) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده، واسع برقویك ایچنده، (پلیم) نهرینك منصبنده ولوندره‌نك ٣٤٦ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ٧٣٧٩٤ اهالیسی، ٤ قسمدن مرکب بیوك وصاغلام لیمان عسکریسی، مکمل استحکاماتی، بیوك بر فناری، لوندره‌یه قدر بر دمیر یولی، کوزل بر تیاترویی، خسته‌خانه‌سی، ٢ واسع قشله‌سی، (آتنه) عنوانیله بر دارالفنونی، بحریه مکتبی ورصدخانه‌سی واردر. ترسانه بوشهرك قارشیسنده بولنان ومقدما بر محله‌سی عداولنان (دوونپورت)ده‌در. — ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده وبوستونك ٥٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده دخی بواسمله بر قصبه واسکله اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر. انکلیزلرك آمریقای شمالیده اك اول تأسیس ایتدکلری قصبه‌در.

پلین (Pline) مشاهیر حکمای طبیعیوندن اولوب، تاریخ طبیعینك موجدی حکمنده‌در. میلادك ٢٥ تاریخنده ایتالیانك (قومه) ویاخود (وروّنه) شهرنده طوغوب، ابتدا عسکرلك ایتمش، وبعده آووقاتلق ایتمکله برابر، علوم وادبیاتله اوغراشه‌رق، مؤخراً بعض مأموریتلرده بولنمش؛ ٦٨ تاریخنده اسپانیا والیسی و٧٤ ده مسینه دوننمه‌سی قوماندانی اولمشیدی. فنونه پك حریص اولوب، بوش وقتلرینی تحقیقات وتجربیات فنیه‌یه صرف ایدر، وسفرده، یتاقده، هر یرده کتاب الدن دوشمز ایدی. ٧٩ تاریخنده واقع (وزوو) برکاننك اشتعالنده بوحالی یقیندن کورمکه کیدوب، زیاده تقرب ایتدیکندن، دوماندن بوغلمشدر. تاریخه وحقوقه دائر برقاچ کتاب یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنمیوب، یالکز ٣٧ فصل اوزره یازمش اولدیغی تاریخ طبیعیسی موجوددر. بو اثری بر مجموعهٔ فنون حکمنده اولوب، ارضك احوالندن، علم جو هوادن، جغرافیادن، هیئتدن، نباتات وحیواناتدن، معادندن، مفردات طبدن وحتی رسم وهیکلتراشلقدن دخی بحث ایدر. ایچنده بعض تناقضلر وفجه سهو وخطالر وار ایسه‌ده، صاحب ترجمه تصویر طبیعتده (بوفون)کبی طلاقته مالکدر. بوکتاب دفعاتله طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. عربلر عندنده (بلیناس) اسمیله معروف اولوب، صاحب الطلسمات دینمکله مشهوردر. — بوحکیمك یکنی واخرت اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، میلادك ٦١ تاریخنده (قومه)ده طوغمش، و١١٥ده وفات ایتمشدر. آناطولیده بعض ایالاتده والی اولوب، (ترایان)ك منظوری ایدی. حائز اولدیغی نفوذ واقتداری علما وارباب هنری تشویق وحمایه ومکتبلرله کتبخانه‌لر تأسیس ایتمك یولنده صرف ایتمشدر. تاریخه متعلق یازدیغی آثار نابود ایسه‌ده، ایمپراطور ترایانك مدحنه دائر اولان رساله‌سیله بعض محرراتی موجوددر.

پلینی (Péligniens, Peligni) ایتالیانك اهالئ قدیمه‌سندن (پلاسجه) اقواممندن معدود برقوم اولوب، (سامنیوم) جهتنده ساکن ایدیلر.

پلیوس (Pélée, Πηλεύς) تروآیی محاصره ایدن قهرمانلردن مشهور (آخیلاوس)ك پدری اولوب، اصلا (اکینه) حکمداری (ایاق)ك اوغلی اولدیغی حالده، سهواً برادرینی قتل ایتدیکندن، وطننی ترکله، (فتیوتیده) حکمدارینه التجا، وبونك قیزینی تزوج ایتدکدن صکره، آوده بونی دخی سهواً قتل ایتمکله، (یوقلوس)ه کیتمش؛ یوقلوس حکمداری (قاست)ك زوجه‌سی کندیسنه علاقه ایدوب، تکلیفات جنایتکارانه‌سنه موافقت ایتمدیکیچون، ناموسنه تعرض ایتمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، حکمدار طرفندن براورمانده آصلاش ایسه‌ده، ایپنی قوپارمق یولنی بولوب، آقاستی وزوجه‌سنی قتل، ویوقلوس تختنی ضبط ایتمش، وایلك قاریسنك وفاتندن صکره، (تتیس) نام پری‌یی تزوج ایدوب، آخیلاوس (ونام دیکرله آشیل) بوازدواجدن طوغمش.

پمبروق (Pembroke) انکلتره‌نك (والس) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتنك

مركز قديمى بر قصبه اولوب، ميافورله قوينك ايچنده ولوندره‌نك ٣٢٥ كيلومتره غربنده واقعدر. ١٣٧٠٠ اهاليسى، صاغلام ليمانى، ترسانه‌سى وبعض استحكاماتى واردر. — پمبروق قونته‌لغى يعنى ايالتى شمال شرقى جهتندن قاديغان، شرقاً كرمارتن ايالتلريله، جنوباً بريستول قناليله، شمال‌غربى جهتندن دخى سنت جورج قناليله محدود اولوب، طولى ٦٠ وعرضى ٤٤ كيلومتره اولديغى حالده، ٩٢٠٠٠ اهاليسى واردر. شمديكى مركزى (هاورفوردوست) قصبه‌سيدر.

پن } ياخود پان (Penn) ممالك مجتمعه‌ده‌كى (پانسيلوانيا) نك منظمى اولوب، ١٦٤٤ ده لوندره‌ده طوغمش، و ١٧١٨ ده وفات ايتمشدر. انكليز آميراللرندن برينك اوغلى اولوب، امورمذهبيه وسياسيه‌ده حريت افكاره مالك اولديغندن، عائله‌سندن طرد، وحكومت طرفندن ايكى دفعه حبس اولندقدن صكره، ٤٠٠٠٠ فرانقلق برتخصيصاته وارث اولمغله، دولت طرفندن بوكا مقابل آمريقاى شماليده هنوز اسكان اولنمامش بر يرويرلمشيدى، كه بيوم بونك اسمنه نسبتله‌پانسيلوانيا دينلن جمهوريتدر. اورى اسكان وغايت عادلانه وحريتپرورانه قوانين انتظاماتله اداره ايدوب، وحشيلرله دخى ايتديكى معاهده‌لره رعايت ايتديكندن، بونلركده امنيتنى قزانمش واسارتى منع ايتمشيدى. بو مملكتنه قوديغى اصول ونظام ممالك مجتمعه دولتنك اساس اداره‌سى حكمنه كچمشدر. فيلادلفيا شهرى دخى بونك تأسيس كرده‌سيدر. حكيم ومحب انسانيت بر ذات اولوب، برخيلى تأليفاتى دخى واردر.

پنات } (Pénates) اسكى روماليلرك خانه وعائله‌لره مخصوص آلهه‌سندن اولوب، (لار) دينلن ديكر بر طاقم آلهه ايله برابر كسب وحفظ ثروته موكل زعم اولنورلردى. بونلرك كوچك صنملرينى هركس اونده طوتاردى. عربلرك وقت جاهليتده عبادت ايتدكلرى (لات) و (منات)ك بو(لار) و (پنات) لرله بر مناسبتى اولسه كركدر.

پناهى } اوننجى قرن هجرى عثمانلى شعراسندن اولوب، روم ايليليدر. شو بيت جمله اشعارندندر:

قامتك نخلى بلند اولدى اكا ال ايرمز
نيجه شفتالو ديرم سيب زنخدانكدن

پنجاب } (Pandjab) هندستانك شمال غربيسنده بيوك برخطه اولوب، سند نهرينى تركيب ايدن بش نهرله اروا اولنديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — پنجاب هيمالايه جبالنك آشاغى اتكريله سند حوضه‌سنى تشكيل ايدن مائله‌نك قسم وسطيسندن عبارت اولوب، شمالاً كشميرله وافغانستانك بر قسميله، غرباً افغانستان وبلوجستانله، غرب جنوبى كوشه‌سندن بمباى اداره‌سنه تابع (سند) خطه‌سيله، جنوباً (راجپوتانه) نيم مستقل خطه‌سيله، شرقاً «شمال غربى ايالاتى» ايله، شرق شمالى جهتندن دخى تبتله محدوددر. شمال غربيدن جنوب شرقى‌يه اولان طول اعظمى ٩٠٠ وعرض اعظمى ٨٣٥ كيلومتره اولوب، ٢٧°٣٩′ ايله ٣٥°٢′ عرض شمالى و ٦٧°١٥′ ايله ٧٦°٤٤′ طول شرقى آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٦٨٩٢١ مربع كيلومتره اولوب، بونك ٢٧٢١٦١ كيلومتره‌لكى طوغريدن طوغرى‌يه انكليز اداره‌سنده و ٩٢٧٦٠ كيلومتره‌لكى نيم مستقل حكومات محليه‌نك النده‌در.

شكل طبيعيسى جبال وانهارى. — پنجابك يالكز منتهاى شرق شمالى قسمى هيمالايه جبالنك صرتنه قدر واصل اولوب، شمال جهتندن ايسه جبال مذكوره‌نك مرتفع محللرى كشمير داخلنده بولنمغله، يالكز اتكلرينك آشاغى طرفلرى پنجابه داخل اولور. غرب شمالى حدودنده (سليمان) طاغنك اتكلرى واقع اولوب، بوجهتك موقعى مرتفعجه‌در. مملكتك قسم اعظمى ميلانى آز بايرلردن واووه‌لردن عبارت اولوب، مملكتده بو اسمى قزانديران بش نهر هيمالايه اتكلرندن نبعانله، شمال شرقيدن جنوب غربى‌يه طوغرى جريان ايدرك، پنجابى سقى واحيا ايدرلر. بونلرك اك بيوك بشنك اك غربيسى اولان (سند) ايرماغى اولوب، ديكرلرى بوكا تابعدرلر. بونلر دخى: جهلام، تهين‌آب، راوى وساتلج نهرلرى اولوب، بربرلريله برلشدكدن صكره جمله‌سى سند ايرماغنه دوكيلورلر، وبعده بو ايرماق همنامى اولان خطه‌يه داخل اولور. بونلرك يتاقلرى آزدرين اولديغندن، پك صيق تبديل مجرا ايدرلر. بونهرلرك ايلك اوچى كشميردن كلوب، ديكرلرى داخل مملكتده نبعان ايدرلر. بو وجهله پنجاب خطه‌سى كاملاً بحر عمان مائله‌سنه تابع ايسه‌ده، بنكاله

کورفزی مالهسنه تابع اولان کنك حوضهسنه دخی تقرب ایدوب، حدود شرقیهسنی تشکیل ایدن (جمنه) نهری کنکك تابعلرندندر. بیوك کولی یوغیسهده، کوچك کوللریله بطاقلقلری چوق اولدیغی کبی، بتخانهلرك جوارنده اولان صنعی حوضلرك دخی بعضلری کول عد اولنهبیلهجك بیوکلکدهدر. نهرلری آرهسنده کرك ملوك اسلامیه زماننده وکرك انکلیزلر طرفندن آچلمش برچوق قناللر دخی بولنیور.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوات ومنابع ثروتی. — پنجاب اقالیم حارهدن معدود اولمغله، یازین هواسی پك صیجاق اولدیغی کبی، قشین دخی صوتوغی خیلی مؤثردر. تموزك اون بشندن ایلولك نهایتنهدك دوام ایدن یاغمورلر موسمنده هوا پك صیجاق ورطوبتلیدر. کانون ثانینك ابتداسندن باشلایان بر ایکنجی یاغمور موسمی دخی وارایسهده، اوقدر سورکلی دکلدر. بو یاغمورلر وهیمالایا طاغلرنده یاغان قارلر مملکتی اروا ایدیورسهده، حدذاتنده طوپراغی قوملق وقورو اولوب، یالکز جنوب غربی قسمنده اولان اوولری اتربهٔ مترسبهدن یعنی نهرلرك ایندیردکلری بالچیقلردن متشکلدر. کوندوز ایله کیجه آرهسنده دخی هواجه بیوك بر فرق اولوب، صیجاق کونلرك بعضاً پك سرین کیجهلری اولور. ارتفاعك دخی فرقی اولوب، (سیملا) کبی مرتفع محللرنده یازین مقیاس‌الحراره ۳۰ درجه‌یی کچمدیکی حالده، قیشین صفردن بر قاچ دقیقه آشاغی اینر؛ دهلی ولاهور کبی آلچق یرلرنده ایسه یازین ٤٥ درجه‌یه قدر چیقوب، قیشین ۲ درجه‌یه قدر اینر.

هندك سائر طرفلرینه نسبةً پنجاب قورو اراضی‌یه ویابس هوایه مالك ایسه‌ده، ینه طوپراغی خیلی منبت ومحصولدار اولوب، بری ایلك بهارده ودیکری صوك بهارده اولمق اوزره، ایکی نوع محصولات آلنیر. ایلك بهار محصولاتی باشلیجه بغدای، آرپه، نخود، توتون، سبزه، یاغ ویرر انواع حبوبات وکنکره چایی دینلن برنوع چایدن؛ صوك بهار محصولاتی دخی باشلیجه: پرنج، داری، مصر، بقله، پاموق، شکر قامشی، چوید، کتن، کنویر وسائرهدن عبارتدر. زراعت اسکی اصولده اجرا اولنوب، برکونه ترقیات یوقدر. اورمانلری آز اولوب، آنجق انکلیز حکومتی طرفندن بعض اورمانلر یتیشدیرلمشدر. قصبه وقریه‌لرك جوارلرنده اشجار مثمره چوق اولوب، موس، نار، اریك، الما، آیوا، شفتالی، آناناس، پورتقال، لیمون وسائر میوه‌لری چوقدر. پیشاورك پورتقاللری مشهوردر. غرب جنوبی جهتنده اولان (دراجات) جوارنده خرما آغاجلری واسع اورمانلر تشکیل ایدییور. ایشلنمه‌مش اولان یرلری اوتله مستور اولوب، مرعالری چوقدر.

حیوانات اهلیه‌سی آت، استر، مرکب، صیغیر، قویون، کچی، دوه، طوموز وسائرهدن عبارت اولوب، حکومت حارالرنده عرب وانکلیز آیغیرلری ومصر مرکبلری استعمال اولنه‌رق، پك کوزل طایلر واسترلر یتیشدیریلیر. ستلج وادیلرنده‌کی قویونلرك جنسی مشهوردر. جنوب غربی جهتنده دوه صپان چکمه‌ده دخی قوللانیلیر. ۱۸۸۳ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، پنجابده ٦½ ملیوندن زیاده صیغیر، ۸٦ بیك آت، ۳٥۲ بیك مرکب واستر، ٥ ملیون قویون وکچی، ۱۷٥ بیك دوه و٦٦ بیك طوموز موجوددر. حیوانات وحشیه‌سی دخی چوق اولوب، قپلان، صیرتلان، آیی، قورد، چقال، تیلکی، انواع کیکلر وقراجه‌لر، یبانی طوموز، میمون، یبانی طاوق، ککلیك، پپاغان، قره قوش وسائر طیورله تمساح وبرچوق نوع زهرلی ییلانلر بولنیور. مملکتك اووه‌لرنده وآلچق جهتلرنده معادن یالکز برمقدار کهرچله ایله آز درینلکده بولنان بر کیرچدن عبارت اولوب، هیمالایه جبالنك اتکلرنده ایسه دمیر، قورشون، باقیر، قلای وبعض جهتلرده کومش معدنلری وکوزل بر نوع یاپی طاشی بولنور. شمال غربی جهتنده قیا طوزی پك چوق اولدیغی کبی، طاش یاغی، کوکورد وکور دخی چیقار. بعض کوکوردلی معدن صولری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پنجابك اهالیسی، ۱۸۸۱ استاتستیقنه کوره ۲۲ ۷۱۲ ۱۲۰ کشی اولوب، همان نصفی یعنی ۱۱ ٦٦۲ ٤۳٤ ی مسلم، ۹ ۲٥۲ ۲۹٥ ی براهمانی، ۱ ۷۱٦ ۱۱٤ ی سیخ، ۳۳٦۹ ی خرستیان، ۳۲٥۱ ی بودا دیننده، ٤٦٥ ی زردشتی وقصوری ادیان سائره‌یه منسوبدرلر. بو اهالی اجناس مختلفه‌دن مرکب اولوب، اقوام آریانیه ایله اونلردن اول هندستانده بولنمش اولان اقوام اصلیه وبعده هجرت ایتمش اولان ترکلر، مغوللر، ایرانیلر،

افغانیلر، تیبتیلر وسائر اقوام کثیره بعض جهتلرده آیری آیری وبعض جهتلرده مختلط ومرکب صورتده یاشامقده‌درلر. سویلنیلن لسانلر دخی چوق اولوب، اصل لسان عمومی ورسمی (اردو) دخی دینلن هندستانی لسانیدر. پنجابی لسانی دها زیاده مستعمل اولوب، ١٤ ملیون اهالی طرفندن سویلنمکده، وبراهمانیلر طرفندن کندیلرینه مخصوص حروفله یازلمقده‌در. دیگر لسانلر کشمیری، افغانی، بلوجی، بنکالی، کجراتی، نپالی وسائره‌در. پنجابك شرق جهتنده براهمانیلر وغرب جهتنده مسلمانلر اکثریتده اولوب، آنجق نفوذ واعتبار هر طرفده اهل اسلامه عائددر. شرق جهتنده اهالی صنعتلرینه کوره صنوفه وغرب جهتنده قبائله منقسمدرلر.

تقسیماتی. — پنجاب خطه‌سی طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع ١٠ ایالت ایله برچوق نیم مستقل حکومتلره منقسم اولوب، ایالتلر سنجاقلره وسنجاقلر «تحصیل» عنوانیله قضالره منقسمدر. نیم مستقل حکومتلر جبال حکوماتیله اووه حکوماتنه منقسم اولوب، برنجیلری ٢٥ وایکنجیلری ١١ عددنده‌درلر. ایالات وحکومات مذکوره‌نك اسامی ومساحه‌لریله مقدار اهالیلری بروجه زیردر :

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مقدار الویه وحکومات
دهلی	١٤ ٥٢٩	١ ٩٠٧ ٩٨٤	٣
حصار	٢١ ٦٣٨	١ ٣١١ ٠٦٧	٣
امباله	١٠ ٢٦٤	١ ٧٢٩ ٠٤٣	٣
جلاندر	٣٢ ٥٥٧	٢ ٤٢١ ٧٨١	٣
امریچان	١٣ ٨٦٦	٢ ٧٢٩ ١٠٩	٣
لاهور	٢٣ ٢٧٥	٢ ١٩١ ٥١٧	٣
ملتان	٥٢ ٣٦١	١ ٧١٢ ٣٩٤	٤
روال پیندی	٣٩ ٩٧٤	٢ ٥٢٠ ٥٠٨	٤
دراجات	٤٥ ٧٩١	١ ١٣٧ ٥٧٢	٣
پیشاور	٢١ ٧٠٥	١ ١٨٩ ٤٥٣	٣
جمعاً ایالات	٢٧٦ ١٦٠	١٨ ٨٥٠ ٤٣٧	٣٢
اووه حکوماتی	٦٤ ٩٢٢	٣ ٠٩٦ ٠٤٠	١١
جبال حکوماتی	٢٧ ٨٣٩	٧٦٥ ٦٤٣	٢٥
جمعاً پنجاب	٣٦٨ ٩٢١	٢٢ ٧١٢ ١٢٠	٦٩

اووه‌ده‌کی نیم مستقل حکوماتك الڭ بیوکلری ١٥ ٢٤٧ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و١ ٤٦٧ ٤٣٣ اهالیسی اولان (پاتیاله) ایله ٣٨ ٨٤٨ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و٥٧٣ ٤٤٩ اهالیسی اولان (بهوپال) حکومت اسلامیه‌سیدر. جبالده‌کی نیم مستقل حکومتلر ایسه دها کوچك اولوب، الڭ بیوکلری اولان (چامبه) ایله (باشهر) حکومتلرینك مساحهٔ سطحیه‌لری ٨٠٠٠ مربع کیلومتره‌دن زیاده‌جه‌در، وبرنجیسینك ١١٥ ٠٠٠، ایکنجیسنك ٦٤ ٠٠٠ اهالیسی واردر.

شهر وقصبه وقریه‌لری. — پنجابده ٥٢ ٨٧٠ شهر وقصبه وقریه بولنوب، ١٨ ٥٤٦ سی نیم مستقل حکومتلرده وقصوری طوغریدن طوغری‌یه انکلیز دولتنه تابع ایالاتده‌در. نیم مستقل حکومتلرده‌کی شهرلرك الڭ بیوکی (پاتیاله) اولوب، ٥٣ ٦٢٩ اهالیسی واردر. ایکنجی درجه‌ده اولان (مالر کوتله) ایله (نرمول)ك یکرمیشر بیك کسور اهالیلری واردر. اون‌بش‌بیکدن زیاده اهالیسی اولان قصبه‌لری ٢، اون بیکدن زیاده اولانلری ٥، بش بیکدن زیاده اولانلری ٢٧ واوچ بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اولانلری دخی ٤٥ عددنده‌در. طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع ایالاتك الڭ بیوك شهری وقتیله دولت تیموریه‌نك پایتختی بولنمش واخیراً هندستان ایمپراطورلغنك مرکزی اتخاذ ایدلمش اولان (دهلی) شهری اولوب، ١٧٣ ٣٩٣ اهالیسی واردر؛ ایکنجی درجه‌ده اولان شهری دخی سیخلرك مرکزی اولان (امریچان) شهری اولوب، ١٥١ ٨٩٦ اهالیسی واردر؛ اوچنجی درجه‌ده پنجابك مرکزی اولان (لاهور) شهری اولوب، ١٤٩ ٣٧٠ اهالیسی واردر. اللی بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری ٥ عددنده اولوب، پیشاور (٧٩ ٩٨٢ اهالی)، ملتان (٦٨ ٦٧٤)، امباله (٦٧ ٤٦٣)، روال پیندی (٥٢ ٩٧٥) وجلاندر (٥٢ ١١٩) شهرلریدر. یکرمی بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری ١٣ عددنده اولوب، سیالکوت (٤٥ ٧٦٢)، لودیانه (٤٤ ١٦٣)، فیروزپور (٣٩ ٧٥٠)، بهوانی (٣٣ ٧٦٢)، پانیپات (٢٥ ٠٢٢)، بتاله (٢٤ ٢٨١)، رواری (٢٣ ٩٧٢)، کرنال (٢٣ ١٣٣)، کوجرانواله (٢٢ ٨٨٤)، دراغازی‌خان (٢٢ ٣٠٩)، درا اسماعیل خان (٢٢ ١٦٤)، هوشیارپور (٢١ ٣٦٣)، جلام (٢١ ٧٠٧) شهرلریدر. یکرمی بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اهالیسی اولان شهر وقصبه‌لر ١١١ وبش بیکدن آشاغی اهالیسی اولان قصبه‌لر دخی ١٠٦ عددنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — انکلیزلر لاهورده بر دارالفنون ایله برخیلی مکتبلر ودارالمعلمینلر تأسیس

ایمش اولدقلری کبی، اهالئ مسلمه‌نك دخی کندیلرینه مخصوص بیوك مدرسه‌لری ویکی اصول اوزره بعض مکتبلری اولوب، عربی وفارسی واردو لسانلری اوزرینه تحصیل ایدرلر. صنایع باشلیجه «هندیانه» تعبیر اولنان یرلی باصمه‌لرله کشمیر شالی، کوزل برنوع چقه، جوامع شریفه وتربه‌لرك داخلا تزیننه مستعمل چینیلر، باشلیجه کوجراته یاپیلان مشهور برنوع قلیج وسائر اسلحهٔ جارحه ایله بعض اسلحهٔ ناریه، باقیر وپرنجدن معمول انواع آوانی، ایپك وپاموقدن مخلوطاً معمول وبعضیسی صیرمه‌لی وقلاپدانلی اقمشه، دوه توییندن ینه صیرمه‌لی برنوع منسوجات وسائره‌دن عبارت‌اولوب، باصمه نسجیچون‌فابریقه‌لرده وخانه‌لرده جمعاً ٩١٩٣٩٠ دستگاه ویکی اصولده بعض فابریقه‌لر واردر. تجارتی دخی پك ایشلك اولوب، هندك سائر طرفلریله، بمبای دمیریولی طریقیله آوروپا ایله، چین وتبت وترکستان شرقی ایله وافغانستان وایرانله پك چوق امتعهٔ تجاریه ومحصولات ارضیه مبادله ایدیور. [سائر احوالیچون «هند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنجشنبه { طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ٤٢ قریه‌دن مرکبدر.

پنداپول { (Pentapole) «بش شهر» دیمك اولان بواسم اسکی یونان‌جغرافیونی طرفندن برچوق یرلره ویریلیردی. بونلرك باشلیجه‌لری: اولا برقه خطه‌سنده اولوب قیروان قدیم، برنیکه، آرسنیون، آپولونیا وپتولمایس شهرلرینی جامع ایدی؛ — ثانیاً فلسطینك قسم جنوبیسنده اولوب، سودومه، غوموره، ادمه، سیوئیم وسغور شهرلرندن عبارت ایدی، که بونلرك ایلك دردی آتش سماوی طرفندن تخریب اولنمشیدی؛ — ثالثاً فلسطینك غرب جنوبی جهتنده‌اولوب، غزه، عسقلان، آزوت، غاد وآقارون شهرلرندن عبارت ایدی؛ — رابعاً آسیای صغیرك غرب جنوبیسنده اولوب، دوریانلرك مستعمراتندن قنیده، استانکوی، لیندوس، یالیوس وقامیروس شهرلرندن مرکب ایدی؛ — خامساً ایتالیاده اولوب، ریمینی، پسارو، فنو، سینیغالیا وآنقونه شهرلرینی جامع ایدی.

پندار { (کمال‌الدین — رازی) ایران شعراسندن اولوب، ریلیدر. بشنجی قرن هجری اوائلنده یاشایوب، دیالمه‌دن مجدالدوله بن فخرالدوله‌یه منسوب بولنمشدر. اسماعیل بن صاحب بن عباد طرفندن تربیه، وخواجه ظهیر فاریابی طرفندن مدح اولنمشدر. عربی وفارسی ودیلمی لسانلرنده اشعاری واردر. شو رباعی او جمله‌دندر:

از مرك حذر كردن دو روز روا نيست
روزی‌که قضا باشد وروزی‌که قضا نيست
روزی‌که قضا باشد کوشش نکند سود
روزی‌که قضانیست دران مرك روا نيست

پندك { درسعادت جوارنده ازمید دمیریولی اوزرنده ومرمره ساحلنده بر بیوك قریه اولوب، شهر امانتنه ملحق قرتال قضاسنه تابعدر. اسکدارك ٢٤ وقرتالك ٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، خیلی کوشك وصیفیه‌لرله کویلی خانه‌لرینی وبر مقدار دکان وسائره‌یی حاوی ایدیسه‌ده، اخیراً وقوع بولان بر حریقدن همان کاملاً خراب اولمشدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پندیخیون) در. دمیر یولی موقفی وواپور اسکله‌سی اولوب، یکیدن ترمیم اولنه‌جغنده شبهه یوقدر.

پندنیسه { یاخود پندنیسوم (Pendenisse,) (Pendenissum) بهسنینك اسم قدیمیدر. [«بهسنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنریث { (Penrith) انکلتره‌نك کومبرلاند ایالتنده و(قارلیسله) نك ٢٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی، کتبخانه‌سی وتاریخ‌طبیعی نمونه‌خانه‌سی‌واردر.

پنزا { (Penza) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی‌برشهر اولوب، موسقوه‌نك ٦٩٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده وهمنامی اولان نهر ایله (سورا) چاینك ملتقاسنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب‌اعدادیسی، دری وصابون تجارتی، جام فابریقه‌لری وبیوك بازاری واردر. — پنزا ایالتی شمالاً (نیژنی نووغورود)، شرقاً (سیمبیرسك)، جنوباً (ساراتوف)، غرباً دخی (تامبوف) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٨ ٨٣٩ مربع کیلومتره واهالیسی ١ ٤٠٢ ٨٦٧ کشیدر، که بونلرده روس، چوواش، قالموق، باسکیر وسائر اقوامدن مرکبدر. هواسی معتدل اولوب، اراضیسی منبتدر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتندن عبارت‌اولوب، دمیر، کوکورد وزاج معدنلری دخی بولنور.

پنزانسه (Penzance) انكلتره‌نك (قورنو-آی) ایالتنده و(لونچستون)ك ١٠٠ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسكله اولوب، ١٠٥٠٠ اهالیسی، كوچك كیلرایچون لیمانی، دكیز حاماملری، كوزل هواسی وقلای معدنی واردر.

پنلوپه (Pénélope) مشهور اولیسك زوجه‌سی وتلماقك والده‌سی اولوب، اسپارته حكمداری ایقاریوسك قیزی ایدی. اولیسك تروآیه عزیمت وعودتیله یكرمی سنه سورن غیبوبتنده، حسن وجمالی حسبیله، پنلوپه‌یی پك چوق آدملر تزوج ایتمك ایستمشلرسه‌ده، ایشلكده اولدیغی جوره‌بی بیتیردیكنده وارمه‌جغنی وعد ایله، كوندوز ایشلدیكنی كیجه‌سی سوكدیكندن، جوره‌سی هیچ بروقت بیتمیوب، زوجنك عودتنه‌دك طالبلره مقاومت ایتمش اولمسیله مشهوردر. دیكر بر روایتده، رسماً كیمسه‌یه وارمامش ایسه‌ده، قوجه‌سنه‌ده وفادار قالمدیغندن، اولیس عودتنده كندیسنی تطلیق وطرد ایتمشیدی.

پنی (Penni) مشهور رساملردن اولوب، رافائلك شاكردیدر. ١٤٨٨ده فلورانسه‌ده طوغوب، ١٥٢٨ده وفات ایتمشدر. بعض اثرلری موجود اولوب، استادینك آثارندن فرقی پك مشكلدر.

پنیسقوله (Peniscola) اسپانیانك (والنسیا) ایالتنده ووالنسیانك ١٣٠ كیلومتره شمال شرقیسنده مستحكم بر كوچك قصبه اولوب، بر كوچك شبه جزیره تشكیل ایدن بر قیانك اوزرنده واقعدر. ١٢٣٣ تاریخ میلادیسنده اندلس حكومت اسلامیه‌سی الندن ضبط اولنه‌رق، ١٤١٥دن ١٤٢٥ تاریخنه‌دك پاپالق ادعاسنده بولنان اون اوچنجی (بنوآ) ایله سكزنجی (قلمان) طرفندن مقر اتخاذ اولنمشیدی.

پنین (Alpes Pennines) — آلپ [«آلپ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنیوس (Pénée, Peneus) تسالیاده‌كی (سالامبریا) نهرینك اسم قدیمیدر. [«سالامبریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — یونانك (الیده) خطه‌سنده دخی بو اسمله بر نهر وار ایدی، كه بوكون (قاستونی) اسمیله معروفدر.

پو (Pô) ایتالیانك اك بیوك ایرماغی اولوب، بو مملكتك قسم شمالیسنده بیوك برحوضه تشكیل ایدیور. ایتالیا ایله فرانسه حدودنده آلپ سلسله‌سنك (ویزو) طاغندن نبعانله شرقه طوغری آقه‌رق، قارینیان، تورینو، قازال، پلزانسه، قرمونه وغوآستاله شهر وقصبه‌لری ایچندن كچدكدن و٢٥٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، ایكی بیوك وبر قاچ كوچك قوله آیریله‌رق، ونديك كورفزینه دوكیلور. صول‌طرفی آلپ وصاغ طرفی آپنین طاغلریله محاط اولوب، بو ایكی سلسله‌دن اینن بر چوق نهرلرك صولرینی جمع ایدر. صولدن آلدیغی نهرلرك باشلیجه‌لری: دوریا ریپاریا، استوریا، دوریا بالتئا، سسیا، تسین، آدا، اولیو، مینچو؛ وصاغدن آلدیغی نهرلرك دخی باشلیجه‌لری: تانارو، اسقریویا، تربیا، تارو، لنچه، قروستولو، سكیا، پانارو ورنو چایلریدر. منصبی قربنده بر قاچ قولدن (آدیج) ایرماغیله دخی اختلاط ایدر. بو ایرماق یاغمورلر موسملرنده زیاده طاشدیغندن، مجراسی كنارلرنده اسكیدن بری یاپلمش بر چوق سدلر واردر. صولری قوم ایندیروب، آغزینه بربكدیر دیككندن، سیرسفائن خیلی مشكلدر. بو ایرماغك حوضه‌سی كنیش وغایت كوزل براووه‌یی حاوی اولوب، ایتالیانك اك محصولدار جهتیدر، وكلیتلی پرنج وسائره محصولاتی ویرر. رومالیلر زماننده بو ایرماغك اسمی (پادوس) اولوب، دها اول (اریدانوس) تسمیه اولنوردی.

پو (Pau) فرانسه‌ده آشاغی پیرنه ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، (غاودوپو) نهری كنارنده وپاریسك ٧٥٧ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٢٦١٨٩ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، موزه‌سی، كتبخانه‌سی، زراعت جمعیتی، كوزل منظره‌سی، اسكی بر سرایی، تفرجگاه اتخاذ اولنان بر اورمانی، كوزل تیاتروسی، دباغخانه‌لری، بویا خانه‌لری، سفره بزی فابریقه‌لری وایی شرابی واردر. قرال دردنجی هنری بو شهرده طوغوب، كوزل بر میدانده هیكلی واردر.

پوآتو (Poitou) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده بر خطه‌سی اولوب، شمالاً برتانیه، آنژو وتورنه خطه‌لریله، غرباً بحر محیط آطلانتیكی ایله، جنوباً آنقوموآ، سنتونژه واونیس خطه‌لریله، شرقاً دخی بری ومارشه خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. مركزی (پوآتیه) شهری اولوب،

(پیکتاوی) قومیله مسکون ایدی. یوقاری وآشاغی پوآتویه منقسم اولوب، یوقاری پوآتو الیوم «ایکی سوره» ایله (ویانه) ایالتلرینی وآشاغی پوآتو دخی (وانده) ایالتنی تشکیل ایلشدر. قوهٔ انباتیه‌سی حال متوسطده اولوب، اورمانلری وآوحیواناتیله بالیقلری چوقدر. آنتیمون ودمیر معدنلریله یاپی‌طاشی، مرمری وطوزی چوقدر. بو خطه‌ده چوق مستحثات بولنور. وقتیله آکیتانه‌یه ملحق اولوب، شارلمان زماننده آیریجه بر قونتلق اولمش، وقونتلری بعده دوقه عنوانی آلوب، آکیتانی دخی ضبط ایتمشلر ایدی. ١١٣٧ ده‌جهاز مقامنده فرانسه قراللغنه وبعده‌انکلتره یه کچمش، وبر خیلی وقت بوایکی دولت آره‌سنده تردده قالوب، نهایت اون دردنجی قرن میلادی اواخرنده قطعیاً فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

پوآتیه (Poitiers) فرانسه‌ده (ویانه)ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (قلن) ایله (بوآوره) نهرلرینك ملتقاسنده وپاریسك ٣٢٥ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٢٩٠٦٤ اهالیسی، دارالفنونی، طب وصیدله ایله فن جراحی مکتبلری، مکتب اعدادیسی، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، آثار عتیقه وتاریخ طبیعی موزه‌سی، زراعت وصنایع جمعیتلری، اسکی بر طاقم کلیسالری، رومالیلر زماننده قالمه بعض آثار عتیقه‌سی، فانله، چینی، بویا ومسکرات فابریقه‌لری وخیلی تجارتی واردر. ٧ قپوسی اولان اسکی بر سورله محاط اولوب، سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله (پوآتو) خطه‌سنك مرکزی ایدی.

پوآسی (Poissy) فرانسه‌نك (سینه معاوآزه) ایالتنده و (سینه) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، (ورسای)ك ١٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٥١٠٠ اهالییی جامعدر. اسکی بر قصبه اولوب، بعض وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر.

پوآنت آپیتره (Pointe-à-Pitre) آمریقانك آنتیل جزایرندن وفرانسه مستملکاتندن (غوآدلوپه) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده و(باس‌تر) شهرندن ٥٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر شهر واسکله اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی کوزل لیمانی، رنختمی، استحکاماتی، کنیش ودوز سوقاقلری وایشلك تجارتی واردر.

پوآنسو (Poinsot) فرانسه مشاهیر ریاضیوندن اولوب، ١٧٧٧ ده طوغمش، و١٨٥٩ ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه دائر خیلی آثار معتبره براقمشدر.

پوپ (Pope) انکلیز مشاهیر شعراسنده اولوب، ١٦٨٨ده لوندره‌ده طوغمش، و ١٧٤٤ ده وفات ایتمشدر. ١٢ یاشنده ایکن شعر سویلمکه باشلایوب، بیوك بر شهرته نائل اولمش؛ وآثارندن بر بیوك ثروت قزانمشیدی. بر چوق کوزل منظومه‌لری وبعض هزلیاتی واردر. اومیروسنك «ایلیاده» عنوانلی منظومهٔ مشهوره‌سنی دخی نظماً انکلیزجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

پوپایان (Popayan) آمریقای جنوبینك قولومبیا جمهوریتنده (قاوقه) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بوغوته‌نك ٣٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده، حذای بحردن ١٦٦٦ متره ارتفاعنده وایکی برکانك قربنده اولهرق، شایان تصویر بر موقعده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، ضربخانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی‌واردر. ١٥٣٧ ده اسپانیوللر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، وقتیله دها بیوك ایدیسه‌ده، استقلال محاربه‌لرندن وزلزله‌دن متضرر اولمشدر. جوارلرینك هواسی غایت کوزل وطوپراغی پك منبت اولوب، توکمز آلتون معدنلری دخی واردر.

پوپرینکه (Poperinghe) بلجیقه‌نك غربی فلاندره ایالتنده و(ایپره)نك ١١ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی وچوخه فابریقه‌لریله ایپلیکخانه‌لری ودباغخانه‌لری واردر.

پوپهام (Popham) انکلتره امیراللرندن اولوب، بحر محیط هندیده‌کی انکلیز مستملکاتنك خیلی توسعنه خدمت، وفلنکلیلردن برچوق یرلر ضبط ایتمش؛ وسیر سفائنجه بعض کشفیاته نائل اولمشدر. ١٧٦٢ ده طوغوب، ١٨٢٠ ده وفات ایتمشدر.

پوتالا (Poutala) بودا دیننه تابع بت پرستلرك اك بیوك معبدی اولوب،

تیبنده (لاسه) شهری قربنده و بودایلرك اك بیوك رئیس روحانیلری اولان (دالای لاما)نك تحت ادارهسندهدر.

پوتمکین (Potemkin) روسیه مارشاللرندن اولوب، حسن وجمالیله ایکنجی قترینهنك توجهنی قزانمش؛ و١٧٧٣ ده دولت عثمانیهیه قارشی ایتدیکی محاربهده غالبیته نائل اولمغله، مشیرلك رتبهسیله و پرنسلك عنوانیله تلطیف اولنهرق، بعده روسیهنك باشوکیلی اولمشیدی. لهستانك مقاسمهسنی تکلیف، وقریمی ضبط ایدهرك، بعض نیات حریصانهیه صاپمش، وضبط ایتدیکی یرلر اهالیسی حقنده پك چوق اعتسافات روا کورمشیدی. قترینهنك کندیسنه اولان مفتونیت وتوجهندن اکتساب کبر وغرور ایتمکله، نهایت امپراطوریچهنك توجهنی غائب ایتمش؛ و١٧٩١ ده یاشده وفات ایلمشدر.

پوتنچه (Potenza) ایتالیانك جنوبیده (باسیلیقاته) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، ناپولینك ١٤٠ کیلومتره شرقنده واقع و١٦٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

پوتنی (Putney) انکلترهنك (سوری) ایالتنده ولوندرهنك ٩ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. مورخ مشهور (جیبون)ك وطنیدر.

پوتو (Puteau) فرانسهنك (سینه) ایالتنده و(سینه) نهرینك ساحل شمالیسنده اولهرق پاریسك ٨ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٦٩ اهالیسی، معدن کوریله کور واودون وشرابه مخصوص لیمان واسکلهسی، باصمه فابریقهلری، مشهور کللری وکوزل کوشکلری واردر.

پوتوسی (Potosi) آمریقای جنوبینك بولیویا جمهوریتنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، ١٩°٣٥′ عرض جنوبی‌ایله ٦٧°٥٥′ طول غربیده، حذای بحردن ٤١٦٠ متره ارتفاعنده و(چروده پوتوسی) طاغنك اتکنده واقعدر. وقتیله ١٥٠٠٠٠ اهالیسی وار ایکن، الیوم نفوسی ١٥٠٠٠ مقدارینه اینمشدر. موقعی پك یوقیشلی اولوب، سوقاقلری غیر منتظم وهواسی سریع التحولدر. اوستندهکی طاغده پك چوق کومش معدنلری بولنوب، اخراج اولنمقدهدر. — پوتوسی ایالتی شرقاً (شارقاس). شمالاً (…رورو) و(قوشابامبه) ایالتلریله، جنوباً آرجنتین جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط کبیرله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیهسی ١٤٠٦٣١ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٨١٢٢٩ کشیدر. یوکسك طاغلری، پك نمالی کومش معدنلری، معدن صولری وطوزلی کوللری واردر.

پوتوماق (Potomak) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعهنك جهت شرقیهسنده بر ایرماق اولوب، (ویرجینیا) ایله (ماریلاند) جمهوریتلرینك حدودنده (آلغانی) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقدرق، جورجتوون، واشینغتون وآلکساندریا شهرلرندن کچدکدن و٥٦٠ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (چساپیك) قوینه دوکیلور. منصبنه قریب اکی ١٢ کیلومتره وسعتندهدر. مجراسنده برچوق شلالهلری واردر.

پوتی (Poti) روسیهنك قافقاسیاسندهکی (قوتائیی) ایالتنده وقرهدکیز ساحلنده اولهرق (ریونی) نهرینك منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ٤٨٧٥ اهالیسی واردر. تفلیس طریقیله باکویه منتهی اولان دمیر یول خطنك مبدئی اولوب، باطومه برشعبهسی دخی واردر. مذکور ریونی نهرینك اسکی اسمی (فاش) اولمغله، قصبه دخی عثمانلی تاریخلرنده (فاش قلعهسی) نامیله معروفدر. ممالك عثمانیهدن ایکن، ١٨٢٩ ده روسیهیه ترك اولنمشدر.

پوتیدیا (Potidée) سلانیك قربندهکی کسندره شبه جزیرهسنك برزخنده اسکی بر شهر اولوب، آتنهلیلرك مستملکاتندن ایکن، فلیپ طرفندن ضبط اولنهرق، ماکدونیا حکمدارلرندن (قساندر) طرفندن توسیع وتزیین و(قساندریا) تسمیه اولنمشیدی. ویرانهلری موجود اولوب، یاننده (پیناقه) اسمیله بر کوی واردر.

پوچدام (Potsdam) پروسیهنك براندبورغ ایالتنده لوا مرکزی بر شهر اولوب، برلینك ٣٠ کیلومتره جنوب غربیسنده، (هاول) نهرینك ساحل یمیننده وایکی کول آرهسنده واقعدر. ٥٠٨٧٥ اهالیسی، متعدد مکاتب عسکریهسی، مکتب صنایعی، غرس اشجار مکتبی، مکتب اعدادیسی، کتبخانهسی، تاریخ طبیعی نمونهخانهسی، بر قاچ سرایی وسائر ابنیهٔ مصنعهسی، اسلحه، شکر، توتون، یوك منسوجات، مشمع وسائره فابریقهلری وجوارنده پروسیه قراللرینه مخصوص کوشکلری واردر. صنعی بر

قنال شهری ایکی‌یه تقسیم ایدوب، یکی پوچدام دینلن قسمی بیوك فردریق طرفندن توسیع وتزیین اولنمشدر. پروسیه‌نك ایکنجی پایتختی حکمنده‌در. مشاهیر طبیعیوندن (هومبولد)ك وطنیدر. — پوچدام سنجاغی استتین، کوسترین، مرسبورغ سنجاقلریله و(آنهالت دسو) دوقه‌لغیله محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۶۳۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۲۲۶۱۲۰ کشیدر. برلین شهری بو سنجاغك داخلنده ایسه‌ده، آیریجه اداره اولنور. [«براندبورغ» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

پودغوریچه { (Podgoritza) قره طاغده چتینه‌نك ۲۴ کیلومتره شرقنده واشقودره‌نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده وموراچه نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. اوستنده‌کی تپه‌ده بر قلعه‌سی، اطرافنده سوری وموراچه اوزرنده وزیر کوپریسی نامیله پك کوزل ومتین بر کوپریسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده چارشیسی معمور وتجارتی پك ایشلك ایدیسه‌ده، برلین معاهده‌سیله قره طاغه ترکی اوزرینه، اکثریتده بولنان اهالیٔ اسلامیه اشقودره‌یه هجرت ایتدکلرندن، قصبه چوق تدنی ایتمشدر. مع‌هذا قره‌طاغك اك بیوك قصبه‌سیدر. پودغوریچه ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن تأسیس اولنوب، جوارنده رومالیلرك مشهور (دیوقلیا) شهرینك خرابه‌لری وبو خرابه‌لرك اوزرنده (دوقله) اسمیله بر قریه واردر.

پودلاکیا { (Podlachie) لهستانك اسکی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (پلوچق)، غرباً (مازوویا) و(ساندومیر)، جنوباً (لوبلین) ایله محدوداولدیغی حالده، شرق جهتنده (بوغ) وغرب جهتنده (ویستوله) نهری آقیور. طولی ۲۰۰ وعرضی ۱۶۰ کیلومتره اولوب، ۵۰۴۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (سیدلیچ) شهری اولوب، الیوم روسیه‌نك (سیدلیچ) ایالتنی تشکیل ایدیور.

پودولیا { (Podolie) روسیه‌نك لهستانده واقع بر ایالتی اولوب، شمالاً (وولهینیا). شمال شرق جهتندن (کیف)، شرقاً (خرسون)، جنوب شرق جهتندن بسارابیا، جنوب غربی جهتندن دخی غالیچیا ایله محدوداولدیغی حالده، بوخطه‌دن (دنیستر) نهریله آیرلمشدر. طولی ۴۰۰ وعرضی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، ۱۹۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (قامنیچ) شهریدر. اراضیسی پك منبت اولوب، حبوبات، کنویر، شربتجی اوتی، طوت وسائر محصولاتی واردر. حیواناتی، دمیر معدنی وطوزی دخی چوق اولوب، صنایعی خیلی کریده‌در.

پودیبراد { (Podiebrad) چهستان حکمدارلرندن اولوب، عن اصل مملکت مذکوره زادکانندن اولدیغی حالده، ۱۴۳۷ تاریخنده متوفی قرال (سجیسموند) ك دامادی ایکنجی آلبرتی اسقاط ایچون، قانٔ والده‌سی (باربه) ایله بالاتفاق، مرقومله محاربه‌یه کیریشمش؛ و ۱۴۴۴ ده صغیر (لادیسلاس) ك وصیلکنه تعیین اولنوب، بونك وفاتی اوزرینه، ۱۴۵۸ ده کندیسی قرال اولمش ایسه‌ده، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی پاپا طرفندن کلیسادن اخراج اولندرق، مجارستان قرالی بولنان دامادی (ماتیاس قوروون) طرفندن ۱۴۶۸ده اسقاط اولنمش، و ۱۴۷۱ ده وفات ایتمشدر.

پور { یاخود فور (Porus) هندستان ملوك قدیمه‌سندن اولوب، اسکندرك او جهتلری استیلاسنده قارشی طورمغله، اسیر طوتیلوب، جهانکیرك حضورینه کتیرلدکده، بونك «سزه نه درلو معامله اولنمسنی آرزو ایدیورسکز؟» دیه واقع اولان سؤاله جواباً «حکمدارمعامله‌سنی آرزوایدیورم» دیه‌رك، قتل اولنمنی ایما ایتدیکندن، اسکندر بوجوابدن خوشلانه‌رق، مملکتنی اعاده ودیکر بعض یرلر دخی علاوه ایتمش؛ وبونك اوزرینه پور اسکندرك فتوحاتنه یاردیم ایلمش ایسه‌ده، اسکندرك وفاتندن صکره، بونك ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پوربها { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هرات قربنده‌کی جام قصبه‌سندندر. ارغون خانك دورنده یاشایوب، ابتدا صاحب‌دیوان خواجه شمس‌الدین محمده وبعده وجیه‌الدین طاهره انتساب ایتمشیدی. همام تبریزی ایله معاصر اولوب، نهایت تبریزده وفات ایتمشدر. هزلیات ولطائفی چوق واشعاری کوزل اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

یارب این یك قطره خون کورا همی خوانند دل
تاکی از بیداد مهرویان ستم خواهد کشید

پورتالکره { (Portalègre) پورتکیزك آلنتیو ایالتنده و(اووره) نك

۱۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی واسکی بر قلعه‌سی واردر. — برازیلیاده دخی (ریو ده یانیرو) نك ۱۱۷۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و(یاقوهی) نهری کنارنده بواسمله برقصبه واسکله‌اولوب، (ریوغرانده دوسول) ایالتنك مرکزیدر. سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر.

پورت او پرنس { (Port-au-Prince) یعنی «پرنس لیمانی» ونام دیکرله (پورت ریوبلیکن) یعنی «جمهوریت لیمانی». آمریقانك آنتیل جزایرندن وفرانسه مستملکاتندن (هایتی) آطه‌سنك مرکزی بر شهر واسکله اولوب، جزیره‌نك ساحل غربیسنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب عسکریسی، مکتب اعدادیسی، طب مکتبی، ترسانه‌سی وضربخانه‌سی واردر. زلزله‌لرك کثرتندن طولایی خانه‌لری اخشابدر. هواسی پك صیجاق واطرافنده‌کی بطاقلقلردن ناشی آغیردر. قهوه، شکر، قاقائو، پاموق، بالمومی وسائر اخراجاتی واردر.

پورت دسپانی { (Port-d'Espagne) یعنی «اسپانیا لیمانی». آنتیل جزایرندن وانکلتره مستملکاتندن (ترینیته) آطه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، (پاریا) کورفزنده و(قارونی) نهری منصبنده واقعدر. ۸۰۰۰ اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر.

پورت‌ده فرانسه { (Port-de-France) یعنی «فرانسه لیمانی» بحر محیط کبیرده واقع یکی قالدونیا جزیره‌سنك ساحل غربیسنده تجارتکاه بر قصبه واسکله اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکزیدر.

پورت سعید { (Port-Saïd) یعنی «سعید لیمانی» مصرده سویش جدولنك منتهای شمالنده وآق دکیز ایله (منزله) کولی آره‌سنده اوله‌رق، قاهره‌نك ۱۷۴ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام صنعی لیمانی، ریختملری، طوغری وواسع سوقاقلری، آوروپا اصولنده کوزل ابنیه‌سیله بیوك مخزن وسائر ابنیهٔ تجاریه‌سی، نیلدن طاتلی صو کتیرر بر قنالی وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۳۰ سنه اول تأسیس اولنوب، خدیو اسبق سعید پاشانك اسمیله تسمیه اولنمشدر. بسبتون آلافرانغه بر شهر اولوب، هواسی دخی صاغلامدر.

پورت غلاسغوو { (Port-Glasgow) اسقوچیاده (قلیده) خلیجنده وقلیده نهری منصبنك قربنده اوله‌رق غلاسغووك ۳۰ کیلومتره غربنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، دمیر یولی وخیلی تجارتی واردر.

پورت قاستریه { (Port-Castries) آنتیل جزایرندن انکلتره‌نك النده بولنان (سنته‌لوسیه) جزیره‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، مذکور آطه‌نك مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پورتکیز { یاخود پورتغال (Portugal) اوروپا قطعه‌سنك منتهای غرب جنوبیسنده بر مملکت اولوب، ایکنجی درجه‌ده بر دولت تشکیل ایدیور.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پورتکیز مملکتی ایبریا شبه جزیره‌سنك غرب جنوبیسنده شمالدن جنوبه اوزانمش بر مستطیل تشکیل ایدوب، اسپانیایه یاپیشمش بر یامه شکلنی ابراز ایدیور. بناءً علیه شرقاً وشمالاً اسپانیا ایله، وغرباً وجنوباً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. شمالدن جنوبه اولان طول وسطیسی ۵۴۰، جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان طول اعظمی دخی ۵۸۸، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ۲۲۰ واك طار محلی دخی ۱۱۳ کیلومتره‌در. اك شمالی نقطه‌سی ″۳۸′۸°۴۲، اك جنوبی نقطه‌سی ″۳۴′۵۸°۳۶ عرض شمالیده، اك شرقی نقطه‌سی ″۲۱′۳۱°۸، اك غربی نقطه‌سی دخی ′۵۰°۱۱ طول غربیده واقعدر. محیطی ۲۰۶۰ کیلومتره اولوب، بونك ۸۶۰ کیلومتره‌سی سواحلدن و ۱۲۰۰ کیلومتره‌سی دخی حدود بریه‌دن عبارتدر. اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده خط تقسیم میاه کبی بللی بر حدود طبیعیه اولمیوب، بعض یرلرنده نهرلرك مجرالری وبعض جهتلرده بعض کوچك طاغلر حدود اتخاذ اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۸ ۸۷۲ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — پورتکیز اسپانیادن برعارضهٔ ارضیه ایله آیرلیوب، اراضیسنك احوال طبیعیه‌سنجه اسپانیانك بر پارچه‌سی حکمنده‌در. اسپانیانك وسطلرنده تشکل ایدن سلاسل جبالك بر

طاقی پورتکیزه داخل اولوب، سواحله قدر ممتد اولورلر. وینه اسپانیانك اورته‌لرنده نبعان ایدن نهرلرك بر طاقی پورتکیزی شق ایده‌رك دکیزه منصب اولورلر. پورتکیزك کندینه مخصوص نه‌ماله‌سی ونه‌ده حوضه‌سی اولوب، ایبریا شبه جزیره‌سنك بحر محیط آطلاسی‌یه تابع ماله‌سنك بر قسمیدر؛ وحوضه‌لری اسپانیا حوضه‌لرینك آلت طرفلریدر. اسپانیادن شو فرقی واردرکه، ساحله دها قریب اولمق جهتیله طاغلری اسپانیانك کیلر قدر مرتفع دکلدر، ودره ووادیلری دها بیوك واووه‌لری دها چوق ودها آلچقدر.

پورتکیزك اك یوکسك طاغلری جهت شمالیه‌سنده اولوب، (مینیو) ایله (دورو) وادیلری آره‌لرنده (پیرنه) سلسلهٔ جسیمه‌سنك شعباتندن اولمق اوزره، ایکی سلسلهٔ جبال واردرکه بری (سرادوجرز) ودیکری (سرادومارانو) در. برنجیسنك اك یوکسك ذروه‌سی ۱۵٤۸ متره ارتفاعنده اولوب، ۱٤۰۰ و ۱۳۰۰ متره راده‌لرنده دیکر بر چوق ذروه‌لری دخی واردر. ایکنجیسنك دخی اك یوکسك محلی ۱٤۲۲ متره ارتفاعنده‌در. پورتکیزك منتهای شمال غربیسنده اولان (غاوایره) طاغنك دخی ۱٤٤۱ متره ارتفاعی واردر. بو جبالك شرق جهتنده اولوب، (تراز اوس‌مونتس) یعنی «ماوراء جبال» تسمیه اولنان خطه بعضیسی منفرد وبعضیسی بربرلرینه مربوط بر چوق طاغلرله مستور اولوب، بونلردن دخی چوغنك ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری واردر. (دورو) وادیسنك جنوبنده دخی بر چوق طاغلر بولنوب، بونلرك اك یوکسکی ۱۳۸۹ متره ارتفاعی اولان (مونتمورو) طاغیدر. دها آشاغیده (موندغو) نهریله (تاج) ایرماغنك حوضه‌سی آره‌سنده پورتکیزك اك یوکسك طاغی اولان (سرادااسترلا) یوکسلوب، ۱۹۹۳ متره‌لك ارتفاع کسب ایدیور. بونك جنوبنده ۱۲۲٤ متره ارتفاعی اولان (سراغوآردونه) ایله ۱۰۸۱ متره ارتفاعنده بولنان (سرامورادل) طاغلری جبل مذکوره متوازیاً شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری اوزانیرلر. (سرادالوزانو) دخی (استرلا) طاغنك آلت طرفی حکمنده اولوب، ۱۲۰۲ متره ارتفاعی واردر. بونك ایلریسنده برطاقم آلچق طاغلر وتپه‌لر ساحله متوازیاً جنوبه طوغری تسلسل ایدوب، لیسبونه قدر واصل اولورلر. (تاج) ایرماغنك جنوبنده طبیعت اراضی بسبتون دکیشوب، قورو وحزن انکیز برطاقم اووه‌لرله بعض آلچق وچبلاق تپه‌لر تسلسل ایدیور. (آلتیو) خطه‌سی بوحالده اولوب، نهایت پورتکیزك منتهای جنوبنده آلغارو (یعنی الغرب) خطه‌سنده یکیدن کسب عمران وطراوت ایتمکله، اوراده ۹۰۳ متره ارتفاعنده (سرادومالانو) اسمیله بر سلسله ودیکر بعض طاغلر بولنیور.

یوقاریده دینلدیکی کبی پورتکیز کاملاً بحر محیط آطلاسی ماله‌سنده اولوب، میاه جاریه‌سی عمومیت اوزره شرقدن غربه ویالکز قسم جنوبیسنك کیلر شمالدن جنوبه آقار. بوممکلتی درت بیوك ایرماق شق ایدوب، دردی دخی اسپانیادن کلیر. بونلر شمالدن باشلایه‌رق: مینو (یاخود مینیو)، دورو، تاج، وغوآدیانه (یعنی وادی یانه) ایرماقلریدر. (مینو) پورتکیزك حدود شمالیه‌سنك قسم غربیسنی تشکیل ایتدیکی کبی، غوآدیانه دخی آلتیو خطه‌سنك ایچندن کچدکدن صکره، آلغارو خطه‌سنده حدود شرقیه‌نك قسم جنوبیسنی تشکیل ایدر. (دورو) ایله (تاج) ایسه پورتکیزی اورته‌سندن شق ایده‌رك، برخیلی چایلرك صولرینی دخی جمع ایدرلر. بو ایرماقلر مجرالرینك میلانی زیاده وجریانلری سریع اولوب، آغزلرنده دخی قوم سدلری بولندیغندن سیرسفائنه پك الویریشلی دکلدرلر. اك ایسی دردینك اك بیوکی اولان (تاج) اولوب، منصبنده تشکل ایدن غایت کوزل وصاغلام برکورفزك ایچنده پورتکیزك پایتختی اولان (لیسبونه) شهری بولنیور. (دورو)نك منصبنده دخی مملکته اسمنی ویرن (پورتو) اسکله‌سی واردر. پورتکیز طوپراغنده نبعان ایدن انهاره کلنجه، وسعت اراضینك عدم مساعده‌سیله بونلر ایکنجی درجه‌ده اولوب، برطاقلری مذکور ایرماقلره وبرطاقلری دخی طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلور. (مینو) ایرماغنه دوکیلنلر دنیالکز (مورو) ایله (قورا) ذکره شایاندر؛ (دورو) ایرماغنه (آغوندا)، آغویا، قوآ، سابور، تجاتوآ، تورتو، پینهانو، تاوورا، قورغو، پایوا، تامغا، سوزا؛ (تاج) ایرماغنه سور، پونسول، تیزا، اوقرزا، زرزه، و(زاتاس)؛ غوآدیانه ایرماغنه دخی زانغاره، ریانزارس، قایا و(قوربس) چایلریدر. طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلنلرینك دخی باشلیجه‌لری شمالدن

باشلیه‌رق: لیما، نیوا، قاوادو، آوه، لسا، ودغه، موندغو، لیز، آلقوآ، رآل، سادو، میرا، سیکسه، پومارس، آرانو، سیلوس، آلفوز، قوآرتیره و(آسر) نهرلریدر.

سواحلی آلچق، قوملق وآچیق اولوب، بیوك ایرماقلرك منصبلرندن بشقه کورفز وقویلری یوق کبیدر. اك کوزل لیمانی تاج ایرماغنك منصبنده اولان لیسبونه لیمانیدر.

اقلیم وهواسی.— پورتکیز اوروپانك ممالك جنوبیه‌سندن اولوب، هواسی صیجاق اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، بحر محیط آطلاسیدن اسن سرین ملتملر هواسنی تعدیل ایتمکله، علی‌الخصوص قسم شمالی ووسطیسنك هواسی پك کوزل ومعتدلدر. اکثر یرلرنده یازین مقیاس‌الحراره‌نك درجهٔ وسطیه‌سی ۲۱ وقیشین ۱۰ در. یازین ۳۸ و ٤۰ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین تحت‌الصفر ۱ و۲یه قدر دخی اینر. بوجهتلرك یاغمورلری دخی بول اولمغله، نباتاتی پك چوقدر. قسم‌جنوبیسنده وعلی‌الخصوص(آلمتیو) خطه‌سنده یاغمورلر سیرك اولمغله، نباتات واشجار دخی سیرك ایسه‌ده، منتهای‌جنوبنده اولان (الغارو)خطه‌سی هواجه ونباتاتجه آوروپادن زیاده آفریقایه مشابه اولمغله برابر، اشجار ونباتاتی چوقدر. بوقاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده اوله‌رق ارتفاعلری زیاده اولان یرلرك هواسی صوئوق وروزکار آلماز بعض وادیلرك زیاده‌جه صیجاقدر.

محصولاتی، حیوانات ونباتات ومنابع ثروتی .— پورتکیزك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، هواسی دخی پك چوق محصولات یتیشدیرمکه مساعد ایسه‌ده، فن زراعت پك کری اولوب، الیوم اسکی آلاتله واسکی اصولده اجرا اولندیغندن، واك منبت اولان آلمتیو جهتلرنده اهالی پك سیرك اولوب، چالیشه‌جق قوللرك فقدانی اولدیغندن، حاصل اولان حبوبات وذخایر احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتمیوب، (آسور) آطه‌لریله آمریقادن ادخال اولنمقده‌در . حبوباته متعلق پورتکیزك برنجی محصولی مصر اولوب، فقرای اهالینك یکتا غداسیدر. بغدای، آرپه، چودار، بولاف، پرنج وسائره‌نك مقداری ایکنجی درجه‌ده‌در. پورتکیزك اك کثرتلی محصولاتی اوزوم، زیتون، پورتقال، لیمون، انجیر، خروب، کستانه وسائره اولوب، کلیتلی زیتون یاغی و(دورو) حوضه‌سیله سائر اقطار شمالیه‌سندن خیلی‌شراب اخراج اولنور. پورتقاللری دخی پك کوزل ولذیذ اولوب، کلیتله اخراج اولنور. قسم جنوبیسنده خرما وسائر بعض اقالیم حاره اشجاری دخی بولنور. اورمانلری چوقجه اولوب، میشه، کستانه، چام، قواق، قاین، شمشیر وسائر آغاجلری حاوی‌ایسه‌لرده، اداره ومحافظه‌لرینه لایقیله دقت اولنمدیغندن، اورمان حریقلری صیقجه وقوع بولوب، کیتدکجه اورمانلر آزالمقده‌در.

حیواناتی‌وعلی‌الخصوص صیغیر وآتلری آزاولوب، بری غالیچیه ودیکری لوزیتانیاجنسی اولمق اوزره، ایکی جنس آت یتیشدیریلیر. (بیرا) خطه‌سنده یاغیسی مقبول بر جنس قویون بولنور. ۱٦ سنه اول اجرا اولنمش‌براستاتستیقه کوره، پورتکیزده ۲۷۰۰۰۰۰ قویون، ۹۳٦۰۰۰ کچی، ۷۷٦۰۰۰ طوموز، ۵۲۰۰۰۰صیغیر، ۱۳۸۰۰۰ مرکب، ۷۹۰۰۰ آت و ۵۱۰۰۰ استر وار ایدی. کرك سواحلده وکرك نهرلرده بالیق چوق ایسه‌ده، پورتکیزلیلر وقتیله بالقجیلقله مشغول اولوب، آوروپانك هرطرفنه طوزلنمش بالیق اخراج ایتدکلری حالده، شمدی بوصنعتله آز اشتغال ایدوب، کندی احتیاجلریچون بیله خارجدن جلب ایدرلر.

معادنی وعلی‌الخصوص باقیر، دمیر، قورشون، قلای، آنتیمون وسائر معدنلری چوق اولوب، وقتیله کلیتله‌اخراج اولنمش، وقرن حاضر میلادینك‌اواسطنه طوغری بسبتون ترك ایدلمش ایکن، او وقتدن بری یکیدن اخراجلرینه کمال کرمی ایله ایشلنمکه‌باشلایه‌رق، اکثری باقیر ودمیر اولمق اوزره، بر قاچ یوز یردن معادن مختلفه چیقارلمقده‌در. سنوی ٤ ملیون فرانق قیمتنده اولمق اوزره، ۸۰ بیك طونیلاته باقیر، و۱۱ ملیون‌فرانق قیمتنده ۲۲۰ بیك طونیلاته دمیراخراج اولنور. معدن‌کوری آزدر. جزئی کومش معدنی دخی بولنور. تاج وموندغو نهرلرینك صولرنده آلتون ریزه‌لری بولنوب، حکومت اسلامیه زماننده عربلر طاغلرده بو ذی‌قیمت معدنی حاوی طاشلر بولورلردی. بعض ذی قیمت احجار دخی واردر. مرمر، لیطوغرافیا طاشی، بلور، پورسلن طوپراغی وسائره دخی بولنور. میاه معدنیه‌سی‌وقاپلیجه‌لری دخی‌چوقدر.

ســواحلنده طوزله‌لری چوق اولوب، خیلی مقـدار طوز اخراج اولنور.

اهـالیسی، جنسیت ولسـان ومذهبـلری. — پورتکیزك اهـالیسی ۱۸۸۱ استاتستیقنه کوره ۴ ۱۶۰ ۰۰۰ کشی اولوب، سنین سابقه تزایداتنه قیـاساً شمدی درت بچق ملیـوندن زیاده اولملیـدر. عربلرك اندلسدن خروجنده پورتکیزك اهالیسی آنجق بر ملیـون راده‌لرنده قالمش ایکن، او وقتـدن بری آمریقایه وسائر مستملکاته وقوع بولان هجرتلرله برابر پورتکیزده قالانلرینـك دخی درت بچق ملیـونه بالغ اولملری بیـوك بر تزاید دیمکدر. پورتکیزلیلر شـبه جزیره‌نك اهـالئ قدیمه‌سی اولان (ایبر) لرله کلتـلرك وازمنهٔ قدیمـه‌دن بری ایبریا شبه جزیره‌سـنی ضبط ایتمش اولان فنیکه‌لی، رومالی، واندال، غوت وسائر اقواملك اختلاطندن متولد بر قوم اولوب، طمارلرنده خیلی مقـدار عرب، بربر، عبرانی وزنجی قانی دخی بولنیور. کرك حکومت اسلامیه زماننده وکرك صکره پورتکیزده سیاه کوله وجاریه‌لر استخدام اولنـوب، بونلرله وبرازیلیادن کلن بعض ملزلرله اختلاط وقوعندن پورتکیزلیـلردن چـوغنك رنکلری پك اسمر وسیمالری بربر وزنجی‌یه مشابهدر. عنصرلریله اقلیملرینك مساعده‌سنه مبنی آمریقا وآفریقانك ممالك حاره‌سـنده آوروپالیلردن اك زیاده طیانانلری پورتکیزلیـلردر. ذاتاً بونلر دخی عربلر کبی پك آز ویوان یمکله یاشامغه آلیشمش اولـدقلرندن، اقالیم حاره‌ده زحمت چکمزلر. کرك مملکتلرندن اخراج ایتدکلری اهل اسـلام ایله موسویلر حقنده وکرك آمریقاده وسائر اقطارده ضبط ایتدکلری یرلرده اجرای ظلم وغدر خصوصنده پورتکیزلیلر دخی اسـپانیوللردن کری قالمامغله، مرحمتسزلکله شهرت بولمشلرسه‌ده، بو خصوصده اسپانیوللردن اهون اولـوب، عربلردن قالمه مهماننوازاق کبی خصـائل ممدوحـه‌لری دخی واردر. جمله‌سی قتولیك مذهبیله متدیندرلر.

لسانلری ایبریا شبه‌جزیره‌سنده تکلم اولنان اسپانیول وقطالون وسـائره لسانلری کبی لاتینجـه‌نك بر نوع غلطندن متولد اولوب، شیوه‌سی بر آز قبا وغنه‌لری چوقدر؛ وکلمه‌لرك بعض حرفلرینی اسـقاط ایدوب، یاخود بروندن تلفظ ایتـدکلریچون، لاتینجه‌دن وجه اشتقاقلری کوج آکلاشیلیر. بو لسـان اون اوچنجی قرن میلادیده شـبه جزیره‌ده ســویلنیلن سـائر لاتین لسانلرندن آیرلمش؛ وحکومت اسلامیه‌نك انقراضندن صکره، عرب وپرووانسه شعراسنه تقلیداً بعض پورتکیز شاعرلری ظهور ایله، عربلرله اولان محاربه‌لرینی نظمه چکه‌رك، بر طاقم منظومه‌لر یازمشلردر، که پورتکیز لسانك اساس ادبیاتی بونلردر. بعده اسپانیول شعراسـنه تقلیداً بعض فاجعه‌نویس شاعرلر وسـائر ادیبلر دخی یتیشمش ایسـه‌ده، پورتکیزك بحق شهرته شایان بیوك شعرا وادباسی یوقدر.

تقسیماتی، شهر وقصـبه‌لری. — پورتکیز ۶ خطه‌یه منقسم اولـوب، مقدما بونلرك هر بری بر ولایت صورتنده اداره اولنمقده ایکن، بعده پورتکیز دولتی ملحقاتندن معدود اولان (آسور) و (مادر) آطه‌لریله برابر ۲۱ ایالته تقسـیم اولنمشـدر، که مساحهٔ سطحیه‌لریله ومقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

خطه	ایالت	مربع کیلو.	اهالی
انتره دورو امینهو	ویانه‌دوقاستلو	۲ ۲۴۳	۲۱۱ ۳۹۰
	براغه	۲ ۷۳۸	۳۱۹ ۴۶۴
	پورتو	۲ ۲۹۲	۴۶۱ ۸۸۱
تراس اوس‌مونتس	براغانسه	۶ ۶۶۹	۱۶۸ ۶۵۱
	ویلا رآل	۴ ۴۴۷	۲۲۴ ۶۲۸
بیرا	اویرو	۲ ۹۰۹	۲۵۷ ۰۴۹
	قویمبره	۳ ۳۸۳	۲۹۲ ۰۳۷
	ویزو	۴ ۹۷۳	۳۷۱ ۵۷۳
	غوآرده	۵ ۵۵۷	۲۲۸ ۴۹۲
	قاستلو برانقو	۶ ۶۲۱	۱۷۳ ۹۸۳
استرمادور	لیریا	۳ ۴۷۸	۱۹۲ ۹۸۲
	لیسبونه	۷ ۴۶۰	۴۹۸ ۰۵۹
	سانتارم	۶ ۸۶۲	۲۲۰ ۸۸۱
آلمتیو	پورتالکره	۶ ۴۹۱	۱۰۱ ۱۲۶
	بجا	۱۰ ۸۷۱	۱۴۲ ۱۱۹
	اووره	۷ ۰۸۷	۱۰۶ ۸۵۷
آلغارو	فارو	۴ ۸۵۰	۱۹۹ ۱۴۲
آسور آطه‌لری	انغره‌دوهرویسمو	۷۲۷	۷۱ ۶۲۹
	هورته	۷۸۶	۶۱ ۹۰۰
	پونته دلغاده	۸۷۴	۱۲۶ ۲۷۱
مادر آطه‌سی	فونشال	۸۱۵	۱۳۰ ۵۸۴
جمعاً پورتکیز دولتی		۹۲ ۰۷۵	۴ ۵۵۰ ۶۹۹

بو حسـاب ۱۸۷۸ سنه‌سی استاتسـتیقنه کوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهـالیجه تزاید وقوع بولمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. سنه‌ده ۱۷ ۰۰۰ کشی قدر دخی پورتکیز ایله جزایر ملحقه‌سندن برازیلیایه وسائر طرفلره هجرت ایتمکده‌در.

پورتکیزك اك بیوك شهری پایتختی اولان (لیسبونه) وایکنجی درجه‌ده (پورتو) شهری اولوب، دیکر بیوك

شهرلری بوقدر. اون بیكدن زیاده اهالیسی اولان بتون شهر وقصبه‌لری دخی بروجه زیردر :

لیسبونه	۲۴۳ ۰۱۰	ستوبال	۱٤ ۷۹۸	انغره	۱۱ ۰۷۰
پورتو	۱۰۵ ۸۳۸	لوله	۱٤ ٤٤۸	قوویلا	۱۰ ۸۰۹
براغه	۱۹ ۷۵۵	قویمبره	۱۳ ۳٦۹	الواس	۱۰ ٤۷۱
قونشال	۱۹۷۵۲	اووره	۱۳ ۰٤٦	پوووادووارزیم	۱۰۳٦۵
پونته‌دلغاده	۱۷٦۳۵	تاویره	۱۱ ٤۵۹	اووار	۱۰ ۰۲۲

معارف وصنایع وتجارتی . — قرن حاضر میلادینك اواسطنه‌دك پورتكیزده بیوك بر جهالت حكم سوروب، هله طائفهٔ نساده اوقویوب یازمق بیلنی بارمقله كوستریلیردی. اووقتدن بری حكومتك ایتدیكی جهد وغیرتله‌برابر ینه ذكوردن یوزده ۷۰ ی واناثدن ۷۵ ی اوقویوب یازمق معرفتندن محرومدرلر. مع هذا پورتكیزلیلر طبعاً ذكی اولوب، بوجاهل آدملرك اكثری فصاحتله تكلم ایدر، وبعضلری بداههٌ شعر سویلرلر. لیسبونه‌دن قویمبره‌یه نقل اولنمش بر دارالفنونی، ۹ مكاتب‌عالیه‌سی، ۱۹ مكاتب‌اختصاصیه‌سی، ۱۷ مكاتب اعدادیه‌سی و ۵۲۰۰ مكاتب ابتدائیه‌سی اولوب، جمله‌سنده ۲۰۰ ۲۵۸ شاكر دوام ایدیور.

پورتكیزده صنایع ذاتاً كری اولوب، قرن حاضر میلادی اوائلنده برازیلیانك آیرلمسی اوزرینه، موجود اولان فابریقه‌لر دخی قپانمغه مجبور اولمش، وصنایعجه بیوك بر تدنی حاصل اولمشیدی. بعده باشلیجه بر طاقم انكلیز وفرانسز ارباب ثروتی طرفندن برخیلی فابریقه‌لر آچلمشدر. ایكی سنه اول‌كی استاتستیقه كوره، پورتكیزده ۱۱۵۰ فابریقه بولنوب، ایچلرنده ۹۱۰۰۰ عمله چالیشیور، وسنوی ۱۵۰ ملیون فرانقلق حاصلات آلنیور. بوفابریقه‌لرك اكثری لیسبونه ایله پورتو شهرنده‌در. بونلر برنجی درجه‌ده پاموق ویوك ایپلیك ایله چوخه، ایپك منسوجات، دانتله ؛ وایكنجی درجه‌ده توتون، كومش وآلتوندن معمول مواد، دمیر وپرنجدن آلات، پورسلن، كاغد، طوغله، چقولاته، شكرلمه، غانت، چیرمه، جام وساره فابریقه‌لریدر . آلغارو خطه‌سی سواحلنده سفائن ویلكن بزیله خلاط دخی اعمال اولنور. بالیق باصدیرمه‌لری دخی برچوق عمله‌یی اشغال ایدوب، علی‌الخصوص قوطی ساردلیه‌لری بر وقتدن بری زیاده رواج بولوب، فرانسز ساردلیه‌لرینك رواجنه خلل كتیرمشدر.

پورتكیز وقتیله فلنكله برابر بتون عالمك تجارتنی ید انحصارلرینه آلوب، لیسبونه‌یه آمستردامدن بشقه رقابت ایده‌جك هیچ بر تجارتكاه شهر یوغیدی. او وقتلر چوقدن چكوب، علی‌الخصوص برازیلیا آیرلدقدن صكره، ۱۸۵۰ تاریخلرنده پورتكیزك آرابه‌ایشلیه‌بیله‌جك همان هیچ بر یولی اولمدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی صفر درجه‌سنه اینمش ایسه‌ده، اووقتدن بری دمیر یول خطلری تمدیدنده صرف اولنان همت وغیرتله لیسبونه وپورتونك پورتكیزك بتون بیوجك شهر وقصبه‌لریله واسپانیا خطوطیله كسب التصاق ایلدكلری سایه‌سنده بو مملكتك تجارتی ینه جانلانمغه باشلایوب، پورتكیزك موقع جغرافیسی یعنی انكلتره‌دن آوروپا وآسیا وآفریقا وآمریقایه كیدن واپورلرك ممری اوزرنده وبرازیلیانك تا قارشیسنده اوله‌رق، آمریقا وآفریقایه آوروپانك هر یرندن زیاده یقین‌بولنمسی تجارتك ترقیسنه یاردیم ایتمشدر. تجارتی برنجی درجه‌ده انكلتره وایكنجی درجه‌ده برازیلیا ایله اجرا اولنور. صوك استاتستیقه كوره تجارت سنویه‌سی ۴۲۲ ملیون فرانق قیمتنده اولوب، ۲۵۰ ملیون فرانغی ادخالاته و ۱۷۲ ملیون فرانغی دخی اخراجاته عائددر. لیمانلرینه سنه‌ده كیروب چیقان سفائنك مجموعی ، ۹۲۳۰۰۰۰ طونیلاته استیعابنده اولمق اوزره، ۲۳۵۷۸ عددنده اولوب، بونلرك ۹۶۷۱ ی واپوردر. بو سفائنك باشلیجه آمریقا وآفریقا ایله مبادله ایتدكلری مواد تجاریه‌نك بر قسمی ترانسیت طریقیله پورتكیزدن یكن اسپانیول تجارتنه عائددر. پورتكیزك دمیر یوللری تقریباً ۲۴۰۰ كیلومتره‌طولنده اولوب، خطوط تلغرافیه‌سی دخی تقریباً ۵۰۰۰ وتللری ۱۲۰۰۰ كیلومتره طولنده‌در.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسكریه‌سی. — پورتكیز قراللقله ومشروطیتله اداره اولنوب، ۱۶۲ اعضادن مركب بر مجلس اعیانیله ۱۷۳ اعضادن عبارت بر مجلس مبعوثانی واردر، كه ایكیسنه مشتركاً (قورتس) اسمی ویریلیور. واردات سنویه‌سی ۲۱۸ ومصارفی ۲۳۰ ملیون فرانق راده‌لرنده اولوب، بو آچیغك قپاندیرلمسیچون اكثر مأمورین معاشاتندن یوزده ۵ ایله ۳۰ آره‌سنده بر مقدار كسلمكده‌در. دیون عمومیه‌سی ۲۷۸۶۰۰۰۰۰۰ فرانقدن عبارت اولوب، فائضی یوزده اوچه تنزیل ایدلمش اولدیغی حالده، وارداتك بر ثلثندن زیاده‌سی فائضه صرف اولنیور. حرب زماننده عسكری ۱۲۵۰۰۰ كشی

اولمق اوزره ترتيب اولنـوب، وقت حضرده رسماً ٣٨٠٠٠ كشيدن عبارت ايسـه‌ده، بو مقدار دخی تام دكلدر. مستعمراتنده دخی ٩٠٠٠ قدر پورتكيز عسكريله بعض برلی عسكرلری واردر. مدت عسكريه‌سی ١٢ سنه‌دن عبارت اولوب، بونك ٣ سـنه‌سی نظاميه، ٥ سـنه‌سی رديف و ٤ سـنه‌سی مستحفظ مدتيدر. قلاع واستحكاماتی چوق ايسـه‌ده، اكثری خراب واحتياجات زمانيه ايله ناقابل توفيق اولوب، ايی حالده بولنانلری آزدر. وقتيـله دكيزلره حاكم اوله‌جق درجـه‌ده بولنمش اولان پورتكيز دوننماسی اليوم ٤٤ ی واپور اولمق اوزره ٥٥ كوچك كيدن عبارت اولوب، عساكر بحريه‌سی دخی ٣٢٧٦ كشيدن عبارتدر.

مستعمراتی. — پورتكيز دولتی قوتلی زمانـنده آفريقا وآسيا ايله آمريقاده بر چوق يرلر ضبط ايدوب، علی‌الخصوص هندستان طرفلرينه اوروپاليلردن اك اول كيدنلر پورتكيزليلردر. آنجق قوت وسـطوتلری تدنی وتنزل ايتـدكجه، مستعمراتلری دخی برر برر اللرندن چيقوب، مع‌هذا اليوم بر چوق يرلره مالك ايسه‌لرده، موجـود اولان مستعمراتده دخی بركونه ترقيات اجرا ايدوب، استفاده ايتمكه مقتدر اوله‌مدقلرندن، بونلرك چوغی متروك ومهمل بر حالده وبعضـلری يالكز اسماً ورسماً پورتكيزك تحت تابعيتنده بولنمقده‌در. پورتكيزك مستعمراتی مساحهٔ سطحيه ومقدار نفوسـلريله برابر بروجه زير ذكر اولنور:

	مستعمرات	مربع كيلو.	اهالی
افريقاده	يشيل برون جزايری	٣ ٨٥١	١١٠ ٩٢٦
	سنغامبيا ياخود كينه	٤٢ ٠٠٠	١٥٠ ٠٠٠
	سنت‌طوماس وپرنس‌آطه‌سی	١ ٨٥١	٢١ ٠٥٥
	لاندانه وقابينده	١ ٥٠٠	٣٠ ٠٠٠
	آنغوله، بنكله وموسامبه	٨٠٩ ٥٠٠	١ ٠٠٠ ٠٠٠
	موزامبيق وسفاله	٩٩١ ٤٥٠	٩ ٣٥٠ ٠٠٠
	اراضیٔ داخليه	١ ٧٠٠ ١٠٠	٢٠ ٠٠٠ ٠٠٠(؟)
آسياده	غوآنه، سالته وسائره	٣ ٠٧٠	٤٢٠ ٨٦٨
	دامان	٢٨	٤٧ ٩٨٨
	ديو آطه‌سی وملحقاتی	٣٠	١٢ ٦١١
	تيمورك نصفی وقامبينغ	١٦ ٨٤٧	٥٣٦ ٠٠٠
	ماقائو وسائره	١٢	٦٨ ٠٨٥
	جمعاً پورتكيز مستعمراتی	٣ ٥٧٢ ٩٢٤	٢٤ ١٥٠ ٨٦٩

آفريقا ساحلی قارشيسنده بولنان مادر وآسـور آطه‌لری ايسه نفس پورتكيزدن معدود اولوب، ايكی ايالت تشكيل ايديورلر.

بوقدر واسع اولان مستعمراتك وارداتعموميه‌سی ١٥ مليون كسور ومصارفی ١٩ مليون كسور فرانق راده‌لرنده‌در. يالكز هندسـتانده‌كی مستعمراتده ٨٠ كيلومتره‌لك بر دمير يول بولنوب، آنغوله وموزامبيقده دخی آلتمش كيلومتره‌لك ايكی كوچك خـط انشا اولنمقده‌در.

احوال تاريخيـه‌سی. — پورتكيز اونبجی قرن ميلادی‌يه قدر آيری بر مملكت اولميوب، پورتكيزليلر كندی مملكتلرينـك (لوزيتانيا) خطهٔ قديمه‌سـندن عبارت اولديغنی ادعا ايديورلرسه‌ده، لوزيتانيا شمالاً (دورو) نهراسيله محدود اولديغی حالده، شرقاً اسپانيانك ايچنده قاسـتيله‌يه قدر ممتد اولوردی. ازمنهٔ قديمه‌ده پورتكيز دخی اسپانيا ايله برابر (ايبريا) اسمنك مسماسنه داخل اولوب، ايبر وكلت اقواميله مسكون ايدی. فنيكه‌ليلر وقارتاجليلر برطاقم مستعمرات تأسيس ايتدكدن صكره، شبه‌جزيره روماليلرك وبعده سوآولرك وويزيغوتلرك الينه چكمشيدی. برنجی قرن‌هجريده اسپانيا ايله برابر امرای امويه‌دن موسی بن نصير وطارق واسطه‌سـيله فتح اولنه‌رق، اندلس ممالك اسـلاميه دائره‌سـنه داخل اولمش، وجزيرة العربدن وبربر مماليكندن پك چوق عربلر كلوب، اسكان ايتمكله، عادتا عربستاندن معدود بر مملكت اسلاميه حكمنه‌چكمشيدی. شرقده دولت امويه‌نك انقراضنده اندلسده تأسس ايدن حكومت امويه‌نك دوام ايتديكی ايكی عصرده اندلسك سائر طرفلری كبی پورتكيز دخی فوق‌العاده بر عمران وثروتعموميه قزانوب، (الاشبونيه) دينلن مركزی معموريتك درجهٔ علياسنه‌واصل اولمشيدی. حكومت‌امويه‌نك انقراضنده‌اندلسك هر طرفنده اولديغی كبی، پورتكيزده دخی برطاقم طوائف ملوك ظهـور ايدوب، بر چوق حكومات صـغيرهٔ اسلاميه وجوده‌كلمشيدی. بونلرك بيننده لاينقطع وقـوع بولان محاربات اندلس اهل اسلامنك ضعفنی موجب اولمغله، پورتكيزك شمالنده‌كی غاليچه خطه‌سنده تشكل ايتمش اولان خرستيان‌حكومتی كيتدكجه توسـعه ميدان بولوب، نهايت اونبجی قرن ميلادی‌اواخرنده (مرابطين) دولتی‌ظهورايله، اندلسده اسلام حكومتنه يكيدن برقوت قزاندرمشيدی. غاليچه ايله ليون وقشتاله‌حكمداری آلتنجی آلفونسك، ١٠٨٦ تاريخنده (زلاقه)ده اوغراديغی انهزام اوزرينه، امدادينه دعوت ايتـديكی خرستيان پرنسلری ميانده (بور-

غونیه)لی هنری دخی وار ایدی. بوکا مکافاةً آلفونس بو برنسی کندیسنه داماد ایدوب، اولجه مسلمانلردن آلمش اولدیغی (پورتو) ایله (قوییمره) یی «پورتکیز قونتلغی» نامیله کندیسنه مالکانه ویرمشیدی. بونك اوغلی (آلفونسو هنریکز) بوقونتلغك حدودینی جنوباً (آلتیو)یه قدر توسیع، و(سانتارم) ایله (لیسبونه) یی دخی ضبط ایله، پورتکیز دولتنی تأسیس ایلمشدر. بونك اوغلی برنجی سانقو (آلغارو) یعنی (الغرب) خطه‌سنی دخی اهل اسلام الندن آلمش ایسه‌ده، بعده (آلتیو) ایله برابر اعاده‌یه مجبور اولمش؛ ونهایت ١٢٤٨ ده جلوس ایدن اوچنجی آلفونسو بتون پورتکیزی ضبط ایلمشدر. اوندن صکره (قستیله) دولتیله برچوق محاربه‌لر وقوع بولوب، طرفینك هر بری دیکرینی ضبط والحاقه چالیشدقدن صکره، ازدواج وصهریت طریقیله ایکی دولتی توحیده چالیشمشلر ایسه‌ده، اهالی بوکا راضی اولمیوب، ١٣٨٤ ده قیزینی بونیتله قستیله حکمدارینه تزویج ایتمش اولان نائبهٔ حکومت (لیونوره) یی لیسبونه‌دن طرد واخراج، وبرنجی (جوان) ی اجلاس ایتمشلردر. بونك زماننده واوچ اوغلنك قوماندهسی آلتنده مغرب اقصایه (یعنی مراکشه) سوق عسکر اولنمش ایسه‌ده، بیوك بر مغلوبیتدن بشقه بر نتیجه استحصال اولنه‌مامش؛ وبو محاربه اثناسنده بعض دره‌بکلری کسب نفوذ ایتمکله، ایکنجی جوان بونلرك اك قوتلیسی اولان (براغانسه) دوقه‌سنی وسائر برچوق زادکانی اعدامه مجبور اولمشیدی. بونك زماننده پورتکیزلیلر (واسقو ده غاما) کبی مشاهیر بحریونك دلالتیله اوزاق بحری سفرلره کیریشوب، آفریقا وآسیا سواحلیله بحر محیط کبیرده برچوق یرلر وآطه‌لر کشف وضبط ایده‌رك، یکی کینه‌یه‌قدر کیتمش، وبصره کورفزینه‌قدر صوقلمشلر ایدی. آنجق بوفتوحات بعیده‌دن استفاده ایده‌جکلرینه، بونلر دخی اسپانیوللر کبی ثروت آرقه‌سنه‌دوشوب، مملکتلرینی بوش براقه‌رق، سرسریانه حرکاتده بولنمشلردر. مسلمانلرله یهودیلرك اخراجی وانکیزیسیون جمعیت ملعنتکارانه‌سنك تأسیسی کبی حرکات دخی مملکتی بسبتون تخریبه سبب اولمشدر. ١٥٧٨ ده قرال سباستیان بیوك بر عسکرله مراکشه هجوم ایتمش ایسه‌ده، اورانك حاکمی عبدالملك طرفندن کلیاً منهزم اولوب، عسکرینك قسم اعظمیله برابر اوراده مقتول قالمغله، بومغلوبیت پورتکیزك برقات‌دها خرابنه سبب اولوب، متعاقباً پورتکیز قراللغی اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپه ویرلمش؛ و٦٠ سنه سورن بو دورده پورتکیزلیلر اسپانیوللرك هر نوع مظالم وتحقیراتنه تحمل‌ایدوب، پورتکیز مستعمراتنك چوغی دخی فلنکك وانکلتره‌نك الینه کچمشیدی. نهایت ١٦٤٠ ده براغانسه دوقه‌سی پورتکیزی اسپانیوللردن تخلیصه موفق اولوب، دردنجی جوان نامیله قرال اولمش، والی یومنا هذا پورتکیزده حکم سورمکده اولان براغانسه سلاله‌سنی تأسیس ایلمشدر. فرانسه اختلالنده پورتکیز اوتدن بری متفق اولان انکلتره ایله وسائر آوروپا دولتلریله برابر فرانسه‌نك علیهنده بولنمش، وبیوك ناپولیون پورتکیزك اوچ قسمه تقسیمیله برینك فرانسه‌یه الحاقنه ودیکر ایکیسنك بعض پرنسلره اعطاسنه قرار ویرمش اولدیغندن، پورتکیز قرالی آلتنجی جوان برازیلیایه قاچمغه مجبور اولمشیدی. پورتکیزلیلر بر آره‌لق انکلیزلرك تحت اداره‌سنده قالدقدن صکره، برحکومت مشروطه تأسیس‌ایدوب، قراللری آلتنجی جوانی برازیلیادن جلب ایتمشلردر. جوان پورتکیزه عودتنده برازیلیایی‌اوغلی دون‌پدرویه براقمش؛ وکندیسنك وفاتنده مرقوم دردنجی پدرو وارث اولوب، پورتکیزی قیزی دونا ماریایه ترکله، کندیسی برازیلیاده قالمش ایسه‌ده، دوناماریانك وصیسی بولنان برادری دون میکل برادرینك قیزینی اسقاطله، حکومتی غصب ایتدیکندن، ١٨٣٣ ده پدرو بالذات کلوب، میکلی اخراج، وقیزینی یکیدن اجلاس ایتمشیدی. دوناماریا زماننده بعض اختلاللر وداخلی قاریشیقلقلر ظهور ایدوب، بر طاقم امتیازات اعطاسنی موجب اولمشلردر. بوکا ١٨٥٣ ده بشنجی پدرو، وبوکا دخی ١٨٦١ ده برادری لوئی خلف اولمشدر، که ایکیسی دخی دوناماریا ایله صاقسه‌لی فردینانده اوغللریدر. دردنجی پدرونك اوغلی دخی ایکنجی پدرو نامیله برازیلیا ایمپراطوری اولمشدر. پورتکیزده حکومت سورن حکمدارلرك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(بورغونیه خاندانی)

هنری (قونت)	١٠٩٥	اوچنجی آلفونس	١٢٤٨
آلفونس(قونت بعده قرال)	١١١٢	دنیس	١٢٧٩
برنجی سانکه	١١٨٥	دردنجی آلفونس	١٣٢٥
ایکنجی آلفونس	١٢١١	برنجی پدرو	١٣٥٧
ایکنجی سانکه	١٢٢٣	فردیناند	١٣٦٧

(آويس خاندانى)

برنجى جوان	١٣٨٥	اوچنجى جوان	١٥٢١
ادوارد	١٤٣٣	سباستيان	١٥٥٧
دردنجى آلفونس	١٤٣٨	قاردينال هنرى	١٥٧٨
ايكنجى جوان	١٤٨١	اسپانيايه تابعيت عن	١٥٨٠
امانوئل	١٤٩٥	الى	١٦٤٠

(براغانسه خاندانى)

دردنجى جوان	١٦٤٠	آلتنجى جوان	١٨١٦
دردنجى آلفونس	١٦٥٦	دردنجى پدرو (دون—)	١٨٢٦
ايكنجى پدرو	١٦٨٣	ايكنجى ماريا (دونا—)	١٨٢٦
بشنجى جوان	١٧٠٦	بشنجى پدرو	١٨٥٣
يوسف	١٧٥٠	برنجى لويى	١٨٦١
برنجى مارياواوچنجى پدرو	١٧٧٧	برنجى شارل	١٨٨٩

پورتلاند { (Portland) انكلترهنك مانشه دكيزنده و(دورست) قونتلغنك ساحلى قربنده اولهرق (ديموت) دن ٦ كيلومترهلك مسافهده بر كوچك آطه اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر مرساى عسكريسى و بيوك استحكاماتى واردر. ابنيه طاشلرى مشهوردر. — ممالك مجتمعهنك (منه) جمهوريتنده و(آوغوسته) نك ٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده دخى بو اسمله بر شهر واسكله اولوب، ٣٠٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، دمير يولى، فنون جمعيتلرى وايشلك تجارتى واردر. بو شهر ١٦٣٢ ده تأسيس اولنوب، ١٧٧٥ ده انكليزلر طرفندن احراق اولنمش ايسهده، متعاقباً ترميم وتجديد اولنمشدر.

پورت لويى { (Port-Louis) فرانسهنك (موربيهان) ايالتنده (لوريان) ك ٦ كيلومتره جنوبنده و(بلاوه) نهرى منصبنك ساحل يسارنده اولهرق بحر محيط آطلاسى ساحلنده ناحيه مركزى بر قصبه واسكله اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى، بحريهيه مخصوص خسته خانهسى، صيد ماهيسى ومشهور دكيز حاملرى واردر. ١٦٢٥ ده اون اوچنجى لويى طرفندن تأسيس اولنمشدر. — بو اسمله فرانسهنك مستملكاتندن مداغسقارك شرق جهتنده واقع (موريس) جزيرهسنك ونام ديكرله (فرانسه آطهسى) نك مركزى بر شهر واسكله دخى اولوب، جزيرهٔ مذكورهنك شمال غربى ساحلنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، ريختملرى، سفائن انشاسنه مخصوص دستكاهلرى، عسكرى خسته خانهسى وتياتروسى واردر. جمهوريت زماننده (پورتلبرته) وبوناپارت زماننده (پورتناپوليون) تسميه اولنمشيدى،

پورت موريس { (Port-Maurice) ايتاليادهٔ جنوه كرفزنده و(نيسه) نك ٦ كيلومتره شمال شرقيسنده ايالت مركزى بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، مشهور زيتون ياغى، شرابى، مقارنه وشربهسى، پورتقال وليمونى قورو يمشله سائر محصولاتى واردر. — ايالتى پورت موريس، سانرمو واونليا سنجاقلرندن مركب اولوب، ١٣٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

پورت ناتال { (Port-Natal) آفريقانك منتهاى جنوبنده ناتال ساحلنده وهمنامى اولان نهرك منصبنده بر قصبه واسكله اولوب، ′٥٣ °٢٣ عرض جنوبيده واقعدر. صاغلام بر قوپى وپك ايشلك تجارتى واردر. قوى ١٤٧٨ تاريخنده پورتكيزليلر طرفندن كشف اولنهرق، قصبه ١٨٢٤ ده بويرلر طرفندن تأسيس اولنمشدر. اليوم (دوربان) شهرينك بر محلهسى واسكلهسى حكمندهدر.

پورتو { (Porto) پورتكيزك ليسبونهدن صكره الك بيوك واك تجارتكاه شهر واسكلهسى اولوب، (مينهو) خطهسنك مركزيدر. (دورو) ايرماغنك منصبنده وليسبونهنك ٢٤٨ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ١٠٥٨٣٨ اهاليسى، فن جراحى، فلسفه، بحريه، تجارت مكتبلرى وسائر مكاتبى، كتبخانهسى، موزهسى، صاغلام ليمانى، كوزل ابنيهسى، ايشلك تجارتى، شكر، شكرلمهلر، شاپقه، ايپك قماشلر وسائره فابريقهلريله دباغخانهلرى واردر. ايكى تپهنك اوزرنده واتكلرنده واقع اولوب، منظرهسى پك كوزلدر، وقارشيسنده بولنان (ويلانووه) و (غايه) قريهلريله بر كوزل كوپرى ايله مربوطدر. اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (پورتوقاله) اولمغله، خيلى وقت پورتكيزك مركزى بولنمش اولديغندن، بو مملكته ويريلن (پورتوغال) و (پورتكيز) اسمنك بو شهرك اسمندن مأخوذ اولديغى مظنوندر.

پورتو آلكره { (Porto- Alegre) برازيليانك قسم جنوبيسنده (ريو غرانده دوسول) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (ريودهژانيرو) نك ١١٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده (لاغوآدوس پادوس) دينلن واسع بر كولك ساحل شماليسنده وبر فاچ نهرك بو كوله منصب اولدقلرى محلده اولمق اوزره، ″٩ ′٢ °٣٠ عرض جنوبى ايله

″٢٢′٣١°٥٣ طول غربیده واقعدر. بر تپه‌نك اتكنده مبنی اولوب، كوزل منظره‌سی، دوز وواسع سوقاقلری، متعدد میدانلری، كوزل ابنیه‌سی و ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. ١٧٤٣ده بعض آسور مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنمشدر.

پورتو امپدوقله (Porto-Empedocle) ایتالیاده سیجیلیا آطه‌سنك (جرجنتی) ایالتنده و(جرجنتی)نك ٥ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسكله اولوب، ٨١٧٥ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

پورتوبلو (Portobello) اسقوچیانك ادیمبورغ ایالتنده وادیمبورغك ٤ كیلومتره شرقنده (فیرت اوف فورث) خلیجنده و(فریغانه اورن) نهرینك منصبنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٩٢٥ اهالیسی، كوزل ریختملری وطوغله، كرمیت، چوملك، كاغد وشیشه فابریقه‌لری واردر. اسكی بر قصبه‌در. — آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جمهوریتنك (پانان) ایالتنده و(قولون)ك ٣٢ كیلومتره شمال شرقیسنده دخی بو اسمله بر كوچك اسكله واردر.

پورتوریقو (Porto-Rico) آمریقانك آنتیل جزایرندن بری وبو آطه‌لردن بیوكلرینك اك شرقیسی اولوب، اسپانیا مستملكاتندندر. ″٨′٥٥°١٧ ایله ″٢٣′٣٢°١٨ عرض شمالی و ٦٧° ٥٨′ ایله ′٣٤′٣٢°٦٩ طول غربی آره‌لرنده واقع اولوب، شرقدن غربه ممتد غیرمنتظم بر مستطیل شكلنی ابراز ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٩١١٤ وملحقاتی اولان بعض جزایر صغیره ایله برابر ٩٦٢٠ مربع كیلومتره اولوب، اون سنه اولكی استاتستیقه كوره، ٧٥٤٣١٥ اهالیسی واردر، كه بونلرك نصفنه قریب مقداری سیاه وملز اولوب، قصوری اسپانیول وسائر اوروپالیلردن مركبدر. مركزی ساحل جنوبیسنده اولان (صان جوان) شهری اولوب، بر ایالت صورتنده اداره اولنور. سواحل خیلی كیرینتیلی چیقنتیلی اولوب، بر چوق كوچك قویلری واردر. شرقدن غربه آز مرتفع برصره طاغلر ممتد اولوب، بونلردن بر چوق نهرلر نبعان ایله، جزیره‌نك اراضیسنی سقی ایدرلر. هواسی معتدل وطوپراغی پك منبت اولوب، شكر، قهوه، توتون، پاموق كراسته وطاوشانلغه متعلق شجار وسائر محصولاتی واردر.

حیواناتی وطیور اهلیه‌سیله آوحیوانلری وساحلده بالیقلری دخی پك چوقدر. بوجزیره ١٤٩٣ده قریستوف قولومب طرفندن كشف اولنه‌رق، اووقت ٦٠٠٠٠٠ اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سی وار ایكن، بو بیچاره‌لر درعقب كاوب معدنلری ضبط ایدن اسپانیوللر طرفندن آز زمان ظرفنده امحا ایدلمشلردر. اون یدنجی قرن میلادی اوائلنده انكلیزلرك یدضبطنه چكمش ایسه‌ده، متعاقباً اسپانیایه اعاده اولنمشدر.

پورتوسانتو (Porto-Santo) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، پورتكیز دولتنه تابع اولان (مادر) جزیره‌سنه ملحق بر كوچك آطه اولوب، (مادر)ك ٤٦ كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ″٥٤′٢°٣٢ عرض شمالی ایله ′١٢′٣٩°١٨ طول غربیده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٤ مربع كیلومتره واهالیسی ١٧٥٠ كشیدن عبارتدر.

پورتوسغورو (Porto-Seguro) یعنی «صاغلام لیمان». برازیلیانك باهیا ایالتنده برقصبه واسكله اولوب، بحرمحیط آطلاسی ساحلنده و(بورانهان) نهری منصبنده اوله‌رق (باهیا)نك ٤٠٧ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ٤٨٧٧ اهالیی جامعدر.

پورتو فرایو (Portoferrajo) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنه و(لیوورنو) ایالتنه ملحق (البه) آطه‌سنده بر قصبه واسكله اولوب، ٥٦٣٥ اهالیسی واردر.

پورتو فلیز (Porto-Feliz) برازیلیانك (سانو پاولو) ایالتنده وسانو پاولونك ١١٧ كیلومتره غربنده اوله‌رق، (تیته) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ٩٠٠٠ اهالیسی واردر.

پورتو نووو (Porto-Novo) یعنی «یكی لیمان». آفریقانك ساحل غربیسنده كینهٔ شمالیده فرانسه‌نك تحت حمایه‌سنده بولنان همنامی بركوچك حكومتك مركزی برشهر واسكله اولوب، ٢٠٠٠٠ یاخود ٢٥٠٠٠ وبر روایتده ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ایكی قسمدن مركب اولوب، بری اوروپالیلره مخصوص بعض خانه‌لرله دكان ومخزنلری ودیكری یرلیلره مخصوص طوپراق وقامشدن

معمول کلبه‌لری جامعدر. تجارتی خیلی ایشلکدر. اهالیٔ اصلیه عندنده اسمی (آجاشه)در. — پورتو نووو حکومتی غرباً (داهومی) ایله وشرقاً انکلتره مستعمراتندن (لاغوس) ایله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۰۰۰۰ ایله ۲۵۰۰۰۰ آره‌سنده‌در. اراضیسی دوز وآچیق اولوب، بطاقلقلری چوق اولمغله، هواسی پك آغردر. درجهٔ حرارت یازین ۳۰ ایله ۴۰ آره‌سنده اولوب، قیشین ۲۰ یه قدر اینر. اهالیسی زنجی وبتپرست اولوب، (جی) و(ناغو) اسمیله ایکی جنسدن مرکبدر، که سیماجه بربرلرینه مشابه ایسه‌ده، برنجیسی ملت حاکمه وایکنجیسی ملت محکومه اولوب، دین ولسانلری دخی آیریدر. امور داخلیه‌لری کندی حکمدارلرینه عائد ایسه‌ده، آوروپالیلرله اولان مناسباتلری وامور تجاریه‌لری فرانسه قونسلوسی طرفندن اداره‌اولنور.

پورتو نووو { (Porto-Novo) هندستانك قسم جنوبیسنده وبنکاله کورفزی ساحلنده اوله‌رق، (مدراس) دائره‌سنك جنوبی (آرکوت) ایالتنده، (ولار) نهری منصبنده ومدراس دمیر یولنك (تانجوره) مقاصنده واقع برقصبه‌اولوب، نصفی مسلم اولمق اوزره، ۷۸۲۵ اهالیسی واردر.

پورت هورون { (Port-Huron) ممالك مجتمعه‌نك(میشیغان)جمهوریتنده، (سنت قلر) نهرینك ساحل یمیننده وبو نهرك (هورون) کولنه دوکلدیکی محل‌قربنده برقصبه‌اولوب، ۸۸۸۵ اهالیسی واردر. برقاچ دمیر یول خطنك محل تقاطعنده اولوب، تجارتی خیلی ایشلکدر.

پورتیچی { (Portici) ایتالیانك ناپولی ایالتنده و(وزوو) برکاننك اتکنده اوله‌رق، ناپولینك ۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، بر قرال سرایی وبرچوق کوشکلری واردر. برکانك لاولری آلتنده قالمش واخیراً میدانه چیقارلمش اولان (هرکولانوم) شهر قدیمنك موقعنده واقعدر.

پورچموت { (Portsmouth) انکلتره‌نك (سوتامپتون)ایالتنده و(مانشه)دکیزنده ساحله برکوپری ایله مربوط اولان (پورچئا)آطه‌سنك جنوب غربی کوشه‌سنده و(اسپیتید) قوینك مدخلنده اوله‌رق، لوندره‌نك ۱۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰۰ اهالیسی، انکلتره‌نك اك برنجی لیمانی اولان کوزل وواسع مرساسی بیوك ترسانه‌سی، بحریه وانشاآت بحریه مکتبلری، رصد خانه‌سی، سفائن اعمالنه مخصوص واسع دستکاهلری، بیوك مخزنلری، دمیر خانه‌لری، طوپخانه‌سی، خلاط فابریقه‌سی، استحکاماتی حاوی صنعی بر آطه‌سی، دمیر یولی، دکیز حاملری، کوزل تنزهکاهلری واردر. انکلتره دوننماسنك مرکزلرندندر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پورتوس مانیوس) یعنی «بیوك لیمان» در. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (نوهامپشیر) جمهوریتنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده دخی بر شهر واسکله اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، عسکری لیمانی، ۵ قلعه‌سی، آقادمیاسی، (آتنه)اسمیله دارالفنونی، ترسانه‌سی، سفائن دستکاهلری ودمیر یوللری واردر. — ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جمهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، (الیزابت) نهرینك ساحل یسارنده و(رچمون) ك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیلی جامعدر. جاهیر منتقه مهمات بحریه‌سنك بیوك بر مخزنیدر.

پورحسن اسفراینی { اتقیا وشعرادن اولوب، شیخ جمال‌الدین ذاکرك مریداندن وشیخ رضی‌الدین علی لالانك معاصرینندندر. فارسی وترکی اشعاری جامع مرتب دیوانی واردر. اشعار ترکیه‌سنده (حسن اوغلی) تخلص ایدیور.

پورسق { آناطولیده سقاریه ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاغنده مراد طاغندن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، کوتاهیه شهری‌قربندن چکدکدن صکره، شرق شمالیه وبعده شرقه طوغری دونوب، اسکیشهرك ایچندن بالمرور، سقاریه ایله متوازیا وآنجق ترسنه یعنی شرقه طوغری جریانله، آنقره ولایتنه کیرر، وجعاً ۳۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سقاریه‌یه دوکیلور. مجراسنك تقریباً بر ربعی آنقره ولایتی داخلنده‌در. پورسق چایی سقاریه‌نك بونکله اختلاطندن یوقاری اولان قسمندن دها بیوك اولوب، بو ایرماغك باشی بر چای عد اولنمق اقتضا ایدردی. اسم قدیمی (تیمبرس Thymbrès) در.

پورسنا (Porsenna) ایتالیانك (اتروریا) خطهٔ قدیمه‌سنده (قلوسیوم) شهرینك حكمداری اولوب، میلاددن ٥٠٨ سنه اول، (تارکین) ی تختنه اعاده ایتمك بهانه‌سیله، سوق عسكر ایده‌رك، رومایی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً لاتینلر طرفندن مغلوب اولوب، رومایی دخی غائب ایتمش، ویالکز رومالیلرك بعض یرلرینی محافظه ایده‌بیلمش ایدی.

پورفریدون ایران شعراسندن اولوب، شیرازلیدر. اهل دل وحسن حال صاحبی بر آدم اولوب، كوزل اشعاری واردر. شو رباعی اوجمله‌دندر:

عزیزا مردی از نامرد تا کی
فغان وناله ازبی‌درد تا کی
حقیقت بشنو از پورفریدون
که شعله ازتنور سرد تا کی

پورفیر (Porphyre) مشاهیر حكمادن اولوب، اسم اصلی سریانیسی (ملك) در. میلادك ٢٢٣ تاریخنده (صور) ده طوغوب، آتنه‌ده (لونجین) دن ادبیات وفصاحتی ورومادهٔ مشهور پلوتیندن فلسفه‌یی تحصیل ایله، بو حكیمك شاكرد غیر مفارقی حكمنه كچمشیدی. وفاتنده یرینه كچوب، تدریس فلسفه ایله مشغول اولمشیدی. استادی كبی بر طاقم افكار تصوفكارانه‌ده بولنوب، انسانك وحدت ومراقبه ایله رؤیة‌اللهه نائل اوله‌بیله‌جكنی، وحتی كندیسنك بو شرفه نائل اولدیغنی ادعا ایدردی. معلمك آثارینی نشر وترجمهٔ حالنی تحریر ایتدیكی كبی، فلسفه‌یه متعلق دیكر برچوق اثرلر دخی یازوب، بعضیسی موجوددر. خرستیانلره قارشی بر ردیه دخی یازمشیدی كه ایكنجی تئودوسیوس طرفندن نسخه‌لری جمع واحراق اولنمشدر. ٣٠٤ تاریخنده رومادهٔ وفات ایتمشدر.

پورفیروجنت (Porphyrogénète) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرینك اوغللرینه ویریلن عنوان اولوب، باشلیجه یدنجی قسطنطینه لقب اولمشدر. [«قسطنطین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پوروس (Poros) یونان جزایرندن اولوب، آطه‌لر دكیزنده ومورهٔنك شرق شمالی ساحلی قربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢ مربع كیلومتره اولوب، ٧٠٢٠ اهالیسی واردر، كه جمله‌سی آرناؤد جنسیتنه منسوب اولوب، آرناؤدلسانیله متكلمدرلر. مركزی ینه بو اسمله مسمی قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی ویونان دولتنك ترسانه‌سنی حاوی كوزل بر لیمانیله ریحتیمی واردر. اراضیسی طاشلق اولوب، اوسطنده دكیزالهی زعم اولنان (نپتون) ه مخصوص بولنمش بریوك معبدك خرابه‌لری موجوددر، كه مشهور (دموستن) بو معبده التجا ایدوب، اوراده كندینی تسمیم ایتمشیدی.

پوروس (Pourous) آمریقای جنوبیده بر نهردر، كه (پرو)ده (آند) سلسله‌سندن نبعانله، شرقه طوغری آقه‌رق، برازیلیایه دخول، و ٨٠٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (آمازون) ایرماغنه انصباب ایدر.

پوزغا (Poséga) مجارستانك (اسقلاوونیا) خطه‌سنده ایالات مركزی بر قصبه اولوب، (اورلیاوه) نهری اوزرنده و (اسك) ك ٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ آهالیسی، مكتب اعدادیسی، قلعه‌سی وتوتون وایپك وسائره تجارتی واردر. خیلی وقت دولت عثمانیه‌نك تحت تصرفنده بولنمشدر. — پوزغا ایالتی شمالاً وغرباً (ورویچ) ایالتیله، جنوباً حدود عسكریه ایله، شرقاً دخی خرواتستانله محدود اولوب، طولی ١٠٠ وعرضی ٣٠ كیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ١٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پوزن (Posen, Posnanie) یاخود پوسنانیا پروسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مركزی مستحكم بر شهر اولوب، (وارته) نهری اوزرنده وبرلینك ٢٥٥ كیلومتره شرقنده واقعدر. ٦٨٣١٥ اهالیسی، صنایع مكتبی، مكتب اعدادیسی، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، مصنع كلیسالری ودیكر بعض كوزل ابنیه‌سی، چوخه، بز، اسلحه، توتون، مجوهرات وسائره فابریقه‌لری وبك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله لهستانك مركزی ایدی. — پوزن ایالتی پروسیه قرالنغنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس پروسیه ایله، غرباً (براندبورغ) ایله، جنوباً سلیزیا ایله، شرقاً دخی لهستانله یعنی روسیه حدودیله محدود اولەرق، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٨٩٥٦ مربع كیلومتره‌در. اهالیسی ١٧١٥٦١٨ كشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی لهلی وقصوری آلماندر. مركز عمومیسی (پوزن)

شهری اولوب، (پوزن) و (برومبرغ) سنجاقلرینه منقسمدر. اراضیسی‌دوز وآلچق اولوب، قسم شمالیسنده اولان (انجبرغ) طاغلرینك دخی ١٩٤ مترودن زیاده ارتفاعی یوقدر. خطه‌نك بتونی (اودر) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده اولوب، اك بیوك نهری مركزندن كچن (وارته) نهری، وایكنجی درجه‌ده بوكا تابع اولان ورومبرغدن كچن (نچه) نهریدر. دیكر چایلریله جدوللری وكوچك كوللری دخی چوقدر. هواسی سرد وقیشین غایت صوغوق ویازین بالعكس خیلی صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. صوك بهارلری زیاده ممتد اولوب، پك كوزلدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله نجار وشربنجی اوتندن عبارت اولوب، حیواناتی دخی چوقدر. اراضینك قسم اعظمی اغنیانك تحت تصرفنده اولوب، واسع چفتلكلر تشكیل ایدیور. بو خطه عن اصل لهستاندن معدود اولوب، قسماً ١٧٧٢ وقسماً ١٧٩٣ ده یعنی لهستانك برنجی وایكنجی مقاسمه‌سنده پروسیه‌نك ضبطنه كچمشدر.

پوزوولی (Pouzzoles, Pozzuoli) ایتالیانك ناپولی ایالتنده وناپولینك ١٠ كیلومترو شمال غربیسنده بر قصبه واسكله اولوب. ٩٠٠٠ اهالیسی واردر. اسكی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پوتئولی)در. وقتیله خیلی بیوك وقاپلیجه‌لریله مشهور ایدی. اطرافنده بر چوق خرابه‌لری وآثار عتیقه‌سی اولوب، مشهور (سراپیس) معبدینك ستونلری دخی باقیدر.

پوژه (Puget) فرانسه مشاهیر هنرورانندن اولوب، رسم وهیكلتراشلق ومعمارلقده‌كی مهارتیله شهرت بولمشدر. ١٦٢٢ ده مارسلیاده طوغوب، ١٦٩٢ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر. مارسلیاده هیكلنی ركز ایتمشلردر.

پوسترتال (Pusterthal) آوستریانك (تیرول) قطعه‌سنده كوچك برخطه اولوب، مركز اداره‌سی (برونكن) قصبه‌سی اولمق اوزره، بر سنجاق صورتنده اداره اولنور. طولی ١٤٠ وعرضی ٤٠ كیلومترو اولوب، ١٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. آلپ طاغلرینك (رتیق) سلسله‌سی بو خطه‌نك اورته‌سندن كچر.

پوسكلان معمورة العزیز ولایتنده ملاطیه سنجاغنك (كاخته) قضاسنده بر كرد عشیرتیدر.

پوسن (Poussin) فرانسه‌نك اك مشهور رسساملرندن اولوب، ١٥٩٤ تاریخنده (آندلی) ده طوغمش، و١٦٦٥ ده رومده وفات ایتمشدر. اون اوچنجی لویینك توجهنی قزانوب، انعامنه مظهر اولمش؛ وبعض وقایع تاریخیه وسائره‌یی مصور پك چوق آثار مقبوله براقشدر.

پوسنانیا (Posnanie) [«پوزن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدون (Poseidon) دكیز الهی زعم اولنان (نپتون) ك اسم یونانیسیدر. [«نپتون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدونیوس (Posidonius) مشاهیر حكمادن اولوب، قبل المیلاد ١٣٣ تاریخلرنده سوریه‌نك (افامیه) قصبه‌سنده طوغمش، ومیلاددن ٤٩ سنه اول وفات ایتمشدر. ایتالیا واسپانیا ایله ایلیریاده وسائر طرفلرده خیلی وقت سیاحت ایتدكدن صكره، ردوسده اختیار اقامتله، تدریسه باشلایوب، اوقدر شهرت قزانمشیدی، كه هر طرفدن حلقهٔ تدریسنه آدملر كلوب، مشهور (پومپیوس) ایله (كیكرون) دخی درسندن استفاده ایدنلر جمله‌سندن بولنمشیدی. علوم ریاضیه وطبیعیه ایله فلسفه‌ده ید طولاسی اولوب، ارضك محیط دائره‌سنی وهوانك درجهٔ ارتفاعیله اجرام سماویه‌نك بعدینی اولچمكه كیریشمش ایدیسه‌ده، تخمین ایتدیكی مقدارلر مقادیر حقیقیه‌نك پك مادوننده بولنمشدر. مدوجزرك قرله اولان مناسبتنی دخی اك اول كشف ایدن بوذاتدر. كرك فنونه وكرك فلسفه وتاریخه متعلق برچوق كتابلر یازمش ایسه‌ده، چوغنك نسخه‌لری نابوددر.

پوسیدی (Possidi) سلانیك كورفزینك مدخلنده وكسندره شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده غرب جنوبیه طوغری ممتد بر بروندر.

پوشكین (Pouchkine) روسیه‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٧٩٩ ده پترسبورغده طوغمش، و١٨٣٧ ده وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه وحكایه‌لریله منظومه‌لری وسائر اشعاری اولوب، اكثری آوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

پوغون { یانیه ولایتنك ارکری سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکزی ارکرینك ٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع (ووشتینه) قریه‌سیدر. قضا ٤٤ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی اسلام وخرستیان اولدرق ٢٠٠٠٠ کشیدن عبارتدر. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، منبت دره وبایرلری دخی واردر.

پوقوق { (Pococke) انکلیز سیاحلرندن اولوب، ١٧٠٤ ده سوتامپتونده طوغمش، و١٧٦٥ ده وفات ایتمشدر. شرقه سیاحت ایدوب، مصر، سوریه، جزیرة العرب وآناطولیدن باحث ٣ جلد اوزره بر کتاب یازمشدر.

پوقوق { (Pocock) مستشرقلرندن بر انکلیز اولوب، ١٦٠٤ ده طوغمش، و١٦٩١ ده وفات ایتمشدر. اوقسفورده عربی معلمی اولوب، ابو الفرجك تاریخنی ودیکر بعض آثار عربیه‌یی انکلیزجه‌یه ترجمه ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی لسان عربی‌یه آشنا اولوب، پدریله مشترکاً عبد اللطیفك مصر تاریخنی وسائر بعض کتب عربیه‌یی ترجمه ایتمشدر.

پول { (Paul) [« پاولوس » و« پاولو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

پولا { (Pola) آوستریانك ایستریا خطه‌سنده وتریسته‌نك ١١٠ کیلومتره جنوبنده اولدرق، آدریاتیق دکیزی ساحلنده مستحکم بر شهر واسکله اولوب، ٢٥١٧٥ اهالیسی، کوزل عسکری لیمانی، صید ماهیسی واستحکاماتی واردر. آوستریا دونتماسنك مرکزی اولوب، ترسانه‌سی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اطرافنده روماللر زماندن قالمه برطاقم آثار عتیقه موجوددر. وندیك آینه‌لرینك اعمالنده قوللانیلان قوم بو شهرك جوارنده چیقار.

پولاتی { اشقودره مالیسیالرندن یعنی طاغلی ناحیه‌لرندن بر ناحیه اولوب، اشقودره‌نك شرق شمالیسنده، (درین) ایرماغنك شمال غربیسنده و(دوقاکین) ناحیه‌سنك قارشیسنده واقعدر. (شوشی) چایی دخی اخذ ایدر (شاله) نهری بو ناحیه‌نك ایچندن کچوب، درینه دوکیلور. اراضیسی طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتی پك جزئیدر. اهالیسی لاتین واسلامدن مرکب اولوب، سائر مالیسورلر کبی کندی بیراقدارلری معرفتیله اداره اولنور.

پولادخانه { [« پولتخانه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پولتاوه { (Poltava) روسیه‌ده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، (پولتاوقه) نهری اوزرنده وپترسبورغك ١٤٠٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٣٧٠٠٠ اهالیسی، عسکری مکتب اعدادیسی واخشاب بر قلعه‌سی واردر. بیوك پترو بو شهرده اسوج قرالی اون ایکنجی شارلی کلیاً منهزم ایتمکله، شارل بندره کچوب، دولت عثمانیه‌یه التجا ایتمشیدی. — پولتاوه ایالتی کوچك روسیه قطعه‌سنده واقع اولوب، چرنیغوف، قورسق، خارقوف، یقترینوسلاو وکیف ایالتلریله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٩٨٩٥ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٥٢٠٨٨٧ کشیدر. اراضیسی واسع ومنبت اووه‌لردن عبارت اولوب، کوزل مرعالری دخی واردر، وخیلی مقدار آتلر دخی یتیشدیریلیر.

پولتخانه { (یاخود پولادخانه) «چنار» دیمك اولان (پلاتانه) اسمندن غلطدر. طربزون ولایت وسنجاغنده واقع آقچه آباد قضاسنك مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، طربزونك ١٧ کیلومتره غربنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر. قصبه‌نك ایچنده برنوع بز ایله قوغه وسائره اعمال اولنور. قصبه‌دن ایکی بچق ساعتلق مسافه‌ده بیاض طاشدن اسکی بر قلعه واردر، که طربزونك فتحندن صکره آلتی یدی سنه دها عثمانیلره مقاومت ایتمشیدی. قضایه ویریلن (آقچه آباد) اسمی بو قلعه مناسبتیله اتخاذ اولنمشدر. بچن سنه‌یه کلنجه‌یه قدر مرکز ولایته ملحق بر ناحیه صورتنده اداره اولنقده ایکن، اخیراً اهمیت موقعیه‌سنه بناءً قضایه تحویل اولنمشدر.

پولخریه { (Pulchérie) شرق ایمپراطوریچه‌لرندن اولوب، آرقادیوسك قیزی ایدی. ٤١٤ تاریخنده ایمپراطوریچه اولوب، برادری ایکنجی (تئودوسیوس) زماننده اجرای حکم ونفوذ ایتمش؛ وبونك وفاتنده ٤٥٠ تاریخنده کندیسی تخته جلوس ایلشیدی. جلوسنی متعاقب رسماً رجالدن (مارکیان) ه وارمش ایسه‌ده، اولجه محافظهٔ بکره عهد ایتمش اولدیغندن، معاملهٔ زوجیه‌ده بولنیوب، سرایینی مناستره چویره‌رك، پرهیز وریاضتله عمر کچیرمشدر. روملر عنده اعزه‌دن معدود اولوب، ایلولك ١٥ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پولزینه (Polesine) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده بر یر اولوب، (پو) ایله (آدیج) نهرلری آره‌سنده تقریباً ٦٠ کیلومتره وسعتنده منبت اراضیدن عبارتدر. الیوم (رویغو) ایالتنی تشکیل ایدیور.

پولق (Polk) آمریقای شمالی ممالك مجتمعه‌سی رجالندن اولوب، ١٨٤٥ دن ٤٨ تاریخنه‌دك رئیس جمهور بولنمش، و(تکزاس) قطعه‌سنی ممالك مجتمعه‌یه الحاق ایتدیکی کبی، مکسیقه ایله ایتدیکی بر قیصه محاربه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره، یکی مکسیقه ایله قالیفورنیایی دخی ضبط ایتمشیدی. ١٨٤٩ ده وفات ایتمشدر. — ممالك مذکوره‌ده بر چوق قونتلقلر یعنی ایالات ویا الویه بوذاتك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

پولمون (Polémon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل‌المیلاد ٣٤٠ تاریخنده طوغمش، و٢٧٣ ده وفات ایتمشدر. (اکسنوقرات)ك شاکردانندن اولوب، خلفی اولمشدی. — بو اسمله (آنطونیوس پولمون) دیکر بر فیلسوف دخی اولوب، میلادك ٩٨ تاریخندن ١٣٨ تاریخنه‌دك ازمیرده تدریس فلسفه ایله مشغول اولمش، و بعض اثرلر براقمشدر.

پولمون (Polémon) طربزون ولایتندن عبارت (پونتوس) دولت قدیمه‌سنده بو اسمله ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی رومالیلر طرفندن (بیتنیا) ده‌کی (لائودیکیه) شهرنده والی بولنان (زنون) ك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق آنطوآن) طرفندن پونتوس حکمدارلغنه نصب اولنمش؛ وایرانیلره و(اوقتاو)ه قارشی هیئت مثلثه‌یه یاردیم ایتدکدن صکره، غالب کلن (اوقتاو) له برلشه‌رك، میلادك برنجی ویا ایکنجی سنه‌سنه‌دك حکومت سورمشدر. ابتدا (پونتوس) ك یالکز بر قسمنه مالك اولمغله بوکا (پونتوس پولمونیاق) نامی ویرلمشیدی. بعده (بوسفور) ی یعنی قسطنطینیه بوغازینی دخی ضبط ایتمشدی. پایتختی فاتسه قضاسنده خرابه‌لری موجود اولان (سیده) شهری اولوب، بو شهر بونك اسمنه نسبتله بعده (پولمونیوم) تسمیه اولنمشیدی. بو اسمك محرفی اولان (پولمان) نامی الیوم خرابه‌لرك بولندیغی موقع وجوارلرینه واورادن آقان نهره ویرلمکده‌در. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، والده‌سی (پیتودوریس) ك وصایتیله پدرینه وارث اولمش؛ ومیلادك ٦٣ تاریخنده ملکنی (نرون)ه تسلیم ایدوب، (کیلیکیا) نك بر پارچه‌سیله قناعت ایلمشیدی.

پولمونیوم (Polemonium) مادهٔ آنفده بیان اولندیغی اوزره، (پونتوس) دولت قدیمه‌سنك (پولمون) زماننده‌کی پایتختی اولوب، اسم اصلیسی (سیده) اولدیغی حالده، بوحکمدارك اسمنه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. خرابه‌لری جانیك سنجاغنك فاتسه قضاسنده و (پولمان) چاینك منصبنده موجوددر.

پولنسه (Pollensa) اسپانیانك بالیاره آطه‌لرندن میورقه جزیره‌سنده و(پالمه)نك ٤٧ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٨٥٤٥ اهالیسی، بر مکتبی وجوارنده (البحیره)دن غلط (آلبوفره) اسمیله بر بطاقلغی واردر.

پولو (Marco Polo) مارقو — مشاهیر سیاحیندن اولوب، ١٢٥٢ ویا ٥٦ تاریخ میلادیسنده وندیکده طوغمش، و١٣٢٣ده وفات ایتمشدر. پدری وعمجه‌سیله برابر لاجل التجاره مغول حکمدارلرندن (قبلا قاآن) ك پایتختنه قدر کیده‌رك، بو حکمدارك توجهنی قزانمغله، ١٧ سنه یاننده قالمشیدی. قبلاقاآن طرفندن مأموریت مخصوصه ایله دیاربعیده‌یه کوندریله‌رك، او وقته قدر آوروپالیلرجه مجهول قالمش اولان تاتارستان، چین، هندچینی وجاپونیا ممالکنی کزمشیدی. بو وجهله بتون آسیایی کوردکدن صکره، هندستان وایران طریقیله طربزونه ودرسعادته اوغرایه‌رق، ١٢٩٥ ده، بریوك ثروتی حامل اولدیغی حالده، وندیکه عودت ایتمشیدی. وندیکك جنوه جمهوریتیله اولان محاربه‌سنده کندی مصرفیله بر فیلو تجهیز ایده‌رك، جنویزلرك اسارتنه دوشمکله، سنه‌لرجه سورن بو اسارت اثناسنده اوزون سیاحتلرنده کوردیکی احوالی مصور مشهور سیاحتنامه‌سنی یازدیرمشدر. بو سیاحتنامه برچوق غرائب احوالی حاوی اولمغله، انتشارنده کیمسه صحتنه اینانمامش ایسه‌ده، بعده وقوعه کلن کشفیات جغرافیه کافهٔ مندرجاتنك عین حقیقت اولدیغنی اثبات ایتمشدر. آوروپانك کافهٔ السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

پولوچق (Polotzk) روسیه‌نك قسم غربیسنده (ویتبسك) ایالتنده قضا

مركزی برقصبه اولوب، (دوينه) نهری اوزرنده و(ويتبسك)ك ٩٨ كيلومتره غرب شماليسنده واقعدر. ١٩١٣٥ اهاليسی، دباغخانه‌لری، بيره، مسكرات، توتون، موم، طوغله وسائره فابريقه‌لری واردر.

پولونيه (Pologne) السنهٔ اجنبيه‌ده لهستانه ويريلن اسمدر. [«لهستان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پولووچ (Polovtses, Uzi) ونام ديگرله اوز (Uzi) اون برنجی قرن ميلاديده آسيادن روسيه‌يه گلمش بر قوم اولوب، بر خيلی وقت روسلرله اوغراشدقدن صكره، قره دكيزك ساحل شماليسنده (دون) ايله (آلوته) نهرلری آره‌سنده يرلشمش؛ وبعده پچنكلرله واولاخلرله بالاتفاق، (تساليا)ده برپارچه ير ضبط ايتمش؛ واون اوچنجی قرنده روملرله بالاتفاق، بلغارلره قارشی حرب ايلمشلردی. مغوللرك هجومنده بونلره قارشی روسلرله اتفاق ايتمشلرسه‌ده، مغلوب اولوب، بتون محو اولمشلردر. اقوام تورانيه‌دن اولملری و(اوز) اسمنه باقيليرسه، اوزبكلرله مناسبت جنسيه‌لری اولمسی محتملدر.

پولی (Poli) هندستانك قسم جنوبيسنده مدراس ايالتك (كداپه) قضاسنده و(پنز) ايرماغنه تابع (چير) نهری كنارنده بر قصبه اولوب، برقسمی مسلم اولمق اوزره، ٦٩٥٠ اهاليسی واردر.

پوليان (Polyen) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، ايكنجی قرن ميلاديده ماكدونياده طوغمش، وبر مدت رومادە آووقاتلق ايتمشدر. حيل حربيه‌يه متعلق بر اثری موجوددر.

پوليب (Polybe, Πολύβιος) ياخود پوليبيوس يونان قديم مورخلرندن اولوب، قبل الميلاد ٢٠٦ تاريخلرنده (مغالو پوليس) ده طوغمش؛ و١٦٦ده رهن طريقيله رومايه كيدوب، خيلی وقت اوراده اقامتله، رومالیلرك امور سياسيه وحربيه‌سنه كسب وقوف ايتمش؛ و(پول اميل) ايله اوغللرينه انتساب ايدوب، بونلردن (اسكيپيون)ك معيتنده آفريقايه كيده‌رك، (قارتاج) محاصره‌سنده حاضر بولنمش؛ وآفريقا واسپانيا وغالياده بر مدت سياحت ايتدكدن صكره، رومالیلر طرفندن مأموريت مخصوصه‌لرله يونانه گوندرلمشيدی. ميلاددن ١٢٤ سنه اول ٨٢ ياشنده وفات ايتمشدر. تاريخ وفلسفه ايله تراجم احواله دائر بر قاچ اثری اولوب، اك مشهوری عصرينك وقايعنی حاوی بر تاريخ عموميسيدر. بو تاريخك نسخ موجوده‌سی ناتمام اولديغی كبی، سائر اثرلرندن دخی آنجق برقاچ پارچه بولنه بيلمشدر.

پوليتيمت (Polytimète) بخارا خانلغنده‌كی (زرافشان) نهرينه اسكی يونان جغرافيونی طرفندن ويريلن اسمدر.

پوليدور (Polydore) تروآ حكمداری پريامك اولادندن اولوب، تروآنك محاصره‌سندن اولجه پدری طرفندن خزاينه ايله دامادی پوليمنستورك يانته گوندرلمش اولديغی حالده، بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

پوليفم (Polyphème) اساطير يونانيه‌ده دگيز الهی (نپتون) ايله (توسه) اسمنده بر پريدن متولد بر عفريت اولوب، قامتی غايت بيوك وچهره‌سی چركين ودهشت انگيز اولديغی وآلننده بر تك گوزی بولنديغی زعم اولنوردی. گويا سيچلياده دگيز قيپسنده برمغاره‌ده اوتوروب، چايرلرده اوتلاتديغی قيونلرينك سوتيله وانسان اتيله بسلنيرمش. تلاماقك پدری اوليسك او ساحلده كميسی قيرلمغله، بو عفريتك الينه دوشوب، غدايی اولمق اوزره، مغاره‌يه قپادلمش ايكن، برقازيقله عفريتك گوزينی چيقاره‌رق، فراره موفق اولديغنی (اوميروس) حكايه ايديور.

پوليقرات (Polycrate) قبل الميلاد ٥٣٥ تاريخندن ٥٢٤ تاريخنه‌دك سيسامده حكمدارلق ايدوب، بيوك بر ثروت جمع، واطرافنده‌كی آطه‌لرك خيليسنی ضبط ايله، فنون ومعارفی حمايه ايدردی. بر درجه‌ده كسب قوت ايتمشيدی، كه ايران ومصر حكمدارلری دخی كنديسنك اتفاقنی طلب ايتمشلردی. نهايت (يونيا) يی يعنی آناطولی سواحل غربيه‌سنی ضبط ايتمك هوسنه دوشوب، ايرانك (ساردیس)ده بولنان واليسنك الينه اسير دوشمش، وخاچه كريله‌رك، اعدام اولنمشيدی. گويا هر ايشده موفق اولديغيچون، نظر قورقوسيله، گرانبها بر يوزوكنی دگيزه آتديغی حالده، بونك دخی بر باليغك قارننده بولنوب، كنديسنه اعاده اولنديغی مرويدر.

پوليقلت (Polyclète) يونان قديمك اك مشهور هيكلتراش ومعمارلرندن اولوب، ميلاددن ٤٨٠ سنه اول (سيكيونه) ياخود (آرغوس) شهرنده طوغمشيدی. اك مشهور اثری آره

غوس معبدنده بولنان (یونون)ك جسیم برهیكلی ایدی، كه آچیق اولان یوزیله كوكسی وقوللری فیل دیشندن، واثوابدن عبارت اولان سائر طرفلری آلتوندن معمول ایدی. جسم انسانینك تركیباتنه دائر بر كتاب یازمش، ومكمل بر بدنی مصور اولمق اوزره، (قانون) اسمیله برهیكل دخی یاپمشیدی. آثار معماریه سنك اك مشهورلری دخی (اپیداوره)ده انشا ایتمش اولدیغی بیاض مرمردن بر قله ایله اسكولاپك معبدی ایچنده بر تیاترو ایدی.

پولیكسنه { (Polyxène) تروآ حكمداری مشهور پریامك قیزی اولوب، محاصرلرك الینه اسیر دوشمكله، آخیلاوس كندیسنه عاشق اولوب، آرقداشلرینك موافقتیله، تزوج ایتمك اوزره ایكن، پریامك اوغلی پاریس كندیسنی قتل ایتمشیدی. بونك اوزرینه پولیكسنه مأیوس اولوب، انتلاف نفس ایتمش، وبر روایتده آخیلاوسك اوغلی پیروس كندیسنی پدرینك مزاری اوزرنده ذبح ایلمشدر.

پولیمنستور { (Polymnestor) تراكی شبه جزیره سنك یعنی كلیبولی جهتنك حكمداری اولوب، تروآ حكمداری پریامك قیزی (ایلیونه) یی تزوج ایتمشیدی. تروآنك ضبطندن اول پریام خزاینی اوغلی (پولیدور) له بو دامادینه كوندرمش اولدیغی حالده، پولیمنستور قاینی قتل وخزاینی ضبط ایتمشیدی. پریامك زوجه سی (هكوبه) تروآنك پریشانلغندن صكره بوكا راست كلمكله، كوزلرینی چیقارمش، واولادینی قتل ایتمشدر.

پولیمنیا { (Polymnie) اساطیر یونانیه ده غزلیات الهه سی زعم اولنوب، آهنكك بونك ایجادی اولدیغنه اعتقاد اولنوردی. دوشنور بر حالده وبر پارمغی آغزنده اولدیغی حالده، تصویر اولنوردی.

پولینسیا { (Polynésie) یعنی «كثیر الجزایر» اوقیانیا دینلن جزایر بحر محیطك منقسم اولدیغی اوچ بیوك قسمك بری اولوب، غرباً (میقرونسیا) و(ملانسیا) ایله محدود اولدیغی حالده، خط استوانك ایكی جهتنده اوله رق، آمریقا سواحلی قربنه دك ممتد اولور. بو آطه لر شوراجقده تعداد اولنه میه جق درجه ده چوق اولوب، اكثری پك كوچك وجزایر مجتمعه طاقلرینه منقسم اولدقلری حالده، ۱۶۰° طول شرقی ایله ۱۰۵° طول غربی و۳۰° عرض شمالی ایله ۵۶ عرض جنوبی آره سنده بحر محیط كبیرك ایچنده طاغنیق بولنورلر. جمله سنك مساحهٔ سطحیه سی ۲۹۹ ۷۸۸ مربع كیلومتره واهالیسی ۸۴۸۰۰۰ كشیدر. پولینسیانك منتهای جنوب غربیسنده وآوسترالیانك قارشیسنده بولنان یكی زلانده نك اطرافنده بولنان بعض كوچك آطه لرله برابر مساحهٔ سطحیه سی ۲۷۲ ۹۸۹ مربع كیلومتره واهالیسی ۶۴۸۰۰۰ كشی اولدیغندن، عددلری اوقدر چوق اولان واوقدر بیوك مسافه لرده سرپلش بولنان جزایر سائره نك نه قدر كوچك اولدقلری آكلاشیلیر. بونلرك بر طاقی اراضیٔ بركانیه دن اولوب، طاغلق، واكثریسی اراضیٔ مرجانیه دن اولوب، آلچقدر. هوالری درجهٔ عرضلرینه كوره مختلف ایسه ده، عمومیت اوزره صیجاقدر. آطه لرك باشلیجه لری غربدن باشلایه رق: الیس، ویتی، ساموآ، تونغا، فنیكس، قوق، شركت، توبوآی، تنزاره، پوموتو، قاروالینه، ماركیزه، سامارنغ، ساندویچ، میدوار جزایر مجتمعه سی ومنتهای شرقنده باسقالیه آطه سیله (سالای غومز) جزیره سیدر. بونلرك هر بر رلری حقنده كندی اسملری صره سنده وعمومی حقنده دخی «جزایر بحر محیط» ماده سنده زیاده تفصیلات ویریله جكندن، شوراجقده یالكز پولینسیا اهالیسی حقنده برآز تفصیلات ویره لم:

پولینسیا اهالیسی تندرست وایری آدملر اولوب، رنكلری اسمر وبعضاً صاری وزیتونی یه مائلدر. صاچلری سیاه واوزون اولوب، اكثریا باشلرنده كومه كومه طورور. صقال وبییقلری آزدر. بونلری اوزون اولوب، بعضاً آز چوق غاغا شكلنده دخی اولور. طوداقلری قالینجه ودیشلری فوق العاده بیاضدر. سیما وبدنلرینه انواع شكللر وچیچكلر نقش ایتمك وقولاق وبورون وطوداقلرینی دلوب، كوپه واسباب زینت مقامنده بعضاً پك بیوك شیلر اصمق عادتلریدر. مسكنلری یره دیكلمش قازیقلردن عبارت اولوب، اوستلری یاپراقله اورتیلیدر. اركككلرینك اثوابی بر نوع اوت ویاپراقدن معمول بر قوشاق ویاپشتمالدن عبارت اولوب، قادینلری بدنلرینی بلدن دیزه قدر اورترلر. بلدن یوقاریسنك ستری ایسه اغنیایه مخصوص اولوب، مقام حرمت وتعظیمده بللرینه قدر بدنلرینی كشف ایتمك جملهٔ عادات غریبه لرندندر. باشلیجه تعیشلری قوقه جویزی موس، اكمك یمشی دینلن بر میوه وسائر یمشلرله پتاتس

قبيله‌لدن بعض كوكلردن وطيورايله باليق وخنزير اتندن عبارتدر. انسان اتی يمك عادت مكروهه‌لری ايسه محضا بسلنمك ايچون اولميوب، مراسم دينيه‌لری جمله‌سندندر. بركانی وطاغلق اولان آطه‌لرك اهاليسی دها مدنی اولوب، زراعتله اشتغال ايدرلر، وقوللاندقلری آلات وادوات بر آز دها دوزكوندر. اراضیٔ مرجانيه‌دن عبارت اولان آلچق آطه‌لرك اهاليسی ايسه پك كری اولوب، خدايی ثابت شيلرله بسلنيرلر وباليقلری دخی دكيزدن اللريله طوتارلر. بونلردن بعضلرينك آوروپالولرك ورودنده آتش ياقمنی بيله بيلمدكلری مرويدر. عموميت اوزره معادن استعمالنی بيلميوب، سلاحلری صوپه وطوقاق ايله صباندن واوجلری چاقيل طاشندن وياخود كيكدن عبارت بعض مزراق وبالطه كبی شيلردن عبارتدر. ياى واوق يالكز آوده قوللانيرلر. كنديلری اولدقجه ذكی ومستعد آدملر ايسه‌ده، وطنلرينك آوروپاليلر طرفندن ضبط اولنمسی اوزرينه، اويله بر حال وحشيدن بردن بره بر مدنيت مكمله‌نك آثاری اوكنده بونلری كوزلرينی قاشديردينی كبی، فرنكلرك تسلطی اوزرينه، آيين وعادتلرينك اجراسنده‌كی سربستلكی غائب ايتمش، وسورمكه آليشمش اولدقلری عمری دكيشديرمكه مجبور اولمش اولدقلرندن، وبرطرفدن دخی آوروپاليلرك رواج كتيرددكلری مسكراتك استعماليله فرنكی وسائر علل ساريه وسل رئه خسته‌لغی ايچلرنده پك چوق تلفاتی موجب اولديغندن، مقدارلری موجب حيرت اوله‌جق صورتده كوندن كونه آزلقده در. قپودان قوقك وسائر اوطرفلری كشف ايدن سياحينك بر قرن اول ٤٠٠٠٠٠ و٦٠٠٠٠٠ راده‌لرنده تخمين ايتدكلری بعض جزايرك اليوم موجود اولان اهالیٔ اصليه‌سی آنجق ٤٠٠٠٠ ويا ٥٠٠٠٠ راده‌لرنده قالمشدر. اصل دينلری (تابو) تعبير ايتدكلری بر الهه اعتقاددن عبارت اولوب، جن وپريلره دخی اينانيرلر، واقربا واجدادلرينك ارواحنه دخی عبادت ايدرلر. برطاقلری ميسيونرلرك سوقيله اسماً ورسماً پروتستان ويا قتوليك اولمشلرسه‌ده، اساساً اعتقادات وعادات قديمه‌لرندن وازكچمه‌مشلردر. دكيزده پك ماهر وجسور اولوب، كنديلرينه مخصوص بر نوع قايقلرله پك اوزاق سفرلر اجرا ا لر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولوب، ناموس خصوصنده پك مبالاتسزلقلری وخرسزلغه بيوك بر ميل وانهماكلری واردر. بو ايكی قباحتدن بشقه اخلاقجه بر قصورلری اولميوب، پك مونس، حليم وشن آدملردر.

بحرمحيط كبيرك هر طرفنه واوقدر بيوك مسافه‌لرده منتشر وطاغينيق اولوب بربرلرندن اوزاق بولنان بو جزاير اهاليسنك بر جنسيته منسوب وهمان بر لسانله متكلم اولملری محير عقول اولديجق بر حالدر. هرنه قدر هرجزيره‌نك وجزاير مجتمعه‌دن هر بر طاقك كنديلرينه مخصوص لسانی وار ايسه‌ده، بولسانلر آره‌سنده بيوك بر مشابهت ومقارنت موجود اولديغندن، جمله‌سنك بر لسان مشترك شعبه‌لری اولديغنده شبهه يوقدر. اخلاق وعادات واعتقادلری دخی بردر. ميقرونسيا وملانسياده برليلرله قاريشيق پولينسيا جنسی بولنديغی كبی، پولينسيا جنسنه دخی ملايی جنسی قاريشمشدر. پولينسياليلر آسيا اقوام واجناسندن معدود اولوب، وقتيله بحرمحيط كبيرك آقنتيلری يارديميله ايستيه‌رك وياخود ايستميه‌رك بوقدر اوزاق آطه‌لره قدر كيتمش، وآطه‌لر اهاليسنك دكيزده اكتسابلری، طبيعی اولان مهارت سايه‌سنده بربرلريله دائمی صورتده اختلاط ومناسبتده بولنمشلردر.

پولينه بوناپارت [«بوناپارت» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پولينانو (Polignano) ايتاليانك ملغا ناپولی قراللغنده، باری ايالتنده وآدرياتيق ساحلنده اوله‌رق، (باری)نك ٣٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده بر قصبه واسكله اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسی وبرطاقم غريب مغاره‌لری واردر.

پوليوركيت [«دمتريوس پوليوركيت» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پوليون (Pollion) روما مشاهير خطباسندن اولوب، ميلاددن ٧٦ سنه اول طوغمش، وميلادك ٤ نده وفات ايتمشدر. (هوراس) و(ويرجيل)ك حامی اولوب، كنديلريله بعض مخابره‌لری واردر. ابتدا قيصره منسوب اولوب، بعده آنطونيوسه انتساب ايتمش، وبرآره‌لق قونسلوس اولمشيدی. آنطونيوس ايله اوقتاوی باريشديرمغه چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌مامسی اوزرينه، مأيوس اولوب، امور سياسيه‌دن چكلمش؛ وفيما بعد آووقاتلقله واديباتله اوغراشمشيدی. روماليلرك محاربات داخليه‌لرينه دائر

بیوك بر تاریخ ودیگر بر چوق آثار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری وبر ایکی مکتوبی باقیدر.

پومبال (Pombal) پورتکیزك استرمادوره خطه‌سنده و(لیریا) نك ٣٤ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وبر اسکی قلعه خرابه‌لری واردر.

پومبال مارکیسی (Marquis de Pombal) پورتکیزك اك مشهور سیاسیونندن اولوب، ١٧٥٠ ده قرال برنجی یوسفك زماننده خارجیه ناظری ومتعاقباً باش وکیل اولمش؛ و٢٧ سنه پاپی بو مسندده قالوب، زادکان ورهبانك نفوذینه قارشی تدابیر اتخاذیله، جزویتلری پورتکیز وبرازیلیادن طرد واخراج ایتمش؛ ودها بر چوق اصلاحات واعماراته موفق اولوب، انکلیزلرك پورتکیزده‌کی نفوذینی دخی کسر ایتمکه چالیشمشیدی. برنجی یوسفك وفاتنده تحت محاکمه‌یه آلنوب، نفی اولنمش، و١٧٨٢ ده منفاده وفات ایتمشدر.

پومپادور (Mar. Pompadour) فرانسه قرالی اون بشنجی لوینك معشوقه‌سی اولوب، بو قرالك زماننده فوق‌العاده بر نفوذ واقتداره مالك اولمغله، اك مهم امور سیاسیه‌یی ایستدیکی کبی چویرمش؛ وولتر ایله سائر ارباب فن وهنری حمایه ایدوب، بعض ترقیاته وپارسك تزیینه خدمت ایتمشدر. ١٧٢١ ده پارسده طوغوب، ١٧٦٤ ده وفات ایتمشدر.

پومپی (Pompeïes, Pompeii) ایتالیانك قامپانیه خطه‌سنده برشهر قدیم اولوب، خرابه‌لری ناپولینك ٢٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(وزوو) برکاننك اتکنده واقعدر. پك اسکی برشهراولوب، من‌اصل یونانیلرك مستعمراتندن‌اولدیغی حالده، روما سردارلرندن (سیلا) طرفندن ضبط اولنه‌رق، بر وقت صورت ممتازه‌ده اداره اولندقدن صکره، آوغستوس طرفندن روما مستعمراتی صره‌سنه یکیرلمشیدی. قبل المیلاد ٦٣ تاریخنده زلزله‌دن خیلی رخنه‌دار اولمشیکن، بعدالمیلاد ٧٩ تاریخنده برکانك بردن بره پاتلامسیله، بونك سیلاب آتشینی آلتنده قاله‌رق، بسبتون محو ونابدید اولمشیدی. اون یدی قرن بو شهر قدیمك موقعی مجهول قالدقدن صکره، ١٦٨٩ ده بعض آثاری بولنمش؛ و١٧٥٥ ده حفریات اجراسیله شهر تمامیله میدانه چیقارلمشدر. محرر فقیر ١٥ سنه‌اول بوشهرك ویرانه‌لرینی سیر ایتدم. ابنیه‌سی همان هیئت اصلیه‌لریله قائم اولوب، یالکز چاتیلری یوقدر. سوقاقلر، تیاترولر، معبدلر وسائر شهرك کافهٔ مشتملاتی موجود اولوب، دیوارلرك ایچ طرفلری رسملرله مزیندر. پومپیك حفریاتی اوزمانده انسانلرك صورت تعیشی وعلی‌الخصوص اثاث واشیای بیتیه‌لریله سائر حاللری حقنده پك‌چوق معلومات قزاندیرمشدر. انسانلرله بر چوق اشیای بیتیه ومثلا بقال دکاننده‌کی زیتون، پنیر وسائره‌ایله ترزی دکاننده‌کی قاشلر وتیره‌لر کبی شیلر تکلس ایتمش برحالده بولندیغی‌مثللو، برچوق کتابلردخی یانمش‌کبی، یعنی کاغدی سیاه ویازیسی بیاض اوله‌رق، بولنمشدر. بولنان مواد ناپولی وسائر بعض شهرلر موزه‌لرینی تزیین ایتدکدن بشقه، الیوم خالی بر شهر حالنده محافظه اولنوب، سیر ایتدیریلان پومپی ویرانه‌لری اتصالنده دخی بو مواده مخصوص بر موزه بولنیور.

پومپیوس (Pompée, Pompeius) یاخود پومپه رومانك اك مشهور سردارلرندن اولوب، قبل المیلاد ١٠٦ تاریخنده‌طوغمش؛ وماریوسه قارشی سیلانك طرفنی التزام ایدوب، بونك نامنه ایتالیانك قسم شمالیسیله سیچیلیایی ضبط، وبونك خصماسنی آفریقاده وسائر محللرده مغلوب ایده‌رك، رومایه عودتنده، سیلا طرفندن بیوك برآلایله استقبال، و«بیوك» لقبیله تبجیل اولنمغله، «بیوك پومپیوس» دینمکله شهرت بولمشدر. سیلانك وفاتنده، سرتوریوسه قارشی اسپانیایه سوق عسکر ایدوب، درت سنه اوغراشدقدن صکره، بونك (پرنپا) طرفندن قتلی اوزرینه، قبل المیلاد ٧٠ تاریخنده مظفراً رومایه عودت ایدوب، قونسلوس تعیین اولنمش؛ وقورصانلغی منع ایتمك شرطیله دوننما دخی کندیسنه ویریلوب، ٩٠ کونده قورصانلرك کافه‌سنی محوایتمکله، حقنده روما‌لیلرك حرمت‌واعتباری ایکی‌قات اولمشیدی. بعده مهرداده قارشی سوق عسکر ایدوب، کندیسنی فرات ساحلنده مغلوب، دیقرانی مصالحه‌یه اجبار، وپونتوس ایله پافلاغونیا وبیتینیایی یعنی آناطولینك‌بتون قسم شمالیسنی ضبط ایلمشیدی. اورادن سوریه‌یه اینوب، آنطیوخسك ملکنی استیلا، وقدسده (آریستوبول) ك یرینه ایکنجی (هرقان) ی اجلاس

ایلدکدن صکره، اوآرالق مهردادك وفاتنی خبر آلمغله، صامسونه دونوب، بونك اوغلی (فارناس) ی تحت اطاعته آلمش، ویالکز بوسفوری کندیسنه براقشیدی. بو موفقیاتك اوزرینه رومایه عودتنده فوق‌العاده بر دبدبه ایله استقبال اولنمشیدی. ایکی سنه صکره (قراسوس) و(قیصر) ایله برهیئت مثلثه تشکیل ایدوب، بینلرنده واقع اولان تقسیم اداره‌ده، کندیسنه آفریقا ایله اسپانیا دوشمش ایسه‌ده، پومپی بالذات او طرفه کیتمیوب، وکیللر کوندرمش، وکندیسی رومادە قالوب، حکومت مرکزیه‌یی اله کچیرمك هوسنه دوشمشیدی. تزوج ایتمش اولدیغی قیصرك قیزی (جولیا)نك وقراسوسك وفاتلری صاحب ترجمه ایله قیصر آره‌سنده‌کی رقابتك تزایدینه سبب اولوب، علی‌الخصوص قیصرك غالیاده‌کی فتوحاتنی چکه‌مه‌مکله، کندیسنی عزل ایتمکه قالقیشوب، بینلرنده محاربه وقوع بولمش؛ وپومپی اولکی شهرتنی غائب ایده‌جك صورتده سوء حرکتده بولنوب، رومایی ترکله، سناتو ایله برابر یونانه قاچمش؛ ودراجه مقاومتی ممکن ایکن، اوراسنی دخی ترکله، تسالیا اووه‌سنده دشمننه قارشی طوروب، عسکری قیصرك‌کینك ایکی مثلی اولدیغی حالده، فرساله (یعنی چتالجه) ده کلیاً مغلوب اولمش؛ وزوجه‌سی وبر اوغلی ایله برابر مصره قاچدیغی حالده، اون ایکنجی بطلیوسك وکلاسی، مأمولنك خلافنده‌اوله‌رق، قریه آیاق باصدیرمقسزین، قبل‌المیلاد ٤٨ تاریخنده کیده قتل ایتدیرمشلردر. سرمقطوعی قیصره کوندرلدیکنده، کندیسنه آغلایوب، قاتللرینه مجازات ویرمشیدی.

— آنف‌المترجمه‌نك بیوك اوغلی دخی بو اسمله (P. l'Ainé) معروف اولوب، پدرینك قتلنده آنطاکیه‌ده اولدیغی حالده، اوراده آفریقا واسپانیایه کچه‌رك، ١٣ آلای عسکر ایله برچوق عساکر معاونه وبر بیوك دونغا تشکیل ایتمش ایسه‌ده، بالذات قیصرله ایتدیکی محاربه‌ده (مونده) ده کلیاً مغلوب اولوب، فرار ایتمکده ایکن، قبل‌المیلاد ٤٥ تاریخنده قتل اولنمشدر.

— دیکر اوغلی دخی «کنج پومپی» یاخود سکستوس پومپی (P. le Jeune, Sextus P.) اسمیله معروف اولوب، پدرینك قتلنده والده‌سیله برابر حاضر بولندقدن صکره، مونده محاربه‌سنده دخی برادرینك معیتنده بولنوب، مغلوبیتدن صکره (چلیبتریا) طاغلرینه قاچه‌رق، قیصرك طرفدارلرینه قارشی بر مدت محاربه ایتدکدن صکره، قیصرك وفاتنده رومایه عودتله مساعده استحصال ایده‌رك، پدرینك مصادره اولنمش اموالنه قارشی تضمیناتله برابر، سواحل والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ایکنجی هیئت مثلثه‌نك تشکلنده یعنی قبل‌المیلاد ٤٢ تاریخنده نفینه قرار ویریلوب، سیجلیا ایله ساردنیا وقورسیقه‌یی ضبط، رومایی محاصره، وآنطونیوس ایله اوقتاوی ٣٨ تاریخنده کندیسیله (مسینه) ده عقد معاهده‌یه مجبور ایتمشیدی. بو معاهده ایله مذکور اوچ آطه صاحب ترجمه‌یه ترکله برابر، آخائیا (یعنی یونان) وبر سنه صکره قونسلوسلق مسندی دخی کندیسنه وعد ایدیلیوردی. آنجق بر سنه صکره دوچار اولدیغی مغلوبیت اوزرینه، ابتدا ساردنیا ایله قورسیقه‌یی و٦٠ سفینه‌یی وبعده سیجلیایی غائب ایدوب، آسیایه قاچمش؛ واوراده آنطونیوسك وکیلی (تیتیوس) طرفندن اسیر طوتیلوب، ٣٥ ده (میلت) شهری زندانده وفات ایتمشدر.

— بیوك پومپیوسك پدری دخی (استرابو پومپیوس) اسمیله معروف اولوب، قبل‌المیلاد ٨٩ تاریخنده قونسلوس اولمش، وبرچوق غالبیتلره نائل اولمش ایسه‌ده، غنایمی کندینه حصر ایتمکله اعتباردن دوشمش؛ وماریوس ایله سینایه قارشی اولان محاربه‌سنده دشمنلرله بالمخابره قصداً مغلوب اولدیغندن، عسکری طرفندن پاره‌لنمق اوزره ایکن، اوغلنك استرحامی کندیسنی قورتارمشیدی. برسنه صکره یلدیرمدن وفات ایدوب، جنازه‌سی روما سوقاقلرنده سوروکلدیلدکی (تیبر) نهرینه آتلمشدر.

پومرانیا (Poméranie) پروسیه‌نك بر خطه‌سی اولوب، غرباً (مکلنبورغ) دوقه‌لغیله، جنوباً (براندبورغ) خطه‌سیله، شرقاً نفس پروسیه خطه‌سیله، شمالاً دخی بالطیق دکیزیله محدود ومحاطدر. ٥٣° ایله ٥٠′ ٥٤° عرض شمالی و ٤′ ١٠° ایله ٤٤′ ١٥° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، شرق جنوبیدن غرب شمالی‌یه اولان طول اعظمی ٣٨٨ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠١١٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٥٠٥٥٧٥ کشیدر. بر ایالت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی (استتین) شهریدر. استتین، استراسلوند وکوسلین

اسملریله اوچ سنجاغه منقسمدر. بالطیق دکیزی سواحلی بوینجه ممتد آلچق ودوز بر یر اولوب، (اودر) ایرماغیله رکنیچ، پنه، اسوینه، اینا، رغا ویرسانته نهرلری اراضیسنی سق ایدرلر. طوپراغی صولاق وهواسی صوتوق اولمغله، قوۀ انباتیه‌سی پك آز ایسه ده، ایی ایشلنمك سایه‌سنده خیلی حبوبات، کتن، توتون وسائر محصولات ویریور. اورمان ومرعالری دخی چوقدر. قاز وطوموزباصدیرمه‌لری وسوجقلری مشهوردر. سواحلنده کهربا بولنور. لیمانلری ومواقع مستحکمه‌سی دخی چوقدر. (غرایفسوالد) شهرنده بر دارالفنونی واردر. بوخطه ازمنۀ قدیمه‌ده اسلاولرله مسکون اولوب، بعده غوتلر، واندالار، سوآولر وسائر اقوام وحشیۀ شمالیه هجوملمه موقتاً ضبط ایتمشلردی. اون برنجی قرن میلادیده (اسلاوونیا) اسمیله بر دولت شکلنه کیروب، بعده بر چوق دره بکلکلرینه وبعض کوچك جمهوریتلره انقسام ایدوب، نهایت برطاقم دوقه‌لقلر بالتشکل، قسم شرقیسی اهستانك وقسم غربیسی آلمانیا ایمپراطورلغنك تحت تابعیتنه کیرمشیدی. ١٦٣٧ده قسم غربیسی براندبورغ حکومتنه کچدکدن صکره، ١٦٤٨ ده قسم شرقیسی پروسیه قراللغنه وقسم غربیسی اسوجه الحاق اولنمشیدی. ١٨١٤ده اسوج دولتی پومرانیاده‌کی حصه‌سنی نوروجه مقابل دانیمارقه‌یه ترك ایتمش، وبرسنه صکره دانیمارقه بوخطه‌یی (لاینبورغ) ایله مبادلةً پروسیه‌یه ویرمشدر. اووقتدن بری پروسیه ممالکندن معدوددر. شمدیکی حالده اهالیسی آلمان جنسیتنه منسوب اولوب، یالکز ٤٠٠٠ اهلی واردر. مذهب عمومیسی پروتستانلق اولوب، قتولیك ویهودیلری آزدر.

پومونا (Pomona) اسقوچیانك (اورقاده) آطه‌لرندن بر جزیره اولوب، جزایر مذکوره‌نك الڭ بیوکی اولدیغی حالده، بویی ٤١ واکی ٢٦ کیلومتره‌در. طاغلق بر یر اولوب، دکیز هر طرفدن قوی شکلنده قوللر صالمغله، بر طاقم بطاقلقلر تشکیل ایدیور. طوپراغی غیر منبت وچالیلری حاوی اولوب، دمیر معدنی وغریب برطاقم آثار عتیقه‌سی واردر. اهالیسی ١٥٠٠٠ کشیدر.

پومونه (Pomone) اسکی لاتینلر عندنده میوه‌لرك الهه‌سی زعم اولنوب، رومه‌ده بر معبدی وار ایدی. باشی اوزوم صالقملریله وسائر میوه‌لرله مزین والنده بر سپت یمش طوتار بر قیز صورتنده تصویر اولنوردی.

پونت یاخود پونتوس (Pont, Pontus) آناطولینك بر خطۀ قدیمه‌سی اولوب، لازستاندن یعنی شمدیکی طربزون ولایتندن عبارت ایدی. شمالاً قره دکیزله، غرباً (پافلاغونیا) خطه‌سیله، جنوباً (قپادوکیا) ایله، شرقاً بلاد قافقاسله محدود ومحاط ایدی. اهالئ قدیمه‌سی تیبارن، خالیب، موسنیك کبی بر طاقم اقوام وقبائله منقسم ایدی. سواحلنده یونانیلرك بر قاچ مستعمراتی اولوب، باشلیجه شهر وقصبه‌لری: آمیسه (صامسون) ترابزونته (طربزون)، کراسونته (کیرسون)، قوتیوره، اونه (اونیه)، تمیسکوره، سیده، آماسه (آماسیه)، زیله، قومانه پونتیقه، پولمونیوم، نیو قیصریه وسائره ایدی. بوخطه الڭ اول قپادوکیادن معدود اولوب، قبل المیلاد ٥٢٠ تاریخلرنده بالتفریق، ایران دولتنك آیریجه بر ایالتی اتخاذ اولنمشیدی. پونت والیلری بو ایالته ارثاً مالك اولوب، بونلردن ایکنجی مهرداد بیوك اسکندره تبعیتله، بونك معیتنده ایرانه قارشی بوریمش؛ واسکندرك وفاتندن صکره ملوك طوائفدن اوجهته متصرف اولان (آنتیغون) ی پونتك استقلالنی طانیمغه مجبور ایده‌رك، حکمدار عنوانی آلمش ایدی. پونت حکمدارلرینك الڭ مشهوری اولان یدنجی مهرداد ممالکنی خیلی توسیع ایدوب، بوسفوری (یعنی قسطنطینیه بوغازینی)، قریمی، آبازه سواحلنی وموقتاً قپادوکیا وپافلاغونیایی دخی ضبط ایتمشیدی. بعده روما‌لیلرله محاربه‌یه کیریشوب، بونلر قبل المیلاد ٨٨ تاریخیله ٦٣ تاریخی آره‌سنده وقوع بولان اوچ محاربه‌ده بتون ممالکنی ضبط ایتمکله، کندیسی اتلاف نفسه مجبور اولمشیدی. اووقت پونت روما دولتنك بر ایالتی حکمنه کیروب، یالکز بوسفور مهردادك اوغلی (فرناز) ه ترك اولنمشدی. فرناز مؤخراً قیصرله پومپیوسك محاربات داخلیه‌لرندن بالاستفاده، پونتی استرداد ایتمش ایسه‌ده، درعقب قیصر بالذات سوق عسکر ایده‌رك، قبل المیلاد ٤٧ تاریخنده یکیدن مملکتی ضبط ایتمشدی. اوآرالق پونتك شرق شمالی قسمنه بر نوع استقلال ویریلوب، (پونت پولمونیاق) اسمنی آلان بوکوچك خطه‌ده (پولمون) اسمیله بابا اوغل ایکی حکمدار بر مدت حکم سوردکدن صکره، بونلرك ایکنجیسی

(نرون) ك زماننده مملكتنی رومايه ترك ايتمشدی. قسطنطينيه روم ايمپراطورلغی زماننده (پونت) اسميله آناطوليده بربيوك ايالت تشكيل اولنه‌رق، بوخطه‌دن بشقه غالاتيا، بيتنيا، پافلاغونيا، قپادوكيا و آرمنيا خطه‌لرينی دخی جامع و ١١ سنجاغه منقسم ايدی. پونت حكمدارلری وتاريخ جلوسلری بروجه‌زيردر:

(ايران دولتنه تابع ارثی واليلر)			
برنجی فرناز	٥٢٠		قبل الميلاد
آردباز	٥٠٢		«
برنجی آريوبارزن	٤٨٠		«
برنجی مهرداد	٤٠٢		«
ايكنجی آريوبارزن	٣٦٣		«
(مستقل حكمدارلر)			
ايكنجی مهرداد	٣٣٧		«
اوچنجی مهرداد	٣٠٢		«
دردنجی مهرداد	٢٦٦		«
بشنجی مهرداد	٢٢٢		«
ايكنجی فرناز	١٨٦		«
آلتنجی مهرداد	١٥٧		«
يدنجی مهرداد	١٢٣	الی	٦٥
روماليره تابعيت	٧٨	»	٤٨
فرناز	٦٥	»	٤٤

پونت آموسون (Pont-à-Mousson) فرانسه‌نك (مورته مع موزله) ايالتنده، (نانسی) نك ٢٨ كيلومتره شمال غربيسنده و(موسون) طاغنك اتكنده ناحيه مركزی بر قصبه اولوب، (موزله) نهرينك ايكی ساحلنده‌واقعدر. ٩٨٤٤ اهاليسی، قصبه‌يه نامنی‌ويرن كوزل بركوپريسی، داخلی مكتب اعداديسی ورهبانه مخصوص مدرسه‌سی، قيشله‌لری، خسته‌خانه‌سی وخيلی فابريقه‌لری واردر.

پونتارليه (Pontarlier) فرانسه‌نك(دوب) ايالتنده ودوب نهری اوزرنده اوله‌رق، بزانسونك ٥٨ كيلومتره جنوب شرقيسنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ٥٥٠٧ اهاليسی‌واردر. اسكی بر قصبه اولوب، جوره سلسلهٔ جبالنك اورته‌سنده وفرانسه‌دن اسويچره‌يه چيقه‌جق بر بوغازده واقعدر. استحكاماتی، كاغد، بز، ساعت وسائره فابريقه‌لريله دميرخانه‌لری، مطبعه‌لری، كتابجی دكانلری وخيلی تجارتی واردر.

پونت اوكسين (ياخود اوكسينوس پونتوس Pont-Euxin, Euxi-nus Pontus) قره دكزك اسم قديميدر. جغرافيون عرب اشبو (پونتوس) اسمنی (بنطس) صورتنده تحرير ايدوب، بعده مستنسخلرك خطاسيله نبطس، نيطس ونيطش صورتلرنده يازمشلردر. [«قره‌دكز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پونترمولی (Pontremoli) ايتاليانك طوسقانه خطه‌سنده، (ورده) ايله (ماغره) نهرلرينك ملتقاسنده وفلورانسه‌نك ١٤٠ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهاليسی، قلعه‌سی وكوزل بر سرايی واردر.

پونتفراقت (Pontefract) انكلتره‌نك يورق ايالتنده و(يورق) ك ٣٢ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسی، مشهور بر قلعه‌سی، باغچه‌لری ومسكرات فابريقه‌لری واردر. اسكی برقصبه اولوب، اسم قديمی (اوجتولوم) ايكن، بعده كوپريسنك يقلمسی اوزرينه، «قيريق كوپری» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پونتن (Marais Pontins) بطاقلغی ايتالياده روما ايالتنده بر بيوك بطاقلق اولوب، طولی ٤٠ وعرضی ١٠ كيلومتره‌در. جوارلرينك هواسنی تسميم ايدوب مهلك صيتمه‌لر توليد ايدن بو بطاقلغی قوروتمق ايچون كرك روما ايمپراطورلری وكرك پاپالر وسائر حكمدارلر جهد ايتمشلرسه‌ده، موفق اوله‌مامشلردر. اسكی روما جمهوريتی زماننده موقعی قورو اولوب، اوزرنده ٢٣ شهر وقصبه موجود ايدی. مشهور (آپيان) طريقی دخی اورته‌سندن چكردی. (غاريليانو) نهری بو بطاقلغی شق ايديور.

پونتوازه (Pontoise) فرانسه‌نك (اسينه مع اوآزه) ايالتنده و(ورسای)ك ٣٨ كيلومتره شمالنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ٦١٩٠ اهاليسی، داخلی مكتب اعداديسی، كتبخانه‌سی، كوزل بر كوپريسی، متعدد دكرمنلری وخيلی ايشلك تجارتی واردر. اسكی بر قصبه اولوب، اسم قديمی (بريوا ايزاره) در. قرون وسطاده مستحكم اولوب، دفعاتله فرانسه ملوكنك مقری بولنمشدر.

پونتودره (Pontevedra) اسپانيانك (غاليچه) خطه‌سنده، بحر محيط آطلاسی ساحلنده، (لز) نهرينك منصبنده ودرين بر خليجك ايچنده ايالت‌مركزی برشهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهاليسی، كوزل مسيره‌لری، بر چوق مناره‌لری،

یوکسک بر قلعه‌سی وسائر آثار عتیقه‌سی واردر. اسپانیا وپورتکیز دمیر یوللریله مربوطدر. بیوك کیلر ایچون اسکله‌سی ٦ کیلومتره آشاغیده اولوب، یالکز کوچکلری شهرك اوکنه قدر چیقه‌بیلیرلر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پونس وتوس) در.

پونتودمر (Pontaudemer) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنده و(اورو) نك ٦٧ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (ریسله) نهری اوزرنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٥٦٨٧ اهالیسی، کتبخانه‌سی، آثار عتیقه وتاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی، دباغخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (بروپودوروم) اولدیغی حالده، (آلدمار) اسمنده بر نورماند پرنسی طرفندن توسیع اولنمغله، «آلدمار کوپریسی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پونتوس [«پونت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — اوکسینوس — [«پونت اوکسین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پونته دل غاده (Ponta-del-Gade) پورتکیزك (آسور) آطه‌لرندن (سنت میشل) جزیره‌سنك برقصبه واسکله‌سی اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی، واسع ریحتمی، غیر محفوظ لیمانی، قلعه‌سی، کوزل پورتقاللری، ایپك منسوجات وچوخه وسائره فابریقه‌لری واردر.

پونته قوروو (Ponte-Corvo) ایتالیانك (ترادی لابوره) ایالتنده، (غاریلیانو) نهری اوزرنده وروماك ١٣٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی وکوزل بر اسکی کوپریسی واردر.

پونتیاناق (Pontianak) بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك ساحل غربیسنده وهمنامی اولان نهرك اورته‌سنده ومنصبی قربنده برقصبه اولوب، جزیرهٔ مذکوره حکومات اسلامیه‌سندن برینك پایتختی وفلنك دولتی وکیلنك مقریدر. چین ایله خیلی تجارتی واردر. اهالیسی ملایی مسلمانلریله چینلیدن مرکبدر.

پونتیو (Ponthieu) فرانسه‌نك پیقاردیا خطه‌سنده بر کوچك یر اولوب، مرکزی (آبویله) قصبه‌سی اولدیغی حالده، وقتیله بر قونتلق صورتنده اداره اولنوردی.

پونتیوی (Pontivy) فرانسه‌نك موربیهان ایالتنده، (وانه) نك ٥١ کیلومتره شمال غربیسنده و(بلاوه) نهرینك ساحل یسارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٧٦٠٠ اهالیسی، داخلی مکتب اعدادیسی، قیشله‌لری، چلیکلی صونوق معدن صولری وبعض فابریقه‌لری واردر. وقتیله (روهان) دوقه‌لغنك مرکزی اولوب، بیوك ناپولیون زماننده توسیع وتزیین اولنه‌رق، مشارالیهك اسمیله تسمیه، واوچنجی ناپولیون زماننده بو اسم اعاده اولنمش ایسه‌ده، بعده ینه ترك اولنمشدر.

پوندیشری (Pondichéry) هندستانك جنوب شرقی یعنی (کرتیك) ساحلنده ومدراسك ١٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر واسکله اولوب، هندستانده‌کی فرانسز مستعمراتنك مرکزیدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، کوزل ریحتمی، فناری، کوزل میدانلری، ایکی بیوك چارشیسی ومانی بز فابریقه‌لری واردر. ایچندن کچن بر جدول شهری ایکی‌یه تقسیم ایدیور. بو شهر کوچك بر قصبه حالنده ایکن، ١٦٩٣ ده فرانسزلر طرفندن ضبط وتوسیع اولنمش؛ ونادرشاهك دهلی‌یی ضبطنده فرانسزلر بونك دائره‌سنی خیلی توسیع ایتمشلر دیسه‌ده، بعده ملحقاتنی غائب ایتدکلری کبی، شهر دخی دفعاتله انکلیزلرك وبر کره فلمنکلیلرك النه کچمشیدی. شمدیکی حالده ملحقاتی ٢٧٩٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ١٣٣٠٠٠ اهالی‌یی جامع و ٣ قضایه منقسمدر. اراضیسنك باشلیجه محصولاتی حبوبات، پرنج، مانیوق، خشخاش وچویددر.

پونزه (Ponza) ایتالیانك (تیرنه) دکزنده واقع ٦ کوچك آطه‌نك هیئت مجموعه‌سنه ویریلن اسم اولوب، بو آطه‌لر (ترادی لابوره) ایالتی ساحلندن ٥٢ کیلومتره آچیقده‌درلر. اك بیوکلری: پونزه، پالماروله و (وندوتیانه) اولوب، پونزه‌نك محیط دائره‌سی ٢٠ کیلومتره واهالیسی ١٨٠٠ کشیدر. ساحل شرقیسنده همنامی اولان کوچك بر قصبه ولیمانی واردر. رومالیلر زماننده منفا اتخاذ اولنوب، بنی اغلب زماننده عربلر طرفندن فتح اولنمشیدی.

پونسارد (Ponsard) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٨١٤ تاریخنده (ایزره)

ایالتنك (ویانه) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٦٧ ده وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه ومنظومه‌لری واردر. فرانسه آقادمیاسی اعضاسندن ایدی.

پونسون دوترای (Ponson du Terrail) فرانسه‌نك اك مشهور حکایه نویسانندن اولوب، ١٨٢٩ تاریخنده (ایزره) ایالتنك (مونتمور) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه‌یه کیروب، ضابط اولمش؛ وبعده یازدیغی متعدد حکایه کتابلریله شهرت بولمشدر.

پونو (Puno) پروده (شوقوتیو) کولی ساحلنده و(قوزقو)نك ٣٥٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی وجوارنده کومش معدنلری واردر.

پونومی (Ponomi) سلانیك کورفزینك ساحل شرقیسنده وسلانیکك ٣٠ کیلومترو جنوبنده بر بروندر.

پونه (Pounah) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ١٤٧ کیلومتره شرق جنوبیسنده اوله‌رق اسکی اورنك آباد خطه‌سنده بر شهر اولوب، ١٨٠٠٠٠ اهالیسی وبرهمنی هندولره مخصوص مشهور بر مکتبی واردر. وقتیله مستقل بر مراجه‌نك پایتختی ایدی. ابنیه‌سی عادیدر.

پونیق (Guerres Puniques) محاربه‌لری اسکی روما لیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده وقوع بولمش مشهور اوچ محاربه‌یه ویریلن اسمدر. قارتاجلیلره (فنیکه) دن مأخوذ اوله‌رق (پون) اسمی دخی ویرلدیکندن، بو محاربه‌لره بونلرك اسمنه نسبتله (پونیق) دینلشدر. بونلرك برنجیسی قبل المیلاد ٢٦٤ تاریخنده باشلایوب، ٢٣ سنه سورمشدر. سبب محاربه سیجلیاده‌کی سیراقوسه حکمداری (هیرون) ایله (مامرتین) لر آره‌سنده‌کی منازعه اولوب، قرتاجلیلر سیراقوسه‌لیلره وروما لیلر بونلرك دشمنلرینه امداد ایتمکله، بالآخره محاربه امدادجیلرك آره‌سنده قالمش؛ ووقوع بولان محاربات عدیده‌ده قرتاجلیلر طرفندن (آمیلقار) وروما لیلر طرفندن (قلاودیوس قاودکس)، والریوس، ماقسیموس، دویلیوس، آتیلیوس قالانیوس، مانلیوس وولو، رغولوس، لوتاتیوس وسائر سردارلر کسب شهرت ایتمشلردر. ابتدا دکیزده وبعده آفریقا طوپراغنده متعدد محاربه‌لر وقوع بولوب، اك نهایت روما لیلر غالب کلمکله، سیجلیایی ضبط ایتمشلردی. — ایکنجیسی قبل المیلاد ٢١٩ تاریخنده باشلایوب، ١٨ سنه سورمشدر. بونك سبب ظهوری قرتاجلیلردن مشهور آنیبالك بغتةً اسپانیاده‌کی روما مستعمراتندن (ساغونته) شهرینی ضبط ایتمسی اولوب، آنیبال پیرنه وآلپ طاغلرینی آشه‌رق، روما لیلره قارشی برچوق محاربه‌لر قزانمش ایسه‌ده، بعده (اسکیپیون) لر اسپانیایه سوق عسکر ایتدکلری کبی، کنج اسکیپیون آفریقایه دخی تجاوزله غالبیته نائل اولمشیدی. بونده قرتاجلیلر طرفندن آنیبال ایله آسدروبال وروما لیلر طرفندن اسکیپیونلر، فابیوس ماقسیموس ومارچلوس کسب شهرت ایتمشلردر. بو محاربه ابتدا رومانك محوینی انتاج ایتمك درجه‌سنه کلمشیکن، بعده روما لیلرك اسپانیایی ضبط ایتملرینی وقرتاجلیلرك اللابد سطوت وقوتلرینك محوینی منتج اولمشدر. — اوچنجیسی قرتاجك محاصره‌سندن عبارت اولوب، قبل المیلاد ١٤٩ تاریخنده باشلایه‌رق، ١٤٦ یه قدر سورمشدر. قرتاجلیلر اوچ سنه مردانه مقاومتدن صکره، روما لیلر بو شهری ضبط واحراق وملکلرینی رومانك بر ایالتی حالنه قلب ایتمشلردر.

پوی (Pouille, Apulia) یاخود آپولیا ایتالیاده ملغا ناپولی قراللغنك بر خطه‌سی اولوب، شمدیکی قاپیتاناته، ترادی‌لابوره واوترانته ایالتلرینك یرلرینی جامع ایدی. اون برنجی قرن میلادی اواسطنده بر قونتلق وبعده دوقه‌لق عنوانیله آیریجه بر حکومت صورتنه کیرمشیدی. بنی اغلب زماننده عربلرك الینه کچمش اولدیغی کبی، قانونی سلطان سلیمان دورنده دخی پیاله پاشا طرفندن ضبط وتخریب اولنمش ایدی.

پوی (Le Puy) یاخود لوپوی فرانسه‌ده (یوقاری لوآره) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، پاریسك ٥٠٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، کوزل تفرجکاهلری، قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بر اسکی معبد خرابه‌لری، دانتله، یتاق اورتیسی وسائره فابریقه‌لری، حیوانات وسائره تجارتی واردر. اوستنده‌کی طاغك تپه‌سنده قریم محاربه‌سنده روسلردن ضبط اولنمش طوپلرك طوپجندن معمول حضرت مریمك بر هیکلی مرکوزدر.

پویان { (آپولونیا)دن محرف اوله‌رق آرناوود-
لقده بواسمله بر قاچ قریه واردر، که
هر بری زمان قدیمده معمور بر شهر وقصبه اولوب،
اکثرینک اطرافنده خرابه‌لری موجوددر. بونلرک
اک مشهورلری: یانیه ولایتنده برات سنجاغنک آولونیه
قضاسنده وآولونیه‌نک ٢٥ کیلومتره شمالنده‌کی ایله
مناستر ولایتنک کوریجه سنجاق وقضاسنده وکوریجه-
نک ١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولانیدر.
ایکنجیسی صدر اسبق کریدلی مصطفی پاشانک
وطنیدر. [«آپولونیا» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

پوئبلا { (Puebla) مکسیقه جماهیر متفقه‌سی
ترکیب ایدن جمهوریتلردن همنامی
اولان جمهوریتک مرکزی بر شهر اولوب، مکسیقه‌نک
١٢٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر.
١١٢٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، رهبانه
مخصوص مدرسه‌سی، متعدد کلیسالری، بیوک چینی
فابریقه‌لری وخیلی صنایع وتجارتی واردر. مکسیقه‌نک
اک کوزل شهرلرندن اولوب، ١٥٣٣ده تأسیس
اولنمشدر. — پوئبلا جمهوریتی شرقاً وشرق
شمالی جهتندن (وراقروز)، غرباً هیدالغو،
تلاقزاله، مکسیقو وموراوس، جنوباً دخی غوئررو
واوآیاق جمهوریتلریله محدود اولوب، مساحهٔ
سطحیه‌سی ٣٣٠٠٠ مربع کیلومتره واهالیسی
٧٨٤٤٦٦ کشیدر. غیرمنتظم بر مثلث شکلنده
اولوب، شمالدن جنوبه کیتدکجه توسع ایدیورسه‌ده،
غرب جهتندن (تلاقزاله) جمهوریتی بونک ایچنه
کیرمشدر. قسم شمالیسی نسبةً دوز واووه‌لری حاوی
اولوب، قسم جنوبیسنده (آناهواق) سلسله‌سنک
اتکلری وشعبه‌لری بولنیور، که بونکده اک یوکسک
ذروه‌لری (پوپوقاتپتل) ایله (ایزتاچیهواتل)طاغلریدر.
قسم شمالیسنک صولری شمال شرقیه طوغری آقوب،
مکسیقه کورفزینه، وقسم جنوبی ووسطیسنککیلر
جنوب غربیه طوغری آقه‌رق بحر محیط کبیره
دوکیلور. بونلرک اک بیوکی ریو (ماقسقاله) اولوب،
مرکزینک قربندن مرورله، جنوبده‌کی طاغلری یاره-
رق (غوئررو) جمهوریتنه کیرر. اراضیسی منبت
ایسه‌ده، بحق ایشلنمیور. طوزله‌لری وکومش معدنلری
چوقدر. تجارتی مقدما دها ایشلک اولوب، براز
تدنی ایتمشدر. اهالی اصلیه‌دن قالمه آثار عتیقه‌سی
چوق اولوب، اک مشهوری (شوله‌له) هرمیدر.

پوی ده دوم { (Puy-de-Dôme) فرانسه-
ده همنامی اولان ایالتک
اورته‌سنده برکوچک سلسلهٔ جبال اولوب، (سونه)
جبالندن معدود وجنوباً (مونت دوره) ایله مربوطدر.
طولی ٤٥ کیلومتره اولوب، (پوی) اسمیله برچوق
ذروه‌لری واردر، که همان جمله‌سی سونمش برکانلر-
در. بونلرک اک یوکسککی ینه (پوی ده دوم) اسمیله
معروف اولوب، ١٤٦٥ متره ارتفاعی واردر.
طبیعیوندن مشهور پاسقال بارومتره تجاربنی اک اول
بوطاغک اوستنده ایتمشدر.

پوی ده دوم { ایالتی (Dép. de Puy-de-
Dôme) فرانسه‌نک ایالات
وسطیه‌سندن اولوب، شمالاً آلیه، شرقاً لوآره،
جنوباً یوقاری لوآره وقانتال، غرباً قورزه وقروزه
ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٩٧٢ مربع
کیلومتره واهالیسی ٥٧٠٢٠٧ کشیدر. مرکزی
(قلرمونت فوراند) شهریدر. قسم شمالیسنده اووه‌لری
ووادیلری چوق اولوب، وسطلرنده همنامی اولان
طاغله (مونت دوره) طاغی بولنیور. (آلیه) نهری
ایالتک ایچندن کچر. علم الارض نقطهٔ نظرندن اهمیتی
حائز اولوب، متعدد سونمش برکانلری واردر. قور-
شون، سیملی قورشون، باقیر، شاب، آنتیمون، کلیتلی
کمور وسائر معدنلریله مرمر، یاپی طاشی، دکرمن طاشی
وآلچیسی چوقدر. بعض کیرچلی صولری دخی واردر.
اراضیسی وعلی الخصوص قسم شمالیسی پک منبت اولوب،
حبوبات، میوه، کستانه، کنویر، شراب وسائر
محصولاتی واردر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر.
صیغیر وقیونلری دخی چوق اولوب، بیکیرلری
کوچکدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، یوک وپاموق
وایپک منسوجاتله باقیر ودمیردن معمول انواع آلات
وادوات، چینی، کاغد، اجزای کیمیویه، شکروسائره
فابریقه‌لری واردر. قایسی پستیلیه پنیری دخی مشهور-
در. ایالات ٥ قضایه منقسم اولوب، ٥٤ ناحیه و٤٦٥
دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پورتوبلو { (Puerto-Bello) یعنی «کوزل
لیمان». قولومبیا جمهوریتنک
برزخدن عبارت اولان ایالتنده وآنتیل دکیزی ساح-
لنده بر قصبه واسکله اولوب، (پانامه)نک ٧٠

كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. وقتيله ۸۰۰۰ اهالـيسى وار ايكن، شمديكى حالده ۱۵۰۰ مقدارينه تنزل ايتمشدر. بوليمان ۱۵۰۲ تاريخنده بالذات قريستوف قولـومب طرفندن كشف اولنـه‌رق، ۱۵۸٤ ده اسپانيوللر طرفندن قصبه تأسيس اولنمش؛ و(هورن) بوغازى طريقنك كشفندن اول خيلى زمان آمريقانك اك بيوك اسكله‌لرندن بولنمشدر. هواسى آغيردر.

پوئرتوپرنچيپه { (Puerto - Principe) آنتيل جزاير كبيره‌سندن (قوبه) آطه‌سنده و(هاوانه)نك ۵۲۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده ايالت مركزى بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰ اهاليسى وشكر وقهوه‌يه متعلق پك ايشلك تجارتى وار ايسه‌ده، ابنيه وسوقاقلرى ردي وهواسى آغيردر. اسكله‌سى اولان (نوئوتياس) قصبه‌سيله بر دمير يولله مربوطدر.

پوئرتورآل { (Puerto-Real) اسپانيانك ساحل جنوبيسنده (قاديقس) ايالتنده وقاديقسك ۱۱ كيلومتره جنوب شرقيسنده برقصبه واسكله اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى، ليمانى، وبختمى، صيدماهيسى وطوز تجارتى واردر.

پوئرتوسانته‌ماريه { (Puerto-Sta-Maria) اسپانيانك ساحل جنوبيسنده قاديقس ايالتنده وقاديقسك ۲۵ كيلومتره جنوب شرقيسنده اوله‌رق (غوآدلته)نك منصبنده بر قصبه واسكله اولوب، ۱۸۶۰۰ اهاليسى، دوبه اوزرنده بر كوپريسى، صابون، مسكرات، بالمومى وسائره اخراجاتيله پك ايشلك تجارتى واردر.

پوئرتوقابلو { (Puerto-Cabello) آمريقاى جنوبيك ونزوئلا جمهوريتنده (قاراقاس)ك ۱۰۰ كيلومتره غربنده و (تريست) كورفزنده برقصبه واسكله اولوب، ۸۰۰۰ اهاليسى، كوزل وصاغلام ليمانى وخراب استحكاماتى واردر. قصبه بركوچك آطه اوزرنده اولوب، ساحله بر كوپرى ايله مربوطدر. اطرافنده‌كى بطاقلقلر مناسبتيله هواسى آغيردر.

پوئلش { (Puelches) آمريقاى جنوبى اقوام اصليه‌سندن برقوم اولوب، بوئنوس آيرسك جنوبنده وپاتاغونيانك شماليله شيلينك جنوب شرقى جهتلرنده جولان ايديور. (آراوقانى) قوميله

ايتدكلرى محاربانده ويردكلرى تلفاتدن مقدارلرى آزالوب، پك آز قالمشلردر.

پويلورن { (Puylaurens) فرانسه‌نك (تارن) ايالتنده و(لاوور)ك ۲۶ كيلومتره جنوب شرقيسنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب، ۵۱٤۱ اهاليسى واردر.

پهاره { (Pharha, Pharhiya) ياخود بهاريه هندستانك قسم شماليسنده، اكره ايالتنده ومانيپورك ۶۳ كيلومتره غرب شماليسنده بر قصبه اولوب، ۶۶۰ ى مسلم اولمق اوزره، ۴۲۷۰ اهاليسى وچويد فابريقه‌لريله حبوبات وپاموق تجارتى واردر.

پهاكواره { (Phagvara) هندستانك پنجاب خطه‌سنده، (كپورتاله) نيم مستقل حكومتنده وستلج نهرينه تابع (سفيدين) چايى ساحل يسارندن ۵ كيلومتره‌لك مسافه‌ده اوله‌رق، دهلى آيله لاهور آره‌سنده‌كى دمير يول خطى اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۱۳۰ ى مسلم اولمق اوزره، ۱۶۳۰۰ اهاليسى واردر.

پهالاوده { (Phalaouda) هندستانك قسم شماليسنده، ميرات ايالتنك موانه سنجاغنده بر قصبه اولوب، ۲۰۵۰ سى مسلم اولمق اوزره، ۵۱۶۰ اهاليسى واردر.

پهالتان { (Phaltan) هندستانك دكن خطه‌سنده وستاره‌نك ۵۵ كيلومتره شرق شماليسنده كوزل بر قصبه اولوب، همنامى اولان نيم مستقل بر حكومتك مركزيدر. ۸۰۰ ى مسلم اولمق اوزره، ۱۰۸٤۰ اهاليسى واردر. — پهالتان حكومتى شمالاً (نيره) نهريله (پونه) سنجاغندن آيرلمش اولوب، سائر جهتلردن ستاره سنجاغيله محاط اولديغى حالده، ۱۰۲۸ مربع كيلومتره‌لك مساحهٔ سطحيه‌سى و۵۸٤۰۲ اهاليسى واردر، كه بونلردن يالكز ۱۶۷۰ ى مسلم وقصورى برهمنى وسائره‌در. چايرلرى چوق اولوب، دارى وسائر حبوباته متعلق محصولاتى واردر. اهاليسى ايپك وپاموقدن بعض منسوجاتله طاشـدن صنعتلر اعمال ايدرلر.

پهالكو { (Phalgou) هندستانك بهار خطه‌سنده بر نهر اولوب، ۳۰۰ كيلومتره‌لك جريانندن صكره كنك ايرماغنه دوكيلور.

پهاليان { (Pqalian) هندستانك پنجاب خطه‌سنده، روال پينيرى ايالتنده قضا

مركزى برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. — قضاسنك ١٧٤٧٦٥ اهاليسى واردر.

پهلوان حسن { سلالهٔ چنگيزيه‌نك انقراضنده ايرانده ظهور ايدن طوائف ملوكدن سربداران خاندانك اون برنجى حكمدارى اولوب، پهلوان حيدرك وفاتنده خواجه لطف اللهك اجلاسنه سبب اولمشيكن، بعده مرقومى حبس وقتل ايده‌رك، ٧٦٢ تاريخنده كنديسى جلوس ايتمش؛ و ٧٨٨ تاريخنده استرابادى محاصره ايتمكده ايكن، خواجه على مؤيد پايتختى اولان سبزوارى ضبط ايتمكله، كندى آدملرندن برى طرفندن قتل اولنه‌رق، سر مقطوعى خواجه على مؤيده كوتورلمشدر.

پهلوان حيدر { سربداران ملوكنك طقوزنجيسى اولوب، ٧٦٠ تاريخنده خواجه ظهيرك فراغنده تخته جلوس ايتمش؛ و ١٣ آى اجراى حكومتدن صكره، اسفراينى محاصره ايتمكده ايكن، كندى آدملرى طرفندن قتل اولنمشدر.

پهلوى { ايرانك بر اسكى لسانيدر، كه ساسانيلر زمانده لسان رسمى اتخاذ اولنوب، سريانيجه‌دن مأخوذ پك چوق كلمات وتعبيراتى حاوى ايدى؛ وينه سريانيجه‌دن مستعار صاغدن صوله يازيلير ٢٦ حرفله يازيليردى. بو لسان (پهله) دينلن رى واصفهان جهتلرنده يعنى اسكى يونانيلرك (ميديا) تعبير ايتدكلرى مملكتده تكلم اولنوب، ايرانيلرك حكمى آلتنده اولان كردستان وعراق عربه دخى شايع اولمش، وبومناسبتله لسان سريانى ايله تلاقيه كلمش ايدى. زنداوستا كتابنك لسان اصليسى اولان زند لسان قديمى مرور زمانله ايرانده آكلاشلماز اولمغله، ساسانيلر زمانده كتاب مذكور پهلوى لسانه ترجمه اولنوب، بوترجمه اليوم باقى اولديغى كبى، دولت مذكوره‌نك انشا كرده‌سى اولان بعض ابنيه وسائره آثار باقيه‌سنده دخى بو لسانده يازيلر بولنمقده‌در. آوروپا لسانيونى پهلوينك صرفنى ولغت كتابنى ترتيب ايدوب، برطرفدن اوندن اسكى اولان زندوبرطرفدن دخى شمديكى فارسى ايله مناسباتنى تعيين، وسريانيجه‌دن مأخوذ اولان كلماتنى تفريق ايتمشلردر. پهلوى لسان رسمى وتحريرى اولديغى زمانلرده دخى كلمات اجنبيه‌دن عارى اولان (درى) لسانى ايرانده دخى معتبر اولوب، حكمدارك سرايـ ده بو لسان قوللانيليردى. فتوحات اسلاميه زمانده پهلوى بسبتون معطل اولوب، خطى دخى اونودلمش؛ وبر قاچ يوزسنه صكره، ايرانيلر كندى لسانلرينى خط عربى ايله تحريره باشلادقلرنده تصادفاً فارس اقليمنك لسانى يعنى شمديكى فارسى تفوق ايده‌رك، لسان تحريرى وادبى صورتنه كيرمشدر. پهلوينك فارسى ايله مشابهتى چوق اولوب، يالكز فارسيده اليوم عربيدن مأخوذ اوله‌رق قوللانيلان كلمات وتعبيراته بدل پهلويده كلمات وتعبيرات سريانيه مستعمل ايدى.

پهله { ايرانك غرب شمالى قسمنك يعنى يونانيلر طرفندن (ميديا) اسميله معروف اولان رى واصفهان جهتلرينك اسم قديمى اولوب، ساسانيلر زمانده ايرانك لسان رسمى وتحريريسى بولنمش اولان (پهلوى) بو اسمه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. (پهلو) ياخود (پهلوان) دن اشتقاقى غلطدر.

پهنك { ياخود پكان (Pahang, Pakan) هند چينيده، (ملاقه) شبه جزيره‌سنك جنوب شرقيسنده، همنامى اولان نهرك اوزرنده ونهرك منصبندن ٢٠ كيلومترو بوقاريده تجارتگاه بر قصبه اولوب، همنامى اولان حكومت مستقلهٔ اسلاميه‌نك مركزيدر. — پهنك حكومتى ملاقه شبه جزيره‌سنك شرق جنوبيسنده واقع اولوب، ٢° ٤٠′ ايله ٤° ٥٠′ عرض شمالى و ٩٩° ايله ١٠١° ١٠′ طول شرقى آره‌سنده ممتد اولديغى حالده، شمالاً (ترينكانو) و(كلنتان)، شمال غربى جهتندن (پراق)، غرباً (سلانغور) و(نكرى سمبيلان)، جنوباً (جوهور) مملكتلريله، شرقاً دخى چين دكيزيله محاط ومحدوددر. ساحلى ١٥٠ كيلومترو طولنده اولوب، مملكتك مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٥٩٠٠ مربع كيلومترو اولديغى حالده، يالكز ٥٠٠٠٠ اهاليسى واردر. ايچ طرفلرى تماميله معلوم دكل ايسه‌ده، مملكت همان پهنك نهرى حوضه‌سندن عبارت اولوب، شمال وجنوب حدودينى آيرر ديكر ايكى نهرى دخى واردر. شمال غربى قسمى مرتفع وطاغلق اولوب، پهنك نهرى اورادن نبعان ايدر؛ وبر طاغ سلسله‌سى جنوبه طوغرى اوزانه‌رق، حدود غربيه‌سنى تشكيل ايدر. اراضيسى غايت منبت واورمان ومرعالرى پك چوق ايسه‌ده، آنجق يوزده برى ايشلنوب، محصولاتى پرنج ايله هندستان جوزندن

ودیکر بر طاقم میوه‌لرله جزئی بغدای وسائر حبوباتدن عبارت اوله‌رق، احتیاجات محلیه‌یه دخی کفایت ایتمز. آلتون وسائر معدنلری پك چوق اولوب، نهرده دخی آلتون ریزه‌لری بولنیورسه‌ده، هیچ بر معدنی چیقارلمامقده، وبو للرك فقدانندن طولایی ثروت طبیعیهٔ مملکتدن استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالیسی سواحلنده ونهرك مجراسی جوارلرنده ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدین اولوب، ایچ طرفلرده وطاغلرده‌کی اهالی ایسه نیم وحشی سیاهلردن عبارتدر. پهنك حاکمی فعلاً مستقل ایسه‌ده، اخیراً انکلتره دولتی ادعای حمایه ومتبوعیته قالقیشمشدر. — پهنك نهری (پراق) دن صکره ملاقه شبه جزیره‌سنك اك بیوك ایرماغی اولوب، همنامی اولان مملکتك شمال غربیسنده اوچ منبعدن نبعانله، مملکت مذکوره‌نك اورته‌سندن جنوب، شرقی‌یه وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، مملکتك پایتختی ایچندن بعد المرور، چین دکیزینه دوکیلور. مجراسنك طولی ۳۵۰ کیلومتره‌در. بعض یرلرنده پك کنیش ایسه‌ده، سیر سفائنه صالح دکلدر.

پهولجار { (Phouldjar) هندستانك وسطلرنده (چاتیسکر) ایالتنده نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بر قصبه اولوب، حکومت مذکوره مرکزدن بشقه ۲۵۰ قریه‌یی و ۶۵۸۸۰ اهالی‌یی جامعدر.

پهولپور { هندستانك الله‌آباد ایالتنده والله‌آبادك ۱۸ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، کنك ایرماغی کنارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸ ۲۵ اهالیسی واردر. — بنارسك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، اوده‌دن رحیلقنده کیدن دمیر یولك بر موقفیدر.

پهوین { (Phou-Yen) هندچینینك قسم شرقیسنده، آنام مملکتنك ایالات مرکزی بر قصبه اولوب، (هونه) نك ۴۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وساحلدن ۱۰ کیلومتره ایچریده اوله‌رق، بر کوچك نهرك اوزرنده واقعدر.

پی { (Pie) بو اسمله بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۱۴۲ دن ۱۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، (والنتین) ایله (مارچیون) ك مذهبلرینی رد وجرحله اوغراشمش، وخرستیانلرك عزیزلری صره‌سنه چکمشدر.

— ایکنجیسی ۱۴۵۸ دن ۱۴۶۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمغه چالیشمش، وونديك جمهوریتیله، ماتیاس قوروون ایله وآرناود اسکندر بکله اتفاق عقد ایدوب، فرانسه قرالیله بورغونیه دوقه‌سنی دخی بو ایشه تشویق ایله، بالذات محاربه‌یه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، کمی‌یه بینه‌جکی وقت (آنقونه) ده وفات ایتمشدر. قاردینال اولمازدن اول ایمپراطور اوچنجی فردریقك کاتبی ایدی. تاریخ وسائره‌یه متعلق بعض اثرلری واردر.

— اوچنجیسی ایکنجینك یکنی اولوب، ۱۵۰۳ ده پاپا اولمش، ویالکز ۲۷ کون حکومت سورمشدر.

— دردنجیسی ۱۵۵۹ دن ۱۵۶۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی محاربه ایتمش، ودردنجی پاولوسك یکنلری اولان (قاراقه) فامیلیاسی حقنده پك غدارانه معامله‌ده بولنمشدر.

— بشنجیسی قتولیکلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، ۱۵۶۵ دن ۱۵۷۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وامور مذهبیه‌ده آیریجه بر اعتقادده بولنانلره قارشی زیاده‌سیله شدت کوستروب، بر چوق بیکناه آدملری انکیزیسیونك پنجهٔ غدرینه دوشورمش؛ وعثمانلیلره قارشی اسپانیا ووندیکله اتفاق ایدوب، (لپانته) محاربهٔ بحریه‌سنده طرف آلمش ایدی.

— آلتنجیسی ۱۷۷۵ دن ۱۷۹۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ابتدا بعض اصلاحاته بولنمش ایسه‌ده، بعده آلمانیا ایمپراطوریله، طوسقانه دوقه‌سیله ونهایت فرانسه جمهوریتیله ظهور ایدن اختلافاته غائب ایدوب، مملکتنك بر قسمیله بر چوق مبالغی وبر طاقم ذی قیمت آثاری جنرال بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده روما شهری دخی بوناپارتك ضبطنه کچوب، کندیسی وفاتنه‌دك شهردن شهره سوروکلنمش ایدی.

— یدنجیسی ۱۸۰۰ دن ۱۸۲۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، سلفنك آخر دورنده خللپذیر اولمش اولان پاپالق امورینی یولنه قویمش، وبوناپارتله معاهده ایدوب، ۱۸۰۴ ده بونی پارسده ایمپراطورلق تاجیله تتویج ایتمش ایسه‌ده، بعده بوناپارتله بوزیشوب، ممالکی برر برر ونهایت ۱۸۰۹ ده روما شهری دخی بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش، وکندیسی تحت اسارتده فونتنبلو‌یه نقل ایدلمش ایدی. ۱۸۱۳ ده حکو-

مت جسمانیه‌دن فراغت وفرانسه‌ده اقامت ایتمك اوزره، یکیدن بوناپارت ایله بر معاهده عقدینه مجبور اولمش؛ وبوناپارتك سقوطی اوزرینه، ١٨١٤ ده ویانه قونغره‌سنك قراریله رومایه عودت ایدوب، ملکنی استرداد ایتمشدر.

— سکزنجیسی ١٨٢٩ ده پاپا اولوب، ٢٠ آی حکومتدن صکره، ١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر.

— طقوزنجیسی شمدیکی پاپانك سلفی اولوب، ١٨٤٦ دن ١٨٧٨ تاریخنه‌دك ٣٢ سنه یعنی اسلافنك جمله‌سندن زیاده حکومت سورمشدر. پاپالق مسندینه قعودیله برابر برخیلی اصلاحاته موفق اولمش ایسه‌ده، اوصره ده ایتالیانك هر طرفنده استقلال واتحاد حرکاتی ظهور ایدوب، بو فکر رومایه دخی سرایتله، اهالی اختلال ایدوب، اعلان جمهوریت ایتمکله، پاپا ناپولی قرالنه التجا ایده‌رك، بر سنه (غائته) ده اقامت ایتمش؛ واوچنجی ناپولیونك توسطیله رومایه عودتنده، احوال سیاسیه‌نك ممانعتیله، اصلاحات یولنده دوام ایده‌مه‌مش؛ وامور سیاسیه‌یی بسبتون قاردینال آنطونللی یه ترکله، صرف امور مذهبیه ایله اشتغاله باشلامشیدی. بو صره ده بر طاقم روحانی مجلسلر پاپانك لایخطیلکی مسئله‌سیله اوغراشوب، پاپانك خطادن مصونیتنه قرار ویرمکده ایکن، ایتالیا اتحادی ترقی ایتمکده اولوب، پاپانك تحت اداره‌سنده قالان الکانك دخی اکثر جهتلری ایتالیا قراللغنه الحاق اولنمش؛ وروما ایله جوارلری مجرد فرانسز عسکرینك یاردیمیله غاریبالدی یه مقاومت ایده‌بیلشیدی. ١٨٧٠ ده فرانسه‌نك آلمانیایه مغلوب اولمسی رومایی حمایه سز براقمغله، ایتالیا عسکری داخل اولوب، قرال ویقتور امانوئل پایتختنی فلورانسه‌دن رومایه نقل ایتمشدر. بو وجهله پاپالرك حکومت جسمانیه‌سنه ختام ویریلوب، حکومت روحانیه‌سی بر معاهده ایله تصدیق، وپاپالق مسندینه سنوی ٣٢٠٠٠٠٠ فرانق تخصیص اولنمش ایسه‌ده، طقوزنجی پی کرك معاهده‌یی وکرك تخصیصاتی رد، وکندینی اسیر عد ایده‌رك، فیمابعد واتیقاندن طیشاری آیاق باصمامش؛ وویقتور امانوئلك وفاتنی متعاقب ١٨٧٨ ده وفات ایتمشدر. خلفی اولان اون اوچنجی لیون دخی املاکنه مغصوب وکندینه محبوس نظریله باقه‌ده سلفنك مسلکنه دوام ایتمکده‌در.

پیاتره { (Peatra) رومانیانك بغدان خطه‌سنده (نیامچو) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بکرشك ٢٨٢ کیلومتره شمال شرقیسنده (بیستریچه) نهرینك ساحل یسارنده وهمنامی اولان مرتفع بر طاغك اتکنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، دمیر یولی، اودون تجارتی وسنه‌ده درت بازاری واردر. اسکی بر قصبه‌در.

پیاتیغورسق { (Piatigorsk) روسیه‌نك جنوب شرقی جهتنده کائن (ترك) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (ولادیقفقاس) ك ١٧٢ کیلومتره شمال غربیسنده و(قومه) یه تابع (پودقوموق) نهری اوزرنده واقعدر. ١٣١٣٥ اهالیسی ومشهور قاپلیجه‌لری واردر. — قضاسی ٢٣٣٢٦ مربع کیلومتره وسعتده اولوب، ٣٦١٦٣ اهالیسی واردر.

پیاچنچه { [« پلزانسه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیاچه { (Piazza) سیچلیا جزیره‌سنده (قالتانیزته) شهرینك ٣٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٢٢١٠٠ اهالیسی واردر.

پیاچی { (Piazzi) ایتالیا مشاهیر منجمیندن اولوب، ١٧٤٦ ده طوغمش، و١٨٢٦ ده ناپولیده وفات ایتمشدر. پالرمو رصدخانه‌سنی تأسیس ایدوب، مدیری اولمش؛ و(سرس) سیاره‌سنی کشف ایتدیکی کبی، ٧٦٤٦ نجمی حاوی بر دفتر ترتیب ایتمشیدی. دیگر بر طاقم خدمات فنیه ده دخی بولنه‌رق، ناپولی رصدخانه‌سی مدیریتنه تعیین، واکثر آوروپا آقادمیالری اعضالغنه قبول اولنمش ایدی. هیئت ونجومه متعلق خیلی آثار معتبره‌سی واردر.

پیاروآ { (Piaroas) آمریقای جنوبی اهالی اصلیه‌سندن بر قوم اولوب، (ونزوئلا) جمهوریتنده (اورنوق) ایرماغنك مجراسی اطرافنده بولنیورلر. خیلی وحشی اولوب، اورمانلرده گزرلر، واورمانلرك ایچنده یابدقلری قلبه‌لرده بارینیرلر. سیماجه سائر آمریقای جنوبی اهالیسنه مشابه اولوب، زیاده‌جه اسمر ایسه‌لرده، ایچلرنده وعلی الخصوص قادینلرنده کوزللری دخی بولنور. جنلره وتناسخه اینانوب، اجدادلرینك ارواحی (تاپیر) دینلن طوموزه مشابه بر نوع حیوانلرده بولندیغنه معتقددرلر.

پياس { آطنه ولايتنك جبل بركت سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه واسكله‌اولوب، اسكندرون كورفزينك ساحل شرقيسنده واسكندرونك ٢٠ كيلومتره شمالنده واقعدر. اسكى بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهاليسى، برخيلى آثار عتيقه‌سى، كوپريلى محمد پاشا مرحومك آثار همتندن اولمق اوزره، متين بر بدستانيله بر خانى و٢٠ اوطه‌لى جامع بر مدرسه‌سيله بر حمام، برجامع وبرعمارتخانه‌سى وبرى روم وديكرى ارمنى جماعتنه مخصوص ايكى كليساسى واردر. ليمانى مرور زمانله طولمشدر. قصبه‌نك يانندن جريان ايدن نهردن قصبه‌يه صو سوق واجرا اولنمشدر. اطرافنده برقاچ خراب قلعه موجوددر. — پياس قضاسى يورطه‌لق ناحيه‌سيله برابر ٤٩ قريه‌لى جامع اولوب، ٨٠٠٠ ى مسلم و٣٠٠٠ ى خرستيان اولمق اوزره، ١١٠٠٠ اهاليسى واردر. اراضيسى طاغ اتكلرندن وسواحلدن عبارت اولوب، برقاچ كوچك نهر طاغلردن اينه‌رك، قضايى سقى ايدرلر. طوپراغى پك منبت اولوب، حبوبات وسائر محصولاتى احتياجات محليه‌دن زياده‌در. اورمانلرى وزيتونلقلريله ليمون وپورتقاللرى چوقدر. خيلى مقدار اپك دخى چيقوب، حلبه نقل اولنور. درون قضاده كائن يورطه‌لق وآياس ليمانلرى اهميت موقعيه وتاريخيه‌يى حائز اولدقلرى كبى، خيلى آثار عتيقه دخى موجوددر.

پياست { (Piast) لهستانده حكومت سورن بر سلاله‌نك مؤسسى اولوب، عن اصل (قوياويا) ده عادى بر چفتجى ايكن، اقتدار وفضائلى حسبيله، ٨٤٢ ده وطنداشلرى طرفندن دوقه عنوانيله رأس حكومته كتيريله‌رك، عدالتى التزام، وزراعت وتجارتك ترقيسنه خدمت ايتمكله، لهستانك سعادتنى موجب اولديغى حالده، كنديسى اسكى طورو حالنى اصلا دكيشديرمه‌مشيدى. ١٩ سنه حكومت سوروب، ٨٦١ ده وفات ايتمشدر. — پياست سلاله‌سى ٨٤٢ دن ١٣٧٠ تاريخنه‌دك ٥٢٨ سنه حكومت سورمش؛ وبر شعبه‌سى ١٦٧٥ تاريخنه‌دك سيلزيا دوقه‌لغنى محافظه ايده‌بيلمشدر.

پياسينه { (Piassina) سيبريانك جهت شرقيه‌سنده واقع (ينيسيك) ايالتنده بر ايرماق اولوب، همنابى اولان كول ايله ديكر بر طاقم كوچك كوللردن نبعانله، كاه شرقه وكاه غربه ميلان ايده‌رك، شماله طوغرى جريان، و(دوديتا) ايله (آغاپه) چايلرينى اخذ ايله، ٥٠٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، بحر منجمد شماليه‌يه دوكيلور. يتاغى درين وواسع اولوب، سير سفائنه صالح ايسه‌ده، سنه‌ده يالكز ٧٥ كون بوزسز بولنوب، سائر وقتلرده منجمد حالنده‌در.

پياق { (Piak) هندچينينك جنوب شرقى جهتنده واقع (قامبوج) مملكتنده بر قوم اولوب، اورمانلرك ايچنده طاغنيق اولردن مركب كويلرده اقامت ايدرلر، وكندى رئيسلرى معرفتيله اداره اولنورلر. اكثريا قادينلرى ايكى ويا زياده قوجه‌لره واريرلر، وميراثه يالكز قيزلر قونارلر. جن وپريلره معتقددرلر.

پياقو { (Piako) يكى زلانده‌يى تركيب ايدن ايكى جزيره‌دن شماليسنده بر نهر اولوب، شماله طوغرى بطاقلق بر اووه‌نك ايچندن ١١٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (هوآراكى) كورفزينه دوكيلور.

پيالمه { (Pialma) چينه تابع بولنان تركستان شرقينك ختن خطه‌سنده وختنك ٨٠ كيلومتره غربنده يشيل كوله دوكيلن (آريه‌لق) نهرى اوزرنده و(كيليانى) طاغنك اتكنده برقصبه اولوب، ٣٧°٢٥′ عرض شمالى ايله ٧٦°٤٥′ طول شرقيده و١٣٢٥ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. واسع وخانه‌لرى پك طاغنيق بر قصبه‌در.

پياله { ياوز سلطان سليم خانك برادرى شهزاده قورقودك امكدار ووفادار بنده‌سى اولوب، مشاراليه ايله برابر تكديه قاچمش؛ واوراده اخذ وكرفتله، بروسه‌يه كوندريله‌رك، افنديسنك شهادتندن صكره، تربه‌دارلغنه نصب اولنمش؛ وبقيهٔ عمرينى مزارينك اوزرينه كوز ياشى دوككله كچيرمشدر.

پياله پاشا { مشاهير بحريوندن وغزاتدن بر ذات اولوب، قانونى سلطان سليمان خان دورنده ٩٦١ دن ٩٧٥ تاريخنه‌دك ١٤ سنه قپودان پاشا بولنمش؛ ودونتما ايله آق‌دكيزه متعدد سفرلر ايدوب، ساقز جزيره‌سنى، وهران، تلمسان وسائر جزاير مماككنى، جربه آطه‌سنى، ميورقه‌يى وديكر بر چوق آطه‌لرى يعنى بيوك كوچك جمعاً ٦٧ آطه ضبط ايلمشدر. اسپانيا، جنوه، ناپولى، سيجليا، مالطه وسائر خرستيان حكومتلرينك وعلى الخصوص او

وقت قوت ومکنتنك اوج بالاسنه واصل اولان اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپك دوننمالرینی مغلوب وپریشان و(دون آلواره) ایله دیکر برچوق مشهور قپودان وقوماندانلری اسیرایده‌رك، ودشمندن برچوق سفائن وغنائم آلەرق، ایتالیا سواحلنی دخی سوپوردکدن صکره، بیوك بر مظفریتله درسعادته عودت ایدوب، سلطان سلیمان خان طرفندن فوق العاده برصورتده استقبال بیورلمشیدی. بعده مالطه‌نك ضبطنه کیدوب، طورغود پاشا ایله برابر جزیرۂ مذکوره‌نك فتحنه چالیشمش، ودشمنه پك چوق تلفات ویردیرمش ایسه‌ده، حسب القدر موفق اوله‌میوب، طورغود پاشا شهید اولدقدن صکره، درسعادته عودت ایلمشیدی. خرواتی الاصل اولوب، شهزاده سلیم خانك کریمه‌سی کوهر سلطانی تزوجله صهریت شرفنه نائل اولمشیدی. سلطان سلیم خان ثانینك جلوسنده مجلس خاص وکلایه مأمور اولوب، بعده دوننما ایله قبریسك فتحنه کوندرلمشیدی. ٩٨٥ تاریخنده وفات ایدوب، قاسم پاشاده بنا کرده‌سی اولان جامع شریفك جوارنده‌کی تربۂ مخصوصه‌سنده دفن اولنمشدر. مذکور جامعك یاننده مدرسه ومکتب وتکیه‌سی اولدیغی کبی، ینه قاسم پاشاده (کوچك پیاله) نامیله دیکر بر جامع شریفی، ساقزده بیوك بر جامعی وسائر جهتلرده بعض آثار خیریه‌سی واردر.

پیاله پاشا { (اوزون —) سلطان ابراهیم خان زماننده ١٠٥٢ دن ١٠٥٣ تاریخنده‌دك بر سنه قپودان پاشالق ایتمشدر. اوندن اول ترسانه کتخداسی اولوب، قریم وآزاق جهتلرینی قزاقلرك ید ضبطندن قورتارمق ایچون، دوننما ایله قره‌دکیزه کوندریله‌رك، ابراز غیرت وشجاعت ایتمکله، موفق اولمشیدی. قپودان پاشا اولدقدن صکره، دوننما ایله آق دکیزه چیقوب، عودتنده، طرابلس غرب بکندن حضور پادشاهی‌یه عرض اولنمق اوزره، ویرلمش اولان هدایانك بر طاقمنی یانده آلیقوش اولدیغندن، قتل ومالی مصادره اولنه‌رق، قاسم پاشاده‌کی باغچه‌سنده دفن اولنمشدر.

پیام { (میر شرف الدین) هندستان امرا وشعراسندن اولوب، ١١٦٦ ده اکره‌ده وفات ایتمشدر.

پیامونته { Piemont, (یاخود پیمونت (Piemonte یعنی «طاغ اتکی» ایتالیانك منتهای شمال غربیسنده بر بیوك خطه اولوب، غرباً وشمالاً (آلپ) سلسلۂ جبالنك صرتیله وجنوباً (آپنین) سلسله‌سیله محاط اولدیغی حالده، (پو) ایرماغی حوضه‌سنك یوقاری قسمندن عبارتدر. شمالاً اسویچره وغرباً فرانسه ایله، جنوباً لیغوریا، شرقاً دخی لومباردیا خطه‌لریله محدوددر. ٤٤° ایله ٤٦° ٢٧′ عرض شمالی و ٥° ١١′ ایله ٦° ٥٢′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری اولان طول اعظمی ٢٨٢ وعرض اعظمی ١٧٨ کیلومتره‌در. مساحۂ سطحیه‌سی ٢٩ ٣٤٩ مربع کیلومتره اولوب، ٣٢٠٤ ٣٩٠ اهالیسی واردر. مرکزی تورینو شهری اولوب، الیوم خطۂ مذکوره تورینو، آلکساندریا، قونی ونوواره اسملریله ٤ ایالته منقسمدر. پیامونته‌نك بتونی آدریاتیق مائله‌سنده واقع اولوب، پو ایرماغی حوضه‌سنك اوست طرفندن عبارتدر. مذکور ایرماقدن بشقه تانارو، استوره، بورمیدا، نوبیا، دواره، سسنا وتسین نهرلری دخی خطه‌نك اطرافنده‌کی طاغلردن نبعانله اراضیسنی سق واروا ایتدکدن صکره، جمله‌سی (پو) ایرماغنه دوکیلور. شمال وغرب وجنوب جهتلری آلپ وآپنین سلسله‌لرینك اتکلرندن عبارت اولوب، اورته‌ده‌کی قسمیله جهت شرقیه‌سی اووه ایسه‌ده، آپنین سلسله‌سندن بر قول شماله طوغری اوزانه‌رق، اورته‌لرینه‌دك واصل اولدیغی کبی، تورینو ایله آلکساندریا آره‌سنده دخی غربدن شرقه ممتد بر طاغ واووه‌لرك آره‌سنده بر طاقم تپه‌لر بولنه‌رق، کوزل موقعلر تشکیل ایدرلر. هواسی طاغلرده پك صوغوق ایسه‌ده، صاغلام اولوب، اووه‌لرده ایسه معتدلجه اولدیغی حالده، سریع التحولدر. اراضیسی خیلی منبت اولوب، اهالینك چالیشقانلغی بر قات دها محصولدار ایتمشدر. باشلیجه محصولاتی بغدای، مصر، کتن، کنویر، پرنج وسائر حبوباتدن عبارت اولوب، پرنجدن خیلی اخراجاتی واردر، واهالیسنك باشلیجه تغذیسی مصردندر. طاغ اتکلرنده وبوغازلرده پك چوق باغلر بولنوب، غایت مقبول شرابلر اعمال اولنور. طوت آغاجلری دخی چوق اولوب، کلیتلی ایپك چیقار. دمیر وسائر معدنلری چوق ایسه‌ده، محروقات فقدانندن اخراج اولنه‌میور. بیاض، یشیل، صاری وسماق مرمرلری، پك کوزل یاپی طاشلری، آلچیسی وبلوری دخی چوقدر. معارفی

چوق ایسه‌ده، حیوانات اهلیه‌سی آز، ویکیرلری قوتلی ایسه‌ده، جثه‌لری کوچکدر. مرتفع طاغلرده حیوانات وحشیه بولنیورسه‌ده، آلچق یرلرده آو حیوانانی آزدر. صنایعی کوندن کونه ترقی ایتمکده اولوب، علی الخصوص ایپك فابریقه‌لریله ایپك، کتن، پاموق ویوك منسوجات فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر وچلیکدن معمول آلات وادوات متنوعه ایله اسلحه فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری دخی چوقدر. دمیر یوللری چوق اولوب، آلپ سلسله‌سنی دلن (چنیس) طاغی تونلی یویوللری فرانسه خطوطیله الصاق ایتدیکندن، تجارتی دخی پك ایشلکدر. اهالیسی چالیشقان وجسور اولوب، ادبی ایتالیانجه‌دن خیلی فرقلی وفرانسه‌نك جنوبنده سویلنیلن پرووانسال لساننه قریب بر نوع ایتالیانجه ایله متکلم اولدقلری کبی، ایچلرنده فرانسزجه قونیشانلری دخی واردر.

پیامونته خطه‌سی زمان قدیمده غال یعنی کلت اقوامیله مسکون اولوب، بعده رومالیلرك ضبطنه چکمش؛ وروما دولتنك سقوطنده (هرول) و(اوستروغوت)لرك وبعده (لومبارد)لرك الینه دوشه‌رك، نهایت شارلمانه تابع اولمش؛ واوندن صکره بر طاقم کوچك دره بکلرینه منقسم اولمش ایدی. اون برنجی قرن میلادی اوائلنده (ساووآ) قونتی (هومبرتو) پیامونته‌نك بعض یرلرینی ضبط ایتمش؛ وبونك احفادی کیتدکجه توسیع ممالك ایدوب، ایچلرندن سکزنجی (آمده) ١٣٩١ ده (ساووآ) دوقه‌سی عنوانی آلمش اولدیغی کبی، ایکنجی (ویقتور آمده) فرانسه واسپانیا وآوستریایه غالب که‌لەرك، ١٧٢٠ ده ساردنیه قرالی عنوانی آلمشدر. ١٧٩٦ ده جنرال بوناپارت پیامونته‌یی ضبط ایدوب، فرانسه‌یه الحاق ایتمکله، برنجی (ویقتور امانوئل) ساردنیه‌یه چکیلوب، بوناپارتك سقوطی اوزرینه، ١٨١٤ ده پیامونته‌یه عودت ایتمش؛ و ١٨٤٨ دن اعتباراً پیامونته ایتالیا اتحادی فکرینك بشیکی حکمنه کچوب، ویقتور امانوئل فرانسز عسکرینك امدادیله ایتالیانك بر چوق یرلرینی آوستریادن تخلیص ایده‌رك، ایتالیا قرالی نامنی آلمش؛ وغاریبالدی وماچینی وقاوورك یاردیمیله ایتالیا اتحادینی کیتدکجه توسیع ایده‌رك، پایتختنی فلورانسه‌یه و بعده رومایه نقل ایلمشدر. [« ساووآ خاندانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیامی { (عبد السلام) هندستان شعراسندن اولوب، اکبر شاهك زماننده یاشامش، ومشار الیهك منسوبیندن بولنمشدر.

پیامی { سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چرخ فلکده ماه تام مهرکله عریاندر ینه
سیر ایله آنی هر طرف عشقکله سوزاندر ینه

پیانوزه { (Pianosa) ایتالیاده طوسقانه‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده، (تیرنه) دکیزنده و(البه) جزیره‌سنك ١٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر آطه اولوب، ٦ کیلومتره بوی و ٤ کیلومتره اکی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، زیتون آغاجلریله مستوردر. لیوورنو ایالتنه ملحقدر. اهالیسی ٦٠٠ کشیدن عبارتدر. رومالیلر زماننده منفا اتخاذ اولنمشیدی. — آدریاتیق دکیزنده دخی بو اسمله دیکر بر کوچك آطه بولنوب، فوجه ایالتنه ملحقدر.

پیانه { (Piana) روسیه‌نك وسطلرنده (وولغا) ایرماغنه تابع (سوره) نهرینه دوکیلور بر چای اولوب، (سیمبیرسك) ایالتنده نبعانله، ابتدا شمال غربی‌یه بعده شرق جنوبی‌یه ونهایت شرقه طوغری جریانله، تکرار سیمبیرسك ایالتنه کیردکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (نیغورود) قربنده مذکور نهره دوکیلور. روسلرله تاتارلر بیننده ١٣٧٧ ده بو نهر کنارنده ایکی محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده روسلر و ایکنجیسنده تاتارلر مغلوب اولمشلردر.

پیانه دی غرچی { (Piana dei Greci) سیچیلیا آطه‌سنك پالرمو ایالتنده وپالرمونك ١٦ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، (قوقو) طاغنك اتکنده وشایان تصویر بر موقعده واقعدر. ٨٨٥٠ اهالیسی اولوب، جمله‌سی اسکندر بك زماننده ایتالیایه هجرت ایتمش آرناوودلر احفادندن اولمغله، الیوم آرناوود لسانیله متکلم وقسماً اورتودوقس دینیله متدیندرلر.

پیاووزرو { (Piavozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده آرخانکل ایالتنده (کم) قضاسنده و (کم)ك ٢٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده بر کول اولوب، طولی ٧٥ وعرضی ٢٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٦٠ مربع کیلومتره‌در. بر طاقم چایلر واسطه‌سیله کرك اطرافنده‌کی کوللرله وکرك فنلاندیانك کوچك کوللریله اختلاط ایدر.

پیاوه { (Piave) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده بر نهردر، كه (آلپ نوریق) طاغلرندن نبعانله، ابتدا جنوب غربی‌یه وبعده جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (پیاوه‌دی قادوره) وبلوم قصبه‌لری ایچندن كچه‌دكدن ونفس وندیك ایالتنی شق ایتدكدن صكره، ایكی قوله آیریله‌رق، آدریاتیق دكیزینه دوكیلور. مجراسی ۲۲۵ كیلومتره طولنده‌در.

پیائوهی { (Piauhy) برازیلیاده بر نهردر، كه همنامی اولان بر طاغدن نبعانله، ینه همنامی اولان ایالتك ایچندن شماله طوغری آقه‌رق، ۵۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، ۶°۹′ عرض جنوبیده (پاراناهیبا) ایرماغنه دوكیلور. — پیائوهی سلسلهٔ جبالی همنامی اولان ایالتله (باهیا) و(پرنامبوق) ایالتلری آره‌سنده و۱۱° ایله ۹° عرض جنوبی آره‌لرنده جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری ممتد اولوب، ایكی طرفدن دخی بشقه سلسله‌لره ربط اولنغله، (سان فرانچسقو) حوضه‌سنی (پاراناهیبا) حوضه‌سندن آییرر. — پیائوهی ایالتی برازیلیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، ترتیب اخیرده برازیلیا جماهیر متفقه‌سنی تركیب ایدن جمهوریتلرك بری اولمشدر. شرق جنوبی وغرب جنوبی جهتلرندن بر صره طاغلرله (باهیا) و(پرنامبوق) جمهوریتلرندن آیرلمش اولوب، غرباً (سآرا) وشرقاً (مارانهائو) جمهوریتلریله محدوددر. شمالاً كیتدكجه سیوریلنوب، پاراناهیبا منصبنده جزئی ساحلی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰۱ ۷۹۷ مربع كیلومتره اولوب، ۲۳۹ ۶۹۱ اهالیسی واردر. مركزی (اویراس) اولوب، پاراناهیبا وپیراروقه كبی دیگر بعض شهر وقصبه‌لری دخی واردر. جنوب وغرب جهتی طاغلق اولوب، شمال جهتنده واسع اووه‌لری واردر. هواسی غایت صیجاق واراضیسی پك منبت ایسه‌ده، شمدیكی حالده باشلیجه ثروت عمومیه‌سی حیواناتدن عبارتدر.

پیپوس { (Peipus) یاخود چودسكولی (Tchoudskoé Osero) روسیه‌ده، پترسبورغ، پسقوف، ریغا و(رول) ایالتلری آره‌سنده بر كول اولوب، بویی ۱۱۰ وانی ٤۵ كیلومتره‌در. بر قاچ نهر بو كوله منصب اولدیغی كبی، (فلین) نهری واسطه‌سیله (لیوونیا) و(ناروه) نهری واسطه‌سیله دخی فنلاندیه كورفزیله اختلاط ایدیور.

پیت { ویلیام — (W. Pitt) بو اسمله انكلتره سیاسیوندن بابا اوغل ایكی كشی كلمشدر:

برنجیسی ۱۷۰۸ ده (اوستمینستر) ده طوغوب، مدراس والیسی (توماس پیت)ك اوغلی ایدی. ابتدا عسكرلكه سلوك ایدوب، بعده صحتنك عدم مساعده‌سیله بو مسلكی ترك ایده‌رك، علم حقوق تحصیل، وادبیات وفصاحتده كسب ملكه واقتداره سعی ایلمشیدی. ۱۷۳۵ ده پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولنوب، قابنه‌نك حركاتنی تنقیدده باشلامش، وفصاحت وبلاغتیله بیوك بر شهرت قزانمشیدی. بعده قرال ایكنجی جورج طرفندن بعض معتنا مأموریتلرده استخدام اولنمش ایسه‌ده، ۱۷۵۵ ده قابنه‌نك حركاتنی سربستجه تنقید ایده بیلمك ایچون، مأموریتی تركله، ینه پارلمنتویه داخل اولمش؛ وبر سنه صكره ناظرلقله قابنه‌یه كیروب، متعاقباً باش وكیل اولمش؛ واحوال مالیه‌یی اصلاحله برابر بر چوق اصلاحات وترقیاته موفق اولمش، وفرانسه وآلمانیا وآمریقاده انكلیز عسكرینك غالبیتنی انتاج ایلمش ایدی. اوچنجی جورجك جلوسنده توجهدن دوشمش ایسه‌ده، ۱۷۶۶ ده (چاتام قونتی) عنوانته نائل اولمغله برابر، قابنه تشكیلنه مأمور اولوب، ارباب اقتداردن تشكیل ایتدیكی هیئتده كندیسی مهردارلق منصبیله قناعت ایلمش ایدی. آنجق احوال صحیه‌سی واختیارلغی بالفعل ایش باشنده بولنمسنه مانع اولمغله، ۱۷۶۸ ده چكلمش؛ ومع هذا امور سیاسیه‌یه قاریشمقدن خالی قالمیوب، حتی ۱۷۷۸ ده، تاب وتوانی قالمامش اولدیغی حالده، كندینی پارلمنتویه نقل ایتدیره‌رك، آمریقا استقلالنك تصدیق علیهنده بر نطق بلیغ ایرادینه باشلامش ایسه‌ده، بیتیرمكه قوتی یتمیوب، كندیسنی اوینه كوتورمشلر، وبر قاچ كون صكره وفات ایلمشدر. بر چوق نطقلریله مخابراتی وبعض اشعاری واردر.

— ایكنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ۱۷۵۹ ده طوغمش؛ و ۱۷۸۱ ده عوام قاره‌سنه داخل اولوب، اظهار اقتدار ایتمكله، بر سنه صكره، ۲۳ یاشنده اولدیغی حالده، هیئت وكلایه داخل اولمش؛ و ۱۷۸۳ ده داخل بولندیغی هیئتله برابر عزل اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه‌نك اواخرنده باش وكالت ومالیه نظارتنه چكوب، انكلتره‌نك احوال مالیه‌سنی

اصلاح، زینت وسفاهته متعلق اشیایه آغر رسملر طرحیله وارداتی تزیید، ودیکر بر چوق اصلاحات اجرا ایتمش؛ وآنجق فرانسه‌یه قارشی پدرندن موروث اولان خصومتی اجرا ایچون، پك چوق مصارف وتکلفاته مجبور اولمش؛ وحالبوکه اوروده فرانسه‌نك جمهوریت وقتلری اولوب، بوناپارتك دلالتیله فرانسه عسکری هر طرفده غالب بولندیغندن، پیت پولتیقه‌سنده موفق اوله‌میوب، ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر. غایت حقانیتلی، ناموسلی ومحب وطن بر آدم ایدی. نطقلری وبعض مخابراتی نشر اولنمشدر.

پیت { (Pitt) بو اسمله آمریقاده واوقیانیاده بر چوق محللر موجوددر:

برنجیسی شیلینك منتهای جنوبنده (ماجلان) مملکتنده (شاتام) جزیره‌سیله پتاغونیا ساحلی آره‌سنده بر بوغاز اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری ممتد اولور.

— ایکنجیسی آمریقای شمالیده انکلتره‌نك النده اولان (دومینیون) قطعه‌سنه ملحق طاغلق بر آطه اولوب، ۵۳° ایله ۵۴° عرض شمالی آره‌سنده واقعدر. ساحلدن (غرنویل) بوغازیله و (بانقس) آطه‌سندن (برنجیه) بوغازیله آیرلمشدر. بویی ۹۵ کیلومتره ایسه‌ده، اکی آنجق ۵ ایله ۱۵ کیلومتره آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۲۵ مربع کیلومتره‌در.

— اوچنجیسی ینه دومینیون قطعه‌سنده بر کول اولوب، همان هر طرفی ۱۰۰۰ و ۱۵۰۰ متره ارتفاعنده طاغلرله محاطدر. همنامی اولان کوچك بر چای آیاغی حکمنده اولوب، فضلهٔ میاهنی (نئووستمینستر)ك اوستنده (فراسر) نهرینه دوکر.

— دردنجیسی ممالك مجتمعه‌نك (اورغون) جمهوریتنده (چاقسون) ایله (قلامات) ایالتلری آره‌سنده واقع (قاسقاد) سلسله‌سنه منسوب بر طاغ اولوب، ۲۸۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. بو طاغك شرق جهتنده قالان یرلر چوللردن وطوزلی کوللردن عبارت اولدیغی حالده، غرب جهتی کوزل اورمانلر، مرعالر، بغدای مزروعاتی وآقار صولرله مزین کوزل بریردر.

— بشنجیسی ینه ممالك مجتمعه‌نك قالیفورنیا جمهوریتنده بر نهر اولوب، (ساقرامنتو) ایرماغنك باشلیجه منبعیدر.

— آلتنجیسی بحر محیط کبیرك میقرونسیا قسمنده واقع (جیلبرت) جزایر مجتمعه‌سنك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك اك شمالیسیدر. مثلث الشکل قیالق بر آطه اولوب، قسم داخلیسی بر کولدن عبارتدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰ مربع کیلومتره‌در.

— یدنجیسی (یکی زلانده) جزیره‌سنه ملحق برآطه اولوب، (چاتام) جزایرندن (وارقاوری) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده واقع ومذکور جزیره‌دن همنامی بر بوغازله آیرلمشدر. همان غیر مسکون اولوب، چالیلرله مستور و بر طاقم کوچك آطه‌لرله محاطدر. ساحل شمالیسنده صاغلام بر لیمانی واردر.

پیت { (Pit) سیبریانك شرق جهتنده (یکیسیك) ایالتنده (یکیسی) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، (تونغوز) مملکتنده واقع همنامی اولان بر طاغدن نبعان ایله، ابتدا جنوبه، بعده غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (اوست پیتسقایه) قریه‌سنده (یکیسی) ایرماغنه دوکیلور. جریانده بر قاچ چاپك صولرینی جمع ایدوب، بونلرك اك بیوکی (غوربیلاق) چاییدر. کنارلری اکثر محللرنده قیالقدر. آلت طرفی سیر سفائنه صالحدر. حوضه‌سنده شایان تماشا و شاعرانه محللر چوقدر.

پیتاپور { (Pitapour) هندستانده مدراس دائره‌سنك (کوداوری) ایالتنده (راجه ماندری)نك ۵۴ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق بنکاله کورفزی ساحلندن ۱۰ کیلومتره ایچریده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۱۱۵۹۵ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. قضا مرکزی اولوب، قضاسنك ۶۸۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قضا وقتیله مستقل بر راجه‌لق ایدی.

پیتاغوراس { [«فیثاغوراس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتاقوس { (Pittacus) یونان قدیم حکمای سبعه‌سندن اولوب، قبل المیلاد ۶۵۰ تاریخلرنده مدللیده طوغمش، و ۵۷۹ ده وفات ایتمشدر. وطننك اداره‌سنی غصب ایتمش اولانلری طرد ایچون بر اتفاق عقد ایدوب، آتنه سردارلرندن (فرینون) ایله ایتدیکی مبارزه‌ده بونی سپری آلتنده صاقلامش اولدیغی بر آغه صاره‌رق، مغلوب ایتمش؛

ووطنداشلری طرفندن سرکاره چکیریلوب، حکیمانه اداره‌یه موفق اولمش، وپك ایی قوانین ونظامات وضع ایلمشیدی. بعده فراغت ایدوب، کندیسنه‌ویریلن اراضیدن جزئی بر مقدارله اکتفا، وقصورینی اعاده ایتمشیدی. کندیسندن بعض امثال حکیمانه منقولدر.

پیترا پرچیا { (Pietraperzia) سیچلیانك (قالتانیزته) ایالتنده (پیاچه. آرمرنیا) قضاسنده ومرکز قضانك ۲۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، جزیره‌نك ساحل جنوبیسندن آفریقا دکیزینه دوکیلن (سالسو) نهرینك تابعلرندن برچایك اوزرنده واقع و۲۱ ۲۸۵ اهالیی جامعدر.

پیتراسانته { (Pietrasanta) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده (لوقه) ایالتنده ولوقه‌نك ۲۵ کیلو متره غرب شمالیسنده اوله‌رق، لیغوریا دکیزی ساحلندن ۳ کیلومتره ایچریده بر قصبه اولوب، ۴۶۳۰ اهالیسی واردر. جنوه‌دن پیزه‌یه کیدن دمیر یولك بر موقفیدر. سوقاقلری دوز وکوزل‌اولوب، قصبه ایله ساحل آره‌سنده کوزل ایشلنمش منبت بر اووه بولنیور. اسکی بعض مصنع کلیسالری واوسطنده‌کی تپه‌ده بر قلعه‌سی دخی واردر.

پیترماریچبورغ { (Pietermaritzburg) آفریقای جنوبیده‌کی انکلیز مستعمراتندن (ناتال) قطعه‌سنك مرکزی برقصبه‌اولوب، (انیله بوشمان) نهرینك ساحل یسارنده و (دوربان) ك ۷۰ کیلومتره غرب شمالیسنده ودوربان ایله (پورت ناتال) دن(لادیسمیت) ه کیدن دمیریول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۴ ۲۳۵ اهالیسی اولوب، نصفندن زیاده‌سی آوروپالی وقصوری زنجی وملایی وچینلیدن عبارتدر. کوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، هواسی دخی صاغلامدر. اللی سنه اول بو قصبه‌نك موقعنده بش آلتی قلبه‌دن بشقه بر شی یوغیدی.

پیترو { [«پیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتسبورغ { (Pittsburg) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك پانسیلوانیا جمهوریتنده بر شهردر، که فیلادلفیانك ۵۸۸ کیلومتره شمال غربیسنده و (آلغانی) ایله (مونونغاهلا) نهرلرینك بالتلاقی (اوهیو) ایرماغنی تشکیل ایلدکلری محلده‌واقع اولوب، نفس پیتسبورغ ایله (آلغانی سیتی) اسملریله ایکی‌یه منقسمدر، وبینلرنده ۳ کوپری ایله اختلاط اولنور. ۱۵۷۰۰۰ اهالیسی، آقادمیاسی، کتبخانه‌سی، کوزل ابنیه‌سی، دمیر یولی، دمیرخانه‌لری، طوبخانه‌سی، ترسانه‌سی وجوارلرنده کومور معدنلری واردر. ۱۷۶۶ ده انکلیزلر طرفندن تأسیس اولنوب، او وقت انکلتره باش وکیلی بولنان (پیت) ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر.

پیتستون { (Pittston) آمریقای شمالیده (پانسیلوانیا) جمهوریتنك (لوزرنه) ایالتنده بر قصبه اولوب، (هارلسبورغ) ك ۱۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده شرقی (سوسکهانه) نهری اوزرنده ونهرك ایکی ساحلی بوینجه ممتد اولان ایکی دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. اصل قصبه‌نك ۸۴۷۰ ونهرك اوبر طرفنده‌کی (وستپیتستون) ایله برابر ۱۰۰۱۵ اهالیسی، متعدد کوپریلری، دوز وکنیش سوقاقلری، معدن کوری، اسلحهٔ ناریه، کاغد، بیره، پاموق منسوجات، چینی وطوغله فابریقه‌لری وجوارلرنده کوزل موقعلری واردر.

پیتستی { (Pitesti) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده (آرجیش) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بکرشك ۱۰۶ کیلومتره غرب شمالیسنده وآرجیش نهرینك ساحل یمینی قربنده اوله‌رق، بکرشدن ازلاتینه‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، سنه‌ده بر کره قوریلور بازاری وخیلی تجارتی واردر.

پیتسفیلد { (Pittsfield) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده و(بوستون) ك ۱۷۶ کیلومتره غرب شمالیسنده اوله‌رق، بوقاری (هوساتونیك) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۲۷۰۳ اهالیسی ونهرك صوییله دونر متعدد یوك وایپك وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. اطرافنده بر قاچ کولی اولوب، نهر مذکور بونلرك فضلهٔ میاهندن تحصل ایدیور. نویورقدن (نورت‌آدامس) ه کیدن دمیر یول بوقصبه‌دن کچرب، اورادن(اسپرینغفیلد) ه دخی برشعبه صالیور. — ممالك مذکوره‌نك (ایلینویس) جمهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، اسپرینغفیلدك ۱۰۳

کیلومتره غرب جنوبیسنده وایکی دمیریول خطنك نقطهٔ التصاقنده واقع و ۳۲۵۵ اهالیی جامعدر. بیوك تجارتی وتوتون فابریقه‌لری واردر.

پیتکرن (Pitcairn) بحر محیط کبیرك پولینسیا قسمنده، فرانسه مستعمراتندن اولان (توآموتو) جزایر مجتمعه‌سنك جنوب غربیسنده و(غامبیه) آطه‌سنك ۵۰۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع بر آطه اولوب، جزایر مجتمعهٔ مذکوره ملحقاتندن معدوددر. ″۹ ′۳ °۲۵ عرض جنوبی ایله ″۲ ′۲۶ °۱۳۲ طول غربیده واقع اولوب، ۱۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع (اونو)، ۲۴۳ کیلومتره شرق شمالیسنده‌واقع (هندرسون) و ٦٤ کیلومتره شرقنده کائن (دوسیا) آطه‌لریله برابر بر طاقم تشکیل ایده‌رك، جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۹۳ کشیدن عبارتدر.

پیتنیاق (Pitniak) خیوه خانلغنده وخیوه‌نك ۸۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه وقلعه اولوب، آمودریانك (یعنی جیحون ایرماغنك) ساحل یسارنده وچول ایله محاط کوچك بر واحك اورته‌سنده واقعدر.

پیتون (Python) اساطیر یونانیه‌یه کوره، دوقالیون طوفانندن صکره (پارناس) طاغنده ظهور ایتمش بر اژدرها اولوب، کویاشمسدن کنایه‌اولان آپولون اله کاذبی بونی قتل ایتمکله، مقتلی قربنده اله مذکوره مخصوص مشهور (دلف) معبدی تأسیس اولنمشیدی.

پیتون (Pithon) بیوك اسکندرك سردارلرندن اولوب، بوجهانکیرك وفاتندن صکره (مدیا) یعنی عراق عجم وآذربایجان والیسی اولمش؛ وپردیقاسك معیتنده مصره کیدوب، بونك علیهنده عصیانله، کندیسنی قتل ایدنلرك بری بولنمشیدی. او وقت اسکندرك اوغلنه وصی نصب اولنمش ایسه ده، متعاقباً بونی ترکله، (آنتیپاتر) ك طرفنی التزام ایتمش؛ و(اومن)ه قارشی (آنتیغون)ه امداد ایتدیکی حالده، بعده بوکا دخی خیانت ایتمکله، بونك طرفندن قبل‌المیلاد ۳۱٦ تاریخنده توقیف وقتل اولنمشدر.

پیتیا (Pitea) اسوجده بر نهردر، که (کولن) طاغندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، (بوتنیا)یی شق ایله، ۳۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، همنامی اولان بر کوچك قصبه‌نك قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

پیتیاس (Pythéas) زمان قدیم منجمین وسیاحیندن اولوب، میلاددن ٤ قرن اول مارسلیاده یاشامش؛ ووطنداشلری طرفندن شمال جهتنه سیاحته مأمور اولوب، اسپانیایی دوره‌له، مانشه دکیزندن کچه‌رك، (توله) جزیره‌سنه قدر چیقمش ایدی. تواریخ قدیمه‌ده بر ایکنجی سیاحتندن دخی بحث اولنوب، بونده بالطبع دکیزینی کزمش اولمسی محتملدر. پیتیاس بحر محیط آطلاسینك تعریف احوالنه دائر بر کتابله بر سیاحتنامه یازمشدر. مدوجذرك قمرله مناسبتنی وقطب‌شمالی یلدیزینك تماميله قطبه مصادف اولمدیغنی کشف ومارسلیانك طول وعرضنی تعیین ایلمشیدی. آثارینك بعض فقره‌لری بولنوب نشر اولنمشدر.

پیتیوزه (Pityuses) اسپانیا ساحلی قارشیسنده و بالیاره آطه‌لرینك جنوب غربیسنده بر طاقم کوچك آطه‌لر اولوب، اڭ بیوکلری (ایویسا) و(فورمانترا) آطه‌لریدر. چام اورمانلریله مستور اولدقلرندن، لسان یونانیده « چاملق » دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشلردر.

پیتیویه (Pithiviers) فرانسه‌نك (لوآره) ایالتنده واورلیانك ٤١ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی ودمیر یولی واردر. بالی وبادم قرابیه‌لری مشهوردر.

پیجان (یاخود پیشان) چین دولتنه تابع ترکستان شرقیده بر قصبه اولوب، (تیان شان) سلسله‌سنك اتکنده و(تورفان) ك ۸۰ کیلومتره شرقنده اوله‌رق، ′۲۵ °٤۲ عرض شمالی ایله ′۲۰ °۸۸ طول شرقیده واقعدر. بر قسمی سورله محاط اولوب، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی واردر. جوارلری پك منبت اولوب، پاموق، سیسام، حبوبات وانواع میوه‌لر حاصل اولور. (قان صو) ایالتنه ملحق بر قضانك مرکزیدر. اوائل دور اسلامده اورالرده خیلی قوتلی بولنمش بر اویغور خانك مرکزی ایدی.

پیچرنو (Picerno، ایتالیانك (بازیلیقاته) ایالتنده و(پوتنچه) نك ۱۵ کیلومتره غربنده اوله‌رق، ناپولی‌یه کیدن دمیر یول خطی

اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٣١٠ اهالیسی وجوارنده اورمانلریله باغ وزیتونلق وطوتلقلری واردر.

پیچو (Pizzo) ایتالیانك (قالابره اولتریوره) ایالتنده و (مونتلیونه) نك ٨ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وفنا بر لیمانی واردر.

پیچینی (Piccini) ایتالیا مشاهیر بسته‌کارانندن اولوب، ١٧٢٨ ده باریده طوغمش، و ١٨٠٠ ده وفات ایتمشدر. بر مدت ناپولی وروماده و بعده پارسده یاشایوب، ١٥٠ دن زیاده اوپرا ترتیب ایتمشدر.

پیداد (Piedad) مکسیقه جماهیر متفقه‌سندن (میشو آقان) جمهوریتنده و (مورلیا) نك ١٢٥ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (شاپاله) کولنه دوکیلن (لرما) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ١٦٢٣٠ اهالیسی واردر.

پیدره بلانقه (Piedra Blanca) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (قاتامارقه) ایالتنده وقاتامارقه‌نك ٣٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ٣٧٠٠ اهالیسی واردر. جوارلرنده‌کی اووه‌لر پك منبت اولوب، کلیتلی شکر قامشی، توتون، پاموق، وانواع میوه‌لر حاصل اولور. — جمهوریت مذکوره‌نك (سان‌لویی) ایالتنده وسان لوییك ١٠٥ کیلومتره شمالنده دخی بو اسمله لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ٢٦٠٥ اهالیسی واردر.

پیدره بوئنه (Piedrabuena) اسپانیانك یکی قستیله خطه‌سنده (چوداد ریال) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب ٣٢١٠ اهالیسی واردر.

پیدره غرانده (Piedra Grande) برونك قسم شمالیسنده (آمازوناس) ایالتنده بر طاغ اولوب، اوستنده بر طاق غریب ویرانه‌لر و بعض آثار عتیقه موجوددر.

پید قولسته (Piedecuesta) آمریقای جنوبیده قولومبیا جمهوریتنك (سانتاندر) ایالتنده (بوقارامانغه) نك ١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ماغداله‌نه) ایرماغنه تابع (لبریا) نهریله (اورو) نهرینك نقطهٔ تلاقیسی قربنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٩ متره ارتفاعنده واقع و ٩٠١٥ اهالیلی جامعدر. کوزل بر قصبه اولوب، جوارلری پك منبت ومحصولدار واشجار مثمره ایله مستوردر. کلیتلی قاقائو، قهوه، پاموق وتوتون حاصل اولور. حصیر شاپقه‌لریله چیغاره وشکرلمه‌لری دخی مشهوردر.

پیدنه (Pydna) ماکدونیانك اسکی قصبه‌لرندن اولوب، سلانیك کورفزینك ساحل غربیسنده واقع ایدی. ابتدا یونان مستعمراتندن اولوب، ماکدونیا حکمدارلرندن برنجی آرکلائوس طرفندن ضبط، وفلیپ طرفندن تحکیم اولنمشیدی. قبل المیلاد ٣١٦ تاریخنده اسکندرك والده‌سی (اولمپیاس) قساندر طرفندن بو قصبه‌ده محاصره اولنه‌رق، خیلی وقت مقاومت ایده‌بیلمش، وبعده اوراده قتل اولنمشدر. ینه قبل المیلاد ١٦٨ ده (پاولوس امیلیوس) بو قصبه‌ده برسئوسی کلیا منهزم ایدوب، ماکدونیایی ضبط ایتمشدر. الك اسکی اسمی (کیترون) اولوب، الیوم دخی (کیترو) اسمیله بیوك بر قریه حالنده‌در.

پیدیاس (Pidias) قبرس جزیره‌سنك الك بیوك نهری اولوب، جزیره‌نك وسطلرنده واقع (ترودس) طاغندن نبعانله، ابتدا شمال غربیه، و(لفقوشه) شهری ایچندن کچدکدن صکره، شرقه طوغری جریان ایدر؛ وصاغدن دیگر بر ایکی چای دخی اخذ ایده‌رك، تخمیناً ١٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، جزیره‌نك ساحل شرقیسنده وماغوسه‌نك شمال جهتنده دکیزه دوکیلور.

پیدیمونته (Piedimonte) ایتالیانك (تراء دی‌لاوروه) ایالتنده و(قازرته) نك ٣٢ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی، زیتون یاغی وشراب اخراجاتی وبیوك وکتان وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. — سیجیلیانك (قاتانیه) ایالتنده، و(آتنا) برکانك اتکنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

پییر (Pierre, Petrus) یاخود پتروس ویا بطرس حواریوندن اولوب، اصحاب عیسی (عم) دن آندریاسك برادری ایدی، وبالیقچیلقله مشغول بولنوردی. اصل اسمی شمعون اولوب، حضرت عیسی (عم) کندیسنی لسان عبرانیده

« طاش » دیمك اولان (کفاس) اسمیله تسمیه بیور-
مشلردی . رومالیلر بو اسمی کندی لسانلرینه ترجمه
ایدەرك (پتروس) و فرانسزلر (پیر) دیمشلردر .
حضرت عیسانك توقیفنده خلقله برابر آرقەسی صره
کیدوب، رفقاسندن اولدیغی آکلاشلدقده، توقیفدن
قورتلمق ایچون، حضرت عیسایی طانیدیغنی سویلمش
ایسەده، بو قباحتی عفو اولنەرق، بعده حضرت
مسیحی رؤیاسنده کورەرك، آلدیغی اوامر اوزرینه،
کندیسنی او نبی ذیشانك خلیفەسی عد ایدەرك، دین
عیسایی نشر ایتمکله اوغراشمغه باشلامش ؛ وقدسده
بر کونده ۳۰۰۰ کشی یه تلقین دین ایلمشیدی.
انطاکیەده معبدینی بعد التأسیس آناطولیده بر مدت
نشر دین واجرای مواعظ ایدەرك ، میلادك ٤٢
تاریخنده رومایه واصل اولمشدی . بعده بر قاچ دفعه
شرقه سیاحت ایدوب ، ٥٢ تاریخنده عیسویلرك
قدسده عقد ایتدکلری مجلس روحانیده حاضر بولنمش؛
و٦٥ تاریخنده رومایه عودتنده (نرون) طرفندن سائر
عیسویلرك تعقیبی صرەسنده توقیف، و ٨ آی حبسدن
صکره پاولوس ایله برابر باش آشاغی خاچه کریلەرك،
اعدام اولنمشدر. دفن اولندیغی محلده بعده دنیانك
اك بیوك معبدلرندن معدود اولان مشهور (سنت پیر)
یاخود (سان پیترو) کلیساسی تأسیس اولنمشدر. پاپالق
مسندینك مؤسسی عد اولنوب، یورطیسی خزیرانك
٢٩ نده اجرا اولنور.

پیر { سنت — (St. Pierre) بو اسمله خرستیانلرك دیکر ایکی عزیزلری دخی
واردر، که برنجیسی (خریسولوغ) یعنی « آلتون
سوزلی » لقبیله ملقب اولوب ، ٤٣٣ دن ٤٥٢
تاریخنەدك (راونه) پسقپوسی بولنمشدر. فصاحتیله
مشهور اولوب، بعض موعظەلری واردر. کانون
اولك ٤ نده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی
« القنطرەلی » دیمکله معروف اولوب، اسپانیانك
القنطره قصبەسندن ایدی. ١٤٩٩ ده طوغوب،
١٥٦٢ ده وفات ایتمشدر. پرهیز وریاضتله مشهور
اولوب، آخرته متعلق بعض اثرلری دخی واردر.

پیر { [« پترو » و « پدرو » مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

پیر احمد { قرەمان بکلرندن ابراهیم بکك سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینك همشیره-
لرندن متولد اوغلی اولوب، سلطان محمد خان ثانی
زماننده بر مدت قرەمان بکی بولنمش، واوزون حسن
ایله ایتدیکی محاربەده مغلوب اولمشیدی. حضرت
پادشاه ایله دفعاتله ایتدیکی عهد و پیمانه طورمیوب،
بعض اجانبله اتفاق تشبثاتنده بولندیغندن، کدك احمد
پاشا اوزرینه عسکر سوق ایدەرك، منان قلعەسنده
محاصره ایتمش ؛ وصاحب ترجمه بر مدت مقاومتدن
صکره، مأیوس اولوب، کندینی قلعه دیوارندن
آتەرق، اتلاف نفس ایلمشدر.

پیرارمیت { (Pierre l'Ermite) یعنی « منزوی پیر » اهل صلیب
محاربەلرینك موجدی و بو محاربەلردن برنجیسنك مشوقی
اولوب، آوروپا خرستیانلریله عالم اسلام آرەسنده
او قدر قانلر دوکلمەسنی موجب اولان او مهاجات
متعصبانەیه سبب اولمش متعصب وجاهل بر راهب ایدی.
میلادك ١٠٥٠ تاریخلرنده (آمیان) ده طوغوب ،
ابتدا عسکر ایکن، بعده راهب اولەرق، ١٠٩٣ ده
قدسه ایتدیکی سیاحتدن عودتنده قدس پطریقندن
پاپایه بر مکتوب ویرمکه مأمور اولمش؛ وبو مناسبتله
پاپا ایکنجی اوربانه خرستیانلرك شرقدەکی احوالنی
پك فنا بر صورتده تصویر وافاده ایتدیکندن، بونك
طرفندن خرستیانلری مسلمانلره قارشی تهییج ایتمك
امرینی آلمش ایدی. بونك اوزرینه یالین آیاق وبلنده
بر ایپ اولدیغی حالده ، آوروپایی طولاشوب، اعلان
تعصب ایتمکله، سرسری مقولەسندن بر جم غفیر
طوپلایوب، اراضئ مقدسەیه طوغری یوله کیرمش
ایسەده، ارزاق وآقچەسی اولمدیغندن، دیرمه چاتمه
عسکری مجارستان وبلغارستانده تلف وپریشان او-
لوب، قسطنطینیەیه وصولندە همان یالکز ایدی. آنجق
آوروپاده آتش تعصبی اویاندیرمش اولدیغندن، آرقه-
سی صره کلن اهل صلیب عسکریله برلشەرك، آنطاکیه
وقدسده وقوع بولان ایلك اهل صلیب محاربەسنده
حاضر بولنمش؛ وآوروپایه عودتنده، (هوی) قربنده
کندی تأسیس کردەسی اولان (نوموتیه) مناسترینه
چکیلوب ، ١١١٥ ده اوراده وفات ایتمشدر .
١٨٥٤ ده مولدی اولان (آمیان) ده بر هیکلی رکز
اولنمشدر.

پیرام { (Pyrame) روایته کوره اسکی بابل شهرنده بر دلیقانلی اولوب، (تیسبه)

اسمنده بر قیزله معاشقه‌لری اولدیغی حالده، منسوب
بولندقلری قبیله‌لر آره‌سنده‌کی خصومته بناءً کوریشه‌
میوب، نهایت بابلك خارجنده برطوت آغاجنك آلتنده
ملاقات ایتمك اوزره، بربرلرینه سوز ویرمشلر؛ تیسبه
عاشقندن اول محل ملاقاته واصل اولوب، برآرسلانه
تصادف ایتمکله، باشنك تولنی آتوب قاچمش؛ وآرسلان
بو تولی قانلی دیشلریله پارچه‌لامش. پیرام اورایه وصو-
لنده آرسلانك ازی ومعشوقه‌سنك قانلی تولنی کور-
مکله، بونك آرسلان طرفندن پیرتلمش اوله‌جغنه
ذاهب اوله‌رق، اتلاف نفس ایتمش؛ ودرعقب تیسبه
کلوب، عاشقنی جان ویرمکده کورمکله، سلاحنی
قاپوب، اوده کندینی اتلاف ایلمش. کویا بو وقعه
محلنده‌کی طوت آغاجی بیاض طوت ویرمکده ایکن،
بو وقعه‌دن صکره میوه‌سی سیاه اولمش. بو حکایه‌یی
(اووید) نام شاعر لاتینجه‌ده نظمه چکمشدر. پیرام
اسمنك (بهرام) دن غلط اوله‌جغی آکلاشیلیور.

پیراموس { (Pyramus) آطنه‌ده‌کی جیحان نهرینك اسم قدیمیدر.

پیران { توران حکمدارلرندن مشهور افراسیا-
بك قهرمانلرندن اولوب، سیاوشك
قتلندن طولایی ایران ایله توران بیننده وقوعی شهنا-
مه‌ده او قدر تفصیلاتله بیان واو قدر شاعرانه تصویر
اولنان محاربه‌لرده توران عسکرینك باش قوماندانی
بولنمش؛ ونهایت پك اختیار اولدیغی حالده، ایران
قهرمانلرندن کندی یاشنده اولان (کودرز) ایله
ایتدیکی مبارزه‌ده قتل اولنمشدر. بو مبارزه ایله پیرانك
قتلی بحثی شهنامه‌نك اك کوزل یرلرندندر.

پیرانزی { (Piranesi) ایتالیا هنروراندن
بابا اوغل ایکی کشی اولوب،
رساملقده وحکاکلقده‌کی مهارتلریله شهرت بولمشلر-
در. رومانك ابنیه وسائر آثار مشهوره‌سیله اك
کوزل آثار عتیقه‌نك رسملرینی آلوب، طبع ایده‌رك،
۲۹ جلد اوزره غایت مقبول ومشهور بر آلبوم نشر
ایتمشلردر. برنجیسی ۱۷۰۷ده طوغوب، ۱۷۷۸ده
وفات ایتمش، وایکنجیسی ۱۷۴۸ ده طوغوب،
۱۸۱۰ ده وفات ایتمشدر.

پیرانو { (Pirano) ایتالیانك (ایستریا) خطه-
سنده وتریسته‌نك جنوب شرقیسنده
بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰۰ اهالیسی وکوزل بر
ریختمی واردر. تریسته‌نك طیش لیمانی حکمنده‌در.

پیرای { (Piray, Sara) ونام دیکرله سارء
آمریقای جنوبینك بولیویا جمهور-
یتنده بر نهردر، که (قوشان) طاغلرینك جنوب غربی
اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك،
تقریباً ۶۰۰ کیلومترولك مسافه قطع ایتدکدن صکره،
کندیسیله متوازیاً اقان غوآپای ونام دیکرله (ریو-
غرانده) وشیوره نهرلریله برلشدرك، (ماموره) نهرینی
تشکیل ایدیور، که بوده آمازونه تابع (مادیره) نهرینه
دوکیلور.

پیر بدر { هندستانده اولیاء اللهدن شهرت
شایعه صاحبی بر ذات اولوب،
قبری بنکاله خطه‌سنده (چیتاکون) نام موقعده
واقعدر. تربه‌سی زیارتکاه انام اولوب، دیوارلرنده
پك اسکی بر طاقم کرفت خطلر موجوددر. قربنده
بر مسجد شریف دخی واردر.

پیر بوداق { قره قویونلی دولتنك مؤسسی
اولان قره یوسفك اولادندن
اولوب، پدری سلطان احمد ایلکانی ایله مصرده
محبوس ایکن، دنیایه کلدرك، مشارالیه سلطان احمد
طرفندن اخرت اوغللغنه قبول اولنمشیدی. بعده پدری
۸۱۳ ده ایلکانی‌یی قتل ایتدیکنده، صاحب ترجمه‌یی
آذربیجان تختنه اجلاس ایتمش ایسه‌ده، بو مقامده
چوق وقت طوره‌میوب، او سنه وفات ایتمشدر.

پیر جمال { (مولانا —) مشاهیر شعرای
ایراندن اولوب، اصفهان جوار-
لرنده‌کی اردستاندندر. پیر مرتضی علینك مریدانندن
اولوب، صاحب دل بر آدم ایدی. مرتب دیوانی
واردر. شو رباعی جمله اشعارندندر:

کی بوکه سر زلف ترا چنك زنم
صد بوسه بر آن لبان کلرنك زنم
پیمان پری رخان سنکین دلرا
در شیشه کنم پیش تو بر سنك زنم

پیر دابانو { (Pierre d'Abano) ایتالیانك
مشاهیر اطبا ومنجمیندن او-
لوب، ۱۲۵۰ ده طوغمش، و ۱۳۱۶ ده وفات
ایتمشدر. (پادووه) ده طب تدریسیله مشغول اولوب،
طب ومنجمه‌یه متعلق بعض اثرلری واردر. انکیزیسیون
طرفندن سحارلقله اتهام واحراقله محکوم اولمش ایسه‌ده،
بو جزای مدهشك اجراسندن اول وفات ایتمشدر.

پیر دوقورتنای { (Pierre de Courte-
nay) (اوقزره) و (نو-

رس) قونتی اولوب، اهل صلیب محارباتی صره‌سنده قسطنطینیه ایمپراطوری اولمشیدی. فلیب اوکوستك اقرباسندن ایدی. برنجی هنرینك وفاتنده، خلفی اولمق اوزره، فرانسه‌یه دعوت اولنمش ایسه‌ده، وندیکلیلر بحراً نقل ایتمك ایستمدکلرندن، براً کیتمکه مجبور اولوب، اثنای راهده تئودور آنکلوسك اسارتنه دوشمش، وایکی سنه حبسدن صکره ۱۲۱۹ ده قتل اولنمشدر.

پیر عزیز { طربزون ولایت وسنجاغنك کره‌سون قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

پیر علی هجوری { غزنه جوارنده واقع (هجور) قریه‌سندن اولوب، «کشف المحجوب» عنوانیله برکتاب یازمش، و ۴۵۶ تاریخنده لاهورده وفات ایتمشدر.

پیر غوتل { (Pyrgotèle) مشاهیر هیکلتراشاندن اولوب، اسکندرك زمانده یاشامش، وبو جهانکیرك هیکلیله دیکر بعض اثرلر براقمشدر.

پیرمازن { (Pirmasens) باویره‌نك رین ساحلنده‌کی پالاتینات ایالتنده بر قصبه اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی وقوندره اعمالنه مخصوص بیوك فابریقه‌لری واردر.

پیر محمد { (میرزا —) تیمورلنکك طورونی وغیاث الدین جهانکیرك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك امریله هندستانه عسکر سوق ایده‌رك، ملتانی ضبط ایتمشیدی. پدری اولاد تیمورك اکبری اولوب، عهد تیمورده وفات ایتمش اولمغله، تیمورخان صاحب ترجمه‌یی ولی عهدلکه تعیین ایتمش ایسه‌ده، پیر محمد بیوك پدرینك وفاتنده قندهارده بولندیغندن، محروم قالوب، حاضر بولنان عم زاده‌سی سلطان خلیل بن امیرانشاه سمرقندده تخته جلوس ایتمش؛ وصاحب ترجمه دعوای حقوقله سمرقندك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، بالاخره مغلوب اولوب، ۸۰۹ تاریخنده امراسندن پیر علی تار یدیله قتل اولنمشدر.

پیرنا { (Pirna) صاقسه‌ده (البه) نهرینك ساحل یسارنده و(درسد)ك ۱۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بیمارخانه‌سی، بز وسائر پاموق منسوجات فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وجوارنده معدن صولری واردر.

پیرنه { (Pyrénées) اوروپانك اك بیوك سلسله جبالندن اولوب، اسپانیانك شمالنده آق دکیز ایله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده شرقدن غربه ممتد اولور. آق دکیزده (قرئوس) بروندن اسپانیانك منتهای غرب شمالیسنده، اوله‌رق بحر محیط آطلاسیده‌کی (تورینیانه) برونه‌دك طولی ۱۰۱۸ کیلومتره اولوب، ۰° ۵۵′ ۳۰″ طول شرقی ایله ۱۱° ۵۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور، و ۴۳° عرض شمالی خط موهومی اوستندن کچر. بوسلسلهٔ عظیمه طولاً ایکی‌یه منقسم اولوب، برنجی قسمی اسپانیا ایله فرانسه آره‌سنده اولان واسع برزخك بوینجه اوزانه‌رق، بو ایکی دولتك حدودینی تشکیل ایدیور، که اصل (پیرنه) اسمی بو قسمه مخصوص اولوب، «فرانسز اسپانیول پیرنه‌سی» دخی دینلکله معروفدر. قسم دیکری سلسله‌نك غربه طوغری صرف اسپانیول طوپراغنده اوزانان بقیه‌سیدر، که (قانتابره) سلسله‌سی یاخود «اسپانیا پیرنه‌سی» نامیله دخی معروف اولوب، نفس قانتابره، آستوریا وغالیجه طاغلری اسملریله اوچه منقسمدر. برنجی قسمك یعنی فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده اولان اصل پیرنه سلسله‌سنك طولی قوش اوچشی حسابیله ۴۳۵ و، اینیشلرله چیقیشلر حساب اولنورسه، تقریباً ۶۰۰ کیلومتره اولمغله، قسم باقیسندن دها قیصه ایسه‌ده، اك مرتفع قسمی بودر. اصل پیرنه‌نك فرانسه‌ده قالان شمالی مائله‌سی دوز وسهل بر سطح مائل تشکیل ایتدیکی حالده، اسپانیا طوپراغنده اولان جنوبی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، بو جهتده برطاقم قوللر وشعبه‌لر اوزاتیور، واك مرتفع ذروه‌لری اسپانیا طوپراغنده بولنیور. خط حدودی تشکیل ایدن خط تقسیم میاه سلسله‌نك وسطنده اولمیوب، عرض اعتباریله پیرنه اسپانیا طاغلرندن عداولنه‌بیلیر. قسم باقیسنك ایسه بالعکس شمالی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، جنوبی مائله‌سی سطح مائل صورتنی ابراز، وقستیله ولیون خطه‌لرینه طوغری برطاقم قوللر تمدید ایدیور. منتهای غربی اولان غالیجه خطه‌سنده ایسه برقاچ قوله آیریلوب، پورتکیزك شمالنه ومینهو ایرماغنك مجراسنه‌دك اوزانیر. سلسله‌نك ۲۷۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان یرلری یاز قیش قارله مستوردر.

اك يوكسك محلى اصل پيرنه‌نك وسطلرنده واقع (مالده‌ته) يعنى «ملعون» طاغى اولـوب، بونك اك مرتفع ذروه‌سى ۳٤٠٤ متره ارتفاعنده‌در. قسم مذكورده‌كى ديگر مرتفع ذروه‌لرك باشليجه‌لرى دخى شـونلردر: مونت پردو (۳۳۵۱ متره)، وينيماله (۳۲۹۸ متره)، تايلون (۳۱٤٦ متره)، وآلپيار (۲۸٤٠ متره)، بيغوره (۲۸۷۸ متره)، اوساو (۲۸۸۵ متره)، قانيغو (۲۷۸۵ متره). قانتابره پيرنه‌سنك اك مرتفع محللرى وسطلرنده يعنى آستوريا خطه‌سنده اولوب، اوراده (لـوبريون) و(سردو) كبى بعض ذروه‌لرك ۲٦۵٠ متره‌دن زياده ارتفاعى واردر. شرق وغربه طوغرى اوزاندقجه آلچالوب، غالبيجه‌ده ۱٠٠٠ متره‌يى متجاوز ذروه‌لرى پك آزدر، واكثر محللرينك ارتفاعى ٦٠٠ ايله ۷٠٠ متره آره‌لرنده‌در. بونك شرقنـده ۲٠٠٠ و ۲۵٠٠ متره‌يه قدر مرتفع ذروه‌لر وار ايسـه‌ده، بعض محللرى زياده آلچالوب، برطاقم بوغازلر تحصل ايديور. اصل پيرنه سلسله‌سـنك ٦٠ قدر بوغازى اولوب، آنجق جمله‌سى مرتفع اولدقلرندن، هيچ برندن دمير يول چكه‌ميوب، فرانسه ايله اسپانيا دميريوللرينى برلشديرن ايكى خط بو سلسله‌نك شرق وغربندن طولاشيور. اصل پيرنه سلسله‌سنده آلپ سلسله‌سنك كيلر كبى برچوق بوز دره‌لرى بولنوب، قانتابره پيرنه‌سنده ايسه سرمدى قارلر بولنيورسه‌ده، بوز دره‌لرى يوقدر. اصل پيرنه سلسله‌سنك شلاله‌لرى دخى چوق اولوب، اك مشهورى اولان غاوارنيا شلاله‌سـنده صو ٤٠۵ متره‌لك ارتفاعدن دوشر. ميشه وسائر آغاجلرى حاوى واسع اورمانلرى دخى اولوب، كرك فرانسـه وكرك اسپانيا جهتنه برچوق نهرلر آقار. فرانسه‌يه اينن نهرلرك اكثرى (غارونه) واسپانيايه ايننلرينك چوغى (ابره) ايرماغنـه طوپلانه‌رق، برنجيسى بحر محيط آطلاسى‌يه، وايكنجيسى آق دكيزه دوكيلور. قانتابره پيرنه‌سى ايسه بحر محيط آطلاسـينك رطوبتـلى روزكارلرينى جلب ايتمكله، ياغمورلرى چوق، وعلى الخصوص شمالى مائله‌سنك صولرى پك بول وهواسى معتدل اولوب، اسپانيانك اك كوزل يريدر. پيرنه طاغلرنده آيلر وسائر آو حيوانلرى چوق اولوب، بو طاغلره مخصوص بر جنس آت وكوپكلر دخى واردر. دمير، باقير، قورشون، قلاى، كومش، شاب، طوز وسائر معدنلريله معدن صـولرى دخى چوقدر. اندلس عربلرى پيرنه سلسله‌سنه صيغهٔ جمع ايله (برتات) ديرلردى.

پيرنه { آشاغى — (Basses-Pyrénées) فرانسه‌نك آيالات جنوبيه‌سندن اولوب، منتهاى جنوب غربيسـنده واقع اولمغله، جنوباً وجنوب غربى جهتنـدن اسپانيا حدوديله، غرباً بحر محيـط آطلاسينك غاسـقونيه كورفزيله، شمالاً (لانده) و(ژر)، شرقاً دخى «يوقارى پيرنه» ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۷٦۲۳ مربع كيلومتره واهاليسى ٤۳۳٠٠٠ كشيدر. مركزى (پو) واسكله‌سى (بايونه) شهرلرى اولوب، اسكى (ناواره) و(بآرن) خطه‌لريله غاسقونيه خطه‌سـنك بر قسمندن عبارتدر. اراضيسى پيرنه اتكلرندن عبارت اولوب، برچوق كوزل موقعلرى ومنبت واديلرى دخى وار ايسـه‌ده، اكثر طرفلرى شـوره‌زار وناقابل اعماردر. نهرلرى چوق اولوب، جمله‌سى جنوبدن شمال غربى‌يه طوغرى جريانله، (آدور) ايرماغنه دوكيلورلر. محصـولاتى آز اولوب، بغـداى، مصر، دارى، كتن، اوزوم وسائر ميوه‌لردن عبارتدر. شرابى چوقدر. طاغلردن خيلى كراسـته كسيلير. صيغير وقيون ايله سـائر حيواناتى وقازلرى دخى چوقدر. دمير، باقير، كوكورد، كور آلچى وسائر معدنلريله معدن صولرى وياپى طاشلريله مرمر وآلچيسى دخى بوادر. معمولات صناعيه‌سى پاموقدن بزلرله سائر منسوجات وتونس تقليدى فسلرله خاليلردن عبارتدر. تجارتى خيلى ايشلكدر. ايالت ۵ قضـايه منقسم اولوب، ٤٠ ناحيـه و ۵۵۸ دائرهٔ بلديه‌يى جامعدر.

پيرنه { شرقى — (Pyrénées-Orientales) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن اولوب، جنوباً اسپانيا حدوديله، غرباً (آرياژ)، شمالاً (اوده) ايالتـلريله، شرقاً دخى آق دكيزله محاط ومحدوددر. مسـاحهٔ سطحيه‌سى ٤۱۲۲ مربع كيلومتره اولوب، ۲۱۱۱۸۷ اهـاليسى واردر. مركزى (پرپينيـان) شهرى اولوب، باشليجه (روسـيلون) خطهٔ قـديمه‌سندن عبارتدر. قسم جنوبى وغربيسى (پيرنه) سلسله‌سى اتكلرندن وقسم شرقيسى دوز وواسـع اووه‌لردن عبارت اولوب، سـاحله قريب برطاقم كوللرى دخى واردر، كه اك بيوكلرى (لوقات) كوليدر. تش، تت وآغل اسملريله اوچ نهر همان متوازياً غرب جنوبيدن شرق شماليه طوغرى آقه‌رق آق دكيزه دوكيلورلر. احوال طبيعيه‌سى فرانسه‌دن زياده اسـپانيايه مشابه اولوب،

یالكز ساحله قریب اولان یرلری منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پورتقال، لیمون، نار، طوت، زیتون وسائره‌دن عبارتدر. كوزل شرابلر دخی چیقار. مرینوس قویونلریله استرلری دخی چوقدر. خیلی آریلری وساحلنده صید ماهیسی واردر. اورمانلری آزدر. دمیر، قورشون، آنتیمون، كوكور، شاب وسائر معدنلرله مرمر، آلچی ومعدن صولری چوقدر. معمولات صناعیه‌سی دمیر آلاتیله قباچوخه، یوك تاقیه، چبوی ومعمولات دباغیه‌دن عبارتدر. اسپانیا ایله خیلی تجارتی واردر. ایالت ٣ قضایه منقسم اولوب، ١٧ ناحیه و ٢٣١ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پیرنه { یوقاری — (Hautes-Pyrénées) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، جنوباً اسپانیا حدیله، غرباً آشاغی پیرنه، شمالاً (ژر)، شرقاً دخی یوقاری پیرنه ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥٢٩ مربع كیلومترو اولوب، ٢٣٤ ٧٢٥ اهالیسی واردر. مركزی (تاربه) شهری اولوب، غاسقونیه خطهٔ قدیمه‌سنك بر قسمندن عبارتدر. اراضیسی پیرنه سلسله‌سنك قسم وسطیسی اتكلرندن عبارت اولوب، طاغلق وغایت كوزل موقعلری حاویدر. سیل حالنده بر چوق چایلری وشلاله‌لری واردر. آدور وغارونه ایرماقلرینك منبعلری بو ایالتده‌در. كوزل مرعالری وواسع اورمانلری اولوب، خیلی مقدار آت واستر یتیشدیریلیر. شرابی وكتن محصولاتی دخی چوقدر. دمیر، باقیر، چینقو، قورشون معدنلریله كوزل مرمرلری دخی واردر. حرازلری ودمیر خانه‌لری دخی چوقدر. معدن صولری متعدددر. ایالت ٣ قضایه منقسم اولوب، ٢٦ ناحیه و ٤٨٠ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پیرو { (Piros) آمریقای جنوبی اقوام اصلیه‌سنده اولوب، پروده (قوزقو) نك اطرافنده‌كی طاغلرده ساكندرلر. تندرست وجنكاور آدملر اولوب، باشلیجه بال مومی وسائر محصولاتلرینی صاته‌رق تعیش ایدرلر.

پیروت { (Pirot) صربیه‌ده واقع (شاركوی) قصبه‌سنك السنهٔ اجنبیه‌ده مستعمل اسمیدر. [«شاركوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیروز پور { (Pirozpour) هندستانك بنكاله خطه‌سنده (باقركنج) ایالتنده، وباقر كنجك ٣٠ كیلومترو غربنده اوله‌رق، (بالسوار) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

پیروس { (Pyrrhus) تروآ محاصره‌سنده بولنمش اولان قهرمانلردن مشهور آخیلاوسك اوغلی اولوب، محاصره‌نك اوننجی سنه‌سی پك كنج اولدیغی حالده كیتمش؛ و(فیلوقتت)ی لیمنیدن اعاده ایده‌رك، تروآنك اوكنده (تلف) ك اوغلی (اوریپیل)ی قتل، وبوغالبیتك نامنه (پیریك) تعبیر ایتدكلری بر نوع سلاحلی رقص ایجاد ایلمشیدی. تروآلیلری آلداتمق ایچون تخته‌دن یاپیلان آت هیكلنك ایچنه كیرمش؛ وشهرك ضبطنده مرحمتسزجه حركتده بولنوب، پولیت ایله پریامی معبدده ذبح ایتمش، آستیاناقسی بر قله‌نك اوستندن آتمش، وپولیكسنه‌یی پدرینك مزاری اوزرینه قربان ایلمش ایدی. (هكتور) ك زوجه‌سی آندروماخه حصه‌سنه دوشوب، كندیسنی جاریه اتخاذ ایتمش، وهرمیونه‌یی تزوجله، عودتنده (اپیر) ده یعنی آرناؤدلغك طوسقه‌لق قطعه‌سنده بر كوچك دولت تأسیس ایلمش ایدی. هرمیونه‌یی كندیسندن اول ایستمش اولان (اورست) طرفندن (دلف) معبدنده قتل اولنمشدر.

پیروس { (Pyrrhus) اپیرخطهٔ قدیمه‌سنك یعنی آرناؤدلغك طوسقه‌لق جهتنك اك مشهور حكمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ٣١٢ تاریخنده، چوجق اولدیغی حالده، پدری (اایاكید) ك وفاتی اوزرینه، عمجه‌سی (نئوپتولم) طرفندن، اخفا اولنه‌رق، دایسی بولنان ایلیریا (یعنی كیغه‌لق) حكمداری (غلاوكیاس) طرفندن تخلیص اولنمش، وبونك سراینده بیومش ایدی. ٣٠١ تاریخنده، ١٥ یاشنده اولدیغی حالده، اینیشته‌سی (دمتریوس پولیوركیت) ك لهنده اوله‌رق (اپسوس) محاربه‌سنده فوق العاده جسارت وشجاعت كوسترمش؛ وبعده بونك طرفندن رهن طریقیله مصره كوندریله‌رك، مصر حكمداری بطلیوسك قیزی (آنتیغونه) یی تزوج ایتمش؛ وملك موروثنی استرداد ایتمك اوزره، قاین پدرندن بر فیلو ایله خیلی مقدار آقچه آلمش ایدی. ٢٩٥ ده اپیره دخول ایله عمجه‌سنی بر ضیافت اثناسنده قتل ایده‌رك، تخت موروثنی استرداد، و ٢٩١ ده امدادجی صفتیله ماكدونیایه دعوت اولنه‌رق، بومملكتی دخی ضبط ایلمش ایسه‌ده، ماكدونیانی

یالکز ٧ آی محافظه ایده‌بیلمشدر. متعاقباً (تارانتین) لر طرفندن امداد ایچون ایتالیایه دعوت اولنه‌رق، ٢٨٠ و ٢٧٩ تاریخنده (هراقلیا) و (آسقولوم) مظفریتلرینی قزانمغله، رومالیلری مغلوب ایلمشدر. بو مظفریتلرینی انتاج ایدن باشلیجه مصردن کتیرمش وعسکرک اوکنه قویمش اولدیغی برقاچ فیلك بوحیوانی ابدی کورمه‌مش اولان رومالیلره ویردیکی دهشت اولدیغی مرویدر. بعده سیجلیایه کیدوب، بو جزیره‌یی قارتاجلیلردن و بر طاقم طوائف ملوکك الندن قورتاره‌رق، بر سنه‌دن زیاده مدت اوراده حاکم مستقل بولنمش ایسه‌ده، بعده اهالینك توجهنی غائب ایدوب، مملکتی ترك ایتمکه مجبور اولمشدر. اورادن ایتالیایه عودتنده ٢٧٥ ده (قوریوس ونتاتوس) طرفندن مغلوب اولوب، اوایکی غالبیتلردن بر کونه استفاده ایتمکسزین، پاره‌سز وهمان عسکرسز بر حالده اپیره عودت ایتمشدر. مع هذا بر سنه صکره همان بتون ماکدونیایی الکاسنه الحاق ایله، (پلوپونس) یعنی موره شبه جزیره‌سنك دخی ضبطنه قالقیشوب، اسپارته‌یی محاصره ایتمش ایسه‌ده، آله‌مامش؛ وآرغوس شهرینی فتح ایدوب، ایچری‌یه کیررکن، ٢٧٢ ده بر قوجه قارینك بر طامك اوستندن آتدیغی بر کرمیتله قتل اولنمشدر. پیروس غایت جسور وحربده پك ماهر ایدیسه‌ده، حریص وثباتسز اولدیغندن، جسارت ومهارتندن بر کونه استفاده ایده‌مه‌مشدر. (کینیاس) اسمنده حکیم بر وزیری وار ایدیسه‌ده، بونکده هر وقت نصایحنی دیکله‌مز ایمش. ترجمهٔ حالنی یازان (پلوتارق) ك روایتنه کوره، ایتالیایه کیدوب رومالیلری مغلوب ایتدیکنده، معیتنده‌کی عسکری کندیسنه «قره قوش کبی هجوم ایتدك!» دیملری اوزرینه کندیسی دخی عسکرینه: «بنی قره قوش ایدن سزسکز ای قره‌قوشلیلر!» دیمشیدی. قره‌قوشك آرناود لساننده اسمی (اشکیپه) اولوب، (اشکیپتار) دخی قره قوشلی دیمك اولدیغندن، آرناودلرك کندیلرینه ویردکلری بو اسمك اوو قتدن قالمش اولمسی ملحوظدر. ذاتاً پیروسك سنجاغنده قره قوش رسمی مصور بولنمش اولدیغندن، وجه تسمیه بو اولمق احتمالی دخی واردر. (پیروس) وتلفظ قدیم یونانیه کوره دها طوغریسی (پوروس) اسمی دخی آرناود لساننده «ار» دیمك اولان (بور) دن غلط اولسه کرکدر.

پیروس (Pierus) ماکدونیانك (پیریا) خطهٔ قدیمه‌سنده سلانیك کورفزی ساحل غربیسنه متوازی بر طاغ اولوب، اساطیر یونانیه‌ده (پیریده) پریلریله (موسه) تعبیر اولنان فنون الهه‌لرینك مکانی زعم اولنوردی.

پیرومی (Piromi) اسکی مصریلر اساطیرنده آلهه‌نك اك بیوکی زعم اولنوب، غیر مرئی اولدیغنه اعتقاد اولنوردی.

پیرون (Piron) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٦٨٩ ده (دیژون) ده طوغمش، و ١٧٧٣ ده وفات ایتمشدر. اوتوزیاشنه‌دك وطننده قالوب، حسن خطی اولمق مناسبتیله مستنسخلکله یاشامش؛ وبعده پارسه کیدوب، آووقاتلق ایتمکله برابر، شعرله اشتغال، وبرچوق منظوم فاجعه وهاتلرله مضحکه‌لر وسائر منظومه‌لرله بر طاقم هجویه‌لر وغزلیات یازمشدر. اقادمیا اعضالغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، بومجالسه اکلنمش اولدیغندن، اعضالغی تصدیق اولنمامش، وآنجق قرال طرفندن بك فرانق معاش تخصیص اولنمشیدی. اشعاری متعدد جلدلر اوزره دفعاتله نشر اولنمشدر.

پیرون (Pyrrhon) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن اولوب، موره‌نك (الیس) شهرنده طوغمش، وقبل المیلاد ٢٨٨ وبر روایتده ٣٠٤ تاریخنده ٩٠ یاشلرنده وفات ایتمشدر. ابتدا رساملقله مشغول اولوب، بعده (آناقسارخوس) دن فلسفه تحصیلنه قویلمش، وبونکله برابر اسکندرك معیتنده آسیا سفرینه کیتمش ایدی. کرك علم وحکمتیله وکرك حسن اخلاق وفضائلیله بیوك بر شهرت واعتبار قزانمشیدی. دنیاده هیچ بر شیئك صاغلام اولمدیغنه وحقیقت ظن اولنان هر مسئله‌نك دیکر برحقیقتله جرح اولنه‌بیله‌جکنه ذاهب اولوب، «ریبیون» اسمیله معروف حکمانك رئیسی وبو فکر باطلك موجدی اولمشدر.

پییر ونرابل (Pierre le Vénérable) مذاهب رهبانیه رؤساسندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه‌ده یاشامش؛ ومشهور (آبلار) ی حمایه ایتمشدر. قرآن کریمی اك اول لاتینجه‌یه ترجمه ایتدیرن بو ذاتدر.

پیروی بو مخلصله ایران شعراسندن ایکی ذات اولوب، شو بیت برنجیسنك جملهٔ اشعارندندر:

زهوز آتش سودای عشق او پس از مردن
زخاکم کرکیاهی سر بر آرد دود ازو خیزد

— دیکری (ساوه) شهرندن اولوب، ساوجی نسبتیله دخی معروفدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بنومیدی کذشت این عید بی رخسار زیبایش
نبوسیدیم دستشرا نیفتادیم در پایش

پیروی } (مصطفی — چلبی) عثمانلی شعراسندن اولوب، تکفور طاغلی وقالیونجیلردن ایدی. ۱۱۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کلورمی خاطر برنورینه بن بندهسی آیا
عجب دیرمیکه اول پیروی بیمارم نه عالده

پیره } (Pyrrha) اساطیر یونانیهده ایلك یارادلمش قادین زعم اولنان (پاندوره) ایله (اپیمتوس) ك قیزی اولوب، طوفان صاحبی زعم اولنان تسالیا حکمداری (دوقالیون) ه وارمشیدی.

پیره } (Pirée) یونانك آتیقهمع بیوتیا ایالتنده، وآتنهنك ۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده، بر شهر واسکله اولوب، یونانك پایتختی اولان آتنهنك اسکلهسی حکمندهدر. ۲۱۵۵۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی، آتنهیه قدر بر دمیر یول خطی، واسع ودوز سوقاقلری، متعدد ایپلیکخانهلریله بر ایپك وبر جام فابریقهسی وبر ایکی تیاترو خرابهسیله دیکر بعض آثار عتیقهسی واردر. یونانك اك تجارتکاه اسکلهلرندن اولوب، خیلی سفائن آمد شد ایدرلر. اسکی بر شهر اولوب، زمان قدیمده وعلی الخصوص (تمیستوقل) ایله (پریقلس) زمانلرنده بیوك بر معموریت قزانمش، وآتنهیه ایکی صره دیوارلرله محفوظ بر طریقله ربط اولنمشیدی. روماليلر زماننده (سیلا) طرفندن تخریب اولنهرق، ایکی بیك سنهیه قریب مدت نابود اولدقدن صکره، یونانك استقلالی متعاقب یکیدن تأسیس اولنمش، وکوندن کونه کسب توسع ومعموریت ایتمکه باشلامشدر.

پیرهوئیقو } (Pirehueico) آمریقای جنوبیده شیلی ایله آرجنتین جمهوریتلری آرهسنده و(آند) سلسلهٔ جبالنك اوزرنده بر کول اولوب، شیلینك (والدیویا) ایالتنه ملحقدر. تقریباً ۵َ ۳۹ْ عرض جنوبیده واقع اولوب، بحر محیط معتدله دوکیلن (قالهقاله) نهری بو کولك ایچندن کچر. طول اعظمی ۳۰ کیلومتره اولوب، شمال وجنوبنده مرتفع طاغلر بولندیغی حالده، اوستنده وآلتنده یعنی شیلیده وآرجنتینده واقع دیکر بر صره کوللرله ربط اولنهرق، بر نوع بوغاز تشکیل ایدیور، که بحر محیط معتدل ایله بحر محیط آطلاسی آرهسنده بر طریق بحری حالنه قونیله بیلیر.

پیریا } (Piérie) ماکدونیانك جنوبنده واقع بر خطهٔ قدیمهسی اولوب، الیوم اینجه قره صو دینلن (هالیاقمون) نهریله (اولیمپ) یعنی لیموس طاغی آرهسنده اولهرق، شمدیکی قرهفریه قضاسندن عبارت ایدی. باشلیجه قصبهلری دیوم، پیدنه ومتونه ایدی. اسمی ایچنده بولنان (پیروس) طاغندن مشتق اولوب، بو طاغ شعر وادبیات وصنایع نفیسه حامیهلری زعم اولنان (موسه) لرك مکانی عد اولنغله، پیریا اهالیسی شعر وموسیقی یه پك منهمك اولوب، یونانیلره دخی شعر وموسیقی یی تعلیم ایدنلر بونلر اولدیغی مرویدر.

پیری افندی } (محمد —) عثمانلی متأخرین شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. طریق علییه منسوب اولوب، دیاربکر، بغداد قدس واسکدار مولویلرینه نائل اولمشیدی، ۱۱۵۱ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نکاه انداز اولوب آیینهٔ رخسار جانانه
درونمده اولان راز نهانی یاره کوستردم

پیری پاشا } (محمد —) یاوز سلطان سلیم خان دورنده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب، قره مانلیدر. نسلی شیخ جمال الدین اقسرایی وبر روایتده داود قیصرییه منتهی اولور. قضاتدن ایکن، چالدران سفرنده باش دفتردار اولمش، وعودتده رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنهرق، حضرت پادشاهك عربستان سفرنده ۹۲۲ ده استانبولك ضبط وربطی ید امانتنه تودیع اولنمش ایدی. ۹۲۳ ده یونس پاشانك عزلی اوزرینه مسند صدارته ترفیع اولنهرق، پادشاه مشارالیهك ارتحالندن صکره سلطان سلیمان خان دورنده دخی ۳ که جمعاً ۶ سنه مقام صدارتی اداره ایتدکدن صکره، ۹۲۹ ده تقاعد اولنهرق، خلفی ابراهیم پاشانك مواعیدینه آلدانان کندی اوغلی آطنه قاضیسی محمد افندی یدیله ۹۴۰ ده تسمیم اولنغله، سلوری قصبهسنده بناکردهسی اولان جامع شریف حرمنده

مدفوندر. استانبولده مدرسه وجامع وخانی ودیکر بر طاقم خیراتی دخی واردر. عالم وعادل وعقل وتدبیر صاحبی بر وزیر اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. اشعارنده (رمزی) تخلص ایدردی. مجارستان سفرنده بلغرادی محاصره ایدوب، خدمتی کورلدیکی کبی، ردوسك محاصره وفتحنده دخی حاضر بولنمشدر.

پیریتوئوس (Pirithoüs) اساطیر یونانیه‌یه کوره تسالیاده ساکن (لاپیت) قومنك حکمداری اولوب، (تیسه‌یوس)ك محب غیر مفارقی ایدی. (هیپودامیه)یی تزوج ایدوب، دوکونده کویا آلهه‌یی دعوت ایتدیکی حالده، بونك تشویقیله لاپیتلر ایله سانتور دینلن بر نوع جنلرك آره‌سنده محاربه وقوع بولوب، دوکون قان ایله تلویث اولنمش ایدی. بعده پیریتوئوس (پروسرپینه) یی (پلوتون)دن استرداد ایتمك اوزره، تیسه‌یوسله برابر جهنمه کیتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، کندیسی اوراده قتل اولنمش؛ وتیسه‌یوس اسیر ایدیلوب، قهرمان مشهور هرکولدن بشقه کیمسه تخلیصنه مقتدر اوله‌مامشیدی. تاریخك روایتنه کوره، پیریتوئوس (اپیر) خطهٔ قدیمه‌سنه سفر ایدوب، اوراده قتل اولنمش.

پیریده (Piérides) اساطیر یونانیه‌ده ماکدونیا حکمدارلرندن (پیروس)ك قیزلری اولوب، موسقیده (موسه) دینلن پریلرله رقابته کیریشدکلرندن، کویا بونلر طرفندن صاقصغان قوشلرینه تحویل اولنمشلردی. (پیروس) طاغنده اقامتلرندن طولایی، (موسه)لره دخی بعضاً (پیریده) نامی ویریلیر.

پیری رئیس قانونی سلطان سلیمان خان دورنده کسب شهرت ایدن عثمانلی قپودانلرندن اولوب، مشهور کمال رئیسك یکنی ایدی. کنجلکنده کمال رئیسك معیتنده آق دکیزك هر طرفنی کزوب، محاربات بحریه‌ده وسیر سفائنده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ۹۵۹ تاریخنده مصر ایالتنك قپودانی اولدیغی حالده، ۳۱ پاره کمی ایله سویشدن حرکت ایده‌رك، بحر احمر وبحر عمانی شق ایله بصره کورفزینه داخل اولوب، مسکت وهرمز کبی بر چوق اسکله‌لری ضبط، وحسابسز غنایم اخذ ایلمش ایسه‌ده، بصره‌یه وصولنده پورتکیز دوننماسی طرفندن تعقیب ایدلمکده اولدیغی خبر آلنجه، غنایمی تخلیص ایتمك حرصیله، دوننمایی ترکله، یالکز غنایمی حامل اولان اوچ کمی ایله عودته شتاب؛ وبونلرك بری دخی بحرین اوکنده غرق اولمغله، یالکز ایکی کمی ایله سویشه عودت ایتمشدی. بو وجهله اولان ضایعات مسموع حضرت پادشاهی اولدقده، اعدامی فرمان بیوریله‌رق، قاهره‌ده اجرا وغنایمی درسعادته ارسال اولنمشدی. صاحب ترجمه آق دکیزله آطه‌لر دکیزینك کافهٔ سواحل وجزایرینی وقوی ولیمان واسکله‌لرینی غایت مدققانه مصور اولمق اوزره مکمل بر جغرافیای بحری ایله بر آطلاس ترتیب ایتمشدر. بو قیمتدار اثرینك نور عثمانی کتبخانه‌سنده ۳۰۰٤ نومروسیله موجود اولان بر نسخه‌سی صاحبنك بوبابده‌کی معلوماتنه شاهد اولوب، او دورده عثمانلیلرك سیر سفائنده وجغرافیای بحریده‌کی معلومات مکمله ودقت فائقه‌لرینك درجه‌سنی کوستریور.

پیری زاده (محمد صاحب افندی) سلطان محمود خان اول دورنده مقام مشیخت اسلامیه‌یی احراز ایتمش علمادن اولوب، ۱۰۸۵ ده استانبولده طوغمشدر. پدری پیری آغا درکاه عالی یکیچری آغالرندن ایدی. تحصیل علوم ودور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، مشایخ اسلامدن میرزازاده‌یه وبعده فیض الله افندی‌یه انتساب ایتمش؛ وبونلرك دلالتیله بعض وزرانك امامتنده وکتابجیلق خدمتنده بولنمشیدی. ۱۱۳۵ ده سلانیك وبعده یکیشهر قضالرینه نصب اولنه‌رق، ۱۱٤۰ ده امام سلطانی وشهزادکان خواجه‌سی، ٤۲ ده بروسه منلاسی و٤۳ ده مکه پایه‌سیله امام اول حضرت پادشاهی اولدقدن صکره، صدر آناطولی پایه‌سیله استانبول قاضیسی اولمشدی. ٤٦ ده بالفعل آناطولی قاضیعسکری اولوب، ٤۹ ده صدر روم ایلی‌یه نصب اولنمش؛ و٥۱ ده عزل اولنه‌رق، آرپه‌لق طریقیله توقاد قضاسنه تعیین، و٥٦ ده تکرار صدر روم ایلی‌یه اعاده، و٥۸ ده مسند مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع ایدلمشدر. اون اوچ بچق آی مسند فتوایی اداره ایتدکدن صکره، عزل اولنه‌رق، متعاقباً ایفای حج ایچون، جانب حجازه عزیمت، وعودتنده بر مدت کلیبولی وتکفور طاغنده اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته کلوب، اسکدارده

مقیم اولدیغی حالده، ۱۱۶۲ ده ارتحال ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، عربی وفارسی وترکی اشعاری وکتب علمیه‌یه بعض تعلیقاتی واردر. ابن خلدون تاریخنك مقدمه‌سنی دخی لسان ترکی‌یه ترجمه ایتمشدر. بو اثری مطبوعدر.

پیری زاده { (عثمان صاحب افندی) سلطان مصطفی خان ثالث دورنده مسند مشیخته نائل اولان علمادن اولوب، آنف الترجمه پیری زاده محمد صاحب افندینك اوغلیدر. ۱۱۲۲ ده درسعادتده طوغوب، تحصیل علومله، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایتدکدن صکره، ۱۱۵۸ تاریخنده پدرینك زمان مشیختنده استانبول قاضیسی، ۶۵ ده آناطولی و۶۹ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشدی. ۱۱۷۰ ده عزل اولنه‌رق، برقاچ سنه بروسه‌ده اقامته مأمور اولوب، ۷۵ ده ثانیاً و۷۹ ده ثالثاً صدر روم ایلی‌یه کچدکدن صکره، ۱۱۸۲ ده مسند جلیل مشیخته نصب اولنه‌رق، ۱۷ ماهه قریب مدت بو مقامده قالمش؛ وروسیه سفری اثناسنده عزل اولنه‌رق، ۱۱۸۳ ده وفات ایتمشدر. آقسرایده مراد پاشا جامع شریفی حولیسنده مدفوندر. ادیب وشاعر وسخی ونکته‌کو بر ذات اولوب، اشعارنده (صاحب) تخلص ایدردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کوکل یاپ زاهدا بیت خدادر طاعت استرسه‌ك
محققدرکه باب جنتی خاطر شکن آچماز

پیزار { (Pizarre) آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول جنراللرندن اولوب، ۱۴۷۵ تاریخنده (استرمادوره) خطه‌سنك (تروقزیلو) قصبه‌سنده طوغمشدر. پدری زادکاندن اولوب، والده‌سی عادی بر فاحشه اولمغله، کندیسی ولد زنا اولدیغی، وکنجلکنده طوموز یاورولری چوبانلغنی ایتدیکی حالده، بعده آمریقایه کیده‌رك، آلتون معدنلری محللرینی کشف ایتمك اوزره، (آلماغرو) یه رفاقت ایدوب، پانامه‌نك جنوب جهتلرنده هنوز مجهول اولان اقطارده سیاحت ایتمکه باشلامشیدی. آرادیغی یری بولدقدن صکره، اسپانیایه عودتله، ۱۵۳۸ ده شارل کینتدن کشف ایده‌جکی یرلرك والیلکنی بالاستحصال، آمریقایه عودتنده (پرو) نك ضبطنه کیریشمشیدی. ۱۵۳۱ ده (اینقه) حکمدارلرندن (هوئسقار)، برادری (آتاهو-آلپا) یه قارشی امداد ایتمك بهانه‌سیله پرویه کیروب، آتاهوآلپادن انواع حیل ودسایسله بر چوق مبالغ قاپدقدن صکره، کندیسنی خائنانه قتل ایله، (قوزقو) و(کیتو) یی ضبط، بتون پرویی استیلا، و(لیما) شهرینی تأسیس ایلمشیدی. بو صره‌ده رفیقی آلماغرو (شیلی) نك ضبطیله مشغول ایدی. اختلال ایدن پرولیلر طرفندن لیماده محاصره اولنمش ایسه‌ده، دشمنلرینی پوسکورتمکه موفق اولمش؛ وبعده آلماغرو ایله بوزیشه‌رق، محاربه‌یه کیریشمش، وبونك باشنی کسدیرمشیدی. بعده کمال ظلم واستبدادله حکم ایتمکه باشلایوب، بو سببدن طولایی آلماغرونك اوغلی نامنه بر عصیان اویاندیران (هردا) طرفندن ۱۵۴۱ ده قوناغنده قتل اولنمشدر. برادری غونزالس دخی کندیسنه خیلی یاردیم ایتمش؛ وکندیسنك قتلندن صکره، ۳ سنه پرویی اداره ایتدکدن صکره، اسپانیادن والی کوندریلن غوآسقه طرفندن اخذ واعدام اولنمشدر.

پیزان { (Pisan) اون دردنجی قرن میلادیده استخراجات رملیه‌سیله شهرت بولمش برمنجم اولوب، (بولونیه) ده طوغمش اولدیغی حالده، فرانسه‌یه کیدوب، بشنجی شارلك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمش؛ وآنجق بو قرالك وفاتندن صکره، اعتبارینی غائب ایدوب، سفالتده وفات ایتمشدر. —— قیزی (قریستینه پیزان) شعرده شهرت قزانوب، بر چوق منظومه‌لر وسائر اشعار براقشدر. ۱۳۶۳ ده وندیکده طوغوب، ۱۴۳۱ ده پارسده وفات ایتمشدر.

پیزانی { (Pisani) وندیك جمهوریتی قپودانلرندن اولوب، جنوه قپودانلرندن پاغانینو دوریا ایله برقاچ محاربهٔ بحریه ایتمش، ونهایت بونك طرفندن دونناسیله برابر طوتیلوب، ۱۳۵۴ ده تحت اسارتده جنوه‌یه سوق اولنمش ایدی. —— بونك اوغلی ویا یکنی دخی بو اسمله معروف ومشهور اولوب، جنوه‌لیلری مغلوب وآدریاتیك‌دن اخراج، دالماچیایی تسکین ومجارلردن برقاچ اسکله ضبط واسترداد ایتمش ایسه‌ده، بعده پوله ده لوسیان دوریا طرفندن مغلوب اولمغله، سناتو طرفندن حبس اولنمش؛ وسببلی تخلیه اولندقده، ۱۳۸۰ ده جنوه‌لیلری مغلوب ایدوب، دونمالریله برابر تسلیم اولنمغه مجبور ایلمشیدی.

پیزه { (Pise, Pisa) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی

بر شهر اولـوب، (آرنو) نهری اوزرنده وبو نهرك منصبندن ۱۱ کیلومتره یوقاریده‌اولەرق، فلورانسه‌نك ۸۰ کیلومتره غربنده واقعدر. ۳۷ ۷۰۵ وجوارلریله برابر ۵۴ ۰۰۰ اهالیسی، مشهور دارالفنونی، رصد-خانه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی وسائره نمونه‌خانه‌لری، دیلسز وصاغرلره مخصوص مکتبیله متعدد داخلی وخارجی مکاتب اعدادیه‌سی وصنایع نفیسه آقادمیاسی‌واردر. قرون وسطاده چوق دها بیوك اولوب، ۱۵۰ ۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وار ایدی. ایتالیانك اك کوزل شهرلرندن اولوب، کلیسا، سرای وسائره اوله‌رق برچوق ابنیهٔ مشهوره‌سی، کوزل ریختملری ومیلانیه‌لە مشهور و۵۹ متره مرتفع اولان برقله‌سی واردر، که مشهور غالیله بونك اوزرنده ثقلت تجاربنی اجرا ایتمشدر. فلورانسه‌یه دمیر یول ایله مربوطدر. جوارنده مشهور کوکوردلی قاپلیجه‌لر واردر. مشارالیه غالیله‌نك ودیکر برچوق مشاهیرك مسقط رأسیدر. پك اسکی بر شهر اولوب، رومالیلردن صکره غوتلر طرفندن تخریب اولنمش ایسه‌ده، بعده ترمیم اولنه‌رق، ۸۸۸ تاریخنده آیریجه بر جمهوریت تشکیل ایتمش؛ وخیلی وقت ایتالیانك اك تجارتکاه دولتلرندن معدود اولوب، جنوه ایله ادعای رقابت ایتمشدر. او صره‌ده قورسیقه وساردنیه ایله دیکر برچوق آطه‌لر وسائر یرلر (پیزه) جمهوریتنك تحت تصرفنه کچمشیدی. بعده بویرلری غائب ایده‌رك، برچوق وقت ایتالیانك سائر دولتلریله محاربه‌ده‌بولنمش، ودفعاتله بعض قوتلی حکمدارلره عرض تابعیته مجبور اولمش ایدی. استقلالنی استرداد ایتدکدن صکره دخی طول مدت منازعات داخلیه‌دن قورتله‌میوب، نهایت اون بشنجی قرن میلادی ابتداسنده فلورانسه حکومتنه تابع اولمش؛ واو وقتدن بری طوسقانه‌دن آیرلمامشدر. بیرده ۱۴۰۹ ده مشهور بر مجلس مذهبی عقد اولنمشدر. — پیزه ایالتی شمالاً لوقه، شرقاً فلورانسه وسیانه، جنوباً غروستو ایالتلریله، غرباً دخی (لیغوریا) دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (لیوورنو) شهریله جوارلری ایسه بونك ساحلنده اولدیغی حالده، اداره‌سی آیریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۱۲۳ مربع کیلومتره اولوب، ۲۸۳ ۲۱۰ اهالیسی‌واردر. ایچ طرفلری طاغلق اولوب، ساحل بویجه اوولری دخی واردر. (آرنو) ایله (سرکو) نهرلری ایالتی شق ایدرلر. طوپراغی منبت اولوب، حبوبات متنوعه‌ایله اوزوم، طوت وسبزه وسائره حاصل اولور. نهرلرك منصبلری جوارلرنده بعض بطاقلقلر بولنمق حسبیله هواسی آغیرجه‌در. مرعا وچایرلری چوقدر. صنایعجه کری‌اولوب، یالکز بعض بز واپك فابریقه‌لری‌واردر.

پیژن ایران قهرمانلرندن اولوب، سیاوشك قتلندن طولایی ایرانیلرله تورانیلر آره‌سنده وقوع بولان محاربات مشهوره‌ده رستم وکودرزله برابر بولنمش؛ وتورانده برقیویه آتیلوب، بعده افراسیابك قیزی (منیژه) نك دلالتیله رستم طرفندن چیقارلمش ایدی.

پیسا (Pissa) پروسیه‌نك شرق پروسیه ایالتنده (پرکل) نهرینه تابع برچای‌اولوب، لهستانده (ویزاینی) کولندن نبعانله، حدودده (ویستیتر) کولنی بعد التشکیل، غرب شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۰۰ کیلومتره جریاندن وبرطاقم چایلر اخذ ایتدکدن صکره، (اینستربورغ) ك اوست طرفنده (رومینته) نهریله برلشه‌رك، پرکل ایرماغنی تشکیل ایدیور.

پیساندر (Pisandre) اسکی آتنه‌جنراللرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۴۰۱ تاریخنده شهر مذکورك جمهوریتنی لغوایله ۴۰۰ کشیدن مرکب برهیئت حکومت تشکیل ایدنلرك بریدر. [«درتیوزلر حکومتی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیساوروم (Pisaure, Pisaurum) ایتالیانك اسکی شهرلرندن اولوب، همنامی اولان بر نهرك منصبنده و(آریمینوم) شهرینك قربنده واقع ایدی. (توتیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، بلیزار طرفندن ترمیم اولنمشیدی. الیوم (پزارو) اسمیله بیوجك برقریه حالنده‌در. نهرینك دخی شمدیکی اسمی (فولیا) در.

پیستویه (Pistoie, Pistoia) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده، (برونیه) نهری اوزرنده وفلورانسه‌نك ۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۳ ۰۰۰ اهالیسی، فن جراحی مکتبی وسائر مکاتبی، کتبخانه‌سی، تاریخ‌طبیعی نمونه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، بعض مصنع ابنیه‌سی، پاموق منسوجاته چوخه وطوپ وتفنك ایله مشهور ارغنون فابریقه‌لری وساخته الماس کبی قوللانیلان بر نوع بلوری واردر. طبانجه‌نك اك اول بو قصبه‌ده یاپیلوب، بومناسبتله پیستوله ویاپیستول تسمیه‌اولندیغی

مرویدر. اسکی برشهر اولوب، خیلی وقت مستقل بر جمهوریت صورتنده اداره اولنمش؛ وپیره جمهوریتیله محاربه‌ده بولنوب، برآره‌لقده اوکا تابع اولمش ایدی.

پیستیچی (Pisticci) ایتالیانک باسیلیقاته ایالتنده (ماتره) نک ۳۱ کیلومتره جنوب غربیسنده وناپولی‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۸۳۱۰ اهالیسی، شراب وانجیر تجارتی وجوارنده آثار عتیقه‌دن بر مزارستانی واردر.

پیسقو (Pisco) پرونک (ایقا) ایالتنده (شینشا) سنجاغنک مرکزی بر قصبه اولوب، (شونشانغه) نهری منصبنک جنوبنده کائن پیسقو کورفزنده وایقایه کیدن بردمیریول خطنک باشنده واقعدر. ۶۳۰۰ اهالیسی، لیمانی، دمیردن ریختمی وقصبه ایله اسکله آره‌سنده بر ترامواپی واردر. قونیاغی مشهور اولوب، خیلی شراب وشکر دخی چیقار.

پیسقوبامبه (Piscobamba) پرونک شمال جهتنده (آنقاش) ایالتنده وپوماباسبه‌دنك ۱۲ کیلومتره شرقنده اولدرق ۳۴۰۵ متره‌لك ارتفاعده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۱۰۰ اهالیسی واردر. — بو اسمله (اقوآدور) جمهوریتنک (لوبه) ایالتنده دخی بر وادی اولوب، اینقه‌لرك اخیری اولان (قویپاره) یی قورتارمق ایچون طائفه‌سنك اسپانیول جنرالی (پیزار)ه کوتورملت اوزره حضرلامش اولدقلری وبونك ذبح اولندیغی خبر آلنجه یره کومدکلری خزینه‌لرك محل دفنی اولمغله مشهوردر. هر نه قدر تحریات اجرا اولنمش ایسه‌ده، بو خزینه‌لرك نشانی بولنه‌مامشدر.

پیسك (Pisek) چهستانده (ووتاوه) نهری اوزرنده وپراغدنك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی وعسکریلرك چوجقلرینه مخصوص مکتبی واردر.

پیسون (Pison) روما مورخلرندن اولوب، علم حقوقده‌کی ید طولاسیله وقوه ناطقه وفصاحتیله دخی شهرت بولمشدر. بعض قوانین ونظامات وضع ایتمش؛ وقبل المیلاد ۱۳۳ ده قونسلوس اولمش ایدی.

— بونك عائله‌سنه منسوب دیکر بر پیسون دخی واردر، که قبل المیلاد ۵۸ تاریخنده قونسلوس و ۵۷ ده ماکدونیا والیسی اولمش؛ و ۴۸ ده مشهور (کیکرون)ی نفی ایتمك اوزره قلودیوس ایله برلشمش، ودامادی اولان قیصرك یاردیمیله محکوم اولدیغی بر مجازاتدن قورتلمش ایدی. کیکرونك بونك علیهنده شدتلی بر نطق موجوددر.

— بونك اوغلی قبل المیلاد ۱۵ تاریخنده قونسلوس اولوب، آوغستوسك زماننده روما شهرامینی اولمشیدی.

— بو عائله‌یه منسوب دیکر بر پیسون دخی آوغستوس زماننده قونسلوس وتیبرك زماننده سوریه والیسی اولوب، ظالم برآدم ایدی. قاریسی (پلانچینه) ایله برابر (جرمانیقوس) ی تسمیم ایتمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، مجازات کورمه‌مك ایچون، اتلاف نفس ایتمشیدی.

— دیکر بر پیسون دخی میلادك ۶۵ تاریخنده قونسلوس اولوب، (نرون) ه قارشی بر اتفاق تشکیل ایتمش، وکندیسنك ایمپراطورلغی رفقاسی میاننده قرارلشمش ایکن، نیتلری آکلاشلمغله، جامده طمارلرینی آچوب، اتلاف نفس ایلمشیدی.

— دیکر بر پیسون دخی اقتدار وحسن اخلاقنه بناءً (غالبه) طرفندن معاونلکه وکندیسندن صکره قیصرلغه تعیین اولنمشدیسه‌ده، یالکز بش کون بو مقامده قالوب، اوتونك تحریکیله (پرتوریان) لر طرفندن غالبه ایله برابر قتل اولنمشدر.

پیسون (کوییوم —) فلمنك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، اون یدنجی قرن میلادیده بر مدت (لیدن) ده وآمستردامده اجرای طبابت ایتدکدن صکره، پرنس (ناسو) نك معیتنده برازیلیایه کیتمش، وپرنسك وفاتندن صکره، مارغراف فردریق کوییومك خدمتنه کیروب، بو ذاتله برلکده برازیلیاده تاریخ طبیعی‌یه متعلق ایتدکلری کشفیات فنیه بر بیوك کتاب حالنده نشر اولنمشدر. (ایپقه‌قوآنه) علاجنی دخی کشف ایدن بونلردر.

پیسونل (Peyssonel) ۱۷۴۰ تاریخلرنده درسعادت فرانسه سفارتنك باش کاتبی اولوب، بعده ازمیرده قونسلوس اولمش؛ وبو مناسبتله آناطولی‌یی کزوب، برطاقم آثار عتیقه کشف ایتمش؛ وبو قطعه حقنده برچوق حقایقی جامع بر سیاحتنامه یازمشدر. — اوغلی دخی ازمیر قونسلوسلغنده پدرینه خلف اولوب، طونه وقره دکیز سا-

حللرنده یاشامش اولان اقوام حقنده تحقیقات مکمله‌یی حاوی بر کتاب یازمشدر.

پیسوئرغوآ (Pisuergua) اسپانیاده بر نهردر، که پالانسیا خطه‌سنك شمالنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، پالنسیا، بورغوس وواللادولید ایالتلرینی بالاروا، ٢٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (دوئرو) ایرماغنه دوکیلور. اسغوآ، آرلانزون وقاریون چایلری باشلیجه تابعلریدر.

پیسه (Pise) یونان قدیمك (الیده) خطه‌سنده بر شهر قدیم اولوب، مستقل بر حکومت صورتنده اداره اولنوردی. (اولیمپیا) بو حکومتك النده بولندیغندن، مشهور اولیمپیا اویونلرنده پیسه حکومتی ریاست ایدردی. الیده حکومتی، بو ریاستی آلمق اوزره، اسپارته ایله اتفاق ایدوب، مسینه محاربه‌لرینك اوچنجیسنده قبل‌المیلاد ٤٦٥ تاریخنده پیسه شهری کاملاً تخریب اولنمش؛ واسترابونك زماننده اثری بیله قالمامش ایدی. موقعی الیوم (میراقه) تسمیه اولنور. تروآ محاربه‌سندن صکره بو شهرك اهالیسندن برقاچ آدملرك ایتالیایه کچوب، (پیزه) شهرینی تأسیس، ووطن اصلیلرینك اسمیله تسمیه ایتدکلری مرویدر.

پیسیدیا (Pisidie) آناطولینك بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، حید وبوردور جهتلرندن وتکه‌نك شرق شمالی قسمندن عبارت اولمغله، شرقاً (ایسوریا) وکیلیکیا، جنوباً (پامفیلیا)، غرباً (لیکیا)، شمالاً دخی (فریجیا) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی طاغلق اولمغله، اهالیسی جسور وسرکش اولوب، ایرانیلرله ماکدونیالیلر وغلاتلر کندیلرینی تمامیله رام ایده‌مه‌مشلر دیسه‌ده، نهایت رومالیلر طرفندن مغلوب اولمشلردی. رومالیلر زماننده ابتدا پامفیلیا ایله اولوب، بعده آیریجه بر ایالت اعتبار اولنه‌رق، (آنطیوخیا) دینلن آق شهر مرکز اتخاذ اولنمش ایدی.

پیسیسترات (Pisistrate) اسکی آتنه جبابره‌سندن اولوب، مشهور واضع قانون حکیم (سولون) ك اقرباسندن ایدی. مالك اولدیغی ثروت وجسارت وفصاحت یاردیمیله، اهالینك توجهنی قزانوب، کویا محافظهٔ نفس ایچون ٦٠٠ کشیدن عبارت بر معیت ایدنمش؛ وبونلرله قلعه‌یی ضبط ایدوب، سولونك ممانعت مصرانه‌سیله برابر، قبل‌المیلاد ٥٦١ تاریخنده حکومتی اله کچیرمشیدی. بر سنه صکره (مغاقلیس) طرفندن طرد اولنوب، ٩٥٦ ده ینه اونك طرفندن جلب، و ٥٥٢ ده تکرار طرد اولنه‌رق، اوبیایه (یعنی آغریبوزه) قاچمش ایدی. ٥٣٨ ده بتکرار حکومتی اله کچیرمکه وبو دفعه عاقلانه وعادلانه حرکتیله محافظه ایتمکه موفق اولمشیدی. ٥٢٨ ده وفات ایدوب، اوغللری (هیپارق) ایله (هیپیاس) خلفلری اولمشلردر. پیسیسترات صنایع وزراعت وعلومی ایلریلتوب، اومیروسك اشعارینی جمع ونشر ایتدیرمشیدی.

پیشاور هندستانده پنجاب خطه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده وافغانستان حدودی قربنده بر شهر اولوب، کابلك ٢٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکابل نهری اوزرنده واقعدر. ایالت مرکزی اولوب، ٨٠٠٠٠ اهالیسی واردر. بو شهر اکبر شاه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بعده خیلی وقت افغانستاندن معدود اولوب، نیم مستقل بر خانلغك مقری بولنمشدر.

پیشدادیان ایران قدیم ملوکنك ال اسکی سلاله‌سی اولوب، بونلرك احوالی حقنده شهنامه‌ده وزنداوستاده‌کی روایات تاریخدن زیاده اساطیره عائددر. بونلرك برنجیسی عد اولنان (کیومرس) زردشتیلرك آدمی حکمنده اولوب، ایلك یارادلمش انسان نظریله باقلیر. بونلر اصل ٩ کشی اولوب، برر آره‌لق ایرانی ضبط ایتمش اولان عرب ضحاك وترك افراسیابله برابر ١١ عددینه بالغ اولورلر، که شونلردر: کیومرس، هوشنك، تهمورس، جمشید، ضحاك، فریدون، منوچهر، نوزر، افراسیاب، زاب، کرشاسب. ایلك بش آلتیسنك احوالی حقنده شهنامه‌ده نقل اولنان روایات بر درجه‌یه قدر علم الارض وعلم البشره مطابق اولوب، هر برلری بیکلرجه سنه‌لر دوام ایتمش بر دورك احوال بشریه‌سنی مصوردر. هند اساطیر قدیمه‌سنه باقیلیرسه، مثلا جمشید (جامه‌شیدا) دینلن وکونشدن کنایه اولان بر اله کاذبدن، ضحاك تازی (آزی ضحاکه) دینلن براژدرهادن وفریدون دخی (فریتون) تعبیر اولنان ومذکور اژدرهایی اولدیرن بر ملکدن بشقه بر شی اولمدیغی آکلاشیلیر.

زردشت هند بر همنیلرینك متعدد الهلرینی انکار ایله یونلرك بر خالقدن بشقه (دوا) لرینی یعنی الهٔ کاذبلرینی بنه او اسمله یعنی (دیو) اسمیله جن وعفریت عد ایتدیکی، وبوندن طولایی هنددن طرد اولنه‌رق، ایرانه کیتدیکی وقت هندلیلرك جشید وفریدون کبی بعض اله وملکلرینی دخی پادشاه عد ایده‌رك، یکی بر اساطیر قورمشدر، که بونك بر صورتی شاهنامه‌ده دخی کوریلیور. بناءً علیه پیشدادیان سلاله‌سنی ترکیب ایدن حکمدارلرك اسملری اولوب، جسملری اولمامش اولدیغنده شبهه اولنماماق اقتضا ایدر. یکی کشف اولنمش بعض داستانلر پیشدادیاندن اول ایرانده آبادیان، جیان، شائیان، یاشائیان وکلشائیان اسملریله بش سلاله دها حکم سورمش اولدقلرینی روایت ایدیورلرسه‌ده، بونلرك دخی زردشت دیننده اول ایرانده مرعی بولنمش اولان صابئه دیننك رؤسا وپیغمبرانندن ویاخود اسکی الههٔ کاذبه‌دن والحاصل اساطیر قبیلندن اولدقلری آکلاشیلیور.

پیشوپیشو (Pichu-Pichu) آند سلسلهٔ جبالنك پروده‌کی اڭ مرتفع پیوه‌لرندن اولوب، (آرکیپا) نك شمال شرقیسنده واقعدر. ٥٦٧٠ متره ارتفاعی اولوب، همنامی اولان بر بوغازك اوستنده‌در.

پیشوئی کانغ (Pichouï-Kiang) چینك جهت غربیه‌سنده بر نهر اولوب، (قان‌صو) ایالتی حدودنده نبعانله، ابتدا شرقه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، ٤٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (چانوهو) شهری قربنده (کالینغ) نهرینه دوکیلور.

پیشین (یاخود پشنك) افغانستانده قندهارك ١٦٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکته‌نك ٥٥ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (سرخ آب) نهری اوزرنده واقع برقصبه اولوب، الیوم انکلتره‌نك النده بولنان همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. — پیشین ایالتی جنوباً بلوجستانله وسائر هر طرفدن افغانستانله محدود اولوب، هندستانله همحدود اولدیغی حالده، ١٨٧٨ تاریخندن بری انکلتره‌نك تحت اداره‌سنده اولوب، قندهاری هندستان خطوطنه ربط ایتمك اوزره، شکارپوردن تمدید اولنان دمیر یول خطی بو ایالتك اورته‌سندن کچیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٣٢٣ مربع کیلومتره واهالیسی ٨١٠٠٠ کشیدر. قسم شمالیسی طاغلق اولوب، جنوب شرقی جهتی مرتفع بر اووه ویا وادیدن عبارت اولمغله، هواسی صاغلام وحبوبات متنوعه ایله سائر محصولاتی چوقدر. برقاچ نهر طاغلردن اینوب، اراضیسنی اروا ایتدکدن صکره، بلوجستان چوللرنده قورورلر. مرکزی اولان پیشیندن بشقه دینارکرز، کلستان کرز، کواجه، کله عبدالله، سید، علیجای، خوشدلخان کبی برقاچ قصبه‌سی واردر.

پیشینشا (Pichincha) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده وکیتونك ١١ کیلومتره غربنده اوله‌رق ٠° ١١′ عرض جنوبی ایله ٨١° ١٢′ طول غربیده واقع بر برکان اولوب، ٤٩٩٦ متره ارتفاعی واردر. دفعاتله آتش افشان اولوب، اڭ دهشتلی فورانلری ١٥٣٥ و ١٥٥٧ و ١٦٦٠ و ١٦٩٠ ده وقوع بولمشدر. — مرکزی کیتو اولان ایالته دخی پیشینشا نامی ویریلیور. [«کیتو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیغال (Pigalle) فرانسه‌نك اڭ مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، ١٧١٤ ده پارسده طوغمش، و ١٧٨٥ ده وفات ایتمشدر. ابتدا ضرورتده یاشایوب، بعده مادام (پومپادور) ك توجهنی قزانمغله، ثروت واعتباره نائل اولمش، وصنایع نفیسه آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمش ایدی. اساطیردن مأخوذ برقاچ مشهور هیکل ایله وولترك دخی هیکلنی یاپمشدر.

پیغول لبرون (Pigault-Lebrun) فرانسه‌نك مشاهیر حکایه نویسانندن اولوب، ١٧٥٣ ده قاله‌ده طوغمش، و ١٨٣٥ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی حکایه کتابلری ٢٠ جلد قدر اولیور. ٨ جلد اوزره بر فرانسه تاریخی دخی واردر.

پیقار (Piekar) پروسیه‌نك سیلزیا خطه‌سنده، (باتین) قضاسنده وباتینك ٤ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، (برنیجه) چایی اوزرنده برکوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ وناحیه‌سیله برابر ٧٧٦٥ اهالیسی واردر. لهستان حدودی اوزرنده‌در.

پیقارد (L'abbé J. Picard) — آبه فرانسه‌نك اڭ مشهور منجملرندن

اولوب، هیئـه متعلق پك چوق كشفیاته موفق اولمش، و پارس رصد خانه‌سنك تأسیسنه خدمت ایتمشدر. ۱۶۲۰ ده طوغوب، ۱۶۸۳ ده وفات ایتمشدر.

پیقارد (Picard) فرانسه‌نك فاجعه نویس محرر لرندن اولوب، ۱۷۹۶ ده طوغمش، و ۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر. وقتنده پك چوق شهرت قزانان بر قاچ فاجعه ومضحكه‌لری اولوب، ۱۰ جلد تشكیل ایدیور.

پیقاردیا (Picardie) فرانسه‌نك شمالی خطه‌لرندن اولوب، شمالاً (آرتوآس) و (بولونه)، شرقاً شامپانیه، جنوباً «فرانسه آطه‌شی» خطه‌لریله، غرباً دخی نورماندیا خطه‌سی ومانشه دكیزیله محاط ومحدود در. مركزی (آمیان) شهری اولوب، یوقاری وآشاغی پیقاردیایه منقسم ایدی. تقسیمات جدیده‌ده (سومه) ایالتنك بتونیله اسنه، اوآزه، وپادوقاله ایالتلرینك برر مقدارلری بو خطه داخلنده‌در. اووه‌لری چوق اولوب، باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله یاغ چیقارمغه مستعمل نباتاتدن‌عبارتدر. میوه وسبزه‌لری آزدر. وقتیله (نوستریا) دولتنه‌تابع‌اولوب، بعده‌برچوق‌دره‌بكلكلرینه تقسیم، بر آرهاق انكلیزلر طرفندن ضبط، صكره بورغونیه دوقه‌لغنه‌الحاق، ونهایت ۱۴۶۲ده فرانسه قراللغنه ضم اولنمشدر.

پیقاشو (Picacho) اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده (سیرانواده) سلسلهٔ جبالنك ذروه‌لرندن اولوب، ۳۴۷۰ متره ارتفاعی واررر، یعنی سلسلهٔ مذكوره‌نك (مولاحسن) ذروه‌سندن صكره اك یوكسك محلی اولوب، ذروهٔ مذكوره‌دن بر بوز دره‌سیله آیرلمشدر.

پیق دادام (Pic d'Adam) [«آدم تپه‌سی» ماده‌سنه مراجعت.]

پیق دلا میراندول (Pic de la Mirandole) ایتالیاده (مودنه) قربنده بر دره‌بكی فامیلیاسی اولوب، بو فامیلیا افرادندن (ژان) اسمنده بری ۱۴۷۳ تاریخنده، هنوز ۱۰ یاشنده اولدیغی حالده، شعر وفصاحتده ونطق ایراده‌كی قوت ومهارتیله شهرت بولمش؛ وبتون آوروپا دار الفنونلرینه دوامله كافهٔ علوم وفنونی بعد التحصیل، علم وفنه متعلق لاتین لساننده بر قاچ كتاب یازمش؛ و ۲۳ یاشنده ایكن، رومادە بر طاقم مسائلی درمیان ایده‌رك، عصرینك علماسندن جواب ایستدیكی حالده، رؤسای روحانیه بوسؤاللرك بعضنده رفض اثری كورمكله، صاحب ترجمه فرانسه‌یه‌قاچمغه مجبور اولمش؛ وبر مدت صكره فلورانسه‌یه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله پكیره‌رك، ۱۴۹۴ده ۳۱ یاشنده وفات ایتمشدر.

پیقو (Pico) بحر محیط آطلاسیده واقع اولوب پورتكیزه تابع بولنان (آسور) جزایرندندر. (سان میكل) جزیره‌سنك غرب شمالیسنده اوله‌رق، ′۲۲ °۳۸ عرض شمالی ایله ′۲۶ °۳۰ طول غربیده واقع اولوب، بویی ۴۰ واكی ۲۶ كیلومتره واهالیسی ۲۸۰۰۰ كشیدر. مركزی (وبلا دالاغونه) قصبه‌سیدر. یوكسك بركانی طاغلری ومشهور شرابی واردر.

پیقوآ (Piqua) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده برقصبه اولوب، (قولومبوس) ك ۱۱۵ كیلومتره غرب شمالیسنده واوهیو ایرماغنه تابع (میامی) نهری ایله (اریه) جدولی اوزرنده واقعدر. ۶۰۳۰ اهالیسی واردر. كوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، دمیر یول خطی اوزرنده واقع‌اولمغله، پك‌ایشلك تجارتی وآلات‌زرعیه ایله منسوجات وسائره فابریقه‌لری واردر.

پیقومنوس (Picumnus) اسكی ایتالیا اهالیسی آلههٔ كاذبه‌سندن اولوب، تأهل كبی مراسمك حامیسی واراضی‌یی كوبره‌لتمك اصولنك موجدی عد اولنوردی. حبوباتی اوكوتمك اصولنك موجدی زعم اولنان (پیلومنوس) ایله‌برلكده عبادتی اجرا ایدیلیر، وایكنجیسنه آیریجه دكرمنجیلر طرفندن عبادت اولنوردی.

پیكتو (Pictou) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك یكی اسقوچیه خطه‌سنده قونتلق مركزی برقصبه اولوب، هالیفاقسك ۱۳۸ كیلومتره شمال شرقیسنده واوچ كوچك نهرك دوكلدیكی بر خلیجك كنارنده واقعدر. ۴۱۵۰ اهالیسی، دارالفنونی، آقادمیاسی، كوزل لیمانی، سفائن اعماله مخصوص دستگاهلری ومعدن‌كوری تجارتی واردر. — پیكتو قونتلغنك مساحهٔ سطحیه‌سی

٢٩١٦ مربع کیلومترہ اولوب، ٣٥ ٥٣٥ اهالیسی واردر.

پیکرینغ (Pickering) انکلترہ‌نك (یورق) قونتلغنده و(نیومالتون) ك ١٢ کیلومترہ شمالنده اسکی بر قصبه اولوب، ٣٩٦٠ اهالیسی، ایشلك حیوانات بازاری واطرافنده برچوق آثار عتیقه وشایان تماشا مواقع طبیعیه‌سی واردر.

پیکمالیون (Pygmalion) قبریس جزیره‌سنده ظهور ایتمش پك اسکی برهیکلتراش اولوب، اساطیر یونانیه‌یه کوره، کندی یاپمش اولدیغی (غالاته) نك بر هیکلنه عاشق اولمغله، آلهه‌دن بونك جانلانمسیچون دعا ایده‌رك، کویادعاسی قبول اولنمش، وبونكله اولان ازدواجندن (پافوس) اسمنده بر اوغلی اولمش.

پیکمالیون (Pygmalion) اسکی فنیکه‌ده صور حکمداری اولوب، قبل المیلاد ٨٧٤ تاریخندن ٨٢٧ تاریخنده‌دك حکومت سورمشدر. خزاینی ضبط ایتمك مقصدیله برادری (سیخیا) یی قتل، وهمشیره‌سی (دیدون) ی فراره مجبور ایتدیکی کبی، تبعه‌سی حقنده دخی انواع مظالم روا کورمكله، زوجه‌سی (استاربه) طرفندن تسمیم اولنمشیدی. (تلاق) حکایه‌سنده ذکر اولنان پیکمالیون بودر.

پیکمه (Pygmées) اسکی یونانیلر بو اسمله بویلری پك کوچك بر قوم بولندیغنه معتقد اولوب، بونلرك مکانینی کاه تراکی (یعنی ادرنه وفلبه جهتلری)، کاه قافقاسیه وکاه حبش جهتلرنده والحاصل بیلدکاری عالمك کنارلرنده کوستررلردی.

پیل (Peel) انکلترہ‌نك مشاهیر سیاسیوننددن اولوب، ١٧٨٨ ده طوغمش، و ١٨٥٠ ده وفات ایتمشدر. ١٨٠٩ ده پارلمنتویه دخول ایدوب، ١٨٢٢ ده لورد لیورپولك قابینوسنده داخلیه ناظری اولمش؛ وامور سیاسیه‌ده محافظه‌کاران فرقه‌سنه منسوب اولدیغی حالده، اداره خصوصنده سربستی طرفدارلرینك افکارینی التزامله، خیلی اصلاحاته موفق اولمشیدی. ١٨٣٠ ده سربستی طرفدارلرینك ایش باشنه کچمسی اوزرینه، پارلمنتوده بونلرك حرکاتنی شدتله تنقید ومؤاخذه ایتمش؛ و ١٨٤١ ده قابینتو تشکیلنه مأمور اولوب، باش وکیل اولمشدی. فرانسه ایله اولان حسن مناسباتی اعاده ایله، برطاقم اصلاحات داخلیه اجرا ایتدکدن صکره، ایرلانده حقنده‌کی تکلیفاتی قبول ایتدیره‌مدیکندن، ١٨٤٨ ده استعفایه مجبور اولوب، بعده یکیدن ایش باشنه کلمك اوزره ایکن، آتدن دوشوب تلف اولمشدر.

پیلات (Pilate) آلپ سلسله‌سی شعباتندن اولدرق اسویچره‌نك (لوچرنه) و(اونتروالد) جمهوریتلری آره‌سنده واقع بر طاغ اولوب، لوچرنه کولنك ساحل غربیسی بویجه ممتد اولور. اك یوکسك ذروه‌سنك ٢٣٤٣ متره ارتفاعی واردر. — فرانسه‌ده دخی (لوآره) ایله (رون) ایالتلرنده بو اسمله بر طاغ اولوب، (سونه) سلسله‌سنه مربوطدر. (ژیر) نهری بو طاغدن نبعان ایدر.

پیلاتیوس پونتیوس — یاخود پونس پیلات Ponce-Pilate, Pontius Pilatus) حضرت عیسانك زماننده رومالیلر طرفندن قدسده حاکم اولوب، حضرت مسیحك محاکمه‌سی کندیسنه تکلیف اولندقده، وظیفه‌سنك خارجنده اولدیغنی بیان ایله، ایشی (هرود) ه حواله ایتمش؛ ویهودیلرك بیرامنده بر مجرمی عفو ایتمك عادت اولدیغندن، پیلاتیوس (باراباس) اسمنده بر حیدودله حضرت عیسانك اسملرینی یازه‌رق، ایکنجیسنك ترجیح اولنه‌جغنی مأمول ایدرکن، یهودیلرك حیدودی ترجیح وعفو ایتملری اوزرینه، حضرت عیسانك اعدامنه حکم ایتمکه مجبور اولمش؛ وآنجق بو حکمی ویردکدن صکره اللرینی یقامش ایدی. میلادك ٣٧ تاریخنده قدسدن قالدیریلوب، غالیایه کوندرلمشیدی.

پیلاد (Pylade) یونان قدیم قهرمانلرندن (اورست) ك محب صادق اولوب، فوکیده حکمداری (استروفیوس) ك اوغلی ایدی. اورستی هر یره تعقیب ایدوب، کندیسندن بر آن آیرلمامش؛ وهمشیره‌سی (ایلکترہ) یی تزوج ایلمشیدی. پدرینك وفاتنده فوکیده حکمداری اولدی. محبت وصداقتده اسمی ضرب مثل حکمنه کچمشدر. — بو اسمله آناطولینك کیلیکیا خطهٔ قدیمه‌سنده یعنی آطنه ولایتی سواحلنده دخی پاندومیمه اویناتمقده فوق العاده شهرت قزانمش بر آدم ظهور ایده‌رك، آوغستوسك زماننده رومه‌ده اجرای لعبیات ایتمشدر.

پیلار (Pilar) فلیپین جزایرندن (لوسون) آطه‌سنك (لاغونه) قضاسنده و(مانیله) نك

٦١ كيلومترە جنوب شرقيسندە بر قصبە اولوب، (بی) كولی قربندە ويك منبت بر اوودە واقع وجوارلريلە برابر ٤٧٣٥ اهاليی جامعدر.

پيلار { (Pilar) برازيليانك (آلاغوآس) جمهوريتندە (مانغوآيە) كولی كنارندە وبو كولە دوكيلن بر چايك منصبندە واقع بر قصبە اولوب، جوارلرندە حاصل اولان كليتلی پاموق وتوتون وشكر قاميشی تجارتنك مركزيدر. — برازيليادە بو اسملە دها بر قاچ قصبە بولنديغی كبی، (پاراغوآی) جمهوريتندە دخی بر قصبە واسكلە وفيليپين آطەلرندە دە بر قاچ قصبە واردر.

پيلاس { (Pilas) اسپانيانك آندالوسيا خطەسندە، سويلە (يعنی اشبيليە) ايالتندە وسويلەنك ٣٠ كيلومترە غرب جنوبيسندە بر قصبە اولوب، ٣٤٨٠ اهاليسی واردر. برروايتدە اسپانيانك اك بيوك رساملرندن موريلونك وطنيدر.

پيلاو { ياخود پلاو (Pillau) تونسك ساحل شماليسندن ١٥٠٠ مترەلك مسافەدە و(رأس سيدی علی المكی) اسميلە معروف (فارينا) برونك شمال غربيسندە واقع بر كوچك آطەدر.

پيلاو { (Pillau) پروسيەنك نفس پروسيە خطەسندە وبالطيق دكيزی ساحلندە اولەرق (كونيكسبرغ) ك ٤٥ كيلومترە جنوب غربيسندە بر قصبە واسكلە اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسی كوزل ليمانی، سفاين اعمالنە مخصوص دستكاهلری وصيد ماهيسی واردر.

پيلايە { (Pilaya) بوليويادە (پيلقومايو) نهرينە تابع بر چای اولوب، بوليويانك قسم جنوبيسنك صولرينی جمع ايلە، تقريباً ٨٠٠ كيلومترەلك جريانندن صكرە، آرجنتين جمهوريتی طوپراغندە پيلقومايويە دوكيلور.

پيلخاوە { (Pilkhava) هندستانك (ميرات) ايالتندە وميراتك ٣٥ كيلومترە جنوب غربيسندە بر قصبە اولوب، ٦٣٠ ی مسلم اولمق اوزرە، ٥٦٦٠ اهاليسی، ايكی بيوك جامعی وپاموق منسوجات دستكاهلريلە خيلی تجارتی واردر.

پيلسن { (Pilsen) چهستاندە پراغەنك ١١٦ كيلومترە جنوب غربيسندە بر شهر اولوب، ٢٨٠٠٠ اهاليسی، مكتب اعداديسی، عسكری چوجقلرينە مخصوص مكتبی، علوم وفنون جمعيتی، مشهور بيرەسی وبيوك وپاموق منسوجات فابريقەلری واردر.

پيلغرام { (Pilgram) چهستانك (تابور) ايالتندە وتابورك ٤٠ كيلومترە شرقندە قضا مركزی بر قصبە اولوب، ٤٢٠٠ اهاليسی، مياه معدنيەسی، يوك ايپليك وچوخە ايلە كاغد فابريقەلری واردر. — قضاسنك مساحۀ سطحيەسی ١١٨٣ مربع كيلومترە واهاليسی ٨٩٥٤٠ كشيدر.

پيلقومايو { (Pilcomayo) بوليويادە بر نهردر، كە (شوكيساقە) قربندە ′٢٠°٢٠ عرض جنوبی ايلە ′٥٠°٧١ طول غربيدە (آند) سلسلۀ جبالندن نبعان ايلە، شرقە وبعدە شرق جنوبيە طوغری آقەرق، آرجنتين طوپراغنە كيرر، وتقريباً ١٤٠٠ كيلومترەلك جريانندن صكرە، ايكی قولە آيرلمش اولديغی حالدە، پاراغوآی ايرماغنە دوكيلور. باشليجە تابعلری: سان جوان، قاشيابو، پاسيايە وسائرەدر.

پيلمار { (Plomari) مدللی جزيرەسنك ساحل جنوبيسندە قضا مركزی بر قصبە اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهاليسی، ليمانی، كوچك كميلر اعماليچون دستكاهی وبرقاچ صابون وياغ كارخانەسی واردر. — پيلمار قضاسی جزاير بحر سفيد ولايتنك مدللی سنجاغنە تابع اولوب، مدللی جزيرەسنك قسم جنوبيسندن عبارتدر. (پولهنت) ناحيەسيلە برابر ١٠ قريەيی جامع اولوب، ١٨٦٤٢ اهاليسی، ٥ جامع شريفی، ٢١ كليساسی، ٣ اسلام و ١٦ خرستيان مكتبی، ٢ قابليجەسی، ٣ دباغخانەسی، ١٥ صابونخانەسی و ٣٩ ياغخانەسی واردر. اراضيسی اولدقجە منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعە ايلە سبزە وميوەلرك انواعی حاصل اولور. برنجی درجەدە محصولی زيتون اولوب، خيلی زيتون ياغی وصابون اخراج اولنور. مرعالری دخی ضررسز اولوب، خيلی قيون، كچی، صيغير، آت وسائر حيوانات بسلنيلير. اهاليسنك قسم كليسی روم وخرستيان اولوب، اسلامی اقليتدەدر.

پيلمايكن { (Pilmaiquen) شيلينك قسم جنوبيسندە، (والديويا) ايلە (لانكيهونە) ايالتلری آرەسندە جريان ايدر بر چای اولوب، (ريو بوئنو) نهرينە تابعدر. تقريباً ′٤٠°٣٧ عرض جنوبيدە وآند سلسلەسندەكی (قونستانچيا) كولندن نبعانلە، غربە طوغری جريان ايدر. مجراسی

١٥٠ كيلومتره طولنده اولوب، ٢٠ كيلومترهلكى سير سفائنه صالحدر.

پيلمن (Pylémène) قسطمونى جهتندن عبارت اولان پافلاغونيا خطۀ قديمه سنده بو اسمله بر قاچ حكمدار كلوب، اڭ معروفى قبل‌الميلاد ١٢١ تاريخندن ٨١ تاريخنه‌دك حكومت سورمش اولان ايكنجى پيلمن‌در، كه پونت حكمدارى يدنجى مهرداد طرفندن مملكتندن طرد واخراج اولنه‌رق، روما سردارلرندن پومپيوس طرفندن تخت موروثنه اعاده اولنمش؛ وبوايلمكه قارشى مملكتنڭ ساحل قسمنى صاغلغنده روماليلره ويروب، ديگر قسمنى دخى وفاتنده وصيتله بونلره ترك ايتمش ايدى.

پيلوس (Pylos) يونان قديمڭ (پلوپونس) قطعه‌سنده يعنى مورەشبه جزيرسنده بو اسمله زمان قديمده اوچ قصبه بولنوب، برى اليده، برى تريفيلياده وبرى‌ده مسينياده وساحل بحرده ايدى. اوچى دخى (نستور)ڭ پايتختى بولنمش اولمق ادعاسنده اولوب، استرابون بوشرفى ايكنجيسنه ويريور. اوچنجيسى اليوم (ناوارين)قصبه‌سنڭ بولنديغى موقعده اولوب، اهميتى حائز بر اسكله عد اولنمغله، مشهور پلوپونس محاربه‌لرنده آتنه‌ليلر طرفندن‌ضبط اولنمشيدى.

پيلون (Pilon) فرانسه‌نڭ اڭ مشهور هيكلتراشلرندن اولوب، ١٥١٥ تاريخنده (مانس) قربنده (لونه) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٥٩٠ ده وفات ايتمشدر. بر قاچ هيكلى وسائر آثار هنوز نه سى موجوددر.

پيلوور ياهه (Pilvor-Jaha) ونام ديگرله شاپكينه (Chapkina) روسيه‌نڭ قسم شماليسنده (آرخانكل) ايالتنده بر چاى اولوب، صاغدن (پچوره) ايرماغنه دوكيلان انهاردندر. بحر منجمد شمالى سواحلنه قريب اولان متعدد كوللردن (پيلوورده) كولندن چيقه‌رق، غربه وغرب جنوبى‌يه جريانله، آلچق اووه‌لرڭ ايچندن ١٦٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده آقار. مجراسنڭ همان بتونى سير سفائنه صالحدر. كنارلرنده (ساموئيت) لر (رن) سوريلرينى اوتلاته‌رق كزرلر.

پيلوه (Pilva) روسيه‌نڭ شمال شرقى جهتنده بر نهردر، كه (دولكدا) ايالتنڭ حدودنده واقع (اووالى) طاغندن نبعانله، (پرم) خطه‌سنده جنوب غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، ١٠٠ كيلومتره‌لك جريانندن صكره، (وولغا)يه تابع (قامه) نهرينه دوكيلور. مجراسنڭ قسم اعظمى صال سيرينه صالحدر.

پيليبهيت (Pilibhit) هندستانڭ شمال غربى جهتنده واقع (رحيلقند) ايالتنده و(باريلى) نڭ ٥٠ كيلومتره شمال شرقيسنده لوا مركزى برشهر اولوب، ٢٩ ٥٢٠ سى مسلم‌اولمق اوزره، ٢٩ ٧٢٠ اهاليسى، حافظ رحمت خان طرفندن تأسيس‌اولنمش بيوك برجامع شريفيله برحمامى، ايكى چارشيسى وپك ايشلك تجارتى واردر. — پيليبهيت سنجاغنڭ مساحۀ سطحيه‌سى ٣٥٥٢ مربع كيلومتره واهاليسى ٤٥١ ٦٠٠ كشيدر.

پيليس (Pilis) مجارستانڭ وسطلرنده، طونه‌نڭ ساحل يميننده منفرد برطاغ اولوب ٧٥٥ متره ارتفاعى اولان اڭ يوكسك ذروه‌سى پشته‌نڭ ٢٣ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. — بوطاغڭ جوارلرى وقتيله آيريجه برايالت اولوب، شمديكى حالده پشته ايالتنه ملحقدر، ويوقارى وآشاغى اسملريله ايكى قضايه منقسمدر.

پيليسياروى (Pielisjarvi) روسيه‌ده فينلانده‌قطعه‌سنڭ(كوئوپيو) ايالتنده بركول اولوب، طولى ١٠٥، عرضى ٢٦ كيلومتره ومساحۀ سطحيه‌سى ١٠٩٣ مربع كيلومتره‌در. حذاى بحردن ٩٣ متره ارتفاعنده‌در. ايچنده بر قاچ آطه موجوددر. ساحل شرقيسنده (پيليس) اسميله بركوى بولنوب، كول بونڭ اسميله تسميه اولنمشدر. فضلۀ مياهى جنوب شرقى كوشه‌سندن چيقان (پيليسيوكى) چايى واسطه‌سيله (پيهاسلقه)كولنه دوكيلور.

پيليقه (Pilica, Pilitza) ياخود پيليچه لهستانده بر نهر اولوب، ويستوله ايرماغنڭ صولدن آلديغى چايلردندر. (كيليچه) ايالتنده همنامى اولان قصبه‌نڭ قربنده نبعانله، شرق شمالى‌يه طوغرى آقار. مجراسنڭ سير سفائنه صالح قسمى ٢٤٠ كيلومتره طولنده‌در. — پليقه قصبه‌سى ايالت مذكوره‌نڭ (اولقوز) قضاسنده واولقوزڭ ٢٣ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ٤٩٨٠ اهاليسى، حبوبات تجارتى ودباغخانه‌لريله بز دستكاهلرى واردر.

پيليلو (Pililu) بحرمحيط كبيرڭ (ميقرونسيا) قسمنده كائن (پالائو) جزاير مجمعه

سنك بری اولوب، ۷° عرض شمالیده واقعدر. اطرافنده‌کی آطه‌جقلرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱ مربع کیلومتره‌در. شایان تصویر برآطه اولوب، بر صره تپه‌لردن عبارت اولان طاغلری اورمانلرله مستوردر.

پیلیله (Pilila) ناپن جزایر مجتمعه‌سنك اك بیوکی اولان (لوسون) آطه‌سنده کوچك برقصبه اولوب، (مانیله)نك ۴۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده و (بای) کولنك شمالی قویلرندن بری ایچنده واقعدر. ۳۲۷۵ اهالیسی واردر.

پیم (Pim) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده صاغدن(اوبی)ایرماغنه دوکیلن انهاردن اولوب، ۷۰ طول شرق حذالرنده جنوبه طوغری آقار. مجراسی ۲۷۰ کیلومتره رادهلرنده وپك طولاشیقلی اولوب، یتاغنده پك چوق قومسدلری واردر. دائمی صورتده صویی پك آز ایسه‌ده، فیضانده زیاده‌سیله آرتار.

پیما (Pima) آمریقای‌شمالی اقوام اصلیه‌سندن اولوب، مکسیقه‌نك شمال غربی کوشه‌سیله ممالك مجتمعه‌نك (آریزونه) جمهوریتنده جولان ایدیورلر. بونلر تندرست وایری آدملر اولوب، اولدقجه تناسب اعضالری واردر. کندیلرینه‌مخصوص کوبلرده اقامت ایدوب، زراعتله مشغول اولورلر؛ ویاموقدن بعض منسوجاتله سپت وچوملك کبی شیلر اعمالنی بیلیرلر. وقتیله پروتستان مذهبنی قبول‌ایدوب، آوروپالیلرله ایی چکینیرلرسه‌ده، بونلرك دخولندن‌بری ارککلری خرسزلغه وقادینلری فحشیاته میل‌ایتمشلردر. — آریزونه جمهوریتنك بر ایالتی دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پیمپالگاون (Pimpalgaou) هندستانك وسطلرنده (برار) ایالتنده و(بولدانه)نك ۲۹ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۴۳۶۰ اهالیسی وقیانك ایچنه اویولمش بر بتخانه‌سی واردر.

پیمپلا (Pimpla) ماکدونیانك (پیریا) خطهٔ قدیمه‌سنده و (اولمپ) یعنی لیمبوس قربنده بر طاغ اولوب، اسکی یونانیلر عندنده علوم وصنایع نفیسه حامیه‌لری عد اولنان (موسه) لرك مکانی زعم اولنوردی.

پیمون (Pimoun) هند چینیده سیام قطعه‌سنك (لائوس) خطه‌سنده و(مون) شهری کنارنده برقصبه اولوب، یالکز ۱۰۰۰ اهالیسی وار ایسه‌ده، خیلی واسع اولوب، کبرا اقامتکاهی اولمغله، شهرتی واوچ بتخانه‌سی واردر.

پینا (Pina) روسیه‌نك قسم غربیسنده برنهر اولوب، (دنیپر) حوضه‌سنده واقع (پاچولده) نهرینه تابعدر. (وولهینیا) بطاقلقلرندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۷۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پینسك) قصبه‌سنك آلتنده نهر مذکوره دوکیلور. مجراسنك ۱۳۰ کیلومتره‌لکی سیرسفائنه صالح اوله‌جق صورتده آچیلوب، برصنعی جدولك مابعدی حکمنده‌در.

پینا (Piena) روسیه‌نك وسطلرنده(قورسق) ایالتنده وهمنامی اولان بر چایك کنارنده برقصبه اولوب، ۳۹۳۰ اهالیسی واردر.

پین آن تو (Pien-An-To) چینك شرق شمالی ساحلنده واقع (قوریا) شبه جزیره‌سنك اك بیوك ایالتی اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك شمال غربی جهتنده واقعدر. شمالاً مانچوریا ایله، شرقاً (هانغ کانغ)، جنوباً (هوآنغ هوی) ایالتلریله، غرباً دخی (قوریا) کورفزیله وچین ایله قوریا دولتلری آره‌سنده‌کی اراضیٔ فاصله ایله محاطدر. معادنی چوق اولدیغی مروی ایسه‌ده، الآن هیچ بری اخراج اولنمیور. ایالتك یالکز جنوب وشرق جهتنده‌کی اراضیسی مزروع ومعموردر. اهالیسی ۱۱۷۴۰۰۰ کشی‌یه بالغدر. مرکزی (چنغ چو) شهری اولوب، دیکر ذکره شایان شهر وقصبه‌لری یوقدر.

پینار یاخود — دل ریو (Pinar-del-Rio) آنتیل جزایرندن (قوبه) آطه‌سنده و(هاوانه) نك ۱۶۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۲۱۸۷۰ اهالیسی واردر. اسکله‌سی ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع (قولونه) قصبه‌سی اولوب، بو اسکله‌یه وهاوانه شهرینه دمیر یولله مربوطدر. توتون تجارتی پك ایشلکدر.

پیناره (Pinara) آناطولینك (لیکیا) خطهٔ قدیمه‌سنده یعنی منتشانك شرق جنوبیسنده اسکی برقصبه اولوب، الیوم (مناره) اسمیله بر قریه حالنده‌در. واطرافنده بر طاقم خرابه‌لر وبعض کوزل آثار عتیقه موجوددر.

پینانغ { یاخود پولو — (Pinang, Pou-lo-Pinang) مالاقه شبه‌جزیره‌سنك ساحل غربیسی قارشیسنده برجزیره اولوب، انکلیزلر طرفندن «پرنس دو غال آطه‌سی» تسمیه اولنمشـدر. سینغاپورك ٦٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، قارشیسنده‌کی (ولسلی) ساحلیله برابر انکلتره مستعمراتندندر. ′١٥ °٥ ایله ′٣٠ °٥ عرض شمالی و′٢٢ °٩٧ ایله ′١١ °٩٨ طـول شرقی آره‌لرنده واقع اولوب، برمستطیل‌شکلنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٧٨ مربع کیلومتره اولوب، ٩٠٩٥٠ اهـالیسی واردر. سـاحل ایله آطه آره‌سنده‌کی بوغازك جهت شمـالیه‌سی آنجق ٣ کیلومتره وسـعتنده‌در. مرکزی سـاحل شرقیسنده واقع همنـامی بر قصبه اولـوب، انکلیزلر طرفندن (جورجتوون) تسمیه اولنمشدر.

پینبرغ { (Pinneberg) پروسیه‌نك (اشلسویغ هولستاین) ایالتنده، اشلسویغك ٩٧ کیلومتره جنوبنده وهامبورغك ١٥ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق، البه خلیجنه دوکیلن (پیناو) چایی اوزرنده بر قصبه اولوب، ٣٢٨٥ اهالیسی، دمیرخانه‌سی وبز، چیغـاره، طوغله وسـائره فابریقه‌لری واردر.

پینتوون { (Pinetown) آفریقای جنوبیده (ناتال) خطه‌سنك (دوربان) ایالتنده وپیترماریچبورغك ٥٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصـبه اولوب، دربانذن پیترماریچبورغه کیدن دمیریول خطی اوزرنده واقعدر. وقتیله‌خیلی اهمیتلی ایدیسه‌ده، تدنی ایتمشدر.

پینجر { (Pindjer) هندستانك وسـطنده برار خطه‌سنك جهت غربیه‌سـنده (آکوله) قضاسـنده وآکوله‌نك ٣٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٣٣١٠ اهـالیسی وبر بتخانه خرابه‌لری واردر. وقتیله چوق دها بیوك‌ایدی.

پیند { یاخود پیندوس (Pinde, Pindus) آرناؤدلغك قسم جنوبیسـیله تسـالیا آره‌سنده‌کی سلسلهٔ جبالك اسمی اولوب، الیوم بونك قسم شمالیسی ممالك عثمانیه‌ده وقسم جنوبیسی یونانده‌در. شمالاً قونیچه قربنده (غراموس) سلسله‌سیله براشه‌رك، شار طاغی وبوسـنه وهرسك طاغلری واسطه‌سـیله (آلپ) سلسله‌سـنه قدر بر صره تشکیل ایتدیکی کبی، حدود یونانیه‌ده سـلانیك کورفزینه طـوغری خط حدودی تفریق ایدن بر شعبه صالیویردکدن صکره، (جومرقه) و (آغرافه) ناملریله ایکی‌یه آیریله‌رق. آقارنانیا، اتولیا وآتیقه طاغلرینی تشکیل ایدر. (پیند) سلسله‌سـنك اك مرتفع زروه‌سی (سامارینه) قریه‌سی اوستنده‌کی (اسمولیقه) طاغی اولوب، ٢٣٧٤ متره ارتفاعی واردر. خط حدودده ومچوه‌نك قارشیسنده اولان (ژیغو) ١٩٠٣، واسـکی حدود خطنده‌کی (بوجیقاقـه) ٢١٥٦ متره ارتفاعنـده‌در. (پیند) سلسـله‌سنك شرق اتکلرندن اینجه قره صـو نهرینی تشکیل ایدن بر قاچ چای ایله کوستم صویی، وغربی اتکلرندن (ویوسه) و(ناروه) نهرلری نبعان ایدیور. (پیند) طاغنـك اتکلرنده‌کی قریه‌لرك جـمله‌سی اولاخ اهالی ایله مسکون اولوب، بونلر باشلیجه رعی اغنامله مشغول اولورلر، بعضلری قیشین سـوریلریله چاملق وتسالیاده‌کی قیشلاقلره کیدرلر. پیند سلسـله‌سی چام، میشه، وسـائر آغاجلری حاوی اورمانلرله مسـتور اولوب، کوزل مرغالری، صوئوق صولری وشایان تماشا موقعـلری واردر. اکثر یرلری صعب‌المرور اولوب، یانیه‌دن ترخاله ویکیشهره کیتمك اوزره، مچوه‌دن و(ژیغو) بوغـازندن کچن طریق دخی قیشین قاردن‌قپانه‌رق، کچلمسی پك متعسر اولور.

پیندار { (Pindare) یونان قدیمك اك بیوك شعراسـندن اولوب، قبـل‌المیلاد ٥٢٠ تاریخنده (تیبه) شهرنده طوغمش، و ٤٥٠ ده وفات ایتمشدر. غزلیات، قصاید، مرثیه‌لر وسـائر انواعدن بر چوق اشعار نظم ایدوب، سیراقوسـه حکمداری (هیرون)، ماکدونیا حکمداری آلکساندر وسائر اکابرك توجه وحمایه‌سـنه مظهر اولدیغی کبی، آتنه‌لیلرله سـائر یونان جمهـوریتلری طرفندن دخی حقنده پك چـوق حرمت و رعایت کوسـترلمشیدی. برحیات ایکن تیبه‌ده بر هیکلی رکز اولنمش، و وفاتنده عائله‌سـنه بر چوق امتیـازات ویرلمش ایدی. بیـوك اسکندر تیبه شهرینی تخریب ایتـدیکی وقت پیندارك خانه‌سنه کیمسه‌نك طوقنماسنی تنبیه ایتمشیدی. اشعارندن یالکز ٤٥ غزل باقی اولـوب، دفعـاتله طبع ونشر، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

پیند دادان خان { (Pind Dadan Khân) هندستانده پنجاب‌خطه.

سنك (روال پندی) ایالتنده جلام قضاسنده وجلامك ۷۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(لالا موسی) دن (قندیان) ه کیدن دمیر یول خطنك (شاهپور) مقاصنده واقع برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ ی مسلم اولمق وزره، ۱۷۸۱۵ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی وصیره‌ملی قماشلرله پك مقبول برنوع دستی وچناق وسازه ایله قانچی کبی معمولاتی واردر. ۱۶۲۳ تاریخ میلادیسنده داداں خان طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بانیسنك نسلی الیوم اوراده ساکندرلر.

پندیکب (Pindigheb) هندستانده پنجابك روال پندی ایالتنده (خان مراد) طاغنك اتکنده و(سیل) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۵۳۴۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۸۵۸۵ اهالیسی وقماش وصابون کارخانه‌لری واردر. جوارلرنده مشهور بر جنس آت یتیشدیریلیر.

پینرولو (Pignerol, Pinerolo) ایتالیانك پیامونته خطه‌سنده وتورینونك ۵۵ کیلومتره جنوب غربیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۱۴۰۰۰ اهالیسی، داخلی مکتب اعدادیسی، مصنع کلیساسی، کوزل بر خسته خانه‌سی، چوخه، ایپك وکاغد فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. وقتیله پك مستحکم اولوب، ایتالیانك کلیدی حکمنده ایدی.

پینسك (Pinsk) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده ومینسکك ۲۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق (پینا) چایی اوزرنده وبر بطاقلغك اورته‌سنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبر قاچ دباغخانه‌سی واردر. خیلی وقت لهستانه تابع بولنمشدر.

پینسون (Pinçon) آمریقایه برنجی سیاحتنده قریستوف قولومبك معیتنده بولنمش ایکی قرداشك اسمی اولوب، بونلر بعده کندی باشلرینه دخی آمریقاده بعض یرلر کشف ایتمشلردر. کوچکلری ۱۵۰۰ تاریخنده برازیلیایه کیرمش، و (آمازون) ایرماغنك منصبیله غویانده کندیسنك اسمیله تسمیه اولنان برنهری کشف ایتمشدر.

پینغا (Pinéga) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده شمالی دوینه ایرماغنه تابع برنهر اولوب، (وولوغده) ایالتنده نبعانله، شمال غربی‌یه بعده شرقه ونهایت شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، آرخانکل ایالتنه کیرر؛ وهمنامی اولان کوچك بر قصبه‌دن کچه‌رك، صاغ وصولدن برقاچ چای اخذ ایتدکدن صکره، (اوست پینغا) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۵۲۸ کیلومتره طولنده اولوب، بر قسمی سیر سفائنه صالحدر.

پینغ تینغ چئو (Ping-Ting-Tcheou) چینك قسم شمالیسنده (شانسی) ایالتنده (شی‌ماشان) طاغنده و(تای‌یوآن‌فو) شهرینك ۹۰ کیلومتره شرقنده واقع برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، ایشلك تجارتی وکلیتلی معدن کوریله دمیرخانه‌لری واردر.

پینغ چون چئو (Ping-Tchouen-Tcheou) چینك شمال شرق جهتنده (پچیلی) خطه‌سنده سنجاق مرکزی بر شهر اولوب، ۴۰° ۵۶′ عرض شمالی ایله ۱۱۶° ۲۸′ طول شرقیده واقعدر. ۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر اوزون بر تك سوقاقدن عبارت اولوب، ایکی طرفنده واسع باغچه‌لر واردر. ایپك محصولاتی چوقدر.

پینچزوف (Pinczow) روسیه‌ده لهستانك (کیلچه) ایالتنده وویستوله‌یه تابع (نیده) نهرینك سال یسارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۶۰۵ اهالیسی وبعض معدنلری واردر.

پینغ لیانغ فو (Ping-Liang-Fou) چینك غرب شمالی جهتنده (قان صو) ایالتنده بر شهر اولوب، جونغاریادن پکینه کیدن جاده اوزرنده و ۳۳° ۳۴′ ۴۸″ عرض شمالی ایله ۱۰۴° ۲۰′ ۳۰″ طول شرقیده واقعدر. بر روایتده ۶۰۰۰۰ ودیکر برروایتده یالکز ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پینغ یانغ فو (Ping-Yang-Fou) چینك شمال شرق جهتنده (شانسی) ایالتنده و(فون هو) نهری اوزرنده اوله‌رق ۳۶° ۶′ عرض شمالی ایله ۱۰۹° ۱۵′ طول شرقیده واقع لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی ومتین استحکاماتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، چینلیلرك نظرنده مقدسدر. وقتیله دها بیوك ایدی.

پینوزرو (Pinozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده (قوله) شبه‌جزیره‌سنده بر كول اولوب، (نیوه) نهری بو كولدن چیقار. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٢ مربع كیلومتره‌در.

پینوزو (Pinoso) اسپانیانك والنسیا خطه‌سنده آلیقنت ایالتنده وآلیقنتك ٤٧ كیلومتره غرب جنوبیسنده و(سغوره) نهرینك تابعلرندن بر چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٧٠٥ اهالیسی واردر. اوسته‌ده‌كی طاغده كلیتلی قیا طوزی بولنوب، طوزلی بعض صولر آقار. اتكلری زیتون آغاجلریله مستوردر.

پینوس یاخود ایسلا ده پینوس (Isla de Pinos) یعنی «چام آطه‌سی». آمریقانك آنتیل جزایر كبیره‌سندن (قوبه) جزیره‌سنه ملحق وقوبه‌نك ساحل جنوبیسنك ٦٠ كیلومتره جنوبنده واقع بر كوچك آطه اولوب، قطری ٦٠ كیلومتره اولاق اوزره، غیر منتظم بر دائره شكلنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣١٤٥ مربع كیلومتره، واهالیسی ٢٠٦٧ كشیدر. قسم شمالیسنده بر طاقم تپه‌لر بولنوب، اراضی عارضه‌لی ایسه‌ده، قسم جنوبیسی آلچق وبطاقلقلری حاویدر. بر قاچ كوچك نهری واردر. مرمرلری وبلوری مشهوردر. میاه معدنیه‌سی دخی چوقدر. قسم اعظمی آمریقایه مخصوص اولان آغاجو كبی اشجارله مستوردر. بو آطه قریستوف قولومب طرفندن (اوانجلیسته) تسمیه اولنمشیدی.

پینوس (Pinos) مكسیقه‌نك (زاقاتقاس) جمهوریتنده اوچ بیك متره‌یه قریب ارتفاعی اولان بر طاغك اتكنده قضا مركزی بر شهر اولوب، جواریله برابر ٢٣٧٧٠ اهالیسی واردر.

پیوترقوف (Piotrkow) روسیه‌نك لهستان قطعه‌سنده ایالت مركزی بر قصبه اولوب، ١٧٠٠٠ اهالیسی واردر. — پیوترقوف ایالتی شمالاً وارسووه، شرقاً رادونه، جنوباً كیلیچه، غرباً دخی قالیش ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٢٥٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٦٨٢٠٠٠ كشیدر.

پیوره (Piura) آمریقای جنوبیده پرونك (لیبورتاد) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، (تروقزیلو) نك ٤٥٠ كیلومتره شمال غربیسنده وهمنامی اولان بر نهرك اوزرنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. (پیزار) طرفندن پروده تأسیس اولنان قصبه‌لرك برنجیسیدر.

پیوشه (Piocha) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده آرخانكل ایالتنده بحر منجمد شمالی‌یه دوكیلن بر نهر اولوب، بری (تیمان) طاغندن ودیكری بعض كوللردن چیقان ایكی چایك اجتماعندن بالتحصل، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایدر. مجراسی تقریباً ٢١٥ كیلومتره طولنده‌در. بالیغی چوقدر. قطب شمالی دائره‌سی داخلنده بولنمغله برابر، كنارلرنده كوزل چایرلر واورمانلر بولنیور.

پیومبینو (Piombino) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك پیزه ایالتنده والبه آطه‌سنك قارشیسنده اوله‌رق ساحل بحرده بر كوچك قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی، لیمانی وقلعه‌سی واردر. مذكور آطه‌دن ٨ كیلومتره وسعتی اولان پیومبینو بوغازیله آیرلمشدر. وقتیله آیریجه بر پرنسلكك مركزی ایدی. — قصبه‌نك ٥ كیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله بر كول دخی اولوب، بویی ٧ واكی ٥ كیلومتره‌در. دكیزه دوكیلور بر آیاغی واردر.

پیون (Péon) اساطیر یونانیه‌ده آلهه‌نك طبیبی زعم اولنوردی.

پیونیا (Péonie) بالقان شبه جزیره‌سنك اسكی خطه‌لرندن اولوب، ماكدونیانك شمال شرقیسیله تراكینك شمال غربی قسمندن یعنی اسكوب وصوفیه جهتلرندن عبارت ایدی. اهالیسی پلاسج اقوامندن بر قوم اولوب، بر حال وحشتده یاشارلردی، وجسارت وشجاعتلریله مشهور ایدیلر. ماكدونیا حكمدارلرندن فلیب ایله اسكندر بو قومی رام ایتمشلرسه‌ده، ینه كندی حكمدارلرینی ترك ایتمشلردی. او وقتدن اعتباراً پیونیا ماكدونیادن معدود اولوب، شرق ایمپراطورلغی زماننده ماكدونیانك منقسم بولندیغی ایكی ایالتدن برینی تشكیل ایدیوردی.

پیوه (Piva) قره‌طاغك جهت شمالیه‌سنده برچای اولوب، شمال غربی‌یه وبعده شماله طوغری جریان ایله، هرسكده فوجه‌نك اوست طرفنده (صاوه) نهرینه دوكیلور. — بو نهرك وادیسی دخی بو اسمله بر قضا اولوب، محاربهٔ اخیره‌دن

اول هرسك سنجاغنه تابع ایدی. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۱۲ مربع كیلومتره واهالیسی ۱۶۰۰۰ كشیدر.

پیهانی (Pihâni) هندستانك اوده خطه‌سنده (سیتاپور) ایالتنك (هردوی) قضاسنده وهردویك ۲۸ كیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۳۰۸۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۷۵۴۰ اهالیسی واردر. اكبر شاهك وزیری مشهور صدرجهان بو قصبه‌ده مدفون اولوب، غایت مزین تربه‌سی وكوزل بر جامع شریفی واردر.

پی هو (Pey-Ho) چینك بر ایرماغی اولوب، مغولستاندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، پكینك قربندن بعد المرور، (پچیلی) كورفزینه دوكیلور. مجراسی ۴۵۰ كیلومتره طولنده‌در.

پیهوا (Pihoa) هندستانك پنجاب خطه‌سنده (امباله) ایالت وقضاسنده وامباله‌نك ۴۸ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۴۴۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۳۴۱۰ اهالیسی وسلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب ایدلمش اولملری ملحوظ بر چوق بتخانه خرابه‌لری واردر. بو قصبه‌دن كچن (ساراواتی) نهرینه هندولر مقدس نظریله باقدقلرندن، هر سنه یكرمی اوتوز وبعضاً یوز بیك قدر زوار طوپلانوب، اجرای آیین ایدرلر، ونهرك صوبندن آلیرلر.

(باب الباء الفارسینك صوكی)

ایكنجی جلدك صوكی